This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

VE RI TAS

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

THEOPHRASTI CHARACTERES.

MARCUS ANTONINUS.

EPICTETUS. SIMPLICIUS. CEBES.

MAXIMUS TYRIUS.

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

THEOPHRASTI

CHARACTERES,

MARCI ANTONINI COMMENTARII,

EPICTETI

DISSERTATIONES AB ARRIANO LITERIS MANDATÆ,

FRAGMENTA ET ENCHIRIDION

CUM COMMENTARIO SIMPLICII,

CEBETIS TABULA,

MAXIMI TYRII DISSERTATIONES.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

THEOPHRASTI CHARACTERES XV ET MAXIMUM TYRIUM

EX ANTIQUISSIMIS CODICIBUS ACCURATE EXCUSSIS EMENDAVIT

FRED. DUBNER.

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI REGII FRANCIÆ TYPOGRAPHO,

VIA JACOB, 56.

M DCCC XLII

Gt 44.187

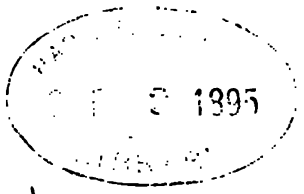

Fredk. M. Holland,
Concord, Mass.

THEOPHRASTI

CHARACTERES.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

[ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΠΟΛΥΚΛΕΙ.

Ἤδη μὲν καὶ πρότερον πολλάκις ἐπιστήσας τὴν διάνοιαν ἐθαύμασα, ἴσως δὲ οὐδὲ παύσομαι θαυμάζων, τί γὰρ δήποτε, τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀέρα κειμένης, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁμοίως παιδευομένων, συμβέβηκεν ἡμῖν οὐ τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν τρόπων ἔχειν. Ἐγὼ γάρ, ὦ Πολύκλεις, συνθεωρήσας ἐκ πολλοῦ χρόνου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ βεβιωκὼς ἔτη ἐννενήκοντα ἐννέα, ἔτι δὲ ὡμιληκὼς πολλαῖς τε καὶ παντοδαπαῖς φύσεσι, καὶ παρατεθεαμένος ἐξ ἀκριβείας πολλῆς τούς τε ἀγαθοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς φαύλους, ὑπέλαβον δεῖν συγγράψαι ἃ ἑκάτεροι αὐτῶν ἐπιτηδεύουσιν ἐν τῷ βίῳ. Ἐκθήσω δέ σοι κατὰ γένος ὅσα τε τυγχάνει γένη τρόπων τούτοις προσκείμενα, καὶ ὃν τρόπον τῇ οἰκονομίᾳ χρῶνται. Ὑπολαμβάνω γάρ, ὦ Πολύκλεις, τοὺς υἱεῖς ἡμῶν βελτίους ἔσεσθαι, καταλειφθέντων αὐτοῖς ὑπομνημάτων τοιούτων, οἷς παραδείγμασι χρώμενοι αἱρήσονται τοῖς εὐσχημονεστάτοις συνεῖναί τε καὶ ὁμιλεῖν, ὅπως μὴ καταδεέστεροι ὦσιν αὐτῶν. Τρέψομαι δὲ ἤδη ἐπὶ τὸν λόγον· σὸν δὲ παρακολουθῆσαί τε καὶ εἰδῆσαι εἰ ὀρθῶς λέγω. Πρῶτον μὲν οὖν ποιήσομαι [τὸν λόγον ἀπὸ] τῶν τὴν εἰρωνείαν ἐζηλωκότων, ἀφεὶς τὸ προοιμιάζεσθαι καὶ πολλὰ περὶ τοῦ πράγματος λέγειν. Καὶ ἄρξομαι πρῶτον ἀπὸ τῆς εἰρωνείας καὶ ὁριοῦμαι αὐτήν· εἶθ' οὕτως τὸν εἴρωνα δείξειμι, ποῖός τίς ἐστι, καὶ εἰς τίνα τρόπον κατενήνεκται· καὶ τὰ ἄλλα δὴ τῶν παθημάτων, ὥσπερ ὑπεδέμην, πειράσομαι κατὰ γένος φανερὰ καταστῆσαι.]

PROŒMIUM MONACENSE.

[Πολλάκις, ὦ Πολύκλειδες, ἐπιστήσας τὴν διάνοιαν ἐθαύμασα τί δήποτε, τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀέρα κειμένης καὶ πάντων Ἑλλήνων ὁμοίως παιδευομένων, συμβέβηκεν οὐ τὴν αὐτὴν ἔχειν τάξιν τῶν τρόπων. Ἤδη δὲ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἐννενήκοντα βιοὺς ἔτη, καὶ ποικίλοις τήν τε φύσιν καὶ γνώμην ἀνθρώποις ὡμιληκώς, δεῖν ᾤμην γραφῇ παραδοῦναι τῶν τ' ἀγαθῶν καὶ φαύλων τὰ ἤθη, καὶ ὅσα ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσιν ἕκαστοι. Ἴσως ἔσονται βελτίους ἡμῶν οἱ παῖδες, καταλειφθέντων αὐτοῖς ὑπομνημάτων, οἷς παραδείγμασι χρώμενοι αἱρήσονται συνεῖναι καὶ συνομιλεῖν, τοῖς εὐσχημονεστέροις.]

THEOPHRASTI

NOTATIONES MORUM.

PROŒMIUM.

[THEOPHRASTUS POLYCLI.

Sæpe equidem jam ante, quum hac de re attentius cogitare cœpissem, miratus sum, sed nec mirari fortasse desinam, quid caussæ sit cur, quum Græcia omnis eidem cœlo subjecta sit, et quum eodem modo Græci omnes instituantur; non omnes tamen iisdem moribus utamur. Ego siquidem, mi Polycles, quum a multo tempore hominum naturas essem contemplatus (quippe qui annos nonaginta novem jam vixerim, et cum multis atque omnis generis naturæque hominibus sim versatus), quum, inquam, diligentia magna et probos simul et improbos homines considerassem atque inter se comparassem; faciendum duxi, ut, quæ sit vitæ degendæ utrorumque ratio, hoc scripto complecterer. Exponam autem tibi generatim, cum omnes morum species, quibus illi sunt præditi, tum qui sit illorum vitæ quotidianæ modus. Liberos enim nostros, mi Polycles, fore meliores existimo, si monumenta ipsis hujuscemodi reliquerimus, quæ sibi pro exemplo proponentes, optime moratos quosque sint electuri, quibuscum versentur et consuescant, ut in viros tandem nihilo illis deteriores evadant. Sed jam ad rem ipsam me accingam. Tuum erit, ad ea, quæ dicam, animum advertere, et, an recte dicam, pernoscere. Igitur missis præfationibus et iis quæ multa poterant de re afferri, initium dicendi faciam ab illis, qui cavillationem amplexi sunt, vitiumque ipsum primo definiam, deinde cavillatorem hominem describam, qualis sit, et qui ejus mores. Postea vero alias quoque animi affectiones generatim, ut proposuimus, explicare conabimur.]

ALIUD PROŒMIUM.

[Sæpe, mi Polyclides, quum animum ad eam rem intenderim, sum miratus quid caussæ sit quare, quum Græcia eidem cœlo subjecta sit eodemque modo Græci omnes instituantur, non iisdem illi utantur moribus. Jam autem, nonaginta novem annos natus et cum omnis naturæ atque animi versatus hominibus, meum esse putabam ut et bonorum et malorum mores scripto complecterer, quæ singulorum vitæ agendæ sit ratio. Hoc fortasse juvabit posteros nostros, quos meliores fore spero, si relinquamus ipsis monumenta, quæ pro exemplo sibi proponentes, optime moratos quosque sint electuri ad consuetudinem et convictum.]

ΠΡΩΤΟΣ

ΕΙΡΩΝΕΙΑΣ.

Ἡ μὲν οὖν εἰρωνεία δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τύπῳ λαβεῖν, προσποίησις ἐπὶ χεῖρον πράξεων καὶ λόγων· ὁ δὲ εἴρων τοιοῦτός τις, οἷος προσελθὼν τοῖς ἐχθροῖς ἐθέλειν λαλεῖν, οὐ μισεῖν· καὶ ἐπαινεῖν παρόντας, οἷς ἐπέθετο λάθρα, καὶ τούτοις συλλυπεῖσθαι ἡττωμένοις· καὶ συγγνώμην δὲ ἔχειν τοῖς αὐτὸν κακῶς λέγουσι· καὶ ἐπὶ τοῖς καθ' ἑαυτοῦ λεγομένοις ** · καὶ πρὸς τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἀγανακτοῦντας πρᾴως διαλέγεσθαι· καὶ τοῖς ἐντυγχάνειν κατὰ σπουδὴν βουλομένοις προστάξαι ἐπανελθεῖν, καὶ προσποιήσαθαι ἄρτι παραγεγονέναι, καὶ ὀψὲ γενέσθαι αὐτὸν, καὶ μαλακισθῆναι· καὶ μηδὲν ὧν πράττει ὁμολογῆσαι, ἀλλὰ φῆσαι βουλεύεσθαι· καὶ πρὸς τοὺς δανειζομένους καὶ ἐρανίζοντας, ὡς ** οὐ πωλεῖ· καὶ μὴ πωλῶν φῆσαι πωλεῖν· καὶ ἀκούσας τι, μὴ προσποιεῖσθαι, καὶ ἰδὼν, φῆσαι μὴ ἑωρακέναι· καὶ ὁμολογήσας, μὴ μεμνῆσθαι· καὶ τὰ μὲν σκέψεσθαι φάσκειν, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι, τὰ δὲ θαυμάζειν, τὰ δ' ἤδη ποτὲ καὶ αὐτὸς οὕτω διαλογίσασθαι. Καὶ τὸ ὅλον δεινὸς τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοῦ λόγου χρῆσθαι, Οὐ πιστεύω, Οὐχ ὑπολαμβάνω, Ἐκπλήττομαι· καὶ λέγειν ἑαυτὸν ἕτερον γεγονέναι· Καὶ μὴν οὐ ταῦτα πρὸς ἐμὲ διεξῄει· Παράδοξόν μοι τὸ πρᾶγμα· Ἄλλῳ τινὶ λέγε· Ὅπως δέ σοι ἀπιστήσω, ἢ ἐκείνου καταγνῶ, ἀποροῦμαι. [Ἀλλ' ὅρα μὴ σὺ θᾶττον πιστεύῃς τοιαύτας φωνὰς καὶ πλοκὰς καὶ παλιλλογίας εὑρεῖν ἐστιν οὐ χεῖρον ὄν· τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ ἢ τοὺς ἔχεις.]

Β'

ΟΛΑΚΕΙΑΣ.

Τὴν δὲ κολακείαν ὑπολάβοι ἄν τις ὁμιλίαν αἰσχρὰν εἶναι, συμφέρουσαν δὲ τῷ κολακεύοντι· τὸν δὲ κόλακα τοιοῦτόν τινα, ὥστε πορευόμενον ἅμα εἰπεῖν, Ἐνθυμῇ ὡς ἀποβλέπουσι πρὸς σὲ οἱ ἄνθρωποι; τοῦτο οὐδενὶ τῶν ἐν τῇ πόλει γίνεται πλὴν ἢ σοί· ηὐδοκίμεις χθὲς ἐν τῇ στοᾷ· πλειόνων γὰρ ἢ τριάκοντα ἀνθρώπων καθημένων, καὶ ἐμπεσόντος λόγου τίς εἴη βέλτιστος, ἀπ' αὐτοῦ ἀρξαμένους πάντας ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατενεχθῆναι· καὶ ἄλλα τοιαῦτα λέγων ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀφελεῖν κροκύδα· καὶ ἐάν τι πρὸς τὸ τρίχωμα τῆς κεφαλῆς ἀπὸ πνεύματος προσενεχθῇ ἄχυρον, καρφολογῆσαι· καὶ ἐπιγελάσας δὲ εἰπεῖν, Ὁρᾷς; ὅτι δυεῖν σοι ἡμερῶν οὐκ ἐντετύχηκα, πολιῶν ἔσχηκας τὸν πώγωνα μεστόν· καίπερ εἴ τις καὶ ἄλλος ἔχεις πρὸς τὰ ἔτη μέλαιναν τὴν τρίχα. Καὶ λέγοντος δὲ αὐτοῦ τι, τοὺς ἄλλους σιωπᾷν κελεῦσαι· καὶ ἐπαινέσαι δὲ ἀκούοντος· καὶ ἐπισημήνασθαι δέ, εἰ παύεται, Ὀρθῶς. Καὶ σκώψαντι ψυχρῶς ἐπιγελάσαι, τό τε ἱμάτιον ὦσαι εἰς τὸ στόμα, ὡς δὴ οὐ δυνάμενος κατασχεῖν τὸν γέλωτα. Καὶ τοὺς ἁπαντῶντας ἐπιστῆ-

PRIMA

CAVILLATIONIS.

Cavillatio igitur, si quis brevi definitione complecti v est cum factorum tum dictorum fraudulenta fictio. H autem cavillator talis est, qui ad inimicos suos adeat sermones cum iis conferre velit, non amplius odisse: qui illos, quibus clam struit insidias, præsentes laudet, et, vincantur, eorum vicem doleat. Si quis ipsi male dicat ignoscit: jactaque in se convicia [negligit]; cum iis etia qui, quod injuriam ab ipso passi sint, quiritant, bla benigneque loquitur. Eos, qui ipsum confestim conv tum velint, jubebit redire iterum: nunc se modo adven fingit, aut sero venisse; nunc, ægrotare se. Quidq agit, clam id habet, et se adhuc deliberare dicit. Pecun mutuo rogantibus, aut eranum ab ipso exigentibus, ** hil vendo, inquit: e contrario quum nihil vendit, tum v dere se adfirmabit. Quum quid audiverit, se non audiv finget; quum quid viderit, negabit vidisse. Pactus aliq negabit se meminisse. De aliis dicit se cogitaturum, nescire, mirari alia: de quibusdam se quoque jam similiter cogitasse. Denique frequens omnino in ejus hujusmodi est oratio: Non credo; Non puto; Obstupes sese etiam alium factum esse dicet. Item, Atqui non erat ipsius apud me oratio: Res mihi videtur mira et fi omnem superare: Quære alium cui ista narres: Tibine dam, an illius damnem fidem, nescio. [At tu cave credas vocibus istiusmodi et involucris simulationum dictis eodem recidentibus: quæ deprehendisse utile Enimvero mores hominum non simplicium, sed insidi rum, magis quam viperas fugere debemus.]

II

ADULATIONIS.

Adulationem vero putet aliquis esse turpem vitæ qu dianæ consuetudinem, quæ adulatori conducat. A lator autem is est, qui, si cum aliquo ambulet, ei di « Viden' ut omnes in te oculos convertunt? fit hoc ne ex omnibus civibus, præterquam tibi. Heri in portic gnum bonæ existimationis tuæ fructum capiebas: quum homines ibi plus quam triginta sederent, sermo incidisset, quis civium esset optimus; et orsos ab i et in ejusdem nomen simul omnes recidisse. » Hæc istu quens aliaque his similia, ex illius vestimentis, cui a tatur, floccos solet eximere. Quodsi qua vel pale festuca a vento acta illius capillamento adhæserit, tollit a lator; et simul renidens, En, inquit, quia biduo hoc e non vidi, ut canitie barba tibi est referta; atqui tu sane, id ætatis homo sis, habes, si quis alius, capillos nig Jam si aliquid dicat ille, hic vero silentium omni imperare, in os laudare, et quando pausam facit, ctum bene, acclamare. Quodsi quem ille frigide p strinxerit, arridebit tamen adulator, vestemque in os

καὶ κελεῦσαι, ἕως ἂν Αὐτὸς παρέλθῃ. Καὶ τοῖς παιδίοις μῆλα καὶ ἀπίους πριάμενος, εἰσενέγκας δοῦναι, ὁρῶντος αὐτοῦ, καὶ φιλήσας δὲ εἰπεῖν, Χρηστοῦ πατρὸς νεόττια. Καὶ συνωνούμενος δὲ κρηπῖδας, τὸν πόδα εἶναι φῆσαι εὐρυθμότερον τοῦ ὑποδήματος. Καὶ πορευομένου πρός τινα τῶν φίλων, προδραμὼν εἰπεῖν, ὅτι Πρὸς σὲ ἔρχεται, καὶ ἀναστρέψας, ὅτι Προήγγελκα. Ἀμέλει δὲ καὶ τὰ ἐκ γυναικείας ἀγορᾶς διακονῆσαι δυνατὸς ἀπνευστί. Καὶ τῶν ἑστιωμένων πρῶτος ἐπαινέσαι τὸν οἶνον· καὶ παραμένων εἰπεῖν, Ὡς μαλακῶς ἐσθίεις· καὶ ἄρας τι τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης, φῆσαι, Τοῦτ' ἄρα ὡς χρηστόν ἐστι. Καὶ ἐρωτῆσαι, μὴ ῥιγοῖ, καὶ εἰ ἐπιβάλλεσθαι βούλεται· καὶ ἔτι ταῦτα λέγων περιστεῖλαι αὐτόν. Καὶ μὴν πρὸς τὸ οὖς προσπίπτων διαψιθυρίζειν· καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀποβλέπων τοῖς ἄλλοις λαλεῖν. Καὶ τοῦ παιδὸς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀφελόμενος τὰ προσκεφάλαια αὐτὸς ὑποστρῶσαι. Καὶ τὴν οἰκίαν φῆσαι εὖ ἠρχιτεκτονῆσθαι, καὶ τὸν ἀγρὸν εὖ πεφυτεῦσθαι, καὶ τὴν εἰκόνα ὁμοίαν εἶναι. [Καὶ τὸ κεφάλαιον, τὸν κόλακά ἐστι θεάσασθαι πάντα καὶ λέγοντα καὶ πράσσοντα, ᾧ χαριεῖσθαι ὑπολαμβάνει.]

indet, quasi risum tenere non queat. In via, si qui fiant obvii, sistere gradum jubet, donec Ipse transierit. Mala etiam, et pyra, ab se empta, domum liberis illius afferre, et, spectante ipso, dare moris habet : atque adeo ipsos osculatus, Probi patris pullitiem! ait. Crepidas ementi si comes adsit, pedem dicet ipsius calceo esse conciniuriorem. Adeunte illo ad amicorum aliquem, cursu præire assentator, et huic quidem, Venit ille, inquit, ad te : statimque reversus, Ego, ait, de tuo adventu præmonui. Sane etiam, quæcumque ad muliebre forum pertinent, didicit iste omnia sedulo et properans ministrare. Atque ex omnibus convivis vinum primus laudare : et convivatori adhærens dicere, Ut tu molliter comedis! et de iis, quæ mensæ sunt apposita, aliquid attollens, Hoc vero, ait, quam bonum est! Quærere etiam amat, numquid ille frigeat; numquid tegi adhuc et amplius amiciri velit : et quidem hæc dicens, circumponit ei vestem. Præterea ad aurem hominis se inclinat, eique aliquid insusurrat : in eundem etiam, dum alios alloquitur, oculos defixos habet. Pulvinos in theatro puero ademptos, ipse substernit. Domum ait bene et ingeniose fuisse dimensam et ædificatam; agrum diligenter consitum; imaginem per esse similem. [In summa, assentatorem semper videas et facere omnia et dicere, quæ grata fore putat.]

Γ'

ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀδολεσχία ἐστὶ μὲν διήγησις λόγων μακρῶν καὶ ἐπροβουλεύτων· ὁ δὲ ἀδολέσχης τοιοῦτός ἐστιν, οἷος ἂν μὴ γιγνώσκει, τούτῳ παρακαθεζόμενος πλησίον, πρῶτον μὲν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς εἰπεῖν ἐγκώμιον· εἶτα ἃ τῆς νυκτὸς εἶδεν ἐνύπνιον, τοῦτο διηγήσασθαι· εἶθ' ὧν εἶχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ τὰ καθ' ἕκαστα διεξελθεῖν. Εἶτα δὴ προχωροῦντος τοῦ πράγματος, λέγειν ὡς πολὺ πονηρότεροί εἰσιν οἱ νῦν ἄνθρωποι τῶν ἀρχαίων· καὶ ὡς ἄξιοι γεγόνασιν οἱ πυροὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ· καὶ ὡς πολλοὶ ἐπιδημοῦσι ξένοι· καὶ τὴν θάλατταν ἐκ Διονυσίων πλοῖμον εἶναι· καὶ, εἰ ποιήσειεν ὁ Ζεὺς ὕδωρ πλεῖον, τὰ ἐν τῇ γῇ βελτίω ἔσεσθαι· καὶ ὅτι ἀγρὸν εἰς νέωτα γεωργήσει· καὶ ὡς χαλεπόν ἐστι τὸ ζῆν· καὶ ὡς Δάμιππος μυστηρίοις μεγίστην δᾷδα ἔστησε· καὶ πόσοι εἰσὶ κίονες τοῦ Ὠδείου, καὶ, Χθὲς ἥμεσα· καὶ, Τίς ἐστιν ἡμέρα σήμερον; καὶ ὡς Βοηδρομιῶνος μέν ἐστι τὰ μυστήρια, Πυανεψιῶνος δὲ τὰ Ἀπατούρια, Ποσειδεῶνος δὲ τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια. Καὶ ἂν ὑπομένῃ τις αὐτόν, μὴ ἀφίστασθαι. [Παρασείσαντα δὴ δεῖ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι· ἔργον γὰρ συναρκεῖσθαι τοῖς μήτε σχολὴν μήτε σπουδὴν διαγιγνώσκουσιν.]

III

GARRULITATIS.

Garrulitas est longorum et inconsideratorum sermonum effutitio. Garrulus autem ejusmodi est, qui vel apud ignotum, juxtim ei assidens, uxoris suæ laudes prædicare instituat; deinde, quod præcedenti nocte somniaverit, id narret; tum, quæcumque in cœna sibi fuerint apposita, omnia sigillatim recenseat. Mox vero, ubi incaluerit, homines hujus sæculi dicet esse antiquis multo deteriores; frumenta in foro vili venisse pretio; peregrinos esse in urbe quamplurimos; mare statim a Dionysiis patere navibus : et, si Juppiter pluerit amplius, eorum quæ terra conduntur, meliorem fore proventum : seque agrum suum in sequentem annum esse culturum : ait etiam, vivendi rationes esse perdifficiles : et, quum mysteria agitarentur, Damippum facem omnium maximam statuisse. Quærit etiam, quot sint Odei columnæ : et, Heri, ait, vomui : et, Quotus hic est mensis dies? narrabit etiam Mysteria mense Boedromione, Apaturia Pyanepsione, Posideone, quæ ruri agitantur Dionysia, celebrari. Quodsi quis patientem se præbeat, numquam ille ab eo discedat. [Id genus homines demissis manibus grandique gradu fugiat oportet, quisquis febre carere volet. Difficile est enim cum iis durare, qui neque otii neque negotii tempora distinguere norunt.]

Δ'

ΑΓΡΟΙΚΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀγροικία δόξειεν ἂν εἶναι ἀμαθία ἀσχήμων· ὁ δὲ ἄγροικος τοιοῦτός τις, οἷος κυκεῶνα πιὼν εἰς ἐκκλη-

IV

RUSTICITATIS.

Rusticitas vero inhumanitas indecora videri queat. Rusticus est, qui, hausto cinno agresti, in concionem populi

σίαν πορεύεσθαι, καὶ τὸ μύρον φάσκειν οὐδὲν τοῦ θύμου ἥδιον ὄζειν· καὶ μείζω τοῦ ποδὸς τὰ ὑποδήματα φορεῖν· καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λαλεῖν. Καὶ τοῖς μὲν φίλοις καὶ οἰκείοις ἀπιστεῖν, πρὸς δὲ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας ἀνακοινοῦσθαι περὶ τῶν μεγίστων· καὶ τοῖς παρ' αὐτῷ ἐργαζομένοις μισθωτοῖς ἐν ἀγρῷ πάντα τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διηγεῖσθαι. Καὶ ἀναβεβλημένος ἄνω τοῦ γόνατος καθιζάνειν, ὥστε τὰ γυμνὰ αὐτοῦ φαίνεσθαι· καὶ ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μήτε θαυμάζειν μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς· ὅταν δὲ ἴδῃ βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἑστηκὼς θεωρεῖν. Καὶ προαιρῶν δέ τι ἐκ τοῦ ταμείου, δεινὸς φαγεῖν καὶ ζωρότερον πιεῖν· καὶ τὴν σιτοποιὸν πειρῶν λαθεῖν· κᾆτ' ἀλέσαι μετ' αὐτῆς τοῖς ἔνδον πᾶσι καὶ αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ ἀριστῶν δὲ ἅμα τοῖς ὑποζυγίοις ἐμβαλεῖν τὸν χόρτον· καὶ κόψαντος τὴν θύραν ὑπακοῦσαι αὐτὸς, καὶ τὸν κύνα προσκαλεσάμενος καὶ ἐπιλαβόμενος τοῦ ῥύγχους, εἰπεῖν, Οὗτος φυλάττει τὸ χωρίον καὶ τὴν οἰκίαν. Καὶ τὸ ἀργύριον δὲ, παρά του λαβὼν, ἀποδοκιμάζειν, λίαν μὲν λυπρὸν εἶναι, καὶ ἕτερον ἅμα ἀλλάττεσθαι. Καὶ εἴ τῳ ἄροτρον ἔχρησεν ἢ κόφινον ἢ δρέπανον ἢ θύλακον, ταῦτα τῆς νυκτὸς [ἐξαιτεῖν], κατὰ ἀγρυπνίαν ἀναμιμνησκόμενος. Καὶ εἰς ἄστυ καταβαίνων, ἐρωτῆσαι τὸν ἀπαντῶντα, Πόσου ἦσαν αἱ διφθέραι καὶ τὸ τάριχος; καὶ εἰ σήμερον ὁ ἀγὼν νουμηνίαν ἄγει· καὶ εἰπεῖν εὐθὺς, ὅτι βούλεται καταβὰς ἀποκείρασθαι. Καὶ ἐν βαλανείῳ δὲ ᾆσαι· καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα δὲ ἥλους ἐγκροῦσαι· καὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παριὼν κομίσασθαι παρ' Ἀρχίου τοὺς ταρίχους.

prodeat, et thymo non suavius fragrare ungentun Calceos gestat pede grandiores; voce etiam alta loc vit. Amicis necessariisque suis parum fidit; de rel ximis ad famulos refert: quæcumque in concione auc omnia mercenariis suis, qui ruri apud ipsum opus f enunciat. Sæpe etiam veste ita supra genu subdu det, ut denudatæ corporis partes conspici queant. aliorum quidem nihil admiratur, neque ulla re perc sed si bovem, asinum, aut hircum viderit, ibi ho dum sistere et contemplari. Quumque aliquid e prom cella depromit, decerptum inde frustum vorat, et meracius potat; ancillam autem panificam clam at deinde cum illa molit ad victum tum sibi tum univ miliæ necessarium. Inter prandendum jumentis p objicit: et, si quis fores pulset, ipse auscultat, vocat cane, et ejus rostro manu prehenso, Hic, inquit, e et domum custodit. Argentum, si quod ab aliquo rit, tenue nimis esse dicens, solet rejicere, et sim alio ipse permutare. Aratrum si cui forte utendu rit, aut cophinum, aut falcem, aut saccum, nocte pesta illa [repetet], si per insomnium fuerit eorum datus. In urbem quum venit, obvium quemque inter Quanti, ait, pelles et salsamenta venibant? et n hodie caussa ipsius novilunium agat; et statim addi in urbem advenerit, tondere velle. Idem cantare in l et clavis calceos suffigere, et, quia eadem via erat, chia salsamenta emere, ac portare ipse, moris habe

Ε'

ΑΡΕΣΚΕΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀρέσκειά ἐστι μὲν, ὡς ὅρῳ περιλαβεῖν, ἔντευξις οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική· ὁ δὲ ἄρεσκος ἀμέλει τοιοῦτός τις, οἷος πόῤῥωθεν προσαγορεύσας, καὶ ἄνδρα κράτιστον εἰπὼν, καὶ θαυμάσας ἱκανῶς, ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ μὴ ἀφιέναι· καὶ μικρὸν προπέμψας, καὶ ἐρωτήσας πότε αὐτὸν ὄψεται, ἔτι ἐπινεύων ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ παρακληθεὶς δὲ πρὸς δίαιταν, μὴ μόνον ᾧ πάρεστι βούλεσθαι ἀρέσκειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀντιδίκῳ, ἵνα κοινὸς εἶναι δοκῇ· καὶ τοὺς ξένους δὲ εἰπεῖν, ὡς δικαιότερα λέγουσι τῶν πολιτῶν. Καὶ κεκλημένος δὲ ἐπὶ δεῖπνον, κελεῦσαι καλέσαι τὰ παιδία τὸν ἑστιῶντα, καὶ εἰσιόντα φῆσαι σύκου ὁμοιότερα εἶναι τῷ πατρί· καὶ προσαγαγόμενος φιλῆσαι, καὶ παρ' αὐτὸν καθίσαι· καὶ τοῖς μὲν συμπαίζειν αὐτὸς, λέγων Ἀσκός, Πέλεκυς· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς γαστρὸς ἐᾷν καθεύδειν ἅμα θλιβόμενος. [Reliqua in Char. XXI.]

V

BLANDITIÆ.

Blanditia, si quis eam definire velit, est consueti luptatem parans nullo cum commodo. Blandus vero is e longinquiore spatio aliquem salutare, et virum a præstantissimum, et observantiam significare sol utraque manu prehensum non dimittat: sed aliqua prosecutus, ubi quæsivit, quando sit illum visuru etiam valedicens ab eo discedat. Idem captus arbite tantum, cui adest, sed adversæ etiam parti gratific debit, ut communis habeatur. Peregrinos quoque j quam cives suos, loqui dicit. Ad cœnam invitatus, vii dominum, ut liberos suos vocet, rogabit: atque gredientibus, negabit ficum ficui tam esse similem illi sint patri: deinde eos ad se vocabit, osculatusq assidere jubebit: et cum aliis jocans et colludens, En inquiet, En securim: alios ventri incumbentes d quamvis onere gravetur, sinet.

ϛ'

ΑΠΟΝΟΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀπόνοιά ἐστιν ὑπομονὴ αἰσχρῶν ἔργων καὶ λόγων· ὁ δὲ ἀπονενοημένος τοιοῦτός τις, οἷος ὀμόσαι τυχὼν, κακῶς ἀκοῦσαι καὶ λοιδορηθῆναι δυνάμενος, τῷ ὄντι ἀγοραῖός τις καὶ ἀνασεσυρμένος καὶ παντοποιός· ἀμέλει δυνατὸς καὶ ὀρχεῖσθαι νήφων τὸν κόρδακα καὶ προσωπεῖον μὴ ἔχων ἐν κωμικῷ χορῷ· καὶ ἐν θαύμασι δὲ τοὺς χαλκοὺς ἐκλέγειν, καθ' ἕκαστον παριών· καὶ μάχεσθαι τοῖς τὸ σύμβολον φέρουσι καὶ προῖκα θεωρεῖν ἐξιοῦσι. Δεινὸς δὲ καὶ πανδοκεῦσαι, καὶ πορνοβοσκῆσαι, καὶ τελωνῆσαι, καὶ μηδεμίαν ἐργασίαν αἰσχρὰν ἀποδοκιμάσαι, ἀλλὰ κηρύττειν, μαγειρεύειν, κυβεύειν, τὴν μητέρα μὴ τρέφειν, ἀπάγεσθαι κλοπῆς, τὸ δεσμωτήριον πλείω χρόνον οἰκεῖν ἢ τὴν αὑτοῦ οἰκίαν. Καὶ τοῦτο δ' ἂν εἶναι δόξειε τῶν περιισταμένων τοὺς ὄχλους καὶ προσκαλούντων, μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ παρερρωγυίᾳ λοιδορουμένων καὶ διαλεγομένων πρὸς αὐτούς· καὶ μεταξὺ οἱ μὲν προσίασιν, οἱ δὲ ἀπίασι, πρὶν ἀκοῦσαι αὐτοῦ· ἀλλὰ τοῖς μὲν τὴν ἀρχὴν, τοῖς δὲ συλλαβὴν, τοῖς δὲ μέρος τοῦ πράγματος λέγει, οὐκ ἄλλως θεωρεῖσθαι ἀξιῶν τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, ἢ ὅταν ᾖ πανήγυρις. Ἱκανὸς δὲ καὶ δίκας τὰς μὲν φεύγειν, τὰς δὲ διώκειν, τὰς δὲ ἐξόμνυσθαι, ταῖς δὲ παρεῖναι, ἔχων ἐχῖνον ἐν τῷ προκολπίῳ καὶ δραμαθοὺς γραμματιδίων ἐν ταῖς χερσίν· οὐκ ἀποδοκιμάζων δὲ οὐδ' ἅμα πολλῶν ἀγοραίων στρατηγεῖν, καὶ εὐθὺς τούτοις δανείζειν, καὶ τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι, καὶ ἑφοδεύειν τὰ μαγειρεῖα, τὰ ἰχθυοπώλια, τὰ ταριχοπώλια, καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ τοῦ ἐμπολήματος εἰς τὴν γνάθον ἐκλέγειν. [Ἐργώδεις δέ εἰσι τὸ στόμα εὔλυτον ἔχοντες πρὸς λοιδορίαν, καὶ φθεγγόμενοι μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ὡς συνοχλεῖν αὐτοῖς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ ἐργαστήρια.]

VI

VECORDIÆ.

Vecordia est, per quam aliquis et facere quidvis et loqui contra honestatem sustinet. Homo autem vecors is est, qui jusjurandum facile suscipiat; qui male audire ac conviciis proscindi susque deque habeat. Moribus est veteratoris callidi improbique, et hominis spurci, ac quidvis audentis. Atque adeo non pudebit eum, saltare cordacem etiam sobrium, et in comico choro non personatum: et quum præstigiæ spectantur, ad quemque spectantium adire et stipem æream exigere: ac si quis tesseram adferens, gratis spectare postulet, cum eo rixabitur. Cauponiam quoque exercere, leno, ac portitor coactorque esse solet, et qui a nullo turpi artificio se abstineat; præco erit; coquus erit; aleator erit; matri suæ alimenta denegabit; furti etiam convictus, obtorto collo rapietur, atque in carcere diutius quam in suis ædibus habitabit. Est etiam iste ex iis, qui turbam circa se sistunt et obvios ad se vocant, quibuscum voce magna et præfracta rixantur et sermones serunt; atque illi interea partim accedunt, partim discedunt, priusquam, quid sibi ille velit, audierint; dum ille aliis principium, aliis vix syllabam, aliis partem aliquam de re tota refert, non aliter, quam in celebri hominum conventu, profligatum ac perditum ingenium suum spectari postulans. Litibus etiam, partim, quæ ipsi intenduntur, partim, quas ipse aliis intendit, solet esse implicitus: atque in aliis absentiam suam jurejurando interposito excusare, ad alias judicio se sistere, in sinu quidem scrinium, præ manibus vero forensium libellorum fasciculos habens. Quin etiam, quæ ejus est insignita impudentia, ducem se rabularum forensium multitudini præbet: ac mox illis pecunia fœnori data, pro usura drachmæ cujusque ternos semiobolos in dies exigit: sæpe etiam popinas et macella, ubi pisces ac salsamenta veneunt, pererrat: nec non quos e nundinatione sua nummos conficit, solet eos in buccam condere. [Sunt sane istiusmodi homines admodum molesti, quorum quidem os ad conviciandum facile solvitur, atque id voce ita contenta, ut eorum clamoribus et forum et omnes tabernæ personent.]

Ζ'

ΛΑΛΙΑΣ.

Ἡ δὲ λαλιὰ, εἴ τις αὐτὴν ὁρίζεσθαι βούλοιτο, εἶναι ἂν δόξειεν ἀκρασία τοῦ λόγου· ὁ δὲ λάλος τοιοῦτός τις, οἷος τῷ ἐντυγχάνοντι εἰπεῖν, ἂν ὁτιοῦν πρὸς αὐτὸν φθέγξηται, ὅτι οὐδὲν λέγει, καὶ ὅτι αὐτὸς πάντα οἶδε, καὶ, ἂν ἀκούῃ αὐτοῦ, μαθήσεται· καὶ μεταξὺ δὲ ἀποκρινομένου, ὑποβάλλειν εἴπας, Σὺ μὴ ἐπιλάθῃ ὃ μέλλεις λέγειν· καὶ, Εὖγε ὅτι με ὑπέμνησας· καὶ, Τὸ λαλεῖν ὡς χρήσιμόν που· καὶ, Ὅ παρέλιπον· καὶ, Ταχύ γε συνῆκας τὸ πρᾶγμα· καὶ, Πάλαι σε παρετήρουν, εἰ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμοὶ κατενεχθήσῃ· καὶ ἑτέρας ἀρχὰς τοιαύτας πορίσασθαι, ὥστε μηδὲ ἀναπνεῦσαι τὸν ἐντυγχάνοντα. Καὶ ὅταν γε τοὺς καθ' ἕνα ἀποκναίσῃ, δεινὸς καὶ ἐπὶ τοὺς ἁθρόους καὶ συνεστηκότας πορευθῆναι, καὶ φυγεῖν ποιῆσαι μεταξὺ χρηματίζοντας· καὶ εἰς τὰ διδασκαλεῖα δὲ καὶ εἰς τὰς παλαίστρας εἰσιὼν, κωλύειν τοὺς παῖδας

VII

LOQUACITATIS.

Loquacitas autem, si quis eam definire velit, sermonis intemperantia esse videatur. Loquax vero is est, qui soleat ei, quocum verba facit, dicere, quidquid ille narrare inceperit, Nihil dicis: se rem omnem probe tenere: illum, si operam sibi dare velit, intellecturum. Deinde respondentem interpellans, Tu, ait, ne obliviscaris eorum, quæ dicturus eras; et, Factum bene, quod in memoriam revocasti; et, Quam juvat interdum sermones mutuos serere! et, Quod præterii; et, Celeriter tu quidem rem percepisti; et, Pridem exspectabam, an eodem mecum recideres; aliaque hujusmodi initia loquendi captans, ne respirare quidem eos sinit, quibuscum loquitur. Ac postquam singuli sunt ab eo ita enecti, tum ad eos accedere non veretur, qui plures una coierunt, eosque, de rebus seriis agentes, in fugam vertere. Sed et ludos ac palæstras ingressus, ut ne tantum pueri ad-

προμανθάνειν τοσαῦτα, καὶ προσλαλεῖν τοῖς παιδοτρίβαις καὶ διδασκάλοις· καὶ τοὺς ἀπιέναι φάσκοντας δεινὸς προπέμψαι καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ πυθόμενος τὰς ἐκκλησίας ἀπαγγέλλειν· προσδιη-
5 γήσασθαι δὲ καὶ τὴν ἐπ' Ἀριστοφῶντός ποτε γενομένην τῶν ῥητόρων μάχην, καὶ τὴν Λακεδαιμονίοις ὑπὸ Λυσάνδρου· καὶ οὕς ποτε λόγους αὐτὸς εἶπεν εὐδοκιμήσας ἐν τῷ δήμῳ· καὶ κατὰ τῶν πληθῶν γε ἅμα διηγούμενος κατηγορίαν παρεμβαλεῖν, ὥστε τοὺς ἀκούοντας ἤτοι
10 ἐπιλαθέσθαι ἢ νυστάξαι ἢ μεταξὺ καταλιπόντας ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ συνδικάζων δὲ, κωλῦσαι κρῖναι· καὶ συνθεωρῶν, θεάσασθαι· καὶ συνδειπνῶν φαγεῖν, λέγων ὅτι χαλεπὸν τῷ λάλῳ ἐστὶ σιωπᾷν, καὶ ὡς ἐν ὑγρῷ ἐστιν ἡ γλῶττα, καὶ ὅτι οὐκ ἂν σιωπήσειεν, οὐδ' εἰ τῶν
15 χελιδόνων δύξειεν ἂν εἶναι λαλίστερος. Καὶ σκωπτόμενος ὑπομεῖναι καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ παιδίων, ὅταν αὐτὸν ἤδη καθεύδειν βουλόμενα κελεύῃ, λέγοντα ἅττα λαλεῖν τι ἡμῖν, ὅπως ἂν ἡμᾶς ὕπνος λάβῃ.

discant, solet efficere, verba interea cum corporu tatoribus seu pædotribis, et ludimagistris funditan discedere se velle dicat, comitari ille, et domum u ducere ac prosequi. Si forte, quid sit in concione actu rit, id aliis postea narrabit: tum de oratorum certami prætore Aristophonte commissum est, longam nar contexet, item, de ea pugna quæ a Lacedæmoniis sandrum est pugnata: et si quid ipse unquam cione cum aliqua sua laude dixerit. Atque hæc nar mul in vulgus invehetur: idque tanto cum audient dio, ut eorum alius, quæ ab ipso dicuntur, oblivio mandet, alius dormitet, alius loquentem adhuc discedatque. Denique, sive ad judicandum cum ali judicare; sive ad spectandum, spectare; sive a sumendum, cibum sumere, consessorem impediet: inquit, loquaci durum est tacere: linguam enim t in udo habet: atque adeo præ quavis hirundine videri malit, quam tacere. Adeo se irrideri fert p idque vel a puerulis suis, qui somnum petituri, ipsum aliquid sibi narrantem verba facere: ut it inquiunt, somnus obrepat.

Η'

ΛΟΓΟΠΟΙΙΑΣ.

Ἡ δὲ λογοποιία ἐστὶ σύνθεσις ψευδῶν λόγων καὶ πράξεων ὧν βούλεται ὁ λογοποιῶν· ὁ δὲ λογοποιὸς τοιοῦτός τις, οἷος ἀπαντήσας τῷ φίλῳ, εὐθὺς καταβαλὼν τὸ ἦθος καὶ μειδιάσας ἐρωτῆσαι, Πόθεν σύ; καὶ, Λέγεις
25 τι; καὶ, Πῶς; ἔχεις περὶ τοῦδε εἰπεῖν καινόν; καὶ ἐπιβαλὼν ἐρωτᾷν, Μὴ λέγεταί τι καινότερον; καὶ μὴν ἀγαθά γέ ἐστι τὰ λεγόμενα. Καὶ οὐκ ἐάσας ἀποκρίνασθαι, εἰπεῖν, Τί λέγεις; οὐδὲν ἀκήκοας; δοκῶ μοί σε εὐωχήσειν καινῶν λόγων· καὶ ἔστιν αὐτῷ ἡ στρατιώ-
30 της ἢ παῖς Ἀστείου τοῦ αὐλητοῦ, ἢ Λύκων ὁ ἐργολάβος, παραγεγονὼς ἐξ αὐτῆς τῆς μάχης, οὗ φησὶν ἀκηκοέναι· (αἱ μὲν οὖν ἀναφοραὶ τῶν λόγων τοιαῦταί εἰσιν αὐτοῦ, ὧν οὐδεὶς ἂν ἔχοι ἐπιλαβέσθαι·) διηγεῖται δὲ τούτους φάσκων λέγειν, ὡς Πολυσπέρχων καὶ ὁ βασιλεὺς μάχῃ
35 νενίκηκε, καὶ Κάσανδρος ἐζώγρηται· καὶ ἂν εἴπῃ τις αὐτῷ, Σὺ δὲ ταῦτα πιστεύεις; φήσει, τὸ πρᾶγμα βοᾶσθαι γὰρ ἐν τῇ πόλει, καὶ τὸν λόγον ἐπεντείνειν, καὶ πάντα συμφωνεῖν· ταὐτὰ γὰρ λέγειν περὶ τῆς μάχης, καὶ πολὺν τὸν ζωμὸν γεγονέναι· εἶναι δὲ
40 αὐτῷ καὶ σημεῖον τὰ πρόσωπα τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ὁρᾶν γὰρ αὐτῶν πάντων μεταβεβληκότα. Λέγει δ' ὡς καὶ παρακήκοε παρὰ τούτοις κρυπτόμενόν τινα ἐν οἰκίᾳ ἤδη πέμπτην ἡμέραν, ἥκοντα ἐν Μακεδονίας, ὃς πάντα ταῦτα εἶδε. Καὶ ταῦτα πάντα διεξιὼν, πῶς οἴεσθε;
45 [πιθανῶς] σχετλιάζει, λέγων, δυστυχὴς Κάσανδρος! ὦ ταλαίπωρος! ἐνθυμῇ τὸ τῆς τύχης; ἀλλ' οὖν ἰσχυρὸς γενόμενος· καὶ, Δεῖ δὲ αὐτὸν σὲ μόνον εἰδέναι· πᾶσι δὲ τοῖς ἐν τῇ πόλει προσδεδράμηκε λέγων. [Τῶν τοιούτων ἀνθρώπων τεθαύμακα, τί ποτε βούλονται λογοποιοῦντες·
50 οὐ γὰρ μόνον ψεύδονται, ἀλλὰ καὶ ἀλυσιτελῶς ἀπαλλάττουσι· πολλάκις γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν ἐν τοῖς βαλανείοις

VIII

FAMIGERATIONIS

Famigeratio est factorum dictorumque ad arbitri fingentis confictio. Famigerator autem is est, qu amico factus, statim blando vultu ac renidens in Unde tu? et, Narrasne aliquid? et, Quid? habesne s novi quidquam? et pergens interrogare, Nihilne novi dicitur? atqui fausta sane sunt et læta quæ vi rantur. Tum autem prius quam ille respondeat, Q inquit; nihilne audivisti? ergo ego te, sicut video, r varum epulis laute excipiam. Ac statim est illi aut quis, aut Astei tibicinis puer, aut manceps Lyco, qu prælio sit reversus, a quo se dicat audiisse, (auctor dem ille tales eorum, quæ dictitat, profert, qu queat arguere): refert autem, accepisse se ab illis, chontem cum rege (Arrhidæo) prælio vicisse, et Cas vivum in hostium potestatem venisse. Quod si dicat, Tu autem hæc credis? Haud dubie, inquiet; r clarissima omnium voce tota urbe ferri; rumorem omnes congruere; eadem enim de prælio ab omni rari: magnum nimirum ea pugna fartum esse fact que se ex eorum etiam vultu, qui rem gerunt p colligere; quem viderit ipsis omnibus immutatum. deinde se inaudisse, quemdam, qui ex Macedonia rit, quique omnibus, quæ gesta sunt, interfuerit, jam diem ab illis domi occultari. Atque ubi hæc moravit, miserationes adjicit: at scin' quomodo persuasibiliter? O infelicem, inquiens, Cassandru rum ærumnosum! En Fortuna quid possit! At f Cassander præpotens! Te vero, ait, hoc soli tibi sci tet. Ipse autem ad civium unumquemque propere ut ei narret. [Equidem mirari soleo, quid sibi hoc genus falsis rumoribus fingendis spargendisqu quæ res, ut taceam mendacii turpitudinem, non r incommoda evenit. Factum est enim sæpe, ut du

παραστάσεις ποιούμενοι, τὰ ἱμάτια ἀποβεβλήκασιν· οἱ δ' ἐν τῇ στοᾷ πεζομαχίᾳ καὶ ναυμαχίᾳ νικῶντες, ἐρήμους δίκας ὠφλήκασιν· εἰσὶ δ' οἱ καὶ πόλεις λόγῳ κατὰ κράτος αἱροῦντες παρεδειπνήθησαν. Πάνυ δὴ ταλαίπωρον αὐτῶν ἐστι τὸ ἐπιτήδευμα· ποίᾳ γὰρ οὐ στοᾷ, ποίῳ δὲ ἐργαστηρίῳ, ποίῳ δὲ μέρει τῆς ἀγορᾶς οὐκ ἐνδιημερεύουσιν, ἀπαυδᾷν ποιοῦντες τοὺς ἀκούοντας, οὓς οὗτοι καταπονοῦσι ταῖς ψευδολογίαις;]

Θ'

ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀναισχυντία ἐστὶ μέν, ὡς ὅρῳ λαβεῖν, καταφρόνησις δόξης αἰσχροῦ ἕνεκα κέρδους· ὁ δὲ ἀναίσχυντος οὗτος, οἷος πρῶτον μὲν ὃν ἀποστερεῖ, πρὸς τοῦτον ἐπελθὼν δανείζεσθαι· εἶτα θύσας τοῖς θεοῖς, αὐτὸς μὲν λιπεῖν παρ' ἑτέρῳ, τὰ δὲ κρέα ἀποτιθέναι ἁλσὶ πάσας καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἀκόλουθον, δοῦναι ἀπὸ τῆς τραπέζης ἄρας κρέας καὶ ἄρτον, καὶ εἰπεῖν, ἀκουόντων πάντων, Εὐωχοῦ, Τίβιε! Καὶ ὀψωνῶν δὲ ὑπομιμήσκειν τὸν κρεωπώλην, εἴ τι χρήσιμος αὐτῷ γέγονε· καὶ ἑστηκὼς πρὸς τῷ σταθμῷ, μάλιστα μὲν κρέας, εἰ δὲ μή, ὀστοῦν εἰς τὸν ζυγὸν ἐμβαλεῖν· καὶ ἐὰν μὲν λάβῃ, ἔχει· εἰ δὲ μή, ἁρπάσας ἀπὸ τῆς τραπέζης χολίκιον, ἅμα γελῶν ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ ξένοις δὲ αὐτοῦ θέαν ἀγοράσας, μὴ δοὺς τὸ μέρος, θεωρεῖν· ἄγειν δὲ καὶ τοὺς υἱεῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν καὶ τὸν παιδαγωγόν. Καὶ ὅσα ἐνεγκάμενος ἄξιά τις φέρει, μεταδοῦναι κελεῦσαι καὶ αὐτῷ. Καὶ ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκίαν ἐλθὼν δανείζεσθαι κριθάς, καὶ δὲ ἄχυρα, καὶ ταῦτα χρήσαντας ἀναγκάσαι ἀποφέρειν πρὸς αὐτόν. Δεινὸς δὲ καὶ πρὸς τὰ χαλκεῖα τὰ ἐν τῷ βαλανείῳ προσελθὼν, καὶ βάψας ἀρύταιναν, βοῶντος τοῦ βαλανέως, αὐτὸς αὑτοῦ καταχέασθαι, καὶ εἰπεῖν, ὅτι λέλουται, ἀπιών· κἀκεῖνο, Οὐδεμία σοι χάρις.

Ι'

ΜΙΚΡΟΛΟΓΙΑΣ.

Ἡ δὲ μικρολογία ἐστὶ φειδωλία τοῦ διαφόρου ὑπὲρ τὸν καιρόν· ὁ δὲ μικρολόγος τοιοῦτός τις, οἷος ἐν τῷ μηνὶ ἡμιωβόλιον ἀπαιτεῖν [ἐλθὼν] ἐπὶ τὴν οἰκίαν· καὶ συσσιτῶν ἀριθμεῖν τὰς κύλικας πόσας ἕκαστος πέπωκε· καὶ ἐλάχιστον τῇ Ἀρτέμιδι τῶν συνδειπνούντων. Καὶ ὅσα μικροῦ τις πριάμενος λογίζεται, πάντα φάσκειν εἶναι ἄγαν. Καὶ οἰκέτου χύτραν ἢ λοπάδα κατάξαντος, εἰσπράξαι ἀπὸ τῶν ἐπιτηδείων. Καὶ τῆς γυναικὸς ἐκβαλούσης τρίχαλκον, οἷος μεταφέρειν τὰ στρώματα καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰς κιβωτοὺς, καὶ διφᾶν τὰ κλίνιμματα. Καὶ ἐάν τι πωλῇ, τοσούτου ἀποδόσθαι, ὅστε μὴ λυσιτελεῖν τῷ πριαμένῳ. Καὶ οὐκ ἂν ἔᾶσαι οὔτε συκοτραγῆσαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κήπου,

balneis concursus facerent, vestes interea suas furto amitterent; alii, dum in portico, aut pedestri aut navali prælio vincunt, quod vadimonium non stitissent, graviter multati sunt; quibusdam etiam, dum urbes verbis suis fortiter caperent, cœna interea loci periit. Enimvero miserrima est istorum vita et conditio : nam quæ porticus est, quæ officina, quæ fori pars, in qua dies non traducant integros, magno cum audientium, quos falsis suis narrationibus obtundunt, tædio?]

IX

IMPUDENTIÆ.

Impudentiam definire licet famæ neglectum turpis quæstus gratia. Impudens autem is est, qui solet, pecuniam mutuo rogaturus, ad eum accedere, cujus aliquid per fraudem detineat : deinde, quum sacra diis facit, carnes victimæ suæ, sale aspersas, condit, ipse apud alium cœnans : atque ibi pedissequum suum compellans, sublatis de mensa carnium frusto et pane, in omnium auribus, Tu, Tibie, inquit, epulare hilariter. Quando obsonatur, lanium meminisse jubet, si ulla unquam in re fuerit de eo bene meritus; deinde autem trutinæ assistens, principio quidem carnes, sed si id non possit, os saltem aliquod in lancem injiciet : quod si auferre queat, id optime; si non, tum ille e mensa vel aliquod intestinorum frustum rapiet et cum risu discedet. Jam si peregrinis apud se devertentibus locum in theatro ad spectandum emerit, ipse quoque, nullo pro capite suo dato ære, spectatum veniet : quin etiam liberos suos cum pædagogo eorum secum postero die ducere non dubitabit. Quæcumque autem parvo empta ferentem aliquem viderit, sibi quoque communicari jubebit. Et ubi ad ædes alienas venerit, vel hordeum, vel, si usus ita tulerit, paleam mutuaturus, eos coget, a quibus acceperit, id quod dederint, domum sibi apportare. Sæpe etiam in balneis ad ahena accedens, postquam arytænam mersam replevit, sese ipse, non sine magno balneatoris clamore, perfundit; dein discedens, Lavi, inquit : et illud, Ego tibi gratiam nullam!

X

SORDIDÆ PARSIMONIÆ.

Sordida parsimonia est studium parcendi sumptibus ultra modum. Sordide parcus is est, qui nondum finito mense semiobolum usuram exigat a debitore, ipse domum ejus ventitans; et in convivio, quot quisque calices educat, numeret : qui etiam ex omnibus convivis Dianæ minima libamenta offerat. Jam quæcumque ei quispiam fert impensa, etsi parvo empta, nimio tamen constare dicet. Si famulus ollam aut patinam fregerit, de ejus demenso tantum detrahet, quanti erat quod fractum est. Quodsi uxor trichalcum amiserit, ille vero omnem supellectilem, lectos etiam atque capsas loco movebit, et omnia stragula scrutabitur. Quidquid vendit, tanti vendit, ut emptori ea res cedere bono non queat. Ficum de suo horto neminem gu-

οὔτε διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ πορευθῆναι, οὔτε ἐλάαν ἢ φοίνικα τῶν χαμαὶ πεπτωκότων ἀνελέσθαι. Καὶ τοὺς ὅρους δὲ ἐπισκοπεῖσθαι ὁσημέραι, εἰ διαμένουσιν οἱ αὐτοί. Δεινὸς δὲ καὶ ὑπερημερίαν πρᾶξαι καὶ τόκον τόκου. Καὶ ἑστιῶν δημότας, μικρὰ τὰ κρέα κόψας παραθεῖναι· καὶ ὀψωνῶν, μηδὲν πριάμενος εἰσελθεῖν. Καὶ ἀπαγορεῦσαι τῇ γυναικὶ, μήτε ἅλας χρωννύειν, μήτε ἐλλύχνιον, μήτε κύμινον, μήτε ὀρίγανον, μήτε οὐλὰς, μήτε στέμματα, μήτε θυηλήματα· ἀλλὰ λέγειν, ὅτι τὰ μικρὰ ταῦτα πολλά ἐστι τοῦ ἐνιαυτοῦ. Καὶ τὸ ὅλον δὲ τῶν μικρολόγων καὶ τὰς ἀργυροθήκας ἐστὶν ἰδεῖν εὐρωτιώσας καὶ κλεῖς ἰωμένας, καὶ αὐτοὺς δὲ φοροῦντας ἐλάττω τῶν μηρῶν τὰ ἱμάτια, καὶ ἐκ ληκυθίων μικρῶν πάνυ ἀλειφομένους, καὶ ἐν χρῷ κειρομένους, καὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας ὑπολυομένους, καὶ πρὸς τοὺς γναφεῖς διατεινομένους, ὅπως τὸ ἱμάτιον αὐτοῖς ἕξει πολλὴν γῆν, ἵνα μὴ ῥυπαίνηται ταχύ.

stare siverit; neminem per fundum suum transi cadivam olivam palmulamve auferre. Quotidie f spectat suos, ecquid immoti eodem loco iide Porro autem debitum si quis die præstituta n pœnam pro mora, atque adeo usuræ usuram sc Populares convivio accipiens, minutas adpor quumque ad obsonandum exierit, sæpe vacuus vertetur. Uxori solet edicere, ne cuiquam sale chnium, aut cuminum, aut origanum, vel etiam quam, vel corollam ullam, vel libum ullum Magnam enim, inquit, parva hæc tandem in an efficiunt. In summa, sordidorum istorum homi videas situ obsitos, claves ferrugine illitas; ipso videre licet vestes gestare quæ femora non tegun ex quibus unguntur, parvulos habere; capite es attonso; calceos medio die exuere; et cum obnixe agere, ut ad poliendam suam vestem cre adhibeant, ne sordes nimis cito contrahat.

ΙΑ'

ΒΔΕΛΥΡΙΑΣ.

Οὐ χαλεπὸν δέ ἐστι τὴν βδελυρίαν διορίσασθαι· ἔστι γὰρ παιδιὰ ἐπιφανὴς καὶ ἐπονείδιστος. Ὁ δὲ βδελυρὸς τοιοῦτος, οἷος ἀπαντήσας γυναιξὶν ἐλευθέραις ἀνασυράμενος δεῖξαι τὸ αἰδοῖον· καὶ ἐν θεάτρῳ κροτεῖν, ὅταν οἱ ἄλλοι παύωνται· καὶ συρίττειν οὓς ἡδέως θεωροῦσιν οἱ λοιποί· καὶ ὅταν σιωπήσῃ τὸ θέατρον, ἀνακύψας ἐρυγεῖν, ἵνα τοὺς καθημένους ποιήσῃ μεταστραφῆναι. Καὶ πληθούσης τῆς ἀγορᾶς προσελθὼν πρὸς τὰ κάρυα ἢ τὰ μύρτα ἢ τὰ ἀκρόδρυα, ἑστηκὼς τραγηματίζεσθαι ἅμα τῷ πωλοῦντι προσλαλῶν. Καὶ καλέσαι δὲ τῶν παριόντων ὀνομαστί τινα, ᾧ μὴ συνήθης ἐστί, καὶ σπεύδοντα δέ που ὁρῶν, [περιμεῖναι κελεῦσαι]. Καὶ ἡττημένῳ δὲ μεγάλην δίκην ἀπιόντι ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου προσελθεῖν καὶ συνησθῆναι· καὶ ὀψωνεῖν αὐτὸς, καὶ αὐλητρίδας μισθοῦσθαι, καὶ δεικνύειν δὲ τοῖς ἀπαντῶσι τὰ ὠψωνημένα, καὶ παρακαλεῖν ἐπὶ ταῦτα· καὶ διηγεῖσθαι προστὰς πρὸς κουρεῖον ἢ μυροπώλιον, ὅτι μεθύσκεσθαι μέλλει. [Reliqua in Char. XXX. Sequentia ex Char. XIX assumta.] Καὶ εἰς ὀρνιθοσκόπου τῆς μητρὸς ἐξελθούσης, βλασφημῆσαι· καὶ εὐχομένων καὶ σπενδόντων, ἐκβαλεῖν τὸ ποτήριον καὶ γελάσαι, ὡς τεράστιόν τι πεποιηκώς. Καὶ αὐλούμενος δὲ κροτεῖν ταῖς χερσὶ μόνος τῶν ἄλλων, καὶ συντερετίζειν, καὶ ἐπιτιμᾷν τῇ αὐλητρίδι μὴ ταχὺ παυσαμένῃ· καὶ ἀποπτύσαι δὲ βουλόμενος, ὑπὲρ τῆς τραπέζης προσπτύσαι τῷ οἰνοχόῳ.

XI

IMPURITATIS PERDITÆ.

Impuritatem perditam definire non est diffi quidem jocus ludusve rudis et flagitiosus. Im is est, qui, si in liberas mulieres incidat, veste pudenda illis ostendat. In theatro, reliquis de ipse solus plaudere pergit; et quos reliqui libent ipse sibilis consectatur; et, toto theatro ad spe tento, ipse resupinato corpore ructat, ut eorum oculos in se avertat. Ac, quando maxime f forum, ad nuces, myrtos et reliquos omnis gen accedens, ibique stans, de iis comedit, sermo cum eorum venditore serens. Neque dubitat pra aliquem, nulla sibi familiaritate junctum, nomi pellare: et, si quem aliquo properantem videat, spectare. Solet etiam ad eum, qui in grandis dicio causa ceciderit, redeuntem e judicio acce gratulari: quumque sibi obsonia emerit, et til duxerit, ut cuique obvius fuerit factus, obsoni dere, et ad ea invitare: idemque ad tonstrinam nam unguentariam astans narrat, velle se mox tem usque bibere. Quumque ad aruspicem m lingua interea non favere neque a malis verbis moris habet. Sæpe etiam, dum vota libatione pateram sibi e manibus elabi sinit, et simul ri quasi aliquid fecerit portentosum. Tibicines unus inter omnes manibus plaudere, atque e modulos inepta imitatione effingere; dein tibici cito finem non fecerit, increpare: et dum vult ultra mensam eum, qui pocula in convivio conspuit.

ΙΒ'

ΑΚΑΙΡΙΑΣ.

Ἡ μὲν οὖν ακαιρία ἐστὶν ἐπίτευξις λυποῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντας· ὁ δὲ ἄκαιρος τοιοῦτός τις, οἷος ἀσχο-

XII

INTEMPESTIVITATIS.

Intempestivitas est congressio molesta iis congrediaris. Homo autem intempestivus is e

[illegible] προσελθὼν ἀναχοινοῦσθαι· καὶ πρὸς τὴν [illegible] ἐρωμένην κωμάζειν πυρέττουσαν· καὶ δίκην [illegible] ἐγγύης προσελθὼν, κελεῦσαι αὐτὸν ἀναδέξα[illegible]· καὶ μαρτυρήσων παρεῖναι τοῦ πράγματος ἤδη [illegible]μένου· καὶ κεκλημένος εἰς γάμους, τοῦ γυναι[illegible] γένους κατηγορεῖν· καὶ ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ ἥκον[illegible] ἄρτι, παρακαλεῖν εἰς περίπατον. Δεινὸς δὲ καὶ [illegible]σείειν ὠνητὴν πλείω διδόντα ἤδη πεπρακότι· καὶ [illegible]κότας καὶ μεμαθηκότας ἀνίστασθαι ἐξ ἀρχῆς δι[illegible]. Καὶ πρόθυμος δὲ ἐπιμεληθῆναι, ἃ μὴ βού[illegible] τις γενέσθαι, αἰσχύνεται δὲ ἀπείπασθαι· καὶ [illegible]ντας καὶ ἀναλίσκοντας ἥκειν τόκον ἀπαιτήσων· καὶ [illegible]τιγουμένου δὲ οἰκέτου, παρεστὼς διηγεῖσθαι, ὅτι [illegible] αὐτοῦ ποτε παῖς οὕτω πληγὰς λαβὼν ἀπήγξατο. [illegible] παρὼν διαίτη, συγκρούειν, ἀμφοτέρων βουλομέ[illegible] διαλύεσθαι. Καὶ ὀρχησάμενος ἅψασθαι ἑταίρου [illegible] μεθύοντος.

ΙΓ'

ΠΕΡΙΕΡΓΙΑΣ.

[illegible] περιεργία δόξειεν ἂν εἶναι προσποίησίς τις [illegible] καὶ πράξεων μετ' εὐνοίας· ὁ δὲ περίεργος τοιοῦτός [illegible], ὃς ἐπαγγέλλεσθαι ἀναστὰς ἃ μὴ δυνήσεται· καὶ [illegible]λογουμένου τοῦ πράγματος δικαίου εἶναι, ἔν τινι [illegible] ἐλεγχθῆναι. Καὶ πλείω δὲ ἐπαναγκάσαι τὸν παῖδα [illegible]σαι ἢ ὅσα δύνανται οἱ παρόντες ἐκπιεῖν· καὶ [illegible]ρεῖν τοὺς μαχομένους, καὶ οὓς οὐ γιγνώσκει· καὶ [illegible]ρατοῦ ἡγήσασθαι, εἶτα μὴ δύνασθαι εὑρεῖν οὗ πορεύε[illegible]· καὶ τὸν στρατηγὸν δὲ προσελθὼν ἐρωτῆσαι, πότε [illegible]λει παρατάττεσθαι, καὶ τί μετὰ τὴν αὔριον παραγ[illegible]λει. Καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ εἰπεῖν, ὅτι ἡ μήτηρ [illegible] καθεύδει ἐν τῷ δωματίῳ. Καὶ ἀπαγορεύοντος [illegible] ἰατροῦ, ὅπως μὴ δώσῃ οἶνον τῷ μαλακιζομένῳ, [illegible]σει βούλεσθαι διάπειραν λαμβάνειν εὐτρεπίσαι τὸν [illegible] ἔχοντα. Καὶ γυναικὸς δὲ τελευτησάσης, ἐπι[illegible]ψαι ἐπὶ τὸ μνῆμα τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ πα[illegible] καὶ τῆς μητρὸς καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς τοὔνομα, [illegible] ποτάπή ἐστι, καὶ προσεπιγράψαι, ὅτι Οὗτοι πάντες [illegible] ἦσαν. Καὶ ὀμνύναι μέλλων, εἰπεῖν πρὸς τοὺς [illegible]ρεστηκότας, ὅτι Καὶ πρότερον πολλάκις ὀμώμοκα.

ΙΔ'

ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑΣ.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀναισθησία, ὡς ὅρῳ εἰπεῖν, βραδυτὴς [illegible]χῆς ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν· ὁ δὲ ἀναίσθητος τοιοῦτός [illegible], ὃς λογισάμενος ταῖς ψήφοις καὶ κεφάλαιον ποιή[illegible] ἐρωτᾷν τὸν παρακαθήμενον, Τί γίνεται; Καὶ δίκην [illegible]ρῶν, καὶ ταύτην εἰσιέναι μέλλων, ἐπιλαθόμενος εἰς [illegible] πορεύεσθαι. Καὶ θεωρῶν ἐν τῷ θεάτρῳ, μόνος [illegible]καταλείπεσθαι καθεύδων. Καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ τῆς

amicum occupatum accedens, velit re communicata cum illo deliberare; quique ad amicam suam, febri laborantem, veniat comessatum. Solet etiam eum, qui fuerit ex sponsu condemnatus, adire rogans ut pro se quoque intercedere velit. Et ad dicendum testimonium tunc venit, quum res est judicata. Ad nuptias vocatus, in mulierum genus invehitur. Eos, qui e longinquo itinere modo advenerunt, ad deambulandum secum invitat. Re jam vendita, emptorem adducit, qui pluris sit empturus. Sæpe etiam e medio hominum sibi assidentium surgit, ut rem illis, orsus a capite, exponat, quam omnes jam audiverint ac pernorint. Et quæ nolit quidem aliquis, sed denegare tamen erubescit, ad illa curanda promptus est. Ad eos, qui sacra faciunt et epulas concelebrant, accedit usuram exacturus. Quodsi, præsente eo, famulus cædatur; sibi quoque puerum aliquando fuisse narrabit, qui similiter virgis cæsus se suspenderit. Idem captus arbiter, duos litigantes, quorum uterque rem transigi optat, inter se committet. Denique in saltatione socium manu prehendit, qui nondum sit vino madidus.

XIII

SEDULITATIS INEPTÆ.

Περιεργία sive Sedulitas inepta est dictorum factorumque simulatio cum significatione benevolentiæ. Mores inepte seduli hominis ejusmodi sunt: facile surgens e medio, in se recipit, quibus præstandis par non sit. Rem, quæ omnium confessione justa est, in aliquo inhærens, in dubitationem vocat et convincitur. Puerum vini amplius miscere cogit, quam quantum omnes, qui adsunt, convivæ queant ebibere. Contendentes pugnantesque invicem instigat, vel non notos sibi. Solet etiam viam præire, cujus quidem exitum mox invenire nequeat: et ad ductorem exercitus accedens, rogare, quando sit aciem ad dimicandum instructurus: nec non, quid in perendinum diem imperet. Et ad patrem veniens, En, inquit, mater in cubiculo jam dormit. Ac quum vini usu medicus interdixerit ægroto, hic dabit, periculum se facturum dicens, an possit efficere ut ægrotus melius habeat. Quodsi uxor obierit, monumento ejus et mariti, et patris, et matris, et ipsius uxoris nomina inscribet, itemque cujas sit; tum hoc elogium insuper adjiciet, SINGULARI OMNES ISTI PROBITATE ERANT. Idem, si ad jusjurandum adigatur, conversus ad astantes, Ego vero, inquit, jam ante sæpius juravi.

XIV

STUPIDITATIS.

Stupiditatem quoque definire possis, ut sit animi tarditas, seu dicendum, seu faciendum sit aliquid. Stupidus vero is est, qui sedens ad calculos, postquam rationes putavit et summam subduxit, roget eum, qui sibi assidet, Summa quanta est? Ac quum ei litem aliquis intenderit, ubi ad diem illum ventum est, quo disceptari caussa debet, ejus oblitus, in agrum proficiscitur. Sæpe etiam sedens in theatro ad spectandum, discalentibus aliis, somno obrutus

νυκτὸς ἐπὶ θᾶκον ἀνιστάμενος, ὑπὸ κυνὸς τῆς τοῦ γείτονος δηχθῆναι. Καὶ λαβών τι καὶ ἀποθεὶς αὐτὸς, τοῦτο ζητεῖν, καὶ μὴ δύνασθαι εὑρεῖν. Καὶ ἀπαγγέλλοντός [τινος] αὐτῷ, ὅτι τετελεύτηκέ τις αὐτοῦ τῶν φίλων, ἵνα παραγένηται, σκυθρωπάσας καὶ δακρύσας εἰπεῖν Ἀγαθῇ τύχῃ! Δεινὸς δὲ καὶ, ἀπολαμβάνων ἀργύριον ὀφειλόμενον, μάρτυρας παραλαβεῖν· καὶ, χειμῶνος ὄντος, μάχεσθαι τῷ παιδὶ, ὅτι σικύους οὐκ ἠγόρασε. Καὶ τὰ παιδία ἑαυτοῦ παλαίειν ἀναγκάζων καὶ τροχάζειν, εἰς κόπους ἐμβάλλειν. Καὶ ἐν ἀγρῷ αὐτὸς φακῆν ἕψων, δὶς ἅλας εἰς τὴν χύτραν ἐμβαλὼν ἄβρωτον ποιῆσαι. Καὶ ὕοντος τοῦ Διὸς εἰπεῖν, Ἡδύ γε τῶν ἄστρων νομίζειν ὅ τι δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγωσι πίσσης. Καὶ λέγοντός τινος, Πόσους οἴει κατὰ τὰς Ἡρίας πύλας ἐξενηνέχθαι νεκρούς; πρὸς τοῦτον εἰπεῖν, Ὅσοι ἐμοὶ καὶ σοὶ γένοιντο.

solus ibi relinquitur. Idem, quum se cibi noctu surgens, ut ad sellas eat, in vicini canem mordetur. Idem, quod acceperit ipse ac re ipsum quærere solet, reperire autem non po que nunciatur illi, obiisse aliquem ex famili ut veniat exsequias, tum ille, vultu ad mœst sito, lacrimas etiam fundens, Quod felix, inq que sit! Debitas autem pecunias recipiens, eti asciverit: et vigente hieme, cum famulo, qu non emerit, jurgatur. Puerulos quin etiam se exerceant, cursu contendant, usque ad fat gere solet. In agro, lentem ipse coquens, sal injecto, ut mandi nequeat, efficit. Et quum Sane quam, inquit, suave siderum ..... quod dicunt picis (?). Rogatus ab aliquo, quot pute elatos mortuos; Quot utinam, respondens haberemus!

ΙΕ'

ΑΥΘΑΔΕΙΑΣ.

Ἡ δὲ αὐθάδειά ἐστιν ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις· ὁ δὲ αὐθάδης τοιοῦτός τις, οἷος ἐρωτηθεὶς, Ὁ δεῖνα ποῦ ἔστιν; εἰπεῖν, Πράγματά μοι μὴ πάρεχε. Καὶ προσαγορευθεὶς, μὴ ἀντιπροσειπεῖν· πωλῶν τι, μὴ λέγειν τοῖς ὠνουμένοις, πόσου ἂν ἀποδοῖτο, ἀλλ' ἐρωτᾷν, Τί εὑρίσκει; Καὶ τοῖς τιμῶσι καὶ πέμπουσιν εἰς τὰς ἑορτὰς εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἂν γεύσειτο διδομένων. Καὶ οὐκ ἔχειν συγγνώμην οὔτε τῷ ἀπώσαντι αὐτὸν ἀκουσίως, οὔτε τῷ ὤσαντι, οὔτε τῷ ἐμβάντι. Καὶ φίλῳ δὲ ἔρανον κελεύσαντι εἰσενεγκεῖν, εἰπὼν ὅτι οὐκ ἂν δοίη, ὕστερον ἥκειν φέρων, καὶ λέγειν ὅτι ἀπόλλυσι καὶ τοῦτο τὸ ἀργύριον. Καὶ προσπταίσας ἐν τῇ ὁδῷ, δεινὸς καταράσασθαι τῷ λίθῳ· καὶ ἀναμεῖναι οὐκ ἂν ὑπομεῖναι πολὺν χρόνον οὐθένα· καὶ οὔτε ᾖσαι, οὔτε ῥῆσιν εἰπεῖν, οὔτε ὀρχήσασθαι ἂν ἐθελῆσαι. Δεινὸς δὲ καὶ τοῖς θεοῖς μὴ ἐπεύχεσθαι.

XV

CONTUMACIÆ SIVE FEROCIT

Contumacia est verborum in congressionibus tidianæ usu duritas. Homo contumax ita est ut, si quis ex ipso sciscitetur, Ubi est ille? re sis mihi molestus. Salutatus, salutare invic Quumque aliquid vendit, indicare quidem interrogatus: Quanti? non dignatur: verun emptorem interrogat, quid pretii mereat. I ipsi honoris caussa mittunt in festos dies, se donata ne gustare quidem. Si quis illum, aut expulerit, aut pepulerit, aut pede press exorabilis. Et quum amico dixerit, collat niæ ab ipso petenti, nihil se daturum, poste afferet, dicetque velle se hanc quoque pecun In via, si ad lapidem offenderit, maledicet illi. quando subsistat alicujus exspectandi causs tamen diutius cuiquam præstolabitur. Iden in convivio, aut vice sua recitet, aut saltet, potest. Postremo diis ipsis vota facere non c

ΙϛΙ'

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΣ.

Ἀμέλει ἡ δεισιδαιμονία δόξειεν ἂν εἶναι δειλία πρὸς τὸ δαιμόνιον· ὁ δὲ δεισιδαίμων τοιοῦτός τις, οἷος [ἐπὶ χοῶν που] ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας καὶ περιῤῥανάμενος ἀπὸ ἱεροῦ, δάφνην εἰς τὸ στόμα λαβὼν, οὕτω τὴν ἡμέραν περιπατεῖν. Καὶ τὴν ὁδὸν ἐὰν παραδράμῃ γαλῆ, μὴ πρότερον πορευθῆναι, ἕως διεξέλθῃ τις, ἢ λίθους τρεῖς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ διαβάλῃ. Καὶ ἐὰν ἴδῃ ὄφιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, [ἐὰν μὲν παρεῖαν, Σαβάζιον καλεῖν, ἐὰν δὲ] ἱερὸν, ἐνταῦθα [ἡρῷον] εὐθὺς ἱδρύσασθαι. Καὶ τῶν λιπαρῶν λίθων τῶν ἐν ταῖς τριόδοις παριὼν ἐκ τῆς ληκύθου ἔλαιον καταχεῖν, καὶ ἐπὶ γόνατα πεσὼν καὶ προσκυνήσας ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ ἐὰν μῦς θύλακον ἀλφίτων διαφάγῃ, πρὸς τὸν ἐξηγητὴν ἐλθὼν, ἐρωτᾷν,

XVI

SUPERSTITIONIS.

Superstitionem sane definire possumus, erga numen affectum. Superstitiosus vero is *quando inferiæ mittuntur*, lotis manibus, et aspersus ex sacro loco, folium lauri ore prehen integrum diem ita ambulet. Si viam mustel diente, transcurrerit, non ante progredietur, prior transierit, aut ipse tres lapides trans vi Serpentem si viderit in ædibus, *si est parea Sabazium appellabit; si* sacer, nulla mora loco exstruet. Lapides unctos, qui sunt in t præteriens oleo ex ampulla perfundere, nec priu quam, posito genu, eos fuerit veneratus. Quod farinæ follem arroserit, adit ad interpretem, e

τὰ γρῆ ποιεῖν· καὶ ἐὰν ἀποκρίνηται αὐτῷ, ἐκδοῦναι τῷ σαυτοδέῃ ἐπιῤῥάψαι, μὴ προσέχειν τούτοις, ἀλλ' ἀποτραπεὶς ἐκθύσασθαι. Καὶ πυκνὰ δὲ τὴν οἰκίαν καθαίρει [δεινὸς, Ἑκάτης φάσκων ἐπαγωγὴν γεγονέναι· κἂν γλαῦξ βαδίζοντος αὐτοῦ [ἀνακραγοῦσαν] ταράττεσθαι, καὶ εἰπὼν, Ἀθηνᾶ κρείττων! παρελθεῖν οὕτω·] καὶ οὔτε μνήματι ἐπιβῆναι, οὔτε ἐπὶ νεκρὸν ἐλθεῖν, οὔτε ἐπὶ λεχὼ [ἐθελῆσαι, ἀλλὰ τὸ μὴ μιαίνεσθαι συμφέρον αὐτῷ φῆσαι εἶναι. Καὶ ταῖς τετάρταις δὲ καὶ ταῖς ἑβδομάταις προστάξας οἶνον ἕψειν τοῖς ἔνδον, ἐξελθὼν ἐγράσαι μυρσίνας, λιβανωτὸν, πόπανα· καὶ εἰσελθὼν ἅμα στεφανοῦν τοὺς Ἑρμαφροδίτους ὅλην τὴν ἡμέραν.] Καὶ ὅταν ἐνύπνιον ἴδῃ, πορεύεσθαι πρὸς τοὺς ὀνειροκρίτας, πρὸς τοὺς μάντεις, πρὸς τοὺς ὀρνιθοσκόπους, ἱκετεύσων τίνι θεῷ ἢ θεᾷ εὔχεσθαι δεῖ. Καὶ τελεσθησόμενος πρὸς τοὺς Ὀρφεοτελεστὰς κατὰ μῆνα πορεύεσθαι μετὰ τῆς γυναικός· ἐὰν δὲ μὴ σχολάζῃ ἡ γυνὴ, μετὰ τῆς τιτθῆς καὶ τῶν παιδῶν· [καὶ [τῶν] περιῤῥαινομένων ἀπὸ θαλάττης ἐπιμελῶς δόξειεν ἂν εἶναι. Κἄν ποτε ἐπίδῃ σκορόδῳ ἐστεμμένον τῶν] ἐπὶ ταῖς τριόδοις [ἐπελθόντων], κατὰ κεφαλῆς λούσασθαι, καὶ ἱερείας καλέσας, σκίλλῃ ἢ σκύλακι κελεῦσαι αὐτὸν περικαθᾶραι· μανόμενόν τε ἰδὼν ἢ ἐπίληπτον, φρίξας εἰς κόλπον πτύσαι.

ΙΖ'

ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΙΑΣ.

Ἔστι δὲ ἡ μεμψιμοιρία ἐπιτίμησις περὶ τῶν προσηκόντων διδομένων· ὁ δὲ μεμψίμοιρος τοιόσδε τις, οἷος, ἀποστείλαντος μερίδα τοῦ φίλου, εἰπεῖν πρὸς τὸν φέροντα, Ἐφθόνησάς μοι τοῦ ζωμοῦ καὶ τοῦ οἰναρίου, ὅτι ἐπὶ δεῖπνον καλέσας. Καὶ ὑπὸ τῆς ἑταίρας καταφιλούμενος εἰπεῖν, Θαυμάζω εἰ σὺ καὶ ἀπὸ ψυχῆς με φιλεῖς. Καὶ τῷ Διὶ ἀγανακτεῖν, οὐ διότι ὕει, ἀλλὰ διότι ὕστερον. Καὶ εὑρὼν τύχῃ ἐν τῇ ὁδῷ βαλλάντιον, εἰπεῖν, Ἀλλ' οὐ θησαυρὸν εὕρηκα οὐδέποτε. Καὶ πριάμενος ἀνδράποδον ἄξιον, καὶ πολλὰ δεηθεὶς τοῦ πωλοῦντος, Θαυμάζω, εἰπεῖν, εἴ τι ὑγιὲς οὕτως ἄξιον ὠνημαι. Καὶ πρὸς τὸν εὐαγγελιζόμενον, ὅτι Υἱός σοι γέγονεν, εἰπεῖν, ὅτι Ἂν προσθῇς, καὶ τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ ἄπεστιν, ἀληθῆ ἐρεῖς. Καὶ δίκην νικήσας καὶ λαβὼν πάσας τὰς ψήφους, ἐγκαλεῖν τῷ γράψαντι τὸν λόγον, ὡς πολλὰ παραλελοιπότι τῶν δικαίων. Καὶ ἱράνου εἰσενεχθέντος παρὰ τῶν φίλων, καὶ φήσαντός τινος, Ἱλαρὸς ἔστω, Καὶ πῶς; εἰπεῖν, ὅτε δεῖ τὸ ἀργύριον ἀποδοῦναι ἑκάστῳ, καὶ χωρὶς τούτων χάριν ὀφείλειν, ὡς εὐηργετημένον.

sit opus, eum percontatur : qui si respondeat, cerdoni nimirum tradendum esse illum follem, ut sarciatur; superstitiosus iste, neglecto arioli responso, religioni rem habens, sacrificio omen expiabit. Solet etiam domum crebro purificare, *dicens, Hecaten inductam esse. Si noctua obstrepit iter facienti, percellitur, nec pergit quin dixerit, Minerva superior!* Nec sepulcrum insistere, neque ad defunctorum justa accedere, neque item ad ullam umquam *vult* puerperam, *sed utile sibi esse dicit non pollui. Quartis quibusque et septimis diebus mensis domesticis vinum ut coquant imperat; ipse egressus emit myrrhæ ramulos, thus et popana ; domum reversus ibi Hermaphroditos coronat per totum diem.* Insomnium porro si viderit, pergere ille ad somniorum interpretes, ad divinos, ad augures, sciscitaturus, cui deo, cui deæ vota sint facienda. Et ut sacris initietur, ad Orpheotelestas quot mensibus cum uxore, aut si uxori non vacet, cum nutrice et filiolis suis itat. *Etiam inter illos eum conspicias, qui sedulo se marina aqua aspergunt. Et si quando eorum, qui* ad trivia *accedere solent, quempiam allio coronatum conspicit*, aqua in caput aspersa se lustrat : piatricibus quin etiam ascitis, jubet se squillæ aut catuli circumlatione purgari. Quodsi quem mente captum, aut comitialem viderit, solet inhorrescens in sinum sibi despuere.

XVII

INIQUÆ QUERULITATIS.

Querulitas iniqua est querela quæ fit in rebus cum benevolentia oblatis. Hominis autem queruli mores istiusmodi sunt, ut, si ad eum amicus portionem aliquam e convivio miserit, dicat ei qui afferat : Hoc illud est, quod ego ad cœnam non sum vocatus : invidisti nimirum mihi jusculum et villum tuum. Et quum illum amica etiam et etiam suaviatur, Miror, inquit, si tu ex animo ista mihi des basia. Idem Jovi succenset, non propterea quod pluat, sed quod serius. Et quum in via crumenam invenit, Ego vero, ait, thesaurum nullus unquam reperi. Similiter, quum parvo mancipium emerit, utpote exorato multis precibus venditore, Mirum sane, inquit, si tantulo emi quod sit alicujus pretii. Jam si quis lætum illum nuncium ipsi afferat, Filiolo, inquiens, auctus es : Adjice, ait ille, Et dimidia bonorum pars tibi periit; tum, quod res est, dixeris. Idem, postquam in judicio omnium calculis vicit, nihilominus tamen de eo conqueritur, qui orationem scripsit, quam pro se habuit, ut qui multa ipsius justa omiserit. Jam si ad sublevandam ipsius egestatem amici pecunias contulerint, et dicat deinde aliquis, Nunc esto hilaris : Quo pacto esse possum? inquiet : quum et singulis sua sit pecunia reddenda; et hoc amplius, gratiæ cuique, tanquam pro accepto beneficio, habendæ.

ΙΗ'

ΑΠΙΣΤΙΑΣ.

Ἔστιν ἀμέλει ἀπιστία ὑπόληψίς τις ἀδικίας κατὰ πάντων· ὁ δὲ ἄπιστος τοιοῦτός τις, οἷος ἀποστείλας τὸν παῖδα ὀψωνήσοντα, ἕτερον παῖδα πέμπειν πευσόμενον πόσου ἐπρίατο. Καὶ φέρειν αὐτὸς τὸ ἀργύριον, καὶ κατὰ στάδιον [καθίζων] ἀριθμεῖν πόσον ἐστί. Καὶ τὴν γυναῖκα τὴν αὑτοῦ ἐρωτᾷν κατακείμενος, εἰ κέκλεικε τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰ σεσήμανται τὸ κυνούχιον, καὶ εἰ ὁ μοχλὸς εἰς τὴν θύραν τὴν αὐλείαν ἐμβέβληται· καὶ ἐὰν ἐκείνη φῇ, μηδὲν ἧττον αὐτὸς ἀναστὰς γυμνὸς ἐκ τῶν στρωμάτων καὶ ἀνυπόδητος, τὸν λύχνον ἅψας, ταῦτα πάντα περιδραμὼν ἐπισκέψασθαι, καὶ οὕτω μόλις ὕπνου τυγχάνειν. Καὶ τοὺς ὀφείλοντας αὐτῷ ἀργύριον μετὰ μαρτύρων ἀπαιτεῖν τοὺς τόκους, ὅπως μὴ δύναιντο ἔξαρνοι γενέσθαι· καὶ τὸ ἱμάτιον δὲ ἐκδοῦναι δεινὸς, οὐχ ὃς βέλτιστα ἐργάσεται, ἀλλ' ὅταν ᾖ ἄξιος ἐγγυητὴς τοῦ γραφέως. Καὶ ὅταν ἥκῃ τις αἰτησόμενος ἐκπώματα, μάλιστα μὲν μὴ δοῦναι· [ἂν δ' ἄρα τις οἰκεῖος ᾖ καὶ ἀναγκαῖος, ὄνομ' ἐντυπώσας καὶ στήσας καὶ σχεδὸν ἐγγυητὴν λαβὼν, χρῆσαι]. Καὶ τὸν παῖδα δὲ ἀκολουθοῦντα κελεύειν αὐτοῦ ὄπισθεν μὴ βαδίζειν, ἀλλ' ἔμπροσθεν, ἵνα φυλάττηται αὐτὸν, μὴ ἐν τῇ ὁδῷ ἀποδράσῃ. Καὶ τοῖς εἰληφόσι τι παρ' αὐτοῦ καὶ λέγουσι, Πόσου καὶ τίθου· οὐ γὰρ σχολάζω πέμπειν, [εἰπεῖν,] [Μηδὲν πραγματεύου· ἐγὼ γὰρ, ἂν σὺ [μὴ] σχολάσῃς, συναχολουθήσω].

ΙΘ'

ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΣ.

Ἔστιν ἡ δυσχέρεια ἀθεραπευσία σώματος, λύπης παρασκευαστική· ὁ δὲ δυσχερὴς τοιοῦτός τις, οἷος λέπραν ἔχων καὶ ἀλφὸν καὶ τοὺς ὄνυχας μεγάλους περιπατεῖν· καὶ φῆσαι, ταῦτα εἶναι αὐτῷ συγγενικὰ ἀῤῥωστήματα, ἔχειν γὰρ [αὐτοῦ] καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον, [καὶ οὐκ εἶναι ῥᾴδιον εἰς τὸ γένος ὑποβάλλεσθαι]. Ἀμέλει δὲ δεινὸς καὶ ἕλκη ἔχειν ἐν τοῖς ἀντικνημίοις, καὶ προπταίσματα ἐν τοῖς δακτύλοις, καὶ ταῦτα μὴ θεραπεῦσαι, ἀλλ' ἐᾶσαι θηριωθῆναι· καὶ τὰς μασχάλας θηριώδεις καὶ δασείας ἔχειν ἄχρι ἐπὶ πολὺ τῶν πλευρῶν· καὶ τοὺς ὀδόντας μέλανας καὶ ἐσθιομένους, ὥστε δυσέντευκτος εἶναι καὶ ἀηδής· καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐσθίων ἀπομύττεσθαι· ἅμα δ' ἀρξάμενος προσλαλεῖν καὶ ἀποῤῥίπτειν ἀπὸ τοῦ στόματος, ἅμα πιὼν προσερυγγάνειν· [ἀναπίπτοντος ἐν τοῖς στρώμασι μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ κοιμᾶσθαι]. Ἐλαίῳ σαπρῷ ἐν βαλανείῳ χρώμενος [σφύζεσθαι]. Καὶ [χιτωνίσκον παχὺν καὶ] ἱμάτιον [σφόδρα λεπτὸν καὶ] κηλίδων μεστὸν ἀναβαλόμενος, εἰς ἀγορὰν ἐξελθεῖν. [Reliqua leguntur in fine Char. XI.]

XVIII

DIFFIDENTIÆ.

Diffidentia est, per quam omnes fraudis suspecto mus. Diffidens autem is est, qui si ad emenda obson rum miserit, alium mox mittat, qui percontetur, qu emerit. Pecunias portat ipse, et singulis stadiis *de* numerat quantum sit. Cubans in lecto, uxorem inte an capsam bene clauserit; an probe sit arca obs an vestibuli foribus pessulus sit obditus : ac licet a illa, nihilo tamen secius, e lecto surgens, nudus ac ceatus, accensa lucerna, obit illa singula, et ac vix ita tandem somno se dedit. Ad debitores fœnus sortis exacturus, cum testibus accedit; ne videlicet ire possint. Vestem poliendam dealbanc non ei dare solet, qui fullo sit optimus; sed ei, q jussorem præbere possit idoneum. Quodsi quis po ipso commodato roget, solet ille, maxime quidem, no *sed si familiaris est et necessarius qui illa petat men inscribit vasi, et ponderat, et vero interdun sorem quoque arcessit; ac tum demum commoda* rum a pedibus jubet non a tergo sequi, sed ante se lare; ne possit ille inter eundum fugam capesse ratione cavens. Postremo iis, qui quum aliquid sumserint, dicunt illi, Subduc summam et refer in ra non est enim otium mittendi, *Noli*, ait, *negotia t cessere; ipse enim, tuis si otium non est, te sequ*

XIX

FŒDITATIS.

Fœditas est corporis incuria et illuvies hominibus n Homo fœdus is est, qui lepra et vitiligine laborans, que habens prælongos, inter homines versetur : ac gentiles sibi esse hos morbos; nam et patrem *suum* e fuisse eis obnoxios; *neque facile quenquam alienu in ipsius familiam sese ingerere.* Solet etiam ulcera i et in digitis tubercula ex offensione contracta haber lam eis medicinam facere; sed sinere, donec inc reddantur. Axillas ferarum more hirsutas, pilis n laterum partem occupantibus, habet; dentes vero atque exesos, ut molestus sit et insuavis cum eo cong et alia his convenientia. Nares inter comedendum n et quum edere inceperit, colloqui, et ex ore quædan tere solet; inter bibendum, eructare : *deinde satis a in ipsis stragulis triclinii cum uxore sua conc* Oleo in balneis rancido utens *se agitare non vere subucula crassa et* veste *vehementer trita et* inquinata amictus, in forum prodit.

Κ'

ΑΗΔΙΑΣ.

τιν ἡ ἀηδία, ὡς ὅρῳ περιλαβεῖν, ἔντευξις λύπης
ᾳ ἄνευ βλάβης· ὁ δὲ ἀηδὴς τοιοῦτός τις, οἷος
ν ἄρτι καθεύδοντα εἰσελθὼν, ἵνα αὐτῷ λαλῇ καὶ
θαι ἤδη μέλλοντας κωλύειν, καὶ προσελθὼν δεῖ-
τισχεῖν ἕως ἂν ἀποπατήσῃ. Καὶ τὸ παιδίον τῆς
ἀφελόμενος, μασσώμενος σιτίζειν αὐτὸς, καὶ
ίζεσθαι ποππύζων, [καὶ πανοῦργον τοῦ πάππου
]. Καὶ ἐσθίων ἅμα διηγεῖσθαι, ὡς ἐλλέβορον
νω καὶ κάτω καθαρθείη, καὶ ζωμοῦ τοῦ παρα-
ου ἐν τοῖς ὑποχωρήμασιν αὐτῷ μελαντέρα ἡ χολή.
κωτῆσαι δὲ δεινὸς ἐναντίον τῶν οἰκείων, [Εἰπὲ
, ὅτ' ὠδίνες καὶ] ἔτικτές με, ποία [τις] ἡμέρα,
περ αὐτῆς δὲ λέγειν, ὡς ἡδύς ἐστι· καὶ ἀμφότερα
ντα οὐ ῥᾴδιον ἄνθρωπον συλλαβεῖν.] Καὶ * * *
ρὸν ὕδωρ παρ' αὐτῷ λακκαῖον, [ὥστε [ἀεὶ τὸν
ίναι ψυχρόν·] καὶ ὡς κῆπος λάχανα πολλὰ ἔχων
αλὰ, [καὶ μάγειρος εὖ τὸ ὄψον σκευάζων·] καὶ
δὲ, ὅτι ἡ οἰκία αὐτοῦ πανδοκεῖόν ἐστι· [μεστὴν
ί· καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἶναι τὸν τετρημένον
εὖ ποιῶν γὰρ αὐτοὺς οὐ δύνασθαι ἐμπλῆσαι·] καὶ
τὸν παράσιτον αὐτοῦ, ποῖός τις [ἐστὶ, τῷ συν-
ντι]· καὶ παρακαλῶν δὲ ἐπὶ τοῦ ποτηρίου [εἰ-
ὅτι [τὸ] τέρψον τοὺς παρόντας [παρεσκεύασται,
αὐτὴν, ἐὰν κελεύσωσιν, ὁ παῖς μέτεισι παρὰ τοῦ
οσκοῦ ἤδη, Ὅπως πάντες ὑπ' αὐτῆς αὐλώμεθα
ρατινώμεθα].

ΚΑ'

ΜΙΚΡΟΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ.

δὲ μικροφιλοτιμία δόξειεν ἂν εἶναι ὄρεξις τιμῆς
ερος· ὁ δὲ μικροφιλότιμος τοιοῦτός τις, οἷος
σαι, ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς, παρ' αὐτὸν τὸν καλέ-
κατακείμενος δειπνῆσαι· καὶ τὸν υἱὸν ἀποκεῖραι
ῶν εἰς Δελφούς· καὶ ἐπιμεληθῆναι δὲ, ὅπως αὐτῷ
υθος Αἰθίοψ ἔσται· καὶ ἀποδιδοὺς μνᾶν ἀργυρίου,
ποιῆσαι ἀποδοῦναι. [Καὶ κολοιῷ δὲ ἔνδον τρε-
, δεινὸς κλιμάκιον πρίασθαι, καὶ ἀσπίδιον χαλ-
ποιῆσαι, ὃ ἔχων ἐπὶ τοῦ κλιμακίου ὁ κολοιὸς
ται.] Καὶ βοῦν θύσας, τὸ προμετωπίδιον ἀπαν-
τῆς εἰσόδου προσπατταλεῦσαι, στέμμασι μεγά-
ριδήσας, ὅπως οἱ εἰσιόντες ἴδωσιν, ὅτι βοῦν
Καὶ πομπεύσας δὲ μετὰ τῶν ἱππέων, τὰ μὲν ἄλλα
δοῦναι τῷ παιδὶ ἀπενεγκεῖν οἴκαδε, ἀναβαλόμενος
ιάτιον [ἐν τοῖς μύωψιν] ἐς τὴν ἀγορὰν περιπατεῖν.
ιναρίου δὲ [Μελιταίου] τελευτήσαντος, αὐτῷ
ι καὶ στηλίδιον ποιήσας ἐπιγράψαι ΚΛΑΔΟΣ ΜΕ-
ΙΟΣ. Καὶ ἀναθεὶς δακτύλιον χαλκοῦν ἐν τῷ Ἀσκλη-
, τοῦτον ἐκτρίβειν στεφανῶν, καὶ ἀλείφειν ὁσημέ-
μέλει δὲ καὶ συνδιοικήσασθαι παρὰ τῶν πρυτάνεων,

XX

INSUAVITATIS SIVE TÆDII.

Tædium, si definire velis, est molestus absque damno congressus. Homo tædiosus est, qui vix incipientem dormire excitet, ingressus ut cum eo colloquatur; et qui iis, qui in eo jam sunt ut navim solvant, moram afferat, accedens et exspectare jubens, donec ventrem exoneraverit. Infantem etiam puerum nutrici suæ adimens, ipse mansum ei cibum in os inseret, et blandule compellans, poppysmis permulcebit *et patris ..... vocabit.* Inter edendum narrat, se, helleboro accepto, quæ in visceribus hærerent, ejecisse dejecisseque : tum addit, in effusis bilem fuisse jure apposito magis atram. *A matre,* præsentibus familiaribus, quæsiverit, *Dic mater, quando parturiebas et* edebas me, qualisnam illa erat dies? *deinde pro ea sibi responderit, At quam suavi sum simplicitate! quasi vero homo qui non utraque fert, illa facile possit assequi ....* Idem [in lauto convivio] narrat, domi sibi esse aquam in cisterna frigidam, *ut vinum ipsi sit, quando velit, frigidum;* et hortum qui olera ferat multa et tenera; *denique coquum qui eximie condiat obsonia.* Et quum peregrinos hospitio excipit, domum suam dicit esse publicum deversorium; *nam nullo non tempore esse plenam; porro, amicos suos esse pertusum illud in fabulis dolium; non posse enim se beneficiis illos explere;* deinde parasitum suum producit et monstrat *convivæ* qualis sit; et in compotatione convivas excitans addit, *Paratum est* quod oblectabit præsentes; *quum primum jusseritis, ilico puer ab lenone arcesset tibicinam, quæ nos omnes cantu et lætitia perfundat.*

XXI

FRIVOLÆ AMBITIONIS.

Μικροφιλοτιμία, quam possis Latine dicere ineptam ac circa res parvas versantem ambitionem, ea est honoris cupido illiberalis. Homo vero inepte ambitiosus is est, qui ad cœnam vocatus, convivatori ipsi studeat adsidere; qui filium Delphos abducat, ubi comam ponat; qui operam det, ut pedissequum habeat genere Æthiopem; qui etiam, si minam argenti velit solvere, laboret ut reddat in aspero. *Atque adeo, si forte graculum intus alit, scalulam emerit ei et clypeolum confici jusserit æneum, quem tenens in scalula graculus exsultet.* Et si bovem sacrificarit, solet anteriorem capitis ejus partem, magnis redimitam sertis, pro foribus, in ipso introitu, figere; ut intelligant, quicumque ingredientur, esse ab ipso bovem mactatum. Atque ubi pompam cum equitibus duxit, reliquis omnibus puero traditis, qui ea domum referat, ipse cum trabea *et calcaribus* in forum pergit, atque ibi deambulat; quumque illi parvulus canis *Melitensis* fuerit mortuus, monumentum ei faciet, ascriptis etiam in columella his verbis : SURCULUS MELITENSIS. Jam quum æreum annulum in Æsculapii templo consecrarit, appensis subinde novis coronis, totum atteret, et unguentis oblinet quotidie. Sane etiam cum Pry-

ὅπως ἀπαγγείλῃ τῷ δήμῳ τὰ ἱερά· καὶ παρεσκευασμένος λαμπρὸν ἱμάτιον καὶ ἐστεφανωμένος παρελθὼν εἰπεῖν, Ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐθύομεν οἱ πρυτάνεις τῇ μητρὶ τῶν θεῶν· καὶ τὰ μὲν ἱερὰ αἴσια καὶ καλά, καὶ ὑμεῖς δέχεσθε τὰ ἀγαθά· καὶ ταῦτα ἀπαγγείλας, ἀπιὼν διηγήσασθαι οἴκαδε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ, ὡς καθ' ὑπερβολὴν εὐημερεῖ..... [Ex Char. V.] Καὶ πλειστάκις δὲ ἀποκείρασθαι, καὶ τοὺς ὀδόντας λευκοὺς ἔχειν, καὶ τὰ ἱμάτια δὲ χρηστὰ μεταβάλλεσθαι, καὶ χρίσματι ἀλείφεσθαι. Καὶ τῆς μὲν ἀγορᾶς πρὸς τὰς τραπέζας προσφοιτᾷν, τῶν δὲ γυμνασίων ἐν τούτοις διατρίβειν, οὗ ἂν ἔφηβοι γυμνάζωνται· τοῦ δὲ θεάτρου καθῆσθαι, ὅταν ᾖ θέα, πλησίον τῶν στρατηγῶν. Καὶ ἀγοράζειν αὐτὸν μὲν μηδὲν, ξένοις δὲ εἰς Βυζάντιον ἐπιστάλματα, καὶ Λακωνικὰς κύνας εἰς Κύζικον, καὶ μέλι Ὑμήττιον εἰς Ῥόδον· καὶ ταῦτα ποιῶν τοῖς ἐν τῇ πόλει διηγεῖσθαι. Ἀμέλει δὲ καὶ πίθηκον θρέψαι δεινὸς, καὶ τίτυρον κτήσασθαι, καὶ Σικελικὰς περιστερὰς, καὶ δορκαδείους ἀστραγάλους, καὶ Θουριακὰς τῶν στρογγύλων ληκύθους, καὶ βακτηρίας τῶν σκολιῶν ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ αὐλαίαν ἔχουσαν Πέρσας ἐνυφασμένους· καὶ αὐλίδιον παλαιστριαῖον κόνιν ἔχον, καὶ σφαιριστήριον· καὶ τοῦτο περιὼν χρᾷν ἀεὶ τοῖς φιλοσόφοις, τοῖς σοφισταῖς, τοῖς ὁπλομάχοις, τοῖς ἁρμονικοῖς ἐπιδείκνυσθαι· καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν ὕστερον ἔπεισιν, ἐπὶ [τῷ εἰπεῖν τινα] τῶν θεωμένων πρὸς ἕτερον, ὅτι Τούτου ἐστὶν ἡ παλαίστρα.

tanibus comparabit et impetrabit ab iis, ut pop ciare possit eventum rei divinæ : itaque cand coronatus in concionem prodit, et infit : Nos p Athenienses, Matri Deûm sacra rite fecimus, et perl vos igitur fausta hæc excipite. His ita renunciati revertitur : deinde uxori narrat, sibi prospere sup res succedere..... Comam sæpius solet tondere; tidos habere; vestes quæ usui adhuc esse possint unguento se perlinere. Ac fori quidem in eam ma tem ventitat, ubi sunt argentariorum mensæ; vero illa frequentat, in quibus se ephebi exercent; autem juxta ipsos prætores sedet. Idem in foro i nihil sibi emit, sed hospitibus, qui Byzantii sunt munera emptitat; et Laconicas canes, quas Cyzic Hymettium, quod Rhodum mittat : atque hæc narrat civibus suis. Præterea solet idem sin alere; phasianam avem emere, et columbas Sicul e dorcadum cornu, et Thuriacas ampullas ex illis sunt rotunda, item scipiones ex incurvis Lacedæ ctos, nec non aulæum cui sint Persæ intexti : h idem parvulum atrium ad luctas pulvere resp sphæristerium : et has ædium suarum partes sole cuique, vel e philosophorum grege, vel sophis eorum qui se armis, aut musico cantu exercen dare, ut ibi artis suæ periculum faciant; quod qu illi faciunt, ipse postea supervenit, quo spectat alii dicat, Eccum tibi, cujus est hæc palæstra!

ΚΒ'

ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ἡ δὲ ἀνελευθερία ἐστὶ περιουσία ἀφιλοτιμίας δαπάνης ἔχουσα· ὁ δὲ ἀνελεύθερος τοιοῦτός τις, οἷος νικήσας τραγῳδοῖς ταινίαν ἀναθεῖναι ξυλίνην τῷ Διονύσῳ, ἐπιγράψας αὐτοῦ τὸ ὄνομα· καὶ ἐπιδόσεων γινομένων ἐκ τοῦ δήμου, ἀναστὰς σιωπῇ ἐκ τοῦ μέσου ἀπελθεῖν. Καὶ ἐκδιδοὺς αὐτοῦ θυγατέρα, τοῦ μὲν ἱερείου, πλὴν τῶν ἱερῶν, τὰ κρέα ἀποδίδοσθαι· τοὺς δὲ διακονοῦντας ἐν τοῖς γάμοις οἰκοσίτους μισθώσασθαι. Καὶ τριηραρχῶν τὰ τοῦ κυβερνήτου στρώματα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑποστορέννυσθαι, τὰ δὲ αὐτοῦ ἀποτιθέναι. [Καὶ τὰ παιδία δὲ δεινὸς μὴ πέμψαι εἰς διδασκάλου, ὅταν ᾖ τὰ παιδομουσεῖα, ἀλλὰ φῆσαι κακῶς ἔχειν, ἵνα μὴ συμβάλλωνται.] Καὶ ἐξ ἀγορᾶς δὲ ὀψωνήσας, τὰ κρέα αὐτὸς φέρειν καὶ τὰ λάχανα ἐν τῷ προκολπίῳ· καὶ ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῷ θοἰμάτιον ἐκπλῦναι. Καὶ φίλου ἔρανον συλλέγοντος [καὶ διειλεγμένου αὐτῷ, προσιόντα] προϊδόμενος, ἀνακάμψας ἐκ τῆς ὁδοῦ [κύκλῳ] οἴκαδε πορευθῆναι. Καὶ [τῇ γυναικὶ δὲ τῇ ἑαυτοῦ προῖκα εἰσενεγκαμένῃ] μὴ πρίασθαι θεραπαίνας, ἀλλὰ μισθοῦσθαι εἰς τὰς ἐξόδους [τὰς γυναικείας παιδίον συναναπολουθῆσον. Καὶ τὰ ὑποδήματα ἥλων ἐμπήξει κεκατατυμένα φορεῖν, καὶ λέγειν, ὅτι κέρατος οὐδὲν διαφέρει.] Καὶ ἀναστὰς τὴν οἰκίαν ἐκκορῆσαι καὶ τὰς κλίνας καλ-

XXII

ILLIBERALITATIS.

Illiberalitas est nimius quidam, præ studio par tibus, famæ contemtus. Illiberalis autem is est tragico certamine victoriam reportarit, tænia ligneam consecret, in qua nomen ipsius sit inscri etiam, quum necessario reipublicæ tempore, civibus extra ordinem conferuntur, in concione cite de medio recedat. Filiam suam nuptum mactatæ victimæ carnes omnes, iis exceptis, fiunt sacra, vendit; et ad ministrandum in nupti conductos adhibet, qui suo quisque cibo dom scantur. Triremi præfectus, quam instruxit, ris stragulis tabulata sternet, suis interea uti parc *puerulos suos eo die non mittit in scholam, scholastica celebrantur, ægrotos esse dicen symbolam conferant.* E foro, postquam obso rediens, carnes ipse gestat, atque olera in sinu quando a sordibus purgandam locavit, domi se continet. Quod si quis amicorum ejus erant *et hoc se facturum in colloquio ante ipsi sig* eum si *accedentem ad se* præviderit, statim ex itinere instituto, *per ambages* domum tendi *suæ, quæ dotem ipsi attulit,* pedissequas em dem nullas; sed, quæ in publicum prodeuntem *p rum dies comitetur,* mercede conducit *ancillul soleas gestat clavis probe suppactas, et dic Nihil hæ differunt ab ungulæ firmitate.* Ma rexit, domum ipse verrit, lectosque detergit.

ιὶ καθεζόμενος παραστρέψαι τὸν τρίβωνα, ὃν
ρεῖ.

dens pallium vile, quod portat ipse, complicare (et substernere sibi).

ΚΓ'

ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΣ.

ει δὲ ἡ ἀλαζονεία δόξειεν ἂν εἶναι προσδοκία τις
οὐκ ὄντων· ὁ δὲ ἀλαζὼν τοιοῦτός τις, οἷος ἐν
ύγματι ἑστηκὼς διηγεῖσθαι ξένοις, ὡς πολλὰ
ι αὐτῷ ἐστιν ἐν τῇ θαλάττῃ· καὶ περὶ τῆς ἐρ-
τῆς δανειστικῆς διεξιέναι, ἡλίκη, καὶ αὐτὸς
φε [καὶ ἀπολώλεκε· καὶ ἅμα ταῦτα πλεθρίζων
τὸ παιδάριον ἐπὶ τὴν τράπεζαν, δραχμῆς αὐτῷ
]. Καὶ συνοδοιπόρου δὲ ἀπολαύσας, ἐν τῇ
νὸς] λέγειν, ὡς μετ' Εὐάνδρου ἐστρατεύσατο,
αὐτῷ εἶχε·] καὶ ὅσα λιθοκόλλητα ποτήρια
καὶ περὶ τῶν τεχνιτῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι
εἰσὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀμφισβητῆσαι, [καὶ
φῆσαι, οὐδαμοῦ ἐκ τῆς πόλεως ἀποδεδημη-
Καὶ γράμματα δὲ εἰπεῖν ὡς πάρεστι παρὰ
ρου, τρίτον δὴ λέγοντα παραγίνεσθαι αὐτὸν
δονίαν· καὶ διδομένης αὐτῷ ἐξαγωγῆς ξύλων
εἰπεῖν ὅτι ἀπείρηται, ὅπως μηδ' ὑφ' ἑνὸς συ-
ῇ· [Περαιτέρω φιλοσοφεῖν προσῆκε Μακε-
Καὶ ἐν τῇ σιτοδείᾳ δὲ ὡς πλείω ἢ πέντε τά-
νοιτο αὐτῷ τὰ ἀναλώματα, διδόντι τοῖς ἀπόροις
τῶν· [ἀνανεύειν γὰρ οὐ δύνασθαι·] καὶ ἀγνώ-
παρακαθημένων, κελεῦσαι θεῖναι τὰς ψήφους
ῶν] καὶ ποσοῦν αὐτάς· εἶθ' ἑξακοσίους [ἑξαρι-
κατὰ μνᾶν, καὶ προστιθεὶς πιθανῶς ἑκάστοις
ὀνόματα, ποιῆσαι δέκα τάλαντα· καὶ τοῦτο
σεννηνοχέναι εἰς ἐράνους αὐτόν· καὶ τὰς τριη-
εἰπεῖν ὅτι οὐ τίθησιν, οὐδὲ τὰς λειτουργίας
ειτούργηκε. Καὶ προσελθὼν δὲ τοῖς ἵππους
θοὺς πωλοῦσι, προσποιήσασθαι ὠνητιᾷν· καὶ
κλίνας ἐλθὼν, ἱματισμὸν ζητῆσαι εἰς δύο τά-
καὶ τῷ παιδὶ μάχεσθαι, ὅτι τὸ χρυσίον οὐκ
τῷ ἀκολουθεῖ. Καὶ ἐν μισθωτῇ οἰκίᾳ οἰκῶν,
ύτην εἶναι τὴν πατρῴαν πρὸς τὸν μὴ εἰδότα·
ἐλλει πωλεῖν αὐτὴν, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι αὐτῷ
ξενοδοχίας.

XXIII

OSTENTATIONIS.

Ostentatio dici queat inanis bonorum quorundam, quæ non adsint, prædicatio, alios in eam opinionem adducere studens. Ostentator autem ejusmodi est, qui in mole portus stans, peregrinis narret, multam se pecuniam trajectitiam habere: et de toto fœnebri quæstu longos sermones habeat, quantus ille sit, explicans, et quæ ipse lucra inde fecerit, *quæ damna: et de his dum (gloriatur), puerum ad mensarium mittit, apud quem drachmam fortasse collocatam habet.* Inter eundum, viæ comitem nactus, se sub Evandro [Alexandro] in nobili expeditione meruisse narrabit; *et quam familiariter eo fuerit usus;* et quam multa inde gemmata pocula reportarit: Asiaticos etiam artifices Europæis esse præstantiores, dissentientibus aliis, contendet: *quæ omnia crepabit, quum non usquam sit ex urbe peregre profectus.* Deinde literas ab Antipatro sibi esse allatas memorabit, quæ ipsum jam tertio invitent ut in Macedoniam veniat: præterea se, quum esset sibi materiæ concessa immunis exportatio, oblato beneficio uti noluisse, ut omnes omnium calumnias effugeret: *At longius, inquit, providere debebant Macedones (eo modo invidiæ me objicientes).* Eundem se in caritate annonæ amplius quinque talenta pauperibus civibus largientem insumsisse: *sibi enim datum non esse ut renuat.* Quodsi ignotis adsideat, *unum* aliquem *eorum* jubebit ponere calculos, et illorum quibus aliquid erogarit numerum inire: deinde sexcentos (enumerans), quorum unicuique dederit minam, nominibus singulorum probabiliter additis, efficiet ut decem talentorum summa tandem colligatur: quam omnem summam se inopibus sublevandis impendisse affirmabit; Et tamen, addit, in hac ratione non duco instructas a me triremes, quibus præfui; et alia, quibus reipublicæ caussa sum functus, munia sumtuosa. Idem, ad eos accedens, qui generosos equos vendunt, velle se emere simulat; et, in eam fori partem progressus, ubi tricliniares lecti cum veste stragula veneunt, vestem sibi ostendi jubet dum talentorum, et puerum, quod se sine auro sequatur, graviter objurgat. Denique, in conducta domo habitans, si cum aliquo sermonem habeat, qui id ignoret, paternas esse has ædes dicet: quas ipse, quod sint ad hospites excipiendos angustiores, vendere cogitet.

ΚΔ'

ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ.

ι δὲ ὑπερηφανία καταφρόνησίς τις πλὴν αὐτοῦ
ων· ὁ δὲ ὑπερήφανος τοιόσδε τις, οἷος τῷ σπεύ-
τὸ δεῖπνον ἐντεύξεσθαι φάσκειν ἐν τῷ περιπατεῖν·
ποιήσας, [μὴ] μεμνῆσθαι [φάσκειν]· καὶ βιά-
ν ταῖς ὁδοῖς τὰς διαίτας κρίνειν· [καὶ ἐν[τυχὼν]
τρέψασι· καὶ χειροτονούμενος ἐξόμνυσθαι τὰς
ὡ φάσκων σχολάζειν]. Καὶ προσελθεῖν πρό-

XXIV

SUPERBIÆ.

Superbia est, aliorum omnium, præterquam sui, contemtus. Homo superbus talis est: si quis eum propere conventum velit, a cœna se illum conventurum dicet, inter ambulandum. Si fuerit de quoquam bene meritus (atque ille gratias acturus accesserit), dicet se non meminisse. Arbiter captus, partes coget ut in via arbitrium suum accipiant *aut ubicumque casu offenderit illos qui litem suam ei permiserint. A populo creatus magistratum ejurabit, sibi non esse otium affirmans.* Prior ad

τερος οὐδενὶ θελῆσαι· καὶ τοὺς πωλοῦντάς τι καὶ μεμισθωμένους δεινὸς κελεῦσαι ἥκειν πρὸς αὐτὸν ἅμ' ἡμέρᾳ· καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευόμενος μὴ λαλεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι, κάτω κεκυφώς· ὅταν δὲ αὐτῷ δόξῃ, [ἄνω πάλιν]. Ἑστιῶν τοὺς φίλους, αὐτὸς μὴ συνδειπνεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑφ' αὑτόν τινι συντάξαι αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι. Καὶ προαποστέλλειν δέ, ἐπὰν πορεύηται, τὸν ἐροῦντα, ὅτι προσέρχεται· καὶ οὔτε ἐπ' ἀλειφόμενον αὐτὸν, [οὔτε λουόμενον,] οὔτε ἐσθίοντα ἐᾶσαι ἂν εἰσελθεῖν. Ἀμέλει δὲ καὶ λογιζόμενος πρός τινα, τῷ παιδὶ συντάξαι τὰς ψήφους διωθεῖν, καὶ κεφάλαιον ποιήσαντι γράψαι αὐτῷ εἰς λόγον. Καὶ ἐπιστέλλων μὴ γράψαι, ὅτι Χαρίζοιο ἂν μοι, ἀλλ' ὅτι Βούλομαι γενέσθαι· καὶ, Ἀπέσταλκα πρός σε ληψόμενος· καὶ, Ὅπως ἄλλως μὴ ἔσται, καὶ, Τὴν ταχίστην.

ΚΕ'

ΔΕΙΛΙΑΣ.

Ἀμέλει δὲ ἡ δειλία δόξειεν ἂν εἶναι ὕπειξίς τις ψυχῆς ἔμφοβος· ὁ δὲ δειλὸς τοιοῦτός τις, οἷος πλέων τὰς ἄκρας φάσκειν ἡμιολίας εἶναι· καὶ κλυδωνίου γενομένου, ἐρωτᾷν, εἴ τις μὴ μεμύηται τῶν πλεόντων· καὶ τοῦ κυβερνήτου ἀνακύπτων (μὲν) πυνθάνεσθαι, εἰ μεσοπορεῖ, καὶ τί αὐτῷ δοκεῖ τὰ τοῦ θεοῦ· καὶ πρὸς τὸν παρακαθήμενον λέγειν, ὅτι φοβεῖται ἀπὸ ἐνυπνίου τινός· καὶ ἐκδὺς διδόναι τῷ παιδὶ τὸν χιτωνίσκον· καὶ δεῖσθαι πρὸς τὴν γῆν προσάγειν αὐτόν. Καὶ στρατευόμενος δὲ [πεζῇ, ἐκβοηθοῦντάς τε] προσκαλεῖν [κελεύων] πρὸς αὐτὸν στάντας πρῶτον περιιδεῖν, καὶ λέγειν, ὡς ἔργον διαγνῶναί ἐστι, πότεροί εἰσιν οἱ πολέμιοι· καὶ ἀκούων κραυγῆς καὶ ὁρῶν πίπτοντας, εἰπεῖν πρὸς τοὺς παρεστηκότας, ὅτι τὴν σπάθην λαβεῖν ὑπὸ τῆς σπουδῆς ἐπελάθετο, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὴν σκηνήν· [καὶ] τὸν παῖδα ἐκπέμψας καὶ κελεύσας προσκοπεῖσθαι, ποῦ εἰσιν οἱ πολέμιοι, καὶ ἀποκρύψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, εἶτα διατρίβειν πολὺν χρόνον [ὡς ζητῶν]· καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ὁρῶν τραυματίαν τινὰ προσφερόμενον τῶν φίλων, προσδραμὼν καὶ θαρρεῖν κελεύσας, [ὑπολαβὼν φέρειν·] καὶ τοῦτον θεραπεύειν καὶ περισπογγίζειν, κἀὶ [παρακαθήμενος ἀπὸ τοῦ ἕλκους τὰς] μυίας σοβεῖν, καὶ πᾶν μᾶλλον ἢ μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις· καὶ τοῦ σαλπιστοῦ δὲ τὸ πολεμικὸν σημήναντος, καθήμενος ἐν τῇ σκηνῇ [εἰπεῖν], Ἄπαγ' ἐς κόρακας, οὐκ ἐάσεις τὸν ἄνθρωπον ὕπνου λαβεῖν πυκνὰ σημαίνων; Καὶ αἵματος δὲ ἀνάπλεως ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου τραύματος, ἐντυγχάνειν τοῖς ἐκ τῆς μάχης ἐπανιοῦσι, καὶ διηγεῖσθαι, ὡς κινδυνεύσας ἕνα σέσωκε τῶν φίλων· καὶ εἰσάγειν πρὸς τὸν κατακείμενον σκεψομένους τοὺς δημότας καὶ φυλέτας· καὶ τούτων ἅμα ἑκάστῳ διηγεῖσθαι, ὡς αὐτὸς αὐτὸν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἐπὶ σκηνὴν ἐκόμισεν.

quemquam accedere nolet. Eos, qui emunt aliq vel aliquid rerum illius conduxerunt, jubere no ut prima luce ad se veniant. Dum per vias obviorum neminem alloquitur, caput semper nonnunquam, si visum aliquando ei fuerit, *c attollens*. Amicos convivio excipiens, ipse cu cœnat, sed eorum alicui, quos habet in potesta vivarum curam habeat, præcipit. Quum ad aliq præmittit qui dicat, Ille advenit. Quando vel operam, *vel lavatur*, vel cibum sumit, nemi sinit introire. Quin etiam, si cum aliquo ration puero imperat, ut calculos raptim trajiciat : et ub fecerit, ut alteri ferat expensum. In epistolis sic scripserit, Feceris mihi rem gratam : sed, Hoc et Misi ad te, ut accipiam; item, Ne aliter fiat, Quam primum.

XXV

TIMIDITATIS.

Enimvero timiditas videri queat dejectio ani losa. Homo timidus ejusmodi est : navigans montoria esse piraticas naves; ad minimam fluct tionem quæret, sintne, qui navigant, omnes in gubernatore cœlum suspiciens quærit, an mediu teneat navis, et quid a deo speret aut metuat : e narrat, se ex insomnio terreri; indusium deind puero tradit; nautas, ut se ad terram admoveant *pedestri* militia idem commilitones, *qui jam ut pugnam conserant*, ad se vocat, circumspic prope se stantes, et, Opus est, inquit, ut dignosc utri illorum sint hostes. Deinde clamore audit qui caderent, astantibus dicit, se præ festination esse spatham sumere; et in tentorium curriculo puerum inde mittit, jussum, ubi sint hostes, speculari : interea spatham sub pulvino abscond *velut in ea quærenda* longum tempus terit. J torio videns vulneratum aliquem ex amicis defe rit, et habere bonum animum jubet, *suscipit et* hunc curat, et saniem spongia effingit, et *a vulnere* muscas abigit; quidvis denique potius fa ut cum hostibus pugnet. Æneatore subinde canente, sedens ipse in tentorio, Abi, inquit, rem! hunc hominem paullum somni capere non adeo frequenter signum des? Ac sanguine de alien plenus, ad reversos e pugna accedit narrans, se periculo unum ex amicis servasse; et ad jacente ejus popularesque introducit, qui eum visant : sim singulis narrat, se illum suis ipsius manibus in portasse.

ΚϛΊ

ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣ.

ἂν εἶναι ἡ ὀλιγαρχία φιλαρχία τις ἰσχυρῶς
ιχομένη· ὁ δὲ ὀλιγαρχικὸς τοιοῦτος, οἷος τοῦ
λομένου τῷ ἄρχοντι τινὰς [προσαιρεῖσθαι]
ις τοὺς συνεπιμελησομένους, παρελθὼν ἀπο-
[ὡς δεῖ αὐτοκράτορας τούτους εἶναι· κἂν
βάλλωνται δέκα, λέγειν, Ἱκανὸς εἷς ἐστιν.]
Ομήρου ἐπῶν τοῦτο ἓν μόνον κατέχειν, ὅτι

γαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω·

λων μηδὲν ἐπίστασθαι. Ἀμέλει δὲ δεινὸς
:οις τῶν λόγων χρήσασθαι, ὅτι Δεῖ [αὐτοὺς]
λθόντας [περὶ τούτων] βουλεύσασθαι, καὶ ἐκ
καὶ τῆς ἀγορᾶς ἀπαλλαγῆναι, καὶ παῦσαι τοὺς
ησιάζοντας. Καὶ ὑπὸ [τούτων αὐτὸς] ὑβρι-
ἢ ἠτιμωμένος, ὅτι Ἢ τούτους] δεῖ ἢ ἡμᾶς
πόλιν. Καὶ [τὸ] μέσον δὲ τῆς ἡμέρας ἐξιὼν
μάτιον ἀναβεβλημένος,] καὶ μέσην κουρὰν
κ, καὶ ἀκριβῶς ἀπωνυχισμένος, σοβεῖν, τοὺς
λόγους [λέγων], [Διὰ τοὺς συκοφάντας] οὐκ
στὶν ἐν τῇ πόλει· καὶ ὡς Ἐν τοῖς δικαστηρίοις
χομεν ὑπὸ τῶν δικαζομένων· [καὶ ὡς θαυμά-
ὸς τὰ κοινὰ προσιόντων, τί βούλονται· καὶ ὡς
ἐστι [τὸ πλῆθος καὶ ἀεὶ] τοῦ νέμοντος καὶ
καὶ ὡς αἰσχύνεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅταν τις
ῆται αὐτῷ λεπτὸς καὶ αὐχμῶν· [καὶ εἰπεῖν,
σόμεθα ὑπὸ τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν τριη-
πολλύμενοι;] καὶ ὡς μισητὸν τὸ τῶν δημα-
ένος, τὸν Θησέα πρῶτον φήσας τῶν κακῶν
γεγονέναι {αἴτιον· τοῦτον γὰρ ἐκ δώδεκα πό-
εγαγόντα * * λυθεῖσαι * βασιλείαν· καὶ δίκαια
ρῶτον γὰρ αὐτὸν ἀπολέσθαι ὑπ' αὐτῶν·] καὶ
τερα πρὸς τοὺς ξένους καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς
ους [καὶ ταὐτὰ προαιρουμένους].

ΚΖΊ

ΟΨΙΜΑΘΙΑΣ.

ὀψιμαθία φιλοπονία δόξειεν ἂν εἶναι ὑπὲρ τὴν
ὁ δὲ ὀψιμαθὴς τοιοῦτός τις, οἷος ῥήσεις μαν-
ηκονταέτης γεγονὼς, καὶ ταύτας λέγων παρὰ
πλανθάνεσθαι. Καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ μανθάνειν
ὁρῦ καὶ ἐπὶ ἀσπίδα [καὶ ἐπὶ οὐράν· καὶ εἰς
μβάλλεσθαι τοῖς μειρακίοις, καὶ λαμπάδα
Ἀμέλει δὲ, κἄν που κληθῇ εἰς Ἡρακλεῖον,
ἱμάτιον, τὸν βοῦν αἱρεῖσθαι, ἵνα τραχηλίσῃ.
κανατρίβεσθαι εἰσελθὼν εἰς τὰς παλαίστρας.
οῖς θαύμασι τρία ἢ τέτταρα πληρώματα ὑπο-
ἁ ᾄσματα ἐκμανθάνων. Καὶ τελούμενος τῷ
ι, σπεῦσαι, ὅπως καλλιστεύσῃ, παρὰ τῷ
Καὶ ἐρῶν ἑταίρας καὶ κριοὺς προσβάλλων ταῖς

XXVI

OLIGARCHIÆ.

Videri possit oligarchia, vehemens esse honorum et potentiæ cupiditas. Oligarchi, sive optimatis, hi sunt mores: quum populus magistratui in curatione pompæ socios addere constituit, prodit ipse, *debere eos suæ auctoritatis esse* pronuncians *nec rationibus reddendis obnoxios; ac si decem viros alii proponant, dicit, Sufficit unus.* Homeri versuum tenet solum hunc unum:

Non multos regnare bonum est; rex unicus esto;

reliquorum omnium nihil scit. Solet quoque hoc genus sermonibus uti: Oportet *nos soli* in unum collecti *de hisce* consulamus, et turba hac forensi nos liberemus, aditumque illi ad magistratus præcludamus. *Ex his* si qui *ipsum* injuria affecerint *aut honoribus ejus illuserint, Aut horum*, inquit, esse debet aut nostrum, hanc urbem incolere. Meridie prodit in publicum, *pallio concinne collecto*, tonsuræ medio genere detonsus, unguibusque cum cura præcisis, jactans se per forum, aitque, *Propter sycophantas* nemo habitare potest in hac urbe; et, In judiciis plurimum nobis a litigantibus negotii facessitur; *præterea se mirari quid sibi velint qui ad res publicas administrandas accedant; et, ingratam esse multitudinem, semper ex præbente et largiente pendentem;* item, pudore sibi frontem suffundi, quotiescumque ipsi in concione aliquis assideat male habitus et squalidus. *Etiam hoc dicit: Quando tandem desinemus exhauriri præbitionibus publicis et instruendis triremibus?* et, universum oratorum genus, qui in republica versantur, odio dignum esse: ipsum Theseum, horum malorum omnium civitati exstitisse *auctorem: illum enim, plebe ex duodecim oppidis in urbem deducta, regiam potestatem deposuisse: atque condignas dedisse pœnas; nam primum ipsum periisse ab istis.* Hos atque ejusmodi sermones ille habet apud hospites civiumque illos qui iisdem moribus sunt *et eandem seciam sequuntur.*

XXVII

SERÆ INSTITUTIONIS.

Seræ institutionis appetentia est desiderium capiendi cultus melioris, vergente jam ætate. Ejusmodi homini hæc conveniunt: annos sexaginta natus poetarum versus memoriæ mandat; et hos ad pocula recitare incipiens, obliviscitur. Discit a filio, quomodo fiat in acie conversio ad dextra, quomodo item ad sinistra, *quomodo retrorsum. Cum adolescentibus symbola confert ad heroum festa celebranda, et facem gestans cursum cum iis peragit. Atque adeo, si forte ad Herculis festum vocatus est, abjecto pallio, bovi manum injicit, ut cervicem rumpat. Et cum juvenibus luctatur, palæstras ingressus. Quando præstigiæ exhibentur, sustinet dum ter aut quater colligatur corona, cantus joculatorum ediscens. Sabazii sacris initiatur, et operam dat apud sacerdotem, ut pulchrum se exhibeat. Idem amat, et amicæ*

θύραις, καὶ πληγὰς εἰληφὼς ὑπ' ἀντεραστοῦ, δικάζεσθαι.] Καὶ εἰς ἀγρὸν ἐφ' ἵππου ἀλλοτρίου κατοχούμενος, ἅμα μελετᾷν ἱππάζεσθαι, καὶ πεσὼν τὴν κεφαλὴν κατεαγέναι. [Καὶ ἐν δεκά [ταις * αὐ]λητῶν συνάγειν τοὺς μετ' αὐτοῦ συνάξοντας.] Καὶ μακρὸν ἀνδριάντα παίζειν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀκόλουθον· καὶ διατοξεύεσθαι καὶ διακοντίζεσθαι [τῷ τῶν παίδων παιδαγώγῳ], καὶ ἅμα μανθάνειν [κελεύειν] παρ' αὐτοῦ, ὡς ἂν καὶ ἐκείνου μὴ ἐπισταμένου. Καὶ παλαίων δ' ἐν τῷ βαλανείῳ πυκνὰ τὴν ἕδραν στρέφειν, [ὅπως πεπαιδεῦσθαι δοκῇ. Καὶ ὅταν [παρ]ῶσι γυναῖκες, μελετᾷν ὀρχεῖσθαι, αὐτὸς αὑτῷ τερετίζων].

ΚΗ'

ΚΑΚΟΛΟΓΙΑΣ.

Ἔστι δὲ ἡ κακολογία ἀγὼν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ χεῖρον ἐν λόγοις· ὁ δὲ κακολόγος τοιόσδέ τις, οἷος ἐρωτηθεὶς, Ὁ δεῖνα τίς ἐστι; καθάπερ οἱ γενεαλογοῦντες, εἰπεῖν, Πρῶτον ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ ἄρξομαι [τούτου· ἔστι δὲ ἡ γενεαλογία ἥδε·] ὁ μὲν πατὴρ ἐξ ἀρχῆς Σωσίας ἐκαλεῖτο· ἐγένετο δ' ἐν τοῖς στρατιώταις Σωσίστρατος, ἐπειδὴ εἰς τοὺς δημότας ἐνεγράφη * * ἡ μέντοι μήτηρ εὐγενὴς Θρᾶττα ἐστί· [καλεῖται γοῦν ἡ ψυχὴ Κρινοκόρακα,] τὰς δὲ τοιαύτας φασὶν ἐν τῇ πατρίδι εὐγενεῖς εἶναι· αὐτὸς δὲ οὗτος, ὡς ἐκ τοιούτων γεγονὼς, κακὸς [καὶ] μαστιγίας. [Καὶ ἱκανὸς δὲ πρός τινα εἰπεῖν, Ἐγὼ δήπου τὰ τοιαῦτα οἶδα, ὑπὲρ ὧν σὺ πλανᾷ πρὸς ἐμέ·] καὶ ἐπὶ τούτοις διεξιὼν φῆσαι, Αὗται αἱ γυναῖκες ἐκ τῆς ὁδοῦ τοὺς παριόντας συναρπάζουσι· [καὶ οἰκία τις αὕτη τὰ σκέλη αἵρεσθαι· οὐ μὲν οὖν λῆρός ἐστι τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ὥσπερ [κύνες] αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ὁδοῖς συνέχονται· καὶ τὸ ὅλον, ἀνδρολάβοι τινὲς, καὶ αὗται [κατὰ] τὴν θύραν τὴν αὐλείαν ὑπακούουσιν. Ἀμέλει δέ] καὶ κακῶς ἑτέρων λεγόντων συνεπιλαμβάνεσθαι εἰπὼν, Ἐγὼ δὲ τοῦτον τὸν ἄνθρωπον πλέον πάντων μεμίσηκα· καὶ γὰρ εἰδεχθής τις ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐστὶ, τῇ δὲ πονηρίᾳ οὐδὲν ὅμοιον· σημεῖον δέ· τῇ γὰρ αὐτοῦ γυναικὶ [τάλαντον εἰσενεγκαμένῃ προῖκα, καὶ ἐξ ἧς παιδίον αὐτῷ γέγονε,] τρεῖς χαλκοὺς εἰς ὄψον δίδωσι, καὶ τῷ ψυχρῷ λούεσθαι ἀναγκάζει τῇ τοῦ Ποσειδῶνος ἡμέρᾳ. Καὶ συγκαθήμενος [δὲ] δεινὸς περὶ τοῦ ἀναστάντος εἰπεῖν, [καὶ ἀρχήν γε εἰληφὼς μὴ ἀποσχέσθαι μηδὲ τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ λοιδορεῖσθαι·] καὶ πλεῖστα περὶ τῶν φίλων καὶ οἰκείων κακὰ εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν τετελευτηκότων, κακῶς λέγειν [ἀποκαλῶν παῤῥησίαν καὶ δημοκρατίαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ ἥδιστα τοῦτο ποιῶν. Οὕτως ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας ἠρεθισμένος μανικοὺς καὶ ἐξεστηκότας ἀνθρώπους τοῖς ἤθεσι ποιεῖ.]

portas vecte arietat; deinde ab rivali verber ratus, judicem adit. Dum rus pergit, alieno equ equitandi artem simul meditatur, cadens vero c tundit. *In festis diebus qui decimi dicunt tibicinibus convocat eos, quibuscum epulet* etiam altam statuam [?] ludere cum pedissequo su jaculisque certare *cum puerorum suorum pa* quem simul hæc ab ipso discere jubet, quasi ille non jam calleat. Idem luctans adeo in balneo, nat agitat crebro, *ut probe instituti speciem habea res sicubi adsunt, saltando se exercet, ipse si lans.*

XXVIII

MALEDICENTIÆ.

Maledicentia est animi contentio in pejorem iiis loquendi. Maledicus ita est moratus: si int Ille quis est? non secus atque ii, qui stemm enarrant, dicit, Primum ab ipso genere hujus o *autem hic ordo generis istius:* pater hujus pri cabatur Sosias: dum inter milites versabatur, Sosistratus: deinde quum unus e populo inter ad est factus * * Mater tamen, nobilis Thressa est: *enim animula illa, Crinocoraca;* id autem g lieres domi esse nobiles aiunt. Iste vero ipse, parentibus natus, nequam est *et* verbero. *Co hæc dicere sustinet: Ego vero pulchre novi c hæc sint, de quibus tu mihi imponere studes;* illa sigillatim exponens, Hæ sunt mulieres, quæ p tes de via rapiunt; *et domus illa ejusmodi, in qua c lantur: non temere est quod dico; sed tanqua illæ mulieres in viis cohærent, nihil nisi viror trices; atque ipsæ stant ad januam anticam tantes.* Aliis de absente detrahentibus, ilico i ipse quoque, et ait, Ego etiam hunc hominem om maxime: etenim si faciem spectes, turpis est, q rito oderis; si improbitatem, nihil ei simile. Hi ita esse scias: uxori suæ, *quæ talentum ei dotem ex qua filiolum suscepit,* tres æris nummulos nium dare solet, et cogit ut Posideone mense lave Moris etiam habet, sedens inter plures, de eo qui loqui: *semel autem initio facto, ne a familia quidem abstinet quin eos maledictis differat,* rima de amicis et familiaribus male loquitur, ad de mortuis, detractionem suam *appellans ingen et statum popularem et libertatem; nihil in bens lætius et jucundius sibi. Sic propria su tate excitatus et stimulatus ille homines alios et dissolutos moribus fingit.*

ΚΘ'

ΦΙΛΟΠΟΝΗΡΙΑΣ.

τι δὲ ἡ φιλοπονηρία ἐπιθυμία κακίας· ὁ δὲ φι-
ός ἐστι τοιόσδε τις, οἷος ἐντυγχάνειν τοῖς ἡττη-
καὶ δημοσίους ἀγῶνας ὠφληκόσι, καὶ ὑπολαμ-
ἐὰν τούτοις χρῆται, ἐμπειρότερος γενήσεσθαι
ιρώτερος. Καὶ ἐπὶ τοῖς χρηστοῖς εἰπεῖν, Ὡς
καὶ φῆσαι, ὡς οὐθείς ἐστι χρηστὸς, καὶ ὁμοίους
εἶναι. Καὶ ἐπισκῆψαι δὲ, ὃς χρηστός ἐστι·
ν πονηρὸν δὲ εἰπεῖν ἐλεύθερον. Ἐὰν βούληταί
:*** καὶ (?), τὰ μὲν ἄλλα ὁμολογεῖν ἀληθῆ ὑπὲρ
έγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔνια δὲ ἀγνοεῖν·
ῆσαι μὲν αὐτὸν εὔφυῆ καὶ φιλέταιρον καὶ ἐπι-
καὶ διατείνεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἐντετύ-
ἀνθρώπῳ ἱκανωτέρῳ. Καὶ εὔνους δὲ εἶναι τῷ
ησίᾳ λέγοντι ἢ ἐπὶ δικαστηρίῳ κρινομένῳ· καὶ
ήμενος δὲ εἰπεῖν δεινὸς, ὡς οὐ δεῖ τὸν ἄνδρα,
πρᾶγμα κρίνεσθαι· καὶ φῆσαι αὐτὸν κύνα εἶ-
δήμου· φυλάττειν γὰρ αὐτὸν τοὺς ἀδικοῦντας·
ῖν, ὡς οὐχ ἕξομεν τοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν συνα-
ομένους, ἂν τοὺς τοιούτους προώμεθα. Δεινὸς
ροστατῆσαι φαύλων, καὶ συνεδρεῦσαι ἐν δικα-
ἐπὶ πονηροῖς πράγμασι, καὶ κρίσιν κρίνων
ται τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων λεγόμενα ἐπὶ τὸ χεῖ-
Καὶ τὸ ὅλον φιλοπονηρία ἀδελφή ἐστι τῆς πο-
καὶ ἀληθές ἐστι τὸ τῆς παροιμίας, τὸ ὅμοιον
ὅμοιον πορεύεσθαι.]]

Λ'

ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΕΙΑΣ.

ἡ αἰσχροκέρδειά ἐστι περιποίησις κέρδους αἰ-
ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ αἰσχροκερδῆς, οἷος ἐστιῶν
ἱκανοὺς μὴ παραθεῖναι· καὶ δανείσασθαι παρὰ
ερ' αὐτῷ καταλύοντος· καὶ διανέμων μερίδας,
δίκαιον εἶναι δίμοιρον τῷ διανέμοντι δίδοσθαι,
ς αὐτῷ νεῖμαι.] Καὶ οἰνοπωλῶν, κεκραμένον
ν τῷ φίλῳ ἀποδόσθαι. Καὶ ἐπὶ θέαν τηνι-
πορεύεσθαι, ἄγων τοὺς υἱεῖς, ἡνίκα προῖκα
οἱ θεατρῶναι. Καὶ ἀποδημῶν δημοσίᾳ, τὸ
ῆς πόλεως ἐφόδιον οἴκοι καταλιπεῖν, παρὰ δὲ
ιπρεσβευτῶν δανείζεσθαι. Καὶ τῷ ἀκολούθῳ
ορτίον ἐπιθεῖναι, ἢ δύναται φέρειν, καὶ ἐλά-
πιτήδεια [τῶν] ἄλλων παρέχειν. Καὶ ξενίων
; τὸ αὐτοῦ ἀπαιτήσας ἀποδόσθαι. Καὶ ἀλει-
ἐν τῷ βαλανείῳ, καὶ εἰπὼν, Σαπρόν γε τὸ
πρίω, τῷ παιδαρίῳ, τῷ ἀλλοτρίῳ ἀλείφεσθαι.
ν εὑρισκομένων χαλκῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν
δεινὸς ἀπαιτῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φή-
Ἑρμῆν. [Καὶ ἱμάτιον ἐκδοῦναι πλῦναι, καὶ
ενος παρὰ γνωρίμου, ἐφελκύσαι πλείους ἡμέ-
ς ἂν ἀπαιτηθῇ· καὶ] τὰ τοιαῦτα. Φειδωνίῳ

XXIX

CONSECTATIONIS IMPROBORUM.

Consectatio improborum est studium pravitatis. Homo autem improborum consectator hisce moribus est: convenire solet condemnatos et qui in publicis judiciis caussa ceciderunt, fore existimans, his si consuescat, ut rerum experientia augeatur et metuatur magis. De probis quum narratur, dicit, Ut solet fieri; et neminem esse præ alio probum ait, sed similes inter se omnes. Reprehendit adeo eum qui probus est; improbum autem dicit liberum. Si quis (de homine male apud omnes audiente sententiam ipsius scire) cupit, cetera quidem quæ de eo vulgo ferantur, vera fatebitur, esse tamen quæ ignorentur : hinc egregia eum indole, amicorum studiosum et valde scitum esse dicet, et asseverabit, se haud unquam incidisse in hominem illo præstantiorem. Idem favet unicuique qui vel in concione caussam suam dicit, vel in judicio reus agitur; adeoque assidens ei prædicat, non hominem judicari oportere, sed rem; et, canem hunc esse populi; hunc enim arcere et propulsare qui injuriam inferre parent : et addit, Non habebimus qui reipublicæ vicem doleant, si tales viros deseramus. Solet etiam patronus esse improborum, et consilia conferre in judiciis ad res malas, et in lite judicanda in pejorem partem accipere quæ ab adversariis proferuntur. [In universum improborum consectatio est soror improbitatis; et veritati affine est quod in proverbio dicitur, simile se conferre ad simile.]

XXX

CUPIDITATIS LUCRI TURPIS.

Αἰσχροκέρδεια est appetitio lucri turpis. Homo autem turpilucricupidus talis est, qui amicos accipiens, non tantum panis, quantum sufficit, apponat; et ab hospite apud ipsum deversante pecuniam sumat mutuam. Portiones dividens in mensa, justum esse dicit, ut ei, qui dividit, detur dupla; quam statim sibi sumit. Cauponans, amico dilutum vinum vendet. Ludos tum demum ibit spectatum, filios quoque suos adducens, quando theatrorum redemptores gratis spectari permittunt. Quum legatus peregre proficiscitur, viaticum quod publice accepit, relinquit domi, et a sociis legationis mutuo rogat. Famulo itineris comiti sarcinas imponit ultra quam ille ferre valeat, ad victum autem ipse minima omnium præbet. Lautia si cum aliis acceperit, suam portionem petit et vendit. In balneis lavans, puerulo appellato, Nam hercle tu, inquit, oleum nimis rancidum mercatus es; et simul alieno se inungit. Quodsi quos servi numos æreos, ut fit, in via reppererint, partem inde sibi poscet, illud usurpans, Mercurium esse communem. Quando pallium fulloni dedit lavandum, et familiaris interea commodavit ei suum utendum, diem de die extrahet quominus reddat, donec flagitetur; et quæ

μέτρῳ τὸν πύνδακα ἐγκεκρουμένῳ μετρεῖν αὐτὸς τοῖς ἔνδον τὰ ἐπιτήδεια σφόδρα ἀποψῶν. Ὑποπρίασθαι φῦλου [διδόντος πρὸς τρόπου], [καὶ] ἐπιβαλὼν ἀποδόσθαι. Ἀμέλει δὲ καὶ χρέος ἀποδιδοὺς τριάκοντα μνῶν, ἔλαττον τέτρασι δραχμαῖς ἀποδοῦναι. [Καὶ τῶν υἱῶν δὲ μὴ πορευομένων εἰς τὸ διδασκαλεῖον διὰ (τὴν) ἀῤῥωστίαν, ἀφαιρεῖν τοῦ μισθοῦ κατὰ λόγον· καὶ Ἀνθεστηριῶνα μῆνα ὅλον μὴ πέμπειν αὐτοὺς εἰς τὰ μαθήματα, διὰ τὸ θέας εἶναι πολλὰς, ἵνα μὴ τὸν μισθὸν ἐκτίνῃ. Καὶ παρὰ παιδὸς κομιζόμενος ἀποφορὰν, τοῦ χαλκοῦ τὴν ἐπικαταλλαγὴν προσαπαιτεῖν· καὶ λογισμὸν δὲ λαμβάνων παρὰ τοῦ χειρίζοντος, ***] Καὶ φράτορας ἑστιῶν, αἰτεῖν τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐκ τοῦ κοινοῦ ὄψον· τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπὸ τῆς τραπέζης ἡμίση τῶν βαφανίδων ἀπογράφεσθαι, ἵνα οἱ διακονοῦντες παῖδες μὴ λάβωσι. [Συναποδημῶν δὲ μετὰ γνωρίμων χρήσασθαι τοῖς ἐκείνων παισὶ, τὸν δ' ἑαυτοῦ ἔξω μισθῶσαι, καὶ μὴ ἀναφέρειν εἰς τὸ κοινὸν τὸν μισθόν. Ἀμέλει δὲ καὶ συναγόντων παρ' αὐτῷ, ἀποθεῖναι τῶν παρ' ἑαυτοῦ διδομένων ξύλων, φακῶν, καὶ ὄξους, καὶ ἁλῶν, καὶ ἐλαίου τοῦ εἰς τὸν λύχνον. Καὶ γαμοῦντός τινος τῶν φίλων καὶ ἐκδιδομένου θυγατέρα, πρὸ χρόνου τινὸς ἀποδημῆσαι, ἵνα μὴ προπέμψῃ προσφοράν. Καὶ παρὰ τῶν γνωρίμων τοιαῦτα κιχρᾶσθαι, ἃ μήτ' ἂν ἀπαιτήσαι, μήτ' ἂν ἀποδιδόντων ταχέως ἄν τις κομίσαιτο.]

sunt his similia. Phidonia mensura, cui quiden sit collisum et introrsus adactum, domesticis sui sum admetitur, perquam studiose radens. Si amicus vili pretio addicit aliquid, ille clam emit deinde vendit. Idem si triginta forte minarum solvat, ut quattuor tamen drachmæ de solido desi operam dabit. Filiis per ægrotationem in sch euntibus, mercedi partem detrahit pro dierum per totum vero Anthesterionem eos in ludum no ob feriarum frequentiam, quo ne hujus mensis solvat. Ab servo pensionem accipiens, collybun exigit, quo ses permutet; et rationes putans cu rem domesticam ipsi vel rusticam administrat * * tribules convivio accipit, solet pueris suis obsoni muni postulare; et qui de mensa tolluntur dimi phani, scripto mandat, ne ministrantes pueri eo Cum familiaribus si peregre proficiscitur, illoru servis, suum autem mercede foris locat, eam minime conferens in commune. Quodsi collati apud eum sumitur, eorum quæ de symbolis præb rum, fabarum, aceti, salis, olei in lucernam, a ponit. Quum amicorum unus nuptias parat et eloc paullulo tempore ante abit peregre, quo ne mu ipsi sit mittendum. A familiaribus ejusmodi re tur, quas neque repetierit quisquam, neque, si ter, facile acceperit.

INDICULUS NOMINUM.

plum, *Char.* 21, *l.* 48.
sequus, 21, 36.
dices Evander], 23, 13.
mense multæ feriæ, 30, 8.
19.
ıepsione mense acta, 3, 40.
nentarius, 4, 28.
ıetor, 7, 5.
ex Macedonum, 8, 34.
s, 23, 15.
, 8, 30.
31.
1, 14.
ıtivus, 8, 35; fortis, *ib.* 46.
muliebre nomen apud Thraces, 28, 22.
, 15.
, 36.
5.
ımenta offeruntur in conviviis, 10, 40.
33; rustica Posideone mense celebrantur, *ib.*

le Alexander.
eodem cœlo sitæ, mores varii, *proœm.*
ωγή, 16, 4.
ım, 27, 43.
ti, 16, 12.
), 9.
mel, 21, 15.
Lacedæmon : scipiones incurvi Lacedæmone advecti, 21, 20.
Laconicæ canes, 21, 14.
Lyco manceps, 8, 30.
Lysandri victoria, 7, 6.
Macedonia, 23, 20, 22.
Mater Deum, 21, 4.
Melitensis canis, 21, 4 6, 48.
Mercurius communis, κοινὸς Ἑρμῆς, 30, 48.
Minerva invocata, 16, 6.
Mysteria Boedromione celebrantur, 3, 39.
Odei columnæ, 3, 38.
Orpheotelestæ, 16, 16.
Persæ aulæo intexti, 21, 21.
Phidonia mensura, 30, 50.
Polycles, (amicus Theophrasti), *proœm.* *In altero* Polyclides.
Polysperchon victor, 7, 34.
Porta Feralis (Ἠρίαι πύλαι) Athenis, 14, 14.
Rhodus, 21, 15.
Sabazii mysteria, 27, 48.
Sabazius, 16, 44.
Siculæ columbæ, 21, 18.
Sosias, 28, 19.
Sosistratus, 28, 20.
Theseus auctor democratiæ, plebem ex duodecim oppidis in unum colligens, 26, 29-32.
Thressa mulier, 28, 22.
Thuriacæ ampullæ rotundæ, 21, 19.

ΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΓΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

οῦ πάππου Οὐήρου, τὸ καλόηθες καὶ ἀόρ-

ρὰ τῆς δόξης καὶ μνήμης, τῆς περὶ τοῦ γεν-
τὸ αἰδῆμον καὶ ἀῤῥενικόν.
ρὰ τῆς μητρὸς, τὸ θεοσεβὲς καὶ μεταδοτι-
ρεκτικὸν οὐ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ
ποίας γίνεσθαι τοιαύτης. Ἔτι δὲ τὸ λιτὸν
δίαιταν καὶ πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς διαγω-

ρὰ τοῦ προπάππου, τὸ μὴ εἰς δημοσίας δια-
ιτῆσαι· καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλοις κατ' οἴ-
σθαι, καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ
καλίσκειν.
ρὰ τοῦ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε
ς, μήτε παλμουλάριος ἢ σκουτάριος γενέ-
τὸ ῥερέπονον καὶ ὀλιγοδεὲς καὶ αὐτουργικόν·
πολύπραγμον· καὶ τὸ δυσπρόσδεκτον διαβο-

ρὰ Διογνήτου, τὸ ἀκενόσπουδον· καὶ τὸ ἀπι-
τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων καὶ γοήτων περὶ
καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν τοιού-
τένοις· καὶ τὸ μὴ ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ
ι ἐπτοῆσθαι· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας· καὶ
ῆναι φιλοσοφίᾳ καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν
εἶτα Τανδάσιδος καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ τὸ
αλόγους ἐν παιδί· καὶ τὸ σκίμποδος καὶ δο-
μῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγω-
γα.
ιρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν τοῦ
διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους· καὶ τὸ
πῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [τὸ] συγ-
περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ προτρεπτικὰ λογά-
γεσθαι, ἢ φαντασιοπλήκτως τὸν ἀσκητικὸν, ἢ
ετικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι· καὶ τὸ ἀποστῆ-
ραῖς, καὶ ποιητικῆς, καὶ ἀστειολογίας· καὶ
στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν, μηδὲ τὰ τοιαῦτα
καὶ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, οἷον τὸ
ῦ τούτου ἀπὸ Σινοέσσης τῇ μητρί μου γραφέν·
τὸς τοὺς χαλεπήναντας καὶ πλημμελήσαντας
ήτως καὶ εὐδιαλλάκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐ-
ελθεῖν ἐθελήσωσι, διακεῖσθαι· καὶ τὸ ἀκριβῶς
σειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περινοοῦντα ὁλοσχερῶς·
ὃς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι· καὶ
ἐν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἴκοθεν
ε.

MARCI ANTONINI

IMPERATORIS

COMMENTARIORUM

QUOS IPSE SIBI SCRIPSIT,

LIBER PRIMUS.

1. Avi Veri *exemplo operam me dare oportet*, ut suavibus sim moribus neque iræ indulgeam.

2. Existimatione et recordatione genitoris mei ad verecundiam et animum viro dignum *excitari debeo.*

3. In matre *exemplum habui,* pietatis in Deos et liberalitatis; abstinentiæ non solum a malo perpetrando, verum etiam cogitando; tum frugalitatis in victu, quæ ab opulentorum vita et consuetudine longissime abeat.

4. A proavo *habui,* quod publicos litterarum ludos non frequentavi, et domi bonis præceptoribus usus sum, atque intellexi, in talibus rebus non parcendum esse impensis.

5. Ab educatore, ne *in circo spectator* Prasianus aut Venetianus neve parmularius aut scutarius fierem, ut labores sustinerem, paucis indigerem, ipse operi manus admoverem, rerum alienarum non essem curiosus, nec facile delationem admitterem.

6. Diognetus *me monuit,* ne studium in vanas res conferrem neque iis fidem haberem, quæ a præstigiatoribus et impostoribus de incantationibus et dæmonum expulsione aliisque ejus generis rebus narrantur; neque coturnices alerem, neve insana talium rerum admiratione tenerer; ut libere dicta æquo animo ferrem, philosophiæ me addicerem et primum quidem Bacchium, deinde vero Tandasidem et Marcianum audirem; ut dialogos puer adhuc scriberem, ut grabatum et pellem et ejus generis omnia, quæ ad Græcam disciplinam pertinent, expeterem.

7. Rustico *debeo,* quod in cogitationem veni, mihi morum emendatione et curatione opus esse; quod neque ad æmulationem sophisticam declinavi, neque de theorematis commentatus sum, aut exhortatorias oratiunculas declamavi, aut virum strenue exercitia subeuntem munificumve me ostentando homines in admirationem mei rapere studui; quod a rhetoricæ, poesis et elegantioris dictionis studio abstinui; quod non elegantiore veste indutus domi incedo; quod epistolas simpliciter scribo instar ejus, quam is ipse Sinuessa ad matrem meam dedit; quod, si qui me irritaverint aut aliquid deliquerint, iis placabilem et ad reconciliandum facilem me præbeo, simul atque in gratiam redire volunt; quod diligenter legere soleo, non contentus summa rei intelligentia, neque garrulis properanter assentior; quod commentarios Epicteti legi, quorum mihi ipse copiam fecit.

η'. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον· καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδὲ ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸν λόγον· καὶ τὸ ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνου, ἐν μακραῖς νόσοις· καὶ τὸ ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατος εἶναι καὶ ἀνειμένος· καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχεραντικόν· καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὴν ἐντρέχειαν τὴν περὶ τὸ παραδιδόναι τὰ θεωρήματα· καὶ τὸ μαθεῖν, πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξηττώμενον διὰ ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

θ'. Παρὰ Σέξτου, τὸ εὐμενές· καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ οἴκου τοῦ πατρονομουμένου· καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κατὰ φύσιν ζῆν· καὶ τὸ σεμνὸν ἁπλάστως· καὶ τὸ στοχαστικὸν τῶν φίλων κηδεμονικῶς· καὶ τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων· καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, αἰδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶναι· καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων· καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν ποτε ὀργῆς, ἢ ἄλλου τινὸς πάθους παρασχεῖν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον· καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί· καὶ τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως.

ι'. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον· καὶ τὸ μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν βάρβαρον, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ἀποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οὐχὶ περὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

ια'. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπιστῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις, καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι οὗτοι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, ἀστοργότεροί πως εἰσί.

ιβ'. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι· μηδὲ διὰ τούτου τοῦ τρόπου συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον τὰ περιεστῶτα πράγματα.

ιγ'. Παρὰ Κατούλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλου αἰτιωμένου τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενος, ἀλλὰ πειρᾶσθαι καὶ ἀποκαθιστάναι ἐπὶ τὸ σύνηθες· καὶ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὔφημον, οἷα τὰ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονευόμενα· καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

ιδ'. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σεουήρου, τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ φιλοδίκαιον· καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα Δίωνα, Βροῦτον, καὶ

8. Apollonii *exemplo didici* liberum esse et tatione cautum et circumspectum, neque aliud vel minimum respicere, nisi rationem; mei simil esse in doloribus acerrimis, in prolis amissione, diuturnis; *eidem acceptum refero*, quod mihi c in vivo exemplo perspecte viderem, eundem et co mum esse posse et remissum; *in eo vidi* studiu randis philosophorum scriptis a morositate alie conspexi hominem, qui peritiam ac sollertiam q dendis theorematis pollebat, manifesto bonoru minimum existimabat; *ab eo* didici, quomodo quæ putantur, ab amicis sint accipienda, ut nequ ea addicti fiamus, neque ea sine *grati animi* s termittamus.

9. In Sexto *suspexi* benevolentiam et exempl paterno affectu administratæ, et intelligentiam v dum naturam institutæ, et gravitatem non s item sollicitam in explorandis amicorum necessit gentiam; tolerantiam erga imperitos et temere studium ejus ad omnes se accommodandi, ita ut ejus omni adulatione gratior esset, eodemqu iisdem maxime venerandus videretur; artem p claras et perspicuas via ac ratione præcepta ad necessaria reperiendi et ordine collocandi : *idem* unquam neque alius cujusquam perturbationis in dit, sed simul et affectibus maxime immunis et mus fuit, bonæ famæ studiosus, idque sine strep ditus sine ostentatione.

10. Alexandrum Grammaticum *observavi* ab onibus sibi temperare, neque probrose vituperar barum aut solœcum aliquid vel absonum prof dextre id modo, quod dici debet, proponere, dendi aut confirmandi aut de re ipsa, non de v berandi specie usum, aut alia ejusmodi scita c ctione.

11. A Frontone *didici* intelligere, qualis sit t et invidentia et versutia et simulatio; eosque, patricii appellantur, ut plurimum a genuino pa affectu alieniores esse.

12. Ab Alexandro Platonico, ne sæpe nec nisi coactus alii dicerem vel in epistola scriberem occupatum, neque hac ratione continuo recusar quæ rationes ad eos, quibuscum viverem, exig gotia urgentia prætendens.

13. A Catulo, ne parvi facerem amicum aliqu tem, etiam si forte temere culparet, quin etiam facerem eum in pristinum statum restituendi; benter præceptorum laudes celebrarem, quemad Domitio et Athenodoto memoriæ proditum est; meos sincera pietate prosequerer.

14. A fratre meo Severo, propinquorum et justitiæ studiosum esse : per eundem Thraseam, Catonem, Diouem, Brutum cognovi et animo con

φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, κατὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν διοικουμένης, καὶ βασιλείας τιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων· καὶ ἔτι περὶ αὐτοῦ τὸ ὁμαλὲς καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας· καὶ τὸ εὐποιητικὸν, καὶ τὸ εὐμετάδοτον ἐκτενῶς, καὶ τὸ εὔελπι, καὶ τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι· καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοὺς κατηγορουμένους ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας· καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι συγχεσμοῦ τοὺς φίλους αὐτοῦ περὶ τοῦ, τί θέλει ἢ τί οὐ θέλει, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

ιε'. Παρὰ Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ κατὰ μηδὲν περίφορον εἶναι· καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις παρεστάσεσι, καὶ ἐν ταῖς νόσοις· καὶ τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους, καὶ μειλίχιον, καὶ γεραρόν· καὶ τὸ οὐ σχετλίως ἀπεργαστικὸν τῶν προκειμένων· καὶ τὸ πάντας αὐτῷ πιστεύειν, περὶ ὧν λέγοι, ὅτι οὕτως φρονεῖ, καὶ περὶ ὧν πράττοι, ὅτι οὐ κακῶς πράττει· καὶ τὸ ἀθαύμαστον, καὶ ἀνέκπληκτον, καὶ μηδαμοῦ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμηχανοῦν, ἢ κατηφὲς, ἢ προσεσηρὸς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον· καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ συγγνωμονικὸν, καὶ τὸ ἀψευδὲς, καὶ τὸ ἀδιαστρόφου μᾶλλον, ἢ διορθουμένου φαντασίαν παρέχειν· καὶ ὅτι οὐδὲ ἐφήθη ἄν ποτέ τις ὑπερορᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, οὔτε ἐπείμενον ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν· καὶ τὸ καὶ χαριεντίζεσθαι.

ις'. Παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ ἥμερον, καὶ μενετικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων· καὶ τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς· καὶ τὸ φιλόπονον καὶ φιλέρευνον· καὶ τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τί κοινωφελὲς εἰσφέρειν· καὶ τὸ ἀπαρατρέπτως τοῦ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἑκάστῳ· καὶ τὸ ἔμπειρον, ποῦ μὲν χρεία ἐντάσεως, ποῦ δὲ ἀνέσεως· καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων· καὶ ἡ κοινονοημοσύνη· καὶ τὸ ἀρεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες· ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων· καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς συμβουλίοις, καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' οὐ τὸ προαπέστη τῆς ἐρεύνης, ἀρκεσθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις· καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές· καὶ τὸ αὐτάρκες ἐν παντὶ, καὶ τὸ φαιδρόν· καὶ τὸ πόρρωθεν προορατικὸν, καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν ἀπραγμόνως· καὶ τὸ τὰς ἐπιβουλὴς καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ σταλῆναι· καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενετικὸν τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τινῶν κατηγορίας· καὶ τὸ μήτε περὶ [τοὺς] Θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ ἀρεσκευτικὸν, ἢ ὀχλοχαρὲς, ἀλλὰ νοῦν ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμοῦ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. Καὶ τὸ τοῖς εἰς εὐμάρειαν βίου φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψιλειαν, χρηστικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπαισχύντως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι, καὶ τὸ μηδὲ ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οὐερνάκλος,

nem reipublicæ liberæ, in qua æquis legibus et eodem jure omnia administrentur, et regni, quod civium libertatem omnium maximi æstimet; præterea ab eodem, æqualem et constantem esse in studio philosophiæ; benefacere et impense largiri, bene sperare et neutiquam dubitare de amicorum amore: is quoque non usus est dissimulatione erga eos, qui vituperandi videbantur, neque amicis ejus opus erat, ut quid vellet aut nollet, conjectura assequerentur, sed id apertum fuit.

15. In Maximo *cognovi* illud, sui compotem esse neque ulla re transversum abripi; animo esse bono, tum in aliis rebus adversis, tum in morbis; moribus uti et suavitate et gravitate bene temperatis; negotia, quæ impendent, non gravate perficere. Quidquid ille dixit, id ex animi sententia eum dicere, et quidquid egit, id consilio non malo eum agere, omnes persuasum habebant: porro nihil admirari et ad nihil obstupescere; nec festinare neque cunctari neque consilii expertem aut dejectum esse, neque nunc hilarem esse et rursus irasci et suspiciosum esse; liberalem esse et promptum ad ignoscendum; mendacium fugere, atque hominis non eversi potius, quam erecti specimen exhibere: neque quemquam ab eo contemptui se habitum existimasse, neque ausum esse se illi præferre; denique honeste urbanum esse.

16. A patre mansuetudinem et immotam in iis, quæ diligenter considerata sunt, perseverantiam, vanæ gloriæ ab opinatis honoribus quæsitæ contemptum, amorem laborum et assiduitatem, animum promptum ad audiendos eos, qui aliquid, quod ad publicam utilitatem spectat, afferant, firmam constantiam in tribuendo cuique, quod ejus dignitas postulat, peritiam, ubi intentione opus sit, ubi remissione: coercere amores puerorum; civilitati morum studere; amicis concedere, ut neque cœnæ semper adsint neque in itineribus sese necessario comites præbeant; semper similem sui deprehendi ab iis, qui necessitate aliqua impediti ab eo abfuere; in consiliis diligenter inquirere atque constanter, neque vero « destitit ab indagatione contentus obvia rerum specie. » Amicos retinendi studiosum esse, eos nec fastidio mutantem nec perdite amantem; contentum esse in omnibus et vultu serenum; e longinquo prospicere et etiam ad minima administranda parari sine strepitu; acclamationes et omnem adulationem sub eo repressam esse; opes reipublicæ necessarias semper conservare, sumptus publicos parce erogare et æquo animo ferre quorundam his de rebus reprehensiones; neque circa deos superstitiosum esse, neque circa homines popularem auram captantem, blandientem, plebem demerentem, sed sobrium in omnibus et constantem, nusquam ineptum nec novitatis studiosum; rebus, quæ ad vitæ cursum faciliorem reddendum faciunt, quarum copiam uberrimam affert natura, sine fastu pariter atque sine excusatione uti, ita ut præsentibus sine affectatione frueretur, absentibus non indigeret; nec dicere posse quemquam, sophistam eum fuisse aut vernam aut schola-

μήτε ὅτι σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅτι ἀνὴρ πέπειρος, τέλειος, ἀκολάκευτος, προεστάναι δυνάμενος καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἐξονειδιστικὸν, οὐδὲ μὴν εὐπαράγωγον ὑπ' αὐτῶν· ἔτι δὲ τὸ εὐόμιλον, καὶ εὔχαρι οὐ κατακόρως· καὶ τὸ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, οὔτε ὡς ἄν τις φιλόζωος, οὔτε πρὸς καλλωπισμὸν, οὔτε μὴν ὀλιγώρως· ἀλλ' ὥστε διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῆς χρῄζειν, ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθεμάτων ἐκτός. Μάλιστα δὲ τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, οἷον τὴν φραστικὴν, ἢ τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων· καὶ συσπουδαστικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστοι κατὰ τὰ ἴδια προτερήματα εὐδοκιμῶσι· πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια πράσσων, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. Ἔτι δὲ τὸ μὴ εὐμετακίνητον καὶ ῥιπταστικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν· καὶ τὸ μετὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα· καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόῤῥητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον· καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις πρὸς αὐτὸ [δὲ] τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, οὐ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λούστης, οὐχὶ φιλοικοδόμος, οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς, οὐ περὶ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, οὐ περὶ σωμάτων ὥρας. Ἡ ἀπὸ Λωρίου στολὴ ἀνάγουσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, καὶ τῶν ἐν Λανουβίῳ τὰ πολλά· τῷ τελώνῃ ἐν Τούσκλοις παραιτουμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τρόπος. Οὐδὲν ἀπηνὲς, οὐδὲ μὴν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ, ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, « ἕως ἱδρῶτος· » ἀλλὰ πάντα διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀταράχως, τεταγμένως, ἐῤῥωμένως, συμφώνως ἑαυτοῖς. Ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδύνατο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι. Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

ιζ'. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους, ἀγαθοὺς οἰκείους, συγγενεῖς, φίλους, σχεδὸν ἅπαντας ἔχειν. Καὶ ὅτι περὶ οὐδένα αὐτῶν προέπεσον πλημμελῆσαί τι, καίτοι διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχε, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτο· τῶν Θεῶν δὲ εὐποιΐα, τὸ μηδεμίαν συνδρομὴν πραγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν. Καὶ τὸ μὴ ἐπὶ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τῇ παλλακῇ τοῦ πάππου· καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι· καὶ τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου. Τὸ ἄρχοντι καὶ πατρὶ ὑποταχθῆναι, ὃς ἔμελλε πάντα τὸν τύφον ἀφαιρήσειν μοῦ, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν

sticum, sed virum maturum, perfectum, adulatione su
riorem, qui et suis et aliorum rebus præesse posset. P
ter hæc vere philosophantes colere, ceteros neque pro
afficere neque tamen ab iis transversum abripi; porro a
vem esse in vitæ consuetudine et festivum nec vero ad
stidium usque; corpus suum cum temperantia quadam
rare, non ut vitæ avidum, aut ad ornatum luxumve, ne
tamen negligenter, quo factum est, ut propter suam
gentiam in paucissimis arte medicorum remediisve inte
et externis opus haberet. Potissimum autem sine invi
loco cedere, si qui majore quadam facultate pollebant,
eloquentia aut doctrina juris morumve aut aliarum rer
cognitione, et simul cum iis operam dare, ut singuli
iis, quibus quisque excellebat, facultatibus, existimatio
consequerentur; omnia more majorum agere, ne illud q
dem ipsum affectantem, ut morem majorum servare vi
retur; tum porro non facile moveri et huc illuc jactari,
in iisdem et locis et negotiis immorari; post vehementi
mos capitis dolores statim juvenilem ac vegetum ad
sueta negotia redire; non multa habere arcana, sed pau
sima ac rarissima, eaque tantum ad res publicas spectan
prudentiam ac moderationem in muneribus edendis,
ribus exstruendis, congiariis largiendis et ejusmodi re
* quæ sunt hominis id ipsum quod agi oportet nec vero
dem e rebus gestis efflorescentem spectantis; non in
pestive balneis uti, non de ædibus exstruendis labo
non de cibariis curiosum esse neve vestimentorum tex
et colore neve de servitiorum specie; * vestem e Lorio,
inferius sita, et Lanuvinis villis ei plerumque in usu fu
erga portitorem Tusculanum deprecantem quomodo se
serit, et qualis fuerit omnis sic agendi ratio. Nihil inm
nihil inverecundum, nihil vehemens, neque ut di
« usque ad sudorem: » sed omnia singulatim sumpta
perpensa, quasi per otium, sine perturbatione, ord
constantia, convenienter inter se. Conveniret in e
quod de Socrate memoriæ traditum est, eum et abstine
frui potuisse iis, quibus plerique nec abstinere per inf
tatem nec frui sine intemperantia possunt; posse autem
altero robustum, in altero temperantem ac sobrium se
stare, id vero viri est firmo animo invictoque præditi,
lem se in Maximi morbo præstitit.

17. A Diis bonos avos, bonos parentes, bonam soro
bonos præceptores, bonos familiares, necessarios, am
omnes fere habui: *iisdem debeo*, quod in neminem ec
temere quidquam deliqui, quamquam ita animo affec
ut, si res tulisset, utique ejusmodi aliquid admisissem
deorum benevolentia non ita ceciderunt res, ut in re
hensionem incurrerem; quod non diutius apud pellicem
enutritus sum, et quod ætatis florem indelibatum ser
nec ante justum tempus virilitatis specimen dedi, sed
etiam distuli; quod principi ac patri subjectus fui,

υνατόν ἐστιν, ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυφορή-
ζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπά-
δηφοριάντων [τοιῶνδέ τινων], καὶ τοῦ ὁμοίου
ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συστέλλειν
καὶ μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον, ἢ ῥαθυμότερον
τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι
Τὸ ἀδελφοῦ τοιούτου τυχεῖν, δυναμένου μὲν
ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα
τῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με· τὸ παιδία μοι
γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα·
πλέον με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητι-
κοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν κα-
τεῖ ἠσθόμην ἐμαυτὸν εὐόδως προϊόντα. Τὸ
ὓς τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, οὗ δὴ
οι ἐπιθυμεῖν, καὶ μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι τοῦ
νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. Τὸ
πολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. Τὸ φαν-
περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου ἐναργῶς καὶ πολ-
ς τίς ἐστι· ὥστε, ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς
ὁσεσι καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπιπνοίαις, μηδὲν
ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἀπολείπεσθαι δὲ ἔτι
ρὰ τὴν ἐμὴν αἰτίαν, καὶ παρὰ τὸ μὴ διατηρεῖν
ῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας·
εῖν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ·
ενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου, ἀλλὰ καὶ
ν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι· τὸ χα-
α πολλάκις Ῥουστίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι,
μετέγνων· τὸ μέλλουσαν νέαν τελευτᾷν τὴν
, ὅμως οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη.
ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς
χρῄζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι
ατα, ὅθεν γένηται· καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν
κ παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν· τὸ
ῖα τοιαύτην εἶναι, οὕτωσὶ μὲν πειθήνιον,
φιλόστοργον, οὕτω δὲ ἀφελῆ· τὸ ἐπιτηδείων
εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι. Τὸ δι' ὀνειράτων
τα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἷμα
ιγιᾷν, καὶ τούτου ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήση·
ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα
, μηδὲ ἀποκαθίσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ
μοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ κα-
ι. Πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης

mihi omnem fastum demeret et ad intelligentiam adduceret, posse in aula ita degi, ut nec satellitio nec vestitu insigniore nec facibus nec statuis et simili ornatu opus sit; posse *principem* ita contrahere sese, ut proxime ad privati vitam accedat, nec tamen propterea demissius vel remissius negotia publica imperatorie administrare; quod mihi contigit frater, qui moribus suis me ad curam mei excitaret, honore autem et suo in me affectu me exhilararet; quod liberi mihi neque ingenio tardi neque corpore distorti nati sunt; quod non longius progressus sum in rhetorica, poetica et reliquis studiis, quæ me fortasse plane detinuissent, si me feliciter in iis proficere sensissem; quod eos, a quibus educatus sum, ad honores, quos expetere ipsi mihi videbantur, evehere festinavi, nec spe eos lactavi, me, quum juvenes adhuc essent, id in posterum facturum; quod cognovi Apollonium, Rusticum et Maximum; quod imago vitæ secundum naturam institutæ, qualis esset, clare et frequenter animo meo obversata est; ita ut, quod ad Deos ac dona, auxilia et consilia ab iis mihi oblata attinet, nihil obstiterit, quominus jam pridem naturæ convenienter viverem; quod vero nondum id assequutus sim, id mea culpa atque inde quod Deorum submonitiones et tantum non clarissima præcepta neglexi, acciderit; quod in vita, qualis ea fuit, corpus mihi tamdiu perduravit; quod nec Benedictam nec Theodotum attigi, sed etiam postea affectibus amatoriis correptus ad sanitatem redii; quod, quamquam Rustico sæpe succensui, nihil ultra admisi, cujus me pœniteat; quod mater mea, quum mature decessura esset, mecum tamen ultimos ætatis annos transegit; quod, quoties pauperi aut alius rei indigo opitulari statuebam, nunquam audivi, mihi deesse pecuniam, unde id facerem, et quod non ulla mihi unquam talis necessitas obtigit, ut ab alio sumere cogerer; et quod talis mihi uxor contigit, tam obsequens, tam amans, tam simplex; quod abunde mihi suppetiverunt viri ad liberos educandos idonei; quod per insomnia mihi remedia data sunt cum alia tum adversus sanguinis excretionem et capitis vertiginem, * idque Caietæ tanquam * chresæ; quod, quum animum ad philosophiam adjecissem, non in sophistam incidi, neque in scriptoribus et syllogismis resolvendis tempus deses contrivi, neque cœlestibus curiose perscrutandis detentus sum. Hæc enim omnia Deorum auxilio et fortuna indigent.

Τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

ν προλέγειν ἑαυτῷ· Συντεύξομαι περιέργῳ,
ῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀκοινωνήτῳ.
ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις παρὰ τὴν ἄγνοιαν
θῶν καὶ κακῶν. Ἐγὼ δὲ, τεθεωρηκὼς τὴν
ῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰ-
ὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτάνοντος φύσιν, ὅτι μοι
, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ

Hæc apud Quados ad Granuam.

LIBER II.

1. Mane sibi prædicere : Incidam in curiosum, ingratum, contumeliosum, fraudulentum, invidum, insociabilem : omnia ista *vitia* iis ex ignorantia bonorum et malorum evenerunt; ego vero, qui perspectam habeo naturam boni, honestum id esse, ac mali, turpe id esse, porro naturam ipsius qui peccat, eum mihi esse cognatum, non sanguinis aut seminis ejusdem, sed mentis ac divinæ particula

νοῦ, καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος, οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι· αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβαλεῖ· οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, οὔτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. Γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, ὡς πόδες, ὡς χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ στοῖχοι τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω ὀδόντων. Τὸ οὖν ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις, παρὰ φύσιν· ἀντιπρακτικὸν δὲ τὸ ἀγαναχτεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι.

β′. Ὅ τί ποτε τοῦτό εἰμι, σαρκία ἐστὶ καὶ πνευμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. Ἄφες τὰ βιβλία· μηκέτι σπῶ. Οὐ δέδοται· ἀλλ' ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τῶν μὲν σαρκίων καταφρόνησον· λύθρος καὶ ὀστάρια, καὶ κροκύφαντος, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Θέασαι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, ὁποῖόν τί ἐστιν· ἄνεμος· οὐδὲ ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμούμενον, καὶ πάλιν ῥοφούμενον. Τρίτον οὖν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. Ὦ δὴ ἐπινοήθητι· γέρων εἶ· μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι· μηκέτι καθ' ὁρμὴν ἀκοινώτητον νευροσπαστηθῆναι· μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραῖναι, ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι.

γ′. Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεστά. Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ· πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον, καὶ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον, οὗ μέρος εἶ. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις, καὶ ὃ ἐκείνης ἐστὶ σωστικόν. Σώζουσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοιχείων, οὕτως καὶ αἱ τῶν συγκριμάτων μεταβολαί. Ταῦτά σοι ἀρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔστω. Τὴν δὲ βιβλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς, ἀλλὰ ἵλεως ἀληθῶς καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος τοῖς θεοῖς.

δ′. Μέμνησο, ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλλῃ, καὶ ὁποσάκις προθεσμίας λαβὼν παρὰ τῶν θεῶν, οὐ χρᾷ αὐταῖς. Δεῖ δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια ὑπέστης· καὶ ὅτι ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τοῦ χρόνου, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐχ ἥξεται.

ε′. Πάσης ὥρας φρόντιζε στιβαρῶς, ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἄῤῥην, τὸ ἐν χερσὶ μετὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἁπλάστου σεμνότητος, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας καὶ δικαιότητος πράσσειν· καὶ σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν. Πορεῖς δὲ, ἂν, ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, ἀπηλλαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. Ὁρᾷς, πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας τις δύναται εὔρουν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι παρὰ τοῦ ταῦτα φυλάσσοντος.

ς′. Ὕβριζε, ὕβριζε ἑαυτὴν, ὦ ψυχή· τοῦ δὲ τιμῆσαι σεαυτὴν οὐκέτι καιρὸν ἕξεις· εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυσται, μὴ αἰδουμένῃ σεαυτὴν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς τιθεμένῃ τὴν σὴν εὐμοιρίαν.

participem; nec a quoquam eorum lædi possum: i quod turpe est, nemo eorum me conjiciet; nequ mihi cognatus est, succensere possum eumque o qui: nam ad mutuam operam nati sumus, ut manus, ut palpebræ, ut ordines superiorum et i dentium. Itaque invicem sibi adversari contra nat adversantis autem est indignari et aversari.

2. Hoc quicquid tandem sum, caruncula est e et animi principatus. Missos fac libros: noli an trahi; sed ut jam moriens carunculam contemne: et ossicula et reticulum, ex nervis, venulis et ar textus. Quin etiam animam contemplare, qualis tus, nec semper idem, sed quod singulis momentis et resorbetur. Tertia igitur pars est animi princi hunc igitur animum intende: senex es; noli pa amplius serviat, aut amplius impetu insociabili aut amplius fatum vel præsens inique ferat vel horreat.

3. Deorum opera providentia plena; quæ fort dunt, non sejuncta a natura seu complexu et in rum, quæ a providentia administrantur. Inde omn Accedit autem id, quod necessarium est et id, verso mundo, cujus tu pars es, conducit; unicu parti bonum, quod natura universi fert et quod conservandam facit; conservant autem mundum torum ita etiam concretarum rerum mutationes. sufficiant, semper decreta sunto: librorum aut pelle, ne murmurans moriaris, sed vere placidu ex animo gratias agens.

4. Memento, quamdiu hæc distuleris, et quot opportunitates nactus iis non usus sis. Oportet tu quando sentias, cujus mundi pars sis et abs qu rectore delibatus substiteris; tum vero, circumscri esse terminum temporis, quo nisi ad serenita fueris, id abibit et tu abibis; neque unquam tibi

5. Singulis horis animo in id incumbe, ut firmit admodum decet Romanum et virum, id quod in est, cum diligente nec ficta gravitate, pietate, libe justitia peragas tibique otium ab omnibus aliis cu bus redimas; redimes autem, si quasi ultimam vi cunque actionem peregeris procul remotam ab om tate et animi commoti aversione ab imperante simulatione et nimio tui studio et ægritudine susce quæ a fato tribuuntur. Vides quam pauca sint, qu tenet, leniter fluentem et divinæ similem vitam d test; etenim Dii nihil plus requirent ab eo, qui servat.

6. Ignominia, ignominia te ipse affice, anime! autem tibi vindicandi tempus non amplius habet enim vita unicuique; hæc autem tibi tantum non e nullam tui ipsius reverentiam habenti et in alioru felicitatem tuam collocanti.

πῇ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπτοντα· [καὶ] σχο-
σεαυτῷ τοῦ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ
ὁόμενος. Ἤδη δὲ καὶ τὴν ἑτέραν περιφορὰν

Αηροῦσι γὰρ καὶ διὰ πράξεων οἱ κεκμη-
βίῳ, καὶ μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν
:αθάπαξ φαντασίαν ἀπευθυνοῦσιν.
ι μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ
ὁ ῥᾳδίως τις ὤφθη κακοδαιμονῶν· τοὺς δὲ
ίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας
ιοδαιμονεῖν.
ων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις,
ιὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, καὶ
έρος ὁποίου τοῦ ὅλου οὖσα, καὶ ὅτι οὐδεὶς ὁ
ἀκόλουθα τῇ φύσει, ἧς μέρος εἶ, πράσσειν
ιέγειν.
σόφως ὁ Θεόφραστος, ἐν τῇ συγκρίσει τῶν
ων, ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγ-
ὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημ-
τῶν κατὰ θυμόν. Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά
; καὶ λεληθυίας συστολῆς φαίνεται τὸν λόγον
ιενος· ὁ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ'
ώμενος, ἀκολαστότερός πως φαίνεται καὶ
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. Ὀρθῶς οὖν καὶ φιλο-
ς ἔφη, μεῖζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι τὸ μεθ'
ρτανόμενον, ἤπερ τὸ μετὰ λύπης· ὅλως τε ὁ
κημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ διὰ λύπην ἠναγ-
μωθῆναι· ὁ δὲ αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρ-
ρόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ' ἐπιθυμίαν.
ἤδη δυνατοῦ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, οὕτως
ιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. Τὸ δὲ ἐξ ἀνθρώπων
ἐ μὲν θεοὶ εἰσὶν, οὐδὲν δεινόν· κακῷ γάρ σε
ιβάλοιεν· εἰ δὲ ἤτοι οὐκ εἰσὶν, ἢ οὐ μέλει
ι ἀνθρωπείων, τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ
ονοίας κενῷ; Ἀλλὰ καὶ εἰσὶ, καὶ μέλει αὐ-
νθρωπείων· καὶ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κα-
ὴ περιπίπτῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν
ι δὲ λοιπῶν εἴ τι κακὸν ἦν, καὶ τοῦτο ἂν προί-
ἐπῇ πάντη τὸ μὴ περιπίπτειν αὐτῷ. Ὁ δὲ
ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν τοῦτο βίον ἀνθρώ-
ποιήσειεν; Οὔτε δὲ κατ' ἄγνοιαν, οὔτε εἰδυῖα
υναμένη δὲ προφυλάξασθαι ἢ διορθώσασθαι
τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν· οὔτε ἂν τηλι-
αρτεν, ἤτοι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτε-
τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ. Θά-
καὶ ζωὴ, δόξα καὶ ἀδοξία, πόνος καὶ ἡδονὴ,
αὶ πενία, πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει
τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς, οὔτε καλὰ
αἰσχρά. Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, οὔτε κακά ἐστι.
ὡς πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κό-
τὰ σώματα, τῷ δὲ αἰῶνι αἱ μνῆμαι αὐτῶν,
ι αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δε-
ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ τῷ τύφῳ διαβεβοη-
ς εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ,

7. Distrahunt te quæ extrinsecus incidunt. — Otium tibi concede ad discendum boni aliquid et desine in gyrum circumagi. Jam vero etiam alia circumcursatio cavenda; nam ii quoque nugantur, qui labore in vita defatigantur nec scopum habent, quo omnem impetum omninoque mentem dirigant.

8. Idcirco, quod non animadvertit ea, quæ in alius animo aguntur, non facile quisquam repertus est infelix; illos autem, qui sui animi motus non percipiunt, necesse est infelices esse.

9. Horum semper oportet memorem esse, quæ sit rerum universitatis natura, quæ mea, quo pacto se hæc ad illam habeat et qualis pars qualis universitatis sit, et neminem esse, qui te prohibeat, quominus ea, quæ naturæ, cujus pars es, consentanea sunt, et facias et loquaris.

10. Subtiliter Theophrastus in comparandis peccatis, prout quis populari quadam ratione hæc inter se contulerit, dicit, graviora esse, quæ ex cupiditate committantur, quam quæ ex ira. Iratum enim cum dolore quodam et occulta *animi* contractione rationem aversari, manifestum est; qui autem ex cupiditate peccat, a voluptate victus, intemperantior quodam modo et effeminatior apparet in peccatis. Recte igitur et philosophiæ convenienter dixit, majori criminiesse, quod cum voluptate peccetur, quam quod cum dolore; omninoque alter ei magis similis videtur, qui antea injuriam passus et dolore ad irascendum coactus est, alter sua sponte ad lædendum accedit, cupiditate ad aliquid faciendum ductus.

11. Quasi fieri possit, ut confestim e vita exeas, ita singula agere et dicere et cogitare *te oportet*. E vivis autem discedere, si quidem Dii sunt, non est quod quis timeat; nam in malum te non conjicient; sin vero aut non sunt aut non curant res humanas, quid mea refert vivere in mundo vacuo Diis aut providentia vacuo? Verum et sunt et curant res humanas, atque ne in ea, quæ vere mala sunt, incidat homo, prorsus in ipsius potestate collocarunt; reliquorum si quid esset malum, id quoque providissent, ut omnino penes ipsum esset, ne in id incideret. Quod autem hominem non deteriorem reddit, quomodo id vitam hominis pejorem redderet? Neque vero ex ignorantia, neque id intelligens, quoniam impotens erat ad hoc cav[illegible] emendandum, universitatis natura id neglexi[illegible] tantum peccasset aut ex impotentia aut ex artis de[illegible], ut bona et mala pariter bonis hominibus atque malis sine discrimine evenirent. Jam vero mors et vita, honor et ignominia, dolor et voluptas, divitiæ et egestas, hæc omnia pariter bonis hominibus atque malis eveniunt, quippe quæ neque honesta nec turpia sint. Itaque nec bona nec mala sunt.

12. Quomodo omnia celeriter evanescant, in mundum ipsa corpora, in ævum memoriæ eorum, qualia sint omnia, quæ sub sensus cadunt? et potissimum quæ aut voluptate alliciunt aut dolore terrent aut fastu celebrata sunt, quam vilia et contemptu digna et emortua, rationalis facultatis est

καὶ εὔφθαρτα, καὶ νεκρὰ, νοερᾶς δυνάμεως ἐφιστάναι. Τί εἰσιν οὗτοι, ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ τὴν εὐδοξίαν..... Τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν, καὶ ὅτι, ἐὰν τις αὐτὸ μόνον ἴδῃ, καὶ τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, οὐκέτι ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι, ἢ φύσεως ἔργον· φύσεως δὲ ἔργον εἴ τις φοβεῖται, παιδίον ἐστί. Τοῦτο μέντοι οὐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. Πῶς ἅπτεται θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ, διακέηται τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μόριον.

ιγ'. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ ἐκπεριερχομένου, καὶ τὰ «νέρθεν γᾶς» (φησὶν) ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθομένου δὲ, ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. Θεραπεία δὲ αὐτοῦ, καθαρὸν πάθους διατηρεῖν, καὶ εἰκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. Τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν αἰδέσιμα δι' ἀρετήν· τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, δι ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερισκούσης τοῦ διακρίνειν τὰ λευκὰ καὶ μέλανα.

ιδ'. Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον, ὃν ζῇ· οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν ἀποβάλλει. Εἰς ταὐτὸ οὖν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον· καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον οὕτως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. Οὔτε γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, οὔτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἂν τοῦτό τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Τούτων οὖν τῶν δύο δεῖ μεμνῆσθαι· ἑνὸς μὲν, ὅτι πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ οὐδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται· ἑτέρου δὲ, ὅτι καὶ ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. Τὸ γὰρ παρὸν ἐστὶ μόνον, οὗ στερίσκεσθαι μέλλει, εἴπερ γε ἔχει καὶ τοῦτο μόνον, καὶ, ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.

ιε'. Ὅτι πᾶν ὑπόληψις. Δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς τοῦ Κυνικοῦ Μονίμου λεγόμενα· δῆλον δὲ καὶ τὸ χρήσιμον τοῦ λεγομένου, ἐάν τις αὐτοῦ τὸ [illegible] μέχρι τοῦ ἀληθοῦς δέχηται.

ις'. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα μὲν, ὅταν ἀπόστημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένηται. Τὸ γὰρ δυσχεραίνειν τινὶ τῶν γινομένων, ἀπόστασίς ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει αἱ ἑκάστου τῶν λοιπῶν φύσεις περιέχονται. Ἔπειτα δὲ, ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστραφῇ, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψουσα, οἷαί εἰσιν αἱ τῶν ὀργιζομένων. Τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς ἢ πόνου. Τέταρτον, ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἐπιπλάστως καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ ἢ λέγῃ. Πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ εἰκῇ καὶ

intelligere : quinam sint ii, quorum opiniones et v
minis claritatem *largiuntur;* quid sit mori, et, qua
id per se solum spectet et cogitatione ab eo sep
quæ simul cum eo concipiuntur animo, eum nihil aliu
habiturum, nisi opus naturæ; naturæ autem opu
timeat, eum esse puerulum; hoc tamen non solum
opus esse, verum etiam naturæ prodesse; quo pac
Deum contingat, et qua sui parte, et quando certo
modo ita se habeat illa hominis pars.

13. Nihil miserius est eo, qui omnia undique cir
quæ subter terram sunt, *ait ille,* rimatur, eaque
aliorum animis sunt, per conjecturas indagat, non au
tit sufficere, si quis cum eo, quem intra se gerit, g
setur et hunc sincere colat : hujus autem cultus in
tur, ut purus servetur a perturbatione animi, et tem
ægritudine propter ea, quæ a Diis et hominibus fiu
quæ a Diis proficiscuntur, venerabilia sunt virtutis
quæ ab hominibus, cara cognationis ratione, interdu
miseratione digna propter ignorantiam bonorum
rum : hæc cœcitas haud minor est illa, quæ nos p
cultate alba et nigra discernendi.

14. Etiam si ter mille annos victurus esses, et
tricies mille, memento tamen, neminem aliam ami
tam, quam ipsam eam, quam vivat, neque aliam
quam eam, quam amittat; eodem igitur redit long
vitæ tempus cum brevissimo : nam præsens par,
id quod perit non par sit, et id, quod amittitur, i
puncti videtur : neque enim quod præteriit aut quod
est ut quis amittat, fieri potest : quomodo enim
caret, quis eum privabit? horum igitur duorum m
oportet : alterius, omnia, ex æterno ejusdem spe
et in orbem relabi, nec differre, utrum centum
ducentis aut infinito tempore eadem aliquis sit
alterius, et eum, qui diutissime vixerit, et eum, q
rime obierit, par amittere; nam præsens solum
privari poterit, si quidem id tantum habet et, quod
habet, id non amittit.

15. Omnia in opinione sita : manifesta enim su
a Monimo Cynico dicuntur; manifesta quoque utilit
si quis vim ejus salutarem nec tamen ultra verita
mittit.

16. Contumelia se afficit animus hominis pot
tum, quum, quantum per ipsum stat, abscessus
tuber mundi sit : nam ægre ferre aliquid eorum, qu
est desistere a natura, cujus in parte uniuscujusc
rum rerum natura continetur; tum vero, quand
nem aliquem aversatur aut adeo ei nocendi consili
satur, quales sunt irascentium *animi;* porro se i
tumelia afficit, quando voluptati aut dolori succumb
quando simulat ac ficte et fallaciter aliquid vel
loquitur; denique, quando actionem aliquam suam
natum ad nullum scopum dirigit, sed temere et in

ουθήτως ὅτιοῦν ἐνεργῇ, δέον καὶ τὰ μικρότατα
ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι· τέλος δὲ λο-
ων, τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας
υτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ.

ῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος, στιγμή· ἡ
, ῥέουσα· ἡ δὲ αἴσθησις, ἀμυδρά· ἡ δὲ ὅλου
τος σύγκρισις, εὔσηπτος· ἡ δὲ ψυχή, ῥόμβος·
η, δυστέκμαρτον, ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον· συνε-
εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμὸς,
ς ψυχῆς, ὄνειρος καὶ τῦφος· ὁ δὲ βίος, πόλεμος
υ ἐπιδημία· ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. Τί
παραπέμψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσο-
ΐα· τοῦτο δὲ ἐν τῷ τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύ-
καὶ ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, μηδὲν
ιοῦντα, μηδὲ διεψευσμένως καὶ μεθ' ὑποκρί-
νενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι·
ὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς
ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν· ἐπὶ πᾶσι
ράνατον ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα, ὡς οὐδὲν
λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγ-
ι. Εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν
ιαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, διὰ τί
ί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; κα-
ν γάρ· οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνούντῳ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

ὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκά-
ίέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον
ταλείπεται· ἀλλὰ κἀκεῖνο λογιστέον, ὅτι, εἰ
ν βιώη τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὅμοια
διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ
ρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν τε
αὶ τῶν ἀνθρωπείων. Ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρ-
ὸ μὲν διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζε-
αὶ ὁρμᾷν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, οὐκ ἐνδεήσει·
υτῷ χρῆσθαι, καὶ τοὺς τοῦ καθήκοντος ἀριθμοὺς
ν, καὶ τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ
ήδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐφιστάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα
ῦ συγγεγυμνασμένου πάνυ χρήζει, προαποσβέν-
Χρὴ οὖν ἐπείγεσθαι, οὐ μόνον τῷ ἐγγυτέρῳ
έτου ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν
ν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν παρακολούθησιν
ήγειν.

ρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα παραφυλάσσειν, ὅτι καὶ τὰ
ενα τοῖς φύσει γινομένοις ἔχει τι εὔχαρι καὶ
ον. Οἷον, ἄρτου ὀπτωμένου παραῤῥήγνυταί
ρη· καὶ ταῦτα οὖν τὰ διέχοντα οὕτως, καὶ τρό-
ι παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα,
ει πως, καὶ προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως
ῖ. Πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι,
. Καὶ ἐν ταῖς δρυπέπεσιν ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς
ει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ προστίθησιν. Οἱ

quantillum id est exsequitur, quum etiam minima quæque ita agi oporteat, ut ad finem referantur; finis autem animalium ratione præditorum est, urbis et civitatis antiquissimæ rationi et legi obsequi.

17. Vitæ humanæ tempus, punctum; materia fluens; sensus obscurus; totius corporis compages ad putredinem vergens; animus, turbo; fortuna, res perplexa; fama, judicii expers: ut paucis dicam, omnia corporis, fluvius; omnia animi, somnium et fumus; vita, bellum et peregrini commoratio; fama posthuma, oblivio. Quid igitur est, quod deducere potest? unicum et solum, philosophia. Hæc autem in eo cernitur, ut eum, qui intus est, genium a contumelia et læsione immunem serves, voluptatibus et doloribus superiorem, nihil temere facientem nec ficte simulateve, non indigentem, ut alius quid faciat aut non faciat, porro ea, quæ obveniunt et attribuuntur, accipientem ut quæ inde veniunt, unde ipse venit, post omnia autem mortem placido animo opperientem, quippe nihil aliud, nisi solutionem elementorum, e quibus singula animalia sunt composita. Quod si ipsis elementis nihil timendum est ex eo, quod unumquodque eorum perpetuo in aliud mutatur; quam ob causam quis suspectam habeat omnium rerum mutationem et in partes dissolutionem? nam naturæ conveniens est; nihil autem malum, quod naturæ convenit.

Hæc Carnunti.

LIBER III.

1. Non hoc solum reputari oportet, vitam in dies absumi minoremque ejus partem relinqui, verum etiam illud reputandum est, etiamsi quis diutius victurus sit, tamen obscurum esse, an mens ipsius pariter posthac idoneam habitura sit vim ad intelligentiam rerum ac doctrinæ ejus, quæ ad scientiam rerum divinarum humanarumque spectat. Nam si delirare cœperit, perspirari quidem et nutriri et visis impelli et impetum capere et quæ id genus alia sunt non deficient; sed se ipso uti et officii numeros diligenter ediscere, et quæ apparent articulatim explicare et de eo, num sese jam hinc educat, deliberare et quæ, hujusmodi sunt, quæ judicandi facultatem bene subactam requirunt, ea vero ante exstinguuntur. Festinandum igitur est, non solum idcirco, quod mors in dies propior imminet, verum etiam idcirco, quod intelligentia et perceptio rerum ante desinit.

2. Oportet etiam talia observari, ea quoque, quæ per consequentiam iis, quæ natura fiunt, adnascuntur, suavitatis aliquid et illecebrarum habere: ut, panis quum coquitur, diffinduntur quædam ejus partes; hæc igitur sic hiantis et quodammodo contra professionem artis pistoriæ comparata decoris quid nescio quo modo habent et singulari quadam ratione cupiditatem edendi movent: porro etiam, ficus, quum maturuerunt, dehiscunt, et in maturissimis olivis id ipsum, quod prope ad putredinem accedit, propriam

στάχυες δὲ κάτω νεύοντες, καὶ τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τοῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, κατ' ἰδίαν εἴ τις σκοποίη, πόῤῥω ὄντα τοῦ εὐειδοῦς, ὅμως, διὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολουθεῖν, συνεπικοσμεῖ καὶ ψυχαγωγεῖ, ὥστε, εἴ τις ἔχοι πάθος καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐχὶ δόξει αὐτῷ καὶ τῶν κατ' ἐπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως διασυνίστασθαι· Οὗτος δὲ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα οὐχ ἧσσον ἡδέως ὄψεται, ἢ ὅσα γραφεῖς καὶ πλάσται μιμούμενοι δεικνύουσιν· καὶ γραὸς καὶ γέροντος ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτοῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾷν δυνήσεται· καὶ πολλὰ τοιαῦτα οὐ παντὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὠκειωμένῳ προσπεσεῖται.

γ'. Ἱπποκράτης πολλὰς νόσους ἰασάμενος, αὐτὸς νοσήσας ἀπέθανεν. Οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήϊος, καὶ Γάϊος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν παρατάξει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν κατακόψαντες, καὶ αὐτοί ποτε ἐξῆλθον τοῦ βίου. Ἡράκλειτος, περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς, βολβίτῳ κατακεχρισμένος, ἀπέθανε. Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες· Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. Τί ταῦτα; ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης· ἔκβηθι. Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενὸν, οὐδὲ ἐκεῖ. Εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ λατρεύων τοσούτῳ χείρονι τῷ ἀγγείῳ, ἢ περίεστι τὸ ὑπηρετοῦν· τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ δαίμων, τὸ δὲ γῆ καὶ λύθρος.

δ'. Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφιλὲς ποιῇ. (Ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ) τουτέστι φανταζόμενος, τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. Χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περιίστασθαι, πολὺ δὲ μάλιστα τὸ περίεργον, καὶ κακόηθες· καὶ ἐθιστέον ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω ἐπανέροιτο, « Τί νῦν διανοῇ; » μετὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ καὶ τό· ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα ἁπλᾶ καὶ εὐμενῆ, καὶ ζώου κοινωνικοῦ, καὶ ἀμελοῦντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινὸς, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. Ὁ γάρ τοι ἀνὴρ ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἔτι ὑπερτιθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς τίς ἐστι καὶ ὑπουργὸς θεῶν, χρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτοῦ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον ἄχραντον πασῶν ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους

quandam amœnitatem baccæ conciliat; spicæ autem de[...] nutantes, et leonis supercilium et aprorum ex ore pro[...] spuma et multa alia, quæ, si quis separatim spectat, [...] critudine longe absunt, tamen, quoniam ea, quæ n[...] fiunt, sequuntur, ad ornatum et delectationem pro su[...] que parte conferunt; ita ut si quis interiorem senso[...] beat et profundiorem intelligentiam eorum, quæ in u[...] so fiunt, ei propemodum nihil non etiam eorum, q[...] consequentiam accidunt, grata quadam ratione co[...] concinnatum videri debeat. Hic etiam veros bell[...] rictus non minore cum voluptate spectabit, quam [...] pictores et fictores imitando exhibent, atque et vetuli[...] et senis florem quendam ac decus et puerorum venus[...] modestis suis oculis intueri poterit. Atque ejus g[...] multa non cuivis probabilia occurrent, sed ei tantum, [...] cum natura ejusque operibus intimam quandam famili[...] tem contraxerit.

3. Hippocrates postquam multos morbos sustulit, [...] morbo correptus obiit; Chaldæi multorum mortes pr[...] xere, postea etiam ipsos fatum intercepit; Alexand[...] Pompeius et Caius Cæsar quum totas urbes toties f[...] tus evertissent et in acie multa millia equitum peditu[...] interfecissent, et ipsi vita excesserunt; Heraclitus [...] rerum naturam scrutatus tam multa de conflagratione m[...] disseruisset, aqua intercute distentus et stercore bu[...] oblitus interiit; Democritum pediculi, Socratem alii [...] culi sustulerunt. Quorsum hæc? Conscendisti, navig[...] ex alto in portum devectus es. Exscende! si in alia[...] tam, nihil diis vacuum, ne ibi quidem, sin vero in e[...] tionem sensu privatam, desines labores et voluptates [...] rare et inservire vasi tanto deteriori, quanto præstantio[...] id quod servit: hoc enim mens et genius, illud terra e[...] nies.

4. Id quod relinquitur vitæ noli conterere in cogita[...] bus de aliis, nisi si ad communem utilitatem spectas. A[...] *profecto alio negotio privaris*, hoc est, cogitans, quid [...] agat et quam ob rem, quid dicat, quid cogitet, quid mol[...] et quæ alia sunt hujusmodi, quæ faciunt, ut ab animi pr[...] patu diligenter observando divageris. Oportet igitur va[...] tem quoque et temeritatem in serie cogitationum declin[...] omnium autem maxime curiositatem et malitiam, teque [...] suefacere, ut ea tantum cogites, de quibus interroga[...] quid nunc mediteris, libere statim respondeas « hoc [...] illud, » ita ut ex iis confestim appareat, omnia in te [...] simplicia et benevola et animalis communi utilitati pre[...] cientis, despicientis cogitationes, quæ voluptatem omni[...] oblectationem spectant, itemque æmulationem quam[...] aut invidentiam aut suspicionem aut aliud quidlibet, q[...] si animo te agitasse fatearis, pudore te suffundi oport[...] Nam profecto vir talis, non amplius differens, quin in [...] morum numero sit, sacerdos quasi quidam est et mini[...] Deorum, numine quoque, quod in pectore gerit, famili[...] ter utens, quod hominem præstat incontaminatum o[...] bus voluptatibus, omni dolore illæsum, nulli contumelio[...] noxium, omnisque malitiæ sensu carentem, certam[...] maximi, ne ab ulla animi perturbatione prosternatur,

θῆναι, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, ἀσπα-
μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ
μενα πάντα· μὴ πολλάκις δὲ, μηδὲ χωρὶς μεγά-
κοινωφελοῦς ἀνάγκης φανταζόμενον, τί ποτε
ίγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. Μόνα γὰρ τὰ
τρὸς ἐνέργειαν ἔχει, καὶ τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων
ύμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ· κἀκεῖνα μὲν καλὰ πα-
, ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. Ἡ γὰρ
νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέ-
ίμνηται δὲ, καὶ ὅτι συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν·
ηδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων κατὰ τὴν τοῦ
ν φύσιν ἐστί· δόξης δὲ οὐχὶ τῆς παρὰ πάν-
ἐκτέον, ἀλλὰ τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει
ν μόνον. Οἱ δὲ μὴ οὕτως βιοῦντες, ὁποῖοί
οι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ'
οῖοι μεθ' οἵων φύρονται, μεμνημένος διατελεῖ.
ν οὐδὲ τὸν παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ
οἵγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται.

Μήτε ἀκούσιος ἐνέργει, μήτε ἀκοινώνητος, μήτε
ρτος, μήτε ἀνθελκόμενος· μήτε κομψεία τὴν
σου καλλωπιζέτω· μήτε πολυρρήμων, μήτε
ίγμων ἔσο. Ἔτι δὲ ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔστω προ-
ζώου ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ,
μαίου, καὶ ἄρχοντος, ἀνατεταχότος ἑαυτὸν, οἷος
ις περιμένων τὸ ἀνακλητικὸν, ἐκ τοῦ βίου εὔλυ-
τε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρ-
Ἐν δὲ τὸ φαιδρὸν καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν
ις, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέ-
Ὀρθὸν οὖν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον.

Εἰ μέν τι κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ
ιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρίας, καὶ
τοῦ ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ τὴν διάνοιάν σου, ἐν οἷς
λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχεται, καὶ
μένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις· εἰ
φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς
κπόμενος, τοῦ ἀρίστου εὑρισκομένου ἀπόλαυε.
ηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτοῦ τοῦ ἐνιδρυμένου
μονος, τάς τε ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότος ἑαυτῷ,
φαντασίας ἐξετάζοντος, καὶ τῶν αἰσθητικῶν
ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφειλκυκότος,
θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἀνθρώπων
μένου· εἰ τούτου πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ
ερα εὑρίσκεις, μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς
ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως τὸ
κεῖνον τὸ ἴδιον καὶ τὸ σὸν προτιμᾷν δυνήσῃ·
σθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ ποιητικῷ ἀγαθῷ, οὐ
δ' ὁτιοῦν ἑτερογενὲς, οἷον τὸν παρὰ τῶν πολ-
νον, ἢ ἀρχὰς, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν. Πάντα
ἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατεκράτησεν
εἰ παρήνεγκεν. Σὺ δὲ, φημὶ, ἁπλῶς καὶ ἐλευ-
οῦ τὸ κρεῖττον, καὶ τούτου ἀντέχου. — Κρεῖτ-
ὸ συμφέρον. — Εἰ μὲν τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο
εἰ δὲ τὸ ὡς ζώῳ, ἀπόφηναι, καὶ ἀτύφως

ctatorem, justitiæ colore bene tinctum, ex toto animo quæ eveniunt sibique tribuuntur amplectentem, non sæpe neque sine magna et ad publicam utilitatem spectante necessitate cogitantem, quid tandem alius loquatur aut agat aut meditetur; sola enim sua sunt, in quibus operam collocat atque ea, quæ sibi ex universi natura destinantur, assidue contemplatur, atque illa quidem honesta præstat, hæc autem bona esse habet persuasum : quæ enim cuique adsignata est sors, convenienter infertur et infert. Meminit autem, cognatione contineri quidquid rationis sit particeps, et omnibus hominibus prospicere naturæ hominis esse consentaneum; gloriæ autem non ei, quæ ab omnibus proficiscatur, esse studendum, sed ei tantum, quæ ab iis, qui naturæ convenienter degant. Qui non ita vivunt quales sint domi et foris, noctu et interdiu, quales cum qualibus volutentur, semper memor est; proinde nihili pendit laudem ab iis profectam, qui ne sibi quidem ipsi placent.

5. Noli invitus agere, neque a communione generis humani alienus, neque re non explorata, neque animo in diversa tracto : ne urbanitas animi tui sensum senociniis exornet; ne sis multorum verborum, neque multorum negotiorum. Præterea Deus, qui in te residet, sit præses animalis masculi, ætate maturi, rei publicæ studiosi, Romani, principis, ita compositi, quasi qui exspectet classicum, facile e vita discessurus, qui neque jurejurando opus habeat neque hominis cujusquam testimonio. * Inest vero serenitas, et neque externo ministerio indigere, neque tranquillitate, quam alii præstant. Rectum igitur esse oportet, non erectum.

6. Si quid in vita humana deprehenderis præstantius justitia, veritate, temperantia, fortitudine, denique animo tuo sic affecto, ut in iis, quæ sanæ rationi convenienter agentem te præstat, se ipso, fato autem in iis contentus sit, quæ sine nostra optione attribuuntur; si quid, inquam, præstantius hoc deprehenderis, eo toto animo fac te vertas, eoque, ut bono præstantissimo, quod inveneris, fruaris. Sin nil præstabilius offenderis eo, qui in te collocatus est, genio, qui et omnes suos motus sibi subjecit et visa quæque diligenter explorat et a sensuum affectionibus, ut dicebat Socrates, se abduxit, et Diis se submisit et hominum curam gerit; si animo sic affecto inferiora vilioraque cætera omnia deprehenderis, nulli alii rei cuiquam locum concede, quo si semel inclinaveris animo devergente, non amplius bonum proprium ac tuum sine distractione omnium maxime colere poteris. Nefas enim est, ullam aliam rem quamcunque diversi generis bono illi rationali et efficienti ex adverso consistere, ut imperitæ multitudinis laudem, magistratus, divitias, voluptatum fructum : quæ omnia, si vel tantulum convenire visa fuerint, confestim prævalebunt et *te* abducent. Tu vero, inquam, quod præstantius est, id simpliciter et libere elegito, eique strenue adhærescito. — Præstat autem, quod prodest. — Si *conducere tibi* videtur, quatenus ratione præditus es, retine; si vero quatenus anima-

φύλασσε τὴν κρίσιν· μόνον ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

ζ'. Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεομένου. Ὁ γὰρ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ ὄργια τῆς τούτου ἀρετῆς προελόμενος, τραγῳδίαν οὐ ποιεῖ, οὐ στενάζει, οὐκ ἐρημίας, οὐ πολυπληθείας δεήσεται· τὸ μέγιστον, ζήσει, μήτε διώκων, μήτε φεύγων· πρότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνου τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἔλασσον χρήσεται οὐδ' ὁτιοῦν αὐτῷ μέλει· κἂν γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δέῃ, οὕτως εὐλύτως ἄπεισιν, ὡς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων. Τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον εὐλαβούμενος, τὸ τὴν διάνοιαν ἔν τινι ἀνοικείῳ νοεροῦ πολιτικοῦ ζώου τροπῇ γενέσθαι.

η'. Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κεκολασμένου καὶ ἐκκεκαθαρμένου πυῶδες, οὐδὲ μὴν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὕπουλον εὕροις. Οὐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει, ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ τοῦ τελέσαι καὶ διαδραματίσαι, ἀπαλλάσσεσθαι. Ἔτι δὲ οὐδὲν δοῦλον, οὐδὲ κομψὸν, οὐδὲ προσδεδεμένον, οὐδὲ ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον, οὐδὲ ἐμφωλεῦον.

θ'. Τὴν ὑποληπτικὴν δύναμιν σέβου. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σοῦ μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθος τῇ φύσει, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου κατασκευῇ. Αὕτη δὲ ἐπαγγέλλεται ἀπροπτωσίαν, καὶ τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν.

ι'. Πάντα οὖν ῥίψας, ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε· καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον· τὰ δὲ ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. Μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκαστος, μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ· μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία, καὶ αὐτὴ δὴ κατὰ διαδοχὴν ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων οὐδὲ ἑαυτούς, οὔτιγε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

ια'. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραστήμασιν ἓν ἔτι προσέστω, τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι τοῦ ὑποπίπτοντος φανταστοῦ, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι κατ' οὐσίαν γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων διῃρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. Οὐδὲν γὰρ οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι καὶ τὸ ἀεὶ οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾷν, ὥστε συνεπιβάλλειν, ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινὰ τοῦτο χρείαν παρεχόμενον, τίνα μὲν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, τίνα δὲ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν· τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ πόσον

tus es, repudia; et a fastu abenum serva judici
ut tuto rerum examen instituas!

7. Cave, unquam quidquam tibi prodesse put
aliquando compellat, ut fidem fallas, verecundia
oderis aliquem, suspectum habeas, diras impre
petas aliquid quod parietes et velamenta desid
enim suæ ipsius menti et genio et sacris virtutis e
defert, tragœdias non excitat, gemitus non edit
tudine, non frequentia indiget; et, quod maxima
neque appetens *vitæ*, nec fugiens; utrum aute
an breviore temporis spatio anima sua corpore
utatur, ne tantillum quidem curæ habet: nam si
migrandum est, non minus promptus discedit, q
aliam aliquam rem peragendam se conferat, quæ
recundia et decore peragi potest; hoc unum
vitam cavens, ne mens in ullo deprehendatur o
animal rationale et sociale dedeceat.

8. In mente hominis castigati et purificati nih
ti, nihil impuri, nihil subdoli offendes; neque
fatum unquam abrumpit imperfectam, perinde a
dum dixerit aliquis ante fabulam finitam ac pera
cessisse; porro nec servile quidquam, neque a
neque addictum, neque abscissum, nec pœnæ
nec latebrosum.

9. Facultatem, e qua opiniones nascuntur,
cole. In ea omnia insunt, ut menti tuæ nulla
opinio, quæ vel naturæ sit contraria vel anima
præditi constitutioni: cujus hæc est promissio,
ritate in assentiendo alieni, et hominibus bene
diis obsequentes reddamur.

10. Missis igitur omnibus, hæc pauca tantum re
terea memento, unumquemque præsens tantum
poris spatium, quod puncti instar obtinet, vivere
aut exactum aut in incerto. Exiguum igitur est
quisque vivit; exiguus quoque terræ in quo vi
angulus, exigua denique, quæ vel longissime p
fama posthuma, eaque per successionem hom
tradita celerrime moriturorum, ac ne se ipsos
gnoscentium, nedum eum, qui jam pridem fato e

11. His, quæ dixi, decretis unum adhuc adde
visi cujusvis, quod se offerat, definitionem vel des
esse faciendam, ut quale sit ex natura sua et per
singulas ejus partes spectatum, clare intelligas, e
sit proprium ejus nomen, quæ item nomina eoru
bus conflatum est et in quæ resolvetur, tecum
serere. Nihil enim tantam vim habet ad animi
nem gignendam, quam posse singula, quæ in
runt, via ac ratione explorare eaque semper sic
simul tecum reputes, quali mundo qualem usu
præbeat, quam habeat existimationem et unive
rum et hominis respectu, utpote civis suprema
vitatis, cujus quasi domus sunt ceteræ civitates;
ex quibus compositum et quamdiu ut permanea

παραμένειν τοῦτο, τὸ τὴν φαντασίαν
καὶ τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον
ιδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας,
ν λοιπῶν. Διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν,
θεοῦ ἥκει· τοῦτο δὲ κατὰ τὴν σύλληξιν,
υομένην σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην
αὶ τύχην· τοῦτο δὲ παρὰ τοῦ συμφύ-
οῦς καὶ κοινωνοῦ, ἀγνοοῦντος μέντοι,
φύσιν ἐστίν. Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ·
αι αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς κοινωνίας φυσι-
καὶ δικαίως· ἅμα μέντοι τοῦ κατ' ἀξίαν
υστοχάζομαι.

ὁ παρὸν ἐνεργῇς, ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ
μένως, ἐῤῥωμένως, εὐμενῶς, καὶ μη-
μα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν
ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι· ἐὰν τοῦτο
ἐν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ
φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ, ὧν λέγεις καὶ
ῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, εὐζωήσεις. Ἔστι
το κωλύσαι δυνάμενος.

οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια
π πρὸς τὰ αἰφνίδια τῶν θεραπευμάτων·
τα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς τὸ τὰ θεῖα καὶ
έναι, καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω
μφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνη-
γὰρ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ
ᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἔμπαλιν.

πλανῶ· οὔτε γὰρ τὰ ὑπομνημάτιά σου
ώσκειν, οὔτε τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων
πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων
ἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπετίθεσο· σπεῦδη
καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ
τοι μέλει σεαυτοῦ, ἕως ἔξεστιν.

κσι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπεί-
ται, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾷν τὰ πρακτέα,
ῖς γίγνεται, ἀλλ' ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει.

, ψυχὴ, νοῦς· σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς
γματα. Τὸ μὲν τυποῦσθαι φανταστικῶς,
μάτων· τὸ δὲ νευροσπαστεῖσθαι ὁρμητικῶς,
ν, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος,
τὸ δὲ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινό-
τα, καὶ τῶν θεοὺς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν
ἐγκαταλειπόντων, καὶ τῶν ποιούντων,
ωσι τὰς θύρας. Εἰ οὖν τὰ λοιπὰ κοινά
ίρημένα, λοιπὸν τὸ ἴδιόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ
αὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ συγ-
ῥτῷ· τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρύμενον
φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν,
διατηρεῖν, κοσμίως ἑπόμενον θεῷ, μήτε
τι παρὰ τὰ ἀληθῆ; μήδε ἐνεργοῦντα παρὰ
ὶ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι,
αὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, οὔτε χαλε-
τούντων, οὔτε παρατρέπεται τῆς ὁδοῦ τῆς
τὸ τέλος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν,

comparatum sit id quod nunc mihi visum objicit : quanam ad id virtute opus sit, ut mansuetudine, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, moderatione, reliquis. De singulis igitur rebus dicendum est : hæc divinitus venit; hæc per complexum et fati serie connexa et contexta, et tali rerum concursu ac fortuna : hæc a contribuli et cognato et sodali, qui tamen nescit, quid naturæ suæ sit consentaneum. At ego non ignoro; ideoque secundum societatis legem a natura sancitam benevolum et justum me præsto. Neque tamen non in mediis illis rebus ejus pro æstimatione rationem habeo.

12. Si rectæ rationi obsecutus id quod instat, sedulo, strenue et placide peregeris, non opus aliquod accessorium, sed genium tuum purum integrumque servaveris, quasi illum statim esses redditurus; si hoc indesinenter egeris, nihil exspectans aut fugiens, sed præsente actione naturæ consentanea et heroica in singulis dictis ac vocibus veritate contentus, prosperam ages vitam; quod quin facias, nemo est, qui te impedire possit.

13. Quemadmodum medici ad subita mala sananda in promptu habent instrumenta et ferramenta; sic te in promptu habere oportet decreta ad res divinas humanasque cognoscendas et ad omnia, etiam minima, ita agenda, ut memineris utrorumque inter se vinculi. Neque enim rem ullam humanam recte perficies, nisi simul eam ad deos retuleris; neque contra.

14. Noli amplius evagari; neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas aut priscorum Romanorum et Græcorum res gestas et ex variis scriptis excerpta, quæ tibi in senectute [tractanda] reposuisti. Festina igitur ad finem, et si qua tibi tui cura est, dum licet, missâ spe vana, tibi ipse consule.

15. Non intelligunt, quam multiplicem vim habeant vocabula hæc, furari, serere, emere, quiescere, videre quid factu opus sit, quod non oculis fit, sed alio aliquo visu.

16. Corpus, anima, mens : corporis sensus, animæ impetus, mentis decreta. Visorum imaginibus imprimi, etiam pecudum est : interno impetu quasi fidiculis agitari, ferarum quoque est et effeminatorum hominum et Phalaridis et Neronis; mentem ducem habere ad ea, quæ convenire videntur, etiam eorum est, qui deos esse negant et patriam deserunt, qui faciunt, postquam fores clausere Si igitur cetera his, quæ dixi, communia sunt, restat, quod proprium est viri boni, libenter amplecti ea, quæ accidunt et a fato ei destinantur; genium vero intus in pectore habitantem nec polluere nec turba visorum perturbare, sed placidum servare et decenter Deo obsequentem, nihil a veritate alienum loquentem et nihil nisi justum agentem. Quod si nemo hominum fidem ei habet, eum simpliciter, modeste et tranquille vivere, neque horum cuiquam irascitur, neque declinat a via ea, quæ fert ad vitæ finem; ad

ἡσύχιον, εὔλυτον, ἀδιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ.

Τὸ ἔνδον κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, οὕτως ἔστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι ῥᾳδίως. Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ· ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαιρέσεως· τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ· ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐπεμπιπτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη· τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξῳκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφερούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

β'. Μηδὲν ἐνέργημα εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως, ἢ κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης, ἐνεργείσθω.

γ'. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη· εἴωθας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. Ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. Οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε ἡσυχιώτερον, οὔτε ἀπραγμονέστερον, ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· μάλισθ' ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται· τὴν δὲ εὐμάρειαν οὐδὲν ἄλλο λέγω, ἢ εὐκοσμίαν. Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν, καὶ ἀνανέου σεαυτόν· βραχέα δὲ ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι, καὶ ἀποπέμψαι σε, μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. Τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρίμα, ὅτι τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονε, καὶ ὅτι τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὅτι ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, διαδορατισθέντες ἐκτέταται, τετέφρωνται, παύου ποτέ. Ἀλλὰ [καὶ] τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις; ἀνανεωσάμενος τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. Ἀλλὰ τὰ σωματικά σου ἅψεται ἔτι; ἐννοήσας, ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας καὶ συγκατέθου. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάσει; ἀπιδὼν εἰς τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ τὸ εὐμετάβολον, καὶ ἄκριτον τῶν εὐφημεῖν δοκούντων, καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγράφεται. Ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, καὶ ταύτης πόστον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; Λοιπὸν οὖν μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς εἰς τοῦτο τὸ ἀγρίδιον ἑαυτοῦ· καὶ πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ κατεντείνου, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἔσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ

quem par est accedere parum, quietum, ad decedi promptum, et suapte sponte fato suo se accommodi

LIBER IV.

1. Quod intus dominatur, id, quando secundum ram habet, ita stat adversus ea, quæ accidunt, ut se ad id, quod fieri potest et datum est, facile transeat: teriam enim appensam nullam amat, sed fertur ad p sita cum exceptione: quod vero contra infertur, mat sibi facit: quemadmodum ignis, ubi ea, quæ insuper dunt, superat, a quibus parva lucerna exstinguer splendidus autem ignis celerrime sibi vindicat ea, q feruntur, eaque consumit, et ex iis altius surgit.

2. Nulla actio temere aut aliter, quam secundum lam, quæ ad artem complendam spectat, efficiatur.

3. Secessus sibi quærunt, casas rusticas, littora, tes: soles etiam tu ejusmodi loca maxime appetere. totum hoc hominis est maxime rudis et imperiti, liceat, quacunque tibi visum fuerit hora, in te ipsum dere. Nullum enim in locum, ubi major sit tranqu altiusve otium, homo secedit, quam in suum ipsum mum: potissimum, quicunque intus habet, in quæ in statim in summa sit commoditate: commoditatem, nihil aliud dico, nisi decentiam. Continuo igitur hu cessum tibi concede et refice te ipse. Brevia autem et elementaria, quæ, simul atque tibi occurrerint, cient ad eum *animum* totum occludendum, teque tendum, nihil eorum moleste ferentem, ad quæ re ris. Quid enim moleste fers? hominumne pravit Perpendens decretum illud, animalium ratione pe rum alterum alterius causa natum esse, et tolerare tem esse justitiæ, et invitos peccare eos, et quam jam, qui infensissimo fuere animo, qui suspiciosi, q incensi, post vehementissimas pugnas porrecti inque rem redacti sint, tandem aliquando desine *indig* Verum ea, quæ a rerum universitate *tibi* tributa iniquo animo fers? Revocans tibi in animum disjunc illud: aut providentia aut atomi, vel ea omnia, ex q demonstratum est, mundum esse instar civitatis; de *ea iniquo animo ferre*. Verum tangent te etiam pa quæ corporis sunt? Considerans, spiritui sive leniter aspere moto non immisceri mentem, simul atque se abduxerit suamque cognorit potestatem, et reliqua o quæ de dolore et voluptate audisti et consensu tuo co basti, *desine tandem his tangi*. Verum gloriola te in diversa? Respiciens celeritatem oblivionis, qua sepeliuntur, quam vasta sit infinitas temporis in utra partem, quam vanum, quod resonant, quam mutabi judicii expertes ii qui *te* laudare videntur, et quam stus sit locus, quo circumscribitur *eorum laus*, d *tandem gloriola in diversa trahi*. Tota enim terra ctum, ejusque quantillus angulus hæc habitatio, e quam pauci sunt et cujusmodi homines, qui *te* celebra Quod igitur reliquum est, memento secessus in illu ipsius agellum, et ante omnia cave distraharis et ni te intendas, sed liber esto et contemplare res ut homi

ταῦτα εστω τὰ δύο. Ἓν μὲν, ὅτι τὰ πρά-
ς ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρε-
ῖ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως.
δὲ, ὅτι πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω
ει, καὶ οὐκ ἔτι ἔσται· καὶ ὅσων ἤδη μεταβο-
ς παρατετύχηκας, συνεχῶς διανοοῦ. Ὁ κό-
λοίωσις· ὁ βίος, ὑπόληψις.

τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν, καὶ ὁ λόγος, καθ' ὃν
ημὲν, κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν
, ἢ μὴ, λόγος κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος
τοῦτο, πολῖται ἐσμέν· εἰ τοῦτο, πολιτεύματός
τέχομεν· εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις
ἵνος γὰρ ἄλλου φήσει τις τὸ τῶν ἀνθρώπων
; κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν δὲ, ἐκ
ς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λο-
νομικὸν ἡμῖν· ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεῶδές
τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ'
οιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος,
ρμὸν καὶ πυρῶδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν
ῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὄν
ει), οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.

θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, φύσεως μυ-
Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, * * *
ί. Ὅλως δὲ οὐκ ἐφ' ᾧ ἄν τις αἰσχυνθείη·
πρὰ τὸ ἑξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ παρὰ τὸν λό-
παρασκευῆς.

ῦτα οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι,
ης· ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει τὴν συκὴν ὀπὸν
. Ὅλως δ' ἐκείνου μέμνησο, ὅτι ἐντὸς ὀλιγί-
νου καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε· μετὰ βραχὺ
ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται.

ρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, « Βέβλαμμαι. »
« Βέβλαμμαι, » ἦρται ἡ βλάβη.

ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ, τοῦτο
βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτει, οὔτε
ὔτε ἔνδοθεν.

ἀνάγκασται ἡ τοῦ συμφέροντος φύσις τοῦτο

τι πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει· ὁ,
ιδῶς παραφυλάσσῃς, εὑρήσεις· οὐ λέγω μόνον
ἑξῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ ὡς ἂν
ς ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. Παραφύλασσε
ἤρξω· καὶ, ὅ τι ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποίει,
ἀγαθὸς εἶναι, καθ' ὃ νενόηται ἰδίως ὁ ἀγαθός.
τὶ πάσης ἐνεργείας σῶζε.

Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κρίνει,
κρίνειν βούλεται· ἀλλ' ἴδε αὐτὰ, ὁποῖα κατ'
ν ἐστι.

Δύο ταύτας ἑτοιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ· τὴν μὲν,
πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ
ατῆς λόγος ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων·
πρὸς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν
ἄγων ἀπό τινος οἰήσεως. Τὴν μέντοι μετα-
ἀεὶ ἀπό τινος πιθανότητος ὡς δικαίου, ἢ κοι-

civis, ut animal mortale. Inter ea, quæ maxime in promptu sint, in quæ intuearis, hæc duo sunto : alterum, res *externas* non attingere animum, sed extra immotas stare, molestias autem ex sola interna opinione *oriri* : alterum omnia ea, quæ vides, jamjam mutari neque amplius fore : atque quam multarum rerum mutationi ipse interfueris fac cogites. Mundus, mutatio; vita, opinio.

4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio, qua rationales sumus, nobis communis; si hæc, etiam ea ratio, quæ, quid faciendum sit, quid non, præcipit, communis; si hæc, etiam lex communis; si hæc, cives sumus; si cives, civitatis alicujus participes; si hoc est, mundus instar civitatis est : cujus enim alius civitatis universum hominum genus particeps dixeris? Illinc autem, e communi hac civitate et ipsa intelligendi vis et rationalis et legis gnara nobis *obvenit*, aut unde? nam ut terrenum mihi e terra aliqua pro parte attributum est, et humidum ex alio elemento, et spirabile e fonte aliquo, et calidum igneumque e proprio quodam fonte — nihil enim ex nihilo oritur, quemadmodum etiam nihil in nihilum redigitur — ita utique etiam intellectus alicunde venit.

5. Mors tale quid est, quale ortus, naturæ actio occulta, concretio ex elementis et dissolutio in eadem, omnino non cujus quemquam pudeat; neque enim ordini animalis intelligendi facultate præditi neque rationi constitutionis *nostræ* repugnat.

6. Natura ita comparatum est, ut hæc non possint non ab hujusmodi hominibus sic fieri; quod qui non vult, idem ficum vult succo carere. Omnino illius memento, intra brevissimum tempus et te et istum morituros; paulo post ne nomina quidem vestra superfutura.

7. Tolle opinionem! sublatum est illud : « læsus sum; » tolle illud, « læsus sum! » sublatum est damnum.

8. Quod hominem se ipso deteriorem non reddit, id vitam quoque ejus non deteriorem reddit, neque damnum ei infert aut extrinsecus aut intrinsecus.

9. Utilitatis natura non potest non hoc agere.

10. Quidquid accidit, juste accidit, idque, si diligenter animadverteris, reperies : non tandum dico secundum id quod consequens est, sed secundum justitiæ rationem, quasi ab aliquo, qui secundum dignitatem distribuat. Animadverte igitur diligenter, ut cœperas, et quidquid agis, cum studio bonitatis age, idque eo sensu, quo quis proprie bonus dicitur. Id in omni actione serva.

11. Noli talia ea opinari, qualia injuriosus judicat aut qualia te ea judicare vult; sed vide ea, qualia revera sint.

12. Duplicem hanc promptitudinem te habere oportet : alteram, ut id tantum agas, quodcunque regiæ ac legiferæ facultatis ratio suggerit ad utilitatem hominum : alteram, ut sententiam mutes, si forte quis adest, qui eam corrigat et te ab opinione deducat : oportet tamen hanc sententiæ mutationem oriri a probabili quadam ratione, quasi ita

ἡσύχιον, εὔλυτον, ἀδιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ.

Τὸ ἔνδον κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, οὕτως ἔστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μετατίθεσθαι ῥᾳδίως. Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην οὐδεμίαν φιλεῖ· ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαιρέσεως· τὸ δὲ ἀντεισαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ· ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐπεμπιπτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη· τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξῳκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

β'. Μηδὲν ἐνέργημα εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως, ἢ κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης, ἐνεργείσθω.

γ'. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη· εἴωθας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. Ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. Οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε ἡσυχιώτερον, οὔτε ἀπραγμονέστερον, ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· μάλισθ' ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται· τὴν δὲ εὐμάρειαν οὐδὲν ἄλλο λέγω, ἢ εὐκοσμίαν. Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν, καὶ ἀνανέου σεαυτόν· βραχέα δὲ ἔστω καὶ στοιχειώδη, ἃ εὐθὺς ἀπαντήσαντα ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι, καὶ ἀποπέμψαι σε, μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. Τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρίμα, ὅτι τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονε, καὶ ὅτι τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὅτι ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, διαδορατισθέντες ἐκτέταντα, τετέφρωνται, παύου ποτέ. Ἀλλὰ [καὶ] τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις; ἀνανεωσάμενος τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. Ἀλλὰ τὰ σωματικά σου ἅψεται ἔτι; ἐννοήσας, ὅτι οὐκ ἐπιμίγνυται λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας καὶ συγκατέθου. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάσει; ἀπιδὼν εἰς τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ τὸ χάος τοῦ· ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ τὸ εὐμετάβολον, καὶ ἄκριτον τῶν εὐφημεῖν δοκούντων, καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγράφεται. Ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, καὶ ταύτης πόστον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; Λοιπὸν οὖν μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς εἰς τοῦτο τὸ ἀγρίδιον ἑαυτοῦ· καὶ πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ κατεντείνου, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἔσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ

quem par est accedere purum, quietum, ad decedendum promptum, et suapte sponte fato suo se accommodantem.

LIBER IV.

1. Quod intus dominatur, id, quando secundum naturam habet, ita stat adversus ea, quæ accidunt, ut sese ad id, quod fieri potest et datum est, facile transeat: materiam enim appensam nullam amat, sed fertur ad propsita cum exceptione: quod vero contra infertur, materiam sibi facit: quemadmodum ignis, ubi ea, quæ insuperfundunt, superat, a quibus parva lucerna exstinguetur, splendidus autem ignis celerrime sibi vindicat ea, quæ feruntur, eaque consumit, et ex iis altius surgit.

2. Nulla actio temere aut aliter, quam secundum rationem, quæ ad artem complendam spectat, efficiatur.

3. Secessus sibi quærunt, casas rusticas, littora, montes: soles etiam tu ejusmodi loca maxime appetere. Totum hoc hominis est maxime rudis et imperiti, quandoliceat, quacunque tibi visum fuerit hora, in te ipsum recedere. Nullum enim in locum, ubi major sit tranquillitas altiusve otium, homo secedit, quam in suum ipsius animum: potissimum, quicunque intus habet, in quæ intuetur statim in summa sit commoditate: commoditatem autem nihil aliud dico, nisi decentiam. Continuo igitur hanc secessum tibi concede et refice te ipse. Brevia autem et elementaria, quæ, simul atque tibi occurrerint, sufficient ad eum *animum* totum occludendum, teque remittendum, nihil eorum moleste ferentem, ad quæ rederis. Quid enim moleste fers? hominumne pravitatem? Perpendens decretum illud, animalium ratione præditorum alterum alterius causa natum esse, et tolerandum esse justitiæ, et invitos peccare eos, et quam multos jam, qui infensissimo fuere animo, qui suspiciosi, qui incensi, post vehementissimas pugnas porrecti inque cinerem redacti sint, tandem aliquando desine indignari. Verum ea, quæ a rerum universitate *tibi* tributa sunt, iniquo animo fers? Revocans tibi in animum disjunctum illud: aut providentia aut atomi, vel ea omnia, ex quibus demonstratum est, mundum esse instar civitatis; *ea iniquo animo ferre.* Verum tangent te etiam quæ corporis sunt? Considerans, spiritui sive leniter aspere moto non immisceri mentem, simul atque se abduxerit suamque cognorit potestatem, et reliqua omnia quæ de dolore et voluptate audisti et consensu tuo concessisti, *desine tandem his tangi.* Verum gloriola tua in diversa? Respiciens celeritatem oblivionis, quæ omnia sepeliuntur, quam vasta sit infinitas temporis in utraque partem, quam vanum, quod resonant, quam mutabile judicii expertes ii qui *te* laudare videntur, et quam angustus sit locus, quo circumscribitur *eorum laus*, et *tandem gloriola in diversa trahi.* Tota enim terra punctum, ejusque quantillus angulus hæc habitatio, et quam pauci sunt et cujusmodi homines, qui *te* celebrent. Quod igitur reliquum est, memento secessus in hoc ipsius agellum, et ante omnia cave distraharis et ... te intendas, sed liber esto et contemplare res ut homo ...

αῦτα εστω τὰ δύο. Ἓν μὲν, ὅτι τὰ πρά-
ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρε-
ὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως.
ὅτι πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω
καὶ οὐκ ἔτι ἔσται· καὶ ὅσων ἤδη μεταβο-
ταρατετύχηκας, συνεχῶς διανοοῦ. Ὁ κό-
σμος· ὁ βίος, ὑπόληψις.
νοερὸν ἡμῖν κοινὸν, καὶ ὁ λόγος, καθ' ὃν
, κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν
μὴ, λόγος κοινός· εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος
το, πολῖται ἐσμέν· εἰ τοῦτο, πολιτεύματός
μεν· εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις
γὰρ ἄλλου φήσει τις τὸ τῶν ἀνθρώπων
νοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν δὲ, ἐκ
ύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λο-
ικὸν ἡμῖν· ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεῶδές
ς γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ'
είου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος,
ν καὶ πυρῶδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν
ιηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὄν
οῦτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.
ατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, φύσεως μυ-
ύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, * * *
Ὅλως δὲ οὐκ ἐφ' ᾧ ἄν τις αἰσχυνθείη·
τὸ ἑξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ παρὰ τὸν λό-
κσκευῆς.
κ οὕτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι,
ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει τὴν συκὴν ὀπὸν
Ὅλως δ' ἐκείνου μέμνησο, ὅτι ἐντὸς ὀλιγί-
καὶ σὺ καὶ οὗτος τεθνήξεσθε· μετὰ βραχὺ
α ὑμῶν ὑπολειφθήσεται.
τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, « Βέβλαμμαι. »
βέβλαμμαι, » ἦρται ἡ βλάβη.
ίρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ, τοῦτο
ν αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτει, οὔτε
ἔνδοθεν.
κασται ἡ τοῦ συμφέροντος φύσις τοῦτο

πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει· ὃ,
; παραφυλάσσῃς, εὑρήσεις· οὐ λέγω μόνον
ῆς, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ ὡς ἂν
πονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. Παραφύλασσε
ω· καὶ, ὅ τι ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποίει,
θὸς εἶναι, καθ' ὃ νενόηται ἰδίως ὁ ἀγαθός.
ιάσης ἐνεργείας σῶζε.
τοιαῦτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κρίνει,
ίνειν βούλεται· ἀλλ' ἴδε αὐτὰ, ὁποῖα κατ'
τι.
ταύτας ἑτοιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ· τὴν μὲν,
ξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ
λόγος ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων·
ς τὸ μεταθέσθαι, ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν
ν ἀπό τινος οἰήσεως. Τὴν μέντοι μετα-
ἀπό τινος πιθανότητος ὡς δικαίου, ἢ κοι-

civis, ut animal mortale. Inter ea, quæ maxime in promptu sint, in quæ intuearis, hæc duo sunto : alterum, res *externas* non attingere animum, sed extra immotas stare, molestias autem ex sola interna opinione *oriri* : alterum omnia ea, quæ vides, jamjam mutari neque amplius fore : atque quam multarum rerum mutationi ipse interfueris fac cogites. Mundus, mutatio; vita, opinio.

4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio, qua rationales sumus, nobis communis; si hæc, etiam ea ratio, quæ, quid faciendum sit, quid non, præcipit, communis; si hæc, etiam lex communis; si hæc, cives sumus; si cives, civitatis alicujus participes; si hoc est, mundus instar civitatis est : cujus enim alius civitatis universum hominum genus particeps dixeris? Illinc autem, e communi hac civitate et ipsa intelligendi vis et rationalis et legis gnara nobis *obvenit*, aut unde? nam ut terrenum mihi e terra aliqua pro parte attributum est, et humidum ex alio elemento, et spirabile e fonte aliquo, et calidum igneumque e proprio quodam fonte — nihil enim ex nihilo oritur, quemadmodum etiam nihil in nihilum redigitur — ita utique etiam intellectus alicunde venit.

5. Mors tale quid est, quale ortus, naturæ actio occulta, concretio ex elementis et dissolutio in eadem, omnino non cujus quemquam pudeat; neque enim ordini animalis intelligendi facultate præditi neque rationi constitutionis *nostræ* repugnat.

6. Natura ita comparatum est, ut hæc non possint non ab hujusmodi hominibus sic fieri; quod qui non vult, idem ficum vult succo carere. Omnino illius memento, intra brevissimum tempus et te et istum morituros; paulo post ne nomina quidem vestra superfutura.

7. Tolle opinionem! sublatum est illud : « læsus sum; » tolle illud, « læsus sum! » sublatum est damnum.

8. Quod hominem se ipso deteriorem non reddit, id vitam quoque ejus non deteriorem reddit, neque damnum ei infert aut extrinsecus aut intrinsecus.

9. Utilitatis natura non potest non hoc agere.

10. Quidquid accidit, juste accidit, idque, si diligenter animadverteris, reperies : non tandum dico secundum id quod consequens est, sed secundum justitiæ rationem, quasi ab aliquo, qui secundum dignitatem distribuat. Animadverte igitur diligenter, ut cœperas, et quidquid agis, cum studio bonitatis age, idque eo sensu, quo quis proprie bonus dicitur. Id in omni actione serva.

11. Noli talia ea opinari, qualia injuriosus judicat aut qualia te ea judicare vult; sed vide ea, qualia revera sint.

12. Duplicem hanc promptitudinem te habere oportet : alteram, ut id tantum agas, quodcunque regiæ ac legiferæ facultatis ratio suggerit ad utilitatem hominum : alteram, ut sententiam mutes, si forte quis adest, qui eam corrigat et te ab opinione deducat : oportet tamen hanc sententiæ mutationem oriri a probabili quadam ratione, quasi ita

ωφελοῦς, γίνεσθαι, καὶ τὰ παραπλήσια τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅτι ἡδὺ, ἢ ἔνδοξον ἐφάνη.

ιγ'. Λόγον ἔχεις; — Ἔχω — Τί οὖν οὐ χρᾷ; Τούτου γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιοῦντος, τί ἄλλο θέλεις;

ιδ'. Ἐνυπέστης, ὡς μέρος. Ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι· μᾶλλον δὲ ἀναληφθήσῃ εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν κατὰ μεταβολήν.

ιέ. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ· τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον· διαφέρει δ' οὐδέν.

ις'. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν θηρίον καὶ πίθηκος, ἐὰν ἀνακάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λόγου.

ιζ'. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῇν. Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται· ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γένου.

ιη'. Ὅσην ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη· ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον ᾖ, καὶ ὅσιον, ἢ κατὰ τὸν ἀγαθὸν μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διεῤῥιμμένον.

ιθ'. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπτοημένος, οὐ φαντάζεται, ὅτι ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται· εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπτοημένων καὶ σβεννυμένων προϊοῦσα. Ὑπόθου δ', ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη· τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ οὐδὲν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; Ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα· τί ὁ ἔπαινος, πλὴν ἄρα δι' οἰκονομίαν τινά; πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν, ἄλλου τινὸς ἐχόμενον λόγου λοιπόν.

κ'. Πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ ἐφ' ἑαυτὸ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτοῦ τὸν ἔπαινον. Οὔτε γοῦν χεῖρον, ἢ κρεῖττον γίνεται τὸ ἐπαινούμενον. Τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινότερον καλῶν λεγομένων· οἷον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων· τό γε δὴ ὄντως καλὸν* τινὸς χρείαν ἔχει; οὐ μᾶλλον, ἢ νόμος, οὐ μᾶλλον, ἢ ἀλήθεια, οὐ μᾶλλον, ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. Τί τούτων διὰ τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; Σμαράγδιον γὰρ ἑαυτοῦ χεῖρον γίνεται, ἐὰν μὴ ἐπαινῆται; Τί δὲ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, λύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

κα'. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ ἀΐδίου χωρεῖ ὁ ἀήρ; — Πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ τῶν ἐκ τοσούτου αἰῶνος θαπτομένων σώματα; Ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε ἡ τούτων πρὸς ἥντινα ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ καὶ διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ· οὕτως αἱ εἰς τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι, μεταβάλλουσι καὶ χέονται καὶ ἐξάπτονται, εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον χώραν ταῖς προσσυνοικιζομέναις παρέχουσι. Τοῦτο δ' ἄν τις ἀποκρίναιτο ἐφ' ὑποθέσει τοῦ τὰς ψυχὰς διαμένειν. Χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆ-

justum aut communioni utile sit : his similia tantum oportet, non quod gratum aut gloriosum videtur.

13. Ratione præditus es? — sum. — Cur igitur non uteris? nam si hæc facit, quod suum est, quid aliud deras?

14. Substitisti ut pars; evanesces in eum, qui te gen vit, seu potius recipieris in ejus rationem seminalem mutationem.

15. Multæ thuris glebulæ in eandem aram, alia cit alia tardius, decidunt : nihil autem interest.

16. Intra decem dies Deus videberis iis, quibus nu bestia ac simia, si ad decreta cultumque mentis redier

17. Ne ut qui millia annorum victurus sit; fatum im det; dum vivis, dum licet, fac bonus fias.

18. Quantum negotii lucrabitur, qui non videt, quid dixerit, egerit, cogitarit, sed tantum, quid ipse agat justum sit ac pium, aut, * ut Agathonis verbis utar, nigros circumspicere mores, sed per lineam curre re nec vagus. »

19. Qui insana famæ posthumæ admiratione tenetur, cogitat, unumquemque eorum, qui ejus recordabun perbrevi et ipsum esse moriturum; postea rursus hunc, qui illum exceperit, donec omnis memoria per qui * accenduntur et exstinguuntur, progrediens pre exstinguatur. Fac autem, et illos, qui tui memin immortales fore, et immortalem tui memoriam, quid hoc ad te? neque dico, quid ad mortuum, sed ad viv quid laus, nisi forte dispensationis causa? * Praeter enim nunc intempestive donum a natura datum, dum alicui rei adhærescis quam rationi... Reliquum.

20. Quidquid quacunque tandem ratione pulcrum est per se pulcrum est, et in se terminatur nec partem sui la laudem. Igitur certe neque deterius neque melius fit dando. Atque hoc dico etiam de iis, quæ vulgari usu cra dicuntur, ut de rebus corporeis et artificum oper Quod revera pulcrum, id scilicet laude indigeat? non m quam lex; non magis, quam veritas; non magis, q benevolentia aut verecundia. Ecquid horum idcirco, q laudatur, pulcrum est, aut eo, quod vituperatur, corru tur? Smaragdus enim num se ipso deterior fit, si non datur? Quid vero aurum, ebur, purpura, lyra, gladio flosculus, arbuscula?

21. Si permanent animæ, quo modo eas ab æterno c aer? — Quo modo vero terra capit corpora eorum, qu ævo tam immenso sepulti sunt? Quemadmodum enim corporum, postquam ad certum quoddam tempus per serunt, mutatio et dissolutio aliis cadaveribus locum sic animæ, quæ in aerem transferuntur, postquam aliqu diu perstiterunt, mutantur et funduntur et succendun in seminalem universitatis rationem receptæ, eoque p iis, quæ in easdem sedes recipiuntur, locum faciunt. igitur aliquis respondere possit posito hoc, animas p nere. Neque vero solum reputanda est multitudo corp

θαπτομένων οὕτωσὶ σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ὡν. Ὅσος γὰρ ἀριθμὸς καταναλίσκεται, καὶ τος θάπτεται, ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι; κ δέχεται ἡ χώρα αὕτη, διὰ τὰς ἐξαιματώσεις, εἰς τὸ ἀερῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσεις.

πὶ τούτου ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; διαίρεσις ικόν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ ποδιδόναι, καὶ ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ τικόν.

Ἃν μοι συναρμόζει, ὅ σοι εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔ- Πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα. μέν φησι· « Πόλι φίλη Κέκροπος· σὺ δὲ οὐκ Ὦ πόλι φίλη Διός; »

Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν· ίμειον τὸ τἀναγκαῖα πράσσειν, καὶ ὅσα ὁ τοῦ ιτικοῦ ζώου λόγος αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. Τοῦτο ιόνον τὴν ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν λλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὀλίγα πράσσειν. Τὰ γὰρ, ὧν λέγομεν καὶ πράσσομεν, οὐκ ἀναγ- ι, ἐάν τις περιέλῃ, εὐσχολώτερος καὶ ἀτα- ος ἔσται. Ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ήσκειν, μή τι τοῦτο οὐ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ ι πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας περιαιρεῖν, ἀλλὰ ασίας· οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι θήσουσι.

Ἐπίρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀν- βίος, τοῦ ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὅλων μένοις, ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει δικαίᾳ ίσει εὐμενεῖ.

Εὑρακας ἐκεῖνα; Ἴδε καὶ ταῦτα. Σεαυτὸν ασσε· ἁπλωσον σεαυτόν. Ἁμαρτάνει τις; μαρτάνει. Συμβέβηκέ σοί τι; καλῶς· ἐκ ν ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο, καὶ συνεκλώ- τὸ συμβαῖνον. Τὸ δ' ὅλον, βραχὺς ὁ βίος· ον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. Νῆφε ς.

Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος, ἢ κυκεὼν, συμ- ένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. Ἢ ἐν σοὶ μέν τις ρίστασθαι δύναται; ἐν δὲ τῷ παντὶ ἀκοσμία; κ οὕτως πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυ- ὶ συμπαθῶν.

Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, περισκελὲς ἦθος, θη- ὸσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικὸν, κίβδη- ολόχον, καπηλικὸν, τυραννικόν.

Εἰ ξένος κόσμου, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ χ ἧττον ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνό- Φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον· τυ- καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι· πτωχὸς, ὁ ἐν- ρου, καὶ μὴ πάντα ἔχων παρ' ἑαυτοῦ τὰ εἰς ι χρήσιμα. Ἀπόστημα κόσμου, ὁ ἀφιστά-

sic sepultorum, sed etiam aliorum animalium, quæ quotidie comeduntur et a nobis et ab aliis animantibus : quantus enim numerus consumitur et hoc modo quasi sepelitur in corporibus eorum, qui iis aluntur? et tamen ea regio illa recipit, dum partim in sanguinem, partim in aeriam igneamve materiam mutantur.

Quænam hac in re veritatis explorandæ ratio? Divisio in materiam et formam.

22. Noli divagari, sed in omni agendi impetu id quod justum est præsta, et in omni viso tene id quod comprehendi potest.

23. Quidquid tibi bene convenit, Munde, id mihi convenit : nihil mihi immaturum, nihil serum, quod tibi tempestivum. Quidquid tuæ, Natura, ferunt Horæ, mihi fructus; ex te omnia, in te omnia, ad te omnia. Ille ait : « O cara civitas Cecropis! » tune : « O cara civitas Jovis! » inquies?

24. « Pauca age, » inquit ille, « si vis tranquillo animo esse! » Nescio an melius sit « necessaria » agere omniaque ea, quæ ratio animalis socialis exigit eoque modo, quo exigit. Hoc enim non solum animi tranquillitatem affert, quæ a bene agendo gignitur, sed etiam eam, quæ a pauca agendo oritur. Si quis enim plurima eorum, quæ dicimus et facimus, utpote non necessaria, sustulerit, et otiosior erit et minus turbatus. Quare oportet in singulis se ipsum commonefacere, numquid hæc sint ex iis, quæ non necessaria sunt. Oportet nos autem non solum actiones non necessarias tollere, verum etiam visa : nam sic neque actiones supervacaneæ subsequentur.

25. Fac periculum, quomodo tibi procedat vita boni hominis, ejus, qui iis, quæ ex universitate rerum ipsi attribuuntur, contentus est atque in justa sua actione et benevola mentis affectione acquiescit.

26. Vidisti illa? Vide etiam hæc : te ipsum ne conturbes; simplicem te redde. Peccat aliquis? sibi ipsi peccat. Accidit tibi aliquid? bene *habet;* ex rerum universitate tibi inde ab initio erat destinatum et quasi nendo connexum id quod accidit. Summa eo redit : brevis vita; lucrandum quod instat tempus considerate et juste agendo; sobrius esto in animo remittendo.

27. Aut consilio dispositus mundus, aut cinnus, fortuito congestus, at mundus tamen; an vero fieri potest, ut in te mundus consistat, in universitate rerum autem mera confusio? præsertim omnibus sic discretis et diffusis et *tamen* consentientibus!

28. Nigri mores, effeminati mores, præfracti mores, belluini, pecuini, pueriles, stolidi, subdoli, scurriles, perfidi, tyrannici.

29. Si peregrinus mundi is est, qui ignorat ea, quæ in mundo sunt, non minus peregrinus etiam is est, qui ignorat, quæ fiunt : profugus, qui rationem civilem fugit; cœcus, qui mentis oculos clausos habet : egenus, qui alius indiget neque in se habet, quibus ad vitam opus est : abscessus mundi, qui abscedit seseque a naturæ communis

μενος καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ τοῦ δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν· ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὲ ἤνεγκεν· ἀπόσχισμα πόλεως, ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, μιᾶς οὔσης.

λ'. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου· ἄλλος οὗτος ἡμίγυμνος. Ἄρτους οὐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. — Ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων οὐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

λα'. Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες, φίλει, τούτῳ προσαναπαύου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σεαυτοῦ πάντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς μήτε τύραννον μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

λβ'. Ἐπινόησον, λόγου χάριν, τοὺς ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καιροὺς, ὄψει ταῦτα πάντα· γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας, ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. Οὐκοῦν ἐκεῖνος μὲν ὁ τούτων βίος οὐκ ἔτι οὐδαμοῦ. Πάλιν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τοὺς Τραϊανοῦ μετάβηθι· πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. Τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. Ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει, καὶ βλέπε, πόσοι κατενταθέντες μετὰ μικρὸν ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. Μάλιστα δὲ ἀναπολητέον ἐκείνους, οὓς αὐτὸς ἔγνως κενὰ σπωμένους, ἀφέντας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν, καὶ τούτου ἀπρὶξ ἔχεσθαι, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. Ἀναγκαῖον δὲ ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. Οὕτως γὰρ οὐκ ἀποδυσπετήσεις, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον, ἢ προσῆκε, περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

λγ'. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν· οὕτως οὖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυυμνήτων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστι, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἁδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. Ἐξίτηλα γὰρ πάντα καὶ μυθώδη ταχὺ γίνεται· ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. Καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμαστῶς πως λαμψάντων. Οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, « ἄϊστοι, ἄπυστοι. » Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν. Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, διάνοια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, καὶ λόγος, οἷος μήποτε διαψεύσασθαι, καὶ διάθεσις ἀσπαζομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς ἀναγκαῖον, ὡς γνώριμον, ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον.

λδ'. Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ Κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, οἷς τισί ποτε πράγμασι βούλεται.

λε'. Πᾶν ἐφήμερον, καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονευόμενον.

λς'. Θεώρει διηνεκῶς πάντα κατὰ μεταβολὴν γι-

ratione sejungit eo, quod iis, quæ eveniunt, illa enim hoc fert, quæ te quoque tulit : avulsus qui suam animam ab anima ratione præditor una, avellit.

30. Hic sine tunica philosophatur, ille sine tertius seminudus. « Pane careo, » inquit, « ratione persisto. » Ego vero victum ex disc quæro et tamen persisto.

31. Artem, quam didicisti, diligito et in ea ac quod autem vitæ super est, id *ita* exigito, t omnia ex toto animo commiseris, neque ullius h dominum aut servum te præbeto.

32. Cogita, verbi gratia, tempora sub Vespas rio acta, et videbis hæc omnia : homines matrim tes, liberos alentes, morbis laborantes, moriente tes, festa celebrantes, negotiantes, agros colentes, insolenter se gerentes, suspicantes, insidiante quorundam exoptantes, murmurantes de præs statu, amori indulgentes, thesauros colligentes, c imperium affectantes : nusquam profecto amp vita. Rursus ad Trajani tempora transi : rur omnia; hæc quoque vita interiit. Similiter e *quasi* titulos sepulcrales temporum totarumq contemplare et vide, quam multi eorum, pos virium contentionem, paulo post occiderint et i dissoluti sint. Potissimum autem ruminandi su ipse novisti rebus vanis distractos id agere negle propriæ eorum constitutioni conveniebat, huic f hærescere, hoc contentos esse. Necesse autem re illius memineris, diligentiam in singulis acti locandam suam ac propriam habere dignitatem ram. Ita enim fiet, ut non omnem spem abjic non plus quam par est in rebus minoribus versa

33. Vocabula olim usitata, nunc glossemata. nomina quoque eorum, qui olim longe clarissim nunc quodammodo glossemata sunt, Camillus, lesus, Leonnatus; paulo post etiam Scipio et Ca Augustus quoque; postea etiam Hadrianus et Evanida enim omnia et cito in fabulas abeunt, oblivione obruuntur. Atque hoc dico de iis, qu liter quodammodo splenduerunt. Reliqui enim, s exspirarunt, « ignoti nec fando auditi. » Quid æterna memoria? nil nisi vanitas. Quid igitur studium collocari oportet? Hoc unum, mens jus nes communioni accommodatæ et sermo menda et animi adfectio prompta ad amplectendum qui tingit ut necessarium, ut familiare, ut ab ejusmo et fonte promanans.

34. Parcæ sponte te præbe, permittens, ut te que tandem libuerit rebus innendo nectat.

35. Unius diei et quod commemorat et quod ratur.

36 Continuo contemplare, omnia mutation

ται ἰθίζου ἐννοεῖν, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν
πις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα
Σπέρμα γὰρ τρόπον τινὰ πᾶν τὸ ὂν τοῦ ἐξ
ομένου. Σὺ δὲ μόνα σπέρματα φαντάζῃ τὰ
μήτραν καταβαλλόμενα· τοῦτο δὲ λίαν ἰδιωτι-

adsuesce intelligere, nihil æque diligere universitatis naturam atque ea, quæ sunt, mutare et nova similia efficere : semen enim quodammodo quidquid est ejus, quod ex eo oriturum est : tu vero ea tantum semina opinaris, quæ in terram aut uterum sparguntur; id autem est hominis admodum rudis et imperiti.

Ἰδὴ τεθνήξῃ, καὶ οὔπω οὔτε ἁπλοῦς, οὔτε
, οὔτε ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν,
ς πρὸς πάντας, οὔτε τὸ φρονεῖν ἐν μόνῳ τῷ
γεῖν τιθέμενος.

37. Jamjam morieris, et nondum firmus nec imperturbatus es nec liber suspicione, extrinsecus damnum tibi adferri posse, nec propitius omnibus neque is, qui prudentiam non nisi in juste agendo positam existimes.

ἀ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ τοὺς φρο-
α μὲν φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν.

38. Mentes eorum intuere, adeoque prudentissimos, qualia fugiant, qualia sectentur.

ν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίστα-
μὴν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει τοῦ περιέ-
Ποῦ οὖν; ὅπου τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμβάνον
Τοῦτο οὖν μὴ ὑπολαμβανέτω, καὶ πάντα
Κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτοῦ, τὸ σωμάτιον, τέ-
ιαίηται, διαπυίσκηται, σήπηται, ὅμως τὸ
νον περὶ τούτων μόριον ἡσυχαζέτω· τουτέστι,
μήτε κακόν τι εἶναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης
κῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. Ὅ γὰρ ***
ὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, τοῦτο οὔτε
ν ἐστὶν, οὔτε παρὰ φύσιν.

39. In alterius mente malum tuum non situm est, neque vero in quodam motu aut mutatione ejus, quod te ambit. Ubi igitur? ubi tibi id est quod de malis opinatur : id igitur ne opinetur, et omnia bene habent : etiamsi, quod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, id tamen, quod de istis opinatur, quiescat, hoc est, judicet nec malum esse nec bonum, quod similiter viro bono et malo accidere potest : quod enim * ei, qui contra naturam, et ei, qui secundum naturam vivit, similiter contingit, id neque secundum naturam neque contra naturam est.

; ἓν ζῶον τὸν κόσμον, μίαν οὐσίαν καὶ ψυχὴν
ον, συνεχῶς ἐπινοεῖν· καὶ πῶς εἰς αἴσθησιν
τούτου πάντα ἀναδίδοται· καὶ πῶς ὁρμῇ μιᾷ
ίσσει· καὶ πῶς πάντα πάντων τῶν γινομένων
καὶ οἷά τις ἡ σύνκρισις καὶ συμμήρυσις.

40. Ut unum animal uno corpore et una anima præditum continuo contemplari mundum : et quomodo in unum hujusce sensum omnia digerantur; et quomodo uno impetu omnia agat; et quomodo omnia cum omnibus, quæ fiunt, ut partes causarum cohæreant, et qualis quidem hic sit connexus et contextus.

ὐχάριον εἶ, βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος

41. Animula es, cadaver gestans, ut Epictetus dicebat.

ὐδέν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις·
γαθὸν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

42. Nil mali est rebus mutationem subeuntibus, ut neque boni quidquam iis, quæ per mutationem existunt.

ὀταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον
μα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται,
παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

43. Fluvius quidem eorum, quæ fiunt, et rapidus torrens est ævum; simul atque quidquam comparuit, etiam abreptum est, et aliud abripitur et illud inferetur.

ἂν τὸ συμβαῖνον οὕτως σύνηθες καὶ γνώριμον,
ν ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει· τοιοῦ-
καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ
καὶ ὅσα τοὺς μωροὺς εὐφραίνει, ἢ λυπεῖ.

44. Quidquid accidit, tam consuetum est et familiare, quam rosa vere et fructus tempore messis. Ejusdem enim generis est morbus, et mors, et infamia, et insidiæ, et omnia, quæ stultos hilares aut tristes reddunt.

ὰ ἑξῆς ἀεὶ τοῖς προηγησαμένοις οἰκείως ἐπι-
ὐ γὰρ οἷον καταρίθμησίς τίς ἐστιν ἀπηρτη-
ι μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχουσα, ἀλλὰ
εὔλογος· καὶ ὥσπερ συντέτακται συνηρμοσμέ-
τα, οὕτως τὰ γινόμενα οὐ διαδοχὴν ψιλὴν,
μαστήν τινα οἰκειότητα ἐμφαίνει.

45. Subsquentia semper antecedentibus familiari quadam ratione succedunt : non enim est quasi computatio disjunctim et id tantum quod numerando coactum est continens, sed connexio rationi consentanea : et quemadmodum ea, quæ sunt, convenienter sunt ordinata, sic ea, quæ fiunt, non nudam successionem, sed admirabilem quandam familiaritatem præ se ferunt.

ἀεὶ τοῦ Ἡρακλειτείου μεμνῆσθαι· ὅτι γῆς θά-
ωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος, ἀέρα γενέ-
ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. Μεμνῆσθαι δὲ καὶ
θανομένου, ᾗ ἡ ὁδὸς ἄγει· καὶ ὅτι, ᾧ μάλιστα
ὁμιλοῦσι λόγῳ τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ
αι· καὶ οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐ-
φαίνεται. Καὶ, ὅτι οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας
ὰ λέγειν· καὶ γὰρ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ

46. Semper Heraclitei meminisse : terræ mortem fieri aquam, aquæ mortem fieri aerem, aeris ignem, et retro. Meminisse vero etiam illius, qui, qua ducat via, obliviscitur et qua potissimum perpetuo familiariter utantur ratione rerum universitatem administrante, cum ea eos dissidere, et, in quæ quotidie incidant ea ipsis videri peregrina : porro, non oportere nos instar dormientium agere et loqui, — nam etiam tum nobis videmur agere et loqui, — neque instar

λέγειν· καὶ ὅτι οὐ δεῖ παῖδας τοκέων, τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν.

μζ'. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως γε εἰς τρίτην, οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποιοῦ, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον, ἢ αὔριον, εἴ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννής εἶ· πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; οὕτως καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

μη'. Ἐννοεῖν συνεχῶς, πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συσπάσαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὥς τι μέγα, προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου, ἢ ἀθανασίας, μυρία διατεινάμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος ὡς ἀθάνατοι κεχρημένοι· πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, ἵν' οὕτως εἴπω, τεθνήκασιν, Ἑλίκη, καὶ Πομπήϊοι, καὶ Ἡρκλάνον καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. Ἔπιθι δὲ καὶ ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ· ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον· πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. Τὸ γὰρ ὅλον, κατιδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα, ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελῆ· καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, αὔριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα. Τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν, καὶ ὕλεων καταλῦσαι, ὡς ἂν εἰ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

μθ'. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἢ διηνεκῶς τὰ κύματα προσρήσσεται· ἡ δὲ ἕστηκε, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμήναντα τοῦ ὕδατος. — « Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. — Οὐμενοῦν· ἀλλ', « Εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι, τούτου μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ τοῦ παρόντος θραυόμενος, οὔτε τὸ ἐπιὸν φοβούμενος. » Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο· ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσε. Διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι; Τί οὖν; τὸ βούλημα μεμάθηκας· μή τι οὖν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσει σε δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα, ἀπρόπτωτον, ἀδιάψευστον, αἰδήμονα, ἐλεύθερον, τἆλλα, ὧν παρόντων ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια; Μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

ν'. Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυστικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν. Τί οὖν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως ποῦ ποτε κεῖνται, Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν· ὅλον, μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δι' ὅσων, καὶ μεθ' οἵων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ; μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα.... βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπει-

liberorum parentibus obnoxiorum, quorum est pliciter, prout accepimns. »

47. Quemadmodum si quis Deus tibi dicer summum perendie te moriturum, non amplius res, perendie potius, quam cras, obire, nisi esses animi : quantulum enim est intervallum certo aliquo anno e multis potius, quam crasti magnum esse noli existimare.

48. Perpetuo reputare : quam multi medici qui sæpe super ægrotis supercilia contraxera thematici, qui aliorum mortem ut rem magnam quot philosopi, qui de morte et immortalitate copiosissime disseruerant! quot bellatores, qui emerant! quot tyranni, qui vitæ necisque pot bili cum fastu tanquam immortales usi erant! ut ita dicam, emortuæ sunt, Helice et Pomp lanum et aliæ innumerabiles! Adde quos ipse alium post alium, postquam hic illius exsequi ipse elatus est, alius alium, atque hæc omnia b Summa est : semper humana spectari oporter diem durantia et vilia, fieri mucum, cras sal villam : hoc quod puncti instar obtinet tempus venienter transigere et æquo animo hinc disce atque oliva maturitatem adepta deciderei, ge ram] collaudans arborique gignenti gratias age

49. Promontorii instar esse, ad quod fluc alliduntur : illud autem consistit et circa se compescit. « O me infelicem, cui hoc accideri vero, sed « O me beatum, qui, quum hoc m sine dolore vivam, neque a præsente ictu vuln futuri metuens! » Nam tale quid accidere p sed non quivis, si hoc ei accidisset, dolore va set. Quare igitur illud infortunium potius, q citas? Num omnino id infortunium vocas, quo tuna non frustratur? hominis ne natura frustra eo, quod non contra voluntatem naturæ ejus fit Voluntatem nosti : num igitur id quod tibi acc diet, quominus justus sis, magnanimus, tem dens, ab assentiendi temeritate alienus, erro verecundus, liber ceterisque virtutibus onatus adsunt, natura hominis habet sibi propria? Q est, memento in omni re, quæ ad doloren illius decreti, id non esse infortunium, sed ferre esse felicitatem.

50. Plebeium quidem, emcax tamen est ad mortem contemnendam, memoria recolere pertinaciter inhæsere. Quid igitur plus est iis ture defunctis? Omnino alicubi jacent Cæcidi Julianus, Lepidus aut si quis alius ejus ge quum multos extulissent, et ipsi elati sunt? On est intervallum, idque per quot *casus* et *hominibus* et quali in corpusculo exantlatu quasi magnum aliquid.... Considera enim immensitatem, futuri itidem aliam immensi

δὴ τούτῳ, τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τρι-

ὶ τὴν σύντομον ἀεὶ τρέχε· σύντομος δὲ ἡ
ν· ὥστε κατὰ τὸ ὑγιέστατον πᾶν λέγειν καὶ
Ἀπαλλάσσει γὰρ ἡ τοιαύτη πρόθεσις κό-
στρατείας, καὶ πάσης οἰκονομίας, καὶ κομ-

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε.

ν, ὅταν δυσάκνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔστω,
θρώπου ἔργον ἐγείρομαι· τί οὖν δυσκολαίνω,
ιαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧν ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν
ῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύ-
α κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἐμαυτὸν
- Ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. — Πρὸς τὸ ἥδεσθαι
ις; ὅλως δὲ οὐ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν;
τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας,
νας, τὰς μελίσσας τὸ ἴδιον ποιούσας, τὸν καθ'
κοσμούσας κόσμον; ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις τὰ
ι ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύ-
λλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι.— Δεῖ· ἔδωκε μέντοι
μέτρα ἡ φύσις· ἔδωκε [μέντοι] καὶ τοῦ ἐσθίειν
· καὶ ὅμως σὺ ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρ-
χωρεῖς· ἐν ταῖς πράξεσι δὲ οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἐντὸς
ῦ. Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. Ἐπεί τοι καὶ
ἄν σου, καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις. Ἀλλ'
τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται
ὐτὰς ἔργοις, ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι· σὺ (δὲ) τὴν
σεαυτοῦ ἔλασσον τιμᾷς, ἢ ὁ τορνευτὴς τὴν
ν, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τὴν ὀρχητικήν, ἢ ὁ φιλάργυ-
ύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. Καὶ οὗτοι,
παθῶσιν, οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι θέ-
λον, ἢ ταῦτα συναύξειν, πρὸς ἃ διαφέρονται·
κοινωνικαὶ πράξεις εὐτελέστεραι φαίνονται,
κ σπουδῆς ἄξιαι;
εὔκολον ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν
[τὴν] ὀχληρὰν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς ἐν
ήνῃ εἶναι.
ιον ἑαυτὸν κρίνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ
ιν καὶ μή σε παρειπάτω ἡ ἐπακολουθοῦσά
ψις, ἢ λόγος, ἀλλὰ, εἰ καλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ
μὴ σεαυτὸν ἀπαξίου. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἴδιον
ν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρῶνται ἃ σὺ μὴ πε-
ἀλλ' εὐθεῖαν πέραινε, ἀκολουθῶν τῇ φύσει
ιαὶ τῇ κοινῇ· μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων [ἡ]

ρεύομαι διὰ τῶν κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν
μαι, ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ'
ναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ τὸ
ν ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱμάτιον ἡ
ὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφός· ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν
ἔτεσι βόσκομαι, καὶ ἀρδεύομαι, ὃ φέρει με
, καὶ εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον αὐτῷ.
ιμύτητά σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι. Ἔστω·

vero quid differt, qui triduum vixit, ab eo, qui per tria hominum sæcula vitam extraxit?

51. Ad compendiariam semper fac curras : compendiaria autem, quæ secundum naturam est, ita ut ad sanissimam rationem quidquid loquaris et facias. Tale enim propositum te molestiis liberabit et militia et omni dissimulatione et vafritie.

LIBER V.

1. Mane, quum gravatim expergisceris, promptum sit hoc : ad hominis opus expergiscor : quid igitur moleste fero, quod pergo ad ea agenda, quorum causa natus sum, quorum causa in mundum veni? an vero ad hoc natus sum, ut in stragulis decumbens me foveam. « At hoc magis delectat. » — Ad delectationem igitur natus es, non ad agendum seu opus faciendum? Videsne arbusculas, passerculos, formicas, araneas, apes, quum quod sui officii est, faciant, suum exornantes mundum? itane tu ea, quæ hominum sunt, facere recusas? non properas ad id, quod secundum tuam naturam est? — « Verum etiam quiete opus est. » — Est; dedit tamen etiam hujus mensuram natura; dedit item mensuram edendi ac bibendi; et tu tamen ultra mensuram, ultra ea, quæ sufficiunt, progrederis; in agendo autem non ulterius, sed intra id, quod fieri potest : nam te ipsum non diligis; alioquin etiam naturam tuam ejusque voluntatem diligeres. Atque ii quidem, qui artes suas diligunt, earum operibus intabescunt, illoti et impransi; tu naturam tuam minoris facis, quam tornator tornariam, quam saltator saltandi artem, quam avarus argentum, quam ambitiosus gloriolam. Etiam hi, ubi his addicti sunt, neque cibum nec somnum magis capere expetunt, quam ea amplificare, quæ ipsos delectant; tibi autem actiones ad societatem pertinentes viliores esse videntur et minore studio dignæ?

2. Quam facile, amoliri et abstergere visum quodvis vel molestiam excitans vel societati repugnans, et statim in summa tranquillitate esse.

3. Dignum te habeto quovis sermone et opere naturæ conveniente, neque te avertat quæ sequatur quorundam vituperatio aut sermo, si factu dictuve pulcrum est, noli te eo indignum judicare : illi enim sua utuntur mente suoque ducuntur impetu; hæc tu noli circumspicere, sed recta perge, naturæ et propriæ et communi obsequens : una et eadem utriusque via.

4. Proficiscor per ea, quæ secundum naturam sunt, donec occumbens requiescam, in id animam exspirans, unde quotidie spiritum haurio et in id cadens, unde pater semen collegit, sanguinem mater, nutrix lac; unde ex tot annis pascor et potor, quod me fert calcantem eoque ad tot res abutentem.

5. Ingenii tui acumen non est, quod admirentur. Sit

ἀλλὰ ἕτερα πολλά, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, « Οὐ γὰρ πέφυκα. » Ἐκεῖνα οὖν παρέχου, ἅπερ ὅλα ἐστὶν ἐπὶ σοὶ, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέριττον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. Οὐκ αἰσθάνῃ, πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος πρόφασις, ὅμως ἔτι κάτω μένεις ἑκών; ἢ καὶ γογγύζειν, καὶ γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταιτιᾶσθαι, καὶ ἀρεσκεύεσθαι, καὶ περπερεύεσθαι, καὶ τοσαῦτα ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς κατεσκευάσθαι, ἀναγκάζῃ; Οὐ μὰ τοὺς θεούς! Ἀλλὰ τούτων μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο· μόνον δὲ, εἰ ἄρα, ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμουμένῳ, μηδὲ ἐμφιληδοῦντι τῇ νωθείᾳ.

ς'. Ὁ μέν τις ἐστὶν, ὅταν τι δεξιὸν περί τινα πράξῃ, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐ πρόχειρος, ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ, ὡς περὶ χρεώστου διανοεῖται, καὶ οἶδεν, ὃ πεποίηκεν. Ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν, ὃ πεποίηκεν· ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ, καὶ μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. Ἵππος δραμὼν, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιβοᾶται, ἀλλὰ μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν. — Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς τρόπον τινὰ ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; — Ναί. — Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν· ἴδιον γὰρ (φησὶ) τοῦ κοινωνικοῦ, τὸ αἰσθάνεσθαι, ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ νὴ Δία, βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. — Ἀληθὲς μέν ἐστιν, ὃ λέγεις· τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ· διὰ τοῦτο ἔσῃ εἷς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι παράγονται. Ἐὰν δὲ θελήσῃς συνεῖναι, τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο παραλίπῃς τι ἔργον κοινωνικόν.

ζ'. Εὐχὴ Ἀθηναίων, « Ὕσον, ὅσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. » Ἤτοι οὐ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ οὕτως, ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως.

η'. Ὁποῖόν τί ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι « Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν, ἢ ἀνυποδησίαν· » τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, « Συνέταξε τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολὴν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. » Καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ « Συνέταξε, » τοιοῦτόν τι σημαίνει, ἔταξε τούτῳ τοῦτο, ὡς κατάλληλον πρὸς ὑγίειαν· καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ τέτακταί πως αὐτῷ κατάλληλον πρὸς τὴν εἱμαρμένην. Οὕτως γὰρ καὶ « συμβαίνειν » αὐτὰ ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοὺς τετράγωνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσιν, ἢ ταῖς πυραμίσι, « συμβαίνειν » οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντες ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλως γὰρ ἁρμονία ἐστὶ μία. Καὶ ὥσπερ ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται, οὕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτίων ἡ

ita; verum multa alia sunt, ad quæ te natura aptum negare non possis : hæc igitur præsta, quæ tota in sunt potestate, sinceritatem, gravitatem, laborum rantiam, voluptatibus abstinere, de sorte non queri cis indigere, benevolum esse, liberum, a luxuria, et magnificentia alienum. Sentisne, ad quam multa standa viribus pollens, ita ut, quin habilis aptesque nihil sit, quod causeris, tamen adhuc infra es consistas? Num etiam murmurare et tenacem esse lari et corpusculum incusare et assentari et te et tot res animo volutare per naturalem ingenii hebetudinem cogeris? Non, per Deos; non; sed his omnibus pridem liber esse potuisti, et tantum, si modo, ingenii tarditatem et hebetudinem notari. Verum in hoc te exerce, nec tarditatem illam negligens in ea tibi placens.

6. Alius simul atque gratum alicui aliquid fecit, ptus est ad beneficium illi in accepta referendum; ad id non promptus est, ceterum tamen apud se debitore cogitat et novit, quod fecit : alius quodam ne novit quidem, quod fecit, sed similis est vitis uvam protulit et nihil præterea appetit, postquam fructum suum genuit. Ut equus, qui cucurrit; ut qui *feras* investigavit; ut apis, quæ mel confecit, ita qui bene fecit, non clamore rem extollit, sed ad transit, ut vitis ad uvam iterum suo tempore gignat — Inter hos igitur esse oportet, qui quodammodo agunt, ipsi nesciunt? — Oportet. — At hoc ipsum telligere fas est : nam proprium est (inquit) illius, ad communionem natus est, ut sentiat, se quemadmodum societatis amantem decet agere, immo etiam velit, cius id sentiat. — Verum quidem est, quod dicis, sed dictum non recte accipis; hinc unus eris ex iis, quorum tea mentionem feci : nam hi quoque rationali quadam babilitate ducuntur. Quod si intelligere volueris, tandem hoc dictum sibi velit, noli timere, ne ha causa quidquam, quod societati prodest, prætermitta

7. Votum Atheniensium : « Pluviam, pluviam da, Jupiter, arvis et pratis Atheniensium! » aut non op precari, aut sic, simpliciter et ingenue.

8. Cujusmodi id est, quod vulgo dicunt, « Æscula huic vel illi, ut equitet aut frigida lavetur aut nudis bus incedat, constituisse; « ejusmodi est etiam hoc, turam huic vel illi, ut ægrotet, ut membris mutilatis *suos* amittat aut aliud ejus generis constituisse; » et illic « constituisse » hujusmodi aliquid significat, tuisse » huic illud [Æsculapium] ut sanitati conve et hic quod cuique contingit, illi aliquo modo sta esse, ut fato consentaneum; ita enim hæc quoque « contingere » dicimus, ut lapides quadratos in aut pyramidibus « contingere » dicunt artifices, quum inter se quadam positione coaptantur. Omnino cons est unus; et quemadmodum cunctis corporibus hic dus, quo ejusmodi corpus sit, perficitur, ita ex univ

οιαύτη αἰτία συμπληροῦται. Νοοῦσι δὲ, ὃ
ἱ τέλεον ἰδιῶται· φασὶ γὰρ, « Τοῦτο ἔφερεν
κοῦν τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τούτῳ
ι. Δεχώμεθα οὖν αὐτὰ, ὡς ἐκεῖνα, ἃ ὁ Ἀσκλη-
τει. Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα·
ζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς ὑγιείας. Τοιοῦτόν τί
, ἄνυσις καὶ συντέλεια τῶν τῇ κοινῇ φύσει
οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. Καὶ οὕτως ἀσπάζου πᾶν
ν, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, διὰ τὸ ἐκεῖσε ἄγειν,
ὁ κόσμου ὑγίειαν, καὶ τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν
ίαν. Οὐ γὰρ ἂν τοῦτό τινι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ
ρεν. Οὐδὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρει τι,
κουμένῳ ὑπ' αὐτῆς κατάλληλόν ἐστι. Οὐκ-
δύο λόγους στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι·
ἐν, ὅτι σοὶ ἐγίνετο, καὶ σοὶ συνετάττετο, καὶ
ς εἶχεν, ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων
ενον· καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι
ς καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ Δία τῆς συμμο-
καὶ τὸ ἰδίᾳ εἰς ἕκαστον ἧκόν αἴτιόν ἐστι.
γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς
ίας καὶ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, οὕτω
αἰτίων. Διακόπτεις δὲ, ὅσον ἐπὶ σοὶ, ὅταν
;, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

συκχαίνειν, μηδὲ ἀπαυδᾷν, μηδὲ ἀποδυσπε-
καταπυκνοῦταί σοι τὸ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν
ίσσειν· ἀλλὰ ἐκκρουσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι,
ζειν, εἰ τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ φιλεῖν
ὃ ἐπανέρχῃ· καὶ μὴ ὡς πρὸς παιδαγωγὸν τὴν
ἐπανιέναι· ἀλλ' ὡς οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ
ν καὶ τὸ ὠὸν, ὡς ἄλλος πρὸς κατάπλασμα, ὡς
ώνησιν. Οὕτως γὰρ οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πει-
ῷ λόγῳ, ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ. Μέμνησο
λοσοφία μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει· σὺ
κελες οὐ κατὰ φύσιν. — Τί γὰρ τούτων προση-
— Ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐχὶ διὰ τοῦτο σφάλλει; Ἀλλὰ
εἰ προσηνέστερον μεγαλοψυχία, ἐλευθερία,
εὐγνωμοσύνη, ὁσιότης. Αὐτῆς γὰρ φρονή-
φροσηνέστερον; ὅταν τὸ ἄπταιστον, καὶ εὕρουν
ῆς παρακολουθητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνά-
μεθῆς.

ι μὲν πράγματα ἐν τοιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύ-
, ὥστε φιλοσόφοις οὐκ ὀλίγοις, οὐδὲ τοῖς τυχοῦ-
παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶναι. Πλὴν αὐτοῖς
τωϊκοῖς δυσκατάληπτα δοκεῖ· καὶ πᾶσα ἡ ἡμε-
κατάθεσις μεταπτωτή· ποῦ γὰρ ὁ ἀμετάπτω-
πθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα· ὡς ὀλιγό-
καὶ εὐτελῆ, καὶ δυνάμενα ἐν κτήσει κιναίδου, ἢ
ἢ λῃστοῦ εἶναι. Μετὰ τοῦτο ἔπιθι ἐπὶ τὰ τῶν
των ἤθη, ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τοῦ χαριεστάτου
ναι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ ἑαυτόν τις μόλις ὑπο-
Ἐν τοιούτῳ οὖν ζόφῳ καὶ ῥύπῳ καὶ τοσαύτῃ
ς τε οὐσίας καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τῆς κινήσεως,
κινουμένων, τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἐκτιμηθῆναι, ἢ τὸ
κυδασθῆναι δυνάμενον, οὐδ' ἐπινοῶ. Τοὐναν-

causis, ut hujusmodi causa sit, fatum perficitur. Intelligunt hoc, quod dico, etiam imperitissimi quique; dicunt enim, « tulit hoc illi. » Hoc igitur illi « ferebatur » et hoc « illi constituebatur. » Accipiamus igitur hæc ut ea quæ Æsculapius « constituit »; multa enim etiam in his aspera sunt, quæ tamen sanitatis spe amplectimur. Ejusmodi igitur aliquid tibi videatur perfectio et absolutio eorum, quæ naturæ communi visa sunt, cujusmodi est bona tua valetudo. Et ita quidquid evenit, etiamsi asperum videatur, amplectere, quoniam eo tendit, ad mundi sanitatem et Jovis prosperitatem et felicitatem : non enim id cuiquam ferret, nisi ad universi bonum conferret : neque enim natura ubique obvia quidquam fert, quod rei a se administratæ non consentaneum est. Duæ igitur sunt rationes, cur singulari quodam amoris adfectu quidquid evenerit id amplecti te oporteat : altera, quod tibi factum est, tibi constitutum erat, certa quadam ratione ad te se habebat, inde a principio ex causis antiquissimis tibi contextum : altera, quod etiam id, quod singulis quibusque privatim contingit, naturæ universitatem administranti in causa est prosperitatis et perfectionis et utique ipsius conservationis : mutilatur enim integrum ipsum, si vel minimum, ut partium, ita et rerum efficientium abscindas : abscindis autem, quantum in te est, quando moleste fers aliquid et quodammodo tollis.

9. Noli fastidire aut animum despondere aut desperare, si tibi secundum recta decreta singula agere cupienti non perinde semper res successerit; sed deturbatus iterum regredere et contentus esto, si plura homine digniora *edideris* et id, ad quod reversus es, fac diligas. Neque tanquam ad pædagogum redi ad philosophiam, sed, ut qui oculis laborant ad penicillum et ovum, ut alius ad emplastrum, alius ad perfusionem : sic nihil * te mordebit obsequium rationi præstandum, sed in eo acquiesces. Illud autem memento, philosophiam ea sola postulare, quæ natura tua postulet : tu autem aliud volebas non convenienter naturæ. — Quid horum blandius est? — Nonne enim eapropter fallit voluptas? — At vide, gratiorne sit magnanimitas, libertas, simplicitas, animi æquitas, sanctitas. Ipsa vero prudentia quid jucundius est? si eam cogitaveris ejus facultatis, in qua intelligentia et scientia inest, præstantiam, quæ in nulla re labitur et in omni re prospere fertur.

10. Res quidem *ipsæ* in tantis quodammodo involutæ sunt tenebris, ut philosophis haud paucis nec vulgaribus omnino non comprehensibiles esse viderentur : præterea ipsis adeo Stoicis perceptu difficiles videntur : etiam omnis noster assensus mutabilis; ubi enim est homo, qui sententiam non mutet? Proinde transi ad res subjectas : quam caducæ, quam viles et quæ etiam a cinædo aut scorto aut latrone possideri possint. Tum porro accede ad mores eorum, quibuscum vivitur, quos sustinere vix festivissimi est, ne dicam, se ipsum quoque vix quemquam sustinere. Tali igitur in caligine et sordibus et in tanto et materiæ et temporis et motus et rerum motarum fluxu quid tandem magna æstimatione aut omnino studio dignum sit, non intelligo. Contra fas est me ipsum consolari et exspectare

τίον γὰρ δεῖ παραμυθούμενον ἑαυτὸν περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ μὴ ἀσχάλλειν τῇ διατριβῇ, ἀλλὰ τούτοις μόνοις προσαναπαύεσθαι· ἑνὶ μὲν τῷ, ὅτι οὐδὲν συμβήσεταί μοι, ὃ οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐστίν· ἑτέρῳ δὲ, ὅτι ἔξεστί μοι μηδὲν πράσσειν παρὰ τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβῆναι.

ια'. Προς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; παρ' ἕκαστα τοῦτο ἐπανερωτᾷν ἑαυτὸν, καὶ ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; μήτι παιδίου; μήτι μειρακίου; μήτι γυναικαρίου; μήτι τυράννου; μήτι κτήνους; μήτι θηρίου;

ιβ'. Ὁποῖά τινά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐντεῦθεν λάβοις. Εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπαρχοντά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τί· ὑπὸ * * τῷ ἀγαθῷ γὰρ (οὐκ) ἐφαρμόσει. Τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις, ἐξακούσεται, καὶ ῥᾳδίως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ εἰρημένον. Οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν. Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν οὐ προσέκοπτε καὶ ἀπηξιοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλούτου καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν, ἢ δόξαν, εὐκληρημάτων παρεδεχόμεθα, ὡς ἱκνουμένως καὶ ἀστείως εἰρημένον. Πρόϊθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑποληπτέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκτημένον αὐτὰ ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν, ὅποι χέσῃ.

ιγ'. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα· οὐδέτερον δὲ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεται· ὥσπερ οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη. Οὐκοῦν καταταχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ· καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. Κατὰ τοιαύτην δὲ μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς ἄλλο ἄπειρον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει οὕτως φάναι, κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

ιδ'. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. Ὁρμῶνται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρχῆς· ὁδεύουσι δὲ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος· καθ' ὃ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται πράξεις ὀνομάζονται, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ σημαίνουσαι.

ιε'. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπου, ἃ ἀνθρώπῳ καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει. Οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, οὐδὲ τελειότητές εἰσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ τὸ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους, τὸ ἀγαθόν. Ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ κατεξανίστασθαι, ἐπιβάλλον ἦν· οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπροσδεὴ τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος· οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἕν τινι τούτων ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. Νῦν δὲ, ὅσῳ περ πλείω

naturalem dissolutionem, neque moram inique ferre, nis tantum duobus acquiescere : primo, nihil mihi accidere, quod universitatis naturæ non convenist : in mea situm esse potestate, ut nihil contra dei mei genii voluntatem agam : nemo enim est, qui hanc gredi cogat.

11. Quam tandem ad rem igitur nunc animo meo In singulis hoc me ipsum interrogare me identidem et explorare, quid mihi nunc versetur ea in parte, animi principatum vocant; cujus nunc gero animam? quid pueruli? adolescentuli? mulierculæ? tyranni? belluæ?

12. Qualia sint, quæ vulgo bona videntur, etiam intelligas licet : nam si quis cogitaverit quæda vera bona, velut prudentiam, temperantiam, jus fortitudinem, non poterit, his animo præconceptis, audire hoc : « Præ.... » Nam cum bono dissonabit, qui ea, quæ vulgo bona videntur, si animo præcon rit, exaudiet et facile admittet ut apposite adjectum Comici dictum. Sic etiam vulgus animo sibi fing discrimen. Non enim * illic offenderet et improba idemque de divitiis atque iis fortunæ commodis, ad luxum et gloriam pertinent, acciperemus ut a urbane dictum. Igitur et percontare, num æstimi pro bonis habenda sint talia, quibus mente præcon apte inferri possit illud, hominem iis instructum affluentia rerum non habere, quo ventris onus de

13. Forma et materia consto : harum neutra in n interibit, quemadmodum neque ex nihilo exstitit. que omnis mei pars per mutationem in aliquam partem transferetur; et hæc rursus in aliam mundi tem mutabitur, et sic porro in infinitum. Secundum lem mutationem etiam ego ortus sum et ii, qui me gen runt, et sic retro in aliud infinitum : nihil enim im loqui vetat, etiamsi secundum periodos certis finibus minatas mundus administretur.

14. Ratio et ars rationales sunt facultates sese ipsis que operibus contentæ. Cientur igitur a suo ac pr principio et pergunt ad *suum* finem propositum : qu pter recte facta appellantur ejusmodi actiones, *ipso* nom rectam viam significantes.

15. Nihil horum hominis dicendum est, quæ ad homin quoad homo est, non pertinent : non requiruntur ab homi neque promittuntur a natura hominis, neque ad natu hominis perficiendam faciunt : proinde neque finis hom propositus in iis consistit, neque id, quod ad hunc fi conficiendum facit, bonum. Porro, si quid horum hominem pertineret, ea contemnere iisque se opponere pertineret ad hominem, neque laude dignus esset, qu his non indigentem præbet, neque qui aliquid ex iis detrahit, bonus esset, si hæc essent bona. Jam ven

ν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ
νός τι τούτων ἀνέχηται, τοσῷδε μᾶλλον ἀγα-

quisque maxime his et ejus generis aliis sese ipse privat, aut etiam illis se privari sustinet, ita optimus est.

ι ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται
βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή.
αὐτὴν τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν·
του ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ καὶ εὖ ζῆν· ἐν αὐλῇ δὲ ζῆν
ν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. Καὶ πάλιν, ὅτι
εν ἕκαστον κατεσκεύασται, * * πρὸς ὃ δὲ κα-
αι, πρὸς τοῦτο φέρεται· πρὸς ὃ φέρεται δὲ, ἐν
τέλος αὐτοῦ· ὅπου δὲ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ
καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου· τὸ ἄρα ἀγαθὸν τοῦ λο-
υ, κοινωνία. Ὅτι γὰρ πρὸς κοινωνίαν γε-
πάλαι δέδεικται. Ἢ οὐκ ἦν ἐναργὲς, ὅτι τὰ
κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων;
τῶν μὲν ἀψύχων τὰ ἔμψυχα· τῶν δὲ ἐμψύ-
γικά.

16. Qualia sunt, quæ sæpe cogitaveris, talis tibi erit mens tua; imbuitur enim cogitationibus animus. Itaque eum perpetuo imbue hujuscemodi cogitationibus, ut : ubi vivere licet, ibi etiam bene vivere licet; in aula autem vivere licet; ergo licet etiam bene vivere in aula. Iterum, cujus rei causa aliquid comparatum est, * ad hanc (accommodate) comparatum est; ad quam rem comparatum est, ad hanc fertur; ad quod fertur, in eo finis ipsius est; ubi finis, ibi etiam bonum et utilitas cujusvis : bonum igitur animalis rationalis in colenda societate : nam ad societatem nos esse genitos, dudum est demonstratum. An vero non liquet, deteriora præstantiorum, et ex his alterum alterius causa natum esse? inanimatis autem animata præstantiora, animatis autem ea, quæ ratione prædita sunt.

τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν· ἀδύνατον δὲ,
τύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

17. Ea, quæ fieri nequeunt, sectari, insania mentis est; fieri autem non potest, quin mali talia faciant.

δὲν οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ οὐχὶ πέφυκε φέρειν.
αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἤτοι ἀγνοῶν, ὅτι συμ-
ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην, εὐσταθεῖ,
ατος μένει. Δεινὸν οὖν, ἄγνοιαν καὶ ἀρέ-
ρυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

18. Nihil cuiquam accidit, ad quod ferendum natura non sit comparatus. Alii eadem accidunt, et aut ignorans, sibi ea accidisse, aut magnanimitatem ostentans, tranquillus manet et illæsus. Indignum igitur, ignorantiam et obsequium plus posse, quam prudentiam.

πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτε-
ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν· οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ
υχὴν δύναται· τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυ-
καὶ οἵων ἂν κριμάτων καταξιώσῃ ἑαυτὴν,
κυτῇ ποιεῖ τὰ προσυφεστῶτα.

19. Res ipsæ ne minime quidem animum tangunt, neque ullum aditum habent ad animum, neque vertere nec movere possunt animum : se ipse solus vertit ac movet et qualibus se ipse dignum reddit judiciis, talia sibi reddit ea, quæ extrinsecus ipsi afferuntur.

θ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκειότατον
, καθ' ὅσον εὖ ποιητέον αὐτοὺς καὶ ἀνεκτέον·
δὲ ἐνίστανταί τινες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, ἕν τι
ρόρων μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οὐχ ἧσσον ἢ
ἄνεμος, ἢ θηρίον. Ὑπὸ τούτων δὲ ἐνέργεια
ιποδισθείη ἄν· ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως οὐ γί-
τόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ τὴν περιτρο-
ριτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνερ-
ιμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον· καὶ πρὸ
εται τὸ τοῦ ἔργου τούτου ἐφεκτικόν· καὶ πρὸ
τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνστατικόν.

20. Altera quidem ratione nobis res conjunctissima homo, quatenus iis bene facere eosque ferre nos oportet : quatenus autem quidam nos impediunt in operibus propriis, una e rebus mediis mihi fit homo, non minus quam sol, quam ventus, quam bellua. Ab his autem effectus quidem impediri potest; conatus autem et adfectionis nulla existunt impedimenta propter exceptionem et circumversionem. Convertit enim mens ac transfert unumquodque effectus impedimentum ad id, quod præpositum est : atque operi conducit id, quod hoc opus impedit, et ad viam confert id, quod in hac via obstat.

Ὧν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ
πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον. Ὁμοίως
ὧν ἐν σοὶ τὸ κράτιστον τίμα· ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ
ὁμογενές. Καὶ γὰρ ἐπὶ σοῦ τὸ τοῖς ἄλλοις
ν, τοῦτό ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοι-

21. Eorum, quæ in mundo sunt, præstantissimum colito : id autem hoc est, quod omnibus utitur omniaque administrat. Similiter eorum, quæ in te sunt, præstantissimum colito; hoc autem id est, quod illi cognatum est : nam etiam in te id, quod ceteris utitur, hoc est, atque vita tua ab hoc regitur.

Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερὸν, οὐδὲ τὸν πολί-
πτει. Ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ βεβλάφθαι φαντα-
τον ἔπαγε τὸν κανόνα· εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου
πτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι· εἰ δὲ ἡ πόλις
ται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν· τί
κρώμενον;

22. Quod civitati non nocet, neque civi nocet. Ubicunque cogitatio de damno tibi incidit, hanc adhibe regulam : si civitas ea re damnum non facit, neque ego damnum feci; sin civitati nocetur, non irascendum est ei, qui civitati damnum infert, * sed ostendendum, * quid sit, quod negligitur.

Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς
ἀπαγωγῆς τῶν ὄντων καὶ γινομένων. Ἥ τε γὰρ

23. Sæpe animo reputa celeritatem, qua omnia, quæ sunt et fiunt, abripiuntur et *oculis* subducuntur. Nam

οὐσία οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει· καὶ αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις τροπαῖς· καὶ σχεδὸν οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ πάρεγγυς· τὸ δὲ ἄπειρον τοῦ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, ᾧ πάντα ἐναφανίζεται. Πῶς οὖν οὐ μωρὸς ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ σχετλιάζων, ὡς ἔν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντι;

κδ'. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις· καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος, οὗ βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται· καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς ποστὸν εἶ μέρος;

κε'. Ἄλλος ἁμαρτάνει· τί εἰς ἐμέ; ὄψεται· ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. Ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ πράσσω, ὅ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

κς'. Τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος ἄτρεπτον ἔστω ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως· καὶ μὴ συγκρινέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω ἑαυτὸ καὶ περιοριζέτω τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. Ὅταν δὲ ἀναδιδῶνται κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ πειρατέον ἀντιβαίνειν· τὴν δὲ ὑπόληψιν, τὴν ὡς περὶ ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ, μὴ προστιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν ἐξ ἑαυτοῦ.

κζ'. Συζῇν θεοῖς. Συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀπονεμομένοις, ποιοῦσαν δὲ, ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. Οὗτος δέ ἐστιν, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος.

κη'. Τῷ γράσωνι μήτι ὀργίζῃ; μήτι τῷ ὀζοστόμῳ ὀργίζῃ; Τί σοι ποιήσει; τοιοῦτον στόμα ἔχει, τοιαύτας μάλας ἔχει· ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. — « Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος λόγον ἔχει (φησὶ), καὶ δύναται συννοεῖν ἐφιστάνων, τί πλημμελεῖ. » — Εὖ σοι γένοιτο! τοιγαροῦν καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ διαθέσει λογικὴν διάθεσιν· δεῖξον, ὑπόμνησον. Εἰ γὰρ ἐπαΐει, θεραπεύσεις, καὶ οὐ χρεία ὀργῆς. Οὔτε τραγῳδὸς, οὔτε πόρνη.

κθ'. Ὡς ἐξελθὼν ζῇν διανοῇ, οὕτως ἐνταῦθα ζῇν ἔξεστιν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐπιτρέπωσι, τότε καὶ τοῦ ζῇν ἔξιθι· οὕτως μέντοι, ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων. Καπνὸς, καὶ ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοιοῦτον οὐδὲν ἐξάγει, μένω ἐλεύθερος, καὶ οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν, ἃ θέλω· θέλω δὲ κατὰ φύσιν τοῦ λογικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

λ'. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός. Πεποίηκε γοῦν τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν· καὶ τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. Ὁρᾷς, πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπένειμεν ἑκάστοις, καὶ τὰ κρατιστεύοντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

λα'. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φί-

et materia fluminis instar in perpetuo est fluxu, et ei in perpetuis mutationibus, et causæ efficientes in inne conversionibus; atque propemodum nihil est, quo stat; * item adjacentem hanc præteriti et futuri tem immensitatem, in qua omnia evanescunt. Quidni stultus, qui his rebus inflatur aut angitur aut lamen quasi diutius vel minimam molestiam creantibus?

24. Memento et universæ materiæ, cujus minimam nes partem, et totius ævi, cujus brevissimum et p instar obtinens spatium tibi assignatum est, et fati, quantilla pars es!

25. Peccat aliquis. Quid ad me? *ipse* viderit: habet affectionem, suam agendi rationem. Ego nun beo, quod me habere vult natura communis, et ago, me vult agere natura mea.

26. Quæ animæ pars principatum et dominium ob ea immota maneat ad levem asperumve carnis motus que ei se immisceat, sed se ipsa circumscribat et ill fectiones intra limites particularum coerceat: quando per alterum consensum usque ad mentem perveniunt, corpore unito, tum contra sensum quidem, quippe n lem, non luctandum; sed opinionem, quasi bonum malum sit animi principatus ne a se adjiciat.

27. Cum diis vivere. Cum diis autem vivit, qui pe iis exhibet animum suum contentum iis, quæ ipsi su signata, et efficientem ea, quæ jubet genius, quem moderatorem ac rectorem cuique Jupiter tribuit, culam a se delibatam;' hic autem *genius* cujusque est ac ratio.

28. Numquid ei, qui hircum olet, succenses? nu ei, cui os fœtet? Quid te faciat? ejusmodi os, eju alas habet, ut necesse sit ejusmodi inde exhalari. — homo, inquiet, ratione præditus est atque, modo an advertat, intelligere potest, quid delinquat. » Quod tibi vertat! Proinde etiam tu ratione præditus es; rat animi affectione move rationalem affectionem; edoce, monefac! nam si audiverit, eum sanabis, neque opu ira. Neque tragœdus neque scortum.

29. Quemadmodum hinc egressus vivere in animu duxisti, ita etiam hic vivere licet; quod si tibi non co serint, etiam e vita exi, ita tamen, ut qui nihil mali p sis. Fumus est, et abeo. Cur id rem magnam p quamdiu autem nihil ejusmodi me hinc educit, liber m nec quisquam me impediet, quominus faciam, quæ volo autem ea, quæ cum natura animalis ratione præd ad societatem nati conveniunt.

30. Universi mens communionis et societatis amans; deteriora præstantiorum causa fecit et præstantiorum rum alteri conciliavit. Vides, quomodo subjecerit, gesserit, pro dignitate suum cuique tribuerit et præst sima quæque mutuo inter se consensu devinxerit.

31. Quo modo te usque ad hoc tempus gessisti erga parentes, fratres, uxorem, liberos, præceptores, ed

ις, οἰκέταις; εἰ πρὸς πάντας σοι μέχρι νῦν

τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε (τι) εἰπεῖν.

ικου δὲ, καὶ δι' οἵων διελήλυθας, καὶ οἷα ομεῖναι. Καὶ ὅτι πλήρης ἤδη σοι ἡ ἱστο- ω καὶ τελεία ἡ λειτουργία· καὶ πόσα ὦπται πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερεῖδες· δοξα παρεῖδες· εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας εὐ- ένου.

ὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ αὶ ἐπιστήμονα; Τίς οὖν ψυχὴ ἔντεχνος καὶ ; ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος, καὶ τὸν διὰ τῆς κοντα λόγον, καὶ διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος κατὰ τεταγμένας οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

ισον οὐδέπω σποδὸς, ἢ σκελετὸς, καὶ ἤτοι ὐδὲ ὄνομα· τὸ δὲ ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. ῷ βίῳ πολυτίμητα, κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ ὶ κυνίδια διαδακνόμενα, καὶ παιδία φιλό- ῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. Πίστις δὲ καὶ δίκη καὶ ἀλήθεια,

Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης.

τὸ ἐνταῦθα κατέχον; εἴγε τὰ μὲν αἰσθητὰ τα, καὶ οὐχ ἑστῶτα· τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυ- παρατύπωτα· αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον ἀναθυ- αίματος. Τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις ί οὖν; περιμένεις ἵλεως τὴν εἴτε σβέσιν, εἴτε ν. Ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί ὁ' ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ; δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέ- α δὲ ἐκτὸς ὅρων τοῦ κρεαδίου, καὶ τοῦ πνευ- ῦτα μεμνῆσθαι μήτε σὰ ὄντα, μήτε ἐπὶ σοί. νασαι ἀεὶ εὑροεῖν, εἴγε καὶ ὁδεύειν, εἴγε καὶ ιμβάνειν, καὶ πράσσειν. Δύο ταῦτα κοινὰ θεοῦ, καὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παντὸς λο- υ ψυχῇ· τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου· καὶ ικαϊκῇ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, θα τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

ἰ μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια ίαν ἐμὴν, μήτε τὸ κοινὸν βλάπτεται, τί ὑπὲρ ιφέρομαι; τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;

ἢ ὀλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι· ηθεῖν μὲν κατὰ δύναμιν καὶ κατ' ἀξίαν· κἂν ίσα ἐλαττῶνται, μὴ μέντοι βλάβην αὐτὸ φαν- . Κακὸν γὰρ ἔθος. Ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελ- τοῦ θρεπτοῦ ῥόμβον ἀπῄτει, μεμνημένος, ὅτι οὕτως οὖν καὶ ὧδε. Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ ὅλων. Ἄνθρωπε, ἐπελάθου, τί ταῦτα ἦν; — λὰ τούτοις περισπούδαστα. — Διὰ τοῦτ' οὖν ωρὸς γένῃ; — Ἐγενόμην ποτὲ ὁπουδήποτε κα- ὶς, εὔμοιρος ἄνθρωπος· — τὸ δὲ « εὔμοιρος » μοίρεν σεαυτῷ ἀπονείμας· ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

res, amicos, familiares, famulos? valetne ad hoc usque tempus erga omnes illud, « nil injusti erga quemquam fecisse aut dixisse ? » Memento autem etiam illius, per qualia pertransieris, et qualibus perferendis par fueris : item, plenam tibi jam esse vitæ contemplationem et absolutum ejus ministerium; quot pulcra visui oblata sint, quot voluptates ac labores contempseris, quot res gloriosas neglexeris, erga quot iniquos æquum te præbueris.

32. Qui fit, ut ingenia artium rudia et imperita confundant artium gnara et perita? Quid igitur est ingenium artis peritum eaque instructum? Quod principium et finem novit rationemque per omnem materiam permeantem et per omne ævum certis quibusdam et definitis temporum cursibus universum administrantem.

33. Jamjam cinis *eris* aut nuda ossa, et aut nomen aut ne nomen quidem; nomen autem nil nisi strepitus et resonantia; quæ in vita magni æstimantur, vana et putida et exilia, caniculæ mordentes, pueruli contentiosi, modo ridentes, modo plorantes. Fides autem et justitia et verecundia et veritas « ad Olympum a terra spatiosa. » Quid igitur amplius est quod hic *te* retineat? si quidem res, quæ sub sensus cadunt, mutationibus obnoxiæ sunt nec persistunt, ipsi sensus obscuri et hebetes, qui facile falsas rerum species admittunt, ipsa animula exhalatio sanguinis, inter tales gloria florere vanitas. Quid igitur? Æquo animo exspectas vel exstinctionem vel translationem. Hujus vero tempus donec advenit, quid sufficit? Quid aliud, nisi ut deos colas celebresque, hominibus bene facias, eos sustineas et ab iis te abstineas, quæcunque autem extra fines carunculæ et animulæ sita sunt, ea memineris nec tua esse neque in potestate tua sita.

34. Potes semper prosperum vitæ cursum tenere, si quidem et certum iter tenere, si quidem via ac ratione et cogitare et agere potes. Hæc duo et dei et hominis et cujusvis animalis ratione præditi animo communia, non ab alio impediri et in animi affectione justitiæ studiosa habere bonum et hic terminare appetitionem.

35. Si neque vitiositas hæc mea est, neque meæ vitiositatis effectus, neque respublica læditur, cur propter hoc differor? Quid autem est damnum civitatis communis?

36. Noli ulla ex parte sinere te abripi visis, sed auxiliare pro viribus et dignitate etiam, quando in mediis illis rebus aliquid damni faciunt, quod tamen cave pro damno habeas : malus enim hic mos est; sed quemadmodum senex abiens petebat, pueruli turbinem, memor, turbinem esse, sic igitur etiam hic *agendum*. Atqui in jus vocas pro rostris. Oblitusne es, homo, qualia hæc sint? — Nequaquam, sed illis videntur studio dignissima. — Eapropter tu quoque stultus fias? Fui olim. — * Ubicunque derelictus, bene fortunatus homo : « bene fortunatus, » qui bonam fortunam sibi comparavit; bona autem fortuna, boni animi motus, bona agendi ratio, bonæ actiones.

ΒΙΒΛΙΟΝ ς.

α'. Ἡ τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής· ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν· κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. Πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται καὶ περαίνεται.

β'. Μὴ διαφέρου, πότερον ῥιγῶν ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς· καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων· καὶ πότερον κακῶς ἀκούων, ἢ εὐφημούμενος· καὶ πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. Μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν· ἀρκεῖ οὖν καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

γ'. Ἔσω βλέπε· μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία παρατρεχέτω σε.

δ'. Πάντα τὰ ὑποκείμενα τάχιστα μεταβάλλει, καὶ ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται, εἴπερ ἥνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

ε'. Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε, πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

ς'. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι, τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

ζ'. Ἑνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, σὺν μνήμῃ θεοῦ.

η'. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ, οἷον ἂν ᾖ καὶ θέλῃ, ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλει.

θ'. Κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἕκαστα περαίνεται, οὐ γὰρ κατ' ἄλλην γέ τινα φύσιν, ἤτοι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

ι'. Ἤτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμός· ἢ ἕνωσις καὶ τάξις καὶ πρόνοια. Εἰ μὲν οὖν τὰ πρότερα, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; τί δέ μοι καὶ μέλει ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ ὅπως ποτὲ « αἶα γίνεσθαι; » Τί δὲ καὶ ταράσσομαι; ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ τι ἂν ποιῶ· εἰ δὲ θάτερά ἐστι, σέβω καὶ εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι.

ια'. Ὅταν ἀναγκασθῇς ὑπὸ τῶν περιεστηκότων οἱονεὶ διαταραχθῆναι, ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ· ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

ιβ'. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. Τοῦτό σοι νῦν ἐστιν ἡ αὐλὴ, καὶ (ἡ) φιλοσοφία· ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι, καὶ προσαναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

ιγ'. Οἷον δὴ τὸ φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων καὶ τῶν τοιούτων ἐδωδίμων, ὅτι νεκρὸς οὗτος ἰχθύς, οὗτος δὲ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοίρου· καὶ πάλιν, ὅτι ὁ Φά-

LIBER VI.

1. Universi materia obsequens est et *finge* parata : ratio eam administrans nullam in se habe ciendi causam; malitiam enim neque habet nec male quam, neque ab ea quidquam læditur. Omnia v dum hanc fiunt ac perficiuntur.

2. Nihil tua referat, utrum rigens an calore fotu te decet, facias, neque utrum dormituriens an so male audiens an fama florens, moriens an aliquid faciens. Etenim ex hujus vitæ officiis hoc est e morimur; sufficit igitur et in hoc, quod præ m recte disponere.

3. Acriter intuere; neque propria ullius rei r dignitas te fugiat!

4. Omnia, quæ sunt, celerrime mutantur et a iationem abibunt, si unita est materia, aut diss

5. Ratio universi gubernatrix novit certo m bens, quod agit et in qua materia versatur.

6. Optima ratio ulciscendi, non similem *malis*

7. Delectet te tibique satisfaciat ab una act societati prodest, transire ad aliam ejusdem gener rem dei.

8. Principalis animi pars ea est, quæ se ipsa vertit et talem se ipsa facit, qualis demum sit et quæque facit, ut quidquid contingit tale videa ipsa vult.

9. Secundum universi naturam singula perfici que enim secundum aliam ullam vel extrinsecus vel intus inclusam vel foris suspensam.

10. Aut confusio et mutuus complexus et diss unitas et ordo et providentia : si priora, quid es mixturæ fortuitæ et colluviei immorari cupiam? mihi curæ est, quam quomodo « terra fiam? » perturbor? Veniet enim ad me dissipatio, quidq Si altera sunt, veneror et tranquillo sum animo rectori.

11. Quando a rebus, quæ circumstant, quasi coactus es, cito ad te redi, neque ultra, quam n a tenore dimovearis : eo enim facilius concentu quo sæpius ad eum redieris.

12. Si novercam simul et matrem haberes, ill coleres, ad matrem tamen te frequentissime Harum instar nunc tibi aula est, et philosophi sæpe revertere et in ea acquiesce, per quam illic sunt tibi tolerabilia videntur, et tu ipse in bilis.

13. Quemadmodum jam de obsoniis atque ej liis imaginem animo concipimus, ut, hoc piscis ca illud cadaver avis aut porci, item, Falernum ess

ίριόν ἐστι σταφυλίου· καὶ ἡ περιπόρφυρος, ὀστέου, αἱματίῳ κόγχης δεδευμένα· καὶ ἐπὶ τὴν συνουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, καὶ σπασμοῦ μυξαρίου ἔκκρισις· οἷαι δὴ αὗταί στασίαι, καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾷν, οἷά τινά ποτ' ως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου στα τὰ πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾷν, καὶ τὴν ἱστοσεμνύνεται, περιαιρεῖν. Δεινὸς γὰρ ὁ τῦογιστής· καὶ ὅτε δοκεῖς μάλιστα περὶ τὰ καταγίνεσθαι, τότε μάλιστα καταγοητεύει. , ὁ Κράτης τί περὶ αὐτοῦ τοῦ Ξενοκράτους

πλεῖστα, ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενιάγεται, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας· τὰ δὲ ὑπὸ μετριωτέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον ποίλας· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ῆς ψυχῆς, οὐ μέντοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ , ἄλλως πως ἐντρεχὴς, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὸ δοαπόδων κεκτῆσθαι. Ὁ δὲ ψυχὴν λογικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν, οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ται· πρὸ ἁπάντων δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν λοκοινωνικῶς ἔχουσαν, καὶ κινουμένην διασώῳ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο συνεργεῖ.

μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγοτοῦ γινομένου δὲ ἤδη τι ἀπέσβη· ῥύσεις καὶ ; ἀνανεοῦσι τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ τὸν ῶνα ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ . Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ τί ἄν τις τούταραθεόντων ἐκτιμήσειεν, ἐφ' οὗ στῆναι οὐκ Ὥσπερ εἴ τίς τι τῶν παραπετομένων στρουλεῖν ἄρχοιτο· τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελή-Γοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον ιατος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνά-Ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα δοῦναι, ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν τὸ τὴν πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, ἣν χθὲς ν ἀποτεχθεὶς ἐκτήσω, ἀποδοῦναι ἐκεῖ, ὅθεν τὸ ἔσπασας.

Οὔτε τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον, οὔτε νεῖν, ὡς τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία, οὔτε τὸ αι κατὰ φαντασίαν, οὔτε τὸ νευροσπαστεῖσθαι ιν, οὔτε τὸ συναγελάζεσθαι, οὔτε τὸ τρέφεσθαι· ερ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς Τί οὖν τίμιον; Τὸ κροτεῖσθαι; Οὐχί. Οὐκ-ὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν κροτεῖσθαι· αἱ γὰρ παρὰ ῶν εὐφημίαι, κρότος γλωσσῶν. Ἀφῆκας οὖν δοξάριον· τί καταλείπεται τίμιον; Δοκῶ μὲν, τὸ ν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἴσχεσθαι, ἐφ' ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. Ἥ τε γὰρ ᾶσα τούτου στοχάζεται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ῆς ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον, πρὸς ὃ κατεσκεύασται·

uvulæ, prætextam oviculæ pilos, conchæ cruore infectos; de coitu, esse intestini frictionem et excretionem muci cum convulsione quadam — quales utique sunt rerum imagines, quæ res ipsas assequuntur easque penetrant, ut, quænam tandem eæ sint videre liceat — sic etiam per totam vitam nos facere oportet ac res, ubi vel maxime fide dignæ videantur, denudare et vilitatem earum spectare et externam speciem, qua superbiunt, tollere. Nam gravis impostor est fastus, et quando maxime putas, te res serias agere, tum maxime in fraudem inducit. Vide saltem, Crates quid de ipso Xenocrate dixerit.

14. Pleraque, quæ vulgus hominum admiratur, ad generalia rerum capita referuntur : alia quæ vi copulante aut natura continentur, lapides, arbores, ficus, vites, oleæ : alia, quæ paulo moderatiores admirantur, inter ea, quæ anima continentur, ut greges, armenta; alia, quibus urbaniores capiuntur, inter ea quæ anima rationali prædita sunt, non tamen universali, sed quatenus artium perita aut alia quadam sollertia excellit aut simpliciter *rationalis est*, ut servitiorum turbam possidere. Qui autem animam rationalem universalem et societatis amantem veneratur, nihil amplius cetera curat, ante omnia vero animum suum ita affectum et se moventem, ut rationi et civitati convenit, conservat et cognatum suum, ut idem consequatur, adjuvat.

15. Hæc properant fieri, illa properant fuisse, quin etiam ejus quod fit, jam aliquid evanuit : fluxus et mutationes mundum perpetuo renovant, quemadmodum immensum illud ævum continuus temporis lapsus novum semper præstat. In hoc igitur flumine ecquis horum, quæ præterlabuntur, quidquam in pretio habeat? perinde ac si quis prætervolantium passerculorum aliquem diligere cœpisset, is vero jam e conspectu abisset. Ejusmodi sane est vita cujusque, cujusmodi est exhalatio sanguinis aut spiritus ab aere attractio. Quale enim est, semel animam attrahere et efflare, quod quidem singulis temporis momentis facimus, tale etiam est, omnem illam respirandi facultatem, quam heri aut nudiustertius in ortu accepisti, eo reddere, unde eam primo hausisti

16. Neque quod perspiramur, ut stirpes, æstimatione dignum est, neque quod respiramus, ut pecudes et bellua, neque quod species rerum per visa nobis imprimuntur, neque quod agendi impetu huc illuc rapimur, neque quod congregamur et nutrimur : hoc enim perinde est atque alimenti quod superfluum est excernere. Quid igitur est, quod æstimatione dignum sit? Num plausu excipi? Nequaquam. Itaque nec linguarum plausu excipi : multitudinis enim laus quid aliud est, nisi linguarum strepitus? Sustulisti igitur gloriolam quoque; quid restat, quod æstimatione dignum sit? Hoc opinor, secundum propriam constitutionem et moveri et motum sistere, quo etiam et studia et artes ducunt. Nam etiam omnis ars id spectat, ut id, quod paratur aptum sit ad opus, ad quod paratur : et vi-

ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδάμνης, καὶ ὁ τοῦ κυνὸς ἐπιμελούμενος, τοῦτο ζητεῖ. Αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπί τι σπεύδουσιν· ὧδε οὖν τὸ τίμιον. Καὶ τοῦτο μὲν ἂν εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων περιποιήσῃ σεαυτῷ. Οὐ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; οὔτ' οὖν ἐλεύθερος ἔσῃ, οὔτε αὐτάρκης, οὔτε ἀπαθής. Ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφορᾶσθαι τοὺς ἀφελέσθαι ἐκεῖνο δυναμένους, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπὸ σοῦ· ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὸς ἐνδεῆ· προσέτι δὲ πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι· ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ σεαυτῷ τε ἀρεστόν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, ἐπαινοῦντα, ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ διατετάχασιν.

ιζ'. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φοραὶ τῶν στοιχείων. Ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν οὐδεμιᾷ τούτων, ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ ὁδῷ δυσεπινοήτῳ προϊοῦσα εὐοδεῖ.

ιη'. Οἷον ἐστίν, ὁ ποιοῦσι! τοὺς μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους εὐφημεῖν οὐ θέλουσιν· αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, οὓς οὔτε εἶδον ποτὲ, οὔτε ὄψονται, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται. Τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι περὶ σοῦ λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

ιθ'. Μὴ, εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον, τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν· ἀλλ' εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ οἰκεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

κ'. Ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι κατέδρυψέ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγεὶς πληγὴν ἐποίησεν. Ἀλλ' οὔτε ἐπισημαινόμεθα, οὔτε προσκόπτομεν, οὔτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον· καίτοι φυλαττόμεθα, οὐ μέντοι ὡς ἐχθρὸν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεως εὐμενοῦς. Τοιοῦτόν τι γινέσθω καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου· πολλὰ παρενθυμώμεθα τῶν οἷον προσγυμναζομένων. Ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἐκκλίνειν, καὶ μηδὲν ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

κα'. Εἴ τίς με ἐλέγξαι, καὶ παραστῆσαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω ἢ πράσσω, δύναται, χαίρων μεταθήσομαι· ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. Βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

κβ'. Ἐγὼ [δὲ] ἐμαυτοῦ καθῆκον ποιῶ· τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ· ἤτοι γὰρ ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ πεπλανημένα, καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

κγ'. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις, καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως· τοῖς δὲ ἀνθρώποις, ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. Ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ· καὶ μὴ διαφέρου πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξεις· ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται.

κδ'. Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ, ἀποθανόντες εἰς ταὐτὸ κατέστησαν· ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τοὺς αὐτοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους· ἢ διεσκεδάσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους.

nitor, qui vites colit, et qui equos domat et qui huic studet operi. Puerorum educatio et disc quem finem consequi student; ibi igitur id, quo tione dignum est; quod si bene habuerit, nihil tibi comparare studebis. Non desines multa alia Itaque nec liber eris, nec tibi sufficiens, neque turbationibus vacuus. Non enim fieri potest, qui æmuleris eosque suspectos habeas, qui illis te p sint, et insidias struas iis, qui id, quod a te tar tur, possident. Omnino necesse est te perturb illarum rerum indigeas, præterea sæpe de diis sed propriæ mentis verecundia et honor et te ti reddet et sociis commodum et diis consentienten quæcunque attribuunt et constituunt, laudibus cel

17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elen tutis autem motus nulla harum viarum fertur, s quædam res et via difficili comprehensu incede progreditur.

18. Quale est, quod faciunt! homines ejusden qui cum ipsis vivunt, eos laudare nolunt, ipsi ve ris, quos nec viderunt neque unquam videbunt plurimi faciunt. Hoc propemodum idem est, a res, quod prisci illi te non celebrarunt laudibus.

19. Noli, si quid tibi effectu difficile, opinari, id non posse præstare, sed si quid ab homine e eique est familiare, id te quoque assequi posse habe.

20. In palæstra vel unguibus *nos* laceravit illiso capite vulnus *nobis* inflixit. Verum neque neque offendimur, neque in posterum, ut insidia spectum habemus, quamquam cavemus, nec t quam ab hoste, neque cum suspicione, sed ben declinatione. Idem etiam in ceteris vitæ partib multa eorum, quæ faciunt, qui nobiscum quasi mine committuntur, animum non advertamu enim, ut dixi, declinare, et nec suspiciosum es odio illos habere.

21. Si quis me convincere mihique ostendere non recte sentire aut agere, læto animo ad mel gem redibo : veritatem enim sector, a qua nem læsus est, læditur autem, qui in errore suo et persistit.

22. Ego, quod meum est officium, facio : cete distrahunt; aut enim anima aut ratione carent, rarunt et viam ignorant.

23. Animantibus ratione carentibus omninoqu conditionibus tu, ut ratione præditus, ratione c magno ac libero animo fac utaris; hominibus præditis ita utere, ut communionis ratio postulat bus deorum auxilium implora nec tua intersit, q tempore hæc facturus sis : nam sufficient tres hor ctæ.

24. Alexander Macedo ejusque mulio post m idem redacti sunt : nam aut in easdem mund seminales redacti sunt, aut pariter in atomos disp

ιθυμήθητι, πόσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται, σωματικὰ ὁμοῦ ·· καὶ οὕτως οὐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, πάντα τὰ γινόμενα ἐν τῷ ἑνί τε καὶ σύμ- ὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσταται.

ἂν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντω- ια, μήτι κατεντεινόμενος προοίσῃ ἕκαστον εἰων; τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται, μήτι ἀντοργιῇ; ξαριθμήσῃ πράως προϊὼν ἕκαστον τῶν γραμ- ίτων οὖν καὶ ἐνθάδε μέμνησο, ὅτι πᾶν καθῆκον ὄν τινων συμπληροῦται. Τούτους δεῖ τη- αὶ μὴ θορυβούμενον, μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ραίνοντα, περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον.

ῶς ὠμόν ἐστι, μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ συμφέροντα; ὅπον τινὰ οὐ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, κκιτῇς, ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρονται γὰρ ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. — ἔχει οὕτως. — Οὐκοῦν δίδασκε, καὶ δείκνυε κτῶν.

θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας, καὶ ς νευροσπαστίας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, ρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας.

ἰσχρόν ἐστιν, ἐν ᾧ βίῳ τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, τὴν ψυχὴν προαπαυδᾷν.

ρα, μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς· γίνεται ήρησον οὖν σεαυτὸν ἁπλοῦν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, ἀομψον, τοῦ δικαίου φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, γον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. Ἀγώ- ι τοιοῦτος συμμείνῃς, οἷόν σε ἠθέλησε ποιῆσαι ι. Αἰδοῦ θεοὺς, σῶζε ἀνθρώπους. Βραχὺς ὁ καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ κοινωνικαί. Πάντα, ὡς Ἀντωνίνου μαθητής· τῶν κατὰ λόγον πρασσομένων εὔτονον ἐκείνου, μαλὲς πανταχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ εὔδιον πότου, καὶ τὸ μειλίχιον, καὶ τὸ ἀκενόδοξον, καὶ τὴν κατάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον· καὶ ος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκε, μὴ πρότερον εὖ μάλα καὶ σαφῶς νοήσας· καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς αὐτὸν μεμφομένους, μὴ ἀντιμεμφόμενος· καὶ οὐδὲν ἔσπευδεν· καὶ ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο· ἀκριβὴς ἦν ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων· καὶ οὐκ ης, οὐ ψοφοδεὴς, οὐχ ὑπόπτης, οὐ σοφιστής· ; ὀλίγοις ἀρκούμενος, οἷον οἰκήσει, στρωμνῇ, , τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ· καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μα- ος καὶ οἷος μὲν ἐν τῷ μέχρι ἑσπέρας διὰ τὴν λι- πτεν, μηδὲ τοῦ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα παρὰ νύκτα ὥραν χρῄζων· καὶ τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ιλίαις αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι (τῶν) ἀντιβαινόν- ρῆσιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν, ι δεικνύοι κρεῖττον· καὶ ὡς θεοσεβὴς χωρὶς δει- νίας· ἵν' οὕτως εὐσυνειδήτῳ σοι ἐπιστῇ ἡ τελευ- ρα, ὡς ἐκείνῳ.

Ἀνάνηψε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτόν. Καὶ ἐξυπνι-

25. Considera, quam multa uno eodemque temporis puncto in uniuscujusque nostrum et animo et corpore fiunt: atque ita non miraberis, si multo plura, imo vero omnia, in uno hoc atque universo, quod mundum vocamus, simul exsistunt.

26. Si quis te interrogaverit, Antonini nomen quo pacto scribatur, num magna vocis contentione singulas edes literas? Quid igitur? si tibi irascuntur, numquid tu vicissim iis irasceris? nonne *illi* placide omnes ac singulas enumerabis literas? Sic igitur etiam istic memento, omne officium quibusdam numeris absolvi, quos te oportet servare, et nec perturbatum, neque aliis indignantibus vicissim indignantem recta pergere ad id, quod propositum est.

27. Quam durum est, non ea permittere hominibus quæ ad se pertinere sibique conducere opinantur! attamen quodammodo non permittis, ut hoc faciant, quum ægre fers, illos peccare; feruntur enim omnino ad ea, quæ ad se pertinere sibique conducere ipsis videntur. — Verum res non ita habet. — Tu igitur id doce et ostende sine indignatione.

28. Mors, quies a sensuum repercussione, ab impulsu affectuum animi quasi fidiculis trahentium, a discursibus mentis et a carnis ministerio.

29. Turpe est, in qua vita corpus non succumbit, in ea prius succumbere animam.

30. Cave, ne in mores Cæsareos degeneres, ne inficiaris: solet enim fieri. Serva te igitur simplicem, bonum, integrum, gravem, ab elegantiæ studio alienum, justitiæ studiosum, pium in deos, benevolum, tuorum amantem, et ad officia præstanda strenuum. Adnitere, ut talis permaneas, qualem te facere voluit philosophia: venerare deos; prospice saluti hominum. Brevis vita est et unus fructus vitæ terrestris, sancta animi affectio et actiones societati utiles. Omnia ut Antonini discipulus: constantem illius firmitatem in iis, quæ naturæ convenienter aguntur, et æquabilitatem in omnibus rebus et sanctitatem et vultus serenitatem et comitatem et gloriæ inanis contemptum et diligens in rebus percipiendis studium et quemadmodum ille omnino nihil prætermisit priusquam sedulo id consideraverat et accurate intellexerat; quemadmodum ille tulit eos, qui immerito eum reprehendebant neque eos vicissim reprehendebat; quemadmodum ad nihil festinabat; ut non delationes admisit; ut accuratus ille erat morum actionumque explorator; neque calumniator, nec meticulosus, nec suspiciosus, nec sophista; et quam paucis erat contentus, velut domo, strato, veste, victu, famulitio; ut laboris tolerans et leni animo. Poterat idem propter victus tenuitatem in eodem usque ad vesperam versari nec nisi con sueta hora excernere ei necesse erat: constantiam ejus et æquabilitatem in amicitiis colendis, facile ferre eos, qui sententias ejus libere impugnabant, atque gaudere, si quis melius aliquid proferret; et quam pius in deos sine superstitione — ut tibi bene factorum conscio, sicut illi, obveniat hora novissima.

31. Redi ad sobrietatem et revoca te. Somno iterum

σθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔϐλεπες.

λϐ'. Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. Τῷ μὲν οὖν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα· οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρεσθαι. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. Ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. Καὶ τούτων μέντοι, ἃ περὶ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται· τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρῳχηκότα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

λγ'. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ ποῦς τὰ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὰ τῆς χειρός. Οὕτως οὖν οὐδὲ ἀνθρώπῳ, ὡς ἀνθρώπῳ, παρὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

λδ'. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταὶ, κίναιδοι, πατραλοῖαι, τύραννοι;

λε'. Οὐχ ὁρᾷς, πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἁρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἧσσον μέντοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀποστῆναι οὐχ ὑπομένουσιν; Οὐ δεινὸν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς, μᾶλλον αἰδέσονται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς;

λς'. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνίαι τοῦ κόσμου· πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου· Ἄθως βωλάριον τοῦ κόσμου· πᾶν τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. Πάντα μικρὰ, εὔτρεπτα, ἐναφανιζόμενα. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, ἀπ' ἐκείνου τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. Καὶ τὸ χάσμα οὖν τοῦ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακουργία, ὡς ἄκανθα, ὡς βόρϐορος, ἐκείνων ἐπιγεννήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. Μὴ οὖν αὐτὰ ἀλλότρια τούτου, οὗ σέϐεις, φαντάζου· ἀλλὰ τὴν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζου.

λζ'. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται· πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

λη'. Πολλάκις ἐνθυμοῦ τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί· καὶ γὰρ ἄλλῳ ἄλλο ἑξῆς ἐστι· τοῦτο δὲ διὰ τὴν τονικὴν κόνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς οὐσίας.

λθ'. Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν· καὶ οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

μ'. Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ, πρὸς ὃ κατεσκεύασται, ποιεῖ, εὖ ἔχει· καίτοι ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκποδών. Ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ φύσεως συνεχομένων ἔνδον ἐστὶ καὶ παραμένει ἡ κατασκευάσασα δύναμις· καθὸ καὶ μᾶλλον αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ, καὶ νομίζειν, ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα ταύτης ἔχῃς καὶ διεξάγῃς, ἔχειν σοι

excusso quum intellexeris, somnia fuisse, quæ babant, vigilans denuo hæc intuere, quemadn intuitus es.

32. Ex corpusculo consto et anima. Corpusc rentia sunt omnia : non enim possunt ejus diffe autem indifferentia sunt, quæcunque non s actiones; quæcunque autem sunt ejus actiones, i ejus sitæ sunt omnes. Ex his tamen eæ tantu *sunt*, quæ circa id, quod præsens est, versar enim futuræ sunt ejus actiones aut præteritæ, nunc indifferentes.

33. Neque manui labor est neque pedi contra quamdiu pes facit, quod pedis est, et manus, q est. Sic igitur neque homini ut homini, labor naturam, quamdiu facit, quod hominis est. Qu tra naturam ejus non est, nec malum ei est.

34. Quantis voluptatibus delectati sunt latron parricidæ, tyranni?

35. Videsne, ut qui illiberales profitentur art tenus quidem ad imperitos se accommodent, n tamen artis rationem retineant neque ab ea dis tineant? Nonne turpe est, architectum ac med suæ rationem magis vereri, quam hominem suar tionem, quæ ei cum diis communis est?

36. Asia, Europa, anguli mundi : omne mar mundi : Athos, glebula mundi : omne quod inst punctum ævi : omnia parva, caduca, evanida : veniunt, a communi illo principatu profecta, ve quentiam. Itaque etiam leonis rictus et vener ferum et noxium quidvis, ut spina, ut lutum, l illarum et pulcrarum rerum appendices agnatæ s igitur ea ab eo, quem colis, aliena opinari, veru fontem tecum perpende.

37. Qui præsentia cernit, omnia vidit, quæ fuerunt et in infinitum usque erunt : omnia eni generis ejusdemque formæ sunt.

38. Sæpe tecum perpende rerum omnium, qua sunt, connexum et mutuam rationem : quodam omnia inter se sunt implicita et eatenus inter nam alii consequens est hoc per tendentem co conspirationem et unitatem materiæ.

39. Quibus sorte addictus es rebus, iis te acco quibuscum forte conjunctus es hominibus, eos que vero, prosequere.

40. Organum, instrumentum, vas quodlibet, fabricatum est, id facit, bene habet, quamqua condidit, opifex abiit : in iis vero, quæ a natura intus est et permanet quæ condidit vis. Proind eam vereri te oportet atque existimare, si secun

τὰ νοῦν. Ἔχει δὲ οὕτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ
ιυτοῦ.

) τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποστήσῃς σαυτῷ
κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ
ακοῦ, ἢ τὴν ἀπότευξιν τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ,
ί σε θεοῖς· καὶ ἀνθρώπους δὲ μισῆσαι, τοὺς
ας, ἢ ὑποπτευομένους ἔσεσθαι, τῆς ἀποτεύ-
ῆς περιπτώσεως· καὶ ἀδικοῦμεν δὴ πολλὰ,
ὸς ταῦτα διαφοράν. Ἐὰν δὲ μόνα τὰ ἐφ'
ι καὶ κακὰ κρίνωμεν, οὐδεμία αἰτία κατα-
οὔτε θεῷ ἐγκαλέσαι, οὔτε πρὸς ἄνθρωπον
σιν πολεμίου.

ίντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν
ὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως·
τοὺς καθεύδοντας, οἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐρ-
λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γι-
Ἄλλος δὲ κατ' ἄλλο συνεργεῖ· ἐκ περιουσίας
ιρόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ
γινόμενα. Καὶ γὰρ τοῦ τοιούτου ἔχρῃζεν
Λοιπὸν οὖν σύνες, εἰς τίνας ἑαυτὸν κατα-
εῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται ὁ
ικῶν, καὶ παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι τῶν
καὶ συνεργητικῶν. Ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο
, οἷος ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος ἐν τῷ
ῦ Χρύσιππος μέμνηται.

ῆτι ὁ ἥλιος τὰ τοῦ ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτι ὁ
τὰ τῆς Καρποφόρου; τί δὲ τῶν ἄστρων ἕκα-
διάφορα μὲν, συνεργὰ δὲ πρὸς ταὐτόν;

μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ
ὀφειλόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο·
ρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον· κακοποιῆσαι
ίνα αἰτίαν ἔμελλον ὁρμᾷν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ
οῦ μάλιστα προνοοῦνται, ἐκ τούτου περιεγέ-
ἐ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ,
κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς κατ' ἐπα-
καὶ ταῦτα συμβαίνοντα ἀσπάζεσθαι καὶ
εῖλω. Εἰ δ' ἄρα περὶ μηδενὸς βουλεύονται,
μὲν οὐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ εὐχώ-
ὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράσσωμεν, ἅπερ
πρὸς παρόντας καὶ συμβιοῦντας τοὺς θεοὺς
. Εἰ δὲ ἄρα περὶ μηδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς
ει, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι περὶ ἐμαυτοῦ βουλεύεσθαι·
τὶ σκέψις περὶ τοῦ συμφέροντος. Συμφέρει
, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν καὶ φύσιν·
ύσις λογικὴ καὶ πολιτική· πόλις καὶ πατρὶς,
ντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ
Τὰ ταῖς πόλεσιν οὖν ταύταις ὠφέλιμα, μόνα
γαθά.

ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέ-
ι τοῦτο. Ἀλλ' ἔτι ἐκεῖνο ὡς ἐπίπαν ὄψει
ξας, ὅσα ἀνθρώπῳ, καὶ ἑτέροις ἀνθρώποις.
ν δὲ νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβα-

ὅσπερ προσίσταταί σοι τὰ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ

habeas et degas, omnia tibi ex animi sententia habere: sic etiam universo omnia ex sui animi sententia se habent.

41. Si quid eorum, quæ arbitrii tui non sunt, bonum malumve esse in animum induxeris; non poterit non fieri, quin, si istiusmodi vel in malum incideris vel bono excideris, de diis queraris, homines autem oderis, ut qui auctores sint aut ex suspicione tua futuri sint ut altero excidas, in alterum incidas. Et utique multa injuste facimus idcirco, quod illarum rerum nostra interest. Quod si ea sola, quæ in nostra sunt potestate, bona malaque censeamus, nulla jam restat causa, cur deum accusemus aut contra homines inimici partes geramus.

42. Omnes ad unum eundemque effectum operam conferimus, alii scientes et intelligentes, alii quod faciunt nescientes; quemadmodum etiam dormientes Heraclitus, opinor, operarios esse dixit et conferre ad ea, quæ in mundo fiant. Alius vero alio modo operam confert, ex abundantia vero etiam is, qui queritatur et iis, quæ fiunt, reniti conatur eaque tollere; nam tali quoque homine mundo opus erat. Igitur quod reliquum est tu cogita, quorum in numerum te referas: ille enim, qui rerum universitatem administrat, omnino bene te utetur atque te in partem operariorum eorumque, quæ opus adjuvant, recipiet: tu autem cave, ne talis pars fueris, qualis in fabula vilis ac ridiculus versus, cujus meminit Chrysippus.

43. Numquid sol quæ pluviæ sunt facere cupit? numquid Æsculapius quæ Frugiferæ sunt? Quid siderum quodvis? nonne, quamquam diversa, idem opus adjuvant?

44. Si quidem dii de me iisque quæ mihi evenire oportet, consuluerunt, bene consuluerunt; etenim consilii expertem esse deum ne ad cogitandum quidem facile est; ut autem mihi malefaciendi consilium caperent, quænam eos causa impulisset? Quid enim ipsis aut communitati, cujus maximam curam gerunt, inde accederet? Sin de me privatim nihil, de rebus universi certe consuluerunt, ex quibus quum ea quoque, quæ mihi eveniunt, necessario consequantur, amplecti hæc debeo atque diligere. Sin vero de nulla prorsus re consuluerunt — credere tamen non fas est aut neque sacra faciamus neque preces fundamus, neque per eos juremus neque alia faciamus, quæ quidem singula facimus tanquam diis nobis præsentibus et nobiscum viventibus — sin vero, inquam, de nulla mearum rerum consuluere, mihi quidem licet de me ipso consilium capere. Mea autem deliberatio ad id quod utile est, spectat: utile vero cuivis est, quod constitutioni ipsius ac naturæ convenit: natura autem mea rationalis est et societatis amans: civitas et patria mihi, ut Antonino, Roma, ut homini, mundus; his igitur civitatibus quæ utilia sunt, ea mihi sola sunt bona.

45. Quæcunque singulis eveniunt, ea universo prosunt: hoc suffecerit. Verum præterea illud, quod, si animum adverteris, ubique videbis, quæcunque homini etiam aliis hominibus *prodesse*. Vocabulum « utilis » nunc vulgari sensu de rebus mediis accipias.

46. Quemadmodum te tædio afficiunt, quæ in amphithea-

καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοειδὲς προσκορῆ τὴν θέαν ποιεῖ· τοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ βίου πάσχειν· πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. Μέχρι τίνος οὖν;

μζ'. Ἐννόει συνεχῶς παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας· ὥστε κατιέναι τοῦτο μέχρι Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀριγανίωνος. Μέτιθι νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης· τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον· τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι· ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἵππαρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, πανοῦργοι, αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἐπικήρου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλευασταὶ, οἷον Μένιππος, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. Περὶ πάντων τούτων ἐννόει, ὅτι πάλαι κεῖνται. Τί οὖν τοῦτο δεινὸν αὐτοῖς; τί δαὶ τοῖς μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; ἓν ὧδε πολλοῦ ἄξιον; τὸ μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης εὐμενῆ τοῖς ψεύσταις καὶ ἀδίκοις διαβιοῦν.

μη'. Ὅταν εὐφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων· οἷον, τοῦ μὲν τὸ δραστήριον, τοῦ δὲ τὸ αἰδῆμον, τοῦ δὲ τὸ εὐμετάδοτον, ἄλλου δὲ ἄλλο τι. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνει, ὡς τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν, ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίπτοντα. Διὸ καὶ πρόχειρα αὐτὰ ἑκτέον.

μθ'. Μήτι δυσχεραίνεις, ὅτι τοσῶνδέ τινων λιτρῶν εἶ, καὶ οὐ τριακοσίων; οὕτω δὲ καὶ ὅτι μέχρι τοσῶνδε ἐτῶν βιωτέον σοι, καὶ οὐ μέχρι πλείονος· ὥσπερ γὰρ τῆς οὐσίας ὅσον ἀφώρισταί σοι στέργεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου.

ν'. Πειρῶμεν πείθειν αὐτούς. Πρᾶττε δὲ καὶ (αὐτῶν) ἀκόντων, ὅταν τῆς δικαιοσύνης ὁ λόγος οὕτως ἄγῃ. Ἐὰν μέντοι βίᾳ τις προσχρώμενος ἐνίστηται, μετάβαινε ἐπὶ τὸ εὐάρεστον καὶ ἄλυπον, καὶ συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει· καὶ μέμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς, ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων οὐκ ὀρέγου. Τίνος οὖν; τῆς τοιᾶσδέ τινος ὁρμῆς. Τούτου δὲ τυγχάνεις· ἐφ' οἷς προήχθημεν, ταῦτα γίνεται.

να'. Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδιον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει· ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν· ὁ δὲ νοῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

νβ'. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ· αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν ποιητικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων.

νγ'. Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγόμενον γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος γίνου.

νδ'. Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει.

νε'. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον, ἢ πῶς

tro et ejusmodi locis spectantur, quippe quæ qu
semper ejusdemque generis sint, quæ spectantur,
satietatem afferant, idem te in tota vita pati n
Cuncta enim sursum deorsum eadem et ex iisdem
que igitur?

47. Considera perpetuo, omnis generis omni
studiorum et gentium homines mortuos, ita u
stionem, Phœbum, Origanionem descendas. Tr
ad alia genera. Eodem nos concedere oportet, q
tores diserti, tot philosophi venerabiles, Heraclit
goras, Socrates, tot prisci heroes, tot postea im
tyranni, post hos Eudoxus, Hipparchus, Archin
porro acutis præditi ingeniis, magnanimi, laborio
arrogantes, ipsi denique vitæ hominum caducæ
durantis subsannatores, ut Menippus et omnes h
ris. Hos omnes cogita jamdudum jacere: quid
inde mali? quid vero iis, qui ne nominantur quide
hic magni æstimandum, ut ipse veritatem et ju
lens erga mendaces et injustos benevolum te præ

48. Si quando te exhilarare tibi libet, in ment
voca virtutes eorum, qui tecum vivunt, ut hujus
in negotiis obeundis, illius verecundiam, hujus
tiam, illius aliam aliquam; nihil enim ita animu
quam imagines virtutum in moribus eorum, qui
vitur, expressæ et quam frequentissime visui sese
Quamobrem ad manum eas fac habeas.

49. Numquid ægre fers, te tot pondo nec tr
esse? Sic vero etiam, quod tot annos neque ult
rus es; quemadmodum enim, quantum materi
gnatum est, tanto es contentus, sic etiam quo
tempus.

50. Conemur iis persuadere. Verum etiam
age, quum justitiæ ratio sic exigit: si quis tar
resistit, ad lenitatem et tranquillitatem te trans
impedimento ad aliam virtutem *exercendam*; a
te cum exceptione rem aggredi, neque ea te vol
fieri nequeant. Quid igitur? ut talem agendi c
beas; atque hunc assequeris: ad quæ impulsi
fiunt

51. Gloriæ cupidus in aliena actione bonum s
esse opinatur; voluptati deditus in sua ipsius
ratione utens in sua ipsius actione.

52. Licet de hac re nihil opinari, neque anim
ri; res enim ipsæ non ea sunt natura, ut judicia
gant.

53. Adsuesce iis, quæ ab alio dicuntur, anim
adhibere, et, quantum fieri potest, in dicentis

54. Quod examini non prodest, neque api pr

55. Si vectores gubernatori, ægroti medico m

ργάζη τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς
ιένοις ὑγιεινόν;
ὅσοι, μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη
στιν;
περιῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται· καὶ λυσσο-
ῦδωρ φοβερόν· καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον κα-
ὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν
ιένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτεριῶντι, καὶ ὁ ἰὸς
κτῳ;
τὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βιοῦν σε οὐδεὶς
κρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως οὐδέν σοι

εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα
α, καὶ δι' οἵων ἐνεργειῶν. Ὡς ταχέως ὁ
καλύψει· καὶ ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ.

στὶ κακία; — Τοῦτ' ἔστιν, ὃ πολλάκις
ἐπὶ παντὸς δὲ τοῦ συμβαίνοντος πρόχειρον
ὅτό ἐστιν, ὃ πολλάκις εἶδες. Ὅλως ἄνω
τὰ εὑρήσεις, ὧν μεσταὶ αἱ ἱστορίαι αἱ
μέσαι, αἱ ὑπόγυιοι· ὧν νῦν μεσταὶ αἱ πό-
οἰκίαι. Οὐδὲν καινόν· πάντα καὶ συνήθη
ίνια.
ὀγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι,
καταλληλοι αὐτοῖς φαντασίαι σβεσθῶσιν;
ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοί ἐστι. Δύναμαι πε-
δεῖ, ὑπολαμβάνειν· εἰ δύναμαι, τί ταράσ-
ξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν
τν. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ· ἀναβιῶναί
· ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἑώρας· ἐν
τὸ ἀναβιῶναι·
τῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, ποί-
ι, διαδορατισμοί, κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμ-
ίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς, μυρμή-
ορίαι καὶ ἀχθοφορίαι, μυϊδίων ἐπτοημένων
στιγλλάρια νευροσπαστούμενα. Χρὴ οὖν ἐν
νῶς μὲν καὶ μὴ καταφρυαττόμενον ἑστάναι·
εἶν μέντοι, ὅτι τοσούτου ἄξιος ἕκαστός ἐστιν,
τι ταῦτα, περὶ ἃ ἐσπούδακεν.
ατὰ λέξιν παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις,
ίστην ὁρμὴν τοῖς γινομένοις. Καὶ ἐπὶ μὲν
εὐθὺς ὁρᾷν, ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά·
ἑτέρου παραφυλάσσειν, τί τὸ σημαινό-

ρον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς τοῦτο, ἢ οὔ;
κεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ
ῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. Εἰ δὲ μὴ ἐξαρ-
παραχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ κρεῖττον
, ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ· ἢ πράσσω,
, προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον κατὰ πρόσ-
ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι τὸ εἰς τὴν κοινω-
αίριον καὶ χρήσιμον. Ὅ τι γὰρ ἂν δι'

num ad aliud aliquid animum adverterent, quam ut ipse navigantibus salutem, ægrotantibus sanitatem pararet?

56. Quam multi, quibuscum mundum intravi, jam excesserunt!

57. Aurigine affectis mel amarum videtur, et iis, qui a cane rabido morsi sunt, aqua formidini est, et pueris pila res pulcra. Quid igitur irascor? an vero minus valere putas falsam opinionem, quam apud lymphaticum bilem, apud arquatum virus?

58. Quominus secundum tuæ naturæ rationem agas, nemo te impediet : contra communis naturæ rationem nihil tibi accidet.

59. Quales sunt, quibus placere student et qualia ob emolumenta et qualibus actionibus! Quam cito ævum omnia abscondet et quam multa jam abscondidit!

LIBER VII.

1. Quid est malitia? Id est, quod sæpe vidisti. Quidquid accidat, hoc tibi in promptu sit, esse id, quod sæpe videris. Omnino sursum deorsum eadem deprehendes, quibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, recentes, quibus nunc refertæ urbes et domus. Nihil novi, omnia et usitata et brevi tempore durantia.

2. Placita qua alia ratione aboleri possunt, quam visis quæ iis respondent, exstinctis? quæ ut* non * suscites continenter, in tua potestate situm est. Possum, quod oportet, hac de re existimare; si possum, quid animo perturbor? quæ extra mentem sunt, omnino nihil ad mentem meam. Sic affectus sis, et rectus es; reviviscere tibi licet; intuere rursus res, ut eas intuitus es : in eo enim situm est reviviscere.

3. Inane pompæ studium, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, ossiculum canibus projectum, offula in piscinas injecta, formicarum ærumnæ et bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis commota. Oportet igitur in his benevolo animo et sine ferocia consistere, animadvertere tamen, tanti quemvis esse, quanti sint ea, in quibus studium ponat.

4. In sermone iis, quæ dicuntur, animum advertere te oportet, in agendi impetu iis, quæ fiunt, atque hic videre, ad quem finem referantur, illic observare, quid sit, quod significetur.

5. Sufficitne mens mea ad hanc rem, necne? Si sufficit, ea utor ad rem efficiendam ut instrumento ab universi natura mihi dato : sin minus, aut hoc opus illi concedo, qui me melius id exsequi potest, * si modo id me deceat, aut ipse pro viribus perago, adsumpto mihi auxiliario, qui mentis meæ opera adjutus id efficere possit, quod societati hoc ipso tempore tempestivum et utile est; quidquid enim

ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον.

ς'. Ὅσοι μέν, πολυύμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθῃ παραδέδονται· ὅσοι δέ, τούτους ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκποδών.

ζ'. Μὴ αἰσχύνου βοηθούμενος· πρόκειται γάρ σοι ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον, ὡς στρατιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. Τί οὖν, ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τὴν ἔπαλξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυνατὸν ᾖ τοῦτο;

η'. Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω· ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

θ'. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. Συγκατατέτακται γάρ, καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. Κόσμος τε γὰρ εἷς ἐξ ἁπάντων, καὶ Θεὸς εἷς διὰ πάντων, καὶ οὐσία μία, καὶ νόμος εἷς, λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν ζώων, καὶ ἀλήθεια μία· εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν ὁμογενῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετεχόντων ζώων.

ι'. Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ· καὶ πᾶν αἴτιον εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον τάχιστα ἀναλαμβάνεται· καὶ παντὸς μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

ια'. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἐστί, καὶ κατὰ λόγον.

ιβ'. Ὀρθός, ἢ ὀρθούμενος.

ιγ'. Οἷόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη τοῦ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ἐν διεστῶσι τὰ λογικὰ, πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. Μᾶλλον δέ σοι ἡ τούτου νόησις προσπεσεῖται, ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι μέλος εἰμὶ τοῦ ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. Ἐὰν δὲ [διὰ τοῦ ῥῶ στοιχείου] « μέρος » εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, οὔπω ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τοὺς ἀνθρώπους· οὔπω σε καταληπτικῶς εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν· ἔτι ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς· οὔπω ὡς αὐτὸν εὖ ποιῶν.

ιδ'. Ὃ θέλει, ἔξωθεν προσπιπτέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπτώσεως ταύτης δυναμένοις. Ἐκεῖνα γάρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθόντα· ἐγὼ δέ, ἐὰν μὴ ὑπολάβω, ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, οὔπω βέβλαμμαι. Ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

ιε'. Ὅ τι ἄν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι, ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, ὅ τι ἄν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

ις'. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ οὐκ ἐνοχλεῖ, οἷον λέγω, οὐ φοβεῖ ἑαυτὸ, εἰς ἐπιθυμίαν. Εἰ δέ τις ἄλλος αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑποληπτικῶς οὐ τρέψει εἰς τοιαύτας τροπάς. Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει· τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, οὐδὲν μὴ πάθῃ. Οὐ γὰρ ἥξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην· ἀπροσδεές ἐστιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονι-

vel per me vel per alium facio, eo spectare debet, ut muni societati utile et consentaneum sit.

6. Quam multi, qui clarissimi fuerunt, jam obli traditi sunt! quam multi, qui eos celebrarunt, e sublati!

7. Auxilii ne te pudeat : tibi enim propositum es quod tuum est facere, ut militi in mœnium oppugnat Quid igitur, si claudicans ad propugnaculum solus ad dere nequeas, cum alio autem id fieri possit?

8. Futura ne te perturbent; venies enim ad ea, si erit, eadem ratione instructus, qua nunc ad præsentia ris.

9. Omnia inter se implexa sunt, et sanctum vinc et nihil fere alterum ab altero alienum; nam inter se e composita sunt et simul eundem mundum exornant. et unus mundus ex omnibus, et unus Deus in omnib una lex, ratio omnibus animalibus ratione præditis munis, et una veritas, si quidem etiam una est pe animalium ejusdem generis et ejusdem rationis p pum.

10. Quidquid materia constat, id celerrime in u materiam evanescit, et quidquid causam continet, in o rerum rationem celerrime recipitur, et cujusvis rei ria celerrime in ævo sepelitur.

11. Animali ratione prædito eadem actio et secund turam et secundum rationem est.

12. Rectus aut erectus.

13. Quam rationem in unitis membra corporis h eandem in dissitis obtinent ea, quæ ratione sunt p ad unam quandam mutuam operam comparata. autem hujus rei cogitatio animum tuum tanget, si tibi ipse dixeris : « membrum sum ejus, quod ex præditis compositum est, corporis. » Sin vero « par lius te esse dicis, nondum ex animo diligis homines dum te simpliciter delectat bene facere; adhuc quod fieri decet id duntaxat facis, non tanquam bene faciens.

14. Quidquid velit, extrinsecus accidat iis, quæ casu affici possunt; illa enim quæ affecta sunt, co tur, si velint; ego vero, si id, quod accidit, ma censeo, nondum lædor : licet autem mihi non op

15. Quidquid aliquis vel faciat vel dicat, me pro oportet, non aliter ac si aurum aut smaragdus aut semper hoc diceret : Quidquid vel faciat aliquis vel me smaragdum esse oportet et colorem meum retin

16. Principalis animi pars se ipsa non pertur volo, se ipsa non in terrorem* doloremve injicit; quis alius eam terrere aut ei dolorem afferre potest, nam se ipsa non talibus dabit motibus opinando : o lum ne quid patiatur, sibi curæ habeat, si potest quid patitur, queratur : animula autem quæ terre let et de his omnino opinatur, nihil patietur; nam

* trahes in tale judicium. Nullius rei, quantum attinet, indigens est animi principatus, nisi sib

μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ· κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ
ι, καὶ ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ
δίζῃ.

Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν. Τί
ποιεῖς, ὦ φαντασία; ἀπέρχου, τοὺς θεούς σοι!
;· οὐ γὰρ χρῄζω σου. Ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ
θος. Οὐκ ὀργίζομαί σοι· μόνον ἄπιθι.

Δοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς
ῆς γενέσθαι; τί δαὶ φίλτερον, ἢ οἰκειότερον τῇ
ν φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λούσασθαι δύνασαι, ἐὰν
λα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ
μα μεταβάλῃ; ἄλλο δέ τι τῶν χρησίμων δύνα-
ιλεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; Οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὅτι
ι τὸ σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι καὶ ὁμοίως
ν τῇ τῶν ὅλων φύσει;

Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου,
ύεται πάντα τὰ σώματα, τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ
ὡς τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. Πόσους ἤδη
ρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπι-
καταπέπωκε; τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ παντὸς οὑτι-
κ ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος προσπιπτέτω.

Μὲ ἓν μόνον περισπᾷ, μή τι αὐτὸς ποιήσω, ὃ
κευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ
θέλει.

Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη· ἐγγὺς δὲ
ν περὶ σοῦ λήθη.

Ἴδιον ἀνθρώπου τὸ φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας.
γίνεται, ἐὰν συμπροσπίπτῃ σοι, ὅτι καὶ συγ-
αὶ δ' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι, καὶ
λίγον ἀμφότεροι τεθνήξεσθε, καὶ πρὸ πάντων,
βλαψέ σε· οὐ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον
, ἢ πρόσθεν ἦν.

Ἡ τῶν ὅλων φύσις ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κη-
μὲν ἱππάριον ἔπλασε· συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς
ύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ· εἶτα εἰς ἄλλο
τον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη. Δεινὸν
τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ, ὥσπερ οὐδὲ τὸ
ῆναι.

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν,
λάκις ἐναποθνήσκειν ᾖ πρόσχημα, ἢ τὸ τελευ-
σθέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι.
ι τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν
Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰ-
, τίς ἔτι τοῦ ζῆν αἰτία;

Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὔπω μεταβαλεῖ ἡ τὰ
ποῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν
καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων οὐσίας, ἵνα ἀεὶ
ὁ κόσμος.

Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ, εὐθὺς ἐνθυμοῦ, τί
ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. Τοῦτο γὰρ ἰδὼν,
; αὐτὸν, καὶ οὔτε θαυμάσεις, οὔτε ὀργισθήσῃ.
ὲρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμ-
ἢ ἄλλο ὁμοειδές. Δεῖ οὖν συγγινώσκειν. Εἰ

digentiam faciat, eaque de causa etiam sine perturbatione est, neque impediri potest, nisi se ipse perturbet et impediat.

17. Felicitas est bonus genius seu bonum. Quid igitur hic facis, phantasia? Abi, per deos! ut accessisti : nihil enim te opus habeo. Accessisti autem e prisca consuetudine : non succenseo tibi; abi tantum!

18. Mutationem quis metuit? Quid vero fieri potest sine mutatione? quid vero gratius aut familiarius universi naturæ? tune ipse balneo uti potes, nisi lignis mutatis? num ali, nisi cibis mutatis? num quid aliud perfici potest sine mutatione? Non igitur vides par esse tui mutationem et pariter necessariam universi naturæ?

19. Per rerum omnium materiam, tanquam per torrentem, transeunt omnia corpora, universo cognata et cooperantia, ut nostræ inter se partes. Quot jam Chrysippos, quot Socrates, quot Epictetos ævum absorpsit! Idem vero et de quovis homine et de quavis re tibi succurrat!

20. Me hoc unum sollicitum tenet, ne quid ipse faciam, quod hominis conditio nolit aut sic nolit aut nunc nolit.

21. Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris : instat, quo omnes tui obliti erunt.

22. Homini proprium, etiam eos, qui offendunt, diligere : hoc autem fit tum, quum tibi succurrit, et cognatos tibi esse, et inscios invitosque peccare, et paulo post utrumque vestrûm esse moriturum, et ante omnia te ab ea non esse læsum; non enim principatum animi tui deteriorem reddidit, quam antea erat.

23. Universitatis natura ex universa materia, tanquam ex cera, nunc equuleum effinxit, nunc, hoc dissoluto, materia ejus ad arborem gignendam usa est, tum ad homunculum, deinde ad aliud quidpiam : horum autem quodlibet ad brevissimum temporis spatium subsistit. Iniquum autem nequaquam est arculæ dissolvi, ut neque compingi.

24. Iratus vultus admodum contra naturam, quum sæpe immoriatur decus et ad extremum ista exstinguatur, ut omnino suscitari nequeat : atque ex hoc ipso fac intelligas, etiam contra rationem esse. Nam si etiam conscientia peccandi abibit, quænam erit vivendi causa?

25. Quæcunque vides, hæc omnia jamjam natura, quæ res omnes administrat, mutabit, aliaque ex eorum materia faciet, et ex horum rursus alia, ut mundus semper sit novus.

26. Si quando aliquis aliquid in te peccavit, statim considera, qua boni aut mali opinione ductus peccaverit, hoc enim intellecto, misereberis illius, neque aut miraberis aut succensebis; nam aut et ipse idem, quod ille, adhuc bonum opinaris aut aliud ejusdem generis : oportet igitur

δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνεις τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ῥᾷον εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παροῤῥῶντι.

κζ'. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα· ἀλλὰ τῶν παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ὑπομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν. Ἅμα μέντοι φυλάσσου, μὴ, διὰ τοῦ οὕτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσῃς ἐκτιμᾷν αὐτὰ, ὥστε, ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι.

κη'. Εἰς αὐτὸν συνειλοῦ. Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο γαλήνην ἔχοντι.

κθ'. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. Στῆσον τὴν νευροσπαστίαν. Περίγραψον τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου. Γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοὶ, ἢ ἄλλῳ. Δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον εἰς τὸ αἰτιῶδες καὶ ὑλικόν. Ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. Τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπου ἡ ἁμαρτία ὑπέστη.

λ'. Συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν τοῖς λεγομένοις. Εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

λα'. Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἀκολούθησον θεῷ. Ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅτι « Πάντα νομιστί. » Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα· ἀρκεῖ δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι τὰ πάντα νομιστὶ ἔχει· ἤδη λίαν ὀλίγα.

λβ'. Περὶ θανάτου· εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

λγ'. Περὶ πόνου· τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει· τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν· καὶ ἡ διάνοια τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖ, καὶ οὐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονε. Τὰ δὲ κακούμενα μέρη ὑπὸ τοῦ πόνου, εἴ τι δύναται, περὶ αὐτοῦ ἀποφηνάσθω.

λδ'. Περὶ δόξης· ἴδε τὰς διανοίας αὐτῶν, οἷαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. Καὶ ὅτι, ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰς προτέρας, οὕτως ἐν τῷ βίῳ τὰ πρότερα ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων τάχιστα ἐκαλύφθη.

λε'. [Πλατωνικόν.] « Ὦ οὖν ὑπάρχει διάνοια με-
« γαλοπρεπὴς, καὶ θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ
« οὐσίας, ἆρα (οἷόν τε) οἴει τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι
« τὸν ἀνθρώπινον βίον; Ἀδύνατον, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν
« καὶ θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος.
« Ἥκιστά γε. »

λς'. [Ἀντισθενικόν.] « Βασιλικὸν, εὖ μὲν πράττειν,
« κακῶς δὲ ἀκούειν. »

λζ'. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι, ὡς κελεύει ἡ διάνοια, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

λη'. Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών·
μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

λθ'. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης!
μ'. Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν,
καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή.

μά. Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμὼ,

illi ignoscas : si non amplius ejusmodi res bonas esse opinaris, facile benignus eris visu laboranti

27. Noli absentia cogitare ut jam præsentia, s sentibus optima quæque elige, eorumque grati puta, quanto studio requirerentur, si non ades mul tamen cave, ne idcirco, quod ea libenter a suescas, tanti ea æstimare, ut, si quando defuer perturberis.

28. In temet ipsum te contrahe : ea est natura tione præditæ, ut sibi sufficiat ipsa, quando j atque eo ipso tranquillitate fruitur.

29. Dele visum : compesce affectuum motum scribe præsens tempus : cognosce id, quod accid sive alii : divide rem menti subjectam in materi mam : cogita horam novissimam : quod ab illo est, ibi relinque, ubi peccatum est.

30. Intendere animum in ea, quæ dicuntur : netrare in ea, quæ fiunt, et ea, quæ faciunt.

31. Exhilara te ipsum simplicitate, verecundi ferentia adversus ea, quæ medio inter virtutem tatem loco sunt. Dilige genus humanum. Obse « Omnia, » inquit ille, « legitime. » Præterea* aut menta — sed sufficit illud, omnia ex lege fieri. — pauca.

32. De morte : si dissipatio, aut atomi, aut e aut exstinctio, aut translatio.

33. De dolore : si intolerabilis est, e vita edu rat, tolerabilis est : mens, dum in semet se reci tranquillitatem servat, nec deterior fit princip pars : membra vero, quæ dolore afficiuntur, si de eo statuant.

34. De gloria : intuere mentes eorum, quales lia fugiant, qualia sectentur; et, sicut arenarum super alios aggesti priores abscondant, ita etia priora a succedentibus celerrime abscondi.

35. [Platonicum.] « Qui mente præditus est s tempus omne omnemque rerum naturam contem num is tibi videtur vitam humanam magni æstim potest fieri, inquit ille. Igitur nec mortem ille t existimabit. Minime vero. »

36. [Antisthenicum.] « Regium est, quum rec male audire. »

37. Turpe est, vultum obsequentem esse atq conformare et componere, ut mens jubet, ipsu animum ad suum ipsius arbitrium non conformar poni.

38. Nam neutiquam homines rebus irasci decet :
nil quippe curant ipsæ.

39. Immortalibus et nobis tu gaudia dones !

40. Vitam metere ut aristam frugiferam,
atque hunc esse; illum non.

41. Si me meosque liberos di negligant,

ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.
Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

ἢ συνεπιθρηνεῖν, μὴ σφύζειν.
Πλατωνικά.] « Ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λό-
ίποιμι· ὅτι οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ
κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι
τοῦ τι καὶ σμικρὸν ὄφελός (ἐστιν)· ἀλλ' οὐκ
νον σκοπεῖν, ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια
πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. »
ὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀλη-
ἄν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον
ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ
ένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον,
κατον, μήτε ἄλλο (τι) μηδὲν πρὸ τοῦ αἰ-

λλ', ὦ μακάριε, ὅρα, μὴ ἄλλο τι τὸ γεν-
ὶ τὸ ἀγαθὸν ᾖ, ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζε-
γὰρ τοῦτο μέν, τὸ ζῆν ὁποσονδὴ χρόνον, τόν
ηθῶς ἄνδρα, ἐατέον ἐστὶ, καὶ οὐ φιλοψυ-
ἀλλ' ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ Θεῷ, καὶ
ντα ταῖς γυναιξὶν, ὅτι τὴν εἱμαρμένην οὐδ'
ρύγοι, τὸ ἐπὶ τούτῳ σκεπτέον, τίνα ἂν τρό-
τον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς ἄριστα

ισκοπεῖν ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπερι-
ὶ τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς
ροεῖν. Ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαν-
βύπτον χαμαὶ βίου.
λὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ δὴ περὶ ἀν-
ς λόγους ποιούμενον, ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ
σπερ ποθὲν ἄνωθεν, κατὰ ἀγέλας, στρατεύ-
για, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους,
ν θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη
ρτὰς, θρήνους, ἀγορὰς, τὸ παμμιγὲς, καὶ
ναντίων συγκοσμούμενον.
προγεγονότα ἀναθεωρεῖν· τὰς τοσαύτας
ιῶν μεταβολάς. Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα
Ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐχ οἷόν
τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων· ὅθεν καὶ
σσαράκοντα ἔτεσιν ἱστορῆσαι τὸν ἀνθρώπι-
ῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. Τί γὰρ πλέον ὄψει;
τὰ ἐκ γῆς μὲν

ς γαῖαν· τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
τα γονῆς εἰς οὐράνιον
ιθε πάλιν.

ἀλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλακῶν
ς τις σκορπισμὸς τῶν ἀπαθῶν στοιχείων.

καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι
ἐποντες ὀχετὸν, ὥστε μὴ θανεῖν.
. . . . . .
δὲ πνέοντ' οὖρον ἀνάγκη
καμάτοις ἀνοδύρτοις.

hujus quoque constat ratio.

42. Æquum et justum a me est.

43. Noli cum aliis lamentari aut exsultare.

44. [Platonica.] « Ego vero huic haud injuria hoc responderim : Non bene statuis, homo, si putas, viro, qui vel minimi sit usus, consentaneum esse, vitæ discrimen aut mortem respicere, ac non id unum potius considerare, quando agit, utrum justa an injusta agat, ea, quæ probi, an ea, quæ improbi viri sunt. »

45. « Profecto res se ita habet, Athenienses : quo quisque loco se ipse constituerit, id ipsum sibi optimum ratus; aut ab imperatore constitutus fuerit, in eo, ut mihi videtur, oportet eum manentem periclitari et nec mortem neque aliud quidquam magis formidare, quam turpitudinem. »

46. « Verum vide, o bone, ne aliud quid sit generosum et bonum, quam servare et servari, ne ei, qui vere sit vir, hoc, ut quam diutissime vivat, mittendum nec vitæ adhærescendum sit, sed his Deo permissis et fide habita mulierculis, fieri non posse, ut fatum quisquam effugiat, deinde hoc ei sit perpendendum, qua ratione hoc ipso tempore, quo vita fungetur, quam optime vivat. »

47. Contemplare astrorum cursus quasi cum iis circumactus; et elementorum aliud in aliud mutationes continenter considera : harum enim rerum considerationes sordes vitæ terrestris abstergunt.

48. Præclarum est illud Platonis : Atque utique eum, qui de hominibus loquitur, oportet etiam terrestria e superiore aliquo loco intueri, singulos greges, exercitus, agricolationes, nuptias, reconciliationes; ortus, interitus, judiciorum strepitus, loca deserta, varias barbarorum gentes, festa, lamentationes, nundinas, promiscuam colluviem et quod e contrariis adornatum est.

49. Præterita animo recolere oportet et tot imperiorum mutationes : licet etiam futura prospicere; ejusdem enim omnino generis erunt neque fieri potest, ut extra numerum eorum, quæ nunc fiunt, se moveant; quamobrem perinde est, per quadraginta annos vitam humanam perlustrare atque per decem millia annorum. Quid enim plus videbis?

50. [Retroque meant,] quæ terra dedit,
iterum in terram : quod ab æthario
venerat ortu, cœleste poli
repetit templum.

Aut hoc atomorum inter se adhærentium dissolutio et talis aliqua dispersio elementorum sensu carentium.

51. Et :

Cibo potuque et magicis artibus
Fati cursum avertentes, ne moriantur.

Divinitus at spirantem auram
pati necesse est cum labore et lacrimis.

νβ'. Καθαλικώτερος, ἀλλ' οὐχὶ κοινωνικώτερος, οὐδὲ αἰδημονέστερος, οὐδὲ εὐμενέστερος πρὸς τὰ τῶν πλησίον παροράματα.

νγ'. Ὅπου ἔργον ἐπιτελεῖσθαι δύναται κατὰ τὸν κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ οὐδὲν δεινόν· ὅπου γὰρ ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι διὰ τῆς εὐοδούσης καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν προϊούσης ἐνεργείας, ἐκεῖ οὐδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.

νδ'. Πανταχοῦ καὶ διηνεκῶς ἐπὶ σοί ἐστι, καὶ τῇ παρούσῃ συμβάσει θεοσεβῶς εὐαρεστεῖν, καὶ τοῖς παροῦσιν ἀνθρώποις κατὰ δικαιοσύνην προσφέρεσθαι, καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοτεχνεῖν, ἵνα μή τι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.

νε'. Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά, ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε κατ' εὐθύ, ἐπὶ τί σε ἡ φύσις ὁδηγεῖ, ἥ τε τοῦ ὅλου διὰ τῶν συμβαινόντων σοι, καὶ ἡ σὴ τῶν πρακτέων ὑπὸ σοῦ. Πρακτέον δὲ ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ κατασκευῇ· κατεσκεύασται δὲ τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. Τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώτου κατασκευῇ τὸ κοινωνικόν ἐστι. Δεύτερον δὲ τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις· λογικῆς γὰρ καὶ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον, περιορίζειν ἑαυτὴν, καὶ μήποτε ἡττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως· ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι· ἡ δὲ νοερὰ ἐθέλει πρωτιστεύειν, καὶ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ' ἐκείνων. Δικαίως γε· πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. Τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον. Τούτων οὖν ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν εὐθέα περαινέτω, καὶ ἔχει τὰ ἑαυτοῦ.

νς'. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ, καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα, τὸ λοιπὸν ἐκ τοῦ περιόντος ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

νζ'. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

νη'. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν, ἔπειτα ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο· νῦν οὖν ἐκεῖνοι ποῦ; οὐδαμοῦ· τί οὖν καὶ σὺ θέλεις ὁμοίως; οὐχὶ δὲ τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; αὐτὸς δὲ περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλος γίνεσθαι; χρήσῃ γὰρ καλῶς· καὶ ὕλη σου ἔσται· μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς, οὗ πράσσεις· καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' οὗ ἡ πρᾶξις.

νθ'. Ἔνδον βλέπε. Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.

ξ'. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι, καὶ μὴ διεῤῥίφθαι, μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. Οἷον γάρ τι ἐπὶ τοῦ προσώπου παρέχεται ἡ διάνοια, συνετὸν αὐτὸ καὶ εὔσχημον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ σώματος ἀπαιτητέον. Πάντα δὲ ταῦτα σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

ξα'. Ἡ βωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα, ἤπερ τῇ

52. Est aliquis luctu perfitior; verum non societ tior, non verecundior, non constantior in iis, quæ nec lenior erga aliorum peccata.

53. Ubi effici potest ullum opus secundum rati et hominibus communem, ibi nihil est, quod re nam ubi utilitatem consequi potes per actionem progredientem et secundum constitutionem tuam tem, ibi ne suspicio quidem damni esse debet.

54. Ubique ac semper penes te est, et in casu pia acquiescere, et cum hominibus, qui nunc su stitiæ lege versari, et visum, quod nunc se offert, ne quid quod comprehendi nequit, subrepat.

55. Noli aliorum mentes circumspicere, sed intuere, quo natura ducit, universi natura per ea accidunt, tua per ea, quæ agere debes. Id aut agendum, quod constitutioni ejus consentaneum parata autem cetera ratione præditorum causa, u bus aliis deteriora meliorum gratia. Præstantissi in hominis natura est societatis studium; secu non permittere corporeis affectionibus; motui er ratione et intellectu oritur, proprium est, se ipsu scribere, neque unquam sensuum aut impetus bus succumbere: animalium enim utrique mo sed qui ab intellectu oritur principatum sibi neque ab illis se regi patitur: idque jure; natur est constitutus; ut omnibus illis utatur. Tertium rationali est, a temeritate in assentiendo et erro esse. Hæc igitur firmiter tenens principatus a procedat et habet quæ sua sunt.

56. Ut mortuum et qui ad hoc *duntaxat* temp quod reliquum est ex abundanti vivere naturæ co

57. Id solum diligere, quod ipsi accidit et fato est. Quid enim concinnius?

58. In singulis, quæ accidunt, eos ante ocul quibus eadem obveniebant et qui deinde ea ægr ut nova admirabantur, querebantur; ubi jam nusquam. Cur igitur tu similiter *agere* vis ac alienos illos motus iis relinquere, qui eos movent ventur? ipse vero totus in eo esse, quomodo iis ut autem recte tibique materia erunt: huc modo a verte et operam da, ut in omni actione bonum Denique memento utriusque,* *nihil tua inter eveniant*, interesse autem tua, quæ agas.

59. Intus* fode*: intus fons boni isque qui s turiat, si quidem semper fodias.

60. Oportet vero etiam corpus fixum esse motu neque in gestu temere jactari; sicut eni mens se prodit, eumque et compositum et decor studet, ita ut idem in toto corpore fiat, studendu autem omnia sine affectatione observanda.

61. Ars vivendi luctatoriæ similior, quam

,κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ οὐ προε-
ἕτοιμος καὶ ἀπτὸς ἑστάναι.
εχῶς ἐφιστάναι, τίνες εἰσὶν οὗτοι, ὑφ' ὧν
ι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν.
ἐμψῃ τοῖς ἀκουσίως πταίουσιν, οὔτε ἐπι-
ς δεήσῃ, ἐμβλέπων εἰς τὰς πηγὰς τῆς
καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.
ἴσα ψυχή, φησίν, ἄκουσα στέρεται ἀλη-
ς οὖν καὶ δικαιοσύνης, καὶ σωφροσύνης, καὶ
αὶ παντὸς τοῦ τοιούτου. Ἀναγκαιότατον
ῶς τούτου μεμνῆσθαι· ἔσῃ γὰρ πρὸς πάντας

μὲν παντὸς πόνου πρόχειρον ἔστω, ὅτι
, οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω
ἀρ, καθὸ ὑλική ἐστιν, οὔτε καθὸ κοινωνική,
ὑτήν· ἐπὶ μέντοι τῶν πλείστων πόνων καὶ
ούρου σοι βοηθείτω, ὅτι οὔτε ἀφόρητον,
, ἐὰν τῶν ὅρων μνημονεύῃς, καὶ μὴ προσ-
κείνου δὲ μέμνησο, ὅτι πολλὰ, πόνῳ τὰ
λανθάνει δυσχεραινόμενα, οἷον τὸ νυστά-
καυματίζεσθαι, καὶ τὸ ἀνορεκτεῖν· ὅταν
ων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐν-

:, μήποτέ (τι) τοιοῦτον πάθῃς πρὸς τοὺς
ς, οἷον οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώ-

ιν ἴσμεν, εἰ μὴ Τηλαύγης Σωκράτους τὴν
ίσσων ἦν· οὐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐν-
ἐθανε, καὶ ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς
καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέ-
ὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γεννικώ-
ἀντιδῆναι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο·
μάλιστ' ἄν τις ἐπιστήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς
ῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε
καὶ εἰ ἐδύνατο ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι
κώπους, καὶ ὅσιος τὰ πρὸς θεοὺς, μήτε εἰκῇ
κίαν ἀγανακτῶν, μηδὲ μὴν δουλεύων τινὸς
ε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον
, ἢ ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, μήτε τοῖς τοῦ
ήθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.
ύσις οὐχ οὕτω συνεκέρασέ (σε) τῷ συγ-
μὴ ἐφεῖσθαι περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ
αυτῷ ποιεῖσθαι· λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον
θαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι. Τού-
ο ἀεὶ, καὶ ἔτι ἐκείνου, ὅτι ἐν ὀλιγίστοις
δαιμόνως βιῶσαι. Καὶ μὴ, ὅτι ἀπήλπισας
καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο ἀπογνῷς,
ος, καὶ αἰδήμων, καὶ κοινωνικὸς, καὶ εὐ-

άστως διαζῆσαι ἐν πλείστῃ θυμηδίᾳ, κἂν
ιβοῶσιν ἅτινα βούλονται, κἂν τὰ θηρία
μελύδρια τοῦ περιτεθραμμένου τούτου φυ-
Τί γὰρ κωλύει, ἐν πᾶσι τούτοις τὴν διά-
ν ἑαυτὴν ἐν γαλήνῃ, καὶ κρίσει περὶ τῶν

quatenus adversus ea, quæ incidunt et improvisa sunt, parata et immota consistit.

62. Assiduo perpendere, quales sint, a quibus testimonium tibi exhiberi cupis et qualibus præditi sint mentibus. Neque enim incusabis invite peccantes, neque testimonio indigebis, perspectis opinionum et consiliorum fontibus.

63. « Quævis anima, » inquit « invita privatur veritate. » Itaque etiam justitia et temperantia et benevolentia et aliis ejusmodi virtutibus. Necesse autem est, hujus continuo memineris; eris enim erga omnes mitior.

64. In omni dolore hoc in promptu sit, eum nec turpem esse, nec mentem gubernatricem reddere deteriorem; neque enim eam, quatenus * ratione prædita est; neque, quatenus societatis amans, corrumpit. In plerisque tamen doloribus tibi adjumento sit illud Epicuri, neque intolerabilem esse *dolorem,* neque æternum, si modo finium, *quibus continetur,* memor sis neque opinione quidquam adjicias. Id quoque recordare, multa, quæ eandem cum labore naturam habent, clam molestiam creare, ut dormiturire, æstu affici, nausea laborare : quando igitur horum aliquid moleste fers, dic tibi, te dolori succumbere.

65. Cave unquam erga inhumanos sic adficiaris, ut homines erga homines.

66. Unde nobis constat, an Telauges non præstantior Socrate fuerit? Neque enim satis est, quod Socrates gloriosiore morte occubuit et acutius cum sophistis disserebat et patientius in frigore pernoctabat, et Salaminium illum sistere jussus generosius resistere decrevit, et in viis fastum præ se ferebat, ad quod quis vel maxime animadverteret, si quidem verum esset; sed hoc considerari oportet, quali animo fuerit Socrates, an potuerit contentus esse eo, quod se erga homines justum et erga deos pium præberet, nec temere malitiam cujusquam indignaretur, neque ignorantiæ serviliter assentaretur aut tanquam peregrinum quidquam exciperet ab universo ipsi assignatum aut tanquam intolerandum sustineret, neque carunculæ affectionibus mentem affici pateretur.

67. Non ita te natura huic mixtioni commisit, ut tibi non liceat te ipsum circumscribere, et, quæ tui sunt muneris, tuæ potestati subjicere; omnino enim fieri potest, ut divinus vir sis et a nemine agnoscaris. Hujus semper memento, simul etiam illius, in paucissimis vitam beatam esse positam, et quamvis desperes te logicorum aut physicorum peritum fore, noli tamen desperare, te liberum et verecundum et societatis amantem et deo obsequentem esse futurum.

68. Tutum ab omni vi in summa animi tranquillitate vivere, etiamsi omnes quæcunque velint adversus te vociferentur, etiamsi membra corporeæ illius massæ, quæ te circumdat, a feris lanientur. Quid enim obstat, quominus inter hæc omnia mens tranquillam se servet, de rebus,

περιεστηκότων ἀληθεῖ, καὶ χρήσει τῶν ὑποβεβλημένων ἑτοίμῃ; ὥστε τὴν μὲν κρίσιν λέγειν τῷ προσπίπτοντι, Τοῦτο ὑπάρχεις κατ' οὐσίαν, κἂν κατὰ δόξαν ἀλλοῖον φαίνῃ· τὴν δὲ χρῆσιν λέγειν τῷ ὑποπίπτοντι, Σὲ ἐζήτουν· ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ. Πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, θεῷ, ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται, καὶ οὔτε καινὸν, οὔτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ γνώριμον καὶ εὐεργές.

ξθ'. Τοῦτο ἔχει ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, μήτε ὑποκρίνεσθαι.

ο'. Οἱ θεοὶ, ἀθάνατοι ὄντες, οὐ δυσχεραίνουσιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσει αὐτοὺς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι· προσέτι δὲ καὶ κήδονται αὐτῶν παντοίως. Σὺ δὲ, ὅσον οὐδέπω λήγειν μέλλων, ἀπαυδᾷς, καὶ ταῦτα, εἷς ὢν τῶν φαύλων;

οα'. Γελοῖόν ἐστι, τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, ὃ καὶ δυνατόν ἐστι· τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, ὅπερ ἀδύνατον.

οβ'. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ μήτε νοερὸν, μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνει.

ογ'. Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ᾖς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον παρὰ ταῦτα, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

οδ'. Οὐδεὶς κάμνει ὠφελούμενος. Ὠφέλεια δὲ πρᾶξις κατὰ φύσιν. Μὴ οὖν κάμνε ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

οε'. Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιίαν ὥρμησε· νῦν δὲ ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπακολούθησιν γίνεται, ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. Εἰς πολλά σε γαληνότερον ποιήσει τοῦτο μνημονευόμενον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Η.

α'. Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἔτι δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τόν γε ἀπὸ νεότητος, φιλόσοφον βεβιωκέναι· ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. Πέφυρσαι οὖν· ὥστε τὴν μὲν δόξαν τὴν τοῦ φιλοσόφου κτήσασθαι, οὐκέτι σοι ῥᾴδιον· ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις. Εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἑώρακας, ποῦ κεῖται τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, τί δόξεις, ἄφες· ἀρκέσθητι δὲ, εἰ κἂν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν. Κατανόησον οὖν, τί θέλει, καὶ μηδὲν ἄλλο σε περισπάτω· πεπείρασαι γὰρ, περὶ πόσα πλανηθεὶς, οὐδαμοῦ εὗρες τὸ εὖ ζῆν. Οὐκ ἐν συλλογισμοῖς, οὐκ ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει, οὐδαμοῦ. Ποῦ οὖν ἐστιν; ἐν τῷ ποιεῖν, ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις· πῶς οὖν ταῦτα ποιήσει; ἐὰν δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. Τίνα δόγματα;

quæ circumstant, vere judicantem, iisque, qu
nibus sunt, prout decet, utentem? ita ut judiciu
incidit, dicat: « hoc es revera, quamquam ex c
generis videris, » et usus rei, quæ accidit: « te qu
Semper enim mihi quælibet res præsens materia
rationi et societati consentaneæ omninoque ari
aut divinæ. Quidquid enim accidit, id vel
mini familiare redditur, neque novum est, ne
ctandum difficile, sed familiare et tractabile.

69. Hoc præstat perfectio morum, ut omnen
quam supremum agas nec palpites nec torpeas n

70. Dii, quum immortales sint, non ægre fe
in ævo tam diuturno eos omnino semper oportet
tamque improbos perferre, immo vero etiam
eorum curam gerunt; tu vero, qui jamjam m
defatigaris, idque quum ipse ex eorum numero

71. Ridiculum est, tuam ipsius vitiositatem
quod fieri potest; aliorum autem fugere, quc
quit.

72. Quidquid vis rationalis et societatis amas
tioni consentaneum neque societati utile repe
infra se positum judicat.

73. Ubi tu alteri bene fecisti et hic a te be
ctus est, quid præterea stultorum exemplo terti
ut bene fecisse aliis videaris et gratiam recipias?

74. Nemo defatigatur utilitatem accipiendo:
tem est actio naturæ consentanea. Noli igitu
tibi prodesse in eo, in quo *alii* prodes.

75. Universi natura mundi condendi consili
jam vero aut, quidquid fit, per necessariam con
fit, aut nulla ratione gubernantur ea quoque, qu
lia sunt, ad quæ gignenda singulari consilio u
principatus. In multis te tranquilliorem reddet
ria servatum.

LIBER VIII.

1. Hoc quoque ad contemnendam vanam gl
quod non amplius totam vitam, eam saltem, q
ætate peracta est, ut philosophum decet, pere
sed et multis aliis et tibi ipsi visus es longissim
phia abesse. Perturbatus igitur es, ut philos
tueri non amplius tibi facile sit: adversatur
quoque institutum. Siquidem igitur recte intel
in loco res sit posita, missa existimatione tua,
tus sis, si quod reliquum est vitæ, quantumcun
natura tibi dare velit *bene* transigis. Disce,
velit, neque aliud quidquam te distrahat: ex
es, circa quot res vagatus beatam vitam nusqu
ris, non in ratiocinationibus, non in divitiis, no
non in oblectatione, nusquam. Ubi igitur sita
ut facias, quæ hominis natura exigit: hæc ve
facies? si decreta habes, ex quibus agendi cona

ἀγαθῶν καὶ κακῶν· ὡς οὐδενὸς μὲν ἀγαθοῦ ἀνθρώπῳ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, οὐδενὸς δὲ κακοῦ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία εἰρημένοις.

nes existunt. Quænam decreta? de bonis et malis : nihil bonum esse homini, quod eum non justum, temperantem, fortem, liberum reddat, nihil malum, quod non efficiat contraria iis, quæ dixi.

2. Ἐπὶ παντὸς πράξεως ἑαυτὸν ἐρώτα· πῶς μοι ἔχει; μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; μικρὸν καὶ τέθνηκα· καὶ πάντ' ἐκ μέσου. Τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ ἐμοὶ ὂν ζῴου νοεροῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου

2. In singulis actionibus te ipse interroga : Quomodo hæc mihi habet? num ejus me pœnitebit? breve est tempus, et mortuus sum et omnia evanuerunt. Quid est, quod amplius requiram, si id quod nunc facio est animalis ratione præditi, societatis studiosi, ex eadem, qua deus, lege agentis?

3. Ἀλέξανδρος [δὲ] καὶ Γάϊος καὶ Πομπήϊος, τί ἐν τῇ καὶ Ἡράκλειτον καὶ Σωκράτην; Οἱ μὲν πρὸς τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰς ἡγεμονικὰς ἦν αὐτῶν ταὐτά· ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοιαν καὶ δουλεία πόσων;

3. Alexander et Gaius et Pompeius quid ad Diogenem et Heraclitum et Socratem? Hi enim et res et earum causas ac materias perspectas habebant et eorum mentes erant *semper* eædem. In illis vero quot rerum erat cautio, quantarum rerum servitus!

4. Ἀνθρώπου ὄντος τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ ἀπορρηγῇς.

4. Nihilominus eadem facient, etiamsi tu ruptus fueris.

5. Πρῶτον μὴ ταράσσου· πάντα γὰρ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν· καὶ ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ· ὡς Ἀδριανὸς, οὐδὲ Αὔγουστος. Ἔπειτα ἀτενὲς πρᾶγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμνημονεύσας, ὅτι σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ τί τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτεῖ, πρᾶξον τοῦτο ἀμετατρεπτὶ, καὶ εἰπὲ, ὅ δοκεῖ σοι φαίνεταί σοι· μόνον εὐμενῶς, καὶ αἰδημόνως, καὶ ἀνυποκρίτως.

5. Primum noli perturbari : omnia enim secundum universi naturam *eveniunt*, et intra breve tempus nullus usquam eris, ut neque Hadrianus neque Augustus : dein in rem intentus eam considera, memor simul, te oportere esse virum bonum, et, quod hominis natura exigit, id fac simpliciter, et loquere, ut justissimum tibi videtur; modo placide, verecunde et sine simulatione.

6. Τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε ἐνταῦθα μετατιθέναι, μεταβάλλειν, αἴρειν ἔνθεν, καὶ ἔνθεν. Πάντα τροπαί· οὐχ ὥστε φοβηθῆναι, μὴ πάντα συνήθη· ἀλλὰ καὶ ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις πάσαις.

6. Rerum omnium natura hoc agit, ut quæ hic sunt, illuc transferat et mutet, hinc tollat et illic deponat : omnia mutantur; hinc non est ut metuas, ne quid novi : omnia usitata, sed etiam omnia æqualiter distribuuntur.

7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδούσῃ· φύσις δὲ εὐοδεῖ, ἐν μὲν φαντασίαις, μήτε ψευδεῖ, μήτε κατατιθεμένῃ· τὰς ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἀπευθύνουσα· τὰς ὀρέξεις δὲ καὶ ἐκκλίσεις ἐφ' ἡμῖν μόνον πεποιημένῃ· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς ἀπονεμόμενον πᾶν ἀσπαζομένῃ. Μέρος ἐστὶν, ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ· ἀλλὰ τὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἀναισθήτου καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδιζομένης, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου φύσις μέρος ἐστὶν νοερᾶς καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας· εἴγε ἴσους ἀπονέμει τοὺς μερισμοὺς χρόνων, οὐσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται. Σκόπει δὲ, εἰ ἴσα τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ παντὸς, ἀλλὰ εἰ ἴσα τὰ πάντα τοῦδε πρὸς ἀθρόα τὰ τοῦ ἑτέρου. Τοῦτο γινώσκειν οὐκ ἔξεστιν. Ἀλλὰ ὕβριν ἀνείρων· ἀλλὰ ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτερεῖν ἐξεστὶ τοῦ δοξαρίου ὑπεράνω εἶναι ἔξεστιν· ἀλλὰ καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι κηδεμονεῖν, ἔξεστιν.

7. Omnis natura sese ipsa contenta est, quando prospere procedit : natura autem ratione prædita prospere procedit, ubi in *oblatis rerum* visis neque falso neque dubie assentitur; animi porro impetus ad solas actiones societati convenientes dirigit; ea denique tantum appetit et aversatur, quæ in nostra potestate sita sunt et quidquid a communi natura assignatum est amplectitur; ejus enim pars est, quemadmodum natura folii pars est naturæ arboris, nisi quod folii natura pars est naturæ sensu ac ratione carentis ejusdemque, quæ impediri potest; hominis contra natura pars naturæ, quæ impediri non potest, rationalis et justæ, si quidem ex æquo pro cujusque dignitate tempus, materiam, formam, facultatem, eventum singulis tribuit : considera autem, non, an singula cum singulis comparando æqualia in omnibus reperias, sed, an universis alterius cum alterius confertim comparatis.

8. Ἔτι σου μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένου τὸν βίον, μηδὲ τὸν σεαυτοῦ.

8. Legere non licet. At contumeliam arcere licet; at voluptates ac dolores contemnere licet; at gloriola superiorem esse licet; at stupidis et ingratis non irasci, adeoque eorum curam gerere licet.

9. Νεκρὰ ἐστιν ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ, ὡς χρήματος ἀπεκότος· τὸ δὲ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ τιμητέον αὐτοῦ τῷ καλῷ κἀγαθῷ ἀνδρί·

9. Nemo te posthac aut vitam aulicam aut tuam reprehendentem audiat.

10. Pœnitentia est reprehensio quædam sui ipsius, quasi utile quid neglexerit; bonum autem sit utile quid necesse est, et quod curæ esse debeat viro bono et honesto; nemi-

οὐδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρειληφέναι· οὔτε ἄρα χρήσιμον, οὔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

ια'. Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ; τί μὲν τὸ οὐσιῶδες αὐτοῦ καὶ ὑλικόν; τί δὲ τὸ αἰτιῶδες; τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ; πόσον δὲ χρόνον ὑφίσταται;

ιβ'. Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, ὅτι κατὰ τὴν κατασκευήν σου ἐστί, καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πράξεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι, τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ καὶ προσηνέστερον.

ιγ'. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης, εἰ οἷόν τε, φαντασίας φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

ιδ'. ὯΙ ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ πρόλεγε· οὗτος τίνα δόγματα ἔχει περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; εἰ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου, καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς, τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχει, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν τάδε τινὰ ποιῇ· καὶ μεμνήσομαι, ὅτι ἀναγκάζεται οὕτως ποιεῖν.

ιε'. Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ αἰσχρόν ἐστι ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, οὕτως, εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός· καὶ ἰατρῷ δὲ καὶ κυβερνήτῃ αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πεπύρεχεν οὗτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν.

ις'. Μέμνησο, ὅτι καὶ τὸ μετατίθεσθαι καὶ ἕπεσθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. Σὴ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, καὶ δὴ καὶ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη.

ιζ'. Εἰ μὲν ἐπὶ σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δὲ ἐπ' ἄλλῳ, τίνι μέμφῃ; ταῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. Οὐδενὶ μεμπτέον. Εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τό γε πρᾶγμα αὐτό· εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μέμψασθαι; εἰκῇ γὰρ οὐδὲν ποιητέον.

ιη'. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν οὐ πίπτει. Εἰ ὧδε μένει, καὶ μεταβάλλει ὧδε καὶ διαλύεται εἰς τὰ ἴδια, ἃ στοιχεῖά ἐστι τοῦ κόσμου καὶ σά. Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ οὐ γογγύζει.

ιθ'. Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος· τί θαυμάζεις; καὶ ὁ Ἥλιος ἐρεῖ, πρός τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

κ'. Ἡ φύσις ἐστόχασται ἑκάστου, οὐδέν τι ἔλασσον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τε καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν· τί οὖν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ καὶ πεπτωκότι; τί δὲ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεστώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια δὲ καὶ ἐπὶ λύχνου.

κα'. Ἔκστρεψον, καὶ θέασαι, οἷόν ἐστι, γηράσαν δὲ οἷον γίνεται, νοσήσαν δὲ, πορνεῦσαν.

Βραχύβιον καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ

nem vero bonum et honestum pœniteret, si vo aliquam neglexisset : neque igitur utile neque b voluptas.

11. Hoc quidnam per se est et ex propria ejus tione? quænam ejus vera natura et materia et for facit in mundo? quamdiu subsistit?

12. Cum gravatim e somno expergisceris, rer et constitutioni tuæ et naturæ humanæ esse conse ut actiones societati utiles edas, dormire autem cum brutis animantibus commune esse; quod v secundum naturam est, id ei est familiarius et vero jucundius.

13. In omni viso, quantum potes, physicas gicas et dialecticas rationes in usum perpetuo adi

14. Quemcunque conveneris, statim tu tecum quænam hic habet placita de bonis et malis? r ejusmodi de voluptate et dolore iisque, quæ efficiunt, de fama porro, ignominia, morte et placita, neque mirum neque novum mihi videbit modi faciat; et memor ero, eum vi cogi, ut ita a

15. Memento, quemadmodum turpe sit, tanq insueta mirari, quod ficus ficum ferat, ita quoqu dus ea, quorum ferax sit, ferat; et vero medico at natori turpe, obstupescere, si quis febri laboret adversus existat.

16. Memento, sententiam mutare et recte mo qui pariter liberi hominis esse : tua enim est secundum tuum consilium atque judicium et ve tui sententia perficitur.

17. Si tui est arbitrii, cur facis? sin alius, qui atomos, an deos? utrumque est insani. Nihil dendum. Si enim potes, corrige *peccantem;* quis, rem ipsam; si ne hoc quidem potes, qui plius confert reprehendisse? nihil enim temere

18. Quod mortuum est, mundo non excidit. net, etiam mutatur hic, et dissolvitur in elem quæ eadem et mundi sunt et tua : hæc quoque nec mussant.

19. Unumquodque alicujus rei causa natum miraris? Sol quoque dicet : alicujus rei causa f idem reliqui dii. Tu igitur cujus rei causa? lecteris? vide, num intelligentia hoc ferat.

20. Natura cujusque rei rationem habet, n quod ad ejus finem attinet, quam ad ortum ej itum, ad instar ejus, qui pilam emittit. Quid pilæ sursum missæ aut mali eidem descenden delapsæ? quid boni bullæ consistenti, aut mali Eadem de lucerna valent.

21. Inverte *corpus* et vide, quale sit, senio quale fiat, morbo languidum, * proclinatum.

Brevis est vita et ejus, qui laudat, et ejus, q

εύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. Προσέτι δὲ
νίᾳ τούτου τοῦ κλίματος, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα
μφωνοῦσι, καὶ οὐδὲ αὐτός τις ἑαυτῷ· καὶ ὅλη
ιγμή.

22. ρόσεχε τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ τῇ
ἢ τῷ σημαινομένῳ.

Merito hæc pateris : mavis enim cras bonus fieri, quam hodie bonus esse.

: ταῦτα πάσχεις· μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς
ίσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

23. ράσσω τι; πράσσω ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιίαν
συμβαίνει τί μοι; δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς
καὶ τὴν πάντων πηγὴν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γι-
ιμηρύεται.

24. τοῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι, ἔλαιον, ἱδρὼς,
ρ γλοιῶδες, πάντα σιχαντά· τοιοῦτον πᾶν
ίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον.

25. ίκιλλα Οὐῆρον, εἶτα Λούκιλλα· Σέκουνδα
ἶτα Σέκουνδα· Ἐπιτύγχανος Διότιμον, εἶτα
ος· Φαυστίναν Ἀντωνῖνος, εἶτα Ἀντωνῖνος·
ίντα. Κέλερ Ἁδριανὸν, εἶτα Κέλερ. Οἱ
ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι,
δριμεῖς μὲν, Χάραξ καὶ Δημήτριος ὁ Πλα-
καὶ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. Πάντα
τεθνηκότα πάλαι· ἔνιοι μὲν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον
ντες· οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες· οἱ δὲ
μύθων ἐξίτηλοι. Τούτων οὖν μεμνῆσθαι,
ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιόν σου, ἢ
τὸ πνευμάτιον, ἢ μεταστῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ
ναι.

26. φροσύνη ἀνθρώπου, ποιεῖν τὰ ἴδια ἀνθρώ-
ον δὲ ἀνθρώπου, εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον,
τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, διάκρισις τῶν
ντασιῶν, ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως
τ' αὐτὴν γινομένων.

27. ῖς σχέσεις· ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικεί-
πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, ἀφ' ἧς συμβαίνει
ι· ἡ δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

28. πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν· οὐκοῦν ἀπο-
ἢ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῇ, τὴν ἰδίαν
ι γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ μὴ ὑπολαμβά-
κόν. Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρε-
λισις, ἔνδον, καὶ οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

29. ἀλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ
ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδε-
α ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις·
ων πάντα, ὁποῖά ἐστι, χρῶμαι ἑκάστῳ κατ'
έμνησο ταύτης τῆς ἐξουσίας κατὰ φύσιν.

30. εῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντι-
ως, μὴ περιτρανῶς· ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.

31. λὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι,
ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φί-
ι, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται· ὅλης αὐλῆς θά-
ἶτα ἐπιθι τὰ ἄλλα, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου
ον Πομπηΐων· κἀκεῖνο δὲ τὸ ἐπιγραφόμενον
ιστιν, ΕΣΧΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΓΕΝΟΥΣ· ἐπίλο-

ejus, qui mentionem facit, et ejus, cujus mentio fit. Præterea hoc fit in angulo hujus plagæ, et ne ibi quidem omnes consentiunt, immo ne sibi ipse quisquam : tota denique terra puncti instar.

22. Animum adverte ad rem subjectam aut decretum aut vim aut id, quod significatur.

Merito hæc pateris : mavis enim cras bonus fieri, quam hodie bonus esse.

23. Facio aliquid? ita facio, ut ad hominum salutem id referam : accidit mihi aliquid? ita accipio, ut id ad deos referam et fontem omnium rerum, a quo omnia, quæ fiunt, inter se connexa proficiscuntur.

24. Quale tibi videtur lavari, oleum, sudor, sordes, aqua viscida, omnia putida; talis quævis vitæ pars est et quævis res subjecta.

25. Lucilla Verum, deinde Lucilla; Secunda Maximum, deinde ~~Maximus~~; Epitynchanus Diotimum, deinde Epitynchanus; Faustinam Antoninus, deinde Antoninus. Hujusmodi omnia : Celer Hadrianum, deinde Celer; quin etiam acres illi et futurorum præscii et fastu elati ubi nunc sunt? ut ex acribus Charax, Demetrius Platonicus, Eudæmon et si quis alius ejusmodi. Omnia caduca et jam dudum emortua : aliorum ne minimum quidem tempus mansit memoria; alii in fabulas abierunt; alii jam adeo e fabulis evanuerunt. Horum igitur memento, aut dissipatum iri compagem tuam aut exstinctum iri spiritum aut migraturum esse et alibi constitutum iri.

26. Lætatur homo, quum facit, quæ homini propria sunt : proprium autem est homini, benevolum esse erga contribules, motus sensuum contemnere, visa probabilia discernere, naturam universitatis et ea, quæ secundum hanc fiunt, contemplari.

27. Tres rationes : una ad vas circumdatum, altera ad causam divinam, a qua omnibus evenit quidquid evenit, tertia ad eos, quibuscum vivis.

28. Dolor aut corpori malum : ergo hoc pronunciet! aut animo; verum huic licet, serenitatem suam et tranquillitatem servare et non opinari, esse malum; omne enim judicium et impetus et appetitus et aversatio intus est, eoque nihil mali adscendit.

29. Exstingue visa, sæpe tecum loquens : Nunc in potestate mea situm est, ut nulla in hoc animo improbitas insit, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio, sed ut, omnibus, qualia sint, perspectis, singulis pro dignitate utar. Memor esto hujus potestatis a natura tibi tributæ.

30. Loqui et in senatu et cum quolibet modeste nec voce nimis intenta : sano sermone uti.

31. Aula Augusti, uxor, filia, nepotes, privigni, soror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Areus, Mæcenas, medici, sacrificuli : totius aulæ mors. Tum perge ad alia, quæ non ad unius mortem pertinent, ut Pompeiorum, ad id, quod in monumentis inscribitur : ULTIMUS GENTIS SUÆ, et re-

γίζεσθαι, πόσα ἐσπάσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διάδοχόν τινα καταλίπωσιν· εἶτα, ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι· πάλιν ὧδε ὅλου γένους θάνατον.

λϛ'. Συντιθέναι δεῖ τὸν βίον κατὰ μίαν πρᾶξιν· καὶ εἰ ἑκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει, ὡς οἷόν τε, ἀρκεῖσθαι· ἵνα δὲ τὸ ἑαυτῆς παρέχῃ, οὐδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. — Ἀλλ' ἐνστήσεταί τι ἔξωθεν. — Οὐδὲν εἷς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως· ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήτεται; ἀλλὰ τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσει, καὶ τῇ ἐπὶ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσει, εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσταται, ἐναρμόσουσα εἰς τὴν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος.

λγ'. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι.

λδ'. Εἴ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα, ἢ κεφαλὴν [ἀποτετμημένην], χωρίς πού ποτε ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, τοιοῦτον ἑαυτὸν ποιεῖ, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, καὶ ἀποσχίζων ἑαυτὸν, ἢ ὁ ἀκοινώνητόν τι πράσσων. Ἀπέῤῥιψαί πού ποτε ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν ἑνώσεως· ἐπεφύκεις γὰρ μέρος· νῦν δὲ σεαυτὸν ἀπέκοψας. Ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅτι ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. Τοῦτο ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διακοπέντι, πάλιν συνελθεῖν. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, ᾗ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον· καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε· καὶ ἀποῤῥαγέντι πάλιν ἐπανελθεῖν, καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

λε'. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἕκαστος τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον ἡ τῶν λογικῶν φύσις, οὕτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. Ὃν τρόπον γὰρ ἐκείνη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπεριτρέπει καὶ κατατάσσει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, οὕτως καὶ τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ, ἐφ' οἷον ἂν καὶ ὥρμησε.

λϛ'. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία. Μὴ συμπερινόει, ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγεγενῆσθαι· ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐπερώτα σεαυτὸν, Τί τοῦ ἔργου τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύποιστον; αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. Ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρῳχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. Τοῦτο δὲ κατασμικρύνεται, ἐὰν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπελέγχῃς τὴν διάνοιαν, εἰ πρὸς τοῦτο ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύναται.

λζ'. Μήτι νῦν παρακάθηται τῇ τοῦ κυρίου σορῷ Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ, τῇ Ἀδριανοῦ Χαυρίας, ἢ Διότιμος; γελοῖον. Τί δὲ, εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ, εἰ ᾐσθάνοντο, ἔμελλον ᾑσθήσεσθαι; τί δὲ, εἰ ἥδοντο, ἔμελλον οὗτοι ἀθάνατοι εἶναι; Οὐ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γραίας καὶ γέροντας γενέσθαι οὕτως εἵμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί οὖν ὕστερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν, τούτων ἀποθανόντων; Γράσος πᾶν τοῦτο καὶ λύθρος ἐν θυλάκῳ.

puta tecum, quanto studio majores eorum in id in
ut successorem relinquerent : tum, necesse es
quis ultimus sit : hic iterum totius gentis mortem

32. Componere te oportet vitam ex singulis a
atque si singulæ, quantum fieri potest, præst
suum est, in eo acquiescere; nemo autem prohib
quin quævis præstet, quod suum est.— Verum
aliquid obstabit. — Nihil certe, quo minus juste
et considerate agas. At alius fortasse effectus i
Verum hoc ipsum impedimentum placide feren
animo ad id, quod conceditur, te transferendo
succedit actio, quæ cum illa, quam dixi, vitæ co
conveniet.

33. Sine fastu accipere, æquo animo dimitter

34. Si quando manum vidisti abscissam aut
caput [amputatum], seorsim alicubi a reliquo
cens, scito talem se facere, quantum penes i
eum, qui id, quod contingit, non vult, aut ali
quod societatis saluti obest. Abjectus jaces alic
sus ab ea, quæ secundum naturam est, unione :
natura fuisti, nunc autem te avulsisti. Verum
est illud, quod tibi licet, te rursus unire. Ho
parti deus concessit, ut revulsa et præcisa denu
ret. Verum considera benignitatem, quæ hom
honoris tribuit : nam in hominis potestate posuit
tio ne avelleretur a toto, et ut avulsus redire et
et partis locum recuperare possit.

35. Sicut reliquas facultates unicuique eoru
tione præditi sunt,* ac propemodum quantum
attribuit rationalis universi natura*, sic hanc qu
accepimus. Quemadmodum enim illa quidqui
resistit, circumvertit et in necessaria rerum se
et sui partem facit, ita etiam animal ratione præd
impedimentum suam ipsius materiam facere po
uti ad consilium suum consequendum, qualec
fuerit.

36. Ne te confundat totius vitæ cogitatio, ne
simul complectere, quot et quantas molestias
venturas esse vero simile est, sed in singulis, qu
te ipse interroga, quid hac in re sit, quod ferri
nequeat; erubesces enim, id confiteri. Tum in
tibi revoca, neque futurum nec præteritum tibi
allaturum esse, sed semper id tantum, quod p
Hoc autem minuitur, si suis id limitibus termin
tem tuam redarguis, quod ne huic quidem s
par est.

37. Numquid nunc domini tumulo assidet
Pergamus? num Hadriani Chabrias aut Diotim
lum. Quid vero si assiderent, sentirentne illi
sentirent, num voluptatem inde caperent? qui
caperent, num hi immortales essent? Nonne etia
constitutum erat, ut senes ac vetulæ fierent, de
rentur? quid igitur postea illi facerent, his mort
est hoc omne et sanies in sacco.

l δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, κρίνων, φησὶ,
ς.

38. Si potes acute videre, vide, inquit, ut quam * sapientissime judices.

αιοσύνης κατεξαναστατικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ
ογικοῦ ζώου κατασκευῇ· ἡδονῆς δὲ ὁρῶ, τὴν
.

39. Quæ justitiæ opponatur virtutem nullam video in natura animalis ratione præditi; at voluptati quæ opponatur, video temperantiam.

ν ἀφέλῃς τὴν σὴν ὑπόληψιν περὶ τοῦ λυπεῖν
ς, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἕστηκας. —
— Ὁ λόγος. — Ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. —
ὐκοῦν ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπεί-
ί τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, ὑπολαβέτω αὐτὸ
.

40. Si opinionem ab eo, quod tibi dolorem afferre videtur, sejungis, ipse in tutissimo es collocatus. — Quis ipse? — Ratio. — Verum non sum ratio. — Esto. Igitur ne ratio se tristitia afficiat; si quid aliud male habet, id ipsum de se ipso opinetur.

ιποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωτικῆς φύσεως.
ς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως.
ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς
τασκευῆς. Οὕτως τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ,
ῖς φύσεως. Πάντα δὴ ταῦτα ἐπὶ σεαυτὸν
Πόνος, (ἢ) ἡδονὴ ἅπτεταί σου; ὄψεται ἡ
Ὁρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; εἰ μὲν ἀνυ-
ώρμας, ἤδη ὡς λογικοῦ κακόν. Εἰ δὲ τὸ
δάνεις, οὔπω βέβλαψαι, οὐδὲ ἐμπεπόδισαι.
τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν·
οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐ τύραννος, οὐ βλασ-
ὁτιοῦν ἅπτεται· ὅταν γένηται σφαῖρος,
μένει.

41. Impedimentum sensus est malum naturæ animantis; impedimentum motus pariter naturæ animantis malum: est vero etiam aliud, quod pariter vegetabilem naturam impediat ejusque malum sit: ita porro impedimentum mentis malum naturæ ratione præditæ. Jam vero hæc omnia ad te transfer. Dolor aut voluptas tangit te? Viderit sensus. Consilio obstitit aliquid? si quidem sine exceptione hoc moliebaris, jam malum est tuum ut animalis ratione præditi; sin commune et universum intelligis, nec læsus es, neque impeditus: mentis sane quæ propria sunt, nemo solet impedire; hanc enim neque ignis nec ferrum nec tyrannus neque criminatio neque aliud quidquam tangit. Quum sphæra facta est, teres ac rotunda manet.

κ εἰμὶ ἄξιος ἐμαυτὸν λυπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἄλ-
ἑκὼν ἐλύπησα.

42. Indignum est, me mihi dolorem afferre, qui neminem unquam alium meapte sponte læserim.

ρραίνει ἄλλον ἄλλο· ἐμὲ δὲ, ἐὰν ὑγιὲς ἔχω
ὸν, μὴ ἀποστρεφόμενον μήτε ἄνθρωπόν τι-
ι τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων· ἀλλὰ πᾶν
φθαλμοῖς ὁρῶν τε καὶ δεχόμενον, καὶ χρώ-
ῳ κατ' ἀξίαν.

43. Alia alios oblectant: me, si animi principatum habeo sanum neque hominem neque quidquam quod homini accidit aversantem, sed quidquid evenit benignis oculis adspicientem et excipientem et singulis pro dignitate utentem.

ὅτον ἰδοὺ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. Οἱ
ρημίαν μᾶλλον διώκοντες οὐ λογίζονται, ὅτι
τοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοί εἰσιν οὗτοι,
ται· κἀκεῖνοι δὲ θνητοί. Τί δὲ ὅλως πρὸς
οι φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν
ρὶ σοῦ ἔχωσιν;

44. Hoc, quod est, tempus fac tibi impertias. Qui studiosius famam posthumam sectantur, non cogitant, alios quosdam ejusmodi fore illos, cujusmodi hi sunt, quos gravatim ferunt: etiam illi mortales. Quid vero omnino tua interest, si talibus vocibus illi strepant aut sic de te opinentur?

ὸν με καὶ βάλε, ὅπου θέλεις. Ἐκεῖ γὰρ ἔξω
αίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, ἀρκούμενον, εἰ
ργοίη κατὰ τὸ ἕξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. Ἆρα
, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχῃ ἡ ψυχὴ, καὶ
τῆς ᾖ, ταπεινουμένη, ὀρεγομένη, συνδυο-
ομένη; καὶ τί εὑρήσεις τούτου ἄξιον;

45. Tolle me et projice, quocunque vis. Nam ibi genio meo utar propitio, hoc est, contento, si se habet et agit naturæ meæ convenienter. Num hoc tanti est, ut animus meus ejus causa male se habeat et se ipso deterior sit, depressus, cupiditate extensus, in semet compressus, consternatus? Atque quid reperies, quod tanti sit?

θρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ
ωπικὸν σύμπτωμα· οὐδὲ βοΐ, ὃ οὐκ ἔστι
ἐ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν· οὐδὲ λίθῳ,
λίθῳ ἴδιον. Εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνει, ὃ
καὶ πέφυκε, τί ἂν δυσχεραίνοις; οὐ γὰρ
οι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

46. Nulli homini aliquid evenire potest, quod non sit casus humanus, neque bovi, quod bovis non sit, neque viti, quod non sit vitis, neque lapidi, quod lapidis non sit. Si igitur singulis accidit, quod et consuetum et a natura advectum est, quid est, quod ægre feras? nihil enim tibi ferebat natura communis, quod ferri non possit.

μὲν διά τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεῖνό σοι
λὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. Τοῦτο δὲ
ται ἐπὶ σοί ἐστιν. Εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν
κθέσει, τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα;
καὶ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ τόδε τιἐνεργεῖς, ὑγιές

47. Si quam ob rem externam te dolore affectum sentis, non res ipsa, sed tuum de ea judicium dolore te afficit: id autem delere in tua est potestate. Si in tua dispositione inest, quod te dolore afficit, quis te prohibet, quominus decretum corrigas? Ita quoque si doles idcirco,

σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; — Ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. — Μὴ οὖν λυποῦ· οὐ γὰρ παρὰ σὲ ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. — Ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένου τούτου. — Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐμενής, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκει, ἅμα ἵλεως τοῖς ἐνισταμένοις.

μή. Μέμνησο, ὅτι ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν εἰς ἑαυτὸ συστραφὲν ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ, μὴ ποιοῦντι, ὃ μὴ θέλει, κἂν ἀλόγως παρατάξηται. Τί οὖν, ὅταν καὶ μετὰ λόγου, καὶ περιεσκεμμένως, κρίνῃ περί τινος; Διὰ τοῦτο ἀκρόπολίς ἐστιν ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια· οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. Ὁ μὲν οὖν μὴ ἑωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής· ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

μθ'. Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. Ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει. Ἤγγελται τοῦτο· τὸ δὲ, ὅτι βέβλαψαι, οὐκ ἤγγελται. Βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον. Βλέπω· ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. Οὕτως οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

ν'. Σίκυος πικρός· ἄφες. Βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ· ἔκκλινον. Ἀρκεῖ. Μὴ προσεπείπῃς· « Τί δὲ καὶ ἐγίνετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; » ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ξέσματα καὶ περιτμήματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. Καίτοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι, ποῦ αὐτὰ ῥίψωσιν· ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις ἔξω οὐδὲν ἔχει· ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅτι, περιορίσασα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἔνδον, διαφθείρεσθαι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκοῦν, εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ· ἵνα μήτε οὐσίας ἔξωθεν χρῄζῃ, μήτε, ὅπου ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα, προσδέηται. Ἀρκεῖται οὖν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς, καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

να'. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν· μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν· μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἁλᾶσθαι· μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι· μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. Κτείνουσι, κρεανομοῦσι, κατάραις ἐλαύνουσι. Τί οὖν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μένειν καθαρὰν, φρενήρη, σώφρονα, δικαίαν; οἷον εἴ τις, παραστὰς πηγῇ διαυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ δὲ οὐ παύεται πότιμον ἀναβλύουσα· κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διασκεδάσει αὐτὰ, καὶ ἐκκλύσει, καὶ οὐδαμῶς βαφήσεται. Πῶς οὖν πηγὴν ἀένναον ἕξεις, [καὶ μὴ φρέαρ]; Φύσει σεαυτὸν πάσης ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, μετὰ τοῦ εὐμενῶς, καὶ ἁπλῶς, καὶ αἰδημόνως.

νδ'. Ὁ μὲν μὴ εἰδὼς, ὅ τι ἐστὶ κόσμος, οὐκ οἶδεν, ὅπου ἐστίν. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, πρὸς ὅ τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν, ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστι κόσμος. Ὁ δὲ ἕν τι

quod non id facis quod sanum videtur, cur non facis, quam doles? Verum obstat aliquid po Noli igitur dolere : non enim penes te est causa agitur. — Verum nullius pretii est vita, si hoc no Decede igitur e vita æquo animo,* ut is quoc moritur, atque propitius obstantibus.

48. Memento, partem tui principalem fieri bilem, quum, in se collecta, contenta sit se quod nolit, faciente, etiamsi sine ratione ob igitur, ubi ratione in consilium adhibita de r dicat? Hinc arx quædam est mens perturbationi nihil enim munitius habet homo, quo quum in posterum expugnari non possit. Hoc igit videt, imperitus est; qui videt nec tamen eo nfelix.

49. Noli quidquam ultra tecum addere iis præeuntia renunciant. Nunciatum est, illur dicere? nunciatum est hoc, neque vero etiar læsum esse. Video, puerulum ægrotare : autem in vitæ discrimen adduci, non video. in primis visis consiste neu quidquam intrins jice, et nihil tibi accidit; aut potius adjice, omnia, quæ in mundo eveniunt, perspecta hab

50. Cucumis amarus : mitte! Vepres in via : ficit. Noli hæc verba addere : « Quare quæso hæ mundo sunt? » ludibrio enim fores homini re lium perito, perinde atque fabro et sutori lud si ei exprobrares, quod eorum, quæ conficiunt et segmenta in officina ejus vides. Quamquam quo talia projiciant, habent; rerum natura extra se habet : sed quod potissimum in hac art hoc est, quod, quum se certis finibus circu quidquid intra se corrumpi, senescere et inutil tur, id in se ipsam mutat rursusque ex his alia ita ut neque materia extrinsecus opus habeat, putrefacta projiciat, desideret : itaque manet c loco, et sua materia, et arte sibi propria.

51. Neque in actionibus negligentem esse, n monibus turbidum, neque in visis vagari, n omnino contrahi aut exsilire, neque in vita ne ctum esse. Occidunt, mactant, diris devovent tur hæc obstant, quominus mens pura maneat moderata, justa? Perinde ac si quis fonti limpi adsistens eum vituperaret, at ille nihilominus aqua potui apta scatere; quin etiam si quis lut aut stercus, cito hæc disperget et eluet, neque inquinabitur. Quomodo igitur fontem habebis [non puteum]?* Vindica te quavis hora in libe benevolentia, simplicitate et verecundia.

52. Qui, quid mundus sit, ignorat, is etiar ignorat. Qui vero, ad quid natus sit, ignorat ipse sit, novit, neque, quid mundus sit : qui i

ολιπών, οὐδ' ἄν, πρὸς ὅ τι αὐτὸς πέφυκεν, εἴ-
οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαι-
ν ἢ] διώκων, οἳ οὔθ' ὅπου εἰσὶν, οὔτε οἵτινές
κουσι;

αινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τρὶς τῆς
ᾳ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀνθρώπῳ,
ει ἑαυτῷ; Ἀρέσκει ἑαυτῷ, ὁ μετανοῶν ἐφ'
ν, οἷς πράσσει;

έτι μόνον συμπνεῖν τῷ περιέχοντι ἀέρι,
ὶ συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ.
ν ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ δια-
ῷ σπᾶσαι βουλομένῳ, ἤπερ ἡ ἀερώδης τῷ
δυναμένῳ.

ῶς μὲν ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον,
έρος, οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον. Μόνῳ δὲ
ι τούτῳ, ᾧ ἐπιτέτραπται καὶ ἀπηλλάχθαι
αν πρῶτον οὗτος θελήσῃ.

ιμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρε-
; ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ πνευμάτιον
σαρκίδιον. Καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα ἀλ-
ν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν
ἰδίαν κυρίαν ἔχει· ἐπεί τοι ἔμελλεν ἡ τοῦ
ία ἐμοῦ κακὸν εἶναι· ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ
ἐπ' ἄλλῳ ᾗ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

λιος κατακεχύσθαι δοκεῖ, καὶ πάντῃ γε κέ-
ὴν ἐκκέχυται. Ἡ γὰρ χύσις αὕτη τάσις
κτῖνες γοῦν αἱ αὐγαὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἐκ-
λέγονται. Ὁποῖον δέ τι ἐστὶν ἀκτὶς, ἴδοις
ινος στενοῦ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ'
σδυόμενον θεάσαιο· τείνεται γὰρ κατ' εὐθὺ,
διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ τι ἂν
ιεῖργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα· ἐνταῦθα δὲ ἔστη,
λισθεν, οὐδὲ ἔπεσε. Τοιαύτην οὖν τὴν χύ-
υσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς ἔκ-
τάσιν, καὶ πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα
ηδὲ ῥαγδαίαν τὴν ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι· μηδὲ
πτειν, ἀλλὰ ἵστασθαι, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ
Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει τῆς αὐγῆς, τὸ
ιπον αὐτήν.

τὸν θάνατον φοβούμενος, ἤτοι ἀναισθησίαν
ίσθησιν ἑτεροίαν. Ἀλλ' εἴτε οὐκέτι αἴσθη-
κοῦ τινος αἰσθήσῃ· εἴτε ἀλλοιοτέραν αἴσθη-
ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ τοῦ ζῆν οὐ παύσῃ.

ίνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. Δί-
ᾳ φέρε.

ως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται· ὁ μέντοι
ταν εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν
φέρεται κατ' εὐθὺ οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ
ν.

ιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου· παρέχειν
ῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονι-

terutro deficit, neque, ad quid natus sit, dixerit. Quis igitur tibi videtur is, qui eorum hominum plausum [fugit aut] captat, qui neque ubi sint, neque quinam sint ipsi, norunt?

53. Laudari cupis ab homine, qui intra unius horæ spatium se ipse ter exsecratur? placere cupis ei, qui sibi ipse non placet? Num vero sibi placet, quem omnium fere, quæ ipse facit, pœnitet?

54. In posterum non tantum cum aere ambiente conspirare *te oportet*, verum etiam cum mente, quæ omnia continet, consentire. Non minus enim vis intelligendi ubique funditur et permeat per ea, quæ eam attrahere possunt, quam aerea per ea, quæ respirare possunt.

55. Omnino vitiositas non nocet mundo, singulatim non nocet alteri. Ei tantum damnum affert, cui concessum est, ea liberari, quam primum ipse voluerit.

56. Arbitrio meo pariter indifferens est alterius arbitrium, atque animula ejus et caruncula. Etenim si vel maxime alter alterius causa nati sumus, tamen mentium nostrarum cuivis propria sua constat potestas : alioquin profecto alterius vitiositas meum malum foret : quod deo non visum est, ne in alterius esset potestate, me miserum reddere.

57. Sol diffundi videtur et ubique funditur, non effunditur tamen. Fusio enim hæc tensio est. Quapropter radii ejus ἀκτῖνες dicuntur ab ἐκτείνεσθαι, extendi. Qualis autem res sit radius, intellexeris, si per angustum *foramen* in domum tenebricosam lumen a sole profectum videris immissum : recta enim tenditur et quasi * illiditur sane ad solidum, quodcunque ei obstiterit, aerem arcens; ibi autem consistit et nec delabitur nec decidit. Ejusmodi igitur fusionem et diffusionem mentis habere te oportet, minime effusionem, sed tensionem, atque adversus impedimenta ei objecta nec violento nec rapido illisu ferri, neque vero decidere, sed consistere et illustrare id quod eam recipit. Ipsum enim se splendore privabit, quod eam prætermittit.

58. Qui mortem timet, aut sensuum exstinctionem timet, aut diversam sensuum affectionem. Verum sive nullum amplius habebis sensum, neque mali quid senties, sive diversum aliquem sensum habebis, aliud animal eris nec vivere desines.

59. Homines, alter alterius causa nati sunt. Eos igitur doce aut fer.

60. Aliter sagitta, aliter mens fertur; mens utique etiam, quum cavet et quum in considerando versatur, non minus recta fertur et ad propositum.

61. Intrare in mentem cujusvis, sed etiam alteri concedere, ut in suam ipsius mentem intret.

ΒΙΒΛΙΟΝ Θ.

α'. Ὁ ἀδικῶν, ἀσεβεῖ. Τῆς γὰρ τῶν ὅλων φυσεως κατεσκευακυίας τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς, ὁ τὸ βούλημα ταύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ περὶ τὴν αὐτὴν θεόν. Ἡ γὰρ τῶν ὅλων φύσις ὄντων ἐστὶ φύσις. Τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. Ἔτι δὲ καὶ ἀλήθεια αὕτη ὀνομάζεται, καὶ τῶν ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. Ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τῶν ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τοῦ κόσμου φύσει· μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν· ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας οὐχ οἷός τέ ἐστι νῦν διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν. Καὶ μὴν ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰ διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. Ἀνάγκη γὰρ, τὸν τοιοῦτον μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμούσῃ τοῖς φαύλοις καὶ τοῖς σπουδαίοις, διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι· τοὺς δὲ σπουδαίους πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου περιπίπτειν. Ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε καὶ τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ· τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. Ὅ τε διώκων τὰς ἡδονὰς, οὐκ ἀφέξεται τοῦ ἀδικεῖν· τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. Χρὴ δὲ, πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (οὐ γὰρ ἂν ἀμφότερα ἐποίει, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε), πρὸς ταῦτα καὶ τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι, ὁμογνώμονας ὄντας, ἐπίσης διακεῖσθαι. Ὅστις οὖν πρὸς πόνον καὶ ἡδονὴν, ἢ θάνατον καὶ ζωὴν, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον, ὡς ἀσεβεῖ. Λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τὴν κοινὴν φύσιν, ἀντὶ τοῦ συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας, καθ' ἣν ἀπό τινος ἀρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τήνδε τὴν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

β'. Χαριεστέρου μὲν ἂν ἦν ἀνδρὸς, ἄγευστον ψευδολογίας καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον, ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. Τὸ δ' οὖν κορεσθέντα γε τούτων ἀποπνεῦσαι, δεύτερος πλοῦς. Ἢ προῄρησαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ, καὶ οὔπω σε οὐδὲν ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας πολλῷ γε μᾶλλον, ἤπερ ἡ τοῦ περικεχυμένου τούτου πνεύματος τοιάδε τις δυσκρασία καὶ τροπή. Αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν· ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

γ'. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ εὐαρέστει αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. Οἷον γάρ ἐστι τὸ νεᾶσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ

LIBER IX.

1. Qui injuste agit, impie agit. Quum enim natura versitatis animalia ratione prædita, alterum alterius condiderit, ut sibi pro cujusque dignitate mutuo pr minime vero noceant, is, qui hujus voluntatem tra ditur, manifesto impius est in antiquissimam de Porro qui mentitur, impie agit adversus eandem d nam universi natura est natura eorum, quæ sunt; tem, quæ sunt, ad ea, quæ exsistunt, familiari ra habent; præterea et veritas ipsa appellatur et co quæ vera sunt, prima est causa. Qui igitur volens tur, impie agit, quatenus eo, quod decipit, impie qui nolens, quatenus cum universi natura dissentit tenus mundi ordinem turbat, contra naturam ejus pu contra hanc enim pugnat, qui suapte sponte ad ea quæ veris contraria sunt: præsidia enim veritatis a acceperat, quibus neglectis jam falsa a veris di nequit. At vero etiam is, qui voluptates ut bona et dolores ut mala fugit, impie agit. Nam necesse ita adfectus sæpe de communi natura conqueratur, nulla dignitatis ratione habita improbis ac probis tribuat, quoniam improbi sæpe voluptatibus fr eaque possident, quibus voluptates parari possunt, contra in dolorem incidunt et in ea, quibus dolores tur. Præterea qui dolorem timet, is etiam interdi quid eorum timebit, quæ in mundo futura sunt, hoc jam impium est. Et vero qui voluptates sectat injuste agendo non abstinebit; id autem aperte i Oportet vero ad quæ communis natura ex æquo a (non enim utrumque fecisset, si ad utrumque ae æquo habuisset), ad ea quoque ex æquo affectos e qui naturam, quippe cum ea consentientes, tanquam sequi velint. Qui igitur ad dolorem et volupta mortem et vitam, ad gloriam et infamiam, quibus utitur universi natura, non ipse ex æquo affectus e manifestum est impium esse. Dico autem, his e uti communem naturam, pro, hæc pariter acci quæ per necessariam rerum seriem fiunt et deinc scuntur antiquo quodam consilio Providentiæ, e principio quodam accessit ad hunc mundi ordinem dum, conceptis quibusdam rerum futurarum ra et electis viribus genitalibus eorum, quæ sic mu mutantur, succedunt.

2. Elegantioris quidem foret hominis, expertem et omnis simulationis et luxus et fastus hac vita horum autem satietate affectum e vita migrare, sec vigatio. An vero malis assidere improbitati, et experientia te movet, ut pestem fugias? pestis enim ruptio mentis multo magis, quam hujus spiritus fusi intemperies quædam et mutatio. Hæc enim a pestis, quatenus animalia sunt, illa hominum, homines sunt.

3. Mortem noli contemnere, sed læto animo ea ut quæ unum sit eorum, quæ natura vult. Cujus generis est, puerum esse, senescere, adolescere

αι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγ-
σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι,
λλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ τοῦ σοῦ
ι φέρουσι, τοιοῦτο καὶ τὸ διαλυθῆναι. Τοῦτο
ατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, μὴ ὁλοσχε-
ὲ ὡστικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνα-
· ἀλλὰ περιμένειν ὡς μίαν τῶν φυσικῶν ἐνερ-
; νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς
κός σου ἐξέλθῃ, οὕτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν,
ογάριόν σου τοῦ ἐλύτρου τούτου ἐκπεσεῖται.
ὶ ἰδιωτικὸν παράπτηγμα ἀψικάρδιον ἐθέλεις,
ε εὔκολον πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει ἡ ἐπίστα-
τὰ ὑποκείμενα, ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ
ῆθῶν οὐκέτι ἔσται ἡ ψυχὴ συμπεφυρμένη.
εσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
καὶ πρᾴως φέρειν· μεμνῆσθαι μέντοι, ὅτι οὐκ
πων ὁμοδογματούντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσται.
ι μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀνθείλκειν ἂν καὶ κατεῖ-
ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο τοῖς τὰ αὐτὰ δόγματα
ημένοις. Νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅσος ὁ κόπος ἐν τῇ
τῆς συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν, Θᾶττον ἔλθοις!
μή που καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ.
ἁμαρτάνων, ἑαυτῷ ἁμαρτάνει· ὁ ἀδικῶν, ἑαυ-
, κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.
κεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, οὐ μόνον ὁ ποιῶν

εῖ ἡ παροῦσα ὑπόληψις καταληπτική, καὶ
ι πρᾶξις κοινωνική, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις
ι πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖ-

ιλεῖψαι φαντασίαν· στῆσαι ὁρμήν· σβέσαι
ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.
μὲν τὰ ἄλογα ζῶα μία ψυχὴ διῄρηται· εἰς
ὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. Ὥσπερ καὶ
ὶν ἁπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ ἑνὶ φωτὶ ὁρῶ-
α ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὁρατικὰ καὶ ἔμψυχα

κοινοῦ τινος μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς
Τὸ γεῶδες πᾶν ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὸ ὑγρὸν πᾶν
ὸ ἀερῶδες ὁμοίως· ὥστε χρῄζειν τῶν διειργόν-
ας. Τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μέν, διὰ τὸ στοιχειῶ-
αντὶ δὲ πυρὶ ἐνταῦθα πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι
τας, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν, τὸ ὀλίγῳ ξηρό-
ἅπτον εἶναι, διὰ τὸ ἔλαττον ἐγκεκρᾶσθαι
αλυτικὸν πρὸς ἕψιν. Καὶ τοίνυν πᾶν τὸ
ᾶς φύσεως μέτοχον πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως
καὶ μᾶλλον. Ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον παρὰ
ὸσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ
σθαι ἑτοιμότερον. Εὐθὺς γοῦν ἐπὶ μὲν τῶν
ρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσσοτροφίαι,
ἔρωτες· ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ
ρὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐπιτεινόμενον εὑρί-
ν οὔτε ἐπὶ φυτῶν ἦν, οὔτε ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων.
ν λογικῶν ζώων, πολιτεῖαι, καὶ φιλίαι, καὶ

dentire, pubescere, canescere, liberos procreare, uterc ferre, parere et ceteri naturæ effectus, quos vitæ ætates adferunt, ejusmodi quoque est dissolvi. Est igitur hominis, qui rem reputavit, neque negligenter, neque violenter, neque fastuose adversus mortem se gerere, sed eam tanquam unam actionum naturalium exspectare; quemadmodum nunc exspectas, quando fœtus ex utero uxoris tuæ prodeat, sic tibi exspectanda hora, qua animula tua ex hoc involucro excidet. Si populare vis præceptum, quod cor tangat, facilem erga mortem te potissimum reddet, si consideraveris et, quales sint res subjectæ, a quibus te divelli oportebit, et quales mores, quibuscum animus tuus non amplius commistus erit. Iis tamen offendi neutiquam te oportet, sed eorum curam gerere, eosque placide ferre; nihilominus meminisse, tibi ab hominibus non idem tecum sentientibus esse discedendum : hoc enim solum, si quidem forte, nos retraheret et in vita retineret, si cum hominibus eadem decreta probantibus vivere liceret. Nunc autem vides, quanta molestia ex dissensu eorum, quicum vivitur, oriatur, ut dicere libeat : « Citius veni, Mors, ne quando etiam mei ipsius obliviscar ! »

4. Qui peccat, sibi peccat; qui injuriam facit, sibi ipsi injuriam facit, quippe se ipsum malum reddens.

5. Sæpe injuste agit, qui nihil facit, non is modo, qui aliquid facit.

6. Sufficit, quæ præsens est, comprehensibilis notio, et, quæ præsens est, actio societati conveniens, et quæ præsens est, animi affectio boni consulens, quidquid ex causa *externa* proficiscitur.

7. Visum tollere : exstinguere animi impetum : principalem animi partem in sua potestate habere.

8. In brutas animantes una divisa est anima; animalibus ratione præditis unus animus rationalis distributus est, quemadmodum omnium terrenorum una est terra, et una luce cernimus unumque aerem spiramus, quotquot visus et animæ participes sumus.

9. Quæcunque aliquid commune habent, ad id, quod ejusdem generis est, tendunt. Terrenum omne vergit ad terram, in idem confluit humidum omne et pariter aerium, ut opus sit rebus dirimentibus ac vi. Ignis quidem sursum fertur; omni tamen cum igne, qui hic est, tam promptus accendi, ut etiam materia quævis, quæ paulo siccior est, facile accendatur, quoniam minus habet admistum, quo incendium prohibeatur. Itaque quidquid communis naturæ rationalis particeps est, pariter ad cognatum tendit, vel magis etiam. Quanto enim ceteris præstantius est, tanto paratius est, cum affinibus misceri et confundi. Hinc, ne longius abeam, in iis, quæ ratione carent, reperiuntur examina, greges, pullorum nutricationes et quasi amores : animæ enim jam in his insunt, et in præstantiore reperitur intensius congregandi studium, quale neque in plantis inest neque in lapidibus lignisve. In animalibus vero ratione præditis civitates, amicitiæ, familiæ, conventus atque in

οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. Ἐπὶ δὲ τῶν ἔτι κρειττόνων, καὶ ἐκ διεστηκότων τρόπον τινὰ ἕνωσις ὑπέστη, οἵα ἐπὶ τῶν ἄστρων. Οὕτως ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν καὶ ἐν διεστῶσιν ἐργάσασθαι δύναται. Ὅρα οὖν τὸ νῦν γινόμενον. Μόνα γὰρ τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησται τῆς πρὸς ἄλληλα σπουδῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον οὐ βλέπεται. Ἀλλ' ὅμως καίτοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται· κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις· ὄψει δὲ, ὃ λέγω, παραφυλάσσων. Θᾶσσον γοῦν εὕροι τις ἂν γεῶδές τι μηδενὸς γεώδους προσαπτόμενον, ἤπερ ἄνθρωπον ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

ι'. Φέρει καρπὸν καὶ ἄνθρωπος, καὶ θεὸς, καὶ ὁ κόσμος· ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα φέρει. Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτριφεν ἐπὶ ἀμπέλου καὶ τῶν ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. Ὁ λόγος δὲ καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει· καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιαῦθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

ια'. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε· εἰ δὲ μὴ, μέμνησο, ὅτι πρὸς τοῦτο ἡ εὐμένειά σοι δέδοται. Καὶ οἱ θεοὶ δὲ εὐμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν· εἰς ἔνια δὲ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν· οὕτως εἰσὶ χρηστοί. Ἔξεστι δὲ καὶ σοί· ἢ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων;

ιβ'. Πόνει, μὴ ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι, ἢ θαυμάζεσθαι θέλων· ἀλλὰ μόνον ἓν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

ιγ'. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως· μᾶλλον δὲ ἐξέβαλον πᾶσαν περίστασιν· ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

ιδ'. Πάντα ταῦτα, συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ· ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ· ῥυπαρὰ δὲ τῇ ὕλῃ. Πάντα νῦν, οἷα ἐπ' ἐκείνων, οὓς κατεθάψαμεν.

ιε'. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. Τί οὖν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

ις'. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ, τὸ τοῦ λογικοῦ πολιτικοῦ ζώου κακὸν καὶ ἀγαθὸν, ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

ιζ'. Τῷ ἀναῤῥιφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

ιη'. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει, τίνας κριτὰς φοβῇ, οἵους καὶ περὶ αὐτῶν ὄντας κριτάς.

ιθ'. Πάντα ἐν μεταβολῇ. Καὶ αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ· καὶ ὁ κόσμος δὲ ὅλος.

κ'. Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

κα'. Ἐνεργείας ἀπόληξις, ὁρμῆς (καὶ) ὑπολήψεως παῦλα, καὶ οἷον θάνατος, οὐδὲν κακόν. Μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν τοῦ μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας· καὶ γὰρ τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος. Μήτι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί·

bellis fœdera pacis atque induciæ. In iis, qu stantiora sunt, vel ex longe distantibus quodam subsistit, ut in astris. Sic adscensus ad id, quod est, etiam inter distantia mutuam affectionem test. Jam vide id, quod nunc fit. Sola enim tione prædita nunc mutui illius inter se stud tionis oblita sunt, atque confluxus ille hic cernitur. Veruntamen, fugiant licet homin occupantur; prævalet enim natura, atque dili platione id, quod dico, comperies. Etenim f ries terrenum aliquid nulli rei terrenæ adjun hominem ab homine prorsus avulsum.

10. Fert fructus et homo et deus et mundus vis tempore fert, nam quod usu loquendi hoc que hujus generis tritum est, id nihil ad rem. fructum habet et communem et proprium ejus modi est ipsa ratio.

11. Si potes, meliora edoce: sin minus, hoc tibi datam esse mansuetudinem. Etiam propitii sunt iisque adeo ad quædam conseq nitatem, divitias, gloriam, opem ferunt. Id aut dic, quis sit, qui te prohibeat.

12. Laborem sustine neque ut miser, neque rationem aut admirationem consequi velis, sed tibi sit propositum, moveri et motum sistere civilis exigit.

13. Hodie ex omni, in qua versabar, moles potius omnem molestiam foras ejeci; extra en sed intra in opinionibus.

14. Omnia hæc, familiaria usu, caduca te dida materia. Omnia nunc talia, qualia sub ii livimus.

15. Res foris consistunt, ipsæ apud se, nec q norunt nec pronunciant. Quid igitur de iis Principatus animi.

16. Non in affectione, sed in actione bonu animalis ratione præditi et ad civitatem na quemadmodum virtus ejus ac vitiositas non i sed in actione cernitur.

17. Lapidi projecto nec malum deorsum f num, sursum ferri.

18. Demitte te penitus in eorum mentes, quales judices metuas et quales in sua ipsoru judices.

19. Omnia in mutatione. Atque tu ipse variatione et quodammodo corruptione, atqu dus.

20. Alterius peccatum ibi relinquendum.

21. Cessatio actionis, quies et, ut ita dicam tus et opinionis, nil mali. Transi jam ad ætat puta, adolescentiam, juventutem, senectuten rum omnis mutatio mors, sed numquid mali? ad vitam sub avo, deinde sub matre, post sub actam, et quum multas alias vicissitudines a

δὲ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπο-
ίσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, Μήτι δεινόν; Οὕτως
ὲ ἡ τοῦ ὅλου βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ με-

ἐχε ἐπὶ τὸ σεαυτοῦ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ τοῦ
ὸ τούτου. Τὸ μὲν σεαυτοῦ, ἵνα νοῦν δικαϊ-
κήσῃς· τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς
εἶ· τὸ δὲ τούτου, ἵνα ἐπιστήσῃς, πότερον
ώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ, ὅτι συγγενές.
περ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμ-
εἶ, οὕτως καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρω-
ῶῃς πολιτικῆς. Ἥτις ἐὰν οὖν πρᾶξίς σου
ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν,
νικὸν τέλος, αὕτη διασπᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ
, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ
μέρος διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμ-

δίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ πνευμάτια
τάζοντα, ὥστε ἐναργέστερον προσπεσεῖν τὸ

ἐπὶ τὴν ποιότητα τοῦ αἰτίου, καὶ ἀπὸ τοῦ
περιγράψας θέασαι· εἶτα καὶ τὸν χρόνον
ὅσον πλεῖστον ὑφίστασθαι πέφυκε τοῦτο τὸ

τλης μυρία, διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ
ποιοῦντι ταῦτα οἷα κατεσκεύασται· ἀλλὰ

ιν ἄλλος ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα
ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, δίελθε ἔσω,
οί τινές εἰσιν. Ὄψει, ὅτι οὐ δεῖ σε σπᾶ-
ότοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. Εὐνοεῖν μέν-
εῖ· φύσει γὰρ φίλοι. Καὶ οἱ θεοὶ δὲ παν-
βοηθοῦσι, δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς
α, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.
τά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω,
αἰῶνα. Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ τοῦ
· ὅπερ εἰ ἐστιν, ἀποδέχου τὸ ἐκείνης ὁρμη-
ῶρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν
ι· τρόπον γάρ τινα ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ· τὸ δὲ
εὸς, εὖ ἔχει πάντα· εἴτε τὸ εἰκῆ, μὴ καὶ σὺ
η πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει· ἔπειτα καὶ
αλεῖ· κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ· καὶ
ι εἰς ἄπειρον. Τὰς γὰρ ἐπικυματώσεις τῶν
καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ τὸ
ὸς θνητοῦ καταφρονήσει.
ιάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία· πάντα φέρει.
δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, ὡς οἴεται,
τρακτικὰ ἀνθρώπια! μυξῶν μεστά. Ἄνα-
ητε; ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ. Ὀρ-
ηδῶσται, καὶ μὴ περιβλέπου, εἴ τις εἴσεται·
ιάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε· ἀλλὰ ἀρκοῦ, εἰ τὸ
πρόεισι· καὶ τούτου αὐτοῦ τὴν ἔκβασιν, ὡς
τί ἐστι, διανοοῦ. Δόγμα γὰρ αὐτῶν τίς

et cessationes deprehendis, te ipse interroga, « Numquid mali? » Sic igitur neque totius vitæ cessatio et quies et mutatio.

22. Recurrito ad mentem et tuam ipsius et universi et hujus *hominis;* ad tuam, ut justitiæ studiosam eam reddas; ad universi, ut recorderis, cujus sis pars; ad alterius, ut intelligas, num ignorantia sit an consilium, et simul cogites, esse tibi cognatam.

23. Ut tu ipse ad corpus quoddam civile complendum natus es, sic singulæ actiones tuæ ad vitam civilem complendam faciant. Quæcunque igitur actio tua nec propiorem nec remotiorem rationem ad communem illum finem habet, ea vitam tuam divellit, neque eam unam esse patitur, sed seditiosa est instar ejus, qui in populo suæ factionis homines a tali consensu dirimit.

24. Puerorum rixæ et ludicra, et animulæ cadavera gestantes, ita ut vehementius nos afficiat illud Νεκυίας.

25. Accede ad qualitatem formæ eamque a materia secretam contemplare : deinde longissimum tempus definito, quod res hujus singularis qualitatis per naturam suam durare possit.

26. Perpessus es innumerabilia idcirco, quod non eras contenta mente tua faciente ea, ad quæ comparata est. Verum satis!

27. Ubi alii te reprehendunt aut oderunt aut tales contra te clamores tollunt, adi animulas eorum, penitus te intus in eas demitte, et vide, quales quidam sint. Videbis, non oportere te angi, ut illis nescio quæ opinio de te sit. Bene tamen iis velle debes : natura enim amici *estis*. Quin etiam dii iis omni ratione consulunt per somnia, per vaticinia, in iis tamen rebus, quæ iis curæ sunt.

28. Eædem sunt mundi vicissitudines in orbem redeuntes sursum, deorsum, a sæculo in sæculum. Atque aut ad singula quæque consilium capit universi mens; quod si est, excipe id, quod ex ejus consilio proficiscitur; aut semel consilium cepit, reliqua autem per consequentiam fiunt et unum* quodammodo conficiunt; aut atomi et corpora individua. Summa autem rei : si deus est, omnia bene habent; si omnia consilio carent, noli tu sine consilio agere. Jamjam terra nos omnes occultabit; mox et ipsa mutabitur. et illa mutabuntur in infinitum, et rursus hæc in infinitum. Nam si quis hos mutationum et vicissitudinum fluctus eorumque celeritatem consideraverit, omnia mortalia contemnet.

29. Torrens est rerum omnium natura : omnia rapit. Quam viles quoque civilis peritiæ studiosi et, ut opinantur, ex philosophiæ præscriptis negotia gerentes homunciones! quam plena muco! Mi homo, quid tandem? fac quod nunc natura abs te postulat. Aggredere rem, si tibi datur, neque circumspice, an quis cogniturus sit; et noli sperare Platonis rempublicam, sed sufficiat tibi, si vel minimum res procedit, et cogita, hunc ipsum eventum non parvi quid esse. Decreta enim eorum quis mutare potest? sine horum autem

μεταβάλλει; χωρὶς δὲ δογμάτων μεταβολῆς τί ἄλλο, ἢ δουλεία στενόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιουμένων; Ὕπαγε νῦν, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. Ὄψονται, εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαιδαγώγησαν· εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, οὐδείς με κατακέκριχε μιμεῖσθαι. Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδῆμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον· μή με ἄπαγε ἐπὶ σεμνοτυφίαν.

λ′. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ τελετὰς μυρίας, καὶ πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, καὶ τὸν μετά σε βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον· καὶ ὅσοι μὲν οὐδὲ ὄνομά σου γινώσκουσιν, ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, ὅσοι δὲ, ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε, τάχιστα ψέξουσι· καὶ ὡς οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

λα′. Ἀταραξία μὲν, περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. Δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν ἐνεργουμένοις· τουτέστιν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

λβ′. Πολλὰ περισσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύνασαι, ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα· καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ, τῷ τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸν ἀΐδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὴν τοῦ κατὰ μέρος ἑκάστου πράγματος ταχεῖαν μεταβολὴν ἐπινοεῖν, ὡς βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι διαλύσεως, ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μετὰ τὴν διάλυσιν ὁμοίως ἄπειρον.

λγ′. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσεται καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες, τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. Καὶ ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καταστήσεται τῷ προώρῳ.

λδ′. Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ οἷα ἐσπουδάκασι, καὶ δι' οἷα φιλοῦσι καὶ τιμῶσι! Γυμνὰ νόμιζε βλέπειν τὰ ψυχάρια αὐτῶν. Ὅτε δοκοῦσι βλάπτειν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, ὅση οἴησις!

λε′. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή. Τούτῳ δὲ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται, (καὶ) ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. Τί οὖν λέγεις; ὅτι ἐγίνετό τε πάντα, καὶ πάντα ἀεὶ κακῶς ἔσται, καὶ οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξευρέθη ποτὲ ἡ διορθώσουσα ταῦτα, ἀλλὰ κατακέκριται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις κακοῖς συνέχεσθαι;

λς′. Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, γράσος· ἢ πάλιν, πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα· καὶ ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος· καὶ τρίχία ἡ ἐσθῆς· καὶ αἷμα ἡ πορφύρα· καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοιαῦτα. Καὶ τὸ πνευματικὸν δὲ ἄλλο τοιοῦτον, ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

λζ′. Ἅλις τοῦ ἀθλίου βίου, καὶ γογγυσμοῦ, καὶ πι-

mutatione, quid aliud, quam servitus ingeniscenti[illegible] persuasum habere simulantium? I nunc, et Alexan[illegible] Philippum, Demetrium Phalereum mihi narra! Vi[illegible] an, quid natura communis vellet, intellexerint et [illegible] sub disciplina tenuerint. Si vero tragicorum more[illegible] runt, nemo me, ut eos imitarer, damnavit. Simplex [illegible] verecundum philosophiæ opus: noli me ad fastum gra[illegible] tectum abducere.

30. E superiore loco intueri greges innumerabiles, [illegible] monias innumerabiles et navigationis genus omne in [illegible] pestatibus et maris tranquillitate, et rerum præterit[illegible] præsentium et decedentium differitates. Contemplare [illegible] etiam vitam diudum sub aliis transactam, et post te [illegible] gendam eamque, quæ nunc in barbaris gentibus degi[illegible] quam multi sint, qui ne nomen quidem tuum norint, [illegible] multi, qui ejus mox obliviscentur, quam multi, qui [illegible] nunc fortasse te laudent, mox vituperaturi sint, atque [illegible] memoriam, nec gloriam neque aliud quidvis ullius [illegible] esse.

31. Tranquillitas mentis in iis, quæ ab externa [illegible] proficiscuntur. Justitia in iis actionibus, quarum tu [illegible] es in causa, hoc est, agendi impetus et actio, quib[illegible] tantum finis propositus est, ut id, quod societati pro[illegible] cias, ut quod naturæ tuæ consentaneum sit.

32. Ex iis, quæ tibi molestiam creant, multa separ[illegible] nea tollere potes, quippe quæ tota in opinione tua sita [illegible] atque amplum liberumque spatium tibi comparabis, [illegible] tum mundum mente complexus fueris et æternum [illegible] consideraveris et singulatim celerrimam omnium re[illegible] mutationem contemplatus fueris, quam breve sit inter[illegible] tum et dissolutionem temporis spatium, quam immen[illegible] contra, quod ortum præcessit, quam infinitum parite[illegible] quod dissolutionem sequetur.

33. Omnia, quæ vides, brevi corrumpentur, et hæc [illegible] corrumpi vident, et ipsi brevi corrumpentur, et qui extr[illegible] confectus senectute moritur, in idem redigetur cum eo, [illegible] immaturus obiit.

34. Quales sunt horum mentes! quibus rebus studuer[illegible] quas ob causas diligunt et colunt! Nudas eorum anim[illegible] intueri adsuesce. Quando vel vituperando nocere vel [illegible] dando prodesse sibi videntur, quanta opinatio!

35. Amissio nihil aliud est, nisi mutatio. Hac autem [illegible] det universi natura, secundum quam omnia bene fiunt, [illegible] æterno eadem ratione facta sunt et in infinitum alia ejusd[illegible] generis erunt. Quid igitur dicis? Omnia facta esse, omn[illegible] que semper futura esse male, et nullam in tot diis unq[illegible] facultatem esse repertam, quæ ea corrigeret, sed mund[illegible] ejus infelicitatis damnatum esse, ut perpetuis malis a[illegible] gatur?

36. Putredo materiæ cuique rei substratæ: aqua, [illegible] vis, ossicula, fœtor: rursus calli terræ, marmora; aurum [illegible] argentum, fæces; pili, vestis; sanguis, purpura et reli[illegible] omnia ejusdem generis. Etiam animula aliud ejusmodi, [illegible] aliis in alia transiens.

37. Jam satis miseræ vitæ est et murmurationis et scu[illegible]

Τί ταράσσῃ; τί τούτων καινόν; τί σε ἐξί-
αστον; ἴδε αὐτό. Ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν.
ούτων οὐδέν ἐστιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς
ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γένου. Ἴσον
ἔτεσι, καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἱστορῆσαι.
μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. Τάχα δ' οὐχ

τοι ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, ὡς ἑνὶ σώ-
υμβαίνει, καὶ οὐ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ τοῦ
ίνοις μέμφεσθαι· ἢ ἄτομοι, καὶ οὐδὲν ἄλλο,
ιαὶ σκεδασμός. Τί οὖν ταράσσῃ; Τῷ ἡγε-
εις. Τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, τεθη-
ναγελάζῃ, βόσκῃ;
κ οὐδὲν δύνανται οἱ θεοί, ἢ δύνανται. Εἰ
δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διὰ τί
ν εὔχῃ διδόναι αὐτοὺς τὸ μήτε φοβεῖσθαί τι
τε ἐπιθυμεῖν τινος τούτων, μήτε λυπεῖσθαι
ίτων μᾶλλον, ἤπερ τὸ μὴ παρεῖναί τι τού-
αρεῖναι; πάντως γάρ, εἰ δύνανται συνεργεῖν
καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. Ἀλλὰ
ίτι «Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν.» Εἶτα,
χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ σοὶ μετ' ἐλευθερίας, ἢ
ι πρὸς τὰ μὴ ἐπὶ σοὶ μετὰ δουλείας καὶ τα-
; τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι οὐχὶ καὶ εἰς τὰ ἐφ'
ὶ συλλαμβάνουσιν; Ἄρξαι γοῦν περὶ τούτων
καὶ ὄψει. Οὗτος εὔχεται· Πῶς κοιμηθῶ
ς! σύ· Πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι
ς! Ἄλλος· Πῶς στερηθῶ ἐκείνου! σύ· Πῶς
τοῦ στερηθῆναι! Ἄλλος· Πῶς μὴ ἀποβάλω
σύ· Πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν! Ὅλως (δὲ)
ρον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει, τί γίνεται.
Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ οὐκ ἦσάν
ίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ
ισιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν· ἀλλὰ
ίμενα φυσιολογῶν διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῷ
πῶς ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνουσα τῶν
ιδίῳ τοιούτων κινήσεων ἀταρακτῇ, τὸ ἴδιον
οῦσα. Οὐδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ,
τεσθαι, ὥς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος ἤγετο εὖ
Ταὐτὰ οὖν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς,
ῃ τινὶ περιστάσει· τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φι-
ν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι, μηδὲ τῷ
ἀφυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως
ς μόνῳ (δὲ) νῦν τῷ πρασσομένῳ εἶναι, καὶ
, δι' οὗ πράσσει.
ταν τινὸς ἀναισχυντίᾳ προσκόπτῃς, εὐθὺς
εαυτοῦ, Δύνανται οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναί-
εἶναι; οὐ δύνανται. Μὴ οὖν ἀπαίτει τὸ
Εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναι-
ὡς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. Τὸ δ' αὐτὸ
πανούργου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπίστου, καὶ παν-
τιοῦν ἁμαρτάνοντος, ἔστω σοι πρόχειρον.
τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων
ίστι μὴ ὑπάρχειν, εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς

litatis! Quid perturbaris? quid in his novi? Quid te percellit? num forma? vide eam! num materia? vide eam! Præter has autem nihil est. Quin etiam erga deos fac tandem aliquando simplicior fias ac melior. Perinde est centum ac tribus annis hæc contemplari.

38. Si quis peccavit, ibi malum est; fortasse tamen non peccavit.

39. Vel ab una mente, quasi fonte communi, tanquam uni corpori eveniunt omnia, nec par est, partem queri de iis, quæ in commodum totius eveniunt, vel atomi et nihil aliud nisi confusio et dissipatio fortuita. Quid igitur perturbaris? Menti * dic : Mortua es, corrupta es, similas, efferata es, pecudis more congrederis et pasceris.

40. Aut nihil possunt dii aut possunt. Si igitur nihil possunt, cur precaris? si possunt, cur non potius eos precibus rogas, ut tibi dent, ne quid horum extimescas aut cupias neque tali re doleas, quam ut horum aliquid vel absit vel adsit? Omnino enim, si hominibus auxilium præstare possunt, in talibus quoque id possunt. Verum fortasse dices : « Hæc dii in mea potestate posuere. » Itane vero præstat, iis, quæ tui sunt arbitrii, cum libertate uti, quam ea, quæ tui arbitrii non sunt, animo servili et abjecto curare? Quis tamen tibi dixit, deos nobis non ad ea quoque, quæ in nostra potestate sunt, opem ferre? Hæc igitur ab iis precari incipe, et videbis. Alius precatur : utinam mihi contingat concubitus cum illa! Tu : utinam non appetam illius concubitum! Alius : utinam eo priver! Tu : utinam non opus habeam eo privari! Alius : utinam filiolum non amittam! Tu : utinam non metuam amittere! Huc omnino verte vota tua, et vide, quid futurum sit.

41. Epicurus, Quum ægrotarem, inquit, non sermones mihi erant cum iis, qui me invisebant, de corporis affectionibus neque de rebus istiusmodi cum iis, ait, colloquebar; sed perpetuo ea, quæ cœpta erant, de natura rerum disserebam, et in eo ipso occupatus eram, quomodo mens, quamquam istiusmodi in corpusculo motuum particeps, tamen, suum bonum servans, imperturbata staret; neque medicis, inquit, occasionem præbebam sese jactandi, quasi magni quid facerent, sed vita et bene et beate agebatur. Eadem, quæ ille, *tu quoque fac* in morbo, cum ægrotas, et in quacunque alia molestia : nam a philosophia non deficere neque cum indocto et naturæ rerum ignaro garrire, id omnibus philosophorum sectis commune est, sed in ea tantum re, quæ nunc in manibus est, occupari atque instrumento, quo hæc res perficitur.

42. Quum alicujus impudentia offenderis, statim te interroga, « fierine igitur potest, ut in mundo non sint impudentes? » non potest. Noli ergo postulare, quod fieri nequit : nam hic quoque unus est illorum impudentium, quos in mundo esse necesse est. Idem vero et de versuto et infido et quolibet vitioso in promptu tibi sit; simulatque enim recordatus fueris, fieri non posse, quin talium hominum genus sit, singulis eorum te æquiorem præbebis. Utile

τοὺς καθ' ἕνα. Εὔχρηστον δὲ κἀκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετὴν πρὸς τοῦτο τὸ ἁμάρτημα. Ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀντιφάρμακον, πρὸς μὲν τὸν ὀργώμενον τὴν πραότητα, πρὸς δὲ ἄλλον ἄλλην τινὰ δύναμιν. Ὅλως δὲ ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον· πᾶς γὰρ ὁ ἁμαρτάνων ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ πεπλάνηται. Τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδένα τούτων, πρὸς οὓς καὶ παροξύνῃ, πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι· τὸ δὲ κακόν σου καὶ τὸ βλαβερὸν ἐνταῦθα πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν ἔχει. Τί δὲ κακὸν ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα, μὴ σεαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλῃς, ὅτι οὐ προσεδόκησας τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι. Σὺ γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκός ἐστι τοῦτον τοῦτο ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπιλαθόμενος θαυμάζεις, εἰ ἡμάρτηκε. Μάλιστα δὲ, ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφου. Προδήλως γὰρ σὸν τὸ ἁμάρτημα, εἴτε περὶ τοῦ τοιαύτην [τὴν] διάθεσιν ἔχοντος ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάξει, εἴτε τὴν χάριν διδοὺς, μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. Τί γὰρ πλέον θέλεις εὖ ποιήσας ἄνθρωπον; οὐκ ἀρκῇ τούτῳ, ὅτι κατὰ φύσιν τὴν σήν τι ἔπραξας, ἀλλὰ τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει, ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. Ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, ἅπερ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα ἀπέχει τὸ ἴδιον· οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος εὐεργετικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, πεποίηκε, πρὸς ὃ κατεσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

α'. Ἔσῃ ποτὲ ἄρ', ὦ ψυχὴ, ἀγαθὴ, καὶ ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ γυμνὴ, φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἄρα τῆς φιλητικῆς καὶ στερκτικῆς διαθέσεως; Ἔσῃ ποτὲ ἄρα πλήρης, καὶ ἀνενδεὴς, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ ἐπιθυμοῦσα οὐδενὸς, οὔτε ἐμψύχου, οὔτε ἀψύχου, πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσεις; οὐδὲ τόπου ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας, οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοστίας; Ἀλλὰ ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ κατασκευῇ, καὶ ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὴν, ὅτι πάντα σοι πάρεστι, πάντα σοι εὖ ἔχει, καὶ παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι, καὶ εὖ ἕξει, ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ ὅσα μέλλουσι δώσειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ τελείου ζώου, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ δικαίου, καὶ καλοῦ, καὶ γεννῶντος πάντα καὶ συνέχοντος, καὶ περιέχοντος, καὶ περιλαμβάνοντος διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; Ἔσῃ ποτὲ ἄρα τοιαύτη, οἷα θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις οὕτω συμπολιτεύεσθαι, ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε καταγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν;

β'. Παρατήρει, τί σου ἡ φύσις ἐπιζητεῖ, ὡς ὑπὸ

vero etiam illud est, statim cogitare, quam na virtutem dederit contra hoc peccatum; nam dedi remedium, contra ingratum mansuetudinem, c aliam quandam facultatem. Omnino autem tib liora edocere eum, qui deceptus est; quisquis e a fine sibi proposito aberrat et deceptus est. Qu damni tibi illatum est? neminem enim eorum, sceris, quidquam fecisse reperies, quo mens tu datur; atque in eo tamen omne malum ac dan consistit. Quid vero novi aut insoliti fit, ubi i quod indocti est, facit. Vide, ne potius te ip hendere debeas, qui non exspectaveris, fore, ut catum committeret. Nam tu, quamquam rat eras occasiones cogitandi, credibile esse, hunc i caturum, tamen ejus oblitus eum deliquisse m tissimum autem ubi aliquem ut infidum aut ing sas, in te ipsum descende. Manifesto enim pec est, sive, quoniam hominem ita affectum fiden turum esse credidisti, sive, quoniam, benefi dares, non simpliciter dedisti, nec tanquam actione omnem ejus fructum perciperes. Quid ficio in alterum collato, plus requiris? nonne quod naturæ tuæ convenienter aliquid egisti mercedem postulas? perinde atque si oculus id videt, mercedem postularet, aut pedes, quo Quemadmodum enim hæc facta sunt ad mun quo quum pro naturæ suæ conditione fungunt quod ipsorum est: sic etiam homo, utpote ad dum natus, si in alios beneficium contulit, aut lium præstitit in rebus mediis, fecit id, ad quo et, quod suum est, obtinuit.

LIBER X.

1. Erisne tandem aliquando, mi anime, bonus et unus, et nudus, et corpore, quod te circum dior? gustabisne tandem affectionem ad amorem proclivem? Erisne tandem plenus et nullius re nihil ulterius desiderans, nihili amplius app animati neque inanimati, quo voluptatibus temporis, in quo diutius fruaris, nec loci aut blandæ aeris * temperiei, aut hominum consen quæ nunc est, conditione contentus delectaber bus ac persuasum habebis, omnia (quæ) tibi a tibi habere et a diis profecta esse et bene ha quæcunque illis visa erunt et quæcunque datur lutem illius vivæ naturæ perfectæ et bonæ et nestæ et omnia gignentis et continentis et ambi plectentis, quæ, ut alia similia inde oriantur, d Erisne tandem talis, qui cum diis hominibusq cietatis communione vivas, ut neque quid reprehendas neque ab iis condemneris?

2. Observa, quid natura tua requirat, qua

ν διοικουμένου· εἶτα ποίει αὐτὸ καὶ προσ-
χεῖρον μέλλει διατίθεσθαί σου ἡ ὡς ζώου
ῆς δὲ παρατηρητέον, τί ἐπιζητεῖ σου ἡ ὡς
Καὶ πᾶν τοῦτο παραληπτέον, εἰ μὴ χεῖ-
ιατίθεσθαι ἡ ὡς ζώου λογικοῦ φύσις. Ἔστι
ῦ εὐθὺς καὶ πολιτικόν. Τούτοις δὴ κανόσι
μηδὲν περιεργάζου.

τὸ συμβαῖνον ἤτοι οὕτως συμβαίνει, ὡς
ὸ φέρειν, ἢ ὡς οὐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν.
υμβαίνει σοι, ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσ-
ι' ὡς πέφυκας, φέρε. Εἰ δὲ, ὡς μὴ πέ-
, μὴ δυσχέραινε· φθαρήσεται γάρ σε ἀπα-
Μέμνησο μέντοι, ὅτι πέφυκας φέρειν πᾶν,
τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ, φορητὸν καὶ ἀνε-
κῆσαι, κατὰ φαντασίαν τοῦ συμφέρειν, ἢ
υτῷ τοῦτο ποιεῖν.

ν σφάλλεται, διδάσκειν εὐμενῶς, καὶ τὸ
ν δεικνύναι. Εἰ δὲ ἀδυνατεῖς, σεαυτὸν
μηδὲ σεαυτόν.

ἂν σοι συμβαίνῃ, τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος
ράζετο· καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων συνέ-
ε σὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου, καὶ τὴν τούτου

ἄτομοι, εἴτε φύσις, πρῶτον κείσθω, ὅτι
οῦ ὅλου, ὑπὸ φύσεως διοικουμένου· ἔπειτα,
οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. Τούτων
ένος, καθότι μὲν μέρος εἰμὶ, οὐδενὶ δυσα-
ὸν ἐκ τοῦ ὅλου ἀπονεμομένων· οὐδὲν γὰρ
ῷ μέρει, ὃ τῷ ὅλῳ συμφέρει. Οὐ γὰρ ἔχει
ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ· πασῶν μὲν φύσεων
σῶν τοῦτο, τῆς δὲ τοῦ κόσμου προσειλη-
ηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι
ἑαυτῇ γεννᾷν. Κατὰ μὲν δὴ τὸ μεμνῆ-
έρος εἰμὶ ὅλου τοῦ τοιούτου, εὐαρεστήσω
ποβαίνοντι. Καθόσον δὲ ἔχω πως οἰκείως
γενῆ μέρη, οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον· μᾶλ-
ήσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ πρὸς τὸ κοινῇ
ᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἀπὸ τοὐναν-
Τούτων δὲ οὕτω περαινομένων, ἀνάγκη
ροεῖν· ὡς ἂν καὶ πολίτου βίον εὔρουν ἐπινοή-
ίόντος διὰ πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν,
ν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

μέρεσι τοῦ ὅλου, ὅσα φύσει περιέχεται ὑπὸ
, ἀνάγκη φθείρεσθαι· λεγέσθω δὲ τοῦτο σή-
τοῦ ἀλλοιοῦσθαι· εἰ δὲ φύσει κακόν τε καὶ
ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, οὐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς
τῶν μερῶν εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων, καὶ
εἴρεσθαι διαφόρως κατεσκευασμένων. Πό-
ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ ἑαυτῆς μέρη
ὶ περιπτωτικὰ τῷ κακῷ, καὶ ἐξ ἀνάγκης
ἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ ἔλαθεν αὐτὴν τοιάδε
ενα; ἀμφότερα γὰρ ἀπίθανα. Εἰ δέ τις,
ος τῆς φύσεως, κατὰ τὸ πεφυκέναι ταῦτα
καὶ ὡς γελοῖον, ἅμα μὲν φάναι πεφυκέναι τὰ

tantum regitur: id deinde fac et admitte, nisi natura tua, qua animal es, eo deterius se habitura sit. Deinceps observandum, quid natura tua, qua animal es, requirat. Atque id omne admittendum, nisi natura tua, qua animal es ratione præditum, eo deterius se habitura sit. Quod autem naturæ, idem quoque civitati convenit. His jam regulis utens ne ulla in re curiosius agas.

3. Quidquid contingit, ita contingit, ut tu id ferre natus es, aut ut non natus es id ferre. Quod si tibi contingit, ut natus es ferre, noli indignari, sed, ut natus es, perfer; sin, ut non natus es ferre, noli gravari; peribit enim quum te consumpserit. Memento tamen, te natum esse ad quidvis ferendum, quod ut tolerabile facias, in tua opinione situm est, si cogitaveris, id tibi conducere aut tui esse officii, ut id facias.

4. Si quis fallitur, benevole eum doce et errorem indica. Si non potes, te culpa ipsum, aut ne te ipsum quidem.

5. Quidquid tibi contingit, id tibi ab æterno destinatum erat, et complexa causarum series ab infinito hoc conjunxerat, ut et tu esses et hoc tibi contingeret.

6. Sive atomi, sive natura, primum positum sit, me partem esse universi a natura administrati; deinde, me familiari quadam ratione cum partibus ejusdem generis conjunctum esse. Horum enim memor, quatenus pars sum, nihil ægre feram eorum, quæ mihi ab universo tributa sunt; nihil enim parti nocet, quod universo prodest. Non enim habet quidquam universum, quod ei non prosit, quum et omnes naturæ id commune habeant, et præterea universi natura id acceperit, ut non ab ulla causa externa cogatur ad id gignendum, quod ipsi noceat. Itaque quatenus recordabor, me hujusmodi universi partem esse, quidquid obtigerit, id gratum acceptumque habebo. Quatenus autem familiari quadam ratione cum partibus ejusdem generis conjunctus sum, nihil faciam communioni contrarium, sed consulam cognatis et omnem conatum ad id; quod societati communi prosit, dirigam et a contrario avertam. His ita peractis, vita prospere mihi fluat necesse est, quemadmodum vitam illius civis prospere fluere existimaris, qui per actiones civibus utiles procedit, et quodcunque civitas ei tribuat, libenter amplectitur.

7. Partibus universi iis omnibus, quæ natura tantum in mundo continentur, necesse est corrumpi. Dixeris sic ad graviter significandum « aliud atque aliud fieri. » Si autem natura et malum et necessarium iis hoc esset, universum non bene regeretur, partibus ejus in aliud atque aliud transeuntibus et ad corrumpendum varia ratione comparatis Utrum vero natura ipsa consilium cepit, partibus suis damnum inferendi easque tales efficiendi, ut et fortuito et ex necessitate in malum incidant, an eam latuit, tales eas factas esse? utrumque enim incredibile. Quod si quis, etiam nulla naturæ ratione nabita, id inde explicaret, quod hæ semel ita comparatæ essent, vel sic ridiculum foret dicere,

μέρη τοῦ ὅλου μεταβάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν συμβαινόντων θαυμάζειν, ἢ δυσχεραίνειν, ἄλλως τε καὶ τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα γινομένης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. Ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς στοιχείων, ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, τοῦ μὲν στερεμνίου εἰς τὸ γεῶδες, τοῦ δὲ πνευματικοῦ εἰς τὸ ἀερῶδες· ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι εἰς τὸν τοῦ ὅλου λόγον, εἴτε κατὰ περίοδον ἐκπυρουμένου, εἴτε αἰδίοις ἀμοιβαῖς ἀνανεουμένου. Καὶ τὸ στερέμνιον δὲ, καὶ τὸ πνευματικὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. Πᾶν γὰρ τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν ἐκ τῶν σιτίων καὶ τοῦ ἑλκομένου ἀέρος τὴν ἐπιῤῥοὴν ἔλαβεν. Τοῦτο οὖν, ὃ ἔλαβε, μεταβάλλει, οὐχ ὃ ἡ μήτηρ ἔτεκεν. Ὑπόθου δ', ὅτι ἐκείνῳ σε λίαν προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ὄντι οἶμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

η'. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ ταῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων. ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε, μήποτε μετονομάζῃ· κἂν ἀπολλύῃς ταῦτα τὰ ὀνόματα, ταχέως ἐπάνιε ἐπ' αὐτά. Μέμνησο δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον ἐβούλετό σοι σημαίνειν τὴν ἐφ' ἕκαστα διαληπτικὴν ἐπίστασιν, καὶ τὸ ἀπαρενθύμητον· τὸ δὲ σύμφρον, τὴν ἑκούσιον ἀπόδεξιν τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονεμομένων· τὸ δὲ ὑπέρφρον, τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μορίου ὑπὲρ λείαν ἢ τραχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ δοξάριον, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐὰν οὖν διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων κατὰ ταῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ ἕτερος, καὶ εἰς βίον εἰσελεύσῃ ἕτερον. Τὸ γὰρ ἔτι τοιοῦτον εἶναι, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ τοιούτῳ σπαράσσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάχοις, οἵτινες, μεστοὶ τραυμάτων καὶ λύθρου, παρακαλοῦσιν ὅμως εἰς τὴν αὔριον φυλαχθῆναι, παραβληθησόμενοι τοιοῦτοι τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. Ἐμβίβασον οὖν σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. Κἂν μὲν ἐπ' αὐτῶν μένειν δύνῃ, μένε, ὥσπερ εἰς Μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένος· ἐὰν δὲ αἴσθῃ, ὅτι ἐκπίπτεις, καὶ οὐ περικρατεῖς, ἄπιθι θαῤῥῶν εἰ γωνίαν τινὰ, ὅπου κρατήσεις, ἢ καὶ παντάπασιν ἔξιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς, καὶ ἐλευθέρως, καὶ αἰδημόνως, ἕν γε τοῦτο μόνον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ οὕτως ἐξελθεῖν. Πρὸς μέντοι τὸ μεμνῆσθαι τῶν ὀνομάτων μεγάλως συλλήψεταί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅτιπερ οὐ κολακεύεσθαι οὗτοι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα· καὶ εἶναι τὴν μὲν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα τὰ κυνὸς, τὴν δὲ μέλισσαν τὰ μελίσσης, τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπου.

θ'. Μίμος, πόλεμος, πτοία, νάρκα, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σου τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις. Δεῖ δὲ πᾶν οὕτω βλέπειν καὶ πράσσειν, ὥστε καὶ τὸ περιστατικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης

partes universi ita comparatas esse, ut mutaren que id, quasi aliquid, quod contra naturam ev rari aut id ægre ferre, quum præsertim in ead vantur singula, e quibus sunt composita; aut enir atomorum est, aut mutatio et solidi quidem in spiritus in aerem, ita ut hæc quoque recipiantur universi, sive hoc intra certum temporis circui grat sive perpetuis vicissitudinibus renovatur. illud solidum et spirabile noli putare idem, qu fuit. Hoc enim quidquid est, heri et nudius te mentis et aere, quem spiritus hausit, influxit. quod recepit, mutatur, non id, quod mater g autem, id te nimis annectere illi singulari mo nihil id revera obstare arbitror ei, quod nunc d

8. Nomina adeptus viri boni, verecundi, verita prudentis, concordis, magnanimi, cave ne alii appelleris, et si hæc nomina amiseris, celerite Memento autem prudentiæ nomine tibi signific singularum rerum considerationem et diligenter concordiæ nomine spontaneam eorum recepti a natura communi assignantur; magnanimit intentionem partis intelligentis ejusque elatione vem asperumve carnis motum et gloriolam et alia ejusmodi. Hæc igitur nomina si tibi serva tamen admodum appetens, ut alii te illis app eris et aliam inibis vitam. Talem enim esse, fuisti, et in ejusmodi vita raptari et inquinari, prorsus sensu carentis et vitæ avidi et istorum similis, qui, quamquam vulneribus ac sanie re crastinum diem serventur, orant, utpote eod iisdem unguibus et morsibus objiciendi. In pauca nomina te recipe, et, si fieri potest, ut in mane, quasi in aliquas beatorum insulas trajec excidere easque non tueri te sentis, audacter lum aliquem, ubi ea tuearis, aut omnino e vita tamen iratus, sed simplici, libero ac modest qui hoc unum saltem in vita egeris, quod it Ut autem illorum nominum memineris, utique erit auxilium, si deorum memor fueris, atqu animalia ratione prædita ipsos adulari, sed omnia sibi quam simillima fiant, ac ficum esse quæ ficus sint, et canem, quæ canis, et apem et hominem, quæ hominis.

9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus lebunt illa sancta tua decreta.* Atque quam r a naturæ studio aliena imaginaris aut præterm autem sic considerare et facere te oportet, ut e sens necessitas postulat, perficiatur, et facultas exerceatur, et fiducia ex certa rei cujusque

σώζεσθαι, λανθάνονς οὐχὶ κρυπτόμενον. Πότε ἁπλότητος ἀπολαύσεις; πότε δὲ σεμνότητος; πότε δ' ἑκάστου γνωρίσεως, τί τε ἐστὶ κατ' οὐσίαν, χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐπὶ πόσον πέφυκε διαστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ λαβεῖν.

Ἀράχνιον μυῖαν θηράσαν μέγα φρονεῖ, ἄλλος δὲ ἄλλος δὲ ὑποχῇ ἀφύην, ἄλλος δὲ συΐδια, ἄλλος ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. Οὗτοι γὰρ οὐ λῃστὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

Ὡς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικὴν τῆσαι, καὶ διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάζου τοῦτο τὸ μέρος. Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοποιητικόν. Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐννοεῖ ὅσον οὐδέπω πάντα ταῦτα καταλιπεῖν ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτόν, διὸ μὲν εἰς τὰ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐνεργούμενα, ἐν δὲ τοῖς βαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει. Τί δ' ἐρεῖ καὶ λήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ πράξει κατ' αὐτοῦ, ὧν βάλλεται, δύο τούτοις ἀρκούμενος αὐτὸς, ἀγαθεῖν τὸ νῦν πρασσόμενον, καὶ φιλεῖν τὸ νῦν ἐνεστὸν ἑαυτῷ· ἀσχολίας δὲ πάσας καὶ σπουδὰς ἀπεβαλεν, οὐδὲν ἄλλο βούλεται, ἢ εὐθεῖαν περαίνειν ὁδὸν, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν, τί δεῖ πρᾶξαι μὲν συνορᾷς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ χρῆσθαι· ἐὰν δὲ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ συμβούλοις χρῆσθαι· ἐὰν δὲ ἕτερά τινα πρὸς ταῦτα ἐνίστωνται, προϊέναι κατὰ τὰς παρούσας ἀφορμὰς λεῖον, ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου. Ἀριστον κατατυγχάνειν τούτου· ἐπεί τοι ἥ γε ἀπόπτωσις τούτου ἔστω. Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητόν τε καὶ φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεστηκὸς, ὁ τῷ λόγῳ κατὰ φύσιν ἕπεσθαι.

Ἐξυπνισθέντα σεαυτοῦ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γινόμενον, ἐπιλογίσει σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλου γένηται τὰ δίκαια καὶ ὁσιοῦντα; οὐ διοίσει. Μήτι ἐπιλέλησαι, ὅτι οὗτοι τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ ψόγοις φρυαττόμενοι τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα δὲ ποιοῦσιν, οἷα δὲ φεύγουσιν, οἷα διώκουσιν, οἷα δὲ κλέπτουσιν, οἷα δὲ ἁρπάζουσιν, οὐ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν ὑπάρχοντι, ὅταν θέλῃ (τις), πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, εὐνομία, ἀγαθὸς δαίμων;

Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει ὁ σωφρονῶν καὶ αἰδήμων λέγει· « Δὸς, ὃ θέλεις, καὶ λάβε, ὃ θέλεις. » Λέγει δὲ τοῦτο οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐκεῖ, ἢ ὧδε, ἐάν τις ᾖ, ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. Ἰδέτωσαν, ἱστόρεν οἱ ἄνθρωποι ἄνθρωπον ἀληθινὸν κατὰ φύσιν

conservetur, latens quidem, nec vero abscondita. Quando enim simplicitate frueris? quando gravitate? quando cujusque rei cognitione, qualis per naturam suam sit, et quem locum in mundo occupet, et quamdiu pro natura sua perdurare possit, et e quibus conflata sit, et quibus subesse possit, et quinam eam et dare et auferre possint.

10. Aranea, musca capta, se effert; alius, ubi lepusculum, alius, quum reticulo apuam, alius, quum apros, alius, quum ursos, alius, quum Sarmatas cepit. Nonne enim etiam hi latrones, si decreta spectaveris?

11. Viam ac rationem contemplandi, quo modo cuncta inter se mutentur, comparatam habe, et semper iis adhibe atque in hac parte te exerce; nihil enim est, quod perinde magnum animum efficiat. Exuit corpus et quum reputaverit, jamjam ab hominibus discessurum se hæc omnia relinquere debere, totum se permisit justitiæ in iis rebus, quas ipse agit, et in iis, quæ accidunt, naturæ universi. Quid autem alii de ipso dicant aut opinentur aut contra ipsum faciant, id ne cogitat quidem, quippe his duobus contentus, ut id, quod nunc agat, juste agat, et id, quod nunc obtingat, libenter amplectatur : reliqua omnia negotia ac studia omisit nihilque aliud cupit quam ut recta via legi convenienter progrediatur et deum sequatur recta progredientem.

12. Quid suspicione opus est, quum considerare tibi liceat, quid sit agendum, et, quum id perspexeris, placide et constanter hac progredi; si non perspexeris, assensum sustinere et optimos quosque in consilium adhibere; si alia aliqua his obstiterint, pro iis, quæ nunc sunt, rerum opportunitatibus considerate progredi, ei, quod justum videbitur, firmiter adhærentem. Optimum enim est, hoc consequi, quum certo ab hoc aberrare sit turpissimum. Quietus autem simul et agilis, alacris simul et compositus est, quisquis rationi in omnibus obsequitur.

13. Quamprimum e somno expergefactus es, te percontare numquid tua intersit, ut ab alio justa et honesta fiant. Nil interest. Numquid oblitus es, istos, qui aliis vel laudandis vel vituperandis tantopere se jactant, tales in lecto esse, tales ad mensam, qualia faciant, qualia fugiant, qualia sectentur, qualia furentur, qualia rapiant, non manibus pedibusque, sed pretiosissima sui ipsorum parte, qua, si quis velit, fides acquiratur, verecundia veritas, lex, genius bonus?

14. Naturæ pariter omnia danti ac recipienti probe institutus et verecundus homo : « da, inquit, quidquid vis; aufer quidquid vis! » Neque hoc dicit ferocia elatus, sed illi obtemperans et bene volens.

15. Parvum est, quod reliquum est. Vive ut in monte. Nihil enim refert, hic an illic, modo ubique, tanquam in urbe, sic in mundo. Videant, contemplentur homines ho-

ζῶντα. Εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. Κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν.

ις'. Μηκέθ' ὅλως περὶ τοῦ, οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα (δεῖ), διαλέγεσθαι, ἀλλὰ εἶναι τοιοῦτον.

ιζ'. Τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγγραμίς· ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή.

ιη'. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφιστάντα, ἐπινοεῖν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει, ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν.

ιθ'. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἄλλα. Εἶτα οἷοι ἀνδρονομούμενοι· καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιπλήττοντες. Πρὸ ὀλίγου δὲ καὶ ἐδούλευον πόσοις, καὶ δι' οἷα· καὶ μετ' ὀλίγον ἐν τοιούτοις ἔσονται.

κ'. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει.

κα'. « Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα· ἐρᾷ δὲ ὁ σεμνὸς αἰθήρ· » ἐρᾷ δὲ ὁ κόσμος ποιῆσαι, ὃ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. Λέγω οὖν τῷ κόσμῳ, ὅτι σοι συνερῶ. Μήτι δ' οὕτω κἀκεῖνο λέγεται, ὅτι « φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι; »

κβ'. Ἤτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη εἴθικας· ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ τοῦτο ἤθελες· ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ ἀπελειτούργησας. Παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν. Οὐκοῦν εὐθύμει.

κγ'. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι· καὶ πῶς πάντα ἐστὶ ταὐτὰ ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέλεις. Ἀντικρὺς γὰρ εὑρήσεις τὰ τοῦ Πλάτωνος· « σηκὸν ἐν ὄρει, φησὶ, (τὸ τεῖχος) περιβαλλόμενος, » καὶ « βδάλλων βοσκήματα. »

κδ'. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου; καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν; καὶ πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι; μήτι κενὸν νοῦ ἐστι; μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας; μήτι προστετηκὸς καὶ ἀνακεκραμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε τούτῳ συντρέπεσθαι;

κε'. Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης· κύριος δὲ ὁ νόμος· καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης. Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι τῶν ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὅς ἐστι νόμος, νέμων, ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

κς'. Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος· ἐξ οἵου οἷον; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα, αἴσθησιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὸ ὅλον, ζωὴν, καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα (ὅσα καὶ οἷα;) ποιεῖ. Ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ὁρᾷν, ὡς καὶ τὴν βρίθουσαν, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

κζ'. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο· καὶ ἐπινοεῖν γενησόμενα.

minem verum, naturæ convenienter viventer ferunt, occidant : nam id satius, quam sic v

16. Omnino non amplius, de eo, qualem bonum virum, disserere, sed talem esse.

17. Totius ævi ac totius naturæ cogitat *occurrat*, et omnia singulatim spectata, riam attinet, granum, quod ad tempus, te actionem.

18. Ad unamquamque rem animum ad considera ut jam dissolutam, et in mutatior tredine et dissipatione versantem, aut qua moriendum nata sit.

19. Quales sint vescentes, dormientes; co nentes, reliqua. Deinde quales, ubi inflant irascantur et quasi ex sublimiore loco increpe autem quam multis servirent et ob quas res. inter tales erunt.

20. Confert cuique, quod cuique fert natu tum confert, quam illa fert.

21. « Amat imbrem terra, amat sanctus mundus facere, quidquid futurum est ut fiat mundo : « idem, quod tu, ego amo. » Num dicitur illud, « amat hoc fieri? »

22. Aut hic vivis et adsuevisti : aut foras volebas : aut moreris et munere defunctus hæc nihil est. Esto igitur bono animo.

23. Semper tibi evidens sit, hujuscemod agrum : et ut omnia hic eadem sint, quæ in aut in littore aut ubicumque demum vis. vera reperies hæc Platonis : « ut septo, inq mœnibus circumdatus » et « mulgens pecud

24. Quidnam mihi est pars mea principalis eam nunc præsto? quam ad rem ea nunc ut intelligentia caret? num a communi societate divulsa? num carunculæ ita adfixa et admi cum ea convertatur?

25. Qui dominum fugit, fugitivus est : do est lex, et, hanc qui transgreditur, fugitivus. minus qui dolet aut irascitur aut metuit, * qui setur, factum esse aut fieri aut futurum esse al quæ ab universitatis administratore constitu ipse lex est, cuique, quod suum est, tribuen aut metuit aut dolet aut irascitur, fugitivus es

26. Hic discedit misso in uterum semine alia natura excipiens excolit et absolvit fœtum — lem! Alimentum rursus per gulam demisit, qu ceps causa excipiens sensum inde et motun vitam ac vires — quot et quales res! efficit. Ha tanta caligine involuta fiunt, contemplari op illam sic cernere, ut eam, qua res vel deorsun feruntur, cernimus, non oculis quidem, nec clare.

27. Semper considerare, quomodo, qualia talia etiam antea facta esse omnia, et consid

ίαὶ ὅλα δράματα, καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα
τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως,
των τίθεσθαι· οἷον αὐλὴν ὅλην Ἁδριανοῦ, καὶ
ην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου,
ου, Κροίσου· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν,
ἑτέρων.

ντάζου πάντα τὸν ἐφ' ᾧτινιοῦν λυπούμενον,
τοῦντα, ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ καὶ ἀπο-
ι καὶ κεκραγότι· ὅμοιος καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ
ίου μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν· καὶ ὅτι
ωγικῷ ζώῳ δέδοται, τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς
;· τὸ δὲ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

ατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστου, ὧν ποιεῖς, ἐφιστάνων,
σεαυτὸν, εἰ ὁ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου
.

ταν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς
ἐπιλογίζου, τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις· οἷον,
ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, (ἢ) τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ
καὶ κατ' εἶδος. Τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, τα-
ήσῃ τῆς ὀργῆς· συμπίπτοντος τοῦ, ὅτι βιάζε-
ερ ποιήσει; ἢ, εἰ δύνασαι, ἄφελε αὐτοῦ τὸ
ν.

ιτύρωνα ἰδὼν, Σωκρατικὸν φαντάζου, ἢ Εὐ-
Ὑμένα· καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ
φαντάζου· καὶ Ἀλκίφρονα, Τροπαιοφόρον
· καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σευῆρον
· καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων τινὰ
, καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον. Εἶτα συμ-
έτω σοι· ποῦ οὖν ἐκεῖνοι; οὐδαμοῦ, ἢ ὁπουδή.
ρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, καπνὸν, καὶ
· μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ
ν οὐκέτι ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. Σὺ οὖν
τί δ' οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως
αι; Οἵαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ
α ταῦτα ἄλλο, πλὴν γυμνάσματα λόγου, ἐω-
ακριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; Μένε
ρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα, ὡς ὁ ἐρρω-
μαχος πάντα ἐξοικειοῖ, ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ,
ίλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περὶ σοῦ, ὅτι
οῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός· ἀλλὰ ψευδέσθω, ὅστις
τι περὶ σοῦ ὑπολήψεται· πᾶν δὲ τοῦτο ἐπὶ σοί.
ὁ κωλύσων ἀγαθὸν εἶναί σε καὶ ἁπλοῦν; σὺ
ρῖνον μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. Οὐδὲ
ὁ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον κατὰ
τατον πραχθῆναι, ἢ ῥηθῆναι; ὅ τι γὰρ ἂν τοῦτο
ιν αὐτὸ πρᾶξαι, ἢ εἰπεῖν· καὶ μὴ προφασίζου,
υόμενος. Οὐ πρότερον παύσῃ στένων, πρὶν ἢ
άθῃς, ὅτι, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ,
σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης καὶ ὑποπιπτού-
ς ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ·
στν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν πᾶν, ὃ ἔξεστι κατὰ
ν φύσιν ἐνεργεῖν. Πανταχοῦ δὲ ἔξεστι. Τῷ

esse futura. Atque totas fabulas et scenas ejusdem generis, quas vel per experientiam tuam vel ex antiqua historia cognovisti, ob oculos ponere, veluti totam Hadriani aulam, totam Antonini aulam, totam aulam Alexandri, Philippi, Crœsi; omnia enim illa ejusdem generis fuerunt, modo per alios.

28. Hominem quemcunque ulla de re dolentem aut eam indigne ferentem similem animo tibi finge porcello, qui, dum mactatur, calcitrat et grunit — hujus etiam similis est is, qui solus in lectulo decumbens tacite alligationem nostram deplorat — et animali duntaxat rationi prædito datum esse, ut iis, quæ fiunt, sponte obsequatur; simpliciter autem sequi omnibus necessarium.

29. Singulatim ad res, quas agis, singulas animum advertens te ipse interroga, num mors horrenda sit idcirco, quod te hac re privat.

30. Quum peccato alicujus offenderis, statim transiens tecum perpende, quid simile ipse pecces, ut, quod argentum pro bono habes aut voluptatem aut gloriosam et quæ hujus sunt generis. Huic enim rei intentus mox iræ oblivisceris, si etiam illud tibi succurrerit, eum vi coactum agere — quid enim faciet? — aut, si potes, libera eum vi illa cogente.

31. Satyronem ubi vides, Socraticum tibi finge Eutychem aut Hymena; et Euphratem quum vides, Eutychionem cogita aut Silvanum; Alciphrone viso, animo tuo obversetur Tropæophorus, et, viso Xenophonte, Crito aut Severus; et te quum adspicis, Cæsarum aliquem cogita, et sic in quolibet geminum ei aliquem. Tum tibi succurrat: ubi nunc sunt illi? nusquam aut ubicunque. Sic enim semper spectabis res humanas ut fumi ac nihili instar, præsertim quum simul recordatus fueris, id, quod semel mutatum sit, non per infinitum tempus esse duraturum. Tu autem, quamdiu? cur vero tibi non sufficit, spatium hoc tam breve, prout decet, transigere? Qualem materiam, qualem rem, in qua elabores, fugis? Quid enim hæc omnia sunt, nisi exercitia rationis, quæ accurate, et, ut naturæ scrutatorem decet, ea, quæ in vita sunt, perspecta habet? Persiste igitur, donec etiam hæc tibi familiaria reddideris, quemadmodum bonus stomachus cuncta sibi reddit familiaria et ignis validus, quidquid injeceris, inde flammam et splendorem edit.

32. Nemini liceat, id, quod verum est, loquenti, te dicere non esse simplicem aut bonum, sed mentiatur, quisquis horum aliquid de te opinatur. Quidquid autem hujus generis est, id in tua situm est potestate. Quis enim est, qui te prohibeat, quominus bonus et simplex sis? tu tantum certo statue, non diutius vivere, nisi talis sis futurus. Neque enim ratio te jubet, si non talis sis, *diutius vivere*.

33. Quid est, quod hac in re optime vel agi vel dici possit? nam quodcunque fuerit, id ipsum facere vel dicere licet, neque causari, te impediri. Non gemere desines, priusquam ita affectus fueris, ut quod voluptariis deliciæ, idem tibi sit, in quavis materia subjecta tibique oblata ea facere, quæ propriæ hominis constitutioni consentanea sunt: fructus enim loco habendum est, quidquid secundum tuam naturam agere tibi licet. Ubique autem id licet. Cylindro

minem verum, naturæ convenienter viventem.

ζῶντα. Εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. Κρεῖττον γὰρ, ἢ οὕτω ζῆν.

ιζ'. Μηκέθ' ὅλως περὶ τοῦ, οἷόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα (δεῖ), διαλέγεσθαι, ἀλλὰ εἶναι τοιοῦτον.

ιζ'. Τοῦ ὅλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ κατὰ μέρος, ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγγραμίς· ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή.

ιη'. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφιστάντα, ἐπινοεῖν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ἐν μεταβολῇ, καὶ οἷον σήψει, ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν.

ιθ'. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποπατοῦντες, τὰ ἄλλα. Εἶτα οἷοι ἀνδρονομούμενοι· καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ ἐξ ὑπεροχῆς ἐπιπλήττοντες. Πρὸ ὀλίγου δὲ καὶ ἐδούλευον πόσοις, καὶ δι' οἷα· καὶ μετ' ὀλίγον ἐν τοιούτοις ἔσονται.

κ'. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει.

κα'. « Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα· ἐρᾷ δὲ ὁ σεμνὸς αἰθήρ· » ἐρᾷ δὲ ὁ κόσμος ποιῆσαι, ὃ ἂν μέλλῃ γίνεσθαι. Λέγω οὖν τῷ κόσμῳ, ὅτι σοι συνερῶ. Μήτι δ' οὕτω κἀκεῖνο λέγεται, ὅτι « φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι; »

κβ'. Ἤτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη εἴθικας· ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ τοῦτο ἤθελες· ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ ἀπελειτούργησας. Παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν. Οὐκοῦν εὐθύμει.

κγ'. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι· καὶ πῶς πάντα ἐστὶ ταὐτὰ ἐνθάδε τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἢ ὅπου θέλεις. Ἀντικρὺς γὰρ εὑρήσεις τὰ τοῦ Πλάτωνος· « σηκὸν ἐν ὄρει, φησὶ, (τὸ τεῖχος) περιβαλλόμενος, » καὶ « βδάλλων βοσκήματα. »

κδ'. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου; καὶ ποῖόν τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν; καὶ πρὸς τί ποτε αὐτῷ νῦν χρῶμαι; μήτι κενὸν νοῦ ἐστι; μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας; μήτι προστετηκὸς καὶ ἀνακεκραμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε τούτῳ συντρέπεσθαι;

κε'. Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης· κύριος δὲ ὁ νόμος· καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης. Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι τῶν ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὅς ἐστι νόμος, νέμων, ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. Ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

κς'. Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος· ἐξ οἵου οἷον; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα, αἴσθησιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὸ ὅλον, ζωὴν, καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα (ὅσα καὶ οἷα;) ποιεῖ. Ταῦτα οὖν τὰ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν οὕτως ὁρᾷν, ὡς καὶ τὴν βρίθουσαν, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

κζ'. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο· καὶ ἐπινοεῖν γενησό-

ferunt, occidant : nam id satius, quam sic vive

16. Omnino non amplius, de eo, qualem op bonum virum, disserere, sed talem esse.

17. Totius ævi ac totius naturæ cogitatio *occurrat*, et omnia singulatim spectata, quo riam attinet, granum, quod ad tempus, tereb actionem.

18. Ad unamquamque rem animum adver considera ut jam dissolutam, et in mutatione e tredine et dissipatione versantem, aut quaten moriendum nata sit.

19. Quales sint vescentes, dormientes; coeun nentes, reliqua. Deinde quales, ubi inflantur, irascantur et quasi ex sublimiore loco increpent; autem quam multis servirent et ob quas res. Et inter tales erunt.

20. Confert cuique, quod cuique fert natura u tum confert, quam illa fert.

21. « Amat imbrem terra, amat sanctus æth mundus facere, quidquid futurum est ut fiat. mundo : « idem, quod tu, ego amo. » Numqui dicitur illud, « amat hoc fieri? »

22. Aut hic vivis et adsuevisti : aut foras abi volebas : aut moreris et munere defunctus es. hæc nihil est. Esto igitur bono animo.

23. Semper tibi evidens sit, hujuscemodi al agrum : et ut omnia hic eadem sint, quæ in vert aut in littore aut ubicumque demum vis. Om vera reperies hæc Platonis : « ut septo, inquit, mœnibus circumdatus » et « mulgens pecudem »

24. Quidnam mihi est pars mea principalis? q eam nunc præsto? quam ad rem ea nunc utor? intelligentia caret? num a communi societate sol divulsa? num carunculæ ita adfixa et admixta, cum ea convertatur?

25. Qui dominum fugit, fugitivus est : domi est lex, et, hanc qui transgreditur, fugitivus. N minus qui dolet aut irascitur aut metuit,* quippe setur, factum esse aut fieri aut futurum esse aliqui quæ ab universitatis administratore constituta ipse lex est, cuique, quod suum est, tribuens. aut metuit aut dolet aut irascitur, fugitivus est.

26. Hic discedit misso in uterum semine : alia natura excipiens excolit et absolvit fœtum — ex lem! Alimentum rursus per gulam demisit, quod ceps causa excipiens sensum inde et motum e vitam ac vires — quot et quales res! efficit. Hæc i tanta caligine involuta fiunt, contemplari oporte illam sic cernere, ut eam, qua res vel deorsum v feruntur, cernimus, non oculis quidem, nec tam clare.

27. Semper considerare, quomodo, qualia nu talia etiam antea facta esse omnia, et considera

αὶ ὅλα δράματα, καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα
τῆς σῆς, ἢ τῆς πρεσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως,
ων τίθεσθαι· οἷον αὐλὴν ὅλην Ἁδριανοῦ, καὶ
ην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου,
ν, Κροίσου· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν,
τέρων.

ντάζου πάντα τὸν ἐφ' ᾧτινιοῦν λυπούμενον,
τοῦντα, ὅμοιον τῷ θυομένῳ χοιριδίῳ καὶ ἀπο-
καὶ κεκραγότι· ὅμοιος καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ
ίου μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν· καὶ ὅτι
ογικῷ ζώῳ δέδοται, τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι τοῖς
· τὸ δὲ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

τὰ μέρος ἐφ' ἑκάστου, ὧν ποιεῖς, ἐφιστάνων,
εαυτὸν, εἰ ὁ θάνατος δεινὸν διὰ τὸ τούτου

αν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς
ἐπιλογίζου, τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις· οἷον,
ἰγαθὸν εἶναι κρίνων, (ἢ) τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ
καὶ κατ' εἶδος. Τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, τα-
ίσῃ τῆς ὀργῆς· συμπίπτοντος τοῦ, ὅτι βιάζε-
ρ ποιήσει; ἢ, εἰ δύνασαι, ἄφελε αὐτοῦ τὸ
ι.

τύρωνα ἰδὼν, Σωκρατικὸν φαντάζου, ἢ Εὐ-
Ὑμένα· καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ
φαντάζου· καὶ Ἀλκίφρονα, Τροπαιοφόρον
καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν, Κρίτωνα ἢ Σευῆρον
καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδὼν, τῶν Καισάρων τινὰ
καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον. Εἶτα συμ-
ίτω σοι· ποῦ οὖν ἐκεῖνοι; οὐδαμοῦ, ἢ ὁπουδή-
ρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, καπνὸν, καὶ
μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ
ν οὐκέτι ἔσται ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. Σὺ οὖν
ί δ' οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως
ι; Οἵαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ
ι ταῦτα ἄλλο, πλὴν γυμνάσματα λόγου, ἐω-
κριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; Μένε
ι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα, ὡς ὁ ἐῤῥω-
μαχος πάντα ἐξοικειοῖ, ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ,
ῆς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

Ηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περὶ σοῦ, ὅτι
ῶς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός· ἀλλὰ ψευδέσθω, ὅστις
ι περὶ σοῦ ὑπολήψεται· πᾶν δὲ τοῦτο ἐπὶ σοί.
ὁ κωλύσων ἀγαθὸν εἶναί σε καὶ ἁπλοῦν; σὺ
ίνον μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. Οὐδὲ
λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὕλῃ δυνάμενον κατὰ
κτον πραχθῆναι, ἢ ῥηθῆναι; ὅ τι γὰρ ἂν τοῦτο
ν αὐτὸ πρᾶξαι, ἢ εἰπεῖν· καὶ μὴ προφασίζου,
όμενος. Οὐ πρότερον παύσῃ στένων, πρὶν ἢ
θῃς, ὅτι, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ,
τοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης καὶ ὑποπιπτού-
ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ·
τν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν πᾶν, ὃ ἔξεστι κατὰ
ν φύσιν ἐνεργεῖν. Πανταχοῦ δὲ ἔξεστι. Τῷ

esse futura. Atque totas fabulas et scenas ejusdem generis, quas vel per experientiam tuam vel ex antiqua historia cognovisti, ob oculos ponere, veluti totam Hadriani aulam, totam Antonini aulam, totam aulam Alexandri, Philippi, Crœsi; omnia enim illa ejusdem generis fuerunt, modo per alios.

28. Hominem quemcunque ulla de re dolentem aut eam indigne ferentem similem animo tibi finge porcello, qui, dum mactatur, calcitrat et grunit — hujus etiam similis est is, qui solus in lectulo decumbens tacite alligationem nostram deplorat — et animali duntaxat rationi prædito datum esse, ut iis, quæ fiunt, sponte obsequatur; simpliciter autem sequi omnibus necessarium.

29. Singulatim ad res, quas agis, singulas animum advertens te ipse interroga, num mors horrenda sit idcirco, quod te hac re privat.

30. Quum peccato alicujus offenderis, statim transiens tecum perpende, quid simile ipse pecces, ut, quod argentum pro bono habes aut voluptatem aut gloriosam et quæ hujus sunt generis. Huic enim rei intentus mox iræ oblivisceris, si etiam illud tibi succurrerit, eum vi coactum agere — quid enim faciet? — aut, si potes, libera eum vi illa cogente.

31. Satyronem ubi vides, Socraticum tibi finge Eutychena aut Hymena; et Euphratem quum vides, Eutychionem cogita aut Silvanum; Alciphrone viso, animo tuo obversetur Tropæophorus, et, viso Xenophonte, Crito aut Severus; et te quum adspicis, Cæsarum aliquem cogita, et sic in quolibet geminum ei aliquem. Tum tibi succurrat: ubi nunc sunt illi? nusquam aut ubicunque. Sic enim semper spectabis res humanas ut fumi ac nihili instar, præsertim quum simul recordatus fueris, id, quod semel mutatum sit, non per infinitum tempus esse duraturum. Tu autem, quamdiu? cur vero tibi non sufficit, spatium hoc tam breve, prout decet, transigere? Qualem materiam, qualem rem, in qua elabores, fugis? Quid enim hæc omnia sunt, nisi exercitia rationis, quæ accurate, et, ut naturæ scrutatorem decet, ea, quæ in vita sunt, perspecta habet? Persiste igitur, donec etiam hæc tibi familiaria reddideris, quemadmodum bonus stomachus cuncta sibi reddit familiaria et ignis validus, quidquid injeceris, inde flammam et splendorem edit.

32. Nemini liceat, id, quod verum est, loquenti, te dicere non esse simplicem aut bonum, sed mentiatur, quisquis horum aliquid de te opinatur. Quidquid autem hujus generis est, id in tua situm est potestate. Quis enim est, qui te prohibeat, quominus bonus et simplex sis? tu tantum certo statue, non diutius vivere, nisi talis sis futurus. Neque enim ratio te jubet, si non talis sis, *diutius vivere*.

33. Quid est, quod hac in re optime vel agi vel dici possit? nam quodcunque fuerit, id ipsum facere vel dicere licet, neque causari, te impediri. Non gemere desines, priusquam ita affectus fueris, ut quod voluptariis deliciæ, idem tibi sit, in quavis materia subjecta tibique oblata ea facere, quæ propriæ hominis constitutioni consentanea sunt: fructus enim loco habendum est, quidquid secundum tuam naturam agere tibi licet. Ubique autem id licet. Cylindro

μὲν οὖν κυλίνδρῳ οὐ πανταχοῦ δίδοται φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, οὐδὲ τῷ ὕδατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα ὑπὸ φύσεως, ἢ ψυχῆς ἀλόγου, διοικεῖται· τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιστάμενα πολλά. Νοῦς δὲ καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος οὕτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. Ταύτην τὴν ῥᾳστώνην πρὸ ὀμμάτων τιθέμενος, καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι τοῦ σωματικοῦ ἐστι τοῦ νεκροῦ, ἢ χωρὶς ὑπολήψεως, καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ λόγου ἐνδόσεως, οὐ θραύει, οὐδὲ ποιεῖ κακὸν οὐδοτιοῦν· ἐπεί τοι καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν εὐθὺς ἐγίνετο. Ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ τι ἂν κακόν τινι αὐτῶν συμβῇ, παρὰ τοῦτο χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον· ἐνταῦθα δὲ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπαινετώτερος, ὀρθῶς χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. Ὅλως δὲ μέμνησο, ὅτι τὸν φύσει πολίτην οὐδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν οὐ βλάπτει, οὐδέ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον οὐ βλάπτει· τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀκληρημάτων οὐδὲν βλάπτει νόμον. Ὁ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

λδ'. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας· οἷον·

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει . . .
. . . . . .
ὡς ἀνδρῶν γενεή.

Φυλλάρια δὲ καὶ τὰ τεκνία σου· φυλλάρια δὲ καὶ ταῦτα τὰ ἐπιβοῶντα ἀξιοπίστως, καὶ ἐπευφημοῦντα, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα καὶ χλευάζοντα· φυλλάρια δὲ ὁμοίως καὶ τὰ διαδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα « ἔαρος ἐπιγίγνεται ὥρῃ· » εἶτα ἄνεμος καταβέβληκεν· ἔπειθ' ὕλη ἕτερα ἀντὶ τούτων φύει. Τὸ δὲ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν ἁπάντων· ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις καὶ διώκεις. Μικρὸν καὶ καταμύσεις· τὸν δὲ ἐξενεγκόντα σε ἤδη ἄλλος θρηνήσει.

λε'. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾷν δεῖ τὰ ὁρατὰ, καὶ μὴ λέγειν, « Τὰ χλωρὰ θέλω· » τοῦτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρησιν, εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ ἑτοίμην εἶναι. Καὶ τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τὰ τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν, ὡς μύλην πρὸς πάντα, ὅσα ἀλήσουσα κατεσκεύασται. Καὶ τοίνυν τὴν ὑγιαίνουσαν διάνοιαν πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἑτοίμην εἶναι· ἡ δὲ λέγουσα, « Τὰ τεκνία σωζέσθω, » καὶ « Πάντες, ὅ τι ἂν πράξω, ἐπαινείτωσαν, » ὀφθαλμός ἐστι, τὰ χλωρὰ ζητῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

λς'. Οὐδείς ἐστιν οὕτως εὔποτμος, ᾧ ἀποθνήσκοντι οὐ παρεστήξονταί τινες, ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. Σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἦν· μὴ τὸ πανύστατον ἔσται

quidem non datur, ut proprio suo ex motu ubiqu
neque aquæ, neque igni, nec reliquis, quæ a na
anima ratione carente reguntur; multa enim sunt,
coercent iisque resistunt. Mens autem et ratio pe
quæ obsistunt, secundum naturam et voluntate
procedere potest. Hanc facilitatem, qua ratio p
ferri potest, ut ignis sursum, lapis deorsum, cyli
declive, ob oculos tibi ponens, nihil amplius req
liqua enim omnia impedimenta aut corporei sun
ris, aut sine opinione et ipsius rationis remissione
nerant nec minimum quidem mali efficiunt; alic
hoc pateretur, statim deterior fieret. In aliis qui
ribus, quidcunque alicui contingat mali, eo ipso
deterius id, quod patitur; hic autem, si ita dic
etiam melior fit homo et laude dignior, si iis, qu
jiciuntur, recte utitur. Omnino autem mement
indigenam nihil lædere, quod civitatem non læ
autem civitatem lædere, quod legem non violet; e
tem, quæ infortunia dicuntur, nihil violat leger
igitur legem non violat, id neque civitatem neq
lædit.

34. Ei, qui veris decretis* acutus est, brevissin
medio positum sufficit, quo admoneatur de mœror
abjiciendis, ut

« Sternit humi frondes alias vis aspera venti »
. . . . . .
« sic hominum genus est. »

Foliola et liberi tui; foliola et ii, qui maximo sul
more, ut fidem dictis faciant, alios celebrant, aut
rio diris devovent, aut clam vituperant et riden
pariter, qui famam posthumam excipient. Omnia
« veris nascuntur in hora. » Post ventus ea humu
deinde silva alia in ipsorum locum profert. Brevi
temporis communis est omnibus; tu vero omni
atque æterna forent, fugis et sectaris. Mox etiam
dentur oculi, et eum, qui te extulit, mox alius lu

35. Sani oculi est videre omnia, quæ sub visu
nec dicere : « viridia volo. » Hoc enim ejus est
lis laborat. Sanum porro auditum et olfactum
omnia, quæ auditu aut olfactu percipi possunt,
tum. Bene valentis porro stomachi est, ad omni
pariter se habere, ac mola se habet ad omnia, ad
lenda fabricata est. Atque sic etiam mentis san
omnia, quæ eveniant, esse paratam. Illa vero,
beros, » inquit, « mihi salvos esse volo », aut
quidquid faciam laudare volo, » oculi instar est,
dia poscit, et dentium, qui mollia.

36. Nemo adeo felix est, cui morienti non ad
quidam, qui malo, quod accidit, lætantur. B
piens fuerit : nonne tamen ad extremum erit, qui

καθ' αὐτὸν λέγων, « Ἀναπνεύσωμέν ποτε ἀπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ. Χαλεπὸς μὲν οὐδενὶ ἡμῶν ἀ ἠσθανόμην, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. » μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου. Ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα πτ, δι' ἃ πολὺς ὁ ἀπαλλακτιῶν ἡμῶν; τοῦτο οὖν κ ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λο- ος· ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ ὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα ἠγωνισάμην, ηὐξάμην, σα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσί με ὑπάγειν, ἄλλην ὸν ἐκ τούτου ῥαστώνην ἐλπίζοντες. Τί ἂν οὖν χοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας διατριβῆς; Μὴ ὰ τοῦτο ἔλαττον εὐμενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ τὸ κ διασώζων, φίλος, καὶ εὔνους, καὶ ἵλεως, καὶ ν ὡς ἀποσπώμενος· ἀλλ', ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθα- κ εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξει- τοιαύτην καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ ι· καὶ γὰρ τούτοις ἡ φύσις (σε) συνῆψε, καὶ εν. Ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ μὲν, οὐ μὴν ἀνθελκόμενος, ἀλλ' ἀδιάστατος· ἓν τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τε, τοῦ πρασσομέ- τινος, ἐπιζητεῖν κατὰ σαυτόν· « Οὗτος τοῦτο φέρει; » Ἄρχου δὲ ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ σαυτὸν ἐξέταζε.

Μέμνησο, ὅτι τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο, ἐγκεκρυμμένον· ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. Μηδέποτε συμπε- ζου τὸ περικείμενον ἀγγεῖῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια τὰ περιπεπλασμένα. Ὅμοια γάρ ἐστι σκε- μόνον διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. κ οὐ μᾶλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, τῆς κινούσης καὶ ἰσχούσης αὐτὰ αἰτίας, ἢ τῆς ; τῇ ὑφαντρίᾳ, καὶ τοῦ καλάμου τῷ γράφοντι, μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΑ.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς· ἑαυτὴν ὁρᾷ, ἑαυτὴν ῖ, ἑαυτὴν, ὁποίαν ἂν βούληται, ποιεῖ, τὸν ὃν φέρει, αὐτὴ καρποῦται (τοὺς γὰρ τῶν φυ- πτοὺς, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων, ἄλλοι ται), τοῦ ἰδίου τέλους τυγχάνει, ὅπου ἂν τὸ πέρας ἐπιστῇ. Οὐχ, ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως ρίσεως, καὶ τῶν τοιούτων, ἀτελὴς γίνεται ἡ ξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ· ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, ὃ ἂν καταληφθῇ, πλῆρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτῇ θὲν ποιεῖ· ὥστε εἰπεῖν, Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ ενὸν, καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν ἀπει- ῦ αἰῶνος ἐκτείνεται, καὶ τὴν περιοδικὴν παλιγ- ν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνει, καὶ περινοεῖ, καὶ , ὅτι οὐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, οὐδὲ ήτερον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν· ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὁ ακοντούτης ἐὰν νοῦν ὑποσονοῦν ἔχῃ, πάντα τὰ

cat : « Respirabimus tandem aliquando ab hoc pædagogo : nemini quidem nostrûm gravis ac molestus fuit, sed sensi, eum nos tacite damnare. » Hæc igitur de viro probo. In nobis autem quam multa alia sunt, propter quæ a nobis liberari cupiant haud pauci? Hæc igitur moribundus contemplaberis et libentius discedes, hæc tecum reputans : « discedo e tali vita, in qua ipsi vitæ socii, quorum gratia tantos suscepi labores, tot fudi preces, tantas sustinui curas, me migrare volunt, quod inde aliud quid levaminis sibi fore sperant. Quid igitur est, cur quis diutius hic morari cupiat? Nec tamen propterea illis minus benevolus hinc discede, sed mores tuos servans, amicus, benevolus, mitis; neque tamen contra quasi vi avellaris, verum, quemadmodum in eo, cui facilis mors contingit, animula facile corpore exsolvitur, talem etiam tuam ab his secessionem esse oportet; cum his enim natura te copulavit et conjunxit. Verum nunc dissolvit? Dissolvor igitur tanquam familiaribus, nec tamen reluctans, sed nulla vi coactus discedens : nam hoc quoque unum est eorum, quæ naturæ conveniunt. »

37. Solemne tibi sit, in singulis cujusvis actionibus, quoad fieri potest, tecum reputare : « Quorsum hæc ejus actio spectat? » A te ipso autem fac initium teque primum explora.

38. Memento, illud, quod te quasi fidiculis huc illuc impellat, id esse, quod intus absconditum est; hoc est suadela, hoc vita, hoc, si verum volumus, homo. Noli igitur unquam cum eo mente complecti circumjectum tibi vas et instrumenta illa undique tibi afficta : nam dolabræ sunt similia, abs qua eo tantum differunt, quod adnata sunt. Nam profecto non magis cujusquam harum partium tibi usus est sine illa causa, quæ ea movet eorumque motum retinet, quam radii textrici, aut calami scribenti, aut flagelli currus rectori.

LIBER XI.

1. Hæc sunt propria animo ratione prædito : se ipse videt, se effingit, se, qualem vult esse, reddit, et fructus, quos fert, ipse percipit — plantarum enim fructus et quæ his in animalibus respondent, alii percipiunt — finem suum consequitur, ubicunque vitæ terminus immineat. Non; quemadmodum in saltatione et actione fabularum, manca et mutila reddit tota actio, si quid inciderit, sed in quacunque parte, et ubicunque deprehensus fuerit, id, quod sibi proposuit, perfectum et omnibus pumeris absolutum reddit, ut dicere possit, « ego quæ mea sunt, habeo. » Totum præterea mundum contemplando pervagatur, et, quod hunc ambit, vacuum, et figuram ejus, atque in ævi immensitatem se extendit et omnium rerum regenerationem certis temporum periodis circumscriptam complectitur et considerat, atque intelligit, nihil novi visuros esse posteros nostros, nihilque majus vidisse majores nostros, sed eum, qui quadraginta vixerit annos, si vel minimum mentis habuerit, quodam-

γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα ἑώρακε κατὰ τὸ ὁμοειδές. Ἴδιον δὲ λογικῆς ψυχῆς, καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς πλησίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδώς, καὶ τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾷν, ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου. Οὕτως ἄρ' οὐδὲν διήνεγκε λόγος ὀρθὸς, καὶ λόγος δικαιοσύνης.

β'. Ὠδῆς ἐπιτερποῦς, καὶ ὀρχήσεως καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὴν μὲν ἐμμελῆ φωνὴν καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτοῦ, εἰ τούτου ἥττων εἶ· διατραπήσῃ γάρ· ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν, ἢ σχέσιν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. Ὅλως οὖν, χωρὶς ἀρετῆς καὶ τῶν ἀπ' ἀρετῆς, μέμνησο ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

γ'. Οἷα ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος, καὶ ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. Τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι, ἀτραγῴδως.

δ'. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; οὐκοῦν ὠφέλημαι· τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ· καὶ μηδαμοῦ παύου.

ε'. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. Τοῦτο δὲ πῶς καλῶς γίνεται ἢ ἐκ θεωρημάτων, τῶν μὲν περὶ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως, τῶν δὲ περὶ τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς;

ς'. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι, οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τούτοις μὴ ἄχθεσθε ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς. Ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι οὕτω δεῖ ταῦτα περαίνεσθαι, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες· « Ἰὼ Κιθαιρών. » Καὶ λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως· οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα,

> Εἰ δ' ἠμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμὼ,
> ἔχει λόγον καὶ τοῦτο·

καὶ πάλιν,

> Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι (χρεών)·

καὶ,

> Βίον θερίζειν ὥστε κάρπιμον στάχυν·

καὶ ὅσα τοιαῦτα. Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς ἀτυφίας οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐθυῤῥημοσύνης ὑπομιμνήσκουσα· πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπεῤῥύη, ἐπίστησον. Ὅτι μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται· ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκοπὸν ἀπέβλεψε;

modo et præterita et futura vidisse omnia, quum speciei sint omnia. Proprium quoque est anim prædito, amare proximos, et veritas, et verec summa sui ipsius æstimatio, quæ etiam legi pr Sic igitur non differt recta ratio a ratione legis.

2. Cantilenam jucundam, et saltationem et p contemnes, si voce concinna in singulos sonos c his singulatim te interrogaveris, num hoc inferior te *id confiteri* puderet; et vero, si simile quid saltatione, quod ad singulos motus et gestus attinet in pancratio. In omnibus igitur omnino rebus virtute et iis, quæ e virtute proficiscuntur, ad earum partes recurrere memento et per earum d ad ipsas contemnendas abire. Idem ad totam vi transferas.

3. Qualis est animus paratus, si jam debeat solvi et vel exstingui vel dissolvi vel permane tamen promptitudo ut a singulari judicio proficis quaquam e mera obstinatione, ut in Christianis, s deliberata, et cum gravitate et, ut etiam alii id p possis, sine fastu tragico.

4. Feci aliquid, quod societati prodest? Igitur consecutus sum: hoc ut semper tibi in promptu sit rat! Nunquam desine.

5. Quænam est ars tua? Bonum esse. Hoc a * alia ratione fit, nisi per præcepta tum ad naturam tum ad propriam hominis conditionem spectantia

6. Primum tragœdiæ sunt institutæ, quæ mo iis, quæ accidunt, eamque esse rerum naturam, eveniant, atque ne, quibus in scena delectamini, majore scena offendamini. Nam videtis, non p quin hæc non accidant, eaque etiam illos sustin « Eheu, Cithæron! » exclamant. Atque dicuntu ab iis, qui fabulas composuerunt, utiliter, velut p hoc:

> « Si me meosque liberos di negligunt,
> hujus etiam constat ratio. »

Et rursus:

> « Nam neutiquam hominem rebus irasci decet. »

Et:

> « Spicas ut frugiferas, sic vitam metere; »

et quæ id genus sunt alia. Post tragœdiam vetus in medium prolata est, quæ pædagogicam usurp tatem et ipsa sermonis licentia ad homines de fas admonendos non inutilis erat; quo consilio etiam quædam hinc suscepit. Deinde quænam fuerit me dia et quo consilio nova sit instituta quæ paulatin ciosum imitationis studium abiit, considera. N ab his dici quædam utilia, nemo ignorat; verr hujus poesis et fabularum institutum quorsum sp

ἶας ἐναργὲς προσπίπτει τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου
εἰς τὸ φιλοσοφεῖν οὕτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύ-
νῶν ὧν τυγχάνεις;

λάδος, τοῦ προσεχοῦς κλάδου ἀποκοπεὶς, οὐ
μὴ καὶ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι. Οὕτω
νθρωπος, ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς, ὅλης τῆς
ς ἀποπέπτωκε. Κλάδον μὲν οὖν ἄλλος ἀπο-
ίνθρωπος δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦ πλησίον χωρίζει,
καὶ ἀποστραφεὶς, ἀγνοεῖ δὲ, ὅτι καὶ τοῦ ὅλου
ατος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. Πλὴν ἐκεῖνό
τοῦ συστησαμένου τὴν κοινωνίαν Διός· ἐξε-
τάλιν ἡμῖν συμφῦναι τῷ προσεχεῖ, καὶ πάλιν
συμπληρωτικοῖς γενέσθαι. Πλεονάκις μέντοι
τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν, δυσένωτον
κατάστατον τὸ ἀποχωροῦν ποιεῖ. Ὅλως
ιος ὁ κλάδος, ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλαστήσας
νους συμμείνας, τῷ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν αὖ-
τρισθέντι, ὅ τί ποτε λέγουσιν οἱ φυτουργοί·
εῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

ἐνιστάμενοι προϊόντι σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λό-
ερ ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρέψαι σε οὐ
ει, οὕτως μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας
ωσαν· ἀλλὰ φύλασσε σεαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων
μὴ μόνον ἐπὶ τῆς εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πρά-
ὰ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦν-
λως δυσχεραίνοντας, πραότητος. Καὶ γὰρ
θενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ τὸ ἀπο-
τῆς πράξεως, καὶ ἐνδοῦναι καταπλαγέντα·
κ γὰρ ἐπίσης λειποτάκται, ὁ μὲν ὑποτρέσας,
κτριωθεὶς πρὸς τὸν φύσει συγγενῆ καὶ φίλον.

κ ἔστι χείρων οὐδεμία φύσις τέχνης· καὶ γὰρ
ι τὰς φύσεις μιμοῦνται. Εἰ δὲ τοῦτο, ἡ πα-
ἄλλων τελεωτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις
κολείποιτο τῆς τεχνικῆς εὐμηχανίας. Πᾶσαι
ναι τῶν κρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω ποιοῦσιν,
αὶ ἡ κοινὴ φύσις. Καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις
νης, ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται
ἄρ τηρηθήσεται τὸ δίκαιον, ἐὰν ἤτοι διαφερώ-
ὸς τὰ μέσα, ἢ εὐεξαπάτητοι καὶ προπτωτικοὶ
πτωτικοὶ ὦμεν.

Εἰ οὐκ ἔρχεται ἐπὶ σὲ τὰ πράγματα, ὧν αἱ
καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ αὐ-
κεῖνα ἔρχῃ· τὸ γοῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν ἡσυ-
, κἀκεῖνα μενεῖ ἀτρεμοῦντα, καὶ οὔτε διώκων
ῆων ὀφθήσῃ.

Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνη-
τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε σπείρηται, μήτε
ῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπηται, ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ
ων, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ.

Καταφρονήσει μου τίς; ὄψεται. Ἐγὼ δὲ ὄψο-
ι μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων
μαι. Μισήσει; ὄψεται. Ἀλλὰ ἐγὼ εὐμενὴς
κς παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος τὸ παρορώ-
εῖζαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς, οὐδὲ ὡς κατεπιδεικνύ-

7. Quam liquido compertum habes, nullum aliud vitæ genus ad philosophandum tam idoneum, quam hoc, in quo forte versaris?

8. Ramus a ramo cohærente amputatus non potest non a tota arbore abscissus esse. Sic igitur etiam homo ab uno homine avulsus, tota societate excidit. Ac ramum quidem alius amputat; homo autem se ipse a proximo separat, dum eum odit et aversatur, ignorat autem, se simul a tota civitate sese abscidisse. Veruntamen illud munus est ejus, qui hanc societatem condidit, Jovis, quod nobis licet rursus cum eo, cui antea adhæsimus, coalescere ac rursus partem necessariam ad totius integritatem fieri. Quod tamen sæpe in illa separatione versatur, facit, ut id quod abscessit, haud facile uniri et in pristinum locum restitui possit. Omnino ramus, qui ab initio cum arbore germinavit et cum ea constanter quasi conspiravit, non similis est ei, qui, postquam abscissus erat, iterum insertus est, quidquid dicant hortulani : Una quidem fruticari, verum non una probare eadem decreta.

9. Qui tibi secundum rectam rationem procedenti impedimento sunt, sicut a sana agendi ratione te depellere non possunt, ita neque benevolentiam erga ipsos tibi excutiant; sed utrumque pariter tuere, constantiam in judicando et agendo, et mansuetudinem erga eos, qui te impedire aut alia ratione molesti esse conantur. Etenim non minus imbecilli animi est, iis succensere, quam ab actione desistere et consternatum succumbere; uterque enim pariter desertæ stationis reus est et qui metu perculsus est et qui cognatum sibi natura et amicum aversatus est.

10. Nulla natura inferior est arte; nam etiam artes naturam imitantur. Quod si est, natura omnium præstantissima et ceteras omnes complectens artium solertiæ neutiquam cesserit. Omnes autem artes præstantiorum gratia deteriora efficiunt : igitur etiam communis natura. Atque hinc sane justitiæ origo, ex hac autem reliquæ virtutes oriuntur : non enim servari poterit id, quod justum est, si aut medias res ad nos pertinere putamus, aut nos facile decipi patimur, aut in assentiendo temerarii et inconstantes sumus.

11. Non veniunt ad te res, quarum cupido et aversatio te conturbant, verum quodammodo ipse ad eas accedis. Proinde tuum de iis judicium quiescat; quo facto etiam illæ manebunt immotæ et ut eas neque sectans neque fugiens videberis.

12. Sphæra animi sui similis, quando se neque extendit ad aliquid, neque intro se contrahit, neque dilatatur, neque subsidit, sed lumine collustratur, quo veram et omnium rerum et suam ipsius naturam perspiciat.

13. Contemnit me aliquis? ipse viderit. Ego vero cavebo, ne quid contemptu dignum agere aut dicere deprehendar. Odit me? ipse viderit. Ego vero omnibus sum mitis et benevolus et paratus, qui huic errorem ostendam suum, neque tamen exprobrandi causa, neque ut ostentem, me

μενος, ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρηστῶς, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε μὴ προσεποιεῖτο. Τὰ ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι· ἄνθρωπον πρὸς μηδὲν ἀγανακτικῶς διατιθέμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν ποιεῖς τὸ τῇ φύσει σου οἰκεῖον, καὶ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον, ἄνθρωπος τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ κοινῇ συμφέρον;

ιδ'. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις ἀρεσκεύονται, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

ιε'. Ὡς σαπρὸς καὶ κίβδηλος ὁ λέγων· « Ἐγὼ προῃρημαι ἁπλῶς σοι προσφέρεσθαι; » Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; τοῦτο οὐ δεῖ προλέγειν. Αὐτοῦ φανήσεται· ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή· Τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει, ὡς τῶν ἐραστῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα εὐθὺς γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. Τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, οἷον γράσωνα, ἵνα ὁ παραστὰς, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θέλει οὐ θέλει, αἴσθηται. Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐστίν. Οὐδέν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας. Πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. Ὁ ἀγαθὸς, καὶ ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσι ταῦτα, καὶ οὐ λανθάνει.

ις'. Κάλλιστα διαζῇν, δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. Ἀδιαφορήσει δὲ, ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διῃρημένως, καὶ ὁλικῶς, καὶ μεμνημένος, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτοῦ ἡμῖν ἐμποιεῖ, οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀτρεμεῖ, ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γράφοντες ἐν ἑαυτοῖς, ἐξὸν μὲν μὴ γράφειν, ἐξὸν δὲ, κἂν που λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι· ὅτι ὀλίγου χρόνου ἔσται ἡ τοιαύτη προσοχὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσεται ὁ βίος. Τί μέντοι δύσκολον ἄλλως ἔχει ταῦτα; Εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥᾴδια ἔστω σοι· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ζήτει, τί ἐστί σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν, καὶ ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ· παντὶ γὰρ συγγνώμη, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι.

ιζ'. Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ ἐκ τίνων ἕκαστον ὑποκειμένων, καὶ εἰς τί μεταβάλλει, καὶ οἷον ἔσται μεταβαλὸν, καὶ ὡς οὐδὲν κακὸν πείσεται.

ιη'. Καὶ πρῶτον, τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις· καὶ ὅτι ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν· καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προστησόμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. Ἄνωθεν δὲ ἔπιθι, ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα· εἰ τοῦτο, τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, ταῦτα δὲ ἀλλήλων.

Δεύτερον δὲ, ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλιναρίῳ, τἆλλα· μάλιστα δὲ, οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν· καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα μεθ' οἵου τύφου ποιοῦσι.

Τρίτον, ὅτι, εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, οὐ δεῖ δυσχεραίνειν· εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, δηλονότι ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρεται, ὥσπερ

tolerare, sed ingenue et benigne, ut ille Phocion fuit, quidem id simulavit. Intus enim ea ejusmodi esse tet, et a diis conspici hominem nullam rem ægre fer aut quiritantem. Quid enim mali tibi est, si ipse agis, quod naturæ tuæ proprium est? et excipis id, nunc universi naturæ tempestivum est, quippe cons homo, qui per omnia, qualiacunque demum sunt, tis saluti consulas?

14. Qui mutuo se contemnunt, iidem alter alteri tantur, et qui id agunt, ut alios superent, iidem submittunt.

15. Quam putidus et fucatus est, qui, « Ego, » « aperte tecum agere constitui »? Quid agis, homo? fari te non oportet. Illico apparebit; in fronte inscrip debet hæc vox, « Ita se res habet, » statimque ex apparere, quemadmodum in amantis oculis statim intelligit is, qui amatur. Talem omnino oportet rum simplicem ac probum, qualis est, qui hircum ut qui ei adstat, simulatque accedit, velit nolit, Affectatio autem simplicitatis instar pugionis est. turpius amicitia lupina. Maxime omnium hoc fuga bonus, simplex et benevolus hæc omnia in oculis nec latent.

16. Optime vitam transigendi facultas ipsa in sita est, si res indifferentes in nullo discrimine pe autem faciet, si earum unamquamque sejunctim omni parte spectaverit et meminerit, illarum nul cogere, ut hoc vel illud de iis opinemur, neque ad dere, sed illas quietas consistere, nos autem judicia de iis proferamus easque in nobis ipsis deping quum liceat non depingere, adeoque liceat, si forte irrepserint, statim delere : brevi tantum tempo cautione opus fore, tum vitæ finem instare. Quid in his * omnino difficile est? Si enim naturæ conve iis lætare et facilia tibi sunto; si contra naturam, quid tibi secundum tuam naturam sit et ad hoc con etiamsi non gloriosum sit. Venia enim cuique e bonum suum sectatur.

17. Unde prodierint singula, quibus ex materie stratis singula constent, in quid mutentur, mutata sint futura, et ut nihil mali patiantur.

18. Ac primum : quænam mihi ad eos sit ratio, e alterum alterius causa, natos esse, me alio quodam re iis esse præfectum, ut gregi aries, ut armento taurus. tius vero rem repete, ex hoc : si non atomi, natura quæ res administrat; quod si est, deteriora sunt pr tiorum causa, hæc autem, alterum alterius causa.

Deinde, quales sint ad mensam, in lectulo, re potissimum vero, quibus decretorum necessitatib gantur, et hæc ipsa quanto cum fastu agant.

Tum, si recte hæc faciant, non esse ægre ferendu minus, eos manifesto nolentes et ignorantes agere. O enim animus, ut veritate, sic etiam ea virtute, quæ

οῦς, οὕτως καὶ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσ-
. Ἄχθονται γοῦν ἀκούοντες ἄδικοι, καὶ
ς, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ
πλησίον.

τον, ὅτι καὶ αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις, καὶ ἄλλος
ἶ· καὶ εἴ τινων δὲ ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ
ν ποιητικὴν ἔχεις, εἰ καὶ διὰ δειλίαν, ἢ δοξο-
τιοῦτό τι κακὸν, ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτη-

τον, ὅτι οὐδὲ, εἰ ἁμαρτάνουσι, κατείληφας·
ιρ καὶ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. Καὶ ὅλως
πρότερον μαθεῖν, ἵνα τις περὶ ἀλλοτρίας πρά-
ιληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

ι, ὅτι, ὅταν λίαν ἀγανακτῇς, ἢ καὶ δυσπα-
ριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ μετ' ὀλίγον
ατάθημεν.

ιον, ὅτι οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν
εἶναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς·
μέτεραι ὑπολήψεις. Ἆρον γοῦν, καὶ θέλησον
ὴν ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν, καὶ ἀπῆλθεν ἡ ὀργή.
ἔρῃς; Λογισάμενος, ὅτι οὐκ αἰσχρόν· ἐὰν γὰρ
ᾖ τὸ αἰσχρὸν κακὸν, ἀνάγκη καὶ σὲ πολλὰ
ιν, καὶ λῃστὴν καὶ παντοῖον γενέσθαι.

ν, ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ
ι, αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν, ἐφ'
μεθα καὶ λυπούμεθα.

τον, ὅτι τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ,
ισηρὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. Τί γάρ σοι ποιήσει
κώτατος, ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ, καὶ, εἰ
υχε, πράως παραινῇς καὶ μεταδιδάσκῃς εὐ-
ταρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε κακὰ ποιεῖν
ρεῖ, « Μὴ, τέκνον· πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. Ἐγὼ
ἢ βλαβῶ, σὺ δὲ βλάπτῃ, τέκνον. » Καὶ δει-
αφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι οὐδὲ
αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε.
ῖτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, μήτε ὀνειδιστικῶς,
ωστόργως καὶ ἀδήκτως τῇ ψυχῇ· καὶ μὴ ὡς ἐν
ιηδὲ ἵνα ἄλλος παραστὰς θαυμάσῃ· ἀλλ' ἤτοι
ν, καὶ ἐὰν ἄλλοι τινὲς περιεστήκωσι. . . .

ν τῶν ἐννέα κεφαλαίων μέμνησο, ὡς παρὰ
τῶν δῶρα εἰληφώς· καὶ ἄρξαι ποτὲ ἄνθρωπος
ς ζῇς. Φυλακτέον δὲ ἐπίσης τῷ ὀργίζεσθαι
τὸ κολακεύειν αὐτούς· ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώ-
ιὶ πρὸς βλάβην φέρει. Πρόχειρον δὲ ἐν ταῖς
ὅτι οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾷον
ον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀῤῥε-
ν· καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων καὶ ἀνδρείας τούτῳ
, οὐχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι.
ῥ ἀπαθείᾳ τοῦτο οἰκειότερον, τοσούτῳ καὶ δυ-
Ὥσπερ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς, οὕτως καὶ ἡ ὀργή.
καὶ γὰρ τέτρωνται, καὶ ἐνδεδώκασιν.

βούλει, καὶ δέκατον παρὰ τοῦ Μουσηγέτου
ίδε, ὅτι τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους
· ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεται. Τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλ-

euique pro dignitate tribuit, invitus privatur; hinc quoque dolore afficiuntur, quum injusti, ingrati, avari, omninoque in alios peccantes audiunt.

Porro, te quoque ipsum multa peccare et alium ejusdem generis esse; atque, si quibusdam abstineas peccatis, tamen tibi esse habitum, ex quo proficiscantur, etsi ignavia aut gloriæ cupiditate aut alia mala de causa similibus abstineas.

Porro, te, an peccaverint, ne satis quidem intelligere : multa enim etiam ex prudenti dispensatione fiunt; atque omnino multa explorata haberi oportere, priusquam de aliorum actionibus certi aliquid statuas.

Porro, quando maxime stomacharis et inique fers, puncti instar esse vitam humanam et brevi nos omnes vita esse excessuros.

Porro, non eorum actiones nobis molestiam creare, quippe quæ in illorum mentibus insint, sed nostras opiniones. Tolle igitur et missum fac judicium illud, quasi malum esset, et abiit ira. Quomodo vero tollas? Reputans tecum, non esse inhonestum : nisi enim sola turpitudo esset malum, necesse esset, te quoque multa peccare et latronem et quid non? fieri.

Porro, quanto molestiora nobis adferant, ira et dolor qui ex iis oriuntur, quam res ipsæ, propter quas irascimur et dolemus.

Denique, benevolentiam, si genuina, non simulata aut fucata sit, invictam esse. Quid enim tibi faciet, qui vel maxime contumeliosus est, si benevolus ei esse perrexeris, et, si occasio ita tulerit, eum placide adhortatus fueris, et eo tempore, quo te lædere conatur, quietus sic admonneris; « Absit, mi fili! ad aliam rem nati sumus : ego quidem neutiquam læsus ero, sed tu læderis, mi fili! » Atque quam lenissime et universim ei ostendere, rem sic se habere, neque apes id facere, neque alias animantes, quæ natura gregatim vivant. Oportet vero hoc neque irridendi neque exprobrandi causa te facere, sed cum sincero amoris affectu atque animo non irritato, neque vero tanquam in schola, neque ut alius, qui adstat, te admiretur, sed aut ei soli id dici oportet, aut, * si forte alii adsint.....

Horum novem capitum memento, quasi dona ea a Musis accepisses; et incipe tandem homo esse, dum vivis. Pariter vero cavendum, ne aduleris eos, quam ne irascaris : utrumque enim a societatis communione alienum est et damnum adfert. Accedente autem ira, in promptu sit, non irasci esse viri, sed lenitatem ac mansuetudinem, ut humaniorem, ita viro digniorem esse; huic robur et nervos et fortitudinem inesse, non ei, qui indignatur et offenditur. Quanto enim propinquius hoc est affectuum vacuitati, tanto etiam potentiæ propius est. Atque ut tristitia, ita etiam ira infirmi hominis est; nam uterque vulneratus est et sese dedit.

Si lubet, etiam decimum a Musarum præside donum accipe : nolle peccare pravos homines, esse insanum; quoniam appetit id, quod fieri non potest. Concedere, ut erga

λοις μὲν εἶναι τοιούτους, ἀξιοῦν δὲ, μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, ἄγνωμον καὶ τυραννικόν.

ιθ'. Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς τοῦ ἡγεμονικοῦ παραφυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, ἀπαλειπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάστου οὕτως· Τοῦτο τὸ φάντασμα οὐκ ἀναγκαῖον· τοῦτο λυτικὸν κοινωνίας· τοῦτο οὐκ ἀπὸ σαυτοῦ μέλλεις λέγειν· τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν ἐν τοῖς ἀτοπωτάτοις νόμιζε. Τέταρτον δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ ὀνειδιεῖς, ὅτι τοῦτο ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκαταχλινομένου τοῦ ἐν σοὶ θειοτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

κ'. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν, ὅσον ἐγκέκραται, καίτοι φύσει ἀνωφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. Καὶ τὸ γεῶδες δὲ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καίτοι κατωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε τὴν οὐχ ἑαυτῶν φυσικὴν στάσιν. Οὕτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, ἐπειδάν που καταταχθῇ, σὺν βίᾳ μένοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδόσιμον τῆς διαλύσεως σημήνῃ. Οὐ δεινὸν οὖν, μόνον τὸ νοερόν σου μέρος ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ; καίτοι οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται, ἀλλ' ἃ μόνα κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ· οὐ μέντοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται. Ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ ἀκολαστήματα, καὶ τὰς ὀργὰς, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ ἀφισταμένου τῆς φύσεως. Καὶ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Πρὸς ὁσιότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται, οὐχ ἧττον, ἢ πρὸς δικαιοσύνην. Καὶ γὰρ ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ τῆς εὐκοινωνησίας, μᾶλλον δὲ πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

κα'. Ὃ μὴ εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι οὐ δύναται. Οὐκ ἀρκεῖ δὲ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ κἀκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ τοῦτον τὸν σκοπόν. Ὥσπερ γὰρ οὐχ ἡ πάντων τῶν ὁπωσοῦν τοῖς πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶνδέ τινων, τουτέστι τῶν κοινῶν· οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ὑποστήσασθαι. Ὁ γὰρ εἰς τοῦτον πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀπευθύνων, πάσας τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ κατὰ τοῦτο ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσται.

κβ'. Τὸν μῦν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν κατοικίδιον, καὶ τὴν πτοίαν τούτου καὶ διασόβησιν.

κγ'. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα Λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα.

κδ'. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν· αὐτοὶ δὲ, οὗ ἔτυχεν, ἐκαθέζοντο.

κε'. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ μὴ ἔρχεσθαι παρ' αὐτὸν, « Ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίστῳ ὀλέθρῳ

alios tales sint, modo non in te peccent, iniquum rannicum.

19. Quattuor potissimum mentis aberratione cavendæ, et si quando eas *in te* deprehenderi eo, quod de singulis sic tecum loqueris : Hæc est necessaria : hoc societatis vinculum solvit : te dicturus es ; non autem a te dicere ineptissim Quartum est, in quo tibi ipse exprobras, pro parte tui diviniore devicta et succumbente pa viliori ac mortali ejusque crassis voluptatibus.

20. Animula tua omneque igneum, quantum est, quamquam natura sursum feruntur, tam dispositioni obtemperantia, hic in hac massa co tinentur. Quidquid porro in te terrenum et hu quamquam deorsum fertur, tamen sursum attol tum occupat suæ ipsius naturæ non proprium. ipsa elementa universo obtemperant et postqu per vim collocata sunt, ibi permanent, donec solutionis signum datur. Nonne igitur turpis solam tui partem ratione præditam esse in et locum suum indigne ferre? quamquam ei ni per vim imponitur, sed ea tantum, quæ natura veniunt — et tamen non sustinet, sed in adve partem : motus enim, quo ad injurias, voluptat tias, iram, dolorem, metum fertur, nihil ali defectio a natura. Quin etiam mens, quum aliq quæ accidunt, ægre fert, stationem suam dese tatem enim et deorum venerationem non minu quam ad justitiam. Nam hæc quoque in eor sunt, quæ ad societatem servandam faciunt, i justis actionibus antiquiora.

21. Cui non unum idemque vitæ consilium e idemque per totam vitam esse non potest. N sufficit, quod dictum est, nisi etiam id addid hoc consilium esse debeat. Quemadmodum en dem est opinio de bonis, quæ quoquo modo bo dentur multitudini, sed de certis quibusdam, l communibus; ita etiam id consilium nobis pro quod societati communi et civitati accommo Ad hoc enim qui omnes suos conatus dirigit, sibi similes præstabit, et hac ratione semper un erit.

22. Murem montanum et domesticum, et huj et trepidationem.

23. Socrates etiam vulgi placita Lamias pueruloruin terriculamenta.

24. Lacedæmonii peregrinis sub umbra s gnabant in spectaculis : ipsi, ubi fors fereba bant.

25. Socrates Perdiccæ, quod ad cœnam no

, τουτέστι, μὴ εὖ παθὼν οὐ δυνηθῶ ἀντευ-

τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι παράγγελμα
χῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινος
ρησαμένων.
Πυθαγόρειοι, ἕωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾷν,
σκώμεθα τῶν ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύ-
ὸν ἔργον διανυόντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ
ητος, καὶ τῆς γυμνότητος. Οὐδὲν γὰρ
ἄστρου.
ὁ Σωκράτης, τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος, ὅτε
λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε· καὶ ἃ
ράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχω-
αὐτὸν εἶδον οὕτως ἐσταλμένον.
τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν οὐ πρότερον
ἀρχθῇς. Τοῦτο πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ

πέφυκας, οὐ μέτεστί σοι λόγου.
μὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.
νται δ' ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

ν χειμῶνος ζητεῖν, μαινομένου· τοιοῦτος ὁ
ὸν, ὅτε οὐκ ἔτι δίδοται.
αφιλοῦντα τὸ παιδίον δεῖν, ἔλεγεν ὁ Ἐπί-
ν ἐπιφθέγγεσθαι, « Αὔριον ἴσως ἀποθανῇ. »
ι ταῦτα. — Οὐδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικοῦ
σημαντικόν· ἢ καὶ τὸ τοὺς στάχυας θερι-
ημον.
φαξ, σταφυλή, σταφίς, πάντα μεταβολαί,
ἢ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν.
ρτῆς προαιρέσεως οὐ γίνεται· τὸ τοῦ Ἐπι-

νην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὑρεῖν,
ερὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσ-
θ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα κοινωνικαί, ἵνα κατ'
ρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι, ἐκκλί-
μηδὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.
περὶ τοῦ τυχόντος οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών,
τοῦ μαίνεσθαι, ἢ μή.
Σωκράτης ἔλεγε· Τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς
λόγων; — Λογικῶν. — Τίνων λογικῶν;
αύλων; — Ὑγιῶν. — Τί οὖν οὐ ζητεῖτε;
ομεν. — Τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒ.

τα ἐκεῖνα, ἐφ' ἃ διὰ περιόδου εὔχῃ ἐλθεῖν, ἤδη
ται, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. Τοῦτο δέ ἐστιν,
παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ τὸ μέλλον ἐπι-
προνοίᾳ, καὶ τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς πρὸς
καὶ δικαιοσύνην. Ὁσιότητα μέν, ἵνα φιλῇς
ὁμενον· σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σὲ
ικαιοσύνην δὲ, ἵνα ἐλευθέρως καὶ χωρὶς πε-
λέγῃς τε τἀληθῆ, καὶ πράσσῃς τὰ κατὰ νό-
κατ' ἀξίαν· μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε μήτε κακία

« Ne pessimo » inquit, « interitu peream » hoc est, ne gratiam in me collatam referre nequeam.

26. In literis Ephesiorum præceptum erat, ut semper alicujus ex antiquis, qui virtuti operam dederant, reminiscerentur.

27. Pythagorei mane oculos ad cœlum tollere nos jubent, ut eorum recordemur, quæ in iisdem et eadem ratione suum opus perficiunt, et ordinis ac puritatis nudæque simplicitatis : nullum enim velamentum astri.

28. Qualis fuerit Socrates, quum Xanthippe pallio ejus sumpto foras exisset; et quid familiaribus suis dixerit pudore suffusis ac recedentibus, quum eum sic indutum viderent.

29. Nunquam scribendi et legendi præcepta dabis, nisi prius ipse didiceris. Id multo magis in vita.

30. « Quum liber haud sis, jus loquendi non habes. »
31. « Cor meum mihi risit. »
32. « Virtuti gravibus facient convicia verbis. »

33. Ficum hieme quærere, insani est : talis est, qui liberos optat, quando non amplius datur.

34. Filiolum exosculanti præcepit Epictetus, ut intus diceret : « Cras fortasse morieris. » — At hoc mali ominis. — Nihil, inquit, mali ominis est, quod opus aliquod naturæ significat, aut etiam « spicas demeti » mali ominis.

35. Uva acerba, matura, passa, omnes mutationes non in nihilum, sed in id, quod nunc non est.

36. Liberi arbitrii latro nullus est. Hoc Epicteti.

37. Artem vero assensum præbendi monebat esse reperiendam et in loco de appetitionibus cautionem servandam, ut sint cum exceptione, ut sint societati utiles, ut cujusque rei dignitatem sequantur, atque appetentia prorsus abstinendum, aversatione autem ad nihil eorum utendum, quæ non sint in nostra potestate.

38. Non igitur, inquit, certamen est de re vulgari, sed de eo, utrum insaniamus, necne.

39. Socrates : « Quid, inquit, vultis, utrum animas habere eorum, qui ratione præditi sunt, an eorum, qui ratione carent? » — Eorum, qui ratione sunt præditi. — « Quorumnam ratione præditorum? sanorum an pravorum? » — Sanorum. — « Quare igitur eas non quæritis? » — Quoniam habemus. — « Quamobrem igitur pugnatis et contenditis? »

LIBER XII.

1. Omnia illa, quæ per ambages assequi cupis, jam nunc habere potes, nisi tibi ipse invides, hoc est, si, omisso eo, quod præteriit, et eo, quod futurum est, commisso providentiæ, id duntaxat, quod præsens est, ad sanctitatem et justitiam dirigis : ad sanctitatem, ut diligas ea, quæ tibi destinantur; tibi enim hoc tulit natura et te huic : ad justitiam, ut libere et sine ambagibus veritatem loquaris atque secundum legem et pro cujusque dignitate agas. Ne vero te impediat neque alterius malitia, neque opinio,

ἀλλοτρία, μήτε ὑπόληψις, μήτε φωνή, μηδὲ μὴν αἴσθησις τοῦ περιτεθραμμένου σοι σαρκιδίου· ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. Ἐὰν οὖν, ὁτεδήποτε πρὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς, καὶ μὴ τὸ παύσεσθαί ποτε (τοῦ) ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τό γε μηδέποτε ἄρξασθαι κατὰ φύσιν ζῆν· ἔσῃ ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος, καὶ θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ κρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε.

β'. Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ἀγγείων καὶ φλοιῶν καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. Μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνων ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. Ἐὰν δὲ καὶ σὺ τοῦτο ἐθίσῃς ποιεῖν, τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτοῦ περιαιρήσεις. Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπού γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται.

γ'. Τρία ἐστὶν, ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. Τούτων τἆλλα, μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι· τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν. Ὅ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τουτέστιν, ἀπὸ τῆς σῆς διανοίας, ὅσα ἄλλοι ποιοῦσιν, ἢ λέγουσιν, ἢ ὅσα αὐτὸς ἐποίησας, ἢ εἶπας, καὶ ὅσα ὡς μέλλοντα ταράσσει, καὶ ὅσα τοῦ περικειμένου σοι σωματίου, ἢ τοῦ συμφύτου πνευματίου, ἀπροαίρετα πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περιῤῥέουσα δίνη ἑλίσσει, ὥστε, τῶν συνειμαρμένων ἐξηρμένην (καὶ) καθαρὰν τὴν νοερὰν δύναμιν, ἀπόλυτον ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ λέγουσαν τἀληθῆ· ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, τοῦ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσηρτημένα ἐκ προσπαθείας, καὶ τοῦ χρόνου τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα, ποιήσῃς τε σεαυτὸν, οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος

Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μονῇ περιήθεϊ γαίων,

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσῃς, ὃ ζῆς, τουτέστι, τὸ παρόν· δυνήσῃ τό γε μέχρι τοῦ ἀποθανεῖν ὑπολειπόμενον ἀταράκτως καὶ εὐγενῶς καὶ ἵλεως τῷ σαυτοῦ δαίμονι διαβιῶναι.

δ'. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττονι λόγῳ τίθεται, ἢ τὴν τῶν ἄλλων. Ἐὰν γοῦν τινα θεὸς ἐπιστὰς, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, ὃ μὴ ἅμα [γε] γινώσκων ἐξοίσει, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν τοῦτο ὑπομενεῖ. Οὕτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα, τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

ε'. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, τοῦτο μόνον παρεῖδον, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάνυ χρηστοὺς, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ἐπὶ πλεῖστον δι' ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθις γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς ἀπεσβηκέναι; Τοῦτο δὲ εἴπερ καὶ οὕτως

neque vox, nec vero sensus caruncula tibi nam viderit id, quod patitur. Si igitur, quoc tempore in exitu futurus sis, ceteris omnibus cipalem tui partem et divinam particulam r veris neque hoc metueris, ne vivere aliquand ne nunquam naturæ convenienter vivere in eris mundo, qui te protulit, dignus et desine peregrinus esse eaque, quæ quotidie fiunt, tu nata admirari et ab hoc vel illo pendere.

2. Deus mentes omnes hisce corporeis vasi sordibus denudatas videt. Sola enim sua ips tia ea tantum attingit, quæ ab ipso in illas de bata sunt. Quod ipsum si tu quoque facer multa temet molestia liberabis. Qui enim circumdatam non respicit, is multo minus in gloria et alio hujusmodi cultu et apparatu occupabitur.

3. Tria sunt, ex quibus constas: corpuscul mens. Horum reliqua, quatenus eorum cur data est, tua sunt, tertium autem solum p Quamobrem si a te ipso, hoc est, a mente tu quæcumque alii dicunt et faciunt, et qua dixisti et fecisti et quæcunque ut futura quæcumque vel circumdati corpusculi vel h animulæ non tui sunt arbitrii, et quæcunqu circumfluens vertigo volvit, ita ut vis intelli fato obvenientibus exempta, pura ac libera a vivat, justa agens; ea, quæ accidunt, libente quæ vera sunt, loquens; si, inquam, a me raveris, quæ e communi cum corpore affect rent et temporis id, quod futurum est, et id, iit, teque ipse feceris talem, qualis est glo cleus:

« Orbis teres mansione lætifica gaudens. »

atque id tantum temporis, quod vivis, hoc bene ut vivas studueris, poteris id, quod usc relinquitur vitæ, tranquillus, generosus et ge tius transigere.

4. Sæpenumero mirari soles, quomodo fi sese magis quam alios quisque diligat, suam de se opinionem minoris faciat, quam aliori cui deus aut prudens præceptor adstans ei quidquam cogitaret aut animo conciperet, qu atque conceperit, proferre posset; ne unum id sustineret. Adeo magis alios, quid de n veremur, quam nos ipsos.

5. Quomodo fit, ut dii, qui pulcre et cum genus humanum amore omnia disposuerunt rint, quod inter homines etiam ii, qui ad sunt, qui quasi plurima cum diis commercia per opera pia et sacra ministeria maxime fa terunt, postquam semel defuncti sunt, non cuntur, sed prorsus exstinguuntur? Hoc si

, ὅτι, εἰ ὡς ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν
ίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατὸν, καὶ εἰ κατὰ
εν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. Ἐκ δὴ τοῦ μὴ οὕτως
οὐχ οὕτως ἔχει, πιστούσθω σοι, τὸ μὴ
γίνεσθαι. Ὁρᾷς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τοῦτο
ικαιολογῇ πρὸς τὸν θεόν· οὐκ ἂν δ' οὕτω
τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοί
ὲ τοῦτο, οὐκ ἄν τι περιεῖδον ἀδίκως καὶ
ημένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει.
: καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. Καὶ γὰρ ἡ χεὶρ
τρὸς τὰ ἄλλα διὰ τὸ ἀνέθιστον ἀργὸς οὖσα,
ῥρωμενέστερον, ἢ ἡ δεξιὰ, κρατεῖ. Τοῦτο

ν δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ
υχῇ· τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, τὴν ἀχά-
σω καὶ πρόσω αἰῶνος, τὴν ἀσθένειαν πά-

: τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη· τὰς
ν πράξεων· τί πόνος· τί ἡδονή· τί θάνα-
τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος· πῶς οὐδεὶς
ποδίζεται· ὅτι πάντα ὑπόληψις.
ν δ' εἶναι δεῖ, ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει,
ῇ, οὐχὶ μονομάχῳ· ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ
θεται καὶ ἀναιρεῖται· ὁ δὲ τὴν χεῖρα ἀεὶ
ν ἄλλο, ἢ συστρέψαι αὐτὴν, δεῖ.
αὐτὰ τὰ πράγματα, ὁρᾷν, διαιροῦντα εἰς
ἀναφοράν.
ην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος μὴ ποιεῖν ἄλ-
ιέλλει ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ δέχεσθαι πᾶν,
τῷ ὁ θεός.
ῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον· οὐδὲν
ἢ ἄκοντες, ἁμαρτάνουσι, μήτε ἀνθρώποις·
ὶ ἄκοντες. Ὥστε οὐδενὶ μεμπτέον.
ελοῖος καὶ ξένος, ὁ θαυμάζων ὁτιοῦν τῶν
ομένων;
ἀνάγκη εἱμαρμένη, καὶ ἀπαράβατος τά-
ια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς εἰκαιότητος ἀπρο-
Εἰ μὲν οὖν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντι-
ὲ πρόνοια, ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι,
ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θείου βοηθείας. Εἰ δὲ
εμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ
ὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τινα νοῦν ἡγεμονικόν.
ρῃ σε ὁ κλύδων, παραφερέτω τὸ σαρκίδιον,
ν, τἄλλα· τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.
μὲν τοῦ λύχνου φῶς, μέχρι σβεσθῇ, φαί-
ύγην οὐκ ἀποβάλλει· ἡ δὲ ἐν σοὶ ἀλήθεια,
η, καὶ σωφροσύνη προαποσβήσεται;
τοῦ φαντασίαν παρασχόντος, ὅτι ἥμαρτε,
, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα; εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν,
ἔκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν; καὶ οὕτως ὅμοιον
ταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν. Ὅτι ὁ μὴ
αῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιος τῷ μὴ θέλοντι
πὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη
σθαι, καὶ τὸν ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα

habet, certo scito, si aliter se habere deberet, deos sic res instituturos fuisse. Nam si justum esset, fieri quoque posset, et si naturæ consentaneum esset, natura id ferret. Ex eo igitur, quod non ita se habet, si quidem non ita habet, persuasum habe, non oportuisse id fieri. Ipse quoque intelligis, te in hac rei indagatione cum deo de jure disceptare, cum diis vero non ita ageremus, nisi optimi et justissimi essent. Quod si ita est, nihil contra justitiæ ac rationis legem in mundi dispositione neglectum prætermiserint.

6. Adsuesce etiam iis, quæ fieri posse desperas: nam etiam sinistra manus, quum ad alia opera ob desuetudinem iners sit, frenum tamen validius, quam dextra, tenet; ei enim rei adsueta est.

7. Qualem oporteat deprehendi a morte tum corpore tum animo; brevitatem vitæ, immensitatem ævi præteriti ac futuri et omnis materiæ imbecillitatem *considera*.

8. Nudatas corticibus contemplari formas; et quo referantur actiones; quid dolor; quid voluptas; quid mors; quid gloria; quis sibi ipse molestiarum auctor; quomodo nemo ab alio quoquam impediatur; omnia in opinione sita.

9. Similem esse oportet in decretorum usu pancratiastæ, non gladiatori; hic enim gladium, quo utitur, deponit et interficitur; ille vero manum semper præsto habet, neque alia re opus habet, quam ut manum contorqueat.

10. Quales sint res ipsæ intueri, divisione facta in materiam, formam et rationem, *in qua sunt ad alias res.*

11. Quanta homini est potentia, ut nihil aliud faciat, nisi quod Deus probaturus sit, et libenter accipiat, quidquid Deus illi assignarit.

12. Quidquid naturæ consequens est, de eo nec dii sunt accusandi, quippe qui nihil nec sponte neque inviti peccent, neque homines; hi enim nihil non inviti peccant. Ergo nihil accusandum.

13. Quam ridiculus ac peregrinus, qui quidquid est eorum, quæ in mundo fiunt, admiratur!

14. Aut necessitas fatalis et ordo inviolabilis, aut providentia placabilis, aut confusio temeraria sine summo aliquo rectore. Si igitur necessitas inviolabilis, cur reluctaris? si vero providentia, quæ placari possit, auxilio divino dignum te præsta; si mera confusio, quæ rectore caret, eo contentus esto, quod in tanto rerum fluctu in te ipso mentem aliquam rectricem habes. Quodsi æstus ille te corripuerit, carunculam, animulam et reliqua abripiat! mentem enim non abripiet.

15. An vero erit, ut lucernæ lumen, donec exstinguatur, luceat, et splendorem non amittat; in te autem veritas et justitia et temperantia prius exstinguantur?

16. Si quis opinionem tibi excitet, quasi peccavit, *tu tecum*: Num certo mihi constat, an hoc sit peccatum? aut si peccaverit, an se ipse peccati reum non damnaverit? Hoc enim perinde est ac si suum ipsius vultum dilaceret. Eum, qui nolit, improbum peccare, similem esse ei, qui nolit ficum in fructibus succum ferre, et infantes vagire et equum hinnire et quæ alia sunt necessaria. Quid enim

ἄλλα ἀναγκαῖα. Τί γὰρ πάθῃ, τὴν ἕξιν ἔχων τοιαύτην; εἰ οὖν γοργὸς εἶ, ταύτην θεράπευσον.

ιζ'. Εἰ μὴ καθήκει, μὴ πράξῃς· εἰ μὴ ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς. Ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔστω.

ιη'. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν, τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν, καὶ ἀναπτύσσειν, διαιροῦντα εἰς τὸ αἴτιον, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τὴν ἀναφορὰν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς οὗ πεπαῦσθαι αὐτὸ δεήσει.

ιθ'. Αἴσθου ποτὲ, ὅτι κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ τῶν νευροσπαστούντων σε. Τί μου νῦν ἐστιν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλο τι τοιοῦτον;

κ'. Πρῶτον, τὸ μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. Δεύτερον, τὸ μὴ ἐπ' ἄλλο τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

κα'. Ὅτι μετ' οὐ πολὺ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τὶ, ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τὶς τῶν νῦν βιούντων. Πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται.

κβ'. Ὅτι πάντα ὑπόληψις· καὶ αὐτὴ ἐπὶ σοί. Ἄρον οὖν, ὅτε θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν, γαλήνη, σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

κγ'. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια, κατὰ καιρὸν παυσαμένη, οὐδὲν κακὸν πάσχει, καθ' ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν ταύτην, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. Ὁμοίως οὖν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πράξεων σύστημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσηται, οὐδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται· οὐδὲ ὁ καταπαύσας ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διετέθη. Τὸν δὲ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως δὲ ἡ τῶν ὅλων· ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει. Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ ὅλῳ. Ἡ οὖν κατάπαυσις τοῦ βίου ἑκάστῳ οὐ κακὸν μὲν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν· εἴπερ καὶ ἀπροαίρετον, καὶ οὐκ ἀκοινώνητον· ἀγαθὸν δὲ, εἴπερ τῷ ὅλῳ καίριον καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. Οὕτω γὰρ καὶ θεοφόρητος, ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ, καὶ ἐπὶ ταὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος.

κδ'. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα ἔχειν. Ἐπὶ μὲν ὧν ποιεῖς, εἰ μήτε εἰκῇ, μήτε ἄλλως, ἢ ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν· ἐπὶ δὲ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν· οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον, οὔτε τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. Δεύτερον, τὸ ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ σπέρματος μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως μέχρι τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ ἐξ οἵων ἡ σύγκρισις, καὶ εἰς οἷα ἡ λύσις. Τρίτον, εἰ ἄφνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τὴν πολυτροπίαν, ὅση, κατανοήσαις, συνιδὼν ἅμα καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν ἐναερίων καὶ ἐναιθερίων· ὅτι, ὁσάκις ἂν

aliud facere potuit, quum talem habitum habe strenuus es, hunc habitum sana.

17. Si non convenit, noli id facere; si non est id dicere. Tuus enim esto impetus.

18. Universum semper intueri, quid sit i quod opinionem in te excitat, idque diligente dividendo in causam et materiam et consilium terit, et tempus, intra quod finem sit habiturum

19. Sentias fac tandem aliquando, esse al præstantius et divinius, quam ea, quæ affectus que omnino tanquam fidiculis te trahunt. Quid est mens? num metus? num suspicio? num l aliud quid ejusmodi?

20. Primum, ne quid temere aut sine cer Deinde, ut non alio, nisi ad societatis salute

21. Brevi neque ipse ullus usquam eris, ne eorum, quæ vides, neque eorum, qui nunc vi quam. Omnia enim ita nata sunt, ut mutentur intereant, ut inde alia sua quæque serie oriantu

22. Omnia, opinio; et hæc in te sita est. T quando libet, opinionem, atque, ut promontor vecto maris tranquillitas, sic tibi omnia seren æstu vacans.

23. Una aliqua quæcumque demum est acti tempore desiit, nihil mali patitur eo, quod d is, qui illius actionis auctor est, eo, quod illa quid patitur. Eodem igitur modo omnium acti plexus, qui vita dicitur, si tempore suo desinet mali patitur, quod desiit, nec qui suo tempore finem fecit, male affectus est. Tempus autem a natura constituit, interdum propria, ut in senect autem universi natura, cujus partibus sese muta vus semper ac vegetus totus mundus permane autem semper et tempestivum, quod univer Cessatio igitur vitæ singulis quidem non est m neque inhonesta est, siquidem neque a pote pendet nec societati repugnat; bonum autem, universo tempestiva et commoda est et cum e enim etiam numine divino fertur, qui eadem, q fertur et mente sua ad eadem fertur.

24. Hæc tria in promptu haberi oportet : agis ne quid temere agas aut secus, quam ipsa j set; in iis vero, quæ extrinsecus accidunt, ea v tuito vel providentia evenire, et neque fortu dam, neque de providentia querendum. Secun unumquodque sit a semente usque ad anima animatione usque dum animam reddit, ex qual tum sit, et in qualia dissolvatur. Tertium, si re blime elatus res humanas cerneres, earumque set, varietatem considerares, eodem conspectu dens quantum undique aeriorum et ætheriorum habet, te, quotiescunque evectus esses, eaden

ἀ δῴει, τὸ ὁμοειδὲς καὶ τὸ ἐλιγχρόνιον.
τῦφος;
ξω τὴν ὑπόληψιν σέσωσται. Τίς οὖν ὁ
λειν;
δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπελάθου τοῦ, ὅτι
ἡν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται, καὶ τοῦ, ὅτι
ενον ἀλλότριον, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ, ὅτι
νον οὕτως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ
γίνεται, καὶ τοῦ, ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώ-
τὸ ἀνθρώπειον γένος· οὐ γὰρ αἱματίου, ἢ
ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. Ἐπελάθου δὲ καὶ
στου νοῦς θεὸς, καὶ ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε· τοῦ,
ν οὐδενὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σω-
ὐτὸ τὸ ψυχάριον ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν· τοῦ, ὅτι
ρις· τοῦ, ὅτι τὸ παρὸν μόνον ἕκαστος ζῇ,
ὀβάλλει.
χῶς ἀναπολεῖν τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανα-
οὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ
τοιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας· εἶτα ἐρωτᾶ-
πάντα ἐκεῖνα; καπνὸς, καὶ σποδὸς, καὶ μῦ-
ῦθος. Συμπροσπιπτέτω δὲ καὶ τὸ τοιοῦτο
ίβιος Κατουλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ Λούσιος
ἰς κήποις, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαίαις, καὶ Τι-
πρίαις, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ
μετ' οἰήσεως διαφορά· καὶ ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ
νον· καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον τὸ ἐπὶ τῆς
ς ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, θεοῖς ἑπόμενον
ίχειν. Ὁ γὰρ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τῦφος τυφόμενος,
εκώτατος.
ς τοὺς ἐπιζητοῦντας, « Ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς
τν κατειληφὼς, ὅτι εἰσὶν, οὕτω σέβεις; » πρῶ-
δῴει ὁρατοί εἰσιν· ἔπειτα μέντοι οὐδὲ τὴν
ἐμαυτοῦ ἑώρακα, καὶ ὅμως τιμῶ. Οὕτως
θεοὺς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε
ἐκ τούτων, ὅτι τε εἰσὶ, καταλαμβάνω, καὶ

τηρία βίου, ἕκαστον δι' ὅλου αὐτὸ τί ἐστιν
αὐτοῦ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ αἰτιῶδες· ἐξ ὅλης
τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. Τί
πολαύειν τοῦ ζῆν, συνάπτοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ
τε μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολεί-

φῶς ἡλίου, κἂν διείργηται τοίχοις, ὄρεσιν,
ίοις. Μία οὐσία κοινὴ, κἂν διείργηται ἰδίως
ασι μυρίοις. Μία ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείρ-
αις καὶ ἰδίαις περιγραφαῖς. Μία νοερὰ ψυχὴ,
ιρίσθαι δοκῇ. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα μέρη τῶν
, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα
ίωτα ἀλλήλοις· καίτοι κἀκεῖνα τὸ νοῦν συνέ-
ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ
τείνεται, καὶ συνίσταται, καὶ οὐ διείργεται
κὸν πάθος.
ἱ ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνε-
ῥμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν αὖθις· τὸ φωνῇ

earum esse ejusdemque generis res, eosque ad breve tempus duraturas. De his fastus!

25. Ejice foras opinionem, salvus eris. Quis igitur prohibet, quominus eam ejicias?

26. Quando aliquid moleste fers, oblitus es, omnia secundum naturam universitatis fieri; tum vero, alterius peccatum a te alienum esse; præterea, omnia, quæ nunc fiunt, semper ita facta esse et futura esse et nunc ubique fieri; porro, quam sancta sit hominis cum universo hominum genere cognatio, non enim sanguinis et seminis, sed mentis communio est. Oblitus vero etiam es hujus, quod animus uniuscujusque ratione præditus deus est et inde fluxit; tum porro, nihil cuiquam esse proprium, sed et filiolum et corpusculum et ipsum animulum inde fluxisse; porro, omnia in opinione sita esse, denique, unumquemque id tantum temporis, quod præteras est, et vivere et amittere.

27. Continuo recolere memoriam eorum, qui aliqua de re vehementer indignati sunt, qui summis honoribus aut calamitatibus aut inimicitiis aliave quacunque fortuna nobilitati sunt, deinde reputare, ubi nunc illa omnia? Fumus et cinis et fabula aut ne fabula quidem. Succurrant tibi porro quæ hujus generis sunt omnia, ut Fabius Catullinus rure, Lucius Lupus in hortis, Stertinius Baiis, Tiberius Capreis, Velius (?) Rufus, et quidquid est hujusmodi vehementis studii, quod opinione nititur; et quam vile omne, quod intenditur, quanto magis philosophum decet, in quavis data materia justum, temperantem et diis simpliciter obedientem se præstare. Fastus enim sub modestia gliscens omnium maxime intolerabilis.

28. Interrogantibus, « Ubi deos conspicatus aut, unde compertum habens, eos esse, eos ita veneraris? » primum etiam visu percipi possunt; deinde vero, neque animum meum vidi et tamen eum in honore habeo. Sic igitur etiam deos ex iis, quibus quoquo tempore eorum vim experior, et esse intelligo et eos veneror.

29. Vitæ salus, res singulas ex omni parte, quid sint, intueri, quæ earum sit materia, quæ forma: toto ex animo, quæ justa sunt, facere; quæ vera sunt, dicere. Quid reliquum est? quam ut vita fruaris, bonum alii bono ita adnectens, ut ne minimum quidem spatium relinquatur.

30. Unum lumen solis, etiamsi muris, montibus, aliisque innumerabilibus dividatur. Una communis materia, etiamsi innumeris corporibus certo modo constitutis dividatur. Una anima, etiamsi naturis innumerabilibus et propriis limitibus dividatur. Unus animus ratione præditus, etiamsi diremptus esse videatur. Ceteræ vero rerum, quas dixi, partes, ut spiritus et materiæ substratæ, sensus expertes et a communionis studio alienæ: quamquam etiam has mens continet, et gravitas, quæ eas in eundem locum cogit. Mens autem singulari quodam modo ad naturas ejusdem generis fertur, neque divellitur *ab ea* societatis studium.

31. Quid præterea expetis? diutius in vita esse? an vero sentire? animo moveri? crescere? rursus denasci? voce

χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; τί τούτων πόθου σοι ἄξιον δοκεῖ; Εἰ δὲ ἕκαστα εὐκαταφρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ. Ἀλλὰ μάχεται τῷ τιμᾷν ταῦτα τὸ ἄχθεσθαι, εἰ διὰ τοῦ τεθνηκέναι στερήσεταί τις αὐτῶν.

λϑ'. Πόστον μέρος τοῦ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος ἀπομεμέρισται ἑκάστῳ; τάχιστα γὰρ ἐναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ. Πόστον δὲ τῆς ὅλης οὐσίας; πόστον δὲ τῆς ὅλης ψυχῆς; ἐν πόστῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος, μηδὲν μέγα φαντάζου, ἢ τὸ, ὡς μὲν ἡ σὴ φύσις ἄγει, ποιεῖν, πάσχειν δὲ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

λγ'. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν; Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστι. Τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαίρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, νεκρὰ καὶ καπνός.

λδ'. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν διεγερτικώτατον, ὅτι καὶ οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν καὶ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τούτου κατεφρόνησαν.

λε'. Ὦ τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθὸν, καὶ ᾧ τὸ πλείους κατὰ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδοῦναι τῷ ὀλιγωτέρας ἐν ἴσῳ ἐστὶ, καὶ ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι, ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ οὐ διαφέρει, τούτῳ οὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

λς'. Ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει· τί σοι διαφέρει, εἰ πέντε ἔτεσιν, (ἢ τρισί;) τὸ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. Τί οὖν δεινὸν, εἰ τῆς πόλεως ἀποπέμπει σε οὐ τύραννος, οὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ' ἡ φύσις ἡ εἰσαγαγοῦσα; οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς ὁ παραλαβὼν στρατηγός. — Ἀλλ' οὐκ εἶπον τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τρία. — Καλῶς εἶπας· ἐν μέντοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς διαλύσεως αἴτιος· σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. Ἄπιθι οὖν ἵλεως· καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

uti? cogitare? Ecquid horum tibi videtur desiderio Quodsi hæc singula satis vilia sunt, progredere mum, Deum et rationem sequi. Horum autem pugnat, inique ferre, si quis per mortem his cari

32. Quantula pars infiniti et immensi ævi unicui gnata est? celerrime enim in æternitate evanescit. tula totius materiæ? quantula totius animæ? in totius terræ glebula repis? Hæc omnia tecum rep hil magni facias, nisi hoc, ut agas, quemadmodu tua jubet, et feras, ut communis natura fert.

33. Quomodo mens se ipsa utitur? In hoc enim omnia. Reliqua * non tui sunt arbitrii; si non tui cadavera et fumus.

34. Maximam vim ad mortis contemptum ex habet hoc, quod etiam ii, qui dolorem pro malo et tem pro bono habebant, eam contempserunt.

35. Cui id tantum, quod tempestivum, bonu cui perinde est, plures an pauciores secundum re tionem actiones exegerit, et cujus nihil refert utrum an breviore temporis spatio mundum contempl huic mors quoque non est formidini.

36. Homo, civis fuisti in magna hac civitate. interest, utrum quinque annis, an tribus? Quod secundum legem, id æquum est unicuique. Qu adeo grave est, si hac civitate te emittit, non tyran injustus judex, sed natura, quæ te in eam induxit ac si histrionem idem prætor, qui eum conduxit dimittit. — Verum quinque actus fabulæ non pe tres tantum. — Recte dicis; in vita tamen etiam t totam fabulam constituunt. Finem enim deter qui olim concretionis auctor fuit, et nunc dissolut ctor est; tu vero neutrius auctor es. Abi igitur p nam is quoque, qui te exsolvit, propitius est.

INDEX NOMINUM.

A

V, 33; VIII, 5, 25, 37;

, V, 8; VI, 43.
III, 31.
, 31.
grammaticus, I, 10. — Pla-
I, 12 — Macedo, III, 3;
III, 3; IX, 29; X, 27.
. Antisthenicum, VII, 36.
IV, 33; VI, 26, 30, 44;
; X, 27.
I, 8, 17.
, VI, 47.
, 31.
s, I, 13.
36.
IV, 33; VIII, 5, 31.

B

, 6.
27.
isulæ, X, 8.
I, 17.
14.

C

, IX, 50.
is), III, 3; VIII, 3.
13.
7.
V, 33.
ula, XII, 27.
, II, 17.
; IV, 33.
Vid. Fabius.
13.
, 23.
, 25.
III, 37.
I, 3.
II, 25.
, VI, 42; VII, 19.
34.
13.
11.
, 27.

D

Platonicus, VIII, 25 —
, IX, 29.
, III, 3.

III, 3.
I, 6.
Diotimus, VIII, 25, 37.
Domitius, I, 13

E

Empedocles, XII, 3.
Epictetus, VII, 19; XI, 34, 36; ejus libri commentarii, I, 7.
Epicurus, IX, 41.
Epitynchanus, VIII, 25.
Eudæmon, VIII, 25.
Eudoxus, VI, 47.
Euphrates, X, 31.
Eutyches, X, 31.
Eutychio, X, 31.
Eutychius, I, 6.

F

Fabius Catullinus, XII, 27.
Falernus (liquor), VI, 13.
Faustina, VIII, 25.
Fronto, I, 11.

G

Gaius. *Vid.* Cæsar.
Granuas, fluvius, I, 17.

H

Helice, IV, 48.
Helvidius, I, 14.
Heraclitus, III, 3; VI, 42, 47; VIII, 3.
Herculanum, IV, 48.
Hipparchus, VI, 47.
Hippocrates, III, 3.
Hymen, X, 31.

I, J

Julianus, IV, 50.

L

Lacedæmonii, XI, 24.
Lamia, XI, 23.
Lanuvium, I, 16.
Leonatus, IV, 33.
Lepidus, IV, 50.
Lorium, I, 16.
Lucilla, VIII, 25.
Lucius Lupus, XII, 27.
Lupus. *Vid.* Lucius.

M

Mæcenas, VIII, 31.
Marcianus, I, 6.
Maximus, I, 16, 17; VIII, 25.
Menippus, VI, 47.
Monimus, II, 15.

N

Nero, III, 16.

O

Origanio, VI, 47.

P

Panthea, VIII, 37.
Perdiccas, XI, 25.
Pergamus, VIII, 37.
Phalaris III, 16.
Philippus, IX, 29; X, 27.
Philistio, VI, 47.
Phocio, XI, 13.
Phœbus, VI, 47.
Plato, VII, 48; IX, 29; X, 48.
Pompeii, IV, 48.
Pompeius, III, 3; VIII, 3.
Pythagoras, VI, 47.
Pythagorei, XI, 27.

Q

Quadi. *Vid.* Granuas.

R

Rusticus, I, 7, 17.

S

Sarmatæ, I, 10.
Satyro, X, 31.
Scipio, IV, 33.
Secunda, VIII, 25.
Severus, I, 14; X, 31.
Sextus, I, 9.
Silvanus, X; 31.
Sinuessa, I, 7.
Socrates, I, 16; III, 3, 6; VI, 4; VII, 19, 66; VIII, 3; XI, 23, 25, 28, 39.
Socraticus, X, 31.
Stertinius, XII, 27.

T

Tandasis, I, 6,
Telauges, VII, 66.
Tiberius, XII, 27.
Trajanus, IV, 32.
Tropæophorus, X, 31.
Tuscula, I, 16.

U, V

Velius Rufus, XII, 27.
Verus, Marci avus, I, 1; VIII, 37. — Marci frater adoptivus, VIII, 25.
Vespasianus, IV, 32.
Volesus, IV, 33.

X

Xanthippe, XI, 28.
Xenocrates, VI, 13.
Xenophon, X, 31.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν· τὰ δὲ οὐκ ἐφ'
ρ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὁρμή, ὄρεξις, ἔκκλι-
λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ
κτῆσις, δόξαι, ἀρχαί· καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα οὐχ
γα.
τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώ-
ιραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ,
λυτά, ἀλλότρια.
νησο οὖν ὅτι, ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα
τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις,
, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους· ἐὰν δὲ
ν οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ
τριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς
, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ,
εις οὐδὲ ἕν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐχ
γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ.
κούτων οὖν ἐφιέμενος μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ με-
ημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέ-
ῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. Ἐὰν
τ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν καὶ πλουτεῖν, τυχὸν
τῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων
άντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μό-
ρία καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.
ς οὖν πάσῃ φαντασίᾳ τραχείᾳ μελέτα ἐπι-
φαντασία εἶ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον.
ίταζε αὐτὴν, καὶ δοκίμαζε τοῖς κανόσιν οἷς
τῳ δὲ τούτῳ καὶ μάλιστα πότερον περὶ τὰ
τιν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Κἂν περί τι τῶν
ν ᾖ, πρόχειρον ἔστω τὸ διότι οὐδὲν πρὸς ἐμέ.

ΚΕΦ. β'.

νησο ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία, ἐπιτυχία οὗ
λίσεως ἐπαγγελία, τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκείνῳ
ει· καὶ ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυ-
ν ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής. Ἂν μὲν
κκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοὶ, οὐδενὶ
ις περιπεσῇ· νόσον δ' ἂν ἐκκλίνῃς, ἢ θάνα-
ον, δυστυχήσεις.
ν οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ'
μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν·
δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. Ἂν
ῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινὸς, ἀτυχεῖν ἀνάγκη·
' ἡμῖν, ὅσων ὀρέγεσθαι καλὸν ἂν, οὐδὲν οὐ-
πάρεστι. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν
ρως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνει-

EPICTETI

MANUALE.

CAP. I.

1. Rerum aliæ quidem in nostra potestate sunt, aliæ vero in nostra potestate non sunt. In nostra sunt potestate, opinionem suscipere; impetum ad agendum capere, appetere, declinare; et uno verbo, quæcunque nostra sunt opera. In nostra potestate non sunt, corpus, possessio, aliorum de nobis opiniones, magistratus, atque uno verbo, quæcunque nostra non sunt opera.

2. Et ea quidem quæ in nostra sunt potestate, naturâ sunt libera, et talia quæ prohiberi et impediri nequeant: quæ vero in nostra non sunt potestate, imbecilla, serva, quæ prohiberi possint, aliena.

3. Memento igitur, si, quæ natura serva sunt, libera putaris; et, aliena quæ sunt, propria; fore ut impediaris, lugeas, perturberis, deos hominesque incuses: sin id quod tuum est, solum tuum esse putaris; et quod alienum, ut revera est, alienum; nemo te coget unquam, nemo te impediet, non incusabis quenquam, nec culpabis, nihil quicquam ages invitus, nemo te lædet, inimicum non habebis; neque enim noxium quid patieris.

4. Cum itaque tanta expetas, memento non oportere mediocriter commotum ea attingere; sed *eorum, quæ penes te non sunt*, alia omnino missa facere, alia in præsens differre. Si autem et ista expetas, et magistratum gerere, et dives esse; fortasse neque hæc ipsa consequere, quippe qui priora ista quoque expetas: at illa certe nullo modo consequeris, quibus solis felicitas ac libertas comparatur.

5. Statim igitur omni aspero viso responsare stude, ac dicere, Visum es, ac nullo modo id quod esse videris. Deinde explora illud atque exige ad has, quas habes, regulas; et ad hanc primam vel maxime, utrum circa ea versetur quæ in nostra potestate sunt, aut quæ in nostra potestate non sunt. Quodsi circa aliquod eorum versetur, quæ in nostra potestate non sunt, promptum hoc esto, Nihil ad me.

CAP. II.

1. Appetitionis professionem esse memento adeptionem ejus quod appetas; declinationis professionem, non incidere in id quod declinatur: et esse eum, quem appetitio frustratur, infortunatum; qui vero in id incidit quod declinat, esse miserum. Si itaque ea sola declinaveris, quæ in tua potestate sunt, quæ nempe ex his contra naturam sunt; in eorum, quæ declinas, nihil incides. At si morbum declinas, aut mortem, aut paupertatem, eris miser.

2. Aufer igitur declinationem ab omnibus quæ in nostra potestate non sunt, eamque transfer ad ea in nostra potestate sita, quæ sunt contra naturam [*id est* ad prava facta]: appetitionem vero prorsus in præsens tolle. Nam si quicquam eorum, quæ in nostra non sunt potestate, appetis, infortunatum te esse necesse est: quæ autem in nostra potestate sita appetere pulchrum honestumque foret, eorum nihil adhuc quidem tibi adest. At impetu solo utere, quem sponte tua vel capias vel retineas, verum leviter, et cum exceptione, et remisse.

ΚΕΦ. γ'.

Ἐφ' ἑκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείαν παρεχόντων, ἢ στεργομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν ὁποῖόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρξάμενος· ἂν χύτραν στέργῃς, ὅτι χύτραν στέργω· κατεαγείσης γὰρ αὐτῆς, οὐ ταραχθήσῃ· ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς, ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ, οὐ ταραχθήσῃ.

ΚΕΦ. δ'.

Ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον. Ἐὰν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόβαλλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ, τοὺς ἀποβαίνοντας, τοὺς ἐγκρουομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας· καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἅψῃ τοῦ ἔργου, ἐὰν ἐπιλέγῃς εὐθὺς, ὅτι λούσασθαι θέλω, [θέλω δὲ] καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι. Καὶ ὡσαύτως ἐφ' ἑκάστου ἔργου· οὕτω γὰρ, ἄν τι πρὸς τὸ λούσασθαι γένηται ἐμποδὼν, πρόχειρον ἔσται, διότι ἀλλ' οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι· οὐ τηρήσω δὲ, ἐὰν ἀγαναχτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

ΚΕΦ. ε'.

Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα· οἷον ὁ θάνατος οὐδὲν δεινὸν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου, διότι δεινὸν, ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν. Ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ ταρασσώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς, τοῦτ' ἔστι τὰ ἑαυτῶν δόγματα. Ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς· ἠργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ· πεπαιδευμένου, τὸ μήτε ἄλλῳ, μήτε ἑαυτῷ.

ΚΕΦ. ς'.

Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρθῇς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν ὅτι καλός εἰμι, οἰστὸν ἂν ἦν· σὺ δὲ ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος, ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππου ἀγαθῷ ἐπαίρῃ. Τί οὖν ἐστι σόν; Χρῆσις φαντασιῶν. Ὅσῳ', ὅταν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν σχῇς, τηνικαῦτα ἐπάρθητι. Τότε γὰρ ἐπὶ σῷ τινι ἀγαθῷ ἐπαρθήσῃ.

ΚΕΦ. ζ'.

Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ καὶ βολβάριον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι μή ποτε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ· κἂν καλέσῃ, πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβαρίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει· ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς

CAP. III.

Singulis in rebus, quæ vel animum oblecta
præstant, vel diliguntur, memento conceptis
cere, qualis sit earum quæque, a minutissimis
ollam diligis, dic, Ollam diligo : sic enim, e
non conturbaberis. Si puellum tuum oscularis,
dic te hominem osculari : sic, eo mortuo,
baberis.

CAP. IV.

Opus aliquod aggressurus, ipse tibi in memo
cujusmodi sit illud opus. Si lavatum abieris,
pone quæ fiunt in balneo; eos qui aqua perfun
qui trudunt, qui convicia faciunt, qui furantu
tutius rem aggredieris, si statim ipse tibi di
volo, verum etiam animi mei propositum natur
servare. Et similiter in singulis operibus.
quid inter lavandum impedimenti accidat, pro
Non hoc volebam tantum, sed et animi mei
naturæ consentaneum servare : non servabo a
quæ fiunt, ægre tulero.

CAP. V.

Perturbant homines non res ipsæ, sed ipsor
decreta. Verbi caussa, mors nihil terribile est
Socrati ita visum esset : sed nostrum de mort
esse eam aliquid terribile, hoc est illud terri
itaque impedimur, aut perturbamur, aut co
nunquam alium incusemus, sed nos ipsos, hoc
decreta. Alios incusare, ob quæ sibi male est,
ineruditi; ejus qui erudiri cœpit, se ipsum; er
alios, neque se ipsum.

CAP. VI.

Ob nullam alienam efferaris præstantiam.
sese efferens diceret, Pulcher sum; ferendu
tu vero cum dicis superbia elatus, Pulchrum
beo; scito te ob equi bonum superbire. Quid
est? Usus visorum. Quapropter, cum in usu
turæ convenienter verseris, tum vero te eff
enim tuo aliquo bono effereris.

CAP. VII.

Quemadmodum in itinere maritimo, nave p
in ancoris stante, si aquatum exieris, possis qu
et cochleolam colligere et bulbulum; oportet a
in navigium intento sis, et continenter respic
gubernator vocet; qui si vocaverit, relinquend
illa omnia, ne vinctus, ad instar pecudum, in
jiciaris. Sic quoque in vita, si pro bulbo
detur uxorcula et puellus, nihil prohibebit : qu

ντα, μηδὲ ἐπιστρεφόμενος. Ἐὰν δὲ γέρων παλλαγῇς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μή ποτε ἀλλίπῃς.

ΚΕΦ. η'.

ι τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε ι ὡς γίνεται· καὶ εὐροήσεις.

ΚΕΦ. θ'.

ώματός ἐστιν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ, ἢ θέλῃ. Χώλανσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, ς δὲ οὔ. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐμπιπίλεγε· εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόοῦ.

ΚΕΦ. ι'.

ίστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησο, ἐπιστρέεαυτὸν, ζητεῖν τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν οῦ. Ἐὰν καλὸν ἴδῃς, ἢ καλὴν, εὑρήσεις ὸς ταῦτα ἐγκράτειαν· ἐὰν πόνος προσφέρηεις καρτερίαν· ἂν λοιδορία, εὑρήσεις ἀνεξι- Καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε οὐ συναρπάσουσιν ει.

ΚΕΦ. ια'.

τε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό· ἀλλ', ια. Τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. Ἡ ινεν; ἀπεδόθη. Τὸ χωρίον ἀφῃρέθην· οὐκ- ῦτο ἀπεδόθη. Ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. ἔλει, διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπῄτησε; μέχρι δ' ς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοριόντες.

ΚΕΦ. ιβ'.

ροκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους ἐπιλογιν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφάς· άσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται. Κρεῖσσον ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ ὀνοις, ταρασσόμενον· κρεῖττον δὲ τὸν παῖδα ι, ἢ σὲ κακοδαίμονα.

αι τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν σμικρῶν. Ἐκχεῖται , κλέπτεται τὸ οἰνάριον; ἐπίλεγε ὅτι τοσούτου πάθεια, τοσούτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν ι. Ὅταν δὲ καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι ἢ ὑπακοῦσαι, καὶ ὑπακούσας μηδὲν ποιῆσαι ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ὸ σὲ μὴ ταραχθῆναι.

ΚΕΦ. ιγ'.

ιώψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀνό- καὶ ἠλίθιος. Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστα- δόξῃς τις εἶναί τισιν, ἀπίστει σεαυτῷ. Ἴσθι ῥᾴδιον τὴν προαίρεσιν τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν φυλάξαι καὶ τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου ιμον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι πᾶσα ἀνάγκη.

gubernator vocarit, curre ad navim, relictis illis omnibus, ne respiciens quidem. Quodsi senex sis, cave unquam longe a navi recedas, ne quando, cum ille vocet, deficias.

CAP. VIII.

Ne poscas ut ea, quæ fiunt, fiant ut vis; sed quæ fiunt, ea velis secuti fiunt; et tranquillo vitæ cursu uteris.

CAP. IX.

Morbus, corporis est impedimentum; mentis non item, nisi ipsa velit. Claudicatio, cruris est impedimentum; mentis non item. Atque hoc in singulis quæ indicunt rebus dixeris : illas enim alterius cujusdam impedimentum invenies, non vero tui.

CAP. X.

Quicquid inciderit, memento in te ipsum conversus quærere, quam facultatem ad illius usum habeas. Si formosum formosamve videris, facultatem ad hæc invenies continentiam : si labor objectus fuerit, tolerantiam invenies : si convicium, patientiam. Atque sic adsuetum non te secum abripient visa.

CAP. XI.

Nunquam de aliqua re te perdidisse illam dicas, sed reddidisse. Filiolus obiit? redditus est. Uxor obiit? reddita est. Prædium, *inquis*, mihi est ereptum. Ergo et hoc redditum. At improbus est qui eripuit. Quid id tua refert, per quem is qui dederat repetierit? quam diu autem habere dederit, ejus tanquam alienæ rei curam habeto; quemadmodum hospitii, viatores.

CAP. XII.

1. Si proficere cupis, hujusmodi ratiocinationes missas facito : Si mea neglexero, non habeo unde vivam : si puerum castigaro, malus erit. Satius est enim fame emori, mœroris ac metus expertem, quam copiis omnium rerum abundantem animo vivere perturbato. Satius quoque est, puerum esse malum, quam te miserum.

2. A parvis igitur rebus fac initium. Effunditur parum quod habes olei? villum surripitur? subjice ipse tibi, Tanti emitur perturbationum vacuitas, tanti tranquillitas animi : gratis vero nihil acquiritur. Cum autem puerum vocas, cogita tecum, posse illum non audire; atque etiam, si audierit, nihil eorum agere quæ velis : at ei non tam bene esse ut ex ipsius arbitrio pendeat, te non perturbari.

CAP. XIII.

Si proficere vis, perfer si rerum externarum caussa amens ac fatuus videaris. Nihil velis videri scire; et si quibus esse aliquis videare, ipse tibi diffidito. Scito enim, non facile esse, et voluntatem tuam naturæ consentaneam servare, et res externas; sed omnino necesse esse, ut, si alterum cures, alterum negligas.

ΚΕΦ. ιδ'.

1. Ἐὰν θέλῃς τὰ τέκνα σου καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους πάντοτε ζῆν, ἠλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπὶ σοὶ θέλεις ἐπὶ σοὶ εἶναι, καὶ τὰ ἀλλότρια σὰ εἶναι. Οὕτω κἂν τὸν παῖδα θέλῃς μὴ ἁμαρτάνειν, μωρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλο τι. Ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι. Τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι.

2. Κύριος ἑκάστου ἐστὶν ὁ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων ἢ μὴ θελομένων ἔχων τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ περιποιῆσαι ἢ ἀφελέσθαι. Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις· εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη.

ΚΕΦ. ιε'.

Μέμνησο πῶς ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι. Περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε. Παρέρχεται; μὴ κάτεχε. Οὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλλε πόῤῥω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. Οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχὰς, οὕτω πρὸς πλοῦτον· καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. Ἂν δὲ καὶ παραπεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. Οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης καὶ Ἡράκλειτος καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο.

ΚΕΦ. ις'.

Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ, ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ· πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός· ἀλλ' εὐθὺς ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει οὐ τὸ συμβεβηκός· ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. Μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, καὶ συνεπιστενάξαι· πρόσεχε μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.

ΚΕΦ. ιζ'.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺ, βραχέος· ἂν μακρὸν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. Σὸν γὰρ τοῦτ' ἔστι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου.

ΚΕΦ. ιη'.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἡ φαντασία· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγε ὅτι τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησειδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. Ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω· ὅ τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ἀπ' αὐτοῦ.

CAP. XIV.

1. Si vis liberos tuos et uxorem et amicos sem stultus es : nam quæ in tua potestate non sunt testate tua esse vis, et aliena quæ sunt, esse tu que si puerum peccare non vis, fatuus es : vis tatem non esse pravitatem, sed aliud quidpian appetens aliquid, eo non vis excidere, hoc po potes igitur, hoc exerce.

2. Cujusque dominus is est, qui eorum, qu aut non vult, potestatem habet, ita ut ei vel possit vel auferre. Quisquis igitur liber es nec velit quidquam nec fugiat ex iis, quæ in al potestate : id ni fecerit, serviat necesse est.

CAP. XV.

Memento quo pacto quam in convivio deb Aliquid quod circumfertur ad te devenit? por modeste cape. Præterit? ne detineas. Nondum appetitionem tuam ex longinquo intende; sed donec ad te venerit. Sic circa liberos versar uxorem, sic circa magistratus, sic circa divit quando eris dignus deorum conviva. Quodsi proposita tibi non acceperis, sed despexeris, conviva deorum, sed et collega eris. Sic enim rent Diogenes et Heraclitus, atque his similes, vini et erant, et dicebantur.

CAP. XVI.

Cum ejulantem aliquem videris in luctu, siv egre abierit ejus filius aut facultates amiserit ne te visum una abripiat, quasi in malis ille s sed statim sit tibi in promptu ut dicas : Non hu id quod accidit; alium quippe non torquet; se de eo habet, decretum. Ne tamen pigeat sem illi te ipsum accommodare, atque adeo, si res simul ingemiscere : cave vero ne etiam intrinse

CAP. XVII.

Memento te actorem esse, cujuscumque ma fabulæ; si brevem velit, brevis; si longam, pauperis personam agere te velit, ut et hunc d item, si claudum, si magistratum, si plebeiu enim hoc est, datam personam bene agere; ean gere, alterius.

CAP. XVIII.

Corvus si inauspicatum crocitarit, ne te abripiat; sed statim apud te distingue, et dic istorum portenditur, sed aut corpusculo meo, meæ, aut gloriolæ meæ, aut liberis, aut uxori. fausta omnia portenduntur, si ego voluero enim istorum evenerit, in mea est potestate, u ctum capiam.

ΚΕΦ. ιθ'.

νίκητος εἶναι δύνασαι, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα
ῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.
ρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ μέγα
ν, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς ὑπὸ τῆς
ις συναρπασθείς. Ἐὰν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν
τοῦ ἀγαθοῦ ᾖ, οὔτε φθόνος, οὔτε ζηλοτυπία
ρει· σύ τε αὐτὸς οὐ στρατηγὸς, οὐ πρύτανις, ἢ
εἶναι θελήσεις, ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς
το, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ΚΕΦ. κ'.

ησο ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν ἢ ὁ τύπτων ὑβρίζει,
δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβριζόντων. Ὅταν
σῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἡ σή σε ὑπόληψις ἠρέθικε.
ὶν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ
σθῆναι· ἂν γὰρ ἅπαξ χρόνου καὶ διατριβῆς τύ-
ν κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦ. κα'.

:ος, καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα
:λμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, μάλιστα δὲ πάν-
ατος· καὶ οὐδὲν οὐδέποτε οὔτε ταπεινὸν ἐνθυ-
οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.

ΚΕΦ. κβ'.

λοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν
γελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου
ὡς ἐρούντων ὅτι Ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανε-
αὶ, Πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; Σὺ δὲ ὀφρὺν
χῇς· τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως
ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώ-
νησό τε διότι, ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς,
ελῶντές σου τὸ πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον
ται· ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ
ατα.

ΚΕΦ. κγ'.

τοτέ σοι γένηται ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βού-
ρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔνστασιν.
ὂν ἐν παντὶ τῷ εἶναι φιλόσοφος. Εἰ δὲ καὶ
ούλει [τῷ εἶναι,] σαυτῷ φαίνου· καὶ ἱκανὸς

ΚΕΦ. κδ'.

τοί σε οἱ διαλογισμοὶ μὴ θλιβέτωσαν, Ἄτιμος
τομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία
ὢν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ
ἐν αἰσχρῷ. Μήτι οὖν σόν ἐστιν ἔργον, τὸ
χεῖν, ἢ παραληφθῆναι ἐφ' ἑστίασιν; οὐδαμῶς.
ἔτι τοῦτ' ἔστιν ἀτιμία; πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ
ἐν μόνοις εἶναί τινα δεῖ τοῖς ἐπὶ σοὶ, ἐν οἷς
κ εἶναι πλείστου ἀξίῳ;
λλά σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται. Τί λέγεις
θητοι; οὐχ ἕξουσι παρά σου κερμάτιον, οὐδὲ

CAP. XIX.

1. Invictus esse potes, si in nullum certamen descendas, quo in tua potestate non est vincere.

2. Vide ne, si quem præ aliis honore aut potentia præditum, aut alioqui florentem videris, illum beatum prædices, a viso una abreptus. Si enim in iis, quæ in nostra potestate sunt, substantia boni est; nec invidia, nec prava æmulatio locum habebit: tu vero ipse non imperator, non præfectus, aut consul esse voles, sed liber. Unica autem via est quæ eo ducit, contemptus eorum quæ in nostra potestate non sunt.

CAP. XX.

Memento non eum, qui convicietur aut verberet, injuriam facere; sed quod de his est decretum, tanquam injuriam facientibus. Cum igitur te aliquis irritavit, ab opinione tua te irritatum esse scito. Quapropter in primis tenta, ne a viso statim abripiaris: nam si semel tempus et moram nactus fueris, facilius ipse tibi imperabis.

CAP. XXI.

Mors, et exsilium, et omnia quæ terribilia videri solent, ob oculos tibi quotidie versentur; maxime vero omnium mors; ita neque quidquam humile cogitabis unquam, neque quidquam nimis cupies.

CAP. XXII.

Si philosophiæ te amor tenet, continuo ita te para, tanquam futurum sit ut risu atque sannis excipiaris multorum, dicturorum, Repente philosophus nobis rediit: et, Unde hoc nobis supercilium? Tu vero supercilium ne habeto; sed quæ tibi optima videntur, ita tene, tanquam qui a deo sis in ea statione collocatus; et memento, si in iisdem permanseris, eos qui te antea deridebant, postea te admiraturos; sin his cesseris, duplo majori risu te exceptum iri.

CAP. XXIII.

Si quando ad externa te converti acciderit, eo quod alicui placere velis, scito te institutum tuum perdidisse. Quare in omnibus rebus illud tibi satis sit, esse te philosophum: quodsi cui etiam esse videri velis, fac ut tibi ipsi talis appareas: et hoc consequi poteris.

CAP. XXIV.

1. Hæ te cogitationes ne affligant, Ignobilis ego vivam, et nulla usquam in existimatione ero. Si enim ignobilitas malum est, non potes in malo esse per alium, non magis quam in turpitudine. Numquid ergo tuum est opus magistratum consequi, aut convivio excipi? Minime. Quomodo igitur tandem ignobilitas hoc censeri potest? quomodo etiam in nulla existimatione eris usquam, quem in iis solis, quæ in tua potestate sunt, aliquem esse oportet, quibus in rebus tibi quantivis esse pretii licet?

2. At amici sine auxilio tibi relinquentur. Quid vocas, Sine auxilio? non pecuniolam abs te habituri sunt; nec eos

πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις; Τίς οὖν σοι εἶπεν ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; τίς δὲ δοῦναι δύναται ἑτέρῳ ἃ μὴ ἔχει αὐτός; Κτῆσαι οὖν, φησίν, ἵνα ἡμεῖς ἔχωμεν.

3. Εἰ δύναμαι κτήσασθαι τηρῶν ἐμαυτὸν αἰδήμονα καὶ πιστὸν καὶ μεγαλόφρονα, δείκνυε τὴν ὁδὸν, καὶ κτήσομαι. Εἰ δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵνα ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς πῶς ἄνισοί ἐστε, καὶ ἀγνώμονες. Τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον; ἀργύριον, ἢ φίλον πιστὸν καὶ αἰδήμονα; Εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε· καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὰ ταῦτα, ἐκεῖνά με πράσσειν ἀξιοῦτε.

4. Ἀλλ' ἡ πατρὶς ὅσον ἐπ' ἐμοὶ, φησὶν, ἀβοήθητος ἔσται. Πάλιν, ποίαν καὶ ταύτην βοήθειαν; στοὰς οὐχ ἕξει διὰ σὲ, οὔτε βαλανεῖα. Καὶ τί τοῦτο; οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν χαλκέα, οὐδ' ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα· ἱκανὸν δὲ, ἐὰν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκεύαζες πολίτην πιστὸν καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν ἂν αὐτὴν ὠφέλεις; Ναί. Οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐτὸς ἀνωφελὴς ἂν εἶης αὐτῇ.

5. Τίνα οὖν ἕξω, φησὶ, χώραν ἐν τῇ πόλει; Ἣν ἂν δύνῃ, φυλάττων ἅμα τὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. Εἰ δὲ ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος ἀποβαλεῖς ταῦτα, τί ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδὴς καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθείς;

ΚΕΦ. κε'.

1. Προετιμήθη σού τις ἐν ἑστιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστι, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες· μέμνησο δὲ ὅτι οὐ δύνασαι, μὴ ταὐτὰ ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι.

2. Πῶς γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς τῷ φοιτῶντι; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ παραπέμποντι; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι; Ἄδικος οὖν ἔσῃ καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦτα ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν.

3. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ, ἂν οὕτω τύχῃ. Ἂν οὖν τις προέμενος τὸν ὀβολὸν λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ μὴ προέμενος μὴ λάβῃς, μὴ οἴου ἔλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος· ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολὸν, ὃν οὐκ ἔδωκας.

4. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐνταῦθα. Οὐ παρεκλήθης ἐφ' ἑστίασιν τινός; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι ὅσου πωλεῖ τὸ δεῖπνον· ἐπαίνου δ' αὐτὸ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ. Δὸς οὖν τὸ διάφορον, εἴ σοι λυσιτελεῖ, ὅσου πωλεῖται. Εἰ δὲ κἀκεῖνα θέλεις μὴ προίεσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος εἶ καὶ ἀβέλτερος.

5. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δείπνου; ἔχεις μὲν οὖν τὸ μὴ ἐπαινέσαι τοῦτον ὃν οὐκ ἤθελες, τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου.

ΚΕΦ. κς'.

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους· οἷον ὅταν ἄλλου παιδάριον

in Romanam civitatem ascribes? Et quis tibi dixi iis esse quæ in nostra sunt potestate, ac non pot opera? quis autem alii dare potest, quæ ipse n Compara igitur, aiunt, ut et nos habeamus.

3. Si possim comparare, conservata verecu et magnanimitate, monstra viam, et compar id a me postuletis, ut meamet ego bona perdam, quæ bona non sunt, consequamini; videte vos i iniqui sitis et desipientes. Utrum vero mavul niamne, an amicum fidum et verecundum? In potius operam mihi vestram conferte; non aut agam, per quæ perdam istud, postulate.

4. At patria, inquit, quantum in mea potestate auxilio carebit. Rursus, quodnam tu istud v lium? porticus per te non habebit, nec balnea? Et neque enim calceos habet per fabrum ferrarium, n per sutorem. Satis vero fuerit, suo quemque fun At si quem alium ei civem parares, fidum et ver nihilne illam juvares? Ita vero. Proinde ne tu q tilis ei fueris.

5. Quem igitur tenebo, inquit, locum in civita cunque possis ita tenere, ut simul fidum te a dum serves. Quodsi, dum illi prodesse vis, h quam illi utilitatem afferes, qui impudens et infidu

CAP. XXV.

1. Est tibi prælatus aliquis in convivio, aut tione, aut in assumtione ad consilium? si q bona sunt, gratulari debes illi, cui ea contig mala, ne doleas te illa non adeptum. Meme haud posse te, non eadem facientem ad conse quæ in nostra potestate non sunt, æqualia mere

2. Quomodo enim tantundem habere potest, alicujus non frequentat, quantum qui frequenta deducit, quantum qui deducit? qui non laudat qui laudat? injustus igitur eris et inexplebilis, merato eo pretio quo illa veneunt, gratis ill volueris.

3. At quanti veneunt lactucæ? Obolo fortass igitur dato obolo, lactucas acceperit; tu autem numerato, non acceperis, haud minus eo qui ac bere putes : ut enim ille lactucas habet, sic quem non dedisti.

4. Ad eundem igitur modum et hic se res convivium alicujus non es vocatus? neque e quanti cœnam ille vendit : atqui laude eam v nisterio vendit. Da igitur pretium, si e re tua venit. Quodsi nec illa vis præstare, et hæ inexplebilis es et stolidus.

5. Nihil igitur cœnæ vice habes? immo habe dasse eum quem nolebas, non pertulisse janit lentiam.

CAP. XXVI.

Naturæ consilium ex iis rebus, de quibus nul controversia est, cognosci potest : exempli grat

τὸ ποτήριον, πρόχειρον εὐθὺς λέγειν ὅτι τῶν
ν ἐστίν. Ἴσθι οὖν ὅτι, ὅταν καὶ τὸ σὸν κα-
ωῦτον εἶναί σε δεῖ, ὁποῖον ὅτε καὶ τὸ τοῦ
πεάγη. Οὕτω μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα.
λλου τέθνηκεν, ἡ γυνή; οὐδείς ἐστιν ὃς οὐκ ἂν
ἀνθρώπινον. Ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀπο-
κ, Οἴμοι, τάλας ἐγώ. Ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι
ιεν περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες.

ΚΕΦ. κζ'.

σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται· οὕτως
ῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

ΚΕΦ. κη'.

τὸ σῶμά σού τις ἐπέτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι,
; ἄν· ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπι-
τυχόντι, ἵνα, ἐὰν λοιδορήσηταί σοι, ταραχθῇ
συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ τούτου ἕνεκα;

ΚΕΦ. κθ'.

στου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ
ὑτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μή, τὴν
ην προθύμως ἥξεις, ἅτε μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐν-
ος, ὕστερον δὲ, ἀναφανέντων δυσχερῶν τινων,
ποστήσῃ.
εις Ὀλύμπια νικῆσαι; κἀγώ, νὴ τοὺς θεούς·
ρ ἐστιν. Ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ
α, καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ σ' εὐ-
ναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνά-
κ ἀνάγκην, ἐν ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι,
μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχεν·
ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ.
ῷ ἀγῶνι παρορύσσεσθαι, ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα
ῥυρὸν στρέψαι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν, ἔσθ'
ωθῆναι, καὶ μετὰ τούτων πάντων νικηθῆ-

τα ἐπισκεψάμενος, ἂν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ
εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν
πτὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλ-
ι τραγῳδεῖ· οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητής,
ομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ
ὐδέν· ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν
ᾖ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει. Οὐ γὰρ
μετὰ ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ περιοδεύσας, ἀλλ'
ατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν.
ω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαν-
ινὸς λέγοντος ὡς Εὐφράτης λέγει (καίτοι τις
ται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος;) θέλουσι καὶ αὐτοὶ φι-

θρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι ὁποῖόν ἐστι τὸ
εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε, εἰ
ιστάσαι. Πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ παλαι-
σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηροὺς, τὴν
άμαθε· ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε.

puer poculum fregerit, promptum statim est dicere, Ex iis hoc est quæ accidere solent. Scito igitur, cum et tuum fractum fuerit, talem te esse oportere, qualis eras cum alterius frangeretur. Sic illa ad majora etiam transfer. Alterius obiit filius, aut uxor? nemo est quin dicat, Humanum est. At cum suus cujuspiam obiit, statim, Hei mihi, me miserum! Meminisse autem oportebat, quomodo afficiamur, cum de aliis idem audimus.

CAP. XXVII.

Quemadmodum aberrandi caussa scopus non ponitur; sic nec mali natura in mundo exsistit.

CAP. XXVIII.

Si corpus tuum aliquis obvio cuique concederet, indignareris: at quod tu mentem tuam cuivis concedis, ut, cum conviciatur tibi, hæc turbetur, ac confundatur, hac de caussa non te pudet?

CAP. XXIX.

1. Cujusque operis antecedentia specta et consequentia, et sic illud aggredere. Id ni feceris, primum quidem alacriter accedes, utpote qui de consequentibus nihil cogitas: postea vero, ubi difficilia quædam apparuerint, turpiter desistes.

2. Vis Olympia vincere? Et ego, per deos: quippe pulchra res est. Sed considera antecedentia et consequentia; et sic opus aggredere. Oportet te severæ disciplinæ legibus astrictum vivere, alimenta ex præscripta capere, abstinere cupediis, ex necessitate exerceri, definita hora, in æstu, in frigore; frigidam non bibere, non vinum, ut libuerit: ad summam, magistro, tanquam medico, te ipsum tradere oportet. Deinde, in certamine, arena obrui, aliquando vero luxari manum, distorqueri malleolum, multum pulveris deglutire; aliquando flagris cædi; et cum his omnibus vinci.

3. His consideratis, si etiamnum velis, ad athleticam te confer; sin minus, puerorum instar circumageris, qui nunc luctatores ludunt, nunc gladiatores; nunc tuba canunt, mox tragœdum agunt: sic tu quoque, nunc athleta es, nunc gladiator, mox orator, deinde philosophus; toto autem animo nihil; sed tanquam simius, quodcunque videris, imitaris, aliudque ex alio tibi placet. Nec enim cum consideratione aggressus es quicquam, nec ut qui animo totum id perlustrarit; sed temere et ex frigida cupiditate.

4. Sic quidam, cum philosophum viderunt, et aliquem ita disserentem audiverunt, ut Euphrates disserit (quamquam quis ita dicere potest ut ille?) volunt et ipsi philosophari.

5. Homo, primum considera, cujusmodi sit res; deinde et naturam tuam inspice, an ferre possis. Quinquertio esse vis, aut luctator? aspice brachia tua et femora; lumbos considera. Alius enim ad aliud natura comparatus est.

6. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀρέγεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; Ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί.

7. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μή, μὴ προσάγαγε· μή, ὡς τὰ παιδία, νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. Ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. Ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον, ἢ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἔστιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

ΚΕΦ. λ'.

Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πατήρ ἐστιν; ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἁπάντων, ἀνέχεσθαι λοιδορουντος, παίοντος. Ἀλλὰ πατὴρ κακός ἐστι. Μή τι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ᾠκειώθης; ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ. Τήρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτὸν, μηδὲ σκόπει τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοὶ ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἡ σὴ ἕξει προαίρεσις. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. Τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. Οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ, τὸ καθῆκον εὑρήσεις, ἐὰν τὰς σχέσεις ἐθίζῃ θεωρεῖν.

ΚΕΦ. λα'.

1. Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων, καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως· καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. Οὕτω γὰρ οὐ μέμψῃ ποτὲ τοὺς θεοὺς, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος.

2. Ἄλλως δὲ οὐχ οἷόντε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἄρῃς ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Ὡς ἄν γε τι ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλεις, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλεις, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους.

3. Πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῷον, τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι. Ἀμήχανον οὖν, βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον.

4. Ἔνθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδὶ μὴ μεταδιδῷ. Καὶ Πολυνείκην καὶ Ἐτεοκλέα τοῦτ' ἐποίησε πολεμίους ἀλ-

6. Putasne te hæc agentem eodem modo po
eodem modo bibere, similiter appetere [*alii*,
militer fastidire? Vigilare oportet, laborare, a fi
discedere, a servulo contemni, ab obviis irride
inferiorem esse, in honore, in magistratu, in
omni negotiolo.

7. Hæc considera : si pro his rebus perturba
cuitatem, libertatem, tranquillitatem animi peri
aggredere; sin minus, noli accedere, ne puero
nunc philosophus sis, deinde publicanus, pos
deinque Cæsaris procurator. Hæc inter se non
unum te hominem, aut bonum, aut malum, es
aut mentis tuæ principatum te excolere oportet, a
aut circa interiora studiose occupari, aut circa
hoc est, aut philosophi locum tueri, aut homi

CAP. XXX.

Officia maxime relationibus definiuntur.
dictatur curam ipsius esse agendam, cedendum
bus, ferendum esse si convicietur, si verberet
malus est. Numquid igitur bono patri natura te
non; sed patri. Frater injuste tecum agit. S
tu relationem, quæ tibi cum illo intercedit; neu
ille faciat, sed quid tibi facienti propositum tu
consentaneum sit futurum. Te quippe alius
nisi tu velis. Tunc autem læsus eris, cum te l
Sic igitur a vicino, a cive, ab imperatore, offi
invenies, si relationes considerare adsueveris.

CAP. XXXI.

1. Pietatis erga deos id præcipuum esse scit
illis opiniones habere, ut qui sint, et universa h
administrent; et ad hoc te constitutum ab iis e
ita te comparare], ut illis pareas, et cedas o
fiant, eaque libenti animo sequaris, ut quæ o
lio perficiantur. Sic enim nec culpabis unqua
incusabis, quasi ab iis neglectus.

2. Quod quidem aliter fieri nequit, nisi si
in nostra potestate non sunt, abstuleris boni e
nem, et in iis solis posueris, quæ sunt in potes
si quid illorum bonum aut malum opineris, om
est, cum iis exciderit quæ velis, et in ea quæ no
te culpare et odisse horum auctores.

3. Natura enim ita comparatum est omne ani
nocentia videantur, eorumque caussas, fugia
tur; illa autem quæ prosunt, eorumque caussas
et admiretur. Quare fieri nequit, ut, qui se
eo, quod lædere videtur, gaudeat : sicut nec ipe
gaudere ullo modo possumus.

4. Hinc quoque patri filius conviciatur, cu
bona esse videntur, filium ille non impertit. I
atque Eteoclem hostili animo hoc inter se dis

ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. Διὰ τοῦτο
ργὸς λοιδορεῖ τοὺς θεοὺς, διὰ τοῦτο ὁ ναύτης,
ὁ ἔμπορος, διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ
λλύντες. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ
. Ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς
καλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖ-

quod tyrannidem bonum esse putarent. Propter hoc agricola deos conviciis incessit, propter hoc nauta, propter hoc mercator, propter hoc qui uxores et liberos amiserunt. Ubi enim utilitas, ibi et pietas. Quamobrem qui id dat operam, ut sic et appetat et declinet quemadmodum decet; is eadem opera et pietati dat operam.

ένδειν δὲ καὶ θύειν καὶ ἀπάρχεσθαι κατὰ τὰ
κάστοτε προσήκει καθαρῶς, καὶ μὴ ἐπισεσυρ-
δὲ ἀμελῶς, μηδέ γε γλίσχρως, μηδὲ ὑπὲρ

5. Libare autem, et sacrificare et primitias offerre, secundum patrios ritus, semper convenit caste, nec supine aut negligenter; nec vero parce, nec supra facultates.

ΚΕΦ. λβ'.

ταν μαντικῇ προσίῃς, μέμνησο ὅτι τί μὲν ἀπο-
οὐκ οἶδας, ἀλλὰ ἥκεις ὡς παρὰ τοῦ μάντεως
σόμενος· ὁποῖον δέ τι ἐστὶν, ἐλήλυθας εἰδὼς,
φιλόσοφος. Εἰ γὰρ ἔστι τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
ἔγκη μήτε ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι μήτε κακόν.
ἢ φέρε οὖν πρὸς τὸν μάντιν ὄρεξιν ἢ ἔκκλισιν·
μων αὐτῷ πρόσει, ἀλλὰ διεγνωκὼς, ὅτι πᾶν
σόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρὸς σέ· ὁποῖον
ἔσται αὐτῷ χρήσασθαι καλῶς, καὶ τοῦτο οὐ-
σει. Θαρρῶν οὖν ὡς ἐπὶ συμβούλους ἔρχου
ς· καὶ λοιπὸν, ὅταν τί σοι συμβουλευθῇ, μέ-
νας συμβούλους παρέλαβες, καὶ τίνων παρα-
πειθήσας.
ρχου δὲ ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι, καθάπερ ἠξίου
ς, ἐφ' ὧν ἡ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν
ἔχει, καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς
ορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμε-
ίστε, ὅταν δεήσῃ συγκινδυνεῦσαι φίλῳ ἢ πα-
ἢ μαντεύεσθαι, εἰ συγκινδυνευτέον· καὶ γὰρ, ἂν
σοι ὁ μάντις φαῦλα γεγονέναι τὰ ἱερὰ, δῆλον
τος σημαίνεται, ἢ πήρωσις μέρους τινὸς τοῦ
, ἢ φυγή· ἀλλ' αἱρεῖ ὁ λόγος, καὶ σὺν τούτοις
σθαι τῷ φίλῳ, καὶ τῇ πατρίδι συγκινδυνεύειν.
ὖν τῷ μείζονι μάντει πρόσεχε, τῷ Πυθίῳ, ὃς
τοῦ ναοῦ τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ

CAP. XXXII.

1. Cum ad consulendum vatem accedis, memento quid sit quidem quod eventurum sit, ignorare te; venire autem, ut ex vate hoc cognoscas: quale vero id esset, utique, cum venires, tibi esse cognitum, si modo sis philosophus. Si enim est aliquid ex iis, quæ in nostra potestate hon sunt, necesse omnino est neque bonum illud esse neque malum.

2. Ad vatem igitur appetitionem aut declinationem ne afferas; neque tremens eum accedes; sed ut qui compertum habeas quicquid eventurum sit, id indifferens esse, et nihil ad te pertinere; qualecumque vero fuerit, fore ut eo recte tibi liceat uti, neminemque ullum hoc esse prohibiturum. Itaque fidenti animo ad deos, tanquam ad consiliarios, accede. Deinde vero etiam, ubi aliquid consultum fuerit, memento quos consiliarios assumseris, et quibus inobediens futurus sis, si non parueris.

3. Accede autem ad vatem consulendum, quemadmodum voluit Socrates; iis scilicet de rebus, in quibus tota consideratio ad eventum refertur, et in quibus nec ex ratione, nec ex arte aliqua suppetunt subsidia ad id, de quo agitur, perspiciendum. Quare, quando una cum amico aut patria periculum subeundum, vates non est consulendus, num periculum illud una subeundum. Nam si tibi vel maxime prædixerit vates, infausta fuisse sacra, apparet quidem aut mortem significari, aut membri corporei alicujus truncationem, aut exsilium: at ratio suadet, etiamsi et hæc eventura sint, amico opitulari, et cum patria discrimen adire. Quamobrem majori attendito vati, Pythio, qui eum e templo ejecit, qui amico, cum interficeretur, opem non tulerat.

ΚΕΦ. λγ'.

ἄξον τινὰ ἤδη χαρακτῆρα σαυτῷ καὶ τύπον, ὃν
; ἐπί τε σεαυτοῦ ὢν καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων.
αὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω· ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγ-
εἰ δι' ὀλίγων. Σπανίως δέ ποτε, καιροῦ παρα-
ος ἐπὶ τὸ λέγειν, λέξον μὲν, ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς
όντων· μὴ περὶ μονομαχιῶν, μὴ περὶ ἱπποδρο-
ἢ περὶ ἀθλητῶν, μὴ περὶ βρωμάτων ἢ πομάτων,
σταχοῦ· μάλιστα δὲ μὴ περὶ ἀνθρώπων, ψέγων,
ῶν, ἢ συγκρίνων.
ιν μὲν οὖν οἷόςτε ᾖς, μετάγαγε τοῖς σοῖς λόγοις
; τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον· εἰ δὲ ἐν ἀλλο-
ἐπληφθεὶς τύχοις, σιώπα.
ἔλασς μὴ πολὺς ἔστω, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μηδὲ
κ.

CAP. XXXIII.

1. Præscribe jam tibi formam aliquam et typum, quem et ipse tecum solus, et in congressibus hominum serves.

2. Et quidem silentium tene utplurimum; aut necessaria loquere, et paucis. Raro vero aliquando, tempore te invitante ad verba facienda, dices tu quidem, sed non de rebus ex trivio, non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de athletis, non de cibis aut potionibus; quæ vulgo et ubivis in sermonem veniunt: maxime autem nihil de hominibus, neque vituperans, neque laudans, neque alium cum alio conferens.

3. Si igitur possis, eorum, quibuscum versaris, sermones tuis sermonibus eo, quo decet, traducito. Quodsi ab extraneis circumventus fueris, taceto.

4. Risus nec sit multus, nec ob multa, nec effusus.

5. Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόντε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων.

6. Ἑστιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς διακρούου. Ἐὰν δέ ποτε γίνηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσοχὴ, μήποτε ἄρα ὑπορρυῇς εἰς ἰδιωτισμόν. Ἴσθι γὰρ ὅτι, ἐὰν ὁ ἑταῖρος ᾖ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συναναστρεφόμενον αὐτῷ συμμολύνεσθαι ἀνάγκη, κἂν αὐτὸς ὢν τύχῃ καθαρός.

7. Τὰ περὶ τὸ σῶμα μέχρι τῆς χρείας ψιλῆς παραλάμβανε, οἷον τροφὰς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκίαν, οἰκετίαν· τὸ δὲ πρὸς δόξαν ἢ τρυφὴν ἅπαν περίγραφε.

8. Περὶ ἀφροδίσια εἰς δύναμιν πρὸ γάμου καθαρευτέον· ἁπτομένῳ δὲ ὧν νόμιμόν ἐστι μεταληπτέον. Μὴ μέντοι ἐπαχθὴς γίνου τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικός· μηδὲ πολλαχοῦ τὸ ὅτι αὐτὸς οὐ χρῇ, παράφερε.

9. Ἐὰν τίς σοι ἀπαγγείλῃ ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα· ἀλλ' ἀποκρίνου διότι ἠγνόει γὰρ τὰ ἄλλα τὰ προσόντα μοι κακὰ, ἐπεὶ οὐκ ἂν ταῦτα μόνα ἔλεγεν.

10. Εἰς τὰ θέατρα τὸ πολὺ παριέναι οὐκ ἀναγκαῖον· εἰ δέ ποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζων φαίνου ἢ σεαυτῷ· τοῦτ' ἔστι, θέλε γίνεσθαι μόνα τὰ γινόμενα, καὶ νικᾷν μόνον τὸν νικῶντα· οὕτω γὰρ οὐκ ἐμποδισθήσῃ· βοῆς δὲ καὶ τοῦ ἐπιγελᾷν τινι ἢ ἐπιπολὺ συγκινεῖσθαι παντελῶς ἀπέχου. Καὶ μετὰ τὸ ἀπολλαγῆναι μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων διαλέγου, ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν· ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν.

11. Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ εἰκῇ μηδὲ ῥᾳδίως πάριθι· παριὼν δὲ τὸ σεμνὸν καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλασσε.

12. Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβαλεῖν, μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ τί ἂν ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης ἢ Ζήνων· καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεσόντι.

13. Ὅταν φοιτᾷς πρός τινα τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε ὅτι οὐχ εὑρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀποκλεισθήσῃ, ὅτι ἐντιναχθήσονταί σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ σου. Κἂν σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκῃ, ἐλθὼν φέρε τὰ γινόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοσούτου· ἰδιωτικὸν γὰρ καὶ διαβεβλημένον πρὸς τὰ ἐκτός.

14. Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ ἑαυτοῦ τινων ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως μεμνῆσθαι· οὐ γὰρ, ὡς σοὶ ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σῶν κινδύνων μεμνῆσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σοὶ συμβεβηκότων ἀκούειν.

15. Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀνιέναι.

16. Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν προελθεῖν. Ὅταν οὖν τι συμβῇ τοιοῦτον, ἂν μὲν εὔκαιρον ᾖ, καὶ ἐπίπληξον τῷ προελθόντι· εἰ δὲ μὴ, τῷ γε ἀποσιωπῆσαι καὶ ἐρυθριᾶσαι καὶ σκυθρωπάσαι δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

5. Jusjurandum recusa, si fieri potest, omnino : si nus, quoad fieri possit.

6. Convivia cum hominibus extraneis et disciplinis imbutis respue. Quodsi quando tempus incidat, ate tibi intendatur, ne in rudis hominis statum prei Scias enim, si socio utatur polluto, etiam converu cum eo pollui necesse esse, quamvis per se purus fuerit

7. Ea quæ ad corpus pertinent, non ultra nudum assume, ut cibos, potum, vestitum, domum, famul quidquid vero ad ostentationem aut delicias spectat, illud circumcide.

8. A re venerea, quantum fieri potest, ante nuptias rus esto : sin attigeris, ea legitime utendum. Ne t iniquus sis iis, qui illa utuntur, neque eos quavis occa redarguas : neu passim jactes, te ea non uti.

9. Si quis tibi renunciat, Hic tibi maledicit; ne def te adversus ea quæ dicta sunt; sed responde, Nempe rabat ille cetera, quæ mihi insunt vitia, alioqui non hæc dixisset.

10. In theatra sæpe prodire, non necesse est. Q quando tempus ut adeas suaserit, ita te gere, ut appa nulli te studere præterquam tibi ipsi; hoc est, fac fieri sola ea quæ fiunt, et vincere eum solum qui vincit enim non impedieris. Acclamare autem et arridere cui, aut corporis agitatione quosvis illius motus effu his rebus penitus abstineto. Et postquam disce multa de iis quæ facta sunt ne disseras, nisi quæ emendationem conducunt. Alioquin apparebit, admi tibi fuisse spectaculum.

11. Ad recitationes aliquorum ne temere neu fac cede. Sin accedas, gravitatem ac constantiam serva simul vide, ne cui sis molestus.

12. Conventurus aliquem, eorum maxime qui pra teris eminere videntur, ipse tibi proponito, quid i facturus fuerit Socrates, aut Zeno : sic non incertus bis, quomodo eo quod inciderit convenienter utaris.

13. Cum aliquem magnatum adeas, animo propone posse ut intus eum non invenias, ut excludaris, ut in os tibi impingantur, ut nullam tui rationem hab Quod si cum his adire tui sit officii, adi et fer ea fiunt, neque ipse unquam tecum dicas, non fuisse t Hoc quippe plebeium est, et offendi rebus externis.

14. In congressibus absit istud, ut quædam tua operum aut periculorum frequenter et immodice com mores. Non enim, quemadmodum tibi periculorum tua meminisse jucundum est, ita et aliis jucundum est, ea tibi acciderint audire.

15. Absit vero etiam, ut risum velis movere. Lub enim hoc genus est, quo in plebeiorum hominum m facile labaris, et simul eam vim habet, ut aliorum minuat observantiam.

16. Periculosum vero est etiam, ad sermonis obscen tem progredi. Cum igitur hujusmodi aliquid inciderit quidem tempestivum sit, increpa eum qui eo progre fuerit : quodsi non possis, at conticendo et erubescendo demisso vultu, manifestum facias sermone isto te indig

ΚΕΦ. λδ'.

ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, καθάπερ ἐπὶ
ν, φύλασσε σαυτόν, μὴ συναρπασθῇς ὑπ' αὐ-
ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀναβολήν τινα
υτοῦ λάβε. Ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων
ν, καθ' ὅν τε ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ'
σας ὕστερον μετανοήσεις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ
· καὶ τούτοις ἀντίθες, ὅπως ἀποσχόμενος χαι-
ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτόν. Ἐὰν δέ σοι καιρὸς
ψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μὴ ἡττήσῃ σε τὸ
ύτοῦ καὶ ἡδὺ καὶ ἐπαγωγὸν, ἀλλ' ἀντιτίθει
ινον τὸ συνειδέναι σεαυτῷ ταύτην τὴν νίκην
.

ΚΕΦ. λε'.

τι διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ ποιῇς, μηδέποτε
ῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι μέλλωσιν
περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ
ῖς, αὐτὸ τὸ ἔργον φεῦγε· εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ
ήξοντας οὐκ ὀρθῶς;

ΚΕΦ. λς'.

ἡμέρα ἐστὶ, καὶ, νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ δι-
μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμέ-
ν· οὕτω καὶ τὸ τὴν μείζω μερίδα ἐκλέξασθαι,
ὸ σῶμα ἐχέτω ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ, τὸ κοινωνικὸν
ι αἰδοῖ φυλάξαι, ἀπαξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν
ἑτέρῳ, μέμνησο, μὴ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα
παρακειμένων ὁρᾷν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς ἑστιά-
φυλάξαι.

ΚΕΦ. λζ'.

περ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν
ῃμόνησας, καὶ ὃ ἠδύνασο ἐκπληρῶσαι πα-

ΚΕΦ. λη'.

ῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις μὴ ἐπιβῇς
κέψῃς τὸν πόδα σου, οὕτω πρόσεχε μὴ καὶ τὸ
ν βλάψῃς τὸ σεαυτοῦ. Καὶ τοῦτο ἐὰν ἐφ'
ργου παραφυλάσσωμεν, ἀσφαλέστερον ἁψόμεθα
.

ΚΕΦ. λθ'.

ν κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ ποὺς ὑποδή-
Ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, φυλάξεις τὸ
ν δὲ ὑπερβῇς, ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγ-
βαι. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν
πόδα ὑπερβῇς, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα,
ρυροῦν, εἶτα κεντητόν· τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ
ρος οὐθείς ἐστιν.

ΚΕΦ. μ'.

ναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ
ῶν κυρίαι καλοῦνται. Τοιγαροῦν ὁρῶσαι ὅτι

CAP. XXXIV.

Si voluptatis alicujus imaginem animo conceperis, sicut in ceteris rebus, serva te ipsum, ne ab ipsa una abripiaris : sed exspectet te res ista, et moram aliquam a te ipso cape. Deinde utriusque temporis memento, tum illius quo voluptate frueris, tum alterius, quo postouam fruitus eris, pœnitentia deinde ducêris et ipse te increpabis : atque his oppone, quomodo, si abstinueris, gavisurus sis, et ipse te laudaturus. Si vero tempus tibi visum fuerit opus aggrediendi vide ne te vincant ejus blanditiæ et suavitates et illecebræ : sed oppone, quanto præstet conscire tibi hanc victoriam adepto.

CAP. XXXV.

Cum facis aliquid, quod faciendum re deliberata judicaveris, nunquam fugias conspici id faciens, tametsi iniquius de eo judicium facturum sit vulgus. Nam si non recte id facis, ipsum opus fuge : sin recte, quid eos metuis qui non recte reprehensuri sunt?

CAP. XXXVI.

Quemadmodum illud, Dies est, et Nox est, ad sejunctionem quidem magnam habet æstimationem, ad conjunctionem autem rejectaneum est : sic etiam in convivio majorem sibi eligere partem, respectu corporis, æstimationem, per me licet, habeto ; sed, communitatis officium si spectes pudoremque in convivio servandum, rejectaneum est. Cum igitur alicujus conviva es, memento, non modo appositorum erga corpus æstimationem spectare; sed etiam pudorem servare adversus convivatorem.

CAP. XXXVII.

Si quàm personam, quæ supra vires tuas est, suscepisti, cum indecore te in ea sine dubio geres, tum eam, quam sustinere potueras, omisisti.

CAP. XXXVIII.

Quemadmodum in ambulando caves, ne clavum calcei, pedemve distorqueas : sic etiam cave, ne principalem tui partem lædas. Et hoc si in quovis opere observaverimus, tutius aggrediemur opus.

CAP. XXXIX.

Modus possessionis unicuique est corpus, sicut pes calcei. Si igitur in hoc institeris, modum servabis; sin transieris, veluti per præceps dehinc te ferri necesse est. Quemadmodum et circa calceum usu venit : si pedis modum transieris, fit deauratus calceus, postea purpureus, deinde acu pictus. Illius enim, quod semel transierit modum, nullus est terminus.

CAP. XL.

Mulieres statim a quartodecimo anno a viris dominæ vocantur. Proinde cum videant, nihil aliud sibi adesse,

ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεστι, μόνον δὲ συγκοιμῶνται τοῖς ἀνδράσι, ἄρχονται καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἴσθωνται διότι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμιαι φαίνεσθαι καὶ αἰδήμονες.

ΚΕΦ. μα'

Ἀφυΐας σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἐπὶ πολὺ ἐσθίειν, ἐπὶ πολὺ πίνειν, ἐπὶ πολὺ ἀποκατεῖν, ὀχεύειν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον, περὶ δὲ τὴν γνώμην ἡ πᾶσα ἔστω ἐπιστροφή.

ΚΕΦ. μβ'.

Ὅταν σέ τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. Οὐχ οἷόντε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ, ὥστε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται ὅστις καὶ ἐξηπάτηται. Καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἄν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. Ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. Ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

ΚΕΦ. μγ'.

Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον. Ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὕτη γὰρ ἡ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφὸς, ὅτι σύντροφος καὶ λήψῃ αὐτὸ καθ' ὃ φορητόν.

ΚΕΦ. μδ'.

Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύναχτοι· Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων. Ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συναχτικοί· Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἡ ἐμὴ ἄρα κτῆσις τῆς σῆς κρείσσων· ἐγώ σου λογιώτερος, ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. Σὺ δέ γε οὔτε κτῆσις εἶ, οὔτε λέξις.

ΚΕΦ. με'.

Λούεταί τις ταχέως; μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι ταχέως. Πίνει τις πολὺν οἶνον; μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι πολύν. Πρὶν γὰρ διαγνῶναι τὸ δόγμα, πόθεν οἶσθα εἰ κακῶς; Οὕτως οὐ συμβήσεταί σοι ἄλλων μὲν φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.

ΚΕΦ. μς'.

1. Μηδαμοῦ σεαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· ἀλλὰ ποίει τὸ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων· οἷον ἐν συμποσίῳ μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλ' ἔσθιε ὡς δεῖ. Μέμνησο γὰρ ὅτι οὕτως ἀφῃρήκει πανταχόθεν Σωκράτης τὸ ἐπιδεικτικὸν, ὥστε ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν βουλόμενοι φιλοσόφοις ὑπ' αὐτοῦ συσταθῆναι, κἀκεῖνος ἀπῆγεν αὐτούς· οὕτως ἠνείχετο παρορώμενος.

nisi ut cum viris concumbant, ornare sese incip hoc spes habere omnes. Operæ ergo pretium e ut sentiant, non ob aliud quidquam honorem si nisi quod modestas se præbeant et verecundas.

CAP. XLI.

Abjectioris ingenii signum est, corporis studio i ut nimium temporis consumere in exercendo, in do, in potando, in alvo dejicienda, in coeundo. obiter facienda; circa mentem autem omnis tua cura

CAP. XLII.

Cum tibi quispiam malefecerit, aut maledixerit, illum suo se officio fungi opinantem, facere aut dic igitur non potest, ut id sequatur ille, quod tibi sed id quod ipsi. Quare si male hoc ipsi vid læditur, qui et deceptus est. Nam enunciatum quod verum sit, si quis, falsum esse opinatus fu eo connexum læsum erit, sed is qui est deceptus initiis profectus, æquo animo conviciatorem singula quippe dicas, Visum est ipsi.

CAP. XLIII.

Unaquæque res duas habet ansas: unam, qua test; alteram, qua ferri non potest. Frater si fecerit, rem ne accipe, quod injuriam ille facit; ipsius ansa est, qua ferri nequit: sed ab illa pot frater est, quod tecum una enutritus. Sic pre qua parte ferri possit.

CAP. XLIV.

Hæ ratiocinationes non sunt concludentes: Eg ditior, ergo sum te melior: Ego sum facundio sum te melior. At illæ potius concludendi vim Ego sum ditior te, mea igitur possessio, quam tu est: Ego te facundior, mea igitur dictio, quam tu Tu vero ipse nec possessio es, nec dictio.

CAP. XLV.

Lavat quis maturius? ne dicas, Male; sed, Matu bit quis multum vini? ne dicas, Male; sed, Priusquam enim id decretum dijudicaris, unde male fecerit? Sic tibi non accidet, ut aliarum qu rum visa comprehensibilia accipias, aliis autem *prehensis* assentiaris.

CAP. XLVI.

1. Nusquam te ipse dic philosophum, nec loqu tum inter rudes de præceptis; sed fac quod docent. Velut, in convivio ne dic, quomodo ed teat; sed ede sicut oportet. Memento enim, sic usquequaque abjecisse ostentationem, ut, cum ve eum, qui philosophis ab ipso commendari vellent los adduceret. Ita æquo animo se negligi patieba

ν περὶ θεωρήματός τινος ἐν ἰδιώταις ἐμπίπτῃ ὑπα τὸ πολύ· μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, εὐθὺς ἐξε- ὰκ ἔπεψας. Καὶ ὅταν εἴπῃ σοί τις ὅτι οὐδὲν ἰ σὺ μὴ δηχθῇς, τότε ἴσθι ὅτι ἄρχῃ τοῦ ἔργου. τὰ πρόβατα οὐ χόρτον φέροντα ποιμέσιν ἐπι- τόσον ἔφαγεν, ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ρέρει καὶ γάλα. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρή- ; ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέν- γα.

ΚΕΦ. μζ'.

εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ ου ἐπὶ τούτῳ· μηδ', ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πά- ιῆς λέγε ὅτι ὕδωρ πίνεις. Κἂν ἀσκῆσαί ποτε ν θέλῃς, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω. Μὴ τοὺς ις περιλάμβανε, ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ

ΚΕΦ. μη'.

ὑτου στάσις καὶ χαρακτήρ· οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Φι- στάσις καὶ χαρακτήρ· πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ ξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.
μεῖα πρακόπτοντος· οὐδένα ψέγει, οὐδένα ὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, οὐδὲν περὶ έγει ὡς ὄντος τινὸς ἢ εἰδότος τι. Ὅταν ῇ τι, ἢ κωλυθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ· κἂν τις αὐτὸν καταγελᾷ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸς παρ' ἑαυτῷ· , οὐκ ἀπολογεῖται. Περίεισι δὲ, καθάπερ οἱ , εὐλαβούμενός τι κινῆσαι τῶν καθισταμένων, ν λαβεῖν.
ρεξιν ἅπασαν ἦρκεν ἐξ ἑαυτοῦ, τὴν δ' ἔκκλισιν τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν μετατέθεικεν. ρὸς ἅπαντα ἀνειμένῃ χρῆται, ἂν ἠλίθιος ἢ ακῇ, οὐ πεφρόντικεν. Ἑνί τε λόγῳ, ὡς ἐχθρὸν ιραφυλάσσει καὶ ἐπίβουλον.

ΚΕΦ. μθ'.

τις ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι τὰ ου βιβλία σεμνύνηται, λέγε αὐτὸς πρὸς ἑαυ- ἰ μὴ Χρύσιππος ἀσαφῶς ἐγεγράφει, οὐδὲν ἂν ος, ἐφ' ᾧ ἐσεμνύνετο. Ἐγὼ δὲ τί βούλομαι; ῖν τὴν φύσιν, καὶ ταύτῃ ἕπεσθαι. Ζητῶ οὖν ὁ ἐξηγούμενος· καὶ ἀκούσας ὅτι Χρύσιππος, πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὐ νοῶ τὰ γεγραμμένα· τὸν ἐξηγούμενον. Καὶ μέχρι τούτων οὔπω ὐδέν. Ὅταν δὲ εὕρω τὸν ἐξηγούμενον, ἀπο- χρῆσθαι τοῖς παρηγγελμένοις· τοῦτο αὐτὸ μό- ὸν ἐστιν. Ἂν δὲ αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἐξηγεῖσθαι, r τί ἄλλο ἢ γραμματικὸς ἀπετελέσθην ἀντὶ φι- ; πλήν γε δὴ ὅτι ἀντὶ Ὁμήρου Χρύσιππον ἐξη- . Μᾶλλον οὖν, ὅταν τις εἴπῃ μοι, Ἐπανά- ι Χρύσιππον, ἐρυθριῶ, ὅταν μὴ δύνωμαι ὅμοια καὶ σύμφωνα ἐπιδεικνύειν τοῖς λόγοις.

2. Atque etiam, sicubi apud rudes de præcepto aliquo sermo inciderit, tace ut plurimum. Magnum quippe periculum, ne statim, quæ non concoxeris, evomas. Et si quis tibi dixerit, nihil te scire, nec tamen tu mordearis; tunc scito te opus inchoare. Quandoquidem et oves, non afferentes gramen pastoribus monstrant, quantum comederint; sed pabulo intus concocto, lanas et lac proferunt. Sic tu quoque ne præcepta ostendito rudibus; sed ab his concoctis quæ fiunt opera.

CAP. XLVII.

Si tenui uteris corporis cultu, ne ob id tibi placeas: nec, si aquam bibis, quavis occasione dic aquam te bibere. Quod si quando ad laborem te exercere velis, tibi ipsi hoc fac, non extraneis. Noli statuas amplecti, *sicut Diogenes hieme:* sed si quando vehementer sitieris, frigidam haustam exspuito, ac nemini dicito.

CAP. XLVIII.

1. Plebeii hominis status et nota est: nunquam a se ipso utilitatem vel damnum exspectat, sed a rebus externis. Philosophi status et nota est: omnem utilitatem et damnum a se ipso exspectat.

2. Signa proficientis sunt: neminem vituperat, neminem laudat, de nemine queritur, neminem incusat; nihil de se ipso dicit, ut qui aliquis sit, aut aliquid sciat: cum in re quapiam impeditur, aut prohibetur, se ipsum incusat: et si quis ipsum laudet, ridet laudantem ipse secum; et si vituperat, non se purgat: circumit autem infirmorum instar, metuens ne quid eorum, quæ componi cœpta sunt, moveat, priusquam nactum sit firmitatem.

3. Appetitionem omnem ex se sustulit; declinationem autem ad ea sola transtulit, quæ, in nostra potestate sita, contra naturam sunt. Impetu ad omnia remisso utitur: num fatuus, aut indoctus videatur, non curat: et ut uno dicam verbo, tanquam hostem, se ipsum observat, et tanquam insidiatorem.

CAP. XLIX.

Si quis eo quod intelligat et explicare possit Chrysippi libros, glorietur, ipse tibi dic, Nisi obscure scripsisset Chrysippus, nihil haberet hic homo, quo gloriaretur. Ego vero quid volo? Naturam cognoscere, et hanc sequi. Quæro itaque, quis sit ejus interpres: et cum audiero Chrysippum esse, eum adeo. At scripta non intelligo. Quæro igitur enarratorem. Atque hactenus quidem præclari nihil. Cum autem enarratorem invenero, reliquum est, ut utar præceptis: id quod solum præclarum est. Sin ipsam per se enarrationem admiratus fuero, quid aliud nisi grammaticus philosophi loco evasi? eo duntaxat excepto, quod pro Homero Chrysippum enarro. Potius igitur, cum quis mihi dixerit, Prælege mihi Chrysippum; erubesco; cum facta nequeo similia verbis et consona ostendere.

ΚΕΦ. ν'.

Ὅσα προτίθεται, τούτοις, ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβήσων, ἂν παραβῇς, ἔμμενε. Ὅ τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶ σόν.

ΚΕΦ. να'.

1. Εἰς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; Παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς ἔδει σε συμβάλλειν, καὶ συμβέβληκας. Ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῇ τὴν ἐπανόρθωσιν ποιῆσαι τὴν σεαυτοῦ; Οὐκ ἔτι εἶ μειράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος. Ἂν νῦν ἀμελήσῃς καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ προθέσεις ἐκ προθέσεως ποιῇ, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃ, μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων.

2. Ἤδη οὖν ἀξίωσον σεαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον καὶ προκόπτοντα· καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. Κἂν ἐπίπονόν τι, ἢ ἡδὺ, ἢ ἔνδοξον, ἢ ἄδοξον προσάγηται, μέμνησο ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ἤδη πάρεστι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκέτι· καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἡμέραν καὶ ἓν πρᾶγμα καὶ ἀπόλλυται προκοπὴ, καὶ σώζεται.

3. Σωκράτης οὕτως ἀπετελέσθη, ἐπὶ πάντων τῶν προσαγομένων αὐτῷ μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων ἢ τῷ λόγῳ. Σὺ δὲ, εἰ καὶ μήπω εἶ Σωκράτης, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν.

ΚΕΦ. νβ'.

1. Ὁ πρῶτος καὶ ἀναγκαιότατος τόπος ἐστὶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ὁ τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων, οἷον τὸ μὴ ψεύδεσθαι. Ὁ δεύτερος, ὁ τῶν ἀποδείξεων, οἷον πόθεν ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι. Τρίτος, ὁ αὐτῶν τούτων βεβαιωτικὸς καὶ διαρθρωτικὸς, οἷον πόθεν ὅτι τοῦτο ἀπόδειξις; τί γάρ ἐστιν ἀπόδειξις; τί ἀκολουθία; τί μάχη; τί ἀληθές; τί ψεῦδος;

2. Οὐκοῦν ὁ μὲν τρίτος τόπος ἀναγκαῖος διὰ τὸν δεύτερον· ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ ἀναγκαιότατος, καὶ ὅπου ἀναπαύεσθαι δεῖ, ὁ πρῶτος. Ἡμεῖς δὲ ἔμπαλιν ποιοῦμεν· ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ περὶ ἐκεῖνόν ἐστιν ἡμῖν ἡ πᾶσα σπουδή· τοῦ δὲ πρώτου παντελῶς ἀμελοῦμεν. Τοιγαροῦν ψευδόμεθα μέν· πῶς δὲ ἀποδείκνυται ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, πρόχειρον ἔχομεν.

ΚΕΦ. νγ'.

1. Ἐπὶ παντὸς πρόχειρα ἑκτέον ταῦτα·

Ἄγε δὴ [σύ] μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη,
ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος·
ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος· ἢν δέ γε μὴ θέλω,
κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

2. Ὅστις δ' ἀνάγκῃ συγκεχώρηκεν καλῶς,
σοφὸς παρ' ἡμῖν, καὶ τὰ θεῖ' ἐπίσταται.

3. Ἀλλ', ὦ Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω.

4. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ.

CAP. L.

Quæcunque proponuntur, ea, veluti leges, s
quam impius futurus, si quid horum transgredia
cunque autem de te quis dixerit, id ne cures :
non amplius tuum est.

CAP. LI.

1. Quousque igitur differes, optimis quibusq
dignum judicare, et nullatenus rationem dis
violare? Accepisti præcepta, quibus assentiri
jam assensus es. Quemnam igitur adhuc docto
ctas, ut in illum rejicias tui correctionem! Non
adolescentulus, sed vir jam perfectus. Si itaqu
glexeris et cessaris, ac subinde prorogationem
tione nectas, et dies alios post alios tibi constit
quos curam tui gerere incipias, imprudenti tibi
nunquam proficias, sed rudis totam vitam ad mo
transigas.

2. Jam igitur hoc te dignum censeto, ut
quam homo perfecta ætate, et ut profiticns : e
que tibi optimum esse apparuerit, pro lege tib
transgredi non liceat. Ac si laboriosum quid
dum, aut gloriosum aut inglorium offeratu
nunc certamen obvenisse, et jam adesse Ol
differre licere amplius : ac per unum diem, pe
rem bene maleve gestam vel perire profectum,

3. Ita Socrates perfectus evasit, cum in om
ipsi offerrentur, nullius rei respectum haberet n
Tu vero etsi nondum es Socrates, sic tamen ut
tes esse velis debes vivere.

CAP. LII.

1. Primus et maxime necessarius in philos
est ille de usu præceptorum : ut, Non esse n
Alter, demonstrationum : ut, Unde hoc efficitu
mentiendum. Tertius locus, qui hos ipsos
enodat : ut, Unde fiat, ut hæc sit demonstrati
sit demonstratio; quid consequentia; quid pug
rum; quid falsum.

2. Quare tertius quidem locus necessarius e
dum, secundus autem ob primum : maxime v
rius, et in quo acquiescere oportet, est prim
contra facimus. In tertio enim loco immoran
hunc omne studium nostrum occupatur : pri
prorsus negligimus. Idcirco nos quidem me
quomodo demonstretur, non esse mentiend
promptu habemus.

CAP. LII.

1. In quovis negotio hæc in promptu sunt
« Duc me, o Jupiter, et tu Fatum,
quocunque a vobis fuero destinatus;
sequar quippe impiger. Sin noluero,
ignavusve fuero, nihilo sane minus sequar.

2. Quisquis necessitati probe se accommodarit
sapiens apud nos habetur, et divina cognos

3. At, o Crito, si diis ita visum fuerit, ita fi

4. Me vero Anytus et Melitus occidere quid
nocere mihi non possunt. »

EPICTETI FRAGMENTA

MAXIME EX

JOANNE STOBÆO, ANTONIO, ET MAXIMO COLLECTA. *

I. (*Stob. Flor.* 1, 46.)

ῆχῃ βίος συμπεπλεγμένος, ἔοικε χειμάῤῥῳ πο-
Καὶ γὰρ ταραχώδης, καὶ ἰλύος ἀνάμεστος,
ἔμβατος, καὶ τυραννικὸς, καὶ πολύηχος, καὶ
ὄνιος.

II. (*Ib.* 47.)

ἡ ὁμιλοῦσα ἀρετῇ ἔοικεν ἀεννάῳ πηγῇ· καὶ γὰρ
, καὶ ἀτάραχον, καὶ πότιμον, καὶ νόστιμον, καὶ
ὸν, καὶ πλούσιον, καὶ ἀβλαβὲς, καὶ ἀνώλεθρον.

III. (*Ib.* 48.)

κῶλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον ὅτι κα-

IV. (*Ib.* 49.)

ιον, ὀλιγάκις πλημμελεῖν ὁμολογοῦντα, σωφρο-
ονάκις· ἢ ὀλιγάκις ἁμαρτάνειν λέγοντα, πλημ-
ολλάκις.

V. (*Ib.* 50.)

ζε τὰ πάθη, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν τιμωρῇ.

VI. (*Ib.* 51.)

ὅτω τὸ τῆς δόξης αἰσχύνου, ὡς τὸ ἐκ τῆς ἀλη-
τόφευγε.

VII. (*Ib.* 52.)

κῶλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν· μαθὼν
ὃς λέγειν, πειρῶ καλῶς πράττειν, καὶ οὕτω
ῃ τὸ καλῶς ἀκούειν.

VIII. (*Ib.* 54.)

θερία καὶ δουλεία, τὸ μὲν ἀρετῆς ὄνομα, τὸ δὲ
ἁμφω δὲ προαιρέσεως ἔργα. Οἷς δὲ προαίρεσις
ινεῖ, τούτων ψαύει μὲν οὐδέτερον· ψυχὴ δὲ
τν εἴωθε σώματος, καὶ ὅσα τῶν ἀμφὶ σῶμα
τεως ἀκοινώτητα. Οὐδεὶς γὰρ δοῦλος, τὴν
στιν ὑπάρχων ἐλεύθερος.

IX. (*Ib.* 55.)

ὃς δεσμὸς, σώματος μὲν τύχη, ψυχῆς δὲ κακία.

I

Vita fortunæ implicata similis est torrenti flumini : quippe quæ turbulenta est, et limo repleta, et ægre pervia, et tyrannica, et tumultuosa, et brevi transiens.

II.

Anima quæ cum virtute versatur, similis est perenni fonti : nam et purum quid est, et imperturbatum, et potabile, et dulce, et sociabile, et dives, et innoxium, et minime perniciosum.

III.

Si vis bonus esse, primum crede te esse malum.

IV.

Satius est, peccare quandoque fassum, recte plerumque te gerere; quam raro peccare te agnoscentem, sæpius delinquere.

V.

Coerce animi perturbationes, ne ab ipsis puniaris.

VI.

Non tam illud dedecus, quod ab opinione hominum pendet, verere; quam id, quod ex rei veritate exsistit, fuge.

VII.

Si vis bene audire, disce bene dicere : ubi autem didiceris bene dicere, conare recte agere : atque sic hunc fructum capies, ut bene audias.

VIII.

Libertas et servitus nomina sunt, illud virtutis, hoc pravitatis : utraque autem, voluntatis opera. In quibus vero voluntati non est locus, ad ea neutrum horum pertinet. Anima autem dominari solet corpori et iis, quæ circa corpus sunt voluntatis expertia. Nemo enim servus, qui voluntate est liber.

IX.

Malum vinculum est, corporis quidem, fortuna; animi

* Omnes fragmenta 57, 68, 72-76, 91, 93, 98-100, 133, 149, 161-166, quæ auctoritate nulla ad Epictetum referebantur.

Ὁ μὲν τοῦ σώματος λελυμένος, τὴν δὲ ψυχὴν δεδεμένος. Δοῦλος ὁ δὲ τὸ σῶμα δεδεμένος, τὴν δὲ ψυχὴν λελυμένος, ἐλεύθερος.

X. (Stob. Flor. I, 56.)

Τὸν μὲν τοῦ σώματος δεσμὸν λύει καὶ χαύνος διὰ θανάτου, καὶ ἡ κακία διὰ χρημάτων· τὸν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀρετὴ διὰ παιδείας καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀσκήσεως.

XI. (Ib. 57.)

Εἰ θέλεις ἀταράχως καὶ εὐαρέστως ζῆν, πειρῶ τοὺς συνοικοῦντάς σοι πάντας ἀγαθοὺς ἔχειν. Ἕξεις δὲ ἀγαθούς, εἰ τοὺς μὲν ἐκόντας παιδεύσεις, τοὺς δὲ ἄκοντας ἀποδώσεις. Συμφεύξεται γὰρ τοῖς φεύγουσιν ἡ μαχαιρία ἅμα καὶ ἡ δουλεία· συναπολειφθήσεται δὲ τοῖς συμμένουσί σοι ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

XII. (Ib. II, 30.)

Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὴν κατάστασιν, τὸ τῶν θεῶν δῶρον τὸν λόγον πικραίνειν τῇ κακίᾳ.

XIII. (Ib. III, 77.)

Οὐδεὶς φιλοχρήματος, καὶ φιλήδονος, καὶ φιλόδοξος, καὶ φιλάνθρωπος· ἀλλὰ μόνος ὁ φιλάγαθος.

XIV. (Ib. 78.)

Ὥσπερ οὐκ ἂν ἐθέλοις ἐν νηῒ μεγάλῃ καὶ γλαφυρᾷ καὶ πολυχρύσῳ πλέων βαπτίζεσθαι, οὕτω μηδὲ ἐν οἰκίᾳ οἴρου ὑπερμεγέθει καὶ πολυτελεῖ αὐλιζόμενος χειμάζεσθαι.

XV. (Ib. IV, 92.)

Εἰς συμπόσιον μὲν οὖν παρακληθέντες, τῷ παρόντι χρώμεθα· εἰ δέ τις κελεύοι τὸν ὑποδεχόμενον ἰχθῦς αὐτῷ παρατιθέναι, ἢ πλακοῦντας, ἄτοπος ἂν δόξειεν. Ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἰτοῦμεν τοὺς θεοὺς ἃ μὴ διδόασι, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων, ἅ γε ἡμῖν δεδώκασι.

XVI. (Ib. 93.)

Χαρίεντες, ἔφη, εἰσὶν οἱ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐγώ σου, φησί, κρείττων εἰμί· ἀγροὺς γὰρ ἔχω πολλούς, σὺ δὲ λίμῳ παρατείνῃ. Ἄλλος λέγει, Ἐγὼ ὑπατικός εἰμι. Ἄλλος, Ἐγὼ ἐπίτροπος. Ἄλλος, Ἐγὼ οὖλας τρίχας [ἔχω]. Ἵππος δ' ἵππῳ οὐ λέγει, ὅτι ἐγὼ κρείττων εἰμί σου· πολὺν γὰρ κέκτημαι χιλὸν καὶ κριθὰς πολλάς· καὶ χαλινοί μοι εἰσὶ χρυσοῖ καὶ ἐφίππια ποικίλα· ἀλλ', ὅτι ὠκύτερός σου εἰμί. Καὶ πᾶν ζῷον κρεῖττον, καὶ κεῖρόν ἐστιν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἆρ' οὖν ἀνθρώπου μόνου ἀρετὴ οὐκ ἔστιν; ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς εἰς τρίχας ἀφορᾷν, καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ τοὺς πάππους;

XVII. (Ib. 94.)

Τῷ μὲν ἰατρῷ μηδὲν συμβουλεύοντι ἄχθονται οἱ

autem, pravitas. Qui enim corpore solutus, vinctus, servus est: at rursus, qui corpore v autem solutus, liber.

X.

Corporis quidem vinculum solvit et natu tem; et pravitas, per pecuniam: animi auten doctrinam et experientiam et exercitationem.

XI.

Si vis imperturbate et jucunde vivere, d omnes, qui tecum habitant, bonos habeas: l bonos, si eos, qui lubenter tibi adsunt, erud inviti, dimittas. Nam cum fugientibus ma servitus aufugient; cum iis autem qui tecum bitas simul et libertas relinquentur.

XII.

Turpe est, cum, qui apum muneribus dul tionem, deorum munus, rationem, amaram vitate.

XIII.

Nemo pecuniæ amans et voluptatis et glori mines amat; sed solus honesti amans.

XIV.

Quemadmodum nolles in magna navi et o onusta navigans submergi, sic neque cupias i magna et sumtuosa habitans curis obrui.

XV.

Ad convivium quidem invitati, præsenti ut si quis vero juberet hospitem apponere sibi p centas, absurdus videretur. At in mundo a mus, quæ non dant; quum multa interim sint, bis dederunt.

XVI.

Lepidi, inquiebat, sunt qui magnifice se e quæ in nostra potestate non sunt. Ego te, i sum: agros enim multos habeo, tu autem fa Alius ait, Ego consularis sum: alius, Ego alius, Crispos ego crines habeo. At equus no Ego te sum melior, quia multum pabuli hab abunde; insuper frena mihi sunt aurea et ep gata: sed inde, quod te sum velocior. Adeoq mal vel melius est, vel deterius, pro sua virt Soliusne igitur hominis virtus nulla est? sed o crines respicere, et vestes, et avos?

XVII.

Medico nihil consilii danti succensent ægri,

τες, καὶ ἡγοῦνται ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς φιλόσοφον διὰ τί οὐκ ἄν τις οὕτω διατεθείη, ἱηθῆναι ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ σωφρονήσειν, εἰ λέγοι τι πρὸς αὐτὸν τῶν χρησίμων;

de se desperasse censent : erga philosophum vero cur non ita aliquis affectus fuerit, ut existimet, de suo ad sanam mentem reditu desperasse illum, si nihil quidquam utilium admonitionum ad ipsum direxerit?

XVIII. (*Stob. Flor.* IV, 95.)

ὸ σῶμα εὖ διακείμενοι, καὶ καύματα καὶ ψύχη ουσιν· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὴν ψυχὴν καλῶς διακεί- καὶ ὀργὴν καὶ λύπην καὶ περιχάρειαν καὶ τἄλλα κέρουσιν.

XVIII.

Qui corpore sunt bene constituti, et æstus et frigora tolerant : sic quoque qui animo bene compositi sunt, et iram, et tristitiam, et lætitiam, aliasque animi affectiones ferunt.

XIX. (*Ib.* V, 84.)

ἑταζε σαυτὸν, πότερον πλουτεῖν θέλεις, ἢ εὐδαι- Καὶ εἰ μὲν πλουτεῖν, ἴσθι ὅτι οὔτε ἀγαθὸν, τὶ σοὶ πάντῃ· εἰ δὲ εὐδαιμονεῖν, ὅτι καὶ ἀγαθὸν, ι σοί· ἐπεὶ τὸ μὲν, τύχης ἐπίκαιρον δάνειον· τὸ εὐδαιμονίας, προαιρέσεως.

XIX.

Examina te ipsum, utrum velis ditescere, an beate vivere. Quodsi ditescere, scito nec bonum id esse, nec omnino in tua potestate; at, si beate vivere, et bonum hoc esse, et in tua potestate : quoniam divitiæ sunt ad tempus a fortuna datum mutuum; beata autem vita est a voluntate.

XX. (*Ib.* 85.)

ἅπερ ἔχιν, ἢ ἀσπίδα, ἢ σκορπίον, ἐν ἐλεφαντίνῃ ῇ θεώμενος κίστῃ, οὐ διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς ὕλης ; καὶ εὐδαιμονίζεις, ἀλλ', ὅτι λυμαντικὴ ἡ φύ- τρέπῃ καὶ μυσάττῃ· οὕτω καὶ ἐπειδὰν ἐν πλούτῳ ῳ τύχης θεάσῃ κακίαν ἐνοῦσαν, μὴ καταπλαγῇς λαμπὲς τῆς ὕλης, ἀλλὰ καταφρόνει τῆς ἐν τῷ κεδηλίας.

XX.

Quemadmodum viperam, aut aspidem, aut scorpium in eburnea aureave cistula videns, non propter materiæ pretium diligis et beata prædicas animalia; sed, quia nocens illorum natura, aversaris atque exhorrescis : sic quoque, ubi in divitiis et fortunæ amplitudine malitiam inesse videris, splendorem materiæ ne stupeas, sed illam in moribus pravitatem sperne.

XXI. (*Ib.* 86.)

πλοῦτος, οὐ τῶν ἀγαθῶν· ἡ πολυτέλεια, τῶν · ἡ σωφροσύνη, τῶν ἀγαθῶν. Καλεῖ δὲ ἡ μὲν σω- ῃ ἐπὶ τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν· λοῦτος, ἐπὶ τὴν πολυτέλειαν, καὶ ἀφέλκει τῆς σύνης. Δυσχερὲς ἄρα πλουτοῦντα σωφρονεῖν, ἢ ῶντα πλουτεῖν.

XXI.

Divitiæ non sunt de numero bonorum : luxus est de numero malorum : temperantia, de bonorum. Vocat autem temperantia ad frugalitatem et ad paranda bona; divitiæ vero ad luxum, et abstrahunt a temperantia. Difficile est igitur, ut dives idem sit temperans, aut ut temperans affluat divitiis.

XXII. (*Ib.* 87.)

περ, εἰ ἐν νηῒ ἐσπάρης ἢ ἐτέχθης, οὐκ ἂν ἔσπευδες κυβερνήτης ὑπάρχειν· * *. Οὔτε γὰρ ἐκεῖ σοι ἡ ναῦς συνέσται, οὔτε ἐνταῦθα ὁ πλοῦτος· ἀλλὰ ὁ λόγος. Ὅπερ οὖν σοι φυσικὸν καὶ συγγενὲς, ῳ τοῦτο καὶ οἰκεῖον ἡγησάμενος, τούτου ἐπιμελοῦ.

XXII.

Quemadmodum, si in navi genitus aut natus esses, non propterea ejus gubernator esse cuperes : *sic neque in terris divitiæ tibi expetendæ sunt.* Neque enim istic naturâ tibi navis aderit; neque hic divitiæ : sed ubique ratio. Id igitur quod tibi naturale et cognatum est, nempe rationem, tibi proprium censens, ejus curam suscipe.

XXIII. (*Ib.* 88.)

Πέρσαις μὲν γεννηθεὶς, οὐκ ἔσπευδες οἰκεῖν τὴν ῃ, ἀλλ' αὐτόθι διάγων εὐτυχεῖν· ἐν πενίᾳ δὲ ὢν, τί σπεύδεις πλουτεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτόθι μένων ῶν;

XXIII.

Si in Perside natus esses, non cuperes in Græcia habitare, sed illic vitam feliciter transigere. Quid igitur, in paupertate natus, ditescere studes, non autem inibi manens vitam feliciter transigere?

XXIV. (*Ib.* 89.)

περ ἐπὶ σμικροῦ σκίμποδος θλιβόμενον ὑγιαίνειν ν, ἢ ἐπὶ πλατείας κλίνης κυλινδούμενον νοσεῖν· καὶ ἐν μικρᾷ περιουσίᾳ βέλτιον συστελλόμενον ῖν, ἢ ἐν μεγάλῃ τυγχάνοντα δυσθυμεῖν.

XXIV.

Quemadmodum in parvo humilique grabato anguste cubantem, sanum esse satius est, quam in amplo lecto se volutantem, ægrotare : sic et in exigua fortuna melius est sese contrahentem, animi tranquillitate frui; quam omnium rerum copia abundantem, mœrore confici.

XXV. (*Stob. Flor.* V, 90.)

Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, ἀλλὰ ἐπιθυμία· οὐδὲ πλοῦτος φόβου ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμός. Κτησάμενος τοιγαροῦν τὸν λογισμὸν, οὔτε πλούτου ἐπιθυμήσεις, οὔτε πενίαν μέμψῃ.

XXV.

Non paupertas molestiam facit, sed cupidi divitiæ a metu liberant, sed ratio. Si igitur r comparaveris, neque divitias concupisces, nequ tem incusabis

XXVI. (*Ib.* 91.)

Οὔτε ἵππος ἐπὶ φάτνῃ καὶ φαλάροις καὶ τάπησιν, οὔτε ὄρνις ἐπὶ βρώμῃ καὶ καλιᾷ ὑψοῦται καὶ γαυριᾷ· ἀλλ' ἄμφω ἐπὶ ὠκύτητι, ὁ μὲν ποδῶν, ὁ δὲ πτερῶν. Καὶ σὺ τοιγαροῦν μὴ ἐπὶ τροφῇ καὶ σκέπῃ καὶ ἁπλῶς τῇ ἔξωθεν περιουσίᾳ μέγ' ὀγκύλλου, ἀλλ' ἐπὶ χρηστότητι καὶ εὐποιίᾳ.

XXVI.

Nec equus ob præsepe et phaleras et tapetes, alimenta ac nidum effertur iisque gloriatur : animalia ob celeritatem; illud quidem, pedum alarum. Quare tu quoque non ob alimenta, omnino ob externas res magnifice te efferas, se tem et beneficentiam.

XXVII. (*Ib.* 92.)

Τὸ καλῶς ζῆν τοῦ πολυτελῶς διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ ἐκ σωφροσύνης καὶ αὐταρκείας καὶ εὐταξίας καὶ κοσμιότητος καὶ εὐτελείας παραγίνεται· τὸ δὲ, ἐξ ἀκολασίας καὶ τρυφῆς καὶ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας· τέλος δὲ, τοῦ μὲν, ἔπαινος ἀληθής· τοῦ δὲ, ψόγος. Εἰ τοίνυν βούλει καλῶς ζῆν, μὴ ζήτει μετὰ πολυτελείας ἐπαινεῖσθαι.

XXVII.

Bene vivere et sumtuose differunt : illud eni rantia, et sufficientia, et bono ordine, et decore tate provenit; hoc vero, ex intemperantia et lu nis omnis et decori neglectu. Denique illud v sequitur; hoc vero, vituperium. Quodsi igitu vivere, ne quæras ob nimios sumtus laudari.

XXVIII. (*Ib.* 93.)

Μέτρον ἔστω σοι παντὸς σίτου καὶ ποτοῦ, ἡ πρώτη τῆς ὀρέξεως ἔμπλησις· ὄψον δὲ καὶ ἡδονὴ, αὐτὴ ἡ ὄρεξις· καὶ οὔτε πλείονα τῶν δεόντων προσοίσῃ, οὔτε ὀψοποιῶν δεήσῃ, ποτῷ τε τῷ παραπεσόντι ἀρκεσθήσῃ.

XXVIII.

Modus tibi sit omnis cibi ac potionis, prima repletio; obsonium autem et voluptas ipsa si atque ita nec plura quam opus est ingeres, nec instructoribus egebis, et potu quovis contentu

XXIX. (*Ib.* 94.)

Τὰς σιτήσεις ποιοῦ μὴ ἀνειμένας καὶ σκυθρωπὰς, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰς καὶ εὐτελεῖς· ἵνα μήτε διὰ τὰ σωματικὰ αἱ ψυχαὶ ταράττωνται μήτε φεναχιζόμεναι πρὸς τῶν ἡδονῶν, τῶν σωμάτων ὀλιγωρῶσιν, ἔπειτα βλάπτωνται· τρυφῶντα μὲν παραυτίκα, νοσοῦντα δὲ εἰσαῦθις τὰ σώματα.

XXIX.

Conviviis utitor, non sumtuosis cum tristiti bus cum frugalitate : ne animæ vel perturbe corporeas, vel deceptæ voluptatibus, corporis omittant, ac damnum deinde capiant : corpora luxuriantia, in posterum morbis conflictantur.

XXX. (*Ib.* 95.)

Φρόντιζε, ὅπως σε μὴ τὰ ἐν τῇ γαστρὶ σιτία ἐπαίρῃ, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ψυχῇ εὐφρασία. Ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυβαλίζεται, καὶ συνεκρεῖ ὁ ἔπαινος· ἡ δὲ, κἂν ἡ ψυχὴ χωρισθῇ, διαπαντὸς ἀκήρατος μένει.

XXX.

Cura, ut te non, quos ventri ingeris, cibi e quam in animo habes, lætitia. Nam illi in sta ejiciuntur, et simul cum corpore perit laus ejus etiam tum, quum animus e corpore discesser incorrupta manet.

XXXI. (*Ib.* 96.)

Ἐν ταῖς ἑστιάσεσι μέμνησο, ὅτι δύο ὑποδέχῃ, σῶμα, καὶ ψυχήν· καὶ ὅ τι ἂν τῷ σώματι δῷς, τοῦτο εὐθὺς ἐξέχεας· ὅ τι δ' ἂν τῇ ψυχῇ, διαπαντὸς τηρεῖς.

XXXI.

Inter epulandum memento, duos a te exci corpus, et animam : tum, quidquid corpori statim te effundere; at, quidquid animæ, sem servare.

XXXII. (*Ib.* 97.)

Μὴ συγκεράσας ἅμα ὀργὴν πολυτελείᾳ προσενέγκῃς. Πολυτέλεια μὲν ἐμπηδήσασα τῷ σώματι μετ' οὐ πολὺ οἴχεται· ἡ δὲ ὀργὴ ἐνδῦσα τῇ ψυχῇ ἐπὶ τὸ μήκιστον μένει. Σκόπει τοιγαροῦν, ὅπως μὴ ὑπ' ὀργῆς ἐξαχθεὶς τοὺς δαιτυμόνας πολυτελῶς ὑβρίσῃς· ἀλλὰ μᾶλλον μεθ' ἡμερότητος εὐτελῶς εὐφράνῃς.

XXXII.

Noli iram cum luxu mixtam convivis appon quidem, ubi in corpus transierit, paulo post quum animum subierit, diutissime immoratur. ne ira concitatus convivas luxuriose injuria potius cum mansuetudine frugaliter exhilares.

XXXIII. (*Stob. Flor.* V, 99.)

σοι ἐν τοῖς σιτίοις, ὅπως σοι οἱ ὑπουργοῦντες
: τῶν ὑπουργουμένων ὑπάρχωσιν· ἄτοπον
ς στιβάσι πολλὰς δουλεύειν ψυχάς.

XXXIII.

Curæ tibi sit, ne in cibo capiendo plures tibi ministri adsint, quam quibus ministratur. Absurdum enim, paucas toris multas inservire animas.

XXXIV. (*Ib.* 100.)

μὲν, εἰ κἀν ταῖς παρασκευαῖς, χειρουργῶν,
ροφαῖς, ἑστιώμενος, κοινωνεῖς τοῖς θερα-
ν παρόντων. Εἰ δὲ τὸ τοιόνδε δυσχερὲς τῷ
χοι, μέμνησο ὅτι μὴ κάμνων ὑπὸ καμνόν-
γῇ, ἐσθίων ὑπὸ μὴ ἐσθιόντων, πίνων ὑπὸ
ον, λαλῶν ὑπὸ σιωπώντων, ἀνειμένος ὑπὸ
ίνων· καὶ οὔτε αὐτὸς φλεγμήνας ἄτοπον
ἕτερον ἀγριάνας χαλεπὸν ἐργάσῃ.

XXXIV.

Optimum quidem fuerit, si et in apparandis rebus, manum operi admovens, et, quod ad victum spectat, epulis accumbens, cum famulis participes quæ in præsens adsunt. Id si pro tempore fieri haud facile potest, memento saltem, otioso tibi ministrari a laborantibus, edenti a non edentibus, bibenti a non bibentibus, loquenti a tacentibus, remisso et curis soluto ab astrictis et sollicitis. Sic nec ipse ira intus accensus absurdi aliquid patieris; nec in alium, furiose sæviens, durius aliquid committes.

XXXV. (*Ib.* 101.)

καὶ φιλονεικεῖν, πάντη μὲν ἄτοπον, μά-
ι ταῖς παρὰ πότον ὁμιλίαις ἀπρεπές. Οὔτε
θύων νήφοντα διδάξειέ τις, οὔτ' αὖ μεθύων
τος πεισθείη. Ἔνθα δὲ ἂν μὴ παρῇ πειθοῦς
σε παρέχεις διατείνεσθαι.

XXXV.

Rixari et invidiose contendere, quum ubique absurdum est, tum in sermonibus, qui inter pocula feruntur, vel maxime indecorum. Neque enim ebrius quis sobrium docuerit; nec rursus ebrio sobrius persuaserit. Ubi non est persuasionis finis, ibi nequicquam te præbes enitentem

XXXVI. (*Ib.* 102.)

γες μουσικοί· οἱ δὲ κοχλίαι, ἄφωνοι· χαίρουσι
ραινόμενοι, οἱ δὲ ἀλεαινόμενοι· ἔπειτα προ-
ὸς μὲν ἡ δρόσος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἐκδύνουσι·
διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καὶ ἐν αὐτῷ
Γοιγαροῦν εἰ βούλει μουσικὸς καὶ εὐάρμοστος
ίνηρ, ἡνίκα μὲν ἐν τοῖς πότοις ὑπὸ τοῦ οἴνου
ψυχὴ, τότε αὐτὴν μὴ ἔα προϊοῦσαν μολύ-
ι' ἡνίκα ἂν ἐν τοῖς συνεδρίοις ὑπὸ τοῦ λόγου
, τότε θεσπίζειν καὶ ᾄδειν τὰ τῆς δικαιο-
υε λόγια.

XXXVI.

Cicadæ animal sunt musicum; cochleæ vero mutæ: atque hæ quidem humectari gaudent, illæ vero, calescere: deinde has provocat ros, et ejus causa prorepunt: illas autem fervens sol excitat, et in ipso cantillant. Quare, si vis musicus esse vir et bene consonans, quando inter pocula a vino anima irrorata fuerit, tunc ipsam ne sinas egressam inquinari; sed quum in consessibus a ratione anima accensa fuerit, tunc vaticinari eam jube, et canere justitiæ oracula.

XXXVII. (*Ib.* 103.)

ισομιλοῦντα τριχῇ διασκοποῦ, ἢ ὡς ἀμείνονα,
α, ἢ ὡς ἴσον· καὶ εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν
πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἥττονα, πείθειν· εἰ δὲ
ονεῖν· καὶ οὔποτε ἁλώσῃ φιλονεικίας.

XXXVII.

Eum, cum quo disseris, trifariam considera; aut ut superiorem, aut ut deteriorem, aut ut æqualem: quodsi superiorem deprehenderis, audire convenit, eique obtemperare; quodsi deteriorem, meliora ei persuadere; si æqualem, ei assentiri: sic nunquam contentionis studio abripieris.

XXXVIII. (*Ib.* 104.)

ν τῇ ἀληθείᾳ συγχωρήσαντα τὴν δόξαν
τῇ δόξῃ συγχωρήσαντα πρὸς τῆς ἀληθείας

XXXVIII.

Satius est veritati concedentem, opinionem vincere, quam opinioni concedentem a veritate superari.

XXXIX. (*Ib.* 105.)

τὴν ἀλήθειαν, οὐ ζητήσεις τὸ ἐκ παντὸς τρό-
· καὶ εὑρὼν τὴν ἀλήθειαν, ἕξεις τὸ μὴ νικᾶ-

XXXIX.

Si veritatem quæris, non quovis modo vincere voles; et inventa veritate, habebis hoc, ut non vincaris.

XL. (*Ib.* 106.)

θεια παρ' αὐτῇ νικᾷ, ἡ δὲ δόξα παρὰ τοῖς ἔξω.

XL.

Veritas apud sese vincit; opinio autem apud exteros.

XLI. (*Stob. Flor.* V, 107.)

Βέλτιον, μετὰ ἑνὸς ἐλευθέρου ζῶντα, ἄφοβον καὶ ἐλεύθερον ὑπάρχειν· ἢ μετὰ πολλῶν δουλεύειν.

XLII. (*Ib.* 108.)

Ὅπερ φεύγεις παθεῖν, τοῦτο μὴ ἐπιχείρει διατιθέναι· φεύγεις δὲ δουλείαν, φυλάσσου τὸ δουλεύεσθαι. Ὑπομένων γὰρ δουλεύεσθαι, αὐτὸς ὑπάρχειν πρότερον ἔοικας δοῦλος. Οὔτε γὰρ κακία ἀρετῇ κοινωνεῖ, οὔτε ἐλευθερία δουλείᾳ.

XLIII. (*Ib.* 109.)

Ὥσπερ ὁ ὑγιαίνων οὐκ ἂν ὑπὸ νοσούντων βούλοιτο θεραπεύεσθαι, οὔτε τοὺς συνοικοῦντας αὐτῷ νοσεῖν· οὕτως οὔτε ἐλεύθερος ἀνάσχοιτ' ἂν ὑπὸ δούλων ὑπηρετεῖσθαι, ἢ τοὺς συμβιοῦντας ἑαυτῷ δουλεύειν.

XLIV. (*Ib.* 110.)

Εἰ βούλει δούλων ἐκτὸς ὑπάρχειν, αὐτὸς ἀπολύθητι δουλείας· ἔσῃ δ' ἐλεύθερος, ἂν ἀπολυθῇς ἐπιθυμίας. Οὔτε γὰρ Ἀριστείδης, οὔτε Ἐπαμινώνδας, οὔτε Λυκοῦργος πλουτοῦντες καὶ δουλευόμενοι, ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεὸς, ὁ δὲ σωτὴρ ἀνηγορεύθησαν· ἀλλ' ὅτι πενόμενοι τὴν Ἑλλάδα δουλείας ἀπέλυον.

XLV. (*Ib.* 111.)

Εἰ βούλει σοι τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον. Ὃν γὰρ τρόπον οὗτος οὐ τείχεσι τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς ἐνοικοῦντας ὠχύρωσε, καὶ διαπαντὸς ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν· οὕτω καὶ σὺ μὴ μεγάλην αὐλὴν περίβαλλε καὶ πύργους ὑψηλοὺς ἀνίστα, ἀλλὰ τοὺς ἐνοικοῦντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει καὶ φιλίᾳ στήριζε· καὶ οὐδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερὸν, οὐδ' ἂν τὸ σύμπαν τῆς κακίας παρατάξηται στῖφος.

XLVI. (*Ib.* 112.)

Μὴ πίναξι καὶ γραφαῖς τὴν οἰκίαν σου περίβαλλε, ἀλλὰ σωφροσύνῃ κατάγραφε. Τὸ μὲν γὰρ ἀλλοῖον, τῶν ὀφθαλμῶν ἐστιν ἐπίκαιρος γοητεία· τὸ δὲ σύμφυτος καὶ ἀνεξάλειπτος καὶ ἀΐδιος οἰκίας κόσμος.

XLVII. (*Ib.* 113.)

Ἀντὶ βοῶν ἀγέλης πειρῶ φίλων ἀγέλας ἐναγελάζεσθαί σου τῇ οἰκίᾳ.

XLVIII. (*Ib.* 114.)

Ὥσπερ λύκος ὅμοιον κυνὶ, οὕτω καὶ κόλαξ καὶ μοιχὸς καὶ παράσιτος ὅμοιον φίλῳ. Πρόσεχε τοιγαροῦν, μὴ ἀντὶ κυνῶν φυλάκων λάθῃς λυμεῶνας εἰσδεχόμενος λύκους.

XLIX. (*Ib.* 115.)

Τὸ μὲν γύψῳ λευκανθίζουσαν σπουδάζειν θαυμάζε-

XLI.

Melius est, cum uno libero degentem, intrep
berum esse; quam cum multis servire.

XLII.

Quod pati fugis, hoc alteri ne facere susci
autem servitutem; cave igitur, ne tibi serviatur.
tibi serviri sustines, ipse primum videris esse s
enim cum virtute pravitas communionem hal
cum libertate servitus.

XLIII.

Quemadmodum sanus ab ægris sibi ministrari
secum habitantes, ægrotare : ita neque liber a
ministrari sustinuerit; aut eos, qui secum vivu

XLIV.

Quisquis volueris non in servorum esse num
servitute te libera. Eris autem liber, si solu
cupiditate. Neque enim Aristides, neque Ep
neque Lycurgus, quod divites essent et famulit
ille justus, hic deus, iste servator, publice app
sed quod pauperes Græciam a servitute liberave

XLV.

Si domum tuam bene habitari vis, Spartanum
imitare. Quemadmodum enim ille non muris
cumdedit, sed virtute inhabitantes munivit,
perpetuo urbem conservavit : ita tu quoque n
aulam rebus tuis circumda, aut turres altas er
habitantes benevolentia et fide et amicitia co
nihil quod noceat in eam ingredietur, ne si unive
pravitatis caterva instructa acie eam oppugnaret

XLVI.

Ne tabulis ac picturis domum tuam circum
sed temperantia ipsam depinge. Illud enim a
oculorum temporariæ præstigiæ : hoc vero co
indelebilis et æternus domui ornatus existit.

XLVII.

Pro boum grege, amicorum greges in domum
gregare stude.

XLVIII.

Quemadmodum lupus cani similis est; ita et
adulter et parasitus similes amico. Cave igitu
custodum loco perniciosos lupos nescius domi

XLIX.

Operam quidem dare, ut gypso albescens

ιίαν, ἀπειροκάλου· τὸ δὲ ἦθος χρηστότητι κμπρύνειν, φιλοκάλου τε ἅμα καὶ φιλαν-

in admirationem trahat, hominis est inepto ornandi studio ducti : mores autem benignitate communicationis splendidos reddere, illius est qui simul id quod pulcrum est, simul homines amet.

L. (*Stob. Flor.* V, 116.)

ιμάζῃς τὰ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων, καταἐὰν δὲ καταφρονήσῃς τῶν μικρῶν, μεγάθήσῃ.

L.

Si parva admirere præ magnis, contemnère : at si parva contemseris, admirationi eris magnæ.

LI. (*Ib.* 117.)

κρότερον φιλοκερδείας, καὶ φιληδονίας, καὶ οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοφροσύνης, καὶ ἡμεὶ φιλανθρωπίας, καὶ εὐποιίας.

LI.

Nihil abjectius est et avaritia, et voluptatis amore, et arrogantia : nihil præstantius magnitudine animi, et mansuetudine, et humanitate, et beneficentia.

LII. (*Ib.* VI, 50.)

χερεῖς δὲ φιλοσόφους εἰς μέσον ἄγοντες, οἷς ιτὰ φύσιν ἡδονὴ εἶναι, ἀλλ' ἐπιγίγνεσθαι ρύσιν, δικαιοσύνῃ, σωφροσύνῃ, ἐλευθερίᾳ. ἡ ψυχὴ ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ σώματος ἀγαθοῖς οὖσι χαίρει, καὶ γαληνιᾷ, ὥς φησιν Ἐπί· δὲ τοῖς αὐτῆς ἀγαθοῖς, μεγίστοις οὖσιν, οὐχ ί τοι καὶ δέδωκέ μοι ἡ φύσις αἰδῶ, καὶ υθριῶ, ὅταν τι ὑπολάβω αἰσχρὸν λέγειν. ὁ κίνημα οὐκ ἐᾷ τὴν ἡδονὴν θέσθαι ἀγαθὸν ῦ βίου.

LII.

Molestos autem illos philosophos in medium producunt, quibus non videtur secundum naturam voluptas esse, sed iis quæ secundum naturam sunt, justitiæ, temperantiæ, libertati, succedere. Quid ergo animus corporis quidem bonis quæ minora sunt gaudet, et tranquillatur, ut Epicurus inquit; suis autem bonis, quæ maxima sunt, non delectatur? Atqui etiam pudorem mihi natura tribuit, et admodum erubesco, qnum turpe quid me dicere existimo. Iste me motus non sinit voluptatem statuere bonum et finem vitæ.

LIII. (*Ib.* 58.)

ιη αἱ γυναῖκες μετὰ χεῖρας ἔχουσι τὴν Πλάτείαν, ὅτι κοινὰς ἀξιοῖ εἶναι τὰς γυναῖκας. ήμασι προσέχουσι τὸν νοῦν, οὐ τῇ διανοίᾳ ι οὐ γαμεῖν κελεύων καὶ συνοικεῖν ἕνα μιᾷ, ; εἶναι βούλεται τὰς γυναῖκας· ἀλλ' ἐξαιρῶν ν γάμον, καὶ ἄλλο τι εἶδος γάμου εἰσφέρων. ον οἱ ἄνθρωποι χαίρουσιν, ἀπολογίας τοῖς ρτήμασι πορίζοντες. Ἐπεί τοι φιλοσοφία ὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῆ προσήκει.

LIII.

Romæ mulieres Platonis de Republica libros in manibus habent, quod communes velit esse mulieres. Ad verba enim, non ad sententiam viri, animum advertunt : qui nempe non primum uxorem ducere jubet, et unum uni cohabitare, ac deinde communes vult esse mulieres; sed hujusmodi nuptias tollit, aliudque nuptiarum genus introducit. In summa, gaudent homines, quando peccatis suis patrocinia inveniunt. Atqui philosophia dicit, ne digitum quidem temere esse extendendum.

LIV. (*Ib.* 59.)

έων τὰ σπανιώτατα γιγνόμενα, μάλιστα

LIV.

Jucundorum ea quæ rarissime fiunt maxime oblectant.

LV. (*Ib.* 60.)

ὑπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα τα ἂν γένοιτο.

LV.

Si quis modum excedat, quæ suavissima sunt quam maxime insuavia fieri possunt.

LVI. (*Ib.* VII, 17.)

το ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλεί- ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυεἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. Οὖ-, ὁ ἀνὴρ τοιοῦτος ἦν, ὥστε τοῦ συμβαίνοντος δυσκόλου ἔπαινον γράφειν· εἰ μὲν πυρέττοι, ἱ δὲ ἀδοξοῖ, ἀδοξίας· εἰ δὲ φύγοι, φυγῆς. Καί ωτι, ἔφη, αὐτῷ ἀριστήσειν, ἐπέστη ὁ λέγων, ι αὐτὸν κελεύει Νέρων· καὶ ὅς, Οὐκοῦν, εἶκαίᾳ ἀριστήσομεν.

LVI.

Propterea merito laudandus Agrippinus, quod quum vir esset maximi faciendus, nunquam se ipsum laudaret; sed et, si quis alius ipsum laudaret, erubesceret. Hic autem, inquiebat, vir talis erat, ut ejus quod illi accidisset mali laudationem scriberet : si quidem febricitaret, febris; si dedecore afficeretur, dedecoris; si exularet, exilii. Et aliquando, inquiebat, pransuro ipsi astitit qui diceret, jubere Neronem ut in exilium abiret; hic autem, Ergo, inquit, Ariciæ prandebimus.

LVIII. (*Stob. Flor.* IX, 40.)

Ὥσπερ ἀληθὴς ζυγὸς οὔτε πρὸς ἀληθοῦς εὐθύνεται ζυγοῦ, οὔθ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς οὔθ' ὑπὸ δικαίων εὐθύνεται, οὔτε παρ' ἀδίκοις δικάζεται.

LIX. (*Ib.* 41.)

Ὥσπερ τὸ εὐθὺ εὐθέος οὐ δεῖται, οὕτως οὐδὲ τὸ δίκαιον δικαίου.

LX. (*Ib.* 42.)

Μὴ πρότερον ἐν ἑτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσῃς, πρὶν αὐτὸς παρὰ τῇ δίκῃ κριθῇς.

LXI. (*Ib.* 43.)

Εἰ βούλει τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογούντων ἐπιγίγνωσκε, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.

LXII. (*Ib.* 44.)

Ἥκιστα πταίσεις ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἐὰν αὐτὸς ἐν τῷ βίῳ ἄπταιστος διατελῇς.

LXIII. (*Ib.* 45.)

Ἄμεινον, δικαίως κρίνοντα πρὸς τοῦ καταδικασθέντος ἀδίκως μεμφθῆναι· ἢ ἀδίκως κρίνοντα παρὰ τῇ φύσει δικαίως ψέγεσθαι.

LXIV. (*Ib.* 46.)

Καθάπερ ἡ τὸν χρυσὸν δοκιμάζουσα λίθος οὐκέτι καὶ αὐτὴ πρὸς τοῦ χρυσοῦ δοκιμάζεται· οὕτω καὶ ὁ τὸ κριτήριον ἔχων.

LXV. (*Ib.* 47.)

Αἰσχρὸν, τὸν δικαστὴν πρὸς ἑτέρων δικάζεσθαι.

LXVI. (*Ib.* 48.)

Καθάπερ ὀρθοῦ οὐδὲν ὀρθότερον, οὕτως οὐδὲ δικαίου οὐδὲν δικαιότερον.

LXVII. (*Ib* XIX, 13.)

Τὸ δὲ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίου τίς ἡμῶν οὐ θαυμάζει; πηρωθεὶς γὰρ ὑπό τινος τῶν πολιτῶν τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον, καὶ παραλαβὼν τὸν νεανίσκον παρὰ τοῦ δήμου, ἵνα τιμωρήσαιτο ὅπως αὐτὸς βούληται, τούτου μὲν ἀπέσχετο· παιδεύσας δὲ αὐτὸν καὶ ἀποφήνας ἄνδρα ἀγαθὸν, παρήγαγεν εἰς τὸ θέατρον. Θαυμαζόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, Τοῦτον μέντοι λαβὼν, ἔφη, παρ' ὑμῶν ὑβριστὴν καὶ βίαιον, ἀποδίδωμι ὑμῖν ἐπιεικῆ καὶ δημοτικόν.

LXIX. (*Stob. Flor.* XX, 60.)

Ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον τῆς μὲν φύσεως ἐκεῖνο τὸ ἔργον, συνδῆσαι καὶ συναρμόσαι τὴν ὁρμὴν τῆς τοῦ προσήκοντος καὶ ὠφελίμου φαντασίας.

LVIII.

Sicut vera trutina neque a vera trutina cor
a falsa judicatur : ita quoque justus judex
corrigitur, neque apud injustos judicatur.

LIX.

Uti rectum non eget recto, ita nec justum j

LX.

Ne prius in alio tribunali judicaveris, qua
justitia judicatus fueris.

LXI.

Si judicia vis justa facere, nullum litigantiu
dicentium, sed solam causam cognosce.

LXII.

In judicandis aliis minime peccabis, si,
tuam sine peccato transigas, curaveris.

LXIII.

Satius est, quum juste judicaveris, ab eo
mnatus est, injuste vituperari; quam, injust
ab ipsa natura et veritate juste reprehendi.

LXIV.

Quemadmodum qui aurum probat lapis,
ipse ab auro probatur; sic et (ratio) quae
facultatem habet.

LXV.

Turpe est, judicem ab aliis judicari.

LXVI.

Quemadmodum recto nihil rectius, sic neq
quam justius.

LXVII.

Lycurgi Lacedæmonii factum quis nostrûm
tur? nam a cive quopiam oculorum altero or
juvenem a populo accepisset, ut quo vellet i
niret, ab hoc abstinuit : sed quum illum in
numque virum effecisset, in theatrum eum
mirantibus autem Lacedæmoniis, Hunc, inq
a vobis injurium ac violentum acceperam,
popularem vobis restituo.

LXIX.

Hoc in primis est naturæ opus, colligare et
petum tum illius visi quod conveniens, tum
occurrit.

LXX. (*Stob. Flor.* XX. 61.)

οἴεσθαι εὐκαταφρονήτους τοῖς ἄλλοις ἔσεσθαι, ὀ
ὀὺς πρώτους ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ βλάψωμεν,
γεννῶν καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων. Φαμὲν γὰρ
καταφρόνητον νοεῖσθαι μὲν καὶ κατὰ τὸ ἀδύνα-
βλάψαι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νοεῖται κατὰ τὸ
εἶναι ὠφελεῖν.

LXXI. (*Ib.* 67.)

μετὰ ἀνατάσεως καὶ ἀπειλῆς ἐπιχειρεῖς, μέ-
λλέγειν, ὅτι ἥμερος εἶ· καὶ οὐδὲν ἄγριον δρά-
τανότητος καὶ ἀνεύθυνος διαγενήσῃ.

LXXII. (*Ib.* XXIX, 84.)

ι χρὴ, ὅτι οὐ ῥᾴδιον δόγμα παραγενέσθαι ἀν-
εἰ μὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃ
ἀκούῃ, καὶ ἅμα χρῷτο πρὸς τὸν βίον.

LXXVII. (*Ib.* XXXV, 10.)

ὸς οὕτως ἐν παντὶ προνοοῦ, ὡς τοῦ ἀσφαλοῦς.
ερον γὰρ τοῦ λέγειν τὸ σιγᾷν· ἐᾷν δὲ τὸ λέγειν,
ἔσται νοῦ καὶ λόγου.

LXXVIII. (*Ib.* XLV, 19.)

ρ οἱ ἐπὶ τῶν λιμένων πυρσοὶ, δι' ὀλίγων φρυ-
ωλλὴν ἀνάψαντες φλόγα, ταῖς ἁλωμέναις ἀνὰ
ρος ναυσὶν ἱκανὴν ἐργάζονται βοήθειαν· οὕτω
λαμπρὸς ἐν πόλει χειμαζομένῃ, αὐτὸς ὀλίγοις
ος, μεγάλα τοὺς πολίτας εὐεργετεῖ.

LXXIX. (*Ib.* XLVI, 79.)

ερ εἰ ναῦν κυβερνᾷν ἐπεχείρεις, πάντως ἂν τὴν
κὴν ἐξεμάνθανες τέχνην· ** ἐξέσται γάρ σοι,
εῖσε πᾶσαν τὴν ναῦν, οὕτω κἀνθάδε πᾶσαν
[κυβιστᾷν τὴν?] πόλιν.

LXXX. (*Ib.* 80.)

ρόκειταί σοι τὴν πόλιν ἀναθήμασι κοσμεῖν,
κρῶτον ἀνάθες τὸ κάλλιστον ἡμερότητος καὶ
νης καὶ εὐποιΐας ἀνάθημα.

LXXXI. (*Ib.* 81.)

ήσεις σὺ τὰ μέγιστα τὴν πόλιν, εἰ μὴ τοὺς
ψώσεις, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐξήσεις. Ἄμεινον
ιαροῖς οἰκήμασι μεγάλας οἰκεῖν ψυχὰς, ἢ ἐν
; οἰκίαις ταπεινὰ φωλεύειν ἀνδράποδα.

LXXXII. (*Ib.* 82.)

ῶς ἐξ Εὐβοίας καὶ Σπάρτης λίθοις τοὺς τοι-
κατασκευῇ ποίκιλλε· ἀλλὰ γὰρ τῇ ἐκ τῆς Ἑλ-
δείᾳ τὰ στέρνα τῶν πολιτῶν καὶ τῶν πολιτευο-
κόσμει. Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ οἰκοῦνται
ἀλλ' οὐ λίθοις καὶ ξύλοις.

LXX.

Putare se contemnendos aliis fore, nisi primos quosque inimicos quovis modo lædant, valde degenerum ac insipientium est hominum. Dicimus enim, hominem contemnendum intelligi quidem eum quoque, qui non possit nocere: at multo magis intelligitur is, qui prodesse non potest.

LXXI.

Si quem cum animi acerbitate et minis aggredi velis, memento tibi prædicere, esse te mansuetum: sic nihil immane commiseris, et pœnitentiæ et culpæ immunis manebis.

LXXII.

Sciendum, non facile ullum decretum sibi comparaturum esse hominem, nisi quotidie eadem et dicat, et audiat, et simul ad vitam iisdem utatur.

LXXVII.

In omni negotio nihil adeo prospicere debes, quam ut tutum securumque sit quod agis. Est autem tutius, tacere quam loqui. Ceterum iis dicendis, quæ mente et ratione carent, supersedebis.

LXXVIII.

Quemadmodum faces in portu sublatæ, paucis sarmentis magnam flammam excitantes, navibus per mare errabundis multum ferant auxilii: sic et vir clarus in civitate difficilibus temporibus jactata, paucis ipse contentus, magnis beneficiis cives afficit.

LXXIX.

Veluti si navim gubernare susciperes, gubernandi artem omnino perdisceres: *sic rempub. administraturus, regendæ civitatis rationem discito.* Poteris enim, quemadmodum ibi totam navim, ita hic totam gubernare [*fort.* evertere] urbem.

LXXX.

Si propositum tibi fuerit, donariis urbem ornare, tibi ipsi primum mansuetudinis et justitiæ et beneficentiæ pulcerrimum decus statue.

LXXXI.

Summis beneficiis urbem tu afficies, si non tam ædificiorum fastigia in altum evexeris, quam civium animos virtutibus auxeris. Præstat quippe, in parvis domunculis magnos habitare animos, quam in magnis ædibus, tanquam in latibulis, humilia latitare mancipia.

LXXXII.

Ne lapidibus ex Euboea et Sparta advectis parietum structuram variato; sed potius ex Græcia accersita disciplina animos civium et rempublicam administrantium exornato. Quippe virorum sententiis, non vero lapidibus et lignis urbes exornantur.

LXXXIII. (*Stob. Flor.* XLVI, 83.)

Ὥσπερ, εἰ λέοντας ἐβούλου τρέφειν, οὐκ ἄν σοι τῆς πολυτελείας τῶν ζωγρείων ἔμελεν, ἀλλὰ τῆς πράξεως τῶν ζῴων· οὕτως, εἰ πολιτῶν πειρᾷ προΐστασθαι, μὴ τοσοῦτον τῆς πολυτελείας τῶν ἀναστημάτων φρόντιζε, ὁπόσον τῆς ἀνδρείας τῶν ἐνδιατριβόντων ἐπιμελοῦ.

LXXXIII.

Quemadmodum leones nutriturus, non de cav gnificentia curam susciperes, sed de actione a ita, si civibus præesse coneris, ne tam ædificio ficentiam cures, quam inhabitantium fortitudine

LXXXIV. (*Ib.* 84.)

Καθάπερ ἀγαθὸς πωλοδάμνης οὐ τῶν πώλων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τρέφει, τοὺς δὲ δυσηνίους λιμώττειν ἐᾷ, ἀλλὰ τρέφει μὲν ἐπίσης ἄμφω, κολάζει δὲ μᾶλλον θάτερον, ἐξισοῦν θατέρῳ βιαζόμενος μέρει· οὕτω καὶ κηδεμονικὸς ἀνὴρ καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμων δυνάμεως, τῶν πολιτῶν τοὺς μὲν εὐγνώμονας εὖ ποιεῖν ἐπιχειρεῖ, τοὺς δὲ ἔμπαλιν οὐ καθάπαξ διαφθείρεσθαι· ἀλλὰ τροφῆς μὲν ἀμφοῖν ἥκιστα φθονεῖ, παιδεύει δὲ καὶ σφοδρότερον ἐπισπέρχει τὸν ἀντιβαίνοντα τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ.

LXXXIV.

Quemadmodum bonus equorum domitor quidem pullos alit, effrenes vero esurire sinit; ex æquo nutrit, magis alterum castigat, et meli fieri cogit : sic etiam vir providus et civilis fac tus, cives probos beneficiis demereri, malo continuo perdere conatur : sed alimentum quide minime invidet; instituit autem et urget vehem qui rationi et legi obstiterit.

LXXXV. (*Ib.* 85.)

Καθάπερ οὔτε κλαγγῇ χὴν, οὔτε βληχῇ καταπλήσσεται πρόβατον, οὕτω μηδὲ πλήθους ἀνοήτου σε δεδιττέσθω φωνή.

LXXXV.

Ut nec anser clangore, nec ovis balatu terretur te stolidæ vox multitudinis terrefaciat.

LXXXVI. (*Ib.* 86.)

Ὥσπερ πλῆθος ἀκρίτως αἰτοῦν τί σε τῶν ἰδίων οὐ δυσωπεῖ, οὕτω μηδὲ ὄχλον ἀδίκως σε δυσωποῦντα διατραπῇς.

LXXXVI.

Quemadmodum multitudo temere aliquid a tuarum postulans, te non exorat : sic nec a po aliquid a te flagitante (i. e. *sollicitante ut injur agas*) flecti te patere.

LXXXVII. (*Ib.* 87.)

Ὅπερ ἐπιβάλλει τῇ πόλει, τοῦτο εἴσφερε φθάνων· καὶ οὐδέποτε αἰτηθήσῃ τὰ μὴ ἐπιβάλλοντα.

LXXXVII.

Quod civitati debetur, hoc, vel antequam exig et numquam a te postulabuntur quæ non debe

LXXXVIII. (*Ib.* 88.)

Ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατείλῃ, ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἁπάντων ἀσπάζεται· οὕτω μηδὲ σὺ περίμενε κρότους καὶ ψόφους καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἑκοντὶς εὐεργέτει· καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιληθήσῃ.

LXXXVIII.

Quemadmodum sol non exspectat preces ac b ut oriatur; sed illico splendet, et ab omnibus sic neque tu plausus exspecta et strepitus ac bene facias; sed sponte tua confer beneficia : sol amaberis.

LXXXIX. (*Ib.* CX, 22)

Οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον.

LXXXIX.

Neque navis una ancora niti, neque vita ex u dere debet.

XC. (*Ib.* 23.)

Καὶ τοῖς σκέλεσι καὶ ταῖς ἐλπίσι τὰ δυνατὰ δεῖ διαβαίνειν.

XC.

Et crura et spes non ultra id, quod fieri potes oportet.

XCII. (*Ib.* CXXI, 27.)

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἶᾶσθαι· τοῦ γὰρ ζῆν κακῶς τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

XCI.

Magis necessarium est mederi animæ quam c quippe præstat, quam male vivere.

XCIV. (*Ib.* 29.)

Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, φιλόζωος. Τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπα-

XCIV.

Mirabilis est natura, et, ut Xenophon ait, studiosa. Corpus igitur istud, omnium injuc

, στέργομεν καὶ θεραπεύομεν· εἰ γὰρ ἔδει πέντε μέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ιείναμεν. Ὅρα γὰρ οἷόν ἐστιν, ἕωθεν ἀνατρίβειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι γκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. θαυμαστόν ἐστι, φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα οῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Νάττω τουτονὶ ιον· εἶτα κενῶ· τί τούτου βαρύτερον; ἀλλὰ με ὑπερητεῖν. Διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι , δύστηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων· εώτερος ἦν, καὶ ἄλλο τι προσέταττέ μοι, καὶ ιχόμην αὐτοῦ. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνέχεσθε, ὅταν ἡ ῖν φύσις τὸ σῶμα ἀφαιρῆται; Φιλῶ, φησὶν Νὴ οὖν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, καὶ τὸ φιλεῖν αὐτὸ ἡ ι δέδωκεν; Ἡ δ' αὐτὴ λέγει, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, ίτι πρᾶγμα ἔχε.

XCV. (*Ib. Stob. Flor.* CXXI, 30.)

νέος τελευτᾷ τὸν βίον, ἐγκαλεῖ τοῖς θεοῖς, * * * , αὐτὸν ἤδη ἀναπεπαῦσθαι, πρᾶγμα ἔχει· καὶ τον, ὅταν προσίῃ ὁ θάνατος, ζῆν βούλεται, καὶ παρὰ τὸν ἰατρὸν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μηδὲν ἀπορροθυμίας καὶ ἐπιμελείας. Θαυμαστοὶ, ἔφη, ι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν.

XCVI. (*Ib.* 31, Πλάτωνος.)

πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάσσω, ι ὄντα, πάντη πάντως προαιρετέον.

XCVII. (*Anton.* I, 82, p. 146.)

ας μὲν ὄντας ἡμᾶς οἱ γονεῖς παιδαγωγῷ παρέδο- ιβλέποντι πανταχοῦ πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι· δὲ γενομένους ὁ θεὸς παραδίδωσι τῇ ἐμφύτῳ ει φυλάττειν. Ταύτης οὖν τῆς φυλακῆς μη- καταφρονητέον· ἐπεὶ καὶ τῷ Θεῷ ἀπάρεστοι, ἰδίῳ συνειδότι ἐχθροὶ ἐσόμεθα.

CI. (*Maxim.* II, p. 67.)

εύου πολλὰ πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν· οὐ κ ἔδειαν ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα ἢ πρα-

CII. (*Anton.* I, 13, p. 14.)

ελὴς πᾶς τόπος τῷ ζῶντι μετὰ δικαιοσύνης.

CIII. (*Maxim.* XIII, p. 54.)

ἐν κόρακες τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς νται, ὅταν οὐδὲν αὐτῶν ἐστι χρεία· οἱ δὲ κόλα- ζόντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ ταύτης : τυφλώττουσιν.

CIV. (*Ibid.*)

ρου ὀργὴν, καὶ κόλακος ἀπειλὴν, ἐν ἴσῳ θετέον.

CV. (*Ibid.*)

ἴχου τοὺς τὰ χρηστὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας,

et sordidissimum, amamus et colimus. Si enim quinque solum dies vicini corpus curandum esset, id non sustineremus. Vide enim, cujusmodi negotium sit; diluculo surgentem, alienos dentes fricare; et peracto aliquo necessario naturæ opere, partes illas abluere. Revera mirum est, amari rem, cui tot in dies ministeria exhibemus. Impleo saccum hunc; deinde rursus evacuo : quid hoc molestius? Sed deo me inservire oportet; ideoque maneo, et sustineo miserum hoc corpusculum lavare, pascere, tegere : quum vero junior essem, etiam aliud quidpiam mihi imperabat, quod et ipsum tamen sustinebam. Quare igitur non sustinetis, quum natura corpus, quod nobis dederat, aufert? Amo, inquit, ipsum. Nonne, quod nunc dicebam, ipsum etiam amorem illum tibi natura dedit? Sed eadem dicit, Dimitte jam istud, nec amplius tibi molestum sit.

XCV.

Si quis adolescens moriatur, deos incusat, *quasi ante diem fato abreptus : si sit senex, deos incusat*, quod negotium ei facessant hoc tempore, quo ipsum jam quiescere conveniret. Et nihilominus quum mors accesserit, vitam desiderat, medicum accersit, et orat ne quid in medendo promptitudinis ac diligentiæ prætermittat. O mirabiles homines, dixit, qui nec vivere neque mori volunt.

XCVI.

Longiori vitæ, sed pejori, breviorem, quum melior fuerit, quisque præferre omnino debet.

XCVII.

Parentes pueros nos pædagogo tradiderant, qui ubique observaret, ne quid læderemur : deus autem jam viros insitæ conscientiæ custodiendos tradit. Hæc igitur custodia nequaquam contemnenda est : quoniam et deo displicituri, et propriæ conscientiæ hostes futuri essemus.

CI.

Multum delibera priusquam aliquid dicas aut agas; non enim potestatem habebis dicta vel facta revocandi.

CII.

Omnis locus homini cum justitia viventi tutus est.

CIII.

Corvi mortuorum oculos corrumpunt, quum jam eorum nullus est usus : at adulatores vivorum animos perdunt, et horum oculos excæcant.

CIV.

Simii iram, et minas adulatoris, eodem loco ponas.

CV.

Suscipe illos, qui utilia consulere volunt; non autem

Ὁ μὲν γὰρ τὸ σῶμα λελυμένος, τὴν δὲ ψυχὴν δεδεμένος, δοῦλος· ὁ δ' αὖ τὸ σῶμα δεδεμένος, τὴν δὲ ψυχὴν λελυμένος, ἐλεύθερος.

X. (*Stob. Flor.* I, 56.)

Τὸν μὲν τοῦ σώματος δεσμὸν λύει καὶ φύσις διὰ θανάτου, καὶ ἡ κακία διὰ χρημάτων· τὸν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀρετὴ διὰ μαθήσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀσκήσεως.

XI. (*Ib.* 57.)

Εἰ βούλει ἀταράχως καὶ εὐαρέστως ζῆν, πειρῶ τοὺς συνοικοῦντάς σοι πάντας ἀγαθοὺς ἔχειν. Ἕξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τοὺς μὲν ἑκόντας παιδεύοις, τοὺς δὲ ἄκοντας ἀπολύοις. Συμφεύξεται γὰρ τοῖς φυγοῦσιν ἡ μοχθηρία ἅμα καὶ ἡ δούλεια· συναπολειφθήσεται δὲ τοῖς συμμένουσί σοι ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

XII. (*Ib.* II, 30.)

Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὴν κατάποσιν, τὸ τῶν θεῶν δῶρον τὸν λόγον πικράζειν τῇ κακίᾳ.

XIII. (*Ib.* III, 77.)

Οὐδεὶς φιλοχρήματος, καὶ φιλήδονος, καὶ φιλόδοξος, καὶ φιλάνθρωπος· ἀλλὰ μόνος ὁ φιλόκαλος.

XIV. (*Ib.* 78.)

Ὥσπερ οὐκ ἂν ἐβούλου ἐν νηῒ μεγάλῃ καὶ γλαφυρᾷ καὶ πολυχρύσῳ πλέων βαπτίζεσθαι, οὕτω μηδὲ ἐν οἰκίᾳ αἱροῦ ὑπερμεγέθει καὶ πολυτελεῖ αὐλιζόμενος χειμάζεσθαι.

XV. (*Ib.* IV, 92.)

Εἰς συμπόσιον μὲν οὖν παρακληθέντες, τῷ παρόντι χρώμεθα· εἰ δέ τις κελεύοι τὸν ὑποδεχόμενον ἰχθῦς αὐτῷ παρατιθέναι, ἢ πλακοῦντας, ἄτοπος ἂν δόξειεν. Ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἰτοῦμεν τοὺς θεοὺς ἃ μὴ διδόασι, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων, ἅ γε ἡμῖν δεδώκασι.

XVI. (*Ib.* 93.)

Χαρίεντες, ἔφη, εἰσὶν οἱ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐγώ σου, φησὶ, κρείττων εἰμί· ἀγροὺς γὰρ ἔχω πολλοὺς, σὺ δὲ λίμῳ παρατείνῃ. Ἄλλος λέγει, Ἐγὼ ὑπατικός εἰμι. Ἄλλος, Ἐγὼ ἐπίτροπος. Ἄλλος, Ἐγὼ οὖλας τρίχας [ἔχω]. Ἵππος δ' ἵππῳ οὐ λέγει, ὅτι ἐγὼ κρείττων εἰμί σου· πολὺν γὰρ κέκτημαι χιλὸν καὶ κριθὰς πολλάς· καὶ χαλινοί μοι εἰσὶ χρυσοῖ καὶ ἐφίππια ποικίλα· ἀλλ', ὅτι ὠκύτερός σου εἰμί. Καὶ πᾶν ζῷον κρεῖττον, καὶ κεῖρόν ἐστιν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἆρ' οὖν ἀνθρώπου μόνου ἀρετὴ οὐκ ἔστιν; ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς εἰς τρίχας ἀφορᾷν, καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ τοὺς πάππους;

XVII. (*Ib.* 94.)

Τῷ μὲν ἰατρῷ μηδὲν συμβουλεύοντι ἄχθονται οἱ

autem, pravitas. Qui enim corpore solutus, a vinctus, servus est: at rursus, qui corpore vi autem solutus, liber.

X.

Corporis quidem vinculum solvit et natur tem; et pravitas, per pecuniam: animi autem, doctrinam et experientiam et exercitationem.

XI.

Si vis imperturbate et jucunde vivere, da omnes, qui tecum habitant, bonos habeas: ha bonos, si eos, qui lubenter tibi adsunt, erudi inviti, dimittas. Nam cum fugientibus mali servitus aufugient; cum iis autem qui tecum m bitas simul et libertas relinquentur.

XII.

Turpe est, eum, qui apum muneribus dulc tionem, deorum munus, rationem, amaram vitate.

XIII.

Nemo pecuniæ amans et voluptatis et gloriæ mines amat; sed solus honesti amans.

XIV.

Quemadmodum nolles in magna navi et orn onusta navigans submergi, sic neque cupias in magna et sumtuosa habitans curis obrui.

XV.

Ad convivium quidem invitati, præsenti uti si quis vero juberet hospitem apponere sibi pis centas, absurdus videretur. At in mundo a mus, quæ non dant; quum multa interim sint, q bis dederunt.

XVI.

Lepidi, inquiebat, sunt qui magnifice se effi quæ in nostra potestate non sunt. Ego te, in sum: agros enim multos habeo, tu autem fam Alius ait, Ego consularis sum: alius, Ego alius, Crispos ego crines habeo. At equus non Ego te sum melior, quia multum pabuli habe abunde; insuper frena mihi sunt aurea et ephi gata: sed inde, quod te sum velocior. Adeoqu mal vel melius est, vel deterius, pro sua virtu Soliusne igitur hominis virtus nulla est? sed op crines respicere, et vestes, et avos?

XVII.

Medico nihil consilii danti succensent ægri, e

τες, καὶ ἡγοῦνται ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς φιλόσοφον διὰ τί οὐκ ἄν τις οὕτω διατεθείη, ἱηθῆναι ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ σωφρονήσειν, εἰ λέγοι τι πρὸς αὐτὸν τῶν χρησίμων;

XVIII. (*Stob. Flor.* IV, 95.)

ὸ σῶμα εὖ διακείμενοι, καὶ καύματα καὶ ψύχη ουσιν· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὴν ψυχὴν καλῶς διακεί- καὶ ὀργὴν καὶ λύπην καὶ περιχάρειαν καὶ τἄλλα κέρουσιν.

XIX. (*Ib.* V, 84.)

ίταζε σαυτὸν, πότερον πλουτεῖν θέλεις, ἢ εὐδαι- . Καὶ εἰ μὲν πλουτεῖν, ἴσθι ὅτι οὔτε ἀγαθὸν, ὶ σοὶ πάντη· εἰ δὲ εὐδαιμονεῖν, ὅτι καὶ ἀγαθὸν, ὶ σοί· ἐπεὶ τὸ μὲν, τύχης ἐπίκαιρον δάνειον· τὸ εὐδαιμονίας, προαιρέσεως.

XX. (*Ib.* 85.)

ὥσπερ ἔχιν, ἢ ἀσπίδα, ἢ σκορπίον, ἐν ἐλεφαντίνῃ ῇ θεώμενος κίστῃ, οὐ διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς ὕλης ς καὶ εὐδαιμονίζεις, ἀλλ', ὅτι λυμαντικὴ ἡ φύ- τρέπῃ καὶ μυσάττῃ· οὕτω καὶ ἐπειδὰν ἐν πλούτῳ κῳ τύχης θεάσῃ κακίαν ἐνοῦσαν, μὴ καταπλαγῇς ὐλαμπὲς τῆς ὕλης, ἀλλὰ καταφρόνει τῆς ἐν τῷ κιδηλίας.

XXI. (*Ib.* 86.)

πλοῦτος, οὐ τῶν ἀγαθῶν· ἡ πολυτέλεια, τῶν · ἡ σωφροσύνη, τῶν ἀγαθῶν. Καλεῖ δὲ ἡ μὲν σω- η ἐπὶ τὴν εὐτέλειαν καὶ τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν· λοῦτος, ἐπὶ τὴν πολυτέλειαν, καὶ ἀφέλκει τῆς σύνης. Δυσχερὲς ἄρα πλουτοῦντα σωφρονεῖν, ἢ ῶντα πλουτεῖν.

XXII. (*Ib.* 87.)

περ, εἰ ἐν νηῒ ἐσπάρης ἢ ἐτέχθης, οὐκ ἂν ἔσπευδες κυβερνήτης ὑπάρχειν· * *. Οὔτε γὰρ ἐκεῖ σοι ἡ ναῦς συνέσται, οὔτε ἐνταῦθα ὁ πλοῦτος· ἀλλὰ ὁ λόγος. Ὅπερ οὖν σοι φυσικὸν καὶ συγγενὲς, ς, τοῦτο καὶ οἰκεῖον ἡγησάμενος, τούτου ἐπιμελοῦ.

XXIII. (*Ib.* 88.)

Πέρσαις μὲν γεννηθεὶς, οὐκ ἔσπευδες οἰκεῖν τὴν δα, ἀλλ' αὐτόθι διάγων εὐτυχεῖν· ἐν πενίᾳ δὲ ὢν, τί σπεύδεις πλουτεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτόθι μένων εῖν;

XXIV. (*Ib.* 89.)

περ ἐπὶ σμικροῦ σκίμποδος θλιβόμενον ὑγιαίνειν ν, ἢ ἐπὶ πλατείας κλίνης κυλινδούμενον νοσεῖν· καὶ ἐν μικρᾷ περιουσίᾳ βέλτιον συστελλόμενον εῖν, ἢ ἐν μεγάλῃ τυγχάνοντα δυσθυμεῖν.

de se desperasse censent : erga philosophum vero cur non ita aliquis affectus fuerit, ut existimet, de suo ad sanam mentem reditu desperasse illum, si nihil quidquam utilium admonitionum ad ipsum direxerit?

XVIII.

Qui corpore sunt bene constituti, et æstus et frigora tolerant : sic quoque qui animo bene compositi sunt, et iram, et tristitiam, et lætitiam, aliasque animi affectiones ferunt.

XIX.

Examina te ipsum, utrum velis ditescere, an beate vivere. Quodsi ditescere, scito nec bonum id esse, nec omnino in tua potestate; at, si beate vivere, et bonum hoc esse, et in tua potestate : quoniam divitiæ sunt ad tempus a fortuna datum mutuum; beata autem vita est a voluntate.

XX.

Quemadmodum viperam, aut aspidem, aut scorpium in eburnea aureave cistula videns, non propter materiæ pretium diligis et beata prædicas animalia; sed, quia nocens illorum natura, aversaris atque exhorrescis : sic quoque, ubi in divitiis et fortunæ amplitudine malitiam inesse videris, splendorem materiæ ne stupeas, sed illam in moribus pravitatem sperne.

XXI.

Divitiæ non sunt de numero bonorum : luxus est de numero malorum : temperantia, de bonorum. Vocat autem temperantia ad frugalitatem et ad paranda bona; divitiæ vero ad luxum, et abstrahunt a temperantia. Difficile est igitur, ut dives idem sit temperans, aut ut temperans affluat divitiis.

XXII.

Quemadmodum, si in navi genitus aut natus esses, non propterea ejus gubernator esse cuperes : *sic neque in terris divitiæ tibi expetendæ sunt.* Neque enim istic naturâ tibi navis aderit; neque hic divitiæ : sed ubique ratio. Id igitur quod tibi naturale et cognatum est, nempe rationem, tibi proprium censens, ejus curam suscipe.

XXIII.

Si in Perside natus esses, non cuperes in Græcia habitare, sed illic vitam feliciter transigere. Quid igitur, in paupertate natus, ditescere studes, non autem inibi manens vitam feliciter transigere?

XXIV.

Quemadmodum in parvo humilique grabato anguste cubantem, sanum esse satius est, quam in amplo lecto se volutantem, ægrotare : sic et in exigua fortuna melius est sese contrahentem, animi tranquillitate frui; quam omnium rerum copia abundantem, mœrore confici.

XXV. (*Stob. Flor.* V, 90.)

Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, ἀλλὰ ἐπιθυμία· οὐδὲ πλοῦτος φόβου ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμός. Κτησάμενος τοιγαροῦν τὸν λογισμὸν, οὔτε πλούτου ἐπιθυμήσεις, οὔτε πενίαν μέμψῃ.

XXVI. (*Ib.* 91.)

Οὔτε ἵππος ἐπὶ φάτνῃ καὶ φαλάροις καὶ τάπησιν, οὔτε ὄρνις ἐπὶ βρώμῃ καὶ καλιᾷ ὑψοῦται καὶ γαυριᾷ· ἀλλ' ἄμφω ἐπὶ ὠκύτητι, ὁ μὲν ποδῶν, ὁ δὲ πτερῶν. Καὶ σὺ τοιγαροῦν μὴ ἐπὶ τροφῇ καὶ σκέπῃ καὶ ἁπλῶς τῇ ἔξωθεν περιουσίᾳ μέγ' ὀγκύλλου, ἀλλ' ἐπὶ χρηστότητι καὶ εὐποιίᾳ.

XXVII. (*Ib.* 92.)

Τὸ καλῶς ζῆν τοῦ πολυτελῶς διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ ἐκ σωφροσύνης καὶ αὐταρκείας καὶ εὐταξίας καὶ κοσμιότητος καὶ εὐτελείας παραγίνεται· τὸ δὲ, ἐξ ἀκολασίας καὶ τρυφῆς καὶ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας· τέλος δὲ, τοῦ μὲν, ἔπαινος ἀληθής· τοῦ δὲ, ψόγος. Εἰ τοίνυν βούλει καλῶς ζῆν, μὴ ζήτει μετὰ πολυτελείας ἐπαινεῖσθαι.

XXVIII. (*Ib.* 93.)

Μέτρον ἔστω σοι παντὸς σίτου καὶ ποτοῦ, ἡ πρώτη τῆς ὀρέξεως ἔμπλησις· ὄψον δὲ καὶ ἡδονὴ, αὐτὴ ἡ ὄρεξις· καὶ οὔτε πλείονα τῶν δεόντων προσοίσῃ, οὔτε ὀψοποιῶν δεήσῃ, ποτῷ τε τῷ παραπεσόντι ἀρκεσθήσῃ.

XXIX. (*Ib.* 94.)

Τὰς σιτήσεις ποιοῦ μὴ ἀνειμένας καὶ σκυθρωπὰς, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰς καὶ εὐτελεῖς· ἵνα μήτε διὰ τὰ σωματικὰ αἱ ψυχαὶ ταράττωνται μήτε φενακιζόμεναι πρὸς τῶν ἡδονῶν, τῶν σωμάτων ὀλιγωρῶσιν, ἔπειτα βλάπτωνται· τρυφῶντα μὲν παραυτίκα, νοσοῦντα δὲ εἰσαῦθις τὰ σώματα.

XXX. (*Ib.* 95.)

Φρόντιζε, ὅπως σε μὴ τὰ ἐν τῇ γαστρὶ σιτία ἐπαίρῃ, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ψυχῇ εὐφρασία. Ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυβαλίζεται, καὶ συνεκρεῖ ὁ ἔπαινος· ἡ δὲ, κἂν ἡ ψυχὴ χωρισθῇ, διαπαντὸς ἀκήρατος μένει.

XXXI. (*Ib.* 96.)

Ἐν ταῖς ἑστιάσεσι μέμνησο, ὅτι δύο ὑποδέχῃ, σῶμα, καὶ ψυχήν· καὶ ὅ τι ἂν τῷ σώματι δῷς, τοῦτο εὐθὺς ἐξέχεας· ὅ τι δ' ἂν τῇ ψυχῇ, διαπαντὸς τηρεῖς.

XXXII. (*Ib.* 97.)

Μὴ συγκεράσας ἅμα ὀργὴν πολυτελείᾳ προσενέγκῃς. Πολυτέλεια μὲν ἐμπηδήσασα τῷ σώματι μετ' οὐ πολὺ οἴχεται· ἡ δὲ ὀργὴ ἐνδῦσα τῇ ψυχῇ ἐπὶ τὸ μήκιστον μένει. Σκόπει τοιγαροῦν, ὅπως μὴ ὑπ' ὀργῆς ἐξαχθεὶς τοὺς δαιτυμόνας πολυτελῶς ὑβρίσῃς· ἀλλὰ μᾶλλον μεθ' ἡμερότητος εὐτελῶς εὐφράνῃς.

XXV.

Non paupertas molestiam facit, sed cupiditas divitiæ a metu liberant, sed ratio. Si igitur rati comparaveris, neque divitias concupisces, neque tem incusabis

XXVI.

Nec equus ob præsepe et phaleras et tapetes, n alimenta ac nidum effertur iisque gloriatur : se animalia ob celeritatem; illud quidem, pedum; alarum. Quare tu quoque non ob alimenta, et omnino ob externas res magnifice te efferas, sed o tem et beneficentiam.

XXVII.

Bene vivere et sumtuose differunt : illud enim rantia, et sufficientia, et bono ordine, et decore, tate provenit; hoc vero, ex intemperantia et luxu nis omnis et decori neglectu. Denique illud vera sequitur; hoc vero, vituperium. Quodsi igitur vivere, ne quæras ob nimios sumtus laudari.

XXVIII.

Modus tibi sit omnis cibi ac potionis, prima ap repletio; obsonium autem et voluptas ipsa sit a atque ita nec plura quam opus est ingeres, nec ob instructoribus egebis, et potu quovis contentus

XXIX.

Conviviis utitor, non sumtuosis cum tristitia, bus cum frugalitate : ne animæ vel perturbent corporeas, vel deceptæ voluptatibus, corporis cu omittant, ac damnum deinde capiant : corpora i luxuriantia, in posterum morbis conflictantur.

XXX.

Cura, ut te non, quos ventri ingeris, cibi effe quam in animo habes, lætitia. Nam illi in sterc ejiciuntur, et simul cum corpore perit laus ejus : etiam tum, quum animus e corpore discesserit, incorrupta manet.

XXXI.

Inter epulandum memento, duos a te excipi corpus, et animam : tum, quidquid corpori ded statim te effundere; at, quidquid animæ, semp servare.

XXXII.

Noli iram cum luxu mixtam convivis apponer quidem, ubi in corpus transierit, paulo post ab quum animum subierit, diutissime immoratur. V ne ira concitatus convivas luxuriose injuria aff potius cum mansuetudine frugaliter exhilares.

XXXIII. (*Stob. Flor.* V, 99.)

ω σοι ἐν τοῖς σιτίοις, ὅπως σοι οἱ ὑπουργοῦντες
ους τῶν ὑπουργουμένων ὑπάρχωσιν· ἄτοπον
τις στιβάσι πολλὰς δουλεύειν ψυχάς.

XXXIII.

Curæ tibi sit, ne in cibo capiendo plures tibi ministri adsint, quam quibus ministratur. Absurdum enim, paucis toris multas inservire animas.

XXXIV. (*Ib.* 100.)

ον μὲν, εἰ κἀν ταῖς παρασκευαῖς, χειρουργῶν,
τροφαῖς, ἑστιώμενος, κοινωνεῖς τοῖς θερα-
πῶν παρόντων. Εἰ δὲ τὸ τοιόνδε δυσχερὲς τῷ
πάρχοι, μέμνησο ὅτι μὴ κάμνων ὑπὸ καμνόν-
ργῇ, ἐσθίων ὑπὸ μὴ ἐσθιόντων, πίνων ὑπὸ
των, λαλῶν ὑπὸ σιωπώντων, ἀνειμένος ὑπὸ
μένων· καὶ οὔτε αὐτὸς φλεγμήνας ἄτοπον
ὸ ἕτερον ἀγριάνας χαλεπὸν ἐργάσῃ.

XXXIV.

Optimum quidem fuerit, si et in apparandis rebus, manum operi admovens, et, quod ad victum spectat, epulis accumbens, cum famulis participes quæ in præsens adsunt. Id si pro tempore fieri haud facile potest, memento saltem, otioso tibi ministrari a laborantibus, edenti a non edentibus, bibenti a non bibentibus, loquenti a tacentibus, remisso et curis soluto ab astrictis et sollicitis. Sic nec ipse ira intus accensus absurdi aliquid patieris; nec in alium, furiose sæviens, durius aliquid committes.

XXXV. (*Ib.* 101.)

ιν καὶ φιλονεικεῖν, πάντῃ μὲν ἄτοπον, μά-
ἐν ταῖς παρὰ πότον ὁμιλίαις ἀπρεπές. Οὔτε
μεθύων νήφοντα διδάξειέ τις, οὔτ' αὖ μεθύων
οντος πεισθείη. Ἔνθα δὲ ἂν μὴ παρῇ πειθοῦς
τῆ σε παρέχεις διατείνεσθαι.

XXXV.

Rixari et invidiose contendere, quum ubique absurdum est, tum in sermonibus, qui inter pocula feruntur, vel maxime indecorum. Neque enim ebrius quis sobrium docuerit; nec rursus ebrio sobrius persuaserit. Ubi non est persuasionis finis, ibi nequicquam te præbes enitentem.

XXXVI. (*Ib.* 102.)

:τιγες μουσικοί· οἱ δὲ κοχλίαι, ἄφωνοι· χαίρουσι
ὑγραινόμενοι, οἱ δὲ ἀλεαινόμενοι· ἔπειτα προ-
τοὺς μὲν ἡ δρόσος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἐκδύνουσι·
ῦ διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καὶ ἐν αὐτῷ
Τοιγαροῦν εἰ βούλει μουσικὸς καὶ εὐάρμοστος
ἀνὴρ, ἡνίκα μὲν ἐν τοῖς πότοις ὑπὸ τοῦ οἴνου
ἡ ψυχὴ, τότε αὐτὴν μὴ ἔα προϊοῦσαν μολύ-
λλ' ἡνίκα ἂν ἐν τοῖς συνεδρίοις ὑπὸ τοῦ λόγου
θῇ, τότε θεσπίζειν καὶ ᾄδειν τὰ τῆς δικαιο-
λευε λόγια.

XXXVI.

Cicadæ animal sunt musicum; cochleæ vero mutæ: atque hæ quidem humectari gaudent, illæ vero, calescere: deinde has provocat ros, et ejus causa prorepunt: illas autem fervens sol excitat, et in ipso cantillant. Quare, si vis musicus esse vir et bene consonans, quando inter pocula a vino anima irrorata fuerit, tunc ipsam ne sinas egressam inquinari; sed quum in consessibus a ratione anima accensa fuerit, tunc vaticinari eam jube, et canere justitiæ oracula.

XXXVII. (*Ib.* 103.)

:ροσομιλοῦντα τριχῇ διασκοποῦ, ἢ ὡς ἀμείνονα,
τονα, ἢ ὡς ἴσον· καὶ εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν
πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἥττονα, πείθειν· εἰ δὲ
μφοτερεῖν· καὶ οὔποτε ἁλώσῃ φιλονεικίας.

XXXVII.

Eum, cum quo disseris, trifariam considera; aut ut superiorem, aut ut deteriorem, aut ut æqualem: quodsi superiorem deprehenderis, audire convenit, eique obtemperare; quodsi deteriorem, meliora ei persuadere; si æqualem, ei assentiri: sic nunquam contentionis studio abripieris.

XXXVIII. (*Ib.* 104.)

νον τῇ ἀληθείᾳ συγχωρήσαντα τὴν δόξαν
τῇ δόξῃ συγχωρήσαντα πρὸς τῆς ἀληθείας
α.

XXXVIII.

Satius est veritati concedentem, opinionem vincere, quam opinioni concedentem a veritate superari.

XXXIX. (*Ib.* 105.)

ν τὴν ἀλήθειαν, οὐ ζητήσεις τὸ ἐκ παντὸς τρό-
ξν· καὶ εὑρὼν τὴν ἀλήθειαν, ἕξεις τὸ μὴ νικᾶ-

XXXIX.

Si veritatem quæris, non quovis modo vincere voles; et inventa veritate, habebis hoc, ut non vincaris.

XL. (*Ib.* 106.)

λήθεια παρ' αὐτῇ νικᾷ, ἡ δὲ δόξα παρὰ τοῖς ἔξω.

XL.

Veritas apud sese vincit; opinio autem apud exteros.

XLI. (*Stob. Flor.* V, 107.)

Βέλτιον, μετὰ ἑνὸς ἐλευθέρου ζῶντα, ἄφοβον καὶ ἐλεύθερον ὑπάρχειν· ἢ μετὰ πολλῶν δουλεύειν.

XLII. (*Ib.* 108.)

Ὅπερ φεύγεις παθεῖν, τοῦτο μὴ ἐπιχείρει διατιθέναι· φεύγεις δὲ δουλείαν, φυλάσσου τὸ δουλεύεσθαι. Ὑπομένων γὰρ δουλεύεσθαι, αὐτὸς ὑπάρχειν πρότερον ἔοικας δοῦλος. Οὔτε γὰρ κακία ἀρετῇ κοινωνεῖ, οὔτε ἐλευθερία δουλείᾳ.

XLIII. (*Ib.* 109.)

Ὥσπερ ὁ ὑγιαίνων οὐκ ἂν ὑπὸ νοσούντων βούλοιτο θεραπεύεσθαι, οὔτε τοὺς συνοικοῦντας αὐτῷ νοσεῖν· οὕτως οὔτε ἐλεύθερος ἀνάσχοιτ' ἂν ὑπὸ δούλων ὑπηρετεῖσθαι, ἢ τοὺς συμβιοῦντας ἑαυτῷ δουλεύειν.

XLIV. (*Ib.* 110.)

Εἰ βούλει δούλων ἐκτὸς ὑπάρχειν, αὐτὸς ἀπολύθητι δουλείας· ἔσῃ δ' ἐλεύθερος, ἂν ἀπολυθῇς ἐπιθυμίας. Οὔτε γὰρ Ἀριστείδης, οὔτε Ἐπαμινώνδας, οὔτε Λυκοῦργος πλουτοῦντες καὶ δουλευόμενοι, ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεὸς, ὁ δὲ σωτὴρ ἀνηγορεύθησαν· ἀλλ' ὅτι πενόμενοι τὴν Ἑλλάδα δουλείας ἀπέλυον.

XLV. (*Ib.* 111.)

Εἰ βούλει σοι τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον. Ὃν γὰρ τρόπον οὗτος οὐ τείχεσι τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς ἐνοικοῦντας ὠχύρωσε, καὶ διαπαντὸς ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν· οὕτω καὶ σὺ μὴ μεγάλην αὐλὴν περίβαλλε καὶ πύργους ὑψηλοὺς ἀνίστα, ἀλλὰ τοὺς ἐνοικοῦντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει καὶ φιλίᾳ στήριζε· καὶ οὐδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερὸν, οὐδ' ἂν τὸ σύμπαν τῆς κακίας παρατάξηται στῖφος.

XLVI. (*Ib.* 112.)

Μὴ πίναξι καὶ γραφαῖς τὴν οἰκίαν σου περίβαλλε, ἀλλὰ σωφροσύνῃ κατάγραφε. Τὸ μὲν γὰρ ἀλλοῖον, τῶν ὀφθαλμῶν ἐστιν ἐπίκαιρος γοητεία· τὸ δὲ σύμφυτος καὶ ἀνεξάλειπτος καὶ ἀΐδιος οἰκίας κόσμος.

XLVII. (*Ib.* 113.)

Ἀντὶ βοῶν ἀγέλης πειρῶ φίλων ἀγέλας ἐναγελάζεσθαί σου τῇ οἰκίᾳ.

XLVIII. (*Ib.* 114.)

Ὥσπερ λύκος ὅμοιον κυνὶ, οὕτω καὶ κόλαξ καὶ μοιχὸς καὶ παράσιτος ὅμοιον φίλῳ. Πρόσεχε τοιγαροῦν, μὴ ἀντὶ κυνῶν φυλάκων λάθῃς λυμεῶνας εἰσδεχόμενος λύκους.

XLIX. (*Ib.* 115.)

Τὸ μὲν γύψῳ λευκανθίζουσαν σπουδάζειν θαυμάζε-

XLI.

Melius est, cum uno libero degentem, intrepid berum esse; quam cum multis servire.

XLII.

Quod pati fugis, hoc alteri ne facere suscipi autem servitutem; cave igitur, ne tibi serviatur. tibi serviri sustines, ipse primum videris esse se enim cum virtute pravitas communionem habe cum libertate servitus.

XLIII.

Quemadmodum sanus ab ægris sibi ministrari n secum habitantes, ægrotare : ita neque liber a s ministrari sustinuerit; aut eos, qui secum vivunt

XLIV.

Quisquis volueris non in servorum esse nume servitute te libera. Eris autem liber, si solutu cupiditate. Neque enim Aristides, neque Epar neque Lycurgus, quod divites essent et famulitic ille justus, hic deus, iste servator, publice appel sed quod pauperes Græciam a servitute liberaveri

XLV.

Si domum tuam bene habitari vis, Spartanum l imitare. Quemadmodum enim ille non muris u cumdedit, sed virtute inhabitantes munivit, e perpetuo urbem conservavit : ita tu quoque ne aulam rebus tuis circumda, aut turres altas erig habitantes benevolentia et fide et amicitia con nihil quod noceat in eam ingredietur, ne si univer pravitatis caterva instructa acie eam oppugnaret.

XLVI.

Ne tabulis ac picturis domum tuam circumci sed temperantia ipsam depinge. Illud enim ali oculorum temporariæ præstigiæ : hoc vero con indelebilis et æternus domui ornatus exsistit.

XLVII.

Pro boum grege, amicorum greges in domum gregare stude.

XLVIII.

Quemadmodum lupus cani similis est; ita et adulter et parasitus similes amico. Cave igitur, custodum loco perniciosos lupos nescius domi r

XLIX.

Operam quidem dare, ut gypso albescens do

οἰκίαν, ἀπειροκάλου· τὸ δὲ ἦθος χρηστότητι ς λαμπρύνειν, φιλοκάλου τε ἅμα καὶ φιλαν-

L. (*Stob. Flor.* V, 116.)

θαυμάζῃς τὰ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων, καταῃ· ἐὰν δὲ καταφρονήσῃς τῶν μικρῶν, μεγάμασθήσῃ.

LI. (*Ib.* 117.)

ι μικρότερον φιλοκερδείας, καὶ φιληδονίας, καὶ ας· οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοφροσύνης, καὶ ἡμε-, καὶ φιλανθρωπίας, καὶ εὐποιΐας.

LII. (*Ib.* VI, 50.)

δυσχερεῖς δὲ φιλοσόφους εἰς μέσον ἄγοντες, οἷς ι κατὰ φύσιν ἡδονὴ εἶναι, ἀλλ' ἐπιγίγνεσθαι τὰ φύσιν, δικαιοσύνῃ, σωφροσύνῃ, ἐλευθερίᾳ. οὖν ἡ ψυχὴ ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ σώματος ἀγαθοῖς ροις οὖσι χαίρει, καὶ γαληνιᾷ, ὥς φησιν Ἐπί-ἐπὶ δὲ τοῖς αὐτῆς ἀγαθοῖς, μεγίστοις οὖσιν, οὐχ Καί τοι καὶ δέδωκέ μοι ἡ φύσις αἰδῶ, καὶ ἐρυθριῶ, ὅταν τι ὑπολάβω αἰσχρὸν λέγειν. ιε τὸ κίνημα οὐκ ἐᾷ τὴν ἡδονὴν θέσθαι ἀγαθὸν ς τοῦ βίου.

LIII. (*Ib.* 58.)

Ῥώμῃ αἱ γυναῖκες μετὰ χεῖρας ἔχουσι τὴν Πλάτωνος πολιτείαν, ὅτι κοινὰς ἀξιοῖ εἶναι τὰς γυναῖκας. ῳ ῥήμασι προσέχουσι τὸν νοῦν, οὐ τῇ διανοίᾳ· ὅτι οὐ γαμεῖν κελεύων καὶ συνοικεῖν ἕνα μιᾷ, κοινὰς εἶναι βούλεται τὰς γυναῖκας· ἀλλ' ἐξαιρῶν ὕτον γάμον, καὶ ἄλλο τι εἶδος γάμου εἰσφέρων. ι ὅλον οἱ ἄνθρωποι χαίρουσιν, ἀπολογίας τοῖς ἁμαρτήμασι πορίζοντες. Ἐπεί τοι φιλοσοφία ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῇ προσήκει.

LIV. (*Ib.* 59.)

ἡδέων τὰ σπανιώτατα γιγνόμενα, μάλιστα

LV. (*Ib.* 60.)

ις ὑπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα ττατα ἂν γένοιτο.

LVI. (*Ib.* VII, 17.)

τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλεί-ιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυ-λλ' εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. Οὗ-ἔφη, ὁ ἀνὴρ τοιοῦτος ἦν, ὥστε τοῦ συμβαίνοντος τῷ δυσκόλου ἔπαινον γράφειν· εἰ μὲν πυρέττοι, ὑ· εἰ δὲ ἀδοξοῖ, ἀδοξίας· εἰ δὲ φύγοι, φυγῆς. Καί ἔλλοντι, ἔφη, αὐτῷ ἀριστήσειν, ἐπέστη ὁ λέγων, γειν αὐτὸν κελεύει Νέρων· καὶ ὅς, Οὐκοῦν, εἶ-Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν.

in admirationem trahat, hominis est inepto ornandi studio ducti : mores autem benignitate communicationis splendidos reddere, illius est qui simul id quod pulcrum est, simul homines amet.

L.

Si parva admirere præ magnis, contemnêre : at si parva contemseris, admirationi eris magnæ.

LI.

Nihil abjectius est et avaritia, et voluptatis amore, et arrogantia : nihil præstantius magnitudine animi, et mansuetudine, et humanitate, et beneficentia.

LII.

Molestos autem illos philosophos in medium producunt, quibus non videtur secundum naturam voluptas esse, sed iis quæ secundum naturam sunt, justitiæ, temperantiæ, libertati, succedere. Quid ergo animus corporis quidem bonis quæ minora sunt gaudet, et tranquillatur, ut Epicurus inquit; suis autem bonis, quæ maxima sunt, non delectatur? Atqui etiam pudorem mihi natura tribuit, et admodum erubesco, quum turpe quid me dicere existimo. Iste me motus non sinit voluptatem statuere bonum et finem vitæ.

LIII.

Romæ mulieres Platonis de Republica libros in manibus habent, quod communes velit esse mulieres. Ad verba enim, non ad sententiam viri, animum advertunt : qui nempe non primum uxorem ducere jubet, et unum uni cohabitare, ac deinde communes vult esse mulieres; sed hujusmodi nuptias tollit, aliudque nuptiarum genus introducit. In summa, gaudent homines, quando peccatis suis patrocinia inveniunt. Atqui philosophia dicit, ne digitum quidem temere esse extendendum.

LIV.

Jucundorum ea quæ rarissime fiunt maxime oblectant.

LV.

Si quis modum excedat, quæ suavissima sunt quam maxime insuavia fieri possunt.

LVI.

Propterea merito laudandus Agrippinus, quod quum vir esset maximi faciendus, nunquam se ipsum laudaret; sed et, si quis alius ipsum laudaret, erubesceret. Hic autem, inquiebat, vir talis erat, ut ejus quod illi accidisset mali laudationem scriberet : si quidem febricitaret, febris; si dedecore afficeretur, dedecoris; si exularet, exilii. Et aliquando, inquiebat, pransuro ipsi astitit qui diceret, jubere Neronem ut in exilium abiret; hic autem, Ergo, inquit, Ariciæ prandebimus.

LVIII. (*Stob. Flor.* IX, 40.)

Ὥσπερ ἀληθὴς ζυγὸς οὔτε πρὸς ἀληθοῦς εὐθύνεται ζυγοῦ, οὔθ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς οὔθ' ὑπὸ δικαίων εὐθύνεται, οὔτε παρ' ἀδίκοις δικάζεται.

LIX. (*Ib.* 41.)

Ὥσπερ τὸ εὐθὺ εὐθέος οὐ δεῖται, οὕτως οὐδὲ τὸ δίκαιον δικαίου.

LX. (*Ib.* 42.)

Μὴ πρότερον ἐν ἑτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσῃς, πρὶν αὐτὸς παρὰ τῇ δίκῃ κριθῇς.

LXI. (*Ib.* 43.)

Εἰ βούλει τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογούντων ἐπιγίγνωσκε, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.

LXII. (*Ib.* 44.)

Ἥκιστα πταίσεις ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἐὰν αὐτὸς ἐν τῷ βίῳ ἄπταιστος διατελῇς.

LXIII. (*Ib.* 45.)

Ἄμεινον, δικαίως κρίνοντα πρὸς τοῦ καταδικασθέντος ἀδίκως μεμφθῆναι· ἢ ἀδίκως κρίνοντα παρὰ τῇ φύσει δικαίως ψέγεσθαι.

LXIV. (*Ib.* 46.)

Καθάπερ ἡ τὸν χρυσὸν δοκιμάζουσα λίθος οὐκέτι καὶ αὐτὴ πρὸς τοῦ χρυσοῦ δοκιμάζεται· οὕτω καὶ ὁ τὸ κριτήριον ἔχων.

LXV. (*Ib.* 47.)

Αἰσχρὸν, τὸν δικαστὴν πρὸς ἑτέρων δικάζεσθαι.

LXVI. (*Ib.* 48.)

Καθάπερ ὀρθοῦ οὐδὲν ὀρθότερον, οὕτως οὐδὲ δικαίου οὐδὲν δικαιότερον.

LXVII. (*Ib* XIX, 13.)

Τὸ δὲ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίου τίς ἡμῶν οὐ θαυμάζει; πηρωθεὶς γὰρ ὑπό τινος τῶν πολιτῶν τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον, καὶ παραλαβὼν τὸν νεανίσκον παρὰ τοῦ δήμου, ἵνα τιμωρήσαιτο ὅπως αὐτὸς βούληται, τούτου μὲν ἀπέσχετο· παιδεύσας δὲ αὐτὸν καὶ ἀποφήνας ἄνδρα ἀγαθὸν, παρήγαγεν εἰς τὸ θέατρον. Θαυμαζόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, Τοῦτον μέντοι λαβὼν, ἔφη, παρ' ὑμῶν ὑβριστὴν καὶ βίαιον, ἀποδίδωμι ὑμῖν ἐπιεικῆ καὶ δημοτικόν.

LXIX. (*Stob. Flor.* XX, 60.)

Ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον τῆς μὲν φύσεως ἐκεῖνο τὸ ἔργον, συνδῆσαι καὶ συναρμόσαι τὴν ὁρμὴν τῆς τοῦ προσήκοντος καὶ ὠφελίμου φαντασίας.

LVIII.

Sicut vera trutina neque a vera trutina corr
a falsa judicatur : ita quoque justus judex n
corrigitur, neque apud injustos judicatur.

LIX.

Uti rectum non eget recto, ita nec justum ju

LX.

Ne prius in alio tribunali judicaveris, quam
justitia judicatus fueris.

LXI.

Si judicia vis justa facere, nullum litigantiu
dicentium, sed solam causam cognosce.

LXII.

In judicandis aliis minime peccabis, si, ut
tuam sine peccato transigas, curaveris.

LXIII.

Satius est, quum juste judicaveris, ab eo,
mnatus est, injuste vituperari; quam, injuste
ab ipsa natura et veritate juste reprehendi.

LXIV.

Quemadmodum qui aurum probat lapis, n
ipse ab auro probatur; sic et (ratio) quæ v
facultatem habet.

LXV.

Turpe est, judicem ab aliis judicari.

LXVI.

Quemadmodum recto nihil rectius, sic nequ
quam justius.

LXVII.

Lycurgi Lacedæmonii factum quis nostrûm
tur? nam a cive quopiam oculorum altero orb
juvenem a populo accepisset, ut quo vellet ip
niret, ab hoc abstinuit : sed quum illum ins
numque virum effecisset, in theatrum eum a
mirantibus autem Lacedæmoniis, Hunc, inqui
a vobis injurium ac violentum acceperam, n
popularem vobis restituo.

LXIX.

Hoc in primis est naturæ opus, colligare et
petum tum illius visi quod conveniens, tum
occurrit.

LXX. (*Stob. Flor.* XX. 61.)

οἴεσθαι εὐκαταφρονήτους τοῖς ἄλλοις ἔσεσθαι, οὓς πρώτους ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ βλάψωμεν, γεννῶν καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων. Φαμὲν γὰρ καταφρόνητον νοεῖσθαι μὲν καὶ κατὰ τὸ ἀδύνατον βλάψαι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νοεῖται κατὰ τὸ εἶναι ὠφελεῖν.

LXX.

Putare se contemnendos aliis fore, nisi primos quosque inimicos quovis modo lædant, valde degenerum ac insipientium est hominum. Dicimus enim, hominem contemnendum intelligi quidem eum quoque, qui non possit nocere: at multo magis intelligitur is, qui prodesse non potest.

LXXI. (*Ib.* 67.)

μετὰ ἀνατάσεως καὶ ἀπειλῆς ἐπιχειρεῖς, μέλλε λέγειν, ὅτι ἥμερος εἶ· καὶ οὐδὲν ἄγριον δρᾶν ἀνόητος καὶ ἀνεύθυνος διαγενήσῃ.

LXXI.

Si quem cum animi acerbitate et minis aggredi velis, memento tibi prædicere, esse te mansuetum: sic nihil immane commiseris, et pœnitentiæ et culpæ insanis manebis.

LXXII. (*Ib.* XXIX, 84.)

τι χρὴ, ὅτι οὐ ῥᾴδιον δόγμα παραγενέσθαι ἀνεὶ μὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃ ἀκούῃ, καὶ ἅμα χρῶτο πρὸς τὸν βίον.

LXXII.

Sciendum, non facile ullum decretum sibi comparaturum esse hominem, nisi quotidie eadem et dicat, et audiat, et simul ad vitam iisdem utatur.

LXXVII. (*Ib.* XXXV, 10.)

νὸς οὕτως ἐν παντὶ προνοοῦ, ὡς τοῦ ἀσφαλοῦς. τερον γὰρ τοῦ λέγειν τὸ σιγᾷν· δᾷν δὲ τὸ λέγειν, ἔσται νοῦ καὶ λόγου.

LXXVII.

In omni negotio nihil adeo prospicere debes, quam ut tutum securumque sit quod agis. Est autem tutius, tacere quam loqui. Ceterum iis dicendis, quæ mente et ratione carent, supersedebis.

LXXVIII. (*Ib.* XLV, 19.)

ερ οἱ ἐπὶ τῶν λιμένων πυρσοὶ, δι' ὀλίγων φρυγανῶν ἀνάψαντες φλόγα, ταῖς ἁλωμέναις ἀνὰ γος ναυσὶν ἱκανὴν ἐργάζονται βοήθειαν· οὕτω λαμπρὸς ἐν πόλει χειμαζομένῃ, αὐτὸς ὀλίγοις νος, μεγάλα τοὺς πολίτας εὐεργετεῖ.

LXXVIII.

Quemadmodum faces in portu sublatæ, paucis sarmentis magnam flammam excitantes, navibus per mare errabundis multum ferunt auxilii: sic et vir clarus in civitate difficilibus temporibus jactata, paucis ipse contentus, magnis beneficiis cives afficit.

LXXIX. (*Ib.* XLVI, 79.)

ερ εἰ ναῦν κυβερνᾷν ἐπεχείρεις, πάντως ἂν τὴν πτικὴν ἐξεμάνθανες τέχνην· ** ἐξέσται γάρ σοι, κεῖσε πᾶσαν τὴν ναῦν, οὕτω κἀνθάδε πᾶσαν [κυβιστᾷν τὴν?] πόλιν.

LXXIX.

Veluti si navim gubernare susciperes, gubernandi artem omnino perdisceres: *sic rempub. administraturus, regendæ civitatis rationem discito.* Poteris enim, quemadmodum ibi totam navim, ita hic totam gubernare [*fort.* evertere] urbem.

LXXX. (*Ib.* 80.)

ράκειταί σοι τὴν πόλιν ἀναθήμασι κοσμεῖν, πρῶτον ἀνάθες τὸ κάλλιστον ἡμερότητος καὶ νης καὶ εὐποιίας ἀνάθημα.

LXXX.

Si propositum tibi fuerit, donariis urbem ornare, tibi ipsi primum mansuetudinis et justitiæ et beneficentiæ pulcerrimum decus statue.

LXXXI. (*Ib.* 81.)

ᾴσεις σὺ τὰ μέγιστα τὴν πόλιν, εἰ μὴ τοὺς ὑψώσεις, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐξήσεις. Ἄμεινον μικροῖς οἰκήμασι μεγάλας οἰκεῖν ψυχὰς, ἢ ἐν ς οἰκίαις ταπεινὰ φωλεύειν ἀνδράποδα.

LXXXI.

Summis beneficiis urbem tu afficies, si non tam ædificiorum fastigia in altum evexeris, quam civium animos virtutibus auxeris. Præstat quippe, in parvis domunculis magnos habitare animos, quam in magnis ædibus, tanquam in latibulis, humilia latitare mancipia.

LXXXII. (*Ib.* 82.)

οῖς ἐξ Εὐβοίας καὶ Σπάρτης λίθοις τοὺς τοικατασκευῇ ποίκιλλε· ἀλλὰ γὰρ τῇ ἐκ τῆς Ἑλλαδείᾳ τὰ στέρνα τῶν πολιτῶν καὶ τῶν πολιτευοκόσμει. Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ οἰκοῦνται ἀλλ' οὐ λίθοις καὶ ξύλοις.

LXXXII.

Ne lapidibus ex Eubœa et Sparta advectis parietum structuram variato; sed potius ex Græcia accersita disciplina animos civium et rempublicam administrantium exornato. Quippe virorum sententiis, non vero lapidibus et lignis urbes exornantur.

LXXXIII. (*Stob. Flor.* XLVI, 83.)

Ὥσπερ, εἰ λέοντας ἐβούλου τρέφειν, οὐκ ἄν σοι τῆς πολυτελείας τῶν ζωγρείων ἔμελεν, ἀλλὰ τῆς πράξεως τῶν ζῴων· οὕτως, εἰ πολιτῶν πειρᾷ προΐστασθαι, μὴ τοσοῦτον τῆς πολυτελείας τῶν ἀναστημάτων φρόντιζε, ὁπόσον τῆς ἀνδρείας τῶν ἐνδιατριβόντων ἐπιμελοῦ.

LXXXIII.

Quemadmodum leones nutriturus, non de cav gnificentia curam susciperes, sed de actione a ita, si civibus præesse coneris, ne tam ædificio ficentiam cures, quam inhabitantium fortitudine

LXXXIV. (*Ib.* 84.)

Καθάπερ ἀγαθὸς πωλοδάμνης οὐ τῶν πώλων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τρέφει, τοὺς δὲ δυσηνίους λιμώττειν ἐᾷ, ἀλλὰ τρέφει μὲν ἐπίσης ἄμφω, κολάζει δὲ μᾶλλον θάτερον, ἐξισοῦν θατέρῳ βιαζόμενος μέρει· οὕτω καὶ κηδεμονικὸς ἀνὴρ καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμων δυνάμεως, τῶν πολιτῶν τοὺς μὲν εὐγνώμονας εὖ ποιεῖν ἐπιχειρεῖ, τοὺς δὲ ἔμπαλιν οὐ καθάπαξ διαφθείρεσθαι· ἀλλὰ τροφῆς μὲν ἀμφοῖν ἥκιστα φθονεῖ, παιδεύει δὲ καὶ σφοδρότερον ἐπισπέρχει τὸν ἀντιβαίνοντα τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ.

LXXXIV.

Quemadmodum bonus equorum domitor quidem pullos alit, effrenes vero esurire sinit; ex æquo nutrit, magis alterum castigat, et meli fieri cogit : sic etiam vir providus et civilis fac tus, cives probos beneficiis demereri, malos continuo perdere conatur : sed alimentum quide minime invidet; instituit autem et urget vehem qui rationi et legi obstiterit.

LXXXV. (*Ib.* 85.)

Καθάπερ οὔτε κλαγγῇ χὴν, οὔτε βληχῇ καταπλήσσεται πρόβατον, οὕτω μηδὲ πλήθους ἀνοήτου σε δεδιττέσθω φωνή.

LXXXV.

Ut nec anser clangore, nec ovis balatu terretur te stolidæ vox multitudinis terrefaciat.

LXXXVI. (*Ib.* 86.)

Ὥσπερ πλῆθος ἀκρίτως αἰτοῦν τί σε τῶν ἰδίων οὐ δυσωπεῖ, οὕτω μηδὲ ὄχλον ἀδίκως σε δυσωποῦντα διατραπῇς.

LXXXVI.

Quemadmodum multitudo temere aliquid a tuarum postulans, te non exorat : sic nec a po aliquid a te flagitante (*i. e. sollicitante ut injur agas*) flecti te patere.

LXXXVII. (*Ib.* 87.)

Ὅπερ ἐπιβάλλει τῇ πόλει, τοῦτο εἴσφερε φθάνων· καὶ οὐδέποτε αἰτηθήσῃ τὰ μὴ ἐπιβάλλοντα.

LXXXVII.

Quod civitati debetur, hoc, vel antequam exiga et numquam a te postulabuntur quæ non debe

LXXXVIII. (*Ib.* 88.)

Ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατείλῃ, ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἁπάντων ἀσπάζεται· οὕτω μηδὲ σὺ περίμενε κρότους καὶ ψόφους καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἑκοντὴς εὐεργέτει· καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιληθήσῃ.

LXXXVIII.

Quemadmodum sol non exspectat preces ac bl ut oriatur; sed illico splendet, et ab omnibus sic neque tu plausus exspecta et strepitus ac bene facias; sed sponte tua confer beneficia : sol amaberis.

LXXXIX. (*Ib.* CX, 22)

Οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον.

LXXXIX.

Neque navis una ancora niti, neque vita ex u dere debet.

XC. (*Ib.* 23.)

Καὶ τοῖς σκέλεσι καὶ ταῖς ἐλπίσι τὰ δυνατὰ δεῖ διαβαίνειν.

XC.

Et crura et spes non ultra id, quod fieri potes oportet.

XCII. (*Ib.* CXXI, 27.)

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἶᾶσθαι· τοῦ γὰρ ζῆν κακῶς τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

XCI.

Magis necessarium est mederi animæ quam c quippe præstat, quam male vivere.

XCIV. (*Ib.* 29.)

Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, φιλόζωος. Τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπα-

XCIV.

Mirabilis est natura, et, ut Xenophon ait, studiosa. Corpus igitur istud, omnium injuc

, στέργομεν καὶ θεραπεύομεν· εἰ γὰρ ἔδει πέντε μέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ιείναμεν. Ὅρα γὰρ οἷόν ἐστιν, ἕωθεν ἀνατρίβειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι γκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. θαυμαστόν ἐστι, φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα οῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Νάττω τουτονὶ κιον· εἶτα κενῶ· τί τούτου βαρύτερον; ἀλλὰ με ὑπερητεῖν. Διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι ὁ δύστηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων· κεώτερος ἦν, καὶ ἄλλο τι προσέταττέ μοι, καὶ ειχόμην αὐτοῦ. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνέχεσθε, ὅταν ἡ μὲν φύσις τὸ σῶμα ἀφαιρῆται; Φιλῶ, φησὶν Οὐκ οὖν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, καὶ τὸ φιλεῖν αὐτὸ ἡ κ δέδωκεν; Ἡ δ' αὐτὴ λέγει, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, ἔτι πρᾶγμα ἔχε.

XCV. (*Ib. Stob. Flor.* CXXI, 30.)

νέος τελευτᾷ τὸν βίον, ἐγκαλεῖ τοῖς θεοῖς, * * * ν αὐτὸν ἤδη ἀναπεπαῦσθαι, πρᾶγμα ἔχει· καὶ τον, ὅταν προσίῃ ὁ θάνατος, ζῆν βούλεται, καὶ παρὰ τὸν ἰατρὸν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μηδὲν ἀποτροθυμίας καὶ ἐπιμελείας. Θαυμαστοὶ, ἔφη, κ, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν.

XCVI. (*Ib.* 31, Πλάτωνος.)

πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάσσω, κ ὄντα, πάντη πάντως προαιρετέον.

XCVII. (*Anton.* I, 82, p. 146.)

ἡμᾶς μὲν ὄντας ἡμᾶς οἱ γονεῖς παιδαγωγῷ παρέδο- ιβλέποντι πανταχοῦ πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι· δὲ γενομένους ὁ θεὸς παραδίδωσι τῇ ἐμφύτῳ σει φυλάττειν. Ταύτης οὖν τῆς φυλακῆς μη- καταφρονητέον· ἐπεὶ καὶ τῷ Θεῷ ἀπάρεστοι, ἰδίῳ συνειδότι ἐχθροὶ ἐσόμεθα.

CI. (*Maxim.* II, p. 67.)

εύου πολλὰ πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν· οὐ ις ἔδειαν ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα ἢ πρα-

CII. (*Anton.* I, 13, p. 14.)

αλὴς πᾶς τόπος τῷ ζῶντι μετὰ δικαιοσύνης.

CIII. (*Maxim.* XIII, p. 54.)

ἐν κόρακες τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς νται, ὅταν οὐδὲν αὐτῶν ἐστι χρεία· οἱ δὲ κόλα- ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ ταύτης ι τυφλώττουσιν.

CIV. (*Ibid.*)

ίου ὀργὴν, καὶ κόλακος ἀπειλὴν, ἐν ἴσῳ θετέον.

CV. (*Ibid.*)

δέχου τοὺς τὰ χρηστὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας,

et sordidissimum, amamus et colimus. Si enim quinque solum dies vicini corpus curandum esset, id non sustineremus. Vide enim, cujusmodi negotium sit; diluculo surgentem, alienos dentes fricare; et peracto aliquo necessario naturæ opere, partes illas abluere. Revera mirum est, amari rem, cui tot in dies ministeria exhibemus. Impleo saccum hunc; deinde rursus evacuo : quid hoc molestius? Sed deo me inservire oportet; ideoque maneo, et sustineo miserum hoc corpusculum lavare, pascere, tegere : quum vero junior essem, etiam aliud quidpiam mihi imperabat, quod et ipsum tamen sustinebam. Quare igitur non sustinetis, quum natura corpus, quod nobis dederat, aufert? Amo, inquit, ipsum. Nonne, quod nunc dicebam, ipsum etiam amorem illum tibi natura dedit? Sed eadem dicit, Dimitte jam istud, nec amplius tibi molestum sit.

XCV.

Si quis adolescens moriatur, deos incusat, *quasi ante diem fato abreptus : si sit senex, deos incusat,* quod negotium ei facessant hoc tempore, quo ipsum jam quiescere conveniret. Et nihilominus quum mors accesserit, vitam desiderat, medicum accersit, et orat ne quid in medendo promptitudinis ac diligentiæ prætermittat. O mirabiles homines, dixit, qui nec vivere neque mori volunt.

XCVI.

Longiori vitæ, sed pejori, breviorem, quum melior fuerit, quisque præferre omnino debet.

XCVII.

Parentes pueros nos pædagogo tradiderant, qui ubique observaret, ne quid læderemur : deus autem jam viros insitæ conscientiæ custodiendos tradit. Hæc igitur custodia nequaquam contemnenda est : quoniam et deo displicituri, et propriæ conscientiæ hostes futuri essemus.

CI.

Multum delibera priusquam aliquid dicas aut agas; non enim potestatem habebis dicta vel facta revocandi.

CII.

Omnis locus homini cum justitia viventi tutus est.

CIII.

Corvi mortuorum oculos corrumpunt, quum jam eorum nullus est usus : at adulatores vivorum animos perdunt, et horum oculos excæcant.

CIV.

Simii iram, et minas adulatoris, eodem loco ponas.

CV.

Suscipe illos, qui utilia consulere volunt; non autem

ἀλλὰ μὴ τοὺς κολακεύειν ἑκάστοτε σπεύδοντας· οἱ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον ἐν ἀληθείᾳ ὁρῶσιν, οἱ δὲ πρὸς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφορῶσι, καὶ τῶν σωμάτων τὰς σκιὰς μιμούμενοι, τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις συνεύουσι.

CVI. (*Maxim.* XVI, p. 121.)

Τὸν νουθετοῦντα δεῖ πρῶτον τῆς τῶν νουθετουμένων αἰδοῦς τε καὶ φήμης ἐπιμελεῖσθαι. Οἱ γὰρ ἀπερυθριάσαντες, ἀδιόρθωτοι.

CVII. (*Ibid.*)

Κρεῖττον τὸ νουθετεῖν τοῦ ὀνειδίζειν· τὸ μὲν γὰρ, ἤπιόν τε καὶ φίλον, τὸ δὲ, σκληρόν τε καὶ ὑβριστικόν· καὶ τὸ μὲν, διορθοῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας· τὸ δὲ, μόνον ἐξελέγχει.

CVIII. (*Ib.* VII, p. 173.)

† Ξένοις μεταδίδου, καὶ τοῖς δεομένοις ἐκ τῶν ὄντων. Ὁ γὰρ μὴ διδοὺς δεομένῳ, οὐδὲ αὐτὸς λήψεται δεόμενος.

CIX. (*Ibid.*)

† Πειρατῇ τινι ἐμπεσόντι εἰς τὴν γῆν καὶ διαφθειρομένῳ ὑπὸ χειμῶνος, περιβόλαιόν τις ἄρας δέδωκε, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγὼν τὰ ἑξῆς πάντα παρέσχεν, ὀνειδισθεὶς δὲ ὑπό τινος ὅτι τοὺς πονηροὺς εὐεργετεῖ· Οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον τετίμηκα.

CX. (*Antam.* I, 14.)

Ἡδονὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῷ καλῷ αἱρεῖσθαι δεῖ.

CXI. (*Ibid.*)

Φρονίμου μέν ἐστιν ἀντιτάσσειν ταῖς ἡδοναῖς, ἄφρονος δὲ δουλεύειν.

CXII. (*Ibid.*)

Πάσης ὄντως κακίας οἷόν τι δέλεαρ ἡδονὴ προβληθεῖσα, εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸ ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται.

CXIII. (*Ibid.*)

Αἱροῦ πρότερον τὰς ἐπιθυμίας κολάζειν, ἢ διὰ τὰς ἐπιθυμίας κολάζεσθαι.

CXIV. (*Maxim.* III, p. 167.)

Οὐδεὶς ἐλεύθερος, ἑαυτοῦ μὴ κρατῶν.

CXV. (*Ib.* XXX, p. 192.)

Ἡ ἄμπελος τρεῖς βότρυας φέρει· τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸν τρίτον ὕβρεως.

CXVI. (*Ibid.*)

Ἐν οἴνῳ μὴ πολυλόγει, ἐπιδεικνύμενος παίδειαν· χολερὰ γὰρ ἀποφθέγξῃ.

eos, qui ubique adulari student : illi enim, quod vera vident; hi vero ad ea, quæ potentibus pl spiciunt, corporumque umbras imitantes, omnib dictis assentiuntur.

CVI.

Monitor illud in primis curare debet, ut ec monendi sunt, pudori et famæ consulat; qui e rem deposuerunt, corrigi nequeunt.

CVII.

Melius est monere quam conviciari : illud enim et amicitiæ plenum; hoc vero, acerbum et contu illud item peccantes corrigit, hoc vero solum re

CVIII.

† Peregrinis impertire et egentibus, quantum sinant : qui enim egentibus non impertierit, ne dem accipiet, quum eguerit.

CIX.

† Quum piratæ cuidam in terram appulso et afflictato vestitum quispiam attulisset, et in d ducto deinceps omnia necessaria præbuisset, a vituperatus, quod sceleratos beneficiis afficeret mini, inquit, sed humanitati hunc honorem ha

CX.

Voluptas non quælibet, sed quæ ex re bonea eligenda.

CXI

Sapientis est, voluptatibus obsistere; stulti a vire.

CXII.

Voluptas, veluti quædam esca ad omnem m licatioribus animis objecta, facile ad hamum par allicit.

CXIII.

Elige potius castigare cupiditates, quam pro castigari.

CXIV.

Liber non est, qui sibi ipse non dominatur

CXV.

Vitis tres producit uvas, primam voluptatis ebrietatis, tertiam contumeliæ.

CXVI.

Inter pocula noli multum verborum fundere, ostentandæ causa : biliosa enim evomes.

VII. (*Maxim.* XXX, p. 192.)

τιν ὃ τριῶν πίνων πλέον· κἂν μὴ μεθύσῃ, τρον.

CXVII.

Ebrius est qui plus quam tria ebibit pocula; et si non ebrius fiat, modum tamen transit.

VIII. (*Ibid.* XLII, p. 203)

ι σοι ὁ περὶ θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, πτία.

CXVIII.

Sermo de deo quotidie tibi magis renovetur, quam cibi.

CXIX. (*Ibid.*)

ον νόει τὸν θεὸν, ἢ ἀνάπνει.

CXIX.

Crebrius deum cogitato, quam respirato.

XX. (*Anton.* I, 44, p. 61.)

ινημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ ταρέστηκεν ἔφορος, ἐν πάσαις σου ταῖς ιὶ ταῖς πράξεσιν οὐ μὴ ἁμάρτῃς· ἕξεις δὲ κον.

CXX.

Si perpetuo memineris deum spectatorem tibi adesse, quicquid agas, sive id ad animum sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis precationibus et actionibus non peccabis; et deum cohabitatorem habebis.

CXXI. (*Ibid.*)

ν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾷν, οὕτως ἡδὺ τῷ ῆσθαι τῶν πόνων.

CXXI.

Uti jucundum est, e terra mare spectare: sic a periculis liberato jucundum, meminisse laborum.

XXII. (*Ib.* I, 67, p. 68.)

λεται μὲν εὐεργετεῖν βίον ἀνθρώπων· οὐ ταν αὐτοὶ μὴ βούλωνται πάσχειν. Ἐν μένοις ἐνδείκνυται τὴν ἰδίαν ἀρετήν.

CXXII.

Legis scopus est, bene mereri de vita hominum: non potest autem, quando ipsi accipere beneficium nolunt. In solis enim obedientibus vim suam illa ostendit.

CXXIII. (*Ibid.*)

ῖς νοσοῦσιν οἱ ἰατροὶ σωτῆρες, οὕτω καὶ νοις οἱ νόμοι.

CXXIII.

Uti ægrotantibus servatores sunt medici; sic injuriam passis, leges.

CXXIV. (*Ibid.*)

θέστατοι οἱ δικαιότατοι.

CXXIV.

Leges verissimæ sunt, quæ justissimæ.

CXXV. (*Ibid.*)

ἄρχοντι καὶ τῷ σοφωτέρῳ εἴκειν, κόσμιον.

CXXV.

Legi, et principi, et sapientiori cedere, decorum est.

CXXVI. (*Ibid.*)

νόμον γινόμενα, ἀντὶ μὴ γινομένων ἐστίν.

CXXVI.

Quæ præter legem fiunt, pro infectis habentur.

XXVII. (*Ib.* I, 24, p. 29.)

ᾳ φίλον εὑρεῖν εὐπορώτατον· ἐν δὲ δυστυ- ἀπορώτατον.

CXXVII.

In rebus secundis amicum nanciscі facillimum est; in adversis autem, omnium difficillimum.

XXVIII. (*Ib.* I, 72, p. 73.)

ονας ὁ χρόνος, τοὺς δὲ φρονίμους ὁ λόγος παλλάττει.

CXXVIII.

Insipientes tempus; sapientes autem ratio mœrore liberat.

CXXIX. (*Ibid.*)

ν, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷς μὴ ἔχει, ἀλλὰ ἷς ἔχει.

CXXIX.

Sapit qui non tristatur ob ea quæ non habet; sed gaudet iis quæ habet.

CXXX. (*Ibid.*)

ος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυ- ιαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν.

CXXX.

Epictetus interrogatus, quomodo quis hosti dolorem excitare possit; Si quis, inquit, se ita comparet, ut quam optime vivat.

CXXXI. (*Anton.* II, 7.)

Μηδεὶς φρόνιμος ὢν τοῦ ἄρχειν ἀλλοτριούσθω· καὶ γὰρ ἀσεβὲς τὸ ἀποσπᾷν ἑαυτὸν τῆς τῶν δεομένων εὐχρηστίας· καὶ ἀγεννὲς, τοῖς φαύλοις παραχωρεῖν. Ἀνόητον γὰρ τὸ αἱρεῖσθαι κακῶς ἄρχεσθαι μᾶλλον ἢ καλῶς ἄρχειν.

CXXXII. (*Ibid.*)

Οὐδὲν ἄλλο ἡγεμόνι πρέπει, ἢ τὸ μηδένα ὑπερηφανεῖν, μηδὲ ἁβρύνεσθαι, ἀλλ' ἐξ ἴσου πάντων προΐστασθαι.

CXXXIV. (*Stob. Flor.* CVIII, 60.)

Ὅτι τοιαύτη ἡ τοῦ κόσμου φύσις καὶ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· καὶ οὐχ οἷόν τε ἄλλως γίγνεσθαι τὰ γιγνόμενα, ἢ ὡς νῦν ἔχει. Καὶ ὅτι ταύτης τῆς τροπῆς καὶ τῆς μεταβολῆς οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι μετειλήφασι καὶ τἆλλα ζῷα τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα, καὶ νὴ Δί' αὐτὰ τὰ τέτταρα στοιχεῖα ἄνω καὶ κάτω τρέπεται καὶ μεταβάλλει· καὶ γῆ τε ὕδωρ γίνεται, καὶ ὕδωρ ἀήρ· οὗτος δὲ πάλιν εἰς αἰθέρα μεταβάλλει. Καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς μεταβολῆς ἄνωθεν κάτω. Ἐὰν γοῦν πρὸς ταῦτά τις ἐπιχειρῇ ῥέπειν τὸν νοῦν, καὶ πείθειν ἑαυτὸν ἑκόντα δέχεσθαι τὰ ἀναγκαῖα, πάνυ μετρίως καὶ μουσικῶς διαβιώσεται τὸν βίον.

CXXXV. (*Ib.* 65.)

Ὁ τοῖς παροῦσι καὶ δεδομένοις ὑπὸ τῆς τύχης δυσχεραίνων, ἰδιώτης ἐν βίῳ· ὁ δὲ ταῦτα γενναίως φέρων, καὶ εὐλογίστως τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ἄξιος νομίζεσθαι.

CXXXVI. (*Ib.* 66.)

Πάντα ὑπακούει τῷ κόσμῳ καὶ ὑπηρετεῖ, καὶ γῆ καὶ θάλασσα καὶ ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα καὶ τὰ γῆς φυτὰ καὶ ζῷα· ὑπακούει δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ νοσοῦν καὶ ὑγιαῖνον, ὅταν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ νεάζον καὶ γηρῶν, καὶ τὰς ἄλλας διερχόμενον μεταβολάς. Οὐκοῦν εὔλογον, καὶ ὃ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τουτέστι τὴν κρίσιν, μὴ ἀντιτείνειν μόνην πρὸς αὐτόν. Καὶ γὰρ ἰσχυρός ἐστι καὶ κρείσσων, καὶ ἄμεινον ὑπὲρ ἡμῶν βεβούλευται, μετὰ τῶν ὅλων καὶ ἡμᾶς συνδιοικῶν. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ ἀντίπραξις, μετὰ τοῦ ἀλόγου καὶ πλέον οὐδὲν ποιοῦσα πλὴν τὸ διακενῆς σπᾶσθαι, καὶ περιπίπτειν ὀδύναις καὶ λύπαις ποιεῖ.

CXXXVII. (*Maxim.* XIII, p. 179.)

† Αὐτάρκεια, καθάπερ ὁδὸς βραχεῖα καὶ ἐπιτερπής, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην, πόνον δὲ μικρόν.

CXXXVIII. (*Ibid.*)

† Ὀχύρωσον σαυτὸν τῇ αὐταρκείᾳ· τοῦτο γὰρ δυσάλωτόν ἐστι χωρίον.

Nemo prudens refugiat magistratu fungi : es pium, abstrahere sese a commodis eorum, qui o indigent; et ignobile, improbis concedere. S enim, male gubernari malle, quam bene guber

CXXXII.

Nihil aliud magis eum qui præest decet, quar neminem, nec insolescere, sed omnibus ex æqu

CXXXIV.

Talis natura mundi fuit, et est, et erit : neque fiunt, fieri possunt, quam ut nunc se habent conversionis mutationisque non solum homine in terra animantes, sed et ipsa divina participa vero ipsa quatuor elementa sursum ac deorsum commutantur; et terra in aquam mutatur, aqu hic autem rursus vertitur in ætherem. Atque id nis modus superne fit deorsum. Si quis igitur ad intendere conetur, ac sibi persuadere, ut, quæ sunt, sponte suscipiat, prorsus moderate conc vitam transiget.

CXXXV.

Rudis et imperitus ille est in vita, qui res p a fortuna datas indignanter fert : qui vero easde fert, et bona cum ratione omnia, quæ ex illi vir bonus haberi meretur.

CXXXVI.

Omnia obediunt mundo et inserviunt, terra sol et reliqua sidera, et terræ stirpes et animal nostrum corpus ei obedit, et ægrotum, et sanum voluerit; juvenile item, et senile, aliasque pertransiens. Quamobrem rationi consentaneum que, quod in nostra est potestate, hoc est jud solum ei refragetur. Etenim validus est et p et melius nobis consulit, cum universitate reru que simul gubernans. Ad hæc repugnatio, qu quam quod contra rationem est, et nihil aliud ef ut in vanum torqueamur, in dolores etiam et mo dere facit.

CXXXVII.

Mens sua sorte contenta, sicut via brevis et d gratiam habet magnam, laborem vero exiguum.

CXXXVIII.

Obvalla te ipsum animo sua sorte contento; hu difficilis est expugnatu.

CXXXIX. (*Anton.* I, 21, p 26.)

ν τῆς ἀληθείας τιμιώτερον ἔστω. Μηδὲ φιλίας
ἐκτὸς παθῶν διακειμένη, οἷς τὸ δίκαιον καὶ συγ-
χεῖ καὶ σκοτίζεται.

CXXXIX.

Nihil veritate pretiosius esto. Ne amicitiæ quidem delectus affectibus vacat, qui, quod justum est, turbant et obumbrant.

CXL. (*Ibid.*)

ἄνατον χρῆμα ἡ ἀλήθεια καὶ ἀΐδιον, παρέχει δὲ
κάλλος χρόνῳ μαραινόμενον, οὔτε παῤῥησίαν
τὴν ὑπὸ δίκης· ἀλλὰ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα,
ουσα ἀπ' αὐτῶν τὰ ἄδικα καὶ ἀπελέγχουσα.

CXL.

Immortalis et æterna res est veritas : non dat enim nobis pulcritudinem paulatim tabescentem, neque dicendi fiduciam e justitia prodeuntem aufert : sed, quæ justa et legitima sunt, *exhibet*, discernens ab eis injusta et redarguens.

CXLI. (*Ib.* II, 79, p. 145.)

ὔτε μάχαιραν ἀμβλείαν, οὔτε παῤῥησίαν ἄτα-
ειν δεῖ.

CXLI.

Neque gladio obtuso, neque immoderata libertate uti decet.

CXLII. (*Maxim.* XLVII, p. 201.)

ῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις δέδωκε, δύο
· ἵνα διπλασίονα ὧν λέγομεν παρ' ἑτέρων ἀκούω-

CXLII.

Linguam unam hominibus natura dedit, et aures duas, ut duplum eorum quæ dicimus, ab aliis audiamus.

CXLIII. (*Anton.* I, 40, p. 46.)

Οὐδὲν ὄντως ἡδὺ ἢ ἀηδὲς τῇ φύσει ὑφέστηκεν·
δὲ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.

CXLIII.

Nihil revera dulce aut injucundum natura : sed omnia consuetudine fiunt talia.

CXLIV. (*Ibid.*)

ίον αἱροῦ τὸν ἄριστον· τοῦτον γὰρ ἡδὺν ἡ συνή-
κήσει.

CXLIV.

Vitam elige optimam : hanc enim jucundam consuetudo efficiet.

CXLV. (*Anton.* II, 9, p. 91.)

ς υἱούς σου σπούδαζε πεπαιδευμένους μᾶλλον,
σίους, καταλιπεῖν· κρείττους γάρ εἰσιν αἱ τῶν
ευμένων ἐλπίδες, ἢ ὁ τῶν ἀμαθῶν πλοῦτος.

CXLV.

Cura, ut filios tuos eruditos magis, quam opulentos, relinquas : præstant enim eruditorum exspectationes, quam opes indoctorum.

CXLVI. (*Ibid.*)

ἀτηρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί.

CXLVI.

Filia, aliena quædam possessio est patri.

CXLVII. (*Maxim.* XXXIII, p. 188.)

Ο αὐτὸς τοῖς παισὶ συνεβούλευσεν αἰδῶ μᾶλλον
πεῖν ἢ χρυσόν.

CXLVII.

Idem liberis pudorem magis quam aurum relinquendum esse consulebat.

CXLVIII. (*Ibid.*)

Ἰατρὸς ὕβρις, ἡδὺ φάρμακον· πλέον γὰρ ἔχει τὸ
ὴν τοῦ δάκνοντος.

CXLVIII.

Patris convitium, suave est remedium : plus enim juvat quam mordet.

CL. (*Ib.* XVII. p. 183.)

ῆς παιδείας, ὥσπερ χρυσοῦ, τὸ καλὸν ἐν παντὶ
ίμιον.

CL.

Eruditionis, sicut auri, magna in omni loco æstimatio.

CLI. (*Ibid.*)

ὸφίαν ὁ ἀσκῶν, ἐπιστήμην τὴν περὶ θεοῦ ἀσκεῖ.

CLI.

Sapientiam exercens, scientiam de rebus divinis exercet

CLII. (*Ibid.*)

Οὐδὲν ἐν ζῴοις κάλλιστόν ἐστιν, ὡς ἄνθρωπος παι-
εκοσμημένος.

CLII.

Nullum est animal homine ornato eruditione pulcrius.

CLIII. (*Ib.* VI, p. 172.)

ύγειν δεῖ κακῶν φιλίαν καὶ ἀγαθῶν ἔχθραν.

CLIII.

Malorum amicitia et bonorum inimicitia fugienda.

CLIV. (*Anton.* I, 24, p. 29.)

†Ἡ τῶν περιστάσεων ἀνάγκη, τοὺς μὲν φίλους δοκιμάζει, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐλέγχει.

CLV. (*Ibid.*)

†Παρόντας μὲν τοὺς φίλους δεῖ εὐποιεῖν, ἀπόντας δὲ εὐλογεῖν.

CLVI. (*Ibid.*)

†Ὑπ' οὐδενὸς φιλεῖσθαι δοκείτω τις μηδένα φιλῶν.

CLVII. (*Ibid.*)

†Καὶ ἰατρὸν καὶ φίλον, οὐ τὸν ἡδίω, ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώτατον ἐκλέγεσθαι χρή.

CLVIII. (*Maxim.* XXVIII, p. 191.)

†Εἰ βούλει ἄλυπον βίον ζῆν, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ὡς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου.

CLIX. (*Ibid.*)

Ἄλυπος ἴσθι, μὴ τὴν ἀπάθειαν, ὡς τὰ ἄλογα τῶν ζώων· μηδὲ τὴν ἀλογίαν, ὡς οἱ ἄφρονες· ἀλλ', ὡς ἐνάρετος, τὸν λόγον τῆς λύπης ἔχων παραμύθιον.

CLX. (*Ibid.*)

Ὅσοι τινὲς πρὸς τὰς συμφορὰς γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι τῶν πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν.

CLXVII. (*Ib.* XVIII, p. 184.)

† Τῆς εὐτυχίας, ὥσπερ ὀπώρας, παρούσης ἀπολαύειν δεῖ.

CLXVIII. (*Ibid.*)

† Ἀλόγιστός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς συμβαίνουσι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἀχθόμενος.

CLXIX. (*Stob. Ecl. eth. vol.* 2, p. 356.)

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεός, τὰ δ' οὔκ. Ἐφ' ἡμῖν μέν, τὸ κάλλιστον καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. Τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐστάθεια· τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. Τὰ δ' ἄλλα πάντα οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐποιήσατο. Οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς συμψήφους χρὴ τῷ θεῷ γενέσθαι, καὶ ταύτῃ διελόντας τὰ πράγματα, τῶν μὲν ἐφ' ἡμῖν πάντα τρόπον ἀντιποιεῖσθαι, τὰ δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐπιτρέψαι τῷ κόσμῳ, καὶ, εἴτε τῶν παίδων δέοιτο, εἴτε τῆς πατρίδος, εἴτε τοῦ σώματος, εἴτε ὁτουοῦν, ἀσμένους παραχωρεῖν.

CLXX. (*Anton.* I, 40.)

Ἐπίκτητος, νεανίσκου τινὸς ἐν θεάτρῳ ἐναβρυνομένου, καὶ λέγοντος, ὅτι σοφός εἰμι, πολλοῖς γὰρ ὡμίλησα σοφοῖς, εἶπε· Κἀγὼ πολλοῖς πλουσίοις, ἀλλὰ πλούσιος οὐκ εἰμί.

CLIV.

Temporum necessitates amicos probant, et ini guunt. [*Conf. Boissonad. ad Anecdot. I, p.* 1:

CLV.

Præsentibus amicis benefaciendum, de absent loquendum.

CLVI.

A nemine amari se cogitet, qui neminem amat.

CLVII.

Et medicus et amicus non jucundior, sed u eligendus.

CLVIII.

Si vis in vita vacare tristitia, quæ futura sunt ma, veluti jam accidissent.

CLIX.

Fac tristitia vaces; non ita, ut indolentiam, q dum bruta animantia; nec incogitantiam, quem insipientes; sed ut rationem, tanquam virtut tristitiæ remedium habeas.

CLX.

Qui calamitatibus animo quidem minime con re ipsa vero maxime resistunt, ii et civitatum et p sunt fortissimi.

CLXVII.

Prosperitate, quemadmodum fructibus autu adest, frui oportet.

CLXVIII.

Ratione caret, qui quæ naturali necessitate ac dignanter ferre solet.

CLXIX.

Rerum alias in nostra potestate posuit deus posuit. In nostra quidem potestate posuit præstantissimum est gravissimumque, quoque i est, usum visorum : siquidem is recte institute est, beatitudo, tranquillitas animi et stabilitas justitia, et lex, et temperantia, et quælibet vir qua vero omnia in nostra potestate non posuit. nos deo suffragari decet, et ista rerum divisio eas quidem, quæ sunt in potestate nostra, o appetere, quæ vero non sunt, eas permittere ac, sive liberos postulet, sive patriam, sive c quid aliud, iubentes concedere.

CLXX.

Epictetus, quum juvenis quidam in theatro gl sapientem se prædicaret, ut qui multis sapientib satus esset, respondit : Et ego multis divitibus c non tamen dives sum.

CLXXI. (*Anton.* I, 40.)

ἔφη· Οὐ καλὸν, πεπαιδευμένον ἐν ἀπαιδεύ-
:σθαι, ὥσπερ οὐδὲ νήφοντα μεθύουσιν.

:LXXII. (*Maxim.* XIV, p. 179.)

τος ἐρωτηθεὶς, Τίς ἐν ἀνθρώποις πλούσιος;
ὑτάρκης.

CLXXIII. (*Ibid.*)

ης Σωκράτει τῷ ἀνδρὶ ἐπιτιμώσης, διότι
κευάζετο ὑποδέξασθαι φίλους, εἶπεν· Εἰ μὲν
σιν, οὐδὲν ἐκείνοις μελήσει· εἰ δὲ ἀλλότριοι,
ὑτῶν οὐδὲν μελήσει.

LXXIV. (*Stob. Flor.* XCVII, 28.)

δὴ Σωκράτης, Ἀρχελάου μεταπεμπομένου
ποιήσοντος πλούσιον, ἐκέλευσεν ἀπαγγεῖλαι
: Ἀθήνησι τέσσαρές εἰσι χοίνικες τῶν ἀλφί-
ῶνιοι, καὶ κρῆναι ὕδατος ῥέουσιν. Εἰ γάρ
νὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἱκανὸς,
ἐκεῖνα ἐμοί. Ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὐκ εὐφωνό-
ῥδιον ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπε-
τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην καὶ πτωχόν; Εἶτα
λου ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν
ν ἐκ τοῦ δαιμονίου πρόσωπον ὑποκρίνασθαι
έ γε τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς
ὲν μεῖον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ οὖλῃ χλαίνῃ τῇ

CLXXV. (*Ib.* LXXX, 14.)

μέλει, φησὶ, πότερον ἐξ ἀτόμων, ἢ ἐξ ὁμοιο-
ἐκ πυρὸς καὶ γῆς συνέστηκε τὰ ὄντα; οὐ γὰρ
ῖν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ τὰ
ὀρέξεων καὶ ἐκκλίσεων, καὶ ἔτι ὁρμῶν καὶ
αὶ τούτοις ὥσπερ κανόσι χρώμενον, διοικεῖν
ν· τὰ δ' ὑπὲρ ἡμᾶς ταῦτα χαίρειν ἐᾷν; ἅτινα
ἀκατάληπτά ἐστιν ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ· εἰ δὲ
λιστα θείη τις εἶναι καταληπτὰ, ἀλλ' οὖν τί
ταληφθέντων; οὐχὶ δὲ διακενῆς πράγματα
ον τοὺς ταῦτα ὡς ἀναγκαῖα τῷ τοῦ φιλοσό-
προσνέμοντας; Μή τι οὖν καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς
ια παρέλκον ἐστὶ, τὸ Γνῶθι σαυτόν; Τοῦτο δὲ
ησί. Τίς οὖν ἡ δύναμις αὐτοῦ; Εἰ χορευτῇ
γελλε τὸ γνῶναι ἑαυτὸν, οὐκ ἂν ἐν τῇ προσ-
πεῖχε τῷ ἐπιστραφῆναι;

:LXXVI. (*Marc. Antonin.* IV, 41.)

ιον εἶ, βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

CLXXVII. (*Ib.* XI, 37.)

δὲ ἔφη [ὁ Ἐπίκτητος] περὶ τὸ συγκατατίθε-
ν, καὶ ἐν τῷ περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσε-
ιάσσειν, ἵνα μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα κοινωνικαὶ,
ξίαν· καὶ ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι,
δὲ πρὸς μηδὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

CLXXI.

Idem dixit : Non debere doctum inter indoctos loqui, ut neque sobrium inter ebrios.

CLXXII.

Epictetus interrogatus, Quisnam hominum dives esset, respondit : Qui paucis contentus est.

CLXXIII.

Xanthippe Socratem maritum suum increpante, quod tenuiter se ad amicos recipiendos præpararet, dixit : Si nostri fuerint, non curabunt : sin alieni, nos de ipsis non erimus solliciti.

CLXXIV.

Socrates, ab Achelao invitatus, ut qui ipsum ditare vellet, ei renunciari jussit, Athenis cœnices quatuor farinæ obolo venire, et fontes aquam fundere. Nam si res meæ, inquiebat, mihi non sufficiunt, at ego illis sufficio, et sic etiam ipsæ mihi. Aut nonne vides, Polum histrionem personam regis Œdipi nihilo concinniore suavioreque voce egisse quam ejusdem Œdipi in Colono exsulis et mendici? Ergone deterior Polo erit vir ingenuus, ut non quamcumque a deo sibi impositam personam recte agere sciat? neque Ulyssem imitabitur, qui laceris etiam pannis indutus, non minus decoræ gravitatis præ se ferebat, quam villosam illam purpureamque lænam gestans? [*Plutarcho tribuit Wyttenb.*]

CLXXV

Quid ad me, inquit, attinet, an ex atomis, aut homœomeriis, aut ex igne et aqua res omnes consistant? nonne sufficit, boni malique essentiam cognoscere, et modum appetitionum et declinationum, et agendi vel non agendi consiliorum; et hisce tanquam regulis utentem, instituere vitæ actionem; ista vero, quæ sunt supra nos, missa facere? quæ quidem fortasse complecti non valet mens humana; at si cui vel maxime comprehendi posse videantur, quidnam juvabunt comprehensa? Annon vero frustra laborare dicendum est eos, qui hæc tamquam necessaria ad philosophi rationem pertinere existimant? Num igitur etiam Delphicum præceptum superfluum est, quod se ipsum nosse jubet? Nequaquam id quidem, inquit. Quænam igitur illius vis est? Si choream agenti præciperet aliquis, sese cognoscere; nonne continuo animum adhibiturus, seque ipsum intuiturus esset?

CLXXVI.

Animula es, cadaver gestans; aiebat Epictetus.

CLXXVII.

Artem assensum præbendi (*s.* approbandi) inveniendam idem monebat : et in loco de Impetu cautionem servandam, ut sit cum exceptione, ut sit sociabilis, ut rei cujusque dignitatem sequatur : et appetentia quidem abstinendum prorsus; aversatione vero adversus nihil eorum utendum esse, quæ non sint in nostra potestate.

CLXXVIII. (*Marc. Antonin.* XI, 38.)

Οὐ περὶ τοῦ τυχόντος οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών, ἀλλὰ περὶ τοῦ μαίνεσθαι, ἢ μή.

CLXXIX.

Aul. Gellius, Noct. Attic. lib. XVII, cap. 19 : *Favorinum ego audivi dicere*, Epictetum *philosophum dixisse*, plerosque istos, qui philosophari videntur, philosophos esse hujusmodi, ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν. *Id significat*, factis procul, verbis tenus. *Jam illud est vehementius, quod* Arrianus, *solitum eum dictitare, in libris, quos* de Dissertationibus ejus *composuit, scriptum reliquit. Nam*, Quum, *inquit*, animadverterat hominem pudore amisso, importuna industria, corruptis moribus, audacem, confidentem lingua, ceteraque omnia præter animum procurantem; istiusmodi, *inquit*, hominem quum viderat studia quoque et disciplinas philosophiæ contrectare, et physica adire, et meditari dialectica, multaque id genus theoremata suspicari sciscitarique; inclamabat deûm atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat : Ἄνθρωπε, ποῦ βάλλεις; Σκέψαι, εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον. Ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο· ἢν σαπῇ, ἢ οὖρον ἢ ὄξος γένοιτ' ἄν, ἤ τι τούτων χεῖρον. *Nihil profecto his verbis gravius, nihil verius : quibus declarabat maximus Philosophorum*, literas, atque doctrinas philosophiæ, quum in hominem falsum atque degenerem, tanquam in vas spurcum atque pollutum, influxissent, verti, mutari: corrumpi, et (*quod ipse* κυνικώτερον) urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. *Præterea idem ille* Epictetus, *quod ex eodem Favorino audivimus, solitus dicere est*, duo esse vitia multo omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam, et incontinentiam; quum aut injurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus, neque ferimus; aut, a quibus rebus voluptatibusque nos tenere debemus, non tenemus. Itaque, *inquit*, si quis hæc duo verba cordi habeat, eaque sibi imperanda atque observanda curet; is erit pleraque impeccabilis, vitamque vivet tranquillissimam. *Verba duo hæc dicebat*, Ἀνέχου, καὶ Ἀπέχου.

CLXXX.

Aul. Gellius, Noct. Attic. lib. XIX, cap. 1 : *Philosophus in disciplina Stoica celebratus ... ex sarcinula sua*

CLXXVIII.

Non est itaque, inquit, de re vulgari certan eo, utrum insaniamus, nec ne.

librum *protulit* Epicteti philosophi quintum *quas*, ab Arriano digestas, *congruere scriptis Chrysippi non dubium est. In eo libro, gra oratione, scriptum ad hanc sententiam legi* animi, *quas* φαντασίας *philosophi appella* mens hominis prima statim specie accidentis ad pellitur, non voluntatis sunt, neque arbitraria; dam sua inferunt se hominibus noscitanda. Prol tem, *quas* συγκαταθέσεις *vocant*, quibus eade scuntur ac dijudicantur, voluntariæ sunt, fiu num arbitratu. Propterea, quum sonus aliquis f aut cœlo, aut ex ruina, aut repentinus nesc nuntius, vel quid aliud ejusmodi factum; sapie animum paulisper moveri et contrahi et pallesce est; non opinione alicujus mali præcepta, sed motibus rapidis et inconsultis officium mentis a prævertentibus. *Mox tamen ille sapiens ibid* τὰς τοιαύτας φαντασίας, *id est*, visa istæc an rifica, non approbat; *hoc est*, οὐ συγκατατίθεται ἐπιδοξάζει, sed abjicit, respuitque; nec ei met in his quidquam videtur. Atque hoc inte sapientisque animum differre dicunt, quod ins lia esse primo animi sui pulsu visa sunt sæv talia esse vero putat; et eadem incepta, tanqu tuenda sint, sua quoque assensione approbat; δοξάζει (*hoc enim verbo Stoici, quum super t runt, utuntur*): sapiens autem, quum brevite colore atque vultu motus est, οὐ συγκατατίθεται vigoremque sententiæ suæ retinet, quam d visis semper habuit, ut de minime metuendis falsa et formidine inani territantibus. *Hæc Epi losophum ex decretis Stoicorum sensisse, at in eo, quo dixi, libro legimus.*

CLXXX .

Arnobius adversus Gentes, in fine libri secun animarum agitur salute ac de respectu nost sine ratione faciendum est, ut Epictetum dixi Arrianus.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

Ἀρριανὸς Λουκίῳ Γελλίῳ εὖ πράττειν.

συνέγραψα ἐγὼ τοὺς Ἐπικτήτου λόγους οὔ-
ἴν τις συγγράψειε τὰ τοιαῦτα· οὔτε ἐξήνεγκα
ους αὐτὸς, ὅς γε οὐδὲ συγγράψαι φημί. (2)
κουσον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπει-
ῖς ὀνόμασιν ὡς οἷόν τε ἦν γραψάμενος, ὑπο-
ς ὕστερον ἐμαυτῷ διαφυλάξαι τῆς ἐκείνου
παῤῥησίας. (3) Ἔστι δὴ τοιαῦτα, ὥσπερ
ε ἄν τις αὐτόθεν ὁρμηθεὶς εἴποι πρὸς ἕτερον,
ὲν ἐπὶ τῷ ὕστερον ἐντυγχάνειν τινὰς αὐτοῖς
(4) Τοιαῦτα δ' ὄντα, οὐκ οἶδα ὅπως, οὔτε
ῦ, οὔτε εἰδότος, ἐξέπεσεν εἰς ἀνθρώπους.
κί γε οὐ πολὺς λόγος, εἰ οὐχ ἱκανὸς φανοῦ-
φειν· Ἐπικτήτῳ δὲ οὐδ' ὀλίγος, εἰ κατα-
ς αὐτοῦ τῶν λόγων· ἐπεὶ καὶ λέγων αὐτὸς
ου δῆλος ἦν ἐφιέμενος, ὅτι μὴ κινῆσαι τὰς
ἀκουόντων πρὸς τὰ βέλτιστα. (6) Εἰ μὲν
αὐτὸ διαπράττοιντο οἱ λόγοι οὗτοι, ἔχοιεν
ἅπερ χρὴ ἔχειν τοὺς τῶν φιλοσόφων λόγους·
, ἀλλ' ἐκεῖνο ἴστωσαν οἱ ἐντυγχάνοντες, ὅτι,
ἔλεγεν αὐτοὺς, ἀνάγκη ἦν τοῦτο πάσχειν
ενον αὐτοῦ, ὅπερ ἐκεῖνος αὐτὸν παθεῖν ἠβού-
Ἃ δ' οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐφ' αὑτῶν τοῦτο οὐ δια-
, τυχὸν μὲν ἐγὼ αἴτιος, τυχὸν δὲ καὶ ἀνάγκη
Ἔῤῥωσο.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

Ἄλλων δυνάμεων οὐδεμίαν εὑρήσετε αὐτὴν
ητικήν· οὐ τοίνυν οὐδὲ δοκιμαστικήν, ἢ
τικήν. (2) Ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος
ὁ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ
Ἡ μουσική; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὸ μέ-
ῦν αὐτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; οὐδαμῶς. (3)
μέν τι γράφειν τῷ ἑταίρῳ δέῃ, τούτῳ τί γρα-
ραμματικὴ ἐρεῖ· πότερον δὲ γραπτέον τῷ
ὁ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. Καὶ
λῶν ὡσαύτως ἡ μουσική· πότερον δ' ᾀστέον
αριστέον, ἢ οὔτε ᾀστέον, οὔτε κιθαριστέον,
(4) Τίς οὖν ἐρεῖ; Ἡ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα,
πάντα. Αὕτη δ' ἔστι τίς; Ἡ δύναμις ἡ

EPICTETI

DISSERTATIONES

AB ARRIANO DIGESTÆ.

Arrianus L. Gellio S. D.

1. Neque conscripsi ego Epicteti sermones hosce sic, quemadmodum conscribere talia aliquis posset; neque in publicum ipse eos edidi, qui quidem nec a me conscriptos esse ultro profiteor. (2) Sed quæ illum audivi disserentem, ea ipsa conatus sum, verbis eisdem, quoad potui, scripto consignata, monumenta in futurum tempus mihi conservare ingenii illius viri et in dicendo libertatis. (3) Sunt igitur, ut consentaneum est, hæc talia, qualia aliquis ex tempore orsus loquatur cum altero; non qualia conscripserit, ut postea ab aliis legerentur. (4) Quæ cum sint talia, nescio quo pacto, me nec volente, nec sciente, in manus hominum exierunt. (5) Sed mea quidem haud multum refert, si parum idoneus ad scribendum videar : Epicteti autem nihil quidquam interest, si quis orationem ejus contemserit, quando quidem et ipse, cum illos sermones institueret, manifeste nihil aliud spectabat, nisi ut animos audientium ad optima quæque incitaret. (6) Quodsi igitur id ipsum modo consecuti hi sermones fuerint, habebunt, arbitror, quod philosophorum sermones habere debent : (7)sin minus, at illud sciant lectores, quum eos ipse dissereret, necesse fuisse sic affici ejus auditorem, ut ipse eum affici volebat. (8) Nunc si sermones ipsi per se eam vim non sunt habituri, fortasse ego in culpa fuero; fortasse vero etiam necesse est rem ita se habere. Vale.

LIBER PRIMUS.

CAP. 1.

De his quæ in nostra sunt potestate, quæque non sunt.

1. Aliarum facultatum nullam invenietis, quæ ipsa sese contempletur; proinde neque quæ sese aut approbet aut improbet. (2) Grammatica quo tandem usque habet facultatem contemplatricem? Ad pernoscendas literas. Quid musica, quo illa usque? Ad modos dignoscendos. Num igitur earum aliqua se ipsa contemplatur? Nequaquam. (3) Verum, ubi amico forte aliquid scribendum est, quibus verbis sit utendum, grammatica dicet; utrum vero sit amico scribendum, necne, grammatica non dicet. Et de modis musicis similiter musica; sed, canendumne nunc sit, citharaque sonandum, an nec canendum nec cithara sonandum, non dicet. (4) Quæ igitur facultas id dicet? Quæ et se ipsam et cetera omnia contemplatur. Ea vero quænam

λογική· μόνη γὰρ αὕτη καὶ αὐτὴν κατανοήσουσα παρείληπται, τίς τί ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία οὖσα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. (5) Τί γάρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅτι χρυσίον καλόν ἐστιν; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. Δῆλον ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. (6) Τί ἄλλο τὸ μουσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις διακρῖνον, δοκιμάζον τὰς χρήσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; οὐδὲν ἄλλο.

7. Ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν, τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς φαντασίαις· τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. (8) Ἆρά γε, ὅτι οὐκ ἤθελον; Ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι, εἰ ἠδύναντο, κἀκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν· ἀλλὰ πάντως οὐκ ἠδύναντο. (9) Ἐπὶ γῆς γὰρ ὄντας, καὶ σώματι συνδεδεμένους τοιούτῳ καὶ κοινωνοῖς τοιούτοις, πῶς οἷόν τ' ἦν εἰς ταῦτα ὑπὸ τῶν ἐκτὸς μὴ ἐμποδίζεσθαι;

10. Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, εἰ οἷόν τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἄν σου καὶ τὸ κτησείδιον ἐποίησα ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. (11) Νῦν δὲ μή σε λανθανέτω, τοῦτο οὐκ ἔστι σὸν, ἀλλὰ πηλὸς κομψῶς πεφυραμένος. (12) Ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐκ ἠδυνάμην, ἔδωκά σοι μέρος τι ἡμέτερον, τὴν δύναμιν ταύτην, τὴν ὁρμητικήν τε καὶ ἀφορμητικὴν, καὶ ὀρεκτικήν τε καὶ ἐκκλιτικὴν, καὶ ἁπλῶς τὴν χρηστικὴν ταῖς φαντασίαις· ἧς ἐπιμελούμενος καὶ ἐν ᾗ τὰ σαυτοῦ τιθέμενος, οὐδέποτε κωλυθήσῃ, οὐδέποτ' ἐμποδισθήσῃ, οὐ στενάξεις, οὐ μέμψῃ, οὐ κολακεύσεις οὐδένα.

13. Τί οὖν; μή τι μικρά σοι φαίνεται ταῦτα; μὴ γένοιτο. Ἀρκοῦ οὖν αὐτοῖς, εὔχου δὲ τοῖς θεοῖς. (14) Νῦν δ' ἑνὸς δυνάμενοι ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἑνὶ προσηρτηκέναι ἑαυτοὺς, μᾶλλον θέλομεν πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι καὶ πολλοῖς προσδεδέσθαι, καὶ τῷ σώματι, καὶ τῇ κτήσει, καὶ ἀδελφῷ, καὶ φίλῳ, καὶ τέκνῳ, καὶ δούλῳ. (15) Ὅτε οὖν πολλοῖς προσδεδεμένοι, βαρούμεθα ὑπ' αὐτῶν καὶ καθελκόμεθα. (16) Διὰ τοῦτο, ἂν ἅπλοια ᾖ, καθήμεθα σπώμενοι καὶ παρακύπτομεν συνεχῶς, τίς ἄνεμος πνεῖ; βορέας. Τί ἡμῖν καὶ αὐτῷ; πότε ὁ ζέφυρος πνεύσει; Ὅταν αὐτῷ δόξῃ, ὦ βέλτιστε, ἢ τῷ Αἰόλῳ; σὲ γὰρ οὐκ ἐποίησεν ὁ θεὸς ταμίαν τῶν ἀνέμων, ἀλλὰ τὸν Αἴολον. Τί οὖν; (17) Δεῖ τὰ ἐφ' ἡμῖν βέλτιστα κατασκευάζειν· τοῖς δ' ἄλλοις χρῆσθαι, ὡς πέφυκε. Πῶς οὖν πέφυκεν; Ὡς ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ.

18. Ἐμὲ οὖν νῦν τραχηλοκοπεῖσθαι μόνον; Τί οὖν; ἤθελες πάντας τραχηλοκοπηθῆναι, ἵνα σὺ παραμυθίαν ἔχῃς; (19) Οὐ θέλεις οὕτως ἐκτεῖναι τὸν τράχηλον, ὡς Λατέρανος [τις] ἐν τῇ Ῥώμῃ, κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι; ἐκτείνας γὰρ τὸν τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγου συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. (20) Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ.

21. Τί οὖν δεῖ πρόχειρον ἔχειν ἐν τοῖς τοιούτοις; Τί

est? Rationis facultas. Hæc enim una homini data est, et se ipsam perspiciat, quænam sit, quid valeat, pretii munus nobis data sit; et perspiciat ceteras cultates. (5) Nam quid est aliud quod nobis dicat, tem rem esse aurum? ipsum enim aurum non dicit. liquet eam esse facultatem, quæ visis utatur. (6) aliud est, quod musicam, grammaticam, ceteras dijudicet, usus earum probet, et tempora ostendat nientia? Nihil aliud.

7. Igitur, prouti par erat, quod omnium est quod principatum tenet, id unum dii nostræ potestati, rectum nempe usum visorum; cetera cerunt. (8) Eamne ob causam, quia noluerunt? dem videtur, si potuissent, et illa nobis fuisse sed prorsus non potuerunt. (9) Nam qui fieri in terra degentes, et tali alligatos corpori et ciis, ab externis, quatenus ad hæc, non impediri

10. At quid ait Jupiter? O Epictete, si quo potuisset, et corpusculum tuum et possessiunculam effecissem et omni impedimento solutam. (11) non lateat, istud non esse tuum, sed lutum eleganter temperatum. (12) Quoniam vero hoc dedi equidem tibi quamdam nostri partem, facultat et agendi consilia capiendi et non agendi, appetend sandi : verbo ut dicam, facultatem visis utendi : excolueris et in ea tua omnia collocaris, numquam bere, numquam impedieris, non gemes, de nemi ris, adulaberis nemini.

13. Quid ergo? num parva hæc tibi videntur? tur his contentus esto; et venerare deos! (14) unius rei cum curam gerere possimus et uni malumus multarum rerum curam suscipere, multis et corpori, et possessioni, et fratri, et amico, et servo. (15) Itaque multarum rerum, utpote quibus sumus, onere premimur et deorsum trahimur. (16) ob causam, cum navigandi copia non datur, curis sedemus et sollicite identidem prospectamus, quis ventus? Boreas! — Quid rei nobis cum illo? quando rus adspirabit? — Cum ipsi visum fuerit, o bone, quippe non te deus dispensatorem ventorum fecit, lum. Quid ergo? (17) Ea, quæ nostra sunt in po oportet efficere ut sint quam optima; reliquis autem prout sese habent. Quomodo ergo sese habent? Ita voluit.

18. Mene igitur nunc solum capite truncari? — ergo? velisne simul omnes capite truncari, ut tu habeas? (19) Non vis sic cervicem porrigere, ut Lateranus, cum securi percuti a Nerone jubere enim, cum cervice porrecta percuteretur, et, ictu impacto, paulisper se contraxisset, iterum porrexi cem. (20) Idem vero etiam antea, cum eum Epaphroditus, Neronis libertus, ac de offensione percontaretur; Si quid voluero, inquit, domino tu

21. Quid igitur talibus in rebus in promtu est

ι, ἢ τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν· καὶ τί μοι ἔξεστι, κ οὐκ ἔξεστιν; (22) Ἀποθανεῖν με δεῖ· μή τι στένοντα; δαθῆναι· μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυ- ναι· μή τις οὖν κωλύει, γελῶντα καὶ εὐθυμοῦντα οῦντα; (23) Εἰπὲ τὰ ἀπόῤῥητα. Οὐ λέγω· ερ ἐπ' ἐμοί ἐστιν. Ἀλλὰ δήσω σε. Ἀν- τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις, τὴν ην δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. Εἰς φυ- ε βαλῶ. Τὸ σωμάτιον. (24) Ἀποκεφαλίσω ίτε οὖν σοι εἶπον, ὅτι μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ητός ἐστι; (25) Ταῦτα ἕδει μελετᾶν τοὺς φι- ντας, ταῦτα καθ' ἡμέραν γράφειν, ἐν τούτοις σθαι.

ρασέας εἰώθει λέγειν, Σήμερον ἀναιρεθῆναι λλον, ἢ αὔριον φυγαδευθῆναι. (27) Τί οὖν αὐτῷ εἶπεν; Εἰ μὲν ὡς βαρύτερον ἐκλέγῃ, τίς ἡ ῆς ἐκλογῆς; εἰ δ' ὡς κουφότερον, τίς σοι δέδω- δέλεις μελετᾶν ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ;

ὰ τοῦτο γὰρ Ἀγριππῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ ἐμπόδιος οὐ γίνομαι. Ἀπηγγέλθη αὐτῷ, ὅτι ι συγκλήτῳ. Ἀγαθῇ τύχῃ. (29) Ἀλλὰ ἦλθεν τη (ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολου- πλθωμεν καὶ γυμνασθῶμεν. (30) Γυμνασα- ει τις αὐτῷ ἐλθὼν, ὅτι Κατακέκρισαι. Φυγῇ, ἢ θανάτῳ; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ Εἰς Ἀρίκειαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν. ὔτ' ἔστι μεμελετηκέναι ἃ δεῖ μελετᾶν· ὄρεξιν, ἀκώλυτα, ἀπερίπτωτα παρεσκευακέναι. (32) ῖν με δεῖ. Εἰ ἤδη, ἀποθνήσκω· εἰ μετ' ὀλί- ἀριστῶ τῆς ὥρας ἐλθούσης, εἶτα τότε τεθνή- Πῶς; Ὡς προσήκει τὸν τὰ ἀλλότρια ἀποδι-

ΚΕΦ. Β'.

ῶς ἕν τις σώζοι τὸ κατὰ πρόσωπον ἐν παντί.

ῷ λογικῷ ζῴῳ μόνον ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον· ηγον, φορητόν. (2) Πληγαὶ οὐκ εἰσὶν ἀφόρητοι τῇ Τίνα τρόπον; Ὅρα πῶς Λακεδαιμόνιοι μαστι- , μαθόντες ὅτι εὔλογόν ἐστι. (3) Τὸ ἀπάγξασθαι ν ἀφόρητον. Ὅταν γοῦν πάθῃ τις ὅτι εὔλογον, ι ἀπήγξατο. (4) Ἁπλῶς, ἐὰν προσέχωμεν, ὑπ' οῦτας εὑρήσομεν τὸ ζῷον θλιβόμενον, ὡς ὑπὸ γου· καὶ πάλιν ἐπ' οὐδὲν οὕτως ἑλκόμενον, ὡς λογον.

λλῳ δ' ἄλλο προσπίπτει τὸ εὔλογον καὶ τὸ ἄλο- ἅπερ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἄλλῳ ἄλλο, καὶ ν καὶ ἀσύμφορον. (6) Διὰ τοῦτο μάλιστα παι- ίμεθα, ὥστε μαθεῖν τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου ν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις ἐφαρμόζειν συμφώνως ι.

ὶς δὲ τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου κρίσιν, οὐ εἰς τῶν ἐκτὸς ἀξίαις συγχρώμεθα, ἀλλὰ καὶ τῷ ι πρόσωπον ἑαυτοῦ ἕκαστος. (8) Τῷ μὲν γάρ

dum? Quid aliud vero, nisi, quid meum sit, quid non meum; quid mihi liceat, quid non liceat? — (22) Mori me oportet! numquid igitur etiam gementem? In vinculis esse! an etiam lamentantem? In exsilium abire! num quis ergo prohibet quominus cum risu, alacri et tranquillo proficiscar animo? — (23) « Dic arcana! » — Non dico; namque hoc penes me est. — « At vinculis te constringam. » — Quid ais, homo? mene? crus meum vincies; at animi mei propositum ne ipse quidem Jupiter vincere potest. — « In carcerem te conjiciam. » — Corpusculum quidem meum. — (24) « Detruncabo tibi caput. » — Ecquando igitur tibi dixi, meam solius cervicem præcidi non posse? (25) Hæc meditari philosophiæ studiosos oportebat, hæc in dies scribere, in his exerceri.

26. Thrasea dicere solebat, se hoc ipso die interfici malle, quam cras in exsilium relegari. (27) Quid igitur ei Rufus? Siquidem, inquit, ut gravius eligis illud, quænam hæc in delectu insipientia? sin ut levius, quis optandi tibi copiam dedit? Non tu id potius vis meditari, ut eo, quod tibi datum fuerit, contentus esse discas?

28. Itaque Agrippinus dicebat, Equidem mihi ipse nolo obstare. — Denunciatum est ei, judicium de ipso agi in senatu. Bene, inquit, vertat. (29) At quinta adest hora (ea autem exerceri consueverat, et dein frigida lavari) : abeamus igitur et exerceamur. (30) Cum se exercuisset, quidam adveniens, damnatum eum esse renunciat. Exsilio, inquit, an morte? Exsilio. De bonis quid? Ademta non sunt. Ariciam ergo profecti prandeamus.

31. Hoc est, jam pridem esse meditatum quæ meditari oportet : appetitionem scilicet aversationemque ita comparasse, ut nulli impedimento, nullis casibus sint obnoxiæ. — (32) Mihi est moriendum! si jam nunc, morior : sin paulo post, nunc, cum prandendi hora adest, prandeo; et tunc deinde moriar. Quonam modo? Ut eum decet, qui aliena reddit.

CAP. II.

Quo pacto cuique persona sua in rebus omnibus tuenda sit.

1. Animali ratione prædito solum intolerabile est, quidquid rationi repugnat : quod vero rationi consentaneum, id tolerabile. (2) Plagæ natura non sunt intolerabiles. Quo pacto? Vide ut Lacedæmonii flagris cædantur, cum id a ratione non esse alienum didicerint. (3) Suspendium non est intolerabile; nam, cum quis rationi id esse consentaneum persuasum habuerit, abit ac se suspendit. (4) Omnino, si animum advertamus, a nulla re ita premi hoc animal inveniemus, ut ab eo quod est contra rationem; atque iterum ad nullam rem adeo trahi, ut ad id quod rationi est consentaneum.

5. Verum alii aliud videtur rationi consentaneum, et non consentaneum; quemadmodum et bonum et malum aliud alii, utile item et inutile. (6) Hanc ob rem disciplina nobis inprimis opus est, ut anticipatam notionem ejus quod est rationi consentaneum, et quod ab ea alienum, singulis rebus discamus accommodare naturæ convenienter.

7. Ad dijudicandum autem id quod sit rationi consentaneum, aut contra, non modo exterarum rerum æstimationibus utimur; sed ea simul momenta adhibet quisque, quæ e sua cujusque persona ducuntur. (8) Nam apud alium

τινι εὔλογον τὸ ἀμίδα παρακρατεῖν, αὐτὸ μόνον βλέποντι, ὅτι, μὴ παρακρατήσας μέν, πληγὰς λήψεται καὶ τροφὰς οὐ λήψεται, παρακρατήσας δ' οὐ πείσεταί τι τραχὺ ἢ ἀνιαρόν· (9) ἄλλῳ δέ τινι οὐ μόνον τὸ αὐτὸν παρακρατῆσαι ἀφόρητον δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλου παρακρατοῦντος ἀνασχέσθαι. (10) Ἂν οὖν μου πυνθάνῃ, Παρακρατήσω τὴν ἀμίδα, ἢ μή; ἐρῶ σοι, ὅτι μείζονα ἀξίαν ἔχει τὸ λαβεῖν τροφὰς τοῦ μὴ λαβεῖν, καὶ μείζονα ἀπαξίαν τὸ δαρῆναι τοῦ μὴ δαρῆναι· ὥστ' εἰ τούτοις παραμετρεῖς τὰ σαυτοῦ, ἀπελθὼν παρακράτει. (11) Ἀλλ' οὐκ ἂν κατ' ἐμέ. Τοῦτο σὲ δεῖ συνεισφέρειν εἰς τὴν σκέψιν, οὐκ ἐμέ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ σαυτὸν εἰδὼς, πόσου ἄξιος εἶ σεαυτῷ, καὶ πόσου σεαυτὸν πιπράσκεις; ἄλλοι γὰρ ἄλλων πιπράσκουσι.

12. Διὰ τοῦτο Ἀγριππῖνος Φλώρῳ σκεπτομένῳ, εἰ καταβατέον αὐτῷ ἐστιν εἰς Νέρωνος θεωρίας, ὥστε καὶ αὐτόν τι λειτουργῆσαι, ἔφη, Κατάβηθι. (13) Πυθομένου δ' αὐτοῦ, Διὰ τί σὺ οὐ καταβαίνεις; ἔφη, Ὅτι ἐγὼ οὐδὲ βουλεύομαι. (14) Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγύς ἐστι τῶν ἐπιλελησμένων τοῦ ἰδίου προσώπου.

15. Τί γάρ μου πυνθάνῃ; θάνατος αἱρετώτερόν ἐστιν, ἢ ζωή; Λέγω, ζωή. Πόνος, ἢ ἡδονή; Λέγω, ἡδονή. (16) Ἀλλὰ, ἂν μὴ τραγῳδήσω, τραχηλοκοπηθήσομαι. Ἄπελθε τοίνυν, καὶ τραγῴδει· ἐγὼ δ' οὐ τραγῳδήσω. (17) Διὰ τί; Ὅτι σὺ σεαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος. Τί οὖν; Σὲ ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ᾖς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὥσπερ οὐδ' ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον· (18) ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο καὶ σκαλπνὸν καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τοῦ εὐπρεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά. Τί οὖν μοι λέγεις ὅτι Ἐξομοιώθητι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι;

19. Ταῦτα εἶδε καὶ Πρίσκος Ἑλουίδιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. Προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο· Ἐπὶ σοί ἐστι μὴ ἐᾶσαί με εἶναι συγκλητικόν· μέχρι δ' ἂν ὦ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. (20) Ἄγε, ἀλλ' εἰσελθὼν, φησί, σώπησον. Μή μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. Ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. Κἀμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. (21) Ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. Πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. Σόν ἐστιν, ἀποκτεῖναι· ἐμὸν, ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα· σὸν, φυγαδεῦσαι· ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. (22) Τί οὖν ὠφέλησε Πρίσκος, εἷς ὤν; Τί δ' ὠφελεῖ ἡ πορφύρα τὸ ἱμάτιον; τί γὰρ ἄλλο, ἢ διαπρέπει ἐν αὐτῷ ὡς πορφύρα, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ καλὸν παράδειγμα ἔκκειται; (23) Ἄλλος δ' ἂν, εἰπόντος αὐτῷ Καίσαρος ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, μὴ εἰσελθεῖν εἰς σύγκλητον, εἶπεν· Ἔχω σοι χάριν, ὅτι μου φείδῃ. (24) Τὸν τοιοῦτον οὐδ' ἂν ἐκώλυεν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ᾔδει ὅτι ἢ καθεδεῖται ὡς κεράμιον, ἢ λέγων, ἐρεῖ ἃ οἶδεν ὅτι ὁ Καῖσαρ θέλει, καὶ προσεπισωρεύσει ἔτι πλείονα.

quidem consentaneum fuerit rationi, matulam domina bere; id solum intuentem, se, nisi præbuerit, plagas pturum et cibo cariturum; sin præbuerit, nihil asperum molestum laturum: (9) at alii non modo præbere ma intolerabile videtur, verum etiam, ut ipsi alius pra pati. (10) Quare, si me rogas, matulam præbere de necne; dicam tibi, majoris esse pretii, victum ac quam non accipere; et majoris esse indignitatis, cædi, quam non cædi: proinde, si hisce unice res tu tiris, abi, præbe matulam. (11) At id te indigna ais. Hoc quidem tu in considerationem afferre de non ego. Tu enim is es, qui scias, quanti sis tibi quanti te vendas. Namque alii alio pretio se vend

12. Quocirca Agrippinus Floro consultanti, utr Neronis spectacula sibi esset descendendum, ita qu ut ipse etiam muneris aliquid obiret; Descende, inqu Illo autem sciscitante cur ipse non descenderet, resp Quoniam ego de hac re ne delibero quidem. (14) Qu semel ad hujusmodi considerationes et externarum æstimationem se demiserit, calculoque subduxerit, abest ab his qui suæ personæ obliti sunt.

15. Quid enim me rogas? mors, an vita, sit optab Dico, vitam. Dolor, an voluptas? Dico, voluptatem. « At, nisi tragœdias egero, capite plectar. » Abi e age tragœdias! at ego non agam. (17) Cur ita? Q unum quoddam e multis filum in tunica te esse Quid igitur? Tu cures oportet, quo pacto aliis hom fias similis; sicut et filum præ ceteris filis nihil cu bere postulat: (18) ego vero purpura esse volo, ea illud et splendidum, quod aliis in caussa est, ut spec pulcra videantur. Quid igitur mihi dicis ut vulg similis? qui possim adhuc esse purpura?

19. Hæc vidit et Priscus Helvidius; et, cum vi fecit. Nam cum ad eum Vespasianus misisset, ne in tum ingrederetur: « Te penes, inquit, est ne me rem esse sinas: quamdiu vero sum, ingredi me op (20) Age, inquit; at ingressus taceto. « Ne me rog tentiam; et tacebo. » At oportet me rogare. « Ei cere oportet, quod justum et rectum videatur ». (2 si dixeris, te interficiam. « Quando igitur tibi dixi m mortalem esse? Tu tuum facies; ego meum: tuum interficere; meum, sine metu occumbere: tuum, rel meum, sine mœrore exsulare. » — (22) Quid ergo p Priscus, cum unus esset? Quid prodest purpura mento? quidnam aliud, nisi ut in eo excellat tu purpura, et allis præclarum exstet exemplum? alius, tali rerum statu, cui Cæsar senatu interd responsurus erat, se gratiam ei habere, quod p (24) Talem ne prohibuisset quidem in senatum ven sciret eum vel ut fictile vas adsessurum, vel, si v cisset, ea dicturum, quæ Cæsari placitura nosset, e etiam in illius gratiam insuper cumulaturum.

[illegible]. Τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ἀθλητής τις, κινδυνεύων [illegible]νεῖν, εἰ μὴ ἀποκοπείη τὸ αἰδοῖον· ἐπελθόντος αὐτῷ [illegible] ἀδελφοῦ (ἦν δ' ἐκεῖνος φιλόσοφος) καὶ εἰπόντος, [illegible], ἀδελφέ, τί μέλλεις ποιεῖν; ἀποκόπτωμεν τοῦτο [illegible]φος, καὶ ἔτι εἰς γυμνάσιον ἀπερχώμεθα· οὐχ ὑπέ[illegible], ἀλλ' ἐγκαρτερήσας ἀπέθανε. (26) Πυθομένου [illegible]ος, πῶς τοῦτο ἐποίησεν; ὡς ἀθλητής, ἢ ὡς φιλό[illegible]; Ὡς ἀνήρ, ἔφη· ἀνὴρ δ' Ὀλύμπια κεκηρυγμένος [illegible]ρυγμένος, ἐν τοιαύτῃ τινὶ χώρᾳ ἀνεστραμμένος, [illegible] παρὰ τῷ Βάτωνι ἀλειφόμενος. (27) Ἄλλος δ' ἂν [illegible]ν τράχηλον ἀπετμήθη, εἰ ζῆν ἠδύνατο δίχα τοῦ [illegible]λου. (28) Τοιοῦτόν ἐστι τὸ κατὰ πρόσωπον· οὐ[illegible]ισχυρὸν παρὰ τοῖς εἰθισμένοις αὐτὸ συνεισφέρειν [illegible]τῶν ἐν ταῖς σκέψεσιν. — (29) Ἄγε οὖν, Ἐπί[illegible] διαξύρησαι. Ἂν ὦ φιλόσοφος, λέγω, οὐ διαξυ[illegible]. Ἀλλ' ἀφελῶ σου τὸν τράχηλον. Εἴ σοι [illegible], ἄφελε.

[illegible] Ἐπύθετό τις, πόθεν οὖν αἰσθησόμεθα τοῦ κατὰ [illegible]πον ἕκαστος; Πόθεν δ' ὁ ταῦρος, ἔφη, λέοντος [illegible]ντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, [illegible]προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης πάσης; ἢ [illegible] ὅτι εὐθὺς, ἅμα τῷ τὴν παρασκευὴν ἔχειν, ἀπαντᾷ [illegible]ναίσθησις αὐτῆς. (31) Καὶ ἡμῶν τοίνυν ὅστις [illegible] τοιαύτην παρασκευὴν, οὐκ ἀγνοήσει αὐτήν. (32) [illegible] δὲ ταῦρος οὐ γίνεται, οὐδὲ γενναῖος ἄνθρωπος· [illegible] δεῖ χειμασκῆσαι, παρασκευάσασθαι, καὶ μὴ [illegible]πηδᾷν ἐπὶ τὰ μηδὲν προσήκοντα.

[illegible] Μόνον σκέψαι, πόσου πωλεῖς τὴν σεαυτοῦ προ[illegible] ἄνθρωπε, εἰ μηδὲν ἄλλο, μὴ ὀλίγου αὐτὴν [illegible]ς. Τὸ δὲ μέγα καὶ ἐξαίρετον, ἄλλοις τάχα προσ[illegible] Σωκράτει καὶ τοῖς τοιούτοις. (34) Διὰ τί οὖν, εἰ [illegible]τοῦτοι πεφύκαμεν, οὐ πάνυ πολλοὶ γίνονται τοιοῦ[illegible]; Ἵπποι γὰρ ὠκεῖς ἅπαντες γίνονται; κύνες γὰρ [illegible]ποὶ πάντες; (35) Τί οὖν; ἐπειδὴ ἀφυής εἰμι, [illegible] τῆς ἐπιμελείας τούτου ἕνεκα; Μὴ γένοιτο. (36) [illegible]ρος κρείσσων Σωκράτους οὐκ ἔστιν· εἰ δὲ μὴ [illegible]ρων, τοῦτό μοι ἱκανόν ἐστιν. (37) Οὐδὲ γὰρ Μί[illegible]ομαι, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος· οὐδὲ [illegible]ος, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως· οὐδ' ἁπλῶς [illegible] τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν [illegible], ἀφιστάμεθα.

ΚΕΦ. Γ'.

[illegible] τις, ἀπὸ τοῦ τὸν θεὸν πατέρα εἶναι τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἐπέλθοι.

[illegible] Εἴ τις τῷ δόγματι τούτῳ συμπαθῆσαι κατ' ἀξίαν [illegible], ὅτι γεγόναμεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντες προηγου[illegible], καὶ ὁ θεὸς πατήρ ἐστι τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ [illegible]ῶν οἶμαι ὅτι οὐδὲν ἀγεννὲς οὐδὲ ταπεινὸν ἐνθυ[illegible]ται περὶ ἑαυτοῦ. (2) Ἀλλ' ἂν μὲν Καῖσαρ εἰσ[illegible]ηγαί σε, οὐδείς σου τὴν ὀφρὺν βαστάσει· ἂν δὲ [illegible] ὅτι τοῦ Διὸς υἱὸς εἶ, οὐκ ἐπαρθήσῃ; (3) Νῦν [illegible]ποιοῦμεν· ἀλλ', ἐπειδὴ δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει [illegible]γκατεμέμικται, τὸ σῶμα μὲν κοινὸν πρὸς τὰ

25. Hoc modo etiam athleta quidam, cum de vita periclitaretur, nisi abscinderetur ei pudendum : quem aggressus frater (erat autem ille philosophus) cum rogasset, Age, frater, quid facturus es? præcidamus hanc partem, atque iterum in gymnasium revertemur : negavit, constantique animo vitam finivit. (26) Cuidam vero quærenti (*ex Epicteto*), quomodo id ille fecisset : ut athleta, an ut philosophus? Ut vir, respondit; nempe ut vir in Olympiis proclamatus luctatusque, tali versatus in loco; non ut qui apud Batonem aliptam ungi sit solitus. (27) Alius vero vel cervicem sibi auferri passus esset, si absque cervice vivere potuisset. (28) Talis est personæ ratio; adeo magnam vim habens apud hos, qui eam ex sese simul (*cum rebus externis*) adhibere in deliberationibus consueverunt. — (29) « Age, Epictete, rade te! » Si philosophus sim, me rasurum negabo. « At cervicem auferam! » Si tibi id e re fuerit, auferas licet.

30. Percunctatus est quidam : Quomodo igitur intelligemus quisque personæ suæ dignitatem? Undenam taurus, inquit, leone irruente, solus sentit vim qua est a natura instructus, et se pro toto armento objectat? Nempe quoniam simul cum vi, quam ei natura ad id tribuit, statim etiam sensus illius in eo exsistit. (31) Igitur etiam nostrûm nemo, si est ita instructus, hæc a natura parata subsidia ignorabit. (32) At non derepente fit taurus, neque homo generosus : sed per hiemem intus exerceri oportet, et præparari; nec temere ad ea prosilire quæ nihil ad nos pertineant.

33. Tu modo illud velim consideres, quanti tuum institutum venditurus sis; mi homo, si nihil aliud, saltem ne parvi vendas. At magnum illud et eximium aliis fortasse convenerit, Socrati nempe et ejusmodi viris. (34) Qui fit igitur, si tales a natura comparati simus, ut tam pauci tales evadant? Anne vero equi omnes veloces fiunt? canes omnes ad indagandum sagaces? (35) Quid ergo? quoniam tardiore sum ingenio, eam ego ob caussam curam prorsus nullam adhibebo? Absit. (36) Epictetus non melior est Socrate : modo ne sit deterior; hoc mihi satis est. (37) Neque enim futurus sum Milo; et tamen corpus non negligo : neque Crœsus; et tamen rem non negligo familiarem : denique nullius rei curam ea caussa prorsus abjicimus, quod, quæ in eo genere summa sunt, consequi desperamus.

CAP. III.

Quo pacto quis, ex eo quod deus est pater hominum, ad reliqua progrediatur.

1. Si quis hoc decretum animo assentiente, prout decet, amplectatur, nos omnes a deo præcipua quadam conditione esse prognatos, deumque esse patrem et hominum et deorum, eum nihil aut abjectum aut humile de se ipso cogitaturum arbitror. (2) Atqui si Cæsar te adoptasset, nemo supercilium tuum ferret : quum vero te Jovis esse filium cognoris, non efferreris? (3) Nunc id non facimus : sed, cum hæc duo in ortu nostro permista sint, corpus commune cum ceteris animantibus, ratio et mens cum diis; alii

ζῷα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς· ἄλλοι μὲν ἐπὶ ταύτην ἀποκλίνουσι τὴν συγγένειαν τὴν ἀτυχῆ καὶ νεκράν· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ τὴν θείαν καὶ μακαρίαν. (4) Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνάγκη πάνθ' ὁντινοῦν οὕτως ἑκάστῳ χρῆσθαι, ὡς ἂν περὶ αὐτοῦ ὑπολάβῃ· ἐκεῖνοι μὲν οἱ ὀλίγοι, ὅσοι πρὸς πίστιν οἴονται γεγονέναι, καὶ πρὸς αἰδῶ, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς χρήσεως τῶν φαντασιῶν, οὐδὲν ταπεινὸν οὐδ' ἀγεννὲς ἐνθυμοῦνται περὶ αὑτῶν· οἱ δὲ πολλοί, τἀναντία. (5) Τί γὰρ εἰμί; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον. Καὶ, Τὰ δύστηνά μου σαρκίδια. (6) Τῷ μὲν ὄντι δύστηνα. Ἀλλὰ ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. Τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προστέτηκας;

7. Διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν οἱ μὲν, ἀποκλίναντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί· οἱ δὲ λέουσιν, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι· οἱ πλείους δ' ἡμῶν ἀλώπεκες, καὶ ὅσα ἐν ζῴοις ἀτυχήματα. (8) Τί γάρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; (9) Ὁρᾶτε οὖν καὶ προσέχετε, μή τι τούτων ἀποδῆτε τῶν ἀτυχημάτων.

ΚΕΦ. Δ'.

Περὶ Προκοπῆς.

1. Ὁ προκόπτων, μεμαθηκὼς παρὰ τῶν φιλοσόφων, ὅτι ἡ μὲν ὄρεξις ἀγαθῶν ἐστιν, ἡ δ' ἔκκλισις πρὸς κακά· μεμαθηκὼς δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἄλλως τὸ εὕρουν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐκκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι· τὴν μὲν ὄρεξιν ἦρκεν ἐξ αὐτοῦ εἰς ἅπαν, ἢ ὑπερτέθειται, τῇ ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα χρῆται τὰ προαιρετικά. (2) Τῶν γὰρ ἀπροαιρέτων ἄν τι ἐκκλίνῃ, οἶδεν ὅτι περιπεσεῖταί ποτέ τινι παρὰ τὴν ἔκκλισιν τὴν αὐτοῦ, καὶ δυστυχήσει. (3) Εἰ δ' ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπάθειαν, καὶ εὕροιαν, πάντως καὶ ἡ προκοπὴ ἡ πρὸς αὐτὴν, πρὸς ἕκαστον τούτων ἐστὶ προκοπή. (4) Ἀεὶ γὰρ πρὸς ὃ ἂν ἡ τελειότης τινὸς καθάπαξ ἄγῃ, πρὸς αὐτὸ ἡ προκοπὴ συνεγγισμός ἐστι.

5. Πῶς οὖν τὴν μὲν ἀρετὴν τοιοῦτόν τι ὁμολογοῦμεν, τὴν προκοπὴν δ' ἐν ἄλλοις ζητοῦμεν καὶ ἐπιδείκνυμεν; Τί ἔργον ἀρετῆς; εὕροια. (6) Τίς οὖν προκόπτει; ὁ πολλὰς Χρυσίππου συντάξεις ἀνεγνωκώς; (7) Μὴ γὰρ ἡ ἀρετὴ τοῦτ' ἐστὶ, Χρύσιππον νενοηκέναι; εἰ γὰρ τοῦτ' ἐστὶν, ὁμολογουμένως ἡ προκοπὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ πολλὰ τῶν Χρυσίππου νοεῖν. (8) Νῦν δ' ἄλλο μέν τι τὴν ἀρετὴν ἐπιφέρειν ὁμολογοῦμεν· ἄλλο δὲ * τὸν συνεγγισμὸν * τὴν προκοπὴν ἀποφαίνομεν. (9) Οὗτος, φησὶν, ἤδη καὶ δι' αὐτοῦ δύναται Χρύσιππον ἀναγινώσκειν. Εὖ, νὴ τοὺς θεοὺς, προκόπτεις, ἄνθρωπε. Ποίαν προκοπήν; (10) Τί δ' ἐμπαίζεις αὐτῷ; τί δ' ἀπάγεις αὐτὸν τῆς συναισθήσεως τῶν αὐτοῦ κακῶν; οὐ θέλεις δεῖξαι αὐτῷ τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, ἵνα μάθῃ ποῦ τὴν προκοπὴν ζητεῖ; (11) Ἐκεῖ ζήτησον αὐτὴν, ταλαίπωρε, ὅπου σοῦ τὸ ἔργον. Ποῦ δὲ σοῦ τὸ ἔργον;

quidem ad infelicem illam et emortuam se conv
gnationem, pauci vero quidam ad hanc divinam e
(4) Itaque, quandoquidem necesse est ut quisque
gulis ita utatur, prout de eis fuerit ipsius opinio;
qui ad fidem sese natos existimant, et ad ver
et ad tutum certumque visorum usum, nihil hu
ignobile de se ipsis cogitant; vulgus vero longe
(5) « Quid enim sum ego? misellus homo : » et,
rabilis mea caruncula! » — (6) Miserabilis quid
At tu hac caruncula etiam melius aliquid habes :
illo prorsus omisso, huic unice addictus adh

7. Propter hanc cognationem, cum ad eam de
alii lupis similes evadimus, perfidi et insidiosi
tes; alii autem leonibus, feri et immanes et im
plerique vero nostrûm vulpeculæ sumus, aut q
sunt in bestiarum genere perniciosæ flagitios
Quid enim est aliud maledicus et malignus h
vulpecula, aut aliquod aliud animal perniciosi
ctius? (9) Videte igitur et cavete, ne harum p
qua evadatis.

CAP. IV.

De profectu.

1. Qui proficit, is, a philosophis edoctus, ap
esse rerum bonarum, aversationem vero ad mala
edoctusque præterea, non aliter tranquillum e
batum animum homini contingere, quam si in
non frustra sit, et in ea, quæ aversetur, non inc
titionem prorsus e se exuit, aut in futurum tem
aversatione vero adversus ea solummodo utitur,
voluntate sunt posita. (2) Nam si quid eorum ave
sunt involuntaria; scit fore ut aliquando in eo
incidat quæ aversetur, atque inde miser evadat.
autem virtus profitetur se felicitatem animumq
tione vacuum et tranquillitatem præstare, utiq
sio ad virtutem est etiam ad hæc singula prog
Etenim, ad quod perfectio alicujus rei prorsus
ad id progressio (sive profectus) est appropinqu

5. Qui fit igitur, ut, cum tale aliquid virtut
teamur, profectum in aliis rebus et quæramus
mus? Quodnam virtutis opus? Tranquillitas
Quis igitur proficit? qui multa Chrysippi volum
rit? (7) Numquid vero hæc virtus est? Chrysi
ptum habere, Nam hæc si est virtus, in confe
aliud esse profectum, nisi multa Chrysippi per
Nunc vero aliud quiddam afferre virtutem confit
esse appropinquationem, nempe profectum, pro
(9) Iste, inquit, sua ipsius opera jam potest
legere. Multum profecisti, per deos, mi h
profectu? (10) Quid huic homini illudis? q
malorum suorum eum abducis? non vis potius
quod sit virtutis officium, ut discat ubinam pro
rat? (11) Illic, infelix, hunc quære, ubi tuu
Ubinam vero tuum est opus? In appetitione et

ει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος ᾖς καὶ ἀπε-
ς· ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτητος·
έσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος. (12) Πρῶ-
τν οἱ πρῶτοι τόποι, καὶ ἀναγκαιότατοι. Ἂν δὲ
ιαὶ πενθῶν ζητῇς ἀπερίπτωτος εἶναι, ἄρα πῶς
εις;

ὶ οὖν ἐνταῦθά μοι δεῖξόν σου τὴν προκοπήν.
ρ, εἰ ἀθλητῇ διελεγόμην, Δεῖξόν μοι τοὺς ὤμους·
γεν ἐκεῖνος, Ἴδε μου τοὺς ἁλτῆρας. Ὄψει σὺ
ἁλτῆρες· ἐγὼ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἁλτήρων ἰδεῖν
ι. (14) Λάβε τὴν περὶ Ὁρμῆς σύνταξιν, καὶ
ῶς αὐτὴν ἀνέγνωκα. Ἀνδράποδον, οὐ τοῦτο
λλὰ πῶς ὁρμᾷς καὶ ἀφορμᾷς, πῶς ὀρέγῃ καὶ
;, πῶς ἐπιβάλλεις καὶ προτίθεσαι καὶ παρα-
, πότερα συμφώνως τῇ φύσει, ἢ ἀσυμφώνως.
ιὲν γὰρ συμφώνως, τοῦτό μοι δείκνυε, καὶ ἐρῶ
ραχόπτεις· εἰ δ' ἀσυμφώνως, ἄπελθε, καὶ μὴ
ηγοῦ τὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ γράφε αὐτὸς τοιαῦ-
) Καὶ τί σοι ὄφελος; οὐκ οἶδας ὅτι ὅλον τὸ βι-
έντε δηναρίων ἐστίν; ὁ οὖν ἐξηγούμενος αὐτὸ
ι πλείονος ἄξιός ἐστιν ἢ πέντε δηναρίων; (17)
τε οὖν ἀλλαχοῦ τὸ ἔργον ζητεῖτε, ἀλλαχοῦ τὴν
ν.

ἰοῦ οὖν ἡ προκοπή; Εἴ τις ὑμῶν ἀποστὰς τῶν
πὶ τὴν προαίρεσιν ἐπέστραπται τὴν ἑαυτοῦ,
ξεργάζεσθαι καὶ ἐκπονεῖν, ὥστε σύμφωνον ἀπο-
τῇ φύσει, ὑψηλὴν, ἐλευθέραν, ἀκώλυτον, ἀνεμ-
, πιστὴν, αἰδήμονα· (19) μεμάθηκέ τε, ὅτι
ἐφ' αὐτῷ ποθῶν ἢ φεύγων, οὔτε πιστὸς εἶναι
, οὔτ' ἐλεύθερος, ἀλλ' ἀνάγκη μεταπίπτειν καὶ
πίζεσθαι ἅμα ἐκείνοις καὶ αὐτὸν, ἀνάγκη δὲ καὶ
χέναι ἄλλοις ἑαυτὸν, τοῖς ἐκεῖνα περιποιεῖν ἢ
δυναμένοις· (20) καὶ λοιπὸν ἕωθεν ἀνιστάμε-
τα τηρεῖ καὶ φυλάσσει, λούεται ὡς πιστὸς, ὡς
, ἐσθίει ὡσαύτως, ἐπὶ τῆς ἀεὶ παραπιπτούσης
προηγούμενα ἐκπονῶν, ὡς ὁ δρομεὺς δρομικῶς,
ώνασκος φωνασκικῶς· (21) οὗτός ἐστιν ὁ προ-
ταῖς ἀληθείαις, καὶ ὁ μὴ εἰκῇ ἀποδεδημηκὼς
ρτιν. (22) Εἰ δ' ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς βιβλίοις ἕξιν
καὶ ταύτην ἐκπονεῖ καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐκδεδήμηκε,
τῷ, αὐτόθεν πορεύεσθαι εἰς οἶκον, καὶ μὴ ἀμε-
ν ἐκεῖ· (23) τοῦτο γὰρ, ἐφ' ὃ ἀποδεδήμηκεν,
τιν· ἀλλ' ἐκεῖνο, μελετᾷν ἐξελεῖν τοῦ αὐτοῦ βίου
καὶ οἰμωγὰς, καὶ τὸ Οἴμοι, καὶ τὸ, Τάλας ἐγὼ,
τυχίαν, καὶ ἀτυχίαν· (24) καὶ μαθεῖν, τί ἐστι
, τί φυγὴ, τί δεσμωτήριον, τί κώνειον· ἵνα δύ-
ήγειν ἐν τῇ φυλακῇ, Ὦ φίλε Κρίτων, εἰ ταύτῃ
ῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω· καὶ μὴ ἐκεῖνα, Τάλας
ρων ἄνθρωπος, ἐπὶ ταῦτά μου τὰς πολιὰς ἐτή-
(25) Τίς λέγει ταῦτα; Δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἄδοξόν
ῦ, καὶ ταπεινόν; Πρίαμος αὐτὰ οὐ λέγει; Οἰδί-
λέγει; ἀλλ' ὁπόσοι βασιλεῖς λέγουσι. (26) Τί
ο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τεθαυμακό-
ἐκτὸς, διὰ μέτρου τοιοῦδ' ἐπιδεικνύμενα; (27)

ut neque voto tuo frustreris neque in mala incidas; in impetu et declinatione, ut sis peccati immunis; in assensu vel præbendo vel retinendo, ne fallaris. (12) Principes vero loci et maxime necessarii, ii sunt quos primos nominavi. Quodsi vero cum tremore et luctu quæras quominus in mala incidas, quo tandem modo profecisti?

13. Tu itaque tuum hic ostende profectum! Perinde ac si athletæ ego dicerem, Ostende mihi humeros; atque ille responderet, Ecce meos halteras. Tu videris cum tuis halteribus; ego effectum halterum videre velim. (14) Sume librum de Impetu, et vide ut eum perlegerim. — Mancipium, non istud quæro; sed quemadmodum impetu et declinatione utaris, quemadmodum appetas et averseris, quemadmodum ad res te accingas, et in animo tibi proponas, et te compares, naturæne convenienter, an secus. (15) Nam si convenienter, hoc mihi ostende, et dicam te profecisse; sin aliter, abi, nec modo interpretare libros, verum etiam ipse ejusmodi scribe. (16) Et quid tibi inde commodi? nescisne totum librum quinque denariis constare? qui eum itaque interpretatur, num pluris esse videtur quam quinque denariorum? (17) Numquam itaque alibi rem ipsam quærite, alibi progressionem ad illam.

18. Ubinam igitur est profectus? Si quis vestrûm, externis rebus ablegatis, ad suam ipsius voluntatem se converterit, ut eam excolat et elaboret, quo naturæ consonam efficiat, altam, liberam, solutam, expeditam, fidam, verecundam; (19) si didicerit eum, qui, quæ sua in potestate non sunt, vel desideret vel fugiat, nec fidum esse posse, nec liberum; sed necesse esse una cum illis et ipsum mutari et tamquam turbine jactari, necesse etiam aliis se subjicere, qui ea præstare vel impedire possint: (20) denique si, ex quo mane surrexit, hæc observet et custodiat; si lavet ut fidus, ut verecundus; si eodem modo comedat; si, quæcumque inciderit materia, præcipuum suum institutum semper tenere studeat, quemadmodum cursor, quemadmodum phonascus ad suum quisque institutum omnia refert: (21) hic est qui vere profectum fecerit; quique non frustra peregrinatus sit, hic est. (22) Sin vero libellis perlegendis unice intentus est et in hoc elaborat, eaque de caussa peregrinatus est, jubeo eum illico domum redire, neque rem familiarem negligere: (23) nihil est enim hoc, cujus caussa peregrinatus est: sed illud est aliquid, meditari ut e vita sua lamentationes et gemitus tollat, vocesque istas « Heu mihi! » et « O me miserum! » et calamitates et infortunia; (24) et discere, quid sit mors, quid exsilium, quid carcer, quid cicuta; ut dicere possit in vinculis, « O mi Crito, si ita diis amicum, « ita fiat, » et non illa, « Me miserum, hominem senem, ad « hæc canos meos reservari! » (25) Quis ista dicit? Mene vobis ignobilem aliquem et humilem existimatis commemorare? nonne Priamus ea dicit? nonne Œdipus? At non hi modo, sed quotquot sunt reges, dicunt. (26) Nam quid est aliud tragœdia, quam hominum perturbationes externas res admirantium, tali carminum genere repræsentatæ? (27) Quodsi vero vel errore deceptum quempiam

Εἰ δὲ ἐξαπατηθέντα τινὰ ἔδει μαθεῖν, ὅτι τῶν ἐκτὸς ἀπροαιρέτων οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς, ἐγὼ μὲν ἤθελον τὴν ἀπάτην ταύτην, ἐξ ἧς ἤμελλον εὐρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. Ὑμεῖς δ' ὄψεσθε αὐτοί, τί θέλετε.

28. Τί οὖν ἡμῖν παρέχει Χρύσιππος; Ἵνα γνῷς, φησίν, ὅτι οὐ ψευδῆ ταῦτά ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ εὔροιά ἐστι καὶ ἀπάθεια ἀπαντᾷ. (29) Λάβε μου τὰ βιβλία, καὶ γνώσῃ ὡς ἀληθῆ καὶ σύμφωνά ἐστι τῇ φύσει τὰ ἀπαθῆ με ποιοῦντα. Ὦ μεγάλης εὐτυχίας· ὦ μεγάλου εὐεργέτου, τοῦ δεικνύοντος τὴν ὁδόν. (30) Εἶτα Τριπτολέμῳ μὲν ἱερὰ καὶ βωμοὺς πάντες ἄνθρωποι ἀνεστάκασιν, ὅτι τὰς ἡμέρους τροφὰς ἡμῖν ἔδωκε· (31) τῷ δὲ τὴν ἀλήθειαν εὑρόντι καὶ φωτίσαντι καὶ εἰς πάντας ἀνθρώπους ἐξενεγκόντι, οὐ τὴν περὶ τοῦ ζῆν, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὸ εὖ ζῆν, τίς ὑμῶν ἐπὶ τούτῳ βωμὸν ἱδρύσατο, ἢ ναόν, ἢ ἄγαλμα ἀνέθηκεν, ἢ τὸν θεὸν ἐπὶ τούτῳ προσκυνεῖ; (32) Ἀλλ' ὅτι μὲν ἄμπελον ἔδωκαν ἢ πυροὺς, ἐπιθύομεν τούτου ἕνεκα· ὅτι δὲ τοιοῦτον ἐξήνεγκαν καρπὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, δι' οὗ τὴν ἀλήθειαν τὴν περὶ εὐδαιμονίας δείξειν ἡμῖν ἤμελλον, τούτου δ' ἕνεκα οὐκ εὐχαριστήσομεν τῷ θεῷ;

ΚΕΦ. Ε'.

Πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκούς.

1. Ἄν τις, φησὶν, ἐνίστηται πρὸς τὰ ἄγαν ἐκφανῆ, πρὸς τοῦτον οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν λόγον, δι' οὗ μεταπείσει τις αὐτόν. (2) Τοῦτο δ' οὔτε παρὰ τὴν ἐκείνου γίνεται δύναμιν, οὔτε παρὰ τὴν τοῦ διδάσκοντος ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅταν ἀπαχθεὶς ἀπολιθωθῇ, πῶς ἔτι χρήσεταί τις αὐτῷ διὰ λόγου;

3. Ἀπολιθώσεις δ' εἰσὶ διτταί· ἡ μὲν, τοῦ νοητικοῦ ἀπολίθωσις· ἡ δὲ, τοῦ ἐντρεπτικοῦ, ὅταν τις παρατεταγμένος ᾖ, μὴ ἐπινεύειν τοῖς ἐναργέσι, μηδ' ἀπὸ τῶν μαχομένων ἀφίστασθαι. (4) Οἱ δὲ πολλοὶ τὴν μὲν σωματικὴν ἀπονέκρωσιν φοβούμεθα, καὶ πάντ' ἂν μηχανησαίμεθα ὑπὲρ τοῦ μὴ περιπεσεῖν τοιούτῳ τινί· τῆς ψυχῆς δ' ἀπονεκρουμένης, οὐδὲν ἡμῖν μέλει. (5) Καὶ, νὴ Δία, ἐπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ἂν μὲν ᾖ οὕτω διακείμενος, ὥστε μηδενὶ παρακολουθεῖν μηδὲ συνιέναι μηδὲν, καὶ τοῦτον κακῶς ἔχειν οἰόμεθα· ἂν δέ τινος τὸ ἐντρεπτικὸν καὶ αἰδῆμον ἀπονεκρωθῇ, τοῦτο ἔτι καὶ δύναμιν καλοῦμεν.

6. Καταλαμβάνεις, ὅτι ἐγρήγορας; Οὐ, φησίν· οὐδὲ γὰρ, ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. Οὐδὲν οὖν διαφέρει αὕτη ἡ φαντασία ἐκείνης; Οὐδέν. — (7) Ἔτι τούτῳ διαλέγωμαι; καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' αἴσθηται ὅτι νενέκρωται; Αἰσθανόμενος οὐ προσποιεῖται· ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. (8) Μάχην οὗτος οὐ συνορᾷ· κακῶς ἔχει. Συνορῶν οὗτος, οὐ κινεῖται, οὐδὲ προκόπτει· ἔτι ἀθλιώτερον ἔχει. (9) Ἐκτέτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ καὶ ἐντρεπτικόν· καὶ τὸ λογικὸν οὐκ ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. (10) Ταύτην ἐγὼ δύναμιν εἴπω; μὴ

discere oporteret, nullas res extra animi volunt tas quidquam ad nos pertinere; equidem talem deceptionem, ex qua tranquillo et imperturbato tam essem acturus. Vos vero, quid velitis, ipse

28. Quid ergo nobis præstat Chrysippus? Ut quit, ea falsa non esse, e quibus oriatur tranq imperturbatus exsistat animus. (29) Sume me et noveris quam vera sint et naturæ consona ea perturbationibus immunem efficiant. O magna tem! o benefactorem egregium, qui viam com (30) Atqui Triptolemo quidem sacella et ara cuncti exstruxerunt, quod mitiores fruges nobi (31) ei vero, qui veritatem invenit et in lucem et omnibus hominibus communicavit (non verit quæ ad vivendum, sed quæ ad bene vivendum quis vestrûm ea de caussa aram erexit, aut ædem dicavit, aut deum hoc nomine veneratur? (32 vitem nobis dederunt aut frumentum, ea causs cimus; quod vero talem in humana mente fruct lerunt, unde veritatem, quæ ad felicitatem spec suri fuerint, hac tandem de caussa deo gratias no

CAP. V.

Adversus Academicos.

1. Si quis, inquit, contra res admodum evide gnat, adversus hunc rationem haud facile est qua a sententia sua dimoveas. (2) Fit hoc propter illius robur, nec propter docentis imbec sed si quis, quamvis confutatus, veluti lapis quamnam porro disputandi rationem cum hoc h bis?

3. Est vero indurationis duplex genus : alter ligentiæ; alterum, pudoris, cum quis consult obfirmat, ne assentiatur perspicuis, neve a rep desistat. (4) At vero corpus aut aliquam ej emori, terribile id quidem plerisque videtur; e moliamur, ne in hujusmodi quidpiam incidam si præmoriatur, id nihil ad curam nostram referi Et mehercule, ad ipsam animam etiam quod attin ita sit affectus, ut nihil assequatur, nihil intelli quoque male se habere existimamus : quodsi dor alicujus et verecundia emortua fuerit, id vim quamdam ingenii appellamus.

6. Percipis, te evigilare? Non percipio, inqu enim tum percipio, cum in somno vigilare mi Nihil ergo differt hoc visum ab illo? Nihil, inquit. hoc homine amplius ego disputarem? Et quem aut quod ferrum adhibebo, ut se emortuum es Sentit, sed dissimulat; pejor etiam est mortuo pugnam non perspicit; male habet : ille persp men movetur neque proficit; pejus etiam se h Resectus est illi sensus pudoris et verecundiæ; e quidem facultas non resecta est ei, sed efferata. hanc vim quamdam animi dicam? absit : nisi e

εἰ μὴ καὶ τὴν τῶν κιναίδων, καθ' ἣν πᾶν τὸ ἐν μέσῳ καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσιν.

ΚΕΦ. ϛ'.

Περὶ προνοίας.

φ' ἑκάστου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ωμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ῥ, δύναμίν τε συνορατικὴν τῶν γεγονότων ἑκά- ὶ τὸ εὐχάριστον. (2) Εἰ δὲ μή, ὁ μὲν οὐκ ὄψε- εὐχρηστίαν τῶν γεγονότων· ὁ δ' οὐκ εὐχαριστή- αὐτοῖς, οὐδ' ἂν εἰδῇ. (3) Χρώματα ὁ θεὸς εἰ ει, δύναμιν δὲ θεατικὴν αὐτῶν μὴ πεποιήκει, ὄφελος; Οὐδ' ὁτιοῦν. (4) Ἀλλ' ἀνάπαλιν, εἰ τὴν αμιν πεποιήκει, τὰ ὄντα δὲ μὴ τοιαῦτα, οἷα ειν τῇ δυνάμει τῇ ὁρατικῇ, καὶ οὕτω τί ὄφελος; ιοῦν. (5) Τί δ', εἰ καὶ ἀμφότερα ταῦτα πε- , φῶς δὲ μὴ πεποιήκει; Οὐδ' οὕτω τι ὄφελος. ὖν ὁ ἁρμόσας τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο, κἀκεῖνο πρὸς ίς δ' ὁ ἁρμόσας τὴν μάχαιραν πρὸς τὸν κολεὸν, ωλεὸν πρὸς τὴν μάχαιραν; οὐδείς; (7) Καὶ μὴν ς τῆς κατασκευῆς τῶν ἐπιτετελεσμένων ἀπο- ει εἰώθαμεν, ὅτι τεχνίτου τινὸς πάντως τὸ ἔργον, ἰκῆ κατεσκευασμένον.

ρ' οὖν τούτων μὲν ἕκαστον ἐμφαίνει τὸν τεχνί- δ' ὁρατὰ, καὶ ὅρασις, καὶ φῶς οὐκ ἐμφαίνει; ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, καὶ προθυμία ἡ πρὸς τὴν ν ἑκατέρου, καὶ δύναμις ἡ χρηστικὴ τοῖς μο- ς κατεσκευασμένοις, οὐδὲ ταῦτα ἐμφαίνει τὸν ; (10) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔ; ἡ δὲ τοιαύτη τῆς κατασκευὴ, καθ' ἣν οὐχ ἁπλῶς, ἐπιπίπτοντες θητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκλαμ- τι, καὶ ἀφαιροῦμεν, καὶ προστίθεμεν, καὶ ιεν τάδε τινὰ δι' αὐτῶν, καὶ, νὴ Δία, μετα- ν ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλα τὰ οὕτω πως παρακείμενα· ἵτα ἱκανὰ κινῆσαί τινας καὶ διατρέψαι πρὸς τὸ ιπεῖν τὸν τεχνίτην; (11) Ἢ ἐξηγησάσθωσαν τὸ ποιοῦν ἐστιν ἕκαστον τούτων, ἢ πῶς οἷόν τε θαυμαστὰ καὶ τεχνικὰ εἰκῇ καὶ ἀπὸ ταὐτομά- σθαι.

ἵ οὖν; ἐφ' ἡμῶν μόνων γίνεται ταῦτα; Πολλὰ μόνων, ὧν ἐξαιρέτως χρείαν εἶχε τὸ λογικὸν ἀλλὰ δὲ κοινὰ εὑρήσεις ἡμῖν καὶ πρὸς τὰ ἄλογα. ' οὖν καὶ παρακολουθεῖ τοῖς γινομένοις ἐκεῖνα; ίς; ἄλλο γάρ ἐστι χρῆσις, καὶ ἄλλο παρακολού- Ἐκείνων χρείαν εἶχεν ὁ θεὸς, χρωμένων ταῖς ίαις· ἡμῶν δὲ παρακολουθούντων τῇ χρήσει. τοῦτο ἐκείνοις μὲν ἀρκεῖ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, ιαπαύεσθαι, καὶ ὀχεύειν, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπιτε- ῶν ἕκαστον· ἡμῖν δ' οἷς καὶ τὴν παρακολουθητι- αμεν ἔδωκεν, οὐκέτι ταῦτ' ἀπαρκεῖ· (15) ἀλλ' ατὰ τρόπον, καὶ τεταγμένως, καὶ ἀκολούθως τῇ φύσει καὶ κατασκευῇ πράττωμεν, οὐκέτι τοῦ τυχόμεθα τοῦ ἑαυτῶν. (16) Ὧν γὰρ αἱ κατα-

nædorum ita appellem, qua, quidquid in animum venerit, in propatulo et faciunt et dicunt.

CAP. VI.

De Providentia.

1. Ex rebus singulis, quæ in mundo sunt vel fiunt, facile est providentiam laudibus prosequi; si cui duo hæc insint, facultas naturam cujusque rei perspiciendi, et gratus animus. (2) Sin minus, alter usum et commoditatem eorum, quæ sunt vel fiunt, non perspiciet; alter, etsi cognoscat, gratum se pro iis non exhibebit. (3) Si colores fecisset deus, facultatem vero, qua illas cerneremus, non fecisset, quis eorum esset usus? Nullus omnino. (4) Et e contra, si facultatem quidem videndi fecisset, res autem non tales, ut illi facultati subjicerentur, quænam hoc modo utilitas foret? Nulla omnino. (5) Quid vero, si et hæc utraque fecisset, lumen vero non fecisset? Ne sic quidem ullus esset usus. (6) Quis ergo est qui hoc illi accommodavit, et illud huic? quis vero, qui vaginam gladio accommodavit, gladiumque vaginæ? nemone? (7) Atqui ex ipsa rerum effectarum structura solemus demonstrare, artificis utique esse opificium alicujus, non autem temere fuisse constructum.

8. Horumne igitur singula suum demonstrant artificem; aspectabilia vero, et facultas videndi, et lumen, non demonstrant? (9) Quid? mas et femina, et utriusque ad coitum propensio et partibus ad eam rem destinatis utendi facultas, nonne hæc artificem declarant? (10) At hæc quidem eam vim non habent? sed quod ea sit intellectus nostri structura, ut non simpliciter rerum in sensus nostros incidentium formæ nobis imprimantur, verum etiam ut inde aliquid seligamus, et abstrahamus, et adjungamus, et certa quædam inde componamus, denique ab aliis ad alia, his quodammodo affinia, transeamus: ne hæc quidem sufficiunt ad nonnullos permovendos, eoque verecundiæ adigendos, ut artificem haud deserant? (11) Aut exponant saltem nobis, quid illud sit quod hæc singula efficiat; aut qui fieri possit, ut res adeo admirabiles et artificiosæ temere,casuque exstiterint.

12. Quid ergo? in nobis solis hæc fiunt? In nobis solis quidem multa, quorum præcipue opus fuit animali rationali; multa vero nobis cum brutis communia invenies. (13) Numquid igitur et illa ratione assequuntur ea quæ fiunt? Nequaquam: namque aliud est, uti; aliud, ratione assequi et intelligere. Illorum opus fuit deo, ut quæ visis uterentur; nostri vero, ut qui usum illum etiam intelligeremus. (14) Ideoque illis satis est edere et bibere et quiescere, sobolemque propagare, ceteraque quæ singula eorum peragunt: nobis vero, quibus ratione res assequendi facultatem dedit, hæc non jam sufficiunt: (15) sed, nisi certo modo atque ordine et naturæ cujusque rei ac constitutioni convenienter egerimus, nequaquam nostrum obtinebimus finem. (16) Nam quorum diversa est constitutio, eorum et opera et

σκευαὶ διάφοροι, τούτων καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰ τέλη. (17) Οὗ τοίνυν ἡ κατασκευὴ μόνον χρηστικὴ, τούτῳ χρῆσθαι ὁπωσοῦν ἀπαρκεῖ· οὗ δὲ καὶ παρακολουθητικὴ τῇ χρήσει, τούτῳ τὸ κατὰ τρόπον ἂν μὴ προσῇ, οὐδέποτε τεύξεται τοῦ τέλους. (18) Τί οὖν; ἐκείνων ἕκαστον κατασκευάζει, τὸ μὲν ὥστ' ἐσθίεσθαι, τὸ δ' ὥστε ὑπηρετεῖν εἰς γεωργίαν, τὸ δ' ὥστε τυρὸν φέρειν, τὸ δ' ἄλλο ἐπ' ἄλλῃ χρείᾳ παραπλησίῳ· πρὸς ἃ τίς χρεία τοῦ παρακολουθεῖν ταῖς φαντασίαις καὶ ταύτας διακρίνειν δύνασθαι; (19) Τὸν δ' ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. (20) Διὰ τοῦτο αἰσχρόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ, ἄρχεσθαι καὶ καταλήγειν ὅπου καὶ τὰ ἄλογα· ἀλλὰ μᾶλλον ἔνθεν μὲν ἄρχεσθαι, καταλήγειν δ' ἐφ' ὃ κατέληξεν ἐφ' ἡμῶν καὶ ἡ φύσις· (21) κατέληξε δ' ἐπὶ θεωρίαν καὶ παρακολούθησιν, καὶ σύμφωνον διεξαγωγὴν τῇ φύσει. (22) Ὁρᾶτε οὖν, μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε.

23. Ἀλλ' εἰς Ὀλυμπίαν μὲν ἀποδημεῖτε, ἵν' εἰδῆτε τὸ ἔργον τοῦ Φειδίου· καὶ ἀτύχημα ἕκαστος ὑμῶν οἴεται τὸ ἀνιστόρητος τούτων ἀποθανεῖν· (24) ὅπου δ' οὐδ' ἀποδημῆσαι χρεία ἐστὶν, ἀλλ' ἔστιν ἤδη, καὶ πάρεστι τοῖς ἔργοις, ταῦτα δὲ θεάσασθαι καὶ κατανοῆσαι οὐκ ἐπιθυμήσετε; (25) Οὐκ αἰσθήσεσθε τοίνυν, οὔτε τίνες ἐστὲ, οὔτ' ἐπὶ τί γεγόνατε, οὔτε τί τοῦτ' ἔστιν, ἐφ' ὃ τὴν θέαν παρειλήφατε; (26) Ἀλλὰ γίνεταί τινα ἀηδῆ καὶ χαλεπὰ ἐν τῷ βίῳ. Ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' οὐ γίνεται; οὐ καυματίζεσθε; οὐ στενοχωρεῖσθε; οὐ κακῶς λούεσθε; οὐ καταβρέχεσθε, ὅταν βρέχῃ; θορύβου δὲ καὶ βοῆς καὶ τῶν ἄλλων χαλεπῶν οὐκ ἀπολαύετε; (27) Ἀλλ' οἶμαι ὅτι ταῦτα πάντα ἀντιτιθέντες πρὸς τὸ ἀξιόλογον τῆς θέας, φέρετε καὶ ἀνέχεσθε. (28) Ἄγε, δυνάμεις δ' οὐκ εἴληφατε, καθ' ἃς οἴσετε πᾶν τὸ συμβαῖνον; μεγαλοψυχίαν οὐκ εἴληφατε; ἀνδρείαν οὐκ εἴληφατε; καρτερίαν οὐκ εἴληφατε; (29) Καὶ τί ἔτι μοι μέλει, μεγαλοψύχῳ ὄντι, τῶν ἀποβῆναι δυναμένων; τί μ' ἐκστήσει, ἢ ταράξει; ἢ τί ὀδυνηρὸν φανεῖται; οὐ χρήσομαι τῇ δυνάμει πρὸς ἃ εἴληφα αὐτὴν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἀποβαίνουσι πενθήσω, καὶ στενάξω;

30. Ναί· ἀλλ' αἱ μύξαι μου ῥέουσι. Τίνος οὖν ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον; οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; (31) Τοῦτο οὖν εὔλογον, μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; Καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε ἢ ἐγκαλεῖν; (32) Ἢ τί οἴει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἂν ἀπέβη, εἰ μὴ λέων τοιοῦτος ἐγένετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἄδικοί τινες ἄνθρωποι καὶ θηριώδεις, οὓς ἐκεῖνος ἐξήλαυνε καὶ ἐκάθαιρε; (33) Καὶ τί ἂν ἐποίει, μηδενὸς τοιούτου γεγονότος; ἢ δῆλον ὅτι ἐντετυλιγμένος ἂν ἐκάθευδεν; οὐκοῦν πρῶτον μὲν οὐκ ἂν ἐγένετο Ἡρακλῆς, ἐν τρυφῇ τοιαύτῃ καὶ ἡσυχίᾳ νυστάζων ὅλον τὸν βίον· εἰ δ' ἄρα καὶ ἐγένετο, τί ὄφελος αὐτοῦ; (34) τίς δὲ χρῆσις τῶν βραχιόνων τῶν ἐκείνου, καὶ τῆς ἄλλης ἀλκῆς καὶ καρτερίας καὶ γενναιότητος, εἰ μὴ τοιαῦταί τινες αὐτὸν περιστάσεις καὶ ὕλαι διέσεισαν καὶ ἐγύμνασαν;

fines diversi sunt. (17) Cujus itaque constitu ut rebus solummodo utatur, huic qualiscunq usus : cujus vero ea est constitutio, ut ipsum ratione assequatur, huic nisi modus et ordo nunquam is suum obtinebit finem. (18) Quid e unumquodque deus constituit, aliud ut esui, al culturæ inserviat, aliud ut caseum suppeditet, al consimilem præstet usum : quas ad res quid op ratione assequi eaque posse discernere? (19 autem introduxit, ut cum sui ipsius spectator operum suorum; nec spectator modo, sed et rator. (20) Quare homini turpe est, inde et ibi desinere, ubi et bruta : quin potius inde q piendum; sed ibi desinendum, ubi in nobis na (21) desiit autem in contemplatione et intellig vivendi ratione naturæ convenienti. (22) Videt his rebus haud perspectis e vita discedatis.

23. At Olympiam quidem iter vos facitis, opus spectetis; inque malis quisque suis n illis non visitatis moriatur : (24) ubi vero n natione opus est, ubi jam nunc versatur quisq ribus præsens adest, ea spectandi intelligendiq nebimini desiderio.? (25) Non sentietis tand qui sitis, nec ad quid nati sitis, nec quid sit illi quod spectandi facultatem accepistis? (26) At injucunda quædam atque molesta ! Numquid Ol sunt? nonne æstus vos urit? nonne turba premi male lavatis? non madescitis, cum pluit? non t clamorem aliasque molestias fertis? (27) Ni omnia, opinor, cum magnificentia spectaculoru tes, toleratis et sustinetis. (28) Agite vero, no tes accepistis, quibus omnem perferatis eventu nimitatem non accepistis? fortitudinem non tolerantiam non accepistis? (29) Et quid mihi curæ sunt, magno cum sim animo, quæ possu quid me de statu animi dejiciet, aut perturbabi acerbum videbitur? Non utar ea facultate ad h rum caussa eam accepi, sed in omni eventu d mitus edam?

30. Næ! at mucus mihi defluit! — Cujus igitu nus habes, mancipium? nonne etiam in hoc, gas? — (31) Ergone rationi consentaneum est mucos exsistere? — At quanto præstat te emun naturam incusare? (32) Aut quem in virum fuisse Herculem existimas, nisi talis exstitisset dra et cervus et aper et injusti quidam homi quos expulit ille et expurgavit? (33) Quid vero si nihil exstitisset hujumodi? Nempe involutus dormiturus erat : proinde, primum, non Hercu exstiturus, si in tali luxu et quiete totam sertui deinde, fac tamen eum exstitisse, quid commodi (34) quis usus lacertorum ejus, ceterique roboris tiæ et generosi animi, nisi hujusmodi pericula sionea excitassent eum et exercuissent? (35)

οὖν; αὐτὸν ταῦτά γ' ἔδει κατασκευάζειν, καὶ
ιθεν λέοντα εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν χώραν τὴν
αὶ σῦν, καὶ ὕδραν; (36) Μωρία τοῦτο καὶ μα-
ινόμενα δὲ, καὶ εὑρηθέντα, εὔχρηστα ἦν πρὸς
ι καὶ γυμνάσαι τὸν Ἡρακλέα.

ἄγε οὖν καὶ σὺ, τούτων αἰσθόμενος, ἀπόβλεψον
υνάμεις ἃς ἔχεις· καὶ ἀπιδὼν, εἰπὲ, Φέρε νῦν,
ἣν θέλεις περίστασιν· ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ
δεδομένην καὶ ἀφορμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ
βαινόντων ἐμαυτόν. (38) Οὔ· ἀλλὰ κάθησθε,
ὴ συμβῇ τρέμοντες, τῶν δὲ συμβαινόντων ἕνεκα
νοι καὶ πενθοῦντες καὶ στένοντες. (39) Εἶτα
ς ἐγκαλεῖτε. Τί γάρ ἐστιν ἄλλο ἀκόλουθον τῇ
ἀγεννείᾳ, ἢ καὶ ἀσέβεια; (40) Καίτοι ὅ γε
μόνον ἔδωκεν ἡμῖν τὰς δυνάμεις ταύτας, καθ' ἃς
πᾶν τὸ ἀποβαῖνον μὴ ταπεινούμενοι μηδὲ συγ-
κ ὑπ' αὐτοῦ· ἀλλ', ὃ ἦν ἀγαθοῦ βασιλέως καὶ
θείαις πατρὸς, ἀκώλυτον τοῦτο ἔδωκεν, ἀνανάγ-
ἐκπαραπόδιστον, καὶ ὅλον αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐποίησεν,
ῷ τινα πρὸς τοῦτο ἰσχὺν ἀπολιπὼν, ὥστε κωλύ-
εποδίσαι. (41) Ταῦτα ἔχοντες ἐλεύθερα, καὶ
, οὐ χρῆσθε αὐτοῖς, οὐδ' αἰσθάνεσθε τίνα εἰλή-
ὰ παρὰ τίνος· (42) ἀλλὰ κάθησθε πενθοῦντες,
ντες, οἱ μὲν πρὸς αὐτὸν τὸν δόντα ἀποτετυφλω-
ηδ' ἐπιγινώσκοντες τὸν εὐεργέτην· οἱ δ' ὑπ'
ς εἰς μέμψεις καὶ ἐγκλήματα τῷ θεῷ ἐκτρεπό-
(43) Καίτοι πρὸς μεγαλοψυχίαν μὲν καὶ ἀν-
ἐγὼ σοὶ δείξω ὅτι ἀφορμὰς καὶ παρασκευὴν
ρὸς δὲ τὸ μέμφεσθαι καὶ ἐγκαλεῖν ποίας ἀφορμὰς
ὺ μοὶ δείκνυε.

ΚΕΦ. Ζ'.

χρείας τῶν μεταπιπτόντων καὶ ὑποθετικῶν, καὶ τῶν ὁμοίων.

Ἐπὶ περὶ τοὺς μεταπίπτοντας καὶ ὑποθετικοὺς, ἔτι
ὑ ἠρωτῆσθαι περαίνοντας, καὶ πάντας ἁπλῶς
ούτους λόγους πραγματεία, λανθάνει τοὺς πολ-
ρὶ καθήκοντος οὖσα. (2) Ζητοῦμεν γὰρ ἐπὶ
λης, πῶς ἂν εὕροι ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς τὴν διέξο-
ἀναστροφὴν τὴν ἐν αὐτῇ καθήκουσαν. (3) Οὐκ-
ῦτο λεγέτωσαν, ὅτι οὐ συγκαθήσει εἰς ἐρώτησιν
ιρισιν ὁ σπουδαῖος· ἢ ὅτι, συγκαθεὶς, οὐκ ἐπι-
ει τοῦ μὴ εἰκῇ μηδ' ὡς ἔτυχεν ἐν ἐρωτήσει καὶ
ι ἀναστρέφεσθαι. (4) Μὴ τούτων δὲ μηδέτε-
θεχομένοις, ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, ὅτι ἐπίσκεψίν
ιτέον τῶν τόπων τούτων, περὶ οὓς μάλιστα
ι ἡ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις. (5) Τί γὰρ ἐπαγ-
ι ἐν λόγῳ; Τἀληθῆ τιθέναι, τὰ ψευδῆ αἱρεῖν,
ε ἐπέχειν. (6) Ἆρ' οὖν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον μα-
σκεῖ, φησίν. Οὐκοῦν καὶ τῷ βουλομένῳ ἐν
ομίσματος μὴ διαπίπτειν ἀρκεῖ τοῦτο ἀκοῦσαι,
ὰς μὲν δοκίμους δραχμὰς παραδέχου, τὰς δ'
ας ἀποδοκίμαζε; Οὐκ ἀρκεῖ. (7) Τί οὖν δεῖ
προσλαβεῖν; Τί δὲ ἄλλο, ἢ δύναμιν δοκιμαστι-

hæc ipsum parare sibi oportebat, atque operam dare ut alicunde in regionem suam leonem et aprum et hydram introduceret? (36) Id vero stultum atque insanum: sed hæc cum exstitissent atque inventa essent, peropportuna fuere ad Herculem demonstrandum et exercendum.

37. Age ergo et tu, his perceptis, intuere facultates quibus es instructus; easque intuitus, dic: Invehe nunc, o Jupiter, quodcunque velis periculum; namque vim insitam et præparationem habeo a te datam et subsidia ad me ex his, quæcumque evenerint, ornandum! (38) At non ita; sed sedetis, alia ne accidant trementes, ob ea vero, quæ accidunt, ejulantes, lugentes et gementes. (39) Deinde deos incusatis. Quid enim aliud talem sequitur mollitiem, nisi impietas etiam? (40) Et tamen deus non modo facultates nobis eas dedit, quibus eventus omnes ferremus animis neque abjectis neque fractis: sed, quod erat boni regis et vere patris, hoc ita nobis dedit, ut neque prohiberi, neque cogi, neque impediri possit, et totum hoc nostræ subjecit potestati, ne sibi quidem ipsi potestate aliqua relicta, qua illud prohibeat aut impediat. (41) Hæc cum vos libera et vestri juris habeatis, eis non utimini; nec animadvertitis quæ et a quo illa acceperitis; (42) sed sedetis lugentes et gementes, alii erga ipsum largitorem excæcati, neque benefactorem agnoscentes; alii propter mollitiem ad querelas et accusationes contra deum conversi. (43) Quamquam, ad magnanimitatem et fortitudinem habere te subsidia viresque insitas, ego tibi ostendam: ad querelas vero et accusationes effundendas quæ subsidia habeas, tu mihi ostende.

CAP. VII.

De usu argumentationum variantium, tum hypotheticarum, earumque similium.

1. Ignorant vulgo, ad officii rationem pertinere tractationem argumentationum variantium *quæ vocantur*, tum hypotheticarum, interrogando concludentium, et quæcumque omnino sunt ejus generis aliæ. (2) Quippe in quavis proposita materia quærimus, quo pacto vir bonus et probus convenientem rationem inveniat, qua eam tractet, in eaque versetur. (3) Aut igitur hoc dicant, ad interrogationem et responsionem non descensurum probum gravemque virum; aut, si descenderit, nullam adhibiturum curam quominus temere et fortuito in responsionibus et interrogationibus versetur. (4) Qui vero neutrum horum admiserint, fateantur necesse est, istorum locorum considerationem aliquam habendam esse, in quibus maxime versatur interrogatio et responsio. (5) Quid enim promittitur in disputatione? Ponere vera, falsa tollere, ab incertis assensionem cohibere. (6) An igitur satis est, hoc solum nosse? Satis, inquit. Ergo ei etiam, qui in usu monetæ errare non vult, satis est hoc audisse, probas drachmas esse accipiendas, adulterinas vero repudiandas? Non satis. (7) Quid ergo huic adjungendum? Quid aliud, nisi facultas probas et adul-

κήν τε καὶ διακριτικὴν τῶν δοκίμων τε καὶ ἀδοκίμων δραχμῶν; (8) Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ λόγου οὐκ ἀρκεῖ τὸ λεχθὲν, ἀλλ' ἀνάγκη δοκιμαστικὸν γενέσθαι καὶ διακριτικὸν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ ἀδήλου; Ἀνάγκη. (9) Ἐπὶ τούτοις τί παραγγέλλεται ἐν λόγῳ; Τὸ ἀκόλουθον τοῖς δοθεῖσιν ὑπὸ σοῦ καλῶς, παραδέχου. Ἄγε, ἀρκεῖ οὖν κἀνταῦθα, τοῦτο γνῶναι; (10) Οὐκ ἀρκεῖ· δεῖ δὲ μαθεῖν, πῶς τί τισιν ἀκόλουθον γίνεται, καὶ πότε μὲν ἓν ἑνὶ ἀκολουθεῖ, πότε δὲ πλείοσι κοινῇ. (11) Μή ποτε οὖν καὶ τοῦτο ἀνάγκη προσλαβεῖν τὸν μέλλοντα ἐν λόγῳ συνετῶς ἀναστραφήσεσθαι, καὶ αὐτόν τε ἀποδείξειν ἕκαστα ἀποδόντα, καὶ τοῖς ἀποδεικνύουσι παρακολουθήσειν, μηδ' ὑπὸ τῶν σοφιζομένων διαπλανηθήσεσθαι, ὡς ἀποδεικνυόντων; (12) Οὐκοῦν ἐλήλυθεν ἡμῖν ἡ περὶ τῶν συναγόντων λόγων καὶ τρόπων πραγματεία καὶ γυμνασία, καὶ ἀναγκαία πέφηνεν.

13. Ἀλλὰ δὴ ἔστιν ἐφ' ὧν δεδώκαμεν ὑγιῶς τὰ λήμματα, καὶ συμβαίνει τι ἐξ αὐτῶν· ψεῦδος δὲ ὄν, οὐδὲν ἧττον συμβαίνει. (14) Τί οὖν μοι καθήκει ποιεῖν; προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος; Καὶ πῶς οἷόν τε; (15) Ἀλλὰ λέγειν ὅτι Οὐχ ὑγιῶς παρεχώρησα τὰ ὡμολογημένα; Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο δίδοται. Ἀλλ' ὅτι οὐ συμβαίνει διὰ τῶν παρακεχωρημένων; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δίδοται. (16) Τί οὖν ἐπὶ τούτων ποιητέον; ἢ μή ποτε, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τὸ δανείσασθαι πρὸς τὸ ἔτι ὀφείλειν, ἀλλὰ δεῖ προσεῖναι καὶ τὸ ἐπιμένειν ἐπὶ τοῦ δανείου, καὶ μὴ διαλελύσθαι αὐτό· οὕτως οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τὸ δεῖν παραχωρεῖν τὸ ἐπιφερόμενον, τὸ δεδωκέναι τὰ λήμματα, δεῖ δ' ἐπιμένειν ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως αὐτῶν. (17) Καὶ δὴ μενόντων μὲν αὐτῶν εἰς τέλος ὁποῖα παρεχωρήθη, πᾶσα ἀνάγκη ἡμᾶς ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως ἐπιμένειν, καὶ τὸ ἀκόλουθον αὐτοῖς προσδέχεσθαι· (18) μὴ μενόντων δὲ αὐτῶν ὁποῖα παρεχωρήθη, καὶ ἡμᾶς πᾶσα ἀνάγκη τῆς παραχωρήσεως ἀφίστασθαι, καὶ τοῦ τὸ ἀνακόλουθον τοῖς αὐτῶν λόγοις προσδέχεσθαι. (19) Οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἔτι, οὐδὲ καθ' ἡμᾶς συμβαίνει τοῦτο τὸ ἐπιφερόμενον, ἐπειδὴ τῆς συγχωρήσεως τῶν λημμάτων ἀπέστημεν. (20) Δεῖ οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν λημμάτων ἱστορῆσαι, καὶ τὴν τοιαύτην μεταβολήν τε καὶ μετάπτωσιν αὐτῶν, καθ' ἣν ἐν αὐτῇ τῇ ἐρωτήσει, ἢ τῇ ἀποκρίσει, ἢ τῷ συλλελογίσθαι, ἤ τινι ἄλλῳ τοιούτῳ, λαμβάνοντα τὰς μεταπτώσεις, ἀφορμὴν παρέχει τοῖς ἀνιήτοις τοῦ ταράσσεσθαι, μὴ βλέπουσι τὸ ἀκόλουθον. (21) Τίνος ἕνεκα; Ἵν' ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ μὴ παρὰ τὸ καθῆκον, μηδὲ συγκεχυμένως ἀναστρεφώμεθα.

22. Καὶ τὸ αὐτὸ ἐπί τε τῶν ὑποθέσεων, καὶ τῶν ὑποθετικῶν λόγων. Ἀναγκαῖον γὰρ ἔστιν ὅτε αἰτῆσαί τινα ὑπόθεσιν, ὥσπερ ἐπιβάθραν τῷ ἑξῆς λόγῳ. (23) Πᾶσαν οὖν τὴν δοθεῖσαν παραχωρητέον, ἢ οὐ πᾶσαν; καὶ, εἰ οὐ πᾶσαν, τίνα; (24) Παραχωρήσαντι δὲ, μενετέον εἰσάπαν ἐπὶ τῆς τηρήσεως; ἢ ἔστιν ὅτε ἀποστατέον, τὰ δ' ἀκόλουθα προσδεκτέον, καὶ τὰ μαχόμενα οὐ προσδεκτέον; Ναί. (25) Ἀλλὰ λέγει τις, ὅτι Ποιήσω σε, δυνατοῦ δεξάμενον ὑπόθεσιν, ἐπ' ἀδύνατον

terinas drachmas explorandi dijudicandique? (8) Qua pter nec in disputatione sufficit audisse id quod dictum sed exploratorem te fieri necesse est, et, quid verum quid falsum, quid incertum, posse dijudicare? Nem (9) Post hæc in disputatione quid præcipitur? Id qu te recte concessis consequens fuerit, admittendum esse. Age, numquid et hic satis est, hoc prae nosse? (10) Non satis: sed addiscendum, quomod quid aliquibus sit consectarium, et quando unum consequens, quando pluribus conjunctim. (11) Vide igitur ne et hoc assumendum ei sit, qui scienter in tationibus versari velit, ut et ipse singula demon possit quæ tradidit, et demonstrationes aliorum inte neque a sophistis, tamquam demonstrantibus, deci (12) Inde itaque venit nobis tractatio atque exercitati cludentium rationum modorumque, et necessaria vi

13. At vero fit interdum, ut, quas propositiones concessimus, ex iis aliquid concludatur, quod falsum neque tamen eo minus inde concluditur. (14) Quid mihi convenit ut faciam? num admittam mendacium vero qui possim? (15) An dicam, ea quibus ass eram, non recte fuisse a me concessa? Atqui ne hoc datur. An, ex eis quæ concessa fuerint, hæc non e neque hoc datur. (16) Quid igitur in his faciendum an non, quemadmodum ad hoc, ut adhuc debeas, non est te mutuo sumpsisse, sed illud etiam accedat o ut ære alieno obstrictus manseris et debitum nond solveris; sic, ut tenearis ad concedendum id quod in non satis est concessisse te pronunciata quæ sunt ab posita, verum etiam persistendum sit in eorum c sione. (17) Etsi illa quidem ad extremum usque tal manserint, qualia sunt concessa; omnino necessarium concessionem uostram ratam nos habere, et id quod illis consequens amplecti: (18) quodsi vero talia non manserint, qualia sunt concessa, nos etiam omnino ne rium est a concessione discedere, et id, quod ex nostr tionibus non consequitur, minime amplecti. (19) enim ad nos jam pertinet, neque arbitratu nostro e ditur quod infertur, postquam a concessione sump recesserimus. (20) Est igitur etiam hujusmodi p tionum ratio, earumque mutatio et transitio *ex alia tentia in aliam*, diligenter cognoscenda; qua illa sive in ipsa interrogatione, sive in responsione concludendo syllogismo, sive in alio hujusmodi gener tationem aliquam accipiunt, occasionem perturb præbent incogitantibus, qui non vident quid rem qu consequatur. (21) Qua de caussa id curare debemus in hoc loco contra id quod convenit, nec turbulenter temere versemur.

22. Atque idem et in hypothesibus et hypothet gumentationibus est servandum. Aliquando enim est hypothesin postulare, qua, veluti ponte quod ea quæ sequuntur transeatur. (23) Utrum ergo q data hypothesis concedenda est, an non quælibet? non quælibet, quænam? (24) Si vero concesseris; quovis modo in eo tenendo perseverandum? an al ab eo recedendum, ac consequentia quidem ad sunt, pugnantia vero repudianda? Certe. (25) At e inquit aliquis, ut, admissa hypothesi rei quæ fieri p

Πρὸς τοῦτον οὐ συγκαθήσει ὁ φρόνιμος, αι ἐξέταστν καὶ κοινολογίαν; (26) Καὶ τίς ττὶ λόγῳ χρηστικὸς, καὶ δεινὸς ἐρωτήσει ει, καὶ νὴ Δία ἀνεξαπάτητός τε καὶ ἀσόφι- Ἀλλὰ συγκαθήσει μὲν, οὐκ ἐπιστραφήσεται ἱκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ἀναστρέφεσθαι ἐν λόγῳ; ι ἔσται τοιοῦτος, οἷον αὐτὸν ἐπινοοῦμεν; ευ τινὸς τοιαύτης γυμνασίας καὶ παρασκευῆς ἱός τε ἐστὶ τὸ ἑξῆς; (29) Τοῦτο δεικνύτω- ρέλκει τὰ θεωρήματα ταῦτα πάντα, ἄτοπα κόλουθα τῇ προλήψει τοῦ σπουδαίου.

ι ἀργοὶ καὶ ῥᾴθυμοι καὶ νωθροί ἐσμεν, καὶ ζητοῦμεν, καθ' ἃς οὐ πονήσομεν, οὐδ' ἀγρυ- ἐξεργαζόμενοι τὸν αὐτῶν λόγον; — (31) τούτοις πλανηθῶ, μή τι τὸν πατέρα ἀπέ- Ἀνδράποδον, ποῦ γὰρ ἐνθάδε πατὴρ ἦν, ἵν' τείνῃς; τί οὖν ἐποίησας; ὃ μόνον ἦν κατὰ ἁμάρτημα, τοῦτο ἡμάρτηκας. (32) Ἐπεί ὐτὸ καὶ ἐγὼ Ῥούφῳ εἶπον, ἐπιτιμῶντί μοι, αλειπόμενον ἐν συλλογισμῷ τινι οὐχ εὕρι- ἄρ, ἔφην, τὸ Καπιτώλιον ἐνέπρησα; Ὁ δ', ν, ἔφη, ἐνθάδε τὸ παραλειπόμενον Καπιτώ- (33) Ἢ ταῦτα μόνα ἁμαρτήματά ἐστι, τὸ ν ἐμπρῆσαι, καὶ τὸν πατέρα ἀποκτεῖναι; τὸ μάτην καὶ ὡς ἔτυχε χρῆσθαι ταῖς φαντα- αὐτοῦ, καὶ μὴ παρακολουθεῖν λόγῳ, μηδ' μηδὲ σοφίσματι, μηδ' ἁπλῶς βλέπειν τὸ καὶ οὐ καθ' αὐτὸν ἐν ἐρωτήσει καὶ ἀποκρίσει· οὐδέν ἐστιν ἁμάρτημα;

ΚΕΦ. Η'.

εἰ δυνάμεις τοῖς ἀπαιδεύτοις οὐκ ἀσφαλεῖς.

ὅσους τρόπους μεταλαμβάνειν ἐστὶ τὰ ἰσοδυ- ἀλλήλοις, κατὰ τοσούτους καὶ τὰ εἴδη τῶν ἔτων τε καὶ ἐνθυμημάτων ἐν τοῖς λόγοις ἐκ- λαμβάνειν· (2) οἷον φέρε τὸν τρόπον τοῦτον· ω καὶ μὴ ἀπέδωκας, ὀφείλεις μοι τὸ ἀργύριον· ίσω μὴν, καὶ οὐκ ἀπέδωκας· οὐκ οὖν ὀφείλεις ύριον. (3) Καὶ τοῦτο οὐδενὶ μᾶλλον προσή- φιλοσόφῳ, ἐμπείρως ποιεῖν. Εἴπερ γὰρ ιλογισμός ἐστι τὸ ἐνθύμημα, δῆλον ὅτι ὁ περὶ ν συλλογισμὸν γεγυμνασμένος, οὗτος ἂν ἱκα- περὶ τὸν ἀτελῆ οὐδὲν ἥττον.

ποτ' οὖν οὐ γυμνάζομεν αὐτούς τε καὶ ἀλλή- τρόπον τοῦτον; (5) Ὅτι νῦν, καίτοι μὴ γυ- κ περὶ ταῦτα, μηδ' ἀπὸ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ί γ' ἐμοῦ περισπώμενοι, ὅμως δ' οὐδὲν ἐπιδί- καλοκαγαθίαν. (6) Τί οὖν χρὴ προσδοκᾷν, εἰ ν τὴν ἀσχολίαν προσλάβοιμεν; καὶ μάλισθ', ν ἀσχολία τις ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτέρων αὕτη τ' ἂν, ἀλλὰ καὶ οἰήσεως ἀφορμή, καὶ τύφου οῦσα. (7) Μεγάλη γάρ ἐστι δύναμις ἡ ἐπιχει- πιθανολογική, καὶ μάλιστ' εἰ τύχοι γυμνα-

ad id perducaris quod fieri nequit. Cum hoc homine vir prudens prorsus non congredietur, sed ejus disputationem et colloquium fugiet? (26) At quis alius superest, qui uti ratiocinatione possit? quis interrogandi et respondendi peritus, atque adeo talis, ut neque decipi, neque fallaci conclusione in fraudem illici possit? (27) Imo, congredietur quidem cum eo, sed hoc non curabit, ne temere ac fortuito in disputatione versetur? Quo pacto ergo adhuc talis erit, qualem eum esse oportere intelligimus? (28) At sine tali aliqua exercitatione et præparatione potestne id custodire, quod ordo ratiocinandi postulat? (29) Ostendant hoc; et fatebimur supervacaneas esse omnes istas speculationes, absurdas, et a notione, quam de viro probo gravique informatam animo habemus, alienas.

30. Quid adhuc inertes, socordes, ignavi sumus, et fugiendi laboris vigiliarumque caussas quæritamus? neque vigilabimus, ut rationem expoliamus nostram? — (31) Si ergo in his aberraro, numquid patrem occidi? — Mancipium, ubi hic pater erat, ut eum occideres? Quid ergo fecisti? Quod unum hujus loci delictum erat, in eo deliquisti. (32) Nam hoc ipsum et ego Rufo dicebam, objurganti me, quod id, quod in syllogismo quodam prætermissum erat, non reperissem: Nunquid, inquam, Capitolium incendi? At ille: Mancipium, inquit, anne, quod hic prætermittitur, Capitolium est? (33) Aut eane sola delicta sunt, incendisse Capitolium, et occidisse patrem? temere autem et frustra fortuitoque suis uti visis, neque argumentationem aut demonstrationem aut captionem intelligere; neque omnino videre in interrogatione et responsione, quid nostris positis vel concessis consentaneum sit, quid non: in nulla vero harum rerum inest peccatum?

CAP. VIII.

Facultates non sine periculo esse hominibus ineruditis.

1. Quot modis æquipollentia variari possunt, totidem modis etiam epicherematum (*argumentorum quibus aggredimur adversarios*) et enthymematum [*vid.* § 3] species in disserendo possunt variari. (2) Exemplo sit modus hicce: *Si mutuatus es et non reddidisti, debes mihi pecuniam. Atqui non mutuatus es, nec reddidisti. Non ergo pecuniam mihi debes.* (3) Et hoc dextre facere, nemini magis, quam philosopho, convenit. Nam si enthymema imperfectus est syllogismus, intelligitur eum, qui in perfecto syllogismo est exercitatus, in imperfecto etiam nihilo minus fore satis instructum.

4. Cur igitur non et nosmetipsos et nos inter nos in hoc genere exercemus? (5) Quia nunc, etsi in his non exercemur, neque a cura morum, per me quidem, avellimur; tamen virtute nihilo reddimur auctiores. (6) Quid ergo exspectandum foret, si et istam occupationem adjungeremus? et præsertim, cum ea non modo a rebus magis necessariis nos abstractura esset, sed et arrogantiæ et insolentiæ occasio non parva inde accessura. (7) Magna enim vis est argumentandi et probabiliter disputandi; eoque major, si

σίας ἐπιπλέον, καί τινα καὶ εὐπρέπειαν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων προσλάβοι· (8) ὅτι καὶ ἐν τῷ καθόλου πᾶσα δύναμις ἐπισφαλὴς, τοῖς ἀπαιδεύτοις καὶ ἀσθενέσι προσγενομένη, πρὸς τὸ ἐπᾶραι καὶ χαυνῶσαι ἐπ' αὐτῇ. (9) Ποίᾳ γὰρ ἄν τις ἔτι μηχανῇ πείσαι τὸν νέον τὸν ἐν τούτοις διαφέροντα, ὅτι οὐ δεῖ προσθήκην αὐτὸν ἐκείνων γενέσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτῷ προσθεῖναι; (10) Οὐχὶ δὲ πάντας τοὺς λόγους τούτους καταπατήσας, ἐπηρμένος ἡμῖν καὶ πεφυσημένος περιπατεῖ, μηδ' ἀνεχόμενος ἄν τις ἅπτηται αὐτοῦ, ὑπομιμνήσκων, τίνος ἀπολελειμμένος, ποῦ ἀποκέκλικε;

11. Τί οὖν; Πλάτων φιλόσοφος οὐκ ἦν; — Ἱπποκράτης γὰρ ἰατρὸς οὐκ ἦν; Ἀλλ' ὁρᾷς πῶς φράζει Ἱπποκράτης. (12) Μή τι οὖν Ἱπποκράτης οὕτω φράζει, καθὸ ἰατρός ἐστι; Τί οὖν μιγνύεις πράγματα, ἄλλως ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων συνδραμόντα; (13) Εἰ δὲ καλὸς ἦν Πλάτων καὶ ἰσχυρὸς, ἔδει κἀμὲ καθήμενον ἐκπονεῖν, ἵνα καλὸς γένωμαι, ἢ ἵνα ἰσχυρός· ὡς τοῦτο ἀναγκαῖον πρὸς φιλοσοφίαν, ἐπεί τις φιλόσοφος ἅμα καὶ καλὸς ἦν καὶ φιλόσοφος; (14) Οὐ θέλεις αἰσθάνεσθαι καὶ διακρῖναι κατὰ τί οἱ ἄνθρωποι γίνονται φιλόσοφοι, καὶ τίνα ἄλλως αὐτοῖς πάρεστιν; Ἄγε, εἰ δ' ἐγὼ φιλόσοφος ἦμην, ἔδει ὑμᾶς καὶ χωλοὺς γενέσθαι; (15) Τί οὖν; ἀναιρῶ τὰς δυνάμεις ταύτας; μὴ γένοιτο· οὐδὲ γὰρ τὴν ὁρατικήν. (16) Ὅμως δ', ἄν μου πυνθάνῃ, τί ἐστι τἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου· οὐκ ἔχω σοι ἄλλο εἰπεῖν, ἢ ὅτι ποιὰ προαίρεσις φαντασιῶν.

exercitatione diuturna acuatur, atque etiam be verborum species accedat. (8) Nam et in univ libet facultas hominibus indoctis et infirmis, qu periculum affert, ne propter illam efferantur et (9) Nam qua ratione adolescenti his rebus praes deas, non oportere ipsum accessionem fieri ill tatum, sed illas tamquam accessionem adjunger An non rationibus his omnibus conculcatis, ela tus nobis obambulabit, neque feret eum qui adr tuat, quibus rebus omissis, ad quas deflexerit.

11. Quid ergo? Plato philosophus non fuit? - tes medicus non fuit? At vides, quomodo loqu crates. (12) An ergo Hippocrates sic loquitu medicus est? Quid ergo res misces, per alias iisdem hominibus conjunctas? (13) Quodsi fo Plato et robustus, idcirco mihi quoque sedulo e fuit, ut formosus evaderem, aut ut robustus? q philosophiam id necessario requiratur, quoniam aliquis simul et formosus fuit et philosophus discernes atque animadvertes, quid sit, quo b philosophi, et quæ res aliunde et per alias causs Age vero, si ego philosophus essem; vosne et fieri oporteret? (15) Quid ergo? tollo facultates neque enim videndi facultatem tollo. (16) Atl roges, quod sit hominis bonum; aliud non hab cam, nisi certum quoddam visorum animi inst

ΚΕΦ. Θ'.

Πῶς ἀπὸ τοῦ συγγενεῖς ἡμας εἶναι τῷ θεῷ, ἐπέλθοι ἄν τις ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

1. Εἰ ταῦτά ἐστιν ἀληθῆ τὰ περὶ τῆς συγγενείας τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων λεγόμενα ὑπὸ τῶν φιλοσόφων, τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστιν, εἰπεῖν ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι Κόσμιος; (2) Διὰ τί γὰρ λέγεις Ἀθηναῖον εἶναι σεαυτὸν, οὐχὶ δ' ἐξ ἐκείνης μόνον τῆς γωνίας, εἰς ἣν ἐῤῥίφη γεννηθέν σου τὸ σωμάτιον; (3) ἢ δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου καὶ περιέχοντος οὐ μόνον αὐτὴν ἐκείνην τὴν γωνίαν καὶ ὅλην σου τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς, ὅθεν σου τὸ γένος τῶν προγόνων εἰς σὲ κατελήλυθεν, ἐντεῦθέν ποθεν καλεῖς σεαυτὸν Ἀθηναῖον καὶ Κορίνθιον; (4) Ὁ τοίνυν τῇ διοικήσει τοῦ κόσμου παρηκολουθηκὼς, καὶ μεμαθηκὼς ὅτι τὸ μέγιστον καὶ κυριώτατον καὶ περιεκτικώτατον πάντων τοῦτό ἐστι τὸ σύστημα τὸ ἐξ ἀνθρώπων καὶ θεοῦ, ἀπ' ἐκείνου δὲ τὰ σπέρματα καταπέπτωκεν οὐκ εἰς τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν μόνον, οὐδ' εἰς τὸν πάππον, ἀλλ' εἰς ἅπαντα μὲν τὰ ἐπὶ γῆς γεννώμενά τε καὶ φυόμενα, προηγουμένως δ' εἰς τὰ λογικά (5) (ὅτι κοινωνεῖν μόνον ταῦτα πέφυκε τῷ θεῷ τῆς συναναστροφῆς, κατὰ τὸν λόγον ἐπιπεπλεγμένα), (6) διὰ τί μὴ εἴπῃ τις αὐτὸν Κόσμιον; διὰ τί μὴ υἱὸν τοῦ θεοῦ; διὰ τί δὲ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις;

CAP. IX.

Qua ratione ab eo, quod cognationem hal deo, progrediare ad reliqua.

1. Si vera sunt hæc, quæ de cognatione dei a philosophis dicuntur; quid aliud hominibus e quam Socraticum illud, ut interrogatus, cuja quam te Atheniensem aut Corinthium esse resp Mundanum? (2) Cur enim te Atheniensem n non potius ex illo duntaxat angulo, in quem fuit tuum cum nasceretur corpusculum? (3) spicuum est, nomen Atheniensis et Corinthii te ab eo loco, cujus major est auctoritas, quiqu solum angulum universamque tuam domum c etiam illud omnino spatium, unde majorum tu ad te propagatum est. (4) Quicumque igitur n nistrationem animo atque intelligentia comple dicitque hanc esse maximam et longe omnium latissimeque patentem congregationem, quæ co minibus et deo; ab hoc vero semina non solun meum aut avum delapsa esse, sed in cuncta c generantur nascunturque, præcipue vero in e ratione prædita (5) (quippe hæc sola ad con consuetudinemque cum deo nata sunt, per ipsa cum eo conjuncta): (6) cur Mundanum se ta minet? cur non dei filium? cur quidquam, qu fiat humanis, timeat? (7) At Cæsaris quidem c

πρὸς μὲν τὸν Καίσαρα ἡ συγγένεια, ἢ ἄλλον
μέγα δυναμένων ἐν Ῥώμῃ, ἱκανὴ παρέχειν
ᾳ διάγοντας εἶναι, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ
ς, μηδ' ὁτιοῦν· τὸ δὲ τὸν θεὸν ποιητὴν ἔχειν
α καὶ κηδεμόνα, οὐκέτι ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυ-
πόδων;

πόθεν φάγω, φησὶ, μηδὲν ἔχων; Καὶ πῶς οἱ
ὃς οἱ δραπέται, τίνι πεποιθότες ἐκεῖνοι, ἀπαλ-
τῶν δεσποτῶν; τοῖς ἀγροῖς, ἢ τοῖς οἰκέταις, ἢ
ώμασιν; οὐδενὶ, ἀλλ' ἑαυτοῖς· καὶ ὅμως οὐκ
πν αὐτοὺς τροφαί. (9) Τὸν δὲ φιλόσοφον
ει ἄλλοις θαῤῥοῦντα καὶ ἐπαναπαυόμενον
ι, καὶ μὴ ἐπιμελεῖσθαι αὐτὸν αὑτοῦ, καὶ τῶν
ὶν ἀλόγων εἶναι χείρονα καὶ δειλότερον, ὧν
ὐτὸ αὑτῷ ἀρκούμενον, οὔτε τροφῆς ἀπορεῖ
ς οὔτε διεξαγωγῆς τῆς καταλλήλου καὶ κατὰ

ὰ μὲν οἶμαι, ὅτι ἔδει καθῆσθαι τὸν πρεσβύ-
ῦθα, οὐ τοῦτο μηχανώμενον, ὅπως μὴ ταπει-
τε, μηδὲ ταπεινοὺς μηδ' ἀγεννεῖς τινας δια-
διαλογιεῖσθε αὐτοὶ περὶ ἑαυτῶν· (11) ἀλλὰ
ἐμπίπτωσι τοιοῦτοι νέοι, οἳ ἐπιγνόντες τὴν
θεοὺς συγγένειαν, καὶ ὅτι δεσμά τινα ταῦτα
ιεθα, τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ
ν ἕνεκα ἀναγκαῖα ἡμῖν γίνεται εἰς οἰκονο-
ναστροφὴν τὴν ἐν τῷ βίῳ, ὡς βάρη τινὰ καὶ
ἀστεκτα ἀποῤῥῖψαι θέλωσι, καὶ ἀπελθεῖν
συγγενεῖς. (12) Καὶ τοῦτον ἔδει τὸν ἀγῶνα
τὸν διδάσκαλον ὑμῶν καὶ παιδευτὴν, εἴ τις
ᾶς μὲν ἔρχεσθαι λέγοντας, Ἐπίκτητε, οὐκέτι
μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ
ροντες καὶ ποτίζοντες καὶ ἀναπαύοντες καὶ
ς, εἶτα δι' αὐτὸ σομπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ
(13) Οὐκ ἀδιάφορα ταῦτα, καὶ οὐδὲν πρὸς
ὁ θάνατος οὐ κακός; καὶ συγγενεῖς τινες τοῦ
ι, κἀκεῖθεν ἐληλύθαμεν; (14) Ἄφες ἡμᾶς
θεν ἐληλύθαμεν· ἄφες λυθῆναί ποτε τῶν
ίτων, τῶν ἐξηρτημένων καὶ βαρούντων. (15)
λῃσται, καὶ κλέπται, καὶ δικαστήρια, καὶ οἱ
ι τύραννοι, δοκοῦντες ἔχειν τινὰ ἐφ' ἡμῖν
διὰ τὸ σωμάτιον καὶ τὰ τούτου κτήματα· ἄφες
αὐτοῖς, ὅτι οὐδενὸς ἔχουσιν ἐξουσίαν. (16)
ν τῷδε λέγειν, ὅτι Ἄνθρωποι ἐκδέξασθε τὸν
ιον ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύ-
πηρεσίας, τότ' ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν· ἐπὶ δὲ
ος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν,
ίνος ὑμᾶς ἔταξεν. (17) Ὀλίγος ἄρα χρόνος
ς οἰκήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμέ-
ίος γὰρ ἔτι τύραννος, ἢ ποῖος κλέπτης, ἢ
τήρια φοβερὰ τοῖς οὕτω παρ' οὐδὲν πεποιη-
ῶμα καὶ τὰ τούτου κτήματα; μείνατε, μὴ
ἀπέλθητε.

ῦτόν τι ἔδει γίνεσθαι παρὰ τοῦ παιδευτοῦ
εὐφυεῖς τῶν νέων. (19) Νῦν δὲ τί γίνεται;

alterius alicujus qui multum Romæ potest, satis præsidii habebit, ut in tuto vivamus, et sine contemtu, omnique timore vacui: deum vero cum habeamus auctorem, et patrem, et curatorem, hoc nos tristitia et timore non liberabit?

8. At unde comedam, inquit, cum nihil habeam? Quonam vero modo servi, quo modo fugitivi, qua illi re freti suos deserunt dominos? num agris, num servis, aut argenteis vasis? nulla alia re, nisi semetipsis: et tamen eis alimenta non desunt. (9) Philosophum autem oportebit scilicet, aliis confidentem et acquiescentem, peregrinari, neque ipsum sui curam gerere, sed brutis animantibus esse deteriorem et timidiorem, quorum singula per se semetipsis contenta, neque proprio carent alimento, neque vitæ ratione naturæ suæ accommodata atque consentanea?

10. Equidem arbitrabar, senem hic sedere oportuisse, non qui id ageret, ut ne humilibus essetis animis, neque ut humiles abjectosve de vobis sermones haberetis; (11) sed ne qui tales exsisterent adolescentes, qui cognatione, quæ cum diis hominibus intercedat, agnita, quique intelligentes vincula quibus sumus astricti, corpus nempe, et illius possessionem, et quæcumque propter hæc nobis sunt ad vitam sustentandam degendamque necessaria, ista velut onera quædam molesta et intolerabilia abjicere vellent, et ad suos cognatos abire. (12) Atque hoc certamen præceptor vester et institutor, si modo esset ille aliquis, decertare debebat; ut vos quidem eum adiretis, dicentes: « Epictete, nos corpusculi hujus vincula tolerare diutius non possumus, cibo scilicet potuque reficientes, et quietem præbentes, et repurgantes, et propter ipsum aliis atque aliis nosmet accommodantes. (13) Annon indifferentia sunt ista, et nihil ad nos? nonne mors mala non est? nonne quædam cum deo nobis est cognatio, atque inde huc devenimus? (14) Permitte nobis, ut illuc abeamus, unde venimus: permitte, ut his liberemur vinculis, quibus astricti sumus et prægravati. (15) Hic latrones, fures, tribunalia, quique tyranni appellantur, potestatem aliquam in nos, propter corpusculum illiusque possessiones, se existimantes habere: sine, eis ostendamus, nullius ipsos habere potestatem. » (16) Me vero ad hæc dicere oportebat: « Exspectate, o homines, deum! Cum ille significarit, et hoc ministerio vos liberarit, tunc ad eum emigrabitis; in præsentia vero habitationem hanc locumque tolerate, in quo quemque vestrûm ipse constituit. (17) Breve quidem tempus hujusce habitationis, nec iis difficile, qui sic animo sunt affecti: nam quis jam tyrannus, quis fur, aut quæ tribunalia formidolosa his, qui corpus ejusque possessiones ita nihili faciunt? Manete; nec temere discedatis! »

18. Tali quodam modo præceptor cum ingenuis adolescentibus agere debebat. (19) Nunc vero quid fit? Emor-

νεκρὸς μὲν ὁ παιδευτής, νεκροὶ δ' ὑμεῖς. Ὅταν χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλάοντες περὶ τῆς αὔριον πόθεν φάγητε. (20) Ἀνδράποδον, ἂν σχῇς, ἕξεις· ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ· ἤνοικται ἡ θύρα. Τί πενθεῖς; ποῦ ἔτι τόπος δακρύων; τίς ἔτι κολακείας ἀφορμή; διὰ τί ἄλλος ἄλλῳ φθονήσει; διὰ τί [τοὺς] πολλὰ κεκτημένους θαυμάσει, ἢ τοὺς ἐν δυνάμει τεταγμένους [δείσει], μάλιστ' ἂν καὶ ἰσχυροὶ ὦσι καὶ ὀργίλοι; (21) Τί γὰρ ἡμῖν ποιήσουσιν; ἃ δύνανται ποιῆσαι, τούτων οὐκ ἐπιστρεψόμεθα· ὧν ἡμῖν μέλει, ταῦτα οὐ δύνανται. Τίς οὖν ἔτι ἄρξει τοῦ οὕτω διακειμένου;

22. Πῶς Σωκράτης εἶχε πρὸς ταῦτα; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ὡς ἔδει τὸν πεπεισμένον ὅτι ἐστὶ τῶν θεῶν συγγενής; (23) Ἂν μοι λέγητε, φησί, νῦν, ὅτι ἀφιέμέν σε ἐπὶ τούτοις, ὅπως μηκέτι διαλέξῃ τούτους τοὺς λόγους οὓς μέχρι νῦν διελέγου, μηδὲ παρενοχλήσῃς ἡμῶν τοῖς νέοις, μηδὲ τοῖς γέρουσιν· (24) ἀποκρινοῦμαι, ὅτι γελοῖοί ἐστε, οἵτινες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν εἴς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν· εἰ δ' ὁ θεὸς ἕν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατέταχε, ταύτην δ' ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. (25) Τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος ταῖς ἀληθείαις συγγενὴς τῶν θεῶν. (26) Ἡμεῖς οὖν ὡς κοιλίαι, ὡς ἔντερα, ὡς αἰδοῖα, οὕτω περὶ αὐτῶν διανοούμεθα· ὅτι φοβούμεθα, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν· τοὺς εἰς ταῦτα συνεργεῖν δυναμένους κολακεύομεν, τοὺς αὐτοὺς τούτους δεδοίκαμεν.

27. Ἐμέ τις ἠξίωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ γράψαι εἰς τὴν Ῥώμην, ὡς ἐδόκει τοῖς πολλοῖς ἠτυχηκώς, καὶ πρότερον μὲν ἐπιφανὴς ὢν καὶ πλούσιος, ὕστερον δ' ἐκπεπτωκὼς ἁπάντων, καὶ διάγων ἐνταῦθα. (28) Κἀγὼ ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ ταπεινῶς. Ὁ δ' ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέδωκέ μοι αὐτὴν, καὶ ἔφη ὅτι Ἐγὼ βοηθηθῆναί τι ὑπό σου ἤθελον, οὐχὶ ἐλεηθῆναι· κακὸν δέ μοι οὐθέν ἐστιν.

29. Οὕτω καὶ Ῥοῦφος, πειράζων με, εἰώθει λέγειν· Συμβήσεταί σοι τοῦτο καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ δεσπότου. (30) Κἀμοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποκριναμένου, ὅτι ἀνθρώπινα· Τί οὖν, ἔφη, ἐκεῖνον παρακαλῶ, παρὰ σοῦ αὐτὰ λαβεῖν δυνάμενος; (31) Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις ἔχει, περισσὸς καὶ μάταιος παρ' ἄλλου λαμβάνων. (32) Ἐγὼ οὖν ἔχων ἐξ ἐμαυτοῦ λαβεῖν τὸ μεγαλόψυχον καὶ γενναῖον, ἀγρὸν παρὰ σοῦ λάβω, καὶ ἀργύριον, ἢ ἀρχήν τινα; μὴ γένοιτο· οὐχ οὕτως ἀναίσθητος ἔσομαι τῶν ἐμῶν κτημάτων. (33) Ἀλλ' ὅταν τις ἢ δειλὸς καὶ ταπεινὸς, ὑπὲρ τούτου τί ἄλλο ἢ ἀνάγκη γράφειν ἐπιστολὰς, ὡς ὑπὲρ νεκροῦ; Τὸ πτῶμα ἡμῖν χάρισαι τοῦ δεῖνος, καὶ ξέστην αἱματίου. (34) Τῷ γὰρ ὄντι πτῶμα ὁ τοιοῦτός ἐστι, καὶ ξέστης αἱματίου· πλέον δ' οὐδέν. Εἰ δ' ἦν πλέον τι, ᾐσθάνετ' ἂν ὅτι ἄλλος δι' ἄλλον οὐ δυστυχεῖ.

tuus est præceptor; emortui et vos. Postqua rati estis, sedetis flentes de crastino, undena habituri. (20) Mancipium! si habueris, hab habueris, e vita exibis: aperta est janua. Qu jam locus est lacrimis? quæ jam adulationis oc obrem alter alteri invidebit? quamobrem l mirabitur, aut potentes *timebit*, præsertim sint et iracundi? (21) Quid enim nobis faci possunt, ea nos nihil curamus: quæ nobis c his illi nihil possunt. Quis igitur homini sic rabit?

22. Quomodo in his se præstitit Socrates? modo nisi quo eum decebat, qui se diis co persuasum haberet? (23) « Si mihi (inquit) i Ea lege te dimittimus, ut missas facias disput quibus hactenus es usus, neque vel adolesce nibus nostris sis molestus; (24) respondebo, vos, qui quidem censeatis, si me vester imp in statione collocasset, eam mihi servandam e que, et millies ante oppetendam mortem, qu tionem deserendam: si vero deus quamdam m vitæque rationem assignarit, eam vero esse rel (25) Hoc demum est, hominem esse diis cognatum. (26) At nos non secus, ac si vent testina, ac si pudenda essemus, de nobis ipsi nam timemus, nam cupimus; et, qui in hæc bent potestatem, his adulamur, eosdemque m

27. Petierat a me nonnemo, ut sua caussa berem; vir, ut vulgo videbatur, adversa fort cum prius illustris fuisset et dives, postea verc spoliatus vitam hic ageret. (28) Ego literas p submissius; quibus ille lectis, mihi redditisqu menti aliquid a te petieram, non commisera enim nihil mihi accidit.

29. Sic et Rufus, tentandi mei caussa, dic Hoc et illud ab hero tibi accidet. (30) M dente, humana ea esse: Quid ergo, inquit, cum a te impetrare possim? (31) Revera eni a se ipso habet, vanus est atque ineptus, ab al (32) Ego igitur cum magnum et generosum a ipso accipere possim, a te agrum et argentum, tum accipiam? Absit! equidem non ero mearu num adeo ignarus. (33) Sed si quis timidus abjectus, pro eo quid aliud necesse est, qu pro emortuo scribantur literæ? hoc modo: I dona nobis, et miselli sanguinis sextarium. (3 homo revera cadaver est, et sanguinis sextari que nihil: si quid enim amplius esset, alium non esse miserum intelligeret.

ΚΕΦ. Ι'.

περὶ τὰς ἐν Ῥώμῃ προαγωγὰς ἐσπουδακότας.

ω σφοδρῶς συνετετάμεθα περὶ τὸ ἔργον τὸ
οἱ ἐν Ῥώμῃ γέροντες περὶ ἃ ἐσπουδάκασι,
ηνύομεν καὶ αὐτοί. (2) Οἶδα ἐγὼ πρεσβύ-
πον ἐμοῦ, τὸν νῦν ἐπὶ τοῦ σίτου ὄντα ἐν τῇ
ταύτῃ παρῆγεν ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀναστρέφων,
, κατατρέχων τοῦ προτέρου ἑαυτοῦ βίου,
ὃν ἑξῆς ἐπαγγελλόμενος, ὅτι ἄλλο οὐδὲν
ιδάσει, ἢ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀταραξίᾳ διεξαγα-
ν τοῦ βίου· (3) Πόσον γὰρ ἔτι ἐστὶν ἐμοὶ
Κἀγὼ ἔλεγον αὐτῷ, ὅτι οὐ ποιήσεις· ἀλλ'
ιόνον τῆς Ῥώμης, ἁπάντων τούτων ἐπι-
καὶ εἰς αὐλὴν πάροδός τις δίδωται, ὅτι
τῷ θεῷ εὐχαριστῶν ὥσεται. (4) Ἂν μ'
Ἐπίκτητε, τὸν ἕτερον πόδα εἰς τὴν αὐλὴν
ύλει ὑπολάμβανε. (5) Νῦν οὖν τί ἐποίησε;
εἰς τὴν πόλιν, ἀπήντησαν αὐτῷ παρὰ Καί-
δες· ὁ δὲ λαβών, πάντων ἐκείνων ἐξελάθετο,
ν ἐξ ἑνὸς ἐπισεσώρευκεν. (6) Ἤθελον αὐ-
ιστὰς ὑπομνῆσαι τῶν λόγων, οὓς ἔλεγε πα-
καὶ εἰπεῖν, ὅτι Πόσῳ σοῦ ἐγὼ κομψότερος

; ἐγὼ λέγω, ὅτι ἄπρακτόν ἐστι τὸ ζῷον;
(8) Ἀλλὰ διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν πρακτι-
ἐγὼ πρῶτος, ὅταν ἡμέρα γένηται, μικρὰ
μαι, τίνα ἐπαναγνῶναί με δεῖ. Εἶτα
ῷ· Τί δέ μοι καὶ μέλει πῶς ὁ δεῖνα ἀναγνῷ;
, ἵνα ἐγὼ κοιμηθῶ. (9) Καίτοι τί ὅμοια
ράγματα τοῖς ἡμετέροις; Ἂν ἐπιστῆτε τί
στιν, αἰσθήσεσθε. Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὅλην
ηφίζουσι, συζητοῦσι, συμβουλεύουσι περὶ
ὲ ἀγριδίου, περί τινων προκοπῶν τοιού-
Ὅμοιον οὖν ἐστιν, ἐντευξίδιον παρά τινος
γιώσκειν, Παρακαλῶ σε ἐπιτρέψαι μοι
ἀγεῖν ἢ, Παρακαλῶ σε παρὰ Χρυσίππου
ι τίς ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις, καὶ
ὥραν ἐν αὐτῷ ἔχει τὸ λογικὸν ζῷον· ἐπί-
ὶ τίς εἶ σύ, καὶ ποῖόν τι σοῦ τὸ ἀγαθὸν
. (11) Ταῦτα ἐκείνοις ὅμοιά ἐστιν; ἀλλ'
ῆς χρείαν ἔχοντα; ἀλλ' ὡσαύτως ἀμελεῖν
ον κἀκείνων; (12) Τί οὖν; ἡμεῖς μόνοι
αὶ νυστάζομεν; Οὔ· ἀλλὰ πολὺ πρότερον
. (13) ἐπεί τοι καὶ ἡμεῖς οἱ γέροντες, ὅταν
ῶμεν νέους, συμπροθυμούμεθα καὶ αὐτοὶ
πολὺ δὲ πλέον, εἰ ἑώρων διεγηγερμένους
υμουμένους, προεθυμούμην ἂν συσπουδά-
ς.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Περὶ φιλοστοργίας.

μένου δέ τινος πρὸς αὐτὸν τῶν ἐν τέλει,
παρ' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ μέρους, ἠρώτησεν, εἰ

CAP. X.

In eos, qui Romæ honoribus inserviunt.

1. Si tanta nos contentione ad nostra officia applicaremus, quanta Romani senes suis inserviunt studiis, fortasse nos quoque aliquid perficeremus. (2) Memini ego quemdam me natu majorem, nunc Romæ annonæ præfectum, cum hac iter habuisset, ab exsilio rediens, quæ mihi ille dixerit, vitam suam priorem accusans et de reliqua vita pollicitus, se, in Urbem reversum, nil aliud curaturum, nisi ut in otio et tranquillitate quod vitæ reliquum fuerit ageret. (3) Quantulum enim, inquit, mihi superest vitæ? Ego autem ei, nequaquam istud eum facturum, dixi; sed, simul atque Romam subodoratus esset, fore ut horum omnium oblivisceretur; quod si quis ei etiam in aulam daretur aditus, lætum, et Deo gratias agentem, eo se præcipitaturum aiebam. (4) At ille, Si me, inquit, Epictete, altero pede aulam ingressum inveneris, quidvis de me existimato. (5) Nunc igitur quid fecit? priusquam Urbem intrasset, codicilli a Cæsare obviam ei mittebantur; quibus ille acceptis, priorum omnium oblitus est, et deinceps aliud ex alio sibi negotium accumulavit. (6) Vellem equidem nunc ei coram in memoriam revocare sermones, quos præteriens habuit, et dicere, Quanto ego sum te præstantior vates!

7. Quid igitur? egone dico, ad vitam in otio transigendam natum esse hominem? Absit! (8) Sed cur nos non sumus actuosi? Statim quidem ad me quod attinet, quum primum lucescit, parumper mecum ipse recordor, quænam mihi sint prælegenda : deinde statim ipse mecum : Quid vero mea refert, quemadmodum iste *discipulorum meorum* legat? hoc primum est, ut ego dormiam. (9) Quamquam, quid simile habent istorum res cum nostris? Si animadverteritis quid illi agant, intelligetis. Quid enim aliud, nisi totum diem rationes subducunt, disquirunt inter se, consilia conferunt, de aliqua frumenti copia, de agello, et aliis id genus profectibus? (10) Numquid ista inter se similia sunt? petitionem hujusmodi legere : *Oro te, ut me frumenti nonnihil sinas exportare;* aut, *Hortor te, ut juxta Chrysippum consideres, quæ sit mundi administratio, et quem in eo locum obtineat animal rationis particeps. Considera vero etiam, qui tu sis, et cujusmodi sit tuum bonum ac malum.* (11) Hæccine illis similia sunt? At par studium requirunt? at pari modo turpe est, hæc atque illa negligere? (12) Quid ergo? nos soli ignavi sumus et dormitamus? Non; sed multo magis vos adolescentes : (13) quandoquidem et nos senes, cum ludentes videmus adolescentes, et ipsi quadam colludendi cupiditate ducimur : multo vero magis, si vos excitatos promptosque viderem, et ipse ad seria vobiscum tractanda promptior alacriorque fierem.

CAP. XI.

De caritate in suos.

1. Quum vero ex optimatibus quidam eum convenisset, nonnulla particulatim ex eo percontatus, an et liberi ei

καὶ τέκνα εἴη αὐτῷ καὶ γυνή. (2) Τοῦ δ' ὁμολογήσαντος, προσεπύθετο· Πωστιοῦν χρῇ τῷ πράγματι; Ἀθλίως, ἔφη. (3) Καὶ ὅς, Τίνα τρόπον; οὐ γὰρ δὴ τούτου ἕνεκα γαμοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ παιδοποιοῦνται, ὅπως ἄθλιοι ὦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως εὐδαίμονες. (4) Ἀλλ' ἔγω, ἔφη, οὕτως ἀθλίως ἔχω περὶ τὰ παιδάρια, ὥστε πρώην νοσοῦντός μου τοῦ θυγατρίου καὶ δόξαντος κινδυνεύειν, οὐχ ὑπέμεινα οὐδὲ παρεῖναι αὐτῷ νοσοῦντι· φυγὼν δ' ᾠχόμην, μέχρις οὗ προσήγγειλέ τις μοι, ὅτι ἔχει καλῶς. (5) Τί οὖν; ὀρθῶς φαίνῃ σαυτῷ ταῦτα πεποιηκέναι; Φυσικῶς, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό με πεῖσον, ἔφη, σὺ, διότι φυσικῶς· καὶ ἐγώ σε πείσω, ὅτι πᾶν τὸ κατὰ φύσιν γινόμενον, ὀρθῶς γίνεται. (6) Τοῦτο, ἔφη, πάντες ἢ οἵ γε πλεῖστοι πατέρες πάσχομεν. Οὐδ' ἐγώ σοι ἀντιλέγω, ἔφη, ὅτι οὐ γίνεται· τὸ δ' ἀμφισβητούμενον ἡμῖν ἐκεῖνό ἐστιν, εἰ ὀρθῶς. (7) Ἐπεὶ τούτου γε ἕνεκα καὶ τὰ φύματα δεῖ λέγειν ἐπ' ἀγαθῷ γίνεσθαι τοῦ σώματος, ὅτι γίνεται· καὶ ἁπλῶς, τὸ ἁμαρτάνειν εἶναι κατὰ φύσιν, ὅτι πάντες σχεδὸν, ἢ οἵ γε πλεῖστοι, ἁμαρτάνομεν. Δεῖξον οὖν μοι σὺ, πῶς κατὰ φύσιν ἐστίν. (8) Οὐ δύναμαι, ἔφη· ἀλλὰ σύ μοι μᾶλλον δεῖξον, πῶς οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν, οὐδ' ὀρθῶς γίνεται.

9. Καὶ ὅς, Ἀλλ' εἰ ἐζητοῦμεν, ἔφη, περὶ λευκῶν καὶ μελάνων, ποῖον ἂν κριτήριον παρεκαλοῦμεν πρὸς διάγνωσιν αὐτῶν; Τὴν ὅρασιν, ἔφη. Τί δ', εἰ περὶ θερμῶν καὶ ψυχρῶν, καὶ σκληρῶν καὶ μαλακῶν, ποῖόν τι; Τὴν ἁφήν. (10) Οὐκοῦν, ἐπειδὴ περὶ τῶν κατὰ φύσιν καὶ τῶν ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς γινομένων ἀμφισβητοῦμεν, ποῖον θέλεις κριτήριον παραλάβωμεν; Οὐκ οἶδ', ἔφη. (11) Καὶ μὴν τὸ μὲν τῶν χρωμάτων καὶ ὀσμῶν, ἔτι δὲ χυμῶν κριτήριον ἀγνοεῖν, τυχὸν οὐ μεγάλη ζημία· τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν, καὶ τῶν παρὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν τῷ ἀνθρώπῳ, δοκεῖ σοι μικρὰ ζημία εἶναι τῷ ἀγνοοῦντι; Ἡ μεγίστη μὲν οὖν. (12) Φέρε, εἰπέ μοι, πάντα ἃ δοκεῖ τισιν εἶναι καλὰ καὶ προσήκοντα, ὀρθῶς δοκεῖ; καὶ μὴν Ἰουδαίοις, καὶ Σύροις, καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ Ῥωμαίοις, οἷόν τε πάντα τὰ δοκοῦντα περὶ τροφῆς, ὀρθῶς δοκεῖν; Καὶ πῶς οἷόν τε; (13) Ἀλλ', οἶμαι, πᾶσα ἀνάγκη, εἰ ὀρθά ἐστι [τὰ] Αἰγυπτίων, μὴ ὀρθὰ εἶναι τὰ τῶν ἄλλων· εἰ καλῶς ἔχει τὰ Ἰουδαίων, μὴ καλῶς ἔχειν τὰ τῶν ἄλλων. (14) Πῶς γὰρ οὔ; Ὅπου δ' ἄγνοια, ἐκεῖ καὶ ἀμαθία καὶ ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπαιδευσία. Συνεχώρει. (15) Σὺ οὖν, ἔφη, τούτων αἰσθόμενος, οὐδὲν ἄλλο τοῦ λοιποῦ σπουδάσεις, οὐδὲ κατ' ἄλλο τι τὴν γνώμην ἕξεις ἢ ὅπως τὸ κριτήριον ἐκεῖνο καταμάθῃς, καὶ τούτῳ προσχρώμενος διακρίνῃς τῶν ἐπὶ μέρους ἕκαστον.

16. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος, τοσαῦτα ἔχω σοι πρὸς ὃ βούλει βοηθῆσαι. (17) Τὸ φιλόστοργον δοκεῖ σοι κατὰ φύσιν τε εἶναι, καὶ καλόν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δέ; τὸ μὲν φιλόστοργον κατὰ φύσιν τε καὶ καλόν ἐστι, τὸ δ' εὐλόγιστον οὐ καλόν; Οὐδαμῶς. (18) Μὴ τοίνυν μάχην ἔχει τῷ φιλοστόργῳ τὸ εὐλόγιστον; Οὐ δοκεῖ μοι. Εἰ δὲ μὴ, τῶν μαχομένων ἀνάγκη θατέρου κατὰ φύσιν

essent atque uxor, quæsivit. (2) Quod ubi perrexit interrogare, Ut res ista tibi cedit? (3) Cui Epictetus : Quo pacto? neque eni uxores ducunt viri, et liberos procreant, potius ut beati sint. (4) Atqui, inquit, quc tinet, ita equidem miser sum, ut nuper, filiola ac videretur mihi de vita periclitari, dem illi ægrotanti sustinuerim : sed me fora nec mihi quidam, bene se eam habere, ren Quid ergo? recte te hæc fecisse censes? Secu inquit. Imo vero illud tu mihi persuade, i cundum naturam fecisse : atque ego tibi per quid secundum naturam fiat, id recte fieri quidem omnibus nobis, aut certe plerisque tribus. Neque vero tibi ego refragor, inqui sed, de quo a nobis ambigitur, id est, num Nam ista quidem ratione etiam tubera in co dum nasci dicendum erit, quoniam nascuntu adeo peccatum secundum naturam esse, quai omnes, aut certe plerique, peccamus. Tu erg quomodo secundum naturam sit. (8) Non p quin tu potius id mihi ostende, quo pacto no naturam, neque recte fiat.

9. Tum ille : Si quæstio nobis esset de inquit, quodnam instrumentum ad ea dijud remus? Visum, inquit. Quid vero, si de dis, de duris et mollibus; quodnam? Tactu igitur de his quæ secundum naturam sint, secus fiant, disceptemus; quodnam instrume dum censes? Nescio, inquit. (11) At vero, lores et odores, atque etiam sapores disce rare, non magnum fortasse fuerit damnu sensu discernenda sint bona et mala, igno naturæ hominis sint consentanea, quæ repu exiguum damnum videtur? Imo vero ma Age, dic mihi, omniane quæ nonnullis pu esse videntur, recte videntur? Atqui fierine Judæi, Syri, Ægyptii, Romani de victu s simul omnes sentiant? Qui fieri id possit; (*potest :* sed omnino necesse est, puto, si Æ stituta recta sunt, ut reliquorum recta non orum bene se habent, ceterorum non bene se Quidni vero? Ubi autem ignorantia, ibi eti tia et rerum necessariarum imperitia. Con Tu igitur, inquit, his intellectis, nihil aliud bis, neque alio animum intendes, nisi ut il normam tibi compares, eaque usus singula dices.

16. Sed in re præsenti hæc habeo, quæ ti vis, adjumento sint. (17) Caritas in tuos secundum naturam esse et in rerum honesta Quidni? Quid vero? caritas quidem secundum rit, et honesta; quod vero rectæ rationi est co non erit honestum? Minime vero. (18) Num ritate pugnat id quod rectæ rationi est consen non videtur. *Recte ais;* nam alioqui alteru

ερον εἶναι παρὰ φύσιν· ἢ γὰρ οὔ; Οὕτως, ἔφη. ν δ τι ἂν εὑρίσκωμεν ὁμοῦ μὲν φιλόστοργον, ὐλόγιστον, τοῦτο θαρροῦντες ἀποφαινόμεθα ἶναι καὶ καλόν; Ἔστω, ἔφη. (20) Τί οὖν; ισοῦν τὸ παιδίον, καὶ ἀφέντα ἀπελθεῖν, ὅτι ὐλόγιστον, οὐκ οἶμαί σ' ἀντερεῖν. Ὑπολεί- ἡμᾶς σκοπεῖν, εἰ φιλόστοργον. Σκοπῶμεν Ἆρ' οὖν σὺ μὲν ἐπειδὴ φιλοστόργως διέκεισο αιδίον, ὀρθῶς ἐποίεις φεύγων καὶ ἀπολείπων ήτηρ δ' οὐ φιλοστοργεῖ τὸ παιδίον; Φιλοστορ- ῖν. (22) Οὐκοῦν ἔδει καὶ τὴν μητέρα ἀφεῖναι ὐκ ἔδει; Οὐκ ἔδει. Τί δ' ἡ τίτθη, στέργει ργει, ἔφη. Ἔδει οὖν κἀκείνην ἀφεῖναι αὐτό; (23) Τί δ' ὁ παιδαγωγός, οὐ στέργει αὐτό; Ἔδει οὖν κἀκεῖνον ἀφέντα ἀπελθεῖν· εἶθ' οὕ- σον καὶ ἀβοήθητον ἀπολειφθῆναι τὸ παιδίον, λλὴν φιλοστοργίαν τῶν γονέων ὑμῶν, καὶ τῶν ; ἢ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν οὔτε στεργόντων οὔτε ν ἀποθανεῖν; Μὴ γένοιτο. (24) Καὶ μὴν ἄνισον καὶ ἄγνωμον, ὅ τις αὐτῷ προσῆκον τὸ φιλόστοργος εἶναι, τοῦτο τοῖς ὁμοίως φι- σι μὴ ἐφιέναι; Ἄτοπον. (25) Ἄγε, σὺ δ' ἂν ασῶν, φιλοστόργους οὕτως ἔχειν τοὺς προσή- ούς τ' ἄλλους, καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα καὶ τὴν ὥστ' ἀφεθῆναι μόνος ὑπ' αὐτῶν καὶ ἔρημος; (26) Εὔξαιο δ' ἂν οὕτω στερχθῆναι ὑπὸ τῶν ιστε διὰ τὴν ἄγαν αὐτῶν φιλοστοργίαν ἀεὶ μό- ίπεσθαι ἐν ταῖς νόσοις; ἢ τούτου γ' ἕνεκα μᾶλ- ὸ τῶν ἐχθρῶν, εἰ δυνατὸν ἦν, φιλοστοργεῖσθαι ιστ' ἀπολείπεσθαι ὑπ' αὐτῶν; εἰ δὲ ταῦτα, αι μηδαμῶς ἔτι φιλόστοργον εἶναι τὸ πρα-

οῦν; οὐδὲν ἦν τὸ κινῆσάν σε, καὶ ἐξορμῆσαν ἐφεῖναι τὸ παιδίον; καὶ πῶς οἷόν τε; ἀλλὰ ι ἄν, οἷον καὶ ἐν Ῥώμῃ τινὰ ἦν τὸ κινοῦν, ιλύπτεσθαι, τοῦ ἵππου τρέχοντος ᾧ ἐσπουδά- κεήσαντός ποτε παραλόγως, σπόγγων δεῆσαι ὡς τὸ ἀναληφθῆναι λειποψυχοῦντα. Τί οὖν ι; (28) Τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐ τοῦ παρόντος καιῖν· ἐκεῖνο δ' ἀπαρκεῖ πεισθῆναι, εἴπερ ὑγιές τὸ τῶν φιλοσόφων λεγόμενον, ὅτι οὐκ ἔξω που , αὐτό, ἀλλ' ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων τοῦ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν, τοῦ λέγειν ἢ λέγειν, τοῦ ἐπαίρεσθαι, ἢ συστέλλεσθαι, ἢ τνὰ ἢ διώκειν· (29) τοῦθ' ὅπερ καὶ νῦν ἐμοί τε ἔγονεν αἴτιον, σοὶ μὲν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ἐμὲ, καὶ ι νῦν ἀκούοντα· ἐμοὶ δὲ, τοῦ λέγειν ταῦτα. (30) ι τοῦτο; ἆρά γε ἄλλο, ἢ ὅτι ἔδοξεν ἡμῖν; Οὐ- δ' ἄλλως ἡμῖν ἐφάνη, τί ἂν ἄλλο, ἢ τὸ δόξαν ιεν; (31) Οὐκοῦν καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ τοῦτο αἴτιον ῖν, οὐχ ὁ τοῦ Πατρόκλου θάνατος· ἄλλος γάρ κέχει ταῦτα τοῦ ἑταίρου ἀποθανόντος· ἀλλ' ιν αὐτῷ· (32) καὶ σοὶ τότε τοῦ φεύγειν, τοῦτο ι ἔδοξέ σοι· καὶ πάλιν, ἐὰν μείνῃς, ὅτι ἔδοξέ σοι.

tium naturæ consentire necesse fuerit, dissentire alterum: nonne ita res se habet? Ita, inquit. (19) Proinde quidquid invenerimus, quod simul rectæ rationi sit consentaneum, simulque ad caritatem pertinens, idem et rectum esse et honestum confidenter pronunciabimus? Esto, inquit. (20) Quid ergo? ægrotantem relinquere filiolam, eaque relicta discedere, id vero non esse rectæ rationi consentaneum, te non negaturum arbitror: restat igitur, ut consideremus, an caritati sit consentaneum. Consideremus. (21) Tu igitur quum paterno amore filiolam deamares, recte faciebas, qui eam fugeres desereresque? mater vero non amat filiam? Amat illa quidem. (22) Matremne igitur pariter eam deserere oportebat, an non? Non oportebat. Quid vero, an nutrix illam diligit? Diligit, inquit. Ergo et ab ea illam deseri oportebat? Nequaquam. (23) Quid vero pædagogus? non eam diligit? Diligit. Illum igitur pariter discedere, puella relicta, oportebat; atque ita desertam inopemque puellam relinqui, propter ingentem istum vestrum et parentum et domesticorum in eam amorem? aut in eorum manibus, qui neque amarent neque curarent, mori eam oportebat? Absit. (24) Atqui illud iniquum sane et minime consentaneum est, quod ipse tibi convenire censeas ob caritatem, id non concedere iis qui eadem caritate illam complectuntur? Absurdum. (25) Age vero, num tu, si ægrotares, velles adeo tui amantes habere propinquos, aliosque, et ipsos liberos, et uxorem, ut solus et desertus ab eis relinquereris? Nequaquam. (26) Optaresne vero te sic a tuis deligi, ut ob vehementem eorum caritatem semper solus in morbis ab eis relinquereris? aut hac quidem de caussa potius ab inimicis diligi te, si fieri posset, optares, ut ab eis deserereris? Quod si hæc ita sunt, restat, ut factum istud tuum minime caritati sit consentaneum.

27. Quid ergo? nihilne fuit, quod te moverit impuleritque ad filiolam relinquendam? id fieri qui possit? sed nimirum ejusmodi quidpiam fuit, quale id quod Romæ quemdam movit, ut se penula involutus obtegeret, equo currente cui favebat: deinde, cum tandem præter opinionem vicisset, spongiis ei fuit opus, ut jam anima et spiritu destitutus reficeretur. Quid igitur istud est? (28) Accurata quidem disquisitio non est hujus fortasse temporis: illud autem persuaderi satis fuerit, si modo recta sunt quæ philosophi dicunt, hoc non extra alicubi quærendum; sed unam et eamdem esse in omnibus rebus caussam, cur aliquid faciamus, aut non faciamus; cur aliquid dicamus, aut non dicamus; cur efferamur aut contrahamur; cur fugiamus aliquid, aut persequamur: (29) eam ipsam scilicet, quæ nunc et mihi et tibi causa fuit; tibi, ut me convenires, ac sedens nunc audires; mihi, ut hæc dissererem. (30) Ea vero quæ est? aliane, nisi quod ita nobis visum est? Non alia. Quodsi aliter nobis fuisset visum; quid aliud, nisi id quod visum esset, egissemus? (31) Proinde et Achilli hæc lugendi caussa fuit, non mors Patrocli (namque alius, amico mortuo, non ita se gerit); sed quia ei ita visum fuit: (32) et tibi tunc fugiendi hæc eadem caussa fuit, quia tibi sic visum erat; et rursus, si manseris, quia

Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ ἀνέρχῃ, ὅτι δοκεῖ σοι· κἂν μεταδόξῃ, οὐκ ἀπελεύσῃ. (33) Καὶ ἁπλῶς οὔτε θάνατος, οὔτε φυγή, οὔτε πόνος, οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων, αἴτιόν ἐστι τοῦ πράττειν τι, ἢ μὴ πράττειν ἡμᾶς· ἀλλ' ὑπολήψεις καὶ δόγματα.

34. Τοῦτό σε πείθω, ἢ οὐχί; Πείθεις, ἔφη. Οἷα δὴ τὰ αἴτια ἐφ' ἑκάστου, τοιαῦτα καὶ τὰ ἀποτελούμενα. (35) Οὐκοῦν, ὅταν μὴ ὀρθῶς τι πράττωμεν, ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄλλο αἰτιασόμεθα, ἢ τὸ δόγμα, ἀφ' οὗ αὐτὸ ἐπράξαμεν· κἀκεῖνο ἐξαίρειν καὶ ἐκτέμνειν πειρασόμεθα μᾶλλον, ἢ τὰ φύματα καὶ τὰ ἀποστήματα ἐκ τοῦ σώματος. (36) Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ὀρθῶς πραττομένων ταὐτὸ τοῦτο αἴτιον ἀποφανοῦμεν. (37) Καὶ οὔτ' οἰκέτην ἔτι αἰτιασόμεθα, οὔτε γείτονα, οὔτε γυναῖκα, οὔτε τέκνα, ὡς αἴτιά τινων κακῶν ἡμῖν γινόμενα· πεπεισμένοι ὅτι, ἂν μὴ ἡμῖν δόξῃ τοιαῦτά τινα εἶναι, οὐ πράττομεν τὰ ἀκόλουθα· τοῦ δόξαι δὲ, ἢ μὴ δόξαι, ἡμεῖς κύριοι, καὶ οὐ τὰ ἐκτός. Οὕτως, ἔφη. (38) Ἀπὸ τῆς σήμερον τοίνυν ἡμέρας, οὐδὲν ἄλλο ἐπισκοπήσομεν οὐδὲ ἐξετάσομεν ποῖόν τι ἐστὶν, ἢ πῶς ἔχει, οὔτε τὸν ἀγρὸν, οὔτε τὰ ἀνδράποδα, οὔτε τοὺς ἵππους ἢ κύνας, ἀλλὰ τὰ δόγματα. Εὔχομαι, ἔφη. (39) Ὁρᾷς οὖν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῷον, οὗ πάντες καταγελῶσιν), εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι. (40) Τοῦτο δ' ὅτι μιᾶς ὥρας ἢ ἡμέρας οὐκ ἔστιν, ἐπινοεῖς καὶ αὐτός.

tibi sic visum fuerit, manebis : et nunc Rom ris, quia tibi videtur; quodsi aliter videbitu turus. (33) Denique omnino, nec mors, nec dolor, neque aliud hujusmodi quidquam in aliquid faciamus, aut non faciamus; sed anim decreta.

34. Hoccine tibi persuadeo, an non? Persu Quales ergo cujusque rei sunt causse, tales quuntur effectus. (35) Cum igitur aliquid p rimus; ab hoc inde die non aliud quidquam cul decretum ex quo id fecimus : atque, illud ut mamus resecemusque, magis elaborabimus, q et abscessus e corpore. (36) Eodem vero mo factorum eamdem istam statuemus causam. porro neque famulum, neque vicinum, neque que liberos accusabimus, tanquam qui alic malorum caussæ fuerint; cum persuasum h nobiscum statuerimus tales esse res, non fa quæ sunt ei judicio consentanea; ut autem il aut non statuamus, id in nobis esse situm, externarum potestate. Ita, inquit. (38) I hoc die nihil aliud considerabimus aut inquire aut quomodo sese habeat; non agrum, non equos, aut canes; nihil nisi animi nostri d equidem, inquit. (39) Vides ergo, oportere t sticum (id scilicet animal, quod deridetur ab quidem volueris examen tuorum decretoru (40) Hoc vero non unius horæ aut diei nego ipse intelligis.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ εὐαρεστήσεως.

1. Περὶ θεῶν οἱ μέν τινές εἰσι λέγοντες μηδ' εἶναι τὸ θεῖον· οἱ δ', εἶναι μὲν, ἀργὸν δὲ καὶ ἀμελὲς, καὶ μὴ προνοεῖν μηδενός· (2) τρίτοι δ', οἱ καὶ εἶναι καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, τῶν δ' ἐπὶ γῆς μηδενός· τέταρτοι δὲ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, εἰς κοινὸν δὲ μόνον, οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου· (3) πέμπτοι δ', ὧν ἦν καὶ Ὀδυσσεὺς καὶ Σωκράτης, οἱ λέγοντες, ὅτι « Οὐδέ σε λήθω κινύμενος. »

4. Πολὺ πρότερον οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι, περὶ ἑκάστου τούτων ἐπεσκέφθαι, πότερα ὑγιῶς ἢ οὐχ ὑγιῶς λεγόμενόν ἐστιν. (5) Εἰ γὰρ μή εἰσι θεοὶ, πῶς ἐστι τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι· καὶ οὕτω πῶς ὑγιὲς ἔσται; (6) ἀλλὰ δὴ, καὶ ὄντων, καὶ ἐπιμελουμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, καὶ νὴ Δία γε καὶ εἰς ἐμέ· πῶς ἔτι καὶ οὕτως ὑγιές ἐστι; (7) Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπεσκεμμένος, τὴν αὑτοῦ γνώμην ὑποτέταχε τῷ διοικοῦντι τα ὅλα· καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. (8) Ὁ δὲ παιδευόμενος, ταύτην ὀφείλει τὴν ἐπιβολὴν ἔχων ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ παιδεύεσθαι· πῶς ἂν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τοῖς θεοῖς; καὶ πῶς ἂν εὐαρεστοίην τῇ θείᾳ διοικήσει; καὶ πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; (9) Ἐλεύθερος γάρ ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. (10) Τί

CAP. XII.

De æquitate animi.

1. Ad deos quod attinet, sunt qui dicant, no numen divinum : alii, esse quidem, sed iners nullique rei providere · (2) tertii, qui et es providere, sed majoribus rebus et cœlestibus autem nulli : quarti, et terrestribus et hum commune duntaxat, non autem singulis pr quinti, quorum in numero fuere et Ulysses dicentes : « *Neque te lateo, quum moveor.* »

4. Longe itaque ante omnia necessarium singulis considerare, rectene an secus dicant si dii non sunt, qui potest esse finis, seq sunt, nullius vero rei curam gerunt; etiam s verum erit, finem istum statuere? (6) Qu sunt, et curam gerunt, neque tamen homi adeo mihi profecto, quidquam impertiunt; q vel sic verum fuerit? (7) His igitur omnibus vir bonus probusque suum ipsius animum r sarum administratori submittit; quemadmodu legi civitatis. (8) Qui vero eruditur, cum h posito accedat oportet ad institutionem : Quo omnibus rebus deos sequar? et quo pacto in d stratione acquiescam? et quo pacto liber fia liber est, cui ex voluntate sua fiunt omnia, e prohibere possit. (10) Quid ergo? vesaniane

ἐπόνοιά ἐστιν ἡ ἐλευθερία; Μὴ γένοιτο. Μανία καὶ ἐλευθερία εἰς ταὐτὸν οὐκ ἔρχεται. (11) Ἀλλ' θέλω πᾶν τὸ δοκοῦν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν. (12) Μαινόμενος εἶ, παραφρονεῖς. Οὐκ οἶδας καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιόλογον; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ θέλεσθαι τὰ ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἰσχιστον εἶναι. (13) Πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; Οὔ· ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν, ὡς δεῖ γράφεσθαι. Τί ἐπὶ μουσικῶν; Ὡσαύτως. (14) Τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τινὲς ἢ ἐπιστήμη ἐστίν; Εἰ δὲ μὴ, οὐδενὸς ἦν ἄξιον ἐπιχειρεῖσθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. (15) Ἐνταῦθα οὖν μόνον, ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου, τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν ἐφεῖταί μοι θέλειν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτ' ἔστι, μανθάνειν ἕκαστα οὕτω θέλειν, ὡς γίνεται. Πῶς δὲ γίνεται; Ὡς διέταξεν αὐτὰ ὁ διατάσσων. (16) Διέταξε θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάσας τὰς τοιαύτας ἐναντιότητας, ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων· ἡμῶν θ' ἑκάστῳ σῶμα, καὶ μέρη τοῦ σώματος, καὶ κτῆσιν, καὶ κοινωνοὺς ἔδωκε.

Ταύτης οὖν τῆς διατάξεως μεμνημένους, ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ παιδεύεσθαι, οὐχ ἵνα ἀλλάξωμεν τὰς φύσεις· οὔτε γὰρ δίδοται ἡμῖν, οὔτ' ἄμεινον· ἀλλ' οὕτως ἐχόντων τῶν περὶ ἡμᾶς ὡς ἔχει καὶ πέφυκεν, αὐτοὶ τὴν γνώμην τὴν αὐτῶν συνηρμοσμένην τοῖς ὅλοις ἔχωμεν. (18) Τί γάρ; ἐνδέχεται φυγεῖν ἀνθρώπους; καὶ πῶς οἷόν τε; Ἀλλὰ συνόντας αὐτοὺς, πῶς ἀλλάξαι; καὶ τίς ἡμῖν δίδωσι; (19) Τί οὖν λείπεται; ἢ τίς εὑρίσκεται μηχανὴ πρὸς τὴν χρῆσιν; Τοιαύτη, δι' ἧς ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς, ἡμεῖς δ' οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἔχομεν. (20) Σὺ δ' ἁπαλαίπωρος εἶ, καὶ δυσάρεστος. Ἂν μόνος ᾖς, ἐρημίαν καλεῖς τοῦτο· ἂν δὲ μετὰ ἀνθρώπων, ἐπιβούλους λέγεις καὶ λῃστάς· μέμφῃ δὲ καὶ τοῖς σεαυτοῦ, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ γείτονας. (21) Ἔδει δὲ, μόνον μένοντα, ἡσυχίαν καλεῖν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ὅμοιον τοῖς θεοῖς ἡγεῖσθαι· καὶ μετὰ πολλῶν δ' ὄντα, μὴ ὄχλον καλεῖν, μηδὲ θόρυβον, μηδ' ἀηδίαν, ἀλλ' ἑορτὴν καὶ πανήγυριν· καὶ πάντα εὐαρέστως δέχεσθαι.

Τίς οὖν ἡ κόλασις τοῖς οὐ προσδεχομένοις; Τὸ οὕτως ὡς ἔχουσι. Δυσαρεστεῖ τις τῷ μόνος εἶναι; ἐν ἐρημίᾳ. Δυσαρεστεῖ τις τοῖς γονεῦσιν; ἔστω κακός, καὶ κενθείτω. Δυσαρεστεῖ τοῖς τέκνοις; κακὸς πατήρ. — (22) Βάλε αὐτὸν εἰς φυλακήν. Ποίαν φυλακήν; Ὅπου νῦν ἐστίν. Ἄκων γάρ· ὅπου δέ τις ἄκων ἐστὶν, ἐκεῖνο φυλακὴ αὐτῷ· καθὼς καὶ Σωκράτης οὐκ ἦν ἐν φυλακῇ, ἑκών. — (23) Σκέλος οὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνδράποδον, εἶτα δι' ἓν σκελύδριον τῷ κόσμῳ ἀπεχθῇς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποστήσῃ;

Absit : neque enim insania et libertas eadem morantur in sede. (11) At ego (inquis), quidquid mihi visum fuerit, id volo evenire, quacumque tandem ratione id mihi ita fuerit visum. (12) Insanus es, deliras. An nescis, honestam rem et præclaram esse libertatem? Temere autem me velle, ut eveniant quæ mihi temere visa fuerint; id vide ne non modo honestum non sit, verum etiam omnium sit turpissimum. (13) Quomodo enim in rebus grammaticis agimus? Volo, ut libet mihi, nomen Dionis scribere? Non; sed disco velle, ut scribi oportet. Quid in musicis? Eodem modo. (14) Quid universe in omnibus, quæ arte aliqua aut scientia continentur? *Eodem modo se res habet :* alioqui non esset operæ pretium scire quidquam, si cujusque voluntati res quæque accommodaretur. (15) Hic igitur solum, in re maxima et præcipua, in libertate, mihi permissum est temere velle? Nequaquam : sed erudiri; id est, discere ita velle omnia, uti fiunt. Quomodo autem fiunt? Ut ea disposuit is qui disposuit. (16) Sic autem disposuit, ut æstas esset et hiems, ut fertilitas et sterilitas, ut virtus et vitium, et omnes id genus contrarietates, propter totius concentum : et nostrûm unicuique corpus, et partes corporis, et possessionem, et socios dedit.

17. Hujus igitur dispositionis memores, ad institutionem sic accedere debemus, non ut rerum naturam mutemus (id quod nobis neque conceditur, neque expedit); sed ut, quum ita sint res nostræ ut sunt, et ut fert earum natura, nos ipsi animum nostrum iis quæ fiunt accommodatum habeamus. (18) Quid enim? licetne fugere homines? id fieri qui potest? An vero nobis eos, quorum utimur consuetudine, immutare licet? et quis id nobis largitur? (19) Quid ergo relinquitur? aut quænam ars reperitur vivendi cum hominibus? An ea, qua illos quidem agere patiamur quæ ipsis videntur, nos vero nihilo minus sic simus affecti, ut natura postulat? (20) Tu vero delicatus es et morosus : nam, cum solus es, desertum id appellas; cum vero inter homines, insidiatores eos dicis et latrones : atque etiam parentes tuos incusas, et liberos, et fratres, et vicinos. (21) Oportebat autem te, cum solus esses, id quietem nominare, et libertatem, et diis similem te putare : cum inter multos versaris, non turbam vocare, aut tumultum, aut molestiam; sed festum, et celebritatem : omniaque sic placide admittere.

22. Quæ igitur pœna est eorum, qui non ita res accipiunt? Hæc, ut eo statu sint, quo sunt. Ægre fert quispiam esse solus? sit in deserto! Ægre fert suos parentes? sit malus filius, et lugeat! Ægre fert liberos? sit malus pater! — (23) Conjice eum in custodiam! — Quam custodiam? Eam, ubi nunc est : invitus enim est; ubi autem aliquis invitus est, is ei locus est custodia : qua ratione et Socrates in custodia non fuit, ultro enim fuit. — (24) Mene igitur pede esse claudum! — Mancipium, itane ob unum pedunculum accusas mundum? non eum trades universitati rerum? non

οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; (25) ἀγανακτήσεις δὲ, καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν, παρουσῶν καὶ ἐπικλωθουσῶν σου τὴν γένεσιν, ὥρισε καὶ διέταξεν; (26) Οὐκ οἶσθα. ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τοῦτο δὲ κατὰ τὸ σῶμα· ὡς κατά γε τὸν λόγον οὐδὲ χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος· λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν.

27. Οὐ θέλεις οὖν καθ' ἃ ἴσος εἶ τοῖς θεοῖς, ἐκεῖ που τίθεσθαι τὸ ἀγαθόν; (28) Τάλας ἐγὼ, τὸν πατέρα ἔχω τοιοῦτον, καὶ τὴν μητέρα. Τί οὖν; ἐδίδοτό σοι προελθόντι ἐκλέξασθαι, καὶ εἰπεῖν· Ὁ δεῖνα τῇ δεῖνι συνελθέτω τῇδε τῇ ὥρᾳ, ἵνα ἐγὼ γένωμαι; (29) Οὐκ ἐδίδοτο. Ἀλλ' ἔδει προϋποστῆναί σου τοὺς γονεῖς, εἶτα οὕτω γεννηθῆναί σε. Ἐκ ποίων τινῶν; Ἐκ τοιούτων, ὁποῖοι ἦσαν. (30) Τί οὖν; τοιούτων αὐτῶν ὄντων, οὐδεμία σοι δίδοται μηχανή; εἶτ' εἰ μὲν τὴν ὁρατικὴν δύναμιν ἠγνόεις πρὸς τί κέκτησαι, δυστυχὴς ἂν ἦς καὶ ἄθλιος, εἰ κατέμυες, προσαγόντων σοι τῶν χρωμάτων· ὅτι δὲ μεγαλοψυχίαν ἔχων καὶ γενναιότητα πρὸς ἕκαστα τούτων, ἀγνοεῖς, οὐ δυστυχέστερος εἶ καὶ ἀθλιώτερος; (31) Προσάγεταί σοι τὰ κατάλληλα τῇ δυνάμει ἣν ἔχεις· σὺ δ' αὐτὴν τότε μάλιστα ἀποστρέφεις, ὁπότε ἠνοιγμένην καὶ βλέπουσαν ἔχειν ἔδει. (32) Οὐ μᾶλλον εὐχαριστεῖς τοῖς θεοῖς, ὅτι σε ἐπάνω τούτων ἀφῆκαν, ὅσα μηδ' ἐποίησαν ἐπί σοι· μόνον δ' ὑπεύθυνον ἀπέφηναν τῶν ἐπὶ σοί; (33) Γονέων ἕνεκα, ἀνυπεύθυνον ἀφῆκαν· ἀδελφῶν ἕνεκα, ἀφῆκαν· σώματος ἕνεκα, ἀφῆκαν· κτήσεως, θανάτου, ζωῆς. (34) Τίνος οὖν ὑπεύθυνόν σε ἐποίησαν; Τοῦ μόνου ὄντος ἐπί σοι, χρήσεως οἵας δεῖ φαντασιῶν. (35) Τί οὖν ἐπισπᾷς σεαυτῷ ταῦτα, ὧν ἀνυπεύθυνος εἶ; Τοῦτό ἐστιν, ἑαυτῷ παρέχειν πράγματα.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πῶς ἕκαστά ἐστι ποιεῖν ἀρεστῶς θεοῖς.

1. Πυθομένου δέ τινος, πῶς ἐστιν ἐσθίειν ἀρεστῶς θεοῖς; Εἰ δικαίως ἐστὶν, ἔφη, καὶ εὐγνωμόνως, καὶ ἴσως, καὶ ἐγκρατῶς, καὶ κοσμίως, οὐκ ἔστι καὶ ἀρεστῶς τοῖς θεοῖς; (2) Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου, μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ· τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; (3) Πῶς οὖν τις ἀνάσχηται τῶν τοιούτων; Ἀνδράποδον, οὐκ ἀνέξῃ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σαυτοῦ, ὃς ἔχει τὸν Δία πρόγονον, ὥσπερ υἱὸς ἐκ τῶν αὐτῶν σπερμάτων γέγονε, καὶ τῆς αὐτῆς ἄνωθεν καταβολῆς; (4) Ἀλλ' εἰ ἔν τινι τοιαύτῃ χώρᾳ κατετάγης ὑπερεχούσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τίς εἶ, καὶ τίνων ἄρχεις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελγῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς ἀπογόνων; (5) Ἀλλ' ὠνὴν αὐτῶν ἔχω, ἐκεῖνοι δ' ἐμοῦ οὐκ ἔχουσιν. Ὁρᾷς ποῦ βλέπεις; ὅτι εἰς τὴν γῆν, ὅτι εἰς τὸ βάραθρον, ὅτι εἰς τοὺς ταλαιπώρους τούτους νόμους τοὺς τῶν νεκρῶν; εἰς δὲ τοὺς τῶν θεῶν οὐ βλέπεις.

missum facies? non lætus permittes et qui de
potius indignaberis, et ægre feres quæ sunt a
tuta, quæ ille cum Parcis, ortui tuo præsenti
volventibus, definiit ac disposuit? (26) N
quantula pars sis, collatus cum universis? ne
corpus attinet; nam quod ad mentem, ne diis
mortalibus es deterior, aut minor: mentis emi
non proceritate aut altitudine judicatur, sed de

27. Nonne ergo in ea parte bonum tuum co
qua diis es similis? (28) Me miserum; patr
lem, et matrem! Quid ergo? in vitam progredi
stasne dabatur eligendi, dicendique: Iste cum
diatur hac hora, ut ego nascar? (29) Non d
prius exstitisse parentes tuos oportebat, ac tu
nasci. E qualibus? E talibus, quales erant.
ergo? cum tales ipsi sint, nullumne tibi præ
quitur? Tum igitur si videndi facultatem cuj
haberes, ignorares; miser esses et infelix,
oculos, coloribus admotis: quod autem ignora
gnitudinem fortitudinemque tibi datas esse ad
sunt illius generis; nonne infelicior es et mi
Admoventur tibi res facultati ei congruentes,
est: tu autem eamdem tunc maxime avertis,
et cernentem eam esse oportebat. (32) Quid
agis gratias, quod te superiorem iis rebus fe
in tua potestate esse noluerunt; et nonnisi his
noxium, quæ tui sunt arbitrii? (33) Quod ad
tinet, liberum solutumque te dimiserunt; quo
dimiserunt; quod ad corpus, dimiserunt; item
possessionem, quod ad mortem vitamque. (3
rei obnoxium te fecerunt? Illi uni, quæ in tua
nempe recto usui visorum. (35) Quid igitur
sciscis imponisque ea, quibus es solutus? Id v
ipsi facessere negotium.

CAP. XIII.

Quo pacto omnia ita peragi possint, ut dii

1. Percontante vero quodam, quo pacto con
ita possit, ut deis placeat, si fieri potest, inq
edat, ut benigno, ut æquo animo, ut contine
deste; nonne fieri etiam potest, ut diis grate ed
vero, te calidam poscente, puer non obtempe
si obtemperaverit, tepidiusculam attulerit, au
bus plane non fuerit inventus; id non ferre
disrumpi iracundia; nonne diis placet? (3)
ferri queunt tales? Mancipium, non feres fr
qui genus a Jove summo ducit, ut filius ex ii
bus eodemque cœlesti satu editus? (4) Se
quopiam loco collocatus fuisti super alios emi
tyrannum te constitues? non recordaberis qui
imperes? nempe cognatis, fratribus natura,
dis. (5) Atqui ego illos mercatus sum; illi
mercati. Videsne quid spectes? nonne ter
barathrum? nonne miseras istas mortuorum le
autem leges non respicis.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Ὅτι πάντα ἐφορᾷ τὸ θεῖον.

Πυθομένου δέ τινος, πῶς ἄν τις πεισθείη, ὅτι ἕκα-
τῶν ἐπ' αὐτοῦ πραττομένων ἐφορᾶται ὑπὸ τοῦ
(2) Οὐ δοκεῖ σοι, ἔφη, ἡγῶσθαι τὰ πάντα;
, ἔφη. Τί δέ; συμπαθεῖν τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρα-
δοκεῖ σοι; Δοκεῖ, ἔφη. (3) Πόθεν γὰρ οὕτω τε-
, καθάπερ ἐκ προστάγματος τοῦ θεοῦ, ὅταν
εἴπῃ τοῖς φυτοῖς ἀνθεῖν, ἀνθεῖ; ὅταν εἴπῃ βλα-
, βλαστάνει; ὅταν ἐκφέρειν τὸν καρπὸν, ἐκφέρει;
, πεπαίνει; ὅταν πάλιν ἀποβάλλειν, ἀπο-
; καὶ φυλλορροεῖν, φυλλορροεῖ; καὶ αὐτὰ εἰς αὐτὰ
μενα ἐφ' ἡσυχίας μένειν καὶ ἀναπαύεσθαι, μένει
, ἀναπαύεται; (4) Πόθεν δὲ πρὸς τὴν αὔξησιν καὶ
τῆς σελήνης, καὶ τὴν τοῦ ἡλίου πρόσοδον καὶ
, τοσαύτη παραλλαγὴ καὶ ἐπὶ τὰ ἐναντία μετα-
ῶν ἐπιγείων θεωρεῖται; (5) Ἀλλὰ τὰ φυτὰ μὲν
ἡμέτερα σώματα οὕτως ἐνδέδεται τοῖς ὅλοις, καὶ
ἐκεῖθεν, αἱ ψυχαὶ δ' αἱ ἡμέτεραι οὐ πολὺ πλέον;
λ' αἱ ψυχαὶ μὲν οὕτως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συν-
τῷ θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια οὖσαι καὶ ἀποσπά-
οὐ παντὸς δ' αὐτῶν κινήματος, ἅτε οἰκείου καὶ
, ὁ θεὸς αἰσθάνεται; (7) Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ
διοικήσεως καὶ περὶ ἑκάστου τῶν θείων, ὁμοῦ
περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνα-
ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων
, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκα-
, τοῖς δ' ἀνανευστικῶς, ἢ ἐφεκτικῶς· (8) τύ-
τοσούτους ἐφ' οὕτω πολλῶν καὶ ποικίλων πρα-
ν ἐν τῇ σαυτοῦ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν
νος, εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις
πασι, τέχνας τ' ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μνήμας
μυρίων πραγμάτων διασώζεις· (9) ὁ δὲ θεὸς οὐχ
ἔστι πάντα ἐφορᾷν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ
πάντων τινὰ ἴσχειν διάδοσιν; (10) Ἀλλὰ φωτίζειν
ἕς τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον μέρος τοῦ παντὸς,
δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολείπειν, ὅσον οἷόν τ' ἐπέχε-
σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ· ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν
καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς
ὅλου, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι;
Ἀλλ' ἐγὼ, φησὶν, οὐ δύναμαι πᾶσιν ἅμα τούτοις
λουθεῖν. Τοῦτο δέ σοι καὶ λέγει τις, ὅτι ἴσην
δύναμιν τῷ Διί; (12) Ἀλλ' οὖν οὐδὲν ἧττον καὶ
ον ἑκάστῳ παρέστησε, τὸν ἑκάστου δαίμονα, καὶ
φυλάσσειν αὐτὸν αὐτῷ, καὶ τοῦτον ἀκοίμητον
παραλόγιστον. (13) Τίνι γὰρ [ἂν] ἄλλῳ κρείττονι
παλεστέρῳ φύλακι παραδίδωκεν ἡμῶν ἕκαστον;
, ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιή-
, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν ὅτι μόνοι ἐστέ· οὐ γὰρ
(14) ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων
καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς εἰς τὸ βλέπειν τί
; (15) Τούτῳ τῷ θεῷ δεῖ καὶ ὑμᾶς ὀμνύειν
, ὅν εἰ στρατεύεται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ' ἐκεῖνοι

CAP. XIV.

Divinum numen cuncta intueri.

1. Percontante vero quodam, quo pacto alicui persuaderi possit, singula sua facta a deo conspici? (2) Nonne videntur tibi, inquit, uno connexu inter se cohærere omnia? Videntur, inquit. Quid vero? nonne cognatio quædam et consensus aliquis intercedere tibi videtur inter res terrestres atque cœlestes? Videtur, inquit. (3) *Recte :* unde enim tam statis temporibus, tamquam ex dei mandato, cum plantas florere ille jubet, florent? cum germinare, germinant? cum fructum proferre, proferunt? cum maturescere, maturescunt? cum rursus abjicere fructus, abjiciunt? cum folia deponere, deponunt? cum ipsas in se contractas sine ullo motu manere et requiescere, manent et requiescunt? (4) Unde porro ad lunæ incrementum et decrementum, et ad solis accessum recessumque, tanta alternatio et in diversa mutatio rerum terrestrium cernitur? (5) At quæ quidem e terra nascuntur, et nostra corpora universo ita sunt devincta et consensu quodam cum eo conjuncta; animi autem nostri non multo magis? (6) At animi quidem nostri deo ita devincti sunt et conjuncti, utpote qui sint particulæ ejus, ab illius natura quasi decerptæ; motus vero eorum omnes deus non percipit, veluti suos sibique congenitos? (7) At tu quidem divinam administrationem, singulasque res tam divinas quam humanas animo contemplari potes, simulque ab innumerabilibus rebus partim sensu, partim cogitatione affici; simul aliis assentiri, alia abnuere, in aliis assensum retinere; (8) tot porro formas rerum tam multarum variarumque tecum in animo tuo custodis, ab illisque pulsus in cogitationes incidis rebus iis conformes, quæ primum menti impressæ fuerint; artesque alias atque alias, et infinitarum rerum memoriam conservas : (9) deus vero non potest simul omnia intueri et omnibus rebus interesse, cum omnibus aliquam habere communicationem? (10) At sol quidem tantam universi partem radiis suis illustrare potest, exiguam partem relinquens lucis expertem, quantam scilicet umbra terræ occupare valet : qui vero ipsum fecit solem, eumdemque circumagit (partem sane sui ipsius exiguam, si cum universitate comparetur); is vero non potest cuncta percipere?

11. At ego, inquit ille, hæc omnia simul animo consequi nequeo. Hocne vero tibi dicit aliquis, te parem cum Jove habere facultatem? (12) Neque vero eo minus ille procuratorem etiam unicuique addidit, Genium cujusque suum, cui custodiendum quemque tradidit, numquam dormienti illi et decipi nescio. (13) Nam cui alii præstantiori et diligentiori custodi unumquemque nostrûm commisisset? Quapropter cum fores clauseritis et conclave tenebrosum effeceritis, cavete, umquam dicatis vos esse solos; neque enim estis : (14) Sed deus intus est, et vester Genius intus est : et quid his opus est lumine, ut videant quid faciatis? (15) Huic deo etiam obstrictos vos simili sacramento esse oporte-

μὲν, τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες, ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν· ὑμεῖς δὲ, οἱ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἠξιωμένοι, οὐκ ὀμόσετε; ἢ ὀμόσαντες, οὐκ ἐμμενεῖτε; (16) Καὶ τί ὀμόσετε; Μὴ ἀπειθήσειν μηδέποτε, μηδ' ἐγκαλέσειν, μηδὲ μέμψασθαί τι τῶν ὑπ' ἐκείνου δεδομένων, μηδ' ἄκοντες ποιήσειν τι ἢ πείσεσθαι τῶν ἀναγκαίων. Ὅμοιός γε ὅρκος οὗτος ἐκείνῳ; (17) ἐκεῖ μὲν ὀμνύουσιν, αὐτοῦ μὴ προτιμήσειν ἕτερον· ἐνταῦθα δ', αὐτοὺς ἁπάντων.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Τί ἐπαγγέλλεται φιλοσοφία.

1. Συμβουλευομένου τινὸς, πῶς τὸν ἀδελφὸν πείσει μηκέτι χαλεπῶς αὐτῷ ἔχειν· (2) Οὐκ ἐπαγγέλλεται, ἔφη, Φιλοσοφία τῶν ἐκτός τι περιποιήσειν τῷ ἀνθρώπῳ· εἰ δὲ μὴ, ἔξω τι τῆς ἰδίας ὕλης ἀνέξεται. Ὡς γὰρ τέκτονος ὕλη, τὰ ξύλα· ἀνδριαντοποιοῦ, ὁ χαλκός· οὕτω τῆς περὶ βίον τέχνης ὕλη, ὁ βίος αὐτοῦ ἑκάστου. (3) Τί οὖν ὁ τοῦ ἀδελφοῦ; Πάλιν τῆς αὐτοῦ ἐκείνου τέχνης ἐστί· πρὸς δὲ τὴν σὴν, τῶν ἐκτός ἐστιν, ὅμοιον ἀγρῷ, ὅμοιον ὑγείᾳ, ὅμοιον εὐδοξίᾳ. Τούτων δ' οὐδὲν ἐπαγγέλλεται φιλοσοφία. (4) Ἐν πάσῃ περιστάσει τηρήσω τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ φύσιν ἔχον. Τὸ τίνος; Τὸ ἐκείνου, ἐν ᾧ εἰμί. (5) Πῶς οὖν ἐκεῖνός μοι μὴ ὀργίζηται; Φέρε μοι ἐκεῖνον, κἀκείνῳ ἐρῶ· σοὶ δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ὀργῆς οὐδὲν ἔχω λέγειν.

6. Εἰπόντος δὲ τοῦ συμβουλευομένου, Ἔτι τοῦτο ζητῶ, πῶς ἂν, ἐκείνου καὶ μὴ διαλλασσομένου, κατὰ φύσιν ἔχοιμι; (7) Οὐδὲν, ἔφη, τῶν μεγάλων ἄφνω γίνεται· ὅπου γε οὐδ' ὁ βότρυς, οὐδὲ σῦκον. Ἂν μοι νῦν λέγῃς, ὅτι θέλω σῦκον· ἀποκρινοῦμαί σοι, ὅτι χρόνου δεῖ· ἄφες ἀνθήσῃ πρῶτον, εἶτα προβάλῃ τὸν καρπὸν, εἶτα πεπανθῇ. (8) Εἶτα συκῆς μὲν καρπὸς ἄφνω καὶ μιᾷ ὥρᾳ οὐ τελειοῦται· γνώμης δ' ἀνθρώπου καρπὸν θέλεις οὕτω δι' ὀλίγου καὶ εὐκόλως κτήσασθαι; Μὴ δ' ἂν, ἐγώ σοι λέγω, προσδόκα.

ΚΕΦ. ΙΣ'.

Περὶ προνοίας.

1. Μὴ θαυμάζετε, εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις τὰ πρὸς τὸ σῶμα ἕτοιμα γέγονεν, οὐ μόνον τροφαὶ καὶ πόματα, ἀλλὰ καὶ κοῖται, καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι ὑποδημάτων, μὴ ὑποστρωμάτων, μὴ ἐσθῆτος· ἡμεῖς δὲ πάντων τούτων προσδεόμεθα. (2) Τὰ γὰρ οὐκ αὐτῶν ἕνεκα, ἀλλὰ πρὸς ὑπηρεσίαν γεγονότα, οὐκ ἐλυσιτέλει προσδεόμενα ἄλλων πεποιηκέναι. (3) Ἐπεὶ ὅρα οἷον ἦν, ἡμᾶς φροντίζειν μὴ περὶ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν ὄνων, πῶς ἐνδύσηται, καὶ πῶς ὑποδήσηται, πῶς φάγῃ, πῶς πίῃ. (4) Ἀλλ', ὥσπερ οἱ στρατιῶται ἕτοιμοί εἰσι τῷ στρατηγῷ ὑποδεδεμένοι, ἐνδεδυμένοι, ὡπλισμένοι (εἰ δ' ἔδει περιερχόμενον τὸν χιλίαρχον ὑποδεῖν, ἢ ἐνδύειν τοὺς χιλίους, δεινὸν ἂν ἦν)· οὕτω καὶ ἡ φύσις πεποίηκε τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν γε-

bat, quali milites Cæsari. Sed illi quidem, m
ducti, jurant, salutem Cæsaris sibi rebus o
antiquiorem : vos autem, tot tantisque dignati
jurabitis? aut jurati, fidem non servabitis? (
iurabitis? Numquam vos non obtemperaturos
incusaturos; numquam de eorum quoquam,
data fuerint, conquesturos; numquam invitos
quod ferat necessitas, facturos vel toleraturos.
simile est jusjurandum? (17) Illic jurant, se
antiquiorem habituros; hic, se neminem sibim
prælaturos.

CAP. XV.

Quid profiteatur philosophia.

1. Consilium petente nonnemine, quo pacto
deret, ut simultatem erga se deponeret : (2)
fitetur, inquit, philosophia, se quidquam exter
homini suppeditaturam; alioqui admitteret aliq
sua alienum. Nam sicut fabri materia, lign
tuarii, æs : sic artis vitæ materia est sua cu
(3) Quid ergo fratris vita? Ea rursus ad ejus
pertinet; respectu vero tuæ artis, in rerum
numero est, ut ager, ut sanitas, ut bona existi
rum rerum nullam philosophia pollicetur. (4
casu conservabo, *ait illa*, mentem naturæ c
Cujus mentem? Illius, in quo sum. (5) Quo
consequar, ne ille mihi irascatur? Adducito
et ei dicam : tibi autem de illius ira quod dicam

6. Ad hæc quum is, qui consilium petier
Illud requiro, quo pacto, etiam si ille mihi no
tur, ego naturæ meæ statum tuear? (7) Ni
magnum subito exsistit; nam ne uva quidem
Si mihi nunc dicas, te velle ficum; respondel
esse opus : sine primum ut floreat, post fructu
denique maturescat. (8) Ergo fici quidem fr
et unius horæ momento non perficitur : animi
fructum adeo brevi et facile comparare vis? I
tibi dico, ne exspectes!

CAP. XVI.

De providentia.

1. Ne miremini, quod aliis animantibus ea,
pus pertinent, parata sint, non cibus modo et
et cubilia; quod calceamentis non egeant, non
non veste; nos autem his omnibus indigeamu
enim non sua caussa, sed ad ministerium na
non expediebat ita esse facta, ut aliis rebus indi
Nam illud vide cujusmodi foret, si curam gere
teret, non modo nostrûm ipsorum, sed ovium
norum, quomodo induendi essent, quomod
quo pacto esuri, quo bibituri. (4) At veluti n
adsunt imperatori, calceati, induti, armati
cumeuntem oporteret tribunum suos millena
aut induere, grave sane id esset) : ita natura
cumque ministerii caussa creata sunt, exp

α ἕτοιμα, παρεσκευασμένα, μηδεμιᾶς ἐπιμελείας προσδεόμενα. (5) Οὕτως ἓν παιδίον μικρὸν καὶ ῥάβδον ἐλαύνει τὰ πρόβατα. (6) Νῦν δ' ἡμεῖς ἀφέντες ταῦτα εὐχαριστεῖν, ὅτι μὴ καὶ αὐτῶν τὴν ἴσην ἐπιμελείαν ἐπιμελούμεθα, ἐφ' αὐτοῖς ἐγκαλοῦμεν τῷ θεῷ. Ἀλλά, νὴ τὸν Δία καὶ τοὺς θεούς, ἓν τῶν γεγονότων ἀρκεῖ πρὸς τὸ αἰσθέσθαι τῆς προνοίας, τῷ γε νοῦν καὶ εὐχαρίστῳ. (8) Καὶ μή μοι νῦν τὰ μετ' αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἐκ πόας γάλα γεννᾶσθαι, καὶ ἐκ γάλακτος τυρὸν, καὶ ἐκ δέρματος ἔρια. Τίς ἐστὶν ὁ ποιήσας ταῦτα, ἢ ἐπινενοηκώς; Οὐδὲ εἷς, φησίν. Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ ἀναισθησίας.

Ἄγε ἀφῶμεν τὰ ἔργα τῆς φύσεως· τὰ πάρεργα ἐπιθεασώμεθα. (10) Μή τι ἀχρηστότερον τριχῶν ἐστὶ γενείου; τί οὖν; οὐ συνεχρήσατο καὶ ταύταις ἐπιτηδειοτάταις πρεπόντως ἐδύνατο; οὐ διέκρινε δι' αὐτῶν ἄρρενα καὶ τὸ θῆλυ; (11) οὐκ εὐθὺς μακρόθεν κέκραγεν ἡμῶν ἑκάστου ἡ φύσις, Ἀνήρ εἰμι· οὕτω μοι ἔρχου, οὕτω μοι λάλει, ἄλλο μηθὲν ζήτει, ἰδοὺ τὰ σημεῖα; (12) Πάλιν ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὥσπερ ἐν τῇ φωνῇ ἐγκατέμιξεν ἁπαλώτερον, οὕτω καὶ τὰς τρίχας ἀφῄρει. Οὔ· ἀλλ' ἀδιάκριτον ἔδει τὸ ζῷον ἀπολειφθῆναι καὶ κηρύσσειν ἕκαστον ἡμῶν, ὅτι Ἀνήρ εἰμι. (13) Οὐ καλὸν τὸ σύμβολον, καὶ εὐπρεπὲς, καὶ σεμνότερον; πόσῳ κάλλιον τοῦ τῶν ἀλεκτρυόνων λόφου; πόσῳ μεγαλοπρεπέστερον τῆς χαίτης τῶν λεόντων; (14) Διὰ ταῦτα σώζειν τὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ, ἔδει αὐτὰ μὴ ἀφίεσθαι, μηδὲ συγχεῖν, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, τὰ γένη διακριθέντα.

Ταῦτα μόνα ἐστὶν ἔργα ἐφ' ἡμῶν τῆς προνοίας; οὐκ ἀρκεῖ λόγος οἰκείως αὐτὰ ἐπαινέσαι, ἢ παρεῖναι; εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν καὶ ἐκεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; (16) Οὐκ ἔδει καὶ ὀρύττοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον εἰς τὸν θεόν; (17) Μέγας ὁ θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα τοιαῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα· μέγας ὁ θεὸς, ὅτι χεῖρας ἔδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι γαστέρα, ὅτι αὔξεσθαι ἀνεπαισθήτως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνέομεν.

Ταῦτα ἐφ' ἑκάστου ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἡμῖν παρακολουθητικὴν τούτοις καὶ ὁδῷ χρηστικὴν. (19) Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποτετύφλωσθε, οὐκ ἔδει εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ πάντων ᾄδοντα τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν θεόν; (20) ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν θεόν· εἰ γοῦν ἀηδὼν ἔμην, ἐποίουν [ἂν] τὰ τῆς ἀηδόνος· κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου· (21) νῦν δὲ λογικός εἰμι, θεὸν δεῖ τὸν θεόν· τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστὶ, ποιῶ· οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν ἐμοὶ δοθῇ· καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρα-

instructa, nullam amplius curationem postulantia. (5) Ita fit, ut unus parvus puellus simplici virga agat oves. (6) Nunc vero nos, animantium caussa gratias deo agere negligentes, quod earum non par cura atque nostrûm ipsorum nobis est gerenda, nostrûm caussa eum accusamus. (7) Atqui, per Jovem deosque omnes, vel una res ex his, quæ natura fiunt, satis fuit, verecundo quidem homini et grato, ad providentiam intelligendam. (8) Neque vero mihi magna nunc proferto : istuc ipsum duntaxat, quod ex herba lac nascitur, et e lacte caseus, e cute lana. Quis est, qui ista fecerit, aut excogitarit? Nemo, inquit O magnam impudentiam et stuporem!

9. Age, omissis operibus naturæ, ea quæ illis obiter accedunt, contemplemur. (10) Num quid inutilius pilis qui mento enascuntur? Quid ergo? nonne his etiam, quam convenientissime fieri poterat, usa est? nonne per eos marem et feminam discrevit? (11) Nonne statim eminus cujusque nostrûm natura clamitat : Vir sum; sic ad me accedito; sic colloquere mecum; nihil aliud require : ecce signa in promptu sunt! (12) Rursus in mulieribus, quemadmodum mollius quiddam ipsi voci immiscuit, sic et pilos istos illis ademit. At non ita decuit : sed indiscretum fuit relinquendum animal, et proclamandum unicuique nostrûm, Vir sum! (13) Nonne vero signum hoc pulcrum est, et decorum, et honestum? quanto elegantius crista gallorum? quanto magnificentius juba leonum? (14) Itaque conservanda erant signa dei, et nequaquam abjicienda; neque sexus, quantum in nobis quidem esset, confundendus, ab ipsa natura distinctus.

15. Numquid hæc sola sunt providentiæ in nobis opera? At qua oratione hæc satis aut laudari aut illustrari possunt? nam si sani essemus, quid nobis aliud agendum erat et publice et privatim, quam numen divinum celebrandum et laudandum, et grates ei persolvendæ? (16) Nonne inter fodiendum, inter arandum, inter edendum, hymnus hic cantandus erat deo : (17) Magnus est deus, qui nobis instrumenta præbuit talia, quibus terram excolamus! magnus est deus, qui manus nobis dedit, qui deglutiendi vim, qui ventrem, qui ita nos fecit, ut sensim ac veluti clam nobis ipsis crescamus, ut dormientes respiremus.

18. Hæc singulis in rebus cantanda erant, et hymnus maximus ac divinissimus resonandus, quod facultatem dederit hæc omnia mente assequendi ac certa quadam via ac ratione iis utendi. (19) Quid ergo? cum vulgo omnes excæcati sitis, nonne oportebat esse aliquem, qui hoc munere pro vobis fungeretur, et loco omnium hymnum deo caneret? (20) quid enim aliud possum senex claudus, nisi celebrare deum? Sane, si luscinia essem, lusciniæ officio fungerer; si olor, oloris : (21) nunc rationis cum particeps sim, deus mihi celebrandus est; hoc meum munus est, hoc exsequor; neque stationem hanc deseram, quoad licuerit; et vos ad eumdem hunc cantum exhortor.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ὅτι ἀναγκαῖα τὰ λογικά.

1. Ἐπειδὴ λόγος ἐστὶν ὁ διαρθρῶν καὶ ἐξεργαζόμενος τὰ λοιπὰ, ἔδει δ' αὐτὸν μὴ ἀδιάρθρωτον εἶναι· ὑπὸ τίνος διαρθρωθῇ; (2) δῆλον γὰρ, ὅτι ἢ ὑφ' αὑτοῦ, ἢ ὑπ' ἄλλου. Ἤτοι οὖν λόγος ἐστὶ καὶ κἀκεῖνος, ἢ ἄλλο τι κρεῖσσον τοῦ λόγου· ὅπερ ἀδύνατον. (3) Εἰ δὲ λόγος, ἐκεῖνον πάλιν τίς διαρθρώσει; εἰ γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν, δύναται καὶ οὗτος· εἰ δ' ἄλλου δεηθησόμεθα, ἄπειρόν ἐστι τοῦτο καὶ ἀκατάληκτον. —

4. Ναί· ἀλλ' ἐπείγει μᾶλλον θεραπεύειν * * καὶ τὰ ὅμοια. Θέλεις οὖν περὶ ἐκείνων ἀκούειν; ἄκουε. (5) Ἀλλ', ἄν μοι λέγῃς, ὅτι Οὐκ οἶδα πότερον ἀληθῶς ἢ ψευδῶς διαλέγῃ, κἄν τι κατ' ἀμφίβολον φωνὴν εἴπω, καὶ λέγῃς μοι, Διάστιξον, οὐκ ἔτι ἀνέξομαί σου, ἀλλ' ἐρῶ σοι, Ἀλλ' ἐπείγει μᾶλλον. (6) Διὰ τοῦτο γὰρ οἶμαι προτάσσουσι τὰ λογικὰ, καθάπερ τῆς μετρήσεως τοῦ σίτου προτάσσομεν τὴν τοῦ μέτρου ἐπίσκεψιν. (7) Ἂν δὲ μὴ διαλάβωμεν πρῶτον, τί ἐστι μόδιος, * μηδὲ διαλάβωμεν πρῶτον *, τί ἐστι ζυγὸς, πῶς ἔτι μετρῆσαί τι ἢ στῆσαι δυνησόμεθα; (8) Ἐνταῦθα οὖν, τὸ τῶν ἄλλων κριτήριον, καὶ δι' οὗ τἄλλα καταμανθάνεται, μὴ καταμεμαθηκότες μηδ' ἠκριβωκότες, δυνησόμεθά τι τῶν ἄλλων ἀκριβῶς καταμαθεῖν; (9) Καὶ πῶς οἷόν τε; Ναί· ἀλλ' ὁ μόδιος ξύλον ἐστὶ, καὶ ἄκαρπον. — (10) Ἀλλὰ μετρητικὸν σίτου. — Καὶ τὰ λογικὰ ἄκαρπά ἐστι. — Καὶ περὶ τούτου μὲν ὀψόμεθα. Εἰ δ' οὖν καὶ τοῦτο δοίη τις, ἐκεῖνο ἀπαρκεῖ, ὅτι τῶν ἄλλων ἐστὶ διακριτικὰ καὶ ἐπισκεπτικὰ, καὶ, ὡς ἄν τις εἴποι, μετρητικὰ καὶ στατικά. (11) Τίς λέγει ταῦτα; μόνος Χρύσιππος καὶ Ζήνων καὶ Κλεάνθης; (12) Ἀντισθένης δ' οὐ λέγει; καὶ τίς ἐστιν ὁ γεγραφὼς, ὅτι ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις; Σωκράτης δ' οὐ λέγει; καὶ περὶ τίνος γράφει Ξενοφῶν, ὅτι ἤρχετο ἀπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐπισκέψεως, τί σημαίνει ἕκαστον;

13. Ἆρ' οὖν τοῦτό ἐστι τὸ μέγα καὶ τὸ θαυμαστὸν, νοῆσαι Χρύσιππον ἢ ἐξηγήσασθαι; Καὶ τίς λέγει τοῦτο; Τί οὖν τὸ θαυμαστόν ἐστι; Νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως. (14) Τί οὖν; αὐτὸς διὰ σεαυτοῦ παρακολουθεῖς; καὶ τίνος ἔτι χρείαν ἔχεις; εἰ γὰρ ἀληθές ἐστι τὸ πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν σὺ δὲ καταμεμάθηκας τὴν ἀλήθειαν, ἀνάγκη σε ἤδη κατορθοῦν. (15) Ἀλλὰ, νὴ Δία, οὐ παρακολουθῶ τῷ βουλήματι τῆς φύσεως. Τίς οὖν ἐξηγεῖται αὐτό; Λέγουσιν ὅτι Χρύσιππος. (16) Ἔρχομαι, καὶ ἐπιζητῶ τί λέγει οὗτος ὁ ἐξηγητὴς τῆς φύσεως. Ἄχθομαι μὴ νοῶν τί λέγει· ζητῶ τὸν ἐξηγούμενον. Ἴδε, ἐπίσκεψαι πῶς τοῦτο λέγεται, καθάπερ εἰ Ῥωμαϊστί. (17) Ποία οὖν ἐνθάδ' ὀρρὺς τοῦ ἐξηγουμένου; οὐδ' αὐτοῦ Χρυσίππου δικαίως, εἰ μόνον ἐξηγεῖται τὸ βούλημα τῆς φύσεως, αὐτὸς δ' οὐκ ἀκολουθεῖ· πόσῳ πλέον, τοῦ ἐκεῖνον ἐξηγουμένου; (18) οὐδὲ γὰρ Κρυσίππου χρείαν ἔχομεν δι' αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα παρακολουθήσωμεν τῇ φύσει. Οὐδὲ γὰρ τοῦ θύτου δι' αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνου κατανοήσειν οἰόμεθα τὰ μέλλοντα,

CAP. XVII.

Logicam artem esse necessariam.

1. Quandoquidem ratio est, quæ reliqua omnia ex perficiatque, eamque ipsam confusam esse non de quonam illa explicabitur et suis veluti articulis dis tur? (2) Apparet, aut a semetipsa, aut ab alio; igitur illud ipsum etiam ratio est, aut aliquid aliud præstantius; id quod fieri nequit. (3) Si vero ratio rursus quis explicabit? Nam si ipsa se, hæc etiam si vero alterius egebimus, hoc est in infinitum pro nusquam habere ubi consistas.

4. Immo vero, *inquis :* at istud magis est rium, sanare *opiniones*, *appetitiones*, *affectus*, genus alia! Vis igitur illis de rebus audire? audi. si dein mihi dixeris nescire te, verene an falso di et, ubi quid ambigue dixero, id si me distingui ris; non amplius te feram, sed tibi dicam, hoc m necessarium. (6) Eam enim ob caussam, puto, artem primo loco ponunt; quemadmodum mensu siderationem ante frumenti dimensionem collocam Nisi enim ante constituerimus, quid sit modius, libra; pro pacto jam metiri quidquam aut pondera rimus? (8) Hic igitur, nisi instrumentum, quo ce dicamus et cognoscimus, didicerimus et exquisi tum habuerimus; poterimusne quidquam ceterarum indagare atque cognoscere? (9) Id vero fieri qui Esto : at modius lignum est, et sterile. — (10) tamen vim habens, ut ejus opera frumentum metia — Est et logica sterilis. — De eo quidem mox vi sed, ut hoc etiam concesserim, tamen illud satis posse alias res discernere et considerare, et, ut cam, metiri et ponderare. (11) Quis ista dicit? Chrysippus, Zeno et Cleanthes? (12) Antisthenes dem dicit? Quis vero est qui scripsit, principium e esse vocabulorum considerationem? annon Socra dicit? et quis est, de quo scribit Xenophon, au eum esse a consideratione vocabulorum, quid quo gnificaret?

13. An ergo hoc est magnum illud et admirabile, sippum intelligere aut explicare? Et quis istud dici igitur est admirabile? Naturæ intelligere voluntatem Quid ergo? tune per te ipsum eam assequeris? Quid requiris? nam si verum est omnes peccare invitos, veritatem cognovisti; te jam rem bene gerere, nec (15) At, per Jovem, naturæ voluntatem non a Quis igitur eam explicat? Chrysippum aiunt. (16) inquiro quid dicat hic enarrator naturæ. Doleo intelligere quid dicat : quæro qui explicet. « Ecce e quomodo hoc dicatur, perinde ac si Latine diceret. Quod igitur hic supercilium est enarratoris? i ipsius Chrysippi jure ullum est, si naturæ volunta tum explicat, ipse autem eam non assequitur minus ergo enarratoris ipsius? (18) Nam ne Ch quidem nobis opus est propter ipsum, sed eo, u ratione assequamur. Sic nec aruspicem propt expetimus; sed quod ejus opera nos res futuras et

ώμενα ὑπὸ τῶν θεῶν· οὐδὲ τῶν σπλάγχνων
ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνων σημαίνεται. (19) Οὐδὲ
ι θαυμάζομεν, ἢ τὴν κορώνην, ἀλλὰ τὸν θεὸν
ιοντα διὰ τούτων.

χομαι τοίνυν ἐπὶ τὸν ἐξηγητὴν τούτων, καὶ
λέγω ὅτι Ἐπίσκεψαί μοι τὰ σπλάγχνα, τί
ιεται. (21) Λαβὼν, καὶ ἀναπτύξας ἐκεῖνος,
ὅτι, Ἄνθρωπε, προαίρεσιν ἔχεις ἀκώλυτον
ἀνανάγκαστον· τοῦτο ἐνταῦθα ἐν τοῖς σπλάγ-
ιπται. (22) Δείξω σοι αὐτὸ πρῶτον ἐπὶ
καθετικοῦ τόπου. Μὴ τίς σε κωλῦσαι δύναται
ἀληθεῖ; Οὐδὲ εἷς. Μὴ τίς σε ἀναγκάσαι δύ-
αδέξασθαι τὸ ψεῦδος; Οὐδὲ εἷς. (23) Ὁρᾷς
ῳ τῷ τόπῳ τὸ προαιρετικὸν ἔχεις ἀκώλυτον,
τον, ἀπαραπόδιστον; (24) Ἄγε, ἐπὶ δὲ τοῦ
καὶ ὁρμητικοῦ, ἄλλως ἔχει; Καὶ τίς ὁρμὴν
ύναται, ἢ ἄλλη ὁρμή; τίς δ' ὄρεξιν καὶ ἔκ-
ἄλλη ὄρεξις καὶ ἔκκλισις; (25) Ἂν μοι,
σάγῃ θανάτου φόβον, ἀναγκάσει με. Οὐ τὸ
ινον· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ σοι κρεῖττον εἶναι ποιῆ-
των, ἢ ἀποθανεῖν. (26) Πάλιν οὖν τὸ σὸν
ἠνάγκασε· τοῦτ' ἔστι, προαίρεσιν προαίρεσις.
ρ τὸ ἴδιον μέρος, ὃ ἡμῖν ἔδωκεν ἀποσπάσας
' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἄλλου τινὸς κωλυτὸν ἢ ἀναγ-
ιτεσκευάκει· οὐκέτι ἂν ἦν θεὸς, οὐδ' ἐπεμε-
ν ὃν δεῖ τρόπον. (28) Ταῦτα εὑρίσκω, φησὶν,
ροῖς· ταῦτά σοι σημαίνεται. Ἐὰν θέλῃς,
εἶ· ἐὰν θέλῃς, μέμψῃ οὐδένα, ἐγκαλέσεις οὐ-
α κατὰ γνώμην ἅμα ἔσται τὴν σὴν καὶ τὴν
(29) Διὰ ταύτην τὴν μαντείαν ἔρχομαι ἐπὶ
τοῦτον καὶ τὸν φιλόσοφον· οὐκ αὐτὸν θαυ-
εκά γε τῆς ἐξηγήσεως, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἃ ἐξη-

a diis significentur, cognituros esse opinamur: neque etiam viscera propter semetipsa, sed quia portendendi vim habeant. (19) Neque etiam corvum admiramur, aut corniceu; sed deum horum opera res futuras significantem.

20. Accedo igitur ad interpretem harum rerum et vatem; ab eoque peto, ut inspiciat viscera, videatque quid ea mihi portendant. (21) Is igitur, sumtis iis et explicatis, hanc edit interpretationem: Heus homo, voluntatem habes, cujus ea natura est, ut nec impediri nec cogi possit: hoc hisce visceribus est inscriptum. (22) Idque tibi demonstrabo primum in loco assensionis. Num quis te prohibere poterit annuere veritati? Nemo. Num quis te cogere poterit admittere mendacium? Nemo. (23) Vides, hoc in loco voluntatem te habere, quæ neque prohiberi neque cogi neque impediri possit? (24) Age, jam in loco appetitionis et impetus, numquid se res aliter habet? Quis vero impetum vincere possit, nisi alius impetus? quis appetitionem et aversationem, nisi alia appetitio et aversatio? (25) Si quis mihi, inquit, mortis intentet metum, coget me. Non id quod intentatur; sed hoc, quod optabilius esse tibi videtur, aliquid istiusmodi committere, quam mori. (26) Rursus itaque tuum te coegit decretum; hoc est, voluntatem voluntas. (27) Nam si eam partem, quam deus a sese avulsam dedit nobis, ita effecisset, ut vel ab ipso vel ab alio quopiam prohiberi aut cogi posset; non amplius esset deus, neque nos eo quo deceret modo curaret. (28) Hæc, inquit, reperio in victimis: hæc tibi portenduntur. Si volueris, liber es: si volueris, de nemine conquereris, neminem accusabis; omnia simul et tuæ et divinæ voluntati respondebunt. (29) Hujus oraculi caussa ad vatem istum, ad philosophum, accedo; non ipsum admirans, hujus quidem interpretationis caussa; sed ea quæ ille interpretatur.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

ι οὐ δεῖ χαλεπαίνειν τοῖς ἁμαρτανομένοις.

ἀληθές ἐστι τὸ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων λεγόμε-
ᾶσιν ἀνθρώποις μία ἀρχὴ, καθάπερ τοῦ συγ-
ειν, τὸ παθεῖν ὅτι ὑπάρχει· καὶ τοῦ ἀνανεῦ-
ταθεῖν ὅτι οὐχ ὑπάρχει· καὶ, νὴ Δία, τοῦ
τὸ παθεῖν ὅτι ἄδηλόν ἐστιν· (2) οὕτω καὶ
σαι ἐπί τι, τὸ παθεῖν [ὅτι καθῆκον· καὶ τοῦ
τινος, τὸ παθεῖν] ὅτι ἐμοὶ συμφέρει· ἀμήχανον
μὲν κρίνειν τὸ συμφέρον, ἄλλου δ' ὀρέγεσθαι·
μὲν κρίνειν καθῆκον, ἐπ' ἄλλο δὲ ὁρμᾷν· (3)
πολλοῖς χαλεπαίνομεν; Κλέπται, φησὶν, εἰσὶ,
δύται. Τί ἐστι τὸ κλέπται καὶ λωποδύται;
ται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Χαλεπαίνειν οὖν
;, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; (4) Ἀλλὰ δεῖξον τὴν πλά-
δψει πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων· ἂν
ἴπωσιν, οὐδὲν ἔχουσιν ἀνώτερον τοῦ δοκοῦντος

ίτον οὖν τὸν λῃστὴν, καὶ τοῦτον τὸν μοιχὸν
ἀπολωλέναι; (6) Μηδαμῶς, ἀλλ' ἐκείνως

CAP. XVIII.

Non irascendum esse peccantibus.

1. Si verum est, quod a philosophis dicitur, unum esse omnibus hominibus principium, quemadmodum assentiendi, affectum esse opinione, rem ita esse; et renuendi, affectum esse opinione, rem non ita esse; et profecto sustinendæ assensionis, affectum esse opinione, rem esse incertam: (2) ita etiam capiendi ad agendum impetus initium esse, opinione esse affectum, [rectam esse actionem convenientemque; et appetendi, affectum esse opinione,] rem mihi conducere; neque fieri posse, ut aliud utile esse judicent homines, aliud appetant, aut ut aliud rectum conveniensque judicent, ad aliud vero agendum capiant impetum: (3) hæc, inquam, si vera sunt; cur hominibus adhuc vulgo succensemus? Fures, inquit, sunt et grassatores. Quos mihi fures dicis? quos grassatores? errant in judicio bonarum rerum et malarum. Num igitur succensere illis oportet, an potius misereri? (4) Immo vero ostende errorem, et videbis ut a peccatis desistent: at, si non vident, nihil sua opinione habent antiquius.

5. At latronem istum, et adulterum istum, nonne igitur perditos oportebat? (6) Nequaquam: sed ita dic potius:

μᾶλλον· τοῦτον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον (οὐ τὴν ὄψιν τὴν διακριτικὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν κακῶν) μὴ ἀπολλύναι; (7) κἂν οὕτω λέγῃς, γνώσῃ πῶς ἀπάνθρωπόν ἐστιν ὃ λέγεις, καὶ ὅτι ἐκείνῳ ὅμοιον· τοῦτον οὖν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν κωφόν; (8) Εἰ γὰρ μεγίστη βλάβη, ἡ στέρησις τῶν μεγίστων· μέγιστον δ' ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ ἡ προαίρεσις οἵα δεῖ, καὶ τούτου στέρεταί τις, τί ἔτι χαλεπαίνεις αὐτῷ; (9) Ἄνθρωπε, οὐ σὲ δεῖ παρὰ φύσιν ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς διατίθεσθαι· ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. [Ἄφες] τοῦτο τὸ προσκοπτικὸν καὶ μισητικὸν, [καὶ] τὰς φωνὰς ταύτας ἃς οἱ πολλοὶ [ἀφιᾶσι]. (10) Τούτους οὖν τοὺς καταράτους καὶ μι[σητούς]! Σὺ [δὲ] πῶς ποτ' ἀπεσοφώθης ἄφνω; [ὡς] χαλεπὸς εἶ. (11) Διὰ τί οὖν χαλεπαίνομεν; [διότι] θαυμάζομεν ὧν ἡμᾶς ἀφαιροῦνται. Μὴ θαύμαζέ σου τὰ ἱμάτια, καὶ τῷ κλέπτῃ οὐ χαλεπανεῖς· μὴ θαύμαζε τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ τῷ μοιχῷ οὐ χαλεπανεῖς. (12) Γνῶθι ὅτι κλέπτης καὶ μοιχὸς ἐν τοῖς σοῖς τόπον οὐκ ἔχει, ἐν δὲ τοῖς ἀλλοτρίοις καὶ τοῖς οὐκ ἐπὶ σοί. Ταῦτα ἂν ἀφῇς καὶ παρὰ μηδὲν ἡγήσῃ, τίνι ἔτι χαλεπανεῖς; μέχρι δ' ἂν ταῦτα θαυμάζῃς, σεαυτῷ χαλέπαινε μᾶλλον ἢ ἐκείνοις.

13. Σκόπει δέ· ἔχεις καλὰ ἱμάτια· ὁ γείτων σου οὐκ ἔχει· θυρίδα ἔχεις, θέλεις αὐτὰ ψῦξαι. Οὐκ οἶδεν ἐκεῖνος τί τὸ ἀγαθόν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ φαντάζεται ὅτι τὸ ἔχειν καλὰ ἱμάτια· τοῦτο ὃ καὶ σὺ φαντάζῃ. Εἶτα μὴ ἔλθῃ καὶ ἄρῃ αὐτά; (14) Ἀλλὰ σὺ πλακοῦντα δεικνύων ἀνθρώποις λίχνοις, καὶ μόνος αὐτὸν καταπίνων, οὐ θέλεις ἵνα αὐτὸν ἁρπάσωσι; μὴ ἐρέθιζε αὐτούς· θυρίδα μὴ ἔχε· μὴ ψῦχέ σου τὰ ἱμάτια. (15) Κἀγὼ πρῴην σιδηροῦν λύχνον ἔχων παρὰ τοῖς θεοῖς, ἀκούσας ψόφου τῆς θυρίδος, κατέδραμον, εὗρον ἡρπασμένον τὸν λύχνον. Ἐπελογισάμην, ὅτι ἔπαθέ τι ὁ ἅρας οὐκ ἀπίθανον. Τί οὖν; Αὔριον, φημὶ, ὀστράκινον εὑρήσεις. Ἐκεῖνα γὰρ ἀπόλλυσί τις, ἃ ἔχει. (16) Ἀπώλεσά μου τὸ ἱμάτιον. Εἶχες γὰρ ἱμάτιον. Ἀλγῶ τὴν κεφαλήν. Μή τι κέρατα ἀλγεῖς; Τί οὖν ἀγανακτεῖς; τούτων γὰρ αἱ ἀπώλειαι, τούτων οἱ πόνοι, ὧν καὶ αἱ κτήσεις.

17. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. Τί; Τὸ σκέλος. Ἀλλ' ἀφελεῖ. Τί; Τὸν τράχηλον. Τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; Τὴν προαίρεσιν. Διὰ τοῦτο παρήγγελλον οἱ παλαιοὶ τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. (18) Οὐκοῦν ἔδει, νὴ τοὺς θεοὺς, μελετᾶν ἐπὶ τῶν μικρῶν· καὶ ἀπ' ἐκείνων ἀρχομένους, διαβαίνειν ἐπὶ τὰ μείζω. Κεφαλὴν ἀλγῶ. Οἴμοι, μὴ λέγε. Ὠτίον ἀλγῶ. Οἴμοι, μὴ λέγε. (19) Καὶ οὐ λέγω, ὅτι οὐ δέδοται στενάζαι· ἀλλὰ ἔσωθέν γε μὴ στενάξῃς. Μηδ', ἂν βραδέως τὸν ἐπίδεσμον ὁ παῖς φέρῃ, κραύγαζε, καὶ σπῶ, καὶ λέγε, Πάντες με μισοῦσι. Τίς γὰρ μὴ μισήσῃ τὸν τοιοῦτον; (20) Τούτοις τὸ λοιπὸν πεποιθὼς τοῖς δόγμασιν, ὀρθὸς περιπάτει, ἐλεύθερος· οὐχὶ τῷ μεγέθει πεποιθὼς τοῦ σώματος, ὥσπερ ἀθλητής. Οὐ γὰρ ὡς ὄνον ἀήττητον εἶναι δεῖ.

hunc hominem, qui errat et maximis in rebus decip
quique cæcutit (non dico ratione facultatis qua candid
nigra discernuntur, sed qua animus bona et mala distin
hunc non perdam? (7) Quodsi sic dixeris, intelliges q
inhumana tua sit oratio, et huic non absimilis : Hi
cæcus et surdus, nonne perdendus? (8) Nam si maxi
est damnum, rerum maximarum privatio; si pers
maxima unicuique est recta voluntas; hac si quis priv
est, quid adhuc ei succenses? (9) Non te oportet, h
aliena ob mala contra naturam affici : miserere potius
Abjice illum animum ad offensionem odiumque pro
tem, et voces illas, quas vulgus *mittere solet* :
Hosne igitur exsecrandos odiososque *non male per*
Quo pacto tu subito sapiens evasisti? *Quam* morose
(11) Qui fit igitur ut succenseamus? *quoniam scilic*
admiramur, quæ a nobis auferunt homines. Noli m
vestes tuas, et furi non succensebis : venustatem
tuæ noli mirari, et adultero non succensebis. (12)
furem et adulterum tuis in rebus locum non habere,
alienis tuæque potestati non subjectis. Hæc si missa f
et nullo loco numeraveris, cui posthac irasceris? Qu
vero ista miraris, tibi potius, quam illis, succensetu.

13. Rem ita considera. Pulcras vestes habes; v
tuus non habet : fenestram habes; vis eas aeri exp
Nescit ille, quod sit hominis bonum : sed pulcra vest
habere, bonum esse sibi fingit; quemadmodum et t
Quidni igitur veniat eaque auferat? (14) Tu, placenta
minibus gulosis ostendens, solusque eam deglutiens
vis eam tibi ab his eripi? Ne irrita eos : ne habe fenes
ne aeri expone vestes tuas. (15) Et ego nuper, cum
Lares meos ferream lucernam haberem, audito jam
pitu, decurri, eamque raptam animadverti. Cogita
cum, eum, qui sustulisset, rem non absurdam adm
Quid ergo? Cras, inquam, testaceam invenies. Nu
quispiam amittit, quæ habet. (16) Meam vestem a
Habuisti enim vestem. Dolet mihi caput. Numquid e
tibi dolent? Quid ergo indignaris? nam earum rerum ju
est, earum rerum dolores sunt, quarum possessiones
17. At tyrannus vinciet! Quidnam? Pedem. At a
Quidnam? Collum. Quid ergo non vinciet, neque a
Voluntatem. Eapropter præceperunt illud veteres : « N
te ipsum! » (18) Itaque, per deos, oportebat min
in rebus vos exercere; et ab iis facto initio, transire a
jora. Caput dolet? ne dicas, Hei mihi. Auricula d
ne dicas, Hei mihi. (19) Neque vero dico, non licet
mere; sed intrinsecus utique gemere noli. Neque, si
fasciam tarde attulerit, clamites, ringaris dicasque, Om
me oderunt! Quis enim talem non odio prosequatur?
His deinceps confidens decretis, rectus obambula et li
non magnitudine corporis confidens, ut pugil; neque e
ut asinum, te invictum esse decet.

ἷς οὖν ὁ ἀήττητος, Ὃν οὐκ ἐξίστησιν οὐδὲν ἀναιρέτων. Εἶτα λοιπὸν ἑκάστην τῶν περιστάσεων ἐρχόμενος, καταμανθάνω, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀθλητοῦ· ἐξεβίασε τὸν πρῶτον κλῆρον· τί οὖν; τὸν δεύτερον, ἂν καῦμα ᾖ; τί δ' ἐν Ὀλυμπίᾳ; (22) καὶ οὕτως· ἂν ἀργυρίδιον προβάλῃς, καταφρονεῖ οὖν, ἂν κορασίδιον; τί οὖν, ἂν ἐν σκότῳ; τί δοξάριον; τί οὖν, ἂν λοιδορίαν; τί οὖν, ἂν ἐπαινῶν; τί δ', ἂν θάνατον; Δύναται ταῦτα πάντα νικῆσαι. (23) Τί οὖν, ἂν καῦμα ᾖ τούτῳ; τί, ἂν οἰνωμένος, ἂν μελαγχολῶν; τί ἐν ὕπνοις; Οὗτός μοι ἐστὶν ἀήττητος ἀθλητής.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Πῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τυράννους.

Ἆρ' τι ἂν τινι προσῇ πλεονέκτημα, ἢ δοκῇ γε τινι, μὴ προσόν· τοῦτον πᾶσα ἀνάγκη, ἐὰν ἀπαιδευτος ᾖ, πεφυσῆσθαι δι' αὐτό. (2) Εὐθὺς ὁ τύραννος λέγει· ἐγώ εἰμι ὁ πάντων κράτιστος. Καὶ τί μοι δύναται παρασχεῖν; ὄρεξίν μοι δύνασαι περιποιῆσαι ἀκωλύτου; πόθεν σοι; σὺ γὰρ ἔχεις ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον; ἢ γὰρ ἔχεις ὁρμὴν ἀναμάρτητον; καὶ ποῦ σοι τοῦτο; (3) Ἄγε, ἐν νηῒ δὲ σαυτῷ θαρρεῖς, ἢ τῷ ἐπὶ δ' ἅρματος τίνι, ἢ τῷ εἰδότι; τί δ' ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις; ὡσαύτως. (4) Τί οὖν δύνασαι; Πάντες πείθουσι. Καὶ γὰρ ἐγὼ τὸ πινάκιον θεραπεύω, νίπτω αὐτὸ, καὶ ἐκμάσσω, καὶ τῆς ληκύθου ἕνεκα σφῆνα πήσσω. Τί οὖν; ταῦτά μου κρείττονά ἐστιν; Ἀλλὰ χρείαν μοι παρέχει τινά. Ταύτης οὖν θεραπεύω αὐτά. Τί δέ; τὸν ὄνον οὐ θεραπεύω; οὐκ αὐτοῦ τοὺς πόδας; οὐ περικαθαίρω; (5) Οὐκ οἶσθας, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἑαυτὸν θεραπεύει; σὲ δὲ ὡς τὸν ὄνον; ἐπεὶ τίς σε θεραπεύει ὡς ἄνθρωπον; Τίς σοι θέλει ὅμοιος γενέσθαι; τίς σου ζηλωτὴς γίνεται, ὡς Σωκράτους; (6) Ἀλλὰ δύναμαί σε ἀποκόψαι. Καλῶς λέγεις. Ἐξελαθόμην ὅτι θεραπεύειν, καὶ ὡς πυρετὸν, καὶ ὡς χολέραν· ἀνάγκη σοι στῆσαι, ὡς ἐν Ῥώμῃ Πυρετοῦ βωμός ἐστι. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ταράσσον καὶ καταπλῆττον τοὺς ἀνθρώπους; ὁ τύραννος καὶ οἱ δορυφόροι; πόθεν; μὴ γένοιτο· οὐκ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ὑπ' ἄλλου τινὸς ἢ ταραχθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ τὰ ἑαυτὸν ταράσσει. (8) Ὅταν γὰρ ὁ τύραννος τινὶ εἴπῃ, Δήσω σου τὸ σκέλος· ὁ μὲν τὸ σκέλος τετιμηκὼς, Μὴ, ἐλέησον· ὁ δὲ τὴν προαίρεσιν τὴν ἑαυτοῦ λέγει, Εἰ σοὶ λυσιτελέστερον φαίνεται, δῆσον. Ἀποστρέφῃ; Οὐκ ἐπιστρέφομαι. (9) Ἐγώ σοι δείξω ὅτι εἰμι. Πόθεν σύ; ἐμὲ ὁ Ζεὺς ἐλεύθερον ἀφῆκε. Ἢ δοκεῖς ὅτι ἔμελλε τὸν ἴδιον υἱὸν ἐᾷν καταδουλωθῆναι; τοῦ νεκροῦ δέ μου κύριος εἶ, λάβε αὐτόν. Οἴει σύ, ὅταν μοι προσίῃς, ἐμὲ οὐ θεραπεύεις; Οὔκ, ἀλλὰ σεαυτόν. Εἰ δὲ θέλεις με λέγειν, ὅτι καὶ σέ σοι, οὕτως ὡς τὴν χύτραν.

Τοῦτο οὐκ ἔστι φίλαυτον· γέγονε γὰρ οὕτως τὸ

21. Quis ergo est invictus? Quem nihil earum rerum quæ sunt involuntariæ, de statu mentis dejicit. Proinde, singulas difficultates percurrens, eum observo, quemadmodum ubi de athleta quæritur : Hic primo, quod sorte obtigerat, certamine vicit : de secundo quid? quid vero, si æstus fuerit? quid in Olympiis? (22) eodem modo hic etiam : si argentum huic objeceris, contemnet : quid vero, si puellam? quid, si in tenebris? quid, si gloriolam? quid, si convicium? quid, si laudem? quid, si mortem? Hæc omnia vincere potest. (23) Quid igitur, si in febris æstu fuerit? quid, si vinolentus? quid, si in furore? quid in somno? Hic mihi pugil est invictus.

CAP. XIX.

Quo modo affecti erga tyrannos esse debeamus.

1. Qui quacumque veluti prærogativa est præditus, aut, ut præditus non sit, sibi esse præditus videtur; eum omnino necesse est, nisi bene institutus fuerit, ea inflari. (2) Statim tyrannus ait : Ego sum omnium potentissimus. Quid vero præstare mihi potes? idne potes efficere, ut appetitio mea non impediatur? unde id tibi? Tune enim ipse habes aversationem nullis obnoxiam casibus? tune impetum habes erroris expertem? id autem unde tibi contigit? (3) Age vero, in navi tibine ipsi confidis, an gubernatori? in curru, cui? nonne aurigandi perito? quid in aliis artibus? Eodem modo. (4) Quid ergo potes? Omnes me colunt. Et ego scutellam colo, eamque lavo et abstergo; et ampullæ oleariæ caussa clavum figo. Quid ergo? hæc me præstantiora sunt? Non; sed aliquem mihi usum præbent : et ea de caussa illa colo. Quid vero? nonne asinum colo? non pedes ejus lavo? non purgo? (5) An nescis, quemvis hominem semetipsum colere; te autem non aliter, atque asinum? Quisnam enim te ut hominem colit? ostende modo. Quis tui similis esse velit? quis tui sectator esse velit, sicuti Socratis? (6) At collum tibi præcidere possum. Recte dicis : oblitus eram colendum te esse, nempe ut febrem, ut choleram; et aram tibi exstruendam, ut Romæ Febris ara est.

7. Quid ergo est, quod vulgus hominum turbet ac percellat? tyrannus et satellites? Nequaquam; absit! fieri non potest, ut quod natura est liberum, ab alio quopiam perturbetur aut impediatur, quam a semetipso : sed decreta quemque sua perturbant. (8) Cum enim tyrannus alicui dixerit, Vinciam crura tua; qui crura sua magni facit, ait : Ne feceris; miserere! qui autem voluntatem suam, ait : Si tibi conducibilius videtur, vincito. Non curas? Non curo. (9) Ego tibi ostendam me esse dominum. Undenam tu? me Jupiter liberum emisit. Aut censes eum commissurum, ut filius ipsius in servitutem pertrahatur? Cadaveris quidem mei dominus es : illud capito. (10) Itane, cum ad me accesseris, me non coles? Non, sed me ipsum : sin me dicere vis, te quoque, id ita me facere profiteor, ut ollam colo.

11. Hic non est pravus amor sui; ita enim natura com-

ζῷον, ὥστε αὐτοῦ ἕνεκα πάντα ποιεῖν. Καὶ γὰρ ὁ ἥλιος αὐτοῦ ἕνεκα πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ζεύς. (12) Ἀλλ' ὅταν θέλῃ εἶναι Ὑέτιος καὶ Ἐπικάρπιος, καὶ Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, ὁρᾷς ὅτι τούτων τῶν ἔργων καὶ τῶν προσηγοριῶν οὐ δύναται τυχεῖν, ἂν μὴ εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμος ᾖ. (13) Καθόλου τε τοιαύτην [τὴν] φύσιν τοῦ λογικοῦ ζῴου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, ἂν μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. (14) Οὕτως οὐκέτι ἀκοινώνητον γίνεται τὸ πάντα αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖν. (15) Ἐπεὶ τί ἐκδέχῃ; ἵνα τις ἀποστῇ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος; Καὶ πῶς ἔτι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀρχὴ πᾶσιν ἔσται, ἡ πρὸς ἑαυτὰ οἰκείωσις;

16. Τί οὖν; ὅταν ὑπῇ δόγματα ἀλλόκοτα περὶ τῶν ἀπροαιρέτων, ὡς ὄντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν, πᾶσα ἀνάγκη θεραπεύειν τοὺς τυράννους. (17) Ὤφελον γὰρ τοὺς τυράννους μόνον, τοὺς κοιτωνίτας δ' οὔ. Πῶς δὲ καὶ φρόνιμος γίνεται ἐξαίφνης ὁ ἄνθρωπος, ὅταν Καῖσαρ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ λασάνου ποιήσῃ; πῶς εὐθὺς λέγομεν, Φρονίμως μοι λελάληκε Φηλικίων; (18) Ἤθελον αὐτὸν ἀποβληθῆναι τοῦ κοπρῶνος, ἵνα πάλιν ἄφρων σοι δοκῇ. (19) Εἴχέ τινα Ἐπαφρόδιτος σκυτέα, ὃν διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι ἐπώλησεν. Εἶτα ἐκεῖνος κατά τινα δαίμονα ἀγορασθεὶς ὑπό τινος τῶν Καισαριανῶν, τοῦ Καίσαρος σκυτεὺς ἐγένετο. (20) Εἶδες ἄν, πῶς αὐτὸν ἐτίμα ὁ Ἐπαφρόδιτος; Τί πράσσει Φηλικίων ὁ ἀγαθός; φιλῶ σε. (21) Εἶτα εἴ τις ἡμῶν ἐπύθετο, Τί ποιεῖ αὐτός; ἐλέγετο, ὅτι μετὰ Φηλικίωνος βουλεύεται περί τινος. (22) Οὐχὶ γὰρ πεπράκει αὐτὸν ὡς ἄχρηστον; τίς οὖν αὐτὸν ἄφνω φρόνιμον ἐποίησε; (23) Τοῦτ' ἔστι τὸ τιμᾷν ἄλλο τι, ἢ τὰ προαιρετικά.

24. Ἠξίωται δημαρχίας; πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται· ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας· ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους· ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. (25) Τίς οὖν πώποτε ὑπὲρ τοῦ ὀρεχθῆναι καλῶς, ἔθυσεν; ὑπὲρ τοῦ ὁρμῆσαι κατὰ φύσιν; ἐκεῖ γὰρ καὶ θεοῖς εὐχαριστοῦμεν, ὅπου τὸ ἀγαθὸν τιθέμεθα.

26. Σήμερόν τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. Λέγω αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἄφες τὸ πρᾶγμα, δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. (27) Ἀλλ' οἱ τὰ σύμφωνά, φησι, γράφοντες, γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. Μή τι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρών, Ἐμὲ γεγράφασιν; (28) εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; Μενεῖ μου τὸ ὄνομα. Γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. Ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία; Ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. (29) Εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου, ὄψει γὰρ κομψότερος.

ΚΕΦ. Κ'.

Περὶ τοῦ λόγου, πῶς αὐτοῦ θεωρητικός ἐστιν.

1. Πᾶσα τέχνη καὶ δύναμις, προηγουμένων τινῶν

paratum est animal, ut sua caussa omnia faci
sol sua caussa facit omnia, et postremo ipse Ju
Sed quum Pluvius esse vult, et Frugifer, et Pat
que deûmque; vides eum nosce effectus et nas a
consequi non posse, nisi in commune prosit.
que animal ratione præditum sic omnino i
nullo suo bono potiri possit, nisi aliquid utilit
mune afferat. (14) Sic proinde privatæ utilit
a communitate non excluditur. (15) Nam quic
idne, ut se ipsum aliquis deserat, suamque ut
quomodo tum omnibus animantibus unum id
cipium stabit, illud ut ipsæ sibi concilientur?

16. Quid ergo? cum absurda iis de rebus,
arbitrii non sunt, decreta animo infixa sunt, q
vel bonæ sint vel malæ; tum quidem omninc
colere tyrannos. (17) Utinam vero tyrannos
etiam cubicularios. Sed vide quo pacto statir
prudens, cum Cæsar eum matulæ præfecerit;
cimus, Prudenter mecum locutus est Felicio!
ego, dejici eum rursus de stercore, ut demens
videretur. (19) Sutorem quemdam habuerat
tus; quem, quia ad nihil utilis esset, vendidit:
casu quodam a Cæsariano emtus, Cæsaris fact
(20) Vidisses, ut eum coluerit Epaphroditus
Felicio, vir bonus? amo te. (21) Deinde, si q
percontabatur quid Epaphroditus ipse ageret
cum Felicione eum quapiam de re deliberare.
vendiderat eum ut inutilem? quis ergo eum su
tem fecit? (23) Hoc nimirum est, aliud quic
facere, quam ea quæ in nostra sita sunt volunt

24. Contigit alicui tribunatus? omnes obvii
tur: alius oculos ejus deosculatur, alius collum,
domum venit, lucernas ardentes invenit; asce
pitolium, victimas immolat. (25) Quis igit
propter rectam appetitionem sacra fecit? quis
petum animi congruentem naturæ? Nempe ibi
agimus, ubi bonum nostrum collocamus.

26. Hodie nonnemo mecum collocutus est
sacerdotio; cui ego dixi: Homo, omitte rem:
ptus inutiles facies. (27) At, qui pacta con
consignant, inquit, nomen meum inscribent.
præsens dices legentibus, Meum est nomen, qu
runt? (28) Quodsi vero etiam adesse nunc poss
cum mortuus eris, quid facies? Manebit me
Lapidi id inscribe, et manebit. Age, extra Ni
tem quæ tui erit mentio? At auream coronam ge
Si omnino coronam desideras, roseam capiti
enim aspectu elegantior.

CAP. XX.

De ratione, quo pacto semetipsa conten

1. Omnis ars et facultas certum quoddam r

θεωρητική. (2) Ὅταν μὲν οὖν ᾖ ὁμοειδὴς τοῖς θεωρουμένοις καὶ αὐτὴ, ἀναγκαίως καὶ αὐτῆς γίνεται θεωρητική· ὅταν δ' ἀνομοιογενὴς, οὐ δύναται θεωρεῖν ἑαυτήν. (3) Οἷον, σκυτικὴ περὶ δέρματα ἀναστρέφεται· ἡ δὲ παντελῶς ἀπήλλακται τῆς ὕλης τῶν νοερμάτων· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν αὐτῆς θεωρητική. (4) Γραμματικὴ πάλιν, περὶ τὴν ἐγγράμματον φωνήν· μή τι οὖν καὶ αὐτὴ ἐγγράμματος φωνή; οὐδαμῶς. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται θεωρεῖν ἑαυτήν. (5) Ὁ οὖν λόγος πρός τί ἐστι τῆς φύσεως παρεληπται; Πρὸς χρῆσιν φαντασιῶν ὡς δεῖ. Αὐτὸς οὖν τί ἐστι; Σύστημα ἐκ ποιῶν πως ἐχόντων. Οὕτω γίνεται φύσει καὶ αὐτοῦ θεωρητικός. Τί οὖν ἡ φρόνησις τίνα θεωρήσουσα παρεληλυθεν; τὰ καὶ κακὰ, καὶ οὐδέτερα. Αὐτὴ οὖν τί ἐστιν; Καλόν. Ἡ δ' ἀφροσύνη τί ἐστι; Κακόν. Ὁρᾷς οὖν ὅτι ἀναγκαίως καὶ αὐτῆς γίνεται καὶ τῆς ἐναντίας θεωρητική. (7) Διὰ τοῦτο ἔργον τοῦ φιλοσόφου τὸ μέγιστον καὶ πρῶτον, δοκιμάζειν τὰς φαντασίας, καὶ διακρίνειν, καὶ μηδεμίαν ἀδοκίμαστον προσφέρεσθαι. (8) Ἴδετε καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ὅπου δοκεῖ τι εἶναι ἡμῖν, πῶς καὶ τέχνην ἐξευρήκαμεν, καὶ ὅσοις χρώμεθα προσφερόμενον προσχρῆται κατὰ δοκιμασίαν τοῦ νομίσματος τῇ ὄψει, τῇ ἁφῇ, τῇ ὀσφρασίᾳ, τὰ τελευταῖα τῇ ἀκοῇ· (9) ῥάξας τὸ δηνάριον, τῷ ψόφῳ προσέχει, οὐχ ἅπαξ ἀρκεῖται ψοφήσαντος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πολλῆς προσοχῆς μουσικὸς γίνεται. (10) Οὕτως, ὅπου διαφέρειν οἰόμεθα τὸ πλανᾶσθαι τοῦ μὴ πλανᾶσθαι, ἐνταῦθα μεγάλην προσοχὴν εἰσφέρομεν εἰς διάκρισιν τῶν διαπλανωμένων· (11) ἐπὶ δὲ τοῦ ταλαιπώρου ἡγεμονικοῦ χάσκοντες καὶ καθεύδοντες, πᾶσαν φαντασίαν παραδεχόμεθα. Ἡ γὰρ ζημία οὐ προσπίπτει.

12. Ὅταν οὖν θέλῃς γνῶναι πῶς ἔχεις περὶ μὲν τὰ καὶ κακὰ ἀνειμένως, περὶ τὰ ἀδιάφορα δ' σπουδαίως, ἐπίστησον πῶς ἔχεις πρὸς τὸ ἐκτυφλωθῆναι, καὶ πῶς πρὸς τὸ ἐξαπατηθῆναι· καὶ γνώσῃ ὅτι πολὺ εἶ τοῦ ὡς δεῖ πεπονθέναι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. (13) Ἀλλὰ πολλῆς ἔχει χρείαν παρασκευῆς, καὶ πολλοῦ καὶ μαθημάτων. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἐστὶν ἀναλαβεῖν; (14) Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων ἐστὶν ὀλίγος. Εἰ θέλεις γνῶναι, ἀνάγνωθι τὰ γραφέντα, καὶ ὄψει. (15) Τί γὰρ ἔχει μακρὸν, εἰπεῖν ὅλως ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς; οὐσία δ' ἀγαθοῦ, χρῆσις ὀρθὴ φαντασιῶν; (16) Λέγε, Τί οὖν ἐστι θεός; καὶ οὐσία; καὶ τί ἐστι φύσις ἡ ἐπὶ μέρους, καὶ τί ἐστι φύσις ἡ τῶν ὅλων; ἤδη μακρόν. (17) Ἂν οὖν ἐλθὼν ὁ Ἐπίκουρος εἴπῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ εἶναι δεῖ τὸ ἀγαθόν· οὐ μακρὸν γίνεται, καὶ ἀνάγκη ἀκοῦσαι, τί τὸ προηγούμενόν ἐστιν ἐφ' ἡμῶν, τί τὸ ὑποστατικὸν καὶ οὐσιῶδες. Ὅτι τὸ κοχλίου ἀγαθὸν οὐκ εἰκὸς εἶναι ἐν τῷ ὀστρέῳ, τὸ οὖν τοῦ ἀνθρώπου εἰκός; (18) Σὺ δ' αὐτός ῥᾳδιώτερον ἔχεις, Ἐπίκουρε. Τί ἐστιν ἐν σοὶ τὸ βουλευόμενον; τὸ ἐπισκεπτόμενον ἕκαστα; τὸ περὶ τῆς σαρκὸς αὐτῆς, ὅτι τὸ προηγούμενόν ἐστι τὸ ἐπικρῖνον;

præ ceteris contemplationi suæ subjectum habet. (2) Quodsi igitur est ejusdem generis cum iis quæ contemplatur, semetipsam quoque necessario poterit contemplari: sin diversi sit generis, contemplari semetipsam non potest. (3) Exempli gratia: ars sutoria in coriis versatur; ipsa autem a materia coriorum penitus diversa est: quare semetipsam contemplari nequit. (4) Grammatica versatur in sermone: numquid ergo et ipsa sermo est? Nequaquam. Non igitur semetipsam contemplari potest. (5) Jam rationis facultas ad quid tandem a natura nobis data est? Ad rectum visorum animi usum. Ipsa vero quid est? Complexio quædam visorum certo modo se habentium. Itaque natura semetipsam contemplandi vim habet. (6) Porro prudentia ad quænam contemplanda nobis data est? Ad bona, et mala, et neutra. Ipsa ergo quid est? Bonum. Imprudentia quid est? Malum. Vides igitur, prudentiam necessario et semetipsam et id quod est ipsi contrarium, contemplari? (7) Quapropter munus philosophi maximum et primum est, examinare visa, ac discernere, neque ullum admittere inexploratum. (8) Videtis quoque in numismate, ubi nonnihil interesse nostra putamus, quomodo artem etiam invenerimus, et quot rebus argentarius ad explorationem numismatis utatur; visu, tactu, olfactu, postremo auditu: (9) nam solidis incusso denario sonitum observat, neque unico sonitu est contentus, sed crebra attentione fit quodammodo musicus. (10) Sic, ubi nostra interesse putamus, utrum decipiamur, an non decipiamur, ibi magnam adhibemus attentionem ad ea dijudicanda, quæ nos decipere possunt: (11) sed quod ad miserum illum animi principatum attinet, hiante ore, dormitantes visum quodvis temere admittimus. Nam jactura non animadvertitur.

12. Igitur si scire cupis, quam sis, quod ad bona quidem et mala, remissus, ad res autem indifferentes incitatus; considera quo pacto sis affectus adversus oculorum cæcitatem, et quo pacto adversus animi deceptionem: tum cognosces multum abesse, ut, ad bona et mala quod attinet, ita sis affectus, quemadmodum oportet. (13) At magna opus est præparatione, multoque labore et disciplina. Quid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras? (14) quamquam principalis quidem philosophorum doctrina utique brevis est. Id si cognoscere vis, legito scripta Zenonis, et videbis. (15) Nam quæ est in isto sermone prolixitas: finem esse, sequi deos; naturam boni, rectum visorum usum? (16) At dic, Quid ergo est deus? quid visum? quid natura singulorum? quid natura universi? hoc jam longum est. (17) Jam si accedens Epicurus dicat, in carne bonum esse oportere; rursus longum fit: et necesse est audire, quid præcipuum sit in nobis, quid sit quo natura atque vis hominis maxime contineatur. Quoniam cochleæ bonum in testa esse positum, probabile non est; num igitur probabile fuerit, hominis bonum in involucro esse quærendum? (18) Immo vero tu ipse, Epicure, aliquid præstantius habes. Quid est quod in te deliberat? quod singula disquirit? quod de ipsa carne hoc judicium

(19) Τί δὲ καὶ λύχνον ἅπτεις, καὶ πονεῖς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τηλικαῦτα βιβλία γράφεις; ἵνα μὴ ἀγνοήσωμεν ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν; τίνες ἡμεῖς; τί πρὸς σὲ ὄντες; Οὕτω μακρὸς ὁ λόγος γίνεται.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Πρὸς τοὺς θαυμάζεσθαι θέλοντας.

1. Ὅταν τις ἦν δεῖ στάσιν ἔχῃ ἐν τῷ βίῳ, ἔξω οὐ κέχηνεν. Ἄνθρωπε, τί θέλεις σοι γενέσθαι; (2) Ἐγὼ μὲν ἀρχοῦμαι, ἂν ὀρέγωμαι καὶ ἐκκλίνω κατὰ φύσιν, ἂν ὁρμῇ καὶ ἀφορμῇ χρῶμαι ὡς πέφυκα, ἂν προθέσει, ἂν ἐπιβολῇ, ἂν συγκαταθέσει. (3) Τί οὖν ἡμῖν ὀβελίσκον καταπιὼν περιπατεῖς; Ἤθελον ἵνα με καὶ οἱ ἁπαντῶντες θαυμάζωσι, καὶ ἐπακολουθοῦντες ἐπικραυγάζωσιν, Ὦ μεγάλου φιλοσόφου. (4) Τίνες εἰσὶν οὗτοι, ὑφ' ὧν θαυμάζεσθαι θέλεις; οὐχ οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν εἰωθας λέγειν ὅτι μαίνονται; Τί οὖν; ὑπὸ τῶν μαινομένων θέλεις θαυμάζεσθαι;

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Περὶ τῶν προλήψεων.

1. Αἱ προλήψεις κοιναὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰσὶ, καὶ πρόληψις προλήψει οὐ μάχεται. Τίς γὰρ ἡμῶν οὐ τίθησιν, ὅτι τὸ ἀγαθὸν συμφέρον ἐστὶ καὶ αἱρετὸν, καὶ ἐκ πάσης αὐτὸ περιστάσεως δεῖ μετιέναι καὶ διώκειν; τίς δ' ἡμῶν οὐ τίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον καλόν ἐστι, καὶ πρέπον; (2) Πότ' οὖν ἡ μάχη γίνεται; Περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προλήψεων ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. (3) Ὅταν ὁ μὲν εἴπῃ, ὅτι Καλῶς ἐποίησεν, ἀνδρεῖός ἐστιν· ὁ δὲ, Οὐκ, ἀλλ' ἀπονενοημένος· ἔνθεν ἡ μάχη γίνεται τοῖς ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους. (4) Αὕτη ἐστὶν ἡ Ἰουδαίων, καὶ Σύρων, καὶ Αἰγυπτίων, καὶ Ῥωμαίων μάχη· οὐ περὶ τοῦ, ὅτι τὸ ὅσιον πάντων προτιμητέον καὶ ἐν παντὶ μεταδιωκτέον, ἀλλὰ πότερόν ἐστιν ὅσιον τοῦτο, τὸ χοιρείου φαγεῖν, ἢ ἀνόσιον. (5) Ταύτην τὴν μάχην εὑρήσετε καὶ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως. Κάλει γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον. Τί λέγεις σὺ, ὦ Ἀγάμεμνον; οὐ δεῖ γενέσθαι τὰ δέοντα καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα; Δεῖ μὲν οὖν. (6) Σὺ δὲ τί λέγεις, ὦ Ἀχιλλεῦ; οὐκ ἀρέσκει σοι γενέσθαι τὰ καλῶς ἔχοντα; Ἐμοὶ μὲν οὖν πάντων μάλιστα ἀρέσκει. (7) Ἐφαρμόσατε οὖν τὰς προλήψεις. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μάχης. Ὁ μὲν λέγει, Οὐ χρὴ ἀποδιδόναι με τὴν Χρυσηΐδα τῷ πατρί. Ὁ δὲ λέγει, Δεῖ μὲν οὖν. Πάντως ὁ ἕτερος αὐτῶν κακῶς ἐφαρμόζει τὴν πρόληψιν τοῦ δέοντος. (8) Πάλιν ὁ μὲν λέγει, Οὐκοῦν, εἴ με δεῖ ἀποδοῦναι τὴν Χρυσηΐδα, δεῖ με λαβεῖν ὑμῶν τινος τὸ γέρας. Ὁ δὲ, Τὴν ἐμὴν οὖν λάβῃς ἐρωμένην; Τὴν σὴν, φησίν. Ἐγὼ οὖν μόνος; Ἀλλ' ἐγὼ μόνος μὴ ἔχω; Οὕτω μάχη γίνεται.

9. Τί οὖν ἐστι τὸ παιδεύεσθαι; Μανθάνειν τὰς φυσικὰς προλήψεις ἐφαρμόζειν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις

pronunciat, esse eam hominis principatum? (19
etiam lucernam accendis, et nostra caussa labor
volumina scribis? ut ne veritatem nos ignoremus
nos? quid ad te pertinemus? Sic prolixa nascitur

CAP XXI.

Ad eos qui admirationi esse cupiun

1. Qui eum, quem decet, in vita statum tene
externis non inhiat. Quid tibi vis contingere, h
Mihi quidem satis est, si et appetam et averser
naturam; si impetu et declinatione utar, ut n
postulat; si sic proponam, sic aggrediar, sic asse
Quid ergo nobis, quasi qui veru deglutisses, ince
ut et obviam venientes omnes me admirentu
sectantur, acclament, O magnum philosophum
nam sunt illi, quibus admirationi esse cupis? no
quos dicere soles insanire? Quid ergo? hoc cupis
te admirentur?

CAP. XXII.

De anticipatis animi notionibus.

1. Anticipatæ notiones omnibus hominibus su
nes; et anticipatio anticipationi non repugnat.
nostrûm non statuit bonum esse utile et expet
quavis ratione consectandum ac persequendun
statuit, quod justum est, id esse pulcrum et de
Quando igitur pugna oritur? In anticipationum
datione ad singula genera rerum. (3) Quum
Recte fecit, fortis est; alius vero, Non ita,
est; inde pugna oritur inter homines. (4) Hæc
rum, Syrorum, Ægyptiorum et Romanorum p
an jus et fas rebus omnibus sit anteferendun
consectandum; sed, suilla vesci, fasne sit, an
Hanc etiam Agamemnonis et Achillis fuisse p
nietis. Jube eos prodire in medium. Quid
memno? non ea fieri oportet, quæ recta, quæ
sunt? Oportet illa quidem. (6) Tu vero quid ai
non tibi placet ea fieri quæ honesta sunt? Mihi v
maxime placet. (7) Accommodate igitur antic
rem de qua agitur! Hinc pugnæ principium. A
oportet me Chryseidem reddere patri. Alter
oportet. Omnino alter eorum male applicat
nem honesti. (8) Rursus alter ait: Quodsi igi
dem reddere me oportet, accipiendum mihi e
alicujus munus. At ille: Meam igitur amica
Tuam vero, inquit. Egone igitur solus *præm*
At ego solus non habeam? Sic pugna exoritur.

9. Quid ergo est erudiri? Discere naturales
cipationes rebus singularibus applicare conv

τῇ φύσει· (10) καὶ λοιπὸν, διελεῖν ὅτι τῶν
ἐν εἰσιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐφ'
προαίρεσις, καὶ πάντα τὰ προαιρετικὰ ἔργα·
δὲ τὸ σῶμα, τὰ μέρη τοῦ σώματος, κτή-
, ἀδελφοὶ, τέκνα, πατρὶς, ἁπλῶς οἱ κοι-
Ποῦ οὖν θῶμεν τὸ ἀγαθόν; ποίᾳ οὐσίᾳ
όσωμεν; Τῇ ἐφ' ἡμῖν; (12) Εἶτα οὐκ ἔστιν
ια, καὶ ἀρτιότης, καὶ ζωή; ἀλλ' οὐδὲ τέ-
ονεῖς, οὐδὲ πατρίς; καὶ τίς σου ἀνέξεται;
ῶμεν οὖν ἐνθάδε πάλιν αὐτό. Ἐνδέχεται
μενον καὶ ἀποτυγχάνοντα τῶν ἀγαθῶν, εὐ-
Οὐκ ἐνδέχεται. Καὶ τὴν πρὸς τοὺς κοινω-
οῖαν δεῖ ἀναστροφήν; Καὶ πῶς ἐνδέχεται;
γὰρ πέφυκα πρὸς τὸ ἐμὸν συμφέρον. Εἰ
οι ἀγρὸν ἔχειν, συμφέρει μοι καὶ ἀφελέσθαι
πλησίον· εἰ συμφέρει μοι ἱμάτιον ἔχειν,
οι καὶ κλέψαι αὐτὸ ἐκ βαλανείου. Ἔνθεν
τάσεις, τυραννίδες, ἐπιβουλαί. (15) Πῶς
ῖν] δυνήσομαι τὸ πρὸς τὸν Δία καθῆκον; εἰ
ομαι καὶ ἀτυχῶ, οὐκ ἐπιστρέφεταί μου.
καὶ αὐτῷ, εἰ οὐ δύναταί μοι βοηθῆσαι; καὶ
ι καὶ αὐτῷ, εἰ θέλει με ἐν τοιούτοις εἶναι, ἐν
χομαι λοιπὸν μισεῖν αὐτόν. (16) Τί οὖν
ῦμεν; τί οὖν ἀγάλματα, ὡς κακοῖς δαίμο-
υρετῷ, τῷ Διί; καὶ πῶς ἔτι Σωτήρ; καὶ
ς; καὶ πῶς Ἐπικάρπιος; καὶ μὴν, ἂν ἐν-
θῶμεν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πάντα ταῦτα
ῖ.
οῦν ποιήσωμεν; Αὕτη ἐστὶ ζήτησις τοῦ φιλο-
τῷ ὄντι καὶ ὠδίνοντος. Νῦν ἐγὼ οὐχ ὁρῶ τί
κθὸν καὶ τὸ κακόν· οὐ μαίνομαι; Ναί. (18)
ὐδά που θῶ τὸ ἀγαθὸν, ἐν τοῖς προαιρετικοῖς;
καταγελάσονται. Ἥξει τις γέρων πολιὸς,
κτυλίους ἔχων πολλούς· εἶτα ἐπισείσας τὴν
κεῖ, Ἄκουσόν μου, τέκνον· δεῖ μὲν καὶ φιλο-
δὲ καὶ ἐγκέφαλον ἔχειν· ταῦτα μωρά ἐστι.
ρὰ τῶν φιλοσόφων μανθάνεις συλλογισμόν· τί
τέον ἐστὶ, σὺ κάλλιον οἶδας ἢ οἱ φιλόσοφοι.
πε, τί οὖν μοι ἐπιτιμᾷς, εἰ οἶδα; Τούτῳ τῷ
τί εἴπω; ἂν σιωπῶ, ῥήγνυται. (21) Ἐκεί-
ειν, ὅτι Σύγγνωθί μοι, ὡς τοῖς ἐρῶσιν· οὐκ
οῦ, μαίνομαι.

turæ; (10) tum porro distinguere, alia esse in nostra potestate, alia non : in nostra esse potestate, voluntatem, et omnes voluntarias actiones : non in nostra potestate, corpus, partes corporis, possessiones, parentes, fratres, liberos, patriam, denique quicumque fuerint quibuscum societate quadam sumus devincti. (11) Ubi igitur bonum collocabimus? cui rerum generi notionem ejus accommodabimus? Eisne rebus quæ in nostra sunt potestate? (12) Itaque bonum non fuerit sanitas? non membrorum integritas? non vita? immo ne liberi quidem, nec parentes, nec patria? Et quis te feret? (13) Transferamus igitur boni notionem in hoc rerum genus! *et videamus, quid tum!* Potest ne igitur fieri, ut qui læditur bonisque frustratur, is sit beatus? Non potest. Potestne cum sociis ita versari, ut decet? Quo pacto id fieri potest? (14) Ego enim ad id natura feror, quod mihi conducit : si e re mea est agrum habere, e re mea est eum a vicino auferre : si e re mea est vestem habere, e re quoque mea est eam furari e balneo. Hinc bella, seditiones, tyrannides, insidiæ. (15) Quo vero pacto potero dehinc servare officium adversus Jovem? nam si lædor et frustror, ille me non curat. Quid ergo mihi cum illo rei est, si me juvare non potest? aut rursus, quid mihi cum eo rei est, si me in his vult esse malis, in quibus sum? Proinde eum odisse incipio. (16) Quid ergo templa exstruimus? quid ergo statuas Jovi erigimus, veluti malis Geniis, veluti Febri? et quo pacto porro Servator fuerit? quo pacto Pluvius? quo pacto Frugifer? Atqui, si tali quopiam in loco vim naturamque boni ponimus, hæc omnia consequuntur.

17. Quid ergo faciendum? Hæc est investigatio digna eo, qui revera philosophatur et parturit. Nunc ego non video, quid sit bonum et malum : nonne insanio? Sine dubio. (18) At hic tandem ponam bonum, in iis quæ ad voluntatem pertinent? omnes me deridebunt. Aderit senex aliquis canus, multis aureis annulis ornatus, motoque capite dicet : Audi me, fili : est sane philosophandum; sed et cerebrum est habendum : ista stulta sunt. (19) Tu a philosophis discis syllogismum; quid vero tibi agendum sit, tu rectius nosti quam philosophi. (20) Homo, quid vero me objurgas, si scio? Isti mancipio quid dicam? si taceo, rumpitur. (21) Hoc modo ei respondere oportet : Ignosce mihi, tamquam amatoribus; non sum meus, insanio.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Πρὸς Ἐπίκουρον.

νοεῖ καὶ Ἐπίκουρος, ὅτι φύσει ἐσμὲν κοινωνι-
ἅπαξ ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν,
ται ἄλλο οὐδὲν εἰπεῖν. (2) Πάλιν γὰρ
αν κρατεῖ, ὅτι οὐ δεῖ ἀπεσπασμένον οὐδὲν
γαθοῦ οὐσίας οὔτε θαυμάζειν οὔτ' ἀποδέχε-
καλῶς αὐτοῦ κρατεῖ. (3) Πῶς οὖν ὑπονοη-
ν, οἷς μὴ φυσική ἐστι πρὸς τὰ ἔκγονα φιλο-
τί ἀποσυμβουλεύεις τῷ σοφῷ τεκνοτροφεῖν;
μὴ διὰ ταῦτα εἰς λύπας ἐμπέσῃ; (4) Διὰ

CAP. XXIII.

In Epicurum.

1. Ipse etiam Epicurus intelligit, natura nos esse sociabiles : sed quoniam semel in involucro collocavit bonum nostrum, non amplius aliud quidquam dicere potest. (2) Nam rursus illud mordicus tenet, nihil a natura boni avulsum vel admirandum vel probandum esse : idque probe tenet. (3) Unde igitur *adhuc sociabiles* sumus, quibus nullus est natura insitus erga sobolem amor? cur dissuades sapienti ne alat liberos? cur metuis ne propter eos incidat in molestias? (4) Nempe ob murem, qui domi ali-

γὰρ τὸν μῦν τὸν ἔσω τρεφόμενον ἐμπίπτει; τί οὖν αὐτῷ μέλει, ἂν μυΐδιον μικρὸν ἔσω καταχλαίῃ αὐτοῦ; (5) Ἀλλ' οἶδεν ὅτι, ἂν ἅπαξ γένηται παιδίον, οὐκέτι ἐφ' ἡμῖν ἐστι μὴ στέργειν, μηδὲ φροντίζειν ἐπ' αὐτῷ. (6) Διὰ τοῦτο φησίν, οὐδὲ πολιτεύσεσθαι τὸν νοῦν ἔχοντα· οἶδε γὰρ, τίνα δεῖ ποιεῖν τὸν πολιτευόμενον. Ἐπεί τοι, εἰ ὡς ἐν μυίαις μέλλεις ἀναστρέφεσθαι, τί κωλύει; (7) Ἀλλ' ὁ μὲν, εἰδὼς ταῦτα, τολμᾷ λέγειν, ὅτι Μὴ ἀναιρώμεθα τέκνα. Ἀλλὰ πρόβατον μὲν οὐκ ἀπολείπει τὸ αὐτοῦ ἔκγονον, οὐδὲ λύκος· ἄνθρωπος δ' ἀπολείπῃ; (8) Τί θέλεις; μωροὺς ἡμᾶς εἶναι, ὡς τὰ πρόβατα; Οὐδ' ἐκεῖνα ἀπολείπει. Θηριώδεις, ὡς τοὺς λύκους; Οὐδ' ἐκεῖνοι ἀπολείπουσιν. (9) Ἄγε, τίς δέ σοι πείθεται, ἰδὼν παιδίον αὐτοῦ κλαῖον, ἐπὶ τὴν γῆν πεπτωκός; (10) Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὅτι εἰ καὶ ἐμαντεύσατο ἡ μητήρ σου, καὶ ὁ πατήρ σου, ὅτι ταῦτα μέλλεις λέγειν, οὐκ ἂν σε ἔῤῥιψαν.

tur, in molestias incidet? quid igitur filius rei musculus, qui intus alitur, ei opploret? (5) semel puer natus fuerit, non amplius in nos state, ut eum non diligamus, neque curemus de caussa dicit, sapientem nec ad rempubli rum: scit enim quæ facienda sint ei qui in satur. Atqui, si tamquam inter muscas v quid prohibet? (7) At ille, hæc non ignora det, non suscipiendos esse liberos. Ergo, cu fœtum suum deserat, neque lupus, homo Quid tandem vis? stultos esse nos, tamquam non deserunt. Feros, ut lupos? Ne illi quid (9) Age, quis tibi obtemperet, si filiolum su lapsum plorare videat? (10) Equidem arbitr ter tua et pater ex oraculo præscivissent, te ista; tamen abjecturos te non fuisse.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Πῶς πρὸς τὰς περιστάσεις ἀγωνιστέον

1. Αἱ περιστάσεις εἰσὶν αἱ τοὺς ἄνδρας δεικνύουσαι. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ νεανίσκῳ συμβέβληκεν. (2) Ἵνα τί; φησίν. Ἵνα Ὀλυμπιονίκης γένῃ· δίχα δ' ἱδρῶτος οὐ γίνεται. Ἐμοὶ μὲν οὐδεὶς δοκεῖ κρείσσονα ἐσχηκέναι περίστασιν, ἧς σὺ ἔσχηκας, ἂν θέλῃς ὡς ἀθλητὴς νεανίσκῳ, χρῆσθαι. (3) Καὶ νῦν ἡμεῖς σε εἰς τὴν Ῥώμην κατάσκοπον πέμπομεν· οὐδεὶς δὲ δειλὸν κατάσκοπον πέμπει, ἵν', ἂν μόνον ἀκούσῃ ψόφου καὶ σκιάν ποθεν ἴδῃ, τρέχων ἔλθῃ τεταραγμένος καὶ λέγων ἤδη παρεῖναι τοὺς πολεμίους. (4) Οὕτω νῦν καὶ σὺ ἂν ἔλθὼν ἡμῖν εἴπῃς, Φοβερὰ τὰ ἐν Ῥώμῃ πράγματα, δεινόν ἐστι θάνατος, δεινόν ἐστι φυγὴ, δεινὸν λοιδορία, δεινὸν πενία· φεύγετε, ἄνδρες, πάρεισιν οἱ πολέμιοι· (5) ἐροῦμέν σοι, Ἄπελθε, σεαυτῷ μαντεύου· ἡμεῖς τοῦτο μόνον ἡμάρτομεν, ὅτι τοιοῦτον κατάσκοπον ἐπέμπομεν.

6. Πρὸ σοῦ κατάσκοπος ἀποσταλεὶς Διογένης, ἄλλα ἡμῖν ἀπήγγελκεν· λέγει ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἐστὶ κακὸν, οὐδὲ γὰρ αἰσχρόν· λέγει ὅτι εὐδοξία ψόφος ἐστὶ μαινομένων ἀνθρώπων. (7) Οἷα δὲ περὶ πόνου, οἷα δὲ περὶ ἡδονῆς, οἷα περὶ πενίας εἴρηκεν οὗτος ὁ κατάσκοπος; τὸ δὲ γυμνὸν εἶναι λέγει ὅτι κρεῖσσόν ἐστι πάσης περιπορφύρου, τὸ δ' ἐπ' ἀστρώτῳ πέδῳ καθεύδειν, λέγει ὅτι μαλακωτάτη κοίτη ἐστί. (8) Καὶ ἀπόδειξιν φέρει ἑκάστου, τὸ θάρσος τὸ αὐτοῦ, τὴν ἀταραξίαν, τὴν ἐλευθερίαν, εἶτα καὶ τὸ σωμάτιον στιλβον καὶ συνεστραμμένον. (9) Οὐδεὶς, φησὶ, πολέμιος ἐγγύς ἐστι· πάντα εἰρήνης γέμει. Πῶς, ὦ Διόγενες; Ἰδοὺ, φησὶ, μή τι βέβλημαι; μή τι τέτρωμαι; μή τινα πέφευγα; Τοῦτ' ἔστιν οἷος δεῖ κατάσκοπος. (10) Σὺ δ' ἡμῖν ἔλθων, ἄλλα ἐξ ἄλλων λέγεις. Οὐκ ἀπελεύσῃ πάλιν, καὶ ὄψει ἀκριβέστερον δίχα τῆς δειλίας;

11. Τί οὖν ποιήσω; Τί ποιεῖς, ἐκ πλοίου ὅταν ἐξίῃς;

CAP. XXIV.

Quomodo adversus difficultates sit dece

1. Difficultates sunt quæ viros monstrent. difficultas inciderit, memento deum, veluti gistrum, cum aspero adolescente te con Cur? inquit. Ut Olympia vinceres: id verc non contingit. Ac mihi quidem nemo videt rius discrimen incidisse quam tu; si modo tamquam pugil adolescente, uti. (3) Et nos ploratorem Romam mittimus: nemo autem ploratorem mittit, qui, strepitu tantum aud alicubi visa, extemplo currat perturbatus, adesse dicat. (4) Sic nunc et tu si veneris, n ris: Terribilia sunt quæ Romæ geruntur; dira exsilium; dira ignominia; dira paupertas: fu sunt hostes: (5) dicemus tibi, Abi, tibi ip nos in eo solo peccavimus, quod talem explo mus.

6. Ante te missus explorator Diogenes alia ciavit: mortem ait non esse malum, nam n dem: celebritatem esse, ait, insanientium h pitum. (7) Quid vero de dolore, quid de volu paupertate iste dixit explorator! Nudum esse tius esse quavis toga prætexta; in nudo dorm lissimum ait esse lectum. (8) Et ad faciendam que horum quæ dicit, documentum profert su suam animi constantiam, suam libertatem, d corpusculum suum nitidum et probe compacti lus, inquit, hostis in propinquo est: omnia Qui sic, o Diogenes? Vide, inquit, numqui num vulneratus? num aliquem fugi? Hic est decet, explorator. (10) Tu autem ad nos re ex alio dicis: non redibis denuo, et diligentius sed posita timiditate?

11. Quid ergo faciam? Quid facis, e na

δάλιον αἴρεις; μή τι τὰς κώπας; τί οὖν αἴρεις; λήκυθον, τὴν πήραν. Καὶ νῦν ἂν ᾖς μεῶν σῶν, οὐδέποτε τῶν ἀλλοτρίων ἀντιποιήσῃ. σοι, θὲς τὴν πλατύσημον; ἰδοὺ στενόσημος. ύτην; ἰδοὺ ἱμάτιον μόνον. Θὲς τὸ ἱμάτιον; ς. (21) Ἀλλὰ φθόνον μοι κινεῖς. Λάβε τὸ σωμάτιον. Ὦ δύναμαι ῥῖψαι τὸ σωτοῦτον φοβοῦμαι; (14) Ἀλλὰ κληρονόμον ιείψει. Τί οὖν; ἐπελαθόμην ὅτι τούτων οὐν; Πῶς οὖν ἐμὰ αὐτὰ λέγομεν; Ὡς τὸν ἐν τῷ πανδοκείῳ. Ἂν οὖν ὁ πανδοκεὺς ἐπολίπῃ σοι τοὺς κραββάτους· ἂν δ' ἄλλῳ, , σὺ δ' ἄλλον ζητήσεις· (15) ἂν οὖν μὴ εὕκοιμήσῃ, μόνον θαῤῥῶν καὶ ῥέγχων, καὶ ; ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυτραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν· οὐδεὶς δὲ πένης συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. (16) Οἱ δὲ χονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν· Στέψατε δώματα· ρίτον ἢ τέταρτον μέρος· « Ἰὼ Κιθαιρὼν, τί » (17) Ἀνδράποδον, ποῦ οἱ στέφανοι; ποῦ ; οὐδέν σε ὠφελοῦσιν οἱ δορυφόροι. (18) ἐκείνων τινὶ προσίῃς, τούτων μέμνησο, ὅτι προσέρχῃ, οὐ τῷ ὑποκριτῇ, ἀλλ' αὐτῷ τῷ (19) Ἀλλὰ μακάριος ὁ δεῖνα· μετὰ πολλῶν ιτεῖ. Κἀγὼ συγκατατάττω ἐμαυτὸν τοῖς εἰ μετὰ πολλῶν περιπατῶ. (20) Τὸ δὲ κεφάλαιον, μνησο ὅτι ἡ θύρα ἠνοικται. Μὴ γίνου τῶν ιλότερος· ἀλλ', ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι Οὐκέτι παίζω· καὶ σὺ, ίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν ὅτι Οὐκέτι ιλλάσσου, μένων δὲ μὴ θρήνει.

num gubernaculum aufers? num remos? Quid ergo aufers? tua; vasculum olearium tuum; peram tuam. Et nunc, si tuarum rerum fueris memor, numquam tibi vindicabis alienas. (12) Dicit tibi, Pone latum clavum? Ecce angustus clavus. Istum quoque pone! Ecce sola toga. Pone togam! Ecce nudus sum. (13) At invidiam mihi moves! Cape igitur totum corpusculum. Cui corpusculum objicere possum, adhuc eum reformido? (14) Sed hæredem me non relinquet. Quid ergo? oblitus sum nihil istorum fuisse meum? Quo pacto igitur ista nostra dicimus? Ut lectum in deversorio. Quodsi caupo moriens lectos tibi relinquet, bene est; sin alii, is eos habebit, tu alium quæres : (15) quem si non inveneris, humi dormies, modo id facias securo animo et stertens; et memineris, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias locum habere; nullum pauperem complere tragœdiam, nisi tamquam qui sit eorum ex numero qui chorum conficiunt. (16) Reges autem auspicantur quidem a bonis : *Coronate ædes!* deinde circa tertium aut quartum actum : *Eheu Cithæron! cur me suscepisti!* (17) Mancipium, ubi sunt coronæ? ubi diadema? nihil te juvant satellites. (18) Quodsi igitur istorum aliquem accesseris, horum memento, te tragœdum convenire, non quidem histrionem, sed ipsum Œdipodem. (19) At hic homo beatus est! magnum enim habet comitatum. Et ego me conjungo cum multis; sic magnum habeo comitatum. (20) Quod autem caput rei est, memento apertam esse januam : ne sis pueris timidior; sed, ut illi, quum non amplius re delectantur, dicunt se diutius non lusuros esse; sic et tu, cum quædam esse ejusmodi tibi videbuntur, dic te non amplius esse lusurum, et recedito : sin manseris, noli lamentari.

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Πρὸς τὸ αὐτό.

ῶτα ἀληθῆ ἐστι, καὶ μὴ βλακεύομεν, μηδ' θα ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν προαιτὸ κακὸν, τὰ δ' ἄλλα πάντα οὐδὲν πρὸς ι ταρασσόμεθα; τί ἔτι φοβούμεθα; (2) περὶ καμεν, τούτων ἐξουσίαν οὐδεὶς ἔχει· ὧν ἄλλοι ἔχουσι, τούτων οὐκ ἐπιστρεφόμεθα· πρᾶγμα ἔχομεν; (3) Ἀλλὰ ἐντειλαί μοι. ίωμαι; ὁ Ζεύς σοι οὐκ ἐντέταλται; οὐ δέ μὲν σὰ ἀκώλυτα καὶ ἀπαραπόδιστα, τὰ δὲ πὰ καὶ παραποδιστά; (4) Τίνα οὖν ἐντολὴν ιν ἐλήλυθας; ποῖον διάταγμα; Τὰ σὰ τήρει τρόπου, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐφίεσο. Τὸ πιτὸ αἰδῆμον, σόν· τίς οὖν ἀφελέσθαι δύναταί τίς κωλύσει χρῆσθαι αὐτοῖς ἄλλος, εἰ μὴ σύ; ; ὅταν τὰ μὴ σαυτοῦ σπουδάσῃς, τὰ σαυτοῦ (5) Τοιαύτας ἔχων ὑποθήκας καὶ ἐντολὰς Διὸς, ποίας ἔτι παρ' ἐμοῦ θέλεις; κρείσσων υ; ἀξιοπιστότερος; ἀλλὰ ταύτας τηρῶν, ἄλπροσδέῃ; (6) Ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἐντέταλται

CAP. XXV.

Eadem de re.

1. Si hæc vera sunt, neque stulti nos sumus, neque simulate dicimus bonum hominis, itemque malum, in voluntate esse positum, cetera vero omnia nihil ad nos pertinere; quid adhuc perturbamur? quid adhuc metuimus? (2) Quæ res nobis curæ sunt, eas nemo habet in potestate; quæ in aliorum potestate sunt, eas non curamus : quid porro negotii habemus? (3) Tu mihi præcipe, inquis. Quid tibi ego præcipiam? nonne Jupiter mandata tibi dedit? nonne hoc tibi tribuit, ut, quæ tua sunt, ea nec impederi nec prohiberi possint; ut ea sola impediri prohiberique possint, quæ tua non sunt? (4) Quodnam igitur mandatum, quodnam præceptum ab eo accepisti, cum huc venires? Tua custodito quovis modo; aliena ne concupiscito! Fides in eorum numero est, quæ tua sunt; eodem loco est verecundia : quis ergo hæc tibi eripere potest? quis iis uti te prohibebit alius, nisi tu? tu vero quo pacto te ipse prohibebis? Cum iis rebus studueris quæ tuæ non sunt, tuas perdes. (5) Talibus monitis mandatisque a Jove instructus, quænam adhuc a me postulas? num ego sum illo superior? num fide dignior? Hæc si custodieris, quibus aliis indigebis? (6) Anne vero ille mandavit hæc? Prome anticipatas animo

ταῦτα; Φέρε τὰς προλήψεις, φέρε τὰς ἀποδείξεις τὰς τῶν φιλοσόφων, φέρε ἃ πολλάκις ἤκουσας, φέρε δ' ἃ εἶπας αὐτὸς, φέρε ἃ ἀνέγνως, φέρε ἃ ἐμελέτησας.

7. Μέχρις οὖν τίνος ταῦτα τηρεῖν καλῶς ἔχει, καὶ τὴν παιδιὰν μὴ λύειν; Μέχρις ἂν κομψῶς διεξάγηται. (8) Ἐν Σατορναλίοις λέλογχε βασιλεύς· ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν· προστάσσει, Σὺ πίε, Σὺ κέρασον, Σὺ ᾄσον, Σὺ ἄπελθε, Σὺ ἐλθέ. (9) Ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά. Ἀλλὰ, Σὺ ὑπολάμβανε, ὅτι ἐν κακοῖς εἶ. Οὐχ ὑπολαμβάνω· καὶ τίς μ' ἀναγκάσει ὑπολαμβάνειν;

10. Πάλιν, συνεθέμεθα παῖξαι τὰ περὶ Ἀγαμέμνονα καὶ Ἀχιλλέα. Καταταγεὶς Ἀγαμέμνων, λέγει μοι, Πορεύου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, καὶ ἀπόσπασον τὴν Βρισηΐδα. Πορεύομαι. Ἔρχου. Ἔρχομαι. (11) Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑποθετικῶν λόγων ἀναστρεφόμεθα, οὕτω δεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. Ἔστω νύξ. Ἔστω. Τί οὖν; ἡμέρα ἐστίν; Οὔ· ἔλαβον γὰρ ὑπόθεσιν τοῦ νύκτα εἶναι. Ἔστω σε ὑπολαμβάνειν ὅτι νύξ ἐστιν. Ἔστω. (12) Ἀλλὰ καὶ ὑπόλαβε ὅτι νύξ ἐστιν. Οὐκ ἀκολουθεῖ τῇ ὑποθέσει. (13) Οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ἔστω σε εἶναι δυστυχῆ. Ἔστω. Ἆρ' οὖν ἀτυχὴς εἶ; Ναί. Τί οὖν; κακοδαιμονεῖς; Ναί. Ἀλλὰ καὶ ὑπόλαβε ὅτι ἐν κακοῖς εἶ. Οὐκ ἀκολουθεῖ τῇ ὑποθέσει· καὶ ἄλλος με κωλύει.

14. Μέχρι πόσου οὖν ὑπακουστέον τοῖς τοιούτοις; Μέχρις ἂν οὗ λυσιτελῇ· τοῦτο δ' ἔστι, μέχρις ἂν οὗ σώζω τὸ πρέπον καὶ τὸ κατάλληλον. (15) Λοιπὸν οἱ μέν εἰσι καταύστηροι καὶ κακοστόμαχοι, καὶ λέγουσιν, Ἐγὼ οὐ δύναμαι παρὰ τούτῳ δειπνεῖν, ἵν' αὐτοῦ ἀνέχωμαι καθ' ἡμέραν διηγουμένου πῶς ἐν Μυσίᾳ ἐπολέμησε· Διηγησάμην σοι, ἀδελφὲ, πῶς ἐπὶ τὸν λόφον ἀνέβην· πάλιν ἄρχομαι πολιορκεῖσθαι. (16) Ἄλλος δὲ λέγει· Ἐγὼ δειπνῆσαι θέλω μᾶλλον, καὶ ἀκούειν αὐτοῦ, ὅσα θέλει ἀδολεσχοῦντος. (17) Καὶ σὺ σύγκρινε ταύτας τὰς ἀξίας· μόνον μηδὲν βαρούμενος ποίει, μὴ θλιβόμενος, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι· τοῦτο γὰρ οὐδείς σε ἀναγκάζει. (18) Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι; ἂν μέτριον, μενῶ· ἂν λίαν πολὺν, ἐξέρχομαι. Τούτου γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κρατεῖν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. (19) Ἀλλὰ, Μὴ οἴκει ἐν Νικοπόλει. Οὐκ οἰκῶ. Μηδ' ἐν Ἀθήναις. Οὐδ' ἐν Ἀθήναις. Μηδ' ἐν Ῥώμῃ. Οὐδ' ἐν Ῥώμῃ. Ἐν Γυάροις οἴκει. Οἰκῶ. (20) Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. Ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν· ἐκείνη γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ ἤνοικται· (21) καὶ τὸ τελευταῖον χιτωνάριον, τοῦτ' ἔστι τὸ σωμάτιον, τούτου ἀνωτέρω οὐδενὶ οὐδὲν εἰς ἐμὲ ἔξεστι. (22) Διὰ τοῦτο ὁ Δημήτριος εἶπε τῷ Νέρωνι· Ἀπειλεῖς μοὶ θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις. (23) Ἂν δὲ τὸ σωμάτιον θαυμάσω, δοῦλον ἐμαυτὸν παραδέδωκα· ἂν τὸ κτησείδιον, δοῦλον. (24) Εὐθὺς γὰρ αὐτὸς κατ' ἐμαυτοῦ δηλῶ, τίνι ἁλωτός εἰμι· ὡς ὁ ὄφις ἐὰν συσπᾷ τὴν κεφαλὴν, λέγω, ἐκεῖνο αὐτοῦ τύπτε ὃ φυλάσσει. Καὶ σὺ γίνωσκε, ὅτι ὃ ἂν φυλάσσειν ἐθέλῃς, κατ'

notiones; prome demonstrationes philosophorum; [illegible] ea quæ sæpe audivisti; immo quæ ipse dixisti, quæ [illegible] quæ meditatus es: *et intelliges a deo data esse ista* [illegible] *data*.

7. Quousque igitur servare ista rectum est, [illegible] non dirimere? Quoad is concinne actus fuerit. (8) [illegible] nalibus sortito rex *aliquis* factus est: visum est [illegible] eum ludere ludum: imperat ille, Tu bibe! tu [illegible] cane! tu abi! tu accede. (9) Obtempero, ne per me [illegible] dirimatur. At, *si rex dicat*, Tu in malis te esse [illegible] non puto: et quis me putare coget?

10. Rursus, constituimus ludum repræsentare [illegible] mnonis et Achillis. Cui persona imposita est Agamem[illegible] mihi dicit: Achillem accedito, et abstrahe Bris[illegible] Abeo. Veni! Venio. (11) Quemadmodum enim in [illegible] mentationibus hypotheticis versamur, ita etiam in [illegible] versandum. Esto nox! Esto. Quid ergo: dies est? [illegible] conditionem enim hanc admisi, esse noctem. Pon[illegible] putare esse noctem. Ponamus. (12) At vero etia[illegible] esse noctem! Id quidem conditioni positæ non est [illegible] quens. (13) Sic etiam hoc loco: Ponamus te esse in[illegible] Ponamus. Igitur infelix es? Sum. Quid ergo? [illegible] fortuna uteris? Ita. At etiam putato te miserum es[illegible] non consequens est hypothesi: et alius me vetat.

14. Quousque igitur in hoc genere mos est [illegible] Quousque expedit: hoc est, quatenus servo quod [illegible] est et consentaneum. (15) Ceterum sunt alii subau[illegible] fastidiosiore stomacho, qui dicant: Ego non possum [illegible] illum cœnare, ut eum feram quotidie commemora[illegible] quo pacto in Mysia bellum gesserit: Narravi, tibi [illegible] ut tumulum conscenderim; rursus deinde obsidi[illegible] (16) Alius vero ait se potius cœnare velle, et au[illegible] quasvis illius nugas. (17) Et tu, collata inter se [illegible] harum æstimationum, ipse utere judicio, dummod[illegible] gravate facias, non afflictus, neque in malis te esse [illegible] mans; istud enim nemo te cogit (18) Fumum exi[illegible] cubiculo? si mediocrem, manebo; si nimis spissum [illegible] dior. Hoc enim meminisse te et tenere oportet, [illegible] apertam esse. (19) At, Ne habites Nicopoli! Non h[illegible] Nec Athenis! Neque Athenis! Nec Romæ. Neque [illegible] In Gyaris habita! Habito. (20) Sed, in Gyaris h[illegible] magnum mihi fumum habere videtur. Eo discedo, [illegible] habitare nemo prohibebit; nam illa habitatio cu[illegible] aperta: (21) et postremum amiculum, corpuscu[illegible] est, ultra quod nemini quidquam in me licet. (22) [illegible] propter Demetrius Neroni dixit: *Tu mihi mortem [illegible] ris, natura tibi*. (23) Quodsi vero corpusculum [illegible] ratus ero, in servitutem me dedi; si possessiunculam, [illegible] modo. (24) Statim enim ipse de me indicium facio [illegible] re capi queam: non secus ac serpens; qui cum eq[illegible] trahit, jubeo te illam ejus partem percutere, cui ill[illegible] Sic tu quoque scito, quidquid custodire volueris, ab eo [illegible]

δήσεταί σου ὁ κύριος. (25) Τούτων μεμνη-
ρα ἔτι κολακεύσεις, ἢ φοβήσῃ;
λὰ θέλω καθῆσθαι ὅπου οἱ συγκλητικοί. Ὁ-
ὐ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις; σὺ σαυτὸν
(27) Πῶς οὖν ἄλλως θεωρήσω καλῶς ἐν τῷ
ῳ; Ἄνθρωπε, * καὶ * μὴ θεώρει, καὶ οὐ μὴ
Τί πράγματα ἔχεις; ἢ μικρὸν ἔκδεξαι, καὶ
τῆς θεωρίας κάθισον εἰς τοὺς τῶν συγκλητι-
κς, καὶ ἡλιάζου. (28) Καθόλου γὰρ ἐκείνου
ὅτι ἑαυτοὺς θλίβομεν, ἑαυτοὺς στενοχωροῦ-
ἔστι, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ.
ὶ τί ἐστιν αὐτὸ τὸ λοιδορεῖσθαι; Παραστὰς
δόρει· καὶ τί ποιήσεις; Ἂν οὖν τις ὡς λίθος
ὄφελος τῷ λοιδοροῦντι; ἂν δ' ἔχῃ τὴν ἀσθέ-
λοιδορουμένου ὁ λοιδορῶν ἐπιβάθραν, τότε
(30) Περίσχισον αὐτόν. Τί λέγεις αὐτόν; τὸ
ίβε, περίσχισον. Ὕβριν σοι πεποίηκα. Κα-
ένοιτο. (31) Ταῦτα ἐμελέτα Σωκράτης· διὰ
χων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. Ἡμεῖς δὲ θέλο-
κ μᾶλλον ἀσκεῖν καὶ μελετᾶν, ἢ ὅπως ἀπα-
κ καὶ ἐλεύθεροι ἐσόμεθα. (32) Παράδοξα λέ-
φιλόσοφοι. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐκ
ίδοξα; καὶ τί παραδοξότερόν ἐστιν, ἢ κεντεῖν
φθαλμὸν, ἵνα ἴδῃ; εἴ τις ἀπείρῳ τῶν ἰατρικῶν
ν, οὐκ ἂν κατεγέλα τοῦ λέγοντος; (33) Τί οὖν
ν, εἰ καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ πολλὰ τῶν ἀληθῶν πα-
ίνεται τοῖς ἀπείροις;

ΚΕΦ. ΚϛΊ.

Τίς ὁ βιωτικὸς νόμος.

γινώσκοντος δέ [τοῦ] τοὺς ὑποθετικοὺς, ἔφη·
ὑποθετικός ἐστι καὶ οὗτος, τὸ ἀκόλουθον τῇ ὑπο-
καδέχεσθαι· πολὺ δὲ πρότερον νόμος βιωτικός
ος, τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει πράττειν. (2) Εἰ
πάσης ὕλης καὶ περιστάσεως βουλόμεθα τηρῆ-
τὰ φύσιν, δῆλον ὅτι ἐν παντὶ στοχαστέον τοῦ
ἀκόλουθον ἡμᾶς ἐκφυγεῖν, μήτε παραδέξασθαι
ενον. (3) Πρῶτον οὖν ἐπὶ τῆς θεωρίας γυμνά-
ᾶς οἱ φιλόσοφοι, ὅπου ῥᾷον· εἶτα οὕτως ἐπὶ τὰ
ερα ἄγουσιν· ἐνταῦθα γὰρ οὐδέν ἐστι τὸ ἀνθέλ-
τρὸς τὸ ἀκολουθῆσαι τοῖς διδασκομένοις· ἐπὶ
κωτικῶν πολλὰ τὰ περισπῶντα. (4) Γελοῖος
ων, πρῶτον βούλεσθαι ἀπ' ἐκείνων· οὐ γὰρ ῥᾴ-
σθαι ἀπὸ τῶν χαλεπωτέρων. (5) Καὶ τοῦτον
ισμὸν ἔδει φέρειν πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς
ῶντας ἐπὶ τῷ φιλοσοφεῖν τὰ τέκνα· Οὐκοῦν
ω, πάτερ, καὶ οὐκ οἶδα τὸ ἐπιβάλλον ἐμαυτῷ
ῆκον; εἰ μὲν οὐδὲ μαθητόν ἐστιν οὐδὲ διδακτὸν,
καλεῖς; εἰ δὲ διδακτὸν, δίδασκε· εἰ δὲ σὺ μὴ
, ἄφες με μαθεῖν παρὰ τῶν λεγόντων εἰδέναι.
ὶ τί δοκεῖς; ὅτι θέλων περιπίπτω κακῷ, καὶ
ένω τοῦ ἀγαθοῦ; Μὴ γένοιτο. (7) Τί οὖν ἐστι
ν τοῦ ἁμαρτάνειν με; Ἡ ἄγνοια. Οὐ θέλεις
θέμαι τὴν ἄγνοιαν; Τίνα πώποτε ὀργὴ ἐδίδαξε

invasurum te esse tuum dominum. (25) Harum rerum memor si fueris, cui jam porro adulaberis? quem timebis?

26. At sedere volo ubi senatores. Nonne vides te ipsum tibi circumdare angustias? te a te ipso premi? (27) Quo pacto ergo aliter commode in amphitheatro spectabo? Homo, ne spectato quidem : ita non premeris. Quid tibi ipsi negotium facessis? Aut paululum exspecta, finitoque spectaculo in senatorias sedes te confer, et apricare. (28) Nam illud universe meminisse oportet, nos a nobis ipsis premi, a nobismet ipsis in angustias redigi : hoc est, decretis nostris premi nos et coarctari. (29) Etenim hoc ipsum quid est, conviciis peti? Asta lapidi, eique conviciare : quid proficies? Si quis ergo ut lapis audierit, quam e suis maledictis capiet utilitatem conviciator? quodsi vero conviciator ejus cui maledicit imbecillitatem, veluti pontem, habuerit; tunc aliquid proficiet. (30) Exue hunc! Quid ais ipsum? vestem prehende; hanc discinde. Contumelia te adfeci. Bene sit tibi! (31) Hæc meditabatur Socrates; eaque de caussa eodem semper erat vultu. Nos autem quævis potius exercere meditarique volumus, quam qua ratione omnis impedimenti immunes ac liberi simus futuri. (32) Paradoxa dicunt philosophi! Atqui in aliis artibus nullane sunt paradoxa? Et quid magis præter opinionem est, quam alicui pungi oculum, ut videat? quodsi quis homini rei medicæ ignaro id diceret, nonne rideretur ab eo? (33) Quid ergo mirum est, multa etiam in philosophia, utut vera sint, paradoxa videri imperitis?

CAP. XXVI.

Quæ sit vitæ lex.

1. Cum hypotheticas argumentationes prælegeret, ait : Est etiam hæc lex hypothetica, ut id admittatur quod hypothesi sit consentaneum : est autem multo potior vitæ lex hæc, ut id agamus quod naturæ sit consentaneum. (2) Nam si in quavis materia et quavis occasione id tenere volumus, quod secundum naturam est; apparet, in omni re operam esse dandam, ut neque id quod consequens est nos effugiat, neque aliquid repugnans admittamus. (3) Primum igitur in contemplatione nos exercent philosophi, id quod facilius est; et deinde demum ad difficiliora nos perducunt : ibi enim nihil est quod renitatur, quominus ea sequamur quæ docentur; in vitæ autem ratione multa sunt, quæ huc atque illuc distrahant. (4) Ridiculus est igitur qui ait, se ab his velle capere initium : neque enim facile est a difficilioribus auspicari. (5) Et hæc defensio ad parentes erat afferenda, qui moleste ferunt, liberos suos philosophari : Ergo pecco, pater, et ignoro quod mihi conveniat, quodque meum sit officium? quodsi igitur neque disci potest neque doceri, quid me accusas? sin doceri potest, doce : quodsi tu non potes, sine ab iis discam, qui se scire profitentur. (6) Nam quid putas? me volentem in malum incidere, et frustrari bono? Absit. (7) Quæ igitur mihi peccandi caussa est? Ignorantia. Non vis igitur me deponere ignorantiam? Quem umquam ira

τὰ κυβερνητικὰ, τὰ μουσικά; τὰ βιωτικὰ οὖν διὰ τὴν ὀργήν σου δοκεῖς ὅτι μαθήσομαι;

8. Ταῦτα ἐκείνῳ μόνῳ λέγειν ἔξεστι, τῷ τὴν τοιαύτην ἐπιβολὴν ἐνηνοχότι. (9) Εἰ δέ τις μόνον ἐπιδείκνυσθαι θέλων ἐν συμποσίῳ, ὅτι οἶδε τοὺς ὑποθετικοὺς, ἀναγινώσκει ταῦτα, καὶ προσέρχεται τοῖς φιλοσόφοις· οὗτος ἄλλο τι πράσσει, ἢ ἵνα αὐτὸν συγκλητικὸς παρακατακείμενος θαυμάσῃ; (10) Ἐκεῖ γὰρ τῷ ὄντι αἱ μεγάλαι ὕλαι εἰσί· καὶ οἱ ἐνθάδε πλοῦτοι, ἐκεῖ παίγνια δοκοῦσι. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ δύσκολον κρατῆσαι τῶν αὐτοῦ φαντασιῶν, ὅπου τὰ ἐκσείοντα μεγάλα. (11) Ἐγώ τινα οἶδα κλαίοντα, Ἐπαφροδίτου τῶν γονάτων ἁπτόμενον, καὶ λέγοντα ταλαιπωρεῖν, ἀπολελεῖφθαι γὰρ αὐτῷ μηδὲν, εἰ μὴ ἑκατὸν πεντήκοντα μυριάδας. (12) Τί οὖν ὁ Ἐπαφρόδιτος; κατεγέλασεν, ὡς ἡμεῖς; Οὔ· ἀλλ' ἐπιθαυμάσας λέγει, Τάλας, πῶς οὖν ἐσιώπας; πῶς ἐκαρτέρεις;

13. Κράξας δὲ τὸν ἀναγινώσκοντα τοὺς ὑποθετικοὺς, καὶ γελάσαντος τοῦ ὑποθεμένου αὐτῷ τὴν ἀνάγνωσιν, Σεαυτοῦ, ἔφη, καταγελᾷς· οὐ προεγύμνασας τὸν νεανίσκον, οὐδ' ἔγνως εἰ δύναται τούτοις παρακολουθεῖν. Ἀλλ' ὡς ἀναγνώστῃ αὐτῷ χρῇ; (14) Τί οὖν, ἔφη, τῇ [μὴ] δυναμένῃ διανοίᾳ συμπεπλεγμένου ἐπιχρίσει παρακολουθεῖν, ἔπαινον πιστεύομεν, ψόγον πιστεύομεν, ἐπίκρισιν περὶ τῶν καλῶς ἢ κακῶς γινομένων; κἂν τινα κακῶς λέγῃ, οὗτος ἐπιστρέφεται; κἂν ἐπαινῇ τινα, ἐπαίρεται, ἐν τοῖς οὕτω μικροῖς ὁ μὴ εὑρίσκων τὸ ἑξῆς; (15) Αὕτη οὖν ἀρχὴ τοῦ φιλοσοφεῖν, αἴσθησις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει· μετὰ γὰρ τὸ γνῶναι ὅτι ἀσθενῶς, οὐκ ἔτι θελήσει χρῆσθαι αὐτῷ πρὸς τὰ μέγιστα. (16) Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. Διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπτοῦσιν· εἶτα στρόφοι, καὶ κατάῤῥοιαι, καὶ πυρετοί. (17) Ἔδει δ' ἐφιστάνειν, εἰ δύνανται. Ἀλλ' ἐν μὲν θεωρίᾳ ῥᾴδιον ἐξελέγξαι τὸν οὐκ εἰδότα· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὸν βίον οὔτε παρέχει ἑαυτόν τις ἐλέγχῳ, τόν τ' ἐξελέγξαντα μισοῦμεν. (18) Ὁ δὲ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

Ποσαχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται· καὶ τίνα πρόχειρα πρὸς αὐτὰς βοηθήματα παρασκευαστέον.

1. Τετραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν· ἢ γὰρ, ὡς ἔστι τινὰ, οὕτω φαίνεται· ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐστίν· ἢ ἔστι, καὶ οὐ φαίνεται· ἢ οὐκ ἔστι, καὶ φαίνεται. (2) Λοιπὸν, ἐν πᾶσι τούτοις εὐστοχεῖν, ἔργον ἐστὶ τοῦ πεπαιδευμένου. Ὅ τι δ' ἂν ᾖ τὸ θλῖβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν· εἰ σοφίσματα ἡμᾶς Πυῤῥώνεια καὶ Ἀκαδημαϊκὰ τὰ θλίβοντά ἐστιν, ἐκείνοις προσάγωμεν τὴν βοήθειαν· (3) εἰ αἱ τῶν πραγμάτων πιθανότητες, καθ' ἃς φαίνεταί τινα ἀγαθὰ, οὐκ ὄντα, ἐκεῖ τὴν βοήθειαν ζητῶμεν· εἰ ἔθος ἐστὶ τὸ θλῖβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνευρίσκειν πειρατέον. (4) Τί οὖν πρὸς ἔθος ἐστὶν εὑρίσκειν βοήθημα; Τὸ ἐναντίον ἔθος. (5)

docuit gubernandi artem? quem musicam? viv artem putas fore ut tua me ira doceat?

8. Hæc vero nonnisi ei licet dicere, qui tale positum secum tulit. (9) Si quis autem, ut i duntaxat ostentet scire se rationes hypotheticas, et philosophos accedit: is quid aliud agit, nisi aliquis mensæ juxta eum accumbens ipsum a (10) Nam illic revera magnæ sunt materiæ: et divitiæ illic pro ludicris habentur. Quapropter est imperare suis visis, ubi, quæ de potestate jicere nos possunt, magna sunt. (11) Ego novi nem, qui plorans et Epaphroditi genua amp miserum esse diceret, quod sibi nihil nisi sexagi liquum. (12) Quid ergo Epaphroditus? deris nem, ut nos? Immo miratus, O te miserum! i pacto igitur tacuisti? quo pacto tolerasti?

13. Cum autem eum qui hypothetica pronu bat, vocasset, eumque is qui legendi munus rat, derideret; Te ipsum, inquit, derides; non adolescentem, nec explorasti, an ista possit ra qui. At eo ut anagnoste uteris? (14) Quid igit ingenio, quod complexi syllogismi judicium [non sequi, laudationem credimus, reprehensionem judiciumque ferendum de recte aut perperam fac quem vituperat, hic curabit? extolletur vero laudat homo qui in rebus tam minutis conseq cernit? (15) Hoc igitur est philosophandi prin animadvertat homo, mens et ratio sua quo pacto nam ejus imbecillitate cognita, ea posthac uti n res maximas. (16) Nunc cum nonnulli deglutire non possint, volumina emunt, eaque devorare Unde fit ut aut revomant, aut cruditate laborent tigines, fluxiones et febres oriuntur. (17) His dum erat, quid possent. Verum in contemplati facile est coarguere ignorantem; in vitæ autem neque se quisquam coarguendum exhibet, et eu guit odimus. (18) Socrates autem dixit, vita non inquiritur non esse vitalem.

CAP. XXVII.

Quotuplicia sint visa; et quæ adjumenta ea comparanda sint.

1. Quatruplicia sunt visa quæ nobis accidunt sunt res tales, quales videntur; aut non sunt, dentur; aut sunt, et non esse videntur; aut n esse videntur. (2) In his igitur omnibus scopu munus est hominis eruditi. Quidquid autem no ei adferendum erit remedium: si captiones nos et Academicæ premunt, adversus illas auxilia a (3) si rerum probabilitates, quibus fit ut non bona non sunt, in bonis esse videantur; ei par quæramus: si consuetudo erit quæ premat, opera, ut adversus hanc auxilium inveniamus. igitur contra consuetudinem adjumentum inven traria consuetudo. (5) Vulgo dici audis: Miser

ῶν ἰδιωτῶν λεγόντων· Τάλας ἐκεῖνος ἀπέθα-
:το ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ· ἐξεκόπη, ἀλλὰ
, καὶ ἐπὶ ξένης. (6) Ἄκουσον τῶν ἐναντίων
ὁσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν· ἀντίθες
ἐναντίον ἔθος. Πρὸς τοὺς σοφιστικοὺς λόγους
καὶ τὴν ἐν τούτοις γυμνασίαν καὶ τριβήν·
τῶν πραγμάτων πιθανότητας, τὰς ἐναργεῖς
ἐσμηγμένας καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ.
ιν θάνατος φαίνηται κακὸν, πρόχειρον ἔχειν
:ὰ ἐκκλίνειν καθήκει, καὶ ἀναγκαῖον ὁ θάνα-
ἀρ ποιήσω; ποῦ γὰρ αὐτὸν φύγω; (8) Ἔστω
ἶναι Σαρπηδόνα τὸν τοῦ Διὸς, ἵν' οὕτω γεν-
, Ἀπελθὼν ἢ αὐτὸς ἀριστεῦσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ
ἀφορμὴν τοῦ ἀριστεῦσαι· εἰ μὴ δύναμαι κα-
ι αὐτὸς, οὐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γεν-
Ἔστω ταῦτα ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐκεῖνο οὐ πίπτει εἰς
ποῦ φύγω τὸν θάνατον; μηνύσατέ μοι τὴν
;νύσατε ἀνθρώπους εἰς οὓς ἀπέλθω, εἰς οὓς οὐ
ει· μηνύσατε ἐπαοιδήν· εἰ μὴ ἔχω, τί με θέ-
ι; (10) Οὐ δύναμαι τὸν θάνατον ἀποφυγεῖν·
αι αὐτὸν μὴ ἀποφύγω; ἀλλ' ἀποθάνω πενθῶν
ν; Αὕτη γὰρ γένεσις πάθους, θέλειν τι, καὶ
ει. (11) Ἔνθεν, ἂν μὲν δύνωμαι τὰ ἐκτὸς
ει πρὸς τὴν βούλησιν τὴν ἐμαυτοῦ, μετατί-
μὴ, τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι θέλω. (12)
ρ ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ
ιὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τῷ κακῷ. (13)
λευταῖον, ὅταν μήτε τὰ πράγματα μεταθεῖναι
:ήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, κάθημαι
, καὶ ὃν δύναμαι λοιδορῶ, τὸν Δία καὶ τοὺς
ἄλλους· εἰ γὰρ μὴ ἐπιστρέφονταί μου, τί
ὐτοῖς; (14) Ναί· ἀλλ' ἀσεβὴς ἔσῃ. Τί οὖν
ἔσται, ὧν ἐστί μοι νῦν; Τὸ σύνολον, ἐκείνου
, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ
οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβὲς ἐν τινί. Ταῦτα
εἴγοντα;
χέσθω καὶ ἀπαντάτω Πυῤῥώνειος καὶ Ἀκα-
Ἐγὼ μὲν γὰρ, τὸ ἐμὸν μέρος, οὐκ ἄγω
ὸς ταῦτα, οὐδὲ δύναμαι συνηγορῆσαι τῇ συν-
(16) Εἰ καὶ περὶ ἀγριδίου πραγμάτιον εἶχον,
:αρεκάλεσα τὸν συνηγορήσοντα; Τίνι οὖν ἀρ-
ῷ κατὰ τὸν τόπον. (17) Πῶς μὲν αἴσθησις
ότερον δι' ὅλων, ἢ ἀπὸ μέρους, ἴσως οὐκ οἶδα
σθαι· ταράσσει δέ με ἀμφότερα· ὅτι δ' ἐγὼ
ι ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ, λίαν ἀκριβῶς οἶδα. (18)
το; Οὐδέποτε καταπίνειν τι θέλων, ἐκεῖ φέρω
, ἀλλ' ὧδε· οὐδέποτ' ἄρτον θέλων λαβεῖν, τὸ
ῶσον, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον ἔρχομαι, ὡς πρὸς
(19) Ὑμεῖς δ' αὐτοὶ, οἱ τὰς αἰσθήσεις ἀναι-
λλο τι ποιεῖτε; Τίς ὑμῶν εἰς βαλανεῖον ἀπελ-
, εἰς μυλῶνα ἀπῆλθε; (20) Τί οὖν; οὐ δεῖ
μιν καὶ τούτων ἀντέχεσθαι, τοῦ τηρῆσαι τὴν
τοῦ πεφράχθαι πρὸς τὰ κατ' αὐτῆς; (21)
ντιλέγει; Ἀλλὰ τὸν δυνάμενον, τὸν σχολά-

est; perlit pater ejus atque mater; sublatus est e medio, atque etiam immatura ætate, et peregre. (6) Audi contrarias rationes; avelle te ab istis vocibus; oppone consuetudini contrariam consuetudinem. Adversus captiosas conclusiunculas adhibenda est disserendi ars, ejusque exercitatio et usus : contra rerum probabilitatem; evidentes animi anticipationes expolitas et promptas habere oportet.

7. Quodsi malum videtur mors, in promptu habere expedit, mala declinanda esse, mortem autem esse necessariam. Quid ergo faciam? qui eam fugiam? (8) Ut non sim ego Sarpedon, Jovis filius, qui fortia illa verba fundam : « Abibo, et aut ipse rem bene geram, aut alteri occasionem rei bene gerendæ dabo : si ipse rem feliciter gerere non potero, alteri non invidebo præclari facinoris gloriam. » (9) Si hoc supra nos est; illud idcirco non in nos cadit? Et quo me recipiam, ut mortem effugiam? ostendite mihi locum! ostendite homines ad quos me conferam; ad quos non perveniat! ostendite incantationem! Si non habeo, quid me vultis facere? (10) Non possum effugere mortem : metum mortis effugere non potero? sed moriar lugens et tremens? Hic enim perturbationis ortus est, velle aliquid, atque id non fieri. (11) Proinde, si res externas ad meam voluntatem transferre possum, transfero : sin minus, eum qui me impedit, excæcare volo, *ut Ulysses Cyclopem*. (12) Sic enim natura comparatus est homo, ut non patiatur eripi sibi bonum, non patiatur incidere in malum. (13) Denique, si neque res transferre queo, neque eum excæcare, qui me impedit; sedeo gemens, et, quemcunque possum, maledictis lacero, ipsum adeo Jovem, et deos ceteros : nam si me non curant; quid mihi rei cum illis est? (14) Itane? at impius eris! Quid ergo mihi tum pejus erit, quam nunc est? Illud enim omnino meminisse oportet; nisi in eadem re et pietas et utilitas collocetur, non posse in homine pietatem conservari. Hæc non videntur esse necessaria?

15. Veniat et refragetur Pyrrhonius et Academicus. Equidem, quod ad me adtinet, ad ista non satis otii habeo neque patrocinari possum consuetudini. (16) Quodsi mihi vel de agello negotium esset, alium patronum advocarem? Quonam ergo contentus sum? Eo quod ad locum illum pertinet. (17) Quo pacto quidem sensus fiat, utrum per totum corpus sit fusus, an a parte aliqua exsistat, rationem fortasse reddere non possum; nam utraque opinio me conturbat : me vero et te non esse eosdem, certo utique scio. (18) Unde hoc? Numquam, cum aliquid deglutire volo, istuc fero bolum, sed huc; neque umquam, panem sumturus, scopas prehendi; sed semper ad panem, quo tendo, accedo. (19) Vos autem ipsi, qui sensus tollitis, numquid aliud agitis? Quis vestrûm, balneum ingressurus, in pistrinum abiit? (20) Quid ergo? non pro virili et his opera danda est, ut teneatur veritas, ut muniti simus adversus ea quæ contra ipsam afferuntur? Et quis negat? (21) Sed his operam dare oportet eum qui potest, et cui otium est : at

ζοντα· τὸν δὲ τρέμοντα, καὶ ταρασσόμενον, καὶ ῥηγνύμενον ἔσωθεν τὴν καρδίαν, ἄλλῳ τινὶ δεῖ προσευχαιρεῖν.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Ὅτι οὐ δεῖ χαλεπαίνειν ἀνθρώποις· καὶ τίνα τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἐν ἀνθρώποις.

1. Τί ἐστιν αἴτιον τοῦ συγκατατίθεσθαί τινι; Τὸ φαίνεσθαι ὅτι ὑπάρχει. (2) Τῷ οὖν φαινομένῳ ὅτι οὐχ ὑπάρχει συγκατατίθεσθαι οὐχ οἷόν τε. Διὰ τί; Ὅτι ἡ φύσις αὕτη ἐστὶ τῆς διανοίας, τοῖς μὲν ἀληθέσιν ἐπινεύειν, τοῖς δὲ ψευδέσι δυσαρεστεῖν, πρὸς δὲ τὰ ἄδηλα ἐπέχειν. (3) Τίς τούτου πίστις; Πάθε, εἰ δύνασαι, νῦν, ὅτι νύξ ἐστιν. Οὐχ οἷόν τε. Ἀπόπαθε ὅτι ἡμέρα ἐστίν. Οὐχ οἷόν τε. Πάθε ἢ ἀπόπαθε ἀπὸ τοῦ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας. Οὐχ οἷόν τε. (4) Ὅταν οὖν τις συγκατατίθηται τῷ ψεύδει, ἴσθι ὅτι οὐκ ἤθελε ψεύδει συγκατατίθεσθαι· πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στερεῖται τῆς ἀληθείας, ὡς λέγει Πλάτων· ἀλλὰ ἔδοξεν αὐτῷ τὸ ψεῦδος, ἀληθές.

5. Ἄγε, ἐπὶ δὲ τῶν πραξέων τί ἔχομεν τοιοῦτον, οἷον ἐνθάδε τὸ ἀληθὲς ἢ τὸ ψεῦδος; Τὸ καθῆκον καὶ [τὸ] παρὰ τὸ καθῆκον, τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἀσύμφορον, τὸ κατ' ἐμὲ καὶ οὐ κατ' ἐμέ, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. (6) Δύναται οὖν τις δοκεῖν μὲν ὅτι συμφέρει αὐτῷ, μὴ αἱρεῖσθαι δ' αὐτό; Οὐ δύναται. (7) Πῶς ἡ λέγουσα;

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾷν μέλλω κακά·
θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Ὅτι αὐτὸ τοῦτο, τὸ θυμῷ χαρίσασθαι καὶ τιμωρήσασθαι τὸν ἄνδρα, συμφορώτερον ἡγεῖτο τοῦ σῶσαι τὰ τέκνα. (8) Ναί· ἀλλ' ἐξηπάτηται. Δεῖξον αὐτῇ ἐναργῶς, ὅτι ἐξηπάτηται, καὶ οὐ ποιήσει· μέχρι δ' ἂν οὗ μὴ δεικνύῃς, τίνι ἔχει ἀκολουθῆσαι ἢ τῷ φαινομένῳ; Οὐδενί. (9) Τί οὖν χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται ἡ ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἔχις ἀντὶ ἀνθρώπου γέγονεν; οὐχὶ δ', εἴπερ ἄρα, μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεοῦμεν, ὡς τοὺς χωλοὺς, οὕτω καὶ τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀποκεχωλωμένους;

10. Ὅστις οὖν τούτου μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως τὸ φαινόμενον (λοιπὸν ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς· εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν· εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται· οὐ δύναται γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλος δ' ὁ βλαπτόμενος), οὐδενὶ ὀργισθήσεται, οὐδενὶ χαλεπανεῖ, οὐδένα λοιδορήσει, οὐδένα μέμψεται, οὐ μισήσει, οὐ προσκόψει οὐδενί. (11) Ὥστε καὶ τὰ οὕτω μεγάλα καὶ δεινὰ ἔργα ταύτην ἔχει τὴν ἀρχὴν, τὸ φαινόμενον; Ταύτην, οὐδ' ἄλλην. (12) Ἡ Ἰλιὰς οὐδέν ἐστιν, ἡ φαντασία, καὶ χρῆσις φαντασιῶν. Ἐφάνη τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἀπαγαγεῖν τοῦ Μενελάου τὴν γυναῖκα· ἐφάνη τῇ Ἑλένῃ, ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. (13) Εἰ οὖν ἐφάνη τῷ Μενελάῳ παθεῖν, ὅτι κέρδος ἐστὶ τοιαύτης γυναικὸς στερηθῆναι, τί ἂν ἐγένετο; Ἀπολώλει ἡ Ἰλιὰς οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ

qui tremit ac perturbatur, et cui cor intus rumpi[tur], rectius alii cuipiam rei vacabit.

CAP. XXVIII.

Non irascendum esse hominibus : et quæ magna, [et] parva sint in rebus humanis.

1. Quænam est caussa cur assentiamur alicui rei? nobis videtur res ita esse. (2) Quod igitur non esse videtur, ei ut assentiamur, fieri non potest. Quam[ob]? Quia hæc natura est mentis, ut ad vera inclinet, falsa [ab]setur, in incertis cohibeat assensum. (3) Hujus rei [quod] argumentum est? Persuade tibi, si potes, nunc esse n[octe]. Fieri non potest. Persuade tibi non esse diem. Fi[eri non] potest. Persuade tibi stellas pares esse, aut esse im[pares]. Fieri non potest. (4) Si quis igitur mendacio asse[nti]scito eum assentiri mendacio non voluisse (Omnis [enim] mens, ut Plato dicit, invita privatur veritate) : sed [quod] falsum est, id ei visum erat verum

5. Age, in actionibus quidnam habemus tale, qu[od] est veritas vel mendacium? Officium, et ejus cont[rarium], utile, atque inutile; meæ personæ conveniens, et n[on con]veniens; et quæ ejusdem sunt generis. (6) Potes[ne di]tur aliquis id, quod sibi expedire putet, non sequi? [non] potest. (7) Quo pacto autem illa dicit?

Intelligo quanta admissura mala siem :
sed ira mentis consultis est fortior.

Quoniam illud ipsum, indulgere iracundiæ et ulci[sci]riam a marito sibi illatam, conducibilius existimavi[t] liberos conservare. (8) Sane : sed decepta est. P[rae]ei ostendito, esse deceptam; et non faciet : quoad[usque] id non demonstraveris, quid habet quod sequatur, [nisi] quod ei visum fuerit? Nihil. (9) Cur igitur ei sa[tis est] quod decepta est misera in rebus maximis, et pro [in] vipera est facta? cur non (si modo fas est) potius [ma]seraris, quemadmodum cæcos commiseramur, qua[ndo]dum claudos, sic hos qui præcipua sui parte cæco[s] claudicant?

10. Quisquis itaque hoc probe meminerit, homi[nem] suram omnium actionum esse suam cujusque op[is] (seu tandem bona illa fuerit, sive mala : si bona, [gau]caret; si mala, ipse pœnam sustinet : neque enim [fieri] alius decipi, alius damno affici); nemini is irasce[tur], mini succensebit, nemini conviciabitur, de nem[ine] queretur, osurus est neminem, nemini erit infens[us]. Ergo et ista tam ingentia et atrocia facinora pendent [ab] opinionis principio? Ab isto, non ab alio. (12) Ili[as] aliud est, nisi visum, et usus visorum. Visum e[st Alex]xandro, Menelai uxorem abducere : visum erat [Helenae] eum sequi. (13) Quodsi Menelao visum esset pe[cunia] expedire sibi, tali carere muliere; quid nam a[ccidisset]

ποτια. (14) Ἐκ τοιούτου οὖν μικροῦ πράγματος ι τὰ τηλικαῦτα; Τίνα δὲ καὶ λέγεις τὰ τηλι- Πολέμους, καὶ στάσεις, καὶ ἀπωλείας πολλῶν ων, καὶ κατασκαφὰς πόλεων. Καὶ τί μέγα ἔχει Οὐδέν; (15) Τί δ' ἔχει μέγα, πολλοὺς βοῦς ειν, καὶ πολλὰ πρόβατα, καὶ πολλὰς καλιὰς ων ἢ πελαργῶν ἐμπρησθῆναι ἢ κατασκαφῆναι; μοια οὖν ἐστι ταῦτα ἐκείνοις; Ὁμοιότατα. Σώ- ἐπόλετο ἀνθρώπων· καὶ βοῶν καὶ προβάτων. ἅτια ἐνεπρήσθη ἀνθρώπων· καὶ πελαργῶν νεοσ- (17) Τί μέγα ἢ δεινόν; ἢ δεῖξόν μοι, τί διαφέρει νθρώπου, καὶ νεοσσιὰ πελαργοῦ, ὡς οἴκησις· πλὴν ιὲν ἐκ δοκῶν καὶ κεραμίδων καὶ πλίνθων οἰκο- ει τὰ οἰκίδια, ὁ δ' ἐκ ῥάβδων καὶ πηλοῦ. (18) ν οὖν ἐστι πελαργὸς καὶ ἄνθρωπος; τί λέγεις; τὸ σῶμα ὁμοιότατον.

Οὐδὲν οὖν διαφέρει ἄνθρωπος πελαργοῦ; Μὴ · ἀλλὰ τούτοις οὐ διαφέρει. Τίνι οὖν διαφέρει; καὶ εὑρήσεις ὅτι ἄλλῳ διαφέρει. (20) Ὅρα μὴ κακολουθεῖν οἷς ποιεῖ· ὅρα μὴ τῷ κοινωνικῷ, μὴ πῷ, τῷ αἰδήμονι, τῷ ἀσφαλεῖ, τῷ συνετῷ. ῦ οὖν τὸ μέγα ἐν ἀνθρώποις κακὸν καὶ ἀγαθόν; ἡ διαφορά. Ἂν σώζηται τοῦτο καὶ περιτετει- ν μένῃ, καὶ μὴ διαφθείρηται τὸ αἰδῆμον, μηδὲ ὸν, μηδὲ τὸ συνετὸν, τότε σώζεται καὶ αὐτός· ἐπολλύηταί τι τούτων καὶ ἐκπολιορκῆται, τότε τὸς ἀπόλλυται. Καὶ τὰ μεγάλα πράγματα ἐν ἐστίν. (22) Ἔπταισε, φησὶ, μεγάλα ὁ Ἀλέ- ς, ὅτε ἐκῆλθον οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτε ἐπόρθουν τὴν , καὶ ὅτε οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀπώλλυντο. (23) Οὐ- · δι' ἀλλότριον γὰρ ἔργον πταίει οὐδείς. Ἀλλὰ πελαργῶν νεοσσιαὶ ἐπορθοῦντο· πταῖσμα δ' ἦν, πόλεσε τὸν αἰδήμονα, τὸν πιστὸν, τὸν φιλόξενον, ρμιον. (24) Πότ' ἔπταισεν ὁ Ἀχιλλεύς; ὅτε ιν ὁ Πάτροκλος; Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὅτε ὠργί- ετο κορασίδιον ἔκλαιεν, ὅτ' ἐπελάθετο ὅτι πάρεστιν ὶ τῷ ἐρωμένας κτᾶσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πολεμεῖν. ῦτ' ἐστὶ τὰ ἀνθρωπίκὰ πταίσματα, τοῦτό ἐστι πολιορκία, τοῦτό ἐστι κατασκαφή, ὅταν τὰ δό- τὰ ὀρθὰ καθαιρῆται, ὅταν ἐκεῖνα διαφθείρηται. Ὅταν οὖν γυναῖκες ἄγωνται καὶ παιδία αἰχμα- ται, καὶ ὅταν αὐτοὶ κατασφάττωνται, ταῦτα τι κακά; (27) Πόθεν οὖν τοῦτο προσδοξάζεις; δίδαξον. Οὔ· ἀλλὰ πόθεν σὺ λέγεις, ὅτι οὐκ κά; (28) Ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς κανόνας· φέρε τὰς ψεις. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἱκανῶς θαυμάσαι μενον. Ὅπου βάρη κρῖναι θέλομεν, οὐκ εἰκῇ ν ὅπου τὰ εὐθέα καὶ στρεβλὰ, οὐκ εἰκῇ· (29) ; ὅπου διαφέρει ἡμῖν γνῶναι τὸ κατὰ τὸν τόπον ς, οὐδέποθ' ἡμῶν οὐδεὶς οὐδὲν εἰκῇ ποιήσει. (30) ὲ τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορ- ἁμαρτάνειν, τοῦ εὑροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ ἀτυ- εὐτυχεῖν, ἐνθάδε μόνον εἰκαῖοι καὶ προπετεῖς· ῶ ὁμοιόν τι ζυγῷ, οὐδαμοῦ ὁμοιόν τι κανόνι·

peritura fuerat non Ilias modo, sed et Odyssea. (14) Ergo a tam parva re res tantæ pendent? Quas vero res tantas ais? Bella, et seditiones, et multorum mortalium interitum, et urbium excidia. Et quid ista magni habent? Nihilne? (15) Quid vero magni habet multorum boum multarumque ovium interitus? quid, si multarum hirundinum aut ciconiarum nidi sive incendio, sive eversione destruantur? (16) Similia ergo illis hæc sunt? Simillima. Corpora perierunt hominum; et boum, et ovium. Domunculæ incensæ sunt hominum; et ciconiarum nidi. (17) Quid hoc magni aut atrocitatis habet? aut ostende mihi, quid inter hominis domum et ciconiæ nidum, si habitationem consideres, intersit; nisi quod homo e trabibus, e tegulis et lateribus exstruat sibi domunculas, ciconia autem e virgultis et luto. (18) Ergo similes inter se sunt ciconia et homo? quid ais? Corpus quod attinet, simillimi.

19. Nihil ergo differt homo a ciconia? Absit ut hoc dicam; verum istis rebus non differt. Qua igitur re differt? Quære; et invenies alia re differre. (20) Vide ne differat intelligentia suarum actionum; vide ne communitate vitæ, ne fide, verecundia, cautione, prudentia. (21) Ubi ergo situm est magnum hominum bonum et malum? Ibi scilicet, ubi differentia est: hoc si servetur et bene undique munitum maneat, si neque verecundia perierit, neque fides, neque prudentia; tunc et ipse conservatur: sin horum aliquid perierit et expugnatum fuerit, tunc et ipse perit. Et in hoc res maximæ sunt positæ. (22) Magnam, inquiunt, cladem accepit Alexander, cum Græci Trojam invaserunt, cum urbem populati sunt, cum fratres ejus interierunt. (23) Nequaquam; nemo enim ex alieno facto cladem accipit. Sed tum quidem nidi ciconiarum vastati sunt: illa vero clades erat, cum verecundiam, cum fidem, cum modestiam amisit, cum jus hospitii violavit. (24) Achilles quando accepit cladem? cum occubuit Patroclus? Nequaquam; sed cum irascebatur, cum ob puellam plorabat, cum obliviscebatur se adesse non ad parandas amicas, sed gerendi belli caussa. (25) Hæ sunt humanæ clades; hæc est oppugnatio; hoc est excidium; cum recta decreta evertuntur, cum illa corrumpuntur.

26. Ergone cum mulieres abducuntur et liberi in servitutem rediguntur, et jugulantur ipsi, ea mala non sunt? (27) Unde vero istam adjungis opinionem? me hoc velim doceas. Non meum hoc est: immo vero tu caussam redde, quare mala non sint. (28) Veniamus ad regulas. Promo notiones animo anticipatas. Hæ enim impediunt quominus quod fit recte æstimemus. Ubi pondera dijudicare volumus, non temere judicamus; ubi recta et curva, non temere: (29) omnino ubicumque nostra interesse putamus, ut in ea re, de qua agitur, verum cognoscamus; ibi numquam quisquam nostrûm quidquam temere fecerit. (30) At hoc loco, ubi prima atque unica caussa agitur recte agendi aut delinquendi, beate aut misere vivendi, prospere aut adverso rerum cursu utendi; ibi solum inconsulti et temerarii sumus: nusquam quidquam simile stateræ; nusquam

ἀλλά τι ἐφάνη, καὶ εὐθὺς ποιῶ τὸ φανέν. (31) Κρείσσων γάρ εἰμι τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἵν' ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι τοῖς φαινομένοις τοιαῦτα κακὰ ποιήσωσι καὶ πάθωσιν, ἐμοὶ δὲ μὴ ἀρκῇ τὸ φαινόμενον; (32) Καὶ ποία τραγῳδία ἄλλην ἀρχὴν ἔχει; Ἀτρεὺς Εὐριπίδου, τί ἐστι; Τὸ φαινόμενον. Οἰδίπους Σοφοκλέους, τί ἐστι; Τὸ φαινόμενον. Φοῖνιξ; Τὸ φαινόμενον. Ἱππόλυτος; Τὸ φαινόμενον. (33) Τούτου οὖν μηδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιεῖ, τίνος ὑμῖνσθαι δοκεῖ; Τίνες δὲ λέγονται οἱ παντὶ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; Μαινόμενοι. Ἡμεῖς οὖν ἄλλο τι ποιοῦμεν;

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Περὶ εὐσταθείας.

1. Οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ, προαίρεσις ποιά· τοῦ κακοῦ, προαίρεσις ποιά. (2) Τί οὖν τὰ ἐκτός; Ὕλαι τῇ προαιρέσει, περὶ ἃς ἀναστρεφομένη τεύξεται τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. (3) Πῶς τοῦ ἀγαθοῦ τεύξεται; Ἂν τὰς ὕλας μὴ θαυμάσῃ. Τὰ γὰρ περὶ τῶν ὑλῶν δόγματα, ὀρθὰ μὲν ὄντα, ἀγαθὴν ποιεῖ τὴν προαίρεσιν· στρεβλὰ δὲ καὶ διεστραμμένα, κακήν. (4) Τοῦτον τὸν νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, καὶ φησίν· Εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. Σὺ λέγεις· Οὐκ, ἀλλὰ παρ' ἄλλου. Μή· ἀλλὰ παρὰ σεαυτοῦ. (5) Λοιπόν, ὅταν ἀπειλῇ ὁ τύραννος καί με καλῇ, λέγω, Τίνι ἀπειλεῖς; Ἂν λέγῃ, Δήσω σε· φημὶ ὅτι Ταῖς χερσὶν ἀπειλεῖς καὶ τοῖς ποσίν. (6) Ἂν λέγῃ, Τραχηλοκοπήσω σε· λέγω, Τῷ τραχήλῳ ἀπειλεῖς. Ἂν λέγῃ, Εἰς φυλακήν σε βαλῶ· Ὅλῳ τῷ σαρκιδίῳ. Κἂν ἐξορισμὸν ἀπειλῇ· τὸ αὐτό. (7) Σοὶ οὖν οὐδὲν ἀπειλεῖ; Εἰ πέπονθα ὅτι ταῦτα οὐδέν ἐστι πρὸς ἐμέ, οὐδέν· εἰ δὲ φοβοῦμαί τι τούτων, ἐμοὶ ἀπειλεῖ. (8) Τίνα λοιπὸν δέδοικα; τὸν τίνων ὄντα κύριον; Τῶν ἐπ' ἐμοί; οὐδὲ εἷς ἐστι. Τῶν οὐκ ἐπ' ἐμοί; καὶ τί μοι αὐτῶν μέλει;

9. Ὑμεῖς οὖν οἱ φιλόσοφοι διδάσκετε καταφρονεῖν τῶν βασιλέων; Μὴ γένοιτο. Τίς ἡμῶν διδάσκει ἀντιποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς * τῶν * ὧν ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἐξουσίαν; (10) Τὸ σωμάτιον λάβε, τὴν κτῆσιν λάβε, τὴν φήμην λάβε, τοὺς περὶ ἐμὲ λάβε. Ἂν τινας τούτων ἀναπείθω ἀντιποιεῖσθαι, τῷ ὄντι ἐγκαλείτω μοι. (11) Ναί· ἀλλὰ καὶ τῶν δογμάτων ἄρχειν θέλω. Καὶ τίς σοι ταύτην τὴν ἐξουσίαν δέδωκε; (12) Ποῦ δύνασαι νικῆσαι δόγμα ἀλλότριον; Προσάγων, φησίν, αὐτῷ φόβον, νικήσω. Ἀγνοεῖς ὅτι αὐτὸ αὐτὸ ἐνίκησεν, οὐχ ὑπ' ἄλλου ἐνικήθη; προαίρεσιν δὲ οὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ ἑαυτήν. (13) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τοῦ θεοῦ νόμος κράτιστός ἐστι, καὶ δικαιότατος· Τὸ κρεῖσσον ἀεὶ περιγινέσθω τοῦ χείρονος. (14) Κρείττονές εἰσιν οἱ δέκα τοῦ ἑνός. Πρὸς τί; Πρὸς τὸ δῆσαι, πρὸς τὸ ἀποκτεῖναι, πρὸς τὸ ἀπαγαγεῖν ὅπου θέλουσι, πρὸς τὸ ἀφελέσθαι τὰ ὄντα. Νικῶσι τοίνυν οἱ δέκα τὸν ἕνα ἐν τούτῳ, ἐν ᾧ κρείσσονές εἰσιν. (15) Ἐν τίνι οὖν χείρονές εἰσιν; Ἂν ὁ μὲν ἔχῃ δόγματα ὀρθά, οἱ δὲ μή.

quidquam simile regulæ : at visum est aliquid, quod visum est, facio. (31) An ergo ego major s aut Agamemnone; ut illi quidem, quoniam sua sunt, tanta mala fecerint et perpessi fuerint; mih sufficiat id quod visum fuerit? (32) Quæ igitu aliud principium habet? Atreus Euripidis quid es Œdipus Sophoclis quid? Visum. Phœnix qui Quid Hippolytus? Visum. (33) Hujus igitur habere curam, cujus vobis esse videtur? Quinam dicuntur, qui quodvis sequuntur visum? Insani. ergo nos aliud agimus?

CAP. XXIX.

De constantia.

1. Essentia boni, itemque mali, in certo quod tatis instituto sita est. (2) Quid igitur res externa voluntati subjectæ, in quibus illa versata suum vel malum consequetur. (3) Quomodo bonum co Si materias non demiratus erit. Nam decreta d recta si sint, bonam efficiunt voluntatem; pra versa, malam. (4) Hanc legem deus posuit, et a boni vis, a te ipso pete. Tu ais : Non, sed ab alio vero; immo a te ipso! (5) Proinde, quando m rannus, meque accersit, dico : Cui minitaris? Conjiciam te in vincula : Manibus, inquam, et p nitaris. (6) Si dixerit, Præcidam tibi cervicem inquam, minitaris. Si dixerit : In custodiam te Toti corpusculo, inquam, minitaris. Si exili tur; idem responsum dabo. (7) Tibi ergo nihil (7) Si persuasum habeo ista nihil ad me attinere quid istorum metuo, mihi minitatur. (8) Que metuo? quarum rerum dominum? Earumne q potestate sunt? At nullus est. An earum quæ me sitæ? At quid eas ego curo?

9. Vos ergo philosophi docetis contemnere nime. Quis nostrûm docet ea esse nobis vindi rum illi habent potestatem? (10) Corpusculum cape, famam cape, meos cape. Si quibus suas sibi vindicent, vere me accusabit. (11) Esto decretis tuis volo imperare. Et quis istam tibi dedit? (12) Qui potes decretum vincere alien illi, inquit, metu vincam. Ignoras ipsum se ab alio esse victum? nam voluntatem nihil vin nisi ipsa sese. (13) Quapropter etiam lex dei p est et justissima, qua jubet, ut, quod præs semper vincat deterius. (14) Præstantiores su gulis. Ad quid? Ad vinciendum, ad occidendu cendum quocunque volent, ad facultates eripie cunt igitur deni unum in eo, in quo sunt pr (15) In quo igitur sunt deteriores? Si hic rectu creta, illi non habeant. Quid ergo? in hoc

ῶν; ἐν τούτῳ δύνανται νικῆσαι; Πόθεν; εἰ δ' ἱστάται ἐπὶ ζυγοῦ, οὐκ ἔδει τὸν βαρύτερον καθελκύσαι;

16. Σωκράτης οὖν ἵνα πάθῃ ταῦτα ὑπ' Ἀθηναίων; ἀπόδοσον, τί λέγεις τὸ Σωκράτης; ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα λέγε· Ἵν' οὖν τὸ Σωκράτους σωμάτιον ἀπαχθῇ σύρῃ ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων εἰς δεσμωτήριον, καὶ ἰδόν τις δῷ τῷ σωματίῳ τοῦ Σωκράτους, κἀκεῖνο πίῃ; (17) Ταῦτά σοι φαίνεται θαυμαστά; ταῦτα ἄδικα; ἐπὶ τούτοις ἐγκαλεῖς τῷ θεῷ; Οὐδὲν οὖν εἶχε Σωκράτης ἀντὶ τούτων; (18) Ποῦ ἦν ἡ οὐσία αὐτῷ τοῦ ἀγαθοῦ; Τίνι προσσχῶμεν; σοὶ, ἢ αὐτῷ; Καὶ τί φησὶ ἐκεῖνος; « Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δ' οὔ. » Καὶ πάλιν, « Εἰ δοκεῖ τῷ θεῷ φίλον, ταύτῃ γενέσθω. » (19) Ἀλλὰ δεῖξον ὅτι χείρονα ἔχων δόγματα κρατεῖ τοῦ κρείττονος ἐν αὐτοῖς. Οὐ δείξεις, οὐδ' ἐγγύς. Νόμος γὰρ τῆς φύσεως καὶ τοῦ θεοῦ οὗτος, Τὸ κρεῖσσον ἀεὶ περιγινέσθω τοῦ ἥττονος. (20) Ἐν τίνι; Ἐν ᾧ κρεῖσσόν ἐστι. Σῶμα σώματος ἰσχυρότερον, οἱ πλείονες τοῦ ἑνὸς, ὁ κλέπτης τοῦ μὴ κλέπτου. (21) Διὰ τοῦτο κἀγὼ τὸ λύχνον ἀπώλεσα, ὅτι ἐν τῷ ἀγρυπνεῖν μου κρείσσων ἦν κλέπτης. Ἀλλ' ἐκεῖνος τοσούτου ὠνήσατο λύχνον· ὁ λύχνου κλέπτης ἐγένετο, ἀντὶ λύχνου ἄπιστος, λύχνου θηριώδης. Τοῦτο ἔδοξεν αὐτῷ λυσιτελεῖν. Ἔστω. Ἀλλ' εἱλήπταί μού τις τοῦ ἱματίου καὶ ἕλκει με εἰς τὴν ἀγοράν· εἶτα ἐπικραυγάζουσιν, Φιλόσοφε, τί σε ὠφέληκε τὰ δόγματα; ἰδοὺ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἰδοὺ μέλλεις τραχηλοκοπεῖσθαι. (22) Καὶ ποίαν ἔπραξα ἂν εἰσαγωγὴν, ἵν', ἂν ἕτερος ἐπιλάβηταί μου τοῦ ἱματίου, μὴ σύρωμαι, ἂν με δέκα περισπάσαντες εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβάλωσι, μὴ ἐμβληθῶ; Ἄλλο οὖν οὐδὲν ἔμαθον; ἔμαθον, ἵνα πᾶν τὸ γινόμενον ἴδω, ὅτι, ἂν ἀπροαίρετος ᾖ, οὐδέν ἐστι πρὸς ἐμέ. (23) Πρὸς τοῦτο οὖν ἐμὲ ὠφέλησαι; Τί οὖν ἐν ἄλλῳ ζητεῖς τὴν ὠφέλειαν, ὃ μὴ ἔμαθες; (24) Καθήμενος λοιπὸν ἐν τῇ φυλακῇ λέγει· Οὗτος ὁ ταῦτα κραυγάζων οὔτε τοῦ σημαινομένου οἶδεν, οὔτε τῷ λεγομένῳ παρακολουθεῖ, οὔτε ὅλως ἐπίσταται αὐτῷ εἰδέναι περὶ τῶν φιλοσόφων τί λέγουσι τί ποιοῦσιν. Ἄφες αὐτόν. — (27) Ἀλλ', ἐξέρχομαι πάλιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς. Εἰ μηκέτι χρείαν ἔχω μου ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέρχομαι· ἂν πάλιν σχῆτε, ἐλεύσομαι. (28) Μέχρι τίνος; Μέχρις ἂν οὗ ὁ λόγος ἐνοικεῖναί με τῷ σωματίῳ· ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτὸ, καὶ ὑγιαίνετε. (29) Μόνον μὴ ἀλογίστως, μὴ μαλακῶς, μὴ ἐκ τῆς τυχούσης προφάσεως. Ὁ γὰρ ὁ θεὸς οὐ βούλεται· χρείαν γὰρ ἔχει κόσμου τοιούτου, τῶν ἐπὶ γῆς ἀναστρεφομένων τοιούτων. Ἓν δὲ σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ.

17. Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; εἶτα οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; (31) τοῖς παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά· λέγομεν, Οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ

cere? Qui possent? at si in trutina ponderaremur, nonne oporteret graviorem vergere deorsum?

16. Siccine igitur tractatum esse Socratem ab Atheniensibus! Mancipium, quid ais Socratem? Uti res se habet, ita dicito : Itane Socratis corpusculum abductum esse et tractum a robustioribus in carcerem! itane aconitum corpusculo Socratis esse propinatum, atque illud exanimatum esse! (17) Hæc tibi videntur mira? hæc injusta? ob hæc incusas deum? Nihil igitur Socrates horum loco habuit? (18) Ubi erat ei boni essentia? Utrum audiamus, tene an illum? Et quid ille ait? « Me quidem Anytus et Melitus occidere possunt, lædere vero non possunt. » Rursusque illud : « Si ita deo placet, ita fiat. » (19) Sed ostende, ab eo qui sit deterioribus imbutus decretis vinci præstantiorem in decretis. Non ostendes, ac multum abest ut ostendas. Ea enim naturæ et dei lex est, ut præstantiora semper sint superiora deterioribus. (20) Qua in re? Qua parte præstantiora sunt. Corpus corpore est robustius, plures uno, fur eo qui fur non est. (21) Propterea et ego lucernam meam amisi, quod fur me fuit vigilantior. Sed ille tanti emit lucernam, quod propter lucernam factus est fur, propter lucernam infidus, propter lucernam similis feræ. Hoc sibi putavit expedire.

22. Esto. At aliquis veste me prehendit et in forum trahit : dein alii acclamant, Philosophe, quid te tua juvant decreta? ecce in carcerem abriperis; ecce cervix tibi præcidetur. (23) Quam vero parare doctrinam potueram, ut, si me veste prehenderit fortior, non traherer? ut, si me decem constrictum in carcerem conjecerint, non conjicerer? Aliud igitur nihil didici? (24) Didici, ut quidquid fiat, si in mea potestate non sit, id nihil ad me pertinere sciam. (25) Nonne igitur hinc utilitatem percepisti? Quid ergo in alio quæris utilitatem, quam in quo eam esse didicisti? (26) Proinde, sedens in custodia, dicam : Hic qui ita vociferatur, neque intelligit quid significetur, neque assequitur id quod dicitur, neque omnino ei curæ est scire quid philosophi aut dicant aut agant : missum fac eum. (27) At, Rursus exi e custodia! Si mei usus in custodia porro vobis nullus est, egredior : si rursus usus sit, ingrediar. (28) Quousque? Quoad recta ratio exegerit; ut in corpore verser : cum vero non exegerit, auferte illud, et valete. (29) Modo ne inconsiderate *hoc agamus;* modo ne molliter; ne qualibet de caussa : rursus enim id quidem non vult deus; indiget enim et mundo tali, et iis qui in mundo versentur talibus. Quodsi vero signum receptui dederit, quemadmodum Socrati; parendum est ei, tanquam imperatori.

30. Quid ergo? dicenda sunt hæc in vulgus? Cur vero? annon satis est, tibi ipsi hoc persuasum esse? (31) Etenim, cum pueri nos accedunt et plaudentes dicunt, Hodie bona Saturnalia! respondemusne, non esse hæc bona?

ταῦτα; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. (32) Καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα μὴ δύνῃ, γίνωσκε ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σώπα λοιπόν.

33. Τούτων δεῖ μεμνῆσθαι· καὶ κληθέντα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀποδεῖξαι εἰ πεπαιδεύμεθα. (34) Νέος γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀπιὼν εἰς περίστασιν ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμοὺς ἀναλύειν· κἄν τις εὔλυτον αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, Μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. Καὶ οἱ ἀθληταὶ τοῖς κούφοις νεανίσκοις δυσαρεστοῦσιν· Οὐ βαστάζει με, φησίν. (35) Οὗτός ἐστιν εὐφυὴς νέος. Οὔ. Ἀλλὰ καλέσαντος τοῦ καιροῦ, κλάειν δεῖ καὶ λέγειν, Ἤθελον ἔτι μανθάνειν; Τίνα; εἰ ταῦτα οὐκ ἔμαθες ὥστ' ἔργῳ δεῖξαι, πρὸς τί αὐτὰ ἔμαθες;

36. Ἐγώ τινα οἶμαι τῶν καθημένων ἐνταῦθα ὠδίνειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ λέγειν· Ἐμοὶ νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, ὁποία τούτῳ ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν κατατριβῆναι καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον στεφανωθῆναι Ὀλύμπια; πότε τις ἐμοὶ καταγγελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα; Οὕτως ἔχειν ἔδει πάντας ὑμᾶς. (37) Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις εἰσί τινες οἱ ἀγανακτοῦντες ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς προάγει οὐδὲ ζευγνύει, καὶ εὔχονται τῷ θεῷ, καὶ προσέρχονται τοῖς ἐπιτρόποις, δεόμενοι μονομαχῆσαι· ἐξ ὑμῶν δ' οὐδεὶς φανήσεται τοιοῦτος; (38) Ἤθελον πλεῦσαι ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, καὶ ἰδεῖν τί μου ποιεῖ ὁ ἀθλητὴς, πῶς μελετᾷ τὴν ὑπόθεσιν. (39) Οὐ θέλω, φησὶ, τοιαύτην. Ἐπὶ σοὶ γάρ ἐστι, λαβεῖν ἣν θέλεις ὑπόθεσιν; Δέδοταί σοι σῶμα τοιοῦτον, γονεῖς τοιοῦτοι, ἀδελφοὶ τοιοῦτοι, πατρὶς τοιαύτη, τάξις ἐν αὐτῇ τοιαύτη· εἶτα λέγεις μοι ἐλθὼν, Ἄλλαξόν μοι τὴν ὑπόθεσιν. Εἶτα οὐκ ἔχεις ἀφορμὰς πρὸς τὸ χρήσασθαι τῇ δοθείσῃ; Σόν ἐστι προτεῖναι, ἐμὸν μελετῆσαι καλῶς. (40) Οὔ, ἀλλὰ μὴ τοιοῦτό μοι προβάλῃς τροπικὸν, ἀλλὰ τοιοῦτον· μὴ τοιαύτην ἐπενέγκῃς τὴν ὑποφοράν, ἀλλὰ τοιαύτην. (41) Ἔσται χρόνος τάχα, ἐν ᾧ οἱ τραγῳδοὶ οἰήσονται ἑαυτοὺς εἶναι προσωπεῖα καὶ ἐμβάδας καὶ τὸ σῦρμα. Ἄνθρωπε, ταῦτα ὕλην ἔχεις καὶ ὑπόθεσιν. (42) Φθέγξαι τι, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τραγῳδὸς εἶ, ἢ γελωτοποιός· κοινὰ γὰρ ἔχουσι τὰ ἄλλα ἀμφότεροι. (43) Διὰ τοῦτο ἂν ἀφέλῃ τις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐμβάδας καὶ τὸ προσωπεῖον, καὶ ἐν εἰδώλῳ αὐτὸν προαγάγῃ, ἀπώλετο ὁ τραγῳδὸς, ἢ μένει; Ἂν φωνὴν ἔχῃ, μένει.

44. Καὶ ἐνθάδε. Λάβε ἡγεμονίαν. Λαμβάνω· καὶ λαβὼν δεικνύω πῶς ἄνθρωπος ἀναστρέφεται πεπαιδευμένος. (45) Θὲς τὴν πλατύσημον, καὶ ἀναλαβὼν ῥάκη, πρόελθε ἐν προσώπῳ τοιούτῳ. Τί οὖν; οὐ δέδοταί μοι καλὴν φωνὴν εἰσενεγκεῖν; (46) Πῶς οὖν ἀναβαίνεις νῦν; Ὡς μάρτυς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεκλημένος. (47) Ἔργου σὺ, καὶ μαρτύρησόν μοι· σὺ γὰρ ἄξιος εἶ προαχθῆναι μάρτυς ὑπ' ἐμοῦ. Μή τι τῶν ἐκτὸς τῆς προαιρέσεως ἀγαθόν ἐστιν ἢ κακόν; μή τινα βλάπτω; μή τι ἐπ' ἄλλῳ τὴν ὠφέλειαν ἐποίησα τὴν ἑκάστου, ἢ ἐφ'

Nequaquam; sed et ipsi una plaudimus. (32) E cum aliquem a sententia deducere non potueris, puerulum, eique applaude; quod si nolueris, quod est, taceto.

33. Horum meminisse oportet: et cum in h aliquod discrimen devocatus fueris, sciendum, ve pus quo demonstremus utrum simus disciplin (34) Nam juvenis qui schola egressus discrimen a lis est homini qui sese resolvendis syllogismis cui si quis solutu facilem proposuerit; Potius, i quem scite perplexum mihi proponito, ut exer athletæ levibus adolescentulis non delectantur. non attollit, inquit. (35) Hic bona indole est a Non. At ubi tempus vocarit, an plorare eum o dicere, Vellem adhuc discere? Quænam? Si hæc cisti ut re ipsa monstrares, in quem usum ea di

36. Equidem existimo, in horum numero, qui h esse aliquem qui tacite parturiat, secumque dica talem occasionem non offerri, qualis isti oblata f nunc in angulo sedentem, ætatem perdere, cum in coronari liceret? quando mihi aliquis tale annunci men? Sic omnes vos oportebat esse affectos. (37 ter Cæsaris gladiatores sint qui moleste ferant se n neque componi, qui vota deo faciant, qui præside orantes ut decertandi sibi fiat copia: nemone ta exsistet? (38) Navigare equidem istuc hac ipsa vellem, et videre quid meus ageret pugil; quo p meditaretur argumentum. (39) Nolo, inquit, ta riam. Penes te ergo est, deligere quam velis? datum est corpus, parentes tales, fratres tales, p locus in ea talis: deinde a me petis ut mutem h Nonne subsidia habes quibus oblata utaris? *Di bas:* Tuum est proponere, meum bene me exerc *At tu* non *sic ais*, sed, Ne mihi tale connexum sed tale: ne talem mihi opponito objectionem, (41) Erit mox tempus, quo tragœdi putabunt, cothurnos et pallam se esse ipsos. Homo, hanc hanc hypothesin habes. (42) Loquere aliquid, u tragœdusne sis, an scurra: communia enim hab cetera. (43) Itaque, si quis eum, ademptis cothu que, tamquam umbram introduxerit, periitne an manet? Si vocem habet, manet.

44. Etiam hic. Cape præfecturam! Accipio; e pta osterdo, quo pacto se gerat homo bene institu Pone latum clavum, et pannis obsitus, procede i sona! Quid ergo? non mihi datum est honest emittere? (46) Quomodo igitur nunc ascendis? a deo citatus. (47) Ades tu et testimonium mih dignus es enim qui testis a me producaris. Nun rum, quæ extra voluntatem sunt posita, bonu malum? num cuiquam noceo? num commoda

[illegible]; (48) Τίνα μαρτυρίαν δίδως τῷ θεῷ; Ἐν δεινοῖς [illegible] κύριε, καὶ δυστυχῶ, οὐδείς μου ἐπιστρέφεται, [illegible]ς μοι δίδωσιν οὐδέν, πάντες φέγουσι, πάντες κακο[illegible]σι. (49) Ταῦτα μέλλεις μαρτυρεῖν, καὶ καταιτ[illegible]ν τὴν κλῆσιν ἣν κέκληκεν, ὅτι σε ἐτίμησε τοιαύ[illegible]ην, καὶ ἄξιον ἡγήσατο προαγαγεῖν εἰς μαρτυρίαν [illegible]ύτην;

Ἀλλ' ἀπεφήνατο ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν, Κρίνω σε [illegible] καὶ ἀνόσιον εἶναι. Τί σοι γέγονεν; Ἐκρίθην [illegible]ς καὶ ἀνόσιος εἶναι. Ἄλλο οὐδέν; Οὐδέν. (51) [illegible] περὶ συνημμένου τινὸς ἐπικεκρίκει, καὶ ἐδεδώ[illegible]φασιν, Τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι, κρίνω [illegible]ς εἶναι· τί ἐγεγόνει τῷ συνημμένῳ; Τίς ἐνθάδε [illegible]ται; τίς κατακέκριται; τὸ συνημμένον, ἢ ὁ ἐξα[illegible]θεὶς περὶ αὐτοῦ; (52) Οὗτος οὖν ποτε ὁ ἔχων [illegible]ν τοῦ ἀποφήνασθαί τι περὶ σοῦ, οἶδε τί ἐστι τὸ [illegible]ς ἢ τὸ ἀσεβές; μεμελέτηκεν αὐτὸ καὶ μεμάθη[illegible]σοῦ; παρὰ τίνος; (53) Εἶτα μουσικὸς μὲν οὐκ [illegible]φέρεται αὐτοῦ, ἀποφαινομένου περὶ τῆς νήτης, [illegible]κάτην· οὐδὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ [illegible]ου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας· [illegible]δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος ἀνθρώπου ἀπαι[illegible] ἐπιστραφήσεται, ἐπικρίνοντός τι περὶ ὁσίου καὶ [illegible]ου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; Ὦ πολλῆς ἀδικίας [illegible]πεπαιδευμένων. Ταῦτα οὖν ἔμαθες ἐνταῦθα;

Οὐ θέλεις τὰ μὲν λογάρια τὰ περὶ τούτων ἄλλοις [illegible], ἀταλαιπώροις ἀνθρωπαρίοις, ἵν' ἐν γωνίᾳ κα[illegible]νοι μισθάρια λαμβάνωσιν, ἢ γογγύζωσιν ὅτι οὐδεὶς [illegible] παρέχει οὐδέν, σὺ δὲ χρῆσθαι παρελθὼν οἷς [illegible]ς; (56) Οὐ γὰρ λογάριά ἐστι τὰ λείποντα νῦν, [illegible]γάμει τὰ βιβλία τῶν Στωϊκῶν λογαρίων. Τί [illegible] λεῖπόν ἐστιν; Ὁ χρησόμενος, ὁ ἔργῳ μαρτυρή[illegible]σῃς λόγοις. (57) Τοῦτό μοι τὸ πρόσωπον ἀνάλαβε, [illegible]πέτι παλαιοῖς ἐν τῇ σχολῇ παραδείγμασι χρώ[illegible]μεθα· ἀλλὰ ἔχωμέν τι καὶ καθ' ἡμᾶς παράδειγμα. (58) [illegible] οὖν τίνος ἐστὶ θεωρεῖν; Τοῦ σχολάζοντος· ἔστι [illegible]λεθάωρον ζῷον ὁ ἄνθρωπος. (59) Ἀλλ' αἰσχρόν [illegible]ωρεῖν ταῦτα οὕτως, ὡς οἱ δραπέται· ἀλλ' ἀπερι[illegible]ῶς καθῆσθαι, καὶ ἀκούειν νῦν μὲν τραγῳδοῦ, νῦν [illegible]ραῳδοῦ· οὐχ ὡς ἐκεῖνοι ποιοῦσι· ἅμα μὲν ἐπέστη [illegible]γκεν τὸν τραγῳδὸν, ἅμα δὲ περιεβλέψατο· εἶτα [illegible]ς φθέγξηται κύριον, εὐθὺς σεσόβηνται, ταράσσον[illegible]. (60) Αἰσχρόν ἐστιν, οὕτω καὶ τοὺς φιλοσόφους [illegible]ῶν τὰ ἔργα τῆς φύσεως. Τί γάρ ἐστι κύριος; [illegible]ος ἀνθρώπου κύριος οὐκ ἔστι, ἀλλὰ θάνατος [illegible], καὶ ἡδονὴ καὶ πόνος· (61) ἐπεὶ χωρὶς τού[illegible]τέ μοι τὸν Καίσαρα, καὶ ὄψει πῶς εὐσταθῶ· [illegible] δὲ μετὰ τούτων ἔλθῃ, βροντῶν καὶ ἀστράπτων, [illegible] ταῦτα φοβῶμαι, τί ἄλλο ἢ ἐπέγνωκα τὸν κύ[illegible]ός ὁ δραπέτης; (62) μέχρι δ' ἂν οὗ τινα ἀνοχὴν [illegible]τοῦτον ἔχω, ὡς δραπέτης ἐφίσταται θεάτρῳ, οὕτω [illegible]λούομαι, πίνω, ᾄδω· πάντα δὲ μετὰ φόβου καὶ [illegible]περίας. (63) Ἐὰν δ' ἐμαυτὸν ἀπολύσω τῶν δε-

in alio collocavi, præterquam in ipso? (48) Quodnam testimonium perhibes deo? Male mecum agitur, Domine; sum in calamitate; nemo me curat; nemo mihi quidquam præstat; omnes vituperant, omnes maledicunt. (49) Hæccine pro testimonio dicturus es, et ei, qui te citavit, ignominiam conciliaturus, qui tantum honorem tibi habuit, qui dignum judicavit cujus tanta de re testimonium audiretur?

50. At qui potestatem habet, pronunciavit, Judico te impium et nefarium esse. Quid tibi accidit? Judicatus sum impius et nefarius esse. Numquid aliud? Nihil. (51) Quodsi de connexo aliquo judicium ille suum interposuisset, et si sic pronunciasset : Ego illam enunciationem, « si dies est, lux est, » falsam judico; quid connexo illi accidisset? De utro hic fit judicium? uter condemnatus est? connexum, an is qui in judicando eo est deceptus? (52) Is igitur qui potestatem de te aliquid pronunciandi habet, novitne quid pium sit, aut quid impium? num in eo se exercuit, et didicit? ubi? a quonam? (53) Ergo musicus quidem non curat eum, cum imam chordam esse summam pronunciat; neque geometra, si lineas, quæ a centro ad circumferentiam producantur, neget esse æquales : (54) homo autem vere eruditus hominem indoctum curabit, quid fas, quid nefas sit, quid justum, quid injustum, pronunciantem? O ingentem injuriam eruditorum! Hæc igitur hic didicisti?

55. Non tu vis ratiunculas, quæ istis de rebus circumferuntur, aliis relinquere, ignavis homuncionibus; ut illi in angulo sedentes aut mercedulas accipiant, aut murmurent neminem præbere sibi quidquam; tu vero prodeas, et iis utaris quæ didicisti? (56) Neque enim ratiunculæ sunt, quæ nunc desunt : immo referti sunt libri Stoicorum ratiunculis. Quid igitur deest? Qui iis utatur, qui re ipsa testimonium perhibeat doctrinæ. (57) Hanc mihi personam sumito, ut in schola exemplis veterum uti desinamus, sed et nostræ aliquod ætatis exemplum habeamus. (58) Hæc igitur considerare cujus est? Ejus cui otium suppetit : est enim homo, animal contemplationis studiosum. (59) Sed turpe est hæc ita contemplari, ut fugitivi servi solent : immo sine distractione est sedendum, et nunc tragœdus, nunc citharœdus audiendus : non ut illi faciunt, qui simul accedunt et tragœdum laudant, simulque circumspectant; deinde, si quis herum nominarit, statim trepidant et consternantur. (60) Turpe est philosophos etiam opera naturæ ita contemplari. Quid enim est dominus? Hominis dominus non homo est, sed mors et vita, voluptas et dolor : (61) nam absque his adduc mihi Cæsarem, et videbis quam sim constans : si vero ille cum his veneri!, tonans et fulgurans, egoque illa metuero; quid aliud quam, ut fugitivus, dominum meum agnovi? (62) quoad autem aliquas ab his inducias habuero, quemadmodum fugitivus in theatro astat, sic et ego facio : lavo, bibo, cano; sed hæc omnia cum metu et ærumna. (63) Quodsi vero ab istis dominis me vindicaro, hoc est, ab iis rebus propter quas domini sunt

σποτῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐκείνων δι' ἃ οἱ δεσπόται εἰσὶ φοβεροί, ποῖον ἔτι πρᾶγμα ἔχω; ποῖον ἔτι κύριον;

64. Τί οὖν; κηρύσσειν δεῖ ταῦτα πρὸς πάντας; Οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἰδιώταις συμπεριφέρεσθαι καὶ λέγειν, Οὗτος, ὃ αὐτῷ ἀγαθὸν οἴεται, τοῦτο κἀμοὶ συμβουλεύει· συγγινώσκω αὐτῷ. (65) Καὶ γὰρ Σωκράτης συνεγίνωσκε τῷ ἐπὶ τῆς φυλακῆς, κλάοντι ὅτε ἔμελλε πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ λέγει, Ὡς γενναίως ἡμᾶς ἀποδεδάκρυκε. (66) Μή τι οὖν ἐκείνῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας ἀπελύσαμεν; ἀλλὰ τοῖς γνωρίμοις, τοῖς δυναμένοις αὐτὰ ἀκοῦσαι· ἐκείνῳ δὲ συμπεριφέρεται, ὡς παιδίῳ.

ΚΕΦ Α'.

Τί δεῖ πρόχειρον ἔχειν ἐν ταῖς περιστάσεσιν.

1. Ὅταν εἰσίῃς πρός τινα τῶν ὑπερεχόντων, μέμνησο ὅτι καὶ ἄλλος ἄνωθεν βλέπει τὰ γιγνόμενα, καὶ ὅτι ἐκείνῳ σε δεῖ μᾶλλον ἀρέσκειν, ἢ τούτῳ. (2) Ἐκεῖνος οὖν σου πυνθάνεται· Φυγὴν καὶ φυλακὴν καὶ δεσμὰ, καὶ θάνατον, καὶ ἀδοξίαν, τί ἔλεγες ἐν τῇ σχολῇ; Ἐγώ; ἀδιάφορα. (3) Νῦν οὖν τίνα αὐτὰ λέγεις; μή τι ἐκεῖνα ἠλλάγη; Οὔ. Σὺ οὖν ἠλλάγης; Οὔ. Λέγε οὖν τίνα ἐστὶν ἀδιάφορα· Τὰ ἀπροαίρετα. Λέγε καὶ τὰ ἑξῆς, Τὰ ἀπροαίρετα, οὐδὲν πρὸς ἐμέ. (4) Λέγε καὶ τὰ ἀγαθὰ τίνα ὑμῖν ἐδόκει; Προαίρεσις οἷα δεῖ, καὶ χρῆσις φαντασιῶν. Τέλος δὲ τί; Τὸ σοὶ ἀκολουθεῖν. Ταῦτὰ καὶ νῦν λέγεις; Ταὐτὰ καὶ νῦν λέγω. (5) Ἄπιθι λοιπὸν ἔσω θαῤῥῶν καὶ μεμνημένος τούτων· καὶ ὄψει τί ἐστι νέος μεμελετηκὼς ἃ δεῖ ἐν ἀνθρώποις ἀμελετήτοις. (6) Ἐγὼ μὲν, νὴ τοὺς θεοὺς, φαντάζομαι ὅτι πείσῃ τὸ τοιοῦτον· Τί οὕτω μεγάλα καὶ πολλὰ παρασκευαζόμεθα πρὸς τὸ μηδέν; (7) τοῦτο ἦν ἡ ἐξουσία; τοῦτο τὰ πρόθυρα; οἱ κοιτωνῖται; οἱ ἐπὶ τῆς μαχαίρας; τούτων ἕνεκα τοὺς πολλοὺς λόγους ἤκουον; ταῦτα οὐδὲν ἦν· ἐγὼ δ' ὡς πρὸς μεγάλα παρεσκευαζόμην.

formidabiles, quid amplius habeo molestiæ? quem dominum?

64. Quid ergo? prædicanda sunt hæc apud omnes? sed accommodare nos debemus hominibus imperitis, cere : Hic, quod sibi ipsi bonum esse censet, id mi que suadet; ignosco ei. (65) Nam et Socrates, ve sumpturus, custodi carceris ploranti veniam dedit : generose, inquit, nos deploravit! (66) Num ergo illi se ob hanc caussam mulieres dimisisse? Non, sed fa bus, sed iis qui id audire poterant : illi vero se ac dat, tanquam puero.

CAP. XXX.

Quid in rerum discriminibus sit in promptu habe

1. Cum aliquem e proceribus accedis, memento quoque desuper ea videre quæ gerantur, atque q illi placere potius, quam huic. (2) Ille igitur ex te De exilio, de custodia et vinculis, de morte et ig quid dicebas in schola? Dixi, esse indifferentia. igitur quid ea esse dicis? num illa mutata sunt? ergo mutatus es? Non. Dic igitur, quæ sunt in Quæ nostri non sunt arbitrii. Dic et ea quæ sequun mei arbitrii non sunt, nihil ad me pertinent. (4) Di bona quænam vobis esse videbantur? Voluntas, qu decet, et visorum usus. Quis autem finis? Te seq etiam nunc dicis? Eadem etiam nunc dico. (5) Abi intro fidenti animo, et memor istorum : ac videbis adolescens ea meditatus quæ decet, inter homines ditatos. (6) Equidem videre mihi videor te sic co esse : Quid tantopere et tam sollicite nos ad res nih ramus? (7) eane erat illa potestas? hoc illud vestib cubicularii? hi satellites? horum caussa multos illo sermones? Hæc nihil erant : ego vero ut ad magna parabam.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

οὐ μάχεται τὸ θαῤῥεῖν τῷ εὐλαβεῖσθαι.

δοξον μὲν τυχὸν φαίνεταί τισι τὸ ἀξιούμε-
ν φιλοσόφων· ὅμως δὲ σκεψώμεθα κατὰ
ἀληθές ἐστι τόδε· ἵν' ᾖ ἅμα μὲν εὐλαβῶς,
βούντως πάντα ποιεῖν. (2) Ἐναντίον γάρ
ῷ θαῤῥαλέῳ τὸ εὐλαβές· τὰ δ' ἐναντία οὐ-
πάρχει. (3) Τὸ δὲ φαινόμενον πολλοῖς ἐν
παράδοξον, δοκεῖ μοι τοιούτου τινὸς ἔχεσθαι·
πρὸς τὰ αὐτὰ ἠξιοῦμεν χρῆσθαι τῇ τ' εὐ-
τῷ θάρσει, δικαίως ἂν ἡμᾶς ᾐτιῶντο, ὡς
α συνάγοντας· (4) νῦν δὲ τί δεινὸν ἔχει τὸ
εἰ γὰρ ὑγιῆ ταῦτ' ἐστὶ τὰ πολλάκις μὲν εἰ-
πολλάκις δὲ ἀποδεδειγμένα, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ
ν ἐν χρήσει φαντασιῶν, καὶ τοῦ κακοῦ ὡσαύ-
ἀπροαίρετα οὔτε τὴν τοῦ κακοῦ δέχεται φύ-
ὴν τοῦ ἀγαθοῦ· (5) τί παράδοξον ἀξιοῦσιν
κ, εἰ λέγουσιν, ὅπου μὲν τὰ ἀπροαίρετα,
σος ἔστω σοι· ὅπου δὲ τὰ προαιρετικὰ, ἐκεῖ
; (6) Εἰ γὰρ ἐν κακῇ προαιρέσει τὸ κακὸν,
ταῦτα χρῆσθαι ἄξιον τῇ εὐλαβείᾳ· εἰ δὲ τὰ
ι καὶ μὴ ἐφ' ἡμῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, πρὸς
θάρσει χρηστέον. (7) Καὶ οὕτως ἅμα μὲν
ίμα δὲ θαῤῥαλέοι ἐσόμεθα· καὶ, νὴ Δία, διὰ
ειαν θαῤῥαλέοι. Διὰ γὰρ τὸ εὐλαβεῖσθαι
κκὰ, συμβήσεται θαῤῥεῖν ἡμῖν πρὸς τὰ μὴ
τα.

ὸν ἡμεῖς τὸ τῶν ἐλάφων πάσχομεν· ὅτε φο-
εύγουσαι αἱ ἔλαφοι τὰ πτερὰ, ποῦ τρέπον-
πρὸς τίνα ἀναχωροῦσιν ὡς ἀσφαλῆ; Πρὸς τὰ
ὶ οὕτως ἀπόλλυνται ἐναλλάξασαι τὰ φοβερὰ
βαλέα. (9) Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ποῦ χρώμεθα
Πρὸς τὰ ἀπροαίρετα. Ἐν τίσι πάλιν θαῤ-
αστρεφόμεθα, ὡς οὐδενὸς ὄντος δεινοῦ; Ἐν
ρετικοῖς. (10) Ἐξαπατηθῆναι οὖν ἢ προπε-
πίσχυντόν τι ποιῆσαι, ἢ μετ' ἐπιθυμίας αἰ-
χθῆναί τινος, οὐδὲν διαφέρει ἡμῖν, ἂν μόνον
καιρέτοις εὐστοχῶμεν. Ὅπου δὲ θάνατος, ἢ
πόνος, ἢ ἀδοξία· ἐκεῖ τὸ ἀναχωρητικὸν, ἐκεῖ
μένον. (11) Τοιγαροῦν, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς

EPICTETI

DISSERTATIONUM

AB ARRIANO DIGESTARUM

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Non pugnare fiduciam cum cautione.

1. Nonnullis fortasse hoc philosophorum pronunciatum præter opinionem videatur; attamen pro virili consideremus, an verum sit, posse nos simul caute, simul vero fidenter agere omnia. (2) Nam cautio fiduciæ quodammodo adversari videtur : contraria vero una consistere nullo modo possunt. (3) At, quod multis absurdum hoc in loco videtur, id eam mea opinione rationem habet, ut, si iisdem in rebus et cautione et fiducia utendum pronunciaremus, merito nos reprehenderent, ut qui res conjungeremus quæ coire non possent : (4) nunc quid absurdi hæc habet oratio? Nam si ea quæ sæpe et dicta et demonstrata sunt, recte se habent, naturam boni in visorum usu esse positam, pariterque naturam mali, quæ autem nostri non sint arbitrii; ea nec in mali nec in boni cadere naturam; (5) quid præter opinionem præcipiunt philosophi, si fiduciam ad eas res quæ nostri arbitrii non sunt, ad eas autem quæ penes nos sunt, cautionem adhibendam esse censent? (6) Nam si in mala voluntate malum est positum, in iis solis utendum est cautione quæ nostri juris sunt. Porro, si involuntaria et ab arbitrio nostro remota, et quæ in nostra non sunt potestate, nihil ad nos pertinent, ad ea est adhibenda fiducia. (7) Atque ita simul et cauti erimus, et fidentes; et, per Jovem, propter ipsam cautionem fidentes. Nam quia vera mala cavebimus, fiet ut in iis quæ mala non sunt, fidentes simus.

8. Nunc idem, quod cervis, nobis accidit : qui cum pinnas exterriti fugiunt, quo se convertunt? quo se veluti tuta ad perfugia recipiunt? Ad retia : atque ita pereunt, dum timenda permutant cum rebus nihil periculi habentibus. (9) Sic et nos, ubi timemus? In iis quæ nostri arbitrii non sunt. Rursus quibus in rebus ita nobis fidimus, quasi nihil sit periculi? In iis quæ nostri sunt arbitrii. (10) Itaque decipi, temere et præcipitanter agere, impudens aliquid admittere, aut cum turpi libidine aliquid appetere, nihil nostra interest; modo in iis, quæ penes nos non sunt, scopum feliciter attingamus. Ubi vero mors, aut exsilium, aut dolor, aut ignominia; ibi refugimus, ibi consternatio oritur. (11) Ita

σποτῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐκείνων δι' ἃ οἱ δεσπόται εἰσὶ φοβεροὶ, ποῖον ἔτι πρᾶγμα ἔχω; ποῖον ἔτι κύριον;

64. Τί οὖν; κηρύσσειν δεῖ ταῦτα πρὸς πάντας; Οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἰδιώταις συμπεριφέρεσθαι καὶ λέγειν, Οὗτος, ὃ αὐτῷ ἀγαθὸν οἴεται, τοῦτο κἀμοὶ συμβουλεύει· συγγινώσκω αὐτῷ. (65) Καὶ γὰρ Σωκράτης συνεγίνωσκε τῷ ἐπὶ τῆς φυλακῆς, κλάοντι ὅτε ἔμελλε πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ λέγει, Ὡς γενναίως ἡμᾶς ἀποδεδάκρυκε. (66) Μή τι οὖν ἐκείνῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας ἀπελύσαμεν; ἀλλὰ τοῖς γνωρίμοις, τοῖς δυναμένοις αὐτὰ ἀκοῦσαι· ἐκείνῳ δὲ συμπεριφέρεται, ὡς παιδίῳ.

ΚΕΦ Α'.

Τί δεῖ προχειρον ἔχειν ἐν ταῖς περιστάσεσιν.

1. Ὅταν εἰσίῃς πρός τινα τῶν ὑπερεχόντων, μέμνησο ὅτι καὶ ἄλλος ἄνωθεν βλέπει τὰ γιγνόμενα, καὶ ὅτι ἐκείνῳ σε δεῖ μᾶλλον ἀρέσκειν, ἢ τούτῳ. (2) Ἐκεῖνος οὖν σου πυνθάνεται· Φυγὴν καὶ φυλακὴν καὶ δεσμὰ, καὶ θάνατον, καὶ ἀδοξίαν, τί ἔλεγες ἐν τῇ σχολῇ; Ἐγώ; ἀδιάφορα. (3) Νῦν οὖν τίνα αὐτὰ λέγεις; μή τι ἐκεῖνα ἠλλάγη; Οὔ. Σὺ οὖν ἠλλάγης; Οὔ. Λέγε οὖν τίνα ἐστὶν ἀδιάφορα· Τὰ ἀπροαίρετα. Λέγε καὶ τὰ ἑξῆς, Τὰ ἀπροαίρετα, οὐδὲν πρὸς ἐμέ. (4) Λέγε καὶ τὰ ἀγαθὰ τίνα ὑμῖν ἐδόκει; Προαίρεσις οἷα δεῖ, καὶ χρῆσις φαντασιῶν. Τέλος δὲ τί; Τὸ σοὶ ἀκολουθεῖν. Ταὐτὰ καὶ νῦν λέγεις; Ταὐτὰ καὶ νῦν λέγω. (5) Ἄπιθι λοιπὸν ἔσω θαῤῥῶν καὶ μεμνημένος τούτων· καὶ ὄψει τί ἐστι νέος μεμελετηκὼς ἃ δεῖ ἐν ἀνθρώποις ἀμελετήτοις. (6) Ἐγὼ μὲν, νὴ τοὺς θεοὺς, φαντάζομαι ὅτι πείσῃ τὸ τοιοῦτον· Τί οὕτω μεγάλα καὶ πολλὰ παρασκευαζόμεθα πρὸς τὸ μηδέν; (7) τοῦτο ἦν ἡ ἐξουσία; τοῦτο τὰ πρόθυρα; οἱ κοιτωνῖται; οἱ ἐπὶ τῆς μαχαίρας; τούτων ἕνεκα τοὺς πολλοὺς λόγους ἤκουον; ταῦτα οὐδὲν ἦν· ἐγὼ δ' ὡς πρὸς μεγάλα παρεσκευαζόμην.

formidabiles, quid amplius habeo molestiæ? dominum?

64. Quid ergo? prædicanda sunt hæc apud o sed accommodare nos debemus hominibus impe cere : Hic, quod sibi ipsi bonum esse censet, i que suadet; ignosco ei. (65) Nam et Socrate sumpturus, custodi carceris ploranti veniam de generose, inquit, nos deploravit! (66) Num er se ob hanc caussam mulieres dimisisse? Non, se bus, sed iis qui id audire poterant : illi vero se dat, tanquam puero.

CAP. XXX.

Quid in rerum discriminibus sit in promptu

1. Cum aliquem e proceribus accedis, men quoque desuper ea videre quæ gerantur, atque illi placere potius, quam huic. (2) Ille igitur e De exilio, de custodia et vinculis, de morte et quid dicebas in schola? Dixi, esse indifferentia igitur quid ea esse dicis? num illa mutata sunt ergo mutatus es? Non. Dic igitur, quæ sunt in Quæ nostri non sunt arbitrii. Dic et ea quæ sequ mei arbitrii non sunt, nihil ad me pertinent. (4) bona quænam vobis esse videbantur? Voluntas, decet, et visorum usus. Quis autem finis? Te etiam nunc dicis? Eadem etiam nunc dico. (5) A intro fidenti animo, et memor istorum : ac videl adolescens ea meditatus quæ decet, inter homi ditatos. (6) Equidem videre mihi videor te sic esse : Quid tantopere et tam sollicite nos ad res n ramus? (7) eane erat illa potestas? hoc illud ves cubicularii? hi satellites? horum caussa multos sermones? Hæc nihil erant : ego vero ut ad mag parabam.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ὡ μάχεται τὸ θαῤῥεῖν τῷ εὐλαβεῖσθαι.

οξον μὲν τυχὸν φαίνεταί τισι τὸ ἀξιούμε-
φιλοσόφων· ὅμως δὲ σκεψώμεθα κατὰ
ληθές ἐστι τόδε· ἵν' ᾖ ἅμα μὲν εὐλαβῶς,
ούντως πάντα ποιεῖν. (2) Ἐναντίον γάρ
θαῤῥαλέῳ τὸ εὐλαβές· τὰ δ' ἐναντία οὐ-
άρχει. (3) Τὸ δὲ φαινόμενον πολλοῖς ἐν
ράδοξον, δοκεῖ μοι τοιούτου τινὸς ἔχεσθαι·
πρὸς τὰ αὐτὰ ἠξιοῦμεν χρῆσθαι τῇ τ' εὐ-
ῷ θάρσει, δικαίως ἂν ἡμᾶς ἠτιῶντο, ὡς
συνάγοντας· (4) νῦν δὲ τί δεινὸν ἔχει τὸ
γὰρ ὑγιῆ ταῦτ' ἐστὶ τὰ πολλάκις μὲν εἰ-
λλάκις δὲ ἀποδεδειγμένα, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ
ἐν χρήσει φαντασιῶν, καὶ τοῦ κακοῦ ὡσαύ-
τροαίρετα οὔτε τὴν τοῦ κακοῦ δέχεται φύ-
τοῦ ἀγαθοῦ· (5) τί παράδοξον ἀξιοῦσιν
, εἰ λέγουσιν, ὅπου μὲν τὰ ἀπροαίρετα,
ος ἔστω σοι· ὅπου δὲ τὰ προαιρετικὰ, ἐκεῖ
(6) Εἰ γὰρ ἐν κακῇ προαιρέσει τὸ κακὸν,
ῦτα χρῆσθαι ἄξιον τῇ εὐλαβείᾳ· εἰ δὲ τὰ
καὶ μὴ ἐφ' ἡμῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, πρὸς
ίρσει χρηστέον. (7) Καὶ οὕτως ἅμα μὲν
ια δὲ θαῤῥαλέοι ἐσόμεθα· καὶ, νὴ Δία, διὰ
αν θαῤῥαλέοι. Διὰ γὰρ τὸ εὐλαβεῖσθαι
κὰ, συμβήσεται θαῤῥεῖν ἡμῖν πρὸς τὰ μὴ
κ.
ἡμεῖς τὸ τῶν ἐλάφων πάσχομεν· ὅτε φο-
γουσαι αἱ ἔλαφοι τὰ πτερὰ, ποῦ τρέπον-
ὸς τίνα ἀναχωροῦσιν ὡς ἀσφαλῆ; Πρὸς τὰ
οὕτως ἀπόλλυνται ἐναλλάξασαι τὰ φοβερὰ
αλέα. (9) Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ποῦ χρώμεθα
ρὸς τὰ ἀπροαίρετα. Ἐν τίσι πάλιν θαῤ-
ατρεφόμεθα, ὡς οὐδενὸς ὄντος δεινοῦ; Ἐν
τικοῖς. (10) Ἐξαπατηθῆναι οὖν ἢ προπε-
σχυντόν τι ποιῆσαι, ἢ μετ' ἐπιθυμίας αἰ-
ῆναί τινος, οὐδὲν διαφέρει ἡμῖν, ἂν μόνον
ιρέτοις εὐστοχῶμεν. Ὅπου δὲ θάνατος, ἢ
νος, ἢ ἀδοξία· ἐκεῖ τὸ ἀναχωρητικὸν, ἐκεῖ
ένον. (11) Τοιγαροῦν, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς

EPICTETI

DISSERTATIONUM

AB ARRIANO DIGESTARUM

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Non pugnare fiduciam cum cautione.

1. Nonnullis fortasse hoc philosophorum pronunciatum præter opinionem videatur; attamen pro virili consideremus, an verum sit, posse nos simul caute, simul vero fidenter agere omnia. (2) Nam cautio fiduciæ quodammodo adversari videtur : contraria vero una consistere nullo modo possunt. (3) At, quod multis absurdum hoc in loco videtur, id eam mea opinione rationem habet, ut, si iisdem in rebus et cautione et fiducia utendum pronunciaremus, merito nos reprehenderent, ut qui res conjungeremus quæ coire non possent : (4) nunc quid absurdi hæc habet oratio? Nam si ea quæ sæpe et dicta et demonstrata sunt, recte se habent, naturam boni in visorum usu esse positam, pariterque naturam mali, quæ autem nostri non sint arbitrii; ea nec in mali nec in boni cadere naturam; (5) quid præter opinionem præcipiunt philosophi, si fiduciam ad eas res quæ nostri arbitrii non sunt, ad eas autem quæ penes nos sunt, cautionem adhibendam esse censent? (6) Nam si in mala voluntate malum est positum, in iis solis utendum est cautione quæ nostri juris sunt. Porro, si involuntaria et ab arbitrio nostro remota, et quæ in nostra non sunt potestate, nihil ad nos pertinent, ad ea est adhibenda fiducia. (7) Atque ita simul et cauti erimus, et fidentes; et, per Jovem, propter ipsam cautionem fidentes. Nam quia vera mala cavebimus, fiet ut in iis quæ mala non sunt, fidentes simus.

8. Nunc idem, quod cervis, nobis accidit : qui cum pinnas exterriti fugiunt, quo se convertunt? quo se veluti tuta ad perfugia recipiunt? Ad retia : atque ita pereunt, dum timenda permutant cum rebus nihil periculi habentibus. (9) Sic et nos, ubi timemus? In iis quæ nostri arbitrii non sunt. Rursus quibus in rebus ita nobis fidimus, quasi nihil sit periculi? In iis quæ nostri sunt arbitrii. (10) Itaque decipi, temere et præcipitanter agere, impudens aliquid admittere, aut cum turpi libidine aliquid appetere, nihil nostra interest; modo in iis, quæ penes nos non sunt, scopum feliciter attingamus. Ubi vero mors, aut exsilium, aut dolor, aut ignominia; ibi refugimus, ibi consternatio oritur. (11) Ita

περὶ τὰ μέγιστα διαμαρτάνοντας, τὸ μὲν φύσει θαῤῥαλέον, θρασὺ κατασκευάζομεν, ἀπονενοημένον, ἰταμὸν, ἀναίσχυντον· τὸ δ' εὐλαβὲς φύσει καὶ αἰδῆμον, δειλὸν καὶ ταπεινὸν, φόβων καὶ ταραχῶν μεστόν. (12) Ἂν γάρ τις ἐκεῖ μεταθῇ τὸ εὐλαβὲς, ὅπου προαίρεσις καὶ ἔργα προαιρέσεως, εὐθὺς, ἅμα τῷ θέλειν εὐλαβεῖσθαι, καὶ ἐφ' αὑτῷ κειμένην ἕξει τὴν ἔκκλισιν· ἂν δ' ὅπου τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ ἀπροαίρετα, πρὸς τὰ ἐπ' ἄλλοις ὄντα τὴν ἔκκλισιν ἔχων, ἀναγκαίως φοβήσεται, ἀκαταστατήσει, ταραχθήσεται. (13) Οὐ γὰρ θάνατος ἢ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. Διὰ τοῦτο ἐπαινοῦμεν τὸν εἰπόντα ὅτι

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.

14. Ἔδει οὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὸ θάρσος ἐστράφθαι, πρὸς δὲ τὸν φόβον τοῦ θανάτου τὴν εὐλάβειαν· νῦν δὲ τὸ ἐναντίον, πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν· πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτοῦ δόγμα, τὴν ἀνεπιστρεψίαν καὶ τὸ ἀφειδὲς καὶ τὸ ἀδιαφορητικόν. (15) Ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης, καλῶς ποιῶν, μορμολύκεια ἐκάλει. Ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. (16) Τί γάρ ἐστι παιδίον; Ἄγνοια. Τί ἐστὶ παιδίον; Ἀμαθία· ἐπεὶ ὅπου οἶδε κἀκεῖνα, οὐδὲν ἡμῶν ἔλαττον ἔχει. (17) Θάνατος τί ἐστί; Μορμολύκειον. Στρέψας αὐτὸ, κατάμαθε. Ἰδοὺ πῶς οὐ δάκνει. Τὸ σωμάτιον δεῖ χωρισθῆναι τοῦ πνευματίου, ὡς πρότερον ἐκεχώριστο, ἢ νῦν, ἢ ὕστερον. Τί οὖν ἀγαναχτεῖς εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. (18) Διὰ τί; Ἵνα ἡ περίοδος ἀνύηται τοῦ κόσμου· χρείαν γὰρ ἔχει τῶν μὲν ἐνισταμένων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἠνυσμένων. (19) Πόνος τί ἐστι; Μορμολύκειον. Στρέψον αὐτὸ, καὶ κατάμαθε. Τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. Ἂν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται· ἂν λυσιτελῇ, φέρε. (20) Πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι χρὴ τὴ θύραν· καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν.

21. Τίς οὖν τούτων τῶν δογμάτων καρπός; Ὅνπερ δεῖ κάλλιστόν τ' εἶναι, καὶ πρεπωδέστατον τοῖς τῷ ὄντι πεπαιδευμένοις· ἀταραξία, ἀφοβία, ἐλευθερία. (22) Οὐ γὰρ τοῖς πολλοῖς περὶ τούτων πιστευτέον, οἳ λέγουσι μόνοις ἐξεῖναι παιδεύεσθαι τοῖς ἐλευθέροις· ἀλλὰ τοῖς φιλοσόφοις μᾶλλον, οἳ λέγουσι μόνους τοὺς παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶναι. (23) Πῶς τοῦτο; Οὕτω. Νῦν ἄλλο τι ἐστὶν ἐλευθερία, ἢ τὸ ἐξεῖναι ὡς βουλόμεθα διεξάγειν; Οὐδέν. Λέγετε δή μοι, ὦ ἄνθρωποι, βούλεσθε ζῆν ἁμαρτάνοντες; Οὐ βουλόμεθα. (24) Οὐδεὶς τοίνυν ἁμαρτάνων, ἐλεύθερός ἐστι. Βούλεσθε ζῆν φοβούμενοι; βούλεσθε λυπούμενοι; βούλεσθε ταρασσόμενοι; Οὐδαμῶς. Οὐδεὶς ἄρα οὔτε φοβούμενος, οὔτε λυπούμενος, οὔτε ταρασσόμενος, ἐλεύθερός ἐστιν· ὅστις δ' ἀπήλλακται λυπῶν καὶ φόβων καὶ ταραχῶν, οὗτος τῇ αὐτῇ ὁδῷ καὶ τοῦ δουλεύειν ἀπήλλακται. (25) Πῶς οὖν ἔτι ὑμῖν πιστεύσομεν, ὦ φίλτατοι νομοθέται; οὐκ ἐπιτρέ-

que quod consentaneum erat accidere eis qui mori
rebus errant, fiduciam quæ nobis a natura data est,
daciam, in desperationem, in temeritatem, in impud
convertimus; naturalem autem cautionem et pudo
timiditatem et humilitatem, timorum et turbarum
(12) Nam si quis eo cautionem transtulerit, ubi vol
et voluntatis opera; statim, simulac cavere voluerit,
etiam potestate positam habebit aversationem : si
sunt involuntaria et quæ extra nostram sunt pote
transtulerit cautionem, eaque refugiat quæ in alior
potestate; necessario timebit, trepidabit, pertur
(13) Non enim mors aut dolor est terribilis, sed tim
ris aut mortis. Propterea laudamus eum qui dixit,

Mori non est, sed turpiter mori, malum.

14. Erat igitur adversus mortem quidem fiducia u
adversus timorem vero mortis, cautione : at nos,
rio, adversus mortem fuga aversationeque utimur;
sus opinionem de ea concipiendam, incuria, temer
differentia. (15) Has res Socrates, idque recte,
minabat. Nam ut pueris larvæ horribiles et metu
dentur propter imperitiam; ita et nos rebus in vita
non alia de caussa, quam ut pueri larvis. (16) Q
est puer? Ignorantia. Quid est puer? Inscitia.
tenus illa puer novit, non est deteriore quam nos co
(17) Mors quid est? Larva. Inverte eam, et consid
ut non mordet. Corpusculum separari oportet ab
ut prius etiam separatum fuerat, aut nunc, aut po
ergo ægre fers, si nunc? nam si non nunc, at po
Quamobrem? Ut mundi circuitus compleatur : si
est aliis præsentibus, aliis rebus futuris, aliis
(19) Dolor quid est? Larva. Inverte eam, et
Aspere movetur caruncula, deinde rursus molliter
tibi non expedit, janua patet; si expedit, fer. (20) A
enim januam patere oportet : ita nihil habebimus

21. Quis igitur horum decretorum fructus est?
oportet esse pulcherrimum, et iis qui revera erudit
gnissimum : constantia, metu liber animus, liber
Neque enim vulgo his de rebus est credendum,
ingenuis licere dicunt erudiri; sed philosophis po
solos eruditos esse liberos dicunt. (23) Quomod
Sic. Numquid igitur aliud est libertas, quam licer
vere ut velis? Nihil. Dicite igitur mihi, o homin
tisne vivere in peccatis? Nolumus. (24) Nemo igit
quens, liber est. Vultis vivere metuentes? vult
tes, vultis perturbati? Nequaquam. Nemo
metuens, vel mœrens, vel perturbatus, est liber
tem molestia, metu et perturbatione liberatus est,
via et servitute est liberatus. (25) Quomodo igit
posthac credemus, carissimi legumlatores? Non

αιδεύεσθαι, εἰ μὴ τοῖς ἐλευθέροις; οἱ φιλόσο-
λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἐπιτρέπομεν ἐλευθέροις εἶναι,
ς πεπαιδευμένοις· τοῦτό ἐστιν, ὁ θεὸς οὐκ ἐπι-
(26) Ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν
ῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; Ἐποίησε. Τί; Ἔστρεψε
ῦ δοῦλον ἐπὶ στρατηγοῦ. Ἄλλο οὐδέν; Ναί·
ιστὴν αὐτοῦ δοῦναι ὀφείλει. (27) Τί οὖν; ὁ
παθὼν, οὐ γέγονεν ἐλεύθερος; Οὐ μᾶλλον ἢ
ς. (28) Ἐπεὶ σὺ, ὁ ἄλλους στρέφειν δυνάμε-
ένα ἔχεις κύριον; οὐκ ἀργύριον; οὐ κοράσιον;
ίριον; οὐ τύραννον; οὐ φίλον τινὰ τοῦ τυράννου;
τρέμεις ἐπί τινα τοιαύτην ἀπιὼν περίστασιν;
ιὰ τοῦτο λέγω πολλάκις, ταῦτα μελετᾶτε καὶ
ράχειρα ἔχετε, πρὸς τίνα δεῖ τεθαρρηκέναι, καὶ
α εὐλαβῶς διακεῖσθαι· ὅτι πρὸς τὰ ἀπροαίρετα
, εὐλαβεῖσθαι τὰ προαιρετικά. (30) Ἀλλ' οὐκ
σοι; οὐδ' ἔγνως τί ποιῶ; Ἐν τίνι; Ἐν λεξει-
(31) Ἔχε σου τὰ λεξείδια· δεῖξον πῶς ἔχεις πρὸς
αὶ ἔκκλισιν, εἰ μὴ ἀποτυγχάνεις ὧν θέλεις, εἰ
πίπτεις οἷς οὐ θέλεις· ἐκεῖνα δὲ τὰ περιόδια,
ἔχῃς, ἄρας πού ποτε ἀπαλείψεις. (32) Τί οὖν;
ης οὐκ ἔγραφε; Καὶ τίς τοσαῦτα; Ἀλλὰ πῶς;
ὴ ἐδύνατο ἔχειν ἀεὶ ἐλέγχοντα αὐτοῦ τὰ δό-
ἢ ἐλεγχθησόμενον ἐν τῷ μέρει, αὐτὸς ἑαυτὸν
καὶ ἐξήταζε· καὶ ἀεὶ μίαν γέ τινα πρόληψιν
ε χρηστικῶς. (33) Ταῦτα γράφει φιλόσοφος·
δὲ * καὶ ἡ ὁδὸς, ἣν λέγω *, ἄλλοις ἀφίησι, τοῖς
τοις, ἢ τοῖς μακαρίοις τοῖς σχολὴν ἄγουσιν ὑπὸ
ας, ἢ τοῖς μηδὲν τῶν ἐξῆς ὑπολογιζομένοις διὰ

Καὶ νῦν, καιροῦ καλοῦντος, ἐκεῖνα δείξεις ἐπελ-
ὰ ἀναγνώσῃ καὶ ἐμπερπερεύσῃ; Ἰδοὺ πῶς δια-
συντίθημι. (35) Μὴ, ἄνθρωπε· ἀλλ' ἐκεῖνα
ῃ Ἰδοὺ πῶς ὀρεγόμενος οὐκ ἀποτυγχάνω· ἰδοὺ
αλίνων οὐ περιπίπτω. Φέρε θάνατον, καὶ
Φέρε πόνους, φέρε δεσμωτήριον, φέρε ἀδοξίαν,
παιδίκτην. (36) Αὕτη ἐπίδειξις νέου ἐκ σχολῆς
ίας. Τἆλλα δ' ἄλλοις ἄφες· μηδὲ φωνήν τις
σου περὶ αὐτῶν ποτε· μηδ', ἂν ἐπαινέσῃ τις ἐπ'
ἐνέχου· δόξον δὲ μηδεὶς εἶναι, καὶ εἰδέναι μη-
(37) Μόνον τοῦτο εἰδὼς φαίνου, πῶς μήτ' ἀπο-
ιτὲ, μήτε περιπέσῃς. (38) Ἄλλοι μελετάτω-
ας, ἄλλοι προβλήματα, ἄλλοι συλλογισμούς· σὺ
μαιεν, σὺ δεδέσθαι, σὺ στρεβλοῦσθαι, σὺ ἐξορί-
(39) πάντα ταῦτα θαρρούντως, πεποιθότως
ιμπρότι σε ἐπ' αὐτὰ, τῷ ἄξιον τῆς χώρας ταύτης
ίτι, ἐν ᾗ καταταχθεὶς, ἐπιδείξεις τίνα δύναται
ν ἡγεμονικὸν πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις
ίμενον. (40) Καὶ οὕτω τὸ παράδοξον ἐκεῖνο
οὔτ' ἀδύνατον φανεῖται, οὔτε παράδοξον, ὅτι
ν εὐλαβεῖσθαι δεῖ, ἅμα δὲ θαρρεῖν· πρὸς μὲν
ραίρετα θαρρεῖν, ἐν δὲ τοῖς προαιρετικοῖς εὐλα-
ι.

erudiri, nisi ingenuos? Nam philosophi aiunt : Nos non sinimus esse liberos, nisi eruditos : hoc est, deus non sinit. (26) Quum igitur servum suum coram prætore aliquis circumegit, nihilne egit? Egit. Quid? Coram prætore servum suum circumegit. Numquid aliud? Immo : vicesimam etiam pro eo solvere oportet. (27) Quid ergo? is cui hoc contigit, nonne factus est liber? Nihilo magis quam perturbationis expers. (28) Nam tu, qui circumagere alios potes, nullumne habes dominum? non argentum? non puellam? non puerum? non tyrannum? non amicum quemdam tyranni? Quid igitur tremis, ubi hujusmodi quoddam adis discrimen?

29. Propterea sæpe vos moneo, hæc meditanda esse atque in promptu habenda, quibus in rebus fidentes esse oporteat, et quibus in rebus cautos : fidentes esse oportere in iis, quæ nostri non sunt arbitrii; cautos in his, quæ penes nos sunt. (30) At nonne recitavi tibi? et nonne nosti quid agam? In quo? In dictiunculis. (31) Habe tibi tuas dictiunculas : ostendito quo pacto te habeas quoad appetitionem et aversationem; an non frustreris iis quæ vis; an non incidas in ea quæ non vis. Illos autem bellos verborum circuitus, si sapies, abjicies tandem aliquando, ac delebis. (32) Quid ergo? Socrates non scripsit? Quis tam multa? Sed quomodo? Cum non semper habere posset a quo decreta ipsius coarguerentur, aut quem ipse per vices coargueret; ipse sese coarguebat et examinabat; et semper unam saltem notionem aliquam sic tractabat, ut ad usum eam accommodaret. (33) Hæc scribit philosophus. Quod vero ad sermunculos, viamque illam attinet, quam dico, aliis hæc relinquit, nempe sensum non habentibus, aut beatis istis qui otium agunt, quoniam sunt perturbationibus vacui, aut qui nihil eorum quæ sequuntur reputant propter stultitiam.

34. Et nunc tu, ubi tempus te vocat, ista ostentabis adveniens, et recitabis, et inaniter te efferes? Ecce ut dialogos compono. (35) Apage ista, homo! illa potius profer : Ecce ut appetitione mea non frustror ; ecce ut in id, quod aversor, non incido. Profer mortem; et cognosces. Profer labores, carcerem, ignominiam, condemnationem. (36) Hæc est ostentatio adolescentis e schola progressi. Reliqua ceteris relinquito; neque quisquam de illis vocem ullam ex te audiat, neque tu laudari te ob ea sinito; sed putato te esse neminem, et scire nihil. (37) Illud duntaxat te scire ostende, quo pacto neque voto frustreris umquam, neque in id quod nolles incidas. (38) Alii caussas meditentur forenses, alii problemata, alii syllogismos : tu meditare mortem, tu vincula, tu tormenta, tu exsilia : (39) atque hæc omnia fidenter, atque ita ut qui ei obtemperes, qui te ad illa vocarit, qui te eo loco dignum judicarit, in quo constitutus demonstrares quid possit principalis pars animæ ratione prædita, cum se rebus iis, quæ juris alieni sunt, opposuerit. (40) Atque sic paradoxum illud non amplius aut impossibile aut præter opinionem videbitur, simul et cautos et fidentes nos esse oportere; fidentes, in rebus non voluntariis; cautos, in rebus quæ nostri sunt arbitrii.

ΚΕΦ. Β'.

Περὶ ἀταραξίας.

1. Ὅρα σὺ ὁ ἀπιὼν ἐπὶ τὴν δίκην, τί θέλεις τηρῆσαι, καὶ ποῦ θέλεις ἀνῦσαι. (2) Εἰ γὰρ προαίρεσιν θέλεις τηρῆσαι κατὰ φύσιν ἔχουσαν, πᾶσά σοι ἀσφάλεια, πᾶσά σοι εὐμάρεια, πρᾶγμα οὐκ ἔχεις. (3) Τὰ γὰρ ἐπὶ σοὶ, αὐτεξούσια καὶ φύσει ἐλεύθερα, θέλων τηρῆσαι, καὶ τούτοις ἀρκούμενος, τίνος ἔτι ἐπιστρέφῃ; (4) Τίς γὰρ αὐτῶν κύριος; Τίς αὐτὰ δύναται ἀφελέσθαι; Εἰ θέλεις αἰδήμων εἶναι καὶ πιστὸς, τίς οὐκ ἐάσει σε; εἰ θέλεις μὴ κωλύεσθαι μηδ' ἀναγκάζεσθαι, τίς σε ἀναγκάσει ὀρέγεσθαι ὧν οὐ δοκεῖ σοι; τίς ἐκκλίνειν ἃ μὴ φαίνεταί σοι; (5) Ἀλλὰ τί; πράξει μέν σοι τινὰ, ἃ δοκεῖ φοβερὰ εἶναι· ἵνα δὲ καὶ ἐκκλίνων αὐτὰ πάθῃς, πῶς δύναται ποιῆσαι; (6) Ὅταν οὖν ἐπὶ σοὶ ᾖ τὸ ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, τίνος ἔτι ἐπιστρέφῃ; (7) Τοῦτό σοι προοίμιον, τοῦτο διήγησις, τοῦτο πίστις, τοῦτο νίκη, τοῦτο ἐπίλογος, τοῦτο εὐδοκίμησις.

8. Διὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν ὑπομιμνήσκοντα, ἵνα παρασκευάζηται πρὸς τὴν δίκην, ἔφη· Οὐ δοκῶ οὖν σοι ἅπαντι τῷ βίῳ πρὸς τοῦτο παρασκευάζεσθαι; (9) Ποίαν παρασκευήν; Τετήρηκα, φησὶ, τὸ ἐπ' ἐμοί. Πῶς οὖν; Οὐδὲν οὐδέποτ' ἄδικον οὔτ' ἰδίᾳ οὔτε δημοσίᾳ ἔπραξα. (10) Εἰ δὲ θέλεις καὶ τὰ ἐκτὸς τηρῆσαι, τὸ σωμάτιον, καὶ τὸ οὐσίδιον, καὶ τὸ ἀξιωμάτιον· λέγω σοι, Ἤδη αὐτόθεν παρασκευάζου τὴν δυνατὴν παρασκευὴν πᾶσαν· καὶ λοιπὸν σκέπτου καὶ τὴν φύσιν τοῦ δικαστοῦ, καὶ τὸν ἀντίδικον. (11) Εἰ γονάτων ἅψασθαι δεῖ, γονάτων ἅψαι· εἰ κλαῦσαι, κλαῦσον· εἰ οἰμῶξαι, οἴμωξον. (12) Ὅταν γὰρ ὑποθῇς τὰ σὰ τοῖς ἐκτὸς, δούλευε τὸ λοιπὸν, καὶ ποτὲ μὴ ἀντισπῶ, καὶ ποτὲ μὲν θέλε δουλεύειν, ποτὲ δὲ μὴ θέλε· (13) ἀλλ' ἁπλῶς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ἢ ταῦτα ἢ ἐκεῖνα, ἢ ἐλεύθερος ἢ δοῦλος, ἢ πεπαιδευμένος ἢ ἀπαίδευτος, ἢ γενναῖος ἀλεκτρυὼν ἢ ἀγεννὴς, ἢ ὑπόμενε τυπτόμενος μέχρις ἂν ἀποθάνῃς, ἢ ἀπαγόρευσον εὐθύς· μή σοι γένοιτο πληγὰς πολλὰς λαβεῖν, καὶ ὕστερον ἀπαγορεῦσαι. (14) Εἰ δ' αἰσχρὰ ταῦτα, αὐτόθεν ἤδη δίελε· ποῦ φύσις κακῶν καὶ ἀγαθῶν; Οὗ καὶ ἀλήθεια. Ὅπου ἀλήθεια καὶ οὗ φύσις, ἐκεῖ τὸ εὐλαβές· ὅπου ἡ ἀλήθεια, ἐκεῖ τὸ θαῤῥαλέον, ὅπου ἡ φύσις.

15. Ἐπεὶ τί δοκεῖς; ὅτι τὰ ἐκτὸς τηρῆσαι θέλων Σωκράτης, παρελθὼν ἂν ἔλεγεν, « Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ; » (16) Οὕτω μωρὸς ἦν, ἵνα μὴ ἴδῃ ὅτι αὕτη ἡ ὁδὸς ἐνταῦθα οὐ φέρει, ἀλλ' ἄλλῃ; Τί οὖν ἐστιν ὅτι οὐκ ἔχει λόγον, καὶ προσερεθίζει; (17) Ὡς ὁ ἐμὸς Ἡράκλειτος, περὶ ἀγριδίου πραγμάτιον ἔχων ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἀποδείξας τοῖς δικασταῖς ὅτι δίκαια λέγει, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν ἐπίλογον, ἔφη, ὅτι Ἀλλ' οὔτε δεήσομαι ὑμῶν, οὔτ' ἐπιστρέφομαι τί μέλλετε κρίνειν· ὑμεῖς τε μᾶλλον οἱ κρινόμενοι ἐστὲ, ἢ ἐγώ. Καὶ οὕτω κατέστρεψε τὸ πραγμάτιον. (18) Τίς χρεία; Μόνον μὴ δέου· μὴ προσ-

CAP. II.

De imperturbato animi statu.

1. Vide tu qui in jus ambulas, quid tueri velis, parte velis proficere. (2) Nam si voluntatem con studes naturæ consentaneam, omnia tibi tuta sunt, facilia, negotium non habes. (3) Si enim, quæ in p tua, quæ tui arbitrii naturaque libera sunt, ea custo que contentus esse volueris, quid præterea curabi Quis enim eorum potestatem habebit? Quis eripere test? Si voles verecundus esse et fidelis, quis te n si neque prohiberi neque cogi voles, quis te coget e tere, quæ tibi non appetenda videntur? quis avers tibi non videntur aversanda? (5) Quid vero? st quidem in te nonnulla, quæ terribilia videntur; s cum declinatione etiam et aversatione patiaris il facere possit? (6) Cum igitur penes te sit appet clinare, quid adhuc curas? (7) Hoc tibi exordi hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc p hæc gloriatio.

8. Quapropter Socrates ad eum qui submonuerat, caussam dicendam pararet : Quid ergo, inquit, n deor per omnem ætatem ad istud me parasse? (9) paratione? Conservavi, inquit, id quod penes me f modo ergo? Nihil umquam injustum, neque privati publice feci. (10) Quodsi vero externa etiam tue ris, corpusculum, reculam et dignitatulam; dico t præpara te, et subsidia compara quæcumque p tum deinde considera etiam, quodnam sit et judi genium et adversarii. (11) Si amplectenda sunt g nua amplectere; si plorandum, plora; si gemendu (12) Cum enim tua semel rebus externis subjeci reliquum est, servito, neu in diversa trahitor, ut s servire velis, aliquando nolis; (13) sed simplicit pectore aut hæc, aut illa sequitor; aut liber, aut aut disciplina imbutus, aut rudis; aut strenuus g ignavus esto; aut sustine verbera usque ad mor statim cede; ne tibi accidat, ut, multis jam accep tum demum ultro pugnam omittas. (14) Quodsi turpia sunt; jam nunc continuo rem explica : ubi natura malorum et bonorum? Ubi et veritas. Ub et natura, ibi est et cautio : ubi veritas et natura etiam fiducia.

15. Nam quid putas? si externa tueri Socrates v prodeuntem dicturum fuisse : » Me quidem Anyt litus occidere possunt, lædere autem non possunt? Adeone stupidus fuisset, ut nesciret, hanc viam ferre, sed alio? Cur ergo, si externa tueri voluit, n nullam adversariorum suorum habet, et insuper eos (17) Sic meus Heraclitus, cum de agello negotiolu haberet, et judicibus demonstrasset caussæ suæ ju progressus ad perorationem : « Neque orabo vos, neque curo quid sitis pronunciaturi : deque vob quam de me, fit judicium. » Atque ita negotiolum (18) Quid opus isto fuit? Tantummodo ne ora; no

τι καὶ οὐ δέομαι· εἰ μή τι καιρός ἐστιν ἐπι-
ίσαι τοὺς δικαστὰς, ὡς Σωκράτει. (19) Καὶ
οῦτον ἐπίλογον παρασκευάζῃ, τί ἀναβαίνεις;
εις; (20) Εἰ γὰρ σταυρωθῆναι θέλεις, ἔκ-
ξει ὁ σταυρός· εἰ δ' ὑπακοῦσαι λόγος αἱρεῖ
ι τό γε παρ' αὐτὸν, τὰ ἑξῆς τούτῳ ποιητέον,
ιέντοι τὰ ἴδια.
ύτῃ καὶ γελοῖόν ἐστι τὸ λέγειν, Ὑπόθου μοι.
ποθῶμαι; Ἀλλὰ, ποίησόν μου τὴν διάνοιαν,
ποβαίνῃ, πρὸς τοῦτο ἁρμόσασθαι. (22) Ἐπεὶ
ὅμοιόν ἐστιν, οἷον εἰ ἀγράμματος λέγοι,
τί γράψω, ὅταν μοι προβληθῇ τι ὄνομα.
ὰρ εἴπω ὅτι Δίων, εἶτα παρελθὼν ἐκεῖνος
ἀλῃ μὴ τὸ Δίωνος ὄνομα, ἀλλὰ τὸ Θέωνος·
; τί γράψει; (24) Ἀλλ' εἰ μὲν μεμελέτηκας
χεις καὶ παρασκευάσασθαι πρὸς πάντα τὰ
μενα· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ἐγὼ νῦν ὑποθῶμαι; ἂν
τι ὑπαγορεύῃ τὰ πράγματα, τί ἐρεῖς, ἢ τί
(25) Τούτου οὖν τοῦ καθολικοῦ μέμνησο, καὶ
οὐκ ἀπορήσεις. Ἐὰν δὲ πρὸς τὰ ἔξω χά-
γκη σε ἄνω καὶ κάτω κυλίεσθαι, πρὸς τὸ
τοῦ κυρίου. (26) Τίς δ' ἔστι κύριος; Ὁ τῶν
νος σπουδαζομένων ἢ ἐκκλινομένων ἔχων τὴν

adjicere te non esse oraturum : nisi forte ferat tempus, ut de industria sint irritandi judices; id quod Socrati usu venit. (19) Tu igitur, si talem perorationem paras, cur venis in judicium? cur te sistis? (20) Nam si in crucem tolli cupis, exspecta; aderit crux : sin ratio suaserit ut pareas judici et caussam tuam, quoad in te est, ei probes, cetera his consentanea facienda sunt; modo conserves quæ tua sunt.

21. Ea quoque ratione ridiculum est dicere, Mone me. Quid te moneam? Immo, Effice ut meus animus, quidquid evenerit, ad id se accommodet. (22) Nam illud quidem perinde est, ac si illiteratus dicat : Dic mihi quid scribam, ubi nomen aliquod propositum mihi fuerit. (23) Nam si ego Dionis nomen dixero, deinde vero alter accedat, eique non Dionis, sed Theonis nomen proponat; quid fiet? quid scribet? (24) Verum si scribendo exercitatus fueris, possis te parare ad ea omnia scribenda quæ dictantur : sin minus, quid ego nunc te moneam? Nam si quid aliud res ipsæ postularint, quid dices, aut facies? (25) Hoc igitur universale memento, atque ita non egebis admonitione. Quodsi vero rebus externis inhiaveris, necesse te erit sursum ac deorsum volutari. domini arbitratu. (26) Quis autem est dominus? Is in cujus potestate sunt ea quæ a te vel expetuntur, vel fugiuntur.

ΚΕΦ. Γ'.

ὰς τοὺς συνιστάντας τινὰς τοῖς φιλοσόφοις.

ῶς ὁ Διογένης πρὸς τὸν ἀξιοῦντα γράμματα
ῖ λαβεῖν συστατικὰ, Ὅτι μὲν ἄνθρωπος, φη-
ὶ ἰδὼν γνώσεται· εἰ δ' ἀγαθὸς ἢ κακὸς, εἰ μὲν
ἐστι διαγνῶναι τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς,
εἰ δ' ἄπειρος, οὐδ' ἂν μυριάκις γράψῳ αὐτῷ.
ν γὰρ, ὥσπερ εἰ δραχμὴ συσταθῆναί τινι
ι δοκιμασθῇ. Εἰ ἀργυρογνωμονικός ἐστι,
σὺ γὰρ σαυτὴν συστήσεις. (3) Ἔδει οὖν
ι ἔχειν ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ βίῳ, οἷον ἐπ' ἀργυ-
ικεῖν δύνωμαι καθάπερ ὁ ἀργυρογνώμων λέ-
ἣν θέλεις δραχμὴν, καὶ διαγνώσομαι. (4)
συλλογισμῶν, Φέρε ὃν θέλεις, καὶ διακρινῶ
ναλυτικόν τε καὶ μή. Διὰ τί; Οἶδα γὰρ
υλλογισμούς· ἔχω τὴν δύναμιν, ἣν ἔχειν δεῖ
ωστικὸν τῶν περὶ συλλογισμοὺς κατορθούν-
Ἐπὶ δὲ τοῦ βίου τί ποιῶ; Νῦν μὲν λέγω ἀγα-
ὶ κακόν. Τί τὸ αἴτιον; Τὸ ἐναντίον ἢ ἐπὶ
γισμῶν, ἀμαθία καὶ ἀπειρία.

CAP. III.

Ad eos qui philosophis aliquos commendant.

1. Recte Diogenes ad eum, qui commendatitias ab eo literas petebat : Te quidem, inquit, esse hominem, cum primum viderit, agnoscet : utrum vero bonus, an malus sis, si quidem peritus est bonos et malos discernendi, cognoscet; sin imperitus, non cognoscet, etiamsi sexcenties scripsero. (2) Nam perinde est, ac si drachma commendari se alicui vellet, ut exploraretur. Si sit argentarius, cognoscet; nam tu te ipsam commendabis. (3) Oportebat igitur nos habere in vita quoque tale aliquid, quale in moneta, ut dicere possem, quemadmodum argentarius dicit, Affer quamvis drachmam, eam ego discernam. (4) At vero in re syllogistica, Affer quem volueris, et dijudicabo tibi, quis syllogismos resolvere possit, quis non. Quamobrem? Quia novi syllogismos resolvere : habeo facultatem, quam eum oportet habere, qui in re syllogistica bene institutos cognoscere possit. (5) In vita vero quid ago? Nunc dico bonum, nunc malum. Quid caussæ est? Contrarium quam quod in re syllogistica evenit, inscitia nempe atque imperitia.

ΚΕΦ. Δ'.

ρὸς τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ ποτὲ κατειλημμένον.

ντος αὐτοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρὸς πίστιν γέ-
τοῦτο ὁ ἀνατρέπων ἀνατρέπει τὸ ἴδιον τοῦ
· ἐπεισῆλθέ τις τῶν δοκούντων φιλόλογων, ὃς
ὁ ποτε μοιχὸς ἐν τῇ πόλει. (2) Ὁ δ', Ἀλλ'
, ἀφέντες τοῦτο τὸ πιστὸν, πρὸς ὃ πεφύκαμεν,

CAP. IV.

Ad eum qui aliquando in adulterio deprehensus fuerat.

1. Dicente eo, hominem ad fidem servandam esse natum; quam sententiam qui everteret, eum evertere proprium hominis munus : quidam ingressus est ex eorum numero, qui literati habentur, aliquando in adulterio deprehensus in urbe. (2) Tum ille, At, inquit, si omissa ea fide, ad quam

ἐπιβουλεύωμεν τῇ γυναικὶ τοῦ γείτονος, τί ποιοῦμεν; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἀπόλλυμεν καὶ ἀναιροῦμεν; Τίνα; Τὸν πιστὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν ὅσιον. (3) Ταῦτα μόνα; γειτνίασιν δ' οὐκ ἀναιροῦμεν; φιλίαν δ' οὔ; πόλιν δ' οὔ; εἰς τίνα δὲ χώραν αὐτοὺς κατατάσσομεν; Ὡς τίνι σοι χρῶμαι, ἄνθρωπε; ὡς γείτονι; ὡς φίλῳ; ποίῳ τινί; ὡς πολίτῃ; Τί σοι πιστεύσω; (4) Εἶτα σκευάριον μὲν εἰ ἧς οὕτω σαπρὸν, ὥστε σοι πρὸς μηδὲν δύνασθαι χρῆσθαι, ἔξω ἂν ἐπὶ τὰς κοπρίας ἐῤῥίπτου, καὶ οὐδ' ἐκεῖθεν ἄν τίς σε ἀνῃρεῖτο. (5) Εἰ δ' ἄνθρωπος ὢν οὐδεμίαν χώραν δύνασαι ἀποπληρῶσαι ἀνθρωπικὴν, τί σε ποιήσωμεν; Ἔστω γὰρ, φίλου οὐ δύνασαι τόπον ἔχειν, δούλου δύνασαι; Καὶ τίς σοι πιστεύσει; Οὐ θέλεις οὖν ῥιφῆναί που καὶ αὐτὸς ἐπὶ κοπρίαν, ὡς σκεῦος ἄχρηστον, ὡς κόπριον; (6) Εἶτα ἐρεῖς, Οὐδείς μου ἐπιστρέφεται, ἀνθρώπου φιλολόγου; Κακὸς γὰρ εἶ καὶ ἄχρηστος. Οἷον εἰ οἱ σφῆκες ἠγανάκτουν ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἐπιστρέφεται, ἀλλὰ φεύγουσι πάντες, κἄν τις δύνηται, πλήξας κατέβαλε. (7) Σὺ κέντρον ἔχεις τοιοῦτον, ὥστε ὃν ἂν πλήξῃς, εἰς πράγματα καὶ ὀδύνας ἐμβάλλειν. Τί σε θέλεις ποιήσωμεν; Οὐκ ἔχεις ποῦ τεθῇς.

8. Τί οὖν; οὐκ εἰσὶν αἱ γυναῖκες κοιναὶ φύσει; Κἀγὼ λέγω. Καὶ γὰρ τὸ χοιρίδιον κοινὸν τῶν κεκλημένων· ἀλλ' ὅταν μέρη γένηται, ἄν σοι φανῇ, ἁνάρπασον ἐλθὼν τὸ τοῦ παρακειμένου μέρος, ἢ λάθρα κλέψον, ἢ παρακαθεὶς τὴν χεῖρα λίχνευε, κἂν μὴ δύνῃ τοῦ κρέως ἀποσπᾶσαι, λίπαινε τοὺς δακτύλους, καὶ περίλειχε. Καλὸς συμπότης καὶ σύνδειπνος Σωκρατικός. (9) Ἄγε, τὸ δὲ θέατρον οὐκ ἔστι κοινὸν τῶν πολιτῶν; ὅταν οὖν καθίσωσιν, ἐλθὼν, ἄν σοι φανῇ, ἔκβαλέ τινα αὐτῶν. (10) Οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες φύσει κοιναί. Ὅταν δ' ὁ νομοθέτης, ὡς ἑστιάτωρ, διέλῃ αὐτὰς, οὐ θέλεις καὶ αὐτὸς ἴδιον μέρος ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀλλότριον ὑφαρπάζεις καὶ λιχνεύεις; (11) Ἀλλὰ καὶ φιλόλογός εἰμι, καὶ Ἀρχέδημον νοῶ. Ἀρχέδημον τοίνυν νοῶν, μοιχὸς ἴσθι καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. Τί γὰρ διαφέρει;

ΚΕΦ. Ε'.

Πῶς συνυπάρχει μεγαλοφροσύνη καὶ ἐπιμέλεια.

1. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι, ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. (2) Πῶς οὖν τηρήσει τις ἅμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς, καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; Ἂν μιμῆται τοὺς κυβεύοντας. (3) Αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. Πόθεν οἶδα τί μέλλει πίπτειν; Τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. (4) Οὕτω τοίνυν τὸ προηγούμενον καὶ ἐπὶ τοῦ βίου ἔργον ἐκεῖνο· δίελε τὰ πράγματα καὶ διάστησον, καὶ εἰπὲ, Τὰ ἔξω οὐκ ἐπ' ἐμοὶ, προαίρεσις ἐπ' ἐμοί. (5) Ποῦ ζητήσω τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν; Ἔσω, ἐν τοῖς ἐμοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἀλλοτρίοις μηδέποτε μήτ' ἀγαθὸν ὀνομάσῃς, μήτε

nati sumus, uxori vicini insidiamur, quid agimus? aliud, nisi perdimus et evertimus? Quem? Fidelem, cundum, sanctum. (3) Hæccine sola? vicinitatem non evertimus? non amicitiam? non rempublicam? nique loco nosmetipsos collocamus? Quo loco te o homo? an vicini? an amici? quo tandem? an civi tibi credam! (4) Quodsi vasculum esses ita putre, nullus usus esset, foras in sterquilinium projiceret inde quidem te quisquam tolleret. (5) At homo cum nullum humanum locum sustinere queas, quid mus? Esto te amici locum tenere non posse, servi Quis tibi fidem habebit? Non igitur et ipse aliquo quilinium vis abjici, ut vas inutile et sterquilinio (6) Jam tu dices : Nemo me curat, hominem Nempe quia malus es et inutilis. Perinde facis vespæ indignarentur se curari a nemine, sed omnibus, et, si quis possit, percussas projici. (7) habes stimulum, quo si quem percusseris, eum stiam et dolores conjicias. Quid vis tibi faciamus? quo colloceris.

(8) Quid ergo? nonne sunt communes natura Assentior. Nam et porcellus communis est eorum invitati : sed cum in partes dissectus et distributus tu, si tibi videbitur, i et partem rape ejus qui det, aut furare clanculum, aut immissa manu si de carne nihil poteris avellere, pinguedine et delinge. O egregium compotorem et convivam ticum! (9) Age vero, nonne et theatrum commune vium? cum igitur consederint, tu adesto, ubi vi et eorum aliquem ejicito. (10) Sic etiam mulieres sunt communes. Ubi autem legislator, tanquam tor, eas diviserit, tu non vis tuam tibi partem sed potius alienam rapies et liguries? (11) At ratus sum et Archedemum intelligo! Ergo tu Archi intelligens, adulter esto et perfidus, et loco homi aut simius! Quid enim interest?

CAP. V.

Quo pacto cum magnitudine animi diligen conjungatur.

1. Materiæ sunt indifferentes; sed earum usus differens. (2) Quo pacto igitur homo simul const animi tranquillitatem, simulque diligentiam tu neque temere neque negligenter res suas agat? Si tetur qui ludunt tesseris. (3) Calculi sunt indifferentes. tesseræ sunt indifferentes. Unde sciam quid sit Eo autem quod ceciderit, diligenter et artificiose vero meum munus est. (4) Sic etiam in vita illud munus est, ut res distinguas ac discernas, Externæ res in mea parte non sunt; voluntas in est. (5) Ubi quæram bonum et malum? Intrin meis. In alienis autem numquam nec bonum no

τ' ὠφέλειαν, μήτε βλάβην, μήτ' ἄλλο τι τῶν

οὖν; ἀμελῶς τούτοις χρηστέον; Οὐδαμῶς· πάλιν τῇ προαιρέσει κακόν ἐστι, καὶ ταύτῃ φύσιν· (7) ἀλλὰ ἅμα μὲν ἐπιμελῶς, ὅτι οὐκ ἀδιάφορον· ἅμα δ' εὐσταθῶς καὶ ἀταρά- ἡ ὕλη οὐ διαφέρουσα. (8) Ὅπου γὰρ τὸ ἐκεῖ οὔτε κωλύσαι μέ τις δύναται, οὔτ' ἀναγ- του κωλυτὸς καὶ ἀναγκαστός εἰμι, ἐκείνων ξις οὐκ ἐπ' ἐμοί, οὐδ' ἀγαθὸν ἢ κακόν· ἡ ἢ κακὸν ἢ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπ' ἐμοί. (9) Δύσ- μῖξαι καὶ συναγαγεῖν ταῦτα, ἐπιμέλειαν εποιθότος ταῖς ὕλαις, καὶ εὐστάθειαν τοῦ ἀνε- ῦντος· πλὴν οὐκ ἀδύνατον· εἰ δὲ μή, ἀδύνατον ονῆσαι. (10) Ἀλλ' οἷόν τι ἐπὶ τοῦ πλοῦ

Τί μοι δύναται; Τὸ ἐκλέξασθαι τὸν κυβερ- ς ναύτας, τὴν ἡμέραν, τὸν καιρόν. (11) Εἶτα πέπτωκε. Τί οὖν ἔτι μοι μέλει; τὰ γὰρ ἐμὰ υται. Ἄλλου ἐστὶν ἡ ὑπόθεσις, τοῦ κυβερνή- ι καὶ ἡ ναῦς καταδύεται. Τί οὖν ἔχω ποιῆσαι; ύναμαι, τοῦτο μόνον ποιῶ· μὴ φοβούμενος ιαι, οὐδὲ κεκραγὼς, οὐδ' ἐγκαλῶν τῷ θεῷ, ὅτι τὸ γενόμενον καὶ φθαρῆναι δεῖ. (12) ι αἰῶν, ἀλλ' ἄνθρωπος, μέρος τῶν πάντων, μέρας· ἐνστῆναί με δεῖ, ὡς τὴν ὥραν, καὶ ὡς ὥραν. (14) Τί οὖν μοι διαφέρει, πῶς πότερον πνιγεὶς ἢ πυρέξας; διὰ γὰρ τοιούτου παρελθεῖν με.

ιτο ὄψει ποιοῦντας καὶ τοὺς σφαιρίζοντας ἐμ- Οὐδεὶς αὐτῶν διαφέρεται περὶ τοῦ ἁρπαστοῦ, αθοῦ ἢ κακοῦ· περὶ δὲ τοῦ βάλλειν καὶ δέ- (16) Ἀσκὸν ἐν τούτῳ ἡ εὐρυθμία, ἐν τούτῳ ἡ τάχος, ἡ εὐγνωμοσύνη· ἵν' ἐγὼ μηδ' ἂν τὸν ιείνω, δύναμαι λαβεῖν αὐτό· ὁ δὲ, ἂν βάλω,

(17) Ἂν δὲ μετὰ ταραχῆς καὶ φόβου δε- βάλλωμεν αὐτὸ, ποία ἔτι παιδιά; ποῦ δέ ήσει; ποῦ δέ τις τὸ ἑξῆς ὄψεται ἐν αὐτῇ; ν ἐρεῖ βάλε, μὴ βάλῃς· ὁ δὲ, μίαν ἔβαλες. μάχη ἐστὶ, καὶ οὐ παιδιά.

γαροῦν Σωκράτης ᾔδει σφαιρίζειν. Πῶς; τῷ δικαστηρίῳ. Λέγε μοι, φησὶν, Ἄνυτε, ῆς θεὸν οὐ νομίζειν; Οἱ δαίμονές σοι τίνες σιν; οὐχὶ ἤτοι θεῶν παῖδές εἰσιν, ἢ ἐξ ἀν- καὶ θεῶν μεμιγμένοι τινές; (19) Ὁμολογή- Τίς οὖν σοι δοκεῖ δύνασθαι ἡμιόνους μὲν ναι, ὄνους δὲ μή; Ὡς ἁρπαστίῳ παίζων. ῖ ἐν μέσῳ ἁρπάστιον; Τὸ ζῆν, τὸ δεδέσθαι, θῆναι, τὸ πιεῖν φάρμακον, τὸ γυναικὸς ἀφαι- ὸ τέκνα ὀρφανὰ καταλιπεῖν. (20) Ταῦτα ἦν ; ἔπαιζεν· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἔπαιζε, καὶ ἐσφαί- θμως. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, τὴν μὲν ἐπιμέ- ριστικωτάτην, τὴν δὲ ἀδιαφορίαν ὡς ὑπὲρ . (21) Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς πεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον·

nec malum, nec utilitatem, nec damnum, neve quidquam aliud ex hoc genere.

6. Quid ergo? negligenter istis utendum est? Nequaquam : nam hoc rursus voluntati malum est, adeoque contra naturam : (7) sed partim diligenter, quia usus eorum non est indifferens; partim constanter et animo non perturbato, quoniam materia indifferens. (8) Nam ubi interest aliquid, ibi neque prohibere me quisquam potest, neque cogere : ubi vero et prohiberi et cogi possum, earum rerum adeptio non penes me est, et neque bonum neque malum; usus autem earum aut bonum aut malum est, sed in mea potestate situs. (9) Est autem difficile, miscere hæc duo inter sese et in unum conferre, diligentiam ejus qui rebus afficitur, et constantiam illius qui nihil easdem curat; nec tamen impossibile : alioquin impossibile esset felicitatis compotem fieri. (10) Sed similiter faciendum atque in navigatione facimus. Quid ego præstare possum? Eligere gubernatorem, nautas, diem, opportunitatem. (11) Post ingruit tempestas. Quid igitur mihi porro curæ est? nam meo sum functus munere. Alterius est hoc argumentum, gubernatoris. At et navis mergitur. Quid igitur est quod faciam? (12) Quod possum, id solum ago : ut non perterritus suffocer, neque clamitans, neque Deum accusans; sed ut qui norim, quod natum sit, ei etiam esse pereundum : (13) neque enim sum natura æterna, sed homo; pars universi, ut hora diei : adesse me oportet, ut horam; et præterire, ut horam. (14) Quid igitur mea interest, quomodo præteream? utrum suffocatione, an febri? nam tali quopiam modo est mihi prætereundum.

15. Idem facere et eos videbis, qui pila scite ludunt. Nemo eorum de harpasto contendit, tamquam de bono aut malo; sed de eo jaciendo et rursus excipiendo. (16) Igitur in hoc omnis solertia ponitur, in hoc ars, celeritas, dexteritas; ubi ego, nec si sinum expandero, id excipere possim; alius vero, si jecero, excipit. (17) Quodsi vero cum perturbatione et metu vel exceperimus vel emiserimus, quis jam ludus? quis constantiæ locus erit? ubi conspicietur ludi ordo? Sed alius dicet, Jace! vel, Ne jace! alius, Unam jecisti. Rixa hæc est, non ludus.

18. Quocirca Socrates pila sciebat ludere. Quomodo? Jocari in judicio. Dic mihi, inquit, Anyte, quomodo me ais deum esse non putare? Dæmones tibi quinam esse videntur? nonne ii vel deorum filii sunt, vel ex diis et hominibus commisti? (19) Quod cum ille consensisset : Quis ergo, inquit, tibi videtur censere posse, mulos esse, nec vero esse asinos? Sic jocatus est, quasi pila luderet. Quæ vero ibi fuit proposita pila? Vita, vincula, exsilium, potio veneni, abreptio ab uxore, filiorum derelictio patre orborum. (20) Hæc in medio erant, quibus ludebat : nihilominus tamen ludebat, et pilam scite mittebat. Sic et nos diligentiam, ut in pilæ ludo, summam adhibeamus; at indifferentiam, quasi de pila ageretur. (21) Omnino enim in externa aliqua materia elaborandum est; at non, quod eam per se probes;

ἀλλ', οἷα ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύοντα. Οὕτω καὶ ὁ ὑφάντης οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ', οἷα ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. (22) Ἄλλος σοι δίδωσι τροφὰς καὶ κτῆσιν, καὶ αὐτὰ ταῦτα δύναται ἀφελέσθαι, καὶ τὸ σωμάτιον αὐτό. Σὺ λοιπὸν παραλαβὼν τὴν ὕλην, ἐργάζου. (23) Εἶτα, ἂν ἐξέλθῃς μηδὲν παθὼν, οἱ μὲν ἄλλοι ἀπαντῶντές σοι συγχαρήσονται, ὅτι ἐσώθης· ὁ δ' εἰδὼς βλέπειν τὰ τοιαῦτα, ἂν μὲν ἴδῃ ὅτι εὐσχημόνως ἀνεστράφης ἐν τούτῳ, ἐπαινέσει καὶ συνησθήσεται· ἂν δὲ δι' ἀσχημοσύνην τινὰ διασεσωσμένον, τὰ ἐναντία. Ὅπου γὰρ τὸ χαίρειν εὐλόγως, ἐκεῖ καὶ τὸ συγχαίρειν.

24. Πῶς οὖν λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; Ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. Τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι· ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔστιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τοῦ ὅλου· εἰ δὲ μὴ, οὐκέτι ἐστὶ πούς. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. (25) Τί εἶ; Ἄνθρωπος. Εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐστὶ ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν· εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς καὶ μέρος ὅλου τινὸς, δι' ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἔστιν ὅτε ἀποθανεῖν. (26) Τί οὖν ἀγανακτεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ὡς ἐκεῖνος οὐκέτι ἐστὶ ποὺς, οὕτως οὐδὲ σὺ ἄνθρωπος; Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἥτις ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. (27) Νῦν οὖν ἐμὲ κρίνεσθαι; νῦν οὖν ἄλλον πυρέσσειν; ἄλλον πλεῖν; ἄλλον ἀποθνήσκειν; ἄλλον κατακεκρίσθαι; (28) Ἀδύνατον γὰρ ἐν τοιούτῳ σώματι, ἐν τούτῳ τῷ περιέχοντι, τούτοις τοῖς συζῶσι, μὴ συμπίπτειν ἄλλοις ἄλλα τοιαῦτα. (29) Σὸν οὖν ἔργον, ἐλθόντα εἰπεῖν ἃ δεῖ, διαθέσθαι ταῦτα ὡς ἐπιβάλλει. (30) Εἶτα ἐκεῖνος λέγει, Κρινῶ σε ἀδικεῖν. Εὖ σοι γένοιτο. Ἐποίησα ἐγὼ τὸ ἐμόν· εἰ δὲ καὶ σὺ τὸ σὸν ἐποίησας, ὄψει αὐτός· ἔστι γάρ τις κἀκείνου κίνδυνος, μή σε λανθανέτω.

sed, qualiscumque illa fuerit, solertiam in e
monstres. Sic etiam textor lanam non facit
cunque acceperit, eam tractat. (22) Alius tibi l
et possessiones, eademque rursus eripere pot
corpusculum una. Tu, quod superest, ac
riam tracta. (23) Post, ubi sine clade e cer
egressus, alii obviam facti tibi gratulabuntur,
mis evaseris: qui autem talia scienter specta
derit in eo decenter esse versatum, collaud
tulabitur; sin cum aliquo dedecore evasiss
contrarium faciet. Nam ubi gaudere rationi
est, ibidem etiam congratulari.

24. Quo pacto igitur dicuntur rerum exter
cundum naturam esse, aliæ contra naturam
ita dicitur, quasi a communi societate so
Nam pedi secundum naturam esse dicam, ut
sordibus; quodsi vero eum ut pedem consi
ut separatum aliquid; conveniet eum aliqua
ngredi, et super spinis incedere, et interdu
cari pro corpore universo; alioqui pes non
Tale aliquid etiam de nobis est existimandu
es? Homo. Quodsi te ut aliquid a comm
solutum consideras, secundum naturam est
ad senectam, florere opibus, valere: sin ut ho
tem alicujus universi, ob universum illud n
tibi convenit, nunc navigare, et pericula adir
conflictari, aliquando etiam ante tempus mor
ergo ægre fers? an nescis, quemadmodum ill
pes est, ita et te non amplius esse hominem?
homo? Pars civitatis, primum ejus quæ ex
hominibus; deinde illius quæ proxime ita di
parvum quoddam universæ illius simulacrum
ergo me in judicium vocari! nunc ergo
tare! alium navigare! alium emori! alium
esse! (28) *Quid mirum!* neque enim fieri
tali corpore, tali cœlo, talibus convictoribus,
hujus generis accidant. (29) Tuum igitur m
dicas ea quæ decet, atque ista administres
(30) Post ille dicit: Reum te agam injuriaru
sit! Ego feci quod meum fuit; an vero et tu
ipse videris; est enim aliquod illius quoque p
te lateat.

ΧΕΦ. Σ'.

Περὶ ἀδιαφορίας.

1. Τὸ συνημμένον ἀδιάφορον· ἡ κρίσις ἡ περὶ αὐτοῦ οὐκ ἀδιάφορος, ἀλλ' ἢ ἐπιστήμη, ἢ δόξα, ἢ ἀπάτη. Οὕτω τὸ ζῆν ἀδιάφορον, ἡ χρῆσις οὐκ ἀδιάφορος. (2) Μήτ' οὖν, ὅταν εἴπῃ τις ὑμῖν ἀδιαφορεῖν καὶ ταῦτα, ἀμελεῖς γίνεσθε· μήθ', ὅταν εἰς ἐπιμέλειάν τις ὑμᾶς παρακαλῇ, ταπεινοὶ καὶ τὰς ὕλας τεθαυμακότες. (3) Καλὸν δὲ τὸ εἰδέναι τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν καὶ δύναμιν, ἵν' ἐν οἷς μὴ παρεσκεύασαι, ἡσυχίαν ἄγῃς· μηδ' ἀγανακτῇς, εἴ τινες ἄλλοι πλεῖόν σου ἔχουσιν ἐν ἐκείνοις. (4) Καὶ γὰρ σὺ ἐν συλλογισμοῖς πλεῖον ἀξιώσεις σεαυτὸν ἔχειν· κἂν ἀγανακτῶσιν ἐπὶ τούτῳ, παραμυθήσῃ

CAP. VI.

De indifferentia.

1. Pronunciatum connexum res indifferens
autem de illo non est res indifferens, sed aut
opinio, aut error. Sic et vita est res indiffer
tem usus non est indifferens. (2) Neque igi
vobis dixerit aliquis, etiam hæc indifferenti
gentes estote; neque, si quis ad diligentiam
humiles et materiarum admiratores estote.
vero sua quemque subsidia suamque facultat
quas ad res instructus non sis, in iis otium ag
feras, si qui alii plus in illis possint. (4) Nam
ratiocinationibus plus tibi vindicabis; et, si

ὦ ἔμαθον, ὑμεῖς δ' οὔ. (5) Οὕτω καὶ ὅπου
τριβῇς, μὴ ζήτει τὸ ἀπὸ τῆς χρείας περι-
ἀλλ' ἐκείνου μὲν παραχώρει τοῖς περιτετριμ-
δ' ἀρκείτω τὸ εὐσταθεῖν.
θε καὶ ἄσπασαι τὸν δεῖνα. Πῶς; Οὐ τα-
ιλλ' ἐξεκλείσθην. Διὰ θυρίδος γὰρ οὐκ ἔμα-
σθαι· ὅταν δὲ κεκλεισμένην εὕρω τὴν θύραν,
ἢ ἀποχωρῆσαι, ἢ διὰ τῆς θυρίδος εἰσελθεῖν.
εἰ λάλησον αὐτῷ. Λαλῶ. Τίνα τρόπον;
ς. (8) Ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχες. Μὴ γὰρ σὸν
γον ἦν, ἀλλ' ἐκείνου. Τί οὖν ἀντιποιῇ
ου; Ἀεὶ μέμνησο ὅ τι σὸν, καὶ τί ἀλλό-
ὁ ταραχθήσῃ. (9) Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Χρύ-
ει, ὅτι Μέχρις ἂν ἀδηλά μοι ᾖ τὰ ἑξῆς,
ρυεστέρων ἔχομαι πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν
αὐτὸς γάρ μ' ὁ θεὸς τοιούτων ἐκλεκτικὸν
(10) Εἰ δέ γε ᾔδειν ὅτι νοσεῖν μοι καθείμαρ-
ὥρμων ἂν ἐπ' αὐτό. Καὶ γὰρ ὁ πούς,
χεν, ὥρμα ἂν ἐπὶ τὸ πηλοῦσθαι.
ἵ τοι τίνος ἕνεκα γίνονται στάχυες; οὐχ
ανθῶσιν; Ἀλλὰ ξηραίνονται μὲν, οὐχ ἵνα
θῶσιν; οὐ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. (12) Εἰ
ν εἶχον, εὔχεσθαι αὐτοὺς ἔδει, ἵνα μὴ θε-
έποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σταχύων,
θερισθῆναι. (13) Οὕτως ἰστέον ὅτι καὶ
ν κατάρα ἐστὶ, τὸ μὴ ἀποθανεῖν· ὅμοιον
ανθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. (14) Ἡμεῖς δ'
ὐτοί ἐσμεν, ἅμα μὲν οὓς δεῖ θερισθῆναι,
αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες ὅτι θερι-
τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. Οὔτε γὰρ ἴσμεν τί-
ὅτε μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς οἱ
κπικά. (15) Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παίειν
πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν
;, ἀνέσχεν· οὕτω προὐργιαίτερον ἔδοξεν αὐ-
στρατηγοῦ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν·
οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης,
κοῦσαι αὐτῇ· ἀλλὰ κλάοντες καὶ στένοντες
πάσχομεν, καὶ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες.
περιστάσεις, ἄνθρωτε; Εἰ περιστάσεις λέ-
ιεστηκότα, πάντα περιστάσεις εἰσίν· εἰ δ
καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει τὸ γενόμενον
(18) Τὸ δὲ φθεῖρον, ἢ μάχαιρά ἐστιν, ἢ
ἄλασσα, ἢ κεραμὶς, ἢ τύραννος. Τί σοι
ὁδῷ καταβῇς εἰς ᾅδου; ἴσαι πᾶσαί εἰσιν.
ἱεις ἀκοῦσαι τἀληθῆ, συντομωτέρα ἦν πέμ-
ος. Οὐδέποτ' οὐδεὶς τύραννος ἓξ μησί τινα
τὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. Ψόφος ἐστὶ
ι, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων.
εφαλῇ κινδυνεύω ἐπὶ Καίσαρος. Ἐγὼ δ'
ο, ὃς οἰκῶ ἐν Νικοπόλει, ὅπου σεισμοὶ το-
δ' αὐτὸς ὅταν διαπλέῃς τὸν Ἀδρίαν, τίνι
οὐ τῇ κεφαλῇ; (21) Ἀλλὰ καὶ τῇ δοκεύσει.
Τῇ σῇ; πῶς; τίς γάρ σε ἀναγκάσαι
λαβεῖν τι, ὧν οὐ θέλεις; Ἀλλὰ τῇ ἀλλο-

tulerint, consolaberis eos, ac te didicisse dices, illos non item. (5) Sic etiam, ubi aliqua exercitatio requiritur, ne id quærito quod ex ea acquiritur : sed illud quidem exercitatis concedito, tu vero constantia contentus esto.

6. Abi et saluta illum. Quomodo? Non humiliter. At exclusus sum. Nempe per fenestram ingredi non didici : cum autem clausam januam invenero, necesse est ut aut discedam, aut per fenestram ingrediar. (7) At etiam alloquere illum. Alloquar. Quo pacto? Non humiliter. (8) At voti compos non factus es. Verum illud tuum munus non fuit, sed illius. Quid igitur alienum tibi vindicas? Semper memento quid tuum sit, quid alienum; nec perturbaberis. (9) Quapropter recte Chrysippus dicit : « Quoad « ea quæ futura sunt, obscura mihi fuerint, amplector ea « quæ ad naturæ conservationem sunt aptiora : nam ipse « deus hæc eligendi facultatem mihi impertiit. (10) Quod- « si vero scirem in fatis mihi esse, ut nunc ægrotarem, « etiam sponte eo tenderem. » Nam et pes, si mentem haberet, sponte lutum ingrederetur.

11. Qua de caussa nascuntur spicæ? nonne ut arescant? Nonne autem arescunt, ut demetantur? neque enim absolutæ per se sunt *in rerum natura*. (12) Quodsi igitur sensum haberent, votane facere deberent, ne umquam demeterentur? Ea vero spicis exsecratio foret, numquam eas demeti. (13) Sic hominibus etiam exsecrationem fore sciendum est, numquam eos emori : neque aliud id esse, quam neque maturescere umquam, neque demeti. (14) Nos autem cum iidem simus, quos et demeti oporteat, et qui istud ipsum intelligamus, nos demeti; propterea succensemus. Neque enim scimus qui simus, neque res humanas ita meditatas habemus, ut equites res equestres. (15) Sed Chrysantas quidem percussurus hostem, cum receptui cani audivisset, cohibuit impetum; adeo præstantius ei videbatur imperatoris, quam suam exsequi, voluntatem : (16) nostrûm autem nemo vult ne necessitati quidem vocanti prompte obtemperare; sed plorantes et gementes patimur quæ nobis accidunt, et περιστάσεις ista vocamus. (17) Quales περιστάσεις, homo? Si περιστάσεις ea vocas quæ te circumstant, omnia sunt περιστάσεις : sin res asperas sic appellas, quid in eo inest asperum, ut, ortum quod sit, idem et intereat? (18) Id autem quod interimit, aut gladius est, aut rota, aut mare, aut testa, aut tyrannus. Quid tua refert, qua via descendas ad orcum? Omnes viæ pares sunt. (19) Quodsi verum audire volueris, compendiosior ea est, qua te tyrannus mittit. Numquam ullus tyrannus per sex menses quemquam jugulavit; febris autem sæpe per totum annum. Strepitus hæc omnia sunt, et jactatio inanium verborum.

20. In periculo capitis sum apud Cæsarem. Ego vero non periclitor, qui Nicopoli habitem, ubi tot sunt terræmotus? Et tu ipse, cum Adriam transmittis, cujus rei discrimen adis? nonne capitis? (21) At de opinione etiam periclitor. De tuane? Quomodo? quis enim te cogere possit opinari quod nolis? An de aliena? Quod vero tuum est pe-

τρίᾳ; Καὶ ποῖός ἐστι κίνδυνος σὸς, ἄλλους τὰ ψεύδη ὑπολαβεῖν; (22) Ἀλλ' ἐξορισθῆναι κινδυνεύω. Τί ἐστιν ἐξορισθῆναι; ἀλλαχοῦ εἶναι ἢ ἐν Ῥώμῃ; Ναί. Τί οὖν, ἂν εἰς Γύαρα πεμφθῶ; Ἂν σοι ποιῇ, ἀπελεύσῃ. Εἰ δὲ μὴ, ἔχεις ποῦ ἀντὶ Γυάρων ἀπέλθῃς, ὅπου κἀκεῖνος ἐλεύσεται, ἄν τε θέλῃ, ἄν τε μὴ, ὁ πέμπων σε εἰς Γύαρα. (23) Τί λοιπὸν ὡς ἐπὶ μεγάλα ἀνέρχῃ; Μικρότερά ἐστι τῆς παρασκευῆς· ἵν' εἴπῃ νέος εὐφυὴς, ὅτι Οὐκ ἦν τοσούτου, τοσούτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσούτῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γεροντίῳ οὐ πολλοῦ ἀξίῳ. (24) Μόνον ἐκείνης τῆς διαιρέσεως μέμνησο, καθ' ἣν διορίζεται τὰ σὰ, καὶ τὰ οὐ σά· μή ποτ' ἀντιποιήσῃ τινὸς τῶν ἀλλοτρίων. (25) (26) Βῆμα, καὶ φυλακὴ, τόπος ἐστὶν ἑκάτερον, ὁ μὲν ὑψηλὸς, ὁ δὲ ταπεινός· ἡ προαίρεσις δ' ἴση, ἂν ἴσην αὐτὴν ἐν ἑκατέρῳ φυλάξαι θέλῃς, δύναται φυλαχθῆναι. (26) Καὶ τότ' ἐσόμεθα ζηλωταὶ Σωκράτους, ὅταν ἐν φυλακῇ δυνώμεθα παιᾶνας γράφειν. (27) Μέχρι δὲ νῦν, ὡς ἔχομεν, ὅρα εἰ ἠνεσχόμεθα ἂν ἐν τῇ φυλακῇ ἄλλου τινὸς ἡμῖν λέγοντος, Θέλεις ἀναγνῶ σοι παιᾶνας; Τί μοι πράγματα παρέχεις; οὐκ οἶδας τὰ ἔχοντά με κακά; ἐν τούτοις γάρ μοι ἐστίν; Ἐν τίσιν οὖν; Ἀποθνήσκειν μέλλω. Ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται;

riculum, si alii falsa opinentur? (2: gationis sum. Quid est relegari? ar Romæ? Est. Quid ergo, si in Gyara cit, abibis: sin minus, habes quo p et ille veniet, sive nolens sive volens, tit. (23) Quid igitur tandem, tamqu proficisceris? Minora ista sunt hac pr cturus sit adolescens bonæ indolis, r multa audivisse, tam multa scripsis necioni haud magni pretii adsedisse. divisionis memineris, qua distinguu quæ non sunt; ne quid umquam alien Tribunal et carcer, utrumque locus e humilis: voluntas autem, si utroque l volueris, potest par eademque cons Socratis æmulatores erimus, cum i bere poterimus. (27) Hactenus au vide num ferremus alium quemdam i tem, Visne tibi pæanas recitem? Q cessis? an nescis quibus sim in malis licet? In quibus vero? Mortem sum vero reliqui homines immortales eru

ΚΕΦ. Ζ'.

Πῶς μαντευτέον.

1, Διὰ τὸ ἀκαίρως μαντεύεσθαι, πολλὰ πολλοὶ καθήκοντα παραλείπομεν. (2) Τί γὰρ ὁ μάντις δύναται πλέον ἰδεῖν θανάτου, ἢ κινδύνου, ἢ νόσου, ἢ ὅλως τῶν τοιούτων; (3) Ἂν οὖν δέῃ κινδυνεῦσαι ὑπὲρ τοῦ φίλου, ἂν δὲ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ καθήκῃ, ποῦ μοι καιρὸς ἔτι μαντεύεσθαι; οὐκ ἔχω τὸν μάντιν ἔσω, τὸν εἰρηκότα μοι τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; τὸν ἐξηγημένον τὰ σημεῖα ἀμφοτέρων; (4) Τί οὖν ἔτι χρείαν ἔχω τῶν σπλάγχνων, ἢ τῶν οἰωνῶν; ἀλλ' ἀνέχομαι λέγοντος ἐκείνου, Συμφέρει σοι; (5) Τί γάρ ἐστι συμφέρον, οἶδε; τί ἐστιν ἀγαθὸν, οἶδε; μεμάθηκεν, ὥσπερ τὰ σημεῖα τῶν σπλάγχνων, οὕτω σημεῖά τινα ἀγαθῶν καὶ κακῶν; εἰ γὰρ τούτων οἶδε σημεῖα, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν οἶδε, καὶ δικαίων καὶ ἀδίκων. (6) Ἄνθρωπε, σύ μοι λέγε τί σημαίνεται, ζωὴ ἢ θάνατος, πενία ἢ πλοῦτος· πότερον δὲ συμφέρει ταῦτα, ἢ ἀσύμφορά ἐστιν, οὐ σοῦ μέλλω πυνθάνεσθαι. (7) Διὰ τί ἐν γραμματικοῖς οὐ λέγεις· ἐνθάδ' οὖν, ὅπου πάντες ἄνθρωποι πλανώμεθα, καὶ πρὸς ἀλλήλους μαχόμεθα; (8) Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ καλῶς εἶπεν ἡ πέμψαι θέλουσα τῇ Γρατίλλῃ ἐξωρισμένῃ τὸ πλοῖον τῶν ἐπιμηνίων, κατὰ τὸν εἰπόντα ὅτι ἀφαιρήσεται αὐτὰ Δομιτιανός· Μᾶλλον θέλω, φησὶν, ἵν' ἐκεῖνος αὐτὰ ἀφέληται, ἢ ἐγὼ μὴ πέμψω.

9. Τί οὖν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ συνεχῶς μαντεύεσθαι ἄγει; Ἡ δειλία, τὸ φοβεῖσθαι τὰς ἐκβάσεις. Διὰ τοῦτο κολακεύομεν τοὺς μάντεις· Κληρονομήσω, κύριε, τὸν πατέρα; Ἴδωμεν· ἐπεκθυσώμεθα, Ναί. Κύριε, ὡς ἡ

CAP. VII.

Quo pacto sint consule

1. Propter intempestivam divinati officia negligimus. (2) Quid enim plius potest, quam mortem, aut per aut aliquid denique ejus generis? (crimen adeundum pro amico est, a eo oppetere convenit; quis mihi jam nonne intus habeo vatem, qui natu edisseruit? qui utriusque signa enar præterea requiro aruspicinam aut au cum dicit, Hoc tibi conducibile est conducibile, novitne ille? quid sit b viscerum, sic etiam bonorum et n nam si horum signa novit, honesto novit, et justorum et injustorum. dic, quid portendatur, vita an mors, utrum vero hæc conducant, necne sum. (7) Cur in grammaticis non *vel malum:* sed hic demum, de rel erramus et inter nos dissentimus? illa mulier, quæ cum Gratillæ re vehentem missura esset, ei qui di tianus illa eriperet, respondit: Malo quam ut ego non mittam.

9. Quid ergo nos ad frequentes di miditas, sollicitudo de eventu. Pr mur. Domine, capiamne patris her rem divinam faciamus. Sane, don

[illegible]

Οὐ θέλεις μεμνῆσθαι ὅταν ἐσθίῃς, τίς ὢν ἐσθίεις, καὶ τίνα τρέφεις; ὅταν συνουσίᾳ χρῇ, τίς ὢν χρῇ; ὅταν ὁμιλίᾳ, ὅταν γυμνάζῃ, ὅταν διαλέγῃ, οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς. (13) Δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινα ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν; Ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. (14) Καὶ ἀγάλματος μὲν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς· αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητε τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλωτε.

15. Λοιπὸν ἡμεῖς τί φοβούμεθα, ἐκπέμποντες νέον ἐπί τινας πράξεις ἐκ τῆς σχολῆς, μὴ ἄλλως ποιήσῃ τι, μὴ ἄλλως φάγῃ, μὴ ἄλλως συνουσιάσῃ, μὴ ταπεινώσῃ αὐτὸν ῥάκη περιτεθέντα, μὴ ἐπάρῃ κομψὰ ἱμάτια; (16) Οὗτος οὐκ οἶδεν αὐτοῦ θεόν· οὗτος οὐκ οἶδε, μετὰ τίνος ἀπέρχεται. Ἀλλ' ἀνεχόμεθα λέγοντος αὐτοῦ, Σὲ ἤθελον ἔχειν; (17) Ἐκεῖ τὸν θεὸν οὐκ ἔχεις; εἶτ' ἄλλον τινὰ ζητεῖς, ἐκεῖνον ἔχων; ἢ ἄλλα σοὶ ἐρεῖ ἐκεῖνος ἢ ταῦτα; (18) Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ ἄγαλμα ἦς τὸ Φειδίου, ἡ Ἀθηνᾶ, ἢ ὁ Ζεὺς, ἐμέμνησο ἂν καὶ σαυτοῦ καὶ τοῦ τεχνίτου· καὶ, εἴ τινα αἴσθησιν εἶχες, ἐπειρῶ ἂν μηδὲν ἀνάξιον ποιεῖν τοῦ κατασκευάσαντος, μηδὲ σεαυτοῦ, μηδ' ἐν ἀπρεπεῖ σχήματι φαίνεσθαι τοῖς ὁρῶσι. (19) Νῦν δέ σε ὅτι ὁ Ζεὺς πεποίηκε, διὰ τοῦτο ἀμελεῖς οἷόν τινα δείξεις σεαυτόν; Καίτοι ὁ τεχνίτης τῷ τεχνίτῃ ὅμοιος; ἢ τὸ κατασκεύασμα τῷ κατασκευάσματι; (20) Καὶ ποῖον ἔργον τεχνίτου εὐθὺς ἔχει τὰς δυνάμεις ἐν ἑαυτῷ, ἃς ἐμφαίνει διὰ τῆς κατασκευῆς; οὐχὶ λίθος ἐστὶν, ἢ χαλκὸς, ἢ χρυσὸς, ἢ ἔλεφας; καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Φειδίου, ἅπαξ ἐκτείνασα τὴν χεῖρα, καὶ τὴν Νίκην ἐπ' αὐτῆς δεξαμένη, ἕστηκεν οὕτως ὅλῳ τῷ αἰῶνι· τὰ δὲ τοῦ θεοῦ, κινούμενα, ἔμπνοα, χρηστικὰ φαντασιῶν, δοκιμαστικά. (21) Τούτου τοῦ δημιουργοῦ κατασκεύασμα ὢν, καταισχύνεις αὐτόν; Τί δ', ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρακατέθετο; (22) Οὐδὲ τούτου μεμνήσῃ, ἀλλὰ καὶ καταισχυνεῖς τὴν ἐπιτροπήν; Εἰ δέ σοι ὀρφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, οὕτως ἂν αὐτοῦ ἠμέλεις; (23) Παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει· Οὐκ εἶχον ἄλλον πιστότερόν σου, τοῦτόν μοι φύλασσε τοιοῦτον, οἷος πέφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. Εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις.

24. Ἀλλ' ἐροῦσι, Πόθεν ἡμῖν οὗτος ὀφρὺν ἐνήνοχε καὶ σεμνοπροσωπεῖ; Οὔπω κατ' ἀξίαν. Ἔτι γὰρ οὐ θαῤῥῶ οἷς ἔμαθον καὶ συγκατεθέμην· ἔτι τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐμαυτοῦ φοβοῦμαι. (25) Ἐπεί τοι ἄφετέ με θαῤῥῆσαι· καὶ τότε ὄψεσθε βλέμμα οἷον δεῖ, καὶ σχῆμα οἷον δεῖ· τότε ὑμῖν δείξω τὸ ἄγαλμα, ὅταν τελειωθῇ, ὅταν στιλπνωθῇ. (26) Τί δοκεῖτε; ὀφρύν; Μὴ γένοιτο. Μὴ γὰρ ὁ Ζεὺς ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὀφρὺν ἀνέσπακεν; ἀλλὰ πέπηγεν αὐτοῦ τὸ βλέμμα, οἷον δεῖ εἶναι τοῦ ἐροῦντος,

nisse vis, cum edis, qui sis qui edas, et quem alas? uxoris consuetudine uteris, qui sis qui utaris? cum queris, cum exerceris, cum disputas, an nescis te alere? deum exercere? deum circumferis, miser; et ras. (13) Num me argenteum aliquem dicere putas auratum extrinsecus? In te ipso fers; teque eum non animadvertis, quum impuris cogitationibus, tum dis actionibus. (14) Et simulacro quidem dei præsente auderes quidquam eorum facere quæ facis: ipso autem præsente intrinsecus, et omnia tum intuente, tum audiente, non pudet te ista cogitare et facere; ignare naturæ tuæ, diis invise!

15. Proinde quid timemus, cum adolescentem e ad res aliquas obeundas ablegamus, ne quid secus fac intemperanter comedat, ne se libidinibus polluat, humilem abjectumque eum reddant circumjecti pa animum ejus tumefaciant elegantes vestes? (16) Hi suum ignorat; hic nescit quo comite abeat. At eum mus dicentem, Te comitem habere vellem? (17) deum non habes? an, cum illum habeas, requiris an is alia tibi dicet, quam hæc? (18) At si Phidiæ esses, sive Minerva, sive Jupiter, tui et opificis mem et, si quem haberes sensum, operam dares, ne qu gnum vel eo qui te fabricasset, vel temet ipso adm neve indecoro habitu ab iis conspicereris, qui te sp (19) Nunc, quia te Jupiter fecit, idcirco, qualem monstres, non curas? Atqui estne artifex artifici aut opificium opificio? (20) Ne longius abeam: o ficis opus ejusmodi est, ut eas in se vires habeat, fabricam demonstrat? nonne lapis est, aut æs, aut aut ebur? Nam Phidiæ quidem Minerva, semel manu, in eamque Victoria recepta, sic per omne stat dei autem opera moventur, spirant, visis utuntur explorant. (21) Hujus opificis cum fabrica sis, illum afficis? Quid porro, quod te non fecit modo tibi uni te credidit et tuæ fidei commisit? (22) quidem recordabere; sed et id ipsum, quod fidei tu missum est, fœdabis? At vero si quem tibi pupill tradidisset, itane eum negligeres? (23) Tradidit ti ipsum, aliumque se habuisse te fideliorem negat: « « inquit, mihi conserva talem, qualis sua natura e « cundum, fidelem, sublimem, imperterritum, p « tione tumultuque vacuum. » Tum tu eum non vas!

24. At dicent, Unde nobis iste supercilium hoc s vultus gravitatem præ se fert? Immo vero, nondum est. Nondum enim confido eis quæ didici, et qu sensus sum: adhuc imbecillitatem meam timeo. enim sinite me paululum sumere animos; tum v vultum qualem decet, et habitum qualem decet: tu ostendam statuam, cum absoluta fuerit, cum e (26) Quid putatis? supercilium esse hoc? Absit. enim Jupiter Olympius supercilium attollit? *Non;* tus ejus fixus est, ut ejus esse decet, qui dictu

ὸ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλόν.

κοῦτον ὑμῖν δείξω ἐμαυτὸν, πιστὸν, αἰδήμονα, ἀτάραχον. (28) Μή τι οὖν ἀθάνατον, ἀγήρων, ρωσον; ἀλλ' ἀποθνήσκοντα θείως, νοσοῦντα Ταῦτα ἔχω, ταῦτα δύναμαι· τὰ δ' ἄλλα οὔτε ε δύναμαι. (29) Δείξω ὑμῖν νεῦρα φιλοσόφου. ίρα; Ὄρεξιν ἀναπότευκτον, ἔκκλισιν ἀπερί-δρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγ-ν ἀπρόπτωτον. Ταῦτα ὄψεσθε.

ΚΕΦ. Θ'.

νάμενοι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι, τὴν τοῦ φιλοσόφου προσλαμβάνομεν.

ι ἔστι τὸ τυχὸν, αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγε-ρῶσαι. (2) Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Ζῷον, κὸν, θνητόν. Εὐθὺς ἐν τῷ λογικῷ, τίνων χω-; Τῶν θηρίων. Καὶ τίνων ἄλλων; Τῶν προ-καὶ τῶν ὁμοίων. (3) Ὅρα οὖν μή τί πως ν ποιήσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρω-ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. Ὅρα, μή τι τον· εἰ δὲ μὴ, καὶ οὕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; Ὅταν τῆς γα-κα, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῆ, ὅταν ῥυπα-ν ἀνεπιστρέπτως· ποῦ ἀπεκλίναμεν; Ἐπὶ τὰ Τί ἀπωλέσαμεν; Τὸ λογικόν. (5) Ὅταν , καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠστικῶς· λίναμεν; Ἐπὶ τὰ θηρία. (6) Λοιπὸν οἱ μὲν γάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ ρ' ὧν ἐστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. (7) ων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τοῦ ἀνθρώπου ε. Πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; Ὅταν γελίαν πληρώσῃ. Ὥστε σωτηρία συμπε-υ ἐστὶ, τὸ ἐξ ἀληθῶν συμπεπλέχθαι. (8) Πότε ινον; Ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. Πότε ίτε λύρα, πότε ἵππος, πότε κύων; (9) Τί οὖν ν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ὡσαύτως μὲν σώζεται, δ' ἀπόλλυται; (10) Αὔξει δ' ἕκαστον καὶ κατάλληλα ἔργα· τὸν τέκτονα τὰ τεκτονικὰ, ματικὸν τὰ γραμματικά. Ἂν δ' ἐθίσῃ γρά-μμάτως, ἀνάγκη καταφθείρεσθαι καὶ ἀπόλ-ὴν τέχνην. (11) Οὕτω τὸν μὲν αἰδήμονα αἰδήμονα ἔργα, ἀπολλύει δὲ τὰ ἀναιδῆ· τὸν τὰ πιστὰ, καὶ τὰ ἐναντία ἀπολλύει. (12) ς ἐναντίους πάλιν ἐπαύξει τὰ ἐναντία· τὸν τον ἀναισχυντία, τὸν ἄπιστον ἀπιστία, τὸν λοιδορία, τὸν ὀργίλον ὀργὴ, τὸν φιλάργυρον λλήλοις λήψεις καὶ δόσεις.

ιὰ τοῦτο παραγγέλλουσιν οἱ φιλόσοφοι, μὴ ι μόνῳ τῷ μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ μελέτην προσλαμ-τα ἄσκησιν. (14) Πολλῷ γὰρ χρόνῳ τὰ ἐναντία θίσμεθα, καὶ τὰς ὑπολήψεις τὰς ἐναντίας ταῖς ρητικὰς εἴχομεν. Ἂν οὖν μὴ καὶ τὰς ὀρθὰς ς ποιήσωμεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐξηγηταὶ ἐσό-

Meum haud fallax est aut revocabile dictum.

27. Talem me præbebo vobis; fidelem, verecundum, fortem, perturbatione vacuum. (28) Num ergo immortalem, senectutis aut morborum expertem? *Non;* sed eum qui divinitus moriatur, qui divinitus ægrotet. Hæc habeo, hæc possum; reliqua nec habeo, nec possum. (29) Ostendam vobis nervos philosophi. Quales nervos? Appetitionem frustrationis expertem; aversationem casibus non obnoxiam; impetum convenientem; propositum industrium; assensionem non temerariam. Hæc videbitis.

CAP. IX.

Cum hominis officium præstare non possimus, philosophi munus nos profiteri.

1. Res non vulgaris est, vel hoc solum, hominis præstare officium. (2) Quid enim est homo? Animal, inquit, rationis particeps, mortale. Jam statim, rationis usu, a quibus distinguimur? A feris. A quibus præterea? Ab ovibus et aliis ejus generis. (3) Cave igitur ne quid forte instar feræ facias: alioqui hominem amisisti, non præstitisti id quod pollicetur hominis nomen. Tum cave ne quid instar ovis: alioqui et sic homo perierit. (4) Quæ igitur agimus more ovis? Cum ventris caussa, cum penis, cum temere, cum sordide, cum inconsiderate agimus; quo tunc declinavimus? Ad oves. Quid amisimus? Rationis usum. (5) Cum pugnaciter, noxie, iracunde, impetuose; quo declinavimus? Ad feras. (6) Ceterum alii e nobis magnæ bestiæ sunt, alii bestiolæ malitiosæ et parvæ: de quibus dici possit, Leo me vel devoret! (7) His autem rebus omnibus perit hominis officium. Nam quando conservatur complexum? Cum suum munus exsequitur. Itaque conservatio complexi est, si ex veris sit complexum. (8) Quando disjunctum? Cum munere suo fungitur. Quando tibiæ? quando lyra? quando equus? quando canis? (9) Quid ergo mirum, si homo etiam eodem modo et conservatur et perit? (10) Augent autem et conservant unumquemque opera consentanea, fabrum fabrilia, grammaticum grammatica. Sin assueveris contra artis rationem scribere, necesse erit corrrumpi et perire artem. (11) Sic hominem verecundum verecunda facta conservant, impudentia perdunt; sic fidelia fidelem; perdunt contraria. (12) Contrarios autem vicissim augent contraria: impudentem impudentia, perfidum perfidia, conviciatorem convicia, iracundum iracundia; avarum eæ rationes, quibus plus accipiat, et minus reddat.

13. Quamobrem philosophi monent, non in sola doctrina acquiescendum esse; sed et studium et meditationem adjungendam, deinde exercitationem. (14) Longo enim tempore contraria facere consuevimus; et usum contraximus opinionum, quæ rectis contrariæ sunt. Itaque, nisi operam demus ut rectarum etiam opinionum usum habitumque nobis comparemus, nil aliud nisi alienorum decretorum in-

μεθα ἀλλοτρίων δογμάτων. (15) Ἄρτι γὰρ τίς ἡμῶν οὐ δύναται τεχνολογῆσαι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα· ἀγαθὰ μὲν οὖν ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα τῶν ἀρετῶν· κακὰ δὲ, τὰ ἐναντία· ἀδιάφορα δὲ, πλοῦτος, ὑγεία, δόξα. (16) Εἶτ', ἂν μεταξὺ λεγόντων ἡμῶν ψόφος μείζων γένηται, ἢ τῶν παρόντων τις καταγελάσῃ ἡμῶν, ἐξεπλάγημεν. (17) Ποῦ ἐστι, φιλόσοφε, ἐκεῖνα ἃ ἔλεγες; πόθεν αὐτὰ προφερόμενος ἔλεγες; Ἀπὸ τῶν χειλῶν αὐτόθεν. Τί οὖν ἀλλότρια βοηθήματα μολύνεις; τί κυδεύεις περὶ τὰ μέγιστα; (18) Ἄλλο γάρ ἐστιν, ὡς εἰς ταμιεῖον ἀποθέσθαι ἄρτους καὶ οἶνον, ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν. Τὸ βρωθὲν ἐπέφθη, ἀνεδόθη, νεῦρα ἐγένετο, σάρκες, ὀστέα, αἷμα, εὔχροια, εὔπνοια· τὰ ἀποκείμενα, ὅταν μὲν θελήσῃς, ἐκ προχείρου λαβὼν δεῖξαι δύνασαι· ἀπ' αὐτῶν δέ σοι ὄφελος οὐδὲν, εἰ μὴ μέχρι τοῦ δοκεῖν ὅτι ἔχεις. (19) Τί γὰρ διαφέρει, ταῦτα ἐξηγεῖσθαι, ἢ τὰ τῶν ἑτεροδόξων; Τεχνολόγει νῦν καθίσας τὰ Ἐπικούρου· καὶ τάχα ἐκείνου χρηστικώτερον τεχνολογήσεις. Τί οὖν Στωϊκὸν λέγεις σεαυτόν: τί ἐξαπατᾷς τοὺς πολλούς; (20) Τί ὑποκρίνῃ Ἰουδαίους, ὧν Ἕλλην; Οὐχ ὁρᾷς, πῶς ἕκαστος λέγεται Ἰουδαῖος; πῶς Σύρος; πῶς Αἰγύπτιος; καὶ ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα εἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, Οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται· ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ἠρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι, καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. (21) Οὕτω καὶ ἡμεῖς, παραβαπτισταὶ, λόγῳ μὲν Ἰουδαῖοι, ἔργῳ δ' ἄλλο τι· ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον, μακρὰν ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. (22) Οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἆραι μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν.

terpretes sumus futuri. (15) Jam enim quis n rebus bonis et malis erudite disputare non pot esse bonas, alias malas, alias indifferentes: ac bona virtutes et ea quæ tum virtutibus conjuncta sint; tem, contrarias; indifferentes, divitias, sanitatem (16) Deinde, si, dum nos ista disserimus, strepit major excitetur, aut eorum qui adsunt quispiam deat, percellimur. (17) Ubi sunt ista, philoso dicebas? Unde ista proferebas? Nonnisi e labris Quid ergo aliena adjumenta contaminas? quid lud rebus maximis? (18) Aliud est enim, tamquam reponere panes et vinum; aliud est comedere. Q deris, id concoquitur, digeritur, in nervos, carn sanguinem, colorem, spiritum convertitur: q reposueris, ea quidem, cum volueris, deprome atque ostendere; inde autem ad te non alia redib nisi ut ea habere videaris. (19) Quid enim int ista enarres, sive eorum opiniones, qui alia senti nunc atque Epicureas opiniones subtiliter edisse tasse facilius etiam atque commodius, quam ille seres. Quid ergo Stoicum te nominas? quid nop facis? (20) Quid personam mentiris Judæorum, cus sis? Nonne vides, quatenus quisque dicatu quatenus Syrus, quatenus Ægyptius? quodsi que in utramque partem inclinantem, dicere solemus Judæum, sed simulatorem: cum autem affectu illa disciplina imbuti sectamque professi adhibu revera Judæus et est, et nominatur. (21) Sic et terini sumus, nomine quidem Judæi, re vero ipsa aliud: animi affectus cum oratione non congruit; abest ut iis utamur quæ profitemur, quorumque efferimur. (22) Sic, cum hominis professione nequeamus, philosophi etiam personam nobis in tam grave onus, veluti si quis, cui vires ad dec ferendas non suppeterent, Ajacis lapidem tolle sumeret.

ΚΕΦ. Ι'.

Πῶς ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ καθήκοντά ἐστιν εὑρίσκειν.

1. Σκέψαι τίς εἶ. Τὸ πρῶτον, ἄνθρωπος· τοῦτο δ' ἔστιν, οὐδὲν ἔχων κυριώτερον προαιρέσεως, ἀλλὰ ταύτῃ τὰ ἄλλα ὑποτεταγμένα, αὐτὴν δ' ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον. (2) Σκόπει οὖν τίνων κεχώρισαι κατὰ [τὸν] λόγον. Κεχώρισαι θηρίων, κεχώρισαι προβάτων. (3) Ἐπὶ τούτοις, πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ· οὐχ ἓν τῶν ὑπηρετικῶν, ἀλλὰ τῶν προηγουμένων· παρακολουθητικὸς γὰρ εἶ τῇ θείᾳ διοικήσει, καὶ τῶν ἑξῆς ἐπιλογιστικός. (4) Τίς οὖν ἐπαγγελία πολίτου; Μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον, περὶ μηδενὸς βουλεύεσθαι ὡς ἀπόλυτον· ἀλλ' ὥσπερ ἂν, εἰ ἡ χεὶρ ἢ ὁ πούς λογισμὸν εἶχον καὶ παρηκολούθουν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ, οὐδέποτ' ἂν ἄλλως ὥρμησαν ἢ ὠρέχθησαν, ἢ ἐπανενεγκόντες ἐπὶ τὸ ὅλον. (5) Διὰ τοῦτο καλῶς λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι, ὅτι εἰ προῄδει ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς τὰ ἐσόμενα, συνήργει ἂν καὶ τῷ νοσεῖν, καὶ τῷ ἀποθνήσκειν,

CAP. X.

Quo pacto e nominibus officia sint reperi

1. Considera qui sis: primum homo, hoc est, i habeat præstantius voluntate, cetera vero omnia jecta, cum ipsa nemini vel serviat vel pareat. (considerato, a quibus ratione separeris. Separa separaris ab ovibus. (3) Præterea civis es mun ejus; non ex earum numero partium, quæ mini quæ imperio sunt destinatæ: divinam enim adm nem intelligendi, ordinemque rerum considerandi habes. (4) Quæ igitur est civis professio? Ne qui utile ducat; de nulla re, tamquam a communi se paratus, deliberet; sed ita, quemadmodum manu si oratione uterentur et naturæ constitutionem rent, numquam moverentur aliter, nec appete quam, nisi ratione habita totius. (5) Quamob dicunt philosophi, si præsciret vir bonus rerum eventum, ultro eum ad ægrotationem, ad morte

πηροῦσθαι· αἰσθανόμενός γε, ὅτι ἀπὸ τῆς τῶν
κατάξεως τοῦτο ἀπονέμεται, κυριώτερον δὲ τὸ
οῦ μέρους, καὶ ἡ πόλις τοῦ πολίτου. (6) Νῦν
ι οὐ προγινώσκομεν, καθήκει τῶν πρὸς ἐκλογὴν
τέρων ἔχεσθαι· ὅτι καὶ πρὸς τοῦτο γεγόναμεν.
Μετὰ τοῦτο μέμνησο ὅτι υἱὸς εἶ. Τίς τούτου
ροσώπου ἐπαγγελία; Πάντα τὰ αὐτοῦ ἡγεῖσθαι
πατρὸς, πάντα ὑπακούειν, μηδέποτε ψέξαι πρός
μηδὲ βλαβερόν τι αὐτῷ εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι, ἐξί-
ναι ἐν πᾶσι καὶ παραχωρεῖν, συνεργοῦντα κατὰ
ιν. (8) Μετὰ τοῦτο ἴσθι, ὅτι καὶ ἀδελφὸς εἶ.
πρὸς τοῦτο δὲ τὸ πρόσωπον ὀφείλεται παραχώρη-
ικείθεια, εὐφημία, μηδέποτ' ἀντιποιήσασθαί τινος
ὐτὸν ἀπροαιρέτων, ἀλλ' ἡδέως ἐκεῖνα προΐεσθαι,
τοῖς προαιρετικοῖς πλέον ἔχῃς. (9) Ὅρα γὰρ,
ιστιν ἀντὶ θίδρακος, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ καθέδρας
εὐνομοσύνην κτήσασθαι· ὅση ἡ πλεονεξία. (10)
ταῦτα εἰ βουλευτὴς πόλεώς τινος εἶ, ὅτι βουλευ-
εἶ νέος ὅτι νέος· εἰ πρεσβύτης, ὅτι πρεσβύτης· εἰ
ὅτι πατήρ. (11) Ἀεὶ γὰρ ἕκαστον τῶν τοιού-
ματάτων εἰς ἐπιλογισμὸν ἐρχόμενον, ὑπογράφει
ῶα ἔργα. (12) Ἐὰν δ' ἀπελθὼν ψέγῃς σου τὸν
ν, λέγω σοι, Ἐπελάθου τίς εἶ, καὶ τί σοι ὄνομα.
ὅτι εἰ μὲν χαλκεὺς ὢν ἐχρῶ τῇ σφύρᾳ ἄλλως, ἐπι-
μένος ἂν ἦς τοῦ χαλκέως· εἰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπε-
καὶ ἀντὶ ἀδελφοῦ ἐχθρὸς ἐγένου, οὐδὲν ἀντ' οὐ-
ἠλλάχθαι φανῇς ἐπ' αὐτῷ; (14) Εἰ δ' ἀντὶ ἀν-
ου, ἡμέρου ζῴου καὶ κοινωνικοῦ, θηρίον γέγονας
ρὸν, ἐπίβουλον, δηκτικὸν, οὐδὲν ἀπολώλεκας;
δεῖ σε κέρμα ἀπολέσαι, ἵνα ζημιωθῇς· ἄλλου δ'
ς ἀπώλεια ζημιοῖ τὸν ἄνθρωπον. (15) Εἰ γραμ-
ὴν μὲν ἧς ἀποβαλὼν, ἢ μουσικὴν, ζημίαν ἡγοῦ τὴν
ταν αὐτῆς· εἰ δ' αἰδῶ καὶ καταστολὴν καὶ ἡμερό-
ἀποβαλεῖς, οὐδὲν ἡγῇ τὸ πρᾶγμα; (16) Καίτοι
ι μὲν παρ' ἔξωθέν τινα καὶ ἀπροαίρετον αἰτίαν
λυται, ταῦτα δὲ παρ' ἡμᾶς· καὶ ἐκεῖνα μὲν οὔτε
ἔχειν οὔτ' ἀπολλύειν αἰσχρόν ἐστι, ταῦτα δὲ καὶ μὴ
καὶ ἀπολλύειν αἰσχρόν ἐστι καὶ ἐπονείδιστον καὶ
μα. (17) Τί ἀπολλύει ὁ τὰ τοῦ κιναίδου πάσχων;
ἄνδρα. Ὁ δὲ διατιθείς; Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, καὶ
δ' οὐδὲν ἧττον τὸν ἄνδρα. (18) Τί ἀπολλύει ὁ
ῶν; Τὸν αἰδήμονα, τὸν ἐγκρατῆ, τὸν κόσμιον,
ιέτην, τὸν γείτονα. Τί ἀπολλύει ὁ ὀργιζόμενος;
τι. Ὁ φοβούμενος; Ἄλλο τι. (19) Οὐδεὶς δίχα
ίας καὶ ζημίας κακός ἐστι. Λοιπὸν εἰ τὴν ζη-
ζητεῖς ἐν κέρματι, πάντες οὗτοι ἀβλαβεῖς, ἀζή-
ὄν οὕτω τύχῃ, καὶ ὠφελούμενοι καὶ κερδαίνοντες,
ἐά τινος τούτων τῶν ἔργων κέρμα αὐτοῖς προσ-
ται. (20) Ὅρα δ', εἰ ἐπὶ κερμάτιον πάντα ἀνά-
ὅτι οὐδ' ὁ τὴν ῥῖνά σοι ἀπολλύων ἐστὶ βεβλαμμέ-
ὶ, φησί· κεκολόβωται γὰρ τὸ σῶμα. (21) Ἄγε·
ὴν ὀσφρασίαν αὐτὴν ἀπολωλεκὼς, οὐδὲν ἀπολ-
ς Ψυχῆς οὖν δύναμις οὐκ ἔστιν οὐδεμία, ἣν ὁ
πνεύσαμενος ὠφελεῖται, ὁ δ' ἀποβαλὼν ζημιοῦται;

tilationes, operam suam collaturum; quippe qui intellexisset, a constitutione universitatis hæc sibi esse attributa; esse autem totum potius parte, et civitatem cive. (6) Nunc, cum non præsciamus quid futurum sit, ea amplecti convenit, quæ sunt ad eligendum natura aptiora; nam ad hoc etiam nati sumus.

7. Deinde memento, filium te esse. Quænam hujus personæ est professio? Omnia sua, patris esse ducere; omnibus in rebus dicto ei esse audientem; numquam eum apud quemquam vituperare; neque vel dicere vel facere quidquam, quod ei incommodet; cedere etiam illi in omnibus, et primas dare; pro virili eum adjuvare. (8) Post hæc memento, te etiam fratrem esse : et pro hac quoque persona deberi cessionem, obsequium, collaudationem; numquam quidquam tibi vindicandum earum rerum quæ sunt extra hominis potestatem positæ, sed ea libenter missa facienda, ut in his meliori sis conditione quæ tui sunt arbitrii. (9) Vide enim, cujusmodi sit, verbi caussa, si pro lactuca, aut pro sella, *qua fratri cedis*, tu tibi acquiris animi æquitatem : quantum id est lucrum ! (10) Deinde si civitatis alicujus senator es, te senatorem esse memento; si adolescens, adolescentem; si senex, senem; si pater, patrem. (11) Semper enim quodque horum nominum, in computationem veniens, consentaneum quoddam agendi genus præscribit. (12) Sin digressus fratrem tuum vituperaveris, dicam oblitum te esse qui sis, et quod tibi sit nomen. (13) Quodsi faber ferrarius esses ac malleo perperam utereris, fabri ferrarii esses oblitus : at si fratris personam oblitus es et fratris loco factus es hostis, putasne te ea re nihil nihilo permutasse? (14) Quodsi pro homine, miti animali et sociabili, fera factus es perniciosa, insidiatrix, mordax ; nihilne amisisti? Enimvero pecuniola est amittenda, ut jacturam facias; nullius vero alius rei amissio damnum affert homini. (15) Quodsi grammaticam artem amisisses, aut musicam; in damno eam jacturam deputares : at, si verecundiam, si modestiam, si mansuetudinem amiseris, eamne rem nihil esse putas? (16) Verum illa quidem externa quapiam de caussa et non voluntaria pereunt; hæc autem nostra culpa : illa nec non habere nec amittere turpe est; hæc et non habere et amittere turpe est et probrosum et calamitosum. (17) Quid amittit is qui cinædi flagitia patitur? Virum. Quid qui ista patrat? Cum alia sane multa, tum nihilominus et ipse virum. (18) Quid perdit adulter? Verecundum, continentem, modestum, civem, vicinum. Quid perdit iratus? Aliquid aliud. Quid is qui timet? Aliquid aliud. (19) Nemo sine jactura et damno malus est. Quodsi vero jacturam in pecuniola *sola* quæris, omnes hi noxæ sunt expertes, nullum fecere damnum; ac fieri potest ut fructum etiam et lucrum capiant, cum ex horum facinorum aliquo pecunia eis accesserit. (20) Vide vero, si ad pecuniam omnia refers, ne tibi dicendum sit, ne eum quidem, qui nasum amittit, pati damnum. Immo vero, inquit, corpore est mutilato. (21) Age igitur, qui olfactum solum amisit, nihilne perdit? Animi ergo vis nulla est, qua

(22) Ποίαν καὶ λέγεις; Οὐδὲν ἔχομεν αἰδῆμον φύσει; Ἔχομεν. Ὁ τοῦτο ἀπολλύων, οὐ ζημιοῦται; οὐδενὸς στερίσκεται; οὐδὲν ἀποβάλλει τῶν πρὸς αὐτόν; (23) Οὐκ ἔχομεν φύσει τι πιστόν; φύσει στερκτικόν; φύσει ὠφελητικόν; φύσει ἀλλήλων ἀνεκτικόν; ὅστις οὖν εἰς ταῦτα περιορᾷ ζημιούμενον ἑαυτὸν, οὗτος ᾖ ἀβλαβὴς καὶ ἀζήμιος;

24. Τί οὖν; μὴ βλάψω τὸν βλάψαντα; Πρῶτον μὲν ἰδοὺ τί ἐστι βλάβη· καὶ μνήσθητι ὧν ἤκουσας παρὰ τῶν φιλοσόφων. (25) Εἰ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἐν προαιρέσει, καὶ τὸ κακὸν ὡσαύτως ἐν προαιρέσει, βλέπε μὴ τοιοῦτόν ἐστιν ὃ λέγεις· (26) Τί οὖν, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, μὴ βλάψω ἐγὼ ἐμαυτὸν, πρὸς ἐκεῖνον ἀδικόν τι ποιήσας; (27) Τί οὖν οὐ τοιοῦτόν τι φανταζόμεθα; ἀλλ', ὅπου τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κτῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη· ὅπου δ' εἰς προαίρεσιν, οὐδεμία βλάβη; (28) Οὔτε γὰρ τὴν κεφαλὴν ἀλγεῖ ὁ ἐξαπατηθεὶς ἢ ὁ ἀδικήσας, οὔτε τὸν ὀφθαλμὸν, οὔτε τὸ ἰσχίον· οὔτε τὸν ἀγρὸν ἀπολλύει· (29) ἡμεῖς δ' ἄλλο οὐδὲν ἐθέλομεν, ἢ ταῦτα· τὴν προαίρεσιν δὲ πότερον αἰδήμονα καὶ πιστὴν ἕξομεν, ἢ ἀναίσχυντον καὶ ἄπιστον, οὐδ' ἐγγὺς διαφερόμεθα, πλὴν μόνον ἐν τῇ σχολῇ μέχρι τῶν λογαρίων. (30) Τοιγαροῦν μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν, ἔξω δ' αὐτῶν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Τίς ἀρχὴ φιλοσοφίας.

1. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ καὶ κατὰ θήραν ἁπτομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὑτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. (2) Ὀρθογωνίου μὲν γὰρ τριγώνου, ἢ διέσεως, ἢ ἡμιτονίου, οὐδεμίαν φύσει ἔννοιαν ἥκομεν ἔχοντες, ἀλλ' ἔκ τινος τεχνικῆς παραλήψεως διδασκόμεθα ἕκαστον αὐτῶν· καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὴ εἰδότες αὐτὰ, οὐδ' οἴονται εἰδέναι. (3) Ἀγαθοῦ δὲ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ πρέποντος καὶ ἀπρεποῦς, καὶ εὐδαιμονίας καὶ δυστυχίας, καὶ προσήκοντος καὶ ἀποβάλλοντος, καὶ ὅ τι δεῖ ποιῆσαι, καὶ ὅ τι οὐ δεῖ ποιῆσαι, τίς οὐκ ἔχων ἔμφυτον ἔννοιαν ἐλήλυθε; (4) Διὰ τοῦτο πάντες χρώμεθα τοῖς ὀνόμασι, καὶ ἐφαρμόζειν πειρώμεθα τὰς προλήψεις ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. (5) Καλῶς ἐποίησε, δεόντως, οὐ δεόντως, ἠτύχησεν, εὐτύχησεν, ἄδικός ἐστι, δίκαιός ἐστι· τίς ἡμῶν φείδεται τούτων τῶν ὀνομάτων; τίς ἡμῶν ἀναβάλλεται τὴν χρῆσιν αὐτῶν μέχρι μάθῃ, καθάπερ τῶν περὶ τὰς γραμμὰς ἢ τοὺς φθόγγους οἱ οὐκ εἰδότες; (6) Τούτου δ' αἴτιον τὸ ἥκειν ἤδη τινὰ ὑπὸ τῆς φύσεως κατὰ τὸν τόπον ὥσπερ δεδιδαγμένους· ἀφ' ὧν ὁρμώμενοι καὶ τὴν οἴησιν προσειλήφαμεν. (7) Διὰ τί γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔννοιαν αὐτοῦ; Ἔχεις. (8) Οὐκ ἐφαρμόζω τοῖς ἐπὶ μέρους; Ἐφαρμόζεις. Οὐ καλῶς οὖν ἐφαρμόζω; Ἐνταῦθά ἐστι τὸ ζήτημα πᾶν, καὶ [ἡ] οἴησις ἐνταῦθα προσγίνεται. Ἀφ' ὁμολογουμένων γὰρ ὁρμώμενοι τούτων, ἐπὶ τὸ ἀμφισβητούμενον προάγουσιν ὑπὸ τῆς ἀκα-

et parta juvetur aliquis, et amissa laedatur tandem ais? Nihilne habemus natura verecu mus. Id qui amittit, non jacturam facit? aliqua re? non amittit aliquid suarum rerum habemus natura fidele aliquid? nonne carit natura nobis insitam? nonne juvandi propens lem? non alius alium tolerandi naturalem faci quis igitur in horum aliquo se damno affici p demnis et jacturæ expers fuerit?

24. Quid ergo? non ei noceam qui mihi no vide quid sit noxa; et eorum quæ a phil visti, memento. (25) Nam si bonum pc voluntate, et malum item in voluntate; v modi sit id quod dicis: (26) Cur, si ille ip injuria mihi facta, ego ipse mihi non noceai qua ei relata? (27) Cur ergo non tale quiddan obversatur? at, ubi corpori aliquid aut rei fa serit, illic damnum est; ubi autem volunta damnum? (28) Nempe caput ei non dolet qu aut qui injuriam intulit, neque oculus, nequ agrum is amittit: (29) nos vero nihil volur voluntatem autem utrum verecundam et fi simus, an impudentem et perfidam, ne min nostra interest, nisi quod ad disputatiuncula in schola his de rebus instituuntur. (30) Q ad disputatiunculas proficimus, ultra eas ver quidem.

CAP. XI.

Quod sit philosophiæ initium

1. Philosophiæ initium, apud eos quidem et venatoris more eam aggrediuntur, conscie cillitatis nostræ atque infirmitatis in rebus ne Nam trianguli quidem rectanguli, aut dieseo nii, nullam natura insitam habemus notionem quæ sunt hujusmodi, artificiosa quadam trad mus: eaque de caussa, qui illa ignorant, non c cognita habere. (3) Boni autem et mali, hon decori et indecori, felicitatis et calamitatis, sit contra officium, quid sit agendum, quid dum, quis non harum rerum notitiam aliqua tam secum attulit? (4) Quamobrem omnes utimur, atque illas animi anticipationes rebu accommodare conamur. (5) « Bene fecit, e tra officium; prospera, adversa fortuna es stus est, justus est: » quis nostrûm his vo net? quis nostrûm usum illorum eo usque didicerit, quemadmodum vocabulis geometr abstinent qui istas artes ignorant. (6) Huj caussa est, quod nonnulla ad istum locum p veluta natura edocti in vitam intramus; a quil fecti, opinationem etiam adjunximus, qua cepta haberemus. (7) Cur enim, inquit, honestum et turpe? nonne notionem ejus me habeo? Habes. (8) Nonne rebus singulis ean Accommodas. Non ergo recte accommodo? vertitur quæstio, atque opinio scientiæ hic a a rebus hisce confessis initio sumpto, ad id, q versia est positum, progrediunt ur ob ineptam

ου ἐφαρμογῆς. (9) Ὡς εἴ γε καὶ τοῦτο ἔτι πρὸς
; ἐκέκτηντο, τί ἐκώλυεν αὐτοὺς εἶναι τελείους;
ν δ' ἐπεὶ δοκεῖς, ὅτι καὶ καταλλήλως ἐφαρμό-
ς προλήψεις τοῖς ἐπὶ μέρους, εἰπέ μοι πόθεν
ιαμβάνεις; Ὅτι δοκεῖ μοι. Τοῦτο οὖν τινι οὐ
καὶ οἴεται καὶ αὐτὸς ἐφαρμόζειν καλῶς· ἢ οὐκ
; Οἴεται. (11) Δύνασθε οὖν, περὶ ὧν τὰ μαχό-
ξάζετε, ἀμφότεροι καταλλήλως ἐφαρμόζειν τὰς
ψεις; Οὐ δυνάμεθα. (12) Ἔχεις οὖν δεῖξαί τι
πρὸς τὸ αὐτὰς ἐφαρμόζειν ἄμεινον, ἀνωτέρω τοῦ
σοι; Ὁ δὲ μαινόμενος ἄλλα τινὰ ποιεῖ ἢ τὰ δο-
οῖ καλά; κἀκείνῳ οὖν ἀρκεῖ τοῦτο τὸ κριτήριον;
ρκεῖ. Ἐλθὲ οὖν ἐπί τι ἀνωτέρω τοῦ δοκεῖν.
τό ἐστιν;
Ἦδ' ἀρχὴ φιλοσοφίας, αἴσθησις μάχης τῆς πρὸς
ους τῶν ἀνθρώπων, καὶ ζήτησις τοῦ παρ' ὃ γίνεται
η, καὶ κατάγνωσις καὶ ἀπιστία πρὸς τὸ ψιλῶς
ν ἔρευνα δέ τις περὶ τὸ δοκοῦν, εἰ ὀρθῶς δοκεῖ· καὶ
ς κανόνος τινὸς, οἷον ἐπὶ βαρῶν τὸν ζυγὸν εὕρο-
ον ἐπὶ εὐθέων καὶ στρεβλῶν τὴν στάθμην. Τοῦτ'
ἀρχὴ φιλοσοφίας. (14) Πάντα καλῶς ἔχει τὰ
τα ἔκασι; Καὶ πῶς δυνατὸν τὰ μαχόμενα κα-
ειν; Οὐκοῦν οὐ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἡμῖν δοκοῦντα.
τί μᾶλλον ἢ τὰ Σύροις; τί μᾶλλον ἢ τὰ Αἰ-
ιοις; τί μᾶλλον ἢ τὰ ἐμοὶ φαινόμενα, ἢ τὰ τῷ δεῖ-
δεῖν μᾶλλον. Οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τὸ δοκεῖν ἑκάστῳ
τὸ εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ βαρῶν, ἢ μέτρων, ψιλῇ
φάσει ἀρκούμεθα, ἀλλὰ κανόνα τινὰ ἐφ' ἑκάστου
ου. (16) Ἐνταῦθ' οὖν οὐδεὶς κανὼν ἀνωτέρω τοῦ
ς καὶ πῶς οἷόν τε ἀτέκμαρτα εἶναι καὶ ἀνεύ-
τὰ ἀναγκαιότατα ἐν ἀνθρώποις; Ἔστιν οὖν.
Καὶ διὰ τί οὐ ζητοῦμεν αὐτὸν καὶ ἀνευρίσκομεν,
ευρόντες λοιπὸν ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐ-
ηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες; (18) Τοῦτο γάρ,
ς, ἐστίν, ὃ εὑρεθὲν ἀπαλλάσσει μανίας τοὺς μόνῳ
ῳ μέτρῳ παραχρωμένους· ἵνα λοιπὸν, ἀπό
γνωρίμων καὶ διευκρινημένων ὁρμώμενοι, χρώ-
θα τῶν ἐπὶ μέρους διηρθρωμέναις ταῖς προλήψεσι.
Τίς ὑποπέπτωκεν οὐσία, περὶ ἧς ζητοῦμεν;
ῆ. Ὕπαγε αὐτὴν τῷ κανόνι, βάλε εἰς τὸν ζυ-
(20) Τὸ ἀγαθὸν δεῖ εἶναι τοιοῦτον, ἐφ' ᾧ θαρρεῖν
ι; Ναί. Καὶ ᾧ πεποιθέναι; Δεῖ. Ἀβεβαίῳ τινὶ
ῷ ἄξιον; Οὔ. Μή τι οὖν βέβαιον ἡ ἡδονή; Οὔ.
ρον οὖν καὶ βάλε ἔξω ἐκ τοῦ ζυγοῦ, καὶ ἀπέλα-
ῆς χώρας τῶν ἀγαθῶν μακράν. (22) Εἰ δ' οὐκ
βλέπεις, καὶ ἓν σοι ζυγὸν οὐκ αρκεῖ, φέρε ἄλλο.
τῷ ἀγαθῷ ἄξιον ἐπαίρεσθαι; Ναί. Ἐφ' ἡδονῇ
παρούσῃ ἄξιον ἐπαίρεσθαι; Βλέπε μὴ εἴπῃς ὅτι
ν· εἰ δὲ μὴ, οὐκέτι σε οὐδὲ τοῦ ζυγοῦ ἄξιον ἡγήσο-
(23) Οὕτω κρίνεται τὰ πράγματα καὶ ἵσταται,
κανόνων ἡτοιμασμένων. (24) Καὶ τὸ φιλοσοφεῖν
τό ἐστιν, ἐπισκέπτεσθαι καὶ βεβαιοῦν τοὺς κανόνας.
Τὸ δ' ἤδη χρῆσθαι τοῖς ἐγνωσμένοις, τοῦτο τοῦ
ῦ καὶ ἀγαθοῦ ἔργον ἐστίν.

tionem. (9) Nam si hac quoque facultate præditi essent, quid obstaret quominus perfecti essent? (10) Nunc quia putas te anticipationes illas convenienter etiam accommodare rebus singulis, dic mihi unde illud sumis? Ex eo quod mihi sic videtur. At istud ipsum alteri non videtur, et ipse pariter se recte accommodare putat : an non putat? Putat. (11) Potestis ergo, quibus in rebus pugnantes habetis opiniones, iis anticipationes uterque convenienter accommodare? Non possumus. (12) Potesne igitur aliquid nobis ostendere melius ad eas accommodandas, præterquam quod tibi ita videatur? Insanus vero aliane facit, quam quæ ei recta videntur? num ergo et illi hæc judicii regula satis est? Non satis est. Veni igitur ad aliquid quod superius *certiusque* sit opinione. Quid istud est?

13. Ecce philosophiæ initium : animadversio pugnæ hominum inter ipsos, et inquisitio caussarum pugnæ illius, et condemnatio ac repudiatio nudæ opinionis; atque etiam investigatio quædam de opinione, utrum ea recta sit; ac regulæ alicujus inventio, quemadmodum ad pondera stateram invenimus, ad recta et flexuosa amussim. Hoc est philosophiæ initium. (14) Omnia recta essent, quæ cuique videantur? At fieri qui potest, repugnantia recta ut sint? Ergo non omnia, sed ea quæ nobis probantur. (15) Qui magis quam quæ Syris? qui magis quam quæ Ægyptiis? qui magis quæ mihi, quam quæ cuivis alteri? Nihilo magis. Non ergo, ut sit res, sufficit cujusque opinio : neque enim vel in ponderibus, vel in mensuris, sola specie contenti sumus; sed regulam quamdam ad singula invenimus. (16) Hic ergo nulla regula est opinione superior? Fieri vero qui potest, ut neque notas ullas habeant, nec inveniri possint ea quæ sunt inter homines maxime necessaria? Est igitur aliqua regula. (17) Cur autem non eam quærimus atque invenimus, eaque inventa deinceps citra errorem utimur, adeo ut citra eam ne digitum quidem porrigamus? (18) Hoc enim, ut arbitror, illud est, quo invento possint insania liberari qui una hac opinionis mensura abutuntur; ut deinceps, a cognitis quibusdam et clare explicatis principiis proficiscentes, distinctis utamur notionibus, ubi de rebus singularibus agitur.

19. Quænam res sese obtulit, de qua quærimus? Voluptas. Subjice eam regulæ; conjice in trutinam. (20) Bonum ejusmodi esse oportet, cui confidere æquum sit? Ita. Et quo fretum esse? Omnino. At instabili cuipiam confidere æquum est? Non. Numquid ergo voluptas stabile est? Non. (21) Tollito igitur eam et ejicito e trutina, et longe a regione bonorum relegato. (22) Quodsi vero oculos non satis acutos habes, atque una tibi trutina non sufficit, adhibe aliam. Re bona estne operæ pretium efferri? Est. Est ergo operæ pretium ob voluptatem præsentem efferri? Cave dicas esse operæ pretium : alioqui te jam ne trutina quidem dignum judicabo. (23) Sic res discernuntur et ponderantur, cum in promptu sunt regulæ. (24) Ac philosophari istud est, considerare et confirmare regulas. (25) Jam nunc vero iis uti quæ cognita sunt, id viri sapientis et boni munus est.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ τοῦ διαλέγεσθαι.

1. Ἃ μὲν δεῖ μαθόντα εἰδέναι χρῆσθαι λόγῳ, ἠκρίβωται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων· περὶ δὲ τὴν χρῆσιν αὐτῶν τὴν προσήκουσαν, τελέως ἀγύμναστοι ἐσμέν. (2) Δὸς γοῦν ᾧ θέλεις ἡμῶν ἰδιώτην τινὰ τὸν προσδιαλεγόμενον, καὶ οὐχ εὑρίσκει χρήσασθαι αὐτῷ· ἀλλὰ μικρὰ κινήσας τὸν ἄνθρωπον, ἂν παρὰ μέλος ἀπαντᾷ ἐκεῖνος, οὐκέτι δύναται μεταχειρίσασθαι· ἀλλ' ἢ λοιδορεῖ λοιπὸν, ἢ καταγελᾷ, καὶ λέγει, Ἰδιώτης ἐστὶν, οὐκ ἔστιν αὐτῷ χρήσασθαι. (3) Ὁ δ' ὁδηγὸς, ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἤγαγεν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν δέουσαν, οὐχὶ καταγελάσας ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. (4) Καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ· μέχρι δ' ἂν οὗ μὴ δείκνυῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰσθάνου τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ.

5. Πῶς οὖν ἐποίει Σωκράτης; Αὐτὸν ἠνάγκαζε τὸν προσδιαλεγόμενον αὐτῷ μαρτυρεῖν, ἄλλου δ' οὐδενὸς ἐδεῖτο μάρτυρος. Τοιγαροῦν ἐξῆν αὐτῷ λέγειν, ὅτι Τοὺς μὲν ἄλλους ἐῶ χαίρειν, ἀεὶ δὲ τῷ ἀντιλέγοντι ἀρκοῦμαι μάρτυρι· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους οὐκ ἐπιψηφίζω, τὸν δὲ προσδιαλεγόμενον μόνον. (6) Οὕτω γὰρ ἐναργῆ ἐτίθει τὰ ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν, ὥστε πάνθ' ὁντιναοῦν, συναισθανόμενον τῆς μάχης, ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῆς. (7) Ἆρά γε ὁ φθονῶν χαίρει; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον λυπεῖται. * Ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ἐκίνησε τὸν πλησίον. * Τί δ'; ἐπὶ κακοῖς δοκεῖ σοι εἶναι λύπη ὁ φθόνος; καὶ τίς φθόνος ἐστὶ κακῶν; (8) Οὐκοῦν ἐκεῖνόν ἐποίησεν εἰπεῖν, ὅτι λύπη ἐστὶν ἐπ' ἀγαθοῖς ὁ φθόνος. Τί δέ; φθονοίη ἄν τις τοῖς οὐδὲν πρὸς αὐτόν; Οὐδαμῶς. (9) Καὶ οὕτως ἐκπεπληρωκὼς τὴν ἔννοιαν καὶ διηρθρωκὼς, ἀπηλλάσσετο, οὐ λέγων, ὅτι Ὁρισαί μοι τὸν φθόνον· εἶτα ὁρισαμένου, Κακῶς ὡρίσω· οὐ γὰρ ἀνακολουθεῖ τῷ κεφαλαιώδει τὸ ὁρικόν· (10) ῥήματα τεχνικὰ, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἰδιώταις φορτικὰ καὶ δυσπαρακολούθητα, ὧν ἡμεῖς ἀποστῆναι οὐ δυνάμεθα. (11) Ἐξ ὧν δ' αὐτὸς ὁ ἰδιώτης, ἐπακολουθῶν ταῖς αὑτοῦ φαντασίαις, παραχωρῆσαι δύναιτ' ἄν τι, ἢ ἀθετῆσαι, οὐδαμῶς διὰ τούτων αὐτὸν κινῆσαι δυνάμεθα. (12) Καὶ λοιπὸν εἰκότως συναισθανόμενοι ταύτης ἡμῶν τῆς ἀδυναμίας, ἀπεχόμεθα τοῦ πράγματος, ὅσοις γ' ἐστί τις εὐλάβεια. (13) Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ εἰκαῖοι, συγκαθέντες εἴς τι τοιοῦτον, φύρονται καὶ φύρουσι· καὶ τὰ τελευταῖα λοιδορήσαντες καὶ λοιδορηθέντες, ἀπέρχονται.

14. Τὸ πρῶτον δὲ τοῦτο καὶ μάλιστα ἴδιον Σωκράτους, μηδέποτε παροξυνθῆναι ἐν λόγοις, μηδέποτε λοίδορον προενέγκασθαι μηδὲν, μηδέποθ' ὑβριστικὸν, ἀλλὰ τῶν λοιδορούντων ἀνέχεσθαι, καὶ παύειν μάχην. (15) Εἰ θέλετε γνῶναι, πόσην ἐν τούτῳ δύναμιν εἶχεν, ἀνάγνωτε τὸ Ξενοφῶντος Συμπόσιον, καὶ ὄψεσθε πόσας μάχας διαλέλυκε. (16) Διὰ τοῦτο εἰκότως καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐν μεγίστῳ ἐπαίνῳ λέλεκται τὸ,

CAP. XII.

De disserendi arte.

1. Quæ didicisse oportet, ut artem disserei ea subtiliter a nostris sunt explicata : in usu convenienti omnino sumus inexercitati. (2) strûm hominem ineruditum, qui contra dis inveniet quo pacto eo utatur : sed, cum homin excitarit, si inconcinne ille respondeat, non tractare poterit, sed jam aut conviciis incesse bit, ac dicet : Illiteratus est, atque intracta viæ dux, si quem reperit errantem, eum in non deriso illo, et conviciis onerato abit. (4 que, si monstraris ei veritatem, videbis eum vero non demonstraveris, noli deridere illum, litatem potius agnosce tuam.

5. Quomodo ergo faciebat Socrates? Ipsum cogebat testimonium sibi perhibere, neque ull mittebat testem. Proinde dicere ei licebat : « F « valere jubeo, semper adversario teste conte « non rogo sententiam, sed eum unum quicu (6) Nam ea quæ ex anticipationibus conclud illustri ponebat loco, ut quilibet, animadver tia, ab ea recederet. (7) Qui invidus est, a Nullo modo : quin potius mœret. (A parte o movit alterum.) Quid ergo? invidia videtur ob mala quædam? et quæ malarum rerum est Itaque fecit, ut ille diceret, invidiam esse dc bus bonis. Quid vero? num quis invideat hoi ad ipsum pertinentibus? Nullo modo. (9) S distincte explicata notione, discedebat; non p finiri sibi invidiam; nec, si definisset ille, m dicens, quoniam quæ in definitione sunt, non r cum definito. (10) Artis ista vocabula sunt, nibus illiteratis molesta et obscura, a quibus non possumus. (11) Iis autem, quibus ipse illi ipsius visa prosequens, aliquid concedere pos probare, nullo modo illum possumus excitare. (animadversa hac nostra imbecillitate, a nego est, abstinemus, quibus saltem aliqua inest c Plerique autem homines temerarii, cum in certamen descenderunt, turbantur et turbant, mum conviciis dictis et auditis discedunt.

14. Illud autem et primum et maxime propr cratis, ut numquam in disputationibus ira con neque umquam ullum contumeliosum dictum p convicium, sed conviciatores toleraret, ac pugn (15) Si scire vultis quantam hujus rei faculta rit, Xenophontis Convivium legite, et videbitis diremerit. (16) Quamobrem apud poetas etia maxima laude fertur :

ι καὶ μέγα νεῖκος ἐπισταμένως κατέπαυσε.

ν; οὐ λίαν ἐστὶ νῦν ἀσφαλὲς τὸ πρᾶγμα, ἐν Ῥώμῃ. Τὸν γὰρ ποιοῦντα αὐτὸ, οὐκ ηλονότι δεήσει ποιεῖν, ἀλλὰ προσελθόντα ι, ἂν οὕτω τύχῃ, ἢ πλουσίῳ, πυθέσθαι αὐ- ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ οὗτος, ᾧτινι τοὺς ἵππους ῦ παρέδωκας; Ἔγωγε. Ἆρα τῷ τυχόντι ἱππικῆς; Οὐδαμῶς. Τί δέ; ᾧτινι τὸ χρυ- ἀργύριον, ἢ τὴν ἐσθῆτα; Οὐδὲ ταῦτα τῷ τυ-) Τὸ σῶμα δὲ τὸ σαυτοῦ, ἤδη τινὶ ἔσκεψαι εἰς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ; Πῶς γὰρ οὔ; Ἐμ- νότι καὶ τούτῳ ἀλειπτικῆς ἢ ἰατρικῆς; Πάνυ (20) Πότερον ταῦτά σοι τὰ κράτιστά ἐστιν, τι ἐκτήσω τούτων ἄμεινον; Ποῖον καὶ λέ- τοῖς, νὴ Δία, τούτοις χρώμενον, καὶ δοκιμά- ν, καὶ βουλευόμενον. (21) Ἆρά γε τὴν ψυ- ; Ὀρθῶς ὑπέλαβες, ταύτην γάρ τοι καὶ λὺ, νὴ Δία, τῶν ἄλλων τοῦτο ἄμεινον δοκῶ θαι. (22) Ἔχεις οὖν ἡμῖν δεῖξαι ὅτῳ τρό- ῆς ἐπιμεμέλησαι; οὐ γὰρ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ὄντα σοφὸν ὄντα καὶ ἐν τῇ πόλει δόκιμον, τὸ τῶν σεαυτοῦ περιορᾷν ἀμελούμενον καὶ ν. Οὐδαμῶς. (23) Ἀλλ' αὐτὸς ἐπιμεμέλη- πότερον μαθὼν παρά του, ἢ εὑρὼν αὐτός; κπὸν ὁ κίνδυνος, μὴ πρῶτον μὲν εἴπῃ, Τί τιστε, μέλει; κριτής μου εἶ; εἶτ' ἂν ἐπιμέ- ετα παρέχων, διαράμενος κονδύλους σοι δῷ. τοῦ πράγματος ἤμην ποτὲ ζηλωτὴς καὶ αὖ- ἰς ταῦτα ἐμπεσεῖν.

Momento scite diremit jurgia magna.

17. Quid vero? non nimis tuta ea res est nunc, præsertim Romæ. Nam qui hoc agit, eum non scilicet in angulo sedere oporteret, sed prodire ad consularem aliquem, si res ita ferret, aut divitem, atque ex illo quærere : (18) Heus tu! potesne mihi dicere, cuinam equos tuos commiseris? Ego vero. An proximo qui se obtulit, et rei equestris imperito? Nullo modo. Quid vero? aurum aut argentum, aut vestem, cui? Neque hæc cuilibet. (19) Corpus autem tuum jamne meditatus es cujus curæ sis commissurus? Quidni? Scilicet pariter perito sive aliptæ sive medico? Omnino. (20) Utrum hæc præstantissima sunt tibi? an vero et aliud quidpiam habes melius his omnibus? Quid ais? Id, mehercule, quod his omnibus utatur, quod singula exploret atque deliberet. (21) Animumne dicis? Recte accepisti; hunc ipsum dico. Hæc quidem possessio, per Jovem, ceteris omnibus mihi longe potior videtur. (22) Potes ergo nobis ostendere, quo pacto animi curam gesseris? nec enim consentaneum est, temere ac fortuito te, virum tanta sapientia præditum, tantæque in urbe auctoritatis, negligi aut perire passurum id quod tuorum omnium est præstantissimum. Nequaquam. (23) Sed tu ipse curam ejus gessisti? Utrum edoctus ab aliquo, an ipse rationem eam invenisti? (24) Hic jam res in discrimine versatur; primum, ne dicat ille, Quid vero, bone vir, ad te hoc pertinet? judexne mihi es? deinde, nisi desistas negotium illi facessere, ne sublatis pugnis colaphos tibi impingat. (25) Hujus rei olim admirator et ipse fui, priusquam hæc mihi accidissent.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Περὶ τοῦ ἀγωνιᾷν.

ν ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, Οὗτος τί εἰ μὴ τῶν οὐκ ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ; (2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαρῳδὸς, μόνος μὲν γωνιᾷ, εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενος, κἂν λίαν , καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. Οὐ γὰρ ᾆσαι μόνον ς, ἀλλὰ καὶ εὐδοκιμῆσαι· τοῦτο δ' οὐκέτι ὐτῷ. (3) Λοιπὸν, οὗ μὲν ἡ ἐπιστήμη αὐτῷ ἐκεῖ τὸ θάρσος. Φέρε ὃν θέλεις ἰδιώτην, ιστρέφεται. Ὅπου δ' οὐκ οἶδεν, οὐδὲ με- ἐκεῖ ἀγωνιᾷ. (4) Τί δ' ἔστι τοῦτο; Οὐκ οἶ- ὄχλος, ἢ τί ὄχλου ἔπαινος. Ἀλλὰ τὴν νή- ύπτειν ἔμαθε, καὶ τὴν ὑπάτην· ἔπαινος δ' ὁ πολλῶν τί ἐστι καὶ τίνα δύναμιν ἔχει ἐν βίῳ, , οὔτε μεμελέτηκεν αὐτό. Ἀνάγκη λοιπὸν ἢ ὀχριᾷν. (5) Κιθαρῳδὸν μὲν οὖν οὐ δύνα- μὴ εἶναι, ὅταν ἴδω τινὰ φοβούμενον· ἄλλο μαι εἰπεῖν· καὶ οὐδὲ ἕν, ἀλλὰ πολλά. (6) ον πάντων, ξένον καλῶ αὐτὸν, καὶ λέγω, θρωπος οὐκ οἶδε ποῦ τῆς γῆς ἐστιν, ἀλλ' ἐκ ρόνου ἐπιδημῶν, ἀγνοεῖ τοὺς νόμους τῆς πό- ἃ ἔθη, καὶ τί ἔξεστι, καὶ τί οὐκ ἔξεστιν· ἀλλ'

CAP. XIII.

De anxietate.

1. Cum aliquem angi video, dico : Quid tandem iste vult? nisi aliquid earum rerum, quæ penes ipsum non sunt, vellet, quo pacto angeretur? (2) Quapropter etiam citharœdus, cum solus cantat, non angitur; sed theatrum ingressus, licet admodum vocalis sit et citharam bene pulset, tum vero angitur : neque enim tantum bene cantare vult, sed laudari etiam, id quod jam penes ipsum non est. (3) Ceterum, ubi scientia præditus est, ibi fiduciam quoque habet. Quemvis privatum singulumque hominem adducito, non curabit eum. Ubi autem rem neque novit, neque meditatus est, ibi angitur. (4) Quid vero istud est? Nescit quid sit multitudo, aut quid laus multitudinis. Sed imam quidem ferire didicit, et summam chordam : laus autem profecta a multitudine quid sit, et quam in vita vim habeat, neque scit, neque meditatus est. Ergo necesse est eum et contremiscere et expallescere. (5) Ac citharœdum quidem esse, negare non possum, si quem timere video : sed aliud quiddam possum dicere, neque unum, sed multa. (6) Ac primum quidem, peregrinum eum nomino, et nescire dico ubi terrarum sit, et, cum tanto tempore hic egerit, leges ignorare et instituta civitatis, quidque liceat, quidve

οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε, τὸν ἐροῦντα αὐτῷ καὶ ἐξηγησόμενον τὰ νόμιμα. (7) Ἀλλὰ διαθήκην μὲν οὐ γράφει, μὴ εἰδὼς πῶς δεῖ γράφειν, ἢ παραλαβὼν τὸν εἰδότα· οὐδ' ἐγγύην ἄλλως σφραγίζεται, ἢ ἀσφάλειαν γράφει. Ὀρέξει δὲ χρῆται δίχα νομικοῦ, καὶ ἐκκλίσει, καὶ ὁρμῇ, καὶ ἐπιβολῇ, καὶ προθέσει. (8) Πῶς δίχα νομικοῦ; Οὐκ οἶδεν ὅτι θέλει τὰ μὴ διδόμενα, καὶ οὐ θέλει τὰ ἀναγκαῖα· καὶ οὐκ οἶδεν οὔτε τὰ ἴδια, οὔτε τὰ ἀλλότρια. Εἰ δέ γ' ᾔδει, οὐδέ ποτ' ἂν ἐνεποδίζετο, οὐδέ ποτ' ἐκωλύετο, οὐκ ἂν ἠγωνία. (9) Πῶς γάρ; Φοβεῖταί τις οὖν ὑπὲρ τῶν μὴ κακῶν; Οὔ. Τί δέ; ὑπὲρ τῶν κακῶν μέν, ἐπ' αὐτῷ δ' ὄντων ὥστε μὴ συμβῆναι; Οὐδαμῶς. (10) Εἰ οὖν τὰ μὲν ἀπροαίρετα οὔτ' ἀγαθὰ οὔτε κακά, τὰ προαιρετικὰ δὲ πάντα ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὔτ' ἀφελέσθαι τις ἡμῶν αὐτὰ δύναται, οὔτε περιποιῆσαι ἃ οὐ θέλομεν αὐτῶν, ποῦ ἔτι τόπος ἀγωνίας; (11) Ἀλλὰ περὶ τοῦ σωματίου ἀγωνιῶμεν, ὑπὲρ τοῦ κτησειδίου, περὶ τοῦ τί δόξει τῷ Καίσαρι· περὶ τῶν ἔσω δ' οὐδενός. Μή τι περὶ τοῦ μὴ ψεῦδος ὑπολαβεῖν; Οὔ· ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. Μή τι τοῦ ὁρμῆσαι παρὰ φύσιν; Οὐδὲ περὶ τούτου. (12) Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ ὠχριῶντα· ὡς ὁ ἰατρὸς ἀπὸ τοῦ χρώματος λέγει, τούτου ὁ σπλὴν πέπονθε, τούτου δὲ τὸ ἧπαρ· οὕτω καὶ σὺ λέγε, τούτου ὄρεξις καὶ ἔκκλισις πέπονθεν, οὐκ εὐοδεῖ, φλεγμαίνει· (13) χρῶμα γὰρ οὐ μεταβάλλει οὐδὲν ἄλλο, οὐδὲ τρόμον ποιεῖ, οὐδὲ ψόφον τῶν ὀδόντων, οὐδὲ

μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἴζει.

14. Διὰ τοῦτο Ζήνων μὲν Ἀντιγόνῳ μέλλων ἐντυγχάνειν, οὐκ ἠγωνία· ἃ γὰρ οὗτος ἐθαύμαζε, τούτων οὐδενὸς εἶχεν ἐκεῖνος ἐξουσίαν· ὧν δ' εἶχεν ἐκεῖνος, οὐκ ἐπεστρέφετο οὗτος. (15) Ἀντίγονος δὲ Ζήνωνι μέλλων ἐντυγχάνειν, ἠγωνία· καὶ εἰκότως· ἤθελε γὰρ ἀρέσκειν αὐτῷ· τοῦτο δ' ἔξω ἔκειτο. Οὗτος δ' ἐκείνῳ οὐκ ἤθελεν· οὐδὲ γὰρ ἄλλος τις τεχνίτης τῷ ἀτέχνῳ.

16. Ἐγώ σοι ἀρέσαι θέλω; ἀντὶ τίνος; οἶδας γὰρ τὰ μέτρα, καθ' ἃ κρίνεται ἄνθρωπος ὑπ' ἀνθρώπου; μεμελέτητό σοι γνῶναι, τί ἐστιν ἀγαθὸς ἄνθρωπος, καὶ τί κακὸς, καὶ πῶς ἑκάτερον γίνεται; Διὰ τί οὖν σὺ αὐτὸς ἀγαθὸς οὐκ εἶ; (17) Πῶς, φησὶν, οὐκ εἰμί; Ὅτι οὐδεὶς ἀγαθὸς πενθεῖ, οὐδὲ στενάζει, οὐδεὶς οἰμώζει, οὐδεὶς ὠχριᾷ καὶ τρέμει, οὐδὲ λέγει, Πῶς μ' ἀποδέξεται; πῶς μου ἀκούσει; (18) Ἀνδράποδον, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ. Τί οὖν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; νῦν οὐκ ἐκείνου ἁμάρτημά ἐστι τὸ κακῶς ἀποδέξασθαι τὰ παρὰ σοῦ; Πῶς γὰρ οὔ; Δύναται δ' ἄλλου μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλου δὲ κακόν; Οὔ. (19) Τί οὖν ἀγωνιᾷς ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων; Ναί· ἀλλ' ἀγωνιῶ, πῶς ἐγὼ αὐτῷ λαλήσω. Εἶτ' οὐκ ἔστι σοι, ὡς θέλεις, αὐτῷ λαλῆσαι; Ἀλλὰ δέδοικα μὴ ἐκκρουσθῶ. (20) Μή τι γράφειν μέλλων τὸ Διίωνος ὄνομα, δέδοικας μὴ ἐκκρουσθῇς; Οὐδαμῶς. Τί τὸ αἴτιον; οὐχ, ὅτι μεμελέτηκας γράφειν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δ', ἀναγινώσκειν μέλλων, οὐχ ὡσαύτως ἂν εἶχες;

non liceat; neque etiam umquam juris peritu
se, qui leges et instituta ei recitaret et enar
Atqui testamentum, quomodo scribendum sit ne
scribit nisi adhibito homine ejus rei perito;
sionem temere obsignat, aut fidem suam obs
appetitione citra jureconsultum utitur, et ave
impetu, et conatu, et proposito. (8) Quomodo s
sulto? Ignorat ea se velle quæ non data sunt, e
sunt necessaria; denique neque sua novit, ne
quæ si nosset, numquam impediretur, numquan
tur, non angeretur. (9) Nonne ita se res habet
tur quisquam ea quæ mala non sunt? Non. Qu
ne, quæ mala quidem sunt, at quæ penes ipsu
ne eveniant? Nullo modo. (10) Si igitur ea
sunt voluntati nostræ subjecta, neque bona
sunt; quæ vero voluntati subjecta, eadem in pote
sunt omnia, neque a quoquam vel adimi vel affer
sunt, nisi velimus; quem adhuc locum habet an
Verum de corpusculo anxii sumus, de recula,
Cæsaris; de interna vero re nulla. An, ne
falso? Non: nam penes me est. An, ne impetu
contra naturam? Ne hoc quidem. (12) Cum i
piam pallere vides; quemadmodum medicus e
cit, hujus splenem, illius hepar laborare: sic e
istius appetitionem et aversationem laborare
progredi via, æstuare, febricitare: (13) neque
quam aliud colorem mutat, nihil aliud tremoren
dentium stridorem, facitque ut

Genua labent huic, atque pedes subsidat in a

(14) Quapropter Zeno conventurus Antigonum,
tur: nam quæ ipse magni faciebat, eorum ille
potestate habebat; quæ autem ille habebat, ipse
(15) Antigonus autem, Zenonem conventurus,
neque id immerito: volebat enim ei placere; id
ipsum positum erat. Hic autem illi placere
sicut nec alius artifex artis imperito.

16. Ego tibi placere vellem? quamobrem? me
tu nosti, quibus homo ab homine judicatur?
cognitumque habes, quid sit vir bonus, quid ma
modo utrumque fiat? Cur ergo tu ipse bonus no
Quomodo, inquit, non sum? Quia nemo bonu
mit, aut plorat; nemo expallescit et tremit, a
pacto ille me accipiet? quo pacto me audiet?
pium, ut visum ipsi fuerit. Quid ergo tibi curæ
annon illius peccatum erit, si male te, et quæ
ciscuntur, acceperit? Quidni? Potest vero alter
lictum, alterius malum? Non. (19) Quid erg
angeris? Verum istud quidem: sed sollicitus sun
cum eo loquar. Nonne vero arbitratu tuo cu
licet? At vereor ne de statu mentis deturber.
tur scripturus Dionis nomen, metuis ne de men
turberis? Nequaquam. Quæ caussa est? nonne
bendi usum habes? Quidni vero? Quid porro
nonne eodem modo affectus esses? Eodem mo

Τί τὸ αἴτιον; Ὅτι πᾶσα τέχνη ἰσχυρόν
ἐ θαῤῥαλέον ἐν τοῖς ἑαυτῆς. (21) Λαλεῖν
ελέτηκας; καὶ τί ἄλλο ἐμελέτας ἐν τῇ σχο-
ρισμοὺς καὶ μεταπίπτοντας. Ἐπὶ τί; οὐχ
ρως διαλέγεσθαι; τὸ δ' ἐμπείρως ἐστὶν, οὐχὶ
καὶ ἀσφαλῶς, καὶ συνετῶς, ἔτι δὲ ἀπταίστως
ποδίστως, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τεθαῤῥηκό-
(22) Ἱππεὺς οὖν ὢν, εἰς πεδίον ἐληλυθὼς,
ἀγωνιᾷς, ὅπου σὺ μεμελέτηκας, ἐκεῖνος δ'
; ἐστι; Ναί· ἀλλὰ ἐξουσίαν ἔχει ἀποκτεῖναί
λέγε οὖν τὰ ἀληθῆ, δύστηνε, καὶ μὴ ἀλαζο-
ἐ φιλόσοφος εἶναι ἀξίου, μηδὲ ἀγνόει σου τοὺς
λλὰ μέχρις ἂν ἔχῃς ταύτην τὴν λαβὴν τὴν
ώματος, ἀκολούθει παντὶ τῷ ἰσχυροτέρῳ.
δὲ Σωκράτης ἐμελέτα, ὁ πρὸς τοὺς τυράν-
διαλεγόμενος, ὁ πρὸς τοὺς δικαστὰς, ὁ ἐν τῷ
ῳ. Λέγειν Διογένης μεμελετήκει, ὁ πρὸς
ν οὕτω λαλῶν, ὁ πρὸς Φίλιππον, ὁ πρὸς τοὺς
ὁ πρὸς τὸν ὠνησάμενον αὐτόν. (25) * *
ῖς μεμελέτηκε, τοῖς θαῤῥοῦσι. * (26) Σὺ δ'
τοῦ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποστῇς μηδέποτε·
νίαν ἀπελθὼν κάθησο καὶ πλέκε συλλογι-
ἄλλῳ πρότεινε. (27) Οὐκ ἔστι δ' ἐν σοὶ πό-
ν ἀνήρ.

caussa est? Quia quælibet ars firmum quidda abet et imperterritum suis in rebus. (21) Loqui ergo non didicisti? et quid aliud discebas in schola? Syllogismos et variantes argumentationes. Qua gratia? nonne ut perite dissereres? perite autem, annon est opportune, caute, prudenter, atque etiam citra errorem et impedimentum, et præter hæc omnia confidenter? Certe. (22) Eques igitur in campum progressus, peditem times, ubi tu exercitatus es, ille non exercitatus est? Sit sane : at potestatem habet occidendi mei. (23) Dic igitur verum, infelix, neque arrogans esto, neque philosophum te profitere, neque dominos tuos ignorato : sed quoad hanc ansam corporis habueris, quemlibet robustiorem sequitor! (24) Socrates autem in dicendo se exercuerat, is qui cum tyrannis, qui cum judicibus, qui in carcere ita est locutus. Diogenes item se dicendo exercuerat, is qui cum Alexandro, cum Philippo, cum piratis, cum emptore sui ad eum modum est locutus. (25) [Illi, quæ erant meditati, in eis erant confidentes.] (26) Tu vero ad tua te conferto, neque umquam ab illis recedito : in angulum te recipe, ibi sede, syllogimos necte, et aliis propone. (27) Neque enim in te est vir qui civitatem regat.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Πρὸς Νάσωνα.

θόντος τινὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ
ντος ἑνὸς ἀναγνώσματος, Οὗτος, ἔφη, ὁ
τῆς διδασκαλίας· καὶ ἀπεσιώπησεν. (2)
δ' ἐκείνου ἐρεῖν τὰ ἑξῆς, Κόπον, ἔφη, ἔχει
ῃ τῷ ἰδιώτῃ καὶ ἀπείρῳ αὐτῆς, ὅταν παρα-
(3) Καὶ τὰ μὲν ἀπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα,
αν εὐθὺς ἐνδείκνυται πρὸς ὃ γέγονε, καὶ τὰ
τῶν ἔχει τι καὶ ἀγωγὸν καὶ ἐπίχαρι. (4)
κυτεὺς πῶς μὲν μανθάνει τις παρεῖναι καὶ
εῖν, ἀτερπές· τὸ δ' ὑπόδημα χρήσιμον, καὶ
οὐκ ἀηδές. (5) Καὶ τέκτονος ἡ μὲν μάθη-
μάλιστα τῷ ἰδιώτῃ παρατυγχάνοντι, τὸ δ'
δείκνυσι τὴν χρείαν τῆς τέχνης. (6) Πολὺ
ἐπὶ μουσικῆς ὄψει αὐτό· ἂν γὰρ παρῇς τῷ
ῳ, φανήσεταί σοι πάντων ἀτερπέστατον τὸ
ἐ μέντοι ἀπὸ τῆς μουσικῆς, ἡδέα καὶ ἐπι-
ἰδιώταις ἀκούειν. (7) Καὶ ἐνταῦθα τὸ μὲν
φιλοσοφοῦντος τοιοῦτόν τι φανταζόμεθα, ὅτι
οῦ βούλησιν συναρμόσαι τοῖς γινομένοις, ὡς
ν γινομένων ἀκόντων ἡμῶν γίνεσθαι, μήτε
ομένων, θελόντων ἡμῶν μὴ γίνεσθαι. (8)
ἔστι τοῖς συστησαμένοις αὐτὸ, ἐν ὀρέξει μὴ
ιν, ἐν ἐκκλίσει δὲ μὴ περιπίπτειν· ἀλύπως,
ταράχως διεξάγειν καθ' αὑτὸν, μετὰ τῶν
ῥοῦντα τὰς σχέσεις τάς τε φυσικὰς καὶ ἐπι-
υἱὸν, τὸν πατέρα, τὸν ἀδελφὸν, τὸν πολί-

CAP. XIV.

Ad Nasonem.

1. Viro quodam Romano cum filio ingresso, et unam audiente recitationem, Hæc, inquit, est doctrinæ ratio; atque obticuit. (2) Cum autem ille, ut reliqua prosequeretur, rogaret, Omnis ars, inquit, cum docetur, molesta est homini indocto et artis imperito. (3) Ea quidem, quæ arte perficiuntur, usum statim demonstrant, cui destinata sunt, et pleraque illorum aliquid etiam illecebrarum et suavitatis habent. (4) Etenim adesse et spectare quo pacto sutor artem suam addiscat, nihil jucundi habet; calceus vero est utilis, neque ceteroquin injucundus aspectu. (5) Est et fabri disciplina molesta imperito qui forte adest; verum opus usum artis ostendit. (6) Multo vero magis in musicis hoc perspicies. Si adsis ei qui docetur, omnium insuavissima tibi videbitur ea disciplina; effectus vero musicæ suavis ac jucundus auditu est hominibus imperitis. (7) Atque hic philosophi munus tale animo concipimus, oportere eum voluntatem suam accommodare iis rebus quæ fiunt, ut nec eorum quæ fiunt quidquam invitis nobis fiat, neque eorum quæ non fiunt quidquam volentibus nobis non fiat. (8) Unde, qui ita se compararunt, id consequuntur, ut nec in appetitione frustrentur, nec in ea incidant quæ aversentur; ut citra molestiam, citra metum, citra perturbationem vitam degant, quantum ad se pertinet; cum sociis vero observent relationes tam naturales, quam ac-

την, τὸν ἄνδρα, τὴν γυναῖκα, τὸν γείτονα, τὸν σύνοδον, τὸν ἄρχοντα, τὸν ἀρχόμενον. (9) Τὸ ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος τοιοῦτόν τι φανταζόμεθα. Λοιπὸν ἐφεξῆς τούτῳ ζητοῦμεν, πῶς ἔστι τοῦτο.

10. Ὁρῶμεν οὖν ὅτι ὁ τέκτων, μαθὼν τινὰ, γίνεται τέκνων· ὁ κυβερνήτης, μαθὼν τινὰ, γίνεται κυβερνήτης. Μήποτ' οὖν καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπαρκεῖ τὸ βούλεσθαι καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι, χρεία δὲ καὶ μαθεῖν τινά; (11) Ζητοῦμεν οὖν, τίνα ταῦτα. Λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι, ὅτι μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἐστὶ θεὸς, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων· καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον ἢ ἐνθυμούμενον. (12) Εἶτα, ποῖοί τινες εἰσίν. Οἷοι γὰρ ἂν ἐκεῖνοι εὑρεθῶσι, τὸν ἐκείνοις ἀρέσοντα καὶ πεισθησόμενον ἀνάγκη πειρᾶσθαι κατὰ δύναμιν ἐξομοιοῦσθαι ἐκείνοις. (13) Εἰ πιστόν ἐστι τὸ θεῖον, καὶ τοῦτον εἶναι πιστόν· εἰ ἐλεύθερον, καὶ τοῦτον ἐλεύθερον· εἰ εὐεργετικὸν, καὶ τοῦτον εὐεργετικόν· εἰ μεγαλόφρον, καὶ τοῦτον μεγαλόφρονα· ὡς θεοῦ τοίνυν ζηλωτὴν, τὰ ἑξῆς πάντα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν.

14. Πόθεν οὖν ἄρξασθαι δεῖ; Ἂν συγκαθῇς, ἐρῶ σοι ὅτι πρῶτον δεῖ σε τοῖς ὀνόμασι παρακολουθεῖν. (15) Ὥστ' ἐγὼ νῦν οὐ παρακολουθῶ τοῖς ὀνόμασι; Οὐ παρακολουθεῖς. Πῶς οὖν χρῶμαι αὐτοῖς; Οὕτως ὡς οἱ ἀγράμματοι ταῖς ἐγγραμμάτοις φωναῖς, ὡς τὰ κτήνη ταῖς φαντασίαις· ἄλλο γάρ ἐστι χρῆσις, ἄλλο παρακολούθησις. (16) Εἰ δ' οἴει παρακολουθεῖν, φέρε δ θέλεις ὄνομα, * ἀγαθὸν καὶ κακὸν, * καὶ βασανίσωμεν αὐτοὺς, εἰ παρακολουθοῦμεν. (17) Ἀλλ' ἀνιαρὸν τὸ ἐξελέγχεσθαι πρεσβύτερον ἄνθρωπον ἤδη, κἂν οὕτω τύχῃ, τὰς τρεῖς στρατείας ἐστρατευμένον. Οἶδα κἀγώ. (18) Νῦν γὰρ σὺ ἐλήλυθας πρὸς ἐμὲ, ὡς μηδενὸς δεόμενος. Τίνος δ' ἂν καὶ φαντασθείης ὡς ἐνδέοντος; πλουτεῖς, τέκνα ἔχεις τυχὸν καὶ γυναῖκα, καὶ οἰκέτας πολλούς· ὁ Καῖσάρ σε οἶδεν, ἐν Ῥώμῃ πολλοὺς φίλους κέκτησαι, τὰ καθήκοντα ἀποδίδως, οἶδας τὸν εὖ ποιοῦντα ἀντευποιῆσαι, καὶ τὸν κακῶς ποιοῦντα κακῶς ποιῆσαι. Τί σοι λείπει; (19) Ἂν οὖν σοι δείξω, ὅτι τὰ ἀναγκαιότατα καὶ μέγιστα πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ ὅτι μέχρι δεῦρο πάντων μᾶλλον ἢ τῶν προσηκόντων ἐπιμεμέλησαι· καὶ τὸν κολοφῶνα ἐπιθῶ, οὔτε τί θεός ἐστιν οἶδας, οὔτε τί ἄνθρωπος, οὔτε τί ἀγαθὸν, οὔτε τί κακόν· (20) καὶ τὸ μὲν τῶν ἄλλων ἴσως ἀνεκτὸν, ὅτι δ' αὐτὸς σαυτὸν ἀγνοεῖς, πῶς δύνασαι ἀνασχέσθαι μου, καὶ ὑποσχεῖν τὸν ἔλεγχον καὶ παραμεῖναι; Οὐδαμῶς, ἀλλ' εὐθὺς ἀπαλλάσσῃ χαλεπῶς ἔχων. (21) Καίτοι τί σοι ἐγὼ κακὸν πεποίηκα; εἰ μὴ καὶ τὸ ἔσοπτρον τῷ αἰσχρῷ, ὅτι δεικνύει αὐτὸν αὐτῷ οἷός ἐστιν· εἰ μὴ καὶ ὁ ἰατρὸς τὸν νοσοῦντα δοκεῖ ὑβρίζειν, ὅταν εἴπῃ αὐτῷ, Ἄνθρωπε, δοκεῖς μηδὲν ἔχειν; πυρέσσεις δέ· ἀσίτησον σήμερον, ὕδωρ πίε. Καὶ οὐδεὶς λέγει, Ὦ δεινῆς ὕβρεως. (22) Ἐὰν δέ τινι εἴπῃς, Αἱ ὀρέξεις σου φλεγμαίνουσιν, αἱ ἐκκλίσεις ταπειναί εἰσιν, αἱ ἐπιβολαὶ ἀνομολογούμεναι, αἱ ὁρμαὶ ἀσύμφωνοι τῇ φύσει, αἱ

cersitas, nempe filii, patris, fratris, civis, m vicini, comitis, imperantis, subditi. (9) Phi tale fere munus constituimus. Tum proxin hæc, ut quæramus qua ratione ad id perveni

10. Videmus igitur fabrum discendis qu fabrum; gubernatorem discendis quibusdam torem : unde colligimus, etiam hic non ess bonum virum fieri, sed et addiscere quædam rium. (11) Quærimus igitur, quænam ea philosophi, primum illud esse discendum, e providere rebus universis, ac non modo fact gitationes quidem ac motus animorum eum (12) Deinde, quales sint dii. Nam quales illi opera necessario danda, talis ut sit etiam is, cere ac parere vult, et ut quam proxime ad tudinem accedat. (13) Si fidele est numen lum quoque fidelem esse oportet; si liberum, liberum; si beneficum, illum quoque benefi gnanimum, illum quoque magnanimum ess denique, ut imitatorem dei, reliqua omnia et cere.

14 Unde igitur auspicandum est? Si in tionem demittere te volueris, dicam tibi, op mum vocabula intelligere. (15) Quasi vero e bula non intelligam? Non intelligis. Quo p utor? Perinde atque illiterati scriptis verbis, ut visis : aliud enim est usus visorum, aliud intell Si vero ea te intelligere putas, quodvis affe [*verbi causa*, Bonum et Malum]; et inquir metipsos, utrum intelligamus. (17) Enimve est, coargui hominem natu grandiorem, ac fort stipendia emeritum. Novi et ipse. (18) Nunc convenisti, quasi nulla re egens. Ecqua ver indigere fingere possis? Dives es; liberos fo et uxorem, servitiaque multa; Cæsar te no Romæ multi amici; officium pro officio reddis, rente bene mereri nosti, et maleficium male Quid tibi deest? (19) Quodsi igitur tibi dem destitui rebus summe necessariis et maximis tem, atque usque ad hunc diem quidvis cu quam officium; et colophonem si adjecero, deus sit scire, nec quid homo, nec quid bonu malum; (20) si, quod de aliarum rerum ig xero, tolerabile fortasse videatur; certe, te ip rare, dicentem me quo pacto ferre poteris, et nem sustinere manereque? Nequaquam poteri cum indignatione discedes. (21) Quamquam mali fecero? nisi et speculum injuriam facere formi putes, quod talem eum ostendit ipsi, nisi forte et medicus contumeliam facere ægr quum eum sic alloquitur : « Mi homo, tu cr « habere? immo febricitas : hodie cibis abstin « bito. » Nemo sane dicit, O contumeliam n (22) Si cui vero dixeris, « Appetitiones t « aversationes sunt humiles, conatus inter se « petus naturæ non sunt consentanei, opinion

εἰκαῖαι καὶ ἐψευσμέναι· εὐθὺς ἐξελθὼν λέγει,

ιῦτά ἐστι τὰ ἡμέτερα, ὡς ἐν πανηγύρει. ἡνη πραθησόμενα ἄγεται, καὶ οἱ βόες· οἱ δὲ ἀνθρώπων, οἱ μὲν ὠνησόμενοι, οἱ δὲ πωλίγοι δέ τινές εἰσιν οἱ κατὰ θέαν ἐρχόμεηγύρεως, πῶς τοῦτο γίνεται, καὶ διὰ τί, καὶ ἱέντες τὴν πανήγυριν, καὶ ἐπὶ τίνι. (24) ἐνθαδ', ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ· οἱ μέν τιτήνη, οὐδὲν πλέον πολυπραγμονοῦσι τοῦ Ὅσοι γὰρ περὶ κτῆσιν καὶ ἀγροὺς καὶ οἰκέτας τινας ἀναστρέφεσθε, ταῦτα οὐδὲν ἄλλο στίν. (25) Ὀλίγοι δ' εἰσὶν οἱ πανηγυρίκωποι φιλοθεάμονες, τί ποτ' οὖν ἐστιν ὁ κόιὐτὸν διοικεῖ. (26) Οὐδείς; Καὶ πῶς οἷόν τε ἢ οἶκον μὴ δύνασθαι διαμένειν μηδ' ὀλιγον δίχα τοῦ διοικοῦντος καὶ ἐπιμελουμένου, μέγα καὶ καλὸν κατασκεύασμα εἰκῇ καὶ ὡς ως εὐτάκτως οἰκονομεῖσθαι; (27) Ἔστιν ῶν. Ποῖός τις, καὶ πῶς διοικῶν; ἡμεῖς ντες ὑπ' αὐτοῦ γεγόναμεν, καὶ πρὸς τί ἔρέχομέν τινα ἐπιπλοκὴν πρὸς αὐτὸν καὶ σχέμίαν; (28) Ταῦτ' ἐστὶν ἃ πάσχουσιν οὗτοι αὶ λοιπὸν τούτῳ μόνῳ σχολάζουσι, τῷ τὴν ἱστορήσαντας ἀπελθεῖν. (29) Τί οὖν; καταπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ γὰρ ἐκεῖ οἱ θεαταὶ ιπόρων· καὶ εἰ τὰ κτήνη συναίσθησίν τινα ρέλα ἂν τῶν ἄλλο τι τεθαυμακότων ἢ τὸν

« sunt et ementitæ; » statim digressus ait, Contumelia me affecit.

23. Tales sunt res nostræ, quemadmodum in celebri conventu. Pecora vendendi caussa adducuntur et boves; vulgus autem hominum partim empturi adsunt, partim vendituri; pauci autem sunt qui spectandæ caussa celebritatis veniant, quique inquirant, quid ibi agatur, et cur, et quinam sint qui celebritatem illam instituerint, et quo consilio. (24) Sic et hic, in hac celebritate : alii quidem, ut pecora, nihil præter gramen curant. Quicumque enim possessionibus, fundis, servitiis, magistratibus quibusdam unice operam datis, *scitote* hæc nihil aliud nisi gramen esse. (25) Pauci autem homines sunt qui celebritati vacent spectandi studiosi, *et cogitent*, Quid ergo mundus est? quis eum administrat? (26) Nemo? At fieri qui potest, ut, cum civitas aut domus ne minimum quidem tempus durare sine administratore curatoreque possit, tanta tamque præclara fabrica temere et fortuito tam admirabili ordine administretur? (27) Est igitur qui eam administret. Quis iste? et qua ratione administrat? nos vero, ab eo procreati, qui et quales sumus? et ad quod munus nati? an connexio certe aliqua et relatio nobis cum illo intercedit, necne? (28) Hæc sunt quæ agunt illi pauci; iidemque porro huic uni rei vacant, ut diligenter explorata hac celebritate discedant. (29) Quid vero? a vulgo deridentur. Namque et illic spectatores deridentur a mercatoribus: et, si pecora sensu aliquo essent prædita, deriderent et ipsa eos, qui quidquam aliud præter pabulum admirarentur.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

τοὺς σκληρῶς τισιν ὧν ἔκριναν ἐμμένοντας.

ν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέδεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύνάγκαστον, τὰ δ' ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, ὀτρια· φαντάζονται ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριαὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. (2) Ἀλλὰ ἐς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. Θέλω γὰρ εἶναι σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι, ὡς ἀθλοῦντι. ιοι φρενιτικοῦ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃ, καὶ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, Ἄνθρωπε, ζήτει ύσοντα· τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία πον. (4) Τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς οἱ παρακούοντες τῶν λόγων τούτων. Οἷον ις ἑταῖρος ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἔκρινεν ἀπο- (5) Ἔγνων ἐγὼ, ἤδη τρίτην ἡμέραν τοῦ τῆς ἀποχῆς, καὶ ἐλθὼν ἐπυνθανόμην τί ἔκρικα, φησίν. (6) Ἀλλ' ὅμως τί σε ἦν τὸ ; εἰ γὰρ ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδοὺ παρακαθήμεθά ινεργοῦμεν ἵνα ἐξέλθῃς· εἰ δ' ἀλόγως ἔκριλου. (7) Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ. Τί θρωπε; οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. Ἐπεὶ ι ὅτι νύξ ἐστι, ἂν σοι δοκῇ, μὴ μετατίθεσο,

CAP. XV.

Ad eos qui pertinaciter in iis quæ decreverunt perseverant.

1. Quidam, cum disputationes has audiunt, constantem esse oportere, ac voluntatem quidem natura esse liberam, et cogi non posse, cetera vero et prohiberi et cogi posse, servilia atque aliena esse; putant, quidquid a se decretum fuerit, in eo pertinaciter esse perseverandum. (2) At vero primum omnium debet rectum esse id quod decreveris. Volo enim esse nervorum robur in corpore, sed ut in sano corpore, ut ad pugnam exercitato. (3) Quod si furiosi te habere contentionem nervorum ostentes, de eaque glorieris; dicam tibi, Homo, quære tibi medicum : nam isti nervi non sunt, sed enervatio diverso modo. (4) Tale quiddam animis accidit eorum, qui disputationes has obiter ac perperam audiunt. Sic sodalium meorum quidam nulla de caussa necem sibi inedia consciscere statuit. (5) Ego rem cognovi, cum is jam in tertium diem abstinentiam illam ageret; et conveniens eum interrogavi quid ei accidisset. Decrevi, inquit. (6) Sed tamen, quid, inquam, eo te impulit? nam si recte decrevisti, ecce assidemus tibi, adjutores futuri, ut e vita excedas; sin præter rationem statuisti, muta consilium. (7) Decretis insistendum est. Quid agis, homo? non omnibus, sed rectis. Nam si tibi persuaseris,

ἀλλ' ἔμμενε, καὶ λέγε, ὅτι Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ. (8) * Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; οὐ πᾶσιν. * Οὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ὑποστῆσαι * καὶ * τὸν θεμέλιον, τὸ κρῖμα σκέψασθαι πότερον ὑγιὲς ἢ οὐχ ὑγιὲς, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; (9) ἂν δὲ σαπρὸν ὑποστήσῃς καὶ καταπῖπτον οἰκοδόμημά τι, οὐχ ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον κατενεχθήσεται; (10) Ἄνευ πάσης αἰτίας ἐξάγῃς ἡμῖν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ ζῆν φίλον καὶ συνήθη, τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς; (11) εἶτα, φόνον ἐργαζόμενος, καὶ ἀπολλύων ἄνθρωπον μηδὲν ἠδικηκότα, λέγεις ὅτι Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ; (12) Εἰ δ' ἐπῆλθέ σοι πώς ποτ' ἐμὲ ἀποκτεῖναι, ἔδει σε ἐμμένειν τοῖς κριθεῖσιν;

13. Ἐκεῖνος μὲν οὖν μόγις μετεπείσθη. Τῶν δὲ νῦν τινας οὐκ ἔστι μεταθεῖναι. Ὥστε μοι δοκῶ, ὃ πρότερον ἠγνόουν, νῦν εἰδέναι, τί ἐστι τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον, Μωρὸν οὔτε πεῖσαι οὔτε ῥῆξαί ἐστι. (14) Μή μοι γένοιτο φίλον ἔχειν σοφὸν μωρόν· Δυσμεταχειριστότερον οὐδέν ἐστι. Κέκρικα. Καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι· ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἐλλεβόρου δέονται. (15) Οὐ θέλεις τὰ τοῦ νοσοῦντος ποιεῖν, καὶ τὸν ἰατρὸν παρακαλεῖν; Νοσῶ, κύριε· βοήθησόν μοι· τί με δεῖ ποιεῖν σκέψαι· ἐμόν ἐστι πείθεσθαί σοι. (16) Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· Ἃ δεῖ με ποιεῖν οὐκ οἶδα· ἐλήλυθα δὲ μαθησόμενος. Οὔκ· ἀλλὰ περὶ τῶν ἄλλων μοι λέγε· τοῦτο δὲ κέκρικα. (17) Περὶ ποίων ἄλλων; τί γάρ ἐστι μεῖζον ἢ προὐργιαίτερον τοῦ πεισθῆναί σε, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι; Οὗτοι μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. (18) Ἀποθανεῖν θέλω, ἄν με τοῦτο ἀναγκάσῃς. Διὰ τί, ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; Κέκρικα. Ἐσώθην, ὅτι οὐ κέκρικας ἐμὲ ἀποκτεῖναι. (19) Ἀργύριον οὐ λαμβάνω. Διὰ τί; Κέκρικα. Ἴσθι ὅτι ᾧ τόνῳ νῦν χρῇ πρὸς τὸ μὴ λαμβάνειν, οὐδὲν κωλύει σε ἀλόγως ποτὲ ῥέψαι πρὸς τὸ λαμβάνειν, καὶ πάλιν λέγειν, ὅτι Κέκρικα; (20) Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα· οὕτω καὶ ἀσθενὴς ψυχή, ὅπου μὲν κλίνει, ἄδηλον ἔχει· ὅταν δὲ καὶ τόνος προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον.

noctem nunc esse; si tibi videbitur, ne muta s
sed in ea persevera : et dic, Decretis est insiste
[Quid agis, homo? non omnibus.] Nonne a p
fundamentum jacere, ut consideres, rectumne si
tuum, an pravum; ac tum demum ei superstru
tem istam et constantiam? (9) Quodsi vero pu
mentum ac ruinosum jeceris; nonne, quo plura
imposueris, eo citius ædificium corruet? (10) Cit
caussam tu e medio nobis tolleres hominem am
miliarem, civitatis ejusdem, tam magnæ, qua
civem? (11) et cum cædem facias, hominem
injuriæ reum perdas; ais, in decretis perseveran
(12) Quodsi tibi forte in mentem venisset, me e
dum; num in sententia permanendum tibi esset

13. Et ille quidem ægre a sententia depulsus
autem, qui nunc sunt, nonnullis aliud persuad
test. Itaque mihi videor nunc scire id quod pr
bam, quæ vis sit pervulgati illius dicti, stultum
tentia deduci, neque rumpi posse. (14) Absit
mihi contingat stultus, qui sapere sibi videatu
bilius nihil est. Decrevi. Etiam furentes : sed q
tius decernunt ea quæ non sunt, eo majore hell
eis opus est. (15) Non ea facere vis quæ
tantis, atque accersere medicum? Ægroto, don
liare mihi; considera quid mihi sit agendum :
parere tibi. (16) Sic hic quoque dicendum :
faciendum sit ignoro; sed adsum cognoscendi ca
sed aliis de rebus mihi dicito; nam hoc quide
(17) De quibus aliis? quid enim majus est, aut
dio dignum, quam tibi persuaderi, non satis es
visse, et a proposito non recedere? Hi sunt furioso
non hominis sani. (18) Emori volo, si me istu
Quamobrem, homo? quid accidit? Decrevi. S
quod non decrevisti me occidere. (19) Argentu
pio. Quamobrem? Decrevi. Scisne, quibus
tu uteris ad non accipiendum, iisdem nihil pro
minus aliquando temere inclines ad accipiendum
dicas te decrevisse? (20) Ut enim in ægroto
fluxionibus obnoxio humor alias in hanc, alias i
fertur partem; sic animus imbecillus, quo quide
nullam certam rationem habet : cum autem ad in
atque impetum illum etiam nervi accesserint,
ejusmodi fit, cui nec auxilium ferri, nec adhibe
queat.

ΚΕΦ. Ις'.

Ὅτι οὐ μελετῶμεν χρῆσθαι τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν δόγμασιν.

1. Ποῦ τὸ ἀγαθόν; Ἐν προαιρέσει. Ποῦ τὸ κακόν; Ἐν προαιρέσει. Ποῦ τὸ οὐδέτερον; Ἐν τοῖς ἀπροαιρέτοις. (2) Τί οὖν; μέμνηταί τις ἡμῶν ἔξω τούτων τῶν λόγων; μελετᾷ τις αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποκρίνεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων; Ἆρά γε ἡμέρα ἐστί; Ναί. Τί δέ; νύξ ἐστιν;

CAP. XVI.

Non meditari nos, quo pacto decretis de reb
malis utamur.

1. Ubi situm est bonum? In voluntate. Ubi ma
luntate. Ubi neutrum? In iis quæ arbitrii nostr
(2) Quid ergo? numquis nostrûm harum rationu
mor est? numquis ipse meditatur secum, ut e
respondeat rebus, quemadmodum in quæstion
dies est? est Quid vero? nox est? Non. Quid

Τί δέ; ἄρτιοί εἰσιν οἱ ἀστέρες; Οὐκ ἔχω λέγειν. Ὅταν σοι προφαίνηται ἀργύριον, μεμελέτηκας φάνεσθαι τὴν δέουσαν ἀπόκρισιν, ὅτι οὐκ ἀγαθόν; ἔφαρας ἐν ταύταις ταῖς ἀποκρίσεσιν; ἢ πρὸς μόνα σοφίσματα; (4) Τί οὖν θαυμάζεις, εἰ, ὅπου μὲν μελέτηκας, ἐκεῖ κρείττων γίνῃ σεαυτοῦ· ὅπου δ' ἀμελεῖς ἔχεις, ἐκεῖ δ' ὁ αὐτὸς διαμένεις; (5) Ἐπεὶ διὰ βήτωρ, εἰδὼς ὅτι γέγραφε καλῶς, ὅτι ἀνείληφε τὰ γεγραμμένα, φωνὴν εἰσφέρων ἡδεῖαν, ὅμως ἔτι ἀγω- Ὅτι οὐκ ἀρκεῖται τῷ μελετῆσαι. (6) Τί οὖν θέ- Ἐπαινεθῆναι ὑπὸ τῶν παρόντων. Πρὸς μὲν οὖν ἀγωνίσασθαι μελετᾷν, ἤσκηται· πρὸς ἔπαινον δὲ καὶ ψόγον, οὐκ ἤσκηται. (7) Πότε γὰρ ἤκουσε παρά τι- τί ἐστιν ἔπαινος; τί ἐστι ψόγος; τίς ἑκατέρου ἀρετή; τοὺς ποίους τῶν ἐπαίνων διωκτέον, ἢ τοὺς ποίους ψόγων φευκτέον; πότε δ' ἐμελέτησε ταύτην τὴν ἀρετήν, ἀκόλουθον τούτοις τοῖς λόγοις; (8) Τί οὖν ἔτι θαυμάζεις, εἰ, ὅπου μὲν ἔμαθεν, ἐκεῖ διαφέρει τῶν ἄλ- ὅπου δ' οὐ μεμελέτηκεν, ἐκεῖ τοῖς πολλοῖς ὁ αὐτός ἐστι; (9) Ὡς ὁ κιθαρῳδὸς οἶδε κιθαρίζειν, ᾄδει κα- λῶς, ἐστατὸν ἔχει καλὸν, καὶ ὅμως εἰσερχόμενος τρέ- μει· ταῦτα γὰρ οἶδεν· ὄχλος δὲ τί ἐστιν οὐκ οἶδεν, οὐδ' ἀκούει βοῆ, οὐδὲ κατάγελως. (10) Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄχλος τί ἐστιν οἶδε, πότερον ἡμέτερον ἔργον ἐστὶν, ἢ ἀλλότριον, ἔστιν αὐτὸ παῦσαι, ἢ οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο ἐὰν ἐπαινεθῇ, φυσηθεὶς ἐξῆλθεν· ἐὰν δὲ καταγελα- θῇ, φυσημάτιον ἐκεῖνο ἐκεντήθη καὶ προσεκάθισε. (11) Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. Τίνα θαυμάζομεν; Τὰ ἐκτός. Περὶ τίνα σπουδάζομεν; Περὶ τὰ ἐκτός. Εἶτ' ἀποροῦμεν πῶς φοβούμεθα, ἢ πῶς τρεμομεν; (12) Τί οὖν ἐνδέχεται, ὅταν τὰ ἐπιφερόμενα κακὰ ἡγώμεθα; Οὐ δυνάμεθα μὴ φοβεῖσθαι, οὐ δυνάμεθα μὴ ἀγωνιᾷν. (13) Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς μὴ ἀγωνιῶ; Μωρέ· χεῖρας οὐκ ἔχεις; οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; εὔχου νῦν καθήμενος, ὅπως μὴ ῥυῶσιν σου μὴ ῥέωσιν. Ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ φοβοῦ. (14) Τί οὖν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν δέδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν; οὐ δέδωκέ σοι μεγαλοψυχίαν; οὐ δέδωκεν ἀνδρείαν; Τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἐμπορεύσοντα; (15) Ἀλλ' οὐδὲ μελετῶμεν ταῦτα οὐδὲ ἐπιστρεφόμεθα. Ἐπεὶ δότε μοι ἕνα ᾧ μέλει πῶς πράξει· ὃς ἐπιστρέφεται, οὐ τοῦ τυχεῖν τινος, ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας τῆς αὐτοῦ. Τίς περιπατῶν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπιστρέφεται; τίς βουλευόμενος αὐτῆς τῆς βουλῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ τυχεῖν ἐκείνου περὶ οὗ βουλεύεται; Ἐὰν μὲν τύχῃ, ἐκῆρται καὶ λέγει, Πῶς γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐβουλευσάμεθα· οὐκ ἔλεγόν σοι, ἀδελφὲ, ὅτι ἀδύνατον ἐστιν, ἡμῶν τι σκεψαμένων, μὴ οὕτως ἐκβῆναι; Ἂν δ' ἑτέρως χωρήσῃ, τεταπείνωται τάλας, οὐχ εὑρίσκει οὐδὲ τί εἴπῃ περὶ τῶν γεγονότων. (17) Τίς ἡμῶν ἕνεκα μάντιν παρέλαβε; τίς ἡμῶν * οὐκ * ἐνεβάλετο ὑπὲρ ἐνεργείας; Τίς; ἕνα μοι δότε, ἵνα ἴδω τὸν, ὃν ἐκ πολλοῦ χρόνου ζητῶ, τὸν ταῖς ἀληθείαις φρόνιμον καὶ εὐφυῆ· εἴτε νέον εἴτε πρεσβύτερον, δότε.

sunt astra? Non habeo dicere. (3) Cum pecunia tibi ostenditur, esne meditatus ita respondere, ut decet: eam non esse bonam? Exercitatusne es in his responsionibus? an vero ad sola sophismata? (4) Quid ergo miraris, ubi meditatus es, ibi te ipso quoque superiorem te evadere; ubi vero exercitationem nullam adhibuisti, ibi eumdem permanere? (5) Nam cur orator, quamvis sciat se recte scripsisse, et, quæ scripserit, memoriæ se mandasse, quamvis etiam suavitatem afferat vocis, tamen adhuc timet? Quia non satis est ei, declamare. (6) Quid ergo vult? Laudari ab iis qui adsunt. Ad facultatem igitur declamandi exercitatus est; ad laudationem autem et vituperationem non est exercitatus. (7) Quando enim e quoquam audivit, quid sit laus, quid vituperatio? quæ sit utriusque rei natura? quæ laudes expetendæ sint, quæ vituperationes fugiendæ? Quando autem ei exercitationi operam dedit, quæ sit his rationibus consentanea? (8) Quid ergo adhuc miraris, si, ubi didicit, ibi vulgo antecellit; ubi autem se non exercuit, ibi nullam præ plebe prærogativam habet? (9) Sic citharœdus novit pulsare citharam, bene cantat, recta tunica, eaque pulcra, est amictus; et tamen theatrum ingrediens tremit. Nam illa quidem novit; populus autem quid sit, non novit, aut populi clamor, aut derisio: (10) immo, ipsum hoc, timere, quid sit, ignorat; utrum nostrum opus sit, an alienum; sedari possit, necne. Quapropter, cum laudatur, inflatus exit; ubi autem derisus est, inflatiuncula illa compungitur et subsidit.

11. Tale quiddam et nobis accidit. Quas res admiramur? Externas. Quibus rebus studemus? Externis. Dein dubitamus qui fiat ut timeamus? ut trepidemus? (12) Quid ergo usu evenit, cum ea, quæ nobis imminent, mala judicamus? Non possumus non timere, non possumus non trepidare. (13) Dein dicimus, Domine deus, quid agam ne trepidem? Stulte, manus non habes? non tibi fecit eas deus? Nunc ergo sedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge nares potius, neu accusa deum. (14) Quid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam? non dedit tibi magnitudinem animi? non dedit fortitudinem? Tot manus cum habeas, adhuc requiris eum qui te emungat? (15) Verum nos hæc neque meditamur, neque curamus. Nam date mihi aliquem, qui curet quo pacto aliquid acturus sit, qui sollicitus sit, non de aliqua re consequenda, sed de actione sua. Quis, cum ambulat, de ambulatione sua sollicitus est? quis, cum deliberat, ipsam respicit deliberationem; ac non potius de eo consequendo laborat, cujus gratia deliberat? (16) Qui si voti compos sit, elatus ait: « Quam pru- « denter deliberavimus! nonne dicebam tibi, frater, si nos « rem quampiam consideraremus, non posse fieri quin ita « eveniret? » Sin secus ceciderit, abjectus est miser, nec, quid dicat de iis quæ acciderunt, reperit. (17) Quis nostrûm hujus rei caussa vatem adhibuit? quis nostrûm ob actionem suam in æde sacra indormiit? Quisnam? unum mihi date, ut eum videam, quem jam longo tempore quæro, qui revera sit nobilis et ingeniosus: sive adolescentem, sive natu grandiorem, date.

18. Τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ περὶ μὲν τὰς ὕλας τετρίμμεθα, ἐν δὲ ταῖς ἐνεργείαις ταπεινοὶ, ἀσχήμονες, οὐδενὸς ἄξιοι, δειλοὶ, ἀταλαίπωροι, ὅλοι ἀτυχήματα; Οὐ γὰρ μεμέληκεν ἡμῖν, οὐδὲ μελετῶμεν. (19) Εἰ δὲ μὴ τὸν θάνατον ἢ τὴν φυγὴν ἐφοβούμεθα, ἀλλὰ τὸν φόβον, ἐμελετῶμεν ἂν ἐκείνοις μὴ περιπίπτειν ἃ φαίνεται ἡμῖν κακά. (20) Νῦν δ' ἐν μὲν τῇ σχολῇ γοργοὶ καὶ κατάγλωσσοι· κἂν ζητημάτιον ἐμπέσῃ περί τινος τούτων, ἱκανοὶ τὰ ἑξῆς ἐπελθεῖν. Ἕλκυσον δ' εἰς χρῆσιν, καὶ εὑρήσεις τάλανας ναυαγούς. Προσπεσέτω φαντασία ταρακτικὴ, καὶ γνώσῃ τί ἐμελετῶμεν καὶ πρὸς τί ἐγυμναζόμεθα. (21) Λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀμελετησίας προσεπισωρεύομεν ἀεί τινα καὶ προσπλάσσομεν μείζονα τῶν καθεστώτων. (22) Εὐθὺς ἐγὼ, ὅταν πλέω, κατακύψας εἰς τὸν βυθὸν, ἢ τὸ πέλαγος περιβλεψάμενος, καὶ μὴ ἰδὼν γῆν, ἐξίσταμαι, καὶ φανταζόμενος ὅτι ὅλον με δεῖ τὸ πέλαγος τοῦτο ἐκπιεῖν ἂν ναυαγήσω· οὐκ ἐπέρχεταί μοι, ὅτι μοι τρεῖς ξέσται ἀρκοῦσι. Τί οὖν με ταράσσει; τὸ πέλαγος; Οὔ, ἀλλὰ τὸ δόγμα. (23) Πάλιν, ὅταν σεισμὸς γένηται, φαντάζομαι ὅτι ἡ πόλις ἐπιπίπτειν μοι μέλλει. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ μοι μικρὸν λιθάριον, ἵν' ἔξω μου τὸν ἐγκέφαλον βάλῃ;

24. Τίνα οὖν ἐστι τὰ βαροῦντα καὶ ἐξιστάντα ἡμᾶς; Τίνα γὰρ ἄλλα, ἢ τὰ δόγματα; Τὸν γὰρ ἐξιόντα καὶ ἀπαλλαττόμενον τῶν συνήθων καὶ ἑταίρων καὶ τόπων καὶ συναναστροφῆς, τί ἐστι τὸ βαροῦν ἄλλο, ἢ δόγματα; (25) Τὰ γοῦν παιδία εὐθὺς, ὅταν κλαύσῃ μικρὰ τῆς τίτθης ἀπελθούσης, πλακούντιον λαβόντα, ἐπιλέλησται· θέλεις οὖν καὶ ἡμεῖς παιδίοις ὁμοιωθῶμεν; (26) Οὔ, νὴ τὸν Δία· οὐ γὰρ ὑπὸ πλακουντίου τοῦτο πάσχειν ἀξιῶ, ἀλλ' ὑπὸ δογμάτων ὀρθῶν. (27) Τίνα δ' ἐστι ταῦτα; Ἃ δεῖ τὸν ἄνθρωπον ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶντα, μηδενὶ προσπάσχειν τῶν ἀλλοτρίων, μήθ' ἑταίρῳ, μήτε τόπῳ, μήτε γυμνασίοις, ἀλλὰ μηδὲ τῷ σώματι τῷ αὐτοῦ· μεμνῆσθαι δὲ τοῦ νόμου, καὶ τοῦτον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν. (28) Τίς δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; Τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἀντιποιεῖσθαι, ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν· ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐλύτως καὶ αὐτόθεν, χάριν εἰδότα οὗ ἐχρήσατο χρόνου, εἰ θέλεις μὴ κλάειν τὴν τίτθην καὶ μάμμην. (29) Τί γὰρ διαφέρει, τίνος ἥττων ἐστὶ, καὶ ἐκ τίνος κρέμαται; Τί κρείττων εἶ τοῦ διὰ κοράσιον κλάοντος, εἰ διὰ γυμνασίδιον, καὶ στωΐδια, καὶ νεανισκάρια, καὶ τοιαύτην διατριβὴν πενθεῖς; (30) Ἄλλος ἐλθὼν, ὅτι οὐκέτι τὸ τῆς Δίρκης ὕδωρ πίνειν μέλλει. Τὸ γὰρ Μάρκιον χεῖρόν ἐστι τοῦ τῆς Δίρκης; Ἀλλ' ἐκεῖνό μοι σύνηθες ἦν. Καὶ τοῦτο πάλιν ἔσται σοι σύνηθες. (31) Εἶτ', ἂν μὲν καὶ τούτῳ προσπάθῃς, καὶ τοῦτο πάλιν κλαῖε, καὶ ζήτει στίχον ὅμοιον τῷ Εὐριπίδου ποιῆσαι,

Θερμάς τε τὰς Νέρωνος, Μάρκιόν θ' ὕδωρ.

Ἴδε πῶς τραγῳδία γίνεται, ὅταν εἰς μωροὺς ἀνθρώπους πράγματα τὰ τυγχάνοντ' ἐμπέσῃ.

18. Quid ergo miramur adhuc, si in materiis jectis satis sumus exercitati; in actionibus aut fœdi, nullius pretii, ignavi, molles; quanti qu scelera? Neque enim hæ nobis curæ fuerunt, ne exercemus. (19) At si non mortem aut exsilium sed timorem ipsum; operam daturi essemus ne in ea quæ mala nobis viderentur. (20) Nunc i pediti et verbosi, cum tali quapiam de re quæ ciderit, instructi sumus ad cuncta, quæ ad ea ordine persequenda. Sed in usum actumqu invenies miseros naufragos. Incidat cogitatio t cognosces quid meditati fuerimus, et ad quid rimus. (21) Jam in hac meditationis neglect quædam accumulamus, et majora quam re ip gimus. (22) Statim ego, cum navigo, oculos i gens, aut pelagus circumspiciens, nec terram spiciens, de statu mentis dejicior; et, cogita totum pelagus ebibendum, si fecero naufragiu reputo, tres sextarios esse mihi satis. Quid est me perturbat? pelagus? Non, sed meum decr Rursus, ingruente terræ motu, totam urbem in mihi fingo : quasi vero non parvus lapillus sit dendum mihi cerebrum.

24. Quænam ergo sunt quæ nos premunt mentis nos dejiciunt? Quæ alia, nisi decreta? qui peregre abit, et a sodalibus, a locis, a c quibus assuetus erat, discedit; quid est aliu premat, nisi decreta? (25) Pueri quidem, cu trice paululum digressa, placentula accepta scuntur dolorem : vis ergo nos quoque pueri (26) Non, per Jovem : neque enim velim plac deliniri, sed rectis decretis. (27) Quæ autem quæ hominem totos dies meditari oportet, ut r rebus afficiatur, non sodali, non loco, no immo ne suopte quidem corpore; sed memor eam ob oculos habeat. (28) Quid autem jubet præscripta? Sua tueri, et aliena sibi non vind et, cum dantur, uti; et, cum non dantur, ea re; et cum quid nobis eripitur, reddere exped gratiamque habere pro eo tempore, quo eo us velis nos mammas atque nutriculas implorar enim interest, qua re quis vincatur, et unde pe re præstantior eo es qui ob puellam plorat, si sium, et porticulos, et adolescentulos, et hu gressus luges? (30) Alius adveniens id æg Dircæam aquam non amplius bibiturus sit. Marcia deterior est Dircæa? *Non* : at illi adsue huic adsuesces. (31) Deinde ubi et hac dele quoque luge, et quære versum Euripideo simi

Thermas Neronianas, Marciamque aquar

Viden' ut tragœdia oriatur, cum res vel lev hominibus incidunt?

τε οὖν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι καὶ τὴν ἀκρό-
λας, οὐκ ἀρκεῖ σοι ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν;
ι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης
ων], τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσ-
) Εἰ δὲ δὴ παρακολουθεῖς τῷ διοικοῦντι τὰ
ῖνον ἐν σαυτῷ περιφέρεις, ἔτι ποθεῖς λιθάρια
ν κομψήν; Ὅταν οὖν μέλλῃς ἀπολιπεῖν αὐτὸν
καὶ τὴν σελήνην, τί ποιήσεις; κλαύσεις κα-
ὡς τὰ παιδία; (34) Τί οὖν ἐν τῇ σχολῇ
ἃ ἤκουες; τί ἐμάνθανες; τί σαυτὸν φιλόσοφον
ς, ἐξὸν τὰ ὄντα ἐπιγράφεις; ὅτι Εἰσαγωγὰς
νας, καὶ Χρυσίππεια ἀνέγνων, φιλοσόφου δ'
ν παρῆλθον. (35) Ποῦ γάρ μοι μέτεστι τού-
τράγματος, οὗ Σωκράτει μετῆν, τῷ οὕτως
τι, οὕτω ζήσαντι; οὗ Διογένει μετῆν; (36)
τούτων τινὰ κλάοντα ἢ ἀγανακτοῦντα, ὅτι τὸν
μέλλει βλέπειν, οὐδὲ τὴν δεῖνα, οὐδ' ἐν Ἀθή-
ναι, ἢ ἐν Κορίνθῳ, ἀλλ' ἂν οὕτω τύχῃ, ἐν Σού-
ν Ἐκβατάνοις; (37) Ὧ γὰρ ἔξεστιν, ὅταν
λθεῖν τοῦ συμποσίου καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι
ἔται μένων; οὐχὶ δ', ὡς παιδιᾷ, παραμένει
ψυχαγωγῆται; (38) Ταχύ γ' ἂν ὁ τοιοῦτος
φυγήν τινα φυγεῖν εἰς ἅπαντα, ἢ τὴν ἐπὶ
κτακριθείς.

θέλεις ἤδη, ὡς τὰ παιδία, ἀπογαλακτι-
εἰ ἅπτεσθαι τροφῆς στερεωτέρας, μηδὲ κλάειν
καὶ τίτθας, γραῶν ἀποκλαύματα; (40) Ἀλλ'
ἀπαλλασσόμενος ἀνιάσω. Σὺ αὐτὰς ἀνιά-
ρμῶς· ἀλλ' ὅπερ καὶ σέ, τὸ δόγμα. Τί οὖν
ῆσαι; Τὸ σὸν ἔξελε· τὸ δ' ἐκείνων, ἂν εὖ ποιῶ-
ι ἐξελοῦσιν· εἰ δὲ μή, οἰμώξουσι δι' αὐτάς.
ωπε, τὸ λεγόμενον τοῦτο, Ἀπονοήθητι ἤδη
σίας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ μεγαλοψυχίας.
ν ποτε τὸν τράχηλον, ὡς ἀπηλλαγμένος δου-
(42) Τόλμησον ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν εἰπεῖν,
μοι λοιπὸν ἂν θέλῃς, ὁμογνωμονῶ σοι, σός
ὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων· ὅπου
με· ἣν θέλεις ἐσθῆτα περίθες. Ἄρχειν με θέ-
πεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν;
περ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους
ομαι· δείξω τὴν ἑκάστου φύσιν, οἷα ἐστίν.
ἀλλ' ἐν βοὸς κοιλίᾳ καθήμενος, ἐκδέχου σου
ιην μέχρις σε χορτάσῃ. (44) Ὁ Ἡρακλῆς,
οὕτω παρεκάθητο, τίς ἂν ἦν; Εὐρυσθεὺς, καὶ
ικλῆς. Ἄγε, πόσους δὲ, περιερχόμενος τὴν
ν, συνήθεις ἔσχε καὶ φίλους; Ἀλλ' οὐδὲν φίλ-
θεοῦ· διὰ τοῦτο ἐπιστεύθη Διὸς εἶναι υἱός,
Ἐκείνῳ τοίνυν πειθόμενος, περιῄει καθαίρων
εἰ ἀνομίαν. (45) Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ
τι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θη-
τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρης; Τὰ σαυτοῦ κάθα-
ίθεν, ἐκ τῆς διανοίας, ἔκβαλε, ἀντὶ Προκρού-
Σκίρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον,
κακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν.

32. Ah, quando Athenas et arcem iterum videbo! Miser, non satis ea tibi sunt, quæ quotidie vides? potesne præstantius aliquid aut majus videre sole, luna, stellis, terra universa, mari? (33) Quodsi gubernatorem universi ratione assequeris, eumque in temetipso circumfers, adhuc desideras lapillos et rupem elegantem? Quando igitur ipsum solem et lunam relinquere oportebit, quid facies? sedebis plorans, ut pueri? (34) Quid ergo in schola faciebas? quid audiebas? quid discebas? quid philosophi nomen usurpasti, cum ea tibi usurpare posses quæ vera sunt? te introductionibus nonnullis operam dedisse, et Chrysippi libros aliquos legisse, philosophiam vero ne a janua quidem salutasse. (35) Nam quid mihi rei cum illo negotio est, quod Socrates tractavit, qui ita mortuus est, ita vixit? aut quod tractavit Diogenes? (36) Horum aliquem plorasse cogitas, aut succensuisse, quod istum aut istam non amplius esset visurus? quod Athenis aut Corinthi non futurus esset; sed fortasse Susis, aut Ecbatanis? (37) Nam cui de convivio abire licet cum volet, et non amplius ludere, isne dolebit quamdiu manet? nonne vero, veluti ludo, interesse perget quoad eo delectatur? (38) Talis sane homo, *qualis tu*, tulerit scilicet, si perpetuo exsilio mulctetur, aut si capitis condemnetur!

39. Non vis tandem, ut pueri, ablactari et cibum capessere solidiorem? non plorare mammas desines et nutriculas, aniles ejulatus? (40) At discedens, mœrorem eis afferam. Tu illis mœrorem afferes? nequaquam vero tu; sed id, quod et tibi dolorem affert, decretum. Quid ergo facere potes? Tu tuum abjicito : abjicient et illæ suum, si sapient, ipsæ; quod si non fecerint, suapte culpa plorabunt. (41) Mi homo, jam tandem res omnes despera, ut aiunt, pro tranquillitate, pro libertate, pro animi magnitudine! Cervices tandem erige, tamquam servitute liberatus. (42) Aude tandem sublatis ad deum oculis dicere : « Tracta me « posthac arbitratu tuo : idem tecum sentio; tuus sum : « nihil recuso, quod tibi videbitur : quo voles, ducito : qua « me voles veste induito. Vis me fungi magistratu? priva- « tam agere vitam? manere? exsulare? pauperie conflictari? « opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud « homines defendam : ostendam rei cujusque naturam, « qualis est. » (43) Non ita : sed potius in ventre bovis sedens, exspecta materculam tuam, dum te pascat. (44) Hercules si domesticis suis adsedisset, quis fuisset? Eurystheus, non Hercules. Age vero; terrarum orbem peragrans ille, quot familiares habuit, quot amicos? Sed nihil ei carius fuit deo : eaque de caussa Jovis filius est habitus, ac fuit. Illi igitur obtemperans circumibat, ut injuriam et iniquitatem expurgaret. (45) At tu non es Hercules, nec aliena purgare mala potes? ac ne Theseus quidem es, ut Atticæ mala purges? Tua ipsius purgato : ex animo ejice, loco Procrustæ et Scironis, tristitiam, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, in-

(46) Ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον. (47) Ἂν δ' ἄλλο τι θέλῃς, οἰμώζων καὶ στένων ἀκολουθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ· ἔξω ζητῶν ἀεὶ τὴν εὔροιαν, καὶ μηδέ ποτ' εὑρεῖν δυνάμενος. Ἐκεῖ γὰρ αὐτὴν ζητεῖς, οὗ μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστίν.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Πῶς ἐφαρμοστέον τὰς προλήψεις τοῖς ἐπὶ μέρους.

1. Τί πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος; Ἀποβαλεῖν οἴησιν. Ἀμήχανον γὰρ ἃ τις εἰδέναι οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. (2) Τὰ μὲν οὖν ποιητέα καὶ οὐ ποιητέα, καὶ ἀγαθὰ καὶ κακὰ, καὶ καλὰ καὶ αἰσχρὰ πάντες ἄνω καὶ κάτω λαλοῦντες ἐρχόμεθα πρὸς τοὺς φιλοσόφους· ἐπὶ τούτοις ἐπαινοῦντες, ψέγοντες, ἐγκαλοῦντες, μεμφόμενοι, περὶ ἐπιτηδευμάτων καλῶν καὶ αἰσχρῶν ἐπικρίνοντες καὶ διαλαμβάνοντες. (3) Τίνος δ' ἕνεκα προσερχόμεθα τοῖς φιλοσόφοις; Μαθεῖν θέλοντες ἃ οὐκ οἰόμεθα εἰδέναι. Τίνα δ' ἐστι ταῦτα; Τὰ θεωρήματα. Ἃ γὰρ λαλοῦσιν οἱ φιλόσοφοι, μαθεῖν θέλομεν, [οἱ μὲν] ὡς κομψὰ καὶ δριμέα· οἱ δ' ἵν' ἀπ' αὐτῶν [τι] περιποιήσωνται. (4) Γελοῖον οὖν τὸ οἴεσθαι ὅτι ἄλλα μέν τις μαθεῖν βούλεται, ἄλλα δὲ μαθήσεται· ἢ λοιπὸν, ὅτι προκόψει τις ἐν οἷς οὐ μανθάνει. (5) Τὸ δ' ἐξαπατῶν τοὺς πολλοὺς τοῦτ' ἔστιν, ὅπερ καὶ Θεόπομπον τὸν ῥήτορα, ὅς που καὶ Πλάτωνι ἐγκαλεῖ ἐπὶ τῷ βούλεσθαι ἕκαστα ὁρίζεσθαι. (6) Τί γὰρ λέγει; « Οὐδεὶς ἡμῶν πρὸ σοῦ ἔλεγεν ἀγαθὸν ἢ δίκαιον; ἢ μὴ παρακολουθοῦντες τί ἐστι τούτων ἕκαστον, ἀσήμως καὶ κενῶς ἐφθεγγόμεθα τὰς φωνάς; » (7) Τίς γάρ σοι λέγει, Θεόπομπε, ὅτι ἐννοίας οὐκ εἴχομεν ἑκάστου τούτων φυσικὰς, καὶ προλήψεις; ἀλλ' οὐχ οἷόν τε ἐφαρμόζειν τὰς προλήψεις ταῖς καταλλήλοις οὐσίαις, μὴ διαρθρώσαντα αὐτάς· καὶ αὐτὸ τοῦτο σκεψάμενον, ποίαν τινὰ ἑκάστῃ αὐτῶν οὐσίαν ὑποταχτέον. (8) Ἐπεὶ τοιαῦτα λέγε καὶ πρὸς τοὺς ἰατρούς. Τίς γὰρ ἡμῶν οὐκ ἔλεγεν ὑγιεινόν τι καὶ νοσερὸν, πρὶν Ἱπποκράτη γενέσθαι; ἢ κενῶς τὰς φωνὰς ταύτας ἀπηχοῦμεν; (9) Ἔχομεν γάρ τινα καὶ ὑγιεινοῦ πρόληψιν, ἀλλ' ἐφαρμόσαι οὐ δυνάμεθα. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν λέγει, ἀνάτεινον· ὁ δὲ λέγει, δὸς τροφήν· καὶ ὁ μὲν λέγει, φλεβοτόμησον· ὁ δὲ λέγει, σικύασον. Τί τὸ αἴτιον; ἄλλο γε ἢ ὅτι τὴν τοῦ ὑγιεινοῦ πρόληψιν οὐ δύναται καλῶς ἐφαρμόσαι τοῖς ἐπὶ μέρους;

10. Οὕτως ἔχει καὶ ἐνθάδε· περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ συμφόρων καὶ ἀσυμφόρων, τίς ἡμῶν οὐ λαλεῖ; τίς γὰρ ἡμῶν οὐκ ἔχει τούτων ἑκάστου πρόληψιν; Ἆρ' οὖν διηρθρωμένην καὶ τελείαν; τοῦτο δεῖξον. (11) Πῶς δείξω; Ἐφάρμοσον αὐτὴν καλῶς ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. Εὐθὺς, τοὺς ὅρους Πλάτων μὲν ὑποτάσσει τῇ τοῦ χρησίμου προλήψει, σὺ δὲ τῇ τοῦ ἀχρήστου. (12) Δυνατὸν οὖν ἐστιν ἀμφοτέρους ὑμᾶς

temperantiam. (46) Hæc vero aliter ejici no
ad solum respicias deum, eique soli sis add
mandatis consecratus. (47) Sin quid aliud
et plorans sequeris robustiorem : et foris se
tranquillitatem, numquam ad eam pervenire p
omisso loco in quo est, ibi eam quæris ubi no

CAP. XVII.

Quomodo anticipationes singulis rebus si dandæ.

1. Quodnam est primum philosophantis offic
scientiæ opinationem. Fieri enim non potest
scire se opinatur, ea discere incipiat. (2) Jam
et non facienda, bona et mala, honesta et t
ac deorsum lingua versantes, philosophos ad
rerum caussa laudamus, reprehendimus, acc
querimur, de institutis honestis et turpibus
disceptamus. (3) Qua vero de caussa philos
mus? Discere volumus ea quæ nos ignorare p
autem illa sunt? Præceptiones. Nam quæ
quuntur, ea discere volumus; alii, ut elega
alii, ut quæstum inde faciant. (4) Est igit
putare, fore ut aliquis alia velit discere, alia
iis denique proficiat quæ non discit. (5) Et
gus decipitur, quæ Theopompum oratorem
Platonem etiam accusat, quod definiri omnia
Quid enim ait? « Nemone nostrûm ante te Bo
« Justum? Aut, non intelligentes, quid horum
« set, citra significationem et inaniter voces
« mus? » (7) Quis vero istud tibi dicit, Theopo
jusque horum naturales notiones non habuiss
cipationes? At illud fieri non potest, ut anticip
rebus consentaneis accommodemus, nisi prius
rimus; atque id ipsum consideraverimus, q
earum subjiciendæ sint. (8) Nam eadem ista
objicere potes. Quis enim nostrûm non salub
insalubre dixit, priusquam Hippocrates nasce
ces istas inaniter resonabamus? (9) Habemus
etiam ejus quod salubre est anticipationem; s
dare eam non possumus : eoque alius abstine
cibum jubet, alius venam incidere, alius cu
ponere. Quæ alia caussa est, nisi quod sanit
tionem rebus singulis recte accommodare nesc

10. Ita ergo se res etiam hic habet. De bo
bus et malis, de utilibus et inutilibus, quis
loquitur? quis enim nostrûm non habet hor
anticipatam aliquam notionem? Eone vero etia
et perfectam? Istud ostendito. (11) Quo mod
Recte accommoda eam rebus singulis. Ac ne lo
Plato definitiones subjicit utilitatis notioni, tu
tatis. (12) Ergone fieri potest ut vestrûm ut

συγχάνειν; Πῶς οἷόν τε; Τῇ δὲ τοῦ πλούτου οὐσίᾳ ὁ μέν τις ἐφαρμόζει τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόληψιν, ὁ δ' τῇ δὲ τῆς ἡδονῆς; τῇ δὲ τῆς ὑγιείας; (13) Καθόλου γὰρ, εἰ πάντες οἱ τὰ ὀνόματα λαλοῦντες ἱκανῶς ἕκαστα τούτων, καὶ μηδεμιᾶς ἐπιμελείας περὶ διάρθρωσιν τῶν προλήψεων δεόμεθα, τί διαφερόμεθα; τί πολεμοῦμεν; τί ψέγομεν ἀλλήλους;

14. Καὶ τί μοι νῦν τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην παραγεν καὶ ταύτης μεμνῆσθαι; σὺ αὐτὸς, εἰ ἐφαρμόζεις τὰς προλήψεις, διὰ τί δυσροεῖς; διὰ τί ἐμποδίζῃ; Ἀφῶμεν ἄρτι τὸν δεύτερον τόπον, τὸν περὶ τὰς ὁρμὰς καὶ τὴν κατὰ ταύτας περὶ τὸ καθῆκον φιλοτεμίαν. Ἀφῶμεν καὶ τὸν τρίτον, τὸν περὶ τὰς συγκαταθέσεις. (16) Χαρίζομαί σοι ταῦτα πάντα. Στῶμεν τοῦ πρώτου καὶ σχεδὸν αἰσθητὴν παρέχοντος τὴν δύναμιν τοῦ μὴ ἐφαρμόζειν καλῶς τὰς προλήψεις. Ἐὰν σὺ θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; Τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; Νῦν οὐ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; Διὰ τί οὖν περιπίπτεις τινί; διὰ τί δυστυχεῖς; τί θέλοντός σού τι, οὐ γίνεται; καὶ μὴ θέλοντος, γίνεται; (18) Ἀπόδειξις γὰρ αὕτη μεγίστη δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας· Θέλω τι, καὶ οὐ γίνεται. Καὶ τί μοι ἀθλιώτερον ἐμοῦ;

19. Τοῦτο καὶ ἡ Μήδεια οὐχ ὑπομείνασα, ἦλθεν ἐπὶ τὸ κτεῖναι τὰ ἴδια τέκνα. Μεγαλοψυῶς, κατά γε τοῦτο. Εἶχε γὰρ ἣν δεῖ φαντασίαν, οἷόν ἐστι τὸ, ἃ θέλει μὴ προσχωρεῖν. (20) « Εἶτα οὐ τιμωρήσομαι τὸν ἀδικήσαντά με καὶ ὑβρίσαντα; Καὶ τί ὄφελος ἐμοὶ οὕτω διακειμένου; Πῶς οὖν γένηται; Ἀποθανόντων μου τὰ τέκνα· ἀλλὰ καὶ ἐμαυτὴν τιμωρήσομαι. Τί μοι μέλει; » (21) Τοῦτ' ἔστιν ἔκπτωσις ψυχῆς μὴ ἔχουσα νεῦρα ἐχούσης. Οὐ γὰρ ᾔδει, ποῦ κεῖται τὸ ἃ θέλομεν, ὅτι τοῦτο οὐκ ἔξωθεν δεῖ λαμβάνειν, τὰ πράγματα μετατιθέντα καὶ μεθαρμοζόμενον. Μὴ θέλε τὸν ἄνδρα, καὶ οὐδὲν ὧν θέλεις οὐ γίνεται. Θέλε αὐτὸν ἐξ ἁπαντός σοι συνοικεῖν· μὴ θέλε μένειν Κορίνθῳ· καὶ ἁπλῶς μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει. Καὶ τίς σε κωλύσει; τίς σε ἀναγκάσει; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία.

23. Ὅταν τοιοῦτον ἔχῃς ἡγεμόνα, καὶ τοιούτῳ συνεῖ καὶ συνορέγῃ, τί φοβῇ ἔτι μὴ ἀποτύχῃς; (24) Ἐὰν σοί σου τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν πενίᾳ καὶ πλούτῳ, ἀποτεύξῃ, περιπτώσεις. Ἀλλ' ὑγιείᾳ, δυσκολίαις· ἀρχαῖς, τιμαῖς, πατρίδι, φίλοις, τέκνοις, τοῖς ἄν τινι τῶν ἀπροαιρέτων. (25) Ἀλλὰ τῷ Διὶ χάρισαι αὐτὰς, τοῖς ἄλλοις θεοῖς· ἐκείνοις παράδος, ἐκεῖνοι κρατοῦσαν, μετ' ἐκείνων τετάχθωσαν· καὶ ποῦ ἔτι κωλύσεις; (26) Εἰ δὲ φθονεῖς, ἀταλαίπωρε, καὶ ἀθυμεῖς, καὶ ζηλοτυπεῖς καὶ τρέμεις, καὶ μίαν ἡμέραν οὐ παρίεις ἐν ᾗ οὐ κατακλάεις καὶ σαυτοῦ καὶ τῶν θεῶν, καὶ τί ἔτι λέγεις πεπαιδεῦσθαι; (27) Ποίαν παιδείαν, ἄνθρωπε; ὅτι συλλογισμοὺς ἔπραξας [καὶ] μεθοδεύοντας; οὐ θέλεις ἀπομαθεῖν, εἰ δυνατὸν, πάντα ταῦτα; καὶ ἄνωθεν ἄρξασθαι, συναισθανόμενος ὅτι

teneat? Fieri qui potest? Divitiarum item naturæ, nonne alius notionem boni accommodat, alius non? eodemque modo et naturæ voluptatis, et sanitatis? (13) Etenim omnino, si omnes, qui vocabula ista usurpamus, satis commode novimus quasque illarum rerum, neque opus est ut operam demus evolutioni notionum anticipatarum; cur dissentimus? cur pugnamus? cur nos invicem reprehendimus?

14. Sed quid nunc attinet hominum inter se pugnas proferre, earumque facere mentionem? Tu ipse, si notiones recte accommodas, cur miser es? cur impediris? (15) Omittamus nunc secundum locum, de impetu, et disputationem de officio, quod ex illo ducitur. Omittamus et tertium, de assensionibus. (16) Condono tibi hæc omnia: insistamus primo, qui demonstrationem sensui pæne obviam suppeditat, quam parum recte rebus accommodemus notiones. (17) Nunc tu ea vis, quæ et fieri, et a te fieri possunt? Cur ergo impediris? cur miser es? Tu nunc non fugis necessaria? Cur ergo subinde in aliquid eorum, quæ fugis, incidis? cur infelix es? cur, te volente aliquid, non fit? cur fit, te nolente? (18) Hæc enim demonstratio maxima est miseriæ et infelicitatis: Volo aliquid et non fit! et quid est me miserius?

19. Hoc Medea cum non sustineret, eo venit ut proprios etiam liberos occideret. Magno quidem hactenus animo. Habebat enim rectam opinionem, quale hoc esset, si, quod quis cupit, id ei non succederet. (20) « tum ego, *ait*, « non ulciscar eum qui injuria et contumelia me affecit? At « quid me juvabit, si is tanto malo fuerit affectus? Quid « igitur fiet? Liberos meos occidam: sed et me ipsam pu- « niam. Et quid hoc ego curo? » (21) Hæc est prolapsio animi magnos nervos habentis. Nec enim norat ubi situm esset facere quæ vellemus; id non sumendum esse extrinsecus, neque res transferendas et mutandas. (22) Noli appetere maritum: sic nihil quod voles, non fiet. Noli pertinaciter et sine exceptione cupere, ut ille tecum habitet. Ne cupias manere Corinthi: denique omnino nihil velis aliud, nisi quæ vult deus. Et quis te prohibebit? quis te coget? *Nemo;* non magis quam Jovem.

23. Quum talem habueris ducem, conjunctamque cum eo voluntatem et impetum, quid etiamnum times ne frustreris? (24) Si tuam appetitionem et declinationem paupertati et opulentiæ donaris; frustraberis, incides in ea quæ nolles: si sanitati; calamitosus eris: si magistratibus, honoribus, patriæ, amicis, liberis; in summa, si cuiquam earum rerum quæ in hominis potestate non sunt. (25) Sed Jovi eas donato, et ceteris diis; illis eas tradito, illi gubernanto, cum illis stet et appetitio et declinatio tua: ubi tum successu carebis? (26) At si invides, ignave! et misereris, et æmularis, et tremis, et unum non intermittis diem quo non et tibi et Diis opplores; quid adhuc te eruditum esse dicis? (27) Qua disciplina, homo? quia syllogismis operam dedisti et sophismatibus? Non dedisces potius, fieri si potest, ista omnia? et de integro auspicaberis, atque agnosces

μέχρι νῦν οὐδ' ἥψω τοῦ πράγματος; (28) καὶ λοιπὸν, ἔνθεν ἀρξάμενος, προσοικοδομεῖν τὰ ἑξῆς, πῶς μηθὲν ἔσται, σοῦ μὴ θέλοντος· θέλοντος, μηθὲν οὐκ ἔσται;

29. Δότε μοι ἕνα νέον κατὰ ταύτην ἐπιβολὴν ἐληλυθότα εἰς σχολὴν, τούτου τοῦ πράγματος ἀθλητὴν γενόμενον, καὶ λέγοντα, ὅτι Ἐμοὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα χαιρέτω, ἀρκεῖ δ' εἰ ἐξέσται ποτὲ ἀπαραποδίστως καὶ ἀλύπως διαγαγεῖν, καὶ ἀνατεῖναι τὸν τράχηλον πρὸς τὰ πράγματα ὡς ἐλεύθερον, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπειν ὡς φίλον τοῦ θεοῦ, μηδὲν φοβούμενον τῶν συμβῆναι δυναμένων. (30) Δειξάτω τις ὑμῶν τὸν τοιοῦτον, ἵν' εἴπω, Ἔρχου, νεανίσκε, εἰς τὰ σά· σοὶ γὰρ εἴμαρται κοσμῆσαι φιλοσοφίαν· σά ἐστι ταῦτα τὰ κτήματα, σὰ τὰ βιβλία, σοὶ οἱ λόγοι. (31) Εἶθ', ὅταν τοῦτον ἐκπονήσῃ καὶ καταθλήσῃ τὸν τόπον, πάλιν ἐλθών μοι εἰπάτω· Ἐγὼ θέλω μὲν καὶ ἀπαθὴς εἶναι καὶ ἀτάραχος· θέλω δ', ὡς εὐσεβὴς καὶ φιλόσοφος καὶ ἐπιμελὴς, εἰδέναι τί μοι πρὸς θεούς ἐστι καθῆκον, τί πρὸς γονεῖς, τί πρὸς ἀδελφοὺς, τί πρὸς πατρίδα, τί πρὸς ξένους. (32) Ἔρχου καὶ ἐπὶ τὸν δεύτερον τόπον· σός ἐστι καὶ οὗτος. (33) Ἀλλ' ἤδη καὶ τὸν δεύτερον τόπον ἐκμεμελέτηκα. Ἤθελον δ' ἀσφαλῶς ἔχειν καὶ ἀσείστως, καὶ οὐ μόνον ἐγρηγορὼς, ἀλλὰ καὶ καθεύδων καὶ οἰνωμένος καὶ ἐν μελαγχολίᾳ. Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε, σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς.

34. Οὔκ· ἀλλ' ἐγὼ θέλω γνῶναι τί λέγει Χρύσιππος ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ψευδομένου. Οὐκ ἀπάγξῃ μετὰ τῆς ἐπιβολῆς ταύτης, τάλας; Καὶ τί σοι ὄφελος ἔσται; Πενθῶν ἅπαν ἀναγνώσῃ, καὶ τρέμων πρὸς ἄλλους ἐρεῖς. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. (35) Θέλεις ἀναγνῶ σοι, ἀδελφέ καὶ σὺ ἐμοί; Θαυμαστῶς, ἄνθρωπε, γράφεις· καὶ σὺ μεγάλως, εἰς τὸν Ξενοφῶντος χαρακτῆρα, σὺ εἰς τὸν Πλάτωνος, σὺ εἰς τὸν Ἀντισθένους. (36) Εἶτ' ἀλλήλοις ὀνείρους διηγησάμενοι, πάλιν ἐπὶ ταὐτὰ ἐπανέρχεσθε· ὡσαύτως ὀρέγεσθε, ὡσαύτως ἐκκλίνετε, ὁμοίως ὁρμᾶτε, ἐπιβάλλεσθε, προτίθεσθε, ταὐτὰ εὔχεσθε, περὶ ταὐτὰ σπουδάζετε. (37) Εἶτα οὐδὲ ζητεῖτε τὸν ὑπομνήσοντα ὑμᾶς, ἀλλ' ἄχθεσθε ἐὰν ἀκούητε τούτων. Εἶτα λέγετε, Ἀφιλόστοργος γέρων· ἐξερχομένου μου οὐκ ἔκλαυσεν, οὐδ' εἶπεν, Εἰς οἵαν περίστασιν ἀπέρχῃ μοι, τέκνον· ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. (38) Ταῦτ' ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοστόργου. Μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι. Τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον· ἀθάνατον γὰρ εἶναί σε δεῖ, καὶ ἄνοσον.

39. Ταύτην οὖν, ὅπερ λέγω, τὴν οἴησιν, τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι τι τῶν χρησίμων, ἀποβάλλοντας, ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον, ὡς πρὸς τὰ γεωμετρικὰ προσάγομεν, ὡς πρὸς τὰ μουσικά· (40) εἰ δὲ μὴ, οὐδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς εἰσαγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις τὰς Χρυσίππου μετὰ τῶν Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδήμου διέλθωμεν.

te hactenus negotium ne attigisse quidem? (28) cetera hinc auspicatus, astrues deinceps ea quæ sequuntur, tandem id consequaris, ut nihil fiat te nolente, nihil te lente non fiat?

29. Date mihi unum adolescentem, qui hoc con[illegible] scholam venerit, qui pugilis instar in hac arena de[illegible] dicat: « Equidem omnia cetera valere jubeo: sed s[illegible] « si quando mihi licuerit citra impedimenta citraque [illegible] « stias ætatem degere, et porrigere collum ad negoti[illegible] « quam libero, et in cœlum intueri ut amico dei, n[illegible] « tuenti quod possit accidere. » (30) Ostendat v[illegible] aliquis talem, ut dicam, Veni, adolescentule, in tua: [illegible] fatis est, ut tu philosophiam exornes: tuæ sunt hæ[illegible] siones, tui libelli, tuæ disputationes. (31) Deinde po[illegible] in primo hoc loco elaborarit et probe exercitatus [illegible] rursus adesto mihi, dicatque: « Ego quidem volo [illegible] « bus et perturbationibus animi carere: volo vero [illegible] « ut pius et ut sapientiæ studiosus, et ut diligens [illegible] « scire quod sit meum erga deos officium, quod e[illegible] « rentes, quod erga fratres, quod erga patriam, qu[illegible] « hospites. » (32) Accedito etiam ad alterum locum [illegible] tuus est. (33) « Sed jam et altero in loco satis v[illegible] « sum: volo vero etiam tutus esse et inconcussus, [illegible] « id vigilans duntaxat, sed et dormiens, et potus [illegible] « melancholia. » Tu deus es, o homo; tu magna hab[illegible] posita!

34. « Non; sed cognoscere ego volo, quid Chry[illegible] « dicat in tractatu de Mentiente. » — Non suspendi[illegible] miser, cum isto tuo proposito? Et quem inde fruc[illegible] pies? Lugens omnia leges, et tremens ad alios dic[illegible] et vos facitis. (35) Vis recitem tibi, frater, et tu [illegible] Præclare, homo, scribis: et tu magnifice, ad imit[illegible] Xenophontis; tu Platonis, tu Antisthenis stylum ex[illegible] (36) Et sic aliis alii somnia narrantes, rursus ad ea[illegible] vertimini; eodem modo appetitis, eodem modo de[illegible] eosdem impetus, eosdem conatus, eadem proposi[illegible] tis; eadem optatis, iisdem rebus studetis. (37) [illegible] ne quæritis quidem a quo commonefiatis, sed dol[illegible] hæc audieritis; et dicitis, O inhumanum senem! [illegible] mentatus est me discedente; neque dixit, In quod [illegible] crimen conjicis, fili! si incolumis evaseris, lucernas [illegible] dam. (38) Hæc sunt viri humani. Magnum tibi [illegible] erit, si salvus redibis. Tali lucernam accendere [illegible] pretium est: nam te immortalem esse decet, et mor[illegible] expertem!

39. Hac igitur, inquam, arrogantia, qua quid u[illegible] scire nobis videmur, abjecta, ad doctrinam venienda[illegible] sicut ad geometrica accedimus, sicut ad musica: [illegible] alioqui multum aberit ut proficiamus, tametsi omne[illegible] tutiones, omnes commentarios et Chrysippi et Anti[illegible] Archedemi perlegerimus.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

ὡς ἀγωνιστέον πρὸς τὰς φαντασίας.

ἕξις καὶ δύναμις ὑπὸ τῶν καταλλήλων ἔρ-
αι καὶ αὔξεται· ἡ περιπατητικὴ ὑπὸ τοῦ
ἡ τροχαστικὴ ὑπὸ τοῦ τρέχειν. (2) Ἂν
ωστικὸς εἶναι, ἀναγίνωσκε· ἂν γραφικὸς,
ταν δὲ τριάκοντα ἐφεξῆς ἡμέρας μὴ ἀνα-
βλλο τι πράξῃς, γνώσῃ τὸ γινόμενον. (3)
ἐναπέσῃς δέκα ἡμέρας, ἀναστὰς ἐπιχείρη-
ραν ὁδὸν περιπατῆσαι, καὶ ὄψει πῶς σου
ραλύεται. (4) Καθόλου οὖν, εἴ τι ποιεῖν
κὸν, ποίει αὐτό· εἴ τι μὴ ποιεῖν ἐθέλεις,
τὸ, ἀλλ' ἔθισον ἄλλο τι πράττειν μᾶλλον
(5) Οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν· ὅταν
ίνωσκε ὅτι οὐ μόνον σοι τοῦτο γέγονε κα-
ι καὶ τὴν ἕξιν ηὔξησας, καὶ ὡς πυρὶ φρύ-
κλες. (6) Ὅταν ἡττηθῇς τινος ἐν συνου-
μίαν ἧτταν ταύτην λογίζου, ἀλλ' ὅτι καὶ
ν σου τέτροφας, ἐπηύξησας. (7) Ἀδύνα-
ὸ τῶν καταλλήλων ἔργων μὴ καὶ τὰς ἕξεις
ἡμεις, τὰς μὲν ἐμφύεσθαι μὴ πρότερον οὔ-
πιτείνεσθαι καὶ ἰσχυροποιεῖσθαι.

ἀμέλει καὶ τὰ ἀῤῥωστήματα ὑποφύεσθαι
φιλόσοφοι. Ὅταν γὰρ ἅπαξ ἐπιθυμήσῃς
ν μὲν προσαχθῇ λόγος εἰς αἴσθησιν ἄξων
πέπαυταί τε ἡ ἐπιθυμία καὶ τὸ ἡγεμονικὸν
ἐξαρχῆς ἀποκατέστη· (9) ἐὰν δὲ μηδὲν
εἰς θεραπείαν, οὐκέτι εἰς ταὐτὰ ἐπάνεισιν,
ἐρεθισθὲν ὑπὸ τῆς καταλλήλου φαντασίας,
ότερον ἐξήφθη πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ
χῶς γινομένου τυλοῦται λοιπὸν, καὶ τὸ ἀῤ-
εβαιοῖ τὴν φιλαργυρίαν. (10) Ὁ γὰρ πυ-
παυσάμενος, οὐχ ὁμοίως ἔχει τῷ πρὸ τοῦ
μὴ θεραπευθῇ εἰσάπαν. (11) Τοιοῦτόν τι
τῆς ψυχῆς παθῶν γίνεται. Ἴχνη τινὰ καὶ
τολείπονται ἐν αὐτῇ, οὓς εἰ μή τις ἐξαλεί-
πάλιν κατὰ τῶν αὐτῶν μαστιγωθεὶς, οὐκ-
ις, ἀλλ' ἕλκη ποιεῖ. (12) Εἰ οὖν θέλεις
γίλος, μὴ τρέφε σου τὴν ἕξιν, μηδὲν αὐτῇ
αὐξητικόν· τὴν πρώτην ἡσύχασον, καὶ τὰς
μει ἃς οὐκ ὠργίσθης. (13) Καθ' ἡμέραν
ζεσθαι, νῦν παρ' ἡμέραν, εἶτα παρὰ δύο,
τρεῖς. Ἂν δὲ καὶ τριάκοντα παραλίπῃς,
θεῷ. Ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην,
ντελῶς ἀναιρεῖται. (14) Σήμερον οὐκ ἐλυ-
αύριον, οὐδ' ἐφεξῆς διμήνῳ καὶ τριμήνῳ·
σχον, γενομένων τινῶν ἐρεθιστικῶν. (15)
ι κομψῶς σοι ἐστι· Σήμερον καλὸν ἰδὼν ἢ
εἶπον αὐτὸς ἐμαυτῷ, ὅτι Ὀφελόν τις μετὰ
μήθη; καὶ, Μακάριος ὁ ἀνὴρ ὁ αὐτῆς (ὁ γὰρ
μακάριος καὶ ὁ μοιχός)· (16) οὐδὲ τὰ ἑξῆς
ῶ, παροῦσαν αὐτὴν καὶ ἀποδυομένην καὶ
λινομένην. (17) Καταψῶ τὴν κορυφήν

CAP. XVIII.

Quo pacto cum visis decertandum sit.

1. Omnis habitus et facultas consentaneis actionibus con tinetur et augetur : ambulationis, ambulando; cursionis, currendo. (2) Si cupis legendo valere, legito : si scribendo, scribito. Sin triginta perpetuos dies nihil legeris, sed aliud quidpiam egeris; intelliges quid fiat. (3) Ita, postquam per decem dies recubueris, surge et iter longius ingredere; videbis ut crura tua fatigentur. (4) Generatim igitur, si cujus rei habitum parare tibi cupis, eam rem age; si ejus habitum contrahere non vis, ne facias, sed assuefias aliud quidpiam potius ejus loco agere. (5) Eadem ratio affectionum animi est : si iratus fueris, non id ipsum duntaxat mali tibi accidisse scito, sed et habitum te auxisse, et tamquam igni sarmenta subjecisse. (6) Quodsi in consuetudine cum puero vel puella succubueris libidini, noli unam illam cladem reputare, sed et hanc, quod incontinentiam tuam aluisti auxistique. (7) Neque enim fieri potest quin a consentaneis factis et habitus et facultates partim inserantur, quæ prius non adfuerint; partim augeantur, et confirmentur.

8. Sic sane philosophi morbos etiam animi suboriri dicunt. Nam si semel pecuniam concupieris, siquidem ratio adhibeatur quæ mali sensum afferat, tum et cupiditas sedata erit et princeps animi pars pristinam auctoritatem recuperarit : (9) sin nullum remedium admoveris, non amplius ad pristinum statum revertetur, sed iterum deinde a consimili viso irritata, celerius quam prius accenditur ad cupiditatem : idque si continenter fiat, tandem occallescit, atque ægrotatio confirmat avaritiam. (10) Nam qui febricitavit, quamvis febris desierit, non tamen ita se habet ut ante febricitationem, nisi penitus fuerit curatus. (11) Consimile quidpiam etiam in animi morbis contingit : vestigia quædam et vibices in eo relinquuntur; quas nisi probe deleveris, flagello rursus in easdem impacto, non jam vibices, sed ulcera contrahes. (12) Si igitur non vis esse iracundus, irascendi habitum ne alito, ne quid ei adjicito quo augeatur : principio quietus esto, et dies numerato quibus iratus non fuisti. (13) Irasci quotidie solebam; nunc alternis diebus; deinde post biduum; deinde post triduum. Quodsi et triginta dies intermiseris, deo sacra facito. Habitus enim primum retunditur; deinde penitus etiam tollitur. (14) Hodie non dolui, neque postridie, neque deinceps bimestri et trimestri : sed mentem diligenter appuli, cum quædam irritantia incidissent. (15) Agnosce, belle tecum agi : Hodie cum formosum aut formosam vidissem, non ipse mihi dixi, Utinam quis cum hac concubuerit! et, Beatus maritus ejus! (nam qui hoc dicit, mœchum etiam beatum dicit;) (16) neque reliqua animo mihi depingo, præsentem eam, et exuentem vestes, et accumbentem. (17) Demulceo verticem meum, et dico : Euge,

μου, καὶ λέγω· Εὖ Ἐπίκτητε, κομψὸν σοφισμάτιον ἔλυσας, πολλῷ κομψότερον τοῦ κυριεύοντος. (18) Ἂν δὲ καὶ βουλομένου τοῦ γυναικαρίου καὶ νεύοντος καὶ προσπέμποντος, ἂν δὲ καὶ ἁπτομένου καὶ συνεγγίζοντος, ἀπόσχωμαι καὶ νικήσω· τοῦτο μὲν ἤδη τὸ σόφισμα ὑπὲρ τὸν ψευδόμενον, ὑπὲρ τὸν ἡσυχάζοντα. Ἐπὶ τούτῳ καὶ μέγα φρονεῖν ἄξιον, οὐκ ἐπὶ τῷ τὸν κυριεύοντα ἐρωτῆσαι.

19. Πῶς οὖν γένηται τοῦτο; Θέλησον ἀρέσαι αὐτός ποτε σεαυτῷ, θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ· ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. (20) Εἶθ' ὅταν προσπίπτῃ σοί τις φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μέν, ὅτι Ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκέτης· (21) ἀρκεῖ [δὲ] κἂν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας, πρὸς τούτῳ γίνῃ ἀντεξετάζων, ἄν τε τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς, ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. (22) Ἄπελθε πρὸς Σωκράτη, καὶ ἴδε αὐτὸν συγκατακείμενον Ἀλκιβιάδῃ, καὶ διαπαίζοντα αὐτοῦ τὴν ὥραν· ἐνθυμήθητι οἷαν νίκην ποτὲ ἔγνω ἐκεῖνος νενικηκότα ἑαυτὸν, οἷα Ὀλύμπια· πόστος ἀφ' Ἡρακλέους ἐγένετο· ἵνα τις, νὴ τοὺς θεοὺς, δικαίως ἀσπάζηται αὐτόν· Χαῖρε, παράδοξε, οὐχὶ τοὺς σαπροὺς τούτους παίκτας καὶ παγκρατιαστὰς νικήσας, οὐδὲ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς τοὺς μονομάχους. (23) Ταῦτα ἀντιτιθεὶς, νικήσεις τὴν φαντασίαν, οὐχ ἑλκυσθήσῃ ὑπ' αὐτῆς. (24) Τὸ πρῶτον δ' ὑπὸ τῆς ὀξύτητος μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπὲ, Ἔκδεξαί με μικρὸν, φαντασία· ἄφες ἴδω τίς εἶ, καὶ περὶ τίνος· ἄφες σε δοκιμάσω. (25) Καὶ τὸ λοιπὸν μὴ ἐφῇς αὐτῇ προάγειν, ἀναζωγραφούσῃ τὰ ἑξῆς· εἰ δὲ μὴ, οἴχεταί σ' ἕλκουσα ὅπου ἂν θέλῃ. Ἀλλὰ μᾶλλον ἄλλην τινὰ ἀντεισάγαγε καλὴν καὶ γενναίαν φαντασίαν, καὶ ταύτην τὴν ῥυπαρὰν ἔκβαλε. (26) Κἂν ἐθισθῇς οὕτω γυμνάζεσθαι, ὄψει οἷοι ὦμοι γίνονται, οἷα νεῦρα, οἷοι τόνοι· νῦν δὲ μόνον τὰ λογάρια, καὶ πλέον οὐδέν.

27. Οὗτός ἐστιν ὁ ταῖς ἀληθείαις ἀσκητὴς, ὁ πρὸς τὰς τοιαύτας φαντασίας γυμνάζων ἑαυτόν. (28) Μεῖνον, τάλας· μὴ συναρπασθῇς· μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. (29) Τοῦ θεοῦ μέμνησο, ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. Ποῖος γὰρ μείζων χειμὼν, ἢ ὁ ἐκ φαντασιῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐκκρουστικῶν τοῦ λόγου; αὐτὸς γὰρ ὁ χειμὼν τί ἄλλο ἐστὶν ἢ φαντασία; (30) Ἐπεί τοι ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς, καὶ γνώσῃ ὅσῃ γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. (31) Ἂν δ' ἅπαξ ἡττηθεὶς εἴπῃς ὅτι ὕστερον νικήσεις, εἶτα πάλιν τὸ αὐτὸ, ἴσθι ὅτι οὕτω ποθ' ἕξεις κακῶς καὶ ἀσθενῶς, ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνεις, ἀλλὰ καὶ ἀπολογίας ἄρξῃ πορίζειν ὑπὲρ τοῦ πράγματος. (32) Καὶ τότε βεβαιώσεις τὸ τοῦ Ἡσιόδου ὅτι ἀληθές ἐστιν,

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Epictete, elegantem cavillatiunculam solvisti, n
tiorem ea, quam Dominantem quem vocant.
vero etiam, cum muliercula et ipsa voluerit, et
nuncium mihi miserit, atque etiam attrectarit
quarit, tamen abstinuero et vicero; hoc jam sop
Mentientem superat, et Quiescentem. Et hac
etiam est operæ pretium, non interrogatione D

19. Quo pacto igitur fiet hoc? Velis tandem i
tibi; velis pulcer et probus videri deo : desid
cum te ipso puro esse, et cum deo. (20) Dei
tibi visum ejusmodi inciderit, Plato quidem
prodigiorum expiationem, et ad deorum averru
proficisci supplicem : (21) sed satis etiam fue
rorum virtute præstantium consuetudinem te r
seu viventium quempiam habeas, seu defuncto
ris, ut ad hujus exemplum vitam tuam exigas.
Socratem, cum Alcibiade cubantem vide, et
ejus eludentem : cogita qualem ille se victo
intellexerit, qualia Olympia; quotus ab Hercu
quam merito medius fidius eum quis his verbis
Salve, admirande, qui non putidos istos ludio
querciones vicisti, et similes his gladiatores!
opposueris, vinces illud visum, nec ab eo tra
Primum vero vide ne celeritate abripiaris; s
specta me paululum, visum! sine videam quid s
re agatur : sine te explorem! (25) Deinde ne
ut progrediatur, et reliqua tibi ad vivum depin
te secum rapiet quo volet. Immo aliud potius
pulcrum et generosum visum, ac sordidum il
(26) Quodsi te ita consuefeceris, ita exercue
quales futuri sint tibi lacerti, quales nervi, q
nunc solæ sunt ratiunculæ, neque quidquam u

27. Hic est homo revera exercitator, qui ad
dum cum hujusmodi visis se exercet. (28) M
ne abripi te patiaris! ingens est certamen, div
tium; regnum agitur, libertas agitur, felicitas a
tas perturbationum. (29) Dei memento, illum
advocato et commilitonem, ut Castorem et P
in tempestate navigant. Nam quæ major tem
quam quæ e visis oritur validis et rationem exc
ipsa enim tempestas quid est aliud, quam vi
Nam, sublato mortis metu, quot voles tonitru
afferto; intelliges in principe animi parte seren
et tranquillitatem. (31) At, si semel victus d
vincam; ac deinde rursus eodem modo; scito te
male habituram, ita ægrum fore, ut postea ne
surus quidem sis te peccare, verum etiam incep
excusationes peccati, (32) et Hesiodei dicti ve
firmaturus :

Qui nimium differt, in luctam damna la

ΚΕΦ. ΙΘ'.

ὡς μέχρι λόγου μόνον ἀναλαμβάνοντας τὰ τῶν φιλοσόφων.

εύων λόγος ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀφορμῶν
εἴνεται. Κοινῆς γὰρ οὔσης μάχης τοῖς
τρὸς ἄλληλα, τῷ Πᾶν παρεληλυθὸς ἀλη-
ι εἶναι, καὶ τῷ Δυνατῷ ἀδύνατον μὴ
αὶ τῷ Δυνατὸν εἶναι ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς
νιδὼν τὴν μάχην ταύτην ὁ Διόδωρος, τῇ
ὐοῖν πιθανότητι συνεχρήσατο πρὸς παρά-
ηδὲν εἶναι δυνατὸν ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς,
(2) Λοιπὸν ὁ μέν τις ταῦτα τηρήσει τῶν
ι τέ τι δυνατὸν, ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὔτ'
υνατῷ ἀδύνατον οὐκ ἀκολουθεῖ· οὐ πᾶν δὲ
ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐστι· καθάπερ οἱ περὶ
εσθαι δοκοῦσιν, οἷς ἐπιπολὺ συνηγόρησεν
(3) Οἱ δὲ τἆλλα δύο· ὅτι δυνατόν τ' ἐστὶν
ληθὲς, οὔτ' ἔσται· καὶ, πᾶν παρεληλυθὸς
ιόν ἐστιν· δυνατῷ δ' ἀδύνατον ἀκολουθεῖ.
ἐκεῖνα τηρῆσαι ἀμήχανον, διὰ τὸ κοινὴν
ὴν μάχην.

τίς μου πύθηται, Σὺ δὲ ποῖα αὐτῶν τη-
οῦμαι πρὸς αὐτὸν, ὅτι Οὐκ οἶδα· πα-
ορίαν τοιαύτην, ὅτι Διόδωρος μὲν ἐκεῖνα
περὶ Πανθοίδην οἶμαι καὶ Κλεάνθην τὰ
ερὶ Χρύσιππον τὰ ἄλλα. (6) Σὺ οὖν τί;
πρὸς τούτῳ, τῷ βασανίσαι τὴν ἐμαυτοῦ
αὶ συγκρῖναι τὰ λεγόμενα, καὶ δόγμα τι
ασθαι καὶ τὸν τόπον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν
ραμματικοῦ. (7) Τίς ἦν ὁ τοῦ Ἕκτορος
μος. Τίνες ἀδελφοί; Ἀλέξανδρος καὶ
ήτηρ δ' αὐτῶν τίς; Ἑκάβη. Παρείληφα
ορίαν. Παρὰ τίνος; Παρ' Ὁμήρου· γρά-
ν αὐτῶν δοκῶ καὶ Ἑλλάνικος, καὶ εἴ τις
ς. (8) Κἀγὼ περὶ τοῦ κυριεύοντος τί
ωτέρω; Ἀλλ' ἂν ὦ κενὸς, μάλιστα ἐπὶ
καπλήσσομαι τοὺς παρόντας, ἐξαριθμού-
γραφότας. (9) Γέγραφε δὲ καὶ Χρύσιπ-
ος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Δυνατῶν· καὶ Κλεάν-
έγραφε περὶ τούτου, καὶ Ἀρχέδημος·
αὶ Ἀντίπατρος, οὐ μόνον δ' ἐν τοῖς περὶ
ὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Κυριεύον-
ι ἀνέγνωκας τὴν σύνταξιν; Οὐκ ἀνέγνωκα.
Καὶ τί ὠφεληθήσεται; Φλυαρότερος ἔσται
ος, ἢ νῦν ἐστι. Σοὶ γὰρ τί ἄλλο προσγέ-
τι; ποῖον δόγμα πεποίησαι κατὰ τὸν τό-
ῖς ἡμῖν Ἑλένην καὶ Πρίαμον, καὶ τὴν τῆς
ον, τὴν οὔτε γενομένην, οὔτ' ἐσομένην.
ταῦθα μὲν οὐδὲν μέγα, τῆς ἱστορίας κρα-
ίγμα μηδὲν πεποιῆσθαι. Ἐπὶ τῶν ἠθικῶν
αὐτὸ πολὺ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τούτων. (12)
ὰ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄκουε·

ι με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν.

CAP. XIX.

In eos qui nonnisi disputationum tenus placita philosophorum addiscunt.

1. Dominantem rationem (sive argumentationem) ab hisce principiis proponi cœptam intelligitur. Scilicet cum tribus his enunciationibus commune inter sese certamen sit : Omne verum præteritum, necessarium esse : Possibili impossibile non esse consequens : Possibile esse aliquid, quod neque futurum sit; Diodorus, hac pugna animadversa, priorum duorum probabilitate usus est ad probandum illud, Nihil posse fieri, quod neque verum sit, neque futurum sit. (2) Ceterum alius e duabus enunciationibus, *quæ simul stare possunt, sed cum tertia pugnant*, has tenebit, Posse aliquid fieri quod verum neque sit, neque futurum sit; et, Ei quod fieri possit, non esse consequens id quod fieri nequeat; non autem, Omne præteritum necessario verum esse : quæ Cleanthis sententia fuisse videtur, cui fortiter patrocinatus est Antipater. (3) Alius vero reliquas duas; Possibile esse aliquid, quod neque verum sit, neque futurum sit; et, Omne verum præteritum necessarium esse : sed *tertium tollet; dicetque*, Possibili consequens esse posse impossibile. (4) Tria autem illa simul tueri nullo modo queas; quoniam communis est eorum pugna : *scilicet, ut de tribus quæcumque duo sumas, ea pugnent cum tertio et illud tollant.*

5. Quodsi quis igitur me roget, quænam ex istis ipse tuear, respondebo : Nescio; sed hanc historiam accepi, Diodorum illa tenuisse, Panthœdem vero et Cleanthem duo alia, Chrysippum item alia. (6) Tu vero quid? Non in eo elaboravi, ut in hoc cogitationem meam excuterem, et sententias inter se conferrem, et meum aliquod decretum facerem in hoc loco. Quapropter nihil a grammatico differo. (7) Quis fuit Hectoris pater? Priamus. Qui fratres? Alexander et Deiphobus. Quæ eorum mater? Hecuba. Historiam hanc accepi. A quo? Ab Homero : sed et Hellanicus opinor iisdem de rebus scribit, et id genus alii. (8) Ego quoque de ratione Dominante quid aliud habeo ulterius? *Nihil* : at, vanus si sim, in convivio maxime percellam convivarum animos enumerandis eis qui de his rebus scripserunt. (9) Scripsit autem et Chrysippus præclare, primo de Possibilibus libro. Est et Cleanthis peculiaris de iisdem rebus libellus, itemque Archedemi. Scripsit vero etiam Antipater, neque solum in libris de Possibilibus sed etiam separatim in illis qui de Dominante inscribuntur. (10) Non legisti opus? Non legi. Lege. Et quem inde fructum capiet? Nugacior et importunior erit, quam prius. Tu enim ea lectione quid aliud es consecutus? quodnam in eo loco decretum tibi fecisti? *Nullum* : sed Helenam nobis et Priamum narras, et Calypsus insulam, quæ neque fuit, neque futura est.

11. Neque vero hic magna res est, historia contentum, nullum proprium decretum statuere. Sed in disputatione de moribus idem hoc multo magis nobis accidit, quam in istis. (12) Dic mihi de rebus bonis et malis. Audi :

Ab Ilio me ferens ventus Ciconibus appulit.

13. Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα. Ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν· κακὰ δὲ, κακίαι καὶ τὰ μετέχοντα κακίας· ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. (14) Πόθεν οἶδας; Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ Ἠθικῇ, ἢ Χρύσιππος, ἢ Κλεάνθης; Βεβασάνικας οὖν τι αὐτῶν, καὶ δόγμα σεαυτοῦ πεποίησαι; (15) Δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. Μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον, καὶ ἀνακραυγάσαντί σοι κακόσχολος παραστὰς εἴπῃ, Λέγε μοι, τοὺς θεούς σοι, ἃ πρώην ἔλεγες· Μή τι κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μή τι κακίας μετέχον; (16) Οὐκ ἄρας ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; Τί ἡμῖν καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. (17) Ἂν δέ σε ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον, μέμνησαι τῆς διαιρέσεως; ἄν τίς σοι εἰσιόντι καὶ ὠχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι, προσελθὼν εἴπῃ, Τί τρέμεις, ἄνθρωπε; περὶ τίνων σοί ἐστιν ὁ λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχομένοις δίδωσι; (18) Τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; Ὅμως, φιλόσοφε, εἰπέ μοι, τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγὴ, ἢ ἀδοξία; Τί γὰρ ἄλλο; Μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας; σὺ οὖν τίνα ταῦτα ἔλεγες; (19) Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀρκεῖ ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. Καὶ καλῶς λέγεις. Ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ κακὰ, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἠλαζονεύου ἐν τῇ σχολῇ καθήμενος. Τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν ἔλεγες σεαυτόν;

20. Τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε τίνος ἔσθ' αἱρέσεως. Τοὺς πλείστους ὑμῶν Ἐπικουρείους εὑρήσετε, ὀλίγους τινὰς Περιπατητικοὺς, καὶ τούτους ἐκλελυμένους. (21) Ποῦ γὰρ ἵν' ὑμεῖς τὴν ἀρετὴν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἴσην, ἢ καὶ κρείττονα ἔργῳ ὑπολάβητε; (22) Στωϊκὸν δὲ δείξατέ μοι, εἴ τινα ἔχετε. Ποῦ; ἢ πῶς; Ἀλλὰ τὰ λογάρια τὰ Στωϊκὰ λέγοντας μυρίους. Τὰ γὰρ Ἐπικούρεια αὐτοὶ οὗτοι χεῖρον λέγουσι; τὰ γὰρ Περιπατητικὰ οὐ καὶ αὐτὰ ὁμοίως ἀκριβοῦσι; (23) Τίς οὖν ἐστι Στωϊκός; ὡς λέγομεν ἀνδριάντα Φειδιακὸν τὸν τετυπωμένον κατὰ τὴν τέχνην τοῦ Φειδίου· οὕτω τινά μοι δείξατε κατὰ τὰ δόγματα ἃ λαλεῖ τετυπωμένον· (24) δείξατέ μοι τινὰ νοσοῦντα καὶ εὐτυχοῦντα, κινδυνεύοντα καὶ εὐτυχοῦντα, ἀποθνήσκοντα καὶ εὐτυχοῦντα, πεφυγαδευμένον καὶ εὐτυχοῦντα, ἀδοξοῦντα καὶ εὐτυχοῦντα. Δείξατ'· ἐπιθυμῶ τινα, νὴ τοὺς θεοὺς, ἰδεῖν Στωϊκόν. (25) Ἀλλ' οὐκ ἔχετε τὸν τετυπωμένον δεῖξαι· τόν γε τυπούμενον δείξατε, τὸν ἐπὶ ταῦτα κεκλικότα. Εὐεργετήσατέ με· μὴ φθονήσητε ἀνθρώπῳ γέροντι, ἰδεῖν θέαμα ὃ μέχρι νῦν οὐκ εἶδον. (26) Οἴεσθε ὅτι τὸν Δία τὸν Φειδίου δείξετε, ἢ τὴν Ἀθηνᾶν, ἐλεφάντινον καὶ χρυσοῦν κατασκεύασμα; ψυχὴν δειξάτω τις ὑμῶν ἀνθρώπου, θέλοντος

(13) Eorum quæ sunt, alia bona sunt, alia mala rentia. Bona sunt virtutes et quæ his sunt a sunt vitia et vitiosa: indifferentia, quæ his int ut divitiæ, sanitas, vita, mores, voluptas, dol scis? Hellanicus refert in historia Ægyptiorum. interest, sic respondere; an vero, Diogenem i Moribus, aut Cleanthem Chrysippumve citar aliquid horum explorasti? an decretum aliqu cisti? (15) Ostende quomodo consueveris in na pestatem. Meministine divisionis hujus cum pit, et tibi exclamanti aliquis male feriatus dicit per deos, ea quæ dudum disserebas. An facere pravitas est? an cum pravitate conjunctum? fustem tolles, et in caput illi impinges? Quid rei est, homo? perimus, et tu adveniens ludo Cum reus ad Cæsarem accerseris, meministi hujus? si quis ingresso tibi, ac pallenti simul dixerit, Quid tremis, homo? quæ tua res agit intus Cæsar virtutem et vitium ingredientibus (18) Quid et tu meis malis insultas? — T sophe, dic mihi, quid tremis? Nonne morti periculum est, aut doloris corporis, aut exsil miniæ? Quid vero aliud? An ergo in his pravit aliqua pars pravitatis? Tu ipse quid ista esse Quid mihi rei tecum est, homo? Satis habeo Recte dicis. Satis enim habes malorum; de mum, ignaviam, arrogantiam, quam præ schola sedens. Quid alieno splendore glori Stoicum profitebaris?

20. Hoc modo observate vosmet ipsos, qui et invenietis, cujus sectæ sitis. Plerosque v nietis Epicureos; paucos Peripateticos, eosq (21) Ubi enim *ostenditis*, persuasum vos re virtutem ceteris rebus omnibus parem, aut e rem esse? (22) Stoicum vero, si quem habe mihi. Ubi, aut quomodo? Eorum quidem q tatiunculas Stoicas edisserant, ostendetis i iidem ipsi Epicuri decreta pejus recensent? e pariter nonne eadem subtilitate explicant? (est Stoicus? Quemadmodum Phidiacam statu ad Phidiæ artem expressam; ita mihi alique ad ea quæ profitetur dogmata expressum: mihi aliquem, qui et ægrotet, et beatus sit; riculo sit, et beatus; qui et moriatur, et sit b exsilio multatus, et beatus sit; qui in igno beatus. Ostendite: Stoicum, ita me dii a cupio. (25) At informatum expressumque potestis; eum tamen, qui formetur, ostendite propendeat. Hoc in me beneficium conferte homini seni spectaculum, quod ad hunc diem (26) Putatis Phidiæ Jovem aut Minervam a ri, eburneam aut auream fabricam? Animum

ῆσαι τῷ θεῷ, καὶ μηκέτι μήτε θεὸν μήτ' ἄν-
ιφεσθαι, μὴ ἀποτυχεῖν τινος, μὴ περιπεσεῖν
μὴ ὀργισθῆναι, μὴ φθονῆσαι, μὴ ζηλοτυ-
γὰρ δεῖ περιπλέκειν;) θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπι-
τνέσθαι, καὶ ἐν τῷ σωματίῳ τούτῳ τῷ νεκρῷ
ρὸς τὸν Δία κοινωνίας βουλευόμενον. Δεί-
ὰ οὐκ ἔχετε. (28) Τί οὖν αὐτοῖς ἐμπαίζετε,
λλους κυβεύετε; καὶ περιθέμενοι σχῆμα ἀλ-
ερπατεῖτε κλέπται καὶ λωποδύται τούτων
μῖν προσηκόντων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων;
νῦν ἐγὼ μὲν παιδευτής εἰμι ὑμέτερος· ὑμεῖς
οὶ παιδεύεσθε. Κἀγὼ μὲν ἔχω ταύτην τὴν
ἀποτελέσαι ὑμᾶς ἀκωλύτους, ἀναναγκάστους,
ίστους, ἐλευθέρους, εὐροοῦντας, εὐδαιμονοῦν-
ὸν θεὸν ἀφορῶντας ἐν παντὶ μικρῷ καὶ με-
γμεῖς δὲ ταῦτα μαθησόμενοι καὶ μελετήσον-
τε. (30) Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνύεται τὸ ἔργον; Εἰ
ἔχετε ἐπιβολὴν, οἵαν δὴ κἀγὼ, [καὶ] πρὸς
ῃ καὶ παρασκευὴν οἵαν δεῖ, τί τὸ λεῖπόν ἐστιν;
ἴδω τέκτονα καὶ ὕλην παρακειμένην, ἐκ-
ὸ ἔργον. Καὶ ἐνθάδε τοίνυν ὁ τέκτων ἐστὶν,
τί ἡμῖν λείπει; (32) Οὐκ ἔστι διδακτὸν τὸ
διδακτόν. Οὐκ ἔστιν οὖν ἐφ' ἡμῖν; Μόνον
ὧν ἄλλων πάντων. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ'
ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς,
χρῆσις φαντασιῶν· τοῦτο ἀκώλυτον φύσει
ιτο ἀνεμπόδιστον. (33) Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνύε-
τέ μοι τὴν αἰτίαν. Ἢ γὰρ παρ' ἐμὲ οὐκ
παρ' ὑμᾶς, ἢ παρὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγμα-
τὸ πρᾶγμα ἐνδεχόμενον, καὶ μόνον ἐφ'
κπὸν οὖν ἢ παρ' ἐμέ ἐστιν, ἢ παρ' ὑμᾶς,
ληθέστερον, παρ' ἀμφοτέρους. (34) Τί οὖν;
ρώμεθά ποτε τοιαύτην ἐπιβολὴν κομίζειν ἐν-
μέχρι νῦν ἀφῶμεν· ἀρξώμεθα μόνον, πιστεύ-
καὶ ὄψεσθε.

quis vestrûm hominis, qui idem cum deo sentire velit, et posthac nec deum nec homines culpare; qui nulla re frustrari, nullo casu lædi, (27) non irasci, invidere nemini, nemini obtrectare; qui (quid enim ambagibus est opus?) ex homine deus fieri desideret, et in hoc mortali corpusculo societatem Jovis cogitet. Ostendite! At non potestis. (28) Quid ergo et vosmetipsos deluditis, et aliis imponitis? et aliena persona sumpta, circuitis furum et grassatorum instar, et nomina et res alienas usurpantes?

29. Et ego quidem nunc vester sum institutor; vos autem a me instituimini : mihi propositum est eos efficere vos, qui non prohiberi, non cogi, non impediri possint, qui liberi sint, quibus prospere feliciterque succedant omnia, qui in magnis æque ac parvis rebus omnibus deum intueantur. Vos vero adestis, ut hæc discatis et exerceatis. (30) Cur ergo non absolvitur opus? Si vos quoque propositum, quale et ego, habetis; et præter propositum, iis etiam subsidiis, quibus opus est, sumus instructi, quid jam deest? (31) Cum fabrum video, cum materiam in promptu esse, exspecto opus. Et hic ergo faber adest, materia suppetit; quid nobis deest? (32) An doceri ea res non potest? Immo potest. Non est igitur in potestate nostra? Immo una hæc e ceteris rebus omnibus. Neque opes in nostra potestate sunt, neque sanitas, neque gloria, nec aliud denique quidquam, præter rectum visorum usum. Unum hoc natura est ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit. (33) Cur igitur res non perficitur? dicite mihi caussam! Nam aut ego in culpa sum, quod nihil proficiatis, aut vos, aut ipsa rei natura. At res ipsa in medio est, solaque penes nos. Restat igitur ut culpa vel mea sit, vel vestra, aut, quod verius est, amborum. (34) Quid ergo? vultis incipiamus tandem tale propositum huc afferre : quæ præterierunt, omittamus : incipiamus modo, mihi credite, et videbitis.

ΚΕΦ. Κ'.

Ἰρὸς Ἐπικουρείους καὶ Ἀκαδημαϊκούς.

; ὑγιέσι καὶ ἐναργέσιν ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ ἀν-
; προσχρῶνται. Καὶ σχεδὸν τοῦτο μέγιστον
ήσαιτο τεκμήριον τοῦ ἐναργές τι εἶναι, τὸ
; εὑρίσκεσθαι καὶ τῷ ἀντιλέγοντι συγχρήσα-
ῷ. (2) Οἷον, εἴ τις ἀντιλέγοι τῷ εἶναί τι
ἀληθές· δῆλον ὅτι τὴν ἐναντίαν ἀπόφασιν οὖ-
κτήσασθαι, Οὐδέν ἐστι καθολικὸν ἀληθές·
ποδον, οὐδὲ τοῦτο. Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τοῦτο,
τί ἐστι καθολικὸν, ψεῦδός ἐστι; (4) Πάλιν,
κλθὼν λέγῃ, Γίνωσκε ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστὸν,
τα ἀτέκμαρτα· ἢ ἄλλος, ὅτι Πίστευσόν μοι,
θήσῃ· οὐδὲν δεῖ ἀνθρώπῳ πιστεύειν· ἢ πά-
· Μάθε παρ' ἐμοῦ, ἄνθρωπε, ὅτι οὐδὲν ἐνδέ-
κεῖν· ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω σε, ἐὰν

CAP. XX.

In Epicureos et Academicos.

1. Eis, quæ vera sunt et evidentia, ii etiam, qui contra dicunt, necessario utuntur. Et hoc maximo fere argumento probari queat, esse aliquid evidens, si reperiatur, adversarium etiam necessario illo uti. (2) Veluti, si quis neget, esse aliquod universale pronunciatum verum; is utique contrarium asserere debebit, nullam universalem enunciationem veram esse. (3) Mancipium, ne istud quidem. Quid enim id est aliud, quam si dicas : Si quid universaliter enunciatur, falsum est? (4) Eodem modo, si quis progressus dicat, Scito nihil sciri posse, nec ulla certa nota verum a falso posse discerni; aut si alius tibi dicat, Crede mihi, et juvabit te, nihil esse cuiquam homini credendum; aut alius : Heus homo, disce a me, nihil disci posse; ego tibi

θέλῃς· (5) τίνι οὖν τούτων διαφέρουσιν οὗτοι, τίνες ποτέ; οἱ * Ἀκαδημαϊκοὺς αὐτοὺς * λέγοντες; Ὦ ἄνθρωποι, συγκατάθεσθε ὅτι οὐδεὶς συγκατατίθεται· πιστεύσατε ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί.

6. Οὕτω καὶ Ἐπίκουρος, ὅταν ἀναιρεῖν θέλῃ τὴν φυσικὴν κοινωνίαν ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους, αὐτῷ τῷ ἀναιρουμένῳ συγχρῆται. (7) Τί γὰρ λέγει; Μὴ ἐξαπατᾶσθε, ἄνθρωποι, μηδὲ παράγεσθε, μηδὲ διαπίπτετε· οὐκ ἔστι φυσικὴ κοινωνία τοῖς λογικοῖς πρὸς ἀλλήλους· πιστεύσατέ μοι. Οἱ δὲ τὰ ἕτερα λέγοντες, ἐξαπατῶσιν ὑμᾶς, καὶ παραλογίζονται. (8) Τί οὖν σοι μέλει; ἄφες ἡμᾶς ἐξαπατηθῆναι. Μήτι χεῖρον ἀπαλλάξεις, ἂν πάντες οἱ ἄλλοι πεισθῶμεν ὅτι φυσική ἐστιν ἡμῖν κοινωνία πρὸς ἀλλήλους, καὶ ταύτην δεῖ παντὶ τρόπῳ φυλάσσειν; Καὶ πολὺ κρεῖσσον καὶ ἀσφαλέστερον. (9) Ἄνθρωπε, τί ὑπὲρ ἡμῶν φροντίζεις; τί δι' ἡμᾶς ἀγρυπνεῖς; τί λύχνον ἅπτεις; τί ἐπανίστασαι; τί τηλικαῦτα βιβλία συγγράφεις, μή τις ἡμῶν ἐξαπατηθῇ περὶ θεῶν, ὡς ἐπιμελουμένων ἀνθρώπων; ἢ, μή τις ἄλλην οὐσίαν ὑπολάβῃ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ἡδονήν; (10) Εἰ γὰρ οὕτω ταῦτα ἔχει, βαλὼν κάθευδε, καὶ τὰ τοῦ σκώληκος ποίει, ὧν ἄξιον ἔκρινας σεαυτόν· ἔσθιε, καὶ πίνε, καὶ συνουσίαζε, καὶ ἀφόδευε, καὶ ῥέγκε. (11) Τί δέ σοι μέλει, πῶς οἱ ἄλλοι ὑπολήψονται περὶ τούτων; πότερον ὑγιῶς, ἢ οὐχ ὑγιῶς; Τί γὰρ σοὶ καὶ ἡμῖν; Τῶν γὰρ προβάτων σοι μέλει, ὅτι παρέχει ἡμῖν αὐτὰ καρησόμενα καὶ ἀμελχθησόμενα, καὶ τὸ τελευταῖον κατακοπησόμενα. (12) Οὐχὶ δ' εὐκταῖον ἦν, εἰ ἐδύναντο οἱ ἄνθρωποι κατακληθέντες καὶ ἐπαεισθέντες ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν ἀπονυστάζειν, καὶ παρέχειν σοι καὶ τοῖς ὁμοίοις καρησομένους καὶ ἀμελχθησομένους ἑαυτούς; (13) Πρὸς γὰρ τοὺς Συνεπικουρείους ἔδει σε ταῦτα λέγειν· οὐχὶ δὲ πρὸς ἐκείνους ἀποκρύπτεσθαι; πολὺ μάλιστ' ἐκείνους πρὸ πάντων ἀναπείθειν, ὅτι φύσει κοινωνικοὶ γεγόναμεν, ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἐγκράτεια· ἵνα σοι πάντα τηρῆται; (14) Ἢ πρὸς τινὰς μὲν δεῖ φυλάττειν ταύτην τὴν κοινωνίαν, πρὸς τινὰς δ' οὔ; Πρὸς τίνας οὖν δεῖ τηρεῖν; πρὸς τοὺς ἀντιτηροῦντας, ἢ πρὸς τοὺς παραβατικῶς αὐτῆς ἔχοντας; Καὶ τίνες παραβατικώτερον αὐτῆς ἔχουσιν ὑμῶν τῶν ταῦτα διειληφότων;

15. Τί οὖν ἦν τὸ ἐγεῖρον αὐτὸν ἐκ τῶν ὕπνων καὶ ἀναγκάζον γράφειν ἃ ἔγραφε; Τί γὰρ ἄλλο ἢ τὸ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις ἰσχυρότατον, ἡ φύσις, ἕλκουσα ἐπὶ τὸ αὐτῆς βούλημα ἄκοντα καὶ στένοντα; (16) Ὅτι γὰρ δοκεῖ σοι ταῦτα * τὰ * ἀκοινώνητα, γράψον αὐτὰ, καὶ ἄλλοις ἀπόλιπε, καὶ ἀργύπνησον δι' αὐτὰ, καὶ αὐτὸς ἔργῳ κατήγορος γενοῦ τῶν σαυτοῦ δογμάτων. (17) Εἶτα Ὀρέστην μὲν ὑπὸ Ἐρινύων ἐλαυνόμενον φῶμεν ἐκ τῶν ὕπνων ἐξεγείρεσθαι· τοῦτον δ' οὐ χαλεπώτεραι Ἐρινύες καὶ Ποιναὶ ἐξήγειρον καθεύδοντα, καὶ οὐκ εἴων ἠρεμεῖν, ἀλλ' ἠνάγκαζον ἐξαγγέλλειν τὰ αὐτοῦ κακὰ, ὥσπερ τοὺς Γάλλους ἡ μανία καὶ ὁ οἶνος; (18) Οὕτως ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη. Πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖ-

hoc dico, teque docebo, si voles. (5) Age, inter h
interest et illos, (quosnam tandem dicam?) qui Acad
se profitentur? O homines, assentimini nobis, nem
sentiri: credite nobis, neminem cuiquam quidquam
6. Sic et Epicurus, cum natura constitutam so
hominum cum hominibus tollere conatur, eodem ipso
tollit, utitur. (7) Quid enim ait? « Nolite decipi, h
« nolite seduci, nolite in fraudem illici: non est ratio
« ditis animantibus natura inter se ulla societas. M
« dite. Qui vero aliud dicunt, vos decipiunt et
« dem illiciunt. » (8) Quid igitur id tua refert?
decipi. Num minus e re tua foret, si nos ceteri
persuasum habeamus, naturalem esse inter homin
tatem, eamque omnibus modis esse conservandam
multo etiam melius et tutius id tibi foret. (9) O
homo, de nobis sollicitus es? quid propter nos vigi
lucernam accendis? quid mane surgis? quid tot
scribis, ne quis nostrûm decipiatur de diis, quasi
res mortalium; aut, ne quis aliam boni naturam es
nisi voluptatem? (10) Nam si ita res se habet, a
ctulo tuo quiescito; et, quæ sunt vermis, ea fa
bus te dignum judicasti: ede, bibe, lude cum m
ventrem leva, sterte. (11) Quid vero ad te attin
istis de rebus alii sentiant? rectene, an secus? Q
tibi nobiscum rei est? Tu enim oves eo curas, q
tiuntur a nobis tonderi, mulgeri, ac denique jugula
An non optabile esset, homines a Stoicis delinitos
magicis carminibus consopitos dormitare, seque
tibi et tui similibus tondendos et mulgendos? (
cine quidem apud gregales tuos dicenda erant; n
celanda istos? nonne potius efficiendum, ut isti n
persuasum haberent, quam esse nos natura social
tinentiam esse bonum; ut tibi omnia conservarent
An vero societas hæc erga alios servanda est, erga
servanda? Erga quos igitur servanda est? utrum
qui vicissim eam servant, an eos qui violant? Qui
magis violant quam vos, qui ista statuitis?

15. Quid ergo erat, quod eum e somnis excita
ea scribenda, quæ scripsit, impelleret? Quid alia
quod omnium in hominibus potentissimum est,
quæ ad suam voluntatem eum pertraxit, invitum
tem? (16) Quia enim tibi videtur, nullam esse so
scribito ista, et aliis relinquito, et vigilato prop
ipse re ipsa tua decreta accusato. (17) Ergo O
Furiis agitatum, somno excussum esse dicemus
vero, a sævioribus Furiis et Diris e somno exci
quiete excussum esse non dicemus, quæ eum s
veluti Gallos furor aut vinum, enunciare coegerun
Adeo valida et invicta res est, natura humana.
vitis non more vitis moveri potest, sed more olea? an

κῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαϊκῶς, ἀλλ' μήχανον, ἀδιανόητον. (19) Οὐ τοίνυν οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς κι- ωπικάς καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται. Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάντ' ἀπε- ι οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου καὶ φίλου· ίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο· οὐ ὁ μᾶλλον ἢ οἱ ἀταλαίπωροι Ἀκαδημαϊ- ις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀποτυφλῶσαι ι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσπουδακότες. ιχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέ- ς εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐ προσ- τοις προσθεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ πᾶν τοὐναντίον, εἴ τι καὶ ἐστὶ γνωρι- θείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται καὶ ἀπολ- ί λέγεις, φιλόσοφε; τὸ εὐσεβὲς καὶ τὸ σοι φαίνεται; Ἂν θέλῃς, κατασκευάσω ἶαι, κατασκεύασον· ἵν' οἱ πολῖται ἡμῶν τιμῶσι τὸ θεῖον, καὶ παύσωνταί ποτε ρὶ τὰ μέγιστα. Ἔχεις οὖν τὰς κατα- καὶ χάριν οἶδα. (23) Ἐπεὶ οὖν ταῦτά ει, λάβε τὰ ἐναντία· ὅτι θεοὶ οὔτ' εἰσίν, ὐκ ἐπιμελοῦνται ἀνθρώπων, οὐδὲ κοινόν ς αὐτούς· τό τ' εὐσεβὲς τοῦτο καὶ ὅσιον οῖς ἀνθρώποις λαλούμενον, κατάψευσμά ν ἀνθρώπων καὶ σοφιστῶν, ἢ, νὴ Δία, φόβον καὶ ἐπίσχεσιν τῶν ἀδικούντων. τοφε· ὠφέλησας ἡμῶν τοὺς πολίτας, νέους, ῥέποντας ἤδη πρὸς καταφρόνησιν ς) Τί οὖν; οὐκ ἀρέσκει σοι ταῦτα; Λάβε κιοσύνη οὐδέν ἐστι, πῶς ἡ αἰδὼς μωρία ήρ οὐδέν ἐστι, πῶς ὁ υἱὸς οὐδέν ἐστιν. τοφε· ἐπίμενε, πεῖθε τοὺς νέους, ἵνα εν ταῦτά σοι πεπονθότας καὶ λέγοντας. ν λόγων ηὐξήθησαν ἡμῖν αἱ εὐνομούμε- εδαίμων διὰ τούτους τοὺς λόγους ἐγένετο· τα τὰ πείσματα ἐνεποίησεν αὐτοῖς διὰ ῦ καὶ τῆς παιδείας, ὅτι οὔτε τὸ δουλεύειν λλον ἢ καλόν, οὔτε τὸ ἐλευθέρους εἶναι ὶ αἰσχρόν· οἱ ἐν Θερμοπύλαις ἀποθανόν- τὰ δόγματα ἀπέθανον· Ἀθηναῖοι δὲ τὴν ς ἄλλους λόγους ἀπέλιπον; (27) Εἶτα ῦτα, γαμοῦσι, καὶ παιδοποιοῦνται, καὶ καὶ ἱερεῖς καθιστᾶσιν αὐτοὺς καὶ προφή- τῶν οὐκ ὄντων; καὶ τὴν Πυθίαν ἀνακρί- ίνα τὰ ψευδῆ πύθωνται καὶ ἄλλοις τοὺς ῶνται. Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ

non ut olea, sed ut vitis? Nullo modo hoc fieri, nulla ratione cogitari potest. (19) Ergo ne fieri quidem potest, ut homo motus humanos prorsus amittat : et, quibus virilia amputantur, eis desideria tamen virorum amputari non possunt. (20) Sic etiam Epicurus omnia quidem, quæ sunt viri, quæ patrisfamilias, quæ civis, quæ amici, amputavit; sed humana desideria non amputavit : neque enim potuit; non magis quam socordes Academici sensus suos abjicere aut excæcare possunt, quamvis id maxime studuerint.

ε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καὶ οὐ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα Ἐσθίων, ποῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ ν ὀφθαλμόν; λουόμενος, ποῦ ἐμβαίνεις; ρεν εἶπες λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβελί-

21. Quod istud est flagitium? cum a natura mensuras et regulas cognoscendæ veritatis acceperis, te non dare operam ut adjicias atque adjungas ea quæ desunt; immo vero contra, si quid etiam est quod ad cognitionem veritatis facit, operam dare ut id auferas et perdas? (22) Quid ais, philosophe? de pietate et sanctitate quidnam tibi videtur? Si voles, demonstrabo, res esse bonas. Utique demonstra; ut nostri cives ad cultum divini numinis convertantur, et maximarum rerum neglectum tandem abjiciant. Habes ergo probationes? Habeo : et tibi gratiam habeo. (23) Quoniam ergo ista valde tibi placent, sume contraria : deos neque esse, neque, si sint, curare homines; neque ullam nobis societatem cum illis intercedere : sed pietatem istam et sanctitatem, vulgo hominum celebratam, commentum esse insolentium hominum et sophistarum, aut certe legumlatorum ad terrendos et coercendos injurios. (24) Recte, philosophe! juvisti nostros cives, adolescentiam salvasti ad rerum divinarum contemtum jam inclinatam. (25) Quid ergo? non ista tibi placent? Accipe nunc, justitiam nihil esse; verecundiam esse stultitiam; patrem nihil esse; filium nihil esse. (26) Euge, philosophe! perge, persuade ista adolescentibus, ut plures habeamus qui idem tecum et sentiant et dicant. Auctæ sunt nobis hisce sermonibus bene constitutæ respublicæ : Lacedæmon per hujusmodi rationes informata est : Lycurgus suis legibus et institutis has persuasiones civibus suis ingeneravit, neque servire turpe magis esse quam honestum, neque libertatem honestam esse potius quam turpem : qui ad Thermopylas occubuerunt, propter hæc decreta occubuerunt : Athenienses vero quas alias ob caussas urbem suam olim reliquerunt? (27) Et, qui ista dicunt, uxores ducunt, liberos procreant, rempublicam capessunt, et sacerdotes ac vates sese constituunt. Quorum? eorum qui non sunt? Pythiam adeo sciscitantur ipsi, ut falsa audiant, et aliis oracula enarrent. O insignem impudentiam et imposturam!

28. Homo, quid agis? tu ipse te in dies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes vis relinquere? Cum comedis, quo applicas manum? ori, an oculo? cum lavas, quo ingrederis? ollamne umquam patinam dixisti, aut cochleare veru? (29) Quodsi alicuius eorum servus essem, etiamsi

σκον; (29) Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἦμην, εἰ καὶ ἔδει με καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐστρέβλουν αὐτόν. Βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. Ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατέχεον. Τί τοῦτο; Φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιάκριτος, ὁμοιοτάτη, νὴ τὴν σὴν Τύχην. (30) Δὸς ὧδε τὴν πτισάνην. Ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. Οὐκ ᾔτησα τὴν πτισάνην; Ναὶ, κύριε· τοῦτο πτισάνη ἐστί. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ὀξύγαρον; Τί μᾶλλον ἢ πτισάνη; Λάβε καὶ ὀσφράνθητι, λάβε καὶ γεῦσαι. Πόθεν οὖν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; (31) Τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδούλων εἰ ἔσχον ὁμονοοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. Νῦν δ' ἐντρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιροῦντες.

32. Εὐχάριστοί γ' ἄνθρωποι καὶ αἰδήμονες, εἰ μηδὲν ἄλλο, καθ' ἡμέραν ἄρτους ἐσθίοντες, τολμῶσι λέγειν, ὅτι Οὐκ οἴδαμεν εἰ ἔστι τις Δημήτηρ, ἢ Κόρη, ἢ Πλούτων· (33) ἵνα μὴ λέγω, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀπολαύοντες, καὶ μεταβολῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἄστρων, καὶ θαλάσσης, καὶ γῆς καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων συνεργίας, ὑπ' οὐδενὸς τούτων οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐπιστρέφονται· ἀλλὰ μόνον ἐξεμέσαι τὸ προβλημάτιον ζητοῦσι, καὶ τὸν στόμαχον γυμνάσαντες, ἀπελθεῖν ἐν βαλανείῳ. (34) Τί δ' ἐροῦσι, καὶ περὶ τίνων, ἢ πρὸς τίνας, καὶ τί ἔσται αὐτοῖς ἐκ τῶν λόγων τούτων, οὐδὲ κατὰ βραχὺ πεφροντίκασι· μή τις νέος εὐγενὴς ἀκούσας τῶν λόγων τούτων πάθῃ τι ὑπ' αὐτῶν, ἢ καὶ παθὼν πάντα ἀπολέσῃ τὰ τῆς εὐγενείας σπέρματα· (35) μή τινι μοιχεύοντι ἀφορμὰς παράσχωμεν τοῦ ἀπαναισχυντῆσαι πρὸς τὰ γινόμενα· μή τις τῶν νοσφιζομένων τὰ δημόσια, εὑρεσιλογίας τινὸς ἐπιλάβηται ἀπὸ τῶν λόγων τούτων· μή τις, τῶν αὐτοῦ γονέων ἀμελῶν, θράσος τι καὶ ἀπὸ τούτων προσλάβῃ. (36) Τί οὖν κατὰ σὲ κακὸν ἢ ἀγαθόν; [αἰσχρὸν] ἢ καλόν; Ταῦτα, ἢ ταῦτα; — Τί οὖν ἔτι τούτων τις ἀντιλέγει τινί; ἢ λόγον δίδωσιν, ἢ λαμβάνει, ἢ μεταπείθειν πειρᾶται; (37) Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσαι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν.

quotidie vapulandum esset, tamen eum to cito, puer, parum olei in balneum. Cape in caput ejus effunderem. Quid istud? Obl per Genium tuum, visum gari, oleo ita simil cerni non posset. (30) Age, affer ptisanam patinam oxygaro plenam. Nonne petii ptis domine : hæc ptisana est. Non hoc est oxyga magis, quam ptisana? Cape, olfac; cape, gu nosti, si nos sensus decipiunt? (31) Si tr conservos assensores haberem, aut ad laqu gerem, aut a sententia deducerem. Nunc vero cum iis, quæ natura dedit, utantur omnibus bis ea tollant

32. Grati nimirum homines et verecundi aliud, at pane quotidie vescentes, dicere ignorare se, num qua Ceres sit, aut Proserpi (33) ne dicam, cum fruantur nocte et die, e anni, et astris, et mari, et terra, et sociali h nulla istarum rerum vel minimum eos co quæstiunculam tantum evomere studere, sto citato, abire in balneum. (34) Quid autem bus de rebus, aut ad quos, et quid illi ex his capturi sint, nulla ex parte curant : ne forte lescenti hæc oratio aliquid damni det, aut ut ipsa semina nobilitatis prorsus amittat adultero occasionem præbeamus majoris imp facinora : ne quis peculator cavillationes hin qui parentes negligit, audacia inde confirmet ergo, te auctore, malum aut bonum est, t stum? Hæc, an illa? — Cur igitur contra a hominum adhuc disputet aliquis? cur ratio aut ab eo postulet, aut a sententia deducere (37) Cinædos profecto multo facilius sperare mentem revocari a te posse, quam istos, qui sua mala vel videnda vel audienda excæcati surduerunt.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Περὶ ἀνομολογίας.

1. Τὰ μὲν ῥᾳδίως ὁμολογοῦσιν ἄνθρωποι, τὰ δ' οὐ ῥᾳδίως. Οὐδεὶς οὖν ὁμολογήσει ὅτι ἄφρων ἐστὶν, ἢ ἀνόητος· ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, πάντων ἀκούσεις λεγόντων, Ὄφελον ὡς φρένας ἔχω, οὕτω καὶ τύχην εἶχον. (2) Δειλοὺς δὲ ῥᾳδίως ἑαυτοὺς ὁμολογοῦσι, καὶ λέγουσιν· Ἐγὼ δειλότερός εἰμι, ὁμολογῶ· τὰ δ' ἄλλα οὐχ εὑρήσεις με μωρὸν ἄνθρωπον. (3) Ἀκρατῆ οὐ ῥᾳδίως ὁμολογήσει τις· ἄδικον, οὐδ' ὅλως· φθονερὸν οὐ πάνυ, ἢ περίεργον· ἐλεήμονα οἱ πλεῖστοι. Τί οὖν

CAP. XXI.

De discrepantia.

1. Sunt quæ facile homines fatentur; sunt Nemo se stultum aut vecordem esse fatebit tra, omnes dicere audias, Utinam tantum esset, quantum est ingenii. (2) Timidos aut cile fatentur, et dicunt : Ego timidior sum, f roquin hominem stultum me non deprehend perantem se esse, non temere quisquam fateb nullo modo; nihiloque magis invidum, aut clivem ad commiserandum plerique. Quæna

ον; (4) Τὸ μὲν κυριώτατον, ἀνομολογία καὶ ἡ ἐν τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἄλλοις δ' ἄλλα. Καὶ σχεδὸν ὅσα ἂν αἰσχρὰ φαντάζωνται, οὐ πάνυ ὁμολογοῦσι. (5) Τὸ δὲ δειλὸν εἶναι, εὐνους ἤθους φαντάζονται, καὶ τὸ ἐλεήμονα· τὸ δ' εἶναι, παντελῶς ἀνδραπόδου. Καὶ τὰ περὶ ἃν δὲ πλημμελήματα οὐ πάνυ προσίενται. (6) Ἐν τῶν πλείστων ἁμαρτημάτων κατὰ τοῦτο μάρτυρονται ἐπὶ τὸ ὁμολογεῖν αὐτά, ὅτι φαντάζονταί αὐτοῖς εἶναι ἀκούσιον, καθάπερ ἐν τῷ δειλῷ καὶ ὀνι. (7) Κἂν ἀκρατῆ που παρομολογῇ τις αὐτόν, προσέθηκεν, ὥστε συγγνωσθῆναι ὡς ἐπ' ἀκουσίῳ. ἄδικον, οὐδαμῶς φαντάζονται ἀκούσιον. Ἔνι τῷ ζηλοτύπῳ, ὡς οἴονται, τοῦ ἀκουσίου· διὸ καὶ τοῦτο παρομολογοῦσιν.

Ἐν οὖν τοιούτοις ἀνθρώποις ἀναστρεφόμενον ταραγμένοις, οὕτως οὐκ εἰδόσιν οὔθ' ὅ τι λέ-, οὔθ' ὅ τι ἔχουσι κακὸν ἢ οὐκ ἔχουσιν, ἢ παρά ὄντι, ἢ πῶς παύσονται αὐτῶν, καὶ αὐτὸν οἶμαι ιειν ἄξιον συνεχῶς· (9) Μή που καὶ αὐτὸς εἷς εἰνων; τίνα φαντασίαν ἔχω περὶ ἐμαυτοῦ; πῶς ῷ χρῶμαι; μή τι καὶ αὐτὸς ὡς φρονίμῳ; μή τι ὶτὸς ὡς ἐγκρατεῖ; μὴ καὶ αὐτὸς λέγω ποτὲ ταῦ- ι Εἰς τὸ ἐπὶν πεπαίδευμαι; (10) ἔχω ἣν δεῖ θησιν τὸν μηδὲν εἰδότα, ὅτι οὐδὲν οἶδα; ἔρχομαι ὸν διδάσκαλον, ὡς ἐπὶ τὰ χρηστήρια, πείθεσθαι ευασμένος; ἢ καὶ αὐτὸς κορύζης μεστὸς εἰς τὴν ν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος, ; βιβλία νοήσων ἃ πρότερον οὐκ ἐνόουν, ἂν δ' ύχῃ καὶ ἄλλοις ἐξηγησόμενος; (11) Ἄνθρωπε, ρ διαπεπύκτευκας τῷ δουλαρίῳ, τὴν οἰκίαν ἀνά- ι πεποίηκας, τοὺς γείτονας συντετάραχας· καὶ ιε καταστολὰς ποιήσας ὡς σοφός; καὶ καθήμενος ; πῶς ἐξηγησάμην τὴν λέξιν; πρὸς τί ποτ' ἐφλυά- ὰ ἐπελθόντα μοι; (12) Φθονῶν ἐλήλυθας, τε- ιμένος, ὅτι σοι ἐξ οἴκου φέρεται οὐδέν· καὶ κάθῃ, ὁ λεγομένων τῶν λόγων αὐτὸς οὐδὲν ἄλλο ἐνθυ- ιος, ἢ πῶς ὁ πατὴρ τὰ πρός σε, ἢ πῶς ὁ ἀδελ- (13) Τί λέγουσι οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι περὶ ἐμοῦ; νῦν ί με προκόπτειν, καὶ λέγουσιν, ὅτι Ἥξει ἐκεῖνος : εἰδώς. (14) Ἤθελόν πως ποτὲ πάντα μαθὼν ἰθεῖν· ἀλλὰ πολλοῦ πόνου χρεία, καὶ οὐδεὶς οὐ- ιμπει, καὶ ἐν Νικοπόλει σαπρῶς λούει τὰ βαλα- ὲν οἴκῳ κακῶς, καὶ ὧδε κακῶς.

Εἶτα λέγουσιν, Οὐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς σχο- Τίς γὰρ ἔρχεται εἰς σχολὴν [ὡς σχολάσων]; τίς ς θεραπευθησόμενος; τίς ὡς παρέξων αὐτοῦ τὰ ια ἐκκαθαρθησόμενα; τίς συναισθησόμενος τίνων ; (16) Τί οὖν θαυμάζετε, εἰ, ἃ φέρετ' εἰς τὴν ν, αὐτὰ ταῦτα ἀποφέρετε πάλιν; Οὐ γὰρ ὡς ἀπο- ναι, ἢ ἐπανορθώσοντες, ἢ ἄλλα ἀντ' αὐτῶν ιοι, ἔρχεσθε. Πόθεν; οὐδ' ἐγγύς. (17) Ἐκεῖνο ὁρᾶτε μᾶλλον, εἰ, ἐφ' ὃ ἔρχεσθε, τοῦτο ἡμῖν γί- θέλετε λαλεῖν περὶ τῶν θεωρημάτων. Τί

est? (4) Summa ac princeps, discrepantia et confusio in judicio bonarum rerum malarumque. Aliis vero aliæ caussæ. Fere enim quæcumque turpia arbitrantur esse, ea non fatentur: (5) at, timidum esse, itemque proclivem ad commiserandum, mitis ingenii signum arbitrantur; stultum vero, prorsus mancipii. Neque illa delicta quibus hominum societas violatur, ullo modo agnoscunt. (6) In plerisque vero peccatis ea potissimum caussa adducuntur ut illa fateantur, quod involuntarium quiddam iis inesse putant, velut in timiditate et misericordia. (7) Et si quis forte intemperantem se fatetur, amorem caussatur; quo venia habeatur, ut rei involuntariæ. Injustitiam autem nequaquam involuntariam esse existimant. Inest vero et in zelotypia quiddam, ut putant, non voluntarium: itaque et hanc confitentur.

8. Cum igitur inter tales homines vivamus, adeo perturbatos, adeo ignorantes vel quid dicant, vel quid mali habeant aut non habeant, vel quare habeant, et quomodo liberari eo possint, operæ pretium fuerit ut se ipsum quisque assidue observet: (9) Numquid et ego sum ex illorum numero? quid de me ipso sentio? quomodo me ipsum gero? num et ego pro prudente, pro temperante me habeo? num et ego subinde illud dico, ad omnem ingruentem casum esse me eruditum? (10) An sentio quod sentiendum est nihil scienti, nihil me scire? an ad magistrum accedo, sicut ad oraculum, obtemperare paratus? an vero et ipse muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantum cogniturus, et libellos prius a me non intellectos intellecturus, aut etiam fortassis aliis enarraturus? (11) Homo, domi cum servulo pugnis decertasti, domum evertisti; vicinos perturbasti: et me convenis, cultu habituque sumpto sapientis, sedensque judicas quo pacto vocabulum aliquod exposuerim, aut quid mihi volens, quæ in buccam venerint, effutiverim. (12) Invidus accessisti, dejectoque animo, quod domo nihil tibi afferatur; et inter disserendum assides, ipse aliud nihil cogitans, nisi quomodo pater sit erga te affectus, aut quomodo frater? (13) « Quid istic dicunt de me homines? nunc me putant progressus facere, ac dicunt, Iste revertetur omniscius. (14) Vellem equidem omnia edoctus redire: sed multo labore est opus, neque quisquam quidquam mittit: et Nicopoli balnea putida sunt, et domi et hic male se res habet. »

15. Deinde dicunt, neminem e schola fructum capere. Quis vero venit in scholam tanquam erudiri, quis tamquam curari cupiens? quis, ut opiniones suas et decreta repurgari sinat? quis, ut intelligat quibus rebus egeat? (16) Quid ergo miramini vos, quæ in scholam affertis, eadem referre domum? Non enim tamquam depositurí, vel correcturi, vel commutaturi, advenitis. Nequaquam; multum abest. (17) Illud ergo spectate potius, an id, propter quod adestis, vobis contingat. De præceptis garrire vultis. Quid ergo, nonne nugaciores evaditis?

οὖν; οὐ φλυαρότεροι γίνεσθε; οὐχὶ δὲ παρέχει τινὰ ὕλην ἡμῖν πρὸς τὸ ἐπιδείκνυσθαι τὰ θεωρημάτια; οὐ συλλογισμοὺς ἀναλύετε; μεταπίπτοντας; οὐκ ἐροδεύετε ψευδομένου λήμματα; ὑποθετικούς; Τί οὖν ἔτι ἀγανακτεῖτε, εἰ ἐφ' ἃ πάρεστε, ταῦτα λαμϐάνετε; (18) Ναί. Ἀλλ' ἂν ἀποθάνῃ μου τὸ παιδίον, ἢ ὁ ἀδελφὸς, ἢ ἐμὲ ἀποθνήσκειν δέῃ, ἢ στρεϐλοῦσθαι, τί με ταῦτα ὠφελήσει; (19) Μὴ γὰρ ἐπὶ τοῦτο ἦλθες; μὴ γὰρ τούτου ἕνεκά μοι παρακάθησαι; μὴ γὰρ διὰ τοῦτό ποτε λύχνον ἧψας ἢ ἠγρύπνησας; ἢ εἰς τὸν περίπατον ἐξελθὼν, προϐαλές ποτε σαυτῷ φαντασίαν τινὰ ἀντὶ συλλογισμοῦ, καὶ ταύτην κοινῇ ἐφωδεύσατε; ποῦ ποτε; (20) Εἶτα λέγετε, Ἄχρηστα τὰ θεωρήματα. Τίσι; Τοῖς οὐχ ὡς δεῖ χρωμένοις. Τὰ γὰρ κολλύρια οὐκ ἄχρηστα τοῖς ὅτε δεῖ καὶ ὡς δεῖ ἐγχριομένοις· τὰ μαλάγματα δ' οὐκ ἄχρηστα· οἱ ἀλτῆρες οὐκ ἄχρηστοι· ἀλλὰ τισὶν ἄχρηστοι, τισὶ πάλιν χρήσιμοι. (21) Ἂν μου πυνθάνῃ νῦν, χρήσιμοί εἰσιν οἱ συλλογισμοί; ἐρῶ σοι ὅτι χρήσιμοι· κἂν θέλῃς, ἀποδείξω. Πῶς ἐμὲ οὖν οὔ τι ὠφεληκασιν; Ἄνθρωπε, μὴ γὰρ ἐπύθου εἰ σοὶ χρήσιμοι, ἀλλὰ καθόλου; (22) Πυθέσθω μου καὶ ὁ δυσεντερικὸς, εἰ χρήσιμον τὸ ὄξος, ἐρῶ ὅτι χρήσιμον. Ἐμοὶ οὖν χρήσιμον; Ἐρῶ, οὔ· ζήτησον πρῶτον σταλῆναί σου τὸ ῥεῦμα, τὰ ἕλκύδρια ἀπουλωθῆναι. (23) Καὶ ὑμεῖς, ἄνδρες, τὰ ἕλκη πρῶτον θεραπεύσατε, τὰ ῥεύματα ἐπιστήσατε, ἠρεμήσατε τῇ διανοίᾳ, ἀπερίσπαστον αὐτὴν ἐνέγκατε εἰς τὴν σχολήν· καὶ γνώσεσθε οἵαν ἰσχὺν ὁ λόγος ἔχει.

nonne materiam quamdam ostentationis istæ culæ vobis subministrant? nonne syllogismos i sophismata? nonne Mentientis sumtiones, non ticas argumentationes pertractatis? Quid ergo i si ea accipitis, propter quæ adestis? (18) Rec si filius meus aut frater mortuus fuerit, aut oppetenda, aut si cruciatus tolerandi fuerin me juvabunt? (19) An ergo propterea venieba rei caussa mihi assides? hujusne rei caussa um nam accendisti, aut lucubrasti? aut deambul progressus, umquam syllogismi loco visum proposuisti, quod inter vos pertractaretis? U hoc fecistis? (20) Et dein tamen dicitis, inutil cepta. Quibus? Iis qui non recte illis utuntur. I non inutilia sunt iis qui, cum opus est et que opus est, oculos eis inungunt: malagmata non i teres non sunt inutiles: sed aliis inutiles, aliis Si me nunc roges, an utiles sint syllogismi; i esse utiles: ac, si voles, ostendam. Quomod nihil juverunt? Homo, num rogasti, tibine esse generatim? (22) Me roget etiam dysentericus, s utile; dicam esse utile. Mihi ergo est utile? Negal omnium cura, ut fluxus tuus sistatur, ut exulce consolidentur. (23) Et vos, o viri, ulcera prin fluxiones sistite, sedata estote mente, eamque l ctam in scholam adferte: tum intelligetis, quid beat institutio doctrinæ.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Περὶ φιλίας.

1. Περὶ ἅ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα εἰκότως. Μή τι οὖν περὶ τὰ κακὰ ἐσπουδάκασιν οἱ ἄνθρωποι; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ μή τι περὶ τὰ μηδὲν πρὸς αὐτούς; Οὐδὲ περὶ ταῦτα. (2) Ὑπολείπεται τοίνυν, περὶ μόνα τὰ ἀγαθὰ ἐσπουδακέναι αὐτούς· εἰ δ' ἐσπουδακέναι, καὶ φιλεῖν ταῦτα. (3) Ὅστις οὖν ἀγαθῶν ἐπιστήμων ἐστὶν, οὗτος ἂν καὶ φιλεῖν εἰδείη· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος διακρῖναι τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν κακῶν, καὶ τὰ οὐδέτερα ἀπ' ἀμφοτέρων, πῶς ἂν ἔτι οὗτος φιλεῖν δύναιτο; Τοῦ φρονίμου τοίνυν ἐστὶ μόνου τὸ φιλεῖν.

4. Καὶ πῶς; φησίν· ἐγὼ γὰρ, ἄφρων ὤν, ὅμως φιλῶ μου τὸ παιδίον. (5) Θαυμάζω μὲν, νὴ τοὺς θεοὺς, πῶς καὶ τὸ πρῶτον ὡμολόγηκας ἄφρονα εἶναι σεαυτόν. Τί γάρ σοι λείπει; οὐ χρῇ αἰσθήσει; οὐ φαντασίας διακρίνεις; οὐ τροφὰς προσφέρεις τὰς ἐπιτηδείους τῷ σώματι; οὐ σκέπην; οὐκ οἴκησιν; (6) Πόθεν οὖν ὁμολογεῖς ἄφρων εἶναι; Ὅτι, νὴ Δία, πολλάκις ἐξίστασαι ὑπὸ τῶν φαντασιῶν καὶ ταράσσῃ, καὶ ἡττῶσί σε αἱ πιθανότητες αὐτῶν· καὶ ποτὲ μὲν ταῦτα ἀγαθὰ ὑπολαμϐάνεις, εἶτα ἐκεῖνα αὐτὰ κακὰ, ὕστερον δ' οὐδέτερα· καὶ ὅλως λυπῇ, φοϐῇ, φθονεῖς, ταράσσῃ, μεταϐάλλῃ· διὰ ταῦτα ὁμολογεῖς ἄφρων εἶναι; (7) Ἐν δὲ τῷ φιλεῖν

CAP. XXII.

De amicitia.

1. Quibus quisque rebus studet, eas illum an taneum est. Num ergo iis rebus student ho malas esse putant? Nequaquam. An vero i ipsos nihil attinent? Ne hoc quidem. (2) Relic est, ut bonis tantum rebus studeant, easque proi (3) Qui ergo bonarum rerum gnarus est, is e noverit: qui vero bona a malis discernere ne neutra ab utrisque, quo pacto iste amare queat? sapientis est amare.

4. Quomodo istud? inquit: nam ego quiden insipiens, tamen filium meum diligo. (5) Equide miror hercle, quomodo confessus sis, te insipi Quid enim tibi deest? non sensu uteris? non visu non alimenta corpori convenientia adhibes? no tum? non domicilium? (6) Unde ergo, insipient fateris? Nimirum quia te sæpenumero de statu a ciunt conturbantque visa tua, et eorum probabi cit; nunc hæc bona censes, deinde eadem mala tra; denique mœres, times, invides, perturbaris ob hæc insipientem esse te agnoscis? (7) In a

βάλλῃ; Ἀλλὰ πλοῦτον μὲν, καὶ ἡδονὴν, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα, ποτὲ μὲν ἀγαθὰ ὑπολαμβάνειν, ποτὲ δὲ κακά; ἀνθρώπους δὲ τοὺς αὐτοὺς ποτὲ μὲν ἀγαθοὺς, ποτὲ δὲ κακούς; καὶ ποτὲ μὲν φίλους ἔχεις, ποτὲ δ' ἐχθρῶς αὐτοῖς; καὶ ποτὲ μὲν ἐπαινεῖς, ποτὲ δὲ ψέγεις; Ναὶ, καὶ ταῦτα πάσχω. (8) Ὁ ἐξηπατημένος περί τινος δοκεῖ σοι φίλος εἶναι; Οὐ πάνυ. Ὁ δ' εὐμεταπτώτως ἑλόμενος αὐτῶν εὔνους αὐτῷ; Οὐδ' οὗτος. Ὁ δὲ νῦν λοιδορῶν; Οὐδ' οὗτος. (9) Τί δ' ὅστερον δὲ θαυμάζων; Οὐδ' οὗτος. (9) Τί δὲ; κύνας οὐδέποτ' εἶδες σαίνοντα καὶ προσπαίζοντας ἀλλήλοις, ἵν' εἴπῃς, οὐδὲν φιλικώτερον; ἀλλ', ὅπως ἴδῃς τὴν φιλίαν, βάλε κρέας εἰς μέσον, καὶ γνώσῃ. (10) Θὲς σοῦ καὶ τοῦ παιδίου μέσον ἀγρίδιον, καὶ γνώσῃ τὸ παιδίον ταχέως κατορύξαι θέλει, καὶ σὺ τὸ παιδίον εὐχῇ ἀποθανεῖν. Εἶτα σὺ πάλιν· Οἷον ἐξέτεκνον, πάλαι ἐκφέρει. (11) Βάλε κορασίδιον μέσον καὶ αὐτὸς ὁ γέρων φίλει, κἀκεῖνος ὁ νέος· ἂν δὲ ἀνδρεῖον ἂν δὲ κινδυνεῦσαι δέῃ, ἐρεῖς τὰς φωνὰς τὰς τοῦ πατρός·

Χαίρεις ὁρῶν φῶς, πατέρα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;
Θέλεις βλέπειν φῶς, πατέρα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς; *

Ἆρ' οὐ ὅτι ἐκεῖνος οὐκ ἐφίλει τὸ ἴδιον παιδίον, ὅτε μικρὸν ἦν; οὐδὲ πυρέσσοντος αὐτοῦ ἠγωνία; οὐδ' ἔλεγες ὅτι, Ὄφελον ἐγὼ μᾶλλον ἐπύρεσσον; Εἶτα, ἐκ τοῦ πράγματος καὶ ἐγγίσαντος, ὅρα οἷας φωνὰς ἱεῖσιν.

Ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης οὐκ ἦσαν ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός; οὐκ ἦσαν τραφέντες, συμβεβωκότες, συμπεπωκότες, συγκυνηγέτοι, πολλάκις ἀλλήλους καταπεφιληκότες; εἴ τις οἶμαι εἶδεν αὐτοὺς, κατεγέλασεν ἂν τῶν φιλοσόφων, ἐφ' οἷς περὶ φιλίας παραδοξολογοῦσιν. (14) Ἐμπεσούσης εἰς τὸ μέσον ὥσπερ κρέως τῆς τυραννίδος οἷα λέγουσι·

ΠΟΛ. Ποῦ ποτε στήσῃ πρὸ πύργων;
ΕΤ. Ὡς τί μ' ἱστορεῖς τόδε;
ΠΟΛ. Ἀντιτάξομαι κτενῶν σε.
ΕΤ. Κἀμὲ τοῦδ' ἵρως ἔχει.

Ἐρῶνται εὐχὰς τοιάσδε. (15) Καθόλου γὰρ (μὴ λάθοθε) πᾶν ζῷον οὐδενὶ οὕτως ᾠκείωται, ὡς τῷ συμφέροντι. Ὅ τι ἂν οὖν πρὸς τοῦτο φαίνηται ἐμποδίζειν, ἄν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἄν τε πατὴρ, ἄν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, βλάπτεται, καταρᾶται. (16) Οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτοῦ συμφέρον· τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. (17) Ἐπειδὴ οὖν εἰς τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκοῦσι, τοὺς λοιδορούμεν, καὶ τὰ ἱδρύματα αὐτῶν καταβάλλομεν, καὶ τοὺς ναοὺς ἐμπιπρῶμεν· ὥσπερ Ἀλέξανδρος ἐβουλεύσατο ἐμπρησθῆναι τὰ Ἀσκληπεῖα, ἀποθανόντος τοῦ ἐρωμένου. (18) Διὰ τοῦτο, ἂν μὲν ἐν τῷ τόπῳ τῷ τοῦ συμφέρον, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ καλὸν,

nonne mutaris? Sed divitias quidem, et voluptatem, et omnino res ipsas, modo bonas esse censes, modo malas; homines vero eosdem minime alias bonos, alias malos judicas? et nunc illis familiarem te exhibes; nunc infensum? modo laudas, modo vituperas? Immo hæc quoque mihi eveniunt. (8) Quid igitur? is quem sua de aliquo fefellit opinio, videturne tibi esse illius amicus? Nullo modo. At is, qui inconstanti animo aliquem complectitur, videturne tibi bene erga illum affectus? Ne is quidem. Qui vero eumdem modo conviciis incessit, modo admiratur? Ne hic quidem. (9) Quid ergo? catellos non aliquando vidisti adblandientes invicem et inter se colludentes, ut dicas, nihil esse amantius? Sed, ut videas quis iste sit amor, carnem inter illos projicito; et cognosces. (10) Pone etiam tu inter te et filium tuum, agellum; cognosces, puerum quamprimum te velle sepultum, te vero pueri mortem optaturum esse. Deinde tu rursus dices: Qualem filium educavi! pridem me effert. (11) In medium statue lepidam puellam, quam et tu senex ames, et ille juvenis, *idem accidet, idem*, si gloriola proposita sit. Si periclitandum sit; easdem voces edes, quas Admeti pater:

Lux est jucunda tibi; patri esse non putas?
[Videre lucem vis; parentem non putas?]

(12) Nonne putas illi suum filium, dum parvus esset, fuisse carum? non anxium illum fuisse, cum iste febricitaret? non sæpe dixisse, Utinam ego potius febri laborarem? Postea, cum ad rem ventum est, vide quas voces emittant.

13. Eteocles et Polynices nonne eadem matre eodemque patre nati erant? nonne una educati? nonne convictores, compotatores, contubernales fuerant, et sæpe etiam se inter se deosculati erant? adeo ut, si quis eos vidisset, portenta philosophorum, quæ de amicitia disserunt, derisurus puto fuisset. (14) Tamen cum imperium, tamquam offa, in medium incidisset, vide quid dicant:

POL. Ubinam stabis ante turres?
ET. Quamobrem hoc tu me interrogas?
POL. Contra stabo te cæsurus.
ET. Animus idem me tenet.

Et consimilia vota faciunt. (15) Omnino enim (ne quid vos decipiat) quodvis animal nulli alii ita conciliatum est, ut suæ utilitati: cui quidquid obstare illi videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, exsecratur. (16) Ita enim natura comparatum est, ut nihil æque amet atque utilitatem suam: hæc ei pater est, hæc frater, et cognatus, et patria, et deus. (17) Quum igitur utilitati nostræ obstare nobis dii videntur, ipsis quoque maledicimus, eorumque statuas evertimus, et fana incendimus: quemadmodum Alexander Æsculapii templa cremari jussit, amasio suo mortuo. (18) Quapropter, si quis in eodem loco posuerit utilitatem, et sancti-

καὶ πατρίδα, καὶ γονεῖς, καὶ φίλους, σώζεται ταῦτα πάντα· ἂν δ' ἀλλαχοῦ μὲν τὸ συμφέρον, ἀλλαχοῦ δὲ τοὺς φίλους, καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον, οἴχεται ταῦτα πάντα, καταβαρούμενα ὑπὸ τοῦ συμφέροντος. (19) Ὅπου γὰρ ἂν ᾖ τὸ ἐγὼ, καὶ τὸ ἐμὸν, ἐκεῖ ἀνάγκη ῥέπειν τὸ ζῷον· εἰ ἐν σαρκὶ, ἐκεῖ τὸ κυριεῦον εἶναι· εἰ ἐν προαιρέσει, ἐκεῖ εἶναι· εἰ ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἐκεῖ. (20) Εἰ τοίνυν ἐκεῖ εἰμι ἐγὼ, ὅπου ἡ προαίρεσις, οὕτω μόνως καὶ φίλος ἔσομαι οἷος δεῖ, καὶ υἱὸς, καὶ πατήρ. Τοῦτο γάρ μοι συνοίσει, τηρεῖν τὸν πιστὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν ἀνεκτικὸν, τὸν ἀφεκτικὸν καὶ συνεργητικὸν, φυλάσσειν τὰς σχέσεις. (21) Ἂν δ' ἀλλαχοῦ μὲν ἐμαυτὸν θῶ, ἀλλαχοῦ δὲ τὸ καλὸν, οὕτως ἰσχυρὸς γίνεται ὁ Ἐπικούρου λόγος, ἀποφαίνων ἢ μηδὲν εἶναι τὸ καλὸν, ἢ, [εἰ] ἄρα, τὸ ἔνδοξον.

22. Διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι διεφέροντο, καὶ Θηβαῖοι πρὸς ἀμφοτέρους, καὶ μέγας βασιλεὺς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ Μακεδόνες πρὸς ἀμφοτέρους, καὶ νῦν Ῥωμαῖοι πρὸς Γέτας· καὶ ἔτι πρότερον τὰ ἐν Ἰλίῳ διὰ ταῦτα ἐγένετο. (23) Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Μενελάου ξένος ἦν· καὶ εἴ τις αὐτοὺς εἶδε φιλοφρονουμένους ἀλλήλους, ἠπίστησεν ἂν τῷ λέγοντι, οὐκ εἶναι φίλους αὐτούς. Ἀλλ' ἐβλήθη εἰς τὸ μέσον μερίδιον, κομψὸν γυναικάριον, καὶ περὶ αὐτοῦ πόλεμος. (24) Καὶ νῦν, ὅταν ἴδῃς φίλους, ἀδελφοὺς ὁμονοεῖν δοκοῦντας, μὴ αὐτόθεν ἀποφήνῃ περὶ τῆς φιλίας τι αὐτῶν, μηδ' ἂν ὀμνύωσι, μηδ' ἂν ἀδυνάτως ἔχειν λέγωσιν ἀπηλλάχθαι ἀλλήλων. (25) Οὐκ ἔστι πιστὸν τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικὸν, ἀβέβαιόν ἐστιν, ἄκριτον, ἄλλοθ' ὑπ' ἄλλης φαντασίας νικώμενον. (26) Ἀλλ' ἐξέτασον, μὴ ταῦθ' ἃ οἱ ἄλλοι, εἰ ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων, καὶ ὁμοῦ ἀνατεθραμμένοι, καὶ ὑπὸ τῷ αὐτῷ παιδαγωγῷ· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, ποῦ τὸ συμφέρον αὐτοῖς τίθενται, πότερον ἐκτὸς, ἢ ἐν προαιρέσει· (27) ἂν ἐκτὸς, μὴ εἴπῃς φίλους, οὐ μᾶλλον ἢ πιστοὺς, ἢ βεβαίους, ἢ θαῤῥαλέους, ἢ ἐλευθέρους· ἀλλὰ μηδ' ἀνθρώπους, εἰ νοῦν ἔχεις. (28) Οὐ γὰρ ἀνθρωπικὸν δόγμα ἐστὶ τὸ ποιοῦν δάκνειν ἀλλήλους καὶ λοιδορεῖσθαι, καὶ τὰς ἐρημίας καταλαμβάνειν, ἢ τὰς ἀγορὰς, ὡς τὰ ὄρη, καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποδείκνυσθαι τὰ ληστῶν· οὐδὲ τὸ ἀκρατεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ φθορεῖς ἀπεργαζόμενον, οὐδ' ὅσ' ἄλλα πλημμελοῦσιν ἄνθρωποι κατ' ἀλλήλων δι' ἓν καὶ μόνον τοῦτο δόγμα, τὸ ἐν τοῖς ἀπροαιρέτοις τίθεσθαι αὐτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν. (29) Ἂν δ' ἀκούσῃς ὅτι ταῖς ἀληθείας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ μόνον οἴονται τὸ ἀγαθὸν, ὅπου προαίρεσις, ὅπου χρῆσις ὀρθὴ φαντασιῶν· μηκέτι πολυπραγμονήσῃς, μήτ' εἰ υἱὸς καὶ πατήρ ἐστι, μήτ' εἰ ἀδελφοὶ, μήτ' εἰ πολὺν χρόνον συμπεφοιτηκότες καὶ ἑταῖροι· ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τοῦτο γνοὺς, θαῤῥῶν ἀποφαίνου, ὅτι φίλοι, ὥσπερ ὅτι πιστοὶ, ὅτι δίκαιοι. (30) Ποῦ γὰρ ἀλλαχοῦ φιλία, ἢ ὅπου πίστις, ὅπου αἰδὼς, ὅπου δόσις τοῦ καλοῦ, τῶν δ' ἄλλων οὐδενός;

31. Ἀλλὰ τεθεράπευκέ με τοσούτῳ χρόνῳ· καὶ οὐκ ἐφίλει με; Πόθεν οἶδας, ἀνδράποδον, εἰ οὕτω τεθερά-

tatem, et honestatem, et patriam, et parente salva sunt hæc omnia : sin alibi utilitatem col amicos, patriam, cognatos, et ipsam adeo just eunt hæc omnia, præponderante utilitate. (Ego et Meum est, eo inclinare necesse est a carne, in ea necesse est esse principatum ; si i ibi sit necesse est; si in rebus externis, istic. ibi Ego sum, ubi est voluntas, ea sola ratio ero, qualem esse oportet, et filius, et pater mihi expediet, fidem tueri, verecundiam, æqu abstinentiam, beneficentiam, omne officium conservare. (21) Sin alibi Me collocaro, alil tum vero valebit Epicuri ratio, quæ honestu esse contendit, aut id nimirum quod sit popu riosum.

22. Hujus rei ignoratio in caussa fuit, cur et et Lacedæmonii inter sese dissiderent, et T utrisque, et magnus rex cum Græcia, et Ma utrisque, et nunc Romani cum Getis : atqu res ad Trojam propter hæc gestæ sunt. (2 Menelai hospes fuit ; quorum si quis comitate cem usi sunt, vidisset; fidem non habuisset esse eos amicos. Sed projecta est in medium muliercula; deque ea bellum ortum. (24) Et cum vides amicos, fratres, qui concordare inte tur, noli statim pronunciare quidquam de illor ne si jurent quidem ac fieri posse negent, ut inter ipsos. (25) Male fidum est pravi homin inconstans, inconsultum; nunc huic, nunc illi bens. (26) Quare tu noli ea quærere, quæ cete nati sint parentibus, unaque educati, et sub gogo : sed illud tantum intuere, ubi suas ut cent, externisne in rebus, an in voluntate : ternis, ne dicas eos amicos, non magis qua constantes, aut fidentes, aut liberos : immo quidem, si sapis. (28) Neque enim humanu hoc est, quod caussam eis præbet mordendi se conviciandi, et deserta loca aut etiam fora, vel saltus, occupandi, et in judiciis facinora latron neque illud, quod incontinentes, et mœchos, e efficit, aut ad alia delicta, quibus hominum violatur, impellit, ob unicum et solum hoc dec se suaque iis in rebus collocant, quæ penes ip (29) Quodsi vero audieris homines istos vere statuere bonum, ubi voluntas est, ubi rectus u noli porro sollicite quærere, sintne filius et pate neque an diuturna fuerit illorum consuetudo sed hoc uno cognito, audacter pronuncia, quemadmodum esse fidos, esse justos pron Nam ubi alias est amicitia, nisi ubi fides, ubi ubi honestarum rerum communicatio, aliaru lius ?

31. At tanto tempore me coluit, neque me a vero scis, mancipium, annon ita te coluerit, qu

τὰ ὑποδήματα σπογγίζει τὰ ἑαυτοῦ; ὡς τὸ
ίθεν οἶδας, εἰ τὴν χρείαν σ' ἀποβαλόντα τὴν
ίου ῥίψει ὡς κατεαγὸς πινάκιον; (32) Ἀλλὰ
ἐστὶ, καὶ τοσούτῳ χρόνῳ συμβεβιώκαμεν.
Ἐριφύλη μετὰ τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ τέκνων
πολλῶν; ἀλλ' ὅρμος ἦλθεν εἰς τὸ μέσον. (33)
ὅρμος; Τὸ δόγμα τὸ περὶ τῶν τοιούτων· ἐκεῖνο
ῶδες, ἐκεῖνο τὸ διακόπτον τὴν φιλίαν, τὸ οὐκ
τὴν γυναῖκα γαμετὴν, τὴν μητέρα μητέρα.
ιῶν ὅστις ἐσπούδακεν ἢ αὐτός τισιν εἶναι φί-
λον κτήσασθαι φίλον, ταῦτα τὰ δόγματα ἐκ-
ταῦτα μισησάτω, ταῦτα ἐξελασάτω ἐκ τῆς
ἑαυτοῦ. (35) Καὶ οὕτως ἔσται πρῶτον μὲν
ῷ μὴ λοιδορούμενος, μὴ μαχόμενος, μὴ με-
ὴ βασανίζων ἑαυτόν· (36) ἔπειτα καὶ ἑτέρῳ,
ίῳ, παντὶ ἁπλῶς· τοῦ δ' ἀνομοίου ἀνεκτικὸς,
ὸς αὐτὸν, ἥμερος, συγγνωμονικὸς ὡς πρὸς
, ὡς πρὸς διαπίπτοντα περὶ τῶν μεγίστων·
ιεπὸς, ἅτ' εἰδὼς ἀκριβῶς τὸ τοῦ Πλάτωνος,
ψυχὴ ἄκουσα στέρεται τῆς ἀληθείας. (37)
τὰ μὲν ἄλλα πράξετε πάντα ὅσα οἱ φίλοι,
εἶσθε, καὶ συσκηνήσετε, καὶ συμπλεύσετε,
αὐτῶν γεγενημένοι ἔσεσθε· καὶ γὰρ οἱ ὄφεις·
ὔτ' ἐκεῖνοι, οὔθ' ὑμεῖς, μέχρις ἂν ἔχητε τὰ
ῦτα καὶ μιαρὰ δόγματα.

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Περὶ τῆς τοῦ λέγειν δυνάμεως.

ίον πᾶς ἂν ἥδιον ἀναγνῴη καὶ ῥᾷον τὸ εὐση-
ράμμασι γεγραμμένον. Οὐκοῦν καὶ λόγους
ῥᾷον ἀκούσαι τοὺς εὐσχήμοσιν ἅμα καὶ εὐ-
νόμασι σεσημασμένους. (2) Οὐκ ἄρα τοῦτο
; σύδεμία δύναμίς ἐστιν ἀπαγγελτική. Τοῦτο
μὲν ἀσεβοῦς ἐστιν ἀνθρώπου, ἅμα δὲ δειλοῦ·
ἐν, ὅτι τὰς παρὰ τοῦ θεοῦ χάριτας ἀτιμάζει·
ιφῄρει τὴν εὐχρηστίαν τῆς ὁρατικῆς ἢ τῆς ἀκου-
ράμεως, ἢ αὐτῆς τῆς φωνητικῆς. (3) Εἰκῇ οὖν
ὀφθαλμοὺς ἔδωκεν; εἰκῇ πνεῦμα ἐνεκέρασεν
τως ἰσχυρὸν καὶ φιλότεχνον, ὥστε μακρὰν
νον ἀναμάσσεσθαι τοὺς τύπους τῶν ὁρωμέ-
ι] ποῖος ἄγγελος οὕτως ὠκὺς καὶ ἐπιμελής;
ὲ καὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα οὕτως ἐνεργὸν ἐποίησε
ν, ὥστε δι' αὐτοῦ τεινομένου πως διικνεῖσθαι
ν; εἰκῇ δὲ φῶς ἐποίησεν, οὗ μὴ παρόντος, οὐ-
ἄλλων ὄφελος ἦν;
θρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν
τῶν κρειττόνων. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾷν
ιν, καὶ νὴ Δία ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ζῆν καὶ τῶν
πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου,
ίου, εὐχαρίστει τῷ θεῷ· (6) μέμνησο δ' ὅτι
κ δέδωκε κρεῖττον ἁπάντων τούτων, τὸ χρη-
τοῦτοῖς, τὸ δοκιμάσον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου
ον. (7) Τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ

calceos suos spongia tergit? ut jumentum suum curat? Unde scis, an te, cum vasculi usum præbere desieris, ita sit abjecturus, ut confractam patellam? (32) At uxor mea est, tantoque tempore una viximus. Quantum vero temporis Eriphyle cum Amphiarao vixit? et liberorum etiam mater fuit multorum : verum monile intercessit. (33) Quid autem est monile? Decretum de hujusmodi rebus : hoc fuit belluinum illud, hoc amicitiam diremit; hoc uxorem esse uxorem, matrem esse matrem non sivit. (34) Vestrûm etiam quisquis vel ipse amicus alicui esse, vel alterius amicitiam sibi parare studet; is decreta hæc excidat, hæc oderit, hæc expellat ex animo suo. (35) Sic primum ipse sibi non maledicet, non repugnabit, non mutabit consilium, non se ipsum excruciabit : (36) deinde alteri, si sit ipsi similis, plane et sine exceptione amicus erit; dissimilem vero tolerabit, lenis erit erga eum, mansuetus, facilis ad ignoscendum, ut ignoranti, ut maximis in rebus erranti; nemini erit molestus, utpote qui Platonicum illud probe calleat, « omnem animam invitam veritate privari. » (37) Alioqui cetera quidem omnia, quæ sunt amicorum, facietis; simul potabitis, simul habitabitis, simul navigabitis, et eisdem prognati parentibus eritis : nam et eadem hæc angues habere possunt, neque vero idcirco amici sunt; nec vos amici eritis, quoadusque belluina ista et fœda decreta tenueritis.

CAP. XXIII.

De dicendi facultate.

1. Librum clarioribus literis scriptum nemo est quin legat libentius, atque etiam facilius. Ita sermones etiam aptis et decentibus verbis compositos quivis facilius audiet. (2) Non ergo negandum est esse aliquam elocutionis facultatem. Hoc enim simul et impii hominis fuerit, et timidi ignavique : impii, quod divinum beneficium despicit, non secus ac si commoditatem visus auditusve aut vocis ipsius tolleret. (3) Ergone frustra tibi deus oculos dedit? frustra spiritum eis indidit adeo validum et artificiosum, ut etiam eminus conspectarum rerum formas repræsentet? quis nuncius æque celer ac diligens est? (4) Frustrane interjectum quoque aerem tam efficacem et intentum fecit, ut per eum, certa quadam ratione commotum, visus penetret? Frustrane porro lumen condidit, sine quo cetera omnia essent irrita?

5. Homo, neu ingratus esto, neve rursus idcirco præstantiorum esto immemor. Sed cum de visu et auditu, atque adeo de ipsa vita, vitæque adjumentis (cujusmodi sunt frumenta et legumina, cujusmodi vinum et oleum) gratiam habeto deo; (6) tum vero etiam memento, aliud aliquid ab eo tibi datum esse hisce omnibus præstantius, quod illis utatur, quod ea probet, quod pretium cujusque statuat (7) Quid enim est quod de qualibet harum facultatum pro

ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μή τι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μή τι τῆς ὁρατικῆς ποτ' ἤκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μή τι τῆς ἀκουστικῆς; μή τι πυρῶν; μή τι κριθῶν; μή τι ἵππου; μή τι κυνός; Ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ δοῦλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. (8) Κἂν πύθῃ πόσου ἕκαστον ἄξιόν ἐστι· τίνος πυνθάνῃ; τίς σοι ἀποκρίνεται; Πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα καὶ ἀποφαίνεται; (9) Τίς γὰρ ἐκείνων οἶδε τίς ἐστιν αὐτὴ, καὶ πόσου ἀξία; τίς ἐκείνων οἶδεν ὁπότε δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πότε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀφ' ὧν οὐ δεῖ ἀποστρέφουσα, τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὁρατική; Οὐκ· ἀλλ' ἡ προαιρετική. (10) Τίς ἡ τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; τίς, καθ' ἣν περίεργοι καὶ πευθῆνες, ἢ παλιν ἀκίνητοι ὑπὸ λόγου; ἡ ἀκουστική; Οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις. (11) Εἶτα αὐτὴ, ἰδοῦσα ὅτι ἐν τυφλαῖς καὶ κωφαῖς ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις δυνάμεσίν ἐστι, μηδέν τι ἄλλο συνορᾷν δυναμέναις, πλὴν αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἔργα ἐφ' οἷς τεταγμέναι εἰσὶ διακονεῖν ταύτῃ καὶ ὑπηρετεῖν, αὐτὴ δὲ μόνη ὀξὺ βλέπει, καὶ τὰς ἄλλας καθορᾷ πόσου ἑκάστη ἀξία· αὐτὴ μέλλει ἡμῖν ἄλλο τι ἀποφαίνεσθαι τὸ κράτιστον εἶναι ἢ αὐτήν; (12) Καὶ τί ποιεῖ ἄλλο ὁ ὀφθαλμὸς ἀνοιχθεὶς, ἢ ὁρᾷ; εἰ δὲ δεῖ τὴν τοῦ τινὸς ἰδεῖν γυναῖκα, καὶ πῶς, τίς λέγει; Ἡ προαιρετική. (13) Εἰ δὲ δεῖ πιστεῦσαι τοῖς λεχθεῖσιν, ἢ ἀπιστῆσαι, καὶ πιστεύσαντα ἐρεθισθῆναι ἢ μὴ, τίς λέγει; οὐχ ἡ προαιρετική; (14) Ἡ δὲ φραστικὴ αὕτη καὶ καλλωπιστικὴ τῶν ὀνομάτων, εἴ τις ἄρα ἰδία δύναμις, τί ἄλλο ποιεῖ, ἢ, ὅταν ἐμπέσῃ λόγος περί τινος, καλλωπίζει τὰ ὀνομάτια καὶ συντίθησιν, ὥσπερ οἱ κομμωταὶ τὴν κόμην; (15) Πότερον δ' εἰπεῖν ἄμεινον ἢ σιωπῆσαι, καὶ οὕτως ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει, ἢ ἡ προαιρετική; Θέλεις οὖν αὐτὴν παρελθοῦσαν αὐτῆς καταψηφίσασθαι;

16. Τί οὖν; φησίν· εἰ οὕτω τὸ πρᾶγμα ἔχει, καὶ δύναται τὸ διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ; ὁ ἵππος τοῦ ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαριστοῦ; ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; (17) Τί ἔστι τὸ χρώμενον; Προαίρεσις. Τί ἐπιμελεῖται πάντων; Προαίρεσις. Τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δ' ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; Προαίρεσις (18) Εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἐν ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα; (19) Τῇ ὁρατικῇ δυνάμει τίνα πέφυκεν ἐμποδίζειν; Καὶ προαίρεσις, καὶ ἀπροαίρετα. Τῇ ἀκουστικῇ ταὐτὰ, τῇ φραστικῇ ὡσαύτως. Προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; Ἀπροαίρετον οὐδέν· αὐτὴ δ' ἑαυτὴν, διαστραφεῖσα. Διὰ τοῦτο κακία μόνη αὕτη γίνεται, ἢ ἀρετὴ μόνη.

20. Εἶτα, τηλικαύτη δύναμις οὖσα καὶ πᾶσι τοῖς

nunciet, quanti quaque pretii sit? num quæqu per se? num videndi sensum umquam de se ipso pronunciantem audivisti? num auditum? non ma triticum, quam hordeum, quam equum, quam ca veluti ministræ et ancillæ constitutæ sunt istæ ut serviant facultati ei quæ visis utitur. (8) Quc quanti quidque pretii sit, quemnam rogas? qu spondet? Qui ergo potest alia quæpiam facultas e stantior, quæ et ceteris tamquam ministris utitur, ipsa probat et declarat? (9) Quæ enim illarum n nam ipsa sit, et quanti pretii? quæ illarum nov ipsa se uti debeat, quando non? quænam est q riat et claudat oculos, et ab eis rebus, in quas i non debent, avertat, in alias vero intendat? an ip vis? Non: sed vis voluntatis. (10) Quænam est occludit et reserat? quænam, qua curiosi et pe sumus, aut contra non commovemur oratione diendi vis? Non alia, nisi Voluntas. (11) Erg ipsa, cum perspiciat se in cæcis et surdis ceter bus omnibus inesse, quæ nihil aliud prospice præter illa ipsa opera ad quæ destinatæ sunt, ipsi ministrent serviantque; se vero solam acut ceterasque perspicere, quanti quæque pretii ne ergo quidquam se præstantius esse nobis pr (12) Et quid agit aliud oculus apertus, nisi quo vero uxor alicujus aspicienda sit, et qua ration facultas id dicit? Voluntas rationis particeps. (benda sit orationi fides, aut abroganda; et, si fide utrum commoveri oporteat, necne, quænam animi deliberatio? (14) Ista vero eloquendi vis que exornatrix, si qua modo peculiaris aliqua f quid aliud facit, nisi, cum rei alicujus mentio cabula expolit et componit, veluti comandi artifi (15) Utrum vero loqui an tacere præstet, et sic a dicere utilius sit, hoc deceat an dedeceat, et qu orationis tempus, quis usus sit, quænam alia di dem animi deliberatio? Visne igitur, ut ipsa pr ipsa condemnet?

16. Quid ergo? inquit: si ita se res habet, test ut id, quod ministrat, præstet ei cui m equus equiti? canis venatori? instrumentum ministri regi? (17) Quid est quod utitur rel deliberatio. Quid curat omnia? Animi deliber totum hominem tollit, nunc fame, nunc laqueo, pitio? Animi voluntas. (18) Ergone habet hom quam robustius? ullone modo fieri potest, ut id ceri nequit, sit infirmius iis quæ ab ipso coerce Oculorum aciem quidnam impedire potest? Et multa quæ a voluntate non pendent. Hæc ea diendi et dicendi facultatem cohibere possunt. vero quid potest impedire? Involuntarium nih sese, ubi depravata fuerit. Quapropter in h pravitas, sive virtus inest.

20. Cum igitur tanta facultas sit, ceterisq

τεταγμένη, παραλθοῦσα ἡμῖν λεγέτω, κρά-
ι τῶν ὄντων τὴν σάρκα. Οὐδὲ εἰ αὐτὴ ἡ
ν ἔλεγεν εἶναι κράτιστον, ἠνέσχετ' ἄν τις
ι) Νῦν δὲ τί ἐστιν, Ἐπίκουρε, τὸ ταῦτα
ενον, τὸ περὶ Τέλους συγγεγραφὸς, τὸ τὰ
ὸ περὶ Κανόνος; τὸ τὸν πώγωνα καθεικός;
ὅτε ἀπέθνησκεν, ὅτι τὴν τελευταίαν ἄγοι
ι μακαρίαν ἡμέραν; ἡ σὰρξ, ἢ ἡ προαίρε-
Εἶτα τούτου τι κρεῖσσον ἔχειν ὁμολογεῖς, καὶ
ὕτω τυφλὸς ταῖς ἀληθείαις καὶ κωφὸς εἶ;
ῦν; ἀτιμάζει τις τὰς ἄλλας δυνάμεις; Μὴ
λέγει τις μηδεμίαν εἶναι χρείαν ἢ προαγωγὴν
κῆς δυνάμεως; Μὴ γένοιτο. Ἀνόητον, ἀσε-
στον πρὸς τὸν θεόν. (24) Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν
ποδίδωσιν. Ἔστι γάρ τις καὶ ὄνου χρεία,
λίκη βοός· ἔστι καὶ κυνὸς, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη
τι καὶ οἰκέτου, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη τῶν πολιτῶν·
ύτων, αλλ' οὐχ ἡλίκη τῶν ἀρχόντων. (25)
διὰ τὸ ἄλλα εἶναι κρείττονα, καὶ ἣν παρέχει
κείαν, ἀτιμαστέον. Ἔστι τις ἀξία καὶ τῆς
δυνάμεως, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη τῆς προαιρετι-
Ὅταν οὖν ταῦτα λέγω, μή τις οἰέσθω
ὑμᾶς ἀξιῶ φράσεως· οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμῶν,
οὐδὲ χειρῶν, οὐδὲ ποδῶν, οὐδ' ἐσθῆτος, οὐδ'
ν. (27) Ἀλλ' ἄν μου πυνθάνῃ, τί οὖν ἐστι
τῶν ὄντων, τί εἴπω; Τὴν φραστικὴν οὐ δύ-
ιὰ τὴν προαιρετικὴν, ὅταν ὀρθὴ γένηται.
γάρ ἐστι τὸ κἀκείνῃ χρώμενον, καὶ ταῖς ἄλ-
ις καὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις δυνάμεσι.
ορθωθέντος, οὐκ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀγαθὸς
ατευχθέντος δὲ, κακὸς ἄνθρωπος γίνεται·
ἀτυχοῦμεν, εὐτυχοῦμεν, μεμφόμεθ' ἀλλή-
τοῦμεν· ἁπλῶς, ὃ λεληθὸς μὲν κακοδαι-
ῖται, τυχὸν δ' ἐπιμελείας, εὐδαιμονίαν.
δὲ αἱρεῖν τὴν δύναμιν τῆς φραστικῆς, καὶ
εἶναι μηδεμίαν ταῖς ἀληθείαις, οὐ μόνον
ἐστὶ πρὸς τοὺς δεδωκότας, ἀλλὰ καὶ δειλοῦ.
τοιοῦτος φοβεῖσθαί μοι δοκεῖ, μὴ, εἴπερ ἐστί
; κατὰ τὸν τόπον, οὐ δυνηθῶμεν αὐτῆς κα-
ι. (33) Τοιοῦτοί εἰσι καὶ οἱ λέγοντες, μη-
ι παραλλαγὴν κάλλους πρὸς αἶσχος. Εἶτα
κινηθῆναι τὸν Θερσίτην ἰδόντα, καὶ τὸν
ὁμοίως τὴν Ἑλένην, καὶ ἣν ἔτυχε γυναῖκα;
ῦτα μωρὰ καὶ ἄγροικα, καὶ οὐκ εἰδότων τὴν
ίστιν, ἀλλὰ φοβουμένων μὴ ἄν τις αἴσθηται τῆς
εὐθὺς συναρπασθεὶς καὶ ἡττηθεὶς ἀπέλθῃ.
τὸ μέγα τοῦτο, ἀπολιπεῖν ἑκάστῳ τὴν αὐτοῦ
ν ἔχει, καὶ ἀπολιπόντα ἰδεῖν τὴν ἀξίαν τῆς
καὶ τὸ κράτιστον τῶν ὄντων καταμαθεῖν, καὶ
αντὶ μεταδιώκειν, περὶ τοῦτο ἐσπουδακέναι,
ἄλλα πρὸς τοῦτο πεποιημένον, οὐ μέντοι ἀμε-
ἐκείνων κατὰ δύναμιν. (35) Καὶ γὰρ ὀφ-
τιμελητέον, ἀλλ' οὐχ ὡς τοῦ κρατίστου, ἀλλὰ
ν διὰ τὸ κράτιστον· ὅτι ἐκεῖνο οὐκ ἄλλως

præposita, jam progrediatur ad nos dicatque, carnem rerum omnium esse præstantissimam. Id vero ne carnem quidem ipsam dicentem quisquam ferret. (21) Nunc autem quid est illud, Epicure, quod ista pronunciat? quod de Finibus, de Natura rerum, de Regula veri conscripsit? quod promissam barbam te alere jussit? quod animam agens scripsit, se extremum simul eumdemque beatum agere diem? caro ne, an voluntas? (22) Et tu nihilominus voluntate præstantius aliquid habere te ais? Nonne insanis? adeone prorsus cæcus surdusque es?

23. Quid ergo? sperno ceteras facultates? Absit. Negone ullum esse dicendi facultatis usum aut præstantiam? Absit. Amentiæ id fuerit, impietatis, ingrati adversus deum animi. (24) Sed suum cuique honorem tribuo. Habet et asinus suum usum; sed non tantum, quantum bos: habet canis, sed non quantum famulus: habet famulus, sed non quantum civis: et civis, sed non quantum magistratus. (25) Neque vero eo, quod alia præstantiora sint, contemnendus est usus, quem habent alia. Est quædam dignitas etiam facultatis dicendi; sed non tanta, quanta voluntatis. (26) Cum ergo hoc dico, ne quis vestrûm me putet auctorem vobis esse negligendæ artis dicendi: neque enim vel oculos, vel aures, vel manus, vel pedes, vel vestem, vel calceos negligi jubeo. (27) Sed cum ex me quæris, quid omnium rerum optimum sit, quid dicam? Eloquentiam non possum dicere: sed voluntatem, si recta fuerit. (28) Hæc est enim quæ et illa utitur, et ceteris omnibus facultatibus, tam minoribus, quam majoribus. Nam hæc si recte se habuerit, homo non bonus, fit bonus: sin secus, malus homo evadit. (29) Hæc est qua vel infelices sumus, vel felices; propter quam alios vel reprehendimus, vel probamus: denique hæc est, quæ neglecta miseriam, recte curata beatam vitam affert hominibus.

30. Ceterum eloquendi facultatem tollere, ac plane ullam esse negare; non modo ingrati hominis est adversus eos qui illam dederunt, sed et ignavi timidique: (31) is enim timere mihi videtur, ne, si qua sit ejus rei facultas, eam contemnere nequeamus. (32) Similiter faciunt ii qui dicunt, nullum esse discrimen pulcritudinis et turpitudinis. Quasi vero perinde commoveri posset is, qui Thersiten, atque qui Achillem aspiciat; perinde is qui Helenam, et qui aliam quamlibet mulierem. (33) Et hæc stulta et rustica sunt, et eorum hominum, qui, quæ cujusque rei natura sit, ignorant, ac timent ne, si quis discrimen intellexerit, statim correptus ac victus discedat. (34) Immo illud potius magnum est, relicta cuique sua vi, videre quanti pretii ea sit; simul vero id, quod est omnium rerum præstantissimum, cognoscere, idque perpetuo persequi, in eoque elaborare; cetera vero, si cum hoc conferantur, supervacanea judicare; sic tamen, ut quantum liceat, ne illa quidem negligas. (35) Etenim curandi sunt etiam oculi; sed non ita, ut præstantissimum illud; verum et hi propter

ἕξει κατὰ φύσιν, εἰ μὴ ἐν τούτοις εὐλογιστοῦν καὶ τὰ ἕτερα παρὰ τὰ ἕτερα αἱρούμενον.

36. Τί οὖν ἐστι τὸ γινόμενον; Οἷον εἴ τις ἀπιὼν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ, καὶ διοδεύων πανδοκεῖον καλὸν, ἀρέσαντος αὐτῷ τοῦ πανδοκείου, καταμένοι ἐν τῷ πανδοκείῳ. (37) Ἄνθρωπε, ἐπελάθου σου τῆς προθέσεως· οὐκ εἰς τοῦτο ὥδευες, ἀλλὰ διὰ τούτου. Ἀλλὰ κομψὸν τοῦτο. Πόσα δ' ἄλλα πανδοκεῖα κομψά; πόσοι δὲ λειμῶνες; ἀλλ' ἁπλῶς ὡς δίοδος. (38) Τὸ δὲ προκείμενον, ἐκεῖνο, εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν, τοὺς οἰκείους ἀπαλλάξαι δέους, αὐτὸν τὰ τοῦ πολίτου ποιεῖν, γῆμαι, παιδοποιεῖσθαι, ἄρξαι τὰς νομιζομένας ἀρχάς. (39) Οὐ γὰρ τοὺς κομψοτέρους ἡμῖν τόπους ἐκλεξόμενος ἐλήλυθας· ἀλλ', ἐν οἷς ἐγένου, καὶ ὧν κατατέταξαι πολίτης, ἐν τούτοις ἀναστραφησόμενος. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐνταῦθά ἐστι τὸ γινόμενον. (40) Ἐπεὶ διὰ λόγου καὶ τοιαύτης παραδόσεως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον δεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἐκκαθᾶραι, καὶ τὴν δύναμιν τὴν χρηστικὴν τῶν φαντασιῶν ὀρθὴν κατασκευάσαι· ἀνάγκη δὲ τὴν παράδοσιν γίνεσθαι τῶν θεωρημάτων καὶ διὰ λέξεως ποιᾶς, καὶ μετά τινος ποικιλίας καὶ δριμύτητος * τῶν θεωρημάτων· * (41) ὑπ' αὐτῶν τινες τούτων ἁλισκόμενοι καταμένουσιν αὐτοῦ, ὁ μὲν ὑπὸ τῆς λέξεως, ὁ δ' ὑπὸ συλλογισμῶν, ὁ δ' ὑπὸ μεταπιπτόντων, ὁ δ' ὑπ' ἄλλου τινὸς τοιούτου πανδοκείου· καὶ προσμείναντες κατασήπονται, ὡς παρὰ ταῖς Σειρῆσιν.

42. Ἄνθρωπε, τὸ προκείμενον ἦν σοι, κατασκευάσαι σαυτὸν χρηστικὸν ταῖς προσπιπτούσαις φαντασίαις κατὰ φύσιν, ἐν ὀρέξει ἀναπότευκτον, ἐν δ' ἐκκλίσει ἀπερίπτωτον, μηδέποτε ἀτυχοῦντα, μηδέποτε δυστυχοῦντα, ἐλεύθερον, ἀκώλυτον, ἀνανάγκαστον, συναρμόζοντα τῇ τοῦ Διὸς διοικήσει, ταύτῃ πειθόμενον, ταύτῃ εὐαρεστοῦντα, μηδένα μεμφόμενον, μηδένα αἰτιώμενον, δυνάμενον εἰπεῖν τούτους τοὺς στίχους ἐξ ὅλης ψυχῆς,

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη.

(43) Εἶτα, τοῦτο τὸ προκείμενον ἔχων, ἀρέσαντός σοι λεξειδίου, ἀρεσάντων θεωρημάτων τινῶν, αὐτοῦ καταμένεις, καὶ κατοικεῖν προαιρῇ, ἐπιλαθόμενος τῶν ἐν οἴκῳ, καὶ λέγεις, ταῦτα κομψά ἐστι; Τίς γὰρ λέγει μὴ εἶναι αὐτὰ κομψά; ἀλλ' ὡς δίοδον, ὡς πανδοκεῖα. (44) Τί γὰρ κωλύει, φράζοντα ὡς Δημοσθένης, ἀτυχεῖν; τί δὲ κωλύει, συλλογισμοὺς ἀναλύοντα ὡς Χρύσιππος, ἄθλιον εἶναι, πενθεῖν, φθονεῖν, ἁπλῶς ταράσσεσθαι, κακοδαιμονεῖν; Οὐδὲ ἕν. (45) Ὁρᾷς οὖν ὅτι πανδοκεῖα ἦν ταῦτα [οὐκ] οὐδενὸς ἄξια· τὸ δὲ προκείμενον ἄλλο ἦν. (46) Ταῦτα ὅταν λέγω πρός τινας, οἴονταί με καταβάλλειν τὴν περὶ τὸ λέγειν ἐπιμέλειαν, ἢ τὴν περὶ τὰ θεωρήματα. Ἐγὼ δ' οὐ ταύτην καταβάλλω, ἀλλὰ τὸ περὶ ταῦτα καταληκτικῶς ἔχειν, καὶ ἐνταῦθα τίθεσθαι τὰς αὐτῶν ἐλπίδας. (47) Εἴ τις τοῦτο παριστὰς βλάπτει τοὺς ἀκούοντας, κἀμὲ τίθεσθε ἕνα τῶν βλαπτόντων. Οὐ δύναμαι δ' ἄλλο βλέπων τὸ κρατι-

illud præstantissimum; quoniam ne illud quide naturam erit, nisi his recte utatur et alia aliis

36. Quid ergo fieri solet? Perinde faciunt patriam suam abiens, et deversorium elegan placente deversorio, ibi permaneat. (37) Ho es propositi tui; non huc ibas, sed hac. « Al est. » Quot vero alia deversoria elegantia sunt et saltus? sed non aliter, nisi ut transitus. (38) vero illud fuit, in patriam reverti, propinquos liberare, civis officio fungi, uxorem ducere, pi ros, magistratus legitimos gerere. (39) Neq amœniora loca deligeres, venisti; sed ut in ii genitus, quorumque civis es, versareris. T hic etiam usu venit. (40) Quoniam oratione verbis communicata ad perfectionem est conte voluntas repurganda, et facultas quæ visis utitu doctrinæ autem præceptiones fieri necesse est dictionis genere, et cum varietate quadam e (41) nonnulli, his ipsis rebus illecti, ibi de dictione, alius ratiocinationibus captus, aliu bus, alius alio hujus generis deversorio; ibiqu velut apud Sirenes, computrescunt.

42. Homo, propositum tuum erat, ita te pa tibi oblatis ex præscripto naturæ utereris; in ne frustrareris; in aversatione, ne in id, quod deres; ne umquam adversa aut parum pros fortuna; ut liber esses; ut a nemine prohiberi, posses; ut Jovis administrationi te accommo obtemperares, in ea acquiesceres, neminem a minem culpares, et versus istos ex animo dice

Estote duces, Jupiter, ac Fatum, mihi.

(43) Et istud propositum cum habeas, deind dictiuncula placuerit, si quæ præceptiones a permanere et residere, oblitus eorum quæ don tues, pulcra ista esse dicens? Quis enim pulc sed ut transitum, ut deversorium. (44) Quid more Demosthenico dicentem, calamitosum obstat, tametsi æque ac Chrysippus syllogis queas, esse miserum, lugere, invidere, de bari ac infelicem esse? Nihil. (45) Vides erg ista esse [non quidem] nullius pretii; tibi ver propositum. (46) Hæc cum ad nonnullos dic studium dicendi aut præceptionum evertere. hoc everto, sed illud, si quis in his studiis ut maneat, et spes suas in eis collocet. (47) Quo docens, nocet auditoribus; me quoque in eor qui nocent, ponite. Neque vero possum, quum

τὸ κυριώτατον, ἄλλο λέγειν εἶναι, ἵν' ὑμῖν
ι.

ΚΕΦ. ΚΔ'.

Πρός τινα τῶν οὐκ ἠξιωμένων ὑπ' αὐτοῦ.

τόντος αὐτῷ τινος, ὅτι Πολλάκις ἐπιθυμῶν
ται ἦλθον πρός σε, καὶ οὐδέποτέ μοι ἀπεκρίνω·
εἰ δυνατὸν, παρακαλῶ σε εἰπεῖν τί μοι· (2)
, ἔφη, καθάπερ ἄλλου τινὸς εἶναι τέχνη, οὕτω
ῦ λέγειν· ἣν ὁ μὲν ἔχων, ἐμπείρως ἐρεῖ, ὁ δὲ
ἀπείρως; Δοκεῖ. (3) Οὐκοῦν ὁ μὲν διὰ τοῦ
ὐτός τε ὠφελούμενος καὶ ἄλλους οἷός τε ὢν
οὗτος ἐμπείρως ἂν λέγοι· ὁ δὲ βλαπτόμενος
αὶ βλάπτων, οὗτος ἄπειρος ἂν εἴη τῆς τέχνης
ῆς τοῦ λέγειν; Εὕροις δ' ἂν τοὺς μὲν βλαπτο-
ούς δ' ὠφελουμένους. (4) Οἱ δ' ἀκούοντες πάν-
ῦνται ἀφ' ὧν ἀκούουσιν; ἢ καὶ τούτων εὕροις
ὲν ὠφελουμένους, τοὺς δὲ βλαπτομένους; Καὶ
φη. Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα ὅσοι μὲν ἐμπείρως
ι, ὠφελοῦνται, ὅσοι δ' ἀπείρως, βλάπτονται;
ι. (5) Ἔστιν ἄρα τις ἐμπειρία, καθάπερ τοῦ
τω καὶ τοῦ ἀκούειν; Ἔοικεν. (6) Εἰ δὲ βού-
οῦτω σκέψαι αὐτό. Τὸ μουσικῆς ἅψασθαι,
οκεῖ; Μουσικοῦ. (7) Τὸ δὲ τὸν ἀνδριάντα ὡς
κευάσαι, τίνος σοι φαίνεται; Ἀνδριαντοποιοῦ.
ἐμπείρως, οὐδεμιᾶς σοι προσδεῖσθαι φαίνεται
προσδεῖται καὶ τοῦτο. (8) Οὐκοῦν, εἰ καὶ τὸ
δεῖ τοῦ ἐμπείρου ἐστὶν, ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ ἀκούειν
τοῦ ἐμπείρου ἐστί; (9) Καὶ τὸ μὲν τελείως
ίμως, εἰ βούλει, πρὸς τὸ παρὸν ἀφῶμεν, ἐπεὶ
κέν ἐσμεν ἀμφότεροι παντὸς τοιούτου. (10)
ἢ πᾶς ἄν τις ὁμολογήσαι μοι δοκεῖ, ὅτι πο-
νος τριβῆς περὶ τὸ ἀκούειν προσδεῖται ὁ τῶν
ν ἀκουσόμενος. Ἦ γὰρ οὔ;
ρὶ τίνος οὖν λέγω πρός σε, δεῖξόν μοι· περὶ
ίσαι δύνασαι; Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; Τίνος;
τπου; Οὔ. Ἀλλὰ βοός; Οὔ. Τί οὖν; ἀν-
Ναί. (12) Οἴδαμεν οὖν τί ἐστιν ἄνθρωπος;
τις αὐτοῦ; τίς ἡ ἔννοια; ἢ ἔχομεν καὶ κατὰ
ρὶ τοῦτο τὰ ὦτα τετριμμένα; Ἀλλὰ, φύσις
νοεῖς; ἢ δύνασαι καὶ κατὰ ποσὸν ἀκολουθῆσαί
τι; (13) Ἀλλ' ἀποδείξει χρήσομαι πρὸς σέ;
ρακολουθεῖς γὰρ αὐτῷ τούτῳ, τί ἐστιν ἀπό-
πῶς τι ἀποδείκνυται, ἢ διὰ τίνων; ἢ τίνα
ν ἀποδείξει ἐστὶν, ἀπόδειξις δ' οὐκ ἔστι; (14)
στιν ἀληθὲς οἶδας, ἢ τί ἐστι ψεῦδος; τί τίνι
; τί τίνι μάχεται, ἢ ἀνομολογούμενόν ἐστιν, ἢ
ν; (15) Ἀλλὰ κινῶ σε πρὸς φιλοσοφίαν;
ιραδεικνύω σοι τὴν μάχην τῶν πολλῶν ἀν-
καθ' ἣν διαφέρονται περὶ ἀγαθῶν καὶ κα-
συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων· αὐτὸ τοῦτο, τί
ν, οὐκ εἰδότι; Δεῖξον οὖν μοι, τί περανῶ δια-
; σοι. Κίνησόν μοι προθυμίαν. (16) Ὡς ἡ
ος πόα τῷ προβάτῳ φανεῖσα, προθυμίαν αὐτῷ

esse præstantissimum præcipuumque, aliud dicere, quo vobis gratificer.

CAP. XXIV.

Ad aliquem nulla æstimatione ab eo dignatum.

1. Cum quidam ei dixisset, « Audiendi tui cupiditate sæpe ad te veni, nec tu umquam mihi respondisti; et nunc, si fieri potest, oro te, ut aliquid mihi dicas; » (2) Putasne, inquit, quemadmodum aliarum rerum, sic dicendi quoque aliquam esse artem, quam qui calleat, is perite; qui vero ignoret, imperite sit dicturus? Videtur. (3) Ergo qui dicendo et ipse juvatur, et alios juvare valet, is perite dicet; qui vero nocet magis, cum sibi, tum aliis, is hujus artis dicendi imperitus erit? Invenias autem alios lædi, alios juvari. (4) Ii vero qui audiunt, juvanturne omnes iis rebus quas audiunt? an vero et horum alios invenias qui juventur, alios qui lædantur? Et horum, inquit. Ergo hic etiam, qui perite audiunt, juvantur; qui vero imperite, læduntur? Assentiebatur. (5) Est ergo peritia aliqua, ut dicendi, sic etiam audiendi? Videtur. (6) Si vero placet, eamdem rem sic etiam consideremus. Tractare musicam, cujus tibi esse videtur? Musici. (7) Statuam rite conficere, cujus? Statuarii. Perita vero statuæ consideratio nullamne tibi artem requirere videtur? Requirit et hæc. (8) Ergo si dicere quemadmodum oportet periti est, vides etiam audire utiliter esse periti? (9) Ac perfectionem quidem et utilitatem, si vis, nunc omittamus; ambo enim longe ab his omnibus absumus. (10) Illud vero quivis concesserit mihi, opinor, ei qui philosophos auditurus sit, opus esse aliqua audiendi exercitatione. Nonne ita est?

11. Qua ergo de re tibi dicam, id mihi ostendito: qua de re me disserentem audire potes? De rebus bonis et malis? Cujus? an equi? Non. Sed bovis? Non. Quid ergo? hominis? Immo. (12) Scimusne igitur quid sit homo? quæ sit natura ejus? quæ notio? aut habemusne aliquatenus saltem tritas aures in hoc genere? At, natura quid sit, intelligis? meque dicentem etiam aliquatenus assequi potes? (13) Verum demonstratione utar adversus te? Quomodo? id ipsumne enim, quid sit demonstratio, intelligis? aut quomodo aliquid demonstretur, aut per quæ, aut quæ demonstrationi quidem similia sint, nec tamen sunt demonstratio? (14) Nostine quid sit verum, aut quid falsum? quid cui sit consequens? quid cui repugnet, aut non conveniens sit, aut dissentaneum? (15) At excitabo te ad philosophiam? Quomodo? ostendam tibi pugnantes vulgi opiniones, de bonis et malis, de utilibus et inutilibus dissentientis; cum istud ipsum, quid pugna sit, ignores? Ostende ergo mihi, quid disserendo tecum proficere queam. Excitato in me alacritatem. (16) Quemadmodum herba conveniens, cum ab ove conspicitur, appetitum edendi ei excitat; cui si lapidem aut

κινεῖ πρὸς τὸ φαγεῖν· ἂν δὲ λίθον ἢ ἄρτον παραθῇς, οὐ κινηθήσεται· οὕτως εἰσί τινες ἡμῖν φυσικαὶ προθυμίαι καὶ πρὸς τὸ λέγειν, ὅταν ὁ ἀκουσόμενος φανῇ τις, ὅταν αὐτὸς ἐρεθίσῃ· ἂν δ' ὡς λίθος ἢ χόρτος ἢ παρακείμενος, πῶς δύναται ἀνθρώπῳ ὄρεξιν κινῆσαι; (17) Ἡ ἄμπελος μή τι λέγει τῷ γεωργῷ, Ἐπιμελοῦ μου; ἀλλ' αὐτὴ δι' αὐτῆς ἐμφαίνουσα, ὅτι ἐπιμεληθέντι λυσιτελήσει αὐτῷ, ἐκκαλεῖται πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; (18) Τὰ παιδία τὰ πιθανὰ καὶ δριμέα, τίνα οὐκ ἐκκαλεῖται πρὸς τὸ συμπαίζειν αὐτοῖς, καὶ συνέρπειν, καὶ πρὸς τὸ συμψελλίζειν; ὄνῳ δὲ τίς προθυμεῖται συμπαίζειν, ἢ συνογκᾶσθαι; καὶ γὰρ εἰ μικρὸν, ὅμως ὀνάριόν ἐστιν.

19. Τί οὖν μοι οὐδὲν λέγεις; Ἐκεῖνο μόνον ἔχω σοι εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἀγνοῶν τίς ἐστι, καὶ ἐπὶ τί γέγονε, καὶ ἐν τίνι τούτῳ τῷ κόσμῳ, καὶ μετὰ τίνων κοινωνῶν, καὶ τίνα τὰ ἀγαθά ἐστι καὶ τὰ κακὰ, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ μήτε λόγῳ παρακολουθῶν, μήτ' ἀποδείξει, μήτε τί ἐστιν ἀληθὲς ἢ τί ψεῦδος, μήτε διακρῖναι ταῦτα δυνάμενος, οὔτ' ὀρέξεται κατὰ φύσιν, οὔτ' ἐκκλινεῖ, οὔθ' ὁρμήσει, οὔτ' ἐπιβαλεῖται, οὐ συγκαταθήσεται, οὐκ ἀνανεύσει, οὐκ ἐφέξει· τὸ σύνολον, κωφὸς καὶ τυφλὸς περιελεύσεται, δοκῶν μέν τις εἶναι, ὢν δ' οὐδείς. (20) Νῦν γὰρ πρῶτον τοῦθ' οὕτως ἔχει; οὐχὶ ἐξ οὗ γένος ἀνθρώπων ἐστὶν, ἐξ ἐκείνου πάντα τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα παρὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν γεγένηται; (21) Ἀγαμέμνων καὶ Ἀχιλλεὺς διὰ τί ἀλλήλοις διεφέροντο; οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τίνα ἐστὶ συμφέροντα καὶ ἀσύμφορα; οὐχὶ ὁ μὲν λέγει, ὅτι συμφέρει ἀποδοῦναι τῷ πατρὶ τὴν Χρυσηΐδα· ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐ συμφέρει; οὐχὶ ὁ μὲν λέγει, ὅτι δεῖ αὐτὸν λαβεῖν τὸ ἄλλου γέρας· ὁ δὲ, ὅτι οὐ δεῖ; οὐχὶ διὰ ταῦτα ἐπελάθοντο, καὶ τίνες ἦσαν, καὶ ἐπὶ τί ἐληλύθεσαν; (22) Ἔα, ἄνθρωπε, ἐπὶ τί ἐλήλυθας; ἐρωμένας κτησόμενος, ἢ πολεμήσων; Πολεμήσων. Τίσι; τοῖς Τρωσὶν, ἢ τοῖς Ἕλλησι; Τοῖς Τρωσίν. Ἀφεὶς οὖν τὸν Ἕκτορα, ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸν σαυτοῦ σπᾷς τὸ ξίφος; (23) Σὺ δ', ὦ βέλτιστε, ἀφεὶς τὰ τοῦ βασιλέως ἔργα,

Ὦ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε·

περὶ κορασιδίου διαπυκτεύεις τῷ πολεμικωτάτῳ τῶν συμμάχων, ὃν δεῖ παντὶ τρόπῳ περιέπειν καὶ φυλάττειν; καὶ χείρων γίνῃ κομψοῦ ἀρχιερέως, ὃς τοὺς καλοὺς μονομάχους διὰ πάσης ἐπιμελείας ἔχει; Ὁρᾷς οἷα ποιεῖ ἄγνοια περὶ τῶν συμφερόντων;

24. Ἀλλὰ κἀγὼ πλούσιός εἰμι. Μή τι οὖν τοῦ Ἀγαμέμνονος πλουσιώτερος; Ἀλλὰ καὶ καλός εἰμι. Μή τι οὖν τοῦ Ἀχιλλέως καλλίων; Ἀλλὰ καὶ κόμιον κομψὸν ἔχω. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς οὐ κάλλιον, καὶ ξανθόν; καὶ οὐκ ἐκτένιζεν αὐτὸ κομψῶς, οὐδὲ ἔπλασσεν. (25) Ἀλλὰ καὶ ἰσχυρός εἰμι. Μή τι οὖν δύνασαι λίθον ἆραι ἡλίκον ὁ Ἕκτωρ ἢ ὁ Αἴας; Ἀλλὰ καὶ εὐγενής. Μή τι ἐκ θεᾶς μητρός; μή τι πατρὸς ἐκγόνου Διός; Τί οὖν ἐκεῖνον ὠφελεῖ ταῦτα, ὅταν καθήμενος κλαίῃ διὰ τὸ κορασίδιον; (26) Ἀλλὰ ῥήτωρ εἰμί. Ἐκεῖνος δ'

panem apposueris, non excitabitur : ita sun rales quædam propensiones ad dicendum, s jus momenti esse videatur, si ipse incitet : aut fœni instar assederit, qui potest appe excitare? (17) Vitis numquid vinitori dicit non potius ipsa per se significans, se probe c futuram, diligentiam illius excitat? (18) alacres quem non excitant ad colludendum dum, unaque balbutiendum? quis vero cu dere, unave rudere velit? qui quamvis parv tamen est.

19. « Cur ergo mihi nihil dicis? » Illud ur dicere, eum qui nesciat, quis sit, et ad qui qui sit mundus hic, in quo est locatus; et ciis in eo sit locatus; tum quæ bona sint, q honesta et turpia; qui nec argumentationem tionem assequitur; qui nec quid verum, ne sit, intelligit aut discernere potest; eum neq ex naturæ præscripto, neque aversaturum, tum iri, nec aggressurum, nec assensurum, rum, nec assensionem cohibiturum : ut verl surdus et cæcus vagabitur, et nullus erit, q quis esse videatur. (20) Num vero nunc p esse cœpit? an non, ex quo genus hominum pore omnia peccata, omnes calamitates per i nem sunt invectæ? (21) Agamemno et Ac qua de caussa dissenserunt? nonne quod, qu quæ inutilia, ignorabant? nonne hic dicit, uti patri Chryseidem; ille negat? nonne hic ait, alterius capiendum esse; ille refragatur? nonn et qui essent, et qua de caussa venissent, obl Age, homo, cur venisti? ut amicas parares, a reres? Ut bellum gererem. Cum quibus? cun Græcis? Cum Trojanis. Omisso ergo Hect regem tuum stringis gladium? (23) Tu verc omissis regis muneribus, cui

commissi populi, cui tanta negotia cur

cur de puellula digladiaris cum bellicosissi qui omnibus modis colendus tuendusque era te præbes urbano sacrificulo, qui vos belk summa diligentia colit? Vides quid ignoratio faciat?

24. Atqui et ego dives sum. Num ergo divitior? Sed et formosus sum. Num erg mosior? Sed et pulcram comam habeo. nonne pulcriorem, et flavam? eamque non pe neque compsit. (25) Sed et robustus sum. Nu tollere potes, quantum Hector aut Ajax? S sum. Num dea matre genitus, aut patre a J Quid igitur illum ista juvant, cum propter pu sedet? (26) Sed orator sum. Ille vero non fu

βλέπεις πῶς κέχρηται τοῖς δεινοτάτοις τῶν περὶ λόγους, Ὀδυσσεῖ καὶ Φοίνικι; πῶς αὐτοὺς πεποίηκε;

τά σοι μόνα ἔχω εἰπεῖν, καὶ οὐδὲ ταῦτα Διὰ τί; Ὅτι με οὐκ ἠρέθισας. (28) Εἰς ὧν ἐρεθισθῶ, ὡς οἱ ἱππικοὶ περὶ τοὺς ἵππους ς; Εἰς τὸ σωμάτιον; Αἰσχρῶς αὐτὸ πλάσ- τὴν ἐσθῆτα; Καὶ ταύτην τρυφερὰν ἔχεις. ; εἰς βλέμμα; Εἰς οὐδέν. (29) Ὅταν ἀκοῦ- φιλοσόφου, μὴ λέγε αὐτῷ, ὅτι Οὐδέν μοι ἀ μόνον δείκνυε σαυτὸν τοῦ ἀκούειν ἄξιον ἢ , καὶ ὄψει πῶς κινήσεις τὸν λέγοντα.

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Πῶς ἀναγκαῖα τὰ λογικά

παρόντων δέ τινος εἰπόντος, Πεῖσόν με, ὅτι χρήσιμά ἐστι· Θέλεις, ἔφη, ἀποδείξω σοι . (2) Οὐκοῦν λόγον μ' ἀποδεικτικὸν δια- εῖ. Ὁμολογήσαντος δὲ, Πόθεν οὖν εἴσῃ, ἂν ιαι; (3) Σιωπήσαντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου, , πῶς αὐτὸς ὁμολογεῖς, ὅτι ταῦτα ἀναγκαῖά ορὶς αὐτῶν οὐδ' αὐτὸ τοῦτο δύνασαι μαθεῖν, ναγκαῖα ἢ οὐκ ἀναγκαῖα ἐστίν.

ΚΕΦ. ΚΣ'.

Τί τὸ ἴδιον τοῦ ἁμαρτήματος.

ἁμάρτημα μάχην περιέχει. Ἐπεὶ γὰρ ὁ οὐ θέλει ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ κατορθῶσαι, δῆ- ὃν θέλει οὐ ποιεῖ. (2) Τί γὰρ ὁ κλέπτης θέ- ; Τὸ αὐτῷ συμφέρον. Οὐκοῦν, εἰ ἀσύμφο- στι τὸ κλέπτειν, ὃ μὲν θέλει, οὐ ποιεῖ. (3) ιχὴ λογικὴ φύσει διαβέβληται πρὸς μάχην· μὲν ἂν μὴ παρακολουθῇ τούτῳ, ὅτι ἐν μάχῃ ν κωλύεται τὰ μαχόμενα ποιεῖν· παρακολου- , πολλὴ ἀνάγκη ἀποστῆναι τῆς μάχης, καὶ ς, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ ψεύδους ἀνανεῦσαι πολλὴ ι αἰσθανομένῳ ὅτι ψεῦδός ἐστι· μέχρι δ' ἂν ραντάζηται, ὡς ἀληθεῖ ἐπινεύει αὐτῷ. (4) ἐν λόγῳ, ὁ δ' αὐτὸς καὶ προτρεπτικὸς καὶ οὗτος, ὁ δυνάμενος ἑκάστῳ παραδεῖξαι τὴν ἣν ἁμαρτάνει, καὶ σαφῶς παραστῆσαι πῶς ποιεῖ, καὶ ὃ μὴ θέλει ποιεῖ. (5) Ἂν γὰρ ι τις, αὐτὸς ἀφ' αὑτοῦ ἀποχωρήσει· μέχρι δὲ ς, μὴ θαύμαζε εἰ ἐπιμένει. Κατορθώματος σίαν λαμβάνων, ποιεῖ αὐτό. (6) Διὰ τοῦτο ίτης ταύτῃ τῇ δυνάμει πεποιθὼς, ἔλεγεν, ὅτι ν μὲν οὐδένα εἴωθα παρέχειν μάρτυρα ὧν ῦμαι δ' ἀεὶ τῷ προσδιαλεγομένῳ, καὶ ἐκεῖνον καὶ καλῶ μάρτυρα· καὶ εἷς ὧν οὗτος ἀρκεῖ ντων. (7) Ἤδει γὰρ, ὑπὸ τίνος λογικὴ ψυχὴ ζυγῷ, ἔπειτα ῥέψει, ἄν τε θέλῃ, ἄν τε μή. γεμονικῷ δεῖξον μάχην, καὶ ἀποστήσεται· δεικνύῃς, αὐτὸς σαυτῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ ένῳ.

des, ut Græcorum facundissimos Ulyssem et Phœnicem tractari? ut ora eis obturarit?

27. Sola hæc habeo tibi dicere, ac ne hæc quidem alacriter. Quamobrem? Quoniam me non excitasti. (28) Quam enim rem intuens excitarer, quemadmodum ad generosi equi aspectum excitatur homo equitationi studens? Corpusne intuear? Turpiter id conformas. Vestem? Et hanc mollem gestas. An habitum? an vultum? Nihil habeo. (29) Cum philosophum audire volueris, ne ei dicito, Nihil mecum loqueris : sed te modo dignum aut idoneum ad audiendum esse ostendito, et videbis quomodo dicentem sis excitaturus.

CAP. XXV.

Artem disserendi esse necessariam.

1. Cum ex eis qui aderant aliquis dixisset, Persuade mihi, utilem esse logicam artem; Visne, inquit, ut hoc tibi demonstrem? Volo. (2) Ergo ratiocinatione demonstrativa utendum mihi est. Quod cum ille assensisset; Quomodo ergo, inquit, scies, si captiose tecum egero? (3) Illo autem tacente; Vides, inquit, ut ipse fatearis, esse illam artem necessariam, quandoquidem sine ea ne id ipsum quidem cognoscere potes, utrum necessaria sit, necne.

CAP. XXVI.

Quid sit peccati proprium.

1. Omne peccatum pugnam in se continet. Quoniam enim is qui peccat, non peccare, sed rem bene gerere vult; perspicuum est, eum non facere id quod vult. (2) Quid enim vult fur? Facere quod ei expediat. Ergo, si furari inutile ei est; quod vult, non facit. (3) Omnis vero rationis particeps anima offenditur repugnantia : et quoad quidem hoc non intelligit, esse se in pugna; nihil eum prohibet, quominus pugnantia faciat : sed, simulac intellexit, necesse est ut a pugna desistat, atque ita eam fugiat, quemadmodum omnino necesse est a falso recedere eum, qui intellexerit esse falsum; quoad autem id sibi non persuasit, pro vero ei assentitur. (4) Ergo validus ad dicendum et cum ad adhortandum, tum ad confutandum, hic idem erit, qui cuique ostendere pugnam potest, qua fit ut ille peccet; atque evidenter demonstrare, eum id quod velit non facere, et id facere quod non velit. (5) Cui enim hoc demonstratum fuerit, is ipse sua sponte recedet : quoad autem non ostenderis, mirari noli, in proposito eum perseverare. Quoniam enim recte factum ipsi videtur, eo facit. (6) Quapropter et Socrates, ista facultate fretus, dicebat : « Equi« dem eorum, quæ dico, nullum alium testem citare so« leo, contentus semper eo quicum disputo : eum unum « sententiam rogo, et testem voco; et unus ille mihi « sufficit loco omnium. » (7) Norat scilicet, qua re moveatur anima ratione prædita; *eamque, ponderibus impositis,* sicut lancem in libra, velit, nolit, deprimi. Ratione præditæ menti ostendite repugnantiam, et desistet : quodsi vero non ostenderis, te ipsum potius accusato, quam eum qui non obtemperat.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ καλλωπισμοῦ.

1. Εἰσιόντος τινὸς πρὸς αὐτὸν νεανίσκου ῥητορικοῦ, περιεργότερον ἠσκημένου τὴν κόμην καὶ τὴν ἄλλην περιβολὴν καταχοσμοῦντος, Εἰπέ μοι, ἔφη, εἰ οὐ δοκοῦσί σοι κύνες τ' εἶναι καλοί τινες καὶ ἵπποι, [ἄλλοι δ' αἰσχροὶ,] καὶ οὕτω τῶν ἄλλων ζῴων ἕκαστον; Δοκοῦσιν, ἔφη. (2) Οὐκοῦν καὶ ἄνθρωποι οἱ μὲν καλοὶ, οἱ δὲ αἰσχροί; Πῶς γὰρ οὔ; Πότερον οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ ἕκαστα τούτων ἐν τῷ αὐτῶν γένει καλὰ προσαγορεύομεν, ἢ ἰδίως ἕκαστον; οὕτω δ' ὄψει αὐτό. (3) Ἐπειδὴ πρὸς ἄλλο μὲν ὁρῶμεν κύνα πεφυκότα, πρὸς ἄλλο δ' ἵππον, πρὸς ἄλλο δ', εἰ οὕτω τύχοι, ἀηδόνα· καθόλου μὲν οὐκ ἀτόπως ἀποφήναιτ' ἄν τις ἕκαστον τηνικαῦτα καλὸν εἶναι, ὁπότε κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν κράτιστ' ἔχει· ἐπεὶ δ' ἡ φύσις ἑκάστου διάφορός ἐστι, διαφόρως εἶναί μοι δοκεῖ ἕκαστον αὐτῶν καλόν. Ἢ γὰρ οὔ; Ὡμολόγει. (4) Οὐκοῦν ὅπερ κύνα ποιεῖ καλὸν, τοῦτο ἵππον αἰσχρόν· ὅπερ δ' ἵππον καλὸν, τοῦτο κύνα αἰσχρόν· εἴ γε διάφοροι αἱ φύσεις εἰσιν αὐτῶν. Ἔοικε. (5) Καὶ γὰρ τὸ παγκρατιαστὴν οἶμαι ποιοῦν καλὸν, τοῦτο παλαιστὴν οὐκ ἀγαθὸν ποιεῖ· δρομέα δὲ, καὶ γελοιότατον· καὶ ὁ πρὸς πενταθλίαν καλὸς, ὁ αὐτὸς οὗτος πρὸς πάλην αἴσχιστος. Οὕτως, ἔφη. (6) Τί οὖν ποιεῖ ἄνθρωπον καλὸν, ἢ ὅπερ τῷ γένει καὶ κύνα καὶ ἵππον; Τοῦτο, ἔφη. Τί οὖν ποιεῖ κύνα καλόν; Ἡ ἀρετὴ ἡ κυνὸς παροῦσα. Τί ἵππον; Ἡ ἀρετὴ ἡ ἵππου παροῦσα. (7) Τί οὖν ἄνθρωπον; μή ποθ' ἡ ἀρετὴ ἡ ἀνθρώπου παροῦσα; Καὶ σὺ οὖν εἰ θέλεις καλὸς εἶναι, νεανίσκε, τοῦτο ἐκπόνει, τὴν ἀρετὴν τὴν ἀνθρωπικήν. (8) Τίς δ' ἔστιν αὕτη; Ὅρα τίνας αὐτὸς ἐπαινεῖς, ὅταν δίχα πάθους τινὰς ἐπαινῇς· πότερα τοὺς δικαίους, ἢ τοὺς ἀδίκους; Τοὺς δικαίους. Πότερον τοὺς σώφρονας, ἢ τοὺς ἀκολάστους; Τοὺς σώφρονας. Τοὺς ἐγκρατεῖς δ', ἢ τοὺς ἀκρατεῖς; Τοὺς ἐγκρατεῖς. (9) Οὐκοῦν τοιοῦτόν τινα ποιῶν σαυτὸν, εἴσῃ ὅτι καλὸν ποιήσεις· μέχρι δ' ἂν τούτων ἀμελῇς, αἰσχρόν σ' εἶναι ἀνάγκη, κἂν πάντα μηχανᾷ ὑπὲρ τοῦ φαίνεσθαί σε καλόν.

10. Ἐντεῦθεν οὐκέτι ἔχω σοι πῶς εἴπω· ἄν τε γὰρ λέγω ἃ φρονῶ, ἀνιάσω σε, καὶ ἐξελθὼν τάχα οὐδ' εἰσελεύσῃ· ἄν τε μὴ λέγω, ὅρα οἷον ποιήσω, εἰ σὺ μὲν

EPICTETI

DISSERTATIOI

AB ARRIANO DIGESTA

LIBER III.

CAP. I.

De ornatu.

1. Cum adolescens quidam rhetoricæ stu accessisset, coma luxuriosius ornata et splendidiore, Dic mihi, inquit, nonne tibi et pulcri videntur, et equi, alii deformes; at nere in ceteris animalibus per singula? Vi (2) Ergo et homines alii pulcri, alii defor Utrum igitur eadem ratione quælibet horum pulcra dicimus, an peculiariter singula? id ges. (3) Quandoquidem ad alia natum ess mus, equum ad alia, item verbi caussa lusc in universum quidem haud absurde pronunc singula esse pulcra, cum pro natura sua op rint; cum vero natura cujusque diversa sit, ratione quodlibet eorum mihi pulcrum esse vi Assentiebatur. (4) Ergo, quod canem faci equum turpem; quod vero equum pulcrum formem; siquidem eorum naturæ sunt div detur. (5) *Recte:* quod enim pancratiastam hoc luctatorem, puto, non bonum facit; c etiam valde ridiculum: et qui ad quinquerci idem ad luctam turpissimus fuerit. Sic est Quid ergo pulcrum facit hominem, nisi id quo et canem et equum? Id ipsum, inquit. crum facit canem? Virtus canis si ei insit. Virtus equi si insit. (7) Quid ergo homine tus hominis si insit? Et tu ergo, adolescen esse vis, in isto elaborato, ut virtute human (8) Quæ autem illa est? Vide quosnam ipse lau animi perturbationem aliquos laudas; justos Justos. Utrum moderatos, an intemperante Continentes, an incontinentes? Continentes talem te præstiteris, videbis te pulcrum te quoad autem hæc neglexeris, turpem te ess etiamsi ad exornandam formam nihil præteri

10. Quod superest, non habeo quomodo sive enim quæ sentio dixero, molestia te affic sus forte numquam reverteris; sive non dix

μὲ ὠφεληθησόμενος, ἐγὼ δ' οὐκ ὠφελήσω
: σὺ μὲν ὡς πρὸς φιλόσοφον, ἐγὼ δ' οὐδὲν
λόσοφος. (11) Πῶς δὲ καὶ [οὐκ] ὠμόν ἐστι
τε, τὸ περιιδεῖν ἀνεπανόρθωτον; ἂν ποθ'
ας σχῇς, εὐλόγως μοι ἐγκαλέσεις· (12)
μοὶ ὁ Ἐπίκτητος, ἵνα βλέπων με τοιοῦτον
πρὸς αὐτὸν, οὕτως αἰσχρῶς ἔχοντα περιίδῃ
μηδὲ ῥῆμα εἴπῃ; (13) Οὕτω μου ἀπέγνω;
ν; οὐκ ἤμην λόγου ἀκουστικός; πόσοι δ'
' ἡλικίας πολλὰ τοιαῦτα διαμαρτάνουσι;
τ' ἀκούω Πολέμωνα ἐξ ἀκολαστοτάτου
ταύτην μεταβολὴν μεταβαλεῖν. Ἔστω,
Πολέμωνα ἔσεσθαι· τὴν μὲν κόμην ἐδύ-
θῶσαι, τὰ δὲ περιάμματά μου περιελεῖν,
ε παῦσαι ἠδύνατο. Ἀλλὰ βλέπων με τί-
μα ἔχοντα, ἐσώπα· (15) Ἐγὼ οὐ λέγω
σχῆμα τοῦτο· σὺ δ' αὐτὸ ἐρεῖς τόθ' ὅταν
θῃς, καὶ γνώσῃ οἷόν ἐστι, καὶ τίνες αὐτὸ

μοι ὕστερον ἢν ἐγκαλῇς, τί ἔξω ἀπολο-
αί· ἀλλ' ἐρῶ, καὶ οὐ πεισθήσεται. Τῷ
νι ἐπείσθη ὁ Λάϊος; οὐκ ἀπελθὼν καὶ με-
ειν εἶπε τῷ χρησμῷ; τί οὖν; παρὰ τοῦτο
τῷ ὁ Ἀπόλλων τὰς ἀληθείας; (17) Καίτοι
οἶδα, οὔτ' εἰ πεισθήσῃ μοι, οὔτ' εἰ μή·
κιβέστατα ἤδει, ὅτι οὐ πεισθήσεται, καὶ
8) Διὰ τί δ' εἶπε; Διὰ τί δὲ Ἀπόλλων ἐστί;
ισμῳδεῖ; διὰ τί δ' εἰς ταύτην τὴν χώραν
έταχεν, ὥστε μάντις εἶναι καὶ πηγὴ τῆς
πρὸς αὐτὸν ἔρχεσθαι τοὺς ἐκ τῆς οἰκου-
δὲ προγέγραπται τὸ γνῶθι σαυτὸν, μη-
οῦντος;

ίτης πάντας ἔπειθε τοὺς προσιόντας, ἐπι-
τῶν; Οὐδὲ τὸ χιλιοστὸν μέρος. Ἀλλ' ὅμως,
ίτην τὴν τάξιν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου, ὥς φησιν
ίχθη, μή τι ἐξέλιπεν; (20) Ἀλλὰ καὶ πρὸς
; τί λέγει; Ἂν μ' ἀφῆτε, φησὶν, ἐπὶ τού-
κέτι ταῦτα πράσσω ἃ νῦν, οὐκ ἀνέξομαι
ἀλλὰ καὶ νέῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, καὶ ἁπλῶς
χάντι προσελθὼν, πεύσομαι ταῦτα ἃ νῦν
τολὺ δὲ μάλιστα ὑμῶν, φησὶ, τῶν πολιτῶν,
μου γένει ἐστέ. (21) Οὕτω περίεργος εἶ,
καὶ πολυπράγμων; τί δέ σοι μέλει τί ποιοῦ-
τὶ λέγεις; κοινωνός μου ὢν καὶ συγγενὴς,
τοῦ, καὶ τῇ πόλει παρέχεις πολίτην κα-
συγγενέσι συγγενῆ, καὶ τοῖς γείτοσι γεί-
ν οὖν τίς εἶ; Ἐνταῦθα μέγα ἐστὶ τὸ εἰπεῖν,
μι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. Οὐδὲ γὰρ
ὸν βοΐδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι· ἂν δ' ὁ ταῦ-
ν ἀνθίστηται, λέγε αὐτῷ, ἄν σοι δόξῃ,
; καὶ, Τί σοὶ μέλει; (23) Ἄνθρωπε, ἐν
φύεταί τι ἐξαίρετον· ἐν βουσὶν, ἐν κυσὶν,
, ἐν ἵπποις. Μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ,
; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνήν ποθεν λαβὼν,

faciam, si tu capiendi fructus caussa me conveneris, ego vero nihil tibi profuero, ac tu tamquam ad philosophum accesseris, ego vero nihil philosopho dignum tibi dixero. (11) Qui vero non etiam crudeliter a me in te actum fuerit, si incorrectum te neglexero? Quodsi quando post prudentior eris factus, merito me accusabis : (12) « Quid in me vidit Epictetus, ut, cum me talem ad se ingressum cerneret, tam turpiter affectum negligeret, nec umquam ne verbum quidem ullum ad me faceret? (13) Adeone de me desperavit? nonne juvenis eram? nonne eram doctrinæ cupidus, quot vero alii adolescentes hac ætate talia multa delinquunt? (14) Audio Polemonem quemdam olim e luxuriosissimo continentissimum esse factum. Esto, non putaverit me Polemonem fore; comam quidem meam corrigere poterat, torques et monilia a me auferre; efficere poterat ut desinerem pilos mihi evellendos curare. Sed cum videret me nescio quo præditum habitu, tacebat : (15) Ego non dico cujus sit iste habitus : tu vero ipse id dices tum cum in te descenderis, et intelliges, qualis sit, et qui eum usurpent. »

16. Hæc si posthac mihi objeceris, quid habebo quo me defendam? Enimvero dixissem, nec erat obtemperaturus. Apollinine obtemperavit Laius? nonne digressus atque inebriatus, valere jussit oraculum? Quid ergo? hacne de caussa veritatem reticuit Apollo? (17) Atqui ego quidem? sisne obtemperaturus mihi, an non, ignoro : ille vero certissime norat, illum non obtemperaturum esse; et tamen dixit. (18) Cur vero dixit? Cur vero Apollo est? cur reddit oracula? cur locum istum sibi vindicavit, ut vates esset ac fons veritatis, et a toto terrarum orbe consuleretur? cur vero in templi vestibulo scriptum est, NOSCE TE IPSUM, quamvis nemo animum advertat?

19. An Socrates omnibus iis, qui eum conveniebant, persuasit ut semetipsos curarent? Ne millesimo quidem cuique. Sed tamen, cum, ut ipse affirmat, munus hoc a deo sibi attributum haberet, in eo num cessavit? (20) Sed et apud judices quid ait? « Si me, inquit, ea conditione absolveritis, ut hæc posthac non faciam quæ nunc facio, non feram, neque desistam; sed et juvenes et senes, dénique obvios quosque aggrediar, ea rogaturus quæ nunc rogo : inprimis autem vos cives, quod mihi genere conjunctiores estis. » (21) Adeone curiosus es, Socrates, et rebus alienis te immiscendi studio duceris? quid tua refert quid nos agamus? Quid tandem dicis? cum sis meus sodalis et cognatus, te ipse negligis, et reipublicæ malum civem præstas, cognatis cognatum, et vicinis vicinum malum. — (22) Tu ergo quis es? — Hic loci magnum est profiteri, eum esse me cui homines curæ esse debeant. Neque enim leoni quælibet bucula resistere audet : si vero taurus illi ire obviam atque resistere ausus fuerit, dic, si videbitur, illi, Tu vero quis es? et, Quid ad te attinet? (23) Homo, in quolibet genere eximium aliquid nascitur; in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Noli ergo dicere eximio, Tu ergo quis es? Alioqui, si vocem alicunde acceperit, dicet tibi : Talis ego sum,

Ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα· μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις· ἢ τῇ φύσει μου μέμφου, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε.

24. Τί οὖν; ἐγὼ τοιοῦτος; Πόθεν; Σὺ γὰρ τοιοῦτος, οἷος ἀκούειν τἀληθῆ; Ὤφελεν. Ἀλλ' ὅμως ἐπεί πως κατεκρίθην πώγωνα ἔχειν πολιὸν καὶ τρίβωνα, καὶ σὺ εἰσέρχῃ πρὸς ἐμὲ ὡς πρὸς φιλόσοφον, οὐ χρήσομαί σοι ὠμῶς, οὐδ' ἀπογνωστικῶς, ἀλλ' ἐρῶ· Νεανίσκε, τίνα θέλεις καλὸν ποιεῖν; γνῶθι πρῶτον τίς εἶ, καὶ οὕτω κόσμει σεαυτόν. (25) Ἄνθρωπος εἶ· τοῦτο δ' ἐστὶ θνητὸν ζῷον, χρηστικὸν φαντασίαις λογικῶς. Τὸ δὲ λογικῶς, τί ἐστί; [Τῇ] φύσει ὁμολογουμένως, καὶ τελείως. Τί οὖν ἐξαίρετον ἔχεις; τὸ ζῷον; Οὔ. Τὸ θνητόν; Οὔ. Τὸ χρηστικὸν φαντασίαις; Οὔ. (26) Τὸ λογικὸν ἔχεις ἐξαίρετον· τοῦτο κόσμει καὶ καλλώπιζε· τὴν κόμην δ' ἄφες τῷ πλάσαντι ὡς αὐτὸς ἠθέλησεν. (27) Ἄγε, τίνας ἄλλας ἔχεις προσηγορίας; Ἀνὴρ εἶ, ἢ γυνή; Ἀνήρ. Ἄνδρα οὖν καλλώπιζε, μὴ γυναῖκα. Ἐκείνη φύσει λεία γέγονε, καὶ τρυφερά· κἂν ἔχῃ τρίχας πολλὰς, τέρας ἐστὶ, καὶ ἐν τοῖς τέρασιν ἐν Ῥώμῃ δείκνυται. (28) Τοῦτο δ' ἐπ' ἀνδρός ἐστι τὸ μὴ ἔχειν. Κἂν μὲν φύσει μὴ ἔχῃ, τέρας ἐστίν· ἂν δ' αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐκκόπτῃ καὶ ἀποτίλλῃ, τί αὐτὸν ποιήσομεν; ποῦ αὐτὸν δείξομεν; καὶ τί προγράψομεν; Δείξω ὑμῖν ἄνδρα ὃς θέλει μᾶλλον γυνὴ εἶναι ἢ ἀνήρ. (29) Ὦ δεινοῦ θεάματος. Οὐδεὶς οὐχὶ θαυμάσει τὴν προγραφήν. Νὴ τὸν Δία, οἶμαι ὅτι αὐτοὶ οἱ τιλλόμενοι, οὐ παρακολουθοῦντες ὅτι τοῦτ' αὐτό ἐστιν ὃ ποιοῦσι, ποιοῦσιν. (30) Ἄνθρωπε, τί ἔχεις ἐγκαλέσαι σου τῇ φύσει; ὅτι σε ἄνδρα ἐγέννησε; Τί οὖν; πάσας ἔδει γυναῖκας γεννῆσαι; καὶ τί ἂν ὄφελος ἦν σοι τοῦ κοσμεῖσθαι; τίνι ἂν ἐκοσμοῦ, εἰ πάντες ἦσαν γυναῖκες; (31) Ἀλλ' οὐκ ἀρέσκει σοι τὸ πραγμάτιον; Ὅλον δι' ὅλων αὐτὸ ποίησον· ἆρον — τί ποτ' ἐκεῖνο; — τὸ αἴτιον τῶν τριχῶν· ποίησον εἰς ἅπαντα σαυτὸν γυναῖκα, ἵνα μὴ πλανώμεθα· μὴ τὸ μὲν ἥμισυ ἀνδρὸς, τὸ δ' ἥμισυ γυναικός. (32) Τίνι θέλεις ἀρέσαι; τοῖς γυναικαρίοις; Ὡς ἀνὴρ αὐτοῖς ἄρεσον. Ναί· ἀλλὰ τοῖς λείοις χαίρουσιν. Οὐκ ἀπάγξῃ; καὶ εἰ τοῖς κιναίδοις ἔχαιρον, ἐγένου ἂν κίναιδος; (33) Τοῦτό σοι τὸ ἔργον ἐστίν; ἐπὶ τοῦτο ἐγεννήθης, ἵνα σοι αἱ γυναῖκες αἱ ἀκόλαστοι χαίρωσι; (34) Τοιοῦτόν σε θῶμεν πολίτην Κορινθίων; κἂν οὕτω τύχῃ, ἀστυνόμον, ἢ ἐφήβαρχον, ἢ στρατηγὸν, ἢ ἀγωνοθέτην; (35) Ἄγε, καὶ γαμήσας τίλλεσθαι μέλλεις; Τίνι, καὶ ἐπὶ τί; Καὶ παιδία ποιήσας, εἶτα κἀκεῖνα τιλλόμενα ἡμῖν εἰσάξεις εἰς τὸ πολίτευμα; Καλὸς πολίτης, καὶ βουλευτὴς, καὶ ῥήτωρ. Τοιούτους δεῖ νέους εὔχεσθαι ἡμῖν φύεσθαι καὶ ἀνατρέφεσθαι;

36. Μή· τοὺς θεούς σοι, νεανίσκε. Ἀλλ' ἅπαξ ἀκούσας τῶν λόγων τούτων, ἀπελθὼν σαυτῷ εἰπὲ, Ταῦτά μοι Ἐπίκτητος οὐκ εἴρηκε, (πόθεν γὰρ ἐκείνῳ;) ἀλλὰ θεός τίς ποτ' εὐμενὴς δι' ἐκείνου. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπῆλθεν Ἐπικτήτῳ ταῦτα εἰπεῖν, οὐκ εἰωθότι λέγειν πρὸς οὐδένα. Ἄγε οὖν, τῷ θεῷ πεισθῶμεν, ἵνα μὴ θεοχό-

qualis in vestimentis est purpura : noli pos
aliorum similis ; neu naturam meam increp
aliis diversum fecerit.

24. Quid ergo? egone talis sum? Multum
is es, qui verum audire sustineas? Utinam!
quandoquidem ad hoc fere condemnatus s
barbam alam et pallium gestem, tuque me u
accessisti; non te crudeliter, neque tamqua
tractabo, sed dicam : Adolescens, quemna
facere? cognosce prius, quis sis; ac tum te
Homo es, hoc est, animal mortale, quod vis
utitur. Quid vero est hoc, cum ratione? N
nienter, ac perfecte. Quid ergo eximium h
Non. Mortale? Non. Uti visis? Non. (26) R
eximiam; hanc ornato et expolito : comam
ei qui illam finxit, ut ipse voluit. (27) Age,
habes appellationes? Vir es, an mulier? Vir.
orna, non mulierem. Illa naturâ lævis e
et, si multos pilos habuerit, monstrum est,
monstra ostenditur. (28) Idem est in viro, s
qui si natura non habuerit, monstrum est
eos abraserit atque evellerit, quid illi facie
ostendemus? quo titulo eum proscribemus? O
virum, qui mulier quam vir esse mavult!
spectaculum! Nemo non miraturus est istam
Mediusfidius opinor eos ipsos, qui comas eve
ligerent esse hoc ipsum quod faciunt, non f
Homo, quid est cur naturam tuam accusas
rum te genuit? Quid ergo? num mulieres tan
fuerunt? et quæ tibi fuisset utilitas ornatus? c
si omnes mulieres fuissent? (31) At tibi
non placet? Totam igitur funditus aggredere
quonam nomine appellabo? quod est causa
rum; per omnia in mulierem te transformato
piamur : noli semissem viri, et semissem n
(32) Cui studes placere? mulierculis? Ut v
Recte sane : verum glabris illæ delectantur.
pendes? si cinædis delectarentur, fieresne c
Num istud tuum munus est? num ad hoc na
pudicæ mulieres te delectentur? (34) Tali
vemne te constituemus Corinthiorum, et,
rit, urbis etiam præfectum, aut adolescenti
aut prætorem, ludorumve præsidem? (2
quam uxorem duxeris, etiam tum pilos ve
gratiam, et quo fine? Et cum liberos procrear
deinde glabros in civitatem induces? O pulc
senatorem, et oratorem! Talesne optandum
tur nobis juvenes alanturque!

36. Non; per deos, adolescens. Quin poti
oratione audita, digressus dic ipse tibi : « I
« mihi non dixit : unde enim ille? sed deus
« tius per illum. Neque enim in mentem Ep
« hæc dicere, cum nemine ita disputare solit
« Deo pareamus, ne vindictam ejus in nos

ιεν. (37) Οὔ· ἀλλ' ἂν μὲν κόραξ κραυγάζων σοί τι, οὐχ ὁ κόραξ ἐστὶν ὁ σημαίνων, ἀλλ' ὁ ὑτοῦ· ἂν δὲ δι' ἀνθρωπίνης φωνῆς σημαίνῃ τι, ωπον οὐ ποιήσει λέγειν σοι ταῦτα, ἵνα γνοίης ειν τοῦ δαιμονίου, ὅτι τοῖς μὲν οὕτως, τοῖς δ' ημαίνει, περὶ δὲ τῶν μεγίστων καὶ κυριωτά- καλλίστου ἀγγέλου σημαίνει; (38) Τί ἐστιν γει ὁ ποιητής;

Ἐπεὶ πρό οἱ εἴπομεν ἡμεῖς,
Ἑρμείαν πέμψαντες ἐύσκοπον Ἀργειφόντην,
μήτ' αὐτὸν κτείνειν, μήτε μνάασθαι ἄκοιτιν.

ἑρμῆς καταβὰς ἔμελλεν αὐτῷ λέγειν ταῦτα; ῦν λέγουσιν οἱ θεοὶ ταῦτα, Ἑρμείαν πέμψαν- ρον Ἀργειφόντην· Μὴ ἐκστρέφειν τὰ καλῶς ηδὲ περιεργάζεσθαι· ἀλλ' ἀφεῖναι τὸν ἄνδρα ν γυναῖκα γυναῖκα, τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὡς ρωπον, τὸν αἰσχρὸν ὡς ἄνθρωπον αἰσχρόν. οὐκ εἶ κρέας, οὐδὲ τρίχες, ἀλλὰ προαίρεσις· σχῆς καλήν [ποτε], τότ' ἔσῃ καλός. (41) νῦν οὐ τολμῶ σοι λέγειν ὅτι αἰσχρὸς εἶ· δο- μοι πάντα θέλειν ἀκοῦσαι, ἢ τοῦτο. (42) τί λέγει Σωκράτης τῷ καλλίστῳ πάντων καὶ ῳ Ἀλκιβιάδῃ· Πειρῶ οὖν καλὸς εἶναι. Τί α; Πλάσσε σου τὴν κόμην, καὶ τίλλε σου τὰ ἢ γένοιτο· ἀλλὰ, Κόσμει σου τὴν προαίρεσιν, φαῦλα δόγματα. (43) Τὸ σωμάτιον οὖν πῶς; ειν. Ἄλλῳ τούτων ἐμέλησεν· ἐκείνῳ ἐπίτρε-) Τί οὖν; ἀκάθαρτον δεῖ εἶναι; Μὴ γένοιτο· . καὶ πέφυκας, τοῦτον κάθαιρε· ἄνδρα, ὡς θάριον εἶναι· γυναῖκα, ὡς γυναῖκα· παιδίον, ν. (44) Οὐκ· ἀλλὰ καὶ τοῦ λέοντος ἐκτίλλω- κόμην, ἵνα μὴ ἀκάθαρτος ᾖ· καὶ τοῦ ἀλε- τὸν λόφον· δεῖ γὰρ καὶ τοῦτον καθάριον εἶναι. ἀλεκτρυόνα, καὶ ἐκεῖνον ὡς λέοντα, καὶ τὸν ὸν κύνα ὡς κυνηγετικόν.

ΚΕΦ. Β'.

ἀσκεῖσθαι δεῖ τὸν προκόπτοντα, καὶ ὅτι τῶν κυριω- τάτων ἀμελοῦμεν.

ἷς εἰσι τόποι, περὶ οὓς ἀσκηθῆναι δεῖ τὸν ἐσό- ὸν καὶ ἀγαθόν· ὁ περὶ τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκ- ινα μήτ' ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνῃ, μήτ' ἐκκλί- πτῃ· (2) ὁ περὶ τὰς ὁρμὰς καὶ ἀφορμάς, ς ὁ περὶ τὸ καθῆκον, ἵνα τάξει, ἵνα εὐλο- ινα μὴ ἀμελῶς· τρίτος ἐστὶν, ὁ περὶ τὴν ἀνεξ- ν καὶ ἀνεπιπληξίαν, καὶ ὅλως ὁ περὶ τὰς ἐσεις. (3) Τούτων κυριώτατος καὶ μάλιστα ἐστὶν ὁ περὶ τὰ πάθη. Πάθος γὰρ ἄλλως οὐ ὶ μὴ ὀρέξεως ἀποτυγχανούσης, ἢ ἐκκλίσεως ούσης. Οὗτός ἐστιν ὁ ταραχὰς, θορύβους, ὁ δυστυχίας ἐπιφέρων, ὁ πένθη, οἰμωγὰς, ὁ φθονεροὺς, ὁ ζηλοτύπους ποιῶν· δι' ὃν οὐδ' λόγων δυνάμεθα. (4) Δεύτερός ἐστιν ὁ περὶ

(37) Non : sed corvus quidem si crocitando aliquid tibi significat, non corvus est qui significet, sed deus per eum : si vero per hominis vocem aliquid significat, non faciet ut homo ea tibi dicat, quo vim cognoscas dei, qui aliis hac, aliis alia ratione significet, res vero maximas maximique momenti per pulcerrimum nuncium significet? (38) Quid est aliud, quod Poeta dicit?

Hoc nam prædiximus illi,
Argi Mercurio misso vigili occisore,
ne cædat regem et viduo lecto potiatur.

(39) Mercurius cœlo descendens hæc ei dicturus erat? Etiam tibi nunc dii hæc dicunt, Mercurio misso internuncio Argi occisore : « Ne inverte quæ recte se habent, neu temere ne- « gotium tibi in eis facesse : sed virum virum esse sinas, « mulierem mulierem, formosum hominem ut formosum « hominem; deformem, ut hominem deformem. (40) Quan- « doquidem neque caro es neque pili, sed mens ratione « prædita; hanc si pulcram habueris, tunc eris pulcer. » (41) Sed hactenus quidem dicere tibi non audeo, deformem te esse : quidvis enim libentius auditurus videris, quam hoc. (42) Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcerrimo et elegantissimo Alcibiadi : Da, inquit, operam, ut formosus sis. Quid ei dicit? Finge comam tuam, et crura velle tua? Absit. Sed, Orna mentem tuam; prava decreta abjice! (43) De corpore igitur quid faciendum? Sic tractandum est, ut ejus natura fert. Alii cuidam hæ res curæ sunt; ei permitte. (44) Quid ergo? immundum esse oportet? Absit : sed, qui es, et quem natura te esse jussit, eum purgato : virum, ut vir sit mundus; mulierem, ut mulier; puerum, ut puer. (45) Non : immo etiam leonis jubam evellamus, ne sit immundus : et galli gallinacei cristam; nam et hunc mundum esse decet. Recte : sed ut gallum gallinaceum; et illum, ut leonem; et canem venaticum, ut venaticum.

CAP. II.

Quæ exercenda sint proficienti; item, præcipua a nobis negligi.

1. Tres sunt loci, in quibus exerceri oportet eum, qui vir bonus et sapiens sit futurus : primus in appetitione inest et aversatione; ut neque appetendo frustretur, nec aversando in id incidat quod non vult : (2) alter, in impetu ad actionem capiendo aut retinendo, et omnino in servando officio; ut ordine, ut considerate, ut non negligenter in quaque re versemur : tertius locus in eo inest, ut ab errore et temeritate in judicando caveamus, et, verbo ut dicam, in assensionibus. (3) Horum præcipuus et cum primis necessarius est is, qui in animi perturbationibus versatur. Perturbatio enim aliter non fit, nisi cum aut frustratur appetitio, aut quod aversaris non evitatur. Hic est locus, qui turbas, tumultus, infelicitates, calamitates, luctum, gemitus, invidiam gignit; qui invidos et obtrectatores efficit; per quem fit, ut ne audire quidem doctrinæ præcepta pos-

τὸ καθῆκον. Οὐ δεῖ γάρ με εἶναι ἀπαθῆ ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιθέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱόν, ὡς ἀδελφόν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην.

5. Τρίτος ἐστὶν ὁ ἤδη τοῖς προκόπτουσιν ἐπιβάλλων, ὁ περὶ τὴν αὐτῶν τούτων ἀσφάλειαν, ἵνα μηδ' ἐν ὕπνοις λάθῃ τις ἀνεξέταστος παρελθοῦσα φαντασία, μηδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. (6) Γοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς, φησίν, ἐστίν. Οἱ δὲ νῦν φιλόσοφοι, ἀφέντες τὸν πρῶτον τόπον καὶ τὸν δεύτερον, καταγίνονται περὶ τὸν τρίτον· μεταπίπτοντας, ἠρωτῆσθαι περαίνοντας, ὑποθετικοὺς, ψευδομένους. (7) Δεῖ γάρ, φησὶ, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις ταύταις γενόμενον διαφυλάξαι τὸ ἀνεξαπάτητον. Τίνα; Τὸν καλὸν καὶ ἀγαθόν. (8) Σοὶ οὖν τοῦτο λείπει· τὰς ἄλλας ἐκπεπόνηκας; περὶ κερμάτιον ἀνεξαπάτητος εἶ; ἐὰν ἴδῃς κοράσιον καλὸν, ἀντέχεις τῇ φαντασίᾳ; ἂν ὁ γείτων σου κληρονομήσῃ, οὐ δάκνῃ; νῦν οὐδὲν ἄλλο σοι λείπει, ἢ ἀμεταπτωσία; (9) Τάλας, αὐτὰ ταῦτα τρέμων μανθάνεις, καὶ ἀγωνιῶν μή τις σου καταφρονήσῃ, καὶ πυνθανόμενος μή τίς τ' περὶ σοῦ λέγῃ. (10) Κἂν τις ἐλθὼν εἴπῃ σοι, ὅτι, λόγου γενομένου, τίς ἄριστός ἐστι τῶν φιλοσόφων, παρών τις ἔλεγεν, ὅτι εἷς φιλόσοφος ὁ δεῖνα· γέγονέ σου τὸ ψυχάριον ἀντὶ δακτυλιαίου δίπηχυ. Ἂν δ' ἄλλος παρὼν εἴπῃ, Οὐδὲν εἴρηκας, οὐκ ἔστιν ἄξιον τοῦ δεῖνος ἀκροᾶσθαι· τί γὰρ οἶδε; τὰς πρώτας ἀφορμὰς ἔχει, πλέον δ' οὐδέν· ἐξέστηκας, ὠχρίακας, εὐθὺς κέκραγας, Ἐγὼ αὐτῷ δείξω τίς εἰμι, ὅτι μέγας φιλόσοφος. (11) Βλέπεται ἐξ αὐτῶν τούτων. Τί θέλεις ἐξ ἄλλων δεῖται; Οὐκ οἶδας ὅτι Διογένης τῶν σοφιστῶν τινα οὕτως ἔδειξεν, ἐκτείνας τὸν μέσον δάκτυλον; εἶτα ἐκμανέντος αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν, ἔφη ὁ δεῖνα· ἔδειξα ὑμῖν αὐτόν. (12) Ἄνθρωπος γὰρ δακτύλῳ οὐ δείκνυται, ὡς λίθος, ἢ ὡς ξύλον· ἀλλ' ὅταν τις τὰ δόγματα αὐτοῦ δείξῃ, τότε αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ἔδειξε.

13. Βλέπωμεν καὶ σοῦ τὰ δόγματα. Μὴ γὰρ οὐ δῆλόν ἐστιν ὅτι σὺ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτοῦ, ἐν οὐδενὶ τίθεσαι, ἔξω δὲ βλέπεις εἰς τὰ ἀπροαίρετα, τί ἐρεῖ ὁ δεῖνα; καὶ τίς εἶναι δόξεις; εἰ φιλόλογος; εἰ Χρύσιππον ἀνέγνως, ἢ Ἀντίπατρον; εἰ μὲν γὰρ καὶ Ἀρχέδημον, ἀπέχεις ἅπαντα. (14) Τί ἔτι ἀγωνιᾷς μὴ οὐ δείξῃς ἡμῖν τίς εἶ; Θέλεις σοι εἴπω τίνα ἡμῖν ἔδειξας; Ἄνθρωπον παριόντα ταπεινὸν, μεμψίμοιρον, ὀξύθυμον, δειλὸν, πάντα μεμφόμενον, πᾶσιν ἐγκαλοῦντα, μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγοντα, πέρπερον· ταῦτα ἡμῖν ἔδειξας. (15) Ἄπελθε οὖν, καὶ ἀναγίνωσκε Ἀρχέδημον· εἶτα, μῦς ἂν καταπέσῃ καὶ ψοφήσῃ ἀπέθανες. Τοιοῦτος γάρ σε μένει θάνατος, οἷον καὶ τὸν — τίνα ποτ' ἐκεῖνον; — τὸν Κρίνιν. Καὶ ἐκεῖνος μέγα ἐφρόνει, ὅτι ἐνόει Ἀρχέδημον. (16) Τάλας, οὐ θέλεις ἀφεῖναι ταῦτα τὰ μηδὲν πρὸς σέ; Πρέπει ταῦτα τοῖς δυναμένοις δίχα ταραχῆς αὐτὰ μανθάνειν· οἷς ἔξεστιν εἰπεῖν, Οὐκ ὀργίζομαι, οὐ λυποῦμαι, οὐ φθονῶ, οὐ κωλύομαι, οὐκ ἀναγκάζομαι. Τί μοι λοιπόν; εὐσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω.

simus. (4) Alter locus circa officia versatu me ita affectibus vacare oportet, ut statua relationes tuear, cum naturales, tum accer pius, ut filius, ut frater, ut pater, ut civis.

5. Tertius locus est, qui jam ad eos qui p net; de harum rerum firmitate, ne vel dorm quod temerarium obrepat, vel in vino, vel i (6) Hoc supra nos, ait, est. Nostræ vero phi, primo et secundo loco omisso, in terti tur: argumentationes *tractant* versabiles, in cludentes, hypotheticas, mentientes. (7) Ait in his materiis versanti curandum esse ne f id curare debet? Vir probus et honestus. ergo tibi adhuc deest; in ceteris vero mate de lucello pecuniario ubi agitur, peccato no visa eleganti puella, resistis viso? si vicinu tatem creverit, non morderis? nunc nihil a nisi ut ne de sententia dimovearis? (9) Mi *quæ ad hunc locum pertinent*, discis tren ne quis te contemnat, et sciscitans an de t mines, quidve dicant. (10) Quodsi quis ti quæstione quisnam præstantissimus esse dixisse nonneminem, unum te esse philosop tua, quæ antea digiti longitudine erat, nunc bitorum. Si quis autem alius illi responderit; « est operæ pretium istum audire; quid eni « principia percepit, præterea vero nihil ten astas, palles, statim vociferaris, Ego ei dei vir sim, quantus philosophus. (11) Atqui e nitur. Cur tu vis per alia demonstrare? Ar genem sic demonstrasse sophistam quemdan extento? deinde, illo furore percito, Hic, in monstravi eum vobis. (12) Homo enim digit lignum, non demonstratur; sed si quis opin monstrarit, tunc eum ut hominem demonstr

13. Videamus et tua decreta. Nonne p te voluntatem tuam nihili facere, sed foras p quæ tui arbitrii non sunt, intentum quid hic rus sit? quem te esse perhibeant? an studios an qui Chrysippum legerit, aut Antipatrum? chedemum, habes omnia. (14) Quid adhuc ostenderis nobis qui vir sis? Vis tibi dicam, ostenderis? Hominem qui prodeat abjecto a lus, iracundus, timidus, de omnibus conquer cusans, numquam quietus, vanus : hæc no (15) Abi nunc, et lege Archedemum: deinde rit et strepitum excitarit, mortuus es. Talis manet, qualis — quemnam tandem? — Crin ipse multum sibi tribuebat, quod Archedemu (16) Miser, non vis ista, quæ ad te nihil attin cere? Eos ista decent, qui sine perturbation queunt; quibus dicere concessum est, Non ira reo, non invideo, non prohibeor, non cogor.

Ἴδωμεν πῶς περὶ τὰς μεταπτώσεις τῶν λόγων δεῖ [illegible]φέρεσθαι· ἴδωμεν πῶς ὑπόθεσίν τις λαβὼν, εἰς οὐ[illegible]πον ἀπαχθήσεται. (18) Ἐκείνων ἐστὶ ταῦτα. [illegible]πλοοῦσι προσήκει πῦρ καίειν, ἀριστᾷν, ἂν οὕτω [illegible], καὶ ᾄδειν, καὶ ὀρχεῖσθαι· βυθιζομένου δὲ τοῦ [illegible], σύ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους.

ΚΕΦ. Γ'.

Τίς ὕλη τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ πρὸς τί μάλιστα ἀσκητέον.

Ὕλη τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ ἴδιον ἡγεμονικόν· [illegible] δ', ἰατροῦ καὶ ἀλείπτου· ὁ ἀγρὸς, γεωργοῦ ὕλη. [illegible] δὲ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ χρῆσθαι ταῖς φαντα[illegible]κατὰ φύσιν. (2) Πέφυκε δὲ πᾶσα ψυχὴ, ὥσπερ [illegible]θεῖ ἐπινεύειν, πρὸς τὸ ψεῦδος ἀνανεύειν, πρὸς τὸ [illegible] ἐπέχειν· οὕτω πρὸς μὲν τὸ ἀγαθὸν ὀρεκτικῶς κι[illegible], πρὸς δὲ τὸ κακὸν ἐκκλιτικῶς, πρὸς δὲ τὸ μήτ' [illegible] μήτε κακὸν οὐδετέρως. (3) Ὡς γὰρ τὸ τοῦ [illegible]ρος νόμισμα οὐκ ἔξεστιν ἀποδοκιμάσαι τῷ τρα[illegible] οὐδὲ τῷ λαχανοπώλῃ, ἀλλ' ἂν δείξῃς, θέλει οὐ [illegible] προέσθαι αὐτὸν δεῖ τὸ ἀντ' αὐτοῦ πωλούμενον· [illegible]χει καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. (4) Τὸ ἀγαθὸν φανὲν [illegible]κίνησεν ἐφ' αὑτὸ, τὸ κακὸν ἀφ' αὑτοῦ. Οὐδέ[illegible] ἀγαθοῦ φαντασίαν ἐναργῆ ἀποδοκιμάσει ψυχὴ, [illegible]λον ἢ τὸ Καίσαρος νόμισμα. Ἔνθεν ἐξήρτηται [illegible]κίνησις καὶ ἀνθρώπου καὶ θεοῦ.

[illegible] τοῦτο πάσης οἰκειότητος προκρίνεται τὸ ἀγα[illegible]. Οὐδὲν ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ. Οὐ[illegible]σκληρός; Οὕτω γὰρ πέφυκα· τοῦτό μοι τὸ νό[illegible]ισμα ἔδωκεν ὁ θεός. (6) Διὰ τοῦτο εἰ τοῦ καλοῦ καὶ [illegible] τὸ ἀγαθὸν ἕτερόν ἐστιν, οἴχεται καὶ πατὴρ, καὶ [illegible], καὶ πατρὶς, καὶ πάντα τὰ πράγματα. (7) [illegible] ἐμὸν ἐγὼ ἀγαθὸν ὑπερίδω, ἵνα σὺ σχῇς, καὶ [illegible]αρήσω σοι; ἀντὶ τίνος; Πατήρ σου εἰμί. Ἀλλ' [illegible]αθόν. Ἀδελφός σου εἰμί. Ἀλλ' οὐκ ἀγαθόν. [illegible]ν δ' ἐν ὀρθῇ προαιρέσει θῶμεν, αὐτὸ τὸ τηρεῖν [illegible]σεις ἀγαθὸν γίνεται, καὶ λοιπὸν ὁ τῶν ἐκτός τινων [illegible]ῶν, οὗτος τοῦ ἀγαθοῦ τυγχάνει. (9) Αἴρει τὰ [illegible] ὁ πατήρ; Ἀλλ' οὐ βλάπτει. Ἕξει τὸ πλέον [illegible]ρεῦ ὁ ἀδελφός. Ὅσον καὶ θέλει. Μή τι οὖν [illegible]ήμονος; μή τι τοῦ πιστοῦ; μή τι τοῦ φιλαδέλ[illegible] (10) Ἐκ ταύτης γὰρ τῆς οὐσίας τίς δύναται ἐκβα[illegible]λεῖν ὁ Ζεύς. Οὐδὲ γὰρ ἠθέλησεν· ἀλλ' ἐπ' ἐμοὶ [illegible]κήσε, καὶ ἔδωκεν οἷον εἶχεν αὐτὸς, ἀκώλυτον, [illegible]ριστον, ἀπαραπόδιστον.

Ὅταν οὖν ἄλλῳ ἄλλο τὸ νόμισμα ᾖ, ἐκεῖνό τις [illegible]χει τὸ ἀντ' αὐτοῦ πιπρασκόμενον. (12) Ἐλή[illegible]λθε τὴν ἐπαρχίαν κλέπτης ἀνθύπατος. Τίνι νο[illegible]σματι χρῆται; Ἀργυρίῳ. Δεῖξον, καὶ ἀπόφερε ὁ [illegible]. Ἐλήλυθε μοιχός. Τίνι νομίσματι χρῆται; [illegible]ῶσις. Λάβε * φησὶ * τὸ νόμισμα, πώλησόν μοι [illegible]τιον. Δὸς, καὶ ἀγόραζε. (13) Ἄλλος περὶ [illegible]ι ἐσπούδακε. Δὸς αὐτῷ τὸ νόμισμα, καὶ [illegible]λεις. Ἄλλος φιλόθηρος. Δὸς ἱππάριον καλὸν,

restat? otiosus sum; vacuum tempus mihi suppetit. (17) Videamus quomodo mutationes argumentationum tractandæ sint; videamus quomodo quis, sumpta hypothesi, caveat ne ad absurdum ducatur. (18) Illorum hominum ista sunt. Qui bene navigant, eis convenit ignem incendere, prandere; si res ita ferat, etiam canere, et saltare. At ubi in eo est navis ut mergatur, tu mihi venis et supparum attollis.

CAP. III.

Quæ sit materia boni viri; et in quo potissimum exerceri debeamus.

1. Materia viri boni probique est sua cujusque mens : corpus vero, medici et aliptæ; ager, agricolæ materia. Opus autem viri boni probique est, visis ad naturæ præscriptum uti. (2) Sic autem natura comparatum est, ut quivis animus, quemadmodum veris annuit, falsa abnuit, in incertis assensum sustinet; sic et bonum expetat, et malum aversetur; erga id vero, quod neque bonum neque malum est, neutro modo afficiatur. (3) Quemadmodum enim Cæsaris nummum nec argentario nec olerum venditori improbare licet, sed ostenso eo, sive velit, sive nolit, mercem suam tradat necesse est : eadem est et animi ratio. (4) Bonum, simul atque apparet, ad se allicit; malum declinatur : neque umquam boni speciem evidentem improbabit animus, non magis quam numisma Cæsaris. Hinc omnis motus pendet et hominis et dei.

5. Propterea cuivis necessitudini præfertur bonum. Nihil mihi rei cum patre est, sed cum bono. Adeone durus es? Sic sum natura comparatus : hoc mihi numisma dedit deus. (6) Quapropter si bonum aliud est quam honestum et justum, valebit et pater et frater et patria, res denique omnes. (7) Ego vero meum bonum negligam, ut tu eo potiaris, illoque tibi cedam? qua de caussa? Pater tuus sum. Sed non bonum meum. Frater tuus sum. Sed non bonum meum. (8) Si vero in recta voluntate illud collocaverimus; tum hoc ipsum, conservare relationes, bonum fiet : ac proinde, qui externa aliqua re cedit, is bono potitur. (9) Aufert pecuniam pater? Sed non nocet. Habebit frater plus agri. Quantum volet! num ergo etiam plus verecundiæ? plus fidei? plus fraternæ caritatis? (10) Ex hoc enim fundo quis te potest ejicere? ne Jupiter quidem : neque enim voluit; sed in mea potestate id posuit, deditque tale quale ipse habuit, ut nec prohiberi, nec cogi, nec impediri posset.

11. Quodsi igitur alius alia utitur moneta, eam si quis ei ostenderit, accipiet id quod pro ea venditur. (12) Venit in provinciam fur proconsul. Quanam utitur moneta? Argento. Ostende argentum, et aufer quod voles. Venit mœchus. Qua moneta utitur? Puellis. Cape, inquit aliquis, monetam, et vende mihi istud. Da, et eme. (13) Alius pueris studet. Da ei monetam hanc, et accipe quod volueris. Alius venatione delectatur. Da ei bellum equu-

ἢ κυνάριον· οἰμώζων καὶ στένων πωλήσει ἀντ' αὐτοῦ ὃ θέλεις. Ἄλλος γὰρ αὐτὸν ἀναγκάζει ἔσωθεν, ὁ τὸ νόμισμα τοῦτο τεταχώς.

14. Πρὸς τοῦτο μάλιστα τὸ εἶδος αὐτὸν γυμναστέον. Εὐθὺς ὄρθρου προελθών, ὃ ἂν ἴδῃς, ὃ ἂν ἀκούσῃς, ἐξέταζε, ἀποκρίνου ὡς πρὸς ἐρώτημα, Τί εἶδες; καλὸν ἢ καλήν; Ἔπαγε τὸν κανόνα. Ἀπροαίρετον, ἢ προαιρετικόν; Ἀπροαίρετον. Αἶρε ἔξω. (15) Τί εἶδες; Πενθοῦντα ἐπὶ τέκνου τελευτῇ. Ἔπαγε τὸν κανόνα. Ὁ θάνατός ἐστιν ἀπροαίρετον. Αἶρε ἐκ τοῦ μέσου. Ἀπήντησέ σοι ὕπατος; Ἔπαγε τὸν κανόνα. Ὑπατεία ποῖόν τι ἐστίν; ἀπροαίρετον, ἢ προαιρετικόν; Ἀπροαίρετον. Αἶρε καὶ τοῦτο, οὐκ ἔστι δόκιμον· ἀπόβαλε, οὐδὲν πρὸς σέ. (16) Καὶ τοῦτο εἰ ἐποιοῦμεν, καὶ πρὸς τοῦτο ἠσκούμεθα καθ' ἡμέραν ἐξ ὄρθρου μέχρι νυκτὸς, ἐγίνετο ἄν τι, νὴ τοὺς θεούς. (17) Νῦν δ' εὐθὺς ὑπὸ πάσης φαντασίας κεχηνότες λαμβανόμεθα· καὶ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἐν τῇ σχολῇ μικρόν τι διεγειρόμεθα· εἶτ' ἐξελθόντες, ἂν ἴδωμεν πενθοῦντα, λέγομεν, Ἀπώλετο· ἂν ὕπατον, Μακάριος· ἂν ἐξωρισμένον, Ταλαίπωρος· ἂν πένητα, Ἄθλιος, οὐκ ἔχει πόθεν φάγῃ. (18) Ταῦτ' οὖν ἐκκόπτειν δεῖ τὰ πονηρὰ δόγματα, περὶ τοῦτο συντετάσθαι. Τί γάρ ἐστι τὸ κλαίειν καὶ οἰμώζειν; Δόγμα. Τί δυστυχία; Δόγμα. Τί στάσις; τί διχόνοια; τί μέμψις; τί κατηγορία; τί ἀσέβεια; τί φλυαρία; (19) Ταῦτα πάντα δόγματά ἐστι, καὶ ἄλλο οὐδέν· καὶ δόγματα περὶ τῶν ἀπροαιρέτων, ὡς ὄντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ταῦτά τις ἐπὶ τὰ προαιρετικὰ μεταθέτω, κἀγὼ αὐτὸν ἐγγυῶμαι ὅτι εὐσταθήσει, ὡς ἂν ἔχῃ τὰ περὶ αὐτόν.

20. Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τοῦ ὕδατος, τοιοῦτον ἡ ψυχή· οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. (21) Ὅταν οὖν τὸ ὕδωρ κινηθῇ, δοκεῖ μὲν καὶ ἡ αὐγὴ κινεῖσθαι, οὐ μέντοι κινεῖται. (22) Καὶ ὅταν τοίνυν σκοτωθῇ τις, οὐχ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἀρεταὶ συγχέονται, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐφ' οὗ εἰσί· καταστάντος δὲ, καθίσταται κἀκεῖνα.

ΚΕΦ. Δ'.

Πρὸς τὸν ἀκόσμως ἐν θεάτρῳ σπουδασαντα.

1. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου τῆς Ἠπείρου ἀκοσμότερον σπουδάσαντος κωμῳδῷ τινι, καὶ ἐπὶ τούτῳ δημοσίᾳ λοιδορηθέντος, εἶτα ἑξῆς ἀπαγγείλαντος πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐλοιδορήθη, καὶ ἀγανακτοῦντος πρὸς τοὺς λοιδορήσαντας· Καὶ τί κακὸν, ἔφη, ἐποίουν; ἐσπούδαζον καὶ οὗτοι, ὡς καὶ σύ. (2) Εἰπόντος δ' ἐκείνου, Οὕτως οὖν τις σπουδάζει; Σὲ, ἔφη, βλέποντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα, τοῦ Καίσαρος φίλον καὶ ἐπίτροπον, οὕτω σπουδάζοντα, οὐκ ἔμελλον καὶ αὐτοὶ οὕτω σπουδάζειν; (3) εἰ γὰρ μὴ δεῖ οὕτω σπουδάζειν, μηδὲ σὺ σπούδαζε· εἰ δὲ δεῖ, τί χαλεπαίνεις, εἴ σε ἐμιμήσαντο; Τίνας γὰρ ἔχουσι μιμήσασθαι οἱ πολλοὶ, ἢ τοὺς ὑπερέχοντας ὑμᾶς; εἰς τίνας ἀπίδωσιν ἐλθόντες εἰς τὰ θέατρα, ἢ ὑμᾶς; (4) Ὅρα πῶς ὁ ἐπίτροπος τοῦ Καίσαρος θεωρεῖ· κέκραγε· κἀγὼ

leum aut caniculam : plorans et gemens p
tu vis, vendet. Alius enim eum intrinsec
monetam istam ordinavit.

14. In hoc genere quisque se potissimum
Statim mane egressus, quemcumque videri
audieris, examinato : responde tamquam a
Quid vidisti? pulcrum, aut pulcram? Adhib
ne res tui juris, an alieni? Alieni. Abjice.
disti? Quemdam obitum filii lugentem, A
Mors alieni juris est : tolle eam e medio.
ctus est consul? Adhibe regulam. Qualis
tus? juris alieni, an tui? Alieni. Tolle et ho
bum : abjice; nihil ad te. (16) Hoc si fa
hoc si exerceremur in dies a diluculo usque
aliquid proficeremus. (17) Nunc autem p
bet viso hiantes abripimur : et in schola tant
paululum expergiscimur; deinde egressi,
videmus, dicimus, Periit : si consulem, Be
tum, Miser : si pauperem, Infelix, non h
(18) Hæc igitur prava decreta resecanda sun
dendi nervi. Quid est enim plorare et ejul
Quid calamitas? Decretum. Quid seditio?
quid querela? quid accusatio? quid impieta
(19) Nihil hæc omnia sunt aliud nisi decr
decreta de rebus alieni juris, quasi bonæ
Hæc si quis ad ea quæ sui juris sunt tradu
spondebo constantem fore et tranquillum
habeant res quæ illum circumstant.

20. Qualis est aquæ plena patina, talis es
lis lux solis in aquam incidens, talia sunt v
igitur agitata fuerit aqua, lux quoque mov
movetur tamen. (22) Sic ergo, si quis verti
reptus, non artes et virtutes turbantur, sed
sunt; sin is sedatus fuerit, illis etiam ratio

CAP. IV.

Adversus turpiter faventem in th

1. Cum procurator Epiri turpius comœdo cu
eaque de re publice convicio jactatus esset,
renunciasset, et conviciatoribus succenseret
inquit ille, mali fecerunt? faverunt isti, ut e
autem ille diceret, Itane quisquam favet? C
præsidem suum viderent, Cæsaris amicum et
ita favere; quidni et ipsi eodem modo fautu
Nam si non ita favendum est, ne tu quidem
favendum, quid illis succenses, te imitantib
habet vulgus quos imitetur, præterquam
quosnam respiciant, cum theatra ingressi sun
(4) « Vide quemadmodum Cæsaris procurat
« ciferatur : vociferabor ergo et ego. Exsul

κραυγάσω. Ἀναπηδᾷ· κἀγὼ ἀναπηδήσω. Οἱ αὐτοῦ διακάθηνται κραυγάζοντες, ἐγὼ δ' οὐκ ἔχω ἀντὶ πάντων αὐτὸς, ὅσον δύναμαι, κραυγάσω. ...ναί σε οὖν δεῖ, ὅταν εἰσέρχῃ εἰς τὸ θέατρον, ὅτι εἰσέρχῃ καὶ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις, πῶς αὐ... θεωρεῖν. (6) Τί οὖν σε ἐλοιδόρουν; Ὅτι πᾶς ...ος μισεῖ τὸ ἐμποδίζον. Ἐκεῖνοι στεφανωθῆναι ...τὸν δεῖνα, σὺ ἕτερον· ἐκεῖνοι σοὶ ἐνεπόδιζον, καὶ ...νοις. Σὺ εὑρίσκου ἰσχυρότερος· ἐκεῖνοι ὃ ἐδύ... ἐποίουν· ἐλοιδόρουν τὸ ἐμποδίζον. (7) Τί οὖν ...ἵνα σὺ μὲν ποιῇς ὃ θέλεις, ἐκεῖνοι δὲ μηδ' εἰπω... θέλουσι; Καὶ τί θαυμαστόν; οἱ γεωργοὶ τὸν Δία ...δοροῦσιν, ὅταν ἐμποδίζωνται ὑπ' αὐτοῦ; οἱ ναῦται ...δοροῦσι; τὸν Καίσαρα παύονται λοιδοροῦντες; ...οῦν; οὐ γινώσκει ὁ Ζεύς; τῷ Καίσαρι οὐκ ἀπαγ...ει τὰ λεγόμενα; Τί οὖν ποιεῖ; οἶδεν ὅτι, ἂν ...τοὺς λοιδοροῦντας κολάσῃ, οὐχ ἕξει τίνων ἄρ... (9) Τί οὖν; ἔδει εἰσερχόμενον εἰς τὸ θέατρον οὐ ...πεῖν, Ἄγε ἵνα Σώφρων στεφανωθῇ· ἀλλ' ἐκεῖνο, ...τηρήσω τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν ἐπὶ ταύτης τῆς ...τὰ φύσιν ἔχουσαν. (10) Ἐμοὶ παρ' ἐμὲ φίλτε... ...ός. Γελοῖον οὖν, ἵν' ἄλλος νικήσῃ κωμῳδῶν, ...κτεσθαι. (11) Τίνα οὖν θέλω νικῆσαι; Τὸν ...α. Καὶ οὕτως ἀεὶ νικήσει, ὃν θέλω. Ἀλλὰ ...στεφανωθῆναι Σώφρονα. Ἐν οἴκῳ ὅσους θέλεις ...ς ἄγων, ἀνακήρυξον αὐτὸν Νέμεα, Πύθια, Ἴσ... Ὀλύμπια· ἐν φανερῷ δὲ μὴ πλεονέκτει, μηδ' ...ζε τὸ κοινόν. (12) Εἰ δὲ μή, ἀνέχου λοιδορού... ...ὡς ὅταν ταὐτὰ ποιῇς τοῖς πολλοῖς, εἰς ἴσον ἐκεῖ... ...ιστῇς σεαυτόν.

ΚΕΦ. Ε'.

Πρὸς τοὺς διὰ νόσον ἀπαλλαττομένους

...ροῦ, φησὶν, ἐνθάδε, καὶ βούλομαι ἀπιέναι εἰς ... (2) Ἐν οἴκῳ γὰρ ἄνοσος ἦσθα σύ; Οὐ σκοπεῖς, ...πεῖς ἐνθάδε τῶν πρὸς τὴν προαίρεσιν τὴν σαυ...ῶν, ἵν' ἐπανορθωθῇς; εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ἀνύεις, ...ῶς καὶ ἦλθες. Ἄπιθι, ἐπιμελοῦ τῶν ἐν οἴκῳ. ...γὰρ μὴ δύναταί σου τὸ ἡγεμονικὸν σχεῖν κατὰ ...ό γ' ἀγρίδιον δυνήσεται, τό γε κερμάτιον αὐξή... ...ν πατέρα γηροκομήσεις, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναστρα... ...ῇ· κακὸς κακῶς τί ποτε ποιήσεις τῶν ἑξῆς. ...ὲ παρακολουθεῖς σαυτῷ, ὅτι ἀποβάλλεις τινὰ ...α φαῦλα, καὶ ἄλλα ἀντ' αὐτῶν ἀναλαμβάνεις, ...σεαυτοῦ στάσιν μετατέθεικας ἀπὸ τῶν ἀπροαι... ...ῶν τὰ προαιρετικά· κἂν ποτ' εἴπῃς Οἴμοι, οὐ ...διὰ τὸν πατέρα, διὰ τὸν ἀδελφὸν, ἀλλὰ, δι' ἐμέ· ...λογίζῃ νόσον; (5) Οὐκ οἶδας ὅτι καὶ νόσος καὶ ...ς καταλαβεῖν ἡμᾶς ὀφείλουσί τί ποτε ποιοῦντας; ...γὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνουσι, τὸν ναυτι... ...ντα. (6) Σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; ...γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι. Εἴ τι ἔχεις ...κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο.

« et ego. Servi ejus, hinc atque inde sedentes, vociferan« tur : ego, cui servi nulli sunt, pro omnibus ipse quantum « potero clamabo. » (5) Sciendum ergo tibi est, cum theatrum ingrederis, te tamquam regulam ingredi, et exemplum ceterorum, quo pacto spectare debeant. (6) Cur igitur conviciati tibi sunt? Quia omnis homo id, quo impeditur, odit. Alium illi coronari voluerunt, alium tu : illi te impediebant, tu illos : tu potentior eras; illi fecerunt quod potuerunt; conviciati sunt ei a quo impediebantur. (7) Quid ergo vis? ut tu quidem, quod velis, id agas; illi autem quod velint, ne dicere quidem audeant? Et quid miri est? nonne agricolæ Jovi maledicunt, cum ab illo impediuntur? nautæ non conviciantur? num maledicere Cæsari desinunt? (8) Quid ergo? ignorat hoc Jupiter? non renunciatur Cæsari quid dicatur? Quid ergo facit? scit, si omnes conviciatores supplicio afficeret, se quibus imperaret non habiturum. (9) Quid ergo? ingredienti theatrum non hoc erat dicendum : Age, Sophron coronetur! sed illud : Age, meam voluntatem tuear, ut in hac materia naturæ congruat. (10) Mihi nemo me ipso carior est. Ridiculum igitur fuerit, lædi me, ut alius vincat comœdum agens. (11) Quem igitur velim vincere? Eum qui vincit : sic semper is vincet, quem voluero. Sed volo Sophronem cororani. Domi tuæ quot voles certamina institue; et proclamato eum Nemeorum, Pythiorum, Isthmiorum, Olympiorum victorem : in publico autem, ne plus æquo tibi vindicato; neu quæ communia sunt surripito. (12) Sin minus, convicia tolerato. Nam cum eadem cum vulgo facis, illi te exæquas.

CAP. V.

Ad eos qui ob morbum domum abeunt.

1. Ægroto, inquit, hic : domum redire volo. (2) Ergo domi morbis non eras obnoxius? Non consideras, an aliquid hic agas eorum quæ ad mentem et voluntatem tuam conferant, ut ea corrigatur? nam si nihil proficis, supervacuum etiam erat venisse. Abi, rem domesticam cura. (3) Si enim mens tua non potest esse naturæ congruenter affecta, saltem agellus tuus poterit, saltem nummos augebis, senem patrem curabis, in foro versaberis, magistratum geres : malus male quidlibet porro ages. (4) Sin ipse animadvertis te prava quædam decreta abjicere, eorumque loco amplecti alia; si tuum propositum ab iis, quæ tui arbitrii non sunt, ad ea quæ abs te pendent, transtulisti; si, cum forte aliquando Heu mihi! exclamas, id non propter patrem, non propter fratrem dicis, sed propter te ipsum : an adhuc morbi rationem ullam habebis? (5) An nescis, et morbum et mortem debere nos invadere aliqua re quacumque occupatos? agricolam terræ colendæ intentum, nautam navigantem invadunt. (6) Tu igitur quidnam agens vis invadi? nam aliquid agentem, quidquid illud fuerit, invadi te necesse est. Si quid habes melius, quo te occupatum morbus et mors invadant, illud agito.

7. Ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀνανάγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. (8) Ταῦτα ἐπιτηδεύων θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ θεῷ· « Μή τι παρέδην σου τὰς ἐντολάς; μή τι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ἀφορμαῖς ἃς ἔδωκας; μή τι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μή τι ταῖς προλήψεσι; μή τι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μή τί σου ἐμεμψάμην τὴν διοίκησιν; (9) Ἐνόσησα, ὅτι ἠθέλησας· καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἐγὼ ἑκών. Πένης ἐγενόμην, σοῦ θέλοντος, ἀλλὰ χαίρων. Οὐκ ἦρξα, ὅτι σὺ οὐκ ἠθέλησας· οὐδέποτ' ἐπεθύμησα ἀρχῆς. Μή τί με τούτου ἕνεκα στυγνότερον εἶδες; μὴ οὐ προσῆλθόν σοί ποτε φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, ἕτοιμος εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις; (10) Νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι· χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σὰ, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι. » (11) Ταῦτά με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος.

12. Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου τὴν κεφαλὴν νοσοῦντος οὐ κρατήσει. Ἄπιθι τοίνυν πρὸς τὴν μητέρα· ἄξιος γὰρ εἶ τὴν κεφαλὴν κρατούμενος νοσεῖν. (13) Ἀλλ' ἐπὶ κλιναρίου κομψοῦ ἐν οἴκῳ κατεκείμην. Ἄπιθί σου ἐπὶ τὸ κλινάριον· καὶ ὑγιαίνων ἄξιος εἶ ἐπὶ τοιούτου κατακεῖσθαι. Μὴ τοίνυν ἀπόλλυε ἃ δύνασαι ἐκεῖ ποιεῖν.

14. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης τί λέγει; Ὥσπερ ἄλλος τις, φησὶ, χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον· οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. (15) Πρὸς τί; μή τι πρὸς λεξείδια; Ἄνθρωπε, εὐφήμει. Μή τι πρὸς θεωρημάτια; Τί ποιεῖς; (16) Καὶ μὴν οὐ βλέπω τί ἐστιν ἄλλο, περὶ ὃ ἀσχολοῦνται οἱ φιλόσοφοι. Οὐδέν σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ μηδέποτ' ἐγκαλέσαι τινί; μὴ θεῷ, μὴ ἀνθρώπῳ; μὴ μέμψασθαι μηδένα; τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν; (17) Ταῦτα ἣν ἃ ᾔδει Σκωράτης· καὶ ὅμως οὐδέποτε εἶπεν ὅτι οἶδέ τι, ἢ διδάσκει. Εἰ δέ τις λεξείδια ᾔτει ἢ θεωρημάτια, ἀπῆγε πρὸς Πρωταγόραν, πρὸς Ἱππίαν· καὶ γὰρ εἰ λάχανά τις ζητῶν ἐλήλυθε, πρὸς τὸν κηπουρὸν ἂν αὐτὸν ἀπήγαγε. (18) Τίς οὖν ὑμῶν ἔχει ταύτην τὴν ἐπιβολήν; ἐπεί τοι, εἰ εἴχετε, καὶ ἐνοσεῖτε ἂν ἡδέως, καὶ ἐπεινᾶτε, καὶ ἀπεθνήσκετε. (19) Εἴ τις ὑμῶν ἠράσθη κορασίου κομψοῦ, οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγω.

ΚΕΦ. ς'.

Σποράδην τινά.

1. Πυθομένου δέ τινος, [πῶς] τὸ νῦν μᾶλλον ἐκπεπονημένου τοῦ λόγου, πρότερον μείζονες προκοπαὶ ἦσαν· (2) Κατὰ τί, ἔφη, ἐκπεπόνηται, καὶ κατὰ τί μείζους αἱ προκοπαὶ τότε ἦσαν; καθ' ὃ γὰρ νῦν ἐκπεπόνηται, κατὰ τοῦτο καὶ προκοπαὶ νῦν εὑρεθήσονται. (3) Καὶ νῦν μὲν ὥστε συλλογισμοὺς ἀναλύειν ἐκπεπόνηται, καὶ προκοπαὶ γίνονται· τότε δ', ὥστε τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ

7. Nam mihi quidem contingat velim, ut dar nulla alia re occupatus, nisi voluntate perturbatione vacet, ut nulla re impediatu gatur, ut libera sit. (8) Hæc agens volo dicere possim deo : « Num qua in re præc « num ad alia sum abusus facultatibus, qu « num sensibus? num anticipationibus? « incusavi? num administrationem tuam « Ægrotavi, quia tu voluisti : ægrotarunt « volens : pauper fui, te volente; sed læt « non gessi, quia tu non voluisti; numqu « perium. An umquam me hac de caussa tr « an umquam vultu minus hilari te access « si quid mandares, si quid significares? (« ludorum celebritate abire? abeo : gratia « maximam habeo, quod me dignatus es a « mittere, et ad spectanda opera tua, et a « tuam intelligendam. » (11) Hæc me c scribentem, hæc legentem mors deprehend

12. Atqui mater mea ægrotanti mihi ca Abi ergo ad matrem; dignus enim es cu ægrotanti. (13) At in eleganti lectulo dom Abi ad lectulum tuum : dignus es profecto tali recumbas. Noli ergo perdere ea, qu tes.

14. Socrates autem quid dicit? « Quem « inquit, delectatur cum agrum suum meli « cum equum : sic ego delector cum me q « liorem deprehendo. » (15) Quam ad rem culas? Bona verba! homo. An ad præcep agis? (16) Atqui non video quid sit aliud occupentur. Nihilne tibi esse videtur, nu quemquam? non deum, non hominem? de n eodem semper vultu et egredi et ingredi? quæ norat Socrates : neque tamen umqua aliquid, aut docere. Si quis vero dictiun ptiunculas postulabat, eum ad Protagoram Hippiam : nam et, si olera aliquis quæsit olitorem eum adduxisset. (18) Quis erg institutum habet? Sane, si haberetis, fiber taretis, et esuriretis, et moreremini. (19) lepidam puellam adamat, is me vere dicere

CAP. VI.

Miscellanea quædam.

1. Sciscitante quodam, quum hac ætate esset ratio, cur majores progressus olim fuis parte, inquit, nunc magis elaborata est? et progressus majores fuerunt? quatenus enim est, eatenus etiam progressus nunc reperiu enim, ut resolvere syllogismos sciamus, p tur; et in hoc genere etiam progressus fu

ν τηρῆσαι, καὶ ἐξεπονεῖτο καὶ προκοπαὶ
) Μὴ οὖν ἐνάλλασσε, μηδὲ ζήτει, ὅταν ἄλλο
ἐν ἄλλῳ προκόπτειν. Ἀλλ' ἴδε, εἴ τις ἡμῶν,
ῳ ὤν, ὥστε *καὶ* κατὰ φύσιν ἔχειν καὶ διεξ-
προκόπτει. Οὐδένα γὰρ εὑρήσεις.
σπουδαῖος ἀήττητος· καὶ γὰρ οὐκ ἀγωνίζεται
κρείσσων ἐστίν. (6) Εἰ τὰ κατὰ τὸν ἀγρὸν
ίδε· λάβε τοὺς οἰκέτας, λάβε τὴν ἀρχὴν, λάβε
ιον· τὴν δ' ὄρεξιν οὐ ποιήσεις ἀποτευκτικὴν,
κκλισιν περιπτωτικήν. (7) Εἰς τοῦτον μόνον
: καθίησι, τὸν περὶ τῶν προαιρετικῶν· πῶς οὖν
ἀήττητος εἶναι;
ομένου δέ τινος, τί ἐστιν ὁ κοινὸς νοῦς,
ρησὶ, κοινή τις ἀκοὴ λέγοιτ' ἂν ἡ μόνον φω-
τική· ἡ δὲ τῶν φθόγγων, οὐκέτι κοινὴ, ἀλλὰ
ὅτως ἐστί τινα, ἃ οἱ μὴ παντάπασι διεστραμ-
ἀνθρώπων κατὰ τὰς κοινὰς ἀφορμὰς ὁρῶσιν·
η κατάστασις κοινὸς νοῦς καλεῖται.
νέων τοὺς μαλακοὺς οὐκ ἔστι προτρέψαι
δὲ γὰρ τυρὸν ἀγκίστρῳ λαβεῖν. Οἱ δ' εὐφυεῖς,
έπης, ἔτι μᾶλλον ἔχονται τοῦ λόγου. (10)
Ῥοῦφος τὰ πολλὰ ἀπέτρεπε, τούτῳ δοκιμα-
ώμενος τῶν εὐφυῶν καὶ ἀφυῶν. Ἔλεγε γὰρ ὅτι,
, κἂν ἄνω βάλῃς, ἐνεχθήσεται κάτω ἐπὶ γῆν
ατασκευῇ· οὕτω καὶ ὁ εὐφυὴς, ὅσῳ μᾶλλον
κί τις αὐτὸν, τοσούτῳ μᾶλλον νεύει ἐφ' ὃ πέ-

in eo elaborabatur progressusque fiebant, ut mens in eo statu conservaretur, qui esset naturæ consentaneus. (4) Noli ergo hæc invertere, neque postules in alio te progredi, cum in alio elabores. Sed illud vide, an nostrûm aliquis, in id intentus in eoque elaborans, ut naturæ convenienter se habeat vivatque, nullos faciat progressus. Neminem invenies.

5. Vir bonus invictus est : etenim ad certamen non descendit, nisi ubi viribus est superior. (6) Si agrum et quæ sunt in eo, habere cupis, cape : cape famulos; cape magistratum; cape corpusculum meum : illud autem non efficies, ut vel appetitio mea frustretur, vel ut incidam in rem quam declino. (7) In hoc solum certamen descendit, de rebus quæ in ipsius potestate sunt sita. Fieri ergo qui potest, quin sit invictus?

8. Interrogante quodam, quinam esset SENSUS COMMUNIS : Quemadmodum, inquit, communis quispiam auditus dici queat, qui voces tantum discernat; is vero qui sonos musicos, non jam communis, sed artificiosus : sic sunt nonnulla, quæ homines non prorsus perversi ex communibus notionibus perspiciunt. Illa humanæ mentis constitutio SENSUS COMMUNIS appellatur.

9. Molles adolescentes exhortari non est facile : neque enim caseus tenellus hamo capitur. Qui vero nobili sunt ingenio, tametsi eos dehorteris, magis etiam adhærent doctrinæ. (10) Ea de caussà Rufus plerumque dehortari juvenes consueverat, eaque tamquam regula ad deprehendendos ingeniosos et stupidos utebatur. Ut enim, inquit, lapis, quamvis sursum eum jeceris, sua natura deorsum feretur : sic etiam ingeniosus, quo magis repulsus fuerit, eo magis inclinabit illuc, quo a natura ducitur.

ΚΕΦ. Ζ'.

ρθωτὴν τῶν ἐλευθέρων πόλεων Ἐπικούρειον ὄντα.

δὲ διορθωτοῦ εἰσελθόντος πρὸς αὐτὸν (ἦν δ' κούρειος), Ἄξιον ἔφη, τοὺς ἰδιώτας ἡμᾶς
τῶν φιλοσόφων πυνθάνεσθαι, καθάπερ τοὺς
ίλιν ἐλθόντας παρὰ τῶν πολιτῶν καὶ εἰδότων,
ν ἐστιν ἐν κόσμῳ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἱστορήσαν-
εν, ὡς ἐκεῖνοι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ θεώ-
Ὅτι μὲν γὰρ τρία ἐστὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον,
σῶμα, καὶ τὰ ἐκτὸς, σχεδὸν οὐδεὶς ἀντιλέ-
ύμέτερόν ἐστιν ἀποκρίνασθαι, τί ἐστι τὸ κρά-
Τί ἐροῦμεν τοῖς ἀνθρώποις; τὴν σάρκα; Καὶ
ν Μάξιμος ἔπλευσε μέχρι Κασσιόπης χει-
ὰ τοῦ υἱοῦ, προπέμπων, ἵν' ἡσθῇ τῇ σαρκί;
ιμένου δ' ἐκείνου, καὶ εἰπόντος, Μὴ γένοιτο·
ει οὖν, ἔφη, περὶ τὸ κράτιστον ἐσπουδακέναι;
άλιστα προσήκει. Τί οὖν κρεῖσσον ἔχομεν
ς; Τὴν ψυχὴν, ἔφη. (5) Ἀγαθὰ δὲ τὰ τοῦ
κρείττονά ἐστιν, ἢ τὰ τοῦ φαυλοτέρου; Τὰ
του. Ψυχῆς δὲ ἀγαθὰ πότερον προαιρετικά
προαίρετα; Προαιρετικά. Προαιρετικὸν οὖν
νὴ ἡ ψυχική; Ἔφη. (6) Αὕτη δ' ἐπὶ τίσι
ότερον ἐφ' αὑτῇ; Ἀλλ' ἀδιανόητόν ἐστι· προη-
γάρ τινα ὑφεστάναι δεῖ οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ,
οντες ἡσθησόμεθα κατὰ ψυχήν. Ὡμολό-

CAP. VII.

Ad Epicureum quemdam, liberarum civitatum correctorem.

1. Correctore ad eum ingresso (erat autem is Epicureus), Decet, inquit, nos rudes e vobis philosophis quærere, sicut eos qui in peregrinam urbem venerunt, e civibus et rerum gnaris; quid in mundo sit præstantissimum : ut, postquam intellexerimus, et nos persequamur illud spectemusque, sicut isti ea quæ sunt in urbibus visitatum eunt. (2) Nam tria quidem data esse homini, animum, corpus, et res externas, nemo fere est qui refragetur : illud ergo restat, ut vos nobis dicatis, quid sit præstantissimum. (3) Quid dicemus hominibus? carnem? Propter eam igitur Maximus, procelloso mari, comitandi filii caussa, Cassiopen usque navigavit, quo caro ejus voluptate demulceretur? (4) Negante vero illo, dicenteque, Absit! Nonne igitur, *ait Epictetus*, in præstantissimo maxime elaborandum est? Omnium maxime, inquit. Quid ergo melius carne habemus? Animum, inquit. (5) Bona vero melioris partis suntne præstantiora, an deterioris? Melioris, inquit. Animi vero bona suntne arbitrii nostri, an alieni? Nostri, inquit. Nostri igitur arbitrii est delectatio animi? Est, inquit. (6) Hæc vero unde exsistit an ex se ipsa? (*ut delectemur, quia delectamur.*) At hoc intelligi non potest : præcedere enim et ante adesse debet natura quædam boni, quo qui potiatur, is animo delectetur. Concedebat et hoc.

7. Ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀνανάγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. (8) Ταῦτα ἐπιτηδεύων θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ θεῷ· « Μή τι παρέδην σου τὰς ἐντολάς; μή τι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ἀφορμαῖς ἃς ἔδωκας; μή τι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μή τι ταῖς προλήψεσι; μή τι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μή τί σου ἐμεμψάμην τὴν διοίκησιν; (9) Ἐνόσησα, ὅτι ἠθέλησας· καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἐγὼ ἑκών. Πένης ἐγενόμην, σοῦ θέλοντος, ἀλλὰ χαίρων. Οὐκ ἦρξα, ὅτι σὺ οὐκ ἠθέλησας· οὐδέποτ' ἐπεθύμησα ἀρχῆς. Μή τί με τούτου ἕνεκα στυγνότερον εἶδες; μὴ οὐ προσῆλθόν σοί ποτε φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, ἕτοιμος εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις; (10) Νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι· χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σὰ, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι. » (11) Ταῦτά με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος.

12. Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου τὴν κεφαλὴν νοσοῦντος οὐ κρατήσει. Ἄπιθι τοίνυν πρὸς τὴν μητέρα· ἄξιος γὰρ εἶ τὴν κεφαλὴν κρατούμενος νοσεῖν. (13) Ἀλλ' ἐπὶ κλιναρίου κομψοῦ ἐν οἴκῳ κατεκείμην. Ἄπιθί σου ἐπὶ τὸ κλινάριον· καὶ ὑγιαίνων ἄξιος εἶ ἐπὶ τοιούτου κατακεῖσθαι. Μὴ τοίνυν ἀπόλλυε ἃ δύνασαι ἐκεῖ ποιεῖν.

14. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης τί λέγει; Ὥσπερ ἄλλος τις, φησὶ, χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον· οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. (15) Πρὸς τί; μή τι πρὸς λεξείδια; Ἄνθρωπε, εὐφήμει. Μή τι πρὸς θεωρημάτια; Τί ποιεῖς; (16) Καὶ μὴν οὐ βλέπω τί ἐστιν ἄλλο, περὶ ὃ ἀσχολοῦνται οἱ φιλόσοφοι. Οὐδέν σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ μηδέποτ' ἐγκαλέσαι τινί; μὴ θεῷ, μὴ ἀνθρώπῳ; μὴ μέμψασθαι μηδένα; τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν; (17) Ταῦτα ἦν ἃ ᾔδει Σκωράτης· καὶ ὅμως οὐδέποτε εἶπεν ὅτι οἶδέ τι, ἢ διδάσκει. Εἰ δέ τις λεξείδια ᾔτει ἢ θεωρημάτια, ἀπῆγε πρὸς Πρωταγόραν, πρὸς Ἱππίαν· καὶ γὰρ εἴ λάχανά τις ζητῶν ἐλήλυθε, πρὸς τὸν κηπουρὸν ἂν αὐτὸν ἀπήγαγε. (18) Τίς οὖν ὑμῶν ἔχει ταύτην τὴν ἐπιβολήν; ἐπεί τοι, εἰ εἴχετε, καὶ ἐνοσεῖτε ἂν ἡδέως, καὶ ἐπεινᾶτε, καὶ ἀπεθνήσκετε. (19) Εἴ τις ὑμῶν ἡράσθη κορασίου κομψοῦ, οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγω.

ΚΕΦ. ς'.

Σποράδην τινά.

1. Πυθομένου δέ τινος, [πῶς] τὸ νῦν μᾶλλον ἐκπεπονημένου τοῦ λόγου, πρότερον μείζονες προκοπαὶ ἦσαν· (2) Κατὰ τί, ἔφη, ἐκπεπόνηται, καὶ κατὰ τί μείζους αἱ προκοπαὶ τότε ἦσαν; καθ' ὃ γὰρ νῦν ἐκπεπόνηται. κατὰ τοῦτο καὶ προκοπαὶ νῦν εὑρεθήσον—
νῦν μὲν ὥστε συλλογισμοὺς ἀνα
προκοπαὶ γίνονται· τότε δ',

7. Nam mihi quidem contingat velim, ut dar nulla alia re occupatus, nisi voluntate perturbatione vacet, ut nulla re impediatu gatur, ut libera sit. (8) Hæc agens vol dicere possim deo : « Num qua in re pra « num ad alia sum abusus facultatibus, « num sensibus? num anticipationibus « incusavi? num administrationem tua « Ægrotavi, quia tu voluisti : ægrota « volens : pauper fui, te volente; se « non gessi, quia tu non voluisti; nu « perium. An umquam me hac de cau « an umquam vultu minus hilari te « si quid mandares, si quid significar « ludorum celebritate abire? abeo : « maximam habeo, quod me dignat « mittere, et ad spectanda opera t « tuam intelligendam. » (11) Hæ scribentem, hæc legentem mors d

12. Atqui mater mea ægrotanti Abi ergo ad matrem; dignus er ægrotanti. (13) At in eleganti l Abi ad lectulum tuum : dignus e tali recumbas. Noli ergo perd tes.

14. Socrates autem quid dic « inquit, delectatur cum agrum « cum equum : sic ego delect « liorem deprehendo. » (15) culas? Bona verba! homo. agis? (16) Atqui non video occupentur. Nihilne tibi es quemquam? non deum, non eodem semper vultu et egr quæ norat Socrates : nequ aliquid, aut docere. Si q ptiunculas postulabat, eu Hippiam : nam et, si ole olitorem eum adduxisse institutum habet? Sane, taretis, et esuriretis, et lepidam puellam adama

Mis

1. Sciscitante quod esset ratio, cur major parte, [illegible]

ıuæ tam
Si vero,
loctrinam
.t et robur
,præstantius
tia caro est;
go et officia
alia ad certo
ı et in homine
e oportet, sed
ıblicam gerere,
·olere, parentes
tum ad agendum
e faciendum est,
·m fert nostra na-
undi. Quod enim
pitudinis notionem
ıs istis subjicienda
ıula, ut alacritatem
.ıeis nos contineat.
ılla re egeo. » Quid
Satis tibi sunt aurea
·st decretis? (30) « Im-
i judicare? unde scien-
ıihi codicillum scripsit.
icis judices; quem inde
ıo judex evasisti? cujus
aut Numenii? ante cujus
.era misisti? Et deinde non
ıudicis, quanti est Nume-
·, in carcerem possum conji-
Possum fustibus cædere. »
ın est illud imperium in ho-
ıuam ratione præditis: ostende
·mur; ostende quæ sint noxia
.e tui imitatores simus; quem-
ı imitatores fecit. Is erat qui
.vit, qui effecit ut illi appetitus
ˌ ad agendum, et declinationes,
ıc facito, hoc ne facito; alioqui
Sic non jam tamquam hominibus
Ut Jupiter ordinavit, ita facito:
ıis, damnum facies. Quale da-
ˌi quod officio defueris: amittes
ıodestiam. His alia majora damna

CAP. VIII.

ıus visa exerceri debeamus.

·lversus quæstiones sophisticas exer-
·a visa quotidie nos exercere debeba-
ıuæstiones nobis proponunt. (2) Illius
·: Non in hominis voluntate est po-

γει καὶ τοῦτο. (7) Ἐπὶ τίνι οὖν ἡσθησόμεθα ταύτην τὴν ψυχικὴν ἡδονήν; εἰ γὰρ ἐπὶ τοῖς ψυχικοῖς, [ἐν τοῖς ψυχικοῖς] εὕρηται ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ. Οὐ γὰρ δύναται ἄλλο μὲν εἶναι ἀγαθόν, ἄλλο δ' ἐφ' ᾧ εὐλόγως ἐπαιρόμεθα· οὐδὲ τοῦ προηγουμένου μὴ ὄντος ἀγαθοῦ, τὸ ἐπιγέννημα ἀγαθὸν εἶναι. Ἵνα γὰρ εὔλογον ᾖ τὸ ἐπιγέννημα, τὸ προηγούμενον δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. (8) Ἀλλ' οὐ μὴ εἴπητε, φρένας ἔχοντες· ἀνακόλουθα γὰρ ἐρεῖτε καὶ Ἐπικούρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑμῶν δόγμασιν. (9) Ὑπολείπεται λοιπὸν, ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς ἥδεσθαι τὴν κατὰ ψυχὴν ἡδονήν· πάλιν ἵν' ἐκεῖνα γένηται προηγούμενα, καὶ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ.

10. Διὰ τοῦτο ἀφρόνως ἐποίησε Μάξιμος, εἰ δι' ἄλλο τι ἔπλευσεν ἢ διὰ τὴν σάρκα, τοῦτ' ἔστι, διὰ τὸ κράτιστον. (11) Ἀφρόνως δὲ ποιεῖ καὶ εἰ ἀπέχεται τῶν ἀλλοτρίων, δικαστὴς ὢν καὶ δυνάμενος λαμβάνειν. Ἀλλ', ἄν σοι δόξῃ, ἐκεῖνο μόνον σκεπτώμεθα, ἵνα κεκρυμμένως, ἵνα ἀσφαλῶς, ἵνα μή τις γνῷ. (12) Τὸ γὰρ κλέψαι οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἐπίκουρος ἀποφαίνει κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσεῖν· καὶ ὅτι πίστιν περὶ τοῦ λαθεῖν λαβεῖν ἀδύνατον, διὰ τοῦτο λέγει, Μὴ κλέπτετε. (13) Ἀλλ' ἐγώ σοι λέγω ὅτι, ἐὰν κομψῶς καὶ περιεσταλμένως γένηται, λησόμεθα. Εἶτα καὶ φίλους ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔχομεν δυνατοὺς, καὶ φίλας, καὶ οἱ Ἕλληνες ἀδρανεῖς εἰσιν· οὐδεὶς τολμήσει ἀναβῆναι τούτου ἕνεκα. (14) Τί ἀπέχῃ τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ; Ἄφρον ἐστὶ τοῦτο, ἠλίθιόν ἐστιν. Ἀλλ' οὐδ', ἂν λέγῃς μοι ὅτι ἀπέχῃ, πιστεύσω σοι. (15) Ὡς γὰρ ἀδύνατόν ἐστι τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκαταθέσθαι, καὶ ἀπὸ ἀληθοῦς ἀπονεῦσαι· οὕτως ἀδύνατόν ἐστι τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποστῆναι. Ὁ πλοῦτος δ' ἀγαθὸν, καὶ τὸ ποιητικώτατόν γε τῶν ἡδονῶν. Διὰ τί μὴ περιποιήσῃ αὐτόν; (16) Διὰ τί δὲ μὴ τὴν τοῦ γείτονος γυναῖκα διαφθείρωμεν, ἂν δυνώμεθα λαθεῖν; ἂν δὲ φλυαρῇ ὁ ἀνὴρ, καὶ αὐτὸν προσεκτραχηλίσωμεν; (17) Εἰ θέλεις εἶναι φιλόσοφος οἷος δεῖ, εἴ γε τέλειος, εἰ ἀκολουθῶν σου τοῖς δόγμασιν· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν διοίσεις ἡμῶν τῶν λεγομένων Στωϊκῶν· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἄλλα λέγομεν, ἄλλα δὲ ποιοῦμεν. (18) Ἡμεῖς λέγομεν τὰ καλὰ, ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά· σὺ τὴν ἐναντίαν διαστροφὴν ἔσῃ διεστραμμένος, δογματίζων τὰ αἰσχρὰ, ποιῶν τὰ καλά.

19. Τὸν θεόν σοι, ἐπινοεῖς Ἐπικουρείων πόλιν; Ἐγὼ οὐ γαμῶ. Οὐδ' ἐγώ· οὐ γὰρ γαμητέον. Ἀλλ' οὐδὲ παιδοποιητέον· ἀλλ' οὐδὲ πολιτευτέον. Τί οὖν γένηται; πόθεν οἱ πολῖται; τίς αὐτοὺς παιδεύσει; τίς ἐφήβαρχος; τις γυμνασίαρχος; τί δὲ καὶ παιδεύσει αὐτούς; ἃ Λακεδαιμόνιοι ἐπαιδεύοντο, ἢ ἃ Ἀθηναῖοι; (20) Λάβε μοι νέον, ἄγαγε κατὰ τὰ δόγματά σου. Πονηρά ἐστι τὰ δόγματα, ἀνατρεπτικὰ πόλεως, λυμαντικὰ οἴκων, οὐδὲ γυναιξὶ πρέποντα. (21) Ἄφες ταῦτ', ἄνθρωπε· ζῇς ἐν ἡγεμονευούσῃ πόλει· ἄρχειν σε δεῖ, κρίνειν δικαίως, ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων, σοὶ καλὴν γυναῖκα φαίνεσθαι μηδεμίαν ἢ τὴν σὴν, καλὸν παῖδα μηδένα, καλὸν ἀργύρωμα μηδὲν, χρύσωμα μηδέν. (22) Τούτοις σύμ-

(7) Qua ergo ex re ista animi delectatio orietur rebus ad animum pertinentibus, in his inventa boni : neque enim aliud potest esse bonum, et quo consentaneum sit lætari : neque, si id quo bonum non sit, illud quod sequitur bonum e ut enim propago probabilis sit, stirpem ipsam e oportet. (8) At vero vos istud, sani si sitis, n dicetis : neque enim ista cum Epicuro reliquis decretis consentiunt. (9) Reliquum ergo est, delectatio e rebus corporeis oriatur, illæque rurs locum teneant, et boni habeant naturam.

10. Quapropter stulte fecit Maximus, si ob aliud, nisi propter carnem, navigavit, hoc es præstantissimum. (11) Insipienter item facit, alienis abstinet, si sit judex, easque accipere p si placet, illud modo videamus, ut occulte, ut tu mine resciscente. (12) Nam furtum ne ipse quid rus malum esse pronunciat, sed deprehendi : et, tibi dare nemo potest fore ut lateas, idcirco fu (13) At ego tibi affirmo, si solerter et caute fiat, teamus. Deinde amicos Romæ potentes hal amicas : et Græci imbecilles sunt; nemo hujus eo proficisci audebit. (14) Quid bono tuo abstin diæ atque amentiæ istud est. Neque vero, si t dixeris, mihi persuadebis. (15) Nam quemadm nequit ut ei quod falsum videatur, assentiamu tem aversemur; sic fieri non potest ut ab eo q putes, desciscas. Divitiæ autem sunt bonum, ciendas voluptates paratissimæ. Cur eas tibi no (16) Cur autem vicini uxorem non corrumpam id facere liceat? quodsi maritus ejus nugas egeri lum etiam supinum præcipitabimus? (17) Si p esse vis, qualem esse decet; si perfectus, si til sentiens, *utique hæc facies* : sin minus, nihil diff qui Stoici appellamur; nam et ipsi alia dicimus mus. (18) Nos honesta loquimur; facimus turp contraria ratione perversus eris : decreta tua tu facta honesta.

19. Per deos, civitatem Epicureorum animo « Ego uxorem non duco. Nec ego : neque enim « dum est matrimonium. Neque vero procreand « ne respublica quidem capessenda. » Quid a quens erit? unde erunt cives? quis eos institue adolescentiæ præfectus? quis gymnasiarcha? qui docuerit eos institutor? eane quæ Lacedæmon Athenis tradebantur? (20) Cape adolescentem; e dum decreta tua. Improba sunt decreta, ad evert publicam comparata, perniciosa familiis, ne mul dem decora. (21) Omitte ista, homo : in prin vivis; sunt tibi gerendi magistratus; est juste j est abstinendum alieno; nulla tibi mulier, pr formosa videri debet, nullus puer, nullum vas nullum aureum. (22) His consentanea decre

ετα ζήτησον, ἀφ' ὧν ὁρμώμενος ἡδέως ἀφέξῃ
οὕτω πιθανῶν πρὸς τὸ ἀγαγεῖν καὶ νικῆσαι.
πρὸς τῇ πιθανότητι τῇ ἐκείνων, καὶ φιλο-
ί ποτε ταύτην ἐξευρηκότες ὦμεν, συνεπω-
ς ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπιῤῥωννύουσαν, τί ἂν γένη-
Ἐν τορεύματι τί κράτιστόν ἐστιν; ὁ ἄργυρος,
Χειρὸς οὐσία μὲν ἡ σάρξ· προηγούμενα δὲ,
ργα. (25) Οὐκοῦν καὶ καθήκοντα τρισσά·
ς τὸ εἶναι· τὰ δὲ, πρὸς τὸ ποιὰ εἶναι· τὰ δ'
ηγούμενα. Οὕτω καὶ ἀνθρώπου οὐ τὴν
ιμᾶν, τὰ σαρκίδια, ἀλλὰ τὰ προηγούμενα.
στὶ ταῦτα; Πολιτεύεσθαι, γαμεῖν, παιδο-
θεὸν σέβειν, γονέων ἐπιμελεῖσθαι, καθόλου,
ἐκκλίνειν, ὁρμᾶν, ἀφορμᾶν, ὡς ἕκαστον τού-
εῖν, ὡς πεφύκαμεν. (27) Πεφύκαμεν δὲ πῶς;
οι, ὡς γενναῖοι, ὡς αἰδήμονες. Ποῖον γὰρ
ἐρυθριᾷ; ποῖον γὰρ ἄλλο αἰσχροῦ φαντασίαν
(28) Τὴν δ' ἡδονὴν ὑποτάξαι τούτοις ὡς
ὡς ὑπηρέτιν, ἵνα προθυμίας ἐκκαλέσηται,
κατὰ φύσιν ἔργοις παρακρατῇ.
' ἐγὼ πλούσιός εἰμι, καὶ οὐδενὸς χρεία μοι
οῦν ἔτι προσποιῇ φιλοσοφεῖν; ἀρκεῖ τὰ χρυ-
ὶ τὰ ἀργυρώματα· τίς σοι χρεία δογμάτων;
καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλήνων. Οἶδας κρί-
ἐποίησεν εἰδέναι; Καῖσάρ μοι κωδίκελλον
31) Γραψάτω σοι, ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μου-
τί σοι ὄφελος; Ὅμως δὲ πῶς κριτὴς ἐγένου;
εἶτα καταφιλήσας; τὴν Συμφόρου, ἢ τὴν τοῦ
τίνος πρὸ τοῦ κοιτῶνος κοιμηθείς; τίνι
α; εἶτα οὐκ αἰσθάνῃ, ὅτι τοσούτου ἄξιόν ἐστι
ι ὅσου Νουμήνιος; (32) Ἀλλὰ δύναμαι, ὃν
υλακὴν βαλεῖν. Ὡς λίθον. Ἀλλὰ δύναμαι
ι ὃν θέλω. Ὡς ὄνον. (33) Οὐκ ἔστι τοῦτο
ἀρχή. Ὡς λογικῶν ἡμῶν ἄρξον· δείκνυε
μφέροντα, καὶ ἀκολουθήσομεν· δείκνυε τὰ
καὶ ἀποστραφησόμεθα. (34) Ζηλωτὰς ἡμᾶς
ον σεαυτοῦ, ὡς Σωκράτης ἑαυτοῦ. Ἐκεῖνος
ρώπων ἄρχων, ὁ κατεσκευακὼς ὑποτεταχό-
ν ὄρεξιν τὴν αὐτῶν, τὴν ἔκκλισιν, τὴν ὁρμὴν,
ν. (35) Τοῦτο ποίησον, τοῦτο μὴ ποιήσῃς·
ς φυλακήν σε βαλῶ. Οὐκέτι ὡς λογικῶν ἡ
ει. (36) Ἀλλ', Ὡς ὁ Ζεὺς διέταξε, τοῦτο
ν δὲ μὴ ποιήσῃς, ζημιωθήσῃ, βλαβήσῃ.
ὴν; Ἄλλην οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὸ μὴ ποιῆσαι
ίσεις τὸν πιστὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν κόσμιον.
λας βλάβας μείζονας μὴ ζήτει.

ΚΕΦ. Η'.

ῶς πρὸς τὰς φαντασίας γυμναστέον.

πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζό-
καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει
ι· προτείνουσι γὰρ ἡμῖν καὶ αὗται ἐρωτή-
Ὁ υἱὸς ἀπέθανε τοῦ δεῖνος. Ἀπόκριναι,

quibus instructus, libenter illis rebus abstineas, quæ tam aptæ sunt ad alliciendum subjugandumque. (23) Si vero, præter ipsarum rerum illecebras, talem etiam doctrinam excogitaverimus, quæ nos ad illas simul impellat et robur addat; quid fiet? (24) In cælato vase utrum præstantius est? argentum, an ars? Manus quidem substantia caro est; principalia vero sunt manus opera. (25) Ergo et officia triplicia sunt : alia, quæ pertinent ad esse; alia ad certo modo esse; alia denique ipsa principalia. Ita et in homine non materiam, id est carnem, magni facere oportet, sed principalia. (26) Quæ sunt ista? Rempublicam gerere, uxorem ducere, procreare liberos, deum colere, parentes curare; omnino, expetere, aversari, impetum ad agendum capere aut retinere, prout horum quidque faciendum est, utque natura fert nostra. (27) Quid autem fert nostra natura? Ut liberi simus, ut strenui, ut verecundi. Quod enim aliud animal erubescit? quod aliud turpitudinis notionem capit? (28) Voluptas vero principalibus istis subjicienda est, tamquam ministra, tamquam famula, ut alacritatem provocet, ut in factis naturæ consentaneis nos contineat.

29. « Verum ego dives sum : nec ulla re egeo. » Quid ergo adhuc philosophiam affectas? Satis tibi sunt aurea atque argentea vasa: quid tibi opus est decretis? (30) « Immo et judex sum Græcorum. » Nosti judicare? unde scientiam eam consecutus es ? Cæsar mihi codicillum scripsit. (31) Scribat tibi, ut de rebus musicis judices; quem inde fructum capies? Tamen quo pacto judex evasisti? cujus manum osculatus es? Symphori, aut Numenii? ante cujus thalamum obdormivisti? cui munera misisti? Et deinde non animadvertis tanti esse munus judicis, quanti est Numenius? (32) « At, quem voluero, in carcerem possum conjicere. » Nempe veluti saxum. « Possum fustibus cædere. » Nempe sicut asinum. (33) Non est illud imperium in homines. Sic impera nobis, tamquam ratione præditis : ostende nobis quid expediat, et sequemur; ostende quæ sint noxia et ea aversabimur. (34) Fac tui imitatores simus; quemadmodum Socrates alios sui imitatores fecit. Is erat qui tamquam hominibus imperavit, qui effecit ut illi appetitus suos, aversationes, impetus ad agendum, et declinationes, ipsi submitterent. (35) Hoc facito, hoc ne facito; alioqui in carcerem te conjiciam! Sic non jam tamquam hominibus imperatur. (36) Immo, Ut Jupiter ordinavit, ita facito : si non feceris, mulctaberis, damnum facies. Quale damnum? Nullum aliud, nisi quod officio defueris : amittes fidem, verecundiam, modestiam. His alia majora damna quærere noli.

CAP. VIII.

Quomodo adversus visa exerceri debeamus.

1. Quemadmodum adversus quæstiones sophisticas exercemur; ita etiam contra visa quotidie nos exercere debebamus : nam et hæc ipsa quæstiones nobis proponunt. (2) Illius filius obiit. Responde : Non in hominis voluntate est po-

ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. Ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρονόμον ἀπέλιπε. Τί σοι δοκεῖ; Ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. (3) Καῖσαρ αὐτὸν κατέκρινεν. Ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. Ἐλυπήθη ἐπὶ τούτοις. Προαιρετικὸν, κακόν. Γενναίως ὑπέμεινε. Προαιρετικὸν, ἀγαθόν. (4) Κἂν οὕτως ἐθιζώμεθα, προκόψομεν· οὐδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαταθησόμεθα, ἢ οὗ φαντασία καταληπτικὴ γίνεται. (5) Ὁ υἱὸς ἀπέθανε. Τί ἐγένετο; Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν. Ἄλλο οὐδέν; Οὐδέν. Τὸ πλοῖον ἀπώλετο. Τί ἐγένετο; Τὸ πλοῖον ἀπώλετο. Εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονεν; Εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τὸ δ', ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὑτοῦ ἕκαστος προστίθησιν. (6) Ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς ταῦτα ὁ Ζεὺς ποιεῖ. Διὰ τί; ὅτι σε ὑπομενητικὸν ἐποίησεν; ὅτι μεγαλόψυχον; ὅτι ἀφεῖλεν αὐτῶν τὸ εἶναι κακά; ὅτι ἔξεστί σοι, πάσχοντα ταῦτα εὐδαιμονεῖν; ὅτι σοι τὴν θύραν ἤνοιξεν, ὅταν σοι μὴ ποιῇ; Ἄνθρωπε, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει.

7. Πῶς ἔχουσι Ῥωμαῖοι πρὸς φιλοσόφους ἂν θέλῃς γνῶναι, ἄκουσον. Ἰταλικὸς ὁ μάλιστα δοκῶν αὐτῶν φιλόσοφος εἶναι, παρόντος ποτέ μου χαλεπήνας τοῖς ἰδίοις, ὡς ἀνήκεστα πάσχων, Οὐ δύναμαι, ἔφη, φέρειν· ἀπόλλυτέ με· ποιήσετέ με τοιοῦτον γενέσθαι· δείξας ἐμέ.

ΚΕΦ. Θ'.

Πρός τινα ῥήτορα ἀνιόντα εἰς Ῥώμην ἐπὶ δίκῃ.

1. Εἰσελθόντος δέ τινος πρὸς αὐτὸν, ὃς εἰς Ῥώμην ἀνῄει δίκην ἔχων περὶ τιμῆς τῆς αὑτοῦ, πυθόμενος τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἄνεισιν, ἐπερωτήσαντος ἐκείνου τίνα γνώμην ἔχει περὶ τοῦ πράγματος, (2) Εἰ μου πυνθάνῃ, τί πράξεις ἐν Ῥώμῃ, φησὶ, πότερον κατορθώσεις ἢ ἀποτεύξῃ, θεώρημα πρὸς τοῦτο οὐκ ἔχω· εἰ δέ μου πυνθάνῃ πῶς πράξεις, τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι εἰ μὲν ὀρθὰ δόγματα ἔχεις, καλῶς· εἰ δὲ φαῦλα, κακῶς. Παντὶ γὰρ αἴτιον τοῦ πράσσειν τι, δόγμα. (3) Τί γάρ ἐστι, δι' ὃ ἐπεθύμησας προστάτης χειροτονηθῆναι Κνωσίων; Τὸ δόγμα. Τί ἐστι, δι' ὃ νῦν ἀνέρχῃ εἰς Ῥώμην; Τὸ δόγμα. Καὶ μετὰ χειμῶνος καὶ κινδύνου καὶ ἀναλωμάτων; Ἀνάγκη γάρ ἐστι. Τίς σοι λέγει τοῦτο; Τὸ δόγμα. (4) Οὐκοῦν εἰ πάντων αἴτια τὰ δόγματα, φαῦλα δέ τις ἔχει δόγματα, οἷον ἂν ᾖ τὸ αἴτιον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀποτελούμενον. (5) Ἆρ' οὖν πάντες ἔχομεν ὑγιῆ δόγματα, καὶ σὺ καὶ ὁ ἀντίδικός σου; Καὶ πῶς διαφέρεσθε; Ἀλλὰ σὺ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος; Διὰ τί; Δοκεῖ σοι. Κἀκείνῳ, καὶ τοῖς μαινομένοις. (6) Τοῦτο πονηρὸν κριτήριον. Ἀλλὰ δεῖξόν μοι, ὅτι ἐπίσκεψίν τινα καὶ ἐπιμέλειαν πεποίησαι τῶν σαυτοῦ δογμάτων. Καὶ, ὡς νῦν εἰς Ῥώμην πλεῖς ἐπὶ τῷ προστάτης εἶναι Κνωσίων, καὶ οὐκ ἐξαρκεῖ σοι μένειν ἐν οἴκῳ τὰς τιμὰς ἔχοντι ἃς εἶχες, ἀλλὰ μείζονός τινος ἐπιθυμεῖς καὶ ἐπιφανεστέρου· πότε οὕτως ἔπλευσας ὑπὲρ τοῦ τὰ δόγματα ἐπισκέψασθαι τὰ σαυτοῦ, καὶ, εἴ τι φαῦλον ἔχεις, ἐκβαλεῖν; (7) Τίνι προσεληλύθας τούτου ἕνεκα; ποῖον χρόνον ἐπέταξας σαυτῷ; ποίαν

situm; malum non est. Pater illum exhæreda tibi videtur? Involuntarium est; ergo non malum sar eum condemnavit. Involuntarium; non malu illam ægre tulit. Hoc in ejus arbitrio erat positu est. Fortiter tulit. In voluntate hoc est positu est. (4) His si assueverimus, proficiemus: n umquam alii rei assentiemur, nisi ei quam ipsum spicue renunciat. (5) Filius obiit. Quid factum obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. Qu Navigium periit. In carcerem ductus est. Quid carcerem ductus est. Illud autem de suo quisc in malo eum esse. (6) At non recte ista Jupiter quod te tolerantem fecit? quod magnanimum? q dit ne quid mali illis rebus inesset? quod tibi, qu patiaris, beato esse licet? quod tibi fores aperi non placent? Homo, exi: accusare autem noli.

7. Si scire vis, quemadmodum Romani erga p affecti sint, audi. Italicus, qui inter eos in prim phus habetur, aliquando me præsente suis iratus rabili affectus injuria, Ferre, inquit, nequeo me; facietis me talem, qualis iste est; me demo

CAP. IX.

Ad rhetorem quemdam, Romam ad judicia scentem.

1. Cum quidam ad eum ingressus esset, Rom turus, ubi lis ei in judicio erat de ipsius dignita profectionis caussa, illoque sciscitante, quid ea tiret; (2) Si me, inquit, rogas, quid Romæ sis sisne caussa casurus, an victor evasurus; quid r non habeo. Sin illud rogas, quomodo sis rem illud habeo dicere: Si quidem recta decreta ha sin prava, male. Nam unumquemque ad aliqui impellit suum aliquod decretum. (3) Quid en Gnosiorum præfectus designari cupiveras? Decr est cur nunc Romam proficisceris? Decretum. procelloso mari, cum periculo et sumptibus? enim postulat. » Quis tibi dicit istud? Decr Ergo si omnium actionum caussæ decreta sunt, p aliquis decreta habet; qualis caussa fuerit, tali effectus. (5) An igitur omnes decreta habemu tu, et adversarius tuus? Cur ergo disceptatis? quam ille? Cur? Videtur tibi. Etiam illi; etia (6) Prava hæc regula est. Age, ostende mihi, tua diligenter considerasse et curavisse. Et que nunc Romam navigas, quo præfectus Gnosiorum ris; nec tibi manere domi visum est, iis hon tento, quos habebas, sed majorem aliquem exp striorem: eodemne modo umquam navigasti, ut considerares, et, si quod pravum haberes, id e Quem hac de caussa convenisti? quod tibi temp

μεν; ἔπελθέ σου τοὺς χρόνους, εἰ ἐμὲ αἰσχύνῃ, πρὸς αὐτόν. (8) Ὅτε παῖς ἦς, ἐξήταζες τὰ σοῦ δόγματα; οὐχὶ δ' ὡς πάντα ποιεῖς, ἐποίεις ἃ ἐποίεις; ὅτε δὲ μειράκιον ἤδη, καὶ τῶν ῥητόρων ἤκουες καὶ αὐτὸς ἐμελέτας, τί σοι λείπειν ἐφαντάζου; (9) ὅτε δὲ νεανίσκος, καὶ ἤδη ἐπολιτεύου, καὶ δίκας αὐτὸς ἔλεγες, καὶ εὐδοκίμεις, τίς σοι ἔτι ἴσος ἐφαίνετο; τί δ' ἂν ἠνέσχου ὑπό τινος ἐξεταζόμενος, ὅτι πονηρὰ σου δόγματα; Τί οὖν σοι θέλεις εἴπω; (10) Βοήθησόν μοι εἰς τὸ πρᾶγμα. Οὐκ ἔχω πρὸς τοῦτο θεωρήματα· οὐδὲ σύ, εἰ τούτου ἕνεκα ἐλήλυθας πρὸς ἐμέ, ὡς φιλόσοφον ἐλήλυθας, ἀλλ' ὡς πρὸς λαχανοπώλην, ὡς πρὸς σκυτέα. (11) Πρὸς τί οὖν ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι θεωρήματα; Πρὸς τοῦτο, ὅ τι ἂν ἀποβῇ, τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν κατὰ φύσιν ἔχειν καὶ διεξάγειν. Μικρὸν δοκεῖ τοῦτο; Οὔ· ἀλλὰ τὸ μέγιστον. Τί λίγου χρόνου χρείαν ἔχει; καὶ ἔστι παρερχόμενον λαβεῖν; Εἰ δύνασαι, λάμβανε.

Εἶτ' ἐρεῖς, Συνέβαλον Ἐπικτήτῳ ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. Εἶδες γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. Ἀνθρώπῳ ἀνθρώπῳ συμβάλλει ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ κατανοῶν, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. (13) Κατάμαθε μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σά· καὶ οὕτω συμβεβλήκεναι μοι. Ἐλέγξωμεν ἀλλήλους· εἴ τι κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό· εἴ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον.

Τοῦτό ἐστι φιλοσόφῳ συμβάλλειν. (14) Οὐκ παροδός ἐστι, καὶ, ἕως τὸ πλοῖον μισθούμεθα, ἐλθεῖν καὶ Ἐπίκτητον ἰδεῖν. Ἴδωμεν τί ποτε λέγει. Εἶτ' ἐξελθών, Οὐδὲν ἦν ὁ Ἐπίκτητος, ἐσολοίκιζε, βαρβάριζε. Τίνος γὰρ ἄλλου κριταὶ εἰσέρχεσθε; ἀλλ' ἂν πρὸς τούτοις, φησίν, ὦ, ἀγρὸν οὐχ ἕξω, ἀλλὰ σύ· ποτήρια ἀργυρᾶ οὐχ ἕξω, ὡς οὐδὲ σύ· κτήνη καλά, ὡς οὐδὲ σύ. (16) Πρὸς ταῦτα ἴσως ἀρκεῖ εἰπεῖν, ὅτι Ἀλλὰ χρείαν αὐτῶν οὐκ ἔχω· σὺ δ', ἂν μὲν κτήσῃ, ἄλλων χρείαν ἕξεις· θέλεις, οὐ θέλεις, πενέστερός μου εἶ. (17) Τίνος οὖν ἔχω χρείαν; Τοῦ παρόντος· τοῦ εὐσταθεῖν, τοῦ κατὰ φύσιν ἔχειν ἀνεμπόδιστον, τοῦ μὴ ταράσσεσθαι. (18) Πάτρων, οὐ πάτρων, τί μοι μέλει; σοὶ μέλει. Πλουσιώτερός σου εἰμι· ἀγωνιῶ τι φρονήσει περὶ ἐμοῦ ὁ Καῖσαρ· οὐ θαλπεύω τούτου ἕνεκα. Ταῦτα ἔχω ἀντὶ τῶν ἀργυρωμάτων, ἀντὶ τῶν χρυσωμάτων. Σὺ χρυσᾶ σκεύη· ἔχεις τὸν λόγον, τὰ δόγματα, τὰς συγκαταθέσεις, τὰς ὁρμάς, τὰς ὀρέξεις. (19) Ὅταν δὲ ταῦτα ἔχω κατὰ νοῦν, διὰ τί μὴ φιλοτεχνήσω καὶ περὶ τὸν λόγον; ἐμοὶ γὰρ οὐ περισπᾶται μου ἡ διάνοια. Τί ποιήσω ἀσχολούμενος; τούτου τί ἀνθρωπικώτερον ἔχω; ὑμεῖς, ὅταν μηδὲν ἔχητε, ταράσσεσθε, εἰς θέατρον εἰσέρχεσθε, ἢ ἀλύετε· διὰ τί ὁ φιλόσοφος μὴ ἐξεργάζεται τὸν αὐτοῦ λόγον; (21) Σὺ κρυστάλλινα, ἐγὼ συλλογισμὸν ψευδομένου· σὺ μούρρινα, ἐγὼ τὰ τοῦ ἀποφάσκοντος. Σοὶ πάντα μικρὰ φαίνεται ἃ ἔχεις, ἐμοὶ τὰ ἐμὰ πάντα μεγάλα· ἀπλήρωτός σου ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία, ἀπεπλήρωται. (22) Παιδίοις εἰς στενόβρογχον

quam ætatem? percurre diversa tempora, si me vereris, ipse apud te. (8) Num, puer cum esses, decreta tua examinabas? nonne vero, ut nunc omnia facis, ita tunc ea faciebas quæ faciebas? Cum vero jam adolescens esses, et rhetores audires, et ipse declamares, quid tibi deesse putabas? (9) Cum vero juvenis, et jam rempublicam attigisses, et caussas ipse ageres, et fama fruereris, quis tibi jam similis videbatur? num tulisses quemquam decreta tua scrutantem et prava arguentem? Quid ergo tibi vis dicam? (10) Adjuva me in hoc negotio. Non habeo ad istam rem ulla præcepta: neque tu, si hac gratia me convenisti, ut philosophum adiisti, sed ut olitorem, ut cerdonem. (11) Ad quid ergo philosophi præcepta habent? Ad hoc, ut, quidquid evenerit, mens et ratio nostra naturæ convenienter se habeat perseveretque. Parvumne hoc tibi videtur? Non; immo vero maximum. Quid ergo? brevene tempus ea res postulat? et in transcursu capi potest? Si potes, cape.

12. Deinde dices: Congressus sum cum Epicteto, tamquam cum lapide, tamquam cum statua. Vidisti enim me, prætereaque nihil. Cum homine vero ut cum homine congreditur, qui decreta illius pervestigat, vicissimque sua demonstrat. (13) Cognosce decreta mea; ostende mihi tua: tum dicito te mecum esse congressum. Alter alterum arguamus: si quod habeo pravum dogma, eripe illud: si quod habes tu, affer in medium. Hoc est cum philosopho congredi. (14) Non; sed transcursus hic est, et, dum navem conducamus, Epictetum etiam videre possumus. Videamus quidnam dicat? Deinde egressus, Nihil, inquis, erat Epictetus: solœce ac barbare loquebatur. Cujus enim alterius rei judices adestis? (15) At si istis rebus, inquit, operam dabo, agrum non habebo, sicut nec tu; neque argentea pocula, sicut nec tu; neque jumenta pulcra, sicut nec tu. (16) Ad ista fortassis illud dicere satis est, Ego istis non egeo: tu, cum multa paraveris, aliis indiges: velis, nolis, pauperior me es. (17) Quo ergo egeo? Eo quo tu cares: constantia, animi consensione cum natura, vacuitate perturbationum. (18) Sive patronus mihi sit, sive non sit, quid ego id curo? tu curas. Ditior ego sum te: non sollicitus sum quid de me sentiat Cæsar; ea de caussa nemini adulor. Hæc ego habeo pro tuis argenteis et aureis vasis. Tibi aurea vasa sunt; sed fictilis ratio, fictilia decreta, assensiones, impetus, appetitiones. (19) Hæc si habuero naturæ consentanea, cur ratiocinandi arti non dem operam? est enim otium; animus meus aliis occupationibus non distrahitur. Quid agam in hac tranquillitate? homine quid dignius, quam hoc, habeo? (20) Vos, cum nihil negotii habetis, perturbati estis, theatrum ingredimini, aut temere oberratis: quidni philosophus expoliendæ rationi suæ daret operam? (21) Tu crystallina vasa tractas; ego mentientem syllogismum: tu murrhina; ego infitiantem. Tibi omnia videntur parva quæ habes; mihi mea omnia magna: inexplebilis est tua cupiditas; mea expleta est. (22) Pueris manum in vas angusti oris inferentibus,

κεράμιον καθιεῖσι τὴν χεῖρα καὶ ἐκφέρουσιν ἰσχαδοκάρυα τοῦτο συμβαίνει, ἂν πληρώσῃ τὴν χεῖρα, ἐξενεγκεῖν οὐ δύναται, εἶτα κλάει. Ἄφες ὀλίγα ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐξοίσεις. Καὶ σὺ ἄφες τὴν ὄρεξιν· μὴ πολλῶν ἐπιθύμει, καὶ οἴσεις.

ficus mistas nucibus eximentibus, accidit hoc plenam extrahere non possint, deinde plorant. cas ex iis, et extrahes. Tu quoque omitte ap noli multa desiderare, et consequeris.

ΚΕΦ. Ι'.

Πῶς δεῖ φέρειν τὰς νόσους.

1. Ἑκάστου δόγματος ὅταν ἡ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ· ἐπ' ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου· ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου· ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης·

2. Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων λογίσασθαι ἕκαστα·
3. Ἢ παρέδην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τοῦδε ἐπέξιθι· καὶ μετέπειτα, δειλὰ μὲν ἐκπρήξας, ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου.

(4) Καὶ τούτους τοὺς στίχους κατέχειν χρηστικῶς, οὐχ ἵνα δι' αὐτῶν ἀναφωνῶμεν, ὡς διὰ τοῦ Παιὰν Ἄπολλον. (5) Πάλιν ἐν πυρετῷ, τὰ πρὸς τοῦτο· μὴ, ἂν πυρέξωμεν, ἀφιέναι πάντα, καὶ ἐπιλανθάνεσθαι. Ἂν ἐγὼ ἔτι φιλοσοφήσω, ὃ θέλει γινέσθω. Ποῦ ποτ' ἀπελθόντα τοῦ σωματίου ἐπιμελεῖσθαί με δεῖ, καὶ πυρετὸς οὐκ ἔρχεται. (6) Τὸ δὲ φιλοσοφῆσαι τί ἐστιν; οὐχὶ παρασκευάσασθαι πρὸς τὰ συμβαίνοντα; Οὐ παρακολουθεῖς οὖν, ὅτι τοιοῦτόν τι λέγεις, Ἂν ἔτι ἐγὼ παρασκευάσωμαι πρὸς τὸ πράως φέρειν τὰ συμβαίνοντα, ὃ θέλει γινέσθω; οἷον εἴ τις, πληγὰς λαβὼν, ἀποσταίη τοῦ παγκρατιάζειν. (7) Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἔξεστι καταλῦσαι καὶ μὴ δαίρεσθαι· ἐνθάδε δ' ἂν καταλύσωμεν φιλοσοφοῦντες, τί ὄφελος; Τί οὖν δεῖ λέγειν αὐτὸν ἐφ' ἑκάστου τῶν τραχέων; Ὅτι ἕνεκα τούτου ἐγυμναζόμην, ἐπὶ τοῦτο ἤσκουν. (8) Ὁ θεός σοι λέγει, Δός μοι ἀπόδειξιν, εἰ νομίμως ἤθλησας, εἰ ἔφαγες ὅσα δεῖ, εἰ ἐγυμνάσθης, εἰ τοῦ ἀλείπτου ἤκουσας. Εἶτ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἔργου καταμαλακίζῃ; Νῦν τοῦ πυρέττειν καιρός ἐστι. Τοῦτο καλῶς γινέσθω· τοῦ διψᾷν, δίψα καλῶς· τοῦ πεινᾷν, πείνα καλῶς. (9) Οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοί; τίς σε κωλύσει; Ἀλλὰ πιεῖν μὲν κωλύσει ὁ ἰατρός· καλῶς δὲ διψᾷν, οὐ δύναται· καὶ φαγεῖν μὲν κωλύσει· πεινᾷν δὲ καλῶς, οὐ δύναται.

10. Ἀλλ' οὐ φιλολογῶ. Τίνος δ' ἕνεκα φιλολογεῖς; ἀνδράποδον, οὐχ ἵνα εὑροῇς; οὐχ ἵνα εὐσταθῇς; οὐχ ἵνα κατὰ φύσιν ἔχῃς καὶ διεξάγῃς; (11) Τί κωλύει πυρέσσοντα κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν; Ἐνθάδ' ὁ ἔλεγχος τοῦ πράγματος, ἡ δοκιμασία τοῦ φιλοσοφοῦντος· μέρος γάρ ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ βίου, ὡς περίπατος, ὡς πλοῦς, ὡς ὁδοιπορία, οὕτω καὶ πυρετός. (12) Μή τι περιπατῶν ἀναγινώσκεις; Οὔ. Οὕτως οὐδὲ πυρέσσων. Ἀλλ' ἂν καλῶς περιπατῇς, ἔχεις τὸ τοῦ περιπατοῦντος· ἂν καλῶς πυρέξῃς, ἔχεις τὸ τοῦ πυρέσσοντος. (13) Τί ἐστι καλῶς πυρέσσειν; Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον· μὴ θλιβῆναι ὑπὸ τῶν γινο-

CAP. X.

Quo pacto ferendi sint morbi.

1. Quodlibet decretum, cum opus eo fuerit est habendum : quod ad prandium pertinet, quod ad balneum, in balneo; quod ad lectum,

2. Ne somnum admittas oculis languentibus, a quam singillatim perpenderis acta diei :
3. Quid feci? qua lapsus ego? quod debitum o Principio hinc capto percense singula : dein si mala fecisti, castiga; si bona, gaude.

(4) Hi versus ita sunt tenendi, ut accommodent non ut in exclamando iis utamur, veluti cu Pæan Apollo! (5) In febri in promptu sint, c nent : non autem, cum febricitamus, omitte scenda omnia. « Quodsi ego posthac philosop « quidvis mihi accidat! Quocumque tandem a « gerenda est corporis *potius quam philos* « atque ita febris non obrepet. » (6) Quid ver phari? annon, parare se ad omnem eventum intelligis, perinde esse ac si dicas : Si adhuc exercuero ad ferendos æquo animo casus hum fiat? perinde ac si quis, quoniam plagas accep certamine desistat. (7) Verum illic quidem c et effugere verbera : hic vero, a philosophia si c quæ erit utilitas? Quid ergo illi in qualibet as dum est? Hujus rei caussa exercitabar; ad l me parabam. (8) Deus demonstrare te jube operam dederis athleticæ, an ederis quantum exercitatus sis, an aliptæ auscultaveris. Deind taminis articulo mollem te præbes? Nunc feb pus est; hoc recte fiat : sitiendi; recte siti : es esuri. (9) An non id penes te est? quis te pr hibas, prohibebit te medicus; ne autem recte bere non potest : ne edas, te prohibebit; ne esurias, prohibere non potest.

10. At philosophorum sermonibus non po Qua vero de caussa eis vacas? mancipium; n beatam, ut animi tranquillitatem tibi pares? turæ convenienter te habeas vivasque? (11 obstat quominus febricitans mentem tuam s convenienter se habentem? Hic arguitur res : hi exploratur. Febris enim, ut deambulatio, ut iter, pars quædam vitæ est et ipsa. (12) Num landum legis? Non. Sic neque in febri. Sed cu bulas, id tenes quod deambulantis est : cum b id quod febricitantis est, tenes. (13) Quid citare? Non deum culpare, non hominem; n

; προσδέχεσθαι τὸν θάνατον, ποιεῖν
ὅταν ὁ ἰατρὸς εἰσέρχηται, μὴ φο-
ῖ', ἂν εἴπῃ, Κομψῶς ἔχεις, ὑπερ-
ῖοι ἀγαθὸν εἶπεν; ὅτε γὰρ ὑγίαι-
θόν; (14) Μηδ', ἂν εἴπῃ, κακῶς
ί γάρ ἐστι τὸ κακῶς ἔχειν; ἐγγίζειν
υχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος; Τί οὖν δει-
μὴ ἐγγίσῃς, ὕστερον οὐκ ἐγγιεῖς;
λει ἀνατρέπεσθαι, σοῦ ἀποθανόν-
κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις,
ε, καλῶς ἔξω· τί παρέχεις αὐτῷ
. ὀφρύν; οὐχὶ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν
σκυτεῖ περὶ τὸν πόδα, ὡς τέκτονι
ω καὶ τῷ ἰατρῷ περὶ τὸ σωμάτιον,
ι νεκρόν; Τούτων ὁ καιρός ἐστι τῷ
κ ἐκπληρώσῃ, ἔχει τὰ αὐτοῦ. (16)
ι τοῦ φιλοσόφου, ταῦτα τὰ ἐκτὸς
ίριον, οὔτε τὸ ἐλάδιον, οὔτε τὸ σω-
ον ἡγεμονικόν. Τὰ δ' ἔξω, πῶς;
ίστως κατὰ τοῦτα ἀναστρέφεσθαι.
αιρὸς τοῦ φοβεῖσθαι; ποῦ οὖν ἔτι
όβου περὶ τῶν ἀλλοτρίων, περὶ τῶν
) Δύο γὰρ ταῦτα πρόχειρα ἔχειν δεῖ·
σεως οὐδέν ἐστιν οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε
δεῖ προηγεῖσθαι τῶν πραγμάτων,
(19) Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενε-
. Οὐκ· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψε-
τροσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι
(20) Τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν, ἐκεῖνο
ὐδεὶς κωλῦσαι δύναται, ἐκεῖνο κω-

iis quæ accidunt, recte et pulcre exspectare mortem, agere quæ præscribuntur; cum intrat medicus, non timere quid dicturus sit; nec exsultare lætitia, si te commode habere dixerit. Quid enim boni tibi dixit? nam quando valebas, quid tibi erat bonum? (14) Nec, si te male habere dixerit, animo dejici. Quid enim est male habere? Appropinquare animi segregationi a corpore. Quid ergo in eo mali est? si nunc non appropinquaveris, post non appropinquabis? At nimirum mundus, te mortuo corruet! (15) Quid ergo adularis medico? quid dicis, Si tu voles, domine, bene habebo? quid ei occasionem præbes tollendi supercilii? Quin potius, ut sutorem, quod ad pedem; ut fabrum, quod ad ædes; sic medicum quoque, quod ad corpusculum attinet, quod meum non est, quod natura est mortuum, non pluris facis quam pro merito? Hæc sunt quæ tempus postulat febricitantis: hæc ille si præstiterit, habet quod suum est. (16) Neque enim philosophi munus est externa ista conservare, sive vinum, sive oleum, sive corpusculum; sed suam mentem rationemque. Externa vero quomodo? Eatenus hæc tuenda sunt, ne præter rationem circa ea versemur. (17) Quæ cum ita sint, quæ porro caussa est timoris? quæ caussa iracundiæ? quæ sollicitudinis de alienis? de nullius pretii rebus? (18) Hæc enim duo in promptu esse debent: præter voluntatem, nihil vel bonum esse, vel malum; et, non præeundum esse rebus, sed sequendas esse res. (19) Non ita me tractare debuit frater! Non: verum hoc quidem illi curæ erit; ego vero, utcumque ille me tractarit, cum eo sic agam ut officium postulat. (20) Hoc enim meum est, illud alienum; hoc prohibere nemo potest, illud prohibetur.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Σποράδην τινά.

; ἐκ νόμου διατεταγμέναι κολάσεις
εία διοικήσει. (2) Ὅς ἂν ἄλλο τι
κρὰ τὰ προαιρετικὰ, φθονείτω, ἐπι-
τω, ταρασσέσθω· ὃς ἂν ἄλλο κακὸν,
ι, θρηνείτω, δυστυχείτω. (3) Καὶ
; κολαζόμενοι, ἀποστῆναι οὐ δυνά-

CAP. XI.

Miscellanea quædam.

1. Sunt quædam pœnæ quasi lege constitutæ iis qui divinæ gubernationi refragantur. (2) Qui aliud quiddam præter voluntaria bonum judicarit; is invideat, concupiscat, aduletur, perturbetur: qui aliud malum judicarit; is doleat, lugeat, ejulet, sit infelix. (3) Quamvis autem tam acerbe mulctemur, desistere tamen non possumus.

έγει ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ ξένου·

ις ἔστ', οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι.

ἐπὶ πατρὸς πρόχειρον ἔχειν· Οὔ μοι
κακίων σέθεν ἔλθοι, πατέρ' ἀτιμῆ-
ός εἰσιν ἅπαντες » τοῦ Πατρῴου.
ν· « πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες »
αὶ οὕτω κατὰ τὰς ἄλλας σχέσεις εὑ-
ὸν Δία.

4. Memento quid Poeta de hospite dicat,

Non mihi fas, etsi pejor te venerit, hospes,

indigne tractare. (5) Idem etiam de patre in promptu sit: Mihi fas non fuerit, etiamsi pejor te venerit, patrem indigne tractare: « namque omnes sunt ab Jove, » patrum præside. (6) Et de fratre: « namque omnes sunt ab Jove, » fratrum præside. Eodemque modo Jovem aliarum quoque necessitudinum inspectorem inveniemus.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ ἀσκήσεως.

; οὐ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ πα-

CAP. XII.

De exercitatione.

1. Exercitationes neque contra naturam, neque in rebus

ραδόξων ποιεῖσθαι· ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. (2) Δύσκολον γάρ ἐστι καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν· καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. Τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾷν ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἱστάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; Οὐδαμῶς. (3) Οὐκ ἔστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν· ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονηθῆναι. (4) Τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκπονηθῆναι; Ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναστρέφεσθαι. Τοῦτο δὲ τί ἐστι; Μήτε ὀρεγόμενον ἀποτυγχάνειν, μήτ' ἐκκλίνοντα περιπίπτειν. Πρὸς τοῦτο οὖν καὶ τὴν ἄσκησιν ῥέπειν δεῖ. (5) Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀναπότευκτον σχεῖν τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον ἄνευ μεγάλης καὶ συνεχοῦς ἀσκήσεως, ἴσθι ὅτι, ἐὰν ἔξω ἐάσῃς ἀποστρέφεσθαι αὐτὴν ἐπὶ τὰ ἀπροαίρετα, οὔτε τὴν ὄρεξιν ἐπιτευκτικὴν ἕξεις, οὔτε τὴν ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον. (6) Καὶ ἐπεὶ τὸ ἔθος ἰσχυρὸν προηγεῖται, πρὸς μόνα ταῦτα εἰθισμένων ἡμῶν χρῆσθαι ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει· δεῖ τῷ ἔθει τούτῳ ἐναντίον ἔθος ἀντιθεῖναι, καὶ ὅπου ὁ πολὺς ὄλισθος τῶν φαντασιῶν, ἐκεῖ ἀντιτιθέναι τὸ ἀσκητικόν.

7. Ἑτεροκλινῶς ἔχω πρὸς ἡδονήν· ἀνατοιχήσω ἐπὶ τὸ ἐναντίον ὑπὲρ τὸ μέτρον, τῆς ἀσκήσεως ἕνεκα. Ἐκκλιτικῶς ἔχω πόνου· τρίψω μου καὶ γυμνάσω πρὸς τοῦτο τὰς φαντασίας, ὑπὲρ τοῦ ἀποστῆναι τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ παντὸς τοῦ τοιούτου. (8) Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; Ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι, καὶ μελετῶν μᾶλλον ἐν τοῖς δυσκαταπονήτοις. Καθ' ὃ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλα μᾶλλον ἀσκητέον. (9) Τί οὖν ὧδε ποιεῖ τὸ φοίνικα στῆσαι, ἢ τὸ στέγην δερματίνην καὶ ὅλμον καὶ ὕπερον περιφέρειν; (10) Ἄνθρωπε, ἄσκησον, εἰ γοργὸς εἶ, λοιδορούμενος ἀνέχεσθαι, ἀτιμασθεὶς μὴ ἀχθεσθῆναι. Εἶθ' οὕτω προβήσῃ, ἵνα, κἂν πλήξῃ σέ τις, εἴπῃς αὐτὸς πρὸς αὐτὸν, ὅτι Δόξον ἀνδριάντα περιειληφέναι. (11) Εἶτα καὶ οἰναρίῳ κομψῶς χρῆσθαι, μὴ εἰς τὸ πολὺ πίνειν (καὶ γὰρ περὶ τοῦτο ἐπαρίστεροι ἀσκηταί εἰσιν), ἀλλὰ πρῶτον εἰς τὸ ἀποσχέσθαι, καὶ κορασιδίου ἀπέχεσθαι, καὶ πλακουνταρίου. Εἶτά ποτε ὑπὲρ δοκιμασίας, εἰ ἄρα, καθήσεις εὐκαίρως αὐτὸς σαυτὸν, ὑπὲρ τοῦ γνῶναι εἰ ὁμοίως ἡττῶσί σε αἱ φαντασίαι. (12) Τὰ πρῶτα δὲ φεῦγε μακρὰν ἀπὸ τῶν ἰσχυροτέρων. Ἄνισος ἡ μάχη κορασιδίῳ κομψῷ πρὸς νέον ἀρχόμενον φιλοσοφεῖν· χύτρα, φασί, καὶ πέτρα οὐ συμφωνεῖ.

13. Μετὰ τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν δεύτερος τόπος ὁ περὶ τὴν ὁρμὴν καὶ ἀφορμήν· ἵν' εὐπειθὴς τῷ λόγῳ, ἵνα μὴ παρὰ καιρὸν, μὴ παρὰ τόπον, μὴ παρὰ ἄλλην τινὰ τοιαύτην συμμετρίαν.

14. Τρίτος, ὁ περὶ τὰς συγκαταθέσεις, ὁ πρὸς τὰ πιθανὰ καὶ ἑλκυστικά. (15) Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν· οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ λέγειν, Ἔκδεξαι, ἄφες ἴδω τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ· ὡς οἱ νυκτοφύλακες, Δεῖξόν

mirabilibus institui debent : alioqui nihil i
tores et nos, qui philosophi perhiberi volu
(2) Est enim etiam in fune ambulare difficil
tantum, sed etiam periculosum. Eane de caus
meditandum est, quemadmodum in fune an
palmam erigamus, statuasve amplectamur?
(3) Neque enim omnia difficilia et periculosa
quoque apta sunt : sed ea quæ conducunt a
nobis ad elaborandum propositum. (4) Quid
ad elaborandum nobis est propositum? Ut
aversatione citra impedimentum utamur. E
est? Ut nec eo quod appetimus frustremur, n
aversamur incidamus. Huc igitur etiam e
dere debet. (5) Cum enim fieri non possit
titio non frustretur, vel aversatio non implic
gna et continenti exercitatione; scito, si e
averti passus fueris ad ea quæ nostri arbitrii
que appetitionem voti compotem, neque ave
pertem calamitatis te esse habiturum. (6) Et
vis est consuetudinis inveteratæ, cum appeti
satione adversus ista sola assueverimus uti,
dini contraria consuetudo est opponenda, et
lapsus maxime in proclivi est, ibi exercitatio
nenda.

7. Sum ad voluptatem propensior : in parte
ultra modum exercitationis caussa inclinabo.
labore : teram et exercebo ad hoc visa mea
a talibus omnibus recedat. (8) Quis enim se
qui in eo elaborat, ut appetitione non utatu
vero ad ea sola, quæ nostri sunt arbitrii;
magis elaborat, quæ difficilius superantur.
ut alii adversus alia magis exercere sese ne
(9) Quid ergo ad hanc rem facit, palmam e
bernaculum pelliceum et mortarium ac pist
ferre? (10) Homo, si sis irritabilis, exerce
toleres, ut contumelia affectus non doleas.
progredieris, ut, si quis etiam te verberarit, i
Finge te statuam esse amplexum. (11) Dei
ut vino etiam scite utaris; non ad ingurgit
enim qui in hoc perperam sese exerceant); se
vino abstineas, et ut puellula abstineas, et plac
aliquando explorandi tui caussa, si ita res tule
tempore in certamen aliquod descendes,
an æque te, *ut olim*, visa vincant. (12) Pr
procul fuge a fortioribus. Iniqua pugna est el
adversus adolescentem qui nuper philosophar
quod aiunt, et saxum non concinunt.

13. Post appetitionem et aversationem a
de impetu ad actionem capiendo, vel retinen
peres rationi, ne quid alieno tempore, ne qu
facias, neve in aliam hujusmodi pecces conve

14. Tertius locus assensionum est; pertin
bilia et allicientia. (15) Ut enim Socrates vi
non inquiritur, vivendam esse negabat; ita ne
inexploratum est admittendum; sed dicendu
sine videam qui sis, et unde venias; quemad

νθήματα. Ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμ-
δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν;
λοιπὸν, ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν
των αὐτὸ, ἂν μὲν ὧδέ που ῥέπῃ, πρὸς ὄρεξιν
ισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά· ἂν δὲ πρὸς
, ἔξω νενευκότος ἐστὶ, καὶ ἄλλο τι θηρωμένου,
ς ζητοῦντος τοὺς ἐροῦντας, Ὦ μεγάλου ἀνθρώ-
7) Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Ἀπολλώνιος ἔλεγεν, ὅτι
ἕλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος,
ι βρόγχον ψυχροῦ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Τί ἐστιν ἐρημία, καὶ ποῖος ἔρημος.

ημία ἐστὶ κατάστασίς τις ἀβοηθήτου. Οὐ γὰρ
ὢν, εὐθὺς καὶ ἔρημος· ὥσπερ οὐδ' ὁ ἐν πολλοῖς
ἔρημος. (2) Ὅταν γοῦν ἀπολέσωμεν ἢ ἀδελ-
ὸν, ἢ φίλον ᾧ προσανεπαυόμεθα, λέγομεν ἀπο-
ι ἔρημοι, πολλάκις ἐν Ῥώμῃ ὄντες, τοσούτου
ῖν ἀπαντῶντος, καὶ τοσούτων συνοικούντων,
καὶ] πλῆθος δούλων ἔχοντες. (3) Θέλει γὰρ ὁ
κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀβοήθητός τις εἶναι καὶ
κ τοῖς βλάπτειν βουλομένοις. Διὰ τοῦτο, ὅταν
, τότε μάλιστα ἐρήμους λέγομεν ἑαυτοὺς, ὅταν
ς ἐμπέσωμεν· οὐ γὰρ ἀνθρώπου ὄψις ἐξαιρεῖται
ἀλλὰ πιστοῦ καὶ αἰδήμονος καὶ ὠφελίμου.
εἰ τὸ μόνον εἶναι ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἔρημον εἶναι,
καὶ ὁ Ζεὺς ἐν τῇ ἐκπυρώσει ἔρημός ἐστι, καὶ
ει αὐτὸς ἑαυτοῦ· Τάλας ἐγὼ, οὔτε τὴν Ἥραν
ε τὴν Ἀθηνᾶν, οὔτε τὸν Ἀπόλλωνα, οὔτε ὅλως
ν, ἢ υἱὸν, ἢ ἔγγονον, ἢ συγγενῆ. (5) Ταῦτα
υσί τινες ὅτι ποιεῖ μόνος ἐν τῇ ἐκπυρώσει.
πινοοῦσι διεξαγωγὴν μόνου, καὶ ἀπό τινος φυ-
ιώμενοι, ἀπὸ τοῦ φύσει κοινωνικοῦ εἶναι καὶ
ου, καὶ ἡδέως συναναστρέφεσθαι ἀνθρώποις.
οὐδὲν ἧττον δεῖ τινα καὶ πρὸς τοῦτο παρα-
ρεῖν, τὸ δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ ἀρκεῖν, δύνασθαι
υτῷ συνεῖναι. (7) Ὡς ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἑαυτῷ
καὶ ἡσυχάζει ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐννοεῖ τὴν διοί-
ι ἑαυτοῦ οἵα ἐστὶ, καὶ ἐν ἐπινοίαις γίνεται πρε-
ἑαυτῷ· οὕτω καὶ ἡμᾶς δύνασθαι δεῖ αὐτοὺς
ιλεῖν, μὴ προσδεῖσθαι ἄλλων, διαγωγῆς μὴ
(8) ἐφιστάνειν τῇ θείᾳ διοικήσει, τῇ αὐτῶν
λα σχέσει· ἐπιβλέπειν πῶς πρότερον εἴχομεν
συμβαίνοντα, πῶς νῦν· τίνα ἐστὶν ἔτι τὰ θλί-
ῶς ἂν θεραπευθῇ καὶ ταῦτα, πῶς ἐξαιρεθῇ εἴ
γασίας δεῖται, κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον ἐξεργά-

ρᾶτε γὰρ ὅτι εἰρήνην μεγάλην ὁ Καῖσαρ ἡμῖν
ρέχειν, ὅτι οὐκ εἰσὶν οὐκέτι πόλεμοι, οὐδὲ μά-
ι λῃστήρια μεγάλα, οὐδὲ πειρατικά· ἀλλ' ἔξεστι
ᾳ ὁδεύειν, πλεῖν ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμάς.
τι οὖν καὶ ἀπὸ πυρετοῦ δύναται ἡμῖν εἰρήνην

bitores, Ostende mihi tesseras. Habesne tesseram a natura datam, quam afferre debet visum omne, quod admittendum sit? (16) Denique, quæ corpori ab iis, qui id exercent, adhibentur, siquidem huc quodammodo spectant, nempe ad appetitionem et aversationem, pertinebunt et ipsa ad exercitationem : sin ad ostentationem solam spectant, sunt ejus qui extrorsum prominet et aliud quid venatur, et spectatores quærit dicturos, O magnum hominem! (17) Quapropter recte dictum est ab Apollonio, si quis se sua caussa velit exercere, ut, si quando sitiverit æstu, frigidæ haustum attrahat ore, deinde exspuat, ac dicat nemini.

CAP. XIII.

Qui sit status desertus, et qui sit desertus.

1. Status desertus est ejus, qui auxilio destituitur. Non enim qui solus est, idem etiam continuo desertus est; quemadmodum nec is, qui inter multos versatur, idcirco non desertus. (2) Itaque fit sæpe, cum vel fratrem amisimus, vel filium, vel amicum quo confidebamus ut desertos nos esse queramur; licet Romæ agentes, tanta turba nobis occurrente, in tantaque hominum frequentia habitantes, interdum etiam famulorum multitudine stipati. (3) Desertus enim is esse intelligitur, qui auxilio destituitur, et obnoxius eis est qui lædere volunt. Quapropter, cum iter facimus, tum nos maxime desertos dicimus, cum in latrones inciderimus : neque enim conspectus hominis solitudine liberat; sed fidelis, verecundi et utilis hominis conspectus. (4) Nam si solitudo satis ad id est, ut sis desertus; dicendum erit Jovem etiam in conflagratione mundi desertum esse, et apud se ipsum lamentari : Me miserum! neque Junonem habeo, neque Minervam, neque Apollinem, denique neque fratrem, neque filium, neque nepotem, neque cognatum. (5) Hoc etiam nonnulli facturum eum in conflagratione mundi, cum solus erit, aiunt. Neque enim intelligunt, quo pacto vitam aliquis transigere possit solus; et proficiscuntur quidem a naturali quodam principio, scilicet ab ingenito hominibus communionis studio, et mutuo amore, et delectatione consuetudinis cum hominibus. (6) Sed tamen paranda est ad hoc quoque habilitas quædam, ut se ipso esse contentus, et secum vivere quispiam possit. (7) Sicut enim Jupiter secum vivit et in se ipse acquiescit, et administrationem suam qualis sit secum reputat, et in cogitationibus sese dignis versatur : eodem modo et nos decet nobiscum posse colloqui, non requirere alios, non indigere oblectatione qua tempus fallamus, (8) mentem adjicere ad divinam administrationem; et, quæ relatio sit nostra erga res ceteras, expendere; considerare quomodo antea casus humanos tulerimus, quomodo nunc feramus; quæ sint quæ nos adhuc angant; quomodo hæc quoque curari, quomodo tolli queant; si qua expolienda sint, ut recta ratione adhibita expoliantur.

9. Videte enim quam amplam pacem nobis præstare Cæsar videatur, cum neque bella jam supersint, neque pugnæ, neque latrocinia magna, neque piraticæ grassationes; sed ut quovis anni tempore, quavis hora iter facere liceat, ab oriente in occidentem navigare. (10) Num ergo etiam

παρασχεῖν; μή τι καὶ ἀπὸ ναυαγίου; μή τι ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, ἢ ἀπὸ σεισμοῦ, ἢ ἀπὸ κεραυνοῦ; Ἄγε, ἀπ' ἔρωτος; Οὐ δύναται. Ἀπὸ πένθους; Οὐ δύναται. Ἀπὸ φθόνου; Οὐ δύναται. Ἀπὸ οὐδενὸς ἁπλῶς τούτων. (11) Ὁ δὲ λόγος ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπισχνεῖται καὶ ἀπὸ τούτων εἰρήνην παρέχειν. Καὶ τί λέγει; Ἄν μοι προσέχητε, ὦ ἄνθρωποι, ὅπου ἂν ἦτε, ὅ τι ἂν ποιῆτε, οὐ λυπηθήσεσθε, οὐκ ὀργισθήσεσθε, οὐκ ἀναγκασθήσεσθε, οὐ κωλυθήσεσθε, ἀπαθεῖς δὲ καὶ ἐλεύθεροι διάξετε ἀπὸ πάντων. (12) Ταύτην τὴν εἰρήνην τις ἔχων, οὐχὶ κεκηρυγμένην ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, (πόθεν γὰρ αὐτῷ ταύτην κηρύξαι;) ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεκηρυγμένην διὰ τοῦ λόγου, οὐκ ἀρκεῖται ὅταν ᾖ μόνος; (13) ἐπιβλέπων, καὶ ἐνθυμούμενος, Νῦν ἐμοὶ κακὸν οὐδὲν δύναται συμβῆναι, ἐμοὶ λῃστὴς οὐκ ἔστιν, ἐμοὶ σεισμὸς οὐκ ἔστιν, πάντα εἰρήνης μεστά, πάντα ἀταραξίας· πᾶσα ὁδὸς, πᾶσα πόλις, πᾶς σύνοδος, γείτων, κοινωνὸς, ἀβλαβής. Ἄλλος παρέχει τροφὰς, ᾧ μέλει, ἄλλος ἐσθῆτα, ἄλλος αἰσθήσεις ἔδωκεν, ἄλλος προλήψεις. (14) Ὅταν δὲ μὴ παρέχῃ τἀναγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, Ἔρχου. Ποῦ; Εἰς οὐδὲν δεινόν· ἀλλ' ὅθεν ἐγένου, εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ στοιχεῖα. (15) Ὅσον ἦν ἐν σοὶ πυρὸς, εἰς πῦρ ἄπεισιν· ὅσον ἦν γηδίου, εἰς γήδιον· ὅσον πνευματίου, εἰς πνευμάτιον· ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. Οὐδεὶς Ἅδης, οὐδ' Ἀχέρων, οὐδὲ Κωκυτὸς, οὐδὲ Πυριφλεγέθων· ἀλλὰ πάντα θεῶν μεστὰ καὶ δαιμόνων. (16) Ταῦτά τις ἐνθυμεῖσθαι ἔχων, καὶ βλέπων τὸν ἥλιον, καὶ σελήνην καὶ ἄστρα, καὶ γῆς ἀπολαύων καὶ θαλάσσης, ἔρημός ἐστιν οὐ μᾶλλον ἢ καὶ ἀβοήθητος. (17) Τί οὖν; ἄν τις ἐπελθὼν μόνῳ ἀποσφάξῃ με; Μωρὲ, σὲ οὐκ, ἀλλὰ τὸ σωμάτιον.

18. Ποία οὖν ἔτι ἐρημία; ποία ἀπορία; τί χείρονας ἑαυτοὺς ποιοῦμεν τῶν παιδαρίων; ἅτινα ὅταν ἀπολειφθῇ μόνα, τί ποιεῖ; ἄραντα ὀστράκια καὶ σποδὸν, οἰκοδομεῖ τί ποτε, εἶτα καταστρέφει, καὶ πάλιν ἄλλο οἰκοδομεῖ· καὶ οὕτως οὐδέποτε ἀπορεῖ διαγωγῆς. (19) Ἐγὼ οὖν, ἂν πλεύσητε ὑμεῖς, μέλλω καθήμενος κλαίειν, ὅτι μόνος ἀπελείφθην καὶ ἔρημος; Οὕτως οὐκ ὀστράκια ἔξω; οὐ σποδόν; Ἀλλ' ἐκεῖνα ὑπ' ἀφροσύνης ταῦτα ποιεῖ, ἡμεῖς δ' ὑπὸ φρονήσεως δυστυχοῦμεν;

20. Πᾶσα μεγάλη δύναμις ἐπισφαλὴς τῷ ἀρχομένῳ. Φέρειν οὖν δεῖ τὰ τοιαῦτα κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν * * Ἀλλ' οὐχὶ τῷ φθισικῷ. (21) Μελέτησόν ποτε διαγωγὴν ὡς ἄῤῥωστος, ἵνα ποθ' ὡς ὑγιαίνων διαγάγῃς. Ἀσίτησον, ὑδροπότησον· ἀπόσχου ποτὲ παντάπασιν ὀρέξεως, ἵνα ποτὲ καὶ εὐλόγως ὀρεχθῇς. Εἰ δ' εὐλόγως, ὅταν ἔχῃς τι ἐν σεαυτῷ ἀγαθὸν, εὖ ὀρεχθήσῃ. (22) Οὔκ· ἀλλ' εὐθέως ὡς σοφοὶ διάγειν ἐθέλομεν, καὶ ὠφελεῖν ἀνθρώπους. Ποίαν ὠφέλειαν; τί ποιεῖς; σαυτὸν γὰρ ὠφέλησας; Ἀλλὰ προτρέψαι αὐτοὺς θέλεις. Σὺ γὰρ προτέτρεψαι; (23) Θέλεις αὐτοὺς ὠφελῆσαι. Δεῖξον αὐτοῖς ἐπὶ σεαυτοῦ, οἵους ποιεῖ φιλοσοφία· καὶ μὴ φλυάρει. Ἐσθίων, τοὺς συνεσθίοντας ὠφέλει· πίνων, τοὺς

a febre pacem præstare nobis potest? num et num ab incendio, a terræ motu, a fulmine? amore? Non potest. A luctu? Non potest. Non potest. Omnino a nulla tali re. (11) philosophorum pollicetur ab his quoque reb præstituram esse. Quid autem ait? « Si me « mines! audiveritis; ubicumque fueritis, qui « tis, non dolebitis, non irascemini, non co « impediemini; sed tranquilli et ab omnibus « ætatem degetis. » (12) Hanc pacem si quis a Cæsare promulgatam, (quo pacto enim eam gare queat?) sed a deo per rationem pronunc contentus non erit cum solus fuerit? (13) cu ita secum cogitet : Nunc mali nihil accidere mihi latro non est, mihi terræ motus non est, pacis, plena tranquillitatis; omnis via, omnis viæ comes, vicinus, socius, innoxius. A victum, cui id curæ est; alius vestem, alius s alius anticipatas animi notiones. (14) Quc quibus opus est, non suppeditat, receptui c aperuit, teque venire jubet. Quo? Non in sed eo unde ortus es, ad amica et cognata, (15) Quidquid in te ignis fuit, ad ignem red terræ, ad terram; quidquid spirantis aeris, quidquid aquæ, ad aquam. Nullus est O Acheron, nullus Cocytus, nullus Pyriphleg omnia plena deorum et Geniorum. (16) Hæc potest, et qui solem et lunam et sidera intu fruitur atque mari, is non magis desertus e jumenti expers. (17) Quid ergo, si quis me s sus jugularit? Stulte, non te, sed corpusculu

18. Quæ ergo solitudo restat? quæ inopia? pueris deteriores facimus? qui, cum soli relinq agunt? tollunt testas ac cinerem, nunc aliqui nunc diruunt, nunc rursus aliud exstruunt numquam eis desit quo tempus fallant. (19 si vos hinc profecti eritis, plorans scilicet sed lus relictus sim ac desertus? Itane testulas non cinerem? At illi præ stultitia istud faciu præ sapientia calamitosi sumus!

20. [*Hæc ad sequens caput referenda ess* Omnis magna facultas periculosa est incipien igitur talia sunt pro virili, sed naturæ conveni * * At non ei qui phthisi laborat. (21) Eam v aliquando meditare, quæ valetudinario sit ac ut olim etiam tamquam recte valens vivere pos cibis, aquam bibe : aliquando omnem appetitio ut tandem etiam recta ratione appetas. Si ve ratione quum habueris in te boni aliquid, tun titione uteris. (22) At hoc nobis non placet tamquam sapientes vivere volumus, et utili hominibus. Quam utilitatem? quid facis? n profuisti? At adhortari eos vis. An te ipse pr tatus? (23) Vis eis prodesse. Ostende in te philosophia faciat, neque nugas age. Comeder una comedentibus; bibens, una bibentibus; ce

τᾶσι, παραχωρῶν, ἀνεχόμενος, οὕτως μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα.

bus, concedendo, tolerando, sic eos juvato : sed pituitam tuam in eos noli evomere.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Σποράδην τινά.

οἱ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄσαι οὐ δύνανται, ν· οὕτως ἔνιοι μόνοι περιπατῆσαι οὐ νθρωπε, εἴ τι εἶ, καὶ μόνος περιπάλάλησον, καὶ μὴ ἐν τῷ χορῷ κρύπτου. τε, περίβλεψαι, ἐνσείσθητι, ἵνα γνῷς

CAP. XIV.

Miscellanea quædam.

1. Quemadmodum mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis : sic nonnulli soli deambulare non possunt. (2) Homo, si quid es, et solus deambula, et tibi loquere, neve in choro delitesce. (3) Aliquando rideri te patere, circumspice; concuti te patere, ut cognoscas qui sis.

ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ γὰρ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ , εἴ σοι λυσιτελεῖ πῖνειν, πῖνε· εἰ δὲ μὴ, (6) Εἰ δὲ συμφέρει σοι καὶ πίνεις, δυσαρεστοῦντας τοῖς ἄλλοις. Τί οὖν; έσκειν θέλεις;

4 Si quis aquam bibit, aliave quapiam re sese exercet, quavis occasione id omnibus dicit, Ego aquam bibo. (5) Ergo eo tantum aquam bibis, ut aquam bibas? Homo, si tibi aquam bibere expedit, bibito : sin minus, ridicule facis. (6) Sin aquæ potus tibi expedit, ideoque tu bibis; tace apud eos qui moleste ferunt diversum institutum sequentes. Quid ergo? istis ipsis placere studes?

ομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεπερίστασιν, τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν, τὰ ορὰν, τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν.

7. Eorum quæ aguntur, alia principali quadam et præcipua ratione fiunt, alia temporum caussa, alia per dispensationem quamdam, alia obsequii caussa, alia ex vitæ instituto.

ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἵησιν καὶ τις μὲν οὖν ἐστι τὸ δοκεῖν μηδενὸς τία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν μὴ δυνατὸν ρσούτων περιεστηκότων. (9) Τὴν μὲν κ ἐξαιρεῖ. Καὶ τοῦτο πρῶτον ποιεῖ τι δ' οὐκ ἀδύνατόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, τον. (10) Οὐδέν σε βλάψει ἡ ζήτησις τὸ φιλοσοφεῖν τοῦτ' ἔστι, ζητεῖν πῶς ποδίστως ὀρέξει χρῆσθαι καὶ ἐκκλίσει. εἰμί σου, ὁ γὰρ πατήρ μου ὑπατικός έγει, Ἐγὼ δεδημάρχηκα, σὺ δ' οὔ. μεν, ἔλεγες ἂν, ὅτι Ὁ πατήρ μου ὠκύτὼ ἔχω πολλὰς κριθὰς καὶ χόρτον, ἢ ραχήλια; Εἰ οὖν ταῦτά σου λέγοντος, ταῦτα, τρέχωμεν οὖν. (13) Ἄγε, ἐπ' δέν ἐστι τοιοῦτον οἷον ἐφ' ἵππου δρόμος, τι ὁ κρείττων καὶ ὁ χείρων; μήποτ' τις, δικαιοσύνη; (14) Τούτοις δείκνυε ν, ἵν' ὡς ἄνθρωπος ᾖς κρείττων. Ἂν μεγάλα λακτίζω, ἐρῶ σοι κἀγὼ, ὅτι μέγα φρονεῖς.

8. Duo hæc eximenda sunt hominibus, arrogantia et diffidentia. Et arrogantia quidem est eorum, qui sibi nihil deesse putant : diffidentia vero eorum, qui existimant se inter toi circumstantes casus non posse esse beatos. (9) Arrogantiam igitur tollit reprehensio argumentis nitens. Atque id primum faciebat Socrates. Fieri autem rem posse, considerato et quærito. (10) Nihil tibi nocebit ista inquisitio : ac potius in eo magna ex parte sita est philosophia, ut inquirat quomodo citra impedimentum appetitione et aversatione uti liceat.

11. Melior sum te, nam pater meus consularis est. Alius ait : Ego tribunatum gessi, tu non. (12) Quodsi vero equi essemus, diceresne, Pater meus velocior fuit : Ego multum hordei habeo et fœni; aut elegantes phaleras? Si igitur tibi ista dicenti responderem, Esto ita, curramus ergo! (13) Age, nihilne tale est in homine, quale est in equo cursus, quo cognoscatur, quis sit præstantior, quis deterior? an non est verecundia, fides, justitia? (14) His rebus ostende præstantiorem esse te, ut tamquam homo sis præstantior. Sin mihi dixeris, te vehementer calcitrare : dicam et ipse tibi, eo te superbire, quod sit asini proprium.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

ριεσκεμμένως ἔρχεσθαι ἐφ' ἕκαστα.

ργου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό. Εἰ δὲ μὴ, τὴν ; προθύμως, ἅτε μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντεερον δ' ἀναφανέντων τινῶν, αἰσχρῶς θέλω Ὀλύμπια νικῆσαι. [Κἀγὼ, νὴ ν γάρ ἐστιν.] Ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηκαὶ τὰ ἀκόλουθα· καὶ οὕτως, ἂν σοι λυῦ ἔργου. (3) Δεῖ σε εὐτακτεῖν, ἀναγ-

CAP. XV.

Considerate singula aggredienda esse.

1. Cujusque operis antecedentia et consequentia considera; et sic illud aggreditor. Alioqui alacriter quidem illud aggredieris; quippe qui nihil eorum, quæ sequuntur, consideraris : postea vero, cum aliquæ difficultates intercesserint, turpiter desistes. (2) Cupio vincere Olympia. [Et ego, per deos : nam bella res est.] At considera antecedentia et consequentia : et sic, si e re tua fuerit, rem aggredere. (3) Oportet te ordine omnia agere, coactum

κοφαγεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, [ἐν] ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι, ἐν ψύχει· μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὅτ' ἔτυχεν· ἁπλῶς, ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ· (4) εἶτα, ἐν τῷ ἀγῶνι, παρορύσσεσθαι, ἔστιν ὅτε χεῖρα ἐκβαλεῖν, σφυρὸν στρέψαι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν, μαστιγωθῆναι, καὶ μετὰ τούτων πάντων ἔσθ' ὅτε νικηθῆναι. (5) Ταῦτα λογισάμενος, ἂν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν· εἰ δὲ μή, ὅρα ὅτι ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν ἀθλητὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ, ὅ, τι ἂν ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ. (6) Οὕτω καὶ σύ· νῦν μὲν ἀθλητής, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα φιλόσοφος, εἶτα ῥήτωρ, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν· ἀλλ', ὡς ὁ πίθηκος, πᾶν ὃ ἂν ἴδῃς μιμῇ, καὶ ἀεί σοι ἄλλο ἐξ ἄλλου ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. (7) Οὔτε γὰρ μετὰ σκέψεως ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ περιοδεύσας ὅλον τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ βασανίσας, ἀλλ' εἰκῇ καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. (8) Οὕτω τινὲς, ἰδόντες φιλόσοφον καὶ ἀκούσαντές τινος οὕτω λέγοντος, ὡς Εὐφράτης λέγει, (καίτοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος;) θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

9. Ἄνθρωπε, σκέψαι πρῶτον τί ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἶτα καὶ τὴν σαυτοῦ φύσιν, τί δύνασαι βαστάσαι. Εἰ παλαιστής, ἰδοῦ σου τοὺς ὤμους, τοὺς μηροὺς, τὴν ὀσφύν. Ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο τι πέφυκε. (10) Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι ὡσαύτως ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; (11) Ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἁπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ. (12) Ταῦτα περισκεψάμενος, εἴ σοι δοκεῖ, προσέρχου· εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μὴ, μὴ πρόσαγε· μὴ, ὡς τὰ παιδία, νῦν μὲν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. (13) Ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. Ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον εἶναι, ἢ ἀγαθὸν, ἢ κακόν· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοπονεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἔστι, φιλοσόφου στάσιν ἔχειν, ἢ ἰδιώτου.

14. Ῥούφῳ τις ἔλεγε, Γάλβα σφαγέντος, ὅτι Νῦν προνοίᾳ ὁ κόσμος διοικεῖται; Ὁ δὲ, Μὴ γὰρ ἐγώ σοί ποτ', ἔφη, ἀπὸ Γάλβα κατεσκεύασα, ὅτι προνοίᾳ ὁ κόσμος διοικεῖται;

ΚΕΦ. Ιϛ'.

Ὅτι εὐλαβῶς δεῖ συγκαθιέναι εἰς συμπεριφοράν.

1. Ἀνάγκη τὸν συγκαθιέντα τισὶν ἐπιπλέον, ἢ εἰς λαλιὰν, ἢ εἰς συμπόσια, ἢ ἁπλῶς εἰς συμβίωσιν, ἢ αὐτὸν ἐκείνοις ἐξομοιωθῆναι, ἢ ἐκείνους μεταθεῖναι ἐπὶ τὰ αὐτοῦ. (2) Καὶ γὰρ ἄνθρακα ἀπεσβεσμένον ἂν θῇ παρὰ τὸν καιόμενον, ἢ αὐτὸς ἐκεῖνον ἀποσβέσει, ἢ ἐκεῖνος τοῦτον ἐκκαύσει. (3) Τηλικούτου οὖν τοῦ κινδύνου ὄν-

edere, bellariis abstinere, exercere corpus ra definita, in æstu, in frigore; non bibe quando ne vinum quidem; omnino, lanist dico te tradere. (4) Deinde, in certami oportet; aliquando manum luxari; distor leolum; multum pulveris degluttire; flagr his omnibus interdum vinci. (5) His reb si adhuc placet, athleticæ te trade. Sin puerorum more acturus sis, qui nunc lu nunc gladiatores, nunc tuba canunt, nunc quidquid viderint admiratique fuerint. (6) athleta eris, nunc gladiator, mox philosop tor; toto autem animo nihil: sed, ut simi deris, imitaris; et semper aliud ex alio tibi vero displicent. (7) Neque enim consid aggressus es, neque rem totam circumcirc temere accessisti, frigida cupiditate impuls nulli, viso philosopho, auditove aliquo s Euphrates disserit, (quamquam quis sic potest?) volunt et ipsi philosophari.

9. Homo, considera prius, quæ res sit quoque tuam, quid ferre possit. Si luctat humeros tuos, femora, lumbos. Alius er quid natus est. (10) Putasne te, si ista a losophari? putasne te posse eodem mod modo bibere, æque irasci, æque indignari dum est, laborandum, vincendæ sunt quæd a cognatis discedendum; oportet a servul obviis derideri, omnibus in rebus deteriori in magistratu, in honore, in judicio. (12) E si lubet, accedito; si pro his permutare v num vacuitatem, libertatem, constantian accedere; ne, ut pueri, nunc philosophus blicanus, mox orator, denique procurator Hæc non consentiunt. Unum te homine sive bonum, sive malum; aut principalem t excolere te oportet, aut res externas; labo rebus impendere, vel externis; hoc est, vel philosophi status, vel hominis indocti.

14. Rufo quidam, occiso Galba, dixit: N dum providentia gubernari? At ille, An ego u Galba usus sum, ut demonstrarem mund administrari?

CAP. XVI.

Caute utendum esse hominum cons

1. Qui frequentius cum aliquo convenit, si caussa, sive compotandi, sive omnino consu eum necesse est vel ipsum illi fieri similen suam rationem traducere. (2) Nam si quis stinctum ardenti adjunxerit, aut hic illum ille hunc incendet. (3) Cum igitur tantum

δεῖ τοῖς ἰδιώταις συγκαθιέναι εἰς τὰς τοιαύ-
φορὰς, μεμνημένους ὅτι ἀμήχανον τὸν
μενον τῷ ἠσβολωμένῳ μὴ καὶ αὐτὸν ἀπο-
ίσβόλης. (4) Τί γὰρ ποιήσεις, ἂν περὶ
λαλῇ, ἂν περὶ ἵππων, ἂν περὶ ἀθλητῶν, ἂν,
ν χεῖρον, περὶ ἀνθρώπων; Ὁ δεῖνα κακὸς,
ὸς· τοῦτο καλῶς ἐγένετο, τοῦτο κακῶς.
ὀπτῃ, ἂν γελοιάζῃ, ἂν κακοηθίζηται. (5)
ῶν παρασκευὴν, οἷαν ὁ κιθαριστικὸς τὴν
, ὥστ' εὐθὺς ἁψάμενος τῶν χορδῶν, γνῶ-
φώνους, καὶ ἁρμόσασθαι τὸ ὄργανον; οἷαν
ης δύναμιν, ὥστ' ἐν πάσῃ συμπεριφορᾷ
αὐτοῦ τοὺς συνόντας; (6) Πόθεν ὑμῖν;
ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὑμᾶς περιάγεσθαι.
οὖν ἐκεῖνοι ὑμῶν ἰσχυρότεροι; Ὅτι ἐκεῖνοι
ὰ ταῦτα ἀπὸ δογμάτων λαλοῦσιν· ὑμεῖς δὲ
πὸ τῶν χειλῶν· διὰ τοῦτο ἀτονά ἐστι καὶ
ικχᾶναί ἐστιν ἀκούοντα ὑμῶν τοὺς προ-
καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν ταλαίπωρον, ἢ ἄνω
ται. (8) Οὕτως ὑμᾶς οἱ ἰδιῶται νικῶσι.
ρ ἰσχυρὸν τὸ δόγμα, ἀνίκητον τὸ δόγμα.
ν οὖν παγῶσιν ἐν ὑμῖν αἱ κομψαὶ ὑπολή-
ψαμίν τινα περιποιήσησθε εἰς ἀσφάλειαν,
ὑμῖν, εὐλαβῶς τοῖς ἰδιώταις συγκαταβαί-
ῃ, καθ' ἡμέραν, ὡς κηρὸς ἐν ἡλίῳ, διατα-
ν εἴ τινα ἐν τῇ σχολῇ ἐγγράφετε. (10)
ἀπὸ τοῦ ἡλίου πού ποτε ὑπάγετε, μέχρις
ὰς ὑπολήψεις ἔχητε. (11) Διὰ τοῦτο καὶ
ν συμβουλεύουσιν ἀποχωρεῖν οἱ φιλόσοφοι,
ὰ ἔθη περισπᾷ, καὶ οὐκ ἐᾷ ἀρχὴν γενέ-
ου ἐθισμοῦ, οὐδὲ φέρομεν τοὺς ἀπαντῶν-
οντας, Ἴδ' ὁ δεῖνα φιλοσοφεῖ, ὁ τοῖος καὶ
Οὕτω καὶ οἱ ἰατροὶ τοὺς μακρονοσοῦντας
εἰς ἄλλην χώραν καὶ ἄλλον ἀέρα· καλῶς
(13) Καὶ ὑμεῖς ἀντεισαγάγετε ἄλλα ἔθη·
τὰς ὑπολήψεις, ἐναθλεῖτε αὐταῖς. (14)
ἐν ἐπὶ θεωρίαν, εἰς μονομαχίαν, εἰς ξυστὸν,
ἔτ' ἐκεῖθεν ὧδε, καὶ πάλιν ἔνθεν ἐκεῖ οἱ
Καὶ ἔθος κομψὸν οὐδὲν, οὔτε προσοχὴ,
χὴ ἐφ' αὑτὸν, καὶ παρατήρησις· πῶς χρῶ-
σπιπτούσαις φαντασίαις; κατὰ φύσιν, ἢ
πῶς ἀποκρίνομαι πρὸς αὐτάς; ὡς δεῖ, ἢ
τιλέγω τοῖς ἀπροαιρέτοις, ὅτι οὐδὲν πρὸς
εἰ γὰρ μή πω οὕτως ἔχετε, φεύγετε ἔθη
φεύγετε τοὺς ἰδιώτας, εἰ θέλετε ἄρξασθαί
ται.

indoctorum familiaritate et consuetudine caute uti debemus; memores, fieri nullo modo posse quin, si quis cum fuliginoso versetur, ipse quoque fuliginosus fiat. (4) Quid enim ages, si de gladiatoribus loquatur, sive de equis, sive de pugilibus, sive (quod his pejus etiam est) de hominibus? Iste malus, iste bonus est: hoc recte factum, illud male. Præterea, si cavillator est, si risor, si maligno ingenio. (5) Estne aliquis vestrûm ita sollers, ut citharœdus, qui sumpta lyra, simul ac chordas tetigerit, intelligat quæ non concinant; instrumentumque ad concentum intendere potest? eane facultate præditi estis, qua fuit Socrates, qui familiares, ubicumque cum eis versatus esset, ad suum morem sensumque traduceret? (6) Unde vobis istud? Immo vos ab indoctis circumagi necesse est.

7. Cur igitur illi vobis potentiores sunt? Quia illi putida ista sua proferunt ex animi decretis; vos vero pulcra vestra non nisi de labris; ea caussa sine robore hæc et mortua sunt; nec sine fastidio audiri possunt adhortationes vestræ, et misera virtus, quam susque deque jactatis. (8) Ita vos plebeii vincunt. Ubique enim robur habet decretum, invictum est decretum. (9) Donec igitur confirmatæ in vobis fuerint pulcræ sententiæ, donec facultatem aliquam paraveritis, qua in tuto collocemini; auctor vobis sum, ut caute indoctorum utamini consuetudine: alioqui quotidie, si qua animis vestris in schola inscribitis, sicut cera in sole diffluent. (10) Longe igitur a sole recedite, dum cereas habetis opiniones. (11) Hac etiam de caussa philosophi e patria discedendum esse suadent, quoniam domi veteres mores in diversa nos trahunt, nec sinunt nos novæ consuetudinis initium facere; nec ferimus obvios dicentes, Ecce iste philosophatur, cum talis et talis sit. (12) Sic et medici eos, qui diuturnis morbis laborant, in aliam regionem aliumque aerem ablegant: et recte quidem. (13) Proinde et vos mores alios introducite, confirmate vestras opiniones, in eis strenue vos exercete. (14) At id non curatis; sed hinc ad spectacula, ad gladiatorum exercitium, in xystum, in circum; postea illinc huc, vicissimque hinc illuc, semper iidem. (15) Non ullus liberalis mos, non animadversio, non cura vestrûm ipsorum, neque observatio, ut quisque se ipse interroget, Quo pacto oblatis utor visis? secundum naturam, an contra? quomodo respondeo eis? sicut decet, an contra? eisne rebus, quæ mei arbitrii non sunt, edico, Nihil mihi vobiscum est? (16) Nam si nondum sic affecti estis, fugite mores priores, fugite vulgus, si tandem auspicari negotium et aliqui esse vultis.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Περὶ προνοίας.

τι τῇ προνοίᾳ ἐγκαλῇς, ἐπιστράφηθι, καὶ
τὰ λόγον γέγονε. (2) Ναὶ, ἀλλ' ὁ ἄδικος
Ἐν τίνι; Ἐν ἀργυρίῳ. Πρὸς γὰρ τοῦτό
ἐστὶν, ὅτι κολακεύει, ἀναισχυντεῖ, ἀγρυ-
ττε.

CAP. XVII.

De providentia.

1. Si qua in re providentiam accusas, curatius rem considera, et intelliges certa ratione eam factam esse. (2) At improbus meliore conditione est! Qua in re? In pecunia. Nam in hoc præstat tibi, quod adulatur, quod impudens

πνεῖ. (3) Τί θαυμαστόν; Ἀλλ' ἐκεῖνο βλέπε, εἰ ἐν τῷ πιστὸς εἶναι πλέον σου ἔχει, εἰ ἐν τῷ αἰδήμων. Οὐ γὰρ εὑρήσεις· ἀλλ' ὅπου σὺ κρείττων, ἐκεῖ σαυτὸν εὑρήσεις πλέον ἔχοντα. (4) Κἀγώ ποτ' εἶπόν τινι, ἀγανακτοῦντι ὅτι Φιλόστοργος εὐτυχεῖ· Ἤθελες ἂν σὺ μετὰ Σούρα κοιμᾶσθαι; Μὴ γένοιτο, φησίν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα. (5) Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνθ' οὗ πωλεῖ; ἢ πῶς μακαρίζεις τὸν διὰ τούτων, ἃ σὺ ἀπεύχῃ, κτώμενον ἐκεῖνα; ἢ τί κακὸν ποιεῖ ἡ πρόνοια, εἰ τοῖς κρείττοσι τὰ κρείττω δίδωσιν; Ἢ οὐκ ἔστι κρεῖττον, αἰδήμονα εἶναι ἢ πλούσιον; Ὡμολόγει. Τί οὖν ἀγανακτεῖς, ἄνθρωπε, ἔχων τὸ κρεῖττον; (6) Μέμνησθε οὖν ἀεὶ, καὶ πρόχειρον ἔχετε, ὅτι νόμος οὗτος φυσικὸς, τὸν κρείττονα τοῦ χείρονος πλέον ἔχειν, ἐν ᾧ κρείττων ἐστί· καὶ οὐδέποτ' ἀγανακτήσετε. (7) Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Καλῶς. Ἂν τίς σου πυνθάνηται, τί ἐστὶ τοῦτο; λέγε, Ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο οὖν οὐδέν; Οὐδέν. (8) Ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσιν. [Τί ἐστι τοῦτο; Ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσι. Ἄλλο οὖν οὐδέν; Οὐδέν·] ὅτι δὲ κακόν ἐστι, τί τοῦτο ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ προσκαταψεύσασθαι; (9) Διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τὴν πενίαν ἐκβάλλειν, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῆς, καὶ οὕτως εὑρήσομεν.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τὰς ἀγγελίας ταράσσεσθαι.

1. Ὅταν σοί τι προσαγγελθῇ ταραχτικὸν, ἐκεῖνο ἔχε πρόχειρον, ὅτι ἀγγελία περὶ οὐδενὸς προαιρετικοῦ γίνεται. (2) Μή τι γὰρ δύναταί σοί τις ἀγγεῖλαι ὅτι κακῶς ὑπέλαβες, ἢ κακῶς ὠρέχθης; Οὐδαμῶς. Ἀλλ', ὅτι ἀπέθανέ τις. Τί οὖν πρὸς σέ; Ὅτι σε κακῶς τις λέγει. Τί οὖν πρὸς σέ; (3) Ὅτι ὁ πατὴρ τάδε τινὰ ἑτοιμάζεται. Ἐπὶ τίνα; μή τι ἐπὶ τὴν προαίρεσιν; πόθεν δύναται; ἀλλ' ἐπὶ τὸ σωμάτιον, ἐπὶ τὸ κτησείδιον; Ἐσώθης, οὐκ ἐπὶ σέ. (4) Ἀλλ' ὁ κριτὴς ἀποφαίνεται ὅτι ἠσέβησας. Περὶ Σωκράτους δ' οὐκ ἀπεφήναντο οἱ δικασταί; Μή τι σὸν ἔργον ἐστὶ τὸ ἐκεῖνο ἀποφήνασθαι; Οὔ. Τί οὖν ἔτι σοι μέλει; (5) Ἔστι τι τοῦ πατρός σου ἔργον, ὃ ἂν μὴ ἐκπληρώσῃ, ἀπώλεσε τὸν πατέρα, τὸν φιλόστοργον, τὸν ἥμερον. Ἄλλο μηδὲν ζήτει τούτου· ἕνεκα αὐτὸν ἀπολέσαι. Οὐδέποτε γὰρ ἐν ἄλλῳ μέν τις ἁμαρτάνει, εἰς ἄλλο δὲ βλάπτεται. (6) Πάλιν σὸν ἔργον τὸ ἀπολογηθῆναι εὐσταθῶς, αἰδημόνως, ἀοργήτως· εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας καὶ σὺ τὸν υἱὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν γενναῖον. (7) Τί οὖν; ὁ κριτὴς ἀκίνδυνός ἐστιν; Οὔ· ἀλλὰ κἀκείνῳ τὰ ἴσα κινδυνεύεται. Τί οὖν ἔτι φοβῇ τί ἐκεῖνος κρινεῖ; τί σοὶ καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; (8) Σὸν κακόν ἐστι τὸ κακῶς ἀπολογηθῆναι· τοῦτο φυλάσσου μόνον· κριθῆναι δ', ἢ μὴ κριθῆναι, ὥσπερ ἄλλου ἐστὶν ἔργον, οὕτω κακὸν ἄλλου ἐστίν. (9) Ἀπειλεῖ σοι ὁ δεῖνα. Ἐμοί; Οὔ. Ψέγει σε. Αὐτὸς ὄψεται πῶς ποιεῖ τὸ ἴδιον ἔργον. Μέλλει σε κατακρινεῖν ἀδίκως. Ἄθλιος.

est, quod vigilat. (3) Quid mirum? Se num fide, num verecundia tibi præstet. esse invenies; sed ubi tu melior es, ibi te ditione cognosces. (4) Quare ego aliquan lostorgi florentem fortunam ægre ferenti quam, tu cum Sura dormire velles? Ne, dies illucescat. (5) Quid ergo succenses, pro iis quæ vendit accipit? aut cur beatun quod ob ea, quæ tu detestaris, ista ac peccat providentia, si melioribus melior præstat verecundum esse, quam divitem Quid ergo succenses, homo, cum id hab est? (6) Semper igitur mementote, atqu betote eam naturæ legem, « meliorem, i « lior, meliore conditione esse illo qui sit numquam succensebitis. (7) At, uxor m Recte : si quis sciscitetur, quid est istud? me tractat. Nihil ergo aliud? Nihil. (8) largitur. [*Quid istud est? Pater nihil Nihil igitur aliud est? Nihil :*] id vero extrinsecus adjiciendum est et affingendu (9) Quocirca non paupertas repudianda paupertatis : atque ita in tranquillo erimus.

CAP. XVIII.

Non perturbari oportere nun

1. Si quid, quod turbare possit, nunci illud habeto in promptu, Nuncium ad nil pertinere, quæ tui arbitrii sint. (2) Num ciare tibi potest, te perperam sensisse, a visse? Nequaquam. Sed, mortuum esse al potest. Quid ergo ad te? Aliquem tibi n ergo ad te? (3) Patrem nescio quid moliri. numquid contra animi tui institutum? qui corpusculum, contra reculam? Salvus es (4) At judex pronunciat te impie fecisse. tem judices impietatis condemnarunt? Nu quid illi pronuncient? Non. Quid ergo (5) Est quoddam patris tui officium, quod terit, patris rationem perdiderit, pietatem, Tu noli cupere ut aliud quid, ea quidem perdat. Neque enim umquam in alio pec trimentum capitur. (6) Rursus, tuum mu dicere constanter, verecunde, sine ira : pietatem, verecundiam, probitatem amis ergo? judexne periculi expers est? Non; sed periculo versatur. Quid ergo etiamnum tin pronunciaturus sit? quid tibi cum alienis malum est caussam tuam male agere; un condemnari vero te, vel non condemnari, nus, sic alterius quoque malum est. (9) I Mihi? Non. Vituperat te. Ipse viderit munus suum administret. Injuste te con Ob id ipsum miser.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Τίς στάσις ἰδιώτου καὶ φιλοσόφου.

κώτη διαφορὰ ἰδιώτου καὶ φιλοσόφου, ὁ μὲν
:ί μοι διὰ τὸ παιδάριον, διὰ τὸν ἀδελφὸν,
ν πατέρα· ὁ δ', ἄν ποτ' εἰπεῖν ἀναγκασθῇ,
ἐπιστήσας λέγει, δι' ἐμέ. (2) Προαίρεσιν
δύναται κωλῦσαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ
ιυτήν. (3) Ἂν μὲν οὖν ἐπὶ τοῦτο ῥέψωμεν
ὥσθ', ὅταν δυσοδῶμεν, ἑαυτοὺς αἰτιᾶσθαι,
σθαι ὅτι οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστα-
ἐστιν ἢ δόγμα· ὀμνύω ὑμῖν πάντας τοὺς
προεκόψαμεν. (4) Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ
ύθαμεν. Εὐθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων,
ποτε προσεπταίσαμεν χάσκοντες, οὐχὶ ἡμῖν
, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. Τί γὰρ ἐποίησεν
: τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν ἔδει μεταβῆ-
(5) Πάλιν, ἂν μὴ εὕρωμεν φαγεῖν ἐκ βα-
δέποθ' ἡμῶν καταστέλλει τὴν ἐπιθυμίαν ὁ
, ἀλλὰ δείρει τὸν μάγειρον. Ἄνθρωπε, μὴ
σε παιδαγωγὸν κατεστήσαμεν, ἀλλ' οὐ τοῦ
ῶν; τοῦτο ἐπανόρθου, τοῦτο ὠφέλει. (6)
ὑξηθέντες φαινόμεθα παιδία. Παῖς γὰρ ἐν
ἄμουσος· ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος,
ίδευτος.

ΚΕΦ. Κ'.

ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐστιν ὠφελεῖσθαι.

τῶν θεωρητικῶν φαντασιῶν πάντες σχεδὸν
καὶ τὸ κακὸν ἐν ἡμῖν ἀπέλιπον, οὐχὶ δ' ἐν
(2) Θοὐδεὶς λέγει ἀγαθὸν τὸ ἡμέραν εἶναι,
κτα εἶναι, μέγιστον δὲ κακὸν τὸ τρία τέσ-
(3) Ἀλλὰ τί; Τὴν μὲν ἐπιστήμην ἀγαθὸν,
ην κακόν. Ὥστε καὶ περὶ τὸ ψεῦδος αὐτὸ
στασθαι, τὴν ἐπιστήμην τοῦ ψεῦδος εἶναι
Ἔδει οὖν οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. Ὑγεία
ος δὲ κακόν; Οὐκ, ἄνθρωπε. Ἀλλὰ τί;
γιαίνειν, ἀγαθόν· τὸ κακῶς, κακόν· ὥστε
ου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. Τὸν θεόν σοι, ἀπὸ
ι οὐκ ἔστιν; ἀπὸ πηρώσεως γὰρ οὐκ ἔστι;
σοι δοκεῖ ὁ Μενοικεὺς ὠφεληθῆναι, ὅτ'
Τοιαῦτά τις εἰπὼν, ὠφεληθείη οἷα ἐκεῖνος
ῖα, ἄνθρωπε, οὐκ ἐτήρησε τὸν φιλόπατριν;
ρονα; τὸν πιστόν; τὸν γενναῖον; (6) ἐπι-
κ ἀπώλλυε ταῦτα πάντα; οὐ περιεποιεῖτο τὰ
δειλὸν οὐκ ἀνελάμβανε; τὸν ἀγεννῆ; τὸν
τὸν φιλόψυχον; (7) Ἄγε, δοκεῖ σοι μικρὰ
ἀποθανών; Οὔ· ἀλλ' ὁ τοῦ Ἀδμήτου πα-
ὠφελήθη, ζήσας οὕτως ἀγεννῶς καὶ ἀθλίως;
οὐκ ἀπέθανε; (8) Παύσασθε, τοὺς θεοὺς
ας θαυμάζοντες· παύσασθ' ἑαυτοὺς δούλους
ρῶτον τῶν πραγμάτων, εἶτα δι' αὐτὰ καὶ
ων τῶν ταῦτα περιποιεῖν ἢ ἀφαιρεῖσθαι δυ-

CAP. XIX.

Quis status sit hominis indocti et philosophi.

1. Primum indocti et philosophi discrimen est, quod ille dicit, Heu mihi propter filium, propter fratrem, propter patrem! hic vero, si quando Heu mihi! dicere cogitur, re considerata, ait, Propter me! (2) Voluntatem enim prohibere aut lædere nihil potest, quod est involuntarium; voluntas lædi, nisi a se ipsa, non potest. (3) Quodsi ergo huc tenderimus et ipsi, ut rebus male succedentibus ipsi nos accusemus, ac meminerimus non aliam esse perturbationis et inconstantiæ caussam, nisi decretum; omnes vobis juro deos, aliquid nos profecisse. (4) Nunc vero aliam viam ab initio sumus ingressi. Statim a puero nutrix, si quando per oscitantiam impegimus, non nos objurgavit, sed lapidem verberavit. Quidnam vero commisit lapis? debueratne ille propter pueruli tui stultitiam alio migrare? (5) Rursus, si quando e balneo redeuntes cibum non invenerimus, numquam cupiditatem nostram compescit pædagogus, sed coquum verberibus afficit. Homo, numquid illi te pædagogum præfecimus, non filiolo nostro? hunc corrige, hunc juvato. (6) Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in musica, est homo amusus; in re literaria, homo illiteratus: in vita, homo ineruditus.

CAP. XX.

Posse fructum e rebus externis omnibus capi.

1. Quod ad visa theoretica attinet, propemodum omnes bonum et malum in nobis reliquerunt: non autem in rebus externis. (2) Nemo enunciationem hanc, *Dies est*, bonum appellat; aut illam, *Nox est*, malum; aut illam, *tria sunt quatuor*, maximum malum. (3) Quid ergo? Scientiam bonum dicunt; errorem, malum. Ita quidem, ut etiam circa ipsum falsum exsistat bonum, cum scimus esse illud falsum. (4) Eodem modo etiam in eis judicare debebamus, quæ ad vitam pertinent. Sanitas bonumne est? an morbus malum? Non, mi homo. Quid ergo? Recte sanitate uti, bonum est; male, malum: ita quidem, ut e morbo etiam fructum capere liceat. Per deum, nonne etiam e morte? nonne e clauditate? (5) Parum fructus cepisse Menœceum censes, cum mortem oppeteret? Hoc qui dicit, potestne is talibus fructibus frui, quales ille percepit? Eia, homo, nonne pietatem erga patriam conservavit? non magnitudinem animi? non fidem? non indolem generosam? (6) qui si diutius vixisset, nonne istis omnibus amissis in contraria incidisset? nonne ignaviæ crimen incurrisset? nonne animi degeneris? patriæ desertoris? mortem reformidantis? (7) Age, num parvum tibi fructum cepisse videtur e suo interitu? Non: sed Admeti pater magnum scilicet fructum cepit e vita sua tam degenere et misera? postea enim an non est mortuus? (8) Desinite, per deos, materias admirari: desinite vosmetipsos conjicere in servitutem, primum rerum ipsarum, deinde propter has hominum etiam eorum, qui eas vel conferre vel eripere possunt.

9. Ἔστιν οὖν ἀπὸ τούτων ὠφεληθῆναι; Ἀπὸ πάντων. Καὶ ἀπὸ τοῦ λοιδορουντος; Τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; Τὰ μέγιστα. Καὶ οὗτος ἐμοῦ προγυμναστὴς γίνεται· τὸ ἀνεκτικόν μου γυμνάζει, τὸ ἀόργητον, τὸ πρᾷον. (10) Οὔκ· ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ τραχήλου καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς ὤμους καταρτίζων, ὠφελεῖ με· καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, Ἄρον ὕπερον ἀμφοτέραις· καὶ, ὅσον βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ· εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελεῖ με; (11) Τοῦτ' ἔστι τὸ μὴ εἰδέναι ἀπ' ἀνθρώπων ὠφελεῖσθαι. Κακὸς γείτων; Αὐτῷ· ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός· γυμνάζει μου τὸ εὔγνωμον, τὸ ἐπιεικές. Κακὸς πατήρ; Αὐτῷ· ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. (12) Τοῦτ' ἔστι τὸ τοῦ Ἑρμοῦ ῥαβδίον. Οὗ θέλεις, φησὶν, ἅψαι, καὶ χρυσοῦν ἔσται. Οὔ· ἀλλ' ὃ θέλεις φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. Φέρε νόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων· πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τοῦ Ἑρμοῦ ὠφέλημα ἔσται. (13) Τὸν θάνατον τί ποιήσεις; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοσμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃς ἔργῳ δι' αὐτοῦ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βουλήματι τῆς φύσεως παρακολουθῶν. (14) Τὴν νόσον τί ποιήσεις; Δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν, διαπρέψω ἐν αὐτῇ, εὐσταθήσω, εὑρήσω, τὸν ἰατρὸν οὐ κολακεύσω, οὐκ εὔξομαι μὴ ἀποθανεῖν. (15) Τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, εὐδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν.

16. Οὔ· ἀλλὰ βλέπε μὴ νοσήσῃς· κακόν ἐστιν. Οἷον εἴ τις ἔλεγε, Βλέπε μὴ λάβῃς ποτὲ φαντασίαν τοῦ τὰ τρία τέσσαρα εἶναι· κακόν ἐστιν. Ἄνθρωπε, πῶς κακόν; ἂν ὃ δεῖ περὶ αὐτοῦ ὑπολάβω, πῶς ἔτι με βλάψει; οὐχὶ δὲ μᾶλλον καὶ ὠφελήσει; (17) Ἂν οὖν περὶ πενίας ὃ δεῖ ὑπολάβω, ἂν περὶ νόσου, ἂν περὶ ἀναρχίας, οὐκ ἀρκεῖ μοι; οὐκ ὠφέλημα ἔσται; Πῶς οὖν ἔτι ἐν τοῖς ἐκτὸς τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ δεῖ με ζητεῖν; (18) Ἀλλὰ τί; ταῦτα μέχρι ὧδε, εἰς οἶκον δ' οὐδεὶς ἀποφέρει· ἀλλ' εὐθὺς πρὸς τὸ παιδάριον πόλεμος, πρὸς τοὺς γείτονας, πρὸς τοὺς σκώψαντας, πρὸς τοὺς καταγελάσαντας. (19) Καλῶς γένοιτο Λεσβίῳ, ὅτι με καθ' ἡμέραν ἐξελέγχει μηδὲν εἰδότα.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Πρὸς τοὺς εὐκόλως ἐπὶ τὸ σοφιστεύειν ἐρχομένους.

1. Οἱ τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, εὐθὺς αὐτὰ ἐξεμέσαι θέλουσιν, ὡς οἱ στομαχικοὶ τὴν τροφήν. (2) Πρῶτον αὐτὸ πέψον, εἶθ' οὕτω μὴ ἐξεμέσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἔμετος τῷ ὄντι γίνεται, πρᾶγμα ἀκάθαρτον καὶ ἄβρωτον. (3) Ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθέντων δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῦ σεαυτοῦ· ὡς οἱ ἀθληταὶ τοὺς ὤμους, ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν καὶ ἔφαγον· ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες, ἀφ' ὧν ἔμαθον. (4) Οὐκ ἔρχεται ὁ τέκτων καὶ λέγει, Ἀκούσατέ μοι διαλεγομένου περὶ τῶν τεκτονικῶν· ἀλλ', ἐκμισθωσάμενος οἰκίαν, ταύτην κατασκευάσας, δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τέχνην. (5) Τοι-

9. Fructus ergo ex hisce rebus capi pote
Etiamne e conviciatore? Quid vero pugili
qui eum exercet? Plurimum. Etiam hic
stra præceptor; me exercet ad tolerantian
dinem, ad clementiam. (10) Non : sed ill
meum contrectans, et lumbos et humero
juvat; et alipta recte dicit, Tolle pistillum
altum, et, quanto est ille gravior, tanto ma
quis vero ad mansuetudinem me exercet, i
(11) Istud est nescire fructum capere ex hor
vicinus est? Sibi ipse; mihi vero bonus : ex
nem, exercet æquitatem meam. Malus pate
at mihi bonus. (12) Hæc est Mercurii virg
quidquid attigeris, aureum erit. Non ita
volueris, affer; idque ego bonum faciam.
affer mortem; affer egestatem; affer convici
men capitis : omnia hæc virgulâ Mercurii
(13) De morte quid facies? Quid vero aliu
ornet, aut ut hac re ipsa demonstres quid
turæ voluntatem sequatur? (14) De mor
Ostendam ejus naturam, excellam in eo, c
ram, tranquillus ero, medico non adulabor
moriar. (15) Quid requiris amplius? quid
ris, id ego efficiam beatum, prosperum, h
tendum.

16. At tu non ita : sed, Cave, inquis, ne
est. Perinde istud est, ac si quis diceret :
tibi fingas tria esse quatuor : malum est.
lum, homo? si de hoc sic existimaro ut de
mihi nocebit? nonne potius etiam proderi
de paupertate, de morbo, de conditione p
bus exclusa ita sensero ut decet, nonne i
nonne lucrum est? Qua ergo ratione postha
in rebus externis quærerem? (18) At quid
in schola estis, *tenetis :* nemo autem secum
sed statim cum puero bellum geritur, cum
qui nos cavillati sunt, qui irriserunt. (19)
quod in dies inscitiam meam coargnit.

CAP. XXI.

Ad eos qui temere doctorum munus c

1. Qui nuda præcepta didicerunt, statim
lunt; sicut qui e stomacho laborant, cibum.
illa prius, deinde non ita evomes. Si vero
revera vomitus erit *id, quod tu alterum d*
res impura, minimeque esculenta. (3) Quir
gestis eis *quæ didicisti*, mutationem aliqu
mente tua factam : quemadmodum pugile
declarant, ut exercitati fuerint, ut cibum cep
modum artifices, quid didicerint. (4) Fa
Audite me disserentem de re fabrili : sed c
eaque adificata, ostendit artem se temere.

ίησον· φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς
ιτι, γάμησον, παιδοποίησον, πολί-
δορίας, ἔνεγκαι ἀδελφὸν ἀγνώμονα,
εγκαι υἱὸν, γείτονα, σύνοδον. (6)
, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς
ιοσόφων. Οὔ· ἀλλ ἐλθόντες ἀκού-
γοντος. Ὕπαγε, ζήτει τίνων κατε-
μὴν ἐγὼ ὑμῖν ἐξηγήσομαι τὰ Χρυ-
· τὴν λέξιν διαλύσω καθαρώτατα·
αὶ Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδήμου φο-

etiam tu fac : ede, ut homo; bibe, ut homo; sic te come, matrimonium contrahe, liberos procrea, rempublicam gere; convicium tolera, fer fratrem iniquum, fer patrem, fer filium, vicinum, comitem. (6) Hæc nobis ostende, ut cognoscamus te vere a philosophis aliquid didicisse. Non : sed venite, *ais*, meque audite commentaria dictantem. Abi; quærito in quos ista evomas. (7) Atqui ego vobis Chrysippi libros ita enarrabo, ut nemo alius : dictionem quam liquidissime declarabo : aliquando etiam Antipatri et Archedemi impetum adjungam.

ἕνεκα ἀπολίπωσιν οἱ νέοι τὰς πα-
νεῖς τοὺς αὐτῶν, ἵν' ἐλθόντες λεξεί-
ου ἀκούσωσιν; (9) Οὐ δεῖ αὐτοὺς
ιοὺς, συνεργητικοὺς, ἀπαθεῖς, ἀτα-
ἐφόδιον τοιοῦτον εἰς τὸν βίον, ἀφ' οὗ
δυνήσονται τὰ συμπίπτοντα καλῶς,
αὐτῶν; (10) Καὶ πόθεν σοι μετα-
ὐκ ἔχεις; Αὐτὸς γὰρ ἄλλο τι ἐποίη-
ρὶ ταῦτα κατετρίβης, πῶς οἱ συλλο-
ται, πῶς οἱ μεταπίπτοντες, πῶς οἱ
είνοντες; (11) Ἀλλ' ὁ δεῖνα σχολὴν
γὼ σχῶ; Οὐκ εἰκῇ ταῦτα γίνεται,
; ἔτυχεν· ἀλλὰ καὶ ἡλικίαν εἶναι δεῖ,
ἡγεμόνα. (12) Οὔ· ἀλλ' ἀπὸ λιμέ-
γεται, μὴ θύσας τοῖς θεοῖς καὶ πα-
βοηθούς· οὐδὲ σπείρουσιν ἄλλως οἱ
ν Δήμητραν ἐπικαλεσάμενοι· τηλι-
άμενός τις ἄνευ θεῶν ἀσφαλῶς ἄψε-
τροσιόντες εὐτυχῶς προσελεύσονται;
, ἄνθρωπε, ἢ τὰ μυστήρια ἐξορχῇ;
ιά ἐστι καὶ ἐν Ἐλευσῖνι, ἰδοὺ καὶ
ίντης, καὶ ἐγὼ ποιήσω ἱεροφάντην·
κήρυκα καταστήσω· ἐκεῖ δᾳδοῦχος,
εῖ δᾷδες, καὶ ἐνθάδε. Αἱ φωναὶ αἱ
ι τί διαφέρει ταῦτα ἐκείνων; (14)
ρωπε, οὐδὲν διαφέρει; Καὶ παρὰ
ῖ, καὶ παρὰ καιρόν· καὶ μετὰ θυσίας
, καὶ προηγνευκότα, καὶ προδιακεί-
ὅτι ἱεροῖς προσελεύσεται, καὶ ἱεροῖς
ὕτως ὠφέλιμα γίνεται τὰ μυστήρια,
αν ἐρχόμεθα, ὅτι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ
ίου κατεστάθη πάντα ταῦτα ὑπὸ τῶν
ὺ δ' ἐξαγγέλλεις αὐτὰ καὶ ἐξορχῇ,
ἐ τόπον, ἄνευ θυμάτων, ἄνευ ἁγνείας·
ἣν δεῖ τὸν ἱεροφάντην, οὐ κόμην, οὐ
οὐ φωνὴν, οὐχ ἡλικίαν, οὐχ ἡγευ-
λ' αὐτὰς μόνας τὰς φωνὰς ἀνειληφὼς
ν αἱ φωναὶ αὐταὶ καθ' αὑτάς.

8. Haccine ergo de caussa patriam parentesque relinquent adolescentes, ut huc profecti te verba explicantem audiant? (9) Nonne domum redire debent tolerantes, officiosi, perturbatione vacui, tranquilli, tali viatico ad degendam vitam instructi, ut casus humanos pulcre ferre norint, atque inde ornari? (10) Unde autem tu illa impertias, quæ non habes? Numquid ipse quidquam aliud egisti ab initio, nisi quod in eo versatus es, quemadmodum syllogismi resolvantur, quemadmodum sophismata, quemadmodum interrogationum conclusiones? (11) At iste ludum literarium aperuit : quidni aperiam et ego? Non temere ista fiunt, mancipium, neque forte fortuna : sed et ætate opus est, et certa vitæ ratione, et deo duce. (12) At tibi id non placet : sed e portu quidem nemo solvit, nisi sacra diis fecerit, eorumque opem implorarit; neque aliter serunt agricolæ, nisi Cerere invocata; tantam vero rem qui aggreditur, is neglectis diis tuto eam aggredietur? et qui illum adeunt, felicibus auspiciis adibunt? (13) Quid aliud facis, homo, nisi Cereris mysteria divulgas? et ais : Ædes est Eleusine; ecce et hic : ibi sacrorum antistes; et ego faciam antistitem : ibi præco; et ego præconem instituam : ibi tedifer; et ego tediferum : ibi faces; et hic. Voces eædem; et res quid differunt hæc ab istis? (14) Homo impiissime, nihilne differunt? Pro ratione loci et temporis ista prosunt; tum vero adhibito sacrificio, adhibitis precibus, castitate, animoque sic affecto, ut cogitet homo, ad sacra se accessurum vetustasque cærimonias. (13) Sic utilia fiunt mysteria; sic cogitare possumus, erudiendæ et corrigendæ vitæ caussa esse ista omnia a veteribus instituta. (16) Tu vero ea enuncias et effutis alieno tempore, alieno loco, sine sacrificiis, absque castimonia : non ea tibi vestis est, quæ sacrorum antistitem deceat; non coma, non redimiculum quale requiritur, non vox, non ætas : non caste vixisti, ut ille : sed cum solas voces memoriæ mandaris, dicis, Sacræ sunt illæ voces ipsæ per sese.

τρόπον ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν· μέγα ἐστὶ
κόν ἐστιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τῷ
. (18) Ἀλλ' οὐδὲ σοφὸν εἶναι τυχὸν
τιμεληθῆναι νέων· δεῖ δὲ καὶ προ-
καὶ ἐπιτηδειότητα πρὸς τοῦτο, νὴ

17. Alio modo ad hæc accedendum est : magna res est, arcani plena, non pervulgata, nec ejus generis, quæ cuivis data sit. (18) Fortassis etiam ne sapientem quidem esse satis est ad regendos juvenes; sed et alacritas quædam ingeniique dexteritas ad hoc requiritur, hercle etiam certa cor-

τὸν Δία, καὶ σῶμα ποιὸν, καὶ πρὸ πάντων τὸν θεὸν συμβουλεύειν ταύτην τὴν χώραν κατασχεῖν· (19) ὡς Σωκράτει συνεβούλευε τὴν ἐλεγκτικὴν χώραν ἔχειν, ὡς Διογένει τὴν βασιλικὴν καὶ ἐπιπληκτικὴν, ὡς Ζήνωνι τὴν διδασκαλικὴν καὶ δογματικήν. (20) Σὺ δ' ἰατρεῖον ἀνοίγεις, ἄλλο οὐδὲν ἔχων ἢ φάρμακα· ποῦ δὲ ἢ πῶς ἐπιτίθεται ταῦτα μήτε εἰδὼς μήτε πολυπραγμονήσας. (21) Ἰδοὺ ἐκεῖνος ταῦτα [τὰ] κολλύρια· κἀγὼ ἔχω. Μή τι οὖν καὶ τὴν δύναμιν τὴν χρηστικὴν αὐτοῖς; μή τι οἶδας καὶ πότε καὶ πῶς ὠφελήσει, καὶ τίνας; (22) Τί οὖν κυβεύεις ἐν τοῖς μεγίστοις; τί ῥᾳδιουργεῖς; τί ἐπιχειρεῖς πράγματι μηδέν σοι προσήκοντι; Ἄφες αὐτὸ τοῖς δυναμένοις, τοῖς κοσμοῦσι. Μὴ προστρίβου καὶ αὐτὸς αἶσχος φιλοσοφίᾳ διὰ σαυτοῦ· μηδὲ γίνου μέρος τῶν διαβαλλόντων τὸ ἔργον. (23) Ἀλλὰ, εἰ σε ψυχαγωγεῖ τὰ θεωρήματα, καθήμενος αὐτὰ στρέφε αὐτὸς ἐπὶ σεαυτοῦ· φιλόσοφον δὲ μηδέποτ' εἴπῃς σεαυτὸν, μὴ δ' ἄλλου ἀνάσχῃ λέγοντος, ἀλλὰ λέγε, Πεπλάνηται· ἐγὼ γὰρ οὔτ' ὀρέγομαι ἄλλως ἢ πρότερον, οὐδ' ὁρμῶ ἐπ' ἄλλα, οὐδὲ συγκατατίθεμαι ἄλλοις, οὐδ' ὅλως ἐν χρήσει φαντασιῶν παρήλλαχά τι ἀπὸ τῆς πρότερον καταστάσεως. (24) Ταῦτα φρόνει καὶ λέγε περὶ σεαυτοῦ, εἰ θέλεις τὰ κατ' ἀξίαν φρονεῖν· εἰ δὲ μὴ, κύβευε καὶ ποίει ἃ ποιεῖς· ταῦτα γάρ σοι πρέπει.

poris ratio, et, quod primum est omnium, ut nus istud capessere suadeat; (12) quemadm auctor fuit suscipiendi muneris coarguendo quemadmodum Diogeni, ut regio more delinq garet: quemadmodum Zenoni, ut doceret et deret. (20) Tu vero tabernam medicam ape ter medicamenta nihil habeas; ubi autem e sint applicanda, neque noris, neque indagaris. hæc collyria habet. Habeo et ego. An ergo etia illis utendum sit, nosti? scisne, quomodo, quos juvent? (22) Quid ergo maximis in rebu temere agis? quid rem aggrederis nihil ad te Relinque illam iis qui sciunt, qui eam orn quoque per te ignominiæ maculam philosoph neu ex eorum numero esse velis, qui munus h tur. (23) Quodsi præcepta te delectant, ipse citus animo volvito; philosophum autem num fitere, neu ab alio nominari te sine; sed dic errore; ego enim nec aliter appeto quam pri agere aggredior, nec aliis assentior, denique in prorsus nihil a veteri statu recessi. (24) Hæc de te ipso, si ita ut decet sentire cupis: sin et ea fac quæ facis. Hoc enim te decet.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Περὶ κυνισμοῦ.

1. Πυθομένου δὲ τῶν γνωρίμων τινὸς αὐτοῦ, ὃς ἐφαίνετο ἐπιῤῥεπῶς ἔχων πρὸς τὸ κυνίσαι, ποῖόν τινα εἶναι δεῖ τὸν κυνίζοντα, καὶ τίς ἡ πρόληψις ἡ τοῦ πράγματος· Σκεψόμεθα, ἔφη, κατὰ σχολήν. (2) Τοσοῦτον δ' ἔχω σοι νῦν εἰπεῖν, ὅτι ὁ δίχα θεοῦ τηλικούτῳ πράγματι ἐπιβαλλόμενος, θεοχόλωτός ἐστι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ δημοσίᾳ θέλει ἀσχημονεῖν. (3) Οὐδὲ γὰρ ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκουμένῃ παρελθών τις αὐτὸς ἑαυτῷ λέγει, Ἐμὲ δεῖ οἰκονόμον εἶναι· εἰ δὲ μὴ, ἐπιστραφεὶς ὁ κύριος καὶ ἰδὼν αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἑλκύσας ἔτεμεν. (4) Οὕτω γίνεται καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ· ἔστι γάρ τις καὶ ἐνθάδ' οἰκοδεσπότης, ἕκαστα διατάσσων. (5) Σὺ ἥλιος εἶ· δύνασαι περιερχόμενος ἐνιαυτὸν ποιεῖν καὶ ὥρας, καὶ τοὺς καρποὺς αὔξειν καὶ τρέφειν, καὶ ἀνέμους κινεῖν καὶ ἀνιέναι, καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θερμαίνειν συμμέτρως· ὕπαγε, περιέρχου, καὶ οὕτω διακόνει ἀπὸ τῶν μεγίστων [ἐπὶ] τὰ μικρότατα. (6) Σὺ μοσχάριον εἶ· ὅταν ἐπιφανῇ λέων, τὸ σαυτοῦ πρᾶσσε· εἰ δὲ μὴ, οἰμώξεις. Σὺ ταῦρος εἶ, προσελθὼν μάχου· σοὶ γὰρ τοῦτο ἐπιβάλλει καὶ πρέπει, καὶ δύνασαι αὐτὸ ποιεῖν. (7) Σὺ δύνασαι ἡγεῖσθαι τοῦ στρατεύματος ἐπὶ Ἴλιον· ἴσθι Ἀγαμέμνων. Σὺ δύνασαι τῷ Ἕκτορι μονομαχῆσαι· ἴσθι Ἀχιλλεύς. (8) Εἰ δὲ Θερσίτης παρελθὼν ἀντεποιεῖτο τῆς ἀρχῆς, ἢ οὐκ ἂν ἔτυχεν, ἢ τυχὼν ἂν ἠσχημόνησεν ἐν πλείοσι [μάρτυσι].

9. Καὶ σὺ βούλευσαι περὶ [τοῦ] πράγματος ἐπιμε-

CAP. XXII.

De secta Cynica.

1. Quodam e discipulis, qui ad Cynicam se sior videbatur, eum percontato, qualem Cynic teret, et quæ ejus negotii notio esset; Consid quit, per otium. (2) Tantum autem tibi nun re, eum, qui sine Deo rem tantam aggrediatur agitari, nec aliud quidquam velle, nisi publ agere. (3) Neque enim in domo bene constitut aliquis, et sibi ipse dicit, Me oportet esse dis alioqui dominus rem animadvertens, videns insolentiam, res suo arbitratu administranti eum male tractabit. (4) Pari modo fit etiam gna civitate. Est enim et hic quidam paterfam et singula ordinans. (5) Tu sol es; circuituqu annique tempora efficere potes, et fruges alere, ventos concitare et reprimere, corporaq moderato calore fovere: abi, circumi, atque rium tuum age in rebus maximis minimisque. tulus es: leo si conspectus fuerit, quod tuu alioquin ejulabis. Tu taurus es: accede, et enim istæ partes sunt; te hoc decet; idque tes. (7) Tu exercitum ad Ilium ducere pote memno. Tu singulari certamine cum Hect potes: esto Achilles. (8) Quodsi vero Thersi atque imperium sibi vindicaret; aut voto frus eo potitus, pluribus coram testibus turpiter se

9. Et tu quoque rem diligenter considera:

οὐκ ἔστιν οἷον δοκεῖ σοι. (10) Τριβώνιον καὶ νῦν
ι, καὶ τότε ἔξω· κοιμῶμαι καὶ νῦν σκληρῶς, καὶ
κοιμήσομαι· πηρίδιον προσλήψομαι καὶ ξύλον, καὶ
ρχόμενος αἰτεῖν ἔρξομαι [καὶ] τοὺς ἀπαντῶντας
ρεῖν· κἂν ἴδω τινὰ δρωπακιζόμενον, ἐπιτιμήσω
ῷ, κἂν τὸ κόμιον πεπλακότα, ἢ ἐν κοκκίνοις περι-
ῶντα. (11) Εἰ τοιοῦτόν τι φαντάζῃ τὸ πρᾶγμα,
ρὲν ἀπ' αὐτοῦ· μὴ προσέλθῃς, οὐδέν ἐστι πρὸς σέ.
Εἰ δ' οἷόν ἐστι φανταζόμενος, οὐκ ἀπαξιοῖς σεαυτόν,
ᾶι ἡλίκῳ πράγματι ἐπιχειρεῖς.
. Πρῶτον ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, οὐκέτι δεῖ σε
ν ἐν οὐδενὶ φαίνεσθαι οἷς νῦν ποιεῖς· οὐ θεῷ ἐγ-
ῶντα, οὐκ ἀνθρώπῳ· ὄρεξιν ἆραί σε δεῖ παντελῶς,
ν ἐπὶ μόνα μεταθεῖναι τὰ προαιρετικά· σοὶ μὴ
εἶναι, μὴ μῆνιν, μὴ φθόνον, μὴ ἔλεον· μὴ κορά-
σι φαίνεσθαι καλὸν, μὴ δοξάριον, μὴ παιδάριον,
λεοσυντάριον. (14) Ἐκεῖνο γὰρ εἰδέναι δεῖ, ὅτι
ι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται καὶ τὰς
καὶ τὸ σκότος, ὅταν τι τῶν τοιούτων ποιῶσι,
κρύψοντα πολλὰ ἔχουσι. Κέκλεικε τὴν θύραν,
τινα πρὸ τοῦ κοιτῶνος· Ἂν τις ἔλθῃ, λέγε ὅτι
στιν, οὐ σχολάζει. (15) Ὁ Κυνικὸς δ' ἀντὶ πάν-
τούτων ὀφείλει τὴν αἰδῶ προβεβλῆσθαι· εἰ δὲ μὴ,
καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ἀσχημονήσει. Τοῦτο οἰκία
αὐτοῦ, τοῦτο θύρα, τοῦτο οἱ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος,
σκότος. Οὔτε γὰρ θέλειν τι δεῖ ἀποκρύπτειν
τῶν ἑαυτοῦ. (16) Εἰ δὲ μὴ, ἀπῆλθεν, ἀπώλεσε
Κυνικὸν, τὸν ὕπαιθρον, τὸν ἐλεύθερον· ἤρκταί τι
τὸς φοβεῖσθαι, ἤρκται χρείαν ἔχειν τοῦ ἀποκρύ-
ς, οὔτε ὅταν θέλῃ δύναται. Ποῦ γὰρ αὐτὸν ἀπο-
, καὶ πῶς; (17) Ἂν δ' ἀπὸ τύχης ἐμπέσῃ ὁ
τῆς ὁ κοινὸς, ὁ παιδαγωγὸς, οἷα πάσχειν ἀνάγ-
(18) Ταῦτ' οὖν δεδοικότα, ἐπιθαρρεῖν οἷόν τ' ἔτι
ψυχῆς, ἐπιστατεῖν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; Ἀμή-
ἀδύνατον. (19) Πρῶτον οὖν τὸ ἡγεμονικόν σε
σαυτοῦ καθαρὸν ποιῆσαι, καὶ τὴν ἕνστασιν ταύ-
(20) Νῦν ἐμοὶ ὕλη ἐστὶν ἡ ἐμὴ διάνοια, ὡς τῷ
τὰ ξύλα, ὡς τῷ σκυτεῖ τὰ δέρματα· ἔργον δ',
χρῆσις τῶν φαντασιῶν. (21) Τὸ σωμάτιον δὲ οὐ-
ὸς ἐμέ· τὰ τούτου μέρη οὐδὲν πρὸς ἐμέ. Θάνα-
ρχέσθω ὅταν θέλῃ, εἴτε ὅλου, εἴτε μέρους τινός.
ῆγε. Καὶ ποῦ; δύναταί τις ἐκβαλεῖν ἔξω τοῦ
; Οὐ δύναται· ὅπου δ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ὁ ἥλιος,
σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοὶ, ἡ πρὸς
μιλίαν.

Εἰδ' οὕτω παρασκευασάμενον, οὐκ ἔστι τούτοις
ῶσαι τὸν ταῖς ἀληθείαις Κυνικόν· ἀλλ' εἰδέναι
ὅτι ἄγγελος ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀπέσταλται πρὸς τοὺς
πους, περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ὑποδείξων αὐτοῖς,
πλάνηνται καὶ ἀλλαχοῦ ζητοῦσι τὴν οὐσίαν τοῦ
καὶ τοῦ κακοῦ, ὅπου οὐκ ἔστιν· ὅπου δ' ἔστιν,
μοῦνται· (24) καὶ, ὡς ὁ Διογένης ἀπαχθεὶς
Φίλιππον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, κατά-
εῖναι. Τῷ γὰρ ὄντι κατάσκοπός ἐστιν ὁ Κυ-

modi, qualis tibi videtur. (10) Tritum palliolum gesto nunc; tunc quoque gestabo : dormio nunc duriter; tunc quoque duriter dormiam : peram adjungam et baculum, et passim petere atque obvios conviciis incessere incipiam : quodsi quem videro pilos evellentem, objurgabo, sive comam ornantem, aut in purpureis vestibus ambulantem. (11) Si hujusmodi esse tibi fingis negotium, longe ab eo recede; noli accedere, nihil ad te attinet. (12) Sin ita de eo sentis ut re ipsa est, et tamen id te decere putas, vi e quantam rem aggrediaris.

13. Primum tuis in rebus, non amplius te tui similem esse oportet, nec quidquam eorum facere quæ nunc facis : non incusandus deus, non homo; appetitio tibi plane auferenda est, aversatio ad ea sola, quæ tui arbitrii sunt, transferenda; non te iracundum esse decet, non indignabundum, non invidum, non misericordem; puella pulcra tibi videri nulla debet, non gloriola, non puellus, non placentula. (14) Illud enim tenendum est, ceteros homines parietibus, ædibus, tenebris sese tegere, si quid ejus generis agant, et multos celandi habere modos. Januam hic clandit, collocat aliquem ante cubiculum, qui, si quis venerit, dicat, eum domi non esse, non agere otium. (15) At Cynicus, istarum rerum omnium loco, verecundia se cingere debet; alioquin nudus et sub dio turpiter se dabit. Hæc domus illi esse debet, hæc janua, hi cubicularii, hæ tenebræ. Neque enim velle debet suarum rerum quidquam occultare : (16) alioqui abiit, et Cynicum amisit, illum sub dio agentem, illum liberum; cœpit aliquid eorum quæ foris sunt formidare; cœpit egere occultatione, nec cum vult potest. Ubi enim se occultabit, et quomodo? (17) Si vero publicus ille institutor, pædagogus ille, forte deprehensus in facinore fuerit, quænam eum perpeti necesse erit? (18) Hæc ergo formidans poteritne adhuc toto animo confidere et aliis omnibus præesse? Nulla ratio id sinit : fieri nullo modo potest. (19) Primum igitur principalis illa tui pars pura tibi præstanda est, et hoc vitæ institutum : (20) Nunc materia mihi est meus animus, sicut fabro ligna, sicut calceario coria : officii vero munus est, rectus visorum usus. (21) Corpusculum autem nihil ad me; partes illius nihil ad me. Quid mors? Veniat quando volet, sive totum sive partem aliquam velit ademptam. (22) Ito in exsilium. Quo? potestne quisquam extra mundum me ejicere? Non potest : quocunque autem abiero, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellæ, insomnia, auguria, colloquia cum deo.

23. Postquam autem ita se paravit verus Cynicus, his contentus esse nequit : sed scire debet, se a Jove legatum esse ad homines, ut, quæ bona, quæ mala sint, eis nunciet; ut, quantis in erroribus versentur, demonstret. alio in loco bonorum malorumque naturam, quam ubi ea est, quærentes; ubi revera est, non cogitantes : (24) et sicut Diogenes, post Chæroneensem cladem ad Philippum adductus, *meminisse debet* exploratorem se esse. Revera enim

νικὸς, τοῦ τίνα ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις φίλα, καὶ τίνα πολέμια. (25) Καὶ δεῖ αὐτὸν ἀκριβῶς κατασκεψάμενον, ἐλθόντ' ἀπαγγεῖλαι τἀληθῆ· μηδ' ὑπὸ φόβου ἐκπλαγέντα, ὥστε τοὺς μὴ ὄντας πολεμίους δεῖξαι· μήτε τινὰ ἄλλον τρόπον ὑπὸ τῶν φαντασιῶν παραχθέντα ἢ συγχυθέντα.

26. Δεῖ οὖν αὐτὸν δύνασθαι ἀνατεινάμενον, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἐπὶ σκηνὴν τραγικὴν ἀνερχόμενον, λέγειν τὸ τοῦ Σωκράτους· Ὦ ἄνθρωποι, ποῖ φέρεσθε; τί ποιεῖτε; ὦ ταλαίπωροι· ὡς τυφλοὶ ἄνω καὶ κάτω κυλίεσθε· ἄλλην ὁδὸν ἀπέρχεσθε, τὴν οὖσαν ἀπολελοιπότες· ἀλλαχοῦ ζητεῖτε τὸ εὕρουν καὶ τὸ εὐδαιμονικὸν, ὅπου οὐκ ἔστιν· οὐδ' ἄλλου δεικνύοντος πιστεύετε. (27) Τί αὐτὸ ἔξω ζητεῖτε; Ἐν σώματι; Οὐκ ἔστιν. Εἰ ἀπιστεῖτε, ἴδετε Μύρωνα, ἴδετε Ὀφέλλιον. Ἐν κτήσει; Οὐκ ἔστιν. Εἰ δ' ἀπιστεῖτε, ἴδετε Κροῖσον· ἴδετε τοὺς νῦν πλουσίους, ὅσης οἰμωγῆς ὁ βίος αὐτῶν μεστός ἐστιν. Ἐν ἀρχῇ; Οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ μή γε, ἔδει τοὺς δὶς καὶ τρὶς ὑπάτους εὐδαίμονας εἶναι· οὐκ εἰσὶ δέ. (28) Τίσι περὶ τούτου πιστεύσομεν; ὑμῖν τοῖς ἔξωθεν τὰ ἐκείνων βλέπουσι, καὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας περιλαμπομένοις, ἢ αὐτοῖς ἐκείνοις; (29) Τί λέγουσιν; Ἀκούσατε αὐτῶν ὅταν οἰμώζωσιν, ὅταν στένωσιν, ὅταν δι' αὐτὰς τὰς ὑπατείας καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἀθλιώτερον οἴωνται καὶ ἐπικινδυνότερον ἔχειν. (30) Ἐν βασιλείᾳ; Οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ μὴ, Νέρων ἂν εὐδαίμων ἐγένετο, καὶ Σαρδανάπαλος. Ἀλλ' οὐδ' Ἀγαμέμνων εὐδαίμων ἦν, καίτοι κομψότερος ὢν Σαρδαναπάλου καὶ Νέρωνος· ἀλλὰ τῶν ἄλλων ῥεγκόντων, ἐκεῖνος τί ποιεῖ;

Πολλὰς ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους ἕλκετο χαίτας.

Καὶ αὐτὸς τί λέγει;

Πλάζομαι ὧδε,

φησὶ, καὶ

ἀλαλύκτημαι· κραδίη δέ μοι ἔξω
στηθέων ἐκθρώσκει.

(31) Τάλας, τί τῶν σῶν ἔχει κακῶς; ἡ κτῆσις; Οὐκ ἔχει. Τὸ σῶμα; Οὐκ ἔχει. Ἀλλὰ πολύχρυσος εἶ καὶ πολύχαλκος. Τί οὖν σοι κακόν ἐστιν; Ἐκεῖνο, ὅ τι ποτὲ, ἠμέληταί σου καὶ κατέφθαρται, ᾧ ὀρεγόμεθα, ᾧ ἐκκλίνομεν, ᾧ ὁρμῶμεν καὶ ἀφορμῶμεν. (32) Πῶς ἠμέληται; Ἀγνοεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς ἣν πέφυκε, καὶ τὴν τοῦ κακοῦ· καὶ τί ἴδιον ἔχει, καὶ τί ἀλλότριον. Καὶ ὅταν τι τῶν ἀλλοτρίων κακῶς ἔχῃ, λέγει, Οὐαί μοι, οἱ γὰρ Ἕλληνες κινδυνεύουσι. (33) Ταλαίπωρον ἡγεμονικὸν, καὶ μόνον ἀτημέλητον καὶ ἀθεράπευτον. Μέλλουσιν ἀποθνήσκειν, ὑπὸ τῶν Τρώων ἀναιρεθέντες. Ἂν δ' αὐτοὺς οἱ Τρῶες μὴ ἀποκτείνωσιν, οὐ μὴ ἀποθάνωσι; Ναὶ, ἀλλ' οὐχ' ὑφ' ἓν πάντες. Τί οὖν διαφέρει; εἰ γὰρ κακόν ἐστι τὸ ἀποθανεῖν, ἄν τε ὁμοῦ, ἄν τε καθ' ἕνα, ὁμοίως κακόν ἐστι. Μή τοι ἄλλο τι μέλλει γίνεσθαι ἢ τὸ σωμάτιον χωρίζεσθαι καὶ

enim explorator est Cynicus, qui, quæ hom sint, quæ inimica, speculetur. (25) Eum postquam singula accurate indagavit, vera ren metu perculsum, ut hostes ostenderet qui n alio quovis modo a visis seductum aut confus

26. Oportet igitur eum posse, si res ita t voce et scena conscensa tragica, Socraticum il Homines, quo ferimini? quid facitis? o mise instar sursum deorsumque volvimini : aliam v licta vera; alibi quæritis felicitatem et id quo ubi non est : nec, si ab alio vobis demonstre (27) Cur foris illa quæritis? In corpore? Non creditis, videte Myronem, videte Ofellium. nibus? Non est; si non creditis, videte Cræ hujus temporis divites, quot suspiriis vita eor In magistratu? Non est : alioqui oportebat ite tium consules beatos esse; non autem sunt beat bus hac de re fidem habebimus? Vobisne, qui res eorum aspicitis et specie illa perstringim ipsis? (29) Quid dicunt? Audite eos cum sus gemunt, cum propter ipsos consulatus et glori dorem miseriores esse, et majoribus in peri putant. (30) In regno? Non est : alioqui fuisset, et Sardanapalus. Atqui ne Agame beatus fuit, quamvis Sardanapalo et Nerone sed reliquis stertentibus, ipse quid facit?

Ab radice comam multam de vertice vellit

Et ipse quid dicit?

Erro mentis inops : animus mihi pectora lis exsiliens.

(31) Miser, quid tuarum rerum male habet? re ris? Non. Corpori male est? Non. At auro æreq Quid ergo tibi mali est? Illa tui pars, quæcum glecta et corrupta est, qua appetimus et ave impetum ad actionem capimus aut retinemus. modo est neglecta? Ignorat boni substantiam, natura destinata est, itemque mali; et quid su quid alienum : proinde cum aliquid alienum ait : Heu mihi, Græci in periculo sunt. (33 mens et ratio tua; hæc sola neglecta, nec ulla ratio. Morientur, a Trojanis interfecti. Si eos non occiderint, non morientur? Sane, se omnes. Quid ergo interest? nam si mori malu inde erit, sive simul omnes, sive seorsum sin tur. Numquid aliud futurum est, nisi ut anim

χὴ; οὐδέν. (34) Σοὶ δὲ, ἀπολλυμένων τῶν Ἑλ-
ν, ἡ θύρα κέκλεισται; οὐκ ἔξεστιν ἀποθανεῖν;
στι. Τί οὖν πενθεῖς; Οὐᾶ· βασιλεὺς, καὶ τὸ τοῦ
; σκῆπτρον ἔχων. Ἀτυχὴς βασιλεὺς οὐ γίνεται, οὐ
λον ἢ ἀτυχὴς θεός. (35) Τί οὖν εἶ; Ποιμὴν ταῖς
θείαις· οὕτω γὰρ κλάεις, ὡς οἱ ποιμένες, ὅταν λύκος
ίσῃ τι τῶν προβάτων αὐτῶν. Καὶ οὗτοι δὲ πρό-
ά εἰσιν οἱ ὑπὸ σοῦ ἀρχόμενοι. (36) Τί δὲ καὶ ἦρχου;
τι ὄρεξις ὑμῖν ἐκινδυνεύετο; μή τι ἔκκλισις; μή
ρμή; μή τι ἀφορμή; Οὐ, φησίν· ἀλλὰ τοῦ ἀδελφοῦ
τὸ γυναικάριον ἡρπάγη. (37) Οὐκοῦν κέρδος μέγα,
θῆναι μοιχικοῦ γυναικαρίου. Καταφρονηθῶμεν
θεὸ τῶν Τρώων; Τίνων ὄντων; φρονίμων ὄντων, ἢ
ίμων; εἰ φρονίμων, τί αὐτοῖς πολεμεῖτε; εἰ δ' ἀφρό-
, τί ὑμῖν μέλει;

. Ἐν τίνι οὖν ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν, ἐπειδὴ ἐν τούτοις
ίστιν; Εἰπὲ ἡμῖν, κύριε ἄγγελε, καὶ κατάσκοπε.
ν οὐ δοκεῖτε, οὐδὲ θέλετε ζητῆσαι αὐτό. Εἰ γὰρ
τε, εὕρετε ἂν αὐτὸ ἐν ὑμῖν ὄν· οὐδ' ἂν ἔξω ἐπλά-
, οὐδ' ἂν ἐζητεῖτε τὰ ἀλλότρια ὡς ἴδια. (39)
τρέψατε αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτούς· καταμάθετε τὰς προλή-
ὰς ἔχετε. Ποῖόν τι φαντάζεσθε τὸ ἀγαθόν; Τὸ
, τὸ εὐδαιμονικὸν, τὸ ἀπαραπόδιστον. Ἄγε,
δ' αὐτὸ φυσικῶς οὐ φαντάζεσθε; ἀξιόλογον οὐ φαν-
θε; ἀβλαβὲς οὐ φαντάζεσθε; (40) Ἐν ποίᾳ οὖν
δεῖ ζητεῖν τὸ εὕρουν καὶ ἀπαραπόδιστον; ἐν τῇ
, ἢ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ; Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ. Τὸ σω-
ον οὖν ἐλεύθερον ἔχετε, ἢ δοῦλον; Οὐκ ἴσμεν. Οὐκ
ὅτι πυρετοῦ δοῦλόν ἐστι, ποδάγρας, ὀφθαλμίας,
τερίας, τυράννου, πυρὸς, σιδήρου, παντὸς τοῦ
ρείττονος; Ναὶ δοῦλον. (41) Πῶς οὖν ἔτι ἀνεμπόδι-
ον εἶναί τι δύναται τῶν τοῦ σώματος; πῶς δὲ μέγα
λογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ πηλός; (42) Τί
οὐδὲν ἔχετε ἐλεύθερον; Μήποτε οὐδέν. Καὶ τίς
ἀναγκάσαι δύναται συγκαταθέσθαι τῷ ψευδεῖ
μένῳ; Οὐδείς. Τίς δὲ, μὴ συγκαταθέσθαι τῷ
μένῳ ἀληθεῖ; Οὐδείς. Ἐνθάδ' οὖν ὁρᾶτε ὅτι ἔστι
ὑμῖν ἐλεύθερον φύσει. (43) Ὀρέγεσθαι δ', ἢ ἐκ-
, ἢ ὁρμᾷν, ἢ ἀφορμᾷν, ἢ παρασκευάζεσθαι, ἢ
σθαι, τίς ὑμῶν δύναται, μὴ λαβὼν φαντασίαν
λοῦς ἢ μὴ καθήκοντος; Οὐδείς. Ἔχετε οὖν καὶ
τοις ἀκώλυτόν [τι] καὶ ἐλεύθερον. (44) Ταλαί-
, τοῦτο ἐξεργάζεσθε, τούτου ἐπιμέλεσθε, ἐνταῦθα
τὸ ἀγαθόν.

Καὶ πῶς ἐνδέχεται, μηδὲν ἔχοντα, γυμνὸν,
ἀνέστιον, αὐχμῶντα, ἄδουλον, ἄπολιν, διεξά-
ρόμος; (46) Ἰδοὺ ἀπέσταλκεν ὑμῖν ὁ θεὸς τὸν
ἔργῳ, ὅτι ἐνδέχεται. (47) Ἴδετέ με, ὅτι ἄπο-
, ἄοικος, ἀκτήμων, ἄδουλος· χαμαὶ κοιμῶμαι·
ὴ, οὐ παιδία, οὐ πραιτωρίδιον, ἀλλὰ γῆ μόνον
νὸς, καὶ ἓν τριβωνάριον. (48) Καὶ τί μοι λεί-
: εἰμὶ ἄλυπος; οὐκ εἰμὶ ἄφοβος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύ-
θερος ὑμῶν εἴδέ μέ τις ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνοντα;
κωλύσει περιπίπτοντα; πότ' ἐμεμψάμην ἢ θεὸν

separetur? Nihil. (34) Tibi vero num, pereuntibus Græcis, janua clausa est? mori non licet? Licet. Quid ergo luges? Vah! rex et Jovis sceptrum gerens! Rex non magis fit miser, quam deus. (35) Quid ergo es? Revera opilio : ita enim ploras, ut opiliones, si quam ovem lupi abripuerint. Enimvero isti, qui tibi parent, oves sunt. (36) Cur autem vel venisti huc ad Trojam? Num vestra appetitio periclitabatur? num aversatio? num impetus? num declinatio? Non, inquit : sed fratris mei muliercula rapta fuit. (37) Atqui ingens lucrum est, adultera muliercula spoliari. Itane igitur contemni nos pateremur a Trojanis? Quales sunt Trojani? cordati, an vecordes? si cordati, cur bellum cum eis geritis? sin vecordes, quid eos curatis?

38. In quo ergo bonum est, si in istis rebus non est? Dic nobis, domine nuncie, et explorator! Ubi non putatis, neque id quærere vultis. Nam si quærere voluissetis, in vobis ipsis id esse invenissetis : neque foris oberraretis, nec aliena quæreretis tanquam propria. (39) Redite ipsi ad vos : considerate anticipationes quas habetis. Quale quid imaginamini bonum? Quod tranquillum, quod beatum, quod impedimentorum expers. Agite vero; nonne ipsius naturæ instinctu magnum id esse putatis? nonne magni pretii? nonne expers noxæ? (40) In quali ergo materia quærenda est tranquillitas et impedimentorum remotio? in servili, an libera? In libera. Corpusculum igitur liberum habetis, an servum? Nescimus. Nescitis servire illud febri, podagræ, oculorum et intestinorum doloribus, tyranno, igni, ferro, cuivis fortiori? Immo sane, servit. (41) Quo pacto ergo aliquid, quod ad corpus pertinet, immune ab mpedimentis esse potest? quo pacto magnum, aut alicujus pretii, quod est natura mortuum, terra, cœnum? (42) Quid ergo? nihilne habetis liberum? Fortasse nihil. Quis autem cogere vos potest ut, quod falsum esse appareat, ei assentiamini? Nemo. Quis, ut non assentiamini ei, quod verum esse appareat? Nemo. Hic ergo videtis aliquid in vobis esse liberum suapte natura. (43) Appetere autem aut aversari; impetum ad actionem capere, vel non capere; aut parare sese, aut proponere aliquid, vestrûm quis potest, nisi opinione utilitatis aut officii adductus? Nemo. Habetis ergo in his etiam aliquid immune et liberum. (44) Id, miseri, excolite; id curate; ibi quærite bonum.

45. At fieri qui potest, si nihil habeam, si nudus sim, sine domicilio, sine lare, squalidus, sine servo, extorris, ut vitam agam beatam? (46) Ecce misit vobis deus qui re ipsa ostenderet posse illud fieri. (47) Ecce me extorrem, sine domicilio, sine possessionibus, sine servis : humi cubo; uxor mihi nulla est, liberi nulli, nullum prætoriolum; nihil præter cœlum et terram, et unum palliolum. (48) Et quid mihi deest? annon molestia vaco? non sum imperterritus? non sum liber? Quando quisquam vestrûm me vel voto frustratum, vel in id quod vitavi delapsum

ἢ ἄνθρωπον; πότ' ἐνεκάλεσά τινι; μή τις ὑμῶν ἐσκυθρωπακότα με εἶδε; (49) Πῶς δ' ἐντυγχάνω τούτοις, οὓς ὑμεῖς φοβεῖσθε καὶ θαυμάζετε; οὐχ ὡς ἀνδραπόδοις; Τίς με ἰδὼν οὐχὶ τὸν βασιλέα τὸν ἑαυτοῦ ὁρᾶν οἴεται καὶ δεσπότην;

50. Ἴδε Κυνικαὶ φωναί, ἴδε χαρακτήρ, ἴδ' ἐπιβολή. Οὔ· ἀλλὰ πηρίδιον, καὶ ξύλον, καὶ γνάθοι μεγάλαι· καταφαγεῖν πᾶν ὃ ἐὰν δῷς, ἢ ἀποθησαυρίσαι, ἢ τοῖς ἀπαντῶσι λοιδορεῖσθαι ἀκαίρως, ἢ καλὸν τὸν ὦμον δεικνύειν. (51) Τηλικούτῳ πράγματι ὁρᾷς πῶς μέλλεις ἐγχειρεῖν; Ἔσοπτρον πρῶτον λάβε· ἴδε σου τοὺς ὤμους· κατάμαθε τὴν ὀσφύν, τοὺς μηρούς. Ὀλύμπια μέλλεις ἀπογράφεσθαι, ἄνθρωπε· οὐχί τινά ποτε ἀγῶνα ψυχρὸν καὶ ἀταλαίπωρον. (52) Οὐκ ἔστιν ἐν Ὀλυμπίοις νικηθῆναι μόνον καὶ ἐξελθεῖν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὅλης τῆς οἰκουμένης βλεπούσης δεῖ ἀσχημονῆσαι, οὐχὶ Ἀθηναίων μόνον, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ Νικοπολιτῶν· εἶτα καὶ δαίρεσθαι δεῖ τὸν εἰκῆ εἰσελθόντα· πρὸ δὲ τοῦ δαρῆναι, διψῆσαι, καυματισθῆναι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν.

53. Βούλευσαι ἐπιμελέστερον, γνῶθι σαυτόν, ἀνάκρινον τὸ δαιμόνιον, δίχα θεοῦ μὴ ἐπιχειρήσῃς. Ἂν γὰρ συμβουλεύσῃ, ἴσθι ὅτι μέγαν σε θέλει γενέσθαι, ἢ πολλὰς πληγὰς λαβεῖν. (54) Καὶ γὰρ λίαν τοῦτο κομψὸν τῷ Κυνικῷ παραπέπλεκται· δαίρεσθαι δεῖ αὐτόν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς δαίροντας, ὡς πατέρα πάντων, ὡς ἀδελφόν. (55) Οὔ· ἀλλ' ἄν τίς σε δαίρῃ, κραύγαζε στὰς ἐν τῷ μέσῳ, Ὦ Καῖσαρ, ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ οἷα πάσχω; Ἄγωμεν ἐπὶ τὸν ἀνθύπατον. (56) Κυνικῷ δὲ Καῖσαρ τίς ἐστιν ἢ ἀνθύπατος ἄλλος, ἢ ὁ καταπεπομφὼς αὐτόν, καὶ ᾧ λατρεύει, ὁ Ζεύς; ἄλλον τινὰ ἐπικαλεῖται, ἢ ἐκεῖνον; οὐ πέπεισται δ', ὅ τι ἂν πάσχῃ τούτων, ὅτι ἐκεῖνος αὐτὸν γυμνάζει; (57) Ἀλλ' ὁ μὲν Ἡρακλῆς, ὑπὸ Εὐρυσθέως γυμναζόμενος, οὐκ ἐνόμιζεν ἄθλιος εἶναι, ἀλλ' ἀόκνως ἐπετέλει πάντα τὰ προστασσόμενα· οὗτος δ' ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀθλούμενος καὶ γυμναζόμενος, μέλλει κεκραγέναι καὶ ἀγανακτεῖν, ἄξιος φορεῖν τὸ σκῆπτρον τοῦ Διογένους; (58) Ἄκουε τί λέγει ἐκεῖνος, πυρέσσων, πρὸς τοὺς παριόντας· Κακαὶ, ἔφη, κεφαλαὶ, οὐ μενεῖτε; Ἀλλ' ἀθλητῶν μὲν ὄλεθρον ἢ μάχην ὀψόμενοι, ἅπιτε ὁδὸν τοσαύτην εἰς Ὀλυμπίαν· πυρετοῦ δὲ καὶ ἀνθρώπου μάχην ἰδεῖν οὐ βούλεσθε; (59) Ταχύ γ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐνεκάλεσε τῷ θεῷ τῷ καταπεπομφότι αὐτόν, ὡς παρ' ἀξίαν αὐτῷ χρωμένῳ, ὅς γε ἐνεκαλλωπίζετο ταῖς περιστάσεσι, καὶ θέαμα εἶναι ἠξίου τῶν παριόντων. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἐγκαλέσει; ὅτι εὐσχημονεῖ; ἐπὶ τίνι κατηγορήσει; ὅτι λαμπροτέραν ἐπιδείκνυται τὴν ἀρετὴν τὴν ἑαυτοῦ; (60) Ἄγε, περὶ πενίας δὲ τί λέγει; περὶ θανάτου; περὶ πόνου; πῶς συνέκρινε τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ἑαυτοῦ τῇ μεγάλου βασιλέως; μᾶλλον δ' οὐδὲ συγκριτὸν ᾤετο εἶναι. (61) Ὅπου γὰρ ταραχαὶ, καὶ λῦπαι, καὶ φόβοι, καὶ ὀρέξεις ἀτελεῖς, καὶ ἐκκλίσεις περιπίπτουσαι, καὶ φθόνοι καὶ ζηλοτυπίαι, ποῦ ἐκεῖ πάροδος εὐδαιμονίας; Ὅπου δ' ἂν ᾖ σαπρὰ δόγματα, ἐκεῖ πάντα ταῦτα εἶναι ἀνάγκη.

vidit? quando vel deum vel hominem accus ullo questus sum? num quis vestrûm tristi vidit? (49) Quomodo eos tracto, quos vos admiramini? annon ut mancipia? Quis, me regem et dominum suum videre non putat?

50. Ecce hæ Cynicæ voces sunt, ecce institutum. Non: sed pera, et baculus, et an quidquid dederis, devorare, aut recondere; importune invehi, aut pulcrum humerum os Tantam rem videsne quomodo sis aggressur ante omnia cape; contemplare tuos hum lumbos, femora. Inter Olympicos certator fessurus es, homo, non ad certamen aliquc sine labore. (52) In Olympiis non illud tant victus abeas: sed primum in conspectu toti solum Atheniensium, aut Lacedæmoniorum litanorum, turpiter te dare necesse est; deind etiam ei est, qui temere stadium ingressus quam vero vapulet, sitiendum, æstu torren pulveris degluttiendum.

53. Delibera diligentius; ipse te cognosce; citra deum ne aggredere: qui si istius rei auc scito, velle eum vel magnum te fieri, vel mul (54) Nam et hoc perquam festivum Cynico adj instar asini vapulet; et, dum vapulat, eos beratur diligat, tamquam pater omnium, ta (55) Non: sed si quis te verberarit, in me Cæsar, in pace a te constituta quomodo tract Proconsulem. (56) At Cynico quis est Ca Proconsul, nisi is quis cœlitus eum misit, Jupiter? aliumne quemquam invocat, præter persuasum habet, quidquid sibi acciderit, se ceri? (57) Enimvero Hercules, cum ab Eur retur, non putabat se miserum esse; sed, q dabatur, obibat impigre. At iste, qui a Jov exercetur, clamitabit et indignabitur? dignu sceptrum Diogenis ferat? (58) Audi, quid i ad prætereuntes dicat: Prava, inquit, capit bitis? Athletarum interitum aut pugnam spec piam proficiscimini, tam longum iter; febris nis pugnam spectare non vultis? (59) Iste scil quo demissus est, quasi præter meritum trac turus erat? qui etiam placebat sibi in asperis ctaculum esse voluit prætereuntibus. Qua en accusaturus esset? quod honestatem et dec qua de caussa criminaturus? quod virtutem et in clariore luce ponit? (60) Age vero, quid dicit? de morte, de dolore? quomodo su citatem regis Persarum felicitati comparavit? ne comparabilem quidem esse duxit. (61) Ub sunt, ubi mœrores, ubi terrores, ubi appeti et aversiones inanes, ubi invidia et æmulatio; felicitati relictus est? Ubi vero pravæ opinio ista esse omnia necesse est.

ίνου δὲ τοῦ νεανίσκου, εἰ νοσήσας, ἀξιοῦν-
ς αὐτὸν ἔλθεῖν ὥστε νοσοκομηθῆναι, ὑπα-
ὶ φίλον μοι δώσεις Κυνικοῦ; ἔφη. (63)
ν ἄλλον εἶναι τοιοῦτον, ἵν' ἄξιος ᾖ φίλος
εῖσθαι· κοινωνὸν αὐτὸν εἶναι δεῖ τοῦ
τῆς βασιλείας, καὶ διάκονον ἄξιον, εἰ
ἀξιωθήσεσθαι· ὡς Διογένης Ἀντισθένους
ράτης Διογένους. (64) Ἢ δοκεῖ σοι, ὅτι,
τῷ λέγῃ προσερχόμενος, φίλος ἐστὶν αὐ-
αὐτὸν ἄξιον ἡγήσεται τοῦ πρὸς αὐτὸν εἰσ-
Ὥστε, ἄν σοι δοκῇ, καὶ ἐνθυμήθητί [τι]
ρίαν μᾶλλον περιβλέπου κομψὴν, ἐν ᾗ
κέπουσαν τὸν βορέαν, ἵνα μὴ περιψυχῇς.
οι δοκεῖς θέλειν εἰς οἰκόν τινος ἀπελθὼν
ορτασθῆναι. Τί οὖν σοι καὶ ἐπιχειρεῖν
ικούτῳ;

δ', ἔφη, καὶ παῖδες προηγουμένως παρα-
ὑπὸ τοῦ Κυνικοῦ; Ἂν μοι σοφῶν, ἔφη,
χα μὲν οὐδ' ἥξει τις ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ κυνί-
γὰρ ἕνεκα ἂν δέξηται ταύτην τὴν διεξαγω-
ῶμως δ' ἂν ὑποθώμεθα, οὐδὲν κωλύσει καὶ
καὶ παιδοποιήσασθαι· καὶ γὰρ ἡ γυνὴ
λλη τοιαύτη, καὶ ὁ πενθερὸς ἄλλος τοιοῦτος,
κ οὕτως ἀνατραφήσεται. (69) Τοιαύτης
στάσεως, οἵα νῦν ἐστιν, ὡς ἐν παρατάξει·
σπαστον εἶναι δεῖ τὸν Κυνικὸν ὅλον πρὸς
οῦ θεοῦ, ἐπιφοιτᾷν ἀνθρώποις δυνάμενον,
ιένον καθήκουσιν ἰδιωτικοῖς, οὐδ' ἐμπε-
χέσεσιν, ἃς παραβαίνων οὐκέτι σώσει τὸ
ὶ ἀγαθοῦ πρόσωπον· τηρῶν δ' ἀπολεῖ τὸν
ατάσκοπον καὶ κήρυκα τῶν θεῶν; (70)
δεῖ αὐτὸν ἀποδεικνύναι τινὰ τῷ πενθερῷ,
ναι τοῖς ἄλλοις συγγενέσι τῆς γυναικὸς,
ικί· εἰς νοσοκομίας λοιπὸν ἐκκλείεται, εἰς
71) Ἵνα τἆλλα ᾧφῶ, δεῖ αὐτὸν κουκούμιον
θερμὸν ποιήσει τῷ παιδίῳ, ἵν' αὐτὸ λούσῃ
ρίδια τεκούσῃ τῇ γυναικὶ, ἔλαιον, κραβ-
ιον· γίνεται ἤδη πλείω σκευάρια· [ἐῶ] τὴν
ίαν, τὸν περισπασμόν. (72) Ποῦ μοι λοι-
βασιλεὺς, ὁ τοῖς κοινοῖς προσευκαιρῶν;

τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλεν;

ιλους ἐπισκοπεῖν, τοὺς γεγαμηκότας, τοὺς
μένους· τίς καλῶς χρῆται τῇ αὐτοῦ γυναικὶ,
ίς διαφέρεται· ποία οἰκία εὐσταθεῖ, ποία
ν περιερχόμενον καὶ τῶν σφυγμῶν ἁπτό-
Σὺ πυρέττεις, σὺ κεφαλαλγεῖς, σὺ ποδα-
ήτεινον, σὺ φάγε, σὺ ἀλούτησον· σὲ δεῖ
ὲ δεῖ καυθῆναι. (74) Ποῦ σχολὴ τῷ εἰς
καθήκοντα ἐνδεδεμένῳ; οὐ δεῖ αὐτὸν πορί-
τοῖς παιδίοις; ἄγε, πρὸς γραμματιστὴν
τυναχίδια ἔχοντα, γραφεῖα, τυλάρια; καὶ
ῶδάτιον ἑτοιμάσαι; οὐ γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας
νται Κυνικὰ εἶναι· εἰ δὲ μὴ, κρεῖσσον ἦν

62. Interrogante autem eodem adolescente, an ægrotans Cynicus amico morem gesturus sit, qui eum domum suam invitaverit, ut ægroti cura habeatur : Ubi vero, inquit, amicum mihi Cynici dabis? (63) Oportet enim eum alterum esse talem, ut dignus sit qui amici loco habeatur : participem esse eum oportet sceptri et regni, et ministrum dignum, si dignus amicitia esse velit; quemadmodum Diogenes Antisthenis fuit amicus, quemadmodum Crates Diogenis. (64) Aut censesne, si quis modo adeat eum et salvere jubeat, propterea esse amicum, et dignum ab eo judicatum iri in cujus domum se ille recipiat? (65) Proinde, si tibi videtur, tale etiam cogita, fimetum potius aliquod minus sordidum circumspicito, in quo febricites; modo aquilonem illud tibi arceat, ne frigore pereas. (66) Tu vero potius ædes alicujus ingredi velle mihi videris, ut ad tempus ibi pascaris. Quæ te ergo res impulit ad tantum negotium suscipiendum?

67. At conjugium, inquit, et procreationem liberorum præcipue spectabit Cynicus? Si mihi sapientium dederis civitatem, forsitan, inquit, haud temere ad Cynicam sectam quisquam se applicuerit. Nam quorum hominum caussa tale vitæ institutum amplecteretur? (68) Tamen, fac ita esse; nihil prohibebit quominus ille et uxorem ducat, et liberos suscipiat : nam et uxor ejus plane illius similis erit, itemque socer; et liberi ad eumdem modum educabuntur. (69) Cum autem talis sit præsens rerum status, tamquam in acie; nonne Cynicum nulla prorsus re a dei ministerio decet avocari, ut convenire possit homines, nullis privatis officiis illigatus, aut implicitus relationibus, quas si neglexerit, honesti bonique viri personam tueri non possit; sin eas tuebitur, perdet nuncium, exploratorem et præconem deorum immortalium? (70) Ecce enim, præstanda sunt quædam socero; sunt quædam tribuenda affinibus, quædam ipsi uxori : denique suorum valetudinem curare, reique familiari operam dare coactus, a Cynici instituto distinetur. (71) Ut mittam cetera, cucuma opus est, ubi calidam faciat puerulo, qua lavet eum in labro : uxori, postquam peperit, præbenda est lana, oleum, lectulus, poculum. Sic augentur vascula. Omitto reliquas occupationes, quæ hominem distrahunt. (72) Ubi nunc tandem ille rex est, qui rebus communibus totus vacet? cui

commissi populi, cui tanta negotia curæ?

qui ceteros inspicere debet, maritos, parentes; quis recte tractet uxorem suam, quis male; quis litiget; quæ domus bene constituta sit, quæ secus : quem medici instar circumire oportet, et tangere pulsum. (73) Tu febricitas; tibi dolet caput; tu laboras e pedibus : tu cibis abstine; tu ede; tu balnea cave; tibi sectione est opus; tibi ustione. (74) Unde tantum otii suppetit ei qui privatis officiis est illigatus? nonne illi parandæ sunt tuniculæ pueris? age, nonne ad ludimagistrum mittendi sunt cum tabellis, stylo et tomento? nonne parandus his quoque est lectulus? neque enim a primo statim ortu Cynici esse queunt. Id ni faciat, exposuisse illos statim a partu præstitisset, quam ita

αὐτὰ γενόμενα ῥῖψαι, ἢ οὕτως ἀποκτεῖναι. (76) Σκόπει, ποῦ κατάγομεν τὸν Κυνικόν· πῶς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἀφαιρούμεθα. (76) Ναί· ἀλλὰ Κράτης ἔγημε. Περίστασίν μοι λέγεις ἐξ ἔρωτος γενομένην, καὶ γυναῖκα τίθης ἄλλον Κράτητα. Ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν κοινῶν γάμων καὶ ἀπεριστάτων ζητοῦμεν· καὶ οὕτω ζητοῦντες, οὐχ εὑρίσκομεν ἐν ταύτῃ τῇ καταστάσει προηγούμενον τῷ Κυνικῷ τὸ πρᾶγμα.

77. Πῶς οὖν ἔτι, φησὶ, διασώσει τὴν κοινωνίαν; Τὸν θεόν σοι· μεῖζον δ' εὐεργετοῦσιν ἀνθρώπους οἱ δύο ἢ τρία κακόῤῥυγχα παιδία ἀνθ' αὐτῶν εἰσάγοντες, ἢ οἱ ἐπισκοποῦντες πάντας κατὰ δύναμιν ἀνθρώπους, τί ποιοῦσι, πῶς διάγουσι, τίνος ἐπιμελοῦνται, τίνος ἀμελοῦσι παρὰ τὸ προσῆκον; (78) καὶ Θηβαίους μείζονα ὠφέλησαν ὅσοι τεκνία αὐτοῖς κατέλιπον, Ἐπαμινώνδου τοῦ ἀτέκνου ἀποθανόντος; καὶ Ὁμήρου πλείονα τῇ κοινωνίᾳ συνεβάλετο Πρίαμος ὁ πεντήκοντα γεννήσας περικαθάρματα, ἢ Δαναὸς, ἢ Αἴολος; (79) Εἶτα στρατηγία μὲν ἢ σύνταγμά τινα ἀπείρξει γάμου ἢ παιδοποιίας, καὶ οὐ δόξει οὗτος ἀντ' οὐδενὸς ἠλλάχθαι τὴν ἀτεκνίαν· ἡ δὲ τοῦ Κυνικοῦ βασιλεία οὐκ ἔσται ἀνταξία; (80) Μήποτε οὐκ αἰσθανόμεθα τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, οὐδὲ φανταζόμεθα κατ' ἀξίαν τὸν χαρακτῆρα τὸν Διογένους· ἀλλ' εἰς τοὺς νῦν ἀποβλέπομεν, τοὺς τραπεζῆας πυλαωροὺς, οἳ οὐδὲν μιμοῦνται ἐκείνους, ἢ, εἰ ἄρα, ὅτι πόρδωνες γίνονται, ἄλλο δ' οὐδέν· (81) ἐπεὶ οὐκ ἂν ἡμᾶς ἐκίνει ταῦτα, οὐδ' ἂν ἐπεθαυμάζομεν εἰ μὴ γαμήσει, ἢ παιδοποιήσεται. Ἄνθρωπε, πάντας ἀνθρώπους πεπαιδοποίηται, τοὺς ἄνδρας υἱοὺς ἔχει, τὰς γυναῖκας θυγατέρας· πᾶσιν οὕτω προσέρχεται, οὕτω πάντων κήδεται. (82) Ἢ σὺ δοκεῖς ὑπὸ περιεργίας λοιδορεῖσθαι τοῖς ἀπαντῶσιν; Ὡς πατὴρ αὐτὸ ποιεῖ, ὡς ἀδελφὸς, καὶ τοῦ κοινοῦ πατρὸς ὑπηρέτης τοῦ Διός.

83. Ἂν σοι δόξῃ, πυθοῦ μου καὶ εἰ πολιτεύσεται. Σαννίων, μείζονα πολιτείαν ζητεῖς ἧς πολιτεύεται; (84) εἰ ἐν Ἀθηναίοις παρελθὼν ἐρεῖ τι περὶ προσόδων ἢ πόρων; ὃν δεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις διαλέγεσθαι, ἐπίσης μὲν Ἀθηναίοις, ἐπίσης δὲ Κορινθίοις, ἐπίσης δὲ Ῥωμαίοις, οὐ περὶ πόρων, οὐδὲ περὶ προσόδων, οὐδὲ περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου, ἀλλὰ περὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας, περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας, περὶ δουλείας καὶ ἐλευθερίας. (85) Τηλικαύτην πολιτείαν πολιτευομένου ἀνθρώπου, σύ μου πυνθάνῃ, εἰ πολιτεύσεται; πυθοῦ μου καὶ, εἰ ἄρξει· πάλιν ἐρῶ σοι, Μωρὲ, ποίαν ἀρχὴν μείζονα ἧς ἄρχει;

86. Χρεία μέντοι καὶ σώματος ποιοῦ τῷ τοιούτῳ. Ἐπεί τοι, ἂν φθισικὸς προέρχηται, λεπτὸς καὶ ὠχρὸς, οὐκέτι ὁμοίαν ἔμφασιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἔχει. (87) Δεῖ γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνύοντα παριστάνειν τοῖς ἰδιώταις, ὅτι ἐνδέχεται δίχα τῶν θαυμαζομένων ὑπ' αὐτῶν εἶναι καλὸν καὶ ἀγαθόν· ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ σώματος ἐνδείκνυσθαι, ὅτι ἡ ἀφελὴς καὶ λιτὴ καὶ ὕπαιθρος δίαιτα οὐδὲ τὸ σῶμα λυμαίνεται. (88) Ἰδοὺ καὶ τούτου μάρτυς εἰμὶ ἐγὼ, καὶ τὸ σῶμα τὸ ἐμόν. Ὡς

perimere. (75) Vide quo deducamus Cynicum regnum ei adimamus. (76) Esto: at Crates u Casum mihi singularem narras ex amore ortu rem dicis quæ alter Crates erat. Nos vero de conjugiis et peculiare nihil habentibus quærim quærentes non invenimus in hoc rerum statu r modum præcipuam esse Cynico.

77. Qui ergo, inquit, conservabit societaten plus prosuntne vitæ mortalium ii qui binos vel grunientes parvulos suo loco in mundum introd hi qui pro virili omnes homines inspiciunt, qui ratione vivant, quid curent, quid contra of gant? (78) Num Thebanis plus ii profuerunt eis reliquerunt, quam Epaminondas, qui orb num Priamus, quinquaginta filiis relictis, iis simis, aut Danaus, aut Æolus, plus ad vitæ tem contulerunt, quam Homerus? (79) Ita militare, aut opus literarium abstrahet aliquei aut a sobolis procreatione, nec is nihilo permu tur orbitatem; Cynici autem imperium comp non videbitur? (80) Nempe non satis percipi tudinem Cynici, neque pro merito æstiman characterem; sed hodiernos hos respicimus, n seclas janitores, qui nulla in re veteres illos i forte oppedendo, cetera omnia dissimillima h alioqui non moverent nos ista, neque mirare rem non duxerit Cynicus, aut liberos non Homo, omnium hominum ille parens est; viros mulieres filias; omnes sic convenit, sic omnes Aut censesne, ea caussa, quod rerum alienar sit, objurgare eum obvios? Ut pater hoc facit, ut communis patris minister Jovis.

83. Si tibi visum fuerit, percontare me etiam publicam sit accessurus. Sannio, num majore cam quæris ea, quam administrat? (84) An apud de reditibus aut parandæ pecuniæ ratione ve sit, quem oportet apud omnes homines, pe Athenienses et Corinthios et Romanos, concio parandæ pecuniæ ratione, non de pace aut bell licitate et miseria, de rebus secundis et advers tute et libertate? (85) Tantam rempublicam nistret ille homo, tu ex me quæris, an ei c respublica? Roga me etiam, an imperaturus tibi dicam: Stulte, quod imperium geret maju præest?

86. Oportet tamen et corpus certo quoda fectum habeat talis homo. Nam si morbidus au et pallidus prodierit; non jam idem pondus testimonium. (87) Oportet enim non modo a ostendendo demonstrare indoctis, posse virum bumque carere iis quæ vulgus admiratur; se corpore probare oportet, simplicem et tenu quamvis sub dio agas, non lædere valetudinem hujus quoque rei testis ego sum, et corpus m

ποίει· στίλβων γὰρ περιήρχετο, καὶ κσθ' αὑτὸ πέστρεφε τοὺς πολλούς. (89) Ἐλεούμενος δὲ ἐπαίτης δοκεῖ· πάντες ἀποστρέφονται, πάντες ουσιν. Οὐδὲ γὰρ ῥυπαρὸν αὐτὸν δεῖ φαίνε- ιηδὲ κατὰ τοῦτο τοὺς ἀνθρώπους ἀποσοβεῖν· ν τὸν αὐχμὸν αὐτοῦ δεῖ καθαρὸν εἶναι, καὶ

δὲ καὶ χάριν προσεῖναι πολλὴν φυσικὴν τῷ ιαὶ ὀξύτητα· εἰ δὲ μὴ, μύξα γίνεται, ἄλλο δ' ἑτοίμως δύνηται καὶ παρακειμένως πρὸς τὰ α ἀπαντᾷν. (91) Ὡς Διογένης πρὸς τὸν εἰ- ὺ εἶ ὁ Διογένης ὁ μὴ οἰόμενος εἶναι θεούς; ἔφη, σὲ θεοὶ ἐχθρὸν νομίζων; (92) Πάλιν ῳ ἐπιστάντι αὐτῷ κοιμωμένῳ, καὶ εἰπόντι,

ὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,

ι ὢν, ἀπήντησεν,

ί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

ὁ πάντων δὲ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ δεῖ καθα- ῖναι τοῦ ἡλίου· εἰ δὲ μὴ, κυβευτὴν ἀνάγκη ργὸν εἶναι, ὅστις, ἐνεχόμενός τινι αὐτὸς κακῷ, τοῖς ἄλλοις. (94) Ὅρα γὰρ, οἷόν ἐστι. λεῦσι τούτοις καὶ τυράννοις οἱ δορυφόροι καὶ παρεῖχε τὸ ἐπιτιμᾷν τισι, καὶ δύνασθαι καὶ ὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ αὐτοῖς οὖσι κακοῖς· τῷ ἀντὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν δορυφόρων τὸ συν- ἐξουσίαν ταύτην παραδίδωσιν. (95) Ὅταν ερηγρύπνηκεν ὑπὲρ ἀνθρώπων καὶ πεπόνη- ιθαρὸς μὲν κεκοίμηται, καθαρώτερον δ' αὐτὸν ς ἀφῆκεν, ἐντεθύμηται δ' ὅσα ἐντεθύμηται ὡς θεοῖς, ὡς ὑπηρέτης, ὡς μετέχων τῆς ἀρχῆς ταντταχοῦ δ' αὐτῷ πρόχειρον τὸ,

ἑ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη·

Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω· μὴ θαῤῥήσῃ παῤῥησιάζεσθαι πρὸς τοὺς ἀδελ- ἑαυτοῦ, πρὸς τὰ τέκνα, ἁπλῶς πρὸς τοὺς (97) Διὰ τοῦτο οὔτε περίεργος οὔτε πολυ- ἐστὶν ὁ οὕτω διακείμενος· οὐ γὰρ τὰ ἀλλό- πραγμονεῖ, ὅταν τὰ ἀνθρώπινα ἐπισκοπῇ, κα. Εἰ δὲ μὴ, λέγε καὶ τὸν στρατηγὸν πο- κα, ὅταν τοὺς στρατιώτας ἐπισκοπῇ καὶ ἐξε- παραφυλάσσῃ, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας κολάζῃ. ὑ ὑπὸ μάλης ἔχων πλακουντάριον ἐπιτιμᾷς ῶ σοι, Οὐ θέλεις μᾶλλον ἀπελθὼν εἰς γωνίαν ν ἐκεῖνο ὃ κέκλοφας; τί δέ σοι καὶ τοῖς ἄλλο- (99) Τίς γὰρ εἶ; ὁ ταῦρος εἶ, ἢ ἡ βασίλισσα σῶν; Δεῖξόν μοι τὰ σύμβολα τῆς ἡγεμονίας, ἐκ φύσεως ἔχει. Εἰ δὲ κηφὴν εἶ, ἐπιδικαζό- βασιλείας τῶν μελισσῶν, οὐ δοκεῖς ὅτι καὶ σὲ ίστν οἱ συμπολιτευόμενοι, ὡς αἱ μέλισσαι τοὺς

μὲν γὰρ ἀνεκτικὸν τοσοῦτον ἔχειν δεῖ τὸν

admodum Diogenes faciebat; nitidus et bene curata cute passim ibat, ipsumque ejus corpus populum advertit. (89) Cynicus autem cujus vicem dolent homines, mendicus esse videtur; omnes eum aversantur, omnes offenduntur. Nam nec sordidum eum conspici oportet, ne vel eo ipso absterreat homines; sed ipsum squalorem ejus mundum esse decet et allicientem.

90. Oportet vero etiam multam naturalem gratiam inesse Cynico, et ingenii acumen (alioqui mucus erit, prætereaque nihil) : ut expedite et apposite ad ea, quæ inciderint, respondere possit. (91) Quemadmodum Diogenes ei respondit, qui dixerat : Tune is es Diogenes, qui deos esse non putat? Quo pacto, inquit, cum te diis invisum esse judicem? (92) Rursus, cum Alexander eum dormientem aggressus dixisset, Non decet

pernoctem dormire virum qui consiliatur,

semisomnis adhuc respondit :

Cui populus commissus, et ampla negotia curæ.

93. Ante omnia vero mentem illius sole puriorem esse decet : alioquin scurra et improbus sit necesse est, qui ipse vitio cuipiam obnoxius, alios reprehendat. (94) Vide enim, hoc quale sit. Regibus istis et tyrannis, quamvis ipsi quoque sint improbi, satellites et arma id præstant, ut reprehendere aliquos, et punire etiam delinquentes possint : Cynico vero, armorum et satellitum loco, conscientia dat istam potestatem. (95) Quodsi videt se pro aliorum salute vigilare et laborare, et mundum dormire, mundioremque e somno expergisci, et, quæcumque cogitet, cogitare se ut diis amicum, ut deorum ministrum, ut participem imperii Jovis; si ubique in promptu illud habet,

O Juppiter, me, tuque, Fatum, ducito :

itemque illud : Si diis ita placet, ita fiat : (96) cur non libere loqui auderet cum fratribus suis, cum filiis, omnino cum consanguineis? (97) Quapropter neque supervacaneis rebus occupatus neque curiosus est, qui sic est affectus. Neque enim in aliena curiose inquirit, cum res humanas inspicit, sed in sua : alioqui etiam imperator curiosus dicendus erit, cum milites inspicit et lustrat observatque, et militaris disciplinæ perturbatores castigat. (98) Sin placentulam sub ala gestans alios increparis, dicam tibi, Quin potius in angulum aliquem abiens devoras id quod furatus es? Quid ad te res alienæ? (99) Quis enim es? num taurus es, aut apum regina? Ostende mihi principatus insignia, qualia illis a natura data sunt. Quod si fucus es, et tamen regnum apum tibi vindicas; nonne putas cives tuos te pari modo dejecturos esse regno, quemadmodum apes fucos?

100. Jam tolerantia in Cynico esse tanta debet, ut vulgo

Κυνικὸν, ὥστ' αὐτὸν ἀναίσθητον δοκεῖν τοῖς πολλοῖς, καὶ λίθον· οὐδεὶς αὐτὸν λοιδορεῖ, οὐδεὶς τύπτει, οὐδεὶς ὕβρίζει· τὸ σωμάτιον δ' αὐτοῦ δέδωκεν αὐτὸς χρῆσθαι τῷ θέλοντι ὡς βούλεται. (101) Μέμνηται γὰρ ὅτι τὸ χεῖρον ἀνάγκη νικᾶσθαι ὑπὸ τοῦ κρείττονος, ὅπου χεῖρόν ἐστι· τὸ δὲ σωμάτιον τῶν πολλῶν χεῖρον, τὸ ἀσθενέστερον τῶν ἰσχυροτέρων. (102) Οὐδέποτ' οὖν εἰς τοῦτον καταβαίνει τὸν ἀγῶνα, ὅπου δύναται νικηθῆναι· ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων εὐθὺς ἐξίσταται, τῶν δούλων οὐκ ἀντιποιεῖται. (103) Ὅπου δὲ προαίρεσις καὶ χρῆσις τῶν φαντασιῶν, ἐκεῖ ὄψει ὅσα ὄμματα ἔχει· ἵν' εἴπῃς, ὅτι Ἄργος τυφλὸς ἦν πρὸς αὐτόν. (104) Μή που συγκατάθεσις προπετής; μή που ὁρμὴ εἰκαία; μή που ὄρεξις ἀποτευκτική; μή που ἔκκλισις περιπτωτική; [ἢ] ἐπιβολὴ ἀτελής; μή που μέμψις; μή που ταπείνωσις, ἢ φθόνος; (105) ὧδε ἡ προσοχὴ ἡ πολλὴ, καὶ σύντασις· τῶν δ' ἄλλων ἕνεκα, ὕπτιος ῥέγκει· εἰρήνη πᾶσα. Λῃστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τύραννος οὐ γίνεται. Σωματίου δέ; Ναί. Καὶ κτησειδίου δέ; Ναί. Καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν. (106) Τί οὖν αὐτῷ τούτων μέλει; Ὅταν οὖν τις διὰ τούτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία· ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα· φοβερά ἐστιν, ἐγὼ δ' οἶδα ὅτι ὀστράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δὲ οὐδὲν ἔχει.

107. Περὶ τοιούτου πράγματος βουλεύῃ. Ὥστε, ἐάν σοι δόξῃ, τὸν θεόν σοι, ὑπέρθου, καὶ ἰδοῦ σου πρῶτον τὴν παρασκευήν. (108) Ἰδοὺ γάρ τί καὶ ὁ Ἕκτωρ λέγει τῇ Ἀνδρομάχῃ· Ὕπαγε, φησὶ, μᾶλλον εἰς οἶκον, καὶ ὕφαινε·

Πόλεμος δ' ἀνδρεσσι μελήσει
πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ μάλιστα.

(109) Οὕτω καὶ τῆς ἰδίας παρασκευῆς συνῄσθετο καὶ τῆς ἐκείνης ἀδυναμίας.

sensus expers et lapis esse videatur : nemo ei nemo eum verberat, nemo injuria afficit; corpus suum ab aliis tractari sinit ut volunt. (101) Mem necesse esse, ut id, quod est imbecillius, a robu catur, quatenus est imbecillius; corpusculum a becillius esse multitudine; id quod infirmius est, bere robustioribus. (102) Numquam igitur in id in quo vinci possit, descendit; sed alienis rebus st non vindicat sibi ea quæ serva sunt. (103) Ubi ve et usus visorum valent, ibi videbis quot habeat o ut dicas, Argum etiam, cum eo collatum, fuis (104) Est alicubi assensio præceps? impetus ad a mere captus? appetitio frustrata? aversatio calam positum irritum? est alicubi querela? abjectio invidia? (105) hic excitata est ejus attentio, et tentio : quod autem ad cetera attinet, supinus cata sunt omnia. Voluntatis latro nullus est, nullu At corpusculi? Utique. Rei familiaris? Utique : a magistratuum et honorum. (106) Quid ergo hæ Quodsi igitur his rebus aliquis eum terrere dicit, Abi, pueros quære! illi larvis terrentur testaceas istas esse novi, intrinsecus autem nere.

107. Talis res est de qua deliberas. Quan visum tibi fuerit, per deum, differ, tuamque pr parationem atque instructionem circumspice. enim quid Hector Andromachæ dicit : Abi, inq domum, et telam texe :

Nam bellum cura virorum,
præcipue mea.

(109) Sic et suas vires intellexit, et illius imbec

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας καὶ διαλεγομένους ἐπιδεικτικῶς.

1. Τίς εἶναι θέλεις, σαυτῷ πρῶτον εἰπέ· εἶθ' οὕτω ποίει ἃ ποιεῖς. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἁπάντων οὕτως ὁρῶμεν γινόμενα. (2) Οἱ ἀθλοῦντες πρῶτον κρίνουσι τίνες εἶναι θέλουσιν, εἶθ' οὕτω τὰ ἑξῆς ποιοῦσιν. Εἰ δολιχοδρόμος, τοιαύτη τροφὴ, τοιοῦτος περίπατος, τοιαύτη τρῖψις, τοιαύτη γυμνασία· εἰ σταδιοδρόμος, πάντα ταῦτα ἀλλοῖα· εἰ πένταθλος, ἔτι ἀλλοιότερα. (3) Οὕτως εὑρήσεις καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Εἰ τέκτων, τοιαῦτα ἕξεις· εἰ χαλκεὺς, τοιαῦτα. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν· ἐὰν δ' ἐφ' ὃ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. (4) Λοιπὸν ἡ μέν τίς ἐστι κοινὴ ἀναφορὰ, ἡ δ' ἰδία. Πρῶτον, ἵν' ὡς ἄνθρωπος. Ἐν τούτῳ τί περιέχεται; Μὴ ὡς πρόβατον, εἰ καὶ ἐπιεικής· ἢ βλαπτικὸς, ὡς θηρίον. (5) Ἡ δ' ἰδία, πρὸς τὸ ἐπιτήδευμα ἑκάστου καὶ τὴν προαίρεσιν. Ὁ κιθαρῳδὸς, ὡς κιθαρῳδός· ὁ τέκτων, ὡς τέκτων· ὁ φιλόσοφος, ὡς φιλόσοφος·

CAP. XXIII.

Ad eos qui ostentationis caussa legunt aut

1. Principio tecum ipse constitue, quem te deinde sic ea facito quæ facis. Nam ita fieri et rebus prope omnibus videmus. (2) Pugiles primu qui esse velint; et sic deinde, quæ consequenti ciunt. Si dolichodromus; talis victus convem ambulatio, talis frictio, talis exercitatio : si sta hæc omnia diversa erunt : si pentathlus, magi versa. (3) Eodem modo et in artibus se rem ha hendes. Si faber lignarius esse volueris, talia ærarius, talia. Nam quæcumque fuerint quæ ad nullum finem retulerimus, temere agemus : si pertinent, aberrabimus. (4) Ceterum est res communis, alius peculiaris. Primum, ut ag homo. In hoc quid continetur? Ne ut ovis, licet neve nocivus, sicut fera bestia. (5) Peculiaris spectus ad cujusque vitæ genus et institutum p tharœdus agat ut citharœdus; faber, ut faber; phil

ωρ, ὡς ῥήτωρ. (6) Ὅταν οὖν λέγῃς, Δεῦτε καὶ
πατί μου ἀναγινώσκοντος ὑμῖν· σκέψαι πρῶτον μὴ
ὐτὸ ποιεῖν· εἶτ', ἂν εὕρῃς [ἐφ'] ὅ τι ἀναφέρῃς,
ι εἰ ἐφ' ὃ δεῖ. (7) Ὠφελῆσαι θέλεις; ἢ ἐπαινεθῆ-
ὐθὺς ἀκούεις λέγοντος, Ἐμοὶ δὲ τοῦ παρὰ τῶν
ἐπαίνου τίς λόγος; Καὶ καλῶς λέγει. Οὐδὲ
μουσικῷ, καθὸ μουσικός ἐστιν, οὐδὲ τῷ γεωμε-
(8) Οὐκοῦν ὠφελῆσαι θέλεις; πρὸς τί; εἰπὲ καὶ
α καὶ αὐτοὶ τρέχωμεν εἰς τὸ ἀκροατήριόν σου.
ταί τις ὠφελῆσαι καὶ ἄλλους, μὴ αὐτὸς ὠφε-
; Οὔ· οὐδὲ γὰρ εἰς τεκτονικὴν ὁ μὴ τέκτων, οὐδ'
κὴν ὁ μὴ σκυτεύς.
θέλεις οὖν γνῶναι εἰ ὠφέλησαι; Φέρε σου τὰ
ι, φιλόσοφε. Τίς ἐπαγγελία ὀρέξεως; Μὴ ἀπο-
ιν. Τίς ἐκκλίσεως; Μὴ περιπίπτειν. (10)
ληροῦμεν αὐτῶν τὴν ἐπαγγελίαν; εἰπέ μοι τά-
ν δὲ ψεύσῃ, ἐρῶ σοι, Πρώην ψυχρότερόν σοι
ωατῶν συνελθόντων, καὶ μὴ ἐπιβοησάντων σοι,
ωμένος ἐξῆλθες· (11) Πρώην ἐπαινεθεὶς, πε-
καὶ πᾶσιν ἔλεγες, Τί σοι ἔδοξα; Θαυμαστὸς,
τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν. Πῶς δ' εἶπον ἐκεῖνο;
ν; Ὅπου διέγραψα τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας.
κῶς. (12) Εἶτά μοι λέγεις [ὅτι] ἐν ὀρέξει καὶ
κατὰ φύσιν ἀναστρέφῃ; Ὕπαγε, ἄλλον πεῖθε.
δεῖνα δὲ πρώην οὐκ ἐπῄνεις παρὰ τό σοι φαι-
; τὸν δεῖνα δ' οὐκ ἐκολάκευες τὸν συγκλητικόν;
σου τὰ παιδία εἶναι τοιαῦτα; Μὴ γένοιτο. (14)
ὖν ἕνεκα ἐπῄνεις καὶ περιεῖπες αὐτόν; Εὐφυὴς
ς καὶ λόγων ἀκουστικός. Πόθεν τοῦτο; Ἐμὲ
ει. Εἴρηκας τὴν ἀπόδειξιν. Εἶτα τί δοκεῖ σοι;
ν οὗτοι οὐ καταφρονοῦσι λεληθότως; (15) Ὅταν
ρωπος συνειδὼς ἑαυτῷ μηδὲν ἀγαθὸν μήτε πε-
ι μήτε ἐνθυμουμένῳ, εὕρῃ φιλόσοφον τὸν λέ-
Μεγαλοφυὴς, καὶ ἁπλοῦς, καὶ ἀκέραιος· τί δοκεῖς
τὸν λέγειν, ἢ, Οὗτός τινά μου ποτὲ χρείαν ἔχει;
εἰπέ μοι, τί μεγαλοφυοῦς ἔργον ἐπιδέδει-
δοὺ σύνεστί σοι τοσούτῳ χρόνῳ· διαλεγομένου
ρωεν, ἀναγινώσκοντός σου ἀκήκοε· κατέσταλ-
ίστραπται ἐφ' αὑτόν; ᾔσθηται ἐν οἵοις κακοῖς
κοβέβληκεν οἴησιν; ζητεῖ τὸν διδάξοντα; Ζη-
εί. (17) Τὸν διδάξοντα πῶς δεῖ βιοῦν; Οὔ, μωρέ·
πῶς δεῖ φράζειν· τούτου γὰρ ἕνεκα καὶ σὲ θαυ-
Ἄκουσον αὐτοῦ, τίνα λέγει. Οὗτος ὁ ἄνθρω-
ν τεχνικώτατα γράφει, Διώνος πολὺ κάλλιον.
λον ἄλλο ἐστί. Μή τι λέγει, Ὁ ἄνθρωπος
ν ἐστὶν οὗτος, πιστός ἐστιν, ἀτάραχός ἐστιν;
καὶ ἔλεγεν, εἶπον ἂν αὐτῷ· Ἐπειδὴ οὗτος πιστός
ῦτος ὁ πιστὸς τί ἐστί; Καὶ, εἰ μὴ εἶχεν εἰπεῖν,
μα ἂν, ὅτι Πρῶτον μάθε τί λέγεις, εἶθ' οὕτω

Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος καὶ χάσκων περὶ
πινέσοντας καὶ ἀριθμῶν τοὺς ἀκούοντάς σου,
ἄλλους ὠφελεῖν; Σήμερόν μου πολλῷ πλείονες
ν. Ναὶ, πολλοί· δοκοῦμεν ὅτι πεντακόσιοι.

philosophus; orator, ut orator. (6) Cum igitur dicis, Adeste, audite me vobis recitantem; primum vide ne temere id facias; deinde, si deprehenderis te hoc aliquo referre, vide num eo quo referri debet. (7) Prodesse vis? an laudari? Statim audis dicentem, Mea vero popularis laus nihil refert. Recte dicit: nec enim musico, quatenus musicus est, neque geometræ, quatenus geometra est, ea confert. (8) Ergo prodesse vis? Qua re? dic nobis quoque, ut et nos in auditorium tuum accurramus. Potestne vero quisquam prodesse aliis, qui nullum ipse fructum e doctrina ceperit? Non: neque enim qui faber non est, ad artem fabrilem aliis prodesse potest; neque ad sutoriam, qui sutor non est.

9. Vis ergo scire, an fructum ceperis? Profer decreta tua, philosophe. Quodnam est propositum appetitionis? Non frustrari. Quod aversationis? Non incidere in id quod declines. (10) Age, num propositum harum exsequimur? Dic mihi verum; sin fefelleris, ipse tibi dicam: Nuper, cum segnius convenissent auditores, nec tibi acclamassent, abjecto animo egressus es: (11) Nuper laudatus, circumibas, et omnibus dicebas, Quis tibi visus sum? Mirabilis, domine, ita salvus sim. Quomodo vero illud dixi? Quodnam? Ubi descripsi Panem et Nymphas. Nihil supra. (12) Et post hæc tu mihi dicis, te in appetitione et aversatione versari naturæ convenienter? Abi, aliis id persuade. (13) Nonne vero nuper istum contra sententiam animi tui laudasti? nonne adulatus es illi senatoris filio? Vellesne tuos liberos esse tales? Absit. (14) Qua igitur gratia laudabas et colebas eum? Ingeniosus est adolescens, et doctrinæ cupidus. Unde istud? Me admiratur. Veram caussam attulisti. Quid deinde putas? nonne isti ipsi clanculum te contemnunt? (15) Cum enim homo, nullius honestæ vel actionis vel cogitationis sibi conscius, philosophum invenerit qui ei dicat, Magno es ingenio, simplex et candidus; quid eum dicere putas, nisi, Iste quadam in re opera mea eget? (16) Aut dic mihi, quodnam magni ingenii opus præstitit? Ecce tanto tempore familiaritate tua utitur; te disserentem audivit, recitantem audivit: estne factus modestior? an in se ipsum descendit? an sentit quibus in malis sit? abjecitne arrogantiam? num quærit doctorem? Quærit, inquit. (17) Eumne, qui doceat qua ratione vivendum sit? Non, stulte; sed, quomodo sit dicendum: hac enim gratia te quoque admiratur. Audi quid dicat: iste homo artificiosissime scribit, multo elegantius Dione. (18) Tota res alia est. Num dicit, Homo hic verecundus est, fidus est, imperturbatus est? Quod etsi diceret, ego ei responderem: Quoniam iste fidus est, dic mihi, quem dicis fidum hominem? Si dicere non posset, subjicerem, Prius disce quid dicas; deinde dicito.

19. Ergo tam male affectus et laudatoribus inhians et auditores tuos numerans, aliis prodesse vis? Hodie multo plures me audiverunt. Sane plurimi: quingenti, opinor, fuimus. Nihil dicis; dic mille fuisse. Dionem numquam

Οὐδὲν λέγεις· θὲς αὐτοὺς χιλίους. Δίωνος οὐδέποτε ἤκουσαν τοσοῦτοι. Πόθεν αὐτῷ; καὶ κομψῶς αἰσθάνονται λόγων. Τὸ καλὸν, κύριε, καὶ λίθον κινῆσαι δύνατται. (20) Ἰδοὺ φωναὶ φιλοσόφου, ἰδοὺ διάθεσις ὠφελήσοντος ἀνθρώπους· ἰδοὺ ἀκηκοὼς ἄνθρωπος λόγου, ἀνεγνωκὼς τὰ Σωκρατικὰ ὡς Σωκρατικὰ, οὐχὶ δ' ὡς Λυσίου καὶ Ἰσοκράτους. « Πολλάκις ἐθαύμασα, τίσι « ποτε λόγοις. » Οὔ· ἀλλὰ, « Τίνι ποτὲ λόγῳ· » τοῦτ' ἐκείνου τελειότερον. (21) Μὴ γὰρ ἄλλως αὐτὰ ἀνεγνώκατε, ἢ ὡς ᾠδάρια; Ὡς εἴ γε ἀνεγινώσκετε ὡς δεῖ, οὐκ ἂν πρὸς τούτοις ἐγίνεσθε, ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον ἐβλέπετε, « Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δ' οὔ· » καὶ ὅτι « Ὡς ἐγὼ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος μηδενὶ προσέχειν τῶν ἐμῶν, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἄν μοι σκοπουμένῳ βέλτιστος φαίνηται. » (22) Διὰ τοῦτο τίς ἤκουσε Σωκράτους ποτὲ λέγοντος, ὅτι Οἶδά τι καὶ διδάσκω; ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ἔπεμπε. Τοιγαροῦν ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις ὑπ' αὐτοῦ συσταθῆναι· κἀκεῖνος ἀπῆγε, καὶ συνίστανεν. (23) Οὔ· ἀλλὰ προπέμπων ἔλεγεν, Ἄκουσόν μου σήμερον διαλεγομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ Κοδράτου; Τί σου ἀκούσω; ἐπιδεῖξαί μοι θέλεις, ὅτι κομψῶς συντιθεῖς τὰ ὀνόματα; συντιθεῖς, ἄνθρωπε· καὶ τί σοι ἀγαθόν ἐστιν; (24) Ἀλλ' ἐπαίνεσόν με. Τί λέγεις τὸ ἐπαίνεσον; Εἰπέ μοι, Οὐᾶ, καὶ, Θαυμαστῶς. Ἰδοὺ λέγω. Εἰ δ' ἔστιν ἔπαινος ἐκεῖνο, ὅ τι ποτὲ λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κατηγορίᾳ, τί σε ἔχω ἐπαινέσαι; εἰ ἀγαθόν ἐστι τὸ φράζειν ὀρθῶς, δίδαξόν με, καὶ ἐπαινέσω. (25) Τί οὖν; ἀηδῶς δεῖ τῶν τοιούτων ἀκούειν; Μὴ γένοιτο. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ κιθαρῳδοῦ ἀηδῶς ἀκούω· μή τι οὖν τούτου ἕνεκα κιθαρῳδεῖν με δεῖ στάντα; Ἄκουσον τί λέγει Σωκράτης· « Οὐδὲ γὰρ ἂν πρέποι, ὦ ἄνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ, ὥσπερ μειρακίῳ πλάττοντι λόγους, εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. » Ὥσπερ μειρακίῳ, φησίν. (26) Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι κομψὸν τὸ τέχνιον, ἐκλέξαι ὀνομάτια, καὶ ταῦτα συνθεῖναι, καὶ παρελθόντα εὐφυῶς ἀναγνῶναι ἢ εἰπεῖν, καὶ μεταξὺ ἀναγινώσκοντα ἐπιφθέγξασθαι, ὅτι Τούτοις οὐ πολλοὶ δύνανται παρακολουθεῖν, μὰ τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν.

27. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; Οὐχὶ δ', ὡς ὁ ἥλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἢ ἡ τροφὴ, οὕτω δὴ καὶ οὗτος ἄγει τοὺς ὠφεληθησομένους; Ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπ' αὐτοῦ θεραπευθῇ; Καίτοι νῦν ἀκούω ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ· πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. (28) Παρακαλῶ σε ἐλθόντα ἀκοῦσαι ὅτι σοι κακῶς ἐστι, καὶ πάντων μᾶλλον ἐπιμελῇ ἢ οὗ δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὅτι ἀγνοεῖς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, καὶ κακοδαίμων εἶ καὶ δυστυχής. Κομψὴ παράκλησις. Καὶ μὴν, ἂν μὴ ταῦτα ἐμποιῇ ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος, νεκρός ἐστι καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ λέγων. (29) Εἴωθε λέγειν ὁ Ῥοῦφος· Εἰ εὐσχολεῖτε ἐπαινέσαι με, ἐγὼ * δ' * οὐδὲν λέγω. Τοιγαροῦν οὕτως ἔλεγεν, ὥσθ' ἕκαστον ἡμῶν καθήμενον οἴεσθαι ὅτι τίς ποτε αὐτὸν διαβέβληκεν· οὕτως ἥπτετο τῶν γι-

tot audiverunt. Qui illum tot? etenim eru aures, valent judicio. Pulcrum, domine, vel vere queat. (20) Ecce voces philosophi! ecce ejus, qui profuturus sit hominibus! ecce h doctrinam audierit, qui Socratica scripta lege tica, non autem ut Lysiæ et Isocratis! — « *Sa* « *miratus*, *quibus tandem rationibus*. No « *ratione* : hoc isto perfectius est. » — (21) A legistis illa, quam veluti cantilenas? Sane, si ut decet, in istis rebus non hæreretis; sed spectaretis : « Me quidem Anytus et Melitus « sunt, lædere autem non possunt : » itemque « talis ego semper sum, ut nihil mearum rerum « ter rationem, quæ cogitanti mihi optima (22) Quapropter quis umquam Socratem dicen se scire aliquid ac docere? Immo alium alio mi que veniebant ad eum petentes ut ab eo phil mendarentur; et ipse adducebat eos, et comme Non : sed, dum eos comitabatur, dicebatne, A in ædibus Quadrati disserentem? Quid te audia mihi vis quam belle verba construas? Belle cons ex eo boni consequeris? (24) Lauda me vero, modo vis laudem? Dic mihi, Papæ! et Præclar Si vero laus illud est quod philosophi in cla nunt, quid habeo in quo te laudem? si recte loq doce me, et laudabo. (25) Quid ergo? num asp hæc? Absit. Ego ne citharœdum quidem as ergo me astantem pulsare citharam oportet Socrates dicat : « Neque enim decet, inquit, « ætatem, composita oratione more adolescent « judicium. » More adolescentuli, ait. (26) gans sane istud artificium, seligere verba, e nere, ac progressum in medium solerter recitar atque inter recitandum subinde adjicere, Hau amabunt, ista multi possunt assequi.

27. Num vero philosophus homines ad s invitat et orat? An non, ut sol ipse ad sese alli aut ut cibus et potus, sic etiam philosophus eo futurus est? Quis medicus rogat, ut aliquis se sinat? Quamquam nunc audio Romæ medi gare homines et ad se vocare; at meo tempo bantur. (28) « Rogo te, ut venias, atque tibi esse; te quidvis potius curare quam id qu est, ignorare bona et mala, infelicem et esse. » Lepida vero invitatio! Enimvero ni sermo hoc effecerit, mortuus est cum ipse, tun betur. (29) Solitus est dicere Rufus : Si tantum ut me laudetis, ego nihil dico. Itaque sic dice nostrûm, qui assidebamus, putaret, se ab aliq fuisse accusatum : sic veluti acu tangebat ea

ιόνων, οὕτω πρὸ ὀφθαλμῶν ἐτίθει τὰ ἑκάστου κακά. (30) Ἰατρεῖόν ἐστιν, ἄνδρες, τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον· οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. Ἤρρωστε γὰρ οὐχ ὑγιεῖς· ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκώς, ὁ δὲ κατάστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. (31) Εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νοημάτια καὶ ἐπιφωνημάτια, ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ἕνα τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ὡσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ τὸ ἀπόστημα; (32) Εἶτα τούτου ἕνεκα ἀποδημήσουσιν ἄνθρωποι νεώτεροι; καὶ τοὺς γονεῖς τοὺς αὐτῶν ἀπολίπωσι, τοὺς φίλους, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὸ κτησείδιόν σοι Οὐᾶ φῶσιν, ἐπιφωνημάτια λέγοντι; Τοῦτο Σωκράτης ἐποίει; τοῦτο Ζήνων; τοῦτο Κλεάνθης;

Τί οὖν; οὐκ ἔστιν ὁ προτρεπτικὸς χαρακτήρ; Τίς οὐ φήσει; ὡς ὁ ἐλεγκτικός, ὡς ὁ διδασκαλικός. Τίς ἐστιν ὅστις τέταρτον εἶπε μετὰ τούτων, τὸν ἐπιδεικτικόν; (34) Τίς γάρ ἐστιν ὁ προτρεπτικός; δύνασθαι ἕνα καὶ πολλοῖς δεῖξαι τὴν μάχην ἐν ᾗ κυλίονται· ἢ μᾶλλον πάντων φροντίζουσιν ἢ ὧν θέλουσι. Τὰ μὲν γὰρ τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἀλλαχοῦ αὐτὰ ζητοῦσι. (35) Τοῦτο ἵνα γένηται, δεῖ τεθῆναι βάθρα, καὶ παρακληθῆναι τοὺς ἀκουσομένους σὲ ἐν κομψῷ στολίῳ ἢ τριβωναρίῳ ἀναβάντα ἐπὶ τὸ ἐπίδικον, διαγράφειν πῶς Ἀχιλλεὺς ἀπέθανε. Παύσασθε, τοὺς θεοὺς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς. (36) Οὐδὲν ἀποτρεπτικώτερον, ἢ ὅταν ὁ λέγων ἐμφαίνῃ τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι χρείαν αὐτῶν ἔχει. (37) Ἦ εἰπέ μοι, τοῦδε ἀναγινώσκοντός σου ἢ διαλεγομένου, περὶ ἑαυτοῦ ἀναγινώσκοντός σου ἢ διαλεγομένου, περὶ ἑαυτοῦ ἐφρονίασεν, ἢ ἐπεστράφη εἰς αὐτόν; ἢ ἐξελθὼν ἐρεῖ ὅτι Καλῶς μου ἥψατο ὁ φιλόσοφος; οὐκέτι δεῖ ταῦτα ποιεῖν. (38) Οὐχὶ δ', ἂν λίαν εὐδοκιμῇς, λέγει τινα, Κομψῶς ἔφρασε τὰ περὶ τὸν Ξέρξην· ἀλλ' οὐχὶ ἀλλὰ τὴν ἐπὶ Πύλαις μάχην. Τοῦτό ἐστιν ἀκρόασις φιλοσόφου;

ΚΕΦ. ΚΔ'.

περὶ τοῦ μὴ δεῖν προσκάσχειν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

Τὸ ἄλλῳ παρὰ φύσιν, σοὶ κακὸν μὴ γινέσθω· οὐ ταπεινοῦσθαι πέφυκας, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. (2) Ἂν δέ τις ἀτυχῇ, μέμνησο ὅτι παρ' ἑαυτῷ· ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐτυχεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. (3) Πρὸς τοῦτο τὰς ἐδώκατο, τὰ μὲν ἴδια δοὺς ἑκάστῳ, τὰ δ' οὐκ· τὰ μὲν κωλυτὰ καὶ ἀναγκαστὰ καὶ ἀφαιρετὰ ἴδια· τὰ δὲ ἀκώλυτα, ἴδια· τὴν δ' οὐσίαν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἦν ἄξιον τὸν ἡμῶν ἡμῶν καὶ πατρικῶς προϊστάμενον, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ. (4) Ἀλλ' ἀπεκεχώρηκα τοῦ δεῖνος, καὶ ὀδυνᾶμαι· διὰ τί γὰρ τὰ ἀλλότρια ἴδια ἡγήσατο; διὰ τί, βλέπων ἔχαιρεν, οὐκ ἐπελογίζετο ὅτι θνητὸς εἶ, θνητὸς εἶ; Τοιγαροῦν τίνει δίκας τῆς αὐτοῦ μωρίας

sic mala cujusque ponebat ob oculos. (30) Schola philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum lætitia, sed cum dolore: neque enim sani acceditis; sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alii caput dolet. (31) Ego vero sedens sententiolas vobis et epiphonematia dicam, ut me laudantes exeatis; alius humerum sic afflictum referens, qualem attulerat; alius caput eodem modo affectum; alius fistulam suam, alius apostema? (32) Itane adolescentes propter ista peregrinarentur? eone parentes suos relinquerent, et amicos, et cognatos, et rem familiarem, ut tibi epiphonematia jactanti, Vah, et Ohe, acclament? Idne Socrates faciebat? idne Zenon? idne Cleanthes?

33. Quid ergo? non est dicendi genus hortatorium? Quis negat? æque atque illud quo coarguimus, quo docemus. Quis vero umquam præter hæc quartum esse dixit, ostentatorium? (34) Quodnam enim est hortandi genus? Posse et singulis et multis inconstantiam et pugnam ostendere, in qua volutantur; eisque demonstrare, quidvis potius eos curare quam ea quæ volunt. Volunt enim ea quæ ad felicitatem faciunt, sed quærunt alibi. (35) Hoc ut fiat, mille subsellia collocari oportet, et advocare auditores, et te eleganti veste aut palliolo, conscenso pulpito, in pulvino sedentem, describere quemadmodum occubuerit Achilles. Desinite, quæso per deos, pulcra verba et res deformare, quantum in vobis est. (36) Nihil magis ad hortandum scilicet facit, quam cum is, qui dicit, auditoribus significat, sibi illis opus esse. (37) Dic mihi, quis, te recitantem aut disserentem audiens, de se ipso sit sollicitus? quis in sese descenderit? quis egressus dixerit, Pulcre me tetigit philosophus? posthac ista facienda non sunt. (38) Nonne vero, si vel maxime probatus fueris, dicit ad aliquem, Eleganter disseruit ista de Xerxe: Alius, Non, sed de pugna ad Thermopylas. Hæccine est auscultatio philosophi?

CAP. XXIV.

Non debere nos earum rerum desiderio teneri, quæ in nostra potestate non sunt.

1. Quod alter contra naturam facit aut patitur, tibi malum ne esto: neque enim tu natus es, ut una deprimaris cum altero, et calamitosus sis; sed, ut una sis fortunatus. (2) Si quis vero calamitosus est, memento sua culpa esse calamitosum. Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit. (3) Ad hoc subsidia eis dedit; quandoquidem alia cuique propria dedit, alia vero aliena: nempe ea quæ prohiberi et cogi et adimi possunt, non propria; quæ vero prohiberi nequeunt, propria: naturam vero boni et mali, sicut dignum fuit eo qui nos curaret, patriaque sollicitudine tueretur, in proprius collocavit. (4) « At ab illo discessi, ideoque dolet. » Cur autem aliena sua esse duxit? cur, conspectu tuo delectatus, te mortalem esse, peregrinari te posse, non cogitavit? Idcirco pœnas dat suæ stul-

ρίας. (5) Σὺ δ' ἀντὶ τίνος, ἐπὶ τί κλᾷς σεαυτόν; Ἢ οὐδὲ σὺ ταῦτα ἐμελέτησας; ἀλλ', ὡς τὰ γύναια τὰ οὐδενὸς ἄξια, πᾶσιν οἷς ἔχαιρες, ὡς ἀεὶ συνεσόμενος συνῆς, τοῖς τόποις, τοῖς ἀνθρώποις, ταῖς διατριβαῖς; καὶ νῦν κλαίων ἐκάθισας, ὅτι μὴ τοὺς αὐτοὺς βλέπεις καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις διατρίβεις. (6) Τούτου γὰρ ἄξιος εἶ, ἵνα καὶ τῶν κοράκων καὶ κορωνῶν ἀθλιώτερος ᾖς, οἷς ἔξεστιν ἵπτασθαι ὅπου θέλουσι, καὶ μετοικοδομεῖν τὰς νεοσσιὰς, καὶ τὰ πελάγη διαπερᾷν, μὴ στένουσι, μηδὲ ποθοῦσι τὰ πρῶτα. (7) Ναί· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἄλογα εἶναι πάσχει αὐτά. Ἡμῖν οὖν ὁ λόγος ἐπὶ ἀτυχίᾳ καὶ κακοδαιμονίᾳ δέδοται ὑπὸ τῶν θεῶν, ἵν' ἄθλιοι, ἵνα πενθοῦντες διστελῶμεν; (8) Ἢ πάντες ἔστωσαν ἀθάνατοι, καὶ μηδεὶς ἀποδημείτω· μηδ' ἡμεῖς που ἀποδημῶμεν, ἀλλὰ μένωμεν ὡς τὰ φυτα προσερρίζωμένοι· ἂν δέ τις ἀποδημήσῃ τῶν συνήθων καθήμενοι κλαίωμεν· καὶ πάλιν, ἂν ἔλθῃ, ὀργώμεθα καὶ κροτῶμεν, ὡς τὰ παιδία;

9. Οὐκ ἀπογαλακτίσομεν ἤδη ποθ' ἑαυτοὺς, καὶ μεμνησόμεθα ὧν ἠκούσαμεν παρὰ τῶν φιλοσόφων; (10) Εἴ γε μὴ ὡς ἐπαοιδῶν αὐτῶν ἠκούομεν, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστὶ, καὶ ἡ οὐσία ἐξ ἧς δεδημιούργηται μία· καὶ ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι, καὶ παραχώρησιν ἄλλων ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δ' ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι· (11) πάντα δὲ φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων· καὶ δεῖ τοὺς μὲν παρεῖναι ἀλλήλοις, τοὺς δ' ἀπαλλάττεσθαι, τοῖς μὲν συνοῦσι χαίροντας, τοῖς δ' ἀπαλλαττομένοις μὴ ἀχθομένους· (12) ὁ δ' ἄνθρωπος, πρὸς τῷ φύσει μεγαλόφρων εἶναι καὶ πάντων τῶν ἀπροαιρέτων καταφρονητικὸς, ἔτι κακεῖνο ἔσχηκε, τὸ μὴ ἐρριζῶσθαι, μηδὲ προσπεφυκέναι τῇ γῇ, ἀλλὰ ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλους ἴεσθαι τόπους, ποτὲ μὲν χρειῶν τινων ἐπειγουσῶν, ποτὲ δὲ καὶ αὐτῆς τῆς θέας ἕνεκα.

13. Καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ τὸ συμβὰν τοιοῦτόν τι ἦν·

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·

καὶ ἔτι πρόσθεν τῷ Ἡρακλεῖ, περιελθεῖν τὴν οἰκουμένην ὅλην,

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντα·

καὶ τὴν μὲν ἐκβάλλοντα καὶ καθαίροντα, τὴν δ' ἀντεισάγοντα. (14) Καίτοι πόσους οἴει φίλους ἔσχεν ἐν Θήβαις; πόσους ἐν Ἄργει, πόσους ἐν Ἀθήναις; πόσους δὲ περιερχόμενος ἐκτήσατο; ὅς γε καὶ ἐγάμει, ὅπου καιρὸς ἐφάνη αὐτῷ, καὶ ἐπαιδοποιεῖτο, καὶ τοὺς παῖδας ἀπέλειπεν, οὐ στένων; οὐδὲ ποθῶν, οὐδ' ὡς ὀρφανοὺς ἀφιείς. (15) Ἤδει γὰρ ὅτι οὐδείς ἐστιν ἄνθρωπος ὀρφανὸς, ἀλλὰ πάντων ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ὁ πατήρ ἐστιν ὁ κηδόμενος. (16) Οὐ γὰρ μέχρι λόγου ἠκηκόει ὅτι πατήρ ἐστιν ὁ Ζεὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅς γε καὶ αὐτοῦ πατέρα ᾤετο αὐτὸν, καὶ ἐκάλει, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀφορῶν ἔπραττεν ἃ ἔπραττε. Τοιγάρτοι πανταχοῦ ἐξῆν αὐτῷ

titiæ. (5) Tu vero qua de caussa, aut cui h
frangeris? An ne tu quidem ista meditatus e
lierculæ nullius pretii, omnibus quibus de
fruitus es, quasi semper iisdem fruiturus, loc
conversationibus? Et nunc plorans sedes, qu
cernas, nec iisdem in locis verseris. (6)
meritus es, ut corvis etiam atque cornicibus
quibus, quocumque libuerit, volare licet,
transferre, et mare transmittere, nec gementi
desiderantibus. (7) Atqui, ais, idcirco isti
quoniam rationis sunt expertes. Nobis igit
lamitatem et infelicitatem data est a diis, u
luctu ætatem exigeremus? (8) Aut omnes i
debebunt, neque quisquam peregre abire de
uspiam proficiscemur, sed stirpium instar r
manebimus? si quis vero familiarium disce
mus plorantes; ac vicissim, cum redierit, e
plaudemus, quemadmodum pueri?

9. Annon tandem lac relinquemus, et quæ
audierimus recordabimur? (10) Nisi forte
quam incantatores, audivimus disserentes,
unam esse urbem; unamque esse qua ille co
tiam, ac necesse esse ut sit circuitus quidam
cedant, hæc dissolvantur, illa suboriantur, hæ
teneant, illa vero moveantur: (11) esse
amicorum plena, primum deorum, deinde h
natura inter sese conciliarit; quorum alios ur
discedere oporteat, sic ut præsentibus gaud
non doleant: (12) hominem autem, præter
animi magnitudinem natus sit, et ad conte
quæ in ipsius arbitrio non sunt, etiam hoc h
radicibus adhærescat in terra, sed alias in al
possit, nunc postulante aliqua necessitate, r
lummodo spectandi gratia. »

13. Id quidem olim et Ulyssi accidit;

Qui mores hominum multorum vidit, e

et, ante hunc, Herculi, qui totum terrarum
gatus,

Hominum inspexit qui fasque nefasc

ut et hoc ejiceret ac repurgaret, et illud resti
quamquam quot eum amicos habuisse putas
Argis? quot Athenis? quot in istis peregrinatio
quippe qui uxorem etiam duxerit, ubi ipsi c
deretur, et liberos procrearit, eosque deser
mens, non desiderans, neque ut orphano
(15) Norat enim, mortalium neminem orpha
esse patrem, qui continenter omnes curet.
enim verbo tenus tantum audierat Jovem pa
minum; sed etiam suum patrem et putavit
lavit, eumque respiciens res, quas suscepit,
Unde factum ut ubique beate illi vivere li

ὐδαιμόνως. (17) Οὐδέποτε δ' ἐστὶν οἷόν τ' εἰς
λθεῖν εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν οὐ παρόντων.
εὐδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπλη-
τινὶ ἐοικέναι· οὐ δίψος δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, οὐ
(18) Ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ἐπεπόνθει πρὸς τὴν γυ-
καὶ ἔκλαιεν ἐπὶ πέτρας καθεζόμενος. Σὺ δ'
πάντα προσέχεις καὶ τοῖς μύθοις αὐτοῦ; Ἦ,
ἀληθείαις ἔκλαιε, τί ἄλλο ἢ ἐδυστύχει; Τίς δὲ
καὶ ἀγαθὸς δυστυχεῖ; (19) Τῷ ὄντι κακῶς
τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ
ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ εὐδαίμονες. Ἀλλὰ
θεμιτὰ οὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. (20) Ἀλλ'
ς, εἰ μὲν ἔκλαε καὶ ὠδύρετο, οὐκ ἦν ἀγαθός.
ἀγαθός ἐστιν, οὐκ εἰδὼς ὅς ἐστι; τίς δ' οἶδε
πιλελησμένος ὅτι φθαρτὰ τὰ γενόμενα, καὶ
ν ἀνθρώπῳ συνεῖναι οὐ δυνατὸν ἀεί; (21) Τὸ
μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἠλί-
ου, θεομαχοῦντος, ὡς μόνον οἷόν τε, τοῖς δό-
ῖς ἑαυτοῦ.
λλ' ἡ μήτηρ μου στένει μὴ ὁρῶσά με. Διὰ
ὐκ ἔμαθε τούτους τοὺς λόγους; καὶ οὐ τοῦτό
ι οὐκ ἐπιμελητέον τοῦ μὴ οἰμώζειν αὐτήν· ἀλλ',
ἃ θέλειν τὰ ἀλλότρια ἐξ ἅπαντος. (23) Λύπη
ου ἀλλότριόν ἐστιν· ἡ δ' ἐμή, ἐμόν. Ἐγὼ
ἐν ἐμὸν παύσω ἐξ ἅπαντος· ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι·
ιότριον πειράσομαι κατὰ δύναμιν, ἐξ ἅπαντος
ιράσομαι. (24) Εἰ δὲ μή, θεομαχήσω, ἀν-
κρὸς τὸν Δία, ἀντιδιατάξομαι αὐτῷ πρὸς τὰ
τὰ πίχειρα τῆς θεομαχίας ταύτης καὶ ἀπειθείας
παῖδες παίδων ἐκτίσουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
θ' ἡμέραν τε καὶ νυκτὸς, διὰ τῶν ἐνυπνίων
, ταρασσόμενος, πρὸς πᾶσαν ἀπαγγελίαν τρέ-
ἐπιστολῶν ἀλλοτρίων ἠρτημένην ἔχων τὴν
ἀπάθειαν. (25) Ἀπὸ Ῥώμης τις ἥκει.
ή τι κακόν. Τί δὲ κακὸν ἐκεῖ σοι συμβῆναι
ὅπου μὴ εἶ; Ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος. Μόνον μή τί
ὑτω σοι πᾶς τόπος δύναται δυστυχίας εἶναι
(26) Οὐχ ἱκανὸν ἐκεῖ σε ἀτυχεῖν ὅπου
, ἀλλὰ καὶ πέραν θαλάσσης, καὶ διὰ γραμ-
Οὕτως ἀσφαλῶς σοι τὰ πράγματα ἔχει;
οὖν, ἂν ἀποθάνωσιν οἱ ἐκεῖ φίλοι; Τί γὰρ
ἢ οἱ θνητοὶ ἀπέθανον; Ἦ πῶς ἅμα μὲν
θέλεις, ἅμα δὲ μηδενὸς τῶν στεργομένων μὴ
κατον; (28) οὐκ οἶσθ' ὅτι ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ
καὶ ποικίλα ἀποβαίνειν ἀνάγκη; τοῦ μὲν πυρε-
σθαι κρείττονα, τοῦ δὲ λῃστὴν, τοῦ δὲ τύραν-
(29) Τοιοῦτο γὰρ τὸ περιέχον, τοιοῦτοι οἱ συνόν-
ς, καὶ καύματα, καὶ τροφαὶ ἀσύμμετροι, καὶ
ι, καὶ πλοῦς, καὶ ἄνεμοι, καὶ περιστάσεις
, τὸν μὲν ἀπώλεσαν, τὸν δ' ἐξώρισαν, τὸν δ'
θείειν, ἄλλον δ' εἰς στρατείαν ἐνέβαλον. (30) Κά-
ιον, πρὸς πάντα ταῦτα ἐπτοημένος, πενθῶν,
δυστυχῶν, ἐξ ἄλλου ἠρτημένος, καὶ τούτου
ἢ δυσεῖν, ἀλλὰ μυρίων ἐπὶ μυρίοις.

Numquam autem fieri potest ut felicitas et rerum absentium desiderium eodem in loco conveniant. Quem enim beatum esse intelligimus, is habeat oportet omnia quæ vult; similis esse debet repleto : abesse oportet sitim, abesse famem. (18) At Ulysses, inquis, afficiebatur uxoris desiderio, et in rupe sedens plorabat. Tu vero Homerum in omnibus audis, atque etiam in fabulis ejus? Ceterum, si vere ploravit Ulysses, quid aliud nisi miser fuit? Quis autem vir bonus probusquemiser est? (19) Omnino male gubernatur universum, si cives suos non curat Jupiter, ut, quemadmodum et ipse, beati sint. Atqui ista vel cogitare nefas est. (20) Ulysses autem, si quidem ploravit et lamentatus est, vir bonus non fuit. Quis enim bonus est, qui se ipsum ignorat? quis vero se ipsum novit, qui oblitus est, quidquid ortum fuerit, id caducum esse, neque posse fieri ut homo ab homine numquam divellatur? (21) Atqui ea cupere quæ fieri nequeunt, servile est, stultum est; est hospitis in hoc mundo, qui, qua una re potest, suis decretis cum deo bellum gerit.

22. « At mater mea, cum me non videt, gemit. » Cur enim rationes has non didicit? Neque vero hoc dico, non curandum esse quominus illa ploret; sed illud, non sine exceptione expetenda esse aliena. (23) Alterius vero dolor, alienus est; meus in mea est potestate. Ego ergo, quod meum est, quovis modo sedabo, quoniam in mea potestate est; alienum vero pro virili sedare conabor, sed non obstinate quovis modo sedatum voluero. (24) Alioqui cum diis pugnavero, adversabor Jovi, memet ei in universitatis administratione opposuero : atque istius belli adversus deos et inobedientiæ non modo filiorum filii pœnas dabunt, sed et ego ipse, interdiu et noctu, præ insomniis exsiliens, turbatus, ad quemvis nuncium tremens, ex alienis literis suspensa tranquillitate mea. (25) « Roma venit aliquis. Modo ne quid mali! » Quid vero illic mali tibi accidere potuit, ubi tu non es? — E Græcia. Modo ne quid mali! — Sic quivis locus calamitatis caussa tibi esse potest. (26) Non satis est eo te in loco esse miserum, in quo es; nisi etiam trans mare, et per literas sis calamitosus? Adeo res tuæ in tuto sunt? — (27) Quid igitur, si amici, qui illic sunt, mortui fuerint? — Quid aliud nisi quod mortui fuerint mortales? Aut quo pacto simul expetis senectutem; simul nullius eorum, quos diligis, mortem vis videre? (28) an nescis, longo vitæ tempore necesse esse multa atque varia accidere? hunc succumbere febri, illum latroni, alium tyranno? (29) Talis enim aer nos ambiens, tales homines quibuscum vivimus, frigora, et æstus, et cibus immodicus, et itinera, et navigationes, et venti, et varii casus, alium perdunt, alium extorrem agunt; alium legationem obire, alium militare cogunt. (30) Sede ergo, ad hæc omnia attonitus, lugens, impos voti, calamitosus, aliunde pendens, neque ex uno atque altero, sed ex infinitis.

31. Ταῦτα ἤκουες παρὰ τῶν φιλοσόφων; ταῦτ' ἐμάνθανες; οὐκ οἶσθ' ὅτι στρατεία τὸ χρῆμα ἐστί; τὸν μὲν δεῖ φυλάττειν, τὸν δὲ κατασκοπήσοντα ἐξιέναι, τὸν δὲ καὶ πολεμήσοντα; οὐχ οἷόν τ' εἶναι πάντας ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδ' ἄμεινον. (32) Σὺ δ', ἀφεὶς ἐκτελεῖν τὰ προστάγματα τοῦ στρατηγοῦ, ἐγκαλεῖς ὅταν τί σοι προσταχθῇ τραχύτερον· καὶ οὐ παρακολουθεῖς οἷον ἀποφαίνεις, ὅσον ἐπὶ σοὶ, τὸ στράτευμα· ὅτι, ἂν σε πάντες μιμήσωνται, οὐ τάφρον σκάψει τις, οὐ χάρακα περιβαλεῖ, οὐκ ἀγρυπνήσει, οὐ κινδυνεύσει, ἀλλὰ ἄχρηστος δόξει στρατεύεσθαι; (33) Πάλιν ἐν πλοίῳ, ναύτης ἂν πλέῃς, μίαν χώραν κάτεχε, καὶ ταύτῃ προσλιπάρει· ἂν δ' ἐπὶ τὸν ἱστὸν ἀναβῆναι δέῃ, μὴ θέλε· ἂν εἰς τὴν πρῴραν διαδραμεῖν, μὴ θέλε· καὶ τίς ἀνέξεταί σου κυβερνήτης; οὐχὶ δ' ὡς σκεῦος ἄχρηστον ἐκβαλεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐμπόδιον καὶ κακὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων ναυτῶν; (34) Οὕτω δὲ καὶ ἐνθάδε· στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. Τηρεῖν σε δεῖ τὸ τοῦ στρατιώτου, καὶ πρὸς νεῦμα τοῦ στρατηγοῦ πράσσειν ἕκαστα· εἰ οἷόν τε, μαντευόμενον ἃ θέλει. (35) Οὐδὲ γὰρ ὅμοιος ἐκεῖνος ὁ στρατηγὸς καὶ οὗτος, οὔτε κατὰ τὴν ἰσχὺν, οὔτε κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὑπεροχήν. (36) Τέταξαι ἐν πολλῇ ἡγεμονίᾳ, καὶ οὐκ ἐν ταπεινῇ τινι χώρᾳ· ἀλλὰ εἶ βουλευτής. Οὐκ οἶσθ' ὅτι τὸν τοιοῦτον ὀλίγα μὲν δεῖ οἰκονομεῖν, τὰ πολλὰ δ' ἀποδημεῖν, ἄρχοντα, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ὑπηρετοῦντά τινι ἀρχῇ, ἢ στρατευόμενον, ἢ δικάζοντα; Εἶτά μοι θέλεις, ὡς φυτὸν, προσηρτῆσθαι τοῖς αὐτοῖς τόποις καὶ προσερριζῶσθαι; (37) Ἡδὺ γάρ ἐστι. Τίς οὐ φησιν; ἀλλὰ καὶ ζωμὸς ἡδύς ἐστι, καὶ γυνὴ καλὴ ἡδύ ἐστι. Τί ἄλλο λέγουσιν οἱ τέλος ποιούμενοι τὴν ἡδονήν;

38. Οὐκ αἰσθάνῃ τίνων ἀνθρώπων φωνὴν ἀφῆκας; ὅτι Ἐπικουρείων καὶ κιναίδων; εἶτα τὰ ἐκείνων ἔργα πράσσων, καὶ τὰ δόγματα ἔχων, τοὺς λόγους ἡμῖν λέγεις τοὺς Ζήνωνος καὶ Σωκράτους; οὐκ ἀπορρίψεις ὡς μακροτάτω τὰ ἀλλότρια οἷς κοσμῇ, μηδέν σοι προσήκουσιν; (39) Ἢ τί ἄλλο θέλουσιν ἐκεῖνοι, ἢ καθεύδειν ἀπαραποδίστως καὶ ἀναναγκάστως· [ἀναστῆναι], καὶ ἀναστάντες ἐφ' ἡσυχίας χασμήσασθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποπλύναι, εἶτα γράψαι καὶ ἀναγνῶναι ἃ θέλουσιν· εἶτα φλυαρῆσαί τί ποτ', ἐπαινούμενοι ὑπὸ τῶν φίλων ὅ τι ἂν λέγωσιν· εἶτα εἰς περίπατον προελθόντες, καὶ ὀλίγα περιπατήσαντες λούσασθαι, εἶτα φαγεῖν, εἶτα κοιμηθῆναι, οἷαν δὴ κοίτην καθεύδειν τοὺς τοιούτους εἰκός· τί ἄν τις λέγοι; ἔξεστι γὰρ τεκμαίρεσθαι. (40) Ἄγε, φέρε μοι καὶ σὺ τὴν σαυτοῦ διατριβὴν ἣν ποθεῖς, ζηλωτὰ τῆς ἀληθείας καὶ Σωκράτους καὶ Διογένους. Τί θέλεις ἐν Ἀθήναις ποιεῖν; Ταῦτα αὐτά· μή τι ἕτερα; Τί οὖν Στωϊκὸν σαυτὸν εἶναι λέγεις; (41) Εἶτα οἱ μὲν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας καταψευδόμεναι, κολάζονται πικρῶς· τοὺς δ' οὕτω μεγάλου καὶ σεμνοῦ καταψευδομένους πράγματος καὶ ὀνόματος, ἀθώους ἀπαλλάττεσθαι δεῖ; (42) Ἢ τοῦτό γε οὐ δυνατὸν, ἀλλὰ νόμος θεῖος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἀναπόδραστος οὗτός ἐστιν, ὁ τὰς μεγί-

31. Istane audisti e philosophis? ista didici militiæ similem esse rem? alium oportet in nere; alium, speculatum abire; alium, pug nequit ut eodem in loco sint omnes; neque (32) Tu vero, omissis imperatoris mandatis aliquid durius mandatum esse; neque animad facias, quantum quidem in te est, exercitu quidem omnes imitentur, non fossam quisqu vallum muniet, non excubabit, non pugnabi militare videbitur. (33) Rursus in navi, naut jicis, unum locum tene, in eoque permane: conscendendus erit, recusa; si in proram cur quis te gubernator feret, ac non potius tamqu ejiciet, qui nihil aliud sis nisi impediment exemplum ceteris nautis? (34) Ita et hic re militia quædam est vita cujusque, et quidem militia. Tuendum tibi est militis munus; imperator jusserit, ad nutum ejus exsequ fieri queat, divinandum etiam quid velit. (35 ille dux et hic similes inter sese sunt, neque præstantia morum. (36) In amplo constitut atque haud in humili loco; sed es senator. tali parum curandam esse domi rem familia bro peregrinandum, vel imperando vel par gistratui alicui inserviendo, vel militando, ve Nihilominus tu mihi vis, plantæ ad instar, in locis, ac quasi radices agere. (37) Su Quis negat? sed et pulmentum suave est, et lier suavis est. Quid aliud ii dicunt, qui fin ptatem dicunt?

38. Non animadvertis, quorum hominum v ris? an non Epicureorum et cinædorum? quor sequaris, et instituta teneas, Zenonis et Soc nobis refers? nonne quam longissime rejicies ornaris, nihil ad te attinentibus? (39) Nam volunt, nisi citra impedimentum dormire, e libitum est; et cum surrexerint, per otiu faciem abluere, postea scribere et legere deinde nugari aliquid, quod laudetur ab am sit quod dixerint; deinde, deambulatum p loti, capere cibum; inde in lectum se confe agere, quæ agere tales homines consentane quorsum attinet dicere, quod quivis facile test? (40) Age, prome et tu mihi eam vitæ r tu expetis, sectator veritatis et Socratis et I Athenis acturus es? Hæc eadem. An alia? (cum te profiteris? (41) Atqui, si quis Ro falso gloriatur, acerbis afficitur suppliciis; tantam et tam præclaram falso jactitant, abibunt? (42) An vero id sane fieri non potest divina et firma et inevitabilis est, quæ m

ισσόμενος κολάσεις παρὰ τῶν τὰ μέγιστα
ων; Τί γὰρ λέγει; (43) Ὁ προσποιούμε-
ν πρὸς αὐτὸν, ἔστω ἀλαζὼν, ἔστω κενόδο-
ιθῶν τῇ θείᾳ διοικήσει, ἔστω ταπεινὸς,
ς, λυπείσθω, φθονείτω, ἐλεείτω· τὸ κεφά-
ων, δυστυχείτω, θρηνείτω.
ν; θέλεις με τὸν δεῖνα θεραπεύειν; ἐπὶ θύ-
πορεύεσθαι; Εἰ τοῦτο αἱρεῖ λόγος, ὑπὲρ τῆς
πὲρ τῶν συγγενῶν, ὑπὲρ ἀνθρώπων, διὰ τί
;; ἀλλ' ἐπὶ μὲν τὰς τοῦ σκυτέως οὐκ αἰσχύνῃ
ς, ὅταν δέῃ ὑποδημάτων, οὐδ' ἐπὶ τὰς τοῦ
ὅταν θριδάκων· ἐπὶ δὲ τὰς τῶν πλουσίων,
ομοίου δέῃ; (45) Ναί· τὸν σκυτέα γὰρ οὐ
Μηδὲ τὸν πλούσιον. Οὐδὲ τὸν κηπουρὸν
Μηδὲ τὸν πλούσιον. (46) Πῶς οὖν τύχω
Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι, ὡς τευξόμενος ἀπέρ-
ὲ μόνον, ἵνα πράξῃς τὸ σαυτῷ πρέπον; (47)
τι πορεύομαι; Ἵν' ἀπέλθῃς, ἵνα ἀποδεδω-
τοῦ πολίτου ἔργα, τὰ ἀδελφοῦ, τὰ φίλου.
ιπὸν μέμνησο ὅτι πρὸς σκυτέα ἀφῖξαι, πρὸς
ην, οὐδενὸς μεγάλου ἢ σεμνοῦ ἔχοντα τὴν
ἂν αὐτὸ πολλοῦ πωλῇ. Ὡς ἐπὶ τὰς θρίδα-
ῃ· ὀβολοῦ γάρ εἰσι, ταλάντου δ' οὐκ εἰσίν·
τῦθα. (49) Τοῦ ἐπὶ θύρας ἐλθεῖν ἄξιον τὸ
στω, ἀφῖξομαι. Τοῦ διαλεχθῆναι· οὕτως
εχθήσομαι. Ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρα δεῖ καταα-
αὶ θωπεῦσαι δι' ἐπαίνου. Ἄπαγε, ταλάν-
ὐ λυσιτελεῖ μοι, οὐδὲ τῇ πόλει, οὐδὲ τοῖς φί-
ίσαι καὶ πολίτην ἀγαθὸν καὶ φίλον.
ὰ δόξεις μὴ προτεθυμῆσθαι, μὴ ἀνύσας.
λάθου τίνος ἕνεκα ἐλήλυθας; οὐκ οἶσθ' ὅτι
; καὶ ἀγαθὸς οὐδὲν ποιεῖ τοῦ δόξαι ἕνεκα,
τεπρᾶχθαι καλῶς; (51) Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ
καλῶς; Τί δ' ὄφελος τῷ γράφοντι τὸ Δίω-
ὡς χρὴ γράφειν αὐτό; Τὸ γράψαι. Ἔπα-
δέν; Σὺ δὲ ζητεῖς ἔπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖ-
λὰ καὶ δίκαια πράττειν; (52) Ἐν Ὀλυμπίᾳ
; ἄλλο οὐδέν· ἀλλ' ἀρκεῖν σοι δοκεῖ τὸ ἐστε-
Ὀλύμπια. Οὕτω σοι μικρὸν καὶ οὐδενὸς
ι φαίνεται, τὸ εἶναι καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ
; (53) Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν
ηγμένος, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων
τίθας ἔτι ποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει
θηλύνει κλαίοντα γύναια μωρά; οὕτως οὐδέ-
ῃ παιδίον ὢν νήπιον; οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ τὰ παι-
, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος;
Ἀθήναις δ' οὐδένα ἑώρας, εἰς οἶκον αὐτοῦ
ν ἐβουλόμην. Καὶ ἐνθάδε τοῦτον θέλε ὁρᾶν,
λει ὄψει· μόνον μὴ ταπεινῶς, μὴ μετ' ὀρέ-
λόσεως, καὶ ἔσται τὰ σὰ καλῶς. (55) Τοῦτο
ᾷ ἔλθεῖν ἐστιν, οὐδ' ἐν τῷ ἐπὶ θύρας στῆναι,
ἐν τοῖς δόγμασιν. (56) Ὅταν τὰ ἐκτὸς καὶ
ε ἠτιμακὼς ᾖς, καὶ μηδὲν αὐτῶν σὸν ἡγημέ-
δ' ἐκεῖνα σὰ, τὸ κρῖναι καλῶς, τὸ ὑπολαβεῖν,

delictis maximis irrogat? Quid enim ea dicit? (43) Qui ea sibi arrogat, quæ ad ipsum nihil pertinent, is esto arrogans, esto ambitiosus : qui divinæ gubernationi non paret, is esto humilis, esto servus; doleat, invideat, miserescat, et, quod extremum est omnium, sit calamitosus, ploret.

44. Quid ergo? vis me hunc aut illum colere? vis, me fores ejus frequentare? Si ratio ita postulat, pro patria, pro cognatis, propter homines, quidni ad eum abeas? Cum non pudeat sutoris tabernam ingredi, quando calceis tibi est opus, neque convenire olitorem, cum opus est lactucis; cur divites accedere, cum simili quapiam re indiges, graveris? (45) Recte, *quod de sutore et olitore ais;* nam sutorem non admiror. Ne divitem quidem admirare! Olitori non adulabor. Ne diviti quidem adulaberis. (46) Quo pacto ergo impetrabo quod peto? Num vero ego te ad eum sic abire jubeo, tamquam voti haud dubie compotem futurum? nonne ea solum causa, ut facias quod est officii tui? (47) Cur ergo abeam? Ut abeas; ut munere civis, fratris, amici fungaris. (48) Ceterum memento, sutorem, olitorem te adiisse, qui nullius magnæ præclaræve rei potestatem habeat, quamvis eam magno vendat. Quemadmodum ad emendas lactucas abis, quæ obolum valent, talentum non valent; sic et hic. (49) Dignum est negotium, cujus caussa fores adeam : esto, adibo. Tanti est, ut ejus caussa cum illo homine colloquar; sic esto, colloquar. Sed et manus ejus deosculanda est, et laude aliqua conciliandus animus! Apage, talentum hoc est : nec mihi, nec reipublicæ, nec amicis expedit, perdidisse bonum civem et amicum.

50. At, re non confecta, videberis non adhibuisse diligentiam. Iterumne oblitus es qua caussa accesseris? Nescis virum bonum nihil facere, ut fecisse videatur, sed ut fungatur officio? (51) Quemnam ergo fructum ex recte factis capit? Quem vero fructum capit is, qui Dionis nomen recte scribit? Ipsum hoc, quod recte scripserit. Præmium ergo nullum? Tu vero viro bono majus præmium quæris, quam hoc ipsum, ut honeste et juste agat? (52) In Olympiis vero aliud nihil petis, sed satis tibi videtur si victor coronere. Igitur ita parvum quid et rem nullius momenti judicas, esse virum bonum, probum, et beatum? (53) Ad hæc a diis in civitatem hanc introductus, cum jam virilia munera tibi obeunda sint, tu adhuc nutrices et mammam desideras, teque flectunt et ploratu suo effeminant stultæ mulierculæ? ita numquam desines infans esse? Nescisne, qui puerilia faciat, quo natu major, eo magis esse ridiculum?

54. Athenis vero an vidisti neminem, cujus domum frequentares? Eum quem volui. Etiam hic illum videre velis; et, quem volueris, videbis : modo ne abjecte, ne cum appetitione aut aversatione; ita se res tuæ bene habebunt. (55) Istud autem non in accedendo positum est, neque in stando ad januam; sed intus, in animi decretis. (56) Si res externas, et quæ non sunt in tua voluntate positæ, despexeris, neque quidquam illarum tuum esse duxeris; si hæc sola tua

τὸ ὁρμῆσαι, τὸ ὀρεχθῆναι, τὸ ἐκκλῖναι· ποῦ ἔτι κολακείας τόπος; ποῦ ταπεινοφροσύνης; τί ἔτι ποθεῖς τὴν ἡσυχίαν τὴν ἐκεῖ; τί τοὺς συνήθεις τόπους; (57) Ἔκδεξαι βραχὺ, καὶ τούτους πάλιν ἕξεις συνήθεις. Εἶτα, ἂν οὕτως ἀγεννῶς ἔχῃς, πάλιν καὶ τούτων ἀπαλλαττόμενος, κλαῖε καὶ στένε.

58. Πῶς οὖν γένωμαι φιλόστοργος; Ὡς γενναῖος, ὡς εὐτυχής. Οὐδέποτε γὰρ αἱρεῖ ὁ λόγος ταπεινὸν εἶναι, οὐδὲ κατακλᾶσθαι, οὐδ' ἐξ ἄλλου κρέμασθαι, οὐδὲ μέμψασθαί ποτε θεὸν ἢ ἄνθρωπον. (59) Οὕτω μοι γίνου φιλόστοργος, ὡς ταῦτα τηρήσων· εἰ δὲ διὰ τὴν φιλοστοργίαν ταύτην, ἥντινά ποτε καλεῖς φιλοστοργίαν, δοῦλος μέλλεις εἶναι καὶ ἄθλιος, οὐ λυσιτελεῖ φιλόστοργον εἶναι. (60) Καὶ τί κωλύει φιλεῖν τινα ὡς θνητὸν, ὡς ἀποδημητικόν; Ἢ Σωκράτης οὐκ ἐφίλει τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτοῦ; ἀλλ' ὡς ἐλεύθερος, ὡς μεμνημένος ὅτι πρῶτον δεῖ θεοῖς εἶναι φίλον. (61) Διὰ τοῦτο οὐδὲν παρέβη τῶν πρεπόντων ἀνδρὶ ἀγαθῷ, οὔτ' ἀπολογούμενος, οὔθ' ὑποτιμώμενος, οὔτ' ἔτι πρόσθεν, βουλεύων, ἢ στρατευόμενος. (62) Ἡμεῖς δὲ πάσης προφάσεως πρὸς τὸ ἀγεννεῖς εἶναι εὐποροῦμεν· οἱ μὲν διὰ παῖδα, οἱ δὲ διὰ μητέρα, ἄλλοι δὲ δι' ἀδελφούς. (63) Δι' οὐδένα δὲ προσήκει δυστυχεῖν, ἀλλὰ εὐτυχεῖν διὰ πάντας, μάλιστα δὲ διὰ τὸν θεὸν τὸν ἐπὶ τοῦτο ἡμᾶς κατασκευάσαντα. (64) Ἄγε, Διογένης δ' οὐκ ἐφίλει οὐδένα, ὃς οὕτως ἥμερος ἦν καὶ φιλάνθρωπος, ὥστε ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων τοσούτους πόνους καὶ ταλαιπωρίας τοῦ σώματος ἄσμενος ἀναδέχεσθαι; (65) Ἀλλ' ἐφίλει πῶς; ὡς τοῦ Διὸς διάκονον ἔδει, ἅμα μὲν κηδόμενος, ἅμα δ' ὡς τῷ θεῷ ὑποτεταγμένος. (66) Διὰ τοῦτο πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ * μόνῳ *, ἐξαίρετος δ' οὐδεμία· καὶ ἄλλους, οὐκ ἐπόθει τὰς Ἀθήνας, οὐδὲ τοὺς ἐκεῖ συνήθεις καὶ φίλους, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς πειραταῖς συνήθης ἐγίνετο, καὶ ἐπανορθοῦν ἐπειρᾶτο· καὶ πραθεὶς ὕστερον, ἐν Κορίνθῳ διῆγεν οὕτως, ὡς πρόσθεν ἐν Ἀθήναις· καὶ εἰς Περῤῥαιβοὺς δ' ἂν ἀπελθὼν, ὡσαύτως εἶχεν. Οὕτως ἐλευθερία γίνεται. (67) Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι Ἐξ οὗ μ' Ἀντισθένης ἠλευθέρωσεν, οὐκέτι ἐδούλευσα. (68) Πῶς ἠλευθέρωσεν; Ἄκουε τί λέγει· Ἐδίδαξέ με τὰ ἐμὰ, καὶ τὰ οὐκ ἐμά· κτῆσις οὐκ ἐμή· συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, φήμη, συνήθεις τόποι, διατριβή, πάντα ταῦτα ὅτι ἀλλότρια. (69) Σὸν οὖν τί; Χρῆσις φαντασιῶν. Ταύτην ἔδειξέ μοι ὅτι ἀκώλυτον ἔχω, ἀνανάγκαστον, οὐδεὶς ἐμποδίσαι δύναται, οὐδεὶς βιάσασθαι ἄλλως χρήσασθαι ἢ ὡς θέλω. (70) Τίς οὖν ἔτι ἔχει μου ἐξουσίαν; Φίλιππος, ἢ Ἀλέξανδρος, ἢ Περδίκκας, ἢ ὁ μέγας βασιλεύς; Πόθεν αὐτοῖς; τὸν γὰρ ὑπ' ἀνθρώπου μέλλοντα ἡττᾶσθαι, πολὺ πρότερον ὑπὸ τῶν πραγμάτων δεῖ ἡττᾶσθαι. (71) Οὗτινος οὖν οὐχ ἡδονὴ κρείττων ἐστὶν, οὐ πόνος, οὐ δόξα, οὐ πλοῦτος, δύναται δ', ὅταν αὐτῷ δόξῃ, τὸ σωμάτιον ὅλον προσπτύσας τινὶ ἀπελθεῖν, τίνος ἔτι οὗτος δοῦλός ἐστι; τίνι ὑποτέτακται; (72) Εἰ δ' ἡδέως ἐν Ἀθήναις διῆγε, καὶ ἥττητο ταύτης τῆς διατριβῆς, ἐπὶ παντὶ ἂν ἦν τὰ ἐκείνου πράγματα·

esse existimaveris, ut recte judices, ut c
petu, ut appetitione et aversatione recte ut
adulationi locus reliquus est, quis animi
adhuc otium domesticum requiris? quid
(57) Exspecta paulisper, et rursus hæc til
Deinde, si tam degeneri sis animo, rursus,
ques, plora et geme.

58. Quo pacto igitur caritatem servab
homo generosus, et qui non sit miser. N
ratio dictat, ut abjecto sis animo et fracto
pendeas, aut umquam vel deum vel hon
(59) Sic mihi pius in tuos esto, ut ista
propter istam, quam pietatem tu vocas
servus futurus es et miser, non expedit e
Et quid prohibet, aliquem diligere ut mo
grinaturum? Num Socrates liberos suos
amabat, sed ut liber, sed ut qui meminis
amicum esse oportere. (61) Quapropter ni
bonum virum decent, transgressus est,
dendo se, nec in statuenda sibi mulcta; n
cum senator esset, aut cum militaret.
nulla non species suppetit, quam ignaviæ
humilitati prætendamus; alius filium caus
trem, alius fratres. (63) Enimvero propte
mitosi esse debemus, sed felices propter o
vero propter deum, qui ad hoc nos condi
an neminem amabat Diogenes, qui ea bonita
fuit, ut propter publicum hominum bonu
ærumnas corporis ultro susciperet? (65)
sed quomodo? Ut Jovis ministrum decebat
rans, simul ut deo subjectus. (66) Quapr
omnis terra erat patria, propria vero præ cete
itaque captus, non desideravit Athenas, nec
liares et amicos; sed ipsis etiam piratis famil
corrigere studuit: deinde Corinthi venditu
ibi vixit ut ante Athenis: quodsi ad Perr
haud aliter fuisset affectus. Sic paratur libe
caussa dicebat: « Ex quo me Antisthenes in
ruit, servire desii. (68) Quomodo asseruit? A
Docuit me quæ mea essent, quæ non mea:
non esse meam: cognatos, propinquos, a
consueta loca, consuetudinem cum hominib
aliena esse. (69) Quid ergo tuum est? Usus
mihi ostendit me nulli impedimento aut viole
habere, neminem impedire posse, neminem
ac velim utar. (70) Quis ergo adhuc potestate
Philippus, aut Alexander, aut Perdiccas, aut
Unde istis illa potestas foret? nam qui hom
turus est, eum multo ante rebus ipsis succu
(71) Qui ergo a voluptate non vincitur, non
gloria, non a pecuniæ cupiditate; qui, cum ip
toto corpore veluti in faciem alicui exsputo,
potest, cujus adhuc servus est? cui obnoxiu
libenter vixisset Athenis, si illius urbis co
set addictus, res illius in cujusvis potestat

τερος κύριος ἂν ἦν λυπῆσαι αὐτόν. (73) Πῶς ; τοὺς πειρατὰς ἐκολάκευεν, ἵν' αὐτὸν Ἀθηναίων ήσωσιν; ἵν' ἴδῃ ποτὲ τὸν Πειραιᾶ τὸν καλὸν, ακρὰ τείχη, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; (74) Τίς ὢν νδράποδον, δοῦλος, καὶ ταπεινός. Καὶ τί σοι Οὐκ, ἀλλ' ἐλεύθερος. Δεῖξον πῶς ἐλεύθερος. δοὺ ἐπείληπταί σου τίς ποτε οὗτος, ὁ ἐξάγων ῆς συνήθους σοι διατριβῆς, καὶ λέγει, Δοῦλος ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι κωλῦσαί σε διάγειν ὡς θέ- ἐμοὶ τὸ ἀνεῖναί σε, τὸ ταπεινοῦν· ὅταν θέλω, φραίνῃ, καὶ μετέωρος πορεύῃ εἰς Ἀθήνας. λέγεις πρὸς τοῦτον τὸν δουλαγωγοῦντά σε; τῷ καρπιστὴν δίδως; ἢ οὐδ' ὅλως ἀντιβλέπεις; ἰς τοὺς πολλοὺς λόγους, ἱκετεύεις ἵνα ἀφεθῇς; ρωπε, εἰς φυλακήν σε δεῖ χαίροντα ἀπιέναι, α, φθάνοντα τοὺς ἀπάγοντας. Εἶτά μοι σὺ ώμῃ διάγειν ἀκνεῖς, τὴν Ἑλλάδα ποθεῖς; ὅταν ήσκειν δέῃ, καὶ τότε μέλλεις ἡμῶν κατα- ὅτι τὰς Ἀθήνας οὐ μέλλεις βλέπειν, καὶ ἐν ὐ περιπατήσεις; (78) Ἐπὶ τούτῳ ἀπεδήμη- του ἕνεκα ἐζήτησάς τινι συμβαλεῖν, ἵν' ὠφε- ' αὐτοῦ; Ποίαν ὠφέλειαν; συλλογισμοὺς ἵν' ; ἑκτικώτερον, ἢ ἐφοδεύσῃς ὑποθετικούς; καὶ ην τὴν αἰτίαν ἀδελφὸν ἀπέλιπες, πατρίδα, οἰκείους, ἵνα ταῦτα μαθὼν ἐπανέλθῃς; (79) ὑπὲρ εὐσταθείας ἀπεδήμεις, οὐχ ὑπὲρ ἀτα- ῦχ ἵν' ἀβλαβὴς γενόμενος μηκέτι μηδένα μέμ- νὶ ἐγκαλῇς, μηδείς σε ἀδικῇ, καὶ οὕτω τὰς ποσώζῃς ἀπαραποδίστως; (80) Καλὴν ἐστείλω ἣν ἐμπορίαν, συλλογισμοὺς καὶ μεταπίπτοντας τικούς. Κἂν σοι φανῇ, ἐν τῇ ἀγορᾷ καθίσας ω, ὡς οἱ φαρμακοπῶλαι. (81) Οὐκ ἀρνήσῃ μαθες εἰδέναι, ἵνα μὴ διαβάλῃς τὰ θεωρή- ἄχρηστα; Τί σοι κακὸν ἐποίησε φιλοσοφία; κησε Χρύσιππος, ἵν' αὐτοῦ τοὺς πόνους ἔργῳ ήστους ἐξελέγχῃς; Οὐκ ἤρκει σοι τὰ ἐκεῖ κακὰ, αἴτια τοῦ λυπεῖσθαι καὶ πενθεῖν, εἰ καὶ μὴ ἀπε- ἀλλὰ πλείω προσέλαβες; (82) Κἂν ἄλλους ς συνήθεις καὶ φίλους, ἕξεις πλείονα τοῦ οἰ- τια· κἂν πρὸς ἄλλην χώραν προσπαθῇς. Τί ἵνα λύπας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις περιβάλῃ, δι' ς; (83) Εἶτά μοι καλεῖς τοῦτο φιλοστοργίαν; θρωπε, φιλοστοργίαν; Εἰ ἀγαθόν ἐστιν, οὐδε- ὶ αἴτιον γίνεται· εἰ κακόν ἐστιν, οὐδὲν μοὶ

Ἐγὼ πρὸς τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ πέφυκα, ὐ πέφυκα.

; οὖν ἡ πρὸς τοῦτο ἄσκησις; Πρῶτον μὲν, ἡ καὶ κυριωτάτη, καὶ εὐθὺς ὥσπερ ἐν πύλαις, προσπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, τοιούτῳ γένει, οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ἵν', ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴ ταραχθῇς. καὶ ἐνθάδε· ἐὰν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς, ὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντα- ασιν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφ'

bustior jus lædendi ejus habuisset. (73) Quomodo censes eum piratis fuisse adulaturum, ut Atheniensi alicui ipsum venderent? ut aliquando Piræeum illum elegantem conspiceret, et longos muros, et arcem? (74) Tu vero quomodo ista spectaturus esses? Ut mancipium, ut servus, ut humilis et abjectus. Et quem inde fructum caperes? Immo ut ingenuus. Ostende quomodo ingenuus.

75. Ecce prehendit te ille, quisquis fuerit, qui a consueta vita ratione abstrahit, et dicit tibi : Servus meus es : nam penes me est te prohibere quominus arbitratu tuo vivas; penes me est te et indulgentius habere, et premere : cum volo, rursus exhilararis, et spe exsultans Athenas proficisceris. (76) Quid dicis huic te servitute opprimenti? qualem ei assertorem opponis? an ne intueri quidem illum audes? sed, omissis multis disputationibus, supplicas ut dimittaris? (77) Homo, hilarem te in custodiam ire decet, festinantem, antevertentem lictores : tu vero Romæ degere recusas, Græciamque desideras? et cum moriendum erit, tum quoque nobis opploraturus es, quod Athenas visurus non sis, et in Lyceo non deambulaturus? (78) Eane de caussa peregrinatus es? propterea ne quæsivisti aliquem cum quo sermones conferres, ut ab eo juvareris? Qua in re? in syllogismis expeditius resolvendis, aut hypotheticis tractandis? et hanc ob caussam fratrem reliquisti, patriam, amicos, propinquos; ut his cognitis domum redires? (79) Ergo non constantiæ caussa, non propter animi tranquillitatem peregre profectus es; non, ut extra omnem fortunæ aleam positus, posthac neminem accusares, neminem reprehenderes, nemo te læderet, atque ita relationes tuas citra impedimentum tuereris? (80) Egregiam vero mercaturam fecisti, tanto mari emenso syllogismos et sophismata et hypotheticos reportando. Quodsi visum tibi fuerit, in foro sedens ista proscribito, quemadmodum pharmacopolæ. (81) Nonne potius ea etiam quæ didicisti, negare deberes te nosse; ne præcepta tamquam inutilia damnes? Quid mali tibi dedit philosophia? qua te injuria Chrysippus affecit, ut ejus labores facto tuo inutiles esse argueres? Non satis tibi domi erat malorum, quæ tibi caussæ dolendi lugendique fuissent, etiam si non esses peregre profectus? sed plura etiam adjicere voluisti? (82) Quodsi alios familiares atque amicos asciveris, plures tibi plorandi caussæ erunt : item si alia regione delectatus fueris. Quid ergo vivis, alias atque alias molestias cumulando, propter quas sis miser? (83) Istam tu mihi caritatem in tuos vocas? Quam caritatem, homo? Si bona est, nullius mali caussa est; sin mala, nihil cum ea rei mihi sit. Ego ad bona mea natus sum; ad mala non sum natus.

84. Quæ ergo ad hæc exercitatio requiritur? Primum, summa illa et principalis, et statim velut in introitu, ut, si qua re jucunde afficiaris, non ita te ea affici patiaris, tamquam re quæ eripi tibi non possit; sed tamquam re ex eo genere, cujusmodi est olla fictilis, aut vitreum poculum; ut, eo fracto, memineris *quale fuerit*, nec perturberis. (85) Eodem modo et in his : quodsi filiolum tuum deoscularis, si fratrem, si amicum; numquam effuse evagari patere phantasiam tuam, neque quousque volet progredi sine læ-

ὅσον αὐτὴ θέλει· ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, οἷον οἱ τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν, καὶ ὑπομιμνήσκοντες ὅτι ἄνθρωποι εἰσί. (86) Τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτόν· ὅτι θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σεαυτοῦ φιλεῖς· ἐπὶ τοῦ παρόντος σοι δέδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰς ἅπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σταφυλή, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους· ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. (87) Οὕτω κἂν τὸν υἱὸν ἢ τὸν φίλον τότε ποθῇς ὅτε οὐ δέδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. Οἷον γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι πᾶσα ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναιρούμενα. (88) Καὶ λοιπὸν ἐν αὐτοῖς οἷς χαίρεις τινὶ, τὰς ἐναντίας φαντασίας σαυτῷ πρόβαλλε. Τί κακόν ἐστι, μεταξὺ καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λέγειν, Αὔριον ἀποθανῇ· τῷ φίλῳ ὡσαύτως, Αὔριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ οὐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; (89) Ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. Καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνια· ἀλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπιστρέφομαι, μόνον ὠφελείτω. Σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακοῦ τινος σημαντικά; (90) Δύσφημόν ἐστι δειλία, δύσφημον ἀγέννεια, πένθος, λύπη, ἀναισχυντία. Ταῦτα τὰ ὀνόματα δύσφημά ἐστι. Καίτοι γε οὐδὲ ταῦτα ὀκνεῖν δεῖ φθέγγεσθαι, ὑπὲρ φυλακῆς τῶν πραγμάτων. (91) Δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικοῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τοὺς στάχυας· ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σταχύων· ἀλλ' οὐ τοῦ κόσμου. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σταφυλῆς. (92) Πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προτέρων εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί· οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. (93) Τοῦτ' ἔστιν ἀποδημία, * καὶ * μεταβολὴ μικρά· τοῦτο θάνατος, μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. (94) Οὐκέτι οὖν ἔσομαι; Οὐκ· ἔσῃ, ἀλλ' ἄλλο τι, οὗ νῦν ὁ κόσμος χρείαν ἔχει. Καὶ γὰρ σὺ ἐγένου οὐχ ὅτε σὺ ἠθέλησας, ἀλλ' ὅτε ὁ κόσμος χρείαν ἔσχε.

95. Διὰ τοῦτο ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ, πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ εὐτάκτως καὶ εὐπειθῶς τῷ θεῷ. (96) Ἔτι μ' εἶναι θέλεις; Ὡς ἐλεύθερος, ὡς γενναῖος, ὡς σὺ ἠθέλησας. Σὺ γάρ με ἀκώλυτον ἐποίησας ἐν τοῖς ἐμοῖς. (97) Ἀλλ' οὐκέτι μου χρείαν ἔχεις; Καλῶς σοι γένοιτο· καὶ μέχρι νῦν διὰ σὲ ἔμενον, δι' ἄλλον οὐδένα· καὶ νῦν σοι πειθόμενος ἀπέρχομαι. (98) Πῶς ἀπέρχῃ; Πάλιν ὡς σὺ ἠθέλησας, ὡς ἐλεύθερος, ὡς ὑπηρέτης σὸς, ὡς ᾐσθημένος σου τῶν προσταγμάτων καὶ ἀπαγορευμάτων. (99) Μέχρι δ' ἂν οὗ διατρίβω ἐν τοῖς σοῖς, τίνα με θέλεις εἶναι; ἄρχοντα, ἢ ἰδιώτην; βουλευτὴν, ἢ δημότην; στρατιώτην, ἢ στρατηγόν; παιδευτὴν, ἢ οἰκοδεσπότην; ἣν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, ὡς λέγει ὁ Σωκράτης, μυριάκις ἀποθανοῦμαι πρότερον, ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. (100) Ποῦ δέ μ' εἶναι θέλεις; ἐν Ῥώμῃ, ἢ

titiam tuam; sed retrahito, prohibeto, velut phantibus a tergo astant, eosque commor mortales. (86) Tale aliquid et tu tibi ipse su talem te diligere; nihil eorum diligere quæ tu tibi esse in præsentia, eripi posse, non in pe cessa esse; sed ut ficum, ut uvam, stato a quas si sub brumam desideres, stultus fueris. modo, si filium aut amicum eo tempore des tibi datus non est, scito te in bruma desiderar enim se habet hiems ad ficum; eodem modo libet casus, qui in rerum universitate evenit, illum tolluntur. (88) Itaque eodem tempore dam gaudes, contraria visa tibi propone. Q est, si inter deosculandum puerum balba voc morieris; amico itidem, Cras peregre abibis ego, neque alter alterum posthac visuri sur mali ominis ista sunt! Etiam incantamenta q modi sunt: sed quia juvant, non curo; modo vero ominosa numquid alia vocas, nisi ea qua significant? (90) Ominosa est ignavia, omin ner animus, luctus, mœror, impudentia. ominosa sunt. Tamen ne ab his quidem n abhorrendum, ut res ipsæ caveantur. (91) nosam mihi vocem dicis, quæ rem aliquam clarat? Dic etiam ominosum esse, demeti spic enim spicarum significat; at non mundi. O foliorum quoque defluxum ab arboribus, et c ficu, et aridas uvas e botro. (92) Nam hæc quæ antea fuerant, in alia mutantur: non i est, sed certa quædam dispensatio et admini Hujusmodi res est peregrinatio, et exigua qui hujusmodi mors; mutatio major, non ex eo q in id quod non est, sed in id quod nunc non e amplius igitur ero? Non; eris, sed aliud quidda mundus indiget: nam et natus tu es, non cu sed cum opus te habuit mundus.

95. Quocirca vir bonus et sapiens, memo unde venerit, et a quo genitus sit, in eo solo pacto suam stationem rite tueatur, deoque obedientiam. (96) Vis me diutius esse? *Ero* generosus, ut tu voluisti: tu enim ita me feci beri non possim meis in rebus. (97) At tibi me opus est? Bene tibi sit: etiam ad hoc tem mansi, propter alium neminem; et nunc, ut discedo. (98) Quomodo discedis? Rursus qu tu voluisti; ut liber, ut minister tuus, ut mar rum intelligens et interdictorum. (99) Quoa rebus versabor, quem me esse vis? principem, senatorem, an plebeium? militem, an duce strum, an patrem familias? quemcumque mihi cumque stationem mandaris, ut ait Socrates, mortem oppetam, quam eam ut deseram. (10

Ἀθήναις, ἢ ἐν Θήβαις, ἢ ἐν Γυάροις; Μόνον ἐκεῖ
μέμνησο. (101) Ἂν μ' ἐκεῖ πέμπῃς, ὅπου κατὰ
τὴν διεξαγωγὴ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων, οὐ σοὶ ἀπειθῶν
ἔρχομαι, ἀλλ' ὡς σοῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικόν·
κἀγὼ ἀπολείπω σε (μὴ γένοιτο), ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι
οὐ χρείαν οὐκ ἔχεις. (102) Ἂν δὲ δίδωται κατὰ φύσιν
διεξαγωγὴ, οὐ ζητήσω ἄλλον [τόπον] ἢ ἐν ᾧ εἰμὶ,
ἄλλους ἀνθρώπους ἢ μεθ' ὧν εἰμί.

103. Ταῦτα νυκτὸς, ταῦτα ἡμέρας πρόχειρα ἔστω·
δεῖ γράφειν, ταῦτα ἀναγινώσκειν· περὶ τούτων τοὺς
λόγους ποιεῖσθαι, αὐτὸν πρὸς αὐτὸν, πρὸς ἕτερον. Μή
τι ἔχεις μοι πρὸς τοῦτο βοηθῆσαι; καὶ πάλιν ἄλλῳ
ἀναβλθεῖν καὶ ἄλλῳ. (104) Εἶτα, ἄν τι γίνηται τῶν
ἀμόνων ἀδουλήτων, εὐθὺς ἐκεῖνο πρῶτον ἐπικουφίσει
ὅτι οὐκ ἀπροσδόκητον. (105) Μέγα γὰρ ἐπὶ πάντων
τοῦτο ἤδειν θνητὸν γεγεννηκώς. Οὕτω γὰρ ἐρεῖς καὶ σὺ,
ἤδειν θνητὸς ὤν, ἤδειν ἀποδημητικὸς ὤν, ἤδειν
ἀπόρητος ὤν, ἤδειν εἰς φυλακὴν ἀπακτὸς ὤν. (106)
Εἶτα, ἐν ἐπιστραφῇς κατὰ σαυτὸν, καὶ ζητήσῃς τὴν
ἀρχὴν ἐξ ἧς ἐστι τὸ συμβεβηκὸς, εὐθὺς ἀναμνησθήσῃ
ὅτι τῆς τῶν ἀπροαιρέτων, τῶν οὐκ ἐμῶν. Τί οὖν
ἐμοί; (107) Εἶτα, τὸ κυριώτατον· Τίς δ' αὐτὸ
ἀπαιτεῖ; Ὁ ἡγεμὼν, ἡ ὁ στρατηγὸς, ἡ πόλις,
ἡ πόλεως νόμος. Δὸς οὖν αὐτό· δεῖ γάρ με ἀεὶ
τοῦτο πείθεσθαι ἐν παντί. (108) Εἶθ', ὅταν σε ἡ φαν-
τασία δάκνῃ (τοῦτο γὰρ οὐκ ἐπὶ σοί), ἀναμάχου τῷ
λόγῳ, παραστρατοπεδεύου αὐτήν· Μὴ ἐάσῃς ἐνισχύειν, μηδὲ
ἄλλα ἐπὶ τὰ ἑξῆς, ἀναπλάσσουσαν ὅσα θέλει, καὶ
ὅθεν. (109) Ἂν ἐν Γυάροις ᾖς, μὴ ἀνάπλασσε τὴν
σεαυτῇ διατριβὴν, καὶ ὅσαι διαχύσεις ἦσαν ἐκεῖ διά-
γειν, καὶ ὅσαι γένοιντ' ἂν ἐπανελθόντι· ἀλλ' ἐκεῖ τέ-
νου δεῖ τὸν ἐν Γυάροις διάγοντα, ἐν Γυάροις
ὡς διάγειν. Κἂν ἐν Ῥώμῃ ᾖς, μὴ ἀνάπλασσε
τὴν Ἀθήναις διατριβὴν, ἀλλὰ περὶ μόνης τῆς ἐκεῖ
ἀναστρεφόμενος.

110. Εἶτ' ἀντὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν διαχύσεων ἐκεί-
νην ἀναίσαγε, τὴν ἀπὸ τοῦ παρακολουθεῖν ὅτι πείθῃ τῷ
θεῷ οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ τὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ
ἔργα. (111) Οἷον γάρ ἐστιν αὐτὸν αὑτῷ δύνασθαι
λέγειν· Νῦν ἃ ἂν οἱ ἄλλοι ἐν ταῖς σχολαῖς σεμνολογῶσι
καὶ παραδοξολογεῖν δοκῶσι, ταῦτα ἐγὼ ἀποτελῶ· κά-
θημαι καὶ τὰς ἐμὰς ἀρετὰς ἐξηγοῦνται, καὶ περὶ
ἐμοῦ σοῦσι, καὶ ἐμὲ ὑμνοῦσι· (112) καὶ τούτου με ὁ
Διὸς παρ' ἐμαυτοῦ λαβεῖν ἀπόδειξιν ἠθέλησε,
καὶ δὲ γνῶναι, εἰ ἔχει στρατιώτην οἷον δεῖ, πο-
λίτην δεῖ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις προάγειν
μάρτυρα τῶν ἀπροαιρέτων· Ἴδετε, ὅτι εἰκῇ
ἄρα, μάτην ἐπιθυμεῖτε ὧν ἐπιθυμεῖτε. Τὰ
ἔξω μὴ ζητεῖτε, ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε· εἰ δὲ
μὴ, εὑρήσετε. (113) Ἐπὶ τούτοις με νῦν μὲν
ἄγει, νῦν δ' ἐκεῖ πέμπει, πένητα δείκνυσι
τοῖς ἀνθρώποις, δίχα ἀρχῆς, νοσοῦντα· εἰς Γύαρα πέμ-
πει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει· οὐ μισῶν· μὴ γένοιτο·

esse me vis? Romæ? an Athenis? an Thebis? an in Gyaris? *Perinde mihi est :* modo illic mei memento. (101) Si eo me miseris, ubi homines secundum naturam vivere nequeunt; non contra imperium tuum discedam, sed tamquam te receptui mihi canente; non te deseram (absit hoc), sed animadverto, tibi opera mea non esse opus : (102) sin naturæ convenienter ibi vivere licuerit, alium locum, præter eum in quo sum, non quæram; non alios homines, nisi eos cum quibus sum.

103. Hæc noctu, hæc interdiu in promptu esse debent; hæc scribenda, hæc legenda; de his verba facienda sunt cuique, et secum, et apud alios. Numquid in hoc juvare me potes? Et rursus alius atque alius conveniendus. (104) Postea si quid eorum, quæ præter voluntatem dicuntur, acciderit, statim illud primum te sublevabit, quod inexspectatum non fuit. (105) Magnum enim omnibus in rebus illud est : « Noram me genuisse mortalem. » Sic enim dices et tu : Noram me mortalem esse; noram peregrinari posse; noram ejici posse; noram includi carcere posse. (106) Postea, si circa te circumspexeris, et locum, e quo eventus ille est, quæsieris, statim recordabere, fuisse ex iis quæ nostri arbitrii non sunt, quæ nostra non sunt. Quid ergo ad me? (107) Deinde summum illud adjungendum est : Quisnam istud immisit? Dux, aut imperator, civitas, lex civitatis. Da ergo illud : oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus. (108) Postea cum te phantasia momorderit (istud enim in potestate tua non est); ratione pugnam adversus illam instrue, et debella eam; ne sinas invalescere, et ad alia progredi, ut comminiscatur quæ volet, et ut volet. (109) Cum in Gyaris fueris, noli animo tibi fingere vitam quæ Romæ agitur, et quam multæ voluptates illic degenti fuerint, quantæve futuræ essent reverso : sed ibi in id sis intentus, ut, quo pacto decet eum qui in Gyaris vivit, fortiter in Gyaris vivas. Romæ cum fueris, noli tibi fingere vitæ rationem quæ Athenis agitur; sed eam solam meditare, quæ Romæ agenda sit.

110. Dein loco aliarum delectationum omnium hanc substitue, quod intelligis te obtemperare deo; te non verbo, sed re ipsa, boni et sapientis viri officio fungi. (111) Quanti enim est posse tibi ipsi dicere : Nunc, quæ ceteri in scholis magnifice loquuntur, et quæ incredibilia dicere videntur, ea ego re ipsa præsto; atque illi sedentes meas virtutes explicant, et de me disputant, et me celebrant : (112) harumque rerum Jupiter me voluit ipsum a me petere probationem, atque etiam ipse cognoscere, an habeat militem qualem oportet, an civem qualem oportet; meque ceteris hominibus testem proponere voluit rerum quæ ab hominis non pendent voluntate : Videte, sine caussa vos timere; frustra desiderare quæ desideratis : bona foris ne quærite, sed quærite in vobis ipsis; alioqui non invenietis. (113) His de caussis me nunc huc ducit, nunc alio mittit, pauperem ostendit hominibus, sine imperio, ægrotantem; in Gyara mittit, in carcerem conjicit : non ex odio, absit;

τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν τῶν ἑαυτοῦ; οὐδ' ἀμελῶν· ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ· ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάρτυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενος. (114) Εἰς τοιαύτην ὑπηρεσίαν κατατεταγμένος, ἔτι φροντίζω ποῦ εἰμὶ, ἢ μετὰ τίνων, ἢ τί περὶ ἐμοῦ λέγουσιν; οὐχὶ δ' ὅλος πρὸς τὸν θεὸν τέταμαι, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα;

115. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδέποτε δεήσῃ τοῦ παραμυθουμένου, τοῦ ἐπιῤῥωννύντος. (116) Καὶ γὰρ αἰσχρὸν, οὐ τὸ φαγεῖν μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὸ λόγον μὴ ἔχειν ἀρκοῦντα πρὸς ἀφοβίαν, πρὸς ἀλυπίαν. (117) Ἂν δ' ἅπαξ περιποιήσῃ τὸ ἄλυπον καὶ ἄφοβον, ἔτι σοι τύραννος ἔσται τις, ἢ δορυφόρος, ἢ Καισαριανοί; ἢ ὀρδινατίων δήξεταί σε, ἢ οἱ ἐπιθύοντες ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἐπὶ τοῖς ὀπφικίοις, τὸν τηλικαύτην ἀρχὴν παρὰ τοῦ Διὸς εἰληφότα; (118) Μόνον μὴ πόμπευε αὐτὴν, μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ· ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε· κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν.

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Πρὸς τοὺς ἀποπίπτοντας ὧν προέθεντο.

1. Σκέψαι ὧν προέθου ἀρχόμενος, τίνων μὲν ἐκράτησας, τίνων δ' οὔ· καὶ πῶς ἐφ' οἷς μὲν εὐφραίνῃ ἀναμιμνησκόμενος, ἐφ' οἷς δ' ἄχθῃ· καὶ, εἰ δυνατὸν, ἀνάλαβε κἀκεῖνα ὧν ἀπώλισθες. (2) Οὐ γὰρ ἀποκνητέον τὸν ἀγῶνα τὸν μέγιστον ἀγωνιζομένοις, ἀλλὰ καὶ πληγὰς ληπτέον. (3) Οὐ γὰρ ὑπὲρ πάλης καὶ παγκρατίου ὁ ἀγὼν πρόκειται· οὗ καὶ τυχόντι καὶ μὴ τυχόντι ἔξεστι μὲν πλείστου ἀξίῳ, ἔξεστι δὲ ὀλίγου εἶναι, καὶ νὴ Δία ἔξεστι μὲν εὐτυχεστάτῳ, ἔξεστι δὲ κακοδαιμονεστάτῳ εἶναι· ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας. (4) Τί οὖν; οὐδ', ἂν ἀπαυδήσωμεν ἐνταῦθα, κωλύει τις πάλιν ἀγωνίζεσθαι· οὐδὲ δεῖ περιμεῖναι τετραετίαν ἄλλην, ἵν' ἔλθῃ ἄλλα Ὀλύμπια· ἀλλ' εὐθὺς ἀναλαβόντι καὶ ἀνακτησαμένῳ ἑαυτὸν, καὶ τὴν αὐτὴν εἰσφέροντι προθυμίαν, ἔξεστιν ἀγωνίζεσθαι· κἂν πάλιν ἀπείπῃς, πάλιν ἔξεστι· κἂν ἅπαξ νικήσῃς, ὅμοιος εἶ τῷ μηδέποτε ἀπειπόντι· (5) μόνον μὴ ὑπὸ ἔθους τοῦ αὐτοῦ ἡδέως αὐτὸ ἄρξῃ ποιεῖν, καὶ λοιπὸν ὡς κακὸς ἀθλητὴς περιέρχῃ νικώμενος τὴν περίοδον, ὅμοιος τοῖς ἀποφυγοῦσιν ὄρτυξιν. (6) Ἡττᾷ με φαντασία παιδισκαρίου καλοῦ. Τί γάρ; πρώην οὐχ ἡττήθην; Προθυμία μοι ἐγγίνεται ψέξαι τινά. Πρώην γὰρ οὐκ ἔψεξα; (7) Οὕτως ἡμῖν λαλεῖς, ὡς ἀζήμιος ἐξεληλυθώς· οἷον εἴ τις τῷ ἰατρῷ, κωλύοντι λούσασθαι, λέγοι, Πρώην γὰρ οὐκ ἐλουσάμην; Ἂν οὖν ὁ ἰατρὸς αὐτῷ ἔχῃ λέγειν, Ἄγε, λουσάμενος οὖν τί ἔπαθες; οὐκ ἐπύρεξας; οὐκ ἐκεφαλάλγησας; (8) Καὶ σὺ ψέξας πρώην τινὰ, οὐ κακοήθους ἔργον ἔπραξας, οὐ φλυάρου; οὐκ ἔθρεψάς σου τὴν ἕξιν ταύτην, παραβάλλων αὐτῇ τὰ οἰκεῖα ἔργα; Ἡττηθεὶς δὲ τοῦ παιδισκαρίου, ἀπῆλθες ἀζήμιος; (9) Τί οὖν τὰ πρώην λέγεις; ἔδει δ' οἶμαι μεμνημένον, ὡς οἱ δοῦλοι τῶν πληγῶν, ἀπέχεσθαι τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων. (10) Ἀλλ' οὐχ

quis enim ministrum suum optimum oderit? n
gligentia; quippe qui ne minutissimum quiden
negligit: sed exercendi mei caussa, et ut me
apud alios. (114) Ad tale ministerium consti
adhuc ubi sim, aut cum quibus, aut quid de
nec totus me intendo in deum, in ejusque præ
jussa?

115. Hæc si perpetuo in manibus habueris,
per ipse tecum tractaveris, et parata et in pro
ceris; numquam opus tibi erit eo qui te con
confirmet. (116) Neque enim id turpe est
quod edas; sed, non esse præditum ratione,
lendum timorem mœroremque sufficiat. (1
vero hoc tibi semel paraveris, ut mœrore met
eritne adhuc tibi tyrannus aliquis, aut satelle
sariani? an ordinatio te mordebit, aut ii qui in C
cra faciunt propter delegata sibi officia, cum
principatum a Jove acceperis? (118) Cave mo
pompa eum ostentes, neque inde insolenter te
re ipsa eum demonstra: ac, tametsi nemo sent
tibi, sanam habere mentem vitamque beatam.

CAP. XXV.

Ad eos qui a proposito desciscunt.

1. Considera quid ex iis, quæ intitio tibi pro
nueris, quid non; et quomodo alia te record
ctent, alia mœrore afficiant: ac, fieri si potest,
recuperare stude, unde excidisti. (2) Neque e
in id certamen omnium maximum descenderunt
refugiendus, sed nec plagæ recusandæ sunt.
enim luctæ et pancratii certamen propositum
sive viceris, sive non, nihil vetat te vel maximi
pretii esse, itemque vel felicissimum vel calamit
sed hic beata vita et ipsa felicitas agitur. (4)
nec, si hic defatigati fuerimus, quisquam prol
men repetere; nec quatuor annos, dum Olymp
exspectare necesse est: sed statim ubi vires
nosque recollegimus, eodem studio adhibito, ru
licet: et ibi si denuo succubueris, denuo lice
semel viceris, similis eris ei qui perpetuo vicit:
ne, præ consuetudine idem faciendi, libenter i
incipias, ac denique tamquam ignavus athleta
circuitu [*in quatuor Græciæ certaminibus*]
psis coturnicibus similis. (6) « Vincit me pul
visum. Quid vero? pridem non sum victus? C
incessit vituperandi alicujus. An pridem non vi
(7) Sic nobis loqueris, quasi indemnis inde sa
Perinde ac si quis medico lotionem prohibenti,
pridem non lavi? Si igitur medicus ei respond
Age, ergo quid tibi post balneum accidit? no
tasti? non dolore capitis es affectus? (8) Et t
vituperans aliquem, nonne malevoli hominis op
nonne nugatoris? non aluisti habitum istum,
consentaneis operibus? Victus a puella, num in
cessisti? (9) Quid ergo pristina tua facta rece
potius oportebat te, puto, veluti servum verber

ων ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ πόνος τὴν μνήμην ποιεῖ· ἐπὶ
ὧν ἁμαρτημάτων ποῖος πόνος; ποία ζημία; πότε
ἐθίσθης φεύγειν τὸ κακῶς ἐνεργῆσαι; (11) Οἱ πόνοι
οἱ τῶν πειρατηρίων, ἑκόντων ἢ ἀκόντων ἡμῶν,
μοι.

ΚΕΦ. Κς'.

Πρὸς τοὺς τὴν Ἀπορίαν δεδοικότας.

Οὐκ αἰσχύνῃ δειλότερος ὢν καὶ ἀγεννέστερος τῶν
ῶν; Πῶς ἐκεῖνοι φεύγοντες ἀπολείπουσι τοὺς
ας; ποίοις ἀγροῖς πεποιθότες, ποίοις οἰκέταις;
' ὀλίγον ὅσον πρὸς τὰς πρώτας ἡμέρας ὑφελό-
θ' ὕστερον διὰ γῆς ἢ καὶ διὰ θαλάττης φέρονται,
ἐξ ἄλλης ἀφορμὴν πρὸς τὸ διατρέφεσθαι φιλοτε-
ς; (2) Καὶ τίς πώποτε δραπέτης λιμῷ ἀπέθανε;
τρέμεις, μή σοι λίπῃ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ τὰς νύ-
γρυπνεῖς. (3) Ταλαίπωρε, οὕτω τυφλὸς εἶ; καὶ
ν οὐχ ὁρᾷς, ὅποι φέρει ἡ τῶν ἀναγκαίων ἔνδεια;
ρ φέρει; Ὅπου καὶ ὁ πυρετὸς, ὅπου καὶ λίθος
ὼν εἰς θάνατον. Τοῦτο οὖν οὐ πολλάκις αὐτὸς
πρὸς τοὺς ἑταίρους; πολλὰ δ' ἀνέγνως τοιαῦτα,
δ' ἔγραφες; ποσάκις δ' ἠλαζονεύσω, ὅτι πρὸς
ποθανεῖν μετρίως ἔχεις; (4) Ναί· ἀλλὰ καὶ οἱ
πνήσουσι. Τί οὖν; μή τι καὶ ὁ ἐκείνων λιμὸς
ῦ που φέρει; οὐχὶ καὶ ἡ αὐτή που κάθοδος; τὰ
ὰ αὐτά; (5) Οὐ θέλεις οὖν ἐκεῖ βλέπειν θαῤῥῶν
ἔσαν ἀπορίαν καὶ ἔνδειαν, ὅπου καὶ τοὺς πλου-
ους, καὶ τοὺς ἀρχὰς τὰς μεγίστας ἄρξαντας,
τοὺς βασιλεῖς καὶ τυράννους δεῖ κατελθεῖν; ἢ σὲ
τα, ἂν οὕτω τύχῃ, ἐκείνους δὲ διαῤῥαγέντας
ψιῶν καὶ μέθης; (6) Τίνα πώποτ' ἐπαίτην ῥᾳ-
ῆς μὴ γέροντα; τίνα δ' οὐκ ἐσχατόγηρων; ἀλλὰ
ς τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας, καὶ χαμαὶ ἐῤῥιμ-
καὶ ὅσον αὐτὸ τὸ ἀναγκαῖον σιτούμενοι, ἐγγὺς
τοῦ μηδ' ἀποθανεῖν δύνασθαι. (7) [Οὐκ ἐργάζε-
δύνασαι;] οὐ γράφειν; οὐ παιδαγωγεῖν; οὐ θύραν
ειν φυλάττειν; Ἀλλὰ αἰσχρὸν, εἰς ταύτην ἐλθεῖν
ίγκην. Μάθε οὖν πρῶτον τίνα τὰ αἰσχρά ἐστι,
ως ἡμῖν λέγε σαυτὸν φιλόσοφον· τὸ νῦν δὲ,
ἄλλος τις εἴπῃ σε ἀνέχου.
Ἰσχρόν ἐστί σοι τὸ μὴ σὸν ἔργον, οὗ σὺ αἴτιος
ὁ ἄλλως ἀπήντηκέ σοι, ὡς κεφαλαλγία, ὡς πυ-
ά σου οἱ γονεῖς πένητες ἦσαν, [ἢ πλούσιοι μέν,]
δὲ κληρονόμους ἀπέλιπον, [ἢ] καὶ ζῶντες οὐκ
ἔστιν οὐδέν, σοὶ ταῦτα αἰσχρά ἐστι; (9) Ταῦτα
ας παρὰ τοῖς φιλοσόφοις; οὐδέποτε ἤκουσας, ὅτι
ρὸν ψεκτὸν, τὸ δὲ ψεκτὸν ἄξιόν ἐστι τοῦ ψέγεσθαι;
τὸ τῷ μὴ αὐτοῦ ψέγεις ἔργῳ, ὃ αὐτὸς οὐκ ἐποίησε;
οὖν ἐποίησάς σου τὸν πατέρα τοιοῦτον; ἢ ἔξεστί
νορθῶσαι αὐτόν; δέδοται σοι τοῦτο; Τί οὖν; δεῖ
ν τὰ μὴ δεδομένα, ἢ μὴ τυγχάνοντα αὐτῶν αἰ-
λαι; (11) Οὕτω δὲ καὶ εἰθίζου φιλοσοφῶν, ἀφορᾷν
τος, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἐλπίζειν ἐκ σεαυτοῦ; (12)
ῶν οἰμώζε, καὶ στένε, καὶ ἔσθιε δεδοικὼς μὴ οὐ

rem, iisdem peccatis abstinere. (10) Sed non eadem res est : nam illic quidem dolor memoriam facit : in peccatis autem quis dolor est? quæ pœna? quando enim assuevisti malefacta aversari? (11) Dolores igitur tentationum utiles sunt nobis, sive volentibus, sive invitis.

CAP. XXVI.

Ad eos qui inopiam timent.

1. Non te pudet ignaviorem fugitivis et abjectiore animo esse? Quomodo illi, cum fugiunt, relinquunt dominos? quibus agris freti, quibus famulis? nonne exiguum quiddam ad primos dies tolerandos suffurati, post et terram et maria quoque pervagantur, alia atque alia subsidia ad sese alendos impigre sibi parantes? (2) Et quis umquam fugitivus fame periit? Tu vero tremis, ne tibi necessaria desint, et noctes pervigilas. (3) Miser, adeone cæcus es, et viam non cernis, quo fert penuria rerum necessariarum? Quo enim fert? Quo febris, quo saxum in caput delapsum : ad mortem. Nonne hoc sæpe et ipse ad amicos dixisti? non talia multa legisti, multa scripsisti? quoties vero etiam gloriatus es, te mortem quidem æquo animo exspectare? (4) Sane : at et mei esurient. Quid ergo? num eorum quoque fames alio quopiam fert? nonne idem est descensus? nonne inferi iidem? (5) Non ergo vis infracto adversus omnem egestatem et penuriam animo, illo convertere oculos, quo etiam ditissimos, et qui summos magistratus gesserunt, et ipsos reges ac tyrannos descendere oportet? *nullo alio discrimine*, nisi quod tu fortasse esuriens descendes, illi autem cruditate et ebrietate disrupti. (6) Quem vero umquam facile mendicum vidisti non senem? quem non ætate confectum? Atqui frigore et noctu et interdiu rigent; humi jacent abjecti; et, quamquam vix tantum edunt, quantum summa necessitas postulat, parum abest quin emori non possint. (7) * * Nescis scribere? nescis instituere pueros? nescis alienas fores custodire? At turpe est, inquis, in eam devenire necessitatem. Disce ergo prius, quæ turpia sint; et sic nobis dic te philosophum esse : nunc autem nec ab alio te dici patere.

8. Num tibi id turpe est, quod tuum opus non est, cujus tu auctor non es, quod citra tuam culpam te invasit, sicut capitis dolor, sicut febris? Si parentes tui pauperes fuerunt; si [divites quidem,] alios vero hæredes instituerunt; si, dum vivunt, nihil tibi impertiunt; hæccine tibi turpia sunt? (9) Hoccine est quod apud philosophos didicisti? Numquamne audivisti, quod turpe sit, id esse vituperabile, vituperabile autem dignum esse vituperatione? Quemnam ob factum alienum, quod ipse non fecit, reprehendis? (10) Tune igitur patrem tuum fecisti talem? an penes te est eum corrigere? datumne tibi est hoc? Quid ergo? debesne ea velle quæ tibi non data sunt, aut, si eis frustreris, erubescere? (11) An ita, cum philosophiæ operam dares, assuefactus es alios intueri, et nullam in te ipso spem collocare? (12) Proinde lamentare, et geme, et edens time ne in crastinum desit quod edas : de servulis

σχῇς τροφὰς αὔριον· περὶ τῶν δουλαρίων τρέμε, μὴ κλέψῃ, μὴ φύγῃ, μὴ ἀποθάνῃ. (13) Οὕτω σὺ ζῆθι, καὶ μὴ παύσῃ μηδέποτε· ὅστις ὀνόματι μόνῳ πρὸς φιλοσοφίαν προσῆλθες, καὶ τὰ θεωρήματα αὐτῆς ὅσον ἐπὶ σοὶ κατήσχυνας, ἄχρηστα ἐπιδείξας καὶ ἀνωφελῆ τοῖς ἀναλαμβάνουσιν· οὐδέποτε δ' εὐσταθείας ὠρέχθης, ἀταραξίας, ἀπαθείας· οὐδένα τούτου ἕνεκα ἐθεράπευσας, συλλογισμῶν δ' ἕνεκα πολλούς· οὐδέποτε τούτων τινὰ τῶν φαντασιῶν διεβασάνισας αὐτὸς ἐπὶ σεαυτοῦ, Δύναμαι φέρειν, ἢ οὐ δύναμαι * φέρειν *; τί μοι τὸ λοιπόν ἐστιν; (14) Ἀλλ' ὡς πάντων ἐχόντων σοι καλῶς καὶ ἀσφαλῶς, περὶ τὸν τελευταῖον κατεγίνου τόπον, τὸν τῆς ἀμεταπτωσίας· ἵν' ἀμετάπτωτα σχῇς τίνα; τὴν δειλίαν, τὴν ἀγέννειαν, τὸν θαυμασμὸν τῶν πλουσίων, τὴν ἀτελῆ ὄρεξιν, τὴν ἀποτευκτικὴν ἔκκλισιν; περὶ τῆς τούτων ἀσφαλείας ἐφρόντιζες.

15. Οὐκ ἔδει [τι] προσκτήσασθαι πρῶτον ἐκ τοῦ λόγου, εἶτα τούτῳ περιποιεῖν τὴν ἀσφάλειαν; Καὶ τίνα ποτ' εἶδες θριγκὸν περιοικοδομοῦντα, μηδενὶ τειχίῳ περιβαλλόμενον αὐτόν; ποῖος δὲ θυρωρὸς καθίσταται ἐπὶ οὐδεμίᾳ θύρᾳ; (16) Ἀλλὰ σὺ μελετᾷς ἀποδεικνύειν δύνασθαι· τίνα; μελετᾷς μὴ ἀποσαλεύεσθαι διὰ σοφισμάτων· ἀπὸ τίνων; (17) Δεῖξόν μοι πρῶτον, τί τηρεῖς, τί μετρεῖς, ἢ τί ἱστάνεις· εἶθ' οὕτως ἐπιδείκνυε τὸν ζυγὸν ἢ τὸν μέδιμνον. Ἢ μέχρι τίνος μετρήσεις τὴν σποδόν; (18) Οὐ ταῦτά σε ἀποδεικνύειν δεῖ, ἃ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας· ἃ ποιεῖ προχωρεῖν αὐτοῖς τὰ πράγματα ὡς θέλουσι· δι' ἃ οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενὶ, ἐγκαλεῖν οὐδενὶ, προσθέσθαι τῇ διοικήσει τῶν ὅλων; ταῦτά μοι δείκνυε. (19) Ἰδοὺ δεικνύω, φησίν· ἀναλύσω σοι συλλογισμούς. Τοῦτο τὸ μετροῦν ἐστιν, ἀνδράποδον· τὸ μετρούμενον δ' οὐκ ἔστι. (20) Διὰ ταῦτα νῦν τίνες δίκας ὧν ἠμέλησας φιλοσοφίας· τρέμεις, ἀγρυπνεῖς, μετὰ πάντων βουλεύῃ· κἂν μὴ πᾶσιν ἀρέσκειν μέλλῃ τὰ βουλεύματα, κακῶς οἴει βεβουλεῦσθαι.

21. Εἶτα φοβῇ λιμὸν, ὡς δοκεῖς. Σὺ δ' οὐ λιμὸν φοβῇ, ἀλλὰ δέδοικας μὴ οὐ σχῇς μάγειρον, μὴ οὐ σχῇς ἄλλον ὀψωνητὴν, ἄλλον τὸν ὑποδήσοντα, ἄλλον τὸν ἐνδύσοντα, ἄλλους τοὺς τρίψοντας, ἄλλους τοὺς ἀκολουθήσοντας· (22) ἵν' ἐν τῷ βαλανείῳ ἐκδυσάμενος καὶ ἐκτείνας σεαυτὸν ὡς οἱ ἐσταυρωμένοι, τρίβῃ ἔνθεν καὶ ἔνθεν· εἶθ' ὁ ἀλείπτης ἐπιστὰς λέγῃ, Μετάβηθι, δὸς πλευρόν· κεφαλὴν αὐτοῦ λάβε, παράθες τὸν ὦμον· εἶτ', ἐλθὼν ἐκ τοῦ βαλανείου εἰς οἶκον, κραυγάσῃς, Οὐδεὶς φέρει φαγεῖν; εἶτ', Ἆρον τὰς τραπέζας, σπόγγισον. (23) Τοῦτο φοβῇ, μὴ οὐ δύνῃ ζῆν ἀῤῥώστου βίον. Ἐπεί τοι τὸν τῶν ὑγιαινόντων μάθε πῶς οἱ δοῦλοι ζῶσι, πῶς οἱ ἐργάται, πῶς οἱ γνησίως φιλοσοφοῦντες· πῶς Σωκράτης ἔζησεν, ἐκεῖνος μὲν καὶ μετὰ γυναικὸς καὶ παίδων· πῶς Διογένης, πῶς Κλεάνθης ἅμα σχολάζων καὶ ἀντλῶν. (24) Ταῦτα ἂν θέλῃς ἔχειν, ἕξεις πανταχοῦ, καὶ ζήσεις θαῤῥῶν. Τίνι; Ὦ μόνῳ θαῤῥεῖν ἐνδέχεται· τῷ πιστῷ, τῷ ἀκωλύτῳ, τῷ ἀναφαιρέτῳ· τοῦτ' ἔστι, τῇ προαιρέσει τῇ σεαυτοῦ. (25) Διὰ τί δ' οὕτως ἄχρηστον

sollicitus esto, ne furentur, ne fugiant, n
(13) Ita vivito, neve umquam desinito, qui
taxat ad philosophiam accessisti, ejusq
quantum in te est, probro affecisti, et inut
scentibus et supervacanea ostendisti; qui
tranquillitatem, perturbationum vacuitatem
petivisti; qui neminem umquam hujus rei ca
sed propter syllogismos, complures; qui num
visorum aliquod ipse tecum diligenter explor
ipse quæsisti, Ferrene hoc possum, an no
mihi restat? (14) Sed, quasi omnia tua
atque in tuto collocata sint, in postremo loc
trivisti, de immoto animi statu; ut immota
nam? Ignavia? degener animus? admiratio d
appetitio, infelix aversatio? Hæc ut firma et i
sent in eo elaborasti!

15. An non possessio primum paranda e
deinde curandum ut in tuto illa collocaretur
umquam loricam pinnatam exstruentem, qu
eam circumduxerit? quis janitor constituitur
janua? (16) Tu vero id meditaris, ut demon
quænam demonstrare? Id meditaris, ne sop
ptiunculis dimovearis: undenam ne dimov
Ostende mihi primum, quid teneas, quid met
ponderes: tum deinde ostende mihi libram
Aut quousque mensurus es cinerem? (18)
demonstranda sunt, quæ homines beant; qu
ut res ex sententia eis succedant; quæ doce
re esse conquerendum, neminem accusandu
tiendum gubernationi universitatis rerum? H
de! (19) Ecce, inquit, ostendo: resolvam tib
Hæc mensura est, mancipium; non id quod
jicitur. (20) Propterea nunc pœnas das neg
phiæ; tremis, vigilas, cum omnibus delib
deliberationes tuæ placituræ sint,
nitet.

21. Deinde famem pertimescis, ut tibi quid
tu non famem times, sed ne desit tibi coquus
sto tibi sit alius qui obsonatoris fungatur v
tibi calceos induat, alius qui vestem induat,
cent, alii qui te comitentur; (22) ut in baln
ste, distentus instar eorum qui in cruces sub
et inde teraris; deinde, ut alipta astans di
Illuc transi, præbe latus, caput ejus prehende
pulam! post, balneo egressus, domumque
clamites, Nemo affert cibum? deinde, Aufer
tergito. (23) Hoc times, ne non vitam possis
Nam recte valentium vitam vide ut agant se
operarii, ut ii qui vere philosophantur; ea
modo Socrates egerit, et is quidem cum ux
liberis; quomodo Diogenes; quomodo Cleanth
et doctrinæ vacavit, et aquam hausit. (24) I
voles, habebis ubique, et vives confidens.
Qua sola confidere licet; eo quod fidum est,
hiberi nec auferri potest; hoc est, voluntate tu

ιῇ σαυτὸν παρεσκεύασας, ἵνα μηδείς σε εἰς
δέξασθαι, μηδεὶς ἐπιμεληθῆναι; ἀλλὰ σκεῦος
ιρον καὶ χρήσιμον ἔξω ἐῤῥιμμένον, πᾶς τις
ρήσεται, καὶ κέρδος ἡγήσεται· σὲ δ' οὐδεὶς,
ζημίαν. (26) Οὕτως οὐδὲ κυνὸς δύνασαι
ασχεῖν, οὐδ' ἀλεκτρυόνος; Τί οὖν ἔτι ζῇν
ῦτος ὤν;

εἶταί τις ἀνὴρ ἀγαθὸς, μὴ λίπωσιν αὐτῷ τρο-
υφλοῖς οὐ λείπουσι, τοῖς χωλοῖς οὐ λείπουσι·
νδρὶ ἀγαθῷ; Καὶ στρατιώτῃ μὲν ἀγαθῷ οὐ
σθοδοτῶν, οὐδ' ἐργάτῃ, οὐδὲ σκυτεῖ· τῷ δ'
ει; (28) Οὕτως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὑτοῦ
των, τῶν διακόνων, τῶν μαρτύρων, οἷς μό-
παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι
ιὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ οὐκ ἀμελεῖ τῶν
πραγμάτων, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδέν
οὔτε ζῶντι, οὔτε ἀποθανόντι; (29) Τί οὖν,
ρέχῃ τροφάς; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς
ὸ ἀνακλητικόν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι,
ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐτοῦ τὰ
Καὶ γὰρ ἦλθον ὅτ' ἐκείνῳ ἔδοξε, καὶ ἄπειμι
ῳ δοκοῦν· καὶ ζῶντός μου τοῦτο τὸ ἔργον ἦν,
ιεῦν, καὶ αὐτὸν ἐπ' ἐμαυτοῦ, καὶ πρὸς ἕνα,
λλούς. (31) Οὐ παρέχει μοι πολλὰ, οὐκ
φᾷν με οὐ θέλει· οὐδὲ γὰρ τῷ Ἡρακλεῖ πα-
ῷ τῷ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ἄλλος ἐβασίλευσεν Ἄρ-
κηνῶν, ὁ δ' ἐπετάσσετο, καὶ ἐπόνει, καὶ
(32) Καὶ ἦν Εὐρυσθεὺς μὲν ὃς ἦν, οὔτε
τε Μυκηνῶν βασιλεὺς, ὅς γ' οὐδ' αὐτὸς ἑαυ-
ρακλῆς ἁπάσης γῆς καὶ θαλάττης ἄρχων καὶ
καθαρτὴς ἀνομίας καὶ ἀδικίας, εἰσαγωγεὺς
νης καὶ ὁσιότητος· καὶ ταῦτα ἐποίει καὶ
μόνος. (33) Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς, ὅτε ναυαγὸς
ιή τι ἐταπείνωσεν αὐτὸν ἡ ἀπορία; μή τι
ἀλλὰ πῶς ἀπῄει πρὸς τὰς παρθένους αἰτή-
καία, ὧν αἴσχιστον εἶναι δοκεῖ δεῖσθαι παρ'

ων ὀρεσίτροφος ἀλκὶ πεποιθώς.

πεποιθώς; Οὐ δόξῃ, οὐδὲ χρήμασιν, οὐδ'
ἀλκῇ τῇ ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔστι, δόγμασι τῶν
οὐκ ἐφ' ἡμῖν. (35) Ταῦτα γὰρ ἐστι μόνα
ἐέρους ποιοῦντα, τὰ τοὺς ἀκωλύτους, τὰ τὸν
αίροντα τῶν τεταπεινωμένων, τὰ ἀντιβλέ-
ε ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τοὺς πλουσίους,
ράννους. Καὶ τὸ τοῦ φιλοσόφου δῶρον τοῦτο
ὁ δ' οὐκ ἐξελεύσῃ θαῤῥῶν, ἀλλὰ περιτρέ-
ττιδίοις καὶ τοῖς ἀργυρωματίοις. Δύστηνε,
ισας τὸν μέχρι νῦν χρόνον;

ν, ἂν νοσήσω; Νοσήσεις καλῶς. Τίς με
Ὁ θεὸς, οἱ φίλοι. Σκληρῶς κατακείσο-
ὡς ἀνήρ. Οἴκημα ἐπιτήδειον οὐχ ἕξω.
ἐίῳ νοσήσεις. Τίς μοι ποιήσει τὰ τροφεῖα;
ἄλλοις ποιοῦντες. Ὡς Μάνης νοσήσεις.

autem adeo inutilem, adeo nullius pretii hominem te ipsum effecisti, ut nemo te in ædes suas recipere velit, nemo curam tui suscipere? Atqui vas integrum et utile, foras projectum, quisquis invenerit, tollet ac lucrum ducet, te vero nemo lucrum, sed quilibet damnum sibi ducet. (26) Ita ne canis quidem usum præstare potes, nec galli gallinacei? Talis autem cum sis, quid adhuc in vita esse cupis?

27. Timetne quisquam vir bonus, ne victus sibi desit? Cæcis non deest, claudis non deest: viro bono deerit? Non deest bono militi qui stipendium det, non operario, non sutori: et bono viro deerit? (28) Itane deus sua instituta, suos ministros, suos testes negligit, quibus solis adversus indoctos exemplis utitur, quibus doceat homines, et esse se, et recte gubernare omnia, et non negligere res humanas, bonoque viro nihil esse mali, nec viventi, nec mortuo? (29) Quid ergo, cum victum non præbet? Quid aliud, nisi, veluti bonus imperator, receptui mihi cecinit? Pareo, sequor, collaudo imperatorem, facta ejus prædico. (30) Nam et, cum illi visum esset, veni; rursus abeo, cum illi visum est: et dum viverem, munus fuit meum, deum celebrare, cum ipse mecum, tum apud singulos, tum apud multos. (31) Non præbet mihi multa, non copiam rerum suppeditat, delicate me vivere non vult: neque enim Herculi suppeditavit, filio suo: nam alius regnabat Argis et Mycenis; ille vero parebat, laborabat, exercebatur. (32) Ac Eurystheus quidem erat qui erat, neque Argorum rex, neque Mycenarum, qui ne ipse quidem sibi imperaret: Hercules vero totius terræ et maris princeps et imperator erat, repurgator iniquitatis et injuriarum, introductor justitiæ et sanctitatis; eaque et nudus fecit et solus. (33) Ulysses autem cum naufragus ejectus esset, num egestas humiliosem eum fecit? num eum infregit? Immo vero quomodo abiit ad virgines, necessaria petiturus, quæ ab alio petere turpissimum haberi solet?

Ut quem nutrierunt montes leo, robore fretus.

(34) Qua re fretus? Non gloria, non pecunia, non magistratibus; sed suopte robore, hoc est, decretis de eis rebus, quæ in nostra potestate sunt, et quæ non sunt. (35) Hæc enim sola sunt, quæ liberos, quæ solutos efficiunt; quæ collum eorum, qui depressi sunt, attollunt; quæ id præstant, ut rectis oculis divites intueamur, ut tyrannos. Ac philosophi munus istud fuit. (36) Tu vero non sic egredieris animo firmo, sed tremens propter vestimenta tua, propter vasa argentea. Infelix! itane omne tempus usque adhuc perdidisti?

37. Quid ergo, si ægrotaro? Ægrotabis honeste. Quis me curabit? Deus; amici. Duriter decumbam. Sed ut vir. Domicilium commodum non habebo. In incommodo ægrotabis. Quis autem mihi victum parabit? Qui etiam aliis

(38) Τί δὲ καὶ τὸ πέρας τῆς νόσου; ἄλλο τι ἢ θάνατος; Ἆρ' οὖν ἐνθυμῇ ὅτι κεφάλαιον τοῦτο πάντων τῶν κακῶν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀγεννείας καὶ δειλίας οὐ θάνατός ἐστι, μᾶλλον δ' ὁ τοῦ θανάτου φόβος; (39) Ἐπὶ τοῦτον οὖν μοι γυμνάζου· ἐνταῦθα νευέτωσαν οἱ λόγοι πάντες, τὰ ἀκούσματα, τὰ ἀναγνώσματα· καὶ εἴσῃ ὅτι οὕτω μόνως ἐλευθεροῦνται οἱ ἄνθρωποι.

parant. Sicut Manes ægrotabis. (38) Quis vero erit exitus? num pejus aliquid quam mors? An igitur c caput hoc malorum omnium homini et degeneris a timiditatis esse, non mortem, sed potius mortis m (39) Adversus hunc igitur te exerce : huc inclinent r nationes omnes, auditiones, lectiones : tum vero cog hac sola ratione asseri homines in libertatem.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α'.

Περὶ Ἐλευθερίας.

ὁς ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται, ὃν οὔτ' ἀναγ-
τε κωλύσαι, οὔτε βιάσασθαι· οὗ αἱ ὁρμαὶ
αἱ ὀρέξεις ἐπιτευκτικαὶ, αἱ ἐκκλίσεις
(2) Τίς οὖν θέλει ζῆν ἁμαρτάνων; Οὐ-
ι ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων, ἄδικος
, μεμψίμοιρος, ταπεινός; Οὐδείς. (3)
ν φαύλων ζῇ ὡς βούλεται· οὐ τοίνυν οὐδ'
. (4) Τίς δὲ θέλει λυπούμενος ζῆν,
θονῶν, ἐλεῶν, ὀρεγόμενος καὶ ἀποτυγ-
ν καὶ περιπίπτων; Οὐδείς. (5) Ἔχομεν
φαύλων ἄλυπον, ἄφοβον, ἀπερίπτωτον,
Οὐδένα. Οὐκ ἄρα οὐδὲ ἐλεύθερον.
ν τις ἀκούσῃ διεσύπατος, ἂν μὲν προσ-
ἀ σύ γε σοφὸς εἶ, οὐδὲν πρὸς σὲ ταῦτα·
ι. (7) Ἂν δ' αὐτῷ τὰς ἀληθείας εἴπῃς,
πεπραμένων οὐδὲν διαφέρεις πρὸς τὸ
δοῦλος εἶναι· τί ἄλλο ἢ πληγάς σε δεῖ
(8) Πῶς γὰρ, φησὶν, ἐγὼ δοῦλός εἰμι; ὁ
ος, ἡ μήτηρ ἐλευθέρα, οὗ ὠνὴν οὐδεὶς
συγκλητικός εἰμι, καὶ Καίσαρος φίλος,
καὶ δούλους πολλοὺς ἔχω. (9) Πρῶτον
τε συγκλητικὲ, τάχα σου καὶ ὁ πατὴρ
λείαν δοῦλος ἦν, καὶ ἡ μήτηρ, καὶ ὁ
φεξῆς πάντες οἱ πρόγονοι. (10) Εἰ δὲ δὴ
α ἦσαν ἐλεύθεροι, τί τοῦτο πρὸς σέ; τί
μὲν γενναῖοι ἦσαν, σὺ δ' ἀγεννής; ἐκεῖνοι
ὁ δὲ δειλός; ἐκεῖνοι μὲν ἐγκρατεῖς, σὺ δ'

φησὶ, τοῦτο πρὸς τὸ δοῦλον εἶναι; Οὐ-
ι εἶναι τὸ ἄκοντά τι ποιεῖν, τὸ ἀναγκα-
τένοντα, πρὸς τὸ δοῦλον εἶναι; (12)
ω, φησίν· ἀλλὰ τίς με δύναται ἀναγ-
ι πάντων κύριος Καῖσαρ; (13) Οὐκοῦν
τὴν σαυτοῦ καὶ σὺ αὐτὸς ὡμολόγησας·
, ὡς λέγεις, κοινός ἐστι, μηδέν σε τοῦτο
, ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι ἐκ μεγάλης οἰκίας
ι) Οὕτω καὶ Νικοπολῖται ἐπιβοᾷν εἰώ-
Καίσαρος Τύχην, ἐλεύθεροί ἐσμεν.

EPICTETI

DISSERTATIONUM

AB ARRIANO DIGESTARUM

LIBER IV.

CAP. I.

De libertate.

1. Liber est qui vivit ut vult; qui nec cogi, nec prohiberi, nec vim pati potest, cujus impetus non impediuntur, appetitiones non frustantur, aversationes non sunt irritæ. (2) Quis igitur vivere vult delinquens? Nemo. Quis vivere vult deceptus, temerarius, injurius, petulans, querulus, humilis et abjectus? Nemo. (3) Nemo igitur improbus vivit ut vult; eoque nec liber est. (4) Quis vero vivere vult mœrens, timens, invidens, miserans? quis ita, ut cupiat, nec voti compos fiat; ut fugiat, et in ea, quæ fugit, incidat? Nemo. (5) Estne vero improbus aliquis, qui sit mœroris, qui timoris expers? qui non sæpe in ea, quæ fugit, incidat? cujus appetitiones non sæpe irritæ sint? Nemo. Ergo ne liber quidem improbus quisquam.

6. Hæc si quis audiat iterum Consul, si adjeceris, Tu quidem sapiens es, hæc nihil ad te; veniam tibi dabit. (7) Sin verum ei dixeris, nihil eum differre (quod quidem ad servitutem attineat) ab iis qui ter venierunt; quid præter plagas exspectandum tibi erit? (8) Quo pacto enim, dicet, ego servus sim? pater meus liber est, mater libera, nec me quisquam emit; verum etiam senator sum, et Cæsaris amicus, et consularis, et servos multos habeo. (9) Primum, senator optime, fortassis et pater tuus eamdem serviit servitutem, et mater quoque, et avus, atque ordine omnes tui majores. (10) Sin vel maxime liberi illi fuerint, quid istud ad te? quid enim, si illi strenui fuerunt, tu degener? illi imperterriti, tu timidus? illi continentes, tu petulans?

11. Et quid ista, inquit, ad servitutem? Nihilne tibi ad servitutem facere videtur, si quid invitus facias, si coactus, si gemens? (12) Istud quidem esto, inquit; sed quis me cogere potest, nisi omnium dominus Cæsar? (13) Ergo unum certe dominum te habere, et ipse confessus es : qui quod, ut dicis, communis sit omnium, nihil tamen hoc te consoletur; sed cognoscito, te magnæ familiæ servum esse. (14) Sic etiam Nicopolitæ clamare solent : Per Cæsaris Genium, liberi sumus.

15. Ὅμως δ', ἄν σοι δοκῇ, τὸν μὲν Καίσαρα πρὸς τὸ παρὸν ἀφῶμεν· ἐκεῖνο δέ μοι εἰπὲ, οὐδέποτ' ἠράσθης τινός; οὐ παιδισκαρίου; οὐ δούλου; οὐκ ἐλευθέρου; (16) Τί οὖν τοῦτο πρὸς τὸ δοῦλον εἶναι, ἢ ἐλεύθερον; (17) Οὐδέποθ' ὑπὸ τῆς ἐρωμένης ἐπετάγης οὐδὲν ὧν οὐκ ἤθελες; οὐδέποτέ σου τὸ δουλάριον ἐκολάκευσας; οὐδέποτ' αὐτοῦ τοὺς πόδας κατεφίλησας; καίτοι τοῦ Καίσαρος ἄν σέ τις ἀναγκάσῃ, ὕβριν αὐτὸ ἡγῇ καὶ ὑπερβολὴν τυραννίδος. Τί οὖν ἄλλο ἐστὶ δουλεία; (18) Νυκτὸς οὐδέποτ' ἀπῆλθες ὅπου οὐκ ἤθελες; ἀνάλωσας ὅσα οὐκ ἤθελες; εἶπάς τινα οἰμώζων καὶ στένων; ἠνέσχου λοιδορούμενος, ἀποκλειόμενος; (19) Ἀλλ' εἰ σὺ αἰσχύνῃ τὰ σαυτοῦ ὁμολογεῖν, ὅρα ἃ λέγει καὶ ποιεῖ ὁ Θρασωνίδης, ὃς τοσαῦτα στρατευσάμενος ὅσα τάχα οὐδὲ σὺ, πρῶτον μὲν ἐξελήλυθε νυκτὸς, ὅτε ὁ Γέτας οὐ τολμᾷ ἐξελθεῖν· ἀλλ', εἰ προσηναγκάζετο ὑπ' αὐτοῦ, πολλ' ἂν ἐπικραυγάσας, καὶ τὴν πικρὰν δουλείαν ἀπολοφυράμενος, ἐξῆλθεν. (20) Εἶτα, τί λέγει;

Παιδισκάριόν με,

φησὶ,

καταδεδούλωκ' εὐτελὲς,
ὃν οὐδὲ εἷς τῶν πολεμίων [οὐ]πώποτε.

(21) Τάλας, ὅς γε καὶ παιδισκαρίου δοῦλος εἶ, καὶ παιδισκαρίου εὐτελοῦς. Τί οὖν ἔτι σαυτὸν ἐλεύθερον λέγεις; τί δὲ προφέρεις σου τὰς στρατείας; (22) Εἶτα ξίφος αἰτεῖ, καὶ πρὸς τὸν ὑπ' εὐνοίας μὴ διδόντα χαλεπαίνει· καὶ δῶρα τῇ μισούσῃ πέμπει, καὶ δεῖται, καὶ κλαίει· πάλιν δὲ μικρὰ εὐημερήσας, ἐπαίρεται. (23) Πλὴν καὶ τότε πῶς; [ὡς] μηδ' ἐπιθυμεῖν ἢ φοβεῖσθαι; [οὐχ] οὕτως ἐλευθερίας εἶχε.

24. Σκέψαι δ' ἐπὶ τῶν ζῴων, πῶς χρώμεθα τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐλευθερίας. (25) Λέοντας τρέφουσιν ἡμέρους ἐγκλείσαντες καὶ σιτίζουσι, καὶ κομίζουσιν ἔνιοι μεθ' αὐτῶν. Καὶ τίς ἐρεῖ τοῦτον τὸν λέοντα ἐλεύθερον; οὐχὶ δ' ὅσῳ μαλακώτερον διεξάγει, τοσούτῳ δουλικώτερον; τίς δ' ἂν αἴσθησιν καὶ λογισμὸν λαβὼν, βούλοιτο τούτων τις εἶναι τῶν λεόντων; (26) Ἄγε, τὰ δὲ πτηνὰ ταῦτα ὅταν ληφθῇ καὶ ἐγκεκλεισμένα τρέφηται, οἷα πάσχει, ζητοῦντα ἐκφυγεῖν; καὶ ἔνιά γε αὐτῶν λιμῷ διαφθείρεται μᾶλλον, ἢ ὑπομένει τὴν τοιαύτην διεξαγωγήν. (27) Ὅσα δ' οὖν διασώζεται, μόγις καὶ χαλεπῶς, καὶ φθίνοντα· κἂν ὅλως εὕρῃ τι παρεῳγμένον, ἐξεπήδησεν. Οὕτως ὀρέγεται τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ αὐτόνομα καὶ ἀκώλυτα εἶναι. (28) Καὶ τί σοι κακόν ἐστιν ἐνταῦθα; Οἷα λέγεις· πέτεσθαι πέφυκα ὅπου θέλω, ὕπαιθρος διάγειν, ᾄδειν ὅταν θέλω· σύ με πάντων τούτων ἀφαιρῇ, καὶ λέγεις, Τί σοι κακόν ἐστι; (29) Διὰ τοῦτο ἐκεῖνα μόνα ἐροῦμεν ἐλεύθερα, ὅσα τὴν ἄλωσιν οὐ φέρει, ἀλλ', ἅμα τε ἑάλω, καὶ ἀποθανόντα διέφυγεν. (30) Οὕτω καὶ Διογένης που λέγει, μίαν εἶναι μηχανὴν πρὸς ἐλευθερίαν, τὸ εὐκόλως ἀποθνήσκειν· καὶ τῷ Περσῶν βασιλεῖ γράφει, ὅτι Τὴν Ἀθη-

15. Sed tamen, si placet, Caesarem in praesenti
mus. Illud autem mihi dicito, nonne aliquando
aliquem? non puellam? non servum? non inge
(16) Quid autem hoc ad servitutem aut libertatem
(17) Nihilne umquam amica tibi imperavit quod n
numquam servulo tuo adulatus es? numquam ped
deosculatus es? At vero si quis te Caesaris pedes de
cogeret, injuriam esse duceres et summam tyra
Quid ergo aliud est servitus? (18) Numquamn
ivisti quo nolles? numquam plus quam velles insu
numquam plorans et gemens voces nonnullas e
convicia, exclusionem tolerasti? (19) Verum si tu
confiteri te pudet, vide quid dicat faciatque Thra
qui cum toties militarit, quoties fortasse ne tu q
primum noctu exiit, cum Geta exire non auder
si ab eo fuisset ad exeundum coactus, multum voc
et acerbam servitutem deplorans exiisset. (20) Qui
ait?

Vilis me servum reddidit puellula,
quem nemo potuit umquam subdere hostium.

(21) Itane, miser! etjam puellae servus es, et qui
puellulae? Quid ergo te adhuc liberum esse dicis?
peditiones tuas jactas? (22) Deinde gladium
et ei, qui ex benevolentia non dat, succenset: et
cui invisus est, munera mittit, et supplicat, et
rursus vero exiguo usus successu, effertur. (23)
quoque quo pacto? an ut neque appetat, neque f
Non ea erat libertatis ipsius conditio.

24. Considera vero in animantibus, quam de fi
mus notionem libertatis. (25) Leones alunt cicur
clausos, et pascunt, eosque nonnulli secum circu
Quis autem dicat eum leonem esse liberum? no
mollius degit, eo servilius? quis vero sensus et
compos factus, aliquis istorum leonum esse vel
Age porro, aviculae istae, cum captae et inclusae
quomodo affectae sunt! ut effugere cupiunt! nonnu
etiam perire malunt, quam vitam istam tolerare
Si quae autem conservantur, aegre quidem ac difficu
cum tabe fit; et, si ullum foramen deprehenderint, e
Adeo naturalem libertatem desiderant, et statum
juris sint et a nemine prohibeantur. (28) Et quid
mali est? Ain'? natura mea desiderat, ut volem qu
ut sub dio agam, ut cantillem cum volo: quae tu
pis omnia, tum rogas, Quid mali tibi est? (29
obrem illa tantum animalia libera dicimus, quae
tatem non ferunt; sed simulac capta sunt, mortem
tem effugerunt. (30) Sic et Diogenes alicubi dic
esse rationem retinendae libertatis, haud gravate
Persarum regi scribit, eum civitatem Athenien

καταδουλώσασθαι οὐ δύνασαι· οὐ μᾶλλον,
ς ἰχθύας. (31) Πῶς; οὐ γὰρ λήψομαι αὐ-
ίδης, φησὶν, εὐθὺς ἀπολιπόντες σε οἰχή-
ήπερ οἱ ἰχθύες. Καὶ γὰρ ἐκείνων ὃν ἂν
ανε· καὶ οὗτοι ληφθέντες ἐὰν ἀποθνήσκωσι,
ῆς παρασκευῆς ὄφελος; (32) Τοῦτ' ἔστιν
ὁρὸς φωνὴ, σπουδῇ ἐξητακότος τὸ πρᾶγμα,
ἰκὸς εὑρηκότος. Ἂν δ' ἀλλαχοῦ ζητῇς ἢ
ί θαυμαστὸν εἰ οὐδέποτε αὐτὸ εὑρίσκεις;
οῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος.
εἶτε ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι
ὐκ· ἀλλ' ὅτι φαντάζεται, μέχρι τοῦ νῦν,
τυχηκέναι τούτου, ἐμποδίζεσθαι καὶ δυσ-
) Ἂν ἀφεθῶ, φησὶν, εὐθὺς πᾶσα εὕροια,
τρέφομαι, πᾶσιν ὡς ἴσος καὶ ὅμοιος λαλῶ,
που θέλω, ἔρχομαι ὅθεν θέλω, καὶ ὅπου
Εἶτα ἀπηλευθέρωται· καὶ εὐθὺς μὲν οὐκ
γῃ, ζητεῖ τίνα κολακεύσει, παρὰ τίνι δει-
ἢ ἐργάζεται τῷ σώματι, καὶ πάσχει τὰ
ἂν σχῇ τινα φάτνην, ἐμπέπτωκεν εἰς δου-
τῆς προτέρας χαλεπωτέραν· (36) ἢ καὶ
νθρωπος ἀπειρόκαλος, πεφίληκε παιδισκά-
τυχῶν ἀνακλαίεται, καὶ τὴν δουλείαν πο-
ί γάρ μοι κακὸν ἦν; ἄλλος μ' ἐνέδυεν, ἄλλος
λλος ἔτρεφεν, ἄλλος ἐνοσοκόμει, ὀλίγα αὐτῷ
ῶν δὲ τάλας οἷα πάσχω, πλείοσι δουλεύων
ς) Ὅμως δ' ἐὰν δακτυλίους, φησὶ, λάβω,
στατα διάξω καὶ εὐδαιμονέστατα. Πρῶτον
ῃ, πάσχει ὧν ἐστιν ἄξιος· εἶτα λαβὼν, πά-
(39) Εἶτά φησιν· Ἂν μὲν στρατεύσωμαι,
πάντων τῶν κακῶν. Στρατεύεται· πά-
στιγίας· καὶ οὐδὲν ἧττον δευτέραν αἰτεῖ
αὶ τρίτην. (40) Εἶθ' ὅταν αὐτὸν τὸν κο-
ῇ καὶ γένηται συγκλητικὸς, τότε γίνεται
ύλλογον ἐρχόμενος, τότε τὴν καλλίω καὶ
ν δουλείαν δουλεύει.
ἢ μωρὸς ᾖ, ἀλλ' ἵνα μάθῃ ἃ ἔλεγεν ὁ Σω-
στι τῶν ὄντων ἕκαστον, καὶ μὴ εἰκῇ τὰς
φαρμόζῃ ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. (42)
στι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν
ις προλήψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρ-
ἐπὶ μέρους. (43) Ἡμεῖς δ' ἄλλοι ἄλλα
ἐν, ὅτι νοσεῖ· οὐδαμῶς, ἀλλ' ὅτι τὰς προλή-
ρμόζει. Ὁ δ', ὅτι πτωχός ἐστιν· ὁ δ',
αλεπὸν ἔχει ἢ μητέρα· τῷ δ', ὅτι ὁ Καῖ-
ός ἐστι. Τοῦτο δ' ἔστιν ἓν καὶ μόνον, τὸ
ς ἐφαρμόζειν μὴ εἰδέναι. (44) Ἐπεὶ τίς οὐκ
τρόληψιν, ὅτι βλαβερόν ἐστιν, ὅτι φευκτόν
εντὶ τρόπῳ ἀποικονόμητόν ἐστι; Πρόληψις
μάχεται, ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ ἐπὶ τὸ ἐφαρ-
) Τί οὖν τὸ κακόν ἐστι τοῦτο, καὶ βλαβε-
κτόν; Λέγει, τὸ Καίσαρος μὴ εἶναι φίλον.
πέσε τῆς ἐφαρμογῆς, θλίβεται, ζητεῖ τὰ
τὸ προκείμενον· ὅτι τυχὼν τοῦ φίλος εἶναι
ιτες.

posse in servitutem redigere; non magis, ait, quam pisces. (31) Quomodo? non capiam eos? Si ceperis, inquit, statim te relicto abibunt, quemadmodum pisces : nam et horum quemcunque ceperis, moritur : et isti capti si morientur, quæ erit expeditionis tuæ utilitas? (32) Hæc ingenui viri vox est, qui rem serio inquisivit, et uti par est invenit. Sin eam alibi, quam ubi est, quæsiveris, non mirum si numquam invenis.

33. Servus statim optat se manumitti. Quamobrem? eone putatis, quod pecuniam Vicesimariis dare cupiat? Non; sed quia putat se, quod hactenus libertate caruerit, impediri et infeliciter vivere. (34) Si manumissus fuero, inquit, statim omnia prospera; curo neminem, omnibus ut par et æqualis verba facio; proficiscor quo volo, venio unde volo, et quo volo. (35) Ecce manumissus est : ac statim non habet ubi edat; hinc quærit cui aduletur, apud quem cœnet : deinde vel corpore opus facit, et gravissima patitur; et, si modo præsepe aliquod invenerit, in servitutem incidit priore longe graviorem : (36) aut, si opes etiam nactus fuerit homo ineptus, statim puellulam aliquam deperit, et suas calamitates deplorat, ac pristinam servitutem desiderat. (37) Quid enim mali mihi erat? alius mihi vestes præbebat, calceamenta, cibum præbebat, in morbo me curabat; paucis in rebus illi serviebam : nunc autem miser quanta patior, cum pluribus pro uno serviam? (38) Verumtamen si annulos, inquit, accepero, tum prosperrime vivam et felicissime. Primum, ut eos accipiat, ea patitur quæ meretur : deinde acceptis iis, rursus eadem. (39) Post, Si militavero, inquit, liberabor malis omnibus. Militat; ærumnas patitur verberone dignas : ac nihilominus secunda, itemque tertia, postulat stipendia. (40) Deinde, cum ipsum colophonem imposuit et senator est factus, tum fit servus curiam ingrediens, tunc pulcerrimam et nitidissimam servitutem servit.

41. Desinat esse stultus! sed iscat quod Socrates ait, quæ rei cujusque sit natura; neque anticipationes rebus singularibus temere accommodet. (42) Hæc enim caussa est hominibus omnium malorum, quod anticipationes communes rebus singularibus accommodare non possunt. (43) Nos enim alii alia opinamur nobis esse caussas malorum : alius, quod ægrotet; nequaquam, sed quod anticipationes non accommodat; alius, quod pauper sit; alius, quod patrem durum habeat aut matrem; alius, quod Cæsarem sibi male propitium habeat. Sed horum omnium unica et sola caussa est, anticipationes nescire accommodare. (44) Quis enim notionem mali non habet hanc, esse id noxium, esse fugiendum, modis omnibus propulsandum esse? Notio notioni non repugnat; sed cum ad accommodationem ventum est. (45) Quid ergo est malum istud, et noxium, et fugiendum? Respondet, Non esse Cæsaris amicum. Longe abiit, accommodatione excidit, angitur, quærit ea quæ ad institutum nihil attinent : quia Cæsaris amici-

Καίσαρος, οὐδὲν ἧττον τοῦ ζητουμένου οὐ τέτευχε. (46) Τί γάρ ἐστιν, ὃ ζητεῖ πᾶς ἄνθρωπος; Εὐσταθῆσαι, εὐδαιμονῆσαι, πάντα ὡς θέλει ποιεῖν, μὴ κωλύεσθαι, μηδ' ἀναγκάζεσθαι. Ὅταν οὖν γένηται Καίσαρος φίλος, πέπαυται κωλυόμενος; πέπαυται ἀναγκαζόμενος; εὐσταθεῖ; εὐροεῖ; Τίνος πυθώμεθα; Τίνα ἔχομεν ἀξιοπιστότερον, ἢ αὐτὸν τοῦτον τὸν γεγονότα φίλον; (47) Ἐλθὲ εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπὲ ἡμῖν, πότε ἀταραχώτερον ἐκάθευδες; νῦν, ἢ πρὶν γενέσθαι φίλος τοῦ Καίσαρος; Εὐθὺς ἀκούεις, ὅτι Παῦσαι, τοὺς θεούς σοι, ἐμπαίζων μου τῇ τύχῃ· οὐκ οἶδας οἷα πάσχω τάλας, οὐδ' ὕπνος ἐπέρχεταί μοι· ἀλλ' ἄλλος ἔλθὼν λέγει, ὅτι Ἤδη ἐγρηγορεῖ, ἤδη πρόεισιν· εἶτα ταραχαί, εἶτα φροντίδες. (48) Ἄγε, ἐδείπνεις δὲ πότε εὐαρεστότερον; νῦν, ἢ πρότερον; Ἄκουσον αὐτοῦ καὶ περὶ τούτων τί λέγει· ὅτι, ἂν μὲν μὴ κληθῇ, ὀδυνᾶται· ἂν δὲ κληθῇ, ὡς δοῦλος παρὰ κυρίῳ δειπνεῖ, μεταξὺ προσέχων μή τι μωρὸν εἴπῃ ἢ ποιήσῃ. Καὶ τί δοκεῖς φοβεῖται; μὴ μαστιγωθῇ ὡς δοῦλος; Πόθεν αὐτῷ οὕτω καλῶς; Ἀλλ', ὡς πρέπει τηλικοῦτον ἄνδρα, Καίσαρος φίλον, μὴ ἀπολέσῃ τὸν τράχηλον. (49) Ἐλούου δὲ πότ' ἀταραχώτερον; ἐγυμνάζου δὲ πότε σχολαίτερον; (50) Τὸ σύνολον, ποῖον μᾶλλον ἤθελες βίον βιοῦν; τὸν νῦν, ἢ τὸν τότε; Ὀμόσαι δύναμαι, ὅτι οὐδεὶς οὕτως ἐστὶν ἀναίσθητος, ἢ ἀναλήθης, ὡς μὴ ἀποδύρασθαι τὰς αὑτοῦ συμφορὰς, ὅσῳ ἂν ᾖ φίλτερος.

51. Ὅταν οὖν μήτε οἱ βασιλεῖς λεγόμενοι ζῶσιν ὡς θέλουσι, μήθ' οἱ φίλοι τῶν βασιλέων, τίνες ἔτι εἰσὶν ἐλεύθεροι; Ζήτει, καὶ εὑρήσεις· ἔχεις γὰρ ἀφορμὰς παρὰ τῆς φύσεως πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Εἰ δ' αὐτὸς οὐχ οἷός τε εἶ, κατὰ ταύτας ψιλὰς πορευόμενος, εὑρεῖν τὸ ἑξῆς, ἄκουσον παρὰ τῶν ἐζητηκότων. (52) Τί λέγουσιν; Ἀγαθόν σοι δοκεῖ ἡ ἐλευθερία; Τὸ μέγιστον. Δύναται οὖν τις τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ τυγχάνων, κακοδαιμονεῖν, ἢ κακῶς πράσσειν; Οὔ. Ὅσους οὖν ἂν ἴδῃς κακοδαιμονοῦντας, δυσροοῦντας, πενθοῦντας, ἀποφαίνου θαῤῥῶν μὴ εἶναι ἐλευθέρους. Ἀποφαίνομαι. (53) Οὐκοῦν ἀπὸ μὲν ὠνῆς καὶ πράσεως, καὶ τῆς τοιαύτης ἐν κτήσει κατατάξεως, ἤδη ἀποκεχωρήκαμεν· εἰ γὰρ ὀρθῶς ὡμολόγησας ταῦτα, ἄν τε μέγας βασιλεὺς κακοδαιμονῇ, οὐκ ἂν [εἴη] ἐλεύθερος, ἄν τε μικρὸς, ἄν θ' ὑπατικὸς, ἄν τε δισύπατος. Ἔστω.

54. Ἔτι οὖν ἀπόκριναί μοι κἀκεῖνο, δοκεῖ σοι μέγα τι εἶναι καὶ γενναῖον ἡ ἐλευθερία καὶ ἀξιόλογον; Πῶς γὰρ οὔ; Ἔστιν οὖν, τυγχάνοντά τινος οὕτω μεγάλου καὶ ἀξιολόγου καὶ γενναίου, ταπεινὸν εἶναι; Οὐκ ἔστιν. (55) Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ ὑποπεπτωκότα ἑτέρῳ, ἢ κολακεύοντα παρὰ τὸ φαινόμενον αὐτῷ, λέγε καὶ τοῦτον θαῤῥῶν μὴ εἶναι ἐλεύθερον· καὶ μὴ μόνον, ἂν δειπναρίου ἕνεκα αὐτὸ ποιῇ, ἀλλὰ κἂν ἐπαρχίας ἕνεκα, κἂν ὑπατείας. Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τοὺς μικρῶν τινων ἕνεκα ταῦτα ποιοῦντας· τούτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. Ἔστω καὶ ταῦτα. (56) Δοκεῖ δέ σοι ἡ ἐλευθερία αὐτεξούσιόν τι καὶ αὐτόνομον;

tiam adeptus, nihilominus id, quod quærebat adeptus. (46) Quid enim est quod quivis hominum Tranquille vivere, prospera fortuna uti, arbitrari cere omnia, non prohiberi, non cogi. Igitur Cæsaris cus factus, an prohiberi desiit? desiit cogi? tranquillus vit? rebus secundis utitur? Quem percontemur? habemus fide digniorem eo ipso, qui Cæsaris amicus est? (47) Prodi in medium : dic nobis, quando dormivisti? nunc, an priusquam Cæsaris amici esses? Statim audis : Desine, quæso per deos meæ insultare : haud nosti qualia perpetiar somnus quidem mihi obrepit : sed alius venit, eum jam vigilare, jam prodire; mox tumultus, (48) Age, quando suavius cœnabas? nunc, an ipsum, de his etiam quid dicat : si non vocetur sin vocetur, cœnare ut servum apud dominum, licitum, ne quid stulte dicat aut faciat. Quid timere putas? ne vapulet, ut servus? Unde esset? Immo, ut decet tantum virum, Cæsaris ne caput amittat. (49) Quando autem tranquillius quando majore otio te exercebas? (50) Deniq utram vivere vitam malles? hanc, an illam? Jure neminem adeo vel stupidum, vel a veritate ali quin magis fortunas suas miseretur, quo amicus fuerit.

51. Cum ergo neque hi, qui reges dicuntur, ut volunt, neque amici regum; quinam restat liberi? Quære, et invenies : habes enim ad veritionem adjumenta quædam ab ipsa natura tributa si his solis ducibus utens non potes consequent audi quid ii dicant, qui hæc pervestigarunt. dicunt? Bonum tibi videtur libertas? Maximum ergo aliquis maximo bono potitus, miser esse fortuna uti? Non. Quoscumque igitur infelices adversa fortuna conflictantes, lugentes, eos ab nuncia non esse liberos. Pronuncio. (53) Igitur et venditionem, et hujusmodi constitutionem conditione, missam nunc fecimus, et de ea non nam si recte ista concessisti, sive magnus rex in non erit liber, sive regulus, sive consularis, consul. Esto.

54. Jam porro illud mihi responde, num magnum et generosum et magni pretii tibi videtur tas? Quidni vero? Fierine potest igitur, ut præclaro et generoso bono potitus, sit humilis Non potest. (55) Cum ergo aliquem videris ad mittentem, aut præter animi sui sententiam audacter et illum liberum esse negato : neque propter cœnam id faciat; sed etiam, si ob provi consulatum : ceterum illos quidem minutos servos to, qui propter minutas res ista faciunt; istos ve sunt, magnos servos. Concedamus et hæc. (56) libertas videtur esse status quo quis sui juris

ού; Ὅντινα οὖν ἐπ' ἄλλῳ κωλῦσαι ἔστι καὶ
ι, θαρρῶν λέγε μὴ εἶναι ἐλεύθερον. (57) Καὶ
ἄπους αὐτοῦ καὶ προπάππους βλέπε, καὶ
ι καὶ πρᾶσιν· ἀλλ', ἂν ἀκούσῃς λέγοντος ἐσω-
ι πάθους, Κύριε· κἂν δώδεκα ῥάβδοι προά-
ρε δοῦλον. Κἂν ἀκούσῃς λέγοντος, Τάλας
πάσχω; λέγε δοῦλον. Ἂν ἁπλῶς ἀποκλαιό-
ς, μεμφόμενον, δυσροοῦντα, λέγε δοῦλον, πε-
ν ἔχοντα. (58) Ἂν οὖν μηδὲν τούτων * μὴ *
ω εἴπῃς ἐλεύθερον· ἀλλὰ τὰ δόγματα αὐτοῦ
, μή τι ἀναγκαστά, μή τι κωλυτικά, μή τι
ά. Κἂν εὕρῃς τοιοῦτον, λέγε δοῦλον, ἀνοχὰς
Σατορναλίοις· λέγε ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ ἀπο-
ι' ἥξει, καὶ γνώσῃ οἷα πάσχει. (59) Τίς
ὃς ἂν ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τινος θε-
κρὸς τὸ περιποιῆσαι ταῦτα, ἢ ἀφελέσθαι.
πολλοὺς κυρίους ἔχομεν; Οὕτω. Τὰ γὰρ
προτέρους τούτων κυρίους ἔχομεν· ἐκεῖνα δὲ
· διὰ ταῦτα ἀνάγκη, καὶ τοὺς τούτων τινὸς
ουσίαν, κυρίους εἶναι. (60) Ἐπεί τοι οὐδεὶς
Καίσαρα φοβεῖται· ἀλλὰ θάνατον, φυγὴν,
τῶν ὄντων, φυλακὴν, ἀτιμίαν. Οὐδὲ φιλεῖ
ίσαρα, ἂν μή τι ᾖ πολλοῦ ἄξιος· ἀλλὰ πλοῦ-
εν, δημαρχίαν, στρατηγίαν, ὑπατείαν. Ὅταν
ῦμεν, καὶ μισῶμεν, καὶ φοβώμεθα, ἀνάγκη
ν αὐτῶν ἔχοντας κυρίους ἡμῶν εἶναι. (61)
καὶ ὡς θεοὺς αὐτοὺς προσκυνοῦμεν. Ἐν-
ρ, ὅτι τὸ ἔχον ἐξουσίαν τῆς μεγίστης ὠφε-
ν ἐστιν. Εἶθ' ὑποτάσσομεν κακῶς, Οὗτος
; μεγίστης ὠφελείας ἐξουσίαν· θεῖον ἄρα
γὰρ ὑποτάσσομεν κακῶς, τὸ, Οὗτος δ' ἔχει
ης ὠφελείας ἐξουσίαν, ἀνάγκη καὶ τὸ γενό-
ὀτῶν ἐπενεχθῆναι κακῶς.
ῦν ἐστι τὸ ποιοῦν ἀκώλυτον τὸν ἄνθρωπον
ὅσιον; πλοῦτος γὰρ οὐ ποιεῖ, οὐδ' ὑπατεία,
ία, οὐδὲ βασιλεία· ἀλλὰ δεῖ τι ἄλλο εὑρεθῆ-
Τί οὖν ἐστι τὸ ἐν τῷ γράφειν ἀκώλυτον ποιοῦν
τόδιστον; Ἡ ἐπιστήμη τοῦ γράφειν. Τί δ'
ριζειν; Ἡ ἐπιστήμη τοῦ κιθαρίζειν. Οὐκ-
τῷ βιοῦν, ἡ ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. (64) Ὡς
λῶς, ἀκήκοας· σκέψαι δ' αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν
Τὸν ἐφιέμενόν τινος τῶν ἐπ' ἄλλοις ὄντων,
κώλυτον εἶναι; Οὔ· Ἐνδέχεται ἀπαραπό-
· Οὐκοῦν οὐδ' ἐλεύθερον. (65) Ὅρα οὖν·
ὲν ἔχομεν ὃ ἐφ' ἡμῖν μόνοις ἐστίν; ἢ πάντα;
φ' ἡμῖν ἐστι, τὰ δ' ἐπ' ἄλλοις; (66) Πῶς
σῶμα ὅταν θέλῃς ὁλόκληρον εἶναι, ἐπὶ σοί
ι; Οὐκ ἐπ' ἐμοί. Ὅταν δ' ὑγιαίνειν; Οὐδὲ
ταν δὲ καλὸν εἶναι; Οὐδὲ τοῦτο. Ζῆν δὲ,
ν; Οὐδὲ τοῦτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν σῶμα ἀλλό-
ὑνον παντὸς τοῦ ἰσχυροτέρου. (67) Ἔστω·
δ' ἐπὶ σοί ἐστιν ἔχειν ὅταν θέλῃς, καὶ ἐφ'
, καὶ οἷον θέλεις; Οὔ. Τὰ δὲ δουλάρια;
ἱ ἱμάτια; Οὔ. Τὸ δ' οἰκίδιον; Οὔ. Τοὺς

arbitrii? Quidni? Quisquis igitur ab alio prohiberi et cogi potest, eum ne dubita negare esse liberum. (57) Neque vero avos aut proavos ejus respice; neu quære, quis emerit eum, quis vendiderit: sed, si audieris ex animo et cum affectu dicentem, Domine; quamvis duodecim fasces antecedant, servum appella. Quodsi dicentem audieris, Me miserum! quomodo mecum agitur! dic servum. Denique omnino, si deplorantem, conquerentem, adversis rebus conflictantem videris; dic servum prætextatum. (58) Quodsi horum nihil fecerit, non idcirco statim liberum dixeris; sed opiniones ejus et decreta cognosce, num cogi, num prohiberi possint, num successu carere. Quodsi talem inveneris, dic servum, cui Saturnalibus induciæ dentur: dic, dominum ejus peregre abesse; qui ubi advenerit, videbis qua ille conditione sit. (59) Quis adveniet? Quisquis potestatem habet eorum aliquid, quæ ille vult, vel conferendi, vel auferendi. Siccine tot dominos habemus? Sic. Nam res ipsas, ante hos, dominas habemus: quæ cum multæ sint, fieri non potest quin ii, qui earum rerum alicujus potestatem habeant, nostri sint domini. (60) Etenim ipsum Cæsarem nemo timet; sed mortem, sed exsilium, sed ereptionem bonorum, carcerem, ignominiam. Neque diligit quisquam ipsum Cæsarem, nisi virtute excellat; sed divitias diligimus, tribunatum, præturam, consulatum. Hæc cum diligimus, odimus, timemus; necesse est eos, quorum hæc in potestate sunt, nostros esse dominos; (61) quare etiam veluti deos adoramus illos. Sic enim statuimus, id, in cujus potestate amplissimum beneficium sit, divinum quiddam esse: deinde male subsumimus, In illius autem potestate amplissimum beneficium est: quare divinum quiddam est. Nam si male subsumimus illud, In istius potestate amplissimum beneficium est; necesse est etiam id, quod ex his conficitur, perperam inferri.

62. Quid ergo est quod homini hoc præstet, ut nec prohiberi possit, et sui juris ut sit? nam opes quidem hoc non faciunt, neque consulatus, neque provinciæ, neque imperium; sed aliud aliquid est quærendum. (63) Quid ergo est quod in scribendo faciat ut expedite et solute agere possimus? Scribendi scientia. Quid, ut cithara expedite canamus? Scientia illius artis. Ergo etiam in degenda vita, vivendi scientia. (64) Jam generatim quidem hæc audivisti; considera vero etiam particulatim. Potestne impedimenti expers esse is, qui aliquid appetit quod alieni juris est? Non potest. Potestne non prohiberi? Non potest. Ergo nec liber esse potest. (65) Vide igitur: nihilne habeamus quod in nostra potestate sit? an omnia? an vero quædam nostra, quædam aliena? (66) Quomodo ais? Corpus integrum esse cum vis, estne penes te, an non? Non est penes me. Cum recte valere? Ne hoc quidem. Cum esse pulcrum? Neque hoc. Vivere, aut mori? Neque hoc. Igitur corpus alienum est, cuivis fortiori obnoxium. (67) Esto. At penes te est, agrum habere cum voles, et quoad voles, et qualem voles? Non. Servulos autem? Non. At vestes? Non. Domunculam? Non. At equos? Horum omnium

καθεῖναι· ἀλλὰ περιέμεινε συνοδίαν ἢ πρεσβευτοῦ, ἢ ταμίου, ἢ ἀνθυπάτου· καὶ προσκατατάξας ἑαυτὸν, παρέρχεται ἀσφαλῶς. (92) Οὕτω καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ποιεῖ ὁ φρόνιμος. Πολλὰ λῃστήρια, τύραννοι, χειμῶνες, ἀπορίαι, ἀποβολαὶ τῶν φιλτάτων. (93) Ποῦ τις καταφύγῃ; πῶς ἀλήστευτος παρέλθῃ; ποίαν συνοδίαν περιμείνας, ἀσφαλῶς διέλθῃ; τίνι προσκατατάξας ἑαυτόν; (94) τῷ δεῖνι, τῷ πλουσίῳ, τῷ ὑπατικῷ; Καὶ τί μοι ὄφελος; αὐτὸς ἐκδύεται, οἰμώζει, πενθεῖ. Τί δ' ἂν ὁ συνοδοιπόρος αὐτὸς ἐπ' ἐμὲ στραφεὶς, λῃστής μου γένηται; τί ποιήσω; (95) Φίλος ἔσομαι Καίσαρος· ἐκείνου με ὄντα ἑταῖρον οὐδεὶς ἀδικήσει. Πρῶτον μὲν, ἵνα γένωμαι λαμπρὸς, ἅ με δεῖ τλῆναι καὶ παθεῖν; ποσάκις καὶ ὑπὸ πόσων λῃστευθῆναι; εἶτα, ἐὰν γένωμαι, καὶ οὗτος θνητός ἐστιν. (96) Ἂν δ' αὐτὸς ἔκ τινος περιστάσεως ἐχθρός μου γένηται, ἀναχωρῆσαι ποῦ ποτε κρεῖσσον; εἰς ἐρημίαν; Ἄγε, ἐκεῖ πυρετὸς οὐκ ἔρχεται; (97) Τί οὖν γένηται; οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἀσφαλῆ σύνοδον, πιστὸν, ἰσχυρὸν, ἀνεπιβούλευτον; (98) Οὕτως ἐφίστησι καὶ ἐννοεῖ, ὅτι, ἐὰν τῷ θεῷ προσκατατάξῃ ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς.

99. Πῶς λέγεις προσκατατάξαι; Ἵν', ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ· καὶ, ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. (100) Πῶς οὖν τοῦτο γένηται; Πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τὰς ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν διοίκησιν; Τί μοι δέδωκεν ἐμὸν καὶ αὐτεξούσιον; τί αὐτῷ κατέλιπε; Τὰ προαιρετικά μοι δέδωκεν, ἐπ' ἐμοὶ πεποίηκεν, ἀνεμπόδιστα, ἀκώλυτα. Τὸ σῶμα τὸ πήλινον πῶς ἐδύνατο ἀκώλυτον ποιῆσαι; ὑπέταξεν οὖν τῇ τῶν ὅλων περιόδῳ τὴν κτῆσιν, τὰ σκεύη, τὴν οἰκίαν, τὰ τέκνα, τὴν γυναῖκα. (101) Τί οὖν θεομαχῶ; τί θέλω τὰ μὴ θεληά; τὰ μὴ δοθέντα μοι ἐξ ἅπαντος ἔχειν; Ἀλλὰ πῶς; Ὡς δέδοται καὶ ἐφ' ὅσον δέδοται. Ἀλλ' ὁ δοὺς ἀφαιρεῖται. Τί οὖν ἀντιτείνω; οὐ λέγω ὅτι ἡλίθιος ἔσομαι, τὸν ἰσχυρότερον βιαζόμενος, ἀλλ' ἔτι πρότερον ἄδικος. (102) Πόθεν γὰρ ἔχων αὐτὰ ἦλθον; Ὁ πατήρ μοι αὐτὰ ἔδωκεν. Ἐκείνῳ δὲ τίς; Τὸν ἥλιον δὲ τίς πεποίηκε; τοὺς καρποὺς δὲ τίς; τὰς δ' ὥρας τίς; τὴν δὲ πρὸς ἀλλήλους συμπλοκὴν καὶ κοινωνίαν τίς;

103. Εἶτα σὺ, πάντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου, καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγανακτεῖς καὶ μέμφῃ τὸν δόντα, ἄν σού τι ἀφέληται; Τίς ὤν; καὶ ἐπὶ τί ἐληλυθώς; (104) Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν; οὐχὶ τὸ φῶς ἐκεῖνός σοι ἔδειξεν; οὐ συνεργοὺς ἔδωκεν; οὐκ αἰσθήσεις; οὐ λόγον; Ὡς τίνα δὲ εἰσήγαγεν; οὐχ ὡς θνητόν; οὐχ ὡς μετ' ὀλίγου σαρκιδίου ζήσοντα ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ θεασόμενον τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, καὶ συμπομπεύσοντα αὐτῷ, καὶ συνεορτάσοντα πρὸς ὀλίγον; (105) Οὐ θέλεις οὖν, ἕως δέδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν πανήγυριν, εἶτα, ὅταν σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας καὶ εὐχαριστήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; Οὔ· ἀλλ' ἔτι ἑορτάζειν ἤθελον. (106) Καὶ γὰρ οἱ μύσται, μυεῖσθαι· τάχα δὲ καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἄλλους ἀθλητὰς βλέπειν·

non audent; sed exspectato comitatu vel lega
storis, vel proconsulis, his aggregati tuto ite
(92) Sic etiam in mundo facit vir prudens. Mul
nia sunt, tyranni, tempestates, egestates, jact
morum. (93) Quo confugias? quomodo incolun
quem comitatum exspectabis, ut tutus iter c
te adjunges? (94) diviti illi, aut consulari?
fructum capiam? ipse exuitur, plorat, luget.
si ipse comes meus in me conversus, latro me
faciam? (95) Amicus ero Cæsaris; cui dum fam
nemo mihi injuriam faciet. Primum, ut fia
quæ mihi toleranda et perferenda erunt? quoti
multis spoliari me oportebit? deinde, si factus f
ipse mortalis est. (96) Si vero casu aliquo in
factus fuerit, quo recedendum? in solitudinem?
illuc non venit? (97) Quid ergo faciendum? no
invenire comitem, per quem tutus sis, fidele
insidiarum expertem? (98) Ita rem considerans
cogitat, si deo se dederit, tuto se iter confectu

99. Quid est istud, Dedere sese deo? Ut, q
luerit, et ipse velit: quod ille noluerit, nec ipse
Qui ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, nisi c
dei consilio et administratione? Quid ille mihi
et mei juris? quid sibi ipse reservavit? Liberam
mihi dedit; et, quæ in mea potestate sunt, ea
nec prohiberi posse voluit. Corpus autem lu
modo potuit tale efficere, ut a nemine prohibe
jecit igitur sub universitatis circuitum possessi
ædes, liberos, uxorem. (101) Quid ergo de
cur volo ea, quæ velle non debeo? cur vol
mihi data non sunt, quovis modo consequar? S
velle res debeo? Prout datæ sunt, quatenus dat
is, qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugn
stultum me fore, si potentiori adverser, sed pri
jurium. (102) Unde enim ea habui? Pater il
derat. Illi vero quis? Solem vero quis fecit?
dedit? quis anni tempora distinxit? communita
sociationem hominum inter ipsos, quis institu

103. Itane tu, cum omnia, et te quoque ips
acceperis, indignaris et accusas largitorem illor
tibi ademerit? Quis es, et ad quid venisti? (104
te introduxit? nonne lumen ille tibi monstra
jutores adjunxit? non sensus? non rationem? Q
te introduxit? nonne ut mortalem? nonne ut
caruncula victurum in terris, et spectaturum i
nationem, et ludos concelebraturum, et a
tempus celebritati interfuturum? (105) Nonne
postquam, quoad tibi datum est, pompam eju
tatem spectaveris, deinde, cum te eduxerit, ab
illum, et gratias ei agens de iis quæ vidisti c
Non; sed diutius festivitati interesse vellem. (
mystæ diutius initiari se vellent; forsitan ii

ἡ πανήγυρις πέρας ἔχει· Ἔξελθε· ἀπαλλάγηθι χάριστος, ὡς αἰδήμων· δὸς ἄλλοις τόπον· δεῖ γε- καὶ ἄλλους, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένου, καὶ γενο- ς ἔχειν χώραν καὶ οἰκήσεις καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; Τί στος εἶ; τί ἀνίκανος; τί στενοχωρεῖς τὸν κόσμον; Ναί· ἀλλὰ καὶ τὰ τεκνία μετ' ἐμαυτοῦ εἶναι θέ- καὶ τὴν γυναῖκα. Σὰ γάρ ἐστιν; οὐχὶ τοῦ δόντος; καὶ τοῦ σὲ πεποιηκότος; εἶτα οὐκ ἐκστήσῃ τῶν τρίων; οὐ παραχωρήσεις τῷ κρείσσονι; (108) Τί ε' εἰσῆγεν ἐπὶ τούτοις; *Καὶ* εἰ μὴ ποιεῖ σοι, κ· οὐκ ἔχει χρείαν θεατοῦ μεμψιμοίρου. Τῶν ορταζόντων δεῖται, τῶν συγχορευόντων, ἵν' ἐπικρο- μᾶλλον, ἐπιθειάζωσιν, ὑμνῶσί τε τὴν πανήγυριν· τοὺς ἀταλαιπώρους δὲ καὶ δειλοὺς οὐκ ἀηδῶς αι ἀπολελειμμένους τῆς πανηγύρεως· οὐδὲ γὰρ πα- ας, ὡς ἐν ἑορτῇ διῆγον, οὐδ' ἐξεπλήρουν τὴν χώραν πρέπουσαν, ἀλλ' ὠδυνῶντο, ἐμέμφοντο τὸν δαί- ι, τὴν τύχην, τοὺς συνόντας· ἀναίσθητοι καὶ ὧν ον, καὶ τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων, ἃς εἰλήφασι πρὸς ναντία, μεγαλοψυχίας, γενναιότητος, ἀνδρείας, ς τῆς νῦν ζητουμένης ἐλευθερίας. (110) Ἐπὶ τί ληφα ταῦτα; Χρησόμενος. Μέχρι τίνος; Μέχρις χρήσας θέλῃ. Ἂν οὖν ἀναγκαῖά μοι ᾖ; Μὴ πρόσ- ε αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἔσται. Σὺ αὐτὰ αὐτῷ μὴ ; ἀναγκαῖα, καὶ οὐκ ἔσται.

1. Ταύτην τὴν μελέτην ἔωθεν εἰς ἑσπέραν μελε- βει, ἀπὸ τῶν μικροτάτων, ἀπὸ τῶν εὐεπηρεάστο- ν ἀρξάμενος, ἀπὸ χύτρας, ἀπὸ ποτηρίου. Εἶθ' ς ἐπὶ χιτωνάριον πρόελθε, ἐπὶ κυνάριον, ἐπὶ ἵπ- ον, ἐπὶ ἀγρίδιον· ἔνθεν ἐπὶ σαυτὸν, τὸ σῶμα, τὰ τοῦ σώματος, τὰ τέκνα, τὴν γυναῖκα, τοὺς ἀδελ- . (112) Πανταχοῦ περιβλέψας, ἀπόῤῥιψον ἀπὸ σοῦ· κάθηρον τὰ δόγματα, μή τι προσήρτηταί σοι ὐ σοῦ, μή τι συμπέφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ σε ἀπο- σεσον. (113) Καὶ λέγε γυμναζόμενος καθ' ἡμέραν, τι, μὴ ὅτι φιλοσοφεῖς (ἔστω φορτικὸν τὸ ὄνομα), ὅτι καρπιστὴν δίδως. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ταῖς ίαις ἐλευθερία. (114) Ταύτην ἠλευθερώθη Διο- ; παρ' Ἀντισθένους, καὶ οὐκέτι ἔφη καταδουλωθῆ- ύνασθαι ὑπ' οὐδενός. (115) Διὰ τοῦτο, ὅτε ἑάλω, τοῖς πειραταῖς ἐχρῆτο; μή τι κύριον εἶπέ τινα αὐ- καὶ οὐ λέγω τὸ ὄνομα· οὐ γὰρ τὴν φωνὴν φοβοῦ- ἀλλὰ τὸ πάθος, ἀφ' οὗ ἡ φωνὴ ἐκπέμπεται. Πῶς μᾷ αὐτοῖς, ὅτι κακῶς ἔτρεφον τοὺς ἑαλωκότας; Πῶς ἐπράθη; μή τι κύριον ἐζήτει; ἀλλὰ δοῦλον. ἐ πραθεὶς ἀνεστρέφετο πρὸς τὸν δεσπότην; εὐθὺς ετο πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐχ οὕτως ἐστολίσθαι δεῖ αὐ- ὐχ οὕτω κεκάρθαι· περὶ τῶν υἱῶν, πῶς δεῖ αὐτοὺς ν. (117) Καὶ τί θαυμαστόν; εἰ γὰρ παιδοτρίβην ν, ἐν τοῖς παλαιστρικοῖς ὑπηρέτῃ ἂν ἐχρῆτο αὐ- ῇ κυρίῳ; εἰ δ' ἰατρὸν, ὡσαύτως· εἰ δ' ἀρχιτέκτονα. ὅτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης τὸν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου ν πᾶσα ἀνάγκη. (118) Ὅστις οὖν καθόλου τὴν

Olympiæ sunt, alios athletas spectare: sed celebritas finita est. Exi; discede, ut gratus, ut verecundus; da locum aliis: oportet alios etiam nasci, quemadmodum et tu natus es; et natos oportet habere locum, et habitationes, et victum. Si vero primi non discesserint, quid relinquitur? Cur insatiabilis es? cur satisfieri tibi non potest? quid coarctas mundum? (107) Næ: sed liberos etiam meos mecum esse volo, atque uxorem. Tuane ergo sunt? annon ejus qui dedit? annon ejus qui te quoque fecit? Ergo non missa facies aliena? non cedes meliori? (108) Cur vero iis conditionibus me introduxit? Si tibi hæc non placent, egredere: non opus ei est spectatore querulo: eos requirit qui festum una celebrent, qui una choros agant, qui applaudant potius, qui admirentur, qui divinis laudibus celebrent spectaculum; (109) morosos vero et ignavos non invitus spectaculo digressos videbit: neque enim, dum adessent, ut in festivitate vivebant; nec tuebantur locum convenientem; sed dolebant, incusabant deum, fortunam, sodales; non animadvertentes quid datum iis fuerit, oblitique virium suarum, quas ad contraria acceperunt, magnitudinis animi, generositatis, fortitudinis, illius ipsius, qua de nunc agitur, libertatis. (110) Ad quid igitur ista accepi? Ut iis utereris. Quousque? Dum is, qui utenda dedit, voluerit. Quodsi igitur necessaria sunt mihi? Noli illis esse addictus; et non erunt: tu ea tibi ipse ne dicas esse necessaria, et non erunt.

111. Hæc a diluculo usque ad vesperam erant meditanda, initio sumpto a minimis, ab eis rebus quæ facillime damnum accipere possunt, ab olla, a poculo. Deinde ad tuniculam progredere, ad caniculum, ad equuleum, ad agellum: inde ad te ipsum, ad corpus, ad partes corporis, ad liberos, uxorem, fratres. (112) Ubi oculis omnia collustraris, abjice abs te quæ tua non sunt: repurga decreta, ne quid adhærescat tibi non tuum, ne quid infixum sit, ne quid cum dolore tuo sit evellendum. (113) Et his rebus quotidie te, ut illic, exercens, dicito, non quidem philosophari te (fuerit arrogans id nomen), sed vindicem et assertorem exhibere. Hæc enim revera est libertas. (114) Hac libertate ab Antisthene Diogenes accepta, se ab ullo in servitutem abripi deinde posse negavit. (115) Itaque, cum captus fuit, quomodo piratas tractavit? num eorum aliquem dominum appellavit? Neque vero de nomine loquor; (nec enim vocem extimesco); sed de animi affectu, unde vox proficiscitur. Immo vero quomodo increpavit eos, quod captivos male alerent? (116) Quomodo venditus est? num quærebat dominum? immo vero servum. Venditus autem, quomodo se gessit erga dominum? Statim cum eo disputavit, non sic vestitum esse oportere, non ita esse rasum; filii quomodo educandi essent. (117) Et quid mirum? nam si pædotribam emisset, numquid in palæstra ministro illo, an domino, uteretur? si medicum, eodem modo; si architectum, eodem. Atque ita in quolibet genere peritum imperito imperare omnino necesse est. (118) Igitur qui in

δ' ἵππους; Τούτων μὲν οὐδέν. Ἂν δὲ τὰ τέκνα σου ζῇν θέλῃς ἐξ ἅπαντος, ἢ τὴν γυναῖκα, ἢ τὸν ἀδελφόν, ἢ τοὺς φίλους, ἐπὶ σοὶ ἐστίν; Οὐδὲ ταῦτα.

68. Ἡότερον οὖν οὐδὲν ἔχεις αὐτεξούσιον, ὃ ἐπὶ μόνῳ ἐστὶ σοὶ, καὶ ἀναφαίρετον; ἢ ἔχεις τι τοιοῦτον; Οὐκ οἶδα. Ὅρα οὖν οὕτω καὶ σκέψαι αὐτό. (69) Μή τις δύναταί σε ποιῆσαι συγκαταθέσθαι τῷ ψεύδει; Οὐδείς. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῷ συγκαταθετικῷ τόπῳ ἀκώλυτος εἶ καὶ ἀνεμπόδιστος. (70) Ἔστω. Ἄγε, ὁρμῆσαι δέ σε ἐφ' ὃ μὴ θέλεις, τις δύναται ἀναγκάσαι; Δύναται· ὅταν γάρ μοι θάνατον ἢ δεσμὰ ἀπειλῇ, ἀναγκάζει με ὁρμῆσαι. Ἂν οὖν καταφρονῇς τοῦ ἀποθανεῖν καὶ τοῦ δεδέσθαι, ἔτι αὐτοῦ ἐπιστρέφῃ; Οὔ. (71) Σὸν οὖν ἐστιν ἔργον, τὸ καταφρονεῖν θανάτου, ἢ οὐ σόν; Ἐμόν. Σὸν ἄρα ἐστὶ καὶ τὸ ὁρμῆσαι· ἢ οὔ; Ἔστω ἐμόν. Τὸ δ' ἀφορμῆσαι, τίνος; σὸν καὶ τοῦτο. (72) Τί οὖν, ἂν, ἐμοῦ ὁρμήσαντος περιπατῆσαι, ἐκεῖνός με κωλύσῃ; Τί σου κωλύει; μή τι τὴν συγκατάθεσιν; Οὔ· ἀλλὰ τὸ σωμάτιον. Ναὶ, ὡς λίθον. Ἔστω· ἀλλ' οὐκέτι ἐγὼ περιπατῶ. (73) Τίς δέ σοι εἶπε, Τὸ περιπατῆσαι σὸν ἔργον ἐστὶ [καὶ] ἀκώλυτον; ἐγὼ γὰρ ἐκεῖνο ἔλεγον ἀκώλυτον μόνον, τὸ ὁρμῆσαι· ὅπου δὲ σώματος χρεία καὶ τῆς ἐκ τούτου συνεργείας, πάλαι ἀκήκοας ὅτι οὐδέν ἐστι σόν. Ἔστω καὶ ταῦτα. (74) Ὀρέγεσθαι δέ σε οὗ μὴ θέλεις, τίς ἀναγκάσαι δύναται; Οὐδείς. Προθέσθαι δ' ἢ ἐπιβαλέσθαι τίς, ἢ ἁπλῶς χρῆσθαι ταῖς προσπιπτούσαις φαντασίαις; (76) Οὐδὲ τοῦτο. Ἀλλὰ ὀρεγόμενόν με κωλύσει τυχεῖν οὗ ὀρέγομαι, Ἂν τῶν σῶν τινος ὀρέγῃ, καὶ τῶν ἀκωλύτων, πῶς σε κωλύσει; Οὐδαμῶς. Τίς οὖν σοι λέγει ὅτι ὁ τῶν ἀλλοτρίων ὀρεγόμενος ἀκώλυτός ἐστιν;

76. Ὑγείας οὖν μὴ ὀρέγωμαι; Μηδαμῶς, μηδ' ἄλλου ἀλλοτρίου μηδενός. (77) Ὃ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ παρασκευάσαι ἢ τηρῆσαι ὅτε θέλεις, τοῦτο ἀλλότριόν ἐστι· μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ οὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τὴν ὄρεξιν. Εἰ δὲ μὴ, παρέδωκας σαυτὸν δοῦλον, ὑπέθηκας τὸν τράχηλον, ἄν τι θαυμάσῃς τῶν μὴ σῶν, ᾧ τινι ἂν τῶν ὑπευθύνων καὶ θνητῶν προσπαθῇς. (78) Ἡ χεὶρ οὐκ ἔστιν ἐμή; Μέρος ἐστὶ σόν· φύσει δὲ πηλὸς, κωλυτὸν, ἀναγκαστὸν, δοῦλον παντὸς τοῦ ἰσχυροτέρου. (79) Καὶ τί σοι λέγω χεῖρα; ὅλον τὸ σῶμα οὕτως ἔχειν σε δεῖ ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον· ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν διδῶται. Ἂν δ' ἀγγαρεία ᾖ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε· εἰ δὲ μὴ, πληγὰς λαβὼν, οὐδὲν ἧττον ἀπολεῖς καὶ τὸ ὀνάριον. (80) Ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα οὕτως ἔχειν σε δέῃ, ὅρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τοῦ σώματος ἕνεκα παρασκευάζεται. Ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἆλλα γίνεται χαλινάρια τοῦ ὀναρίου, σαγμάτια, ὑποδημάτια, κριθαὶ, χόρτος. Ἄφες κἀκεῖνα· ἀπόλυε θᾶττον καὶ εὐκολώτερον ἢ τὸ ὀνάριον.

81. Καὶ ταύτην τὴν παρασκευὴν παρασκευασάμενος καὶ τὴν ἄσκησιν ἀσκήσας, τὰ ἀλλότρια ἀπὸ τῶν ἰδίων διακρίνειν, τὰ κωλυτὰ ἀπὸ τῶν ἀκωλύτων ταῦτα πρὸς

nihil. Quodsi præcise ac sine exceptione volu vita maneant tui liberi, aut uxor tua, aut frater, penes te id est? Ne id quidem.

68. An ergo nihil habes proprium, quod pene sit, nec eripi tibi possit? aut habesne aliquid tal Sic igitur istud vide atque considera. (69) Nun cere potest ut assentiaris mendacio? Nemo. E assensionis nec prohiberi nec impediri potes. Age, ut impetum capias ad id quod non vis, co quis potest? Potest: nam si mihi mortem a minitetur, impetum me capere cogit. At si vine tem contemnas, adhuc eum curabis? Non. (71 ergo est opus, mortem contemnere, an non tuu Tuum igitur etiam est impetu uti: nonne? E Devitare autem aliquid cujus? etiam hoc tuum Quid ergo, si me deambulare conantem ille prohi tuum prohibet? num assensionem tuam? Non: culum. Nimirum tamquam lapidem. Esto: amplius deambulo. (73) Quis autem tibi dixit, c tuum esse opus, quod prohiberi non possit? na solum prohiberi posse negavi, ut impetum capias; corpore atque illius ministerio sit opus, priden nihil esse tuum. Sunto et hæc. (74) At, ut ap tu non velis, ecquis te cogere potest? Nemo. tuere atque suscipere aliquid, aut omnino ob uti, ad hæc quisquam te cogere potest? (75) Ne h quisquam: sed appetentem me prohibebit eo p appeto. Si tuum aliquid appetes, et quod pr queat, quomodo prohibebit? Nullo modo. Q tibi dicit, eum, qui aliquid alieni appetat, pro posse?

76. Ergo sanitatem non appetam? Nequa ullam rem alienam. (77) Quod enim penes te parare vel tueri cum vis, id alienum est: long modo manus, sed appetitionem etiam, ac mul magis, abstine; alioqui in servitutem te tradide jugo subjeceris, si quid admiratus fueris quod tu si quid alienum et mortale desideraveris. (78) non est mea? Pars tua est: suapte vero natura l hiberi potest, cogi potest, serva est cujusvis robu Et quid tibi manum dicam? totum corpus ita te h tet, ut asellum clitellis onustum; quatenus licuer datum fuerit: sin fuerit vis allata, si miles p omitte, ne renitere, ne murmura: alioqui, plag ceptis, nihilominus asellum amittes. (80) Quod pus te sic affectum esse decet, vide quid de ce statuendum sit, quæ corporis gratia compa asellus est corpus, cetera freni erunt aselli, clitel calces, hordeum, fœnum. Omitte illa etiam; tius et facilius, quam ipsum asellum.

81. Atque in hunc modum præparatus et ut a propriis aliena discernas, ea quæ prohiberi iis quæ non possunt ut hæc ad te pertinere p

πτῶν ἡγεῖσθαι, ἐκεῖνα μὴ πρὸς ἑαυτὸν, ἐνταῦθα ἐπι-
φόρως ἔχειν τῆς ὀρέξεως, ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἔκκλισιν·
μὴ ἔτι φοβῇ τινα; Οὐδένα. (82) Περὶ τίνος γὰρ
φοβήσῃ; περὶ τῶν σεαυτοῦ, ὅπου ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ
καὶ τοῦ κακοῦ; Καὶ τίς τούτων ἐξουσίαν ἔχει; τίς ἀφε-
λέσθαι αὐτὰ δύναται; τίς ἐμποδίσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν
θεόν. (83) Ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ σώματος καὶ τῆς κτήσεως;
περὶ τῶν ἀλλοτρίων; ὑπὲρ τῶν οὐδὲν πρὸς σέ; Καὶ τί
ὁ ἐξαρχῆς ἐμελέτας, ἢ διακρίνειν τὰ σὰ καὶ οὐ σά,
τὰ σοὶ καὶ οὐκ ἐπὶ σοὶ, τὰ κωλυτὰ καὶ ἀκώλυτα;
χ δὲ ἕνεκα προσῆλθες τοῖς φιλοσόφοις; ἵνα μηδὲν
ν ἀτυχῇς καὶ δυστυχῇς; (84) Οὐκοῦν ἄφοβος μὲν
ς ἔσῃ καὶ ἀτάραχος. Λύπη δὲ τί πρὸς σέ; Ὧν
προσδοκωμένων φόβος γίνεται, καὶ λύπη παρόντων.
θυμήσεις δὲ τίνος ἔτι; Τῶν μὲν γὰρ προαιρετικῶν,
καλῶν ὄντων καὶ παρόντων, σύμμετρον ἔχεις καὶ
σταλμένην τὴν ὄρεξιν· τῶν δ' ἀπροαιρέτων οὐδενὸς
ῃ, ἵνα καὶ τόπον σχῇ τὸ ἄλογον ἐκεῖνο καὶ ὠστι-
καὶ παρὰ τὰ μέτρα ἠπειγμένον.

85. Ὅταν οὖν πρὸς τὰ πράγματα οὕτως ἔχῃς, τίς
ἄνθρωπος δύναται φοβερὸς εἶναι; Τί γὰρ ἔχει ἄν-
πος ἀνθρώπῳ φοβερὸν, ἢ ὀφθεὶς, ἢ λαλήσας, ἢ
ς συναναστραφείς; οὐ μᾶλλον ἢ ἵππος ἵππῳ, ἢ
ν κυνὶ, ἢ μέλισσα μελίσσῃ. Ἀλλὰ τὰ πράγματα
τῳ φοβερά ἐστι· ταῦτα δ' ὅταν περιποιεῖν τις δύ-
ᾖ τινι ἢ ἀφελέσθαι, τότε καὶ αὐτὸς φοβερὸς γίνεται.
Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; Οὐ σιδήρῳ, οὐδὲ
ι, ἀλλὰ δόγμασιν. Ἂν γὰρ τὴν οὖσαν ἐν τῇ πόλει
λωμεν, μή τι καὶ τὴν τοῦ πυρετοῦ; μή τι καὶ τὴν
καλῶν γυναικαρίων; μή τι ἁπλῶς τὴν ἐν ἡμῖν
πολιν, καὶ τοὺς ἐν ἡμῖν τυράννους ἀποβεβλήκαμεν;
ᾳ' ἑκάστοις καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ποτὲ μὲν τοὺς
ς, ποτὲ δ' ἄλλους. (87) Ἀλλ' ἔνθεν ἄρξασθαι δεῖ,
ἔνθεν καθελεῖν τὴν ἀκρόπολιν, ἐκβαλεῖν τοὺς τυράν-
τὸ σωμάτιον ἀφεῖναι, τὰ μέρη αὐτοῦ, τὰς δυνά-
, τὴν κτῆσιν, τὴν φήμην, ἀρχὰς, τιμὰς, τέκνα,
φοὺς, φίλους, ταῦτα πάντα ἡγήσασθαι ἀλλότρια.
Κἂν ἔνθεν ἐκβληθῶσιν οἱ τύραννοι, τί ἔτι ἀποτει-
ω τὴν ἀκρόπολιν, ἐμοῦ γε ἕνεκα; ἑστῶσα γὰρ τί
ποιεῖ; τί ἔτι ἐκβάλλω τοὺς δορυφόρους; ποῦ γὰρ
ν αἰσθάνομαι; Ἐπ' ἄλλους ἔχουσι τὰς ῥάβδους,
τοὺς κοντοὺς, καὶ τὰς μαχαίρας. (89) Ἐγὼ δ' οὐ
τε θέλων ἐκωλύθην, οὔτ' ἠναγκάσθην μὴ θέλων.
πῶς τοῦτο δυνατόν; προσκατατέταχά μου τὴν
ν τῷ θεῷ. Θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ
. Θέλει ὁρμᾷν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. Θέλει ὀρέ-
ι; κἀγὼ θέλω. (90) Θέλει με τυχεῖν τινος; κἀγὼ
μαι. Οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. [Ἀποθανεῖν με
; στρεβλωθῆναί με θέλει;] ἀποθανεῖν οὖν θέλω·
βλωθῆναι οὖν θέλω. Τίς ἔτι με κωλῦσαι δύναται
τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; Οὐ μᾶλλον ἢ
λα.

91. Οὕτω ποιοῦσι καὶ τῶν ὁδοιπόρων οἱ ἀσφαλέστε-
Ἀκήκοεν ὅτι λῃστεύεται ἡ ὁδὸς, μόνος οὐ τολμᾷ

hil ad te attinere; ut hic appetitionem cures, illic aversationem; num quem adhuc times? Neminem. (82) *Recte:* cui enim timueris? an tuis rebus, in quibus boni et mali substantia inest? Quis vero illarum potestatem habet? quis auferre potest? quis impedire? nihilo magis quam deum. (83) An corpori timueris, et possessioni? rebus alienis, rebus nihil ad te pertinentibus? Quid vero aliud ab initio meditatus es, nisi ut tua et aliena discerneres, ea quæ in tua et quæ in aliorum essent potestate, quæ prohiberi possent et non prohiberi? Qua vero gratia philosophos accessisti? Ut nihilo minus votis tuis frustrareris et calamitosus esses? (84) Igitur imperterritus et perturbationis expers sic eris. Dolor autem quid ad te? *Nihil:* nam quorum exspectatio timetur, horum præsentia dolet. Quid autem desiderabis porro? *Nihil:* nam eorum quidem quæ tui arbitrii sunt, quippe quæ pulcra sunt et adsunt, moderatam habes et compositam appetitionem; eorum autem, quæ a tua voluntate non pendent, nihil ita appetis, ut locum habeat brutum illud et impetuosum et ultra modum concitatum.

85. Cum ergo adversus res sic affectus fueris, quis homo deinceps timendus esse potest? Quid enim habet homo homini terribile, sive conspiciatur, sive colloquatur, aut etiam una vivat? nihilo magis quicquam quam equus equo, aut canis cani, aut apis api. Sed res cuique formidabiles sunt; quas cum quis alteri conferre aut auferre potest, tum et ipse fit formidabilis. (86) Quomodo ergo evertitur arx? Non ferro, neque igni, sed decretis. Nam si eam, quæ in urbe est, sustulerimus; num etiam eam, quam febris nobis opponit? num etiam eam, quam pulcræ mulierculæ? num omnino eam, quæ in nobis est, arcem, et tyrannos, qui in nobis sunt, prostravimus? quos unicuique nostrûm quotidie imminentes experimur, modo eosdem, modo diversos. (87) Hinc ordiendum est: arx ab hac parte demolienda; hinc ejiciendi tyranni: corpusculum missum faciendum; partes ejus, facultates, possessiones, fama, magistratus, honores, liberi, fratres, amici, hæc omnia ducenda sunt aliena. (88) Quodsi hinc ejecti fuerint tyranni, cur arcem adhuc, mea utique caussa, destruam? nam stans illa quid mihi incommodat? quid adhuc ejiciam satellites? ubi enim illos sentio? Adversus alios illi fasces habent et hastas et gladios: (89) ego vero numquam, volens aliquid, prohibitus sum; nec coactus sum, nolens. Quo enim pacto fieri id possit? impetum meum obedientem præbui deo. Vult ille me febricitare? volo et ipse. Vult me aggredi quidpiam? volo et ipse. Vult me aliquid appetere? volo et ipse. (90) Vult me aliqua re potiri? volo et ipse. Non vult? nec ego volo. [Mori me vult? torqueri me vult?] mori igitur volo; torqueri volo. Quis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, aut cogere? *Nemo* nihilo magis quam Jovem.

91. Sic faciunt etiam viatores cautiores. Si audierint viam latrociniis infestam esse; soli se itineri committere

καθεῖναι· ἀλλὰ περιέμεινε συνοδίαν ἢ πρεσβευτοῦ, ἢ ταμίου, ἢ ἀνθυπάτου· καὶ προσκατατάξας ἑαυτὸν, παρέρχεται ἀσφαλῶς. (92) Οὕτω καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ποιεῖ ὁ φρόνιμος. Πολλὰ λῃστήρια, τύραννοι, χειμῶνες, ἀπορίαι, ἀποβολαὶ τῶν φιλτάτων. (93) Ποῦ τις καταφύγῃ; πῶς ἀλῄστευτος παρέλθῃ; ποίαν συνοδίαν περιμείνας, ἀσφαλῶς διέλθῃ; τίνι προσκατατάξας ἑαυτόν; (94) τῷ δεῖνι, τῷ πλουσίῳ, τῷ ὑπατικῷ; Καὶ τί μοι ὄφελος; αὐτὸς ἐκδύεται, οἰμώζει, πενθεῖ. Τί δ' ἂν ὁ συνοδοιπόρος αὐτὸς ἐπ' ἐμὲ στραφεὶς, λῃστής μου γένηται; τί ποιήσω; (95) Φίλος ἔσομαι Καίσαρος· ἐκείνου με ὄντα ἑταῖρον οὐδεὶς ἀδικήσει. Πρῶτον μὲν, ἵνα γένωμαι λαμπρὸς, ἅ με δεῖ τλῆναι καὶ παθεῖν; ποσάκις καὶ ὑπὸ πόσων λῃστευθῆναι; εἶτα, ἐὰν γένωμαι, καὶ οὗτος θνητός ἐστιν. (96) Ἂν δ' αὐτὸς ἔκ τινος περιστάσεως ἐχθρός μου γένηται, ἀναχωρῆσαι ποῦ ποτε κρεῖσσον; εἰς ἐρημίαν; Ἄγε, ἐκεῖ πυρετὸς οὐκ ἔρχεται; (97) Τί οὖν γένηται; οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἀσφαλῆ σύνοδον, πιστὸν, ἰσχυρὸν, ἀνεπιβούλευτον; (98) Οὕτως ἐφίστησι καὶ ἐννοεῖ, ὅτι, ἐὰν τῷ θεῷ προσκατατάξῃ ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς.

99. Πῶς λέγεις προσκατατάξαι; Ἵν', ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ· καὶ, ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. (100) Πῶς οὖν τοῦτο γένηται; Πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τὰς ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν διοίκησιν; Τί μοι δέδωκεν ἐμὸν καὶ αὐτεξούσιον; τί αὐτῷ κατέλιπε; Τὰ προαιρετικά μοι δέδωκεν, ἐπ' ἐμοὶ πεποίηκεν, ἀνεμπόδιστα, ἀκώλυτα. Τὸ σῶμα τὸ πήλινον πῶς ἐδύνατο ἀκώλυτον ποιῆσαι; ὑπέταξεν οὖν τῇ τῶν ὅλων περιόδῳ τὴν κτῆσιν, τὰ σκεύη, τὴν οἰκίαν, τὰ τέκνα, τὴν γυναῖκα. (101) Τί οὖν θεομαχῶ; τί θέλω τὰ μὴ θελητά; τὰ μὴ δοθέντα μοι ἐξ ἅπαντος ἔχειν; Ἀλλὰ πῶς; Ὡς δέδοται καὶ ἐφ' ὅσον δέδοται. Ἀλλ' ὁ δοὺς ἀφαιρεῖται. Τί οὖν ἀντιτείνω; οὐ λέγω ὅτι ἠλίθιος ἔσομαι, τὸν ἰσχυρότερον βιαζόμενος, ἀλλ' ἔτι πρότερον ἄδικος. (102) Πόθεν γὰρ ἔχων αὐτὰ ἦλθον; Ὁ πατήρ μοι αὐτὰ ἔδωκεν. Ἐκείνῳ δὲ τίς; Τὸν ἥλιον δὲ τίς πεποίηκε; τοὺς καρποὺς δὲ τίς; τὰς δ' ὥρας τίς; τὴν δὲ πρὸς ἀλλήλους συμπλοκὴν καὶ κοινωνίαν τίς;

103. Εἶτα σὺ, πάντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου, καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγανακτεῖς καὶ μέμφῃ τὸν δόντα, ἄν σού τι ἀφῄρηται; Τίς ὤν; καὶ ἐπὶ τί ἐλήλυθας; (104) Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν; οὐχὶ τὸ φῶς ἐκεῖνός σοι ἔδειξεν; οὐ συνεργοὺς ἔδωκεν; οὐκ αἰσθήσεις; οὐ λόγον; Ὡς τίνα δὲ εἰσήγαγεν; οὐχ ὡς θνητόν; οὐχ ὡς μετ' ὀλίγου σαρκιδίου ζήσοντα ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ θεασόμενον τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, καὶ συμπομπεύσοντα αὐτῷ, καὶ συνεορτάσοντα πρὸς ὀλίγον; (105) Οὐ θέλεις οὖν, ἕως δέδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν πανήγυριν, εἶτα, ὅταν σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας καὶ εὐχαριστήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; Οὔ· ἀλλ' ἔτι ἑορτάζειν ἤθελον. (106) Καὶ γὰρ οἱ μύσται, μυεῖσθαι· τάχα δὲ καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἄλλους ἀθλητὰς βλέπειν·

non audent; sed exspectato comitatu vel le
storis, vel proconsulis, his aggregati tuto i
(92) Sic etiam in mundo facit vir prudens. M
nia sunt, tyranni, tempestates, egestates, ja
morum. (93) Quo confugias? quomodo incol
quem comitatum exspectabis, ut tutus iter
te adjunges? (94) diviti illi, aut consulari
fructum capiam? ipse exuitur, plorat, luget.
si ipse comes meus in me conversus, latro n
faciam? (95) Amicus ero Cæsaris; cui dum fa
nemo mihi injuriam faciet. Primum, ut
quæ mihi toleranda et perferenda erunt? quo
multis spoliari me oportebit? deinde, si factu
ipse mortalis est. (96) Si vero casu aliquo
factus fuerit, quo recedendum? in solitudine
illuc non venit? (97) Quid ergo faciendum?
invenire comitem, per quem tutus sis, fide
insidiarum expertem? (98) Ita rem considera
cogitat, si deo se dederit, tuto se iter confec

99. Quid est istud, Dedere sese deo? Ut
luerit, et ipse velit: quod ille noluerit, nec ips
Qui ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, nis
dei consilio et administratione? Quid ille mil
et mei juris? quid sibi ipse reservavit? Libera
mihi dedit; et, quæ in mea potestate sunt, e
nec prohiberi posse voluit. Corpus autem
modo potuit tale efficere, ut a nemine prohi
jecit igitur sub universitatis circuitum posse
ædes, liberos, uxorem. (101) Quid ergo
cur volo ea, quæ velle non debeo? cur
mihi data non sunt, quovis modo consequar?
velle res debeo? Prout datæ sunt, quatenus d
is, qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repu
stultum me fore, si potentiori adverser, sed
jurium. (102) Unde enim ea habui? Pater
derat. Illi vero quis? Solem vero quis feci
dedit? quis anni tempora distinxit? commun
sociationem hominum inter ipsos, quis insti

103. Itane tu, cum omnia, et te quoque
acceperis, indignaris et accusas largitorem ill
tibi ademerit? Quis es, et ad quid venisti? (1
te introduxit? nonne lumen ille tibi monst
jutores adjunxit? non sensus? non rationem?
te introduxit? nonne ut mortalem? nonne u
caruncula victurum in terris, et spectaturum
nationem, et ludos concelebraturum, et
tempus celebritati interfuturum? (105) Non
postquam, quoad tibi datum est, pompam e
tatem spectaveris, deinde, cum te eduxerit,
illum, et gratias ei agens de iis quæ vidist
Non; sed diutius festivitati interesse vellem.
mystæ diutius initiari se vellent; forsitan

ήγυρις πέρας ἔχει· Ἔξελθε· ἀπαλλάγηθι
ος, ὡς αἰδήμων· δὸς ἄλλοις τόπον· δεῖ γε-
ἄλλους, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένου, καὶ γενο-
ν χώραν καὶ οἰκήσεις καὶ τὰ ἐπιτήδεια.
ῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; Τί
; τί ἀνίκανος; τί στενοχωρεῖς τὸν κόσμον;
λλὰ καὶ τὰ τεκνία μετ' ἐμαυτοῦ εἶναι θέ-
γυναῖκα. Σὰ γάρ ἐστιν; οὐχὶ τοῦ δόντος;
ὃ σὲ πεποιηκότος; εἶτα οὐκ ἐκστήσῃ τῶν
ὐ παραχωρήσεις τῷ κρείσσονι; (108) Τί
εν ἐπὶ τούτοις; *Καὶ* εἰ μὴ ποιεῖ σοι,
ἔχει χρείαν θεατοῦ μεμψιμοίρου. Τῶν
ων δεῖται, τῶν συγχορευόντων, ἵν' ἐπικρο-
, ἐπιθειάζωσιν, ὑμνῶσί τε τὴν πανήγυριν·
ταλαιπώρους δὲ καὶ δειλοὺς οὐκ ἀηδῶς
λειμμένους τῆς πανηγύρεως· οὐδὲ γὰρ πα-
ν ἑορτῇ διῆγον, οὐδ' ἐξεπλήρουν τὴν χώραν
ταν, ἀλλ' ὠδυνῶντο, ἐμέμφοντο τὸν δαί-
τύχην, τοὺς συνόντας· ἀναίσθητοι καὶ ὧν
τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων, ἃς εἰλήφασι πρὸς
μεγαλοψυχίας, γενναιότητος, ἀνδρείας,
ὧν ζητουμένης ἐλευθερίας. (110) Ἐπὶ τί
αὗτα; Χρησόμενος. Μέχρι τίνος; Μέχρις
θέλῃ. Ἂν οὖν ἀναγκαῖά μοι ᾖ; Μὴ πρόσ-
ῖς, καὶ οὐκ ἔσται. Σὺ αὐτὰ αὐτῷ μὴ
ῖα, καὶ οὐκ ἔσται.

τὴν τὴν μελέτην ἔωθεν εἰς ἑσπέραν μελε-
τὸ τῶν μικροτάτων, ἀπὸ τῶν εὐεπηρεαστο-
μενος, ἀπὸ χύτρας, ἀπὸ ποτηρίου. Εἶθ'
ιτωνάριον πρόελθε, ἐπὶ κυνάριον, ἐπὶ ἵπ-
ἀγρίδιον· ἔνθεν ἐπὶ σαυτόν, τὸ σῶμα, τὰ
ματος, τὰ τέκνα, τὴν γυναῖκα, τοὺς ἀδελ-
Πανταχοῦ περιβλέψας, ἀπόῤῥιψον ἀπὸ
ηρον τὰ δόγματα, μή τι προσήρτηταί σοι
μή τι συμπέφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ σε ἀπο-
(113) Καὶ λέγε γυμναζόμενος καθ' ἡμέραν,
ὅτι φιλοσοφεῖς (ἔστω φορτικὸν τὸ ὄνομα),
ρπιστὴν δίδως. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ταῖς
ευθερία. (114) Ταύτην ἠλευθερώθη Διο-
ντισθένους, καὶ οὐκέτι ἔφη καταδουλωθῆ-
ι ὑπ' οὐδενός. (115) Διὰ τοῦτο, ὅτε ἑάλω,
ιραταῖς ἐχρῆτο; μή τι κύριον εἶπέ τινα αὐ-
λέγω τὸ ὄνομα· οὐ γὰρ τὴν φωνὴν φοβοῦ-
ὸ πάθος, ἀφ' οὗ ἡ φωνὴ ἐκπέμπεται. Πῶς
οῖς, ὅτι κακῶς ἔτρεφον τοὺς ἑαλωκότας;
τράθη; μή τι κύριον ἐζήτει; ἀλλὰ δοῦλον.
θεὶς ἀνεστρέφετο πρὸς τὸν δεσπότην; εὐθὺς
ὸς αὐτὸν, ὅτι οὐχ οὕτως ἐστολίσθαι δεῖ αὐ-
ο κεκάρθαι· περὶ τῶν υἱῶν, πῶς δεῖ αὐτοὺς
17) Καὶ τί θαυμαστόν; εἰ γὰρ παιδοτρίβην
τοῖς παλαιστρικοῖς ὑπηρέτῃ ἂν ἐχρῆτο αὐ-
; εἰ δ' ἰατρὸν, ὡσαύτως· εἰ δ' ἀρχιτέκτονα.
ρ' ἑκάστης ὕλης τὸν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου
α ἀνάγκη. (118) Ὅστις οὖν καθόλου τὴν

Olympiæ sunt, alios athletas spectare: sed celebritas finita est. Exi; discede, ut gratus, ut verecundus; da locum aliis: oportet alios etiam nasci, quemadmodum et tu natus es; et natos oportet habere locum, et habitationes, et victum. Si vero primi non discesserint, quid relinquitur? Cur insatiabilis es? cur satisfieri tibi non potest? quid coarctas mundum? (107) Næ: sed liberos etiam meos mecum esse volo, atque uxorem. Tuane ergo sunt? annon ejus qui dedit? annon ejus qui te quoque fecit? Ergo non missa facies alienna? non cedes meliori? (108) Cur vero iis conditionibus me introduxit? Si tibi hæc non placent, egredere: non opus ei est spectatore querulo: eos requirit qui festum una celebrent, qui una choros agant, qui applaudant potius, qui admirentur, qui divinis laudibus celebrent spectaculum; (109) morosos vero et ignavos non invitus spectaculo digressos videbit: neque enim, dum adessent, ut in festivitate vivebant; nec tuebantur locum convenientem; sed dolebant, incusabant deum, fortunam, sodales; non animadvertentes quid datum iis fuerit, oblitique virium suarum, quas ad contraria acceperunt, magnitudinis animi, generositatis, fortitudinis, illius ipsius, qua de nunc agitur, libertatis. (110) Ad quid igitur ista accepi? Ut iis utereris. Quousque? Dum is, qui utenda dedit, voluerit. Quodsi igitur necessaria sunt mihi? Noli illis esse addictus; et non erunt: tu ea tibi ipse ne dicas esse necessaria, et non erunt.

111. Hæc a diluculo usque ad vesperam erant meditanda, initio sumpto a minimis, ab eis rebus quæ facillime damnum accipere possunt, ab olla, a poculo. Deinde ad tuniculam progredere, ad caniculum, ad equuleum, ad agellum: inde ad te ipsum, ad corpus, ad partes corporis, ad liberos, uxorem, fratres. (112) Ubi oculis omnia collustraris, abjice abs te quæ tua non sunt: repurga decreta, ne quid adhærescat tibi non tuum, ne quid infixum sit, ne quid cum dolore tuo sit evellendum. (113) Et his rebus quotidie te, ut illic, exercens, dicito, non quidem philosophari te (fuerit arrogans id nomen), sed vindicem et assertorem exhibere. Hæc enim revera est libertas. (114) Hac libertate ab Antisthene Diogenes accepta, se ab ullo in servitutem abripi deinde posse negavit. (115) Itaque, cum captus fuit, quomodo piratas tractavit? num eorum aliquem dominum appellavit? Neque vero de nomine loquor; (nec enim vocem extimesco); sed de animi affectu, unde vox proficiscitur. Immo vero quomodo increpavit eos, quod captivos male alerent? (116) Quomodo venditus est? num quærebat dominum? immo vero servum. Venditus autem, quomodo se gessit erga dominum? Statim cum eo disputavit, non sic vestitum esse oportere, non ita esse rasum; filii quomodo educandi essent. (117) Et quid mirum? nam si pædotribam emisset, numquid in palæstra ministro illo, an domino, uteretur? si medicum, eodem modo; si architectum, eodem. Atque ita in quolibet genere peritum imperito imperare omnino necesse est. (118) Igitur qui in

περὶ βίον ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; Τίς γάρ ἐστιν ἐν νηῒ κύριος; Ὁ κυβερνήτης. Διὰ τί; Ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. Ἀλλὰ δῆραι [ἢ δῆσαί] με δύναται. Μή τι οὖν ἀζημίως; (119) Οὕτω μὲν κἀγὼ ἔκρινον. Ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀζημίως, διὰ τοῦτο οὐκ ἔξεστιν· οὐδενὶ δ' ἀζήμιόν ἐστι τὸ ποιεῖν τὰ ἄδικα. (120) Καὶ τίς ἡ ζημία τῷ δήσαντι τὸν αὐτοῦ δοῦλον; Ἧν δοκεῖς; τὸ δῆσαι τοῦτο· ὃ καὶ σὺ ὁμολογήσεις, ἂν θέλῃς σώζειν, ὅτι ἄνθρωπος οὐκ ἔστι θηρίον, ἀλλ' ἥμερον ζῷον. (121) Ἐπεί, πότε ἄμπελος πράσσει κακῶς; Ὅταν παρὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν πράσσῃ. Πότ' ἀλεκτρυών; Ὡσαύτως. Οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπος. (122) Τίς οὖν αὐτοῦ ἡ φύσις; δάκνειν, καὶ λακτίζειν, καὶ εἰς φυλακὴν βάλλειν, καὶ ἀποκεφαλίζειν; Οὔ· ἀλλ' εὖ ποιεῖν, συνεργεῖν, ἐπεύχεσθαι. Τότ' οὖν κακῶς πράσσει, ἂν τε θέλῃς, ἄν τε μή, ὅταν ἀγνωμονῇ.

123. Ὥστε Σωκράτης οὐκ ἔπραξε κακῶς; Οὔ, ἀλλ' οἱ δικασταὶ καὶ οἱ κατήγοροι. Οὐδ' ἐν Ῥώμῃ Ἑλουίδιος; Οὔ, ἀλλ' ὁ ἀποκτείνας αὐτόν. (124) Πῶς λέγεις; Ὡς καὶ σὺ ἀλεκτρυόνα οὐ λέγεις κακῶς πρᾶξαι τὸν νικήσαντα καὶ κατακοπέντα, ἀλλὰ τὸν ἀπλῆγα ἡττηθέντα· οὐδὲ κύνα εὐδαιμονίζεις, τὸν μήτε διώκοντα μήτε πονοῦντα, ἀλλ' ὅταν ἱδροῦντα ἴδῃς, ὅταν ὀδυνώμενον, ὅταν ῥηγνύμενον ὑπὸ τοῦ δρόμου. (125) Τί παραδοξολογοῦμεν, εἰ λέγομεν παντὸς κακὸν εἶναι τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου φύσιν; τοῦτο παράδοξόν ἐστι; σὺ γὰρ αὐτὸ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων οὐ λέγεις; διὰ τί οὖν ἐπὶ μόνου τοῦ ἀνθρώπου ἄλλως φέρῃ; (126) Ἀλλ', ὅτι λέγομεν ἥμερον εἶναι τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν καὶ φιλάλληλον καὶ πιστήν, τοῦτο παράδοξον * οὐκ * ἔστιν; Οὐδὲ τοῦτο. (127) Πῶς οὖν, ὅτι οὐ δαιρόμενος βλάπτεται, ἢ δεσμευόμενος, ἢ ἀποκεφαλιζόμενος; οὐχὶ οὗτος, εἰ μὲν γενναίως πάσχει, καὶ προσκερδαίνων καὶ προσωφελούμενος ἀπέρχεται; ἐκεῖνος δὲ βλαπτόμενός ἐστιν, ὁ τὰ οἰκτρότατα πάσχων καὶ αἴσχιστα, ὁ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος γινόμενος, ἢ ἔχις, ἢ σφήξ;

128. Ἄγε οὖν, ἐπέλθωμεν τὰ ὡμολογημένα. Ὁ ἀκώλυτος ἄνθρωπος, ἐλεύθερος· ᾧ πρόχειρα τὰ πράγματα ὡς βούλεται. Ὃν δ' ἔστιν ἢ κωλῦσαι, ἢ ἀναγκάσαι, ἢ ἐμποδίσαι, ἢ ἄκοντα εἴς τι ἐμβαλεῖν, δοῦλος ἐστί. (129) Τίς δ' ἀκώλυτος; Ὁ μηδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενος. Τίνα δ' ἀλλότρια; Ἃ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔτ' ἔχειν, οὔτε μὴ ἔχειν, οὔτε ποιὰ ἔχειν, ἤ πως ἔχοντα. (130) Οὐκοῦν τὸ σῶμα ἀλλότριον, τὰ μέρη αὐτοῦ ἀλλότρια, ἡ κτῆσις ἀλλοτρία. Ἂν οὖν τινι τούτων ὡς ἰδίῳ προσπαθῇς, δώσεις δίκας ἃς ἄξιον τὸν τῶν ἀλλοτρίων ἐφιέμενον. (131) Αὕτη ἡ ὁδὸς ἐπ' ἐλευθερίαν ἄγει, αὕτη μόνη ἀπαλλαγὴ δουλείας, τὸ δυνηθῆναί ποτ' εἰπεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς, τὸ,

> Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη,
> ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος.

131. Ἀλλὰ τί λέγεις, φιλόσοφε; καλεῖ σε ὁ τύραννος, ἀρμόττοντά τι ὧν οὐ πρέπει σοι. Λέγεις, ἢ οὐ λέγεις;

universum vitæ degendæ scientia instructus est aliud esse oportet, nisi dominum? Quis enim in natur? Gubernator. Cur? Quoniam, qui ei n perat, damnum patitur. At flagris me cædere [a dominus potest. Num absque damno? (119) S et ipse judicabam. Sed quia non absque damno, non licet : nam sine damno injuste facere ne (120) Quod vero damnum patitur qui servum su cula conjicit? Quodnam existimas? nempe ipsu vincula conjicere : quod et tu fateberis, si vis hominem non esse feram bestiam, sed cicur anim Nam quando male cum vite agitur? Cum aliter ag ejus natura postulat. Quando cum gallo gallinace modo. Ergo etiam cum homine. (122) Quæ igi minis natura? mordere, et calcitrare, et in carc jicere, et decollare? Non; sed bene facere, adjuta votis. Tum igitur infelix est homo, velis nolis, peram agit.

123. Ergo non miser fuit Socrates? Non, s ejus et accusatores. Neque Romæ Helvidius? interfector illius. (124) Quo pacto istud dicis? gallum gallinaceum non dicis miserum esse eum et vulneratus est, sed hunc qui sine vulnere vict canem beatum prædicas, qui nec persequitur n rat; sed cum sudantem videris, cum dolentem, cu pentem cursu. (125) Num, præter opinionem a ferimus, si cujusque malum id esse dicimus, qu illius repugnet? hoccine aliquid est præter opinion et tu de omnibus aliis idem illud usurpas? cur v homine aliter sentis? (126) At, cum mansueta cimus hominis naturam, et sociabilem, et fidel præter opinionem non est? [idne igitur præter est?] Ne hoc quidem. (127) Quomodo ergo præ nem est, eum qui vapulat, aut in vincula con capite plectitur, non lædi? nonne ille, si gener fert, sic discedit, ut etiam lucrum faciat et fruct ille vero læditur, qui miserrima patitur ac turpi ex homine lupus fit, aut vipera, aut crabro?

128. Age ergo, percurramus ea quæ in conf Homo qui prohiberi non potest, liber est; cui res i sunt, sicut vult. Qui autem vel prohiberi, vel impediri potest, vel invitus in aliquid conjici, s (129) Quis vero prohiberi non potest? Qui nih desiderat. Quæ vero sunt aliena? Quæ penes n vel habere, vel non habere, vel talia habere, a dam modo affecta. (130) Igitur corpus, alien partes ejus alienæ sunt; possessio, aliena : quor tamquam proprium te delectarit, pœnas dabis, cet qui res alienas concupiscit. (131) Hæc ad via ducit; hæc sola manumissio est et liberatio ut tandem toto animo dicere illud queas,

> Duc tu me, Juppiter, tuque, o Necessitas,
> quemcunque mihi vos destinavistis locum.

132. Sed quid ais, philosophe? Vocat te tyra dicas aliquid te indignum. Dicturus es, an no

ι. Ἄφες σκέψωμαι. Νῦν σκέψῃ; ὅτε δ' ἐν τῇ ῆς, τί ἐσκέπτου; οὐκ ἐμελέτας τίνα ἐστὶ τὰ καὶ τὰ κακὰ, καὶ τίνα οὐδέτερα; Ἐσκεπτόμην. Τίνα οὖν ἤρεσκεν ἡμῖν; Τὰ δίκαια καὶ καλὰ, ι εἶναι· τὰ ἄδικα καὶ αἰσχρὰ, κακά. Μή τι τὸ γαθόν; Οὔ. Μή τι τὸ ἀποθανεῖν κακόν; Οὔ. Μὴ λακή; Οὔ. Λόγος δ' ἀγεννὴς καὶ ἄπιστος, καὶ φίλου ωσία, καὶ κολακεία τυράννου, τί ἡμῖν ἐφαίνετό; ί. (134) Τί οὖν; οὐχὶ σκέπτῃ, οὐδ' ἔσκεψαι καὶ βε- ωσαι. Ποία γὰρ σκέψις, εἰ καθήκει μοι, δυναμένῳ ίγιστα ἀγαθὰ ἐμαυτῷ περιποιῆσαι, μέγιστα κακὰ περιποιῆσαι; Καλὴ σκέψις καὶ ἀναγκαία, πολλῆς ῆς δεομένη. (135) Τί ἡμῖν ἐμπαίζεις; ἄνθρωπε· οὔ- τε τοιαύτη σκέψις γίνεται· οὐδ', εἰ ταῖς ἀληθείαις ι μὲν ἐφαντάζου τὰ αἰσχρὰ, ἀγαθὰ δὲ τὰ καλὰ, τὰ λα οὐδέτερα, ἦλθες ἂν ἐπὶ ταύτην τὴν ἐπίστασιν ἐγγύς· ἀλλ' αὐτόθεν διακρίνειν εἶχες, ὥσπερ ὄψει, τῇ ίᾳ. (136) Πότε γὰρ σκέπτῃ εἰ τὰ μέλανα λευκά ; εἰ τὰ βαρέα κοῦφα; οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινο- ις παρακολουθεῖς; Πῶς οὖν νῦν σκέπτεσθαι λέγεις, ι οὐδέτερα τῶν κακῶν φευκτότερα; (137) Ἀλλ' οὐκ ; τὰ δόγματα ταῦτα· ἀλλὰ φαίνεταί σοι οὔτε ταῦτα ερα, ἀλλὰ τὰ μέγιστα κακά· οὔτ' ἐκεῖνα κακὰ, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. (138) Οὕτω γὰρ ἐξ ἀρχῆς εἴθισας τόν. Ποῦ εἰμι; Ἐν σχολῇ. Καὶ ἀκούουσί μου τίνες; μετὰ τῶν φιλοσόφων. Ἀλλ' ἐξελήλυθα τῆς σχολῆς. ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. (139) ο καταμαρτυρεῖται φίλος ὑπὸ φιλοσόφου· οὕτω ωτεῖ φιλόσοφος· οὕτως ἐπ' ἀργυρίῳ ἐκμισθοῖ ἑαυ- αὐτοὺς ἐν συγκλήτῳ τις οὐ λέγει τὰ φαινόμενα· ἔν- τὰ δόγματα αὐτοῦ βοᾷ. (140) Σὺ ψυχρὸν καὶ τα- ερον ὑποληψείδιον, ἐκ λόγων εἰκαίων ὡς ἐκ τριχὸς μένον. Ἀλλὰ ἰσχυρὸν καὶ χρηστικὸν καὶ * * ὑπὸ τῶν ἔργων γεγυμνάσθαι μεμυημένον. (141) ωφύλαξον σαυτὸν, πῶς ἀκούεις, οὐ λέγω, ὅτι τὸ ον σου ἀπέθανε· πόθεν σοι; ἀλλ', ὅτι σου τὸ ἔλαιον θη, ὁ οἶνος ἐξεπόθη. (142) Ἵνα τις ἐπιστὰς διατει- ῃ σοι, τοῦτ' αὐτὸ μόνον εἴπῃ, Φιλόσοφε, ἄλλα ἐν τῇ σχολῇ· τί ἡμᾶς ἐξαπατᾷς; τί, σκώληξ ὤν, ὅτι ἄνθρωπος εἶ; (143) Ἤθελον ἐπιστῆναί τινι αὐ- συνουσιάζοντι, ἵνα ἴδω πῶς τείνεται, καὶ ποίας ἀφίησιν, εἰ μέμνηται τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τῶν ὧν οὓς ἀκούει ἢ λέγει ἢ ἀναγινώσκει.

. Καὶ τί ταῦτα πρὸς ἐλευθερίαν; Οὐκ ἄλλα μὲν ταῦτα, ἔν τε θέλητε ὑμεῖς οἱ πλούσιοι, ἄν τε (145) Καὶ τίς σοι μαρτυρεῖ ταῦτα; Τίς γὰρ ἄλλος καὶ ὑμεῖς; οἱ τὸν κύριον τὸν μέγαν ἔχοντες, καὶ τὸ ἐκείνου νεῦμα καὶ κίνημα ζῶντες, κἄν τινα ῖδῃ μόνον συνεστραμμένῳ βλέμματι, ἀποψυχό- ι, οἱ τὰς γραίας θεραπεύοντες καὶ τοὺς γέροντας, λέγοντες, ὅτι Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι· οὐκ ί μοι. (146) Διὰ τί οὐκ ἔξεστί σοι; οὐκ ἄρτι μοι, λέγων ἐλεύθερος εἶναι; Ἀλλὰ Ἀπρυλλά ωλυκε. Λέγε οὖν τὰς ἀληθείας, δοῦλε, καὶ

respondeo mihi. Sine deliberem. Nunc deliberabis? cum vero in schola esses, quid deliberabas? non meditabaris quæ bona essent, quæ mala, quæ neutra? Meditatus sum. (133) Quid igitur placebat nobis? Justum et honestum esse bonum; injustum et turpe esse malum. Num vita bonum est? Non. Num emori, malum? Non. Num carcer? Non. Sed oratio degener et perfida, et amici proditio, et assentatio tyranni, quid nobis videbantur? Mala. (134) Quid ergo? Nequaquam deliberas; neque deliberasti et considerasti. Qualis enim est deliberatio, an mihi conveniat, cum in mea potestate sit maxima bona mihi acquirere, et mala maxima propulsare? Pulcra vero consideratio et necessaria, quæ multum consilii postulet! (135) Quid nobis illudis? homo; numquam talis consideratio incidit: nec, si revera, quæ turpia sunt, mala statueres; quæ honesta, bona; cetera vero, neutrius generis; ad hanc deliberationem descendisses: sed ea longe rejecta, rem statim, tanquam acie oculorum, sic mente dijudicasses. (136) Quando enim deliberas utrum nigra candida sint? utrum gravia levia? annon, quæ evidenter in sensus cadunt, intelligis? Quomodo igitur nunc te considerare ais, utrum neutra magis fugienda sint quam mala? (137) At tu non habes ista decreta: sed neque hæc tibi neutra videntur, verum maxima mala; neque illa tibi mala, sed nihil ad nos pertinere videntur. (138) Sic enim ab initio te ipsum assuefecisti. Ubi sum? In schola. Et qui sunt qui me audiunt? Dissero inter philosophos. Atqui schola egressus sum. Tollito ista scholasticorum et stultorum. (139) Sic a philosopho amicus falso testimonio opprimitur: sic parasitum agit philosophus: sic mercede sese vendit: sic in senatu aliquis non dicit quæ sentit, intus [*in schola?*] dogmata sua clamat. (140) Tu frigida et misella opiniuncula es, e vanis disputationibus, tanquam de pilo, suspensa! Quin valida potius et ad vitæ usum accommodata * * * *Tu sis oportet* vera et in ipsis rebus instituta exercitatione sacris philosophiæ initiatus. (141) Observa te quomodo audias (non dico, filium tuum esse mortuum; unde enim id tibi *dici et ferri abs te possit?* sed) oleum tuum effusum esse, vinum epotum esse. (142) Utinam tibi interveniens aliquis acrem clamorem tollenti nihil aliud nisi hoc dicat: Philosophe, aliter tu in schola disseris; cur nos fallis? cur, vermis cum sis, hominem te esse dicis? (143) Intervenire velim eorum alicui, genio atque amoribus indulgenti, ut viderem quomodo contenderet, quasve voces ederet; an meminisset sui nominis, an sermonum, quos audit aut dicit ipse aut legit.

144. Et quid ista ad libertatem? Non certe alia nisi hæc, sive velitis vos divites, sive nolitis. (145) Et quis ista suo testimonio comprobat? Quis vero alius nisi vos ipsi, qui magnum illum dominum habetis, et ad illius nutum et votum vivitis? qui si modo vestrûm aliquem tetrico vultu aspexerit, exanimati estis, vos, qui aniculas colitis et senes; qui dicitis, Non possum hoc facere; non mihi licet. (146) Quamobrem non licet tibi? nonne modo mecum contendens, liberum te esse dicebas? At Aprulla me prohibuit. Dic igitur verum, serve, neu aufuge a dominis tuis; ne infitiare,

μὴ δραπέτευέ σου τοὺς κυρίους, μηδ' ἀπαρνοῦ, μηδὲ τόλμα καρπιστὴν διδόναι, τοσούτους ἔχων τῆς δουλείας ἐλέγχους. (147) Καίτοι τὸ μὲν ὑπ' ἔρωτος ἀναγκαζόμενόν τι ποιεῖν παρὰ τὸ φαινόμενον, καὶ ἅμα μὲν ὁρῶντα τὸ ἄμεινον, ἅμα δ' οὐκ ἐξευτονοῦντα ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, ἔτι μᾶλλον ἄν τις συγγνώμης ἄξιον ὑπολάβοι, ἅθ' ὑπό τινος βιαίου καὶ τρόπον τινὰ θείου κατεσχημένον. (148) Σοῦ δὲ τίς ἀνάσχοιτο, τῶν γραῶν ἐρῶντος καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀπομύσσοντος καὶ ἀποπλύνοντος καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσούσας θεραπεύοντος ὡς δούλου, ἅμα δ' ἀποθανεῖν εὐχομένου, καὶ τοὺς ἰατροὺς διακρίνοντος, εἰ ἤδη θανασίμως ἔχουσιν; ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δούλων καταφιλῇς, ἵνα μηδ' ἐλευθέρων δοῦλος ᾖς; (149) Εἶτά μοι σεμνὸς περιπατεῖς, στρατηγῶν, ὑπατεύων. Οὐκ οἶδα πῶς ἐστρατήγησας, πόθεν τὴν ὑπατείαν ἔλαβες, τίς σοι αὐτὴν ἔδωκεν; (150) Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον, εἰ διὰ Φηλικίωνα ἔδει ζῆσαι, τῆς ὀφρύος αὐτοῦ καὶ τοῦ δουλικοῦ φρυάγματος ἀνασχόμενον. Οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος εὐτυχῶν, ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφωμένος.

151. Σὺ οὖν, φησίν, ἐλεύθερος εἶ; Θέλω, νὴ τοὺς θεούς, καὶ εὔχομαι· ἀλλ' οὔπω δύναμαι ἀντιβλέψαι τοῖς κυρίοις, ἔτι τιμῶ τὸ σωμάτιον, ὁλόκληρον αὐτὸ ἔχειν ἀντὶ πολλοῦ ποιοῦμαι, καίτοι μηδ' ὁλόκληρον ἔχων. (152) Ἀλλὰ δύναμαί σοι δεῖξαι ἐλεύθερον, ἵνα μηκέτι ζητῇς τὸ παράδειγμα. Διογένης ἦν ἐλεύθερος. Πόθεν τοῦτο; Οὐχ ὅτι ἐξ ἐλευθέρων ἦν, * οὐ γὰρ ἦν *, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἦν· ὅτι ἀποβεβλήκει πάσας τὰς τῆς δουλείας λαβάς, οὐδ' ἦν ὅπως τις προσέλθῃ πρὸς αὐτὸν, οὐδ' ὅθεν λάβηται πρὸς τὸ καταδουλώσασθαι. (153) Πάντα εὔλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. Εἰ τῆς κτήσεως ἐπελάβου, αὐτὴν ἀφῆκεν ἄν σοι μᾶλλον ἢ ἠκολούθησε δι' αὐτήν· εἰ τοῦ σκέλους, τὸ σκέλος· εἰ ὅλου τοῦ σωματίου, ὅλον τὸ σωμάτιον· οἰκείους, φίλους, πατρίδα, ὡσαύτως. Ἤδει γὰρ πόθεν ἔχει, καὶ παρὰ τίνος, καὶ ἐπὶ τίσι λαβών. (154) Τοὺς μέν γ' ἀληθινοὺς προγόνους, τοὺς θεούς, καὶ τὴν τῷ ὄντι πατρίδα, οὐδέποτε ἂν ἐγκατέλιπεν, οὐδὲ παρεχώρησεν ἄλλῳ μᾶλλον πείθεσθαι αὐτοῖς καὶ ὑπακούειν, οὐδ' ὑπεραπέθανεν ἂν εὐκολώτερον τῆς πατρίδος ἄλλος. (155) Οὐ γὰρ ἐζήτει ποτὲ δόξαι τι ποιεῖν ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐμέμνητο ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον ἐκεῖθέν ἐστι, καὶ ὑπὲρ ἐκείνης πράττεται, καὶ ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος αὐτὴν παρεγγυᾶται. (156) Τοιγαροῦν ὅρα τί λέγει αὐτὸς καὶ γράφει· Διὰ τοῦτό σοι, φησίν, ἔξεστιν, ὦ Διόγενες, καὶ τῷ Περσῶν βασιλεῖ καὶ Ἀρχιδάμῳ τῷ Λακεδαιμονίων ὡς βούλει διαλέγεσθαι. (157) Ἆρά γ', ὅτι ἐξ ἐλευθέρων ἦν; Πάντες γὰρ Ἀθηναῖοι, καὶ πάντες Λακεδαιμόνιοι, καὶ Κορίνθιοι, διὰ τὸ ἐκ δούλων εἶναι, οὐκ ἠδύναντο αὐτοῖς ὡς ἠβούλοντο διαλέγεσθαι, ἀλλ' ἐδεδοίκεσαν καὶ ἐθεράπευον. (158) Διὰ τί οὖν, φησίν, ἔξεστιν; Ὅτι τὸ σωμάτιον, ἐμὸν οὐχ ἡγοῦμαι· ὅτι

ne aude assertorem exhibere, cum tot argume tutis in promptu sint. (147) Enimvero qui præ contra animi sui sententiam facere cogitur, s melius sit perspicit, simul vero non tantum ha id possit persequi, eum aliquis venia dignior rit; quippe a violenta quadam re et propemod tentum. (148) Te autem quis ferat, aniculas mantem, illasque extergentem, et abluentem, conciliantem, simulque eas ægrotantes servil curantem, simul mortem earum exoptantem, tem medicos, sitne jam morbus letalis? au propter magnos istos præclaroque magistrat manus alienorum servorum deoscularis, ut n quidem sis mancipium? (149) Postea magni dis, prætor, consul. An nescio, quomodo bueris, unde consulatum acceperis, quis eum (150) Equidem ne vivere quidem vellem, si p vivendum mihi esset, supercilium illius et ser tiam toleranti. Novi enim quid sit servus, est, ut vulgo videtur, et fastu tumidus.

151. Tu igitur, ait aliquis, liber es? Ita me volo atque opto: sed nondum dominos int possum; adhuc corpusculum meum colo; n ferre puto, ut id integrum conservem, quan grum habeam. (152) Sed possum tibi ostem ne diutius exemplum requiras. Diogenes fu sic? Non quod ex ingenuis esset ortus [nequ sed quod ipse esset ingenuus: quod omnes s abjecisset, ita ut a nulla parte eum aggredi prehendere posset et in servitutem trahere. solutissima habuit, omnia leviter tantummo opes ejus prehendisses, eas potius tibi reli propter illas te secutus esset; si pedem, ped corpusculum, totum cor usculum; necessa patriam, eodem modo. Norat enim unde illa quo, et quibus conditionibus accepisset. (1 quidem progenitores, deos, et germanam p quam sane deseruisset; neque ulli alii obedi vantia illorum cessisset; neque facilius q mortem pro patria oppetiisset. (155) Neque nem quærebat, qua videretur pro aliis facer mominerat, quidquid fieret, inde proficis illa patria geri, et a gubernatore ejus ma Proinde vide quid ipse dicat et scribat: « I inquit, « licet tibi, Diogenes, et cum Persaru Archidamo colloqui prouti libet. » (157) ingenuis ortus erat? Nempe omnes Atheni Lacedæmonii et Corinthii e servis erant p non poterant suo arbitratu cum illis colloqu mebant et colebant? (158) Cur igitur ait sit corpusculum hoc, *inquit*, non meum esse du

ὡς δέομαι· ὅτι ὁ νόμος μοι πάντα ἐστὶ, καὶ ἄλλο
. Ταῦτα ἦν τὰ ἐλεύθερον ἐκεῖνον ἐάσαντα.
. Καὶ ἵνα μὴ δόξῃς ὅτι παράδειγμα δείκνυμι
;ἀπεριστάτου, μήτε γυναῖκα ἔχοντος, μήτε τέκνα,
πατρίδα, ἢ φίλους, ἢ συγγενεῖς, ὑφ' ὧν κάμπτε-
αὶ περισπᾶσθαι ἠδύνατο· λάβε Σωκράτην, καὶ
γυναῖκα καὶ παιδία ἔχοντα, ἀλλ' ὡς ἀλλότρια·
α, ἐφ' ὅσον ἔδει, καὶ ὡς ἔδει· φίλους, συγγενεῖς,
ταῦτα ὑποτεταχότα τῷ νόμῳ καὶ τῇ πρὸς ἐκεῖ-
πειθείᾳ. (160) Διὰ τοῦτο στρατεύεσθαι μὲν ὁπότ'
ρῶτος ἀπῄει, κἀκεῖ ἐκινδύνευεν ἀφειδέστατα·
ντα δ' ὑπὸ τῶν τυράννων πεμφθεὶς, ὅτι αἰσχρὸν
, οὐδ' ἐπεβουλεύσατο· εἰδὼς ὅτι ἀποθανεῖν δεή-
οὕτω τύχῃ. (161) Καὶ τί αὐτῷ διέφερεν; ἄλλο
σώζειν ἤθελεν· οὐ τὸ σαρκίδιον, ἀλλὰ τὸν πιστὸν,
ήμονα. Ταῦτα ἀπαρεγχείρητα, ἀνυπότακτα.
ἔθ', ὅτ' ἀπολογεῖσθαι ἔδει ὑπὲρ τοῦ ζῆν, μή τι
κα ἔχων ἀναστρέφεται; μή τι ὡς γυναῖκα; ἀλλ'
ος. (163) Τί δ', ὅτε πιεῖν ἔδει τὸ φάρμακον,
αστρέφεται; δυνάμενος διασωθῆναι, καὶ τοῦ
ος αὐτῷ λέγοντος, ὅτι Ἔξελθε διὰ τὰ παιδία·
ι; ἔρμαιον ἡγεῖτο αὐτό; πόθεν; ἀλλὰ τὸ εὐσχη-
ονεῖ, τἆλλα δ' οὐχ ὁρᾷ οὐδ' ἐπιλογίζεται. Οὐ
ελε, φησὶ, σῶσαι τὸ σωμάτιον· ἀλλ' ἐκεῖνο, ὃ
ίφ μὲν αὔξεται καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μει-
καὶ ἀπόλλυται. (164) Σωκράτης δ' αἰσχρῶς οὐ
ε· ὁ μὴ ἐπιψηφίσας, Ἀθηναίων κελευόντων, ὁ
ιράννους ὑπεριδὼν, ὁ τοιαῦτα περὶ ἀρετῆς καὶ
γαθίας διαλεγόμενος. (165) Τοῦτον οὐκ ἔστι
αἰσχρῶς· ἀλλ' ἀποθνήσκων σώζεται, οὐ φεύγων.
ρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, παυόμενος ὅτε δεῖ, σώζε-
λλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρόν. (166) Τί
ήσει τὰ παιδία; « Εἰ μὲν εἰς Θετταλίαν ἀπῄειν,
λήθητε [ἂν] αὐτῶν· εἰς ᾅδου δέ μου ἀποδημήσ-
ος, οὐδεὶς ἔσται ὁ ἐπιμελησόμενος; » Ὅρα πῶς
ζεται καὶ σκώπτει τὸν θάνατον. (167) Εἰ δ' ἐγὼ
ἦμεν, εὐθὺς ἂν κατεφιλοσοφήσαμεν, ὅτι τοὺς
ντας δεῖ τοῖς ἴσοις ἀμύνεσθαι· καὶ προσθέντες,
κλος ἔσομαι πολλοῖς ἀνθρώποις σωθεὶς, ἀποθανὼν
νέ. Εἰ γὰρ ἔδει διὰ τρώγλης ἐκδύντας, ἐξήλθο-
. (168) Καὶ πῶς ἂν ὠφελήσαμέν τινα; ποῦ γὰρ
ἔμενον ἐκεῖνοι; ἢ εἰ ὄντες ἦμεν ὠφέλιμοι, οὐχὶ
μᾶλλον ἀποθανόντες ἂν ὅτε ἔδει καὶ ὡς ἔδει, ὠφε-
ειν ἀνθρώπους; (169) Καὶ νῦν, Σωκράτους ἀπο-
ος, οὐδὲν ἧττον, ἢ καὶ πλεῖον, ὠφέλιμός ἐστιν
ποις ἡ μνήμη ὧν ἔτι ζῶν ἔπραξεν ἢ εἶπε.
Ταῦτα μελέτα, ταῦτα τὰ δόγματα, τούτους
ήγου· εἰς ταῦτα ἀφόρα τὰ παραδείγματα, εἰ θέ-
λεύθερος εἶναι, εἰ ἐπιθυμεῖς κατ' ἀξίαν τοῦ πρά-
ς. (171) Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ τηλικοῦτον πρᾶγμα
ων καὶ τηλικούτων ὠνῇ; Ὑπὲρ τῆς νομιζομένης
ρίας ταύτης οἱ μὲν ἀπάγχονται, οἱ δὲ καταχρη-
ιζουν ἑαυτούς· ἔστι δ' ὅτε καὶ πόλεις ὅλαι ἀπώλοντο·
ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀνεπιβουλεύτου καὶ ἀσφα-

re egeo; quod lex mihi loco omnium est, et nihil præterea specto. Hæc fuere quæ liberum eum conservarunt.

159. Ne autem putes me exemplum proferre nonnisi solitarii hominis, nec uxorem habentis, nec liberos, nec patriam, nec amicos aut cognatos, a quibus flecti et in diversa trahi posset; ecce tibi Socratem : hunc specta, uxorem et liberos habentem, verum ut aliena; patriam, quatenus oportebat, et quemadmodum oportebat; amicos, cognatos, omnia hæc legi subjicientem illiusque obedientiæ. (160) Quapropter ubi militandum erat, primus exibat, fortissimeque dimicabat : sed cum adversus Leontem missus a tyrannis esset, quia turpe illud ducebat, ne deliberavit quidem; quamvis nosset moriendum sibi esse, si res ita tulisset. (161) Quid vero id ejus intererat? nam aliud conservare volebat; non corpusculum, sed fidem, sed verecundiam; hæc nemini obnoxia, nemini subjecta sunt. (162) Postea, cum caussa capitis dicenda esset, numquid ita se gerit, ut is qui liberos habeat, ut is qui uxorem? non, sed ut qui solitarius esset. (163) Quid vero, cum venenum bibendum esset, quomodo se gerit? cum servari posset, et Crito ei diceret, exire eum debere propter liberos; quid ait? idne pro inopinato lucro ducebat? minime vero : sed, quod decet, quod honestum est, id considerat; cetera non videt, neque ullam eorum rationem habet. Neque enim volebat, inquit, conservare corpusculum; sed illud, quod per justitiam crescit et conservatur, per injuriam vero minuitur et perit. (164) Socrates autem turpiter salvus esse recusat; qui, quamvis juberent Athenienses, in suffragia eos mittere noluit; qui tyrannos contempsit, qui talia de virtute et probitate disseruit : (165) hic turpiter servari non potest; sed moriens servatur, non fugiens. Nam et bonus actor scenicus, cum desinit quando oportet, magis conservatur, quam cum ultra tempus artem suam exercere pergit. (166) Quid ergo agent liberi tui? « Si in Thessaliam abiissem, vos curassetis illos : cum vero ad inferos fuero profectus, nemo erit qui illos curet? » Vide quomodo verbis extenuet derideatque mortem. (167) Si autem ego et tu illius loco fuissemus, statim disputassemus, injurios eodem modo ulciscendos esse; illo etiam adjecto, Si incolumis evasero, multos juvabo, mortuus vero neminem : nam, si necesse fuisset, per foramen etiam erepsissemus. (168) Quo pacto autem juvissemus aliquem? nam ubi tandem mansissent illi? Quodsi superstites fuissemus utiles, nonne multo magis tum mortui cum oportebat et quemadmodum oportebat, hominibus profuissemus? (169) Et nunc, Socrate mortuo, nihilo minus, aut magis etiam, utilis est hominibus memoria eorum quæ vivens fecit aut dixit.

170. Hæc meditare, hæc decreta, hos sermones; in hæc intuere exempla, si liber esse vis; si rem eam sic desideras, ut ejus dignitas postulat. (171) Et quid mirum, te rem tantam tot et tantis sumptibus mercari? Pro ista, quæ vulgo libertas habetur, alii se suspendunt, alii præcipites dant; est etiam cum totæ urbes perierunt : (172) tu ob veram,

λοῦς ἐλευθερίας, ἀπαιτοῦντι τῷ θεῷ ἃ δέδωκεν οὐκ ἀποδώσεις; οὐχ, ὡς Πλάτων λέγει, μελετήσεις, οὐχὶ ἀποθνήσκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρεβλοῦσθαι, καὶ φεύγειν, καὶ δαίρεσθαι, καὶ πάνθ' ἁπλῶς ἀποδιδόναι τἀλλότρια; (173) Ἔσῃ τοίνυν δοῦλος ἐν δούλοις, κἂν μυριάκις ὑπατεύσῃς· κἂν εἰς τὸ παλάτιον ἀναβῇς, οὐδὲν ἧττον· καὶ αἰσθήσῃ ὅτι παράδοξα μὲν ἴσως φασὶν οἱ φιλόσοφοι, καθάπερ καὶ ὁ Κλεάνθης ἔλεγεν, οὐ μὴν παράλογα. (174) Ἔργῳ γὰρ εἴσῃ ὅτι ἀληθῆ ἐστι, καὶ τούτων τῶν θαυμαζομένων καὶ σπουδαζομένων ὄφελος οὐδέν ἐστι τοῖς τυχοῦσι· τοῖς δὲ μηδέπω τετευχόσι φαντασία γίνεται, ὅτι παραγενομένων αὐτῶν, ἅπαντα παρέσται αὐτοῖς τὰ ἀγαθά· εἶθ', ὅταν παραγένηται, τὸ καῦμα ἴσον, ὁ ῥιπτασμὸς ὁ αὐτός, ἡ ἄση, ἡ τῶν οὐ παρόντων ἐπιθυμία. (175) Οὐ γὰρ ἐκπληρώσει τῶν ἐπιθυμουμένων ἐλευθερία παρασκευάζεται, ἀλλὰ ἀνασκευῇ τῆς ἐπιθυμίας. (176) Καὶ, ἵν' εἰδῇς ὅτι ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν, ὡς ἐκείνων ἕνεκα πεπόνηκας, οὕτω καὶ ἐπὶ ταῦτα μετάθες τὸν πόνον· ἀγρύπνησον ἕνεκα τοῦ δόγμα περιποιήσασθαι ἐλευθεροποιόν· (177) θεράπευσον, ἀντὶ γέροντος πλουσίου, φιλόσοφον· περὶ θύρας ὄφθητι τὰς τούτου· οὐκ ἀσχημονήσεις ὀφθείς· οὐκ ἀπελεύσῃ κενὸς οὐδ' ἀκερδής, ἂν ὡς δεῖ προσέλθῃς. Εἰ δὲ μὴ, πείρασόν γε· οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα.

ΚΕΦ. Β'.

Περὶ συμπεριφορᾶς.

1. Τούτῳ τῷ τόπῳ πρὸ πάντων σε δεῖ προσέχειν, μή ποτε ἄρα τῶν πρότερον συνήθων ἢ φίλων ἀνακραθῇς τινι οὕτως, ὥστ' εἰς τὰ αὐτὰ συγκαταβῆναι αὐτῷ· εἰ δὲ μὴ, ἀπολεῖς σεαυτόν. (2) Ἂν δέ σ' ὑποτρέχῃ, ὅτι ἀδέξιος αὐτῷ φανοῦμαι καὶ οὐχ ὁμοίως ἕξει ὡς πρότερον· μέμνησο ὅτι προῖκα οὐδὲν γίνεται· οὐδ' ἔστι δυνατὸν, μὴ τὰ αὐτὰ ποιοῦντα, τὸν αὐτὸν εἶναι τῷ ποτέ. (3) Ἑλοῦ οὖν πότερον θέλεις ὁμοίως φιλεῖσθαι ὑφ' ὧν πρότερον, ὅμοιος ὢν τῷ πρότερον σεαυτῷ· ἢ, κρείσσων ὤν, μὴ τυγχάνειν τῶν ἴσων. (4) Εἰ γὰρ τοῦτο κρεῖσσον, αὐτόθεν ἀπόνευσον ἐπὶ τοῦτο, μηδέ σε περισπάτωσαν οἱ ἕτεροι διαλογισμοί. Οὐδεὶς γὰρ ἐπαμφοτερίζων δύναται προκόψαι· ἀλλ' εἰ τοῦτο πάντων προκέκρικας, εἰ πρὸς τούτῳ μόνῳ θέλεις εἶναι, εἰ τοῦτο ἐκπονῆσαι, ἄφες ἅπαντα τἄλλα· (5) εἰ δὲ μὴ, οὗτος ὁ ἐπαμφοτερισμὸς ἑκάτερόν σοι ποιήσει, οὔτε προκόψεις κατ' ἀξίαν, οὔτ' ἐκείνων τεύξῃ ὧν πρότερον ἐτύγχανες. (6) Πρότερον γὰρ εἰλικρινῶς ἐφιέμενος τῶν οὐδενὸς ἀξίων, ἡδὺς ἦς τοῖς συνοῦσιν. Οὐ δύνασαι δ' ἐν ἀμφοτέρῳ τῷ εἴδει διενεγκεῖν· ἀλλ' ἀνάγκη, καθόσον ἂν τοῦ ἑτέρου κοινωνῇς, ἀπολείπεσθαί σ' ἐν θατέρῳ. (7) Οὐ δύνασαι, μὴ πίνων μεθ' ὧν ἔπινες, ὁμοίως ἡδὺς αὐτοῖς φαίνεσθαι· ἑλοῦ οὖν, πότερον μεθυστὴς εἶναι θέλεις καὶ ἡδὺς ἐκείνοις, ἢ νήφων ἀηδής. Οὐ δύνασαι, μὴ ᾄδων μεθ' ὧν ἥδες, ὁμοίως φιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν· ἑλοῦ οὖν καὶ ἐνταῦθα, πότερον θέλεις. (8) Εἰ γὰρ κρεῖσσον τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τοῦ εἰπεῖν τινα, Ἡδὺς ἄνθρω-

ob insidiarum expertem et tutam libertatem, repetat quæ dedit non reddes? non, ut Plato ait, meditaberis, modo emori, sed et excruciari, et exsulare, et verb cædi, omnia denique reddere aliena? (173) Eris ex hilominus servus inter servos, etsi millies consulatu seris, etsi palatium, *ut Cæsaris familiaris*, ingre ac senties, præter opinionem quidem fortasse, quem dum Cleanthes etiam dicebat, non tamen præter ra dicere philosophos. (174) Re ipsa enim cognosces, ea esse; et eorum, quæ admirationi sunt quæque ex tur, nullum esse usum iis, qui illa consecuti sunt; is qui nondum consecuti sunt, afferre opinionem, cu venerint, bona omnia una affore: deinde vero, cum æstus par est, jactatio eadem, idem fastidium, idem quæ absunt desiderium. (175) Neque enim exple sideriis libertas comparatur, sed tollenda cupiditate. Et, ut scias vera esse hæc, quemadmodum propter borasti, sic etiam ad hæc transfer laborem: vigil cretum tibi compares, quod te in libertatem asserat; loco senis divitis cole philosophum, ad hujus fores citor: non indecore ages, si conspectus ibi fueris: cuus discedes nec sine lucro, si accesseris ut de diffidis, saltem periculum facito: non turpe est id lum.

CAP. II.

De familiari consuetudine cum hominib

1. Hoc in loco ante omnia attentum te esse oporte veterum familiarium aut amicorum ita miscearis, descendas quæ illi cordi sunt: alioqui te ipsum pe Sin tibi in mentem venerit, At videbor illi homo ingenii, neque ut prius erga me affectus erit: co parari gratis neque posse fieri, si non eadem ag ut sis qui aliquando fueris. (3) Elige igitur utru ut vel eodem modo diligaris a veteribus amicis, ta qualis ante fuisti; vel, ut illis melior sis, nec vu consequaris. (4) Nam si hoc melius est, statim in ingredere, neque te aliæ cogitationes distrahant. enim huc atque illuc inclinans proficere potest, hoc aliis rebus omnibus anteponis, si huic soli inst si in hoc elaborare, missa fac cetera omnia. (5) O feceris, inconstantia ista et vacillatio bifariam ti modabit: neque enim ita promovebis, uti par erat consequeris, quæ prius consequebaris. (6) Nam haud dissimulanter res nullius pretii desiderares, eras amicis: neque vero utroque in genere excell sed necesse est, quatenus alterius particeps fueris, altero te destitui. (7) Non poteris, nisi cum iis veris quibuscum potare consueveras, æque jucu videri: opta igitur, malisne ebriosus esse atque i dus; an sobrius et injucundus. Non poteris, si quibuscum canebas, æque ab illis diligi: ergo e utrum malis. (8) Nam si præstat verecundum e destum, quam ab aliquo dici, O lepidum cap

ἕτερα, ἀπόγνωθι, ἀποστράφηθι, μηδέν σοι
) Εἰ δὲ μὴ ἀρέσει ταῦτα, ὅλος ἀπόκλινον
· γενοῦ εἷς τῶν κιναίδων, εἷς τῶν μοιχῶν,
ἑξῆς, καὶ τεύξῃ ὧν θέλεις. Καὶ ἀναπη-
γαζε τῷ ὀρχηστῇ. (10) Διάφορα δ' οὕτω
μίγνυται· οὐ δύνασαι καὶ Θερσίτην ὑπο-
κὶ Ἀγαμέμνονα. Ἂν Θερσίτης εἶναι θέ-
ε εἶναι δεῖ καὶ φαλακρόν· ἂν Ἀγαμέμνων,
λὸν, καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους φιλοῦντα.

ΚΕΦ. Γ'.

Τίνα τίνων ἀντικαταλλακτέον.

πρόχειρον ἔχε, ὅταν τινὸς ἀπολείπῃ τῶν
᾽ αὐτοῦ περιποιῇ· κἂν ᾖ πλείονος ἄξιον,
ῃς ὅτι ἐζημίωμαι· (2) οὐδ' [ἂν] ἀντὶ
ὸδ' ἀντὶ προβάτου βοῦν, οὐδ' ἀντὶ κέρμα-
λλὴν, οὐδ' ἀντὶ ψυχρολογίας ἡσυχίαν οἵαν
αἰσχρολογίας αἰδῶ. (3) Τούτων μεμνη-
χοῦ διασώσεις τὸ σεαυτοῦ πρόσωπον οἷον
· εἰ δὲ μὴ, σκόπει ὅτι ἀπόλλυνται οἱ
καὶ, ὅσα νῦν προσέχεις σεαυτῷ, μέλλεις
κ ταῦτα καὶ ἀνατρέπειν. (4) Ὀλίγων δὲ
ὸς τὴν ἀπώλειαν τὴν πάντων καὶ ἀνατρο-
ποστροφῆς τοῦ λόγου. (5) Ἵν' ὁ κυβερνή-
τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρα-
εἰς τὸ σῶσαι· ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον
, ἀπώλετο· κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποπα-
, ἀπώλετο. (6) Τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ
ὸν ἂν ἀπονυστάξῃς, ἀπῆλθε πάντα τὰ
νειλεγμένα. (7) Πρόσεχε οὖν ταῖς φαν-
γρύπνει. Οὐ γὰρ μικρὸν τὸ τηρούμενον·
αὶ πίστις, καὶ εὐστάθεια, ἀπάθεια, ἀλυ-
ἀταραξία, ἁπλῶς ἐλευθερία. (8) Τίνων
κ πωλεῖν; βλέπε πόσου ἀξίων. Ἀλλ' οὐ
ύτου τινὸς ἀντ' αὐτοῦ. Βλέπε καὶ τυγ-
ἐκείνου, τί ἀντ' αὐτοῦ λαμβάνεις. (9)
ίαν, ἐκεῖνος δημαρχίαν· ἐκεῖνος στρατη-
δῶ. Ἀλλ' οὐ κραυγάζω, ὅπου ἀπρεπές·
στήσομαι, ὅπου μὴ δεῖ. Ἐλεύθερος γάρ
ος τοῦ θεοῦ, ἵν' ἑκὼν πείθωμαι αὐτῷ.
ἄλλων οὐδενὸς ἀντιποιεῖσθαί με δεῖ, οὐ
κτήσεως, οὐκ ἀρχῆς, οὐ φήμης, ἁπλῶς
δὲ γὰρ ἐκεῖνος βούλεταί μ' ἀντιποιεῖσθαι
γὰρ ἤθελεν, ἀγαθὰ πεποιήκει αὐτὰ ἂν
οὐ πεποίηκε· διὰ τοῦτο οὐδὲν δύναμαι
ῶν ἐντολῶν. (11) Τήρει τὸ ἀγαθὸν τὸ
ντί· τῶν δ' ἄλλων τι, κατὰ τὸ διδόμενον,
ογιστεῖν ἐν αὐτοῖς· τούτῳ μόνῳ ἀρκούμε-
μὴ, δυστυχήσεις, ἀτυχήσεις, κωλυθήσῃ,
. (12) Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐκεῖθεν ἀπεσταλμέ-
ῦτα τὰ διατάγματα· τούτων ἐξηγητὴν δεῖ
ύτοις ὑποτεταγμένον, οὐ τοῖς Μασουρίου

cetera; repudia, aversare, nihil tibi cum illis rei sit. (9) Sin tibi hoc non placuerit, totus ad contraria te converte; esto cinædus, esto mœchus, ceteraque facito isti vitæ rationi consentanea : sic voti compos fies. Exsili etiam atque acclama saltatori. (10) Sed personæ tam diversæ non miscentur; non potes et Thersiten agere, et Agamemnonem : si Thersites esse vis, gibbosum te esse et recalvastrum oportet; si Agamemno, magnum et pulcrum, ac diligere populum.

CAP. III.

Quæ quibus commutanda sint.

1. Illud in promptu sit, si quam rem externam relinquis, quid loco illius consequare : et, hoc si pluris fuerit, cave umquam dicas te jacturam fecisse. (2) Neque enim *jacturam feceris*, si asinum cum equo, nec si ovem cum bove, sive leve compendium pecuniarium cum honesta actione, sive otiosam disputationem cum otio et tranquillitate homine digna, sive turpem in dicendo licentiam cum verecundia commutaveris. (3) Horum memor, ubique conservabis personam tuam qualem decet : sin minus, vide ut tempus frustra tibi perit, et, quidquid curæ nunc in te ipsum confers, id omne profusurus es atque eversurus. (4) Paucis vero est opus ad jacturam et eversionem omnium; exigua rationis aversione. (5) Ut gubernator navigium evertat, non eodem opus est apparatu, quo ad illud conservandum; sed, si id paulisper vento obverterit, periit; tametsi ipse non ultro, sed aliis cogitationibus intentus, id fecerit. (6) Eodem hic quoque modo se res habet : si paululum dormitaris, abibunt omnia quæ hactenus collegisti. (7) Observa igitur visa tua, vigila super eis : neque enim parvum est quod custoditur; sed verecundia, fides, constantia; affectuum, doloris, timoris, perturbationis expers animus; verbo ut dicam, libertas. (8) Quanti ista vendes? vide quid valeant ea quæ pro his consecuturus es. At nihil tale pro illis consequar. Vide, ut illud consequaris, quid pro eo accipias. (9) Ego modestiam, ille tribunatum : ille præturam, ego verecundiam. Non clamo, ubi dedecet; non surgo, ubi non decet : liber enim sum et amicus dei, ut ultro illi paream. (10) Reliqua vero omnia negligenda mihi sunt : corpus, possessio, magistratus, fama, denique omnia. Neque enim ille vult me hæc curare : nam si vellet, effecisset ut ea mihi bona essent : nunc cum non fecerit, nullum ejus mandatum negligere possum. (11) Conserva igitur bonum tuum in omni re; ceterorum vero unumquodque, prout tibi datum fuerit, sic usurpa, ut in eorum usu ratio tibi constet : idque unum satis tibi sit. Alioqui miser eris, votis tuis excides, prohibeberis, impedieris. (12) Hæ sunt leges illinc missæ, hæc edicta; horum interpretem esse decet, his parere, non Masurii et Cassii præceptis.

ΚΕΦ. Δ'.

Πρὸς τοὺς περὶ τὸ ἐν ἡσυχίᾳ διάγειν ἐσπουδακότας.

1. Μέμνησο ὅτι οὐ μόνον ἐπιθυμία ἀρχῆς καὶ πλούτου ταπεινοὺς ποιεῖ καὶ ἄλλοις ὑποτεταγμένους, ἀλλὰ καὶ ἡσυχίας, καὶ σχολῆς, καὶ ἀποδημίας, καὶ φιλολογίας. Ἁπλῶς γάρ, οἷον ἂν ᾖ τὸ ἐκτὸς, ἡ τιμὴ αὐτοῦ ὑποτάσσει ἄλλῳ. (2) Τί οὖν διαφέρει, συγκλήτου ἐπιθυμεῖν, ἢ τοῦ μὴ εἶναι συγκλητικόν; τί διαφέρει, ἀρχῆς ἐπιθυμεῖν, ἢ ἀναρχίας; τί διαφέρει, λέγειν, ὅτι Κακῶς μοί ἐστιν, οὐδὲν ἔχω τί πράξω, ἀλλὰ τοῖς βιβλίοις προσδέδεμαι ὡς νεκρός· ἢ λέγειν, Κακῶς μοί ἐστιν, οὐκ εὐσχολῶ ἀναγνῶναι; (3) Ὡς γὰρ ἀσπασμοὶ καὶ ἀρχὴ τῶν ἐκτός ἐστι καὶ ἀπροαιρέτων, οὕτω καὶ βιβλίον. (4) Ἢ τίνος ἕνεκα θέλεις ἀναγνῶναι; εἰπέ μοι. Εἰ μὲν γὰρ ἐπ' αὐτὸ καταστρέφεις τὸ ψυχαγωγηθῆναι ἢ μαθεῖν τι, ψυχρὸς εἶ καὶ ἀταλαίπωρος· εἰ δ' ἐφ' ὃ δεῖ ἀναφέρεις, τί τοῦτ' ἔστιν ἄλλο ἢ εὕροια; εἰ δέ σοι τὸ ἀναγινώσκειν εὕροιαν μὴ περιποιεῖ, τί ὄφελος αὐτοῦ; (5) Ἀλλὰ περιποιεῖ, φησί· καὶ διὰ τοῦτο ἀγανακτῶ, ὡς ἀπολειπόμενος αὐτοῦ. Καὶ τίς αὕτη ἡ εὕροια, ἣν ὁ τυχὼν ἐμποδίσαι δύναται, οὐ λέγω Καῖσαρ, ἢ Καίσαρος φίλος, ἀλλὰ κόραξ, αὐλητὴς, πυρετὸς, ἄλλα τρισμύρια; ἡ δ' εὕροια οὐδὲν οὕτως ἔχει, ὡς τὸ διηνεκὲς καὶ ἀνεμπόδιστον. (6) Νῦν καλοῦμαι πράξων τι· ἄπειμι νῦν προσέξων τοῖς μέτροις ἃ δεῖ τηρεῖν, ὅτι αἰδημόνως, ὅτι ἀσφαλῶς, ὅτι δίχα ὀρέξεως καὶ ἐκκλίσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκτός· (7) καὶ λοιπὸν προσέχω τοῖς ἀνθρώποις, τίνα φασὶ, πῶς κινοῦνται· καὶ τοῦτο οὐ κακοήθως, οὐδ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾷν· ἀλλ' ἐπ' ἐμαυτὸν ἐπιστρέφων, εἰ ταὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω, ὁπωσοῦν παύσωμαι. Τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον· νῦν δ' οὐκέτι, χάρις τῷ θεῷ.

8. Ἄγε, ταῦτα ποιήσας καὶ πρὸς τούτοις γενόμενος, χεῖρον ἔργον πεποίηκας ἢ χιλίους στίχους ἀναγνοὺς, ἢ γράψας ἄλλους τοσούτους; ὅταν γὰρ ἐσθίῃς, ἄχθῃ ὅτι μὴ ἀναγινώσκεις; οὐκ ἀρκῇ τῷ καθ' ἃ ἀνέγνωκας ἐσθίειν; ὅταν λούῃ; ὅταν γυμνάζῃ; (9) Διὰ τί οὖν ἐπὶ πάντων οὐχ ὁμαλίζεις, καὶ ὅταν Καίσαρι προσίῃς, καὶ ὅταν τῷ δεῖνι; (10) Εἰ τὸν ἀπαθῆ τηρεῖς, εἰ τὸν ἀκατάπληκτον, εἰ τὸν κατεσταλμένον· εἰ βλέπεις μᾶλλον τὰ γινόμενα, ἢ βλέπῃ· εἰ μὴ φθονεῖς τοῖς προτιμωμένοις· εἰ μὴ ἐκπλήσσουσί σε αἱ ὕλαι· τί σοι λείπει; Βιβλία; (11) Πῶς, ἢ ἐπὶ τί; οὐχὶ γὰρ ἐπὶ τὸ βιοῦν παρασκευή τίς ἐστιν αὕτη; τὸ βιοῦν δ' ἐξ ἄλλων τινῶν ἢ τούτων συμπληροῦται. Οἷον ἂν εἰ ὁ ἀθλητὴς κλαίοι εἰς τὸ στάδιον εἰσιὼν, ὅτι μὴ ἔξω γυμνάζεται. (12) Τούτου ἕνεκα ἐγυμνάζου· ἐπὶ τούτῳ οἱ ἀλτῆρες, ἡ ἁφὴ, οἱ νεανίσκοι. Καὶ νῦν ἐκεῖνα ζητεῖς, ὅτε τοῦ ἔργου καιρός ἐστιν; (13) Οἷον εἰ ἐπὶ τοῦ συγκαταθετικοῦ τόπου, περισταμένων φαντασιῶν, τῶν μὲν καταληπτῶν, τῶν δ' ἀκαταλήπτων, μὴ ταύτας διακρίνειν θέλοιμεν, ἀλλ' ἀναγινώσκειν τὰ περὶ καταλήψεως.

14. Τί οὖν τὸ αἴτιον; Ὅτι οὐδέποτε τούτου ἕνεκα ἀνέγνωμεν, οὐδέποτε τούτου ἕνεκα ἐγράψαμεν, ἵν' ἐπὶ

CAP. IV.

Ad eos qui vitam in otio transigere cu

1. Memento, non honorum solum cupiditat reddere humiles et aliis obnoxios, sed etiam dium, et otii, et peregrinationis, et literaru enim qualiscumque fuerit res externa, admirat ejus subjectos alteri facit. (2) Quid igitur int senator esse cupias, an cupias non esse? magistratum cupias, an privatam conditionem est utrum dicas, Miser sum; non habeo quo libellis sum alligatus instar cadaveris; an sum; non est mihi otium legendi? (3) Quemad salutationes et honores, res externæ sunt et n bitrii; sic etiam libellus. (4) Aut dic mihi, gere cupis? Nam si nihil aliud sequeris, nisi i delectationem, et ut cognoscas aliquid; frigid catulus: sin eo refers lectionem, quo oporte istud est, nisi vita beata? Eam si lectio tibi quæ est illius utilitas? (5) At eam confert, inq re moleste fero, me ea fraudari. Quæ vero beata, quam quivis impedire potest, non dic Cæsaris amicus, sed corvus, tibicen, febris, Vita beata autem nihil tam proprium habet continua est et ab omni impedimento remo vocor acturus aliquid: abeo nunc observa qui servandi sunt, ut agam verecunde, ut tut petitionem et aversationem rerum externarum terea homines observo, quid dicant, quomod idque non malevole, neque vituperandi caussa; sed ut in me ipsum conversus, si et quam, an iis vitiis qualicumque modo liberer. peccabam: nunc vero non item; gratia sit

8. Age, hæc si feceris, his si occupatus fi rem gesseris, quam si mille versus legisses, t scripsisses? Nam cum edis, dolesne te non sufficit tibi, ex præceptis, quæ legendo cogn annon eodem modo, cum lavas? cum exer igitur non in omnibus eodem modo sentis, adis, sive quem alium? (10) Si perturbation imperterritum, si modestum te præbes; si quid fiat, quam spectari cupis; si non invid præferuntur; si te non in stuporem rapiunt n tibi deest? Libri? (11) Quomodo, aut ad vitam degendam ista præparatio quædam est aliis rebus quam his completur. Perinde ho gil, stadium ingrediens, ploret quod non foris e Hac gratia exercebaris: huc pertinebant hal adolescentuli. Et nunc tu illa desideras, cu tempus adest? (13) Perinde hoc est, ac si in sione, cum visa objiciuntur, quorum alia pe alia non possunt, ista nunc dijudicare nolim quæ de perceptione scripta sunt.

14. Quæ ergo caussa est? Quia numquam gimus, numquam ea de caussa scripsimus,

:τὰ φύσιν χρώμεθα ταῖς προσπιπτούσαις
λλ' αὐτοῦ καταλήγομεν, μαθεῖν τί λέγε-
δύνασθαι ἐξηγήσασθαι, τὸν συλλογισμὸν
ὶ τὸν ὑποθετικὸν ἐφοδεῦσαι. (15) Διὰ
σπουδὴ, ἐκεῖ καὶ ὁ ἐμποδισμός. Θέλεις
ἐξ ἅπαντος; κωλύου τοίνυν, ἐμποδίζου,
(16) Εἰ δὲ τὰ περὶ ὁρμῆς τούτου ἕνεκα
ιν, οὐχ ἵνα ἴδωμεν τί λέγεται περὶ ὁρμῆς,
μῶμεν· τὰ περὶ ὀρέξεως καὶ ἐκκλίσεως,
ιγόμενοι ἀποτυγχάνωμεν, μήτ' ἐκκλίνον-
μεν· τὰ περὶ καθήκοντος δ', ἵνα μεμνημέ-
εων, μηδὲν ἀλογίστως μηδὲ παρ' αὐτὰ
οὐκ ἂν ἠγανακτοῦμεν πρὸς τὰ ἀναγνώ-
ζόμενοι, ἀλλὰ τῷ τὰ ἔργα ἀποδιδόναι τὰ
κούμεθα, καὶ ἠριθμοῦμεν ἂν οὐ ταῦτα ἃ
θμεῖν εἰθίσμεθα, Σήμερον ἀνέγνων στί-
, ἔγραψα τοσούσδε· (18) ἀλλὰ, Σήμερον
ιην ὡς παραγγέλλεται ὑπὸ τῶν φιλοσό-
ὐκ ἐχρησάμην, ἐκκλίσει πρὸς μόνα τὰ
οὐ κατεπλάγην τὸν δεῖνα, οὐκ ἐδυσωπή-
ῖνος, τὸ ἀνεκτικὸν ἐγύμνασα, τὸ ἀφεκτι
ητικόν· καὶ οὕτως ἂν ηὐχαριστοῦμεν τῷ
:ῖ εὐχαριστεῖν.

ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἄλλον
τοῖς πολλοῖς γινόμεθα. Ἄλλος φοβεῖται
ὺ, μὴ ἄρξῃς. (20) Μηδαμῶς, ἄνθρωπε.
εγελᾷς τοῦ φοβουμένου μὴ ἄρξαι, οὕτω
ταγέλα. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἢ διψῇν
ἢ ὡς λυσσώδη ὑδροφόβον εἶναι. (21)
ήσῃ εἰπεῖν τὸ τοῦ Σωκράτους, Εἰ ταύτῃ
, ταύτῃ γενέσθω; Δοκεῖς, Σωκράτης εἰ
Λυκείῳ ἢ ἐν Ἀκαδημίᾳ σχολάζειν καὶ
:θ' ἡμέραν τοῖς νέοις, εὐκόλως ἂν ἐστρα-
; ἐστρατεύσατο; οὐχὶ δ' ὠδύρετ' ἂν καὶ
ἐγὼ, νῦν δ' ἐνθάδ' ἀτυχῶ ἄθλιος, δυ-
υκείῳ ἡλιάζεσθαι; (22) Τοῦτο γάρ σου
λιάζεσθαι; οὐχὶ δὲ τὸ εὑροεῖν; τὸ ἀκώ-
τὸ ἀπαραπόδιστον; Καὶ πῶς ἂν ἔτι ἦν
ταῦτα ὠδύρετο; πῶς ἂν ἔτι ἐν τῇ φυ-
ἔγραφεν;

οὖν ἐκείνου μέμνησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς
ῆς σαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προ-
ω δ' ἔστιν οὐ μόνον ἀρχὴ, ἀλλὰ καὶ
ιόνον ἀσχολία, ἀλλὰ καὶ σχολή. (24)
ν τῷ θορύβῳ τούτῳ διεξάγειν; Τί λέ-
Ἐν πολλοῖς ἀνθρώποις; Καὶ τί χαλεπόν;
μεπίᾳ εἶναι, πανήγυριν αὐτὸν ἡγησαι.
λλο τι κέκραγεν, ἄλλος ἄλλο τι πράσσει,
ι ἐνσείεται. Ἐν τοῖς βαλανείοις ὄχλος·
οὐ χαίρει τῇ πανηγύρει ταύτῃ, καὶ ὀδυ-
ἀπαλλάσσεται; (25) Μὴ γίνου δυσάρε-
κοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. Τὸ ὄξος
γάρ· τὸ μέλι σαπρὸν, ἀνατρέπει γάρ
λάχανα οὐ θέλω. Οὕτω καὶ, σχολὴν οὐ

secundum naturam uteremur visis objectis; sed in eo desinimus, ut cognoscamus quid dicatur, idque aliis explicare queamus; ut syllogisimum resolvere, ut hypotheticam argumentationem tractare possimus. (15) Quapropter, ubi studium est, ibi etiam impedimentum. Tu quoquo modo ea cupis, quæ in tua non sunt potestate? Prohibere ergo, impedire, frustrare! (16) Sin autem, quæ de impetu scripta sunt, hoc consilio legeremus, non ut, quid de impetu diceretur, sciremus, sed ut recte uteremur impetu; si, quæ de appetitione et avérsatione, ut ne umquam re appetita frustraremur, aut in declinatam incideremus; si doctrinam officiorum, ut relationum memores, in quibus constituti sumus, nihil inconsiderate, nihil præter decorum faceremus: (17) non moleste ferremus, lectionem nostram impediri; sed satis nobis esset facta edere convenientia; neque numeraremus ea, quæ numerare hactenus consuevimus, Hodie legi versus tot, scripsi tot; (18) sed, Hodie sic usus sum impetu, ut a philosophis præcipitur, appetitione non usus sum, aversatione in iis solis quæ nostri arbitrii sunt, non extimui illum, illius precibus flecti me non passus sum; tolerantiam exercui, abstinentiam, beneficentiam: et sic ob ea gratias ageremus deo, ob quæ gratiæ illi sunt agendæ.

19. Nunc vero nescimus, nos ipsos quoque, opposita quidem ratione, vulgo fieri similes. Alius timet, ne careat magistratu: tu vero, ne sit gerendus tibi magistratus. (20) Nequaquam, homo! sed quemadmodum derides metuentem ne magistratu careat, sic te ipsum quoque deride. Neque enim quidquam interest, sive sitire ut febricitantem, sive ut rabidum formidare aquam. (21) Nam alioqui Socraticum illud usurpare qui potes: « Si deo ita visum est, ita fiat? » Putasne Socratem, si Lycei aut Academiæ otium et quotidianas cum adolescentibus disputationes desiderasset, toties tam alacriter militaturum fuisse, quoties militavit? ac non potius ploraturum et suspiraturum fuisse, Me miserum! nunc ego hic calamitosus sum, cum in Lyceo apricari liceret? (22) Ergone illud munus tuum fuit, apricari in Lyceo? non autem tranquillitate frui animi, non posse prohiberi, non impediri? Et quo pacto adhuc fuisset Socrates, si ista deplorasset? quo pacto adhuc in carcere hymnos scripsisset?

23. Ut paucis absolvam, illud memento: si quid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, quidquid illud sit, liberam voluntatem amiseris. Sunt autem extra illam non modo honores, sed etiam conditio privata; non occupatio tantum, sed otium quoque. (24) Nunc ergo me in tanto tumultu vivere! Quem dicis tumultum? In frequentia hominum? Quid in isto grave est? finge te Olympiæ esse, celebritatem hanc esse existima. Illic etiam alius aliud quid clamat, alius aliud agit, alius alium trudit. In balneis est turba: quis autem nostrûm ea turba non delectatur? quis tristis inde discedit? (25) Ne sis morosus, neu fastidiosus adversus ea quæ fiunt. Acetum molestum; est enim acre: mel molestum; evertit enim habitum meum: olera nolo. Sic

θέλω, ἐρημία ἐστίν· ὄχλον οὐ θέλω, θόρυβός ἐστιν. (26) Ἀλλ' ἂν μὲν οὕτω φέρῃ τὰ πράγματα, ὥστε μόνον ἢ μετ' ὀλίγων διεξαγαγεῖν, ἡσυχίαν αὐτὸ κάλει, καὶ χρῶ τῷ πράγματι, εἰς ὃ δεῖ· λάλει σεαυτῷ, γύμναζε τὰς φαντασίας, ἐξεργάζου τὰς προλήψεις. Ἂν δ' εἰς ὄχλον ἐμπέσῃς, ἀγῶνα αὐτὸ λέγε, πανήγυριν, ἑορτήν· συνεορτάζειν πειρῶ τοῖς ἀνθρώποις. (27) Τί γάρ ἐστιν ἥδιον θέαμα τῷ φιλανθρώπῳ, ἢ ἄνθρωποι πολλοί; ἵππων ἀγέλας ἢ βοῶν ἡδέως ὁρῶμεν· πλοῖα πολλὰ ὅταν ἴδωμεν, διαχεόμεθα· ἀνθρώπους πολλοὺς βλέπων τίς ἀνιᾶται; (28) Ἀλλὰ κατακραυγάζουσί μου. Οὐκοῦν ἡ ἀκοή σου ἐμποδίζεται; Τί οὖν πρὸς σέ; μή τι καὶ δύναμις ἡ ταῖς φαντασίαις χρηστική; καὶ τίς σε κωλύει ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει χρῆσθαι κατὰ φύσιν; ὁρμῇ καὶ ἀφορμῇ; ποῖος θόρυβος πρὸς τοῦτο ἱκανός;

29. Σὺ μόνον μέμνησο τῶν καθολικῶν· τί ἐμόν; τί οὐκ ἐμόν; τί μοι δίδοται; τί θέλει με ποιεῖν ὁ θεὸς νῦν; τί οὐ θέλει; (30) Πρὸ ὀλίγου χρόνου ἤθελέ σε σχολάζειν, σαυτῷ λαλεῖν, γράφειν περὶ τούτων, ἀναγινώσκειν, ἀκούειν, παρασκευάζεσθαι· ἔσχες εἰς τοῦτο ἱκανὸν χρόνον. Νῦν σοι λέγει, Ἐλθὲ ἤδη ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, δεῖξον ἡμῖν τί ἔμαθες, πῶς ἤθλησας. Μέχρι τίνος γυμνασθήσῃ μόνος; ἤδη καιρὸς γνῶναί σε, πότερον τῶν ἀξιονίκων εἶ τις ἀθλητῶν, ἢ ἐκείνων, οἳ τὴν οἰκουμένην περιέρχονται νικώμενοι. (31) Τί οὖν ἀγαναχτεῖς; οὐδεὶς ἀγὼν δίχα θορύβου γίνεται. Πολλοὺς δεῖ προγυμναστὰς εἶναι, πολλοὺς τοὺς ἐπικραυγάζοντας, πολλοὺς ἐπιστάτας, πολλοὺς θεατάς. (32) Ἀλλ' ἐγὼ ἤθελον ἐφ' ἡσυχίας διάγειν. Οἴμωζε τοίνυν, καὶ στένε, ὥσπερ ἄξιος εἶ. Τίς γὰρ ἄλλη μείζων ταύτης ζημία τῷ ἀπαιδεύτῳ καὶ ἀπειθοῦντι τοῖς θείοις διατάγμασιν, ἢ τὸ λυπεῖσθαι, τὸ πενθεῖν, τὸ φθονεῖν, ἁπλῶς τὸ ἀτυχεῖν καὶ δυστυχεῖν; τούτων οὐ θέλεις ἀπαλλάξαι σεαυτόν;

33. Καὶ πῶς ἀπαλλάξω; Οὐ πολλάκις ἤκουσας ὅτι ὄρεξιν ἆραί σε δεῖ παντελῶς, τὴν ἔκκλισιν ἐπὶ μόνα τρέψαι τὰ προαιρετικά, ἀφεῖναί σε δεῖ πάντα, τὸ σῶμα, τὴν κτῆσιν, τὴν φήμην, τὰ βιβλία, θόρυβον, ἀρχάς, ἀναρχίαν; ὅπου γὰρ ἂν κλίνῃς, ἐδούλευσας, ὑπετάγης, κωλυτὸς ἐγένου, ἀναγκαστός, ὅλος ἐπ' ἄλλοις. (34) Ἀλλὰ τὸ Κλεάνθους πρόχειρον,

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη.

Θέλετ' εἰς Ῥώμην; Εἰς Ῥώμην. Εἰς Γύαρα; Εἰς Γύαρα. Εἰς Ἀθήνας; Εἰς Ἀθήνας. Εἰς φυλακήν; Εἰς φυλακήν. (35) Ἂν ἅπαξ εἴπῃς, Πότε τις εἰς Ἀθήνας ἀπέλθῃ; ἀπώλου. Ἀνάγκη γε, ταύτην τὴν ὄρεξιν, ἀτελῆ μένουσαν, ἀτυχῆ σε ποιεῖν· τελειωθεῖσαν δὲ, κενὸν, ἐφ' οἷς οὐ δεῖ ἐπαιρόμενον· πάλιν, ἂν ἐμποδισθῇς, δυστυχῆ, περιπίπτοντα οἷς οὐ θέλεις. (36) Ἄφες οὖν ταῦτα πάντα. Καλαὶ αἱ Ἀθῆναι. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμονεῖν κάλλιον πολύ· τὸ ἀπαθῆ εἶναι, τὸ ἀτάραχον, τὸ ἐπὶ μηδενὶ κεῖσθαι τὰ σὰ πράγματα. (37) Θόρυβος ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἀσπασμοί. Ἀλλὰ τὸ εὑροεῖν ἀντὶ πάντων

etiam : Otium nolo; solitudo est : turbam nol est. (26) Immo vero, si ita res feret, ut s paucis degas, tranquillitatem id appella, et oportet : tibi loquere, exerce visa tua, not Sin in turbam inciderit, agonem id appella, ludorum, festivitatem; da operam ut eam u celebres. (27) Quod enim jucundius est hum ctaculum multitudine hominum? equorum menta cum voluptate spectamus : naves mult mus, exhilaramur : homines multos cum vid let? (28) At clamoribus obtundunt me. Ig tuus impeditur : quid vero ad te? num etiam visis utitur? quis vero te prohibebit appetitio tione ex naturæ præscripto uti? quis impeti tione? quis tumultus ad illud satis est?

29. Tu tantum memento generalia ista; est? quid non meum? quid mihi datum est? facere nunc vult, quid non vult? (30) Paulo otium te agere, tecum colloqui, scribere his gere, audire, præparari : ad istud satis sp Nunc dicit : « Veni ad certamen; ostende nob ceris, quomodo meditatus sis pugnam. Qu exerceberis? Nunc tempus est, ut cognosca sis dignus victoria, aut ex illorum numero, orbem peragrantes perpetuo succumbunt. » ergo indignaris? nullum certamen fit absque t tos esse oportet qui ante exerceant; multos q tur; multos magistros, multos spectatores. quiete vellem vivere! Plora igitur, et suspira, Nam quæ alia pœna major est illi qui inerud nisque præceptis refragatur, nisi ut doleat, lug denique voto frustretur, calamitatibus confl malis non vis te liberare?

33. Quomodo vero me liberem? Nonne sa appetitionem omnino tollendam esse; aversat sola transferendam, quæ tui arbitrii sint; miss esse omnia, corpus, opes, famam, libros, tu nores, conditionem privatam? nam quocunq ris, servus, obnoxius es; prohiberi, cogi po aliena potestate es. (34) Sed Cleanthis illud in

Duc tu me, o Jupiter; duc tu, Necessit

Ire me Romam vultis? Romam ibo. In Gyar Athenas? Athenas. In carcerem? In carcerem. semel dixeris, Quando tandem Athenas ire licel necesse certe est ut ista appetitio, si irrita ma cem te reddat; si sit rata, vanum, elatum ob ea efferri non decet; rursus si impedita, calamit dactum quo nolles. (36) Omitte igitur ista on sunt Athenæ. Sed vita beata multo pulcrior : m est esse affectibus et perturbatione vacuum potestate res tuas esse. (37) Tumultus est R tiones. Sed animi tranquillitas omnes compen

ων. Εἰ οὖν τούτων καιρός ἐστι, διὰ τί οὐκ
ν τὴν ἔκκλισιν; τίς ἀνάγκη, ὡς ὄνον ξυλο-
ἀχθοφορεῖν; (38) εἰ δὲ μή, ὅρα ὅτι δεῖ σε
εἰ τῷ δυναμένῳ σοι διαπράξασθαι τὴν ἔξο-
εμποδίσαι δυναμένῳ· κἀκεῖνον θεραπεύειν,
ίμονα.

ὁδὸς ἐπὶ εὔροιαν (τοῦτο καὶ ὄρθρου καὶ μεθ'
. νύκτωρ ἔστω πρόχειρον), ἀπόστασις τῶν
ιν, τὸ μηδὲν ἴδιον ἡγεῖσθαι, τὸ παραδοῦναι
δαιμονίῳ, τῇ Τύχῃ· ἐκείνους ἐπιτρόπους
ίσασθαι, οὓς καὶ ὁ Ζεὺς πεποίηκεν· (40)
ρὸς ἑνὶ εἶναι μόνῳ, τῷ ἰδίῳ, τῷ ἀκωλύτῳ·
ύσκειν, ἐπὶ τοῦτο ἀναφέροντα τὴν ἀνάγνω-
ίφειν, καὶ ἀκούειν. (41) Διὰ τοῦτο οὐ δύ-
ῖν φιλόπονον, ἂν ἀκούσω τοῦτο μόνον, ὅτι
ι ἢ γράφει· κἂν προσθῇ τις, ὅλας τὰς νύ-
ι λέγω, ἂν μὴ γνῶ τὴν ἀναφοράν. (42)
τὺ λέγεις φιλόπονον τὸν διὰ παιδισκάριον
α· οὐ τοίνυν οὐδ' ἐγώ. Ἀλλ' ἐὰν μὲν
; αὐτὸ ποιῇ, λέγω φιλόδοξον· ἂν δ' ἕνεκα
ιλάργυρον, οὐ φιλόπονον· ἂν δὲ δι' ἐπιθυ-
, φιλόλογον. (43) Ἂν δ' ἐπὶ τὸ ἴδιον ἡγε-
κφέρῃ τὸν πόνον, ἵν' ἐκεῖνο κατὰ φύσιν ἔχῃ
, τότε λέγω μόνον φιλόπονον. (44) Μηδέ-
πὸ τῶν κοινῶν μήτ' ἐπαινεῖτε μήτε ψέγετε,
ογμάτων. Ταῦτα γάρ ἐστι τὰ ἴδια ἑκάστου,
πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντα. (45)
μνημένος, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα
αιρός ἐστιν. (46) Εἴ τινα δρᾷς, ὧν ἔμαθες
ω, ἀπαντῶντά σοι εἰς τὰ ἔργα, εὐφραίνου

Εἰ τὸ κακόηθες καὶ λοίδορον ἀποτέθεισαι
ις· εἰ τὸ προπετὲς, εἰ τὸ αἰσχρολόγον, εἰ τὸ
τὸ ἐπισεσυρμένον· εἰ οὐ κινῇ ἐφ' οἷς πρότε-
ὁμοίως γ' ὡς πρότερον· ἑορτὴν ἄγειν δύνα-
ιέραν, σήμερον, ὅτι καλῶς ἀνεστράφης ἐν
γῳ, αὔριον, ὅτι ἐν ἑτέρῳ. (47) Πόσῳ μείζ-
θυσίας, ἢ ὑπατεία, ἢ ἐπαρχία; Ταῦτα ἐκ
γίνεταί σοι καὶ ἀπὸ τῶν θεῶν· ἐκεῖνο
; ὁ διδούς ἐστι, καὶ τίσι, καὶ διὰ τίνα. (48)
ίς διαλογισμοῖς ἐντρεφόμενος, ἔτι διαφέρῃ,
δαιμονήσεις; ποῦ ὢν ἀρέσεις τῷ θεῷ; Οὐ
τὸ ἴσον ἀπέχουσιν; οὐ πανταχόθεν ὁμοίως
ινόμενα;

ΚΕΦ. Ε'.

Πρὸς τοὺς μαχίμους καὶ θηριώδεις.

λὸς καὶ ἀγαθὸς οὔτ' αὐτὸς μάχεταί τινι, οὔτ'
ατὰ δύναμιν. (2) Παράδειγμα δὲ καὶ τούτε
καὶ τῶν ἄλλων, ἔκκειται ἡμῖν ὁ βίος ὁ
ς· ὃς οὐ μόνον αὐτὸς πανταχοῦ ἐξέφυγε μά-
οὐδ' ἄλλους μάχεσθαι εἴα. (3) Ὅρα παρὰ
ἐν τῷ Συμποσίῳ, πόσας μάχας λέλυκε· πῶς
ιχετο Θρασυμάχου, πῶς Πώλου, πῶς Καλ-
πῶς τῆς γυναικὸς ἠνείχετο, πῶς τοῦ υἱοῦ,

Quodsi igitur harum rerum est tempus, cur non tollis earum aversationem? quæ necessitas est te velut asinum fustibus cæsum ferre onera? (38) Id ni feceris, vide quid fiat: est tibi perpetuo serviendum illi qui tibi exitum aperire queat; cuilibet, impedire qui possit; is tibi colendus est, ut malus Genius.

39. Una via est ad animi tranquillitatem vitamque beatam (hoc et mane et interdiu et noctu in promptu sit), ut rebus externis cedas; ut nihil proprium judices; ut omnia deo tradas et Fortunæ; ut hos procuratores omnium constituas, quos et Jupiter constituit: (40) tu vero ipse uno illo, quod tibi proprium est, quod prohiberi nequit, occuperis; ut, cum legis, cum scribis, cum audis, eo referas lectionem, scriptionem, auditionem. (41) Propter hoc non possum dicere industrium, si audiero istud solum, legere aliquem aut scribere: et, licet adjiciat, totas noctes se id facere, nondum industrium dico, nisi cognovero quo ista referat. (42) Neque enim tu industrium eum dicis, qui propter puellam vigilat: ergo ne ego quidem. Sed, si gloriolæ caussa id fecerit, ambitiosum dico; si pecuniæ gratia, avarum, non industrium; si autem propter literarum amorem, philologum. (43) Quodsi vero ad suam mentem ratio nemque laborem istum retulerit, ut illa naturæ constanter pareat, tum demum industrium dico. (44) Numquam enim e communibus istis vel vituperationes vel laudationes petendæ sunt, sed e decretis. Hæc enim sunt cujusque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honestas efficiunt. (45) Horum memor, delectare iis quæ adsunt, et in iis acquiesce quæ tempus fert. (46) Si qua vides eorum, quæ didicisti ac meditatus es, ad rem abs te conferri, delectare iis. Si malitiam et conviciandi libidinem deposuisti aut minuisti, si petulantiam, si turpiloquium, si temeritatem, si segnitiem; si iis rebus, quibus ante movebaris, non moveris, aut non eodem certe modo quo prius affici solebas; tum quotidie festivitatem celebrare potes; hodie, quod recte versatus sis in hoc opere; cras, quod in alio. (47) Quanto major tibi hæc caussa est rei divinæ faciendæ, quam si consulatum aut præfecturam esses adeptus? Hæc a te ipso habes et a deo: ista qui largiatur, memento quis sit, et quibus largiatur, et quas ob res. (48) His cogitationibus innutritus, adhuc interesse putas quo in loco beatus sis futurus, quo in loco sis deo placiturus? Nonne ubique homines æquale recipiunt? nonne undique pariter ea, quæ sunt et fiunt in mundo, intuentur?

CAP. V.

In pugnaces et immanes.

1. Vir bonus et sapiens nec ipse cum quoquam pugnat; nec alium, quantum in ipso est, pugnare sinit. (2) Hujus quoque rei, sicut aliarum, exemplum in Socrate nobis propositum est; qui non ipse tantum ubique pugnam effugit, sed ne alios quidem pugnare passus est. (3) Vide apud Xenophontem in Convivio, quot pugnas composuerit, quo pacto porro ipse Thrasymachum, Polum, Calliclem toleraverit; quo pacto uxorem toleraverit; quo pacto filium, callide et

ἐξελεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ, σοφιζόμενος. (4) Λίαν γὰρ ἀσφαλῶς ἐμέμνητο, ὅτι οὐδεὶς ἀλλοτρίου ἡγεμονικοῦ κυριεύει. Οὐδὲν οὖν ἄλλο ἤθελεν, ἢ τὸ ἴδιον. (5) Τί δ' ἐστι τοῦτο; Οὐχ ἵνα κινῇ τούτους κατὰ φύσιν· τοῦτο γὰρ ἀλλότριον· ἀλλ' ὅπως, ἐκείνων τὰ ἴδια ποιούντων ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, αὐτὸς μηδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξει καὶ διεξάξει, μόνον τὰ αὐτοῦ ποιῶν πρὸς τὸ κἀκείνους ἔχειν κατὰ φύσιν. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ ἀεὶ πρόκειται τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ. (6) Στρατηγῆσαι; Οὔ· ἀλλ', ἂν διδῶται, ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης τὸ ἴδιον ἡγεμονικὸν τηρῆσαι. Γῆμαι; Οὔ· ἀλλ', ἂν διδῶται γάμος, ἐν ταύτῃ τῇ ὕλῃ κατὰ φύσιν ἔχοντα αὐτὸν τηρῆσαι. (7) Ἂν δὲ θέλῃ τὸν υἱὸν μὴ ἁμαρτάνειν ἢ τὴν γυναῖκα, θέλει τὰ ἀλλότρια μὴ εἶναι ἀλλότρια. Καὶ τὸ παιδεύεσθαι τοῦτ' ἔστι, μανθάνειν τὰ ἴδια καὶ τὰ ἀλλότρια.

8. Ποῦ οὖν ἔτι μάχης τόπος τῷ οὕτως ἔχοντι; μὴ γὰρ θαυμάζει τι τῶν γινομένων; μὴ γὰρ καινὸν αὐτῷ φαίνεται; μὴ γὰρ οὐ χείρονα καὶ χαλεπώτερα προσδέχεται τὰ παρὰ τῶν φαύλων, ἢ ἀποβαίνει αὐτῷ; μὴ γὰρ οὐ κέρδος λογίζεται πᾶν ὅ τι ἂν ἀπολίπωσι τοῦ ἐσχάτου; (9) Ἐλοιδόρησέ σε ὁ δεῖνα. Πολλὴ χάρις αὐτῷ, ὅτι μὴ ἔπληξεν. Ἀλλὰ καὶ ἔπληξε. Πολλὴ χάρις, ὅτι μὴ ἔτρωσεν. Ἀλλὰ καὶ ἔτρωσε. Πολλὴ χάρις, ὅτι μὴ ἀπέκτεινε. (10) Πότε γὰρ ἔμαθεν, ἢ παρὰ τίνι, ὅτι ἥμερόν ἐστι ζῷον, ὅτι φιλάλληλον, ὅτι μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι αὐτὴ ἡ ἀδικία; ταῦτα οὖν μὴ μεμαθηκὼς μηδὲ πεπεισμένος, διὰ τί μὴ ἀκολουθήσει τῷ φαινομένῳ συμφέροντι; (11) Βέβληκεν ὁ γείτων λίθους. Μη τι οὖν σὺ ἡμάρτηκας; Ἀλλὰ τὰ ἐν οἴκῳ κατεάγη. Σὺ οὖν σκευάριον εἶ; Οὔ, ἀλλὰ προαίρεσις. (12) Τί οὖν σοι δίδοται πρὸς τοῦτο; ὡς μὲν λύκῳ, ἀντιδάκνειν, καὶ ἄλλους πλείονας λίθους βάλλειν· ἀνθρώπῳ δ' ἐὰν ζητῇς, ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμιεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας· μή τι τὴν θηριώδη· μή τι τὴν μνησικακητικήν; (13) Ἵππος οὖν πότ' ἄθλιός ἐστιν; Ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται· οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. Ὁ δὲ κύων; Οὐχ ὅταν πέτεσθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. (14) Μή ποτ' οὖν οὕτω καὶ ἄνθρωπος δυστυχής ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν· οὐ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως· ἀλλ' ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ εὔγνωμον, ὁ τὸ πιστόν; (15) Τοῦτον ἔδει συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐλήλυθεν· οὐχὶ, μὰ Δία, τὸν φύντα, ἢ τὸν ἀποθανόντα, ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβεβήκει ἀπολέσαι τὰ ἴδια· οὐ τὰ πατρῷα, τὸ ἀγρίδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ πανδοκεῖον, καὶ τὰ δουλάρια (τούτων γὰρ οὐδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶν, ἀλλὰ πάντα ἀλλότρια, δοῦλα, ὑπεύθυνα, ἄλλοτε ἄλλοις διδόμενα ὑπὸ τῶν κυρίων), (16) ἀλλὰ τὰ ἀνθρωπικὰ, τοὺς χαρακτῆρας οὓς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ ἐλήλυθεν· οἵους καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ζητοῦντες, ἂν μὲν εὕρωμεν, δοκιμάζομεν· ἂν δὲ μὴ εὕρωμεν, ῥιπτοῦμεν. (17) Τίνα ἔχει τὸν χαρακτῆρα τοῦτο τὸ τετράσσαρον; Τραϊανοῦ. Φέρε.

captiose contra ipsum disputantem. (4) I
riæ infixum habebat, neminem alterius n
nihil igitur aliud voluit, nisi quod suum
autem quidnam est, Non, ut hos moveat sec
(id enim alienum est); sed ut, aliis suo
ipsis visum esset, facientibus, ipse nihil
constanter pareret; modo, quoad in ipso
ut illi quoque ex naturæ præscripto se gere
viro bono et sapienti semper est propositu
ramne gerere? Non; sed, si ipsi mandetur
materia proprium animi principatum conse
ducere? Non; sed, si datum fuerit conjugi
gerere, ut naturæ præscriptum conservet.
vult, filium aut uxorem non peccare, vul
aliena. Atque erudiri hoc est, cognoscer
quæ aliena.

8. Ad eum ergo modum affecto quis adl
relinquitur? num quid eorum, quæ fiunt,
quid novum illi videtur? annon pejora et gr
ab improbis, quam ipsi accidunt? an non
quidquid ab extrema improbitate absunt?
ledixit. Magnam ei gratiam habe, quod
Sed et verberavit. Magnam habe gratiam
neravit. Sed et vulneravit. Magnam hab
non occidit. (10) Quando enim didicit, a
suetum animal esse hominem, sociabile,
magno malo esse ei a quo inferatur? Hæc i
didicerit, nec persuasa habeat, cur non id
sibi expedire putat? (11) Vicinus conjeci
ergo tu peccasti? At supellex confracta est
sculum es? Non; sed libera voluntas. (1
adversus istud datum est? Tamquam lupo
mordeas, et plures lapides conjicias: ut h
quæras quid, inspice penum tuum; vide
cultates attuleris: num belluinam? num
(13) Equus quando miser est? Cum natural
privatur: non, cum canere, ut gallus, n
currere nequit. Canis? Non cum volare
nequit indagare. (14) Vide itaque an n
eodem modo miser sit, non is, qui leones
quit, aut statuas amplecti (neque enim ad
cultatibus est instructus); sed is qui probi
amisit. (15) Hunc oportebat a convenient
tanta in quæ inciderit mala: non, ita me
qui natus, aut qui mortuus fuerit; sed, qu
jacturam fecerit; non quidem patrimonii,
domunculæ, non deversorii, non servulo
horum homini est proprium, omnia sunt a
noxia; alias aliis ab iis, in quorum potestat
(16) sed qui humana amisit, qui sigilla
menti secum attulit; qualia in numismate
quæ si invenerimus, probamus; sin minus
Quam notam habet sestertius iste? Trajan

Νέρωνος. Ῥῖψον ἔξω, ἀδόκιμόν ἐστι, σαπρόν. Οὕτω καὶ ἐνθάδε. Τίνα ἔχει χαρακτῆρα τὰ δόγματα αὐτοῦ; Ἥμερον, κοινωνικόν, ἀνεκτικόν, φιλάλληλον. Φέρε, παραδέχομαι· ποιῶ πολίτην τοῦτον, παραδέχομαι πλόκαμον, σύμπλουν. (18) Ὅρα μόνον μὴ Νερωνιανὸν ἔχῃς χαρακτῆρα. Μή τι ὀργίλος ἐστί; μή τι μηνιτής; μή τι μεμψίμοιρος; [μή τι], ἂν αὐτῷ φανῇ, πατάσσει τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπαντώντων; (19) Τί οὖν ἔλεγες ὅτι ἄνθρωπός ἐστι; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τὰ ὄντα ἕκαστον; ἐπεὶ οὕτω λέγε καὶ τὸ κήρινον, μῆλον εἶναι. Καὶ ὀδμὴν ἔχειν αὐτὸ δεῖ καὶ γεῦσιν· οὐκ ἀρκεῖ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. (20) Οὐκοῦν οὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, καὶ οἱ ὀφθαλμοί· ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. (21) Οὗτος οὐκ ἀκούει λόγου, οὐ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος· ὄνος ἐστί. Τούτου αἰδῆμον ἀπονενέκρωται· ἄχρηστός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. Οὗτος ζητεῖ τίνα ἀπαντήσας λαβεῖν ἢ δάκῃ· ὥστε οὐδὲ πρόβατον ἢ ὄνος, ἀλλὰ τί ἄγριον θηρίον.

22. Τί οὖν; θέλεις με καταφρονεῖσθαι; Ὑπὸ τίνων; ἢ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ σοῦ, τοῦ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; οὔ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτέχνων. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπιφυήσονταί μοι. Τί λέγεις σύ; δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι, ἢ κωλῦσαι ταῖς προσπιπτούσαις φαντασίαις χρῆσθαι ὡς θέλεις; Οὐδαμῶς. (24) Τί οὖν ἔτι ταράσσῃ καὶ φοβερὸν σαυτὸν θέλεις ἐπιδεικνύειν; οὐχὶ δὲ παρελθὼν μέσον κηρύσσεις ὅτι εἰρήνην ἄγεις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι ποιῶσι· καὶ μάλιστ' ἐκείνων καταγελᾷς, ὅσοι σε βλάπτειν δοκοῦσιν; Ἀνδράποδα οὐκ οἶδεν, οὔτε τίς εἰμι, οὔτε ποῦ μου τὸ ἀγαθὸν οὔτε τὸ κακόν, ὅτι οὐ πρόσοδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά.

25. Οὕτω καὶ οἱ ἐχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων· Νῦν δ' οὗτοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐφ' ἡμῖν μηδενί; ἀσφαλές ἐστιν ἡμῶν τὸ τεῖχος, τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. (26) Ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ἐχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα· ἀνθρώπου δὲ ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο, ἢ δόγματα. Ποῖον γὰρ τεῖχος οὕτως ἰσχυρόν, ἢ ποῖον σῶμα οὕτως ἀδαμάντινον, ἢ ποία κτῆσις ἀναφαίρετος, ἢ ποῖον ἀξίωμα οὕτως ἀνεπιβούλευτον; (27) Ταῦτα πάντα ἐφήμερα θνητὰ, εὐάλωτα. Οἵστισι τὸν ὁπωσοῦν προσφυῆ πᾶσα ἀνάγκη ταράσσεσθαι, κακελπιστεῖν, φοβεῖσθαι, πενθεῖν, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς ὀρέξεις, περιπαθεῖς ἔχειν τὰς ἐκκλίσεις. (28) Εἶτα οὐ θέλομεν μόνην δεδομένην ἡμῖν ἀσφάλειαν ἐχυρὰν ποιεῖν; ἀποστάντες τῶν θνητῶν καὶ δούλων, τὰ ἀθάνατα φύσει ἐλεύθερα ἐκπονεῖν; οὐδὲ μεμνήμεθα ὅτι οὔτε τινὶ ἄλλος ἄλλον, οὔτε ὠφελεῖ, ἀλλὰ τὸ περὶ ἑκάστου τούτων δόγμα, τοῦτό ἐστι τὸ βλάπτον, τοῦτό ἐστι τὸ ἀνατρέπον, τοῦτο μάχη, τοῦτο στάσις, τοῦτο πόλεμος. (29) Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην τὸ πεποιηκὸς τοιούτους, ἄλλο, ἢ τοῦτο τὸ δόγμα, τὸ περὶ τυραννίδος,

ronis. Abjice; improbus est, adulterinus. Ita hic etiam. Quod signum habent decreta illius? Mansuetum, sociabile, tolerans, amans aliorum. Exhibe! accipio : hunc civem facio, admitto vicinum, navigationis comitem. (18) Vide modo ne characterem Neronianum habeat. Estne iracundus? estne persequens inimicitiarum? estne morosus? an obviorum capita cædit, cum ei visum fuerit? (19) Quid ergo hominem eum esse dicebas? num enim sola forma singulæ res judicantur? Id si ita est, ceream quoque massam dic pomum esse. At habere pomi et odorem et gustum oportet : non satis est externa circumscriptio. (20) Neque igitur ad hominem constituendum nasus satis est, et oculi; sed decreta humana requiruntur. (21) Hic non audit rationem; cum arguitur, non intelligit : asinus est. Hujus verecundia est emortua : inutilis est, et quidvis potius quam homo. Hic quærit quem obvium mordeat, aut calcibus petat : itaque ne ovis quidem aut asinus est, sed cuilibet feræ bestiæ simillimus.

22. Quid ergo? vis me contemni? A quibus? ab iis qui te norunt? quomodo autem, qui norunt te, contemnent, cum sis mansuetus, cum sis verecundus? At ab iis qui te ignorant? quid id tua refert? neque enim alius artifex ignaros artis suæ curat. (23) At multo magis adorientur me. Quid dicis, me? potestne quisquam voluntatem tuam lædere, aut prohibere quominus oblatis visis, ut natura fert, utaris? Nequaquam. (24) Quid ergo adhuc turbaris et formidabilem te præbere studes? quin potius progressus in medium, proclamas tibi pacem esse cum omnibus hominibus, quidquid illi agant; et eos inprimis derides, qui se tibi nocere putant? Mancipia ista ignorant, quis sim; ubi mea bona et mala posita sint, nesciunt; non patere sibi aditum ad meas opes, ignorant.

25. Sic, qui munitam incolunt urbem, hostilem obsidionem rident : Nunc isti quid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt nostra mœnia; cibaria habemus in perlongum tempus; omnibus aliis rebus instructi sumus. (26) Hæc sunt quæ civitatem munitam et inexpugnabilem faciant : hominis vero animum, nihil aliud nisi decreta. Nam qui murus adeo firmus est, aut quod corpus adeo adamantinum, quæve possessio tam certa et propria, aut quæ dignitas ita insidiarum expers? (27) Hæc ubique mortalia sunt, expugnatu facilia; quibus qui ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino necesse est, male sperare, timere, lugere, irritas habere appetitiones, in ea quæ nolit incidere. (28) Et tamen solam eam arcem, quæ nobis data est, munire nolumus? nec, repudiatis mortalibus rebus et servilibus, in eis elaborare quæ sunt immortales et sua natura liberæ? neque cogitamus, neminem ab alio vel juvari vel lædi, sed decretum de eo, quod vel juvandi vel lædendi vim habeat, hoc esse quod lædat, hoc esse quod evertat, hoc pugnarum, hoc seditionum, hoc bellorum caussam. (29) Quod Eteoclem et Polynicem reddidit tales, nihil aliud est, nisi hoc ipsum decretum, decretum de imperio,

τὸ δόγμα τὸ περὶ φυγῆς· ὅτι τὸ μὲν, ἔσχατον τῶν κακῶν· τὸ δὲ, μέγιστον τῶν ἀγαθῶν. (30) Φύσις δ' αὕτη παντὸς, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν· τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἐναντίῳ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον καὶ ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. (31) Τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέστερον οὐδέν· λοιπὸν εἰ ταῦτα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, οὔτε πατὴρ υἱοῖς φίλος, οὔτ' ἀδελφὸς ἀδελφῷ, πάντα δὲ πανταχοῦ μεστὰ πολεμίων, ἐπιβούλων, συκοφαντῶν. (32) Εἰ δ', οἵα δεῖ προαίρεσις, τοῦτο μόνον ἀγαθόν ἐστι, καὶ, οἵα μὴ δεῖ, τοῦτο μόνον κακόν· ποῦ ἔτι μάχη; ποῦ λοιδορία; περὶ τίνων; περὶ τῶν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς; πρὸς τίνας; πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας, πρὸς τοὺς δυστυχοῦντας, πρὸς τοὺς ἠπατημένους περὶ τῶν μεγίστων;

33. Τούτων Σωκράτης μεμνημένος, τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ ᾤκει, γυναικὸς ἀνεχόμενος τραχυτάτης, υἱοῦ ἀγνώμονος. Τραχεῖα γὰρ πρὸς τί ἦν; Ἵν' ὕδωρ καταχέῃ τῆς κεφαλῆς ὅσον καὶ θέλει, ἵνα καταπατήσῃ τὸν πλακοῦντα· καὶ τί πρὸς ἐμὲ, ἂν ὑπολάβω ὅτι ταῦτα οὐδὲν πρὸς ἐμέ; (34) Τοῦτο δ' ἐμὸν ἔργον ἐστί· καὶ οὔτε τύραννος κωλύσει με θέλοντα, οὔτε δεσπότης, οὔτε οἱ πολλοὶ τὸν ἕνα, οὔθ' ὁ ἰσχυρότερος τὸν ἀσθενέστερον· τοῦτο γὰρ ἀκώλυτον δέδοται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἑκάστῳ. (35) Ταῦτα τὰ δόγματα ἐν οἰκίᾳ φιλίαν ποιεῖ, ἐν πόλει ὁμόνοιαν, ἐν ἔθνεσιν εἰρήνην, πρὸς θεὸν εὐχάριστον, πανταχοῦ θαῤῥοῦντα, ὡς περὶ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς περὶ οὐδενὸς ἀξίων. (36) Ἀλλ' ἡμεῖς γράψαι μὲν καὶ ἀναγνῶναι ταῦτα, καὶ ἀναγινωσκόμενα ἐπαινέσαι ἱκανοὶ, πεισθῆναι δ' οὐδ' ἐγγύς. (37) Τοιγαροῦν τὸ περὶ τῶν Λακεδαιμονίων λεγόμενον,

Οἶκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες,

καὶ ἐφ' ἡμῶν ἁρμόσει· ἐν σχολῇ λέοντες, ἔξω δ' ἀλώπεκες.

ΚΕΦ. ς'.

Πρὸς τοὺς ἐπὶ τῷ ἐλεεῖσθαι ὀδυνωμένους.

1. Ἀνιῶμαι, φησὶν, ἐλεούμενος. Πότερον οὖν σὸν ἔργον ἐστὶ τὸ ἐλεεῖσθαί σε, ἢ τῶν ἐλεούντων; τί δέ; ἐπὶ σοί ἐστι τὸ παῦσαι αὐτό; Ἐπ' ἐμοὶ, ἂν δείκνυω αὐτοῖς μὴ ἄξιον ἐλέου ὄντα ἐμαυτόν. (2) Πότερον δ' ἤδη σοι ὑπάρχει τοῦτο, τὸ μὴ εἶναι ἐλέου ἄξιον, ἢ οὐχ ὑπάρχει; Δοκῶ ἔγωγε ὅτι οὐχ ὑπάρχει. Ἀλλ' οὗτοί γε οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐλεοῦσιν, ἐφ' οἷς, εἴπερ ἄρα, ἦν ἄξιον, ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις· ἀλλ' ἐπὶ πενίᾳ, καὶ ἀναρχίᾳ, καὶ νόσοις, καὶ θανάτοις, καὶ ἄλλοις τοιούτοις. (3) Πότερον οὖν πείθειν παρεσκεύασαι τοὺς πολλοὺς, ὡς ἄρα οὐδὲν τούτων κακόν ἐστιν, ἀλλ' οἷόν τε καὶ πένητι καὶ ἀνάρχῳ ὄντι καὶ ἀτίμῳ εὐδαιμονεῖν· ἢ σαυτὸν ἐπιδεικνύειν αὐτοῖς πλουτοῦντα καὶ ἄρχοντα; (4) Τούτων γὰρ τὰ μὲν δεύτερα, ἀλαζόνος καὶ ψυχροῦ, καὶ οὐδενὸς ἀξίου. Καὶ ἡ προσποίησις ὅρα δι' οἵων ἂν γένοιτο. Δουλάριά σε χρήσασθαι δεήσει, καὶ ἀργυρωμάτια ὀλίγα κεκτῆσθαι, καὶ ταῦτα ἐν φανερῷ δεικνύειν, εἰ οἷόν τε, ταὐτὰ πολλάκις, καὶ λανθάνειν πειρᾶσθαι ὅτι ταὐτά ἐστι· καὶ

decretum de exsilio; quod scilicet alterum, lorum videretur; alterum, summum bonum. tem hæc natura omnium, ut et bona persequ fugiant; ut, qui ex altero eripuerit et in contr rit, eum hostem judicent et insidiatorem, si sive filius, sive pater. (31) Nam bono nihil junctius : quodsi igitur illa bona et mala sun filiis erit amicus, neque frater fratri; sed plena hostium, insidiatorum, calumniator voluntas talis, qualis esse debet, solum b qualis non debet, solum malum; quæ pug obtrectatio? quibus de rebus? de iis quæ a tinent? contra quos? contra ignorantes, cont contra eos qui in maximarum rerum errore

33. Horum Socrates memor, domum sua bat, uxorem tolerans asperrimam, et fil Etenim Xanthippes asperitas quo pertinebat?. volet, in caput infundat meum! placentam c vero ad me, si persuasum habuero ista nih nere? (34) Hoc vero meum munus est; in rannus me volentem prohibebit, neque d multi unum, neque robustior imbecilliore que a deo ita est datum, ut prohiberi no Hæc decreta in ædibus amicitiam conciliant cordiam, inter nationes pacem : hæc faciunt sus deum, ubique fiducia plenum, tamquai nullius pretii. (36) At nos scribere quiden possumus, et, cum leguntur, laudare; mul ut ea sequamur. (37) Proinde illud, quod in dictum est,

Domi leones, at Ephesi vulpeculæ,

etiam nobis conveniet : in schola leones sun vulpeculæ.

CAP. VI.

In eos qui dolent quod miserabiles vide

1. Moleste, inquit, fero, miserari me hom tur tuum id opus, an eorum qui te mis vero penes te, id compescere? Me penes, s me non dignum esse miseratione. (2) Utru bene tecum agitur, ut non sis miseratione dign Puto equidem non ita mecum agi. At isti miserantur propter quæ id fieri utcumque o licet propter peccata; sed eo quod honorib propter paupertatem, propter morbos, pro et id genus alia. (3) Num igitur operam da hominibus, nihil horum esse malum; sed pauper, et sine magistratu, et honorum exp aut operam das ut tamquam divitem te e ostentes? (4) Nam hoc posterius quidem ar inepti, et nullius pretii hominis. Atque ista quibus rebus constet. Servuli tibi conduc gentea vascula nonnulla habenda, eaque ape et quidem eadem, si fieri potest, sæpius; d ut non eadem esse videantur : est et sple

ματίδια στιλπνὰ, καὶ τὴν ἄλλην πομπὴν, καὶ τὸν τιμώμενον ἐπιφαίνειν ὑπὸ τῶν ἐπιφανῶν τούτων· καὶ ἐκεῖνα πειρᾶσθαι παρ' αὐτοῖς, ἢ δοκεῖν γε ὅτι δεινὸς καὶ περὶ τὸ σῶμα δέ τινα κακοτεχνεῖν, ὡς εὐμορφότερον φαίνεσθαι καὶ γενναιότερον τοῦ ὄντος.

5. Ταῦτά σε δεῖ μηχανᾶσθαι, εἰ τὴν δευτέραν ὁδὸν πάνυ θέλεις ὥστε μὴ ἐλεεῖσθαι. Ἡ πρώτη δὲ καὶ ἄπρακτος καὶ μακρά· ὃ ὁ Ζεὺς οὐκ ἠδυνήθη ποιῆσαι, ἵνα αὐτὸ ἐπιχειρεῖν, πάντας ἀνθρώπους πεῖσαι, τίνα τὰ ἀγαθὰ καὶ κακά. (6) Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τοῦτο; ἵνα μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι. Καὶ οὔπω πάνυ· εἶτά μοι νῦν ἐπιχειρεῖς πείθειν τοὺς ἄλλους; καὶ τίς σοι τοσούτῳ χρόνῳ σύνεστιν, ὡς σὺ σαυτῷ; καὶ οὕτω πιθανός ἐστί σοι πρὸς τὸ πεῖσαι, ὡς σὺ σοί; τίς δ' εὐνουστερον καὶ οἰκειότερον ἔχων, ἢ σὺ σοί; (8) πῶς οὖν οὔπω πέπεικας σαυτὸν μαθεῖν; οὐχὶ ἄνω κάτω; Τοῦτ' ἔστι περὶ ὃ ἐσπούδακας, ἵ * μανθάνειν ὥστε ἄλυπος εἶναι, καὶ ἀτάραχος, ἀπαθὴς, καὶ ἐλεύθερος; (9) Πρὸς ταῦτα οὖν ἀκήκοας ὅτι μία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα, ἀφεῖναι προαίρετα, καὶ ἐκστῆναι αὐτῶν, καὶ ὁμολογῆσαι ἀλλότρια; (10) Τὸ οὖν ἄλλον τι ὑπολαβεῖν περὶ ποίου εἴδους ἐστί; Τοῦ ἀπροαιρέτου. Οὐκοῦν οὐδὲν πρὸς σέ; Οὐδέν. Ἔτι οὖν δακνόμενος ἐπὶ τούτῳ πρασσόμενος, οἴει πεπεῖσθαι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν.

6. Οὐ θέλεις οὖν, ἀφεὶς τοὺς ἄλλους, αὐτὸς σαυτῷ εἶναι καὶ μαθητὴς καὶ διδάσκαλος; Ὄψονται οἱ ἄλλοι εἰ λυστελεῖ αὐτοῖς παρὰ φύσιν ἔχειν καὶ διεξάγειν· ἐμοὶ δ' οὐδείς ἐστιν ἐγγύων ἐμοῦ. (12) Τί οὖν ὅ ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν λόγους ἀκήκοα τοὺς τῶν φιλοσόφων, καὶ συγκατατίθεμαι αὐτοῖς, ἔργῳ δ' οὐδὲν ἄρα κουφότερος; μή τι οὕτως ἀφυής εἰμι; Καὶ μὴν τὰ ἄλλα, ὅσα ἠβουλήθην, οὐ λίαν ἀφυὴς εὑρέθην· καὶ γράμματα ταχέως ἔμαθον, καὶ παλαίειν, καὶ μετρεῖν, καὶ συλλογισμοὺς ἀναλύειν. (13) Μή τι οὐ πέπεικέ με ὁ λόγος; Καὶ μὴν οὐκ ἄλλα τινὰ οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐδοκίμασα ἢ εἑλόμην· καὶ νῦν περὶ τούτων ἀναγινώσκω, ταῦτα ἀκούω, ταῦτα γράφω· ἄλλον οὐχ εὑρομεν μέχρι νῦν ἰσχυρότερον τούτου λόγον. (14) Ἔν τὸ λεῖπόν μοι ἐστί; μὴ οὐκ ἐξῄρηται τὰ ἐναντία πάντα; μὴ αὐταὶ αἱ ὑπολήψεις ἀγύμναστοί εἰσιν, οὐδ' μέναι ἀπαντᾷν ἐπὶ τὰ ἔργα, ἀλλ', ὡς ὁπλάρια ἀπόκειται, κατίωται, καὶ οὐδὲ περιαρμόσαι μοι δύνανται; (15) Καίτοι οὔτ' ἐπὶ τοῦ παλαίειν, οὔτ' ἐπὶ τοῦ ἀναγινώσκειν ἀρκοῦμαι τῷ μαθεῖν· ἀλλ' ἄνω κάτω στρέφω τοὺς προτεινομένους, καὶ ἄλλους πλέκω, μετακίπτοντας ὡσαύτως. (16) Τὰ δ' ἀναγκαῖα παραγγέλματα, ἀφ' ὧν ἐστιν ὁρμώμενον ἄλυπον γενέσθαι, ἄπονον, ἀπαθῆ, ἀκώλυτον, ἐλεύθερον, ταῦτα δ' οὐ γυμνάσω, οὐδὲ μελετῶ κατὰ ταῦτα τὴν προσήκουσαν μέριμνα. (17) Εἶτά μοι μέλει ὅ τι οἱ ἄλλοι περὶ ἐμοῦ φρονοῦσιν, εἰ φανοῦμαι αὐτοῖς ἀξιόλογος, εἰ φανοῦμαι εὐδαίμων;

opus, ceteraque pompa; et præ te ferendum, ab illustribus istis honorem tibi haberi : danda item opera ut apud eos cœnites, aut saltem cœnitare videaris : corpus etiam malis quibusdam artibus excolendum est, ut formosior et robustior videaris quam es.

5. Hæc tibi machinanda sunt, si alteram viam avertendæ commiserationis ingredi statuisti. Prior vero illa et irrita est et longa; si, quod ne Jupiter quidem efficere potuit, id ipsum tu instituas; omnibus mortalibus persuadere, quæ bona, quæ mala sint. (6) Hocne enim tibi datum est? Illud unum tibi datum, ut tibi ipsi persuadeas : quod cum ipse tibi nondum persuaseris, ceteris persuadere conaris? (7) Quis autem tanto tempore tecum est, quanto tu ipse? quis eam vim persuadendi apud te habet, quam tu ipse? quis tibi benevolentior et conjunctior est te ipso? (8) Qui fit ergo ut tibi nondum persuaseris, ut ista cognosceres? Nonne hoc igitur est ima summis mutare? Hoccine est cui operam dedisti, ut disceres quo pacto expers esses doloris, expers perturbationis, non humilis, et liber? (9) An vero non audivisti, unam esse viam quæ huc ducat, missa facere ea quæ in nostra voluntate non sunt posita, iisque cedere, et aliena ea esse confiteri? (10) Ut autem alius sic aut aliter de te sentiat, cujus generis est? Rerum involuntariarum. Ergo nihil ad te? Nihil. Cum ergo id adhuc te mordeat et turbet; putasne tibi persuasum esse quæ bona, quæ mala sint?

11. Non vis igitur, omissis aliis hominibus, ipse tuus esse et discipulus et magister? « Viderint alii, an ipsis prosit « repugnare naturæ, et ab ejus præscripto desciscere : mihi « vero nemo propior est me ipso. (12) Quid est ergo « quod disputationes quidem philosophorum audivi, iisque « assentior, re ipsa vero nihilo sum factus expeditior? « adeone sum stupidus? Enimvero in ceteris, quibuscum- « que volui, non is stupor in me deprehensus est : sed et « literas celeriter didici, et luctam, et geometriam, et re- « solutiones syllogismorum. (13) Numquid ergo mihi fidem « non fecit ratio? Atqui nihil aliud inde ab initio æque pro- « bavi atque amplexus sum; et nunc etiam hæc lego, hæc « audio, hæc scribo; aliam non invenimus hactenus fir- « miorem ista rationem. (14) Quid ergo mihi deest? num « contraria decreta nondum exempta mihi sunt? num ipsa « illa animi judicia sunt inexercitata, nec assuefacta ut in « vitæ actionem conferantur; sed, velut arma *in templorum* « *muris* suspensa, æruginosa sunt, et mihi ne apta quidem. « (15) Atqui nec in luctando, nec in scribendo aut legendo « sola doctrina sum contentus; sed sursum deorsumque « verso argumentationes mihi propositas, et alias concinno, « et versatiles syllogismos eodem modo formo. (16) Sed ne- « cessaria præcepta, quibus instructus dolorem, timorem, « perturbationes, impedimenta propulsare, meque in liber- « tatem asserere possim; ea demum non exerceo, neque in « his meditationem convenientem adhibeo. (17) Et tamen « curo adhuc, quid alii de me dicant, an eis alicujus pretii « esse videar, an videar beatus? »

18. Ταλαίπωρε, οὐ θέλεις βλέπειν τί σὺ λέγεις περὶ σαυτοῦ; τίς φαίνῃ σαυτῷ· τίς ἐν τῷ ὑπολαμβάνειν· τίς ἐν τῷ ὀρέγεσθαι· τίς ἐν τῷ ἐκκλίνειν· τίς ἐν ὁρμῇ, παρασκευῇ, ἐπιβολῇ, τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἔργοις; Ἀλλὰ μέλει σοι, εἴ σε ἐλεοῦσιν οἱ ἄλλοι; Ναί· ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀξίαν ἐλεοῦμαι. (19) Οὐκοῦν ἐπὶ τούτῳ ὀδυνᾷ; ὁ δέ γ' ὀδυνώμενος, ἐλεεινός ἐστι; Ναί. Πῶς οὖν ἔτι παρ' ἀξίαν ἐλεῇ; αὐτοῖς γὰρ οἷς περὶ τὸν ἔλεον πάσχεις, κατασκευάζεις σεαυτὸν ἄξιον τοῦ ἐλεεῖσθαι. (20) Τί οὖν λέγει Ἀντισθένης; οὐδέποτ' ἤκουσας; « Βασιλικὸν, ὦ Κῦρε, πράττειν μὲν εὖ, κακῶς δ' ἀκούειν. » (21) Τὴν κεφαλὴν ὑγιᾶ ἔχω, καὶ πάντες οἴονται ὅτι κεφαλαλγῶ. Τί μοι μέλει; Ἀπύρεκτός εἰμι, καὶ ὡς πυρέσσοντί μοι συνάχθονται· Τάλας, ἐκ τοσούτου χρόνου οὐ διέλιπες πυρέσσων. Λέγω καὶ ἐγὼ σκυθρωπάσας, ὅτι Ναί· ταῖς ἀληθείαις πολὺς ἤδη χρόνος, ἐξ οὗ μοι κακῶς ἐστι. Τί οὖν γένηται; Ὡς ἂν ὁ θεὸς θέλῃ. Καὶ ἅμα ὑποκαταγελῶ τῶν οἰκτειρόντων με. (22) Τί οὖν κωλύει καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως; Πένης εἰμὶ, ἀλλὰ ὀρθὸν δόγμα ἔχω περὶ πενίας. Τί οὖν μοι μέλει, εἴ μ' ἐπὶ τῇ πενίᾳ ἐλεοῦσιν; Οὐκ ἄρχω, ἄλλοι δ' ἄρχουσιν. Ἀλλ', ὃ δεῖ ὑπειληφέναι, ὑπείληφα περὶ τοῦ ἄρχειν καὶ μὴ ἄρχειν. (23) Ὄψονται οἱ ἐλεοῦντές με. Ἐγὼ δ' οὔτε πεινῶ, οὔτε διψῶ, οὔτε ῥιγῶ· ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτοὶ πεινῶσιν ἢ διψῶσιν οἴονται κἀμέ. Τί οὖν αὐτοῖς ποιήσω; Περιερχόμενος κηρύσσω καὶ λέγω; Μὴ πλανᾶσθε, ἄνδρες, ἐμοὶ καλῶς ἐστιν, οὔτε πενίας ἐπιστρέφομαι, οὔτε ἀναρχίας, οὔτε ἁπλῶς ἄλλου οὐδενὸς, ἢ δογμάτων ὀρθῶν· ταῦτα ἔχω ἀκώλυτα, οὐδενὸς πεφρόντικα ἔτι. (24) Καὶ τίς αὕτη φλυαρία; πῶς ἔτι ὀρθὰ δόγματα ἔχω, μὴ ἀρκούμενος τῷ εἶναι ὅς εἰμι, ἀλλ' ἐπτοημένος ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν;

25. Ἀλλ' ἄλλοι μου πλειόνων τεύξονται, καὶ προτιμηθήσονται. Τί οὖν εὐλογώτερον ἢ τοὺς περί τι ἐσπουδακότας ἐν ἐκείνῳ πλέον ἔχειν ἐν ᾧ ἐσπουδάκασι; περὶ ἀρχὰς ἐσπουδάκασι, σὺ περὶ δόγματα· καὶ περὶ πλοῦτον, σὺ περὶ τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. (26) Ὅρα εἰ ἐν τούτῳ σου πλέον ἔχουσι, περὶ ὃ σὺ μὲν ἐσπούδακας, ἐκεῖνοι δ' ἀμελοῦσιν· εἰ συγκατατίθενται μᾶλλον περὶ τὰ φυσικὰ μέτρα· εἰ ὀρέγονταί σου ἀναποτευκτότερον· εἰ ἐκκλίνουσιν ἀπεριπτωτότερον· εἰ ἐν ἐπιβολῇ, εἰ ἐν προθέσει, εἰ ἐν ὁρμῇ μᾶλλον εὐστοχοῦσιν· εἰ τὸ πρέπον σώζουσιν ὡς ἄνδρες, ὡς υἱοὶ, ὡς γονεῖς, εἶθ' ἑξῆς κατὰ τὰ ἄλλα τῶν σχέσεων ὀνόματα. (27) Εἰ δὲ ἄρχουσιν ἐκεῖνοι, σὺ δ' οὔ· οὐ θέλεις σαυτῷ τὰς ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι σὺ μὲν οὐδὲν τούτου ἕνεκα ποιεῖς, ἐκεῖνοι δὲ πάντα; ἀλογώτατον δὲ, τὸν ἐπιμελούμενόν τινος, ἔλαττον φέρεσθαι, ἢ τὸν ἀμελοῦντα.

28. Οὔ· ἀλλ' ἐπειδὴ φροντίζω ἐγὼ δογμάτων ὀρθῶν, εὐλογώτερόν ἐμέ ἐστιν ἄρχειν. Ἐν ᾧ φροντίζεις, ἐν δόγμασιν. Ἐν ᾧ δ' ἄλλοι μᾶλλον σοῦ πεφροντίκασιν, ἐκείνοις παραχώρει. Οἷον εἰ διὰ τὸ δόγματα ἔχειν ὀρθὰ, ἠξίουν τοξεύων μᾶλλον ἐπιτυγχάνειν τῶν τοξοτῶν, ἢ χαλκεύων μᾶλλον τῶν χαλκέων. (29) Ἄφες

18. Miser, non vis videre, tu ipse de te quid d tibi videaris? quis sis in opinionibus? quis in appet quis in aversando? quis in impetu, in præparatio rerum aggressione? quis in aliis humanis operibus curas, quod alii tui misereantur? Immo : nempe secus, quam par est, me miserantur. (19) Ob i les? at nonne, qui dolet, miserabilis est? Recte. ergo secus, quam par est, te miserantur? nam e tione, qua erga miserationem affectus es, facis serabilis. (20) Quid vero Antisthenes ait? numc audivisti? « Regium est, Cyre, cum recte facias, dire. » (21) Caput sanum habeo; et omnes op capite me laborare. Quid ad me? Cum febri non meam vicem ut febricitantis dolent : Miser, tant febricitare numquam desiisti! Dico et ipse tri rem ita se habere : Omnino longum tempus est, ex habui. « Quid ergo fiet? » Quod deus, inquam, sinulque clam eos derideo, qui me miserantu Quid ergo vetat idem hic quoque facere? Pauper recte sentio de paupertate. Quid ergo ad me, tatem meam miserantur? Non impero, sed alii Verum quid de imperio et privata vita sentiendu telligo. (23) Viderint ii qui me miserantur. nec esurio, nec sitio, nec algeo : sed quia ipsi es sitiunt, eodem modo me quoque affici putant. eis faciam? Passim proclamabo et dicam? Noli viri; mihi bene est; neque paupertatem curo, nec noribus caream; nec ullam denique rem curo, pr decreta : ea habeo libera, præterea nihil me sollici Quæ autem istæ nugæ sunt? quomodo recta decret cum non contentus sim eo statu in quo sum, atto aliis de me videatur?

25. At alii plura consequentur, mihique pr Quid ergo rationi magis consentaneum est, quan aliqua in re elaborant, ea in re meliore conditio qua elaborarunt? student illi adipiscendis magistr informandis decretis : illi divitiis inhiant, tu rect sorum. (26) Vide an in eo tibi præstent, quo studio est, ita ab illis negligitur; an magis assentiar a natura præscripto; an minus frustrentur appe suis; an minus incidant in ea quæ vitant; an in c in propositis, in impetu rectius quam tu ad scop neent; an decorum tueantur ut viri, ut filii, ut in ceterarum denique relationum nominibus. (si illi magistratus gerunt, et tu non geris; nonn verum dicere, te ea gratia nihil facere, cum il omnia? est autem absurdissimum, qui rem aliqu eum in ea re deteriore esse conditione eo qui ea gligat.

28. Non ita : sed quia ego recta decreta curc est me imperare. Recte; nempe in eo quod in decretis. Quod vero alii te studiosius curant, cedito. Perinde istud est, ac si propter recta tu postulares, te sagittando magis attingere scopum gittarios, aut in arte fabrili fabris antecellere. (2

τὰ δόγματα σπουδὴν, καὶ περὶ ἐλεῖνα
ἢ κτήσασθαι θέλεις· καὶ τότε κλαῖε, ἐάν
ρῇ· κλαίειν γὰρ ἄξιος εἶ. (30) Νῦν δὲ
ίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι· καὶ
τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργον ἔργῳ οὐ
31) Ὁ μὲν ἐξ ὄρθρου ἀναστὰς ζητεῖ τίν'
σπάσηται, τίνι κεχαρισμένον λόγον εἴπῃ,
ἄμψῃ, πῶς τῷ ὀρχηστῇ ἀρέσῃ, πῶς κα-
ἄλλον, ἄλλῳ χαρίσηται. (32) Ὅταν εὔ-
τούτων εὔχεται· ὅταν θύῃ, ἐπὶ τούτοις
Πυθαγόρου,

ον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,

τέθεικε. (33) « Πῇ παρέβην » τῶν πρὸς κο-
ἔρεξα; » μή τι ὡς ἐλεύθερος, μή τι ὡς γεν-
ῃ τι τοιοῦτον, ἐπιτιμᾷ ἑαυτῷ καὶ ἐγκαλεῖ·
εἰ τοῦτο εἰπεῖν; οὐ γὰρ ἐνῆν ψεύσασθαι;
οἱ φιλόσοφοι, ὅτι οὐδὲν κωλύει ψεῦδος εἰ-
ὺ δ', εἴπερ ταῖς ἀληθείαις οὐδενὸς ἄλλου
ἢ χρήσεως οἷας δεῖ φαντασιῶν, εὐθὺς ἀνα-
υμοῦ, Τίνα μοι λείπει πρὸς ἀπάθειαν; τίνα
αν; τίς εἰμί; μή τι σωμάτιον; μή τι κτῆ-
ήμη; οὐδὲν τούτων. Ἀλλὰ τί; Λογικόν
35) Τίνα οὖν τὰ ἀπαιτήματα; Ἀναπόλει
α. « Πῇ παρέβην » τῶν πρὸς εὔροιαν; « τί
λον ἢ ἀκοινώνητον; « τί μοι δέον οὐκ ἐτε-
ταῦτα;
τῆς οὖν τῆς διαφορᾶς οὔσης τῶν ἐπιθυμου-
ργων, τῶν εὐχῶν, ἔτι θέλεις τὸ ἴσον ἔχειν
περὶ ἃ σὺ μὲν οὐκ ἐσπούδακας, ἐκεῖνοι δ'
; (37) Εἶτα θαυμάζεις εἰ σ' ἐλεοῦσι, καὶ
Ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἀγανακτοῦσιν, εἰ σὺ αὐτοὺς
τί; Ὅτι ἐκεῖνοι μὲν πεπεισμένοι εἰσὶν, ὅτι
νουσι, σὺ δ' οὐ πέπεισαι. (38) Διὰ τοῦτο σὺ
τοῖς σοῖς, ἀλλ' ἐφίεσαι τῶν ἐκείνων· ἐκεῖ-
ται τοῖς ἑαυτῶν, καὶ οὐκ ἐφίενται τῶν σῶν.
ταῖς ἀληθείαις ἐπέπεισο, ὅτι περὶ τὰ ἀγα-
ηχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δ' ἀποπεπλάνηνται,
οῦ τί λέγουσι περὶ σοῦ.

ΚΕΦ. Ζ'.

Περὶ ἀφοβίας.

εῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; Οἱ δορυφόροι,
μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος,
είοντες τοὺς εἰσιόντας. (2) Διὰ τί οὖν, ἂν
προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ
ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; (3)
δορυφόρων τις αἰσθάνηται, καὶ ὅτι μαχαί-
ἐπ' αὐτῷ δὲ τούτῳ προσέρχηται αὐτῷ,
νεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ'
αὐτὸ εὐκόλως, μή τι φοβεῖται τοὺς δορυ-
ι γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβεροί εἰσιν. (4) Ἂν
ἀποθανεῖν μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἁπαντος,
δοῦναι, προσέρχηται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ

igitur studium decretorum, et illa tracta quæ comparare cupis; ac tum plora, si res tibi non successerit; nam plorare, te dignum fuerit. (30) Nunc autem aliis te rebus intentum esse, alia curare dicis : atqui recte vulgo illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem. (31) Ille diluculo surgens, quærit quemnam ex *Cæsaris* domesticis salutet, cujus gratiam verbis ineat, cui munus mittat, quomodo saltatori placeat; quomodo, alio in fraudem illecto, alii gratificetur. (32) Cum vota facit, de his vota facit; cum immolat, propter hæc immolat : Pythagoricum illud,

Neve sinas oculis teneris obrepere somnum [*vid.* III, 10],

huc transtulit. (33) « Qua sum transgressus, » quod ad adulationem attinet? « Quid feci? » num quid ut ingenuus, num quid ut generosus? Quodsi quid tale invenerit, se ipsum increpat et reprehendit : Quid tua intererat istud dicere? an mentiri non licuit? dicunt etiam philosophi, nihil prohibere quo minus mendacium dicatur. (34) Tu vero, si quidem revera nihil aliud curas nisi rectum visorum usum, statim ubi mane surrexeris cogita : Quid mihi deest ad vacuitatem perturbationum? quid ad animi tranquillitatem? quis sum? num corpusculum? num opes? num fama? nihil horum. Quid vero sum? Animal rationis particeps. (35) Quid ergo ab eo postulatur? Rumina acta tua. « Qua sum transgressus » ea quæ ad prosperitatem faciunt? « quid feci » ab amicitia et societate alienum? « quod debitum omisi » ad hæc pertinens?

36. Cum igitur tantum discrimen sit desideriorum, operum, votorum; adhuc istis par esse cupis, et iis quidem in rebus, in quibus tu non elaborasti, illi elaborarunt? (37) Postea miraris, si te miserantur; et indignaris? Illi vero non indignantur, cum tu illos miseraris. Quamobrem? Quoniam illi quidem persuasum habent, se potiri bonis; tu vero non persuasum habes. (38) Quapropter tu rebus tuis non es contentus, sed sortem illorum desideras : illi vero sua sorte contenti sunt, nec tuam desiderant. Nam, si revera persuasum haberes te potiri bonis, illos vero aberrare; ne in mentem quidem venisset cogitare quid illi de te dicerent.

CAP. VII.

De timoris vacuitate.

1. Quid terribilem facit tyrannum? Satellites, inquit, eorumque gladii, et cubicularii, et ii qui ingredientes excludunt. (2) Itaque puer, cum ad eum adducitur satellites secum habentem, cur non formidat? nonne quia puer ista non intelligit? (3) Si quis igitur satellites intelligit, eosque gladiis instructos esse novit, hac ipsa vero de caussa ob aliquod infortunium accedit, ut moriatur, et ab alio citra difficultatem occidi vult, isne formidat satellites? *Non* : vult enim id ipsum, propter quod illi sunt formidabiles. (4) Si quis ergo nec mori nec vivere destinato volens, sed ut res tulerit, tyrannum accesserit, quid vetat convenire illum

[illegible] (6) Ἂν τις οὖν [illegible] καθάπερ οὗτος πρὸς [illegible] γυναῖκα, καὶ ἁπλῶς [illegible] οὕτως ἢ διακείμενος, [illegible] ταῦτα ἢ μὴ ἔχειν, [illegible] ὄντα περὶ μὲν τῆς [illegible] οὐ περρόντι- [illegible] οὐδὲν ἧ πε- [illegible] αὐτὰς καὶ ἀνα- [illegible] φοβερός; [illegible] αὐτῶν; [illegible] διατεθῆναι [illegible] ὑπὸ λόγου δὲ [illegible] ὅτι ὁ θεὸς πάντα [illegible] τὸν κόσμον ὅλον [illegible] ἐστὶ δ' αὐτοῦ πρὸς [illegible] πάντα ἀπήλλα- [illegible] διοικήσει αὐτοῦ· [illegible] πρὸς ἀναλογισμὸν [illegible] καὶ ποῖόν τι μέρος, [illegible] ἔχει καλῶς. (8) Πρὸς [illegible] χλόψυχον καὶ ἐλεύ- [illegible] ὧν περὶ αὐτὸ τὰ μὲν [illegible] κωλυτὰ καὶ ἐπ' ἄλ- [illegible] προαιρετικά· κωλυτὰ δὲ, τὰ [illegible] ἂν μὲν ἐν τούτοις μό- [illegible] καὶ τὸ συμφέρον, τοῖς [illegible] ἐλευθέρον ἔσται, εὕρουν, [illegible] εὐσεβὲς, χάριν ἔχον [illegible] μεμφόμενον μηδενὶ τῶν [illegible] μηδενὶ ἐγκαλοῦν· (10) ἂν [illegible] ἀνάγκη κωλύεσθαι [illegible] τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν [illegible] φοβεῖται· (11) ἀνάγκη δ' [illegible] οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ· [illegible] τοῦ πλείονος περιποιητικόν· [illegible] καὶ μικροπρεπές.

[illegible] διαλαβόντα ζῆν κούφως καὶ [illegible] δυνάμενα πράως ἐκδε- [illegible] φέροντα; (13) Θέλεις [illegible] ἐστι πενία τυχοῦσα καλοῦ [illegible] φέρε, καὶ πόνους. (14) [illegible] ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς [illegible] τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, [illegible] μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέ- [illegible] ἀφελέσθαι αὐτά· ἀλλὰ ταῦτα [illegible], καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, [illegible] ἂν ποιῶ. (15) Ἀλλ' ἤδη καιρὸς [illegible] ἀποθανεῖν; Μὴ τραγῴδει τὸ [illegible] ἔχει ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν [illegible] πάλιν ἀναλυθῆναι. Καὶ τί δεινόν; [illegible] ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι [illegible] καινόν; (16) Τούτων ἕνεκα ὁ τύραννος [illegible] οἱ δορυφόροι μεγάλας δοκοῦσιν

absque metu? Nihil. (5) Si quis ergo etiam erg affectus fuerit, ut hic erga corpus; si erga liber rem; si denique furore quodam et desperatione si fuerit, ut in nullo discrimine ponat, sive habeat non habeat; sed, quemadmodum pueri testis lud dum quidem curant, testas ipsas non curant, quoque materias quidem nihili æstimet, ludum v ctationem illarum amplectatur; quis adhuc tyr erit formidabilis, aut qui satellites, quive eorum

6. Ergo furore quidem sic aliquis affici potest illa, aut assuetudine, ut Galilæi; ratione vero stratione cognoscere nemo potest, deum ea quæ sunt omnia fecisse, et ipsum mundum universu liberum et perfectum, partes autem ejus ad usum (7) Ac cetera quidem animantia gubernationem qui non possunt, animal vero rationis particeps habet istæc omnia considerandi; se et part et certam quamdam partem; et decere, ut par universo: (8) præter hæc, natura cum s sum, magnanimum et liberum, videt se rerum quæ ipsum circumdant, alias habere liberas et alias obnoxias, et juris alieni: liberas, quæ ad luntatem pertinent; obnoxias, quæ ad voluntatem tinent: (9) propterea que, si in his solis bonum commodum collocarit, quæ prohiberi non pos ipsius potestate sunt, fore se liberum, prosperu indemne, magnanimum, pium, gratias agens omnibus; nusquam de quapiam re, quæ in ipsius non sit, conquerens; nihil accusans: (10) si vero nis et iis quæ alieni juris sunt, necesse esse ut tur, impediatur, serviat iis qui ea in potestate h miratur et timet; (11) necesse porro esse, ut sit quippe quod sibi a deo noceri putet; et iniquum semper sibi plus acquirere studeat; præterea ne ut sit humile et sordidum.

12. Hæc si quis animo conceperit, quid eum ve expedite et placide; quidquid accidere possit, ac exspectantem; ea vero quæ jam acciderunt, to (13) Vis paupertatem mihi imponere? Impone! c quid sit paupertas bonum nacta fabulæ actorem peria? Cedo! atque etiam labores! (14) At rele Quocumque venero, ibi mihi bene erit. Nam e propter locum bene mihi fuit, sed propter decreta cum sum ablaturus. Neque enim ea eripere qui test: sed hæc sola mea sunt et propria, mihique d sufficiunt, ubicumque fuero et quidquid fecero jam tempus est moriendi. Quid dicis? morien rem tragice exaggerare; sed dic quemadmodum jam tempus est materiæ in ea, e quibus conflat solvendæ. Quid hoc mali habet? quid periturum quæ sunt in mundo? quid fiet novum aut mira Eone tyrannus formidabilis est? propter hoc sat

ιαχαίρας καὶ ὀξείας; ἄλλοις ταῦτα· ἐμοὶ δ' περὶ πάντων· εἰς ἐμὲ οὐδεὶς ἐξουσίαν ἔχει. θέρωμαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἔγνωκα αὐτοῦ τὰς ὐκέτι οὐδεὶς δουλαγωγῆσαί με δύναται· καρ- ι οἷον δεῖ, δικαστὰς οἵους δεῖ. (18) Οὐχὶ τοῦ ου κύριος εἶ; Τί οὖν πρὸς ἐμέ; Οὐχὶ τοῦ ; Τί οὖν πρὸς ἐμέ; Οὐχὶ φυγῆς, ἢ δεσμῶν; ων πάντων καὶ τοῦ σωματίου ὅλου σοι αὐ- ιαι, ὅταν θέλῃς. Πείρασαί σου τῆς ἀρχῆς, μέχρι τίνος αὐτὴν ἔχεις.

ι οὖν ἔτι φοβηθῆνσι δύναμαι; Τοὺς ἐπὶ τοῦ Μὴ τί ποιήσωσιν; Ἀποκλείσωσί με; Ἂν με ντα εἰσελθεῖν, ἀποκλεισάτωσαν. Τί οὖν ῥας; Ὅτι καθήκειν ἐμαυτῷ δοκῶ, μενού- ιδιᾶς, συμπαίζειν. (20) Πῶς οὖν οὐκ ἀπο- ι, ἂν μή τίς με δέχηται, οὐ θέλω εἰσελθεῖν· ἄλλον ἐκεῖνο θέλω, τὸ γινόμενον. Κρεῖττον ει ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ [ὃ] ἐγώ. Προσκείσο- ς καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέ- λῶς συνθέλω. Ἀποκλεισμὸς ἐμοὶ οὐ γίνε- τοῖς βιαζομένοις. (21) Διὰ τί οὖν οὐ βιάζο- γὰρ ὅτι ἔσω ἀγαθὸν οὐδὲν διαδίδοται τοῖς . Ἀλλ' ὅταν ἀκούσω τινὰ μακαριζόμενον, ι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, λέγω, Τί αὐτῷ συμ- παρχία. Μή τι οὖν καὶ δόγμα οἷον δεῖ; Μή τι οὖν καὶ τὸ χρῆσθαι ἐπιτροπῇ; Τί ιαι; (22) Ἰσχαδοκάρυά τις διαῤῥίπτει· τὰ τάζει, καὶ ἀλλήλοις διαμάχεται· οἱ ἄνδρες ὸν γὰρ αὐτὸ ἡγοῦνται. Ἂν δ' ὀστράκια τις, οὐδὲ τὰ παιδία ἁρπάζει. (23) Ἐπαρ- ονται· ὄψεται τὰ παιδία. Ἀργύριον· ὄψε- δία. Στρατηγία, ὑπατεία· διαρπαζέτω τὰ ιλειέσθω, τυπτέσθω, καταφιλείτω τὰς χεῖ- δόντος, τῶν δούλων· ἐμοὶ δ' ἰσχαδοκάρυόν) Τί οὖν; Ἂν ἀποτύχῃς ῥιπτοῦντος αὐτοῦ, ζε. Ἂν σου ἔλθῃ εἰς τὸν κόλπον ἰσχάς, φαγε· μέχρι τοσούτου γάρ ἐστι καὶ ἰσχάδα Εἰ δὲ κύψω καὶ ἄλλον ἀνατρέψω, ἢ ὑπ' ραπῶ, καὶ κολακεύσω τοὺς εἰσιόντας· οὐκ ἰσχάς, οὔτ' ἄλλο τι τῶν οὐκ ἀγαθῶν, ἅ με ασιν οἱ φιλόσοφοι μὴ δοκεῖν ἀγαθὰ εἶναι.

ινυέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. Ἰδοὺ , καὶ πῶς ὀξεῖαι. Τί οὖν ποιοῦσιν αἱ με ι μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; Ἀποκτιννύουσι. (26) ἢ τί ποιεῖ; Ἄλλο οὐδέν. Κεραμὶς δὲ τί ιο οὐδέν. Θέλεις οὖν πάντα ταῦτα θαυμάζω ιῶ, καὶ δοῦλος πάντων περιέρχωμαι; (27) ο· ἀλλ' ἅπαξ μαθὼν ὅτι τὸ γενόμενον καὶ εῖ, ἵνα ὁ κόσμος μὴ ἵστηται μηδ' ἐμποδίζη- ι διαφέρομαι πότερον πυρετὸς αὐτὸ ποιήσει, , ἢ στρατιώτης. Ἀλλ' εἰ δεῖ συγκρῖναι, ινώτερον αὐτὸ καὶ ταχύτερον ὁ στρατιώτης (28) Ὅταν οὖν μήτε φοβῶμαί τι ὧν διαθεῖ- ται, μήτ' ἐπιθυμῶ τινος ὧν παρασχεῖν, τί

gnos videntur habere gladios et acutos? Aliis ista dicantur! nam mihi quidem meditata sunt omnia : in me nemo ullam potestatem habet. (17) Libertate sum donatus a deo; novi ejus mandata; jam nemo in servitutem redigere me potest : assertorem habeo quem oportet, judices habeo quales oportet. (18) Nonne corporis mei dominus es? Quid ergo ad me? Nonne possessiunculæ? Quid ergo ad me? Nonne fugæ, aut vinculorum? Et his omnibus et toto ipso corpore tibi cedam, quum volueris. Fac periculum imperii tui : quam late illud pateat, cognosces.

19. Quem igitur posthac timere possum? Cubicularios? Quamobrem? Ne me excludant? Si me invenerint ingredi volentem, excludunto. Quid ergo venis ad fores? Quod convenire mihi puto, ludo durante, ut colludam. (20) Quomodo ergo non excluderis? Quia, si quis me non admittit, ingredi nolo; sed semper illud potius volo quod fit. Melius enim id judico quod deus vult, quam quod ego. Adhærebo illi ut minister et pedissequus; cum illo meus fertur impetus, cum illo appeto; denique, quod ille vult, idem et ipse volo. Mihi nulla janua clauditur, sed iis qui vi ingredi nituntur. (21) Cur autem vim ego non facio? Quia novi, intus nullum bonum distribui ingressis. Sed cum aliquem fortunatum judicari audiero, quod a Cæsare honoretur, dico, Quid ei contingit? Præfectura. Num igitur etiam animi decretum quale oportet? Munus procuratoris. Num igitur illud etiam, ut recte utatur illo munere? Quid adhuc vi perrumpere nitar? (22) Ficus et nuces aliquis projicit : pueri rapiunt, et inter sese certant; viri vero non item; parvi enim id ducunt. Si quis autem testulas projiciat, ne pueri quidem rapiunt. (23) Provinciæ distribuuntur; viderint pueri : argentum; viderint pueri : prætura, consulatus; rapiant pueri, excludantur, vapulent, deosculentur manus largitoris, servorum : mihi vero ficus et nuces sunt. (24) Quid ergo? Si projiciente illo frustratus fueris, noli curare : sin ficus in sinum tuum inciderit, sublatam devora; nam eatenus ficum etiam tanti facere licet. Si vero me inclinaro et alium evertero, aut ab alio eversus fuero, si ingredientibus fuero adulatus; tanti neque ficus est, nec quidquam eorum quæ bona non sunt, quæ philosophi mihi persuaserunt in bonis non esse habenda.

25. Ostende mihi gladios satellitum. *Dic mihi :* Vide quanti sint, et quam acuti. Quid ergo faciunt magni isti gladii et acuti? Occidunt. (26) Febris autem quid facit? Aliud nihil. Tegula quid facit? Aliud nihil. Vis ergo ut ista omnia admirer et adorem, et istorum omnium servus obambulem? (27) Absit : sed, cum semel didicerim, id quod ortum est etiam interire oportere, ne mundus in suo cursu subsistat aut impediatur; nihil mea refert, febrisne id faciat, an tegula, an miles. Sed si contendere hæc inter se licet, scio minore cum molestia et celerius id facturum esse militem. (28) Cum ergo nihil eorum timuero quæ facere mihi tyrannus potest, nec desideraro quidquam eorum quæ largiri potest; quid adhuc eum admiror? quid adhuc

ἔτι θαυμάζω αὐτόν; τί ἔτι τέθηπα; τί φοβοῦμαι τοὺς δορυφόρους; τί χαίρω, ἄν μοι φιλανθρώπως λαλήσῃ καὶ ἀποδέξηταί με, καὶ ἄλλοις διηγοῦμαι πῶς μοι ἐλάλησε; (29) μὴ γὰρ Σωκράτης ἐστί; μὴ γὰρ Διογένης; ἵν' ὁ ἔπαινος αὐτοῦ ἀπόδειξις ᾖ περὶ ἐμοῦ; μὴ γὰρ τὸ ἦθος ἐζήλωκα αὐτοῦ; (30) Ἀλλὰ τὴν παιδιὰν σώζων, ἔρχομαι πρὸς αὐτόν, καὶ ὑπηρετῶ, μέχρις ἂν ὅτου μηδὲν ἀβέλτερον κελεύῃ, μηδ' ἄῤῥυθμον. Ἂν δέ μοι λέγῃ, Ἄπελθε ἐπὶ Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον· λέγω αὐτῷ, Ζήτει ἄλλον· ἐγὼ γὰρ οὐκέτι παίζω. (31) Ἄπαγε αὐτόν. Ἀκολουθῶ ἐν παιδιᾷ. Ἀλλ' ἀφαιρεῖταί σου ὁ τράχηλος. Ἐκείνου δ' αὐτοῦ ἀεὶ ἐπιμενεῖ; ὑμῶν δὲ τῶν πειθομένων; Ἀλλ' ἄταφος ῥιφήσῃ. Εἰ ἐγώ εἰμι ὁ νεκρὸς, ῥιφήσομαι· εἰ δ' ἄλλος εἰμὶ τοῦ νεκροῦ, κομψότερον λέγε, ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ ἐκφόβει με. (32) Τοῖς παιδίοις ταῦτα φοβερά ἐστι καὶ τοῖς ἀνοήτοις. Εἰ δέ τις, εἰς φιλοσόφου σχολὴν ἅπαξ εἰσελθὼν, οὐκ οἶδε τί ἐστιν αὐτὸς, ἄξιός ἐστι φοβεῖσθαι καὶ κολακεύειν οὓς ὕστερον ἐκολάκευεν· εἰ μήπω μεμάθηκεν ὅτι οὐκ ἔστι σὰρξ, οὐδ' ὀστᾶ, οὐδὲ νεῦρα, ἀλλὰ τὸ τούτοις χρώμενον καὶ διοικοῦν καὶ παρακολουθοῦν ταῖς φαντασίαις.

33. Ναί. Ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι καταφρονητὰς ποιοῦσι τῶν νόμων. Καὶ ποῖοι μᾶλλον λόγοι πειθομένους παρέχουσι τοῖς νόμοις τοὺς χρωμένους; Νόμος δ' οὐκ ἔστι τὰ ἐπὶ μωρῷ. (34) Καὶ ὅμως ὅρα πῶς καὶ πρὸς τούτους ὡς δεῖ ἔχοντας παρασκευάζουσιν· οἵ γε διδάσκουσι μηδενὸς ἀντιποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς ἐν οἷς ἂν ἡμᾶς νικῆσαι δύνανται. (35) Περὶ τὸ σωμάτιον διδάσκουσιν ἐξίστασθαι, περὶ τὴν κτῆσιν ἐξίστασθαι, περὶ τὰ τέκνα, γονεῖς, ἀδελφοὺς, πάντων παραχωρεῖν, πάντα ἀφιέναι· μόνα τὰ δόγματα ὑπεξαιροῦνται, ἃ καὶ ὁ Ζεὺς ἐξαίρετα ἑκάστου εἶναι ἠθέλησε. (36) Ποία ἐνθάδε παρανομία; ποία ἀβελτερία; Ὅπου κρείττων εἶ καὶ ἰσχυρότερος, ἐκεῖ σοι ἐξίσταμαι· ὅπου πάλιν ἐγὼ κρείττων, σὺ παραχώρει μοι· ἐμοὶ γὰρ μεμέληκε, σοὶ δ' οὔ. (37) Σοὶ μέλει πῶς ἂν ἐν λιθοστρώτοις οἰκήσητε, πῶς παῖδές σοι καὶ πελάται διακονῶσι, πῶς ἐσθῆτα περίβλεπτον φορῇς, πῶς κυνηγοὺς πολλοὺς ἔχῃς, πῶς κιθαρῳδοὺς, τραγῳδούς. (38) Μή τι ἀντιποιοῦμαι; μή τι οὖν δογμάτων σοι μεμέληκε; μή τι τοῦ λόγου τοῦ σεαυτοῦ; μή τι οἶδας ἐκ τίνων μορίων συνέστηκε, πῶς συνάγεται, τίς ἡ διάρθρωσις αὐτοῦ, τίνας ἔχει δυνάμεις, καὶ ποίας τινάς; (39) Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ ἄλλος ἐν τούτοις σου πλέον ἔχει, ὁ μεμελετηκώς; Ἀλλὰ ταῦτ' ἐστὶ τὰ μέγιστα. Καὶ τίς σε κωλύει περὶ ταῦτ' ἀναστρέφεσθαι καὶ τούτων ἐπιμελεῖσθαι; τίς δὲ μείζονα ἔχει παρασκευὴν βιβλίων, εὐσχολίας, τῶν ὠφελησόντων; (40) μόνον ἀπόνευσόν ποτε ἐπὶ ταῦτα, ἀπόνειμον κἂν ὀλίγον χρόνον τῷ σαυτοῦ ἡγεμονικῷ· σκέψαι τί ποτ' ἔχεις τοῦτο, καὶ πόθεν ἐλήλυθας, τὸ πᾶσι τοῖς ἄλλοις χρώμενον, πάντα τἆλλα δοκιμάζον, ἐκλεγόμενον, ἀπεκλεγόμενον. (41) Μέχρι δ' ἂν οὗ περὶ τὰ ἐκτὸς

stupeo? quid timeo satellites? quid gaudeo, si m ter fuerit allocutus et approbarit? cur aliis dico sit locutus? (29) Num enim Socrates est? num Di ejus laus sit demonstratio mei? num enim mores eju (30) *Minime*: sed, ut ludum tuear, accedo illum, stro, quoad me nihil improbum, nihil absurdum Si vero mihi dicat, Abi ad Leontem Salaminium Quære alium; ego enim non amplius ludo. (31) carcerem. » Sequor per jocum. « At caput tibi An vero illius ipsius semper manebit? vestra item ei obtemperatis? « At insepultus abjicieris. » Si e daver, projiciar: sin diversus sum a cadaver aptius, ut res se habet; neu me terreto. (32) terribilia sunt, et stultis. Si quis autem sem philosophi ingressus, ignorat quid ipse sit, is qui terreatur, et aduletur quibus posthac adula nondum didicit se non esse carnem, neque o nervos; sed id quod his utatur, quod gubernet visa.

33. Esto: at isti sermones efficiunt legum co Immo vero, quinam sermones legibus obedien dant hos qui iis utuntur? At lex non est id qu state est stultorum. (34) Et tamen vide quo pa nes isti nos instruant, ut etiam adversus hoc genu ita ut oportet nos geramus; quippe qui docer nobis adversus illos vindicemus, in quo illi possint: (35) docent cedendum esse corpore, p liberis, parentibus, fratribus, omnibus his cede omnia missa facienda: sola decreta excipiunt etiam Jupiter eximia cujusque esse voluit. (3 est legum violatio? quæ improbitas? Qua part tior es et fortior, ea tibi cedo; vicissim, ubi e sum, tu mihi cede: res enim hæc curæ mihi fu fuit. (37) Tibi curæ est quomodo in palatiis h tuis, quomodo pueri et clientes tibi ministrent, q stem conspicuam gestes, ut venatores multos citharœdos, tragœdos. (38) Num ista mihi vin igitur decreta tibi curæ fuerunt? num tua ipsius scis e quibus partibus constet, quomodo conjun sit ejus distinctio, quas habeat vires, et quales ergo indignaris, si alius in his te superat, qui tus est? Hæc vero maxima sunt. Et quis ea prohibet et curare? quis vero instructior est magistris? (40) Modo diverte aliquando tande vel exiguum tempus tuæ menti impende! consi nam sit hæc principalis tui pars, et unde profe liquis omnibus utitur, quæ extera omnia probat, repudiat. (41) Quoad autem in externis rebus

ῃ, ἐκεῖνα ἕξεις οἷα οὐδείς· τοῦτο δ', οἷον αὐτὸ
ις, ῥυπαρὸν καὶ ἀτημέλητον.

ΚΕΦ. Η'.

ταχέως ἐπὶ τὸ σχῆμα τῶν φιλοσόφων ἐπιπηδῶντας.

ἔποτ' ἀπὸ τῶν κοινῶν τινα μήτ' ἐπαινέσητε μήτε
ιήτε τέχνην τινὰ ἢ ἀτεχνίαν προσμαρτυρή-
ἅμα μὲν προπετείας ἑαυτοὺς ἀπαλλάξετε,
δὲ κακοηθείας. Οὗτος ταχέως λούεται. Κα-
οιεῖ; Οὐ πάντως. Ἀλλὰ τί; Ταχέως λούεται.
ν καλῶς γίνεται; (3) Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὰ μὲν
άτων ὀρθῶν, καλῶς· τὰ δ' ἀπὸ μοχθηρῶν,
. Σὺ δὲ, μέχρις ἂν καταμάθῃς τὸ δόγμα
; ποιεῖ ἕκαστα, μήτ' ἐπαίνει τὸ ἔργον, μήτε
.) Δόγμα δ' ἐκ τῶν ἐκτὸς οὐ ῥᾳδίως κρίνεται.
τῶν ἐστί. Διὰ τί; Χρῆται γὰρ σκεπάρνῳ.
οῦτο; Οὗτος μουσικός· ᾄδει γάρ. Καὶ τί
ῦτος φιλόσοφος. Διὰ τί; Τρίβωνα γὰρ ἔχει
. Οἱ δ' ἀγύρται τί ἔχουσι; (5) Διὰ τοῦτο,
ονοῦντά τις ἴδῃ τινὰ αὐτῶν, εὐθὺς λέγει, Ἰδοὺ
ος [τί] ποιεῖ. Ἔδει δ', ἀφ' ὧν ἠσχημόνει,
ίγειν αὐτὸν μὴ εἶναι φιλόσοφον. (6) Εἰ μὲν
ἐστὶν ἡ τοῦ φιλοσόφου πρόληψις καὶ ἐπαγ-
ειν τρίβωνα καὶ κόμην, καλῶς ἂν ἔλεγον· εἰ
μᾶλλον, ἀναμάρτητον εἶναι, διὰ τί οὐχὶ, διὰ
ηροῦν τὴν ἐπαγγελίαν, ἀφαιροῦνται αὐτὸν τῆς
ίας; (7) Οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τε-
ταν τις ἴδῃ τινὰ κακῶς πελεκῶντα, οὐ λέγει,
τεκτονικῆς; ἰδοὺ οἱ τέκτονες οἷα ποιοῦσι κακά·
τοὐναντίον λέγει, Οὗτος οὐκ ἔστι τέκτων,
ὰρ κακῶς. (8) Ὁμοίως κἂν ᾄδοντός τινος
κῶς, οὐ λέγει, Ἰδοὺ πῶς ᾄδουσιν οἱ μουσικοί;
λον, ὅτι Οὗτος οὐκ ἔστι μουσικός.
τὶ φιλοσοφίας δὲ μόνης τοῦτο πάσχουσιν· ὅταν
σι παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ τοῦ φιλοσόφου
, οὐχὶ τῆς προσηγορίας ἀφαιροῦνται αὐτὸν,
ντες εἶναι φιλόσοφον, εἶτ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ γινο-
βόντες ὅτι ἀσχημονεῖ, ἐπάγουσι, μηδὲν ὄφελος
φιλοσοφεῖν. (10) Τί οὖν τὸ αἴτιον; Ὅτι τὴν
τέκτονος πρόληψιν πρεσβεύομεν, καὶ τὴν τοῦ
, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως τεχνιτῶν· τὴν τοῦ
υ δ' οὔκ, ἀλλ' ἅτε συγκεχυμένην καὶ ἀδιάρθρω-
ῶν ἐκτὸς μόνον κρίνομεν. (11) Καὶ ποία ἄλλη
ὸ σχήματος ἀναλαμβάνεται καὶ κόμης; οὐχὶ
παρήματα ἔχει, καὶ ὕλην, καὶ τέλος; (12) Τίς
οῦ φιλοσόφου; μὴ τρίβων; Οὔ, ἀλλὰ ὁ λόγος.
; μή τι φορεῖν τρίβωνα; Οὔ, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν
ν λόγον. Ποῖα θεωρήματα; μή τι τὰ περὶ
πόγων μέγας γένηται, ἢ κόμη βαθεῖα; Οὔ,
ῦλον δ' Ζήνων λέγει, γνῶναι τὰ τοῦ λόγου
, ποῖόν τι ἕκαστον αὐτῶν ἐστι, καὶ πῶς ἁρ-
πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθά ἐστιν.
θέλεις οὖν ἰδεῖν πρῶτον, εἰ πληροῖ τὴν ἐπαγ-

eas habebis quales nemo alius; hanc vero, qualem habere vis, sordidam et neglectam.

CAP. VIII.

In eos qui celeriter ad suscipiendam philosophi personam properant.

1. Numquam ob res, quæ diversissimis hominibus communes esse possunt, laudaveritis quemquam, aut reprehenderitis; neque artem aliquam aut imperitiam ei tribueritis: ita simul et a temeritate et a malevolentia eritis immunes. (2) Hic cito lavat. Male ergo facit? Non utique. Quid ergo facit? Cito lavat. (3) Ergone recte fiunt omnia? Nequaquam: sed quæ a rectis decretis proficiscuntur, ea recte fiunt; quæ a pravis, prave. Tu vero, donec decretum cognoris, ex quo quisque singula facit, nec laudato factum, nec reprehendito. (4) Decretum autem e rebus externis non facile judicatur. Hic faber est. Quare? Quia securi utitur. Quid ergo hoc ad rem? Hic musicus; canit enim. Et quid hoc? Hic philosophus. Quare? Quia pallium habet, et cæsariem. Præstigiatores vero quid habent? (5) Propterea si quis eos aliquid indecore facientes videt, statim dicit, Ecce hoc quod facit philosophus! cum potius ob indecore facta dicendum fuerit, non esse eum philosophum. (6) Nam si id philosophi institutum esset atque professio, habere pallium et cæsariem, tum quidem recte dicerent: sin illa potius est, ut nihil delinquat; cur non potius, quia professioni suæ non respondet, appellationem istam ei adimunt? (7) Sic enim in ceteris quoque fit artibus. Cum quis aliquem male dolantem ligna viderit, non dicit: Quid juvat ars fabrilis? ecce quam male res suas faciunt fabri! Sed contra potius, Iste non est, ait, faber; male enim dolat. (8) Eodem modo, si quis aliquem male canentem audierit, non dicit, Ecce quomodo canunt musici? sed potius, Iste non est musicus.

9. Verum in sola philosophia hoc faciunt: cum aliquem contra philosophiæ professionem vivere vident, non ei adimunt appellationem; sed, statuentes philosophum eum esse, tum ex ipso facto sumentes hoc, indecore eum agere, concludunt, nullum esse philosophiæ usum. (10) Quid in caussa est? Quod fabri et musici notionem curamus, eodemque modo ceterorum artificum; philosophi autem non item, sed, ut confusam et indistinctam, e rebus externis solummodo judicamus. (11) Quænam vero alia ars exteriori solum habitu et coma paratur? neque vero præcepta etiam habet, et materiam, et finem? (12) Quæ igitur materia est philosophi? num pallium? Non, sed ratio. Qui finis? num ferre pallium? Non, sed rectam tenere rationem. Quæ præcepta illius sunt? num, quo pacto barba magna fiat, aut coma promissa? Immo potius ea, quæ Zeno dicit; cognitio elementorum rationis, quale sit eorum unumquodque, et quomodo inter sese conveniant, et quæ his consequentia sunt. (13) Non igitur in primis videre

γελίαν ἀσχημονῶν, καὶ οὕτω τῷ ἐπιτηδεύματι ἐγκαλεῖν; Νῦν δ', αὐτὸς ὅταν σωφρονῇς, ἐξ ὧν ποιεῖν σοι δοκεῖ κακῶς, λέγεις, Ὅρα τὸν φιλόσοφον (ὡς πρέποντος λέγειν τὸν ταῦτα ποιοῦντα φιλόσοφον)· καὶ πάλιν, Τοῦτο φιλόσοφόν ἐστιν; Ὅρα δὲ τὸν τέκτονα, οὐ λίγεις, ὅταν μοιχεύοντά τινα γνῷς, ἢ λιχνεύοντα ἴδῃς· οὐδὲ, Ὅρα τὸν μουσικόν. (14) Οὕτως ἐπὶ ποσὸν αἰσθάνῃ καὶ αὐτὸς τῆς ἐπαγγελίας τοῦ φιλοσόφου, ἀπολισθαίνεις δὲ, καὶ συγχέῃ ὑπὸ ἀμελετησίας.

15. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλούμενοι φιλόσοφοι ἀπὸ τῶν κοινῶν τὸ πρᾶγμα μετίασιν· εὐθὺς ἀναλαβόντες τρίβωνα, καὶ πώγωνα καθέντες, φασὶν, Ἐγὼ φιλόσοφός εἰμι. (16) Οὐδεὶς δ' ἐρεῖ, Ἐγὼ μουσικός εἰμι, ἂν πλῆκτρον καὶ κιθάραν ἀγοράσῃ· οὐδ', Ἐγὼ χαλκεύς εἰμι, ἂν πιλίον καὶ περίζωμα περιθῆται. Ἀλλ' ἁρμόζεται μὲν τὸ σχῆμα πρὸς τὴν τέχνην, ἀπὸ τῆς τέχνης δὲ τὸ ὄνομα, οὐκ ἀπὸ σχήματος, ἀναλαμβάνουσι. (17) Διὰ τοῦτο καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι Ἐπὶ πολὺ ἐπειρώμην λανθάνειν φιλοσοφῶν· καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. Πρῶτον μὲν γὰρ ᾔδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν· ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσταλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, τὸν περίπατον· πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. (18) Εἶτα, ὥσπερ μόνος ἠγωνιζόμην, οὕτω καὶ μόνος ἐκινδύνευον· οὐδὲν ἐμοὶ, δράσαντί τι αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπὲς, τὸ τῆς φιλοσοφίας ἐκινδυνεύετο· οὐδ' ἔβλαπτον τοὺς πολλοὺς, ὡς φιλόσοφος ἁμαρτάνων. (19) Διὰ τοῦτο οἱ μὴ εἰδότες μου τὴν ἐπιβολὴν ἐθαύμαζον, πῶς, πᾶσι φιλοσόφοις χρώμενος καὶ συζῶν, αὐτὸς οὐκ ἐφιλοσόφουν. (20) Καὶ τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίουν, ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; Βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρῶμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτως καὶ ἀπαραποδίστως. Ἐκεῖθέν με κρῖνον, εἰ δύνασαι. (21) Εἰ δ' οὕτω κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον· τί κακὸν ὑφ' οὕτως ἠλιθίου κριτοῦ ἀγνοεῖσθαι;

22. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείστοις Σωκράτης· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συσταθῆναι. (23) Μή τι οὖν ἠγανάκτει ὡς ἡμεῖς, καὶ ἔλεγεν, Ἐγὼ δέ σοι οὐ φαίνομαι φιλόσοφος; Ἀλλ' ἀπῆγε, καὶ συνίστα, ἑνὶ ἀρκούμενος, τῷ εἶναι φιλόσοφος· χαίρων δὲ καὶ ὅτι μὴ δοκοῖ, οὐκ ἐδάκνετο. Ἐμέμνητο γὰρ τοῦ ἰδίου ἔργου. (24) Τί ἔργον καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ; Μαθητὰς πολλοὺς ἔχειν; Οὐδαμῶς. Ὄψονται οἱ περὶ τοῦτο ἐσπουδακότες. Ἀλλὰ θεωρήματα δύσκολα ἀκριβοῦν; Ὄψονται καὶ περὶ τούτων οἱ ἄλλοι. (25) Ποῦ οὖν αὐτός; καὶ τίς ἦν, καὶ εἶναι ἤθελεν; Ὅπου βλάβη καὶ ὠφέλεια. Εἴ μέ τις, φησὶ, βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ· εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδέν εἰμι. Θέλω τι, καὶ οὐ γίνεται; ἐγὼ ἀτυχής

vis, an, cum indecore agit, professioni suæ ac tum demum ipsum studium accusare? N si castis es moribus, videns ea quæ ille prave detur, dicis, Ecce philosophum! (quasi vero cit, philosophus sit appellandus.) Rursusq philosophi mores sunt! Atqui, Ecce fabrum cum! non clamas, cum aliquem horum mœch ligurrientem vides. (14) Sic igitur tu ipse ali cipis quidem professionem philosophi, sed aberras, et confundi te pateris mera negligent

15. At vero ipsi etiam ii, qui philosophi p vulgaribus rebus professionem suam auspicant pallium induêre, promiseruntque barbam; sum philosophus. (16) Nemo vero musicu cit, cum plectrum et citharam mercatus est; ærarium, simulatque pileolo et perizomate e sed habitum quidem ad artem accommodant; nomen, non ab habitu, accipiunt. (17) Qua dicebat Euphrates, se longo tempore dissimu phiæ studium, eamque dissimulationem sibi p mum enim scivisse se, quæ recte faceret, ea propter spectatores, sed propter semetipsum recte comedisse, compositis fuisse oculis, in nibus modestiæ studuisse; omnia sibi et de (18) Deinde, sicut solus certasset, ita etian periclitatum. Si quid turpe aut indecorum fe sophiam non fuisse periclitatam; neque se no quod ut philosophus peccasset. (19) Quapro suum institutum ignorassent, fuisse miratos cum omnium philosophorum familiaritate con uteretur, ut ipse tamen non philosopharetu vero, inquit, mali fuit, si philosophus e factis non autem ex insignibus? Vide quomodo eda bibam, quomodo dormiam, quomodo tolere abstineam, quomodo operam meam aliis confer appetitione utar, quomodo aversatione, quom et naturales et accersitas tuear, ut absque atque impedimentis vivam. Inde me judica, Si autem ita surdus et c ecus es, ut ne Vulca præclarum fabrum judices, nisi pileolum cap situm videas; quid mali est, a judice adeo st gnosci?

22. Sic maximæ parti hominum ignotus er veneruntque ad eum qui peterent, ut phil commendarentur. (23) Num ergo succensebat dicebatque, Ego vero tibi philosophus non adducebat illos, et commendabat; hoc uno con philosophus esset: et gaudens quoque quod deretur, non mordebatur. Meminerat enim (24) Quodnam est boni et sapientis viri mu los multos habere? Nequaquam: viderint isti studio est. At præcepta difficilia subtiliter e derint et hoc alii. (25) Ubi ergo ipse? et qui esse volebat? Ibi se ipsum esse ratus est, ipsius et emolumentum posita essent. Si me lædere potest; ego nihil ago: si alium expect vet; ego nihil sum. Volo aliquid, et non fi

) Εἰς τοσοῦτο σκάμμα προεκαλεῖτο πάντα
καὶ οὐκ ἄν μοι δοκεῖ ἐκστῆναι οὐδενί· τί
ατηγγέλλων καὶ λέγων, Ἐγὼ τοιοῦτος εἰμί;
ο· ἀλλὰ ὢν τοιοῦτος. (27) Πάλιν γὰρ τοῦτο
ἀλαζόνος· Ἐγὼ ἀπαθής εἰμι καὶ ἀτάραχος·
ε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ὑμῶν κυκωμένων καὶ θο-
ν περὶ τὰ μηδενὸς ἄξια, μόνος ἐγὼ ἀπήλ-
σης ταραχῆς. (28) Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ
εῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς, Συνέλθετε πάντες οἱ
ες, οἱ κεφαλαλγοῦντες, οἱ πυρέσσοντες, οἱ
τυφλοὶ, καὶ ἴδετέ με ἀπὸ παντὸς πάθους
Τοῦτο κενὸν καὶ φορτικὸν, εἰ μή τι, ὡς ὁ
, εὐθὺς ὑποδεῖξαι δύνασαι, πῶς θεραπεύοντες
αι ἄνοσοι κἀκεῖνοι, καὶ εἰς τοῦτο φέρεις πα-
ἣν ὑγίειαν τὴν σεαυτοῦ.
ῦτος γάρ ἐστιν ὁ Κυνικὸς, τοῦ σκήπτρου καὶ
ἠξιωμένος παρὰ τοῦ Διὸς, καὶ λέγων· Ἵν'
νθρωποι, ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἀταραξίαν
στὶ ζητεῖτε, ἀλλ' ὅπου μή ἐστιν· (31) ἰδοὺ
παράδειγμα ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπέσταλμαι, μήτε
ν, μήτε οἶκον, μήτε γυναῖκα, μήτε τέκνα,
ὑπόστρωμα, μηδὲ χιτῶνα, μηδὲ σκεῦος· καὶ
ὑγιαίνω· πειράθητέ μου. Κἂν ἴδητε ἀτά-
ύσατε τὰ φάρμακα, καὶ ὑφ' ὧν ἐθεραπεύθην.
ο γὰρ ἤδη καὶ φιλάνθρωπον καὶ γενναῖον.
τίνος ἔργον ἐστί· τοῦ Διὸς, ἢ ὃν ἂν ἐκεῖ-
κίνῃ ταύτης ὑπηρεσίας, ἵνα μηδαμοῦ μηδὲν
σῃ πρὸς τοὺς πολλοὺς, δι' οὗ τὴν μαρτυρίαν
ἣν τῇ ἀρετῇ μαρτυρεῖ, καὶ τῶν ἐκτὸς κατα-
αὐτὸς ἄκυρον ποιήσῃ·

ρήσαντα χρόα κάλλιμον, οὔτε παρειῶν
ιμορξάμενον.

οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ ποθοῦντά τι ἢ
ε, ἄνθρωπον, ἢ τόπον, ἢ διαγωγὴν, ὡς τὰ
τρυγητὸν ἢ τὰς ἀργίας· αἰδοῖ πανταχοῦ κε-
ν, ὡς οἱ ἄλλοι τοίχοις καὶ θύραις καὶ θυρω-

δ' αὐτὸ μόνον, κινηθέντες πρὸς φιλοσοφίαν,
ωστόμαχοι πρός τι βρωμάτιον ὃ μετὰ
χαίνειν μέλλουσιν, εὐθὺς ἐπὶ τὸ σκῆπτρον,
ασιλείαν. Καθεῖκε τὴν κόμην, ἀνέλῃφε
γυμνὸν δεικνύει τὸν ὦμον, μάχεται τοῖς
κἂν ἐν φαινόλῃ τινὰ ἴδῃ, μάχεται αὐτῷ·
ωπε, χειμάσκησον πρῶτον· ἰδοῦ σου τὴν
κακοστομάχου ἢ κισσώσης γυναικός ἐστιν.
ι μελέτησον πρῶτον τίς εἶ· σαυτῷ φιλόσο-
ον χρόνον. (36) Οὕτω καρπὸς γίνεται· κα-
δεῖ ἐπί τινα χρόνον τὸ σπέρμα, κρυφθῆναι,
ὸν αὐξηθῆναι, ἵνα τελεσφορήσῃ. Ἂν δὲ
νο φῦσαι τὸν στάχυν ἐξενέγκῃ, ἀτελές ἐστιν,
Ἀδωνιακοῦ. (37) Τοιοῦτον εἶ καὶ σὺ φυτά-
ν τοῦ δέοντος ἤνθηκας, ἀποκαύσει σε ὁ χει-
) Ἰδοὺ τί λέγουσιν οἱ γεωργοὶ περὶ τῶν σπερ-

sum. (26) In tantum certamen quoslibet provocabat; neque cuiquam cessurus mihi videtur. Quid putatis? ita eum fecisse hoc, ut denunciaret dicereique, Ego sum talis? Absit: nihil aliud egit, nisi ut talis esset. (27) Est enim rursus hoc et stulti et arrogantis, dicere: Ego sum perturbatione et tumultu vacuus; nolite ignorare, homines, dum vos tumultuamini et de rebus nullius pretii digladiamini, ego solus omni tumultu sum liber. (28) Itane tibi non satis est nihil dolere, nisi proclamaveris, Convenite omnes qui e pedibus, e capite, qui febri laboratis, convenite claudi, cæci, ac videte me ab omni malo salvum! (29) Hoc inane et importunum est; nisi, sicut Æsculapius, statim demonstrare possis, qua curatione utentes et ipsi sanari a morbo possint, et nisi in ejus rei documentum tuam sanitatem proferas.

30. Nam talis est Cynicus, sceptro et diademate a Jove ornatus, qui ait: Ut intelligatis, homines, felicitatem et tranquillitatem vos non ubi est quærere, sed ubi non est; (31) ecce ego vobis exemplum a Jove sum missus, qui nec rem familiarum habeam, nec domum, neque uxorem, nec liberos, immo ne stragulum quidem, nec tunicam, nec vasculum. Videte quam sanus sum; facite mei periculum. Si omni perturbatione vacuum videritis, audite medicamenta, et quibus rationibus sim curatus. (32) Hoc enim jam et humanum est, et generosum. Sed videte cujus opus sit; Jovis, aut ejus quem is tali ministerio dignum judicarit, ut nusquam quidquam nudet apud vulgus, quo testimonium suum, quod virtuti perhibet, et quod contra res externas dicit, ipse irritum faciat:

Ne pallore cutis decor offundatur honestæ,
et molles oculis lacrimæ stillantibus absint.

(33) Et non hoc solum, sed et ut ne desideret quidem aut requirat quidquam; non hominem, non locum, non delectationem, quemadmodum pueri vindemiam aut ferias: denique ut sit verecundia undique tectus, quemadmodum ceteri parietibus, foribus, janitoribus.

34. Nunc autem, vix primo impulsu animorum ad philosophiam excitati, sicut ii qui e stomacho laborant ad aliquod edulium quod paulo post fastidiant, statim ruunt ad sceptrum, ad regnum: promissam alunt cæsariem, induerunt pallium, nudum humerum ostentant, rixantur cum obviis; si quem in pænula viderint, pugnant cum eo: (35) Homo! domi te sedulo prius exerce, observa tuum impetum, ne sit hominis e stomacho aut mulierculæ pica laborantis. Da primum operam, ut ignorere qui sis; tibi ipsi philosophare ad breve tempus. (36) Sic fructus nascitur: defodi oportet et aliquamdiu occultari semen; tum paulatim augescere, ut fructum denique proferat: sed si spicam ante geniculum protulerit, imperfectum est frumentum, est ex Adonidis hortis. (37) Hujusmodi plantula et tu es: ante tempus floruisti, exuret te hiems. (38) Vide quid dicant agricolæ

μάτων, ὅταν πρὸ ὥρας θερμασίαι γένωνται· ἀγωνιῶσι μὴ ἐξυβρίσῃ τὰ σπέρματα, εἶτα αὐτὰ πάγος εἰσβαλὼν ἐξελέγξῃ. (39) Ὅρα καὶ σὺ, ἄνθρωπε· ἐξύβρικας, ἐπιπεπήδηκας δοξαρίῳ πρὸ ὥρας· δοκεῖς τις εἶναι· μωρὸς παρὰ μωροῖς· ἀποπαγήσῃ, μᾶλλον δ' ἀποπέπηγας ἤδη ἐν τῇ ῥίζῃ κάτω, τὰ δ' ἄνω σου μικρὸν ἔτι ἀνθεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖς ἔτι ζῆν καὶ θάλλειν. (40) Ἄφες ἡμᾶς γε κατὰ φύσιν πεπανθῆναι. Τί ἡμᾶς ἀποδύεις; τί βιάζῃ; οὔπω δυνάμεθα ἐνεγκεῖν τὸν ἀέρα. Ἔασον τὴν ῥίζαν αὐξηθῆναι, εἶτα γόνυ λαβεῖν τὸ πρῶτον, εἶτα τὸ δεύτερον, εἶτα τὸ τρίτον· εἶθ' οὕτως ὁ καρπὸς ἐκβιάσεται τὴν φύσιν, κἂν ἐγὼ μὴ θέλω. (41) Τίς γὰρ ἐγκύμων γενόμενος καὶ πλήρης τηλικούτων δογμάτων, οὐχὶ αἰσθάνεταί τε τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, καὶ ἐπὶ τὰ κατάλληλα ἔργα ὁρμᾷ; (42) Ἀλλὰ ταῦρος μὲν οὐκ ἀγνοεῖ τὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ παρασκευὴν, ὅταν ἐπιφανῇ τι θηρίον, οὐδ' ἀναμένει τὸν προτρεψόμενον· οὐδὲ κύων, ὅταν ἴδῃ τι τῶν ἀγρίων ζῴων. (43) Ἐγὼ δ' ἂν ἴσχω τὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρασκευὴν, ἐκδέξομαι ἵνα με σὺ παρασκευάσῃς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἔργα; Νῦν δ' οὔπω ἔχω, πίστευσόν μοι. Τί οὖν με πρὸ ὥρας ἀποξηρανθῆναι θέλεις, ὡς αὐτὸς ἐξηράνθης;

de seminibus, quando ante tempus calor inci ne luxurient semina, ac deinde frigus ingruei (39) Vide et tu, homo : luxuriasti, ante tem lam evolasti : videris aliquis esse; stultus es frigore enecaberis, ac potius jam enectus es j superne vero paululum adhuc flores, eoque vivere et virere. (40) Patere nos saltem se ram maturescere! Quid nos exuis? quid c possumus ferre aerem : sine radicem cresce niculum primum oriri, post alterum, dein que sic fructus naturam cogens perrumpet lente. (41) Quis enim prægnans et plenus tali non etiam vires et copias suas intelligit, et venientia concitatur? (42) Taurus certe qu suam haud ignorat et robur. ubi belluam al xit, neque hortatorem operitur : neque cani aliquod animal vidit. (43) Ego vero, si viri præparationem habeam, exspectabo ut tu convenientia instruas? Nunc vero nondum mihi. Quid ergo me ante tempus exarescer modum ipse exaruisti?

ΚΕΦ. Θ'.

Πρὸς τὸν εἰς ἀναισχυντίαν μεταβληθέντα.

1. Ὅταν ἄλλον ἴδῃς ἄρχοντα, ἀντίθες ὅτι σὺ ἔχεις τὸ μὴ δεῖσθαι ἀρχῆς· ὅταν ἄλλον πλουτοῦντα, ἰδοῦ τί ἀντὶ τούτου ἔχεις. (2) Εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ἔχεις ἀντ' αὐτοῦ, ἄθλιος εἶ· εἰ δ' ἔχεις τὸ μὴ χρείαν ἔχειν πλούτου, γίνωσκε ὅτι πλεῖον τούτου ἔχεις, καὶ πολλῷ πλείονος ἄξιον. Ἄλλος γυναῖκα εὔμορφον· σὺ, τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν εὐμόρφου γυναικός. (3) Μικρά σοι δοκεῖ ταῦτα; καὶ πόσου ἂν τιμήσαιντο οὗτοι αὐτοὶ οἱ πλουτοῦντες καὶ ἄρχοντες, καὶ μετ' εὐμόρφων διαιτώμενοι, δύνασθαι πλούτου καταφρονεῖν, καὶ ἀρχῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν γυναικῶν ὧν ἐρῶσι καὶ ὧν τυγχάνουσιν; (4) Ἀγνοεῖς οἷόν τι ἐστὶ δίψος πυρέσσοντος; οὐδὲν ὅμοιον ἔχει τῷ τοῦ ὑγιαίνοντος. Ἐκεῖνος πιὼν ἀποπέπαυται· ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον ἡσθεὶς, εἶτα ναυτιᾷ, χολὴν αὐτὸ ποιεῖ ἀντὶ ὕδατος, ἐμεῖ, στροφοῦται, διψῇ σφοδρότερον. (5) Τοιοῦτόν ἐστι μετ' ἐπιθυμίας πλουτεῖν, μετ' ἐπιθυμίας ἄρχειν, μετ' ἐπιθυμίας καλῇ συγκαθεύδειν· ζηλοτυπία πρόσεστι, φόβος τοῦ στερηθῆναι, αἰσχροὶ λόγοι, αἰσχρὰ ἐνθυμήματα, ἔργα ἀσχήμονα.

6. Καὶ τί, φησὶν, ἀπολλύω; Ἄνθρωπε, ὑπῆρχες αἰδήμων, καὶ νῦν οὐκέτι εἶ· οὐδὲν ἀπολώλεκας; ἀντὶ Χρυσίππου καὶ Ζήνωνος, Ἀριστείδην ἀναγινώσκεις καὶ Εὔηνον· οὐδὲν ἀπολώλεκας; ἀντὶ Σωκράτους καὶ Διογένους, τεθαύμακας τὸν πλείστας διαφθεῖραι καὶ ἀναπεῖσαι δυνάμενον. (7) Καλὸς εἶναι θέλεις, καὶ πλάσσεις σεαυτὸν, μὴ ὤν· καὶ ἐσθῆτα ἐπιδεικνύειν θέλεις στιλπνὴν, ἵνα τὰς γυναῖκας ἐπιστρέφῃς· κἄν που μυραφίου ἐπιτύχῃς, μακάριος εἶναι δοκεῖς. (8) Πρότερον

CAP. IX.

Ad quemdam qui ad impudentiam d

1. Cum alium vides magistratu præditum; te hoc habere, ut non requiras magistratum : vitem, vide quid loco divitiarum habeas. (pro illis habes, miser es : sin id habes u egeas, scito plus te, quam habet ille, hal majoris pretii rem. Alius uxorem formosam l id, ut formosam uxorem non concupiscas. (hæc tibi videntur? At ipsi isti divites et m rentes, et qui formosarum consuetudine utun æstimarent, si possent divitias et magistratu lieres quas amant, quibusque potiuntur, con Ignoras qualis sit sitis febricitantis? nihil si sani hominis. Hic postquam bibit, sitire d rumper delectatus, deinde nauseat, aquam in tit, vomit, torminibus cruciatur, sitit veh Tale est, cum cupiditate esse divitem, cum cu magistratum, cum cupiditate concubare cum f adjuncta est æmulatio, metus amissionis, turpes cogitationes, facta indecora.

6. Et quid, inquit, amitto? Homo, fuisti nunc non es : nihilne amisisti? loco Chrysip Aristidem legis et Evenum : nihilne amisisti et Diogene, miraris eum qui plurimas corru pere verbis potest. (7) Pulcer esse vis, ac te cum non sis : et vestem splendidam ostent muliercularum oculos in te convertas : et sic aliquod oleum cosmeticum nactus fueris, be cas. (8) Prius autem quidquam tale ne cogi

ιεθυμοῦ τούτων τι· ἀλλὰ ποῦ εὐσχήμων λό-
ἀξιόλογος, ἐνθύμημα γενναῖον. Τοιγαροῦν
ὡς ἀνὴρ, προῄεις ὡς ἀνὴρ, ἐσθῆτα ἐφόρεις
λόγους ἐλάλεις πρέποντας ἀνδρὶ ἀγαθῷ· εἶτά
, οὐδὲν ἀπώλεσα; (9) Οὕτως οὐδὲν ἄλλο, ἢ
τολλύουσιν ἄνθρωποι; αἰδὼς οὐκ ἀπόλλυται;
ύνη οὐκ ἀπόλλυται; ἢ οὐκ ἔστι ζημιωθῆναι
: ἀπολέσαντα; (10) Σοὶ μὲν οὖν δοκεῖ τάχα
δὲν οὐκέτι εἶναι ζημία. Ἦν δέ ποτε χρόνος,
αὐτὴν ὑπελογίζου καὶ ζημίαν καὶ βλάβην,
ις μή τις ἐκσείσῃ σε τούτων τῶν λόγων καὶ

ὺ, ἐκσέσεισαι ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς, ὑπὸ
. Μαχέσθητι σαυτῷ, ἀφελοῦ σαυτὸν εἰς
ίνην, εἰς αἰδῶ, εἰς ἐλευθερίαν. (12) Εἴ σοί
ιεγε περὶ ἐμοῦ ταῦτα, ὅτι μέ τις μοιχεύειν
, ὅτι ἐσθῆτα φορεῖν τοιαύτην, ὅτι μυρίζεσθαι·
λθὼν αὐτόχειρ ἐγένου τούτου τοῦ ἀνθρώπου,
ιοι παραχρωμένου; (13) Νῦν οὖν οὐ θέλεις
θῆσαι; καὶ πόσῳ ῥᾴων αὕτη ἡ βοήθεια; οὐκ
τινα δεῖ, οὐ δῆσαι, οὐχ ὑβρίσαι, οὐκ εἰς
κελθεῖν· ἀλλ' αὐτὸν αὐτῷ λαλῆσαι, τῷ μά-
θησομένῳ, πρὸς ὃν οὐδείς ἐστί σου πιθανώ-
ι) Καὶ πρῶτον μὲν, κατάγνωθι τῶν γινομέ-
ταταγνοὺς, μὴ ἀπογνῷς σεαυτοῦ· μηδὲ πάθῃς
εννῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰσάπαν
ἑαυτοὺς, καὶ ὡς ὑπὸ ῥεύματος παρεσύρησαν.
μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. Πέπτωκε τὸ
ναστὰς, φησὶ, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν
θῇς. (16) Τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε· ἴσθι
δέν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς.
εῖ· καὶ γέγονε, διώρθωται· ὡς πάλιν ἀπο-
καὶ ἀπόλωλεν. Ἔσωθεν γάρ ἐστι καὶ ἀπώ-
σήθεια. (17) Εἶτα τί μοι ἀγαθόν; Καὶ τί
ου μεῖζον; ἐξ ἀναισχύντου αἰδήμων ἔσῃ, ἐξ
ιόσμιος, ἐξ ἀπίστου πιστὸς, ἐξ ὠκολάστου
(18) Εἴ τινα ἄλλα τούτων μείζονα ζητεῖς,
ιεῖς· οὐδὲ θεῶν σέ τις ἔτι σῶσαι δύναται.

ΚΕΦ. Ι'.

δεῖ καταφρονεῖν, καὶ πρὸς τίνα διαφέρεσθαι.

ία πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὰ ἐκτὸς γίνεται,
περὶ τὰ ἐκτός. Τί ποιήσω; πῶς γένηται;
; μὴ τόδε ἀπαντήσῃ, μὴ τόδε. (2) Πᾶσαι
φωναὶ περὶ τὰ ἀπροαίρετα στρεφομένων
γὰρ λέγει, Πῶς μὴ συγκατατιθῶμαι τῷ
ὃς μὴ ἀπονεύσω ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς; (3)
ἢ εὐφυὴς ὥστε περὶ τούτων ἀγωνιᾷν, ὑπο-
ὸν, ὅτι Τί ἀγωνιᾷς; ἐπὶ σοὶ ἐστίν· ἀσφαλὴς
ρὸ τοῦ ἐπάγειν τὸν φυσικὸν κανόνα προπτῆδα
κατατίθεσθαι. (4) Πάλιν ἂν περὶ ὀρέξεως
ἡ ἀτελὴς γένηται καὶ ἀποτευκτική· περὶ
μὴ περιπτωτική· (5) πρῶτον μὲν αὐτὸν
ω, ὅτι ἀφεὶς περὶ ἃ οἱ ἄλλοι ἐπτόηνται,

verum, ubi esset honesta oratio, vir gravi auctoritate, generosa cogitatio. Proinde dormiebas ut vir; prodibas ut vir; ut vir vestem virilem ferebas; verba faciebas digna viro bono: et nunc mihi dicis nihil te amisisse? (9) Itane nihil aliud amittunt homines, nisi nummulos? verecundia vero non amittitur? morum modestia non amittitur? aut talium rerum jactura nihil nocet? (10) Tu fortassis nihil horum jam in damnis deputas. At fuit tempus aliquando, cum hoc unum in malis numerares et in damnis, cum sollicitus esses, ne quis ista dicta et facta tibi excuteret.

11. Ecce, excussa tibi sunt, et quidem non ab alio, sed a te ipso. Pugna ipse tecum, assere te rursus modestiæ, verecundiæ, libertati. (12) Si quis olim tibi de me hoc dixisset, esse aliquem qui me adulterare cogeret, et talem vestem ferre, et unguentis delibui; nonne accurrisses, et tua manu hominem, qui me sic abuteretur, jugulasses? (13) Nunc ergo non vis ipsi tibi opem ferre? quanto autem facilius est hoc auxilium? Non est occidendus aliquis, non vinciendus, non afficiendus contumelia; non est in forum prodeundum; sed tecum ipso colloquendum, maxime obtemperaturo, apud quem nemo plus te auctoritate valet et gratia. (14) Ac primum quidem ea, quæ facis, improbato; dein, ubi improbaris, de te ipso ne despera; neque id usu tibi veniat, quod ignavis hominibus, qui, semel remissa industria, omnino frenum laxant pravis cupiditatibus, et velut a torrente abripiuntur. (15) Observa potius pædotribarum consuetudinem. Prostratus est puer? Surge, inquit, denuo luctare, donec vires tuæ auctæ confirmatæque fuerint. (16) Ad eumdem modum et tu facito; scitoque nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet; et factum est, correctus est: ut e contrario, si oscitarit, periit. Intrinsecus enim est et interitus et adjumentum. (17) Quid vero ex eo mihi boni exsistet? Quodnam tandem isto majus bonum quæris? ex impudenti verecundus fies, e petulanti modestus, ex infideli fidelis, e luxurioso temperans? (18) Si qua alia his majora quæris, fac quæ facis: jam ne deorum quidem quisquam te servare potest.

CAP. X.

Quænam contemnenda sint, et quænam sint magni facienda.

1. Difficultas omnibus hominibus circa res externas exsistit, anxietas circa res externas. Quid faciam? quomodo fiet? quomodo eveniet? ne hoc accidat! ne illud. (2) Omnes istæ voces eorum sunt, qui rebus externis occupantur. Quis enim dicit, Quomodo cavebo ne assentiar mendacio? quomodo, ne a vero declinem? (3) Si quis ea fuerit ingenii bonitate, ut his de rebus angatur, commonefaciam illum: Cur angeris? penes te est; securus esto; modo noli ante adhibitam naturæ regulam prosilire ad assensionem. (4) Rursus si de appetitione angatur, ne irrita illa fiat et voti impos; de aversatione, ut ne in id quod aversatur incidat; (5) primum quidem eum deosculabor, quod, omissis iis quæ alii admirantur, illorumque formi-

δεῖ, περιδραμεῖν, τὰς χεῖρας καταφιλῆσαι, ἀλλοτρίαις θύραις κατασαπῆναι, πολλὰ μὲν ἀλλὰ δὲ πρᾶξαι ἀνελεύθερα, δῶρα πέμψαι ἵνα καθ' ἡμέραν ἐνίοις. (21) Καὶ τί τὸ γίνεται; Δώδεκα δεσμὰ ῥάβδων, καὶ τρὶς ἢ τετράκις καθίσαι, καὶ Κιρκήσια δοῦναι, καὶ σπουδάσαι. Ἢ δειξάτω μοί τις, τί ἐστι παρὰ τοῦτο. (22) Ὑπὲρ ἀπαθείας οὖν, ὑπὲρ ἀταραξίας, καθεύδοντα καθεύδειν, ἐγρηγορότα ἐγρηγορέναι, φοβεῖσθαι μηδέν, μὴ ἀγωνιᾷν ὑπὲρ μηδενός, ὀργίζεσθαι θέλεις, οὐδὲν πονῆσαι; (23) ἀλλ' ἄν τι σοι περὶ ταῦτα γινομένου, ἢ ἀναλωθῇ κακῶς, ἢ μὴ ὧν ἔδει σε τυχεῖν, εὐθὺς δηχθήσῃ ἐπὶ τῷ (24) Οὐκ ἀντιθήσεις τί ἀντὶ τίνος λαμβάνεις, πόσου; Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα εἰ πῶς δύνασαι; Ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. Δύνασαι καὶ τὰ ἐκτὸς ἔχειν ἐπιμελείας τετυχηκὸς σαυτοῦ ἡγεμονικόν. Εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, ἀμελεῖς· εἰ δὲ μή, οὔτε τοῦτο ἕξεις, οὔτ' ἐκεῖνα, ἀμφοῖν ἐπ' ἀμφότερα. Εἰ τοῦτο θέλεις, ἐκεῖνά σε δεῖ. (25) Ἐκχεθήσεται τὸ ἔλαιον, ἀπολεῖται τὰ σκεύη· ἀλλ' ἐγὼ ἀπαθὴς ἔσομαι. Ἐμπρησμὸς ἔσται μὴ παρόντος, καὶ ἀπολεῖται τὰ βιβλία· χρήσομαι ταῖς φαντασίαις κατὰ φύσιν. (27) Ἀλλ' οὐκ ἔχω φαγεῖν. Εἰ οὕτω τάλας εἰμὶ, λιμὴν τὸ θανεῖν· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ λιμὴν πάντων, ὁ θάνατος καταφυγή. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ κακόν ἐστιν· ὅταν θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ (28) Τί οὖν ἀγωνιᾷς; τί ἀγρυπνεῖς; οὐχὶ ἀναλογισάμενος ποῦ σου τὸ ἀγαθόν ἐστι καὶ λέγεις, ὅτι Ἐπ' ἐμοὶ ἀμφότερα· οὔτε τοῦτό μου ἀφαιρεθῆναί με δύναται, οὔτ' ἐκείνῳ ἄκοντα πεισθῆναί με. (29) Τί οὖν οὐ ῥέγκω βαλών; τὰ γὰρ ἐμὰ ἀσφαλῆ· τὰ ἀλλότρια, ὄψεται αὐτὰ ὃς ἂν φέρῃ, ἢ ἔσται παρὰ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν. (30) Τίς οὖν ἐστιν αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἢ οὕτως; μὴ γάρ μοι ἐκλελόγισται αὐτῶν; μὴ γὰρ ἐμέ τις αὐτῶν διοικητὴν ἀπέδειξεν; ἀρκεῖ μοι ὧν ἔχω ἐξουσίαν. Ταῦτά με δεῖ παρασκευάσαι· τὰ δ' ἄλλα, ὡς ἂν θέλῃ κύριος.

Τί τις ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀγρυπνεῖ καὶ ἔνθα καὶ ἔνθα; τί θέλων; ἢ τί ποθῶν; Πάτροκλον, ἢ Ἀντίλοχον, ἢ Μενέλαον; Πότε γὰρ ἡγήσατο τινα τῶν φίλων; πότε γὰρ οὐκ εἶχε πρὸ τοῦ ὅτι αὔριον ἢ εἰς τὴν τρίτην δεῖ ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἢ ἐκεῖνον; (32) Ναὶ, φησίν· ἀλλ' ᾤμην ὅτι διαμενεῖ μοι, καὶ αὐξήσει μου τὸν υἱόν. Ἀνόητος, καὶ τὰ ἄδηλα [δῆλα] ᾤου. (33) Τί οὖν οὐκ σεαυτῷ, ἀλλὰ κλαίων κάθησαι ὡς τὰ κορίσκια; ἐκεῖνός μοι φαγεῖν παρετίθει. Ἔζη γὰρ, ὅ οὐ δύναται. Ἀλλ' Αὐτομέδων σοι παραθήσει καὶ Αὐτομέδων ἀποθάνῃ, ἄλλον εὑρήσεις. Ἢ χύτρα, ἐν ᾗ ἥψετό σοι τὸ κρέας, καταγῇ,

tibi est, circumcursandum, manus deosculandæ, ad alienas fores computrescendum; multa dicenda, multa facienda illiberalia; munera mittenda multis, nonnullis strenulæ quotidianæ. (21) Et quis eventus est? Duodecim fasciculi virgarum; et ter quaterve pro tribunali sedere; Circenses ludos exhibere; e sportulis cernam præbere. Aut demonstrato mihi aliquis, quid præter hæc sit. (22) Ergo pro vacuitate perturbationum, pro constantia, pro eo ut dormiens dormias, vigilans vigiles, nihil timeas, nulla re angaris; pro his nihil impendere vis, nihil laboris capessere? (23) sed si quid, dum tu his rebus occuparis, perierit; si quid male collocatum fuerit; si alter consecutus fuerit quæ te consequi oportebat; statim eo cruciabere? (24) Non conferes quid quo commutaveris, quantulum quanto? At gratis accipere res tanti pretii cupis? Qui autem potes? Opus cum opere nihil commune habet. (25) Non potes et externa probe curata habere, et mentem tuam. Sin illa vis, hoc missum fac : alioqui neque hoc neque illa habebis, animo utrisque distracto. Si hoc vis, illa omittenda erunt. (26) Effundetur oleum, peribunt vascula : at ego tranquillus ero. Incendium orietur, me absente; peribunt libri : sed ego ex naturæ præscripto visis utar. (27) At non habebo quod edam! Si ita miser sum, mors portus est : hic portus est omnibus, hoc confugium. Quapropter nihil in vita grave est : cum vis, exis; neque te fumus afficiet molestia. (28) Quid ergo angeris? quid vigilas? quidni statim, reputans ubi tuum bonum sit et malum, sic dicis : Utrumque in mea potestate est; neque hoc eripere mihi quisquam potest, neque in illud invitum conjicere? (29) Cur ergo non sterto sapinus? res meæ in tuto sunt; de alienis vero viderit is qui eas obtinuerit, prout concessum fuerit ab eo qui earum habet potestatem. (30) Quis sum ego, qui eas sic aut aliter se habere velim? mihine enim delectus earum concessus est? num quis administratorem earum me constituit? Satis mihi ea sunt, quorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut quam pulcerrima efficiantur : cetera vero, prout voluerit is, in cujus sunt potestate.

31. Hæc cui ob oculos posita sunt, num vigilat et huc atque illuc vertitur? quid volens, aut quid desiderans? Patroclum, an Antilochum, aut Menelaum? Quando vero aliquem ex amicis immortalem judicavit? quando non ob oculos habuit, cras aut perendie vel sibi vel illi esse moriendum? (32) Recte, inquit : at putabam, illum mihi fore superstitem, et filium meum *opibus honoribusque* esse aucturum. Stultus enim fuisti, et incerta pro certis habuisti. (33) Cur igitur non te ipsum accusas, sed plorans sedes tamquam puellulæ? At ille mihi cibum apponebat. Vivebat enim, stulte : nunc vero non potest. At Automedon tibi apponet; si vero Automedon quoque mortuus fuerit, alium invenies. (34) Quodsi olla, in qua tibi caro

δεδοικότα προσέρχεσθαι αὐτόν; Οὐδέν. (5) Ἂν τις οὖν καὶ πρὸς τὴν κτῆσιν ὡσαύτως ἔχῃ καθάπερ οὗτος πρὸς τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ ἁπλῶς ὑπό τινος μανίας καὶ ἀπονοίας οὕτως ᾖ διακείμενος, ὥστ' ἐν μηδενὶ ποιεῖσθαι τὸ ἔχειν ταῦτα ἢ μὴ ἔχειν, ἀλλ', ὡς ὀστρακίοις τὰ παιδία παίζοντα περὶ μὲν τῆς παιδιᾶς διαφέρεται, τῶν δ' ὀστρακίων οὐ πεφρόντικεν, οὕτω δὲ καὶ οὗτος τὰς μὲν ὕλας παρ' οὐδὲν ᾗ πεποιημένος, τὴν παιδιὰν δὲ τὴν περὶ αὐτὰς καὶ ἀναστροφὴν ἀσπάζηται· ποῖος ἔτι τούτῳ τύραννος φοβερός; ἢ ποῖοι δορυφόροι; ἢ ποῖαι μάχαιραι αὐτῶν;

6. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις οὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, καὶ ὑπὸ ἔθους οἱ Γαλιλαῖοι· ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως οὐδεὶς δύναται μαθεῖν, ὅτι ὁ θεὸς πάντα πεποίηκε τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ὅλον μὲν ἀκώλυτον καὶ αὐτοτελῆ, τὰ ἐν μέρει δ' αὐτοῦ πρὸς χρείαν τῶν ὅλων; (7) Τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα ἀπήλλακται τοῦ δύνασθαι παρακολουθεῖν τῇ διοικήσει αὐτοῦ· τὸ δὲ λογικὸν ζῷον ἀφορμὰς ἔχει πρὸς ἀναλογισμὸν τούτων ἁπάντων, ὅτι τε μέρος ἐστὶ, καὶ ποῖόν τι μέρος, καὶ ὅτι τὰ μέρη τοῖς ὅλοις εἴκειν ἔχει καλῶς. (8) Πρὸς τούτοις δὲ, φύσει γενναῖον καὶ μεγαλόψυχον καὶ ἐλεύθερον γενόμενον, ὁρᾷ ὅτι τῶν περὶ αὐτὸ τὰ μὲν ἀκώλυτα ἔχει καὶ ἐπ' αὐτῷ, τὰ δὲ κωλυτὰ καὶ ἐπ' ἄλλοις· ἀκώλυτα μὲν, τὰ προαιρετικά· κωλυτὰ δὲ, τὰ ἀπροαίρετα· (9) καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν μὲν ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτοῦ καὶ τὸ συμφέρον, τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ· ἐλεύθερον ἔσται, εὔρουν, εὔδαιμον, ἀβλαβὲς, μεγαλόφρον, εὐσεβὲς, χάριν ἔχον ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενον μηδενὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἑαυτῷ γενομένων, μηδενὶ ἐγκαλοῦν· (10) ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις· ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸ, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται· (11) ἀνάγκη δ' ἀσεβὲς εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ· καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τοῦ πλείονος περιποιητικόν· ἀνάγκη δὲ καὶ ταπεινὸν καὶ μικροπρεπές.

12. Ταῦτα τί κωλύει διαλαβόντα ζῆν κούφως καὶ εὐηνίως, πάντα τὰ συμβαίνειν δυνάμενα πρᾴως ἐκδεχόμενον, τὰ δ' ἤδη συμβεβηκότα φέροντα; (13) Θέλεις πενίαν; φέρε, καὶ γνώσῃ τί ἐστι πενία τυχοῦσα καλοῦ ὑποκριτοῦ. Θέλεις ἀρχάς; φέρε, καὶ πόνους. (14) Ἀλλ' ἐξορισμόν; Ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσται. Καὶ γὰρ ἐνθάδε οὐ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. Οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά· ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ τι ἂν ποιῶ. (15) Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. Τί λέγεις; ἀποθανεῖν; Μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. Καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; (16) Τούτων ἕνεκα ὁ τύραννος φοβερός ἐστι; διὰ ταῦτα οἱ δορυφόροι μεγάλας δοκοῦσιν

absque metu? Nihil. (5) Si quis ergo etiam erga affectus fuerit, ut hic erga corpus; si erga libero rem; si denique furore quodam et desperatione si fuerit, ut in nullo discrimine ponat, sive habeat i non habeat; sed, quemadmodum pueri testis lud dum quidem curant, testas ipsas non curant, quoque materias quidem nihili æstimet, ludum ve ctationem illarum amplectatur; quis adhuc tyr erit formidabilis, aut qui satellites, quive eorum

6. Ergo furore quidem sic aliquis affici potest illa, aut assuetudine, ut Galilæi; ratione vero stratione cognoscere nemo potest, deum ea quæ sunt omnia fecisse, et ipsum mundum universu liberum et perfectum, partes autem ejus ad usum (7) Ac cetera quidem animantia gubernationem qui non possunt, animal vero rationis particeps habet istæc omnia considerandi; se et part et certam quamdam partem; et decere, ut par universo: (8) præter hæc, natura cum si sum, magnanimum et liberum, videt se reru quæ ipsum circumdant, alias habere liberas et alias obnoxias, et juris alieni: liberas, quæ ad luntatem pertinent; obnoxias, quæ ad voluntaten tinent: (9) proptereaque, si in his solis bonum commodum collocarit, quæ prohiberi non pos ipsius potestate sunt, fore se liberum, prosperu indemne, magnanimum, pium, gratias agens omnibus; nusquam de quapiam re, quæ in ipsius non sit, conquerens; nihil accusans: (10) si vero nis et iis quæ alieni juris sunt, necesse esse ut tur, impediatur, serviat iis qui ea in potestate h miratur et timet; (11) necesse porro esse, ut sit quippe quod sibi a deo noceri putet; et iniquum semper sibi plus acquirere studeat; præterea ne ut sit humile et sordidum.

12. Hæc si quis animo conceperit, quid eum ve expedite et placide; quidquid accidere possit, æ exspectantem; ea vero quæ jam acciderunt, to (13) Vis paupertatem mihi imponere? Impone! c quid sit paupertas bonum nacta fabulæ actorem. peria? Cedo! atque etiam labores! (14) At rele Quocumque venero, ibi mihi bene erit. Nam e propter locum bene mihi fuit, sed propter decreta cum sum ablaturus. Neque enim ea eripere qui test: sed hæc sola mea sunt et propria, mihique d sufficiunt, ubicumque fuero et quidquid fecero jam tempus est moriendi. Quid dicis? morien rem tragice exaggerare; sed dic quemadmodum jam tempus est materiæ in ea, e quibus confla solvendæ. Quid hoc mali habet? quid periturum quæ sunt in mundo? quid fiet novum aut mira Eone tyrannus formidabilis est? propter hoc sat

χαίρας καὶ ὀξείας; ἄλλοις ταῦτα· ἐμοὶ δ'
ερὶ πάντων· εἰς ἐμὲ οὐδεὶς ἐξουσίαν ἔχει.
ίρωμαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἔγνωκα αὐτοῦ τὰς
ετι οὐδεὶς δουλαγωγῆσαί με δύναται· καρ-
ίον δεῖ, δικαστὰς οἵους δεῖ. (18) Οὐχὶ τοῦ
ο κύριος εἶ; Τί οὖν πρὸς ἐμέ; Οὐχὶ τοῦ
Τί οὖν πρὸς ἐμέ; Οὐχὶ φυγῆς, ἢ δεσμῶν;
ν πάντων καὶ τοῦ σωματίου ὅλου σοι αὐ-
ει, ὅταν θέλῃς. Πείρασαί σου τῆς ἀρχῆς,
έχρι τίνος αὐτὴν ἔχεις.

οὖν ἔτι φοβηθῆνσι δύναμαι; Τοὺς ἐπὶ τοῦ
[ἢ τί ποιήσωσιν; Ἀποκλείσωσί με; Ἂν με
ντα εἰσελθεῖν, ἀποκλεισάτωσαν. Τί οὖν
ας; Ὅτι καθήκειν ἐμαυτῷ δοκῶ, μενού-
ιᾶς, συμπαίζειν. (20) Πῶς οὖν οὐκ ἀπο-
, ἂν μή τίς με δέχηται, οὐ θέλω εἰσελθεῖν·
λον ἐκεῖνο θέλω, τὸ γινόμενον. Κρεῖττον
. ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ [ἃ] ἐγώ. Προσκείσο-
καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέ-
ῶς συνθέλω. Ἀποκλεισμὸς ἐμοὶ οὐ γίνε-
ῖς βιαζομένοις. (21) Διὰ τί οὖν οὐ βιάζο-
ἀρ ὅτι ἔσω ἀγαθὸν οὐδὲν διαδίδοται τοῖς
Ἀλλ' ὅταν ἀκούσω τινὰ μακαριζόμενον,
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, λέγω, Τί αὐτῷ συμ-
αρχία. Μή τι οὖν καὶ δόγμα οἷον δεῖ;
Μή τι οὖν καὶ τὸ χρῆσθαι ἐπιτροπῇ; Τί
ει; (22) Ἰσχαδοκάρυά τις διαῤῥίπτει· τὰ
ίζει, καὶ ἀλλήλοις διαμάχεται· οἱ ἄνδρες
ν γὰρ αὐτὸ ἡγοῦνται. Ἂν δ' ὀστράκια
ς, οὐδὲ τὰ παιδία ἁρπάζει. (23) Ἐπαρ-
νται· ὄψεται τὰ παιδία. Ἀργύριον· ὄψε-
α. Στρατηγία, ὑπατεία· διαρπαζέτω τὰ
ειέσθω, τυπτέσθω, καταφιλείτω τὰς χεῖ-
όντος, τῶν δούλων· ἐμοὶ δ' ἰσχαδοκάρυόν
Τί οὖν; Ἂν ἀποτύχῃς ῥιπτοῦντος αὐτοῦ,
. Ἂν σου ἕλθῃ εἰς τὸν κόλπον ἰσχάς,
αγε· μέχρι τοσούτου γάρ ἐστι καὶ ἰσχάδα
ῖ δὲ κύψω καὶ ἄλλον ἀνατρέψω, ἢ ὑπ'
απῶ, καὶ κολακεύσω τοὺς εἰσιόντας· οὐκ
σχάς, οὔτ' ἄλλο τι τῶν οὐκ ἀγαθῶν, ἅ με
ειν οἱ φιλόσοφοι μὴ δοκεῖν ἀγαθὰ εἶναι.

υέ μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. Ἰδοὺ
καὶ πῶς ὀξεῖαι. Τί οὖν ποιοῦσιν αἱ με-
μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; Ἀποκτιννύουσι. (26)
τί ποιεῖ; Ἄλλο οὐδέν. Κεραμὶς δὲ τί
ι οὐδέν. Θέλεις οὖν πάντα ταῦτα θαυμάζω
ῶ, καὶ δοῦλος πάντων περιέρχωμαι; (27)
· ἀλλ' ἅπαξ μαθὼν ὅτι τὸ γενόμενον καὶ
ί, ἵνα ὁ κόσμος μὴ ἵστηται μηδ' ἐμποδίζη-
διαφέρομαι πότερον πυρετὸς αὐτὸ ποιήσει,
ἢ στρατιώτης. Ἀλλ' εἰ δεῖ συγκρῖναι,
ώτερον αὐτὸ καὶ ταχύτερον ὁ στρατιώτης
(28) Ὅταν οὖν μήτε φοβῶμαί τι ὧν διαθεῖ-
ται, μήτ' ἐπιθυμῶ τινος ὧν παρασχεῖν, τί

gnos videntur habere gladios et acutos? Aliis ista dicantur! nam mihi quidem meditata sunt omnia : in me nemo ullam potestatem habet. (17) Libertate sum donatus a deo; novi ejus mandata; jam nemo in servitutem redigere me potest : assertorem habeo quem oportet, judices habeo quales oportet. (18) Nonne corporis mei dominus es? Quid ergo ad me? Nonne possessiunculæ? Quid ergo ad me? Nonne fugæ, aut vinculorum? Et his omnibus et toto ipso corpore tibi cedam, quum volueris. Fac periculum imperii tui : quam late illud pateat, cognosces.

19. Quem igitur posthac timere possum? Cubicularios? Quamobrem? Ne me excludant? Si me invenerint ingredi volentem, excludunto. Quid ergo venis ad fores? Quod convenire mihi puto, ludo durante, ut colludam. (20) Quomodo ergo non excluderis? Quia, si quis me non admittit, ingredi nolo; sed semper illud potius volo quod fit. Melius enim id judico quod deus vult, quam quod ego. Adhærebo illi ut minister et pedissequus; cum illo meus fertur impetus, cum illo appeto; denique, quod ille vult, idem et ipse volo. Mihi nulla janua clauditur, sed iis qui vi ingredi nituntur. (21) Cur autem vim ego non facio? Quia novi, intus nullum bonum distribui ingressis. Sed cum aliquem fortunatum judicari audiero, quod a Cæsare honoretur, dico, Quid ei contingit? Præfectura. Num igitur etiam animi decretum quale oportet? Munus procuratoris. Num igitur illud etiam, ut recte utatur illo munere? Quid adhuc vi perrumpere nitar? (22) Ficus et nuces aliquis projicit : pueri rapiunt, et inter sese certant; viri vero non item; parvi enim id ducunt. Si quis autem testulas projiciat, ne pueri quidem rapiunt. (23) Provinciæ distribuuntur; viderint pueri : argentum; viderint pueri : prætura, consulatus; rapiant pueri, excludantur, vapulent, deosculentur manus largitoris, servorum : mihi vero ficus et nuces sunt. (24) Quid ergo? Si projiciente illo frustratus fueris, noli curare : sin ficus in sinum tuum inciderit, sublatam devora; nam eatenus ficum etiam tanti facere licet. Si vero me inclinaro et alium evertero, aut ab alio eversus fuero, si ingredientibus fuero adulatus; tanti neque ficus est, nec quidquam eorum quæ bona non sunt, quæ philosophi mihi persuaserunt in bonis non esse habenda.

25. Ostende mihi gladios satellitum. *Dic mihi :* Vide quanti sint, et quam acuti. Quid ergo faciunt magni isti gladii et acuti? Occidunt. (26) Febris autem quid facit? Aliud nihil. Tegula quid facit? Aliud nihil. Vis ergo ut ista omnia admirer et adorem, et istorum omnium servus obambulem? (27) Absit : sed, cum semel didicerim, id quod ortum est etiam interire oportere, ne mundus in suo cursu subsistat aut impediatur; nihil mea refert, febrisne id faciat, an tegula, an miles. Sed si contendere hæc inter se licet, scio minore cum molestia et celerius id facturum esse militem. (28) Cum ergo nihil eorum timuero quæ facere mihi tyrannus potest, nec desideraro quidquam eorum quæ largiri potest; quid adhuc eum admiror? quid adhuc

ἔτι θαυμάζω αὐτόν; τί ἔτι τέθηπα; τί φοβοῦμαι τοὺς δορυφόρους; τί χαίρω, ἄν μοι φιλανθρώπως λαλήσῃ καὶ ἀποδέξηταί με, καὶ ἄλλοις διηγοῦμαι πῶς μοι ἐλάλησε; (29) μὴ γὰρ Σωκράτης ἐστί; μὴ γὰρ Διογένης; ἵν' ὁ ἔπαινος αὐτοῦ ἀπόδειξις ᾖ περὶ ἐμοῦ; μὴ γὰρ τὸ ἦθος ἐζήλωκα αὐτοῦ; (30) Ἀλλὰ τὴν παιδιὰν σώζων, ἔρχομαι πρὸς αὐτόν, καὶ ὑπηρετῶ, μέχρις ἂν ὅτου μηδὲν ἀβέλτερον κελεύῃ, μηδ' ἄῤῥυθμον. Ἂν δέ μοι λέγῃ, Ἄπελθε ἐπὶ Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον· λέγω αὐτῷ, Ζήτει ἄλλον· ἐγὼ γὰρ οὐκέτι παίζω. (31) Ἄπαγε αὐτόν. Ἀκολουθῶ ἐν παιδιᾷ. Ἀλλ' ἀφαιρεῖταί σου ὁ τράχηλος. Ἐκείνου δ' αὐτοῦ ἀεὶ ἐπιμενεῖ; ὑμῶν δὲ τῶν πειθομένων; Ἀλλ' ἄταφος ῥιφήσῃ. Εἰ ἐγώ εἰμι ὁ νεκρός, ῥιφήσομαι· εἰ δ' ἄλλος εἰμὶ τοῦ νεκροῦ, κομψότερον λέγε, ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ ἐκφόβει με. (32) Τοῖς παιδίοις ταῦτα φοβερά ἐστι καὶ τοῖς ἀνοήτοις. Εἰ δέ τις, εἰς φιλοσόφου σχολὴν ἅπαξ εἰσελθὼν, οὐκ οἶδε τί ἐστιν αὐτὸς, ἄξιός ἐστι φοβεῖσθαι καὶ κολακεύειν οὓς ὕστερον ἐκολάκευεν· εἰ μήπω μεμάθηκεν ὅτι οὐκ ἔστι σὰρξ, οὐδ' ὀστᾶ, οὐδὲ νεῦρα, ἀλλὰ τὸ τούτοις χρώμενον καὶ διοικοῦν καὶ παρακολουθοῦν ταῖς φαντασίαις.

33. Ναί. Ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι καταφρονητὰς ποιοῦσι τῶν νόμων. Καὶ ποῖοι μᾶλλον λόγοι πειθομένους παρέχουσι τοῖς νόμοις τοὺς χρωμένους; Νόμος δ' οὐκ ἔστι τὰ ἐπὶ μωρῷ. (34) Καὶ ὅμως ὅρα πῶς καὶ πρὸς τούτους ὡς δεῖ ἔχοντας παρασκευάζουσιν· οἵ γε διδάσκουσι μηδενὸς ἀντιποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς ἐν οἷς ἂν ἡμᾶς νικῆσαι δύνανται. (35) Περὶ τὸ σωμάτιον διδάσκουσιν ἐξίστασθαι, περὶ τὴν κτῆσιν ἐξίστασθαι, περὶ τὰ τέκνα, γονεῖς, ἀδελφοὺς, πάντων παραχωρεῖν, πάντα ἀφιέναι· μόνα τὰ δόγματα ὑπεξαιροῦνται, ἃ καὶ ὁ Ζεὺς ἐξαίρετα ἑκάστου εἶναι ἠθέλησε. (36) Ποία ἐνθάδε παρανομία; ποία ἀβελτερία; Ὅπου κρείττων εἶ καὶ ἰσχυρότερος, ἐκεῖ σοι ἐξίσταμαι· ὅπου πάλιν ἐγὼ κρείττων, σὺ παραχώρει μοι· ἐμοὶ γὰρ μεμέληκε, σοὶ δ' οὔ. (37) Σοὶ μέλει πῶς ἂν ἐν λιθοστρώτοις οἰκήσητε, πῶς παῖδές σοι καὶ πελάται διακονῶσι, πῶς ἐσθῆτα περίβλεπτον φορῇς, πῶς κυνηγοὺς πολλοὺς ἔχῃς, πῶς κιθαρῳδοὺς, τραγῳδούς. (38) Μή τι ἀντιποιοῦμαι; μή τι οὖν δογμάτων σοι μεμέληκε; μή τι τοῦ λόγου τοῦ σεαυτοῦ; μή τι οἶδας ἐκ τίνων μορίων συνέστηκε, πῶς συνάγεται, τίς ἡ διάρθρωσις αὐτοῦ, τίνας ἔχει δυνάμεις, καὶ ποίας τινάς; (39) Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ ἄλλος ἐν τούτοις σου πλέον ἔχει, ὁ μεμελετηκώς; Ἀλλὰ ταῦτ' ἐστὶ τὰ μέγιστα. Καὶ τίς σε κωλύει περὶ ταῦτ' ἀναστρέφεσθαι καὶ τούτων ἐπιμελεῖσθαι; τίς δὲ μείζονα ἔχει παρασκευὴν βιβλίων, εὐσχολίας, τῶν ὠφελησόντων; (40) μόνον ἀπόνευσόν ποτε ἐπὶ ταῦτα, ἀπόνειμον κἂν ὀλίγον χρόνον τῷ σαυτοῦ ἡγεμονικῷ· σκέψαι τί ποτ' ἔχεις τοῦτο, καὶ πόθεν ἐληλυθὸς, τὸ πᾶσι τοῖς ἄλλοις χρώμενον, πάντα τἆλλα δοκιμάζον, ἐκλεγόμενον, ἀπεκλεγόμενον. (41) Μέχρι δ' ἂν οὗ περὶ τὰ ἐκτὸς

stupeo? quid timeo satellites? quid gaudeo, si me ter fuerit allocutus et approbarit? cur aliis dico ut sit locutus? (29) Num enim Socrates est? num Diog ejus laus sit demonstratio mei? num enim mores ejus (30) *Minime*: sed, ut ludum tuear, accedo illum, ei stro, quoad me nihil improbum, nihil absurdum n Si vero mihi dicat, Abi ad Leontem Salaminium; Quære alium; ego enim non amplius ludo. (31) « carcerem. » Sequor per jocum. « At caput tibi au An vero illius ipsius semper manebit? vestra item c ei obtemperatis? « At insepultus abjicieris. » Si ego daver, projiciar: sin diversus sum a cadavere, aptius, ut res se habet; neu me terreto. ' (32) Pu terribilia sunt, et stultis. Si quis autem semel philosophi ingressus, ignorat quid ipse sit, is di qui terreatur, et aduletur quibus posthac adulatu nondum didicit se non esse carnem, neque oss nervos; sed id quod his utatur, quod gubernet et visa.

33. Esto: at isti sermones efficiunt legum cont Immo vero, quinam sermones legibus obedienti dant hos qui iis utuntur? At lex non est id quod state est stultorum. (34) Et tamen vide quo pact nes isti nos instruant, ut etiam adversus hoc genus ita ut oportet nos geramus; quippe qui docent, nobis adversus illos vindicemus, in quo illi no possint: (35) docent cedendum esse corpore, pos liberis, parentibus, fratribus, omnibus his cedend omnia missa facienda: sola decreta excipiunt, etiam Jupiter eximia cujusque esse voluit. (36) est legum violatio? quæ improbitas? Qua parte tior es et fortior, ea tibi cedo; vicissim, ubi ego sum, tu mihi cede: res enim hæc curæ mihi fuit fuit. (37) Tibi curæ est quomodo in palatiis hal tuis, quomodo pueri et clientes tibi ministrent, quo stem conspicuam gestes, ut venatores multos h citharœdos, tragœdos. (38) Num ista mihi vind igitur decreta tibi curæ fuerunt? num tua ipsius r scis e quibus partibus constet, quomodo conjung sit ejus distinctio, quas habeat vires, et quales? ergo indignaris, si alius in his te superat, qui ill tus est? Hæc vero maxima sunt. Et quis ea t prohibet et curare? quis vero instructior est lib magistris? (40) Modo diverte aliquando tanden vel exiguum tempus tuæ menti impende! consid nam sit hæc principalis tui pars, et unde profect liquis omnibus utitur, quæ extera omnia probat, q repudiat. (41) Quoad autem in externis rebus v

ατρέφῃ, ἐκεῖνα ἕξεις οἷα οὐδείς· τοῦτο δ', οἷον αὐτὸ θέλεις, ῥυπαρὸν καὶ ἀτημέλητον.

ΚΕΦ. Η'.

Πρὸς τοὺς ταχέως ἐπὶ τὸ σχῆμα τῶν φιλοσόφων ἐπιπηδῶντας.

1. Μηδέποτ' ἀπὸ τῶν κοινῶν τινα μήτ' ἐπαινέσητε μήτε ψέξητε, μήτε τέχνην τινὰ ἢ ἀτεχνίαν προσμαρτυρήσητε· καὶ ἅμα μὲν προπετείας ἑαυτοὺς ἀπαλλάξετε, ἅμα δὲ κακοηθείας. Οὗτος ταχέως λούεται. Κακῶς ποιεῖ; Οὐ πάντως. Ἀλλὰ τί; Ταχέως λούεται. Πάντα οὖν καλῶς γίνεται; (3) Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ δογμάτων ὀρθῶν, καλῶς· τὰ δ' ἀπὸ μοχθηρῶν, μοχθηρῶς. Σὺ δὲ, μέχρις ἂν καταμάθῃς τὸ δόγμα οὗ τις ποιεῖ ἕκαστα, μήτ' ἐπαίνει τὸ ἔργον, μήτε ψέγε. (4) Δόγμα δ' ἐκ τῶν ἐκτὸς οὐ ῥᾳδίως κρίνεται. Ἔργον τέκτων ἐστί. Διὰ τί; Χρῆται γὰρ σκεπάρνῳ. Τί οὖν τοῦτο; Οὗτος μουσικός· ᾄδει γάρ. Καὶ τί τοῦτο; Οὗτος φιλόσοφος. Διὰ τί; Τρίβωνα γὰρ ἔχει καὶ κόμην. Οἱ δ' ἀγύρται τί ἔχουσι; (5) Διὰ τοῦτο, ἀσχημονοῦντά τις ἴδῃ τινὰ αὐτῶν, εὐθὺς λέγει, Ἰδοὺ φιλόσοφος [τί] ποιεῖ. Ἔδει δ', ἀφ' ὧν ἠσχημόνει, μᾶλλον λέγειν αὐτὸν μὴ εἶναι φιλόσοφον. (6) Εἰ μὲν ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡ τοῦ φιλοσόφου πρόληψις καὶ ἐπαγγελία, ἔχειν τρίβωνα καὶ κόμην, καλῶς ἂν ἔλεγον· εἰ δὲ ἐκείνη μᾶλλον, ἀναμάρτητον εἶναι, διὰ τί οὐχὶ, διὰ μὴ πληροῦν τὴν ἐπαγγελίαν, ἀφαιροῦνται αὐτὸν τῆς προσηγορίας; (7) Οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ὅταν τις ἴδῃ τινὰ κακῶς πελεκῶντα, οὐ λέγει, Ὠφελος τεκτονικῆς; ἰδοὺ οἱ τέκτονες οἷα ποιοῦσι κακά· ἀλλ' τῶν τοὐναντίον λέγει, Οὗτος οὐκ ἔστι τέκτων, ἐπειδὴ γὰρ κακῶς. (8) Ὁμοίως κἂν ᾄδοντός τινος ἀκούσῃ κακῶς, οὐ λέγει, Ἰδοὺ πῶς ᾄδουσιν οἱ μουσικοί; ἀλλὰ μᾶλλον, ὅτι Οὗτος οὐκ ἔστι μουσικός.

9. Ἐπὶ φιλοσοφίας δὲ μόνης τοῦτο πάσχουσιν· ὅταν τινὰ ἴδωσι παρὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ τοῦ φιλοσόφου ζῶντα, οὐχὶ τῆς προσηγορίας ἀφαιροῦνται αὐτὸν, ἀλλ', θέντες εἶναι φιλόσοφον, εἶτ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ γινομένου λαβόντες ὅτι ἀσχημονεῖ, ἐπάγουσι, μηδὲν ὄφελος εἶναι τοῦ φιλοσοφεῖν. (10) Τί οὖν τὸ αἴτιον; Ὅτι τὴν τοῦ τέκτονος πρόληψιν πρεσβεύομεν, καὶ τὴν τοῦ μουσικοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως τεχνιτῶν· τὴν τοῦ φιλοσόφου δ' οὐκ, ἀλλ' ἅτε συγκεχυμένην καὶ ἀδιάρθρωτον ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μόνον κρίνομεν. (11) Καὶ ποία ἄλλη τέχνη ἀπὸ σχήματος ἀναλαμβάνεται καὶ κόμης; οὐχὶ καὶ θεωρήματα ἔχει, καὶ ὕλην, καὶ τέλος; (12) Τίς ἡ ὕλη τοῦ φιλοσόφου; μὴ τρίβων; Οὔ, ἀλλὰ ὁ λόγος. Τί τέλος; μή τι φορεῖν τρίβωνα; Οὔ, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν τέλος τὸν λόγον. Ποῖα θεωρήματα; μή τι τὰ περὶ τῶν πῶς πώγων μέγας γένηται, ἢ κόμη βαθεῖα; Οὔ, ἀλλὰ μᾶλλον ἃ Ζήνων λέγει, γνῶναι τὰ τοῦ λόγου στοιχεῖα, ποῖόν τι ἕκαστον αὐτῶν ἐστι, καὶ πῶς ἀρμόττει πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθά ἐστιν. Θέλεις οὖν ἰδεῖν πρῶτον, εἰ πληροῖ τὴν ἐπαγ-

eas habebis quales nemo alius; hanc vero, qualem habere vis, sordidam et neglectam.

CAP. VIII.

In eos qui celeriter ad suscipiendam philosophi personam properant.

1. Numquam ob res, quæ diversissimis hominibus communes esse possunt, laudaveritis quemquam, aut reprehenderitis; neque artem aliquam aut imperitiam ei tribueritis: ita simul et a temeritate et a malevolentia eritis immunes. (2) Hic cito lavat. Male ergo facit? Non utique. Quid ergo facit? Cito lavat. (3) Ergone recte fiunt omnia? Nequaquam: sed quæ a rectis decretis proficiscuntur, ea recte fiunt; quæ a pravis, prave. Tu vero, donec decretum cognoris, ex quo quisque singula facit, nec laudato factum, nec reprehendito. (4) Decretum autem e rebus externis non facile judicatur. Hic faber est. Quare? Quia securi utitur. Quid ergo hoc ad rem? Hic musicus; canit enim. Et quid hoc? Hic philosophus. Quare? Quia pallium habet, et cæsariem. Præstigiatores vero quid habent? (5) Propterea si quis eos aliquid indecore facientes videt, statim dicit, Ecce hoc quod facit philosophus! cum potius ob indecora facta dicendum fuerit, non esse eum philosophum. (6) Nam si id philosophi institutum esset atque professio, habere pallium et cæsariem, tum quidem recte dicerent: sin illa potius est, ut nihil delinquat; cur non potius, quia professioni suæ non respondet, appellationem istam ei adimunt? (7) Sic enim in ceteris quoque fit artibus. Cum quis aliquem male dolantem ligna viderit, non dicit: Quid juvat ars fabrilis? ecce quam male res suas faciunt fabri! Sed contra potius, Iste non est, ait, faber; male enim dolat. (8) Eodem modo, si quis aliquem male canentem audierit, non dicit, Ecce quomodo canunt musici? sed potius, Iste non est musicus.

9. Verum in sola philosophia hoc faciunt: cum aliquem contra philosophiæ professionem vivere vident, non ei adimunt appellationem; sed, statuentes philosophum eum esse, tum ex ipso facto sumentes hoc, indecore eum agere, concludunt, nullum esse philosophiæ usum. (10) Quid in caussa est? Quod fabri et musici notionem curamus, eodemque modo ceterorum artificum; philosophi autem non item, sed, ut confusam et indistinctam, e rebus externis solummodo judicamus. (11) Quænam vero alia ars exteriori solum habitu et coma paratur? neque vero præcepta etiam habet, et materiam, et finem? (12) Quæ igitur materia est philosophi? num pallium? Non, sed ratio. Qui finis? num ferre pallium? Non, sed rectam tenere rationem. Quæ præcepta illius sunt? num, quo pacto barba magna fiat, aut coma promissa? Immo potius ea, quæ Zeno dicit; cognitio elementorum rationis, quale sit eorum unumquodque, et quomodo inter sese conveniant, et quæ his consequentia sunt. (13) Non igitur in primis videre

γελίαν ἀσχημονῶν, καὶ οὕτω τῷ ἐπιτηδεύματι ἐγκαλεῖν; Νῦν δ', αὐτὸς ὅταν σωφρονῇς, ἐξ ὧν ποιεῖν σοι δοκεῖ κακῶς, λέγεις, Ὅρα τὸν φιλόσοφον (ὡς πρέποντος λέγειν τὸν ταῦτα ποιοῦντα φιλόσοφον)· καὶ πάλιν, Τοῦτο φιλόσοφόν ἐστιν; Ὅρα δὲ τὸν τέκτονα, οὐ λέγεις, ὅταν μοιχεύοντά τινα γνῷς, ἢ λιχνεύοντα ἴδῃς· οὐδὲ, Ὅρα τὸν μουσικόν. (14) Οὕτως ἐπὶ ποσὸν αἰσθάνῃ καὶ αὐτὸς τῆς ἐπαγγελίας τοῦ φιλόσοφου, ἀπολισθαίνεις δὲ, καὶ συγχέῃ ὑπὸ ἀμελετησίας.

15. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καλούμενοι φιλόσοφοι ἀπὸ τῶν κοινῶν τὸ πρᾶγμα μετίασιν· εὐθὺς ἀναλαβόντες τρίβωνα, καὶ πώγωνα καθέντες, φασὶν, Ἐγὼ φιλόσοφός εἰμι. (16) Οὐδεὶς δ' ἐρεῖ, Ἐγὼ μουσικός εἰμι, ἂν πλῆκτρον καὶ κιθάραν ἀγοράσῃ· οὐδ', Ἐγὼ χαλκεύς εἰμι, ἂν πιλίον καὶ περίζωμα περιθῆται. Ἀλλ' ἁρμόζεται μὲν τὸ σχῆμα πρὸς τὴν τέχνην, ἀπὸ τῆς τέχνης δὲ τὸ ὄνομα, οὐκ ἀπὸ σχήματος, ἀναλαμβάνουσι. (17) Διὰ τοῦτο καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι Ἐπὶ πολὺ ἐπειρώμην λανθάνειν φιλοσοφῶν· καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. Πρῶτον μὲν γὰρ ᾔδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἐμαυτόν· ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσταλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, τὸν περίπατον· πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. (18) Εἶτα, ὥσπερ μόνος ἠγωνιζόμην, οὕτω καὶ μόνος ἐκινδύνευον· οὐδὲν ἐμοὶ, δράσαντί τι αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπὲς, τὸ τῆς φιλοσοφίας ἐκινδυνεύετο· οὐδ' ἔβλαπτον τοὺς πολλοὺς, ὡς φιλόσοφος ἁμαρτάνων. (19) Διὰ τοῦτο οἱ μὴ εἰδότες μου τὴν ἐπιβολὴν ἐθαύμαζον, πῶς, πᾶσι φιλοσόφοις χρώμενος καὶ συζῶν, αὐτὸς οὐκ ἐφιλοσόφουν. (20) Καὶ τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίουν, ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; Βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρῶμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτως καὶ ἀπαραποδίστως. Ἐκεῖθέν με κρῖνον, εἰ δύνασαι. (21) Εἰ δ' οὕτω κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον· τί κακὸν ὑφ' οὕτως ἠλιθίου κριτοῦ ἀγνοεῖσθαι;

22. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείστοις Σωκράτης· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συσταθῆναι. (23) Μή τι οὖν ἠγανάκτει ὡς ἡμεῖς, καὶ ἔλεγεν, Ἐγὼ δέ σοι οὐ φαίνομαι φιλόσοφος; Ἀλλ' ἀπῆγε, καὶ συνίστα, ἑνὶ ἀρκούμενος, τῷ εἶναι φιλόσοφος· χαίρων δὲ καὶ ὅτι μὴ δοκοῖ, οὐκ ἐδάκνετο. Ἐμέμνητο γὰρ τοῦ ἰδίου ἔργου. (24) Τί ἔργον καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ; Μαθητὰς πολλοὺς ἔχειν; Οὐδαμῶς. Ὄψονται οἱ περὶ τοῦτο ἐσπουδακότες. Ἀλλὰ θεωρήματα δύσκολα ἀκριβοῦν; Ὄψονται καὶ περὶ τούτων οἱ ἄλλοι. (25) Ποῦ οὖν αὐτός; καὶ τίς ἦν, καὶ εἶναι ἤθελεν; Ὅπου βλάβη καὶ ὠφέλεια. Εἴ μέ τις, φησὶ, βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ· εἰ ἄλλον περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδέν εἰμι. Θέλω τι, καὶ οὐ γίνεται; ἐγὼ ἀτυχής

vis, an, cum indecore agit, professioni suæ
ac tum demum ipsum studium accusare? Nu
si castis es moribus, videns ea quæ ille prave
detur, dicis, Ecce philosophum! (quasi vero,
cit, philosophus sit appellandus.) Rursusqu
philosophi mores sunt! Atqui, Ecce fabrum!
cum! non clamas, cum aliquem horum mœcha
ligurrientem vides. (14) Sic igitur tu ipse aliq
cipis quidem professionem philosophi, sed r
aberras, et confundi te pateris mera negligenti
15. At vero ipsi etiam ii, qui philosophi pe
vulgaribus rebus professionem suam auspicant
pallium induêre, promiseruntque barbam;
sum philosophus. (16) Nemo vero musicun
cit, cum plectrum et citharam mercatus est; n
ærarium, simulatque pileolo et perizomate est
sed habitum quidem ad artem accommodant;
nomen, non ab habitu, accipiunt. (17) Quap
dicebat Euphrates, se longo tempore dissimul
phiæ studium, eamque dissimulationem sibi pr
mum enim scivisse se, quæ recte faceret, ea s
propter spectatores, sed propter semetipsum
recte comedisse, compositis fuisse oculis, in
nibus modestiæ studuisse; omnia sibi et deo
(18) Deinde, sicut solus certasset, ita etiam
periclitatum. Si quid turpe aut indecorum fec
sophiam non fuisse periclitatam; neque se noc
quod ut philosophus peccasset. (19) Quaprop
suum institutum ignorassent, fuisse miratos
cum omnium philosophorum familiaritate cons
uteretur, ut ipse tamen non philosopharetur.
vero, inquit, mali fuit, si philosophus e factis
non autem ex insignibus? Vide quomodo edar
bibam, quomodo dormiam, quomodo toleren
abstineam, quomodo operam meam aliis confera
appetitione utar, quomodo aversatione, quomo
et naturales et accersitas tuear, ut absque p
atque impedimentis vivam. Inde me judica,
Si autem ita surdus et c ecus es, ut ne Vulcar
præclarum fabrum judices, nisi pileolum capit
situm videas; quid mali est, a judice adeo sto
gnosci?
22. Sic maximæ parti hominum ignotus era
veneruntque ad eum qui peterent, ut philos
commendarentur. (23) Num ergo succensebat
dicebatque, Ego vero tibi philosophus non vi
adducebat illos, et commendabat; hoc uno cont
philosophus esset: et gaudens quoque quod
deretur, non mordebatur. Meminerat enim
(24) Quodnam est boni et sapientis viri mun
los multos habere? Nequaquam: viderint isti
studio est. At præcepta difficilia subtiliter ex
derint et hoc alii. (25) Ubi ergo ipse? et quis
esse volebat? Ibi se ipsum esse ratus est, u
ipsius et emolumentum posita essent. Si me
lædere potest; ego nihil ago: si alium exspect
vet; ego nihil sum. Volo aliquid, et non fit

ι) Εἰς τοσοῦτο σκάμμα προεκαλεῖτο πάντα
καὶ οὐκ ἄν μοι δοκεῖ ἐκστῆναι οὐδενί· τί
ατεγγέλλων καὶ λέγων, Ἐγὼ τοιοῦτος εἰμί;
ο· ἀλλὰ ὢν τοιοῦτος. (27) Πάλιν γὰρ τοῦτο
ἀλαζόνος· Ἐγὼ ἀπαθής εἰμι καὶ ἀτάραχος·
ε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ὑμῶν κυκωμένων καὶ θο-
ν περὶ τὰ μηδενὸς ἄξια, μόνος ἐγὼ ἀπήλ-
σης ταραχῆς. (28) Οὕτως οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ
εῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς, Συνέλθετε πάντες οἱ
ες, οἱ κεφαλαλγοῦντες, οἱ πυρέσσοντες, οἱ
τυφλοὶ, καὶ ἴδετέ με ἀπὸ παντὸς πάθους
Τοῦτο κενὸν καὶ φορτικὸν, εἰ μή τι, ὡς ὁ
, εὐθὺς ὑποδεῖξαι δύνασαι, πῶς θεραπεύοντες
αι ἄνοσοι κἀκεῖνοι, καὶ εἰς τοῦτο φέρεις πα-
ν ὑγίειαν τὴν σεαυτοῦ.
οῦτος γάρ ἐστιν ὁ Κυνικὸς, τοῦ σκήπτρου καὶ
; ἠξιωμένος παρὰ τοῦ Διὸς, καὶ λέγων· Ἵν'
νθρωποι, ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἀταραξίαν
στὶ ζητεῖτε, ἀλλ' ὅπου μή ἐστιν· (31) ἰδοὺ
παράδειγμα ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπέσταλμαι, μήτε
ν, μήτε οἶκον, μήτε γυναῖκα, μήτε τέκνα,
ὑπόστρωμα, μηδὲ χιτῶνα, μηδὲ σκεῦος· καὶ
ὑγιαίνω· πειράθητέ μου. Κἂν ἴδητε ἀτά-
ύσατε τὰ φάρμακα, καὶ ὑφ' ὧν ἐθεραπεύθην.
ο γὰρ ἤδη καὶ φιλάνθρωπον καὶ γενναῖον.
ς τίνος ἔργον ἐστί· τοῦ Διὸς, ἢ ὃν ἂν ἐκεῖ-
κίνῃ ταύτης ὑπηρεσίας, ἵνα μηδαμοῦ μηδὲν
ῃ πρὸς τοὺς πολλοὺς, δι' οὗ τὴν μαρτυρίαν
ἣν τῇ ἀρετῇ μαρτυρεῖ, καὶ τῶν ἐκτὸς κατα-
αὐτὸς ἄκυρον ποιήσῃ·

ρήσαντα χρόα κάλλιμον, οὔτε παρειῶν
ρμοξάμενον.

οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ ποθοῦντά τι ἢ
α, ἄνθρωπον, ἢ τόπον, ἢ διαγωγὴν, ὡς τὰ
τρυγητὸν ἢ τὰς ἀργίας· αἰδοῖ πανταχοῦ κε-
ν, ὡς οἱ ἄλλοι τοίχοις καὶ θύραις καὶ θυρω-

δ' αὐτὸ μόνον, κινηθέντες πρὸς φιλοσοφίαν,
ωστόμαχοι πρός τι βρωμάτιον ὃ μετὰ
χαίνειν μέλλουσιν, εὐθὺς ἐπὶ τὸ σκῆπτρον,
ασιλείαν. Καθεῖκε τὴν κόμην, ἀνέληφε
γυμνὸν δεικνύει τὸν ὦμον, μάχεται τοῖς
κἂν ἐν φαινόλῃ τινὰ ἴδῃ, μάχεται αὐτῷ·
ωπε, χειμάσκησον πρῶτον· ἰδοῦ σου τὴν
κακοστομάχου ἢ κισσώσης γυναικός ἐστιν.
ι μελέτησον πρῶτον τίς εἶ· σαυτῷ φιλοσό-
ον χρόνον. (36) Οὕτω καρπὸς γίνεται· κα-
δεῖ ἐπί τινα χρόνον τὸ σπέρμα, κρυφθῆναι,
ὸν αὐξηθῆναι, ἵνα τελεσφορήσῃ. Ἂν δὲ
νυ φῦσαι τὸν στάχυν ἐξενέγκῃ, ἀτελές ἐστιν,
Ἀδωνιακοῦ. (37) Τοιοῦτον εἶ καὶ σὺ φυτά-
ν τοῦ δέοντος ἤνθηκας, ἀποκαύσει σε ὁ χει-
) Ἰδοὺ τί λέγουσιν οἱ γεωργοὶ περὶ τῶν σπερ-

sum. (26) In tantum certamen quoslibet provocabat; neque cuiquam cessurus mihi videtur. Quid putatis? ita eum fecisse hoc, ut denunciaret diceretque, Ego sum talis? Absit: nihil aliud egit, nisi ut talis esset. (27) Est enim rursus hoc et stulti et arrogantis, dicere: Ego sum perturbatione et tumultu vacuus; nolite ignorare, homines, dum vos tumultuamini et de rebus nullius pretii digladiamini, ego solus omni tumultu sum liber. (28) Itane tibi non satis est nihil dolere, nisi proclamaveris, Convenite omnes qui e pedibus, e capite, qui febri laboratis, convenite claudi, cæci, ac videte me ab omni malo salvum! (29) Hoc inane et importunum est; nisi, sicut Æsculapius, statim demonstrare possis, qua curatione utentes et ipsi sanari a morbo possint, et nisi in ejus rei documentum tuam sanitatem proferas.

30. Nam talis est Cynicus, sceptro et diademate a Jove ornatus, qui ait: Ut intelligatis, homines, felicitatem et tranquillitatem vos non ubi est quærere, sed ubi non est; (31) ecce ego vobis exemplum a Jove sum missus, qui nec rem familiarum habeam, nec domum, neque uxorem, nec liberos, immo ne stragulum quidem, nec tunicam, nec vasculum. Videte quam sanus sum; facite mei periculum. Si omni perturbatione vacuum videritis, audite medicamenta, et quibus rationibus sim curatus. (32) Hoc enim jam et humanum est, et generosum. Sed videte cujus opus sit; Jovis, aut ejus quem is tali ministerio dignum judicarit, ut nusquam quidquam nudet apud vulgus, quo testimonium suum, quod virtuti perhibet, et quod contra res externas dicit, ipse irritum faciat:

Ne pallore cutis decor offundatur honestæ,
et molles oculis lacrimæ stillantibus absint.

(33) Et non hoc solum, sed et ut ne desideret quidem aut requirat quidquam; non hominem, non locum, non delectationem, quemadmodum pueri vindemiam aut ferias: denique ut sit verecundia undique tectus, quemadmodum ceteri parietibus, foribus, janitoribus.

34. Nunc autem, vix primo impulsu animorum ad philosophiam excitati, sicut ii qui e stomacho laborant ad aliquod edulium quod paulo post fastidiant, statim ruunt ad sceptrum, ad regnum: promissam alunt cæsariem, induerunt pallium, nudum humerum ostentant, rixantur cum obviis; si quem in pænula viderint, pugnant cum eo: (35) Homo! domi te sedulo prius exerce, observa tuum impetum, ne sit hominis e stomacho aut mulierculæ pica laborantis. Da primum operam, ut ignorere qui sis; tibi ipsi philosophare ad breve tempus. (36) Sic fructus nascitur: defodi oportet et aliquamdiu occultari semen; tum paulatim augescere, ut fructum denique proferat: sed si spicam ante geniculum protulerit, imperfectum est frumentum, est ex Adonidis hortis. (37) Hujusmodi plantula et tu es: ante tempus floruisti, exuret te hiems. (38) Vide quid dicant agricolæ

μάτων, ὅταν πρὸ ὥρας θερμασίαι γένωνται· ἀγωνιῶσι μὴ ἐξυβρίσῃ τὰ σπέρματα, εἶτα αὐτὰ πάγος εἰσβαλὼν ἐξελέγξῃ. (39) Ὅρα καὶ σύ, ἄνθρωπε· ἐξύβρικας, ἐπιπεπήδηκας δοξαρίῳ πρὸ ὥρας· δοκεῖς τις εἶναι· μωρὸς παρὰ μωροῖς· ἀποπαγήσῃ, μᾶλλον δ' ἀποπέπηγας ἤδη ἐν τῇ ῥίζῃ κάτω, τὰ δ' ἄνω σου μικρὸν ἔτι ἀνθεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖς ἔτι ζῆν καὶ θάλλειν. (40) Ἄφες ἡμᾶς γε κατὰ φύσιν πεπανθῆναι. Τί ἡμᾶς ἀποδύεις; τί βιάζῃ; οὔπω δυνάμεθα ἐνεγκεῖν τὸν ἀέρα. Ἔασον τὴν ῥίζαν αὐξηθῆναι, εἶτα γόνυ λαβεῖν τὸ πρῶτον, εἶτα τὸ δεύτερον, εἶτα τὸ τρίτον· εἶθ' οὕτως ὁ καρπὸς ἐκβιάσεται τὴν φύσιν, κἂν ἐγὼ μὴ θέλω. (41) Τίς γὰρ ἐγκύμων γενόμενος καὶ πλήρης τηλικούτων δογμάτων, οὐχὶ αἰσθάνεταί τε τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, καὶ ἐπὶ τὰ κατάλληλα ἔργα ὁρμᾷ; (42) Ἀλλὰ ταῦρος μὲν οὐκ ἀγνοεῖ τὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ παρασκευὴν, ὅταν ἐπιφανῇ τι θηρίον, οὐδ' ἀναμένει τὸν προτρεψόμενον· οὐδὲ κύων, ὅταν ἴδῃ τι τῶν ἀγρίων ζῴων. (43) Ἐγὼ δ' ἂν ἴσχω τὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρασκευὴν, ἐκδέξομαι ἵνα με σὺ παρασκευάσῃς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἔργα; Νῦν δ' οὔπω ἔχω, πίστευσόν μοι. Τί οὖν με πρὸ ὥρας ἀποξηρανθῆναι θέλεις, ὡς αὐτὸς ἐξηράνθης;

de seminibus, quando ante tempus calor inci ne luxurient semina, ac deinde frigus ingruer (39) Vide et tu, homo : luxuriasti, ante tem lam evolasti : videris aliquis esse; stultus es frigore enecaberis, ac potius jam enectus es j superne vero paululum adhuc flores, eoque vivere et virere. (40) Patere nos saltem se ram maturescere! Quid nos exuis? quid c possumus ferre aerem : sine radicem cresce niculum primum oriri, post alterum, dein que sic fructus naturam cogens perrumpet lente. (41) Quis enim prægnans et plenus talir non etiam vires et copias suas intelligit, et venientia concitatur? (42) Taurus certe qu suam haud ignorat et robur. ubi belluam al xit, neque hortatorem operitur : neque cani aliquod animal vidit. (43) Ego vero, si viri l præparationem habeam, exspectabo ut tu convenientia instruas? Nunc vero nondum mihi. Quid ergo me ante tempus exarescer modum ipse exaruisti?

ΚΕΦ. Θ'.

Πρὸς τὸν εἰς ἀναισχυντίαν μεταβληθέντα.

1. Ὅταν ἄλλον ἴδῃς ἄρχοντα, ἀντίθες ὅτι σὺ ἔχεις τὸ μὴ δεῖσθαι ἀρχῆς· ὅταν ἄλλον πλουτοῦντα, ἰδοῦ τί ἀντὶ τούτου ἔχεις. (2) Εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ἔχεις ἀντ' αὐτοῦ, ἄθλιος εἶ· εἰ δ' ἔχεις τὸ μὴ χρείαν ἔχειν πλούτου, γίνωσκε ὅτι πλεῖον τούτου ἔχεις, καὶ πολλῷ πλείονος ἄξιον. Ἄλλος γυναῖκα εὔμορφον· σύ, τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν εὐμόρφου γυναικός. (3) Μικρά σοι δοκεῖ ταῦτα; καὶ πόσου ἂν τιμήσαιντο οὗτοι αὐτοὶ οἱ πλουτοῦντες καὶ ἄρχοντες, καὶ μετ' εὐμόρφων διαιτώμενοι, δύνασθαι πλούτου καταφρονεῖν, καὶ ἀρχῶν, καὶ αὐτῶν τούτων τῶν γυναικῶν ὧν ἐρῶσι καὶ ὧν τυγχάνουσιν; (4) Ἀγνοεῖς οἷόν τι ἐστὶ δίψος πυρέσσοντος; οὐδὲν ὅμοιον ἔχει τῷ τοῦ ὑγιαίνοντος. Ἐκεῖνος πιὼν ἀποπέπαυται· ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον ἡσθεὶς, εἶτα ναυτιᾷ, χολὴν αὐτὸ ποιεῖ ἀντὶ ὕδατος, ἐμεῖ, στροφοῦται, διψῇ σφοδρότερον. (5) Τοιοῦτόν ἐστι μετ' ἐπιθυμίας πλουτεῖν, μετ' ἐπιθυμίας ἄρχειν, μετ' ἐπιθυμίας καλῇ συγκαθεύδειν· ζηλοτυπία πρόσεστι, φόβος τοῦ στερηθῆναι, αἰσχροὶ λόγοι, αἰσχρὰ ἐνθυμήματα, ἔργα ἀσχήμονα.

6. Καὶ τί, φησὶν, ἀπολλύω; Ἄνθρωπε, ὑπῆρχες αἰδήμων, καὶ νῦν οὐκέτι εἶ· οὐδὲν ἀπολώλεκας; ἀντὶ Χρυσίππου καὶ Ζήνωνος, Ἀριστείδην ἀναγινώσκεις καὶ Εὔηνον· οὐδὲν ἀπολώλεκας; ἀντὶ Σωκράτους καὶ Διογένους, τεθαύμακας τὸν πλείστας διαφθεῖραι καὶ ἀναπεῖσαι δυνάμενον. (7) Καλὸς εἶναι θέλεις, καὶ πλάσσεις σεαυτὸν, μὴ ὤν· καὶ ἐσθῆτα ἐπιδεικνύειν θέλεις στιλπνὴν, ἵνα τὰς γυναῖκας ἐπιστρέφῃς· κἄν που μυραφίου ἐπιτύχῃς, μακάριος εἶναι δοκεῖς. (8) Πρότερον

CAP. IX.

Ad quemdam qui ad impudentiam d

1. Cum alium vides magistratu præditum; te hoc habere, ut non requiras magistratum : vitem, vide quid loco divitiarum habeas. (pro illis habes, miser es : sin id habes u egeas, scito plus te, quam habet ille, hal majoris pretii rem. Alius uxorem formosam l id, ut formosam uxorem non concupiscas. (hæc tibi videntur? At ipsi isti divites et m rentes, et qui formosarum consuetudine utun æstimarent, si possent divitias et magistratu lieres quas amant, quibusque potiuntur, con Ignoras qualis sit sitis febricitantis? nihil si sani hominis. Hic postquam bibit, sitire d rumper delectatus, deinde nauseat, aquam in tit, vomit, torminibus cruciatur, sitit veh Tale est, cum cupiditate esse divitem, cum cu magistratum, cum cupiditate concubare cum f adjuncta est æmulatio, metus amissionis, turpes cogitationes, facta indecora.

6. Et quid, inquit, amitto? Homo, fuisti nunc non es : nihilne amisisti? loco Chrysip Aristidem legis et Evenum : nihilne amisisti et Diogene, miraris eum qui plurimas corru pere verbis potest. (7) Pulcer esse vis, ac te cum non sis : et vestem splendidam ostent muliercularum oculos in te convertas : et sic aliquod oleum cosmeticum nactus fueris, be cas. (8) Prius autem quidquam tale ne cogi

:θυμοῦ τούτων τι· ἀλλὰ ποῦ εὐσχήμων λόάξιόλογος, ἐνθύμημα γενναῖον. Τοιγαροῦν ὡς ἀνὴρ, προῆεις ὡς ἀνὴρ, ἐσθῆτα ἐφόρεις ὁγους ἐλάλεις πρέποντας ἀνδρὶ ἀγαθῷ· εἶτά οὐδὲν ἀπώλεσα; (9) Οὕτως οὐδὲν ἄλλο, ἢ λλύουσιν ἄνθρωποι; αἰδὼς οὐκ ἀπόλλυται; νη οὐκ ἀπόλλυται; ἢ οὐκ ἔστι ζημιωθῆναι ἀπολέσαντα; (10) Σοὶ μὲν οὖν δοκεῖ τάχα ἐν οὐκέτι εἶναι ζημία. Ἦν δέ ποτε χρόνος, αὐτὴν ὑπελογίζου καὶ ζημίαν καὶ βλάβην, ; μή τις ἐκσείσῃ σε τούτων τῶν λόγων καὶ

, ἐκσέσεισαι ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς, ὑπὸ Μαχέσθητι σαυτῷ, ἀφελοῦ σαυτὸν εἰς ιην, εἰς αἰδῶ, εἰς ἐλευθερίαν. (12) Εἴ σοί ιγε περὶ ἐμοῦ ταῦτα, ὅτι μέ τις μοιχεύειν ὅτι ἐσθῆτα φορεῖν τοιαύτην, ὅτι μυρίζεσθαι· ιθὼν αὐτόχειρ ἐγένου τούτου τοῦ ἀνθρώπου, οι παραχρωμένου; (13) Νῦν οὖν οὐ θέλεις ῆσαι; καὶ πόσῳ ῥᾷων αὕτη ἡ βοήθεια; οὐκ τινα δεῖ, οὐ δῆσαι, οὐχ ὑβρίσαι, οὐκ εἰς ελθεῖν· ἀλλ' αὐτὸν αὐτῷ λαλῆσαι, τῷ μάθησομένῳ, πρὸς ὃν οὐδείς ἐστί σου πιθανώ) Καὶ πρῶτον μὲν, κατάγνωθι τῶν γινομέαταγνοὺς, μὴ ἀπογνῷς σεαυτοῦ· μηδὲ πάθῃς ννῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰσάπαν αυτοὺς, καὶ ὡς ὑπὸ ῥεύματος παρεσύρησαν. μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. Πέπτωκε τὸ ναστὰς, φησὶ, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ῆς. (16) Τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε· ἴσθι ἐν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. ῖ· καὶ γέγονε, διώρθωται· ὡς πάλιν ἀποαὶ ἀπόλωλεν. Ἔσωθεν γάρ ἐστι καὶ ἀπώήθεια. (17) Εἶτα τί μοι ἀγαθόν; Καὶ τί ιν μεῖζον; ἐξ ἀναισχύντου αἰδήμων ἔσῃ, ἐξ ὁσμιος, ἐξ ἀπίστου πιστὸς, ἐξ ἀκολάστου (18) Εἴ τινα ἄλλα τούτων μείζονα ζητεῖς, εῖς· οὐδὲ θεῶν σέ τις ἔτι σῶσαι δύναται.

verum, ubi esset honesta oratio, vir gravi auctoritate, generosa cogitatio. Proinde dormiebas ut vir; prodibas ut vir; ut vir vestem virilem ferebas; verba faciebas digna viro bono: et nunc mihi dicis nihil te amisisse? (9) Itane nihil aliud amittunt homines, nisi nummulos? verecundia vero non amittitur? morum modestia non amittitur? aut talium rerum jactura nihil nocet? (10) Tu fortassis nihil horum jam in damnis deputas. At fuit tempus aliquando, cum hoc unum in malis numerares et in damnis, cum sollicitus esses, ne quis ista dicta et facta tibi excuteret.

11. Ecce, excussa tibi sunt, et quidem non ab alio, sed a te ipso. Pugna ipse tecum, assere te rursus modestiæ, verecundiæ, libertati. (12) Si quis olim tibi de me hoc dixisset, esse aliquem qui me adulterare cogeret, et talem vestem ferre, et unguentis delibui; nonne accurrisses, et tua manu hominem, qui me sic abuteretur, jugulasses? (13) Nunc ergo non vis ipsi tibi opem ferre? quanto autem facilius est hoc auxilium? Non est occidendus aliquis, non vinciendus, non afficiendus contumelia; non est in forum prodeundum; sed tecum ipso colloquendum, maxime obtemperaturo, apud quem nemo plus te auctoritate valet et gratia. (14) Ac primum quidem ea, quæ facis, improbato; dein, ubi improbaris, de te ipso ne despera; neque id usu tibi veniat, quod ignavis hominibus, qui, semel remissa industria, omnino frenum laxant pravis cupiditatibus, et velut a torrente abripiuntur. (15) Observa potius pædotribarum consuetudinem. Prostratus est puer? Surge, inquit, denuo luctare, donec vires tuæ auctæ confirmatæque fuerint. (16) Ad eumdem modum et tu facito; scitoque nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet; et factum est, correctus est: ut e contrario, si oscitarit, periit. Intrinsecus enim est et interitus et adjumentum. (17) Quid vero ex eo mihi boni exsistet? Quodnam tandem isto majus bonum quæris? ex impudenti verecundus fies, e petulanti modestus, ex infideli fidelis, e luxurioso temperans? (18) Si qua alia his majora quæris, fac quæ facis: jam ne deorum quidem quisquam te servare potest.

ΚΕΦ. Ι'.

εἰ καταφρονεῖν, καὶ πρὸς τίνα διαφέρεσθαι.

κ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὰ ἐκτὸς γίνεται, περὶ τὰ ἐκτός. Τί ποιήσω; πῶς γένηται; ; μὴ τόδε ἀπαντήσῃ, μὴ τόδε. (2) Πᾶσαι ωναὶ περὶ τὰ ἀπροαίρετα στρεφομένων γὰρ λέγει, Πῶς μὴ συγκατατιθῶμαι τῷ ς μὴ ἀπονεύσω ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς; (3) ῇ εὐφυὴς ὥστε περὶ τούτων ἀγωνιᾷν, ὑπον, ὅτι Τί ἀγωνιᾷς; ἐπὶ σοὶ ἐστίν· ἀσφαλὴς ὁ τοῦ ἐπάγειν τὸν φυσικὸν κανόνα προπήδα ατατίθεσθαι. (4) Πάλιν ἂν περὶ ὀρέξεως ἡ ἀτελὴς γένηται καὶ ἀποτευκτική· περὶ μὴ περιπτωτική· (5) πρῶτον μὲν αὐτὸν ν, ὅτι ἀφεὶς περὶ ἃ οἱ ἄλλοι ἐπτόηνται,

CAP. X.

Quænam contemnenda sint, et quænam sint magni facienda.

1. Difficultas omnibus hominibus circa res externas exsistit, anxietas circa res externas. Quid faciam? quomodo fiet? quomodo eveniet? ne hoc accidat! ne illud. (2) Omnes istæ voces eorum sunt, qui rebus externis occupantur. Quis enim dicit, Quomodo cavebo ne assentiar mendacio? quomodo, ne a vero declinem? (3) Si quis ea fuerit ingenii bonitate, ut his de rebus angatur, commonefaciam illum: Cur angeris? penes te est; securus esto; modo noli ante adhibitam naturæ regulam prosilire ad assensionem. (4) Rursus si de appetitione angatur, ne irrita illa fiat et voti impos; de aversatione, ut ne in id quod aversatur incidat; (5) primum quidem eum deosculabor, quod, omissis iis quæ alii admirantur, illorumque formi-

καὶ τοὺς ἐκείνων φόβους, περὶ τῶν ἰδίων ἔργων πεφρόντικεν ὅπου αὐτός ἐστιν· (6) εἶτα ἐρῶ αὐτῷ, Εἰ μὴ θέλεις ὀρέγεσθαι ἀποτευκτικῶς, μηδ' ἐκκλίνειν περιπτωτικῶς, μηδενὸς ὀρέγου τῶν ἀλλοτρίων ἔτι, μηδὲν ἔκκλινε τῶν μὴ ἐπὶ σοί· εἰ δὲ μή, καὶ ἀποτυχεῖν καὶ περιπεσεῖν ἀνάγκη. (7) Ποία ἐνθάδ' ἀπορία; ποῦ τόπον ἔχει [τὸ], Πῶς γένηται; καὶ, πῶς ἀποβῇ; καὶ, μὴ ἀπαντήσῃ τόδε ἢ τόδε.

8. Νῦν οὐχὶ τὸ ἐκβησόμενον ἀπροαίρετον; Ναί. Ἡ δ' οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἐστιν ἐν τοῖς προαιρετικοῖς; Ναί. Ἔξεστιν οὖν σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν; μή τίς σε κωλῦσαι δύναται; Οὐδείς. (9) Μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσται σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. (10) Ἢ τίς ἂν ἦν ὁ Ἡρακλῆς, λέγων, Πῶς μοι μὴ μέγας λέων ἐπιφανῇ, μηδὲ μέγας σῦς, μηδὲ θηριώδεις ἄνθρωποι; Καὶ τί σοι μέλει; ἂν μέγας σῦς ἐπιφανῇ, μεῖζον ἆθλον ἀθλήσεις· ἂν κακοὶ ἄνθρωποι, κακῶν ἀπαλλάξεις τὴν οἰκουμένην. (11) Ἂν οὖν οὕτως ἀποθάνω; Ἀγαθὸς ὢν ἀποθανῇ, γενναίαν πρᾶξιν ἐπιτελῶν. Ἐπεὶ γὰρ δεῖ πάντως ἀποθανεῖν, ἀνάγκη τί ποτε ποιοῦντα εὑρεθῆναι, ἢ γεωργοῦντα, ἢ σκάπτοντα, ἢ ἐμπορευόμενον, ἢ ὑπατεύοντα, ἢ ἀπεπτοῦντα, ἢ διαῤῥοϊζόμενον. (12) Τί οὖν θέλεις ποιῶν εὑρεθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου; Ἐγὼ μέν, τὸ ἐμὸν μέρος, ἔργον τί ποτ' ἀνθρωπικὸν, εὐεργετικὸν, κοινωφελὲς, γενναῖον. (13) Εἰ δὲ μὴ δύναμαι τὰ τηλικαῦτα ποιῶν εὑρεθῆναι, ἐκεῖνό γε, τὸ ἀκώλυτον, τὸ διδόμενον, ἐμαυτὸν ἐπανορθῶν, ἐξεργαζόμενος τὴν δύναμιν τὴν χρηστικὴν τῶν φαντασιῶν, ἀπάθειαν ἐκπονῶν, ταῖς σχέσεσι τὰ ἴδια ἀποδιδόναι· εἰ οὕτως εὐτυχής εἰμι, καὶ τοῦ τρίτου τόπου παραπτόμενος, τοῦ περὶ τὴν τῶν κριμάτων ἀσφάλειαν.

14. Ἂν μετὰ τούτων με ὁ θάνατος καταλάβῃ, ἀρκεῖ μοι ἂν δύνωμαι πρὸς τὸν θεὸν ἀνατεῖναι τὰς χεῖρας, καὶ εἰπεῖν, ὅτι Ἃς ἔλαβον ἀφορμὰς παρὰ σοῦ πρὸς τὸ αἰσθέσθαι σου τῆς διοικήσεως, καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῇ, τούτων οὐκ ἠμέλησα· οὐ κατῄσχυνά σε τὸ ἐμὸν μέρος. (15) Ἰδοὺ πῶς κέχρημαι ταῖς αἰσθήσεσιν, ἰδοὺ πῶς ταῖς προλήψεσι. Μή ποτέ σε ἐμεμψάμην; μή τι τῶν γινομένων τινὶ δυσηρέστησα, ἢ ἄλλως γίνεσθαι ἠθέλησα; μή τι τὰς σχέσεις παρέβην; (16) Διότι με σὺ ἐγέννησας, [χάριν ἔχω·] χάριν ἔχω ὧν ἔδωκας· ἐφ' ὅσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. Πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν ἂν θέλῃς χώραν. Σὰ γὰρ ἦν πάντα, σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. (17) Οὐκ ἀρκεῖ οὕτως ἔχοντα ἐξελθεῖν; καὶ τίς βίων κρείττων καὶ εὐσχημονέστερος τοῦ οὕτως ἔχοντος; ποία δὲ καταστροφὴ εὐδαιμονεστέρα;

18. Ἵνα δὲ ταῦτα γένηται, οὐ μικρὰ δέξασθαι, οὐδὲ μικρῶν ἐστιν ἀποτυχεῖν. Οὐ δύνασαι καὶ ὑπατεῦσαι θέλειν, καὶ ταῦτα· καὶ ἀγροὺς ἔχειν ἐσπουδακέναι, καὶ ταῦτα· καὶ τῶν δουλαρίων φροντίζειν, καὶ σεαυτοῦ. (19) Ἀλλ' ἄν τι τῶν ἀλλοτρίων θέλῃς, τὰ σὰ ἀπώλετο. Αὕτη τοῦ πράγματος ἡ φύσις· προῖκα οὐδὲν γίνεται. (20) Καὶ τί θαυμαστόν; Ἂν ὑπατεῦσαι θέλῃς, ἀγρυ-

dine profligata, suis de rebus sollicitus sit, u
(6) post ei dicam, Si appetitum tuum frustrari
non incidere vis in ea quæ horres, nihil alie
appetito, nihil eorum declina quæ penes te no
quin et frustrari et in calamitatem incidere n
(7) Quænam hic difficultas est? quem locum
Quomodo fiet? quomodo eveniet? ne hoc aut il

8. Nonne eventus extra nostrum arbitrium
Sic. Natura vero boni et mali in rebus nostri
est? Ita. Licetne ergo tibi quolibet eventu u
naturam? num quis prohibere te potest? Nem
ergo posthac mihi dicere, Quomodo cadet? utc
ceciderit, tu recte illud compones; et erit
prosper. (10) Nam quis fuisset Hercules,
Quomodo faciam ne magnus leo mihi occurr
gnus aper, aut homines immanes? Quid vero
magnus aper prodierit, majus certamen obibis
mines, terrarum orbem malis liberabis. (11)
mortuus fuero? Morieris ut vir præstans, re ges
Nam cum omnino moriendum sit, necesse est
quidquid illud sit, agentem deprehendi; siv
lentem', sive fodientem, sive mercaturam
sive consulatum gerentem, sive cruditate lab
alvi profluvio. (12) Qua ergo actione occu
morte deprehendi? Equidem, quod ad me at
aliquo humano occupatus; cujusmodi est bene
blica utilitas, generosum factum. (13) Si v
rebus deprehendi non possum, illud certe vol
hiberi nequit, quod mihi concessum est, ut
emendans me ipsum, expoliens facultatem ut
studens perturbationum vacuitati, suum cuic
exsolvens officium : denique, si adeo felix fu
etiam locum attingens, illum de judiciorum fi
14. Quodsi me his occupatum mors depre
mihi erit, ad deum posse manibus extentis di
facultates a te accepi ad intelligendum gu
tuam, eique obtemperandum, eas non neglex
cori tibi fui, quantum in me fuit. (15) Ec
usus sum sensibus, quomodo anticipationibu
umquam incusavi? num quid eorum, quæ even
tuli, aut aliter fieri volui? num officia erga a
(16) Quod tu me genuisti, [habeo gratiam;] gr
eorum quæ mihi dedisti : in quantum tempor
rebus tuis, id mihi satis est : recipe eas, et,
volueris, collocato. Tua enim fuerunt omnia
dedisti. (17) Nonne satis est sic affectum e
quænam vita præstantior et honestior est, qu
habet? quæ mors felicior?
18. Ut autem hæc fiant, neque parva susci
parvis carere licet. Non potes et consulatum
et hæc consequi; non dare operam parandis a
curare servulos, et te ipsum. (19) Si quid alie
veris, tua periere. Hæc rei natura est : nihil
(20) Et quid miri est? Si consulatum expetis,

δεῖ, περιδραμεῖν, τὰς χεῖρας καταφιλῆσαι, ἀλλοτρίαις θύραις κατασαπῆναι, πολλὰ μὲν λὰ δὲ πρᾶξαι ἀνελεύθερα, δῶρα πέμψαι νια καθ' ἡμέραν ἐνίοις. (21) Καὶ τί τὸ γι-ι; Δώδεκα δεσμὰ ῥάβδων, καὶ τρὶς ἢ τετρά-α καθίσαι, καὶ Κιρκήσια δοῦναι, καὶ σπυ-σαι. Ἢ δειξάτω μοί τις, τί ἐστι παρὰ 2) Ὑπὲρ ἀπαθείας οὖν, ὑπὲρ ἀταραξίας, κθεύδοντα καθεύδειν, ἐγρηγορότα ἐγρηγορέ-δεῖσθαι μηδὲν, μὴ ἀγωνιᾷν ὑπὲρ μηδενὸς, ὅσαι θέλεις, οὐδὲν πονῆσαι; (22) ἀλλ' ἄν τι ου περὶ ταῦτα γινομένου, ἢ ἀναλωθῇ κακῶς, ῃ ὧν ἔδει σε τυχεῖν, εὐθὺς δηχθήσῃ ἐπὶ τῷ (24) Οὐκ ἀντιθήσεις τί ἀντὶ τίνος λαμβάνεις, πόσου; Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα ιὶ πῶς δύνασαι; Ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. σαι καὶ τὰ ἐκτὸς ἔχειν ἐπιμελείας τετυχη-ὸ σαυτοῦ ἡγεμονικόν. Εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, · εἰ δὲ μὴ, οὔτε τοῦτο ἕξεις, οὔτ' ἐκεῖνα, νος ἐπ' ἀμφότερα. Εἰ τοῦτο θέλεις, ἐκεῖνά δεῖ. (26) Ἐκχεθήσεται τὸ ἔλαιον, ἀπολεῖται ι· ἀλλ' ἐγὼ ἀπαθὴς ἔσομαι. Ἐμπρησμὸς ὁ μὴ παρόντος, καὶ ἀπολεῖται τὰ βιβλία· ρήσομαι ταῖς φαντασίαις κατὰ φύσιν. (27) ξω φαγεῖν. Εἰ οὕτω τάλας εἰμὶ, λιμὴν τὸ οὗτος δ' ἐστὶν ὁ λιμὴν πάντων, ὁ θάνα-ι καταφυγή. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ ὸν ἐστιν· ὅταν θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ (28) Τί οὖν ἀγωνιᾷς; τί ἀγρυπνεῖς; οὐχὶ ναλογισάμενος ποῦ σου τὸ ἀγαθόν ἐστι καὶ ιέγεις, ὅτι Ἐπ' ἐμοὶ ἀμφότερα· οὔτε τού-λέσθαι με δύναται, οὔτ' ἐκείνῳ ἄκοντα πε-(29) Τί οὖν οὐ ῥέγκω βαλών; τὰ γὰρ ἐμὰ ρει· τὰ ἀλλότρια, ὄψεται αὐτὰ ὃς ἂν φέρῃ, ται παρὰ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν. (30) Τίς ν αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἢ οὕτως; μὴ γάρ μοι ογὴ αὐτῶν; μὴ γὰρ ἐμέ τις αὐτῶν διοικητὴν ἀρκεῖ μοι ὧν ἔχω ἐξουσίαν. Ταῦτά με α παρασκευάσαι· τὰ δ' ἄλλα, ὡς ἂν θέλῃ ύριος.

τά τις ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀγρυπνεῖ καὶ ἔνθα καὶ ἔνθα; τί θέλων; ἢ τί ποθῶν; Πά-Ἀντίλοχον, ἢ Μενέλαον; Πότε γὰρ ἡγήσατο τινα τῶν φίλων; πότε γὰρ οὐκ εἶχε πρὸ ὅτι αὔριον ἢ εἰς τὴν τρίτην δεῖ ἢ αὐτὸν ἀπο-κεῖνον; (32) Ναὶ, φησίν· ἀλλ' ᾤμην ὅτι διώσεταί μοι, καὶ αὐξήσει μου τὸν υἱόν. ῆς, καὶ τὰ ἄδηλα [δῆλα] ᾤου. (33) Τί οὖν ις σεαυτῷ, ἀλλὰ κλαίων κάθησαι ὡς τὰ κο-ι' ἐκεῖνός μοι φαγεῖν παρετίθει. Ἔζῃ γάρ, ὃ οὐ δύναται. Ἀλλ' Αὐτομέδων σοι παρα-ὲ καὶ Αὐτομέδων ἀποθάνῃ, ἄλλον εὑρήσεις. ἡ χύτρα, ἐν ᾗ ἥψετό σοι τὸ κρέας, καταγῇ,

tibi est, circumcursandum, manus deosculandæ, ad alienas fores computrescendum; multa dicenda, multa facienda illiberalia; munera mittenda multis, nonnullis strenulæ quotidianæ. (21) Et quis eventus est? Duodecim fasciculi virgarum; et ter quaterve pro tribunali sedere; Circenses ludos exhibere; e sportulis cornam præbere. Aut demonstrato mihi aliquis, quid præter hæc sit. (22) Ergo pro vacuitate perturbationum, pro constantia, pro eo ut dormiens dormias, vigilans vigiles, nihil timeas, nulla re angaris; pro his nihil impendere vis, nihil laboris capessere? (23) sed si quid, dum tu his rebus occuparis, perierit; si quid male collocatum fuerit; si alter consecutus fuerit quæ te consequi oportebat; statim eo cruciabere? (24) Non conferes quid quo commutaveris, quantulum quanto? At gratis accipere res tanti pretii cupis? Qui autem potes? Opus cum opere nihil commune habet. (25) Non potes et externa probe curata habere, et mentem tuam. Sin illa vis, hoc missum fac : alioqui neque hoc neque illa habebis, animo utrisque distracto. Si hoc vis, illa omittenda erunt. (26) Effundetur oleum, peribunt vascula : at ego tranquillus ero. Incendium orietur, me absente; peribunt libri : sed ego ex naturæ præscripto visis utar. (27) At non habebo quod edam! Si ita miser sum, mors portus est : hic portus est omnibus, hoc confugium. Quapropter nihil in vita grave est : cum vis, exis; neque te fumus afficiet molestia. (28) Quid ergo angeris? quid vigilas? quidni statim, reputans ubi tuum bonum sit et malum, sic dicis : Utrumque in mea potestate est; neque hoc eripere mihi quisquam potest, neque in illud invitum conjicere? (29) Cur ergo non sterto supinus? res meæ in tuto sunt; de alienis vero viderit is qui eas obtinuerit, prout concessum fuerit ab eo qui earum habet potestatem. (30) Quis sum ego, qui eas sic aut aliter se habere velim? mihine enim delectus earum concessus est? num quis administratorem earum me constituit? Satis mihi ea sunt, quorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut quam pulcerrima efficiantur : cetera vero, prout voluerit is, in cujus sunt potestate.

31. Hæc cui ob oculos posita sunt, num vigilat et huc atque illuc vertitur? quid volens, aut quid desiderans? Patroclum, an Antilochum, aut Menelaum? Quando vero aliquem ex amicis immortalem judicavit? quando non ob oculos habuit, cras aut perendie vel sibi vel illi esse moriendum? (32) Recte, inquit : at putabam, illum mihi fore superstitem, et filium meum *opibus honoribusque* esse aucturum. Stultus enim fuisti, et incerta pro certis habuisti. (33) Cur igitur non te ipsum accusas, sed plorans sedes tamquam puellulæ? At ille mihi cibum apponebat. Vivebat enim, stulte : nunc vero non potest. At Automedon tibi apponet; si vero Automedon quoque mortuus fuerit, alium invenies. (34) Quodsi olla, in qua tibi caro

λιμῷ σε δεῖ ἀποθανεῖν, ὅτι μὴ ἔχεις τὴν συνήθη χύτραν; οὐ πέμπεις, καὶ ἄλλην καινὴν ἀγοράζεις;

35. Οὐ μὲν γάρ τι (φησὶ) κακώτερον ἄλλο πάθοιμι.

Τοῦτο γάρ σοι κακόν ἐστιν; εἶτ' ἀφεὶς τοῦτο ἐξελεῖν, αἰτιᾷ τὴν μητέρα, ὅτι σοι οὐ προεῖπεν, ἵν' ὀδυνώμενος ἐξ ἐκείνου διατελῇς; (36) Τί δοκεῖτε; μὴ ἐπίτηδες ταῦτα συνθεῖναι Ὅμηρον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι οἱ εὐγενέστατοι, οἱ ἰσχυρότατοι, οἱ πλουσιώτατοι, οἱ εὐμορφότατοι, ὅταν οἷα δεῖ δόγματα μὴ ἔχωσιν, οὐδὲν κωλύονται ἀθλιώτατοι εἶναι καὶ δυστυχέστατοι;

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Περὶ καθαριότητος.

1. Ἀμφισβητοῦσί τινες, εἰ ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου περιέχεται τὸ κοινωνικόν· ὅμως δ' αὐτοὶ οὗτοι οὐκ ἄν μοι δοκοῦσιν ἀμφισβητῆσαι, ὅτι τό γε καθάριον πάντως περιέχεται, καὶ, εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῶν ζῴων χωρίζεται. (2) Ὅταν οὖν ἄλλο τι ζῷον ἴδωμεν ἀποκαθαῖρον ἑαυτὸ, ἐπιλέγειν εἰώθαμεν θαυμάζοντες, ὅτι ὡς ἄνθρωπος· καὶ πάλιν, ἄν τις ἐγκαλῇ τινι ζῴῳ, εὐθὺς εἰώθαμεν ὥσπερ ἀπολογούμενοι λέγειν, ὅτι οὐ δήπου ἄνθρωπός ἐστιν. (3) Οὕτως ἐξαίρετόν τι περὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι οἰόμεθα, ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτὸ πρῶτον λαμβάνοντες. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνοι φύσει καθαροὶ καὶ ἀκήρατοι, ἐφ' ὅσον ἠγγίκασιν αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν λόγον, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοῦ καθαροῦ καὶ τοῦ καθαρίου εἰσὶν ἀνθεκτικοί. (4) Ἐπεὶ δ' ἀμήχανον τὴν οὐσίαν αὐτῶν παντάπασιν εἶναι καθαρὰν, ἐκ τοιαύτης ὕλης κεκραμένην· ὁ λόγος παραληφθεὶς εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ταύτην καθάριον ἀποτελεῖν πειρᾶται. (5) Πρώτη οὖν καὶ ἀνωτάτω καθαρότης ἡ ἐν ψυχῇ γινομένη· καὶ ὁμοίως ἀκαθαρσία. Ψυχῆς δ' ὡς σώματος μὲν ἀκαθαρσίαν οὐκ ἂν εὕροις· ὡς ψυχῆς δὲ, τί ἂν ἄλλο εὕροις ἢ τὸ παρέχον αὐτὴν ῥυπαρὰν πρὸς τὰ ἔργα τὰ αὐτῆς; (6) Ἔργα δὲ ψυχῆς, ὁρμᾶν, ἀφορμᾶν, ὀρέγεσθαι, ἐκκλίνειν, παρασκευάζεσθαι, ἐπιβάλλεσθαι, συγκατατίθεσθαι. (7) Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις ῥυπαρὰν παρέχον αὐτὴν καὶ ἀκάθαρτον; Οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὰ μοχθηρὰ κρίματα αὐτῆς. (8) Ὥστε ψυχῆς μὲν ἀκαθαρσία, δόγματα πονηρά· κάθαρσις δ', ἐμποίησις οἵων δεῖ δογμάτων. Καθαρὰ δ', ἡ ἔχουσα οἷα δεῖ δόγματα· μόνη γὰρ αὕτη ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς αὐτῆς ἀσύγχυτος καὶ ἀμόλυντος.

9. Δεῖ δέ τι ἐοικὸς τούτῳ καὶ ἐπὶ σώματος φιλοτεχνεῖν, κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. Ἀμήχανον ἦν, μύξας μὴ βεῖν, τοῦ ἀνθρώπου τοιοῦτον ἔχοντος τὸ σύγκραμα. Διὰ τοῦτο χεῖρας ἐποίησεν ἡ φύσις, καὶ αὐτὰς τὰς ῥῖνας, ὡς σωλῆνας, πρὸς τὸ ἐκδιδόναι τὰ ὑγρά. Ἂν οὖν ἀναῤῥοφῇ τις αὐτὰς, λέγω ὅτι οὐ ποιεῖ ἔργον ἀνθρωπικόν. (10) Ἀμήχανον ἦν, μὴ πηλοῦσθαι τοὺς πόδας, μηδὲ ὅλως μολύνεσθαι, διὰ τοιούτων τινῶν πορευομένους. Διὰ τοῦτο ὕδωρ παρεσκεύασε, διὰ τοῦτο χεῖρας.

elixabatur, confracta fuerit; famene moriendum consuetam ollam non habeas? nonne mittis qui

35. Neque enim (inquit) quidquam aliud peju

Hoc igitur tibi malum est? Tu vero propulsar tens, matrem accusas, quod non prædixerit ti inde tempore vitam cum dolore exegisses? (tatis? annon, de industria Homerum ista com videremus nobilissimos, robustissimos, ditis mosissimos, cum ea decreta non habent quib nihil prohibere quo minus miserrimi sint sissimi?

CAP. XI.

De munditiei studio.

1. Disputant quidam, an natura humana soci tionem complectatur; et tamen iidem isti dubit videntur, munditiem utique natura humana co et, si qua re alia, ista certe a brutis eam separa igitur aliud quoddam animal mundare sese v rantes dicere solemus, facere id tamquam hom simque, si quis animal aliquod vituperat, stat defensuri, dicere solemus, non scilicet esse ho Adeo eximie homini proprium id esse putam diis ipsis primum accipimus. Nam cum illi n et sinceri sint; quatenus homines ad eos ratio quant, eatenus etiam puritatis et munditiarum bent. (4) Sed quoniam fieri nequit, ut natura eo munda sit, e tali materia permista; ratio adhil eam talem, quoad ejus fieri potest, conatur. (tur et suprema puritas est ea, quæ in animo ori que modo impuritas. Animi autem sordes no deprehendas: quatenus vero animi, quid aliu des, præter id quod eum ad functiones ejus so dit? (6) Sunt autem animi functiones hæ: im non uti, appetere, aversari, præparari, susci tiri. (7) Quid ergo est quod in his sordidum mum et impurum? Nihil aliud, nisi prava ejus Itaque animi impuritas est in pravis posita de gatio vero, in inferendis rectis decretis. Et p est, qui decreta habet qualia decet: solus eni functionibus confusione et pollutione caret.

9. Est autem aliquid huic simile etiam in co tenus res sinit, elaborandum. Fieri nequit q tali temperamento utenti corporis, pituita flu caussa manus fecit natura, et ipsas nares, tan les, ad excernendos humores. Si quis ergo u bet, nego eum fungi hominis officio. (10) Fie quin polluantur pedes, nec ut prorsus puri m lutum et pulvis transeunda sint: propterea præ

χανον ἦν, ἀπὸ τοῦ τρώγειν μὴ ῥυπαρόν τι
ν τοῖς ὀδοῦσι. Διὰ τοῦτο, Πλῦνον, φησί,
τας. Διὰ τί; Ἵν' ἄνθρωπος ᾖς, καὶ μὴ θη-
ι σύδιον. (12) Ἀμήχανον, μὴ ἀπὸ τοῦ ἱδρῶ-
ῖς κατὰ τὴν ἐσθῆτα συνοχῆς ὑπολείπεσθαί τι
ῶμα ῥυπαρὸν καὶ δεόμενον ἀποκαθάρσεως.
ὕδωρ, ἔλαιον, χεῖρες, ὀθόνιον, ξύστρα, νίτρον,
ἡ ἄλλη πᾶσα παρασκευὴ, πρὸς τὸ καθῆραι
3) Οὔ· ἀλλ' ὁ μὲν χαλκεὺς ἐξώσει τὸ σιδή-
ὄργανα πρὸς τοῦτο ἕξει κατεσκευασμένα· καὶ
ν αὐτὸς σὺ πλύνεις ὅταν μέλλῃς ἐσθίειν, ἐὰν
ντελῶς ἀκαθαρτος καὶ ῥυπαρός· τὸ σωμάτιον
νεῖς οὐδὲ καθαρὸν ποιήσεις; Διὰ τί, φησί.
ν ἐρῶ σοι, πρῶτον μὲν, ἵνα τὰ ἀνθρώπου ποιῇς·
μὴ ἀνιᾷς τοὺς ἐντυγχάνοντας. (15) Τοιοῦτόν
άδε ποιεῖς, καὶ οὐκ αἰσθάνῃ. Σαυτὸν ἄξιον
ζειν· ἔστω, ἴσθι ἄξιος. Μή τι καὶ τοὺς πα-
τας; μή τι καὶ τοὺς συγκατακλινομένους; μή
ς καταφιλοῦντας; (16) Ἢ ἄπελθ' εἰς ἐρη-
υ ποτὲ ἧς ἄξιος· ἢ καὶ μόνος δίαγε, κατόζων
Δίκαιον γάρ ἐστι, τῆς σῆς ἀκαθαρσίας σὲ
λαύειν. Ἐν πόλει δ' ὄντα, οὕτως ἀπερισκέ-
ἀγνωμόνως ἀναστρέφεσθαι, τίνος σοι φαίνεται;
Ἵππον σοι πεπιστεύκει ἡ φύσις, περιεώρας
μέλητον; Καὶ νῦν οἷου σου τὸ σῶμα ὡς ἵπ-
ειρίσθαι· πλῦνον αὐτὸ, ἀπόσμηξον, ποίησον
ς ἀποστρέφηται, μηδεὶς ἐκτρέπηται. (18)
ε ἐκτρέπεται ῥυπαρὸν ἄνθρωπον, ὄζοντα, κα-
μᾶλλον ἢ τὸν κεκοπρωμένον; ἐκείνη ἡ ὀσμὴ
τιν ἐπίθετος· ἡ δ' ἐξ ἀθεραπευσίας ἔσωθεν, καὶ
σεσηπότος.

propterea manus. (11) Fieri non potuit quin a cibo aliquid sordium dentibus adhærescat. Eapropter dentes lavare jubet. Cur? Ut homo sis; non bestia, non porcellus. (12) Fieri non potest quin a sudore et vestium applicatione sordium aliquid relinquatur in corpore, quod purgationem desideret. Ideo præsto est aqua, oleum, manus, linteolum, xystra, nitrum, et reliquus interdum omnis apparatus, ad id repurgandum. (13) *Id tu* non *curas :* sed faber ferramenta repurgabit, et instrumenta ad hoc parata habebit; et scutellam ipse tu, cum esurus es, lavas, nisi prorsus spurcus et sordidus fueris; corpus autem non lavabis neque purgabis? Cur? inquit. (14) Rursus tibi dico, primum, ut, quod hominis est, facias; deinde, ne molestus sis eis qui tecum sunt. (15) Tale quid etiam hic facis, nec animadvertis. Tu dignum te censes qui fœteas. Esto; sis dignus! Num etiam ii, qui tibi assident, qui tecum accumbunt, qui te deosculantur? (16) Aut in solitudinem abi, qua dignus fueris; aut certe solus vive, tuoque fœtore fruere! æquum est enim, te immunditie tua solum frui. Cum autem in urbe sis; adeo inconsiderate et sine sensu agere, cujus tibi esse videtur? (17) Quodsi equum tibi natura credidisset, num prorsus eum neglexisses? Nunc igitur puta, corpus tuum tanquam equum tuæ curæ esse traditum: lava id, absterge; facito ne quis illud aversetur, ne quis abhorreat. (18) Hominem vero sordidum, fœtentem, decolorem, quis non aversetur, magis etiam quam fimo conspurcatum? ille fœtor extrinsecus est accersitus; iste vero, a negligentia profectus, intrinsecus est, et veluti corporis putrefacti.

19. Ἀλλὰ Σωκράτης ὀλιγάκις ἐλούετο. Ἀλλὰ ἔστιλ-
ι τὸ σῶμα· ἀλλ' ἦν οὕτως ἐπίχαρι καὶ ἡδὺ,
ν αὐτοῦ οἱ ὡραιότατοι καὶ οἱ εὐγενέστατοι, καὶ
ν ἐκείνῳ παρακατακλίνεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς
ίτοις. Ἐξῆν ἐκείνῳ μήτε λούεσθαι, μήτε
ι, εἰ ἤθελε· καίτοι καὶ τὸ ὀλιγάκις ἰσχὺν εἶχε.
ῷ μὴ θέλῃς, ψυχρῷ. (20) Ἀλλὰ λέγει Ἀρι-
,

ὠχριῶντας, τοὺς ἀνυποδήτους λέγω.

ρ καὶ ἀεροβατεῖν αὐτὸν, καὶ ἐκ τῆς παλαί-
πτειν τὰ ἱμάτια. (21) Ἐπεί τοι πάντες οἱ
ς περὶ Σωκράτους πάντα τἀναντία αὐτῷ
υροῦσιν· ὅτι ἡδὺς οὐ μόνον ἀκοῦσαι, ἀλλὰ
ἦν. Πάλιν περὶ Διογένους ταὐτὰ γράφουσι.
ἀρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν
ιοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς· ἀλλ', ὥσπερ
εὔθυμον καὶ ἀτάραχον ἐπιδεικνύειν αὐτὸν,
ἐπὸ τοῦ σώματος. (23) Ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι,
ἔχω, ὅτι οὐδενὸς δέομαι· ἴδετε πῶς ἄοικος
ολις, καὶ φυγὰς, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος,
ῶν εὐπατριδῶν καὶ πλουσίων ἀταραχώτερον
εὐρούστερον. Ἀλλὰ καὶ τὸ σωμάτιον ὁρᾶτε,

19. At Socrates raro lavabat. At nitebat ejus corpus, et adeo erat gratum et suave, ut eum pulcerrimi et nobilissimi quique adamarent, et cum illo potius quam cum formosissimis vellent accubare. Licuerat illi neque lotionibus neque balneis uti, si voluisset : et tamen raræ etiam lotiones vim habebant. Si vero calida lavare non vis, lavato frigida. (20) At Aristophanes ait,

Discalceatos istos dico, pallidos.

Ait etiam, in aere eum ambulare, et e palæstra furari vestes. (21) Atqui omnes qui de Socrate scripserunt, contraria omnia de eo testificantur : fuisse illum non modo auditu jucundum, sed etiam aspectu suavem. Pariter de Diogene eadem scribunt. (22) Neque enim oportet corporis specie a philosophia absterrere vulgus, sed, ut in ceteris rebus hilarem et tranquillum se præbere, ita etiam habitu corporis. (23) « Videte, homines, me nihil habere, nulla re egere! videte quo pacto, cum nec domicilium, nec civitatem habeam, et, si casus ita tulerit, exsul sim et extorris, omnibus tamen patriciis ac divitibus tranquillior vivam et felicior! Sed etiam corpus videtis, austera diæta neu-

ὅτι οὐ κακοῦται ὑπο τῆς αὐστηρᾶς διαίτης. (24) Ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις, ἀνθρώπου σχῆμα καταδίκου ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει θεῶν προσελθεῖν φιλοσόφῳ, ὅς γε τοιούτους ποιεῖ; Μὴ γένοιτο· οὐδ', εἰ σοφὸς ἔμελλον εἶναι, ἤθελον.

25. Ἐγὼ μέν, νὴ τοὺς θεούς, τὸν νέον τὸν πρώτως κινούμενον θέλω μᾶλλον ἔλθεῖν πρός με πεπλασμένον, ἢ τὴν κόμην κατεφθινηκότα καὶ ῥυπαρόν. Βλέπεται γάρ τις ἐν ἐκείνῳ τοῦ καλοῦ φαντασία, ἔφεσις δὲ τοῦ εὐσχήμονος. Ὅπου δ' αὐτὸ εἶναι φαντάζεται, ἐκεῖ καὶ φιλοτεχνεῖ. (26) Λοιπὸν ὑποδεῖξαι μόνον αὐτῷ δεῖ, καὶ εἰπεῖν· Νεανίσκε, τὸ καλὸν ζητεῖς, καὶ εὖ ποιεῖς. Ἴσθι οὖν ὅτι ἐκεῖ φύεται, ὅπου τὸν λόγον ἔχεις· ἐκεῖ αὐτὸ ζήτει, ὅπου τὰς ὁρμὰς καὶ τὰς ἀφορμάς, ὅπου τὰς ὀρέξεις, τὰς ἐκκλίσεις. (27) Τοῦτο γὰρ ἔχεις ἐν σεαυτῷ ἐξαίρετον, τὸ σωμάτιον δὲ φύσει πηλός ἐστι. Τί πονεῖς εἰκῇ περὶ αὐτό; εἰ μηδὲν ἕτερον, τῷ χρόνῳ γνώσῃ ὅτι οὐδέν ἐστιν. (28) Ἂν δέ μοι ἔλθῃ κεκοπρωμένος, ῥυπαρὸς, μύσταξα ἔχων μέχρι τῶν γονάτων, τί αὐτῷ εἰπεῖν ἔχω; ἀπὸ ποίας αὐτὸν ὁμοιότητος ἐπαγαγεῖν; (29) Περὶ τί γὰρ ἐσπούδακεν ὅμοιον τῷ καλῷ, ἵν' αὐτὸν μεταθῶ, καὶ εἴπω, Οὐκ ἔστιν ἐνθάδε τὸ καλὸν, ἀλλ' ἐνθάδε; Θέλεις αὐτῷ λέγω, Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κεκοπρῶσθαι τὸ καλὸν, ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ; Ἐφίεται γὰρ τοῦ καλοῦ; ἔμφασιν γάρ τινα αὐτοῦ ἔχει; Ἄπελθε, καὶ χοίρῳ διαλέγου, ἵν' ἐν βορβόρῳ μὴ κυλίηται. (30) Διὰ τοῦτο καὶ Πολέμωνος ἥψαντο οἱ Ξενοκράτους λόγοι, ὡς φιλοκάλου νεανίσκου· εἰσῆλθε γὰρ ἔχων ἐναύσματα τῆς περὶ τὸ καλὸν σπουδῆς, ἀλλαχοῦ δ' αὐτὸ ζητῶν. (31) Ἐπεί τοι οὐδὲ τὰ ζῷα τὰ ἀνθρώποις σύντροφα ῥυπαρὰ ἐποίησεν ἡ φύσις. Μή τι ἵππος κυλίεται ἐν βορβόρῳ; μή τι κύων γενναῖος; ἀλλ' ὁ ὗς, καὶ τὰ σαπρὰ χηνίδια, καὶ σκώληκες, καὶ ἀράχναι, τὰ μακροτάτω τῆς ἀνθρωπίνης συναναστροφῆς ἀπεληλαμένα. (32) Σὺ οὖν, ἄνθρωπος ὤν, οὐδὲ ζῷον εἶναι θέλεις τῶν ἀνθρώποις συντρόφων, ἀλλὰ σκώληξ μᾶλλον, ἢ ἀράχνιον; οὐ λούσῃ ποῦ ποτε, ὡς θέλεις; οὐκ ἀποπλυνεῖς σεαυτόν; οὐχ ἥξεις καθαρὸς, ἵνα σοι χαίρωσιν οἱ συνόντες; ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἡμῖν συνέρχῃ τοιοῦτος, ὅπου πτῦσαι οὐ νενόμισται οὐδ' ἀπομύξασθαι, ὅλος ὢν πτύσμα καὶ μύξα;

33. Τί οὖν; καλλωπίζεσθαί τις ἀξιοῖ; Μὴ γένοιτο· εἰ μὴ ἐκεῖνο ὃ πεφύκαμεν, τὸν λόγον, τὰ δόγματα, τὰς ἐνεργείας· τὸ δὲ σῶμα, μέχρι τοῦ καθαρίου, μέχρι τοῦ μὴ προσκόπτειν. (34) Ἀλλ' ἂν ἀκούσῃς ὅτι οὐ δεῖ φορεῖν κόκκινα, ἀπελθὼν κόπρωσόν σου τὸν τρίβωνα, ἢ κατάῤῥηξον. Ἀλλὰ πόθεν ἔχω καλὸν τρίβωνα; Ἄνθρωπε, ὕδωρ ἔχεις, πλῦνον αὐτόν. (35) Ἰδοὺ νέος ἀξιέραστος, ἰδοὺ πρεσβύτης ἄξιος τοῦ ἐρᾶν καὶ ἀντερᾶσθαι, ᾧ τις υἱὸν αὐτοῦ παραδῷ μαθησόμενον, ᾧ θυγατέρες, ᾧ νέοι προσελεύσονται, ἂν οὕτω τύχῃ, ἵνα ἐν κοπρῶνι λέγῃ τὰς σχολάς. (36) Μὴ γένοιτο. Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπό τινος ἀνθρωπικοῦ γίνεται· αὕτη δ' ἐγγύς ἐστι τοῦ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι.

tiquam male affectum. » (24) Si quis ante dicat, qui hominis condemnati habitu vultu quis deorum mihi persuadebit, ut me ad philo feram, qui tales efficiat? Absit; nollem, ne si dem evasurus essem.

25. Ego quidem, medius fidius, adolescen ad philosophiam impetus capientem, accedere eleganter comptum, quam sordidis capillis e Cernitur enim in eo pulcri notio quædam, et cori. Ubi autem id esse putat, ibi etiam el Illud igitur unum restat, ut ei demonstretur Adolescentule, pulcritudinem quæris, et in ec noris ergo ibi eam exsistere, ubi rationem h quære, ubi impetus et declinationes habes, ubi et aversationes. (27) Hoc enim habes in te e pusculum autem suapte natura lutum est: quid elaboras? ut nihil aliud, tempore certe cogn esse. (28) Sin accesserit me stercoribus oblitus, mystace ad usque genua promisso, quid ei dic qua eum similitudine alliciam? (29) Qua enim pulcri speciem habeat aliquam, elaborat, ut ducam, et dicam, Non est hic pulcrum, sed ill cam: Pulcritudo non posita est in sordibus, s An enim appetit pulcrum? an pulcri speciem al impressam gerit? Abi, cum porco disputa, n lutetur. (30) Propter hoc etiam Xenocratis r monem pupugerunt, ut elegantem adolescente enim erat, fomites habens studii honestatis, s quærens. (31) Atque adeo ne animalia quid consuetudine hominum utuntur, sordida fecit equus volvitur in cœno? num canis generos sus, et putidi anseres, et vermes, et aranei, sime remota sunt a consuetudine humana. (cum homo sis, ne animal quidem esse vis ex e quæ convictu hominum utuntur, sed vermi araneolus? Non lavabis tandem aliquando, qu mum modo volueris? annon sordes ablues mundus huc venies, ut te delectentur condisc templa nobiscum ingrederis tali habitu, ubi nares emungere religio est, cum totus ipse sputum et mucus?

33. Quid ergo? volo ut vanè ornatui oper Nequaquam; sed ut ornemus id quod sum rationem, decreta, actiones: corpus vero, quo postulat; eatenus, ne alios offendas. (34) At dieris non gerendas esse vestes coccineas, ab core inquinabis pallium tuum, aut lacerabis habeam pulcrum pallium? » Homo, aquam illud. (35) Ecce juvenis amabilis, ecce sene amet et redametur, cui filium in disciplinam tr quem filiæ, quem adolescentes, si res ita tuler ut in fimeto scholas illis explicet! (36) A deflescio proficiscitur ab aliquo principio, qu nis natura inest: ista autem prope abest ut l in se habeat.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Περὶ προσοχῆς.

ῆς σὺ πρὸς ὀλίγον τὴν προσοχὴν, μὴ τοῦτο
, ὁπόταν θέλῃς, ἀναλήψῃ αὐτήν· ἀλλ'
ον ἔστω σοι, ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρ-
α χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν.
ν γὰρ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ἔθος τοῦ
ἐγγίνεται· εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι
ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἐξωθεῖν
τὸ εὐροεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν, τὸ κατὰ φύ-
διεξάγειν. (3) Εἰ μὲν οὖν λυσιτελὴς ἡ
ν, ἡ παντελὴς ἀπόστασις αὐτῆς ἔσται
· εἰ δ' οὐ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ διηνεκῆ
φυλάσσεις; (4) Σήμερον παῖξαι θέλω.
εῖ προσέχοντα; Ἄσαι. Τί οὖν κωλύει
Μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ'
τὸ προσέχειν; Χεῖρον γὰρ αὐτὸ προσέχων
τιον δὲ μὴ προσέχων; (5) Καὶ τί ἄλλο
ι χρεῖσσον ὑπὸ τῶν μὴ προσεχόντων γί-
των, μὴ προσέχων, τεκταίνει ἀκριβέστε-
νήτης, μὴ προσέχων, κυβερνᾷ ἀσφαλέ-
δέ τι τῶν μικροτέρων ἔργων ὑπὸ ἀπροσ-
ίται κρεῖσσον; (6) Οὐκ αἰσθάνῃ ὅτι,
τὴν γνώμην, οὐκ ἔτι ἐπὶ σοί ἐστιν ἀνακα-
ῆν, οὐκ ἐπὶ τὸ εὔσχημον, οὐκ ἐπὶ τὸ αἰ-
ὶ τὸ κατεσταλμένον; ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐπελθὸν
προθυμίαις ἐπακολουθεῖς.
ίν δεῖ με προσέχειν; Πρῶτον μὲν ἐκείνοις
ῖς, καὶ ἐκεῖνα πρόχειρα ἔχειν, καὶ χωρὶς
κθεύδειν, μὴ ἀνίστασθαι, μὴ πίνειν, μὴ
συμβάλλειν ἀνθρώποις· ὅτι προαιρέσεως
ριος οὐδεὶς, ἐν ταύτῃ δὲ μόνῃ τὸ ἀγαθὸν
(8) Οὐδεὶς οὖν κύριος, οὔτ' ἀγαθόν μοι
οὔτε κακῷ με περιβαλεῖν· ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς
ι ταῦτα ἐξουσίαν ἔχω μόνος. (9) Ὅταν
ραλῇ μοι ἦ, τί ἔχω περὶ τὰ ἐκτὸς ταράσ-
τύραννος φοβερός; ποία νόσος; ποία πε-
όσκρουσμα; (10) Ἀλλ' οὐκ ἤρεσα τῷ δεῖνι.
ος ἐμόν ἐστιν ἔργον; μή τι ἐμὸν κρῖμα;
ἔτι μοι μέλει; (11) Ἀλλὰ δοκεῖ τις εἶ-
αὐτὸς, καὶ οἷς δοκεῖ. Ἐγὼ δ' ἔχω τίνι
ιν, τίνι ὑποτετάχθαι, τίνι πείθεσθαι· τῷ
ς μετ' ἐκεῖνον. (12) Ἐμὲ ἐκεῖνος συνέ-
ῷ, καὶ τὴν ἐμὴν προαίρεσιν ὑπέταξεν ἐμοὶ
ανόνας εἰς χρῆσιν αὐτῆς τὴν ὀρθήν· οἷς
ουθήσω ἐν συλλογισμοῖς, οὐκ ἐπιστρέφο-
ῶν ἄλλο τι λεγόντων· ἐν μεταπίπτουσιν,
ὐδενός. Διὰ τί οὖν ἐν τοῖς μείζοσιν ἀνιῶσί
ς; (13) Τί τὸ αἴτιον ταύτης τῆς ταραχῆς;
ἢ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀγύμναστός
Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη καταφρονητική
ίας, καὶ τῶν ἀγνοούντων· καὶ οὐ μόνον αἱ
λλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε ὃν θέλεις σκυ-

CAP. XII.

De attentione.

1. Cum tu ad breve tempus attentionem remiseris, noli putare te eam, simul atque volueris, recipere posse; sed illud in promptu tibi sit, propter hodiernum delictum necessario res tuas in posterum etiam pejus habituras. (2) Etenim primum quidem, quod omnium est gravissimum, consuetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consuetudo differendæ attentionis, ita ut semper in aliud atque aliud tempus rejicias et a te propellas vitam beatam, honestatem, vitæ actionem ad naturæ præscriptum institutam. (3) Quodsi procrastinatio attentionis est utilis, eam omnino prætermittere utilius erit: sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas? (4) Hodie ludere volo. Quid ergo? an id cum attentione faciendum non est? Volo canere. Quid ergo vetat quominus cum attentione facias? Ullane enim vitæ pars excipitur, ad quam attentio non pertineat? num eam attentione pejorem reddes, socordia vero meliorem? (5) Quæ vero alia ulla res in vita fit melius a negligentibus? Num faber negligens melius ædificat? num gubernator negligens tutius gubernat? num aliud aliquod minorum operum per incuriam melius perficitur? (6) Non animadvertis, cum animum relaxaris, non jam penes te esse ut eum revoces ad honestatem, ad verecundiam, ad modestiam? Sed quidquid in mentem venerit facies, cuivis impetui indulgens.

7. Quibus ergo rebus intendendus est animus? Primum illis generalibus, quæ ita in promptu sunt habenda, ut sine illis non dormias, non surgas, non bibas, non edas, non homines adeas: scilicet, alienæ voluntati neminem dominari; et, in voluntate sola bonum et malum esse positum. (8) Nemo igitur eam potestatem habet, ut vel bonum in me conferat, vel in malum me conjiciat; sed ego ipse, quod ad hæc attinet, in mea potestate sum solius. (9) Cum ergo hæc tuta mihi fuerint, cur rebus externis perturber? quis mihi tyrannus est formidabilis? qui morbus? quæ paupertas? quæ offensio? (10) At non placui isti. Num ergo iste meum opus est? num meum judicium? Non. Quid ergo mea refert? (11) At videtur esse aliquis. Viderit ipse, et ii qui eum magni faciunt. Ego vero habeo cui me placere oportet, cui subjectum esse, cui obtemperare; deum, et eos qui proximum ab eo locum tenent. (12) Is me mihi ipsi commendavit, meamque voluntatem mihi soli subjecit, datis regulis ad rectum ejus usum; quas regulas si in ratiocinationibus secutus fuero, nemo me movet aliud quid dicens: si in solvendis argutiis secutus fuero, neminem curo. Cur igitur majoribus in rebus molesti mihi ii sunt qui me reprehendunt? (13) Quæ perturbationis hujus caussa est? Alia nulla, nisi quod in hoc loco inexercitatus sum. (14) Siquidem omnis scientia contemnit ignorantiam et ignorantes; nec scientiæ solum, sed artes etiam.

τέα, καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτοῦ ἔργον. Φέρε δν θέλεις τέκτονα.

15. Πρῶτον μὲν οὖν ταῦτα ἔχειν δεῖ πρόχειρα, καὶ μηδὲν δίχα τούτων ποιεῖν· ἀλλὰ τετάσθαι τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῦτον τὸν σκοπὸν, μηδὲν τῶν ἔξω διώκειν, μηδὲν τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὡς διέταξεν ὁ δυνάμενος· τὰ προαιρετικὰ ἐξ ἅπαντος, τὰ δ' ἄλλα ὡς ἂν διδῶται. (16) Ἐπὶ τούτοις δὲ μεμνῆσθαι, τίνες ἐσμὲν, καὶ τί ἡμῖν ὄνομα, καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν σχέσεων πειρᾶσθαι τὰ καθήκοντα ἀπευθύνειν· (17) τίς καιρὸς ᾠδῆς, τίς καιρὸς παιδιᾶς, τίνων παρόντων· τί ἔσται ἀπὸ τοῦ πράγματος· μή τι καταφρονήσουσιν ἡμῶν οἱ συνόντες, μή τι ἡμεῖς αὐτῶν· πότε σκῶψαι, καὶ τίνας ποτὲ καταγελάσαι· καὶ ἐπὶ τίνι συμπεριενεχθῆναί ποτε, καὶ τίνι· καὶ λοιπὸν, ἐν τῇ συμπεριφορᾷ πῶς χρὴ τηρῆσαι τὸ αὐτοῦ. (18) Ὅπου δ' ἂν ἀπονεύσῃς ἀπό τινος τούτων, εὐθὺς ζημία, οὐκ ἔξωθέν ποθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας.

19. Τί οὖν; δυνατὸν ἀναμάρτητον ἤδη εἶναι; Ἀμήχανον· ἀλλ' ἐκεῖνο δυνατὸν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν τετάσθαι διηνεκῶς. Ἀγαπητὸν γὰρ, εἰ μηδέποτ' ἀνιέντες ταύτην τὴν προσοχὴν, ὀλίγων γε ἁμαρτημάτων ἐκτὸς ἐσόμεθα. (20) Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, Ἀπαύριον προσέξω· ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, Σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινός· ἐπ' ἄλλοις ἔσται τὸ λυπεῖν με· ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. Βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. (21) Ἀλλ' εἰ αὔριον καλῶς ἔχει, πόσῳ κρεῖττον σήμερον; εἰ αὔριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον· ἵνα καὶ αὔριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὴν τρίτην.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πρὸς τοὺς εὐκόλως ἐκφέροντας τὰ αὐτῶν.

1. Ὅταν τις ἡμῖν ἁπλῶς δόξῃ διειλέχθαι περὶ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πώς ποτε ἐξαγόμεθα καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ ἐκφέρειν πρὸς αὐτὸν τὰ ἑαυτῶν ἀπόῤῥητα, καὶ τοῦτο ἁπλοῦν οἰόμεθα εἶναι· (2) πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνισον εἶναι δοκεῖ, αὐτὸν μὲν ἀκηκοέναι τὰ τοῦ πλησίον, μὴ μέντοι μεταδιδόναι κἀκείνῳ ἐν τῷ μέρει τῶν ἡμετέρων· εἶθ', ὅτι οἰόμεθα οὐχ ἁπλῶν ἀνθρώπων παρέξειν αὐτοῖς φαντασίαν, σιωπῶντες τὰ ἴδια. (3) Ἀμέλει πολλάκις εἰώθασι λέγειν, Ἐγώ σοι πάντα τἀμαυτοῦ εἴρηκα, σύ μοι οὐδὲν τῶν σῶν εἰπεῖν θέλεις; ποῦ γίνεται τοῦτο; (4) Πρόσεστι δὲ καὶ τὸ οἴεσθαι ἀσφαλῶς πιστεύειν τῷ ἤδη τὰ αὐτοῦ πεπιστευκότι. Ὑπέρχεται γὰρ ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἄν ποτε οὗτος ἐξείποι τὰ ἡμέτερα, εὐλαβούμενος μή ποτε καὶ ἡμεῖς ἐξείπωμεν τὰ ἐκείνου. (5) Οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. Παρακεκάθικέ σοι στρατώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ, ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως, τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς· εἶτα δεθεὶς ἀπάγῃ. (6) Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τῷ καθόλου πάσχομεν. Αὐτὰρ ὡς

Produc quemvis sutorem : is, quod ad suum opus vulgus deridet. Produc quemvis fabrum.

15. Primum igitur hæc in promptu habenda sunt sine his quidquam faciendum, sed in hunc scopu dendus animus : neque externum et alienum quido pide expetendum, sed quemadmodum constituit earum rerum potestatem habet : quæ in nostra voluntate, sine exceptione expetenda sunt, cete prout concessa fuerint. (16) Post hæc tenendum simus, et quo nomine appellemur : et danda opera ficia dirigamus ad id quod postulant relationes : pendendum, quod sit tempus cantilenæ, quod temp quibus præsentibus; quid sit abs re futurum; m tempturi nos sint convictores, an nos illos; quando utendum, quinam sint deridendi : quibus in reb indulgendum sit obsequendumque; denique, in eo qua ratione tuendum sit id quod nostram persona (18) Ubi autem ab horum aliquo declinaveris, statin damnum; non aliunde, sed ex ipsa actione.

19. Quid ergo? jamne fieri potest ut peccato Fieri hoc nequit : sed illud fieri potest, ut perpe intentus sis, ne pecces. Boni enim consulendum numquam remissa hac industria, vel paucis pecca rimus. (20) Nunc vero si dixeris, Cras animum a scito, illud te dicere : Hodie ero impudens, imp abjectus; penes alios erit me dolore afficere; in die, invidebo. Vide quanta mala ipse tibi indulge At, si bene habet ut cras animum advertas, qu lius hodie? si cras conducit, multo magis hodie; possis, nec rursus in tertium diem rejicias.

CAP. XIII.

Ad eos qui temere arcana sua efferun

1. Quando nobis aliquis simpliciter et candide vi de suis rebus disseruisse, excitamur quodammod ad nostra arcana ei aperienda; idque candoris es mus : (2) primum quidem, quod iniquum esse vide tu res alterius audieris, non vicissim tuas etiam illi nicare; deinde, quod putamus nos speciem homi candidorum exhibituros aliis esse, si nostra taces Profecto sæpe dicere solent : Cum ego tibi omnia r rim, tu mihi nihil tuorum dices? ubi fit hoc. (4) Acc tuto nos ei homini fidere putamus, qui sua jam r diderit : occurrit enim animo numquam illum nost turum, veritum ne quando et nos ipsius arcana vulg Sic etiam a militibus Romæ leves homines capiuntu tibi miles habitu plebeio; et postquam maledicere c sari, tu, veluti pignore fidei ejus accepto, quod ip cium auspicatus est, dicis et ipse quæ sentis; de ctus in carcerem abduceris. (6) Tale quiddam et i sum nobis accidit. Verum, ut ille mihi tuto sua

κ ἀσφαλῶς πεπίστευκε τὰ ἑαυτοῦ, οὕτως
ἐπιτυχόντι; (7) Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἀκούσας
γε ὦ τοιοῦτος· ὁ δ' ἐξελθὼν ἐκφέρει πρὸς
Εἶτ', ἂν γνῶ τὸ γενόμενον, ἂν μὲν ὦ καὶ αὐ-
ὅμοιος, ἀμύνεσθαι θέλων, ἐκφέρω τὰ ἐκεί-
ύρω, καὶ φύρομαι. (8) Ἂν δὲ μνημονεύω
ἄλλον οὐ βλάπτει, ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ ἔργα ἕκα-
λάπτει καὶ ὠφελεῖ, τούτου μὲν κρατῶ, τοῦ
τι ποιῆσαι ἐκείνῳ, ὅμως δ' ὑπὸ φλυαρίας
ῦ πέπονθα ἃ πέπονθα.

Ἀλλ' ἄνισόν ἐστιν ἀκούσαντα τὰ τοῦ πλη-
ητα, αὐτὸν ἐν τῷ μέρει μηδενὸς μεταδιδόναι
) Μὴ γάρ σε παρεκάλουν, ἄνθρωπε; μὴ γὰρ
ας τισὶν ἐξήνεγκας τὰ σαυτοῦ, ἵν' ἀκούσῃς
ι καὶ τὰ ἐμά; (11) εἰ σὺ φλύαρος εἶ, καὶ
ς ἀπαντήσαντας φίλους εἶναι δοκεῖς, θέλεις
κόν σοι γενέσθαι; τί δ', εἰ σὺ καλῶς μοι πε-
τὰ σαυτοῦ, σοὶ δ' οὐκ ἔστι καλῶς πιστεῦσαι,
ροπεσεῖν; (12) Οἷον εἰ πίθον εἶχον ἐγὼ μὲν
δὲ τετρυπημένον· καὶ ἔλθὼν παρακατέθου
υτοῦ οἶνον, ἵνα βάλω εἰς τὸν ἐμὸν πίθον,
τεις ὅτι μὴ κἀγὼ σοὶ πιστεύω τὸν ἐμαυτοῦ
γὰρ τετρυπημένον ἔχεις τὸν πίθον. (13)
ι ἴσον γίνεται; Σὺ πιστῷ παρακατέθου, σὺ
τὰς ἑαυτοῦ ἐνεργείας μόνας βλαβερὰς ἡγου-
ὠφελίμους, τῶν δ' ἐκτὸς οὐδέν· (14) ἐγὼ
παρακαταθῶμαι, ἀνθρώπῳ τὴν ἑαυτοῦ προ-
μακότι, θέλοντι δὲ κερματίου τυχεῖν, ἢ
, ἢ προαγωγῆς ἐν τῇ αὐλῇ, κἂν μέλλῃς τὰ
κατασφάζειν, ὡς ἡ Μήδεια; Ποῦ τοῦτο ἴσον
) Ἀλλὰ δεῖξόν μοι σαυτὸν πιστὸν, αἰδή-
ιον· δεῖξον ὅτι δόγματα ἔχεις φιλικά· δεῖ-
ἀγγεῖον ὅτι οὐ τέτρηται· καὶ ὄψει πῶς οὐκ
α μοι σὺ πιστεύσῃς τὰ σαυτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς
σὲ, παρακαλῶ ἀκοῦσαι τῶν ἐμῶν. (16) Τίς
ι χρήσασθαι ἀγγείῳ καλῷ; τίς ἀτιμάζει σύμ-
ον καὶ πιστόν; τίς οὐκ ἄσμενος δέξεται τὸν
τίου μεταληψόμενον τῶν αὐτοῦ περιστά-
τῷ τούτῳ κουφιοῦντα αὐτὸν, τῷ μεταλα-

an sic et ego cuilibet? (7) At ego quidem ea, quæ audivi, taceo, siquidem sum taciturnus; sed ille egressus, vulgat apud omnes : deinde, ubi, quid factum sit, cognovero; si et ipse similis illius fuero, ulturus eum, effero illius etiam arcana : premo simul, et premor. (8) Si vero memini alium ab alio non lædi; sed facta esse cujusque, quæ quemque et lædant et juvent; hoc quidem ero consecutus, ne quid illi simile faciam, nihilominus tamen futilitatis meæ pœnas pendo.

9. Sit ita. Sed iniquum est, cum alterius arcana audieris, non et ipsum vicissim illi tua te committere. (10) Num vero te rogavi, homo? num certis conditionibus tua protulisti, ut vicissim audires mea? (11) si tu nugator es, et omnes obvios amicos judicas, vis et me tui similem esse? Quid vero, si tu quidem recte mihi tua credidisti, tibi vero recte credi non potest, vis me temere et præcipitanter agere? (12) Perinde facis, ac si dolium haberem ego quidem solidum, tu vero perforatum; tuque, cum tuum vinum mihi commisisses, ut in meum dolium reconderem, postea mihi succenseres, quod non et ipse meum tibi vinum commisissem, cum tuum perforatum esset dolium. (13) Qui ergo jam paria ista sunt? Tu apud fidelem deposuisti, apud verecundum, apud eum qui solas actiones suas noxias iudicat et utiles, externarum vero rerum nihil : (14) vis autem, ut ego apud te deponam mea; apud hominem, qui voluntatis suæ libertatem aspernatus, nummos consequi studet, aut magistratum, aut gradum dignitatis aliquem in aula, quamvis liberi tui mactandi tibi sint, ut Medea fecit? Ubi hoc æquum est? (15) Age, ostende mihi te fidelem, verecundum, constantem; ostende decreta te habere benevola, ostende vas tuum non perforatum esse; et videbis me non exspectaturum, dum arcana tua mihi credas; sed rogaturum ultro, ut audias mea. (16) Quis enim non vult uti vase pulcro? quis aspernatur consiliarium benevolum et fidelem? quis non libenter admittet eum, qui difficultatum ipsum circumstantium, veluti oneris, partem in se recipiat, atque eo ipso levet, quod partem eorum capit?

. Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ πιστεύω· σὺ ἐμοὶ οὐ πι-
ῥῶτον μὲν, οὐδὲ σὺ ἐμοὶ πιστεύεις, ἀλλὰ
, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν δύνασαι κατασχεῖν.
εἰ τοῦτό ἐστιν, ἐμοὶ μόνῳ αὐτὰ πίστευσον.
ὃν ἂν εὐσχολοῦντα ἴδῃς, παρακαθίσας αὐτῷ
δελφὲ, οὐδένα σου ἔχω εὐνούστερον, οὐδὲ
παρακαλῶ σε ἀκοῦσαι τὰ ἐμά. Καὶ τοῦτο
ὐδέ τι ὀλίγον ἐγνωρισμένους ποιεῖς. (19) Εἰ
τεύεις ἐμοὶ, δῆλον ὅτι ὡς πιστῷ καὶ αἰδή-
ῥτι σοὶ τὰ ἐμαυτοῦ ἐξεῖπον. Ἄφες οὖν, ἵνα
ὲ ὑπολάβω. (20) Δεῖξόν μοι, ὅτι, ἄν τίς
οῦ ἐξείπῃ, ἐκεῖνος πιστός ἐστι καὶ αἰδήμων.
το ἦν, ἐγὼ περιερχόμενος πᾶσιν ἀνθρώποις
ἂν ἔλεγον, εἰ τούτου ἕνεκα ἔμελλον πιστὸς

17. Recte. At ego tibi credo; tu mihi non credis! Primum, ne tu quidem mihi credis, sed futilis es, propterea que nihil continere potes. Nam, si res ita se habet, mihi soli ea crede. (18) Nunc autem, quemcumque videris otiosum, illi assidens dicis : Frater, neminem habeo te benevolentiorem, nec cariorem; rogo te ut res meas audias. Idque facis apud homines minime notos. (19) Sed si etiam revera mihi credis; manifestum est te credere mihi ut fideli et verecundo; non, quod ego mea arcana tibi dixerim. Sine igitur, ut ipse quoque eadem sentiam. (20) Ostende mihi, si quis alicui sua dixerit, eum idcirco fidelem et verecundum esse. Nam si hoc ita se haberet, ego passim omnibus arcana mea communicarem, si ea de caussa fidelis et verecundus futurus essem. Res autem

καὶ αἰδήμων ἔσεσθαι. Τὸ δ' ἐστὶν οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ δογμάτων δεῖ οὐχ ὧν ἔτυχεν. (21) Ἂν γοῦν τινα ἴδῃς περὶ τὰ ἀπροαίρετα ἐσπουδακότα, καὶ τούτοις ὑποτεταχότα τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν, ἴσθι ὅτι ἄνθρωπος οὗτος μυρίους ἔχει τοὺς ἀναγκάζοντας, τοὺς κωλύοντας. (22) Οὐκ ἔστιν αὐτῷ χρεία πίσσης ἢ τροχοῦ πρὸς τὸ ἐξειπεῖν ἃ οἶδεν· ἀλλὰ παιδισκαρίου νευμάτιον, ἂν οὕτω τύχῃ, ἐκκείσει αὐτὸν, Καισαριανοῦ φιλοφροσύνη, ἀρχῆς ἐπιθυμία, κληρονομίας, ἄλλα τούτοις ὅμοια τρισμύρια. (23) Μεμνῆσθαι οὖν δεῖ ἐν τοῖς καθόλου, ὅτι οἱ ἀπόῤῥητοι λόγοι πίστεως χρείαν ἔχουσι, καὶ δογμάτων τοιούτων. (24) Ταῦτα δὲ ποῦ νῦν εὑρεῖν ῥᾳδίως; Ἢ δειξάτω μοί τις τὸν οὕτως ἔχοντα, ὥστε λέγειν, Ἐμοὶ μόνων μέλει τῶν ἐμῶν, τῶν ἀκωλύτων, τῶν φύσει ἐλευθέρων· ταύτην οὐσίαν ἔχω τοῦ ἀγαθοῦ· τὰ δὲ ἄλλα γινέσθω ὡς ἂν διδῶται, οὐ διαφέρομαι.

non ita se habet; sed decretis opus est non vul
(21) Si quem igitur videris rerum externarum stud
atque his voluntatem suam subjicientem, eum scit
tos habere a quibus cogatur, a quibus prohibeatur
Non opus est ei picem aut rotam admovere, ut
quæ novit, sed puellæ nutus, si res ita tulerit, eu
tabit, Cæsariani blanditiæ, magistratus aut hæredi
piditas, alia denique id genus sexcenta. (23) In uni
igitur tenendum est, arcanos sermones fidem po
decretaque talia. (24) Ea vero nunc ubi invenire
est? Ostende mihi hominem sic affectum, ut dic
solæ meæ res curæ sunt, quæ prohiberi nequeu
natura sunt liberæ : hanc naturam boni habeo;
vero fiant ut res tempusque tulerint, mea non refe

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

(*Ench.*, loci ex Enchiridio. *Fr.*, fragmenta Epicteti.)

A.

δημαϊκοί. Adversus Academico , lib. I, cap.
:picureos et Academicos, lib. II, cap. 20.
yrrhonia et Academica, I, 27, 2 et 15. Dicunt
ssentimini nobis, o homines, neminem cui-
i; credite nobis, neminem cuiquam quid-
, II, 20, 5. Οἱ ἀταλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ,
aviter contra eos disputat Epictetus, *ibid.*
e eosdem irridet, *ib.* § 29 *sqq.*
est, III, 13, 15.
i caussa ei fuit, non mors Patrocli, sed opi-
scepta, I, 11, 31 *sqq.*; 28, 24. Pugnæ
et Agamemnoni fuit, quod in adplicatione
nesti et Utilis ad casum particularem erra-
; II, 24, 22. Achille nemo pulcrior, II, 24,
. Tu singulari certamine cum Hectore pro-
sto Achilles, III, 22, 7. Constituimus ludum
Agamemnonis et Achillis etc. I, 25, 10 *sqq.*
lpito describere quemadmodum occubuerit
23, 35.
ejus mori recusat pro filio, III, 20, 7. versus
lcest., Χαίρεις ορῶν φῶς etc. II, 22, 11.
IV, 8, 36.
transmittere, periculosum, II, 6, 20.
n differunt institutis, ad victum præsertim
a Judæis, Syris, aliisque, I, 11, 12 *sq.*;
15. nonne vides quatenus quisque dicatur
s, Ægyptius, II, 9, 20.
m dispensator, I, 1, 16; numerosam sobo-
II, 22, 78.
ationem morborum docuit, IV, 8, 29. Ejus
ussit Alexander, II, 22, 17.
na ejus cum Achille, unde orta, I, 22, 5;
Agamemnone es opulentior? II, 24, 25. Tu
ersus Ilium ducere potes; esto Agamemno,
Agamemno quidem beatus fuit, scil. ob veri
nem, III, 22, 30 *sqq.* Non potes et Thersi-
Agamemnonem, IV, 2, 10. Fingamus nos
gamemnonis et Achillis, I, 25, 10 *sqq.*
onius Agrippinus) in exsilium missus, for-
I, 1, 28 *sqq.*; *Fr.* 56. Ad Neronis specta-
endit, I, 2, 12. Numquam se laudavit; in-
, quæ ipsum premebant, elogia scripsit,

idem tollere, II, 9, 22; II, 24. 26.
dis; ex ea versus citatur, II, 22, 11.
tem vide juxta Alcib. cubantem, et ejus ve-
lentem, II, 18, 22. Alcibiadi, omnium
ait Socrates, da operam ut pulcer sis, III,

oris frater, Priami filius, II, 19, 7. Mene-
lai hospes, mulierculæ caussa ex amico hostis fit, II, 22, 23. Suo viso obsecutus, I, 28, 12; miser fuit, non cum Troja expugnaretur, sed cum ipse fidem et hospitii jura proderet, I, 28, 22 *sqq.*
Alexander *Magnus*, cum Diogene congreditur, II, 13, 24; III, 22, 92. In sapientem virum nullam habet potestatem, III, 24, 70.
Amphiaraus, monilis caussa proditur ab uxore, II, 22, 32.
Andromache, Hectoris uxor, II, 22, 108.
Antigonus *Gonatas*, timidus Zenonem adit, II, 13, 14.
Antilochus, *Nestoris filius*, IV, 10, 31.
Antipater (*Tarsensis*) *Stoicus philosophus*, scripsit περὶ Δυνατῶν, et περὶ τοῦ Κυριεύοντος, suffragaturque Cleanthi, II, 19, 2 *et* 9. Ejus scripta laudantur cum Chrysippi scriptis, II, 17, 40; III, 2, 13. Φορᾷ usus est in scribendo et disputando, III, 21, 7.
Antisthenes, non sprevit logicam disciplinam, I, 17, 10. Tu Antisthenis in scribendo stylum exprimis, II, 17, 35. Diogenes Antisthenis erat amicus, III, 22, 63. Ex quo me Antisthenes liberavit, ait Diogenes, non amplius servivi, III, 24, 67; IV, 1, 114. Antisthenes ait: Regium est, Cyre, cum recte facias, male audire, IV, 6, 20.
Anytus. Me quidem Anytus et Melitus occidere possunt, lædere non possunt, I, 29, 18; II, 2, 15; III, 23, 21; *Ench.* 53, 3. Anyte, quomodo me ais deum esse non putare? II, 5, 18.
Apollo, vates et fons veritatis, monet homines, etiam dictis ejus non obedientes, III, 1, 16 *sqq.* Neque Junonem habeo, nec Minervam, nec Apollinem (Jupiter dicit in conflagratione mundi), III, 13, 4.
Apollonius, *Tyaneus;* præceptum ejus asceticum, III, 12, 17.
Aprulla, *anus*, vetat me facere quod volo, IV, 1, 146.
Archedemus, Stoicus, scriptis clarus, II, 4, 11; II, 17, 40.
Archelaus, *rex Macedoniæ*, opes offert Socrati, *Fr.* 174.
Archidamus, rex Spartanorum, IV, 1, 156.
Archimedes, per vim abstractus a famulis ungebatur, etc, *Fr.* 74.
Argos, *urbs Peloponnesi*, III, 24, 14; 26, 31 *sqq.*
Aricia, oppidum haud procul Roma, I, 1, 30; *Fr.* 56.
Aristides, *Atheniensis*. Aristide et Socrate ditior Themistocles fuit, non melior, *Fr.* 133. *Cf. Fr.* 44.
Aristides, *Milesius*, lascivarum rerum scriptor, IV, 9, 6.
Aristophanes, pallidum fingit Socratem, IV, 11, 20.
Athenæ. Athenis ne habites! Cedo Athenis, I, 25, 19. Athenas quando rursus videbo? II, 16, 32 *et* 36. Quot amicos ibi Herculem habuisse putas? III, 24, 14. Quid Athenis acturus es? III, 24, 40. Athenis neminem frequentasti, III, 24, 54 *et* 66, 72, 75, 100, 109. Pulcræ sunt Athenæ? sed pulcrius est, esse beatum, IV, 4, 36. Athenis chœnices quatuor farinæ obolo veneunt, *Fr.* 174. Athenarum arx, Ἀκρόπολις, II, 16, 32; III, 24, 73.

[illegible]. III. 22, 52 *et* 84.
[illegible] dnit. I, 9, 2. Socra-
[illegible] I, 29, 16. Cum
[illegible] praecepta
[illegible] I, [illegible] III, [illegible] 19. Bella cum
[illegible], III, 22,
[illegible] Atheniensi
[illegible] Persarum rex
[illegible] quam pisces, IV,
[illegible] servis nati, ta-
[illegible]. Socrates μὴ
[illegible] uberate populo, IV, 1,
[illegible] *Fr.* 133.
[illegible]
[illegible], IV, 10, 33.

K

[illegible] *est. artis athleticæ ma-*
[illegible]

[illegible] vel imperatore, I, 9, 7; 10, 5;
[illegible]; II, 6, 20; 13, 11; 19,
[illegible] IV, 1, 12, 43, 60; IV, 4, 9;
[illegible] Cæsaris! IV, 1, 14. Pax ma-
[illegible] 23, 55. Ἐπίτροπος Καίσαρος,
[illegible] 7. Amicus Cæsaris, IV, 1,
[illegible] *Cæsaris procuratores*, I, 19, 19;
[illegible] *familiaris*. Vide quomodo Socrates
[illegible] IV, 5, 3.
[illegible] fuit, neque futura est, II, 19;
[illegible] Capitolium incendi? etc. I, 7, 32. Tribu-
[illegible] in Capitolium ad sacra facienda, I,
[illegible] *Spare*, III, 7, 3.
[illegible] insultus, IV, 3, 12.
[illegible] pane vescentes, dicere audent, se
[illegible] quæ Ceres sit, II, 20, 32. Terram non se-
[illegible] invocata Cerere, III, 21, 12.
[illegible] post Chæronensem cladem ad Phi-
[illegible], III, 22, 24.
[illegible] *Cyri exercitu*, percussurus hostem,
[illegible] audiret, cohibuit impetum, II, 6, 15.
[illegible] *sqq.*; II, 24, 22.
[illegible] pater, κομψὸς ἀρχιερεύς, II, 24, 24.
[illegible], natura interpres, I, 10, 10; 17, 15
[illegible] 19. Non eo profectum aliquis fecit, quod
[illegible] Chrysippi librum legerit; I, 4, *sqq.*; II, 17, 40;
[illegible] Nec hoc magnum est, Chrysippum intelligere
[illegible] interpretari, sed vitæ actionem ad præcepta illius
[illegible] I, 17, 13; *Ench.* 49. Qua te injuria Chrysippus
[illegible] ut ejus laboreas facto suo inutiles esse arguas?
[illegible] Loco Chrysippi et Zenonis, Aristidem legis
[illegible] IV, 9, 6. Quid vetat, tametsi æque ac
[illegible] Chrysippus dissolvere syllogismos possis, esse miserum?
[illegible] Revera Chrysippus ait: quoad obscura mihi
[illegible] consequentia, eligo ea quæ maxime secundum
naturam sunt, II, 6, 9. Logicam disciplin
riam esse autumat, I, 17, 11. Chrysippi li
tiente, II, 17. 34. Περὶ Δυνατῶν liber primu
Περὶ Ὁρμῆς, I, 4, 14. Chrysippi scripta,
III, 21, 7; ethica, II, 19, 14.
Cicones, *Thraciæ populus prope Hebrum*, II
Cithæron, *mons Bœotiæ*, ubi expositus Œdi
θαιρὼν, τί μ' ἐδέχου; I, 24, 16.
Cleanthes, simul doctrinæ vacavit, et aquam
26, 23. Logicam disciplinam necessariam es
I, 17, 11. Sententia ejus de λόγῳ κυριεύον
sqq. Singularem de eo librum scripsit, *ib.*
Ethicis, § 14; Περὶ Ὁρμῆς, I, 4, 14. Exe
cum Socratis et Diogenis et Zenonis exempl
nobis animo debemus, III, 23, 32; 26, 23.
quidem dicere philosophos, non παράλογα,
Ejus dictum Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, etc. II, 23,
95; IV, 1, 121; 4, 34. *Ench.* 53.
Cnossus; *vide* Gnossus.
Cocytus, *inferorum flumen*, nullus est, III,
Core; *vide* Proserpina.
Corinthus, II, 17, 22. Corinthi Diogenes vi
Athenis, III, 24, 66; II, 16, 36. Numquam te
dicas aut Atheniensem, sed Mundanum, I
cum sis, civemne te Corinthiorum faciemu
Cynicus apud omnes homines, peræque ap
ses et Corinthios et Romanos, concionatur,
Crates Cynicus, Diogenis amicus, III, 22, 6
alter Crates erat, *ib.* § 76.
Crinis, *Stoicus philosophus*, pavore exanima
III, 2, 15.
Crito, *Atheniensis*, Socratis familiaris, Socra
ut carcere excedat liberorum caussa, IV, 1
Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, etc. I, 4, 2
3.
Crœsus, I, 2, 37; III, 22, 27.
Cynici et Cynismus. *Vide* III, *cap.* 22 *t*
IV, 8, 30. Verus Cynicus est nuncius a de
missus de rebus bonis et malis, III, 22, 2
quæ multis exponuntur in eo cap.
Cyrus. Antisthenes dicit: Regium est, Cyre,
cias, male audire, IV, 6, 20.

D.

Danaus, quinquaginta filiorum pater, III, 22,
Deiphobus, Hectoris frater, II, 19, 7.
Demetrius *Cynicus*, Neroni dixit, Tu mihi n
ris, natura tibi, I, 25, 22.
Demosthenes. Eloquens ut Demosthenes, I.
Denarius. Libellus (*Cleanthis sive Chrysippi*
quinque denariis constat, I, 4, 16.
Deus, Dii. *Promiscue et singulari et pl*
Epictetus, in eadem etiam phrasi (ut I
sed frequentius fere singulari. Τοῖς θεοῖς
25; *sed* τῷ θεῷ I, 29, 18; IV, 4, 21. Variæ va
sententiæ, I, 21, 1 *sqq.* Pater deorum et h
3, 1 *sqq.*; 6, 40; 9, 6, 7. Omnia inspicit,
II, 8, 14. In nobis est, I, 14, 14; II, 8, 1
et dæmonibus plena, III, 13, 15. Ὁ θεὸς κα
νον, IV, 12, 11. Providentia, II, 14, 11;
Ench. 32, *sqq.* Cura hominum, I, 12, 6
24, 2 *sq.*; IV, 7, 6. Sequi deos, finis homi
I, 12, 5. Canere hymnum in deum, Μέγας
16, 17. Ad deum contendere, III, 24, 114.
I, 1, 17; IV, 7, 20; IV, 6, 21, *etc.* Deo obe
11. Cum eo consentire, II, 19, 26 *sq.*; di

repugnare, θεομαχεῖν, III, 24, 21, 24; IV, μαχία, III, 24, 24. Diis invisus, θεοχόλωτος, III, 1, 37; 22, 2.
ronus), dialecticus. Ejus sententia de λόγῳ II, 19, 1 *et* 5.
nicus. Explorator missus, renunciat mortem alum, I, 24, 6 *sqq*. Post Chæronensem pu- hilippum adductus... explorator, III, 22, 24. it ei qui ab illo literas commendatitias petivit, uo pacto arte dicendi sit usus, II, 13, 24. roponitur, cum Socrate et Zenone, II, 16, 35; ; 26, 23; IV, 9, 6. Medio digito extento so- tendit, III, 2, 11. Eum Deus regium munus ιχὴν χώραν capessere jussit, III, 21, 19. Di- eptrum Diogenis ferat, III, 22, 57. Non pro imamus Diogenis characterem, *ib*. § 80 *sqq*. amicus, § 63; a quo in libertatem vindicatus, s servivit, IV, 1, 114 *sqq*. Liber erat, non enuis natus, sed quod omnes servitutis ansas IV, 1, 152 *sqq*. Nitidus et pinguis, III, 22, ocrates, non modo auditu jucundus, sed et vis, IV, 11, 21. Quid responderit homini, di- ipsum negare, III, 22, 91. Quid Alexandro , III, 22, 92 (*conf*. Alexander). Pro publico ores suscepit, III, 24, 64. Unam ait esse li- endæ rationem, haud gravate mori, IV, 1, udari, laus erat, IV, 7, 29. Diogenes et He- rumque similes, merito divini erant et dice- *h*. 15. Nullum aiebat esse honestum laborem, on esset animi æquitas et fortitudo, *Fr*. 57. *ylonius*, Stoicus; scripsit de Moribus, II,

is, sophista et orator, Chrysostomus co- . Iste homo scribit multo elegantius Dione, Dio numquam tot habuit auditores, *ib*. §

ien materialiter usurpatum a philosophis, o. Volo scribere Dionis nomen, I, 12, 13; , 13, 20; III, 24, 51.
mpestate invocantur a navigantibus, II, 18,

a, II, 20, 17.
perator, Gratillam in exsilium miserat, II,

E.

16, 36.
e oppidum, ubi Eleusinia sacra in hono- . Ædes est Eleusine; ecce et hic! III, 21, 13. pauper, Græciam a servitute liberavit, *Fr*. ellatur, *ib*. Tametsi absque liberis decessit, Thebanis, quam numerosæ sobolis patres,

Neronis libertus, Lateranum convenit, I, 1, sutorem inutilem vendidit, etc. I, 19, 19 cem hominis conquerentis nonnisi sexagies quum, I, 26, 11 *sq*.
dæmonii domi leones, Ephesi vulpeculæ,

elogium *vide in* Arriani Epist. ad L. Gel- s cum esset, præceptore usus est Rufo, I, , 9, 29. Quid ait Jupiter? Epictete, si fieri iam corpus tuum liberum fecissem, I, 1, 10. te, rade te, I, 2, 29. Epictetus non est me- dummodo ne pejor, I, 2, 36. Euge, Epictete, illatiunculam solvisti, II, 18, 17. Cur ne verbulo quidem me admonuit Epictetus? III, 1, 12. Hoc Epictetus non dixit, sed deus per eum, III, 1, 36. Congressus sum cum Epicteto, tamquam cum lapide, III, 9, 12 : Nihili, inquis, erat Epictetus; soluece et barbare loquebatur, III, 9, 14. Epictetus interrogatus, quomodo quis inimico dolorem adferre possit, etc. *Fr*. 130. Γερόντιον se dicit, II, 6, 23; et senem, I, 17, 20; II, 19, 25, *conf*. I, 9, 10. Epicteti præceptor, Rufus; *de quo vide infra suo loco*. Dominus Epicteti, Epaphroditus; *de quo paulo ante*.
Epicurus; plurimos libros scripsit, I, 20, 19; II, 20, 9; in his, περὶ Τέλους, Φυσικά, περὶ Κανόνος, II, 23, 21. In Epicurum, *lib*. I, *cap*. 23. In Epicureos et Academicos, *lib*. II, *cap*. 20. Ad Epicureum quemdam, *lib*. III, *cap*. 7. — Epicurus, cum societatem hominum tollere conatur, eodem ipso, quod tollere vult, utitur, II, 20, 6. Supremum eumdemque beatissimum diem se ait agere, II, 20, 9. Omnia quæ sunt viri, civis, amici, amputavit, *ib*. § 20. Honestum aut nihil esse contendit, aut id quod sit populari fama gloriosum, II, 22, 21. Quid est, Epicure, quod ista pronunciat? carone, an mens, II, 23, 21. Non furtum Epicurus malum esse pronunciat, sed deprehendi, III, 7, 12. Turpia docet, honesta facit, III, 7, 18. Corporis bonis gaudebit anima, ut ait Epicurus; suis bonis non gaudeat? *Fr*. 52. Plerosque vestrûm (*Stoicorum* deprehendetis Epicureos, II, 19, 20. Finge tibi animo Epicureorum civitatem, III, 7, 19. Epicureorum et cinædorum vocem emisisti, III, 24, 38. Epicuri rationem (τὰ Ἐπικούρου, τὰ Ἐπικούρεια) etiam Stoicus exponere potest, et fortasse etiam subtilius quam ipse Epicurus, II, 9, 19; II, 19, 22. Epicureus, si constet sibi, optare debet ut alii omnes homines sint Stoici, II, 20, 12.
Epirus. Epiri procurator, turpiter favens comœdo, III, 4, 1.
Eriphyle, monilis caussa, prodit maritum Amphiaraum, II, 22, 32.
Eteocles et Polynices, II, 22, 13 *sqq*.; IV, 5, 29; *Ench*. 31, 4.
Eubœa. Lapides ex Eubœa, *nempe marmora*, *Fr*. 82.
Evenus, poeta eroticus, IV, 9, 6.
Euphrates, philosophus, præclare disserebat, III, 15, 8, *Ench*. 29, 3. Diu dissimulaverat philosophandi studium, IV, 8, 17 *sq*.
Euripides, Tragicus. Quære versum Euripidei similem, Θερμάς τε *etc*. II, 16, 31. Atreus Euripidis, I, 28, 32. *Citatur ex Alcest*. v. 691, II, 22, 11; ex Phœniss. v. 623 *sq*. II, 22, 14. Ex incerta tragœdia, *Ench*. 53, 2; *Diss*. II, 1, 13. Respiciuntur ex Medea versus 792 et 817, II, 17, 20; citantur vero Medeæ v. 1078 *sqq*., I, 28, 7.
Eurystheus, *Mycenarum rex*, domi ignavus sedet, II, 16, 44. Herculem laboribus exercet, III, 22, 57 : sibi imperare nescit, III, 26, 32.

F.

Felicio, e servo Epaphroditi, Cæsaris sutor et magna apud eum gratia, I, 19, 19 *sqq*. Intolerabili supercilio homo, IV, 1, 150.
Florus consulit Agrippinum, an ad Neronis spectacula sibi sit descendendum, I, 2, 12.
Furiæ, Ἐρινύες, II, 20, 17.

G.

Galba, *imperator*, occiditur, III, 15, 14.
Galilæi, assuetudine non formidant tyrannos, IV, 7, 6.

Galli: τοὺς Γάλλους ἡ μανία καὶ ὁ οἶνος ἀναγκάζει ἐξαγγέλλειν τὰ αὐτῶν κακά, II. 20, 17.
Geta, *servi nomen apud Comicos*. Noctu, quo tempore Geta egredi non audet, IV, i, 19.
Getæ. Romanorum bellum cum Getis, II, 22, 22.
Gnossii. Gnossiorum præfectus, προστάτης Κνωσίων, III. 9, 3 *et* 6.
Græci, imbecilles sunt et timidi (*sub Romanorum imperio*), III, 7, 13. Judex Græcorum, *ibid*. 30. Quid Judæum te esse mentiris, cum Græcus sis? II, 9, 20.
Græcia. Romæ cum vivis, Græciam desideras, III, 24. 77. Si in Persis natus esses, non desiderares in Græcia habitare, *Fr*. 23. *E* Græcia petita disciplina ornandi civium animi, *Fr*. 82.
Gratilla, in exsilium missa a Domitiano, II, 7, 8.
Gyara (τὰ Γύαρα), *insula maris Ægæi, quo in exilium noxios mittebant Cæsares Romani;* I, 25, 20; II, 6, 22; III, 24, 113. Qui in Gyaris vivit, fortiter in Gyaris vivat, III, 24, 109. Ubicumque tu me, o deus, esse volueris, obsequens ero, sive Romæ, sive in Gyaris *etc.* III, 24, 100; IV, 4, 34.

H.

Hector; Priami et Hecubæ filius, II, 19, 7; 24, 23 *et* 26; III, 22, 7. Ejus verba ad Andromachen, III, 22, 108.
Hecuba, Hectoris mater, II, 19, 7.
Helena, II, 19, 10. Visum erat Helenæ, sequi Menelaum, I, 28, 11. Quasi perinde commoveri posset qui Helenam adspicit, et qui aliam quamlibet mulierem, II, 23, 32.
Hellanicus, Historicus, rerum Trojanarum meminit, II, 19, 7. Scripsit Ægyptiaca, II, 19, 14.
Helvidius Priscus, minanti Vespasiano fortiter respondet, I. 2, 19 *sqq*. Non ipse, sed interfector ejus, miser fuit, IV, 1, 123.
Heraclitus, philosophus, divinus erat et dicebatur, *Ench*. 15.
Heraclitus, *Epicteti familiaris;* litem habens Rhodi de agello, imprudenter perorat caussam, II, 2, 17.
Hercules, nisi talis leo exstitisset et alia talia pericula ei fuissent objecta, non erat Hercules futurus, I, 6, 33 *sqq.;* II, 16, 44. Quis evasurus fuisset, si dixisset, quomodo vitabo magni leonis occursum? IV, 10, 10. Injuriam et iniquitatem expurgavit; tu si non, ut ille, aliena mala expurgare potes, tua expurga, II, 16, 44 *sq*. Non ideo miserum se putavit, quod ad Eurystheo exercitaretur, III, 22, 57. Totam terram peragrans, hominum fas nefasque inspexit, deumque patrem respiciens fecit quæ fecit, III, 24, 13 *sqq*. Delicate me vivere non vult Jupiter; at nec filium suum Herculem voluit delicatam vitam agere, III, 26, 31. Quotus ab Hercule? II, 18, 22.
Hesiodi dictum de procrastinatione, II, 18, 32. *Citatur ex Theogonia v*. 87, II, 12, 16.
Hippias. Si quis dictiunculas et præceptiunculas postulasset, eum ad Hippiam et Protagoram adducebat Socrates, III, 5, 17.
Hippocrates, medicus, simulque disertus, I, 8, 11. Aliud salubre, aliud contra dictum est, priusquam Hippocrates exstitisset, II, 17, 8.
Hippolytus, tragœdia *Euripidis, fortasse etiam Sophoclis*, I, 28, 32.
Homerus. Priamusne, quinquaginta filiis relictis, plus ad vitæ communitatem contulit quam Homerus? III, 22, 78. Tu ne in omnibus Homerum audis? III; 24, 18. An non videatur consulto hæc composuisse Homerus etc. IV, 10, 36, Homeri interpres, Chrysippi interpres, *Ench*. 49, 2; II, 19, 7. *Citantur Homeri versus; ex Iliade* A, 526, II, 8, 26. B, 24, III, 2: 24, 24. III, 22, 72 *et* 92. Z, 492 *sqq*., III 15, III, 22, 30. K, 91 *sqq*., III, 22, 30. I, 12, 3. N, 281, II, 13, 13. T, 321, I *Odyss*. A, 3, III, 24, 13. A, 37 *sqq*., III, III, 26, 33. I, II, 19, 12. Λ, 528 *sq*., IV, III, 11, 4. P, 487, III, 24, 13.
Ilias, nihil aliud est nisi visum, et usus vi 12 *sqq*. *Confer*. Homerus *et* Odyssea.

I.

Ilium. Ignoratio veri boni caussa fuit rerum rum, II, 22, 22. Tu exercitum ad Ilium esto Agamemno, III, 22, 7. Ab Ilio me fer II, 19, 12. *Conf*. Troja, *et* Trojani.
Isocrates, *orator*. Homo qui Socratis s Socratica, non ut Lysiæ aut Isocratis, III
Isthmiorum victor, III, 4, 11.
Italicus, summus Romæ philosophus, *paru sentit*, III, 8, 7.

J.

Judæi, institutis, præsertim in ciborum se ab aliis populis, I, 11, 12; I, 22, 4. Quid mulas, cum sis Græcus? etc. II, 9, 20.
Juno non amplius adest Jovi in conflagratio 13, 4.
Jupiter, in conflagratione mundi, III, 13, 4. rum emisit; I, 19, 9. Si pluvius esse vult deum hominumque pater, necesse est prosit, I, 19, 11 *sqq.;* I, 22, 16. Quo pac vabo in deum, si me non curat, aut me j 22, 15. Si Phidiæ statua esses, sensumqu facturus esse indignum illo opifice: nunc, fecerit etc. II, 8, 18 *sq*., II, 19, 26. Ju (Phidiæ) non attollit supercilium, sed gerit, II, 8, 26. Relationum omnium et (*v. gr*. quæ inter patrem et filium, quæ tercedunt) inspector Jupiter, III, 11, 5. piter, *etc*. *Vide* Cleanthes.

L.

Lacedæmon, videlicet per Epicuri rationem 20, 26.
Lacedæmonii flagris cædi se patiuntur, I, 2 veri boni bella gerunt cum Atheniensibu Domi leones, Ephesi vulpeculæ, IV, 5, 37 lunt Archidamum regem, IV, 1, 156 *sqq*. tutor eane docebit, quæ Lacedæmoniorum III, 7, 19. In conspectu totius orbis, non sium aut Lacedæmoniorum, III, 22, 52. dæmonius, *Fr*. 67.
Laius, *rex Thebarum, pater Œdipi*, III,
Lampis, nauclerus, interrogatus quo pacto nactus, etc. *Fr*. 75.
Lateranus, *Plautius*, securi percussus jus 1, 19 *sqq*.
Leo Salaminius, IV, 1, 160. IV, 7, 30.
Lesbius, *servi nomen, sive scurræ alicuj* sbio, quod indies inscitiam meam coarguit
Lyceum. Ploras quod Athenas non visurus non deambulaturus, III, 24, 77, aut ap 4, 21.
Lycurgus, longissime alienus ab Epicuri ra 26. Urbem non muris cinxit, sed virtute

ı petulante juvene altero oculo orbatus,

II, 23, 20. *Vide* Isocrates.

M.

a cum Græcis et cum rege Persarum, ex
ratione, II, 22, 22.
omen, sigillatim servi Diogenis. Sicut
ois, III, 26, 37.
16, 31.
onsultus, IV, 3, 12.
omitandi caussa Cassiopeiam navigavit,

liquid, et non fit. » Hoc non ferens Medea,
proprios liberos occideret, etc. II, 17, 19
14. *Conf.* Euripides.
us, I, 29, 18; II, 2, 15; 23, 21; *Ench.*

iæ maritus, I, 28, 12; *sqq.*; II, 22, 23; IV,
Odyssea.
mtis filius, pro patria mortem oppetens,

ı descendens hæc ei dicturus erat? III, 1,
ii virgula, III, 20, 12.
les, robore præstans, I, 2, 36.
ı mundi conflagratione, III, 13, 4. Phidiæ
19, 26; II, 8, 18; porrecta manu Victorio-
18, 20.
es laboravit, alius regnavit Argis et Myce-
1 *sqq.*
III, 22, 27.
noris regio, I, 25, 15.

N.

ım, *lib.* II, *cap.* 14.
ım victor, III, 4, 11.
Themistoclis, *Fr.* 133.
tus, Neronis libertus, I, 1, 20. Neronis
r Lateranus, I, 1, 19. Ab eodem in exi-
Agrippinus, *Fr.* 56. Demetrius Neroni di-
ıortem minaris, tibi natura, I, 25, 22. Bea-
Nero, III, 22, 30. Neronis nota insigniti
ıantur, IV, 5, 17. Mores Neroniani, IV, 5,
Neronis, II, 16, 31.
theniensis, adeo erat operi intentus, ut e
quæreret, an lavisset aut pransus esset,

Epiri, *sic dicta ab Augusti victoria, de
rtata. Epictetus, Domitiano imperante,
que senatusconsulto pulsus, Nicopolin
it, ibique scholam aperuit in qua hæc
ab Arriano literis mandata.* I, 25, 19.
uentes erant terræmotus, II, 6, 20 (*coll.*
rat ibi Augusti sacerdos, I, 19, 26 *sqq.* Ro-
Nicopoli desiderant commoditates, quibus
ıut, II, 21, 14 *sqq.*
Νικοπολῖται, II, 22, 52. Clamare solent, per
ım! liberi sumus, IV, 1, 14.
o nullius pretii, gratia valens apud Cæsa-
11.
ose eas describit declamator, III, 23, 11.

O.

nelaus existimasset expedire sibi carere tali
at Ilias et Odyssea, I, 28, 13.

Œdipus, miser est, I, 4, 25. Sophoclis Œdipus quid est? Visum, I, 28, 32; I, 24, 16 *sqq.*
Ofellius, Ὀφέλλιος, gladiator robore præstans, III, 22, 27.
Olympia, *urbs Peloponnesi*, ludorum celebritate nobilis; in quam ad spectanda Phidiæ opera et ludorum spectacula e longiquo proficiscuntur homines, incommoda nihil curantes, I, 6, 23 et 26; III, 22, 58. In turba, finge te Olympiæ esse, IV, 4, 24. Forsan et qui Olympiæ sunt, alios insuper athletas vellent spectare, IV, 1, 106. Τί δ', ἂν καῦμα ᾖ; τί δ' ἐν Ὀλυμπίᾳ; *i. e.* quid, si non in gymnasii umbra, sed in ipso Olympico stadio decertandum est? I, 18, 21. Ζεὺς ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Jupiter Olympius, Phidiæ opus, II, 8, 26. Ludi Olympici, I, 2, 26; 29, 36; 24, 2 (Ὀλυμπιονίκης); II, 18, 22; III, 15, 2; 25, 4; 22 51 *sq.*; 24, 25; *Ench.* 29, 2; 50, 2.
Orestes, a Furiis agitatus, II, 20, 17.

P.

Pæan Apollo, III, 10, 4.
Pan, *deus pastorum.* Pana cum Nymphis studiose describit declamator, III, 23, 11.
Panthœdes, dialecticus, II, 19, 5.
Parcæ, I, 12, 25.
Paris. *Vide* Alexander, Priami fil.
Patroclus; ejus mortem luget Achilles, I, 11, 31; I, 28, 24; IV, 10, 31.
Perdiccas, *Alexandri successor*, III, 24, 70.
Periander, ex Solone quærit, cur taceat, *Fr.* 76.
Peripatetici. Plerosque suorum discipulorum Epicureos esse ait Epictetus, paucos Peripateticos, et hos ipsos quidem enervatos, II, 19, 20. Τὰ Περιπατητικά, Peripateticorum ratio et decreta, II, 19, 22.
Perrhæbi, *Thessaliæ populus.* Diogenes, si ad Perrhæbos venisset, haud aliter fuisset adfectus, III, 24, 66.
Persæ. Si inter Persas natus esses, non desiderares in Græcia habitare, *Fr.* 23. *Rex Persarum*, μέγας βασιλεύς, II, 22, 22; III, 22, 60; 24, 70; IV, 1, 53.
Phidias. Phidiæ opera spectatum proficiscuntur Olympiam, I, 6, 23. Sicut dicimus Phidiacam statuam, quæ ad Phidiæ artem expressa est, sic Stoicus etc., II, 19, 23. Si Phidiæ statua esses, sive Minerva, sive Jupiter, etc., II, 8, 18 *sqq.*; 19, 26. Minerva Phidiæ, II, 8, 20. Ejusdem Jupiter Olympius, *ib.* § 26.
Philostorgus, Suræ scortum, et eo scelere ditatus homo, III, 17, 4.
Phœnix, *Amyntoris filius, comes Achillis in bello Trojano.* Græcorum facundissimi, Ulysses et Phœnix, II, 24, 27. Phœnix, *Euripidis* tragœdia, I, 28, 32.
Piræeus, ἵν' ἴδῃ ποτὲ τὸν Πειραιᾶ τὸν καλὸν καὶ τὰ μακρὰ τείχη, III, 24, 73.
Pittacus, miti fuit ingenio, *Fr.* 68.
Plato. Non, quia Plato formosus et robustus fuit, idcirco philosophus nemo potest esse quin formosus et robustus sit, I, 8, 11 *et* 13. Omnis mens, ut Plato ait, invita caret veritate, I, 28, 4; II, 22, 36. Platonem Theopompus accusat, quod omnia definiri voluerit, II, 17, 5. Plato definitionem subjicit notioni ejus quod utile est, II, 17, 11. Tu exprimis stylum Platonis, II, 17, 35. Plato eum, cujus animum subit visum ad voluptatem trahens, jubet ad prodigiorum expiationem ad deosque averruncos supplicem abire, II, 18, 20. Non, ut Plato ait, meditaberis non modo emori, sed et cruciari et exsulare? etc. IV, 1, 172. Romæ mulieres libros Platonis de Republica in manibus habent, *Fr.* 53. *Verba ex Platonis scriptis passim citata, vide in* Crito, *et in* Socrates.
Pluto, II, 20, 32.

Polemo, e luxuriosissimo continentissimus factus, III, 1, 14. Xenocratis sermones Polemonem pupugerunt, ut elegantem adolescentem, IV, 11, 30.
Polus, *sophista Agrigentinus, Gorgiæ auditor*. Vide quomodo Socrates Polum tulerit, IV, 5, 3.
Polus, tragœdus, *Fr*. 174.
Polynices et Eteocles, II, 22, 13 *sqq*.; IV, 5, 29; *Ench*. 31, 4.
Priamus, Hectoris pater, II, 19, 7 *et* 10; miser est, I, 4, 25. *Conf*. Homerus.
Priscus. *Vide* Helvidius.
Procrustes, *latro a Theseo occisus*. Pro Procruste et Scirone, tristitiam, timorem, cupiditatem ex animo ejice, II, 16, 45.
Proserpina, II, 20, 32.
Protagoras, III, 5, 17. *Cf*. Hippias.
Pylæ, αἱ Πύλαι. *Vide* Thermopylæ.
Pyrrho, *Eleus, a quo* Pyrrhonii *dicti, qui et Sceptici*. Aiebat Pyrrho, nihil interesse inter vitam et mortem, etc., *Fr*. 93. Occurrat Pyrrhonius aliquis et Academicus, I, 27, 15. Πυῤῥώνεια καὶ Ἀκαδημαϊκὰ σοφίσματα, 27, 2.
Pythagoras. Pythagoricum illud, Nec molles oculi somnum etc. IV, 6, 32; III, 10, 2 *sqq*.
Pythia. Pythiam sciscitantur Epicurei, ut falsa audiant, II, 20, 27.
Pythii ludi, III, 4, 11.
Pythius vates, *Apollo, Ench*. 32, 4.

Q.

Quadratus; *opulentus homo Romæ*. Audi me hodie in ædibus Quadrati disserentem, III, 23, 23.

R.

Roma, Cognatio alicujus qui multum Romæ potest, I, 9, 7. Sunt tibi Romæ multi amici, II, 14, 18; III, 7, 13. Petierat aliquis a me ut sui caussa Romam scriberem, I, 9, 27. Romæ annonæ præfectus, I, 10, 2. Equorum decursus Romæ, I, 11, 27. Romam redire, I, 11, 32. Roma exi! Exibo, I, 25, 19; III, 24, 77 *et* 100 et 109; IV, 4, 34. Non nimis tuta nunc est res hæc (morum seculi reprehensio), præsertim Romæ, II, 12, 17. Romæ ostendebatur mulier barbata, III, 1, 27. Ad rhetorem quemdam, Romam ad judicium euntem, *lib*, III, *cap*. 9. Romæ medici hodie ad se vocant sollicitantque homines, III, 23, 27. Roma venit aliquis : dummodo ne malum afferat nuncium! III, 24, 25. Romæ Helvidius, IV, 1, 123. *Sic* Romæ Lateranus, I, 1, 19. Romæ a militibus, civili habitu indutis, capiuntur homines leves, IV, 13, 5. Romæ mulieres Platonis libros de Republica in manibus habent, *Fr*. 53.
Romani, institutis (præsertim in victu,) discrepant a Judæis, Syris, Ægyptiis, I, 11, 12. Bellum gerunt cum Getis, II, 22, 22. Quomodo affecti sint erga philosophos, III, 8, 7. Si quis Romana civitate falso gloriatur, acerbis afficitur suppliciis, III, 24, 42. Nec amicos potes in Romanam civitatem ascribere, *Ench*. 24, 2.
Rufus (*Musonius*) : ejus dictum ad Thraseam, I, 1, 27. præceptor Epicteti, objurgat eum quod non invenerit id quod in syllogismo præteritum esset, I, 7, 32 *sq*. Tentandi Epicteti caussa dicit ei, Hoc et illud tibi ab hero accidet, I, 9, 29. Deterrere solebat juvenes a disciplina, ut ingeniosos stupidosque dignosceret, III, 6, 10. Dictum Rufi, post Galbæ cædem, III, 15, 14. Rufi dicere discipulis solebat, Si vacat vobis me laudare; nihili est quod dico, III, 23, 29.

S.

Sannio, *appellative, pro* stulto, III, 22, 83.
Sardanapalus, non fuit beatus, III, 22, 30.
Sarpedo, Jove natus, *a Patroclo occisus*, I,
Saturnalia. Rex in Saturnalibus, I, 25, 8. T dic servum, cui Saturnalibus feriæ datæ s Pueri clamant, Bona Saturnalia! I, 29, 3
Sciro, latro a Theseo occisus, II, 16, 45.
Sirenes. Juvenes apud Rhetores desidentes, renes computrescunt, II, 23, 41.
Socrates, mundanum se dixit, I, 9, 1. Ita se persuasum haberet, se deo esse cognatum Millies se prius moriturum ait, quam stati rum in qua locatus sit a deo, I, 9, 24. III quam se latere posse deum existimavit, I, vitæ actione deum et ejus voluntatem unic 16, 35. *coll*. § 33; IV, 4, 21; I, 4, 24; I ram dedit, ut quavis occasione nihil aliud Rationem, III, 23, 21; *Ench*. 51, 3. Ubi h arteque scire non possumus quid faciendum consulere debere censuit, *Ench*. 32, 3. S observator, vitam ἀνεξέταστον non esse vit 26, 18; III, 12, 15. Liberos suos amavit, ber, qui sciret, ante omnia oportere dei III, 24, 60. Uxorem asperrimam patiente 33. Semper eumdem vultum extulit et retu I, 25, 31. Paucis contentus, Archelai spl tionem aspernatus est; *Fr*. 174. Civibus justa jubentibus non paruit, IV, 1, 160 *et sq*. Ab omni ostentatione alienus fuit, n cum alios pluris quam se æstimari intellige 1; III, 23, 22; IV, 8, 22 *sq*. Una re maxim si se quotidie meliorem fieri intelligeret, I tem, exsilium, et similia, larvas vocabat rentur pueri, II, 1, 15; nec erat ei mors te 5; non fuit in custodia, ultro enim fuit, I Socrates, sed corpusculum ejus in vincula 29, 16. Anytus et Melitus occidere Socrate dere non possunt, I, 29, 18; II, 2, 15; II cra verba facere ad judices dedignatur, III vita ejus fuerat præparatio ad caussæ dictic Turpiter salvus esse recusat Socrates, IV miser ipse fuit, sed judices et accusatore 123; in carcere pæanas scripsit, IV, 4, 22. receptus dedit, I, 29, 29. Post mortem a prodest hominibus, IV, 1, 169. Socrati d rat suscipiendi muneris arguendorum erro 19; III, 1, 19. Quo munere ita functus es ret quovis modo fieri oportere ut ipse emen enim dominus est mentis alienæ), sed ut, set, pro virili confere conaretur, IV, 5, 5. tragica clamavit, quo ferimini mortales? ram viam deseritis, etc. III, 22, 26. Omne ut sui curam gererent, III, 1, 19. Pulcru hortatus est, curet ut sit pulcher, III., 1, dicebat, se aliquid scire, quod alios doces III, 23, 22. Ipsum adversarium cogebat, sil perhibere, nec ullo alio teste utebatur, II, 6; III, 16, 5. Effecit ut ultro ipsi obsequere III, 7, 34. Nunquam in disputationibus ir tur, II, 12, 14. Auspicabatur a considerat rum, I, 17, 12, et ab explicatione notionum IV, 1, 41; II, 1, 32. Inde monstrabat ho gnantiam, quæ inter ipsorum notiones et tercedebant, III, 23, 34. Fecitque ut de ipsi pugnare, II, 12, 14; IV, 5, 2 *sqq*. Sen

entium captum, I, 29, 64 *sqq*. Ubi vero
onem audire dedignabantur homines, et
ostulabat ut verba faceret, falsa ironia
n Anyto; cui, proterve illudenti, pilam
I, 5, 18 *sq*. Socratem, ut exemplar, pro-
bemus, III, 23, 32; 24, 40; 26, 23; I,
; III, 7, 24; III, 18, 4; *Ench*. 33, 12.
mores si non ex æquo exprimere possu-
ıltem pro viribus, *Ench*. 51, 3. Sic non
illo, I, 2, 33 *et* 36. At tu, Socratis ser-
ferens, mores habes Epicureorum, III,
ate et Diogene, eum miraris qui plurimas
ecipere verbis potest, IV, 9, 6.
ipsit (*quod de Platonicis scriptis intel-
videtur*), II, 1, 32. A Socrate laudari
29. Nitido corpore fuit, et gratiæ suavi-
, IV, 11, 19. Ditissimus Atheniensium
n fuit melior Aristide et Socrate, *Fr*. 133.
de amicis, *Fr*. 173.
la a Periandro interrogatus cur sileret,

, I, 28, 32. *Ex eo citatur* v. 1391, I,
*dem tragœdia ibidem citantur verba
, quæ hodie in ea non reperiuntur.*
nomen; age Sophro coronetur, III, 4, 9.
ibus ex Eubœa et Sparta advectis stru-
variegare, *Fr*. 82. *Conf*. Lacedæmon.
m te dicis, et alienis gloriaris? II, 9, 19;
, 24, 40. Unum mihi ostendite verum
etis, II, 19, 22 et 24. Stoicas ratiunculas
mille sunt, II, 19, 22. Γέμει τὰ βιβλία
ραρίων, I, 29, 56. Epicurei, si constantes
bent ut omnes homines sint Stoici, II,
um multi honesta loquuntur, turpia faci-
ontra, III, 7, 17 *sqq*.
ir opulentus, III, 17, 4.
'ersarum hiemem agebat, II, 16, 36.
nullius pretii, gratia valens apud Cæ-
ıt.
sentiunt a Judæis, Ægyptiis, Romanis,
; I, 22, 4. Nonne vides quatenus quis-
æus, Syrus, Ægyptius, II, 9, 20.

T.

Spe, *Fr*. 91.
14 *et* 100. Thebanorum bellum cum La-
, 22, 22. *Cf*. Epaminondas.
ıe non melior Aristide aut Socrate, *Fr*.

tor, reprehendit Platonem, quod omnia
t, II, 17, 5.
omen scribere, II, 2, 23
20, 26; III, 23, 38.
proinde adfici possit qui Achillem aspiciat
n, II, 23, 32. Non potes simul et Ther-
gamemnonem, IV, 2, 10.
a latronibus purgat, II, 16, 45.
Thessalia, IV, 1, 166.
Thrasea *Pætus*, a Rufo reprehensus, I; 1, 26.
Thrasonides, nomen militis gloriosi *in Menandri comœdia*, IV, 1, 19.
Thrasymachus, sophista, IV, 5, 3.
Trajanus. Sestertius Trajani probus, IV, 5, 17.
Triptolemus; ei templa et aras statuerunt homines, quod eis mites fruges dederit, I, 4, 30.
Troja. Non, cum Græci Trojam invaserunt, cladem accepit Alexander, sed etc. I, 28, 22.
Trojani. Achilles, omissis Trojanis, cum Agamemnone pugnat de puella, II, 24, 22. Si Trojani non interficiunt Græcos, non sunt morituri? III, 22, 33.

U.

Ulysses, mores hominum multorum vidit et urbes, III, 24, 13. Græcorum facundissimus, II, 24, 27. Desiderat uxorem, III, 24, 18. Naufragus non frangitur animo, III 26, 33. Persuasus est se nusquam latere posse deum, I, 12, 3.

V.

Vespasianus, minitatur Prisco Helvidio, I, 2, 19.
Vulcanus. Ne Vulcanum quidem solertem fabrum judicabis, ni pileolum capiti ejus impositum videas, IV, 8, 21.
Xanthippe, IV, 5, 33; *Fr*. 173.
Xenocratis sermones commoverunt Polemonem, IV, 11, 30.

X.

Xenophon, Socratem scribit auspicatum esse a consideratione vocabulorum, I, 17, 12. Legite Xenophontis Convivium, II, 12, 15; IV, 5, 3. Magnifice scribis, ad Xenophontis modum (*de Arriano, ut videtur, ab Epicteto dictum*), II, 17, 35. Mirabilis est natura, et, ut ait Xenophon, animantium studiosa, *Fr*. 94. Prima verba Memorabilium Socratis, a grammatico homine traducta, III, 23, 20.
Xerxes. Eleganter declamator disseruit illa de Xerce, III, 23, 38.

Z.

Zeno, *Stoicorum pater*. Quis ista dicit? solusne Chrysippus, Zeno et Cleanthes? I, 17, 11. Lege Zenonis scripta, I, 20, 14. Zeno conventurus Antigonum non angebatur, sed Antigonus conventurus Zenonem, II, 13, 14. Deus Zenoni munus delegavit docendi et præcepta tradendi, III, 21, 19. Idne Socrates faciebat, aut Zeno, aut Cleanthes? III, 23, 32. Zenonis et Socratis verba refers, Epicureorum facta, III, 24, 38. Zeno docuit, quænam essent Rationis elementa, IV, 8, 12. Loco Chrysippi et Zenonis, Aristidem legis et Evenum, IV, 9, 6. Tibi propone, quid tali loco aut tempore facturus fuerit Socrates aut Zeno, *Ench*. 33, 12.

τέα, καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτοῦ ἔργον. Φέρε δν θέλεις τέκτονα.

15. Πρῶτον μὲν οὖν ταῦτα ἔχειν δεῖ πρόχειρα, καὶ μηδὲν δίχα τούτων ποιεῖν· ἀλλὰ τετάσθαι τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῦτον τὸν σκοπὸν, μηδὲν τῶν ἔξω διώκειν, μηδὲν τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὡς διέταξεν ὁ δυνάμενος· τὰ προαιρετικὰ ἐξ ἁπαντος, τὰ δ' ἄλλα ὡς ἂν διδῶται. (16) Ἐπὶ τούτοις δὲ μεμνῆσθαι, τίνες ἐσμὲν, καὶ τί ἡμῖν ὄνομα, καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν σχέσεων πειρᾶσθαι τὰ καθήκοντα ἀπευθύνειν· (17) τίς καιρὸς ᾠδῆς, τίς καιρὸς παιδιᾶς, τίνων παρόντων· τί ἔσται ἀπὸ τοῦ πράγματος· μή τι καταφρονήσουσιν ἡμῶν οἱ συνόντες, μή τι ἡμεῖς αὐτῶν· πότε σκῶψαι, καὶ τίνας ποτὲ καταγελάσαι· καὶ ἐπὶ τίνι συμπεριενεχθῆναί ποτε, καὶ τίνι· καὶ λοιπὸν, ἐν τῇ συμπεριφορᾷ πῶς χρὴ τηρῆσαι τὸ αὐτοῦ. (18) Ὅπου δ' ἂν ἀπονεύσῃς ἀπό τινος τούτων, εὐθὺς ζημία, οὐκ ἔξωθέν ποθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας.

19. Τί οὖν; δυνατὸν ἀναμάρτητον ἤδη εἶναι; Ἀμήχανον· ἀλλ' ἐκεῖνο δυνατὸν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν τετάσθαι διηνεκῶς. Ἀγαπητὸν γὰρ, εἰ μηδέποτ' ἀνιέντες ταύτην τὴν προσοχὴν, ὀλίγων γε ἁμαρτημάτων ἐκτὸς ἐσόμεθα. (20) Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, Ἀπαύριον προσέξω· ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, Σήμερον ἔσομαι ἀναίσχυντος, ἄκαιρος, ταπεινός· ἐπ' ἄλλοις ἔσται τὸ λυπεῖν με· ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. Βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. (21) Ἀλλ' εἰ αὔριον καλῶς ἔχει, πόσῳ κρεῖττον σήμερον; εἰ αὔριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον· ἵνα καὶ αὔριον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὴν τρίτην.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πρὸς τοὺς εὐκόλως ἐκφέροντας τὰ αὐτῶν.

1. Ὅταν τις ἡμῖν ἁπλῶς δόξῃ διειλέχθαι περὶ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πώς ποτε ἐξαγόμεθα καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ ἐκφέρειν πρὸς αὐτὸν τὰ ἑαυτῶν ἀπόρρητα, καὶ τοῦτο ἁπλοῦν οἰόμεθα εἶναι· (2) πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνισον εἶναι δοκεῖ, αὐτὸν μὲν ἀκηκοέναι τὰ τοῦ πλησίον, μὴ μέντοι μεταδιδόναι κἀκείνῳ ἐν τῷ μέρει τῶν ἡμετέρων· εἶθ', ὅτι οἰόμεθα οὐχ ἁπλῶν ἀνθρώπων παρέξειν αὐτοῖς φαντασίαν, σωπῶντες τὰ ἴδια. (3) Ἀμέλει πολλάκις εἰώθασι λέγειν, Ἐγώ σοι πάντα τἀμαυτοῦ εἴρηκα, σύ μοι οὐδὲν τῶν σῶν εἰπεῖν θέλεις; ποῦ γίνεται τοῦτο; (4) Πρόσεστι δὲ καὶ τὸ οἴεσθαι ἀσφαλῶς πιστεύειν τῷ ἤδη τὰ αὐτοῦ πεπιστευκότι. Ὑπέρχεται γὰρ ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἄν ποτε οὗτος ἐξείποι τὰ ἡμέτερα, εὐλαβούμενος μή ποτε καὶ ἡμεῖς ἐξείπωμεν τὰ ἐκείνου. (5) Οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. Παραχεκάθικέ σοι στρατώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ, ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως, τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς· εἶτα δεθεὶς ἀπάγῃ. (6) Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τῷ καθόλου πάσχομεν. Αὐτὰρ ὡς

Produc quemvis sutorem : is, quod ad suum opus att vulgus deridet. Produc quemvis fabrum.

15. Primum igitur hæc in promptu habenda sunt, i sine his quidquam faciendum, sed in hunc scopum i dendus animus : neque externum et alienum quidqua pide expetendum, sed quemadmodum constituit is earum rerum potestatem habet : quæ in nostra su voluntate, sine exceptione expetenda sunt, cetera prout concessa fuerint. (16) Post hæc tenendum es simus, et quo nomine appellemur : et danda opera, ficia dirigamus ad id quod postulant relationes : (1 pendendum, quod sit tempus cantilenæ, quod tempus quibus præsentibus ; quid sit abs re futurum ; nos tempturi nos sint convictores, an nos illos ; quando di utendum, quinam sint deridendi : quibus in rebus indulgendum sit obsequendumque ; denique, in eo ob qua ratione tuendum sit id quod nostram personam (18) Ubi autem ab horum aliquo declinaveris, statim damnum ; non aliunde, sed ex ipsa actione.

19. Quid ergo? jamne fieri potest ut peccato c Fieri hoc nequit : sed illud fieri potest, ut perpetu intentus sis, ne pecces. Boni enim consulendam numquam remissa hac industria, vel paucis peccati rimus. (20) Nunc vero si dixeris, Cras animum adv scito, illud te dicere : Hodie ero impudens, impo abjectus ; penes alios erit me dolore afficere ; iras die, invidebo. Vide quanta mala ipse tibi indulgea At, si bene habet ut cras animum advertas, quan lius hodie? si cras conducit, multo magis hodie ; ut possis, nec rursus in tertium diem rejicias.

CAP. XIII.

Ad eos qui temere arcana sua efferunt.

1. Quando nobis aliquis simpliciter et candide visu de suis rebus disseruisse, excitamur quodammodo ad nostra arcana ei aperienda ; idque candoris esse mus : (2) primum quidem, quod iniquum esse videt tu res alterius audieris, non vicissim tuas etiam illi nicare ; deinde, quod putamus nos speciem homin candidorum exhibituros aliis esse, si nostra tacea Profecto sæpe dicere solent : Cum ego tibi omnia m rim, tu mihi nihil tuorum dices? ubi fit hoc. (4) Acce tuto nos ei homini fidere putamus, qui sua jam no diderit : occurrit enim animo numquam illum nostr turum, veritum ne quando et nos ipsius arcana vulge Sic etiam a militibus Romæ leves homines capiuntur. tibi miles habitu plebeio ; et postquam maledicere ca sari, tu, veluti pignore fidei ejus accepto, quod ipse cium auspicatus est, dicis et ipse quæ sentis ; dein ctus in carcerem abduceris. (6) Tale quiddam et in sum nobis accidit. Verum, ut ille mihi tuto sua

ἰσφαλῶς πεπίστευκε τὰ ἑαυτοῦ, οὕτως
υχόντι; (7) Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἀκούσας
ὦ τοιοῦτος· ὁ δ' ἐξελθὼν ἐκφέρει πρὸς
', ἂν γνῶ τὸ γενόμενον, ἂν μὲν ὦ καὶ αὐ-
ιος, ἀμύνεσθαι θέλων, ἐκφέρω τὰ ἐκεί-
ι, καὶ φύρομαι. (8) Ἂν δὲ μνημονεύω
ν οὐ βλάπτει, ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ ἔργα ἕκα-
τει καὶ ὠφελεῖ, τούτου μὲν κρατῶ, τοῦ
ποιῆσαι ἐκείνῳ, ὅμως δ' ὑπὸ φλυαρίας
τέπονθα ἃ πέπονθα.

λλ' ἄνισόν ἐστιν ἀκούσαντα τὰ τοῦ πλη-
, αὐτὸν ἐν τῷ μέρει μηδενὸς μεταδιδόναι
ἢ γάρ σε παρεκάλουν, ἄνθρωπε; μὴ γὰρ
τισὶν ἐξήνεγκας τὰ σαυτοῦ, ἵν' ἀκούσῃς
αὶ τὰ ἐμά; (11) εἰ σὺ φλύαρος εἶ, καὶ
παντήσαντας φίλους εἶναι δοκεῖς, θέλεις
σοι γενέσθαι; τί δ', εἰ σὺ καλῶς μοι πε-
σαυτοῦ, σοὶ δ' οὐκ ἔστι καλῶς πιστεῦσαι,
τεσεῖν; (12) Οἷον εἰ πίθον εἶχον ἐγὼ μὲν
τετρυπημένον· καὶ ἐλθὼν παρακατέθου
ῦ οἶνον, ἵνα βάλω εἰς τὸν ἐμὸν πίθον,
ς ὅτι μὴ κἀγὼ σοὶ πιστεύω τὸν ἐμαυτοῦ
τετρυπημένον ἔχεις τὸν πίθον. (13)
σον γίνεται; Σὺ πιστῷ παρακατέθου, σὺ
ἑαυτοῦ ἐνεργείας μόνας βλαβερὰς ἡγου-
λίμους, τῶν δ' ἐκτὸς οὐδέν· (14) ἐγὼ
ακαταθῶμαι, ἀνθρώπῳ τὴν ἑαυτοῦ προ-
κότι, θέλοντι δὲ κερματίου τυχεῖν, ἢ
ἢ προαγωγῆς ἐν τῇ αὐλῇ, κἂν μέλλῃς τὰ
ασφάζειν, ὡς ἡ Μήδεια; Ποῦ τοῦτο ἴσον
Ἀλλὰ δεῖξόν μοι σαυτὸν πιστὸν, αἰδή-
· δεῖξον ὅτι δόγματα ἔχεις φιλικά· δεῖ-
γεῖον ὅτι οὐ τέτρηται· καὶ ὄψει πῶς οὐκ
οι σὺ πιστεύσῃς τὰ σαυτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς
, παρακαλῶ ἀκοῦσαι τῶν ἐμῶν. (16) Τίς
ρήσασθαι ἀγγείῳ καλῷ; τίς ἀτιμάζει σύμ-
καὶ πιστόν; τίς οὐκ ἄσμενος δέξεται τὸν
υ μεταληψόμενον τῶν αὐτοῦ περιστά-
ῷ τούτῳ κουφιοῦντα αὐτὸν, τῷ μεταλα-

an sic et ego cuilibet? (7) At ego quidem ea, quæ audivi, taceo, siquidem sum taciturnus; sed ille egressus, vulgat apud omnes : deinde, ubi, quid factum sit, cognovero; si et ipse similis illius fuero, ulturus eum, effero illius etiam arcana : premo simul, et premor. (8) Si vero memini alium ab alio non lædi; sed facta esse cujusque, quæ quemque et lædant et juvent; hoc quidem ero consecutus, ne quid illi simile faciam, nihilominus tamen futilitatis meæ pœnas pendo.

9. Sit ita. Sed iniquum est, cum alterius arcana audieris, non et ipsum vicissim illi tua te committere. (10) Num vero te rogavi, homo? num certis conditionibus tua protulisti, ut vicissim audires mea? (11) si tu nugator es, et omnes obvios amicos judicas, vis et me tui similem esse? Quid vero, si tu quidem recte mihi tua credidisti, tibi vero recte credi non potest, vis me temere et præcipitanter agere? (12) Perinde facis, ac si dolium haberem ego quidem solidum, tu vero perforatum; tuque, cum tuum vinum mihi commisisses, ut in meum dolium reconderem, postea mihi succenseres, quod non et ipse meum tibi vinum commisissem, cum tuum perforatum esset dolium. (13) Qui ergo jam paria ista sunt? Tu apud fidelem deposuisti, apud verecundum, apud eum qui solas actiones suas noxias iudicat et utiles, externarum vero rerum nihil : (14) vis autem, ut ego apud te deponam mea; apud hominem, qui voluntatis suæ libertatem aspernatus, nummos consequi studet, aut magistratum, aut gradum dignitatis aliquem in aula, quamvis liberi tui mactandi tibi sint, ut Medea fecit? Ubi hoc æquum est? (15) Age, ostende mihi te fidelem, verecundum, constantem; ostende decreta te habere benevola, ostende vas tuum non perforatum esse; et videbis me non exspectaturum, dum arcana tua mihi credas; sed rogaturum ultro, ut audias mea. (16) Quis enim non vult uti vase pulcro? quis aspernatur consiliarium benevolum et fidelem? quis non libenter admittet eum, qui difficultatum ipsum circumstantium, veluti oneris, partem in se recipiat, atque eo ipso levet, quod partem eorum capit?

Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ πιστεύω· σὺ ἐμοὶ οὐ πι-
τον μὲν, οὐδὲ σὺ ἐμοὶ πιστεύεις, ἀλλὰ
αὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν δύνασαι κατασχεῖν.
τοῦτό ἐστιν, ἐμοὶ μόνῳ αὐτὰ πίστευσον.
ἂν εὐσχολοῦντα ἴδῃς, παρακαθίσας αὐτῷ
φὲ, οὐδένα σου ἔχω εὐνούστερον, οὐδὲ
ακαλῶ σε ἀκοῦσαι τὰ ἐμά. Καὶ τοῦτο
τι ὀλίγον ἐγνωρισμένους ποιεῖς. (19) Εἰ
ιεις ἐμοὶ, δῆλον ὅτι ὡς πιστῷ καὶ αἰδή-
σοὶ τὰ ἐμαυτοῦ ἐξεῖπον. Ἄφες οὖν, ἵνα
ὑπολάβω. (20) Δεῖξόν μοι, ὅτι, ἄν τίς
ἐξείπῃ, ἐκεῖνος πιστός ἐστι καὶ αἰδήμων.
ἦν, ἐγὼ περιερχόμενος πᾶσιν ἀνθρώποις
ν ἔλεγον, εἰ τούτου ἕνεκα ἔμελλον πιστὸς

17. Recte. At ego tibi credo; tu mihi non credis! Primum, ne tu quidem mihi credis, sed futilis es, propterea que nihil continere potes. Nam, si res ita se habet, mihi soli ea crede. (18) Nunc autem, quemcumque videris otiosum, illi assidens dicis : Frater, neminem habeo te benevolentiorem, nec cariorem; rogo te ut res meas audias. Idque facis apud homines minime notos. (19) Sed si etiam revera mihi credis; manifestum est te credere mihi ut fideli et verecundo; non, quod ego mea arcana tibi dixerim. Sine igitur, ut ipse quoque eadem sentiam. (20) Ostende mihi, si quis alicui sua dixerit, eum idcirco fidelem et verecundum esse. Nam si hoc ita se haberet, ego passim omnibus arcana mea communicarem, si ea de caussa fidelis et verecundus futurus essem. Res autem

καὶ αἰδήμων ἔσεσθαι. Τὸ δ' ἐστὶν οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ δογμάτων δεῖ οὐχ ὧν ἔτυχεν. (21) Ἂν γοῦν τινα ἴδῃς περὶ τὰ ἀπροαίρετα ἐσπουδακότα, καὶ τούτοις ὑποτεταχότα τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν, ἴσθι ὅτι ἄνθρωπος οὗτος μυρίους ἔχει τοὺς ἀναγκάζοντας, τοὺς κωλύοντας. (22) Οὐκ ἔστιν αὐτῷ χρεία πίσσης ἢ τροχοῦ πρὸς τὸ ἐξειπεῖν ἃ οἶδεν· ἀλλὰ παιδισκαρίου νευμάτιον, ἂν οὕτω τύχῃ, ἐκσείσει αὐτὸν, Καισαριανοῦ φιλοφροσύνη, ἀρχῆς ἐπιθυμία, κληρονομίας, ἄλλα τούτοις ὅμοια τρισμύρια. (23) Μεμνῆσθαι οὖν δεῖ ἐν τοῖς καθόλου, ὅτι οἱ ἀπόῤῥητοι λόγοι πίστεως χρείαν ἔχουσι, καὶ δογμάτων τοιούτων. (24) Ταῦτα δὲ ποῦ νῦν εὑρεῖν ῥᾳδίως; Ἢ δειξάτω μοί τις τὸν οὕτως ἔχοντα, ὥστε λέγειν, Ἐμοὶ μόνων μέλει τῶν ἐμῶν, τῶν ἀκωλύτων, τῶν φύσει ἐλευθέρων· ταύτην οὐσίαν ἔχω τοῦ ἀγαθοῦ· τὰ δὲ ἄλλα γινέσθω ὡς ἂν διδῶται, οὐ διαφέρομαι.

non ita se habet; sed decretis opus est non vulgaribus. (21) Si quem igitur videris rerum externarum studiosum atque his voluntatem suam subjicientem, eum scito infinitos habere a quibus cogatur, a quibus prohibeatur. (22) Non opus est ei picem aut rotam admovere, ut ea dicat quæ novit, sed puellæ nutus, si res ita tulerit, eum excutiet, Cæsariani blanditiæ, magistratus aut hæreditatis cupiditas, alia denique id genus sexcenta. (23) In universum igitur tenendum est, arcanos sermones fidem postulare, decretaque talia. (24) Ea vero nunc ubi invenire proclivis est? Ostende mihi hominem sic affectum, ut dicat, Mihi solæ meæ res curæ sunt, quæ prohiberi nequeunt, quæ natura sunt liberæ : hanc naturam boni habeo; cætera vero fiant ut res tempusque tulerint, mea non refert.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

(*Ench.*, loci ex Enchiridio. *Fr.*, fragmenta Epicteti.)

A.

ιαδημαϊκοί. Adversus Academico , lib. I, cap.
ι Epicureos et Academicos, lib. II, cap. 20.
Pyrrhonia et Academica, I, 27, 2 et 15. Dicunt
Assentimini nobis, o homines, neminem cui-
ıtiri; credite nobis, neminem cuiquam quid-
re, II, 20, 5. Οἱ ἀταλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοί,
Graviter contra eos disputat Epictetus, *ibid.*
ılse eosdem irridet, *ib.* § 29 *sqq.*
lus est, III, 13, 15.
ndi caussa ei fuit, non mors Patrocli, sed opi-
suscepta, I, 11, 31 *sqq.*; 28, 24. Pugnæ
illi et Agamemnoni fuit, quod in adplicatione
Honesti et Utilis ad casum particularem erra-
, 5; II, 24, 22. Achille nemo pulcrior, II, 24,
32. Tu singulari certamine cum Hectore pro-
esto Achilles, III, 22, 7. Constituimus ludum
re Agamemnonis et Achillis etc. I, 25, 10 *sqq.*
pulpito describere quemadmodum occubuerit
I, 23, 35.
er ejus mori recusat pro filio, III, 20, 7. versus
ι Alcest., Χαίρεις ὁρῶν φῶς etc. II, 22, 11.
i, IV, 8, 36.
are transmittere, periculosum, II, 6, 20.
tum differunt institutis, ad victum præsertim
ıt, a Judæis, Syris, aliisque, I, 11, 12 *sq.*;
11, 15. nonne vides quatenus quisque dicatur
rus, Ægyptius, II, 9, 20.
ırum dispensator, I, 1, 16; numerosam sobo-
, III, 22, 78.
curationem morborum docuit, IV, 8, 29. Ejus
ri jussit Alexander, II, 22, 17.
ugna ejus cum Achille, unde orta, I, 22, 5;
An Agamemnone es opulentior? II, 24, 25. Tu
dversus Ilium ducere potes; esto Agamemno,
e Agamemno quidem beatus fuit, scil. ob veri
tionem, III, 22, 30 *sqq.* Non potes et Thersi-
t Agamemnonem, IV, 2, 10. Fingamus nos
e Agamemnonis et Achillis, I, 25, 10 *sqq.*
aconius Agrippinus) in exsilium missus, for-
it, I, 1, 28 *sqq.*; *Fr.* 56. Ad Neronis specta-
scendit, I, 2, 12. Numquam se laudavit; in-
ım, quæ ipsum premebant, elogia scripsit,

lapidem tollere, II, 9, 22; II, 24. 26.
pidis; ex ea versus citatur, II, 22, 11.
cratem vide juxta Alcib. cubantem, et ejus ve-
ludentem, II, 18, 22. Alcibiadi, omnium
ıo, ait Socrates, da operam ut pulcer sis, III,

ıctoris frater, Priami filius, II, 19, 7. Mene-
lai hospes, mulierculæ caussa ex amico hostis fit, II, 22, 23. Suo viso obsecutus, I, 28, 12; miser fuit, non cum Troja expugnaretur, sed cum ipse fidem et hospitii jura proderet, I, 28, 22 *sqq.*
Alexander *Magnus*, cum Diogene congreditur, II, 13, 24; III, 22, 92. In sapientem virum nullam habet potestatem, III, 24, 70.
Amphiaraus, monilis caussa proditur ab uxore, II, 22, 32.
Andromache, Hectoris uxor, II, 22, 108.
Antigonus *Gonatas*, timidus Zenonem adit, II, 13, 14.
Antilochus, *Nestoris filius*, IV, 10, 31.
Antipater (*Tarsensis*) *Stoicus philosophus*, scripsit περὶ Δυνατῶν, et περὶ τοῦ Κυριεύοντος, suffragaturque Cleanthi, II, 19, 2 *et* 9. Ejus scripta laudantur cum Chrysippi scriptis, II, 17, 40; III, 2, 13. Φορᾷ usus est in scribendo et disputando, III, 21, 7.
Antisthenes, non sprevit logicam disciplinam, I, 17, 10. Tu Antisthenis in scribendo stylum exprimis, II, 17, 35. Diogenes Antisthenis erat amicus, III, 22, 63. Ex quo me Antisthenes liberavit, ait Diogenes, non amplius servivi, III, 24, 67; IV, 1, 114. Antisthenes ait: Regium est, Cyre, cum recte facias, male audire, IV, 6, 20.
Anytus. Me quidem Anytus et Melitus occidere possunt, lædere non possunt, I, 29, 18; II, 2, 15; III, 23, 21; *Ench.* 53, 3. Anyte, quomodo me ais deum esse non putare? II, 5, 18.
Apollo, vates et fons veritatis, monet homines, etiam dictis ejus non obedientes, III, 1, 16 *sqq.* Neque Junonem habeo, nec Minervam, nec Apollinem (Jupiter dicit in conflagratione mundi), III, 13, 4.
Apollonius, *Tyaneus;* præceptum ejus asceticum, III, 12, 17.
Aprulla, *anus*, vetat me facere quod volo, IV, 1, 146.
Archedemus, Stoicus, scriptis clarus, II, 4, 11; II, 17, 40.
Archelaus, *rex Macedoniæ*, opes offert Socrati, *Fr.* 174.
Archidamus, rex Spartanorum, IV, 1, 156.
Archimedes, per vim abstractus a famulis ungebatur, etc, *Fr.* 74.
Argos, *urbs Peloponnesi*, III, 24, 14; 26, 31 *sqq.*
Aricia, oppidum haud procul Roma, I, 1, 30; *Fr.* 56.
Aristides, *Atheniensis*. Aristide et Socrate ditior Themistocles fuit, non melior, *Fr.* 133. *Cf. Fr.* 44.
Aristides, *Milesius*, lascivarum rerum scriptor, IV, 9, 6.
Aristophanes, pallidum fingit Socratem, IV, 11, 20.
Athenæ. Athenis ne habites! Cedo Athenis, I, 25, 19. Athenas quando rursus videbo? II, 16, 32 *et* 36. Quot amicos ibi Herculem habuisse putas? III, 24, 14. Quid Athenis acturus es? III, 24, 40. Athenis neminem frequentasti, III, 24, 54 *et* 66, 72, 75, 100, 109. Pulcræ sunt Athenæ? sed pulcrius est, esse beatum, IV, 4, 36. Athenis chœnices quatuor farinæ obolo venenunt, *Fr.* 174. Athenarum arx, Ἀκρόπολις, II, 16, 32; III, 24, 73.

Athene, *vide* Minerva.
Athenienses; *obiter commemorantur*, III, 22, 52 *et* 84. Socrates numquam se Atheniensem dixit, I, 9, 2. Socratis corpus male tractarunt Athenienses, I, 29, 16. Cum urbem suam olim relinquerent, secutine sunt præcepta qualia Epicurus tradidit? II, 20, 26; III, 7, 19. Bella cum Spartanis gesserunt ob veri boni ignorationem, III, 22, 22. Diogenes non adulatus est piratis, ut eum Atheniensi alicui venderent, III, 24, 73. Athenienses Persarum rex non magis in servitutem redigere potest quam pisces, IV, 1, 30 *sq*. Multi Athenienses, licet non e servis nati, tamen reges servili more timent, IV, 1, 157. Socrates μὴ ἐπιψηφίσας, Ἀθηναίων κελευόντων, jubente populo, IV, 1, 164. Atheniensium ditissimus Themistocles, *Fr*. 133.
Atreus, tragœdia Euripidis, I, 28, 32.
Atticam purgat Theseus, II, 16, 45.
Averrunci dii, II, 18, 20.
Augusti sacerdotium, I, 19, 26.
Automedon, Achillis socius *et auriga*, IV, 10, 33.

B.

Bato, *celebris aliptæ nomen, id est, artis athleticæ magistri*, I, 2, 26.
Briseis, I, 25, 10.

Cæsar, de quovis cæsare vel imperatore, I, 9, 7; 10, 5; 14, 15, 18; 19, 17, 19; 29, 37; II, 6, 20; 13, 11; 19, 17; III, 3, 3; 4, 8; 7, 30; IV, 1, 12, 43, 60; IV, 4, 9; 7, 21; 13, 5. Per Genium Cæsaris! IV, 1, 14. Pax magna Cæsaris, III, 13, 9; 22, 55. Ἐπίτροπος Καίσαρος, III, 4, 2; 15, 12; *Ench*. 29, 7. Amicus Cæsaris, IV, 1, 8, 45, 95; 4, 5.
Cæsariani, *officiales Cæsaris procuratores*, I, 19, 19; III, 24, 117.
Callicles, *Gorgiæ familiaris*. Vide quomodo Socrates Calliclem toleraverit, IV, 5, 3.
Calypsus insula; quæ neque fuit, neque futura est, II, 19; 10.
Capitolium. Num Capitolium incendi? etc. I, 7, 32. Tribunus plebis ascendit in Capitolium ad sacra facienda, I, 19, 24.
Cassiope, *portus Epiri*, III, 7, 3.
Cassius *Longinus*, jurisconsultus, IV, 3, 12.
Ceres. Homines quotidie pane vescentes, dicere audent, se ignorare num qua Ceres sit, II, 20, 32. Terram non serunt homines nisi invocata Cerere, III, 21, 12.
Chæronea. Diogenes post Chæronensem cladem ad Philippum adductus, III, 22, 24.
Chrysantas, *centurio in Cyri exercitu*, percussurus hostem, cum receptui cani audiret, cohibuit impetum, II, 6, 15.
Chryseis, I, 22, 7 *sqq.*; II, 24, 22.
Chryses, Chryseidis pater, κομψὸς ἀρχιερεύς, II, 24, 24.
Chrysippus, Stoicus, naturæ interpres, I, 10, 10; 17, 15 *sqq.*; *Ench*. 49. Non eo profectum aliquis fecit, quod multos Chrysippi libros legerit; I, 4, *sqq.*; II, 17, 40; III, 2, 13. Nec hoc magnum est, Chrysippum intelligere et aliis interpretari, sed vitæ actionem ad præcepta illius dirigere, I, 17, 13; *Ench*. 49. Qua te injuria Chrysippus affecit, ut ejus labores facto suo inutiles esse arguas? III, 24, 81. Loco Chrysippi et Zenonis, Aristidem legis et Evenum, IV, 9, 6. Quid vetat, tametsi æque ac Chrysippus dissolvere syllogismos possis, esse miserum? II, 23, 44. Recte Chrysippus ait: quoad obscura mihi fuerint consequentia, seligo ea quæ maxime secundum naturam sunt, II, 6, 9. Logicam disciplin riam esse autumat, I, 17, 11. Chrysippi tiente, II, 17. 34. Περὶ Δυνατῶν liber prim Περὶ Ὁρμῆς, I, 4, 14. Chrysippi scripta, III, 21, 7; ethica, II, 19, 14.
Cicones, *Thraciæ populus prope Hebrum*, I
Cithæron, *mons Bœotiæ*, ubi expositus Œd θαιρὼν, τί μ' ἐδέχου; I, 24, 16.
Cleanthes, simul doctrinæ vacavit, et aquan 26, 23. Logicam disciplinam necessariam e I, 17, 11. Sententia ejus de λόγῳ κυριεύο *sqq*. Singularem de eo librum scripsit, *ib*. Ethicis, § 14; Περὶ Ὁρμῆς, I, 4, 14. Exe cum Socratis et Diogenis et Zenonis exempl nobis animo debemus, III, 23, 32; 26, 23. quidem dicere philosophos, non παράλογα, Ejus dictum Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, etc. II, 23 95; IV, 1, 121; 4, 34. *Ench*. 53.
Cnossus; *vide* Gnossus.
Cocytus, *inferorum flumen*, nullus est, III
Core; *vide* Proserpina.
Corinthus, II, 17, 22. Corinthi Diogenes v Athenis, III, 24, 66; II, 16, 36. Numquam t dicas aut Atheniensem, sed Mundanum, cum sis, civemne te Corinthiorum faciemu Cynicus apud omnes homines, peræque ap ses et Corinthios et Romanos, concionatur,
Crates Cynicus, Diogenis amicus, III, 22, 6 alter Crates erat, *ib*. § 76.
Crinis, *Stoicus philosophus*, pavore exanima III, 2, 15.
Crito, *Atheniensis*, Socratis familiaris, Socra ut carcere excedat liberorum caussa, IV, Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, etc. I, 4, 2 3.
Crœsus, I, 2, 37; III, 22, 27.
Cynici et Cynismus. *Vide* III, *cap*. 22 *t* IV, 8, 30. Verus Cynicus est nuncius a de missus de rebus bonis et malis, III, 22, 2 *quæ multis exponuntur in eo cap*.
Cyrus. Antisthenes dicit: Regium est, Cyre, cias, male audire, IV, 6, 20.

D.

Danaus, quinquaginta filiorum pater, III, 22,
Deiphobus, Hectoris frater, II, 19, 7.
Demetrius *Cynicus*, Neroni dixit, Tu mihi n ris, natura tibi, I, 25, 22.
Demosthenes. Eloquens ut Demosthenes, I
Denarius. Libellus (*Cleanthis sive Chrysippi* quinque denariis constat, I, 4, 16.
Deus, Dii. *Promiscue et singulari et pl Epictetus, in eadem etiam phrasi* (*ut* I, *sed frequentius fere singulari*. Τοῖς θεοῖς 25; *sed* τῷ θεῷ I, 29, 18; IV, 4, 21. Variæ var sententiæ, I, 21, 1 *sqq*. Pater deorum et h 3, 1 *sqq*.; 6, 40; 9, 6, 7. Omnia inspicit, II, 8, 14. In nobis est, I, 14, 14; II, 8, 12 et dæmonibus plena, III, 13, 15. Ὁ θεὸς καὶ νον, IV, 12, 11. Providentia, II, 14, 11; *Ench*. 32, *sqq*. Cura hominum, I, 12, 6; 24, 2 *sq*.; IV, 7, 6. Sequi deos, finis homini I, 12, 5. Canere hymnum in deum, Μέγας 16, 17. Ad deum contendere, III, 24, 114. I, 1, 17; IV, 7, 20; IV, 6, 21, *etc*. Deo obe 11. Cum eo consentire, II, 19, 26 *sq*.; dis

repugnare, θεομαχεῖν, III, 24, 21, 24; IV, μαχία, III, 24, 24. Diis invisus, θεοχόλωτος, III, 1, 37; 22, 2.
ronus), dialecticus. Ejus sententia de λόγῳ II, 19, 1 *et* 5.
nicus. Explorator missus, renunciat mortem ıalum, I, 24, 6 *sqq*. Post Chæronensem pu- hilippum adductus... explorator, III, 22, 24. t ei qui ab illo literas commendatitias petivit, Quo pacto arte dicendi sit usus, II, 13, 24. roponitur, cum Socrate et Zenone, II, 16, 35; ; 26, 23; IV, 9, 6. Medio digito extento so- tendit, III, 2, 11. Eum Deus regium munus ıxὴν χώραν capessere jussit, III, 21, 19. Di- eptrum Diogenis ferat, III, 22, 57. Non pro imamus Diogenis characterem, *ib*. § 80 *sqq*. amicus, § 63; a quo in libertatem vindicatus, s servivit, IV, 1, 114 *sqq*. Liber erat, non enuis natus, sed quod omnes servitutis ansas IV, 1, 152 *sqq*. Nitidus et pinguis, III, 22, ocrates, non modo auditu jucundus, sed et vis, IV, 11, 21. Quid responderit homini, di- ipsum negare, III, 22, 91. Quid Alexandro , III, 22, 92 (*conf*. Alexander). Pro publico ores suscepit, III, 24, 64. Unam ait esse li- endæ rationem, haud gravate mori, IV, 1, udari, laus erat, IV, 7, 29. Diogenes et He- rumque similes, merito divini erant et dice- *h*. 15. Nullum aiebat esse honestum laborem, on esset animi æquitas et fortitudo, *Fr*. 57. *ylonius*, Stoicus; scripsit de Moribus, II,

ıis, sophista et orator, Chrysostomus co- ı. Iste homo scribit multo elegantius Dione, Dio numquam tot habuit auditores, *ib*. §

ıen materialiter usurpatum a philosophis, *o*. Volo scribere Dionis nomen, I, 12, 13; [, 13, 20; III, 24, 51.
mpestate invocantur a navigantibus, II, 18,

ıi, II, 20, 17.
perator, Gratillam in exsilium miserat, II,

E.

16, 36.
e oppidum, ubi Eleusinia sacra in hono- ı. Ædes est Eleusine; ecce et hic! III, 21, 13. pauper, Græciam a servitute liberavit, *Fr*. ıellatur, *ib*. Tametsi absque liberis decessit, Thebanis, quam numerosæ sobolis patres,

Neronis libertus, Lateranum convenit, I, 1, sutorem inutilem vendidit, etc. I, 19, 19 cem hominis conquerentis nonnisi sexagies quum, I, 26, 11 *sq*.
ıdæmonii domi leones, Ephesi vulpeculæ,

ı elogium *vide in* Arriani Epist. ad L. Gel- s cum esset, præceptore usus est Rufo, I, , 9, 29. Quid ait Jupiter? Epictete, si fieri iam corpus tuum liberum fecissem, I, 1, 10. te, rade te, I, 2, 29. Epictetus non est me- dummodo ne pejor, I, 2, 36. Euge, Epictete, illatiunculam solvisti, II, 18, 17. Cur ne verbulo quidem me admonuit Epictetus? III, 1, 12. Hoc Epictetus non dixit, sed deus per eum, III, 1, 36. Congressus sum cum Epicteto, tamquam cum lapide, III, 9, 12 : Nihili, inquis, erat Epictetus; solœce et barbare loquebatur, III, 9, 14. Epictetus interrogatus, quomodo quis inimico dolorem adferre possit, etc. *Fr*. 130. Γερόντιον se dicit, II, 6, 23; et senem, I, 17, 20; II, 19, 25, *conf*. I, 9, 10. Epicteti præceptor, Rufus; *de quo vide infra suo loco*. Dominus Epicteti, Epaphroditus; *de quo paulo ante*.
Epicurus; plurimos libros scripsit, I, 20, 19; II, 20, 9; in his, περὶ Τέλους, Φυσικὰ, περὶ Κανόνος, II, 23, 21. In Epicurum, *lib*. I, *cap*. 23. In Epicureos et Academicos, *lib*. II, *cap*. 20. Ad Epicureum quemdam, *lib*. III, *cap*. 7. — Epicurus, cum societatem hominum tollere conatur, eodem ipso, quod tollere vult, utitur, II, 20, 6. Supremum eumdemque beatissimum diem se ait agere, II, 20, 9. Omnia quæ sunt viri, civis, amici, amputavit, *ib*. § 20. Honestum aut nihil esse contendit, aut id quod sit populari fama gloriosum, II, 22, 21. Quid est, Epicure, quod ista pronunciat? carone, an mens, II, 23, 21. Non furtum Epicurus malum esse pronunciat, sed deprehendi, III, 7, 12. Turpia docet, honesta facit, III, 7, 18. Corporis bonis gaudebit anima, ut ait Epicurus; suis bonis non gaudeat? *Fr*. 52. Plerosque vestrûm (*Stoicorum* deprehendetis Epicureos, II, 19, 20. Finge tibi animo Epicureorum civitatem, III, 7, 19. Epicureorum et cinædorum vocem emisisti, III, 24, 38. Epicuri rationem (τὰ Ἐπικούρου, τὰ Ἐπικούρεια) etiam Stoicus exponere potest, et fortasse etiam subtilius quam ipse Epicurus, II, 9, 19; II, 19, 22. Epicureus, si constet sibi, optare debet ut alii omnes homines sint Stoici, II, 20, 12.
Epirus. Epiri procurator, turpiter favens comœdo, III, 4, 1.
Eriphyle, monilis caussa, prodit maritum Amphiaraum, II, 22, 32.
Eteocles et Polynices, II, 22, 13 *sqq*.; IV, 5, 29; *Ench*. 31, 4.
Eubœa. Lapides ex Eubœa, *nempe marmora*, *Fr*. 82.
Evenus, poeta eroticus, IV, 9, 6.
Euphrates, philosophus, præclare disserebat, III, 15, 8, *Ench*. 29, 3. Diu dissimulaverat philosophandi studium, IV, 8, 17 *sq*.
Euripides, Tragicus. Quære versum Euripidei similem, Θερμάς τε *etc*. II, 16, 31. Atreus Euripidis, I, 28, 32. *Citatur ex Alcest*. v. 691, II, 22, 11; ex Phœniss. v. 623 *sq*. II, 22, 14. Ex incerta tragœdia, *Ench*. 53, 2; *Diss*. II, 1, 13. Respiciuntur ex Medea versus 792 et 817, II, 17, 20; citantur vero Medeæ v. 1078 *sqq*., I, 28, 7.
Eurystheus, *Mycenarum rex*, domi ignavus sedet, II, 16, 44. Herculem laboribus exercet, III, 22, 57 : sibi imperare nescit, III, 26, 32.

F.

Felicio, e servo Epaphroditi, Cæsaris sutor et magna apud eum gratia, I, 19, 19 *sqq*. Intolerabili supercilio homo, IV, 1, 150.
Florus consulit Agrippinum, an ad Neronis spectacula sibi sit descendendum, I, 2, 12.
Furiæ, Ἐρινύες, II, 20, 17.

G.

Galba, *imperator*, occiditur, III, 15, 14.
Galilæi, assuetudine non formidant tyrannos, IV, 7, 6.

Galli : τοὺς Γάλλους ἡ μανία καὶ ὁ οἶνος ἀναγκάζει ἐξαγγέλλειν τὰ αὐτῶν κακά, II. 20, 17.
Geta, *servi nomen apud Comicos*. Noctu, quo tempore Geta egredi non audet, IV, *i*, 19.
Getæ. Romanorum bellum cum Getis, II, 22, 22.
Gnossii. Gnossiorum præfectus, προστάτης Κνωσίων, III. 9, 3 *et* 6.
Græci, imbecilles sunt et timidi (*sub Romanorum imperio*), III, 7, 13. Judex Græcorum, *ibid*. 30. Quid Judæum te esse mentiris, cum Græcus sis? II, 9, 20.
Græcia. Romæ cum vivis, Græciam desideras, III, 24. 77. Si in Persis natus esses, non desiderares in Græcia habitare, *Fr*. 23. E Græcia petita disciplina ornandi civium animi, *Fr*. 82.
Gratilla, in exsilium missa a Domitiano, II, 7, 8.
Gyara (τὰ Γύαρα), *insula maris Ægæi, quo in exilium noxios mittebant Cæsares Romani;* I, 25, 20; II, 6, 22; III, 24, 113. Qui in Gyaris vivit, fortiter in Gyaris vivat, III, 24, 109. Ubicumque tu me, o deus, esse volueris, obsequens ero, sive Romæ, sive in Gyaris *etc.* III, 24, 100; IV, 4, 34.

H.

Hector; Priami et Hecubæ filius, II, 19, 7; 24, 23 *et* 26; III, 22, 7. Ejus verba ad Andromachen, III, 22, 108.
Hecuba, Hectoris mater, II, 19, 7.
Helena, II, 19, 10. Visum erat Helenæ, sequi Menelaum, I, 28, 11. Quasi perinde commoveri posset qui Helenam adspicit, et qui aliam quamlibet mulierem, II, 23, 32.
Hellanicus, Historicus, rerum Trojanarum meminit, II, 19, 7. Scripsit Ægyptiaca, II, 19, 14.
Helvidius Priscus, minanti Vespasiano fortiter respondet, I. 2, 19 *sqq*. Non ipse, sed interfector ejus, miser fuit, IV, 1, 123.
Heraclitus, philosophus, divinus erat et dicebatur, *Ench*. 15.
Heraclitus, *Epicteti familiaris;* litem habens Rhodi de agello, imprudenter perorat caussam, II, 2, 17.
Hercules, nisi talis leo exstitisset et alia talia pericula ei fuissent objecta, non erat Hercules futurus, I, 6, 33 *sqq.;* II, 16, 44. Quis evasurus fuisset, si dixisset, quomodo vitabo magni leonis occursum? IV, 10, 10. Injuriam et iniquitatem expurgavit; tu si non, ut ille, aliena mala expurgare potes, tua expurga, II, 16, 44 *sq*. Non ideo miserum se putavit, quod ad Eurystheo exercitaretur, III, 22, 57. Totam terram peragrans, hominum fas nefasque inspexit, deumque patrem respiciens fecit quæ fecit, III, 24, 13 *sqq*. Delicate me vivere non vult Jupiter; at nec filium suum Herculem voluit delicatam vitam agere, III, 26, 31. Quotus ab Hercule? II, 18, 22.
Hesiodi dictum de procrastinatione, II, 18, 32. *Citatur ex Theogonia v*. 87, II, 12, 16.
Hippias. Si quis dictiunculas et præceptiunculas postulasset, eum ad Hippiam et Protagoram adducebat Socrates, III, 5, 17.
Hippocrates, medicus, simulque disertus, I, 8, 11. Aliud salubre, aliud contra dictum est, priusquam Hippocrates exstitisset, II, 17, 8.
Hippolytus, tragœdia *Euripidis, fortasse etiam Sophoclis*, I, 28, 32.
Homerus. Priamusne, quinquaginta filiis relictis, plus ad vitæ communitatem contulit quam Homerus? III, 22, 78. Tu ne in omnibus Homerum audis? III; 24, 18. An non videatur consulto hæc composuisse Homerus etc. IV, 10, 36, Homeri interpres, Chrysippi interpres, *Ench*. 49, 2; II, 19, 7. *Citantur Homeri versus; ex Iliade* A, 526, II, 8, 26. B, 24, III, 2: 24, 24. III, 22, 72 *et* 92. Z, 492 *sqq*., III 15, III, 22, 30. K, 91 *sqq*., III, 22, 30. I, 12, 3. N, 281, II, 13, 13. T, 321, I' *Odyss*. A, 3, III, 24, 13. A, 37 *sqq*., III, III, 26, 33. I, II, 19, 12. Λ, 528 *sq*., IV, III, 11, 4. P, 487, III, 24, 13.
Ilias, nihil aliud est nisi visum, et usus vi 12 *sqq*. *Confer*. Homerus *et* Odyssea.

I.

Ilium. Ignoratio veri boni caussa fuit rerum rum, II, 22, 22. Tu exercitum ad Ilium esto Agamemno, III, 22, 7. Ab Ilio me fer II, 19, 12. *Conf*. Troja, *et* Trojani.
Isocrates, *orator*. Homo qui Socratis s Socratica, non ut Lysiæ aut Isocratis, III
Isthmiorum victor, III, 4, 11.
Italicus, summus Romæ philosophus, *parum sentit*, III, 8, 7.

J.

Judæi, institutis, præsertim in ciborum sel ab aliis populis, I, 11, 12; I, 22, 4. Quid mulas, cum sis Græcus? etc. II, 9, 20.
Juno non amplius adest Jovi in conflagratio 13, 4.
Jupiter, in conflagratione mundi, III, 13, 4. I rum emisit; I, 19, 9. Si pluvius esse vult deum hominumque pater, necesse est u prosit, I, 19, 11 *sqq.;* I, 22, 16. Quo pac vabo in deum, si me non curat, aut me ju 22, 15. Si Phidiæ statua esses, sensumqu facturus esse indignum illo opifice : nunc, fecerit etc. II, 8, 18 *sq*., II, 19, 26. Ju (Phidiæ) non attollit supercilium, sed gerit, II, 8, 26. Relationum omnium et (*v. gr*. quæ inter patrem et filium, quæ tercedunt) inspector Jupiter, III, 11, 5. piter, *etc*. *Vide* Cleanthes.

L.

Lacedæmon, videlicet per Epicuri rationem 20, 26.
Lacedæmonii flagris cædi se patiuntur, I, 2 veri boni bella gerunt cum Atheniensibu Domi leones, Ephesi vulpeculæ, IV, 5, 37 lunt Archidamum regem, IV, 1, 156 *sqq*. I tutor eane docebit, quæ Lacedæmoniorum III, 7, 19. In conspectu totius orbis, non sium aut Lacedæmoniorum, III, 22, 52. dæmonius, *Fr*. 67.
Laius, *rex Thebarum, pater Œdipi*, III,
Lampis, nauclerus, interrogatus quo pacto nactus, etc. *Fr*. 75.
Lateranus, *Plautius*, securi percussus jus 1, 19 *sqq*.
Leo Salaminius, IV, 1, 160. IV, 7, 30.
Lesbius, *servi nomen, sive scurræ alicujus* sbio, quod indies inscitiam meam coarguit
Lyceum. Ploras quod Athenas non visurus non deambulaturus, III, 24, 77, aut ap 4, 21.
Lycurgus, longissime alienus ab Epicuri ra 26. Urbem non muris cinxit, sed virtute

A petulante juvene altero oculo orbatus,

III, 23, 20. *Vide* Isocrates.

M.

ella cum Græcis et cum rege Persarum, ex oratione, II, 22, 22.
nomen, sigillatim servi Diogenis. Sicut abis, III, 26, 37.
I, 16, 31.
sconsultus, IV, 3, 12.
comitandi caussa Cassiopeiam navigavit, 10.
aliquid, et non fit. » Hoc non ferens Medea, proprios liberos occideret, etc. II, 17, 19, 14. *Conf.* Euripides.
ytus, I, 29, 18; II, 2, 15; 23, 21; *Ench.*

enæ maritus, I, 28, 12; *sqq.*; II, 22, 23; IV, *f.* Odyssea.
eontis filius, pro patria mortem oppetens,

lo descendens hæc ei dicturus erat? III, 1, rii virgula, III, 20, 12.
ates, robore præstans, I, 2, 36.
in mundi conflagratione, III, 13, 4. Phidiæ, 19, 26; II, 8, 18; porrecta manu Victorio- I, 18, 20.
ules laboravit, alius regnavit Argis et Myce- 31 *sqq.*
r, III, 22, 27.
ninoris regio, I, 25, 15.

N.

nem, *lib.* II, *cap.* 14.
rum victor, III, 4, 11.
Themistoclis, *Fr.* 133.
ditus, Neronis libertus, I, 1, 20. Neronis tur Lateranus, I, 1, 19. Ab eodem in exi- r Agrippinus, *Fr.* 56. Demetrius Neroni di- mortem minaris, tibi natura, I, 25, 22. Bea- Nero, III, 22, 30. Neronis nota insigniti obantur, IV, 5, 17. Mores Neroniani, IV, 5, Neronis, II, 16, 31.
Atheniensis, adeo erat operi intentus, ut e e quæreret, an lavisset aut pransus esset,

s Epiri, *sic dicta ab Augusti victoria, de portata. Epictetus, Domitiano imperante, aque senatusconsulto pulsus, Nicopolin sit, ibique scholam aperuit in qua hæc, ab Arriano literis mandata.* I, 25, 19. quentes erant terræmotus, II, 6, 20 (*coll.* Erat ibi Augusti sacerdos, I, 19, 26 *sqq.* Ro- s Nicopoli desiderant commoditates, quibus rant, II, 21, 14 *sqq.*
ὁ Νικοπολῖται, II, 22, 52. Clamare solent, per ium! liberi sumus, IV, 1, 14.
mo nullius pretii, gratia valens apud Cæsa- 31.
diose eas describit declamator, III, 23, 11.

O.

Menelaus existimasset expedire sibi carere tali erat Ilias et Odyssea, I, 28, 13.

Œdipus, miser est, I, 4, 25. Sophoclis Œdipus quid est? Visum, I, 28, 32; I, 24, 16 *sqq.*
Ofellius, Ὀφέλλιος, gladiator robore præstans, III, 22, 27.
Olympia, *urbs Peloponnesi*, ludorum celebritate nobilis; in quam ad spectanda Phidiæ opera et ludorum spectacula e longiquo proficiscuntur homines, incommoda nihil curantes, I, 6, 23 et 26; III, 22, 58. In turba, finge te Olympiæ esse, IV, 4, 24. Forsan et qui Olympiæ sunt, alios insuper athletas vellent spectare, IV, 1, 106. Τί δ', ἂν καῦμα ᾖ; τί δ' ἐν Ὀλυμπίᾳ; *i. e.* quid, si non in gymnasii umbra, sed in ipso Olympico stadio decertandum est? I, 18, 21. Ζεὺς δ' ἐν Ὀλυμπίᾳ, Jupiter Olympius, Phidiæ opus, II, 8, 26. Ludi Olympici, I, 2, 26; 29, 36; 24, 2 (Ὀλυμπιονίκης); II, 18, 22; III, 15, 2; 25, 4; 22 51 *sq.*; 24, 25; *Ench.* 29, 2; 50, 2.
Orestes, a Furiis agitatus, II, 20, 17.

P.

Pæan Apollo, III, 10, 4.
Pan, *deus pastorum*. Pana cum Nymphis studiose describit declamator, III, 23, 11.
Panthœdes, dialecticus, II, 19, 5.
Parcæ, I, 12, 25.
Paris. *Vide* Alexander, Priami fil.
Patroclus; ejus mortem luget Achilles, I, 11, 31; I, 28, 24; IV, 10, 31.
Perdiccas, *Alexandri successor*, III, 24, 70.
Periander, ex Solone quærit, cur taceat, *Fr.* 76.
Peripatetici. Plerosque suorum discipulorum Epicureos esse ait Epictetus, paucos Peripateticos, et hos ipsos quidem enervatos, II, 19, 20. Τὰ Περιπατητικά, Peripateticorum ratio et decreta, II, 19, 22.
Perrhæbi, *Thessaliæ populus*. Diogenes, si ad Perrhæbos venisset, haud aliter fuisset adfectus, III, 24, 66.
Persæ. Si inter Persas natus esses, non desiderares in Græcia habitare, *Fr.* 23. *Rex Persarum*, μέγας βασιλεύς, II, 22, 22; III, 22, 60; 24, 70; IV, 1, 53.
Phidias. Phidiæ opera spectatum proficiscuntur Olympiam, I, 6, 23. Sicut dicimus Phidiacam statuam, quæ ad Phidiæ artem expressa est, sic Stoicus etc., II, 19, 23. Si Phidiæ statua esses, sive Minerva, sive Jupiter, etc., II, 8, 18 *sqq.*; 19, 26. Minerva Phidiæ, II, 8, 20. Ejusdem Jupiter Olympius, *ib.* § 26.
Philostorgus, Suræ scortum, et eo scelere ditatus homo, III, 17, 4.
Phœnix, *Amyntoris filius, comes Achillis in bello Trojano.* Græcorum facundissimi, Ulysses et Phœnix, II, 24, 27. Phœnix, *Euripidis* tragœdia, I, 28, 32.
Piræeus, ἵν' ἴδῃ ποτὲ τὸν Πειραιᾶ τὸν καλὸν καὶ τὰ μακρὰ τείχη, III, 24, 73.
Pittacus, miti fuit ingenio, *Fr.* 68.
Plato. Non, quia Plato formosus et robustus fuit, idcirco philosophus nemo potest esse quin formosus et robustus sit, I, 8, 11 *et* 13. Omnis mens, ut Plato ait, invita caret veritate, I, 28, 4; II, 22, 36. Platonem Theopompus accusat, quod omnia definiri voluerit, II, 17, 5. Plato definitionem subjicit notioni ejus quod utile est, II, 17, 11. Tu exprimis stylum Platonis, II, 17, 35. Plato eum, cujus animum subit visum ad voluptatem trahens, jubet ad prodigiorum expiationem ad deosque averruncos supplicem abire, II, 18, 20. Non, ut Plato ait, meditaberis non modo emori, sed et cruciari et exsulare? etc. IV, 1, 172. Romæ mulieres libros Platonis de Republica in manibus habent, *Fr.* 53. *Verba ex Platonis scriptis passim citata, vide in* Crito, *et in* Socrates.
Pluto, II, 20, 32.

Polemo, e luxuriosissimo continentissimus factus, III, 1, 14. Xenocratis sermones Polemonem pupugerunt, ut elegantem adolescentem, IV, 11, 30.
Polus, *sophista Agrigentinus, Gorgiæ auditor*. Vide quomodo Socrates Polum tulerit, IV, 5, 3.
Polus, tragœdus, *Fr*. 174.
Polynices et Eteocles, II, 22, 13 *sqq*.; IV, 5, 29; *Ench*. 31, 4.
Priamus, Hectoris pater, II, 19, 7 *et* 10; miser est, I, 4, 25. *Conf*. Homerus.
Priscus. *Vide* Helvidius.
Procrustes, *latro a Theseo occisus*. Pro Procruste et Scirone, tristitiam, timorem, cupiditatem ex animo ejice, II, 16, 45.
Proserpina, II, 20, 32.
Protagoras, III, 5, 17. *Cf*. Hippias.
Pylæ, αἱ Πύλαι. *Vide* Thermopylæ.
Pyrrho, *Eleus, a quo* Pyrrhonii *dicti, qui et Sceptici*. Aiebat Pyrrho, nihil interesse inter vitam et mortem, etc., *Fr*. 93. Occurrat Pyrrhonius aliquis et Academicus, I, 27, 15. Πυῤῥώνεια καὶ Ἀκαδημαϊκὰ σοφίσματα, 27, 2.
Pythagoras. Pythagoricum illud, Nec molles oculi somnum etc. IV, 6, 32; III, 10, 2 *sqq*.
Pythia. Pythiam sciscitantur Epicurei, ut falsa audiant, II, 20, 27.
Pythii ludi, III, 4, 11.
Pythius vates, *Apollo, Ench*. 32, 4

Q.

Quadratus; *opulentus homo Romæ*. Audi me hodie in ædibus Quadrati disserentem, III, 23, 23.

R.

Roma, Cognatio alicujus qui multum Romæ potest, I, 9, 7. Sunt tibi Romæ multi amici, II, 14, 18; III, 7, 13. Petierat aliquis a me ut sui caussa Romam scriberem, I, 9, 27. Romæ annonæ præfectus, I, 10, 2. Equorum decursus Romæ, I, 11, 27. Romam redire, I, 11, 32. Roma exi! Exibo, I, 25, 19; III, 24, 77 *et* 100 et 109; IV, 4, 34. Non nimis tuta nunc est res hæc (morum seculi reprehensio), præsertim Romæ, II, 12, 17. Romæ ostendebatur mulier barbata, III, 1, 27. Ad rhetorem quemdam, Romam ad judicium euntem, *lib*, III, *cap*. 9. Romæ medici hodie ad se vocant sollicitantque homines, III, 23, 27. Roma venit aliquis : dummodo ne malum afferat nuncium! III, 24, 25. Romæ Helvidius, IV, 1, 123. *Sic* Romæ Lateranus, I, 1, 19. Romæ a militibus, civili habitu indutis, capiuntur homines leves, IV, 13, 5. Romæ mulieres Platonis libros de Republica in manibus habent, *Fr*. 53.
Romani, institutis (præsertim in victu,) discrepant a Judæis, Syris, Ægyptiis, I, 11, 12. Bellum gerunt cum Getis, II, 22, 22. Quomodo affecti sint erga philosophos, III, 8, 7. Si quis Romana civitate falso gloriatur, acerbis afficitur supplciis, III, 24, 42. Nec amicos potes in Romanam civitatem ascribere, *Ench*. 24, 2.
Rufus (*Musonius*) : ejus dictum ad Thraseam, I, 1, 27. præceptor Epicteti, objurgat eum quod non invenerit id quod in syllogismo præteritum esset, I, 7, 32 *sq*. Tentandi Epicteti caussa dicit ei, Hoc et illud tibi ab hero accidet, I, 9, 29. Deterrere solebat juvenes a disciplina, ut ingeniosos stupidosque dignosceret, III, 6, 10. Dictum Rufi, post Galbæ cædem, III, 15, 14. Rufi dicere discipulis solebat, Si vacat vobis me laudare; nihili est quod dico, III, 23, 29.

S.

Sannio, *appellative, pro* stulto, III, 22, 83.
Sardanapalus, non fuit beatus, III, 22, 30.
Sarpedo, Jove natus, *a Patroclo occisus*, I,
Saturnalia. Rex in Saturnalibus, I, 25, 8. T dic servum, cui Saturnalibus feriæ datæ si Pueri clamant, Bona Saturnalia! I, 29, 3
Sciro, latro a Theseo occisus, II, 16, 45.
Sirenes. Juvenes apud Rhetores desidentes, renes computrescunt, II, 23, 41.
Socrates, mundanum se dixit, I, 9, 1. Ita se persuasum haberet, se deo esse cognatum Millies se prius moriturum ait, quam stati rum in qua locatus sit a deo, I, 9, 24. III quam se latere posse deum existimavit, I, vitæ actione deum et ejus voluntatem unic 16, 35. *coll*. § 33; IV, 4, 21; I, 4, 24; I, ram dedit, ut quavis occasione nihil aliud Rationem, III, 23, 21; *Ench*. 51, 3. Ubi h arteque scire non possumus quid faciendu consulere debere censuit, *Ench*. 32, 3. S observator, vitam ἀνεξέταστον non esse vit 26, 18; III, 12, 15. Liberos suos amavit, ber, qui sciret, ante omnia oportere dei III, 24, 60. Uxorem asperrimam patiente 33. Semper eumdem vultum extulit et retu I, 25, 31. Paucis contentus, Archelai spl tionem aspernatus est; *Fr*. 174. Civibus justa jubentibus non paruit, IV, 1, 160 *et sq*. Ab omni ostentatione alienus fuit, n cum alios pluris quam se æstimari intellig 1; III, 23, 22; IV, 8, 22 *sq*. Una re maxim si se quotidie meliorem fieri intelligeret, I tem, exsilium, et similia, larvas vocabat rentur pueri, II, 1, 15; nec erat ei mors te 5; non fuit in custodia, ultro enim fuit, I Socrates, sed corpusculum ejus in vincula 29, 16. Anytus et Melitus occidere Socrate dere non possunt, I, 29, 18; II, 2, 15; I cra verba facere ad judices dedignatur, III vita ejus fuerat præparatio ad caussæ dictic Turpiter salvus esse recusat Socrates, IV miser ipse fuit, sed judices et accusatore 123; in carcere pæanas scripsit, IV, 4, 22. receptus dedit, I, 29, 29. Post mortem a prodest hominibus, IV, 1, 169. Socrati de rat suscipiendi muneris arguendorum erro 19; III, 1, 19. Quo munere ita functus es ret quovis modo fieri oportere ut ipse emen enim dominus est mentis alienæ), sed ut, set, pro virili confere conaretur, IV, 5, 5. tragica clamavit, quo ferimini mortales? q ram viam deseritis, etc. III, 22, 26. Omne ut sui curam gererent, III, 1, 19. Pulcru hortatus est, curet ut sit pulcher, III., 1, dicebat, se aliquid scire, quod alios doce III, 23, 22. Ipsum adversarium cogebat, si perhibere, nec ullo alio teste utebatur, II, 6; III, 16, 5. Effecit ut ultro ipsi obsequere III, 7, 34. Nunquam in disputationibus ir tur, II, 12, 14. Auspicabatur a considerati rum, I, 17, 12, et ab explicatione notionum IV, 1, 41; II, 1, 32. Inde monstrabat ho gnantiam, quæ inter ipsorum notiones et p tercedebant, III, 23, 34. Fecitque ut des ipsi pugnare, II, 12, 14; IV, 5, 2 *sqq*. Sem

dientium captum, I, 29, 64 *sqq*. Ubi vero
ıtionem audire dedignabantur homines, et
postulabat ut verba faceret, falsa ironia
um Anyto; cui, proterve illudenti, pilam
II, 5, 18 *sq*. Socratem, ut exemplar, pro-
lebemus, III, 23, 32; 24, 40; 26, 23; I,
26; III, 7, 24; III, 18, 4; *Ench*. 33, 12.
t mores si non ex æquo exprimere possu-
saltem pro viribus, *Ench*. 51, 3. Sic non
illo, I, 2, 33 *et* 36. At tu, Socratis ser-
referens, mores habes Epicureorum, III,
crate et Diogene, eum miraris qui plurimas
decipere verbis potest, IV, 9, 6.
cripsit (*quod de Platonicis scriptis intel-
videtur*), II, 1, 32. A Socrate laudari
, 29. Nitido corpore fuit, et gratiæ suavi-
ıs, IV, 11, 19. Ditissimus Atheniensium
ıon fuit melior Aristide et Socrate, *Fr*. 133.
n de amicis, *Fr*. 173.
cula a Periandro interrogatus cur sileret,

us, I, 28, 32. *Ex eo citatur* v. 1391, I,
*adem tragœdia ibidem citantur verba
α, quæ hodie in ea non reperiuntur.
i nomen;* age Sophro coronetur, III, 4, 9.
idibus ex Eubœa et Sparta advectis stru-
s variegare, *Fr*. 82. *Conf*. Lacedæmon.
um te dicis, et alienis gloriaris? II, 9, 19;
II, 24, 40. Unum mihi ostendite verum
ıbetis, II, 19, 22 et 24. Stoicas ratiunculas
, mille sunt, II, 19, 22. Γέμει τὰ βιβλία
ογαρίων, I, 29, 56. Epicurei, si constantes
lebent ut omnes homines sint Stoici, II,
orum multi honesta loquuntur, turpia faci-
s contra, III, 7, 17 *sqq*.
vir opulentus, III, 17, 4.
Persarum hiemem agebat, II, 16, 36.
no nullius pretii, gratia valens apud Cæ-
, 31.
lissentiunt a Judæis, Ægyptiis, Romanis,
15; I, 22, 4. Nonne vides quatenus quis-
ıdæus, Syrus, Ægyptius, II, 9, 20.

T.

de Spe, *Fr*. 91.
, 14 *et* 100. Thebanorum bellum cum La-
II, 22, 22. *Cf*. Epaminondas.
ane non melior Aristide aut Socrate, *Fr*.

hetor, reprehendit Platonem, quod omnia
set, II, 17, 5.
nomen scribere, II, 2, 23
I, 20, 26; III, 23, 38.
i proinde adfici possit qui Achillem aspiciat
ten, II, 23, 32. Non potes simul et Ther-
Agamemnonem, IV, 2, 10.
ı a latronibus purgat, II, 16, 45.
Thessalia, IV, 1, 166.
Thrasea *Pœtus*, a Rufo reprehensus, I; 1, 26.
Thrasonides, nomen militis gloriosi *in Menandri comœdia*, IV, 1, 19.
Thrasymachus, sophista, IV, 5, 3.
Trajanus. Sestertius Trajani probus, IV, 5, 17.
Triptolemus; ei templa et aras statuerunt homines, quod eis mites fruges dederit, I, 4, 30.
Troja. Non, cum Græci Trojam invaserunt, cladem accepit Alexander, sed etc. I, 28, 22.
Trojani. Achilles, omissis Trojanis, cum Agamemnone pugnat de puella, II, 24, 22. Si Trojani non interficiunt Græcos, non sunt morituri? III, 22, 33.

U.

Ulysses, mores hominum multorum vidit et urbes, III, 24, 13. Græcorum facundissimus, II, 24, 27. Desiderat uxorem, III, 24, 18. Naufragus non frangitur animo, III 26, 33. Persuasus est se nusquam latere posse deum, I, 12, 3.

V.

Vespasianus, minitatur Prisco Helvidio, I, 2, 19.
Vulcanus. Ne Vulcanum quidem solertem fabrum judicabis, ni pileolum capiti ejus impositum videas, IV, 8, 21.
Xanthippe, IV, 5, 33; *Fr*. 173.
Xenocratis sermones commoverunt Polemonem, IV, 11, 30.

X.

Xenophon, Socratem scribit auspicatum esse a consideratione vocabulorum, I, 17, 12. Legite Xenophontis Convivium, II, 12, 15; IV, 5, 3. Magnifice scribis, ad Xenophontis modum (*de Arriano, ut videtur, ab Epicteto dictum*), II, 17, 35. Mirabilis est natura, et, ut ait Xenophon, animantium studiosa, *Fr*. 94. Prima verba Memorabilium Socratis, a grammatico homine traducta, III, 23, 20.
Xerxes. Eleganter declamator disseruit illa de Xerce, III, 23, 38.

Z.

Zeno, *Stoicorum pater*. Quis ista dicit? solusne Chrysippus, Zeno et Cleanthes? I, 17, 11. Lege Zenonis scripta, I, 20, 14. Zeno conventurus Antigonum non angebatur, sed Antigonus conventurus Zenonem, II, 13, 14. Deus Zenoni munus delegavit docendi et præcepta tradendi, III, 21, 19. Idne Socrates faciebat, aut Zeno, aut Cleanthes? III, 23, 32. Zenonis et Socratis verba refers, Epicureorum facta, III, 24, 38. Zeno docuit, quænam essent Rationis elementa, IV, 8, 12. Loco Chrysippi et Zenonis, Aristidem legis et Evenum, IV, 9, 6. Tibi propone, quid tali loco aut tempore facturus fuerit Socrates aut Zeno, *Ench*. 33, 12.

ΠΛΙΚΙΟΥ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ

ΠΙΚΤΗΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

s.)

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

τοῦ βίου τοῦ Ἐπικτήτου, καὶ τῆς αὐτοῦ
ῥριανὸς ἔγραψεν, ὁ τὰς Ἐπικτήτου Διατρι-
πτίχοις συντάξας βιβλίοις· καὶ ἀπ' ἐκείνου
, ὁποῖος γέγονε τὸν βίον ὁ ἀνήρ. Τὸ δὲ
ο, τὸ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμ-
οῦτο αὐτὸ συνέταξεν ὁ Ἀρριανὸς, τὰ καὶ-
ἀναγκαιότατα ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ κινητικώ-
υχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Ἐπικτήτου
ὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Μασσαληνὸν ἐπιστολῇ
ῥριανὸς, ᾧ καὶ τὸ σύνταγμα προσεφώνη-
τῷ μὲν φιλτάτῳ, μάλιστα δὲ τὸν Ἐπίκτη-
κότι. Τὰ δὲ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν
ν σποράδην ἐν τοῖς Ἀρριανοῦ τῶν Ἐπι-
ριβῶν γραφόμενα εὑρίσκεται.
ὲ ἔχει τὸ βιβλίον, εἰ τύχοι τῶν πειθομένων
ἢ μόνον ἀκουόντων, ἀλλὰ καὶ πασχόντων
γων, καὶ εἰς ἐργασίαν αὐτοὺς ἀγόντων,
τελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν
τας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ
· ὥστε μήτε φοβεῖσθαί τι, μήτε λυπεῖσθαι
τε ὑπό τινος τῶν χειρόνων δεσπόζεσθαι.
δὲ αὐτὸ ἐπιγέγραπται, διὰ τὸ πρόχειρον
ν καὶ ἕτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ
ρ καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον, ξίφος
ιρον ἀεὶ τοῖς χρωμένοις ὀφεῖλον εἶναι.
δραστήριον καὶ κινητικὸν ἔχουσιν οἱ λόγοι·
πάνυ νενεκρωμένους, νύττεσθαι ἐξ αὐτῶν,
νεσθαι τῶν οἰκείων παθῶν, καὶ πρὸς διόρ-
ἐπεγείρεσθαι· τοὺς μὲν μᾶλλον, τοὺς δὲ
ἴ τις ὑπὸ τούτων μὴ πάσχει τῶν λόγων,
ν τῶν ἐν ᾅδου δικαστηρίων ἀπευθυνθείη.
δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὡς κατὰ ψυχὴν λογικὴν
τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. Καὶ διὰ
ιμεῖν καὶ παιδοποιεῖν ἐνδίδωσι, καὶ τῶν
τῷ βίῳ αἱρετῶν ἀπολαύειν· πανταχοῦ δὲ
λογικὴν δύναμιν ἀδούλευτον φυλάττειν
τος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ
ν καὶ τὴν ἐκείνων χρῆσιν ἀναφέρουσαν.
δοκούντων ἀγαθῶν, ὅσα μὲν δύναται συμ-
ὸ ἀληθινὸν ἀγαθὸν, καρποῦσθαι συγχωρεῖ
ς· τὰ δὲ ἀναρμοστοῦντα πρὸς ἐκεῖνο, πα-
ῶς ἀποτρέπεσθαι.
δ' ἄν τις τῶν λόγων τούτων θαυμάσειεν,
ομένους καὶ ἐργαζομένους τὰ λεγόμενα,

SIMPLICII COMMENTARIUS

IN

EPICTETI ENCHIRIDION.

(P. 1—3 H.)

PRÆFATIO.

De vita et obitu Epicteti Arrianus scripsit, is qui complurium versuum libris Dissertationes Epicteti est complexus: ab eoque disci potest, qualis ille vir in vita fuerit. Hunc vero libellum, qui *Epicteti Manuale* inscribitur, idem composuit Arrianus, delectis ex Epicteti disputationibus philosophiæ locis præcipuis maximeque necessariis; quemadmodum ipse testatur in Epistola ad Messalinum, cui hoc scriptum dedicavit, ut amicissimo sibi, et qui maximus fuisset Epicteti admirator. Quæ fere eadem, et eisdem vocabulis, sparsim in Arriani libris Dissertationum Epicteti scripta reperiuntur.

Est autem finis libello propositus, modo eos lectores invenerit qui obtemperent, quique his cognoscendis non contenti, præceptis ipsis adficiantur, eaque in actum deducant; animum nostrum in eam adserere libertatem, ad quam a parente et auctore Deo procreatus est; ut neque formidet quidquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ serviat. *Enchiridion* vero (id est, *Manuale*) inscribitur, quod iis, qui recte vivere student, ad manus atque in promtu perpetuo esse debeat: quemadmodum et pugio militaris (qui græce *Enchiridion* dicitur) gladius est, qui semper in promtu esse debet utentibus. Genus orationis nervosum est, et acre; ut, qui non omnino mortui sint, eo veluti stimulo quodam pungantur, et suos morbos cum intelligant, tum ad eos corrigendos excitentur, alii quidem magis, alii minus: qui vero his præceptis non adficiatur, is nonnisi ab inferorum tribunalibus corrigi posse videatur.

Instituit autem eruditque hic libellus hominem, tamquam naturam cujus essentia in anima rationali insit, quæ corpore utatur velut instrumento. Qua de caussa quidem et conjugium, et procreationem liberorum, cæterarumque rerum in vita expetendarum usum homini concedit; sic tamen, ut mentis vim et a corpore et a brutis adfectibus ubique invictam præstare, eorumque usum ad bonum homini proprium jubeat referre. Externarum igitur rerum, quæ in bonis habentur, quæque cum vero bono consentire possunt, fructum, ut dixi, concedit, sed moderatum: quæ vero ab illo dissentiunt, ea plane rejicienda esse monet.

Illud vero etiam in his disputationibus mireris, quod eos qui obtemperant et præcepta in vita observant, feli-

μακαρίους ἀποτελοῦσι καὶ εὐδαίμονας, οὐδὲν δεηθέντας τὰς μετὰ θάνατον τῆς ἀρετῆς ἀμοιβὰς ἐπαγγέλλεσθαι, κἂν πάντως ἀκολουθῶσι καὶ αὗται. Τὸ γὰρ ὡς ὀργάνοις χρώμενον τῷ σώματι καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσι, πάντη πάντως χωριστὴν ἔχει τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ ἐπιδιαμένουσαν μετὰ τὴν ἐκείνων φθοράν· καὶ δῆλον, ὅτι καὶ τὴν τελειότητα σύστοιχον τῇ οὐσίᾳ. Ἀλλὰ κἂν θνητήν τις ὑποθῆται τὴν ψυχὴν, συναπολλυμένην τῷ σώματι, ὁ κατὰ ταύτας ζῶν τὰς ὑποθήκας, τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολαμβάνων, τὸ οἰκεῖον καρπούμενος ἀγαθὸν, εὐδαίμων ὄντως ἐστὶ καὶ μακάριος. Καὶ γὰρ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι θνητὸν ὑπάρχον, εἰ τὴν κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολάβοι, ἔτυχε τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ, καὶ οὐδενὸς ἔτι δεῖται πρὸς τοῦτο.

Κομματικοὶ δέ εἰσιν οἱ λόγοι, καὶ γνωμονικοὶ, κατὰ τὸ τῶν ὑποθηκῶν καλουμένων παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις εἶδος. Πλὴν καὶ τάξις τίς ἐστι πρὸς ἀλλήλους ἐν πᾶσι σχεδὸν αὐτοῖς, καὶ ἀκολουθία, ὡς προϊόντες εἰσόμεθα. Κἂν τὰ κεφάλαια δὲ διωρισμένα γέγραπται, εἰς μίαν πάντα τείνει τέχνην, τὴν διορθωτικὴν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· καὶ πάντες οἱ λόγοι πρὸς ἕνα τείνουσι σκοπὸν, τὴν λογικὴν ψυχὴν διεγεῖραι πρός τε τὴν φυλακὴν τοῦ οἰκείου ἀξιώματος, καὶ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν. Καὶ εἰσὶ μὲν οἱ λόγοι σαφεῖς· οὐ χεῖρον δὲ ἴσως, κατὰ τὸ δυνατὸν διαπτύσσειν αὐτούς. Ὅ τε γὰρ γράφων, συμπαθέστερός τε ἅμα πρὸς αὐτοὺς γενήσεται καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν κατανοητικώτερος· καὶ τῶν φιλομαθῶν οἱ πρὸς λόγους ἀσυνηθέστεροι, ἴσως ἕξουσί τινα χειραγωγίαν ἐκ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν.

Τοῦτο δὲ πρῶτον, ὅπερ εἶπον, διαρθρωτέον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἄνθρωπον οὗτοι πεποίηνται οἱ λόγοι, καὶ πρὸς ποίας ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀρετὴν ἀνάγουσι τὸν πειθόμενον. Οὔτε οὖν πρὸς τὸν καθαρτικῶς δυνηθέντα ζῆν· ἐκεῖνος γὰρ, ὅσῃ δύναμις, φεύγειν ἀπὸ τοῦ σώματος βούλεται καὶ τῶν σωματικῶν παθῶν, καὶ εἰς ἑαυτὸν συννεύειν· οὔτε ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν θεωρητικόν· ἐκεῖνος γὰρ καὶ τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν ζωὴν ὑπερτρέχων, ὅλος εἶναι βούλεται τῶν κρειττόνων. Ἀλλ' ἐκείνοις ἁρμόζουσι, τοῖς κατὰ τὴν λογικὴν μὲν ζωὴν οὐσιωμένοις, ὡς ὀργάνῳ δὲ χρωμένοις τῷ σώματι, καὶ μήτε μέρος τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα νομίζουσι, μήτε αὐτὴν μέρος εἶναι τοῦ σώματος, μήτε μετὰ τοῦ σώματος συμπληροῦσαν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἐκ δυοῖν μερῶν συγκείμενον, τῆς τε ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος. Οὗτος μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὁ πολύς ἐστιν, ὁ συμπεφυρμένος τῇ γενέσει, καὶ ὑπ' αὐτῆς καταπεπονημένος, μηδὲν μᾶλλον λογικὸν ἢ ἄλογον ζῶον ὑπάρχων, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ κυρίως λεγόμενος ἄνθρωπος. Ὁ δὲ ὄντως ἄνθρωπος εἶναι βουλόμενος, καὶ τὴν εὐγένειαν τὴν ἑαυτοῦ προθυμούμενος ἀνακτήσασθαι, ἣν ὁ θεὸς παρὰ τὰ ἄλογα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἐχαρίσατο, οὗτος φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν ψυχὴν, ὥσπερ ἔχει φύσεως, οὕτω ζῆν, ἄρχουσαν τοῦ σώματος, καὶ ὑπερανέχουσαν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς μέρει συντεταγμένῳ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρωμένην. Καὶ τούτῳ προσή-

ces et beatos efficiunt ita, ut non necesse sit p
tis post mortem eis polliceri; quamvis et hæ
cutura sint. Quod enim corpore brutisque a
instrumentis utitur, id omnino naturam habet
sam, et quæ post horum interitum permaneat:
que est, habere illud perfectionem, quæ sit
consentanea. Sed si etiam interire animam
statuas; tamen, qui præcepta hæc observat,
nem suam consecutus, suoque perfruens bo
est et beatus. Nam et corpus humanum, qu
tale, naturalem suam perfectionem consecut
potitur, nec præterea quidquam desiderat.

Dictio libelli concisa est, et sententiosa,
ptionum earum esse solet, quas ὑποθήκας
cant. Atque etiam certo ordine consentiunt
se ubique fere cohærent, ut in progressu ope
Quamvis enim distincta sint capita, omnia ta
artem, vitæ humanæ correctricem, referuntu
finem præcepta omnia tendunt, ut rationis
mus ad suæ dignitatis conservationem et
suarum usum eum, qui naturæ convenier
tur. Etsi autem perspicua sint præcepta, ni
tasse nocuerit, pro virili ea explicare. Nam
dum scribit, magis eis adficietur, eorumque
ctius perspiciet: et studiosis, minus adsuet
disputationibus, interpretatio nostra loco in
veluti manu eos ducat.

Principio vero id, quod dixi, est enucle
ad hominem dirigantur ista præcepta, et ad
humanæ virtutem adducant eum qui obtempe
igitur ad eum hominem pertinent, qui rept
vivere potest; is enim, quantum licet, a co
que adfectionibus refugit, et veluti totus
convertitur: multoque minus ad eum, qui
est deditus; is enim, non contentus vita ra
nea, quantus quantus est, deorum esse
Sed illis conveniunt, qui in rationali anima es
ponentes, corpore pro instrumento utuntu
corpus animi partem, nec animum esse pa
neque duabus his tamquam partibus, anim
constare hominem censent. Hic enim est v
demersus in materiæ sordibus, ab eaque opp
magis rationis particeps animal, quam brut
potius homo, quam re ipsa. Qui autem ve
studet, et nobilitatem cupit recuperare suam
magna cum excellentia reliquorum animalium
is rationalem suam animam custodit, curatqu
ut hujus fert natura; imperans corpori, et su
rens sese, eoque utens, non ut parte sibi c

ωσιν αἱ ἠθικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρεταὶ, ἐφ' ἃς οὗτοι οἱ
γοι προτρέπουσιν.

Ἀλλ', ὅτι μὲν οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ὁ
ὲ τὴν λογικὴν ψυχὴν οὐσιωμένος, προηγουμένως
ὁ τοῦ Πλάτωνος Σωκράτης ἔδειξεν, Ἀλκιβιάδῃ
ιαλῷ, τῷ Κλεινίου, διαλεγόμενος. Ὁ δὲ Ἐπίκτη-
ὑπόθεσιν ταύτην λαβὼν, διδάσκει τοὺς πειθομέ-
αὐτῷ, διὰ ποίας ζωῆς καὶ ποίων ἔργων τὸν τοιοῦ-
νθρωπον δύνατόν ἐστι τελεώσασθαι. Ὥσπερ γὰρ
ῆμα, τὰς κατὰ φύσιν κινήσεις ἐπιτεῖνον, γυμνάζε-
ι' αὐτῶν, καὶ ἐῤῥωμενέστερον ἀποδείκνυται· οὕτω
ψυχὴ, διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, εἰς τὴν
φύσιν ἕξιν τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν καθίστησιν. Οὐδὲν
ποδίζει τῇ σχολῇ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον
ἐστὶ, τοῦτο δὴ τὸ καθ' ὑπόθεσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπικτή-
ρολῃφθὲν, ὅτι ὁ ἀληθῶς ἄνθρωπος ἡ λογικὴ ψυχή
ἡ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ χρωμένη, πρὸ τῆς τῶν
μέρος ἐξηγήσεως προδιαρθρῶσαί τε καὶ προαπο-
. Καὶ γὰρ ὁ μὲν Ἐπίκτητος τὰς τῷ τοιούτῳ ἀν-
ρ πρεπούσας καὶ οἰκείας ἐνεργείας ὑπ' ὄψιν προ-
, γινώσκειν τε αὐτὰς ἀκριβῶς, καὶ ἐργάζεσθαι
πειθομένους αὐτῷ παρακαλεῖ καὶ ἀνακινεῖ· ἵνα δι'
, ὡς εἶπον, καὶ τὴν οὐσίαν τὴν ἰδίαν τελεωσώ-
ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ κυρίως ἄνθρωπος, οὐκ
ἐκνυσιν, ἀλλ', ὅπερ εἶπον, ὡς ὑπόθεσιν λαμβάνει.
τοίνυν Σωκράτης, λαβὼν ἐκ τῆς ἐναργείας, ὅτι
ωπος, ὥσπερ τῇ σμίλῃ, οὕτω καὶ τῇ χειρὶ χρῆ-
ὸς τὴν ἐργασίαν· καὶ προσλαβὼν, ὅτι τὸ χρώμενον
στὶ, καὶ τὸ ᾧ χρῆται ἄλλο, ὡς ὄργανον· συνήγα-
ι ἄνθρωπός ἐστι τὸ τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀρ-
Χρῆται δὲ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ, ἔν τε ταῖς
ς, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις, οὐκ ἄλλο τι ἢ ἡ
ψυχή. Εἶτα πάλιν λαβὼν ἐκ τῶν εἰρημένων,
χρώμενον τῷ σώματι, καὶ ἄρχει πανταχοῦ ἐκεί-
χρῆται, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτᾷ τὸν λόγον· λέγων,
ἀγκη, τὸν ἄνθρωπον ἢ τὴν ψυχὴν εἶναι, ἢ τὸ
ἢ τὸ συναμφότερον. Εἰ οὖν ὁ μὲν ἄνθρωπος
τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα ἑαυτοῦ οὐκ ἄρχει, δῆ-
ι οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος τὸ σῶμα. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ
ρότερον, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος
ν τοῦ σώματός ἐστι, μὴ ἄρχοντος τοῦ σώματος,
ὁ συναμφότερον ἂν εἴη τὸ ἄρχον. Ὅλως δὲ, εἰ
σῶμα καθ' αὐτὸ ἀκίνητον καὶ νεκρόν ἐστιν, ἡ
ἢ τὸ κινοῦν ἐστιν· ὁρῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν,
ὲ μὲν ὁ τεχνίτης, κινεῖται δὲ τὰ ὄργανα τῆς τέ-
ῆλον, ὅτι ὀργάνου τάξιν ἔχει τὸ σῶμα πρὸς τὴν
Αὕτη οὖν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὁ βουλόμενος
ου ἐπιμελεῖσθαι, τῆς ψυχῆς ἐπιμελείσθω τῆς
ς, καὶ περὶ τὰ οἰκεῖα αὐτῆς ἀγαθὰ διατριβέτω.
τοῦ σώματος ἐπιμελούμενος, οὐκ ἀνθρώπου, οὐδὲ
ας ἡμῶν ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ τοῦ ὀργάνου. Ὁ δὲ
ρήματα καὶ τὰ τοιαῦτα σπουδάζων, οὔτε ἀνθρώ-
ιμελεῖται, οὔτε ἀνθρώπου ὀργάνου, ἀλλὰ τῶν
ίνου.

ut instrumento : et ad hunc pertinent virtutes morales ac civiles, ad quas præcepta hæc cohortantur.

Esse autem hunc verum hominem, cujus natura essentiaque in anima insit ratione prædita, inprimis quidem et ex professo ostendit Platonis Socrates, disputans cum Alcibiade illo pulcro, Cliniæ filio. Epictetus vero, argumentum illud pro concesso sumens, docet hos qui ipsi parent, quanam vitæ ratione, quibusve factis homo talis perfectionem suam consequi possit. Ut enim corpus naturalibus motionibus intendendis exercetur corroboraturque; ita etiam animus, per actiones secundum naturam institutas, ad statum habitumque naturæ congruentem sese perducit. Sed explicationi horum præceptorum non obstabit, puto, quin potius necessarium esse videtur, ut, priusquam singulas partes interpretari adgrediamur, principio id quod Epictetus pro concesso sumsit, *hominem vere nominatum, esse animum rationis participem, qui corpore tamquam instrumento utatur*, enucleemus demonstremusque. Nam Epictetus quidem, convenientibus ac propriis tali homini actionibus ob oculos positis, hortatur et stimulat suos sectatores ad illas cum adcurate cognoscendas, tum exsequendas; ut per eas, quemadmodum dixi, naturam nostram perficiamus : at, esse illum verum hominem, non demonstrat, sed pro concesso, ut modo aiebam, sumit.

Socrates igitur, ex ipsa evidentia hoc sumto, *hominem, ut scalpro, ita manu etiam uti ad opus faciendum;* deinde illo adjuncto, *alium esse utentem, et aliud id quo ille utatur*, nempe instrumentum; colligit, HOMINEM esse, *qui corpore utatur pro instrumento* Utitur autem corpore pro instrumento, cum in artibus, tum in aliis actionibus, nihil aliud nisi *animus rationis particeps.* Deinde rursus ex eis, quæ dicta sunt, sumens, *id quod utatur corpore, omnino etiam imperare ei quo utatur*, tripartita utitur argumentatione, dicens, *hominem necessario vel animum esse, vel corpus, vel utrumque. Quod si igitur homo corpori imperet, ipsum vero corpus sibi non imperet; colligi, hominem corpus non esse. At ne utrumque quidem simul*, eadem de caussa : *nam, si homo est,* inquit, *corpori qui imperet, corpus autem sibi ipsum non imperet; non utrumque simul id erit quod imperet. Omnino vero, si corpus per sese immobile ac mortuum est, animus vero est qui moveat; et in artibus quoque si videmus, artificem esse qui moveat, instrumenta vero artis quæ moveantur; perspicuum est, instrumenti vice esse corpus, animi respectu. Animus igitur est homo :* et qui *hominem* curare voluerit, *animum* curet oportebit rationis participem, et in propriis ejus bonis versetur. Nam, qui *corpus* curat, non *hominem* curat, nec id quod vere *nos* sumus; sed *instrumentum* curat. Qui vero pecuniæ aliisque id genus rebus studet, is nec hominem curat, nec hominis instrumentum; sed ea quæ ipsi instrumento serviunt.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

[IN CAP. I, § 1.] Ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα λέγει, ὧν κύριοί ἐσμεν, καὶ ὧν τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν. Ταῦτα [γὰρ] καὶ ἐπ' αὐτῷ ἑκάστῳ λέγομεν, ἃ μὴ παρ' ἄλλου ἔχει, μηδὲ ὑπ' ἄλλου τινὸς ἐμποδίζεσθαι δύναται. Τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, τὰ ἔνδοθεν ὑπ' αὐτῆς κατὰ τὴν αὐτῆς κρίσιν καὶ αἵρεσιν γινόμενα. Οὐ γὰρ δυνατὸν, ἔξω κινεῖσθαι τὴν αἵρεσιν· ἀλλὰ κἂν τὸ αἱρετὸν ἔξωθεν ᾖ, ἡ αἵρεσις αὐτὴ, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αἱρετὸν κίνησις, ἔνδοθέν ἐστι. Τοιοῦτον δέ ἐστι, τὸ τοιάνδε ἢ τοιάνδε ὑπόληψιν ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων· οἷον, ὅτι ὁ πλοῦτος ἢ ὁ θάνατος, ἤ τι τῶν ἄλλων, ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ ἀδιάφορόν ἐστι. Κἂν γὰρ ἄλλου τινὸς ἀκούσαντες δοξάσωμεν ἢ οὕτως ἢ οὕτως περὶ αὐτοῦ, δοξάσωμεν δὲ ὅλως, καὶ μὴ, ὡς οἱ διδακτοὶ ὄρνιθες τὸ κονδῖτον πίω λέγουσι, τί λέγουσιν οὐκ εἰδότες, οὕτω καὶ ἡμεῖς λέγωμεν· ἡ δόξα αὕτη καὶ ἡ ὑπόληψις, ἡμέτερόν ἐστι κίνημα, ἠρεθισμένον ἔξωθεν ἐνίοτε, καὶ προκληθὲν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, οὐ μέντοι ἐντεθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ ἡ ἐπί τι ὁρμὴ, ἔνδοθεν οὖσα καὶ αὕτη. Κἂν γὰρ ἐκεῖνο, ἐφ' ὃ ὁρμῶμεν, ἔξωθεν ᾖ, κἂν ἀφορμή τις γίνηται τῇ ὁρμῇ, ἀλλ' αὐτή γε ἡ ὁρμὴ ἔνδοθέν ἐστιν ὅλη· οὐχ ὡς οἱ κατὰ ὠθισμὸν ἑτεροκινήτως κινούμενοι ἔξωθεν ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν κίνησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς οἱ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ζωὴν διεγειρόμενοι. Καὶ ἡ ὄρεξις δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ἔκτασις οὖσα τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ ὀρεκτόν· καὶ ἡ ἔκκλισις ἐναντία τῇ ὀρέξει, ἀποστροφὴ καὶ φυγὴ οὖσα ἀπὸ τοῦ ἐκκλιτοῦ.

Δῆλον δὲ, ὅτι προηγεῖται μὲν ἡ ὑπόληψις, καὶ λογική τις οὖσα γνῶσις, καὶ ἀνθρώπῳ πρέπουσα. Ὅταν δὲ περὶ κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ ἡμετέρου, ὄντος, ἢ δοκοῦντος, ἡ ὑπόληψις ᾖ, ἀνακινεῖται πάντως ἔκκλισις ἢ ὄρεξις, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ ὁρμή. Ὀρεχθῆναι γὰρ δεῖ πρῶτον ἢ ἀπαρεσθῆναι, καὶ οὕτως ὁρμῆσαι προσελθεῖν τῷ ὀρεκτῷ, ἢ ἀποστραφῆναι τὸ ἐκκλιτὸν, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ὀρεκτῷ. Οἱ μέντοι Στωϊκοὶ τὴν ὁρμὴν καὶ ἀφορμὴν προετίθεσαν [τῆς τε ὀρέξεως καὶ] τῆς ἐκκλίσεως, τὰ πρὸ τῆς ὀρέξεως καὶ ἐκκλίσεως κινήματα τῆς ψυχῆς θεασάμενοι.

Ἀλλ' αἱ μὲν ἄλογοι ὀρέξεις, τοῦτ' ἔστι, θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, προσεχεῖς οὖσαι τοῖς σώμασι, καὶ ζωαὶ τῶν σωμάτων οὖσαι, ὡς δοκεῖν ἀπὸ τῆς κράσεως τῶν σωμάτων ἀναβλαστάνειν, πολὺ τὸ ἑτεροκίνητον ἔχουσι· καὶ οὐκ ἔτι αὐτεξούσιοι ἁπλῶς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ὀρεγομένοις κυρίως εἰσὶ, κἂν ἔνδοθεν καὶ αὗται κινῶνται. Καὶ ἡ λογικὴ δὲ ψυχὴ, ὅταν μὲν ἑαυτὴν ἐνδῷ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς ἀλόγοις καὶ τοῖς σωματικοῖς κινήμασι, καὶ αὐτὴ νευροσπαστεῖται, καὶ ὠθεῖται, καὶ οὐκ ἔτι εὔλυτα ἐφ' ἑαυτῇ ἔχει τὰ κινήματα. Ὅταν δὲ κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν καὶ ἐνέργειαν ἐνεργῇ, τότε ἐλευθέρως καὶ αὐτεξουσίως ἔνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται· καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁρᾶται καὶ ἀναμφίλεκτον. Ἵνα δὲ καὶ ἀκριβέστερον καταμάθωμεν, καὶ τί ἐστὶ τὸ ἐφ'

COMMENTARIUS.

Penes nos, vel *in nobis sita*, ea dicit, sumus, et quæ *in nostra potestate* haben quis non ab alio habet, et quæ ab alio possunt, ea *penes ipsum* esse dicimus. motus animorum, qui intrinsecus suo ci arbitratu cientur. Voluntas enim extrin potest : quamvis enim id, quod expetitu ipse tamen motus ad illud, intrinsecus e generis est, talem aut talem *opinionem* de habere; veluti, divitias, aut mortem, aut a esse, aut malum, aut indifferens. Nam edocti, sic aut aliter de re quapiam opin modo opinemur, nec, quemadmodum av *ditum bibo*, prout edocti sunt, garriunt nescientes, sic et nos loquamur, *opini tentia* noster motus est, excitatus quid extrinsecus, et provocatus ab aliquo do ab eodem nobis insertus. Ejusdem gene *petus*, quem *ad agendum* capimus. C ad quod capimus impetum, extrinsecus per occasionem rei extrinsecus oblatæ or tus; ipse tamen totus intrinsecus est : ca non ut hi, qui vi externa pulsi causam n habent, sed ut qui suapte vi intrinsecus porro ejusdem generis *adpetitio*, quasi c tensio ad id quod adpetitur : et *declin* contraria, quasi aversio et fuga ab eo quo

Manifestum est autem, antecedere opini esse potest cognitio rationi consentanea, Quæ si versatur circa bonum aut malu adparens illud, sive verum; movetur c aut adpetitio, sequitur vero impetus. Na aut aversari oportet, quam impetum ca ad rem desideratam, aut fugias id quoc contrarium est ei quod desideras. Sed S petum, et motum huic contrarium, quen præposuerunt adpetitioni et declinationi; spectantes, qui adpetitionem et declinatio

At adpetitiones rationis expertes, id est quæ corporibus contiguæ, et vires quæda males corporum sunt, ut ex corporum te deantur, multum illæ habent alieni motus voluntariæ et sui juris sunt, nec plane in qui iis commoventur, licet et ipsæ intri Atque etiam ipse particeps rationis animu pori dedidit et brutis corporeisque motibu quibusdam trahitur impelliturque, neque ita expeditos habet et solutos. Idem ver suam naturam vimque sibi propriam ag libere ac sua sponte intrinsecus a se ipse tali animo id, quod *penes nos* et in nost citra controversiam cernitur. Quo vero a scamus, quidnam sit, et quibus in rebus

, καὶ ἐν τίσι τῶν ὄντων ἐστὶ, καὶ ὅτι ῥίζα
τοῦτο πάσης εὐζωΐας καὶ κακοζωΐας τοῖς ἀν-
τὶν, ἄνωθέν ποθεν ἀρξάμενοι λέγωμεν.
ι τῶν ὄντων πηγὴ καὶ ἀρχὴ τὸ Ἀγαθόν ἐστιν.
ἕντα ἐφίεται, καὶ εἰς ὃ πάντα ἀνατείνεται,
των ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστί. Καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ
πάντα παράγει, τά τε πρῶτα, καὶ τὰ μέσα,
ματα. Ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα, καὶ ἑαυτῷ προσ-
ι ἑαυτῷ παράγει· μία ἀγαθότης, πολλὰς
ς· καὶ μία ἁπλότης, καὶ ἑνὰς ἡ ὑπὲρ πά-
ὰς ἑνάδας· καὶ μία ἀρχὴ, πολλὰς ἀρχάς.
ρ ἐστιν ἓν, καὶ ἀρχὴ, καὶ ἀγαθὸν, καὶ Θεός.
θεὸς μὲν τὸ πρῶτον, καὶ πάντων αἴτιον. Ἀνάγ-
πρῶτον, καὶ ἁπλούστατον εἶναι· ὅτι τὸ σύν-
κνοῦν ἔχον καὶ πλῆθος, δεύτερόν ἐστι τοῦ
τὸ πλῆθος, καὶ τὰ μὴ ἀγαθὰ, τοῦ ἀγαθοῦ
ς ὑπὲρ αὐτὰ ὄντος· καὶ τὸ μὴ ὂν αὐτὸ ἀρχὴ,
ἐστι πάντως. Ἀνάγκη δὲ, καὶ δύναμιν ἔχειν
κτην καὶ πᾶσαν. Δυνάμεως δὲ περιουσία
τάντα παράγουσαν ἀφ' ἑαυτῆς, τὰ ὅμοια πρὸ
ίων παράγειν. Διὸ πολλὰς ἀρχὰς ἡ μία
πολλὰς ἁπλότητας, καὶ πολλὰς ἀγαθότητας
ροσεχῶς ἀφ' ἑαυτῆς. Τὰ γὰρ ὄντα πάντα,
χοντα πρὸς ἄλληλα, καὶ πεπληθυσμένα ταῖς
ιαφοραῖς, εἰς μίαν ἕκαστα ἀρχὴν οἰκείαν
Οἷον, τὰ καλὰ πάντα, ὅσα τε, καὶ ἐν οἷς
ἐν ψυχαῖς, καὶ ἐν σώμασιν, εἰς μίαν ἀνάγε-
ς πηγήν. Οὕτω δὲ καὶ τὰ σύμμετρα πάντα,
ηθῆ πάντα. Καὶ αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι ὁμοφυεῖς
ῇ πρώτῃ, καθ' ὃ ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ καὶ ἀγα-
τὰ τῆς προσηκούσης ὑφέσεως καὶ ἀναλογίας.
ἐστιν ἡ μία ἀρχὴ πρὸς πάντα τὰ ὄντα, τοῦτο
ὸς τὸ πλῆθος τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τῆς κατ'
τητος. Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν, μὴ καὶ ἕκα-
ος, κατὰ διαφοράν τινα ἀφωρισμένον, εἰς
χὴν ἀνατείνεσθαι, τὴν πᾶσι τὸ ἓν καὶ ταὐ-
πιλάμπουσαν. Παντὸς γὰρ πλήθους ἡγεῖται
πᾶσα ἐν πολλοῖς ἰδιότης ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ
ραγίνεται.
ῶν αἱ μερικαὶ ἀρχαὶ ἐνίδρυνται τῇ ὅλῃ, καὶ
οὐ διαστηματικῶς οὐδὲ πληθυντικῶς περιέ-
λλ' ὡς ἐν τῷ ὅλῳ τὰ μέρη, καὶ ὡς ἐν τῷ ἑνὶ
, καὶ ἐν τῇ μονάδι ὁ ἀριθμός. Πάντα γάρ
ο, πρὸ πάντων· καὶ περὶ τὴν μίαν ἀρχὴν αἱ
χαὶ πληθύονται, καὶ ἐν τῇ μιᾷ ἀγαθότητι αἱ
θότητες ἐνίδρυνται. Καὶ ἔστιν ἐκεῖνο, οὐ
ὅσπερ ἑκάστη τῶν ἄλλων· ἡ μὲν, καλοῦ· ἡ
ας· ἡ δὲ, συμμετρίας, ἢ ἄλλου τινός· ἀλλ'
χή· καὶ οὐ τῶν ὄντων ἁπλῶς ἀρχὴ, ἀλλ'
ῶν. Δεῖ γὰρ καὶ τὸ ἀρχικὸν ἰδίωμα, ὥσπερ
μὴ ἀπὸ πλήθους ἄρχεσθαι, ἀλλ' εἰς μίαν μο-
ορφοῦσθαι, τὴν Ἀρχὴν τῶν ἀρχῶν.
οὖν πρῶτα τῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου Ἀγαθοῦ πα-
, διὰ τὸ πρὸς αὐτὸ ὁμοφυὲς, οὐκ ἐξέστη τοῦ

penes nos esse dicimus, utque radicem atque principium id esse hominibus bene beateque vivendi, aut contra, intelligatur; paulo altius rem repetamus.

Omnium rerum principium atque fons, Bonum est. Quod enim ab omnibus adpetitur, et quo referuntur omnia, id omnium rerum et principium et finis est. Et producit ex se Bonum bona omnia, et prima, et media, et extrema. Ac prima quidem, sibique contigua, similia producit sibi ipsi : una Bonitas, multas bonitates; et una Simplicitas Unitasque, omnes alias superans, multas unitates; unumque Principium, multa principia. Est enim idem, Unum, et Principium, et Bonum, et Deus. Deus enim princeps est, et caussa rerum omnium. Quod autem Primum est, id etiam esse simplicissimum oportet. Nam quidquid compositum est et multiplex, id, utcumque sit compositum, est uno posterius : et multitudo, et ea quæ bona non sunt, Bonum adpetunt, ut se ipsis excellentius : quodque non ipsum est Principium, id omnino a principio ortum est. Necesse vero est etiam, ut id quod Primum est et simplicissimum, vim quoque summam et universam habeat. Amplitudo autem illa et excellentia virium in eo sita est, ut, cum omnia producat a se ipso, similia sui prius producat, quam dissimilia. Quapropter unum illud Principium multa principia, multas simplicitates, multas bonitates, sibi proxime contiguas, a se ipso producit. Res enim omnes, cum inter se differant, suisque differentiis sint multiplicatæ, singulæ ad unum principium sibi proprium referuntur. Veluti, pulcra omnia, quæcumque et ubicumque sunt, sive in corporibus, sive in animis, ad unum referuntur Pulcritudinis fontem. Sic etiam omnia congruentia, et vera omnia. Et principia omnia, quatenus principia et fontes et bonitates sunt, ejusdem sunt naturæ atque primum Principium, cum diminutione tamen et proportione consentanea. Quam enim rationem habet unum illud Principium ad res omnes, eamdem habet unumquodque principium ad eam multitudinem, quæ sub ipsius proprietate continetur. Neque aliter fieri poterat, quin unaquæque multitudo, discrimine aliquo separata, ad principium sibi proprium tenderet, a quo omnibus sub ipso comprehensis una eademque forma adfulgeret. Omnem enim multitudinem antecedit unum : et omnis proprietas, quæ multis rebus inest, ab uno ad multa illa porrigitur.

Igitur omnia particularia principia in illo universo Principio consistunt, illoque continentur : non ita quidem, ut loco numeroque discreta insint illi; sed quemadmodum toto continentur partes, et quemadmodum uno continetur multitudo, et unitate numerus. Est enim illud, omnia, ante omnia : et circa unum Principium multa ista principia multiplicantur; et in una Bonitate multæ istæ bonitates consistunt. Est quippe illud non aliquod principium, quemadmodum quodque reliquorum, aliud pulcri principium, aliud veri, aliud congruentiæ, aut alterius cujusdam rei; sed nude et simpliciter Principium : nec simpliciter principium eorum quæ sunt, sed Principium principiorum. Oportet enim Principii proprietatem, sicut alia omnia, non a multitudine incipere, sed in unam Unitatem, veluti communem verticem, coire, nempe in Principium principiorum.

Jam quæ prima a primo Bono producta sunt, ea, quoniam ejusdem cum illo naturæ sunt, a bonitate non defecerunt :

εἶναι ἀγαθά· ἀκίνητα ὄντα, καὶ ἀμετάβλητα, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀεὶ μακαριότητι ἱδρυμένα, οὐκ ἐνδεῆ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι αὐτοαγαθότητές εἰσι. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα, ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν ἀγαθοτήτων παραχθέντα, ἀποστάντα τοῦ εἶναι αὐτοαγαθὰ καὶ ἀκινήτως ἐνιδρῦσθαι ἐν τῇ ὑπάρξει τῆς θείας ἀγαθότητος, κατὰ μέθεξιν ἔχει τὸ ἀγαθόν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἔσχατα καὶ ἑτεροκίνητα, οἷον τὰ σώματα, ὥσπερ καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν κίνησιν ἔξωθεν ἔχει, οὔτε ὑφιστάνειν ἑαυτὰ δυνάμενα, διὰ τὸ μεριστὰ καὶ ἄστατα ὄντα μὴ δύνασθαι ὅλα δι' ὅλων ἑαυτοῖς ἐφαρμόττειν, ἵνα καὶ ὅλου ἕκαστον ὅλον ἑαυτοῦ αἴτιον ᾖ, οὔτε κινεῖν ἑαυτὰ, διὰ τὸ νεκρὰ εἶναι καθ' αὑτὰ καὶ ἀπνεύμονα· οὕτω καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔξωθεν ἔχει. Τὰ δὲ μέσα, ἀπὸ μὲν τῆς ἀκινήτου φύσεως, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης, ὑπέβη· τῶν δὲ ἐσχάτων καὶ ἑτεροκινήτων ὑπερέχοντα, κινεῖται μὲν, ὑφ' ἑαυτῶν δὲ κινεῖται, καὶ οὐκ ἀπ' ἄλλων ἔξωθέν τινων, ὥσπερ τὰ σώματα. Τοιαῦται δέ εἰσιν αἱ ψυχαὶ, ἑαυτάς τε κινοῦσαι καὶ τὰ σώματα. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔνδοθεν κινούμενα σώματα, ἔμψυχα λέγομεν· τὰ δὲ ἔξωθεν μόνως, ἄψυχα.

Ἡ οὖν ψυχὴ, ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένη, κινεῖ καὶ τὰ σώματα. Εἰ γὰρ ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἔξωθεν κινουμένη, ἐκίνει τὸ σῶμα· ὑπ' ἐκείνου κυρίως ἂν ἦν τὸ σῶμα κινούμενον, τοῦ τὴν ψυχὴν κινοῦντος. Αὕτη οὖν ἡ αὐτοκίνητος οὐσία, ἅτε ὑποβᾶσα τοῦ ἀκινήτου, καὶ κατὰ μέθεξιν ἀγαθυνομένη, κινεῖται μὲν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται, καὶ οὐκ ἀπ' ἄλλου, ἐφιεμένη τε αὐτοῦ καὶ κατορεγομένη. Καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἴδιαι κινήσεις αὗται, ἥ τε ἔφεσις, καὶ ὄρεξις, καὶ ὁρμὴ, καὶ αἵρεσις. Ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται τῶν ψυχῶν, ἅτε προσεχῶς ὑπὸ τῶν αὐτοαγαθῶν παραχθεῖσαι· κἂν ἔσχον τι πρὸς ἐκεῖνα ὑφειμένον, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀγαθότητες, ἀλλ' ὀρέγεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ· πλὴν, ὡς συγγενεῖς πρὸς αὐτὸ, συμφυῶς τε αὐτοῦ καὶ ἀναποσπάστως ὀρέγονται, καὶ τὴν αἵρεσιν μονοειδῶς πρὸς ἐκεῖνο τεταμένην ἔχουσιν, οὐδέποτε ἀποκλίνουσαι πρὸς τὸ χεῖρον. Καὶ εἴπερ ἡ προαίρεσις ἄλλου ἀντ' ἄλλου τινός ἐστιν αἵρεσις, τάχα οὐκ ἂν εἴη προαίρεσις ἐν ἐκείνοις· εἰ μή τις αὐτὴν προαίρεσιν, ὡς τὰ πρῶτα ἀγαθὰ αἱρουμένην, καλοῖ. Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, πρὸς σύνδεσμον ὑποστᾶσαι τῶν τε ἀεὶ ἄνω καὶ τῶν ἀεὶ κάτω μενόντων, καὶ διὰ τοῦτο πεφυκυῖαι καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἐπιστρέφεσθαι καὶ πρὸς ταῦτα· ὅταν μὲν πρὸς ἐκεῖνα νεύωσιν ὅλαι, ἁπλᾶς ἔχουσι καὶ ἀναντιθέτους τὰς ὀρέξεις καὶ αἱρέσεις αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀδυνατήσωσι πρὸς τὴν ἄνω στροφὴν, διὰ τὸ κατὰ τὴν πρὸς τὸ κάτω ἐθέλειν ἐνεργεῖν, κατ' οὐσίαν καὶ αὐτὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῇ πρὸς ψύχωσίν τε καὶ κίνησιν τῶν καθ' αὑτὰ ἀψύχων τε καὶ ἑτεροκινήτων σωμάτων, καὶ πρὸς διακόσμησιν τῶν ἑτεροκινήτως πεφυκότων τοῦ ἀγαθοῦ μετέχειν, ἥτις τῇ ἑαυτῆς κινήσει κινεῖ τὰ ἑτεροκίνητα· τότε οὖν τοῖς γινομένοις καὶ φθειρομένοις καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ στέρησιν ὑποφερομένοις συνοῦσα, καὶ ἐνδιδοῦσα ἑαυτὴν ἐκείνοις, οὐκ

sunt enim immobilia et immutabilia, et i
beatitate collocata, non indiga boni, quia
tates sunt. Cætera autem omnia, ab ur
bonitatibus producta, cum hoc non hal
bona sint et in divinæ bonitatis substan
consistant, participatione habent bonum
quidem, et quæ aliunde moventur, veluti
essentiam et motum extrinsecus habent, r
tuere possunt, propterea quod, cum divis
sint, non possunt tota per totum sibi ips
unumquodque etiam totum sui totius caus
vere sese possunt, quia per se mortua sur
ritus: sic et bonum suum extrinsecus hab
inferiora quidem sunt naturis immobilibu
dem modo sese habentibus, sed superior
aliunde moventur: et moventur illa quide
moventur, non ab aliis rebus externis, qu
pora. Hujusmodi sunt animi, qui et se
movent: eamque ob caussam corpora,
moventur, animata vocamus; quæ vero e
inanimata.

Animus igitur, a se ipse commotus, corp
Quodsi enim ab alio quodam extrinsecus
ret corpus, ab isto proprie moveretur corp
commotus esset. Hæc igitur natura, q
sibique proprio cietur, inferior quidem nat
et bonum nonnisi participatione accipie
quidem ad bonum, sed suapte vi movetur
illud desiderat adpetitque. Et sunt a
motus hi: desiderium, adpetitio, impetu
principes quidem animi, utpote proxime
bona sunt producti; etsi nonnihil his infe
tates non sunt, sed adpetunt bonum;
cognati, sua natura et indivulse illud adpe
tem uniformiter ad illud intentam haben
deterius declinantes. Et, si deliberata
προαίρεσιν Græci, veluti *præelectionem*,
rei electio præ altera; non erit fortasse
voluntas sive προαίρεσις, nisi quis volunt
ipso προαίρεσιν adpellaverit, quod prima
Sed hominum animi, veluti vinculum co
gantur ea quæ semper supra, et quæ semp
eaque præditi natura, ut et ad illa et ad hæ
possint; si ad superna illa toti inclinant,
et nulli oppositioni obnoxias adpetitione
Quodsi vero sursum niti non possunt,
nisu agere volunt, qui ad inferiora tendit;
et ipse natura insitus est illis, quo anim
corpora per se inanima, nec nisi alieno p
quo gubernent ea quæ non nisi alieno m
consequi possint: (etenim suo motu animu
ea quæ aliunde cientur:) tunc igitur anim
fixus deditusque quæ oriuntur et interem
vationem prolabuntur, voluntatem suam

ἔτι ἀναντίθετον ἔχει τὴν ἑαυτῆς αἵρεσιν· ἀλλ' ἀεὶ μὲν πρὸς τὸ αἱρετὸν καὶ ἀγαθὸν φερομένην, τὸ δὲ ἀγαθὸν, ἢ ὄντως ἀγαθὸν ὑπάρχον, ἢ ὡς ἀγαθὸν ἐξαπατῶν καὶ παλεύζον, διά τινα συνοῦσαν αὐτῷ ἡδονήν. Ἐπειδὴ γὰρ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ σύνεστιν ἡ ἀληθινὴ ἡδονὴ, ἔκου ἂν ἡδονῆς αἴσθηται σκιαγραφίας, μὴ κρίνουσα πότερον ὁποία τις ἐστὶ, πότερον ἀληθὴς καὶ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ συγγενὴς, ἢ ἀπατηλὴ καὶ σκιὰ ἀγαθοῦ ψευδώνυμος, ἐπιτρέχει ὡς πρὸς τὸ ἀγαθὸν, οὐκ ἐφιστάνουσα ὅτι πολλαπλάσιον ἔχει τὸ λυπηρόν· προηγούμενόν τε πάντως· οὐ γὰρ ἥδεται ἐσθίων ὁ μὴ πρότερον ὑπὸ πείνης λυπηθεὶς, οὐδὲ πίνων ἥδεται ὁ μὴ διψήσας. Καὶ σύνεστι δὲ πάντως τῇ ἡδονῇ ἡ λύπη. Τοιγαροῦν ἂν μεταξὺ στήσῃς τὸν ἐν τῷ πίνειν ἡδόμενον, ἔτι δοῦσαν ὄψει τὴν δίψαν. Καὶ ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδονὴ, ἕως ἂν ἡ λύπη συνυπάρχῃ· παυσαμένης γὰρ τῆς πείνης, ἢ δίψης, ἢ ῥίγους, ἤ τινος τῶν τοιούτων, οὐκ ἔτι ἡδέα, ἀλλὰ προσκορῆ φαίνεται τὰ ἐναντία. Καὶ ἕπεται δὲ ἃ ἐπίπαν λύπη τοῖς δι' ἡδονὴν εἰς ἀμετρίαν ὑποφερομένοις.

Διὰ τὴν αἵρεσιν δὲ τοῦ ἡδέος ἀγαθοῦ, πάντα ἡμῖν γίνεται τὰ ἁμαρτήματα· ὥσπερ διὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ τὰ κατορθώματα. Καὶ διὰ τῆς αἱρέσεως καὶ προαιρέσεως τυγχάνομεν τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου. Ὅταν μὲν γὰρ ἡ αἵρεσις εὔλυτος ᾖ καὶ ἀβαρὰ, αὐτῆς οὖσα τῆς λογικῆς ψυχῆς, καθ' ἣν οὐσιούμεθα, τότε ἐπὶ τὸ ὄντως αἱρετὸν καὶ τὸ ἀληθῶς ἱερεῖται. Διὸ τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς, Ἀρετὴ λέγεται, ὡς αἱρετὴ οὖσα κυρίως, καὶ κατὰ τὴν ὄντως αἵρεσιν παραγινομένη. Ὅταν δὲ τοῖς ἀλόγοις πάθεσι ἐπιπορεύηται, καὶ τὸ ἐκείνων οἰκεῖον νομίζῃ, τότε ψευδώνυμον ἔχει τὴν αἵρεσιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτό ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, ἡ αἵρεσις καὶ προαίρεσις ἡμῶν. Ἡ γὰρ ὑπόληψις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν ἀναφέρονται, ἔνδοθεν οὖσαι ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς κινήσεις, καὶ οὐκ ἔξωθεν ὠθισμοί. Ἃ καὶ κυρία τούτων ἐστί. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς, καὶ οἱ νόμοι, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἔμφρονες, εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντα, ἀποβλέπουσι, τά τε ἁμαρτήματα καὶ τὰ κατορθώματα διακρίνουσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς πράξεις αὐτάς· ὅτι οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖναι, καὶ ὅτι ταῖς αἱρέσεσι καὶ προαιρέσεσιν ἀκολουθοῦνται. Καὶ γὰρ φόνος ὁ μὲν ἀκούσιος, ὡς μὴ κατ' αἵρεσιν, μηδὲ κατὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὴν ἡμετέραν οὐσίαν γενόμενος, συγγινώσκεται· ὁ δὲ κατ' ἀξίαν ἢ δίκην φονεύων, καὶ ἐπαινεῖται. Οὕτως οὐχ αἱ πράξεις ἐν ἑαυταῖς ἔχουσι τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἱρέσεως ἢ προαιρέσεως τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων εἰδοποιοῦνται.

Καλῶς οὖν ὁ Ἐπίκτητος ἀπὸ τούτου τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τοῦτο ἀναφέρειν ἡμᾶς παραινεῖ, ὡς κατ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου μεταλαμβάνουσιν. Ὅταν δὲ λέγῃ, ὡς ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν·

omni oppositione liberam habet; sed fertur quidem voluntas ejus semper ad aliquid optabile atque bonum, at bonum illud alias quidem verum, alias autem specie boni decipiens, atque adliciens propter voluptatem aliquam, quæ cum eo conjuncta est. Nam quoniam cum vero bono vera voluptas est conjuncta; ubicumque animus adumbratum aliquod voluptatis simulacrum animadvertit, non dijudicans verane ea sit et vero bono cognata, an fallax et adulterina boni umbra, ad eam tamquam ad bonum adcurrit, neque expendit multiplicem molestiam, quæ cum ea conjuncta est. Nam et antecedit utique molestia: neque enim cibo delectatur quisquam, nisi prius famis molestiam senserit; neque potu, qui non sitierit. Et comitatur utique voluptatem molestia; nam, si quem bibentem in media bibendi voluptate inhibueris, sitim adhuc inesse videbis: et durat voluptas, quamdiu molestia ei adhæret; nam ubi fames, sitis, algor, aut similis aliqua molestia sedata est, non amplius suavia sunt quæ his opponuntur, sed fastidium cient. Sequitur vero etiam plerumque molestia eos, qui voluptatis impulsi illecebris excedunt modum.

E studio autem jucundi boni peccata nostra oriuntur omnia; sicut e studio veri boni, recte facta. Ac per voluntatem nostram, per nostraque proposita, et bonum consequimur, et ejus contrarium. Nam cum voluntas soluta puraque est, et animo rationali parens, in quo inest naturæ nostræ essentia, tum ad res vere ac sua natura expetendas fertur. Quapropter proprium animi bonum, *Virtus*, Ἀρετὴ Græcis dicitur, quasi αἱρετὴ, quod proprie sit *expetenda*, et vera animi *electione* paretur. Sin brutorum adfectuum cupiditates secutus fuerit noster animus, et id, quod horum est, suum duxerit; falsum tunc habet delectum. Nam et hæc *penes nos* sunt, αἵρεσις et προαίρεσις nostra, id est, delectus, et voluntas qua aliud alteri præferimus. Nam *opinio suscepta*, *impetus*, *adpetitio*, *declinatio*, ad voluntatem delectumque (αἵρεσιν et προαίρεσιν) referuntur; cum omnes sint animorum motus intrinsecus proficiscentes, non externæ impulsiones. Quare sunt hæc in animi potestate. Eaque de caussa et Deus, et leges, et homines prudentes, peccata recteque facta ita discernunt, ut voluntatem consiliumque nostrum intueantur, quæ sunt in potestate nostra; non ipsas actiones, quæ in nostra potestate non sunt, nec nisi voluntatibus nostris et propositis vel bonæ fiunt vel malæ. Nam cædi involuntariæ, ut quæ non consulto neque arbitratu nostro facta sit, venia datur: qui vero jure merito aliquem occiderit, laudatur etiam. Ita non ipsæ actiones per se laudem aut vituperationem habent; sed ex voluntate nostra et consilio nostro, quæ sunt in nostra potestate, vel bonæ fiunt, vel malæ.

Recte igitur Epictetus ab hoc exordium suæ institutionis sumsit, et, ut huc omnia nostra consilia referamus, monet, ut qui ex hoc vel bonum nostrum vel malum consequamur. Cum vero dicit, *Res alias in nostra potestate esse, alias non esse;* non rerum omnium partitionem

οὐ πάντων τῶν ὄντων ποιεῖται τὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ἡμῖν καὶ περὶ ἡμᾶς ὄντων. Οὐδὲ γὰρ ἔχει τινὰ ἐξισασμὸν ἡ ἀντίθεσις, ὅπερ πρέπει ταῖς διαιρέσεσιν, εἴ τις πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν οὖσαν, πάντα ἀνατιθεῖ τὰ ὄντα, τά τε ὑπερκόσμια, καὶ τὰ ἐγκόσμια.

Ἐπεὶ δέ τινες ἐνίστανται, μηδὲν εἶναι βουλόμενοι ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης πάσας ἡμῶν τὰς ἐνεργείας γίνεσθαι καὶ τὰ πάθη νομίζοντες, οἱ δὲ ἐκ ταυτομάτου, κατὰ τὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φερομένων ἡμῶν, ὥσπερ κυλίνδρων· ἤρκει μὲν τὰ ἤδη ῥηθέντα περὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῆς αἱρέσεως καὶ προαιρέσεως ἐν τοῖς οὖσι τάξεως, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν ὑποστάσεως· οὐδὲν δὲ ἴσως κωλύει, καὶ προηγουμένως τινὰ ποιεῖσθαι λόγον πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας τὸ ἐφ' ἡμῖν.

Τὸ μὲν οὖν αὐτόματον, καὶ τὸ μὴ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ ὡς ἔτυχεν, εἰ μὲν οὕτω λέγεται, ὡς ἄνευ τινὸς προηγουμένου σκοποῦ ἐνεργούντων ἡμῶν, οὔτε ἀληθὴς ὁ λόγος, οὔτε, εἰ ἀληθὴς ἦν, ἐπὶ πασῶν ἠλήθευε τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν. Καὶ γὰρ πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ αἱ φύσεις, σκοπόν τινα καὶ τέλος ποιησάμεναι, πρὸς αὐτὸ πάσας τὰς ἐνεργείας τὰς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι πέρατος ἀπευθύνουσι. Καὶ ὅλως πᾶσα τῶν ἐμψύχων κίνησις καὶ ἐνέργεια, τινὸς ἕνεκα ἀγαθοῦ ἐπιτελεῖται, ἢ ὄντος, ἢ δοκοῦντος εἶναι. Καὶ γὰρ ἡ ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ φυγή, διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὡς ὠφέλιμος γίνεται. Εἰ δὲ οὕτω τις τὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε λέγει, ὡς ἀδυνάτου ἢ ἐπιβλαβοῦς ὄντος τοῦ ὀρεκτοῦ, (ὡς λέγομεν, εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φάρμακον προσέφερέ τινι, ἢ τὸ ἀδυνατοῦν ὠφελῆσαι, ἢ βλάπτον ἐνίοτε,) οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁ οὕτω λέγων. Οὐ γὰρ τῶν δυνατῶν καὶ ὠφελίμων μόνον τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ βλαβερῶν. Διὸ οὐ μόνον τὰς κατορθούσας ἐφ' ἡμῖν λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἁμαρτωλάς.

Τῶν δὲ ἠναγκασμένην καὶ οὐκ αὐτεξούσιον λεγόντων, οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν, τὴν ὑπόληψιν καὶ ὄρεξιν, καὶ ὅλως τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς ἑτέρωθεν κινουμένην, καὶ οὐκ ἔνδοθεν ἀφ' ἡμῶν προαγομένην· οἱ μὲν τὴν ἔνδειαν, αἰτίαν λέγουσι. Τίς γὰρ πεινῶν, ἢ διψῶν, [ἢ ῥιγῶν,] οὐκ ὀρέγεται τροφῆς, καὶ πόματος, ἢ θέρμης, κἂν θέλῃ, κἂν μὴ θέλῃ; τίς δὲ νοσῶν οὐκ ἐπιθυμεῖ ὑγείας; Τινὲς δὲ, αὐτὸ τὸ ὑποληπτὸν, καὶ τὸ ὀρεκτὸν, ἢ φευκτὸν, ἑκόντας καὶ ἄκοντας κινεῖν φασιν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτά. Τίς γὰρ τῶν ὁπωσοῦν ἀριθμεῖν μαθόντων, τὰ δὶς δύο οὐκ ἂν ὑπολάβῃ τέσσαρα; καὶ πῶς ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ οὕτως ὑπολαβεῖν, καὶ οὐ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ ὑπολῃπτοῦ φύσει; τίς δὲ ἀγαθοῦ τινος αἰσθόμενος, ἢ καλοῦ, ἢ τῶν ἐναντίων, οὐχὶ τῶν μὲν ὀρέγεται, τὰ δὲ ἐκκλίνει, ὑπ' ἐκείνων κινούμενος; καὶ γὰρ τῶν φυσικῶν οἱ ἄριστοι τὸ πρώτως κινοῦν, τὸ ὀρεκτὸν εἶναί φασι. Τὸ δὲ ἑτέρωθεν ἐξ ἀνάγκης πάσης κινούμενον, πῶς ἂν εἴη ἐφ' ἡμῖν; Ἄλλοι δὲ τὴν τοῦ ὀρεγομένου διάθεσιν

facit, sed illarum tantum, quæ ad nos quod ctant, aut cum nobis conjunctæ sunt. Nequ partitionem decet, adæquationem ullam habe opposita, si quis ad illam partitionem rerum c sunt, vel contra, res omnes, quæ sive supra sive in mundo, referre vellet.

Sed quoniam sunt qui contra dicant, n quidquam nostra in potestate; quorum a necessitate fieri actiones omnes nostras pass vero, casu, utpote qui fortuito ac temere agitemur: sufficere quidem possent ea quæ j rebus in nostra potestate positis et voluntat ctuique subjectis, ubi simul declaravimus quin ita se res habeat: at nihil tamen fort ex professo etiam contra istos verba facere, libertatem tollunt.

Ac Casus quidem, et negatio libertatis, temere fit,] et Fortuitum, si ita dicuntur, qu sito aliquo fine agamus; neque vera est ea c ut esset, non in omnibus actionibus nost Etenim artes et naturæ omnes metam quar sibi proponunt, ad quam actiones suas omn extremum usque dirigant. Atque omnis omn animatarum motus et actio, boni alicujus cau sive id vere bonum sit, sive tale esse vide rerum damnosarum fuga fit boni caussa, et judicatur. Sin aliquis fortuitum, et id quod accipiat, ut intelligat, aut impossibile aut esse id quod desideretur; (quemadmodum di ac fortuito aliquem medicinam alicui propin prodesse nequit, aut aliquando etiam obest; voluntatis nostræ libertatem sustulerit. N modo quæ fieri possunt, quæve prosunt, a declinationem penes nos esse dicimus; se quæ fieri nequeunt, quæque nocent. Quar quæ recte, sed et quæ perperam fiunt, in n state dicimus.

Qui autem coactam, non liberam, nec in p sitam esse dicunt opinionem et adpetitione consilium et voluntatem; ut quæ aliunde non intrinsecus a nobis progrediantur: hi p caussantur. Quis enim, aiunt, esuriens a algens, velit nolit, cibum, potum, calorem quis ægrotans non desiderat sanitatem? Parti quod opineris, quod adpetas, quod fugias, lentem te ad se attrahere dicunt. Quis enim mam arithmeticæ partem didicerit, bis duo non existimet? Quo pacto ergo tui arbitrii sit ac non potius hoc ipsa rei natura te cogat? Q et pulcro, rebusve contrariis animadversi expetat, et has declinet, iis ipsis impellen præstantissimi quique naturæ indagatores, tatur, primam movendi vim habere dicunt. aliunde necessario plane movetur, quo pacto potestate esse queat? Partim ejus hominis

[illegible]ῶνται, ὡς ἐξ ἀνάγκης κινουμένην ἐφ' ὃ πέφυκεν, [illegible] ὂν ἐπ' αὐτῷ τὸ μὴ οὕτως ὀρεχθῆναι. Ὁ γὰρ [illegible]ρονικὸς τὴν ἕξιν τῶν σωφρόνων ἔργων καὶ ἐπιτη[illegible]μάτων ὀρέγεται· καὶ ὁ ἀκόλαστος, τῶν ἀκολάστων· [illegible] ἐπ' οὐδετέρῳ αὐτῶν ἐστι, κἂν βούληται, τὸ μὴ [illegible]ας ὀρεχθῆναι. Τινὲς γοῦν καὶ δυσχεραίνοντες τὰς [illegible]ῶν ὀρέξεις, καὶ βουλόμενοι μὴ κινεῖσθαι αὐτάς, [illegible]ῦνται ὅμως ὑπὸ τῶν ἕξεων καὶ τῶν συνεθισμῶν ἐπὶ [illegible]οικεῖα ὀρεκτὰ, καὶ ἕλκονται ὑπ' ἐκείνων ἑτεροκινή[illegible]ς, ὡς οὐκ ὂν ἐπ' αὐτοῖς τὸ μὴ οὕτως. Κἀὶ ὑπολαμ[illegible]νει δὲ περὶ τῶν πραγμάτων, ὁ μὲν ἐπιστήμων, [illegible]ληθῆ· ὁ δὲ ἀμαθὴς, τὰ ψευδῆ. Καὶ οὐ δυνατὸν [illegible]ας. Οὔτε γὰρ ἐπὶ τῷ ἐπιστήμονι ἐστὶ, τὸ ψεῦδος [illegible]λαβεῖν· οὔτε ἐπὶ τῷ ἀμαθεῖ, τὸ ἀληθὲς πάντως. [illegible]λ' οὐδὲ τὸ μὲν ψευδῆ ὑπολαβεῖν, ἐπὶ τῷ ἀμαθεῖ [illegible]ι· τὸ δὲ μὴ ψευδῆ, ἐπὶ τῷ ἐπιστήμονι. Οὐ γὰρ ἂν [illegible]ετο ψεῦδος ὑπολαμβάνειν ὁ ἀμαθὴς, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν· [illegible] ὁ σπουδαῖος, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν τὸ ἀληθῆ ὑπολαμβά[illegible]ν, εἶχεν ἂν καὶ τὸ ψευδοδοξεῖν· [ἀδύνατον δὲ, ἐν οἷς [illegible]στήμων ἐστὶ, ψευδοδοξεῖν] αὐτὸν, καὶ εἰ πάνυ τις [illegible]ν ὑπόθοιτο βούλεσθαι. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, [illegible] τῶν ἐῤῥωμένας ἐχόντων τὰς αἰσθήσεις, ἀδύνατον [illegible]αισθάνεσθαι· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν λογισμῷ [illegible]τῶν. Ταῦτα μὲν ἄν τινες εἴποιεν, τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ [illegible]χωροῦντες εἶναι. Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων [illegible]εἱμαρμένην περιφορὰν, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἁπάντων, [illegible]ν καὶ τῶν ὀρέξεων τῶν ἡμετέρων, καὶ τῆς ὑπολή[illegible]ς, καὶ τῆς αἱρέσεως, αἰτίαν εἶναι φασί. Καὶ [illegible]κύρωνται τοὺς ἀστρολογικοὺς, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ γενέσει [illegible]ἀστέρων θέσεως λέγοντας, ὅτι ὅδε μὲν φιλήδονος [illegible]ι, ὅδε δὲ φιλοχρήματος, καὶ ἄλλος φιλόμουσος [illegible] φιλόσοφος. Τὰς γὰρ ὀρέξεις δηλονότι προλέγουσιν, [illegible]ν ἡλικία προβαλοῦνται γενόμενοι. Εἴπερ οὖν ἀλη[illegible]θεῖν οὗτοι, ἀνάγκη πάντως ἐκείνας τὰς ὀρέξεις [illegible]βάλλεσθαι, τὰς ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης δοθείσας, καὶ [illegible]ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τὸ ἄλλας ἀντ' αὐτῶν προβάλλεσθαι. [illegible]ς οὖν ἐφ' ἡμῖν ἔσται ἔτι τὸ τοίως ἢ τοίως ὀρέγεσθαι, [illegible]ίνεως ἀνάγκη καὶ βουλομένοις καὶ μὴ βουλομένοις [illegible]ρονοειδῶς ἐπὶ τόδε ἢ τόδε τὸ ὀρεκτὸν ἀποτείνεσθαι; [illegible]ι μὲν καὶ τοιαῦταί τινες ἂν εἶεν αἱ πρὸς τὸ ἐφ' [illegible] ἐνστάσεις, οὐδὲ τὰς ὀρέξεις ἢ ἐκκλίσεις, ἢ ὅλως [illegible]αἱρέσεις ἡμῶν, ἐφ' ἡμῖν εἶναι συγχωροῦσαι.

[illegible]ρητέον δὲ πρὸς μὲν τὸν ἀπὸ τῆς ἐνδείας λόγον, ὅτι [illegible]ἐντίθησιν ὄρεξιν ἡ ἔνδεια. Πολλὰ γοῦν καὶ τῶν [illegible]ν ἀψύχων, ὥσπερ τὰ φυτὰ, ἐνδεῶς ἴσχοντα ποιό[illegible]ς τινος, οἷον ὑγρότητος, ἢ ξηρότητος, ἢ θερμασίας, [illegible]ος, ὅμως οὐκ ὀρέγονται, ὅτι μή ἐστιν ὀρεκτικά. [illegible]γὰρ ὀρεγόμενα, καὶ αἰσθάνεσθαι τοῦ ὀρεκτοῦ ἀνάγ[illegible] καὶ κινεῖσθαι ἐπ' αὐτό. Οὐκ ἐντίθησι μὲν οὖν τὴν [illegible] ἡ ἔνδεια· τὸ δὲ ὀρεκτικὸν, ἐνδεὲς γενόμενον, εἰς [illegible]μαν τῆς ἐνδείας προβάλλει τὴν ὄρεξιν· ὥσπερ οὐδὲ [illegible]χεῖρας ἡμῖν ἐντίθησιν ἡ κνησμώδης διάθεσις· ἐγγι[illegible]ῃ δὲ αὐτῇ βοηθοῦσιν αἱ χεῖρες. Ἀλλ' οὐδὲ τὰς τέ[illegible]ἐντιθέασιν αἱ χρεῖαι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν βοήθειαν

adfectionem caussantur, ut quæ necessario moveatur ad id quod ipsius natura ferat; cum aliter facere non possit, quin hoc modo adpetat. Nam temperantiæ habitu præditus moderata facta et instituta adpetit; intemperans, immoderata : nec in alterius utrius potestate est, quamvis velit, non sic adpetere. Nonnulli certe quidem, quamvis adpetitiones suas moleste ferant, easque cieri nolint, tamen ab habitu et consuetudine impelluntur ad res a sese desideratas, ab iisque alieno motu pertrahuntur, prorsus ut penes ipsos non sit facere aliter. Jam opinionem quod attinet et judicium : qui gnarus est, vere de rebus sentit; qui ignarus, falsa opinatur : neque fieri aliter potest. Neque enim in potestate gnari est, falsum opinari : neque in potestate ignari, verum omnino sentire. At ne est quidem penes rudem, falsa opinari; nec penes scientem, sentire vera. Neque enim rudis amplecti falsa vellet, si penes ipsum id esset : et doctus, si penes ipsum esset sentire vera, falsum etiam posset opinari : atqui, quarum rerum scientiam habet, in eis falsum sentire non potest, quamvis eum id velle statueris. Ut enim sensilibus in rebus fieri nequit, ut sensus integri et valentes fallantur, ita se res in eis etiam habet, quæ ratione percipiuntur. Hæc sunt igitur quæ dici a nonnullis solent, qui libertatem voluntatis tollunt. Mortales autem plurimi, fatalem cœli conversionem, ut cæterarum rerum omnium, sic et nostrarum adpetitionum, itemque opinionum et consiliorum nostrorum, statuunt esse caussam. Et nituntur illi quidem Astrologorum testimoniis, qui e situ astrorum in ortu hominis pronuntient, alium fore voluptuarium, alium avarum, alium Musarum et sapientiæ amicum. Prædicunt enim illi adpetitiones, quas exserturi sint homines, cum adulti fuerint. Qui si vera dicunt, omnino necesse est exsistere adpetitiones fato insitas, nec situm in nobis esse, ut alias proferamus. Quo pacto igitur adhuc penes nos erit, hoc aut illo modo adpetere, si omnino necesse nobis est, nolentibus volentibus, uniformiter ad hoc illudve desiderium incitari? Hæc quidem, et id genus alia, contra libertatem voluntatis adferri queunt, quibus id effici videatur, ut neque adpetitiones, neque declinationes, neque consilia nostra, in nostra esse potestate videantur.

Adversus igitur rationem de inopia, dicendum est : inopiam aut egestatem non inserere adpetitionem. Multa enim prorsus inanima, veluti stirpes, qualitate aliqua egentia, veluti humiditate, aut siccitate, aut calore, aut refrigeratione, tamen eam non adpetunt, quia vi adpetendi carent. Nam quæ adpetunt, eadem etiam sentire id quod adpetitur necesse est, et ad id moveri. Non inserit igitur adpetitum egestas; sed id quod adpetendi vim habet, cum aliqua re eget, exserit adpetitum quo egestatem propulset : quemadmodum nec pruritus inserit nobis manus; sed manus sedare pruritum, cum adest, conantur. Neque vero vitæ necessitates inserunt nobis artes; sed animus ad eas necessitates

αὐτῶν εὑρίσκει τε καὶ προβάλλεται τὰς τέχνας. Πᾶσα μὲν γὰρ ὄρεξις, κίνησις ἔνδοθέν ἐστι τῆς ὀρεγομένης ψυχῆς, ὑπ' αὐτῆς ἐκτεινομένη, οὐκ ἔξωθεν ἐντιθεμένη ποθέν. Ἀλλ' ἡ μὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἄλογος ζωή, σω-
5 ματικὴ οὖσα, καὶ μηδὲν σχεδὸν ἔχουσα τῶν σωμάτων ὑπεραν́εχον, ὡς ἐπὶ οἰκείαις ἐνδείαις ταῖς τοῦ σώματος τὰς ὀρέξεις προβάλλεται μονοειδεῖς οὔσας· διὸ καὶ ἠναγκασμέναι δοκοῦσι, καὶ οὐκ αὐτεξούσιοι. Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἑαυτῆς μεσότητα, τριτ-
10 τὴν ἔχουσα σχέσιν· τὴν μὲν πρὸς τὸ χεῖρον, τὸ σωματικὸν καὶ ἄλογον, τὴν δὲ πρὸς ἑαυτὴν, τὴν δὲ πρὸς τὸ κρεῖττον· τριττὴν καὶ ζωὴν προβάλλεται, καὶ τριττὴν ὄρεξιν. Καὶ ὅταν μὲν τοῖς σώμασιν ἑαυτὴν ἐνδῷ, καὶ ταῖς ἀλόγοις τοῦ σώματος ζωαῖς, τότε τὴν ἔνδειαν ἐκείνων
15 οἰκείαν ἡγουμένη, συνορέγεται ἐκείνων ἠναγκασμένως. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ὄρεξις αὐτῆς, ἡ τὸ αὐτεξούσιον ἀμφισβητήσιμον ἔχουσα. Ὅταν δὲ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν ζῇ, ἢ τὴν κρείττονα, τότε καὶ ὄρεξιν ἐκείναις οἰκείαν προβάλλεται, τοῦ ἐκείνων ἀγαθοῦ ἐφιεμένη. Αὕτη οὖν ἐστὶν
20 ὄντως κυρία ἡ ψυχὴ ἢ τῶνδε ἢ τῶνδε ὀρέγεσθαι, ὡς πλείονα ὀρέξεων εἴδη πεφυκυῖα προβάλλεσθαι, τὰ μὲν χείρονα, τὰ δὲ κρείττονα· τοῖς μὲν χείροσι κακυνομένη, τοῖς δὲ κρείττοσιν ἀρετουμένη, ὅτι ἡ κατ' ἐκεῖνα αἵρεσις, ὄντως αἵρεσίς ἐστι. Διὸ πολλάκις ἐνδεῶς τοῦ σώ-
25 ματος ἔχοντος, καὶ πεινῶντος καὶ ὀρεγομένου τροφῆς, αὕτη ὄρεξιν ἀσιτίας προβάλλεται, ἢ διὰ θεσμόν τινα ἐπιτάττοντα τοῦτο, ἢ δι' ἐπιμέλειάν τινα ἑαυτῆς ἢ τοῦ σώματος. Καὶ δῆλον, ὅτι ἐξουσίαν εἶχε τότε συνορεχθῆναι τῷ σώματι· ὅπερ αἱ πολλαὶ ποιοῦσι ψυχαί· ἀλλ'
30 ὡς μείζονος ἀγαθοῦ, τὴν ἑτέραν προβάλλεται. Πρὸς ψυχὴν οὖν λογικὴν ἀποτεινόμενος ὁ Ἐπίκτητος, εἰκότως ἐπ' αὐτῇ φησιν εἶναι, τοίως ἢ τοίως ὀρέγεσθαι.

Οἱ δὲ τὸ ὀρεκτὸν κινεῖν τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὴν ὄρεξιν λέγοντες, λέγουσι μέν τι ἀληθὲς, οὐ μέντοι ὅσον νομί-
35 ζουσι λέγειν. Οὐ γὰρ ὡς ἑτεροκίνητον τὴν ψυχὴν κινεῖ εἰς ὄρεξιν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ὑποδοχὴν ἐπιτηδείαν, δι' ἧς ἐκκαλεῖται τὸ πρὸς αὐτὸ ἐκτείνεσθαι πεφυκός. Ὡς γὰρ τὸ αἰσθητὸν οὐκ ἐντίθησι τὴν αἴσθησιν τῷ αἰσθανομένῳ, οὐδ' ὡς ἑτεροκίνητον ἕλκειν ἐφ' ἑαυτὸ
40 εἴωθεν, ἀλλ' ἑαυτὸ προτείνει σύμμετρον εἰς συναρμογὴν τοῦ πεφυκότος αὐτῷ συναρμόζεσθαι· οὕτω καὶ τὸ ὀρεκτὸν, τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον ἐπιτηδειότητα, ἐκκαλεῖται τὴν ἐπ' αὐτὸ τῆς ψυχῆς ἔκτασιν, τὴν ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχουσαν. Διὸ τῶν ὀρεκτῶν προκειμένων, οἱ μὲν
45 ὀρέγονται, οἱ δὲ οὔ. Καίτοι, εἰ τὸ ὀρεκτὸν τοιαύτην εἶχε φύσιν, ὡς ἀναγκάζειν τὸ ὀρεγόμενον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ κίνησις ἐνεδίδοτο, πάντα ἦν ἀνάγκη ὀρέγεσθαι αὐτοῦ τὰ ὀρεκτικά· εἰ καὶ τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧττον· καὶ οὐδὲ ὄρεξις ἂν ἦν τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ὠθισμὸς, ἢ ὁλκὴ βίαιος,
50 οἷα ἐπὶ τῶν σωμάτων ὁρᾶται. Ἡ γὰρ ὄρεξις, ἔκτασίς τις ἐστὶ μένοντος τοῦ ὀρεγομένου, καὶ οὐκ ἀφισταμένου· ὥσπερ τὰς χεῖρας ἐκτείνομεν, μὴ μεταβαινούσας. Ἔστιν οὖν κίνησις ἔνδοθεν ἀφ' ἡμῶν ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ὑπόληψις, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἁρμοδίως

sublevandas excogitat et exserit artes. Omn
tio, motus internus est animi adpetentis, a
gressa, non extrinsecus inserta. Jam bru
animantium vita, quæ corporea est, neque
habet quod supra corpora velut emineat; in
ris, tanquam sibi propria, uniformes habet
unde hæ coactæ videntur, et non liberæ. A
mus rationis particeps, eo quod in medio posi
habilitate præditus, una qua ad deterius, co
et brutum, altera qua ad seipsum, tertia q
præstantius est, movetur: triplicem quoqu
petitionem habet. Ac quando corpori et l
vitæ sese dediderit; tunc illius egestatem, su
necessario una cum illo adpetit. Et hæc est
quæ libertatem controversam habeat. Cum
tam vivit, aut præstantiorem; tum et adpet
ei vitæ consentaneam ejusque bonum desider
igitur animi vere est ea potestas, ut hæc aut
derare: ut qui adpetitionum plura genera p
alia deteriora, alia præstantiora; quorum illi
ditur, his virtute augetur, quoniam volun
amplectitur, vere voluntas est. Unde et sæ
pore egente, esuriente et cibum adpetente,
adpetitionem exserat, sive ob legem aliquam
sive propter corporis suive ipsius curam. P
autem, licuisse illi tum una cum corpore adp
plerique animi faciunt: sed alteram adpetiti
joris boni, exserit. Igitur respectu animi r
Epictetus, hoc aliove modo adpetere, in no
state adfirmavit.

Qui vero adpetitionem a rebus expetitis n
verum illi quidem ex parte dicunt, sed non
putant. Res enim expetitæ animum ad ad
ita movent, ut is alieno motu cieatur; sed
tanquam ad suscipiendum idoneas, provocai
illas amplectendas natura idoneus est. Ut e
subjecta non inserit sensum ei qui sentit, n
motu agitatum illum ad se trahere solet; sed
idoneam quæ adaptetur ei quod illam habet
ipsum aptum sit: sic et res expetita suam
proponens, provocat animi ad sese desideri
lud aptus est. Quamobrem rebus adpetem
alii eas adpetunt, alii non. At, si res expetit
haberet, ut adpetentem cogeret, et motus a
retur, necesse esset eam adpeti ab omnibus
tendi vim haberent; quamvis ab aliis magis,
Ac ne adpetitio quidem illa esset, sed impuls
violenta, qualem in corporibus cernimus.
extensio quædam est, manente eo quod adp
movente: quemadmodum manus extendi
loco non moveamus. Est igitur *adpetitio*
noster interior; itemque *opinio*, et similia.

ύσιν τοῦ ὀρεκτοῦ καὶ ὑπολη̃πτοῦ προβαλλο-
ὲ δὲ παραλλάσσουσα, ὅταν ὡς πρὸς ὀρεκτόν
ι δοκῶμεν, ὀρεκτὸν μὲν δοκοῦν, πλέον δὲ
ρεκτον· καὶ προφαῖνον μέν τι ὡς ὀρεκτόν,
αλεῖται τὴν ὄρεξιν· κρύπτον δέ τι φευκτὸν ἐν
ερ διὰ τὴν περὶ τὸ εἴδωλον τοῦ ὀρεκτοῦ εὐ-
ένυπάρχον αὐτῷ διαλανθάνει. Ὁ γὰρ κλέ-
τὸ τῆς εὐπορίας εἴδωλον ὡς ἐπὶ ὀρεκτὸν φερό-
ένυπάρχον φευκτὸν τῇ τοιαύτῃ εὐπορίᾳ, τὸ
τα τὴν ψυχὴν ἄδικον ποιοῦν, οὐδὲ οἶδεν, οὐδ'
· τὴν δὲ ὑπ' ἀνθρώπων σύλληψιν καὶ κόλασιν,
ποτυχίαν τῆς τοιαύτης ὁρμῆς νομίζει, διὰ τὸ
ῆς ὀρέξεως κατανωτίζεται· προβαλλόμενος τὸ
οὺς τῶν τὰ τοιαῦτα ποιούντων λανθάνειν.
οὖν ἐστι τὸ βασανίζειν τὸ ὀρεκτὸν, εἴτε ἀλη-
οιοῦτον, εἴτε εἰδώλῳ μόνον ὀρεκτοῦ, ὡς ἐπὶ
οῦ τῷ τῆς εὐπορίας, παρακέχρωσται· ἔτι δὲ
ν ἡμετέραν ὄρεξιν παιδεύειν, καὶ διδάσκειν
ς ὀρεκτῶν ὀρέγεσθαι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι περὶ

τοὺς λέγοντας, διὰ τὸ τὴν ὄρεξιν τοῦ ὀρε-
καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὑπολαμβάνοντος ἐπὶ τὸ
κτὸν καὶ ὑπολη̃πτὸν φέρεσθαι κατὰ φύσιν, μὴ
ὐτῷ τὸ οὕτως ἢ ἐναντίως, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῇ
ἐπὶ τὸ κάτω φέρεσθαι· (ἦν γὰρ ἂν ἐπ' αὐτῇ
τὸ ἄνω φορά·) καὶ πρὸς τούτους οὖν ῥητέον,
ἐστιν ἡ ἀνάγκη· ἡ μὲν, ἀντικειμένη πρὸς τὸ
ν, ἡ δὲ, συνυπάρχουσα αὐτῷ. Ἡ μὲν οὖν ἔξω-
εῖ τὸ αὐτεξούσιον· οὐδεὶς γὰρ ἔξωθεν ἀναγκα-
ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αὐτεξουσίως ἐνεργεῖν
Ἡ δὲ ἔνδοθεν, ἡ πάντα ἀναγκάζουσα κατὰ
ν φύσιν ἐνεργεῖν, αὕτη φυλάττει μᾶλλον τὸ
ν. Καὶ γὰρ τὸ αὐτοκίνητον, κατὰ τὴν τοῦ
ου φύσιν, ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἀνάγκη· καὶ
ὸ ἑτεροκίνητόν ἐστιν. Οὐ γὰρ ἔξωθεν ἡ
λλὰ συνοῦσα τῇ τοῦ αὐτοκινήτου φύσει, καὶ
ὐτὴν, καὶ εἰς τὰς οἰκείας ἐνεργείας προάγουσα.
τῆς ἕξεως καὶ τῆς διαθέσεως, τῆς καλλίονος,
είρονος, ἑαυτῇ αἰτία ἐστὶν ἡ ψυχὴ, διὰ τῆς
τε καὶ τῆς ἀναγωγίας· δῆλον, ὅτι καὶ τῶν
ξεως καὶ διαθέσεως ἐνεργειῶν αὐτὴν αἰτια-
μέντοι οὐδὲ τούτῳ χρὴ κρίνειν ἐπὶ πάντων
ύσιον καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, τῷ δύνασθαι καὶ τὰ
ιεῖν. Αἱ γὰρ τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ συνηρτημέναι
καὶ τὸ ἀγαθὸν αἱρούμεναι, καὶ αὐτεξούσιον
αἵρεσιν, (οὐ γάρ ἐστιν αἵρεσις ἡ ἠναγκα-
καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀεὶ ἔχουσιν αὐτὴν, οὐδέποτε
αντίον ὑποσυρόμεναι. Αἱ δὲ ἡμέτεραι ψυ-
καὶ μὲν οὖσαι, τῶν ἀγαθῶν ὀρέγονται· καὶ
μεναι, τῶν κακῶν· μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἀπό
εἰς ἀρετὴν, ἐπιμελόμεναι, καὶ ἀπὸ ἀρετῆς
, ἀμελοῦσαι· καὶ ἑκάτερον κατὰ αἵρεσιν οἰ-
κατὰ ἀνάγκην, ποιοῦσαι. Διὸ παντοίας ὁ
ις ἀναίτιός ἐστι. Κἂν γὰρ ἐποίησε ψυχὴν

tus alias convenienter ad rei adpetitæ et opinatæ naturam fit, alias ab ea recedit, cum nos ad aliquid adpetendum ferri putamus, quod adpetendum quidem videtur, sed cui plus inest quod aversari debeamus; quodque aliquid quidem adpetendum ostentat, eoque adpetitum provocat, sed fugiendum aliquid in sese occultat, quod, propter speciem adumbrati boni, inesse non animadvertitur. Nam qui furatur, dum ad opulentiæ simulacrum ut ad rem adpetendam fertur, rem fugiendam tali opulentiæ adhærentem, quæ animum cum primis injurium facit, neque novit, neque veretur : captivitatem autem et supplicium, quam solam in hac adpetitione calamitatem censet, ob fervorem cupiditatis non respicit; illud solum cogitans, multos, qui talia faciant, non deprehendi. Penes nos est igitur, rem quæ adpetitur, examinare, sitne revera talis, an simulacrum duntaxat adpetendæ rei adumbratum habeat, sicut modo de opulentia dicebamus. Atque illud etiam magis adhuc in nostra potestate est, ut nostram adpetitionem erudiamus, et doceamus ea adpetere quæ vere adpetenda sint, nec decipi falsis simulacris.

Adversus eos autem qui dicunt, quoniam adpetitus adpetentis, et opinio opinantis, suapte natura ad suum adpetibile et opinabile feratur, non penes ipsum esse, ut sic contrave feratur; sicut neque penes glebam sit deorsum ferri; (nam alioqui sursum etiam ferri posset:) adversus hos igitur dicendum, duplicem esse necessitatem; unam libertati voluntatis oppositam, alteram cum eadem conjunctam. Externa igitur quidem necessitas libertatem tollit : nemo enim qui extrinsecus aliquid facere cogitur, aut non facere, libere agere dicetur. Interna vero, quæ omnia cogit pro sua cujusque natura agere, hæc magis libertatem conservat. Quod enim per se movetur, pro natura sua moveri a sese necesse est : neque propterea ab alio movetur. Neque enim extrinsecus necessitas ea provenit, sed cum ejus quod per se movetur natura conjuncta est; eamque conservat, et ad proprias actiones movet. Quod si vero etiam habilitatis et dispositionis sive melioris, sive deterioris, sibi ipse caussa est animus, propter rectum vel pravum vivendi institutum quod ante secutus erat; actionum etiam caussa, quæ ex illo habitu et dispositione oriuntur, eidem erit tribuenda. Neque tamen in omnibus naturis libertas et soluta potestas eo metienda est, quod etiam contraria facere possint. Nam ii etiam animi, qui bono semper adhærent, semperque bonum amplectuntur, liberum delectum habent; (neque enim is delectus coactus est;) et bono semper inhærentem eum habent, ad contrarium numquam abstracti. Nostri vero animi, dum quidem boni sunt, bona adpetunt; cum vero mali facti sunt, mala. Iidem vero a pravitate transeunt ad virtutem, si id curant; et a virtute ad pravitatem, si non curant : atque utrumque faciunt arbitratu suo, nulla necessitate coacti. Quare nullius pravitatis caussa in Deum conferri potest. Etsi enim fecit animum qui ma-

κακύνεσθαι πεφυκυῖαν, διὰ τὸ μὴ τὰ πρῶτα μόνον παραγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα καὶ τὰ ἔσχατα· ἵνα καὶ τέλειον τὸ πᾶν οὕτως ἀποτελεσθῇ, καὶ τὰ πρῶτα ὄντως πρῶτα μένῃ, καὶ μὴ ἔσχατα, καὶ ἄγονα, καὶ ἀδρανῆ, καὶ ὑλικὰ γένηται· ἐποίησε μὲν οὖν διὰ τοῦτο καὶ τὴν πεφυκυῖαν κακύνεσθαι ψυχὴν, ἀγαθὸς ὢν, διὰ τὸν πλοῦτον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· ἀλλ' οὐ συνεχώρησεν ἄλλως αὐτὴν κακύνεσθαι, εἰ μὴ αὐτὴ θελήσει.

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας τὴν εἱμαρμένην περιφορὰν μὴ μόνον τὰς πράξεις ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἱρέσεις ἀναγκάζειν, καὶ μηδὲν ἐφ' ἡμῖν ἀπολείπειν, ἀλλ' ὄνομα μόνον εἶναι τοῦτο τὸ ἐφ' ἡμῖν, ῥητέον, ὡς, εἴπερ ἀγένητος καὶ ἄφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ, (ὅπερ νῦν ὡς ὑποκείμενον εἰλήφθω, ἀποδεδειγμένον ἐν ἄλλοις, κἂν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἀλλοιότερόν τι περὶ αὐτῆς δοξάζωσιν·) εἰ γοῦν ἀγένητος καὶ ἄφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ, αὕτη μὲν οὐκ ἂν ὑπὸ τῶν κινουμένων αἰτίων ὑφίστασθαι λέγοιτο· τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς, τοῦτ' ἔστι, τὸ ζῶον, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ τῆς ζωῆς μετέχον, τοῦτο ἐκεῖθεν παράγεται. Τὰ γὰρ κινούμενα αἴτια, κατὰ τὴν διάφορον πρὸς τὰ τῇδε σχέσιν, ἄλλοτε ἄλλων ἐστὶν ὑποστατικά· τὸ δὲ ὄργανον, οἰκεῖον παράγεται τῇ χρησομένῃ ψυχῇ. Ὥσπερ οὖν ἀπὸ τῆς τῶν τεχνικῶν ὀργάνων διαφορᾶς δυνατόν ἐστι τοὺς χρωμένους αὐτοῖς τεχνίτας ἐπιγινώσκειν, ὅτι ταῦτα μὲν τέκτονος, ἐκεῖνα δὲ οἰκοδόμου, καὶ ἄλλα χαλκέως· καὶ οὐχ ὁλοσχερῶς μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἕξεις τῶν χρωμένων αὐτοῖς τεχνιτῶν, καὶ τὰς ἐν τῇ τέχνῃ ὀρέξεις, καὶ τὰ ἀποτελέσματα, δυνατὸν ἀπὸ τῶν ὀργάνων διαγινώσκειν· οἱ γὰρ περιττόν τι κατὰ τὰς τέχνας ἔχοντες, καὶ τοῖς ὀργάνοις ἀκριβέστερον κέχρηνται· οὕτως οἱ περὶ τὴν ἀστρολογίαν δεινοὶ, τὴν τοῦ ὀργάνου φύσιν ἀπὸ τῆς τῶν αἰτίων διαφορᾶς ὁρῶντες, καὶ περὶ τῆς ἕξεως τῆς τῷ ὀργάνῳ χρησομένης στοχάζονται, καὶ τὰ πολλὰ ἐπιτυγχάνουσιν· ὅτι αἱ πολλαὶ τῶν ψυχῶν, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις, εἰς ἃς αἱ βεβαρυμέναι ψυχαὶ ἀπὸ προτέρας ἀξίας συνάγονται, ἐκδιδοῦσαι τοῖς ὀργάνοις ἑαυτὰς περιττότερον, ὡς μηκέτι ὡς ὀργάνοις, ἀλλ' ὡς μέρεσιν οἰκείοις κεχρῆσθαι, κατ' ἐκεῖνα καὶ τὰς οἰκείας ὀρέξεις προβάλλονται. Ἔτι δὲ καὶ σύμφωνός ἐστιν ἡ εἱμαρμένη περιφορὰ τῇ προβολῇ τῶν ψυχῶν τῇ κατ' αὐτὴν ἐρχομένῃ εἰς τὴν γένεσιν, οὐκ ἀναγκάζουσα μὲν τὰς ψυχὰς τῶνδε ὀρέγεσθαι ἢ τῶνδε, σύμφωνος δὲ οὖσα ταῖς ὀρέξεσιν αὐτῶν. Ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς πόλεσιν, οἱ μὲν ἱεροὶ καιροὶ καὶ τόποι τοὺς θεοσεβεστέρους καὶ σπουδαιοτέρους εἰς ταὐτὸν συνάγουσιν, οἱ δὲ πρὸς τὰς δημώδεις ἡδονὰς ἐπιτήδειοι τοὺς μοχθηρότερον ζῶντας καὶ ἀναγωγότερον συναθροίζουσι, καὶ ἔστιν ἀπὸ τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων, καὶ περὶ τῆς ὀρέξεως καὶ ἕξεως τῶν συνιόντων στοχάζεσθαι· οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων τῆς εἱμαρμένης περιφορᾶς περὶ τῶν συμφώνως αὐτῇ συνερχομένων εἰς γένεσιν ψυχῶν ἀποφαίνεσθαι. Ὅταν γὰρ τὸ κολαστικὸν εἶδος τῆς θείας ἀγαθότητος [illegible] τόνδε τὸν τόπον τῆς εἱμαρμένης σχέσει οἰκείως

lus fieri possit, eo quod non prima illa tantum sed media etiam, et postrema; ut ita universum redderetur, et prima vere prima manerent, non trema, sterilia, imbecilla evaderent, materiæve rentur: fecit igitur quidem animum qui malus fie Deus qui bonus est, ob divitias suæ bonitatis; aliter eum fieri malum passus est, nisi ille ipse vo

Adversus eos autem, qui dicunt, fatali convers rum non actiones modo nostras, sed et adpetiti nec liberum quidquam nobis relinqui, nec aliud inane esse Libertatem, dicendum est: siquidet particeps animus, ortus atque interitus expers nunc ut concessum sumatur, demonstratum a Stoici aliter de eo sentiant:) si igitur ortus atque expers sit animus ratione præditus, non potest mobilibus caussis effici atque constitui: sed inst ejus, hoc est, animal, quod est corpus vitæ parti inde ductum est. Mobiles enim caussæ pro dive rena habitudine, alias alia efficiunt: instrume efficitur aptum animo, qui eo est usurus. Quem igitur e discrimine instrumentorum artis, usuros e cognoscere licet, hæc esse fabri lignarii, illa mu fabri ærarii; neque sic in genere tantum, sed utentium eis artificum, et artis effectiones atque instrumentis dignosci possunt; (nam qui in artil lunt, etiam instrumentis exquisitioribus utuntur: rum periti, instrumenti naturam e caussarum perspicientes, etiam de habitu ejus qui instrumen rus, conjecturam capiunt, ac frequenter quidem jiciunt. Nam plerique animi, in corruptis præser publicis, in quas pristina culpa pressi detruduntur, instrumentis effuse dediderunt, ita ut eis non a instrumentis, sed veluti partibus suis utantur, ad etiam suas illis prorsus adcommodant. Ad hæc co est etiam fatalis siderum conversio cum motibus a qui per id tempus in mundum ingrediuntur; non i ut ea cogat animos hæc aut illa adpetere, sed ut c adpetitionibus consentiat. Quemadmodum igit bus sacra tempora et loca religiosiores homines e gregant; ad populares vero voluptates idonea cong qui pejus vivunt et petulantius; atque ita e locis ribus etiam de adpetitione et habitu eorum qui co capi conjectura potest: sic etiam e temporibus et l conversionis, de animis qui ei convenienter gener nuntiare licet. Cum enim ultrix divinæ bonit convenit cum habitu quem servat siderum situ

τε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον αἱ κολάσεως δεόμεναι
ατατέμπονται. Συναγωγὸς γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ
καὶ οἰκειότης ἐστίν.

ἀναγκάζει τοίνυν τὰς ὀρέξεις τῶν ψυχῶν ἡ εἱ-
], οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ σύμφωνοι
ποτὲ μὲν πρὸς τήνδε, ποτὲ δὲ πρὸς τήνδε τὴν
ν εἰσί· καὶ τοῖς κατ' ἀξίαν κατασκευαζομένοις
, ὅπερ εἶπον πρότερον, συντυπούμεναι· εἰκότως
εἱμαρμένης περιφορᾶς, ὁποίας ἕξουσι τὰς ὀρέ-
ώσκονται. Καὶ αἱροῦνται μὲν τοὺς βίους αἱ
:ατὰ τὴν προτέραν ἑαυτῶν τῆς ζωῆς ἀξίαν καὶ
ὁ δὲ εὖ ἢ κακῶς χρήσασθαι τοῖς βίοις, ἐν ἑαυ-
ἐξουσίαν ἔχουσι. Διὸ καὶ ἐμπορικὸν βίον
τινες, εὖ ζῶσι πολλάκις· καὶ φιλοσοφεῖν δο-
ἀσχημονοῦσι· διότι τὰ μὲν εἴδη τῶν βίων αὐτὰ,
ρτικὸν, ἢ ἐμπορικὸν, ἢ μουσικὸν βίον, αὐταί
χαὶ κατὰ τὴν προτέραν ἑαυτῶν ἕξιν αἱροῦνται,
Πᾶν αὐταῖς ἀφορίζει κατὰ τὴν ἀξίαν· τὴν δὲ
ι τῆς ζωῆς ἀφ' ἑαυτῶν προτιθέασιν αἱ ψυχαί.
ἐπαίνου καὶ ψόγου τυγχάνουσιν, ἐπὶ ταῖς δια-
:ροαιρέσεσιν. Ἀλλ' οὐδὲ φαῦλόν τι ἀπὸ τῆς
νης ἐνδίδοται, ὥσπερ τολμῶσι λέγειν, ὅτι πα-
καὶ παιδερασταὶ, καὶ μοιχοὶ γίνονται. Κἂν γὰρ
σί τινες τῶν ἀστρολόγων ταῦτα προλέγοντες,
μβαίνει, τὴν τοιάνδε ἐκεῖθεν ἰοῦσαν ἰδιότητα
:ρως δεχομένων ἡμῶν ἢ συμμέτρως. Καὶ γὰρ
ως παράλλαξις, καὶ πανουργία[ν]** ποιεῖ· καὶ τὸ
ττικὸν ἰδίωμα, οἱ μὲν συμμέτρως ὑποδεχόμενοι,
καὶ εὐεργέτα γίνονται τῆς νεότητος· οἱ δὲ ἀσυμ-
ὀλέθριοι καὶ διαφθορεῖς. Ἐπεὶ καὶ εἰς τὰς ἡλιακ-
νας ἀσυμμέτρως ἀτενίζων τις, πηροῦται καὶ σκο-
τὴν ὄψιν· καίτοι φωτοδότης ὁ ἥλιος καὶ τοῦ
ὶ δρᾶσθαι αἴτιος. Πόθεν οὖν οἱ ἀστρολόγοι
ντες, τίνες συμμέτρως, καὶ τίνες ἀσυμμέτρως
τι, τοὺς μὲν φρονίμους, τοὺς δὲ πανούργους
λέγουσιν; ἢ ἄρα δυνατὸν ἐνεῖναι τούτων τεκμή-
σχηματογραφίαις· τὰ μὲν φανερὰ, ὥσπερ ἡ ἐν
τοῦ ἡλίου θέσις, [τοῦ] ἀσυμμετρότερον ὑφ'
ετέχεσθαι· τὰ δὲ καὶ ἀφανῆ τοῖς τὴν τέχνην
: τὴν ἀστρολογικήν; Ὅτι γὰρ τὰ κατὰ φύσιν
ἀεὶ, καὶ τὴν δημιουργικὴν φυλάττοντα φύσιν,
μιν ἔχοντα τὴν ἀκροτάτην, πάντως καὶ βούλη-
ἣν ἔχει, καὶ κακοῦ οὐδενὸς αἰτιά ἐστι, πρόδη-
Πᾶσα γὰρ κακία, διὰ ἀδυναμίαν συμβαίνει,
δύναμις ἀγαθόν τι ἐστίν. Ἡ μέντοι ἀσύμμε-
τῶν ἀγαθῶν μέθεξις, βλαβερὰ γίνεται πολλάκ-
αῦτα μὲν οὖν καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς εἱμαρμέ-
ρ' ἡμῖν ἐπιχειροῦντας ἀναιρεῖν εἰρήσθω.

δὲ λεγέσθω πρὸς πάντας, ὅτι οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν
ντες καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς, ἀγνοοῦσι
αν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο φθείροντες. Τὸ γὰρ
ίτον αὐτῆς ἀναιροῦσι, καθ' ὃ μάλιστα οὐσιώ-
ἔστε γὰρ αὐτοκίνητός ἐστιν, ἔνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆς
ι πρὸς τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ὁρμὰς, καὶ οὐκ ἔξωθέν

talis cujusdam loci; tum in eum locum demittuntur animi, qui castigatione egent. In omnibus enim vim congregandi similitudo et necessitudo habet.

Non cogit igitur fatum adpetitiones animorum, neque libertatem tollit; sed ipsi animi nunc cum hoc, nunc cum alio fato consentiunt: et quoniam pro sua dignitate paratis instrumentis, quod modo dicebam, conformantur, mirum non est, quas adpetitiones habituri sint, e fatali conversione cognosci. Ac vitæ quidem genus amplectuntur animi pro suæ prioris vitæ dignitate et habitu: vita autem bene aut male utendi facultatem in semet ipsis habent. Unde fit, ut nonnulli mercatoriam amplexi vitam, bene vivant; et qui philosophiæ studium præ se ferunt, turpiter se gerant: quoniam vitæ quidem genus ipsum, veluti rusticum, aut mercatorium, aut musicum, tum ipsi animi pro suo pristino habitu sortiuntur, tum eis pro merito adsignat Deus; vitæ autem qualitatem, animi suo arbitratu adjungunt. Proinde et laudem inveniunt, et reprehensionem incurrunt, pro diversa vitæ ratione. Ac ne improbum quidem quidquam a Fato infertur, ut quidam adfirmare non dubitant; eo quod callidi, puerorum amatores, atque adulteri nascantur. Etsi enim quidam astrologi vere hæc prædicunt; eo id accidit, quod nos talem proprietatem inde ortam, vel moderate vel immoderate suscipimus. Nam et ex prudentiæ abusu fit scelesta vafrities; et qui naturalem indolem ad puerorum amorem pronam moderate suscipiunt, hi servatores et benefactores evadunt adolescentulorum; qui vero immoderate, pestes eorum et corruptores evadunt. Nam et qui solares radios oculis non conniventibus intuetur, obscurato visu occæcatur; quamvis sol largitor sit luminis, auctorque videndi omnibus. Unde igitur cognoscunt astrologi, quinam moderate, qui immoderate naturalem illam indolem suscepturi sint; quo fit, ut alios prudentes, alios callidos fore dicant? aut fierine potest, ut insint harum rerum notæ quædam in illis figurarum cœlestium descriptionibus, aliæ quidem perspicuæ omnibus; cujusmodi illud est, quod sol Cancrum peragrans significat, immoderate nos illam suscepturos; aliæ vero obscuræ et ignotæ iis, qui artem ignorant astrologicam? Nam, quæ mentes semper secundum naturam se habent, et creatricem servant naturam, summaque potentia præditæ sunt, eas omnino voluntatem etiam habere bonam, et nullius mali esse caussam, constat. Omnis enim malitia ex imbecillitate oritur; siquidem vires bonum quiddam sunt. Veruntamen immoderata bonorum etiam susceptio, nociva fit nonnunquam. Atque hæc iis responsa sint, qui propter Fatum, voluntatis libertatem tollere conantur.

Nunc vero adversus omnes dicatur: eos, qui id, quod in nostra potestate est, et animi libertatem, tollant, hoc ipso naturam animi imprudentes tollere. Nam proprium illius motum tollunt; in quo natura ejus imprimis consistit. Sive enim proprium motum habet, intrinsecus e semet ipso excitatur ad adpetitiones et ad capiendos impetus, nec extrin-

ποθεν ἑλκομένη ἢ ὠθουμένη, ὥσπερ τὰ σώματα· εἴ τε ἔξωθεν κινεῖται, οὐκ ἔστιν αὐτοκίνητος. Ἔπειτα τὴν ζωτικὴν ἐκτένειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς καὶ ἀπάρνησιν οὐ προσλογίζονται οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναι-
5 ροῦντες. Τίς δὲ οὐκ ἔχει συναίσθησιν τοῦ θέλειν καὶ μὴ θέλειν, καὶ τοῦ αἱρεῖσθαι καὶ ἐκκλίνειν, καὶ τοῦ συντίθεσθαι καὶ ἀπαρνεῖσθαι; ἅπερ πάντα ἔνδοθέν εἰσι κινήσεις ἀπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς, καὶ οὐκ ἔξωθεν ὠθισμοὶ ἢ ὁλκαί τινες, ὡς ἐπὶ τῶν ἀψύχων. Ταύτῃ γὰρ διαφέρει τὰ
10 ζῶντα σώματα τῶν ἀψύχων, ὅτι ἔνδοθεν κινεῖται. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, τὸ κινοῦν αὐτὰ αὐτοκίνητόν ἐστι, καὶ οὐχ ἑτεροκίνητον. Εἰ γὰρ ἔξωθεν ἐκεῖνο ἐκινεῖτο, καὶ τὸ σῶμα ἂν πρῶτον ὑπ' ἐκείνου ἐκινεῖτο τοῦ ἔξω, ὡς πρότερον εἴρηται, καὶ οὐκ ἔτι ἔνδοθεν, ἀλλ' ἔξωθεν
15 ἂν ἦν κινούμενον, καὶ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἀψύχοις καὶ αὐτὸ ἄψυχον ἂν ἦν. Ἔτι δὲ οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ μὴ θέλειν, καὶ αἵρεσιν, καὶ προαίρεσιν, καὶ ὄρεξιν, καὶ ἔκκλισιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα· οὗτοι καὶ τὴν ἀρετῆς καὶ κακίας ψυ-
20 χικῆς διαφορὰν ἀναιροῦσι, καὶ ἔπαινον καὶ ψόγον οὐκ ἀπολείπουσι δίκαιον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις καλῶς κειμένους νόμους ἀνατρέπουσι. Καὶ ὅρα, ὁποῖος ἔτι εἴη τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, τούτων ἀναιρουμένων· ὅτι τοῦ τῶν θηρίων οὐδὲν ἀπέχων.

25 Τί οὖν; φαίη τις ἄν· οὐκ ἀναγκαζόμενοι πολλάκις ὑπὸ τυράννων, ἢ ὑπὸ παθῶν οἰκείων, καὶ συμπαθειῶν, ἢ ἀντιπαθειῶν, αἱρούμεθα τάδε τινὰ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ μὴ βουλόμενοι; καὶ πῶς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔτι τότε καὶ αὐτεξούσιον δραθήσεται; Λέγω τοίνυν, ὅτι καὶ τότε ἡ
30 αἵρεσις αὐτεξούσιός ἐστι. Κἂν γὰρ προηγουμένως οὐκ ἦν αἱρετὸν ἐκεῖνο ἐφ' ὃ δι' ἀνάγκην φερόμεθα, ἀλλ', ὡς πρὸς ἄλλο τι χεῖρον παραβαλλόμενον, αἱρετὸν δοκεῖ, καὶ αἱρούμεθα αὐτό. Καὶ ἀδύνατον, ποιῆσαί τι, μὴ πρότερον ἐπινεύσαντα πρὸς τὸ ποιῆσαι. Ὁ γὰρ ἄνευ τοῦ
35 ἑλέσθαι ποιεῖν τι δοκῶν, ὥσπερ ὁ ἐμπίπτων τινὶ ἄκων ἀπ' ἄλλου ὠθούμενος, οὗτος ἀψύχου δίκην ποιεῖ· καὶ οὐδὲ ποιεῖν ἂν λέγοιτο τότε κυρίως, ἀλλὰ πάσχειν. Διὸ, κἂν ἀκουσίως ποιῶμεν, ἀλλ' αἱρούμεθα ὅμως καὶ οὕτω ποιῆσαι. Τοιγαροῦν τῆς αὐτῆς ἀνάγκης ἐπα-
40 χθείσης, οἱ μὲν εἵλοντο ποιεῖν τὸ ἐπιταχθὲν, δέει μείζονος κακοῦ· οἱ δὲ οὐχ εἵλοντο, μεῖζον κακὸν ποιῆσαι τὸ ἐπιταχθὲν τοῦ ἀπειλουμένου τοῖς μὴ ποιοῦσι νομίζοντες. Οὕτως ἄρα καὶ ἐν τοῖς ἀκουσίως τι ποιεῖν δοκοῦσι σώζεται τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ αὐτεξούσιον. Οὐ γὰρ ταὐτὸν
45 τὸ ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἀλλ' ἑκούσιον μὲν τὸ προηγουμένως αἱρετόν· ἐφ' ἡμῖν δὲ, οὗ τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν εἰς τὸ αἱρεῖσθαι, εἴτε προηγουμένως, εἴτε δι' ἀποφυγὴν κακοῦ μείζονος. Καὶ ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὸ ἑκούσιον συμμίγνυται τῷ ἀκουσίῳ, ὅταν καὶ τὸ αἱρετὸν
50 μὴ καθαρῶς αἱρετὸν ᾖ, ἀλλὰ καὶ ἀναιρέτου μετέχῃ. Καὶ καλῶς ὁ Ὅμηρος τὴν τοιαύτην ἐν τῇ ψυχῇ μῖξιν ἐνεδείξατο τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου, διὰ τοῦ, « Ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. »

Ταῦτα εἰλόμην μηκῦναι, διότι πᾶς σχεδὸν ὁ προ-

secus alicunde trahitur aut impellitur, ut corpo extrinsecus movetur, proprium non habet motum. vitalem animi vim, et adsensionem, et negatio considerant ii, qui voluntatis libertatem tollunt. in se ipse non animadvertit, se velle et nolle? a declinare? adsentiri et refragari? quæ omnia in ipsius animi motus, non externæ quædam impul attractiones, ut in rebus inanimis. Hoc enim vi differunt ab inanimis, quod intrinsecus moventu si verum est, id a quibus illa moventur, proprium habet, nec aliunde movetur. Nam si extrinsecus veretur, etiam corpus primum ab eo quod extri moveretur, ut ante dictum est, neque adeo ampliu cus, sed extrinsecus commotum esset, et hau aliæ res inanimæ ipsum quoque inanimum foret. qui libertatem tollunt, qui velle et nolle, qui d consilium, qui adpetitionem et declinationem, animorum motus tollunt; hi simul discrimen et tis et pravitatis animorum tollunt, nec laudation tuperationem justam relinquunt; quin etiam lege rebus præclare latas evertunt. His vero subl vita cujusmodi sit futura. Nempe ab immanitate nihil distabit.

Quid igitur? dicat aliquis : nonne sæpe a tyra nostris adfectibus, amore atque odio coacti, alia suscipimus, aut admittimus, non volentes? quo tum adhuc potestas nostra et libertas cernetu deo, etiam tunc delectum sui juris esse. Qua principaliter id optabile non sit, ad quod nece mur, tamen cum alio deteriori collatum, optabi itaque id amplectimur : neque fieri potest, qu agas, nisi prius consenseris te facturum esse. N consulto aliquid facere videtur, ut qui nolens in cidit impulsus ab alio; is inanimæ rei instar id fac quam agere, verius dicitur. Quare licet invi tamen vel sic agere volumus. Proinde, eadem proposita, alii, majoris mali metu, facere volu bentur; alii nolunt, quod majus malum existima quod jubeantur, quam pœnas subire recusantib tas. Sic igitur in iis etiam qui inviti aliquid age potestas et libertas nostra manet. Nec enim voluntarium, et id quod in nostra potestate est : tarium id est, quod præcipue expetitur; in nost testate, quod amplecti possumus, sive propter ob mali gravioris fugam. Fit vero etiam interd luntarium cum invito misceatur; cum res exp prorsus expetenda est, sed et partem ejus habe samus. Quam quasi mixturam voluntarii et i descripsit Homerus, cum ait : *Volens, inv quamvis.*

Hæc copiosius exponere volui, quod omnis f

ιενος λόγος ἀπὸ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως ἤρτη-
Παιδευτικὸς γὰρ ὢν, καλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διδά-
ι, ποῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὰ ἡμέτερα χρὴ
σθαι, καὶ ὅτι, αὐτοκίνητοι ὄντες, ἐν ταῖς ἡμετέραις
ηείαις ἔχομεν αὐτά. Τὰ μὲν γὰρ ἑτεροκίνητα,
περ τὸ εἶναι, οὕτω καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ἑτέ-
ιν ἔχουσι, κατὰ τὸ ἐγγινόμενον αὐτοῖς ἔξωθεν πά-
τὰ δὲ αὐτοκίνητα, τῆς ἑαυτῶν κινήσεως καὶ
ηείας αἴτια ὄντα, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῶν, καὶ
κακὸν, ἐν ταύταις ἔχουσιν. Ἐνέργειαι δὲ αὐτῶν
ίως, κατὰ μὲν τὸ γνωστικὸν, αἱ τῶν ὄντων ὑπολήψεις
· κατὰ δὲ τὸ ζωτικὸν καὶ ὀρεκτικὸν, αἵ τε ὀρέξεις
κλίσεις, καὶ ὁρμαί. Διὸ, ὅταν μὲν ὀρθῶς ὑπο-
βάνωμεν, καὶ ὀρεγώμεθα καὶ ἐκκλίνωμεν δεόντως,
τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῶν καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἔχομεν
ότητα· ὅταν δὲ μὴ, τὰ ἐναντία. Οἰκεῖα δὲ ἡμῶν
ἔργα ταῦτα, ὡς ὑφ' ἡμῶν μόνων κατὰ τὴν ἡμε-
αίρεσιν ἐνεργούμενα. Αἱ μὲν γὰρ πράξεις αἱ
τὰ ἐκτὸς, αἵ τε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐν τῷ
χρείας, καὶ τὸ διδάσκειν καὶ παιδεύειν, καὶ εἴ
τοῦ σεμνότερον, πολλῶν δεῖται τῶν συναιρομέ-
τὸ δὲ ὑπολαμβάνειν, καὶ αἱρεῖσθαι, ἡμῶν αὐτῶν
ἴδια ἔργα, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ κείμενα.
καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακὸν ἐστίν·
γὰρ ἂν εὐθύνοιτο ἐπ' ἐκείνοις, ὧν οὐκ ἔστι κύριος.
ῆχ, ὅτι μηδὲν ἐν τούτοις συντελεῖ ἡ ψυχὴ, διὰ
ταῦτα οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγεται· καὶ γὰρ τὸ
καὶ ἡ κτῆσις, προνοούσης μὲν αὐτῆς, καλλιόνως
ται· ἀμελούσης δὲ, χειρόνως· καὶ πρὸς τὸ
ν ἀφορμὰς αὕτη δίδωσι, καὶ ἀρχὰς διὰ σπουδῆς
περιποιεῖται· καὶ οὐδ' ἂν ἄρχοι, μάλιστα ἐν
ταῖς πολιτείαις, μὴ καὶ αὐτῆς ἑλομένης· ἀλλ',
μόνη αὕτη κυρία ἐστὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων
ταῦτα πολλῶν τῶν τῇ ψυχῇ συναιρομένων ἵνα
, διὰ τοῦτο οὐκ ἐφ' ἡμῖν ταῦτα εἶναι φασί.
γὰρ τὸ σῶμα δεῖται μὲν καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς σπερ-
ῥομένων, καὶ συμπήξεως ὑγιοῦς· δεῖται δὲ καὶ
ίας, καὶ γυμνασίων, τόπων τε καὶ ἀέρων εὐ-
, καὶ ὑδάτων χρηστῶν· καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν
τὸ ἰσχυρότερον ποιεῖν ὅ τι ἂν εἰς αὐτὸ βούλη-
Καὶ τούτων οὐδενὸς ἡμεῖς ἐσμὲν κύριοι, πρὸς τὸ
πάντως περιποιῆσαι ἢ ἀποσοβῆσαι. Πολεμίων
ντων ἰσχυροτέρων, ἐβουλήθημεν ἂν ἀφανεῖς γε-
καὶ νοσοῦντες, ἀθρόως ὑγιαῖναι· καὶ ὅμως οὐκ
ν ἡμῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κτῆσις ἔχει, καὶ πρὸς
ήσιν πολλῶν δεομένη τῶν συναιρομένων, καὶ
ίωσιν πολλοῖς τοῖς δυνατωτέροις ὑποκειμένη.
δόξαι δὲ αἱ περὶ ἡμῶν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσι, κἂν
τινας αὐταῖς καὶ ἡμεῖς παρεχώμεθα, ἀλλ' ἐπὶ
ζουσιν. Ἐπ' αὐτοῖς γάρ ἐστιν ὁποῖα βού-
ὑπολαμβάνειν. Τοιγαροῦν καὶ ἀσεβοῦντες πολ-
περὶ τὸ θεῖον, αὐτοί τε εὐσεβεῖν ἑαυτοὺς ἡγοῦν-
ὑπὸ τῶν ἄλλων τοιοῦτοι νομίζονται. Καὶ τὸ
ἄλλοι σεμνοτέρας καὶ μεγαλειοτέρας ὑπολή-

tus sermo ab eorum divisione pendet, quæ in nostra potestate sunt et non sunt. Nam cum is ad institutionem animi pertineat; bene statim initio, ubi nostrum bonum et malum sit collocandum, exponit : et, quia nostra sponte moveamur, id in actionibus nostris habere nos, docet. Nam quæ aliunde moventur, ut naturam, sic et bonum suum et malum aliunde habent, pro ea adfectione quæ extrinsecus eis accedit : quæ vero intrinsecus moventur, cum suorum motuum et actionum sint caussæ, bonum quoque suum et malum in his habent. Sunt autem illorum propriæ actiones, quod ad cognitionem spectat, *opiniones* de rebus susceptæ; quod ad vitam regendam et ad adpetendi vim spectat, *adpetitiones*, *declinationes* et *impetus*. Quare cum recte opinamur, atque ita uti par est adpetimus et declinamus; tunc etiam bonum nostrum et perfectionem naturæ convenientem habemus : sin minus, contraria. Sunt autem hæc *propria nostra opera;* ut quæ a nobis solis, arbitratu nostro, perficiantur. Nam eæ quidem actiones, quæ circa res externas versantur, cum circa artes, tum circa vitæ commoditates, atque etiam doctrina et disciplina, et si quid his est præstantius, multis egent adjumentis : sed mentis judicia atque decreta, nostra propria sunt opera, et in potestate nostra sita. Quare et in nobis ipsis bonum et malum nostrum situm est : nemo enim ea præstare cogitur, quæ in sua potestate non habet.

In nostra potestate esse hæc (*corpus* etc.) negat, non quin animus ad hæc quoque et horum contraria aliquid conferat; (nam et corpus, et res familiaris, animo curante, rectius gubernantur; destituente, pejus : idemque animus suo studio et gloriam et principatum parat; imo ne magistratum quidem gereret quisquam, in his præsertim rebuspublicis, nisi ipse voluisset :) sed quod in his rebus animus non solus dominetur, verum ad ea consequenda multis aliis adjumentis egeat. Nam *corpus* firmum a primo sui ortu semen, et sanam coagmentationem flagitat; tum vero et bonum victum, et exercitationes; salubria loca, salubrem aerem, aquas bonas. Quæ si etiam omnia suppetant, est illud tamen potestati cujusque fortioris obnoxium. Neque vero quidquam horum nostri arbitrii est, ut ea omnino vel consequamur omnia, vel propulsemus. Hostibus certe ingruentibus fortioribus, vellemus nos a nemine conspici; ægrotantes, subito convalescere vellemus : neutrum tamen horum nobis datur. Eadem est et *opum* ratio : ad quas parandas ut multis adjumentis est opus, sic eædem a multis potentioribus imminui possunt. *Existimatio* quoque *de nobis*, non est sita in nobis, quamvis occasiones quasdam ei præbeamus ipsi, sed in iis qui de nobis existimant. Penes eos enim est, existimare quæ voluerint. Itaque sæpe cum numen impie violent homines, tamen et sibi ipsi et aliis religiosi videntur. Contraque alii, qui honestius et magnificentius de numine sentiunt, et humana quædam et vilia de eo profiteri recu-

ψεις ἔχοντες περὶ τοῦ θείου, καὶ ἀνθρωπικὰ καὶ εὐτελῆ παραιτούμενοι περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἀσεβεῖς παρά τινων ὑπολαμβάνονται· καὶ τοὺς σωφρονοῦντας, ἠλιθίους ἡγοῦνται τινές. Οὕτω τὸ εὐδοξεῖν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς περὶ ἡμῶν τοίως ἢ τοίως δοξάζειν ἑλομένοις. Αἱ δὲ ἀρχαὶ, καὶ τῶν ἀρχομένων δέονται, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἄρχειν συναιρομένων. Ἐν αἷς δὲ πολιτείαις καὶ ὤνιοί εἰσιν αἱ ἀρχαὶ, καὶ πολλοῦ χρυσίου ἀποδιδόμεναι, ἐν ταύταις ὁ χρημάτων ἀπορῶν οὐκ ἂν εἰς ἀρχὴν παρέλθοι, κἂν πάνυ βούλοιτο. Οὕτω τὰ τοιαῦτα πάντα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐκ ὄντα ἡμέτερα ἔργα. Ἐν δὲ τῇ διαιρέσει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν προτάττει τὸ σῶμα· διὰ γὰρ τοῦτο εἰς χρείαν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐμπεπτώκαμεν. Διὰ γὰρ τὰ χρήματα πάντες οἱ πόλεμοι· ταῦτα δὲ ἀναγκαζόμεθα κτᾶσθαι διὰ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν.

[IN CAP. I, § 2.] Εἰπὼν, τίνα μὲν τὰ ἐφ' ἡμῖν, τίνα δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἐφεξῆς ὁποῖά ἐστιν ἑκάτερα τραδείκνυσιν· ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἐλεύθερα· ὅτι οὔτε γενέσθαι ἀναγκάζεται ὑπ' ἄλλων, οὔτε κωλύεται, οὔτε ἄλλος ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς χρήσεως αὐτῶν. Τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ ἐλεύθερον, αὐτεξούσιον ὑπάρχον, καὶ κύριον τῆς ἑαυτοῦ χρήσεως. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τοῖς πορίζειν ἢ κωλύειν δυναμένοις ὑποκείμενα, δεσπότας ἐκείνους ἔχει, καὶ δοῦλα ἐκείνων ἐστί. Καὶ τὰ μὲν ἀρκοῦντα αὐτοῖς, εὐσθενῶς διάκειται, τὰ δὲ ἄλλων χρῄζοντα, ἀσθενῆ καὶ ἐνδεῆ εἰσι. Καὶ τὰ μὲν ἀκώλυτά ἐστιν, ὡς αὐτεξούσια· (τίς γὰρ κωλύσει τοίως ἢ τοίως ὑπολαβεῖν, ἢ ὀρεχθῆναί τινος, ἢ ἀπαρεσθῆναι;) τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ πορίζεσθαι καὶ ἀφαιρεῖσθαι ὑπ' ἄλλων πεφυκότα, ὑπ' ἐκείνων καὶ κωλύεται πολλάκις, ἢ μὴ γινόμενα, ἢ ἀφαιρούμενα. Δῆλον δὲ, ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἡμέτερα ὄντα ἔργα, ἴδια ἡμῶν ἐστι· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐν ἄλλων ἐξουσίᾳ κείμενα, ἀλλότριά ἐστιν. Ὥστε καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, τὰ μὲν τῶν ἐφ' ἡμῖν, οἷον τὸ ἀληθῶς ὑπολαμβάνειν ἢ ψευδῶς, ἢ ὀρθῶς ὀρέγεσθαι, ἢ πλημμελῶς, ἡμέτερά ἐστιν ἀγαθὰ ἢ κακά· τὰ δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐχ ἡμέτερα· ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ σώματος, τοῦ ὀργάνου τοῦ ἡμετέρου· τὰ δὲ τοῦ δοξαρίου, ἔτι πορρώτερον.

[IN § 3.] Εἰπὼν, τίνα τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τίνα τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ ὁποῖα ἑκάτερά ἐστι, καὶ ὁποίαν ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς σχέσιν· ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἴδιά ἐστι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλότρια· παραινεῖ λοιπὸν συμφώνως ἡμᾶς τῇ φύσει αὐτῶν, καὶ μὴ παρηλλαγμένως, περὶ αὐτὰ ἀναστρέφεσθαι. Ταῦτα γὰρ εὐδαιμονίας ἡμῖν καὶ κακοδαιμονίας αἴτια γίνονται. Τὸ μὲν γὰρ τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῷ μηδενὶ περιπίπτειν, εὐδαίμονας ποιεῖ· τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ ὠφελίμων ἀποτυγχάνειν, ἢ περιπίπτειν τοῖς βλαβεροῖς, κακοδαίμονας. Εἰ οὖν τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, ταῦτα δὲ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἐν τούτοις ζητητέον τὸ ἀγαθόν· ἵνα τύχωμεν πάντως ζητοῦντες, διὰ τὸ κύριοι εἶναι τοῦ τυχεῖν, (εἴπερ κύριοι τοῦ ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν κατὰ φύσιν ἐσμέν·) καὶ μὴ οὐκ

sant, a nonnullis impii existimantur; et f
nonnullis pro bardis habentur. Ita nec *glo*
trii est; sed illorum quibus hoc aut illo r
nobis libuit. Jam *magistratus* sine populo
absque ministris qui operam navent, const
In quibus vero civitatibus venales sunt ma
toque auro addicuntur, inops pecuniæ nullu
tus habebit aditum, quantumvis eos ad
omnia non in potestate nostra sita sunt, quia
nes nostræ. Primo autem loco in illa divisi
in nostra non sunt potestate, *corpus* recen
pter id egere iis rebus cœpimus, quæ in
non sunt. Omnium enim bellorum pecu
illam autem ob victum et cultum corporis
mur.

[IN I, § 2.] Postquam dixit, quæ nostra,
nunc cujusmodi utraque sint, declarat. *I*
bera; quod neque, ut fiant, cogi ab aliis
fiant, *prohiberi possunt,* neque alius iis u
habet. Talis enim est libertas, quæ sui juris
tem habet sui usus. *Aliena* vero, iis obr
præbere vel prohibere possunt, dominos
que *serviunt*. Et ea quidem, quæ sibi
robusta et firma sunt: quæ vero alienam o
imbecilla et egena. Illa *prohiberi* nequeun
sint: quis enim nos prohibebit hoc aut ill
adpetere, aversari? Aliena vero, quæ ab a
auferri possunt, sæpe quoque prohibentu
tribuuntur, vel adimuntur. Perspicuum est
nostra potestate sunt, utpote nostras effect
propria: quæ vero penes nos non sunt, in
testate, ea esse *aliena*. Quare et bona et
rum, quæ in nostra potestate sunt, ut re
male, recte adpetere vel perperam, nosti
mala. Quæ vero ad res pertinent extra nos
positas, nostra non sunt: sed partim corp
nostri; partim gloriolæ, remotiora etiam a

[IN § 3.] Postquam exposuit, quæ in nobis
sint, et cujusmodi utraque sint, et quam
rationem habeant: nempe, quæ in nostra
esse nostra; quæ non, aliena: deinceps n
ministremus, quemadmodum natura eoru
trario modo. Nam hæ nobis felicitatis et
sunt. Etenim bonis potiri, et in nullum r
beatos facit: bonis et utilibus rebus excide
incidere, infelices. Quod si igitur bonum
situm est, ut naturæ convenienter adpetamu
hæc vero in earum rerum numero sunt,
arbitrii; in his bonum est quærendum. It
et consequamur id quod quærimus, prop
adeptio penes nos est, (siquidem adpetitio et

τύχωμεν ἀγαθοῦ. Ἐὰν δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρε-
, καὶ ἐν ἐκείνοις ζητῶμεν τὸ ἀγαθὸν, διχῶς
ἁνειν ἀνάγκη. Καθ' ἕνα μὲν τρόπον πάντη
τως, ὅτι κἂν ἐπιτύχωμεν αὐτῶν, οὐχὶ οἰκείων
ἐπιτύχοιμεν ἄν· καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι καὶ ἀποτυγ-
ν τοῖς πλείοσιν ἀνάγκη τὸν τὰ ἀλλότρια ὡς οἰ-
ζητοῦντα, καὶ ὀρεγόμενον ἐκείνων τῶν ἐν ἄλλων
κειμένων. Συμβαίνει οὖν ἐπὶ τούτων, καὶ τὰς
ιποδίζεσθαι καὶ ταράττεσθαι μὴ ἰθυπορούσας,
ἶσθαι πάντως καὶ πενθεῖν. Ὥσπερ γὰρ ἡδό-
γχάνοντες [τῶν αἱρετῶν,] καὶ ἐκκλίνοντες τὰ
: οὕτως, ἂν ἀποτυγχάνωμεν τῶν αἱρετῶν, ἢ
λινομένοις περιπίπτωμεν, λυπεῖσθαι ἀνάγκη,
δοκοῦντας αἰτίους μέμφεσθαι, ποτὲ μὲν ἀν-
, ποτὲ δὲ τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας. Πάσχομεν
ἄλλο δεινόν. Συμπάσχοντες γὰρ τοῖς οὐκ ἐφ'
ε ἀφέληταί τις αὐτὰ, προσαπόλλυμεν καὶ τὰ
, ἅπερ ἐκεῖνος ἀφελέσθαι οὐ δύναται, τὸ ὀρθῶς
ι καὶ ἐκκλίνειν.
ν δὲ ὅσα κακὰ ἕπεται τῇ παραλλαγῇ· ἐὰν δὲ
ησὶ] τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἀλλότρια διαθησώμεθα,
ῶν ἀλλοτρίων, ἀλλὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν καὶ
ὄντων ἀντεχώμεθα, τοῦτ' ἔστι τοῦ κατὰ φύσιν
ι καὶ ἐκκλίνειν· οὔτε ἀναγκάσει (ἄλλος δηλον-
εἰς, οὔτε κωλύσει ποτὲ ἡμᾶς οὕτως ὀρέγεσθαι
ίνειν· εἴπερ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν. Εἰ δὲ τοῦτο, οὔτε
εθά ποτε· λυπεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἄλλο τι, πλὴν
ίτων, τοῦ τε μὴ τυγχάνειν ὧν βουλόμεθα, καὶ
ιπίπτειν ἐκείνοις ἃ ἐκκλίνειν σπουδάζομεν.
τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐσπουδακότες, οὔτε ἀποτευξόμεθα
ὀρεγόμεθα, οὔτε περιπεσούμεθά τινι ὧν ἐκ-
. Ὥστε οὐδὲ φοβηθησόμεθά ποτε τινά· εἴπερ
θα ἢ τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς, ἢ τοὺς τὰς ὠφε-
λούντας. Οὐδεὶς δὲ ἰσχυρός ἐστιν οὕτως, ὡς
εις καὶ τὰς ἐκκλίσεις, ἐν αἷς τὸ ἀγαθὸν καὶ
ρτι τοῦ κατὰ λόγον ζῶντος, βιάσασθαι. Ὥστε
ρὸν ἕξομέν τινα. Ἐχθρὸς γὰρ ὁ βλάπτων νο-
βλαβερὸς δὲ οὐδείς ἐστι τῷ βλαβῆναι μὴ δυ-
ὑπ' ἄλλου. Οὐδὲ μέμφεται οὖν τινα ὁ τοιοῦ-
' ἐγκαλέσει τινί· ἀλλ' οὐδὲ ἄκων ποτέ τι πρά-
λυπος οὖν καὶ ἄφοβος, καὶ ἐλεύθερος, καὶ εὐ-
ντως ὁ τοῦ τοιούτου βίος ἔσται, ἄνευ πάθους
ῇ ζῶντος.
ὅρα, ὅπως οὐ μόνον ὠφελιμώτερον, ἀλλὰ καὶ
ν ἀποδείκνυσι τὸν τοῦ σπουδαίου βίον· ὥσπερ ὁ
ν [φησὶν,] ὅτι πᾶν ζῶον κατὰ φύσιν τοῦ ἡδέως
ει, καὶ φεύγει τὰ λυπηρά. Τῶν ἡδέων δὲ τὰ
ν ἀγαθοῖς ἡμῶν καὶ ὠφελίμοις σύνεστι, τὰ δὲ
εβεροῖς. Κἀνταῦθα χρὴ νήφειν, ὅπως ἂν καὶ
ιεθα τὰς ἐπωφελεῖς ἡδονὰς, καὶ πρὸς ταύτας
ἐμεθα. Ὅτι γὰρ ἡδυτέρα δοκεῖ ἡ σωφροσύνη
ῥαίῳ, ἥπερ ἡ ἀκολασία τῷ μοχθηρῷ, δηλοῖ
λοὺς μὲν τῶν μοχθηρῶν εἰς σώφρονας μεταβάλ-
ὺς δὲ σώφρονας μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως,

nos est) et ut nostrum proprium consequamur bonum. Sin ea, quæ non penes nos sunt, adpetiverimus, et in iis bonum quæsiverimus, bifariam nos frustrari necesse erit : uno modo semper et sine exceptione, quod, etsi illa consequeremur, non nostra tamen bona consecuturi essemus : altero, quod plerumque frustrari necesse est eum, qui aliena tanquam sua quærit, quique ea desiderat, quorum potestas in aliis sita est. Accidit igitur in his, ut et impetus nostri *impediantur* et *turbentur*, non recta via progredientes, et in *dolorem* utique *luctumque* incidamus. Ut enim rerum expetendarum facti compotes, et evitatis contrariis delectamur; sic rebus expetendis frustratos, aut in aversandas delapsos, *dolere* necesse est, et *queri* de auctoribus earum rerum, alias de hominibus, alias de iis qui universitatem administrant. Aliud quoque malum nobis accidit. Nam, dum graviter adficimur, si quis ea nobis, quæ nostri juris non sunt, adimit; simul etiam hæc perdimus quæ in nostra potestate sunt, quæque nobis eripere nemo potest : rectum adpetitum, et rectam declinationem.

Expositis igitur malis quæ hanc perversionem sequuntur : nunc ait, si recte nostra et aliena tractaverimus, et non alienis, sed nostris bonis et in nostra potestate sitis studuerimus; hoc est, si operam dederimus, ut secundum naturam adpetamus et declinemus : fore ut *nemo* prorsus *nos cogat*, aut unquam nos *impediat* sic adpetere et declinare, siquidem id nostri arbitrii est. Quod si ita est, nunquam etiam dolebimus : dolorem enim nobis adfert nihil aliud, nisi duo hæc, frustratio eorum quæ volumus, et eorum quæ nolumus perpessio. Iis autem intenti rebus, quæ penes nos sunt, neque ulla re frustrabimur quam desideramus, neque in ullam incidemus quam declinamus. Itaque etiam neminem unquam timebimus; siquidem eos timemus, qui aut nobis nocent, aut commoda nostra intervertunt : neque vero quisquam eam vim habet, ut adpetitiones et declinationes, in quibus situm est bonum et malum ejus qui rationi congruenter vivit, cogere queat. Quare nec *inimicum* quemquam habebimus. Inimicus enim judicatur, qui nocet : nemo vero ei nocet, cui ab alio noceri non potest. Talis igitur neque expostulat cum quoquam, neque accusabit quemquam : atque etiam nihil unquam faciet invitus. Hilaris igitur, secura, libera et vere beata erit talis hominis vita, perturbationis expers, plena voluptatis.

Et observa, quemadmodum ostendat, viri boni et sapientis vitam non modo utiliorem esse quam aliorum, sed etiam jucundiorem. Nam Platone auctore, Omne animal natura et voluptate ducitur, et molestias aversatur. Res autem jucundæ partim cum bonis et utilitatibus nostris conjunctæ sunt, partim cum malis et damnis. Proinde hic vigilandum, ut utiles seligamus voluptates, et hisce adsuescamus Modestiam enim bono viro suaviorem videri, quam luxuriam improbo, illud ostendit, quod multi quidem improbi modesti fiunt; qui vero ratione et consilio modesti sunt,

μηδέποτε μεταπίπτειν εἰς ἀκολασίαν. Καίτοι εἰ μὴ ἡδὺς ἦν ἐκπρεπῶς τοῖς σώφροσιν ὁ τοιοῦτος βίος, οὐκ ἂν ἑκόντες αὐτὸν καὶ εὐαρεστοῦντες ἠσπάζοντο. Ὅτι οὖν καὶ ἡδύτερός ἐστιν ὁ τοῦ σπουδαίου βίος, δείκνυσιν ἐκ τοῦ ἀνεμποδίστου, καὶ ἀκωλύτου, καὶ ἑκουσίου τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀποτιθεμένων.

[IN CAP. I, § 4.] Δείξας, ἐν τίσιν ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἡμέτερον, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ ὁποῖος ἔσται ὁ βίος τοῖς ἐκεῖθεν αὐτὸ πορίζεσθαι βουλομένοις, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντων, καὶ ὅτι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν τεῦξιν ἀνεμπόδιστος καὶ ἀκώλυτός ἐστι παντελῶς, καὶ ἀπὸ βλάβης ἄτρωτος, οὐδεμίαν ἐπίβασιν τοῖς βλαβεροῖς παρεχόμενος· καὶ οὐ μόνον ἐπωφελής, ἀλλὰ καὶ ἡδύς, οὔτε κατὰ τὴν ὄρεξιν ἐμποδιζόμενος, οὔτε ὧν ἐκκλίνει περιπίπτων τινί, ἀλλ', ἁπλῶς εἰπεῖν, μακάριός τε καὶ εὐδαίμων διατελῶν· ἐφεξῆς προτρέπει τε καὶ συντείνει τὸν ἀκροατὴν, ἀξίαν ἐπιδείξασθαι προθυμίαν τῶν τοιούτων ἐπαγγελμάτων, μὴ μόνον οὐ πάρεργον ἄλλου τινὸς ἡγούμενον τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδὴν, ἀλλὰ μηδ' ἄλλο τι πάρεργον πρὸς αὐτὴν ποιούμενον. Διὸ τῶν ἐκτὸς ὅσα μὲν ἀσύμφωνα πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστιν, ὥσπερ τρυφαὶ, καὶ ἡδοναὶ σωματικαὶ, καὶ ἀκάθαρτος πλοῦτος, καὶ δυναστεῖαι, καὶ τυραννίδες, ταῦτα παντελῶς ἀφιέναι παρακελεύεται· ὡς οὐ δυνατὸν ὄν, καὶ περὶ ταῦτα σπουδάζειν, καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἑαυτὸν φυλάττειν. Τὰ δὲ ἄλλα ὅσα τῶν ἐκτὸς δύναται ἐμφρόνως μεταχειριζόμενα μὴ ἐμποδίζειν τοῖς ψυχικοῖς ἀγαθοῖς, οἷον οἴκου κτῆσιν καὶ οἰκετίας, γάμον τε ἔννομον, καὶ εὐγενῆ παιδοποιίαν, καὶ ἀρχὴν δικαίαν, ἐνίοτε καὶ τῶν χρειωδῶν ἐπιμέλειαν, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινεῖ τοὺς παιδευομένους, εἰκότως· καὶ γὰρ ἀπερισπάστους αὐτοὺς εἶναι χρὴ πανταχόθι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν, εἰ μέλλοιεν τελέως κατορθοῦν αὐτήν.

Καὶ μέντοι δεῖ τὸν μέλλοντα ἐν τοῖς ἐκτὸς μὴ δημοτικῶς, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν ἀναστρέφεσθαι, καὶ φρόνησιν ἔχειν τῶν ἐπωφελῶν καὶ βλαπτικῶν διακριτικὴν, καὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ὑπεσταλμένας τῷ λόγῳ, καὶ μὴ κατεξανισταμένας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ὀρεκτοῖς κελεύει κινεῖσθαι, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' ὅσον, ἐπ' ἐκεῖνα κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἀφοριζόμενον αὐτοῖς διεγείρεσθαι. Τὰ γὰρ ἁμαρτήματα γίνεται, ἢ τοῦ λόγου τὸ δέον μὴ διορίζοντος διὰ φρονήσεως ἔλλειψιν· ἢ τούτου μέν, εἰ καὶ ἀτόνως, ὁρῶντος ὅμως τὸ δέον πραχθῆναι, τῶν δὲ ἀλόγων ὀρέξεων δι' ἀπαιδευσίαν κατεξανισταμένων τυραννικῶς τῆς χαλαρᾶς τοῦ λόγου κρίσεως· ὡς ὅταν ἡ τραγῳδία τὴν Μήδειαν ὑποκρινομένη λέγῃ·

Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾷν μέλλω κακά·
θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Χρεία τοίνυν τῷ μέλλοντι ζῆν ἀναμαρτήτως ἐν τῇ περὶ τὰ ἐκτὸς χρήσει, καὶ τὴν φρόνησιν παρασκευάσαι, καὶ

nunquam pravos mores amplectuntur. Eni talis vita modestis insigniter jucunda esset, no amplecterentur, nec in ea lubentes adquiesce igitur viri boni et sapientis jucundiorem etiam e strat e vitæ ratione voluntaria, impedimenti fensionis experte, quam vivunt hi qui bonum iis rebus solis, quæ in nostra potestate sunt, c

[IN I, § 4.] Postquam ostendit, quibus in r sit positum nostrum, in iis nimirum quæ i testate sunt; et qualis eorum vita sit futura, qui suum petunt, non autem a rebus externis et a adeptione boni eam nullo modo impediri pos berí, nulloque damno esse violabilem, ut quæ r rebus aditum præbeat; quæque non utilis tan jucunda sit; cujus nec adpetitio impediatur, n in aliquid adversum incidat, sed ab omni part tuo expers et beate: nunc deinde studium e auditoris excitat, monetque, tantas res non m ter tractandas esse, sed dum iis occupatus sis vel obiter agendum. Quapropter ea, quæ cu tione præditi vita, naturæ consentanea, non cujusmodi sunt, luxuria, et voluptates corp divitiæ, principatus, tyrannides; *prorsus rel* quod fieri non possit, ut idem homo et his rebu et animo excolendo studeat. Quæ vero e re ejus sunt naturæ, ut, prudenter tractatæ, bon officiant; cujusmodi sunt, parare domum et s gitimæ nuptiæ, ingenuorum liberorum procr magistratus, aliquando etiam rerum ad vitæ u riarum cura: hæc omnia, et id genus alia, *i esse differenda* monet studiosos; idque m nullis omnino rebus distrahi eos oporteat, et a tis atque exercitatione abstrahi, qui hanc perf cupiunt.

Oportet tamen etiam eum, qui in rebus e vulgi more, sed ut bonum virum decet voluer prudentia esse præditum, qua res utiles et n nat, et brutas adpetitiones rationi obedientes h insurgere illas adversus hanc patiatur, nec r ad eas res adpetendas quas ipsa jusserit, et qu tenus; et ad illas res intra præfinitum rei cu excitari. Peccata enim exsistunt, aut cum ra debeat, non discernit ob prudentiæ penuriam; spicit illa quidem, quamvis languide, quid fa sed brutæ adpetitiones, ob neglectam instituti nice adversus languidum rationis judicium ins lem tragœdia Medeam depingit:

Scio nefas quod, et quod in scelus ruam:
sed ira mentis omne judicium premit.

Ad rectum igitur externarum rerum usum, e ctrina exculto, et adpetitu moderato atque sub

ν ὀρέξεων τὴν μετριότητα, καὶ τὸ πρὸς τὸν
ιθές· καὶ οὕτως, ὥσπερ ὅπλοις ἀβραγέσι τού-
γμένος, κατὰ καιρὸν ἅπτεσθαι τῶν τοιούτων.
ἀ συμφωνεῖν δυνάμενα τῶν ἐκτὸς πρὸς τὴν
ερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινεῖ τοῖς παι-
, ἕως ἂν τὴν χρηστικὴν ἀρετὴν αὐτῶν κτή-
ἀ τῆς ἀπερισπάστου ἀσκήσεως. Οὔτε γὰρ
ν ἀπιέναι χωρὶς ὅπλων καλὸν, οὔτε πραγμά-
φρονήσεως καὶ μετριοπαθείας ἐφάπτεσθαι.
ὲ οὐκ ἀσύμφορον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνήνυτον
ῖς παιδευομένοις τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδήν.
μὲν γὰρ καὶ ὀρέξεων λελογισμένων καὶ ἐκ-
ι' ὧν μόνων ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία τοῖς
περιγίνονται, πάντως ἀποτυγχάνειν ἀνάγκη
ὶν μὴ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, καὶ ἐκεῖνα ἐκ-
Δουλεύειν γὰρ ἀνάγκη ταῖς ἀλόγοις ὀρέξε-
τῶσί τε καὶ ἀγρίοις δεσπόταις· δουλεύειν δὲ
ρώπων τοῖς τε πορίζουσι τὰ τοιαῦτα ὀρεκτὰ,
λύειν δυναμένοις, ἵνα μὴ κωλύωσι, καὶ τοῖς
ι φευκτά. Ἔτι δὲ καὶ τῆς σχολῆς ἡμᾶς πα-
τῆς πρὸς τὴν περὶ τὰ οἰκεῖα ἐπιμέλειαν, ἡ
ὸς σπουδὴ ἀποτυγχάνειν πάντως τῶν οἰκείων
εῖ. Οἱ γὰρ ἀμφοτέρων ὀρεγόμενοι, καὶ περὶ
δάζοντες, οὔτε διακρίνουσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ
, οὔτε τὴν προσήκουσαν σπουδὴν τοῖς οἰκείοις
νέμουσιν· οὔτε, μὴ σπουδάζοντες ὡς δεῖ
τυγχάνειν αὐτῶν δυνήσονται. Ὡς ἐπίπαν
ἐκτὸς ἀποτυγχάνουσιν, ὡς μὴ μόνοις αὐτοῖς
ύμενοι, ἀλλ' ἀμηγέπη καὶ τῶν οἰκείων ἀγα-
νοι, μηδὲ ἀνέδην πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν
ύξεως αὐτῶν αἱρούμενοι, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ
τινὸς ἀνθελκόμενοι. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος
ν μονοτρόπως εἰς τὰ ἐκτὸς ἀποκλίναντος,
ιρός· ἐπίπονος δὲ καὶ ἀηδὴς ἐκείνου μᾶλλον,
τὰ ἀσύγκλωστα σπουδάζων, καὶ ἐναντιώσεσι
λείαις ἀεὶ συνεχόμενος, καὶ ἀποτυγχάνων
ιὰ τὸ ἑκατέρων ἐφίεσθαι· λυπηρὸς δέ ἐστι,
κ. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι συνεχῶς ἐν
Ἐπίκτητος χρήσεται τῷ Μέμνησο, πρὸς
ψυχὴν διαλεγόμενος, τὴν συνουσιωμένους
ν ἀεὶ τοὺς τῶν ὄντων λόγους, καὶ σύμφυτον
ὶν ὄντων ἀλήθειαν· ἀτονοῦσαν δέ ποτε πρὸς
ῆ θέαν, τῷ περισπασμῷ τῆς ἐν αὐτῇ γενε-
νάμενος, καὶ διὰ τοῦτο εἰς λήθην ὑποφερο-
πάντων αὐτῇ τῶν κακῶν αἰτίαν, καὶ δεο-
υνεχῶς ἀκούειν τοῦ Μέμνησο. Ὅταν δὲ
ηλικούτων ἐφιέμενον οὐ δεῖ μετρίως κεκινη-
θαι αὐτῶν, οὐ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐμμέτρου καὶ
τῷ Μετρίως, ἀλλὰ καταχρηστικῶς, ἐπὶ τοῦ
ήσατο. Ὁ γὰρ κίνδυνος τοῦ ἀποπεσεῖν τῶν
ῶν ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει, κατὰ Πίν-

Sic, hisce veluti firmissimis armis munitus, per tempus tales res suscipere poterit. Quapropter studiosos homines monet, ut res externas quæ cum virtute congruere possint, *in aliud tempus differant*, donec virtutem utendi eis, continenti exercitatione compararint. Neque enim ad bellum inermem abire decet; neque res gerendas absque prudentia et moderatione animi suscipere.

At ostendit Epictetus, non modo inutile, sed irritum etiam esse rerum externarum studium eis qui adhuc erudiuntur. Animi enim recta institutione, et adpetitionibus ac declinationibus ratione moderatis, *per quas solas* hominibus *libertas et felicitas pariuntur*, excidere omnino necesse est eos, qui et adpetunt et declinant ea quæ non sita sunt in potestate nostra. Necesse est enim servire eos brutis cupiditatibus, tanquam agrestibus et furiosis dominis: servireque item eis hominibus, qui talia desideria et explere et prohibere possunt, ne prohibeant; iis item, qui in res fugiendas conjicere possunt. Ad hæc, subtrahendo curandi nostras res otio, rerum externarum occupatio omnino etiam in caussa est, ut nostris bonis excidamus. Nam qui utraque expetunt, et utrisque student; hi nec discernunt bona et mala, neque justam curam suis propriis bonis impendunt; nec, legitimo studio non adhibito, iis potiri poterunt. Fit etiam fere, ut externis quoque bonis frustrentur; nempe quoniam non iis solis toti occupati sunt, sed aliquo modo sua etiam bona desiderant, neque toto pectore quidvis et facere et perpeti propter adeptionem istorum volunt, retrahente verecundia quadam. Et est quidem talis vita minus prava, quam ejus qui unice rebus externis incumbit; laboriosior illa tamen, atque insuavior est: etenim, quæ connecti nequeunt, connectere studens, continuo secum ipsa pugnat, crebro pœnitet, frustratur utrisque dum utraque consectatur, molesta utique est, minimeque optabilis. Est autem observatione dignum, quod crebro dehinc Epictetus utatur verbo *Memento*, quo rationis compotem animum compellat, qui rationes quidem rerum semper conjunctas secum habet, earumque innatam veritatem; sed aliquando, velut deficiente oculorum acie ad sincere spectandum, ob distractionem genitricis suæ facultatis, in oblivionem ruit, quæ ipsi malorum omnium caussa est; ideoque opus habet, ut *Memento* illud crebro ei inculcetur. Cum vero *non mediocriter incitatum esse oportere* dicit *eum qui tantas res adpetat*, non hoc vult, *non supra modum atque immodice*, sed *non infra modum, non minus quam par sit*, incitatum esse oportere. Nam cum periculum sit, ne tuis propriis bonis excidas; periculum illud certe, ut ait Pindarus, ignavum virum non admittit.

Ν. I, § 5.] Εἰπὼν ὅτι χρὴ τὸν μέλλοντα τῶν θῶν τυγχάνειν ἄνθρωπον καὶ τὴν οἰκείαν

[IN I, § 5.] Postquam monuit, eum qui suis potiri bonis et propriam sibi felicitatem comparare velit, non distrahi opor-

εὐδαιμονίαν περιποιεῖσθαι, ἀπερίσπαστον ἀπὸ τῶν ἐκτὸς θεῖναι ἑαυτόν· ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐπιμελομένοις ἐμπίπτουσι πολλάκις φαντασίαι, αἱ μὲν, ὀρεκτικαί τινος τῶν ἐκτὸς, αἱ δὲ ἐκκλιτικαὶ τῶν ἀναιρέτων· διδάσκει, πῶς δεῖ χρώμενον ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ἀβλαβῆ μένειν ἀπ' αὐτῶν. Τραχείας δὲ τὰς τοιαύτας φαντασίας ἐκάλεσεν, ὡς ἀλόγους καὶ παροίστρους, καὶ τραχυνούσας ὄντως τὴν ζωὴν τῇ ἀσυμμετρίᾳ καὶ ἀνωμαλίᾳ τῶν κινήσεων. Ὅπερ δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον παραινεῖ, τὸ μὴ συναρπάζεσθαι εὐθὺς ὑπὸ τῆς ἐμπιπτούσης φαντασίας, ἢ ὀρεκτικῆς, ἢ ἐκκλιτικῆς, τοῦτο καὶ νῦν λέγει· ὅτι χρὴ πρὸς αὐτὴν κινηθεῖσαν εὐθὺς ἀνθίστασθαι, καὶ τέως τὴν σφοδρότητα αὐτῆς ἐκλύειν, διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ φαντασίαν εἶναι. Αἱ δὲ φαντασίαι, ποτὲ μὲν ἀληθῶν εἰσιν ἀνατυπωτικαὶ καὶ ἀληθῶς ἐπωφελῶν ἢ ἡδέων· ποτὲ δὲ διακενῆς ὀνειροπολοῦσιν. Αὐτῷ τε οὖν τούτῳ τῷ διατεθῆναι εὐθὺς, ὅτι οὐ πάντως τοιοῦτόν ἐστι τὸ φανταστὸν, οἷον φανταζεται, χαλᾶται τὸ σύντονον τῆς φαντασίας, ὥστε μὴ παρεμποδίζειν τὴν τοῦ λόγου κρίσιν· ἢν εὐθὺς μετὰ τὸ γαληνιασθῆναι τὴν φαντασίαν, καὶ τῆς τραχύτητος ἀπαλλαγῆναι, παραινεῖ προσάγειν εἰς ἀκριβῆ διάθεσιν τοῦ φαντασθέντος. Πολλοὶ δέ εἰσι τῶν τοιούτων κριτικοὶ κανόνες· οἱ μὲν, ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν φανταστῶν λαμβανόμενοι· πότερον εἰς ψυχικὸν ἀγαθὸν, ἢ σωματικὸν, ἤ τι τῶν ἐκτὸς ἀναφέρονται· καὶ πότερον εἰς ὠφέλειάν τινα τείνουσιν, ἢ πρὸς ἡδονὴν μόνον· ἔτι δὲ καὶ, εἰ δυνατὰ ὅλως, ἢ ἀδύνατα. Ἔστι δέ τις κανὼν, καὶ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ κρίσεως καὶ σπουδῆς τῶν ἐμφρόνων τε καὶ ἀφρόνων ἀνθρώπων· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἀπὸ τῆς θείας κρίσεως. Ὅπερ γὰρ ἀρεστὸν δοκεῖ θεῷ καὶ τοῖς ἔμφροσιν ἀνθρώποις, τοῦτο ἂν εἴη σπουδῆς ἄξιον τῷ σωθησομένῳ· τὰ δὲ ἀπαρεστὰ ἐκείνοις, φευκτέα. Οὐδεὶς γὰρ ἀνόητος οὕτως ἢ ἐμπαθής ἐστιν, ὡς οἰηθῆναι τὴν ἀκολασίαν ἢ τὴν ἀδικίαν ἀρέσκειν θεῷ. Πολλῶν οὖν ὄντων κανόνων κριτικῶν τῆς τῶν φανταζομένων ἡμῖν διαφορᾶς, εἷς ἐστιν ἀνθρώπων ὡς ἀνθρώπων ἴδιος, ᾧ κοινῶς ἐπὶ πάντων ἡμᾶς δεῖ χρῆσθαι· οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διακρίσεως. Εἰ γὰρ τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστί τι τῶν φανταζομένων ἢ ὀρεκτῶν ἢ ἐκκλιτῶν, καλῶς ἔχει γινώσκειν τε καὶ ἐπιλέγειν εὐθὺς, ὅτι τοῦτο οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν ἡμέτερον εἶναί τι δύναται, μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄν, διὰ τὸ εἰδοποιὸν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας αὐτεξούσιον. Ὅλως γὰρ ὑποστᾶσα τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὖσι, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῆς καὶ τὸ κακὸν αὐθαίρετον ἔχειν ἔμελλεν.

[IN CAP. II.] Καὶ τοῦτο συνεχὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐστιν, ἀπόδειξιν ἐπέχον τοῦ, τὰ φανταζόμενα ὀρεκτὰ, εἰ μὲν τῷ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κανονίζοιντο, ἐπιτυχεῖς καὶ μακαρίους ποιεῖν, εἰ δὲ μὴ, ἀτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς, καὶ κακοδαίμονας. Καὶ διορίζει πρῶτον, τίνας μὲν ἐπιτυχεῖς καὶ εὐτυχεῖς καλοῦμεν, τίνας δὲ ἀτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς· καὶ ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ τέλος ἐστὶ τὸ τυχεῖν οὗ ὀρέγεται, ἐκκλίσεως δὲ

tere rebus externis, cum iis etiam qui sua curant, visa q dam occurrant, quibus impulsi aut rem aliquam extern adpetant, aut ea declinent quæ fugienda videantur: de quemadmodum his utendum sit, ne ea nobis noceant. Ap vero talia *visa* adpellat, utpote quæ præter rationem v œstro agitent hominem, et immoderatis et perturbatis motionibus vere exasperent vitam. Quod autem in is sequuntur apertius monet, ne statim sequamur q visum, sive ad adpetendum sive ad declinandum n vens, idem nunc quoque dicit: statim ei, ubi eu fuerit, esse resistendum, ejusque impetum inhibe cogitando, *visum id esse*. Visa autem, alia quide veras, vereque utiles et jucundas repræsentant; alia inania simulacra ceu somnia nobis objiciunt. Hac i tur cogitatione laxatur visi contentio, cum statim e mus, *rem non esse talem, qualis esse videatur*: q ut rationis judicium non impediatur; quod judicium e mum visi tempestas remiserit, asperitate imminuta, quamque apte distinguendam monet esse adhibendu *gulæ* autem visa judicandi sunt multæ: quæ sume tim a natura visorum; an scilicet ad animi, ad corpo fortunæve bona pertineant; item, ad utilitatemne a an ad voluptatem solam referantur; denique, si possibiles omnino, necne. Est vero alia regula, de udicio et studio circa res easdem hominum, cum p tium, tum imprudentium; atque etiam magis, a di dicio. Quidquid enim Deo et cordatis hominibus pr in eo utique est suæ salutis studioso elaborandum illis non probatur, id eidem fugiendum. Nemo e est aut amens, aut suarum cupiditatum amans, u met lasciviam aut injuriam placere Deo. Cum igitu sint regulæ, quibus visorum nostrorum discrimin centur; una est hominum propria, quatenus homi qua nobis peræque in omnibus est utendum: illa quæ pendet a divisione *rerum quæ in nostra su state, quæve non sunt*. Nam si res, cujus visum n fertur, sive ut adpetendæ, sive ut declinandæ, non potestate est, rectum erit ut intelligamus, statim mus, *nihil eam ad nos attinere*. Nam cum nosti non sit, neque bonum neque malum nostrum es quoniam liberum arbitrium propria est natura prærogativa. Omnino enim, cum talis natura rerum exstiterit, fieri aliter non potuit, quin in bitrio et bonum ipsius et malum esset positum.

[IN II.] Hoc quoque caput cum eo quod antecesse quo demonstrat, ea quæ adpetenda videantur, si a regulam rerum quæ nostri aut alieni juris sunt, votorum compotes et beatos; sin minus, voti impo lamitosos. Ac primum explicat, quosnam voti et fortunatos dicamus, quos infortunatos et cala docetque, *adpetitionis professionem et propositi* consequi id quod adpetatur; *declinationis*, non

πεσεῖν ἐκείνῳ ᾧ ἂν φύγῃς. Καὶ ἔστιν εὐ-
ο, τὸ μὴ περιπεσεῖν ὥσπερ ἀτυχὲς μὲν, τὸ
τοῦ ὀρεκτοῦ, ὅτι οὐκ ἔτυχε· δυστυχὲς δὲ, τὸ
ἐ ἀντικείμενον, τὸ τῷ φευκτῷ περιπεσεῖν·
ἐν, ἀλλὰ κακοῦ τινος ἔτυχε. Ταῦτα καλῶς
, ἐπάγει τὰ ἑξῆς· ὅτι, ἂν μὲν μόνα ἐκκλί-
ρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοὶ, οἷον ἀκολασίας, καὶ
ὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ ἐπὶ σοί ἐστι τὸ ἐκκλῖ-
ῶν ἐκκλίνεις περιπεσῇ· ὥστε οὐδέποτε δυσ-
Νόσον δὲ, ἢ πενίαν, ἤ τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
ῃς, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν ἐπὶ σοὶ τὸ ταύτας ἀπο-
άγκη δήποτε περιπεσεῖν, καὶ δυστυχῆ γενέ-
ιοίως δὲ κἂν ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐπὶ σοὶ, ἀτυχεῖν
νάγκη, τοῦ ὀρεκτοῦ μὴ τυγχάνοντα. Εἰ δὲ
' ἡμῖν ἡ ὄρεξις καὶ ἡ ἔκκλισις γίνεται, οὔτε
ίτε δυστυχεῖν ποτε συμβήσεται, ἀλλ' ἀεὶ
αὶ ἐπιτυγχάνειν. Καὶ ἔστιν ἡ συναγωγὴ
τοιαύτη· Ὁ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν τὴν ὄρεξιν
κλισιν τιθεὶς, καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀποτυγχάνει
καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτει, ὡς ἐπ'
ης τῆς ἐξουσίας αὐτῶν· ὁ δὲ τοιοῦτος ἀτυ-
δυστυχὴς ὡμολόγηται· ὥστε καὶ ἄθλιος,
ίμων.
, ὅπως Σωκρατικὸς ὁ λόγος καὶ συγκαταβα-
ἀπ' αὐτῶν τῶν σπουδαζομένων ἡμῖν μετά-
κάλλιον. Πάντες γὰρ καὶ οἱ σπουδαίως καὶ
ὡς ζῶντες, ἐν τούτῳ τίθενται τὴν εὐδαιμο-
ῷ τῶν μὲν ὀρεκτῶν αὐτοῖς καὶ ἐφετῶν τυγ-
ς δὲ ἀναιρέτοις καὶ φευκτοῖς μὴ περιπίπτειν.
ι δὲ, ὅτι οἱ μὲν σπουδαῖοι τῶν ὄντως καὶ εἰ-
γαθῶν καὶ ὠφελίμων ὀρέγονται, καὶ ἐκκλί-
τως βλαβερὰ καὶ κακά· τοῦ λόγου ὄντος ἐν
κρίνοντος, καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων συνειθι-
τοῖς ἕπεσθαι τῷ λόγῳ, καὶ ἡδέα νομίζειν τὰ
κοῦντα τοιαῦτα. Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώ-
ιὲν λόγον ἀνεπιμέλητον ἔχοντες, τὰς δὲ ἀλό-
ς ὑπὸ συνεχοῦς κινήσεως γεγυμνασμένας, τῷ
εκτὰ κρίνουσιν, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ὠφελίμῳ· καὶ
ριπίπτουσι πολλάκις ταῖς τῷ λυπηρῷ παρα-
κραμέναις, διὰ τὸ μηδὲ ἡδονὰς εἶναι κυρίως
· οἷον σκιάς τινας ἡδονῶν καὶ παραχρώσεις.
ὅμως, ὅπερ εἶπον, ἐν τούτῳ τίθενται τὴν
ε καὶ ἐπιτυχίαν, ἐν τῷ τῶν ὀρεκτῶν τυγχά-
πειρᾶσθαι δὲ τῶν φευκτῶν. Ὑποδείκνυσιν
; οὗτος καὶ τοῖς μοχθηροῖς, ὡς, εἰ βούλοιντο
ίμενοι ἀποτυγχάνειν, μήτε ἐκκλίνοντες περι-
ν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τὰ ὠφελοῦντα, ὀρεκτὰ, καὶ
ντα, φευκτὰ τίθεσθαι. Τῶν μὲν γὰρ οὐκ
ὀρεγομένους, καὶ ἐκκλίνοντας ἐκεῖνα, καὶ
νάγκη αὐτοὺς καὶ δυστυχεῖν· ὅπερ φευκτὸν
ς ἐστίν.
οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ'
μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν.
γὰρ ἢ πενίαν ἂν ἐκκλίνῃς· » ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν

in id quod declines : et esse hoc fortunatum, non incidere; sicut *infortunatum* sit, non consequi rem expetitam, hoc ipso quod non consecutus sis; *calamitosum* vero, fortunato contrarium, incidere in id quod fugias; cum scilicet consecutus quidem es aliquid, sed malum es consecutus. His probe distinctis, subjicit deinde : *si ea sola declines, quæ repugnant naturæ et in tua sunt potestate*, cujusmodi sunt intemperantia, injuria, et id genus alia, quæ vitare tui est arbitrii; *fore ut in nihil eorum incidas :* adeoque nec calamitosum unquam fore. *Morbum autem, aut paupertatem*, aut aliquid aliud quod nostri arbitrii non est, *si declines;* quia penes te non sit ista effugere, necesse esse, te aliquando in ea incidere et *infelicem* fieri. Eodemque modo, si ea adpetas, quæ tui arbitrii non sunt; necesse esse sæpe frustrari, non potitum eo quod desideres. Si vero adpetitio et declinatio in iis versetur, quæ in nobis sita sunt; nunquam frustratum iri nos, nunquam calamitatem subituros, sed semper fortunatos fore, votorumque compotes. Et est rationis conclusio hujusmodi : Qui in rebus in nostra potestate non sitis adpetitionem et declinationem collocat, is et rebus desideratis sæpe frustratur, et in eas incidit quas declinat, propterea quod eæ in aliorum potestate sunt : talem autem hominem infortunatum et calamitosum esse constat : adeoque et miserum et infelicem.

Vide autem, quam Socratica hæc ratio sit, et ad captum auditorum adcommodata; qua ab eis ipsis rebus, quibus studemus, ad res meliores et pulcriores transducimur. Nam omnes, tam boni, quam mali, felicitatem in eo collocant, si et optatis suis fruantur, et ea quæ oderunt effugiant. In eo autem differunt, quod viri boni vera et sincera bona atque commoda expetunt, et vere mala atque incommoda aversantur : nam ratio est, quæ in eis judicet, et brutæ adpetitiones eorum adsuefactæ sunt ut rationi pareant, jucundaque existiment ea quæ ratio probarit. Vulgus autem hominum, quod et rationem neglectam habet, et brutas adpetitiones ob continentem motum exercitatas, voluptate res adpetendas metitur, non utilitate; et in voluptates incidit sæpe molestiis non adeo dissimiles, quoniam ne voluptates quidem illæ proprie sunt, sed velut umbræ quædam voluptatum et simulacra. At omnes tamen, ut dixi, felicitatem et votorum finem in adeptione desideratarum rerum ponunt, et in evitatione fugiendarum. Præceptio igitur hæc etiam improbis demonstrat, si neque adpetendo frustrari, neque declinando impingere velint, res adpetendas in eis ponendas esse, quæ et in nobis positæ et utiles sint; fugiendas, in eis quæ et in nobis positæ et noxiæ. Nam si ea desiderarint aut declinarint, quæ in nostra non sunt potestate posita, et frustrari eos necesse esse, et subire calamitatem : quod et ipsi fugiendum esse censeant.

Aufer igitur declinationem ab omnibus iis quæ in nobis sita non sunt, et in ea transfer, quæ et naturæ repugnant et in nostra potestate sunt. Nam *morbum*

ἐφ' ἡμῖν τελέως τὸ ταῦτα ἐκφεύγειν· (κἂν γὰρ ἔχωμέν τινα δύναμιν συντελοῦσάν ποτε πρὸς τὴν ἀποφυγήν, ἀλλ' οὔτε ἀεὶ οὔτε τὸ ὅλον ἰσχύει·) διὸ δυστυχεῖν ἀνάγκη, περιπίπτοντας ἐκείνοις ἃ ἐκκλίνομεν. Ἐὰν δὲ πεισθέντες αὐτῷ, τὴν ἔκκλισιν μεταθῶμεν εἰς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐκκλίνειν τὰς ψευδεῖς περὶ τῶν ὄντων ὑπολήψεις, καὶ τὰ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν διαγωγὴν τὴν τῷ λόγῳ πρέπουσαν ἐμποδίζοντα· ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ ἐκφυγεῖν τὰ τοιαῦτα, διότι ἐκκλίσεως μόνης δεόμεθα τῆς ἐφ' ἡμῖν οὔσης, οὐ περιπεσούμεθά ποτε οἷς ἐκκλίνομεν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆλα. Πῶς δὲ πᾶσαν ὄρεξιν ἀνελεῖν παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος παρακελεύεται; Τὸ μὲν γὰρ τὴν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄρεξιν ἀνελεῖν, πρόδηλον ἔχει τὴν ὠφέλειαν· ὅτι μὴ τυγχάνοντες μὲν, ἀτυχεῖς ἐσόμεθα, καὶ ἀηδῶς ζήσομεν· κἂν τύχωμεν δέ ποτε, οὔτε ὠφελίμου ἡμῖν οὔτε οἰκείου τυγχάνομεν ἀγαθοῦ. Ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν τὴν ὄρεξιν διὰ τίνα αἰτίαν ἀποκωλύει; ὅτι, φησὶ, τούτων, ὧν ὀρέγεσθαι καλὸν, οὐδὲν οὔπω σοι πάρεστι. Καίτοι εἰ παρῆν, οὐκ ἔτι τάχα τοῦ ὀρεχθῆναι καιρὸς ἦν. Καὶ γὰρ ἔκτασις τοῦ ὀρεγομένου ἡ ὄρεξις ἐπὶ τὸ ὀρεκτὸν, ὡς οὐ παρόντος. Τίς δ' ἂν καὶ τύχῃ τοῦ ἀγαθοῦ χωρὶς ὀρέξεως αὐτοῦ; Ὅλως δὲ, εἰ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν οὐκ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ὀρέξεσι καὶ ἐκκλίσεσι· πῶς τὴν ὄρεξιν παντελῶς ἀνελεῖν ἐν τῷ παρόντι διακελεύεται; πῶς δὲ δυνατὸν χωρὶς ὀρέξεως διατελεῖν ἄνθρωπον; Δοκεῖ δὲ καὶ ἐναντίον εἶναι τοῦτο τῷ πρὸ ὀλίγου ῥηθέντι, ὅτε ἔλεγε. « Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. » Οὐ γὰρ σωματικὴν κίνησιν ἐνεδείκνυτο, ἀλλὰ τὴν κατὰ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν. Πῶς δὲ καὶ ἔστιν ὁρμᾷν ἄνευ ὀρέξεως; ὀρεχθῆναι γὰρ ἀνάγκη πρότερον, καὶ οὕτως ὁρμῆσαι. Μήποτε οὖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι ὁ λόγος ἐστὶν, οἷς οὐκ ἀσφαλὲς ὀρέγεσθαι ὅλως πρὸ τοῦ μαθεῖν τίνων ὀρέγεσθαι χρή· ὁρμᾷν δὲ χρὴ καὶ ἀφορμᾷν, κατὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς ἐκκλίσεως προηγουμένην; μήποτε δὲ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους διαλεγόμενος, οὐ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν ὄρεξιν τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀγαθῶν ἀνελεῖν παρακελεύεται, ὡς δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ τὸ σφοδρὸν παραιτεῖται τῆς ὀρέξεως; [οὐ μόνον δὲ τῆς ὀρέξεως,] ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλίσεως, ἣν ἐφιέναι δοκεῖ; καὶ γὰρ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν κούφως καὶ ἀνειμένως παρακελεύεται. Δῆλον δὲ, ὅτι ὁρμῶμεν μὲν ὀρεχθέντες, ἀφορμῶμεν δὲ ἐκκλίνοντες. Προηγεῖται γὰρ τῆς μὲν ὁρμῆς ἡ ὄρεξις, τῆς δὲ ἀφορμῆς ἡ ἔκκλισις. Καὶ ὅταν οὖν πρότερον ἔλεγε, « Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν, » οὐ σφοδρὰν ὄρεξιν παρήγγειλεν, ἀλλ' ἅπερ ἐφεξῆς αὐτὸς ἐπάγει, « τὰ μὲν ἀφεῖναι παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρόν. »

Τὸ δὲ σφοδρὸν τῆς ὁρμῆς, καὶ τῆς ὀρέξεως, καὶ τῆς ἀφορμῆς, καὶ τῆς ἐκκλίσεως, ἐπὶ τῶν παιδευομένων εἰκότως παραιτεῖται, διὰ τὸ μὴ ὑπερπηδᾷν, καὶ ὑπερ-

quidem *aut paupertatem si declines;* quia non plu[illegible] nes nos est effugere talia, (etsi enim facultatem qua[illegible] habemus, quæ ad ea effugienda nonnunquam aliqui[illegible] fert; tamen ea neque semper valet, nec satis viri[illegible] bet;) ideo necesse erit nos calamitatem subire, incidentes ea quæ declinamus. Sin Epicteto paruerimus, declin[illegible] nem in ea transferentes, quæ et naturæ repugnant et [illegible] sunt arbitrii; ut declinemus falsas de rebus opiniones, ea quæ vitam naturæ ac rationi consentaneam impe[illegible] cum penes nos sit, effugere talia, quoniam ad hoc sol[illegible] clinatione egemus, quæ penes nos est; nunquam incid[illegible] in ea quæ declinamus.

Sed hæc quidem perspicua sunt. Quomodo autem [illegible] omnem *adpetitionem omnino in præsentia tolli?* [illegible] adpetitionis earum quidem rerum, quæ nostri arbitri[illegible] sunt, sublatio, evidentem habet utilitatem; quia e[illegible] non consecuti, infelices erimus, et moleste vivem[illegible] quamvis eas aliquando consequamur, neque utile ne[illegible] num, neque proprium bonum consequemur. Cur v[illegible] contrario, eorum etiam bonorum, *quæ in nostra po[illegible] te sita sunt,* adpetitione nobis interdicit? *Quia, inqu[illegible] rum, quæ adpetere convenit, nihil adhuc tibi* [illegible] Atqui, si adesset, non amplius fortasse necesse es[illegible] petere. Est enim adpetitio, extensio ejus qui adpe[illegible] sus rem expetitam, ut absentem. Quis vero etiam p[illegible] bono, nisi id adpetat? Et omnino, si bonum nostru[illegible] in externis actionibus, sed in adpetitionibus et decl[illegible] nibus naturæ consentaneis inest; qua tandem ratio[illegible] tatur, ut *in præsentia plane tollamus adpetitio[illegible]* fieri qui potest, ut homo sine adpetitionibus vivat? [illegible] terea pugnare videtur hoc cum eo, quod paulo ante [illegible] est, cum diceret: *In tantarum igitur adpetitione[illegible] memento te non mediocriter incitatum adgre[illegible] oportere.* Neque enim de motu corporis loquebat[illegible] de animi studio et adpetitione. Jam quo pacto ta[illegible] *capere ad agendum* possumus, sine adpetitione? [illegible] tere enim prius oportet; et sic demum impetum [illegible] Vide igitur, ne ad solos tirones et novitios discipu[illegible] verba pertineant, quibus *adpetere* minime tut[illegible] priusquam didicerint quæ sint adpetenda: sed *impe[illegible] vel prosequi rem* et ab ea abhorrere satis est, pro[illegible] petu, qui adpetitionem et declinationem antecedit? [illegible] vero fortasse, quamquam tirones adloquens, omne[illegible] sus adpetitionem bonorum in nostra potestate po[illegible] sublatam vult, quemadmodum dicere videtur; se[illegible] mentiam adpetitionis improbat, ut et aversationis [illegible] permittit. Nam *prosequi rem, et refugere a re i[illegible] remisse* jubet. Constat autem, nos prosequi re[illegible] desideraverimus; refugere autem, cum declinamus, [illegible] prosecutionem antecedit adpetitio, fugam declinatio. [illegible] etiam, cum prius diceret: *In tantarum adpe[illegible] rerum, memento, non mediocriter incitatum [illegible] gredi te oportere:* non vehementem adpetitionem [illegible] sed ea, quæ ipse continuo subjungit, *quædam p[illegible] esse relinquenda, quædam in aliud tempus diff[illegible]*

Recte vero cavet, ne ii qui erudiuntur, vehe[illegible] impetu et adpetitione, itemque fuga et declinatione [illegible] nec nimio ardore modum excedant, et quasi sepi[illegible]

ων πόδα τείνειν ὑπὸ προθυμίας περιττοτέρας. ιο γὰρ καὶ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν πλείστων ἐκλύει τὸν ι, καὶ τὰ σώματα προσδιαφθείρει. Καὶ πολλοὶ ο πεπόνθασιν ἤδη, τῶν ἀκαίρῳ καὶ ἀμέτρῳ χρη- ίων προθυμίᾳ πρὸς ἄσκησιν. Ὀλίγαι γάρ εἰσι ις, καὶ σωμάτων καὶ ψυχῶν, αἱ ἀθρόως μεταβαί- δυνάμεναι ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ εἰλικρινῆ ί· ὅπερ Διογένει, καὶ Κράτητι, καὶ Ζήνωνι, ις τοιούτοις ὑπῆρξεν· οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πίπτειν ὀλίγον, καὶ ἐγείρεσθαι κατ' ὀλίγον πεφύκαμεν, ψυχὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ σῶμα. Ἡ γὰρ διὰ τῶν ὁδὸς βεβαιοτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα ἐστὶ, τὴν τῆς δύναμιν καὶ προθυμίαν συνέχουσα καὶ διακρα- , καὶ κατ' ὀλίγον προσαύξουσα. Διόπερ ὁρμᾷν ιορμᾷν κούφως καὶ ἀνειμένως, καὶ μεθ' ὑπεξαι- ; παρακελεύεται· τοῦτ' ἔστι, μετὰ τοῦ ἐνδιδόναι ον, καὶ μὴ εἰς ἄκρον ἀποτείνειν τὴν ὁρμὴν καὶ εξιν, ἢ τὴν ἔκκλισίν τε καὶ ἀφορμήν. Ὁ γὰρ ἐξ γου βίου πρὸς ἐγκράτειαν συνεθιζόμενος, οὐκ εὐ- ειλεν ἐπιπηδᾷν τῇ ἄκρᾳ λιτότητι καὶ νηστείᾳ, πτ' ὀλίγον ὑπεξαίρειν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν προτέρων· περ ὁ τῶν χρυσῶν ἐπῶν ποιητὴς εἶπεν, Εἴκοντα ύγειν ἀπὸ τῶν τοιούτων. Καὶ ἐπὶ τῶν γνώσεων ς ἀρχομένους παιδεύεσθαι οὐ χρὴ δόγματα εὐθὺς πάσματα ποιεῖσθαι, ἵνα, κἂν δέῃ μεταθέσθαι, ς μετατιθῶνται.

ι' εἰ πρὸς ἄμφω κούφως καὶ ἀνειμένως ἔχειν συμ- ὺς παιδευομένους, διὰ τί τὴν μὲν ἔκκλισιν με- ει παραινεῖ ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, τὴν ;ιν πρὸς τὸ παρὸν παντελῶς ἀναιρεῖν; ἢ ὅτι τοὺς ίνους ἀπὸ μοχθηροτέρας ἀγωγῆς ἐπὶ καλλίονα ιίνειν, χρὴ πρῶτον ἐξεμεῖν τὸν τῆς κακοζωΐας ιὶ τότε τοῖς τῆς εὐζωΐας ἀγαθοῖς τρέφεσθαι; ὁ ὶ σωμάτων εἶπεν ὁ θαυμαστὸς Ἱπποκράτης, ὅτι ; καθαρὰ τῶν σωμάτων ὅσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον ς· τοῦτο πρότερον ἐπὶ ψυχῶν ἐστὶν ἀληθές. Ἡ ροῦπάρχουσα μοχθηρία τὰ προσιόντα χρηστὰ ίρει· ποτὲ μὲν ἀηδῆ νομίζουσα, ποτὲ δὲ βλαβε- τὲ δὲ καὶ ὡς ἀχρήστων ἢ ὡς ἀδυνάτων καταγινώ- ι, ἅμα μὲν συντονωτέρα γίνεται, καὶ μετὰ πεῖ- ις δακεῖ, τῶν καλλιόνων καταφρονοῦσα· ἅμα δὲ ις ἴσχει, μηδὲ εἰς ὕστερον, ὅ τι δυνατὸν ἦν ἐνίοτε ὑπὸ τῶν καλλιόνων λόγων καὶ ἔργων, προσιε- ιτό· ὡς εἴ τις ἐν ἰκτερικῷ πάθει τὸ μέλι πικρὸν ις, μηδὲ γεύσασθαι λοιπὸν ἀνέχοιτο μέλιτος. ἡ τάξις ἀπαιτεῖ τῆς εὐαγωγίας καταδοχήν. Ὁ ι λόγος οὗτος καὶ τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι ὸ ἄλυπον καὶ ἄφοβον καὶ ἐλεύθερον παρασκευά- ει καὶ ἡδέως διάγωσι τὸν βίον, οὗπερ μάλιστα ντέχεται ζῶον. Καὶ ὀρέγεσθαι μὲν καλόν ἐστιν ίας, καὶ τῆς κατὰ φύσιν πρεπούσης τῷ λόγῳ δια- ; τοῖς δὲ ἀρχομένοις ἀγαπητὸν μετριοπαθεῖν, ιτεν ἔστιν ὅτε, καὶ πάλιν ἐγείρεσθαι. Τοῖς οὖν ας οὐκ ἐφικτὰ τέως ἐκεῖνά ἐστιν, ὧν ὀρέγεσθαι

liant. Hoc enim in plerisque et animi vigorem hebetat, et corpora consumit. Ac multis hoc jam accidit, qui importuno et immodico studio exercitationem morum sunt adgressi. Nam paucæ cum corporum tum animorum naturæ sunt, quæ subito a deterioribus ad meliora transire possint. Etenim Diogeni quidem, Crateti, Zenoni, et similibus hoc contigit : plerique vero et labi paulatim, et erigi paulatim solemus, tam animis quam corporibus. Via enim media, constantior et tutior, animi vim et alacritatem cohibet et moderatur, paulatimque auget. Quapropter *prosequi et fugere leviter et remisse* jubet, *et cum exceptione;* hoc est, sic, ut nonnihil laxetur, et non ad summum intendantur adpetitio et impetus, declinatio et fuga. Nam qui a luxuriosa vita ad temperantiam transit, non statim ad summam tenuitatem et jejunium prosilire debet, sed paulatim a priore victu subducere sese : et, quod Aureorum carminum auctor monet,

Cedendo mollire fugam, ne talia vincant.

In cognitione quoque, ii qui erudiuntur, visa non statim pro decretis amplecti debent; ut, si mutanda sit forte sententia, non gravate id faciant.

At vero, si in utroque loco leviter ac remisse versari prodest studiosis : cur *declinationem in ea, quæ naturæ repugnant et in nostra potestate sunt, transferri jubet; adpetitionem vero in præsentia prorsus tolli?* An eo, quod, qui a prava consuetudine ad meliorem vitæ rationem transire incipiunt, hi primum evomere debent malæ vitæ venenum, et tum demum bonæ vitæ cibis ali? Nam quod de corporibus Hippocrates ait, immunda corpora, quo magis alantur, eo magis lædi : id de animis multo magis est verum. Etenim prius inhærens improbitas bona oblata corrumpit; dum ea partim molesta, partim vero nociva existimat, partim ut inutilia et nullam vim habentia aspernatur. Itaque simul viribus augetur, quippe quæ facto experimento (ut quidem sibi videtur) meliora spernat : simulque fit insanabilis, ita ut ne in posterum quidem, si quam adhuc vim ad eam corrigendam meliora præcepta exemplaque habere possent, illam vim admittat; perinde ac si quis, in morbo regio mel amarum ratus, post etiam id gustare recuset. Itaque ordo postulat, ut prius recta disciplina admittatur. Attamen hoc præceptum eos etiam, qui erudiri incipiunt, præparat ad animum tristitia timoreque vacuum et liberum præstandum, ut jucundam agant vitam, quam omne animal cum primis consectatur. Etsi adpetere quidem convenit vacuitatem a perturbationibus omnibus, et vitam naturæ ac rationi consentaneam : at incipientibus tamen satis sit, moderari perturbationes, et cadere interdum, rursusque surgere. Tales igitur homines ea, quæ adpetere convenit, nondum valent consequi. Hoc

καλόν. Τῶν γὰρ ἐστι τὰ. Ὅτι τὰ τοιαῦτα. Ὀρεγόμενος οὖν τῶν τοῖς αὐτοῖς ἐνεστῶν. καὶ ἀπολαύσας. καὶ ἀπορεῖν ἀνάγκη, καὶ ἀπόνοιαν καὶ ἀπογνῶναι ἐνίοτε. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα ὁ τῶν μείζονων ἀπολαύσας ὀρέγεται. τῶν ἐλαττόνων καταφρονεῖ. καὶ παρεπόμενα, τὸν τὰ μείζονα καταβαλόντα κάτω ἀδύνατον. τὸν τῶν ἐλαττόνων. ὅστις τῶν μείζονων μεταλαβεῖν. καὶ τὸν τῶν ἐλαττόνων ἡμῖν ἐντὸς τῶν μείζονων γενέσθαι.

IX CAP. III. Δείκνυσι τὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐπειδὴ ὅτι τὰ μὲν, ἔστι μὴ ποιεῖν. τὰ δὲ, ἀδύνατα, καὶ ὅσοις δεῖ τοῖς ἐφ' ἡμῖν συνεπιλαμβάνεσθαί τινα, καὶ ἐκείνοις μὲν τὰ ἔσχατα φύσει, τὴν δὲ ἕξιν τοῦ τέλους τὸ τέλος ἐπίστασθαι, ἵν' ἃς εἴπομεν ἕνεκα αἰτίας ἐπιδῇ καὶ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀνάγκη χρῆσθαι πολλάκις, δείξειε, ἵνα, κἂν μὴ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, ἀταράχως ὅμως καὶ ἀνόχλησιν ἐν τούτοις ἀναστρεφώμεθα. Δείκνυσι δὲ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τριχῇ· εἰς τὰ τὰ ἥδιστα παρέχοντα φύσει χωρὶς ὠφελείας τοιαῦτα γὰρ τὰ ὑπερκόσμια ἐστὶ· καὶ εἰς τὰ χρειώδη καὶ ὠφέλιμα καὶ εἰς τὰ δι' ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν παρέχοντα. κἂν μὴ χρείαν ἢ ὠφέλειαν παρέχῃ. Ταῦτα γὰρ τὰ τρία, ἡδονὴ, καὶ χρεία, καὶ φύσεως ἀνάγκαιόν τινα, τρυφὴ τὴν ψυχὴν τῇ ὑπερβολῇ ὑπερβαίνει. Ψυχαγωγοῦνται δὲ ἄλλα ἄλλοις· ὁ μὲν, τρυφαῖς καὶ κωμῳδίαις ὁ δὲ, ἀγῶσιν ἀθλητικοῖς ἢ ἱππικοῖς, ἢ τοῖς τοιούτοις ὁ δὲ ἀγρυπνίαις, καὶ θεαματικοῖς, καὶ μίμοις, καὶ γελοίοις. Καὶ ὁ μὲν, θεάμασι τερπνοῖς ἢ φυτικοῖς, ὡς ὁ τῶν παώνων ἢ ὀρνέων τὰ κάλλη τέρπόμενος, ἢ λειμῶνας καὶ ἄλση, καὶ τὰ τοιαῦτα ἢ τεχνικοῖς, ὡς ὁ περὶ γραφὰς, καὶ ἀνδριάντας, καὶ οἰκοδομὰς, καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τὰ κάλλη ἐπιτηδεύων· ὁ δὲ, τοῖς ἐν ἀκοῇ καλοῖς ἐκδεδομένοις, ὡς ὁ τὰς καλὰς φωνὰς καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοὺς ἤχους ἀσπαζόμενος, καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ ταῖς ἱστορίαις καὶ τοῖς μυθικοῖς διηγήμασιν ὡς ἡδέσι χαίροντες· ψυχαγωγεῖ γὰρ καὶ ταῦτα ἡμᾶς· δὸ καὶ ἐκ παίδων φιλόμυθοι τυγχάνομεν ἅπαντες. Καὶ τὰ χρειώδη δὲ, διάφορα ἐστί· τὰ μὲν, εἰς ψυχικὴν ὠφέλειαν τείνοντα, ὡς διδάσκαλος, καὶ ἀγαθοὶ ἑταῖροι, καὶ βιβλία παιδευτικὰ, καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ, εἰς σῶμα, ὡς τροφαὶ, καὶ ἀμπεχόναι, καὶ γυμνάσια· τὰ δὲ, εἰς τὰ ἐκτὸς, οἷον δυναστεῖαι, καὶ κτήματα, καὶ χρήματα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Στέργεται δὲ δι' οἰκειότητα, κἂν τύχῃ μηδεμίαν χρείαν παρεχόμενα, τέκνα, γαμεταὶ, συγγενεῖς, φίλοι, πολῖται. Ἐπὶ πάντων οὖν φησὶ τῶν τοιούτων Ἀναμιμνήσκου καὶ προχειρίζου τὴν φύσιν αὐτῶν, ὁποία τις ἐστὶν, ὅτι φθαρτὴ, ὅτι εὐαφαίρετος, ὅτι οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἡ γὰρ συνεχὴς τῆς τούτων φύσεως ἀνάμνησις, μελέτη τῆς ἀφαιρέσεως αὐτῶν ἐστιν· ἡ δὲ μελέτη, συνήθειάν τινα ποιοῦσα, οὐ συγχωρεῖ προσπιπτόντων αὐτῶν λυπεῖσθαι· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὰ συνήθη φορητά ἐστι καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, κἂν πάνυ δυσχερῆ τυγχάνῃ.

Καλῶς δὲ κἀνταῦθα καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς παραινεῖ, ἀπὸ

cum verba illa valent: Nondum sibi ed desideraris. quæ magna vitia hæc sunt; et [illegible] interdum etiam ren mum despondere. Omnino vero, qui m desiderant, he ubi apta contemnunt, et collata aspernantur. Neque vero magni in proverbio est pulsi fuisse; neque ant derata nobis sunt, ad majora pertinere.

IX III. Postquam ea dicunt quæ in nos sunt non sunt, quorum illa propria, hæc a quo pacto tractanda sint, edocuit; declin gnantia naturæ, adpetitionem vero in p dam, ob eas fortasse causas quas dixi: a etiam, quæ in potestate nostra non sunt est, docet, quo pacto in his, quamquam state non positis, tamen illa versari possi tione et molestia vacemus. Trifariam a quæ in nostra potestate sita non sunt: in voluptatem præbent absque utilitate; talia dicit *oblectantia animum*; in res usu fructuosas: denique in ea, quæ ob consuet et adfectionem *diliguntur*, etsi neque ctuosa sunt. Nam hæc tria, voluptas, turalis quædam ac necessaria caritas, m tatibus adfigunt animum. *Delectantur* rebus: nonnulli tragœdiis et comœdiis; a certaminibus, aut ludis Circensibus, reb alii saltatoribus, præstigiatoribus, mimis, alii spectaculis jucundis; hisque vel nat pavonum et gallinarum elegantiam, prat tem, aut nemorum amœnitatem admiranti sis, ut qui picturis, statuis, ædificiis, aut pulchritudini student. Alii, aurium dedit partim pulcris vocibus et musicorum instru capiuntur; partim vero majorem etiam volu historiis et fabulosis narrationibus (id quo insitum est) deliniri soliti. Sunt vero et *stantes* non unius generis. Alia enim sunt magistre, boni sodales, libri eruditi, et si poribus; ut cibi, vestes, exercitationes: externarum; ut principatus, prædia, opes et dem generis. *Diliguntur* vero ob naturale junctionem, etsi nullum præbeant usum, lib gnati, amici, cives. Horum igitur omnium dare, et in promtu habeto *qualis sit e* nempe mortalis, ereptu facilis, non arbitr perpetua naturæ horum recordatio, ereptic meditatio: quæ, ubi adsueveris, te, cum perturbari non sinet: sicut et alia consuet gravia, et corporibus et animis tolerabilia fi

Recte autem hic et in iis quæ sequuntur

ἰρχεσθαι· καὶ οὐ τῶν μικρῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ
ροτάτων, ἵνα μὴ, κατὰ τὴν παροιμίαν,
κεραμείαν μελετῶμεν. Ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ
ἀρχόμενος, ἡττᾶται ῥᾳδίως καὶ ἀτυχεῖ·
ἀσθενέστερος γίνεται, καὶ ἀπογινώσκει·
ροτάτοις εὐθὺς ἐπιχειρῶν, ἅμα ἰσχυρότε-
ῳ' ὁσονοῦν γίνεται, καὶ θαῤῥαλεώτερος,
οὗ πρότερον ἦν· ὥστε τῶν μὲν ἴσων ῥᾳ-
ἀσφαλέστερον δὲ ἤδη πρὸς τοῖς ὀλίγῳ
ίθεσθαι. Ὁ γὰρ τετράκις τῆς ἡμέρας
ὺς νηστεύειν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπιχειρήσῃ,
τῇ ἀθρόᾳ μεταβολῇ ταράσσει, καὶ αὐτὸς
ἀηδῶς διάγει. Διὸ καὶ ἐπισφαλὴς καὶ
ιαύτη προκοπὴ γίνεται. Εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ
λάβῃ τέως τρίτον ἐσθίειν, καὶ τοῦτο συν-
ς ἐπὶ τὸ δὶς, καὶ ἔτι εὐκολώτερον ἐπὶ
εβαίνει ἐσθίειν, καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ
Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν χρείᾳ στερ-
ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ μὴ πάνυ σπουδαζο-
θῇ τις πρόχειρον αὐτῶν ποιεῖσθαι τὴν
εὐαφαίρετον αὐτῶν οὐκ ἀνέλπιστον· (οἷον
διὰ τὴν χρείαν ἀγαπωμένης, ὅτι θραυστή
ίη χύτρας εὐτελέστερον;) κατ' ὀλίγον με-
ἰσχυροποιούμενος, ἰσχύσει καὶ τέκνον
ῶν, οὐ λόγῳ μόνον εἰπεῖν, οὐδὲ φαντασίᾳ
ῇ, ἀλλ' ὅλῃ ζωῇ διατεθῆναι, ὅτι ἄνθρω-
, φθαρτόν τι πρᾶγμα, καὶ εὐαφαίρετον·
ὕτω καὶ συνεθισθεὶς, οὐ ταραχθήσεται

πως ἡ ἔμφρων καὶ τεχνικὴ τῶν πραγμά-
σις καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν, διὰ τῶν ἐφ'
ῖν οὖσι κέχρηται. Τὸ μὲν γὰρ μὴ ἀπο-
ον, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι· τὸ δὲ, πρόχειρον
ίσιν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀποθα-
ς ἐπίσης τῷ ζῆν, μὴ ταραχθῆναι ἀποθα-
ὕτως ἔχειν ὡς εἰ καὶ μὴ ἀπέθανε, ἐφ'
μὴ ἀποθανεῖν, οὐκ ὂν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦτο
ποιεῖ· εἴπερ ἔξεστι τῷ τοιούτῳ λέγειν,
έκνον οὐκ ἀπέθανεν· ἢ, τό γε ἀληθέστε-
ἀπέθανεν, ἐγὼ ἐμαυτὸν ὡς μὴ ἀποθα-
ίττω ἀτάραχον. Καλῶς δὲ τὰ παρα-
ἐν χρείᾳ καὶ τῶν στεργομένων παρέθετο
κνύμενος, ὅτι τοῖς προκόπτειν ὅλως ἀρ-
αφρόνητα ὤφειλεν εἶναι τὰ διὰ ψυχαγω-
τινων σπουδαζόμενα.

V.] Εἰπὼν ὅπως ἔχειν δεῖ πρὸς τὰ σπου-
ἡμῶν ἐν τοῖς ἐκτὸς, δηλονότι τὰ ψυχαγω-
χρειώδη, καὶ τὰ στεργόμενα ὑφ' ἡμῶν·
πῶς χρὴ πρὸς τὰς καθ' ἡμᾶς πράξεις
ται, ἐν αἷς πολὺ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ὅτι καὶ
σιν δεῖ προλογίζεσθαι, ὁποῖά τινα ἔχει
ντα, καὶ μὴ ἀπελπίζειν, ὅτι καὶ ἐκεῖνα
ίνει· ἵνα, εἰ δύσκολα εἴη τὰ εἰωθότα
εἰ μὲν μὴ ἀναγκαῖον τὸ ἔργον, μηδὲ

vis, atque adeo *a minimis esse incipiendum;* ne, ut proverbio dicitur, figlinam a dolio auspicemur. Nam qui majora initio suscipit, facile succumbit, frustratur, fractis viribus fit imbecillior, desperat. Qui vero a minimis incipit, simul utique et aliquanto robustior fit, simulque fidentior et melior quam ante fuit; ut jam et paria facile superet, et præterea paulo etiam majora tutius adgrediatur. Nam, qui quotidie quater edere consueverat, si totum jejunare diem statim conatus fuerit, et corpus mutatione subita turbabit, et ipse ærumnose molesteque vivet. Itaque talis progressio et periculosa, et inconstans esse solet. Sin a quaternario interim ad ternarium descenderit, eique adsueverit, facile deinde adsuescet bis, et multo facilius, atque etiam tutius et constantius, semel tantum edere consuescet. Eadem est eorum quoque ratio quæ propter usum diliguntur: si quis in parvis et parvi momenti rebus adsueverit naturam eorum in promtu habere, quamque facile possint eripi cogitare; (veluti de *olla*, ob usum *cara*, cogitare, esse eam fragilem: quid vero olla vilius est?) idem paullatim progrediendo, et vires acquirendo, tandem etiam *inter osculandum filium*, non verbo tantum dicere, aut animo sibi fingere poterit, sed et imo pectore ita sentire, *se hominem osculari*, rem fragilem et caducam. Ita vero sentiens, ita consuefactus, non perturbabitur, si is ereptus fuerit.

Observabis autem, quo pacto prudens et solers tractatio rerum iis etiam, quorum potestas in nobis sita non est, per ea quæ penes nos sunt, utatur quasi nostri essent arbitrii. Nam arbitrii nostri non est, ne filius moriatur: sed, quoniam in nobis situm est, naturam ejus in promtu habendo, cogitandoque mori eum posse non minus quam vivere, non perturbari eo mortuo, et sic esse adfectos quasi mortuus non esset; inde hoc ipsum, ne is moriatur, quod in nobis situm non est, efficitur ut in nobis situm sit. Talis enim dicere potest: *Mihi vero filius non est mortuus:* aut, quod verius est, *Ut mortuus sit, ego animo ita sum tranquillo quasi mortuus non esset.* Recte autem nonnisi rerum utilium et hominum dilectorum exempla adposuit; utpote significans, eos qui omnino progredi cœpissent, plane aspernari oportere illa, quæ nonnullis solius delectationis caussa studio sint.

[IN IV.] Postquam docuit, quomodo in rebus extra nos positis, quibus studemus, ut sunt jucundæ, utiles, caræ, adfecti esse debeamus; nunc subjicit, quo pacto ad actiones nostras comparare nos debeamus, quæ multa, quæ in nostra poteste non sunt posita, adjuncta habent. Docet igitur, esse et naturam earum præmeditandam, et cogitandum, qualia una incidere soleant, posse illa tibi quoque evenire; ut, si quid gravius acciderit, non sit tibi inexspectatum; si vero non necessarium sit suscipere rem, eam ne suscipias qui-

προσήσῃ αὐτὸ τὴν ἀρχήν. Ὁ γοῦν Ῥωμαῖος Κάτων, ὁ μέγας, ἐν τῶν ἑαυτοῦ παροραμάτων ἐν τῷ βίῳ ἔλεγε, τὸ ἑλέσθαι πλεῦσαι κατὰ τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην, ἣν ἠδύνατο καὶ δι' ὁδοιπορίας ποιήσασθαι. Εἰ γὰρ προσή-
5 σῃ, κἂν μὴ συμβῇ τι δυσχερὲς, φύσιν δὲ ἔχῃ πολλάκις ἐπισυμβαίνειν, ἁμάρτημά ἐστι καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἑλέσθαι αὐτό· καὶ τὸ, δυνάμενον ἀσφαλέστερον αὐτὸ μεταχειρίσασθαι, τὴν ἐπισφαλεστέραν ὁδὸν αἱρεῖσθαι διὰ τὸ πολλοὺς καὶ ἐν αὐτῇ διασώζεσθαι. Εἰ μέντοι
10 ἀνάγκη πάλιν ἅψασθαι τοῦ ἔργου, ἢ πλεῦσαι εἰς νῆσον πάντως δεόμενον, ἢ ἀπὸ νήσου, καὶ πατρὶ ἢ φίλῳ κινδυνεύοντι παραστῆναι, καὶ πολεμῆσαι πάντως ὑπὲρ πατρίδος· τότε μὴ φεύγειν μὲν τὸ ἔργον, προμελετῶντα δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπισυμβαίνειν εἰωθότα, οὕ-
15 τως ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ἵνα διὰ τῆς μελέτης συνεθιζόμενοι πρὸς αὐτὰ, μὴ ταραττώμεθα συμβαινόντων αὐτῶν. Ὁ γὰρ οὕτω παρασκευαζόμενος, καὶ μὴ συμβαινόντων εὐφραίνεται, ὡς ἤδη σχεδὸν διὰ τῆς μελέτης συμβεβηκότα ἀποφυγών· κἂν συμβῇ ποτε, τῷ ἐλπίζειν, ἀτα-
20 ράχως αὐτὰ καὶ ἀκινδύνως ἐκδέχεται.

Ἀλλ' ἐρεῖ τις, πρῶτον μὲν, ἀτόλμους καὶ ἀπράκτους γενέσθαι τοὺς τὰς ἀποτυχίας ἀεὶ τῶν ἔργων ἐννοοῦντας· ἔπειτα, ἀνιαρὰν εἶναι τὴν τῶν λυπούντων ὡς πάντως γινομένων φαντασίαν, καὶ ἀνιαρότερον ἔτι τὸ καὶ χρόνον
25 ἐνίοτε πολὺν αὐτῇ συνεῖναι, τοῦ ἔργου παρατείνοντος. Διὸ καὶ κάλλιον ἂν οὗτος φαίη τὸν Δημοσθένην συμβουλεύειν, ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα· φέρειν δὲ, ἃ ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως. Ἀλλ' εἰ μὲν ὁ Δημοσθένης, ὦ βέλτι-
30 στε, ἀγαθὴν ἐλπίδα λέγει, τὴν ἐπὶ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐγχειρήσει, ὁποῖον ἂν τὸ τέλος ἀποβῇ· καὶ αὐτὸς ταὐτὰ τῷ Ἐπικτήτῳ λέγει, πλὴν τοῦ προσθεῖναι τὴν μέθοδον, πῶς δεῖ γενναίως φέρειν ἅπερ ἂν ὁ θεὸς διδῷ, κἂν τυγχάνῃ δυσχερέστερα. Ὁ μέντοι Ἐπίκτητος τὴν
35 εὐφορίαν πορίζεσθαι συμβουλεύει, διὰ τὸ προδιεσκέφθαι τὴν φύσιν τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι πρέπον ἡμῖν ἐστιν, καὶ ὅτι ἔχει τινὰ ἑπόμενα δυσχερῆ ἐνίοτε, ἅπερ εὔφορα γίνεται ἑκατέρωθεν· καὶ διὰ τὸ ὠφέλιμον καὶ καθῆκον τοῦ ἔργου, ᾧ ἐνίοτε συνέστη τὰ δυσχερῆ· καὶ διὰ τὸ
40 προμεμελετῆσθαι, καὶ μὴ ἀνελπίστως προσπίπτειν αὐτά. Εἰ μέντοι ἀγαθὴν ἐλπίδα παραινεῖ προβάλλεσθαι ὁ Δημοσθένης τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντως καὶ ἀποφυγῇ τοῦ κλιμακτῆρος, δύσκολον, οἶμαι, μᾶλλον δὲ ἀδύνατόν ἐστι, τὸν σωτηρίας ἐλπίδα ἀεὶ προβαλλόμε-
45 νον εὐφόρως φέρειν τὰ ἐπισυμβαίνοντα δυστυχῆ. Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ, ἀταράχως τὰς ἀθρόας ὑποφέρει μεταβολάς· εἴπερ καὶ αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ, καίτοι οὐκ ἀθρόως ἀλλὰ κατ' ὀλίγον γινόμεναι, ὅμως νοσήματα τίκτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

50 Οὐ μέντοι ἀτόλμους, οὐδὲ ἀπράκτους, οὐδὲ ἀνιαρῶς ζῶντας ποιεῖ τὸ προλογίζεσθαι τὰ ταῖς πράξεσι συνυπάρχοντα πολλάκις δυσχερῆ. Εἰ γὰρ ἀγαθὸν εἶναι καὶ ὠφέλιμον τῇ ψυχῇ, (ταὐτὸν δ' εἰπεῖν, τῷ ἀνθρώπῳ,) τὴν πράξιν ὁ λόγος ὑπαγορεύσει, κἂν δέῃ κινδυνεύειν

dem. Sic sane Cato major, hoc unum e suis solebat dicere, quod aliquando navigasset, c conficere potuisset. Ut autem nihil gravius men ea negotii natura sit ut sequi possit e suscipere id cum necesse non est, quam, cu insistere liceret, periculosiorem ingredi, quo lumes multi confecerint, peccatum erit. Si v urgeat, ut suscipias opus, ut verbi caussa i vigandum sit, aut ex insula; ut patri aut a suppetiæ, ut pugnandum pro patria; ipsum reformidandum non est, sed natura ejus præ ea quæ consequi solent: ut, præmeditatione facti, cum advenerint, non perturbemur. N parat, is et cum non acciderint illa, gaudeb iis quæ meditatione ipsius jam quasi accide acciderint aliquando, eo tranquillius et tutiu utpote exspectata.

At dices: primum, fore timidos et ignavos, rerum exitus semper cogitarint; deinde, m omnino tristium rerum tamquam utique eve gitationem, quæ quidem etiam diuturnitate geatur, si negotium prorogetur. Itaque De illud magis laudabis, qui suadet, semper om stas suscipiendas esse cum bona spe; et, quem eventum dederit, magno animo ferendum. si Demosthenes eam spem bonam dicit, quæ rum rerum nititur, qualiscunque sit exitus; c plane consentit, nisi quod viam rationemque qua magno animo ferenda sint quæcunque D etiamsi asperrima fuerint. Epictetus autem fe nem tradit, præmeditanda scilicet natura rei s cogitandoque, et decere eam nos, et esse n cum molestiis quibusdam conjunctas, sed es ferendas, cum propter ipsius rei dignitatem et cum qua molestiæ nonnunquam sunt conjuncta præmeditatæ illæ fuerint, neque præter spem Sin eam bonam spem Demosthenes dicit, quæ e omnino successum et periculi evitationem nobi vix, ac ne vix quidem fieri potest, ut, qui s atque successus perpetuo foveat, is ingruentes nionem calamitates moderato et æquo animo fe enim corpus, neque animus, subitas mutatione turbatione fert: cum et anni vicissitudines, l mutatio paulatim fiat, morbos plerumque gigna

Neque vero timidos, ignavos, mœstos, ista di et periculorum præmeditatio efficiet. Nam si a bonam et utilem esse animo (hoc est homini) rati rit, tametsi non absque periculo: tamen boni c

τάντως ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἔφεσις καὶ τολμᾷν καὶ ποιεῖ, καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνίοτε καὶ κινδυ- ραμυθεῖται τὸ πεισθῆναι τῷ ὀρθῷ λόγῳ, ίρετὸν εἶναι τὸ ἔργον, κἂν δέῃ κινδυνεύειν

Καὶ γὰρ ὁ μὲν κίνδυνος καὶ ἡ βλάβη περὶ αὶ τὰ ἐκτὸς ὄντα, οὐχ ἡμῶν ἐστι κακὸν, τῶν ν, ἐὰν νήφωμεν. Ἡ δὲ ὠφέλεια ἢ τὸ ἀγα- ἀγαθὴν πρᾶξιν μετὰ κινδύνων ἑλέσθαι, τῆς ι, τοῦτ' ἔστιν ἡμῶν, τῶν ὄντως ἡμῶν, πολ- ις, καὶ ζημίαις, καὶ φυγαῖς, καὶ ἀτιμίαις αι· μᾶλλον δὲ καταβαρεῖ ἐκεῖνα, καὶ τῇ ὑπερ- γαθοῦ παραμυθεῖται. Καὶ γὰρ πᾶς ἄνθρω- ἀγαθὸν μετὰ ἐλάττονος κακοῦ αἱρεῖται. Εἰ ῇ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἡμέτερον, τὸ δὲ κακὸν ἀλ- ὶ μὴ λόγος μόνον τοῦτο λέγῃ προφορικὸς, αντασία, ἀλλὰ καὶ λόγος συμφυὴς τῇ ἀλη- ωὴ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν συναισθομένη· πῶς ς ἢ ἀνιαρῶς διατεθήσεται ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν υμβαινόντων δυσχερῶν ταῖς ἀγαθαῖς ἐγχει- ὶ αὐτὸ γὰρ τοῦτο, τὸ μετὰ κινδύνων ἑλέσθαι καὶ μὴ ἀταλαιπώρως, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν , μεγίστην εὐφροσύνην τοῖς κατὰ φύσιν δια- νδείκνυται. Καὶ δηλοῦσιν οἱ Μενοικεῖς, ν ὑπὲρ πατρίδος εἵλοντο θάνατον.

ἐν Ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ εὐτελεστάτου τὴν δι- ποιεῖται· ἅμα μὲν ἐπὶ τῶν πολλοῖς καὶ υμβαινόντων γνωριμώτερον ποιῶν τὸν λό- ν συναίσθησιν τῶν ἀκουόντων ἀνακινῶν· ἅμα ὐτὸς εἶπε, προσεχῶς ἐν τοῖς ἐλάττοσι γυ- τοὺς ἀρχομένους παραινῶν, διὰ τὰς εἰρημέ- ν αἰτίας. Ἔξεστι δὲ καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα ι, ἐφ' οἷς καὶ κίνδυνοι μείζονες ἕπονται πολ- ἐπ' ἐκείνων τοῦ ἔργου τὴν φύσιν λογίζεσθαι, ιτὶν, καὶ εἰ πρέπουσα ἡμῖν, καὶ τίνα ἔχει ολλάκις ἐπισυμβαίνοντα· καὶ προορίζειν αὶ ταῦτα φέρειν, εἰ γίνοιτο, μετρίως. Οὕ- τὸν κατὰ φύσιν ἔχοντα διατηρήσει, ἐὰν καὶ ίξεως ἀγαθὸν καρπώσηται, καὶ ὑπὸ τῶν ων μὴ ταραχθῇ. Ταραχθεὶς γὰρ καὶ ἐν τας γενέσθαι, ἢ τὴν ἀρχὴν κακῶς ἔκρινεν ῦ ἔργου· ἢ, εἰ τότε καλῶς, νῦν ἀγεννῶς καὶ άττεται, καὶ μεταγινώσκει· ἅπερ ἄμφω οὐ ι ἐστίν.

P. V.] Εἰπὼν ὅπως ἀτάραχον δυνατὸν μένειν ῖς πράξεσιν ἐπισυμβαινόντων πολλάκις δυ- προμελετήσαντα αὐτὰ ὡς ἑπόμενα, καὶ ἐγ- αὶ μετ' αὐτῶν ἑλέσθαι τὴν πρᾶξιν· μετὰ τὴν λέτης ἀταραξίαν, νῦν ἄλλην παραδίδωσι, τὴν ύσεως αὐτῶν τῶν δοκούντων δυσχερῶν καὶ ων ἡμᾶς ἔνδειξιν· ἐνταῦθα οὐκ ἔτι μικρῷ, εγίστῳ τῶν ταραττόντων ἡμᾶς, τῷ θανάτῳ εἰς παράδειγμα. Ἐὰν γὰρ ἐπὶ τούτου προκείμενον, πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἥττον ούντων δεινῶν ἀποδεδειγμένον ἔσται. Λέγει

et fidentes et actuosos facit; et periculi cogitationem id consolatur, quod rectæ rationi paruerint, quæ præceperit expetendum illud opus etiam cum periculo fuisse. Etenim periculum et damnum, quæ ad corpus et res externas pertinent, non nostra sunt mala, ad nos ipsos vere pertinentia, si modo sapimus. Utilitas vero et bonum illud, quod in hoc inest ut honestam rem cum periculis susceperimus, cum sit animi bonum, adeoque vere nostrum, multos dolores, damna, exsilia, et ignominias compensat, immo vero istis omnibus præponderat, suaque excellentia ista consolatur. Omnis enim homo bonum majus cum minore malo conjunctum amplectitur. Quod si vero bonum esse nostrum, malum vero alienum esse adparet; porro si non verbis tantum et labiis, levi quadam accedente phantasia, id dicimus, sed vere et imo pectore discrimen illud sentimus; quo pacto adhuc tristes et anxii difficultates honestis conatibus interdum objici solitas exspectabimus? Nam illud ipsum iis, qui naturæ congruenter vivunt, maximam hilaritatem adfert, quod non citra ærumnam, sed cum periculis, subinde etiam cum vitæ discrimine, id quod bonum est amplectuntur. Declarant hoc Menœcei, et quicumque se pro patriæ salute Diis Manibus devoverunt.

Et Epictetus quidem id, quod vult, exemplo vilissimæ rei docet; simul præceptionem suam per ea, quæ multis et sæpe accidunt, clariorem faciens, et ipsum auditorum sensum excitans; simul (quod ipse ait) tirones in minoribus primum exercendos esse monens, ob eas caussas quas ante diximus. Sed possunt hæc etiam ad majora transferri, quæ cum majoribus sæpe periculis conjuncta sunt: ut in illis etiam naturam cujusque negotii reputemus, quale sit, an nobis dignum sit, et quibus cum molestiis sit conjunctum; tum ut nobiscum constituamus, nos has quoque, si ita res tulerit, æquo animo suscepturos. Sic enim *naturæ nostræ statum tuebimur*, et bonæ actionis fructum capiemus, et eventibus non perturbabimur. Nam qui perturbatus fuerit, seque in malis esse putaverit; is aut initio non recte judicavit suscipiendum esse negotium; aut, si tum recte, nunc effeminatum in modum et timide perturbatur, mutatque sententiam: quorum utrumque contra naturam est.

[IN V.] Hactenus exposuit, quo pacto fieri possit, ne difficultatibus, quæ comitantur sæpe actiones, perturbemur: scilicet, ante cogitandum, fore ut eæ sequantur: et statuendum, rem esse nihilo minus suscipiendam. Nunc, post istam rationem animum tutum præstandi a perturbationibus per præmeditationem, aliam tradit rationem, ab ipsarum rerum natura sumtam, quæ difficiles esse videntur, nosque perturbant: exemplo hic usus non parvo, sed morte, eorum quæ nos perturbant maximo. Nam si id, quod propositum est, in hac fuerit demonstratum; multo magis in iis, quæ minus atrocia videntur, demonstratum erit. Ait igitur,

οὖν, ὅτι τὰ πράγματα τὰ δοκοῦντα γίνεσθαι ἡμῖν δεινὰ, καὶ διὰ τοῦτο ταράττοντα ἡμᾶς ὡς ἐν δεινῷ γινομένους, οὔτε δεινά ἐστιν αὐτὰ, οὔτε τῆς ταραχῆς ἡμῖν κατ' ἀλήθειαν αἴτια· ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα, ὅτι δεινά ἐστι, ταῦτά ἐστι τὰ ταράττοντα ἡμᾶς. Καὶ δείκνυσιν, ὅτι τὸ πάντων τῶν δεινῶν δοκοῦν δεινότατον εἶναι, ὁ παρὰ καιρὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαγόμενος θάνατος, οὐκ ἔστι δεινός. Δείκνυσι δὲ τοῦτο, διὰ βραχέων μὲν, ἀκριβῶς δὲ καὶ ἀποδεικτικῶς συλλογιζόμενος οὕτως· τὰ φύσει δεινὰ, πᾶσι δοκεῖ δεινὰ, ὥσπερ τὰ φύσει θερμὰ, ἢ ψυχρὰ, ἢ καλὰ, ἢ ὅμοια, πᾶσι δοκεῖ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι, καὶ ἐμφρονεστέροις· ὁ δὲ θάνατος οὐ πᾶσι δοκεῖ δεινός· Σωκράτει γοῦν οὐκ ἔδοξε δεινὸς, ὅς γε καὶ δυνάμενος φυγεῖν αὐτὸν, ὑπέμεινεν ὅμως ἀταράχως, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς ἑταίρους τὴν τῆς ψυχῆς ἐκφαίνων ἀλήθειαν, καὶ τὴν καθαρτικὴν τῶν φιλοσόφων ζωὴν, ὁποῖά τις ἐστὶν, ἐκδιδάσκων. Καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον ἐκ τῶν κειμένων, ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἔστι δεινὸς τῇ ἑαυτοῦ φύσει· ὥστε οὐδ' ὁ ταράττων ἡμᾶς, αὐτός ἐστιν· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτοῦ, ὅτι δεινός ἐστιν ὁ θάνατος, τοῦτό ἐστι τὸ ταράσσον ἡμᾶς. Καὶ τὸ μέλι πικρὸν οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ ἰκτερικὸς πικρὰν ἴσχων ἐπὶ τῷ μέλιτι διάθεσιν διὰ τὸν ἐν αὐτῷ πλεονεκτοῦντα πικρὸν χυμὸν, ὡς ἀπὸ πικροῦ τοῦ μέλιτος ταράσσεται· καὶ χρὴ τὸν χυμὸν ἐκεῖνον καθαίρειν, ἵνα κατὰ φύσιν τῶν ποιοτήτων ἀντιλαμβανώμεθα. Οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὰ δόγματα διορθωτέον ἡμῖν τὰ περὶ τῶν πραγμάτων· τῷ κανόνι τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦ ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου, κρίνοντας τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακόν. Εἰ οὖν ὁ θάνατος τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη κακόν· εἰ δὲ μὴ τῆς ψυχῆς ἐστι κακὸν, ἀλλὰ τοῦ σώματος, οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡμῶν. Ὁ δέ γε Πλάτων, καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος Σωκράτης, καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ κρείττονα τῆς μετὰ τοῦ σώματος ζωῆς, ἀποφαίνεται· οὐ τοῖς μὲν, τοῖς δὲ οὔ· ἀλλ' ἁπλῶς πᾶσι. Λέγει οὖν ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης· Ἴσως μὲν θαυμαστόν σοι φαίνεται, εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἁπλοῦν ἐστι, καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅτε καὶ βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν. Ἐν δὲ τοῖς Νόμοις αὐτοπροσώπως αὐτὸς ὁ Πλάτων διατείνεται λέγων· Κοινωνία γὰρ ψυχῆς καὶ σώματος διαλύσεως οὐκ ἔστι κρείττων, ὡς ἔγωγε φαίην ἂν σπουδῇ λέγων. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἐπίκτητος ὡς ἐπὶ δεινοτάτου πάντων τοῦ θανάτου δοκοῦντος τὴν ἀπόδειξιν ἐποιήσατο.

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος ἡμῶν, ᾧ ἂν περιπέσῃ δυσχερεῖ, ἐκεῖνο καὶ θανάτου νομίζει δεινότερον· καὶ γὰρ ἐνίοτε ὀδύνης οὐδὲ πάνυ σφοδρᾶς παρούσης, τὸν θάνατον ἑτοίμως καλοῦμεν· κἂν πενόμενοι τύχωμεν, τὴν πενίαν χείρονα τοῦ θανάτου νομίζομεν· ἔξεστι καὶ ἐπὶ τούτων τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς ἀποδείξεως χρῆσθαι, ᾧπερ ὁ Ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ θανάτου ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ τὰς σφοδροτάτας ὀδύνας αἱροῦνται νοσοῦντες μὲν καὶ οἱ τυχόντες,

res quæ nobis videantur acerbæ accidere, i *turbent,* ut in periculo constitutos, *neque acer* sese, neque veras nostræ perturbationis ca *opinionem de earum acerbitate conceptam* nos perturbet : atque ostendit, *mortem* imm mana vi illatam, quæ omnium atrocium rerum videatur, *non esse atrocem.* Ostendit auten quidem, sed accurate et efficaciter, hac argument natura terribilia sunt, omnibus terribilia vide tura calida, frigida, pulcra, et alia id genus, o videntur, iis præsertim quorum natura integrior dentia major : at mors non omnibus videtur ter Socrati terribilis visa non est, qui cum eam eff sustinuit tamen imperturbatus, totumque illu amicos immortalitatem animorum declaravit, repurgatrix philosophorum vita edocuit. Concl ex his, quæ posita sunt, perspicua est; mo natura non esse formidabilem. Itaque mors perturbat; sed *opinio de mortis atrocitate, nos perturbet.* Neque mel amarum est : sed ict id amarum videri facit, ob redundantem in humorem; qui humor expurgandus est, ut nat qualitates percipiamus. Ita hic etiam opinio corrigendæ sunt, adhibita regula nostrarum rerum, quæque in potestate nostra sunt aut n bonum et malum nostrum judicemus. Quod s in nostra potestate sita non est; malum non e non animi, sed corporis malum est; nostrum erit. Plato autem, et Platonicus Socrates, ea nam esse, et meliorem vita corporea pronunci quidem bonam, illis vero malam; sed in unive omnibus. Nam in Phædone Socrates dicit : « I tibi mirabile videtur, si hoc solum cæterarum simplex, neque unquam homini accidat, que reliqua omnia, ut præstet ei mori, quam vive gibus autem Plato suis verbis idem affirmat, « Conjunctio corporis et animi non est præstan tione, si id quod sentio, dicendum est. » At Ep tem, ut hominum opinione maxime omnium fo instituti sui probandi caussa adhibuit.

Sed quia unusquisque nostrum, cuicumq calamitati, eam morte graviorem ducit; (eten quam dolore ne adeo vehementi quidem urge mortem optamus : cum paupertate urgemur, morte graviorem ducimus;) in his etiam ead demonstratione, qua Epictetus de morte usu vehementissimos cruciatus in morbis etiam plei ultro admittunt, cum se, mercede etiam medi

ν καὶ τέμνειν ἑαυτοὺς τοῖς ἰατροῖς ὑπέχωσι, ν τελοῦντες. Κἂν γὰρ διὰ τὸ ζῆν τοῦτο ν θάνατον χείρονα νομίζοντες, ἀλλ', ὅτι φέρειν ταράχως, ἂν συμφέρειν δόξῃ, διὰ τούτων δη- Οἱ δὲ Λακεδαιμονίων νέοι, διὰ τὴν φιλοτι- ν, τὴν μαστίγωσιν ἐκείνην τὴν φοβερὰν ὑπέ- ι θανάτου σχεδὸν τὴν καρτερίαν ἐπιδεικνύ- αὶ δῆλον ὅτι εὐφόρως καὶ ἡδόμενοι· οὐ γὰρ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα κατέβαινον. Διέκειντο ὸς ἐκείνας τὰς ὀδύνας, οὐχ ὅτι οὐκ ὠδυνῶν- λαττον μὲν ἴσως τῶν ἀγυμνάστων καὶ ἀπα- ι δὲ ἔχοντες, ὅτι οὐ δεινὸν αἱ ὀδύναι, ἀλλὰ καὶ συμφέρον τοῖς ἀνδρικῶς αὐτὰς ὑπομένουσι ῶς. Καὶ πενία δὲ, εἴποι ἂν ὁ Ἐπίκτητος, ν· ἐπεὶ καὶ Κράτητι ἂν ἔδοξε τῷ Θηβαίῳ ῶν ἑαυτοῦ τῇ πόλει παραχωρήσας, καὶ εἰ-

Κράτητα χρημάτων ἀποστερεῖ·

ἐλευθεροῦσθαι, καὶ στέφανον ὡς ἐπὶ ἐλευ- βάλλετο, ὅτι τὴν πενίαν ἀντὶ τῆς εὐπορίας Οὕτως ἄρα οὐδὲν τούτων δεινόν ἐστι φύσει ον, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τῶν ἐναν- ς ὠφελιμώτερα, ὅταν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν ἡμῶν, τὴν χρείαν ἐγκωμεν.

τὸν μέλλοντα μὴ ταράττεσθαι ὑπὸ τῶν τοιού- τα ὀρθὰ περὶ αὐτῶν ἔχειν. Τοῦτο δὲ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ μὴ ταράττεσθαι, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. Καὶ ς πειθομένοις ὑπάρξει, τὸ καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὖσι κεχρῆσθαι. Κἂν γὰρ τὸ ἀτι- ᾖ χρημάτων ἀφαιρεθῆναι, ᾖ τυπτηθῆναι, ἐπ' ἐμοί· ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν ἔχειν περὶ αὐτῶν οὐ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα πολλάκις, ἐπ' Ἀρκεῖ δὲ τὸ τοιοῦτον δόγμα, πρὸς τὸ μη- δοκεῖν αὐτὰ, ᾖ γινόμενα μὴ βλαβερὰ νο- ἔστιν ὅτε καὶ ὠφέλιμα. Πᾶς γὰρ εὖ φρο- αι, κάλλιον ἂν ἡμῖν, τοῦτ' ἔστι τῇ ψυχῇ, ἐν δυσχερέσιν ἀταράχως διαγενέσθαι, τοῦ εῖν δυσχερείᾳ· καὶ τοσούτῳ κάλλιον, ὅσῳ δυσχερῆ καὶ σκληρότερα. Ὡς γὰρ τῶν κινήσεων αἱ σφοδρότεραι μᾶλλον γυμνά- ὸς αὐτὰς ἀντέχοντα σώματα, πρός τε ὑγείαν, σθένειαν, καὶ τάχος· οὕτω καὶ τῶν ψυχικῶν· ς χρεία του, ὡς δυνατὸν εὐφόρως καὶ ἀτα- εγκεῖν. Ὅπερ διὰ δύο τούτων περιγίνεται, ; δοξάζειν περὶ αὐτῶν, καὶ τοῦ παρεσκευάσθαι διά τε τῆς τληπαθεστέρας τοῦ σώματος ἵτις πρὸς πᾶν ἐστιν ἐπιτήδειος, δι' ἣν πολ- ν μοχθηρῶν ἀνθρώπων πληγὰς, καὶ τὰ κοῦντα ἡμῖν, περιπτύουσιν·) ἔτι δὲ καὶ διὰ ετᾶν αὐτὰ καὶ προελπίζειν· ἅπερ πάντα ἐστιν. Εἰ τοίνυν μήτε ὁ θάνατος, μήτε ύτων δεινόν ἐστι, δῆλον ὅτι οὔτε αὐτὰ,

ta, secandos et urendos præbent. Etsi enim hoc vitæ caussa faciunt, mortemque majus malum judicant; at, ferri posse dolores, si expedire videatur, hoc ipso declarant. Lacedæmoniorum vero adolescentes terribilem illam flagellationem, unius gloriolæ caussa, sustinebant, tolerantiam pæne ad necem usque demonstrantes: idque eos æquis animis et alacres fecisse constat; alioqui enim ultro in tale certamen non descendissent. Sic autem erga illos cruciatus adfecti erant, non quin dolorem sentirent, etsi fortasse minus quam inexercitati et delicati: sed quod persuasum haberent, cruciatus esse ornamenta potius et commoda viriliter eos tolerantibus et sine perturbatione, quam malum. Pariter, ne in paupertate quidem mali esse quidquam, dixerit Epictetus: alioqui enim et Crateti Thebano ita visum esset, qui bona sua reipublicæ concessit, dicens,

Crates Cratetem privat hac pecunia;

ac tum demum se in libertatem adsertum putavit, et coronam veluti libertate recepta capiti imposuit, cum divitias paupertate commutasset. Adeo nihil horum natura tam est grave atque intolerabile, quam videri nobis solet: sed et contrariis suis nonnunquam utiliora, siquidem usum eorum ad nosmetipsos, hoc est, ad animum nostrum rationis compotem, retulerimus.

Opus est igitur, ut, qui se a talibus perturbari nolit, recta de iis habeat decreta. Quod cum in nostra potestate sit, illud etiam in nostra potestate erit, ne perturbemur: et, qui illis decretis paruerit, maximum hunc fructum percipiet, ut iis etiam, quæ in nostra potestate non sunt, ita utatur, quasi in nostra potestate sita essent. Etsi enim, an ignominia adficiar, an pecunia spolier, an vapulem, arbitrii mei non est: at recte de his sentire, non esse ea mala, sed subinde etiam utilia, penes me est. Tale autem decretum satis est ad illud, ut ne accidere quidem nobis aspera ista videantur; aut si acciderint, noxia non judicemus, sed interdum etiam conducibilia. Quivis enim, recte sentiens, ut ego existimo, pulcrius nobis, hoc est animo, judicaverit, in rebus asperis vacare perturbatione, quam non incidere in res adversas: eoque pulcrius, quo res adversæ graviores asperioresque fuerint. Ut enim corpora vehementissimis quibusque motionibus, quas quidem ferre illa queant, maxime exercentur, tam ad valetudinem, quam ad vires et celeritatem: eadem ratio est exercitationum animi; ita quidem, ut, qui alicujus frugi sunt, facillime eas et moderatissime ferant. Quod duabus hisce rebus consequemur: una, ut recte de iis sentiamus; altera, ut præparati ad ea simus. Præparamur autem ad ea, partim, tractatione corporis asperiore; quæ ad omnia opportuna est, quaque fit ut multi etiam improbi homines verbera, et ea quæ dolorifica censentur, contemnant; partim, præmeditatione et exspectatione: quæ omnia in nobis sita sunt. Quod si igitur neque mors, nec hujusmodi quidquam ter-

οὔτε οἱ ἐπάγοντες αὐτὰ, τῆς ταραχῆς ἡμῖν εἰσιν αἴτια, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ ἑαυτοῖς, καὶ τὰ δόγματα ἡμῶν. Οὐ χρὴ οὖν ἄλλον αἰτιᾶσθαί ποτε τῆς ταραχῆς ἡμῶν, ἢ λύπης, ἢ φόβου, ἢ τινὸς ἄλλου τοιούτου· ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ ἡμέτερα δόγματα.

[Ἀπαιδεύτου κτλ.] Τοῦτο συνεχὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐστι· καὶ εἴπερ εἶχε τὸν γάρ σύνδεσμον, ὡς λέγειν, « Ἀπαιδεύτου γάρ ἐστιν ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς, » τὴν αἰτίαν ἂν ἔλεγε καλῶς τοῦ μὴ δεῖν ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς ταραττόμεθα, ἢ φοβούμεθα, ἢ λυπούμεθα, ἢ ὅλως ἐν κακῷ τινι εἶναι νομίζομεν. Δι' ἀπαιδευσίαν γὰρ τοῦτο πάσχομεν. Καὶ λοιπὸν καλῶς συνάπτει τῇ τοῦ ἀπαιδεύτου περὶ ταῦτα διαθέσει, τήν τε τοῦ ἀρχομένου παιδεύεσθαι, καὶ τὴν τοῦ πεπαιδευμένου· Ὁ μὲν γὰρ πεπαιδευμένος, ὡς κατὰ φύσιν ζῶν, καὶ μήτε ἀποτυγχάνων ὧν ὀρέγεται, μήτε περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει, οὔτε ἐν κακῷ τινι νομίζει εἶναι, οὔτε αἰτιᾶταί τινα, ὡς αἴτιον αὐτῷ τοῦ κακῶς πράττειν. Ὁ δὲ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, ἀποτυγχάνει μὲν ἔστιν ὅτε τῶν ὀρεκτῶν, καὶ περιπίπτει τοῖς ἐκκλινομένοις, διὰ τὸ μετὰ τῶν ἀλόγων παθῶν ἐνεργεῖν τότε· κατεσχημένος δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν [καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν] διαιρέσεως, οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ αἴτιος καὶ τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς περιπτώσεως γίνεται, καὶ οὐκ ἄλλος, ὅταν ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ποτε τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἢ τὸ κακὸν ἀποκεῖσθαι νομίσῃ.

Διὰ τί δὲ, φαίη ἄν τις, ὁ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, καίτοι γινώσκων ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, (οὐ γὰρ ἂν ἑαυτῷ ἐνεκάλει, μὴ τοῦτο γινώσκων,) ἁμαρτάνει, ὥστε καὶ ἑαυτῷ ἐγκαλεῖν; ἢ ὅτι προηγεῖται μὲν ἡ γνῶσις τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, τοῦ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν οὖσα ἐνέργεια, οὐκ εὐθὺς δὲ ἐπὶ πάντων καὶ τὰ ἄλογα πάθη τὰ ἐν ἡμῖν μετρεῖται, καὶ ῥυθμίζεται, καὶ ὑποτάττεται τῷ λόγῳ; καὶ μάλιστα, ὅταν διὰ ῥαθυμίαν καὶ ἀργίαν τοῦ λόγου, κίνησιν δὲ συνεχῆ τῆς ἀλογίας, νενευρωμένα γένηται καὶ τυραννοῦντα τὰ πάθη. Τοιαύτην δὲ εἶχεν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τῆς ψυχῆς διάθεσιν ἡ λέγουσα,

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾷν μέλλω κακὰ,
θυμὸς δὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Ἀγαπητὸν οὖν, ἐν χρόνῳ τὰ μὲν βιαζόμενον τὸν λόγον, τὰ δὲ ἐπᾴδοντα, σύμφωνα ἑαυτῷ τὰ πάθη ἐργάσασθαι· ὅτε καὶ ἡ τοῦ λόγου γνῶσις τρανεστέρα, καὶ ἐπιστημονικὴ, καὶ τελέως ἀνενδοίαστος γίνεται. Εἰκότως οὖν οἱ ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι ἁμαρτάνουσι μέν τινα, καὶ τῶν παθῶν μήπω ἡττημένων, καὶ τοῦ λόγου μήπω κατ' ἐπιστήμην ἐνεργοῦντος· ἑαυτοῖς δὲ ἐγκαλοῦσι, καὶ οὐκ ἄλλοις, διὰ τὴν ὁποιανοῦν παραδοχὴν τῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως. Οἱ μέντοι ἀπαίδευτοι τελέως καὶ ἁμαρτάνουσι πολλὰ, διά τε τὰ ἄλογα πάθη σφύζοντα ἐν ἑαυτοῖς, καὶ διὰ τὴν τοῦ λόγου ἄγνοιαν· οὔπω διακρίναντες τὸ ὄντως ἀγαθὸν καὶ [illegible] ἀπὸ τῆς ἀλογίας ἑλκύσαντες, οὐδὲ

ribile est; constat, neque hæc ipsa, neque eos ferunt, perturbationis nobis esse caussam, sed n nostrasque opiniones. Nunquam igitur caussa nis nostræ, aut tristitiæ, aut metus, aut aliaru adfectionum, in alium conferenda est; sed nobis nostris opinionibus tribuenda.

[*Ineruditi* etc.] Cohæret hoc cum superiore conjunctione *nam* addita legeretur, *Nam ine alios accusare ob suam calamitatem*, caussa neretur, cur alii non accusandi essent ob ea nos perturbamur, timemus, dolemus, aut in m existimamus. Hoc enim ex inscitia nobis usu *ineruditi* adfectioni recte adnectit ejus habitum, *incipit*, et *ejus qui jam est eruditus*. Etenir ut naturæ congruenter vivens, nec unquam s frustrandus, nec in ea quæ declinat incidens, r se malo esse putat, neque ullum accusat ut a calamitatis. Sed is *qui erudiri incipit*, inter frustratur suis desideriis, et in ea quæ vitat tunc in agendo brutos adfectus sequitur : sed visione rerum, quæ in nostra potestate sitæ s sunt, novit se ipsum sibi auctorem esse et fr calamitatis, non autem alium, si quando bo lum suum in rebus alieni juris collocarit.

Cur autem, dixerit aliquis, is qui erudiri co se bonum et malum suum positum esse norit, sciret, se ipsum non accusaret,) peccat, ut se ip An eo fit, quod cognitio bonorum et malorum quæ rationis nostræ sit actio; sed non statin brutæ adfectiones se accommodant, conforman rectæ rationi? præsertim cum ob socordiam rationis, et continentem brutæ partis motion ratæ perturbationes quasi tyrannidem occ adfecta fuit ea, quæ in tragœdia dicit :

Sciam licet quod adgredi parem nefas,
tamen ira mentis omne consilium premit.

Quamobrem boni consulendum est, si progr ratio partim cogendo, partim deliniendo, ad partes pertraxerit : quo facto, rationis etia evidentior, et scientifica, et omnis dubitat Non mirum igitur, eos *qui erudiri cœper* quidem interdum, adfectibus nondum plane ratione nondum secundum scientiam agen ipsos accusare, non alios, quoniam divisionen nostri et alieni juris utcumque jam admiser *ineruditi* autem sæpe et multum peccant, ctionum commotionem, tum ob rationis igno qui verum bonum et malum nondum dijudic a bruta natura, ne nuda quidem cogitatione

ἡν ψιλὴν ἔννοιαν. Καὶ τί λέγω τῆς ἀλογίας; ὅτι ὑπὸς καὶ τὴν ἡμετέραν οὐσίαν τὸ σῶμα εἶναι ·εν· * * οἱ δὲ φιλοχρήματοι [τὰ χρήματα]. Ἁμαρ- μὲν οὖν, ἀπαίδευτοι ὄντες, διὰ ταῦτα· ἐν τοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακὸν τιθέμενοι, καὶ γνοοῦντες, τί τέ ἐστι τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν ὄντως ν, καὶ ὅθεν ἐστὶν, αἰτίους ἡμῖν τῶν κακῶν εἶ- ζομεν τοὺς ἢ ἀφαιρουμένους τι τῶν ἀγαθῶν ὀρεκτῶν δοκούντων ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἢ τοῖς ἐκ- οις ὑφ' ἡμῶν περιβάλλοντας ἡμᾶς. Καίτοι ἀγαθὰ νομιζόμενα τὰ ἐκτὸς, οὐδὲ τὰ κακὰ, ροιαῦτά ἐστιν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν ἔστιν ὅτε στιν ἔχει ἑκάτερα. Διόπερ οἱ ἀπαίδευτοι τῶν ς μὲν παιδαγωγοὺς, ὡς κακῶν αὐτοῖς αἰτίους, τοὺς δ' εἰς ἡδονὰς προκαλουμένους, ὡς εὐεργέ- ζονται.

ήρια μέντοι ἡμῖν ἐναργῆ διὰ βραχέων ὁ Ἐπί- ταραδέδωκε, τῶν τε πεπαιδευμένων, καὶ τῶν ων, καὶ τῶν ἔτι ἀρχομένων παιδεύεσθαι. Ὅτι ναμάρτητοι ὄντες, διὰ τὴν τοῦ λόγου τελειό- τὶ τῆς ἀλογίας τὴν πρὸς τὸν λόγον εὐαρμοστίαν ροκατάκλισιν, οὐδενὶ ἐγκαλοῦσί ποτε ὡς κακῶν τοῖς· οὐδὲ γὰρ ἐν κακῷ οἰκείῳ γίνονταί τινι, ἑαυτῶν, εἴπερ εἰσὶ πεπαιδευμένοι, οὔτε ὑπὸ τι μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ κακὸν ἔχουσιν. Οἱ δὲ οι, καὶ ἁμαρτωλοί εἰσι δι' ἄμφω· καὶ αὐτοὶ ιακείμενοι τόν τε λόγον καὶ τὴν ἀλογίαν· καὶ ὴν ἑαυτῶν κακίαν ἐπιγράφουσιν, ὡς ἐν τοῖς τὴν ὁρῶντες. Ἔστι δὲ καὶ εὔκολον, καὶ ἡδὺ, ἀπαιδεύτοις ὄντως πρέπον, τὸ τῶν οἰκείων ἁτων ἄλλους αἰτίους προβάλλεσθαι. Οἱ δὲ ι παιδεύεσθαι, καὶ σωτηρίας ἔχοντες ἀρχὴν, ρτάνωσι καὶ ἐν κακῷ τινί ποτε γίνωνται, ἀλλ' οῦ τέ ἐστι, καὶ ὅπου φύεται τὸ κακὸν, καὶ τί φύσεως αὐτῷ αἴτιον· διὸ καὶ ἐκείνῳ ἐγκαλοῦσι. ὶς οἶμαι τούτοις χρώμενος τοῖς κριτηρίοις ἐμ- διαμαρτήσαι ποτὲ τῆς ἀκριβοῦς διακρίσεως ῶν καταστημάτων, τοῦ τε πεπαιδευμένου, καὶ δεύτου, καὶ τοῦ ἀρχομένου παιδεύεσθαι.

ία μὲν γάρ ἐστι κυρίως ἡ τοῦ ἐν ἡμῖν παιδὸς ἐν ἡμῖν παιδαγωγοῦ ἐπανόρθωσις. Καὶ παῖς ν ἡμῖν ἀλογία, τὸ μὲν ὠφέλιμον μὴ ὁρῶσα, τὸ ἡδὺ τεταμένη μόνον, ὥσπερ οἱ παῖδες· παι- δὲ, ὁ λόγος, ῥυθμίζων ἀεὶ καὶ μετρῶν τὰς ἐν ἡμῖν ὀρέξεις, καὶ πρὸς τὸ ὠφέλιμον ἀπευ- ιτάς. Διὸ καὶ οἱ μὲν ἀπαίδευτοι, κατὰ τὴν ὸς ὄρεξιν ζῶντες ἀνεπιστρόφως, πολλὰ ἁμαρ- , αὐτοὶ ἐνδόντες διὰ τὸ ἀνεπίστροφον, οὔτε αἰτιώμενοι. Οἱ δὲ ἀρχόμενοι, καὶ τὸν παι- ἤδη προσδιανιστάμενον ἔχουσι, καὶ τὸν παῖδα ν ἀρχόμενον· διὸ, κἂν ἁμαρτάνωσί τινα, καὶ αρτάνων αἰσθάνονται, καὶ ἐκείνῳ ἐγκαλοῦσι, ἄλλῳ τινί. Οἱ δέ γε πεπαιδευμένοι, καὶ τὸν ηὸν ἔχουσι νήφοντα, καὶ τοῦ παιδὸς ἤδη κεκρα-

runt. Quam igitur dico brutam naturam? Quod nos ipsos naturamque nostram esse corpus opinamur; ** avari autem [a divitiis pendent]. Peccamus igitur cum ineruditi sumus, propter istas caussas: quoniam vero bonum et malum nostrum in rebus externis collocamus, quodnam verum bonum et malum nostrum sit, et unde sit, prorsus ignorantes, eos nobis malorum auctores esse putamus, qui aut aliquid nobis adimunt nostra opinione bonum et adpetendum in rebus externis, aut in ea conjiciunt, quæ a nobis declinantur. Neque vero externa ista, quæ vel in bonis vel in malis habentur, omnino talia sunt, sed interdum utraque rationem contrariam habent. Quapropter ineruditi adolescentes, pædagogos, ut malorum sibi auctores, oderunt; eos vero, a quibus ad voluptates invitantur, diligunt.

Epictetus autem paucis ille quidem, sed evidentes notas nobis exposuit, quibus eruditi ab ineruditis et tironibus discernantur. Scilicet *eruditi*, ab omni errore et peccato remoti, ob rationis perfectionem, et brutæ partis cum ea consensionem et obedientiam, neminem unquam accusant ut ullius sibi mali auctorem: neque enim in ullum suum malum vel ipsi sese conjiciunt, vel ab alio conjiciuntur, siquidem eruditi sunt; quia, si eruditi sunt, non in rebus externis malum collocant. *Ineruditi* autem utroque modo peccant, cum quod ipsi rationem suam brutamque partem male adfectam habent, tum quod aliis suum vitium imputant, utpote in rebus externis illud ponentes. Est autem et facile et jucundum, et omnino dignum indoctis, culpam eorum quæ ipsi deliquerint, in alios conferre. *Qui* vero *eruditi incipiunt*, et principia salutis habent; etiamsi peccarint nonnumquam, et in malum aliquod inciderint, tamen, ubi sit malum, et unde nascatur, sciunt, et quæ sit ortus illius caussa; ideoque illam accusant. Neque quisquam, opinor, his judicandi velut instrumentis prudenter utens, unquam errabit in dijudicando statu eruditi, ineruditi, et tironis.

Nam ea proprie est Eruditio, cum puer qui in nobis est, a pædagogo, qui et ipse in nobis est, castigatur. Puer autem in nobis est bruta illa pars, quæ non respiciens utile, in solum jucundum est intenta, ut pueri: pædagogus vero est ratio, quæ componit et moderatur brutas in nobis adpetitiones, easque ad utilitatem dirigit. Itaque *ineruditi*, qui puerilem in modum adpetitum in vita inconsiderate sequuntur, multum peccant, ei ultro cedentes ob incuriam, nec semet ipsos accusant. *Qui* vero *eruditi incipiunt*, hi pædagogum intentum adstantem jam habent, et puerum obedire incipientem: quare, etiamsi peccant, tamen quis peccati sit auctor sentiunt, eumque et non alium accusant. *Eruditi* autem et pædagogum habent sobrium, et puero

τηκότα, καὶ τὸν παῖδα φρενωθέντα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολαβόντα κατὰ τὸ ὑποτετάχθαι τῷ παιδαγωγῷ, συμφωνεῖν τε αὐτῷ· αὕτη γὰρ ἀρετὴ παιδός ἐστιν.

[IN CAP. VI.] Διδάξας ὅπως δυνατόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσι δεινοῖς ἀτάραχον καὶ ἄφοβον καὶ ἄλυπον διατελεῖν, νῦν διδάσκει, πῶς χρὴ καὶ ἐπὶ τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς διαγίνεσθαι· ἅπερ ἀλλότρια καλεῖ ἀγαθὰ, κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, ἐν ᾧ ἔλεγε τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ εἶναι, καὶ δοῦλα, καὶ κωλυτὰ, καὶ ἀλλότρια. Καὶ λέγει, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν τῶν ἐκτὸς ἐπαίρεσθαι χρή. Δηλοῖ δὲ οἶμαι νῦν ἡ ἔπαρσις, οὐχὶ κουφότητα καὶ μετεωρισμὸν καὶ ἀλαζονείαν, ὡς εἰώθαμεν πολλάκις ἐπὶ κακῷ τῇ λέξει κεχρῆσθαι· οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ ἀληθινοῖς ἀγαθοῖς ἐπαίρεσθαι συνεβούλευεν· ἀλλὰ δοκεῖ μοι νῦν ἡ ἔπαρσις δηλοῦν αὐτῷ ὑπόληψιν αὐξήσεώς τινος καὶ ἀδρύσεως ἐπὶ προσλήψει τινὸς ἀγαθοῦ. Οὐ χρὴ οὖν, φησὶ, τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς ἡμᾶς νομίζειν αὐξάνεσθαι καὶ ἐν ὑπεροχῇ γίνεσθαί τινι· ἕκαστον γὰρ ἀγαθὸν ἐκείνου ἐστὶν ἀγαθὸν, ἐν ᾧ ἔχει τὴν ὑπόστασιν, καὶ ὃ κατὰ φύσιν διατίθησι, καὶ οὐκ ἄλλου. Καὶ τὸ ἐν ἵππῳ τοίνυν ἀγαθὸν, τοῦ ἵππου ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ἡμέτερον. Εἰ γὰρ τολμηρὸς ἢ δρομικὸς εἴη, ἢ εὐήνιος, τὴν ἀρετὴν ἔχει τὴν ἵππου· ἥτις οὐκ ἔστιν ἡμετέρα ἀρετὴ, ὥστε οὔτε ἀγαθόν ἐστιν ἡμέτερον, οὔτε προσαύξει ἡμᾶς, οὔτε τελειοῖ.

Τί οὖν, ἂν φαίη τις, ἡ τῶν χρημάτων καὶ ὀργάνων ἀρετὴ, οὐκ εἰς τοὺς κεκτημένους καὶ χρωμένους ἀναφέρεται; ** οὐ δὲ ποιεῖ τέκτονα αὐτὸν ἀγαθὸν, μὴ πρότερον ὄντα. Ἄλλη γὰρ σκεπάρνου ἀρετὴ, κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὀξύτητα· καὶ ἄλλη τοῦ τέκτονος, κατὰ τὴν τέχνην. Ἀλλ' ἔστι μὲν αὐτοῦ τοῦ σκεπάρνου ἀγαθὸν ἡ ὀξύτης, καὶ ἡ εὐσχημοσύνη· συντελεῖ δὲ αὕτη πρὸς ὑπουργίαν, καὶ τὸ δι' αὐτοῦ ἀποτέλεσμα· (αὕτη γὰρ ὀργάνου ἀρετή·) οὐ μέντοι πρὸς τὴν τέκτονος τελειότητα. Ἐκεῖνος γὰρ ἐν τοῖς λόγοις τοῖς τεχνικοῖς τὸ ἀγαθὸν ἔχει τὸ οἰκεῖον, κἂν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἐκτὸς χειρόνως ἀποβῇ διὰ τὴν ὕλην, ἢ τὰ ὄργανα, ἢ ἄλλο τι τῶν ἐμποδιζόντων.

Τί οὖν ἐστι, φησὶν, ἡμέτερον ἀγαθὸν, ἐφ' ᾧ χρὴ διατεθῆναι ὡς προσηυξημένους τε καὶ τελειωθέντας; Πρότερον μὲν εἶπεν ἐν πρώτοις τὴν ὀρθὴν ὑπόληψιν· νῦν δὲ, τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν ὑπολήψεων· ὅπερ γὰρ ἐκάλεσεν ὑπόληψιν ἐκεῖ, τοῦτο νῦν φαντασίαν ὀνομάζει. Φαίνεται γὰρ ἡμῖν καὶ ὑπολαμβάνεται καὶ δοξάζεται τὰ ὄντα τοῖα ἢ τοῖα, ποτὲ μὲν ὀρθῶς, ποτὲ δὲ διεστραμμένως. Καὶ εἴη μὲν ἂν καὶ αὕτη κατὰ φύσιν χρῆσις φαντασιῶν, τὸ φαίνεσθαι τὰ ὄντα ἡμῖν οἷα καὶ ἔστι, καὶ μὴ παραλλάττειν ἐν τῇ συμπλοκῇ αὐτῶν, ἀγαθὸν μὲν τὴν ἀκολασίαν, κακὸν δὲ τὴν σωφροσύνην νομίζουσι· κατὰ δὲ τὸ κυριώτατον, χρῆσις φαντασιῶν, ἡ τῶν κατὰ φύσιν γενομένων ἀγαθῶν ὄρεξις, καὶ κακῶν ἔκκλισις· οὐχ ἡ γνῶσις αὐτῶν ἁπλῶς,

jam imperantem, et puerum castigatum, et fectionem jam perductum, ut pædagogo pare consentiat : hæc enim pueri virtus est.

[IN VI.] Docuit quemadmodum fieri possit tibus extrinsecus ingruentibus tranquilli, secu mus : nunc, quales in eis rebus externis, q videantur, præbere nos debeamus, tradit. V *aliena bona,* ea ratione quam primum institui ea quæ in nobis sita non essent, infirma, s esse, et aliena; nosque *vetat* ullius *externi* ferri. Significat autem, puto, nunc *elatio*, sublimes spiritus, aut arrogantiam, quemadm lam sæpe partem ea voce uti solemus : (alio deret, ut nostris et veris bonis efferremur :) quidem videtur, *elatio* nunc ei significat opi menti alicujus, et quasi granditatis, ob alicu sionem. Non igitur, inquit, alienis bonis au excellere putandum est. Nam unumquodqu bonum est, in quo est, et ad cujus perfectio tinet, non autem alterius. Quod igitur *in* est; id *ipsius equi* est *bonum, non nostru* animosus est, sive celer, sive tractabilis; equ bet, quæ nostra virtus non est, eoque nec bo neque auget nos aut perficit.

At dicat aliquis, nonne rerum et instrume ad possessores, et eos qui his utuntur, refer illa quidem. Verum asciæ virtus] fabrum bo nisi ante fuerit. Nam asciæ, ratione aciei virtus est; alia fabri, ratione artis. Ipsius as acies, et elegantia formæ : eaque ad ministeri ad opus quod per eam perficitur; (hæc eni virtus est :) ad fabri autem perfectionem Nam hujus proprium bonum in artis rationi etiamsi opus externum pejus confectum fueri teriam, sive ob instrumenta, sive ob aliquod mentum.

Quodnam igitur, inquit, *nostrum bonum* adfici debemus, quasi nostro incremento e Supra quidem in primis rectam *opinionem* nunc vero *usum opinionum* dicit *eum*, *q consentaneus :* nam quod ibi *opinionem* dix nunc *visum* adpellat. Videntur enim atque a nobis res tales, aut tales, alias recte, alias p fuerit quidem etiam hic *usus visorum natu neus*, si res tales nobis esse videantur, qua neque confundant vices et permutent in co luxuriam bonum, temperantiam malum exist rectissime inprimis intelligetur ille usus viso in adpetitione eorum, quæ sua natura bona disque contrariis; cum non tantum intellig

ιὲν ἀγαθὸν, τόδε δὲ κακόν· ἀλλ' ἡ τοῦ φανέν-
ῦ ὄρεξις, καὶ τοῦ φανέντος κακοῦ ἔκκλισις·
τοῦ πράττειν ἐσμὲν κύριοι, ἀλλὰ τοῦ ὀρέγε-
: φύσιν καὶ ἐκκλίνειν.

ε δὲ καὶ ἄλλο τι προσενδείκνυται διὰ τῆς κατὰ
ίσεως τῶν φαντασιῶν; τὸ καὶ τὰ ἔργα δεῖν
φωνα εἶναι ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσι καὶ ὀρέ-
ιῆ μόνον νομίζειν, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἡ σωφρο-
ιὰ καὶ σωφρονεῖν, καὶ τὰ ἔργα κατὰ φύσιν
; ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσιν καὶ ὀρέξεσιν ἀποδι-
μῆ, νομίζειν μὲν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην,
ὡς ὀρέγεσθαι, (διὰ τὸ πᾶν τὸ δοκοῦν ἀγαθὸν
ν εἶναι·) ἀδικεῖν δέ· ὅπερ τοῖς ἀκρατέσι συμ-
; ὀρέξεως τῆς τοῦ ἡδέος νικώσης τὴν τοῦ ἀγα-
· καὶ τοῦ μὲν λόγου, κἂν ἀμυδρῶς, ὁρῶντος
ὸ δέον, καὶ μέχρι τινὸς καὶ μαχομένου ὑπὲρ
ὀρέξεων καὶ ἐκκλίσεων, ὁρθῶν μέν, ἀμυδρῶν
ουμένων· τῶν δὲ ἀλόγων παθῶν κατισχυόν-
, καὶ περισπώντων, καὶ τὰ ἑαυτοῖς ὀρεκτὰ
ἀναγκαζόντων. Ὅ γε, ὡς εἶπον πρότερον,
ῳδία ἐκεῖνο λέγει,

ιθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακὰ,
ὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

ῆ δοξάζειν μόνον ὀρθῶς, καὶ ὀρέγεσθαι, καὶ
ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα σύμφωνα ταῖς ὀρθαῖς δό-
δόναι. Καὶ τοῦτο ἴσως ἐστὶν ἡ κατὰ φύσιν
σιῶν χρῆσις, ἣν ἡμέτερον ἀγαθὸν ἡγεῖσθαι
ηδὲν τῶν ἐκτός· ὥσπερ τοῦ τέκτονος ἀγα-
τονος, ἡ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς λόγους ἐνέργεια·
αῖς ἐννοίαις, ἡ δὲ καὶ ἐκτὸς ἐν ταῖς πρά-

P. VII.] Συντόμως καὶ ἐπιστρεπτικῶς ἡμᾶς
τὸς δοκούντων ἀγαθῶν ἀναχαιτίσας, διὰ τοῦ
:α ἀλλότρια ἐκεῖνα καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἡμέτερον
ε μὴ νομίσῃ τις, καὶ γάμου, καὶ παιδο-
ὶ πάσης κτήσεως καὶ μεθέξεως τῶν ἐκτὸς
ι ἡμᾶς τελέως αὐτὸν, παραδίδωσιν ἐφεξῆς,
καὶ πῶς χρὴ ἐκείνων μετέχειν· ὅτι πάντα
ὸς θεὸν ἐπιστροφῆς ἐξαρτᾷν, τὸν τοῦ παντὸς
ι, καὶ ἐκείνου ἐχόμενον, τούτων κατὰ τάξιν
Πρῶτον μὲν, τῶν ἀναγκαίων ἐν βίῳ, καὶ
δύνατον ζῆν· ἅπερ διὰ τοῦ ὑδρεύσασθαι ἐδή-
ερὶ τροφὴν λέγων, καὶ ἀμπεχόνην, καὶ οἰκη-
ὶ ὅσα τοῖς ἀπερίττως ζῶσιν ἀρκεῖ. Καὶ
νέμειν τινὰ σπουδὴν, κατὰ δεύτερον λόγον.
ἐναγκαῖα μὲν, χρειώδη δὲ ἄλλως ὄντα πρὸς
ον γυνὴ, καὶ τέκνα, καὶ κτῆσις, καὶ τὰ τοι-
πάρεργον, φησὶ, καὶ κατὰ τρίτον λόγον
τὸ τοῦ Παντὸς, προσδέχεσθαι χρὴ, ὅταν καὶ
ν διδῶται, τεταμένον ἀεὶ πρὸς τὸ προηγού-
όν. Τρυφὰς δὲ, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνα-
τὰς τοιαύτας ἀλλοτριοπραγμοσύνας, ὡς μὴ
ῷ κατὰ φύσιν βίῳ συνεῖναι, οὐδὲ ὁδοῦ πά-

bonum, illud malum; sed cum et id ipsum, quod bonum recte judicavimus, adpetimus; quod malum, declinamus. Neque enim agendi potestas nostra est, sed adpetendi secundum naturam, et declinandi.

Fortasse vero per *usum visorum naturæ consentaneum* simul etiam innuit, opera quoque nostra consentire oportere cum rectis opinionibus et adpetitionibus : ne verbi caussa temperantiam bonum tantummodo judicemus, sed et temperantes simus, et ita vivamus, ut actiones nostræ secundum naturam rectis opinionibus et adpetitionibus congruant; aut, ne justitiam bonum quidem judicemus, et utcumque expetamus, (eo quod omne bonum expetendum videatur,) interim vero injurii simus; id quod incontinentibus accidit, cum voluptatis adpetitus boni adpetitionem vincit; ubi ratio obscure illa quidem, sed tamen cernit quid deceat, et aliquantisper pro eo pugnat, simulque excitantur etiam adpetitiones et declinationes rectæ quidem, at parum validæ; bruti vero adfectus rationi prævalent, eamque distrahunt, et suis cupiditatibus ut serviat faciunt. Cujusmodi conditionem, ut ante dixi, exprimit illud in tragœdia :

Sciam licet quod adgredi parem nefas,
tamen ira mentis omne consilium premit.

Non igitur recte tantum sentire, et adpetere, et declinare oportet; sed etiam vitæ actionem consentaneam rectis opinionibus præstare. Atque hic fortasse est *visorum usus naturæ consentaneus*, quem *nostrum* esse *bonum* judicare debemus, nihil autem rerum externarum : sicut artificis bonum, quatenus artifex est, inest in muneris functionibus, artis rationibus consentaneis; quæ non solum in animi cogitatis, sed et in externis effectionibus cernuntur.

[IN VII.] Breviter et argute nos a specie bonorum externorum avocavit, cum ostenderet omnia illa esse aliena et nullum eorum esse nostrum bonum. Ne quis autem existimet, prorsus et nuptiis et procreatione liberorum et omnibus possessionibus atque usu rerum externarum velle eum nos prohibere; nunc deinceps tradit, quibusnam ex his, et quomodo, uti liceat : scilicet debere nos omnia ei curæ, qua in Deum, universi *gubernatorem*, intentum esse oportet, postponere; et ad eum ante omnia nos adplicantes, sic deinde his ordine quodam uti. Ac primum quidem, rebus ad vitæ usum necessariis, ut sine quibus vivi non potest; quæ *aquatione* significavit, cujusmodi est victus, amictus, domicilium, quæ et quatenus homini frugi sunt satis. His igitur etiam aliquid curæ, secundo loco, tribuendum. Quæ vero necessaria non sunt, sed alioquin ad vitam agendam opportuna, ut uxor, liberi, res familiaris, et similia; quæ *obiter*, inquit, ac tertio loco dantur a gubernatore universi; cum pro tempore data fuerint, accipienda sunt, animo semper in id intento, quod præcipuo loco adpetendum est. Delicias vero, divitias, principatus, et id genus alias rerum alienarum occupationes, ut quæ cum vita naturæ consentanea conjungi nequeant, ne obiter quidem admitti sinit.

[illegible] ἐστι. ἢ [illegible] ἐστιν. Γένοιτο δὲ. καὶ παιδοποιίαι. καὶ τὰ τοιαῦτα. τοῖς καὶ ἄρτι ἀρξαμένοις παιδεύεσθαι. τοιοῦτοι τοῖς τε τῶν ἀνθρώπων [illegible]. ἵνα τῶν ἡ ἀρχὴ τῶν παιδείας λάβῃ. τοῖς δὲ ἤδη τοῖς προκεκοπτοῖς. ὡς δυνατὸν χρῆσθαι τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς. τούτοις ὅλοις τέρπεσθαι ἐπιδίδωσι καὶ τούτων μετέχειν.

Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ παραβάλλεσθαι τὸν ὅλεθρον τοῖς κλυδωνιζομένοις πάρεστιν. Τὴν γὰρ θάλασσαν. διὰ τὸ ἐκβάλλειν. καὶ κλυδωνιζόμενον. καὶ πανταχόθεν καταβαλλόμενον. καὶ πάντας τοὺς καταδύνοντας εἰς αὐτόν. καὶ ὁ παλαιὸς μυθολόγος τὰς γενέσεις ὕδατι παραβάλλει. Τὸ δὲ πλοῖον εἴτ' ἂν τὸ διακυβερνῶν εἰς τὴν γένεσιν τῆς ψυχῆς, εἴτε μοῖρα. εἴτε εἱμαρμένη. εἴτε ἄλλο τι τοιοῦτον τὸ καλεῖν χρή. Ὁ δὲ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, εἴτ' ἂν ὁ θεός. ὁ καὶ τὸ πᾶν καὶ τὴν εἰς τὴν γένεσιν κάθοδον τῶν ψυχῶν, τῆς ἑκάστου προνοίᾳ. πρὸς τὸ δέον καὶ κατ' ἀξίαν ἀπενέμων τε καὶ κυβερνῶν. Ἡ δὲ κατόρμισις τοῦ πλοίου. ἡ εἰς τὸν προσήκοντα τόπον, καὶ ἔθνος, καὶ γένος, τῶν ψυχῶν κατάταξις καθ' ἣν αἱ μὲν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ. καὶ ἔθνει. καὶ ὑπὸ τόδε τὸ γένος, καὶ ὑπὸ τῶνδε γεννῶνται τῶν γονέων, αἱ δὲ ὑπ' ἄλλων. Ἡ δὲ ἐπὶ τὴν ὄρευσιν ἔξοδος, ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα τῷ βίῳ σπουδή, ὧν χωρὶς ἀδύνατόν ἐστι διαβιῶναι· τί γὰρ ὕδατος τῆς ἐν γενέσει πρὸς τροφὴν καὶ πόσιν ἀναγκαιότερον; Τὸ δὲ, ὁδοῦ πάρεργον κοχλίδιον ἀναλέγειν, ἢ βολβάριον, καὶ αὐτὸς ἐξηγήσατο συμφώνως· ὅτι γυναῖκα, καὶ κτῆσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα διδόμενα ἀπὸ τοῦ Παντὸς, δεκτέον μὲν, οὔτε δὲ ὡς προηγουμένως ἀγαθὰ, καὶ ἡμέτερα ἀγαθά. Τὸ γὰρ προηγούμενον, ἡ πρὸς τὸν κυβερνήτην ἐστὶ τάσις ἀεὶ καὶ ἐπιστροφή. Ἀλλ' οὐδ' ὡς περὶ ἀναγκαῖα ταῦτα σπουδαστέον, ὥσπερ περὶ τὴν ὄρευσιν· ἀλλ' ὡς πάρεργα ὄντως, καὶ ἄλλως χρήσιμα ὄντα τῷ βίῳ, ταῦτα δεκτέον.

Ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνακαλούμενος ἐντεῦθεν πρὸς ἑαυτόν τε ἡμᾶς, καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἀληθινὴν ὅθεν ἤλθομεν· τρέχε, φησίν, ἐπὶ τὸ πλοῖον, πάντα ἀφεὶς ταῦτα τὰ πρὸς τὴν γένεσιν, ἀκολουθῶν καλοῦντι, καὶ τούτων μηδὲ ἐπιστρεφόμενος ὅλως· ἵνα μὴ, καὶ ἐὰν φυσικῶς λυθῇς, κατὰ προαίρεσιν ἐνταῦθα μένῃς· ἐὰν γὰρ, φησὶ, μὴ ἑκὼν καὶ πρόθυμος ἀκολουθήσῃς, τὰ τῇδε πάντα καταλιπὼν, δεδεμένος ἐμβληθήσῃ εἰς τὸ πλοῖον, ὥσπερ τὰ προβάτια· τοῦτ' ἔστιν, ἄκων, καὶ κατακλάων σαυτόν τε καὶ τοὺς παρόντας, ἀπολείψεις τὸν τῇδε βίον, ὥσπερ οἱ ἀνόητοι καὶ προβατώδεις ἄνθρωποι.

Ἁπτόμενον δὲ ὅλως, ὁδοῦ πάρεργον, γάμου καὶ παιδοποιίας καὶ τῶν τοιούτων, κατὰ καιρὸν ἅπτεσθαι χρή· ὥστε κόρον λαβόντα τὸν σύμμετρον, ἀσχέτως ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν, καὶ προθύμως ὑπακοῦσαι τῷ κυβερνήτῃ καλοῦντι. Γέρων δὲ ὢν, καὶ πλησίον ἤδη τοῦ τέλους, μηδενὶ τούτων δεθῇς δεσμῷ, ἀλλ' ὅλος εἰς τὴν ἀνακο-

Hæc enim ea sunt, quæ supra *penitus* esse manuit. Conjugium autem, procreationem similia, iis qui modo erudiri corperint, *in ali* tempus auctor fuit, ut doctrinæ initia confir vero qui jam aliquantum profecerunt, ut hi uti que sint, *obiter* his etiam frui concedit.

Videtur autem mihi exemplo peropportu Nam mare ob impetum, fluctuationem, cr rias mutationes, et quia suffocat eos qui id i etiam fabularum auctores mundi symbolum Navigium autem fuerit, quod animos ad o sive ai fatum, sive sors, sive quid aliud est ris *gubernator*, Deus; qui et universa, et secundum in hunc mundum, sua providentia et pro dignitate cujusque, dirigit et gubernat est animorum in suum cujusque locum, na lium collocatio: qua fit, ut alii in aliis loc familiis, et e diversis parentibus nascantu *aquandum*, est rerum necessariarum occu bus propagari vita non potest: quid est qui in hoc mundo degunt, ad victum et p cessarium? *Obiter* autem *cochleam aut bu* quid sit, ipse concinne explicavit: esse uxo miliarem; ac talia si a rectore universitat pienda illa quidem esse, sed non quasi aut nostra bona. Nam principale nostrum bonu contentio conversioque ad navis guberna istis ne ut in necessariis quidem est elabo admodum in aquatione: sed, ut revera nonnisi quædam commoditates vitæ, accipi

Quod si vero *gubernator* ad navem re ad sese et veram patriam unde venimus: *ad navem*, his *omnibus*, quæ ad hanc pertinent, *relictis*, vocantem sequens, et *respiciens quidem;* ne, quamquam ab i abstractus, tuopte studio et voluntate hi enim ultro atque alacer, inquit, terrenis rel lictis, fueris secutus; *vinctus in navem p conjicieris*: hoc est, invitus, et cum te i qui tibi adsunt deplorans, vitam hanc reli nes amentes et ovina præditi stoliditate sol

Eum autem, qui obiter omnino conjugi liberum, rebusque similibus operam datu stive id facere decet; ut modo convenienti r tus, sine ulla mora hinc recedat, et alacrite vocantem sequatur. *Si vero senex fueri* a fine abfueris; nullo tali vinculo constrin

μὴν τέτασο καὶ τὸν ἐνταῦθα χωρισμόν· ἵνα μὴ, τοῦ καιροῦ τῆς ἀναχωρήσεως ἐνστάντος, καλούμενος, ὀπισθοδρὴς εὑρεθῇς, ὑπὸ τῶν δεσμῶν ἀνθελκόμενος, καὶ νεόγαμον θρηνῶν γαμετὴν, καὶ παῖδας νηπίους. Καὶ ἄλλως δὲ τῷ γέροντι καθήκει τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεως μᾶλλον, ἢ τῆς ἐνταῦθα ἐπιμελεῖσθαι ῥιζώσεως.

[IN CAP. VIII.] Εἰπὼν καὶ τίνων χρὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μεταλαμβάνειν· ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων, ἀναγκαίως· ὧν δὲ, ὁδοῦ πάρεργον· οὐδενὸς δὲ τούτων κατὰ προηγούμενον σκοπόν· καὶ διὰ τούτων ἐνδοὺς τῇ τῶν ἐκτὸς χρήσει· τοὺς τρόπους λοιπὸν παραδίδωσι, καθ' οὓς καὶ ἀβλαβῶς καὶ ἀταράχως δυνατόν ἐστι κεχρῆσθαι τοῖς ἐκτὸς, καὶ εὐαρέστως. Ἀνάγκη δέ ἐστιν, εἰ μέλλομεν μὴ δυσχεραντικῶς ζῆν ἀπαρεσκόμενοι τοῖς γινομένοις, ἢ, τὸ Πᾶν ἀεὶ τὰ ἀρέσκοντα ποιεῖν ἡμῖν, ἢ ἡμᾶς ἀεὶ ἀπὸ τοῦ Παντὸς ἡμῖν ἀπονεμομένοις ἀρέσκεσθαι. Ἄλλως γὰρ ἀδύνατον εὑροεῖν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀναγκάζον τὸ Πᾶν ἐκεῖνα ποιεῖν τὰ ἡμῖν ἀρέσκοντα, καὶ ἀδύνατον ἡμῖν ἐστι, καὶ οὐδὲ πάντῃ συμφέρον· πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἀρέσκει τῶν καὶ ἡμῖν ἀσυμφόρων, ἢ δι' ἄγνοιαν τῆς φύσεως αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ συνεκτρέχειν ἡμᾶς ποτε τοῖς ὀρέξεσιν. Ἀνάγκη οὖν, εἰ μέλλοιμεν εὑροεῖν, ἡμᾶς αὐτοὺς οὕτω διατιθέναι, ὡς τοῖς ὑπὸ τοῦ Παντὸς γινομένοις ἀρέσκεσθαι.

Ἀλλὰ σκληρὸν ἴσως καὶ ἀδύνατον δόξει τισὶ τὸ ἐπίταγμα, τὸ θέλειν γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται. Τί γὰρ τῶν εὖ φρονούντων ἀνθρώπων ἢ τὰ κοινὰ κακὰ τὰ τοῦ παντὸς συμβαίνοντα, οἷον σεισμοὺς, καὶ καταβολοὺς, καὶ ἐκπυρώσεις, λοιμούς τε, καὶ λιμοὺς, καὶ φθορὰς παντοίων ζώων τε καὶ καρπῶν· ἢ τὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους ἀνοσίως ἐπιτελούμενα, πόλεων ἁλώσεις, καὶ αἰχμαλωτισμοὺς, καὶ φόνους ἀδίκους, καὶ κλοπείας, καὶ ἁρπαγὰς, καὶ ἀκολασίας, καὶ τυραννικὴν βίας, μέχρι καὶ τοῦ ἀσεβεῖν ἀναγκαζούσας· ἔτι δὲ παιδείας καὶ φιλοσοφίας ἀπώλειαν, ἀρετῆς τε πάσης καὶ φιλίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους πίστεως· καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, διὰ πολλῶν χρόνων εὑρεθεισῶν καὶ βεβαιωθεισῶν, τῶν μὲν παντελῆ ἀφανισμὸν, ὡς τὰ ὀνόματα αὐτῶν μνημονεύεσθαι, τῶν δὲ τεχνῶν πολλῶν τῶν πρὸς βοήθειαν ἡμῖν τοῦ βίου παραδοθεισῶν, οἷον ἰατρικῆς, καὶ οἰκοδομικῆς, καὶ τεκτονικῆς, καὶ τῶν τοιούτων, σκιὰς μόνας καὶ εἴδωλα καταλεῖφθαι; Ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ περιττεύσαντα, τίς ἀκούειν ἐθέλοι, οὐ λέγω ἀκοῦσαι, καὶ μετέχειν αὐτῶν, καὶ θέλειν γίνεσθαι, εἰ μὴ κακοθελής τις εἴη καὶ μισόκαλος ἄνθρω-

Τὰ δὴ τοιαῦτα τῶν ἀπόρων, οὐ μόνον τοὺς πολλοὺς, καὶ τοὺς ἀστειοτέρους ἐνοχλοῦντα, τυχεῖν χρὴ λύσεως, εἰ μέλλοι καὶ ὁ τοῦ Ἐπικτήτου λόγος ἀνεύθυνος φαίνεσθαι, καὶ ἡ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διοίκησις ἄμεμπτος. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβέμεθα, ὡς αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει μετ' ὀλίγον ὁ λόγος. Λέγω τοίνυν, ὡς, εἰ μὲν κακὰ ὄντως ἐστὶ

in reditum et discessum ex hac vita intentus esto : ne, cum tempus discedendi adfuerit, tuque vocatus eris, sarcinis onustus deprehendaris, et istis veluti vinculis retraharis, ac recens ductam uxorem et infantes liberos lamenteris. Nam et alioqui decet senem dicessum magis ex hac vita, quam diuturnam in ea mansionem, spectare curareque.

[IN VIII.] Quæ res externæ relinquendæ, quæ percipiendæ nobis sint, disseruit : necessariis utendum necessario, cæteris vero obiter; sed harum nullam præcipue expetendam : concesso ad hunc modum rerum externarum usu, nunc regulas tradit, quibus observatis, rebus externis citra noxam et perturbationem, atque etiam placido animo, queas perfrui. Ut autem sine molestia vivamus, nec ea quæ fiunt improbemus; aut rerum naturam se ad voluntatem nostram adcommodare, aut nos ea, quæ rerum natura nobis decreverit, probare necesse est. Aliter enim fieri nequit, ut bene agi nobiscum arbitremur. At, ut rerum universitas omnibus optatis nostris respondeat, id quidem nec fieri potest, nec omnino semper expedit. Multa enim nobis placent, quæ ipsis etiam nobis sunt inutilia; sive quod eorum naturam ignoramus, sive quod brutis adfectibus interdum indulgemus. Nos igitur, si beati esse volumus, adsuescere, ut iis quæ ab universitate fiunt adquiescamus, necesse est.

Verum hoc præceptum durum fortasse, atque adeo ne fieri quidem posse nonnullis videbitur, ut quisquam *velit ea, quæ fiunt, ita fieri ut fiunt.* Quis enim sanæ mentis homo probet vel communia mala, quæ ab universo oriuntur; ut terræ motus, diluvia, incendia, pestem, famem, interitum omnis generis animantium et frugum? vel ea quæ nefarie ab hominibus in homines perpetrantur; urbium excidia, captivitates, cædes injustas, latrocinia, direptiones, libidines, et tyrannicam violentiam eo usque progredientem, ut ad impia facta cogat homines? quis eruditionis et philosophiæ interitum; omnisque virtutis, et amicitiæ, et mutuæ fidei, et scientiarum omnium artiumque, quæ vix multis ætatibus inventæ confirmatæque sunt, tantam eversionem, ut aliarum prorsus exstinctarum nonnisi nomina memorentur; artium vero plerarumque, quæ divinitus nobis juvandæ vitæ caussa datæ sunt, ut medicinæ, ut fabrilis, ut architecturæ, aliarumque similium, umbræ tantum et simulacra sint reliqua? Hæc igitur et id genus alia, quæ in nostram ætatem redundarunt, quis tandem, non dico videre, eorumque particeps esse, eaque fieri, sed vel audire velit, nisi homo malevolus et omnis honestatis inimicus?

Hujusmodi dubitationes, non hominum vulgo duntaxat, sed et eruditioribus obstrepentes, dissolvendæ sunt, si et Epicteti orationi sua debebit constare auctoritas, et rerum auctoris Dei administratio reprehensione carere. Ubi enim utilitatem, ibidem etiam pietatem collocamus, ut paulo post nos ipse docebit Epictetus. Aio igitur : si vere mala ea sunt, quæ modo tragicis verbis dubitatrix prædicavit oratio,

ταῦτα τὰ γινόμενα, ἅπερ ἐτραγῴδησεν ὁ ἀπορῶν λόγος, καὶ τοιαῦτα κακὰ οἷάπερ ἡμῖν φαίνεται, οὔτε ἀγαθὸς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ εὐαρεστῶν τοῖς κακοῖς, οὔτε τὸν διοικοῦντα τὰ τῇδε ἀναίτιον εἶναι τῶν κακῶν προχωρεῖ· οὔτε αἴτιον νομίζοντας κακῶν αὐτὸν, ἢ τιμᾷν, ἢ φιλεῖν, ἢ σέβειν δυνατὸν, κἂν μυρία ἐπὶ μυρίοις ἀπομνύμεθα. Πᾶν γὰρ ζῶον, ὡς αὐτὸς ἐρεῖ, τὰ μὲν βλαβερὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, φεύγει τε καὶ ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, μέτεισί τε καὶ θαυμάζει. Ἦν μέντοι φανῇ τὰ μὲν γινόμενα ταῦτα μὴ κακὰ ὄντα, ὥσπερ νομίζομεν, ἀλλ' ἀγαθὰ μᾶλλον, ὡς πρὸς μεγάλα ἀγαθὰ συντελοῦντα, καὶ ἐκείνων ἕνεκα γινόμενα· εἰ δέ τι εἴη κακὸν, ὅλως ἐν τοῖς γινομένοις τοῦτο μὴ ὂν, ἀλλ' ἐν ταῖς ὀρέξεσι καὶ ὁρμαῖς ταῖς ἡμετέραις· οὔτε ὁ θέλων γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνεται, κακός ἐστιν· οὔτε ὁ διοικῶν τὰ τῇδε, κακοῦ φανήσεται αἴτιος.

Ταῦτα τοίνυν, ἐν οἷς ἐστι τὰ δοκοῦντα κακὰ, ἐν τῷ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ὄντα τόπῳ, τὰ μέν ἐστι σώματα, τὰ δὲ ψυχαί· αἱ μὲν, ἄλογοι, συμπεφυκυῖαι τοῖς σώμασι, καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἔχουσαι αὐτῶν ἐξῃρημένον, ἀλλὰ ζωαὶ τῶν σωμάτων οὖσαι, καὶ κατ' ἐκεῖνα καὶ μετ' ἐκείνων κινούμεναι· αἱ δὲ, λογικαὶ, αὐτοκίνητοι, καὶ τῶν σωμάτων ἐξῃρημέναι, καὶ προαιρέσεως καὶ ὁρμῆς οὖσαι κύριαι.

Ὧν τὰ μὲν σώματα, ἑτεροκίνητα τελέως ὄντα, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ἔξωθεν ἔχοντα, προηγουμένως μὲν ἀπὸ τῶν οὐρανίων κινήσεων γίνεταί τε, καὶ φθείρεται, καὶ μεταβάλλει παντοίας μεταβολάς· προσεχῶς δὲ, καὶ ὑλικώτερον, ὑπ' ἀλλήλων. Καὶ γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι τοῦτο, ἀπὸ τῶν ἀϊδίων τὰ γινόμενα καὶ φθειρόμενα κυρίως ὑφίστασθαι, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτοκινήτων τὰ ἑτεροκίνητα, καὶ ἀπὸ τῶν περιεχόντων τὰ περιεχόμενα. Καὶ ἔστιν αὕτη τάξις καὶ δίκη τοῦ Παντὸς, τὸ ταῦτα ἐκείνοις ἀκολουθεῖν, οὐκ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς ἀρχὴν κινήσεως ἢ αἱρέσεως, καὶ ὁρμῆς οὐκ ὄντα κύρια, οὐδὲ τὴν διαφορὰν τῆς αὐτῶν ἀξίας κατὰ προαίρεσιν ἔχοντα, ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις συνδιατιθεμένην· ὥσπερ καὶ αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων οὐ κατὰ προαίρεσιν τοίως ἢ τοίως τρέπονταί τε καὶ διατίθενται, ἀλλὰ τῇ τῶν αἰτίων ἕπονται καταστάσει, τὴν αὐτὴν ἔχουσαι ἀεὶ ἀξίαν. Καὶ οὐδὲ αὐτοῖς μὲν τοῖς μεταβαλλομένοις σώμασι κακόν ἐστιν ἡ μεταβολὴ, οὔτε τοῖς συνθέτοις, οὔτε τοῖς ἁπλοῖς. Πρῶτον μέν, ὅτι φύσις ἐστὶν αὐτοῖς τοιαύτη, καὶ ἄλλως ἔχειν ἀδύνατον αὐτοῖς· ἐπεὶ οὐδὲ ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς κακὸν ἂν ἦν ἡ ἄγνοια, καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ζωὴ, εἰ μὴ πεφύκει γινώσκειν τὸ ἀληθὲς, καὶ ἄρχειν τῶν ἀλόγων ὀρέξεων, καὶ ὑπερέχειν αὐτῶν· ἔπειτα, ὅτι καὶ τὰ σύνθετα, ἐξ ἐναντίων συγκείμενα καὶ μαχομένων ἀλλήλοις, καὶ ἐν ἀλλοτρίοις ὄντων τόποις, καὶ πλεονεκτούντων ἀλλήλων διὰ τῶν νόσων, ποτὲ μὲν ἐκκρίνοντα τὰ διαφθειρόμενα ἐν αὐταῖς ἀναῤῥώννυται· ποτὲ δὲ εἰς φθορὰν ὁδεύοντα, αὐτὰ μὲν τοῦ μόχθου καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἐναντίων πλεονεξίας ἀπαλλάττεται, τῶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἁπλῶν ἕκαστον ἀποδί-

et talia mala, qualia nobis videntur; nec vir bonus is fuer qui delectetur illis malis; neque eum, qui hæc gubern culpa vacare eorumdem malorum, obtineri potest; neq si malorum illum auctorem habemus, fieri potest, ut e honoremus, aut amemus, aut colamus, etiamsi millies remus. Quodvis enim animal, ut ipse dicturus est, res, earumque caussas, fugit et aversatur; utiles v earumque caussas, consectatur et veneratur. Sin dem stratum fuerit, non esse hæc, quæ fiunt, mala, ut p mus, sed bona potius, ut quæ ad magna bona conduc eorumque caussa fiant; sin sit malum aliquod, non i illud utique in eis quæ fiunt, sed in nostris adpetitio et consiliis: consequens erit, ut neque is malus sit, qui quæ fiunt, ita fieri voluerit ut fiunt; neque gubernator jus mundi videri debeat mali esse auctor.

Ista igitur in quibus ea fiunt, quæ mala videntur, in et interitus loco constituta, partim corpora sunt, animæ; animæ autem partim brutæ, adfixæ corpo nec fere quidquam sejunctum ab iis habentes, cum s tum vita corporum, et secundum illa cum illisque m fur; partim animæ rationis participes, quæ per se mov sejunctæ a corporibus, voluntatis et consiliorum suc berum arbitrium habentes.

Corpora igitur, motu prorsus alieno agitata, om naturam extrinsecus habentia, præcipue quidem conversionibus oriuntur, intercidunt, variasque mut vices subeunt: sin propiores et magis materiales spectes, a sese invicem adficiuntur. Id enim est com ea, quæ nascuntur et pereunt, ab æternis constitu his quæ per sese moventur, ea quæ cientur aliunde his quæ continent, ea quæ continentur. Estque hi hoc jus universi, ut hæc illa consequantur; cum non habeant principium motionis aut delectus, nec tio in eorum sita sit potestate, neque discrimen eorum a libera ipsorum voluntate, sed ex necessariis pendeat: quemadmodum nec umbræ corporum suo hoc aut illo modo convertuntur aut adficiuntur, sed rum suarum statum sequuntur, eandem semper h dignitatem. Ac ne ipsis quidem quæ mutantur cor sive compositis, sive simplicibus, malum est illa Primum, quod eorum natura est talis, nec fieri aliter se habeat: etenim nec rationis capacibus a lum esset ignorantia, et vita brutis adpetitionibus nea, nisi ad hoc nati essent, ut et verum cognoscer brutis adpetitionibus imperarent, supraque illas v nerent. Deinde, quod composita, cum rebus contrariis et inter sese pugnantibus, quæ in alien catæ locis, per morbos sibi mutuo sunt infestæ atque alias quidem id, quod corruptum est, per ipsa excernentia, rursus confirmantur; alias vero ad tendentia, ipsa quidem a labore et ærumna et re contrariorum, quæ eis inest, liberantur; singu simplicia, quæ in eis insunt, suis totis restituuntur

ὅταν τῇ αὐτοῦ ὁλότητι, εἰς ἐκνεασμὸν καὶ ἀνάῤῥωσιν ἐξ ἐγγενομένης αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀσθενείας. Ἕκαστον γὰρ αὐτῶν, ποιοῦν τι εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ ἀντιπάσχει πάντως ὑπ' αὐτοῦ. Ὅταν δὲ τὰ ἁπλᾶ μεταβάλλῃ εἰς ἄλληλα κατὰ τὰς τῶν ἐναντίων ποιοτήτων μεταβολὰς, γίνεται πάλιν ὅπερ ἦν πρότερον. Τὸ ἀὴρ ὕδωρ εἰς ἀέρα μεταβάλλει, ἀφ' οὗ καὶ γέγονε πρότερον· καὶ ὁ ἀὴρ εἰς πῦρ, ἐξ οὗ γέγονε.

Καὶ οὐδὲν ἐν τούτοις οἶμαι κακὸν, κἂν κατακλυσμοὺς, κἂν ἐκπυρώσεις, κἂν ἀθροωτέρας μεταβολὰς ἀπεργάζωνται, δι' ἀντανίσωσιν τῶν ἐν τῷ παντὶ στοιχείων· κἂν λοιμοὶ, ἢ σεισμοὶ, τὰ σύνθετα σώματα διαλύσωσιν. Εἰ δὲ καὶ συντελεῖ ταῦτα, διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον ἀνακύκλησιν τοῦ γενητοῦ, διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι· πῶς κακὸν δυνατὸν εἶναι τὴν τοῦ μέρους φθορὰν, εἰ λυσιτελεῖ τῷ ὅλῳ; Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μερικῶν ζώων ἡ φύσις ὁρᾶται καταφρονοῦσα τοῦ μέρους διὰ τὸ ὅλον· ὅταν τὰ ῥεύματα ἀπὸ τῶν κοινοεργῶν μορίων, καρδίας, καὶ γαστρὸς, καὶ ἥπατος, καὶ ἐγκεφάλου, εἰς πόδας ἄκρους ἀποπέμπει καὶ χεῖρας, καὶ πρὸς τὸ δέρμα δι' ἐκφυμάτων καὶ λειχήνων καὶ τῶν τοιούτων ἀνωθεῖται, καὶ ἀποσκήμματα ποιεῖ φθοροποιὰ εἰς τὰ μόρια, διὰ τὴν τοῦ ὅλου σωτηρίαν. Καὶ μέντοι καὶ ἰατρικὴ τέχνη, μιμουμένη τὴν φύσιν, σήπει τὰ ἀποστήματα, καὶ τέμνει, καὶ καίει, καὶ κατατείνει, καὶ ἐκκόπτει μόρια, διὰ τὸ σῶσαι τὸ ὅλον· καὶ οὐδεὶς τούτοις, ὡς κακῶς γινομένοις, ἐγκαλεῖ. Ὡς εἴ γε κατ' αὐτὰ μόνα ἦν τὰ σώματα, καὶ μηδαμῶς μηδὲν τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀνεφέρετο, οὐδὲν ἂν οἶμαι τῶν κατὰ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν κακὸν νομίζετο.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψυχαὶ ἡμῖν ἐν τοῖς σώμασιν· αἱ μὲν, ἄλογοι, συμπεφυκυῖαι τοῖς σώμασι, καὶ ἐκείνων οὖσαι καὶ, καὶ ἐν ἐκείνοις καὶ μετ' ἐκείνων τήν τε οὐσίαν ἔχουσαι καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν· αἱ δὲ, λογικαὶ, ἐξῃρημέναι κατὰ φύσιν τῶν σωμάτων, καὶ χωρισταὶ καθαρῶς ἀπ' αὐτῶν οὖσαι, αὐτοκίνητοί τε καὶ προαιρετικαὶ, καὶ κύριαι ὁρμῆς καὶ ὀρέξεως, ὡς δέδεικται πρότερον· αἱ μὲν ἄλογοι, εἰ μὲν μηδὲν μηδὲ ἴχνος ἔχουσαι αὐτοκινησίας, μηδὲ ὄρεξιν ἔνδοθεν, ἢ ὁποιανοῦν ἔχουσιν, ἀλλὰ τελέως τῶν σωμάτων εἰσὶ ζωαὶ, δῆλον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν σὺν τοῖς σώμασιν ἔχουσιν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης παραγινομένην, καὶ τὴν ἀξίαν κατ' ἐκεῖνά τε καὶ μετ' ἐκείνων ἀφωρισμένην, καὶ συνδιατιθεμένην τοῖς ἐκείνων κινήσεσιν, ὡς εἴρηται περὶ τῶν σκιῶν. Εἰ τοῦτο μὲν ταῖς τῶν φυτῶν ζωαῖς μᾶλλον προσήκει, καὶ κατεῤῥιζωμένα ἐστὶ, καὶ αἰσθήσεως ἐστέρηται καὶ κινήσεως, τῶν τῇ ὀρέξει καὶ ὁρμῇ τῆς ψυχῆς συνόντων· τὰ δὲ ἄλογα ζῶα καὶ τούτου ἔτυχεν· εἰκός ἐστι, τὰς τῶν ἀλόγων ψυχὰς, μέσας οὔσας τῶν ζώων, τῶν κατεῤῥιζωμένων τοῖς σώμασι, καὶ τῶν τελέως κατὰ ἀπολελυμένων καὶ αὐτοκινήτων, ἔχειν τι ὀρέξεως καὶ ὁρμῆς, ἔνδοθεν ἀπ' αὐτῶν ἐγειρόμενον, καὶ μὲν κατὰ φύσιν τὴν τοῦ εἴδους κινούμενον, ὡς ὅταν

repubescant, et ab innata eis ex contrariis imbecillitate recreentur. Quodlibet enim eorum, agens aliquid in contrarium, utique vicissim etiam aliquid ab eo patitur. Cum vero simplicia, contrariarum mutatione qualitatum in se mutuo convertuntur; id fiunt denuo, quod ante fuerant. Nam aqua in aerem mutatur, unde prius facta erat: et aer in ignem, unde fuerat ortus.

Atqui in his, puto, nihil est mali; etiamsi inde vel diluvia, vel conflagrationes, vel aliæ vehementiores mutationes efficiantur, ob elementorum universi æquationem; sive etiam pestilentiæ, aut terræ motus, composita corpora diremerint. Quod si hæc etiam conducunt, ob infinitam ejus quod ortum habet revolutionem, eo quod unius interitus ortus est alterius: qui fieri potest, ut partis interitus sit malum, si toti conducit? Nam in singulis etiam cernitur animantibus ipsa natura contemnere partem propter totum, cum fluxiones a partibus in commune operantibus, corde, ventre, hepate et cerebro, in extremos pedes et manus relegat, et ad cutem; per tubera, lichenes, et ejus generis alia depellit, et abscessus perniciosos in membris facit ob incolumitatem totius. Atqui etiam ars medica, naturæ in hoc imitatrix, apostemata putrefacit, secat, urit, et intendit atque amputat partes, totius ergo conservandi: neque quisquam est, qui male ista fieri arguat. Itaque, si per se sola essent corpora, nec eorum quæ his accidunt quidquam ad humanos animos pertineret; nihil profecto in eorum mutationibus inesse mali crederetur.

Sed quia etiam animæ corporibus insunt; omnis ex eo querela nascitur. Hæ igitur partim brutæ sunt, cum corporibus cohærentes, eisque vitam impertientes, atque in illis et cum illis suam et naturam et vim et efficaciam habentes: partim vero rationis participes, natura sejunctæ a corporibus ac plane ab illis separabiles, quæ et per se moventur, et liberam voluntatem habent, et adpetitiones atque affectus suo arbitratu moderari possunt, ut supra ostensum est. Brutas igitur animas (siquidem ne vestigium quidem proprii sui motus, nec internam adpetitionem, aut qualemcunque motionem habent, sed plane corporum vita sunt) perspicuum est, suam quoque naturam una cum corporibus a fato attributam, et dignitatem pro illorum ratione et cum illis adsignatam habere, quæ una cum eorum motionibus adficiatur, quemadmodum de umbra ante est dictum. Hoc vero si stirpium vitæ magis convenit, quæ adeo radicibus terræ infixæ hærent, ac sensu carent et motu cum adpetitione et concitatione animi conjuncto; brutis vero animantibus si hæc etiam, quæ postremo nominavi, insunt; consentaneum est, ut brutorum animantium animæ, utpote mediæ inter illas naturas animatas, quæ corporibus suis terræ infixæ hærent, illasque quæ prorsus sua natura solutæ sunt et proprio motu utentes, aliquod vestigium habeant adpetitionis intrinsecus in ipsis excitatæ; quæ alias

ὁ λέων σύμμετρον τῷ εἴδει τὸν θυμὸν ἔχει· ποτὲ δὲ ὑπερζεόντως ἢ ἐλλειπόντως. Καὶ κατὰ ταῦτα καὶ ἀξίας ἴσχουσι διαφορὰν καὶ βίων ἀνομοιότητα, πρὸς τῇ κατὰ τὴν εἱμαρμένην διαθέσει, ἣν ὡς ἑτεροκίνητον ἔχουσι. Χρὴ γὰρ τὰ μέσα τινῶν ὄντα, ἑκατέρῳ πως τῶν ἄκρων κοινωνεῖν.

Ἡ μέντοι λογικὴ ψυχὴ, αὐτοκίνητος οὖσα, καὶ ὀρέξεως τελέως κυρία καὶ ὁρμῆς, καὶ τὴν ἀξίαν ἔχει πρὸς τὴν προαίρεσιν· χρωμένη δὲ τῷ σώματι, καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν ἔχει ἀναφερόμενα. Ἀλλ' ὅταν μὲν κατὰ φύσιν ζῶσα ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι, ἐξῃρημένη αὐτοῦ καὶ ὑπερέχουσα, τότε αἱ τοῦ σώματος βλάβαι τὰς μὲν δι' αὐτοῦ ἐνεργείας ἐμποδίζουσιν αὐτῇ, οὐδενὸς δὲ αὐτῇ δεινοῦ μεταδιδόασι. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀλγεῖν, ἐν τῷ σκέλει μένειν ἔλεγεν ὁ θεῖος Σωκράτης. Ὅταν δὲ οἰκειώσηται τὸ σῶμα πλέον τοῦ δέοντος, οὐχ ὡς ὄργανον ἔτι, ἀλλ' ὡς μέρος ἑαυτῆς περιπτυσσομένη, μᾶλλον δὲ ὡς ἑαυτήν· τότε σὺν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ παθαινομένη καὶ ἀλογουμένη, καὶ τὰς τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις οἰκείας νομίζουσα, καὶ ὑπουργοῦσα αὐταῖς, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλουσα πρὸς τὸ τυχεῖν τῶν ὀρεκτῶν, κακύνεται κατὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὴν τῆς ψυχῆς νόσον, καὶ ἰατρείας δεῖται πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι αὐτῆς. Καὶ ἐπεὶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, χρὴ τὴν δι' ἡδονῆς ὄρεξιν καὶ γλυκυθυμίας κακυνθεῖσαν, τῆς πρὸς σώματα καὶ χρήματα συμπαθείας, καὶ τιμὴν, καὶ δυναστείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, τῇ περὶ ταῦτα λύπῃ ἀποτυγχανόμενα κολάζεσθαί τε καὶ ἰατρεύεσθαι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν. Πλησιαίτερον γάρ ἐστιν αὐτῆς τοῦτο, καὶ αἱ ἐπ' αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ὀδύναι αἰσθητότεραι. Ἀποστᾶσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῶν τε ἑαυτῆς κρειττόνων, καὶ ἑαυτῆς, καὶ ὅλην ἑαυτὴν ἐνδοῦσα τῷ τε σώματι καὶ τοῖς ἐκτὸς, καὶ ἐκεῖνα ἑαυτὴν νομίσασα, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῆς ἐν ἐκείνοις ζητοῦσα, καὶ κατὰ τοῦτο νοσήσασα καὶ κακυνθεῖσα· πῶς ἂν ἄλλως καταγνῶναι τούτων ἠδύνατο, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ ῥοπῆς, καὶ καταφρονῆσαι αὐτῶν, καὶ ἐπιστραφῆναι πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὰ κρείττονα, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀγαθὸν ζητεῖν, εἰ μὴ, πρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ λυπηρῶν πειραθῇ τούτων; διὰ γὰρ ἡδονὴν εἰς αὐτὰ ῥέπουσα, ὡς ταύτης ἐν ἐκείνοις καὶ σὺν ἐκείνοις τυγχάνουσα, ἕως μὲν ἂν ἀπολαύοι ταύτης ἐν αὐτοῖς, προσήλωται αὐτοῖς καὶ προστέτηκεν. Οὐδεὶς γὰρ ἧλος οὕτως ἰσχυρός ἐστι προσπερονῆσαι καὶ κολλῆσαι ὡς ἡ ἡδονὴ, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς δέλεαρ.

Ὁ τοίνυν ἀγαθὸς ἰατρὸς, ἀνιαρὰ ταῦτα, εἰς ἃ νένευκεν, αὐτῇ προσφέρων, ἀποστρέφεσθαι ποιεῖ αὐτὰ, ὥσπερ αἱ τὰ παιδία ἀπογαλακτίζειν βουλόμεναι, πικρῷ τινι τὰς θηλὰς ὑπαλείφουσι. Καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν, ὡς δυοῖν κακοῖν τὸ κουφότερον αἱρούμεναι αἱ ψυχαὶ, ἀντὶ σωματικῆς ὀδύνης, καὶ βιωτικῶν περιστάσεων, τὸν θάνατον αἱροῦνται, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμόν· ὅπερ οὐκ ἄν ποτε ὑπῆρξεν αὐταῖς, εὐροούσαις περὶ τὸ σῶμα. Συνεθίζονται δὲ ὅμως μισεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν ἐνταῦθα ἡδονὴν, μείζονος καὶ πολυπλασίονος λύπης

quidem pro natura sui generis moveatur, ut venientem suo generi iram habet; alias vero aut defectu. Et hactenus habent illa etiam versitatem, et vitarum dissimilitudinem; lice eam a fato naturam attributam habeant, ut ali tur. Debent enim ea, quæ, ut media, inter ali sunt, cum utrisque extremis quamdam haber

At animus rationis particeps, per se mobil tionis atque impetus sui plane dominus, eam tem habet, quam a libera voluntate consequit vero corpore utitur, corporis etiam adfection referuntur. Itaque cum naturæ congruenter instrumento utitur corpore, sejunctus ab eo eminens; tum noxæ corporis impediunt quide actiones quæ per corpus fiunt, nullis tamen ip adficiunt malis. Nam dolor, ut divinus Socrat manet. Si vero majore quam par est neces corpore contracta, non jam ut instrumentum, tem, ac potius ut semet ipsum, illud amplexat dem cum eo et per id adfectibus agitatus, et et iracundiæ atque cupiditatis adpetitiones, su illisque inserviens, rationesque subjiciens qu deria expleantur, depravatur prorsus, et mor borat, egetque medicina, qua illis liberetur. solent contraria curari contrariis; debet ani voluptatis et suavitatis depravatus, propter nin corporum, opum, honorum, potentiæ, similiu per illam tristitiam castigari sanarique, quæ rumdem rerum frustratione, et imprimis e c ribus; quoniam corpus est animo propinquius ejus magis sentiuntur. Postquam enim anim et se ipsum deseruit, seque totum corpori et r dedidit, easque res se ipsum esse putavit, et in illis quæsivit, eaque ratione depravatus ægr nam alio modo ista aspernaretur, et ad se ipsun converteretur, et in his bonum suum quærere ter damnum, etiam tristia hæc et molesta expe quoniam ad ista propter voluptatem propend eis et per ea percipit; quousque fruetur illa v fixus eisdem rebus adhærebit. Nullus enim qui ita fortiter adfigat et adglutinet animos, et illecebræ voluptatis.

Bonus igitur ille medicus, molesta hæc simu dis, quibus inhiat animus, offerens ei, facit u aversetur: quemadmodum nutrices, parvulos amara aliqua re papillas inungunt. Animi er dem, tamquam e duobus malis levius eligentes poris et aliis vitæ molestiis mortem et discessu anteponunt: numquam id facturi, vigente et pore. Simul vero adsuescunt tamen odisse et poream voluptatem, majoris doloris formidine i

ῳ ἐντεῦθεν εἰργόμεναι· ὥσπερ καὶ τὰ παιδία φόβῳ
ν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ἀναστέλλονται· καί τις
ηδόμενος σιτίῳ τινὶ ἢ ποτῷ βλαβερῷ, πολλάκις ὀδύ-
ς ἀπ' αὐτῶν πειρώμενος, καὶ λύπης σφοδρᾶς, φόβῳ
μὴ τούτοις περιπεσεῖν ἀπέχεται αὐτῶν. Καίτοι τίς
ἀλύπως τοῖς ἡδέσι χρώμενος, κἂν βλαβερὰ τυγχά-
ὄντως, ἀποστρέψειεν ἂν ἀπ' αὐτῶν; Καὶ ἔστι μὲν
το, τὸ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι διὰ φόβον τῆς μείζονος
λης, οὐκ ἀπαλλαγὴ πάθους, ἀλλ' ἀνταλλαγὴ μᾶλ-
ν (τὸ γὰρ ἡδὺ τῆς ἀλυπίας ἀλλαττόμεθα τοῦ τῆς ἀπο-
ύσεως ἡδέος·) μετὰ τοῦ καὶ ἄλλο πάθος προσλαμβάνειν
πάθος. Πλὴν συντελεῖ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τοῖς παιδικῶς
ῖν καὶ ἀνοήτως διακειμένοις, εἰς τὸ διαβληθῆναι πρὸς
ῖτα οἷς σφοδρῶς συμπεπόνθαμεν· καὶ τότε λοιπὸν τὴν
φύσιν τούτων καταμανθάνοντες, ὅτι πρὸς τῷ βλαβερῷ
τὸ λυπηρὸν ἔχουσιν τοῦ ἡδέος πλέον καὶ πολλαπλά-
ν, καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγα-
εὑρίσκοντες ὄν, καὶ οὐκ ἐν σώματι ἢ τοῖς ἐκτὸς, καὶ
τι καὶ τῆς πρὸς τὸ Κρεῖττον ἡμῶν ὁμοιότητος αἰ-
νόμενοι, καὶ ταύτην τιμῶντες, οὐκ ἔτι φόβῳ, ἀλλ'
στήμῃ καὶ ἀρετῇ, τὸν κατὰ φύσιν βίον αἱρούμεθα.
ὶ γὰρ καὶ τὰ παιδία, ἅπερ ἐξέκλινον πρότερον καὶ
τήδευον διὰ φόβον, ταῦτα ὕστερον φρενωθέντα λοι-
αἱρούμενα πράττουσι.

Καὶ οὗτος σκοπὸς τῷ ἐπιμελομένῳ ἡμῶν θεῷ, τὸ
τε προστετηκέναι τὴν λογικὴν ψυχὴν τῷ σώματι,
τοῖς ἐκτός· μήτε φόβῳ, ἀλλ' αἱρουμένην, ἀπέχε-
ι αὐτῶν· ὡς ἐν τῇ αἱρέσει καὶ τῇ ἐκκλίσει καὶ τοῦ
θοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ κακοῦ κειμένων. Καὶ εἰς τοῦτο
τέλος ἡ ἰατρεία τῆς Προνοίας ἐπείγεται, εἰς τὸ ἐπα-
γεῖν τὴν ψυχὴν εἰς αἵρεσιν τοῦ κατὰ φύσιν βίου·
περ καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν διὰ τομῶν καὶ καύ-
ν, καὶ τῶν τοιούτων, τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν περιποιοῦσι
σώμασιν, ὥστε τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀποδιδό-
. Καὶ ἔστιν ἰατρικὴ τῆς πονηρίας, ἡ δίκη· καὶ
τὴν ἔχει τὴν χρείαν τὰ περὶ ἡμᾶς ταῦτα δοκοῦντα
ὰ, ὥσπερ καὶ ἰατροῖς δυσχεραίνομεν, εἰ παρέχουσι
ὰς καὶ καύσεις, καὶ τὰ ἀνιαρὰ τῶν βοηθημάτων.
καὶ πρὸς ταῦτα δυσχεραίνουσιν οἱ παιδικοὶ καὶ ἀνόη-
. Καὶ ὅστις πειρᾶται τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρα-
ουθεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς γινομένας τῆς ψυχῆς
θέσεις ἐπισκοπῶν, ὁμολογήσει ῥαδίως, οἶμαι, τὰ
χερῆ ταῦτα μὲν ἀρχὴν παρέχειν τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν
σώματος καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ, ὡς ἂν ὁ θαυμαστὸς
ι, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καταφρόνησιν.

Ὥσπερ δὲ ἡ τῶν σωμάτων ἰατρικὴ, τὸ μέν τι μέρος
θεραπευτικὸν, τὰ νοσοῦντα σώματα διὰ τῶν ἐναν-
ν ἐπανορθούμενον· τὸ δὲ, ὑγιεινὸν, διαίτῃ καὶ γυ-
ασίοις βεβαιότερόν τε καὶ τελεώτερον ὑγιαίνειν ποιοῦν·
ἔστι τινὰ τῶν γυμνασίων ἐπίπονα σφόδρα, καὶ μό-
τοῖς ἀνδρείοις καὶ τληπαθέσι φορητά· οὕτω καὶ ὁ
ψυχῶν βοηθὸς, οὐ μόνον τὰς νοσούσας θεραπεύει διὰ
ἐν τῷ βίῳ δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑγιεῖς γυμνά-
καὶ ὑγιεινοτέρας καὶ ἀνδρειοτέρας ποιεῖ, καὶ τὴν

quemadmodum et pueri a rebus noxiis primum metu retrahuntur, et sæpe aliquis, noxio quopiam cibo aut potione impense gaudens, postquam doloribus inde adfectus est, magnæ molestiæ fuga et metu iis abstinet. Etenim quis rebus jucundis sine molestia perfruens, quamvis noxiis, ex animo ab iis abhorreat? Et est quidem ista voluptatum timore doloris majoris abstinentia, non tam liberatio, quam permutatio potius quædam adfectuum : (nam suavitate ea, quæ in vacuitate a molestiis inest, permutamus illam quæ inest in fruendo :) et unius adfectus ad alterum accessio. Expedit autem hoc initio nobis, ob pueriles et stultos adfectus nostros; ut ea suspecta habeamus et invisa, quibus vehementer dediti fuimus : deinde vero, naturam eorum considerantes, intelligentesque, præterquam quod noxia sint, multo etiam plus iis adesse molesti quam jucundi; et in nos ipsos descendentes, et bonum in nobis ipsis situm esse deprehendentes, non autem in corpore, aut rebus externis; atque etiam similitudinem, quæ nobis est cum Deo, aliquatenus sentientes, eamque honorantes; jam non amplius metu, sed scientia et virtute, vitam naturæ consentaneam amplectimur. Nam et pueri, quæ prius ob metum declinabant aut prosequebantur, eadem progressu temporis, aucta prudentia, ultro faciunt.

Et hunc scopum propositum habet curator noster Deus, ut rationis particeps animus neque adhærescat corpori adfixus et rebus externis, neque his metu, sed judicio, abstineat : quandoquidem et bonum nostrum, et malum, in adpetitione et declinatione situm est. Et ad hunc finem medicina Providentiæ contendit, ut reducat animum ad amplectendam vitam naturæ consentaneam : quemadmodum etiam optimus quisque medicus sectionibus et ustionibus, aliisque id genus remediis, naturalem habitum corporibus restituit, ut naturalibus actionibus fungi queant. Estque adeo medicina improbitatis, pœna : et hunc usum habent hæc, quæ mala nobis pari ratione videri solent, ac medicis succensemus, ustiones et sectiones et molesta remedia adhibentibus. Quare nonnisi puerili ingenio et stolidi homines his succensent; et quisquis ea, quæ sibi et aliis accidunt, diligenter observaverit, atque adfectiones animorum animadverterit; is facile nimirum intelliget, molesta ista velut ansam præbere animo ad corporis et rerum externarum, aut, ut Epicteti nostri more loquamur, eorum quæ in nostra potestate sita non sunt, contemtionem.

Quemadmodum autem corporum medicina duplex est, cujus una pars corpora ægrota curat et per contraria corrigit; altera victus ratione et exercitationibus sanitatem tuetur, confirmat, auget; suntque nonnullæ exercitationes valde laboriosæ, nec nisi viris fortibus et constantibus tolerabiles : sic et animorum auxiliator, non ægrotantes tantum curat, immissis variis vitæ difficultatibus; sed et sanos exercet, ac saniores et fortiores facit, eorumque virtutem ad imita-

ἀρετὴν αὐτῶν διαφανεστέραν τοῖς ἄλλοις εἰς μίμησιν ἐπιδείκνυσιν. Ὅτι μὲν γὰρ δέονται γυμνασίων καὶ αἱ ἀγαθαὶ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, ὥσπερ καὶ τὰ ὑγιαίνοντα σώματα, πρόδηλον· Κίνησις γὰρ κρατύνει, ἀργία δὲ τήκει, φησὶν ὁ Ἱπποκράτης. Διὰ τί; ὅτι τὰ μὲν ἀεὶ τὴν ἑαυτῶν ἔχοντα τελειότητα, καὶ τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀεὶ ἐνεργοῦντα, προχείρους ἀεὶ καὶ ἑτοίμους ἔχει τὰς ἐνεργείας· τὰ δὲ μὴ ἐνεργοῦντα δεῖται γυμνασίας εἰς μίμησιν τῆς ἀεικινησίας, ἵνα μὴ τῇ ἀργίᾳ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμενα, καὶ νεκρωθέντα, καιροῦ καλοῦντος τῆς χρείας, ἐλλείπῃ. Τὸ γὰρ ποτὲ μὲν ἐνεργοῦν, ποτὲ δὲ μὴ ἐνεργοῦν, δι' ἀτονίαν τοῦτο πάσχον, δεῖται τῆς διὰ τοῦ ἐνεργεῖν ἀναῤῥώσεως.

Πᾶσα δὲ γυμνασία διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιτελεῖται, δι' ὧν καὶ ἡ προηγουμένη ἐνέργεια, πρὸς ἣν γυμναζόμεθα. Ἡ γοῦν πρὸς πάλην γυμνασία, διὰ τοῦ συνεχῶς παλαίειν γίνεται· καὶ ἡ πρὸς πυγμὴν, διὰ τοῦ συνεχῶς πυκτεύειν, καὶ ταῖς πληγαῖς συνεθίζεσθαι· οὕτω γὰρ καὶ ἡ πρὸς πόλεμον, διὰ τὸ πολεμίους μιμεῖσθαι τοὺς συγγυμναστάς· καὶ ὅσῳ μᾶλλόν εἰσιν οἱ προσγυμναζόμενοι μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ, τοσούτῳ μᾶλλον τὸ γυμνάσιον ἀνύει τὸν ἑαυτοῦ σκοπόν. Ὥστε κἂν πρὸς ἡδονὴν γυμνάζηταί τις ἐπὶ τὸ κρατεῖν ἡδονῆς, ἀνάγκη τῶν ἡδέων ἐφαπτόμενον, ἐθίζεσθαι καταφρονεῖν αὐτῶν· κἂν πρὸς λύπην, λυπηρῶν μετέχειν· κἂν πρὸς φόβον, φοβεροῖς τισιν ἑαυτὸν ἐμβάλλειν· κἂν πρὸς ἀλγηδόνας, τὸν διὰ μαστιγώσεως ἀγῶνα τῶν ἐν Λακεδαίμονι νέων εὐγενῶν ζηλοῦν, καὶ τὰ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀγῶνα γυμνάσια πάντα ἀλγεινὰ ὄντα· ἢ τὸν ἐφ' ἡμῶν Σαλούστιον, ἄνθρακα πεπυρακτωμένον ἐπιθέντα γυμνῷ τῷ μηρῷ, καὶ φυσῶντα αὐτὸν, καὶ δοκιμάζοντα ἑαυτὸν, μέχρι πόσου δύναται καρτερεῖν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῷ εἴδει τὰ γυμνάσια τῶν προηγουμένων ἐνεργειῶν, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ὅτι ἐλαφρότερά πως εἰσὶ, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὅταν βουλώμεθα παύεσθαι.

Ἐπειδὴ οὖν ὁ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς καταπέμπων εἰς γένεσιν Θεὸς, δυνάμεις δέδωκεν αὐταῖς, καθ' ἃς καὶ ἀβλαβῶς κεχρῆσθαι τοῖς ἐν γενέσει δελεάζουσί τε καὶ ἐκπλήττουσι, καὶ ὑπερανέχειν αὐτῶν δυνήσονται· ταύτας τὰς δυνάμεις γυμνάζων ὁ θεὸς, ἵνα μὴ ἀργοῦσαι χαλαρώτεραι καὶ ἀτονώτεραι γένωνται, καὶ, καιροῦ ποτε καλοῦντος τὴν χρείαν αὐτῶν, ὑστερήσωσιν, ἄθλους πολλάκις προτίθησι ταῖς ψυχαῖς. Καὶ οὐκ ἂν Ἡρακλῆς, ἢ Θησεὺς, ἢ Διογένης, ἢ Σωκράτης τοιοῦτοί τινες ἐγένοντο, οὐδ' ἂν διεφάνη τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς τὸ μέγεθος μέχρι πόσου δύναται διελθεῖν· εἰ μὴ τοὺς μὲν πρὸς τὰ φοβερώτερα τῶν θηρίων καὶ τοὺς κακούργους τῶν ἀνθρώπων ἀγωνίσασθαι προεκαλέσατο, τοὺς δὲ εἰς λιτότητα ἄκραν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον προώθησε. Καὶ ἔστιν, οἶμαι, καὶ τοῦτο τοῖς ἐφιστάνουσι πρόδηλον, ὅτι οἱ ἐν περιστάσεσι καλῶς διαγινόμενοι, ἀνδρικώτεροι τὸ λοιπὸν ἀποβαίνουσιν. Εἰ γὰρ τὴν πρὸς τὰ φοβερώτατα ἀγωνίαν παίγνιον ὁ συνεθισμὸς ποιεῖ, ὡς ὀλίγου κερματίου χάριν αἱρεῖσθαί τινας αὐτὴν, πῶς οὐκ

tionem aliorum illustriorem reddit. Nam etia minum animos, haud secus ac valentia corpo exercitationibus, in promtu est. Motio enim ignavia vero labefacit, ut inquit Hippocrates. quæ suam perfectionem semper obtinent, et convenienter semper agunt, ea suas agendi vi semper atque in promtu habent: quæ vero no ter ita agunt, exercitatione egent ad imitatione motionis; ne per ignaviam oblita actionis, et tua, cum tempus necessitasque postularit, suo sint. Quod enim alias actuosum, alias otiosu quoniam hoc ei propter virium remissionem ac ne confirmandum est.

Omnis autem exercitatio iisdem rebus perfici principalis actio, ad quam exercemur. Nam e luctam, jugi luctatione fit; ad cestum, crebro et verberibus adsuescendo. Sic etiam ad bell bere, si collusor hostem imitetur: quoque ii, exercentur, majores robustioresque fuerint, eo citatio metam suam attinget. Itaque si quis exerceatur, ut voluptatem contemnat; eum, jucundis congrediendo, ad earum contemtum necesse erit: si ad ferendum molestiam, opus stias suscipiat: si ad timorem, ut in res time jiciat: si ad cruciatus, ut nobilium Lacedæmon tum flagellationis certamen æmuletur, et omn citationes doloris plenas, quæ ad id certamen aut Salustium, qui nostra ætate vivum carb impositum sufflando periculum faciebat, quam illum tolerare posset. Nam exercitationes a actionibus ipso genere non differunt, sed paul cilitate, et desinendi, cum nobis visum fuerit,

Quoniam igitur, qui humanos animos in ha mittit Deus, vires etiam eis addidit, quibus inst noxa uti rebus terrenis, tam adlicientibus, qu bus, easque superare possent: eas vires exercen ne per ignaviam laxiores et remissiores fierent, n usum earum postulante cessarent, certamina s animis. Neque Hercules, aut Theseus, aut D Socrates, in tales viros evasissent; nec, hum magnitudo quousque progredi posset, eluxisset cum bestiis immanioribus et sceleratis homin sisset, et hos summa victus tenuitate ad vitam sentaneam compulisset. Et est illud quoque obscurum, eos qui res adversas generose per tiores evadere in posterum. Si enim congressu maxime formidabilibus adsuefactio ludum et ut in ejusmodi certamen nonnulli ob exiguam descendant; quo pacto fieri potest, quin rer

μετριωτέροις ἡ γυμνασία παρασκευάσοι κα-
τῶν δυσχερῶν τοῖς ἀγυμνάστοις δοκούντων;
ὡς θεραπεία νοσούντων, εἴτε ὡς γυμνασία
προσάγεται ταῖς ψυχαῖς τὰ δυσχερῆ ταῦτα
δοκοῦντα, οὐκ ἂν εἴη κακὰ αὐταῖς. Ἐπεὶ
τοῖς σώμασι τὸ ἰατρεύεσθαι, καὶ γυμνά-
πονα ὄντα, καὶ κακὰ ἂν λέγοιμεν. Κατ'
ντως γινόμενα τήν τε τῆς φύσεως καὶ τὴν
σεως, οὐκ ἂν εἴη κακά. Τὸ γὰρ κατ' ἀξίαν,
ὸ δὲ δίκαιον, ἀγαθόν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώ-
ώμασιν ἀναισθήτοις καθ' αὑτὰ οὖσι, κακόν
νεσθαι ἢ καίεσθαι. Ἡ γὰρ εἰς τὰ ἁπλᾶ ἀνά-
κκὸν τῷ συνθέτῳ. Εἰ οὖν τὴν τῶν σωμάτων
μνάζουσαν, καὶ καίουσαν, καὶ κατατείνου-
ρια ἀποκόπτουσαν, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀφει-
υσιν ἀνθρώποις ποιοῦσαν, οὐ κακὸν λέγομεν,
, καὶ χάριν καὶ μισθὸν τελοῦμεν τοῖς ἰατρεύ-
τί τὴν τοῦ θεοῦ ἰατρείαν οὐκ ἀγαπῶμεν; οὐ
οὐδὲ ἀμυντικῶς, οὐδὲ παρ' ἀξίαν, οὐδ' ἐπὶ
εῖ τι τούτων ὁ θεός· ἀλλ' ἰατρικῶς, καὶ
ς, καὶ πατρικῶς, καὶ ἐπὶ μεγίστῃ ὠφελείᾳ·
άναι, κατὰ τὴν θείαν ἀγαθότητα.
ῆς δέ ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ ἰατρική. Τοὺς μὲν
ενίᾳ, ἢ ἀτιμίαις· τοὺς δὲ λοιμοῖς, ἢ σει-
κλύσεσιν, ἢ ναυαγίοις, ἢ πολέμοις, ἢ ἀνθρω-
ίσεσιν ἰατρεύουσα. Οὐ κακὰ οὖν, ἀλλὰ
τα· εἴπερ τὸ ἰατρεύεσθαι, ἀγαθόν. Εἰ
τα μὴ ἀξιοῖ καλεῖν ἀγαθὰ, διὰ τὸ μὴ εἶναι
ως αἱρετὰ, οἷα χρὴ τὰ κυρίως ἀγαθὰ εἶναι,
ὀθὺς αὐτὰ καλείτω, ἀλλ' ἀναγκαῖα πρὸς
τως ἀγαθοῦ κτῆσιν· πρὸς ἣν ἐξ ἀνάγκης
μενοι, αἱρούμεθα αὐτὰ δι' ἐκείνην. Καὶ
καὶ καύσεις ἰατρικὰς, καὶ τὰ τοιαῦτα,
ται προηγουμένως· ἀλλὰ τῆς ὑγείας ἐφιέ-
μεθα αὐτὰ, ἧς ἀνάγκη διὰ τούτων τυχεῖν.
ἀναγκαῖα ταῦτα κεκλήκασιν οἱ σοφοὶ,
ῃ πάντῃ προσληφθῆναι, εἰ μέλλοι τὸ ἀγα-
εσθαι· ἀγαθὰ μὲν ὄντα καὶ αὐτὰ, εἴπερ
ν συντελεῖ, τὰ μὲν πρὸς σωματικὴν ὑγεί-
πρὸς ψυχικήν· ὑφειμένα δὲ τῶν προη-
γαθῶν· πρὸς ἃ παραβάλλοντες αὐτὰ οἱ
ὰ νομίζουσι, κακῶς οἶμαι περὶ τούτων φρο-
περ ἀνάγκη τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τούτων ἡμᾶς

exercitatio efficiat, ut ea contemnantur, quæ inexercitatis permolesta videantur?

Quæ igitur difficultates et ærumnæ haberi vulgo solent, hæ quia sive ut curationes ægrotantium, sive ut valentium exercitationes animis adhibentur, mala eis esse non possunt. Alioqui eadem ratione et medicamenta et gymnasia, quæ sunt corporibus molesta, mala dicere oporteret : quæ tamen, si pro dignitate cum naturæ tum voluntatis fiant, mala utique non fuerint. Quod enim pro dignitate fit, justum est : quod justum, bonum. Ac ne corporibus quidem, qua corporibus, per se sensus expertibus, malum est secari aut uri. Nam composito, in sua simplicia resolutio non est malum. Quod si igitur corporum medicinam, exercentem, urentem, intendentem, membra resecantem, et plane sævos carnifices imitantem, malum non dicimus, sed bonum ; si gratiam etiam habemus medicis, et mercedem numeramus : cur in medicina Dei non adquiescamus? Neque enim iracunde, nec vindictæ cupiditate, nec præter meritum, neque nocendi caussa, quidquam horum facit Deus ; sed instar medici et curatoris et parentis, et ad maximam utilitatem nostram, et (quo uno verbo rem complecti totam licet) pro sua divina bonitate.

Multiformis autem est Dei medicina; ut qui alios morbis, inopia, ignominia; alios pestilentia, terræ motu, inundatione, naufragio, bello; alios pœnis ab hominibus inflictis, ad sanitatem reducat. Non sunt hæc igitur mala, sed bona; siquidem medicinam adferre, bonum est. Si quis est autem, qui hæc dicenda esse bona haud censeat, quod non præcipuo loco sint expetenda, qualia esse ea oportet, quæ proprie bona sunt; non continuo mala vocet ea, sed res ad consequendum verum bonum necessarias, cujus caussa illis necessario indigemus, atque adeo propter illud has amplecti debeamus. Nam et sectiones et ustiones medicas, et id genus alia, nemo præcipue spectat : sed desiderio sanitatis illa eligimus, quam per ea consequi necesse habemus. Ac recte illa Necessaria vocarunt sapientes, quæ omnino necesse est adhiberi, si bono potiri studeamus : quæ quidem et ipsa bona sunt, siquidem ad bonum conducunt; illa ad valetudinem corporis, hæc ad animi sanitatem; inferiora tamen principalibus bonis : cum quibus ea vulgo conferentes, mala existimant, male utique sentientes; siquidem per hæc consequi ea quæ bona sunt, est necesse.

καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποροῦντος προταθέντα
τὰ πάντα τὰ γινόμενα καὶ κατ' ἀξίαν γίνε-
τῆς φύσεως, τὰ δὲ τῆς προαιρέσεως, καὶ
γίνεται ὑπὸ τοῦ θεοῦ· δῆλον, ὅτι πᾶς εὖ
θέλοι ἂν γίνεσθαι τὰ γινόμενα, (εἴπερ μὴ
δικαιουμένοις τε καὶ ἰατρευομένοις,) καὶ
ἰατρὸν σέβει, καὶ τιμᾷ, καὶ φιλεῖ γνησίως,
ην ὁρίζεται.
ι μὲν τὰ συμβαίνοντα ταῦτα δυσχερῆ τοῖς
ἰατρεῖαί τινές εἰσι, καὶ ὅτι τὸ ἰατρεύεσθαι

Profligatis igitur dubitationibus propositis, si, quæcumque fiunt, et pro dignitate fiunt, partim naturæ, partim consilii, et utilitatis caussa fiunt a Deo; dubio procul quivis cordatus homo et *volet* ea *fieri quæ fiunt*, (nisi invideat iis quibus jus suum tribuitur, aut medicina adhibetur,) et talem medicum colet, venerabitur, sincereque diliget, et bene eum de hominibus mereri statuet.

At eas quidem, quæ objiciuntur hominibus difficultates, esse quasdam medicinas, et esse eam medicationem bonum

τοῖς δεομένοις καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἀγαθόν ἐστι, συγχωρήσειεν ἄν τις, ὡς οἶμαι· αὐτὸ δέ τοι τὸ νοσεῖν, καὶ κατὰ ψυχὴν, καὶ κατὰ σῶμα, καὶ δεῖσθαι τοιαύτης ἰατρείας ἐπιτρόνου τε καὶ ὀδυνηρᾶς, τοῦτο τίς ἂν ἀγαθὸν, καὶ οὐχὶ κακὸν, καὶ τὸν αἴτιον αὐτοῦ, κακοῦ νομίζοι αἴτιον; Ἢ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγειν ἀνάγκη; ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος νόσος, οὔτε αὐτῷ τῷ σώματι κακόν ἐστιν, εἴπερ καὶ φύσιν ἔχει τοιαύτην, καὶ πρὸς διάλυσιν ὁρᾷ τοῦ συνθέτου, καὶ ἀπόδοσιν τῶν ἁπλῶν εἰς τὰς οἰκείας ὁλότητας, καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν καὶ ἐλευθερίαν τῆς τε ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ διαγωγῆς, καὶ τῆς πρὸς τὰ ἀντικείμενα μάχης. Ἀλλ' οὔτε τῇ ψυχῇ κακόν ἐστιν ἡ τοῦ σώματος νόσος, εἴπερ ἰατρεία οὖσα τῆς ψυχῆς δέδεικται, καὶ φαίνεται πολλαχοῦ ἐναργῶς αὐτή. Κἂν ἐπιβλαβὴς δὲ τῷ μερικῷ σώματι ἡ νόσος ἦν, καὶ ἡ φθορὰ αὐτῆς, ὠφέλιμος δὲ οὖσα ἐφαίνετο τῇ τε τοῦ χρωμένου ψυχῇ, καὶ τῇ τοῦ παντὸς συστάσει τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, καὶ τῷ ἀπεράντῳ τῆς γενέσεως κύκλῳ, διὰ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον προϊόντι, διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι· κατεφρόνησεν ἂν ὁ ἄριστος διοικητὴς τοῦ φθαρτοῦ τὴν φύσιν, καὶ μερικῆς καὶ χείρονος φθορᾶς, διὰ τὸ κρεῖττον καὶ τὸ ὅλον, καὶ τὸ ἀνέκλειπτον τῆς γενέσεως.

Ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς γε νόσος, φαίη τις ἂν, οὔτε αὐτῆς ἀγαθόν ἐστι τῆς νοσούσης ψυχῆς, οὔτε πρὸς τὸ ὅλον τι λυσιτελεῖ· ὥστε τὴν νόσον αὐτῆς, κακοῦ τινος αἴτιον εἶναι· καὶ ὁ θέλων κακύνεσθαι αὐτὴν καὶ νοσεῖν, κακὸς ἂν εἴη· καὶ ἡ ἀπορία ἡ αὐτὴ δόξει μένειν. Τί οὖν τὸ αἴτιον τῆς νόσου καὶ κακίας τῇ ψυχῇ, ἐκ τῶν πρότερον περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ῥηθέντων ἀναμνησθῶμεν· ὅτι τὸ μὲν ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν ἐστίν· τὸ δὲ κακὸν, ἐν τῷ παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ ὄρεξις καὶ ἡ ἔκκλισις δέδεικται, ὡς οἶμαι, ἐφ' ἡμῖν οὖσα· ὥστε ἡμεῖς ἑαυτοῖς αἴτιοι καὶ τῆς ἀρετῆς ἐσμεν, καὶ τῆς κακίας. Διὸ καὶ ἐπαινοῦνται οἱ σπουδαῖοι, ὡς τὸ ἀγαθὸν δι' οἰκείας αἱρέσεως ἔχοντες, ὅπερ διὰ τοῦτο Ἀρετὴ καλεῖται· καὶ οἱ μοχθηροὶ διὰ τοῦτο μεμπτοί εἰσιν, ὡς κύριοι μὲν ὄντες τοῦ μὴ τοιοῦτοι εἶναι, διὰ δὲ ῥαθυμίαν γενόμενοι μοχθηροί. Ὡς εἴ γε ἔξωθεν ἐνετίθετο ταῦτα, οὐκέτι προαίρεσις ἀγαθὴ ἦν, ἢ κακὴ, ἀλλὰ τύχη τις καὶ ἀνάγκη. Θεὸς οὖν καὶ ἐνταῦθα κακίας ἀναίτιος.

Μήποτε δὲ οὐδὲ ἡ τῆς ψυχῆς νόσος καὶ κακία λεγομένη, ἁπλῶς κακόν ἐστιν, ἀλλ' ἔχει τι καὶ αὐτὴ ἀναγκαῖον, πρὸς τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς ὑπόστασιν; Ὡς γὰρ ἡ ὑγεία τῶν ἐνταῦθα σωμάτων οὐκ ἂν ἦν αὕτη ὑγεία, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον νοσεῖν ἐπεφύκει ταῦτα τὰ σώματα, ἀλλ' ἦν ἂν ἀκήρατός τις διάθεσις, ἀναντίθετος οὖσα πρὸς νόσον, οἵα τις ἡ τῶν οὐρανίων ἐστίν· οὕτω καὶ αἱ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἀρεταὶ, σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, καὶ ὁ ἄλλος ἅπας αὐτῶν χορὸς, οὗτος οὖν ἂν ἦν, εἰ μὴ καὶ κακύνεσθαι ἐπεφύκεσαν αἱ ψυχαί· ἀλλ' εἶχον ἂν ἀρετάς τινας ἀγγελικὰς, ἢ θείας, οὐ μέντοι γε ἀνθρωπίνας. Αὗται γὰρ τοιαῦται

his qui ea egent, et animis, et corporibus, opinor,) concesserit. Ipsam vero seu anim ægrotationem, et medicationis tam molestæ necessitatem, quis bonum, nec vero malum, auctorem, mali auctorem non existimet? An i eadem ista mihi? corporis morbum nec ips malum, cum et tali natura illud sit præditu ad compositi spectet dissolutionem, et restit plicium suis totis, eorumque discessum et lil habitatione alieno in loco et pugna contrarior animo malum esse corporis morbum; siquid nem illius esse demonstratum est, et multis adparet. Atqui, si morbus uni corpori esset que interitus, sed expedire constaret anim compagi universitatis elementorum, ex quib positum est, et irrequietæ generationis circu sum in infinitum progredienti, quod unius i est alterius; consequens fuerit, ut optimu strator id quod sua natura corruptibile est, et tis reique deterioris, ob præstantius et ob-tot versæ generationis perpetuitatem contemserit.

At, dicas, animi certe morbus, neque ipsi p universitati quidquam confert: est igitur a mali alicujus caussa: et, qui depravari animu vult, malus fuerit. Adeoque eadem manere bitur. Quæ ergo morbi et malitiæ caussa sit quæ prius de rebus nostri et alieni arbitrii d cordemur: animi bonum in eo situm esse, naturam adpetat et declinet; malum in eo q naturam. Adpetitionem autem et declinati sitas esse, demonstratum arbitror: quare ips tutis caussa et vitii sumus. Unde fit, ut et dentur, ut qui bonum suo arbitratu sint co Virtus ipsa nomen habere videtur: et repreb probi, ut qui, cum ipsorum fuerit in potestat les, ex socordia improbi evaserint. Nam si ha insererentur, voluntas bona aut mala esse ejusque locum casus et necessitas succederet. ne hic quidem ullius auctor mali reperietur.

Quid vero si ne ipse quidem morbus animi dici solet, per se et sine exceptione malum e habet aliquid ad humanæ virtutis constitutio rium? Ut enim sanitas humanorum corporum non esset, nisi natura eorum magis etiam fer rent; sed habitudo quædam foret pura et illiba non esset opposita, cujusmodi cœlicolarum humanorum virtutes animorum, modestia, dentia, et omnis reliquus earum cœtus, n nisi animorum ea natura esset, ut depravari p qui enim virtutibus præditi essent angelicis, nis, non humanis: quæ quidem tales sunt,

ι εἰσὶν, ὡς καὶ εἰς κακίαν παρατρέπεσθαι. Εἰ
αθαί εἰσιν αἵ τε ἀνθρώπιναι ἀρεταὶ, καὶ σω-
γεία, καὶ ἔδει μὴ τὰ πρῶτα μόνον ἢ ἀκήρατα
ὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ πηγῆς ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ
καὶ τὰ ἔσχατα· ἀναγκαῖον ἦν, τῶν παρατρε-
ἀγαθῶν καὶ τὰς παρατροπὰς οὐχ ὑποστῆναι,
ἔχουσι προηγουμένην ὑπόστασιν,) ἀλλὰ πα-
αι τοῖς οὖσι.

ρα τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας ἀγαθότητος, ὅτι
τοῦ σώματος φθορὰν, κἂν σκιᾶς δίκην, ὡς εἶ-
ινήσει τῶν αἰτίων ἐξ ἀνάγκης συμπεριτρέπε-
ἀγαθὰ εἶναι ἐποίησε, καὶ τοῖς νοσοῦσιν αὐτοῖς
ομένοις σώμασι, κατὰ τὴν εἰς τὰ ὅλα στοιχεῖα
ν καὶ τὸν ἐκνεασμὸν, καὶ ταῖς χρωμέναις ψυ-
αὐτῶν ἰατρευομέναις, καὶ τῷ ὅλῳ γενητῷ,
ἐπ' ἄπειρον, ὡς εἴρηται, διαμονήν. Τῆς δὲ
κακίας, τῆς μόνης φανείσης ὁπωσοῦν κακίας,
εῖλε· πρῶτον μὲν, ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸ πρὸς τὸ
αὶ οὐχ ὡς κακὸν, συγχωρήσας τοῖς οὖσι παρυ-
· ἔπειτα, καὶ αὐτὸ τοῦτο τῇ βουλήσει πάντως
ἕπεσθαι τῆς ψυχῆς, καὶ μηδέποτε εἰς τὰ ὄντα
, εἰ μὴ ἐκείνη θέλοι. Διὸ τὰ ἀκούσια, ὡς
κακὰ, καὶ ὑπὸ θεοῦ συγγινώσκεται, καὶ ὑπὸ
ν.

τι καὶ τῇ ψυχῇ ἀκούσιόν πως τὸ κακόν. Οὐδὲ
κακὸν αἱρεῖταί ποτε κακὸν ἡ ψυχή· ἀλλ' ὡς
τινῶν ὀρεγομένη, ποτὲ μὲν χρημάτων, ποτὲ
ικῆς ἀπολαύσεως, ἢ δυναστείας, ἢ τιμῆς, τὸ
τοις βλαβερὸν ἢ οὐχ ὁρᾷ ὅλως, ἢ κατανωτί-
πὸ τῆς τῶν ἐρωμένων βιαζομένη ὀρέξεως.
νταχόθεν ἐκβέβληται τὸ τελέως κακὸν ἀπὸ τῶν
Καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τὸ μηδαμῶς ὄν, ἤπερ τὸ
εἰ αὐτεξουσίως κακὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς
ασθαι.

τις αἴτιον νομίζει τοῦ κακοῦ τὸν θεὸν, ὡς τὴν
ον ψυχὴν ὑποστήσαντα, ἧς ἀποτυχία τὸ κα-
· εἰ μὲν κακόν ἐστιν ἡ αὐτοκίνητος καὶ αὐτεξ-
ν ψυχῶν οὐσία, κακοῦ λέγειν αἴτιον ἀνάγκη
ν ὑποστήσαντα· εἰ δ' ἀγαθόν ἐστι, καὶ πολλῶν
ῷ κόσμῳ ἀγαθῶν μεῖζον καὶ τιμιώτερον, πῶς
κοῦ αἴτιος ὁ τὸ ἀγαθὸν ὑποστήσας; Ἐπεὶ οὖν
κτὰ φύσιν αἱρετόν τε καὶ ἐφετὸν εἶναι, τίς ἂν
θρώπων, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς συν-
ων, φυτὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ ὁτιοῦν τῶν ἀλό-
, ἤπερ ἄνθρωπος; καίτοι καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ
γαθὰ λέγομεν, ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ
ἄλληλα ὑφέσει περάτων ἀφωρισμένων. Εἰ
ρ' ἡμῖν ἐστι τὸ ἀγαθοῖς ἢ κακοῖς εἶναι, καὶ
ὴν ἐξουσίαν ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ ἡμῶν οὔτε τι
α οὔτε κωλύσαι δύναται τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν
ἡ μὲν οὐσία αὕτη καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτεξού-
νή τις ἐστὶν, ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ μεγαλοπρεπὴς
κή· καὶ ὁ ταύτην ὑποστήσας, ἀγαθός τις καὶ
στιν. Εἰ δὲ αὐτή ποτε δι' ἑαυτὴν παραφέ-

vitium detorqueri possint. Si igitur bonæ sunt humanæ virtutes, si bonum est valetudo prospera corporis; denique, si non prima tantum et incorruptibilia bona promanare a fonte boni oportebat, sed et media et ultima; necesse erat, ut eorum quoque bonorum, quæ depravari possent, depravationes non exsisterent quidem, (neque enim essentiam principalem habent,) sed tamen iis, quæ exsisterent, accessionis vice adjunctæ essent.

Et consideranda hoc loco est divinæ bonitatis excellentia, quæ et corporis corruptionem, quod umbræ instar, ut dixi, una cum caussarum motu necessario circumagitur, effecerit ut multis modis bonum fieret, cum ipsis ægris caducisque corporibus, quæ in sua elementa resolvuntur, ut deinde renovari possint; tum animis, quorum instrumenta sunt corpora, qui per eam sanantur; denique toti huic mundo, ad perpetuam ejus durationem. A culpa vero pravitatis animi, quam solam utcumque malum esse vidimus, pro eadem sua bonitate, immunem se præstitit Deus; primum eo, quod illam ut ad bonum necessariam, non ut malum, accedere quodammodo ad ea quæ exsisterent, passus est: deinde, quod illam ipsam voluit in potestate esse animi, nec umquam in rerum naturam penetrare, nisi ille vellet. Quamobrem involuntariis, ut quæ mala non sint, tam a Deo, quam a legibus, ignoscitur.

Est vero etiam ipsi animo involuntarium quodammodo malum. Neque enim umquam malum tanquam malum amplectitur animus: sed, ut bona quædam, alias pecuniam, alias voluptatem corporis, aut potentiam, aut honorem, adpetit: noxam vero his adjunctam aut plane non videt, aut negligit, cupiditate amatarum rerum subactus. Sic undecumque ejectum est e rerum natura perfecte malum. Ac facilius concedi possit, esse id quod nullo modo sit, quam perfectum et arbitrarium aliquod humani animi malum exsistere.

Si quis vero Deum mali auctorem existimet, ut qui hunc animum libera voluntate præditum procreaverit, cujus aberratio a recta via malum est: siquidem proprio motu prædita et libera natura animorum malum est, mali dicere auctorem necesse est hujus conditorem: sin bonum est, et quidem multis bonis quæ in mundo sunt majus et excellentius; qui queat mali auctor esse is, bonum qui condiderit? Quod si ergo verum est, quod secundum naturam sit, et optabile et expetendum esse; quis mortalium, qui quidem humanam virtutem intellexerit, stirps aut quodlibet brutum animal, quam homo, esse malit? quamvis et stirpes et bruta animantia bona esse dicimus, certo nimirum ordine boni, et finibus ita constitutis, ut aliud alii se submittat. Si vero etiam situm in nobis est, ut vel boni simus, vel mali; si in nostro arbitrio id positum, neque quidquam est quod nostram vel voluntatem vel declinationem ulla ex parte vel cogere vel prohibere possit: hæc talis natura et vis libertatis, meo judicio, præclara res est, et magnifica, et principalis; atque illius auctor bonitate et potentia præstat. Si igitur animus per sese aberrarit, cum, ne aberraret, penes ipsum esset; quis

ροιτο, κυρία οὖσα τοῦ μὴ παρενεχθῆναι, τίς ἂν ἄλλος τῆς παραφορᾶς αἴτιος λέγοιτο δικαίως, ἢ αὐτὴ ἡ ψυχή, ἀρχή τις οὖσα καὶ αἰτία τοῦ τε ἀγαθοῦ, καὶ τῆς παρατροπῆς αὐτοῦ; καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν ἡ παρατροπή· τὸ γὰρ ὑποστῆσαν αὐτὴν αἴτιον, οὐχ ἁπλῶς παρατρεπομένην ὑπέστησεν, ἀλλ', ἐὰν αὐτὴ θέλῃ, ἀπαράτρεπτον μένουσαν. Εἰ οὖν ἡ θέλησις αὐτῆς ἐστι τῆς ψυχῆς ἔνδοθεν οὖσα κίνησις, αὐτὴ ἂν εἴη αἰτία ἑαυτῇ τῆς παρατροπῆς. Καὶ ὅρα τὴν τοῦ θεοῦ μηχανήν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔδει μεταξὺ τῶν ἀεὶ ὄντων ἄνω, καὶ τῶν ἀεὶ ὄντων κάτω, γενέσθαι τὰ μέσα, τὰ ποτὲ μὲν τοῖς ἄνω, ποτὲ δὲ τοῖς κάτω ὁμοιούμενα, καὶ συνδέοντα τὰ ἄκρα πρὸς τὴν τοῦ παντὸς τελειότητα· ἡ δὲ πρὸς τὰ κάτω ῥοπὴ παρυφισταμένην ἔχει παρατροπήν· δύναμιν ἐνδέδωκε τοιαύτην τοῖς μέσοις τούτοις, ὥστε ἀπαράτρεπτα μένειν ἕως ἂν βούλοιντο, καὶ πανταχόθεν αὐτὸς εἴη τῆς ὁποιασοῦν κακίας ἀναίτιος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐπὶ πλέον μηκυνθέντα, οὐ μόνον πρὸς τὸν Ἐπικτήτου ῥηθέντα νῦν λόγον ἁρμόζει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν περὶ τῆς τοῦ κακοῦ ὑποστάσεως, ὃν μετ' ὀλίγον διδάσκει. Ἐπεὶ πρός γε τὸ παρὸν ἀρκεῖ καὶ τοῦτο οἶμαι ῥηθὲν, ὅτι, ὅταν λέγῃ ὁ Ἐπίκτητος, « Θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, » οὐ περὶ τῆς ψυχικῆς λέγει κακίας, (οὐ γὰρ ἂν εὑροεῖν ἔλεγε τοὺς τῇ κακίᾳ τῇ ἑαυτῶν καὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀρεσκομένους,) ἀλλὰ περὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα καὶ τῶν ἐκτὸς συμβαινόντων· οἷς δύναται ὁ πεπαιδευμένος, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ, καλῶς χρήσασθαι, καὶ, ὅσῳ ἂν ᾖ σκληρότερα, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνά ἐστι « τὰ γινόμενα », ἅπερ ἀπαιδεύτως ζητοῦμεν ἀκολουθεῖν ταῖς ἡμετέραις ὀρέξεσί τε καὶ ἐκκλίσεσιν· ἀλλ' οὐχὶ αἱ ὀρέξεις αὗται καὶ ἐκκλισεῖς, ἐν αἷς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακόν· αὗται γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ὡς βουλόμεθα. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν συμβουλεύει μὴ ζητεῖν γίνεσθαι ὡς θέλομεν, ὅτι μήτε κύριοι τούτου ἐσμὲν, μήτε ἀεὶ συμφερόντως ζητοῦμεν· τὰ μὲν ἡδέα πολλάκις, κἂν βλαβερὰ τυγχάνῃ, ζητοῦντες γίνεσθαι· τὰ δὲ σκληρότερα, κἂν ὡς ἰατρεῖαι προσάγωνται, παραιτούμενοι.

[IN CAP. IX.] Εἰπὼν ὅτι τὸν βουλόμενον εὑροεῖν οὐ χρὴ ζητεῖν τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλει, ἀλλὰ θέλειν γίνεσθαι ὡς γίνεται· διὰ τούτων ἅμα μὲν τὸ προκείμενον ἐπιδείκνυσιν, ὅτι εὐφόρως δεῖ φέρειν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῆ· ἅμα δὲ ἔνστασιν, ὡς οἶμαι, λύει τινά. Καὶ ἡ μὲν ἀπόδειξις τοιαύτη τις φαίνεται· εἰ μὲν ἡμέτερα ἦν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῆ, ἔδει μὲν καὶ οὕτως, εἴπερ ὠφέλιμα ἦν, εὐκόλως φέρειν αὐτὰ, κἂν ᾖ δυσχερέστερα· εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἡμέτερα, ἀλλὰ ἕκαστον ἄλλου τινὸς, τί δυσχεραίνομεν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις; « Νόσος, σώματος ἐμπόδιον· » καὶ καλῶς ἐμπόδιον εἶπεν, ἀλλ' οὐχὶ κακόν· οὐ γὰρ κακὸν τῷ σώματι ἡ νόσος, οὐδὲ ἡ φθορὰ, ὡς δέδεικται πρότερον, ἀλλ' ἐμπόδιον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ· καὶ χώλανσις, ἣν αὐτὸς εἶχεν Ἐπίκτητος· (διὸ καὶ ἀπὸ ζωῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ γλώσσης

alius aberrationis illius auctor dicatur jure, nis
qui principium et caussa est tam boni quar
bono? Atqui ab ipso animo principium aversi
nam, qui eum procreavit, non simpliciter t
averteretur; sed talem, qui, si ipse vellet
maneret. Si ergo voluntas est ipsius animi
nus, ipse sibi caussa fuerit aversionis. Ac o
lertiam. Nam cum in medio eorum, quæ se
et quæ semper deorsum sunt, quædam exs
media, quæ alias supernis, alias inferioribu
tur, et extrema in universi perfectionem devi
porro propensio ad inferiora, quæ eisdem si
pensione ad supera injecta est, ejusmodi sit, i
queat; eam vim mediis hisce naturis impert
quoad ipsæ vellent, incorruptæ manerent, e
parte cujuslibet mali vel pravitatis culpâ vac

Atque hæc prolixius tractata, non ad ea so
quæ nunc ab Epicteto dicuntur; sed ad ea
randa, quæ de mali ortu et caussa paulo post
Nam in præsentia quidem hoc utique satis
mus: cum dicit Epictetus, *Velis ea quæ fiu*
fiunt, non loqui eum de animi improbitat
ille dixerit, *bene agi* cum illis, qui et sua et
bitate delectentur,) sed de iis, quæ corpori e
accidunt: quibus homo disciplina imbutus
fuerint modi, recte uti potest, et quo duri
fructum ex his capere uberiorem. Nam ill
fiunt; quæ nos imperite volumus ut nostris
et declinationibus respondeant: non autem
nes et declinationes, in quibus bonum et n
est situm; hæ enim penes nos sunt, nos
Quæ autem nostri juris non sunt, *ea* suadet,
fieri ut volumus; quod id nec penes nos si
nobis expediat: ut qui sæpe ea, quibus dele
vis perniciosa, fieri cupiamus; asperiora v
cinæ loco adhibeantur, recusemus.

[IN IX.] Postquam dixit, qui res secunda
eum non id operam dare oportere, ut, quæ fi
ipse velit, sed ut ita fiant ut fiunt: nunc hi
id quod propositum est, demonstrat, externa
ficultates ferendas esse modice; simul, ut o
quod objici possit dissolvit. Ac demonstra
jusmodi fere mihi esse videtur: Siquidem ad
externæ difficultates; vel sic, quia nobis exp
animis, licet acerbiores, fuerint perferendæ
non pertinent, sed earum quælibet ad aliud
nobis diversum; quid moleste ferimus ali
corporis est impedimentum. Et recte i
dixit, non malum: neque enim corpori mal
aut interitus, ut prius est demonstratum; s
tum actionum illius. Pariter *claudicatio*
ditus fuit Epictetus; (quare et verba ejus no

μόνον·) καὶ « ἡ χώλανσις οὖν, σκέλους ἐστὶν καὶ πενία, δαπάνης· « προαιρέσεως δὲ οὔ, εἰ λει. » Εἰ μὲν οὖν σῶμα ἦμεν, ἦ σκέλος, ἢ μῶν ἂν ἦν ταῦτα ἐμπόδιον. Εἰ δὲ τούτων μὲν ἡ δὲ λογικὴ τῷ σώματι χρωμένη ὡς ὀργάνῳ, ὃς εἰς ὑπηρεσίαν, τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ·ει [ὄν], οὐκ ἐμποδίζεται ὑπ' αὐτῶν· δῆλον, εἰς ἐμποδιζόμεθα, οὐδὲ ἡμῶν ἐστιν ἐμπόδιον προσπιπτόντων οὐδὲν, ἀλλ' ἕκαστον ἄλλου ὐδὲν ἡμεῖς ἐσμέν· οὐδὲ ὡς ἐπὶ οἰκείοις χρὴ ν αὐτοῖς· συμβαίνει γὰρ οὕτω τὴν προαίρε- ·τρίοις οἰκεῖον ἴσχειν κακὸν, τὴν δυσχέραν- › μὲν οὖν, οἶμαι, τὸ προκείμενον ἀποδέ-

ιν δὲ λύει τινὰ, ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, ὡς : τοὺς τῶν ῥητόρων δεινούς. Φαίη γὰρ ἄν ιμφέρον εἶναι τὸ νοσεῖν ἢ τὸ πένεσθαι. Τίς δύναται τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀποδιδό- πάνυ πενόμενος, οὐκ ἀναγκάζεται τῷ πο- ἰναγκαίων προσκαρτερεῖν; Λύει οὖν ταύτην ν ἐκ τοῦ, τὴν νόσον καὶ τὴν πενίαν καὶ τὰς ριστάσεις μὴ εἶναι προαιρέσεως ἐμπόδια, ·ωται ἄνθρωπος, καὶ καθ' ἣν τὸ ἀγαθὸν καὶ Τίς γὰρ κωλύει τὸν νοσοῦντα, τὰ μὲν κατὰ αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἐκκλίνειν; τί τενία ἠνάγκασε τῶν μὴ καλῷ καὶ ἀγαθῷ ντων ποιῆσαι; οὐχὶ δὲ καὶ Διογένης, καὶ ὶ Ζήνων, τότε γνησίως ἐφιλοσόφησαν, καὶ σιν ἥκοντα τοῖς ἀνθρώποις βίον, καὶ τὸν ἐν πλοῦτον, τότε μάλιστα τοῖς ὁρᾷν δυναμέ- ντο, ὅτε τὴν ἄκραν ἀκτημοσύνην ἀντὶ τῆς λάξαντο; τίς γὰρ οὐκ ἀγαπᾷ τρέφειν τὸν μβάνειν χάριν μᾶλλον ἤπερ διδόναι νομί- ί νῦν ἄλλων δεόμεθα παραδειγμάτων; ὅτε :α λέγων Ἐπίκτητος, καὶ δοῦλος ἦν, καὶ θενὴς, καὶ χωλὸς ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ πε- τὴν ἐπετήδευσεν, ὡς τὸ ἐν Ῥώμῃ οἴκημα :ότε κλείθρου δεηθῆναι, ἅτε μηδὲν ἔνδον τὴν στιβάδα καὶ τὴν ψίαθον, ἐφ' ὧν ἐκά- : οὗτός ἐστιν ὁ λέγων, « Χώλανσις σκέλους ροαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ· » ἀπὸ ων τοὺς λόγους, καὶ οὐχὶ τὰ ἐπαινεῖσθαι ουδάζων λέγειν· ὅπερ οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν καὶ οὕτως εἰσὶ δηκτικοὶ τῶν εὐμοίρων ψυ- : τοῦ ἀνδρὸς λόγοι.

.X.] Μεγάλα προτείνας τινὰ καὶ ἀδύνατα δο- πολλοῖς, ὡς τὸ τὴν νόσον τοῦ σώματος ὡς ἀλ- ν περιπτύειν, καὶ θέλειν γίνεσθαι τὰ γινόμενα καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ἡδέων τῶν προσπιπτόντων λεάζεσθαι, ὑπὸ δὲ τῶν λυπηρῶν μὴ ταπει- ·τως προτίθεται δεῖξαι, ὅτι δυνατὰ ταῦτά : ἀδύνατα προσταττόμεθα. Καὶ δείκνυσιν, ·ὴν ποιήσας τὴν ἀνθρωπίνην, οὐκ ἀεὶ ἄνω ένειν, ὡς τὰς ἀγγελικὰς, καὶ ἔτι πρότερον

modo, sed ex vitæ instituto depromuntur :) *claudicatio* igitur, *pedis est impedimentum;* paupertas, impensæ; *non voluntatis, nisi ipsa velit.* Quod si igitur corpus essemus, aut pes, aut pecunia; nostrum ista essent impedimentum. Quia vero nihil horum sumus, sed animus rationis particeps, corpore pro instrumento utens, et rebus externis ad ministerium; et quia bonum et malum in voluntate situm, ab istis non impeditur: perspicuum est, ne nos quidem impediri, neque nostrum esse impedimentum quidquid extrinsecus acciderit, sed singula alterius alicujus, quorum nos nihil sumus; adeoque nec ob illa succensendum esse quasi nostra essent; quoniam ita futurum esset, ut voluntas ob res alienas proprio laboraret malo, ægritudine. Atque ita id, quod propositum erat, demonstratum esse arbitror.

Solvit autem objectionem, quæ ab Utili peti queat, ut rhetores dicunt. Dixerit enim aliquis: ægrotare, aut egere, non esse utile. Quis enim ægrotans muneribus naturæ fungi potest? quis in extrema inopia non cogitur quærendo victui invigilare? Hanc igitur objectionem solvit, docendo, morbum, paupertatem, et id genus incommoda, *non* esse *impedimenta mentis,* in qua et essentia hominis insit, et a qua cum bonum, tum malum pendeat. Quis enim vetat ægrotantem, naturæ suæ amplecti consentanea, declinare contraria? Extrema vero inopia, quid coegit umquam inopem suscipere quod esset bono viro indignum? Nonne et Diogenes et Crates et Zeno tum germane philosophati sunt, vitamque naturæ humanæ consentaneam, et tenuitatis divitias, oculatis quidem hominibus tum vel maxime demonstrarunt, quum copias et opes cum extrema inopia commutassent? Quis enim talem virum non lubens alat, accipere se potius quam dare beneficium existimans? Atque adeo, quid alia exempla requirimus? cum is ipse qui hoc dicit Epictetus, et servus fuerit, et infirmo corpore, et ab ineunte ætate claudus, et extremæ paupertatis ita studiosus, ut ejus domuncula Romæ nullis umquam claustris eguerit, ut in qua nihil esset præter lectulum et stoream in quibus dormiret. Et is est qui dicit, *Claudicationem pedi esse impedimentum, non voluntati, nisi ipsa voluerit;* orationem ex imo pectore proferens, nec in eo laborans, ut proferat quæ vulgo laudantur; id quod plerique facimus. Quare hujus viri sermones tantam etiam vim habent ad commovendos animos bene natos.

[IN X.] Magna quædam proposuerat, quæque multis non posse fieri videntur: cujusmodi est, morbum corporis, ut alienum malum, esse despiciendum; velle quemque debere, ut ea quæ fiunt, ita fiant ut fiunt; item, nec externarum rerum suavitatibus nos demulceri, neque molestiis adfligi oportere. Merito igitur nunc ostendere instituit, fieri ista posse, nec negata esse naturæ humanæ quæ præstare jubeamur. Scilicet ostendit, cum ita conditus sit humanus animus, ut non semper supra maneat, quemadmodum angeli-

τὰς θείας, ἀλλὰ καὶ εἰς γένεσίν ποτε καταβαίνουσαν, καὶ τοῖς τοιούτοις ὁμιλοῦσαν, δυνάμεις ἔδωκεν αὐτῇ πρὸς ἕκαστα, καθ' ἃς δυνήσεται ἀβλαβὴς ὑπὸ τῶν τοιούτων διαβαίνειν καὶ ὑπερανέχειν αὐτῶν· πρὸς μὲν τὰ ἡδέα δοκοῦντα, ἐγκράτειαν. Καὶ οὐκ εἶπε σωφροσύνην, ἀλλ' ἐγκράτειαν· ἐπειδὴ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους ἐστὶν ἡ παραίνεσις· ἐφ' ὧν κινεῖται μὲν τὰ πάθη καὶ ἀμφισβητεῖ πρὸς τὸν λόγον, ἡττᾶται δὲ, ὅταν ἡ παιδεία ἀνύσιμος ᾖ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐγκρατὲς τῆς ζωῆς εἶδος· ὡς, ὅταν γε μὴ κρατήσῃ τοῦ πάθους ὁ λόγος, αὐτὸς ἡττώμενος, ἀκρατὴς ἡ διάθεσις λέγεται. Ἐπὶ δὲ τῶν τελέως πεπαιδευμένων, τὸ παθητικὸν, ὅπερ ἐν ἡμῖν παιδικὸν καθέστηκε, τελέως καὶ ἀναμφισβητήτως ὑποκέκλιται τῷ λόγῳ, ὡς ὑπ' ἐκείνων κινεῖσθαι μόνον ὑφ' ὧν ὁ λόγος προστάξει, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' ὅσον. Καὶ ἔστι τοῦτο σωφροσύνη, σωτηρία καὶ ὑπεροχὴ τοῦ ἐν ἡμῖν φρονοῦντος. Μερίζεται γὰρ τοῦτο, τοῖς πάθεσιν ὑποκλινόμενον, καὶ διασπώμενον ὑπ' αὐτῶν· σῷον δὲ μένει καὶ ὁλόκληρον, ὑπερανέχον τῶν παθῶν.

Πρὸς δὲ τὰ ἐπίπονα καὶ τὰ λυπηρὰ, τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις ἀνδρεία πάρεστιν, οὐδὲ παρελθεῖν εἴσω τῶν τῆς ψυχῆς προθύρων συγχωροῦσα λύπην, ἀλλὰ τὰ ἐπίπονα πάντα, ὡς γυμνάσιον αὐτῇ προτεινόμενον, ἀλύπως καὶ ἀθλίπτως ἐκπονοῦσα· τοῖς δὲ παιδευομένοις, καρτερία, πρὸς τὰ συμβαίνοντα λυπηρὰ γεννικῶς ἀνθισταμένη, καὶ ποιοῦσα μὴ καταπίπτειν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μάχεσθαι, καὶ ἀμύνασθαι τὰς τῆς λύπης πληγάς. Ἡ γὰρ ἔντονος τῆς καρτερίας ἀντίταξις, τὸν μὲν λόγον ποιεῖ νικᾶν, τὸ δὲ πάθος ἡττᾶσθαι. Καὶ τούτου πολλάκις γινομένου μετὰ φρονήσεως, συνεθίζεται τὸ πάθος ὑπακούειν τῷ λόγῳ, καὶ μὴ ἀντιτείνειν, ἤδη πεπαιδευμένον. Καὶ οὐκ ἔτι χρεία τὸν [πεπαιδευμένον] λυπούμενον καρτερεῖν, οὐδὲ γὰρ λυπεῖται ἔτι ὁ τοιοῦτος ἐνταῦθα. Οὐδὲ γὰρ ὀρέγεταί τινος, οὗ ἀποτυγχάνει· οὔτε ἐκκλίνει τι, ᾧ περιπίπτει. Πᾶσα δὲ λύπη ἐπὶ τούτοις συμβαίνει.

Πρὸς δὲ λοιδορίαν, εὑρήσεις αὐτῆς, φησὶν, ἀμυντήριον τὴν ἀνεξικακίαν. Οὔτε γὰρ πόνον, οὔτε θλῖψιν τῇ ἑαυτῆς φύσει [φέρει] ἡ λοιδορία τοῖς λοιδορουμένοις, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ ἐν ἡμῖν, ἢ κενόδοξον, ἢ θυμοειδές· τοσοῦτον δὲ μόνον ποιεῖ, καταγινώσκειν τοῦ λοιδοροῦντος. Ἵνα οὖν μὴ μετὰ πάθους ἡμετέρου κατάγνωσις γένηται, γινώσκειν μὲν χρὴ τὴν τοῦ λοιδοροῦντος κακίαν, (ἢ γὰρ ψευδῶς λοιδορεῖ, ἢ δι' ἔχθραν τινά·) ἀνέχεσθαι δὲ αὐτῆς ὡς οὐδὲν ἡμᾶς βλαπτούσης. Τάχα δὲ τῆς μὲν κακίας τοῦ λοιδοροῦντος ἀνέχεσθαι, ἐννοοῦντας ὅτι αὐτὸς ὁ βεβλαμμένος ἐστὶν, ὁ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἑαυτὸν, κακύνας· ἀπὸ δὲ τῆς λοιδορίας καὶ ὠφελεῖσθαι πάντως· προφανῶς μὲν, εἰ εἴη ψευδής· εἰ δὲ καὶ ἀληθὴς ᾖ, ὅτι ἐκφαίνει τι τῶν ἡμετέρων κακῶν, καὶ ἀγνοούμενον παρ' ἡμῶν, ἢ γινωσκόμενον μὲν, νομιζόμενον δὲ λανθάνειν τοὺς ἄλλους. Ἱκανὸν γάρ ἐστι τοῦτο, ἀποστρέφειν τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ μήπω διὰ μόνον τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ φιλοτιμίαν, τῶν ῥυπαρωτέρων κρατοῦντας παθῶν. Χρήσιμος γὰρ

cæ, et præ his divinæ mentes; sed ut in mundum aliquando etiam descendat, et conflictetur; datas ei idcirco a conditore es que res *vires et facultates*, quibus incol in vita præstare, illasque res superare adversus opinionem rerum jucundarum. Dixit autem Continentiam, et non Tem cum iis qui adhuc erudiuntur sermo instit bus commoventur quidem adfectus, et cun sed vincuntur, si ratio efficax fuerit. At nens vitæ genus: quemadmodum, cum no ratio, sed ipsa vincitur, is habitus inconti iis vero qui perfecte sunt eruditi, adfecti quiddam in nobis sunt, perfecte et citra tioni parent, ut ab iis tantum moveantur q et quando, et quatenus: estque hæc tem mitas et dominatus rationis nostræ. In d ditur hæc, cum ab adfectibus subigitur, hitur: salva vero manet et integra, cum adf

Ad res porro laboriosas et molestas, eru titudo præsto est, quæ dolorem ne intra ve animi accedere patiatur, sed omnia aspera citationis ergo sibi objecta, sine molesti perferat. Iis autem qui erudiuntur *tol* rit, oblatis molestiis generose resistens, animus concidat, sed pugnet et propulset d acris oppositio tolerantiæ victoriam rationi bationi cladem. Quæ si sæpe adhibita cr rit, adsuescit perturbatio parere rationi, quippe jam coercita et erudita. Neque jan ut eruditus cum dolore toleret aliquid: n est, adhuc dolet; neque enim adpetit frustrari possit, neque declinat quidquam queat. Omnis autem dolor hisce caussis ex

Porro *ad convicium* propulsandum, erit. Neque enim laborem, neque adfli natura convicium iis qui id audiunt infe quod in nobis est, sive vanum, sive iracun facit convicium, ut spernamus improbem rem. Ne igitur ex adfectu nostro impro gnoscenda quidem est conviciatoris impro falso conviciatur, aut ob simultatem aliqu convicium ferendum, ut nihil nobis noce fortasse conviciatoris quidem improbitas quod is ipse læditur, ferenda est, qui v hoc est, qui se ipsum contaminarit; e con fructus aliquis capiendus: et is quidem falsum id fuerit; sin verum, hunc fructu malum aliquod nostrum aperiat, aut igno ut notum sit, ejusmodi tamen, quod later Magnam enim hoc vim habet ad tirones nondum propter solum bonum, sed et ex diores adfectus moderantur. Utilis est

ν ἄλλων παθῶν διόρθωσιν ἡ φιλοτιμία. Διὸ λέγεται χιτὼν τῶν παθῶν ἡ φιλοτιμία· ὅτι θη συνεργούσης αὐτῆς ἀποδυσαμένη ἡ ψυ- ἀποδύεται ταύτην, εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀγα- ωσυμένη.

φησὶν, ἐφ' ἑκάστου τῶν ἔξωθεν προσπιπτόν- ὸς τὸ ἐκτὸς ἑλκόντων, μὴ συναρπάζεσθαι ῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἢ ἀγαθὸν τὸ προσπῖ- ν λεγούσης· μηδὲ ὄρεξιν ἢ ἔκκλισιν εὐθὺς τὴν ἐν ἡμῖν οὖσαν συμμαχίαν εὑρόντα καὶ μενον, σὺν ἐκείνῃ καὶ δι' ἐκείνης ἀμύνεσθαι τοντα.

. XI.] Εἰπὼν περὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσλήψεως σεως, τίνων τε καὶ ὅπως χρὴ λαμβάνειν, καὶ ; ἔξωθεν προσπίπτουσιν ἡδέσι τε καὶ λυπη- αι· περὶ τῆς ἀποβολῆς αὐτῶν νῦν λέγει, πῶς ῇ διατίθεσθαι. Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν τὰ ἴδια ίων ἀπολλύναι, οὐ δύναται μὴ καὶ λυπεῖ- ν ἀφελόμενον μέμφεσθαι· ὁ δὲ τὰ ἀλλό- ούς, εἰ μὴ πάνυ ἀγνώμων εἴη, οὔτε λυπεῖ- ρεται τῷ τὰ οἰκεῖα ἀναλαμβάνοντι· ἔστι οὐχ ἡμέτερα, διὸ οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἀλλ' να ὄρεξίς ἐστι καὶ ὁρμὴ καὶ ἔκκλισις, ἐν ν ἐστι καὶ τὸ κακὸν τὸ ἡμέτερον· χρὴ περὶ ς περὶ ἀλλοτρίων βεβαίως διακείμενον, πρό- τοῦτο. Ἔσται δὲ πρόχειρον, ἐὰν, μὴ μέ- ιάτων ὡς ἐπ' ἀλλοτρίοις διακεώμεθα, [ἀλλὰ] μεν ἑαυτοὺς μέχρι καὶ τούτων.

ὖν, τοῦ παιδίου ἀποθανόντος, οἰμώζων, καὶ αι αὐτὸν, δῆλός ἐστιν ὡς ἐπ' ἰδίῳ πρότερον , καὶ διὰ τοῦτο ἀπώλειαν καλῶν τὴν ἀφαί- υσχεραίνων ἐπ' αὐτῇ· καὶ δῆλος ὁ τοιοῦ- περ ἠδύνατο, καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀφελόμε- Ο δέ γε ὡς ἀλλότριον ἀποδεδωκέναι νομίζων, θλίβει, οὔτε αἰτιᾶται τὸν ἀναλαβόντα ὃν αὶ ορα, οἷον διὰ τούτων ἡμῖν ἐπιδείκνυσιν ς· ὅτι οὐ μόνον ἡ ἔννοια τὴν ἑαυτῆς διάθε- τῷ προφερομένῳ ἐξ αὐτῆς λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐννοίας πρὸς ἑαυτοὺς διατιθέασι. Χρὴ οὖν, οῖς ὀνόμασι τῶν ἀλλοτρίων καλεῖν τὰ ἐκτὸς, τούτων ὡς ἐπ' ἀλλοτρίοις διατιθώμεθα· καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς ὡς ἀλλοτρίοις, ἀεὶ τοῦτο , ἐννοοῦντας. Καὶ ἐπειδὴ αἱ περὶ αὐτὰ αὶ ἐπιμέλειαι τὴν περὶ αὐτὰ συμπάθειαν ὶ ταύτας ὡς ἀλλοτρίων, φησὶ, χρὴ ποιεῖσθαι ῖσθαι μὲν αὐτῶν, (οὐ γὰρ ῥᾳθυμεῖν προσή- ήκοντι ὡς ἰδίων, οὐδ' ὡς ἀναφαιρέτων, ἀλλ' ανδοχείου οἱ παριόντες, ἀλλότριόν τε αὐτὸ καὶ μετ' ὀλίγον ἀπολείπειν ἐλπίζοντες αὐ- τὸν παρῶσι, τῆς εὐχρηστίας αὐτοῦ κατὰ τὸ ντίζοντες. Καλῶς δὲ, « ἕως ἂν διδῶται, » πρόχειρον ὑπάρχῃ τὸ, ὑπ' ἄλλου δεδόσθαι αὶ ἀφαιρουμένου.

δέ τινες καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀφαιρέσεως

adfectuum, qui in nobis vigent, correctionem ambitio. Quare etiam extrema perturbationum tunica ambitio dicitur; quod reliquis perturbationibus ipsa adjutrice exutus animus, hanc postremam exuit, ut tandem ad ipsum bonum nudus perveniat.

Oportet igitur, inquit, *in quolibet externo casu*, ad res externas nos trahente, cavere, ne statim a prima ejus specie *abripi nos* patiamur, quæ id, quod accidit, sive ut bonum sive ut malum nobis proponit; nec adpetitionem aut declinationem statim sinamus commoveri: sed iis auxiliis, quæ intra nos habemus, accitis et adhibitis, quidquid inciderit propulsare.

[IN XI.] Postquam de rebus externis dixit, quæ aut accipimus aut in quas incidimus; docuitque, quasnam et quomodo accipere, tum quomodo uti debeamus rebus extrinsecus oblatis; sive jucundæ eæ sive molestæ fuerint: nunc, quemadmodum iis amissis adfecti esse debeamus, docet. Quoniam igitur fieri nequit, quin is, qui sua se retur *amittere*, doleat, et ereptorem accuset; qui vero aliena reddit, nisi plane sit stolidus, neque dolet, neque succenset sua repetenti; porro, quoniam res externæ, nostræ non sunt, eoque nec in potestate nostra sitæ; sed sola hæc nostra sunt, adpetitio, impetus, et declinatio, in quibus bonum et malum nostrum situm est: firmiter persuasum et in promtu hoc ipsum debemus habere, res omnes externas nobis esse alienas. Erit autem in promtu, si non verbis tenus duntaxat pro alienis ea habuerimus, sed et re ipsa ei menti nos adsuefecerimus.

Qui igitur *filio mortuo* plorat, eumque se *perdidisse* queritur; hunc adparet sic adfectum esse, quod eum prius suum fuisse putaverit; eaque de caussa ereptionem ejus *amissionem* vocare, eamque moleste ferre: nec obscurum est, talem, si posset, ulturum esse ereptorem. Qui vero se filium, ut alienum, *restituisse* putat, is nec se ipsum adfligit, nec eum accusat qui repetiit quem dederat. Observabis autem quid nobis per hæc ostendat Epictetus: nempe, quod non modo cogitatio suam adfectionem orationi quæ ab ea profertur imprimat, sed etiam verbis excitentur cogitationes, atque adficiantur. Sunt igitur, inquit, res externæ *alienæ* adpellandæ, ut ipsis etiam nominibus admoniti *alienas* eas judicemus; simul vero uti eis debemus tamquam *alienis*, constanter hoc ipsum de eis cogitantes. Et quoniam earum cura et studium, amorem etiam erga illas auget; hæc quoque ut rebus alienis adhibenda sunt. Scilicet *curandæ* sunt illæ quidem, (nec enim negligere convenit,) at non ita curandæ, quasi propriæ, quæque eripi nequeant: sed *ut deversorium curant viatores*, qui et alienum id esse norunt, seque brevi id relicturos cogitant; dum vero adsunt, commoditatis ejus pro virili rationem habent. Præclare autem, *quoad datum fuerit*, inquit: ut in promtu sit, ab alio esse data, eadem erepturo.

Quia vero sunt qui etiam ereptionis modos ad augendum

εἰς προσθήκην λύπης ἐκτραγῳδοῦσι· Διὰ τί με οὕτως, ἢ τοιῶσδε, ἀφείλετο; διὰ τί δὲ οὕτως ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, ἢ ἡ γυνή; ἤθελον εἰ πυρετῷ, καὶ μὴ σπασμῷ· ὅμοιόν ἐστι, φησὶ, τοῦτο τῷ δυσχεραίνειν, Διὰ τί ὁ δούς μοι τόδε τι, διὰ τοῦδέ τινος αὐτὸ, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦδε ἀφείλετο; καίτοι τὸν δεδωκότα καθ' ὃν ἠβουλήθη τρόπον, καὶ ἀναλαβεῖν ὡς ἐβούλετο πρέπει. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκτητος ἐπὶ τῶν τὰς μεγίστας συμπαθείας κινούντων, τέκνου, καὶ γαμετῆς, ἐποιήσατο τὸν λόγον· πρὸς ἃ παραβαλλόμενα τὰ ἄλλα, καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων καταφρονεῖται. Ἀλλ', ὅπερ αὐτὸς καὶ πρότερον εἶπε, καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐρεῖ, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄρχεσθαι χρή. Ἔκλεψέ τις τὸ κερμάτιον, ἀφείλετο τὸν οἰκέτην, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ λοιπὸν καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐδήμευσε· μὴ εἴπῃς, ὅτι Ἀπώλεσα αὐτὰ, ἀλλ' ὅτι Ἀπέδωκα.

[IN CAP. XII.] Εἰπὼν ὅτι οὕτω χρὴ τῶν ἐκτὸς ἐπιμελεῖσθαι ὡς ἀλλοτρίων καὶ ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες· ἀκούει τινῶν πρὸς τοῦτο λεγόντων· Ἀλλ' ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφάς· ἂν μὴ κολάσω τὸν δοῦλον, πονηρὸς ἔσται. Πρὸς οὓς ἀποκρίνεται, τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνστασιν φυλάττων τοῦ λόγου, τὴν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὸ ἡμέτερον ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεῖσαν, καὶ οὔτε ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐν τοῖς ἐκτός. Ἔστι δὲ ὁ λόγος πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους, οὔπω τοιαύτην ἕξιν ἔχοντας, ὡς δύνασθαι καὶ ἑαυτῶν ἅμα καὶ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι ἀβλαβῶς. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἤδη πεπαιδευμένοις ὑπάρχει, οἵτινες ἐν ἀσφαλείᾳ ἑαυτοὺς ἱδρύσαντες, τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλογίαν ὑποτάξαντες τῷ λόγῳ, οὐ δεδοίκασιν ἔτι, μή πως ἔξω νεύοντες, ὑπὸ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων πρὸς τὰ ἐκτὸς παρασυρῶσι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀταξίαν καὶ ταραχὴν εἰσδέξωνται· μένοντες γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οὗτοι, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς τάξεως διακοσμοῦσιν. Οἷς δὲ ἔτι σφύζει τὸ ἄλογον, δέος ἐστὶν ἐπιτρέπειν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι. Συγγενῶς γὰρ ἔχουσι πρὸς ταῦτα αἱ ἄλογοι ὀρέξεις, καὶ οὔπω μεμετρημέναι, οὐδὲ ὑποταχθεῖσαι τῷ λόγῳ, καθέλκουσιν αὐτὸν, καὶ καταβαπτίζουσιν εἰς τὰ ἐκτὸς, μήπω τῶν πηδαλίων τῶν οἰκείων ἐπιλαβόμενον.

Τί οὖν χρὴ ποιῆσαι πρὸς τὸ τὸν παιδευόμενον μὴ ἀπορῆσαι τῶν ἀναγκαίων τροφῶν; Δυνατὸν μὲν ἦν εἰπεῖν, ὅτι πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς ἀμελείας μείωσιν τῶν ὑπαρχόντων ἀνθέξει καλῶς ἡ τοῦ παιδευομένου λιτότης, καὶ τὸ ὀλιγαρκὲς, ὅπερ αὐτῷ μᾶλλον προσήκει· εἰ δὲ μήτε πρὸς ταῦτα ἀντέχοι, οὐ λείψουσιν οἱ τρέφειν αἱρούμενοι τὸν καὶ ὀλίγοις ἀρκούμενον, καὶ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν τῶν ὑπαρχόντων καταφρονήσαντα. Δυνατὸν μὲν οὖν, ὅπερ εἶπον, τοιούτοις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις, ἀληθῶς λεγομένοις. Ὁ δὲ τούτους μὲν ὡς μαλακοὺς παρῆκε, καὶ ὡς τὸν τόνον τῆς ἀρετῆς χαλῶντας, καὶ ῥυπαίνοντας τὴν καθαρότητα αὐτῆς, εἰ πάντῃ πάντως τῶν ἐκτὸς προσδεήσεται· εἰς δὲ τὸ ἄκρον αὐτὸ τῆς συγκρίσεως ἀνέδη. Κρεῖσσον γάρ ἐστι, λιμῷ ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον, καὶ ἀπολαβόντα τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις, ταρασ-

molestiam exaggerent : Quare mihi sic, aut illo modo
puit? Cur sic periit puer, aut uxor? Facile ferrem, si fe
non convulsione decessisset? Perinde est, inquit, istud
si moleste feras, *quod is qui aliquid dederat, hoc*
illud, non autem alio, *eripuerit*. Enimvero eum
suo arbitratu dedit, etiam suo arbitratu repetere fa
Exempli autem loco protulit Epictetus ea quæ max
commiserationem movent, liberos, uxorem : cum
reliqua collata, vel a quibuslibet contemnuntur.
quod ipse prius dixit, quodque post repetet, a parvis
candum est. Furatus est aliquis pecuniam; ademit
lum, aut ædes, aut denique etiam rem tuam fis
publicavit : *ne dicas, ea te perdidisse, sed reddid*

[IN XII.] Res externas pro alienis curandas esse
deversorium a prætereuntibus, præcepit. Audit autem
dam dicentes : At, *si mea neglexero, non erit unde*
nisi castigaro servum, improbus erit. His respon
mum sermonis institutum observans, quo bonum
nostrum in rebus quæ in nostra potestate sitæ su
catur, non autem in corpore, neque in rebus
Pertinet autem ad eos oratio, qui adhuc erudiun
dum eo pervenerunt, ut simul et se ipsos et res ex
tra noxam curare possint. Hoc enim eruditorum
in tuto collocati, brutam sui partem rationi obedie
buerunt; neque jam verentur, ne forte foras pro
brutis adpetitionibus ad res externas pertrahantur,
confusionem et perturbationem in se admittant.
cum intra sese maneant, res etiam externas pro
que ordine moderantur. In quibus autem brut
tus adhuc fervet, his periculosum est si permitt
res externas convertantur. Nam brutæ adpeti
cognatæ sunt; necdum moderatæ aut rationi
detrahunt hanc, et demergunt in res externas, n
gubernacula tenentem.

Quid ergo faciendum est, ne is, qui eruditur,
cessariis egeat? Dici quidem potuisset, ejus qui
frugalitatem detrimentis rei familiaris, ab incuria
posse opponi, cum eum paucis contentum esse
conveniat : sin ne hæc quidem suppetant, non
hominem paucis contentum, qui ob sui ipsius
familiarem neglexerit, alere velint. Licuerat igitur
talibus illi verbis respondere, ac vere. At is, p
talibus rationibus, tanquam mollibus, et nervos
cidentibus, ejusque puritatem contaminantibus,
omnibus modis rerum externarum accessionem et
desideret, ad ipsum extremum fastigium compar
scendit : *præstare fame emori, doloris et timo*
tem, suamque perfectionem consecutum, qu
perturbato copiis omnium rerum circumfu

Τί γὰρ ὄφελος τῆς τῶν ἐκτὸς ἀφθονίας τῷ
σιν διακειμένῳ, καὶ βλαπτομένῳ μᾶλλον ὑπ'
ἡ δὲ ὄφελος πολυτελῶν καὶ ποικίλων ὄψων τῷ
μένῳ διὰ νόσον ἀβλαβῶς αὐτοῖς χρήσασθαι;
τον δὲ καὶ τὸν παῖδα κακὸν γενέσθαι, ἢ σὲ κακο-
Εἰ μὲν γὰρ δυνατὸν ἦν, σεαυτὸν σώζοντα
ὸς ἐπιμεληθῆναι, τοῦτο ἂν ἦν κάλλιον· εἰ δὲ
τοῦτο, δυοῖν ἕνεκεν, καὶ ὅτι ἀπαίδευτος οὐκ
παιδεύσεις, καὶ ὅτι, τὸν παῖδα μηδὲν ὠφελῶν,
ι μέγιστα βλάπτεται, καλὸν ἂν εἴη λοιπόν,
ιὲν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἀφιέναι, ἡμᾶς δὲ
πιμελεῖσθαι.
οὖν συντείνας τοῖς ἀκροτάτοις τὸν παιδευό-
ρεῖσθαι μᾶλλον αὐτὸν τὸν ἀπὸ λιμοῦ θάνατον
ίων, ἢ μένειν ἀπαίδευτον διὰ τὴν περὶ τὰ
ολίαν· καὶ τὸν παῖδα περιορᾷν (εἰ ἀνάγκη)
μενον, ἤπερ ἑαυτὸν κακοδαίμονα· ἐν αὐτῇ τῇ
ὁ τῶν μικρῶν ἄρχεσθαι συμβουλεύει, καὶ
ως τοῦ παιδευομένου καλῶς στοχαζόμενος.
διὰ τῶν συμμέτρων ἄσκησις καὶ γυμνασία,
ής ἐστι καὶ ἀνύσιμος. Εἰ δέ τις τῶν μὲν
ὡς εὐτελῶν καταφρονήσει, τοῦ ἐν τῇ τοῦ
ύσει καὶ τῇ κλοπῇ τοῦ οἴνου γυμνάσασθαι,
μμέτροις ἐπιπηδήσει· οὔτε τούτων δύναται
αι, ἅτε μὴ κατὰ βαθμὸν αὐτοῖς ἐπιβάς,
ίνων ἔτι προκόψαι, καταφρονήσας αὐτῶν.
ρ τινα, μὴ διὰ τῶν μικρῶν γυμνασάμενον,
α μιμήσασθαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα ἀθρόως
πόθεν ὅτι οὐ ταχέως μετανοήσει, καὶ διαι-
προτέραν εὐπορίαν ἐπιζητῶν; κἂν γὰρ
Διογένης, ἢ Ζήνων, ἢ ἄλλος ὅστις οὖν,
τὸ ἄκρον ἐπεπήδησε τῆς λιτότητος, καὶ τῆς
ζωῆς· ἀλλὰ σπάνιον τοῦτο, καὶ οὐκ ἀσφα-
σπάνιον παραβάλλεσθαι τὸν μὴ καὶ αὐτὸν
τα, ἀλλ' ἕνα ἐνίοτε τῶν πολλῶν.
ὲ, ὡς ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξάμενον γυμνάζε-
πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῆς τῶν κτημάτων καὶ
μειώσεως, τῆς ἡμετέρας ἕνεκα προκοπῆς·
ὡς καὶ ἐπὶ τῶν οἰκετῶν, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρ-
γυμνασώμεθα καταφρονεῖν αὐτῶν τῆς ἀνυπη-
ἢ μὴ ταράττεσθαι ἐπ' αὐτῇ. Προεπινοεῖν
φησὶ, τῇ φαντασίᾳ, ὅτι καλούμενος ὁ παῖς
ύσει, ἢ ὑπακούων οὐ ποιήσει τὸ προσταχθέν.
προσεπινοεῖν, μὴ οὕτω καλῶς αὐτῷ εἶναι
ἐκείνῳ εἶναι] τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. Τὰ μὲν
δια ταράττει μάλιστα τοὺς ἀρχομένους παι-
καὶ ἐξίστησι, καὶ ἐπιλανθάνεσθαι ποιεῖ τῆς
ς τὰ δὲ προμελετώμενα νήφειν ποιεῖ, καὶ
ι, καὶ τῷ συνεθισμῷ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὰ
ταῖς φαντασίαις καὶ ταῖς ἐλπίσιν. Ὡς δὲ δια-
παρεσκευασμένον αὐτὰ δέχεσθαι, ἢ ἀπαράτα-
αντὶ δῆλον. Καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ λυπηρὰ,
τὰ ἡδέα, ἀνελπίστως προσπίπτοντα, τὰ μὲν
θρόως πιλεῖ καὶ συνάγει τὴν φαντασίαν, καὶ

enim utilitas est copiæ rerum externarum ei, qui contra naturam vivit, cum potius illa lædatur? quis usus est sumtuosarum et variarum epularum ei, qui per valetudinem citra noxam illis frui nequit? *Præstat* vero etiam, *pravum esse puerum, quam te infelicem.* Nam si fieri posset, ut simul et te ipsum conservares, et puerum curares: nihil esset hoc pulcrius. Sin id fieri nequit, duabus de caussis: tum quod ipse ineruditus alium erudire nequit; tum quod, sine ullo fructu pueri, ipse maxima detrimenta capit: reliquum est, ut illum improbitati suæ relinquamus, et nosmet ipsos curemus.

Postquam igitur eum, qui eruditur, sic ad summa excitavit, suadens ut fame perire malit, quam ob externarum rerum curam manere ineruditus; et ut pueri improbitatem (si opus sit) negligat potius, quam ut ipse miser fiat: in ipso quidem usu a parvis incipiendum monet, virium etiam tironis recte rationem habens. Moderata enim, et adcommodata viribus exercitatio, ut tuta, ita etiam efficax est. Si quis autem moderata tamquam pervulgata aspernatus, in *effusione olei* et *furto vini* exerceri se noluerit, ac subito ad immoderata perruperit; is neque hæc tenere poterit, ut qui non gradatim ad ea progressus sit, neque per illa porro proficere, quæ contemserit. Finge enim aliquem, in parvis non exercitatum, imitari Cratetem, et suam rem universam subito abjicere: fierine debet, ut eum facti mox pœniteat, et priorem opulentiam perpetuo requirat? Etsi enim Crates, Diogenes, Zeno, aut quivis alius, subito summam frugalitatem arripuit, vitamque naturæ consentaneam; rarum tamen hoc est; et non tutum, ut, qui non ipse rarus sit, sed unus fortasse de multis, ad rara grassetur.

Postquam autem dixit, quemadmodum initio a parvis facto exercendi simus ad contemtum imminutæ possessionis et pecuniæ, quo magis proficiamus: subjungit, quomodo in famulis etiam, a parvis auspicati, exercendi simus ad contemnendam et negligendam eorum incuriam nostri et contumaciam. Scilicet, ante cogitare debemus nobiscum, *puerum vocatum, aut non præsto fore; aut, ut præsto sit, imperata non facturum*: simulque cogitare, *non tam bene cum illo agi, ut illius in potestate sit, me perturbari.* Nam, quæ subita et improvisa objiciuntur, ea maxime perturbant tirones honestæ disciplinæ, et velut de gradu dejectos eo redigunt, ut instituti sui obliviscantur. Præmeditatio vero sobrios et memores facit, atque ipsa adsuetudine præparat ad ea, quæ speciem et exspectationem asperam habent. Quantum autem intersit, præparatum aut imparatum aliquid excipere, cuivis est perspicuum. Neque enim res acerbæ tantum, sed et jucundæ præter spem oblatæ, animos perturbare solent: nam molesta quidem subito obtundunt et contrahunt phantasiam, una-

σὺν αὐτῇ τὴν σύγκρισιν τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος· τὰ δὲ ἡδέα ἀθρόως διαχεῖ καὶ διασπᾷ, καὶ διαφορεῖ τὸν τόνον· ὥστε ἐπ' ἀμφοῖν, καὶ ταῦτα ἐναντίων ὄντων, τὰ αὐτά πως ἕπεσθαι συμπτώματα, λειποθυμίας, καὶ ἀποψύξεις, καὶ μέχρι θανάτου πολλάκις ἀπαγορεύσεις.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆλα. Τοῦ δὲ Ἐπικτήτου ἐπὶ μὲν τῆς τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων μειώσεως, μετὰ τὸ γενέσθαι παραινοῦντος ἐπιλέγειν, « Τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία, προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται· » ἐπὶ τῶν οἰκετῶν δέ, ὅτι, καλοῦντος τὸν οἰκέτην, « προενθυμεῖσθαι δεῖ, ὅτι οὐ πάντως ὑπακούσει, ἢ ὑπακούσας οὐ ποιήσει τὸ προσταχθέν· » καλῶς ἔχοι ἂν, ὡς ἐπ' ἀμφοῖν ἀμφοτέρων προστεταγμένων ἀκούειν. Καὶ γὰρ τὴν τῶν ὑπαρχόντων μείωσιν προϋπογράφειν ἑαυτῷ δεῖ καὶ προελπίζειν· καὶ τοῦ οἰκέτου μὴ ὑπακούσαντος, ἢ μὴ ποιήσαντος τὸ προσταχθὲν, ἐπιλέγειν, ὅτι Τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται. Αὐτὸς δὲ ἴσως ὡς ἐπὶ εὐτελεστέρῳ, τῷ ἐκχεῖσθαι τὸ ἔλαιον, καὶ κλέπτεσθαι τὸ οἰνάριον, οὐκ ἐνόμισε δεῖσθαι προπαρασκευῆς, ἀλλ' ἀρκεῖν γενομένου ἐπιλέγειν· καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μικροτέρων καὶ ἡ σύγκρισις ἱκανή ἐστι κινεῖν τὴν ψυχὴν, εἴπερ, ἐλαίου καὶ οἰναρίου εὐτελῶν προϊεμένων, δυνατόν ἐστι τὸν βουλόμενον ἀπάθειαν καὶ ἀταραξίαν λαβεῖν, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ ἕξιν, εἴ τις ταύτην καλῶς ἐμπορεύοιτο τὴν ἀγορασίαν. Τίς γὰρ ἂν οὐ χρύσεα χαλκείων ἀνταλλάξαιτο, κατὰ τὸν Ὁμήρου Διομήδη; τίς δὲ οὐκ ἂν, νοῦν ἔχων, τὰ μέγιστα τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρίαιτο, τὰ ἐκτὸς προϊέμενος; ἐνίοτε δὲ μὴ προϊέμενος, ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ παρασκευῇ τοῦ ἀδιαφόρως προΐεσθαι;

[IN CAP. XIII.] Πολλοὶ περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδάζομεν, οὐ μόνον τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων ἕνεκεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν τοῖς ἄλλοις ἄπρακτοί τινες καὶ ἀνόητοι. Καὶ πρὸς ταύτην οὖν τὴν φαντασίαν ἐνιστάμενος, συμβουλεύει τῷ παιδευομένῳ καὶ προκόψαι θέλοντι, μὴ διὰ ταύτην τοῖς ἐκτὸς ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι, τῶν ἐντὸς ἀμελήσαντα. Οἷον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον ὄντως ἀπολωφῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ συνεθίσαι ἑαυτὸν, μήτε κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀνοήτοις ἐθέλειν ζῆν, μήτε ἐπιστρέφεσθαι αὐτῶν, ὅπως ἂν οὗτοι περὶ ἡμῶν διακέοιντο, ἀλλ' εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον ἀποβλέποντα, καὶ τῇ κρίσει τῶν κατ' αὐτὸν ζώντων ἑπόμενον, τὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκονομεῖν, εἰς τὸ τὸν κατὰ φύσιν πρέποντα λογικῷ ζῴῳ, τῷ ἀνθρώπῳ, βίον περιποιήσασθαι, τὰ μέγιστα συντελεῖ.

Πολὺς λόγος ἐστὶ τῷ Ἐπικτήτῳ, τὴν τοῦ παιδευομένου ψυχὴν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέψαι, κατὰ τὸν τῆς παιδείας μάλιστα καιρόν. Ἐπειδὴ οὖν οὐ μόνη ἡ τῶν ἐκτὸς ἐπιμέλεια ἕλκει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ περὶ τὴν κενὴν δόξαν πτοία, καὶ τοῖς ἀστειοτέροις καὶ ἐπὶ ποσὸν ἤδη προκεκοφόσιν ἐνοχλοῦσα· καὶ ταύτην ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥίζης ἐκκόπτειν παρακελεύεται· « Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι, λέγων· » οὐκ ἐμ-

que cum ea et corporis et spiritus temper cunda vero subito diffundunt et distrahunt robur animorum. Hinc fit, ut similes casu rum, quantumvis inter se contraria, sequan rum deliquia, ut rigores, et usque ad mor exanimationes.

Atque hæc quidem perspicua sunt. C Epictetus in aliarum rerum imminutione mo dum esse : *Tanti venditur vacuitas a pert tanti constantia et animi tranquillitas nihil adquiritur :* in servis autem, si qui lum, *ante cogitandum fore ut aut omnir sit, aut, si præsto sit, imperata non fac* fecerimus, si utrumque præceptum in utram intellexerimus. Nam et rei familiaris dimin ob oculos nobis ponenda, et animo concipien vus si vocatus non audit, sive quæ jussus subjiciendum illud, *Tanti venditur vacuit tione, et animi tranquillitas et constan vero nihil contingit.* Ipse autem fortass olei, aut vini furto, ut rebus vilioribus, pra opus esse censuit, sed satis esse, ubi tale verba illa subjungere : et in rebus minoribus rationem hanc satis habere virium existimavi animos; si tam vilium rerum, ut olei et v quemvis adducere potest, ut eas cum vacuit tionibus, et animi tranquillitate et constar nec ad tempus duntaxat, sed constanter e quis in hac quasi mercatura solertem navarit enim, ut Homericus Diomedes, aureis æneа quis vero, qui quidem sana mente est, maxi rerum externarum jactura non redimat? Qu ipsa jactura vitari potest, sufficitque præpa illam, si ita res tulerit, æquo animo ferendar

[IN XIII.] Multi rebus externis studemus, n darum rerum necessariarum caussa, sed et ob alios ignaviæ et amentiæ opinionem. Ut igitu visum reprimat, tironem monet proficiendi propter eam rebus externis se dedat, inte Nam quæ ista ratio est, revera *amentem* ab amentibus amens judiceris? Ac ipsa illa *amentium* in degenda vita judicium sequi v hil cures, utcumque de te sentiant; sed in re intuens, et judicium eorum sequens, qui rat ter vivunt, res tuas administres; ista inqu plurimum confert ad instruendam vitam natu tem, et homine, id est animante rationis part

In eo vehementer elaborat Epictetus, ut ti tempore institutionis præsertim, in se ips Quoniam igitur non rei modo familiaris cu res externas pertrahit, sed etiam, et quidem vanæ gloriolæ admiratio, politioribus etiam jam aliquo usque progressis, obstrepens; h dicitus exstirpari jubet. *Nihil*, inquit, *sc lis :* non, quod scientiæ desiderium imp

τῇ ἐρέσει τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ τὴν τοῦ δοκεῖν
αστέλλων. Χαυνοῖ γὰρ αὕτη τὴν ψυχὴν, καὶ
κτὸς ἕλκει· καὶ ἅμα μὲν τοῖς πολλοῖς ζῇν, καὶ
κυτῇ, παρασκευάζει· ἅμα δὲ τῇ δοκήσει τῇ
ρκουμένην οὐ συγχωρεῖ πρὸς τὸ εἰλικρινὲς τῆς
ς ὁδεύειν. Καλῶς δὲ οὐκ εἶπε, μηδὲν δόκει
ει, ἀλλὰ, Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι.
ιρ δόκησις ἡ περὶ ἡμῶν, οὐχ ἡμῶν ἐστιν, οὐδὲ
τὸ δὲ βούλεσθαι, ἡμέτερόν ἐστιν ἔργον.
ῦν δοκοῦμεν πολλάκις τισὶ, κἂν μὴ βουλώ-
τε, φησὶν, ἀπίστει σεαυτῷ· βοηθεῖ γὰρ τοῦτο
ἡ ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν τῇ τῶν πολλῶν κρίσει,
ύμενον ἐκείνῃ πρὸς τὴν προκοπὴν ἐμποδίζε-
ῆλον δὲ, ὅτι τὸ ἀπιστεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς καλ-
αὐτοῦ ὑπολήψεσι τοῖς ἔτι παιδευομένοις προσ-
γὰρ ἐπιστήμων, ἀσφαλῶς τε ἑαυτὸν καὶ
ίνειν δυνάμενος, οὐ δεῖται τοῦ ἑαυτῷ ἀπι-

ς δὲ, οὐ τοῦ ἐπίστασθαι μόνον γίνεται, ἀλλὰ
ύφρονα, ἢ δίκαιον, ἢ ἀνδρεῖον εἶναι, ἢ φρό-
ν, ἢ ὅλως ἀρετήν τινα, ἢ δύναμιν πολιτικὴν,
τέραν παρ' ἀνθρώποις τιμήν. Ταῦτα πάντα
τῦτα περιέλαβε διὰ βραχέος μορίου, τοῦ τὶς,
ν δόξῃς τὶς εἶναί τισιν. Εἶτα λοιπὸν, κοινὸν
μπέρασμα τοῖς τε νῦν εἰρημένοις, καὶ τοῖς
περὶ τῆς τῶν ἐντὸς ἐπιμελείας, ὅτι οὐ ῥᾴδιον
μένῳ, καὶ τὴν προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχου-
ιάζαι, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀντιποιεῖσθαι, χρημά-
ξῆς. Ἡ μὲν γὰρ τῆς προαιρέσεως ἐν τῷ
ν φυλακὴ, περίσπουδον μὲν τῶν ἐφ' ἡμῖν,
τικὸν δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἡ δὲ πρὸς
συντονία, τὸ ἐναντίον ἐπιτηδεύει. Διὸ οὐ
παιδευομένῳ τὸ ἀμφότερον ποιεῖν. Καὶ
ὐκ εἶπεν ἀδύνατον, ἀλλ', οὐ ῥᾴδιον, διὰ τὰς
ύσεις, καὶ τὰ σπάνια κινήματα τῶν μεγα-
υχῶν. Ἀλλ' ἀνάγκη, φησὶν, εἰ μέλλοι κα-
ότερον, τοῦ ἑτέρου παντάπασιν ἀμελεῖν.

P. XIV, § 1.] Σπουδῆς ἄξιά ἐστι τά τε δυ-
θοῦσθαι (ὁ γὰρ περὶ τὰ ἀδύνατα σπουδάζων,
αὶ ἔτι τὰ προσήκοντα τῷ σπουδάζοντι· τὸ
ιοπραγμονεῖν, περιττόν· καὶ τρίτον σπουδῆς
ιόγου τινὸς ἄξια εἶναι τὰ προτιθέμενα, καὶ
ἔχειν καὶ βεβαιότητα. Τίς γὰρ εὖ φρονῶν,
ὑτελῆ, καὶ μὴ σπουδῆς ἄξια, τὰ σαθρὰ,
Βουλόμενος οὖν ἀποτρέψαι τὸν παιδευόμε-
ὶ τὰ ἐκτὸς σπουδῆς, διὰ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν
' ἡμῖν διαιρέσεως, ἐν ἀρχῇ περιληφθείσης,
ια δείκνυσι τὰ ἐκτός. Οὐ γάρ ἐστιν ἐφ'
λότρια, ὡς δέδεικται. Ὁ τοίνυν τὰ τέκνα,
ναῖκα, καὶ τοὺς φίλους βουλόμενος ζῆν,
καὶ σπουδάζει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ὅπερ εὐ-
το καὶ ἀδύνατον ἡμῖν ἐστι, τὸ πάντως πε-
Ὧν γὰρ οὐκ ἐσμεν κύριοι, ταῦτα οὐ
τοῖς δυνάμεθα περιποιεῖν· τῶν γὰρ κυρίων

ostentationis reprimat cupiditatem. Hæc enim cum inflat animum, et ad externa trahit, eoque redigit, ut ad vulgi opinionem, non suo judicio vitam instituat: tum eumdem opinione vulgi contentum, ad veram scientiam contendere non sinit. Recte autem non dixit, Nihil videare scire : sed, *Ne videri velis scire aliquid.* Nam existimatio de nobis, non est nostra, nec in potestate nostra sita : *velle* autem, nostrum est opus. Quandoquidem igitur subinde aliquibus aliquid videmur, etiam inviti; tum, *Ipse tibi*, inquit, *diffide.* Id enim adjumento est, ne quis populari se censuræ submittat, eave contentus non progrediatur ulterius. Sibi autem non multum placere nec magnifice de sese sentire, ad eos qui erudiuntur pertinere perspicuum est. Nam, qui scientiæ est compos, et de se ipso tuto et vere judicare potest, ei non opus est sibi ipsi diffidere.

Est autem vana opinio non scientiæ tantum, sed et modestiæ, aut justitiæ, aut fortitudinis, aut prudentiæ, aut cujuscumque virtutis aut civilis facultatis, aut eminentioris alicujus apud homines dignitatis. Quæ omnia, et id genus alia, minuta particula, *Aliquis*, complexus est, cum diceret, *Et, si quibus esse aliquis videare.* Deinde communem conclusionem subjicit tam his quæ nunc, quam iis quæ antea dicta sunt, de rerum internarum cura : *non esse facile* tironi *et voluntatem naturæ consentaneam tueri, et rebus externis studere*, sive pecuniæ, sive gloriæ. Voluntatis enim gubernatio, naturæ consentanea, inest in earum rerum studio, quarum in nobis sita est potestas; et in earum, quæ nostri juris non sunt, contemtione. Contentio vero de rebus externis, contrarium consectatur. Quare in utroque elaborare tironi difficile est. Caute autem non dixit, non posse fieri; sed, *non esse facile;* ob rara ingenia, et raros motu sexcellentium ingeniorum. *Sed necesse est te*, inquit, *si alterum utrum recte administrare volueris*, prorsus *negligere alterum.*

[IN XIV, 1.] Studio digna sunt quæ et rite confici possunt (nam qui in rebus irritis elaborat, desipit), et quæ decent illum qui id studium suscipit; aliena enim curare, supervacaneum est. Præterea studio dignum est, si res propositæ habeant aliquod operæ pretium, firmitatem et constantiam. Quis enim cordatus homo in rebus vilibus, caducis, et studio indignis, suum studium consumat? Tironem igitur a studio rerum externarum avocaturus, divisione rerum nostri et alieni arbitrii initio proposita; externa quæ sint, *aliena* etiam esse, declarat. Neque enim penes nos sunt aliena, ut demonstratum est. *Qui* igitur *liberos, qui uxorem et amicos vivere vult*, aliquid vult et expetit eorum quæ in nostra potestate sita non sunt : eaque de caussa nostri arbitrii non est, eo potiri. Quarum enim rerum potestas nostra non est, eas plane consequi non possumus : sed eo-

ἐστὶ, τὸ δοῦναι ἡμῖν. Ἔστι δὲ καὶ φύσει εὐτελῆ, καὶ σαθρὰ, καὶ εὐαπόβλητα, τὰ ἐκτός. Τὰ γὰρ θνητὰ θνήσκειν ἀνάγκη, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ χρεών.

Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τὸν οἰκέτην ἀπαιτῶν καὶ ἑαυτοῦ ἐνίοτε καλλίονα εἶναι, ὅπερ πάσχομεν πολλάκις οἱ πρὸς τὰς πλημμελείας τῶν οἰκετῶν δυσχεραίνοντες, μωρὸς, φησὶν, ἐστὶ, τὰ ἀδύνατα θέλων. Ἀδύνατον γὰρ, τὴν κατὰ τὸ ἄλογον τὸ ἑαυτῆς ζῶσαν ψυχὴν (ὅπερ ἐστὶ κακία ψυχῆς) μὴ πλημμελῶς ἐνεργεῖν, καὶ μὴ τὰς κακίας προπούσας ἐνεργείας ἀποδιδόναι. Ἀνάγκη οὖν, τὸν περὶ τὰ ἀδύνατα, καὶ ἀλλότρια, καὶ εὐαπόβλητα, καὶ σαθρὰ σπουδάζοντα, ἀποτυγχάνειν αὐτῶν· καὶ ἀποτυγχάνοντα, λυπεῖσθαι καὶ θρηνεῖν· ἐὰν οὖν βουλώμεθα μὴ ἀποτυγχάνειν, περὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν σπουδαστέον. Ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστι, τὸ τῶν κατὰ φύσιν προσηκόντων ἡμῖν ὀρέγεσθαι. Περὶ τοῦτο οὖν, καὶ μὴ περὶ τὰ ἐκτὸς, τὴν ἑαυτῶν σπουδὴν δαπανήσωμεν.

[IN CAP. XIV, § 2.] Καὶ τοῦτο διαβολὴν ἔχει τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ τῶν ψυχῶν ἀπονεύσεως· δι' ἣν οὐ μόνον λυπούμεθα, καὶ θρηνοῦμεν, ἀποτυγχάνοντες ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν· ἀλλὰ καὶ δουλεύειν, καὶ οὐχ ἑνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ πικροῖς δεσπόταις, ἀναγκαζόμεθα. « Κύριος γὰρ, φησὶν, ἑκάστου καὶ δεσπότης ἐστὶν, ὁ ἔχων ἐξουσίαν, τὰ θελόμενα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὧν ὀρέγεται, ἢ περιποιῆσαι, ἢ ἀφελέσθαι ἀπ' αὐτοῦ. » Καὶ γὰρ τοῖς δυναμένοις παρασχεῖν τὰ ὀρεκτὰ ὑποκλινόμεθα, καὶ ὑποταττόμεθα, καὶ ὑπηρετοῦμεν δουλικῶς, ἵνα παράσχωσιν ἡμῖν αὐτά. Καὶ τοὺς δυναμένους ἀφελέσθαι ἃ ἔχομεν, κολακεύομεν μετὰ δέους· καὶ τρέμομεν καὶ περισαίνομεν, ὡς δεσπότην, τὸν τὰ ἐκκλινόμενα παρ' ἡμῶν ἐξουσίαν ἔχοντα ἐπαγαγεῖν, ἵνα μὴ ἐπαγάγῃ· καὶ τὸν ἀφελέσθαι δυνάμενον, ἵνα μὴ ἀφέληται. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἀλλότρια ἡμῶν ταῦτα ἐστὶν, ὧν ἄλλοι τὴν ἐξουσίαν ἔχουσιν, εἰς τὸ περιποιεῖν ἢ ἀφαιρεῖσθαι. Τῶν γὰρ ἡμετέρων ἡμεῖς κύριοι, καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐκεῖνα. Εἰ οὖν ἀγαθὸν ἡ ἐλευθερία, καὶ βουλόμεθα εἶναι ἐλεύθεροι, καὶ μὴ δοῦλοι, μήτε ὀρεχθῶμεν τινὸς τῶν ἐπ' ἄλλοις ὄντων, μήτε ἐκκλίνωμεν αὐτά. Εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη πολυειδῶς, ἵνα τύχωμεν τῶν ὀρεκτῶν, καὶ μὴ ἀφαιρεθῶμεν αὐτῶν· ἵνα ἐκκλίνωμεν τὰ φευκτὰ, καὶ μὴ περιπίπτωμεν αὐτοῖς.

Ὅρα δὲ, ὅτι ἐφ' ἑκάστου διπλοῦς ἔχομεν τοὺς δεσπότας· τὸν μὲν, ἔνδον· τὸν δὲ, ἔξω. Ἡ γὰρ ἄλογος ὄρεξις τὸν λόγον κινήσασα, τοῦτ' ἔστιν ἡμᾶς τοὺς κατ' αὐτὸν οὐσιωμένους, καὶ αἰχμάλωτον λαβοῦσα, σὺν ἐκείνῳ δουλεύει λοιπὸν τῷ ἐκτὸς δεσπότῃ· ὥστε μὴ μόνον δούλους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ δούλων δούλους εἶναι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι δοῦλοι χωρίζονται τῶν δεσποτῶν, κἂν ἐν τοῖς ὕπνοις, καὶ ἔνδοσιν ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσί τινα· ἡμεῖς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις ταῖς ἀκολάστοις καὶ ἀδίκοις καὶ ἀλλοκότοις προστάξεσι τῶν χαλεπῶν τούτων δεσποτῶν ὑπηρετοῦμεν, καὶ ἔνδοσιν οὐδεμίαν ἔχομεν, ὅταν αὐτοῖς

rum est illas dare, quorum in potestate su res externæ suapte natura sunt viles, cadu incertæ. Mortalia enim, instante fato, mori

Similiter, qui *postulat ut famulus se ipsc melior* (id quod nobis sæpe accidit, qui pecca ægre ferimus), *stultus* est; cum ea desideret queunt. Nec enim fieri potest, quin animi partem in degenda vita sequens (in quo ines tas) vitiose et prave agat. Necesse est igitur studiosum, quæ nec fieri possunt, et alien sunt, et facile amittuntur, frustrari iis, frus lere et plorare. *Si ergo frustrari nolumus* quæ nostri sunt arbitrii, elaborandum erit. arbitrii est, ea expetere, quæ secundum conveniunt. In hoc igitur, non in rebus ext nostrum consumamus.

[IN XIV, 2.] Et hoc rerum externarum continet, et animorum ad eas propensionis modo frustrati iis quæ appetimus, et oppress namus, dolemus et ploramus; verum etian uni solum, sed multis, iisque acerbis eti dominis cogimur. *Cujusque* enim, inquit, her *est is, qui potestatem habet, ea quæ ille* rat, *aut conferendi, aut auferendi.* Nam desideria explere possunt, nos submittimus servilem in modum ministramus, ut nobis Et, qui ea, quæ habemus, eripere possunt, adulamur : et tremimus demulcemusque, ut qui, quæ nos declinamus, inferre nobis pote et qui eripere potest, ne eripiat. Perspicu et externa et nobis aliena esse ea, quorum habent vel conferendi, vel auferendi. Nostrar nos domini sumus, et in nostra potestate illa si igitur bonum est libertas; *si liberi*, no *esse volumus :* nec adpetamus quidquam, ne quod penes alios est. *Alioqui* multifariam s *erit*, ut res desideratas et consequamur et n effugiamus ea quæ declinamus, nec in eadem

Vide autem : nos quavis in re binos domi alterum intus, alterum foris. Brutus enim tionem movens (hoc est, nos ipsos, quorum sentia in ratione inest) et captivam ducens, j illa servit externo domino : ut non modo ser vorum servi simus. Ac alii quidem servi sal heris suis non præsto sunt, et aliquid vac impetrant : nos vero etiam in somno petulant et monstrosis edictis immitium istorum don mus; nec, postquam jugum eorum subiimus

τοταγῶμεν· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἔργοις, ποτὲ δὲ λόγοις, ποτὲ δὲ φαντασίαις ὑπ' αὐτῶν ἐξοιστρούμεθα. Καὶ χεῖρον, ὅτι τῶν μὲν δούλων οἱ μετριώτεροι ἄκοντες ὑπηρετοῦσι τοῖς ἀτόποις τῶν δεσποτῶν ἐπιτάγμασιν· ἡμεῖς δὲ καὶ συνηδόμενοι, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλοντες ὡς τὸ τυχεῖν ἢ ἐκκλῖναι ὧν οὐδέποτε ἀβλαβῶς καὶ συμφόρως κελεύουσι.

[IN CAP. XV.] Πολλαχῶς ἀναχαιτίσας τὴν ἐπὶ τὰ τῶν παιδευομένων ῥοπὴν, ἵνα μὴ τελέως πάλιν τῶν ἀποτρέπειν νομισθῇ, λέγει, τίνων καὶ ὅπως δεῖ μεταλαμβάνειν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔλεγεν, ὅτι τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἄλλως χρησίμων πρὸς τὸν βίον, οἷς παράργον μεταληπτέον, πρὸς τὸ πλοῖον ἀεὶ τεταμένον. Νῦν δὲ, ὅτι τὰ μὲν διδόμενα ἐξ αὐτῶν κοσμίως δεῖ λαμβάνειν, καὶ τέκνα, καὶ ἀρχὴν, καὶ πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα· μὴ ἐκτείνειν δὲ ἐπ' αὐτὰ τὴν ὄρεξιν. Εἰ δ' εἰ μὲν γινόμενα ἀφαιροῖτο, (τοῦτο γὰρ νομίζω τοῦ Παρέρχεται,) μὴ κάτεχε, φησί· τοῦτ' ἔστι, βιάζου μένειν αὐτὰ, μηδὲ δυσχέραινε τὴν ἀφαίρεσιν. Εἰ δὲ οὔπω ἥκει, μὴ ὀρέγου αὐτῶν, μηδὲ πρὸς αὐτοῖς ὅλος γίνου ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ φαντασίαις, σαυτὸν τε καὶ τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς ἐπιλανθανόμενος. Καὶ χρωμένων δὲ, φησὶ, μὴ ὅλον σαυτὸν περιχαρῶς καὶ μάργως ἐκτείνῃς πρὸς αὐτά· ἀλλὰ κοσμίως, καὶ τεταμένως, ἄκρῳ δακτύλῳ, τὸ λεγόμενον, αὐτῶν μεταλάβανε· ἵνα καὶ ἄρχειν αὐτῶν δύνῃ, καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς, ἐξῃρημένος καὶ μὴ κατακλυζόμενος ὑπ' αὐτῶν. Συμποσίῳ δὲ ἀπείκασε τὴν εἰς ταὐτὸ συνοδίαν ὑπὸ θεοῦ συναγομένων, ὡς ἑστιάτορος, καὶ μετέχοντος ἑκάστου τῶν ἀπονεμομένων ὑπ' αὐτοῦ προσφόρων ταῖς οἰκείαις ὀρέξεσι· τοῦ μὲν κοσμίως, ἑαυτῷ τε καὶ φύσιν, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἑστιάτορος, καὶ συμπότης αὐτῷ δοκεῖ· τοῦ δὲ ἀτάκτως καὶ κεκαυμένως, καὶ ἑαυτῷ τε ἀσυμφόρως, καὶ ἀνοικείως τῷ ἑστιάτορι.

Ἐὰν δὲ καὶ διδομένου, φησὶ, τινὸς τῶν ἐκτὸς τοῦ ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριζομένων, μὴ λάβῃς, ἀλλ' ἀπόδῃς, ὡς Κράτης ἐποίησε καὶ Διογένης· Ἀλεξάνδρου γὰρ ἐρωτήσαντος τί βούλεται, Ἀπόστηθι, φησὶ, τοῦ ἡλίου· ἔτυχε γὰρ ὑπ' αὐτὸν θερμαινόμενος· ὥστε θαυμάσαντα τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὔξασθαι, εἰ μὲν δυνατὸν, καὶ τὸν Διογένην γενέσθαι· εἰ δὲ μὴ, μεῖναι Ἀλέξανδρον. Ὁ τοίνυν, φησὶ, καὶ διδομένων αὐτῶν μὴ λαμβάνων, ἀλλ' ὑπεροπτῶν, καὶ εἰς τὴν ἐξῃρημένην τῆς γενέσεως ὑπεροχὴν ἀναβαίνων, οὐ συμπότης μόνον τῶν Κρειττόνων, ἀλλὰ καὶ συνάρχων γίνεται. Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰ γένεσιν πρόνοια τῶν Κρειττόνων, συνεστίους ποιεῖ τοὺς κατὰ γνώμην αὐτῶν ἐν αὐτῇ πολιτευομένους· ἡ δὲ ἐξαίρεσις αὐτῶν καὶ ὑπεροχὴ τῶν ὅλων ἄρχει γὰρ τὸ κυρίως ἄρχον τοῦ ἀρχομένου), αὕτη μιμουμένας ψυχὰς εἰς τὸ συνάρχειν αὐτοῖς καλεῖ. Συμπολοῦσαι γὰρ τότε, συνδιοικοῦσι τὸ πᾶν, καὶ ἐγκατατεταγμέναι αὐτῷ. Διὸ, φησὶν, οἱ ὑπερι-

tionem habemus : sed alias factis, alias verbis, alias imaginibus et visis ab eis exagitamur. Et (quod est pessimum) cordatiores servi absurda herorum mandata inviti exsequuntur : nos vero et lætamur, et rationes comminiscimur, quibus ea vel consequamur, vel declinemus, quæ illi nunquam sine damno et detrimento nostro nobis imperant.

[IN XV.] Tironum ad res externas propensione multifariam refrenata, ne prorsus ab eis dehortari videatur, quænam ex eis, et quomodo percipiendæ sint, docet. Et supra quidem diverat, necessariis aut alioqui vitæ utilibus rebus obiter esse utendum, ad navem animo semper intento. Nunc vero monet, quæ ex his dentur, *modeste* esse *accipienda;* ut [*uxorem,*] *liberos*, *principatum, divitias*, et id genus alia, *adpetitum vero ad ea non extendendum esse.* Sed, si data auferantur (hoc enim verbum *præterire* significare opinor), *non esse retinenda vi*, ait, nec eorum ereptionem ægre ferendam. Sin *nondum adsunt*, ne adpete ea, neve in eis totus desideriis et visis tuis versare, tui ipsius et profectus tui oblitus. Atque etiam, si data fuerint, inquit, ne exsultans et avidus in illa totus incumbas : sed *sobrie*, modeste, et summis quod aiunt digitis eas attingito; ut iis et imperare, et ut decet frui queas, supra eas eminens, et non demersus in iis. Cum *convivio* autem confert cœtum eorum, qui eodem in loco a deo, tamquam convivatore, congregantur; in quo quisque cibis ab illo distributis, pro sua parte, congruenter suis adpetitionibus fruatur : alius *modeste*, tam pro natura sua, quam ex sententia convivatoris, cujus etiam sodalis esse videtur; alius immodeste et incondite, tam sibi inutiliter, quam contra voluntatem convivatoris.

Quod si quid vero, inquit, eorum quæ vulgus maximi facit, *datum non acceperis, sed despexeris,* ut Crates fecit et Diogenes : hic enim rogatus ab Alexandro quid vellet, Recede, inquit, e sole; nam apricabatur : quare miratus Alexander magnitudinem animi ejus, optavit, si fieri posset, ut Diogenis similis evaderet; sin minus, ut maneret Alexander. Qui igitur, inquit, ea etiam cum dantur, non accipit, sed aspernatur, et ad eam vitæ excellentiam contendit, quæ supra hunc mundum eminet, non *compotor* modo deorum, sed et *collega in imperio* evadit. Nam providentia deorum, quæ res hujus vitæ gubernat, contubernales et convivas sibi facit eos, qui ex ipsorum sententia vitam degunt : elatio vero et eminentia deorum super omnia (nam quod pro auctoritate imperat, elatum est et eminet supra id quod paret), hæc imitatores sui animos ad imperii societatem vocat. Nam tum velut in sublimi versantes animi, universitatem rerum una administrant, quasi exenti ex ea, nec amplius eidem illigati. Quare, inquit, ii qui hac

δόντες τούτων, Ἡράκλειτός τε καὶ Διογένης, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο· θεῖοι γάρ, οἱ κατὰ τὸ ἄκρον καὶ ἐξῃρημένον τὸ ἐν αὐτοῖς διαζήσαντες· τὸ γὰρ πανταχοῦ ἄκρον, θεῖον, ὅτι πάντων ἀκρότατον θεός.

[IN CAP. XVI.] Ὥσπερ ἐν τοῖς αἱρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς, οὐ δεῖ πρόχειρον καὶ ἐπιδεικτικὸν αὐτῶν εἶναι, ἐννοοῦντα, ὅτι, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς φευκτοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς, ἀσφαλῆ χρὴ εἶναι, ὡς οὐδὲ τῶν κακῶν τῶν ἡμετέρων ἐν τοῖς ἐκτὸς κειμένων. « Ὅταν οὖν, φησὶ, κλαίοντα ἴδῃς, ἢ ὡς ἀποθανόντος αὐτῷ τοῦ τέκνου, ἢ ὡς ἀποδημοῦντος, ἢ ὡς ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, μή σε συναρπάσῃ ἡ φαντασία, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος ἐκείνου τοῖς ἐκτός. » Οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκτός ἐστιν ἡμῶν τὰ κακὰ, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἀγαθά. Πῶς οὖν ὁ κλαίων οὗτος ὡς ὑπὸ κακοῦ τοῦ συμβεβηκότος θλίβεται; οὐ γὰρ τοιοῦτον φύσει τὸ συμβεβηκός ἐστιν· ἐπεὶ καὶ πάντας ἔθλιβεν ἂν, οἷς συνέβαινεν· ὥσπερ τὸ φύσει θερμὸν πάντας θερμαίνει τοὺς ψαύοντας. Ἀναξαγόρας δὲ, ἀκούσας, ὅτι τέθνηκεν αὐτοῦ ὁ υἱὸς, γαληνῶς ἅμα καὶ μεγαλοφρόνως, Ἥδειν, φησὶ, θνητὸν γεννήσας. Τί οὖν θλίβει τοῦτον; Τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι κακόν· τοῦτό ἐστι τὸ θλῖβον αὐτόν. Τὸ δὲ δόγμα, ἡμέτερόν ἐστιν. Ὥστε θλίβει μὲν ὄντως τὸ κακόν· τοῦτο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὸ τοίως ἢ τοίως περὶ τῶν συμβαινόντων ὑπολαμβάνειν.

Τί οὖν; ἀσυμπαθῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς θλιβομένους τὸν ἐπιεικῆ; καὶ, τοῦ δόγματος αὐτῶν καταγινώσκοντα, περιορᾷν αὐτούς; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ συμπεριφέρεσθαι μὲν, καὶ μέχρι τινὸς συγκαταβαίνειν, καὶ λόγον συμπαθῆ λέγοντα, κἂν δέοι συνεπιστενάζοντα, οὐ προσποιητῶς· οὐ γὰρ προσήκει τῷ ἐπιεικεῖ ἡ προσποίησις· ἀλλ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ στενάζοντα, οἷα πράγματα στεναγμοῦ ἄξια νομίζει. Προσέχειν δὲ χρὴ τῷ μέτρῳ τῆς συγκαταβάσεως, μὴ τῇ συμπαθείᾳ προαχθῇ καὶ αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι στενάξαι· οὐδὲ γὰρ βοηθεῖν ἔτι δύναται τῷ θρηνοῦντι. Χρὴ γὰρ τὸν μέλλοντα τῷ πάθει βοηθεῖν, καὶ ἀνθέλκειν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πάθους, μέχρι τινὸς συγκαταβαίνειν, ἀσφαλῶς ἠδρασμένον αὐτόν. Οὔτε γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τις τελέως μένων ἀνασπάσει τὸν κατασυρόμενον ὑπὸ ῥεύματος, οὔτε ὅλος ἐκείνῳ συγκατασπασθείς. Ὁ μὲν γὰρ τελέως ἐξῃρημένος, ἀσυμπαθὴς εἶναι δοκῶν, οὐ πείθει τὸν παθαινόμενον· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς συνηττηθεὶς τῷ πάθει, ἄλλου δεῖται τοῦ βοηθήσοντος.

[IN CAP. XVII.] Πρότερον μὲν συμποσίῳ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν καὶ μέθεξιν τῶν ἐκτὸς ἀπείκαζε, καὶ συμποσιάρχῃ τὸν διδόντα θεόν· ὅτι κυρίους ἡμᾶς τοῦ λαβεῖν, ἢ μὴ λαβεῖν, ὑπετίθετο. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὄρεξιν ἡμῶν ἐπαιδαγώγει, πῶς ἔχειν αὐτὴν χρὴ, καὶ τὴν αἵρεσιν, πρός τε τὰ παρόντα τῶν ἐκτὸς, καὶ τὰ παρεληλυθότα, καὶ τὰ μέλλοντα. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς συμποσίοις κατὰ τὴν ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἕκαστος [καὶ ἀπέχεται] καὶ μεταλαμβάνει τῶν προσφερομένων. Νυνὶ

despexerunt, *Heraclitus* et Diogenes, *divini et merito appellabantur*. Divini enim sunt, qui id quod in ipsis summum et super cætera elatu vunt. Quod enim ab omni parte summum, i est : omnium enim rerum summum fastigium D

[IN XVI.] Sicut in iis rebus externis quæ exp dentur, non præproperum nec gloriosum esse o putantem, cujuscunque sint modi, bonum nost non esse collocatum : ita in iis etiam externis r fugiendæ videntur, constantem esse decet, quo nostra in rebus externis sita sint. *Cum* igitur e inquit, *aliquem videris, sive filio mortuo a agente, sive re sua familiari perdita : ne t impellat, ut eum ob res externas in malis esse* Neque enim in rebus externis mala nostra sun bona quidem. Cur ergo iste plorans, tanquam *quod ei acciderit*, adfligitur? Nec id enim sua lum est : alioqui omnes adfligerentur, quibus ta nisset; sicut id quod natura calet, omnes eos a tingitur, calefacit. At vero Anaxagoras, audi obitu, placido simul et magno animo : Noram, eum genuisse mortalem. Quid ergo est quod ad *Quod opinatur*, sibi aliquid accidisse mali, i eum adfligit. *Opinio* autem, nostra est. Ita illum quidem vere malum aliquod ; at id non i ternis positum, sed in iis quarum potestas est si scilicet, ut hoc illove modo res æstimemus.

Quid ergo? vir bonus non afficietur eorum adfliguntur? et, improbata eorum opinione, ips Nequaquam : sed *indulgendum* est quidem, et concedendum, cum oratione dolorem præ se fe si opus sit, una gemendo; idque non simulate bonum virum decet simulatio;) sed illud gem tantam esse hominum imbecillitatem, ut ist gemitu dignentur. Est autem animadversio quatenus ista progredi indulgentia debeat, *ne* ut ipse etiam *ex animo* propter casum illum i hoc enim jam ne juvare quidem quidquam pote tem. Debet enim is, qui dolentem juvare vult, eum retrahere, aliquatenus obviam ei ire; sed sit firmiter et tuto collocatus. Neque enim is, in suo vestigio permanserit, retrahet eum qui abripitur; nec rursus, si totus cum eo abrip enim rebus humanis plane exemtus est, cum i videatur, nihil valet apud eum qui angitur : eodem adfectu vincitur, ipsi consolatione est o

[IN XVII.] Prius convivio vitam hanc et rerum usum comparavit; et, qui eas largitur l vivatori; quippe qui liberum nobis fecerit, ol cipere vel repudiare. Ea igitur de caussa no titionem instar pædagogi informavit, ac docui modum res externæ, tam præsentes, quam p futuræ, sint amplectendæ. Nam in conviviis suc bitratu vel abstinet adpositis, vel fruitur. Nunc

κηνῇ τὸν βίον ἀπεικάζει· καὶ δράματος ὑποκριτὰς ; ἐν αὐτῷ πολιτευομένους, καὶ χορηγὸν τοῦ δράματος διδάσκαλον τὸν θεὸν ὑπογράφει· ὅτι τὸ μὲν λαβεῖν μὴ λαβεῖν τὸ ἀπονεμόμενον, οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν. γκη γὰρ πάντως λαβεῖν οἷα πολλὰ τῶν ἀπὸ τῆς εἱμαρς ἐστί. Κἂν γὰρ πλοῦτον ἐφ' ἡμῖν ἐστι μὴ λαβεῖν, κ πενίαν οὐ πάντως ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐκκλῖναι, ἢ νόσον. τὸ δεσπόταις μὴ εἶναι ἢ ἄρχουσιν, ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· κ τὸ μὴ δουλεῦσαι ἢ ἀρχθῆναι, οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν. ἐπὶ τούτων ἡ χρῆσίς ἐστιν ἐφ' ἡμῖν. Καὶ τὸ ἀγαθῶν ἢ τὸ κακὸν ἐν τούτοις, οὐκ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι ἢ ἢ λαβεῖν ἢ μὴ λαβεῖν, ὡς πρότερον ἐλέγετο, ἀλλ' ἡ χρήσει ἐστὶν, ἐφ' ἡμῖν οὖση καλῶς ἢ κακῶς διαναι. Τὸ γάρ τοι νοσεῖν καλῶς, ἢ πένεσθαι καὶ καὶ ὅλως ἡ χρῆσις καὶ τοῦ κατὰ αἵρεσιν καὶ τοῦ νάγκης ληφθέντος ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ κηνῆς, τὸ μὲν ἐκλέξασθαι τῶν ὑποκριτῶν ἕκαστον τὸ ἐπιτήδειον πρόσωπον ἐν τῷ δράματι, πρὸς βαι, ἢ δοῦλον, ἢ μαινόμενον, ὡς τὸν Ὀρέστην, τοῦ κοντος τὸ δρᾶμά ἐστι, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων ῶν ὑποκριτῶν τὴν ποιότητα ἐπεσκεμμένου· τὸ δὲ ρίνεσθαι καλῶς τὸ δοθὲν πρόσωπον, τοῦ ἐκλεγένστὶν ὑποκριτοῦ. Διὸ καὶ εὐδοκιμεῖ πολλάκις δοῦ ἢ πτωχὸς, ἢ μαινόμενος ἐν τῷ δράματι· καὶ ἀποιάζεται πλούσιος, ἢ στρατηγὸς, ἢ βασιλεύς· ὅταν οι μὲν καλῶς τὸ δοθὲν πρόσωπον ὑποκρίνωνται, δὲ κακῶς, τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς· ὧν οἱ μὲν καλῶς ἐξεπόν, οἱ δὲ κακῶς. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ βίῳ. Πόρα βασιλέων, καὶ πλουσίων, καὶ ἐρρωμένων, ὁ ς καὶ πένης καὶ χωλὸς Ἐπίκτητος ὑπό τε τοῦ γοῦ καὶ διδασκάλου θεοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ θεατῶν, προεκρίθη, ὅτι καλῶς τὸ δοθὲν αὐτῷ πρόσ καὶ κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου γνώμην ὑπεκρί, τὸ ἐφ' ἑαυτῷ καλῶς οἰκονομήσας· ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν ἐστι τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τὸ ἐπαινετὸν τοῖς εὖ φρονοῦσι, καὶ τὸ ψεκτόν.

ΚΕΦ. XVIII.] Τοῦτο, οἶμαι, τὸ κεφάλαιον τὴν ἡκουσαν ἔσχεν ἂν τάξιν, εἰ πρὸ τοῦ προσεχῶς εἰνου ἐτέτακτο, μετὰ τὸ πρὸ ἐκείνου, οὗ ἀρχή, « Ὅταν ντα ἴδῃς ἐν πένθει. » Εἰπὼν γὰρ ἐν ἐκείνῳ, ὐ χρὴ συμπαθαίνεσθαι τοῖς ἐν κακῷ νομίζουσιν δι' ἀφαίρεσίν τινος τῶν ἐκτὸς, οὐδὲ συναρπασθέντα ζειν ὅτι ἐν κακῷ ἐστιν ὁ τοιοῦτος, εἴπερ ἐν τοῖς μῖν ἐστιν ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἡμῶν· λέγει, ὅτι καὶ ἐὰν ὄρνις, ἢ σύμβολός τις, ἢ μαν, δόξῃ σοι τινὰ κακὰ σημαίνειν, μηδὲ οὕτω συναρῇς· ἀλλὰ χωρίσας τῶν ἀπὸ τοῦ σώματός σου καὶ ἐκτὸς, ἐννόησον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν σου νί ἐστιν. Ἐὰν οὖν σὺ μὴ θέλῃς ἐν κακῷ εἶναι, σημαινόμενα ταῦτα κακὰ οὐκ ἂν εἴη σοὶ σημαινό, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ σου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τῇ σίᾳ, ἢ τέκνοις, ἢ γυναικί· σοὶ δὲ πάντα αἴσια σεται, ἐὰν θέλῃς σὺ, διὰ τὸ ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν. Ἀμέλει ἀπὸ τῶν περὶ τὰ ἐκ-

similem vitam facit : et eos, qui in ea versantur, ut *fabulæ actores*, Deum vero ut choragum et *magistrum* describit : quod eam personam, quæ adsignetur, vel accipere vel repudiare, non sit nostrum. Omnino enim necesse est multa accipere qualia a fato nobis tributa sunt. Etsi enim penes nos est, aspernari divitias ; paupertatem tamen, aut morbum, vitare, non omnino penes nos est. Item licet penes nos sit, non esse dominos aut magistratus ; at, quo minus serviamus aut sub alterius imperio simus, non est nostri arbitrii. Quare in his, nostri arbitrii est via ratioque qua eis utamur. Et bonum aut malum nostrum, quod ad hæc attinet, in adpetendo aut non adpetendo, vel in accipiendo aut non accipiendo, ut ante dictum est, sed in usu est situm ; qui nostri arbitrii est, ut ea vel bene vel male tractemus. Nam bene morbum aut paupertatem ferre, et omnino uti iis quæ vel ultro vel coactus acceperis, in tua potestate est : quemadmodum in scena singulis histrionibus aptam fabulæ personam imponere, sive regis, sive servi, sive furiosi, qualis est Orestis, ejus est qui fabulam docet, quique tam personarum quæ in ea sunt, quam histrionum ingenia perspecta habet. Sed *impositam personam belle repræsentare*, designati histrionis erit. Quare sæpe servus, aut mendicus, aut furiosus probatur in fabula ; dives autem, aut imperator, aut rex improbatur : cum illi, quod in ipsis est, datam personam belle exprimunt, hi vero suam male, prout utrique in eo elaborarunt. Hic etiam fit in vita. Quot enim regibus, divitibus, robustis, servus, pauper, et claudus Epictetus, tam a chorago et magistro Deo, quam ab hujus vitæ spectatoribus, est prælatus? quia personam sibi impositam bene et ex magistri sententia egit, et quod in ipso fuit, probe administravit ; in quo bonum et malum hominis situm est, et id quod a cordatis hominibus vel laudetur, vel vituperetur.

[IN XVIII.] Caput hoc, mea quidem opinione, si præpositum superiori fuisset, commodum locum tenuisset, post id quod præcedit, cujus initium est : *Cum ejulantem quempiam videris in luctu.* Nam ibi cum dixisset, non adfici oportere eorum dolore qui ob externæ alicujus rei jacturam in malo sibi esse videantur, neque abreptum viso existimare talem in malo esse ; siquidem nostri boni et mali vis ac summa in iis sit, quæ in nostra potestate sita sunt : nunc, *si augurium*, sive omen, sive divinatio *mali aliquid portendere tibi videatur ;* ne sic quidem, inquit, abripi phantasiam tuam patiaris : sed, sejungens bonum et malum tuum a corpore tuo et a rebus externis, cogites, bonum et malum tuum penes te esse. Si igitur tu in malo esse nolueris ; ista quæ portenduntur mala, *non tibi portenduntur, sed aut corpori tuo aut famæ, aut opibus, aut liberis, aut uxori : tibi vero prospera omnia significantur, si ipse volueris ;* quia penes te est bonum et malum tuum. Immo vero fieri potest, ut *mala* quæ videntur in rebus externis,

τὸς δοκούντων κακῶν καὶ ὠφελεῖσθαί σε δυνατόν· καὶ ὅσῳ μείζονα δοκεῖ ταῦτα, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, καλῶς ἐν αὐτοῖς ἀναστραφέντα. Καίτοι εἰ σὰ κακὰ ἦν ταῦτα, ἔβλαπτεν ἄν σε, καὶ οὐκ ὠφέλει. Εἰ οὖν καὶ ὠφελεῖσθαί σε δυνατὸν ἐξ αὐτῶν, καὶ σοὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο κακὸν, εἰ μὴ σὺ θέλεις· καὶ τὰ σημαινόμενα ταῦτα ὡς σὰ κακὰ, ἐὰν θέλῃς, οὐ σά ἐστιν, ἀλλὰ τῶν περὶ σὲ τινός.

[IN CAP. XIX, § 1.] Εἰπὼν ὅτι σοὶ οὐδὲν σημαίνεται κακὸν, ἐὰν μὴ σὺ θέλῃς· ὥστε καὶ ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ μὴ εἶναι ἐν κακῷ· τούτου οἶμαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀπόδειξιν διὰ τοῦ νῦν παρατεθέντος ᾐνίξατο. Εἰ γὰρ ἐπὶ σοί ἐστι τὸ μηδέποτε πρὸς τὰ ἐκτὸς παραβάλλεσθαι καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἢ ὀρεγόμενον, ἢ ἐκκλίνοντα, ἐν οἷς ἡττᾶσθαί ποτε ἀνάγκη, ἢ ἀποτυγχάνοντα τῶν ὀρεκτῶν, ἢ περιπίπτοντα τοῖς ἐκκλινομένοις· ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπὶ σοὶ μόνοις ἀναστρέφου, ἐν οἷς κύριος εἶ τοῦ μηδέποτε ἀποτυγχάνειν, ἢ ὀρεγόμενον ἢ ἐκκλίνοντα· ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, μηδέποτε ἡττᾶσθαι, ἀλλ' ἀεὶ εἶναι ἀνίκητον. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μηδέποτε γενέσθαι ἐν κακῷ, ἐπὶ σοί ἐστιν. Ὁ γὰρ ἐν κακῷ γενόμενος, ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Εἰ δὲ ἐπὶ σοὶ τὸ μηδέποτε ἐν κακῷ γενέσθαι, ἐπὶ σοὶ ἂν εἴη τὸ μηδέποτε κακόν τι σοὶ σημαίνεσθαι. Ὀρθῶς ἄρα εἴρηται, ὅτι τῶν κακῶν οὐδέν σοι σημαίνεται, ἐὰν μὴ σὺ θέλῃς· τοῦτ' ἔστιν, « ἐὰν μὴ εἰς ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι· » τοῦτ' ἔστιν, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν σαυτοῦ καὶ τὸ κακὸν ἀφορίζῃς.

[IN CAP. XIX, § 2.] Εἰπὼν ἀνίκητον εἶναι τὸν μὴ καταβαίνοντα εἰς ἀγῶνα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐπειδὴ πρὸς ταῦτα ἕλκει μάλιστα τὰ τῶν ἐν αὐτοῖς εὑροεῖν δοκούντων παραδείγματα, καὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς ζῆλος, καὶ φθόνος· δείκνυσι συντόμως, ὅτι οὐδεὶς τῶν τἀγαθὸν τὸ ἀνθρώπινον ζητούντων, ἢ φθονεῖ τούτοις, ἢ ζηλεύει ποτέ. Εἰ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οἱ δὲ προτίμησιν, καὶ δυναστείαν, καὶ εὐδοκίμησιν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔχοντες, οὐ τῶν ἐφ' ἡμῖν τι ἔχουσιν· δῆλον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐδὲ ἀγαθὸν ἔχουσιν ἀνθρώπῳ προσῆκον. Ποίαν οὖν χώραν ἔχει πρὸς τοὺς τοιούτους φθόνος, ἢ ζηλοτυπία; καὶ γὰρ ὁ μὲν φθόνος, λύπη ἐστὶν ἐπ' ἀλλοτρίῳ ἀγαθῷ· ὁ δὲ ζῆλος, ζέουσα θέλησις τοῦ παρισωθῆναι τῷ νομιζομένῳ ἀγαθῷ. Φύεται δὲ ταῦτα τὰ πάθη, ἐκ τοῦ πάντα ἄνθρωπον κατὰ φύσιν τιμῆς ἐπιθυμεῖν, καὶ τοῦ τῶν ὁμοίων μὴ ἀποπίπτειν. Διὸ οἱ μὲν ἀτονώτεροι τὴν φύσιν, καὶ προκόπτειν αὐτοὶ μὴ ἰσχύοντες, τῇ καθαιρέσει τῶν πέλας παρισοῦσθαι ἢ ὑπερέχειν αὐτῶν βούλονται, καὶ λυποῦνται ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας εὐπραγίαις. Καὶ ἐστὶ τοῦτο φθόνος. Πρὸς γὰρ τὸν εὖ ἔχοντα, ἢ δοκοῦντα εὖ ἔχειν, ὁ φθόνος ἕρπει· τὸν ὅμοιον δὲ μάλιστα, ἢ συγγενείᾳ, ἢ ἐπιτηδεύματι, ἢ τύχῃ. Οὐδεὶς γὰρ φθονεῖ τῷ πάνυ ὑπερέχοντι, ἢ τῷ πάνυ ἐλάττονι· ὅτι οὐδ' ἁμιλλᾶταί τις πρὸς τοὺς τοιούτους. Οἱ δὲ τόνον ἔχοντές τινα, θερμῶς κινοῦνται πρὸς τὸ αὐτοὶ προκόψαντες παρισωθῆναι, ἢ καὶ ὑπερ-

tibi prosint etiam; et tanto magis prosint, qu
videntur, si recte ea tractaris. Atqui, si e
mala, nocerent, non juvarent. Quoniam igitu
potes, nec tibi quidquam accidet mali, nisi ipse
ea quæ portendi tibi mala videntur, si volueris,
erunt, sed eorum alicujus quæ extrinsecus tib

[IN XIX, 1.] Quod dixit nihil tibi portendi mal
lueris; atque adeo in tua potestate esse, ne sis i
opinor, caussam et demonstrationem quamd
voluit adferre. Quod si enim penes te est, n
externis rebus *congredi* et *certare*, sive ad
declinando; in quibus aliquando vinci necesse
stratum rebus desideratis, aut circumventu
versare igitur in iis solis, quæ penes te sun
umquam frustrere sive adpetendo sive declin
arbitrii : id vero idem est quod dicit, In quib
succumbas, sed perpetuo sis *invictus*. Quod
etiam penes te est dubio procul, ne umquam
nam qui in malo est, a malo vincitur. Sin pe
umquam in malum incidas : illud etiam pen
quid umquam tibi mali portendatur. Recte i
nihil tibi portendi mali, nisi ipse velis; hoc est
tamen descendas, cujus victoria penes te
est, si in rebus externis bonum tuum et malu
collocaris.

[IN XIX, 2.] Cum invictum esse dixisset eum
rebus alienis certamen susciperet : quoniam ad
nos trahunt præsertim exempla eorum, quibu
prospere evenisse videntur, et æmulatio adv
invidia; is compendio demonstrat, eorum n
bonum humanum quærunt, umquam his invi
eis æmulari. Nam si *bonum* humanum *in r*
potestati subjectis situm est; qui vero pop
potentia, gloria præcellunt, nihil eorum hab
nostra potestate sita sunt : perspicuum est, h
mines ne bonum quidem habere homini conven
ergo loci adversus istos *habeat invidia, aut*
Nam invidia dolor est, ex alieno bono ortus :
fervor quidam voluntatis exæquandi se cum eo
habetur. Nascuntur autem hæ perturbationes
quivis homo ipsius naturæ impulsu honoris e
nec paribus de dignitate vult concedere. Itaq
infirmioribus ingeniis, qui ipsi per se nihil pr
sunt, proximum quemque deprimendo æqua
etiam superare contendunt, et successibus alio
quæ est *invidia*. Nam ad eum, quicum ben
agi videtur, invidia velut adrepit; in primis, ve
studio, vel fortuna fere parem. Nemo enim
eminenti vel omnino inferiori invidet, neque
certat quispiam. In quibus vero aliquid animi
est, hi inflammati aviditate feruntur, ut illos,

ἐκείνους, πρὸς οὓς ἡ ἅμιλλα. Διὸ ὁ μὲν φθόνος ὕλον ἐστὶ πάθος· ὁ δὲ ζῆλος, ὅταν περὶ ἀρετηται, ἀγαθὸς, καὶ συγγενὴς τοῦ ἀγαθοῦ ἔρωτος· ἐ περί τι τῶν ἐκτὸς, φαῦλος, καὶ τῷ φθόνῳ ιγμένος.

οίνυν ὁ μὲν φθόνος, καὶ ὁ ζῆλος, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς · προτίμησις δὲ, καὶ δυναστεία, καὶ εὐδοκίμη- παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγαθὰ δοκοῦντα, οὐκ ἔστιν εἴπερ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀγαθόν ἐστι· δῆλον, τούτων φθόνος καὶ ζῆλος οὐδεμίαν ἔχουσι χώ- τά γε τὸ ἀληθές. Οὐ χρὴ τοίνυν, φθονοῦντα, ντα τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα εὑροοῦντας, ἐν τού- σθαι τὸ ἀγαθὸν τὸν παιδευόμενον. Ἐλευθερίας τὸν ὀρέγεσθαι χρὴ τῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν παθῶν ων ὄντων πέδης, καὶ οὐδενὸς τῶν ἐκτός. Μία εἰς ἐλευθερίαν ἄγει, φησὶν, ἡ καταφρόνησις ἐφ' ἡμῖν· ἐν οἷς ἡ δουλεία, καὶ ἡ ἧττα. Ἐν γὰρ τὸ ἀποτυγχάνειν ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περι- οἷς ἐκκλίνομεν· περὶ ταῦτα ἡ τῶν ἀλόγων ἐν ιθῶν ὄρεξις, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν τυραννὶς αὐτῶν. ἐκτὸς καταφρονοῦντες, καὶ τὰς συγγενεῖς πρὸς ἕξεις, ὡς τῶν συμμάχων ἐρημωθείσας, ὑποκα- σθαι ποιοῦμεν τῷ λόγῳ.

CAP. XX, XXI.] Διασύρας πάλιν τὰ ἐν τοῖς ἐκ- ζόμενα ἀγαθὰ, καὶ μίαν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερίαν τὴν ύνησιν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰπών· τὰς πρὸς ταῦτα ις, ἢ καὶ λόγῳ λεγομένας, ἢ πάντως γοῦν ταῖς τῶν ἄρτι παιδευομένων ἐνοχλούσας, διαλύει· ν αὐτῶν τῆς παιδείας ἀρχῶν ὁρμώμενος. Καὶ ἐνστάσεις λέγουσιν, ὅτι καταφρονοῦντες τῶν καὶ διὰ τοῦτο εὐτελεῖς καὶ ἀδύνατοι μένοντες, πεισόμεθα κακὰ ὑπὸ τῶν ὑπερεχόντων, ἐὰν μήτε ἔχωμεν, μήτε κολακεύειν τοὺς δυναμένους αἱ- . Καὶ γὰρ λοιδοροῦσι, καὶ τύπτουσι, καὶ ς ὑβρίζουσιν ἡμᾶς, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀφαι- , καὶ φυγαδεύουσι, καὶ τὸ τελευταῖον ἐνίοτε καὶ σιν. Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτά φησιν, ὅτι τούτων δεινόν· ἢ γὰρ ἂν πᾶσιν ἐφαίνετο δεινά· ἀλλὰ ια τὸ περὶ αὐτῶν, ὅτι δεινὰ, τοῦτό ἐστι δεινόν. τοῦτε ὑβρίζουσιν οὗτοι, τοιαῦτα ποιοῦντες· ἀλλὰ μὲν δόγμα, ὅτι ὑβριζόμεθα, τοῦτό ἐστι τὸ ὑβρί- ζς. Τὸ δὲ δόγμα, καὶ ἡ περὶ τούτου ὑπόληψις, ὅν ἐστιν ἔργον. Ἡμεῖς οὖν ἑαυτοὺς ὑβρίζομεν. ὲ οὐδὲ δεινόν ἐστιν, οὐδὲ δυσχεράνσεως ἀξία ἡ δῆλον ἐντεῦθεν· ἢ γὰρ ἀληθής ἐστιν, ἢ ψευδής· μὲν ἀληθὴς, τί δυσχεραίνομεν τὰ ἀληθῆ ἀκούον- ε τί δὲ ποιεῖν αὐτὰ οὐ δυσχεραίνομεν. ἀκούειν ερραίνομεν; εἰ δὲ ψευδὴς, ἐκεῖνος βλάπτεται ὁ ενος.

ὖν χρὴ ποιεῖν πρὸς τοῦτο; Μὴ συναρπάζεσθαι, ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ ὑβρίζεσθαι, καὶ βοᾷν ἢ αι ἐν κακῷ νομίζοντας εἶναι· ἀλλὰ δοῦναι καιτῷ τῆς τοῦ συμβάντος ἐπισκέψεως, ὁποῖόν ποτε Ἂν γὰρ χρόνου τινὸς καὶ διατριβῆς τύχῃς, μὴ

grediendo, vel æquent, vel superent, cum quibus sibi certamen instituerunt. Quare invidia semper vitiosus est adfectus. *Æmulatio* vero, cum virtutem spectat, bona est, et cognata amoris boni : cum autem res externas; mala, nec invidia melior.

Si ergo et invidia et æmulatio opinione boni excitantur; honos vero, et potentia, et celebritas nominis, quæ vulgo in bonis habentur, bona non sunt, cum bonum in rebus nostræ potestati subjectis sit collocatum; perspicuum est, *in illis invidiam et æmulationem nihil habere loci*, si quidem veritas spectetur. Non decet igitur, eum qui eruditur, invidendo vel æmulando eos, quibus ista ad voluntatem fluere videntur, in eis bonum collocare. *Libertas* enim ei expetenda est ab eorumdem adfectuum rationi repugnantium compedibus; nihil autem rerum externarum. *Una* vero, inquit, *ad libertatem via* ducit, *rerum quæ in nobis sitæ non sunt, despicientia;* quippe in quibus est servitus et clades. In his enim inest et frustrari iis quæ adpetimus, et incidere in ea, quæ fugimus. In his versantur brutorum nostrorum adfectuum adpetitus, et tyrannis quam illi in nos exercent. Quamobrem rebus externis despiciendis, etiam adpetitiones ad illas spectantes, veluti sociis destitutas, rationi præbemus obedientes.

[IN XX, XXI.] Rursus elevatis iis quæ in rebus externis habentur bona, et via unica ad libertatem demonstrata, rerum quæ nostri arbitrii non sunt, contemtione : quæ contra hæc adferri possunt vel oratione, vel tironum tacita certe cogitatione, dissolvit, eisdem eruditionis principiis innitens. Occurrunt illi scilicet hoc modo, ut dicant : Si res externas despexerimus, eaque de caussa viles et inopes permanserimus, multas potentiorum injurias perferemus, cum et nullis muniti præsidiis simus, et eis adulari recusemus. Nam et *conviciantur* et *verberant*, et variis nos *contumeliis adficiunt*, et quæ habemus eripiunt, et relegant nos, interdum denique etiam occidunt. Ipse vero ad hæc respondet : Nihil esse in istis grave; alioqui enim omnibus utique gravia viderentur : sed *opinionem*, quæ ea gravia faciat, *esse gravem*. Quare non istos, cum talia faciant, contumelia nos adficere : sed, quæ in nobis sit, *opinionem*, qua nos adfici contumelia putemus, eam *esse quæ contumelia nos adficiat*. Opinio autem, et existimatio de ea, nostrum opus est. Nos igitur a nobis ipsis afficimur contumelia. Neque vero per se rem gravem esse, aut indignatione dignam, contumeliam, inde constat. Aut enim verum est crimen, aut falsum. Si verum : cur moleste ferimus, veritatem nobis dici? cur facere non piget, audire piget? sin falsum : iste qui mentitur, læditur.

Quid igitur faciendum? *Non committendum*, inquit, *ut abripiat te visum* contumeliæ, ut vociferereris, et lamenteris, te in malo esse existimans : sed spatium ipse tibi præbeas oportet rei considerandæ, cujusnam modi sit. Nam *si temporis aliquid et moræ impetraris*, ne repentinum

συναρπασθῇς ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου, ἅμα μὲν [ἄλυπος ἔσῃ,] ἅμα δὲ καιρὸν ἕξεις τὰς τῆς παιδείας ἀρχὰς προχειρίσασθαι, καὶ διελέσθαι, πότερον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ συμβὰν, ἢ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Κἂν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν εὕρῃς αὐτὰ, συνάψεις, ὅτι οὐδὲ ἀγαθὸν ἡμῶν οὐδὲ κακόν ἐστι, καὶ ὅτι ἐπ' ἐμοί ἐστι καὶ ὡς ἀγαθῷ χρήσασθαι αὐτῷ, καὶ ὠφεληθῆναι ἐξ αὐτοῦ, μεγαλοφρόνως αὐτὸ περιπτύοντι. Πρὸς δὲ τὸ μὴ συναρπασθῆναι συνεργεῖ τὰ μέγιστα τὸ ἐθισθῆναι, τινὸς τοιούτου συμβαίνοντος, σιωπᾷν, ἕως ἂν τῆς ἔνδοθεν ἀναζέσεως αἰσθώμεθα κατασταλείσης, καὶ ὁ ἐν ἡμῖν κύων μηκέτι ὑλακτῇ. Λέγεται γοῦν καὶ Σωκράτης, εἴ ποτε θυμωθείη, πάντως σιωπᾷν.

Τούτοις οἶμαι τὰ ἑξῆς δεῖ συμπλέκειν τάχα, καὶ συμπλεκτικὸν αὐτοῖς σύνδεσμον προσεννοεῖν, λέγοντα· « Θάνατος δὲ καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν· » καὶ τὰ ἑξῆς. Κοινῷ γὰρ λόγῳ περὶ πάντων τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, καὶ δοκούντων δεινῶν, εἰπὼν, ὅτι αὐτῶν μὲν οὐδὲν δεινὸν, οὐδὲ ὑβριστικὸν, οὐδὲ βλαβερόν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῶν, τοῦτό ἐστι τὸ ὑβρίζον καὶ βλάπτον· βοήθειαν πρὸς τὰς λοιδορίας καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰ τοιαῦτα προσέθηκεν, εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι ὑπ' αὐτῶν ἢ καταπίπτειν, τὸ μὴ συναρπάζεσθαι ὑπὸ τῆς φαντασίας. Πρὸς δὲ φυγὴν καὶ θάνατον, καὶ τὰ δεινότερα τῶν τοιούτων, ἄλλην πορίζει βοήθειαν, τὸ μὴ ἀπογινώσκειν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ συνεχῶς ἐλπίζειν ὡς ἐνίοτε ἐσόμενα. Ἐὰν γὰρ ὁ μὲν λόγος ἀποδεικνύῃ, μήτε ἀγαθὰ μήτε κακὰ τὰ ἐκτὸς εἶναι, ὁ δὲ διὰ τῆς φαντασίας συνεθισμὸς φυσιοῖ πως ἡμᾶς οὕτω πρὸς αὐτὰ ἔχειν ὡς πρὸς συνήθη· οὔτε ἀπὸ τῶν δεινῶν δοκούντων ταπεινούμεθα, οὔτε τῶν ἡδέων δοκούντων λίαν ὀρεγόμεθα.

[IN CAP. XXII.] Διὰ τοσούτων παραινέσεων πάντας ἀνθρώπους προτρέψας, καθὸ ἀνθρώπους, τῶν μὲν ἐκτὸς καὶ τῆς περὶ αὐτὰ πτοίας ἀποστῆναι, ὡς ἀλλοτρίων, ἐν ἑαυτοῖς δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, ὅπερ τοῖς αὐτεξουσίοις προσήκει ζώοις, καὶ αἱρέσεως κυρίοις καὶ ὁρμῆς· ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἤδη ποσῶς προκεκοφόσι, καὶ φιλοσοφίας ἐπιθυμοῦσι, διαλέγεται τὰ πολλά. Καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας προασφαλίζεται, τὰ ἐν ἀρχῇ συμβαίνειν εἰωθότα τοῖς τοιούτοις προλέγων, ἵνα μὴ ἐξαίφνης προσπεσόντα ταράξῃ, καὶ διαλύσῃ τὴν ἔνστασιν. Εἰώθασι γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀποτρέχειν βουλομένους τῆς συνήθους διαγωγῆς βαρύνεσθαι. Καὶ ποτὲ μὲν, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν αὐτοὶ χειρόνως πράττειν, μάλιστα οἱ συνήθεις, καταγελῶσι καὶ χλευάζουσι· ποτὲ δὲ καὶ ὡς ἀναξίως ἐπαιρομένους ὀνειδίζουσιν, ἅμα μὲν θυμούμενοι κατ' αὐτῶν, ἅμα δὲ φθόνῳ, τὴν προθυμίαν ἐκκόπτειν βουλόμενοι. Καὶ δὴ πολλοὶ τοῖς γέλωσι τούτοις, καὶ τοῖς μώκοις, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς ἡττηθέντες, ἔλιπον τὴν τάξιν, καὶ πρὸς τὰ πρότερον συνήθη ἐπέστρεψαν. Μῶκος δέ ἐστιν ὁ μυκτηρισμὸς, καὶ ὁ διὰ τοιούτου σχήματος εὐτελισμός.

objectum te commoveat, simul illæsus eris, s
habebis principia doctrinæ promendi, et disting
ille sit casus in nostra potestate, necne. Quc
potestate non esse eum inveneris; adjunges,
nostrum neque malum esse : et penes te es
bono etiam illo uti, et fructum inde capere,
eum despiciendo. Ne autem abripiaris, plori
feret tacendi consuetudo, si quid tale acciderit,
animi deferbuisse intellexeris, et canem tuum
trare desiisse. Fertur enim et Socrates, si qu
tus esset vehementius, prorsus tacuisse.

Cum his, mea sententia, statim reliqua
ctenda, conjunctiva particula subintellecta, u
vero, *exsilium, cæteraque omnia, quæ in*
tur, quotidie tibi sint ob oculos, etc. Cu
muni sermone de omnibus externis casibus,
biles haberi solent, disseruisset, nullum eor
que terribilem, neque contumeliosum, neque
sed opinionem de iis conceptam, esse quæ da
tumelia nos adficiat; id adjumentum advers
verbera, ne irriteris ab eis aut angaris, sul
committendum non esse ut a viso statim ab
versus *exsilium* autem et *mortem*, et id g
viora, aliud remedium excogitavit; nempe, n
nunquam ad nos perventura, sed continenter
ut quæ aliquando eveniant. Nam si simul
strarit, res externas neque bonas esse, neque
vero consuetudo nobis eam quasi naturam att
versus ea tamquam usitata et quotidiana ad
nec iis quæ molesta habentur, deprimemur;
rerum imagine ultra modum adliciemur.

[IN XXII.] Tot præceptis omnes homines,
mines sunt, hortatus, ut rebus externis earu
tione relicta, utpote alienarum, in semet ip
malum quærant, id quod naturas libera volu
tione ac delectu præditas deceat : jam dehinc
qui aliquantum profecerint, et *philosophiæ* s
quitur pleraque. Et statim quidem studii illiu
præmunit, ea quæ initio talibus hominibus ev
prædicens; ne de improviso objecta perturbent
institutum. Nam plerique mortales, eos qui a
vendi ratione recedere volunt, moleste ferre
et alii quidem, familiares præsertim, quia sibi
pejus res suas agere, *derident* eos et subs
eosdem, quasi præter meritum insolescentes
petunt, iratique simul, et invidentes, studiu
tundere student. Itaque multi hoc derisu, his
opprobriis victi, desertis ordinibus ad pristinæ
tudinem redierunt. Est autem *sanna*, qui μῶκ
citur, si quem adunco quod aiunt naso suspe
aliis id genus gestibus contemtum nostrum ei

μέχρι σχήματος καὶ μώκων καὶ ὀνειδι-
προχωρεῖ τὰ τοῦ πράγματος· ἀλλὰ καὶ
μένουσι καὶ κλιμακτῆρας, αὐτοί τε καὶ οἱ
ες αὐτοῖς εἰς εὐαγωγίαν· τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν
συμπαθείας, ἀχρήστους οἰομένων ἔσεσθαι
δὲ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν, τὰ μὲν φθονούντων τῇ
καλλίονος βίου, τὰ δὲ θυμουμένων ἐπὶ
ήσει αὐτῶν τε καὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς βίου.

δὲ τῷ ὄντι, τινὰς τῶν ὀρεχθέντων μὲν
καὶ εὐζωΐας διά τινα εὐφυΐαν τε καὶ εὐ-
ω δὲ κατασχεθέντας ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐν
καὶ φαντασίᾳ μόνῃ γενομένους τῆς ὑπερο-
ν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους βίους, ὡς ἤδη
ρεσθαι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω
τὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπα-
, καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη, τὸ Γνῶθι σαυτὸν
ίγγελμα μὴ λογιζομένη· ὃ καὶ ἀρχὴ καὶ
ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας. Εὐθὺς οὖν
ων οἱ ἐπαιρόμενοι φαίνονται. Οὐ γὰρ
ψυχῆς ἡ ἔπαρσις αὕτη γίνεται, ἀλλ' ἔστιν
καὶ παρὰ φύσιν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐκχεόμε-
ντὸς ἀποσπώμενον· τοῦ ὑγιεινοῦ μεγέθους,
οῦ σώματος, τῇ κατὰ φύσιν διαθέσει τῶν
ου, καὶ δι' ὅλου γενομένου ὁμαλῶς, καὶ
ρίστιν πρὸς τὰ ἐντὸς τῶν ἐκτὸς διασώζον-

λει οὖν τοῖς ἐπιθυμοῦσι φιλοσοφίας, τοῦτο
φυλάττεσθαι, ὡς καὶ ἀνθρώποις ἐστυγη-
ῦ ἐπιβουλεύεσθαι ῥᾳδίως καὶ δικαίως τοῖς
ν· καθαρεύοντα δὲ αὐτοῦ, μὴ ἐπιστρέ-
γέλωτας, καὶ μώκους, καὶ ὀνειδισμοὺς,
ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει
λὰ βεβαίως ἐμμένειν τῇ τοῦ βελτίονος
ὡς ὑπὸ θεοῦ προτρεπόμενον ἐπὶ ταῦτα.
ρτον τῶν ἐκ θεοῦ δωρηθέντων ἀνθρώποις,
τί. Δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ καταγελῶντες
ην μὲν ἔχοντες ἔννοιαν φιλοσοφίας, ἡμᾶς
ς αὐτῆς διασύροντες, ὅταν λέγωσιν, ὅτι
οφος ἡμῖν ἐπανελήλυθεν. Ἔτι δὲ μᾶλ-
άω καὶ μετρίῳ ἤθει τὴν ἔνστασιν μέχρι
λάξωμεν, θαυμάσουσι καὶ αὐτοὶ, τὸ φι-
λος καὶ μέγεθος ἐν τῷ πρότερον καταγε-
ντες.

ιτηθεὶς, φησὶ, τοῦ γέλωτος αὐτῶν, παρα-
στασιν, καὶ ἐπανέλθῃς πρὸς τὰ πρότερον,
προσλήψῃ καταγέλωτα. Καὶ γὰρ ὁ ἐν
προκόψαντος μὲν καὶ θαυμασθέντος ὑπὸ
ώντων, οὐδὲν ἦν πρὸς σὲ, ἀλλ' εἰς ἐκεί-
ιπτο τοὺς καταγελῶντας. Ἐὰν δὲ ἡττη-
ὶ ἐκείνου τοῦ γέλωτος γέγονας ἄξιος, ἐπὶ
λον ἐπιχειρήσας λαβεῖν, καὶ μετὰ ζωῆς
ἐπισεσυρμένης φιλοσοφίᾳ προσελθών· καὶ
πάσω πάλιν δικαίως, τὴν τάξιν λιπὼν ἐν
;, καὶ ὑπὸ φαύλων οὕτω πολεμίων, γέ-

Neque vero vultu et gestu tantum ridentur, subsannantur, conviciis exagitantur : sed nonnulli etiam, cum ipsi, tum qui eorum institutionis adjutores sunt, graviora quoque discrimina adeunt; partim a cognatis, ex amore, quod existimant eos vitæ inutiles fore; partim ab alienis, qui cum excellentiæ vitæ melioris invident, tum ob sui suæque vitæ contemtum irascuntur.

Fit autem utique, ut nonnulli philosophiam et bene vivendi rationem auspicati, ingenii quadam bonitate et singulari felicitate præditi, at nondum prorsus illam amplexi, sed spe quadam et nuda imagine excellentiæ illius præ reliquis vitæ generibus imbuti, sese, quasi jam tenerent eam, efferant : [quod nempe hoc ipso illis usu venit] quoniam nondum tenent. Nihil enim æque a philosophia et recta vivendi ratione alienum est, quam altum supercilium, et inanis ista elatio, divinum illud de se ipso cognoscendo præceptum non reputans; quod et principium et finis est philosophiæ totius, et omnis recte vivendi rationis. Statim igitur indigni tantis rebus videntur, qui se efferunt. Nec enim ab animi magnitudine ista oritur elatio, sed est tumor inanis et præter naturam, ad exteriora se diffundens, avulsus ab interioribus. Nam salubris magnitudinis animi eadem ratio est, quæ corporis : nempe naturalem adfectionem interiorum partium sequitur, et per totum fusa æquabiliter, perpetuam temperiem et proportionem exteriorum ad interiora conservat.

Monet igitur philosophiæ cupidos, ut eum quidem adfectum caveant, ut et hominibus invisum, et caussam cur iis penes quos est et facile et merito struantur insidiæ. Sin purus ab eo fueris, ne risus, sannas et probra cures : sed diligenter cogites, quid sit homo, et quid tali naturæ conveniat; constanterque in melioris vitæ secta, velut a Deo ad eam amplectendam incitatus, permaneas. Nullum enim majus deorum immortalium munus hominibus datum est philosophia. Quod et ipsi derisores declarant : nam magnifice quidem de philosophia sentiunt, nos autem ut ea indignos derident, cum dicunt, *Iste nobis subito philosophus est reversus*. Multo autem magis, si mansuetis et moderatis moribus institutum nostrum ad finem usque tenuerimus, ipsi etiam admirabuntur, quum philosophiæ pulchritudinem gravitatemque in eo, quem pridem irriserant, perspexerint.

Si vero, inquit, *risu eorum victus*, ab instituto recesseris, et ad prioris vitæ consuetudinem redieris; *duplicato risu excipieris*. Nam prior ille risus, cum tu proficeres, et illi (intus) te admirarentur, nihil ad te pertinebat, sed in eos ipsos retorquebatur. Sin eis cesseris, tum vero et priori illo risu dignus eris, qui juxta muliebrem cothurnum clavam Herculis arripere institueris, et cum vitæ ratione vili et sordida ad philosophiam accesseris : et alterum risum ipse ultro merito elicies, deserta statione in qua collocatus eras; a tam vilibus hostibus, risu et sannis, aliisque

λωτος καὶ μώκου, καὶ τῶν τοιούτων, ἀπ' αὐτῆς ἐξωσθείς. Διπλοῦν οὖν ὄντως ὁ τοιοῦτος προσλήψεται καταγέλωτα, δικαίως, καὶ τοῖς ἔμφροσιν ἀρεστῶς, ὁ τῷ γέλωτι τῶν ἀδίκων καὶ ἀνοήτων ἡττηθεὶς, μηδὲν πρὸς αὐτὸν ὄντι, εἰ τὴν ἔνστασιν διεφύλαξε· μὴ διαφυλάξας δὲ, δίκαιον αὐτὸν καὶ ἔμφρονα γενόμενον εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο.

Καὶ ἔστιν ἱκανὰ ταῦτα βοηθεῖν τῇ μὴ παντελῶς ἐκνενευρισμένῃ ψυχῇ πρὸς τὸ φυλάσσειν πανταχοῦ τὰς καλλίονας στάσεις. Σύμμαχον γὰρ αὐτῇ καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίαν ποιεῖ, τόνον ἱκανὸν προστιθεῖσαν τῷ λόγῳ, καὶ εἰς αὐτὸν ἀποκαθαιρομένην· ὅτι τὴν τιμὴν μὴ δι' αὐτὴν καὶ τοὺς τιμῶντας ἁπλῶς ἀγαπῶμεν, καὶ ἔξω τιθέμεθα τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τεκμήριον αὐτὴν ποιούμεθα τοῦ ἔχειν τι ἀγαθὸν καὶ τιμῆς ἄξιον. Διόπερ οὐ τὴν τοῦ τυχόντος τιμὴν ἀποδεκτέον, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐμφρόνων, ὧν τῇ μαρτυρίᾳ πιστεύειν ἀσφαλές.

[IN CAP. XXIII.] Εἰπὼν ὅτι τῶν βελτίστων φαινομένων ἔχεσθαι δεῖ, ὡς ὑπὸ θεοῦ τεταγμένων εἰς ταύτην τὴν χώραν, καὶ ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς καλῶς δεδογμένοις, αὐτοί σε θαυμάσονται οἱ πρότερον καταγελῶντες· ἐὰν δὲ ἡττηθῇς, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα· κοινῶς πρὸς ταῦτα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ ἔξω στραφῆναι ἐπὶ τῷ ἀρέσαι τινὶ, λύει τὴν φιλόσοφον ἔνστασιν, τὴν εἰς ἑαυτὸν καὶ τὰ κρείττονα βουλομένην ἐστράφθαι. « Ἀρκοῦ οὖν, φησὶν, ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος· » τοῦτ' ἔστι, τῷ ἀγαθὸς ἀνὴρ εἶναι. Εἰ δὲ μὴ ἀρκεῖ σοι τὸ εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκφαίνεσθαι βούλει τὸ σὸν ἀγαθόν· (ἐπειδὴ τὰ ὄντως ἀγαθὰ καὶ καλὰ προλάμπει· καὶ μᾶλλον ἄν τις πιστεύοι ἀγαθὸς εἶναι, εἰ καὶ διαφαίνοιτο αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης·) καὶ τότε, φησὶ, μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τοὺς πολλοὺς ἀποτείνου, τοὺς μηδὲ ἀξίους ὄντας τῶν τοιούτων κριτὰς, ἀλλὰ σεαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανόν ἐστι. Φιλοσοφῶν γὰρ ἤδη, (πρὸς γὰρ τὸν τοιοῦτον ὁ λόγος,) ἅμα μὲν τὴν σεαυτοῦ ἔνστασιν φυλάξεις. εἰς ἑαυτὸν ἐπεστραμμένος, ἅμα δὲ καὶ κριτὴν σεαυτου σεαυτὸν ἕξεις, καλλίονα τῶν πολλῶν. Καὶ ὅρα τὴν διαφορὰν τοῦ προτέρου τοιούτου ῥηθέντος πρὸς τὸν ἀρχόμενον παιδεύεσθαι, καὶ τοῦ νῦν πρὸς τὸν ἤδη φιλοσοφεῖν ἐπιθυμοῦντα. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἔλεγε, Μηδὲν βούλου δοκεῖν ὅλως ἐπίστασθαι· ἐπειδὴ τοῖς ἐκτὸς ἐκεῖνος ἠβούλετο πάντως δοκεῖν, καὶ πρὸς ἐκείνην τὴν δόξαν ἐπτοημένος, καὶ οὔπω κριτὴς ὢν ἑαυτοῦ ἀξιόχρεως· ἐνταῦθα δὲ, ἐπειδὴ καὶ στρέφεσθαι πρὸς ἑαυτὸν οὗτός ἐστιν ἑτοιμότερος, καὶ τοῦ δοκεῖν ὀρέγεται, ὡς τεκμήριον τοῦ εἶναι ἀγαθὸς, διὸ οὕτως εἶπεν, Ἀρκοῦ τῷ εἶναι. Εἰ δὲ καὶ δοκεῖν θέλεις, καὶ κριτὴς μέντοι σεαυτοῦ λοιπὸν δύνασαι εἶναι, « σεαυτῷ φαίνου, φησὶ, καὶ ἱκανόν ἐστι. »

Μήποτε δὲ καὶ ἄλλην τινὰ χρείαν δηλοῖ τοῦτο τὸ κεφάλαιον; δοκεῖ γάρ μοι ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἀνὴρ, ἀσφαλῶς χρώμενος τοῖς λόγοις, ὅταν εἴπῃ τὸ παρακούεσθαι δυνάμενον, εὐθὺς τὴν παρακοὴν διορθοῦν. Εἰπὼν οὖν πρότερον, ὅτι, ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ κατα-

nugis ejusmodi, ab ea depulsus. Vere igitur et meri[illegible] adnuentibus prudentibus omnibus, *dupliciter* talis [illegible] *deridebitur*, ut qui et amentium risu (nihil ad se adi[illegible] si institutum suum tenuisset,) victus fuerit, et deis[illegible] instituto desciscens, justum etiam ac prudentem su[illegible] sum attraxerit.

Habent autem hæc magnas vires ad juvandum a[illegible] haud prorsus enervatum, ut pulcerrima quæque co[illegible] tota vita persequatur. Etenim certaminis socium e[illegible] git honestæ gloriæ studium, quod idoneos nerves [illegible] rationi, et ipsum rationis usu repurgetur; scili[illegible] honorem non propter se omnino, et propter ho[illegible] amemus, et extrinsecus locemus bonum; sed ut eo arg[illegible] colligamus, nos habere aliquid boni, et honore digni[illegible] non a quovis admittere honorem nos oportet, sed a p[illegible] tibus tantummodo, quorum testimonio fides hab[illegible] possit.

[IN XXIII.] Dixerat ea quæ optima videantur sic [illegible] esse nobis, quasi a Deo mandata sint; et, si recta com[illegible] cequamur, fore ut hi ipsi nos admirentur, qui antea d[illegible] sin cesserimus, duplicatum nos derisum lucrifactur[illegible] in genere his subjungit: Si a te ipso *ad externa co[illegible] ris, ut alicui placere velis, institutum* philo[illegible] *struis,* quod postulabat, ut ad te ipsum et ad Deum [illegible] tereris. *Eo* igitur, inquit, *semper contentus est [illegible] philosophus,* hoc est, vir bonus. Sin eo, ut sis, [illegible] tentus, etiam elucere bonum tuum cupis: (nam [illegible] pulcraque perlucent; et fidentiori animo credimus [illegible] bonos, si bonitas nostra adpareat:) ne tum quoque [illegible] ternas et populum respice, qui talium rerum judex [illegible] quit; sed *tibi ipsi te videri* sit satis. Quum enim [illegible] losopheris, (cum tali enim sermo habetur,) simul [illegible] institutum tenebis, in te ipsum conversus, si[illegible] ipsum tui ipsius judicem habebis, populo potiorem [illegible] vabis autem discrimen ejus quod ante ad illum d[illegible] qui erudiri incipit, et hujus quod nunc adpetenti [illegible] losophiæ dicitur. Ibi enim dicebat, *Nihil* prorsu[illegible] *deri velis;* quia ille utique populo doctus videri v[illegible] illa gloriola attonitus, judex sui ipsius idoneus [illegible] erat: hic vero, quia paratior est auditor ad con[illegible] in semet ipsum, conspicique se vult, quo testim[illegible] beat suæ bonitatis; ideo *re ipsa contentus es[illegible]* Sin etiam videri vis, et tuus jam esse judex p[illegible] *ipsi videre,* inquit, *atque id satis erit.*

Fortasse vero alium quoque usum capit hoc a[illegible] mihi quidem videtur admirabilis hic vir caute h[illegible] quod dixisset quod perperam accipi queat, stat[illegible] illum corrigere. Cum igitur prius dixerit, Si in [illegible] severaveris, qui dudum deridebant, iidem te adm[illegible]

[illegible]ῶντες οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται· ἂν δὲ ἡττη-
[illegible] αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα· καὶ δόξας
[illegible] ἔξωθεν κρίσεως ἐξαρτᾷν τὸν ἀκούοντα, διὰ τούτου
[illegible] ἐκτὸς ἀναχαιτίζει, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἐκτὸς
[illegible]σεως, ἔξω τὴν ψυχὴν ἑλκούσης, καὶ ῥυπαινούσης
[illegible]ν, εἰς ἑαυτὸν ἐπανάγει, ** καθαρωτέραν οὖσαν καὶ
[illegible]ετι μάταιον, ἀλλὰ χρείαν τινὰ παρεχομένην. Τὸ
[illegible]δοκεῖν τοῖς ἔμφροσι κριταῖς ἀγαθὸν εἶναι, τεκμή-
[illegible] ὄντως ἱκανόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθόν. Καὶ πρὸς
[illegible]ω, οἶμαι, βλέπων, εἶπε τὸ Σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκα-
[illegible]ἐστι.

IN CAP. XXIV.] Τῶν ἐπιστρεφομένων πρὸς τὴν
[illegible]ῶν ἐπιμέλειαν ἄλλοι ὑπ' ἄλλων περισπῶνται τινῶν,
[illegible]ἐπ' ἐκείνων τὰς ἐνστάσεις ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς προ-
[illegible]ουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προβάλλονται. Καὶ
[illegible]ν νῦν ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι, ταπεινοὶ ἔτι καὶ
[illegible]εῖς ὄντες, λέγουσιν· Ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ
[illegible] διατροφάς· ἂν μὴ κολάσω τὸν οἰκέτην, πονηρὸς
[illegible]ι. Οἱ δὲ ἤδη προκεκοφότες, ταῦτα μὲν ὡς μικρὰ
[illegible]πτύουσι, καὶ θαῤῥοῦσιν, ὅτι οὐκ ἂν οὕτως ἄχρη-
[illegible]πρὸς τὸ πᾶν εἶεν ἔργον, ὡς ὑπὸ λιμοῦ διαφθαρῆναι·
[illegible] δὲ τῆς τῶν καθηκόντων ἀποδόσεως, καὶ ὡς ἀγαθῆς
[illegible]ος τιμίας οὔσης, περισπῶνται. Τῆς γὰρ καθα-
[illegible]ήκης τιμῆς ὀρέγονται οὗτοι, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἐκκλί-
[illegible]ι, καὶ φίλοις ἐπικουρεῖν βούλονται καὶ πατρίδι.
[illegible] τούτων φέρουσι τὰς ἐνστάσεις, ἃς διαλύει νῦν ὁ
[illegible]κτητος, καλῶς διὰ πασῶν ἐξελθών.

[illegible]αὶ πρώτην μὲν τὴν κοινὴν τίθησιν τὴν ἀπὸ τῆς
[illegible]ίας εἰλημμένην, ὅτι ἀναχωρῶν τῶν ἐκτὸς, καὶ
[illegible]ἐγορᾶς, ἐν ᾗ

ἄνδρες ἀρι πρεπέες τελέθουσι

[illegible]ι τὸ Ὅμηρον, ἀτίμως βιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδα-
[illegible]. Καὶ λύει, δυνάμει συλλογιζόμενος οὕτως· Ἡ
[illegible]ία κακόν. Τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀγα-
[illegible]. Τὸ δὲ ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἂν δι' ἄλλον ἢ ὑπ' ἄλλου
[illegible]χοι ἡμῖν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐφ' ἡμῖν ἔτι ἐλέγετο. Ἡ
[illegible]ατιμία, ὅταν παρῇ, ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστιν,
[illegible]ἀτιμάζωσί τινες ἔξωθεν, κἂν μὴ ἀτιμάζωσιν.
[illegible]ε οὐ χρὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀτιμίαν δεδοικέναι,
[illegible] ἀτιμίαν ὅλως νομίζειν αὐτήν· εἴπερ ἡ ἀτιμία,
[illegible] οὖσα, ἐν ἡμῖν ἐστιν.

[illegible]λλ' ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τὰ λήμματα τὰ παραλη-
[illegible]μα, πῶς ἔχουσιν ἀληθείας. Ἡ ἀτιμία, φησὶ, κα-
[illegible]κόν. Εἰ γὰρ τὸ ἀγαθὸν τιμή ἐστιν, ὡς πάντες
[illegible]ομολογοῦμεν, τὸ ἄτιμον καὶ ἡ ἀτιμία κακὸν ἂν εἴη· εἰ
[illegible]ἀγαθὸν ἦν, τίμιον ἂν ἦν, καὶ οὐκ ἄτιμον. Ἔτι
[illegible] ἡ τιμὴ ἀγαθόν ἐστιν, εἴπερ τοῖς ἀγαθοῖς προσήκει
[illegible] (καὶ γὰρ θεῷ καὶ τοῖς Κρείττοσι καὶ τοῖς ἀγαθοῖς
[illegible]ἀνθρώπων ἡ τιμὴ προσήκει, καθὸ ἀγαθή ἐστι·) δῆ-
[illegible]λον ὅτι ἡ ἀτιμία κακὸν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ
[illegible]ον ὑπάρχει, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρξει.
[illegible]τιμῇ μὲν, ἀτιμία· ἀγαθῷ δὲ, κακόν.
[illegible] τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακὸν, αὐτεξουσίων ὄντων,

sin ab eis victus fueris, duplicatum risum lucrifacies : cumque adeo videri potuerit ab externo judicio suspendere auditorem; hac admonitione eumdem a rebus externis revocat, et ab aliorum opinione, foras trahente animum et contaminante, ad se ipsum reducit, [et ad sui judicium,] sincerius illud, nec vanum amplius, sed usum jam aliquem præstans. Nam cordatis judicibus videri bonum, firmum certe argumentum est bonitatis. Hoc igitur, ut opinor, spectans, dixit : *Tibi ipsi videre, idque satis erit.*

[IN XXIV.] Homines in animi sui curam incumbentes, alii aliis rebus distrahuntur : eoque fit ut quædam et sibimet ipsis, et iis qui ipsos ad meliora hortantur, opponant. Ac ii quidem qui modo cœperunt erudiri, ut humiles et abjecti adhuc, dicunt : Si mea neglexero, non erit unde vivam : ni famulum castigaro, evadet improbus. Qui vero jam profecerunt, hæc ut parva despiciunt : et confidunt, se non ita ad omne opus faciendum inutiles fore, ut fame sibi pereundum sit; sed ipso servandorum officiorum studio, re tam bona, quam honorabili, anguntur. Nam verissimum honorem hi expetunt, et ignominiam fugiunt, et amicis ac patriæ succurrere volunt. Hinc igitur argumenta petunt, quæ nunc ordine omnia et præclare confutat Epictetus.

Ac primum commune illud ponit, ab ignominia sumtum : Si a rebus externis foroque recessero,

Quod solet exornare viros illustribus actis,

ut Homerus ait; *sine honore vivam, nulloque numero.* Illud autem argumentum ratiocinatione solvit quadam, quæ hanc vim habet : Ignominia malum est. Malum in nobis situm est, quemadmodum et bonum. Quod vero in nobis situm est, id nobis nec ab alio, nec per alium accidit : alioqui non amplius situm in nobis esse diceretur. Ignominia igitur, quoties adfuerit, a nobis pendet, et in nobis ipsis inest; sive alii extrinsecus ignominia nos adficiant, sive minus. Non igitur ignominia, qua ab aliis adspergimur, est pertimescenda, ac ne ignominia quidem illa judicanda : siquidem ignominia, si malum sit, in nobis erit.

Sed jam etiam ipsas sumtiones, quibus usus est, videamus, quam vere sint adhibitæ. *Ignominia*, inquit, *malum est.* Nam si bonum honorabile est, in quo consentimus omnes, ignominiosum et ipsa ignominia malum erit : si enim bonum esset, honorabile esset, non ignominiosum. Porro : si bonum est honos, quia bonis omnibus convenit; (nam et Deo, et Geniis, et bonis hominibus convenit honos, quatenus bonus est :) carere ergo honore malum esse constabit. Nam contrariorum contrariæ sibi invicem sunt qualitates. Contrarium autem est honori, carere honore : ut bono, malum. Bonum vero nostrum, qui libera voluntate præditi sumus, malumque nostrum, in no-

ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ προαιρέσει, καὶ οὐδὲν μὴ κατὰ προαίρεσιν ἡμῶν ἐστι γινόμενον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν. δέδεικται, οἶμαι, πρότερον, καὶ οὐ χρὴ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγειν. Εἰ οὖν ἐφ' ἡμῖν ἡ ἀτιμία, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅταν παρῇ· οὐκ ἂν ἄτιμοι διὰ τὰ ἐκτὸς εἴημεν, κἂν τελέως αὐτῶν καταφρονήσωμεν. Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τὸ μὴ τυχεῖν ἀρχῆς, ἢ τὸ παραληφθῆναι εἰς συμβουλὴν, ἢ εἰς ἑστίασιν· τὸ μὴ τυχεῖν τούτων, οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡμέτερον· ὥστε οὐδ' ἡ ἀτιμία, εἴπερ ἡ ἀτιμία κακόν.

Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ, Οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ; καὶ γὰρ καὶ περισκελέστερον ἀπήγγελταί πως τὸ ῥησείδιον. Ἔοικε δὲ τὸ, μὴ δύνασθαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ** ὡς ἀπὸ προφανεστέρων. Ὡς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ καλὸν ἐκφανέστερόν ἐστιν, ἐπανορθοῦν αὐτοῦ τὰ ** κρυφία ἑνώσει· διὸ θέλγει καὶ κηλεῖ τοῦτο, καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτὸ, καὶ ἔρωτα πᾶσιν ἐναποτίκτει τῆς πρὸς αὐτὸ ἐπιστροφῆς· οὕτω καὶ τὸ αἰσχρὸν, προφανέστερον καὶ προδηλότερόν ἐστι τοῦ κακοῦ. Αἰσχρὸν δὲ λέγεται, τὸ ταῖς ἡδοναῖς παρὰ τὸ προσῆκον κεχρῆσθαι. Τοῦτο δὲ κατὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ δι' ἄλλον συμβαίνει. Τὸ γὰρ ἥδεσθαι, ἡμέτερόν ἐστι κίνημα. Οὐ μᾶλλον οὖν δύναταί τις ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἤπερ ἐν αἰσχρῷ. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἐν αἰσχρῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον. Εἰ οὖν εἶναι μὴ δύναταί τις ἐν αἰσχρῷ δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον δὲ ἐν κακῷ εἶναι δυνατὸν δι' ἄλλον ἤπερ ἐν αἰσχρῷ· δῆλον, ὅτι καὶ ἐν κακῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον· εἴπερ μηδὲν μᾶλλον ἔχει τὸ ἐν κακῷ, τοῦ ἐν αἰσχρῷ εἶναι. Καὶ γὰρ τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ὁμοίως ἐστὶν, ὥσπερ τὸ αἰσχρόν.

Μήποτε δὲ ἐκφαντικώτερος ὁ λόγος ἔσται, τὸ ἀρνητικὸν μόριον ὑπερβιβαζόντων ἡμῶν; ἵνα ᾖ μᾶλλον οὕτως, ** ἤπερ ἐν αἰσχρῷ· καὶ λέγοι ἂν, ὅτι οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἵνα ἐκ τοῦ μᾶλλον ἡ κατασκευὴ τοῦ λόγου ληφθῇ. Εἶχε δ' ἂν ἀλήθειάν τινα ὁ λόγος, εἰ ἐννοήσαιμεν, ὅτι τὸ μὲν καλὸν καὶ αἰσχρὸν οἱ ῥήτορες τῷ ἐπαινετῷ καὶ τῷ ψεκτῷ χαρακτηρίζουσι, τῆς κρίσεως αὐτὸ τῶν πολλῶν ἐξαρτῶντες· τὸ δὲ συμφέρον καὶ ἀσύμφορον, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τὸ ὠφέλιμον καὶ βλαβερὸν, ἤτοι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, οὐ θέσει τινὶ, οὐδὲ κρίσει ἀνθρώπων, ἀλλὰ φύσει λέγουσιν ὑπάρχειν. Ὡς πρὸς ταύτην οὖν τὴν ὑπόθεσιν, τὴν τὸ αἰσχρὸν τῆς κρίσεως τῶν ψεγόντων ἐξαρτῶσαν, (εἶπεν,) μᾶλλον οὐ δυνατὸν ἐν κακῷ δι' ἄλλον εἶναι, ἤπερ ἐν αἰσχρῷ. Εἰ οὖν ἐν αἰσχρῷ μὴ δυνατὸν εἶναι δι' ἄλλον, ὡς εἴρηται πρότερον, μᾶλλον δὲ οὐ δυνατὸν ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἤπερ ἐν αἰσχρῷ· δῆλον, ὅτι τελέως ἀδύνατον ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον.

Πῶς δὲ, φησὶ, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ἐὰν μὴ δύναμιν πολιτικὴν ἔχῃς; ἐπελάθου, ὅτι οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὸ ἀνθρώπινον; ἀλλ' ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, καὶ ὅλως τοῖς ἐπὶ σοὶ, ἐν οἷς ἔξεστί σοι πολλοῦ ἀξίῳ εἶναι, ἐὰν σὺ θέλῃς κατὰ φύσιν ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι. Καὶ τὸν τόπον οὖν

bis et nostra voluntate sita esse, neque con
nostram ullum vel bonum vel malum nobis
rius utique, puto, demonstratum est; nec
eadem. Si ergo ignominia a nobis pendet,
inest, cum adest : non erimus in ignominia
ternas, quamvis eas plane despexerimus.
situm non est, *adipisci magistratum*, au
adhiberi, *aut invitari ad convivium* : no
malum nostrum haud fuerit; ac proinde ne
dem nostra, siquidem ignominia malum est

Sed quid illud sibi vult? *Non potes in mc
alium, non magis quam in turpitudine*
tiola hæc duriuscula esse videtur. Videtu
non posse quemquam *in malo esse propter*
voluisse demonstrare, quod non possit qui
minia esse propter alium,] tamquam ex e
quemadmodum pulcrum et honestum mag
currit, quam bonum; (corrigens illius seve
copulatione; quo fit ut demulceat, delinia
et amorem omnibus convertendi se ad ips
sic et turpe malo clarius et evidentius es
dicitur, voluptatibus uti præter id quod
consilio fit, et non per alium. Etenim
fit, ut quis voluptati se dedat. Non
malo quis per alium (sive propter alium) q
dine, potest esse. Atqui perspicuum est,
neminem propter alium (sive per alium)
ergo per alium in turpitudine esse nemo po
vero in malo quisquam per alium, quam in
potest : sequitur, ne in malo quidem quem
esse posse; siquidem nihil est caussæ, cur
sit, quam in turpitudine. Malum enim a
tum est, atque turpitudo.

Fortassis autem evidentior fuerit oratio,
gandi particula; ut sit, *magis impossibile e*
quam in turpi; atque ita dicat, non posse
per alium, ut ex particula *magis* sumatu
firmatio. Habuerit autem veri aliquid ill
temus, rhetores honestum et turpe laudabil
definire, et vulgi judicio subjicere; utile ve
sive conducibile et noxium (quod perind
bonum et malum, non instituto aliquo aut
cio, sed natura esse, adfirmare. Secund
hypothesin, quæ turpitudinem a judicio vit
dentem facit, dixerit, *magis impossibile e*
alium sit in malo, quam in turpitudine
nequit, ut propter alium in turpitudine sis,
est; multo vero minus fieri potest, ut
alium, quam in turpitudine; perspicuum e
non posse, ut sis in malo per alium.

Quomodo vero, inquit, *nullo usquam l*
publicæ administrandæ potestate careas?
non hunc esse locum, in quo bonum et m
situm sit? sed id situm esse in adpetitione
et omnino *tuis in rebus, in quibus tibi q*
esse licebit, si eas naturæ congruenter tr

τοῦ ἀγαθοῦ ἐν σαυτῷ ἔχων, καὶ δυνάμενος ἐν αὐτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι, διὰ τί λέγεις οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἶναι; ἐπειδὴ διὰ τὸ τέως ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν τίθεσθαι, οὐ ἀνάγκη καταφρονεῖν τὸν γνησίως φιλοσοφοῦντα. Ἀλλὰ, κἂν ἐγὼ σιγῶν δύναμαι ἐν ἐμαυτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι, οἱ φίλοι, φησίν, ἀδοκήτοι ἔσονται. Τοῦ τοιούτου προκεκοφότος ὁ λόγος. Οὗτος γὰρ, ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῷ, καταφρονεῖ πολλάκις τῶν ἐκτὸς, ὀρέγεται δὲ βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀγαθὸν νομίζων αὐτὸ καὶ καλὸν ὑπάρχειν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ χρημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ πολιτικῆς δυνάμεως ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ ἄχρηστος εἶναι τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις. Λύει οὖν καὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν, τό τε τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ χρησιμώτερον εἶναι φίλον, τοῦ χρήματα καὶ δυναστείας πορίζοντος, τὸν αὐτὸν πιστὸν εἰς τὴν φιλίαν παρεχόμενον· καὶ ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι χρήματα, καὶ πολιτικαὶ δυναστεῖαι, καὶ τιμαὶ, οὐκ εἰσὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν. Εἰ μὲν γὰρ τύχοι τις τῶν φιλοσοφούντων, διδότω προθύμως, μᾶλλον χάριν μᾶλλον ἐκ τούτου, ἢ διδόναι, νομίζων· εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἀδικεῖ τὴν φιλίαν. Τίς γὰρ ἀδικεῖται δοῦναι ἑτέρῳ ἃ μὴ ἔχει αὐτός;

Κτῆσαι οὖν, φασὶν οἱ φίλοι, ἵνα ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς· ἀλλ', εἰ μὲν δυνατὸν κτήσασθαί με, μένοντα καὶ πρὸς ὑμᾶς πιστὸν φίλον, καὶ κατ' ἐμαυτὸν πάντων κεκαθαρμένον τῶν αἰσχύνην τῷ φιλοσόφῳ φερόντων, δείκνυτε μοι τὸν δρόμον, καὶ κτήσομαι. Καὶ ἔοικεν ὁ ἀνὴρ οὗτος διδόναι καὶ χρηματίζεσθαί ποτε διὰ τοὺς φίλους, καὶ πολιτικῆς ἀντέχεσθαι δυνάμεως, ἐὰν ᾖ δυνατὸν πορίσασθαι ταῦτα, καὶ ἔχειν, διασώζοντα τὸν κατὰ φύσιν ἑαυτῶν προσήκοντα βίον. Εἰ δὲ ἀδύνατον ὡς ἐπὶ πλεῖστόν ἐστι τοῦτο, καὶ ἀνάγκη ταῦτα βουλόμενον περιποιήσασθαι, τὴν ἔνστασιν ἀπολέσαι τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ· δῆλον, ὅτι τῷ, Κτῆσαι ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν, τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν αἰτοῦσιν ἀπολέσαι, τοῦτ' ἔστι τὸ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀγαθὸν, ἵνα ἑαυτοῖς τὰ ἀγαθὰ ἑαυτῶν περιποιήσωνται. Οὐ γάρ ἐστιν, ὧν αἰτοῦσιν, τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τῆς λογικῆς, καθ' ἣν ἄνθρωπος ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλ' ὀρεκτὰ τῶν ἀλόγων ζῴων. Ἀγνώμονες οὗτοι καὶ ἄνισοι. Ἄνισοι μὲν ὅτι οὐ φίλοι· (ἡ γὰρ φιλότης, ἰσότης, ὡς ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι·) καὶ ὅτι ἄνισόν ἐστι τὸ ἐλέσθαι κακῶν τῷ φίλῳ περιβαλεῖν τὸν φίλον, διὰ τὸ ἀποπλῆσαι ἄλογον αὐτῶν ὄρεξιν. Ἀγνώμονες δὲ, καὶ ὡς ἀξιοῦντι ἑαυτὸν εἰς συμπεριφορὰν αὐτοῖς τοιαῦτα προσποιοῦντες, καὶ ὡς μὴ δυνάμενοι διακρῖναι τὴν διαφορὰν, οὗ τε ἀπόλλυσιν ὁ φίλος, πειθόμενος αὐτοῖς, καὶ οὗ αὐτοὶ περιποιήσονται· ὅτι ἐκεῖνο μὲν ἀγαθῶν τὸ κράτιστον αὐτῷ, τοῦτο δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀγαθὸν τούτων ἐστὶ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κακόν. Ἀγνώμονας δὲ αὐτοὺς, καὶ ἀνοήτους, ἴσως καὶ διὰ τὸ ἐφεξῆς ἐπαγόμενον καὶ ὅτι ἀργύριον πιστοῦ φίλου προτιμῶσι καὶ αἰδήμονα.

Διὰ τούτου δὲ καὶ ἐναργέστερον δείκνυσιν, ὅτι οὐ δοκεῖται τοῖς φίλοις ὁ τοιοῦτος ἄχρηστος, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτερος τῶν πορίζόντων ἀργύριον. Εἰ γὰρ καὶ

Cum igitur et boni locum in te ipso habeas, et in eo quantivis pretii esse possit, cur te nullo usquam esse loco dicis? Eo nimirum, quod hactenus bonum in rebus externis collocas, quas spernere debet germanus philosophus. *At*, ut ego, etsi tacuero, in me ipso magni esse pretii possim, *amici tamen*, inquit, *nihil a me juvabuntur*. Hæc ejus est oratio, qui aliquantum profecit. Is enim, quod ad sese attinet, sæpe res externas contemnit; sed amicis opem ferre cupit, quod id bonum judicat honestumque esse: eaque de caussa et opes et nonnumquam etiam potestatem civilem desiderat, ne suis amicis sit inutilis. Solvit igitur et hanc objectionem, argumento ab iis, quæ in nostra potestate sunt, petito: et comparatione, quod sit utilior amicus is, qui bona fide colat amicitiam, illo qui pecuniam et potentiam conferat. Et ab iis quidem, quæ in nostra potestate sunt: quod pecunia, civiles potestates, honores, *in nostra potestate non sint*. Quæ si quis philosophorum habeat, alacriter elargiatur; seque accipere potius ea re, quam dare beneficium existimet. Sin iis careat, nullam amicitiæ facit injuriam. *Quis enim alteri det, quod ipse non habet?*

Parato igitur, inquiunt amici, *ut et nos ea habeamus. At, equidem si* ita *parare possum*, ut et vir bonus permaneam, et vobis fidelis amicus, neque quidquam admittam philosopho indecorum; *vos viam ostendite, et ego parabo*. Ac videtur hic vir concedere, interdum et parare opes propter amicos, et petere magistratum, si ista sic parari tenerique possint, ut ne quid admittatur ea vita indignum, quæ naturæ instituto viroque sapienti conveniat. Sin hoc maxima ex parte fieri nequit, et eum, qui hæc consequi velit, necesse est institutum proprii sui boni perdere: illud utique, *Parato, ut et nos habeamus*, nihil aliud est, nisi petere ut meum bonum, hoc est, animi ratione præditi bonum, amittam, quo illi, quæ ipsorum bona non sunt, consequantur. Non sunt enim, quæ illi quærunt, bona animi rationalis, per quem homo homo est; sed res brutis cupiditatibus desiderabiles. *Ingrati* hi igitur, *et vecordes, et iniqui* sunt. *Iniqui*, ut desertores amicitiæ. Est enim amicitia, ut Pythagorei dicebant, æqualitas: et iniquum est, amicum in extremam calamitatem velle conjicere, brutæ tuæ cupiditatis explendæ caussa. *Ingrati* vero *et vecordes*, qui ab amico, qui lubens illis morem gerit, talia postulent: nec, quantum intersit, videant, inter id quod amicus illis obsequens perdit, et id quod ipsi consequuntur; nempe illum quidem boni maximi jacturam facere, ipsos vero non modo non suum aliquod bonum adipisci, sed interdum malum etiam. *Ingratos* autem eos *amentesque* fortassis ob id etiam, quod mox subjicit, adpellat, nempe quod *pecuniam fideli amico et verecundo anteponant*. Atque per id evidentius etiam ostendit, talem amicis non fore inutilem, sed utiliorem quam hi qui pecuniam suppeditent. Nam si servi quoque fideles et verecundi ar-

τῶν οἰκετῶν οἱ πιστοὶ καὶ αἰδήμονες, χρησιμώτεροι τῶν τεχνικῶν καὶ ἐργατικῶν εἰσι, καὶ τιμιώτεροι τοῖς δεσπόταις, πόσῳ μᾶλλον οἱ τοιοῦτοι φίλοι τῶν πορίζόντων ἀργύριον τιμιώτεροι τοῖς ἔμφροσιν ἔσονται; καὶ γὰρ πρὸς συνδιαγωγὴν καὶ συμβουλὴν οὗτοι, καὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φιλτάτων καὶ τιμίων, καὶ ἐν κινδύνοις καὶ νόσοις, καὶ μετὰ θάνατον, οἱ πιστοὶ φίλοι χρησιμώτεροι δείκνυνται, οὐδὲν ἀπᾴδοντες τῶν χρωμένων αὐτοῖς φίλων. Εἰ οὖν φίλοι ὄντως εἰσὶ, συλλήψονται τῷ φίλῳ εἰς τὸ πιστὸν διαμένειν, καὶ αἰδήμονα, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν χρησιμώτερον ἀποβλέποντες· ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα πράττειν ἀξιώσουσι, δι' ὧν καὶ τὸ φίλος εἶναι πιστὸς, καὶ χρήσιμος τοῖς φίλοις, ἀπολέσει.

Ἀλλ' ἡ πατρὶς, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ, φησὶν, ἀβοήθητος ἔσται. Ἠδύνατο μὲν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ ταύτην λῦσαι τὴν ἔνστασιν, ὅτι τῶν ἐπὶ σοὶ κύριος εἶ· τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι τῶν ἐπὶ σοί ἐστι, στοὰς καὶ βαλανεῖα τῇ πατρίδι περιποιεῖν; τίς δὲ δύναται ἑτέρῳ δοῦναι ἃ μὴ ἔχει αὐτός; κἂν ἀκούσῃ, Κτῆσαι οὖν, ἵνα καὶ ἡ πατρὶς ἔχῃ· τὰ πρότερα ἐκεῖνα ἐπαγαγεῖν. Ἀλλ' ἐάσας ταῦτα ἡμῖν ὡς κοινὰ συννοεῖν, εἰδικωτέραν καὶ προσφυεστέραν μετὰ πολλῆς ἐνεργείας τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόκρισιν γοργῶς ἐποιήσατο· Τί πρὸς σὲ τοῦτο, εἰπὼν, εἰ διὰ σὲ ἡ πατρὶς στοὰς οὐκ ἔχει, καὶ βαλανεῖα; οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα διὰ τὸν χαλκέα ἔχει, ἀλλὰ διὰ τὸν τῶν ὑποδημάτων δημιουργόν· οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὁπλοποιόν. Πᾶσα γὰρ πόλις τότε συμφερόντως ἑαυτῇ καὶ δικαίως οἰκεῖται, ὅταν ἕκαστος τῶν ἐν αὐτῇ, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἐκπονῶν, μὴ πολυπραγμονῇ, ἀλλ' ὁ μὲν χαλκεὺς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν τοιούτων, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον χρήσιμον τῇ πόλει παρέχῃ. Ἐγὼ δὲ, φαίη ἂν ὁ φιλοσοφῶν, τί ἂν αὐτῇ χρήσιμος εἴην; Πρὸς ὃν πάλιν καλῶς ὑπαντᾷ, ὡς, Εἰ ἄλλον τινὰ κατεσκεύαζες ἐν αὐτῇ πιστὸν καὶ αἰδήμονα πολίτην, ἆρα οὐκ ἂν χρειωδέστερόν τι αὐτῇ τοῦ χαλκέως ἐπόριζες; ὥστε μάλιστα μὲν, ἂν καὶ ἄλλους κατασκευάσῃς τοιούτους, τὰ μὲν νουθετῶν καὶ διδάσκων, τὰ δὲ παράδειγμα καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ πολίτου γινόμενος· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ σαυτὸν αὐτὸς παρέχων τοιοῦτον· χρησιμώτερόν τι παρέχειν αὐτῇ ὧν οἱ ἄλλοι παρέχουσι.

Τίνα οὖν, φησὶν, ἔξω χώραν ἐν τῇ πόλει· ὥσπερ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἔχει, ὁ μὲν ἄρχων, ὁ δὲ προπολεμῶν, ὁ δὲ τῶν πρὸς τὸν βίον τι χρησίμων δημιουργῶν; Αὐτὸς μὲν οὖν κοινῶς πρὸς τοῦτο ἀπήντησεν, ὅτι, Ἢν ἂν δύνῃ χώραν ἔχειν πρὸς τὴν πόλιν, φυλάττων τὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα, ταύτην ἔχε. Εἰ δὲ εἰς χρήματα καὶ βαλανεῖα καὶ στοὰς βουλόμενος ὠφελεῖν, ἀποβάλῃς τὸ πιστὸν καὶ αἰδῆμον, οὐδὲ εἰς ἐκεῖνα ἴσως ὠφελήσαις αὐτὴν, ἅπαξ ἄπιστος καὶ ἀναιδὴς ἀποτελεσθείς. Τί δὲ κάλλιον αὐτῇ; πιστοὺς ἔχειν καὶ αἰδήμονας πολίτας; ἢ στοὰς καὶ βαλανεῖα;

Ἀλλὰ ζητητέον, τίνα χώραν ὁ φιλοσοφῶν ἐν τῇ πόλει καθέξει· ἢ μάλιστα μὲν τὴν ἀνθρωποποιὸν, καὶ

tificiosis et operosis præstant, plurisque fiunt quanto magis tales amici pluris æstimabuntu hominibus, quam ii qui nummulos donant? N cundam vitæ consuetudinem, et ad consilium ad tuenda ea quæ sunt carissima ac pretiosi periculis, et in morbis, et post obitum, fideles liores esse constat, nulla in re ab his, qui i amicis dissentientes. Si ergo hi veri amici s vabunt amicum, ut fidelis et verecundus perm privati sui commodi respectu : neque ab eo po id faciat, per quod eo redigatur, ut nec fidelis utilis esse amicis possit.

At patria, quantum in me est, inquit, au Poterat eadem ratione hanc quoque objectione diceret : Eorum quæ in te sita sunt, dominus tibi dixit, in te situm esse, ut patriæ *portic* construas? quis vero alteri dare id potest, quo bet? Et, quod si audivisset dicentes, Parato ig tria habeat : poterat priora illa rursus respo hæc, ut communia, nobis cogitanda reliquit, priam et cognatam multa cum vi et acrimonia quod ad patriam attinet, fecit. Quid ad te, *te patria porticus et balnea non habebit? calceos per fabrum ferrarium habet*, sed *neque arma per sutorem*, sed per armo Omnis enim civitas tum sibi ipsi utiliter et stratur, cum quisque civis et incola suo in aliena non curat : si et faber ærarius, et quivi curat, ut suum opus civitati prosit. At dica studiosus : Ego vero qua re utilis ero civitati egregie respondet : *Si efficeres, ut alium et verecundum civitas tua haberet*, nonne quid, quam quæ faber ærarius, præstares? quidem, si alios, cum monendo docendoque ac boni civis exemplum illis ostendendo, tal sin id non potes, saltem te ipsum talem præs rem te civitati, quam alii illi, (qui ista eide præbebis.

Quem igitur, inquis, *in civitate tenebo loc* modum cæterorum quisque suo quopiam mu alius magistratum gerendo, alius propugna quid ad degendam vitam utile suppeditando? communiter ad hæc respondet : *Quemcumq civitate tenere poteris, conservata fide et* eum teneto. Si vero dum pecunia, balneis eam juvare studes, fidem et verecundiam tasse ne illis quidem rebus eam juveris, sen impudens factus. Utri vero magis eam orn verecundi cives? an porticus et balnea?

Verum quærendum est, quem locum in re sophus tenere debeat. Annon locum potissi

ιὶ αἰδημόνων πολιτῶν δημιουργόν; Ἔργον
δὲν ἄλλο, ἢ ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν
ιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν·
τάντων ἔσται πατὴρ καὶ παιδαγωγὸς, διορ-
ιαὶ σύμβουλος, καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν
καὶ συνεργὸς ὢν παντὸς ἀγαθοῦ· τοῖς μὲν
ι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συνταλαι-
ὶ παραμυθούμενος αὐτούς· καὶ ἁπλῶς ἐκεῖνα
ίπερ ὁ νομίζων ἔργον ἴδιον ἔχειν καὶ χώραν
ιει τὴν πάντων ἀνθρώπων εὐποιητικὴν ἐπι-
ρ' ὅσον δύναται. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἕν τι τῶν
ιει ἐπιτηδευμάτων ἀποκεχωρισμένον αὐτὸν
ῖν, ἐν μὲν ταῖς ἀγαθαῖς πολιτείαις, καὶ ἄρ-
ως ὁ τοιοῦτος αἱρεθήσεται, ὡς ὑπερέχων τῶν
ὶ τὴν τοῦ ποιμένος πρὸς τὰ πρόβατα σώζων
· καὶ σύμβουλος, ὡς ἔμφρων· καὶ στρατη-
ν κατὰ πόλεμον ἔμπειρος τύχοι, ὡς ἀνδρι-
ῶν ἄλλων καὶ εὐβουλότερος. Καὶ γὰρ Σω-
τῆ ἐπὶ Δηλίῳ μάχῃ τὰ ἀριστεῖα ἔλαβε· καὶ
ολεμίων ἀναχωροῦντι μόνῳ, φασὶν, οὐδεὶς
ἐπελθεῖν, πάντων τοῦ ἀνδρὸς καταπλαγέν-
ρόνημα. Ἀλλὰ καὶ Ξενοφῶν τοὺς μυρίους
ιτέσωσε, στρατηγὸς αἱρεθεὶς, διὰ τοιαύτης
οιούτων ἐθνῶν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα παρακο-
τούς. Καὶ δικαστὴς δὲ οὗτος ἀδέκαστος
πρεσβευτὴς ἀξιόχρεως, καὶ φύλαξ τῶν φυ-
μένων πιστός. Πολλὰς οὖν ἔχει χώρας ἐν
ῃ πόλει ὁ τοιοῦτος.

ίντοι ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις, τῶν μὲν
ἔξεται πραγμάτων, οὔτε ἀρέσκων τοῖς κακῶς
ένοις, οὔτε αὐτὸς ἐκείνοις ἀρεσκόμενος, οὔτε
τοῖς τῶν τοιούτων ἄρχουσιν ὑπουργεῖν, καὶ
ἅμα τὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. Διὸ, νουθε-
ματα ἀδύνατα παραιτούμενος, εἰ μὲν δυνατός
ἄλλην πολιτείαν μεταχωρήσει· ὡς ὁ αὐτὸς
ς, τῆς Δομετιανοῦ τυραννίδος καταγνοὺς,
Ρώμης ἐξέστη πρὸς τὴν Νικόπολιν. Εἰ δὲ
ὡς ὑπὸ τειχίον τι κρυβήσεται, τὸν κονιορ-
ων· ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἂν δύναιτο,
ιγίας ἐπιμελόμενος· καὶ πανταχοῦ νύκτωρ
ἡμέραν σκοπῶν, ἐν συγγενείᾳ, καὶ φίλοις, καὶ
πολίταις, εἴ που τις παραπέσοι πρᾶξις ἀγα-
ῦτοῦ δεομένη συνεργείας. Πολλαὶ δὲ κατ'
ς τοιαύτας] εὑρίσκονται πολιτείας ἢ συμβου-
ναί τινος καὶ συνεργείας πιστῆς, ἢ συμπα-
ταραμυθίας, ἢ [καὶ] μέχρι τοῦ συγκινδυνεῦσαι·
ῦτό ποτε τὸ καθῆκον ὑπαγορεύει. Κἂν μὲν
ν αὐτῷ προχωρῇ τὰ πράγματα, τῷ θεῷ
λογεῖν, ὡς ἐν τριχυμίᾳ γαληνιῶντα· εἰ δὲ
ιήρυκτον πόλεμον τοῦ παρὰ φύσιν βίου πρὸς
φύσιν, καὶ τῶν μεθυόντων πρὸς τοὺς νήφον-
δυσχερῆ προσπίπτῃ τινά· οἱ μὲν ἀποδειλιῶν-
τὴν ἔνστασιν διαλύοντες, ἀξίους ἑαυτοὺς τῆς
πολιτείας ἀποδεικνύντες, μάτην αὐτὴν ὑπερ-

homines faciat, et fidelium ac bene moratorum civium quasi opifex quidam sit? Nec enim aliud ejus munus erit, nisi et sese et alios ita repugnare, ut vitam naturæ humanæ convenientem agant: omniumque communis pater erit, et pædagogus, et corrector, et consiliarius, curatoremque præbebit se omnium, et adjutor erit omnis boni: congratulabitur iis quibus res secundæ sunt, vicem dolebit calamitosorum, eosque consolabitur: denique ea faciet, quæ is, qui persuasum habet, peculiare suum munus esse et in republica locum, eam curam, ut omnibus hominibus, quoad possit, bene faciat. Sin eum ad unum aliquod in republica munus seorsim destinatum videre volueris; in bene quidem constitutis civitatibus utique magistratus deferetur huic, ut antecellenti cæteris, ac veluti pastoris vice fungenti apud oves; aut senator ille creabitur et consiliarius, ut vir prudens; aut imperator, si fuerit belli peritus, utpote et fortior aliis, et prudentior. Nam et Socrates in pugna ad Delium primas tulit; et per medios hostes se recipientem solum nemo ausus est adgredi, admirantibus omnibus animi magnitudinem viri. Sed et Xenophon, dux creatus, illos decies mille per talia itinera et per tales gentes, salvos et incolumes in Græciam reduxit. Tum vero et judex incorruptus hic fuerit, et legatus idoneus, et custos fidelis eorum quæ custodia indigent. Multa igitur munera tali viro, tali in civitate, patebunt.

At corruptis in civitatibus abstinebit ille publicis negotiis; quum nec placeat ipse pravis civibus, nec hi illi placeant, neque possit ille his, qui in prava civitate imperium tenent, ita ministrare, ut simul fidem verecundiamque servet. Itaque supersedens inanem in illis admonendis operam consumere, si fieri potest, in aliam rempublicam commigrabit; quemadmodum idem noster Epictetus, damnata Domitiani tyrannide, Roma Nicopolin migravit. Id si non potest, velut post murum aliquem se occultabit, pulverem evitans; suamque et aliorum, quod poterit, rectam institutionem curabit; et ubique noctu dieque observabit, apud suos consanguineos, apud cognatos, apud alios cives, si quod incidat negotium, quod suo adjumento indigeat. Incidunt autem etiam in hujusmodi rebuspublicis multa talia, quæ aut consilio et adjumento fideli indigeant, aut commiseratione et consolatione, aut periculorum etiam participatione; nam et hoc interdum postulat officii ratio. Et si quidem ex voto succedunt ei negotia, Deo gratias habebit, ut qui medios inter æstuantes fluctus tranquillitate utatur. Quod si vero propter implacabile bellum vitæ contra naturam institutæ cum vita secundum naturam, et hominum temulentorum adversus sobrios, incidant gravia nonnulla; tunc quidem, si qui periculi formidine deserunt institutum, ostendunt illi dignos se esse prava republica, et vanum fuisse, quem præ se tulerant, illius contemtum:

ορῶντες ἐλέγχονται· οἱ δὲ ὡς γυμνασίῳ χρώμενοι, καὶ τοῖς σκληροτέροις συγγυμνασταῖς προθυμότερον συμπλεκόμενοι, ὡς καὶ τῷ γυμνασιάρχῃ χάριν ὑπὲρ τούτου ὁμολογεῖν, οὗτοι ὡς ἐν Ὀλυμπίοις στεφανωθήσονται, οὐ θαλλῷ κοτίνου, ἀλλ' εὐζωΐας καὶ ἀληθείας πληρώματι.

Καλὸν δὲ καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις πολιτείαις, ἐν αἷς πολλοὶ φθονοῦσι τῷ κατὰ φύσιν βουλομένῳ ζῆν, μέτριον παρέχειν ἑαυτόν· καὶ τὸ ἔλαττον ἐν τιμῇ μὲν μάλιστα, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς ἐκτὸς, ἀγαπῶντα· ὅπως ἂν ὁ φθόνος κατὰ τὸ δυνατὸν μετριάζοιτο. Καίτοι οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι καὶ ἡ μετριοφροσύνη πολλάκις φθόνον δριμὺν ἐπεσπάσατο. Καλὸν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς δυνάστας προσκρούματα, καὶ τὰς ἀπειροκάλους παῤῥησίας, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς φυλάττεσθαι πόῤῥωθεν· ἵνα, κἂν συμβαίη τι δυσχερὲς, μὴ τὴν αἰτίαν ὁ ἐπιεικὴς ἔχῃ, ὡς ἠρεμοῦντα θηρία παρερεθίσας, ἀλλ' αὐτῶν ἢ τῶν θηρίων τὸ μανιῶδές τε καὶ ἀλόγιστον. Δῆλον δὲ, ὅτι πραΰνειν αὐτὰ χρὴ, μήτε ταπεινούμενον, μήτε τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτοῦ προδιδόντα, μήτε τοῖς κόλαξιν ἑαυτὸν συντάττοντα, μήτε ἐν λόγῳ τινὶ, μήτε ἐν ἔργῳ· ὁ γὰρ ὁτιοῦν τούτων παθὼν, ἀπώλεσε τὴν ἔνστασιν, καὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη.

Ἰστέον μέντοι, ὅτι αἱ μοχθηρότεραι πολιτεῖαι, τὸ μὲν ὅλον, βλαβεραὶ τῶν ψυχῶν εἰσιν, καὶ μάλιστα τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἀναστέλλουσαι, καὶ ἀτιμάζουσαι τὰς καλλίονας ἐπιτηδεύσεις, καὶ τὰ τῆς εὐζωΐας παραδείγματα ἀφανίζουσαι. Διὸ καὶ πρὸς ἀρχὴν ὅλως εὐαγωγίας ταῖς ψυχαῖς ἐμποδίζουσι, καὶ πρὸς τὸ πῆξιν ἐν αὐταῖς τὴν εὐαγωγίαν λαβεῖν. Εἰ μέντοι τις ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ εὑρεθείη ψυχὴ θείᾳ μοίρᾳ νενευρωμένη, ἤδη αὐτὴ σκληρότερον ἐν αὐτῇ γυμναζομένη, τελεωτέρα πρὸς ἀρετὴν ἀποδείκνυται. Ἀληθὲς οὖν, ὅτι πᾶσα τύχη, καὶ πᾶσα περίστασις, γαληνοτέρα τε καὶ τραχυτέρα, εἰς ὠφέλειαν συντελεῖ τῷ ἐν πᾶσιν ἀγαθὸν διὰ τῆς ἔμφρονος ἐκλογῆς ποριζομένῳ.

[IN CAP. XXV.] Καὶ οὗτος ὁ λόγος μέρος τοῦ προτέρου δοκεῖ, πρὸς τὰς λοιπὰς ἐνστάσεις ὑπαντῶν, τὰς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἕξεως προσαγομένας. Ὁ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων, καὶ τὰ ἐκτὸς ἄλλοις καταλιμπάνων, καὶ τῆς τῶν πλουσίων καὶ δυναστευόντων θεραπείας καταφρονῶν, ἐν ἀτιμίᾳ δοκεῖ διάγειν, προτιμωμένων αὐτοῦ πολλῶν ἐν ἑστιάσεσι καὶ προσαγορεύσεσι, καὶ τῷ εἰς συμβουλὴν μᾶλλον ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι. Καὶ δυνατὸν μὲν ἦν, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, διαλύειν τὴν ἔνστασιν. Εἰ γὰρ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, ταῦτα δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἡμέτερα ἀγαθά. Ὁ δὲ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον παρῆκε τῆς λύσεως, καὶ ὡς κοινὸν, καὶ ὡς ἤδη ῥηθέντα. Ἄλλῳ δὲ ἰδίῳ μᾶλλον τοῦ προκειμένου χρῆται, καὶ ἄλλην ὠφέλειαν μείζονα ἀπὸ τῶν τοιούτων τοῖς καλῶς χρωμένοις παραδείκνυσι.

Λέγει δὲ, ὅτι ταῦτα, ἐν οἷς ἄλλοι προτιμῶνται τῶν τὸν καλλίονα βίον αἱρουμένων, ἢ ἀγαθὰ πάντως ἐστὶν,

qui vero gravioribus casibus pro exercitatione cum illis, tamquam in gymnasio cum ferocio sariis, alacriori animo congrediantur, atque et tori certaminis gratias eo nomine habeant Olympicis certaminibus coronabuntur, non ol sed rectæ beatæque vitæ et veritatis complen

Conveniet vero etiam in talibus rebuspubli multi invident ei qui secundum naturam viver derate te gerere; et in honore quidem maxi omnibus rebus externis, parvo esse contentu dia etiam, quatenus fieri possit, temperetur. non ignoro, moderationem etiam interdum a invidiam contraxisse. Oportebit porro in hu poribus offensiones potentum, et rusticam in tatem, etiam atque etiam cavere; ne, si quid id merito accidisse viro bono videatur, qui quiescerent, irritasset; sed ut id omne nonni belluarum rabie et furore proficiscatur. Illu ligitur, non oportere easdem belluas mitigari gerendo, aut tuam ipsius libertatem prodend torum gregi te adjungendo, sive verbis, siv enim horum aliquid, quodcumque fuerit, ad didit institutum suum, et indignum se reddi tatorum Olympicorum numero censeatur.

Cæterum non est dissimulandum, mal ut plurimum animis esse perniciosas, cur illustrationem repellant, et honesta instituta et exempla recte vivendi aboleant. Quapr veræ institutionis animorum omnino impe ctrinæ, si quis bene cœpit, confirmationem. in tali republicâ repertus fuerit animus d fato confirmatus, is jam in ea durioribus e ad majorem virtutis perfectionem acuetur. illud est, omnem fortunam, omnem eventu liorem, sive asperiorem, fructus aliquid a adferre ei, qui prudenti delectu, quod in q boni, amplectitur.

[IN XXV.] Etiam hoc præceptum pars esse rioris, reliquis argumentis occurrens, quæ ab i qui eodem modo sunt adfecti. Nam qui ad se et aliis res externas relinquit, culturamque tentum despicit, sine honore videtur ætatem complures et *in salutatione, et in convivio, consilio præponantur*. Ac potuisset ille q hoc loco, ab eo quod in nostra potestate situ est, objectionem istam refellere. Nam si l nobis sita sunt, ista vero in nobis sita non s ista nostra bona. Verum auctor, hac disso prætermissa, tamquam communi et jam tract huic loco magis propria, quæ recte utentib quo pacto majorem etiam ex hujusmodi reb pere possint.

Ait autem, ea in quibus alii honestioris præferantur, aut bona omnino esse, aut mala.

[illegible]. Προσκείσθω δὲ, τοῦ τελείου τῆς διαιρέσεως [illegible], ἡ ἀδιάφορα. Πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα. Ἀλλ' [illegible] μὲν ἀδιάφορα, οὐδὲν μᾶλλον τίμια ἢ ἄτιμά ἐστι. [illegible] κατεφρόνησε τούτου τοῦ τιμήματος τῆς διαιρέσεως. [illegible] οὖν ἀγαθὰ, ἢ κακά ἐστιν. Εἰ μὲν οὖν ἀγαθὰ, [illegible]ρειν σε δεῖ, φησὶν, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· τοῦτ' [illegible] τῇ ἐν σοὶ δυνάμει χρῆσθαι, τῇ πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βου[illegible]ένῃ, καὶ συγχαιρούσῃ τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. Καὶ [illegible], πηλίκον ἀγαθὸν ἐν τῇ δοκούσῃ ταύτῃ ἀτιμίᾳ κρυ[illegible]μενον ἐξέφηνεν. Ἡ γὰρ πρὸς θεὸν ὁμοίωσις κυ[illegible] αὕτη ἐστὶν, ἧς οὐδὲν ἀγαθὸν μεῖζον τοῖς μετ' αὐτόν [illegible]. Ὁ γὰρ θεὸς δύναμιν ἔχει τὴν ἰσχυροτάτην, [illegible]ς δυνάμεως αἴτιος ὑπάρχων, καὶ βούλησιν τὴν [illegible]ιοτάτην· ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι [illegible]θελς, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι· παρισουμένης δὲ τῇ [illegible]ήσει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, πάντα ἀγαθύνει, καθόσον [illegible]ερ μετέχειν δυνατόν ἐστι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. [illegible] ἀνθρωπίνη ψυχὴ δύναμιν μὲν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην [illegible]τεῖ, πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν μετὰ θεὸν τεταγμένων [illegible]υνάμει λειπομένη· βούλησιν δὲ ἔσχεν ἀπὸ θεοῦ [illegible]βούσιον, πεφυκυῖα πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βούλεσθαι, ὅταν [illegible] τοῦτο προαιρεθῇ. Εἰκότως οὖν κατὰ τοῦτο μά[illegible] πρὸς θεὸν ὁμοιοῦται, καθ' ὅσον κατὰ ταύτην τὴν [illegible]ησιν ἐνεργεῖ· κἂν μὴ δύνηται δὲ πάντα ἀγαθύνειν [illegible]ρ ὁ θεὸς, ἀλλ' ὅσα δύναται αγαθύνουσα, τό γε [illegible]αυτῇ πάντα ἀγαθύνει, καὶ ὅσα βούλεται. Τότε [illegible] βούλησις ὄντως ἐστὶ βούλησις, καὶ τελεία βούλη[illegible]ται ἡ δύναμις αὐτῇ πᾶσα τοῦ βουλομένου συνεργῇ. [illegible] γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐσμὲν κύριοι· καὶ τὸ μὲν βούλεσθαι [illegible] ἀγαθὰ, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. Καὶ βούλεται ὁ ἀγα[illegible]θρωπος πάντας ἀνθρώπους εὖ ποιεῖν, καὶ οὐ τού[illegible]νον, ἀλλὰ καὶ ἄλογα ζῶα, καὶ φυτὰ, καὶ μέχρι [illegible]ύχων προάγει τὴν βούλησιν. Οὐ μέντοι δύναται [illegible]ούλεται· διότι ἡ μὲν βούλησις ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἡ [illegible]ις αὐτὴ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν [illegible] δεομένη, καὶ κρειττόνων ἡμῶν. Καὶ διὰ τοῦτο [illegible]βουλήσει τὸ ἀγαθὸν ἔχομεν, ὅτι αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστί. [illegible] μὲν οὖν τοιοῦτον.

[illegible] κατὰ φύσιν κακά ἐστι ταῦτα, περὶ ὧν ὁ λόγος· [illegible]χέρανε, ἀλλὰ καὶ χαῖρε πάλιν, ὅτι σὺ μὴ ἔτυ[illegible]χες. Οὕτως ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἀτιμίαν [illegible] τὸ μὴ τυγχάνειν τούτων· ἀλλὰ, κἂν ἀγαθὰ ᾖ, [illegible]λλον τυχεῖν, κἂν κακὰ, ἐπὶ τῷ αὐτὸς μὴ τυχεῖν, [illegible]φήσεται. Οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, [illegible]χέρανσιν, τὴν ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν τῶν εἰρη[illegible]τούτων, διέλυσεν. Εἴτε γὰρ ἀγαθὰ ταῦτα, μεῖ[illegible]ον ἐκ τοῦ μὴ τυχεῖν ὑπέδειξε τῷ βουλομένῳ, [illegible]ὸς θεὸν ὁμοιότητα· εἴτε κακὰ, τὸ μὴ τυχεῖν [illegible] ἐστιν.

[illegible] ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου, [illegible] τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀπὸ μὲν τοῦ δυνατοῦ· ὅτι [illegible]ον ἐστι, τὸν μὴ θεραπεύοντα τὸν ἑστιάτορα τῶν [illegible]περ' αὐτοῦ τυγχάνειν, ὧν οἱ θεραπεύοντες τυγ[illegible]. Θεραπεία δὲ τούτων, ἐστὶ τὸ φοιτᾷν ἐπὶ θύ-

divisionis ergo adjiciatur etiam, Aut indifferentia. Multa enim talia quoque sunt. At, si indifferentia, nihilo plus honoris quam ignominiæ habent. Quare hanc divisionis partem aspernatus est Epictetus. Restat igitur, aut bona esse, aut mala. *Si* igitur *bona sunt*, *gaudere* (inquit) debes, *illum iis esse potitum;* hoc est, uti debes facultate, quæ tibi inest, bene cupiendi omnibus, et gratulandi iis qui bonis rebus potiuntur. Vide autem, quantum boni in ista, quæ habetur, ignominia delitescens, elucescat! Est enim hæc proprie similitudo cum Deo, qua iis quæ inferiora et posteriora Deo sunt, nullum majus bonum contingere potest. Deus enim facultate potentissima præditus, et omnis facultatis auctor, voluntate etiam optima, bona omnia, malum vero nihil esse voluit, quatenus fieri posset: cum autem par sit ejus potentia voluntati, omnia bona facit, quatenus unumquodque bonitatem ipsius capere potest. Humanus vero animus facultate quidem summa præditus esse non potest, multis etiam Deo posterioribus potentia inferior: at voluntatem accepit a Deo liberam, cujus ea natura esset, ut bene cuperet omnibus, modo ipsa id vellet. Merito igitur ista ratione potissimum fit Deo similis, cum pro ista voluntate agit; et, quamvis omnia bona reddere ut Deus nequeat, ea tamen bona reddit quæ potest; adeoque quantum in ipso est, omnia, et quæcumque vult, bona reddit. Tum enim voluntas vere voluntas 'est, et perfecta voluntas, cum ei facultas omnis ejus qui vult, navat operam. Eorum enim, quæ in nobis sita sunt, domini sumus. Cum autem bene velle omnibus, in nobis situm sit, cupit bonus homo omnibus hominibus benefacere, nec eis tantum, sed et brutis animantibus et stirpibus, ejusque voluntas usque ad inanima etiam porrigitur. Verum non potest, ut vult, bene mereri de omnibus, quod voluntas quidem in nobis sita est, ipsa facultas vero non item, cum aliarum plurium caussarum adjumenta desideret, earumque potentiorum nobis. Quare nostrum bonum in voluntate inest, quoniam in nobis illud situm est. Et hoc quidem ita se habet.

Si vero ea, de quibus hic agitur, suapte natura *mala sunt*; rursus *ne moleste ferto*, sed gaude potius, *ea tibi non accidisse*. Sic vir bonus, non potiri istis, non ignominiam interpretabitur: sed, sive bona illa fuerint, eo quod iis alius potitus fuerit; sive mala, quod ipse iis careat, lætabitur. Ad hunc igitur modum loco ab utili, ægritudinem istam non potiundi iis quæ dicta sunt, profligavit. Sive enim ea bona sunt, ostendit ei qui vult, majus bonum, quod ex hoc ipso, quod illis careat, capere possit, scilicet similitudinem cum Deo: sive mala, bonum esse ostendit in ea non incidisse.

Deinceps ab eo, quod fieri potest, argumentatur, et mox dein a justo. Ab eo quod fieri potest: *Non posse fieri, ut* a convivatore *tribuantur eadem non colenti, quæ colentibus* ipsum tribuantur. Cultura vero est, *frequentare fores* ejus, *adsectari* in foro, omnia ejus et dicta et facta

[illegible] τὸ παρεσκευάσθαι ἐν ἀγορᾷ, τὸ ἐπαινεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ γινόμενα, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ. Σὲ δὲ, μὴ ποιοῦντα ταῦτα, εἴπερ βούλει φιλοσοφεῖν, ἀδύνατον τυγχάνειν τῶν αὐτῶν, ὧν οἱ ποιοῦντες τυγχάνουσιν· Ἀλλὰ καὶ ἀδικόν ἐστι καὶ ἄπληστον, τὸ, μὴ δοῦναι ἀργύριον, ἀνθ' ὧν πωλεῖ τὸ δεῖπνον, ἐθέλειν λαμβάνειν αὐτό. Ἄδικον μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν ἀτελεύτητον δὲ, τὸ καὶ τὸ δεῖπνον ἐθέλειν λαβεῖν, καὶ τὸ, ἴσου τιμᾶσθαι, μὴ δοῦναι. Εἶτα, ὅτι οὐδὲ ἔλαττον ἕξει τούτου τοῦ δειπνοῦντος αὐτὸς μὴ δειπνῶν, δεικνυσιν ἐναργῶς ἀπὸ τοῦ τῆς θρίδακος παραδείγματος. Ἔχοντος γὰρ ἐκείνου τὸ δεῖπνον, « Ἔχεις νυν, φησὶ, τὸ δεῖπνον τιμιώτερον, τὴν σαυτοῦ ἐλευθερίαν, τὸ μὴ ἐπαινεῖν ὃν οὐκ ἤθελες, τὸ μὴ ἀνέχεσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Εἰ δὲ ταῦτα βούλει καὶ τὸ δεῖπνον ἔχειν, καὶ ἄδικος εἶ, καὶ ἄπληστος· » καὶ, τοιοῦτος ὤν, ἀβέλτερος· ὅτι οὐχ ἕξεις, τίνι συγκρινόμενος, βελτίων φανήσῃ.

IN CAP. XXVI.] Αἱ κοιναὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἔννοιαι, καθ' ἃς οὐ διαφερόμεθα, ἀλλ' ὁμοδοξοῦμεν ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι· οἷον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὠφέλιμόν ἐστιν, καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀγαθὸν, καὶ ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ ὅτι τὸ ἴσον οὔτε ὑπερέχει οὔτε ὑπερέχεται, καὶ ὅτι τὰ δὶς δύο τέσσαρα· αὗται οὖν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κατὰ λόγον ὀρθὸν συστᾶσαι ἐν ἡμῖν, καὶ πολλῷ χρόνῳ βασανισθεῖσαι, ἀληθεῖς εἰσι, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐφαρμόττουσαι. Αἱ δὲ ἴδιαι ἑκάστου ἔννοιαι, καὶ διαμαρτάνουσι πολλάκις· αἱ μὲν, ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμεναι ἀπατωμένης, ὡς, τὸ τὴν σελήνην ἴσην εἶναι τῷ μεγέθει τοῦ ἡλίου· ἢ ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, ὡς ἡ λέγουσα, πᾶσαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ἀπὸ λόγου ἀβασανίστου, ὡς ἡ λέγουσα, δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, καὶ ἡ τὴν ψυχὴν σῶμα νομίζουσα. Αὗται οὖν, καὶ αἱ τοιαῦται, καθ' ἃς διαφερόμεθα, οὐ πάντως εἰσὶν ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐνίοτε αἱ ταύταις ἐναντίαι· καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἀπὸ τούτων ἡμῖν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καταμανθάνειν, ἣν εἶπε βούλημα φύσεως.

Τεκμήριον δὲ τοῦ τῶν μὲν ἰδίων ἀβεβαίου, τῶν δὲ κοινῶν βεβαίου, τὸ, τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὸ αὐτὸ πάθος ἄλλως μὲν, ἐὰν αὐτὸς πάθῃ, ἐμπαθέστερον μᾶλλον, καὶ ἀλογώτερον φέροντα· ἄλλως δὲ, ὅταν ἄλλῳ συμβαῖνον αὐτὸ θεάσηται. Ἀπαθέστερον γὰρ αὐτὸ τότε καὶ ἀληθέστερον ὁρᾷ, καὶ συμφωνότερον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς μὴ πάσχοντας, μηδὲ πάθει κρίνοντας, ἀλλὰ λόγῳ. Καὶ τοῦτο ἐπὶ παραδείγματος εὐτελοῦς, τῆς τοῦ ποτηρίου καταθραύσεως, [δεικνύει]. Ὅταν γὰρ ἄλλου παιδάριον κατάξῃ ποτήριον, πρόχειρον ἡμῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπαθῶς κρίνουσι, λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστὶ τὸ τὸν παῖδά ποτε ῥεμφθῆναι, καὶ προσκρουσαι ἢ ἀφεῖναι αὐτὸ, καὶ τὸ ὑάλινον προσκρουσθὲν ἢ ἀφεθὲν καταχθῆναι. Ὅταν δὲ τὸ ἡμέτερον καταχθῇ, καὶ ἀγανακτοῦμεν, ὡς καινοτέρου τινὸς ἐφ' ἡμῶν γενομένου. Καίτοι ἔδει καὶ τότε ἐννοεῖν, ὅτι

laudare. Ut igitur tu, qui ut philosophus h eadem consequare, quæ qui faciunt, non n potest: *iniquitatis* etiam est, et *inexplebili non dantem ea quibus ille cœnam vend accipere.* Iniquum est enim, aliena conc tiabilis vero est cupiditatis, cœnam velle ac men pretium velle solvere quo illa venditu cœnæ illius expertem, non esse deteriore co cœnet, evidenter *lactucæ* docet exemplo. cœnam habeat, *tu habes* id, quod cœna e *libertatem non laudandi eum quem nol rendi ea quæ in ejus vestibulo perferu et hæc et cœnam habere vis; et iniquus e lis;* et, talis cum sis, hominum *pessimus:* quicum collatus melior deprehendaris.

[IN XXVI.] Communes hominum de reru nes, in quibus non aliud, sed *idem sentimus* Bonum esse utile, et utile bonum; Bonum ab Æquale nec superare, nec superari; Bis duc hæ igitur notiones, et id genus aliæ, rectı bis constitutæ, longoque tempore exploratæ cum rerum natura congruentes. Peculiares notiones sæpe hallucinantur: partim a se ceptæ; cujusmodi est, lunam ejusdem ess gnitudinis: partim a bruto adpetitu; qual omnem voluptatem esse bonum adfirmat: non satis explorata; cujusmodi est eorum, omnium principia, quive animum corpus Hæ igitur, et harum similes, de quibus di omnino veræ sunt, sed interdum eæ quæ su riæ: neque tutum nobis est, ex his rerun mare, quam *naturæ propositum aut volun*

Evidens autem illud argumentum est, cı culiarium, tum constantiæ communium n idem homo eumdem casum aliter, si ipsi ac scilicet et imprudentius fert; aliter, si alter viderit: tunc enim tranquillius eum et veri gisque cum cæteris hominibus consentit, c accidit, quique non ex adfectu, sed ratione que hoc rei vilis, confracti poculi, exemplo *cum alterius puer poculum confregerit,* bis *est,* cæterisque sine adfectu judicantibu *ita fieri solere,* ut puer aliquando, vagan vitreum poculum, et ut id allisum aut man fringatur. Cum vero nostrum confractum mur, quasi novi aliquid nobis accidisset. At cogitandum erat ita solere fieri. *Hæc* igitur

ένων ἐστίν. Οὕτως οὖν, φησὶ, μετατίθει καὶ ίζονα. Ἐὰν τέκνον ἄλλου ἀποθάνῃ, ἢ γυνὴ, ιν ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ ιατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, καὶ τῇ φύσει συμβαι- ιρένων τότε τὸ γεγονός. Τὸ γὰρ ἀποθανεῖν , ἀνθρώπινόν ἐστι, τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου ντος προσῆκον. Ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος εὐθὺς Οἴμοι, καὶ, Τάλας ἐγὼ, καὶ θρῆνοι, καὶ ι, ὡς ἡμῖν μόνοις παρὰ φύσιν τινὸς συμβε-

ι δὲ μεμνῆσθαι, πῶς ἄλλου θρηνοῦντος δια- ὅτι ἐφιστάνομεν τότε καλῶς, μὴ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνον, φυσικὸν ὂν, καὶ ἐξ ἀνάγκης συμβαῖ- τὸ αὐτοῦ πάθος ὃ πέπονθε περὶ τὸ πρᾶγμα. ὲ ἐστι τοῦτο· συμπάθειά τε ἄλογος, καὶ ὑπὲρ ινομένη, ψυχῆς λογικῆς πρὸς σῶμα θνητὸν, ἰκὸς ἀποθανεῖν αὐτὸ, ἀλλ' οὕτω ζῇν, ὡς ἀεὶ ῳ. Καὶ τοῦτο μάλιστα ἐκπλήττει καὶ θορυ- ἐλπιστον ἐπιέναι· ἐπεὶ, εἰ ἐμελετᾶτο καὶ συν- ατὰ τὴν φαντασίαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐτάραττε ι. Τεκμήριον δὲ τούτου ἐναργὲς, οἶμαι, ἐστὶ, ς πάνυ περιπαθῶς ἐπὶ τούτοις διατεθέντας, ον χρόνον διὰ τὴν συνήθειαν, ὡς μηδενὸς γε- ιούτου, καταπραΰνεσθαι, καὶ τότε τὰς κατὰ ίας προβάλλεσθαι· ὅτι ἀνθρωπικόν ἐστιν, ὅτι ἀποθνήσκειν ἀνάγκη, ὅτι καὶ ἡμεῖς ταχέως μεθα. Εἰ δὲ μετὰ τὸ συμβῆναι, διὰ τὸν ν τοῦ χωρισμοῦ, ῥαδίως οὕτως αὐτὸν ὑποφέ- ι πρὸ τοῦ συμβῆναι, οἶμαι, διὰ τῆς ἐλπίδος χωρισμὸν συνεθιζόμενοι, οὐκ ἔτι οὕτως αὐτὸν ς ὑποδεξόμεθα.

δὲ τοῦ μὴ συνεχῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας α, συνεθίζεσθαι πρὸς αὐτὰ, ἓν μὲν, τὸ τοῖς ἀεὶ συντυποῦσθαι τὰς ψυχὰς τὰς πολλῶν ἀν- ῶστε καὶ εὐημεροῦντας, ἀεὶ νομίζειν εὐημε- λυπηροῦ συμβαίνοντος τινὸς, μηδέποτε αὐτοῦ ἐπαλλάττεσθαι· ἕτερον δὲ, οὐδὲν ἔλαττον τού- λλῃ καὶ ἄμετρος περὶ τὰ τοιαῦτα συμπάθεια, ἡ φαντασία τοῦ χωρισμοῦ λυπηρότατόν ἐστιν Οὐδεὶς δὲ ἑκὼν τοῖς λυπηροῖς ἐνδιατρίβει. συμπάθειαν μάλιστα μετρητέον, κρίνοντάς τε τὸ συμπάσχον, καὶ τίνι συμπάσχει, ὅτι ἀλ- κάγματι· καὶ τῆς συνηθείας καὶ τοῦ χορτασμοῦ παραιτητέον, καὶ λόγων ἀφεκτέον τὴν συμπά- τεινόντων, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν ἔργων.

ΑΡ. XXVII.] Ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν κα- ς μὴ καλῶς διαρθρωθεὶς, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον αἴτιος γέγονε, καὶ τῆς τῶν ἠθῶν εὐαγωγίας τὰς ετάραξε, καὶ πολλαῖς καὶ ἀλύτοις ἀπορίαις οὓς μὴ καλῶς αἰτιολογοῦντας αὐτήν. Εἴτε [γὰρ] ς λέγοι τὸ κακὸν, ὡς εἶναι δύο τῶν ὄντων ἀρ- τε ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν, πολλὰ καὶ μεγάλα μβαίνει. Τὸ γὰρ ἀρχικὸν τοῦτο ἀξίωμα, ἓν ὂν ὑπάρχον ἀμφοτέροις ἐναντίοις οὖσι, πόθεν

fer etiam ad majora. Si filius alterius mortuus est, aut uxor : nemo est quin dicat, humanum esse illum casum; facto judicio secundum communes notiones, naturæque congruentes. Nam emori hominem, humanum est, naturæque hominis mortalis conveniens. *Sed cum suus alicui filius moritur, statim* auditur, *Hei mihi! Me miserum!* ploratus, tragœdiæ : quasi nobis solis contra naturam aliquid accidisset.

Meminisse autem *oportebat*, quomodo alio plorante adfecti simus : nempe, cogitare nos tum, ut rectum est, non re ipsa, quæ naturalis sit et necessario eveniat, illum turbari; sed suo, quem de re conceperit, adfectu. Is vero conduplicatus est : cum quod præter rationem et supra quam decet, rationis particeps animus mortale corpus diligit; tum [quod non cogitat,] consentaneum esse ut illud sit moriturum, sed quod ita vitam instituit, quasi perpetua ejus consuetudine frui possit. Maxime vero hoc percellit et perturbat, quod inexspectatum accidit. Nam si quidem id meditatus esset, et cogitando quasi familiare sibi fecisset, non ita perturbaretur atque doleret. Cujus rei illud evidens est utique argumentum, quod ii etiam, qui casum aliquem acerbissime tulerunt, paulo post ob adsuetudinem, quasi nihil tale accidisset, leniuntur, et tunc notionibus naturæ consentaneis sese tuentur : humanum esse; mortale necesse esse mori; nobis etiam fatum brevi impendere. Jam si post eventum, ob sejunctionis consuetudinem, eam tam facile ferimus; pari ratione, si ante eventum adsueverimus sejunctioni, cogitatione eam præcipientes, non amplius adeo perturbatis animis, puto, eamdem excipiemus.

Caussa vero, cur talia non continenter ob oculos habemus, nec adeo illis adsuescimus, una hæc est, quod rebus præsentibus vulgo ita conformantur animi hominum, ut et in rebus secundis sibi persuadeant, eadem semper fortuna sese usuros, et, aliqua molestia objecta, nunquam ea se liberatum iri putent. Altera caussa est, et ea quidem hac non levior, nimius et immodicus talium rerum amor, unde vel cogitatio sejunctionis illis fit molestissima. Nemo vero volens rebus molestis immoratur. Amor igitur in primis moderandus est; vereque judicandum, qui sis qui ames; quid sit quod ames; nempe, rem esse alienam. Tum, in ipsa consuetudine cavendum est, ne nimis et supra modum ea utamur; abstinendumque cum verbis, tum magis etiam factis, quibus adfectio nostra ultra modum augeatur.

[IN XXVII.] Disputatio de NATURA ET ORTU MALORUM non bene explicata, cum impietatis erga Deum caussa exstitit, tum morum honestæque disciplinæ principia perturbavit; tum multis, iisque inexplicabilibus, dubitationibus involvit eos, qui caussas illius non veras reddiderunt. Nam sive quis principium esse dicat Malum, ut duo sint principia rerum, bonum et malum; multæ magnæque absurditates sequuntur. Nam illa principii dignitas, si una eademque communiter ambobus insit inter se contrariis, unde eis advenit,

αὐτοῖς ἐφήκει, εἰ μὴ ὑπὸ μιᾶς αἰτίας, πρὸς ἀμφοῖν οὔσης; πῶς δὲ ὅλως ἐναντία ταῦτα ἔσται, μὴ ὑφ' ἕν τι κοινὸν γένος τεταγμένα; οὐ γὰρ τὰ διάφορα ἁπλῶς ἐναντία ἐστίν. Οὐ γὰρ ἄν τις εἴποι τὸ λευκὸν ἐναντίον εἶναι τῷ θερμῷ, ἢ τῷ ψυχρῷ· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ κοινὸν γένος πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα, ταῦτά ἐστιν ἐναντία· τὸ μὲν λευκὸν τῷ μέλανι, κοινὸν ἔχοντα γένος τὸ χρῶμα, ἄμφω γὰρ ὁμοίως χρώματά ἐστι· τὸ δὲ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, ὧν γένος ἡ ἁπτικὴ κατὰ ταὐτὰ ποιότης. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον τὰ ἐναντία ἀρχὰς εἶναι, ὅτι ἀνάγκη προϋπάρχειν αὐτῶν τὸ κοινὸν γένος· καὶ μέντοι καὶ διότι ἀνάγκη πρὸ τοῦ πλήθους τὸ ἓν εἶναι, εἴπερ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἓν ἀνάγκη εἶναι κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τοῦ πρώτου μέθεξιν, ἢ μηδὲν εἶναι ὅλως. Ἔτι δὲ, εἰ ἀνάγκη πρὸ πάσης ἰδιότητος ἀρχικὴν εἶναι μονάδα, ἀφ' ἧς πᾶσα ἡ ἰδιότης ἡ ἐν πολλοῖς μεμερισμένη ὑφίσταται· (ἀπὸ γὰρ τοῦ θείου καὶ ἀρχικοῦ καλοῦ πάντα τὰ καλὰ πρόεισι· καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης θείας ἀληθείας, πᾶσα ἀλήθεια·) ἀνάγκη οὖν καὶ τὰς πολλὰς ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχὴν ἀνατείνεσθαι, οὔ τινα μερικὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐκείνην, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἑκάστην, ἀλλ' ἀρχὴν ἀρχῶν ὑπάρχουσαν πασῶν, καὶ ἐξῃρημένην, καὶ πάσας εἰς ἑαυτὴν συναιροῦσαν, καὶ πάσαις ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα παρεχομένην ὁμοφυῶς, μετὰ τῆς ἑκάστῃ προσηκούσης ὑφέσεως. Οὕτω μὲν οὖν ἄτοπον, τὸ, δύο ἢ πλείονας ὅλως τοῦ ἑνὸς τὰς πρώτας λέγειν ἀρχάς.

Ἀναγκάζονται δὲ οἱ δύο λέγοντες τῶν ὅλων ἀρχὰς, τό τε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸν ἀγαθὸν παρ' αὐτοῖς λεγόμενον Θεὸν μηκέτι πάντων αἴτιον λέγειν, μηδὲ παντοκράτορα δικαίως ἀνυμνεῖν, μηδὲ δύναμιν αὐτῷ τὴν ἀκροτάτην καὶ ὅλην ἀνατιθέναι, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης δυνάμεως, εἴπερ ἄρα καὶ τοῦτο· μηδὲ νομίζειν, πάντα ἀγαθαίνειν καὶ φωτίζειν αὐτὸν, πηγὴν λεγόμενον ἀγαθότητος καὶ φωτός. Οἷα δὲ καὶ ὅσα βλάσφημα εἰς τὸν θεὸν τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ; καὶ γὰρ δειλὸν εἰσάγουσιν αὐτὸν, δεδοικότα τὸ κακὸν ἐγγὺς τῶν ὅρων αὐτοῦ γενόμενον, μὴ καὶ ἐντὸς εἰσέλθῃ. Καὶ διὰ ταύτην τὴν δειλίαν ἀδίκως καὶ ἀσυμφόρως μέρη ἑαυτοῦ καὶ μέλη τὰς ψυχὰς οὔσας, ὥς φασι, μηδὲν ἁμαρτούσας πρότερον, ἔρριψε τῷ κακῷ, ἵνα τὰ λοιπὰ τῶν ἀγαθῶν διασώσῃ· ὥσπερ στρατηγὸς, φασὶ, πολεμίων ἐπιόντων, μέρος αὐτοῖς τοῦ οἰκείου στρατοῦ προΐεται, ἵνα τὸ λοιπὸν διασώσῃ. Ταῦτα γάρ ἐστιν αὐτῶν τὰ ῥήματα, εἰ καὶ μὴ ἐπ' αὐτῶν ἴσως τῶν λέξεων. Ὁ δὲ ῥίψας τὰς ψυχὰς κατ' αὐτοὺς, ἤτοι ὁ κελεύσας ῥιφῆναι, ἢ ἐλάθετο, ἢ οὐκ ἐνόησεν, οἷα μέλλουσιν αἱ ψυχαὶ πάσχειν ἐκδοθεῖσαι τῷ κακῷ· ὅτι ἐμπίπρανται, καὶ ταγηνίζονται, ὥς φασι, καὶ κακοῦνται παντοίως, μήτε ἁμαρτοῦσαί τι πρότερον, καὶ μέρη τοῦ θεοῦ οὖσαι. Τὸ δὲ τελευταῖον, ὥς φασιν, αἱ ἀσεβεῖς αὐτῶν γενόμεναι (τοιαῦται δέ εἰσι παρ' αὐτοῖς, οὐχ αἱ φονεύσασαι, ἢ μοιχεύσασαι, ἤ τι τῶν ἐξαγίστων τούτων ἀπὸ ζωῆς διεφθαρμένης ποιή-

nisi ab una causa ad utrumque pertinent vero omnino contraria erunt ista, ni sub uno nere collocentur? Neque enim contraria inter sunt prorsus et simpliciter diversa : nec enim xerit, album contrarium esse calido, aut frig uno communi genere comprehensa, plurimu differunt, ea contraria sunt; veluti album n commune genus est color, nam utrumque e est; et calidum frigido, quorum genus est t eodem sensu percepta. Quamobrem fieri ne contraria sunt, sint principia : quia necesse esse commune genus; atque etiam quia nece esse ante multitudinem; quandoquidem unum torum aut unum esse necesse est, ob participa aut nihil esse prorsus. Præterea, si necesse es propriam qualitatem esse principalem un omnis proprietas inter multa distributa oriatu vino et principali pulcro pulcra omnia produ divina veritate omnis veritas :) necesse est principia ad unum referri principium, quod principium quoddam sit, sicut reliqua singul principiorum omnium principium, et eximi cætera in sese contrahat, et omnibus a sese p tatem æquabili quodam modo impertiat, cu quæ unicuique convenit, remissione ac dim ita quidem absurdum est, duo, aut omnino p principia statuere.

Qui autem duo rerum omnium principia, LUM, esse dicunt; coguntur hi etiam, eum, Deum ipsi adpellant, omnium rerum auctore neque ut rerum omnium dominum celebrare et omnem ei potentiam tribuere, sed totius p ne vix quidem dimidiam partem ei relinquer credere, eum, qui fons bonitatis et lucis dica et lucem omnibus impertiri. Quæ autem et majestatis probra orationem eorum consequ timidum inducunt Deum, MALUM ipsius fini quans metuentem, ne intra fines quoque pe que timorem injuste atque inutiliter animos peccassent, ut aiunt, sui partes et membr MALO, ut bonorum reliquias tueatur; instar I aiunt, qui hostibus ingruentibus partem sui jiciat, ut reliquum conservet. Hoc enim ips etsi fortasse verbis iisdem non utuntur. Qu auctores sunt, animas projecit, projicive jus est, aut non cogitavit, quæ perpetienda esse traditis; nempe uri eas, et in sartagine tor et modis omnibus excruciari; idque cum nih rint, et Dei partes sint. Postremo illud a earum impiæ fuerint (tales autem apud eos s bus, non adulteriis, non aliis corruptæ vitæ

σεσαι, ἀλλ' αἱ μὴ λέγουσαι δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν), αὗται οὖν, οὐδὲ ἐπιστρέφουσιν ἔτι, φασὶν, εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ μένουσι τῷ κακῷ συγκεκολλημέναι· ὥστε καὶ ἀτελῆ μένειν ἐκεῖνον, μέρη αὐτοῦ ἀπολέσαντα.

Καὶ ἀνόητος οὖν ἐστι κατ' αὐτοὺς (μὴ γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος ἔστω), μήτε τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον λογίσασθαι δυνηθεὶς, μήτε τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν γινώσκων. Πῶς γὰρ ἂν εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν, ἐξ ἀτίνων διακεκριμένων αὐτοῖς τῶν κλήρων, ὥς φασι, καὶ κατὰ τὰς αὐτῶν φύσεις ἀφωρισμένων; Ἀπὸ τίνος οὖν λέγουσι; δῆλον δὲ, ἢ ἐκ ταὐτομάτου· καὶ εἴη ἂν πάντως ἀρχὴ κατ' αὐτοὺς τὸ αὐτόματον· ἢ ἀπό τινος ὑπὲρ ἄμφω ὄντος· ὅπως δ' ἂν ἔχῃ τοῦτο, πρὸ τοῦ κόσμου παρ' αὐτοῖς γενέσθαι. Ὡς [γὰρ] ἐν γῇ τὴν διανομὴν ποιοῦσι· τὰ μὲν τρία μέρη, τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν καὶ βόρειον, τῷ ἀγαθῷ διδόντες· τὸ δὲ μεσημβρινὸν, τῷ κακῷ. Καὶ γὰρ καὶ τὰ πέντε τοῦ κακοῦ ταμιεῖα, ὡς ἄντρα τινὰ ὑποτίθενται· καὶ δένδρα, καὶ ζῶα πλάττουσιν ἐκεῖ χερσαῖα καὶ ἔνυδρα, μαχόμενα ἀεὶ, καὶ ὑπὸ τοῦ Πενταμόρφου παρ' αὐτοῖς ἐσθιόμενα, καίτοι ἄφθαρτα πάντα ὑπάρχοντα ἐκεῖνα, ὡς καὶ τὰ πρῶτα ἀγαθά. Διῳκισμένων δ' οὖν ἐξ ἀρχῆς κατὰ φύσιν τῶν τόπων, πῶς δυνατὸν ἦν εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν εἰσελθεῖν; Πῶς δὲ δυνατὸν ἦν, [μένον] ἐναντίον; οὕτω γὰρ καὶ τὸ λευκὸν, μένον λευκὸν, μέλαν ἔσται· καὶ τὸ φῶς, μένον φῶς, ἐνδέξεται σκότος. Εἰ οὖν ταῦτα ἀδύνατα, πῶς μετὰ τοῦ κακοῦ καὶ ἀδίκου οὐχὶ καὶ ἀνόητόν ἐστι τὸ ῥῖψαι τῷ κακῷ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὸ τότε μέχρι καὶ νῦν πράγματα ἔχειν, ὡς φασι, μὴ δυνάμενον αὐτὴν τελέως ἀνακαλέσασθαι, μηδὲ δυνησόμενον, διὰ τὸ τινὰς, ὡς πρότερον ἐμνήσθην, ψυχὰς μένειν κατ' αὐτοὺς ἐν τῷ κακῷ τοῦ κακοῦ τὸν ἄπειρον αἰῶνα; Καὶ οὐδὲ προγνῶναι τοῦτό ἐστιν αὐτόν· καίτοι τὸ κακὸν προγινώσκειν λέγουσι τὸν μέλλουσαν ἀποστολὴν κατ' αὐτοῦ πέμπεσθαι, καὶ μηχανὰς πρὸς αὐτὴν ἀναπλάττειν. Πόσῳ δὲ κάλλιον ἦν εἶναι τὸ κακὸν περὶ ἑαυτὸ συντριβόμενον, ἤπερ μίγνυσθαι ἑαυτὸ τῷ κακῷ, μηδὲ δυνατὸν ὂν αὐτοῦ περιγενέσθαι; ἀγένητον γὰρ καὶ ἄφθαρτον καὶ τὸ κακὸν ἅμα φασὶν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔν τις ἐπισκήψειεν, ὅτι ὁμοίως ταῦτα τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχειν φασὶ, τὸ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ἀνάρχον καὶ ἀτελεύτητον· ὧν τί ἂν εἴη σεμνότερον; Ἀλλὰ δὲ καὶ περὶ τῆς κοσμοποιίας λέγουσι: κίονάς τινας λέγοντες, οὐκ ἐκείνας,

αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν·

οὐ γὰρ ἀξιοῦσι μυθικῶς τινὸς τῶν λεγομένων ἀκούειν· ἀλλ', ὁπόσας τις τῶν παρ' αὐτοῖς σοφῶν ἐξέφηνεν, ἐκ τοιούτου λίθου καὶ ἀναγλύφους αὐτὰς νομίζουσι· καὶ δώδεκα θυρίδας, μιᾶς καθ' ἑκάστην ὥραν ἀνοιγομένης.

Περὶ τῶν ἐκλείψεων αἰτιολογίαι, θαυμαστὴν σοφίας ὑπερβολὴν ἐνδείκνυνται. Λέγουσι γὰρ, τῶν ἐν τῇ κτίσει συνδεδεμένων κακῶν, ταραχὴν καὶ θόρυβον

intae; sed quæ duo rerum esse principia, bonum et malum, negent), eas igitur ad bonum non reverti amplius, sed MALO adglutinatas permanere. Itaque et imperfectus ille manet, partibus suis amissis.

Fuerit igitur etiam, iisdemque auctoribus (neque enim hoc a me dictum esto), amens et vecors Deus, qui nec, quid sibi expediret, reputare potuerit, neque MALI naturam intelligat. Nam quo pacto BONI quasi provinciam intrasset MALUM, cum limites eorum ab omni æternitate disterminati separatique fuerint, ut aiunt, et pro sua natura segregati? A quo igitur id factum dicunt? Nempe, sive casu et fortuito: sic illis casus principium utique fuerit: sive ab aliquo, quod sit utroque illorum superius. Quocumque autem pacto illud se habeat, adparet, illud secundum eos ante mundum fuisse. Nam velut in terra partitionem faciunt; et orientales, occidentales et septemtrionales partes BONO tribuunt, meridionales vero MALO. Nam et quinque MALI conclavia, velut antra quædam, comminiscuntur: ibique arbores fingunt, et animalia terrestria et aquatica, perpetuo inter sese pugnantia; quæ quamvis immortalia dicantur esse omnia, haud secus ac prima bona, tamen a quinqueformi, quod fingunt, monstro devorentur. Cum autem ab initio loca natura distincta fuerint; fieri qui potuit, ut in BONI partem MALUM penetraret? Quomodo vero fieri potuit, [manens] contrarium? Sic enim et album, quamvis album maneat, nigrum erit: et lux, cum maneat lux, tenebras admittet. Quæ si fieri nequeunt, nonne cum ignaviæ et iniquitatis, tum vero amentiæ fuerit, animam objicere MALO, et ab eo tempore in hunc usque diem laboriose esse occupatum, ut aiunt, cum eam plane revocare non possit, neque umquam poterit, eo quod nonnullæ animæ, hos si audias, ut ante memini, ævo infinito maneant in MALO? Idque eum ante scivisse negant: quamvis MALUM dicant præscire, quid adversus se missum eatur, et machinas ejus rei caussa præparare. Quanto autem melius fuisset, ut BONUM sineret MALUM per se ipsum comminui, quam ut immisceret se malo, quod vincere non posset? Ortus enim et interitus MALUM æque, atque BONUM, expers statuunt. Nam et hoc ipsum in eis reprehendas, quod æque hæc in MALO, atque in BONO, inesse statuunt, et ortu et interitu et principio et fine carere utrumque: quibus rebus quid esse queat excellentius?

Jam de Mundi structura quæ dicunt? Esse columnas quasdam, non illas

Quæ cœlos terræque ferunt immobile pondus:

(neque enim fabulose horum quidquam accipi volunt:) sed ejusmodi, quales ex ipsorum sapientibus quidam prodidit, quæ solido e lapide sculptæ sint: adduntque duodenas fenestras, quarum singulis horis una aperiatur. Porro, quas caussas adferunt defectus solis lunæque, eæ admirabilem quamdam et excellentem sapientiam præ se ferunt. Aiunt enim, si quando mala, quæ in mundi structura colligata

ποιούντων ἐν ταῖς ἑαυτῶν συγκινήσεσι, παραπετάσματά τινα τοὺς φωστῆρας ἑαυτῶν προβάλλεσθαι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν τῆς ταραχῆς ἐκείνων· καὶ τοῦτο εἶναι τὰς ἐκλείψεις, τὰς ὑπὸ τοῖς παραπετάσμασιν ἀποκρυφὰς αὐτῶν. Πόση δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦτο ἀλλοκοτία, τὸ ἐκ πάντων τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ μόνους τοὺς δύο φωστῆρας τιμᾷν, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας λέγοντας αὐτοὺς, τῶν δὲ ἄλλων καταφρονεῖν, ὡς τῆς τοῦ κακοῦ μοίρας ὄντων; καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης οὐκ ἀπὸ τοῦ ἡλίου νομίζειν, ἀλλὰ ψυχὰς εἶναι, ἃς ὑπὸ νουμηνίας ἕως πανσελήνου ἀπὸ τῆς γῆς ἀνασπῶσα, ἀπὸ πανσελήνου πάλιν ἕως νουμηνίας εἰς τὸν ἥλιον μεταγγίζει. Καὶ τί ταῦτα μηκύνω; τέρατα γὰρ πλάττοντές τινα, ἅπερ μηδὲ μύθους καλεῖν ἄξιον, οὐχ ὡς μύθοις χρῶνται, οὐδὲ ἐνδείκνυσθαί τι ἄλλο νομίζουσιν, ἀλλ' ὡς ἀληθέσιν αὐτοῖς τοῖς λεγομένοις πιστεύουσι· πεντάμορφον τὸ κακὸν ἀναπλάττοντες, ἀπὸ λέοντος, καὶ ἰχθύος, καὶ ἀετοῦ, καὶ οὐ μέμνημαι τίνων ἄλλων συγκείμενον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπιόν τι δεδοικότες. Τοσαύτη τίς ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἡ περὶ τὸ θεῖον ἀσέβεια· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι πάντα ταῦτα ἀνέπλασαν διὰ θεοσεβῆ δῆθεν εὐλάβειαν. Μὴ βουλόμενοι γὰρ αἴτιον τοῦ κακοῦ τὸν θεὸν εἰπεῖν, ἀρχὴν ὑπεστήσαντο ἰδίαν τοῦ κακοῦ, ἰσότιμον αὐτὴν καὶ ἰσοσθενῆ τιθέντες τῷ ἀγαθῷ, μᾶλλον δὲ καὶ ἰσχυροτέραν· μέχρι γὰρ νῦν τέως ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήμασιν ὑπέρτερον φαίνεται γεγονὸς τὸ κακόν. Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ ἀγαθοῦ φαίνεται πανταχοῦ κατ' αὐτοὺς ἀντεχόμενον, καὶ μηχανώμενον παντοίως μὴ ἀπολέσαι αὐτό· τὸ δὲ ἀγαθὸν, ὡς οὗτοι φασὶν, ἑκουσίως ἑαυτὸ τῷ κακῷ συνέμιξε· καὶ δειλῶς, καὶ ἀδίκως, καὶ ἀνοήτως, κατ' αὐτοὺς, μέχρι νῦν διεγένετο· ὥστε φεύγοντες, αἴτιον αὐτὸν τοῦ κακοῦ εἰπεῖν, πάγκακον ὑπογράφουσι· καὶ, κατὰ τὴν παροιμίαν, φεύγοντες τὸν καπνὸν εἰς πῦρ ἐμπεπτώκασιν.

Οὕτω μὲν οὖν ἀσεβὴς περὶ τὸ θεῖον οὗτος ὁ λόγος. Τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς φυσικῆς εὐαγωγίας, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διαφθείρει, τὸ ἐφ' ἡμῖν κατὰ ἀλήθειαν ἀναιρῶν. Τὴν γὰρ τοῦ κακοῦ ἀρχὴν ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἰσχυρὰν ἐπάγει, βίᾳ τὰς ψυχὰς συνωθοῦσαν εἰς τὸ κακόν· ὥστε μηκέτι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ἁμαρτάνειν, ἢ μή· οὕτως ὄντος ἰσχυροῦ τοῦ ἀναγκάζοντος, ὡς μηδὲ ὑπὸ θεοῦ κατ' αὐτοὺς νικηθῆναι. Καίτοι ἐχρῆν ἐννοεῖν, ὅτι, ἐὰν ὑπὸ ἰσχυροτέρου τινὸς βιαζόμεναι αἱ ψυχαὶ φονεύωσιν, ἢ μοιχεύωσιν, ἤ τι τοιοῦτον πράττωσι τῶν λεγομένων κακῶν, ὠθισμῷ καὶ οὐχ ἑκουσίως, ἀναμάρτητοι ἂν εἶεν. Τὰ γὰρ βίᾳ καὶ ἀκουσίως πραττόμενα, μὴ ὄντα ἁμαρτωλὰ, καὶ ὑπὸ θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν νόμων συγγινώσκεται. Καὶ οὐκ ἔτι οὐδέν ἐστιν ἁμαρτία ὅλως· οὐ γὰρ κακόν· ἂν ὑπόθηταί τις βιαζομένους ἡμᾶς ὑπὸ ἰσχυροτέρων αἰτίων τὰ τοιαῦτα πράττειν. Εἰ οὖν τούτων ὡς κακῶν ὄντων τὴν αἰτίαν ζητοῦντες, ἀρχὴν ὑπέθεντο κακοῦ· ἐκείνης δὲ ὑποτεθείσης καὶ βιαζομένης, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἔτι κακόν· χαριέντως αὐτοῖς ὁ λόγος περιτέτραπται. Συνάγεται γὰρ, ὅτι, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ

sunt, suis commotionibus turbas atque tumultus tum lumina ista sibi vela quædam obducere, ut ab turbatione sint immunia; nec solis et lunæ defect quam esse aliud, nisi occultationes sub illis velis. vero et illud absurdum est, quod ex omnibus co cœlestibus sola illa duo lumina colunt, et in BONI merant; cætera vero, ut quæ ad MALUM pertinet temnunt? tum quod lunæ lumen non a sole esse exi sed animas esse censent, quas illa sub novilunium plenilunium a terra attrahens, a plenilunio rurs ad novilunium ad solem transmittat? Quid multi nam cum monstra confingant, quæ ne fabularum nomine digna sunt, pro fabulis ea haberi, aut al significare nolunt, sed ut vera credi volunt; quin fingunt esse Malum, ex leone, pisce, aquila, et n bus aliis duobus compositum; et hujus monstri formidant. Tantus inest in sermonibus hisce o numinis atque impietas: et quod mireris, hæc o finxerunt, quasi religiosa (si diis placet) et Dei re præ se ferentia. Quem cum auctorem mali dicer peculiare MALI principium statuerunt, pari et di potentia cum BONO, ac potius eo valentius: nam a dem in omnibus suis conatibus MALUM exstitisse su paret. Et MALUM quidem, secundum illos, ubiqu ctitur BONUM, et quidvis molitur, ne illud amittat vero ultro se cum MALO, ut dicunt iidem, commi que ad hunc usque diem et timide et injuste et gessit. Itaque dum mali caussam dicere Deum rec omni parte malum eum describunt: et, ut prove tur, fumum fugientes in ignem inciderunt.

Ita igitur impia adversus Deum est ista ratio. S ctæ institutionis vitæ, a natura præscriptæ, p quantum in ipsa est, corrumpit; dum voluntati tem revera tollit. Nam MALI principium et ortus itus expers, et potentiâ valens, introducit, per vis in MALUM impellens; ut jam non penes nos sit, pec non peccare: quippe cum tanta vis sit cogentis MA a Deo quidem vinci possit. Atqui cogitandum er aliquo robustiore coactæ animæ cædem fecerint, terarint, aut id genus aliquid aliud perpetrarint, care, impulsione extrinsecus adlata, non sua volu linquentes. Nam quæ vi et ab invitis fiunt, eis nihil peccati habentibus, et a Deo et legibus ignos omnino ne peccatum quidem amplius est; nam n quidem; si statuas, a robustioribus caussis coactos facere. Quod si igitur talium facinorum, ut malor sam requirentes, MALI principium statuerunt; eo sito et vim inferente, malum nullum relinquitur suo ipsi (quod aiunt) gladio jugulantur. Nam ind tur: si MALI principium sit, nullum omnino esse

κακοῦ, οὐκ ἔστι κακὸν ὅλως. Εἰ δὲ μὴ ἔστι κακὸν, οὐδὲ ἀρχὴ ἂν εἴη τοῦ κακοῦ. Ὥστε, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, ὥς φασιν, οὔτε κακὸν ἔσται, οὔτε ἀρχὴ τοῦ κακοῦ.

Οὕτως οὖν ἐναργῶς ἐλεγχθείσης ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἐάν τις, ἐκκλίνων τοῦτον τὸν ἔλεγχον, τολμήσῃ τὸν θεὸν αὐτὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ λέγειν ὡς κακοῦ, συντομώτερον καὶ οὗτος ἀσεβῶν ἐλέγχεται περὶ τὸν θεὸν, καὶ ψευδόμενος. Πῶς γὰρ ἂν ἀληθὴς εἴη ὁ λόγος, ὁ πρὸς τὸν θεὸν ἀσεβὴς, τὸν τῆς ἀληθείας χορηγὸν; Καὶ πρῶτον μὲν, πῶς ἀγαθὸς ὁ θεὸς ὢν κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπαράτρεπτον ἀγαθότητα, τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ παράξει; εἰ γὰρ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ τὸ κακὸν, ὡς οἱ ἀποροῦντες νομίζουσι, πῶς τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναντίου παραχθήσεται; ἔτι δὲ ὁ παράγων τι ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ αἴτιος ὢν αὐτῷ τοῦ εἶναι, τὴν αἰτίαν ἐν αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐκείνην ἱστάμενος, παράγει· κατ' ἐκείνην ὢν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπερ τὸ παραγόμενον καθ' ὑπαρξιν. Ὥστε λανθάνει ἑαυτὸν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἀσεβὴς τῷ καὶ αὐτὸς ἐναργῶς εἰς τὸν θεὸν ἀσεβεῖν, καὶ τὴν τοῦ κακοῦ, καὶ πρῶτον κακὸν, ὡς ὁ πρότερος, εἰσάγει.

Εἰ οὖν μήτε ἀρχὴν ἔχει τὸ κακὸν, μήτε ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ αἴτιός ἐστι, πόθεν τὸ κακόν; ἀδύνατον γάρ τι ἄνευ αἰτίας γένεσιν ἔχειν. Ἢ χρὴ πρῶτον τί ἐστι τὸ λεγόμενον κακὸν διαρθρωθῆναι, καὶ οὕτω, πόθεν ἐστὶν, ζητεῖν; ὁ γὰρ ἀγνοῶν τί ποτέ ἐστιν ἕκαστον, οὐδὲ τὴν αἰτίαν δύναται εὑρεῖν αἰτίαν. Ῥητέον τοίνυν, ὅτι τοῦτο τὸ κακὸν, ὃ οἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τιθέντες, εἰ πολλοὶ τῶν ἀποροῦντων περὶ αὐτοῦ, ἐννοοῦσίν τινα προηγουμένην ἔχον ὑπόστασιν, ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, καὶ δύναμιν τῷ ἀγαθῷ παρισουμένην, καὶ ἐναντίαν αὐτῷ· καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ κακὸν οὐσίαν ἄμικτον τῇ τοῦ φύσει πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν, ὡς ἔχει τὸ μὲν πρὸς τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ ψυχρόν· τοιοῦτον κακὸν, οὐδὲ ἔστιν ὅλως ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων. Εἰ γὰρ ἦν προηγουμένη τις οὐσία, ὥσπερ ἄνθρωπος, εἰ τύχοι, καὶ ἵππος, εἶχεν ἂν πάντως τινὰ τῆς φύσιν ἑαυτοῦ τελειότητα, καὶ εἶδος, καθ' ὅ ἐστι τοῦτο ὅπερ ἐστί. Πᾶν δὲ εἶδος, ἔχον τὴν κατὰ φύσιν τελειότητα, ἀγαθόν ἐστι, καὶ οὐ κακόν. Τοιγαροῦν καὶ ἀρέγεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐκεῖνό φασι, καὶ μετέχειν αὐτοῦ, καὶ ὠφελεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔχειν τὴν μέθεξιν, καὶ πάντα πράττειν πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσαι αὐτήν. Πῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ὡς ἁπλῶς καὶ ὅλως νοεῖν δυνατόν; Ὅπερ δέ ἐστι κακὸν, καθὸ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ λεγόμεθα, καὶ δίκην ὑπέχομεν ὡς κακοῦ, τοῦτο συμβεβηκός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν οὐσία· εἴπερ καὶ ἐπεγίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται. Τί γὰρ ἂν εἴη ὃ μή τινός ἐστι κακόν; ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον τούτῳ ἀγαθὸν, συμβεβηκός ἐστι καὶ αὐτό. Τὸ μὲν Ἀγαθὸν, τὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἑκάστου, ἣν αὐτοῦ ἔχει τελειότητα· τὸ δὲ Κακὸν, ἡ παρὰ

Si vero malum non est, ne principium quidem fuerit MALI. Itaque si est principium MALI, ut aiunt, nec malum erit, nec mali principium.

Hoc igitur fundamento tam evidenter labefacto : si quis, ejusdem plagæ vitandæ caussa, Deum ipsum mali auctorem esse, quatenus est malum, adfirmare conetur ; majore compendio is quoque et impietatis erga Deum et mendacii reus peragetur. Nam quo modo vera erit ista ratio, majestatis Dei læsæ rea, omnis veri auctoris? Ac primo quidem, quo pacto Deus summa et immutabili præditus bonitate, malum a semetipso produceret? Si enim contrarium est bono malum, ut adversarii existimant ; quo pacto contrarium a contrario producetur? Præterea, qui aliquid a se ipso producit, eique, ut sit, caussa est ; is rei productæ auctor esse, et ab illius partibus stare arguitur : et caussaliter ipse illud est, quod res producta est ipso actu. Itaque ratio ista, præterquam quod adversus Deum manifeste impia est, rursus et ipsa, quemadmodum illa superior, principium mali et malum primitivum, imprudens quidem, inducit.

Quod si ergo neque principium habet malum, neque auctor mali Deus est; MALUM unde exstitit? neque enim fieri potest, ut ortum habeat quidpiam absque caussa. An vero primum, quid sit quod MALUM dicitur, explicandum, ac tum demum quærendum fuerit, unde sit? Qui enim, quid sit quæque res, ignorat, nec caussam illius reperire potest. Dicendum igitur, quod hoc MALUM (quod ii, qui principium mali statuunt, et plerique dubitantium de eo, intelligunt principalem quandam et præcipuam habere substantiam et naturam, sicut bonum; et potentiam bono parem, et ex æquo oppositam; esseque idem illud malum rem quamdam, quæ suapte natura cum bono ipsi opposito non sit permixta; quemadmodum nigrum se habeat ad album, et calidum ad frigidum :) tale igitur MALUM, dicendum est, prorsus non esse in rerum natura. Nam si esset malum res quædam principalis (sive substantia), ut, exempli gratia, homo et equus; haberet utique suapte natura perfectionem aliquam et formam, qua id esset, quod esset. Omnis autem forma perfectione suæ naturæ conveniente prædita, est bonum aliquod, non malum. Itaque etiam hi dicunt, malum illud esse boni adpetens et particeps, et fructum ex eo capere, et amare participationem, et omnia facere ne eam perdat. Tale igitur cum sit, quo pacto ut omnino et simpliciter malum cogitari potest? Quod vero malum est, quo homines mali dicimur, et peccatores, et ut mali plectimur; id vero accidens est, non substantia aut essentia : siquidem et accedit et recedit absque subjecti interitu, et per se non subsistit. Quid enim erit malum, nisi alicujus malum fuerit? Similiter vero bonum huic oppositum, et ipsum est accidens. Sed *bonum* hoc, est id quod cujusque naturæ convenit, et quo illa suam habet perfectionem : *malum* vero, adfectio contra naturam est ejus, cui

φύσιν διάθεσις τοῦ ἔχοντος αὐτὸ, καθ' ἣν ἐστέρηται τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰ γὰρ ἦν καὶ τὸ κακὸν κατὰ φύσιν διάθεσις καὶ τελειότης τοῦ ἔχοντος αὐτὸ εἶδους, ἀγαθὸν ἂν ἦν καὶ αὐτὸ, καὶ οὐκ ἔτι κακὸν ἐλέγετο.

Ὥστε οὐκ ἔστι τις προηγουμένη φύσις καὶ ὑπόστασις τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ· ἀλλὰ παρυφίσταται τῷ ἀγαθῷ, ἔπτωσις αὐτοῦ καὶ στέρησις ὑπάρχον. Οὕτω γὰρ ἔχει καὶ νόσος πρὸς ὑγίειαν, καὶ κακία ψυχῆς πρὸς ἀρετήν. Καὶ ὥσπερ τὸ μὲν περιπατεῖν ὀρθῶς, προηγουμένη τίς ἐστιν ἐνέργεια τοῦ ζώου, καὶ σκοπὸν αὐτὴν θέμενον ὁρμᾷ ἐπ' αὐτήν· τὸ δὲ σκάσαι καὶ χωλεῦσαι περιπατοῦντα, κατὰ ἀποτυχίαν τῆς προηγουμένης ἐνεργείας ἐπισυμβαίνει, καὶ παρυφίσταται αὐτῇ, παρὰ φύσιν οὖσα κίνησις· οὕτως ἔχει πᾶν κακὸν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀγαθόν· καὶ οὐ δυνατὸν λέγειν οὔτε προηγούμενα ὁμοίως ταῦτα, οὔτε ἰσοστάσια ἀλλήλοις, ὥσπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. Εἴδη γὰρ ὁμοίως ταῦτα ἄμφω, καὶ οὐδὲν μᾶλλον οὐδὲ ἧττον ἑκάτερον θατέρου, τὴν κατὰ φύσιν ἔχει τελειότητα, οὐδὲ στέρησίς ἐστιν ἑτέρου τὸ ἕτερον. Ἡ γὰρ στέρησις παραφορὰ καὶ ἀποτυχία τοῦ εἴδους ἐστὶν, ὥσπερ ἡ χώλεία τῆς βαδίσεως. Τούτων δὲ ἑκάτερον εἰλικρινὲς ἔχει τὸ καθ' ἑαυτὸ εἶδος, οὐδὲ τὸ ἕτερον ἑτέρου ἔλαττον. Ἐκεῖ δὲ, τοῦ ἑτέρου κατὰ φύσιν ὄντος, τὸ ἕτερον παρὰ φύσιν· καὶ παρυφίσταται τῷ κατὰ φύσιν τὸ παρὰ φύσιν, τῷ ἀγαθῷ δηλονότι τὸ κακόν. Οὐ γὰρ τῷ κακῷ, τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ οὐκ ἂν λέγοι τις, τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ σκοποῦ παρυφίστασθαι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τῇ νόσῳ, τὴν ὑγίειαν· ἀλλὰ τῇ μὲν ἐπιτυχίᾳ, τὴν ἀποτυχίαν· τῇ δὲ ὑγιείᾳ, τὴν νόσον. Προηγούμενον γὰρ τοῦ τοξότου τέλος ἐστὶ, τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ· διὰ γὰρ τὸ ἐπιτυχεῖν, τοξεύει· καὶ τῆς φύσεως προηγούμενον τέλος, ἡ ὑγίεια· διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν καὶ ἡ ὑγίεια τοῦ ζώου, καὶ ὅλως τὸ [τέλος ἐστὶ,] δι' ὃ γίνεται ἡ ἐνέργεια. Ἐπισυμβαίνει δὲ τῷ μὲν σκοπῷ τῆς ἐπιτυχίας, ἡ ἀποτυχία· ὅταν μὴ τύχῃ τοῦ σκοποῦ ἡ ἐνέργεια, μήτε τὸ τέλος ἀπολάβῃ δι' ὃ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου ἀποτυχίαν ἀντ' ἐκείνου. Τὸ δὲ ἐπισυμβαῖνον ἀκουσίως τῷ προηγουμένῳ τέλει, παρυφίστασθαι ἂν λέγοιτο τῷ τέλει δικαίως, ἀλλ' οὐχὶ τὸ προηγούμενον τέλος τῷ ἀκουσίως ἐπισυμβαίνοντι.

Εἰ τοίνυν τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ πᾶν τὸ ἐνεργοῦν διὰ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτυχεῖν ἐνεργεῖ, ἢ τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ αὐτῷ δοκοῦντος· δῆλον, ὅτι προηγούμενον μέν ἐστι τέλος πάσης ἐνεργείας, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ τεῦξις· ἐπισυμβαίνει δέ ποτε τῇ ἐνεργείᾳ τὸ κακὸν, ὅταν ἡ ἔφεσις μὴ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθοῦ γίνοιτο, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου, ᾧ σύνεστι τὸ ἀγαθόν. Ἡδονῆς γάρ τις ἐφιέμενος [μοιχεύει], καὶ ἐπιθυμῶν εὐπορίας, κλέπτει καὶ καταποντίζει· προηγουμένως μὲν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμενος, καὶ ἐκείνου ἕνεκα ἐνεργῶν, ἀναγκαζόμενος δὲ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὸ συνὸν αὐτῷ κακὸν λαβεῖν· ἐπειδὴ οὐδεὶς τοῦ μοιχεῦσαι δι' αὐτὸ τὸ

inest; cum caret eo, quod ipsius naturæ c
bono. Nam si malum pariter adfectio esse
tanea, et perfectio quædam ejus formæ
ipsum quoque bonum foret, nec jam malu

Non est igitur principalis aliqua *natu*
mali, cujusmodi est boni : sed secunda
exsistit illud juxta bonum, cujus est frustr
tio. Sic enim sese et morbus habet adver
pravitas animi adversus virtutem. Et que
incedere, principalis quædam actio est
illud propositam habet, et ad quam conten
et claudicare ingrediendo, ex frustratione
nis accidit, et ejus accessio est, cum sit m
ram : ita se habet omne malum adversus
situm. Neque possunt hæc vel æque pri
paris inter sese momenti, ut album et nigru
que hoc genus, nec alterum altero magis
ralem habet perfectionem, nec privatio est
nam privatio, aberratio et frustratio form
catio incessus : horum vero generum utr
habet suam formam, nec alterum altero
tem, cum alterum secundum naturam si
naturam est : et accedit ad id quod secun
id quod est contra naturam; videlicet m
Neque enim bonum ad malum : sicut nemo
rationem a scopo accedere adeptionem sc
bum accedere sanitatem : sed ad adeption
ratio, et ad sanitatem morbus. Nam pri
finis est, attingere scopum; eaque de caus
et naturæ principalis finis est sanitas, qua
nem animantis pertinet. Denique finis es
refertur. Accedit autem ad propositum
actio scopum non attigerit, nec eum cons
ob quem suscepta fuit, sed illius loco frustr
vero præter voluntatem ejus accedit, qu
finem secundario quodam loco existere, m
non autem propositus finis secundario lo
id, quod præter voluntatem nostram acced

Si ego bonum adpetunt omnia, et quid
scendi boni caussa agit, sive id vere bon
esse videatur, omnis actionis præcipuum
adeptionem constat : malum vero interdum
in actionem, cum non verum bonum desid
videtur esse bonum, et cui conjunctum es
voluptatem adpetens aliquis [mœchatur], et
dus furatur aut in mari grassatur : princip
unice id quod ipsi bonum videtur adpetens, e
caussa agens; sed una cum illo id malum
eo conjunctum est, accipere coactus. Ne
rium ob ipsum adulterium adpetit, aut fu

μαχεῦσαι ὀρέγεται, οὐδὲ τοῦ κλέψαι διὰ τὸ κλέψαι, οὐδὲ τίνος κακοῦ διὰ τὸ κακόν· τῷ μηδὲ ἐφίεσθαι τοῦ κακοῦ ὡς κακοῦ. Εἰ γὰρ ἦν ἀρχὴ καὶ αἴτιον τῶν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος ἦν αὐτῶν, καὶ ἐφετὸν αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ ἀγαθόν. Οὕτω δὲ πάλιν ἔχον, ἀγαθὸν ἂν ἦν, καὶ οὐ κακόν. Τὸ γὰρ ἐφετὸν, ἀγαθόν· καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐφετόν. Πάντα οὖν τῆς ἑαυτῶν ὠφελείας ὀρέγεται, εἴτε τῆς ἀληθοῦς, ἢ τῆς φαινομένης, ὡς ἀληθοῦς μέντοι καὶ ταύτης. Οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν ἀπατᾶται, ὥστε τὸ εἶδος ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς λαβεῖν, καὶ τὸ εἴδωλον ἀντὶ τοῦ ἀρχετύπου· ἀλλ' ὑπὸ τῆς πτοίας τῆς περὶ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, ποτὲ μὲν οὐδὲ ὁρῶμεν τὸ συνὸν αὐτῷ κακὸν, ποτὲ δὲ, κἂν θεασώμεθα αὐτὸ, παραλογιζόμεθα αὐτοὺς, ὡς μείζονος ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἐλάττονος δὲ τοῦ συνόντος αὐτῷ κακοῦ. Αἱρούμεθα δὲ πολλάκις τὸ μεῖζον ἀγαθὸν μετὰ κακοῦ ἐλάττονος· ὥσπερ καὶ τομὰς καὶ καύσεις ὑπομένομεν, τοῦ ἐν αὐταῖς κακοῦ μεῖζον ἀγαθὸν νομίζοντες τὸ τῆς ὑγιείας τῆς δι' αὐτὰς παραγομένης. Ὅτι δὲ πάντα τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, δῆλον ἐκ τοῦ, αὐτὸ τὸ κακὸν, εἴπερ ἦν, καὶ ἔπραττέ τι, ἕνεκα ἑαυτοῦ ὠφελείας ἕνεκα πράττειν· ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ οἰκείου ἕνεκα. Τοιγαροῦν καὶ ὅσα φασιν αὐτὸ πράττειν οἱ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρ' ἑαυτῷ κατέχειν αὐτὸ, καὶ ἀπολλύναι, λέγουσιν. Εἰ οὖν μηδὲν ἐφίεται τοῦ κακοῦ, οὐκ ἔστιν ὑπόστασις αὐτοῦ προηγουμένη. ἐπειδὴ δέ ἐστιν ὅλως καὶ γίνεται κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, εἰκότως παρυφίστασθαι λέγεται, καὶ οὐχ ὑφίστασθαι.

Ἀλλ' ἔστω, φαίη ἄν τις, καὶ συμβεβηκὸς τὸ κακὸν, ἡ ἀποτυχία τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρυφιστάμενον αὐτῷ· τοιούτου ὄντος, τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος· ἐπειδὴ πᾶν τὸ γινόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς γίνεται. Εἰ δὲ μὴ, πόθεν ἔσχε πάροδον ὅλως εἰς τὰ ὄντα ὁποιονοῦν κακὸν, τοῦ θεοῦ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τῆς τῶν ὄντων ἁπάντων ἀρχῆς, ἀγαθῆς οὔσης; Εἴρηται μέντοι περὶ τούτου καὶ πρότερον, ἔν τε τοῖς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγοις, καὶ ἐν τῇ τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου ἐξηγήσει, Μὴ ζήτει γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· λεγέσθω δὲ καὶ νῦν, συντομώτερον· ὅτι ὁ Θεὸς, πηγὴ καὶ ἀρχὴ πάσης ὢν ἀγαθότητος, οὐ τὰ πρῶτα ἀγαθὰ μόνα παρήγαγεν, ὅσα καθ' ἑαυτὰ ἀγαθότητές εἰσιν, οὐδὲ τὰ μέσα μόνα μετὰ τούτων, ἃ ἐν τῷ ἀγαθῷ μένει διαιωνίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα, ἃ καὶ παρατρέπεσθαι πέφυκεν ἤδη, ἀπό τε τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ εἰς τοῦτο δὴ ὃ λέγομεν κακόν. Καὶ γὰρ μετὰ τὰ ἀΐδια σώματα τὰ ἀεὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα, ἃ τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ ἐνιδρυμένα, ὑπέστη τὰ γινόμενα καὶ φθειρόμενα· καὶ μετὰ τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τῷ ἀγαθῷ ἱδρυμένας, ὑπέστησαν αἱ παρατρεπόμεναι ψυχαί· ἅμα μὲν ὁ πλοῦτος τῆς τοῦ παράγοντος ἀγαθότητος ἅμα παράγῃ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα δυνατὸν ἦν ὑποστῆναι· ἅμα δὲ τέλειος ὁ κόσμος ἀποτελεσθῇ, μὴ τὰ πρῶτα μόνα καὶ τὰ μέσα ἔχων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα, ὅπερ ἴδιον ἐστι τῆς τελειότητος· ἅμα δὲ, ἵνα μὴ τὰ πρῶτα

furtum, aut ullum aliud malum eo quod malum sit : quia malum, quatenus malum est, non adpetitur. Nam si principium et caussa esset eorum quæ ab ipso oriuntur; finis etiam eorum esset, et eis adpetendum, sicut bonum. Si vero ita se haberet, bonum esset, non malum. Quod enim expetendum est, bonum : et quod bonum, est etiam expetendum. Omnia igitur utilitatem suam adpetunt, sive veram, sive imaginariam, sed eam quoque tamen ut veram. Nemo enim volens decipitur, ut mendacium pro veritate amplectatur, et simulacrum pro archetypo. Sed præ stupore et admiratione adparentis boni, alias non perspicimus conjunctum cum eo malum; alias, quamvis perspexerimus, ipsi nobis falso persuademus, bonum esse majus, malum vero cum eo conjunctum minus. Sæpe vero majus bonum eligimus cum minore malo : sicut sectiones et ustiones toleramus, malo quod eis inest majus bonum sanitatem judicantes, quæ per eas adquiritur. Bonum vero adpeti ab omnibus, vel ex eo constat, quod ipsum malum, si esset, et aliquid ageret, id suæ utilitatis caussa ageret, hoc est, boni sui caussa, quod idem valet. Quare etiam qui malum statuunt agere aliquid, hi, quidquid illud agat, id dicunt agere adipiscendi boni caussa, ejusdemque conservandi, et jacturam ejus cavendi. Quodsi igitur nihil adpetit malum, non est ejus principalis substantia. Sed quia omnino est illud atque fit eo quo dictum est modo; merito, accessisse et secundario loco exsistere, non per se subsistere, dicitur.

Verum, Esto, dicat aliquis, et accidens malum, et frustratio boni, et accessio ejus : qualecumque fuerit, quænam sit caussa ejus, quærit ratio; cum omne, quod sit, ab aliqua caussa fiat. Sin minus : unde aditus ei qualicumque malo patuit in ea quæ sunt? cum Deus (Deum autem cum dico, rerum omnium principium dico) sit bonus? Etsi autem hac de re prius etiam dictum est, cum in disputatione de libertate voluntatis, tum in explicatione verborum, quibus jubemur ea quæ fiunt ita velle fieri ut fiunt : tamen etiam nunc, brevius quidem, eam perstringemus. Nempe Deus, fons et principium omnis bonitatis, non prima bona tantum produxit, quæ per sese bona sunt; nec, præter hæc, media sola, quæ in bono æternum permanent; sed extrema etiam, quorum natura fert, ut ab eo quod secundum naturam est averti queant, ad hoc ipsum scilicet, quod malum dicimus. Etenim post æterna corpora, quæ suam naturam perpetuo tuentur, et in bono infixa sunt, ea quoque exstiterunt, quæ oriuntur atque intereunt : et post animas bono semper infixas, eæ etiam animæ, quæ ab illo averti possunt, exstiterunt : ut simul et immensa bonitas auctoris rerum omnia bona conderet, quæ exsistere possent; simulque ut mundo sua perfectio constaret, non prima tantum et media habenti, sed extrema quoque; id quod est proprium perfe-

ορῶντες ἐλέγχονται· οἱ δὲ ὡς γυμνασίῳ χρώμενοι, καὶ τοῖς σκληροτέροις συγγυμνασταῖς προθυμότερον συμπλεκόμενοι, ὡς καὶ τῷ γυμνασιάρχῃ χάριν ὑπὲρ τούτου ὁμολογεῖν, οὗτοι ὡς ἐν Ὀλυμπίοις στεφανωθήσονται, οὐ θαλλῷ κοτίνου, ἀλλ' εὐζωΐας καὶ ἀληθείας πληρώματι.

Καλὸν δὲ καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις πολιτείαις, ἐν αἷς πολλοὶ φθονοῦσι τῷ κατὰ φύσιν βουλομένῳ ζῆν, μέτριον παρέχειν ἑαυτόν· καὶ τὸ ἔλαττον ἐν τιμῇ μὲν μάλιστα, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς ἐκτὸς, ἀγαπῶντα· ὅπως ἂν ὁ φθόνος κατὰ τὸ δυνατὸν μετριάζοιτο. Καίτοι οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι καὶ ἡ μετριοφροσύνη πολλάκις φθόνον δριμὺν ἐπεσπάσατο. Καλὸν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς δυνάστας προσκρούματα, καὶ τὰς ἀπειροκάλους παῤῥησίας, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς φυλάττεσθαι πόῤῥωθεν· ἵνα, κἂν συμβαίη τι δυσχερὲς, μὴ τὴν αἰτίαν ὁ ἐπιεικὴς ἔχῃ, ὡς ἠρεμοῦντα θηρία παρερεθίσας, ἀλλ' αὐτῶν ἢ τῶν θηρίων τὸ μανιῶδές τε καὶ ἀλόγιστον. Δῆλον δὲ, ὅτι πραΰνειν αὐτὰ χρὴ, μήτε ταπεινούμενον, μήτε τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτοῦ προδιδόντα, μήτε τοῖς κόλαξιν ἑαυτὸν συντάττοντα, μήτε ἐν λόγῳ τινὶ, μήτε ἐν ἔργῳ· ὁ γὰρ ὁτιοῦν τούτων παθὼν, ἀπώλεσε τὴν ἔνστασιν, καὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη.

Ἰστέον μέντοι, ὅτι αἱ μοχθηρότεραι πολιτεῖαι, τὸ μὲν ὅλον, βλαβεραὶ τῶν ψυχῶν εἰσιν, καὶ μάλιστα τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἀναστέλλουσαι, καὶ ἀτιμάζουσαι τὰς καλλίονας ἐπιτηδεύσεις, καὶ τὰ τῆς εὐζωΐας παραδείγματα ἀφανίζουσαι. Διὸ καὶ πρὸς ἀρχὴν ὅλως εὐαγωγίας ταῖς ψυχαῖς ἐμποδίζουσι, καὶ πρὸς τὸ πῆξιν ἐν αὐταῖς τὴν εὐαγωγίαν λαβεῖν. Εἰ μέντοι τις ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ εὑρεθείη ψυχὴ θείᾳ μοίρᾳ νενευρωμένη, ἤδη αὐτὴ σκληρότερον ἐν αὐτῇ γυμναζομένη, τελεωτέρα πρὸς ἀρετὴν ἀποδείκνυται. Ἀληθὲς οὖν, ὅτι πᾶσα τύχη, καὶ πᾶσα περίστασις, γαληνοτέρα τε καὶ τραχυτέρα, εἰς ὠφέλειαν συντελεῖ τῷ ἐν πᾶσιν ἀγαθὸν διὰ τῆς ἔμφρονος ἐκλογῆς ποριζομένῳ.

[IN CAP. XXV.] Καὶ οὗτος ὁ λόγος μέρος τοῦ προτέρου δοκεῖ, πρὸς τὰς λοιπὰς ἐνστάσεις ὑπαντῶν, τὰς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἕξεως προσαγομένας. Ὁ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων, καὶ τὰ ἐκτὸς ἄλλοις καταλιμπάνων, καὶ τῆς τῶν πλουσίων καὶ δυναστευόντων θεραπείας καταφρονῶν, ἐν ἀτιμίᾳ δοκεῖ διάγειν, προτιμωμένων αὐτοῦ πολλῶν ἐν ἑστιάσεσι καὶ προσαγορεύσεσι, καὶ τῷ εἰς συμβουλὴν μᾶλλον ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι. Καὶ δυνατὸν μὲν ἦν, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, διαλύειν τὴν ἔνστασιν. Εἰ γὰρ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, ταῦτα δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἡμέτερα ἀγαθά. Ὁ δὲ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον παρῆκε τῆς λύσεως, καὶ ὡς κοινὸν, καὶ ὡς ἤδη ῥηθέντα. Ἄλλῳ δὲ ἰδίῳ μᾶλλον τοῦ προκειμένου χρῆται, καὶ ἄλλην ὠφέλειαν μείζονα ἀπὸ τῶν τοιούτων τοῖς καλῶς χρωμένοις παραδείκνυσι.

Λέγει δὲ, ὅτι ταῦτα, ἐν οἷς ἄλλοι προτιμῶνται τῶν τὸν καλλίονα βίον αἱρουμένων, ἢ ἀγαθὰ πάντως ἐστὶν,

qui vero gravioribus casibus pro exercitatio
cum illis, tamquam in gymnasio cum feroci
sariis, alacriori animo congrediantur, atque e
tori certaminis gratias eo nomine habeant
Olympicis certaminibus coronabuntur, non ol
sed rectæ beatæque vitæ et veritatis comple

Conveniet vero etiam in talibus rebuspubli
multi invident ei qui secundum naturam vive
derate te gerere; et in honore quidem maxi
omnibus rebus externis, parvo esse contentu
dia etiam, quatenus fieri possit, temperetur.
non ignoro, moderationem etiam interdum a
invidiam contraxisse. Oportebit porro in h
poribus offensiones potentum, et rusticam in
tatem, etiam atque etiam cavere; ne, si quid
id merito accidisse viro bono videatur, qui
quiescerent, irritasset; sed ut id omne nonni
belluarum rabie et furore proficiscatur. Illu
ligitur, non oportere easdem belluas mitigar
gerendo, aut tuam ipsius libertatem proden
torum gregi te adjungendo, sive verbis, si
enim horum aliquid, quodcumque fuerit, ad
didit institutum suum, et indignum se redd
tatorum Olympicorum numero censeatur.

Cæterum non est dissimulandum, mal
ut plurimum animis esse perniciosas, cu
illustrationem repellant, et honesta institut
et exempla recte vivendi aboleant. Quapr
veræ institutionis animorum omnino imp
ctrinæ, si quis bene cœpit, confirmationem.
in tali republicâ repertus fuerit animus
fato confirmatus, is jam in ea durioribus e
ad majorem virtutis perfectionem acuetur.
illud est, omnem fortunam, omnem event
liorem, sive asperiorem, fructus aliquid
adferre ei, qui prudenti delectu, quod in q
boni, amplectitur.

[IN XXV.] Etiam hoc præceptum pars es
rioris, reliquis argumentis occurrens, quæ ab
qui eodem modo sunt adfecti. Nam qui ad se
et aliis res externas relinquit, culturamque
tentum despicit, sine honore videtur ætatem
complures et *in salutatione, et in convivio*
consilio præponantur. Ac potuisset ille
hoc loco, ab eo quod in nostra potestate situ
est, objectionem istam refellere. Nam si
nobis sita sunt, ista vero in nobis sita non s
ista nostra bona. Verum auctor, hac diss
prætermissa, tamquam communi et jam trac
huic loco magis propria, quæ recte utentib
quo pacto majorem etiam ex hujusmodi reb
pere possint.

Ait autem, ea in quibus alii honestioris
præferantur, aut bona omnino esse, aut mala.

[illegible]κά. Προσκείσθω δὲ, τοῦ τελείου τῆς διαιρέσεως [illegible], ἡ ἀδιάφορα. Πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα. Ἀλλ' [illegible] μὲν ἀδιάφορα, οὐδὲν μᾶλλον τίμια ἢ ἄτιμά ἐστι. [illegible] κατεφρόνησε τούτου τοῦ τιμήματος τῆς διαιρέσεως. [illegible] οὖν ἀγαθὰ, ἢ κακά ἐστιν. Εἰ μὲν οὖν ἀγαθὰ, [illegible]ρειν σε δεῖ, φησὶν, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· τοῦτ' [illegible] τῇ ἐν σοὶ δυνάμει χρῆσθαι, τῇ πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βου[illegible]μένῃ, καὶ συγχαιρούσῃ τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. Καὶ [illegible], πηλίκον ἀγαθὸν ἐν τῇ δοκούσῃ ταύτῃ ἀτιμίᾳ κρυ[illegible]μενον ἐξέφηνεν. Ἡ γὰρ πρὸς θεὸν ὁμοίωσις κυ[illegible] αὕτη ἐστὶν, ἧς οὐδὲν ἀγαθὸν μεῖζον τοῖς μετ' αὐτόν [illegible]. Ὁ γὰρ θεὸς δύναμιν ἔχει τὴν ἰσχυροτάτην, [illegible]ς δυνάμεως αἴτιος ὑπάρχων, καὶ βούλησιν τὴν [illegible]τάτην· ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι [illegible]θεὶς, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι· παρισουμένης δὲ τῇ [illegible]σει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, πάντα ἀγαθύνει, καθόσον [illegible] μετέχειν δυνατόν ἐστι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. [illegible] ἀνθρωπίνη ψυχὴ δύναμιν μὲν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην [illegible]τεῖ, πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν μετὰ θεὸν τεταγμένων δυνάμει λειπομένη· βούλησιν δὲ ἔσχεν ἀπὸ θεοῦ [illegible]ούσιον, πεφυκυῖα πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βούλεσθαι, ὅταν [illegible] τοῦτο προαιρεθῇ. Εἰκότως οὖν κατὰ τοῦτο μά[illegible] πρὸς θεὸν ὁμοιοῦται, καθ' ὅσον κατὰ ταύτην τὴν [illegible]σιν ἐνεργεῖ· κἂν μὴ δύνηται δὲ πάντα ἀγαθύνειν [illegible] ὁ θεὸς, ἀλλ' ὅσα δύναται αγαθύνουσα, τό γε [illegible]αυτῇ πάντα ἀγαθύνει, καὶ ὅσα βούλεται. Τότε [illegible] βούλησις ὄντως ἐστὶ βούλησις, καὶ τελεία βούλη[illegible]σεται ἡ δύναμις αὐτῇ πᾶσα τοῦ βουλομένου συνεργῇ. [illegible] γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐσμὲν κύριοι· καὶ τὸ μὲν βούλεσθαι [illegible] τὰ ἀγαθὰ, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. Καὶ βούλεται ὁ ἀγα[illegible]θρωπος πάντας ἀνθρώπους εὖ ποιεῖν, καὶ οὐ τού[illegible]νον, ἀλλὰ καὶ ἄλογα ζῶα, καὶ φυτὰ, καὶ μέχρι [illegible]ύχων προάγει τὴν βούλησιν. Οὐ μέντοι δύναται [illegible]ούλεται· διότι ἡ μὲν βούλησις ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἡ [illegible]αμις αὐτὴ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν [illegible] δεομένη, καὶ κρειττόνων ἡμῶν. Καὶ διὰ τοῦτο [illegible]βουλήσει τὸ ἀγαθὸν ἔχομεν, ὅτι αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστί. [illegible] μὲν οὖν τοιοῦτον.

[illegible] δὲ κατὰ φύσιν κακά ἐστι ταῦτα, περὶ ὧν ὁ λόγος· [illegible]χέρανε, ἀλλὰ καὶ χαῖρε πάλιν, ὅτι σὺ μὴ ἔτυ[illegible]τῶν. Οὕτως ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἀτιμίαν [illegible] τὸ μὴ τυγχάνειν τούτων· ἀλλὰ, κἂν ἀγαθὰ ᾖ, [illegible] ἄλλον τυχεῖν, κἂν κακὰ, ἐπὶ τῷ αὐτὸς μὴ τυχεῖν, [illegible]θήσεται. Οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, [illegible]χέρανστν, τὴν ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν τῶν εἰρη[illegible] τούτων, διέλυσεν. Εἴτε γὰρ ἀγαθὰ ταῦτα, μεῖ[illegible]αθὸν ἐκ τοῦ μὴ τυχεῖν ὑπέδειξε τῷ βουλομένῳ, [illegible]ρὸς θεὸν ὁμοιότητα· εἴτε κακὰ, τὸ μὴ τυχεῖν [illegible] ἐστιν.

[illegible] ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου, [illegible] τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀπὸ μὲν τοῦ δυνατοῦ· ὅτι [illegible]ν ἐστι, τὸν μὴ θεραπεύοντα τὸν ἑστιάτορα τῶν [illegible]παρ' αὐτοῦ τυγχάνειν, ὧν οἱ θεραπεύοντες τυγ[illegible]. Θεραπεία δὲ τούτων, ἐστὶ τὸ φοιτᾷν ἐπὶ θύ-

divisionis ergo adjiciatur etiam, Aut indifferentia. Multa enim talia quoque sunt. At, si indifferentia, nihilo plus honoris quam ignominiæ habent. Quare hanc divisionis partem aspernatus est Epictetus. Restat igitur, aut bona esse, aut mala. *Si* igitur *bona sunt*, *gaudere* (inquit) debes, *illum iis esse potitum;* hoc est, uti debes facultate, quæ tibi inest, bene cupiendi omnibus, et gratulandi iis qui bonis rebus potiuntur. Vide autem, quantum boni in ista, quæ habetur, ignominia delitescens, elucescat! Est enim hæc proprie similitudo cum Deo, qua iis quæ inferiora et posteriora Deo sunt, nullum majus bonum contingere potest. Deus enim facultate potentissima præditus, et omnis facultatis auctor, voluntate etiam optima, bona omnia, malum vero nihil esse voluit, quatenus fieri posset: cum autem par sit ejus potentia voluntati, omnia bona facit, quatenus unumquodque bonitatem ipsius capere potest. Humanus vero animus facultate quidem summa præditus esse non potest, multis etiam Deo posterioribus potentia inferior: at voluntatem accepit a Deo liberam, cujus ea natura esset, ut bene cuperet omnibus, modo ipsa id vellet. Merito igitur ista ratione potissimum fit Deo similis, cum pro ista voluntate agit; et, quamvis omnia bona reddere ut Deus nequeat, ea tamen bona reddit quæ potest; adeoque quantum in ipso est, omnia, et quæcumque vult, bona reddit. Tum enim voluntas vere voluntas 'est, et perfecta voluntas, cum ei facultas omnis ejus qui vult, navat operam. Eorum enim, quæ in nobis sita sunt, domini sumus. Cum autem bene velle omnibus, in nobis situm sit, cupit bonus homo omnibus hominibus benefacere, nec eis tantum, sed et brutis animantibus et stirpibus, ejusque voluntas usque ad inanima etiam porrigitur. Verum non potest, ut vult, bene mereri de omnibus, quod voluntas quidem in nobis sita est, ipsa facultas vero non item, cum aliarum plurium caussarum adjumenta desideret, earumque potentiorum nobis. Quare nostrum bonum in voluntate inest, quoniam in nobis illud situm est. Et hoc quidem ita se habet.

Si vero ea, de quibus hic agitur, suapte natura *mala sunt*; rursus *ne moleste ferto*, sed gaude potius, *ea tibi non accidisse*. Sic vir bonus, non potiri istis, non ignominiam interpretabitur: sed, sive bona illa fuerint, eo quod iis alius potitus fuerit; sive mala, quod ipse iis careat, lætabitur. Ad hunc igitur modum loco ab utili, ægritudinem istam non potiundi iis quæ dicta sunt, profligavit. Sive enim ea bona sunt, ostendit ei qui vult, majus bonum, quod ex hoc ipso, quod illis careat, capere possit, scilicet similitudinem cum Deo: sive mala, bonum esse ostendit in ea non incidisse.

Deinceps ab eo, quod fieri potest, argumentatur, et mox dein a justo. Ab eo quod fieri potest: *Non posse fieri, ut* a convivatore *tribuantur eadem non colenti, quæ colentibus* ipsum tribuantur. Cultura vero est, *frequentare fores* ejus, *adsectari* in foro, omnia ejus et dicta et facta

ραις, τὸ παραπέμπειν ἐν ἀγορᾷ, τὸ ἐπαινεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ γινόμενα, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ. Σὲ οὖν, μὴ ποιοῦντα ταῦτα, εἴπερ βούλει φιλοσοφεῖν, ἀδύνατον τυγχάνειν τῶν αὐτῶν, ὧν οἱ ποιοῦντες τυγχάνουσιν· « Ἀλλὰ καὶ ἀδικόν ἐστι καὶ ἄπληστον, τὸ, μὴ διδόντα ἐκεῖνα, ἀνθ' ὧν πωλεῖ τὸ δεῖπνον, ἐθέλειν λαμβάνειν αὐτό. » Ἄδικον μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν· ἄπληστον δὲ, τὸ καὶ τὸ δεῖπνον ἐθέλειν λαβεῖν, καὶ τὸ, ὅσου πιπράσκεται, μὴ δοῦναι. Εἶτα, ὅτι οὐδὲ ἔλαττον ἕξει τούτου τοῦ δειπνοῦντος αὐτὸς μὴ δειπνῶν, δείκνυσιν ἐναργῶς ἀπὸ τοῦ τῆς θρίδακος παραδείγματος. Ἔχοντος γὰρ ἐκείνου τὸ δεῖπνον, « Ἔχεις σὺ, φησὶ, τὸ δείπνου τιμιώτερον, τὴν σαυτοῦ ἐλευθερίαν, τὸ μὴ ἐπαινεῖν ὃν οὐκ ἤθελες, τὸ μὴ ἀνέχεσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Εἰ δὲ ταῦτα βούλει καὶ τὸ δεῖπνον ἔχειν, καὶ ἄδικος εἶ, καὶ ἄπληστος· » καὶ, τοιοῦτος ὤν, ἀβέλτερος· ὅτι οὐχ ἕξεις, τίνι συγκρινόμενος, βελτίων φανήσῃ.

IN CAP. XXVI. Αἱ κοιναὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἔννοιαι, καθ' ἃς οὐ διαφερόμεθα, ἀλλ' ὁμοδοξοῦμεν ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι· οἷον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὠφέλιμόν ἐστιν, καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀγαθὸν, καὶ ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ ὅτι τὸ ἴσον οὔτε ὑπερέχει οὔτε ὑπερέχεται, καὶ ὅτι τὰ δὶς δύο τέσσαρα· αὗται οὖν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κατὰ λόγον ὀρθὸν συστᾶσαι ἐν ἡμῖν, καὶ πολλῷ χρόνῳ βασανισθεῖσαι, ἀληθεῖς εἰσι, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐφαρμόττουσαι. Αἱ δὲ ἴδιαι ἑκάστου ἔννοιαι, καὶ διαμαρτάνουσι πολλάκις· αἱ μὲν, ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμεναι ἀπατωμένης, ὡς, τὸ τὴν σελήνην ἴσην εἶναι τῷ μεγέθει τοῦ ἡλίου· ἢ ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, ὡς ἡ λέγουσα, πᾶσαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ἀπὸ λόγου ἀβασανίστου, ὡς ἡ λέγουσα, δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, καὶ ἡ τὴν ψυχὴν σῶμα νομίζουσα. Αὗται οὖν, καὶ αἱ τοιαῦται, καθ' ἃς διαφερόμεθα, οὐ πάντως εἰσὶν ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐνίοτε αἱ ταύταις ἐναντίαι· καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἀπὸ τούτων ἡμῖν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καταμανθάνειν, ἣν εἶπε βούλημα φύσεως.

Τεκμήριον δὲ τοῦ τῶν μὲν ἰδίων ἀβεβαίου, τῶν δὲ κοινῶν βεβαίου, τὸ, τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὸ αὐτὸ πάθος ἄλλως μὲν, ἐὰν αὐτὸς πάθῃ, ἐμπαθέστερον μᾶλλον, καὶ ἀλογώτερον φέροντα· ἄλλως δὲ, ὅταν ἄλλῳ συμβαῖνον αὐτὸ θεάσηται. Ἀπαθέστερον γὰρ αὐτὸ τότε καὶ ἀληθέστερον ὁρᾷ, καὶ συμφωνότερον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς μὴ πάσχοντας, μηδὲ πάθει κρίνοντας, ἀλλὰ λόγῳ. Καὶ τοῦτο ἐπὶ παραδείγματος εὐτελοῦς, τῆς τοῦ ποτηρίου καταθραύσεως, [δεικνύει]. Ὅταν γὰρ ἄλλου παιδάριον κατάξῃ ποτήριον, πρόχειρον ἡμῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπαθῶς κρίνουσι, λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστὶ τὸ τὸν παῖδά ποτε ῥεμφθῆναι, καὶ προσκροῦσαι ἢ ἀφεῖναι αὐτὸ, καὶ τὸ ὑάλινον προσκρουσθὲν ἢ ἀφεθὲν καταχθῆναι. Ὅταν δὲ τὸ ἡμέτερον καταχθῇ, καὶ ἀγανακτοῦμεν, ὡς καινοτέρου τινὸς ἐφ' ἡμῶν γενομένου. Καίτοι ἔδει καὶ τότε ἐννοεῖν, ὅτι

laudare. Ut igitur tu, qui ut philosophus ist eadem consequare, quæ qui faciunt, non mo potest: *iniquitatis* etiam est, et *inexplebilis non dantem ea quibus ille cœnam vendit accipere.* Iniquum est enim, aliena concup tiabilis vero est cupiditatis, cœnam velle acci men pretium velle solvere quo illa venditur. cœnæ illius expertem, non esse deteriore con cœnet, evidenter *lactucæ* docet exemplo. I cœnam habeat, *tu habes* id, quod cœna est *libertatem non laudandi eum quem nolis rendi ea quæ in ejus vestibulo perferun et hæc et cœnam habere vis; et iniquus es, lis;* et, talis cum sis, hominum *pessimus:* quicum collatus melior deprehendaris.

[IN XXVI.] Communes hominum de rerum nes, in quibus non aliud, sed *idem sentimus* Bonum esse utile, et utile bonum; Bonum ab o Æquale nec superare, nec superari; Bis duo hæ igitur notiones, et id genus aliæ, recta bis constitutæ, longoque tempore exploratæ, cum rerum natura congruentes. Peculiares v notiones sæpe hallucinantur: partim a sen ceptæ; cujusmodi est, lunam ejusdem esse gnitudinis: partim a bruto adpetitu; quali omnem voluptatem esse bonum adfirmat: p non satis explorata; cujusmodi est eorum, omnium principia, quive animum corpus Hæ igitur, et harum similes, de quibus dis omnino veræ sunt, sed interdum eæ quæ sun riæ: neque tutum nobis est, ex his rerum mare, quam *naturæ propositum aut volun*

Evidens autem illud argumentum est, cu culiarium, tum constantiæ communium n idem homo eumdem casum aliter, si ipsi ac scilicet et imprudentius fert; aliter, si alteri viderit: tunc enim tranquillius eum et veriu gisque cum cæteris hominibus consentit, q accidit, quique non ex adfectu, sed ratione que hoc rei vilis, confracti poculi, exemplo *cum alterius puer poculum confregerit,* bis *est*, cæterisque sine adfectu judicantibu *ita fieri solere*, ut puer aliquando, vagans vitreum poculum, et ut id allisum aut man fringatur. Cum vero nostrum confractum mur, quasi novi aliquid nobis accidisset. At cogitandum erat ita solere fieri. *Hæc* igitur

ὧν γινομένων ἐστίν. Οὕτως οὖν, φησὶ, μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Ἐὰν τέκνον ἄλλου ἀποθάνῃ, ἢ γυνὴ, θνητός ἐστιν ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ συμβάν· κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, καὶ τῇ φύσει συμβαινούσας, κρίνων τότε τὸ γεγονός. Τὸ γὰρ ἀποθανεῖν θνητὸν, ἀνθρώπινόν ἐστι, τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου θνητοῦ ὄντος προσῆκον. Ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποθάνῃ, εὐθὺς Οἴμοι, καὶ, Τάλας ἐγὼ, καὶ θρῆνοι, καὶ ἀγωνίαι, ὡς ἡμῖν μόνοις παρὰ φύσιν τινὸς συμβεβηκότος.

Ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι, πῶς ἄλλου θρηνοῦντος διαπορούμεθα· ὅτι ἐφιστάνομεν τότε καλῶς, μὴ τὸ πρᾶγμα ταράττειν ἐκεῖνον, φυσικὸν ὂν, καὶ ἐξ ἀνάγκης συμβαῖνον, ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ πάθος ὃ πέπονθε περὶ τὸ πρᾶγμα. Διπλοῦν δέ ἐστι τοῦτο· συμπάθειά τε ἄλογος, καὶ ὑπὲρ δέον γινομένη, ψυχῆς λογικῆς πρὸς σῶμα θνητὸν, καὶ * * εἰκὸς ἀποθανεῖν αὐτὸ, ἀλλ' οὕτω ζῆν, ὡς ἀεὶ διαμενοῦν· Καὶ τοῦτο μάλιστα ἐκπλήττει καὶ θορυβεῖ, τὸ ἀνέλπιστον ἐπιέναι· ἐπεὶ, εἰ ἐμελετᾶτο καὶ συνεθίζετο κατὰ τὴν φαντασίαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐτάραττε καὶ ἐλύπει. Τεκμήριον δὲ τούτου ἐναργὲς, οἶμαι, ἐστὶ, καὶ τοὺς πάνυ περιπαθῶς ἐπὶ τούτοις διατεθέντας, ἐν ὀλίγον χρόνον διὰ τὴν συνήθειαν, ὡς μηδενὸς γενομένου τοιούτου, καταπραΰνεσθαι, καὶ τότε τὰς κατὰ τὴν ἐννοίας προβάλλεσθαι· ὅτι ἀνθρωπικόν ἐστιν, ὅτι θνητὸν ἀποθνήσκειν ἀνάγκη, ὅτι καὶ ἡμεῖς ταχέως ἀπαλλαγησόμεθα. Εἰ δὲ μετὰ τὸ συμβῆναι, διὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ χωρισμοῦ, ῥᾳδίως οὕτως αὐτὸν ὑποφέρομεν· καὶ πρὸ τοῦ συμβῆναι, οἶμαι, διὰ τῆς ἐλπίδος τὸν χωρισμὸν συνεθιζόμενοι, οὐκ ἔτι οὕτως αὐτὸν ἀπροσδόκητοι ὑποδεξόμεθα.

Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ συνεχῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας ταῦτα, συνεθίζεσθαι πρὸς αὐτὰ, ἓν μὲν, τὸ τοῖς παροῦσιν ἀεὶ συντυποῦσθαι τὰς ψυχὰς τὰς πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε καὶ εὐημεροῦντας, ἀεὶ νομίζειν εὐημεροῦν, καὶ, λυπηροῦ συμβαίνοντος τινὸς, μηδέποτε αὐτοῦ δοκεῖν ἀπαλλάττεσθαι· ἕτερον δὲ, οὐδὲν ἔλαττον τοῦτο, ἡ πολλὴ καὶ ἄμετρος περὶ τὰ τοιαῦτα συμπάθεια, ἣν καὶ ἡ φαντασία τοῦ χωρισμοῦ λυπηρότατόν ἐστιν ἡμῖν. Οὐδεὶς δὲ ἑκὼν τοῖς λυπηροῖς ἐνδιατρίβει. Δεῖ οὖν συμπάθειαν μάλιστα μετρητέον, κρίνοντάς τε τίς, τί τὸ συμπάσχον, καὶ τίνι συμπάσχει, ὅτι ἀλλοτρίῳ πράγματι· καὶ τῆς συνηθείας καὶ τοῦ χορτασμοῦ ἀμαὶ παραιτητέον, καὶ λόγων ἀφεκτέον τὴν συμπάθειαν ἐπιτεινόντων, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν ἔργων.

ΕΙΣ ΚΕΦ. XXVII.] Ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν κακῶν λόγος μὴ καλῶς διαρθρωθεὶς, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον ἀσεβείας αἴτιος γέγονε, καὶ τῆς τῶν ἠθῶν εὐαγωγίας τὰς ἀρχὰς διετάραξε, καὶ πολλαῖς καὶ ἀλύτοις ἀπορίαις ἔβαλε τοὺς μὴ καλῶς αἰτιολογοῦντας αὐτήν. Εἴτε [γὰρ] ἄρχειν τις λέγοι τὸ κακὸν, ὡς εἶναι δύο τῶν ὄντων ἀρχὰ τε ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀτοπα συμβαίνει. Τὸ γὰρ ἀρχικὸν τοῦτο ἀξίωμα, ἓν ὂν πῶς ὑπάρχον ἀμφοτέροις ἐναντίοις οὖσι, πόθεν

fer etiam ad majora. Si filius alterius mortuus est, aut uxor: nemo est quin dicat, humanum esse illum casum; facto judicio secundum communes notiones, naturæque congruentes. Nam emori hominem, humanum est, naturæque hominis mortalis conveniens. *Sed cum suus alicui filius moritur, statim* auditur, *Hei mihi! Me miserum!* ploratus, tragœdiæ: quasi nobis solis contra naturam aliquid accidisset.

Meminisse autem *oportebat*, quomodo alio plorante adfecti simus: nempe, cogitare nos tum, ut rectum est, non re ipsa, quæ naturalis sit et necessario eveniat, illum turbari; sed suo, quem de re conceperit, adfectu. Is vero conduplicatus est: cum quod præter rationem et supra quam decet, rationis particeps animus mortale corpus diligit; tum [quod non cogitat,] consentaneum esse ut illud sit moriturum, sed quod ita vitam instituit, quasi perpetua ejus consuetudine frui possit. Maxime vero hoc percellit et perturbat, quod inexspectatum accidit. Nam si quidem id meditatus esset, et cogitando quasi familiare sibi fecisset, non ita perturbaretur atque doleret. Cujus rei illud evidens est utique argumentum, quod ii etiam, qui casum aliquem acerbissime tulerunt, paulo post ob adsuetudinem, quasi nihil tale accidisset, leniuntur, et tunc notionibus naturæ consentaneis sese tuentur: humanum esse; mortale necesse esse mori; nobis etiam fatum brevi impendere. Jam si post eventum, ob sejunctionis consuetudinem, eam tam facile ferimus; pari ratione, si ante eventum adsueverimus sejunctioni, cogitatione eam præcipientes, non amplius adeo perturbatis animis, puto, eamdem excipiemus.

Caussa vero, cur talia non continenter ob oculos habemus, nec adeo illis adsuescimus, una hæc est, quod rebus præsentibus vulgo ita conformantur animi hominum, ut et in rebus secundis sibi persuadeant, eadem semper fortuna sese usuros, et, aliqua molestia objecta, nunquam ea se liberatum iri putent. Altera caussa est, et ea quidem hac non levior, nimius et immodicus talium rerum amor, unde vel cogitatio sejunctionis illis fit molestissima. Nemo vero volens rebus molestis immoratur. Amor igitur in primis moderandus est; vereque judicandum, qui sis qui ames; quid sit quod ames; nempe, rem esse alienam. Tum, in ipsa consuetudine cavendum est, ne nimis et supra modum ea utamur; abstinendumque cum verbis, tum magis etiam factis, quibus adfectio nostra ultra modum augeatur.

[IN XXVII.] Disputatio de NATURA ET ORTU MALORUM non bene explicata, cum impietatis erga Deum caussa exstitit, tum morum honestæque disciplinæ principia perturbavit; tum multis, iisque inexplicabilibus, dubitationibus involvit eos, qui caussas illius non veras reddiderunt. Nam sive quis principium esse dicat Malum, ut duo sint principia rerum, bonum et malum; multæ magnæque absurditates sequuntur. Nam illa principii dignitas, si una eademque communiter ambobus insit inter se contrariis, unde eis advenit,

αὐτοῖς ἐφήκει, εἰ μὴ ὑπὸ μιᾶς αἰτίας, πρὸς ἀμφοῖν οὔσης; πῶς δὲ ὅλως ἐναντία ταῦτα ἔσται, μὴ ὑφ' ἕν τι κοινὸν γένος τεταγμένα; οὐ γὰρ τὰ διάφορα ἁπλῶς ἐναντία ἐστίν. Οὐ γὰρ ἄν τις εἴποι τὸ λευκὸν ἐναντίον εἶναι τῷ θερμῷ, ἢ τῷ ψυχρῷ· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ κοινὸν γένος πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα, ταῦτά ἐστιν ἐναντία· τὸ μὲν λευκὸν τῷ μέλανι, κοινὸν ἔχοντα γένος τὸ χρῶμα, ἄμφω γὰρ ὁμοίως χρώματά ἐστι· τὸ δὲ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, ὧν γένος ἡ ἁπτικὴ κατὰ ταὐτὰ ποιότης. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον τὰ ἐναντία ἀρχὰς εἶναι, ὅτι ἀνάγκη προϋπάρχειν αὐτῶν τὸ κοινὸν γένος· καὶ μέντοι καὶ διότι ἀνάγκη πρὸ τοῦ πλήθους τὸ ἓν εἶναι, εἴπερ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἓν ἀνάγκη εἶναι κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τοῦ πρώτου μέθεξιν, ἢ μηδὲν εἶναι ὅλως. Ἔτι δὲ, εἰ ἀνάγκη πρὸ πάσης ἰδιότητος ἀρχικὴν εἶναι μονάδα, ἀφ' ἧς πᾶσα ἡ ἰδιότης ἡ ἐν πολλοῖς μεμερισμένη ὑφίσταται· (ἀπὸ γὰρ τοῦ θείου καὶ ἀρχικοῦ καλοῦ πάντα τὰ καλὰ πρόεισι· καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης θείας ἀληθείας, πᾶσα ἀλήθεια·) ἀνάγκη οὖν καὶ τὰς πολλὰς ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχὴν ἀνατείνεσθαι, οὔ τινα μερικὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐκείνην, ὥσπερ τῶν ἄλλων ἑκάστην, ἀλλ' ἀρχὴν ἀρχῶν ὑπάρχουσαν πασῶν, καὶ ἐξῃρημένην, καὶ πάσας εἰς ἑαυτὴν συναιροῦσαν, καὶ πάσαις ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα παρεχομένην ὁμοφυῶς, μετὰ τῆς ἑκάστῃ προσηκούσης ὑφέσεως. Οὕτω μὲν οὖν ἄτοπον, τὸ, δύο ἢ πλείονας ὅλως τοῦ ἑνὸς τὰς πρώτας λέγειν ἀρχάς.

Ἀναγκάζονται δὲ οἱ δύο λέγοντες τῶν ὅλων ἀρχὰς, τό τε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸν ἀγαθὸν παρ' αὐτοῖς λεγόμενον Θεὸν μηκέτι πάντων αἴτιον λέγειν, μηδὲ παντοκράτορα δικαίως ἀνυμνεῖν, μηδὲ δύναμιν αὐτῷ τὴν ἀκροτάτην καὶ ὅλην ἀνατιθέναι, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης δυνάμεως, εἴπερ ἄρα καὶ τοῦτο· μηδὲ νομίζειν, πάντα ἀγαθαίνειν καὶ φωτίζειν αὐτὸν, πηγὴν λεγόμενον ἀγαθότητος καὶ φωτός. Οἷα δὲ καὶ ὅσα βλάσφημα εἰς τὸν θεὸν τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ; καὶ γὰρ δειλὸν εἰσάγουσιν αὐτὸν, δεδοικότα τὸ κακὸν ἐγγὺς τῶν ὅρων αὐτοῦ γενόμενον, μὴ καὶ ἐντὸς εἰσέλθῃ. Καὶ διὰ ταύτην τὴν δειλίαν ἀδίκως καὶ ἀσυμφόρως μέρη ἑαυτοῦ καὶ μέλη τὰς ψυχὰς οὔσας, ὥς φασι, μηδὲν ἁμαρτούσας πρότερον, ἔρριψε τῷ κακῷ, ἵνα τὰ λοιπὰ τῶν ἀγαθῶν διασώσῃ· ὥσπερ στρατηγὸς, φασὶ, πολεμίων ἐπιόντων, μέρος αὐτοῖς τοῦ οἰκείου στρατοῦ προΐεται, ἵνα τὸ λοιπὸν διασώσῃ. Ταῦτα γάρ ἐστιν αὐτῶν τὰ ῥήματα, εἰ καὶ μὴ ἐπ' αὐτῶν ἴσως τῶν λέξεων. Ὁ δὲ ῥίψας τὰς ψυχὰς κατ' αὐτοὺς, ἤτοι ὁ κελεύσας ῥιφῆναι, ἢ ἐλάθετο, ἢ οὐκ ἐνόησεν, οἷα μέλλουσιν αἱ ψυχαὶ πάσχειν ἐκδοθεῖσαι τῷ κακῷ· ὅτι ἐμπίπρανται, καὶ ταγηνίζονται, ὥς φασι, καὶ κακοῦνται παντοίως, μήτε ἁμαρτοῦσαί τι πρότερον, καὶ μέρη τοῦ θεοῦ οὖσαι. Τὸ δὲ τελευταῖον, ὥς φασιν, αἱ ἀσεβεῖς αὐτῶν γενόμεναι (τοιαῦται δέ εἰσι παρ' αὐτοῖς, οὐχ αἱ φονεύσασαι, ἢ μοιχεύσασαι, ἤ τι τῶν ἐξαγίστων τούτων ἀπὸ ζωῆς διεφθαρμένης ποιή-

nisi ab una causa ad utrumque pertinente vero omnino contraria erunt ista, ni sub uno nere collocentur? Neque enim contraria inter sunt prorsus et simpliciter diversa : nec enim xerit, album contrarium esse calido, aut frigi uno communi genere comprehensa, plurimu differunt, ea contraria sunt; veluti album ni commune genus est color, nam utrumque e est; et calidum frigido, quorum genus est ta eodem sensu percepta. Quamobrem fieri neq contraria sunt, sint principia : quia necesse esse commune genus; atque etiam quia neces esse ante multitudinem; quandoquidem unum torum aut unum esse necesse est, ob participat aut nihil esse prorsus. Præterea, si necesse est, propriam qualitatem esse principalem uni omnis proprietas inter multa distributa oriatu vino et principali pulcro pulcra omnia prodeu divina veritate omnis veritas :) necesse est principia ad unum referri principium, quod principium quoddam sit, sicut reliqua singula principiorum omnium principium, et eximiu cætera in sese contrahat, et omnibus a sese p tatem æquabili quodam modo impertiat, cu quæ unicuique convenit, remissione ac dim ita quidem absurdum est, duo, aut omnino pl principia statuere.

Qui autem duo rerum omnium principia, LUM, esse dicunt; coguntur hi etiam, eum, Deum ipsi adpellant, omnium rerum auctoren neque ut rerum omnium dominum celebrare, et omnem ei potentiam tribuere, sed totius po ne vix quidem dimidiam partem ei relinquere credere, eum, qui fons bonitatis et lucis dicat et lucem omnibus impertiri. Quæ autem et majestatis probra orationem eorum consequu timidum inducunt Deum, MALUM ipsius finib quans metuentem, ne intra fines quoque pene que timorem injuste atque inutiliter animos c peccassent, ut aiunt, sui partes et membra MALO, ut bonorum reliquias tueatur; instar In aiunt, qui hostibus ingruentibus partem sui jiciat, ut reliquum conservet. Hoc enim ipsi etsi fortasse verbis iisdem non utuntur. Qui auctores sunt, animas projecit, projicive juss est, aut non cogitavit, quæ perpetienda essen traditis; nempe uri eas, et in sartagine torr et modis omnibus excruciari; idque cum nihi rint, et Dei partes sint. Postremo illud ad earum impiæ fuerint (tales autem apud eos su bus, non adulteriis, non aliis corruptæ vitæ s

σεσαι, ἀλλ' αἱ μὴ λέγουσαι δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν), αὗται οὖν, οὐδὲ ἐπιστρέφουσιν ἔτι, φασίν, εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ μένουσι τῷ κακῷ συγκεκολλημέναι· ὥστε καὶ ἀτελῆ μένειν ἐκεῖνον, μέρη αὐτοῦ ἀπολέσαντα.

Καὶ ἀνόητος οὖν ἐστι κατ' αὐτοὺς (μὴ γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος ἔστω), μήτε τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον λογίσασθαι δυνηθεὶς, μήτε τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν γινώσκων. Πῶς γὰρ ἂν εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν, ἐξ ἀϊδίου διακεκριμένων αὐτοῖς τῶν κλήρων, ὥς φασι, καὶ κατὰ τὰς αὐτῶν φύσεις ἀφωρισμένων; Ἀπὸ τίνος οὖν λέγουσι; δῆλον δὲ, ἢ ἐκ ταὐτομάτου· καὶ εἴη ἂν πάντως ἀρχὴ κατ' αὐτοὺς τὸ αὐτόματον· ἢ ἀπό τινος ὑπὲρ ἄμφω ὄντος· ὅπως δ' ἂν ἔχῃ τοῦτο, πρὸ τοῦ κόσμου παρ' αὐτοῖς γενέσθαι. Ὡς [γὰρ] ἐν γῇ τὴν διανομὴν ποιοῦσι· τὰ μὲν τρία μέρη, τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν καὶ βόρειον, τῷ ἀγαθῷ διδόντες· τὸ δὲ μεσημβρινὸν, τῷ κακῷ. Καὶ γὰρ καὶ τὰ πέντε τοῦ κακοῦ ταμιεῖα, ὡς ἄντρα τινὰ ἀποτίθενται· καὶ δένδρα, καὶ ζῶα πλάττουσιν ἐκεῖ χερσαῖα καὶ ἔνυδρα, μαχόμενα ἀεὶ, καὶ ὑπὸ τοῦ Πενταμόρφου παρ' αὐτοῖς ἐσθιόμενα, καίτοι ἄφθαρτα πάντα λέγονται ἐκεῖνα, ὡς καὶ τὰ πρῶτα ἀγαθά. Διῳκισμένων δ' οὖν ἐξ ἀρχῆς κατὰ φύσιν τῶν τόπων, πῶς δυνατὸν ἦν εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακὸν εἰσελθεῖν; Πῶς δὲ δυνατὸν ἦν, [μένον] ἐναντίον; οὕτω γὰρ καὶ τὸ λευκὸν, μένον λευκὸν, μέλαν ἔσται· καὶ τὸ φῶς, μένον φῶς, ἐνδέξεται σκότος. Εἰ οὖν ταῦτα ἀδύνατα, πῶς μετὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀδίκου οὐχὶ καὶ ἀνόητόν ἐστι τὸ βίψαι τῷ κακῷ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὸ τότε μέχρι καὶ νῦν πράγματα ἔχειν, ὥς φασι, μὴ δυνάμενον αὐτὴν τελέως ἀνακαλέσασθαι, μηδὲ δυνησόμενον, διὰ τὸ τινὰς, ὡς πρότερον ἐμνήσθην, ψυχὰς μένειν κατ' αὐτοὺς ἐν τῷ κακῷ τοῦ κακοῦ τὸν ἄπειρον αἰῶνα; Καὶ οὐδὲ προγνῶναι τοῦτό ἐστιν αὐτόν· καίτοι τὸ κακὸν προγινώσκειν λέγουσι τὸν μέλλουσαν ἀποστολὴν κατ' αὐτοῦ πέμπεσθαι, καὶ μηχανὰς πρὸς αὐτὴν ἀναπλάττειν. Πόσῳ δὲ κάλλιον ἦν, εἴπερ ἔδει τὸ κακὸν περὶ ἑαυτὸ συντριβόμενον, ἤπερ μιγῆναι ἑαυτὸ τῷ κακῷ, μηδὲ δυνατὸν ὂν αὐτοῦ περιγενέσθαι; ἀγένητον γὰρ καὶ ἄφθαρτον καὶ τὸ κακὸν εἶναι φασὶν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔν τις ἐπισκήψειεν, ὅτι ὁμοίως ταῦτα τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχειν φασὶ, τὸ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ἀνάρχον καὶ ἀτελεύτητον· ὧν τί ἂν εἴη σεμνότερον; Ὅσα δὲ καὶ περὶ τῆς κοσμοποιίας λέγουσι: κίονάς τινας λέγοντες, οὐκ ἐκείνας,

αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν·

οὐ γὰρ ἀξιοῦσι μυθικῶς τινὸς τῶν λεγομένων ἀκούειν· ἀλλ', ὁποίας τις τῶν παρ' αὐτοῖς σοφῶν ἐξέφηνεν, ἐκ στερεοῦ λίθου καὶ ἀναγλύφους αὐτὰς νομίζουσι· καὶ δώδεκα θυρίδας, μιᾶς καθ' ἑκάστην ὥραν ἀνοιγομένης. Ἃ περὶ τῶν ἐκλείψεων αἰτιολογίαι, θαυμαστὴν σοφίαν ὑπερβολὴν ἐνδείκνυνται. Λέγουσι γὰρ, τῶν ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ συνδεδεμένων κακῶν, ταραχὴν καὶ θόρυβον

lutæ; sed quæ duo rerum esse principia, bonum et malum, negent), eas igitur ad bonum non reverti amplius, sed MALO adglutinatas permanere. Itaque et imperfectus ille manet, partibus suis amissis.

Fuerit igitur etiam, iisdemque auctoribus (neque enim hoc a me dictum esto), amens et vecors Deus, qui nec, quid sibi expediret, reputare potuerit, neque MALI naturam intelligat. Nam quo pacto BONI quasi provinciam intrasset MALUM, cum limites eorum ab omni æternitate disterminati separatique fuerint, ut aiunt, et pro sua natura segregati? A quo igitur id factum dicunt? Nempe, sive casu et fortuito: sic illis casus principium utique fuerit: sive ab aliquo, quod sit utroque illorum superius. Quocumque autem pacto illud se habeat, adparet, illud secundum eos ante mundum fuisse. Nam velut in terra partitionem faciunt; et orientales, occidentales et septemtrionales partes BONO tribuunt, meridionales vero MALO. Nam et quinque MALI conclavia, velut antra quædam, comminiscuntur: ibique arbores fingunt, et animalia terrestria et aquatica, perpetuo inter sese pugnantia; quæ quamvis immortalia dicantur esse omnia, haud secus ac prima bona, tamen a quinqueformi, quod fingunt, monstro devorentur. Cum autem ab initio loca natura distincta fuerint; fieri qui potuit, ut in BONI partem MALUM penetraret? Quomodo vero fieri potuit, [manens] contrarium? Sic enim et album, quamvis album maneat, nigrum erit: et lux, cum maneat lux, tenebras admittet. Quæ si fieri nequeunt, nonne cum ignaviæ et iniquitatis, tum vero amentiæ fuerit, animam objicere MALO, et ab eo tempore in hunc usque diem laboriose esse occupatum, ut aiunt, cum eam plane revocare non possit, neque umquam poterit, eo quod nonnullæ animæ, hos si audias, ut ante memini, ævo infinito maneant in MALO? Idque eum ante scivisse negant: quamvis MALUM dicant præscire, quid adversus se missum eatur, et machinas ejus rei caussa præparare. Quanto autem melius fuisset, ut BONUM sineret MALUM per se ipsum comminui, quam ut immisceret se malo, quod vincere non posset? Ortus enim et interitus MALUM æque, atque BONUM, expers statuunt. Nam et hoc ipsum in eis reprehendas, quod æque hæc in MALO, atque in BONO, inesse statuunt, et ortu et interitu et principio et fine carere utrumque: quibus rebus quid esse queat excellentius?

Jam de Mundi structura quæ dicunt? Esse columnas quasdam, non illas

Quæ cœlos terræque ferunt immobile pondus:

(neque enim fabulose horum quidquam accipi volunt:) sed ejusmodi, quales ex ipsorum sapientibus quidam prodidit, quæ solido e lapide sculptæ sint: adduntque duodenas fenestras, quarum singulis horis una aperiatur. Porro, quas caussas adferunt defectus solis lunæque, eæ admirabilem quamdam et excellentem sapientiam præ se ferunt. Aiunt enim, si quando mala, quæ in mundi structura colligata

ποιούντων ἐν ταῖς ἑαυτῶν συγκινήσεσι, παραπετάσματά τινα τοὺς φωστῆρας ἑαυτῶν προβάλλεσθαι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν τῆς ταραχῆς ἐκείνων· καὶ τοῦτο εἶναι τὰς ἐκλείψεις, τὰς ὑπὸ τοῖς παραπετάσμασιν ἀποκρυφὰς αὐτῶν. Πόση δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦτο ἀλλοκοτία, τὸ ἐκ πάντων τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ μόνους τοὺς δύο φωστῆρας τιμᾷν, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας λέγοντας αὐτοὺς, τῶν δὲ ἄλλων καταφρονεῖν, ὡς τῆς τοῦ κακοῦ μοίρας ὄντων; καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης οὐκ ἀπὸ τοῦ ἡλίου νομίζειν, ἀλλὰ ψυχὰς εἶναι, ἃς ὑπὸ νουμηνίας ἕως πανσελήνου ἀπὸ τῆς γῆς ἀνασπῶσα, ἀπὸ πανσελήνου πάλιν ἕως νουμηνίας εἰς τὸν ἥλιον μεταγγίζει. Καὶ τί ταῦτα μηκύνω; τέρατα γὰρ πλάττοντές τινα, ἅπερ μηδὲ μύθους καλεῖν ἄξιον, οὐχ ὡς μύθοις χρῶνται, οὐδὲ ἐνδείκνυσθαί τι ἄλλο νομίζουσιν, ἀλλ' ὡς ἀληθέσιν αὐτοῖς τοῖς λεγομένοις πιστεύουσι· πεντάμορφον τὸ κακὸν ἀναπλάττοντες, ἀπὸ λέοντος, καὶ ἰχθύος, καὶ ἀετοῦ, καὶ οὐ μέμνημαι τίνων ἄλλων συγκείμενον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐπιόν τι δεδοικότες. Τοσαύτη τίς ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ἡ περὶ τὸ θεῖον ἀσέβεια· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι πάντα ταῦτα ἀνέπλασαν διὰ θεοσεβῆ δῆθεν εὐλάβειαν. Μὴ βουλόμενοι γὰρ αἴτιον τοῦ κακοῦ τὸν θεὸν εἰπεῖν, ἀρχὴν ὑπεστήσαντο ἰδίαν τοῦ κακοῦ, ἰσότιμον αὐτὴν καὶ ἰσοσθενῆ τιθέντες τῷ ἀγαθῷ, μᾶλλον δὲ καὶ ἰσχυροτέραν· μέχρι γὰρ νῦν τέως ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ἐπιχειρήμασιν ὑπέρτερον φαίνεται γεγονὸς τὸ κακόν. Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ ἀγαθοῦ φαίνεται πανταχοῦ κατ' αὐτοὺς ἀντεχόμενον, καὶ μηχανώμενον παντοίως μὴ ἀπολέσαι αὐτό· τὸ δὲ ἀγαθὸν, ὡς οὗτοι φασὶν, ἑκουσίως ἑαυτὸ τῷ κακῷ συνέμιξε· καὶ δειλῶς, καὶ ἀδίκως, καὶ ἀνοήτως, κατ' αὐτοὺς, μέχρι νῦν διεγένετο· ὥστε φεύγοντες, αἴτιον αὐτὸν τοῦ κακοῦ εἰπεῖν, πάγκακον ὑπογράφουσι· καὶ, κατὰ τὴν παροιμίαν, φεύγοντες τὸν καπνὸν εἰς πῦρ ἐμπεπτώκασιν.

Οὕτω μὲν οὖν ἀσεβὴς περὶ τὸ θεῖον οὗτος ὁ λόγος. Τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς φυσικῆς εὐαγωγίας, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διαφθείρει, τὸ ἐφ' ἡμῖν κατὰ ἀλήθειαν ἀναιρῶν. Τὴν γὰρ τοῦ κακοῦ ἀρχὴν ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἰσχυρὰν ἐπάγει, βίᾳ τὰς ψυχὰς συνωθοῦσαν εἰς τὸ κακόν· ὥστε μηκέτι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ἁμαρτάνειν, ἢ μή· οὕτως ὄντος ἰσχυροῦ τοῦ ἀναγκάζοντος, ὡς μηδὲ ὑπὸ θεοῦ κατ' αὐτοὺς νικηθῆναι. Καίτοι ἐχρῆν ἐννοεῖν, ὅτι, ἐὰν ὑπὸ ἰσχυροτέρου τινὸς βιαζόμεναι αἱ ψυχαὶ φονεύωσιν, ἢ μοιχεύωσιν, ἤ τι τοιοῦτον πράττωσι τῶν λεγομένων κακῶν, ὠθισμῷ καὶ οὐχ ἑκουσίως, ἀναμάρτητοι ἂν εἶεν. Τὰ γὰρ βίᾳ καὶ ἀκουσίως πραττόμενα, μὴ ὄντα ἁμαρτωλὰ, καὶ ὑπὸ θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν νόμων συγγινώσκεται. Καὶ οὐκ ἔτι οὐδέν ἐστιν ἁμαρτία ὅλως· οὐ γὰρ κακόν· ἂν ὑπόθηταί τις βιαζομένους ἡμᾶς ὑπὸ ἰσχυροτέρων αἰτίων τὰ τοιαῦτα πράττειν. Εἰ οὖν τούτων ὡς κακῶν ὄντων τὴν αἰτίαν ζητοῦντες, ἀρχὴν ὑπέθεντο κακοῦ· ἐκείνης δὲ ὑποτεθείσης καὶ βιαζομένης, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἔτι κακόν· χαριέντως αὐτοῖς ὁ λόγος περιτέτραπται. Συνάγεται γὰρ, ὅτι, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ

sunt, suis commotionibus turbas atque tumultus tum lumina ista sibi vela quædam obducere, ut ab i turbatione sint immunia; nec solis et lunæ defectu quam esse aliud, nisi occultationes sub illis velis. vero et illud absurdum est, quod ex omnibus cor cœlestibus sola illa duo lumina colunt, et in BONI p merant; cætera vero, ut quæ ad MALUM pertinea temnunt? tum quod lunæ lumen non a sole esse exis sed animas esse censent, quas illa sub novilunium u plenilunium a terra attrahens, a plenilunio rursu ad novilunium ad solem transmittat? Quid multis nam cum monstra confingant, quæ ne fabularum nomine digna sunt, pro fabulis ea haberi, aut ali significare nolunt, sed ut vera credi volunt; quinq fingunt esse Malum, ex leone, pisce, aquila, et ne bus aliis duobus compositum; et hujus monstri i formidant. Tantus inest in sermonibus hisce co numinis atque impietas: et quod mireris, hæc om finxerunt, quasi religiosa (si diis placet) et Dei reve præ se ferentia. Quem cum auctorem mali dicere peculiare MALI principium statuerunt, pari et dig potentia cum BONO, ac potius eo valentius: nam ad dem in omnibus suis conatibus MALUM exstitisse sup paret. Et MALUM quidem, secundum illos, ubique ctitur BONUM, et quidvis molitur, ne illud amittat. vero ultro se cum MALO, ut dicunt iidem, commis que ad hunc usque diem et timide et injuste et gessit. Itaque dum mali caussam dicere Deum recu omni parte malum eum describunt: et, ut proverb tur, fumum fugientes in ignem inciderunt.

Ita igitur impia adversus Deum est ista ratio. Se ctæ institutionis vitæ, a natura præscriptæ, pr quantum in ipsa est, corrumpit; dum voluntatis tem revera tollit. Nam MALI principium et ortus itus expers, et potentiâ valens, introducit, per vim in MALUM impellens; ut jam non penes nos sit, pecc non peccare: quippe cum tanta vis sit cogentis MAL a Deo quidem vinci possit. Atqui cogitandum era aliquo robustiore coactæ animæ cædem fecerint, a terarint, aut id genus aliquid aliud perpetrarint, ca care, impulsione extrinsecus adlata, non sua volun linquentes. Nam quæ vi et ab invitis fiunt, eis, nihil peccati habentibus, et a Deo et legibus ignosc omnino ne peccatum quidem amplius est; nam ne quidem; si statuas, a robustioribus caussis coactos facere. Quod si igitur talium facinorum, ut malora sam requirentes, MALI principium statuerunt; eo v sito et vim inferente, malum nullum relinquitur: suo ipsi (quod aiunt) gladio jugulantur. Nam inde tur: si MALI principium sit, nullum omnino esse

κακοῦ, οὐκ ἔστι κακὸν ὅλως. Εἰ δὲ μὴ ἔστι κακὸν, οὐδὲ ἀρχὴ ἂν εἴη τοῦ κακοῦ. Ὥστε, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, ὥς φασιν, οὔτε κακὸν ἔσται, οὔτε ἀρχὴ τοῦ κακοῦ.

Οὕτως οὖν ἐναργῶς ἐλεγχθείσης ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἐάν τις, ἐκκλίνων τοῦτον τὸν ἔλεγχον, τολμήσῃ τὸν θεὸν αὐτὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ λέγειν ὡς κακοῦ, πονηρότερον καὶ οὗτος ἀσεβῶν ἐλέγχεται περὶ τὸν θεὸν, καὶ ψευδόμενος. Πῶς γὰρ ἂν ἀληθὴς εἴη ὁ λόγος, ὁ πρὸς τὸν θεὸν ἀσεβὴς, τὸν τῆς ἀληθείας χορηγόν; Καὶ πρῶτον μὲν, πῶς ἀγαθὸς ὁ θεὸς ὢν κατὰ τὴν ἀεὶ καὶ ἀπαράτρεπτον ἀγαθότητα, τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ παράξει; εἰ γὰρ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ τὸ κακὸν, ὡς οἱ ἀποροῦντες νομίζουσι, πῶς τὸ ἐναντίον ἀπὸ τοῦ ἐναντίου παραχθήσεται; ἔτι δὲ ὁ παράγων τι ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ αἴτιος ὢν αὐτῷ τοῦ εἶναι, τὴν αἰτίαν ἐν αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐκείνην ἱστάμενος, παράγει· κατ' ἐκείνην ὢν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅπερ τὸ παραγόμενον καθ' ἑαυτὸ ἔστιν. Ὥστε λανθάνει ἑαυτὸν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἀνάγκῃ καὶ αὐτὸς ἐναργῶς εἰς τὸν θεὸν ἀσεβεῖν, καὶ ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, καὶ πρῶτον κακὸν, ὡς ὁ πρότερος, ποιεῖ.

Εἰ οὖν μήτε ἀρχὴν ἔχει τὸ κακὸν, μήτε ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ αἴτιός ἐστι, πόθεν τὸ κακόν; ἀδύνατον γάρ τι ἄνευ αἰτίας γένεσιν ἔχειν. Ἢ χρὴ πρῶτον τί ἔστι τὸ λεγόμενον κακὸν διαρθρωθῆναι, καὶ οὕτω, πόθεν ἐστὶν, ζητεῖν; ὁ γὰρ ἀγνοῶν τί ποτέ ἐστιν ἕκαστον, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν δύναται εὑρεῖν αἰτίαν. Ῥητέον τοίνυν, ὅτι τοῦτο τὸ κακὸν, ὃ οἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τιθέντες, εἰ πολλοὶ τῶν ἀποροῦντων περὶ αὐτοῦ, ἐννοοῦσίν τινα προηγουμένην ἔχον ὑπόστασιν, ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, δύναμιν τῷ ἀγαθῷ παρισουμένην, καὶ ἐναντίαν αὐτῷ· καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ κακὸν οὐσίαν ἄμικτον τῇ τοῦ φύσει πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν, ὡς ἔχει τὸ μέλαν πρὸς τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ ψυχρόν· τοιοῦτον κακὸν, οὐδὲ ἔστιν ὅλως ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων. Εἰ γὰρ ἦν προηγουμένη τις οὐσία, ὥσπερ ἄνθρωπος, εἰ τύχοι, καὶ ἵππος, εἶχεν ἂν πάντως τινὰ τῇ φύσιν ἑαυτοῦ τελειότητα, καὶ εἶδος, καθ' ὅ ἐστι τοιοῦτον ὅπερ ἐστί. Πᾶν δὲ εἶδος, ἔχον τὴν κατὰ φύσιν τελειότητα, ἀγαθόν ἐστι, καὶ οὐ κακόν. Τοιγαρτοῦν καὶ ἀρέγεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐκεῖνό φασι, μετέχειν αὐτοῦ, καὶ ὠφελεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔχειν τὴν μέθεξιν, καὶ πάντα πράττειν πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσαι αὐτήν. Πῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ὡς ἁπλῶς κακὸν νοεῖν δυνατόν; Ὅπερ δέ ἐστι κακὸν, καθὸ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ λεγόμεθα, καὶ δίκην ὑπέχομεν ὡς κακοῖς, τοῦτο συμβεβηκός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν οὐσία· εἴπερ ἐστὶ καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὑφίσταται. Τί γὰρ ἂν εἴη τὸ μή τινός ἐστι κακόν; ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον τούτῳ ἀγαθὸν, συμβεβηκός ἐστι καὶ αὐτό. Τὸ μὲν Ἀγαθὸν, τὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἑκάστου, ἣν αὐτοῦ ἔχει τελειότητα· τὸ δὲ Κακὸν, ἡ παρὰ

Si vero malum non est, ne principium quidem fuerit MALI. Itaque si est principium MALI, ut aiunt, nec malum erit, nec mali principium.

Hoc igitur fundamento tam evidenter labefacto : si quis, ejusdem plagæ vitandæ caussa, Deum ipsum mali auctorem esse, quatenus est malum, adfirmare conetur; majore compendio is quoque et impietatis erga Deum et mendacii reus peragetur. Nam quo modo vera erit ista ratio, majestatis Dei læsæ rea, omnis veri auctoris? Ac primo quidem, quo pacto Deus summa et immutabili præditus bonitate, malum a semetipso produceret? Si enim contrarium est bono malum, ut adversarii existimant; quo pacto contrarium a contrario producetur? Præterea, qui aliquid a se ipso producit, eique, ut sit, caussa est; is rei productæ auctor esse, et ab illius partibus stare arguitur : et caussaliter ipse illud est, quod res producta est ipso actu. Itaque ratio ista, præterquam quod adversus Deum manifeste impia est, rursus et ipsa, quemadmodum illa superior, principium mali et malum primitivum, imprudens quidem, inducit.

Quod si ergo neque principium habet malum, neque auctor mali Deus est; MALUM unde exstitit? neque enim fieri potest, ut ortum habeat quidpiam absque caussa. An vero primum, quid sit quod MALUM dicitur, explicandum, ac tum demum quærendum fuerit, unde sit? Qui enim, quid sit quæque res, ignorat, nec caussam illius reperire potest. Dicendum igitur, quod hoc MALUM (quod ii, qui principium mali statuunt, et plerique dubitantium de eo, intelligunt principalem quandam et præcipuam habere substantiam et naturam, sicut bonum; et potentiam bono parem, et ex æquo oppositam; esseque idem illud malum rem quamdam, quæ suapte natura cum bono ipsi opposito non sit permixta; quemadmodum nigrum se habeat ad album, et calidum ad frigidum :) tale igitur MALUM, dicendum est, prorsus non esse in rerum natura. Nam si esset malum res quædam principalis (sive substantia), ut, exempli gratia, homo et equus; haberet utique suapte natura perfectionem aliquam et formam, qua id esset, quod esset. Omnis autem forma perfectione suæ naturæ conveniente prædita, est bonum aliquod, non malum. Itaque etiam hi dicunt, malum illud esse boni adpetens et particeps, et fructum ex eo capere, et amare participationem, et omnia facere ne eam perdat. Tale igitur cum sit, quo pacto ut omnino et simpliciter malum cogitari potest? Quod vero malum est, quo homines mali dicimur, et peccatores, et ut mali plectimur; id vero accidens est, non substantia aut essentia : siquidem et accedit et recedit absque subjecti interitu, et per se non subsistit. Quid enim erit malum, nisi alicujus malum fuerit? Similiter vero bonum huic oppositum, et ipsum est accidens. Sed *bonum* hoc, est id quod cujusque naturæ convenit, et quo illa suam habet perfectionem : *malum* vero, adfectio contra naturam est ejus, cui

φύσιν διάθεσις τοῦ ἔχοντος αὐτὸ, καθ' ἣν ἐστέρηται τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Εἰ γὰρ ἦν καὶ τὸ κακὸν κατὰ φύσιν διάθεσις καὶ τελειότης τοῦ ἔχοντος αὐτὸ εἶδους, ἀγαθὸν ἂν ἦν καὶ αὐτὸ, καὶ οὐκ ἔτι κακὸν ἐλέγετο.

Ὥστε οὐκ ἔστι τις προηγουμένη φύσις καὶ ὑπόστασις τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ· ἀλλὰ παρυφίσταται τῷ ἀγαθῷ, ἔπτωσις αὐτοῦ καὶ στέρησις ὑπάρχον. Οὕτω γὰρ ἔχει καὶ νόσος πρὸς ὑγίειαν, καὶ κακία ψυχῆς πρὸς ἀρετήν. Καὶ ὥσπερ τὸ μὲν περιπατεῖν ὀρθῶς, προηγουμένη τίς ἐστιν ἐνέργεια τοῦ ζώου, καὶ σκοπὸν αὐτὴν θέμενον ὁρμᾷ ἐπ' αὐτήν· τὸ δὲ σκάσαι καὶ χωλεῦσαι περιπατοῦντα, κατὰ ἀποτυχίαν τῆς προηγουμένης ἐνεργείας ἐπισυμβαίνει, καὶ παρυφίσταται αὐτῇ, παρὰ φύσιν οὖσα κίνησις· οὕτως ἔχει πᾶν κακὸν πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀγαθόν· καὶ οὐ δυνατὸν λέγειν οὔτε προηγούμενα ὁμοίως ταῦτα, οὔτε ἰσοστάσια ἀλλήλοις, ὥσπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. Εἴδη γὰρ ὁμοίως ταῦτα ἄμφω, καὶ οὐδὲν μᾶλλον οὐδὲ ἧττον ἑκάτερον θατέρου, τὴν κατὰ φύσιν ἔχει τελειότητα, οὐδὲ στέρησίς ἐστιν ἑτέρου τὸ ἕτερον. Ἡ γὰρ στέρησις παραφορὰ καὶ ἀποτυχία τοῦ εἴδους ἐστὶν, ὥσπερ ἡ χώλεία τῆς βαδίσεως. Τούτων δὲ ἑκάτερον εἰλικρινὲς ἔχει τὸ καθ' ἑαυτὸ εἶδος, οὐδὲ τὸ ἕτερον ἑτέρου ἔλαττον. Ἐκεῖ δὲ, τοῦ ἑτέρου κατὰ φύσιν ὄντος, τὸ ἕτερον παρὰ φύσιν· καὶ παρυφίσταται τῷ κατὰ φύσιν τὸ παρὰ φύσιν, τῷ ἀγαθῷ δηλονότι τὸ κακόν. Οὐ γὰρ τῷ κακῷ, τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ οὐκ ἂν λέγοι τις, τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ σκοποῦ παρυφίστασθαι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τῇ νόσῳ, τὴν ὑγίειαν· ἀλλὰ τῇ μὲν ἐπιτυχίᾳ, τὴν ἀποτυχίαν· τῇ δὲ ὑγιείᾳ, τὴν νόσον. Προηγούμενον γὰρ τοῦ τοξότου τέλος ἐστὶ, τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ· διὰ γὰρ τὸ ἐπιτυχεῖν, τοξεύει· καὶ τῆς φύσεως προηγούμενον τέλος, ἡ ὑγίεια· διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν καὶ ἡ ὑγίεια τοῦ ζώου, καὶ ὅλως τὸ [τέλος ἐστὶ,] δι' ὃ γίνεται ἡ ἐνέργεια. Ἐπισυμβαίνει δὲ τῷ μὲν σκοπῷ τῆς ἐπιτυχίας, ἡ ἀποτυχία· ὅταν μὴ τύχῃ τοῦ σκοποῦ ἡ ἐνέργεια, μήτε τὸ τέλος ἀπολάβῃ δι' ὃ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου ἀποτυχίαν ἀντ' ἐκείνου. Τὸ δὲ ἐπισυμβαῖνον ἀκουσίως τῷ προηγουμένῳ τέλει, παρυφίστασθαι ἂν λέγοιτο τῷ τέλει δικαίως, ἀλλ' οὐχὶ τὸ προηγούμενον τέλος τῷ ἀκουσίως ἐπισυμβαίνοντι.

Εἰ τοίνυν τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ πᾶν τὸ ἐνεργοῦν διὰ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτυχεῖν ἐνεργεῖ, ἢ τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, ἢ τοῦ αὐτῷ δοκοῦντος· δῆλον, ὅτι προηγούμενον μέν ἐστι τέλος πάσης ἐνεργείας, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ τεῦξις· ἐπισυμβαίνει δέ ποτε τῇ ἐνεργείᾳ τὸ κακὸν, ὅταν ἡ ἔφεσις μὴ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθοῦ γίνοιτο, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου, ᾧ σύνεστι τὸ ἀγαθόν. Ἡδονῆς γάρ τις ἐφιέμενος [μοιχεύει], καὶ ἐπιθυμῶν εὐπορίας, κλέπτει καὶ καταποντίζει· προηγουμένως μὲν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμενος, καὶ ἐκείνου ἕνεκα ἐνεργῶν, ἀναγκαζόμενος δὲ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὸ συνὸν αὐτῷ κακὸν λαβεῖν· ἐπειδὴ οὐδεὶς τοῦ μοιχεῦσαι δι' αὐτὸ τὸ

inest; cum caret eo, quod ipsius naturæ co
bono. Nam si malum pariter adfectio esset
tanea, et perfectio quædam ejus formæ i
ipsum quoque bonum foret, nec jam malun

Non est igitur principalis aliqua *natur*
mali, cujusmodi est boni : sed secundari
exsistit illud juxta bonum, cujus est frustra
tio. Sic enim sese et morbus habet adversu
pravitas animi adversus virtutem. Et quem
incedere, principalis quædam actio est ar
illud propositam habet, et ad quam contendi
et claudicare ingrediendo, ex frustratione p
nis accidit, et ejus accessio est, cum sit mo
ram : ita se habet omne malum adversus bo
situm. Neque possunt hæc vel æque princ
paris inter sese momenti, ut album et nigrum
que hoc genus, nec alterum altero magis au
ralem habet perfectionem, nec privatio est al
nam privatio, aberratio et frustratio formæ
catio incessus : horum vero generum utru
habet suam formam, nec alterum altero m
tem, cum alterum secundum naturam sit,
naturam est : et accedit ad id quod secund
id quod est contra naturam; videlicet mal
Neque enim bonum ad malum : sicut nemo d
rationem a scopo accedere adeptionem sco
bum accedere sanitatem : sed ad adeptione
ratio, et ad sanitatem morbus. Nam princ
finis est, attingere scopum; eaque de causa
et naturæ principalis finis est sanitas, quæ
nem animantis pertinet. Denique finis est,
refertur. Accedit autem ad propositum
actio scopum non attigerit, nec eum conse
ob quem suscepta fuit, sed illius loco frustra
vero præter voluntatem ejus accedit, qui
finem secundario quodam loco existere, me
non autem propositus finis secundario loco
id, quod præter voluntatem nostram accedit

Si ego bonum adpetunt omnia, et quidqu
scendi boni caussa agit, sive id vere bonu
esse videatur, omnis actionis præcipuum e
adeptionem constat : malum vero interdum
in actionem, cum non verum bonum desider
videtur esse bonum, et cui conjunctum est
voluptatem adpetens aliquis [mœchatur], et d
dus furatur aut in mari grassatur : principal
unice id quod ipsi bonum videtur adpetens, et
caussa agens; sed una cum illo id malum et
eo conjunctum est, accipere coactus. Nem
rium ob ipsum adulterium adpetit, aut fur

ι ὀρέγεται, οὐδὲ τοῦ κλέψαι διὰ τὸ κλέψαι, οὐδὲ
νὸς κακοῦ διὰ τὸ κακόν· τῷ μηδὲ ἐφίεσθαι τοῦ
; κακοῦ. Εἰ γὰρ ἦν ἀρχὴ καὶ αἴτιον τῶν ἀπ'
αὶ τέλος ἦν αὐτῶν, καὶ ἐφετὸν αὐτοῖς, ὥσπερ
ν. Οὕτω δὲ πάλιν ἔχον, ἀγαθὸν ἂν ἦν, καὶ
. Τὸ γὰρ ἐφετὸν, ἀγαθόν· καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ
Πάντα οὖν τῆς ἑαυτῶν ὠφελείας ὀρέγεται,
ηθοῦς, ἢ τῆς φαινομένης, ὡς ἀληθοῦς μέντοι
ης. Οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν ἀπατᾶται, ὥστε τὸ
ντὶ τοῦ ἀληθοῦς λαβεῖν, καὶ τὸ εἴδωλον ἀντὶ
τύπου· ἀλλ' ὑπὸ τῆς πτοίας τῆς περὶ τὸ φαινό-
αθὸν, ποτὲ μὲν οὐδὲ ὁρῶμεν τὸ συνὸν αὐτῷ
ποτὲ δὲ, κἂν θεασώμεθα αὐτὸ, παραλογιζόμεθα
ὡς μείζονος ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἐλάττονος δὲ
τος αὐτῷ κακοῦ. Αἱρούμεθα δὲ πολλάκις τὸ
αθὸν μετὰ κακοῦ ἐλάττονος· ὥσπερ καὶ τομὰς
εις ὑπομένομεν, τοῦ ἐν αὐταῖς κακοῦ μεῖζον
ομίζοντες τὸ τῆς ὑγιείας τῆς δι' αὐτὰς παρα-
. Ὅτι δὲ πάντα τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, δῆλον
ῦ, αὐτὸ τὸ κακὸν, εἴπερ ἦν, καὶ ἔπραττέ τι,
ῦ ὠφελείας ἕνεκα πράττειν· ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν,
οῦ τοῦ οἰκείου ἕνεκα. Τοιγαροῦν καὶ ὅσα
αὐτὸ πράττειν οἱ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὸ μετέ-
ἀγαθοῦ, καὶ παρ' ἑαυτῷ κατέχειν αὐτὸ, καὶ
ύναι, λέγουσιν. Εἰ οὖν μηδὲν ἐφίεται τοῦ
οὐκ ἔστιν ὑπόστασις αὐτοῦ προηγουμένη.
δέ ἐστιν ὅλως καὶ γίνεται κατὰ τὸν εἰρημένον
ἰκότως παρυφίστασθαι λέγεται, καὶ οὐχ ὑφί-

ἔστω, φαίη ἄν τις, καὶ συμβεβηκὸς τὸ κακὸν,
ρχία τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρυφιστάμενον αὐτῷ·
του ὄντος, τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον ζητεῖ γὰρ ὁ
ειδὴ πᾶν τὸ γινόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς γίνεται.
πόθεν ἔσχε πάροδον ὅλως εἰς τὰ ὄντα ὁποιον-
ν, τοῦ θεοῦ, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τῆς τῶν ὄντων
ἀρχῆς, ἀγαθῆς οὔσης; Εἴρηται μέντοι περὶ
αὶ πρότερον, ἔν τε τοῖς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν λό-
ἐν τῇ τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου ἐξηγήσει, Μὴ ζήτει
ινα γίνεσθαι ὡς θέλεις· λεγέσθω δὲ καὶ νῦν,
ερον· ὅτι ὁ Θεὸς, πηγὴ καὶ ἀρχὴ πάσης ὧν
ος, οὐ τὰ πρῶτα ἀγαθὰ μόνα παρήγαγεν, ὅσα
ότητές εἰσιν, οὐδὲ τὰ μέσα μόνα μετὰ τούτων,
ἀγαθῷ μένει διαιωνίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα,
παρατρέπεσθαι πέφυκεν ἤδη, ἀπό τε τοῦ κατὰ
ὶ εἰς τοῦτο δὴ ὃ λέγομεν κακόν. Καὶ γὰρ
ἀΐδια σώματα τὰ ἀεὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα,
αθῷ ἀεὶ ἐνιδρυμένα, ὑπέστη τὰ γινόμενα καὶ
α· καὶ μετὰ τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τῷ ἀγαθῷ
ένας, ὑπέστησαν αἱ παρατρεπόμεναι ψυχαί·
μὲν ὁ πλοῦτος τῆς τοῦ παράγοντος ἀγαθότητος
ράγῃ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα δυνατὸν ἦν ὑποστῆναι·
ἔλειος ὁ κόσμος ἀποτελεσθῇ, μὴ τὰ πρῶτα
τὰ μέσα ἔχων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα, ὅπερ
τῆς τελειότητος· ἅμα δὲ, ἵνα μὴ τὰ πρῶτα

furtum, aut ullum aliud malum eo quod malum sit : quia malum, quatenus malum est, non adpetitur. Nam si principium et caussa esset eorum quæ ab ipso oriuntur; finis etiam eorum esset, et eis adpetendum, sicut bonum. Si vero ita se haberet, bonum esset, non malum. Quod enim expetendum est, bonum : et quod bonum, est etiam expetendum. Omnia igitur utilitatem suam adpetunt, sive veram, sive imaginariam, sed eam quoque tamen ut veram. Nemo enim volens decipitur, ut mendacium pro veritate amplectatur, et simulacrum pro archetypo. Sed præ stupore et admiratione adparentis boni, alias non perspicimus conjunctum cum eo malum; alias, quamvis perspexerimus, ipsi nobis falso persuademus, bonum esse majus, malum vero cum eo conjunctum minus. Sæpe vero majus bonum eligimus cum minore malo : sicut sectiones et ustiones toleramus, malo quod eis inest majus bonum sanitatem judicantes, quæ per eas adquiritur. Bonum vero adpeti ab omnibus, vel ex eo constat, quod ipsum malum, si esset, et aliquid ageret, id suæ utilitatis caussa ageret, hoc est, boni sui caussa, quod idem valet. Quare etiam qui malum statuunt agere aliquid, hi, quidquid illud agat, id dicunt agere adipiscendi boni caussa, ejusdemque conservandi, et jacturam ejus cavendi. Quodsi igitur nihil adpetit malum, non est ejus principalis substantia. Sed quia omnino est illud atque fit eo quo dictum est modo; merito, accessisse et secundario loco exsistere, non per se subsistere, dicitur.

Verum, Esto, dicat aliquis, et accidens malum, et frustratio boni, et accessio ejus : qualecumque fuerit, quænam sit caussa ejus, quærit ratio; cum omne, quod sit, ab aliqua caussa fiat. Sin minus : unde aditus ei qualicumque malo patuit in ea quæ sunt? cum Deus (Deum autem cum dico, rerum omnium principium dico) sit bonus? Etsi autem hac de re prius etiam dictum est, cum in disputatione de libertate voluntatis, tum in explicatione verborum, quibus jubemur ea quæ fiunt ita velle fieri ut fiunt : tamen etiam nunc, brevius quidem, eam perstringemus. Nempe Deus, fons et principium omnis bonitatis, non prima bona tantum produxit, quæ per sese bona sunt; nec, præter hæc, media sola, quæ in bono æternum permanent; sed extrema etiam, quorum natura fert, ut ab eo quod secundum naturam est averti queant, ad hoc ipsum scilicet, quod malum dicimus. Etenim post æterna corpora, quæ suam naturam perpetuo tuentur, et in bono infixa sunt, ea quoque exstiterunt, quæ oriuntur atque intereunt : et post animas bono semper infixas, eæ etiam animæ, quæ ab illo averti possunt, exstiterunt : ut simul et immensa bonitas auctoris rerum omnia bona conderet, quæ exsistere possent; simulque ut mundo sua perfectio constaret, non prima tantum et media habenti, sed extrema quoque; id quod est proprium perfe-

ἢ τὰ μέσα, πανάγαθα ὄντα, ἔσχατα καὶ ἄτιμα εὑρεθῇ, καὶ ἀδρανῆ, καὶ μηκέτι* γινομένων καὶ φθειρομένων. Τοιαῦτα γὰρ ἀνάγκη τὰ ἔσχατα εἶναι. Ἅμα δὲ καὶ ἀδύνατον ἦν, τοιούτων ὄντων τῶν πρώτων καὶ τῶν μέσων, τῶν μὲν καὶ ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς ἐνεργείαις ἀμεταβλήτων, τῶν δὲ τὴν μὲν οὐσίαν ἀμετάβλητον ἐχόντων, κατὰ τόπον δὲ μεταβαλλόντων τοῖς μέρεσι, [μὴ] καὶ ὑποστῆναι τὰ ἔσχατα ὑπὸ σελήνην ἀπὸ τῆς τῶν οὐρανίων περιτροπῆς, καὶ κατ' οὐσίαν ἤδη μεταβάλλοντα, καὶ παρὰ φύσιν διατιθέμενα.

Διὰ δὴ τοὺς λογισμοὺς τούσδε, καὶ ἄλλους δηλονότι πολὺ τούτων σεμνοτέρους, ὑπέστη τὰ ὑπὸ σελήνην, καὶ ὁ θνητὸς τόπος ἐν ᾧ χώραν ἔσχεν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ παρατροπή· διὰ τὸ δεῖν μὲν καὶ τὸ ἔσχατον ἀγαθὸν ὑποστῆναι, τὸ δὲ ἔσχατον ἐξ ἀνάγκης τοιοῦτον εἶναι οἷον καὶ παρατρέπεσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὑπὲρ τὸν τόπον τοῦτον οὐδέν ἐστι κακόν· ὅτι ἡ τοῦ κακοῦ φύσις, παρατροπή τις οὖσα τοῦ ἐσχάτου ἀγαθοῦ, τοῦ πεφυκότος παρατρέπεσθαι, ἐνταῦθά ἐστιν, ὅπου τὸ ἔσχατον ἀγαθόν. Διὸ καὶ ἡ ψυχὴ, τὴν οὐσίαν εὐγενεστέραν καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσα, ὅταν μὲν καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχῃ, οὐδενὸς μετέχει κακοῦ· πεφυκυῖα δὲ ἐν τούτῳ γίνεσθαι τῷ τόπῳ κατὰ σχέσιν, καὶ τοῖς ἐνταῦθα συμπλέκεσθαι σώμασι, (προνοίᾳ τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων, καὶ τὰς τοιαύτας ψυχὰς παραγαγόντος, ἵνα τὰ ἔσχατα συνδεθῇ τοῖς πρώτοις διὰ τῶν ἀλύτων δεσμῶν τῆς ζωτικῆς συνοχῆς,) τοῦ κακοῦ τοῦ ἐνταῦθα κατὰ τὴν παρὰ φύσιν αὐτῶν διάθεσιν ἐν νόσοις καὶ φθοραῖς, τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτοῖς κακοῦ, δοκεῖ μεταλαμβάνειν· οὐκ ὄντος οἶμαι κακοῦ τούτου, ἀλλὰ ἀγαθοῦ μᾶλλον, μαχομένων τε ἀλλήλοις, καὶ ἐν ἀλλοτρίοις τόποις ταλαιπωρουμένων, ἀπαλλάττεσθαι τοῦ μόχθου τούτου διαλυόμενα, καὶ τὰ ἁπλᾶ ἔτι μᾶλλον κεῖσθαι μάχης ἐλευθερούμενα, καὶ τοῖς οἰκείοις τόποις καὶ ταῖς οἰκείαις ὁλότησι πρὸς ἐκνεασμὸν ἀποδιδόμενα. Κἂν μεταβάλλῃ δὲ εἰς ἄλληλα, οὐδὲ ἔχει κακὸν οὐδὲ τοῦτο. Γίνεται γὰρ ἕκαστον, ὅπερ πρότερον ἦν. Τὸ γὰρ ὕδωρ, εἰς ἀέρα μεταβάλλον, ἐξ ἀέρος πάλιν ὕδωρ γίνεται. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι καὶ ἡ τῶν συνθέτων διάλυσις, καὶ ἡ τῶν ἁπλῶν εἰς ἄλληλα μεταβολὴ, ἀγαθόν ἐστι τοῖς ὅλοις· εἴπερ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσίς ἐστι· καὶ τοῦτο αἴτιον γίνεται τοῦ μένειν ἀνέκλειπτον τὸν τῆς γενέσεως κύκλον. Ὁρῶμεν δὲ, ὅτι καὶ ἡ φύσις πολλάκις, καὶ ἡ τέχνη, ὡς πρότερον εἴρηται, τῶν μερῶν διὰ τὸ ὅλον καταφρονεῖ· ἡ μὲν, τὰ ῥεύματα καὶ τὰ ἀποσκήμματα εἰς τοὺς ἀκροτάτους τόπους ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀπωθουμένη· ἡ δὲ, τέμνουσα καὶ καίουσα καὶ ἐκκόπτουσα τὸ μέρος πολλάκις διὰ τὴν τοῦ ὅλου σωτηρίαν. Ὥστε τὰ τοῖς σώμασι συμβαίνοντα, ἀγαθὰ μᾶλλον ἢ κακὰ ῥητέον· καὶ τὸν αἴτιον αὐτῶν, ἀγαθῶν, ἀλλ' οὐ κακῶν αἴτιον. Καὶ γὰρ τὰ μὲν ἁπλᾶ τῶν ὑπὸ σελήνην σωμάτων οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀΐδια καὶ αὐτὰ ὄντα· τὸ δὲ ἐν τοῖς μέρεσι δοκοῦν εἶναι κακὸν, πλέον μὲν ἔχει τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐν αὐτοῖς

ctionis : simul, ut ne prima et media, cum infima, si extrema quæ orirentur atque occ exstitissent. Talia enim extrema esse necesse fieri non poterat, cum talia essent prima et m et natura et actionibus immutabilia, partim n immutabilia, sed loci mutationem suis partibus quin exsisterent etiam extrema sublunaria, corporum conversione remotissima, quæ per su jam et mutabilia essent, et contra naturam possent.

Ob has igitur rationes, et his dubio procul mu sublunaria exstiterunt, et mortalis hæc sedes, haberet a bono aversio. Nam et infimum bon oportebat : et infimi necessario ea natura est possit. Proptereaque supra locum hunc nullun quod mali natura, quæ est aversio infimi bo suam naturam potest perverti, ibi est, ubi et mum. Idcirco etiam anima, natura generosi tabili prædita, cum quidem sola per se est, nul particeps : sed cum destinata sit, ut, ad habitudinem quod attinet, in hoc esset loco, e loci corporibus posset conjungi; (quod provide opificis universitatis factum est, qui tales e produxit, ut extrema cum primis, insolubi complexionis vinculis, devincirentur;) ejus m est, secundum earum adfectionem naturæ co morbis et corruptionibus, convenientem sibi ca videtur : quod ipsum tamen, ut equidem arbi non est, sed potius bonum earum rerum, q pugnant, et in alienis locis ærumnas toleran dissolvantur, ærumnis his liberatæ, et simp pugnæque expertes jaceant, suisque locis et sui tuantur, renovationis ergo. Atque etiamsi al mutetur, ne in eo quidem quidquam inest mal unumquodque id, quod ante fuerat. Nam aq mutata, rursus ex aere fit aqua. Illud vero ma quod et compositorum dissolutio, et simplici commutatio, rebus universis conducit; qu alterius interitus, ortus est alterius : eaque cau earum rerum, quæ oriuntur, circulus numq Ad hæc sæpe videmus, et naturam et artem (u mus) partes propter totum aspernari : naturam, nes et abscessus e principalibus locis ad extim artem, cum et secet et urat, et sæpe resecet p servandi totius caussa. Quæ igitur corporibus a bonis potius quam in malis sunt habenda : eorum bonorum auctor est, non malorum. Etenim corpora quæ sub luna sunt, nihil habent mali, sint æterna : quod vero in partibus videtur esse ipsis etiam partibus, ut dictum est, tam simpli

ρεσιν, ὡς εἴρηται, τοῖς τε ἁπλοῖς καὶ τοῖς συν-
πρὸς δὲ τὸ τῶν ὅλων ἀγαθὸν ἀναφερόμενον,
ιται τελέως. Καὶ διὰ ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἂν
ὸν ἡ τῶν σωμάτων παρὰ φύσιν διάθεσις, παν-
ἀγαθυνθεῖσα.

ὲ φιλονεικεῖ τις, ὡς εἴρηται καὶ τοῦτο πρότερον,
εῖν αὐτὴν ἀγαθὸν, ὡς παρατροπὴν οὖσαν τοῦ
ίσιν· μὴ κακὸν εὐθὺς καλείτω, διὰ τὴν ἔννοιαν,
ιεν ἀδιάρθρωτον περὶ τοῦ κακοῦ, ὡς τῷ ἀγαθῷ
ὡς ἐναντίου· ἀλλ' ἀναγκαῖον μᾶλλον, ὡς καθ'
ν μὴ ὂν αἱρετὸν, πολλὴν δὲ μοῖραν εἰσάγον εἰς
αὐτὸ αἱρετόν. Εἰ γὰρ ἦν ἁπλῶς κακὸν, οὐκ ἂν
ει πρὸς τὸ ἀγαθόν. Τὸ μέντοι ἀναγκαῖον, κἂν
' ἑαυτὸ ᾖ αἱρετὸν, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν
ει καὶ αὐτὸ ἀγαθύνεται. Καὶ ἔστιν ἀγαθὸν
καὶ αὐτὸ, εἴπερ ὁπωσοῦν αἱρετόν. Καὶ γὰρ
αὶ καύσεις αἱρούμεθα, καὶ μισθὸν ὑπὲρ αὐτῶν
ν, καὶ χάριν ὁμολογοῦμεν τοῖς ἰατροῖς· οὐκ ἂν
κακὸν αὐτὰ ἐνομίζομεν. Ἀγαθὸν δὲ ὑφειμένον
ιὶ δευτέρας τοῦ ἀγαθοῦ τάξεως, ὡς μὴ προη-
ς, ἀλλὰ κατὰ δεύτερόν τινα λόγον ἀγαθὸν
ι. Ὥστε καὶ ὁ τούτου ποιητὴς οὐδαμῶς ἂν
οῦ αἴτιος, ἀλλ' ἢ ἀγαθοῦ, ἢ ἀναγκαίου, δευ-
νὸς ὄντος καὶ αὐτοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰκότως καὶ
πὸ τῆς πηγῆς τῶν ἀγαθῶν καθ' ὕφεσιν ἀπορ-
Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐν τοῖς σώμασι κακοῦ,
αἰτίας αὐτοῦ, ἀρκείτω τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ

ὶ δὲ κακὰ μάλιστα καὶ ἁμαρτωλὰ δοκεῖ τὰ τῆς
ίνης ψυχῆς πταίσματα, εἴρηται μὲν καὶ περὶ
πρότερον· οὐδὲν δὲ κωλύει, καὶ νῦν τούτων τὴν
ν καὶ τὴν αἰτίαν ἀνιχνεῦσαι. Καὶ ῥητέον, ὅτι
ῶν κρειττόνων ἡμῶν ψυχαὶ ἀεὶ ἄνω οὖσαι, καὶ
γαθῷ αἰωνίως ἱδρυμέναι, οὐδέποτε οὐδὲν ἔχου-
ν· αἱ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ψυχαὶ, μέσαι οὖσαι
ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς κατεῤῥιζω-
ψυχῶν, κατὰ μὲν τὸ σωματοειδὲς αὐτῶν, ὅμοιον
τοῖς σώμασι τὸ κακόν· καθ' ὅσον δὲ ὄρεξιν
τινα καὶ ὁρμὴν, τὸ ἐν αὐτοῖς κακὸν τῷ τῶν
ίνων ψυχῶν κακῷ ἔοικε· καὶ ἀπὸ τῶν περὶ
ῥηθησομένων καὶ τοῦτο γνωσθήσεται. Ἡ δὲ
ίνη ψυχὴ, μέση προελθοῦσα τῶν τε ἀεὶ ἄνω
ὄν ψυχῶν, διά τε τὴν ἐν τῇ ψυχικῇ οὐσίᾳ ἀκρό-
αὶ διὰ τὴν τοῦ νοῦ μέθεξιν· καὶ τῶν ἀεὶ κάτω,
πρὸς τὸ σῶμα συγγένειαν τῆς ἀλόγου ζωῆς·
νδεσμος ζωτικὸς γινομένη τῶν τε ἄνω καὶ τῶν
διὰ τῆς αὐτεξουσίου σχέσεως, ποτὲ μὲν πρὸς
ποτὲ δὲ πρὸς ταῦτα ὁμοιοῦται. Ἀλλ' ὅταν
ᾖ μένῃ, κακοῦ παντελῶς ἀμέτοχός ἐστι, ἐν
ἱδρυμένη· ἀτονήσασα δέ ποτε πρὸς τὴν μα-
ἐκείνην διαγωγὴν καὶ τὰ ἀπόῤῥητα καὶ εἰλι-
κεῖνα θεάματα, διὰ τὸ πεφυκέναι καὶ πρὸς
ω ποτὲ βέπειν, ὅταν ἐθέλῃ· ταύτην ἀρχὴν ἔχει
κασοῦν κακίας, τὴν αὐτοθελῆ κάθοδον εἰς τόνδε

compositis, plus boni habet quam mali; sin ad bonum universi referatur, plane etiam fiet bonum. Ac propterea corporum contra naturam adfectio malum non fuerit, ut quæ quovis modo in bonum vertitur.

Si quis vero contendit, ut ante a me dictum est, non vocandum id esse bonum, quod sit aversio ab eo quod secundum naturam est; is ne statim adpellet MALUM, propter notionem quam de malo habemus confusam, quasi id bono sit prorsus contrarium: sed Necessarium potius adpellet, ut per se quidem non expetendum, at multum tamen conferens ad id, quod per sese est expetendum. Nam si simpliciter malum esset, nihil ad bonum conferret. At Necessaria, etsi per sese non expetenda sunt, tamen, quoniam ad bonum conferunt, bona et ipsa fiunt: ac sunt quidem quoque bona et ipsa, quippe utcumque expetenda. Nam et sectiones et ustiones admittimus, ac mercedem pro iis solvimus, et gratias medicis agimus; haud utique facturi, si eas res malas judicaremus. At est bonum hoc inferius, et ex secundario ordine boni; ut non principaliter, sed secundaria quadam ratione sit bonum. Quamobrem et hujus auctor nequaquam mali auctor ullius fuerit, sed aut boni, aut necessarii, quod et ipsum est secundarium quoddam bonum, meritoque et ipsum ex eodem fonte bonitatis, sed cum remissione quadam, promanat. Ac hæc quidem, quæ de Malo, quod corporibus inesse putatur, ejusque caussa diximus, in præsentia sufficiant.

Quia vero Mala et peccata potissimum habentur humani animi errata, etsi de his quoque supra dictum est, nihil tamen vetat, quominus etiam nunc naturam et caussam eorum indagemus. Dicendum est igitur, eos animos, qui nobis præstantiores sunt, semper in sublimi versantes, et in bono æternum firmiter constitutos, nihil umquam habere mali: brutarum autem animantium animas (quæ mediæ sunt humanarum animarum, et earum quæ in stirpibus insunt radicibus adfixæ), quatenus sint ejusdem fere generis cum corpore, idem habere malum quod corpora; quatenus vero adpetitum habeant quemdam et impetum, quod in eis malum sit, humanorum animorum malo esse simile: quod quale sit, ex eo quod de illo dicetur, ipsum quoque cognoscetur. Humanus autem animus, in medio collocatus eorum animorum, qui semper in sublimi manent, cum ob animalis essentiæ celsitudinem, tum propter mentis communionem; et earum animarum, quæ semper humi sunt, ob brutæ animæ cum corpore cognationem: qui adeo vitale quoddam vinculum est superiorum et inferiorum: is igitur, pro liberæ voluntatis habitu, alias his, alias illis fit similis. Cum igitur in sublimi manet, omnis mali prorsus est expers, infixus bono: sin aliquando nervi ac vires illi defuerint ad beatam illam vitam amplectendam, et ad arcana illa sincoraque spectacula intuenda, propterea quod ejus natura fert, ut aliquando etiam ad inferiora declinet, si voluerit; hoc illi initium est cujuscumque malitiæ, descensus volun-

τὸν θνητὸν τόπον. Κἂν φύσιν δὲ ἀμφίβολον ἔλαχεν, οὐκ ἀναγκαζομένη κάτεισιν ἢ ἄνεισιν· ἀλλ' οὕτως ὑπέστη, ὡς, ὅταν αὐτὴ θέλῃ, κατιέναι τε καὶ ἀνιέναι. Καὶ τί θαυμαστὸν τοῦτο ἐπὶ ψυχῆς αὐτοκινήτου κατ' οὐσίαν; ὁπότε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τὰ ἀμφίβια, ὅσα καὶ ἐν ὕδασι καὶ ἐν γῇ πέφυκε διάγειν, φύσιν μὲν ἔχει τοιαύτην, κατὰ δὲ τὴν οἰκείαν ὄρεξιν μεθίσταται ἑκατέρωσε, οὐκ ἀναγκαζόμενα ὑπό τινος, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ προθυμηθῇ.

Καταβαίνουσα δὲ ἡ ψυχὴ τῇ σχέσει ἐπὶ τὸν θνητὸν τοῦτον τόπον, καὶ μέλλουσα θνητῷ συμπλέκεσθαι σώματι, καὶ ζῶον ἓν θνητὸν μετ' αὐτοῦ συμπληροῦν, ἀλόγους προὐβάλλετο ζωάς· τὰς μὲν γνωστικάς, αἰσθήσεις τε, καὶ φαντασίας· τὰς δὲ ὀρεκτικάς, θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν· δι' ὧν τὸ θνητὸν ζῶον ἔμελλε γνῶσίν τε ἔχειν τὴν ἑαυτῷ σύστοιχον, ἣν ἔχει καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀεὶ διὰ τροφῆς ἀνυφαίνειν, καὶ διὰ τῆς τοῦ ὁμοίου γεννήσεως τὴν ἀϊδιότητα τοῦ γένους φυλάττειν, καὶ τὰ βλάπτοντα ἀμύνεσθαι· ἅπερ οὐκ ἂν ὑπῆρξε τῷ θνητῷ ζώῳ, μὴ συμπληρωθέντι ταῖς ἀλόγοις ταύταις δυνάμεσι. Τίς γὰρ ἂν, καὶ μάλιστα τῶν καθαρειοτέρων, ἠνέσχετο τοσοῦτον χρόνον ἐσθίειν καὶ ἀποπατεῖν, ὡς ἄλογον ζῶον, μὴ ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀλόγου ὀρέξεως; τίς δ' ἂν κύημα τηλικοῦτον, τοσοῦτον χρόνον ἐβάσταζε, μὴ τῆς παροίστρου ταύτης ἐπιθυμίας ἀναφλεγούσης, καὶ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἤδη καὶ πρότερον εἰρημένα, ἀρκεῖ δηλῶσαι, ὅτι διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς σύστασιν τοῦ ζώου αἱ ἄλογοι ὀρέξεις ἐδόθησαν· καὶ οὔπω οὐδὲν κακὸν ἀναφαίνεται.

Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ, κρείττων οὖσα κατ' οὐσίαν τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ἀλόγου ζωῆς, καὶ ἀρχικὴν ἔχουσα πρὸς ταῦτα φύσιν, ὅταν μὲν φυλάττῃ πρὸς αὐτὰ τὴν ἑαυτῆς τάξιν, ἐξῃρημένη τε αὐτῶν, καὶ ὡς ὀργάνῳ κεχρημένη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑπουργίας αὐτῶν εἰς τὸ ἑαυτῆς ἀγαθὸν ἀναφέρουσα· τότε πάντα ἀγαθά ἐστι, καὶ οὐδαμοῦ κακὸν οὐδὲν παραφύεται. Ἐὰν δὲ, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμοιότητος ἐπιλαθομένη ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν ἀρχικὸν ἀποβάλῃ σκῆπτρον, τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως ἀμελήσασα, ῥέψῃ δὲ ὅλη πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰς ἀλόγους ζωάς· ὅπερ πάσχει μάλιστα, τὸ σφοδρὸν καὶ καταπληκτικὸν τῆς ἡδονῆς τῶν ἀλόγων ὀρέξεων τοῦ καθαροῦ καὶ προσηνοῦς τῶν λογικῶν προτιμήσασα, καὶ ὅλη ἐνδοῦσα τῇ ἀλογίᾳ, ὡς ἐκείνην ἑαυτὴν ἡγεῖσθαι· τότε παρὰ φύσιν ἀλόγως ἐνεργούσης τῆς λογικῆς, καὶ παρὰ τὴν αὐτῆς ἀξίαν, τὴν ἀρχικὴν καὶ δεσποτικὴν, αἱρουμένης δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι, τότε τὸ κακὸν ἀναφύεται· οὔτε ἐν τῷ κρείττονι καθ' αὑτὸ ὄντι χώραν ἔχον, οὔτε ἐν τῷ χείρονι ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντι· ἀλλ' ὅταν τὸ κρεῖττον τῷ χείρονι συμπλακὲν, ἀμέτρως τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ἀντὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμοιότητος ἀναδέξηται. Τοῦτο δὲ πάσχει οὐκ ἀναγκαζομένη [διὰ] τὸ αὐτεξούσιον αὐτῆς καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἡ γὰρ αἵρεσις, ἐφ' ἡμῖν· ἡμέτερον ἔνδοθεν οὖσα κίνημα.

Καί μοι πρόσεχε τὸν νοῦν ἐνταῦθα, μή τι παραλο-

tarius in hunc mortalem locum. Quamvis ver sortita sit ancipitem, non tamen coacta vel des adscendit : sed ita condita est, ut, cum ipsa v descendat et adscendat. Et quis hoc in animo naturam proprium motum habente miretur? cu animantia, quæ amphibia dicuntur, quæ et in terra habitare possunt, naturam quidem talem h ex proprio adpetitu alias huc, alias illuc se con ab aliquo coacta, sed prout ipsis libitum est

Animus vero sua adfectione et habitudine des mortalem hunc locum, et cum mortali corpore dus, et unum mortale animal cum eo confect exseruit ratione destitutas; partim ad cognition tes, nempe sensum et phantasiam; partim ad adp nempe iracundiam et cupiditatem : per quas mor et cognitionem haberet suæ naturæ congruent brutæ pecudes sunt præditæ; et, quod decede potu semper suppleret; et procreatione similiun leret sui generis æternitati; et velut armis quibus ea, quæ nocitura essent, propulsaret : mortali animanti non contigissent, nisi ei faculta complendam ejus naturam insitæ fuissent. (præsertim elegantior, tanto tempore edere et vellet, brutæ pecudis instar, nisi a bruto adpeti tur? quænam mulier graviditatem tam moles diuturnam toleraret, nisi insana ista cupiditas propagatio stimularet? Verum hæc, quæ et n diximus, satis sunt ad declarandum, boni cau constare posset animans, brutas adpetitiones ei Atque ita nullum adhuc MALUM adparet.

At vero rationis particeps animus, natura s brutaque vita præstantior, et dominatum in h cum quidem suum adversus ea statum tuetur, e eis, eisdemque tamquam instrumentis utens ministerii illorum ad suum bonum referens omnia bona sunt, neque usquam malum ullum j tur. Sin similitudinis, quam cum Deo hal animus, imperii sceptrum abjecerit, neglecta auctoritate, totusque ad corpus et brutam ej clinarit : (id quod ei potissimum accidit, cum v et impetum voluptatis brutarumque adpetition et mansuetudini rationalium adpetitionum an tumque se brutæ parti dedit, ut eam se ipsum ess tum igitur, cum animus contra suam naturam tione agit, et, contra suam dignitatem princip natu pollentem, servire ac parere mavult; t exsistit, quod nec in eo, quod melius est, locu id per se maneat, neque in deteriore, si id suo h sed tunc, cum animus, qui est præstantior, c riori implicatus, ultra modum similitudinem amplexus fuerit, eamque prætulerit similitudi tioris. Id vero facit, non coactus ab ullo, sed i suo, per libertatem suæ voluntatis, et pro su Optio enim in nostra potestate est, cum noste internus.

Atque hic tu mihi attende animum, ne ipse

[illegible]ὶς αὐτὸς, καὶ σὲ συνεξαπατήσω τὸν ἐντυγχάνοντα. [illegible]α μὲν γὰρ ἡ αἵρεσις καὶ προαίρεσις, τῆς ψυχῆς οἷ[illegible]ὸν ἐστιν ἔνδοθεν κίνημα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἔξωθεν ἀναγ[illegible]ζόμενον, καὶ προφανές ἐστιν, οἶμαι, καὶ εἴρηται [illegible] δέδεικται πρότερον. Καὶ, ὅτι κατὰ αἵρεσιν καὶ [illegible]αίρεσιν ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν τὸ κρεῖττον ἐκλέγεται, [illegible] δὲ τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ κρείττονος, δέδεικται οἶμαι [illegible]ῶς, ἐκ τοῦ, καὶ τὸν θεὸν, καὶ τοὺς καλῶς κειμένους [illegible]μους, καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἔμφρονας, τὰς ἀγαθὰς [illegible] κακὰς ἀνθρώπων πράξεις μὴ τοῖς ἔργοις κρίνειν, [illegible]λὲ ταῖς προαιρέσεσι· καὶ τιμᾷν καὶ κολάζειν, καὶ [illegible]ινεῖν καὶ ψέγειν, εἰς μόνην τὴν προαίρεσιν ἀποβλέ[illegible]ντες, ὡς αὐτεξούσιον καὶ ἐφ' ἡμῖν οὖσαν. Διὸ τὰ [illegible] πραττόμενα, κἂν χαλεπώτατα ᾖ, συγγνώμης [illegible]ῦσι· καὶ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τῷ πράττοντι, ἀλλὰ τῷ [illegible]ζομένῳ λογίζονται· διότι οὗτος μὲν κατὰ προαίρεσιν [illegible]ίστατο, ἐκεῖνος δὲ παρὰ προαίρεσιν ἔπραξεν. Εἰ οὖν [illegible] κακοῦ ἡ προαίρεσις αἰτία, τῆς ψυχῆς αὐτοθελὴς [illegible] ἐνέργεια, καὶ οὐ βίᾳ ὠθουμένη· τί ἂν ἄλλο τοῦ [illegible]ῦ λέγοιμεν αἴτιον, ἢ τὴν ψυχήν; καὶ αὐτὴν δὲ, οὐχ [illegible]κοῦ (οὐδὲν γὰρ αἱρεῖται τὸ κακὸν ὡς κακόν), ἀλλ' [illegible]αινομένου μὲν ἀγαθοῦ, κρύπτοντος δὲ ἐν αὐτῷ τὸ [illegible]ν, ὅπερ ἀνάγκη μετὰ τοῦ φαινομένου λαβεῖν ἀγα[illegible]. Καὶ εἴρηται καὶ περὶ τούτου πρότερον.

Ἔχοντες οὖν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, λαμπρᾷ τῇ φωνῇ [illegible]μεν, ὅτι ὁ θεὸς κακίας ἀναίτιος· διότι τὸ κακὸν ἡ [illegible] ἐνεργεῖ αὐτεξουσίως, καὶ οὐχ ὁ θεός. Εἰ μὲν γὰρ [illegible] τὸ κακὸν ἔπραττεν ἡ ψυχὴ, τάχα ἄν τις τὸν θεὸν [illegible]ίστατο, τὸν ἀναιτίως αὐτὴν συγχωρήσαντα βιασθῆ[illegible]ι· καίτοι οὐδὲ κακὸν ἦν τὸ βίᾳ πραττόμενον. Κατὰ [illegible]αίρεσιν δὲ αὐτὸ αἱρουμένη, αὐτὴ ἂν αἰτία λέγοιτο [illegible]ίας. Εἰ γὰρ λέγοι τις, μηδὲ αὐτῇ συγχωρεῖν τὸν [illegible] ἐφείλειν αἱρεῖσθαι τὸ κακὸν, ἓν τῶν δύο λέγει· ἢ, [illegible]πεφυκυῖαν αὐτὴν ποτὲ μὲν τὸ ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι, [illegible] δὲ τὸ κακὸν, ἀναγκάζειν ἔδει μηδέποτε αἱρεῖσθαι [illegible]κόν· ἢ, ὅτι τοιαύτην ἐχρῆν ὑποστῆσαι, ὡς μηδὲ [illegible]ύναι ποτὲ τὸ κακὸν αἱρεῖσθαι. Ἀλλὰ τὸ μὲν [illegible]ον αὐτόθεν ἄλογον. Μάτην γὰρ ἡ αἵρεσις ἐφ' [illegible]ίρου πεφυκυῖα ἐγίνετο, εἰ μηδέποτε ἐξῆν αὐτῇ [illegible] ἑκάτερον ἐνεργεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ αἵρεσις ἦν ἔτι, [illegible]σης ἀνάγκης· ἐναντίως γὰρ ἔχει πρὸς τὴν ἀνάγκην [illegible]σις.

[illegible] δὲ δεύτερος λόγος πρῶτον μὲν ἐννοείτω, ὅτι οὐδε[illegible]ενὸς κακοῦ οὐδέποτέ ἐστιν αἵρεσις· ἔπειτα, ὅτι [illegible]βουλεύειν ἔοικε, τὴν αὐτεξούσιον ταύτην τῆς ψυχῆς [illegible]ν, τὴν αὐτοθελῶς καὶ ἄνευ βίας ποτὲ μὲν τὸ ἀλη[illegible]θῶς ἀγαθὸν αἱρουμένην, ποτὲ δὲ τὸ φαινόμενον, ἀνελεῖν [illegible]τοῦ κόσμου, [ἢ ὡς οὐκ ἀγαθὸν,] ἢ ὡς μέγα τι κα[illegible]ῶσαν· καὶ οὐ λογίζεται, πόσων ἀγαθῶν νομιζο[illegible]ν ἐν τῷ κόσμῳ μεῖζόν τε καὶ τιμιώτερόν ἐστιν [illegible] ἡ αὐτεξουσιότης. Πάντων γὰρ τῶν ὑπὸ σελή[illegible]νης πρέχει τοῦτο· καὶ οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο φυτὸν ἢ ζῶον [illegible] ὑποιονοῦν γενέσθαι μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. Πῶς [illegible]λλε, τῶν ἐλαττόνων ἀγαθῶν ὑπὸ θεοῦ παραγε-

quoque in errorem, lector, inducam. Nam delectum et voluntatem, internam esse animi motionem, et a re nulla externa cogi, perspicuum esse arbitror : prius certe quidem et explicatum id est, et demonstratum. Illud item, animum delectu et voluntate sua nunc præstantius eligere, nunc deterius præferre præstantiori; aperte, opinor, ex eo est ostensum, quod et Deus et bonæ leges et homines cordati bonas et malas hominum actiones non factis et eventu metiuntur, sed consilio et voluntate : quodque et remunerantur et pœnas irrogant, et laudant et vituperant, solum consilium et voluntatem intuentes, ut quæ nostri juris nostrique arbitrii sint : eis autem, quæ a coactis fiunt, quamvis gravissima sint, ignoscunt; et peccatum non agenti, sed cogenti tribuunt; quod hic sua voluntate nolentem coegerit, ille autem contra suam voluntatem coactus egerit. Si ergo mali caussa est voluntas, quæ spontanea est animi actio, non autem violenta impulsio; quid aliud mali caussam dicamus, nisi animum? At ne ipsum quidem, tanquam mali (nihil est enim, quod malum, quatenus malum est, eligat), sed tamquam boni, quod speciem quidem boni habet, sed malum in se occultat, quod simul cum adparente bono capere nos necesse est. Sed et de hoc jam ante dictum est.

Repertâ igitur mali caussâ, elata voce clamemus, NULLIUS MALI CAUSSAM ESSE DEUM; quoniam malum faciet animus libere atque ultro, non autem Deus. Nam si malum animus faceret coactus, fortassis aliquis accusaret Deum, qui illum citra suam culpam cogi permisisset : quamquam ne malum quidem foret quidquam, ab invito factum. Sed qui ultro et consulto aliquid susceperit, ipse merito caussa ejus rei et auctor dicitur esse. Nam si quis dicat, ne permittere quidem animo hominis debuisse Deum, ut malum amplecteretur; duorum alterum dicit : aut, cum ejus natura sit, ut alias bonum, alias malum amplecti possit, cogendum fuisse, ne umquam malum amplecteretur : aut, ita fuisse eum condendum, ne ejus natura umquam ferret ut malum eligeret. Verum prius illud aperte statim absurdum est. Frustra enim sua natura utrumque eligere potuisset, si numquam ei licuisset in alteram utram agere partem. Imo ne delectus quidem relinqueretur, adjuncta necessitate : pugnant enim inter sese delectus et necessitas.

Quod autem ad alteram rationem attinet, primum illud cogitandum est, nullum umquam eligi malum. Deinde suadere ista ratio videtur, liberam hanc animi naturam, quæ suapte voluntate et absque coactione, alias verum bonum amplectitur, alias imaginarium, e natura rerum esse tollendam, aut ut non bonum, aut ut magnum malum : neque reputat, quot rebus, quæ in mundo bonæ habentur, et majus et æstimabilius bonum sit libertas voluntatis. Omnibus enim hæc, quæ sub luna sunt, antecellit : nec quisquam est, qui aut brutum pecus aut stirps esse malit, quam homo. Cum igitur minora bona fuerint a Deo producta, annon et id, quod illis majus est, produci debuerat?

ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. Εἰπὼν δὲ οὕτως, Οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται· διὰ τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος τὸ κατὰ φύσιν καὶ προηγουμένως ὑφιστάμενον ἐδήλωσε.

Καὶ εἴπερ οὕτω τις ἐδέξατο τὸν συλλογισμὸν, τὴν ἐλάττονα πρότασιν θεὶς διὰ τοῦ, Ὥσπερ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται· (τοῦτο γὰρ σημαίνει, ὅτι τὸ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐστι·) καὶ παραλιπὼν τὴν μείζονα, τὴν λέγουσαν, ὅτι τὸ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον οὐκ ἔστιν ἀποτυχία σκοποῦ· (ἐπιτυχία γάρ ἐστι·) συμπέρασμα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ κακὸν οὐ γίνεται προηγουμένως καὶ κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ. Δύναται δὲ καὶ ὡς συνημμένον ἀκούεσθαι τὸ ληφθὲν τοιοῦτον· εἰ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται, κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ οὐ γίνεται· εἰ γὰρ ἐγίνετο, σκοπὸς ἂν ἦν τῷ ποιοῦντι, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ἐποίει· σκοπὸς δὲ πρὸς τὸ φυγεῖν αὐτό· φευκτὸν γὰρ τὸ κακόν. ὥστε οὐ πρὸς τὸ τυχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν αὐτοῦ ἐτίθετο. Εἰ οὖν σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν αὐτοῦ οὐ τίθεται, οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

[IN CAP. XXVIII.] Πολλὴν ἐνέργειαν ἐποίησεν ἡ σύγκρισις τοῦ ἐπιτρέποντος ἄλλου, πρὸς ἐμὲ ἐπιτρέποντα· καὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὴν ψυχήν μου. Χεῖρον γάρ ἐστιν ὑφ' ἑαυτοῦ βλάπτεσθαι, ἤπερ ὑπ' ἄλλου. Εἰ γὰρ μᾶλλον δυσχεραίνομεν ὑπὸ φίλων βλαπτόμενοι, ἢ ὑπὸ τῶν τυχόντων, διὰ τὴν φαντασίαν τῆς οἰκειότητος, καὶ τὸ παρ' ἐλπίδα συμβαίνειν· πολὺ ἂν ἀτοπώτερον εἴη, τὸ αὐτὸν ἑαυτὸν βλάπτειν. Καὶ, εἰ τοῦ σώματος βλαπτομένου δυσχεραίνομεν, πολὺ μᾶλλον ἔδει δυσχεραίνειν, τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Εἰ δὲ τὸ μὲν ἄλλον τινὰ ἐπιτρέψαι τὸ σῶμα ἡμῶν τῷ ὑπαντῶντι, ἢ μὴ ἐπιτρέψαι, οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ ἡμᾶς ἐπιτρέψαι τὴν γνώμην ἡμῶν τῷ τυχόντι, ἵνα, ἐὰν ἐκεῖνος λοιδορήσῃ ἢ ὑβρίσῃ, αὐτὴ ταραχθῇ καὶ συγχυθῇ, ἢ μὴ ἐπιτρέψαι τοῦτο παθεῖν, ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἀμφότερον αἰσχύνης ἄξιον, τὸ δυσχεραίνειν μὲν τὸ μήτε ἐφ' ἡμῖν ὄν, μήτε εἰς ἡμᾶς γινόμενον κακὸν, ἐνδιδόναι δὲ ἑκόντας τὸ ἡμέτερον κακὸν, ἐφ' ἡμῖν ὂν μὴ ἐνδοῦναι. Καὶ καλῶς οὐκ εἶπεν, Οὐ δυσχεραίνεις τούτου ἕνεκα· διότι δυσχεραίνομεν μὲν καὶ ἀγανακτοῦμεν ἐφ' οἷς ἄλλοι ποιοῦσιν εἰς ἡμᾶς κακοῖς, αἰσχυνόμεθα δὲ ἐφ' οἷς αὐτοὶ ποιοῦμεν εἰς ἄλλους. Ἔτι δὲ μᾶλλον αἰσχύνεσθαι χρὴ, ἐὰν εἰς ἑαυτούς· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν ἐφ' ἡμῖν ᾖ τὸ μὴ ποιῆσαι. Αἰσχύνεται δὲ ὁ συναισθόμενος τοῦ αἴσχους τῶν κατὰ προαίρεσιν οἰκείων ἁμαρτημάτων. Τί δ' ἂν εἴη αἴσχιον τοῦ μὴ δύνασθαι τῆς παρατεθείσης ἐνεργοῦς συγκρίσεως ταύτης τὰς διαφορὰς ἰδεῖν;

[IN CAP. XXX.] Καθήκοντά ἐστι τὰ γινόμενα κατὰ τὰ ἥκοντα καὶ ἐπιβάλλοντα καὶ κατ' ἀξίαν προσήκοντα ἑκάστοις· καὶ ταῦτά ἐστι τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα τῆς τὴν ὅλην ἀρετὴν περιεχούσης. Ἔστι γὰρ δικαιοσύνη, ἡ μὲν, ἀντιδιῃρημένη πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς· ἡ δὲ, πάσας ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα. Δικαιοσύνη γάρ ἐστι, τὸ τὰ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις ἀποδιδόναι. Διὸ καὶ ἡ ἠθικὴ εὐαγωγία, καὶ ἡ πολιτικὴ περὶ τὰ καθήκοντα ἀνα-

scopum attingat. Cum autem dicit, *nec mal mundo est; naturæ* nomine id intelligit, quo naturam et primaria quadam ratione et ex pro

Quod si quis sic, ut dixi, accipiat ratiocin nor propositio illis verbis continebitur, *Quema pus aberrandi caussa non ponitur:* (hoc eni Malum esse aberrationem a scopo :) tum, præ jore quæ dicit, Quod ex proposito in mundo fia aberrationem a scopo, (adeptio cum sit;) subdu sio : Ergo *Malum* ex proposito et *secundum* n *est in mundo.* Potest vero etiam ut connexu propositio, hoc modo : Si scopus aberrandi ca tur, mali natura in mundo non exsistit. Nam scopus esset facientis, quem intuens ageret. est, ut id fugiatur : fugiendum est enim ma non attingendi, sed aberrandi caussa poneret scopus aberrandi ab eo caussa non ponitur, ne in mundo exsistit.

[IN XXVIII.] Magnam efficaciam habet ista co qui *permittit alterum*, cum eo qui *se ipsu* itemque *corporis* cum *animo.* Deterius est ipso lædi, quam ab alio. Nam si gravius indi lædimur ab amicis, quam cum ab aliis; partim nem familiaritatis, partim quod præter exspect bis accidit; multo adsurdius erit, a semet ipso poris læsionem ægre ferimus; multo molestius animi læsiones. Jam, si nostri arbitrii non est quis corpus nostrum cuivis obvio permittat ne in nobis situm est, an *permittamus* nec ne *animum nostrum, ut, si ille convicium liam fecerit, hic perturbetur et confundi* que *pudendum* est, et id ægre ferre quod ne potestate, neque nostrum malum est; et ma admittere, cum vitare ac propulsare licuisset non dixit, *non succenses ea caussa.* Succe et indignamur ob ea mala, quæ nobis alii fa vero nos *pudet*, quæ in alios ipsi admittimu ro erubescendum, si nos ipsos violamus : eo id cavere nobis licuisset. Erubescit autem is dinem suorum peccatorum, quæ ultro comm Quid vero turpius foret, quam non posse pro cis comparationis hujus discrimina perspicere

[IN XXX.] *Officia* sunt quæ fiunt secundum venit et congruit et pro dignitate sive merito de et sunt hæ ejus justitiæ partes, quæ omnem vi net. Duobus enim modis Justitia dicitur: un tenus ab aliis distinguitur virtutibus; altero mo omnes in se virtutes complectitur. Nam Justi cuique tribuere. Quare et recta morum ins sciplina civilis, in Officiis versantur : estqu

ἡ μὲν, δικαιοσύνη ψυχῆς οὖσα, καὶ τὸ
ἑστῳ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀφορίζουσα· ἡ
ύνη πόλεως, καὶ αὐτὴ τῶν τῆς πόλεως με-
ρ τὸ πρὸς ἀξίαν ἀποδιδοῦσα. Παιδεύσας
κροατὴν διὰ τῶν προτέρων παραγγελμάτων,
περὶ τὰ καθήκοντα γινομένων, ἐντεῦθεν λοι-
ὴν τέχνην τὴν περὶ τὰ καθήκοντα παραδί-
ἐστιν εὑρίσκειν τε αὐτὰ, καὶ ἐργάζεσθαι.
ἄλλοι διὰ πολυστίχων πραγματειῶν συν-
μὲν Περὶ Καθηκόντων τὰς πραγματείας
ες, οἱ δὲ Περὶ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς Κα-
ο Νικόλαος ὁ Δαμασκηνός· ταῦτα οὗτος ἐν
ροις, μετὰ δραστικῆς ἐμφάσεως, καὶ ἐνερ-
ης τὰς ψυχὰς, παραδέδωκε.

ὲ τὰ καθήνοκτά ἐστιν, ὡς καθόλου [εἰς] μέρη
ι, τὰ μὲν, πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅλως πρὸς
τὰ δὲ, πρὸς τὰ κρείττονα· τὰ δὲ πρὸς τὰ
τὰ δὲ, ἴσως καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Καὶ
ἕκαστον πολλὰς ἔχει διαφοράς· ὧν ταῖς κυ-
καὶ αὐτὸς ἐπεξέρχεται, ἀπὸ τῶν πρὸς ἀν-
καθηκόντων ἀρχόμενος. Καὶ καλῶς εὐθὺς
διδάσκει, πῶς δυνατὸν εὑρίσκειν τὰ καθή-
ὶ [γὰρ] οὐ τὰ αὐτὰ καθήκει πατρὶ καὶ υἱῷ
οὐδὲ πολίτῃ καὶ ξένῳ, οὐδὲ εὐεργέτῃ καὶ τῷ
ἀλλὰ ἄλλοις ἄλλα κατὰ τὴν τῶν σχέσεων
ν πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν. Ἄλλη γὰρ σχέσις
α, ὡς πρὸς αἴτιον, μετὰ θεὸν, καὶ ὁλότητα
εὐεργέτην· καὶ ἄλλη πρὸς υἱὸν, ὡς πρὸς
αὶ μέρος πως ἡμέτερον.

ί ποτ' ἔστιν ἡ σχέσις, δεῖ πρότερον ἐννοῆ-
τω ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν ἐπιστῆσαι. Ἡ
σις, ὡς κοινῶς εἰπεῖν, σύνταξίς ἐστι τινῶν
α, φυσικὴ ἢ προαιρετικὴ, ὁμοίων ἢ ἀνο-
ὲν, συναγωγός· ἡ δὲ, διαστατικὴ, μενούσης
κρῆς τῶν ἐν σχέσει ὄντων. Μέση γὰρ ἡ
τῶν ἐχόντων τὴν σχέσιν· καὶ ἔχεται ἀλλή-
ν σχέσιν, ἢ μᾶλλον κατεσχέθη ὑπ' ἀλλήλων·
ακριθέντα, καὶ ἄλλα γινόμενα, μὴ τελέως
ναι, ἀλλὰ μεῖναι ἀλλήλων ὄντα. Διὸ καὶ
γεται προσάλληλα, τὰ τὴν σχέσιν ἔχοντα.
ύνταξις φυσικὴ, ὁμοίων συναγωγὸς, ἡ τῶν
Διὸ καὶ ὁμοίως πρὸς ἄλληλα ἀποδίδονται.
λφὸς, ἀδελφοῦ ἀδελφός· καὶ ὁ ἴσος, ἴσου
συγγενὴς, συγγενοῦς συγγενής· καὶ ὁ πολί-
ου πολίτης. Σύνταξις δὲ φυσικὴ, ὁμοίων
, ἡ τῶν ἀλλοτρίων κατὰ γένος. Καὶ γὰρ
ύνταξίς ἐστι φυσικὴ, καὶ καθ' ὁμοιότητα.
γεται προσάλληλα καθ' ὁμοιότητα· ὁ γὰρ
ἀλλοτρίου ἀλλότριος. Διαστατικὴ μέντοι ἡ
γὰρ ἀλλότριον χωριστικὸν τῶν γενῶν ἐστιν,
ιγγενὲς, ἑνωτικόν. Διὰ δὲ τὴν ὁμοιότητα,
ιγωγὸς, κἂν τε διαστατικὴ, τὰ καθήκοντα
ιν ἐφ' ἑκατέρου πρὸς τὸ ἕτερον. Σύνταξις
ἑνομοίων συναγωγὸς, πατρὸς καὶ υἱοῦ πρὸς

justitia, cuique parti animæ officium suum præscribens : hæc, civitatis justitia, cuique parti civitatis suum pro cujusque dignitate tribuens. Cum igitur superioribus præceptis, quæ et ipsa ad officia pertinent, auditorem erudierit; hic ei nunc ipsam Artem tractandorum officiorum, eorumque cum reperiendorum, tum præstandorum, tradit. Et, quæ alii prolixis voluminibus exposuerunt, quorum alii DE OFFICIIS titulum fecere libris suis, alii (ut Nicolaus Damascenus) DE EO QUOD IN AGENDO PULCRUM ET HONESTUM EST; ea Epictetus paucis versibus luculente nervoseque, et ad commovendos animos perquam adcommodate, tradidit.

Sunt autem *officia*, ut in summas quasdam partes distribuas, alia, adversus homines, omninoque adversus nostri similes; alia, adversus præstantiores; alia, adversus deteriores; alia etiam fortasse, adversus nos ipsos. Et horum quodlibet multa habet discrimina : quorum præcipua et ipse persequitur, ab officiis erga homines exorsus. Ac præclare statim initio docet, quomodo *repertenda* sint *officia* : nec enim eadem tribuenda sunt patri et filio, civi et hospiti, bene merito et ei qui læserit, alia denique aliis; pro ratione relationis, quæ cum quolibet intercedit. Alia enim ratio est adversus patrem, qui post Deum ortus nostri auctor est, et totum cujus pars sumus, et benefactor noster : alia erga filium, cujus ipsi caussa sumus, et qui nostri quædam pars est.

Sed, quidnam sit *relatio* (sive *adfectio* ea dicenda est, sive *habitudo* quædam), considerare prius oportet, quam diversa officiorum genera persequamur. Est igitur *relatio*, ut generatim dicamus, mutuus quorumdam ordo et respectus inter se invicem : isque vel natura constitutus, vel sponte susceptus; similium, vel dissimilium : alius, conjungens; alius, sejungens, eadem manente eorum definitione quæ sunt in relatione. Est enim relatio veluti media inter ea quæ sunt correlata, quæ per ipsam illam relationem mutuo sese attingunt, aut, rectius ut dicam, alterum altero continetur; ita quidem, ut quamvis alia sint atque diversa, tamen alterum maneat alterius : ex quo etiam *mutua*, et græce προσάλληλα (quasi diceres, *duo quorum alterum alterius est*) nominantur. Est autem ordo naturalis, similes conjungens, relatio fratrum. Quare alterum eorum, quæ in hujusmodi relatione sunt, altero definitur : nam frater, fratris est frater; et par, pari par; et cognatus, cognato cognatus; et civis, civis sui est civis. Ordo vero sive relatio naturalis, similia sejungens, obtinet inter eos qui sibi invicem quoad genus alieni sunt. Nam et hæc relatio naturalis est, et secundum similitudinem : quare etiam hæc correlata dicuntur quoad similitudinem; alienus enim, alieno est alienus. Est autem relatio sejungens : nam alienum separat familias, cum cognatio conjungat. Sed propter similitudinem, sive sejungens sit relatio, sive conjungens, eadem sunt officia ab utraque parte adversus alteram. Relatio naturalis dissimilia conjungens, est quæ in-

[illegible] τῶν
[illegible] ἀδελφοῦ
[illegible] καὶ, ὁ
[illegible] φυσικὴ,
[illegible] ὡς αἴτιον
[illegible] συναγω-
[illegible] τὸ δεξιὸν καὶ
[illegible] ταῦτα, συνῇ-
[illegible] τικὴν ἐναντίωσιν.
[illegible] τικὴ, ὡς τὸ πέρυσι
[illegible] διαστατικὴ κατὰ

[illegible] συναγωγὸς, ἡ τῶν
[illegible] ἐχθρῶν. Καὶ γὰρ οἱ
[illegible] κατὰ σχέσιν προαιρετι-
[illegible] τὸ αὐτὸ ἡ ἀπόδοσις·
[illegible] ὁ φίλος, φίλου φίλος·
[illegible] ἡ σύνταξις, ὥσπερ ἐπὶ
[illegible] Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ ἀνο-
[illegible] διδάσκοντος καὶ μανθάνοντος,
[illegible] ὡς δὲ ὑπεναντίων, ἡ τοῦ πι-
[illegible] τοντος. Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ,
[illegible] διαστατικὴ, ἡ τοῦ διώκοντος καὶ τοῦ
[illegible] διωκων, φεύγοντα διώκει·) συντετα-
[illegible] προαιρετικὴν σχέσιν ἀνομοίων, διασταν-
[illegible] μένη. Ἡ μέντοι ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς
[illegible] ἔοικεν εἶναι τῶν τε φυσικῶν, καὶ
[illegible] ἀμφοτέρων μετέχουσα· καὶ κατὰ
[illegible] ἀποδιδομένη· ὁ γὰρ ἀνὴρ, γυναικὸς ἀνὴρ,
[illegible] ἀνδρὸς γυνή. Μέσην δὲ καὶ οἱ γείτονες
[illegible] πρὸς ὁμοιότητα ἀποδιδόμενοι. Τὸ δὲ
[illegible] καὶ τὸ ἀρχόμενον, τὸ μὲν φυσικόν ἐστιν· (ἄρχει
[illegible] καὶ τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος ἐν τῷ παντί·) τὸ δὲ
[illegible] προαιρετικὸν, ὅταν κατὰ σύνταξιν οἱ μὲν πλούσιοι ἄρ-
[illegible] χωνται, οἱ δὲ πένητες ἄρχωνται· τὸ δὲ μικτὸν, ὅταν κοινῇ
[illegible] τοῖς φρονιμωτέροις ἄρχειν.

[illegible] οὖν, ὡς τύπῳ φάναι, τῶν σχέσεων οὐσῶν,
[illegible] ἐν τούτων πρός τινα τύχωμεν ὄντες, ἀπ' αὐ-
[illegible] τοῦ τῆς σχέσεως εἴδους τὸ πρὸς αὐτὸ καθῆκον ἡμῶν
[illegible] ποιεῖν, καὶ φυλακτέον· εἴτε καὶ ἐκεῖνος φυλάττει τὸ
[illegible] πρὸς ἡμᾶς καθῆκον, εἴτε καὶ οὔ· καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν
φυσικῶν καθηκόντων. Τὴν μὲν γὰρ προαιρετικὴν
σχέσιν καὶ ὁ ἕτερος, κακῇ προαιρέσει ἢ ἀγαθῇ χρώμε-
νος, διαλῦσαι δύναται· τὴν μὲν φιλίαν κακῇ, τὴν δὲ
ἔχθραν ἀγαθῇ· καὶ γὰρ ἡ προαίρεσις τὴν σχέσιν ταύ-
την εἰργάσατο· τὴν δὲ φυσικὴν, οὐχ ἡ προαίρεσις, ἀλλ'
ἡ φύσις. Διὸ, εἰ μὲν ὁ φίλος ἡμῶν διὰ μοχθηρὰν προ-
αίρεσιν ἐχθρὸς γένηται, ἔλυσε τὴν σχέσιν ἡμῶν, καὶ
οὐκ ἔτι ὀφείλομεν αὐτῷ τὰ πρὸς φιλίαν καθήκοντα, οὐκ
ἔτι φίλῳ εἶναι βουλομένῳ, ἀλλ' ἐχθρῷ. Εἰ δὲ πατὴρ
μοχθηρᾷ χρῆται τῇ προαιρέσει, τὴν τοῦ πατρὸς σχέσιν
οὐκ ἔλυσεν ἡ προαίρεσις· φυσικὴ γὰρ ἐκείνη, καὶ οὐ
προαιρετική· καὶ πρὸς πατέρα ἡ τοιαύτη σχέσις, ἀλλ'

ter patrem et filium intercedit. Est e
naturalis, sed dissimilium : quia non alter p
nitur, ut fit in fratribus. Ibi enim dicel
fratris est frater : hic vero, Pater, filii est p
patris filius. Est igitur haec relatio naturalis
jungens : sed dissimilitudo ea est, quae est
et id quod a caussa proficiscitur. Est ver
naturalis dissimilia conjungens; ut opposito
est dextrum et sinistrum. Nam haec cum
necessitudinem quidem inter se quamdam
tione loci contrarii. Denique est alia relati
similia disjungens; veluti, anno superiore, e
enim et haec relatio tempora discernens.

Relatio voluntate suscepta, et similium
amicorum : dissimilium vero disjungens, in
et inimici comparantur inter se respectu vo
miles sunt. Quare et alter per alterum defi
micus est inimici inimicus, sicut amicus ami
autem est inimicorum relatio, sicut amicor
Relatio voluntaria dissimilium conjungens,
et discentis; ut caussae, et ejus quod oritur
relatio vendentis et ementis; sed haec quide
rum. Relatio voluntaria sejungens dissim
quentis et fugientis : persequens enim fugie
tur; et conferuntur hi quoad voluntatis ha
sunt dispares; conferuntur autem ita, ut s
lata. Mariti autem et uxoris relatio medi
esse videtur inter naturales et voluntarias,
que particeps, et dissimilitudine definienda.
uxori est maritus; et uxor, mariti uxor. N
habent relationem, sed quae similitudine de
rans vero et obediens partim naturale est;
semper praestantius deteriori in universo :
tarium, cum pactione quadam divites impe
vero obtemperant : partim mixtum, cum pr
fuerit, ut imperent prudentiores.

Cum igitur (ut paucis complectar) tot si
quacumque harum cum aliquo conjuncti sin
lationis forma *officium* adversus eum du
conservandum; sive id ille etiam conservet
naturalibus officiis praesertim. Nam voluntar
etiam alter mala bonave voluntate dirimere
tiam mala, inimicitias bona. Etenim volunt
nem constituit : naturalem vero non volunt
Quamobrem si amicus noster ob pravam
inimicus, solvit relationem nostram, nec ja
amicitiae officia, qui amicus esse destitit, et
voluit. Verum si *pater* improba voluntate
relationem non solvit voluntas : ea enim *na*
stituta, non voluntate; et talis est *relatio*

ιαθὸν πάντως πατέρα. Κἂν τύχῃ οὖν ὁ πατὴρ
ἀλλὰ τὰ τῷ πατρὶ καθήκοντα ἀποδοτέον.
ν οὖν ἐπιμελεῖσθαι παντοίως αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἴ-
ιῖν μετὰ θεὸν τοῦ εἶναι γέγονε, καὶ ὅτι διὰ τὰς
ιείας αὐτοῦ καὶ συμπαθείας ἐτράφημέν τε, καὶ
τοῦδε προήλθομεν· καὶ, ὡς δανεισαμένους παρὰ
ονέων τὴν ἐπιμέλειαν, ἀποδιδόναι μετὰ τόκων
εὐγνωμόνως προσήκει, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐ-
ροθύμως ὑπουργεῖν πᾶσιν, ὅσα μὴ πρὸς κακίαν
ἐκκαλεῖται. Ταῦτα γὰρ ἀβαρῶς αὐτοῖς κατὰ
ατὸν παραιτητέον, ὡς τῷ πατρὶ τῶν ψυχῶν ἀπα-
τα· καὶ τῶν ἄλλων δὲ χρὴ παραχωρεῖν ἁπάν-
σώματος, ἢ τῶν ἐκτός. Εἰ γὰρ τοῖς κατὰ τύ-
ισπόταις, ἀργυρίου πριαμένοις, ὑπόκειται καὶ τὰ
τα τῶν δούλων, καὶ τὰ ὑπάρχοντα, πόσῳ μᾶλ-
ῖς κατὰ φύσιν γενομένοις αἰτίοις τοῦ εἶναι; ὥστε
πτόντων ἀνέχεσθαι πρότερον τῶν ὑπὸ τοῦ δε-
ι τυπτομένων οἰκετῶν· καὶ λοιδορούντων, ἔτι μᾶλ-
καὶ ὑβριζόντων. Οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν Ῥωμαίων
, καὶ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχὴν ἀποβλέψαν-
καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων
τιν, ἅμα καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι
μενοι, καὶ τῇ τῶν γονέων (οἶμαι) φυσικῇ φιλο-
ίᾳ θαῤῥήσαντες· καὶ πιπράσκειν, εἰ βούλοιντο,
παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἐπέτρεψαν, καὶ φονεύειν ἀτι-
τως. Οἱ δὲ ἔτι παλαιότεροι τοσοῦτον τοὺς γονέας
ησαν, ὡς καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὁρμῆσαι καλεῖν· εὐλα-
τες δὲ τὴν θείαν ὑπεροχὴν, τοὺς τῶν γονέων ἀδελ-
λείους ἐκάλεσαν· ἐνδεικνύμενοι τὴν τάξιν, ἣν τοὺς
; ἔχειν πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ὑπελάμβα-
Χρὴ δὲ ἐν τοῖς εἰς τοὺς γονέας καθήκουσι μάλιστα
ἐ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν αὐτὰ, καὶ διὰ τὸ κατὰ
ἔχουσαν τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν διατηρεῖν· ἤδη
κατὰ τὴν θείαν ἐννοεῖν δίκην, ὅτι τοιούτους εἰκὸς
μᾶς τοὺς ἡμετέρους παῖδας γενέσθαι, ὁποῖοί τινες
πρὸς τοὺς γονέας γεγόναμεν.
ν ἀδελφὸς οὖν ἀδικῇ, σὺ τὴν πρὸς ἀδελφὸν φυσι-
ῆς σχέσεως σύνταξιν διατήρει, καὶ τὴν ὁμολογίαν,
ωλόγησας τῷ παντὶ, πρὸς τούτους, ἀλλὰ μὴ πρὸς
ς γονέας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ συγγενεῖς ἐλθεῖν * *
ὁμενος. Ἐννόει δὲ καὶ, ὅτι τὸ μὲν ἐκεῖνον δικαίως
ως σοὶ προσενεχθῆναι οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοί· τὸ δὲ
πὶ σοὶ ἐστί. Διὸ οὐ χρὴ σκοπεῖν, πῶς προσφέ-
, ἀλλὰ τί σὺ ποιῶν κατὰ φύσιν ἕξεις. Οὗ γὰρ
; εἶ, τοῦτο σπούδαζε κατὰ τὸ σοὶ προσῆκον δια-
ι. Ἐν τούτῳ γάρ σου καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ
ι. Ἐκεῖνος γὰρ, ὅπως ἂν διαγένηται, σὲ οὐ
ι, ἐὰν τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν βλάβην ἐπὶ σοὶ ζη-
Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἔξωθεν γινομένοις αὐτὴν ἀφορίσῃς,
πὸ σεαυτοῦ ἔσῃ βεβλαμμένος, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ
οῦ. Ἐννόει δὲ καὶ, ὅτι, ἐὰν διὰ τῆς σεαυτοῦ
ητος καὶ στοργῆς καὶ φίλον σεαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν
κευάσῃς, αἱ δύο σχέσεις μιγνύμεναι θαυμαστὴν
ν ἀπεργάζονται.

non ad bonum utique *patrem*. Etsi igitur malus fuerit pater, tamen officia quæ patri debentur, ei præstanda sunt.

Omnibus itaque modis *observandus est pater, curandusque;* ut et vitæ nostræ post Deum auctor; et quod ejus cura et caritate educati huc usque processimus; denique cura parentibus, ut quam ab illis mutuam acceperimus, gratis animis et cum fœnore reddenda est; eorumque mandata alacriter exsequenda omnia, iis exceptis quæ animi vitia provocant. Hæc enim citra eorum offensam, quantum fieri potest, recusanda sunt, ut quæ patri animorum displiceat: cæteris vero rebus omnibus cedendum illis est, tam externis rebus, quam ipso corpore. Nam si fortuitis dominis, qui argento numerato servos emerunt, et corpora et peculia servorum parent; quanto magis parebunt eadem illis, qui naturales ortus nostri auctores fuerunt? Quare et *verbera patrum æquioribus animis ferenda* sunt filiis, quam servis dominorum: multoque magis *convicium* aut contumelia. Itaque veteres Romanorum leges, tum excellentia naturæ considerata, tum laboribus, quos filiorum caussa parentes suscipiunt, expensis; tum eo etiam consilio, ut liberos quovis modo patriæ potestati subjicerent, ac fretæ (puto) naturali parentum erga liberos pietate; et vendendi illos, si vellent, potestatem dedere parentibus, et impune occidendi. His vero antiquiores ita veneratæ sunt parentes, ut *deos* etiam adpellare eos non dubitarint: et divinam excellentiam reveriti, fratres patrum nominarunt θείους (quod et *divinos* significat et *patrueles*), quo demonstrarent, quam rationem parentum adversus liberos esse existimarent. Sunt autem officia adversus parentes, maxime quidem ob hoc ipsum, quod ita rectum est, præstanda; ut ea ratione voluntatem nostram naturæ consentaneam conservemus: tum vero etiam divinæ vindictæ ratio habenda est, quod consentaneum est, fore ut tales liberorum erga nos animos experiamur, quales nos ipsos adversus parentes nostros præbuerimus.

Quod si *frater* te læserit, tu adversus fratrem naturalem relationis ordinem conserva, et pactionem universitate rerum teste et arbitra initam, quæ tibi hos, non alios parentes, fratres, atque cognatos destinavit. Illud etiam considera, ut ille te vel æque vel inique tractet, non esse penes te: tuum vero munus penes te esse. Quare non esse respiciendum, quomodo is te utatur; sed quid tu facias, ut naturæ congruenter vivas. Cujus enim rei tu dominus es, eam cura ut pro tui officii ratione exsequare. In eo enim et detrimentum tuum, et emolumentum situm est. Nam *ille* quidem utcumque se gesserit, *te non lædet,* si utilitatem et damnum in te ipso quæsieris. Sin ista in externis rebus collocaris, id *damnum* non frater, sed *tu ipse tibi dederis.* Denique etiam considera, si lenitate et caritate tua fratrem amicum etiam tibi feceris; binas relationes permixtas mirabilem effecturas esse conjunctionem.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς τῶν ἀγαθῶν διδασκάλους καθήκοντα, τὰ αὐτά πως τοῖς πρὸς τοὺς γονέας ἐστὶ, μετά τινος τάχα ἐπιτάσεως· ὅτι οἱ τροφεῖς οὗτοι καὶ ἐπιμεληταὶ, οὐ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν εἰσι, καὶ οὐδὲ κατ' ἀνάγκην τὴν φυσικὴν, ὥσπερ οἱ γονεῖς, ἔν τε τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν ἀγαθὴν, μιμουμένην τὴν θείαν ἀγαθότητα, τὴν τὰς ψυχὰς τὰς εἰς γένεσιν πεσούσας ἐκεῖ πάλιν ἐπανάγουσαν ὅθεν προῆλθον. Πλεονάζει δὲ τὰ πρὸς τοὺς διδασκάλους καθήκοντα, τῷ δεῖν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τούτων ἐπιταττομένοις, ὡς θεοῦ προστάττοντος, ἀπροφασίστως ὑπηρετεῖν. Ὁ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν ἡμῖν προσηκόντων διδάσκαλος, οὐδὲν ἐπιτάξει τῶν μὴ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀποτεινομένων. Ἐὰν δὲ οἱ γονεῖς ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι τῶν ἀγαθῶν τύχωσιν ὄντες, τότε τῶν δύο σχέσεων συναφθεισῶν, καὶ τὰ καθήκοντα κατ' ἀμφοτέρους ἀποδοτέον, ὡς θεῖόν τινα τύπον προσκυνοῦντας αὐτούς· ὅτι καὶ τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ καλῶς εἶναι, καὶ οὗτοι, ὥσπερ ὁ Θεὸς, γεγόνασιν αἴτιοι.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς φίλους καθήκοντα, καὶ τίμια καὶ χρειώδη τυγχάνοντα, συντόμως, ὡς δυνατὸν, ῥητέον. Ἐν οἷς πρώτη μέν ἐστιν, ἡ ἐκλογὴ τῶν φίλων· δευτέρα δὲ, ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀρίστης χρήσεως φυλακή· ἐξ ὧν ἀποφαίνεται τὸ τῆς φιλίας παντοδαπὸν ἀγαθόν. Τὴν μὲν οὖν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι χρὴ, πρῶτον μὲν, εἰς ὁμοιότητα τῶν ἠθῶν ἀποβλέποντα· τὰ γὰρ ἀνόμοια, ἀνάρμοστα πρὸς φιλίαν εἰσὶ, κἂν ἄμφω δόξῃ χρηστά· τὰ γὰρ δὴ ἀραιότερα καὶ σταθηρότερα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὰ εὐκίνητα καὶ παράθερμα οὐ συναρμόττει. Δεύτερον δὲ ἀφορᾷν χρὴ, πῶς ἐχρήσατο τοῖς προτέροις ἑαυτοῦ φίλοις οὗτος, ὃν πρὸς φιλίαν ἐκλεγόμεθα. Καὶ τὸ τρίτον, ὃ καὶ πρῶτόν ἐστι, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον, πότερον ὑπὸ τῶν ἀλόγων ἄρχεται παθῶν, ἢ ὁπωσοῦν ὁ λόγος ἐν αὐτῷ κρατεῖ. Τούτῳ δὲ ἀκολούθως τὰς ὀρέξεις ἐπισκεπτέον, πότερον πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπαινούμενα κινοῦνται, ἢ πρὸς τὰ ἡδέα καὶ ἀσχήμονα, καὶ τοῖς συρφετοῖς ἀνθρώποις ἀρεστά. Καὶ ἔτι μέντοι, πότερον εὐήνιοί τινές εἰσιν αἱ ὀρέξεις καὶ ἐκκλίσεις, καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ῥᾳδίως πειθόμεναι· ἢ σφοδραί τε καὶ ἀχαλίνωτοι, καὶ τὸ φαινόμενον αὐταῖς ἀρεστὸν ἀεὶ προτιμῶσαι. Αἱ μὲν γὰρ τοιαῦται, πάντα πρὸς τὸ δοκοῦν αὐταῖς βιαζόμεναι, οὐκ εἰσὶ πρὸς φιλικὴν ἕνωσιν ἐπιτήδειοι· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς ἐκτὸς τιθέμεναι, χρήμασιν, ἢ σώμασιν, ἢ δόξαις πολιτικαῖς, καὶ αὗται πρὸς φιλίαν ἀνάρμοστοι. Μεριστῶν γὰρ ὄντων τούτων, ὁ σφοδρότερον ὀρεγόμενος, καὶ τὸ πλέον λαμβάνων, τὸ ἔλαττον ἀπολείπει πάντως, ὡς μηκέτι τὸν φίλον τοῦ ἴσου τυχεῖν. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν χρημάτων, καὶ σωμάτων, τοῦτο πρόδηλον. Καὶ ὁ δοξοκομπῶν δὲ πάντως καὶ μονοδοξεῖν βούλεται. Τὰ δὲ ψυχικὰ ἀγαθὰ, ἐπιστῆμαι καὶ ἀρεταὶ, ἀμέριστα τοῖς μετέχουσι παρόντα, τοῦ ἑτέρου μετέχοντος, οὐ μειοῦται ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ καὶ αὔξεται. Συνεγείρεται γὰρ καὶ συνεκπυροῦται ταῦτα ἐν ταῖς τῶν μετεχόν-

Officia porro erga bonarum artium doctores ead quæ erga parentes, ac fortasse cum aliquo cumu hi educatores et curatores non corporis nostri, s ipsorum sunt : idque nec naturali necessitate, ut tum apud brutas animantes, tum apud homines, voluntate, divinam bonitatem imitante; quæ a hunc sublunarem mundum delapsas, eo unde reducere conatur. Illud etiam præterea præcipuu officia adversus magistros, quod omnibus eorum p tamquam divinis edictis, absque tergiversatione e perandum. Earum enim rerum doctor, quæ secu turam nobis conveniunt, nihil præcipiet, nisi quo finem referatur. Si vero ipsi parentes nostri simul etiam artium doctores nobis fuerint : tum binis h nibus conjunctis, etiam officia utrique debita p erunt, ipsique ut divina quædam imago adorandi ut essemus, et ut bene essemus, hi non secus ac ctores fuerint.

Jam amicitiæ officia, quæ et honorabilia, et ut quam brevissime percurramus. In his primum est, s delectus : alterum, tractatio, et optima tractione co amicorum, unde universum amicitiæ bonum exsi delectus quidem agendus est, morum similitudin rata. Dissimilia enim non facile in amicitiam co quamvis utraque bona esse videantur. Mores enim ta stabiliores, non conveniunt cum agilioribus et ferv Deinde videndum, quo pacto prioribus suis amici is, cujus amicitiam expetimus. Tertium est, ac primum et medium et ultimum, utrum brutis cup pareat, an utcumque in eo ratio dominetur. Hu quens est, ut adpetitiones spectentur, utrum hæ nestas et probatas bonis viris ferantur, an vero ad et fœdas, et vili hominum vulgo placitas; præte moderatæ tractabilesque sint adpetitiones eorum nationes, rectæque rationi facile pareant; an ve et effrenes, et ad id quod ipsis solis placet arr semper incitatæ? Tales enim, omnia suo arbitra nitentes, non sunt idonei ad amicitiæ conjunction que ea etiam ingenia, quæ summum bonum in rel nis collocant, ut in opibus, aut corporibus, aut ci ritate et gloria, ne ipsa quidem apta sunt ad amicit cum hæ res dividi possint, qui ea vehementius plus capit, et minus relinquit utique, ut amicus obtineat. Ac in pecunia et corporibus id quider est. Sed et gloriolæ captator, unus scilicet vult fl ria. Animi vero bona, quæ indivisa ii habent p sunt, ut virtutes, ut scientiæ, si alter eorum sit in altero idcirco non minuuntur, sed augentur etia enim excitantur et inflammantur hæc in animis er

χαῖς, καὶ μεταδιδόμενα πολλαπλασιάζεται, καὶ, ἀπὸ πυρείων παρατριβομένων, ἓν ἐκλάμπει τὸ θείας καὶ εὐζωΐας φῶς. Ἔτι δὲ οἱ μὲν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποτεινόμενοι φίλοι, καὶ πρὸς τὸν ὀρ-γον ἑαυτοὺς ἀποτείνοντες, ἑνὶ κανόνι χρῶνται ικῷ τοῦ συμφέροντος· κοινὸν γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ὸν, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος εἷς. Κοινοῦ δὲ ὄντος ἐν ν φίλων ψυχαῖς κανόνος, τοῦ διακρίνοντος τά τε α καὶ τὰ βλαβερὰ, καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ λυπηρὰ, ι πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς ἀνάγκη, καὶ πᾶσαν πιν καὶ ταραχὴν ἐκποδὼν γίνεσθαι. Ἐὰν δὲ ίνται κανόνι ἄμφω κοινῷ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, δια-ι ἀνάγκη.

ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη. Ἡ δὲ χρῆ-ῶν, καὶ ἡ φυλακὴ, ἑνὶ λόγῳ, τὸ ὀρθὸν ἕξει διὰ ς φίλοις ἡμῶν οὕτω κεχρῆσθαι, ὡς ἡμῖν ἐκείνους ι βουλόμεθα· καὶ τὰ μὲν ἀφ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς α ἀγαθὰ κατασμικρύνειν ἀεὶ ταῖς ἐννοίαις, τὰ ἐκείνων εἰς ἡμᾶς μείζονα ἡγεῖσθαι. Τὸ δὲ ἐναν-ὶ τῶν παροραμάτων· τὰ μὲν ἐκείνων κατασμι-· ἐπὶ δὲ τοῖς ἡμετέροις, ὡς ἐπὶ μείζοσι, μετα-ειν. Ἴδιον δὲ μηδὲν ἔχειν ὑπολαμβάνειν, ὃ μὴ λλον ἡμῶν τοῖς φίλοις προσήκει· πρωτείων τε ορεῖν ἡδέως ὡς ἑαυτῷ παραχωρούντα, εἴπερ ὁ λλος ἐγὼ κατὰ τὸν παλαιόν ἐστι λόγον. Ἐπεὶ ἀνθρώπους ὄντας ἀνάγκη ποτέ τι ἁμαρτεῖν εἰς υς, χρὴ τὴν ἔνστασιν φυλάττοντα τῆς φιλίας ὑνάμει, οὕτω τὸ παροραθὲν ἐπανορθοῦν μετὰ τος, πειθόμενον τῷ χρυσῷ ὄντως ἐκείνῳ παραγ-ι·

ι δ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἁμαρτάδος εἵνεκα μικρᾶς,
α δύνῃ·

ι συγγνώμην πιστὴν καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ προσφέ-ίτῳ· ἵνα μὴ τὸ τῆς ἁμαρτίας συνειδὸς ὕποπτον τοῦ λοιποῦ τὴν φιλίαν τῷ ἁμαρτόντι, μὴ πι-ι τὸν ἁμαρτηθέντα τὴν αὐτὴν φυλάττειν προαίρε-δῆλον δὲ, ὅτι οὐ μόνον τῷ φίλῳ χρὴ, ἀλλὰ καὶ ὁ φίλου, τὰς συμπαθεῖς ἐπιμελείας ἀποδιδόναι· καὶ ἐκείνους μηδὲν ἔλαττον οἰκείως ἔχειν πρὸς ομίζειν, ἢ πρὸς τὸν ἑαυτῶν. Ἀπόντος τε οὐδὲν εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ἐπιμελεῖσθαι προσήκει· ὅπερ νοιδά τινι τῶν ἐμῶν φίλων. Ἵνα δὲ συντέμω γον, τῆς ἐκλογῆς ὀρθῶς γινομένης, καὶ ἀρχῆς καταβαλλομένης, αὐτὴ λοιπὸν ἡ μετὰ λόγου θεια πρὸς τὴν χρῆσιν ἄγει τὴν δέουσαν, καὶ τὰ καθήκοντα ῥᾳδίως διδάσκει· καὶ γὰρ αὐτοφυῶς, ὡς αὐτῷ, τῷ φίλῳ χρώμενος, ὁ φίλος πάντα τὰ δέοντα.

δὲ κτῆμα, καὶ πόσων ἀγαθῶν αἴτιον ἡ φιλία, μὲν ἂν εἴη λόγου διεξελθεῖν· λεγέσθω δὲ ὅμως τὰ νῦν ἐπιόντα. Πρῶτον μὲν οὖν, ἑκάτερος τῶν δύο μὲν ἕξει ψυχὰς, δύο δὲ σώματα. Δῆλον δὲ, τὰ ἐκτὸς κοινά. Εἰ δὲ πλείονές εἰσιν οἱ τοιοῦτοι

et bonorum virorum, et allis communicata multiplicantur, et velut silicis et chalybis attritu lux una veritatis et honestæ vitæ inde emicat. Præterea amici in verum bonum intenti, et ad rectæ rationis normam res suas dirigentes, una regula utuntur dijudicandæ utilitatis : nam utriusque et bonum commune est, et una recta ratio. Cum igitur in amicorum animis regula sit communis, quæ utilia et noxia dijudicet, itemque jucunda et molesta; conjungi eos inter sese est necesse, omnemque dissensionem et tumultum tolli e medio. Sin una communi regula rectæ rationis non usi ambo fuerint, divelli eos est necesse.

Ac delectus quidem amicorum est talis. Tractatio autem et conservatio, uno verbo ut dicam, id quod rectum est, tenebit, si sic utamur amicis, ut eos uti nobis volumus. Ac beneficia quidem, quæ a nobis in illos proficiscuntur, extenuanda semper sunt cogitatione nostra : contraque amplificanda, quæ in nos illi contulerint. In delictis autem contrarium faciendum; illorumque extenuanda sunt; nostra ut majora improbanda. Proprium vero nihil existimandum est, quin idem magis etiam ad amicos nostros pertineat : et principatu libenter illis est cedendum, quasi nobis ipsis cederemus; siquidem amicus, veteri proverbio, alter ipse est. Quia vero fieri non potest, quin homines aliquando delinquamus, et alii alios offendamus; amicitiæ institutum totis viribus est tuendum, delictumque leniter castigandum, ut vere aureo illi præcepto pareatur,

Crimen ob exiguum tibi amicus ne fuat hostis :

et reditus in gratiam firmus et fidelis tam verbis quam re ipsa declarandus; ne peccati conscientia ei, qui peccavit, de reliquo suspectam faciat amicitiam, non credenti eum qui offensus sit, eamdem retinere voluntatem. Illud vero etiam perspicuum est, non amico tantum, sed et ejus necessariis benevolentiam et officia præstanda esse, ut illos non minus nobiscum, quam cum ipso, conjunctos esse putemus. Nec absens minus, ac potius magis est curandus, quam præsens : quod mihi de meo quodam amico constat. Ut autem paucis complectar : si verus delectus actus fuerit, et quasi fundamenta amicitiæ rite fuerint jacta; jam ipse ille cordatus amor eam ad convenientem usum perducit, et amicitiæ officia facile perdocet. Ultro enim dehinc amicus sic amicum tractans, ut se ipsum, omni fungetur officio.

Quantum vero in amicitia insit boni, et quot ea bonorum sit caussa, prolixam id quidem desiderat commemorationem, sed tamen pauca dicantur quæ in promtu sunt. Ac primum, uterque amicus duos habebit animos, totidemque corpora : nec dubium, quin externa etiam quæ dicuntur

φίλοι, πολλαπλάσιος ἕκαστος αὐτῶν ἐστι καὶ ψυχαῖς καὶ σώμασι καὶ τοῖς ἐκτός. Ἐν τε οὖν τῇ τῶν ὄντων ζητήσει, μέγα φῶς ἀληθείας ταῖς οὕτως ἡνωμέναις ψυχαῖς ἀναφαίνεται· καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσει ἀπὸ τῶν ἑκάστου πλεονεκτημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ἀγομένων, καὶ συγγυμναζομένων, μία τις ὁλοτελὴς ἀρετὴ κοινῶς τε ἅπασι καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ παραγίνεται ῥᾳδίως, καὶ ὑπὸ τῶν κρειττόνων ἐλλαμπομένη διὰ τὴν τελειότητα. Βουλαί τε ἀσφαλεῖς ἐν τοῖς πλείοσι τοῖς τοιούτοις, καὶ πράξεις ἄπταιστοι, φρονήσει τε ἅμα καὶ δυνάμει πλουσιώτεραι πραττόμεναι. Ἀποδημῶν δὲ τῶν οἰκείων ὁ φίλος, πάρεστιν αὐτοῖς διὰ τοῦ φίλου παρόντος· καὶ οὐ ζῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκων θαῤῥεῖ, ὡς συνδιάγων αὐτοῖς. Ἡδὺ δὲ ὅπως ἐστὶ τὸ χρῆμα. Τί γὰρ ἂν εἴη ἡδύτερον φίλου καὶ ὄψεως καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων; πίστις δὲ καὶ θάῤῥος, οὔτε ἐπὶ συγγενείᾳ βεβαίως οὕτω γένοιτ' [ἂν], οὔτε ἐπὶ δυναστείᾳ, ἢ πλήθει χρημάτων, ὡς ἐπὶ φίλοις γνησίοις. Λέγεται γοῦν, ὅτι Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς, ποῦ τοὺς θησαυροὺς ἔχει, τοὺς φίλους ὑπέδειξε. Καὶ παιδαγωγὸς δὲ ἄριστος ὁ φίλος. Ὑπ' οὐδενὸς γὰρ οὕτως ἀβαρῶς ἐλέγχεταί τις πλημμελήσας, ὡς ὑπὸ φίλου· οὔτε αἰδούμεθά τινα ἄλλον οὕτως ἐφ' οἷς παραβαίνομέν τι τῶν καλῶς ἐχόντων, ὡς τὸν φίλον. Καὶ τὰς εὐημερίας δὲ καὶ εὐφροσύνας αὔξει παρὼν ὁ φίλος· καὶ τὰς λύπας καὶ φροντίδας οὐδεὶς οὕτως ἐπικουφίζει καὶ παραμυθεῖται, ὡς ὁ φίλος. Καὶ γυμνάσιον δὲ πρὸς τὴν ἀρίστην χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσφαλές. Καὶ γὰρ πρωτείων τις ἡδέως παραχωρεῖ τῷ φίλῳ, καὶ πλημμελοῦντός τις ἀβαρῶς ἀνέχεται, καὶ τὰ δοκοῦντα ἁπλάστως τις καὶ ἀληθῶς λέγει πρὸς φίλον. Ἀμείβεσθαί τε τὰς εὐεργεσίας καὶ εὐνοίας σπουδάζει προθύμως· καὶ τὸ φιλάνθρωπον δὲ καὶ ἀγαθοειδὲς τῆς ψυχῆς πρὸς οὐδένα οὕτως, ὡς πρὸς φίλον, μετ' εὐφροσύνης ἐκτείνεται. Σύμμαχός τε ἀπροφάσιστος, καὶ ἄχρι θανάτου, οὐδενὶ ἂν γένοιτο τοιοῦτός τις, οἷος τῷ φίλῳ. Καὶ εἰ δυνατὸν ἦν στρατόπεδον ἀπὸ φίλων συνεστάναι, πολλῷ ἂν ἐλάττονες ὄντες οὗτοι, πλείονας ἀντιπάλους ῥᾳδίως κατηγωνίζοντο. Πρὸς τοὺς φίλους οὖν εὐφόρως ἐν τούτοις ἀσκούμενός τις καὶ συνεθιζόμενος ἀπόνως διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν, εὐκόλως ἂν αὐτοῖς χρήσαιτο, καιροῦ καλοῦντος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κατὰ τὸ αὐτῷ προσῆκον. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι καὶ ταῖς φυσικαῖς σχέσεσι τὸ ἀσπαστὸν καὶ συμπαθὲς, καὶ μετὰ προθυμίας τῶν κατθηκόντων ἀποδοτικὸν, ἡ φιλία παρέχεται. Καὶ γὰρ καὶ ἀδελφοὶ, (καὶ γυνὴ,) καὶ τέκνα, καὶ ἀνὴρ, καὶ γαμετὴ, ἐὰν μὴ φίλοι ὦσιν ἀλλήλων, κἂν πείθωνται τῷ Ἐπικτήτῳ, καὶ τῇ φυσικῇ σχέσει τὸ καθῆκον ἀποδιδῶσιν, ἀλλ' οὐ προθύμως, οὐδὲ μετ' εὐφροσύνης, οὐδὲ τὸ ὅλον ἑκουσίως, ἀλλ' ἀμηγέπη καὶ ὡς ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσι· λειτουργίαν τινὰ ἐπικειμένην νομίζοντες ἐκτελεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπιγήθοντες τοῖς γινομένοις, οὐδ' ὡς προηγούμενα αὐτὰ ἀγαθὰ ἀγαπῶντες, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίως χρώμενοι, πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἀποπλήρω-

bona, sint communia. Quod si plures tales a unusquisque multis augetur et animis et corp tunis. Igitur et in rerum naturæ inquisition veritatis ita conjunctis animis illucescit : et in si, quæ in singulis excellunt, ea in commun et conjunctim exerceantur, una quædam integ virtus, cum publice omnibus, tum separatim cile contingit; quæ etiam a superis illustretur, nem. Eruntque consilia, a pluribus talibus init incepta certiorem successum habebunt, prude virium cumulo accedente. Jam peregre pro suis per amicum præsentem adest : nec viv sed et moriens bono animo erit, quasi apud i Quanta vero in hac re suavitas inest! Quid en amici conspectu, sermone, actionibus? Fides fiducia, nec ob cognationem tanta esse potest, cipatum, nec ob pecuniæ magnitudinem, qu sinceros amicos. Alexander certe, interrog sauros suos haberet, amicos suos fertur mon vero et pædagogus optimus, amicus. Nam a quam ob delictum minore cum offensa, qua arguitur : neque veremur quenquam sic, ne aliquo, ut amicum. Res lætas et secundas præsentia; curas et sollicitudines nemo æque levat et consolatur. Est vero etiam ad optim usum certissima exercitatio, amicitia. Nam locus amico libenter conceditur, et ejus delicti scitur; et, quæ sentias, citra fucum et vere a Tum pro acceptis beneficiis et benevolentia gr ter animo referre studeas : nec humanitas et quemquam pari hilaritate, atque adversus am tur. Nec periculi socius æque promtus, vel capitis, atque amicus, reperietur. Quod si amicis conscribere liceret; multo pauciores hi hostes profligarent. Si quis ergo se erga ami bus solerter exercuerit, et ob amicitiæ caritat lestiam consuefecerit; facile, cum tempus postu rebus adversus alios etiam homines utetur, p ratione. Est vero et illud animadversione dig tiam naturalibus etiam relationibus addere hil ritatem, et præstandi officii alacritatem. Na et liberi, et maritus, et uxor, nisi amici inter quamvis, Epicteto obtemperantes, naturali buerint quod convenit, tamen id nec alacrite ter, nec ultro denique, sed veluti coacti facie necessarium aliquod et urgens munus obituri lætantes suis factis, nec eas res ut præcipua b sed ideo adgressi, ne officio suo defuisse vi

. Αἴτιον δὲ τοῦ τοσαύτην δύναμιν ἔχειν τὴν σχέ-
τὴν φιλικὴν, τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι.
μὲν γὰρ προαιρέσεως ἐστερημένα, διὰ τῆς φυσικῆς
δέδεται σχέσεως· τὰ δὲ προαιρετικὰ, μείζονα τῆς
κῆς συνδέσεως τὴν προαιρετικὴν ἔχει, ὅτι καὶ τῆς
ικῆς οὐσίας ἡ λογικὴ καὶ προαιρετικὴ ὑπερτέρα
ἐ, καὶ μᾶλλον τῷ ἑνὶ τῷ πάντα ἑνίζοντι πλησιάζουσα.
Καὶ ἔστι μὲν μεγάλα καὶ θαυμαστὰ φιλίας ἀγαθὰ
. τὰ εἰρημένα, πλὴν ἀνθρώπινα τά γε πλεῖστα αὐ-
ν· τὸ δὲ μέγιστον καὶ μάλιστα θεῖον αὐτῆς χρῆμα
ροεῖται· ὅτι ἡ καθαρὰ φιλία, τὰς φίλας ψυχὰς εἰς
ιστν συνάγουσα, μελέτη καλλίστη γίνεται τῆς πρὸς
ν ἑνώσεως. Καὶ γὰρ ἀδύνατον, [πρὸ] τῆς πρὸς
; ὁμοφύλους ψυχὰς, κρείττονος ἑνώσεως τυχεῖν. Καὶ
ῶς οἱ Πυθαγόρειοι περισσῶς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὴν
ίαν ἐτίμων, καὶ σύνδεσμον αὐτὴν πασῶν τῶν ἀρε-
ν ἔλεγον. Καὶ μιᾶς γὰρ ἡστινοσοῦν τῶν ἀρετῶν
λειπομένης, οὐκ ἐθέλει παραγίνεσθαί φιλία. Τίς
ρ ἄδικος, ἢ ἀκόλαστος, ἢ δειλὸς, ἢ ἔτι μᾶλλον ἀνόη-
;, δύναται τὸ τῆς φιλίας ἀγαθὸν ὑποδέχεσθαι; Χρὴ
ν τὸν βουλόμενον εἶναι φίλον, καθαίρειν ἑαυτὸν, ὅση
ναμις, ἀπὸ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς παθῶν, καὶ τότε
ν ὅμοιον ζητεῖν, καὶ εὑρόντα περιπτύσσεσθαι, τὸ
ιον τὸ ἑαυτοῦ εὑρηκέναι νομίζοντα, κατὰ τὸν Ἀρι-
φάνους μῦθον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ περὶ τὴν φι-
ν ἐπιθυμίᾳ κεχαρίσθω, τῇ κἂν ἐν λόγοις αὐτὴν
μένῃ δρᾷν, διὰ τὴν παντελῆ σχεδὸν αὐτῆς ἀπὸ τῶν
ῆμᾶς ἀνθρώπων ἀναχώρησιν.

Ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξέβημεν, καὶ τὰς λοιπὰς προσ-
ήκον σχέσεις, ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐπίκτητος. Εἰ-
ν γὰρ, δεῖν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν σχέσεων τὴν δια-
ρὰν τῶν καθηκόντων εὑρίσκειν· Οὕτω, φησὶ, καὶ
τὸ τῆς τοῦ πολίτου σχέσεως τὸ περὶ αὐτὸν καθῆκον
ρεῖον. Συγγένεια δέ τις ἐστὶ καὶ αὕτη. Εἰ γὰρ
νὴ μήτηρ ἡ πόλις, μητρὶς οὖσα καὶ πατρίς· δῆλον,
κατὰ τοῦτο ἀδελφοί πως εἰσὶν οἱ πολῖται. Καὶ
τὸ προφανὲς δὲ τοῦτο, κἂν πόρρωθεν, ἀλλ' οὖν
σχεδὸν τοῖς γνησίοις πολίταις, καὶ μὴ μετοίκοις,
ίσκεταί τις πρὸς ἀλλήλους συγγένεια. Ἀρκεῖ δὲ
τὸ κατὰ τὴν φύσιν συγγενές. Πολλὴν γὰρ ἔχουσι
τὰς φύσεις ὁμοιότητα, οὐ μόνον οἱ τῶν αὐτῶν
ίων, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν. Ὡς συγγενέ-
ν οὖν τοῖς πολίταις προσενεκτέον, τῆς τε τῶν ἠθῶν
ηργίας αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπιμελόμενον, ἵνα
περιγένηται καὶ τὸ ἀγαθοῖς συνοικεῖν ἀνθρώποις,
τοῦ ἀνενδεοῦς ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῆς ἐν ταῖς
στάσεσιν ἐπικουρίας· τοῖς τε ὀρφανοῖς παισὶ καὶ
χηρευούσαις γυναιξὶ πατέρα φαίνεσθαι. Δύναται
ὁ μὲν διὰ χρημάτων, ὁ δὲ διὰ πολιτικῆς δυνάμεως
ῆ φίλων, οἱ δὲ διὰ συμβουλῆς ἀγαθῆς, οἱ δὲ διὰ
ματικῆς ὑπουργίας, ὁ δὲ κἂν μηδὲν γοῦν ἄλλο,
συμπαθείας γοῦν τὸν πολίτην παραμυθεῖσθαι.

Ὁ δὲ γείτων, ἐὰν καὶ πολίτης ᾖ, ἔχει τι πλέον πρὸς
ότητα· ὥσπερ γὰρ πόλιν τὴν αὐτὴν καὶ γένος, οὐ

autem amicitiæ relatio tantam vim habeat, illud in caussa est, quod consilio et voluntate suscepta est. Nam quæ a voluntate non pendent, ea naturali relatione sunt devincta: quæ vero consilio et voluntate suscepta, ea ob id ipsum arctiore vinculo adstricta sunt, quod rationis et voluntatis facultas animali natura superior est, et ad Unum illud, quod omnia unit, propius accedit.

Etsi autem magna sunt et admirabilia bona hæc amicitiæ, quæ exposuimus; pleraque tamen humana sunt. Quod vero in ea maximum est, maximeque divinum, ignoratur; quod sincera amicitia, mentes amicorum in unum contrahens, optima meditatio est conjunctionis cum Deo. Neque enim fieri potest, ut ad geniorum et Dei conjunctionem perveniatur, nisi ea quæ est inter cognatos animos antecesserit. Recte igitur Pythagorei præ aliis virtutibus amicitiam coluerunt, eamque vinculum omnium virtutum esse pronuntiarunt. Nam si vel una quævis abfuerit virtus, adesse recusat amicitia. Quis enim injustus, aut intemperans, aut ignavus, aut magis etiam vecors, boni quod est in amicitia capax esse queat? Debet igitur, qui amicus esse vult, semet ipsum repurgare, quantum fieri potest, a brutis adfectibus, ac tum sui simile quærere; idque inventum amplecti, quasi dimidio sui reperto, secundum Aristophanis fabulam. Atque hæc quidem amicitiæ desiderio tributa sint, quam vel in præceptis cernere optabile est, propemodum penitus e vita mortalium nostra ætate profligatam.

Sed eo redeundum est, unde discessimus, et reliquæ *relationes* persequendæ, quarum meminit Epictetus. Cum enim ex relationum discrimine officiorum discrimen reperiendum esse dixisset: *Sic*, inquit, *et a relatione civis, officium* erga illum *est reperiendum*. Est autem quædam ea quoque cognatio. Nam si communis mater est civitas, et patrem simul ac matrem repræsentat, ex quo et Patria nominata est; ea ratione quasi fratres quosdam esse cives, constat. Est et illud in promtu, inter omnes germanos cives (de inquilinis enim non loquor), etsi longinquam, aliquam tamen cognationem intercedere. Sed sufficit etiam illa naturæ et ingenii cognatio, quæ inter cives deprehenditur. Magna est enim ingeniorum similitudo, non in iisdem modo civitatibus, sed etiam nationibus iisdem. *Cives* igitur sic tractandi sunt, ut cognati: et cum morum rectæ institutionis apud eos, pro virili, cura habenda; (quo et is fructus capiatur, ut apud bonos viros habites;) tum ne rerum necessariarum inopia laborent, utque difficilibus in temporibus eis succurras: denique pupillis atque viduis parentis loco esse debes. Potest enim alius pecunia, alius pro auctoritate magistratus, alius per amicos, alius bono consilio, alius opera corporis, alius denique, ut cætera deficiant omnia, animi saltem propensione et commiseratione, civi suo subvenire.

Civis autem, si simul *vicinus* fuerit, aliquanto arctiore devincitur necessitudinis vinculo. Ut enim urbem eamdem,

μάτην οὐδὲ ἐκ ταὐτομάτου τυγχάνομεν ἔχοντες, οὕτω καὶ τόπον τὸν αὐτὸν τῆς πόλεως κατά τινα κοινὴν ἀξίαν κληρούμεθα. Πλείονα γοῦν οἰκειότητα χρὴ πρὸς τοὺς γείτονας τῶν πολιτῶν ἐπιδείκνυσθαι, τά τε ἐπὶ τῶν πολιτῶν εἰρημένα μετά τινος ἐπιτάσεως καὶ ἐπὶ τῶν γειτόνων φυλάττοντα, καὶ μεταδιδόντα ὧν δυνατόν ἐστι, καὶ μεταλαμβάνοντα, καὶ τοῖς τε ἀγαθοῖς αὐτῶν συνηδόμενον, καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς συστυγνάζοντα· νοσούντων τε, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι· καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις δῆλον εἶναι πᾶσι, τῷ γείτονι τὰ δίκαια προϊσχομένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθήσαντα· καὶ, ἁπλῶς εἰπεῖν, αἰσχύνης νομίζειν ἄξιον, τὸ ἐν οἷς ὁ γείτων δεῖται, δυνατοῖς ἡμῖν, ἐν τούτοις παρ' ἄλλων αὐτὸν ὠφελεῖσθαι.

Ἔστι δέ τις σχέσις καὶ πρὸς τοὺς ξένους τοὺς ἐπιδημοῦντας ἡμῖν, ὑπὸ τοῦ τοὺς ξένους ἐφορῶντος θεοῦ συνδεομένη. Χρὴ οὖν καὶ τούτοις τὸ καθῆκον ἀποδιδόναι, διά τε τὸν ἐφορῶντα αὐτοὺς θεὸν, καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐν ἡμῖν φιλανθρωπίας, ὀφειλούσης μὴ μόνῃ συνάπτεσθαι τῇ οἰκειότητι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ γένος ὅλον τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκτείνεσθαι· ἔτι μέντοι, ἵνα καὶ ἡμεῖς μετὰ παῤῥησίας ἱκετεύωμεν, ἡμῖν συλλαμβάνεσθαι τὸν τοὺς ξένους ἐφορῶντα θεὸν, καὶ κατὰ τὴν θείαν δίκην καὶ ἡμεῖς τυγχάνωμεν τούτων· ὧν ἡμεῖς τοῖς ξένοις μεταδεδώκαμεν. Χρὴ γὰρ ἐννοεῖν, ὅτι καὶ τῷ θεῷ δανείζει τις τὰς ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ πράξεις, καὶ μετὰ τόκων μεγάλων, εὐγνωμονέστερον ἀνθρώπων, αὐτὸς ἀποδίδωσι. Καθήκει δὲ μηδαμῶς τὸν ξένον ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀδικουμένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθεῖν. Ἔρημον γὰρ ὄντα ἐπικουρίας ἀνθρωπίνης ὁ τοὺς ξένους ἐφορῶν θεὸς ἐλεεῖ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον ἐκδικεῖ. Χρὴ δὲ καὶ πρὸς τὴν χρείαν, ἧς ἕνεκεν ἀφῖκται, συλλαμβάνειν αὐτῷ τὸν δυνάμενον, καὶ ἐπιτηδείων δεομένῳ κατὰ δύναμιν παρασχεῖν· κἂν νοσήσῃ ξένος, ἐφ' ὅσον οἷόν τε, βοηθεῖν, καὶ πρὸς τὴν οἴκαδε ἐπάνοδον συμπράττειν κατὰ τὸ δυνατόν.

Χρὴ δὲ, φησὶν, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν στρατηγὸν σχέσεως τὸ περὶ τὸν στρατηγὸν καθῆκον εὑρίσκειν τὸν στρατιώτην. Καθήκει δὲ καὶ ἐπιτάττοντι ταχέως ὑπακούειν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις καιρῶν, καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνίζεσθαι τῷ στρατηγῷ πειθόμενον, ὡς ἐπ' αὐτῷ οὔσης τῆς τοῦ πολέμου τύχης. Καὶ προκινδυνεύειν δὲ καθήκει τοῦ στρατηγοῦ τὸν στρατιώτην· διότι ἑνὸς μὲν στρατιώτου πεσόντος, οὐδὲν μέγα τὸ μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὸν πόλεμον βλάπτεται· στρατηγοῦ δὲ πεσόντος, κἂν νικῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται, καὶ τοῖς φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσιν, καὶ ὡς πρόβατα ποιμένος στερηθέντα λύκων ἐπερχομένων ἄλλος ἀλλαχοῦ πρὸς φυγὴν διασπείρονται· ὥστε οὐ μόνον τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρὶς κινδυνεύει στρατηγοῦ κατὰ τὸν πόλεμον πίπτοντος. Δηλοῖ δὲ τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ Κύρου συμβάντα, ἅπερ Ξενοφῶν ἐν τῇ Ἀναβάσει ἱστόρησεν.

Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχον-

et familiam eamdem, non temere neque fortui mur : sic etiam eumdem urbis locum communi tione sortimur. Major igitur benevolentia et vicino debetur quam civi : quæque de cive dict rius et cumulatius in vicino servanda, eique e canda et accepta referenda quæ possunt omnia norum secundis gratulandum; adversis inge ægrotantes, tanquam familiares, curandi : in rum cum aliis palam ostendendum, nos vici justa si fuerit, pro virili defensuros : denique dum et erubescendum est, vicinum ea in re a tum fuisse, qua adjuvari a nobis potuisset.

Est vero etiam relatio quædam adversus pe ad nos veniunt, ab hospitum curatore Deo con igitur et his officium tribuendum, cum ob cura Deum, tum propter incrementum humanitatis non solius necessitudinis et cognationis ratio sed ad universum hominum genus porrigi vero, ut et nos cum fiducia supplicare possim Deo, divinaque providentia et ipsi ea conseq hospitibus tribuimus. Tenendum est enim, qu rectam voluntatem et bonas actiones mutuare que magna cum usura, et majore cum gratia nes solent, ab eo rependi. Nullo autem mo est hospes : sed et, si ab aliis violetur, summ dus. Eum enim ope humana destitutum, cura Deus magis et miseratur et ulciscitur. Est et tio, cujus conficiendi caussa venit, adjuvandu potest; et victus egenti præbendus pro faculta morbo juvandus est hospes, quantum licet; e ad suos redeat, quoad possis, providendum.

Atque etiam militis officium, inquit, *ex rel imperatorem* est reperiendum. Convenit aute statim parere, ob subitas bellicæ rei conversio titer pugnare cum jusserit imperator, quasi in sit victoria exercitus : et pro ejus salute discri adire; quod uno milite cæso parum in bello ei est miles, nocetur; duce autem interfecto, vel milites statim et animis concidunt, et non secus pastore carentes, lupis invadentibus alii alio di non castra tantum, sed ipsa etiam patria, duce i periclitetur. Idque declarant ea quæ Cyri a Xenophonte scribitur in libro de expeditio illius, consecuta sunt.

Denique etiam populi cum principibus civitati

ις τῶν ἀρχομένων σχέσις, καὶ καθήκοντα τὰ τῇ σχέσει. Πρέπει δὲ, τοῖς ὄντως ἄρχουσι θεσθαι τοὺς ἀρχομένους, καὶ ὑπακούειν προ- καὶ τιμᾷν ὡς μετὰ θεὸν εὐεργέτας. Οἱ γὰρ ρχοντες, ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἄρχονται, καὶ διὰ ῶν τοῦ ἀνθρώπου χωροῦσιν ἐπιμελόμενοι. ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν ἰατρῶν εἶπεν, τοῦτο τῶν ἀρχόντων ἰδεῖν ἐστι δαψιλέστερον· ἐπ' ; γὰρ ξυμφοραῖς ἰδίας καρποῦνται λύπας μὲν ς, εἴπερ πείθοιντο Ἐπικτήτῳ, φροντίδας όνους, καὶ τῶν οἰκείων καταφρονήσεις, καὶ ἀφελκούσας αὐτοὺς τῆς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἐπιμελείας. Χρὴ δὲ μὴ μόνον ὑπουργεῖν, συνεργεῖν τοῖς ἄρχουσι τοὺς δυναμένους, καὶ εὔεσθαι νομίζειν αὐτοῖς τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ ὄνον τύχωσιν ἄρχοντες, τὰ τοῖς ἄρχουσι προσ- ἢ πράττοντες· καὶ οὕτως, ὡς μὲν μοχθηρῶν γινώσκειν, τὸ δὲ τῇ ἀρχῇ προσῆκον ἀποδιδό- τείων παραχωροῦντας, καὶ πειθομένους ἐφ' τὴν ψυχὴν οὐ βλαπτόμεθα. Ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἄλαια τοῦ Ἐπικτήτου τρεπτέον, μὴ ἐμαυτὸν θέμενος μὲν τὰ τοῦ Ἐπικτήτου σαφηνίσαι, κόντων δὲ βαττολογῶν νῦν.

P. XXXI.] Παραδοὺς τὰ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους, , τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα, μετα- τὸν ἐπὶ τὰ πρὸς τοὺς κρείττονας ἡμῶν. Δεῖ ὖν προσεχῶν ἀρχόμενον, οὕτως ἐπὶ τὰ ὑπέρ- κίνειν καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι. Καὶ ταῦτα δὲ χέσεως εὑρίσκει. Σχέσις μὲν γάρ ἐστιν, ὡς ε πρῶτα καὶ ὑπερέχοντα. Δῆλον δὲ, ὅτι τα, οὐδὲν αὐτὰ δεῖται παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ τοὺς καθήκοντα ἡμῖν ἐστι τὰ οἰκειοῦντα καὶ τα ἡμᾶς αὐτοῖς. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τὴν : τὴν κατὰ φύσιν σύνταξιν φυλάττειν τὰ αἰ- ; τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐξῃρημένα αἴτια. Τιμᾷν ; δεῖ, καὶ σέβεσθαι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπ' μένοις, καὶ εἴκειν αὐτοῖς ἑκόντας, καὶ ἀρεσκομέ- πρ' ἀρίστης γνώμης καὶ ἀγαθῆς προνοίας γι- Ταῦτα δὲ ἡμῖν ὑπάρξει, τῆς τε γνώσεως ιζομένης, καὶ τῆς ζωῆς κατὰ φύσιν διατιθε- τῆς μὲν γνώσεως ὑπολήψεις καὶ δόξας ὀρθὰς ν ἰσχούσης, ὅτι τέ ἐστι πρῶτα τῶν ἄλλων ὅτι διοικεῖ τὰ παραγόμενα, καὶ προνοεῖ τῶν ὅτι καλῶς αὐτὰ καὶ δικαίως κατευθύνει· (εἴτε αί τις αὐτὰ νομίζει· εἴτε εἶναι μὲν, μὴ προ- εἴτε εἶναι μὲν, καὶ προνοεῖν, μὴ δικαίως δὲ ιόγον ὀρθὸν προνοεῖν· οὔτε τιμήσειεν ἂν καὶ ὔτε τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτῶν ὑπείκει καὶ ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης γινομένοις·) τῆς δὲ ίστως πρὸς τὰ γινόμενα διατιθεμένης, ὡς ὑπὸ ώμης διοικουμένων τῶν ὅλων, καὶ μήτε μεμ- , μήτε ἐγκαλούσης τοῖς αἰτίοις. Τοῦτο δὲ κήμεν, εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἡμῶν ἐν ῖν ζητοῦμεν, ἵνα ἐν τούτοις τὰς ὀρέξεις ἔχω-

esse relationem, perspicuum est, et officia illi relationi congruentia. Legitimis autem et germanis principibus parere in omnibus populus debet, et alacriter obtemperare; et venerari eos, ut qui proxime et secundum Deum maxima in rempublicam beneficia conferant. Veri enim principes curationis suæ munus ab animo auspicantur, et omnes hominis partes sua cura complectuntur. Et, quod de medicis dixit Hippocrates, id uberius etiam in eis, qui civitatibus præsunt, videre licet : nam, ob alienos casus, privatis non quidem doloribus adficiuntur, si Epicteto pareant; sed tamen curas et labores subeunt, rem familiarem negligunt, occupationibus detinentur, quibus et a sui et rerum meliorum cura abstrahuntur. Neque vero magistratibus obsequi tantum, sed et operam qui possunt navare debent; atque existimare, in iis niti salutem civitatis. Sin autem verbo tantum principes fuerint, et magistratus officia negligant; improbandi illi quidem erunt, ut sunt improbi; sed quod magistratui convenit, eis præstandum, ut et primas eis deferamus, et his in rebus pareamus, quibus animus non læditur. Sed ad reliqua Epicteti capita convertatur oratio, oportet, ne cum præceptorum ejus declarationem mihi proposuerim, imprudens de officiorum ratione verbosius garriam.

[IN XXXI.] Expositis officiis adversus nostri similes, hoc est homines; nunc ad præstantiores nobis transit. Est enim a proximis inchoandum, et sic ad superiora, in officiis etiam, adscendendum. Enimvero hæc quoque ex relatione reperit, quæ nobis est cum illis, tamquam primis caussis et excellentibus. Cum autem tales sint, obscurum non est, nihil eos nostris rebus indigere. Quare officia nostra adversus illos eo spectant, ut nos illis conciliemus atque subjiciamus. In hoc enim inest conservatio relationis et naturalis ordinis, qui rebus creatis intercedit cum primis et eximiis caussis. Honorandi sunt igitur, et pie colendi, et his quæ ab eis administrantur *obsequendum*, libenterque illis *cedendum*, et in iis adquiescendum, *ut quæ* et *optimo consilio*, et summa providentia *administrentur*. Ista vero tum nobis contingent, cum et cognitio nostra vera fuerit, et vita naturæ convenienter instituta. *Recte* autem de iis *sentiemus*, si judicaverimus, et esse eos primas rerum caussas, et res conditas *gubernare*, et consulere universis, eaque *recte et juste* administrare. (Sive quis enim deos esse non censet; sive cum sint, non consulere rebus humanis; sive cum et sint, et rebus humanis consulant, id tamen et injuste et imprudenter facere opinatur : is neque colet et venerabitur eos, neque illorum administrationi obsequetur ac parebit, ut ab optimo consilio profectæ.) Vita autem naturæ convenienter instituetur, si adquiescamus in eis quæ fiunt, utpote optimo consilio administratis, *nec reprehendamus quidquam, neque auctores accusemus*. Hoc autem non consequemur, nisi bonum et malum nostrum in rebus nostri juris quæramus, ut in his et adpetitiones nostræ et declinationes versentur, utque numquam adpe-

μεν καὶ τὰς ἐκκλίσεις, καὶ μήτε ὀρεγόμενοί ποτε ἀποτυγχάνωμεν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτωμεν. Ἐὰν γὰρ τῶν ἐκτὸς ὡς ἀγαθῶν ὀρεγώμεθα, καὶ ὡς κακὰ τινὰ τῶν ἐκτὸς ἐκκλίνωμεν, ἀνάγκη καὶ τῶν ὀρεκτῶν πολλάκις ἀποτυγχάνειν, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτειν, ἀποτυγχάνοντες δὲ ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀνάγκη μέμφεσθαι καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους τούτων, ἢ τοὺς δυναμένους μὲν παῦσαι, περιορῶντας δέ. Πᾶν γὰρ ζῶον, τάχα δὲ καὶ πάντα τὰ ὄντα, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ ἐφίεται, τὰ δὲ κακὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκκλίνει κατὰ φύσιν· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν βλαβερὰ ἢ ὄντα ἢ δοκοῦντα, ὡς κακὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα ὁμοίως, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἀσπάζεται καὶ μεταδιώκει, καὶ ὡς μεγάλα τεθαύμακεν. « Ἀδύνατον οὖν ἐστι, βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατόν ἐστιν. » Ὥσπερ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην, οὕτω καὶ πρὸς τὸν ποιοῦντα τὴν βλάβην διατίθεται. Ἡ δὲ βλάβη, κακόν· τὸ δὲ κακὸν, φευκτὸν καὶ μισητόν· ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, ἐφετὸν καὶ ἀσπαστόν.

Καὶ ὅτι ἀνάγκη τὸν αἴτιον νομιζόμενον τοῦ δοκοῦντος κακοῦ μισεῖν καὶ λοιδορεῖν, πιστοῦται τέως ἐκ τοῦ, μηδὲ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα ἀρκεῖν πρὸς τὸ μὴ μισεῖν τοὺς τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἀποστεροῦντας, ἢ τοῖς δοκοῦσι κακοῖς περιβάλλοντας. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ υἱέος μισούμενος λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν μὴ μεταδιδῷ τῷ παιδὶ, ἢ τῶν δοκούντων τι κακῶν ἐπάγει, τύπτων, ἢ συνεθίζων πρὸς ἐγκράτειαν. Καὶ Πολυνείκην δὲ καὶ Ἐτεοκλέα, τοὺς Οἰδίποδος παῖδας, καίτοι ἀδελφοὺς ὄντας, τοῦτο ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μονομαχῆσαι καὶ ἀνελεῖν ἀλλήλους προήγαγε, τὸ, ἀγαθὸν δοκοῦσαν τὴν τυραννίδα ὑπ' ἀλλήλων ἀφαιρεῖσθαι νομίζειν. Καὶ ὁ γεωργὸς δὲ, ὅταν σπείραντος μὴ ἐπιβρέξῃ, ἢ πλέον ὕσῃ ποτὲ, ἢ ἄλλο τι τῶν βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν δοκούντων γένηται ἢ μὴ γένηται, λοιδορεῖ τοὺς αἰτίους· ποτὲ μὲν καὶ λόγοις βλασφημῶν· εἰ δὲ μὴ, τῇ γε ἐννοίᾳ. Καὶ οἱ ναῦται δὲ δυσχεραίνουσιν, ὅταν μὴ οἰκεῖος ἄνεμος αὐτοῖς ἐπιπνέῃ, καίτοι πολλάκις ὁ μὲν νότου χρῄζει κατὰ ταὐτὸν, ὁ δὲ βορέου· καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν, ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς ἀντικειμένους ἀδύνατον· ἀλλὰ μόνον δυσφοροῦσι πρὸς τὸν τῶν ἀνέμων αἴτιον, ὅτι μὴ τοῦ οἰκείου τυγχάνουσιν, ἢ τοῦ ἐναντίου πειρῶνται. Καὶ οἱ ἔμποροι δὲ, ὠνούμενοι μὲν, ἀφθονίαν εἶναι βούλονται τῶν ἐμπορευομένων, πιπράσκοντες δὲ, σπάνιν· καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὁπότερον ἂν τούτων μὴ γένηται, καὶ τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας αἰτιῶνται. Καὶ οἱ τὰς γυναῖκας δὲ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅλως τὰ φίλτατα ἀπολλύντες, ὡς ἀποτυχόντες ὧν ὀρέγονται, καὶ περιπεσόντες οἷς ἐξέκλιναν, μέμφονται τοὺς διοικοῦντας. Τοὺς γὰρ τὸ δοκοῦν συμφέρον πορίζοντας, ἐκείνους καὶ τιμᾷν καὶ σέβειν πεφύκαμεν. Τῇ γὰρ τοῦ συμφέροντος τεύξει, σέβας εὐθὺς ἀνακινεῖται πρὸς τοὺς τὸ συμφέρον παρέχοντας· ὥσπερ τῇ τοῦ ἀσυμφόρου, μῖσος καὶ ἀποστροφὴ πρὸς

tendo frustremur, numquam incidamus in
mus. Si enim res externas ut bonas adp
dam earum ut malas aversamur: sæpe et fru
et in ea quæ fugias incidere necesse erit.
frustramur quæ desideramus, et in ea quæ
mus; fieri non potest quin culpemus et oc
harum rerum; aut eos, qui, cum possent, e
sed accidere patiantur. *Omnes* enim a
tasse vero naturæ omnes, bonum adpetun
tione *mala* secundum naturam *declinant*:
quæ aut sunt aut esse videntur, *eorumque*
santur; utilia vero similiter, sive vera, si
que caussas amplectuntur et *persequunt*
admirantur. *Nullo igitur modo fieri*
noceri sibi putat, eo delectetur quod no
sicut fieri nequit, ut ipso damno gaudea
quisque adversus dantem damnum adfectus
ipsum damnum. Damnum autem malum
fugiendum, et odio dignum; sicut bonum
plectendum.

Eum autem, qui rei alicujus quæ mala
putatur, odium et convicia vitare non poss
constat, quod nec naturalis necessitudo et
virium habet ad odium eorum profligandu
bonis quæ habentur privant, aut in ea qua
conjiciunt. Nam *propterea* et *pater invi*
viciis adficitur, si bona quæ videntur
quod malum habetur infligat, sive id verb
ad continentiam adsuefaciendo. Nam et
Eteoclem, Œdipodis filios, hoc, quamvis
lum et cædem mutuam adegit, quod impe
dicabant, et alter eo se ab altero spoliari
agricola, si post sationem non pluit, aut aliqu
aut aliquid aliud quod malum aut bonum hab
fit; auctores aut impiis verbis lacessit, aut c
Nautæ quoque moleste ferunt, cum ventus e
spirat, quamvis sæpe eodem tempore aliu
aquilone egeat: neque cogitant, fieri non
contrarii spirent; sed tantum auctori ventor
quod secundum non habeant, aut contrariu
Mercatores, cum emunt, frequentiam vend
lunt; cum vendunt, paucitatem: et, utrum
non fuerit, indignantur, et gubernatores uni
accusant. *Qui uxores*, *qui liberos*, qui de
quæque *amittunt*, ut frustrati iis quæ adpetu
lapsi quæ declinant, gubernatores accusant.
quod bonum habetur, præbent, eos et cole
ipsa natura jubente, solemus. Nam utilita
spectus continuo venerationem excitat adver
litatem præbent; sicut damni accepti cogitati
et aversationem auctorum. *Quare, qui op*

[illegible]ὸς αἰτίους. Ὥστε, ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι [illegible] δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς τείνει [illegible]ν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν, οὗτος ἐν ταὐτῷ καὶ εὐσε[illegible]ίας ἐπιμελεῖται. Τυγχάνων γὰρ ἀεὶ ὧν ὀρέγεται, [illegible] μὴ περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει, διὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι [illegible]ῦτα, εὐαρεστεῖ πρὸς τὰ γινόμενα, καὶ τὸ προσῆκον [illegible]δας τοῖς αἰτίοις αὐτῶν ἀποδίδωσιν. Ὁ δὲ τῶν ἐκτὸς [illegible]ρεγόμενος, καὶ ταῦτα ἐκκλίνων· εἰ μὴ τὰς τῶν ἀνθρώ[illegible]ων γνώμας ἔχει τῇ ἑαυτοῦ δοκήσει συντρεπομένας, [illegible] πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ [illegible]ν καὶ θάνατον, καὶ νίκας καὶ ἥττας, καὶ μέντοι [illegible]ίμους καὶ ὄμβρους καὶ χάλαζαν, καὶ πάντα τὰ με[illegible]ωρα, καὶ τὴν εἱμαρμένην πᾶσαν περιφοράν· ἐπειδὴ [illegible]ς ταῦτα τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκκλίσεις ἐξέτεινεν, ἀναγ[illegible]αίως πολλῶν μὲν ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνει, πολλοῖς δὲ [illegible]κλίνων περιπίπτει· ὥστε καὶ δυσχεραίνει πάντως, [illegible] μέμφεται τοὺς αἰτίους, καὶ ζῇ βίον πρὸς τῷ λυ[illegible]ρῷ καὶ ἐπιπόνῳ καὶ ἀσεβῆ πρὸς τὸ θεῖον· ὥστε παν[illegible]ως εἶναι κακοδαίμονα.

Παραδοὺς δὲ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας τὰ κυριώ[illegible]τατα αἴτια, τήν τε ἄπταιστον περὶ αὐτῶν ἐπιστήμην, [illegible] τὸ πείθεσθαι καὶ εἴκειν τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις [illegible]ντας καὶ εὐαρεστοῦντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης [illegible]νομένοις· καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι τοῖς [illegible] τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεμένοις, [illegible]λ' ἐν τοῖς ἐκτός· ἐφεξῆς προστίθησι καὶ τὰς διὰ τῶν [illegible]τὸς τῷ θείῳ προσαγομένας τιμάς· ὧν τὰς νομίμους [illegible] ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν, [illegible] εἰ ἱστορίαι δηλοῦσιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶν τυγ[illegible]χάνωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· καὶ τὰ ἐκτὸς, διὰ [illegible] προσφερομένων ἀπολαύοντα τῆς θείας ἐλλάμψεως, [illegible]ονά τε ἡμῖν καὶ εὔχρηστα γίνηται. Ὡς γὰρ τὴν [illegible]χὴν, ἧς αἴτιός ἐστιν, ἀνατίθεμεν αὐτῷ, καὶ ἀφιεροῦ[illegible], ἀποκαθαίροντες αὐτὴν διά τε τῆς ἐπιστημονικῆς [illegible] αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ διὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς· οὕτως [illegible] ταύτῃ χρὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ἀνατιθέ[illegible] καθαίροντας, [καὶ τὰ] ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς φανερὰς καὶ [illegible]ς κηλῖδας ἀπορρύπτοντας. Ἡ δὴ κεκαθαρμένη διὰ [illegible]ρημένων τρόπων ψυχὴ, διὰ τοῦ κεκαθαρμένου ὀργά[illegible], καὶ ἀμφιέσμασι καθαροῖς ὡς δυνατὸν κεχρημένου, [illegible] τῶν ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων προσφερέτω τὰς [illegible]αρχάς. Καὶ γὰρ ὅσιον καὶ δίκαιόν ἐστι, τοῖς δεδω[illegible]ν ἐπάρχεσθαι· οὐχ ὅτι δεῖται τούτων ὁ θεός· (οὐδὲ [illegible] τῆς εὐζωΐας δεῖται τῆς ἡμετέρας, οὐδὲ τῶν ὀρθῶν [illegible] αὐτοῦ ἐννοιῶν·) ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τούτων, κατὰ τὸ [illegible]έλλον αὐτοῖς μέτρον, ἐπιτηδείων γινομένων πρὸς [illegible] θείαν ἔλλαμψιν, ὑποδεχόμεθα τὸν θεὸν, ὅστις ἄξιος. [illegible] καὶ τῶν ἐκτὸς τὰ προσαγόμενα καὶ ἀνατιθέμενα [illegible] ζωῆς καθαρᾶς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, μετα[illegible]δίδωσι καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας [illegible]γείας ἐπιδείκνυσθαι. Καὶ γὰρ ἐπιληψίας τις ὡμο[illegible]ν ἀπηλλάχθαι καὶ διὰ τῆς τῶν τοιούτων μεταλή[illegible]ν καὶ χαλάζας καὶ θαλάσσης κλύδωνας ἔπαυσε [διὰ] τοιούτων πολλάκις ὁσίων. Καὶ οἱ προσφέροντες

quemadmodum decet, adpetat et declinet, nec ad externa porrigit adpetitum et declinationem; *is eadem opera et pietati dat operam.* Semper enim ea, quæ desiderat, adipiscitur; nec in ea incidit quæ declinat; quia hæc penes nos sunt. Adquiescit igitur in iis quæ fiunt, et convenientem cultum auctoribus eorum tribuit. Qui autem res externas desiderat, easque declinat; nisi voluntati suæ obsequentes habuerit et hominum voluntates, et divitias et paupertatem, et prosperam valetudinem et morbum, et vitam et mortem, et victorias et clades, atque etiam ventos, et pluvias, et grandinem, et omnia quæ in sublimi fiunt, et fatum universum; quoniam in ista adpetitiones et declinationes suas convertit, necessario multis adpetitionibus frustratur, et in multa adversa incidit. Proinde etiam indignatur utique, et culpat auctores, et vitam agit cum molestam et ærumnosam, tum irreligiosam et impiam adversus Deum, ut omnibus modis fiat infelix.

Postquam pietatis adversus Deum præcipuas caussas tradidit; nempe, si certam de eo scientiam habeamus, atque ultro pareamus cedamusque administrationi ejus, et his quæ ab ipso geruntur adquiescamus, ut quæ ab optimo consilio proficiscantur; et postquam demonstravit, non posse hoc eos facere, qui bonum et malum in voluntate nostra non collocent, sed in rebus externis; ordine subjungit honores, qui per res externas Deo tribuuntur: quorum legitimos et usu receptos Deus utique hominibus ostendit, ut historiæ declarant, quo et nos per eos necessitudine cum ipso conjungamur, et externæ res, per oblationes fruendo illustratione divina, et uberes nascantur, et nostris usibus adcommodatæ. Ut enim animum, cujus is auctor est, ei dedicamus et consecramus, repurgando illum, cum vera de illo cogitatione, tum vita naturæ consentanea: sic post animum corpus etiam ab ipso datum decet ei consecrari, a maculis tam conspicuis quam latentibus repurgatum. Animus autem his quas dixi rationibus repurgatus, repurgato instrumento, et vestimentis etiam quam purissimis induto, externarum quoque rerum, quas Deus dederit, primitias offerto. Nam jus fasque postulat, iis offerri primitias, qui dederunt; non quod his egeat Deus; (neque enim probitate nostra eget, neque rectis de se opinionibus;) sed nos per hæc, cum pro conveniente ipsis mensura ad recipiendam illustrationem divinam idonea facta sunt, Deum suscipimus, quisquis dignus est. Sic externæ res etiam, pura mente modoque conveniente oblatæ ac dedicatæ, fiunt et ipsæ illustrationis divinæ participes, ita ut divinas quoque vires exserant. Nam et epilepsia se quispiam horum communicatione liberatum professus est: per talia sacra etiam grandines sæpe et maris fluctus sedati sunt. Et qui ea sancte offerunt, ipsi quoque per communicationem, quam cum

ἀλλήλους. Καὶ γὰρ φυσική ἐστι συναγωγὸς, ἀνομοίων δὲ, διότι οὐκέτι πρὸς τὸ αὐτὸ ἡ ἀπόδοσις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν. Ἐκεῖ γὰρ ἐλέγομεν, ὁ ἀδελφὸς, ἀδελφοῦ ἀδελφός· ἐνταῦθα δὲ, ὁ πατὴρ, υἱοῦ πατήρ· καὶ, ὁ υἱὸς, πατρὸς υἱός. Ἔστιν οὖν αὕτη σύνταξις, φυσική, ἀνομοίων συναγωγός· ἀλλὰ τὸ ἀνόμοιον ἔχει, ὡς αἴτιον καὶ αἰτιατόν. Ἄλλη δέ ἐστι σύνταξις φυσικὴ συναγωγὸς ἀνομοίων, τῶν ὡς ἐναντίων· ὡς ἔχει τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Καὶ γὰρ ἀνόμοια ὄντα ταῦτα, συνῆκται μὲν πρὸς ἄλληλα, κατὰ δὲ τὴν τοπικὴν ἐναντίωσιν. Σύνταξις δὲ φυσικὴ, ἀνομοίων διαστατικὴ, ὡς τὸ πέρυσι καὶ τὸ τῆτες· σχέσις γὰρ καὶ αὕτη διαστατικὴ κατὰ χρόνον.

Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ, ὁμοίων συναγωγὸς, ἡ τῶν φίλων· διαστατικὴ δὲ, ἡ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ γὰρ οἱ ἐχθροὶ συντεταγμένοι μέν εἰσι κατὰ σχέσιν προαιρετικῶς, ὅμοιοι ὄντες. Διὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ ἡ ἀπόδοσις· ὁ ἐχθρὸς, ἐχθροῦ ἐχθρὸς, ὥσπερ ὁ φίλος, φίλου φίλος· διαστατικὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἡ σύνταξις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φίλων ἑνωτική. Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ ἀνομοίων συναγωγὸς, ἡ τοῦ διδάσκοντος καὶ μανθάνοντος, ὡς αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ· ὡς δὲ ὑπεναντίων, ἡ τοῦ πιπράσκοντος καὶ ἀγοράζοντος. Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ, κατὰ ἀνομοιότητα διαστατικὴ, ἡ τοῦ διώκοντος καὶ τοῦ φεύγοντος· (ὁ γὰρ διώκων, φεύγοντα διώκει·) συντεταγμένη μὲν κατὰ προαιρετικὴν σχέσιν ἀνομοίων, διαστατικῶς δὲ συντεταγμένη. Ἡ μέντοι ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σχέσις, μέση τις ἔοικεν εἶναι τῶν τε φυσικῶν, καὶ προαιρετικῶν, ὡς ἀμφοτέρων μετέχουσα· καὶ κατὰ ἀνομοιότητα ἀποδιδομένη· ὁ γὰρ ἀνὴρ, γυναικὸς ἀνὴρ, καὶ ἡ γυνὴ, ἀνδρὸς γυνή. Μέσην δὲ καὶ οἱ γείτονες ἔχουσι σχέσιν, πρὸς ὁμοιότητα ἀποδιδόμενοι. Τὸ δὲ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον, τὸ μὲν φυσικόν ἐστιν· (ἄρχει γὰρ ἀεὶ τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος ἐν τῷ παντί·) τὸ δὲ προαιρετικὸν, ὅταν κατὰ σύνταξιν οἱ μὲν πλούσιοι ἄρχωσιν, οἱ δὲ πένητες ἄρχωνται· τὸ δὲ μικτὸν, ὅταν κοινῇ δόξῃ τοὺς φρονιμωτέρους ἄρχειν.

Τοσούτων οὖν, ὡς τύπῳ φάναι, τῶν σχέσεων οὐσῶν, ἐν ὁποίᾳ ἂν τούτων πρός τινα τύχωμεν ὄντες, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τῆς σχέσεως εἴδους τὸ πρὸς αὐτὸ καθῆκον ἡμῶν ληπτέον, καὶ φυλακτέον· εἴτε καὶ ἐκεῖνος φυλάττει τὸ πρὸς ἡμᾶς καθῆκον, εἴτε καὶ οὔ· καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν φυσικῶν καθηκόντων. Τὴν μὲν γὰρ προαιρετικὴν σχέσιν καὶ ὁ ἕτερος, κακῇ προαιρέσει ἢ ἀγαθῇ χρώμενος, διαλῦσαι δύναται· τὴν μὲν φιλίαν κακῇ, τὴν δὲ ἔχθραν ἀγαθῇ· καὶ γὰρ ἡ προαίρεσις τὴν σχέσιν ταύτην εἰργάσατο· τὴν δὲ φυσικὴν, οὐχ ἡ προαίρεσις, ἀλλ' ἡ φύσις. Διὸ, εἰ μὲν ὁ φίλος ἡμῶν διὰ μοχθηρὰν προαίρεσιν ἐχθρὸς γένηται, ἔλυσε τὴν σχέσιν ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔτι ὀφείλομεν αὐτῷ τὰ πρὸς φιλίαν καθήκοντα, οὐκ ἔτι φίλῳ εἶναι βουλομένῳ, ἀλλ' ἐχθρῷ. Εἰ δὲ πατὴρ μοχθηρᾷ χρῆται τῇ προαιρέσει, τὴν τοῦ πατρὸς σχέσιν οὐκ ἔλυσεν ἡ προαίρεσις· φυσικὴ γὰρ ἐκείνη, καὶ οὐ προαιρετική· καὶ πρὸς πατέρα ἡ τοιαύτη σχέσις, ἀλλ'

ter patrem et filium intercedit. Est en naturalis, sed dissimilium : quia non alter p nitur, ut fit in fratribus. Ibi enim diceb fratris est frater : hic vero, Pater, filii est pa patris filius. Est igitur hæc relatio naturalis, jungens : sed dissimilitudo ea est, quæ est et id quod a caussa proficiscitur. Est ver naturalis dissimilia conjungens; ut oppositor est dextrum et sinistrum. Nam hæc cum necessitudinem quidem inter se quamdam l tione loci contrarii. Denique est alia relati similia disjungens; veluti, anno superiore, e enim et hæc relatio tempora discernens.

Relatio voluntate suscepta, et similium amicorum : dissimilium vero disjungens, ini et inimici comparantur inter se respectu vol miles sunt. Quare et alter per alterum defi micus est inimici inimicus, sicut amicus ami autem est inimicorum relatio, sicut amicoru Relatio voluntaria dissimilium conjungens, et discentis; ut caussæ, et ejus quod oritur relatio vendentis et ementis; sed hæc quiden rum. Relatio voluntaria sejungens dissimi quentis et fugientis : persequens enim fugie tur; et conferuntur hi quoad voluntatis ha sunt dispares; conferuntur autem ita, ut s lata. Mariti autem et uxoris relatio medi esse videtur inter naturales et voluntarias, que particeps, et dissimilitudine definienda. uxori est maritus; et uxor, mariti uxor. M habent relationem, sed quæ similitudine de rans vero et obediens partim naturale est; semper præstantius deteriori in universo :) tarium, cum pactione quadam divites impe vero obtemperant : partim mixtum, cum pu fuerit, ut imperent prudentiores.

Cum igitur (ut paucis complectar) tot si quacumque harum cum aliquo conjuncti sim lationis forma *officium* adversus eum du conservandum; sive id ille etiam conservet naturalibus officiis præsertim. Nam voluntar etiam alter mala bonave voluntate dirimeré tiam mala, inimicitias bona. Etenim volunt nem constituit : naturalem vero non volunta Quamobrem si amicus noster ob pravam inimicus, solvit relationem nostram, nec ja amicitiæ officia, qui amicus esse destitit, et voluit. Verum si *pater* improba voluntate relationem non solvit voluntas : ea enim na stituta, non voluntate; et talis est *relatio*

γαθὸν πάντως πατέρα. Κἂν τύχῃ οὖν ὁ πατὴρ
, ἀλλὰ τὰ τῷ πατρὶ καθήκοντα ἀποδοτέον.
ἡ οὖν ἐπιμελεῖσθαι παντοίως αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἷ-
μῖν μετὰ θεὸν τοῦ εἶναι γέγονε, καὶ ὅτι διὰ τὰς
λείας αὐτοῦ καὶ συμπαθείας ἐτράφημέν τε, καὶ
τοῦδε προήλθομεν· καὶ, ὡς δανεισαμένους παρὰ
γονέων τὴν ἐπιμέλειαν, ἀποδιδόναι μετὰ τόκων
; εὐγνωμόνως προσήκει, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐ-
τροθύμως ὑπουργεῖν πᾶσιν, ὅσα μὴ πρὸς κακίαν
ς ἐκκαλεῖται. Ταῦτα γὰρ ἀβαρῶς αὐτοῖς κατὰ
κατὸν παραιτητέον, ὡς τῷ πατρὶ τῶν ψυχῶν ἀπα-
ντα· καὶ τῶν ἄλλων δὲ χρὴ παραχωρεῖν ἁπάν-
ἢ σώματος, ἢ τῶν ἐκτός. Εἰ γὰρ τοῖς κατὰ τύ-
δεσπόταις, ἀργυρίου πριαμένοις, ὑπόκειται καὶ τὰ
ιτα τῶν δούλων, καὶ τὰ ὑπάρχοντα, πόσῳ μᾶλ-
οῖς κατὰ φύσιν γενομένοις αἰτίοις τοῦ εἶναι; ὥστε
υπτόντων ἀνέχεσθαι πρότερον τῶν ὑπὸ τοῦ δε-
ου τυπτομένων οἰκετῶν· καὶ λοιδορούντων, ἔτι μᾶλ-
καὶ ὑβριζόντων. Οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν Ῥωμαίων
, καὶ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχὴν ἀποβλέψαν-
καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων
ίσιν, ἅμα καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι
ήμενοι, καὶ τῇ τῶν γονέων (οἶμαι) φυσικῇ φιλο-
ρίᾳ θαῤῥήσαντες· καὶ πιπράσκειν, εἰ βούλοιντο,
παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἐπέτρεψαν, καὶ φονεύειν ἀτι-
ίτως. Οἱ δὲ ἔτι παλαιότεροι τοσοῦτον τοὺς γονέας
ήσαν, ὡς καὶ θεοὺς αὐτοὺς ὁρμῆσαι καλεῖν· εὐλα-
τες δὲ τὴν θείαν ὑπεροχὴν, τοὺς τῶν γονέων ἀδελ-
θείους ἐκάλεσαν· ἐνδεικνύμενοι τὴν τάξιν, ἣν τοὺς
ις ἔχειν πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν ὑπελάμβα-
Χρὴ δὲ ἐν τοῖς εἰς τοὺς γονέας καθήκουσι μάλιστα
ὶ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν αὐτὰ, καὶ διὰ τὸ κατὰ
ι ἔχουσαν τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν διατηρεῖν· ἤδη
ἰ κατὰ τὴν θείαν ἐννοεῖν δίκην, ὅτι τοιούτους εἰκὸς
ήμᾶς τοὺς ἡμετέρους παῖδας γενέσθαι, ὁποῖοί τινες
; πρὸς τοὺς γονέας γεγόναμεν.
ἂν ἀδελφὸς οὖν ἀδικῇ, σὺ τὴν πρὸς ἀδελφὸν φυσι-
ῆς σχέσεως σύνταξιν διατήρει, καὶ τὴν ὁμολογίαν,
μολόγησας τῷ παντὶ, πρὸς τούτους, ἀλλὰ μὴ πρὸς
ς γονέας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ συγγενεῖς ἐλθεῖν * *
τόμενος. Ἐννόει δὲ καὶ, ὅτι τὸ μὲν ἐκεῖνον δικαίως
ίκως σοὶ προσενεχθῆναι οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοί· τὸ δὲ
ἐπὶ σοὶ ἐστί. Διὸ οὐ χρὴ σκοπεῖν, πῶς προσφέ-
, ἀλλὰ τί σὺ ποιῶν κατὰ φύσιν ἕξεις. Οὗ γὰρ
ς εἶ, τοῦτο σπούδαζε κατὰ τὸ σοὶ προσῆκον δια-
αι. Ἐν τούτῳ γάρ σου καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ
η. Ἐκεῖνος γὰρ, ὅπως ἂν διαγένηται, σὲ οὐ
ει, ἐὰν τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν βλάβην ἐπὶ σοὶ ζη-
Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἔξωθεν γινομένοις αὐτὴν ἀφορίσῃς,
ὑπὸ σεαυτοῦ ἔσῃ βεβλαμμένος, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ
ρου. Ἐννόει δὲ καὶ, ὅτι, ἐὰν διὰ τῆς σεαυτοῦ
τητος καὶ στοργῆς καὶ φίλον σεαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν
σκευάσῃς, αἱ δύο σχέσεις μιγνύμεναι θαυμαστὴν
ν ἀπεργάζονται.

non ad bonum utique *patrem*. Etsi igitur malus fuerit pater, tamen officia quæ patri debentur, ei præstanda sunt.

Omnibus itaque modis *observandus est pater, curandusque;* ut et vitæ nostræ post Deum auctor; et quod ejus cura et caritate educati huc usque processimus; denique cura parentibus, ut quam ab illis mutuam acceperimus, gratis animis et cum fœnore reddenda est; eorumque mandata alacriter exsequenda omnia, iis exceptis quæ animi vitia provocant. Hæc enim citra eorum offensam, quantum fieri potest, recusanda sunt, ut quæ patri animorum displiceat: cæteris vero rebus omnibus cedendum illis est, tam externis rebus, quam ipso corpore. Nam si fortuitis dominis, qui argento numerato servos emerunt, et corpora et peculia servorum parent; quanto magis parebunt eadem illis, qui naturales ortus nostri auctores fuerunt? Quare et *verbera patrum æquioribus animis ferenda* sunt filiis, quam servis dominorum: multoque magis *convicium* aut contumelia. Itaque veteres Romanorum leges, tum excellentia naturæ considerata, tum laboribus, quos filiorum caussa parentes suscipiunt, expensis; tum eo etiam consilio, ut liberos quovis modo patriæ potestati subjicerent, ac fretæ (puto) naturali parentum erga liberos pietate; et vendendi illos, si vellent, potestatem dedere parentibus, et impune occidendi. His vero antiquiores ita veneratæ sunt parentes, ut *deos* etiam adpellare eos non dubitarint: et divinam excellentiam reveriti, fratres patrum nominarunt θείους (quod et *divinos* significat et *patrueles*), quo demonstrarent, quam rationem parentum adversus liberos esse existimarent. Sunt autem officia adversus parentes, maxime quidem ob hoc ipsum, quod ita rectum est, præstanda; ut ea ratione voluntatem nostram naturæ consentaneam conservemus: tum vero etiam divinæ vindictæ ratio habenda est, quod consentaneum est, fore ut tales liberorum erga nos animos experiamur, quales nos ipsos adversus parentes nostros præbuerimus.

Quod si *frater* te læserit, tu adversus fratrem naturalem relationis ordinem conserva, et pactionem universitate rerum teste et arbitra initam, quæ tibi hos, non alios parentes, fratres, atque cognatos destinavit. Illud etiam considera, ut ille te vel æque vel inique tractet, non esse penes te: tuum vero munus penes te esse. Quare non esse respiciendum, quomodo is te utatur; sed quid tu facias, ut naturæ congruenter vivas. Cujus enim rei tu dominus es, eam cura ut pro tui officii ratione exsequare. In eo enim et detrimentum tuum, et emolumentum situm est. Nam *ille* quidem utcumque se gesserit, *te non lædet,* si utilitatem et damnum in te ipso quæsieris. Sin ista in externis rebus collocaris, id *damnum* non frater, sed *tu ipse tibi dederis.* Denique etiam considera, si lenitate et caritate tua fratrem amicum etiam tibi feceris; binas relationes permixtas mirabilem effecturas esse conjunctionem.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς τῶν ἀγαθῶν διδασκάλους καθήκοντα, τὰ αὐτά πως τοῖς πρὸς τοὺς γονέας ἐστὶ, μετά τινος ταχὺ ἐπιτάσεως· ὅτι οἱ τροφεῖς οὗτοι καὶ ἐπιμεληταὶ, οὐ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν εἰσι, καὶ οὐδὲ κατ' ἀνάγκην τὴν φυσικὴν, ὥσπερ οἱ γονεῖς, ἔν τε τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν ἀγαθὴν, μιμουμένην τὴν θείαν ἀγαθότητα, τὴν τὰς ψυχὰς τὰς εἰς γένεσιν πεσούσας ἐκεῖ πάλιν ἐπανάγουσαν ὅθεν προῆλθον. Πλεονάζει δὲ τὰ πρὸς τοὺς διδασκάλους καθήκοντα, τῷ δεῖν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τούτων ἐπιτεταγμένοις, ὡς θεοῦ προστάττοντος, ἀπροφασίστως ὑπηρετεῖν. Ὁ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν ἡμῖν προσηκόντων διδάσκαλος, οὐδὲν ἐπιτάξει τῶν μὴ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀποτεινομένων. Ἐὰν δὲ οἱ γονεῖς ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι τῶν ἀγαθῶν τύχωσιν ὄντες, τότε τῶν δύο σχέσεων συναφθεισῶν, καὶ τὰ καθήκοντα κατ' ἀμφοτέρους ἀποδοτέον, ὡς θεῖόν τινα τύπον προσκυνοῦντας αὐτούς· ὅτι καὶ τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ καλῶς εἶναι, καὶ οὗτοι, ὥσπερ ὁ Θεὸς, γεγόνασιν αἴτιοι.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς φίλους καθήκοντα, καὶ τίμια καὶ χρειώδη τυγχάνοντα, συντόμως, ὡς δυνατὸν, ῥητέον. Ἐν οἷς πρώτη μέν ἐστιν, ἡ ἐκλογὴ τῶν φίλων· δευτέρα δὲ, ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀρίστης χρήσεως φυλακή· ἐξ ὧν ἀποφαίνεται τὸ τῆς φιλίας παντοδαπὸν ἀγαθόν. Τὴν μὲν οὖν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι χρὴ, πρῶτον μὲν, εἰς ὁμοιότητα τῶν ἠθῶν ἀποβλέποντα· τὰ γὰρ ἀνόμοια, ἀνάρμοστα πρὸς φιλίαν εἰσὶ, κἂν ἄμφω δόξῃ χρηστά· τὰ γὰρ δὴ ἀραιότερα καὶ σταθηρότερα τῶν ἠθῶν, πρὸς τὰ εὐκίνητα καὶ παράθερμα οὐ συναρμόττει. Δεύτερον δὲ ἀφορᾷν χρὴ, πῶς ἐχρήσατο τοῖς προτέροις ἑαυτοῦ φίλοις οὗτος, ὃν πρὸς φιλίαν ἐκλεγόμεθα. Καὶ τὸ τρίτον, ὃ καὶ πρῶτόν ἐστι, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον, πότερον ὑπὸ τῶν ἀλόγων ἄρχεται παθῶν, ἢ ὁπωσοῦν ὁ λόγος ἐν αὐτῷ κρατεῖ. Τούτῳ δὲ ἀκολούθως τὰς ὀρέξεις ἐπισκεπτέον, πότερον πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπαινούμενα κινοῦνται, ἢ πρὸς τὰ ἡδέα καὶ ἀσχήμονα, καὶ τοῖς συρφετοῖς ἀνθρώποις ἀρεστά. Καὶ ἔτι μέντοι, πότερον εὐήνιοί τινές εἰσιν αἱ ὀρέξεις καὶ ἐκκλίσεις, καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ῥᾳδίως πειθόμεναι· ἢ σφοδραί τε καὶ ἀχαλίνωτοι, καὶ τὸ φαινόμενον αὐταῖς ἀρεστὸν ἀεὶ προτιμῶσαι. Αἱ μὲν γὰρ τοιαῦται, πάντα πρὸς τὸ δοκοῦν αὐταῖς βιαζόμεναι, οὐκ εἰσὶ πρὸς φιλικὴν ἕνωσιν ἐπιτήδειοι· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς ἐκτὸς τιθέμεναι, χρήμασιν, ἢ σώμασιν, ἢ δόξαις πολιτικαῖς, καὶ αὗται πρὸς φιλίαν ἀνάρμοστοι. Μεριστῶν γὰρ ὄντων τούτων, ὁ σφοδρότερον ὀρεγόμενος, καὶ τὸ πλέον λαμβάνων, τὸ ἔλαττον ἀπολείπει πάντως, ὡς μηκέτι τὸν φίλον τοῦ ἴσου τυχεῖν. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν χρημάτων, καὶ σωμάτων, τοῦτο πρόδηλον. Καὶ ὁ δοξοκομπῶν δὲ πάντως καὶ μονοδοξεῖν βούλεται. Τὰ δὲ ψυχικὰ ἀγαθὰ, ἐπιστῆμαι καὶ ἀρεταὶ, ἀμέριστα τοῖς μετέχουσι παρόντα, τοῦ ἑτέρου μετέχοντος, οὐ μειοῦται ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ καὶ αὔξεται. Συνεγείρεται γὰρ καὶ συνεκπυροῦται ταῦτα ἐν ταῖς τῶν μετεχόν-

Officia porro erga bonarum artium doctores ea quæ erga parentes, ac fortasse cum aliquo cum hi educatores et curatores non corporis nostri, ipsorum sunt : idque nec naturali necessitate, u tum apud brutas animantes, tum apud homines, voluntate, divinam bonitatem imitante; quæ hunc sublunarem mundum delapsas, eo unde reducere conatur. Illud etiam præterea præcipu officia adversus magistros, quod omnibus eorum tamquam divinis edictis, absque tergiversatione perandum. Earum enim rerum doctor, quæ secu turam nobis conveniunt, nihil præcipiet, nisi quo finem referatur. Si vero ipsi parentes nostri simul etiam artium doctores nobis fuerint : tum binis l nibus conjunctis, etiam officia utrique debita erunt, ipsique ut divina quædam imago adorandi ut essemus, et ut bene essemus, hi non secus ac ctores fuerint.

Jam amicitiæ officia, quæ et honorabilia, et u quam brevissime percurramus. In his primum est, delectus : alterum, tractatio, et optima tractione c amicorum, unde universum amicitiæ bonum exs delectus quidem agendus est, morum similitudin rata. Dissimilia enim non facile in amicitiam c quamvis utraque bona esse videantur. Mores enim t stabiliores, non conveniunt cum agilioribus et ferv Deinde videndum, quo pacto prioribus suis amici is, cujus amicitiam expetimus. Tertium est, ac primum et medium et ultimum, utrum brutis cup pareat, an utcumque in eo ratio dominetur. Hi quens est, ut adpetitiones spectentur, utrum hæ nestas et probatas bonis viris ferantur, an vero ad et fœdas, et vili hominum vulgo placitas; præte moderatæ tractabilesque sint adpetitiones eorum nationes, rectæque rationi facile pareant; an ve et effrenes, et ad id quod ipsis solis placet ar semper incitatæ? Tales enim, omnia suo arbitr nitentes, non sunt idonei ad amicitiæ conjunctio que ea etiam ingenia, quæ summum bonum in re nis collocant, ut in opibus, aut corporibus, aut ci ritate et gloria, ne ipsa quidem apta sunt ad amici cum hæ res dividi possint, qui ea vehementiu plus capit, et minus relinquit utique, ut amicus obtineat. Ac in pecunia et corporibus id quide est. Sed et gloriolæ captator, unus scilicet vult f ria. Animi vero bona, quæ indivisa ii habent p sunt, ut virtutes, ut scientiæ, si alter eorum sit in altero idcirco non minuuntur, sed augentur etia enim excitantur et inflammantur hæc in animis e

εἷς, καὶ μεταδιδόμενα πολλαπλασιάζεται, καὶ, πὸ πυρείων παρατριβομένων, ἓν ἐκλάμπει τὸ εἴας καὶ εὐζωΐας φῶς. Ἔτι δὲ οἱ μὲν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποτεινόμενοι φίλοι, καὶ πρὸς τὸν ὀρ- ν ἑαυτοὺς ἀποτείνοντες, ἑνὶ κανόνι χρῶνται τῷ τοῦ συμφέροντος· κοινὸν γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ν, καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος εἷς. Κοινοῦ δὲ ὄντος ἐν φίλων ψυχαῖς κανόνος, τοῦ διακρίνοντος τά τε καὶ τὰ βλαβερὰ, καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ λυπηρὰ, πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς ἀνάγκη, καὶ πᾶσαν ν καὶ ταραχὴν ἐκποδὼν γίνεσθαι. Ἐὰν δὲ ται κανόνι ἄμφω κοινῷ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, δια- ἀνάγκη.

ι μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη. Ἡ δὲ χρῆ- ν, καὶ ἡ φυλακὴ, ἑνὶ λόγῳ, τὸ ὀρθὸν ἕξει διὰ φίλοις ἡμῶν οὕτω κεχρῆσθαι, ὡς ἡμῖν ἐκείνους βουλόμεθα· καὶ τὰ μὲν ἀφ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς ἀγαθὰ κατασμικρύνειν ἀεὶ ταῖς ἐννοίαις, τὰ ἐίνων εἰς ἡμᾶς μείζονα ἡγεῖσθαι. Τὸ δὲ ἐναν- τῶν παροραμάτων· τὰ μὲν ἐκείνων κατασμι- ἐπὶ δὲ τοῖς ἡμετέροις, ὡς ἐπὶ μείζοσι, μετα- ν. Ἴδιον δὲ μηδὲν ἔχειν ὑπολαμβάνειν, ὃ μὴ λον ἡμῶν τοῖς φίλοις προσήκει· πρωτείων τε ρεῖν ἡδέως ὡς ἑαυτῷ παραχωρούντα, εἴπερ ὁ λος ἐγὼ κατὰ τὸν παλαιόν ἐστι λόγον. Ἐπεὶ νθρώπους ὄντας ἀνάγκη ποτέ τι ἁμαρτεῖν εἰς ς, χρὴ τὴν ἔνστασιν φυλάττοντα τῆς φιλίας νάμει, οὕτω τὸ παροραθὲν ἐπανορθοῦν μετὰ ος, πειθόμενον τῷ χρυσῷ ὄντως ἐκείνῳ παραγ-

δ' ἐχθαιρε φίλον σὸν ἁμαρτάδος εἵνεκα μικρᾶς, ι δύνῃ·

συγγνώμην πιστὴν καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ προσφέ- ῷ· ἵνα μὴ τὸ τῆς ἁμαρτίας συνειδὸς ὕποπτον τοῦ λοιποῦ τὴν φιλίαν τῷ ἁμαρτόντι, μὴ πι- τὸν ἁμαρτηθέντα τὴν αὐτὴν φυλάττειν προαίρε- ῆλον δὲ, ὅτι οὐ μόνον τῷ φίλῳ χρὴ, ἀλλὰ καὶ φίλου, τὰς συμπαθεῖς ἐπιμελείας ἀποδιδόναι· ὶ ἐκείνους μηδὲν ἔλαττον οἰκείως ἔχειν πρὸς μίζειν, ἢ πρὸς τὸν ἑαυτῶν. Ἀπόντος τε οὐδὲν ἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ἐπιμελεῖσθαι προσήκει· ὅπερ οιδά τινι τῶν ἐμῶν φίλων. Ἵνα δὲ συντέμω ν, τῆς ἐκλογῆς ὀρθῶς γινομένης, καὶ ἀρχῆς καταβαλλομένης, αὐτὴ λοιπὸν ἡ μετὰ λόγου ια πρὸς τὴν χρῆσιν ἄγει τὴν δέουσαν, καὶ τὰ αθήκοντα ῥᾳδίως διδάσκει· καὶ γὰρ αὐτοφυῶς ὡς αὐτῷ, τῷ φίλῳ χρώμενος, ὁ φίλος πάντα τὰ δέοντα.

δὲ κτῆμα, καὶ πόσων ἀγαθῶν αἴτιον ἡ φιλία, μὲν ἂν εἴη λόγου διεξελθεῖν· λεγέσθω δὲ ὅμως νῦν ἐπιόντα. Πρῶτον μὲν οὖν, ἑκάτερος τῶν ο μὲν ἕξει ψυχὰς, δύο δὲ σώματα. Δῆλον δὲ, τὰ ἐκτὸς κοινά. Εἰ δὲ πλείονές εἰσιν οἱ τοιοῦτοι

et bonorum virorum, et aliis communicata multiplicantur, et velut silicis et chalybis attritu lux una veritatis et honestæ vitæ inde emicat. Præterea amici in verum bonum intenti, et ad rectæ rationis normam res suas dirigentes, una regula utuntur dijudicandæ utilitatis: nam utriusque et bonum commune est, et una recta ratio. Cum igitur in amicorum animis regula sit communis, quæ utilia et noxia dijudicet, itemque jucunda et molesta; conjungi eos inter sese est necesse, omnemque dissensionem et tumultum tolli e medio. Sin una communi regula rectæ rationis non usi ambo fuerint, divelli eos est necesse.

Ac delectus quidem amicorum est talis. Tractatio autem et conservatio, uno verbo ut dicam, id quod rectum est, tenebit, si sic utamur amicis, ut eos uti nobis volumus. Ac beneficia quidem, quæ a nobis in illos proficiscuntur, extenuanda semper sunt cogitatione nostra: contraque amplificanda, quæ in nos illi contulerint. In delictis autem contrarium faciendum; illorumque extenuanda sunt; nostra ut majora improbanda. Proprium vero nihil existimandum est, quin idem magis etiam ad amicos nostros pertineat: et principatu libenter illis est cedendum, quasi nobis ipsis cederemus; siquidem amicus, veteri proverbio, alter ipse est. Quia vero fieri non potest, quin homines aliquando delinquamus, et alii alios offendamus; amicitiæ institutum totis viribus est tuendum, delictumque leniter castigandum, ut vere aureo illi præcepto pareatur,

Crimen ob exiguum tibi amicus ne fuat hostis:

et reditus in gratiam firmus et fidelis tam verbis quam re ipsa declarandus; ne peccati conscientia ei, qui peccavit, de reliquo suspectam faciat amicitiam, non credenti eum qui offensus sit, eamdem retinere voluntatem. Illud vero etiam perspicuum est, non amico tantum, sed et ejus necessariis benevolentiam et officia præstanda esse, ut illos non minus nobiscum, quam cum ipso, conjunctos esse putemus. Nec absens minus, ac potius magis est curandus, quam præsens: quod mihi de meo quodam amico constat. Ut autem paucis complectar: si verus delectus actus fuerit, et quasi fundamenta amicitiæ rite fuerint jacta; jam ipse ille cordatus amor eam ad convenientem usum perducit, et amicitiæ officia facile perdocet. Ultro enim dehinc amicus sic amicum tractans, ut se ipsum, omni fungetur officio.

Quantum vero in amicitia insit boni, et quot ea bonorum sit caussa, prolixam id quidem desiderat commemorationem, sed tamen pauca dicantur quæ in promtu sunt. Ac primum, uterque amicus duos habebit animos, totidemque corpora: nec dubium, quin externa etiam quæ dicuntur

φίλοι, πολλαπλάσιος ἕκαστος αὐτῶν ἐστι καὶ ψυχαῖς καὶ σώμασι καὶ τοῖς ἐκτός. Ἐν τε οὖν τῇ τῶν ὄντων ζητήσει, μέγα φῶς ἀληθείας ταῖς οὕτως ἡνωμέναις ψυχαῖς ἀναφαίνεται· καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσει ἀπὸ τῶν ἑκάστου πλεονεκτημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ἀγομένων, καὶ συγγυμναζομένων, μία τις ὁλοτελὴς ἀρετὴ κοινῶς τε ἅπασι καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ παραγίνεται ῥᾳδίως, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρειττόνων ἐλλαμπομένη διὰ τὴν τελειότητα. Βουλαί τε ἀσφαλεῖς ἐν τοῖς πλείοσι τοῖς τοιούτοις, καὶ πράξεις ἄπταιστοι, φρονήσει τε ἅμα καὶ δυνάμει πλουσιώτεραι πραττόμεναι. Ἀποδημῶν δὲ τῶν οἰκείων ὁ φίλος, πάρεστιν αὐτοῖς διὰ τοῦ φίλου παρόντος· καὶ οὐ ζῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκων θαῤῥεῖ, ὡς συνδιάγων αὐτοῖς. Ἡδὺ δὲ ὅπως ἐστὶ τὸ χρῆμα. Τί γὰρ ἂν εἴη ἡδύτερον φίλου καὶ ὄψεως καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων; πίστις δὲ καὶ θάῤῥος, οὔτε ἐπὶ συγγενείᾳ βεβαίως οὕτω γένοιτ' [ἂν], οὔτε ἐπὶ δυναστείᾳ, ἢ πλήθει χρημάτων, ὡς ἐπὶ φίλοις γνησίοις. Λέγεται γοῦν, ὅτι Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς, ποῦ τοὺς θησαυροὺς ἔχει, τοὺς φίλους ὑπέδειξε. Καὶ παιδαγωγὸς δὲ ἄριστος ὁ φίλος. Ὑπ' οὐδενὸς γὰρ οὕτως ἀβαρῶς ἐλέγχεταί τις πλημμελήσας, ὡς ὑπὸ φίλου· οὔτε αἰδούμεθά τινα ἄλλον οὕτως ἐφ' οἷς παραβαίνομέν τι τῶν καλῶς ἐχόντων, ὡς τὸν φίλον. Καὶ τὰς εὐημερίας δὲ καὶ εὐφροσύνας αὔξει παρὼν ὁ φίλος· καὶ τὰς λύπας καὶ φροντίδας οὐδεὶς οὕτως ἐπικουφίζει καὶ παραμυθεῖται, ὡς ὁ φίλος. Καὶ γυμνάσιον δὲ πρὸς τὴν ἀρίστην χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσφαλές. Καὶ γὰρ πρωτείων τις ἡδέως παραχωρεῖ τῷ φίλῳ, καὶ πλημμελοῦντός τις ἀβαρῶς ἀνέχεται, καὶ τὰ δοκοῦντα ἁπλάστως τις καὶ ἀληθῶς λέγει πρὸς φίλον. Ἀμείβεσθαί τε τὰς εὐεργεσίας καὶ εὐνοίας σπουδάζει προθύμως· καὶ τὸ φιλάνθρωπον δὲ καὶ ἀγαθοειδὲς τῆς ψυχῆς πρὸς οὐδένα οὕτως, ὡς πρὸς φίλον, μετ' εὐφροσύνης ἐκτείνεται. Σύμμαχός τε ἀπροφάσιστος, καὶ ἄχρι θανάτου, οὐδενὶ ἂν γένοιτο τοιοῦτός τις, οἷος τῷ φίλῳ. Καὶ εἰ δυνατὸν ἦν στρατόπεδον ἀπὸ φίλων συνεστάναι, πολλῷ ἂν ἐλάττονες ὄντες οὗτοι, πλείονας ἀντιπάλους ῥᾳδίως κατηγωνίζοντο. Πρὸς τοὺς φίλους οὖν εὐφόρως ἐν τούτοις ἀσκούμενός τις καὶ συνεθιζόμενος ἀπόνως διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν, εὐκόλως ἂν αὐτοῖς χρήσαιτο, καιροῦ καλοῦντος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κατὰ τὸ αὐτῷ προσῆκον. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι καὶ ταῖς φυσικαῖς σχέσεσι τὸ ἀσπαστὸν καὶ συμπαθὲς, καὶ μετὰ προθυμίας τῶν καθηκόντων ἀποδοτικὸν, ἡ φιλία παρέχεται. Καὶ γὰρ καὶ ἀδελφοὶ, (καὶ γυνὴ,) καὶ τέκνα, καὶ ἀνὴρ, καὶ γαμετὴ, ἐὰν μὴ φίλοι ὦσιν ἀλλήλων, κἂν πείθωνται τῷ Ἐπικτήτῳ, καὶ τῇ φυσικῇ σχέσει τὸ καθῆκον ἀποδιδῶσιν, ἀλλ' οὐ προθύμως, οὐδὲ μετ' εὐφροσύνης, οὐδὲ τὸ ὅλον ἑκουσίως, ἀλλ' ἀμηγέπη καὶ ὡς ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσι· λειτουργίαν τινὰ ἐπικειμένην νομίζοντες ἐκτελεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπιγήθοντες τοῖς γινομένοις, οὐδ' ὡς προηγούμενα αὐτὰ ἀγαθὰ ἀγαπῶντες, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίως χρώμενοι, πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἀποπλήρω-

bona, sint communia. Quod si plures tales a
unusquisque multis augetur et animis et corp
tunis. Igitur et in rerum naturæ inquisition
veritatis ita conjunctis animis illucescit : et in
si, quæ in singulis excellunt, ea in commun
et conjunctim exerceantur, una quædam integ
virtus, cum publice omnibus, tum separatim
cile contingit; quæ etiam a superis illustretur,
nem. Eruntque consilia, a pluribus talibus init
incepta certiorem successum habebunt, prude
virium cumulo accedente. Jam peregre prof
suis per amicum præsentem adest : nec viv
sed et moriens bono animo erit, quasi apud i
Quanta vero in hac re suavitas inest! Quid en
amici conspectu, sermone, actionibus? Fides
fiducia, nec ob cognationem tanta esse potest,
cipatum, nec ob pecuniæ magnitudinem, qu
sinceros amicos. Alexander certe, interroga
sauros suos haberet, amicos suos fertur mons
vero et pædagogus optimus, amicus. Nam a
quam ob delictum minore cum offensa, qua
arguitur : neque veremur quenquam sic, ne
aliquo, ut amicum. Res lætas et secundas
præsentia; curas et sollicitudines nemo æque
levat et consolatur. Est vero etiam ad optim
usum certissima exercitatio, amicitia. Nam
locus amico libenter conceditur, et ejus delicti
scitur; et, quæ sentias, citra fucum et vere a
Tum pro acceptis beneficiis et benevolentia gr
ter animo referre studeas : nec humanitas et
quemquam pari hilaritate, atque adversus ami
tur. Nec periculi socius æque promtus, vel
capitis, atque amicus, reperietur. Quod si e
amicis conscribere liceret; multo pauciores hi
hostes profligarent. Si quis ergo se erga ami
bus solerter exercuerit, et ob amicitiæ caritat
lestiam consuefecerit; facile, cum tempus postu
rebus adversus alios etiam homines utetur, p
ratione. Est vero et illud animadversione dig
tiam naturalibus etiam relationibus addere hil
ritatem, et præstandi officii alacritatem. Na
et liberi, et maritus, et uxor, nisi amici inter
quamvis, Epicteto obtemperantes, naturali
buerint quod convenit, tamen id nec alacrite
ter, nec ultro denique, sed veluti coacti facie
necessarium aliquod et urgens munus obituri
lætantes suis factis, nec eas res ut præcipua b
sed ideo adgressi, ne officio suo defuisse vi

ιον δὲ τοῦ τοσαύτην δύναμιν ἔχειν τὴν σχέ-
.ικὴν, τὸ κατὰ προαίρεσιν αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι.
:ρ προαιρέσεως ἐστερημένα, διὰ τῆς φυσικῆς
. σχέσεως· τὰ δὲ προαιρετικὰ, μείζονα τῆς
ινδέσεως τὴν προαιρετικὴν ἔχει, ὅτι καὶ τῆς
ὐσίας ἡ λογικὴ καὶ προαιρετικὴ ὑπερτέρα
ἄλλον τῷ ἑνὶ τῷ πάντα ἑνίζοντι πλησιάζουσα.
τι μὲν μεγάλα καὶ θαυμαστὰ φιλίας ἀγαθὰ
ημένα, πλὴν ἀνθρώπινα τά γε πλεῖστα αὐ-
ὲ μέγιστον καὶ μάλιστα θεῖον αὐτῆς χρῆμα
ὅτι ἡ καθαρὰ φιλία, τὰς φίλας ψυχὰς εἰς
νάγουσα, μελέτη καλλίστη γίνεται τῆς πρὸς
τως. Καὶ γὰρ ἀδύνατον, [πρὸ] τῆς πρὸς
λους ψυχὰς, κρείττονος ἑνώσεως τυχεῖν. Καὶ
Πυθαγόρειοι περισσῶς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὴν
μων, καὶ σύνδεσμον αὐτὴν πασῶν τῶν ἀρε-
ν. Καὶ μιᾶς γὰρ ἡστινοσοῦν τῶν ἀρετῶν
ιένης, οὐκ ἐθέλει παραγίνεσθαί φιλία. Τίς
ς, ἢ ἀκόλαστος, ἢ δειλὸς, ἢ ἔτι μᾶλλον ἀνόη-
ται τὸ τῆς φιλίας ἀγαθὸν ὑποδέχεσθαι; Χρὴ
ιυλόμενον εἶναι φίλον, καθαίρειν ἑαυτὸν, ὅση
ἀπὸ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς παθῶν, καὶ τότε
ν ζητεῖν, καὶ εὑρόντα περιπτύσσεσθαι, τὸ
ἑαυτοῦ εὑρηκέναι νομίζοντα, κατὰ τὸν Ἀρι-
μῦθον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ περὶ τὴν φι-
υμίᾳ κεχαρίσθω, τῇ κἂν ἐν λόγοις αὐτὴν
ρᾷν, διὰ τὴν παντελῆ σχεδὸν αὐτῆς ἀπὸ τῶν
ἀνθρώπων ἀναχώρησιν.

τέον δὲ ὅθεν ἐξέβημεν, καὶ τὰς λοιπὰς προσ-
ήσεις, ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐπίκτητος. Εἰ-
δεῖν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν σχέσεων τὴν δια-
ν καθηκόντων εὑρίσκειν· Οὕτω, φησὶ, καὶ
τοῦ πολίτου σχέσεως τὸ περὶ αὐτὸν καθῆκον
Συγγένεια δέ τις ἐστὶ καὶ αὕτη. Εἰ γὰρ
τηρ ἡ πόλις, μητρὶς οὖσα καὶ πατρίς· δῆλον,
τοῦτο ἀδελφοί πως εἰσὶν οἱ πολῖται. Καὶ
προφανὲς δὲ τοῦτο, κἂν πόρρωθεν, ἀλλ' οὖν
δὸν τοῖς γνησίοις πολίταις, καὶ μὴ μετοίκοις,
ί τις πρὸς ἀλλήλους συγγένεια. Ἀρκεῖ δὲ
τὰ τὴν φύσιν συγγενές. Πολλὴν γὰρ ἔχουσι
φύσεις ὁμοιότητα, οὐ μόνον οἱ τῶν αὐτῶν
ἐλλὰ καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν. Ὡς συγγενέ-
οῖς πολίταις προσενεκτέον, τῆς τε τῶν ἠθῶν
ς αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπιμελόμενον, ἵνα
γένηται καὶ τὸ ἀγαθοῖς συνοικεῖν ἀνθρώποις,
ινενδεοῦς ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῆς ἐν ταῖς
εσιν ἐπικουρίας· τοῖς τε ὀρφανοῖς παισὶ καὶ
ιυούσαις γυναιξὶ πατέρα φαίνεσθαι. Δύναται
ν διὰ χρημάτων, ὁ δὲ διὰ πολιτικῆς δυνάμεως
φίλων, οἱ δὲ διὰ συμβουλῆς ἀγαθῆς, οἱ δὲ διὰ
ῆς ὑπουργίας, ὁ δὲ κἂν μηδὲν γοῦν ἄλλο,
αθείας γοῦν τὸν πολίτην παραμυθεῖσθαι.

γείτων, ἐὰν καὶ πολίτης ᾖ, ἔχει τι πλέον πρὸς
α· ὥσπερ γὰρ πόλιν τὴν αὐτὴν καὶ γένος, οὐ

autem amicitiæ relatio tantam vim habeat, illud in caussa est, quod consilio et voluntate suscepta est. Nam quæ a voluntate non pendent, ea naturali relatione sunt devincta: quæ vero consilio et voluntate suscepta, ea ob id ipsum arctiore vinculo adstricta sunt, quod rationis et voluntatis facultas animali natura superior est, et ad Unum illud, quod omnia unit, propius accedit.

Etsi autem magna sunt et admirabilia bona hæc amicitiæ, quæ exposuimus; pleraque tamen humana sunt. Quod vero in ea maximum est, maximeque divinum, ignoratur; quod sincera amicitia, mentes amicorum in unum contrahens, optima meditatio est conjunctionis cum Deo. Neque enim fieri potest, ut ad geniorum et Dei conjunctionem perveniatur, nisi ea quæ est inter cognatos animos antecesserit. Recte igitur Pythagorei præ aliis virtutibus amicitiam coluerunt, eamque vinculum omnium virtutum esse pronuntiarunt. Nam si vel una quævis abfuerit virtus, adesse recusat amicitia. Quis enim injustus, aut intemperans, aut ignavus, aut magis etiam vecors, boni quod est in amicitia capax esse queat? Debet igitur, qui amicus esse vult, semet ipsum repurgare, quantum fieri potest, a brutis adfectibus, ac tum sui simile quærere; idque inventum amplecti, quasi dimidio sui reperto, secundum Aristophanis fabulam. Atque hæc quidem amicitiæ desiderio tributa sint, quam vel in præceptis cernere optabile est, propemodum penitus e vita mortalium nostra ætate profligatam.

Sed eo redeundum est, unde discessimus, et reliquæ *relationes* persequendæ, quarum meminit Epictetus. Cum enim ex relationum discrimine officiorum discrimen reperiendum esse dixisset: *Sic*, inquit, *et a relatione civis, officium* erga illum *est reperiendum.* Est autem quædam ea quoque cognatio. Nam si communis mater est civitas, et patrem simul ac matrem repræsentat, ex quo et Patria nominata est; ea ratione quasi fratres quosdam esse cives, constat. Est et illud in promtu, inter omnes germanos cives (de inquilinis enim non loquor), etsi longinquam, aliquam tamen cognationem intercedere. Sed sufficit etiam illa naturæ et ingenii cognatio, quæ inter cives deprehenditur. Magna est enim ingeniorum similitudo, non in iisdem modo civitatibus, sed etiam nationibus iisdem. *Cives* igitur sic tractandi sunt, ut cognati: et cum morum rectæ institutionis apud eos, pro virili, cura habenda; (quo et is fructus capiatur, ut apud bonos viros habites;) tum ne rerum necessariarum inopia laborent, utque difficilibus in temporibus eis succurras: denique pupillis atque viduis parentis loco esse debes. Potest enim alius pecunia, alius pro auctoritate magistratus, alius per amicos, alius bono consilio, alius opera corporis, alius denique, ut cætera deficiant omnia, animi saltem propensione et commiseratione, civi suo subvenire.

Civis autem, si simul *vicinus* fuerit, aliquanto arctiore devincitur necessitudinis vinculo. Ut enim urbem eamdem,

μάτην οὐδὲ ἐκ ταὐτομάτου τυγχάνομεν ἔχοντες, οὕτω καὶ τόπον τὸν αὐτὸν τῆς πόλεως κατά τινα κοινὴν ἀξίαν κληρούμεθα. Πλείονα γοῦν οἰκειότητα χρὴ πρὸς τοὺς γείτονας τῶν πολιτῶν ἐπιδείκνυσθαι, τά τε ἐπὶ τῶν πολιτῶν εἰρημένα μετά τινος ἐπιτάσεως καὶ ἐπὶ τῶν γειτόνων φυλάττοντα, καὶ μεταδιδόντα ὧν δυνατόν ἐστι, καὶ μεταλαμβάνοντα, καὶ τοῖς τε ἀγαθοῖς αὐτῶν συνηδόμενον, καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς συστυγνάζοντα· νοσούντων τε, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι· καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις δῆλον εἶναι πᾶσι, τῷ γείτονι τὰ δίκαια προϊσχομένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθήσαντα· καὶ, ἁπλῶς εἰπεῖν, αἰσχύνης νομίζειν ἄξιον, τὸ ἐν οἷς ὁ γείτων δεῖται, δυνατοῖς ἡμῖν, ἐν τούτοις παρ' ἄλλων αὐτὸν ὠφελεῖσθαι.

Ἔστι δέ τις σχέσις καὶ πρὸς τοὺς ξένους τοὺς ἐπιδημοῦντας ἡμῖν, ὑπὸ τοῦ τοὺς ξένους ἐφορῶντος θεοῦ συνδεομένη. Χρὴ οὖν καὶ τούτοις τὸ καθῆκον ἀποδιδόναι, διά τε τὸν ἐφορῶντα αὐτοὺς θεὸν, καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐν ἡμῖν φιλανθρωπίας, ὀφειλούσης μὴ μόνῃ συνάπτεσθαι τῇ οἰκειότητι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ γένος ὅλον τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκτείνεσθαι· ἔτι μέντοι, ἵνα καὶ ἡμεῖς μετὰ παῤῥησίας ἱκετεύωμεν, ἡμῖν συλλαμβάνεσθαι τὸν τοὺς ξένους ἐφορῶντα θεὸν, καὶ κατὰ τὴν θείαν δίκην καὶ ἡμεῖς τυγχάνωμεν τούτων· ὧν ἡμεῖς τοῖς ξένοις μεταδεδώκαμεν. Χρὴ γὰρ ἐννοεῖν, ὅτι καὶ τῷ θεῷ δανείζει τις τὰς ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ πράξεις, καὶ μετὰ τόκων μεγάλων, εὐγνωμονέστερον ἀνθρώπων, αὐτὸς ἀποδίδωσι. Καθήκει δὲ μηδαμῶς τὸν ξένον ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀδικουμένῳ κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθεῖν. Ἔρημον γὰρ ὄντα ἐπικουρίας ἀνθρωπίνης ὁ τοὺς ξένους ἐφορῶν θεὸς ἐλεεῖ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον ἐκδικεῖ. Χρὴ δὲ καὶ πρὸς τὴν χρείαν, ἧς ἕνεκεν ἀφῖκται, συλλαμβάνειν αὐτῷ τὸν δυνάμενον, καὶ ἐπιτηδείων δεομένῳ κατὰ δύναμιν παρασχεῖν· κἂν νοσήσῃ ξένος, ἐφ' ὅσον οἷόν τε, βοηθεῖν, καὶ πρὸς τὴν οἴκαδε ἐπάνοδον συμπράττειν κατὰ τὸ δυνατόν.

Χρὴ δὲ, φησὶν, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν στρατηγὸν σχέσεως τὸ περὶ τὸν στρατηγὸν καθῆκον εὑρίσκειν τὸν στρατιώτην. Καθήκει δὲ καὶ ἐπιτάττοντι ταχέως ὑπακούειν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις καιρῶν, καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνίζεσθαι τῷ στρατηγῷ πειθόμενον, ὡς ἐπ' αὐτῷ οὔσης τῆς τοῦ πολέμου τύχης. Καὶ προκινδυνεύειν δὲ καθήκει τοῦ στρατηγοῦ τὸν στρατιώτην· διότι ἑνὸς μὲν στρατιώτου πεσόντος, οὐδὲν μέγα τὸ μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὸν πόλεμον βλάπτεται· στρατηγοῦ δὲ πεσόντος, κἂν νικῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται, καὶ τοῖς φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσιν, καὶ ὡς πρόβατα ποιμένος στερηθέντα λύκων ἐπερχομένων ἄλλος ἀλλαχοῦ πρὸς φυγὴν διασπείρονται· ὥστε οὐ μόνον τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρὶς κινδυνεύει στρατηγοῦ κατὰ τὸν πόλεμον πίπτοντος. Δηλοῖ δὲ τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ Κύρου συμβάντα, ἅπερ Ξενοφῶν ἐν τῇ Ἀναβάσει ἱστόρησεν.

Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχον-

et familiam eamdem, non temere neque fort
mur : sic etiam eumdem urbis locum commu
tione sortimur. Major igitur benevolentia
vicino debetur quam civi : quæque de cive di
rius et cumulatius in vicino servanda, eique
canda et accepta referenda quæ possunt omni
norum secundis gratulandum; adversis ing
ægrotantes, tanquam familiares, curandi : i
rum cum aliis palam ostendendum, nos vic
justa si fuerit, pro virili defensuros : denique
dum et erubescendum est, vicinum ea in re
tum fuisse, qua adjuvari a nobis potuisset.

Est vero etiam relatio quædam adversus p
ad nos veniunt, ab hospitum curatore Deo co
igitur et his officium tribuendum, cum ob cur
Deum, tum propter incrementum humanitatis
non solius necessitudinis et cognationis rati
sed ad universum hominum genus porrigi
vero, ut et nos cum fiducia supplicare possi
Deo, divinaque providentia et ipsi ea conse
hospitibus tribuimus. Tenendum est enim, q
rectam voluntatem et bonas actiones mutuare
que magna cum usura, et majore cum gratia
nes solent, ab eo rependi. Nullo autem mo
est hospes : sed et, si ab aliis violetur, summ
dus. Eum enim ope humana destitutum, cur
Deus magis et miseratur et ulciscitur. Est e
tio, cujus conficiendi caussa venit, adjuvand
potest; et victus egenti præbendus pro facult
morbo juvandus est hospes, quantum licet;
ad suos redeat, quoad possis, providendum.

Atque etiam militis officium, inquit, *ex rei imperatorem* est reperiendum. Convenit aut statim parere, ob subitas bellicæ rei conversi titer pugnare cum jusserit imperator, quasi i sit victoria exercitus : et pro ejus salute discr adire; quod uno milite cæso parum in bello ei est miles, nocetur; duce autem interfecto, vel milites statim et animis concidunt, et non secu pastore carentes, lupis invadentibus alii alio d non castra tantum, sed ipsa etiam patria, duce i periclitetur. Idque declarant ea quæ Cyri a Xenophonte scribitur in libro de expeditio illius, consecuta sunt.

Denique etiam populi cum principibus civita

ἐς ἐστί τις τῶν ἀρχομένων σχέσις, καὶ καθήκοντα τὰ πρέποντα τῇ σχέσει. Πρέπει δὲ, τοῖς ὄντως ἄρχουσι πάντα πείθεσθαι τοὺς ἀρχομένους, καὶ ὑπακούειν προθύμως, καὶ τιμᾷν ὡς μετὰ θεὸν εὐεργέτας. Οἱ γὰρ ἀληθῶς ἄρχοντες, ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἄρχονται, καὶ διὰ πάντων τῶν τοῦ ἀνθρώπου χωροῦσιν ἐπιμελόμενοι. Καὶ, ὅπερ ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν ἰατρῶν εἶπεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ἰδεῖν ἐστι δαψιλέστερον· ἐπ' ἰδιωτείαις γὰρ ξυμφοραῖς ἰδίας καρποῦνται λύπας μὲν οὐ πάντως, εἴπερ πείθοιντο Ἐπικτήτῳ, φροντίδας καὶ πόνους, καὶ τῶν οἰκείων καταφρονήσεις, καὶ ἀσχολίας, ἀφελκούσας αὐτοὺς τῆς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὰ κρείττονα ἐπιμελείας. Χρὴ δὲ μὴ μόνον ὑπουργεῖν, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖν τοῖς ἄρχουσι τοὺς δυναμένους, καὶ συνδυνεύεσθαι νομίζειν αὐτοῖς τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ ἄρχοντες μόνον τύχωσιν ἄρχοντες, τὰ τοῖς ἄρχουσι προσήκοντα μὴ πράττοντες· καὶ οὕτως, ὡς μὲν μοχθηρῶν ἀποδοκιμάζειν καταγινώσκειν, τὸ δὲ τῇ ἀρχῇ προσῆκον ἀποδιδόναι, προστείων παραχωροῦντας, καὶ πειθομένους ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ψυχὴν οὐ βλαπτόμεθα. Ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια τοῦ Ἐπικτήτου τρεπτέον, μὴ ἐμαυτὸν ὑπὲρ προθέμενος μὲν τὰ τοῦ Ἐπικτήτου σαφηνίσαι, ἀλλὰ καθηκόντων δὲ βαττολογῶν νῦν.

IN CAP. XXXI.] Παραδοὺς τὰ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους, ἤγουν ἔστι, τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα, μεταβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τὰ πρὸς τοὺς κρείττονας ἡμῶν. Δεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενον, οὕτως ἐπὶ τὰ ὑπέρτερα ἀναβαίνειν καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι. Καὶ ταῦτα δὲ τῆς σχέσεως εὑρίσκει. Σχέσις μὲν γάρ ἐστιν, ὡς εἴρηται πρῶτα καὶ ὑπερέχοντα. Δῆλον δὲ, ὅτι ὄντα ὄντα, οὐδὲν αὐτὰ δεῖται παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς καθήκοντα ἡμῖν ἐστι τὰ οἰκειοῦντα καὶ κρείττοντα ἡμᾶς αὐτοῖς. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν κατὰ φύσιν σύνταξιν φυλάττειν τὰ αἰτιώτατα πρὸς τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐξῃρημένα αἴτια. Τιμᾷν αὐτοὺς δεῖ, καὶ σέβεσθαι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις, καὶ εἴκειν αὐτοῖς ἑκόντας, καὶ ἀρεσκομένους ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης καὶ ἀγαθῆς προνοίας γινομένους. Ταῦτα δὲ ἡμῖν ὑπάρξει, τῆς τε γνώσεως ἀληθιζομένης, καὶ τῆς ζωῆς κατὰ φύσιν διατιθεμένης καὶ τῆς μὲν γνώσεως ὑπολήψεις καὶ δόξας ὀρθὰς αὐτῶν ἰσχούσης, ὅτι τέ ἐστι πρῶτα τῶν ἄλλων, καὶ ὅτι διοικεῖ τὰ παραγόμενα, καὶ προνοεῖ τῶν, καὶ ὅτι καλῶς αὐτὰ καὶ δικαίως κατευθύνει· (εἴτε μὴ εἶναί τις αὐτὰ νομίζει· εἴτε εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖ· εἴτε εἶναι μὲν, καὶ προνοεῖν, μὴ δικαίως δὲ κατὰ λόγον ὀρθὸν προνοεῖν· οὔτε τιμήσειεν ἂν καὶ σέβοι, οὔτε τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτῶν ὑπείκει καὶ ἀρέσκει, ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης γινομένοις·) τῆς δὲ εὐαρέστως πρὸς τὰ γινόμενα διατιθεμένης, ὡς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης διοικουμένων τῶν ὅλων, καὶ μήτε μεμφόμενός τι, μήτε ἐγκαλούσης τοῖς αἰτίοις. Τοῦτο δὲ σκοπήσομεν, εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἡμῶν ἐν ἡμῖν ζητοῦμεν, ἵνα ἐν τούτοις τὰς ὀρέξεις ἔχω-

esse relationem, perspicuum est, et officia illi relationi congruentia. Legitimis autem et germanis principibus parere in omnibus populus debet, et alacriter obtemperare; et venerari eos, ut qui proxime et secundum Deum maxima in rempublicam beneficia conferant. Veri enim principes curationis suæ munus ab animo auspicantur, et omnes hominis partes sua cura complectuntur. Et, quod de medicis dixit Hippocrates, id uberius etiam in eis, qui civitatibus præsunt, videre licet : nam, ob alienos casus, privatis non quidem doloribus adficiuntur, si Epicteto pareant; sed tamen curas et labores subeunt, rem familiarem negligunt, occupationibus detinentur, quibus et a sui et rerum meliorum cura abstrahuntur. Neque vero magistratibus obsequi tantum, sed et operam qui possunt navare debent; atque existimare, in iis niti salutem civitatis. Sin autem verbo tantum principes fuerint, et magistratus officia negligant; improbandi illi quidem erunt, ut sunt improbi; sed quod magistratui convenit, eis præstandum, ut et primas eis deferamus, et his in rebus pareamus, quibus animus non læditur. Sed ad reliqua Epicteti capita convertatur oratio, oportet, ne cum præceptorum ejus declarationem mihi proposuerim, imprudens de officiorum ratione verbosius garriam.

[IN XXXI.] Expositis officiis adversus nostri similes, hoc est homines; nunc ad præstantiores nobis transit. Est enim a proximis inchoandum, et sic ad superiora, in officiis etiam, adscendendum. Enimvero hæc quoque ex relatione reperit, quæ nobis est cum illis, tamquam primis caussis et excellentibus. Cum autem tales sint, obscurum non est, nihil eos nostris rebus indigere. Quare officia nostra adversus illos eo spectant, ut nos illis conciliemus atque subjiciamus. In hoc enim inest conservatio relationis et naturalis ordinis, qui rebus creatis intercedit cum primis et eximiis caussis. Honorandi sunt igitur, et pie colendi, et his quæ ab eis administrantur *obsequendum*, libenterque illis *cedendum*, et in iis adquiescendum, *ut quæ* et *optimo consilio*, et summa providentia *administrentur*. Ista vero tum nobis contingent, cum et cognitio nostra vera fuerit, et vita naturæ convenienter instituta. *Recte* autem de iis *sentiemus*, si judicaverimus, et esse eos primas rerum caussas, et res conditas *gubernare*, et consulere universis, eaque *recte et juste* administrare. (Sive quis enim deos esse non censet; sive cum sint, non consulere rebus humanis; sive cum et sint, et rebus humanis consulant, id tamen et injuste et imprudenter facere opinatur : is neque colet et venerabitur eos, neque illorum administrationi obsequetur ac parebit, ut ab optimo consilio profectæ.) Vita autem naturæ convenienter instituetur, si adquiescamus in eis quæ fiunt, utpote optimo consilio administratis, *nec reprehendamus quidquam, neque auctores accusemus*. Hoc autem non consequemur, nisi bonum et malum nostrum in rebus nostri juris quæramus, ut in his et adpetitiones nostræ et declinationes versentur, utque numquam adpe-

μεν καὶ τὰς ἐκκλίσεις, καὶ μήτε ὀρεγόμενοί ποτε ἀποτυγχάνωμεν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτωμεν. Ἐὰν γὰρ τῶν ἐκτὸς ὡς ἀγαθῶν ὀρεγώμεθα, καὶ ὡς κακὰ τινὰ τῶν ἐκτὸς ἐκκλίνωμεν, ἀνάγκη καὶ τῶν ὀρεκτῶν πολλάκις ἀποτυγχάνειν, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτειν, ἀποτυγχάνοντες δὲ ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀνάγκη μέμφεσθαι καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους τούτων, ἢ τοὺς δυναμένους μὲν παῦσαι, περιορῶντας δέ. Πᾶν γὰρ ζῶον, τάχα δὲ καὶ πάντα τὰ ὄντα, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ ἐφίεται, τὰ δὲ κακὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκκλίνει κατὰ φύσιν· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν βλαβερὰ ἢ ὄντα ἢ δοκοῦντα, ὡς κακὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα ὁμοίως, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἀσπάζεται καὶ μεταδιώκει, καὶ ὡς μεγάλα τεθαύμακεν. « Ἀδύνατον οὖν ἐστι, βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατόν ἐστιν. » Ὥσπερ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην, οὕτω καὶ πρὸς τὸν ποιοῦντα τὴν βλάβην διατίθεται. Ἡ δὲ βλάβη, κακόν· τὸ δὲ κακὸν, φευκτὸν καὶ μισητόν· ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, ἐφετὸν καὶ ἀσπαστόν.

Καὶ ὅτι ἀνάγκη τὸν αἴτιον νομιζόμενον τοῦ δοκοῦντος κακοῦ μισεῖν καὶ λοιδορεῖν, πιστοῦται τέως ἐκ τοῦ, μηδὲ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα ἀρκεῖν πρὸς τὸ μὴ μισεῖν τοὺς τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἀποστεροῦντας, ἢ τοῖς δοκοῦσι κακοῖς περιβάλλοντας. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ υἱέος μισούμενος λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν μὴ μεταδιδῷ τῷ παιδὶ, ἢ τῶν δοκούντων τι κακῶν ἐπάγει, τύπτων, ἢ συνεθίζων πρὸς ἐγκράτειαν. Καὶ Πολυνείκην δὲ καὶ Ἐτεοκλέα, τοὺς Οἰδίποδος παῖδας, καίτοι ἀδελφοὺς ὄντας, τοῦτο ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μονομαχῆσαι καὶ ἀνελεῖν ἀλλήλους προήγαγε, τὸ, ἀγαθὸν δοκοῦσαν τὴν τυραννίδα ὑπ' ἀλλήλων ἀφαιρεῖσθαι νομίζειν. Καὶ ὁ γεωργὸς δὲ, ὅταν σπείραντος μὴ ἐπιβρέξῃ, ἢ πλέον ὕσῃ ποτὲ, ἢ ἄλλο τι τῶν βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν δοκούντων γένηται ἢ μὴ γένηται, λοιδορεῖ τοὺς αἰτίους· ποτὲ μὲν καὶ λόγοις βλασφημῶν· εἰ δὲ μὴ, τῇ γε ἐννοίᾳ. Καὶ οἱ ναῦται δὲ δυσχεραίνουσιν, ὅταν μὴ οἰκεῖος ἄνεμος αὐτοῖς ἐπιπνέῃ, καίτοι πολλάκις ὁ μὲν νότου χρῄζει κατὰ ταὐτὸν, ὁ δὲ βορέου· καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν, ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς ἀντικειμένους ἀδύνατον· ἀλλὰ μόνον δυσφοροῦσι πρὸς τὸν τῶν ἀνέμων αἴτιον, ὅτι μὴ τοῦ οἰκείου τυγχάνουσιν, ἢ τοῦ ἐναντίου πειρῶνται. Καὶ οἱ ἔμποροι δὲ, ὠνούμενοι μὲν, ἀφθονίαν εἶναι βούλονται τῶν ἐμπορευομένων, πιπράσκοντες δὲ, σπάνιν· καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὁπότερον ἂν τούτων μὴ γένηται, καὶ τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας αἰτιῶνται. Καὶ οἱ τὰς γυναῖκας δὲ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅλως τὰ φίλτατα ἀπολλύντες, ὡς ἀποτυχόντες ὧν ὀρέγονται, καὶ περιπεσόντες οἷς ἐξέκλιναν, μέμφονται τοὺς διοικοῦντας. Τοὺς γὰρ τὸ δοκοῦν συμφέρον πορίζοντας, ἐκείνους καὶ τιμᾷν καὶ σέβειν πεφύκαμεν. Τῇ γὰρ τοῦ συμφέροντος τεύξει, σέβας εὐθὺς ἀνακινεῖται πρὸς τοὺς τὸ συμφέρον παρέχοντας· ὥσπερ τῇ τοῦ ἀσυμφόρου, μῖσος καὶ ἀποστροφὴ πρὸς

tendo frustremur, numquam incidamus in i
mus. Si enim res externas ut bonas adpet
damearum ut malas aversamur: sæpe et frus
et in ea quæ fugias incidere necesse erit.
frustramur quæ desideramus, et in ea quæ f
mus; fieri non potest quin culpemus et ode
harum rerum; aut eos, qui, cum possent, ea
sed accidere patiantur. *Omnes* enim *a*
tasse vero naturæ omnes, bonum adpetunt
tione *mala* secundum naturam *declinant*: c
quæ aut sunt aut esse videntur, *eorumque*
santur; utilia vero similiter, sive vera, sive
que caussas amplectuntur et *persequuntu*
admirantur. *Nullo igitur modo fieri p*
noceri sibi putat, eo delectetur quod noc
sicut fieri nequit, ut ipso damno gaudean
quisque adversus dantem damnum adfectus e
ipsum damnum. Damnum autem malum e
fugiendum, et odio dignum; sicut bonum o
plectendum.

Eum autem, qui rei alicujus quæ mala i
putatur, odium et convicia vitare non posse
constat, quod nec naturalis necessitudo et o
virium habet ad odium eorum profligandu
bonis quæ habentur privant, aut in ea quæ
conjiciunt. Nam *propterea* et *pater invis*
viciis adficitur, si bona quæ videntur f
quod malum habetur infligat, sive id verbe
ad continentiam adsuefaciendo. Nam et
Eteoclem, Œdipodis filios, hoc, quamvis fr
lum et cædem mutuam adegit, quod imperi
dicabant, et alter eo se ab altero spoliari p
agricola, si post sationem non pluit, aut aliqu
aut aliquid aliud quod malum aut bonum habe
fit; auctores aut impiis verbis lacessit, aut ce
Nautæ quoque moleste ferunt, cum ventus ei
spirat, quamvis sæpe eodem tempore alius
aquilone egeat: neque cogitant, fieri non p
contrarii spirent; sed tantum auctori ventoru
quod secundum non habeant, aut contrariu
Mercatores, cum emunt, frequentiam vendi
lunt; cum vendunt, paucitatem: et, utrum
non fuerit, indignantur, et gubernatores univ
accusant. *Qui uxores*, *qui liberos*, qui den
quæque *amittunt*, ut frustrati iis quæ adpetu
lapsi quæ declinant, gubernatores accusant.
quod bonum habetur, præbent, eos et colen
ipsa natura jubente, solemus. Nam utilitat
spectus continuo venerationem excitat advers
litatem præbent; sicut damni accepti cogitatio
et aversationem auctorum. *Quare, qui ope*

ς αἰτίους. Ὥστε, ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς τείνει ὀρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν, οὗτος ἐν ταὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. Τυγχάνων γὰρ ἀεὶ ὧν ὀρέγεται, καὶ μὴ περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει, διὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι πάντα, εὐαρεστεῖ πρὸς τὰ γινόμενα, καὶ τὸ προσῆκον πᾶσι τοῖς αἰτίοις αὐτῶν ἀποδίδωσιν. Ὁ δὲ τῶν ἐκτὸς ἐπιθυμῶν, καὶ ταῦτα ἐκκλίνων· εἰ μὴ τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας ἔχει τῇ ἑαυτοῦ δοκήσει συντρεπομένας, καὶ πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ ζωὴν καὶ θάνατον, καὶ νίκας καὶ ἥττας, καὶ μέντοι καὶ ὄμβρους καὶ χάλαζαν, καὶ πάντα τὰ μετέωρα, καὶ τὴν εἱμαρμένην πᾶσαν περιφοράν· ἐπειδὴ τὰς ταῦτα τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκκλίσεις ἐξέτεινεν, ἀναγκαίως πολλῶν μὲν ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνει, πολλοῖς δὲ πλίνων περιπίπτει· ὥστε καὶ δυσχεραίνει πάντως, καὶ μέμφεται τοὺς αἰτίους, καὶ ζῇ βίον πρὸς τῷ λυπηρῷ καὶ ἐπιπόνῳ καὶ ἀσεβῆ πρὸς τὸ θεῖον· ὥστε παντάπασι εἶναι κακοδαίμονα.

Παραδοὺς δὲ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας τὰ κυριώτατα αἴτια, τήν τε ἄπταιστον περὶ αὐτῶν ἐπιστήμην, καὶ τὸ πείθεσθαι καὶ εἴκειν τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις ἥδεσθαι καὶ εὐαρεστοῦντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης γινομένοις· καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι τοῖς τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεμένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκτός· ἐφεξῆς προστίθησι καὶ τὰς διὰ τῶν ὄντων τῷ θείῳ προσαγομένας τιμάς· ὧν τὰς νομίμους καὶ ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν, ὡς αἱ ἱστορίαι δηλοῦσιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶν τυγχάνωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· καὶ τὰ ἐκτὸς, διὰ τῶν προσφερομένων ἀπολαύοντα τῆς θείας ἐλλάμψεως, βονά τε ἡμῖν καὶ εὔχρηστα γίνηται. Ὡς γὰρ τὴν ψυχὴν, ἧς αἴτιός ἐστιν, ἀνατίθεμεν αὐτῷ, καὶ ἀφιεροῦμεν, ἀποκαθαίροντες αὐτὴν διά τε τῆς ἐπιστημονικῆς περὶ αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ διὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς· οὕτως καὶ ταύτῃ χρὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ἀνατιθέντας καθαίροντας, [καὶ τὰ] ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς φανερὰς καὶ ἀκαθαίρους κηλῖδας ἀπορρύπτοντας. Ἡ δὴ κεκαθαρμένη διὰ τῶν εἰρημένων τρόπων ψυχὴ, διὰ τοῦ κεκαθαρμένου ὀργάνου, καὶ ἀμφιέσμασι καθαροῖς ὡς δυνατὸν κεχρημένου, καὶ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων προσφερέτω τὰς ἀπαρχάς. Καὶ γὰρ ὅσιον καὶ δίκαιόν ἐστι, τοῖς δεδωκοσι ἀπάρχεσθαι· οὐχ ὅτι δεῖται τούτων ὁ θεός· (οὐδὲ ἡμῶν τῆς εὐζωΐας δεῖται τῆς ἡμετέρας, οὐδὲ τῶν ὀρθῶν περὶ αὐτοῦ ἐννοιῶν·) ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τούτων, κατὰ τὸ πρέπον αὐτοῖς μέτρον, ἐπιτηδείων γινομένων πρὸς τὴν θείαν ἔλλαμψιν, ὑποδεχόμεθα τὸν θεὸν, ὅστις ἄξιος. Ὅσα καὶ τῶν ἐκτὸς τὰ προσαγόμενα καὶ ἀνατιθέμενα τῇ ζωῇ καθαρᾷ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, μεταβάνει καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι. Καὶ γὰρ ἐπιληψίας τις ὡμολόγησεν ἀπηλλάχθαι καὶ διὰ τῆς τῶν τοιούτων μεταλήψεως καὶ χαλάζας καὶ θαλάσσης κλύδωνας ἔπαυσε [διὰ] τῶν τοιούτων πολλάκις ὁσίων. Καὶ οἱ προσφέροντες

quemadmodum decet, adpetat et declinet, nec ad externa porrigit adpetitum et declinationem; *is eadem opera et pietati dat operam*. Semper enim ea, quæ desiderat, adipiscitur; nec in ea incidit quæ declinat; quia hæc penes nos sunt. Adquiescit igitur in iis quæ fiunt, et convenientem cultum auctoribus eorum tribuit. Qui autem res externas desiderat, easque declinat; nisi voluntati suæ obsequentes habuerit et hominum voluntates, et divitias et paupertatem, et prosperam valetudinem et morbum, et vitam et mortem, et victorias et clades, atque etiam ventos, et pluvias, et grandinem, et omnia quæ in sublimi fiunt, et fatum universum; quoniam in ista adpetitiones et declinationes suas convertit, necessario multis adpetitionibus frustratur, et in multa adversa incidit. Proinde etiam indignatur utique, et culpat auctores, et vitam agit cum molestam et ærumnosam, tum irreligiosam et impiam adversus Deum, ut omnibus modis fiat infelix.

Postquam pietatis adversus Deum præcipuas caussas tradidit; nempe, si certam de eo scientiam habeamus, atque ultro pareamus cedamusque administrationi ejus, et his quæ ab ipso geruntur adquiescamus, ut quæ ab optimo consilio proficiscantur; et postquam demonstravit, non posse hoc eos facere, qui bonum et malum in voluntate nostra non collocent, sed in rebus externis; ordine subjungit honores, qui per res externas Deo tribuuntur: quorum legitimos et usu receptos Deus utique hominibus ostendit, ut historiæ declarant, quo et nos per eos necessitudine cum ipso conjungamur, et externæ res, per oblationes fruendo illustratione divina, et uberes nascantur, et nostris usibus adcommodatæ. Ut enim animum, cujus is auctor est, ei dedicamus et consecramus, repurgando illum, cum vera de illo cogitatione, tum vita naturæ consentanea: sic post animum corpus etiam ab ipso datum decet ei consecrari, a maculis tam conspicuis quam latentibus repurgatum. Animus autem his quas dixi rationibus repurgatus, repurgato instrumento, et vestimentis etiam quam purissimis induto, externarum quoque rerum, quas Deus dederit, primitias offerto. Nam jus fasque postulat, iis offerri primitias, qui dederunt; non quod his egeat Deus; (neque enim probitate nostra eget, neque rectis de se opinionibus;) sed nos per hæc, cum pro conveniente ipsis mensura ad recipiendam illustrationem divinam idonea facta sunt, Deum suscipimus, quisquis dignus est. Sic externæ res etiam, pura mente modoque conveniente oblatæ ac dedicatæ, fiunt et ipsæ illustrationis divinæ participes, ita ut divinas quoque vires exserant. Nam et epilepsia se quispiam horum communicatione liberatum professus est: per talia sacra etiam grandines sæpe et maris fluctus sedati sunt. Et qui ea sancte offerunt, ipsi quoque per communicationem, quam cum

[illegible] καὶ
[illegible] καὶ δίκαιον καὶ
[illegible] ἀπάρχεσθαι
[illegible] ὀλίγου τοῦ προσ-
[illegible] ἀνατίθεται καὶ ἀφιε-
[illegible] τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ

[illegible] κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖν
[illegible] πανταχοῦ πάρεστιν
[illegible] θείων δυνάμεων. Ἡμεῖς
[illegible] τὸ ἀνθρώπινον εἶδος,
[illegible] θεοῦ παραχθέντων, καὶ τοῦ ἀν-
[illegible] ζωῆς νῦν καὶ βίου αἵρεσιν ἑνὸς
[illegible] βραχεῖ τοῦ παντὸς καὶ αὐ-
[illegible] ἄλλος ἄλλης θείας ἀγαθότη-
[illegible] ἐν ἄλλοις τόποις καὶ χρόνοις ἄλλως.
[illegible] ὅταν παρ' ἡμῖν ἡμέρα ᾖ, παρ' ἄλλοις
[illegible] ὅταν ἀλλαχοῦ χειμών, ἀλλαχοῦ θέρος·
[illegible] τάδε φύεται φυτὰ καὶ ζῶα· ἐν ἄλλοις
[illegible] τῆς τε γῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, μεμε-
[illegible] λαχόντων τὰς θείας ἀγαθότητας. Ἕκαστοι
[illegible] ὁ θεός τε ἐξέφηνε, καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς πείρας
[illegible], διαφόροις ὥσπερ τόποις καὶ βίοις, οὕτω
[illegible] καὶ τρόποις, καὶ τῇ τῶν θυομένων καὶ
[illegible] ἐναλλαγῇ, τὸ θεῖον ἐξευμενίζονται. Καὶ
[illegible] θεὸν τὰ περὶ θεοῦ ὀργιάζεται, δήλη γίνεταί
[illegible] ἀφωρισμέναις ἡμέραις ἐνέργεια τῆς θείας
[illegible], ἥτις ἐν ἄλλαις οὐ πάντως γίνεται. Καὶ
[illegible] θεραπεύονται, καὶ προλέγεταί τινα τότε
[illegible] τῶν συμφερόντων. Οὕτω μεγάλην ἔχει τὴν δύναμιν
ἡ τῶν χρόνων διαφορὰ πρὸς τὴν θείαν οἰκειότητα. Οὕτω
δὲ καὶ ἡ τῶν τόπων, καὶ τῶν λεγομένων, καὶ πραττομέ-
νων, καὶ προσφερομένων συναρμογή.

Πάντα δέ, φησί, τὰ πρὸς τὴν θείαν ἀνήκοντα τι-
μήν, καὶ καθαρῶς χρὴ ποιεῖν, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως.
Μὴ καθαρῷ γὰρ καθαρῶν ἐφάπτεσθαι οὐ θεμιτόν ἐστι·
τῷ δὲ καθαρῷ καὶ εἰλικρινεῖ εἴ τι νόθον παραμιχθείη,
μολύνει αὐτό. Οὐ χρὴ οὖν ἐπισεσυρμένως ποιεῖν τι·
τὸ γὰρ ἐπισεσυρμένον μεταλαμβάνει τινὸς ἀπὸ τοῦ
ἐδάφους ἀκαθαρσίας· οὐδὲ ἀμελῶς χρή, φησίν, οὐδὲν
τῶν τοιούτων ποιεῖν, ὥστε διὰ ῥαθυμίαν παραλιμπά-
νειν τι τῶν δεόντων, ἢ συγχεῖν, ἢ ἐναλλάττειν. Ὥσ-
περ γὰρ, ἐὰν στοιχεῖα τοῦ λόγου ἀφέλῃς, ἢ ὑπαλλάξῃς,
οὐκ ἔτι γίνεται τὸ τοῦ λόγου εἶδος· οὕτω καὶ τῶν
θείων ἔργων ἢ λόγων ἐὰν ἐλλείπῃ τι, ἢ ὑπήλλακται,
ἢ συγκέχυται, οὐκ ἔτι γίνεται ἡ τοῦ θεοῦ ἔλλαμψις,
ἀλλὰ καὶ ἐξυδαροῖ τὴν τῶν γινομένων δύναμιν ἡ τοῦ
ποιοῦντος ῥαθυμία· ὥσπερ κυριώτατον εἰς συμπλήρω-
σιν καὶ τελείωσιν τῶν ἄλλων ἡ σύντονος μετὰ ἐπιστήμης
ῥαθυμία τοῦ ποιοῦντος. Ὁ δὲ περὶ τὴν τοῦ θεοῦ
τιμὴν ἀμελὴς καὶ ῥάθυμος φαινόμενος, περὶ τί ἂν τῶν
δεόντων σπουδάσειεν; Ἀλλ' οὐδ' ἀσεβῶς, φησί, δεῖ
πρακτέον· τοῦτ' ἔστιν, ἄνευ σεβασμοῦ· ὅσῳ γὰρ ἂν
τιμιώτερα καὶ σεβασμιώτερα νομίζοιτο τὰ θεῖα, το-

illis habent, divinæ fiunt illustrationis particip
quam quod justi et grati animi officio funguntu
norum donorum primitias his, qui ea dederunt,
que consecrant. Per exiguas vero istas primi
genus, ut dixi, Deo consecratur dedicaturque
nientis opis divinæ fit particeps.

Hæc vero, inquit, *patrio ritu fieri debent*
Nam Deus simul ubique præsto est semper, cu
suis divinis viribus. Cum autem multa sint a
cta, nos, qui una distincta specie constemus
ex humano genere unum genus vitæ nunc, et u
degendæ rationem definitam habeamus, et in e
universi et terræ adeo ipsius collocati simus; ali
beneficio fruimur, aliisque locis et temporibus ali
enim, cum aliis dies est, aliis esse noctem; cum
alibi æstatem; hic alias nasci et stirpes et an
aliis locis alias : cum et terra, et quæ in ea s
beneficia diversis percipiant modis. Singuli ig
divina patefactione, partim experientia edocti,
locis et vitæ generibus, sic etiam temporibus et
ctimarum et oblationum varietate, numen placa
divina festa ex Dei voluntate celebrantur, statis
cacia divinæ illustrationis conspicitur : quod
nullo modo fit. Nam et ægroti curantur, et uti
tunc prædicuntur. Tantam vim habet ad con
cum Deo nobis conciliandam cum temporum
tum locorum et dictorum, factorumque et oblat
adcommodatio.

Jubet autem omnia, quæ ad divinum cultum
et *pure* facere, et *non sordide*. Nam ab impu
tingi nefas est : purumque et sincerum, si quid
num admisceatur, eo pollui solet. Neque igit
quidquam faciendum; (nam, quod ἐπισύρεται,
dibus, quæ humi sunt, trahit aliquid;) neque
in his versandum, ut per ignaviam aliquid factu
aut prætermittamus, aut confundamus, aut pe
Sicut enim, si elementa sermoni subtrahas aut im
manet eadem forma sermonis : sic etiam, divinor
et sermonum si quid aut deest, aut immutatum e
turbatum, illustratio divina tollitur : et eorum
tur vim evanidam reddit ejus, qui illa gerit, soc
ad complementum et perfectionem aliarum rerum
valet intenta alacritas, cum scientia conjuncta.
se in Dei cultu negligentem et socordem præbet
sit ad officium fungendum excitatus? At *neque i*
inquit, est accedendum : hoc est absque v
Quanto enim religiosiores et sanctiores res divi
tur; tanto magis ut talia attingimus. Nam

λλον αὐτῶν ὡς τοιούτων μετέχομεν. Καὶ
μεῖς [εἰ] τῷ σεβασμῷ τοῦ θείου κατὰ τὸ δυνα-
ττόμεθα, καὶ ἀδρυνόμεθα. Εἰπὼν δὲ, ὅτι
μελῶς ποιεῖν, ηὐλαβήθη, ὡς ἔοικε, μή τις
λέγειν αὐτὸν, ὅτι καὶ ὑπὲρ δύναμιν χρὴ τὰ
ποιεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ, ποῦ ἂν εἴη τὸ μέτρον
εἰ μὴ ἐπὶ τῶν θείων, τῶν μετρούντων πάντα,
ντων τοῖς ἀρίστοις ὅροις; ἔπειτα, οὐδὲν οὕτω
ῖργα συνέχει, ὡς τὸ τὴν ταυτότητα συνεχῆ
λειπτον φυλάττειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἔργῳ καὶ
ηδὲν κατὰ τὸ δυνατὸν παραλλάττοντα. ἀδύ-
ὑπὲρ δύναμιν πολλάκις αὐτὰ ποιεῖν. Ἐοίκασι
ιεῖον περισσῶς φιλοτιμούμενοι, ἅμα μὲν δω-
αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι, ἅμα δὲ ἀγνοεῖν, τίνα
εῦτα εἰς τὴν θείαν εἰσάγει τιμὴν, ὅτι ἀπαρχαὶ
ι εἶναι τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων ἡμῖν.

μὲν οὖν τῷ θαυμαστῷ συνοδεύσας, ὡς ἐμοὶ
καὶ τὸ παρὸν εἶδος τοῦ λόγου διήρθρωσα.
δὲ ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου, συντόμως τὰ
ν τρία προβλήματα ἐνεδείξατο, ὧν προωμο-
ν δεῖται πᾶσα νομοθεσία, καὶ πᾶσα τῶν ἠθῶν
, ὅτι καὶ εἰσὶ, καὶ προνοοῦσι, καὶ καλῶς καὶ
ὰ πάντα κατευθύνουσιν· οὐδὲν κωλύει, διὰ τοὺς
ους τῶν ἀθρώπων, τὰς ἀποδείξεις προσθεῖναι
λήμασι. Φύσει μὲν γὰρ οὐκ ἄθρωποι μόνοι, ἀλ-
τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ λίθοι, καὶ
πλῶς τὰ ὄντα, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκα-
στρεπται πρὸς τὸν θεόν· ἄνθρωποι δὲ πρὸς
εἰ παρὰ γονέων εὐθὺς ἐκ παίδων συνεθίζονται
, καὶ ταῖς κοιναῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίαις
ῦσι. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι
ηνες, καὶ κατὰ τὸν πρότερον ἄπειρον χρόνον,
εἰ ἄλλοι κατ' ἄλλας ἐννοίας, νομίζουσιν εἶναι
ιὴν Ἀκροθοϊτῶν, οὓς ἱστορεῖ Θεόφραστος,
νομένους, ὑπὸ τῆς γῆς ἀθρόως καταποθῆναι·
τις ἄλλος, εἷς, ἢ δύο, κατὰ πάντα τὸν πρό-
ὄνα ἱστόρηται. Συμβαίνει δέ τινας, καὶ διὰ
οδείκτους πιστεύειν, καὶ διὰ τὸ ὁρᾷν, ποτὲ
ους δακοῦντας δυσπραγοῦντας, ποτὲ δὲ κακοὺς
εὐροοῦντας, ὀλιγωρεῖν ὧν ἔχουσι προλήψεων,
ιν διδόναι τῇ τραγῳδίᾳ λέγειν·

ῶ κατειπεῖν, μήποτ' οὐκ εἰσὶν θεοί·
ἱ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐπιπλήττουσί με.

ὖν ἔχει, τούτους καὶ τῷ Ἐπικτήτῳ πειθομένους,
κῆς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τίθεσθαι τὰ
μῶν, καὶ τὰ κακά. Οὕτω γὰρ οὔτε ἀγαθὸς
ήσει ποτὲ, οὔτε κακὸς εὑρήσει. Καὶ μέντοι
ποδείξεως ὡς δυνατὸν βεβαιῶσαι τὰς ἀναπο-
περὶ θεοῦ προλήψεις, σκεψώμεθα.

δὲ τῆς σκέψεώς ἐστιν, ἰδεῖν πρῶτον, τί ση-
ὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Καὶ ἰστέον, ὅτι οἱ πρῶτον
ὑτὸ, τοὺς ἐν οὐρανῷ περιπολοῦντας, παρὰ τὸ
ῶτ' ἔστι τρέχειν καὶ ὀξέως κινεῖσθαι, οὕτως

cultui numinis, quoad fieri potest, submittentes, hoc ipso veluti grandescimus. Cum autem dixisset, non esse negligenter faciendum; veritus videtur, ne quis dicere se putaret, etiam *supra vires* ista esse facienda. [Recte igitur adjecit, *Neque supra vires*.] Ubi enim modus esset optimus, nisi in rebus ad deos pertinentibus, qui omnia moderantur, optimisque terminis definiunt? Deinde nihil æque divina continet opera, atque si in iis perennis æqualitas conservetur; et, quoad ejus fieri potest, neque dicto, neque facto quidquam immutetur. Neque vero fieri potest, ut supra vires sæpe facias. Videntur autem ii qui in sacris faciendis nimis profusi sunt, simul et Deum corruptelæ condemnare, et ignorare quem usum ista ad honorem Deo habendum conferant, cum nonnisi primitiæ esse debeant eorum quæ divinitus acceperimus.

Ego igitur mirabilem hunc virum secutus, pro virili hanc quoque partem præceptorum ejus declaravi. Sed quia capitis hujus initio, tres *de diis quæstiones* compendio perstrinxit, quæ ante omnem legum lationem morumque disciplinam certæ compertæque habendæ sunt, *deos et esse*, *et providere, et bene justeque administrare omnia;* nihil vetat ob importunos quosdam homines, demonstrationes subjicere quæstionibus. Natura enim quidem, non homines modo, sed et brutæ animantes, et stirpes, et lapides, ea denique omnia quæ sunt, pro suis quodque viribus, ad Deum respiciunt : homines vero præterea a parentibus etiam statim a pueris ad pietatem adsuefiunt, et communes hominum sequuntur notiones. Omnes enim homines, tam barbari quam Græci, cum infinito superiori tempore, tum nunc, quamvis alii aliis rationibus, Deum esse censent, Acrothoitis exceptis, quos narrat Theophrastus, cum nullum colerent numen, subito universos a terra absorptos esse; et si quis forte alius unus atque alter, ab omni ævo, talis fuisse perhibetur. Fit autem, ut nonnulli, quoniam absque demonstratione crediderunt, et quia bonos qui videntur viros interdum adversa fortuna utentes, improbos vero felices vident, parum curent insitas a natura ipsa notiones, et locum faciant tragœdiæ dicendi,

Deos non esse, dicere annon audeam,
res improborum tam secundas intuens?

Rectum igitur fuerit, hos etiam, Epicteto obtemperantes, non in rebus externis, sed in nostra potestate sitis, bona et mala nostra collocare. Sic enim neque cum bono viro umquam male agetur, neque ullus improbus erit beatus. Verumtamen etiam videamus, quo pacto per demonstrationem firmari possint illæ de Deo notiones, absque demonstratione anticipatæ.

Est autem considerationis hujus initium inde faciendum, ut, quid Dei nomen significet, videamus. Sciendum igitur, initio θεοὺς (quos Latini *Deos* vocant) a cursu et motus celeritate (θεῖν enim *currere* significat) stellas nominatas

ὠνόμασαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσωμάτους καὶ νοητὰς τῶν ὄντων αἰτίας ἀνήγαγον τὸ ὄνομα, καὶ μέχρι τῆς μιᾶς τῶν πάντων ἀρχῆς καὶ αἰτίας· ὥστε δηλοῦν τὸ ὄνομα, ἀρχὴν τῶν ὄντων, καὶ αἰτίαν νοητὴν πρωτίστην, καὶ κυρωτάτην. Ἡ γὰρ ἐκ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης πάντα γίνεται, τὰ γινόμενα, ἢ ἔχει προηγουμένας αἰτίας, ὑφ' ὧν γίνεται. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ ταὐτομάτου, καὶ ὡς ἔτυχε, γινόμενον, οὔτε αἴτιον ὡρισμένον ἔχει τὸ ποιοῦν, οὔτε σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τινί· οὐ γὰρ ἂν ἐκ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ κατὰ προηγούμενον ὑφίστα τὸ αἴτιον, καὶ σκοπὸν ἐποίει. Ἀλλ' οὐ τάξιν οὔτε ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν ἡ τῶν τοιούτων ἀεὶ γένεσις φυλάττει· πάντα δὲ τὰ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει καὶ φυτεύει, σκοπὸν τιθέμενος τὸ γινόμενον· καὶ ἡ τῶν ζώων σύνοδος εἰς τεκνογονίαν ὁρᾷ· καὶ ἀκολουθία καὶ τάξις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους φυλάττεται τῆς γενέσεως, τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ, τῶν δὲ ἐν μέσῳ, τῶν δὲ τῷ πέρατι, κατὰ τὸν αὐτὸν εἱρμὸν παρακολουθούντων. Τὸ γὰρ σπέρμα καταβαλλόμενον, ἐπὶ μὲν φυτῶν, τεγγόμενον ὕδατι, ῥίζας ἀφίησι καὶ βλαστοὺς, εἶτα καλάμην ἢ κλάδους τρέφει, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ καρποῦ καὶ πεπάνσεως. Ἐπὶ δὲ ζώων, ἀρδόμενον τῷ καταμηνίῳ τὸ σπέρμα ἐκτείνεταί τε, καὶ σχηματίζεται εἰς τὸ ἔμβρυον· ὁ τρεφόμενον καὶ τελειούμενον ἀποτίκτεται κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον. Καὶ ἡ αὐτὴ τάξις ἀεὶ καὶ ἀκολουθία φυλάττεται τῆς γενέσεως. Εἰ οὖν τὰ μὲν κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ αἴτιον ὡρισμένον ἔχει, καὶ σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι, καὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἀποτελεῖται· δῆλον, ὅτι συνάγεται, τὸ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν, καὶ ὅλως πάντα τὰ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα, μὴ ἐκ ταὐτομάτου, μηδὲ ὡς ἔτυχε, γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένας αἰτίας. Δεῖ ἄρα προηγουμένας αἰτίας εἶναι τῶν γινομένων. Καὶ εἰ γενηταὶ εἶεν αὗται, ἀνάγκη καὶ τούτων ἄλλας αἰτίας εἶναι προηγουμένας, ἕως ἂν ἐπὶ τὰ ἀγένητα ἔλθωμεν· ἅπερ οὐκέτι τῶν γινομένων ἐστὶν, ἀλλὰ ὄντα ταῦτα κυριώτερον λέγεται, ἀγένητα παντελῶς ὄντα, ἅτε ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἔξωθεν. Ὥστε ἡ αὐθυπόστατά ἐστι τὰ πρῶτα καὶ ἀγένητα αἴτια, ἢ κρείττοντα τῶν αὐθυποστάτων, ὡς δείξει προϊὼν ὁ λόγος.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κινήσεως ἀναβαίνοντες, τὰ πρῶτα κινοῦντα αἴτια, ἢ αὐτοκίνητα εὑρήσομεν, ἢ ἀκίνητα. Τὸ γὰρ ἑτεροκίνητον, ὑφ' ἑτέρου τινὸς κινεῖται· τὸ δὲ ἕτερον τοῦτο, ἢ καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑτέρου, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον· (οὐδὲν γὰρ οὕτως οὔτε κινοῦν ἔσται, οὔτε κινούμενον, μὴ οὔσης ἀρχῆς τῆς κινούσης·) ἢ ἀνάγκη, πρῶτον ἑτεροκίνητον ὑπὸ αὐτοκινήτου κινεῖσθαι, ἢ ὑπὸ ἀκινήτου. Ἀλλὰ τὸ κατὰ πᾶσαν κίνησιν ἀκίνητον ἵστησι μᾶλλον καὶ πήγνυσι, καὶ τὸ

fuisse, quæ in cœlo feruntur. Post autem quoque naturas, et rerum caussas mente in nique ad unicum omnium rerum principiu id nomen translatum; ut significaret Princi Caussam, mente comprehendendam, prim que principem. Quæ enim fiunt, aut casu fiunt omnia, aut ex antegressis caussis orin quod casu et fortuito fit, neque caussam e nitam habet, neque finis propositus est caussa efficiens non casu atque fortuito, s illud protulisset, et scopum illud sibi fecisset rum rerum ortus, quæ temere ac fortuito fiu nem et consecutionem perpetuam servat. Qu dum naturam et consilio geruntur, ea etiam referuntur. Agricola certe quidem et serit et ut aliquid nascatur: et animantium congre nem sobolis spectat: et certa series, certus finem usque procreationis servatur, aliis in dio, aliis in fine pari ordine consequentil plantis quidem, semen in terram conjectu aqua, radices agit et germina primum, mo fert, aut ramos alit, cæteraque ordine usqu maturitatem. In animalibus autem, seme guine perfusum extenditur, et informatur u eo usque alitur et perficitur, donec suo te edatur. Atque hic ortus ordo atque prog conservatur. Quod si igitur ea quæ nat fiunt, et caussam definitam habent, et eo tum sibi finem proponit, et progression eodem perpetuo res absolvuntur: utique c natura consilioque fiunt, et omnino omnia quodam loco sunt in mundo, non casu sed per caussas antecedentes. Oportet igit oriuntur, caussas esse antecedentes. Qu sunt, necesse est harum rursus alias esse donec ad eas perventum fuerit, quæ nulli tum: quæ non jam sint ex eorum numero sed quæ res subsistentes dicuntur rectius, sus ortu careant, quippe quæ caussam, cu tra se, sed in semet ipsis habeant. Itaque ortusque expertes, aut per se subsistunt, sunt præstantiores; ut in progressu ora tur.

Similiter vero, a motione adscendendo, tes caussas inveniemus aut per se mobiles es biles. Quod enim suo motu non cietur, ab alio atque id ipsum rursus ab alio: fitque sic prog quam rerum natura respuit. Nihil enim ista r est, quod vel moveat, vel moveatur, ni sit p vens. Aut necesse est, id quod primum motu, ab eo cieri, quod vel per sese moveat immobile. At vero, quod ab omni motu prers

ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἑκάστοις καὶ μὴ μεταβάλλειν παρέχεται. Ἀνάγκη οὖν, τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ πρώτως κινοῦν τὰ ἑτεροκίνητα. Ταῦτα δέ ἐστι τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα, καὶ αὐξόμενα, καὶ μειούμενα, καὶ κατὰ ποιότητα μεταβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τόπων εἰς τόπους μεταβαίνοντα. Οὔτε γὰρ τὸ γινόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ γίνεσθαι δυνατόν· ἔμελλε γὰρ εἶναι πρὸ τοῦ γενέσθαι· οὔτε τὸ αὐξόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ αὔξεται· προσθήκῃ γὰρ αὔξεται τὸ αὐξόμενον· οὔτε τὸ ἀλλοιούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ ἀλλοιοῦται· ὑπὸ ἐναντίας γὰρ ποιότητος ἀλλοιοῦται τὸ ἀλλοιούμενον. Ἀλλὰ οὔτε κατὰ τόπον ὑφ' ἑαυτοῦ μεταβάλλει· σώματα γὰρ ὄντα πάντα τὰ κατὰ ταύτας κινούμενα τὰς κινήσεις δειχθήσεται, μὴ δυνάμενα εἶναι αὐτοκίνητα. Χρὴ οὖν τὰ προσεχῆ τῶν γινομένων καὶ ἑτεροκινήτων αἴτια, αὐτοκίνητα εἶναι. Καὶ γάρ, εἰ κατ' ἐπίνοιαν σταίη τὰ πάντα, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἄρξαιτο ἂν τὸ κινητὸν, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου. Τό τε γὰρ ἀκίνητον ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει, καὶ τὸ ἑτεροκίνητον τὴν τοῦ κινοῦντος περιμένει δύναμιν.

Δεῖ δὲ καὶ ἁπλᾶς τὰς ἀρχὰς εἶναι. Τὰ γὰρ σύνθετα, ἐκ τῶν ἁπλῶν συνέστηκε· καὶ προηγεῖται τῇ φύσει τὰ ἁπλᾶ τῶν συνθέτων. Ἴδωμεν οὖν, κάτωθεν ἀνιόντες, καὶ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενοι, ζητῶμεν, εἰ δυνατὸν τὰ σώματα ἐν ἀρχῆς λόγῳ παραλαμβάνεσθαι, καὶ εἶναι τοιαῦτα, οἷας τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας ὁ λόγος ὑπέθετο· ἢ οὔτε αὐθυπόστατα, οὔτε αὐτοκίνητα εἶναι δύναται ταῦτα τὰ κινούμενα σώματα. Τὸ γὰρ αὐτοκίνητον, ἢ μέρει μὲν κινοῦν, μέρει δὲ κινούμενον, λέγεται αὐτοκίνητον· ἢ ὅλον ἑαυτὸ κινοῦν, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενον. Ἀλλ' εἰ μέρει κινεῖ, καὶ μέρει κινεῖται, περὶ τοῦ κινοῦντος μέρους πάλιν τὰ αὐτὰ ἐρωτητέον, πότερον αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἢ ἑτέρωθεν κινούμενον κινεῖ· καὶ εἰ τοῦτο, ἢ ἐπ' ἄπειρον προελευσόμεθα, ἢ αὐτοκίνητον ὑποθησόμεθα τὸ πρῶτον, ὡς ὅλον κινοῦν, καὶ ὅλον κινούμενον. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ αὐθυποστάτου ῥητέον. Ἀνάγκη γὰρ τὸ πρῶτον καὶ κυρίως αὐθυπόστατον ὅλον ὑφιστάμενον εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Τὸ δὲ τοιοῦτον, ἀμερὲς εὐθὺς ἀνάγκη εἶναι, καὶ ἀδιάστατον. Μεριστὸν γὰρ καὶ διαστατὸν ὑπάρχον, οὐ δύναται ὅλον ὅλῳ αὐτῷ ἐφαρμόττειν, ὡς τὸ ὅλον εἶναι κινοῦν, καὶ ὅλον ἢ αὐτὸ κινούμενον, ἢ ὅλον ὑφιστὰν εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Ἀλλ' οὐδὲ ἁπλᾶ εἶναι τὰ σώματα δύναται, ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντα, καὶ εἴδους, καὶ πολλῶν τῶν συμπληρούντων αὐτὸ, μεγέθους, σχήματος, χρώματος, καὶ τῶν τοιούτων· ἅπερ οὐκ ἔστι πρωτουργὰ ὄντα, ἀλλὰ μεθέξεις τῶν πρωτουργῶν εἰδῶν ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἀνειδέῳ τῷ μετέχοντι γινόμεναι. Ὅπου γὰρ ἐστι πρωτότυπα τὰ εἴδη, ἔστιν αὐτὸ τοῦτο ἕκαστον ὅπερ ἐστὶ, καὶ οὐ δεῖται τινὸς τοῦ μετέχοντος εἰδέου. Ὅπου δὲ μέθεξίς ἐστιν ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων, δεῖ πάντως ἄλλο εἶναι τὸ μετέχον, ἀνείδεον καθ' ὅ τὸ ὑπάρχον.

id sistit magis et compingit, et singulis rebus id confert, ut in eodem statu permaneant, nec immutentur. Necesse igitur est, per se mobile id esse, quod primum movet ea quæ aliunde cientur. Ea vero sunt, quæ oriuntur et occidunt, quæ augentur et minuuntur, quæ mutantur qualitatibus, quæ ex aliis locis in alia loca transeunt. Neque enim id quod oritur, oriri a se ipso potest : (sic enim esset, antequam esset :) neque id quod augescit, a se ipso augetur, sed accessione aliqua facta : neque quod fit aliud, a se ipso fit aliud; sed per qualitatem contrariam, quæ ei inducitur. Neque, quod ad locum attinet, a se ipso quidquam movetur; omnia enim, quæ hoc genere motus moventur, corpora esse demonstrabitur; quæ non possunt esse per se mobilia. Oportet igitur, proximas iis, quæ oriuntur et aliunde moventur, caussas per se esse mobiles. Nam si universa stare fingas, non aliunde incipere poterit mobile, nisi a per sese mobili. Nam quod immobile est, eodem semper modo se habet : et quod aliunde movetur, moventis exspectat facultatem.

Præterea principia simplicia esse oportet. Composita enim e simplicibus constant : itaque ab ipsa natura comparatum est, ut simplicia compositis antecedant. Videamus igitur inferne adscendendo, et a proximis auspicando quæramus, utrum corpora ut principia sumi possint, et ut talia, qualia prima principia esse oportere statuimus; an vero per sese neque subsistere, neque moveri possint mobilia ista corpora. Quod enim per se mobile statuitur, id aut eo dicitur per se mobile, quod partim movens sit, partim motum; aut quod totum se ipsum moveat, et a se ipso moveatur. Verum si parte sui movet, parte movetur; de movente parte rursus idem est quærendum, utrum per se mobilis ea sit, an ita moveat, ut ipsa aliunde moveatur. Quod si hoc, aut in infinitum progrediemur, aut per se mobile statuemus primum illud, ut quod totum et moveat et moveatur. Eadem et de iis dicenda sunt, quæ per sese subsistunt. Necesse est enim, primum illud et proprie per sese subsistens, ejusmodi esse, quod totum et subsistere faciat, et subsistat. Quod vero ejusmodi est, in id statim etiam necesse est neque partitionem neque disjunctionem cadere. Nam si dividi et disjungi queat, non potest totum sibi toti ita esse aptum, ut totum sit movens, idemque totum id quod moveatur; aut ut totum sit id quod constituat, et totum id quod constituatur. Sed ne simplicia quidem esse possunt corpora, quippe quæ subjecto aliquo constant, et forma, et multis quibus illa forma compleatur rebus, magnitudine, figura, colore et similibus, quæ non sunt primæ et efficientes species, sed participationes primitivarum specierum, in subjecto aliquo nullam formam habente, quod illas participat, exsistentes. Ubi enim primogeniæ formæ sunt, unumquodque id ipsum est, nec eget subjecto informi, quod illud participet. Ubi vero participatio est specierum primogeniarum, ibi omnino aliud esse oportet quod participat, cum per se informe sit.

Εἰ οὖν αἱ μὲν ἀρχαὶ ἀσώματοι καὶ ἀδιάστατοί εἰσι, καὶ ἁπλαῖ, καὶ πρωτουργοί, αὐτοκίνητοί τε, καὶ αὐθυπόστατοι, ἢ κρεῖττόν τι τούτων· τὰ δὲ σώματα οὐ δύναται εἶναι τοιαῦτα· δῆλον, ὅτι τὰ σώματα οὐκ ἂν εἶεν ἀρχαί. Τί οὖν ἐστι τὸ αὐτοκίνητον, ὅ φαμεν κινητικὸν ὑπάρχον τῶν σωμάτων ἑτεροκινήτων ὄντων, ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰ λόγον· ἢ τοῦτό ἐστι τὸ ἔνδοθεν κινοῦν; ἀλλὰ καὶ αὐτό, εἰ ὑφ' ἑτέρου ἐκινεῖτο, οὐκ ἂν ἐλέγομεν ἔνδοθεν κινεῖσθαι, ἀλλ' ἔξωθεν, ὡς τὰ σώματα. Τὸ γὰρ κυρίως κινοῦν, τὸ πρώτως κινοῦν ἐστιν· ὥσπερ, εἰ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ῥάβδου κινῶ τὸν λίθον, ἐγώ εἰμι ὁ κυρίως κινῶν. Τί οὖν ἐστι τὸ ἔνδοθεν τὰ σώματα κινοῦν; τί ἄλλο, ἢ τοῦτο ὃ λέγομεν ψυχήν; καὶ γὰρ τὸ ἔμψυχον, ἔνδοθεν κινεῖται· καὶ τὸ ἔνδοθεν κινούμενον, ἔμψυχον λέγομεν. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἔνδοθεν κινεῖ τὰ σώματα, τὸ δὲ ἔνδοθεν κινοῦν τὰ σώματα τὸ αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη τὸ αὐτοκίνητον, ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν γινομένων καὶ κινουμένων ὑπάρχουσα, καὶ λόγους ἔχουσα ἐν αὐτῇ τούτων, καθ' οὓς γίνονται τὰ γινόμενα, καὶ κινοῦνται τὰ κινούμενα. Εἰ μὴ γὰρ ἔστι πρωτουργὰ τὰ ἐν τοῖς σώμασιν εἴδη, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου προσεχῶς ὑφίστανται, δῆλον ὅτι ἑκάστου εἴδους τῶν ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ὅλως γενητῶν, ἡ πρωτουργὸς ἀρχὴ ψυχική ἐστι, καὶ ἐκεῖνά εἰσι τὰ εἰλικρινέστερα, καὶ καθαρώτερα. Ἵνα γὰρ ἐφ' ἑνὸς ποιήσωμεν τὸ λόγον· τὸν ἐν σώμασι καλόν, ἐν σαρξίν ἐστι, καὶ νεύροις, καὶ τοῖς τὸ σῶμα συμπληροῦσιν, εἰ τύχοι, τῶν ζώων· καλλῦνον μέν, ὡς δυνατόν, ἐκεῖνα· μεταλαμβάνον δὲ καὶ αὐτὸ τῆς ἐκείνων ἀσχημοσύνης, καὶ βεβαπτισμένον εἰς αὐτήν. Τὸ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ καλὸν, ἀπολελυμένον τούτων ἁπάντων, καὶ οὐκ ἔτι εἰκὼν καλοῦ, ἀλλ' αὐτόκαλον ὑπάρχον, λόγος καθαρός ἐστιν· οὐ πῇ μὲν καλὸν, πῇ δὲ οὐ καλὸν, ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου καλόν. Διὸ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ ἐν αὐτῇ καλὸν ἴδῃ, ἢ τὸ ἐν ἄλλῃ ψυχῇ, ἀτιμάζει τὸ σωματικὸν καλὸν, καὶ περιπτύει αὐτὸ, πρός ἐκεῖνό γε παραβάλλουσα. Οὕτω δὲ καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἕκαστον πρωτουργὸν καὶ εἰλικρινές ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ.

Δῆλον δὲ, ὅτι τοῖς σώμασιν ὁμοίως καὶ αἱ ψυχαὶ διήρηνται, ἴδια τὰ σώματα κινοῦσαι· καὶ αἱ μὲν τῶν οὐρανίων εἰσὶν, αἱ δὲ τῶν ὑπὸ σελήνην. Ἄτοπον γὰρ, τὰ μὲν χείρονα τῶν σωμάτων ἔμψυχα εἶναι καὶ ζῆν, τὰ δὲ κρείττονα ἄψυχα καὶ νεκρά. Καὶ λόγον οὖν ἔχουσιν αἱ ψυχαὶ πρὸς ἀλλήλας, ὅνπερ τὰ σώματα, αἰτίαι οὖσαι αἱ ἐν οὐρανῷ τῶν ὑπὸ σελήνην. Καὶ σεμνὸν μὲν ὄντως καὶ τίμιον τὸ χρῆμα τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τῆς οὐρανίας, καὶ εἰς ἀρχῆς λόγον ἐπιτήδειον, ἀλλ' οὗτοι γε τῆς πρώτης. Τὸ γὰρ αὐτοκίνητον καὶ αὐθυπόστατον, τῶν μὲν ἑτεροκινήτων καὶ ἑτέρωθεν ὑφισταμένων προϋπάρχον· διπλόην δὲ ὅμως ἔχει τινὰ, κινοῦντος καὶ κινουμένου, καὶ ὑφιστῶντος καὶ ὑφισταμένου. Δεῖ δὲ πρὸ τοῦ συνθέτου τὸ ἁπλοῦν εἶναι, καὶ πρὸ τῶν δύο τὸ ἕν. Ἔτι δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται τὸ αὐτοκίνητον· ἀλλὰ κινεῖται ὅμως, καὶ μεταβάλλει· κἂν μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰς

Igitur si principia sunt incorporea et indiv plicia, et per se efficacia, et per se mobilia aut aliquid hisce præstantius; corpora vero t possunt : corpora principia non esse consta ergo est illud per se mobile, quod dicimus movendi corpora, quæ alieno motu cientur, illorum habere principii rationem? Quod vero nisi id quod intrinsecus movetur? At, si id ab alio moveretur, non intrinsecus moveri di extrinsecus, sicuti corpora. Nam proprie mo mum movens : veluti, si manu et baculo mov ego sum proprie is qui movet. Quid est igit pora intrinsecus moveat? Quid aliud, nisi id dicimus? Nam quod est animatum, intrinsec et quod intrinsecus movetur, animatum dic si anima est quæ intrinsecus moveat corpor corpora intrinsecus movet, per se mobile es illud per se mobile, quod quærimus; principi eorum quæ oriuntur et moventur, horumque r continens, secundum quas ea fiunt quæ fiunt, quæ moventur. Quod si enim primariæ non ribus formæ, sed ex eo quod per se mobile est, stituuntur; perspicuum est, cujusque formæ poribus inest, et omnino quæ in rebus geniti principium animam esse, et illas esse form cies) sinceriores purioresque. Ut enim uno declaremus : pulchritudo corporum in carnib nervis, et omnino in iis quibus expletur corp solvitur, si ita cadat, animalium : quæ et quantum fieri potest, exornat; sed et deform participat, et in ea demergitur. Animi vero his soluta omnibus, cum non jam imago p sed ipsa per se pulchra sit, pura (pulchrit est : non partim quidem pulchra, partim vero sed tota et penitus pulchra. Quare etiam vel suam vel alterius animæ pulchritudine pulchritudinem corporis aspernatur et despici tera collatam. Sic vero etiam aliarum forma primaria et sincera est in anima.

Perspicuum est autem, ut corpora, sic eti vidi, quæ sua corpora movent : aliasque esse porum, alias sublunarium. Absurdum est e teriora corpora sint animata et vivant, præsta anima atque vita. Habent igitur etiam anim eamdem rationem atque corpora : cœlestes earum caussæ sunt quæ infra lunam sunt. gnificum quiddam et pretiosum est anima, p lestis, et ad principii rationem adcommodata, primi. Quod enim per se et movetur et sub vis iis, quæ alieno motu cientur et aliunde prius, duplicem tamen rationem habet, mover efficientis et effecti. Oportet autem simpl composito, et unum prius esse duobus. Præ se mobile est, a se ipso quidem cietur; sed m et mutatur, licet non essentiæ ratione, sed se

ὑ τὰς σωματικὰς κινούμενον κινήσεις, (κατὰ
, ἀκίνητόν ἐστιν,) ἀλλὰ τὰς ψυχικάς· αἷς
τι, σκοπεῖσθαι, βουλεύεσθαι, διανοεῖσθαι,
αθ' ἃς αὐτὴ κινουμένη, κινεῖ τὰ σώματα
ωματικὰς κινήσεις.

ρὸ τοῦ ὁπωσοῦν μεταβάλλοντος εἶναι τὸ τε-
βλητον, ἵνα καὶ τὸ μεταβάλλον μένῃ μετα-
Η μὲν γὰρ κίνησις καὶ μεταβολὴ καὶ τοῖς
εἰ τοῖς ὑπὸ σελήνην ἀψύχοις ὑπάρχει, τῆς
κινούσης. Τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ
καὶ περὶ τὰ αὐτὰ, καὶ καθ' ἕνα λόγον, καὶ
πόθεν ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις; πόθεν δὲ
ὑπὸ σελήνην ἡ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ
ιησις, τῶν τε στοιχείων, καὶ τῶν ὡρῶν, καὶ
καὶ τῶν φυτῶν; κἂν γὰρ τῷ ἀριθμῷ μὴ μένῃ
ἀνακυκλούμενα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν οὐρανίων,
ἀει τὰ αὐτὰ ἀποκαθίσταται. Ἐκ γὰρ πυ-
καὶ ἐξ ἀέρος, ὕδωρ· καὶ ἐξ ὕδατος, γῆ, καὶ
καὶ μετὰ ἔαρ, θέρος, καὶ μετόπωρον, καὶ
πάλιν ἔαρ· καὶ ἀπὸ πυροῦ, καλάμη, καὶ
καὶ ἄσταχυς, καὶ πάλιν πυρός· καὶ ἀπὸ
σπέρμα, καὶ καταμήνιον, καὶ πάλιν ἄν-
Ιόθεν οὖν αὕτη ἡ ταυτότης; ἡ γὰρ κίνησις,
ἐστι, καὶ ἑτεροποιός· δῆλον οὖν, ὅτι ἀπὸ
νὸς καὶ παντάπασιν ἀμεταβλήτου αἰτίας,
τὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης. Καὶ
ἐ μὲν τάδε* * νοοῦντος ἢ ποιοῦντος, ποτὲ δὲ
ς ἐνεργείας ἔχοντος, προηγεῖσθαι ἀνάγκη τὸ
ὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν ἀμερεῖ καὶ
ῶνι πάντα ἐνεργοῦν. Ὅσῳ γὰρ τοῦτο τοῦ
ι κρεῖττον, τὸ μὴ μόνον κατ' οὐσίαν ἀμετά-
λὰ καὶ κατὰ δύναμιν, καὶ κατ' ἐνέργειαν,
ρτι. Τὸ δὲ κρεῖττον, ἀνάγκη προϋπάρχειν
τῶν καταδεεστέρων. Καὶ χρὴ τὸν ἐπὶ τὰς
ἀίνοντα ζητεῖν, εἰ δυνατὸν εἶναί τι κρεῖττον
ίσης ἀρχῆς· κἂν εὑρεθῇ, πάλιν ἐπ' ἐκείνου
ἂν εἰς τὰς ἀκροτάτας ἐννοίας ἔλθωμεν, ὧν
οτέρας ἔχομεν· καὶ μὴ στῆσαι τὴν ἀνάβα-
γὰρ εὐλαβητέον μὴ κενεμβατῶμεν, μείζονά
τερβαίνοντα τὰς πρώτας ἀρχὰς περὶ αὐτῶν
Οὐ γὰρ δυνατὸν τηλικοῦτον πήδημα πη-
ἡμετέρας ἐννοίας, ὡς παρισωθῆναι τῇ ἀξίᾳ
ν ἀρχῶν, οὐ λέγω καὶ ὑπερπτῆναι. Μία
πρὸς θεὸν ἀνάτασις ἀρίστη, καὶ ὡς δυνατὸν
τὸ, ὧν ἐννοοῦμεν ἀγαθῶν, τὰ σεμνότατα
τα καὶ πρωτουργὰ καὶ ὀνόματα καὶ πρά-
ῷ ἀνατιθέντας, εἰδέναι βεβαίως, ὅτι μηδὲν
μεν ἄξιον. Ἀρκεῖ δὲ ἡμῖν εἰς συγγνώμην,
ρειν ἐκείνων ὑπέρτερον.

τος τοίνυν τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου
ητον καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἀμετάβλητον
ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον, τῇ τε
ταῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ
δρυμένον τῷ τὸν χρόνον τοῖς κινουμένοις

nes: et quidem non corporeis movetur motionibus, (nam quod ad illas attinet, immobile est,) sed quæ animarum sunt propriæ; quarum nomina sunt, considerare, deliberare, cogitare, opinari: quibus ipsa cum moveatur, corpora movet corporeis motionibus.

Omnino autem ante id quod utcumque mutatur, esse oportet id quod nullo modo mutetur, ut et id, quod mutatur, mutabile maneat. Motio enim atque mutatio et cœlestibus et sublunaribus inanimatis præsto est, movente anima prima. Quod vero semper eadem ratione, eodemque modo, et circa eadem, et una ratione eodemque ordine moventur, id cœlestibus unde contigit? unde vero etiam sublunaribus contingit perpetuus ex eisdem ad eadem veluti in orbem reditus, tam elementis, quam anni vicissitudinibus, denique animantibus, atque stirpibus? etiamsi enim numero eadem non permanent hæc in orbem redeuntia, quod fit in cœlestibus; specie tamen ac forma in eadem restituuntur. Nam ex igne fit aer et ex aere aqua, et ex aqua terra, rursusque ignis: post ver instat æstas, et autumnus, et hiems, rursusque ver: et e frumento culmus, et herba, et spica, et rursus frumentum: et ab homine semen, et menstruum, et rursus homo. Unde igitur ista ad idem reversio? Nam ipse motus, discrimen diversitatemque efficit. Perspicuum est igitur, esse hoc ab immobili aliqua et prorsus immutabili caussa, cujus una eademque ratio perpetuo sit. Nam ei quod alias [hoc, alias illud,] cogitat aut agit, alias diuturnas habet actiones, antecedere necesse est id, quod uno eodemque modo perpetuo se habeat, et ævo divisionis atque motionis experte agat omnia. Quanto enim eo quod per sese movetur sit præstantius illud, cujus non essentia modo est immutabilis, sed et potentia et actio, clarum est. Quod vero præstantius, idem etiam essentiæ ratione prius esse necesse est deterioribus. Et qui ad principia adscendere vult, is quærere debebit, possitne aliquid etiam eo esse principio præstantius quod statuimus. Quod si repertum fuerit, rursus in illo quærendum, donec ad supremas cogitationes pervenerimus, quibus nihil restet excellentius; nec prius ab adscensu desistendum. Neque enim verendum, ne inanis sit nostra progressio, majora quædam, quæque prima principia excedant, de iis cogitando. Neque enim fieri potest, ut tantum saltum faciamus cogitatione nostra, ut æquemus primorum principiorum dignitatem, ne dicam superemus. Una enim hæc quæ ad Deum fit contentio, est optima; et omnis, quantum fieri potest, erroris expers: ut, cum eorum bonorum quæ cogitatione persequimur, gravissima et sanctissima et primaria tam nomina, quam res, ei tribuerimus, illud persuasissimum habeamus, nihil nos ipso dignum ei tribuisse. Sed ad veniam impetrandam illud nobis satis est, quod nihil habeamus, quod istis sit excellentius.

Ratione igitur a per se mobili ad immobile progressa, et ad caussam omnibus modis immutabilem, quæ uno eodemque modo semper se habet, tam essentia, quam viribus et actionibus, et in æternitate collocatam, quæ tempus cum iis quæ moventur produxit; etiam complurium illorum prin-

συνυποστήσαντι· καὶ τῶν πολλῶν ἀρχῶν, τῶν ἐν τῷ αὐτοκινήτῳ, τὰς ἀρχικωτέρας αἰτίας ἐν τῷ ἀκινήτῳ θεασόμεθα, ἀκινήτους, καὶ αἰωνίας, καὶ ὁλοτελεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἡνωμένας, ὡς ἑκάστην τὰς πάσας εἶναι διὰ τὴν ἕνωσιν, μενούσης ἀσυγχύτου τῆς νοερᾶς διακρίσεως. Πόθεν γὰρ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ εἴδεσιν ἡ διάκρισις, εἰ μὴ ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς θεὸς κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διακεκριμένας αἰτίας αὐτὰ παρήγαγεν; οὐ μέντοι τοιαύτην ὑπονοητέον ἐκεῖ τῶν ἀρχετύπων εἰδῶν τὴν διάκρισιν, οἵα ἐστὶν ἡ τῶν εἰκόνων ἐνταῦθα· οὐδὲ ἡ τῶν ψυχικῶν λόγων διάκρισις τοιαύτη ἐστὶν, οἵα ἡ τῶν σωματικῶν. Ὥσπερ δὲ ἕκαστος τῶν ὀκτὼ οὐρανῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀστέρων, καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὅλου οὐρανοῦ, καὶ αὐτοτελὲς μέρος, οὐσίαν τε ἔχων ὁλόκληρον, καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας οἰκείας· καὶ οὐ μόνον τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ σελήνην εἰδῶν τῶν ἀεὶ ὄντων ἕκαστον, οἷον τὸ ἀνθρώπου, τὸ ἵππου, τὸ συκῆς, ἢ ἀμπέλου· (ὁλόκληρα γὰρ τούτων ἕκαστα, κἂν μὴ κατὰ τὰ ἄτομα, ὥσπερ τὰ οὐράνια, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἴδη, τὰ ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς πληροῦντα τὸν κόσμον·) ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἁπλουστέρων γενῶν ἕκαστον τῶν συνιστώντων τὰ εἴδη, οἷον οὐσία, κίνησις, στάσις, ταυτότης, ἑτερότης, κάλλος, ἀλήθεια, συμμετρία, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ, ἕκαστον ὅλον καὶ τέλειόν ἐστι κατὰ τὸ ἑαυτοῦ εἶδος, καίπερ πολλὰς ἔχον διαφορὰς ἐν ἑαυτῷ. Πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ ὁλοτελὲς ἕκαστον προϋπάρχει, ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ ἐνταῦθα σωματικοῦ αὐτοκίνητος, συνῃρημένως αὐτοῦ τὰς διαφορὰς περιέχουσα. Καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ ἐνταῦθα ἀπεικονίσθη, τελειότερον καὶ εἰλικρινέστερον καὶ παραδειγματικώτερον ὑπάρχον· πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον καὶ τὰ τούτων ἀρχέτυπα εἴδη, τὰ νοερὰ καὶ θεῖα. Διὰ γὰρ τὴν ἕνωσιν, ὡς εἶπον, ἐν ἐκείνοις οὐ κατὰ ἐπαφὴν οὖσαν, ἢ συνέχειαν, ἢ κρᾶσιν σωματικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀδιαστάτων καὶ ἀμερίστων εἰδῶν εἰς ἓν συναλοιφὴν, μετὰ τοῦ μένειν ἀσύγχυτον τὴν διάκρισιν, τὸ ὁλοτελὲς ἕκαστον ἔχει. Καὶ ἔστιν ἀρχὴ καὶ πρωτουργὸς ἕκαστον τοῦ καθ' ἑαυτὸ εἴδους, ἄχρι τῶν ἐσχάτων. Αἱ δὲ πολλαὶ ἀρχαὶ πάντων, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα. Ἀνάγκη γὰρ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν εἶναι, τὸ αἴτιον. Διὸ καὶ τῶν πολλῶν ἕκαστον ἕν ἐστιν· οὐ μέντοι τοιοῦτον, οἷον τὸ πρὸ τῶν πολλῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἓν ἀπὸ τῶν πολλῶν, μέρος ἐστὶ τῶν πολλῶν, καὶ ἐν μέρει τὴν ἁπλότητα τοῦ ἑνὸς ὑπεδέξατο.

Τὸ δὲ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν, αἴτιον τῶν πολλῶν ὑπάρχον, προείληφεν ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλὰ κατὰ μίαν ἕνωσιν, πάντα ὂν πρὸ πάντων, αἰτία αἰτιῶν ὑπάρχον, καὶ ἀρχὴ ἀρχῶν, καὶ θεὸς θεῶν, ὥσπερ ὑπὸ πάντων αὐτοφυῶς ἀνευφημεῖται. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων. Τοῦ γὰρ πρώτου καθ' ἑκάστην ἰδιότητα αἰτίου πάντα ἐφίεται τὰ μετ' αὐτό· οὗ δὲ πάντα ἐφίεται, τοῦτο ἀγαθόν ἐστιν· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, ἀγαθότης ἐστὶν ἀγαθοτήτων· ὁμοίως δὲ, καὶ δύναμις

cipiorum, quæ sunt in per se mobili, causs
ordinis inesse in immobili videbimus, immobil
perfectas, et inter se copulatas, ut unaquæq
universas ob conjunctionem; ea discretione,
tione et mente fit, impermista manente. U
formarum, quæ in mundo sunt, discrimen
opifex Deus pro caussis in ipso distinctis eas
que tamen illic tale principalium formarum
discrimen, quale est hic imaginum: neque
malium discretio talis est, qualis rerum corp
quemadmodum octo cœlorum, et quæ in eis
unumquodque pars est totius cœli, et quidem
atque per se integra, integram suam essentia
vires actionesque sibi proprias: neque vero
tum, sed etiam unaquæque ex rerum sublu
sempiternis, ut hominis, equi, ficus, vitis:
enim horum singula; etsi non quoad individu
cœlestia; at ratione formarum, quæ suis qu
tiis complent mundum:) pari igitur modo
etiam generum quodlibet formas constituent
sentia, motio, statio, identitas, diversitas,
veritas, concinnitas, cæteraque omnia quæ
corporeo, in sua quodque forma (sive specie)
fectum est, quamquam multas habet differen
Multo vero magis in anima universi integrum
præexsistit, principium et caussa corporearu
hic sunt, per se mobilis, differentias earu
se complectens. Et ad illius exemplar, ut
sincerius, et luculentius, res terrenæ sunt effi
etiam magis harum rerum primogeniæ form
et divinæ. Ob unionem enim quæ in illis,
non contactu aut continuitate aut mixtione
inseparabilium et indivisibilium formarum
unione, ita suam quodque perfectionem ha
mista maneat discretio: et unumquodque p
et primaria caussa suæ formæ usque ad extr
vero illa omnium principia ab uno principi
principii dignitatem. Nam ante multa illa
oportet, nempe caussam. Quare et mult
quodlibet unum est; non tamen tale, quak
multis antecedit. Nam unum de multis, p
rum, vicissimque simplicitatem unius suscip

Id vero unum, quod multis antecedit,
caussa est, multa illa in se ipso una communi
tinet: estque Omnia ante omnia, Caussa
Principium principiorum, et Deus deorum; q
ab omnibus, naturæ ipsius instinctu, celebra
et Bonitas bonitatum. Nam primam in quaq
caussam adpetunt omnia, quæ post eam sun
adpetunt omnia, bonum est: ergo principi
rum, bonitas est bonitatum; itemque Potesta

ἁμεων. Ἑκάστη γὰρ ἀρχὴ τὴν ἀκροτάτην ἔχει
ιμιν ἐν τῷ ἑαυτῆς εἴδει· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ,
ἀκροτάτην ὑπὲρ πάσας τὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ
ίσιν ἔχειν ἀνάγκη τὴν ἀκροτάτην. Οὐ γὰρ ἄν τι
ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων ἀγνοήσειε· πάντα δ' ὑπ'
οῦ παρήχθη ῥᾳδίως. Διὸ ἀνάγκη, καθάπερ ὁ λό-
ἀποδεικτικῶς ἀπὸ τῶν μερῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸ ὅλον,
γὰρ ἂν ἔγνωμεν τὸ ὅλον, ὁπόσον καὶ ὁποῖόν ἐστι,
τὰ μέρη προθεασάμενοι· ἀλλ' ἑνὶ πολλάκις μερικῷ
ιτυγχάνοντες, ἐκεῖνο τὸ ὅλον ἡγούμεθα,) οὕτω καὶ
τιμὴν καὶ τὸ σέβας διὰ τῶν μερῶν ἐπὶ τὸ ὅλον
πέμπεσθαι χρὴ, εἴπερ καὶ ἑκάστη τῶν ἀρχῶν ἀρχή
ι, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοφυὴς πρὸς τὸ ὅλον, ὥσπερ καὶ
νυμος. Οὐ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶ τὸ κοινὸν, ἀλλὰ
αὐτὸ τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα, καὶ ἡ τῶν ἀρχῶν ὑπεροχὴ
ς τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς μιᾶς καὶ ὅλης ταῖς πολ-
; καὶ μερικωτέραις ἐνδέδοται. Εἰ δέ τις δυσχε-
ει τῷ αὐτῷ καλεῖν ὀνόματι τάς τε μερικὰς καὶ τὴν
ν πρῶτον μὲν οὐκ εὐλόγως δυσχεραίνει, καὶ πρά-
τι δοκοῦντος εἶναι κοινοῦ τοῦ ἀρχικοῦ· ἔπειτα τὰς
ἀρχὰς καλείτω· τὴν δὲ, ἀρχὴν ἀρχῶν. Κἂν
καὶ τῶν μερικῶν ἑκάστη ἀρχὴ ἀρχῶν ἐστὶν, ὡς
κωτέρας ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα· (ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ψυ-
ῦ κάλλους ἀρχὴ, καὶ τοῦ σωματικοῦ ἄλλη καὶ
ἡ πως ἀμφοῖν, ἡ τοῦ κάλλους ὡς κάλλους ἀρχή·)
ὅμως ἡ κυρίως ἀρχὴ τῶν ἀρχῶν, ἐκείνη ἐστὶν, ἧς
πέρα ἄλλη οὐκ ἔστιν ἀρχή· οὕτω δὲ καὶ αἴτιον
ων, καὶ θεὸς θεῶν, καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιστῆσαι χρὴ, ὅτι τοῦ πάντων αἰ-
, ὑπὲρ πάντα ὄντος τὰ ὄντα, οὐδέν ἐστιν οἰκεῖον
ε· πᾶν δὲ ὄνομα ἐπὶ διακεκριμένην τινὰ ἔννοιαν
τει· ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετ' αὐτὸν τὰ τιμιώτατα ἐπ'
ν ἀνατέμπομεν. Καὶ αὐτὸ γοῦν, ὡς εἴρηται, τὸ
θεοῦ ὄνομα ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως
μένων, καὶ θεόντων. Καὶ εὐσεβῆ καλοῦμεν αὐ-
καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ἀγαθὸν, καὶ δεσπότην, καὶ
ρὸν, καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα· ἅπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων
οῖς ἐφαρμόττειν νομίζομεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
του τῶν τριῶν προβλημάτων, τοῦ προθεμένου δεῖ-
ξαι εἰσὶ πρῶται τῶν ὄντων ἀρχαὶ, καὶ θεὸς, πάν-
κτιος, ἀρκείτω καὶ ταῦτα· κἂν ὑπολείπωνταί τι-
τι τῇ ἀνόδῳ βαθμοὶ πρὸς τὴν τελειοτάτην συμπλή-
ν. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ τούτων τινὰ περιττὰ δόξει
ι, ὡς πρὸς τὸν προηγούμενον τῆς γραφῆς σκοπὸν,
οῦ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον σαφηνίσαι προθυμη-
ε.

ὁ δὲ δεύτερον ἦν, ὅτι προνοεῖ καὶ διοικεῖ τὰ ὅλα ὁ
ὅπερ ἤδη μὲν, οἶμαι, καὶ αὐτὸ διὰ πλειόνων ἐν
προειρημένοις ἀποδέδεικται, οὐ χεῖρον δ' ἂν εἴη
προηγουμένης τυχεῖν ἐπισκέψεως. Εἰσὶ γάρ τινες,
μίζουσιν εἶναι τὰ θεῖα, καὶ τοιαῦτα, οἷά περ ὁ λό-
αὐτὰ ἐξέφηνεν, ἀγαθὰ, καὶ δύναμιν ἔχοντα τὴν
κάστην, καὶ γνῶσιν τὴν τελειοτάτην· τῶν μέντοι
ανθρώπων καταφρονεῖν, ὡς μικρῶν καὶ εὐτελῶν ὄν-

Quodlibet enim principium summam habet in suo genere potestatem : principium vero principiorum supremam super omnes potestates potestatem. Sed et cognitionem summam possideat necesse est. Neque enim quidquam a se creatum ignoraverit : sunt autem ab illo facile procreata omnia. Quare necessario, quemadmodum ratio per demonstrationem a partibus ad totum adscendit; (nec enim cognovissemus, quantum esset totum, et quale esset, nisi partes fuissemus ante contemplati : fit enim interdum, ut, cum in partem aliquam incidimus, ipsum totum illud esse existimemus;) sic etiam bonos et cultus per partes ad totum est referendus; quandoquidem et quodlibet principium est principium, eaque ratione agnatum toti, ut et nominis ejusdem particeps. Neque enim nomen tantum est commune : sed et ipsa principalis dignitas et excellentia principiorum præ his quæ ab iis orta sunt, ab uno illo et toto multis illis et singularibus est concessa. Si quis vero non committendum putat, ut eodem adpellentur nomine singularia principia, quo totum : is primum immerito ita existimat, quoniam etiam reipsa dignitas principii communis illis esse videtur : deinde cætera quidem nude principia vocet, illud autem Principium principiorum. Etsi enim et singularium quodlibet, principium principiorum est; cum alia magis particularia principia sub se complectatur; (aliud est enim animi pulchritudinis principium, et aliud pulchritudinis corporeæ; et commune quodammodo utrisque pulchritudinis, ut pulchritudinis, principium :) tamen id quod est proprie Principium principiorum, illud est, quo nullum est superius principium; adeoque Caussa caussarum, et Deus deorum, et Bonitas bonitatum.

Præterea vero intelligendum potius est, caussæ omnium, quæ super ea omnia est quæ sunt, nullum esse peculiare nomen : (omne enim nomen ad distinctam aliquam notionem refertur :) sed ex iis nominibus, quæ rebus ipso posterioribus indita sunt, honoratissima quæque nos illi tribuere. Atque adeo ipsum DEI nomen, ut dictum est, a cœlestibus corporibus est translatum, quæ celeriter moveantur et currant. Et pium etiam eum vocamus, et humanum, et bonum, et dominum, et fortem; nec nos pudet, quamquam multis etiam hominibus eadem nomina tribuere solemus. Sed, de prima trium quæstionum, qua propositum fuit demonstrare, esse prima rerum principia, et auctorem omnium rerum esse Deum, hæc hactenus dicta sufficiant, licet gradus adhuc nonnulli a nobis prætermissi sint, quibus ad summum fastigium et ad absolutissimam perfectionem adscendatur. Scio enim et horum nonnulla visum iri superflua quibusdam, quod quidem ad principalem scripti scopum pertineat, qui is est, ut Epicteti Enchiridion declaretur.

Alterum erat, Deum curare et administrare universa : quod etsi et ipsum, nisi fallor, copiose in superioribus est demonstratum, tamen ex professo etiam tractari profuerit. Sunt enim qui existiment, esse numina, et quidem talia, qualia sunt exposita, bona, et summa potentia prædita, perfectissimaque cognitione : sed ea res humanas contemnere, tamquam parvas et viles, et sua curatione indignas.

μεν καὶ τὰς ἐκκλίσεις, καὶ μήτε ὀρεγόμενοί ποτε ἀποτυγχάνωμεν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτωμεν. Ἐὰν γὰρ τῶν ἐκτὸς ὡς ἀγαθῶν ὀρεγώμεθα, καὶ ὡς κακὰ τινὰ τῶν ἐκτὸς ἐκκλίνωμεν, ἀνάγκη καὶ τῶν ὀρεκτῶν πολλάκις ἀποτυγχάνειν, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτειν, ἀποτυγχάνοντες δὲ ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀνάγκη μέμφεσθαι καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους τούτων, ἢ τοὺς δυναμένους μὲν παῦσαι, περιορῶντας δέ. Πᾶν γὰρ ζῶον, τάχα δὲ καὶ πάντα τὰ ὄντα, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ ἐφίεται, τὰ δὲ κακὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκκλίνει κατὰ φύσιν· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν βλαβερὰ ἢ ὄντα ἢ δοκοῦντα, ὡς κακὰ, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα ὁμοίως, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, ἀσπάζεται καὶ μεταδιώκει, καὶ ὡς μεγάλα τεθαύμακεν. « Ἀδύνατον οὖν ἐστι, βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατόν ἐστιν. » Ὥσπερ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην, οὕτω καὶ πρὸς τὸν ποιοῦντα τὴν βλάβην διατίθεται. Ἡ δὲ βλάβη, κακόν· τὸ δὲ κακὸν, φευκτὸν καὶ μισητόν· ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν, ἐφετὸν καὶ ἀσπαστόν.

Καὶ ὅτι ἀνάγκη τὸν αἴτιον νομιζόμενον τοῦ δοκοῦντος κακοῦ μισεῖν καὶ λοιδορεῖν, πιστοῦται τέως ἐκ τοῦ, μηδὲ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα ἀρκεῖν πρὸς τὸ μὴ μισεῖν τοὺς τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἀποστεροῦντας, ἢ τοῖς δοκοῦσι κακοῖς περιβάλλοντας. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατὴρ ὑπὸ υἱέος μισούμενος λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν μὴ μεταδιδῷ τῷ παιδὶ, ἢ τῶν δοκούντων τι κακῶν ἐπάγει, τύπτων, ἢ συνεθίζων πρὸς ἐγκράτειαν. Καὶ Πολυνείκην δὲ καὶ Ἐτεοκλέα, τοὺς Οἰδίποδος παῖδας, καίτοι ἀδελφοὺς ὄντας, τοῦτο ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μονομαχῆσαι καὶ ἀνελεῖν ἀλλήλους προήγαγε, τὸ, ἀγαθὸν δοκοῦσαν τὴν τυραννίδα ὑπ' ἀλλήλων ἀφαιρεῖσθαι νομίζειν. Καὶ ὁ γεωργὸς δὲ, ὅταν σπείραντος μὴ ἐπιβρέξῃ, ἢ πλέον ὕσῃ ποτὲ, ἢ ἄλλο τι τῶν βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν δοκούντων γένηται ἢ μὴ γένηται, λοιδορεῖ τοὺς αἰτίους· ποτὲ μὲν καὶ λόγοις βλασφημῶν· εἰ δὲ μὴ, τῇ γε ἐννοίᾳ. Καὶ οἱ ναῦται δὲ δυσχεραίνουσιν, ὅταν μὴ οἰκεῖος ἄνεμος αὐτοῖς ἐπιπνέῃ, καίτοι πολλάκις ὁ μὲν νότου χρῄζει κατὰ ταὐτὸν, ὁ δὲ βορέου· καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν, ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς ἀντικειμένους ἀδύνατον· ἀλλὰ μόνον δυσφοροῦσι πρὸς τὸν τῶν ἀνέμων αἴτιον, ὅτι μὴ τοῦ οἰκείου τυγχάνουσιν, ἢ τοῦ ἐναντίου πειρῶνται. Καὶ οἱ ἔμποροι δὲ, ὠνούμενοι μὲν, ἀφθονίαν εἶναι βούλονται τῶν ἐμπορευομένων, πιπράσκοντες δὲ, σπάνιν· καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὁπότερον ἂν τούτων μὴ γένηται, καὶ τοὺς τὰ ὅλα διοικοῦντας αἰτιῶνται. Καὶ οἱ τὰς γυναῖκας δὲ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅλως τὰ φίλτατα ἀπολλύντες, ὡς ἀποτυχόντες ὧν ὀρέγονται, καὶ περιπεσόντες οἷς ἐξέκλιναν, μέμφονται τοὺς διοικοῦντας. Τοὺς γὰρ τὸ δοκοῦν συμφέρον πορίζοντας, ἐκείνους καὶ τιμᾷν καὶ σέβειν πεφύκαμεν. Τῇ γὰρ τοῦ συμφέροντος τεύξει, σέβας εὐθὺς ἀνακινεῖται πρὸς τοὺς τὸ συμφέρον παρέχοντας· ὥσπερ τῇ τοῦ ἀσυμφόρου, μῖσος καὶ ἀποστροφὴ πρὸς

tendo frustremur, numquam incidamus in i
mus. Si enim res externas ut bonas adpet
damearum ut malas aversamur: sæpe et fru
et in ea quæ fugias incidere necesse erit.
frustramur quæ desideramus, et in ea quæ
mus; fieri non potest quin culpemus et ode
harum rerum; aut eos, qui, cum possent, ea
sed accidere patiantur. *Omnes* enim *a*
tasse vero naturæ omnes, bonum adpetunt
tione *mala* secundum naturam *declinant*:
quæ aut sunt aut esse videntur, *eorumque*
santur; utilia vero similiter, sive vera, siv
que caussas amplectuntur et *persequunt*
admirantur. *Nullo igitur modo fieri p*
noceri sibi putat, eo delectetur quod noc
sicut fieri nequit, ut ipso damno gaudeat
quisque adversus dantem damnum adfectus e
ipsum damnum. Damnum autem malum e
fugiendum, et odio dignum; sicut bonum o
plectendum.

Eum autem, qui rei alicujus quæ mala i
putatur, odium et convicia vitare non posse
constat, quod nec naturalis necessitudo et c
virium habet ad odium eorum profligandu
bonis quæ habentur privant, aut in ea quæ
conjiciunt. Nam *propterea* et *pater invis*
viciis adficitur, si bona quæ videntur
quod malum habetur infligat, sive id verbe
ad continentiam adsuefaciendo. Nam et
Eteoclem, Œdipodis filios, hoc, quamvis fr
lum et cædem mutuam adegit, quod imperi
dicabant, et alter eo se ab altero spoliari
agricola, si post sationem non pluit, aut aliqu
aut aliquid aliud quod malum aut bonum hab
fit; auctores aut impiis verbis lacessit, aut ce
Nautæ quoque moleste ferunt, cum ventus ei
spirat, quamvis sæpe eodem tempore alius
aquilone egeat: neque cogitant, fieri non
contrarii spirent; sed tantum auctori ventoru
quod secundum non habeant, aut contrariu
Mercatores, cum emunt, frequentiam vendi
lunt; cum vendunt, paucitatem: et, utrum
non fuerit, indignantur, et gubernatores univ
accusant. *Qui uxores*, *qui liberos*, qui de
quæque *amittunt*, ut frustrati iis quæ adpetu
lapsi quæ declinant, gubernatores accusant.
quod bonum habetur, præbent, eos et coler
ipsa natura jubente, solemus. Nam utilitat
spectus continuo venerationem excitat adver
litatem præbent; sicut damni accepti cogitatio
et aversationem auctorum. *Quare, qui op*

[illegible]ς αἰτίους. Ὥστε, ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι [illegible] δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς τείνει [illegible]ν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν, οὗτος ἐν ταὐτῷ καὶ εὐσε[illegible]ίας ἐπιμελεῖται. Τυγχάνων γὰρ ἀεὶ ὧν ὀρέγεται, [illegible] μὴ περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει, διὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι [illegible]ῦτα, εὐαρεστεῖ πρὸς τὰ γινόμενα, καὶ τὸ προσῆκον [illegible]δας τοῖς αἰτίοις αὐτῶν ἀποδίδωσιν. Ὁ δὲ τῶν ἐκτὸς [illegible]ρεγόμενος, καὶ ταῦτα ἐκκλίνων· εἰ μὴ τὰς τῶν ἀνθρώ[illegible]ν γνώμας ἔχει τῇ ἑαυτοῦ δοκήσει συντρεπομένας, [illegible] πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ [illegible]ν καὶ θάνατον, καὶ νίκας καὶ ἥττας, καὶ μέντοι [illegible]μους καὶ ὄμβρους καὶ χάλαζαν, καὶ πάντα τὰ με[illegible]ρα, καὶ τὴν εἱμαρμένην πᾶσαν περιφοράν· ἐπειδὴ [illegible] ταῦτα τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκκλίσεις ἐξέτεινεν, ἀναγ[illegible]ίως πολλῶν μὲν ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνει, πολλοῖς δὲ [illegible]λίνων περιπίπτει· ὥστε καὶ δυσχεραίνει πάντως, [illegible] μέμφεται τοὺς αἰτίους, καὶ ζῇ βίον πρὸς τῷ λυ[illegible]ρῷ καὶ ἐπιπόνῳ καὶ ἀσεβῆ πρὸς τὸ θεῖον· ὥστε παν[illegible]ς εἶναι κακοδαίμονα.

Παραδοὺς δὲ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας τὰ κυριώ[illegible]τα αἴτια, τήν τε ἄπταιστον περὶ αὐτῶν ἐπιστήμην, [illegible] τὸ πείθεσθαι καὶ εἴκειν τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις [illegible]ντας καὶ εὐαρεστοῦντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης [illegible]ομένοις· καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι τοῖς [illegible] τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεμένοις, [illegible]λ' ἐν τοῖς ἐκτός· ἐφεξῆς προστίθησι καὶ τὰς διὰ τῶν [illegible]τος τῷ θείῳ προσαγομένας τιμάς· ὧν τὰς νομίμους [illegible] ἐνθέσμους ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφηνεν, [illegible] αἱ ἱστορίαι δηλοῦσιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶν τυγ[illegible]μεν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· καὶ τὰ ἐκτὸς, διὰ [illegible] προσφερομένων ἀπολαύοντα τῆς θείας ἐλλάμψεως, [illegible]νά τε ἡμῖν καὶ εὔχρηστα γίνηται. Ὡς γὰρ τὴν [illegible]χὴν, ἧς αἴτιός ἐστιν, ἀνατίθεμεν αὐτῷ, καὶ ἀφιεροῦ[illegible], ἐκκαθαίροντες αὐτὴν διά τε τῆς ἐπιστημονικῆς [illegible] αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ διὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς· οὕτως [illegible] ταύτῃ χρὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ἀνατιθέ[illegible] καθαίροντας, [καὶ τὰ] ἔξωθεν δὲ διὰ τὰς φανερὰς καὶ [illegible]εῖς κηλῖδας ἀπορρύπτοντας. Ἡ δὴ κεκαθαρμένη διὰ [illegible]ρημένων τρόπων ψυχὴ, διὰ τοῦ κεκαθαρμένου ὀργά[illegible], καὶ ἀμφιέσμασι καθαροῖς ὡς δυνατὸν κεχρημένου, [illegible] τῶν ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων προσφερέτω τὰς [illegible]αρχάς. Καὶ γὰρ ὅσιον καὶ δίκαιόν ἐστι, τοῖς δεδω[illegible]ν ἀπάρχεσθαι· οὐχ ὅτι δεῖται τούτων ὁ θεός· (οὐδὲ [illegible] τῆς εὐζωΐας δεῖται τῆς ἡμετέρας, οὐδὲ τῶν ὀρθῶν [illegible] αὐτοῦ ἐννοιῶν·) ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τούτων, κατὰ τὸ [illegible]δέλλον αὐτοῖς μέτρον, ἐπιτηδείων γινομένων πρὸς [illegible] θείαν ἔλλαμψιν, ὑποδεχόμεθα τὸν θεὸν, ὅστις ἄξιος. [illegible] καὶ τῶν ἐκτὸς τὰ προσαγόμενα καὶ ἀνατιθέμενα [illegible] ζωῆς καθαρᾶς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, μετα[illegible]δάνει καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας [illegible]γείας ἐπιδείκνυσθαι. Καὶ γὰρ ἐπιληψίας τις ὡμο[illegible]σεν ἀπηλλάχθαι καὶ διὰ τῆς τῶν τοιούτων μεταλή[illegible]· καὶ χαλάζας καὶ θαλάσσης κλύδωνας ἔπαυσε [διὰ] τοιούτων πολλάκις ὁσίων. Καὶ οἱ προσφέροντες

quemadmodum decet, adpetat et declinet, nec ad externa porrigit adpetitum et declinationem; *is eadem opera et pietati dat operam.* Semper enim ea, quæ desiderat, adipiscitur; nec in ea incidit quæ declinat; quia hæc penes nos sunt. Adquiescit igitur in iis quæ fiunt, et convenientem cultum auctoribus eorum tribuit. Qui autem res externas desiderat, easque declinat; nisi voluntati suæ obsequentes habuerit et hominum voluntates, et divitias et paupertatem, et prosperam valetudinem et morbum, et vitam et mortem, et victorias et clades, atque etiam ventos, et pluvias, et grandinem, et omnia quæ in sublimi fiunt, et fatum universum; quoniam in ista adpetitiones et declinationes suas convertit, necessario multis adpetitionibus frustratur, et in multa adversa incidit. Proinde etiam indignatur utique, et culpat auctores, et vitam agit cum molestam et ærumnosam, tum irreligiosam et impiam adversus Deum, ut omnibus modis fiat infelix.

Postquam pietatis adversus Deum præcipuas caussas tradidit; nempe, si certam de eo scientiam habeamus, atque ultro pareamus cedamusque administrationi ejus, et his quæ ab ipso geruntur adquiescamus, ut quæ ab optimo consilio proficiscantur; et postquam demonstravit, non posse hoc eos facere, qui bonum et malum in voluntate nostra non collocent, sed in rebus externis; ordine subjungit honores, qui per res externas Deo tribuuntur: quorum legitimos et usu receptos Deus utique hominibus ostendit, ut historiæ declarant, quo et nos per eos necessitudine cum ipso conjungamur, et externæ res, per oblationes fruendo illustratione divina, et uberes nascantur, et nostris usibus adcommodatæ. Ut enim animum, cujus is auctor est, ei dedicamus et consecramus, repurgando illum, cum vera de illo cogitatione, tum vita naturæ consentanea: sic post animum corpus etiam ab ipso datum decet ei consecrari, a maculis tam conspicuis quam latentibus repurgatum. Animus autem his quas dixi rationibus repurgatus, repurgato instrumento, et vestimentis etiam quam purissimis induto, externarum quoque rerum, quas Deus dederit, primitias offerto. Nam jus fasque postulat, iis offerri primitias, qui dederunt; non quod his egeat Deus; (neque enim probitate nostra eget, neque rectis de se opinionibus;) sed nos per hæc, cum pro conveniente ipsis mensura ad recipiendam illustrationem divinam idonea facta sunt, Deum suscipimus, quisquis dignus est. Sic externæ res etiam, pura mente modoque conveniente oblatæ ac dedicatæ, fiunt et ipsæ illustrationis divinæ participes, ita ut divinas quoque vires exserant. Nam et epilepsia se quispiam horum communicatione liberatum professus est: per talia sacra etiam grandines sæpe et maris fluctus sedati sunt. Et qui ea sancte offerunt, ipsi quoque per communicationem, quam cum

δσίως αὐτὰ, τῇ πρὸς αὐτὰ σχέσει συμμετέχουσι καὶ αὐτοὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως, μετὰ τοῦ καὶ δίκαιον καὶ εὐχάριστον ἔργον ποιεῖν, τὸ τοῖς δεδωκόσιν ἀπάρχεσθαι καὶ ἀνατιθέναι. Ὅπερ δὲ εἶπον, δι' ὀλίγου τοῦ προσφερομένου καὶ τὸ ὅλον εἶδος ἐκεῖνο ἀνατίθεται καὶ ἀφιεροῦται τῷ θεῷ, καὶ τυγχάνει τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ θεόθεν ἐπικουρίας.

Ταῦτα δὲ, φησὶ, προσήκει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖν ἑκάστοις. Ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἅμα πανταχοῦ πάρεστιν ἀεὶ μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν θείων δυνάμεων. Ἡμεῖς δὲ καθ' ἓν εἶδος ἀφωρισμένοι, τὸ ἀνθρώπινον εἶδος, πολλῶν ὄντων τῶν ὑπὸ θεοῦ παραχθέντων, καὶ τοῦ ἀνθρωπείου εἴδους ἓν εἶδος ζωῆς νῦν καὶ βίου αἵρεσιν ἑνὸς ἀποτεμόμενοι, καὶ ἐν μέρει βραχεῖ τοῦ παντὸς καὶ αὐτῆς τῆς γῆς ἀπομερισθέντες, ἄλλος ἄλλης θείας ἀγαθότητης μετέχει, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις καὶ χρόνοις ἄλλως. Ὁρᾷς γοῦν, ὅτι, ὅταν παρ' ἡμῖν ἡμέρα ᾖ, παρ' ἄλλοις νὺξ ἐστί· καὶ, ὅταν ἀλλαχοῦ χειμὼν, ἀλλαχοῦ θέρος· καὶ ἐνταῦθα μὲν, τάδε φύεται φυτὰ καὶ ζῶα· ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ἕτερα· τῆς τε γῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, μεμερισμένως δεχομένων τὰς θείας ἀγαθότητας. Ἕκαστοι οὖν, δι' ὧν ὁ θεός τε ἐξέφηνε, καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς πείρας συνῆσθοντο, διαφόροις ὥσπερ τόποις καὶ βίοις, οὕτω καὶ καιροῖς καὶ τρόποις, καὶ τῇ τῶν θυομένων καὶ προσφερομένων ἐναλλαγῇ, τὸ θεῖον ἐξευμενίζονται. Καὶ ὅτε κατὰ θεὸν τὰ περὶ θεοῦ ὀργιάζεται, δήλη γίνεταί τις ἐν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις ἐνέργεια τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἥτις ἐν ἄλλαις οὐ πάντως γίνεται. Καὶ γὰρ νοσοῦντες θεραπεύονται, καὶ προλέγεταί τινα τότε τῶν συμφερόντων. Οὕτω μεγάλην ἔχει τὴν δύναμιν ἡ τῶν χρόνων διαφορὰ πρὸς τὴν θείαν οἰκειότητα. Οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν τόπων, καὶ τῶν λεγομένων, καὶ πραττομένων, καὶ προσφερομένων συναρμογή.

Πάντα δὲ, φησὶ, τὰ πρὸς τὴν θείαν ἀνήκοντα τιμὴν, καὶ καθαρῶς χρὴ ποιεῖν, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως. Μὴ καθαρῷ γὰρ καθαρῶν ἐφάπτεσθαι οὐ θεμιτόν ἐστι· τῷ δὲ καθαρῷ καὶ εἰλικρινεῖ εἴ τι νόθον παραμιχθείη, μολύνει αὐτό. Οὐ χρὴ οὖν ἐπισεσυρμένως ποιεῖν τι· τὸ γὰρ ἐπισεσυρμένον μεταλαμβάνει τινὸς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀκαθαρσίας· οὐδὲ ἀμελῶς χρὴ, φησὶν, οὐδὲν τῶν τοιούτων ποιεῖν, ὥστε διὰ ῥαθυμίαν παραλιμπάνειν τι τῶν δεόντων, ἢ συγχεῖν, ἢ ἐναλλάττειν. Ὥσπερ γὰρ, ἐὰν στοιχεῖα τοῦ λόγου ἀφέλῃς, ἢ ὑπαλλάξῃς, οὐκ ἔτι γίνεται τὸ τοῦ λόγου εἶδος· οὕτω καὶ τῶν θείων ἔργων ἢ λόγων ἐὰν ἐλλείπῃ τι, ἢ ὑπήλλακται, ἢ συγκέχυται, οὐκ ἔτι γίνεται ἡ τοῦ θεοῦ ἔλλαμψις, ἀλλὰ καὶ ἐξυδαροῖ τὴν τῶν γινομένων δύναμιν ἡ τοῦ ποιοῦντος ῥαθυμία· ὥσπερ κυριώτατον εἰς συμπλήρωσιν καὶ τελείωσιν τῶν ἄλλων ἡ σύντονος μετὰ ἐπιστήμης προθυμία τοῦ ποιοῦντος. Ὁ δὲ περὶ τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν ἀμελὴς καὶ ῥάθυμος φαινόμενος, περὶ τί ἂν τῶν δεόντων σπουδάσειεν; Ἀλλ' οὐδ' ἀσεβῶς, φησὶ, δεῖ προσιέναι· τοῦτ' ἔστιν, ἄνευ σεβασμοῦ· ὅσῳ γὰρ ἂν τιμιώτερα καὶ σεβασμιώτερα νομίζοιτο τὰ θεῖα, το-

illis habent, divinæ fiunt illustrationis participe quam quod justi et grati animi officio funguntur, norum donorum primitias his, qui ea dederunt, que consecrant. Per exiguas vero istas primit genus, ut dixi, Deo consecratur dedicaturque, nientis opis divinæ fit particeps.

Hæc vero, inquit, *patrio ritu fieri debent* a Nam Deus simul ubique præsto est semper, cu suis divinis viribus. Cum autem multa sint a I cta, nos, qui una distincta specie constemus h ex humano genere unum genus vitæ nunc, et u degendæ rationem definitam habeamus, et in e universi et terræ adeo ipsius collocati simus; ali beneficio fruimur, aliisque locis et temporibus ali enim, cum aliis dies est, aliis esse noctem; cum alibi æstatem; hic alias nasci et stirpes et ani aliis locis alias : cum et terra, et quæ in ea s beneficia diversis percipiant modis. Singuli igi divina patefactione, partim experientia edocti, locis et vitæ generibus, sic etiam temporibus et ctimarum et oblationum varietate, numen placa divina festa ex Dei voluntate celebrantur, statis cacia divinæ illustrationis conspicitur : quod nullo modo fit. Nam et ægroti curantur, et uti tunc prædicuntur. Tantam vim habet ad cos cum Deo nobis conciliandam cum temporum tum locorum et dictorum, factorumque et oblat adcommodatio.

Jubet autem omnia, quæ ad divinum cultum et *pure* facere, et *non sordide*. Nam ab impu tingi nefas est : purumque et sincerum, si quid num admisceatur, eo pollui solet. Neque igi quidquam faciendum; (nam, quod ἐπισύρεται *dibus*, quæ humi sunt, trahit aliquid;) neque in his versandum, ut per ignaviam aliquid factu aut prætermittamus, aut confundamus, aut pe Sicut enim, si elementa sermoni subtrahas aut im manet eadem forma sermonis : sic etiam, divino et sermonum si quid aut deest, aut immutatum turbatum, illustratio divina tollitur : et eorum tur vim evanidam reddit ejus, qui illa gerit, soc ad complementum et perfectionem aliarum rerum valet intenta alacritas, cum scientia conjuncta. se in Dei cultu negligentem et socordem præbet sit ad officium fungendum excitatus? At *neque* inquit, est accedendum : hoc est absque v Quanto enim religiosiores et sanctiores res div tur; tanto magis ut talia attingimus. Nam

λλον αὐτῶν ὡς τοιούτων μετέχομεν. Καὶ
μεῖς [εἰ] τῷ σεβασμῷ τοῦ θείου κατὰ τὸ δυνα-
ατόμεθα, καὶ ἀδρυνόμεθα. Εἰπὼν δὲ, ὅτι
μελῶς ποιεῖν, ηὐλαβήθη, ὡς ἔοικε, μή τις
λέγειν αὐτὸν, ὅτι καὶ ὑπὲρ δύναμιν χρὴ τὰ
οιεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ, ποῦ ἂν εἴη τὸ μέτρον
εἰ μὴ ἐπὶ τῶν θείων, τῶν μετρούντων πάντα,
ντων τοῖς ἀρίστοις ὅροις; ἔπειτα, οὐδὲν οὕτω
ίργα συνέχει, ὡς τὸ τὴν ταυτότητα συνεχῆ
λειπτον φυλάττειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἔργῳ καὶ
ηδὲν κατὰ τὸ δυνατὸν παραλλάττοντα. ἀδύ-
ὑπὲρ δύναμιν πολλάκις αὐτὰ ποιεῖν. Ἔοικασι
ιεῖον περισσῶς φιλοτιμούμενοι, ἅμα μὲν δω-
αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι, ἅμα δὲ ἀγνοεῖν, τίνα
ῦτα εἰς τὴν θείαν εἰσάγει τιμὴν, ὅτι ἀπαρχαὶ
ι εἶναι τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων ἡμῖν.

μὲν οὖν τῷ θαυμαστῷ συνοδεύσας, ὡς ἐμοὶ
καὶ τὸ παρὸν εἶδος τοῦ λόγου διήρθρωσα.
δὲ ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου, συντόμως τὰ
ν τρία προβλήματα ἐνεδείξατο, ὧν προωμο-
ν δεῖται πᾶσα νομοθεσία, καὶ πᾶσα τῶν ἠθῶν
, ὅτι καὶ εἰσὶ, καὶ προνοοῦσι, καὶ καλῶς καὶ
ὰ πάντα κατευθύνουσιν· οὐδὲν κωλύει, διὰ τοὺς
ους τῶν ἀθρώπων, τὰς ἀποδείξεις προσθεῖναι
λήμασι. Φύσει μὲν γὰρ οὐκ ἄθρωποι μόνοι, ἀλ-
τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ λίθοι, καὶ
πλῶς τὰ ὄντα, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκα-
στραπται πρὸς τὸν θεόν· ἄνθρωποι δὲ πρὸς
εἰ παρὰ γονέων εὐθὺς ἐκ παίδων συνεθίζονται
, καὶ ταῖς κοιναῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίαις
ῦσι. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι
ηνες, καὶ κατὰ τὸν πρότερον ἄπειρον χρόνον,
εἰ ἄλλοι κατ' ἄλλας ἐννοίας, νομίζουσιν εἶναι
ιὴν Ἀκροθοϊτῶν, οὓς ἱστορεῖ Θεόφραστος,
νομένους, ὑπὸ τῆς γῆς ἀθρόως καταποθῆναι·
τις ἄλλος, εἷς, ἢ δύο, κατὰ πάντα τὸν πρό-
ὸνα ἱστόρηται. Συμβαίνει δέ τινας, καὶ διὰ
οδείκτως πιστεύειν, καὶ διὰ τὸ ὁρᾷν, ποτὲ
ιοὺς δοκοῦντας δυσπραγοῦντας, ποτὲ δὲ κακοὺς
εὐροοῦντας, ὀλιγωρεῖν ὧν ἔχουσι προλήψεων,
εν διδόναι τῇ τραγῳδίᾳ λέγειν·

ὦ κατειπεῖν, μήποτ' οὐκ εἰσὶν θεοί·
ἱ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐπιπλήττουσί με.

ὖν ἔχει, τούτους καὶ τῷ Ἐπικτήτῳ πειθομένους,
κῆς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τίθεσθαι τὰ
μῶν, καὶ τὰ κακά. Οὕτω γὰρ οὔτε ἀγαθὸς
ήσει ποτὲ, οὔτε κακὸς εὑρήσει. Καὶ μέντοι
ποδείξεως ὡς δυνατὸν βεβαιῶσαι τὰς ἀναπο-
περὶ θεοῦ προλήψεις, σκεψώμεθα.

δὲ τῆς σκέψεώς ἐστιν, ἰδεῖν πρῶτον, τί ση-
ὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Καὶ ἰστέον, ὅτι οἱ πρῶτον
ὐτὸ, τοὺς ἐν οὐρανῷ περιπολοῦντας, παρὰ τὸ
ῶτ' ἔστι τρέχειν καὶ ὀξέως κινεῖσθαι, οὕτως

cultui numinis, quoad fieri potest, submittentes, hoc ipso veluti grandescimus. Cum autem dixisset, non esse negligenter faciendum; veritus videtur, ne quis dicere se putaret, etiam *supra vires* ista esse facienda. [Recte igitur adjecit, *Neque supra vires*.] Ubi enim modus esset optimus, nisi in rebus ad deos pertinentibus, qui omnia moderantur, optimisque terminis definiunt? Deinde nihil æque divina continet opera, atque si in iis perennis æqualitas conservetur; et, quoad ejus fieri potest, neque dicto, neque facto quidquam immutetur. Neque vero fieri potest, ut supra vires sæpe facias. Videntur autem ii qui in sacris faciendis nimis profusi sunt, simul et Deum corruptelæ condemnare, et ignorare quem usum ista ad honorem Deo habendum conferant, cum nonnisi primitiæ esse debeant eorum quæ divinitus acceperimus.

Ego igitur mirabilem hunc virum secutus, pro virili hanc quoque partem præceptorum ejus declaravi. Sed quia capitis hujus initio, tres *de diis quæstiones* compendio perstrinxit, quæ ante omnem legum lationem morumque disciplinam certæ compertæque habendæ sunt, *deos et esse*, *et providere, et bene justeque administrare omnia;* nihil vetat ob importunos quosdam homines, demonstrationes subjicere quæstionibus. Natura enim quidem, non homines modo, sed et brutæ animantes, et stirpes, et lapides, ea denique omnia quæ sunt, pro suis quodque viribus, ad Deum respiciunt : homines vero præterea a parentibus etiam statim a pueris ad pietatem adsuefiunt, et communes hominum sequuntur notiones. Omnes enim homines, tam barbari quam Græci, cum infinito superiori tempore, tum nunc, quamvis alii aliis rationibus, Deum esse censent, Acrothoitis exceptis, quos narrat Theophrastus, cum nullum colerent numen, subito universos a terra absorptos esse; et si quis forte alius unus atque alter, ab omni ævo, talis fuisse perhibetur. Fit autem, ut nonnulli, quoniam absque demonstratione crediderunt, et quia bonos qui videntur viros interdum adversa fortuna utentes, improbos vero felices vident, parum curent insitas a natura ipsa notiones, et locum faciant tragœdiæ dicendi,

Deos non esse, dicere annon audeam,
res improborum tam secundas intuens?

Rectum igitur fuerit, hos etiam, Epicteto obtemperantes, non in rebus externis, sed in nostra potestate sitis, bona et mala nostra collocare. Sic enim neque cum bono viro umquam male agetur, neque ullus improbus erit beatus. Verumtamen etiam videamus, quo pacto per demonstrationem firmari possint illæ de Deo notiones, absque demonstratione anticipatæ.

Est autem considerationis hujus initium inde faciendum, ut, quid Dei nomen significet, videamus. Sciendum igitur, initio θεοὺς (quos Latini *Deos* vocant) a cursu et motus celeritate (θεῖν enim *currere* significat) stellas nominatas

ὠνόμασαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, καὶ ἐπὶ τὰς ἀσωμάτους καὶ νοητὰς τῶν ὄντων αἰτίας ἀνήγαγον τὸ ὄνομα, καὶ μέχρι τῆς μιᾶς τῶν πάντων ἀρχῆς καὶ αἰτίας· ὥστε δηλοῦν τὸ ὄνομα, ἀρχὴν τῶν ὄντων, καὶ αἰτίαν
5 νοητὴν πρωτίστην, καὶ κυριωτάτην. Ἡ γὰρ ἐκ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης πάντα γίνεται, τὰ γινόμενα, ἢ ἔχει προηγουμένας αἰτίας, ὑφ' ὧν γίνεται. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ ταὐτομάτου, καὶ ὡς ἔτυχε, γινόμενον, οὔτε αἴτιον ὡρισμένον ἔχει τὸ ποιοῦν, οὔτε
10 σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τινί· οὐ γὰρ ἂν ἐκ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ κατὰ προηγούμενον ὑφίστα τὸ αἴτιον, καὶ σκοπὸν ἐποίει. Ἀλλ' οὐ τάξιν οὔτε ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν ἡ τῶν τοιούτων ἀεὶ γένεσις φυλάττει· πάντα δὲ τὰ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινό-
15 μενα, καὶ σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει καὶ φυτεύει, σκοπὸν τιθέμενος τὸ γινόμενον· καὶ ἡ τῶν ζώων σύνοδος εἰς τεκνογονίαν ὁρᾷ· καὶ ἀκολουθία καὶ τάξις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους φυλάττεται τῆς γενέσεως, τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ, τῶν δὲ
20 ἐν μέσῳ, τῶν δὲ τῷ πέρατι, κατὰ τὸν αὐτὸν εἱρμὸν παρακολουθούντων. Τὸ γὰρ σπέρμα καταβαλλόμενον, ἐπὶ μὲν φυτῶν, τεγγόμενον ὕδατι, ῥίζας ἀφίησι καὶ βλαστοὺς, εἶτα καλάμην ἢ κλάδους τρέφει, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ καρποῦ καὶ πεπάν-
25 σεως. Ἐπὶ δὲ ζώων, ἀρδόμενον τῷ καταμηνίῳ τὸ σπέρμα ἐκτείνεταί τε, καὶ σχηματίζεται εἰς τὸ ἔμβρυον· ὃ τρεφόμενον καὶ τελειούμενον ἀποτίκτεται κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον. Καὶ ἡ αὐτὴ τάξις ἀεὶ καὶ ἀκολουθία φυλάττεται τῆς γενέσεως. Εἰ οὖν τὰ
30 μὲν κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ αἴτιον ὡρισμένον ἔχει, καὶ σκοπὸς ὡρισμένος ἐστὶ τῷ ποιοῦντι, καὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἀποτελεῖται· δῆλον, ὅτι συνάγεται, τὸ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν, καὶ ὅλως πάντα τὰ προηγουμένως ἐν τῷ
35 κόσμῳ γινόμενα, μὴ ἐκ ταὐτομάτου, μηδὲ ὡς ἔτυχε, γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένας αἰτίας. Δεῖ ἄρα προηγουμένας αἰτίας εἶναι τῶν γινομένων. Καὶ εἰ γενηταὶ εἶεν αὗται, ἀνάγκη καὶ τούτων ἄλλας αἰτίας εἶναι προηγουμένας, ἕως ἂν ἐπὶ τὰ ἀγένητα ἔλθωμεν·
40 ἅπερ οὐκέτι τῶν γινομένων ἐστὶν, ἀλλὰ ὄντα ταῦτα κυριώτερον λέγεται, ἀγένητα παντελῶς ὄντα, ἅτε ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἔξωθεν. Ὥστε ἡ αὐθυπόστατά ἐστι τὰ πρῶτα καὶ ἀγένητα αἴτια, ἢ κρείττοντα τῶν αὐθυποστάτων, ὡς δείξει προϊὼν
45 ὁ λόγος.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κινήσεως ἀναβαίνοντες, τὰ πρῶτα κινοῦντα αἴτια, ἢ αὐτοκίνητα εὑρήσομεν, ἢ ἀκίνητα. Τὸ γὰρ ἑτεροκίνητον, ὑφ' ἑτέρου τινὸς κινεῖται· τὸ δὲ ἕτερον τοῦτο, ἢ καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑτέρου, καὶ τοῦτο
50 ἐπ' ἄπειρον· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον· (οὐδὲν γὰρ οὕτως οὔτε κινοῦν ἔσται, οὔτε κινούμενον, μὴ οὔσης ἀρχῆς τῆς κινούσης·) ἢ ἀνάγκη, πρῶτον ἑτεροκίνητον ὑπὸ αὐτοκινήτου κινεῖσθαι, ἢ ὑπὸ ἀκινήτου. Ἀλλὰ τὸ κατὰ πᾶσαν κίνησιν ἀκίνητον ἵστησι μᾶλλον καὶ πήγνυσι, καὶ τὸ

fuisse, quæ in cœlo feruntur. Post autem quoque naturas, et rerum caussas mente i nique ad unicum omnium rerum principi id nomen translatum; ut significaret Princi Caussam, mente comprehendendam, prin que principem. Quæ enim fiunt, aut cas fiunt omnia, aut ex antegressis caussis orit quod casu et fortuito fit, neque caussam nitam habet, neque finis propositus est caussa efficiens non casu atque fortuito, illud protulisset, et scopum illud sibi fecisse rum rerum ortus, quæ temere ac fortuito fiu nem et consecutionem perpetuam servat. Q dum naturam et consilio geruntur, ea etiam referuntur. Agricola certe quidem et serit e ut aliquid nascatur: et animantium congre nem sobolis spectat: et certa series, certus finem usque procreationis servatur, aliis in dio, aliis in fine pari ordine consequent plantis quidem, semen in terram conjecti aqua, radices agit et germina primum, m fert, aut ramos alit, cæteraque ordine usq maturitatem. In animalibus autem, seme guine perfusum extenditur, et informatur eo usque alitur et perficitur, donec suo t edatur. Atque hic ortus ordo atque pro conservatur. Quod si igitur ea quæ na fiunt, et caussam definitam habent, et eo tum sibi finem proponit, et progressio eodem perpetuo res absolvuntur: utique natura consilioque fiunt, et omnino omni quodam loco sunt in mundo, non casu sed per caussas antecedentes. Oportet igi oriuntur, caussas esse antecedentes. Q sunt, necesse est harum rursus alias esse donec ad eas perventum fuerit, quæ null tum: quæ non jam sint ex eorum numer sed quæ res subsistentes dicuntur rectius, sus ortu careant, quippe quæ caussam, c tra se, sed in semet ipsis habeant. Itaque ortusque expertes, aut per se subsistunt sunt præstantiores; ut in progressu or tur.

Similiter vero, a motione adscendendo, tes caussas inveniemus aut per se mobiles biles. Quod enim suo motu non cietur, ab alio atque id ipsum rursus ab alio: fitque sic pr quam rerum natura respuit. Nihil enim ista est, quod vel moveat, vel moveatur, ni sit vens. Aut necesse est, id quod primu motu, ab eo cieri, quod vel per sese moveat immobile. At vero, quod ab omni motu pren

ἀεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἑκάστοις καὶ μὴ μεταβάλλειν παρέχεται. Ἀνάγκη οὖν, τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ πρώτως κινοῦν τὰ ἑτεροκίνητα. Ταῦτα δέ ἐστι τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα, καὶ αὐξόμενα, καὶ μειούμενα, καὶ κατὰ ποιότητα μεταβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τόπων εἰς τόπους μεταβαίνοντα. Οὔτε γὰρ τὸ γινόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ γίνεσθαι δυνατόν· ἔμελλε γὰρ εἶναι πρὸ τοῦ γενέσθαι· οὔτε τὸ αὐξόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ αὔξεται· προσθήκη γὰρ αὔξεται τὸ αὐξόμενον· οὔτε τὸ ἀλλοιούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ ἀλλοιοῦται· ὑπὸ ἐναντίας γὰρ ποιότητος ἀλλοιοῦται τὸ ἀλλοιούμενον. Ἀλλὰ οὔτε κατὰ τόπον ὑφ' ἑαυτοῦ μεταβάλλει· σώματα γὰρ ὄντα πάντα τὰ κατὰ ταύτας κινούμενα τὰς κινήσεις δειχθήσεται, μὴ δυνάμενα εἶναι αὐτοκίνητα. Χρὴ οὖν τὰ προσεχῆ τῶν γινομένων καὶ ἑτεροκινήτων αἴτια, αὐτοκίνητα εἶναι. Καὶ γὰρ, εἰ κατ' ἐπίνοιαν σταίη τὰ πάντα, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἄρξαιτο ἂν τὸ κινητὸν, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου. Τό τε γὰρ ἀκίνητον ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει, καὶ τὸ ἑτεροκίνητον τὴν τοῦ κινοῦντος περιμένει δύναμιν.

Δεῖ δὲ καὶ ἁπλᾶς τὰς ἀρχὰς εἶναι. Τὰ γὰρ σύνθετα, ἐκ τῶν ἁπλῶν συνέστηκε· καὶ προηγεῖται τῇ φύσει τὰ ἁπλᾶ τῶν συνθέτων. Ἴδωμεν οὖν, κάτωθεν ἀνιόντες, καὶ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενοι, ζητῶμεν, εἰ δυνατὸν τὰ σώματα ἐν ἀρχῆς λόγῳ παραλαμβάνεσθαι, καὶ εἶναι τοιαῦτα, οἷας τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας ὁ λόγος ὑπέθετο· ἢ οὔτε αὐθυπόστατα, οὔτε αὐτοκίνητα εἶναι δύναται ταῦτα τὰ κινούμενα σώματα. Τὸ γὰρ αὐτοκίνητον, ἢ μέρει μὲν κινοῦν, μέρει δὲ κινούμενον; λέγεται αὐτοκίνητον· ἢ ὅλον ἑαυτὸ κινοῦν, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενον. Ἀλλ' εἰ μέρει κινεῖ, καὶ μέρει κινεῖται, περὶ τοῦ κινοῦντος μέρους πάλιν τὰ αὐτὰ ἐρωτητέον, πότερον αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἢ ἑτέρωθεν κινούμενον κινεῖ· καὶ εἰ τοῦτο, ἢ ἐπ' ἄπειρον προελευσόμεθα, ἢ αὐτοκίνητον ὑποθησόμεθα τὸ πρῶτον, ὡς ὅλον κινοῦν, καὶ ὅλον κινούμενον. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ αὐθυποστάτου ῥητέον. Ἀνάγκη γὰρ τὸ πρῶτον καὶ κυρίως αὐθυπόστατον ὅλον ὑφιστάμενον εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Τὸ δὲ τοιοῦτον, πρῶτον μὲν εὐθὺς ἀνάγκη εἶναι, καὶ ἀδιάστατον. Μεριστὸν γὰρ καὶ διαστατὸν ὑπάρχον, οὐ δύναται ὅλον ὅλῳ ἑαυτῷ ἐφαρμόττειν, ὡς τὸ ὅλον εἶναι κινοῦν, καὶ ὅλον τὸ αὐτὸ κινούμενον, ἢ ὅλον ὑφιστὰν εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Ἀλλ' οὐδὲ ἁπλᾶ εἶναι τὰ σώματα δύναται, ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντα, καὶ εἴδους, καὶ πολλῶν τῶν συμπληρούντων αὐτὸ, μεγέθους, σχήματος, χρώματος, καὶ τῶν τοιούτων· ἅπερ οὐκ ἔστι πρωτουργὰ εἴδη, ἀλλὰ μεθέξεις τῶν πρωτουργῶν εἰδῶν ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἀνειδέῳ τῷ μετέχοντι γινόμεναι. Ὅπου γὰρ ἐστι πρωτότυπα τὰ εἴδη, ἔστιν αὐτὸ τοῦτο ἕκαστον ὅπερ ἐστὶ, καὶ οὐ δεῖται τινὸς τοῦ μετέχοντος εἰδέου. Ὅπου δὲ μέθεξίς ἐστιν ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων, δεῖ πάντως ἄλλο εἶναι τὸ μετέχον, ἀνείδεον καθ' ὃ ὑπάρχον.

id sistit magis et compingit, et singulis rebus id confert, ut in eodem statu permaneant, nec immutentur. Necesse igitur est, per se mobile id esse, quod primum movet ea quæ aliunde cientur. Ea vero sunt, quæ oriuntur et occidunt, quæ augentur et minuuntur, quæ mutantur qualitatibus, quæ ex aliis locis in alia loca transeunt. Neque enim id quod oritur, oriri a se ipso potest : (sic enim esset, antequam esset :) neque id quod augescit, a se ipso augetur, sed accessione aliqua facta : neque quod fit aliud, a se ipso fit aliud; sed per qualitatem contrariam, quæ ei inducitur. Neque, quod ad locum attinet, a se ipso quidquam movetur; omnia enim, quæ hoc genere motus moventur, corpora esse demonstrabitur; quæ non possunt esse per se mobilia. Oportet igitur, proximas iis, quæ oriuntur et aliunde moventur, caussas per se esse mobiles. Nam si universa stare fingas, non aliunde incipere poterit mobile, nisi a per sese mobili. Nam quod immobile est, eodem semper modo se habet : et quod aliunde movetur, moventis exspectat facultatem.

Præterea principia simplicia esse oportet. Composita enim e simplicibus constant : itaque ab ipsa natura comparatum est, ut simplicia compositis antecedant. Videamus igitur inferne adscendendo, et a proximis auspicando quæramus, utrum corpora ut principia sumi possint, et ut talia, qualia prima principia esse oportere statuimus; an vero per sese neque subsistere, neque moveri possint mobilia ista corpora. Quod enim per se mobile statuitur, id aut eo dicitur per se mobile, quod partim movens sit, partim motum; aut quod totum se ipsum moveat, et a se ipso moveatur. Verum si parte sui movet, parte movetur; de movente parte rursus idem est quærendum, utrum per se mobilis ea sit, an ita moveat, ut ipsa aliunde moveatur. Quod si hoc, aut in infinitum progrediemur, aut per se mobile statuemus primum illud, ut quod totum et moveat et moveatur. Eadem et de iis dicenda sunt, quæ per sese subsistunt. Necesse est enim, primum illud et proprie per sese subsistens, ejusmodi esse, quod totum et subsistere faciat, et subsistat. Quod vero ejusmodi est, in id statim etiam necesse est neque partitionem neque disjunctionem cadere. Nam si dividi et disjungi queat, non potest totum sibi toti ita esse aptum, ut totum sit movens, idemque totum id quod moveatur; aut ut totum sit id quod constituat, et totum id quod constituatur. Sed ne simplicia quidem esse possunt corpora, quippe quæ subjecto aliquo constant, et forma, et multis quibus illa forma compleatur rebus, magnitudine, figura, colore et similibus, quæ non sunt primæ et efficientes species, sed participationes primitivarum specierum, in subjecto aliquo nullam formam habente, quod illas participat, exsistentes. Ubi enim primogeniæ formæ sunt, unumquodque id ipsum est, nec eget subjecto informi, quod illud participet. Ubi vero participatio est specierum primogeniarum, ibi omnino aliud esse oportet quod participat, cum per se informe sit.

Εἰ οὖν αἱ μὲν ἀρχαὶ ἀσώματοι καὶ ἀδιάστατοί εἰσι, καὶ ἁπλαῖ, καὶ πρωτουργοί, αὐτοκίνητοί τε, καὶ αὐθυπόστατοι, ἢ κρεῖττόν τι τούτων· τὰ δὲ σώματα οὐ δύναται εἶναι τοιαῦτα· δῆλον, ὅτι τὰ σώματα οὐκ ἂν εἶεν ἀρχαί. Τί οὖν ἐστι τὸ αὐτοκίνητον, ὅ φαμεν κινητικὸν ὑπάρχον τῶν σωμάτων ἑτεροκινήτων ὄντων, ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰ λόγον· ἢ τοῦτό ἐστι τὸ ἔνδοθεν κινοῦν; ἀλλὰ καὶ αὐτὸ, εἰ ὑφ' ἑτέρου ἐκινεῖτο, οὐκ ἂν ἐλέγομεν ἔνδοθεν κινεῖσθαι, ἀλλ' ἔξωθεν, ὡς τὰ σώματα. Τὸ γὰρ κυρίως κινοῦν, τὸ πρώτως κινοῦν ἐστιν· ὥσπερ, εἰ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ῥάβδου κινῶ τὸν λίθον, ἐγώ εἰμι ὁ κυρίως κινῶν. Τί οὖν ἐστι τὸ ἔνδοθεν τὰ σώματα κινοῦν; τί ἄλλο, ἢ τοῦτο ὃ λέγομεν ψυχήν; καὶ γὰρ τὸ ἔμψυχον, ἔνδοθεν κινεῖται· καὶ τὸ ἔνδοθεν κινούμενον, ἔμψυχον λέγομεν. Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἔνδοθεν κινεῖ τὰ σώματα, τὸ δὲ ἔνδοθεν κινοῦν τὰ σώματα τὸ αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη τὸ αὐτοκίνητον, ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν γινομένων καὶ κινουμένων ὑπάρχουσα, καὶ λόγους ἔχουσα ἐν αὐτῇ τούτων, καθ' οὓς γίνονται τὰ γινόμενα, καὶ κινοῦνται τὰ κινούμενα. Εἰ μὴ γὰρ ἔστι πρωτουργὰ τὰ ἐν τοῖς σώμασιν εἴδη, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου προσεχῶς ὑφίστανται, δῆλον ὅτι ἑκάστου εἴδους τῶν ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ὅλως γενητῶν, ἡ πρωτουργὸς ἀρχὴ ψυχική ἐστι, καὶ ἐκεῖνά εἰσι τὰ εἰλικρινέστερα, καὶ καθαρώτερα. Ἵνα γὰρ ἐφ' ἑνὸς ποιήσωμεν τὸ λόγον· τὸν ἐν σώμασι καλὸν, ἐν σαρξίν ἐστι, καὶ νεύροις, καὶ τοῖς τὸ σῶμα συμπληροῦσιν, εἰ τύχοι, τῶν ζώων· καλλῦνον μὲν, ὡς δυνατὸν, ἐκεῖνα· μεταλαμβάνον δὲ καὶ αὐτὸ τῆς ἐκείνων ἀσχημοσύνης, καὶ βεβαπτισμένον εἰς αὐτήν. Τὸ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ καλὸν, ἀπολελυμένον τούτων ἁπάντων, καὶ οὐκ ἔτι εἰκὼν καλοῦ, ἀλλ' αὐτόκαλον ὑπάρχον, λόγος καθαρός ἐστιν· οὐ πῇ μὲν καλὸν, πῇ δὲ οὐ καλὸν, ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου καλόν. Διὸ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ ἐν αὐτῇ καλὸν ἴδῃ, ἢ τὸ ἐν ἄλλῃ ψυχῇ, ἀτιμάζει τὸ σωματικὸν καλὸν, καὶ περιπτύει αὐτὸ, πρὸς ἐκεῖνό γε παραβάλλουσα. Οὕτω δὲ καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἕκαστον πρωτουργὸν καὶ εἰλικρινές ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ.

Δῆλον δὲ, ὅτι τοῖς σώμασιν ὁμοίως καὶ αἱ ψυχαὶ διῄρηνται, ἴδια τὰ σώματα κινοῦσαι· καὶ αἱ μὲν τῶν οὐρανίων εἰσὶν, αἱ δὲ τῶν ὑπὸ σελήνην. Ἄτοπον γὰρ, τὰ μὲν χείρονα τῶν σωμάτων ἔμψυχα εἶναι καὶ ζῆν, τὰ δὲ κρείττονα ἄψυχα καὶ νεκρά. Καὶ λόγον οὖν ἔχουσιν αἱ ψυχαὶ πρὸς ἀλλήλας, ὅνπερ τὰ σώματα, αἰτίαι οὖσαι αἱ ἐν οὐρανῷ τῶν ὑπὸ σελήνην. Καὶ σεμνὸν μὲν ὄντως καὶ τίμιον τὸ χρῆμα τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα τῆς οὐρανίας, καὶ εἰς ἀρχῆς λόγον ἐπιτήδειον, ἀλλ' οὗτοι γε τῆς πρώτης. Τὸ γὰρ αὐτοκίνητον καὶ αὐθυπόστατον, τῶν μὲν ἑτεροκινήτων καὶ ἑτέρωθεν ὑφισταμένων προϋπάρχον· διπλόην δὲ ὅμως ἔχει τινὰ, κινοῦντος καὶ κινουμένου, καὶ ὑφιστῶντος καὶ ὑφισταμένου. Δεῖ δὲ πρὸ τοῦ συνθέτου τὸ ἁπλοῦν εἶναι, καὶ πρὸ τῶν δύο τὸ ἕν. Ἔτι δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται τὸ αὐτοκίνητον· ἀλλὰ κινεῖται ὅμως, καὶ μεταβάλλει· κἂν μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰς

Igitur si principia sunt incorporea et indivul plicia, et per se efficacia, et per se mobilia su aut aliquid hisce præstantius; corpora vero tali possunt : corpora principia non esse constat. ergo est illud per se mobile, quod dicimus movendi corpora, quæ alieno motu cientur, e illorum habere principii rationem? Quod vero a nisi id quod intrinsecus movetur? At, si id ip ab alio moveretur, non intrinsecus moveri dice extrinsecus, sicuti corpora. Nam proprie move mum movens : veluti, si manu et baculo movea ego sum proprie is qui movet. Quid est igitur pora intrinsecus moveat? Quid aliud, nisi id qu dicimus? Nam quod est animatum, intrinsecus et quod intrinsecus movetur, animatum dicin si anima est quæ intrinsecus moveat corpora; corpora intrinsecus movet, per se mobile est; illud per se mobile, quod quærimus; principiu eorum quæ oriuntur et moventur, horumque rati continens, secundum quas ea fiunt quæ fiunt, e quæ moventur. Quod si enim primariæ non su ribus formæ, sed ex eo quod per se mobile est, p stituuntur; perspicuum est, cujusque formæ, poribus inest, et omnino quæ in rebus genitis, principium animam esse, et illas esse formas cies) sinceriores purioresque. Ut enim uno r declaremus : pulchritudo corporum in carnibus nervis, et omnino in iis quibus expletur corpus solvitur, si ita cadat, animalium : quæ et i quantum fieri potest, exornat; sed et deformit participat, et in ea demergitur. Animi vero p his soluta omnibus, cum non jam imago pul sed ipsa per se pulchra sit, pura (pulchritu est : non partim quidem pulchra, partim vero n sed tota et penitus pulchra. Quare etiam, vel suam vel alterius animæ pulchritudinem pulchritudinem corporis aspernatur et despicit, tera collatam. Sic vero etiam aliarum formar primaria et sincera est in anima.

Perspicuum est autem, ut corpora, sic etiam vidi, quæ sua corpora movent : aliasque esse co porum, alias sublunarium. Absurdum est en teriora corpora sint animata et vivant, præstant anima atque vita. Habent igitur etiam animæ eamdem rationem atque corpora : cœlestes en earum caussæ sunt quæ infra lunam sunt. Ac gnificum quiddam et pretiosum est anima, pra lestis, et ad principii rationem adcommodata, n primi. Quod enim per se et movetur et subsi vis iis, quæ alieno motu cientur et aliunde ex prius, duplicem tamen rationem habet, moventi efficientis et effecti. Oportet autem simplex composito, et unum prius esse duobus. Præte se mobile est, a se ipso quidem cietur; sed mov et mutatur, licet non essentiæ ratione, sed secu

ας· οὐ τὰς σωματικὰς κινούμενον κινήσεις, (κατὰ
ίνας, ἀκίνητόν ἐστιν,) ἀλλὰ τὰς ψυχικάς· αἷς
ά ἐστι, σκοπεῖσθαι, βουλεύεσθαι, διανοεῖσθαι,
ν· καθ' ἃς αὐτὴ κινουμένη, κινεῖ τὰ σώματα
ὰς σωματικὰς κινήσεις.

δὲ πρὸ τοῦ ὁπωσοῦν μεταβάλλοντος εἶναι τὸ τε-
ιετάβλητον, ἵνα καὶ τὸ μεταβάλλον μένῃ μετα-
. Ἡ μὲν γὰρ κίνησις καὶ μεταβολὴ καὶ τοῖς
ις καὶ τοῖς ὑπὸ σελήνην ἀψύχοις ὑπάρχει, τῆς
* * κινούσης. Τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ
ς, καὶ περὶ τὰ αὐτὰ, καὶ καθ' ἕνα λόγον, καὶ
ξιν, πόθεν ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις; πόθεν δὲ
τοῖς ὑπὸ σελήνην ἡ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ
κύκλησις, τῶν τε στοιχείων, καὶ τῶν ὡρῶν, καὶ
ων, καὶ τῶν φυτῶν; κἂν γὰρ τῷ ἀριθμῷ μὴ μένῃ
ὰ ἀνακυκλούμενα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν οὐρανίων,
ῷ εἴδει τὰ αὐτὰ ἀποκαθίσταται. Ἐκ γὰρ πυ-
ρ· καὶ ἐξ ἀέρος, ὕδωρ· καὶ ἐξ ὕδατος, γῆ, καὶ
πῦρ· καὶ μετὰ ἔαρ, θέρος, καὶ μετόπωρον, καὶ
, καὶ πάλιν ἔαρ· καὶ ἀπὸ πυροῦ, καλάμη, καὶ
, καὶ ἄσταχυς, καὶ πάλιν πυρός· καὶ ἀπὸ
ου, σπέρμα, καὶ καταμήνιον, καὶ πάλιν ἄν-
. Πόθεν οὖν αὕτη ἡ ταυτότης; ἡ γὰρ κίνησις,
κή ἐστι, καὶ ἑτεροποιός· δῆλον οὖν, ὅτι ἀπὸ
υ τινὸς καὶ παντάπασιν ἀμεταβλήτου αἰτίας,
κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης. Καὶ
ποτὲ μὲν τάδε * * νοοῦντος ἢ ποιοῦντος, ποτὲ δὲ
ς τὰς ἐνεργείας ἔχοντος, προηγεῖσθαι ἀνάγκη τὸ
ὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως, καὶ ἐν ἀμερεῖ καὶ
ι αἰῶνι πάντα ἐνεργοῦν. Ὅσῳ γὰρ τοῦτο τοῦ
ήτου κρεῖττον, τὸ μὴ μόνον κατ' οὐσίαν ἀμετά-
ἀλλὰ καὶ κατὰ δύναμιν, καὶ κατ' ἐνέργειαν,
ίν ἐστι. Τὸ δὲ κρεῖττον, ἀνάγκη προϋπάρχειν
σίαν τῶν καταδεεστέρων. Καὶ χρὴ τὸν ἐπὶ τὰς
ἀναβαίνοντα ζητεῖν, εἰ δυνατὸν εἶναί τι κρεῖττον
τεθείσης ἀρχῆς· κἂν εὑρεθῇ, πάλιν ἐπ' ἐκείνου
ἕως ἂν εἰς τὰς ἀκροτάτας ἐννοίας ἔλθωμεν, ὧν
σεμνοτέρας ἔχομεν· καὶ μὴ στῆσαι τὴν ἀνάβα-
δὲ γὰρ εὐλαβητέον μὴ κενεμβατῶμεν, μείζονά
ὑπερβαίνοντα τὰς πρώτας ἀρχὰς περὶ αὐτῶν
τες. Οὐ γὰρ δυνατὸν τηλικοῦτον πήδημα πη-
τὰς ἡμετέρας ἐννοίας, ὡς παρισωθῆναι τῇ ἀξίᾳ
ώτων ἀρχῶν, οὐ λέγω καὶ ὑπερπτῆναι. Μία
τη πρὸς θεὸν ἀνάτασις ἀρίστη, καὶ ὡς δυνατὸν
τος· τὸ, ὧν ἐννοοῦμεν ἀγαθῶν, τὰ σεμνότατα
ώτατα καὶ πρωτουργὰ καὶ ὀνόματα καὶ πρά-
αὐτῷ ἀνατιθέντας, εἰδέναι βεβαίως, ὅτι μηδὲν
ίκαμεν ἄξιον. Ἀρκεῖ δὲ ἡμῖν εἰς συγγνώμην,
ν ἔχειν ἐκείνων ὑπέρτερον.

ιθόντος τοίνυν τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου
ἀκίνητον καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἀμετάβλητον
καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον, τῇ τε
καὶ ταῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ
ι ἱδρυμένον τῷ τὸν χρόνον τοῖς κινουμένοις

nes: et quidem non corporeis movetur motionibus, (nam quod ad illas attinet, immobile est,) sed quæ animarum sunt propriæ; quarum nomina sunt, considerare, deliberare, cogitare, opinari: quibus ipsa cum moveatur, corpora movet corporeis motionibus.

Omnino autem ante id quod utcumque mutatur, esse oportet id quod nullo modo mutetur, ut et id, quod mutatur, mutabile maneat. Motio enim atque mutatio et cœlestibus et sublunaribus inanimatis præsto est, movente anima prima. Quod vero semper eadem ratione, eodemque modo, et circa eadem, et una ratione eodemque ordine moventur, id cœlestibus unde contigit? unde vero etiam sublunaribus contingit perpetuus ex eisdem ad eadem veluti in orbem reditus, tam elementis, quam anni vicissitudinibus, denique animantibus, atque stirpibus? etiamsi enim numero eadem non permanent hæc in orbem redeuntia, quod fit in cœlestibus; specie tamen ac forma in eadem restituuntur. Nam ex igne fit aer et ex aere aqua, et ex aqua terra, rursusque ignis: post ver instat æstas, et autumnus, et hiems, rursusque ver: et e frumento culmus, et herba, et spica, et rursus frumentum: et ab homine semen, et menstruum, et rursus homo. Unde igitur ista ad idem reversio? Nam ipse motus, discrimen diversitatemque efficit. Perspicuum est igitur, esse hoc ab immobili aliqua et prorsus immutabili caussa, cujus una eademque ratio perpetuo sit. Nam ei quod alias [hoc, alias illud,] cogitat aut agit, alias diuturnas habet actiones, antecedere necesse est id, quod uno eodemque modo perpetuo se habeat, et ævo divisionis atque motionis experte agat omnia. Quanto enim eo quod per sese movetur sit præstantius illud, cujus non essentia modo est immutabilis, sed et potentia et actio, clarum est. Quod vero præstantius, idem etiam essentiæ ratione prius esse necesse est deterioribus. Et qui ad principia adscendere vult, is quærere debebit, possitne aliquid etiam eo esse principio præstantius quod statuimus. Quod si repertum fuerit, rursus in illo quærendum, donec ad supremas cogitationes pervenerimus, quibus nihil restet excellentius; nec prius ab adscensu desistendum. Neque enim verendum, ne inanis sit nostra progressio, majora quædam, quæque prima principia excedant, de iis cogitando. Neque enim fieri potest, ut tantum saltum faciamus cogitatione nostra, ut æquemus primorum principiorum dignitatem, ne dicam superemus. Una enim hæc quæ ad Deum fit contentio, est optima; et omnis, quantum fieri potest, erroris expers: ut, cum eorum bonorum quæ cogitatione persequimur, gravissima et sanctissima et primaria tam nomina, quam res, ei tribuerimus, illud persuasissimum habeamus, nihil nos ipso dignum ei tribuisse. Sed ad veniam impetrandam illud nobis satis est, quod nihil habeamus, quod istis sit excellentius.

Ratione igitur a per se mobili ad immobile progressa, et ad caussam omnibus modis immutabilem, quæ uno eodemque modo semper se habet, tam essentia, quam viribus et actionibus, et in æternitate collocatam, quæ tempus cum iis quæ moventur produxit; etiam complurium illorum prin-

συνυποστήσαντι· καὶ τῶν πολλῶν ἀρχῶν, τῶν ἐν τῷ αὐτοκινήτῳ, τὰς ἀρχικωτέρας αἰτίας ἐν τῷ ἀκινήτῳ θεασόμεθα, ἀκινήτους, καὶ αἰωνίας, καὶ ὁλοτελεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἡνωμένας, ὡς ἑκάστην τὰς πάσας εἶναι διὰ τὴν ἕνωσιν, μενούσης ἀσυγχύτου τῆς νοερᾶς διακρίσεως. Πόθεν γὰρ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ εἴδεσιν ἡ διάκρισις, εἰ μὴ ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς θεὸς κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διακεκριμένας αἰτίας αὐτὰ παρήγαγεν; οὐ μέντοι τοιαύτην ὑπονοητέον ἐκεῖ τῶν ἀρχετύπων εἰδῶν τὴν διάκρισιν, οἵα ἐστὶν ἡ τῶν εἰκόνων ἐνταῦθα· οὐδὲ ἡ τῶν ψυχικῶν λόγων διάκρισις τοιαύτη ἐστὶν, οἵα ἡ τῶν σωματικῶν. Ὥσπερ δὲ ἕκαστος τῶν ὀκτὼ οὐρανῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀστέρων, καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὅλου οὐρανοῦ, καὶ αὐτοτελὲς μέρος, οὐσίαν τε ἔχων ὁλόκληρον, καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας οἰκείας· καὶ οὐ μόνον τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ σελήνην εἰδῶν τῶν ἀεὶ ὄντων ἕκαστον, οἷον τὸ ἀνθρώπου, τὸ ἵππου, τὸ συκῆς, ἢ ἀμπέλου· (ὁλόκληρα γὰρ τούτων ἕκαστα, κἂν μὴ κατὰ τὰ ἄτομα, ὥσπερ τὰ οὐράνια, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἴδη, τὰ ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς πληροῦντα τὸν κόσμον·) ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἁπλουστέρων γενῶν ἕκαστον τῶν συνιστώντων τὰ εἴδη, οἷον οὐσία, κίνησις, στάσις, ταυτότης, ἑτερότης, κάλλος, ἀλήθεια, συμμετρία, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ, ἕκαστον ὅλον καὶ τέλειόν ἐστι κατὰ τὸ ἑαυτοῦ εἶδος, καίπερ πολλὰς ἔχον διαφορὰς ἐν ἑαυτῷ. Πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ ὁλοτελὲς ἕκαστον προϋπάρχει, ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ ἐνταῦθα σωματικοῦ αὐτοκίνητος, συνηρημένως αὐτοῦ τὰς διαφορὰς περιέχουσα. Καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ ἐνταῦθα ἀπεικονίσθη, τελειότερον καὶ εἰλικρινέστερον καὶ παραδειγματικώτερον ὑπάρχον· πολλῷ δὲ ἔτι μᾶλλον καὶ τὰ τούτων ἀρχέτυπα εἴδη, τὰ νοερὰ καὶ θεῖα. Διὰ γὰρ τὴν ἕνωσιν, ὡς εἶπον, ἐν ἐκείνοις οὐ κατὰ ἐπαφὴν οὖσαν, ἢ συνέχειαν, ἢ κρᾶσιν σωματικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀδιαστάτων καὶ ἀμερίστων εἰδῶν εἰς ἓν συναλοιφὴν, μετὰ τοῦ μένειν ἀσύγχυτον τὴν διάκρισιν, τὸ ὁλοτελὲς ἕκαστον ἔχει. Καὶ ἔστιν ἀρχὴ καὶ πρωτουργὸς ἕκαστον τοῦ καθ' ἑαυτὸ εἴδους, ἄχρι τῶν ἐσχάτων. Αἱ δὲ πολλαὶ ἀρχαὶ πάντων, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα. Ἀνάγκη γὰρ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν εἶναι, τὸ αἴτιον. Διὸ καὶ τῶν πολλῶν ἕκαστον ἕν ἐστιν· οὐ μέντοι τοιοῦτον, οἷον τὸ πρὸ τῶν πολλῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἓν ἀπὸ τῶν πολλῶν, μέρος ἐστὶ τῶν πολλῶν, καὶ ἐν μέρει τὴν ἁπλότητα τοῦ ἑνὸς ὑπεδέξατο.

Τὸ δὲ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν, αἴτιον τῶν πολλῶν ὑπάρχον, προείληφεν ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλὰ κατὰ μίαν ἕνωσιν, πάντα ὂν πρὸ πάντων, αἰτία αἰτιῶν ὑπάρχον, καὶ ἀρχὴ ἀρχῶν, καὶ θεὸς θεῶν, ὥσπερ ὑπὸ πάντων αὐτοφυῶς ἀνευφημεῖται. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων. Τοῦ γὰρ πρώτου καθ' ἑκάστην ἰδιότητα αἰτίου πάντα ἐφίεται τὰ μετ' αὐτό· οὗ δὲ πάντα ἐφίεται, τοῦτο ἀγαθόν ἐστιν· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, ἀγαθότης ἐστὶν ἀγαθοτήτων· ὁμοίως δὲ, καὶ δύναμις

cipiorum, quæ sunt in per se mobili, caussa ordinis inesse in immobili videbimus, immobil perfectas, et inter se copulatas, ut unaquæq universas ob conjunctionem; ea discretione, tione et mente fit, impermista manente. Un formarum, quæ in mundo sunt, discrimen, opifex Deus pro caussis in ipso distinctis eas p que tamen illic tale principalium formarum fi discrimen, quale est hic imaginum: neque n malium discretio talis est, qualis rerum corpo quemadmodum octo cœlorum, et quæ in eis s unumquodque pars est totius cœli, et quidem atque per se integra, integram suam essentia vires actionesque sibi proprias: neque vero tum, sed etiam unaquæque ex rerum sublun sempiternis, ut hominis, equi, ficus, vitis: enim horum singula; etsi non quoad individua cœlestia; at ratione formarum, quæ suis quæ tiis complent mundum:) pari igitur modo etiam generum quodlibet formas constituenti sentia, motio, statio, identitas, diversitas, veritas, concinnitas, cæteraque omnia quæ su corporeo, in sua quodque forma (sive specie) fectum est, quamquam multas habet different Multo vero magis in anima universi integrum u præexsistit, principium et caussa corporearum hic sunt, per se mobilis, differentias earum se complectens. Et ad illius exemplar, ut p sincerius, et luculentius, res terrenæ sunt effic etiam magis harum rerum primogeniæ formæ et divinæ. Ob unionem enim quæ in illis, non contactu aut continuitate aut mixtione c inseparabilium et indivisibilium formarum c unione, ita suam quodque perfectionem hab mista maneat discretio: et unumquodque pr et primaria caussa suæ formæ usque ad extre vero illa omnium principia ab uno principio principii dignitatem. Nam ante multa illa, oportet, nempe caussam. Quare et multo quodlibet unum est; non tamen tale, quale multis antecedit. Nam unum de multis, pa rum, vicissimque simplicitatem unius suscipi

Id vero unum, quod multis antecedit, caussa est, multa illa in se ipso una communic tinet: estque Omnia ante omnia, Caussa ca Principium principiorum, et Deus deorum; qu ab omnibus, naturæ ipsius instinctu, celebrat et Bonitas bonitatum. Nam primam in quaq caussam adpetunt omnia, quæ post eam sunt adpetunt omnia, bonum est: ergo principi rum, bonitas est bonitatum; itemque Potesta

δυνάμεων. Ἑκάστη γὰρ ἀρχὴ τὴν ἀκροτάτην ἔχει δύναμιν ἐν τῷ ἑαυτῆς εἴδει· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, τὴν ἀκροτάτην ὑπὲρ πάσας τὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ γνῶσιν ἔχειν ἀνάγκη τὴν ἀκροτάτην. Οὐ γὰρ ἄν τι ὧν ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων ἀγνοήσειε· πάντα δ' ὑπ' αὐτοῦ παρήχθη ῥᾳδίως. Διὸ ἀνάγκη, καθάπερ ὁ λόγος ἀποδεικτικῶς ἀπὸ τῶν μερῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸ ὅλον, οὐ γὰρ ἂν ἔγνωμεν τὸ ὅλον, ὁπόσον καὶ ὁποῖόν ἐστι, ἢ τὰ μέρη προθεασάμενοι· ἀλλ' ἑνὶ πολλάκις μεριχῷ περιτυγχάνοντες, ἐκεῖνο τὸ ὅλον ἡγούμεθα,) οὕτω καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας διὰ τῶν μερῶν ἐπὶ τὸ ὅλον ἀπέμπεσθαι χρὴ, εἴπερ καὶ ἑκάστη τῶν ἀρχῶν ἀρχή τι, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοφυὴς πρὸς τὸ ὅλον, ὥσπερ καὶ ὁμώνυμος. Οὐ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶ τὸ κοινὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα, καὶ ἡ τῶν ἀρχῶν ὑπεροχὴ πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς μιᾶς καὶ ὅλης ταῖς πολλαῖς καὶ μεριχωτέραις ἐνδέδοται. Εἰ δέ τις δυσχεραίνει τῷ αὐτῷ καλεῖν ὀνόματι τάς τε μερικὰς καὶ τὴν ὅλην· πρῶτον μὲν οὐκ εὐλόγως δυσχεραίνει, καὶ πράγματι δοκοῦντος εἶναι κοινοῦ τοῦ ἀρχικοῦ· ἔπειτα τὰς μὲν, ἀρχὰς καλείτω· τὴν δὲ, ἀρχὴν ἀρχῶν. Κἂν γὰρ καὶ τῶν μερικῶν ἑκάστη ἀρχὴ ἀρχῶν ἐστιν, ὡς μεριχωτέρας ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα· (ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἀρχὴ, καὶ τοῦ σωματικοῦ ἄλλη καὶ κοινή τις ἀμφοῖν, ἡ τοῦ κάλλους ὡς κάλλους ἀρχή·) ἀλλ' ὅμως ἡ κυρίως ἀρχὴ τῶν ἀρχῶν, ἐκείνη ἐστὶν, ἧς μεριχωτέρα ἄλλη οὐκ ἔστιν ἀρχή· οὕτω δὲ καὶ αἴτιον αἰτίων, καὶ θεὸς θεῶν, καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιστῆσαι χρὴ, ὅτι τοῦ πάντων αἰτίου, ὑπὲρ πάντα ὄντος τὰ ὄντα, οὐδέν ἐστιν οἰκεῖον ὄνομα· πᾶν δὲ ὄνομα ἐπὶ διακεχριμένην τινὰ ἔννοιαν ἔρχεται· ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετ' αὐτὸν τὰ τιμιώτατα ἐπ' αὐτὸν ἀνακέμπομεν. Καὶ αὐτὸ γοῦν, ὡς εἴρηται, τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως κινουμένων, καὶ θεόντων. Καὶ εὐσεβῆ καλοῦμεν αὐτὸν, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ἀγαθὸν, καὶ δεσπότην, καὶ τυχηρὸν, καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα· ἅπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλοῖς ἐφαρμόττειν νομίζομεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ πρώτου τῶν τριῶν προβλημάτων, τοῦ προθεμένου δεῖξαι, ὅτι εἰσὶ πρῶται τῶν ὄντων ἀρχαὶ, καὶ θεὸς, πάντων αἴτιος, ἀρκείτω καὶ ταῦτα· κἂν ὑπολείπωνταί τινες ἔτι τῇ ἀνόδῳ βαθμοὶ πρὸς τὴν τελειοτάτην συμπλήρωσιν. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ τούτων τινὰ περιττὰ δόξει εἶναι, ὡς πρὸς τὸν προηγούμενον τῆς γραφῆς σκοπὸν, ὃν τοῦ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον σαφηνίσαι προθυμηθεν.

Τὸ δὲ δεύτερον ἦν, ὅτι προνοεῖ καὶ διοικεῖ τὰ ὅλα ὁ θεὸς, ἅπερ ἤδη μὲν, οἶμαι, καὶ αὐτὸ διὰ πλειόνων ἐν τοῖς προειρημένοις ἀποδέδεικται, οὐ χεῖρον δ' ἂν εἴη ἐν προηγουμένῃ τυχεῖν ἐπισκέψεως. Εἰσὶ γάρ τινες, νομίζουσιν εἶναι τὰ θεῖα, καὶ τοιαῦτα, οἷά περ ὁ λόγος αὐτὰ ἐξέφηνεν, ἀγαθὰ, καὶ δύναμιν ἔχοντα τὴν κρατίστην, καὶ γνῶσιν τὴν τελειοτάτην· τῶν μέντοι ῥαπτόμενον καταφρονεῖν, ὡς μικρῶν καὶ εὐτελῶν ὄν-

Quodlibet enim principium summam habet in suo genere potestatem : principium vero principiorum supremam super omnes potestates potestatem. Sed et cognitionem summam possideat necesse est. Neque enim quidquam a se creatum ignoraverit : sunt autem ab illo facile procreata omnia. Quare necessario, quemadmodum ratio per demonstrationem a partibus ad totum adscendit ; (nec enim cognovissemus, quantum esset totum, et quale esset, nisi partes fuissemus ante contemplati : fit enim interdum, ut, cum in partem aliquam incidimus, ipsum totum illud esse existimemus;) sic etiam honos et cultus per partes ad totum est referendus; quandoquidem et quodlibet principium est principium, eaque ratione agnatum toti, ut et nominis ejusdem particeps. Neque enim nomen tantum est commune : sed et ipsa principalis dignitas et excellentia principiorum præ his quæ ab iis orta sunt, ab uno illo et toto multis illis et singularibus est concessa. Si quis vero non committendum putat, ut eodem adpellentur nomine singularia principia, quo totum : is primum immerito ita existimat, quoniam etiam reipsa dignitas principii communis illis esse videtur : deinde cætera quidem nude principia vocet, illud autem Principium principiorum. Etsi enim et singularium quodlibet, principium principiorum est; cum alia magis particularia principia sub se complectatur; (aliud est enim animi pulchritudinis principium, et aliud pulchritudinis corporeæ; et commune quodammodo utrisque pulchritudinis, ut pulchritudinis, principium :) tamen id quod est proprie Principium principiorum, illud est, quo nullum est superius principium; adeoque Caussa caussarum, et Deus deorum, et Bonitas bonitatum.

Præterea vero intelligendum potius est, caussæ omnium, quæ super ea omnia est quæ sunt, nullum esse peculiare nomen : (omne enim nomen ad distinctam aliquam notionem refertur :) sed ex iis nominibus, quæ rebus ipso posterioribus indita sunt, honoratissima quæque nos illi tribuere. Atque adeo ipsum DEI nomen, ut dictum est, a cœlestibus corporibus est translatum, quæ celeriter moveantur et currant. Et pium etiam eum vocamus, et humanum, et bonum, et dominum, et fortem; nec nos pudet, quamquam multis etiam hominibus eadem nomina tribuere solemus. Sed, de prima trium quæstionum, qua propositum fuit demonstrare, esse prima rerum principia, et auctorem omnium rerum esse Deum, hæc hactenus dicta sufficiant, licet gradus adhuc nonnulli a nobis prætermissi sint, quibus ad summum fastigium et ad absolutissimam perfectionem adscendatur. Scio enim et horum nonnulla visum iri superflua quibusdam, quod quidem ad principalem scripti scopum pertineat, qui is est, ut Epicteti Enchiridion declaretur.

Alterum erat, Deum curare et administrare universa : quod etsi et ipsum, nisi fallor, copiose in superioribus est demonstratum, tamen ex professo etiam tractari profuerit. Sunt enim qui existiment, esse numina, et quidem talia, qualia sunt exposita, bona, et summa potentia prædita, perfectissimaque cognitione : sed ea res humanas contemnere, tamquam parvas et viles, et sua curatione indignas.

των, καὶ ἀναξίων τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας. Τοῦτο δὲ πάσχουσι τὸ πάθος ὑπὸ τῆς δοκούσης αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀνωμαλίας· ὅταν κακοὺς δοκοῦντας ἴδωσιν ἄρχοντας καὶ πλουτοῦντας καὶ ὑγιαίνοντας, καὶ μέχρι θανάτου γηραιοῦ εὐροοῦντας, καὶ παισὶ τὴν εὔροιαν ἐνίοτε παραδιδόντας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀπὸ τούτων ἀνήκεστα πάσχοντας, μηδεμιᾶς ἑπομένης, ὡς νομίζουσιν, ἐκδικήσεως. Ἀπὸ γὰρ τούτων οἱ μὲν, ὡς εἴρηται πρότερον, καὶ τὸ εἶναι τὸν θεὸν τολμῶσιν ἀναιρεῖν· οἱ δὲ, τὸ μὲν εἶναι, καὶ τοιοῦτον εἶναι, διὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ὁμολογοῦσι, τῇ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπινα προνοίᾳ ἀπιστοῦσι, καὶ μάλιστα ἐν συμφοραῖς ἰδίαις γενόμενοι· μὴ γὰρ ἂν τοσαύτην ἀνωμαλίαν συμβῆναι, καὶ τοὺς μὲν κακοὺς ἀτιμωρήτους, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀνεκδικήτους ἀπολείπεσθαι, θείας προνοίας ἐπιμελομένης. Ῥητέον οὖν καὶ περὶ τούτου κοινότερον καὶ καθολικώτερον, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτῶντι τὸν λόγον. Εἰ γὰρ ὄντα, μὴ προνοοῦσι, τὰ θεῖα· ἢ ἀγνοοῦντα, ὅτι χρὴ προνοεῖν, οὐ προνοοῦσι, [ἢ γινώσκοντα]. Καὶ εἰ τοῦτο, ἢ μὴ δυνάμενα οὐ προνοεῖ, ἢ μὴ βουλόμενα· καὶ εἰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, ἢ διὰ τὸ μέγεθος ὑπερβαινόντων τῶν τῇδε τὴν δύναμιν τοῦ θείου, ἢ διὰ σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν ἀποφευγόντων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. Εἰ δὲ δύναται μὲν, οὐ βούλεται δὲ, ἢ διὰ τρυφὴν καὶ ῥᾳθυμίαν ἀμελεῖ, ἢ πάλιν διὰ σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν, κἂν δύνηται, καταφρονεῖ.

Τοιαύτης τῆς διαιρέσεως οὔσης, κοινῶς τέως πρὸς πάντα τὰ τμήματα αὐτῆς ῥητέον· ὅτι τοιοῦτον ὂν τὸ θεῖον, οἷον ὑπόκειται, γνῶσίν τε ἔχον τὴν ἀκριβεστάτην, καὶ δύναμιν τὴν ἰσχυροτάτην, καὶ βούλησιν τὴν ἀγαθωτάτην, καὶ πάντα δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ὄντα παράγον, οὔτε ἀγνοεῖ, ὅτι χρὴ τῶν παρ' αὐτοῦ παραχθέντων ἐπιμελεῖσθαι· (ὅπερ οὐδὲ τῷ νωθεστάτῳ τῶν ἀλόγων ζώων ὑπάρχει· κἀκεῖνα γὰρ τῶν οἰκείων ἐπιμελεῖται γεννημάτων·) οὔτε ἀδυνατεῖν εἰκὸς, οὔτε ὡς μειζόνων ὄντων, (πῶς γὰρ ἂν εἴη μεῖζον τὸ παραχθὲν τοῦ παράγοντος;) οὔτε ὡς εὐτελεστέρων, ἢ κατὰ τὸ τυχεῖν ἐπιμελείας· εἰ γὰρ τοιαῦτα ἦν, διὰ τί ὅλως παρήγετο; ἀλλ' οὔτε τὴν βούλησιν αἰτιατέον, οὔτε ὡς διὰ τρυφὴν καὶ ῥᾳθυμίαν ἀμελοῦσαν· ἀνθρώπων γὰρ αὐτῶν ταῦτα πάθη, καὶ μοχθηρῶν ἀνθρώπων· ἐπεὶ οὐδὲ τοῖς ἀλόγοις ὑπάρχει ζώοις τὸ διὰ τρυφὴν καὶ ἀργίαν τῶν οἰκείων γεννημάτων ἀμελεῖν. Ἀλλ' οὐδ' ὡς εὐτελῶν καταφρονεῖ τούτων, ἅπερ ἠξίωσε παραγαγεῖν. Ὥστε κατὰ πάντα τρόπον ἀδύνατον, μὴ προνοεῖσθαι ὑπὸ θεοῦ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα.

Ἰδίᾳ δὲ λοιπὸν ῥητέον, πρὸς μὲν τοὺς τῆς θείας ὑπεροχῆς αἰσθανομένους, ἢ δοκοῦντας αἰσθάνεσθαι, τὰ δὲ ἀνθρώπινα κατασμικρύνοντας, καὶ ἀνάξια τῆς θείας προνοίας ἡγουμένους· ὅτι οὐδὲ τῶν εὐτελεστάτων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παντὶ, καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Καὶ γὰρ ζῶόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ψυχὴν ἔχει τιμιωτάτην καὶ λογικὴν, καὶ θεοσεβέστατόν ἐστι πάντων τῶν γενητῶν ζώων. Ὥστε οὐκ ἄτιμον οὐδ' εὐτελές

In hanc vero sententiam devenerunt ex humanaru quæ videtur, perturbatione; cum vident homines probi videntur esse, imperiis, opibus, valetudine usque ad serum obitum secundis rebus uti, easque liberis suis quasi per manus tradere : bonos auter his immaniter excarnificari, nulla sequente (ut p tione. His enim de caussis, alii (ut prius dictum etiam Deum negare non dubitant : alii, quamvi Deum, et talem esse, propter communes notion tur, tamen res humanas ab eo curari non credun tim si cum privatis calamitatibus ipsi conflictan que enim tantam fore perturbationem rerum, nec bos ita impunitos, bonos autem viros inultos per si divina providentia mundum procuraret. Est his etiam in universum dicendum, et bipartita argumentatione. Nam si dii cum sint, non consu humanis; aut, quod ignorant iis esse consulen consulunt; aut scientes. Quod si est; aut quia sunt, non provident; aut quia nolunt. Jam, si possunt; id fit, aut propter magnitudinem rerum rum, Dei potentiam excedentium; aut ob parvita litatem, providentiam effugientium. Sin, cum p vult; aut ob delicias et ignaviam eas negligit; quod ob parvitatem et vilitatem, quamvis p aspernatur.

Cum hæ sint argumentationis partes, primum ter ad omnes ejus sectiones sic dicendum : Cu Numen, quale descriptum est, cognitione prædit sitissima, et potentia firmissima, et voluntate omnes res a se ipso producat : nec ignorat res a s esse curandas, (qui stupor ne in stupidissimas q cudes cadit; nam illæ quoque suos curant fœtus impotentiam relinquit eas, sive quod sint maj enim major possit esse res condita suo condit quod sint viliores quam quæ curari possint; na erant, cur omnino condebantur? At nec volunt accusanda, quasi vel ob delicias et socordiam eas non enim nisi hominum isti adfectus sunt; nec sed improborum; cum ne pecudes quidem ita ve vel ignavæ sint, ut fœtus suos negligant. Neque quam viles eas contemnit, quas condere non est tus. Sic nullo modo fieri potest, quin Deus cons a se conditis.

Sequitur, ut seorsim iis respondeamus, qui div dem magnitudinem intelligunt, ac potius intel videntur, at res humanas extenuant, et divina p indignas ducunt. Dicimus ergo primum, non nem aut res humanas ex vilissimis in universo. animans est homo, et anima præditus maximi rationis capaci : et omnium animalium, quæ qui rata sunt, maxime ad Dei cultum est idoneus. Q

ἐστι τοῦ θεοῦ κτῆμα ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὑπὸ ψυχῆς πραττόμενα λογικῆς. Εἰ δὲ καὶ σμικρόν τις ὑπόθοιτο τὸν ἄνθρωπον, εὐκολωτέραν αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν ὁμολογήσει. Ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις τῶν μειζόνων ῥᾷον ἀντιλαμβάνονται, τῶν δὲ σμικροτέρων χαλεπώτερον· (καὶ γὰρ πρὸς ὅρασιν, καὶ πρὸς ἀκοὴν, τὰ σμικρότερα δυσληπτότερα τῶν μειζόνων·) οὕτως αἱ δύναμεις φέρουσί τε εὐκολώτερον τὰ σμικρότερα, καὶ κρατοῦσιν ἐκείνων μᾶλλον ἢ τῶν μειζόνων. Ῥᾷον γάρ ἐστι φέρειν μνᾶν, ἢ τάλαντον· καὶ ἀροῦν ἢ σκάπτειν ἡμίπλεθρον, ἢ πλέθρον. Ὥστε, ὅσῳ τις σμικρότερον ὑπόθοιτο, τοσούτῳ μᾶλλον εὐκολώτερον πρὸς ἐπιμέλειαν ὁμολογήσει. Ἔτι δὲ, εἰ τοῦ ὅλου κόσμου ὁ θεὸς ἐπιμελεῖται, ἀνάγκη καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ προνοεῖν· ὥσπερ καὶ αἱ τέχναι ποιοῦσι. Καὶ γὰρ ἰατρὸς, τοῦ ὅλου σώματος ἐπιμεληθῆναι προθέμενος, οὐκ ἂν ἀμελήσειε τῶν μερῶν· οὐδὲ στρατηγὸς, οὐδὲ οἰκονόμος, ἢ πολιτικὸς ἀνήρ. Τῶν γὰρ μερῶν ἀμελουμένων, ἀνάγκη χειρόνως τὸ ὅλον διατίθεσθαι. Οὐκ ἂν οὖν ὁ θεὸς χείρων φαίνοιτο τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελητὴς, πρὸς τὴν τῶν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν, οἵτινες μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τέχνῃ τῶν τε μερῶν καὶ τοῦ ὅλου ἐπιμελοῦνται, καὶ αὐτῶν μὲν ἕνεκα τῶν μερῶν, μάλιστα δὲ τοῦ ὅλου ἕνεκεν. Ἡμεῖς δὲ πρός τινα τῶν γινομένων, ὡς εἴρηται, δυσχεραίνομεν, ἀγνοοῦντες ὅπῃ καὶ ταῦτα τῷ ὅλῳ συντελεῖ.

Εἰ δὲ νομίζοι τις, τὴν περὶ τὰ ἀνθρώπινα τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, πολὺ τὸ ἀνώμαλον ἔχοντα καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἀπεραγμένον, ὄχλον ἐμποιεῖν τῷ θεῷ, καὶ περισπᾶν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ μακαριότητος· δῆλός ἐστι τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐπιμεληταῖς ὁμοίους νομίζων τοὺς Κρείττονας, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιμελείας ἀγνοεῖ, νομίζων ἀνάγκην εἶναι, ὥσπερ ἡμᾶς, οὕτω καὶ τὸν θεὸν, εἴ τις ἐπιμελοῖτο, ἀφωρισμένως ἐκείνῳ παρεῖναι, καὶ παρακολουθεῖν ἑκάστῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων, οὐδὲν σχολάζειν ἄλλῳ δυνάμενον. Καὶ οὐκ ἐννοεῖ ὁ τοιοῦτος, ὅτι καὶ νομοθέτης ἐν πόλει τάξας νόμους, τὸν ἀδικοῦντα ἢ πάσχοντα τίνος χρὴ τυγχάνειν, καὶ ἐπιστάτας τούτους καὶ τῶν σμικροτάτων ἄχρις ἐπιστήσας, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει μένει, καὶ, ἕως οἱ νόμοι σώζονται, δι' αὐτῶν τῆς πόλεως προνοεῖ. Οὐκ ἐννοεῖ δὲ, ὅτι πολὺ πρότερον καὶ μᾶλλον ὁ θεὸς, τὸ κεῖν ὑποστήσας, ἐμψύχους ἡμῶν οὔσας κατιδὼν τὰς πράξεις, καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐχούσας, πολλὴν δὲ κακίαν, ἐμηχανήσατο, ποῖόν τινα γινόμενον ἀεὶ, τίνας χρὴ δίκης τυγχάνειν, καὶ τίνας τόπους μεταλλάττειν, χείρονας ἢ βελτίονας, καὶ ποίαις συντάττεσθαι ψυχαῖς· ὅτι τὰς μὲν κακίους γινομένας ταῖς κακαῖς, τὰς δὲ ἀμείνους ταῖς ἀγαθαῖς· καὶ τί χρὴ ποιεῖν, ἢ πάσχειν, κατ' ἀξίαν, εἰς ἀλλήλας τε καὶ ὑπ' ἀλλήλων. Οὐ μέντοι τοίους ἢ τοίους γίνεσθαι, καὶ τήνδε τὴν ἀμοιβὴν ἢ τήνδε μεταλαμβάνειν, ταῖς βουλήσεσιν ἡμῶν ἀφεὶς τὰς αἰτίας ὁ θεὸς ἀπολέλοιπεν. Ὁποῖοι γὰρ βουλόμεθα γίνεσθαι, τοιοῦτοι γινόμεθα, διὰ τὸ αὐτεξ-

nec inhonorata, neque vilis est Dei possessio : neque viles res humanæ, quas animus rationis particeps administrat. Quod si quis vero etiam exiguam rem statuat esse hominem, eo faciliorem ejus esse curationem fateatur. Sicut enim sensus majora facilius percipiunt, minora difficilius; (nam quo quæque minora sunt, eo difficilius et videntur et audiuntur;) ita vires minora facilius et gestant et peragunt, quam majora. Facilius enim gestatur libra, quam talentum : dimidium jugerum facilius aratur et foditur, quam integrum. Quo quis igitur minorem hominem statuerit, eo faciliorem ejus esse curationem adsentietur. Porro, si totum mundum curat Deus, mundi etiam partes eum curare est necesse : quemadmodum et artifices faciunt. Nam medicus, cura totius corporis suscepta, ne partes quidem negliget : neque imperator, neque paterfamilias, neque reipublicæ gubernator. Partibus enim neglectis, totum ipsum pejus adfici est necesse. Absit igitur, ut Deus in sua curatione vincatur hominum diligentia, qui una eademque arte et partes et totum curant, cum ipsarum partium caussa, maxime vero propter totum. At nos eventus quosdam, ut dictum est, ægre ferimus, ignorantes quatenus isti quoque conducant universo.

Si quis vero existimat, Dei curam rerum humanarum, quæ multum habeant confusionis, multum perturbationum atque tumultuum, negotium facessere Deo, eumque a sua beatitate abstrahere : eum adparet humanis curatoribus similes putare deos, et rationem curationis ignorare; qui necesse esse existimet, sicuti nos, ita Deum etiam, si quid curet, seorsim illi adesse et singulas suas actiones ita persequi, ut nulli alii rei vacare interim possit. Neque cogitat is qui ita sentit, vel legislatorem constitutis in republica legibus definiisse, quæ cuique facto pœna, quæ pro injuria satisfactio debeatur, easdemque leges curatrices ad minutissima quæque statuisse; cum ipse interim a more et habitu suo non recedat, et, quamdiu leges durarint, tamdiu per eas urbi consulat. Neque porro considerat, multo prius et magis Deum, universi conditorem, cum ab animi arbitrio proficisci actiones nostras, multumque habere et virtutis et vitii, perspexisset, rationem excogitasse, qua jus cuique suum tribueretur; constituisseque, quæ in loca, sive deteriora, sive meliora, quisquis sit transferendus, et quarum animarum in societate sit collocandus; quæ animæ deteriores fuerint factæ, eas cum pravis; quæ meliores, cum bonis animabus esse collocandas : denique quid cuique pro merito faciendum aut perferendum sit, inter sese, et a sese invicem. Cæterum caussas, quibus vel boni vel mali fiamus, et talem aut talem mercedem mereamur, eas voluntati cujusque nostrûm reliquit. Quales enim fieri volumus, tales evadimus, ob animi libertatem, et quia penes nos

:τηρίζοντος, ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν
ῥώπινον ἀποτίθενται, ἐν ὑγείαις σώματος, καὶ
ῳ, καὶ δυναστείαις, καὶ γένει, καὶ τρυφαῖς, καὶ
ιούτοις· τὰ δὲ κακὰ, ἐν τοῖς ἐναντίοις. Διὸ τῶν
τούτοις ἀγαθῶν δοκούντων ὀρέγονται· τὰ δὲ, ὡς
ἐκκλίνουσιν. Ἀνάγκη δὲ, ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἐπειδὴ
τν ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα, καὶ ὀρεγόμενον ἀποτυγχάνειν,
κλίνοντα περιπίπτειν. Ταῦτα δὲ ἄμφω οὐκ
ἰγαθὰ, οὐδὲ κατὰ τοὺς ἀποροῦντας, ἀλλὰ κακά.
οἱ κακοὶ, κακοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιπίπτοντες,
ἴγον νήψωσιν, αἰσθήσονται, ὅτι οὔτε εὐτυχεῖς,
δαίμονές εἰσιν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία. Κἂν ὑπόθη-
τις, αὐτοὺς ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,
ιεὶ, εὑροεῖν, ἔτι μᾶλλόν εἰσι κακοδαίμονες. Ὅ-
κρ] τυγχάνωσι τούτων, ἐπιτείνουσι μᾶλλον τὴν
ρύσιν ἑαυτῶν, ὡς ἀνθρώπων, διάθεσιν. Παντὶ
παρὰ φύσιν αὐτοῦ, κακία καὶ κακοδαιμονία

ειδὴ δὲ οὐ μόνον βιάζεσθαι χρὴ ταῖς ἀποδεικτι-
ράγκαις τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ συμπείθειν, εἰ
στν αἱρεῖσθαι τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ
δοκούντων ἐν τοῖς ἐκτὸς, ὑπομιμνήσκω τῶν ἔμ-
ν εἰρημένων· ὅτι οὐδὲ τὰ κακὰ λεγόμενα κακά
ἂν πόνους ἔχωσι, κἂν δυσχερείας· οὐδὲ τὰ ἀγα-
ῥίως ἀγαθά· ἀλλὰ τὰ μὲν λεγόμενα κακὰ,
ι νοσούντων ἰατρεῖαι, καὶ τῶν ὑγιαινόντων γυ-
· τὰ δὲ ἀγαθὰ, καὶ αὐτὰ, πρὸς τὴν χρείαν καὶ
αν τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν ἀποστερουμένων
. Καὶ γὰρ πλοῦτος, τῷ μὲν χρήσασθαι δυνα-
αλῶς, δίδοται διά τε τὴν εἰς ἑαυτὸν καὶ κατὰ
ρατώνην, καὶ τὴν εἰς ἄλλους εὐποιίαν, καὶ αὐ-
ῆς ἀγαθουργοῦ προαιρέσεως· τοῖς δὲ μοχθηροῖς,
ωρίαν καὶ κόλασιν. Καὶ γὰρ οἱ μὲν φιλάργυροι,
τες ἅπαντα τὸν βίον περὶ χρηματισμὸν, μετὰ
ς, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ δέους ἀεὶ ἐπηρτημένου,
ἱπολαύουσι τῶν χρημάτων. Καὶ τίς ἂν εἴη
δίκη δικαιοτέρα τε καὶ χαριεστέρα; Οἱ δὲ ἄσω-
λιν ὄντες, πενέστεροι τῶν προσαιτούντων εἰσί·
ὁ τρυφῆς δέ τινες διαφθείρονται διὰ τὸν πλοῦτον,
μακτῆρσι πολλοῖς περιπίπτουσι, καὶ τῆς ἑαυτῶν
είας κατ' ἀξίαν ἀποτυγχάνουσι, διὰ τὸν πλοῦτον
μανθάνοντές τι ἀγαθὸν, μήτε τὸν κατὰ φύσιν
ῳ προσήκοντα βίον ἐπιζητοῦντες καὶ ἐργαζόμε-
Οὕτω δὲ καὶ ὑγεῖαι, καὶ δυναστεῖαι, βλά-
καὶ μᾶλλον τοὺς κακούς· καὶ αἱ μὲν, κο-
ὺς· αἱ δὲ, κατὰ τιμωρίαν δίδονται· ἵνα διὰ τῆς
ῆς τῶν παθῶν κορεσθέντες, ἐξεμέσωσί ποτε
ιπάθειαν, καὶ πρὸς κόλασιν λοιπὸν καὶ κά-
ἐπιτήδειοι γένωνται. Μέλει γὰρ τῷ προνοοῦντι
ῶν, οὐ τοῦ τὰς ἐνεργείας κατὰ πάθος ἐπέχειν
ὰς ἢ διὰ φόβον ἢ δι' ἕτερα πάθη, ἀλλὰ τοῦ τὴν
ἣν τὴν μοχθηρὰν ἀποτρίψασθαι. Καὶ εἴρηται
ιὰ πλειόνων πρότερον, καὶ ἐκεῖθεν αὐτῶν ὑπο-
ναι δεῖ τὸν δεόμεναν. Καὶ ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς

bonum humanum et malum collocant, in valetudine corporis prospera, in divitiis, potentia, nobilitate, deliciis, et similibus: mala vero, in contrariis. Itaque ea quæ in his bona videntur, adpetunt; alia, ut mala, declinant. Necesse est autem, in externis rebus, cum in nostra potestate sitæ non sint, et iis quæ adpetuntur frustrari, et in ea quæ declinantur incidere. Quæ utraque ne adversariorum quidem judicio bona sunt, sed mala. Quare mali, cum plerumque in mala incidant, si paulisper resipuerint, intelligent, se neque fortunatos, neque beatos esse, sed contra miseros et infelices. Quod si quis vero fingat, eos in rebus externis aut plerumque, aut etiam semper, secunda fortuna uti; magis etiam infelices erunt. Quum enim iis rebus potiuntur, magis confirmantur in eis adfectus et cupiditates naturæ humanæ repugnantes. Cuilibet autem id, quod est ipsius naturæ contrarium, et malum est, et calamitosum.

Sed quoniam non tantum necessitate demonstrationum cogendi sunt auditores, verum etiam persuadendo ad nostram sententiam adducendi, si eos amplecti velis ea quæ de rebus externis, bonis, ut habentur, et malis dicuntur; eorum illos commonefacio, quæ ante dicta sunt: nec ea quæ mala dicantur, esse mala, tametsi cum laboribus et difficultatibus conjuncta; neque bona, proprie bona: sed mala quæ putantur, cum ægrotantium medicinas esse, tum valentium exercitationes: bona vero et ipsa pro usu et dignitate tam accipientium quam eorum quibus adimuntur, dari. Nam divitiæ quidem ei, qui recte iis uti potest, contingunt, ut et ipse pro se facilius agitet, et aliis habeat benefaciendi facultatem, et ad beneficæ voluntatis incrementum: improbis vero, in pœnam et castigationem. Etenim avari, per omnem ætatem in congerendis opibus dies noctesque sollicite occupati, semper impendente metu, nullum ex pecunia fructum capiunt. Qua pœna quæ justior esse possit, et festivior? Alii rursus, luxuriosi, mendicis sunt egentiores: et præ deliciis pereunt per ipsas divitias, et in maxima pericula incidunt, neque sui ipsorum pro dignitate curam gerunt; ob divitias neque boni quidquam discentes, neque vitam naturæ humanæ convenientem exquirentes et amplectentes. Sic vero et valetudo, sic potentia, nocent maxime improbis: ac partim castigandi, partim ulciscendi caussa tribuuntur, ut incitatione adfectuum saturati, evomant tandem furorem, ac dehinc ad castigationem et purgationem idonei reddantur. Nam curatori animorum id curæ est, non ut animi propter metum aut propter alios adfectus cohibeant actiones ex adfectibus oriundas; sed ut ipse malus habitus et prava consuetudo destruatur. Atque hæc supra dicta sunt copiosius: unde, si cui sit opus, ea repeti poterunt. Ac adversus eos, qui

τοὺς ἀναιρεῖν τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν ἐπιχειροῦντας τοῖς λόγοις.

Ἀλλὰ δὴ τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον· καὶ πρὸς τὸν τρίτον, μετὰ τοῦ σωτῆρος, τῆς ἀθείας λόγον ἴωμεν· ὃς εἶναι μὲν τὰ θεῖα καὶ προνοεῖν τῶν ἀνθρωπίνων ὁμολογεῖ, παρατρέπεσθαι δὲ δώροις, καὶ ἀναθήμασι, καὶ κερματίου διαδόσεσιν, ὡς οἱ νῦν οἴονται· ὥστε τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ ἁρπάζοντας, ὀλίγην εἰς ταῦτα μοῖραν δαπανῶντας, καὶ τοῖς ὑπὲρ τοιούτων εὔχεσθαι προσποιουμένοις καὶ πείθειν διδόντας, καὶ συγχωρεῖσθαι τὰ αὐτὰ ποιεῖν, καὶ δίκην μὴ διδόναι τῆς ἁμαρτίας. Τινὲς δὲ τῶν νῦν καὶ ἄξιον τοῦτο τῆς θείας νομίζουσιν ἀγαθότητος, τὸ συγχωρεῖν καὶ συγγινώσκειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν· ἀδιορίστως, οἶμαι, καὶ λέγοντες, καὶ γινώσκοντες. Τί οὖν πρὸς τοῦτον ἐροῦμεν τὸν λόγον; Διπλοῦν δὴ ὄντα, διαιρετέον αὐτὸν, εἴς τε τὸν ἀδικοῦντα, καὶ τὸν ἀδικούμενον· καὶ σκοπητέον τὴν λεγομένην ταύτην συγχώρησιν καὶ συγγνώμην, τί μὲν εἰς τοὺς ἀδίκους δρᾷ, πῶς δὲ τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρεται.

Εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμόν ἐστι τοῖς ἀδίκοις, τὸ συγχωρεῖσθαι ἀδικεῖν, καὶ μὴ διδόναι δίκην, τάχα ἂν εἴη παρὰ θεοῦ ἡ συγχώρησις. Πᾶν γὰρ ἀγαθὸν ἐκεῖθεν ἐφήκει τοῖς οὖσιν. Εἰ δὲ κακὸν τὸ μέγιστόν ἐστιν αὐτοῖς, καὶ συνεργεῖσθαι πρὸς τὸ ἀδικεῖν, καὶ μὴ διδόναι δίκην τῶν ἁμαρτημάτων, πῶς οὖν ἂν εἴη τούτων ὁ θεὸς αἴτιος; ὃς διὰ πολλῶν ἀποδέδεικται λόγων, τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων αἴτιος ὑπάρχειν, κακῶν δὲ ἀναίτιος. Ἀδικία τοίνυν, καὶ πλεονεξία, καὶ ἀκολασία, καὶ ὕβρις, παρὰ φύσιν οὖσαι διαθέσεις τῆς ψυχῆς, (εἴπερ τὰ ἐναντία τούτοις κατὰ φύσιν,) δῆλον ὅτι νόσοι καὶ αἶσχη καὶ κακία τῆς ψυχῆς εἰσιν. Ὁ γοῦν αὔξων ταῦτα τῇ συγχωρήσει, καὶ ἀνίατα καταλιμπάνων, ἐπιτείνει δῆλον ὅτι τὴν κακίαν. Εἰ δὲ καὶ δωροδοκῶν αὐτὸ ποιεῖ, πῶς οὐκ ἂν χείρων φαίνοιτο καὶ τῶν μέσων ἀνθρώπων; τίς γὰρ ἐπιμελεῖσθαι τινὸς ἑλόμενος, διὰ δωροδοκίαν αὐτὸ περιορᾷ κακυνόμενον; ἆρα ἰατρὸς τῶν νομίμων ἕλοιτό τις ἂν τῷ βλαπτομένῳ ὑπὸ σιτίων ἢ ποτῶν τινων, δῶρα λαμβάνων, ἢ ἱκετευόμενος, ἐπιτρέπειν αὐτῷ χρῆσθαι τοῖς βλάπτουσιν ἀδεῶς, καὶ συνεργεῖν πρὸς τὴν χρῆσιν; ἀλλὰ τὸν τομῆς ἢ καύσεως δεόμενον ἀτημέλητον ἂν καταλίποι, δώροις πειθόμενος; Εἰ οὖν ἰατρικὴ τῆς πονηρίας ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ δίκη, πῶς δυνατὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἰακρικῆς χείρονα φαίνεσθαι;

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν λεγόμενος, καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ἴδωμεν ὅπως καὶ τούτοις χρῆται, παραιτητὸς ὢν τοῖς ἀδικοῦσι συνεργεῖν διὰ τὰ δῶρα. Καίτοι, τίς ἂν μέτριος ὢν [στρατηγὸς, δωροδοκούμενος ὑπὸ τῶν] πολεμίων, προδοίη ἂν αὐτοῖς τὸ στρατόπεδον; ἢ ποιμὴν, τοῖς λύκοις τὰ πρόβατα; καὶ τί λέγω ποιμήν; ἆρα οἱ ποιμενικοὶ κύνες ἕλοιντο ἂν, μοῖραν τινὰ τῶν ἁρπασθέντων προβάτων παρὰ τῶν λύκων λαμβάνοντες, ἐπιτρέπειν αὐτοῖς τὰ λοιπὰ διαρπάζειν;

suis disputationibus Dei providentiam tollere satis multa diximus.

At tertium Servatori, veteri consuetudine. igitur impietatis rationem, Servatore propitio, a quæ et esse quidem numina, et consulere fa humanis; sed eadem muneribus et donariis et s butione corrumpi statuit, ut nostræ ætatis homin ita quidem, ut injusti, avari, rapaces, si parte in hæc impenderint, et in eos erogarint, qui ho vota se facere et exorare Deum perhibent, non n non dent peccati, sed etiam eadem posthac veniam impetrent. Ex quibus sunt, qui id l etiam dignum esse dicant, connivere et dare v ctis: in quo non satis explicate, mihi quidem videntur, et dicere. Quid ergo isti rationi resp Nempe cum duplex ea sit, dividenda est in eam tinet ad hos qui injuriam faciunt, et quæ ad ill riam patiuntur: considerandumque, ista quæ dulgentia et venia, quid et injustis faciat, et qu fectos injuriis tractet.

Nam si bonum atque utile est injustis, perm rias, neque pœnas eos dare; fortassis a Deo p ista indulgentia. Bona enim omnia ab eo ad veniunt. Sin id maximo eis malo est, et adj juriam, et non dare pœnas delictorum; quo pa auctor erit Deus? quem bonorum omnium auct et mali omnis culpa vacare, multis verbis de est. Injuria vero, avaritia, luxuria, contumeli fectiones animi sint naturæ contrariæ, (siquid contraria naturæ sunt consentanea,) morbi nimi bra et vitia sunt animorum. Quæ qui sua indul atque alit, nec medicinam adhibet, is malitiam get. Id vero si muneribus etiam delinitus fac mediocribus etiam hominibus deterior habeat est enim, qui suscepta rei alicujus curatione, la corruptus depravari eam sinat? Numquis ergo medicus, eum qui cibis et potionibus aliquibus la tio aut precibus adductus, rebus noxiis audac tietur, et ad earum usum adjutabit? num ea nem ustionemque desiderant, acceptis muneribu relinquet? Quod si igitur medicina quædam i est vindicta divina; fieri qui potest, ut sit human deterior?

Jam cum eorum etiam qui injuriis adficiuntu habere dicatur, curamque suscipere; videamus modo tractet, siquidem largitionibus eorum, qu faciunt, flecti se patitur, ut adjuvet eos in facien Age vero, quis vel mediocris imperator hostibu tiones prodat exercitum? quis oves lupis opili opilionem dico? num canes pastorales, accepta l ovium parte, diripiendum reliquum gregem lu dant? Et qui non erit impia ratio, quæ Deo i

Πῶς οὖν οὐκ ἀσεβὴς ὁ λόγος, περὶ θεοῦ τι λέγων, ὅπερ οὐδὲ κυσὶ προσήκει ποιεῖν; Ὅλως δὲ, δώροις παράγεσθαι τὸν θεὸν ὑπὸ τῶν ἀδικούντων, πῶς ἔχει λόγον; ὑπὸ μὲν γὰρ τῶν εὐσεβούντων δῶρα πολλάκις ὁ θεὸς ἀποδέχεται, οὐκ αὐτῶν δῆλον ὅτι τῶν δώρων δεόμενος· ἀλλὰ τῶν προσαγόντων, ὥσπερ ψυχικῶς, οὕτω καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς, πρὸς αὐτὸν ἀνατεινομένων. Καὶ εἰ μὲν προσῆγον οἱ κακοὶ τὰ δῶρα, δίκης τυχεῖν καὶ ἰατρευθῆναι δεόμενοι, τάχα ἂν ἀπεδέχετο τὰ δῶρα ὁ θεὸς καὶ παρὰ τούτων. Εἰ δὲ, ἵνα χείρονες γένωνται, πῶς ἔχει λόγον; κἂν γὰρ μηδὲν ἄλλο ἐπλημμελήσαμεν, ἀρκεῖ τὸ δώροις ἐλπίζειν παραπείθειν τὸν θεὸν, ἔτι μᾶλλον ἀποστῆναι αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος.

Τίς οὖν ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, πολὺς περιφερόμενος; καὶ πόθεν ἔχει τὴν ἀρχήν; ὁ λέγων, δώροις, καὶ ἀναθήμασιν, εὐχαῖς τε καὶ εὐποιίαις, καὶ ἱκετείαις, μεταπείθεσθαι τὸ θεῖον; καὶ συγγινώσκειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν; πῶς γὰρ οὐ μάτην πιστεύεται. Μήποτε οὖν, ἁπλῶς μὲν οὕτω λεγόμενος, [οὔτε εὐσεβὴς] οὔτε ὅσιος ἀποδέχεσθαι· μεταμελομένων δὲ γνησίως τῶν ἁμαρτανόντων, ταῦτα συντελεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ θεῖον ἐπιστροφὴν, τεκμήρια τῆς μεταμελείας γινόμενα, καὶ τῆς οὐ μόνον κατὰ ψυχὴν ὑποκατακλίσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα, γονυκλιτούντων τε, καὶ προσκυλιομένων, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀνατιθέντων τε, καὶ δαπανώντων εἰς τὰ τῷ θεῷ ἀρεστά. Οὔτε γὰρ, ἁμαρτανόντων ἡμῶν, ὁ θεὸς ἀποστρέφεται, ἢ ὀργίζεται, ἢ χωρίζεται ἐξ ἡμῶν· οὔτε μεταμελομένων ἡμῶν αὐτὸς ἐπιστρέφεται, ἢ πρόσεισιν ἡμῖν ἀγαθυνθείς. Ἀνθρωπικὰ γὰρ ταῦτα, καὶ πόῤῥω τῆς κατὰ πάντα μεταβλήτου θείας μακαριότητος. Ἀλλ' ἡμεῖς, κακυνθέντες διὰ τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκπτώσεως, καὶ ἀνοσιωθέντες πρὸς τὴν θείαν ἀγαθότητα, διὰ τοῦ ἄδικοι καὶ ἀνόσιοι καὶ ἄφρονες γίνεσθαι, ἀποσπῶμεν ἑαυτοὺς ἐκεῖθεν· οὐ δυνάμενοι μὲν οὐδέποτε φυγεῖν τὴν ἐπὶ πάντα διήκουσαν αὐτοῦ πρόνοιαν· ἀλλ' ὡς νοσοῦντες ἡμεῖς δι' ἑαυτοὺς τῇ τῆς πονηρίας ἰατρικῇ, τῇ δίκῃ, ἐπίθεσιν ἐν ἑαυτοῖς παρέχομεν, πρὸς τὴν τοιαύτην πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ θεοῦ ἐπιτηδείους ἑαυτοὺς παρέχοντες. Ἀνακτώμενοι δὲ τὸ κατὰ φύσιν ἑαυτῶν, καὶ πρὸς αὐτὸν ὁμοιούμενοι, (ὁμοίωσις δὲ πρὸς θεὸν, ἅγιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι,) πρόσιμέν τε αὐτῷ, καὶ οἰκειούμεθα. Καὶ ταύτην τὴν ἡμῶν ἐπιστροφὴν πρὸς αὐτὸν, ὡς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς λέγομεν· τοιοῦτόν τι πάσχοντες, οἷον οἱ πέτρας τινὸς παραλίας κάλων ἁπτόντες, καὶ τῷ ἐκεῖνον ἐπισπᾶσθαι ἑαυτούς τε καὶ τὴν ἐκάτιον τῇ πέτρᾳ προσάγοντες, καὶ δι' ἀπειρίαν τοῦ πραγμένου δακοῦντες οὐκ αὐτοὶ προσιέναι τῇ πέτρᾳ, ἀλλὰ τὴν πέτραν κατ' ὀλίγον ἐπ' αὐτοὺς ἰέναι. Μεταμέλειαι δὲ, καὶ ἱκετεῖαι, καὶ εὐχαὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀναλογοῦσι τῷ κάλῳ. Διὰ γὰρ ἐκείνων τοῖς ἀποστασθεῖσιν ἡ ἐπιστροφὴ· οὐχὶ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ γινομένη· ἢ τοὺς μὲν ἀδικηθέντας παρ' ἡμῶν, ἢ ὑβρισθέντας, ὁπωσοῦν ἐπηρεασθέντας, θεραπεῦσαι, αὐτοὺς, ἢ

quod et canibus sit indignum? Denique omnino, ab injustis Deum, largitionum ope, seduci, quid habet rationis? Nam a religiosis quidem hominibus sæpe munera Deus acceptat, non quod his egeat scilicet, sed quia ii a quibus offeruntur, ut animis, ita etiam externis rebus ad eum se convertunt. Quod si munera improbi offerrent, orantes pœnam sibi irrogari, et adhiberi medicinam; fortassis ne ipsorum quidem munera Deus repudiaret: sin, ut deteriores fiant; quæ ratio esse possit? Nam, si nihil aliud peccaremus, illud ipsum, quod speraremus Deum nos muneribus corrupturos, satis esset quo magis etiam ab ejus familiaritate removeremur.

Quæ est igitur ista ratio, pervulgata illa quidem, et unde ortum suum habet, quæ muneribus, et donariis, et precibus, et beneficiis, et supplicationibus ait a sententia deduci Deum, flectique ut veniam det peccantibus? fortassis enim non temere fides ei adhibetur. Videndum igitur, ne, siquidem hoc ita simpliciter dicatur, nefas sit utique dictu, et sine scelere probari non possit; sed, si eos, qui peccarunt, ex animo delictorum pœnitet, conducant ista ad reversionem ad Deum, cum sint argumenta pœnitentiæ, et submissionis non animi modo, sed etiam corporis, cum genibus flexis et prostrati res externas offerunt, et sumtus faciunt in ea quæ Deo grata esse queant. Neque enim, cum nos delinquimus, Deus aut avertitur, aut irascitur, aut recedit a nobis; neque, pœnitentibus nobis, ipse revertitur, aut accedit ad nos placatus. Humana ista sunt, et a divina beatitate, ab omni parte immutabili, remotissima. Sed nos depravati, et contra naturam prolapsi, divinæque bonitatis dissimiles facti per injustitiam, impietatem atque amentiam, ipsi nos a Deo avellimus. Et providentiam quidem ejus ad omnia pertinentem numquam effugere possumus: sed tunc, veluti ægrotantes nostra culpa, vindictæ, quæ medicina est improbitatis, aditum in nobis ipsis præbemus, ad hoc genus providentiæ et curæ divinæ idoneos nos præbentes. Tum vero, recuperato statu naturæ consentaneo, recuperataque similitudine cum Deo, (ea vero Dei similitudo est, sapientia duce fieri justum et sanctum,) Deum accedimus, et cum Deo conjungimur. De hac autem nostra ad eum conversione perinde loquimur, ac si Deus ad nos converteretur: non secus atque ii qui fune marinæ petræ injecto, quia per illum et se ipsos et naviculam ad rupem attrahunt, ob imperitiam ejus rei non se putent ad rupem accedere, sed rupem paulatim ad ipsos adpropinquare. Nam pœnitentia, supplicationes, vota, et similia, funis illius rationem habent. Per eas enim res datur evulsis reditus: qui fit non dictis, sed factis; cum læsos a nobis, aut contumelia vel damno quocumque adfectos, officiis prosequimur, vel ipsos, vel eorum posteros; cum

ἀπογόνους αὐτῶν· μισῆσαι δὲ τὴν ἀδικίαν· καὶ τῷ, τοὺς ἀδίκους ἀποστραφέντας, τοῖς τὸ δίκαιον ἀσπαζομένοις συζῆν, ἑαυτοὺς κολάζοντας. Καὶ [ἕως] ἂν τελέως καθαρθῶμεν, δεῖ ταύτῃ κεχρῆσθαι συνεχῶς, μὴ ἐκλυομένους τοῖς διαλείμμασι, καὶ ἑαυτῷ γινόμενον δίκην.

Τεκμήριον δὲ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ὄντως μεταμελείας, τὸ μηκέτι τὰ αὐτὰ ἁμαρτεῖν, μηδὲ τὰ ἐκείνων ἐλάττονα. Δεῖ γὰρ ἀνισοτοιχοῦντα, ὥσπερ οἱ πλέοντες, ἐπὶ τὸ ἐναντίον μεθίστασθαι. Ὅτι δὲ ἡ ἀληθὴς μεταμέλεια ἀρκεῖ πρὸς τελείαν κάθαρσιν, δῆλον ἐκ τοῦ, καὶ τὸν θεὸν εἰς τοῦτο τὸ τέλος ὁρᾷν τῆς καθάρσεως. Πάντα γὰρ τὰ εἰς ἡμᾶς γινόμενα, κολαστικά τε, καὶ τιμωρὰ, καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν ᾅδου, τέλος ἔχει τὸ μεταμεληθῆναι τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῆς ἀτυχήμασι, καὶ μισῆσαι μὲν τὴν κακίαν καὶ τὴν παρὰ φύσιν ζωὴν, ἕλεσθαι δὲ ἑκοῦσαν καὶ ἀσπάσασθαι τὴν ἀρετήν. Καὶ ἐπιστημονικαί τινές εἰσι τῆς λογικῆς ψυχῆς τελειότητες, ἐάν τις ἑαυτῷ γένηται δίκη. Τάχα [δὲ] καὶ θᾶττον οὗτος κατορθοῖ, διὰ τὸ αὐτοπροαιρέτως κολάζεσθαι. Καὶ γὰρ ὀδύνης χρεία, καὶ λύπης, τοῖς διὰ τρυφὴν καὶ ἡδονὴν ἁμαρτοῦσιν. Οἱ γὰρ γνησίως μεταμελόμενοι, ταῖς πικροτάταις τοῦ συνειδότος αἰκίαις ἑαυτοὺς κολάζουσιν· αἵτινες ὀδυνηρότεραι τῶν σωματικῶν εἰσι κολάσεων, καὶ τηκτικώτεραι, καὶ μᾶλλον ἐκείνων δυσπαραμύθητοι.

Ταῦτα πρὸς τὴν τρίτην ἀθείαν εἰρήσθω, χειρίστην οὖσαν ἐν ταῖς τρισίν. Αἱρετώτερον γὰρ, μὴ εἶναι μᾶλλον, μηδὲ προνοεῖν, ἢ ὄντα τινὰ, καὶ προνοεῖν δοκοῦντα, ἐπιβουλεύειν τοῖς προνοουμένοις. Τοῦτο γὰρ κακῶς εἶναι ἐστίν. Αἱρούμεθα δὲ μὴ εἶναι μᾶλλον, ἢ κακῶς εἶναι. Τούτου δὲ αἴτιον, τὸ ὑπέρτερον εἶναι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ὄντος, καὶ εἶναι καὶ τοῦ ὄντος ἀρχὴν τὸ ἀγαθόν· ὥστε καὶ τέλος πάντων ἐκεῖνο, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα. Καὶ γὰρ καὶ τὸ εἶναι, ὡς ἀγαθὸν, ἀσπαζόμεθα. Διὸ, ὅταν κακῶς ὦμεν, ἀγαπῶμεν μᾶλλον μὴ εἶναι.

Πλείονα δὲ ἴσως, ὡς πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν, προήχθην εἰπεῖν περὶ τῶνδε τῶν προβλημάτων· διότι πάσης εὐζωΐας, καὶ τελειώσεως ψυχικῆς, ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἀνάτασις, διά τε τῶν ὀρθῶν περὶ αὐτοῦ προλήψεων, ὅτι τε ἔστι, καὶ προνοεῖ καλῶς, καὶ δικαίως τὰ πάντα κατευθύνει· καὶ διὰ τοῦ πείθεσθαι καὶ εἴκειν ἑκόντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις, ὡς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. Κἂν γὰρ αὐτοκίνητος ᾖ ἡ ψυχὴ καὶ αὐτεξούσιος, καὶ ἐν ἑαυτῇ τὰς ἀρχὰς ἔχῃ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν· ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ παρήχθη τοιαύτη, ἑαυτὴν κινοῦσα. Διὸ ἕως μὲν ἐρρίζωται τῷ ἑαυτῆς αἰτίῳ, καὶ σώζεται, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἔχει τελειότητα, μεθ' ἧς αὐτὴν ὑπέστησεν ὁ θεός· ἀποσπάσασα δὲ ἑαυτὴν, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ ἀποῤῥιζώσασα ἐκεῖθεν, μαραίνεται καὶ φθίνει, αἰσχρὰ καὶ ἀσθενὴς γινομένη, ἕως ἂν πάλιν ἐπιστραφῇ καὶ ἑνωθῇ πρὸς τὴν αἰτίαν, καὶ οὕτως ἀπολάβῃ τὴν ἑαυτῆς

odimus injuriam; cum injustos aversati, eor
dinem qui justitiam venerantur, expetimus,
castigamus. Et, donec plane repurgati fuerim
versione continenter est utendum, nec langu
termissionibus: et quemque in se ipsum vind

Evidens autem argumentum atque effectus
nitentiæ, rursus nec eadem committere, ac n
dem illis. Debemus enim tamquam navigai
alteram partem inclinante, in contrariam trai
Veram autem pœnitentiam satis ad perfectam
esse, constat ex eo, quod et Deus hunc purg
spectat. Omnis enim castigatio et ultio, qu
gitur tam hic, quam apud inferos, eum fin
animam suarum calamitatum peccatorumqu
que improbitatem et vitam naturæ repugnant
que ultro amplectatur et diligat virtutem. S
perfectiones quædam animæ rationalis ad sci
nentes, cum quis ipse sibi fit vindicta. Atq
sis citius rem bene gerit, quod ultro et sua s
tur. Cruciatum enim et dolorem animi po
deliciis et voluntatum illecebris inescati pecc
enim vere delictorum et peccatorum pœnitet
mis conscientiæ cruciatibus se ipsos mulctan
dolorifici sunt, et ad macerandum animum
habent, quam corporis cruciatus, et consola
admittunt.

Hæc contra tertium impietatis genus dicta
trium illorum pessimum est. Optabilius est
non esse, neque providere; quam, si sis, et
dearis, iis insidiari quibus provideas. Hoc e
esse. Malumus autem non esse, quam male
rei caussa est, quod BONUM ESSE sublimius atq
quam ESSE, et quod Bonum sit etiam ejus, qu
cipium. Quare finis etiam omnium hoc est; et
fiunt omnia. Nam et ipsum Esse, tanquam
plectimur. Quare, cum male nobis est, non e

Longius vero fortasse, quam hoc institutu
explicandis hisce quæstionibus sum provect
omnis honestæ vitæ et perfectionis animi p
finis est ad Deum conversio, cum et vere de
esse Deum, et consulere rebus humanis, e
que omnia gubernare; et cum *paremus atqu*
mus iis, quæ ab ipso geruntur, tamquan
consilio profectis. Etsi enim per sese mobil
et sui juris, et in sese principia habet bonorum
tamen a Deo ita condita est, ut se ipsa mo
propter dum suo auctori tamquam radici inhæ
vatur, et suam habet perfectionem, cum qu
condidit: sin ab eo sese avellerit, et suam qu
quantum in ipsa est, deseruerit; marcescit et
turpis et infirma facta, donec denuo ad suu
conversa, cum eoque conjuncta, perfectionem

πλειότητα. Ἀδύνατον δὲ ἐπιστραφῆναι γνησίως, μὴ τούτων ἐν αὐτῇ τῶν τριῶν προβλημάτων γνωστικῶς τε καὶ ζωτικῶς διηρθρωμένων. Τίς γὰρ ἂν θέλοι πρὸς τὸ μὴ ὂν ἀνατείνεσθαι; ἢ τὸ ὂν μὲν, μηδὲν δὲ φροντίζον ἡμῶν; ἢ τὸ ὂν μὲν, καὶ φροντίζον, ἐπὶ κακῷ δὲ καὶ ἐπὶ βλάβῃ τὴν φροντίδα ποιούμενον;

[IN CAP. XXXII.] Μετὰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα, καὶ τὰ πρὸς τὸν θεὸν, μέλλων περὶ τῶν πρὸς ἑαυτὸν καθηκόντων λέγειν, εἶδέ τι μέσον εἶδος, ἅμα καὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν καθῆκον ἐπαιτοῦν, τὸ τῆς μαντείας. Τριχῇ δὲ διαιρεῖ τὸν λόγον· λέγων, περὶ τίνων χρὴ μαντεύεσθαι, καὶ πῶς διακείμενον μαντεύεσθαι, καὶ πῶς τοῖς μαντεύμασι κεχρῆσθαι. Ἤρξατο δὲ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ μέσου, τάχα καὶ πρῶτον αὐτὸ δοκιμάζων εἶναι· πῶς χρὴ διαθέντα ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι ὅλως ἰέναι· ὅτι οὔτε ὄρεξιν προβαλλόμενον, οὔτε ἔκκλισιν. Ἐπεὶ ἀνάγκη, τρέμοντα προσιέναι τῇ μαντείᾳ· εἰ μὲν ὀρεγόμεθα, δεδοικότες μὴ ἀδύνατον αὐτὸ εἴπῃ ὁ μάντις· εἰ δὲ ἐκκλίνομεν, δεδοικότες μὴ προαγορεύῃ ἔσεσθαι αὐτό. Πῶς οὖν ὑπάρξει τὸ μήτε ὄρεξιν μήτε ἔκκλισιν προσαγαγεῖν; ἐὰν ἐννοήσῃς, φησὶν, ὅτι τῶν ἐκτός ἐστι ταῦτα, περὶ ὧν μαντευόμεθα. Περὶ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐ χρεία μαντείας. Τίς γὰρ μαντεύσεται, εἰ χρὴ τῶν κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἐκκλίνειν; Εἰ οὖν ταῦτα περὶ ὧν μαντευόμεθα, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, εἰ πλευστέον, εἰ γαμητέον, εἰ τὸν ἀγρὸν ὠνητέον· τῶν δὲ μὴ ἐφ' ἡμῖν οὔτε ὀρέγεσθαι χρὴ, οὔτε ἐκκλίνειν αὐτά· δῆλον, ὅτι οὐ χρὴ τῷ μάντει προσφέρειν ἢ ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν. Καὶ γὰρ, τί τὸ ἀποβαῖνόν ἐστιν, οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸ γοῦν τοῦτο παρὰ τοῦ μάντεως ἥκομεν ἐπευσόμενοι. Ἀλλ' ὁποῖόν ἐστι, φησὶν, οἶδας, ἐὰν ᾖς φιλόσοφος· ὅτι τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν οὔτε ἀγαθόν ἐστιν οὔτε κακόν· ὥστε οὐδὲ ὀρεκτὸν, οὐδὲ ἐκκλιτόν. Καὶ γὰρ οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, καὶ τὰ σημεῖα συγχεῖσθαί φασιν ὑπὸ τῆς τῶν μαντευομένων ὀρέξεως. Καὶ τοῦτο δέ σοι πρὸς ἀταραξίαν συντελέσει μαντευομένῳ, τὸ εἰδέναι, ὅτι, ὁποῖα ἂν ᾖ τὰ ἀποβαίνοντα, ἐπὶ σοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ἀπ' αὐτῶν· καὶ ὅσῳ μᾶλλον δυσχερέστερα, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφεληθῆναι, καλῶς αὐτοῖς χρώμενον. Θαρρῶν οὖν, φησὶ, ταῦτα, καὶ μηδὲν ἀδικοῦς, ἔρχου ἐπὶ τὴν θείαν συμβουλήν.

Εἶτα λοιπὸν τὸ πρὸς τὸν θεὸν καθῆκον· ὅτι, ὅταν συμβουλευθῇς, ἀκολούθει πάντως τοῖς συμβουλευθεῖσι. Ὁ γὰρ θεῷ συμβουλεύοντι μὴ πειθόμενος, τίνι ἂν πεισθείη; Καὶ μέντοι τὸ ἀπειθεῖν ποτε τοῖς μαντεύμασι, οὐκ ἀλλαχόθεν γίνεται, ἢ ἐκ τοῦ ὀρέξεις οἰκείας καὶ ἐκκλίσεις προβάλλεσθαι. Ὥστε τὸν μήτε ὀρεγόμενον μήτε ἐκκλίνοντα προσιέναι, μὴ μόνον εἰς τὸ θαρροῦντα καὶ μὴ τρέμοντα προσιέναι συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πείθεσθαι τῇ θείᾳ βουλῇ.

Εἶτα ἐφεξῆς ἐπάγει περὶ τῶν ὧν χρὴ μαντεύεσθαι· ἤτοι περὶ ἐκείνων μὲν τῶν πραγμάτων, ὧν τὸ τέλος ἄδηλόν ἐστιν ἡμῖν, ἕως ἂν ἐκβῇ τὸ πρᾶγμα· οὐ δυνα-

peret. Neque vero fieri potest, ut vere convertatur, nisi tribus his quæstionibus perspicue enucleatis, et efficaciter mente perceptis. Quis enim aut ad id quod non sit, convertatur? aut quod, cum sit, nil nos curet? aut quod, cum et sit, et curet, illam curam malo fine ac nocendi studio susceperit?

[IN XXXII.] Post officia adversus homines et Deum de cujusque officiis erga se ipsum dicturus, medium quoddam genus esse vidit, quod officium et erga Deum et erga nos ipsos postularet, divinationem. Tripartita est autem oratio: nam et quibus de rebus sint consulendi vates dicit, et quo animo adeundi, et quo pacto responsis eorum sit utendum. Auspicatus est autem a medio, quod ipse primum fortasse statuit: *quo animo sit adeundus vates;* scilicet *et adpetitione et declinatione seposita.* Nam *trementes accedamus* necesse est; sive adpetimus, timentes ne id fieri posse neget vates; sin declinamus, timentes ne id fore prædicat. Quo pacto autem et adpetitionem et declinationem vitabimus? Si cogites, inquit, externa esse ea, de quibus vatem consulimus. Nam in iis quæ nostræ potestati parent, vate non est opus. Quis enim ex illo quærat, an res naturæ consentaneæ sint expetendæ, eidemque contrariæ declinandæ? Si igitur ea, de quibus percontamur, *non penes nos sunt:* ut, an sit navigandum; an contrahendum matrimonium; an ager emendus; tum, si quæ penes nos non sunt, nec adpetenda, nec declinanda sunt: ad vatem nec adpetitionem, nec declinationem adferendam esse constat. *Quid* enim *eventurum* sit, *ignoramus:* igitur *id unum quæsituri accedimus ad vatem. Sed cujusmodi id sit, nosti,* inquit, *si quidem es philosophus;* nempe, eorum quæ nostri arbitrii non sunt, neque bonum esse quidquam, neque malum; eoque nec adpetendum, nec declinandum. Nam harum rerum periti, signa etiam dicunt aviditate consultorum confundi. Atque hoc tibi vatem consulenti ad animi constantiam conferet, quod scis, *quidquid eveniat, penes te esse fructum ex eo capere;* eoque majorem, quo res asperiores fuerint, si tu modo recte illis usus fueris. *Fidenti igitur,* inquit, *animo,* et nihil istorum metuens, ad expetendum divinum consilium accede.

Sequitur deinde officium adversus Deum; ut *datum consilium* omnino *sequaris.* Qui enim Deo suadenti non obtemperarit, cuinam obtemperabit? Quod vero aruspicum responsis aliquando non obtemperatur, illud ipsum in caussa est, quod nostras adpetitiones et declinationes non coercemus. Quare nec adpetentem nec declinantem accedere, non illud modo confert, ut fidenter et absque trepidatione accedas; sed et hoc, ut divino consilio pareas.

His expositis, subjicit, *quibus de rebus sint consulendi vates:* iis nimirum, quarum exitus sit nobis incertus ante rem peractam; cum ex ingenio, et arte ad illas pertinente,

μένων ἡμῶν ἀπὸ φρονήσεως, ἢ τῆς περὶ ἐκεῖνα τὰ πράγματα τέχνης καὶ ἐμπειρίας, τὸ τέλος ἐννοῆσαι. Οὐδεὶς γὰρ ἂν μαντεύσαιτο, εἰ χρὴ τραφῆναι ἢ καθευδῆσαι τὸν ἄνθρωπον· δεῖται γὰρ τούτων πάντως τὸ ζῶον· ἀλλ' οὐδέ, εἰ χρὴ φιλοσοφῆσαι, ἢ κατὰ φύσιν ζῆν· δῆλα γάρ ἐστι ταῦτα τῷ ἔμφρονι, ἐπωφελῆ ὄντα· οὐδὲ, ὁποῖος ἔσται ὁ κτιζόμενος οἶκος· ἡ γὰρ τέχνη προείληφε τὸ εἶδος· οὐδὲ ὁ γεωργὸς, εἰ χρὴ σπεῖραι, ἢ φυτεῦσαι· τῷ γὰρ γεωργῷ ταῦτα ἀναγκαῖα· τὸ δὲ πότε, ἢ ποῦ, ἢ ποῖα σπέρματα ἢ φυτὰ, εἰ μὴ προείθισται ταῦτα, ἢ ἄλλως ἐν ἀρχῇ ἐστι, μαντεύσαιτο ἄν· καὶ εἰ πλευστέον, μάλιστα τοῦ καιροῦ μὴ πάντῃ ἀδεοῦς ὄντος. Οὐ μέντοι μαντευτέον, εἰ χρὴ προελθεῖν εἰς ἀγορὰν, ἢ ἐπὶ τὸν ἀγρὸν ἐξελθεῖν· καίτοι τούτοις ἕπεταί τι τέλος ποτὲ δυσχερὲς, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπλεῖστον κατὰ νοῦν ἐκβαίνει· ἀρκεῖ δὲ, ὡς ἔοικε, τὸ ἐπιπλεῖστον, πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι μαντεύεσθαι. Ἐπεὶ, κἂν ἐκ λόγου τινὸς ἢ τέχνης ἀφορμαὶ διδῶνται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον, οὐ πάντως ἀναγκαῖα ἔσται ἡ ἔκβασις. Οὔτε γὰρ ἡ φύσις, οὔτε ἡ τέχνη, οὔτε ἡ προαίρεσις ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἀναγκαίαν ἔχουσι τὴν ἔκβασιν· ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ, πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι μαντείας. Τὸ γὰρ ἐπὶ πάντων ἐθέλειν μαντεύεσθαι, δειλοὺς ποιεῖ, καὶ ἀπράκτους, καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα νομίζειν παρασκευάζει.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἄξιον ἐπισκέψεως, εἰ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὅλως οὐ μαντευτέον· πῶς χρὴ ὑπολαβεῖν περὶ τῆς ψυχῆς; πότερον θνητή ἐστιν, ἢ ἀθάνατος; καὶ, εἰ χρὴ τῷδέ τινι διδασκάλῳ χρήσασθαι; πολλοὶ γὰρ τῶν παλαιῶν φαίνονται περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων ἐρωτήσαντες· καίτοι τὸ ὑπολαμβάνειν τοίως ἢ τοίως, ἡμέτερον φαμὲν, καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν εἶναι. Μήποτε οὖν τὰ ἀποδείξει λογικῇ ληπτὰ, δι' ἀποδείξεως δεῖ μανθάνειν; οὕτω γὰρ ἡ ἐπιστημονικὴ γενήσεται γνῶσις, ἐὰν ἀπὸ τῆς αἰτίας ἡ ἀπόδειξις γένηται. Τὸ δὲ ἀκοῦσαι παρὰ θεοῦ, ὅτι ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχὴ, πίστιν μὲν ποιεῖ βεβαίαν, ὡς εἰκὸς, οὐ μέντοι ἐπιστήμην τοῦ πράγματος. Εἰ δέ τις ἀξιοῦται παρὰ θεοῦ καὶ τὰς αἰτίας μανθάνειν, καὶ ἐπιστήμων γίνεσθαι, ἄλλο τοῦτο εἶδός ἐστι τῆς ἀγαθότητος, καὶ οὐ τὸ μαντικόν· τοῦτο γὰρ ἔοικεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὰς ἀδήλους ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἐκβάσεις προαγορεύειν. Διὸ καὶ εἰ ἠρώτησάν τινες περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ἀλλὰ σπάνιοί γε οὗτοι, καὶ οὐχ οἱ πρωτεύσαντες ἐν φιλοσοφίᾳ, ἀλλ' οἱ συνειθισμένοι πιστευτικὴν ἔχειν καὶ οὐκ ἐπιστημονικὴν πίστωσιν· τοῦ θεοῦ βουλομένου, ὡς ἔοικεν, αὐτοκίνητον οὖσαν τὴν ψυχὴν δι' ἑαυτῆς τὸ ἀληθὲς ὁρᾷν.

Ἀμέλει καὶ ὁ Ἐπίκτητος, καὶ ὁ Σωκράτης, ἐοίκασιν ἀπαγορεύειν ἐκεῖνα ἐρωτᾷν, ἃ δύναται καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ γινώσκειν. Τοιγαροῦν οὐδὲ ἀποδέχεται τὸν ἐρωτῶντα, εἰ χρὴ συγκινδυνεῦσαι τῷ φίλῳ ἢ τῇ πατρίδι. Ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος ὑπαγορεύει συγκινδυνεύειν. Κἂν δύσκολα οὖν μαντευθῇ τινα, οὐδὲν ἧττον χρὴ συγκινδυνεύειν. Τίς οὖν χρεία τοῦ ἐπὶ τῶν τοιούτων

atque experientia, exitum animo prospicere non
Nemo enim vatem consulit, an homini cibo et
utendum; omnino enim his eget animal : nec,
phandum sit, aut naturæ congruenter vivendu
enim homini perspicuum est, hæc esse utili
domus quæ ædificatur, qualis sit futura; ars en
ejus antea delineavit : nec agricola quærit, sit
dum aut serendum; hæc enim agricolæ sunt
at, quonam tempore, aut ubi loci, aut qual
qualesque plantas, si hæc ante usitata non fueri
ita pridem innotuerint, talia fortasse quæret ex
an navigandum sit; alieno præsertim et periculo
Non tamen rogandus vates, an prodeundum si
aut exeundum in agrum : quamvis enim et hæ
eventus incommodus sequatur; plerumque tan
tentia succedunt : id autem, quod frequenti
aruspicina egere non videtur. Licet enim
aliqua aut arte præsidia suppetant ad perspi
quod propositum est; non tamen eventus erit
cessarius. Neque enim natura, neque ars, nequ
et voluntas in rebus externis necessarium haber
attamen id quod plerumque fit, satis caussæ e
non egeamus. Nam divinatio de rebus omnib
reddit et ignavos, et, ut parva magni fiant, fac

Illud vero consideratione dignum est, an de r
potestati subjectis vates omnino consulendi non
caussa, quo modo sentiendum sit de anima, s
talis an immortalis: aut, an hoc præceptore sit
constat enim, multos veterum de rerum natura
oracula; quamvis, hoc aut illo modo sentire
nostrum opus esse dicamus, et in nostra pote
Videntur autem ea quæ ratione percipi ac
possunt, ex demonstratione cognoscenda esse
scientifica parabitur cognitio, si per caussam d
facta fuerit. Audisse autem ex Deo, immo
animam, fidem quidem firmam parit, uti par est
rei scientiam. Si quem vero caussas etiam edoce
Deus, et scientem reddere; aliud hoc divinæ bon
est, non illud quod in divinatione inest; cujus
exitus actionum humanis ingeniis obscuros
Quamobrem etsi quidam de rerum natura oracul
runt; tamen hi et rari fuere, nec principes philo
sed ii qui credere aliquid, quam scientia rem
dere, maluerunt: cum quidem probabile sit, v
ut anima per se mobilis, per sese etiam verum

Atque adeo Epictetus quoque, et Socrates, il
vetare videntur, quæ anima per se cognoscere p
certe non probat Epictetus, qui roget, *an perici*
pro patria aut amico sit ineunda. Recta
præscribit, discrimen illud non esse recusandum
igitur difficilia quædam prædicta fuerint; nihil
eundum periculum. Quorsum igitur attinet de

ρ' ὧν δῆλόν ἐστι τὸ πρακτέον; Φαίνεται δὲ ὁ
τοῖς ἐρωτήσασί ποτε, εἰ χρὴ τὸν ἱκέτην
πάνυ μεμφόμενος. Ἃ γὰρ ὁ ὀρθὸς λόγος
ι δεῖν πράττεσθαι, ταῦτα δεῖ ποιεῖν, καὶ μὴ
ἂν ἔπηταί τι δύσκολον ἡμῖν περὶ τὸ σῶμα, ἢ
Χρὴ γὰρ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν προτιμᾶν
ώματος, ἢ τῶν ἐκτὸς, καὶ τούτων εἰς ἡμᾶς
ἢν ἀναφοράν.
ξας δὲ, ὅτι οὐ χρὴ περὶ τῶν τοιούτων μαν-
ἐκ τοῦ, ὁποῖα ἂν γένηται τὰ ἱερὰ, δεῖν πάν-
νδυνεύειν, πιστοῦται τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν
ιλεῖν τὸν μὴ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ
ύο γάρ τινες εἰς Δελφοὺς ἀπιόντες, λῃσταῖς
ὁκασι· καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπ' αὐτῶν ἀναιρουμέ-
ρος, ἢ φυγὼν, ἢ ἄλλως μὴ ἐπαμύνας, ἦλθεν
τεῖον· καὶ ὁ θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν, εἰπών·

λῳ θνήσκοντι παρὼν πέλας οὐκ ἐπαμύνας,
ι καθαρός· περικαλλέος ἔξιθι σηκοῦ.

ν μὲν, ὅτι, καὶ βουλόμενος, οὐ πάντως ἂν
τοῦ θανάτου τὸν φίλον· ἀλλ' ὅμως ἔδει συγ-
ει, καὶ συναποθανεῖν, εἰ καὶ τοῦτο ἦν ἀνάγκη
. παθεῖν. Διὰ τὴν προαίρεσιν οὖν ταύτην,
ι αὐτὸν ἔκρινεν ὁ θεὸς, ὡς προδόντα τὸν φίλον
περιττὴν περὶ τὸ σῶμα συμπάθειαν· ὥσπερ
, καὶ ἀποτυχίας γενομένης, τὴν προαίρεσιν
ὸς ἀπεδέξατο. Πάλιν γὰρ ἄλλων δύο τινῶν
ριπεσόντων, καὶ τοῦ ἑτέρου κρατηθέντος ὑπὸ
ν, ὁ ἕτερος ῥίψας ὡς κατὰ λῃστοῦ τὸ ἀκόντιον,
ν διήμαρτεν, ἔβαλε δὲ τὸν φίλον καὶ ἀνεῖλε·
εἰς τὸ μαντεῖον, οὐκ ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν, ὡς
; τῷ φόνῳ τοῦ φίλου. Καὶ ὁ θεὸς ἐξεφώνησε
ν τάδε τὰ ἔπη·

νας σὸν ἑτοῖρον, ἀμύνων· οὐ σε μιαίνει
φόνου· σὺ πέλεις καθαρώτερος ἢ πάρος ἦσθα.

ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ φίλου οὐ μόνον οὐκ ἐμο-
λὰ καὶ καθαρώτερος γέγονεν ἤπερ ἦν πρότερον,
ρθὴν προαίρεσιν· δῆλον, ὅτι οὐκ ἐν τῇ πράξει,
ῇ προαιρέσει τῶν ἀνθρώπων, τὸ κατορθοῦν
ἁμαρτάνειν. Ἐπιστῆσαι δὲ χρὴ, ὅτι καὶ
προσεχῶς εἰρημένα, ἀφ' οὗ ἐπεσημηνάμην,
ρεξῆς ῥηθησόμενα πάντα, πρὸς μέσην ἕξιν
, τὴν ἤδη πως προκεκοφυῖαν, καὶ ἐν τῷ φιλο-
ισαν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα, Εἴπερ εἶ, φησὶ,
· καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς πολλαχοῦ τὸ τοιοῦτον ἐπι-
τι.

ΙΡ. XXXIII, § 1-3.] Ἐντεῦθεν τὰ πρὸς ἑαυτὸν
ι τῷ ποσῶς προκεκοφότι καὶ ἤδη φιλοσοφοῦντι
, Τάξαι, φησὶν, ἤδη χρὴ, καὶ ὁρίσαι χαρα-
γωγῆς τὸν καθήκοντα τῷ τοιούτῳ βίῳ, πρὸς
ὶ τὰ κατὰ μέρος συναρμόττειν. Οἷς ἐπεξιὼν
' αὐτῶν καὶ τὸν ὅλον χαρακτῆρα τοῦ βίου
, παραγγέλλων φυλάττειν αὐτὸν, ἐφ' ἑαυτοῦ

terrogare, de quibus constat quid sit agendum? Illud etiam patet, Apollinem iis qui rogarunt, an supplex dedendus esset, graviter succensuisse. Quæ enim recta ratio fieri jubet, ea facienda sunt, nec de his interrogandum, licet cum molestiis atque periculis corporum et fortunarum conjuncta fuerint. Oportet enim nostrum bonum anteferre bonis corporis et rebus externis, licet et hæ ad nos quodammodo referantur.

Postquam vero demonstravit, de hujusmodi rebus non consulendos esse vates, eo quod, cujuscumque modi victimæ fuerint, omnino tamen auxilium patriæ et amico sit ferendum; idem etiam *Apollinis* auctoritate confirmat, *qui eum, qui amico, cum interficeretur, opem non tulisset, fano ejecerit.* Nam duo Delphos petituri, in latrones inciderunt, a quibus cum alter interficeretur, alter aut fuga elapsus, aut alioqui non opitulatus, ad oraculum venit; e quo eum ejecit Apollo, his verbis :

Cede meis adytis, cædis reus; intereuntem ·
qui socium non juveris, etsi proximus esses.

Quamquam autem constat, eum, quamvis voluisset, utique amicum periculo mortis non erepturum fuisse; tamen periculi societas non fuit deserenda, sed ferendum auxilium, licet una pereundum fuisset. Ob eam igitur voluntatem Deus eum pollutum judicavit, ut qui ex nimio corporis amore amicum deseruisset : quemadmodum in alio voluntatem probavit Deus, quamvis adverso eventu. Cum enim rursus alii duo in latrones incidissent, et alter a latronibus esset comprehensus; alter, conjecto in unum e latronibus jaculo, eo frustratus, amicum percussit et interemit. Profectus igitur ad oraculum, ædem, ut cæde amici pollutus, ingredi non est ausus. Deus autem hos versus illi foris stanti edidit :

Te cruor haud maculat : nunc purior, atque fuisti :
est occisus enim tibi, dum defendis, amicus.

Si igitur cæde amici non modo non pollutus est, sed purior etiam factus, quam fuerat, ob bonam voluntatem; constat, recte facta non in casu atque eventu, sed in consilio et voluntate posita esse. Considerandum est autem, et hæc, quæ modo dicta sunt, ex quo significavi, et quæ deinde dicentur omnia, referri ad medium habitum ejus qui nonnullos progressus habet, et in philosophia versatur. Etenim et hoc loco ait, *Si quidem es philosophus;* et in iis, quæ sequuntur, sæpius etiam tale quid significatur.

[IN XXXIII, 1-3.] Hinc incipiens ejus qui aliquantum profecit et jam philosophatur, officia erga se ipsum tradere : *Constituenda jam,* inquit, *et definienda est certa quædam ætatis degendæ ratio,* isti vitæ generi consentanea, ad quam singulæ actiones sunt dirigendæ. Quas ipse auctor recensens, per eas formam et normam totius vitæ præscribit, *sive solus sis, sive inter alios verseris,* tenendam :

τε ὄντα καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνοντα. Τοῦτο δὲ, οἶμαι, σημαίνει, τὸ δεῖν ἀεὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν ταυτότητι διαμένειν, μίαν τὴν αὐτοῦ ζωὴν ἀεὶ διαζῶντα· καὶ μὴ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσι, ποικίλοις οὖσιν, Εὐρίπου δίκην συμμεταῤῥέοντα. Ἐλέγετο οὖν καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι ἀεὶ ὁρᾶσθαι, καὶ μήθ' ὑπὸ τῶν ἡδέων, μήτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν δοκούντων, μετακινεῖσθαι, διὰ τὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ζωὴν ἀεὶ τὴν ἑαυτοῦ διαζῆν. Καὶ τάχα αὐτός ἐστιν ὁ εἷς χαρακτὴρ, ὃν δεῖ τάξαι καὶ ὁρίσαι, ὃν ἐνεδείξατο συντόμως διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι δεῖ τὸν αὐτὸν φυλάττειν, ἐφ' ἑαυτοῦ τε ὄντα, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνοντα.

Τῶν δὲ οἰκείων τῷ τοιούτῳ χαρακτῆρι πρῶτον καὶ κυριώτατον· Σιωπὴ, φησὶ, τὸ πολὺ ἔστω. Ἡ γὰρ ὅλη σπουδὴ τῶν παιδευτικῶν λόγων ἐστὶν, ἐπιστρέψαι τὴν ψυχὴν εἰς ἑαυτὴν, ἀπό τε τῶν ἐκτὸς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ἐν αὐτῇ παθῶν, καὶ τοῦ σώματος· ὥστε τὴν ἑαυτῆς ζωὴν τὴν αὐτὴν ἀεὶ ζῇν. Πρὸς δὲ τοῦτο ἡ σιωπὴ τὰ μέγιστα συντελεῖ. Διὸ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τῆς καθ' ἑαυτοὺς διαγωγῆς ἀρχὴν ἀνυσιμωτάτην συνέταττον τὴν πενταετῆ σιωπήν. Ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις ἔξω τείνουσι τὴν ψυχὴν, συνεργοῦσαν αὐταῖς, ὡς δηλοῦσιν οἱ μύοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὅταν ἑαυτοὺς βούλωνται συναγαγεῖν, καὶ συστρέψαι, καὶ διεγεῖραι τὸ προσεκτικὸν τῆς ψυχῆς· οὕτω καὶ ὁ προφορικὸς λόγος, οὐ συνεργούσης τότε ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' αὐτῆς ἐνεργούσης, ἐκχέει μᾶλλον τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἔξω. Καὶ ταύτης τῆς ἐκχύσεως ἴαμα, ἡ σιωπή. Οὐ παντελῆ δὲ σιωπὴν ἐπιτάττει. Οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος παραπαλεῖ τὸ Πυθαγόρου, τὸ παντελέως ἀνειμένον καὶ θεοειδὲς, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολιτικὸν, καὶ συμμετρότερον ἀνθρώποις. Ἡ οὖν σιωπᾷν, φησὶ, χρή· ἢ λαλεῖν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ διὰ βραχέων, ἐρωτῶντά τε καὶ ἀποκρινόμενον. Καὶ συντόμως ὥρισε τὸ εἶδος ἐκείνων περὶ ὧν χρὴ λαλεῖν, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα χρὴ εἶναι ταῦτα, πρός τε τὴν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς διαγωγὴν, καὶ τὴν τοῦ ζώου χρείαν. Τὰ γὰρ τοιαῦτα, καὶ ὀλίγα ὄντα, καὶ πραγματικώτερα, καὶ μὴ διάκενα, μηδὲ ἀόριστα, οὐ ταράττει ὁμοίως, οὐδὲ διασπᾷ τὴν φαντασίαν πρὸς τὸ ἀόριστον. Ὥρισε δὲ καὶ τὸ τοῦ λόγου εἶδος, ὅτι σύντομον, καὶ διὰ βραχέων. Εἰ γὰρ τὸ περιφαντάζεσθαι τὰ πράγματα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ μὴ κατακρατεῖν αὐτῶν τῆς οὐσίας, πολυλογίαν ποιεῖ· τὸ διαβαίνειν εὐθυβόλως εἰς αὐτὰ τὴν νόησιν, καὶ τὸ συνῃρημένον τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ κυριώτατον ὁρᾷν, καθ' ὃ ὑφέστηκεν ἕκαστον, καὶ τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτῶν εἰς τὰ κυριώτατα συνῃρημένον προφαίνει.

Εἰ δέ ποτε, φησὶ, χρεία καὶ μακροτέρου γένηται λόγου, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, λέγειν, οὐκ ἐρωτῶντα μόνον ἢ ἀποκρινόμενον, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ἀποτείνοντα,) κἂν τὸ τοῦ λόγου οὖν εἶδος ἀμειφθῇ ποτε δι' ἀνάγκην, ἀντὶ βραχέος μακρότερον γενόμενον· ἀλλὰ τῶν γε πραγμάτων, περὶ ὧν οἱ λόγοι, τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μενέτω τῷ προτέρῳ· περὶ ἀναγκαίων γινομένου τοῦ λόγου,

illud scilicet indicans, in eodem statu et habitu, possit, perseverandum esse, et suam cuique vi servandam; nec externorum casuum varietate star, mutandam. Socrates certe fertur eod habitu fuisse, a quo nec lætis nec tristibus rel retur, quod unam eamdemque vitæ rationem, s perpetuo sequeretur. Ac fortasse est hic unu *typus*, quem constituere ac definire debemus; viter indicavit, cum ait, *eumdem esse serva tecum ayas, sive cum aliis verseris.*

Ejus autem typi, sive formæ, primum et n prium esto *frequens silentium*. Omnis enim ratio eo refertur, ut et a rebus externis, et a br fectibus, et a corpore, ad se ipsum revocetur suam vitam, quæ semper eadem esse debet, vi ad rem *silentium* plurimum confert. Quæ ca goreis fuit, efficacissimum disciplinæ suæ jac mentum, quinquennii silentium. Ut enim sens ipsis operam navantem, ad externa trahunt; clarant, qui, cum sese colligere volunt, et in dere, et animi attentionem excitare, claudunt animum etiam oratio, tum non tam operam na sibus, quam per sese ipsum agentem, magis a fundit: cujus effusionis remedium est silentium. perpetuum indicit silentium: neque enim ad P illud genus prorsus sacrum et divinum adhortat vile et hominibus adcommodatius. *Aut igitu est*, inquit; *aut necessaria dicenda, et pau* terroges, sive respondeas. Ac formam eorum, dicendum, compendio descripsit: ea esse *nece* tere, cum ad vitam degendam naturæ animi co tum ad usum animantis. Nam talia cum et p ad res agendas pertineant, nec inania sint et ind æque turbant et abstrahunt cogitationem ad r Descripsit et formam orationis, eam oportere esse, et *brevem*. Nam, si vagari, et in super earum rerum de quibus sermo habetur, nec ear habere perceptam, loquacitatem gignit; e contra eas directe intueatur, et naturam earum velut in lectam et vim ac præcipua capita perspexerit; s qui de eis habebitur, ad præcipua capita revocat vis.

Si quando autem, inquit, pluribus etiam verbi (hoc enim sibi vult verbum *dicere;* cum non re tantum, aut interrogamus; sed cum quis solus perpetua utitur oratione:) si igitur, inquit, o quando necessario mutata forma fuerit, ut pro b gior sit adhibenda; at rerum tamen, de quibus genus idem cum priore maneat: ut de rebus

ἢ προτρέποντος ἐπ' ἀρετὴν, ἢ διδάσκοντος, ἢ συμβουλεύοντος, ἢ παραμυθουμένου, ἢ συζητοῦντος τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ θεοῦ τήν τε ὑπεροχὴν καὶ τὴν πρόνοιαν ἀνευφημοῦντος, καὶ σύλληψιν πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον αἰτοῦντος δι' εὐχῆς· ἀλλὰ μὴ περὶ τῶν τυχόντων, περὶ ὧν οἱ τυχόντες διαλέγονται. Μήτε οὖν περὶ μονομαχιῶν, ἢ ἱπποδρομιῶν, ἢ τῶν τοιούτων· μήτε ἐδεσμάτων, ἢ πομάτων, οἷς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα χρῶνται. Ἢ γὰρ περὶ τῶν τοιούτων λόγοι, καὶ τὴν φαντασίαν τούτοις προσηλοῦσιν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὴν ὄρεξιν συνεφέλκονταί τε, καὶ συντυποῦσιν ἑαυτοῖς τὴν ζωήν.

Μάλιστα δὲ, φησὶ, μὴ περὶ ἀνθρώπων ποιεῖσθαι τὸν λόγον, ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα, ὅτι ὁ δεῖνα τοῦδε καλλίων ἢ χείρων, κατὰ τάδε ἢ τάδε. Καὶ ὅτι μὲν καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῶν λόγων ἐπὶ τὸ ἐκτὸς τείνεσθαι ποιεῖ τὴν ψυχὴν, ἑαυτῆς ἀφισταμένην, καὶ ἀλλοτριοπραγμονοῦσαν, καὶ ματαιοπονοῦσαν, δῆλόν ἐστι. Διὰ τί δὲ, μάλιστα μὴ περὶ ἀνθρώπων, ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα; Τί γὰρ ἔχει τοῦτο χεῖρον ἐκείνων; ἢ πρῶτον μὲν οὗτος, πρὸς ὃν ὁ λόγος, εἴπερ ἀρχὴν [ἐποιήσατο] τοῦ φιλοσοφεῖν, ἐκείνων ὡς ἐπίπαν ἐκέστη τῶν σπουδασμάτων περὶ μονομάχους, καὶ ἀθλητὰς, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ δὲ ἀνθρώπων μᾶλλον ἂν ποιοῖτο τοὺς λόγους. Πρὸς ἃ οὖν ἐπιρρεπῶς ἔχει, τούτων μάλιστα αὐτὸν ἀναχαιτίζει· ὡς εἰ ἔλεγε, Σὺ μάλιστα τοῦτο φυλάττου. Ἔπειτα, τῶν αὐτῶν παθῶν ὁμοίως κινουμένων ἑᾳ' ἑκατέρου τῶν λόγων, (καὶ γὰρ συμπάθειαι, καὶ ἀντιπάθειαι, καὶ ἐπὶ τούτων καὶ ἐπ' ἐκείνων συγκινοῦνται τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις,) ἴδιόν τι πάθος ἀκολουθεῖ τοῖς κριτικοῖς τῶν ἀνθρώπων λόγοις, τὸ ὑπεροπτικὸν καὶ τετυφωμένον. Ὁ γὰρ κρίνων ἀνθρώπων βίους, ὡς ἐπερέχων αὐτῶν ποιεῖται τὴν κρίσιν. Καὶ γὰρ νεμεσητὴ μᾶλλον ἡ ἁμαρτία ἡ περὶ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρωπίνων βίων, ἤπερ ἡ ἐν τοῖς παίζουσι διαμαρτάνουσα.

Οὐ μόνον δὲ, φησὶ, τοῦ λέγειν τὰ τοιαῦτα ἀφεκτέον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀκούειν. Καὶ γὰρ δι' ἀκοῆς φαντασίαι κινοῦνται καὶ ὀρέξεις ἄλογοι τῶν ἀκουόντων. Καὶ μέν-τοι καὶ οἱ λέγοντες τὰ τοιαῦτα, ὅταν τινὸς τῶν σεμνοτέρων δεικνύντων παρόντος μὴ ὑποσταλῶσιν, ἀναιδέστεροι γίνονται, καὶ παῤῥησίαν ἀναίσχυντον καὶ ἀκατάπληκτον ἐν ἑαυτοῖς τρέφουσι. Διό φησιν, εἰ μὲν οἷός τε εἶ, μέταγε τοὺς τοιούτους τῶν συνόντων λόγους ἐπὶ τοὺς σπουδαιοτέρους. Εἰ δὲ ἀποληφθῇς ἐν ἀνθρώποις ἑτέρου ἄλλο εἶδος ζωῆς τὸ διεφθαρμένον τραφεῖσί τε καὶ συνεθισθεῖσιν, οὓς ἀλλοφύλους ἐκάλεσε· σιώπα, φησὶ, καθαίρων ἑαυτὸν μετὰ τῆς σιωπῆς τῇ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ.

[IN CAP. XXXIII, § 4.] Μετὰ τὸ κοινὸν παράγγελμα τῷ φιλοσοφοῦντι τῆς ἐν ταὐτῷ τοῦ ἤθους μονῆς, ἣν μεγάλην ἡ σιωπὴ μοῖραν συμβάλλεται, τὴν μεγίστην ἐκτροπὴν τῆς περιχαρείας ἀναστέλλει, τὴν διὰ τοῦ γέλωτος· διὰ ταύτης ἴσως καὶ τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ λύπης ἐνδεικνύμενος. Τῆς γὰρ ψυχικῆς περιχαρείας ὑπερέκχυσίς ἐστιν ὁ γέλως. Διὸ γίνεται τοῦ

sermo habeatur, sive ad virtutem adhortando, sive docendo, sive consulendo, sive consolando, sive de veritate naturaque rerum inquirendo et disputando, sive Dei excellentiam et providentiam celebrando, et auxilium ad degendam vitam naturæ congruentem votis ab illo exposcendo : *non* autem *de rebus vulgaribus*, de quibus verba fieri vulgo solent. Neque igitur *de compositionibus gladiatorum, neque de ludis Circensibus*, aut id genus aliis : neque *de cibis ac potu*, quibus hic vel ille utatur. Nam qui sermones hujusmodi de rebus habentur, cogitationem etiam illis adfigunt; atque interdum etiam adpetitum attrahunt, et vitam sibi conformem faciunt.

In primis vero ne de hominibus verba faciamus, sive vituperando, sive laudando, sive comparando, illum hoc esse honestiorem aut deteriorem, in his aliisve rebus. Nam, hoc quoque sermonum genus facere, ut animus ad externa feratur, a semet ipso aversus, alienaque curet, et frustra laboret, perspicuum est. Cur vero *maxime* vetat, *ne de hominibus loquamur, vituperando, laudando, aut comparando?* Quid enim hoc habet pejus cæteris? Nempe primum illud, quod is cum quo agitur, initio susceptæ philosophiæ, illis studiis gladiatorum et pugilum et similibus relictis, de hominibus potius loqui amaverit. Ad quæ igitur præ cæteris propensus est, ab iis eum maxime retrahit; quasi dicat, Hoc tu maxime caveto. Deinde, cum iidem adfectus æque utrisque sermonibus moveantur; (nam et studia et odia tam in his quam in illis concitantur, cum verba de iis fiunt :) peculiaris etiam quidam adfectus eos comitatur, qui sibi censuram de hominibus sumunt, nempe despicientia et superbia. Nam qui vitas hominum judicat, sic judicium fert, quasi illis esset superior. Atque etiam odiosius peccatum est, in dijudicanda hominum vita errare, quam in rebus ludicris.

Neque vero dicendis solum istis, sed audiendis etiam est abstinendum. Nam et per auditum vanæ cogitationes excitantur et adpetitiones brutæ audientium. Ad hæc, qui talia dicunt, nisi auctoritate gravis alicujus viri deterreantur, fiunt impudentiores, et audaciam inverecundam nihilque reformidantem alunt. Quamobrem ait, *Siquidem potes, traduc tales sermones eorum, quibuscum versaris, ad res graviores. Si vero circumventus fueris ab hominibus, qui aliud vitæ institutum sequuntur*, prava institutione et consuetudine corrupti, *taceto*, inquit, ipse te silentio repurgans, et conversione ad temet ipsum.

[IN XXXIII, 4.] Post commune præceptum philosophanti datum, ut in iisdem moribus permaneat, quam ad rem plurimum conferat silentium : maximum vitium exsultantis lætitiæ restringit, quæ Risu declaratur : eademque fortasse ratione etiam contrarium huic vitium, nimiam mœstitiam, improbat. Nam lætantis animi ebullitio quædam *risus* est;

πνεύματος ἀνοιδισκομένου, καὶ ψόφον καχλασμῷ παραπλήσιον ἀποτελοῦντος. Ἐκτρέπει οὖν τὴν καταστηματικὴν καὶ ἵλεω διάθεσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ὥσπερ καὶ τὸ κλαίειν καὶ τὸ ἀνακωκύειν, ἐκ τῶν ἐναντίων, λυμαίνεται τὴν ἐν συμμετρίᾳ ταυτότητα. Διὰ ταῦτα οὖν χρὴ φυλάττεσθαι τὸν γέλωτα, μάλιστα τὸν ἐπὶ πολλοῖς. Κἂν χρεία ποτὲ γέλωτος, ἵνα μὴ ἀμειδεῖς τελείως μένοντες, τό τε ἦθος τὸ ἑαυτῶν δυσκολώτερον ἐργασώμεθα, καὶ τοῖς συνοῦσι σκαιοὶ καὶ χαρίτων ἐπιδεεῖς δόξωμεν· ἀλλ' ὀλίγα ἐστὶ τὰ γέλωτος ἄξια. Ὁ οὖν ἐπὶ πολλοῖς γελῶν, δῆλός ἐστι ῥᾳδίως ὑπὸ περιχαρείας χαυνούμενος. Διὸ οὐδὲ πολλάκις χρὴ τοῦτο πάσχειν, οὐδὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον διαμένειν γελῶντα· οὗτος γὰρ ὁ πολύς· οὔτε ἐκκεχυμένον εἶναι καὶ συγκεχωρημένον τελέως τὸν γέλωτα· ταῦτα γὰρ οἶμαι νῦν τὸ ἀναιμένον σημαίνειν· ἀλλὰ μειδιάματι μᾶλλον ἐοικέναι, ἐν τοῖς χείλεσιν ὀλίγην τὴν παράλλαξιν ἐργαζόμενον.

[IN CAP. XXXIII, § 5.] Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καταλόγῳ τῶν εἰς ἑαυτὸν καθηκόντων, μετὰ τὸ ἀναστεῖλαι τὰς μεγάλας καὶ ἀθρόας ἐκτροπὰς τῆς ἐν ταὐτῷ τοῦ ἤθους μονῆς, ἀπὸ τοῦ πρὸς θεὸν ἄρχεται σεβασμοῦ. Ὁ γὰρ ὅρκος μάρτυρα τὸν θεὸν καλεῖ, καὶ μεσίτην αὐτὸν καὶ ἐγγυητὴν ἐφ' οἷς λέγει προΐσχεται. Τὸ γοῦν ἐπὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασι (ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, μικροῖς καὶ εὐτελέσι) τὸν θεὸν παράγειν, καταφρόνησίν τινα πρὸς αὐτὸν ὑπογράφει. Διὸ χρὴ παραιτεῖσθαι τὸν ὅρκον, εἰ μὲν δυνατὸν, τελέως· καὶ πόνον καὶ ζημίαν τὴν δυνατὴν μᾶλλον αἱρούμενον, ἢ ὀμνύναι· εἰ δὲ ἀνάγκη ποτὲ ἢ φίλον ἀπὸ κινδύνου διὰ τούτου ῥύσασθαι, ἢ ὑπὲρ γονέων ἢ πατρίδος πίστιν παρασχεῖν, πᾶν μᾶλλον ὑπομεῖναι κάλλιον, ἢ παραβῆναι τὴν διὰ θεοῦ μέσου γενομένην ὁμολογίαν.

[IN CAP. XXXIII, § 6.] Μετὰ τὴν ἀναστολὴν τῆς περὶ θεὸν ἀδιαφορίας, τὴν πολυκέφαλον ἀναστέλλει ἐπιθυμίαν, μετρῶν αὐτήν· ἀπὸ τῆς ἀναγκαιοτάτης, τῆς περὶ τὰς τροφὰς, ἀρξάμενος, καὶ διὰ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τὴν μῖξιν ἐλθών. Καὶ γὰρ αἱ μὲν τῶν λογίων ἀνδρῶν ἑστιάσεις τροφὰς καὶ πόσεις καὶ τὰ ἐν συμποσίοις τερπνὰ πάρεργα ποιοῦνται, λόγων δέ εἰσι κατὰ τὸ ἀληθὲς κοινωνίαι τε καὶ διατριβαί· ὡς δηλοῖ τὰ ὑπὸ Πλάτωνος, καὶ Ξενοφῶντος, καὶ Πλουτάρχου, καὶ ἄλλων, ἱστορηθέντα συμπόσια. Αἱ δὲ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, εἰς τρυφὴν τεταμέναι καὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, τῷ σιτισμῷ τῶν ἀλόγων ζώων ἐοίκασι. Διὸ καλῶς εἴρηται, ὅτι ἡ χωρὶς λόγων τράπεζα, φάτνης οὐδὲν διαφέρει. Χρὴ οὖν τὸν ἐπιεικῆ τὰς ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἐνστάσεως ἰδιωτικὰς ἑστιάσεις παραιτεῖσθαι. Εἰ δέ ποτε γένηται καιρὸς αὐτῶν, ἢ ἑορτῆς τινος ἀπαιτούσης, ἢ πατρὸς ἀναγκάζοντος, ἢ συμπεριφορᾶς ἕνεκεν, ἢ ἄλλης χρείας κατεπειγούσης, ἐντετάσθω σοι, φησὶν, ἡ προσοχή· τοῦτ' ἔστιν, ἐγρηγορείτω τὸ προσεκτικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ φυλαττέτω αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ μένουσαν, μήποτε ἑαυτῆς ἀποστᾶσα, καὶ ἰδιωτικὰς ὀρέξεις προβαλλομένη, εἰς τὴν τῶν ἰδιωτῶν ἀποῤῥυῇ

fitque spiritu intumescente, et sonitum edit eb dissimilem. Evertit igitur constantem et plac corporisque habitudinem; quemadmodum et parte, ploratus et ejulatus moderationis stabil Ob hæc itaque risus est vitandus, *frequens* Quod si quando risum res postulet, ne sine ull bus asperioribus evadamus, et familiaribus stup omnis expertes videamur, pauca certe risu digna qui crebro et de multis ridet, eum adparet lætitia. Quamobrem id non sæpe admittend diu durare debet risus; (hic enim est *multus*, nec effusus esse, neque cui sine modo indul enim est, puto, quem ἀνειμένον nunc dicit: leniter modo diductis fieri, ut non magna vul mutatio.

[IN XXXIII, 5.] In hac enumeratione offi semet ipsum, post repressas magnas et vehe stantis animi et morum sui similium eversione tione Dei orditur. Jusjurandum enim Deum c et sequestrum ac sponsorem facit eorum qu Ob res humanas autem (quod perinde est ac viles dicas) Deum producere, contemtum ej innuit. *Recusandum* est igitur *jusjurandum fieri potest, omnino*: et labor ac mulcta qu possis luere, toleranda potius, quam jurand aliquando necesse fuerit, ut vel amicum e peri vel pro parentibus aut patria spondeas; qui præstabilius fuerit, quam pactionem religio sancitam violare.

[IN § 6.] Repressa levitate adversus Deum, quoque reprimit cupiditatem, eique modum maxime necessaria auspicatus, cibi et potus deinde per alias corpori servientes, ad conjunc titum procreandi caussa progreditur. Nam virorum convivia, fercula quidem et pocula suavitates compotationum non præcipue specta vera sunt sermonum communicationes et di ut indicant Platonis, Xenophontis, Plutarch scripta convivia. Vulgaria vero, quæ ad volup referuntur, et ad corporum oblectationes, pastio mutarumque pecudum non fere sunt dissimilia. dictum est, inter mensam absque sermonibus, nihil interesse. Decet igitur virum bonum *vivia, suo instituto non congruentia, rec vero*, ut iis intersit, *tempus aliquando tuler* aliquo postulante, seu patre cogente, aut etiam o tia, aliave quapiam graviore de caussa: *intenda animadversio*, et vigilet animus, seque intra s contineat; ne se ipso relicto, et popularibus c

καὶ συμμολυνθῇ τοῖς ἰδιώταις διὰ τῶν ἀλό-
ρέξεων. Ὁ γὰρ τοῖς μεμολυσμένοις ἑαυτὸν
, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ὀρέξεις προβαλλόμενος, (τοῦτο
τὸ συναναστρίβεσθαι) κἂν πρότερον ἦν καθαρὸς,
ς ἔχων τὰς ὀρέξεις, μολύνεται διὰ τούτων.
μὸς γάρ ἐστι τῷ καθαρῷ ἡ τοῦ ἀκαθάρτου μῖξις.

CAP. XXXIII, § 7. Τὰ παραλαμβανόμενα τοῦ
ος ἕνεκεν πρῶτον κτήσασθαι ἀνάγκη, καὶ οὕτω
θαι αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ, περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν
ων, ὕστερον ἐρεῖ περὶ τῆς κτήσεως. Καὶ τάχα
λὸν ἦν, μηδενὸς δεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ψυχὴν
γικήν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὀργάνῳ χρῆται σώματι
ὁ, ἀρκεῖ τὰ ἀναγκαῖα προσφέρειν αὐτῷ, καὶ μὴ
νειν εἰς περιττότητα. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ τέκτων
επάρνου προνοῶν, ἀρκεῖται μέγεθος αὐτῷ καὶ
περιποιεῖν τὸ προσῆκον, καὶ ἀκμὴν ἐστομωμέ-
μέντοι ἐπίχρυσον αὐτὸ ποιεῖν ὀρέγεται ἢ διάλι-
ότι καὶ εἰς τὴν δαπάνην ἐπιβλαβῶς ἔμελλε πε-
θαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης ἐπιμελεῖσθαι
άνου, καὶ ἄχρηστον αὐτὸ τῇ τέχνῃ ποιεῖν· οὕτω
εἰ περὶ τὸ ὄργανον ἡμῶν ἡμᾶς διατίθεσθαι, τὰ
ρεῖαν αὐτῷ μόνα προσφέροντας· ἐν μὲν τροφαῖς
μασι, τῶν κατὰ φύσιν τρεφόντων τὸ ἀνθρώπειον
τὰ εὐπόριστα καὶ φυσικώτερα ἐκλεγομένους.
γὰρ εὐθὺς καὶ καθαρώτερα εὑρίσκεται, καὶ λι-
, καὶ ὑγιεινότερα. Τραφῆναι γὰρ δεῖται τὸ
ὦ μέντοι τοιαῖσδε καὶ τοιαῖσδε ποικιλίαις τροφῶν.
ὰρ πρὸς Θεωρίωνας καὶ Παξάμονας ἡμᾶς ἡ φύσις
ε, καὶ τὴν μαγειρικὴν κακοτεχνίαν, ἀλλὰ πρὸς
, τὸ ἀπορρέον ἀνυφαίνουσαν. Καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως
ηλοῦσιν οἱ δι' ἀπορίαν ἀναγκαζόμενοι φυσικώτε-
ρεσθαι, πολλῷ τῶν τρυφώντων ὄντες ὑγιεινότεροι·
ἄγροικοι μὲν τῶν πολιτικῶν, δοῦλοι δὲ τῶν δε-
, καὶ τῶν πλουτούντων οἱ πένητες. Τὰ γὰρ
ἐ καὶ ἐσκευωρημένα βαρεῖ τὴν φύσιν, ὡς δολερὰ
λόφυλα, καὶ τοῦ γένους τῶν δηλητηρίων ὄντα,
ινα τρόπον. Διὸ καὶ πνεύματα καὶ ῥεύματα ἐξ
γεννᾶται φθοροποιά. Χρὴ οὖν καὶ τῷ ποσῷ,
ποιῷ, πρὸς τὴν φυσικὴν τοῦ ὀργάνου χρῆσιν τὰ
ρόμενα μετρεῖν· ἵνα μὴ καὶ τῷ πορισμῷ τῆς πε-
δαπάνης κατατριβώμεθα, καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν
οῦ ὀργάνου ἐπιμελώμεθα, καὶ ἀχρηστότερον αὐτὸ
ν. Μακάριον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς οὕτω τετρά-
καὶ συνειθίσθαι. Οὕτω γὰρ καὶ τῷ σώματι
, καὶ ἐπωφελὴς, καὶ ἡδεῖα ἔσται ἡ φυσικὴ καὶ
ὶ ἀπέριττος δίαιτα.

ω δὲ καὶ περὶ ἐσθῆτα καλὸν ἔχειν. Σωκράτης
ρ ἐλέγετο καὶ θέρους καὶ χειμῶνος τοῖς αὐτοῖς
μασι κεχρῆσθαι. Τοῖς δὲ ὡς πρὸς Σωκράτην τρυ-
ἀρκέσει πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὡρῶν μεταμ-
θαι, λίνῳ τε τῷ ἀπὸ γῆς, καὶ τῶν συνήθων
ώων τοῖς ἐρίοις χρωμένοις. Τὸ δὲ τοὺς ἐν τῇ
οταμοὺς ἀνερευνᾶν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀποδέρειν
καὶ Σηρῶν τῶν ἀνατολικῶν δεῖσθαι, καὶ τῶν μο-

æstuans, *ad vulgi conditionem recidat*, et una cum vulgo brutis adpetitionibus inquinetur. Nam qui se inquinatis dedit, eorumque cupiditates sequitur; is, quamvis antea purus, et puras habens cupiditates, per illos *contaminatur*. Polluitur enim id quod purum est, impuro commistum.

[IN § 7.] Quæ tuendi corporis causa adhibentur, primum parare necesse est: ac deinde iis utendum. Auctor vero nunc de usu eorum loquitur, post etiam de iis comparandis dicturus. Ac fortasse bene ageretur cum homine, si nulla re egeret, cum sit animus rationis particeps. Sed quia etiam mortalis *corporis* instrumento utitur; satis est, tribuere huic necessaria, nec ad luxuriem delabi. Sicut enim fabro satis est in curanda bipenni, efficere ut sit magnitudine et figura convenienti, et acie prædita: nec eam auro bracteare cupit, aut gemmis exornare, quod et sumtibus exhauriretur, et contra rationem artis curaret instrumentum, atque arti inutile redderet: ita et nos adversus nostrum instrumentum adfecti esse debemus, nec illi nisi ea quæ usus et necessitas postulat offerre: e *cibis et potionibus*, ea quæ secundum naturam corpus humanum alunt, parabilia et naturæ convenientiora deligendo. Hæc enim statim et puriora deprehenduntur, et simpliciora, et salubriora. Victu enim opus est animanti: sed non tali aut tali ciborum varietate. Neque enim Theorionibus et Paxamonibus natura nos conciliavit, et malis culinariorum artibus, sed victui; quo id, quod decesserit, instauretur. Atque hoc ita se habere, ii declarant, qui ob inopiam uti naturali victu coguntur, multo delicatis et luxuriosis saniores; ut agricolæ oppidanis robustiores, servi dominis, pauperes divitibus. Nam supervacanea, et arte conquisita, naturam onerant, ut dolosa et aliena, et ex genere venenorum quodammodo: quare et flatus et fluxiones inde generantur perniciosæ. Est igitur et multitudo et qualitas ciborum ac potionum naturali usu instrumenti metienda, ne et parandi sumtu supervacaneo vexemur, et secus, ac recta ratio præscribit, instrumentum curemus, idque ad usum ineptius reddamus. Magnæ autem felicitatis est, ab ineunte ætate ita enutritum esse, et adsuefactum. Sic enim et corpori tolerabilis et adcommodata et suavis erit naturalis illa et tenuis et simplex diæta.

Eadem et in *vestitu* ratione uti convenit. Socrates certe vestibus iisdem et hieme et æstate usus perhibetur. Iis vero qui Socrati collati delicate vivunt, satis erit adversus caloris et frigoris intemperiem, lino e terra nato, et usitatorum nobis animalium lana et velleribus uti. At vero flumina Occidentis perscrutari, et quæ in iis sunt animalia excoriare; et Serum orientalium egere opera, et fila ver-

νιμωτάτων παρ' ἡμῖν ὑλῶν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ παρ' ἐκείνοις τῶν σκωλήκων νήματα ἀνταλλάττεσθαι, πολλῆς ἂν εἴη τρυφῆς τε καὶ ἀλογιστίας. Ἀλλὰ καὶ περὶ οἴκους οὕτως ἔχειν χρή. Κράτητι μὲν ὁ πίθος ἤρκεσεν εἰς οἴκησιν, καὶ γαμετὴν ἔχοντι τὴν καλὴν Ἱππαρχίαν. Ἡμῖν δὲ ἔστω μὲν οἶκος, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀρκῶν, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ καλλωπισμῷ· ἀνδρῶνα μὲν ἔχων εἰς χρείαν, καὶ γυναικωνῖτιν· (τάχα δὲ καὶ τοῦτο περιττόν·) οὐ μέντοι τριακοντάκλινον οἴκημα πάντως, καὶ τοίχοις καὶ ἐδάφει λιθόστρωτον, ἀπὸ ποικίλων κατηνθισμένον, οὐδὲ καθ' ἕκαστον μῆνα διαφόρους ἔχον καταγωγάς. Οὔτε γὰρ ἡ χρεία τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖ, καὶ δυστυχές ἐστι τὸ τοιούτοις συνεθισθέντα τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀπαρέσκεσθαι. Ἐῶ λέγειν, ὅτι τὸν τούτοις προστετηκότα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ἀνάγκη τίθεσθαι, καὶ ἑαυτοῦ τελέως ἐπιλανθάνεσθαι· κἂν ἐκπέσῃ τούτων, (πολλὰ δὲ τὰ τῆς ἐκπτώσεως κύρια·) κλαίειν ἀνάγκη καὶ ὀδύρεσθαι, καὶ τότε κακοδαιμονᾷν ἡγεῖσθαι· καίτοι κακοδαιμονέστερον εἴχομεν μᾶλλον ὅτε τούτοις ἐνετρυφῶμεν.

Τῷ δὲ αὐτῷ λόγῳ καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκετῶν χρηστέον, πρός τε τὴν χρείαν βλέποντι, καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν· ἵνα καὶ τρέφωνται αὐτάρκως, καὶ ἐργάζωνται ἅμα μὲν ἐπιμελῶς, ἅμα δὲ ἀθλίπτως. Οἱ γὰρ ἐν ταῖς προόδοις προηγούμενοι καὶ ἀκολουθοῦντες πολλοί, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχοντες, λανθάνουσι τὸν δεσπότην φύλακες ὄντες αὐτοῦ πικροί, ὡς μήτε ἀπελθεῖν που καθ' αὐτὸν δύνασθαι, μήτε ἰδίᾳ κοινολογήσασθαί τινι λεληθότως, μήτε πρᾶξαί τι τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ, τοῖς οἰκέταις ἀπόῤῥητον. Εἰσὶ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀχληροί, τά τε ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ μὲν κλέπτοντες, τὰ δὲ ἁρπάζοντες, καὶ τύπτοντες, καὶ ὑβρίζοντες ἀδεῶς, τῇ τῶν συνδούλων ἐπικουρίᾳ. Ὑπό τε οὖν τούτων καὶ ὑπὸ τῆς ἀργίας παντοδαπῶς διαφθειρόμενοι, ἐχθροὶ πάντως εἰσὶν οἱ πλεῖστοι τῶν δεσποτῶν καὶ πολέμιοι, ἀνάγκην ἐχόντων, διὰ τὸ τούτους τρέφειν τρυφῶντας καὶ καλλωπιζομένους καὶ ἀχολασταίνοντας, πόσα μὲν πονεῖν, πόσα δὲ ἀγρυπνεῖν, πόσους δὲ κολακεύειν, καὶ πόσοις δουλεύειν, καὶ, τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν, τοῦ κατὰ φύσιν προσήκοντος ἀνθρώποις βίου διαμαρτάνειν. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ βίος, πόῤῥω τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας ἀπεῤῥιμμένος, τῆς ἀξίας ἑαυτῷ δίκης ἀπολαυέτω. Ὁ δὲ ἤδη φιλοσοφῶν ἀνὴρ, καὶ τῇ οἰκετίᾳ πρὸς τὴν ἀπέριττον χρείαν συμμεμετρημένῃ προσχρήσεται. Ὀλίγη δέ ἐστιν αὕτη, καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, καὶ διὰ τὸ τὰ πολλὰ αὐτουργεῖν· ὥστε οἰκέτου δεῖσθαι, ἢ νοσοῦντα, ἢ τῆς χρείας δεομένης συλλήπτορος, ἢ καὶ δι' ἀσχολίαν ἐνίοτε τὴν πρὸς καλλίονα· ὥσπερ καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος Ἐπίκτητος, μόνος τὸν πολὺν χρόνον διατελέσας, ὀψέ ποτε γυναῖκα προσελάβετο, παιδίου τροφὸν, ὅπερ ἐκτίθεσθαι μέλλον ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ φίλων διὰ πενίαν, αὐτὸς λαβὼν ἀνεθρέψατο.

Ὀνομάσας δὲ ἕκαστον τῶν ἐν χρείᾳ, κοινῶς ἐπήγα-

mium pretiosissimis et firmissimis apud nos i
que argento, redimere, magni fuerit et *luxus*
rantiæ. Eadem porro et *domiciliorum* rati
Nam Crateti quidem domum idoneam pra
quamvis pulchram Hipparchiam uxorem h
autem sit sane domus, sed ad usum adco
magnitudine, quam ornatu; quæ et viron
mulierum distincta habeat conclavia; quamvi
sis supervacanea fuerint : nec vero opus est,
dram quæ triginta lectulos capiat, aut ut
pavimento marmoreo ac tessellato et pictura
gulis mensibus distincta habeat diversoria.
usus ista postulat; et miserum est, hujusm
adsuetum, alias omnes improbare. Neque
his impense delectetur, eum felicitatem etia
locare, suimet ipsius prorsus oblitum. Qui
rit, (quod quidem multis de caussis accidere
necesse erit, et lamentari, seque infelicem
quamquam infeliciores tunc eramus, cum
circumflueremus.

Consimili ratione *servorum* etiam eo numer
qui sit ad usum et rei familiaris copias adco
et necessaria eis præbeantur, et operæ exiga
gentes, tum tolerabiles. Qui enim, cum in
deunt, multos circumducunt anteambulon
quos, quorum id unum munus est; hi non a
se molestos sui custodes et observatores circ
neque suo arbitratu quoquam abire, neque pri
culum cum ullo colloqui, nec, quæ visa f
clam famulis possint. Sunt iidem et ali
molesti, res in foro venales partim furand
piendo, atque impune verberando et insult
vorum subsidio freti. Et ab his ipsis igitur,
prorsus corrupti, plerique profecto sunt i
stes dominorum : qui quo istorum delicias et
luxuriam alant, quos labores, quas vigil
quam multis item adulari et servire necesse
quod malorum caput est, a vita naturæ human
desciscere! Sed talis vita, plurimum ab Epi
tione abhorrens, meritas luat pœnas! Homo
sophus, etiam *servitiis* ad necessarium usu
datis utetur. Hic vero exiguus est, cum ob
rationem, tum quod suis ipse manibus pleraqu
ut ei famulo sit opus aut ægrotanti, aut cum
desiderat, aut interdum ob rerum meliorum o
quemadmodum et admirandus hic Epictetus,
ætatis partem solus exegisset, sero tandem
nutricem adscivit puero, quem ab amico quod
pter inopiam exponendum, ipse susceptum e

Nunc singulis rebus necessariis nominati

γει, ὅτι ἐν πᾶσι χρὴ τὸ περιττὸν ἀφαιρεῖν· ἅπαν τὸ περιττὸν εἰς δύο συνελὼν εἶδη, τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἐκτὸς δόξαν. Ταῦτα μὲν γὰρ τὰ δύο ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὧν ἕνεκα τὴν χρείαν ὑπερβαίνομεν, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ σπουδὴ τοῖς θείοις ἀνδράσι πρὸς τὸ περιττὸν ἅπαν ἀποσκευάσασθαι, ὥστε τὸν Διογένην φασὶ σκύφος ξύλινον ἀεὶ περιφέροντα ἐν τῇ πήρᾳ, ᾧ τὸ ὕδωρ ἀρυόμενος ἔπινεν, ἐπειδὴ ποταμὸν διαβαίνων ἐθεάσατό τινα ταῖς χερσὶν ἀρυόμενον καὶ πίνοντα, ἔῤῥιψε τὸ σκύφος εἰς τὸν ποταμὸν, εἰπὼν, μηκέτι δεῖσθαι αὐτοῦ, τῶν χειρῶν τὴν χρείαν ποιουσῶν.

[IN CAP. XXXIII. § 8.] Πάσης μὲν σωματικῆς ἡδονῆς ἡ ἐγκράτεια τὴν μὲν λογικὴν ψυχὴν ἀναῤῥώννυσι, καὶ θαῤῥεῖν τῇ πείρᾳ ποιεῖ, ὅτι δύναται κρατεῖν τῆς ἀλογίας· τὰς δὲ ἀλόγους ὀρέξεις συστέλλει κατὰ δύο τρόπους, μαρανομένας τῇ τε ἀργίᾳ, καὶ συνεθιζομένας ἡττᾶσθαι τοῦ λόγου. Ἡ δὲ ἐγκράτεια τῆς ἡδονῆς περὶ τὰς μίξεις, ὅσῳ πληκτικωτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσούτῳ χρησιμωτέρα τέ ἐστι τῇ ψυχῇ καὶ τιμιωτέρα ἐκείνη. Ὅτι δὲ οὐ μόνον ὁ λόγος ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἀρίστων νόμων παιδαγωγεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων αἱ σφοδρότητες ὅτι μὴ βίᾳ μόνον χαλινοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐηνίως ὑποστέλλονται, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ τὴν περὶ τροφὴν ὄρεξιν καὶ τὴν περὶ μῖξιν, καίτοι φυσικὰς οὔσας καὶ βιαίους, καλῶς συνεθιζομένας, ἀδιάφορος ἠρεμεῖν. Οἵ τε γὰρ ταῖς νηστείαις συνεθισθέντες, οὐκ ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν ὀρέξεων, ἀλλὰ καὶ βαροῦνται παρὰ τὸ τῆς νηστείας ἔθος ἐσθίοντες· ἥ τε περὶ τὴν μῖξιν ὄρεξις ἐν τοῖς ἀθλητικοῖς, καίτοι σαρκῶν ἐμπιπλαμένοις καὶ σφριγῶσιν, ὅμως ἠρεμεῖ, συνεθισθέντων καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίοις στέφανον ἀπὸ θαλλοῦ ἐλαίας. Τοῦ ἔθους καὶ τοῦ νόμου τὴν πρὸς ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὸν μῖξιν ἀπαγορεύσαντος, ἴσμεν, ὅπως, ὡς ἀπ' αὐτῆς στεχθεῖσαι τῆς φύσεως, οὕτως ἀκίνητοι παντελῶς εἰσιν αἱ ὀρέξεις, ὡς οὐδὲ μὴ ποιηλατός τις μανία ἐνέσκηψε. Τὸ δὲ πρὸ γάμου καθαρεύειν, χρήσιμον καὶ ἄλλως ἐστὶ, καὶ δίκαιον, ἵνα τὴν τῆς παρθενίας πίστιν, ἣν ὁ ἀνὴρ παρὰ τῆς γυναικὸς ἀπαιτεῖ, καὶ ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀνταναμβάνῃ. Εἰ δὲ ἀνάγκη, φησὶ, πρὸ γάμου, ὧν νόμιμόν ἐστι, μεταληπτέον. Τὸ γὰρ παρὰ νόμον, πάντως μὲν καὶ ἀσεβές ἐστιν· οὐ γὰρ ἂν μάτην ὁ νόμος αὐτὸ παρεγράφεν· ἔστι δὲ καὶ πολλῆς ἀκρατείας τεκμήριον. Ἀνάγκη δὲ τούτοις συνεθίζει καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς μιμουμένους αὐτὸν, καὶ τῶν ἄλλων καταφρονεῖν νόμων.

Ἀπεχόμενος δὲ, φησὶ, τῶν τοιούτων, μὴ γίνου ἐπαχθὴς τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικὸς· μηδὲ πολλαχοῦ, ἃ αὐτὸς οὐ χρῇ, παράφερε. Καὶ γὰρ τοῖς ἀκούουσι πικροί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι ἔλεγχοι καὶ ὀνειδισμοὶ, ὅτε τοὺς διδασκαλικοὺς ἐλέγχους ὁμαλῶς φέρομεν. Αἴτιον δὲ τῆς δυσφορίας οἶμαι, τὸ, ἕως ἂν ἐλεγχθῶμεν, οἴεσθαι λανθάνειν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ἡμαρτηκέναι δοκεῖν. Καὶ τούτου δὲ αἴτιον, τὸ τῇ δόξῃ τῶν ἐκτὸς κεχρῆσθαι πρὸς τὴν ἑαυτῶν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ ἡμῖν

subjungit, supervacanea ubique esse repudianda. Duo autem supervacaneorum genera constituit, *delicias* et *popularem opinionem*. Hæc enim duo sunt in omnibus iis quæ dixit, ob quæ necessarium usum transiliamus, nec aliud quidquam. Tanto autem studio supervacanea omnia repudiarunt viri divini, ut Diogenem dicant, ligneum scyphum semper circumferentem in pera, e quo haustam aquam potaret, quum per flumen transiens, quemdam manibus haurientem bibentemque vidisset, scyphum in flumen projecisse; quod eo sibi nihil esset opus, vola eumdem usum præbente.

[IN XXXIII, 8.] Omnis corporeæ voluptatis continentia animum rationis participem corroborat, et facit ut experimento fretus coercere posse brutam partem confidat: belluinas autem adpetitiones contrahit duobus modis, marcescentes otio, et adsuetudine rationi succumbentes. Continentia vero libidinum, quanto hæ acrius stimulant, quam aliæ voluptates, tanto est utilior animo, ac pretiosior. Non autem rationem solum bona doctrina et legibus optimis erudiri, sed brutarum etiam adpetitionum vehementiam, non solum vi refrenari, sed etiam placide admittere frena posse, ex eo constat, quod et cibi adpetitus et coitus, quamquam naturalis et violentus, si recte adsuefiat, sine vi adquiescit. Nam et jejuniis adsuefacti, non vexantur ab adpetitu, sed molestiis etiam adficiuntur, cum præter jejunii consuetudinem comedunt: et adpetentia coitus in pugilibus, quamvis et carnibus impleantur, et vegeto corpore sint, tamen quiescit; quod continere eam adsueverunt, ob oleagineam germinis in Olympiis corollam. Jam cum lex et consuetudo sororis et fratris consuetudine interdicat, adpetitiones non secus ac ab ipsa natura cohibitas prorsus immobiles esse novimus; nisi forte aliquos furoris intemperiæ, et diræ scelerum ultrices agitarint. *Ante nuptias* autem *caste vivere*, præter alias utilitates, etiam justum est; ut castitatis fides, quam maritus ab uxore stipulatur, etiam uxori vicissim a marito servetur. Sin ante nuptias necesse fuerit; ea utendum venere est, qua per leges licet. Quod enim legi repugnat, idem est et impium: neque enim lex frustra illud circumscripsisset: est vero idem et magnæ incontinentiæ signum: deinde adsuefacit et ipsum, et imitatores ejus, ad alias quoque leges contemnendas.

Cæterum, si talibus abstines, *ne sis iis*, inquit, *qui utuntur, molestus; neve eos arguas, nec te abstinere passim jactato.* Audientibus enim acerbæ sunt istæ criminationes atque opprobria. Neque enim vel præceptorum objurgationes æquis animis ferimus. Cujus molestiæ, puto, caussa est, quod errata et peccata nostra latere putamus, donec arguamur: eoque ne peccasse quidem nos putamus. Jam hujus ipsius rei caussa est, quod opinionem aliorum ad nos ipsos dijudicandos adhibemus, non nosmet

αὐτοῖς, καὶ τοῖς Κρείττοσι· ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τῇ ἀληθείᾳ. Ἐὰν δὲ ὁ ἐλέγχων μὴ μόνον ἀνακαλύπτῃ τὸ ἡμῶν ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀναμάρτητον λέγων, ὥσπερ ἐν ἀγῶνι νικηφόρον ἑαυτὸν καθ' ἡμῶν ἀνακη-
5 ρύττῃ, τότε καὶ κατὰ σύγκρισιν ἡττᾶσθαι δοκοῦντες, ἔτι [μᾶλλον] βαρούμεθα, προστιθέντος τι τῷ βάρει τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν τὸν λέγοντα. Βαρύτερον γὰρ τοῦτο, διὰ τοῦ τὸν ἀνταγωνιστὴν κριτὴν γίνεσθαι. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐλέγχοντα, καὶ τὴν αὐτοῦ σύγκρισιν παραφέ-
10 ροντα, βλάπτει ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος, ἔξω τείνων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ μήτε ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, μήτε ἐλέγχειν διὰ τὸ ἀγαθὸν ποιῶν, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἄλλους ἐλέγχων αὐτὸς εὐδοξῇ. Οὕτως δὲ ἐλεγχομένῳ προσφερόμενος, βαρύτερον ποιεῖ τὸν ἐλέγχον, μετὰ τοῦ ῥᾴ-
15 διον αὐτῷ τὴν τοῦ ἁμαρτήματος ἀπολογίαν παρασκευάζειν τὴν σύγκρισιν. Εὔκολον γὰρ εἰπεῖν, Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμι φιλόσοφος· καὶ εὐθὺς συγγνώμην ἑαυτῷ νέμειν.

[IN CAP. XXXIII. § 9.] Τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν ἔοικε
20 τείνειν· καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀπαγγελίαις κινεῖται· καὶ τὸ φιλότιμον καὶ κενόδοξον αἰτιᾶται, ἅπερ καὶ αὐτὰ τοῦ θυμοῦ κινήματά ἐστι. Διὰ τί δὲ παραινεῖ, μὴ ἀπολογεῖσθαι; διὰ τί δὲ, καὶ ἄλλοις κακοῖς ὑπεύθυνον αὐτὸν λέγειν; Μήποτε γὰρ καὶ ἄμετρος ἡ
25 μετριότης αὕτη δόξῃ; ἢ σύμφωνα καὶ ταῦτα τῷ προκειμένῳ σκοπῷ ἐστι, βουλομένῳ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἀναχαιτίζειν, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφειν, ὥστε ἑαυτῇ ζῆν, καὶ μὴ τοῖς ἐκτός; Ὁ δὲ ἀπολογούμενος, καὶ μὴ τῷ ἑαυτοῦ συνειδότι ἀρκούμενος, καὶ τῇ κρίσει
30 τοῦ πάντα εἰδότος θεοῦ, δῆλός ἐστιν ἀρέσκειν ἀνθρώποις βουλόμενος. Διὸ, ἐὰν ἐκείνους καὶ ψευδῆ λέγων πείσῃ ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀναπέπαυται, ὡς μηδὲν ἁμαρτάνων· ἀρκούμενος τῷ πεῖσαι τοὺς κριτὰς, οὓς ἑαυτῷ προὐβάλλετο. Ἐὰν δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν,
35 ἑαυτοῦ κριτὴς ἀδέκαστος γένηται, ἐξελέγξεται τὸ ἁμάρτημα διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας. Τὸ δὲ καὶ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ὡς καὶ ἄλλα ἔχοντος κακὰ, τὰς ῥίζας αὐτὰς ἐκκόπτει τῆς φιλοδοξίας. Δεινὸν γὰρ τὸ πάθος, καὶ προσισχημένον τῇ ψυχῇ, καὶ ἐρριζωμέ-
40 νον, καὶ εἰς ἑαυτὸ περιτρεπόμενον. Καὶ γὰρ δοκοῦμεν μὴ φιλοδοξεῖν, διὰ τοῦ * * φιλοδοξοῦντες· καὶ λανθάνει πάθος ὂν αἰσχρὸν τῇ ψυχῇ, τὸ δοκεῖν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐθέλειν φιλοδοξεῖν· οὐκ ἐννοούντων ἡμῶν, ὅτι μολύνει τὸ ἀγαθὸν, καὶ οὐ συγχωρεῖ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι,
45 οὐδὲ προηγουμένως ἐφετὸν, εἴπερ μὴ δι' ἑαυτὸ αἱρούμεθα αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν. Γίνεται γὰρ σκοπὸς μὲν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, ἡ δόξα· πρὸς ταύτην δὲ ἀναγκαίως παραλαμβανομένη τυχὸν ἡ δικαιοσύνη, ἵνα δι' αὐτὴν εὐδοξῶμεν.

50 Δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν ἔχουσιν ἄλλα πάθη, χρήσιμον. Πολλῶν γὰρ καὶ σφοδρῶν παθῶν κρατοῦμεν διὰ φιλοδοξίαν· καὶ τὰ ἐπιπονώτερα δι' αὐτὴν αἱρούμεθα πολλάκις, ἅπερ καὶ τῶν σφοδρῶν κολάσεων οὐδέν ἐστι μετριώτερα. Διὸ καὶ ἔσχατος λέγεται τῶν παθῶν χι-

ipsos, et Deum; hoc est, veritatem. Quod si
guit, non peccatum modo nostrum retegit, sed e
expertem facit, et velut in certamine suam de r
riam proclamat; tum et per collationem vinci
etiam ægre ferimus, eo qui se ipse laudat, æ
augente. Est enim id tanto gravius, quod adv
judicem facit. Atque is etiam qui alium arguit
exemplum profert, sibi ipse ea re nocet: eteni
ad res externas extendens, facile eo delabitur,
tutis studio abstineat talibus, aut alios arguat; s
arguendis gloriam ipse consequatur. Qui aut
cum eo quem arguit, præterquam quod objurga
viorem facit, defensionem etiam alteri facilioren
ipsam comparationem. In promtu est enim, u
Atqui ego non sum philosophus: statimque sibi

[IN XXXIII, 9.] Hoc ad iracundiam reprimenda
videtur. Nam hujusmodi nunciis commovetur ira
vanaque gloria coarguitur, quæ et ipsæ sunt irac
motiones. Cur vero *defensionem* vetat? cur *alio*
peccatorum se reum fateri jubet? An non imm
deri debet ista moderatio? Nempe et hæc præcep
auctoris consentanea sunt; quo a rebus externi
tur animus, et ad semet ipsum revocetur, ut sibi
vivat. Qui vero se defendit, sua conscientia n
tus, et judicio scientis omnia Dei; hunc satis ad
nibus placere velle. Quamobrem, si illis falso
suaserit, se non peccare, adquiescit, quasi nih
contentus, iis hoc, quos sibi judices delegit, p
Sin cæteros aspernatus, incorruptus ipse sui jud
rit, peccatum ejus testimonio ipsius auctoris c
Jam vero *sese accusare, ut aliis etiam pecca*
ctum; id vero est ipsas gloriæ cupiditatis radice
Mirus enim is adfectus est, et tenaciter adhæ
et radicitus ei infixus, atque etiam in se ipsum
versus. Putamus enim, nos non adpetere glo
eo, quod boni simus, eam adpetimus: nec ar
mus, turpem esse morbum animi, ob res bona
rere gloria. Nec enim consideramus, eo adfect
bonum, ut bonum non maneat, nec primario loc
dum; si non per sese id, sed ob consequentem
amplectamur. Fit enim sic scopus et bonum
gloriola: ad quam quidem consequendam nec
tassis adhibebitur, si ita ceciderit, justitia, ut p
gloriola fruamur.

Est autem hic adfectus quidem ad alios adfe
mendos utilis. Multos enim et vehementes adfe
cupiditate superamus: et ejus caussa gravissim
interdum suscipimus, acerbis suppliciis nihil
Quare etiam extrema tunica reliquorum adfect

φιλοδοξία· διότι, τῶν ἄλλων πολλάκις δι' αὐ-
δυομένων, αὕτη προσίσχεται μᾶλλον τῇ ψυχῇ.
ήθειαν δὲ, οὔτε ἐκείνων ἀπαλλάττει τῶν παθῶν
ξία, ἀλλὰ τὰς εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτῶν ἐνεργείας
μόνον· οἱ γὰρ δι' αὐτὴν μὴ πορνεύοντες τῷ
αῖς φαντασίαις ἀσχημονοῦντες οὐ παύονται·
βαίνει μήτε τὰ ἄλλα πάθη παύειν αὐτὴν, καὶ
τιτείνεσθαι χαλεπώτερον, διὰ τὴν τῆς ἐνεργείας
ων παθῶν ἐποχήν. Ἔοικεν οὖν, νέῳ μὲν ὄντι
; γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς πρὸς χαλιναγωγίαν τῶν
ητος παθῶν· εἰ δὲ καὶ προκόπτοντι τὴν ἡλι-
ένοι, μέγας ὄλεθρος· οὔτε γὰρ ἐᾷ τὴν ψυχὴν
ὴν ἐπιστρέφεσθαι, κεχηνυῖαν πρὸς τὰς ἐκτὸς
ίτε ἀγαθὸν οὐδὲν προηγουμένως αἱρεῖσθαί ποτε,
ι τὴν ἑπομένην εὐδοξίαν, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μη-
γαθὸν ὡς ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι. Οἷον δὲ καὶ ἄλλο
ύτοις ἤθεσι συμβαίνει, γέλωτος ἄξιον; ἀτιμά-
κρ, ὡς ἐπίπαν, καὶ περιπτύοντες τοὺς πολλοὺς
υς, καὶ μηδενὸς ἀξίους λόγου ἡγούμενοι, ὅμως,
λων ὄντων τινῶν, ἀπὸ τῆς δόξης αὐτῶν ἠρτή-
; ἀπὸ τριχός. Τοιαύτην οὖν οὖσαν τὴν φιλο-
ὐδὲν ἄλλο δύναται οὕτως ἐκκόπτειν, ὡς ἡ με-
τοῦ ἤθους, καὶ τὸ ἐξαγορεύειν τὰ ἑαυτῶν κακά.
ιν δὲ χρὴ, μὴ καὶ τοῦτο κενοδόξως ποιήσωμεν·
ι γνησίως γίνηται, οὔτε τὸ ἐλπίζειν ἔτι εὐδοξίαν
τάνεται· καὶ, εἴπερ ἦν ἀνάγκην ἐπιτεθῆναι τοῦ
ῶν ἄλλων ἀνθρώπων γνώριμα γίνεσθαι τὰ
πλεονεκτήματα, τὰ δὲ ἐλαττώματα πᾶσιν,
το ἂν ἡ φιλοδοξία, καὶ τὸ δι' εὐδοξίαν ποιεῖν
ιεν, μηκέτι ἐλπιζόντων αὐτήν.

ΑΡ. XXXIII, § 10.] Οὐ μόνον τροφῶν καὶ μί-
γοί εἰσιν ἐπιθυμίαι, ἀλλὰ καὶ θεαμάτων καὶ
των. Πῶς οὖν ἔχειν χρὴ πρὸς ταῦτα, διδάσκει,
ἰς τὰ θέατρα συνεχῶς παριέναι οὐκ ἀναγκαῖον·
δὲ ἀναγκαῖον τὸ μὴ συνεχῶς παριέναι. Θεα-
κρ ὁ βίος ἐστὶ τῶν τοῖς θεάτροις ἐσχολακότων.
τε καιρὸς εἴη, ἢ κατὰ νόμον ἑορτῆς καὶ τοιούτοις
μωμένης, ἢ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς συμ-
ν· (βαρεῖς γὰρ φαίνονται αὐτοῖς οἱ τὴν συν-
ωγὴν ὑπεκτρέχειν δοκοῦντες·) ἢ διὰ πεῖράν
δοκιμασίαν, πῶς μὲν πέρυσιν εἴχομεν πρὸς τὰ
πῶς δὲ ἐν τῷ παρόντι· ἢ δι' ἄλλην τινὰ χρείαν
ουσαν [ἐὰν] καιρὸς γένηται παρελθεῖν εἰς τὸ
ἐντετάσθαι δεῖ καὶ τότε τὴν προσοχὴν ἡμῶν,
ἑαυτοῖς εἶναι, καὶ μὴ τοῖς ἐκεῖ γινομένοις ἐκ-
· ἀλλὰ τὸν νικῶντα θέλειν νικᾷν, καὶ τὰ γινό-
γίνεται· τοῦτ' ἔστι, μήτε ὄρεξιν μήτε ἔκκλι-
ὐτὰ φέροντα, ὡς τῶν ἐκτὸς τὰ ἐξωτάτω ὄντα.
ὶ τὸ κατάστημα μὴ σεμνὸν μὲν οὕτω, ὡς
ς παροῦσι φαίνεσθαι, σταθερὸν δὲ μετά τινος
ς· ὡς μήτε ἐπιβοᾷν ἢ συγκινεῖσθαι ἐπὶ τοῖς νι-
ίτε γελᾷν ἐκκεχυμένως ἐπὶ τοῖς γελοίως λεγο-
λλὰ τοὺς μὲν κριτικῶς ἐπαινεῖν, τοὺς δὲ τῷ
τι ἀποδέχεσθαι.

gloriæ cupiditas; propterea quod, aliis sæpe propter hanc depositis, ipsa magis animo adhærescat. Revera autem nec illis adfectibus liberat gloriæ cupiditas; sed eorum actiones, quominus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipsa non scortantur, hi fœdis cogitationibus tamen numquam sunt otiosi. Ita fit, ut neque cæteros adfectus reprimat, et ipsa magis augeatur ob repressam aliorum adfectuum actionem. Videtur igitur adolescenti quidem esse utilis initio, ad ejus ætatis adfectus coercendos: sin progressu ætatis remanserit, magna est ejus pernicies. Neque enim ad sese converti patitur animum, externæ gloriolæ inhiantem; neque bonum quidquam suo nomine expeti umquam, sed ob consequentem gloriam, hoc est, numquam bonum ut bonum amplecti. Jam quid etiam aliud risu dignum hisce moribus accidit? Nam cum omnino illi contemnant et despuant vulgus hominum, nec ullius esse pretii judicent; tamen quasi magni viri sint, ab eorum opinione tamquam a filo pendent. Cum igitur hujusmodi sit gloriæ cupiditas, nihil eam æque exstirpare potest, atque animi moderatio, suorumque peccatorum confessio. Cavendum tamen, ne id quoque per vanitatem quamdam faciamus. Nam si ex animo stat, nec spes ulla gloriæ relinquitur et, si necessitas nobis imponi posset, ne virtutes nostræ ulli mortalium innotescerent, vitia vero universis; excisa jam esset gloriæ cupiditas, quam sperare desiissemus, nec quidquam per ostentationem faceremus.

[IN § 10.] Non epularum tantum et libidinum sunt brutæ cupiditates, sed et spectaculorum et recitationum. Quo pacto igitur erga hæc adfecti esse debeamus, docet. *Crebro*, inquit, *in theatra venire non est opus*: sed illud potius est opus, ne crebro in ea venias. Theatrica enim eorum vita est, qui theatris vacant. Si quando autem tempus tulerit, aut ob ritum festivitatis, cui etiam ludorum habetur honos, aut popularis obsequii caussa; (invisi enim populo esse solent, qui consuetam vitæ rationem negligere videntur;) aut experimenti periculique faciendi caussa, quomodo superiori anno erga talia adfecti fuerimus, quomodo in præsentia; aut ob aliam probabilem rationem si tempestivum fuerit prodire in theatrum; intento tunc etiam animo esse oportebit, et excitare animadversionem, ut apud nos simus, nec iis quæ ibi fiunt nos addicamus, sed *eum vincere velimus qui vincit; et ea, quæ fiunt, ita fieri ut fiunt*: hoc est, ut nec adpetitionem nec declinationem ad illa adferamus, ut quæ ex rerum externarum numero maxime sint externa. Itaque vultus ea constantia esse debet, quæ nec odiosa sit præsentibus, et gravitatem habeat suavitate temperatam: ut neque *adclames*, neque adsurgas victoribus; nec *effuse rideas* ob ridicule dicta; sed alios cum judicio laudes, alios leniter arridendo probes.

Καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, φησὶ, τῆς θέας, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων διαλέγου, τῶν μηδὲν φερόντων πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν. Οὐ γὰρ παιδευτικά ἐστι τὰ γενόμενα, ἵνα καὶ λόγου τις αὐτὰ πλείονος ἀξιώσῃ. Ἢ οὖν οὕτως ἀκουστέον τοῦ Ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν, ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένου τῶν λόγων, οὓς περὶ τῶν ἐν τῇ θέᾳ γεγενημένων ποιούμεθα· ἢ, εἰ τῷ Ὅσα προκείμενόν τι μέρος τῶν λεγομένων ἀποτέμνεται, τάχα ἂν εἴη συμβουλεύων, ἐκεῖνα μόνα λέγειν, ὅσα φέρει τι πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπανόρθωσιν· εἴη δ' ἂν τοιαῦτα, τὰ διελέγχοντα ἡμῶν τὰ μὴ καλῶς ἀναστραφέντα πρὸς τὴν θέαν κινήματα. Τὸ δὲ περιττὰ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ θέᾳ γεγενημένων διαλέγεσθαι, τεκμήριόν ἐστιν ἐναργὲς, τοῦ μέγα τι νομίσαι καὶ ἀξιάγαστον τὴν θέαν· ὅπερ ἄνευ δημώδους συμπαθείας οὐκ ἂν γένοιτο.

[IN CAP. XXXIII, § 11.] Μετὰ τὰς θέας περὶ τῶν ἐκροάσεων λέγει, ἃς οἱ περὶ λόγους ἔχοντες ῥητορικούς τε καὶ ποιητικοὺς εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν εὐγλωττίας ποιοῦνται· ποτὲ μὲν ἐγκωμιάζοντες τινὰς τῶν ἐν δυνάμει, ποτὲ δὲ πάτρια πόλεων λέγοντες, ἢ τόπους ἐκφράζοντες, ἢ δικανικὰ μελετῶντες προβλήματα, ἤ τι τοιοῦτον. Χρὴ οὖν, φησὶ, μήτε εἰς ταύτας, ἐπιδεικτικὰς οὔσας, καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς βλεπούσας, ῥᾳδίως παριέναι, καὶ ἄνευ τινὸς λόγου τὴν πάροδον ἐπιτρέποντος, ἢ διὰ φιλίαν τοῦ λέγοντος, ἢ διὰ δυναστείαν τοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ διὰ συμπεριφοράν τινα· πολλὴ γὰρ ἡ ταύτης χρεία πολλαχοῦ, διὰ τὸ πραΰνειν τοὺς φθονοῦντας τοῖς τῆς δημώδους συνηθείας ἀναχωροῦσι. Παριὼν δὲ, φησὶν, εἰς τὴν ἀκρόασιν, τὸ σεμνὸν καὶ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα τὸ ἀνεπαχθὲς φύλασσε. Τὸ σεμνὸν, ἐν τῷ κατὰ καιρὸν ἐπαινεῖν, καὶ συμμέτρως· τὸ εὐσταθὲς, ἐν τῷ μήτε κινεῖσθαι ἀτάκτως, μήτε ἐπιβοᾷν, μήτε παραφθέγγεσθαί τι παρὰ τὸν καιρόν· ἀλλ' ἐν κόσμῳ καὶ ταυτότητι τό τε ἦθος καὶ τὸ σῶμα διαφυλάττειν. Τὸ δὲ ἀνεπαχθὲς, ἐν τῷ μήτε σύννουν περιττῶς φαίνεσθαι, ὡς ἄλλο τι πεφροντικότα· μήτε σιωπᾷν ὑπὲρ τὸ δέον, ἀλλ' ἐπαινεῖν τὰ μετρίως λεγόμενα· μήτε κρίνειν πικρῶς αὐτὰ, μήτε διελέγχειν, ὡς οὐκ ἀληθῶς ἢ οὐκ ἐμμέτρως ἢ οὐκ εὐφραδῶς εἴρηται. Πάντως δὲ ἀνεπαχθὲς καὶ εὐάρεστον, μετὰ τοῦ δικαίου, τὸ συνηδόμενον φαίνεσθαι τῷ λέγοντι, ἐφ' οἷς καλῶς λέγει· τῷ δὲ ἐγκωμιαζομένῳ, ἐφ' οἷς ἀληθῶς καὶ δικαίως τιμᾶται.

[IN CAP. XXXIII, § 12.] Οἱ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρεφόμενοι, καὶ ἑαυτοῖς βουλόμενοι ζῆν, ἀήθεις ὡς ἐπίπαν εἰσὶ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ἐντεύξεως. Διὸ παραδείγματα προὔθηκεν αὐτοῖς Σωκράτην, καὶ Ζήνωνα, πρὸς οὓς ἀποβλέποντες εὑρήσουσι τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῖς καθήκοντα τῆς ἐντεύξεως. Ἐννοητέον οὖν, πῶς ἄρα Σωκράτης καὶ Ζήνων τοῖς τοιούτοις ἐνετύγχανον· ὅτι οὐ πλαστῶς, οὐδὲ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἔμφρονα μεγαλοφροσύνην παρέχοντες, πάσης ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας καθαρεύουσαν· μήτε

Cum autem *a spectaculo discessum fuer* inquit, *de iis quæ acciderunt, verba fa emendationem tui nihil faciant.* Neque diunt ea quæ ibi fiunt, ut aliquo numer Sive igitur sic accipienda illa verba sunt, *qu ad tui correctionem*, quasi ad omnia ea p de his loquimur quæ in spectaculo gesta sun aliquam eorum, quæ dicuntur, partem inte fortasse, ea solum dicenda, quæ ad nostram faciant: cujusmodi fuerint ea, quæ nostro decoros in spectaculo coarguant. Multa ve de his, quæ in ipso spectaculo gesta sunt evidens fuerit, te spectaculum illud magnifi bile quiddam judicare: id quod sine plebe non potest.

[IN XXXIII, 11.] Post spectacula de *recita* rit, quas homines eloquentiæ et poeticæ stud facundiæ ergo suscipiunt, alias potentes ali alias instituta civitatum enarrando, aut loca forenses quæstiones tractando, aut simile q igitur *ad has*, ut ostentationi comparatas, spectantes, *facile accedendum*, et sine r permittente; sive id fiat ob amicitiam decla potentiam ejus qui laudatur, sive obsequii quo interdum uti oportet ad eos mitigand dent qui a populari consuetudine recedere *tem*, inquit, *ad recitationem accesseris; gr stantiam, simulque facilitatem conserva* ut tempestive et modice laudes: *constanti* bate movearis, neve adclames, aut quidq interloquaris; sed cum in moribus, tum in modestiam constantiamque conserves. *F* tetrico sis vultu, quasi aliis curis intent quam satis est taceas, sed laudes comm acerbe judices, aut redarguas, ut aut paru concinne, aut invenuste dicta. Illud auten cilitatis et benignitatis, sed et justitiæ est, dicenti, et ei qui vere meritoque laudatur, dearis.

[IN § 12.] Qui ad semet ipsos convertunt volunt, haud fere *magnates accedere* consu *Socratis exemplum* nobis proponit, et *Ze* intuentes, rationem visuri simus, qua illi n di. Cogitandum igitur, quo pacto Socrate talibus congressi essent: nihil fictum aut se ferentes, sed veram atque prudentem a nem adhibentes ab omni despicientia et arr

πεινούμενοι τῷ ὄγκῳ τῆς δυναστείας, μήτε ὑπερηφάνως αὐτῶν καταφρονοῦντες. Τοῦ δὲ αὐτοῦ ἤθους ἐστί, τὸ μήτε κολακεύειν, μήτε διελέγχειν ὑβριστικῶς· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῖς καλῶς γινομένοις συμμέτρως ἐπαινεῖν, καὶ ἀπὸ τούτων ἄρχεσθαι τοῦ λόγου· ὡς οἱ ἰατροὶ τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων πολλάκις μέλιτι ἐπαλείφουσι· καὶ τότε τῶν μὴ καλῶς γινομένων μὴ πικρὸν ἐξεταστὴν φαίνεσθαι, ἀλλὰ συνδιορθωτὴν κηδεμονικόν τε ὄντα, καὶ συμπαθῆ, καὶ συναχθόμενον, εἰ αἱ καλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐνίοτε παρορᾶσθαι ἐπιθολοῦνται. Πάντως δὲ οἶμαι τὸ τοιοῦτον ἐπεδείκνυσαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, πόσα μὲν ἀναίρετα ἔχουσιν αἱ δυναστεῖαι καὶ ὑπεροχαὶ δοκοῦσαι τῶν ἀνθρώπων· τί δὲ τὸ ἐν αὐταῖς αἱρετόν· ὅτι τὸ ἀγαθουργὸν μόνον· ὥστε τοὺς τούτου καταφρονοῦντας, τὰ μὲν κακὰ [ἔχειν] τοῦ πράγματος, τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀποστερεῖσθαι. Δῆλον δὲ, ὅτι παράδειγμα μὲν ἑαυτῷ χρὴ προτιθέναι Σωκράτην καὶ Ζήνωνα· τὸ δὲ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς φυλάττειν, καὶ τὰ ἐκείνῃ σύμμετρα προσφέρειν αὐτοφυῶς. Οἷον γάρ ἔστι, ζωὴν ἔχοντα προκόπτουσαν ἔτι, καὶ τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας δεομένην, τοῖς Σωκράτους ἢ Ζήνωνος λόγοις κεχρῆσθαι; πῶς γὰρ οὐκ ἂν φανείη καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος; Καὶ Ἀντίγονος, ὁ μετὰ Ἀλέξανδρον ἐν Συρίᾳ βασιλεὺς τῆς Συρίας γενόμενος, εἰπεῖν λέγεται, μηδέποτε ἑαυτῷ συνειδέναι ἀγωνιάσαντι, εἰ μὴ ὅτε Ζήνωνι συντυγχάνοι, καίτοι πολλοῖς ἄλλοις φιλοσοφοῦσιν ἐνέτυχεν. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ Ἐπίκτητος τὰ περὶ τὰς ἐντεύξεις τῶν τοιούτων καθήκοντα παραδίδωσιν, ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς δυναστὰς καὶ ἐν ὑπεροχῇ ἀρχόμενος.

[IN CAP. XXXIII, § 13.] Τὸ αὐτό πως ἐλέγετο καὶ πρότερον, ἐν ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ, τῷ, Ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, ἐπὶ τοῦ λούσασθαι προάγει τὸν λόγον· ἐνταῦθα δὲ, ἐπὶ μείζονος παραδείγματος, τῆς πρὸς δυνάστην ἀφίξεως. Καὶ ἐκεῖ μὲν, εἰς τοῦτο συνεπλήρωσε τὸν λόγον, εἰς τὸ καταφρονῆσαι τῶν συμβαινόντων, καὶ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν διατηρῆσαι· ἐνταῦθα δὲ, ἀσφαλῶς προβουλεύσασθαι, καὶ μὴ χαύνως, ἀλλ' ἐγγυτάτω τῆς ἀληθείας ὑποτίθεσθαι [λέγων] τὰ συμβησόμενα δυσχερῆ. Ἑλόμενοι γὰρ τὴν πρὸς τὸν δυνάστην ἄφιξιν, κἂν ἀκολουθήσῃ τὰ εἰρημένα, συμβαινόντων αὐτῶν μεταμελόμεθα πολλὰ, καὶ λέγομεν, μὴ εἶναι ἄξιον τὸ τυχεῖν τῶν συμβεβηκότων· ἢ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὴ καλῶς ἑλέσθαι, ἢ διὰ τὸ πλέον τοῦ ὄντος ὑπὸ τῶν γινομένων ταραχθῆναι. Ἰδιωτικὸν ἑκάτερον, καὶ οὐ καλῶς χρώμενον τοῖς ἐκτὸς, οὐδὲ ἔχει φύσεως, ἀλλὰ μεγάλα αὐτὰ νομίζον. Προειπὼν περὶ τῆς ἐντεύξεως τῶν ἐν ὑπεροχῇ μὲν, ἀκωλυτώτων δὲ ἐντυγχανόντων, ὅπως αὐτοῖς προσφέρεσθαι δεῖ, ὅτι κατὰ τὸν Σωκρατικὸν καὶ Ζηνώνειον τύπον· περὶ τῶν τραχύτερον ὑπαντώντων εἰπεῖν προτίθεται, ὅπως χρὴ καὶ πρὸς τὴν τούτων ἔντευξιν παρασκευάζεσθαι· ὅτι, εἰ μὲν μὴ ἀνάγκη τις καλεῖ, παραιτητέον· εἰ δὲ ἀνάγκη, καὶ δόξει μετὰ τῶν ἀναιρέτων

non humiles et abjecti ob fastigium dignitatis, nec vero superbe illos contemnentes. Ejusdem vero moris est, nec adulari iis, nec contumeliose illos arguere : sed ob recte facta modice collaudare, et inde auspicari sermonem, sicut medici acerba medicamina melle sæpe prælinunt : ac tum demum eorum quæ perperam fiunt, non acerbum insectatorem se præbere, sed correctorem solicitum, qui dolere se significet, quod præclaræ actiones paucis interdum delictis contaminentur. Ac mea quidem sententia Socrates, Zeno, et similes, omnino demonstrarunt quam multa habeant nequaquam expetenda principatus et fastigia rerum humanarum : et unum in iis expetendum esse, benefaciendi facultatem; quam qui negligant, eos et mala illius rei experiri, et bono fraudari. Perspicuum est autem, Socratis quidem et Zenonis exemplum esse nobis proponendum; sed suæ cuique vitæ modum conservandum, et, quæ ei consentanea sint, ultro adhibenda. Cujusmodi enim foret, si is, qui adhuc in eo est ut proficiat in vita, quique Epicteti puerili institutione etiam nunc indiget, Socratis aut Zenonis uti vellet sermonibus? quo pacto enim ille derisum vitaret? Atque Antigonus, qui post Alexandrum in Syria magnus rex fuit, [*imo Antigonus Gonatas*], dixisse fertur : numquam se angi et æstuare solitum, quod sciret, nisi quando cum Zenone congrederetur, quamquam multos alios philosophos adiisset. Ab hoc igitur loco Epictetus officia in congressibus servanda tradit, ab iis auspicatus, quæ ad principes et potentes pertinent.

[IN. § 13.] Idem fere dicit quod supra, in illo capite : *Rem aliquam adgressurus, commonefac te ipsum*, et reliqua. Sed illic quidem ad lavationem oratio deducitur : hic vero majus exemplum proponitur, *congressus magnatum*. Illic orationis exitus fuit, contemnenda ea esse quæ fiant, et suum institutum naturæ consentaneum tuendum : hic vero, maturo consilio providendum, nec oscitanter, sed proxime veritatem animo proponendas esse impendentes molestias. Suscepta enim accessione ad principem, quamvis sequi possent ea quæ dicta sunt; si incidunt illa, valde nos eorum pœnitet, dicimusque indignum esse talia pati, sive quod principio non recte consuluimus, sive quod supra quam decet eventis illis sumus perturbati. Utrumque autem plebeium est, et eorum qui rebus externis non recte utuntur, neque ita ut eorum natura fert, eas magnifacientium. Locutus autem prius de accessu eorum, qui eminent quidem dignitate, sed tamen facilius se conveniendos præbent, quo pacto cum his agendum sit, more Socratico et Zenonio scilicet : nunc de iis qui asperiorem difficilioremque accessum habent dicere instituit, quo pacto et ad eorum congressum paratus esse debeas : primum, nisi necessitas aliqua coegerit, esse prætermittendum; sin et necessarium et consul-

[illegible] μὴ μεταμελό-

[illegible] ἐντεῦξιν τῶν
[illegible] πολλοὺς λέγει,
[illegible] ἑαυτὸν τοῖς
[illegible] ἐπαχθόμενον, καὶ
[illegible] Τὸ μὲν γὰρ
[illegible] ἐπὶ πολὺ
[illegible] ἐπαχθὲς ἀφαιρεῖ-
[illegible] τοὺς ἐπαινοῦ-
[illegible] κατηγορούμενοι
[illegible] δὲ τὸ ἔξω βλέ-
[illegible] καὶ μεγαλο-

[illegible] ἐπὶ πολλοῖς γε-
[illegible] ἀνεπαινον εἶναι· νῦν λέ-
[illegible] κινεῖν. Καὶ τὴν αἰ-
[illegible] γὰρ ὁ τρόπος εἰς
[illegible] ὡς γέλωτα κινεῖν
[illegible] ἀρεστὰ εἶναι ἐκείνοις,
[illegible] Ὁμοίως οὖν, ἢ καὶ μᾶλ-
[illegible] τὸν γέλωτα κινοῦντα·
[illegible] τροτερον αὐτὸν, ἱκανόν
[illegible] αὐτὸν τῶν πλησιαζόντων
[illegible] ἐμφρόνων γελωτο-
[illegible] φαίνεσθαι.

[illegible] αὐτὸς οὐκ ἀνέξεται ὁ καὶ
[illegible] πρόδηλον. Ἀλλ', οὐδὲ
[illegible] τὸ δυνατὸν, συμβουλεύει.
[illegible] τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὲν νέος εἴη
[illegible] καὶ μὴ ἀναιδὴς, μηδὲ ὑπὸ πλού-
[illegible] νος, καὶ ἐπιπλήξεις, φησίν.
[illegible] λογοῦντι, οὔτ' αὐτοῖς τοῖς
[illegible] Εἰ δὲ τύχῃ πρεσβυτικώτε-
[illegible] ἦθος, καὶ πλούτῳ ἐπηρμένος ἢ
[illegible] ἐπιπλῆξαι, βαρύ· πρὸς δὲ τῷ ἀπρά-
[illegible] καὶ ἐχθροποιῷ, καὶ καταγέλαστος
[illegible] οὖν χρὴ τότε ποιεῖν; Τῷ σιω-
[illegible] δυσχεραίνων. Καὶ ὅρα, ὅπως τὸ
[illegible] διαφορᾷ μέτρον. Ἐπὶ μὲν τῶν
[illegible] ἢ ἱπποδρομιῶν, ἢ βρωμάτων καὶ
[illegible] τοὺς λόγους, ἢ περὶ ἀνθρώπων,
[illegible] ἐὰν οἷόν τε ᾖ, φησὶ, μέταγε
[illegible] ἐὰν εὔκαιρον ᾖ, καὶ ἐπιπλῆξαι
[illegible] μὲν, εἰ μὴ δυνατὸν μεταγαγεῖν,
[illegible] καὶ ἥλος γίνου δυσχεραίνων.

[illegible] Ἡ σωματικὴ ἡδονὴ βλαβερωτάτη
[illegible] γὰρ ὥσπερ ἧλος προσηλοῖ
[illegible] ὁ θεὸς ὀλιγοχρόνιον αὐτὴν
[illegible] καὶ ἰχθύων καὶ πομάτων, ἕως τότε
[illegible] ἐν τῷ στόματι αὐτῶν αἰσθανώ-
[illegible] ὑπάρχεται τελέως. Καὶ ἐπὶ τῆς
[illegible] τὸν καιρὸν μόνον τῆς ἐνερ-
[illegible] αἰσθήσεις γίνεται· παρελθούσης δὲ

tum esse videatur, etiam molestiis illis prop
ferenda esse quæ acciderint, sine pœnitenti

[IN XXXIII, 14—16.] Post congressum c
de congressu plebeiorum dicit, quo pacto
te debeas, ut iis quibuscum vivas, neque n
contemtui sis, sed potius pro virili commo
acta aut pericula non prolixe atque imm
morare, simul fastidium tollit, quod crear
(moleste enim ferunt homines hos qui sese
ipsi verbis iisdem accusentur, et per collatio
ficiantur :) simul vero etiam animum foras p
gloriæ cupidum retinet, et generosum quidda

Cum autem prius dixerit, non esse ob mu
neque risum multum esse oportere, neque
aliis *risum movere* vetat, causa adjecta, *ess*
genus, quo facile ad plebeios mores delab
ea dicas, quæ plebeculæ risum moveant, i
grata illi esse, et apta plebeiis moribus. *Æ*
magis etiam se ipsis, eum qui risum movet,
cant : ut, si prius eum reveriti fuerint, satis
vantiam ejus extenuandam virium habeat.
et ex iis qui prudentes habentur, qui risum m
ceti ac lepidi habeantur.

Jam eum, qui utcumque profecerit, *ab ob*
sibi temperaturum, in promtu est. At ne alio
utantur illis, ferendos, si vitare possis, mo
tempus ferat, hoc est, si adolescens eo pro
non inverecundus, neque divitiis et dignitate in
inquit, *increpabis* etiam. Neque enim vel ip
vel iis qui aderunt, videberis arrogans. Sin
et insolens fuerit, et ob divitias elatus, aut o
increpare quidem grave fuerit, et, præter ina
et odium ac simultatem inde susceptam, ridi
bertas illa videbitur. Quid tum ergo faciendu
inquit, *molestiam præ te ferto*. Ac dispic
convenientem illi discrimini modum observar
gladiatoriis aut quidem Circensibus ludis,
epulis et potionibus cum verba fiunt, aut cum
dantur, aut vituperantur; si fieri potest, inquit
sermones eorum : hic vero, si tempestivum
objurgare jubet. Atque illic, si traduci non po
nes, taceto, inquit; hic vero adjicit, *et moles*
ferto.

[IN XXXIV.] *Voluptas* corporis nocentissim
Quælibet enim, quasi clavis aliquibus adfigi
eaque de caussa Deus eam fecit brevem. Nam
et potionibus tamdiu voluptas durat, quamdiu
sentimus : cum vero deglutivimus, prorsus int
coitu, ipso tantum actionis tempore sentitur volu
cum præteriit, perinde est ac si nulla fuisset. A

συναίσθησις ὡς μηδὲ γεγονυίας ἐστί. Καὶ
ὅτι ἐν τῷ αἰσθητὴ εἶναι, ἡ ἡδονή ἐστι. Τὸ
ἰσθανόμενον, οὐδὲ ἥδεται ὅλως. Ἀλλὰ καὶ
ἃ ἐκτὸς ἡδοναὶ, οἷον περὶ ἐσθῆτα, ἢ κόσμον,
τα, ἢ κτήματα, καὶ αὗται ὀλιγοχρόνιοί εἰσιν.
; γὰρ ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων, μετὰ τὸ συνεθι-
ῆτοῖς οὐκέτι ἡδονῆς ἐπ' αὐτοῖς αἰσθανόμεθα.
ιένων δὲ αὐτῶν, λύπη σφοδρὰ διαδέχεται,
ιμωτέρα τῆς ἡδονῆς. Οὕτω μὲν οὖν ἡ ἡδονὴ,
ν ἐπιμείνασα χρόνον, καὶ μάλιστα ἡ σωμα-
ικοῖσι, τὴν βλάβην τὴν ἑαυτῆς τῇ μὲν ψυχῇ
ὶ πάντως καταλιποῦσα, πολλάκις δὲ καὶ τῷ
ὅταν ἀσύμμετρος ἡ ἀπόλαυσις γένηται. Ἡ
ονῆς ἐγκράτεια, μόνιμον ὠφέλειαν ποιεῖ τῷ
αὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ἡδονῆς ἄλλο εἶδος, τὸ κατὰ
υπάρχον, ἀβλαβές τε καὶ ἄληκτον.
ν οὖν οὕτω προειλημμένων, ἴδωμεν, τί φησιν
ητος. Ὅταν, φησὶν, ἡδονῆς τινος φαντασίαν
σπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον πλούτου, ἢ δυνα-
τῶν ἄλλων τινὸς τῶν ἐκτὸς, καὶ ἔτι μᾶλλον
δονῆς· φύλαττε σεαυτὸν εὐθὺς, μὴ συναρπά-
ὶ τὸ ἔργον ἡ φαντασία· ἀλλὰ τοῦτο μὲν περι-
ὀλίγον· σὺ δὲ ἀναβολήν τινα σεαυτῷ πορίσας
ιαύτης συστροφῆς, ἐννόησον τοὺς χρόνους, τόν
πολαύσεως, ἐλάχιστον ὄντα, καὶ τὸν ἐφεξῆς
λάβης ὄντα καὶ μεταμελείας μεστὸν, ἐν ᾧ
ἐγκαλεῖς ἡττηθέντα. Καὶ τούτοις ἀντίθες τὸν
αθ' ὃν ἐγκρατευσάμενος, ὠφελείᾳ καὶ ἡδονῇ
ἐπὶ πολὺν χρόνον σύνει, σαυτὸν ἐπαινῶν καὶ
ιενος. Ἐὰν γὰρ ταύτην ἀποκαθάρῃς τὴν σύγ-
αδίως ἠρεμήσει ἡ ὄρεξις, αἰσχυνομένη τὴν
τῆς ἥττης. Κἂν αὖθις τοῦτο καὶ αὖθις ποιῇς,
ἐνοχλήσει ταπεινουμένη. Εἰ δὲ παύεται ἡ
δέως μετὰ τὸ ἔργον, καὶ οὐδὲν διαφέρει τότε ὁ
ς τοῦ μὴ ἀπολαύσαντος, πλὴν τῇ φαντασίᾳ
ελαυκέναι, οὐκ ἔχει τινὰ λόγου ἀξίαν ἡδονή·
] ἡ μνήμη τῶν ἐν ὀνείροις ἀπολαύσεων, ἀμυ-
ς ἡδονῆς ἔχουσα. Ἐπεὶ δ' ἔστιν ὅτε τινῶν
καὶ κατὰ λόγον ὀρθὸν μεταλαμβάνομεν, οἷον
ποιίαν, ἢ λουτροῦ μετὰ πυρετόν· ὅταν, φησὶ,
νῇ ἅψασθαι τοῦ τοιούτου ἔργου, πρόσεχε, μή
ῃ τὸ προσηνὲς αὐτοῦ καὶ ἀγωγόν· ὥστε σεαυ-
ίντα, ὅλον ἐκδοθῆναι τῇ ἡδονῇ· ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ
ῷ σύγκρινε, πόσῳ κάλλιόν ἐστι τὸ κρατῆσαι
ῆς, τοῦ ἡττηθῆναι αὐτῆς· δῆλον γὰρ, ὅτι το-
σῷ κάλλιον τὸ δεσπόζειν τῶν ἀλόγων παθῶν,
εύειν αὐτοῖς, καὶ ἄνθρωπον εἶναι μᾶλλον, ἢ

ΚΕΦ. XXXV.] Πολλὴν σπουδὴν ποιεῖται τοῦ τὸ
ὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι, ἵνα καὶ ὄντως ἀγα-
ὶ μὴ διὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. Ὁ γὰρ διὰ
ἱρούμενός τι, ταύτην εἶναι τίθεται τὸ ἀγαθὸν,
κεῖνο. Διὸ, εἰ μὲν ὀρθῶς διέγνωκεν, ὅτι δέον
τι μὴ ποιῆσαι, φυγεῖν δεῖ τὴν πρᾶξιν, οὐκ

inesse voluptatem perspicuum est, quod sensu percipiatur. Quod enim non sentit, etiam voluptate caret omnino. Sed et externarum rerum oblectationes, uti vestium, ornamentorum, pecuniæ, possessionum, parum et ipsæ durant. Harum enim adeptione exhilarati, ubi eis adsuevimus, voluptatem porro nullam sentimus. Sin eæ nobis eripiantur, dolor vehemens succedit, voluptate multo durabilior. Ita voluptas, ubi per exiguum tempus duravit, maximeque voluptas corporis, abiit, noxa sua modis omnibus animo relicta, interdum vero etiam corpori, si fruitio excesserit modum. At continentia voluptatum, durabilem adfert et corpori et animo utilitatem, et aliud voluptatis genus parit, quod per ipsam naturam cum illa conjunctum est, illudque innoxium et perpetuum.

Nunc his ita expositis, videamus quid dicat Epictetus. *Cum voluptatis*, inquit, *alicujus imaginem animo conceperis, ut in aliis*, veluti divitiis, principatu, aut similibus rebus externis, ita et in hac, ac magis etiam : statim *ipse te custodi, ne visum illud atque imago* ad rem ipsam *te abripiat :* sed ea quidem paulisper exspectet; tu vero, impetratâ a te ipso, per istam in te ipsum conversionem, morâ quadam, considera duo tempora, cum suavitatis illud brevissimum, tum secuturum noxæ diuturnum, et pœnitentiæ plenum, in quo ipse te victum accusabis. Et his oppone illud tempus, quo, si te continueris, et diuturnam utilitatem et sinceram voluptatem percipies, te ipsum et laudaturus et adprobaturus. Nam si istam comparationem in planum deduxeris, facile conquiescet adpetitus, certæ cladis verecundia. Quod si iterum atque iterum feceris; ita deprimetur, ut molestus esse desinat. Quod si vero voluptas statim post opus desinit, ac tum nihil inter eum interest qui eam percepit, et eum qui non percepit, excepta cogitatione præteritæ suavitatis, nihil habet voluptas magni æstimandum : idque declarat eorum memoria, quibus in somnis fruimur; quæ obscurum habet voluptatis vestigium. Sed quia interdum voluptatibus nonnullis recte frui possumus, cujusmodi est conjunctionis adpetitus procreandorum liberorum caussa, aut balnei post febrem; *cum*, inquit, *tempus adfuerit* hujuscemodi alicujus *operis attingendi*, vide *ne te suavitas illius atque illecebræ decipiant*, ut tui oblitus totum te voluptati tradas; *sed* eo tempore *contentionem facito, quanto pulchrius sit vincere voluptatem, quam ab ea vinci :* tanto nimirum, quanto pulchrius est imperare brutis adfectibus, quam servire; et hominem esse, quam bestiam.

[IN XXXV.] Vehementer in eo elaborat, ut bonum ob id ipsum quod bonum sit, amplectamur, non autem propter popularem opinionem. Nam qui propterhanc aliquid expetit : in ea ipsa bonum collocat, non in illo. Quamobrem, si quis recte perspexit, aliquid non esse faciendum, ipsa res eu fugienda est, quia non bona. Sin aliquid recte delibera-

ἀγαθὴν οὖσαν· εἰ δὲ ὀρθῶς διαγνοὺς ποιεῖ, οὐ χρὴ φεύγειν τὸ ὀφθῆναι ποιοῦντα, διὰ τοὺς οὐκ ὀρθῶς μεμφομένους τὸ γινόμενον. Ἐπεὶ συμβαίνει, τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀρθῶς γινωσκόμενον ὅτι ἀγαθόν.) προτιμᾷν τὸ μὴ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κακὸν, ὡς ψεῦδος· τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ τῶν πολλῶν μὴ ὀρθὴ περὶ τοῦ πραττομένου ὑπόληψις. Πρὸς δὲ τούτῳ συμβαίνει, τὸ τῷ ὀρθῷ λόγῳ κριθὲν ἀγαθὸν, κακὸν ἡγεῖσθαι, φεύγοντα αὐτό· τὸ γὰρ φευκτὸν, κακόν. Καὶ ἔτι μέντοι συμβαίνει τῷ τοιούτῳ, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀφισταμένῳ, εἰς τὰς τῶν πολλῶν δόξας ἀποφέρεσθαι, καὶ ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ψευδές.

[IN CAP. XXXVI.] Τῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν, ὧν οἱ Στωϊκοὶ τὴν τεχνολογίαν ἐλεπτούργησαν, οἱ μέν εἰσι διεζευγμένοι, οἱ δὲ συνημμένοι, ἤτοι συμπεπλεγμένοι. Διεζευγμένοι μὲν, ἐν οἷς, τοῦ ἑτέρου ὄντος, τὸ ἕτερον πάντως οὐκ ἔστι· καὶ, τοῦ ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερον ἐστίν· ὡς, ὅταν εἴπω, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νὺξ ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νὺξ ἐστίν· ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστιν. Οὕτω μὲν, τοῦ ἑτέρου τιθεμένου, ἀναιρεῖται πάντως τὸ ἕτερον· τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑτέρου τίθεται τὸ ἕτερον, ὅταν εἴπω, Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα οὐκ ἔστι· νὺξ ἄρα ἐστίν· ἢ, Ἀλλὰ μὴν νὺξ οὐκ ἔστιν· ἡμέρα ἄρα ἐστί. Τοιοῦτον μὲν οὖν τὸ διεζευγμένον· ἐν ᾧ τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστιν, ὡς ἀξίωμα, τοῦτ' ἔστιν, ὡς ἐναργῶς καὶ κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἀληθὲς, παραλαμβάνεται. Ταῦτα γὰρ Ἀξιώματα ἐκάλουν οἱ Στωϊκοί. Τὸ δὲ συμπεπλεγμένον ἐστὶν, ὅταν δύο τινῶν συμπεριπεπλεγμένων ἀλλήλοις οὕτως, ὥστε τὸ μὲν ἡγούμενον εἶναι, τὸ δὲ ἑπόμενον, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου ἀκολουθεῖ τὸ ἑπόμενον, τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον. Οἷον συμπέπλεκται ἀληθῶς· Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν. Ἀληθῶς γὰρ τῷ, Ἡμέρα ἐστὶν, ἡγουμένῳ, ἕπεται τὸ, Νὺξ οὐκ ἔστιν. Ἐπὶ γοῦν τούτου συμπεπλεγμένου, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου τίθεται τὸ ἑπόμενον· Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ ἄρα οὐκ ἔστι. Τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου, ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον· Ἀλλὰ μὴν οὐχὶ νὺξ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔστι δηλονότι· (αἱ γὰρ δύο ἀναιρέσεις μίαν ποιοῦσι συγκατάθεσιν·) ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστι. Τοιοῦτον μὲν οὖν καὶ τὸ συμπεπλεγμένον ἢ συνημμένον.

Ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐπικτήτου λεγόμενον. Τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστι, ἐπὶ μὲν τοῦ διεζευγμένου συλλογισμοῦ, ὡς ἀξίωμα ἀναμφιλεκτον παραλαμβάνεται· ἐπὶ δὲ τοῦ συνημμένου οὐκ ἔτι. Τὸ γὰρ ἐκεῖ παραλαμβανόμενον ἀξίωμα τὸ συμπεπλεγμένον ἐστὶ τὸ, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν. Ὥσπερ οὖν, φησὶ, τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν· ἀπ' αὐτοῦ γὰρ ἤρτηται πᾶς ὁ διεζευγμένος συλλογισμός· πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν· διασπᾷ γὰρ τὴν συμπλοκὴν τὴν λέγουσαν, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν· οὕτω καὶ ἐν συμποσίῳ, τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι,

tum suscepit, non debet propter eos, qui factu ram reprehendant, recusare quominus palam i enim ea ratione, ut vero bono (id enim est, *bonum judicatum est*) non bonum, sed mal mendacium, præferatur. Talis est enim vulg de eo quod fit opinio. Præterea fit, ut, quod bonum judicavit, id malum putetur et fugi enim fugiendum, id malum. Denique fit et i a se ipso et a rebus discedit, ad vulgi opinione atque ibi bonum et malum quærat, itemque ver dacium.

[IN XXXVI.] *Syllogismi* hypothetici, in cleandis Stoici laborarunt, partim sunt disjuncti, juncti sive complexi. *Disjuncti*, in quibus cum nullo modo alterum esse potest; et cum alter utique est alterum; ut cum dico: Aut dies est, atqui nox est: dies ergo non est. Sic cum alteru alterum utique tollitur: alterius vero negatio adfirmatur; ut cum dico: Atqui dies non est; est: aut, Atqui nox non est; dies ergo est. dem est disjunctum, in quo illud, *Aut dies e est*, axiomatis loco, hoc est, tamquam eviden dum communes notiones verum, adhibetur Axiomata vocabant Stoici. *Copulatum* ver duobus inter sese ita complexis, ut alterum a terum consequatur, adfirmationem anteceden consequens, negatione vero consequentis una t cedens. Veluti vere hæc copulantur: Si dies e est. Nam si vere hoc antecedit, Dies est; seq Noctem non esse. In copulato igitur adfirmat dentis adfirmatur consequens: Atqui dies est; non est. Negatione vero consequentis, una t antecedens: Atqui non nox non est, sed est sc duæ negationes, unam efficiunt adfirmationem; non est. Ac tale quidem est complexum sive

Jam autem Epicteti verba videamus. Sc Aut dies est, aut nox est, in syllogismo disjun nunciatum certum adhibetur: sed in copulat Nam quod ibi adhibetur pronunciatum, comple dies est, nox non est. *Sicut igitur*, inquit, DIES, AUT NOX EST, *ad sejunctionem quidem m habet;* (ab eo enim pendet omnis syllogismus di *ad conjunctionem vero plane nullam;* (d complexionem, quæ ait, Si dies sit, noctem n *etiam in convivio majorem eligere partem*,

μὲν τὸ σῶμα χρειῶδές ἐστι καὶ ὠφέλιμον, καὶ
τον· πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἑστιά-
παξίαν ἔχει· διασπᾷ γὰρ καὶ τοῦτο τὴν κοινω-
ὃς τὸ συμπεπλεγμένον ἐκεῖνο. Ὅταν οὖν συνε-
τέροις, μὴ μέμνησο μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα τὸ
ἣν ἀξίαν ἐν τοῖς παρακειμένοις, καὶ ἐκλέγεσθαι
τῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυ-
χρὴ φυλάττειν ἀνεπίληπτον.
ον δὲ, ὅτι, κἂν ἐπὶ ἑστιάσεως ἐποιήσατο τὸν
κοινῶς ἐπὶ πάσης κοινωνίας τείνειν αὐτὸν χρὴ
ναστροφῆς. Τὸ γὰρ πλεονεκτικὸν πᾶσαν δια-
κοινωνίαν· ὥσπερ τὸ, ἕκαστον τοῦ ἐπιβάλλοντος
ειν, συνέχει, καὶ αὔξεσθαι καὶ διαμένειν ποιεῖ.
ιρ ἡ τῶν λῃστῶν κοινωνία, καίτοι ἐκ τοιούτων
συνεστῶσα, ἕως τότε σώζεται, ἕως φυλάττει
τὸ παράγγελμα, τὸ μὴ πλεονεκτεῖν ἀλλήλους.
ρ τοῦτο τῆς δικαιοσύνης τὸ ἴχνος, καὶ ἡ ἀδικία
συνίσταται. Προτρέψας δὲ πρότερον πολλαχοῦ
ροατὴν πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἀν-
καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πρὸς φρόνησιν, καὶ πρὸς
σύνην· ἐν τούτῳ πρὸς δικαιοσύνην αὐτὸν παρα-
τὸ πρὸς αὐτὴν ἐμπόδιον τὴν πλεονεξίαν εἰσηγού-

CAP. XXXVII.] Οὐ τὸ ἁπλῶς ἄριστον ἐπιτη-
χρὴ, ἀλλὰ τὸ τῶν ἡμῖν συμμέτρων ἄριστον.
γὰρ ἐν ἀσυμμέτροις ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται. Διὸ
προπετῶς τὰ μείζονα προσωπεῖα περιβάλλεσθαι,
ἄλου, ἢ φιλοσόφου, ἢ ἐν νηῒ κυβερνήτου, ἢ ἐν
ἄρχοντος. Κάλλιον γὰρ, ἐν ὑφειμένῳ προσώπῳ
μεῖν, περικρατοῦντα τοῦ προσώπου, καὶ ὑπερ-
τα αὐτὸ, ἢ ἐν ὑπερέχοντι ἀσχημονεῖν, ἀπολει-
ν τῆς ἀξίας αὐτοῦ· καὶ κάλλιον, παιδαγωγὸν
ν εἶναι, ἢ διδάσκαλον εὐτελῆ· καὶ οἰκονόμον χρη-
ἢ ἄρχοντα μοχθηρόν. Πρὸς γὰρ τῷ ἀσχημονεῖν
μείζονι προσώπῳ, (οὐ κατὰ δόξαν ἀσχημονεῖν
ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος,)
περ ἠδυνάμεθα συμμέτρως ἐπιτηδεύοντες κατορ-
ἀπόλλυμεν. Ἀμείνων γὰρ ὑποκριτὴς ἐν τρα-
καὶ κωμῳδίᾳ ὁ δοῦλον καλῶς ὑποκρινόμενος, τοῦ
σωπείῳ δεσπότου ἢ βασιλέως μὴ κατορθώσαντος.
ῦτο δέ μοι πρὸς δικαιοσύνην ὁρᾷ τὸ κεφάλαιον,
ἄξιον ἐν τῷ βίῳ πρόσωπον ἐκλέγεσθαι παραι-
καὶ μὴ πλεονεκτεῖν.

CAP. XXXVIII.] Διχῶς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ βλά-
καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἑαυτὴν ἐμπείρουσα,
αὐτῶν προσκολλωμένη τῷ σώματι, ὅτε ὑποφθέγ-
μὲν δυσχεραίνουσά πως, ἡττᾶται δὲ τοῖς πάθεσι,
ουμένη ὑπ' αὐτῶν νενευρωμένων· ἢ κατὰ τὴν
κρίσιν διαστραφεῖσα, ὅτε οὐδὲ διακρίνει αὐτὴν
ην ἀπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν. Παραγγέλλει οὖν
εγωγὸς, ἀμφότερα ταῦτα φυλάττεσθαι κατὰ τὴν
διαγωγὴν, ἣν ἀπείκασε τῷ περιπατεῖν· ὥστε
κῆς ἀλόγοις πάθεσιν ἐμπαρῆναι, ἅπερ, σωματικὰ
ίκην ἥλων προσηλοῖ τὴν συγκολληθεῖσαν αὐτοῖς

dem utile est, et conducibile, *et optabile; ad servandam autem communitatem in convivio, nihil valet.* Nam et hoc dirimit communitatem, ut complexum illud. Quare, sicubi cum aliis comedis, memento, ut non modo eam æstimationem respicias, quam habent cibi adpositi pro tuo corpore; sed et eam, quæ pertinet ad communitatis officium animi, quod citra reprehensionem servandum est.

Quamvis autem de *convivio* verba faciat, tamen ad ad omnem societatem vitæque consuetudinem in genere hæc esse transferenda, perspicuum est. Cupiditas enim plus habendi, quam alii, omnes dirimit necessitudines: sicuti æquabilitas, cum suum cuique tribuitur, easdem continet, auget, conservat. Nam et latronum communitas, quamvis ex talibus conflata viris, tantisper durat, dum præceptum hoc servatur, non fraudandos socios. Ob hoc enim justitiæ vestigium, etiam injustitia illa permanet. Cum autem prius multis locis auditorem hortatus fuerit ad libertatem, et in aliis ad fortitudinem, ad magnitudinem animi, ad prudentiam et temperantiam; in hoc eum ad justitiam vocat, cujus impedimentum avaritiam esse docet.

[IN XXXVII.] Non ei studendum, quod per sese optimum est; sed ei, quod est ex iis, quæ nobis adcommodata sunt, optimum. Nullus enim ea, quæ supra modum suscipiuntur, fructus consequitur. Quare non temere *personæ majores* in duendæ sunt, ut doctoris, aut philosophi, aut in nave gubernatoris, aut in urbe magistratus. Præstat enim *personam inferiorem* cum laude sustinere, ut non par modo sis, sed etiam ea superior; quam indecore gerere superiorem, nec illius dignitati respondere: honestiusque est, optimum esse pædagogum, quam ineptum doctorem; et bonum administratorem rei familiaris, quam improbum magistratum. Nam majorem personam indecore gerere, (hoc autem indecorum non ad opinionem, sed ad ipsius rei naturam referatur,) illud etiam habet mali, quod eam perdimus, quam nostris rebus aptam belle sustinere possemus. Melior enim histrio et in comœdia est, et in tragœdia, qui servum bene repræsentat, quam is qui domini aut regis personam male agit. Et hoc ego caput rursus ad justitiam refero, quod quemque jubet personam se dignam eligere, nec ad altiora adspirare.

[IN XXXVIII.] Bifariam humanus animus læditur: Aut cum brutis adfectibus adfixus, per eosdem corpori adglutinatur; reclamans ille quidem nonnihil, atque ægre ferens, sed superatus ab adfectibus, qui corroborati tyrannidem in eum exercent: aut cum suopte judicio corrupto, se ipsum non discernit ut diversum a brutis adfectibus. Monet igitur pædagogus, horum utrumque in degenda vita cavendum esse, quam similem *ambulationi* facit; ne quis brutis adfectibus succumbat: qui, cum sint corporales, clavorum instar adglutinatum sibi animum corpori adfigunt. Quis

ψυχὴν τῷ σώματι. Ποῖος δὲ ἧλος οὕτω προσηλοῖ, ὡς τὰ ἄλογα ταῦτα πάθη, ποιοῦντα τὴν ψυχὴν ἓν νομίζειν ἑαυτὴν καὶ αὐτὰ καὶ τὸ σῶμα; Τὴν δὲ διαστροφὴν τοῦ δοξαστικοῦ καὶ περιπεζίου τῆς ψυχῆς μέρους, καθ' ὃ κοινωνεῖ τῷ σώματι καὶ ταῖς σωματικαῖς ζωαῖς ἡ ψυχὴ, τῷ τὸν πόδα στρέψαι οἰκείως ἀπείκασε· καὶ παρακελεύεται, ὥσπερ ἐν τῷ περιπατεῖν φυλάττομεν τὸ σῶμα, οὕτως ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν κατὰ τὸν βίον ἔργων τὴν λογικὴν ψυχὴν, τὴν κατὰ φύσιν ἡγεμονοῦσαν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ζώῳ, καθ' ἣν καὶ χαρακτηρίζεται τοῦτο τὸ ζῶον, φυλάσσειν· ἵνα μὴ λάθῃ ἑαυτὴν ἢ τοῖς πάθεσιν ἐμπυριζομένη διὰ λαιμαργίαν, ἢ τὴν κρίσιν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς διαστρεφομένη διὰ ῥαθυμίαν. Ἐὰν γὰρ ἐφ' ἑκάστου παραφυλάττωμεν ἑαυτοὺς, ὥσπερ οἱ βαδίζοντες, ἀσφαλέστερον ἑκάστου τῶν ἔργων ἁψόμεθα. Κἂν γὰρ συμβῇ τις ὀλίγος ὄλισθος, παραφυλαττόντων ἡμῶν, ῥαδίως αὐτὸν ἐπανορθοῦμεν. Κἂν γὰρ, μικρὸν ὑφέντες, τῷ ἥλῳ ἐπιβῶμεν, ἢ ἀῤῥύθμως τὸν πόδα ἀποθῶμεν, διὰ τὸ παρατηρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ ἥλου εὐκόλως ἀποσπῶμεν τὸν πόδα μὴ ἐμπειρόμενον, καὶ τοῦ ποδὸς τὴν βάσιν εὐκόλως μεταῤῥυθμίζομεν.

[IN CAP. XXXIX.] Ἐν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐσθῆσι, τροφαῖς, κτήμασι, χρήμασι, δύο ταῦτά ἐστιν, ἥ τε κτῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ χρῆσις. Εἰπὼν οὖν πρότερον περὶ τῆς τούτων χρήσεως, ὅτι κατὰ τὴν ψιλὴν τοῦ σώματος χρείαν τὴν χρῆσιν αὐτῶν δεῖ παραλαμβάνειν, πᾶν τὸ περιττὸν ἀφαιροῦντας, τὸ πρὸς δόξαν ἢ τρυφὴν ἀποτεινόμενον· νῦν περὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν διδάσκει, μέτρον καὶ ταύτης λέγων εἶναι τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ τῆς μὲν κτήσεως μέτρον ἡ χρῆσις· (διὰ γὰρ τὸ χρήσασθαι κτώμεθα·) τῆς δὲ χρήσεως μέτρον τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία· δῆλον, ὅτι καὶ τῆς κτήσεως μέτρον ἂν εἴη τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία. Διὸ, εἰ μὲν εἰς ταύτην τις ἀπίδοι τὴν χρείαν, δέρμασιν ἀρκεσθήσεται λιτοῖς· τῷ μὲν ἐπικειμένῳ, πρὸς θάλψιν καὶ φρουρὰν τοῦ ποδός· τῷ δὲ ὑποκειμένῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀμέσως ἐπιβαίνειν τοῖς βλάπτουσιν· ἐὰν δὲ ὑπερβῇ τις τὴν χρείαν τοῦ ποδὸς ἐπὶ καλλωπισμὸν καὶ τρυφὴν, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα, φησὶ, πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. Τοιαύτη δὲ ἦν, ὡς ἔοικε, παρὰ Ῥωμαίοις καὶ περὶ τὰ πορφυρᾶ καὶ κεντητὰ περιεργία, ὥστε καὶ τῶν καταχρύσων αὐτὰ προτιμᾶσθαι.

Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως, καὶ τῶν τῷ σώματι χρειωδῶν· ἐάν τις τὸ μέτρον ὑπερβῇ τῆς χρείας, καὶ τὸν κατ' αὐτὴν ὅρον, εἰς τὸ ἀόριστον λοιπὸν φέρεται, ἄλλα ἄλλοις προστιθεὶς, ἕως ἂν εἰς τὸ βαρύτατον ἐνεχθῇ τῆς τε τρυφῆς καὶ τῆς κενοδοξίας, (διὰ γὰρ ταῦτα ἡ ἐκτροπὴ,) καὶ τῆς ἀκολουθούσης τῇ ἐκτροπῇ πολυδεοῦς ἐνδείας, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ θλίψεως. Ἂν γὰρ δέκα κτησώμεθα, εἴκοσι βουλόμεθα· κἂν εἴκοσι, τεσσαράκοντα· καὶ ἐφεξῆς· καὶ πέρας οὐδὲν τῆς εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀπληστίας ὠθήσεως. Δῆλον δὲ, ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος παραλαμβανομένων, ἡ τὸν ὅρον ἐκβᾶσα φύσεως κτῆσις εἰς ἀοριστίαν ἐκπί-

vero clavus sic adfigit, ut bruti isti adfectus? ut putet animus, et se ipsum et illos et corpus Perversitatem autem opinationis, et ejus parti quasi terræ adfinis cum corpore aliquid et cu commune habet, *distortioni pedis* apte comp tatur, ut, quemadmodum in ambulando corp sic in vitæ negotiorum tractatione cavendum e tione prædito, qui naturæ instituto principatu humano obtinet, quo animal hoc a cæteris dis vel adfectibus inflammetur ob aviditatem, vel ju opinatio ejus pervertatur ex socordia. Nam re nos ipsos observaverimus, ut ii qui amb quamque rem suscipiemus. Quodsi enim modi quis lapsus contigerit, eum tamen per istam a nem facile corrigemus. Etsi enim paulum con vum calcaverimus, aut inconcinne pedem pr propter observationem et a clavo pedem facil non infixum, et gressum pedis levi opera alit

[IN XXXIX.] In rebus ad corpus spectantibu bus, in victu, in possessionibus, in pecuniis, du eorum adquisitio, et usus. Prius igitur de eatenus iis utendum esse, quatenus ad nudam c tionem faciant, omne supervacuum quod ad o aut delicias pertineat, removendo; nunc de *a* eorum docet, et *hujus* quoque *modum* dicit Nam si adquisitionis modus est usus; (eo enim ut utamur;) et ipsius usus modus est corp huic sunt necessaria : perspicuum est, eti tionis modum esse corpus, et quæ ei nece Quare si quis ad eam necessitatem respexerit, plicibus erit contentus, quarum superiores fo et muniant; soleæ vero id præstent, ne pede tur noxia : *sin id quod pes exigit excesserit*, tum et delicias deflexerit, *auratus fit calce deinde purpureus, post interpunctus.* T fuisse videtur apud Romanos in conficiendis ca reis et interpunctis curiositas, ut auratis etiam tur.

Eadem vero est et rei familiaris ratio, ac re necessariarum. Si quis enim mensuram neces ierit, ejusque terminum; jam sine termino va aliis adjiciendo, donec ad extremas delicias e præceps feratur, (propter has enim fit ille exce multiplicem, quæ excessum sequitur, indigentia comitem adflictationem. Nam si decem paravi mus habere viginti; si hæc, quadraginta : et si nec ullus finis est prolabendi in vastum istud at sum pelagus insatiabilis cupiditatis. Consta singulis iis, quæ ad usum corporis adhibentur nem, quæ limites excedit, recidere in infinitu

ιστε καὶ τοῦ σκοποῦ λοιπὸν ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ
ίας, εἰς ἣν συντελεῖ, ὅτι ἡ τοῦ σώματός ἐστιν
Τοιγαροῦν καὶ προϊέμεθα τὸ σῶμα πολλάκις
ήστου τῆς τούτων κτήσεως. Μήποτε δὲ τὸ τοῦ
ατος παράδειγμα, ἐὰν κατὰ τὸ μέγεθος ληφθῇ,
κατὰ τὸν καλλωπισμὸν ὑπερβαῖνον τὸ μέτρον,
ισκόπτοντας ἡμᾶς ἐπ' αὐτῷ πολλάκις, καὶ πί-
;, καταχρημνίσῃ ποτέ; Χρὴ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ
ήσεως εἰρημένων, καὶ τὰ περὶ τῆς κτήσεως διαι-
Εἴη δ' ἂν καὶ ταῦτα τὰ κεφάλαια, τὸ προσῆκον
ἐν τῇ κτήσει καὶ χρήσει τῶν ἐκτὸς διδάσκοντα
ειν, πρὸς δικαιοσύνην ἡμᾶς ἀπευθύνοντα.

CAP. XL.] Ἐνδοὺς καὶ γαμεῖν τοῖς τὸν κατὰ
ίρουμένοις βίον, καὶ τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς περὶ
ς ἐπιμέλειαν διὰ βραχέων ἐνδείκνυται· παρα-
αὐτῇ τὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων χρῆσιν, καὶ ἀπὸ
ίνῃ ἑπομένων κακῶν ταύτην ῥυθμίζων. Οἱ μὲν
λλοὶ, φησίν, ἄνθρωποι τὰς γυναῖκας εὐθὺς ἐκ
ικίας κολακεύουσι, καὶ τιμῶσι, κυρίας καλοῦν-
δενὸς ἄλλου ἕνεκεν ἢ τοῦ συγκοιμᾶσθαι. Διὸ
ἐκεῖναι περὶ τοῦτο παρασκευαζόμεναι, καλλω-
ι, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας.
ικ ἔστιν αὐτὰς αἰτιᾶσθαι τοσοῦτον, ὅσον τοὺς
, τοὺς διὰ τοῦτο τιμῶντας. Διὸ χρὴ συναίσθη-
αῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρασχεῖν, ὅτι οὐδενὸς ἄλλου
παρ' ἡμῶν τιμηθεῖεν ἂν, εἰ μὴ τοῦ τά τε ἤθη
ῆσθαι, καὶ δι' αἰδοῦς ὑποκατακεκλίσθαι τῷ
Ταῦτα γὰρ ἔχουσα, καὶ πρὸς οἰκονομίαν λοι-
ὶ παιδοτροφίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμέλειαν,
λιτὸν βίον ῥᾳδίως συνεθισθήσεται· ἅπερ ταῖς
ἐσομέναις γυναιξὶ προσήκει.

CAP. XLI.] Ὥσπερ οἱ εὐφυεῖς περὶ τὰ τῆς
τῆς οἰκείας ἄκρα καὶ τέλεια καὶ ἀκριβῆ σπουδάζ-
αὶ τούτοις ἐνδιατρίβουσιν· οὕτως οἱ ἀφυεῖς περὶ
λῆ, καὶ ἔσχατα, καὶ ὁλοσχερῆ, καὶ τοῖς πολλοῖς
, ἐνδιατρίβουσιν. Ἀνθρώπῳ οὖν κατὰ ψυχὴν
ι οὐσιωμένῳ, χρωμένην τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ,
ιτῆναι μὲν τῶν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν,
ίβειν δὲ τῷ σώματι, σημεῖον ἀφυΐας ἐστὶν,
αἴτιον τούτου, ἡ ἀφυΐα. Τίς γὰρ τεχνίτης λό-
ος περὶ τὴν τῶν ὀργάνων θεραπείαν δαπανᾷ τὸν
τῆς τέχνης τῆς χρωμένης αὐτοῖς ἀμελῶν; Οὐ
ὲ ἀφυΐας ἐστὶ σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ
α, ἀλλὰ καὶ συμπαθείας περιττῆς. Οἷς γὰρ
εν, καὶ οἷς συμπάσχομεν, τούτοις ἐνδιατρίβομεν.
ν, φησὶ, τὴν μὲν περὶ το σῶμα ἀσχολίαν, πά-
ἡγεῖσθαι· τὴν δὲ προηγουμένην σπουδὴν περὶ
μενον τῷ σώματι ποιεῖσθαι· αὕτη γὰρ δικαία
ρὶ αὐτὸ καθηκόντων ἡμῖν διανομή.

CAP. XLII.] Καὶ τοῦτο τὸ παράγγελμα εἰς
κίαν προκαλεῖται καὶ πραότητα, διχόθεν ἐπιχει-
ιαθ' ἕνα μὲν τρόπον, ὅτι ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ
ίᾳ καὶ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκο-
εἰ μὴ καὶ αὐτῷ ὁμοίως φαίνοιτο. Οὐ χρὴ οὖν

scopi et usus obliviscatur ad quem pertinet, qui corporis est curatio. Quare nonnumquam etiam ipsius corporis curam abjicimus, dum ista sine modo cumulamus. Fortasse vero calcei exemplum, si is magnitudini pedis responderit, nec ornatu modum excesserit, *** sæpe nos idcirco offendentes et prolapsos, denique in præcipitium aget. Ex iis porro quæ de usu dicta sunt, ea quoque dijudicari debent, quæ ad adquisitionem pertinent. Pertinent autem et hæc capita, convenientem modum in adquirendis et utendis rebus externis docentia, ad justitiæ rationem.

[IN XL.] Etiam matrimonio iis qui vitam naturæ consentaneam sequuntur concesso; qua ratione his curandæ sint uxores, paucis ostendit: cum eaque id confert, quod vulgus hominum facere solet, eorumque delicta corrigit, et ad normam hanc revocat. Plerique mortales, inquit, *mulieribus* a prima ætate *adulantur*, et honorem habent, easque *dominas* vocant, solius concubitus caussa. Quare non immerito illæ ad hoc sese parantes, comuntur, et in ornatu spem suam omnem collocant. Nec tam illæ reprehendendæ sunt, quam viri, qui eas propterea colunt. Quare ab initio statim sic informandæ consuefaciendæque sunt, ut intelligant, se non alia ulla de caussa a nobis honoratum iri, nisi quod sint ornatis modestisque moribus, et marito verecunde pareant et obsecundent. Quibus dotibus si prædita fuerit mulier, jam et ad tuendam rem familiarem, et ad educationem liberorum, et ad mariti curationem, et ad vitæ frugalitatem facile adsuefiet: quæ officia honestas matronas decent.

[IN XLI.] Quemadmodum ingeniosi homines in summis, perfectis et exquisitis naturæ suæ rebus elaborant et immorantur: ita stupidi et hebetes in imperfectis, extremis, generalibus, et vulgo tritis versantur. Itaque, si homo, cujus ab animo rationis compote natura pendet, qui corpore ut instrumento utitur, omissis naturalibus animi actionibus corpori immoretur; *abjectioris* id *ingenii signum* est, quemadmodum et caussa hujus rei est abjectius ingenium. Quis enim artifex alicujus pretii, in curandis instrumentis terit tempus, arte, quæ his usura est, neglecta? Neque vero obtusi tantum et abjectioris ingenii signum est *occupari circa corpus;* sed immodici etiam ejus amoris. Quibus enim rebus gaudemus atque adficimur, iis immoramur. Est igitur, inquit, occupatio corporis, *accessio* quædam judicanda: præcipua vero cura ei impendenda, quod corpore utitur. Hæc enim justa est nostri adversus illud officii distributio.

[IN XLII.] Et hoc præceptum ad patientiam et mansuetudinem adhortatur, duplici argumento utens: primo, quod quilibet, suam opinionem et *judicium, quod rectum ipsi videtur, sequitur,* etsi non ipsi quoque similiter videatur. Non igitur ægre ferendum, id eum sequi, quod ipsi rectum

αὐτοῖς, καὶ τοῖς Κρείττοσι· ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τῇ ἀληθείᾳ. Ἐὰν δὲ ὁ ἐλέγχων μὴ μόνον ἀνακαλύπτῃ τὸ ἡμῶν ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀναμάρτητον λέγων, ὥσπερ ἐν ἀγῶνι νικηφόρον ἑαυτὸν καθ' ἡμῶν ἀνακη-
5 ρύττῃ, τότε καὶ κατὰ σύγκρισιν ἡττᾶσθαι δοκοῦντες, ἔτι [μᾶλλον] βαρούμεθα, προστιθέντος τι τῷ βάρει τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν τὸν λέγοντα. Βαρύτερον γὰρ τοῦτο, διὰ τοῦ τὸν ἀνταγωνιστὴν κριτὴν γίνεσθαι. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐλέγχοντα, καὶ τὴν αὐτοῦ σύγκρισιν παραφέ-
10 ροντα, βλάπτει ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος, ἔξω τείνων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ μήτε ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, μήτε ἐλέγχειν διὰ τὸ ἀγαθὸν ποιῶν, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἄλλους ἐλέγχων αὐτὸς εὐδοξῇ. Οὕτως δὲ ἐλεγχομένῳ προσφερόμενος, βαρύτερον ποιεῖ τὸν ἐλέγχον, μετὰ τοῦ ῥά-
15 διον αὐτῷ τὴν τοῦ ἁμαρτήματος ἀπολογίαν παρασκευάζειν τὴν σύγκρισιν. Εὔκολον γὰρ εἰπεῖν, Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμι φιλόσοφος· καὶ εὐθὺς συγγνώμην ἑαυτῷ νέμειν.

[IN CAP. XXXIII. § 9.] Τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν ἔοικε
20 τείνειν· καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀπαγγελίαις κινεῖται· καὶ τὸ φιλότιμον καὶ κενόδοξον αἰτιᾶται, ἅπερ καὶ αὐτὰ τοῦ θυμοῦ κινήματά ἐστι. Διὰ τί δὲ παραινεῖ, μὴ ἀπολογεῖσθαι; διὰ τί δὲ, καὶ ἄλλοις κακοῖς ὑπεύθυνον αὐτὸν λέγειν; Μήποτε γὰρ καὶ ἄμετρος ἡ
25 μετριότης αὕτη δόξῃ; ἢ σύμφωνα καὶ ταῦτα τῷ προκειμένῳ σκοπῷ ἐστι, βουλομένῳ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἀναχαιτίζειν, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφειν, ὥστε ἑαυτῇ ζῆν, καὶ μὴ τοῖς ἐκτός; Ὁ δὲ ἀπολογούμενος, καὶ μὴ τῷ ἑαυτοῦ συνειδότι ἀρκούμενος, καὶ τῇ κρίσει
30 τοῦ πάντα εἰδότος θεοῦ, δῆλός ἐστιν ἀρέσκειν ἀνθρώποις βουλόμενος. Διὸ, ἐὰν ἐκείνους καὶ ψευδῆ λέγων πείσῃ ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀναπέπαυται, ὡς μηδὲν ἁμαρτάνων· ἀρκούμενος τῷ πεῖσαι τοὺς κριτὰς, οὓς ἑαυτῷ προὐβάλλετο. Ἐὰν δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν,
35 ἑαυτοῦ κριτὴς ἀδέκαστος γένηται, ἐξελέγχεται τὸ ἁμάρτημα διὰ τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας. Τὸ δὲ καὶ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ὡς καὶ ἄλλα ἔχοντος κακὰ, τὰς ῥίζας αὐτὰς ἐκκόπτει τῆς φιλοδοξίας. Δεινὸν γὰρ τὸ πάθος, καὶ προσισχημένον τῇ ψυχῇ, καὶ ἐρριζωμέ-
40 νον, καὶ εἰς ἑαυτὸ περιτρεπόμενον. Καὶ γὰρ δοκοῦμεν μὴ φιλοδοξεῖν, διὰ τοῦ * * φιλοδοξοῦντες· καὶ λανθάνει πάθος ὂν αἰσχρὸν τῇ ψυχῇ, τὸ δοκεῖν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐθέλειν φιλοδοξεῖν· οὐκ ἐννοούντων ἡμῶν, ὅτι μολύνει τὸ ἀγαθὸν, καὶ οὐ συγχωρεῖ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι,
45 οὐδὲ προηγουμένως ἐφετὸν, εἴπερ μὴ δι' ἑαυτὸ αἱρούμεθα αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν. Γίνεται γὰρ σκοπὸς μὲν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, ἡ δόξα· πρὸς ταύτην δὲ ἀναγκαίως παραλαμβανομένη τυχὸν ἡ δικαιοσύνη, ἵνα δι' αὐτὴν εὐδοξῶμεν.

50 Δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν ἔχουσιν ἄλλα πάθη, χρήσιμον. Πολλῶν γὰρ καὶ σφοδρῶν παθῶν κρατοῦμεν διὰ φιλοδοξίαν· καὶ τὰ ἐπιπονώτερα δι' αὐτὴν αἱρούμεθα πολλάκις, ἅπερ καὶ τῶν σφοδρῶν κολάσεων οὐδέν ἐστι μετριώτερα. Διὸ καὶ ἔσχατος λέγεται τῶν παθῶν χι-

ipsos, et Deum; hoc est, veritatem. Quod si i
guit, non peccatum modo nostrum retegit, sed et
expertem facit, et velut in certamine suam de n
riam proclamat; tum et per collationem vinci
etiam ægre ferimus, eo qui se ipse laudat, æq
augente. Est enim id tanto gravius, quod adve
judicem facit. Atque is etiam qui alium arguit
exemplum profert, sibi ipse ea re nocet: eteni
ad res externas extendens, facile eo delabitur, t
tutis studio abstineat talibus, aut alios arguat; s
arguendis gloriam ipse consequatur. Qui aute
cum eo quem arguit, præterquam quod objurgat
viorem facit, defensionem etiam alteri faciliorem
ipsam comparationem. In promtu est enim, ut
Atqui ego non sum philosophus: statimque sibi i

[IN XXXIII, 9.] Hoc ad iracundiam reprimenda
videtur. Nam hujusmodi nunciis commovetur ira;
vanaque gloria coarguitur, quæ et ipsæ sunt iracu
motiones. Cur vero *defensionem* vetat? cur *alior
peccatorum se reum fateri* jubet? An non imm
deri debet ista moderatio? Nempe et hæc præcep
auctoris consentanea sunt; quo a rebus externi
tur animus, et ad semet ipsum revocetur, ut sibi,
vivat. Qui vero se defendit, sua conscientia n
tus, et judicio scientis omnia Dei; hunc satis adp
nibus placere velle. Quamobrem, si illis falso
suaserit, se non peccare, adquiescit, quasi nihi
contentus, iis hoc, quos sibi judices delegit, p
Sin cæteros aspernatus, incorruptus ipse sui jud
rit, peccatum ejus testimonio ipsius auctoris co
Jam vero *sese accusare, ut aliis etiam pecca
ctum;* id vero est ipsas gloriæ cupiditatis radices
Mirus enim is adfectus est, et tenaciter adhære
et radicitus ei infixus, atque etiam in se ipsum
versus. Putamus enim, nos non adpetere glo
eo, quod boni simus, eam adpetimus: nec an
mus, turpem esse morbum animi, ob res bona
rere gloria. Nec enim consideramus, eo adfectu
bonum, ut bonum non maneat, nec primario loc
dum; si non per sese id, sed ob consequentem
amplectamur. Fit enim sic scopus et bonum
gloriola: ad quam quidem consequendam nece
tassis adhibebitur, si ita ceciderit, justitia, ut p
gloriola fruamur.

Est autem hic adfectus quidem ad alios adfe
mendos utilis. Multos enim et vehementes adfe
cupiditate superamus: et ejus caussa gravissim
interdum suscipimus, acerbis suppliciis nihil
Quare etiam extrema tunica reliquorum adfectu

φιλοδοξία· διότι, τῶν ἄλλων πολλάκις δι' αὐ-
δυομένων, αὕτη προσίσχεται μᾶλλον τῇ ψυχῇ.
ήθειαν δὲ, οὔτε ἐκείνων ἀπαλλάττει τῶν παθῶν
ξία, ἀλλὰ τὰς εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτῶν ἐνεργείας
μόνον· οἱ γὰρ δι' αὐτὴν μὴ πορνεύοντες τῷ
αῖς φαντασίαις ἀσχημονοῦντες οὐ παύονται·
βαίνει μήτε τὰ ἄλλα πάθη παύειν αὐτὴν, καὶ
ιτείνεσθαι χαλεπώτερον, διὰ τὴν τῆς ἐνεργείας
ων παθῶν ἐποχήν. Ἔοικεν οὖν, νέῳ μὲν ὄντι
; γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς πρὸς χαλιναγωγίαν τῶν
ητος παθῶν· εἰ δὲ καὶ προκόπτοντι τὴν ἡλι-
ιένοι, μέγας ὄλεθρος· οὔτε γὰρ ἐᾷ τὴν ψυχὴν
ὴν ἐπιστρέφεσθαι, κεχηνυῖαν πρὸς τὰς ἐκτὸς
τε ἀγαθὸν οὐδὲν προηγουμένως αἱρεῖσθαί ποτε,
τὴν ἑπομένην εὐδοξίαν, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μη-
γαθὸν ὡς ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι. Οἷον δὲ καὶ ἄλλο
ύτοις ἤθεσι συμβαίνει, γέλωτος ἄξιον; ἀτιμά-
ιρ, ὡς ἐπίπαν, καὶ περιπτύοντες τοὺς πολλοὺς
ους, καὶ μηδενὸς ἀξίους λόγου ἡγούμενοι, ὅμως,
λων ὄντων τινῶν, ἀπὸ τῆς δόξης αὐτῶν ἠρτή-
; ἀπὸ τριχός. Τοιαύτην οὖν οὖσαν τὴν φιλο-
ὐδὲν ἄλλο δύναται οὕτως ἐκκόπτειν, ὡς ἡ με-
τοῦ ἤθους, καὶ τὸ ἐξαγορεύειν τὰ ἑαυτῶν κακά.
ιν δὲ χρὴ, μὴ καὶ τοῦτο κενοδόξως ποιήσωμεν·
γνησίως γίνηται, οὔτε τὸ ἐλπίζειν ἔτι εὐδοξίαν
άνεται· καὶ, εἴπερ ἦν ἀνάγκην ἐπιτεθῆναι τοῦ
ῶν ἄλλων ἀνθρώπων γνώριμα γίνεσθαι τὰ
πλεονεκτήματα, τὰ δὲ ἐλαττώματα πᾶσιν,
το ἂν ἡ φιλοδοξία, καὶ τὸ δι' εὐδοξίαν ποιεῖν
εν, μηκέτι ἐλπιζόντων αὐτήν.

ΑΡ. XXXIII, § 10.] Οὐ μόνον τροφῶν καὶ μί-
γοί εἰσιν ἐπιθυμίαι, ἀλλὰ καὶ θεαμάτων καὶ
των. Πῶς οὖν ἔχειν χρὴ πρὸς ταῦτα, διδάσκει,
ἰς τὰ θέατρα συνεχῶς παριέναι οὐκ ἀναγκαῖον·
ὲ ἀναγκαῖον τὸ μὴ συνεχῶς παριέναι. Θεα-
ρ ὁ βίος ἐστὶ τῶν τοῖς θεάτροις ἐσχολακότων.
ε καιρὸς εἴη, ἢ κατὰ νόμον ἑορτῆς καὶ τοιούτοις
μωμένης, ἢ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς συμ-
ν· (βαρεῖς γὰρ φαίνονται αὐτοῖς οἱ τὴν συν-
ωγὴν ὑπεκτρέχειν δοκοῦντες·) ἢ διὰ πεῖράν
δοκιμασίαν, πῶς μὲν πέρυσιν εἴχομεν πρὸς τὰ
πῶς δὲ ἐν τῷ παρόντι· ἢ δι' ἄλλην τινὰ χρείαν
ουσαν [ἐὰν] καιρὸς γένηται παρελθεῖν εἰς τὸ
ἐντετάσθαι δεῖ καὶ τότε τὴν προσοχὴν ἡμῶν,
ἑαυτοῖς εἶναι, καὶ μὴ τοῖς ἐκεῖ γινομένοις ἐκ-
ἀλλὰ τὸν νικῶντα θέλειν νικᾷν, καὶ τὰ γινό-
γίνεται· τοῦτ' ἔστι, μήτε ὄρεξιν μήτε ἔκκλι-
ότὰ φέροντα, ὡς τῶν ἐκτὸς τὰ ἐξωτάτω ὄντα.
ι τὸ κατάστημα μὴ σεμνὸν μὲν οὕτω, ὡς
ς παροῦσι φαίνεσθαι, σταθερὸν δὲ μετά τινος
ς· ὡς μήτε ἐπιδοᾷν ἢ συγκινεῖσθαι ἐπὶ τοῖς νι-
τε γελᾷν ἐκκεχυμένως ἐπὶ τοῖς γελοίως λεγο-
λλὰ τοὺς μὲν κριτικῶς ἐπαινεῖν, τοὺς δὲ τῷ
τι ἀποδέχεσθαι.

gloriæ cupiditas; propterea quod, aliis sæpe propter hanc depositis, ipsa magis animo adhærescat. Revera autem nec illis adfectibus liberat gloriæ cupiditas; sed eorum actiones, quominus in apertum erumpant, tantum coercet. Qui enim propter eam re ipsa non scortantur, hi fœdis cogitationibus tamen numquam sunt otiosi. Ita fit, ut neque cæteros adfectus reprimat, et ipsa magis augeatur ob repressam aliorum adfectuum actionem. Videtur igitur adolescenti quidem esse utilis initio, ad ejus ætatis adfectus coercendos: sin progressu ætatis remanserit, magna est ejus pernicies. Neque enim ad sese converti patitur animum, externæ gloriolæ inhiantem; neque bonum quidquam suo nomine expeti numquam, sed ob consequentem gloriam, hoc est, numquam bonum ut bonum amplecti. Jam quid etiam aliud risu dignum hisce moribus accidit? Nam cum omnino illi contemnant et despuant vulgus hominum, nec ullius esse pretii judicent; tamen quasi magni viri sint, ab eorum opinione tamquam a filo pendent. Cum igitur hujusmodi sit gloriæ cupiditas, nihil eam æque exstirpare potest, atque animi moderatio, suorumque peccatorum confessio. Cavendum tamen, ne id quoque per vanitatem quamdam faciamus. Nam si ex animo stat, nec spes ulla gloriæ relinquitur et, si necessitas nobis imponi posset, ne virtutes nostræ ulli mortalium innotescerent, vitia vero universis; excisa jam esset gloriæ cupiditas, quam sperare desiissemus, nec quidquam per ostentationem faceremus.

[IN § 10.] Non epularum tantum et libidinum sunt brutæ cupiditates, sed et spectaculorum et recitationum. Quo pacto igitur erga hæc adfecti esse debeamus, docet. *Crebro*, inquit, *in theatra venire non est opus*: sed illud potius est opus, ne crebro in ea venias. Theatrica enim eorum vita est, qui theatris vacant. Si quando autem tempus tulerit, aut ob ritum festivitatis, cui etiam ludorum habetur honos, aut popularis obsequii caussa; (invisi enim populo esse solent, qui consuetam vitæ rationem negligere videntur;) aut experimenti periculique faciendi caussa, quomodo superiori anno erga talia adfecti fuerimus, quomodo in præsentia; aut ob aliam probabilem rationem si tempestivum fuerit prodire in theatrum; intento tunc etiam animo esse oportebit, et excitare animadversionem, ut apud nos simus, nec iis quæ ibi fiunt nos addicamus, sed *eum vincere velimus qui vincit; et ea, quæ fiunt, ita fieri ut fiunt*: hoc est, ut nec adpetitionem nec declinationem ad illa adferamus, ut quæ ex rerum externarum numero maxime sint externa. Itaque vultus ea constantia esse debet, quæ nec odiosa sit præsentibus, et gravitatem habeat suavitate temperatam: ut neque *adclames*, neque adsurgas victoribus; nec *effuse rideas* ob ridicule dicta; sed alios cum judicio laudes, alios leniter arridendo probes.

Καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, φησὶ, τῆς θέας, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων διαλέγου, τῶν μηδὲν φερόντων πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν. Οὐ γὰρ παιδευτικά ἐστι τὰ γενόμενα, ἵνα καὶ λόγου τις αὐτὰ πλείονος ἀξιώσῃ. Ἢ οὖν οὕτως ἀκουστέον τοῦ Ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν, ὡς ἐπὶ πάντων εἰρημένου τῶν λόγων, οὓς περὶ τῶν ἐν τῇ θέᾳ γεγενημένων ποιούμεθα· ἢ, εἰ τῷ Ὅσα προκείμενόν τι μέρος τῶν λεγομένων ἀποτέμνεται, τάχα ἂν εἴη συμβουλεύων, ἐκεῖνα μόνα λέγειν, ὅσα φέρει τι πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπανόρθωσιν· εἴη δ' ἂν τοιαῦτα, τὰ διελέγχοντα ἡμῶν τὰ μὴ καλῶς ἀναστραφέντα πρὸς τὴν θέαν κινήματα. Τὸ δὲ περιττὰ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ θέᾳ γεγενημένων διαλέγεσθαι, τεκμήριόν ἐστιν ἐναργὲς, τοῦ μέγα τι νομίσαι καὶ ἀξιάγαστον τὴν θέαν· ὅπερ ἄνευ δημώδους συμπαθείας οὐκ ἂν γένοιτο.

[IN CAP. XXXIII, § 11.] Μετὰ τὰς θέας περὶ τῶν ἐκροάσεων λέγει, ἃς οἱ περὶ λόγους ἔχοντες ῥητορικούς τε καὶ ποιητικοὺς εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν εὐγλωττίας ποιοῦνται· ποτὲ μὲν ἐγκωμιάζοντες τινὰς τῶν ἐν δυνάμει, ποτὲ δὲ πάτρια πόλεων λέγοντες, ἢ τόπους ἐκφράζοντες, ἢ δικανικὰ μελετῶντες προβλήματα, ἤ τι τοιοῦτον. Χρὴ οὖν, φησὶ, μήτε εἰς ταύτας, ἐπιδεικτικὰς οὔσας, καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς βλεπούσας, ῥαδίως παριέναι, καὶ ἄνευ τινὸς λόγου τὴν πάροδον ἐπιτρέποντος, ἢ διὰ φιλίαν τοῦ λέγοντος, ἢ διὰ δυναστείαν τοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ διὰ συμπεριφοράν τινα· πολλὴ γὰρ ἡ ταύτης χρεία πολλαχοῦ, διὰ τὸ πραΰνειν τοὺς φθονοῦντας τοῖς τῆς δημώδους συνηθείας ἀναχωροῦσι. Παριὼν δὲ, φησὶν, εἰς τὴν ἀκρόασιν, τὸ σεμνὸν καὶ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα τὸ ἀνεπαχθὲς φύλασσε. Τὸ σεμνὸν, ἐν τῷ κατὰ καιρὸν ἐπαινεῖν, καὶ συμμέτρως· τὸ εὐσταθὲς, ἐν τῷ μήτε κινεῖσθαι ἀτάκτως, μήτε ἐπιβοᾷν, μήτε παραφθέγγεσθαί τι παρὰ τὸν καιρόν· ἀλλ' ἐν κόσμῳ καὶ ταυτότητι τό τε ἦθος καὶ τὸ σῶμα διαφυλάττειν. Τὸ δὲ ἀνεπαχθὲς, ἐν τῷ μήτε σύννουν περιττῶς φαίνεσθαι, ὡς ἄλλο τι πεφροντικότα· μήτε σιωπᾷν ὑπὲρ τὸ δέον, ἀλλ' ἐπαινεῖν τὰ μετρίως λεγόμενα· μήτε κρίνειν πικρῶς αὐτὰ, μήτε διελέγχειν, ὡς οὐκ ἀληθῶς ἢ οὐκ ἐμμέτρως ἢ οὐκ εὐφραδῶς εἴρηται. Πάντως δὲ ἀνεπαχθὲς καὶ εὐάρεστον, μετὰ τοῦ δικαίου, τὸ συνηδόμενον φαίνεσθαι τῷ λέγοντι, ἐφ' οἷς καλῶς λέγει· τῷ δὲ ἐγκωμιαζομένῳ, ἐφ' οἷς ἀληθῶς καὶ δικαίως τιμᾶται.

[IN CAP. XXXIII, § 12.] Οἱ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρεφόμενοι, καὶ ἑαυτοῖς βουλόμενοι ζῆν, ἀήθεις ὡς ἐπίπαν εἰσὶ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ἐντεύξεως. Διὸ παραδείγματα προὔθηκεν αὐτοῖς Σωκράτην, καὶ Ζήνωνα, πρὸς οὓς ἀποβλέποντες εὑρήσουσι τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῖς καθήκοντα τῆς ἐντεύξεως. Ἐννοητέον οὖν, πῶς ἄρα Σωκράτης καὶ Ζήνων τοῖς τοιούτοις ἐνετύγχανον· ὅτι οὐ πλαστῶς, οὐδὲ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἔμφρονα μεγαλοφροσύνην παρέχοντες, πάσης ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας καθαρεύουσαν· μήτε

Cum autem *a spectaculo discessum fuerit, ne* inquit, *de iis quæ acciderunt, verba facito, emendationem tui nihil faciant.* Neque enim diunt ea quæ ibi fiunt, ut aliquo numero esse Sive igitur sic accipienda illa verba sunt, *quæ non ad tui correctionem*, quasi ad omnia ea pertine de his loquimur quæ in spectaculo gesta sunt : si aliquam eorum, quæ dicuntur, partem intelliger fortasse, ea solum dicenda, quæ ad nostram emen faciant : cujusmodi fuerint ea, quæ nostros mot decoros in spectaculo coarguant. Multa vero ve de his, quæ in ipso spectaculo gesta sunt, arg evidens fuerit, te spectaculum illud magnificum bile quiddam judicare : id quod sine plebeio ad non potest.

[IN XXXIII, 11.] Post spectacula de *recitationi* rit, quas homines eloquentiæ et poeticæ studiosi, o facundiæ ergo suscipiunt, alias potentes aliquos alias instituta civitatum enarrando, aut loca descri forenses quæstiones tractando, aut simile quidpia igitur *ad has*, ut ostentationi comparatas, et re spectantes, *facile accedendum*, et sine ratione permittente; sive id fiat ob amicitiam declamant potentiam ejus qui laudatur, sive obsequii alicuj quo interdum uti oportet ad eos mitigandos, qu dent qui a populari consuetudine recedere volun *tem*, inquit, *ad recitationem accesseris; gravita stantiam, simulque facilitatem conserva. Gra* ut tempestive et modice laudes : *constantiam;* bate movearis, neve adclames, aut quidquam interloquaris; sed cum in moribus, tum in corpo modestiam constantiamque conserves. *Facilit* tetrico sis vultu, quasi aliis curis intentus; n quam satis est taceas, sed laudes commode d acerbe judices, aut redarguas, ut aut parum ver concinne, aut invenuste dicta. Illud autem non cilitatis et benignitatis, sed et justitiæ est, si on dicenti, et ei qui vere meritoque laudatur, congr dearis.

[IN § 12.] Qui ad semet ipsos convertuntur et volunt, haud fere *magnates accedere* consuever *Socratis exemplum* nobis proponit, et *Zenonis* intuentes, rationem visuri simus, qua illi nobis di. Cogitandum igitur, quo pacto Socrates et talibus congressi essent : nihil fictum aut simu se ferentes, sed veram atque prudentem animi nem adhibentes ab omni despicientia et arrogant

ταπεινούμενοι τῷ ὄγκῳ τῆς δυναστείας, μήτε ὑπερηφάνως αὐτῶν καταφρονοῦντες. Τοῦ δὲ αὐτοῦ ἤθους ἐστί, τὸ μήτε κολακεύειν, μήτε διελέγχειν ὑβριστικῶς· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῖς καλῶς γινομένοις συμμέτρως ἐπαινεῖν, καὶ ἀπὸ τούτων ἄρχεσθαι τοῦ λόγου· ὡς οἱ ἰατροὶ τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων πολλάκις μέλιτι ἐπαλείφουσι· καὶ τότε τῶν μὴ καλῶς γινομένων μὴ πικρὸν ἐξεταστὴν φαίνεσθαι, ἀλλὰ συνδιορθωτὴν κηδεμονικόν τε ὄντα, καὶ συμπαθῆ, καὶ συναχθόμενον, εἰ αἱ καλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐνίοτε παρορᾶσθαι ἐπιθολοῦνται. Πάντως δὲ οἶμαι τὸ τοιοῦτον ἐπεδείκνυσαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, πόσα μὲν ἀναίρετα ἔχουσιν αἱ δυναστεῖαι καὶ ὑπεροχαὶ δοκοῦσαι τῶν ἀνθρώπων· τί δὲ τὸ ἐν αὐταῖς αἱρετόν· ὅτι τὸ ἀγαθουργὸν μόνον· ὥστε τοὺς τούτου καταφρονοῦντας, τὰ μὲν κακὰ [ἔχειν] τοῦ πράματος, τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀποστερεῖσθαι. Δῆλον δὲ, ὅτι παρατύπωμα μὲν ἑαυτῷ χρὴ προτιθέναι Σωκράτην καὶ Ζήνωνα· τὸ δὲ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς φυλάττειν, καὶ πρὸς ἐκείνῃ σύμμετρα προσφέρειν αὐτοφυῶς. Οἷον γάρ ἐστι, ζωὴν ἔχοντα προκόπτουσαν ἔτι, καὶ τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας δεομένην, τοῖς Σωκράτους ἢ Ζήνωνος λόγοις κεχρῆσθαι; πῶς γὰρ οὐκ ἂν φανείη καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος; Καὶ Ἀντίγονος, ὁ μετὰ Ἀλέξανδρον μέγας βασιλεὺς τῆς Συρίας γενόμενος, εἰπεῖν λέγεται, μηδέποτε ἑαυτῷ συνειδέναι ἀγωνιάσαντι, εἰ μὴ ὅτε Ζήνωνι συντυγχάνοι, καίτοι πολλοῖς ἄλλοις φιλοσοφοῦσιν ἐνέτυχεν. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ Ἐπίκτητος τὰ περὶ τὰς ἐντεύξεις τῶν τοιούτων καθήκοντα παραδίδωσιν, ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς δυναστὰς καὶ ἐν ὑπεροχῇ ἀρχόμενος.

[IN CAP. XXXIII, § 13.] Τὸ αὐτό πως ἐλέγετο καὶ πρότερον, ἐν ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ, τῷ, Ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, ἐπὶ τοῦ λούσασθαι προάγει τὸν λόγον· ἐνταῦθα δὲ, ἐπὶ μείζονος παραδείγματος, τῆς πρὸς δυνάστην ἀφίξεως. Καὶ ἐκεῖ μὲν, εἰς τοῦτο συνεπλήρωσε τὸν λόγον, εἰς τὸ καταφρονῆσαι τῶν συμβαινόντων, καὶ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν διατηρῆσαι· ἐνταῦθα δὲ, ἀσφαλῶς προβουλεύσασθαι, καὶ μὴ χαύνως, ἀλλ' ἐγγυτάτω τῆς ἀληθείας ὑποτίθεσθαι [λέγων] τὰ συμβησόμενα δυσχερῆ. Ἑλόμενοι γὰρ τὴν πρὸς τὸν δυνάστην ἀφιξιν, κἂν ἀκολουθήσῃ τὰ εἰρημένα, συμβαινόντων αὐτῶν μεταμελόμεθα πολλὰ, καὶ λέγομεν, μὴ εἶναι ἄξιον τὸ τυχεῖν τῶν συμβεβηκότων· ἢ κἂν τὸ ἐξ ἀρχῆς μὴ καλῶς ἑλέσθαι, ἢ διὰ τὸ πλέον τοῦ δέοντος ὑπὸ τῶν γινομένων ταραχθῆναι. Ἰδιωτικὸν ἑκάτερον, καὶ οὐ καλῶς χρώμενον τοῖς ἐκτὸς, οὐδὲ ἔχει φύσεως, ἀλλὰ μεγάλα αὐτὰ νομίζον. Προειπὼν περὶ τῆς ἐντεύξεως τῶν ἐν ὑπεροχῇ μὲν, ἀκωλυτώτερον δὲ ἐντυγχανόντων, ὅπως αὐτοῖς προσφέρεσθαι δεῖ, ὅτι κατὰ τὸν Σωκρατικὸν καὶ Ζηνώνειον τύπον· ἐν δὲ περὶ τῶν τραχύτερον ὑπαντώντων εἰπεῖν προτίθεται, ὅπως χρὴ καὶ πρὸς τὴν τούτων ἔντευξιν παρασκευάζεσθαι· ὅτι, εἰ μὲν μὴ ἀνάγκη τις καλεῖ, παρατεῖνον· εἰ δὲ ἀνάγκη, καὶ δόξει μετὰ τῶν ἀναιρέτων

non humiles et abjecti ob fastigium dignitatis, nec vero superbe illos contemnentes. Ejusdem vero moris est, nec adulari iis, nec contumeliose illos arguere : sed ob recte facta modice collaudare, et inde auspicari sermonem, sicut medici acerba medicamina melle sæpe prælinunt : ac tum demum eorum quæ perperam fiunt, non acerbum insectatorem se præbere, sed correctorem solicitum, qui dolere se significet, quod præclaræ actiones paucis interdum delictis contaminentur. Ac mea quidem sententia Socrates, Zeno, et similes, omnino demonstrarunt quam multa habeant nequaquam expetenda principatus et fastigia rerum humanarum : et unum in iis expetendum esse, benefaciendi facultatem; quam qui negligant, eos et mala illius rei experiri, et bono fraudari. Perspicuum est autem, Socratis quidem et Zenonis exemplum esse nobis proponendum; sed suæ cuique vitæ modum conservandum, et, quæ ei consentanea sint, ultro adhibenda. Cujusmodi enim foret, si is, qui adhuc in eo est ut proficiat in vita, quique Epicteti puerili institutione etiam nunc indiget, Socratis aut Zenonis uti vellet sermonibus? quo pacto enim ille derisum vitaret? Atque Antigonus, qui post Alexandrum in Syria magnus rex fuit, [*imo Antigonus Gonatas*], dixisse fertur : numquam se angi et æstuare solitum, quod sciret, nisi quando cum Zenone congrederetur, quamquam multos alios philosophos adiisset. Ab hoc igitur loco Epictetus officia in congressibus servanda tradit, ab iis auspicatus, quæ ad principes et potentes pertinent.

[IN. § 13.] Idem fere dicit quod supra, in illo capite : *Rem aliquam adgressurus, commonefac te ipsum*, et reliqua. Sed illic quidem ad lavationem oratio deducitur : hic vero majus exemplum proponitur, *congressus magnatum*. Illic orationis exitus fuit, contemnenda ea esse quæ fiant, et suum institutum naturæ consentaneum tuendum : hic vero, maturo consilio providendum, nec oscitanter, sed proxime veritatem animo proponendas esse impendentes molestias. Suscepta enim accessione ad principem, quamvis sequi possent ea quæ dicta sunt; si incidunt illa, valde nos eorum pœnitet, dicimusque indignum esse talia pati, sive quod principio non recte consuluimus, sive quod supra quam decet eventis illis sumus perturbati. Utrumque autem plebeium est, et eorum qui rebus externis non recte utuntur, neque ita ut eorum natura fert, eas magnifacientium. Locutus autem prius de accessu eorum, qui eminent quidem dignitate, sed tamen facilius se conveniendos præbent, quo pacto cum his agendum sit, more Socratico et Zenonio scilicet : nunc de iis qui asperiorem difficilioremque accessum habent, dicere instituit, quo pacto et ad eorum congressum paratus esse debeas : primum, nisi necessitas aliqua coegerit, esse prætermittendum; sin et necessarium et consul-

αὐτὴν ἑλέσθαι, φέρειν τὰ προσπίπτοντα, μὴ μεταμελόμενον.

[IN CAP. XXXIII § 14-16.] Μετὰ τὴν ἔντευξιν τῶν ἐν ὑπεροχῇ, καὶ περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς λέγει, πῶς χρὴ καὶ ταύτην ποιεῖσθαι· ἀνεπαχθῆ τε ἑαυτὸν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ ἀκαταφρόνητον παρεχόμενον, καὶ μέντοι καὶ ὠφέλιμον εἰς δύναμιν αὐτοῖς. Τὸ μὲν γὰρ μὴ μεμνῆσθαι τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως, ἅμα μὲν τὸ ἐκ τούτου ἐπαχθὲς ἀφαιρεῖται· (βαροῦνται γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἑαυτοὺς ἐπαινοῦσιν, ὡς αὐτοὶ διὰ τούτων ὑπ' αὐτῶν κατηγορούμενοι καὶ ὀνειδιζόμενοι κατὰ σύγκρισιν·) ἅμα δὲ τὸ ἔξω βλέπον καὶ φιλόδοξον τῆς ψυχῆς συστέλλει, καὶ μεγαλοφροσύνην ἐνδείκνυται.

Πρότερον δὲ εἰπὼν, μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ πολλοῖς γελᾷν, μηδὲ πολὺν γέλωτα, μηδὲ ἀνειμένον εἶναι· νῦν λέγει, μηδὲ τοῖς ἄλλοις δεῖν γέλωτα κινεῖν. Καὶ τὴν αἰτίαν ἐπήγαγεν, εἰπὼν, Ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμόν. Τὸ γὰρ τοιαῦτα λέγειν ὡς γέλωτα κινεῖν τοῖς ἰδιώταις, σημαίνει πάντως ἀρεστὰ εἶναι ἐκείνοις, καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἕξεως οἰκεῖα. Ὁμοίως οὖν, ἢ καὶ μᾶλλον αὐτῶν, ἰδιώτην νομίζουσι τὸν γέλωτα κινοῦντα· ὥστε κἂν τύχωσιν αἰδούμενοι πρότερον αὐτὸν, ἱκανόν ἐστι τοῦτο χαλάσαι τὴν πρὸς αὐτὸν τῶν πλησιαζόντων αἰδώ. Τινὲς δὲ καὶ τῶν δοκούντων ἐμφρόνων γελωτοποιοῦσι, βουλόμενοι χαρίεντες φαίνεσθαι.

Αἰσχρολογεῖν δὲ ὅτι μὲν αὐτὸς οὐκ ἀνέξεται ὁ καὶ ποσῶς προκεκοφέναι δοκῶν, πρόδηλον. Ἀλλ', οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνέχεσθαι κατὰ τὸ δυνατὸν, συμβουλεύει. Ἀλλ', εἰ μὲν εὔκαιρον εἴη, τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὲν νέος εἴη ὁ προαχθεὶς εἰς τοῦτο, καὶ μὴ ἀναιδὴς, μηδὲ ὑπὸ πλούτου ἢ ἀξιώματος κεχαυνωμένος, καὶ ἐπιπλήξεις, φησίν. Οὔτε γὰρ αὐτῷ τῷ αἰσχρολογοῦντι, οὔτ' αὐτοῖς τοῖς παροῦσι φανήσῃ φορτικός. Εἰ δὲ τύχῃ πρεσβυτικώτερος, καὶ σοβαρὸς τὸ ἦθος, καὶ πλούτῳ ἐπηρμένος ἢ ἀξιώματι· τὸ μὲν ἐπιπλῆξαι, βαρύ· πρὸς δὲ τῷ ἀπράκτῳ, καὶ ἀπεχθεῖ, καὶ ἐχθροποιῷ, καὶ καταγέλαστος ἡ παῤῥησία δόξει. Τί οὖν χρὴ τότε ποιεῖν; Τῷ σιωπῆσαι δῆλος γίνου δυσχεραίνων. Καὶ ὅρα, ὅπως τὸ προσῆκον ἐφύλαξε τῇ διαφορᾷ μέτρον. Ἐπὶ μὲν τῶν περὶ μονομαχιῶν, ἢ ἱπποδρομιῶν, ἢ βρωμάτων καὶ πομάτων ποιουμένων τοὺς λόγους, ἢ περὶ ἀνθρώπων, ἐπαινούντων, ἢ ψεγόντων, ἐὰν οἷόν τε ᾖ, φησὶ, μέταγε αὐτούς· ἐνταῦθα δὲ, ἐὰν εὔκαιρον ᾖ, καὶ ἐπιπλῆξαι κελεύει. Καὶ ἐκεῖ μὲν, εἰ μὴ δυνατὸν μεταγαγεῖν, σιώπα, φησί· * * καὶ δῆλος γίνου δυσχεραίνων.

[IN CAP. XXXIV] Ἡ σωματικὴ ἡδονὴ βλαβερωτάτη ἐστὶ τῇ ψυχῇ. Ἑκάστη γὰρ ὥσπερ ἧλος προσηλοῖ τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ὀλιγοχρόνιον αὐτὴν ἐποίησεν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τροφῶν καὶ πομάτων, ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδονὴ, ἕως ἂν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν αἰσθανώμεθα· καταποθέντων δὲ, οἴχεται τελέως. Καὶ ἐπὶ τῆς μίξεως κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν μόνον τῆς ἐνεργείας, ἡ τῆς ἡδονῆς αἴσθησις γίνεται· παρελθούσης δὲ

tum esse videatur, etiam molestiis illis propo ferenda esse quæ acciderint, sine pœnitentia.

[IN XXXIII, 14—16.] Post congressum cu de congressu plebeiorum dicit, quo pacto e te debeas, ut iis quibuscum vivas, neque m contemtui sis, sed potius pro virili commod *acta aut pericula non prolixe atque imm morare*, simul fastidium tollit, quod creare (moleste enim ferunt homines hos qui sese l ipsi verbis iisdem accusentur, et per collation ficiantur:) simul vero etiam animum foras p gloriæ cupidum retinet, et generosum quidda

Cum autem prius dixerit, non esse ob mu neque risum multum esse oportere, neque e aliis *risum movere* vetat, causa adjecta, *esse genus, quo facile ad plebeios mores delab* ea dicas, quæ plebeculæ risum moveant, i grata illi esse, et apta plebeiis moribus. Æq magis etiam se ipsis, eum qui risum movet, cant: ut, si prius eum reveriti fuerint, satis *vantiam ejus extenuandam* virium habeat. et ex iis qui prudentes habentur, qui risum m ceti ac lepidi habeantur.

Jam eum, qui utcumque profecerit, *ab ob* sibi temperaturum, in promtu est. At ne alio utantur illis, ferendos, si vitare possis, mo *tempus ferat*, hoc est, si adolescens eo pro non inverecundus, neque divitiis et dignitate in inquit, *increpabis* etiam. Neque enim vel ip vel iis qui aderunt, videberis arrogans. Sin et insolens fuerit, et ob divitias elatus, aut o increpare quidem grave fuerit, et, præter in et odium ac simultatem inde susceptam, ridi bertas illa videbitur. Quid tum ergo faciendu inquit, *molestiam præ te ferto*. Ac dispic convenientem illi discrimini modum observa gladiatoriis aut quidem Circensibus ludis, epulis et potionibus cum verba fiunt, aut cum dantur, aut vituperantur; si fieri potest, inquit sermones eorum: hic vero, si tempestivum objurgare jubet. Atque illic, si traduci non p nes, taceto, inquit; hic vero adjicit, *et moles ferto*.

[IN XXXIV.] *Voluptas* corporis nocentissim Quælibet enim, quasi clavis aliquibus adfig eaque de caussa Deus eam fecit brevem. Na et potionibus tamdiu voluptas durat, quamdi sentimus: cum vero deglutivimus, prorsus in coitu, ipso tantum actionis tempore sentitur vo cum præteriit, perinde est ac si nulla fuisset. A

αὐτῆς, ἡ συναίσθησις ὡς μηδὲ γεγονυίας ἐστί. Καὶ ὅλον δὲ, ὅτι ἐν τῷ αἰσθητὴ εἶναι, ἡ ἡδονή ἐστι. Τὸ γὰρ μὴ αἰσθανόμενον, οὐδὲ ἥδεται ὅλως. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τὰ ἐκτὸς ἡδοναὶ, οἷον περὶ ἐσθῆτα, ἢ κόσμον, ἢ χρήματα, ἢ κτήματα, καὶ αὗται ὀλιγοχρόνιοί εἰσιν. Αἰσθέντες γὰρ ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων, μετὰ τὸ συνεθισθῆναι αὐτοῖς οὐκέτι ἡδονῆς ἐπ' αὐτοῖς αἰσθανόμεθα. Ἀφαιρουμένων δὲ αὐτῶν, λύπη σφοδρὰ διαδέχεται, πολὺ μονιμωτέρα τῆς ἡδονῆς. Οὕτω μὲν οὖν ἡ ἡδονὴ, ἐλάχιστον ἐπιμείνασα χρόνον, καὶ μάλιστα ἡ σωματικὴ, ἄπεισι, τὴν βλάβην τὴν ἑαυτῆς τῇ μὲν ψυχῇ πάντη καὶ πάντως καταλιποῦσα, πολλάκις δὲ καὶ τῷ σώματι, ὅταν ἀσύμμετρος ἡ ἀπόλαυσις γένηται. Ἡ δὲ τῆς ἡδονῆς ἐγκράτεια, μόνιμον ὠφέλειαν ποιεῖ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ἡδονῆς ἄλλο εἶδος, τὸ κατὰ φύσιν συνυπάρχον, ἀβλαβές τε καὶ ἄληκτον.

Τούτων οὖν οὕτω προειλημμένων, ἴδωμεν, τί φησιν ὁ Ἐπίκτητος. Ὅταν, φησὶν, ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ τῶν ἄλλων τινὸς τῶν ἐκτὸς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς· φύλαττε σεαυτὸν εὐθὺς, μὴ συναρπάσῃ σε ἐπὶ τὸ ἔργον ἡ φαντασία· ἀλλὰ τοῦτο μὲν περιμενάτω ὀλίγον· σὺ δὲ ἀναβολήν τινα σεαυτῷ πορίσας ἀπὸ τῆς τοιαύτης συστροφῆς, ἐννόησον τοὺς χρόνους, τόν τε τῆς ἀπολαύσεως, ἐλάχιστον ὄντα, καὶ τὸν ἐφεξῆς πολὺν, βλάβης ὄντα καὶ μεταμελείας μεστὸν, ἐν ᾧ σεαυτὸν ἐγκαλεῖς ἡττηθέντα. Καὶ τούτοις ἀντίθες τὸν ἑτέρον, καθ' ὃν ἐγκρατευσάμενος, ὠφελείᾳ καὶ ἡδονῇ χαρᾷ ἐπὶ πολὺν χρόνον σύνει, σαυτὸν ἐπαινῶν καὶ ἀποδεχόμενος. Ἐὰν γὰρ ταύτην ἀποκαθάρῃς τὴν σύγκρισιν, ῥᾳδίως ἠρεμήσει ἡ ὄρεξις, αἰσχυνομένη τὴν ἐνέργειαν τῆς ἥττης. Κἂν αὖθις τοῦτο καὶ αὖθις ποιῇς, ἔτι ἐνοχλήσει ταπεινουμένη. Εἰ δὲ παύεται ἡ ἡδονὴ εὐθέως μετὰ τὸ ἔργον, καὶ οὐδὲν διαφέρει τότε ὁ ἀπολαύσας τοῦ μὴ ἀπολαύσαντος, πλὴν τῇ φαντασίᾳ ἀπολελαυκέναι, οὐκ ἔχει τινὰ λόγου ἀξίαν ἡδονή· οἷοι [δὲ] ἡ μνήμη τῶν ἐν ὀνείροις ἀπολαύσεων, ἀμυδρὸν ἴχνος ἡδονῆς ἔχουσα. Ἐπεὶ δ' ἔστιν ὅτε τινῶν τοιούτων καὶ κατὰ λόγον ὀρθὸν μεταλαμβάνομεν, οἷον παιδοποιίαν, ἢ λουτροῦ μετὰ πυρετόν· ὅταν, φησὶ, πρὸς φανῇ ἅψασθαι τοῦ τοιούτου ἔργου, πρόσεχε, μή σε ἡττήσῃ τὸ προσηνὲς αὐτοῦ καὶ ἀγωγόν· ὥστε σεαυτὸν ἐκστάντα, ὅλον ἐκδοθῆναι τῇ ἡδονῇ· ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ σύγκρινε, πόσῳ κάλλιόν ἐστι τὸ κρατῆσαι τῆς ἡδονῆς, τοῦ ἡττηθῆναι αὐτῆς· δῆλον γὰρ, ὅτι τοσούτῳ, ὅσῳ κάλλιον τὸ δεσπόζειν τῶν ἀλόγων παθῶν, ἢ δουλεύειν αὐτοῖς, καὶ ἄνθρωπον εἶναι μᾶλλον, ἢ θηρίον.

[ΙΝ CAP. XXXV.] Πολλὴν σπουδὴν ποιεῖται τοῦ τὸ καλὸν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν αἱρεῖσθαι, ἵνα καὶ ὄντως ἀγαπᾷ, καὶ μὴ διὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. Ὁ γὰρ διὰ τοῦτο αἱρούμενός τι, ταύτην εἶναι τίθεται τὸ ἀγαθὸν, οὐχὶ ἐκεῖνο. Διὸ, εἰ μὲν ὀρθῶς διέγνωκεν, ὅτι δέον τόδε τι μὴ ποιῆσαι, φυγεῖν δεῖ τὴν πρᾶξιν, οὐκ

inesse voluptatem perspicuum est, quod sensu percipiatur. Quod enim non sentit, etiam voluptate caret omnino. Sed et externarum rerum oblectationes, uti vestium, ornamentorum, pecuniæ, possessionum, parum et ipsæ durant. Harum enim adeptione exhilarati, ubi eis adsuevimus, voluptatem porro nullam sentimus. Sin eæ nobis eripiantur, dolor vehemens succedit, voluptate multo durabilior. Ita voluptas, ubi per exiguum tempus duravit, maximeque voluptas corporis, abiit, noxa sua modis omnibus animo relicta, interdum vero etiam corpori, si fruitio excesserit modum. At continentia voluptatum, durabilem adfert et corpori et animo utilitatem, et aliud voluptatis genus parit, quod per ipsam naturam cum illa conjunctum est, illudque innoxium et perpetuum.

Nunc his ita expositis, videamus quid dicat Epictetus. *Cum voluptatis*, inquit, *alicujus imaginem animo conceperis, ut in aliis*, veluti divitiis, principatu, aut similibus rebus externis, ita et in hac, ac magis etiam : statim *ipse te custodi, ne visum illud atque imago* ad rem ipsam *te abripiat :* sed ea quidem paulisper exspectet; tu vero, impetratâ a te ipso, per istam in te ipsum conversionem, morâ quadam, considera duo tempora, cum suavitatis illud brevissimum, tum secuturum noxæ diuturnum, et pœnitentiæ plenum, in quo ipse te victum accusabis. Et his oppone illud tempus, quo, si te continueris, et diuturnam utilitatem et sinceram voluptatem percipies, te ipsum et laudaturus et adprobaturus. Nam si istam comparationem in planum deduxeris, facile conquiescet adpetitus, certæ cladis verecundia. Quod si iterum atque iterum feceris; ita deprimetur, ut molestus esse desinat. Quod si vero voluptas statim post opus desinit, ac tum nihil inter eum interest qui eam percepit, et eum qui non percepit, excepta cogitatione præteritæ suavitatis, nihil habet voluptas magni æstimandum : idque declarat eorum memoria, quibus in somnis fruimur; quæ obscurum habet voluptatis vestigium. Sed quia interdum voluptatibus nonnullis recte frui possumus, cujusmodi est conjunctionis adpetitus procreandorum liberorum caussa, aut balnei post febrem; *cum*, inquit, *tempus adfuerit* hujuscemodi alicujus *operis attingendi*, vide *ne te suavitas illius atque illecebræ decipiant*, ut tui oblitus totum te voluptati tradas; *sed* eo tempore *contentionem facito, quanto pulchrius sit vincere voluptatem, quam ab ea vinci :* tanto nimirum, quanto pulchrius est imperare brutis adfectibus, quam servire; et hominem esse, quam bestiam.

[IN XXXV.] Vehementer in eo elaborat, ut bonum ob id ipsum quod bonum sit, amplectamur, non autem propter popularem opinionem. Nam qui propterhanc aliquid expetit : in ea ipsa bonum collocat, non in illo. Quamobrem, si quis recte perspexit, aliquid non esse faciendum, ipsa res eu fugienda est, quia non bona. Sin aliquid recte delibera-

ἀγαθὴν οὖσαν· εἰ δὲ ὀρθῶς διαγνοὺς ποιεῖ, οὐ χρὴ φεύγειν τὸ ὀφθῆναι ποιοῦντα, διὰ τοὺς οὐκ ὀρθῶς μεμφομένους τὸ γινόμενον. Ἐπεὶ συμβαίνει, τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀρθῶς γινωσκόμενον ὅτι ἀγαθόν.) προτιμᾶν τὸ μὴ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κακὸν, ὡς ψεῦδος· τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ τῶν πολλῶν μὴ ὀρθὴ περὶ τοῦ πραττομένου ὑπόληψις. Πρὸς δὲ τούτῳ συμβαίνει, τὸ τῷ ὀρθῷ λόγῳ κριθὲν ἀγαθὸν, κακὸν ἡγεῖσθαι, φεύγοντα αὐτό· τὸ γὰρ φευκτὸν, κακόν. Καὶ ἔτι μέντοι συμβαίνει τῷ τοιούτῳ, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀφισταμένῳ, εἰς τὰς τῶν πολλῶν δόξας ἀποφέρεσθαι, καὶ ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ψευδές.

[IN CAP. XXXVI.] Τῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν, ὧν οἱ Στωϊκοὶ τὴν τεχνολογίαν ἐλεπτούργησαν, οἱ μέν εἰσι διεζευγμένοι, οἱ δὲ συνημμένοι, ἤτοι συμπεπλεγμένοι. Διεζευγμένοι μὲν, ἐν οἷς, τοῦ ἑτέρου ὄντος, τὸ ἕτερον πάντως οὐκ ἔστι· καὶ, τοῦ ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερον ἐστίν· ὡς, ὅταν εἴπω, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νὺξ ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νὺξ ἐστίν· ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστιν. Οὕτω μὲν, τοῦ ἑτέρου τιθεμένου, ἀναιρεῖται πάντως τὸ ἕτερον· τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑτέρου τίθεται τὸ ἕτερον, ὅταν εἴπω, Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα οὐκ ἔστι· νὺξ ἄρα ἐστίν· ἢ, Ἀλλὰ μὴν νὺξ οὐκ ἔστιν· ἡμέρα ἄρα ἐστί. Τοιοῦτον μὲν οὖν τὸ διεζευγμένον· ἐν ᾧ τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστιν, ὡς ἀξίωμα, τοῦτ' ἔστιν, ὡς ἐναργῶς καὶ κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἀληθὲς, παραλαμβάνεται. Ταῦτα γὰρ Ἀξιώματα ἐκάλουν οἱ Στωϊκοί. Τὸ δὲ συμπεπλεγμένον ἐστὶν, ὅταν δύο τινῶν συμπεριπεπλεγμένων ἀλλήλοις οὕτως, ὥστε τὸ μὲν ἡγούμενον εἶναι, τὸ δὲ ἑπόμενον, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου ἀκολουθεῖ τὸ ἑπόμενον, τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον. Οἷον συμπέπλεκται ἀληθῶς· Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν. Ἀληθῶς γὰρ τῷ, Ἡμέρα ἐστὶν, ἡγουμένῳ, ἕπεται τὸ, Νὺξ οὐκ ἔστιν. Ἐπὶ γοῦν τούτου συμπεπλεγμένου, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου τίθεται τὸ ἑπόμενον· Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ ἄρα οὐκ ἔστι. Τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑπομένου, ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον· Ἀλλὰ μὴν οὐχὶ νὺξ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔστι δηλονότι· (αἱ γὰρ δύο ἀναιρέσεις μίαν ποιοῦσι συγκατάθεσιν·) ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστι. Τοιοῦτον μὲν οὖν καὶ τὸ συμπεπλεγμένον ἢ συνημμένον.

Ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐπικτήτου λεγόμενον. Τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστι, ἐπὶ μὲν τοῦ διεζευγμένου συλλογισμοῦ, ὡς ἀξίωμα ἀναμφιλεκτον παραλαμβάνεται· ἐπὶ δὲ τοῦ συνημμένου οὐκ ἔτι. Τὸ γὰρ ἐκεῖ παραλαμβανόμενον ἀξίωμα τὸ συμπεπλεγμένον ἐστὶ τὸ, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν. Ὥσπερ οὖν, φησὶ, τὸ, Ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν· ἀπ' αὐτοῦ γὰρ ἤρτηται πᾶς ὁ διεζευγμένος συλλογισμός· πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν· διασπᾷ γὰρ τὴν συμπλοκὴν τὴν λέγουσαν, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νὺξ οὐκ ἔστιν· οὕτω καὶ ἐν συμποσίῳ, τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι,

tum suscepit, non debet propter eos, qui factu ram reprehendant, recusare quominus palam i enim ea ratione, ut vero bono (id enim est, *bonum judicatum est*) non bonum, sed ma mendacium, præferatur. Talis est enim vul de eo quod fit opinio. Præterea fit, ut, quod bonum judicavit, id malum putetur et fugi enim fugiendum, id malum. Denique fit et i a se ipso et a rebus discedit, ad vulgi opinion atque ibi bonum et malum quærat, itemque ve dacium.

[IN XXXVI.] *Syllogismi* hypothetici, in cleandis Stoici laborarunt, partim sunt disjuncti juncti sive complexi. *Disjuncti*, in quibus cum nullo modo alterum esse potest; et cum alter utique est alterum; ut cum dico: Aut dies est, atqui nox est: dies ergo non est. Sic cum alter alterum utique tollitur: alterius vero negatio adfirmatur; ut cum dico: Atqui dies non est est: aut, Atqui nox non est; dies ergo est. dem est disjunctum, in quo illud, *Aut dies e est*, axiomatis loco, hoc est, tamquam eviden dum communes notiones verum, adhibetu Axiomata vocabant Stoici. *Copulatum* ver duobus inter sese ita complexis, ut alterum a terum consequatur, adfirmationem antecede consequens, negatione vero consequentis una cedens. Veluti vere hæc copulantur: Si dies est. Nam si vere hoc antecedit, Dies est; se Noctem non esse. In copulato igitur adfirma dentis adfirmatur consequens: Atqui dies est non est. Negatione vero consequentis, una t antecedens: Atqui non nox non est, sed est s duæ negationes, unam efficiunt adfirmationem non est. Ac tale quidem est complexum sive

Jam autem Epicteti verba videamus. S Aut dies est, aut nox est, in syllogismo disjun nunciatum certum adhibetur: sed in copulat Nam quod ibi adhibetur pronunciatum, compl dies est, nox non est. *Sicut igitur*, inquit, DIES, AUT NOX EST, *ad sejunctionem quidem m habet;* (ab eo enim pendet omnis syllogismus d *ad conjunctionem vero plane nullam;* (complexionem, quæ ait, Si dies sit, noctem n *etiam in convivio majorem eligere partem*,

πρὸς μὲν τὸ σῶμα χρειῶδές ἐστι καὶ ὠφέλιμον, καὶ ἑλαίρετον· πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἑστιάσει, ἀπαξίαν ἔχει· διασπᾷ γὰρ καὶ τοῦτο τὴν κοινωνίαν, ὡς τὸ συμπεπλεγμένον ἐκεῖνο. Ὅταν οὖν συνεσθίῃς ἑτέροις, μὴ μέμνησο μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα τὸ σὸν ὁρᾷν ἀξίαν ἐν τοῖς παρακειμένοις, καὶ ἐκλέγεσθαι ἐπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυχῆς, ὃ χρὴ φυλάττειν ἀνεπίληπτον.

Δῆλον δέ, ὅτι, κἂν ἐπὶ ἑστιάσεως ἐποιήσατο τὸν λόγον, κοινῶς ἐπὶ πάσης κοινωνίας τείνειν αὐτὸν χρὴ καὶ συναναστροφῆς. Τὸ γὰρ πλεονεκτικὸν πᾶσαν διασπᾷ κοινωνίαν· ὥσπερ τὸ, ἕκαστον τοῦ ἐπιβάλλοντος τυγχάνειν, συνέχει, καὶ αὔξεσθαι καὶ διαμένειν ποιεῖ. Καὶ γὰρ ἡ τῶν λῃστῶν κοινωνία, καίτοι ἐκ τοιούτων ἀνδρῶν συνεστῶσα, ἕως τότε σώζεται, ἕως φυλάττει τοῦτο τὸ παράγγελμα, τὸ μὴ πλεονεκτεῖν ἀλλήλους. Διὰ γὰρ τοῦτο τῆς δικαιοσύνης τὸ ἴχνος, καὶ ἡ ἀδικία ἐκείνη συνίσταται. Προτρέψας δὲ πρότερον πολλαχοῦ τὸν ἀκροατὴν πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἀνδρίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πρὸς φρόνησιν, καὶ πρὸς σωφροσύνην· ἐν τούτῳ πρὸς δικαιοσύνην αὐτὸν παρακαλεῖ, τὸ πρὸς αὐτὴν ἐμπόδιον τὴν πλεονεξίαν εἰσηγούμενος.

[IN CAP. XXXVII.] Οὐ τὸ ἁπλῶς ἄριστον ἐπιτηδεύειν χρὴ, ἀλλὰ τὸ τῶν ἡμῖν συμμέτρων ἄριστον. Οὐδὲν γὰρ ἐν ἀσυμμέτροις ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται. Διὸ χρὴ μὴ προπετῶς τὰ μείζονα προσωπεῖα περιβάλλεσθαι, διδασκάλου, ἢ φιλοσόφου, ἢ ἐν νηῒ κυβερνήτου, ἢ ἐν πόλει ἄρχοντος. Κάλλιον γὰρ, ἐν ὑφειμένῳ προσώπῳ εὐδοκιμεῖν, περικρατοῦντα τοῦ προσώπου, καὶ ὑπερβάλλοντα αὐτὸ, ἢ ἐν ὑπερέχοντι ἀσχημονεῖν, ἀπολειπόμενον τῆς ἀξίας αὐτοῦ· καὶ κάλλιον, παιδαγωγὸν ἄριστον εἶναι, ἢ διδάσκαλον εὐτελῆ· καὶ οἰκονόμον χρηστὸν, ἢ ἄρχοντα μοχθηρόν. Πρὸς γὰρ τῷ ἀσχημονεῖν ἐν τῷ μείζονι προσώπῳ, (οὐ κατὰ δόξαν ἀσχημονεῖν λόγῳ, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος,) καὶ, ὅπερ ἠδυνάμεθα συμμέτρως ἐπιτηδεύοντες κατορθοῦν, ἀπόλλυμεν. Ἀμείνων γὰρ ὑποκριτὴς ἐν τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ ὁ δοῦλον καλῶς ὑποκρινόμενος, τοῦ ἐν προσωπείῳ δεσπότου ἢ βασιλέως μὴ κατορθώσαντος. Καὶ τοῦτο δέ μοι πρὸς δικαιοσύνην ὁρᾷ τὸ κεφάλαιον, καὶ τὸ ἄξιον ἐν τῷ βίῳ πρόσωπον ἐκλέγεσθαι παραιτούμενον, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν.

[IN CAP. XXXVIII.] Διχῶς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ βλάπτεται· καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἑαυτὴν ἐμπείρουσα, καὶ δι' αὐτῶν προσκολλωμένη τῷ σώματι, ὅτε ὑποφθέγγεται μὲν δυσχεραίνουσά πως, ἡττᾶται δὲ τοῖς πάθεσι, παρανευομένη ὑπ' αὐτῶν νενευρωμένων· ἢ κατὰ τὴν αὐτῆς κρίσιν διαστραφεῖσα, ὅτε οὐδὲ διακρίνει αὐτὴν τῆς ἄλλην ἀπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν. Παραγγέλλει οὖν ὁ παιδαγωγὸς, ἀμφότερα ταῦτα φυλάττεσθαι κατὰ τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν, ἣν ἀπείκασε τῷ περιπατεῖν· ὥστε μήτε τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἐμπαρῆναι, ἅπερ, σωματικὰ ὄντα, δίκην ἥλων προσηλοῖ τὴν συγκολληθεῖσαν αὐτοῖς

dem utile est, et conducibile, *et optabile; ad servandam autem communitatem in convivio, nihil valet.* Nam et hoc dirimit communitatem, ut complexum illud. Quare, sicubi cum aliis comedis, memento, ut non modo eam æstimationem respicias, quam habent cibi adpositi pro tuo corpore; sed et eam, quæ pertinet ad communitatis officium animi, quod citra reprehensionem servandum est.

Quamvis autem de *convivio* verba faciat, tamen ad ad omnem societatem vitæque consuetudinem in genere hæc esse transferenda, perspicuum est. Cupiditas enim plus habendi, quam alii, omnes dirimit necessitudines: sicuti æquabilitas, cum suum cuique tribuitur, easdem continet, auget, conservat. Nam et latronum communitas, quamvis ex talibus conflata viris, tantisper durat, dum præceptum hoc servatur, non fraudandos socios. Ob hoc enim justitiæ vestigium, etiam injustitia illa permanet. Cum autem prius multis locis auditorem hortatus fuerit ad libertatem, et in aliis ad fortitudinem, ad magnitudinem animi, ad prudentiam et temperantiam; in hoc eum ad justitiam vocat, cujus impedimentum avaritiam esse docet.

[IN XXXVII.] Non ei studendum, quod per sese optimum est; sed ei, quod est ex iis, quæ nobis adcommodata sunt, optimum. Nullus enim ea, quæ supra modum suscipiuntur, fructus consequitur. Quare non temere *personæ majores* in duendæ sunt, ut doctoris, aut philosophi, aut in nave gubernatoris, aut in urbe magistratus. Præstat enim *personam inferiorem* cum laude sustinere, ut non par modo sis, sed etiam ea superior; quam indecore gerere superiorem, nec illius dignitati respondere: honestiusque est, optimum esse pædagogum, quam ineptum doctorem; et bonum administratorem rei familiaris, quam improbum magistratum. Nam majorem personam indecore gerere, (hoc autem indecorum non ad opinionem, sed ad ipsius rei naturam referatur,) illud etiam habet mali, quod eam perdimus, quam nostris rebus aptam belle sustinere possemus. Melior enim histrio et in comœdia est, et in tragœdia, qui servum bene repræsentat, quam is qui domini aut regis personam male agit. Et hoc ego caput rursus ad justitiam refero, quod quemque jubet personam se dignam eligere, nec ad altiora adspirare.

[IN XXXVIII.] Bifariam humanus animus læditur: Aut cum brutis adfectibus adfixus, per eosdem corpori adglutinatur; reclamans ille quidem nonnihil, atque ægre ferens, sed superatus ab adfectibus, qui corroborati tyrannidem in eum exercent: aut cum suopte judicio corrupto, se ipsum non discernit ut diversum a brutis adfectibus. Monet igitur pædagogus, horum utrumque in degenda vita cavendum esse, quam similem *ambulationi* facit; ne quis brutis adfectibus succumbat: qui, cum sint corporales, clavorum instar adglutinatum sibi animum corpori adfigunt. Quis

ψυχὴν τῷ σώματι. Ποῖος δὲ ἧλος οὕτω προσηλοῖ, ὡς τὰ ἄλογα ταῦτα πάθη, ποιοῦντα τὴν ψυχὴν ἓν νομίζειν ἑαυτὴν καὶ αὐτὰ καὶ τὸ σῶμα; Τὴν δὲ διαστροφὴν τοῦ δοξαστικοῦ καὶ περιπεζίου τῆς ψυχῆς μέρους, καθ' ὃ κοινωνεῖ τῷ σώματι καὶ ταῖς σωματικαῖς ζωαῖς ἡ ψυχὴ, τῷ τὸν πόδα στρέψαι οἰκείως ἀπείκασε· καὶ παρακελεύεται, ὥσπερ ἐν τῷ περιπατεῖν φυλάττομεν τὸ σῶμα, οὕτως ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν κατὰ τὸν βίον ἔργων τὴν λογικὴν ψυχὴν, τὴν κατὰ φύσιν ἡγεμονοῦσαν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ζώῳ, καθ' ἣν καὶ χαρακτηρίζεται τοῦτο τὸ ζῶον, φυλάσσειν· ἵνα μὴ λάθῃ ἑαυτὴν ἢ τοῖς πάθεσιν ἐμπυριζομένη διὰ λαιμαργίαν, ἢ τὴν κρίσιν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς διαστρεφομένη διὰ ῥαθυμίαν. Ἐὰν γὰρ ἐφ' ἑκάστου παραφυλάττωμεν ἑαυτοὺς, ὥσπερ οἱ βαδίζοντες, ἀσφαλέστερον ἑκάστου τῶν ἔργων ἁψόμεθα. Κἂν γὰρ συμβῇ τις ὀλίγος ὄλισθος, παραφυλαττόντων ἡμῶν, ῥαδίως αὐτὸν ἐπανορθοῦμεν. Κἂν γὰρ, μικρὸν ὑφέντες, τῷ ἥλῳ ἐπιβῶμεν, ἢ ἀῤῥύθμως τὸν πόδα ἀποθῶμεν, διὰ τὸ παρατηρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ ἥλου εὐκόλως ἀποσπῶμεν τὸν πόδα μὴ ἐμπειρόμενον, καὶ τοῦ ποδὸς τὴν βάσιν εὐκόλως μεταῤῥυθμίζομεν.

[IN CAP. XXXIX.] Ἐν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐσθῆσι, τροφαῖς, κτήμασι, χρήμασι, δύο ταῦτά ἐστιν, ἥ τε κτῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ χρῆσις. Εἰπὼν οὖν πρότερον περὶ τῆς τούτων χρήσεως, ὅτι κατὰ τὴν ψιλὴν τοῦ σώματος χρείαν τὴν χρῆσιν αὐτῶν δεῖ παραλαμβάνειν, πᾶν τὸ περιττὸν ἀφαιροῦντας, τὸ πρὸς δόξαν ἢ τρυφὴν ἀποτεινόμενον· νῦν περὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν διδάσκει, μέτρον καὶ ταύτης λέγων εἶναι τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ τῆς μὲν κτήσεως μέτρον ἡ χρῆσις· (διὰ γὰρ τὸ χρήσασθαι κτώμεθα·) τῆς δὲ χρήσεως μέτρον τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία· δῆλον, ὅτι καὶ τῆς κτήσεως μέτρον ἂν εἴη τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία. Διὸ, εἰ μὲν εἰς ταύτην τις ἀπίδοι τὴν χρείαν, δέρμασιν ἀρκεσθήσεται λιτοῖς· τῷ μὲν ἐπικειμένῳ, πρὸς θάλψιν καὶ φρουρὰν τοῦ ποδός· τῷ δὲ ὑποκειμένῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀμέσως ἐπιβαίνειν τοῖς βλάπτουσιν· ἐὰν δὲ ὑπερβῇ τις τὴν χρείαν τοῦ ποδὸς ἐπὶ καλλωπισμὸν καὶ τρυφὴν, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα, φησὶ, πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. Τοιαύτη δὲ ἦν, ὡς ἔοικε, παρὰ Ῥωμαίοις καὶ περὶ τὰ πορφυρᾶ καὶ κεντητὰ περιεργία, ὥστε καὶ τῶν καταχρύσων αὐτὰ προτιμᾶσθαι.

Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως, καὶ τῶν τῷ σώματι χρειωδῶν· ἐάν τις τὸ μέτρον ὑπερβῇ τῆς χρείας, καὶ τὸν κατ' αὐτὴν ὅρον, εἰς τὸ ἀόριστον λοιπὸν φέρεται, ἄλλα ἄλλοις προστιθεὶς, ἕως ἂν εἰς τὸ βαρύτατον ἐνεχθῇ τῆς τε τρυφῆς καὶ τῆς κενοδοξίας, (διὰ γὰρ ταῦτα ἡ ἐκτροπὴ,) καὶ τῆς ἀκολουθούσης τῇ ἐκτροπῇ πολυδεοῦς ἐνδείας, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ θλίψεως. Ἂν γὰρ δέκα κτησώμεθα, εἴκοσι βουλόμεθα· κἂν εἴκοσι, τεσσαράκοντα· καὶ ἐφεξῆς· καὶ πέρας οὐδὲν τῆς εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀπληστίας ὠθήσεως. Δῆλον δὲ, ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος παραλαμβανομένων, ἡ τὸν ὅρον ἐκβᾶσα φύσεως κτῆσις εἰς ἀοριστίαν ἐκπί-

vero clavus sic adfigit, ut bruti isti adfectus? ut putet animus, et se ipsum et illos et corpu Perversitatem autem opinationis, et ejus part quasi terræ adfinis cum corpore aliquid et cu commune habet, *distortioni pedis* apte com tatur, ut, quemadmodum in ambulando cor sic in vitæ negotiorum tractatione cavendum tione prædito, qui naturæ instituto principat humano obtinet, quo animal hoc a cæteris di vel adfectibus inflammetur ob aviditatem, vel j opinatio ejus pervertatur ex socordia. Nam re nos ipsos observaverimus, ut ii qui ambu quamque rem suscipiemus. Quodsi enim mod quis lapsus contigerit, eum tamen per istam nem facile corrigemus. Etsi enim paulum co vum calcaverimus, aut inconcinne pedem p propter observationem et a clavo pedem faci non infixum, et gressum pedis levi opera ali

[IN XXXIX.] In rebus ad corpus spectantib bus, in victu, in possessionibus, in pecuniis, d eorum adquisitio, et usus. Prius igitur de eatenus iis utendum esse, quatenus ad nudam tionem faciant, omne supervacuum quod ad aut delicias pertineat, removendo; nunc de eorum docet, et *hujus* quoque *modum* dicit Nam si adquisitionis modus est usus; (eo enim ut utamur;) et ipsius usus modus est cor huic sunt necessaria : perspicuum est, et tionis modum esse corpus, et quæ ei nec Quare si quis ad eam necessitatem respexerit, plicibus erit contentus, quarum superiores f et muniant; soleæ vero id præstent, ne pede tur noxia : *sin id quod pes exigit excesserit* tum et delicias deflexerit, *auratus fit calc deinde purpureus, post interpunctus.* fuisse videtur apud Romanos in conficiendis c reis et interpunctis curiositas, ut auratis etia tur.

Eadem vero est et rei familiaris ratio, ac r necessariarum. Si quis enim mensuram nece ierit, ejusque terminum; jam sine termino va aliis adjiciendo, donec ad extremas delicias præceps feratur, (propter has enim fit ille exc multiplicem, quæ excessum sequitur, indigenti comitem adflictationem. Nam si decem parav mus habere viginti; si hæc, quadraginta : et s nec ullus finis est prolabendi in vastum istud a sum pelagus insatiabilis cupiditatis. Const singulis iis, quæ ad usum corporis adhibentu nem, quæ limites excedit, recidere in infinitu

πτει· ὥστε καὶ τοῦ σκοποῦ λοιπὸν ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ τῆς χρείας, εἰς ἣν συντελεῖ, ὅτι ἡ τοῦ σώματός ἐστιν αὕτη. Τοιγαροῦν καὶ προϊέμεθα τὸ σῶμα πολλάκις δι' ἀπλήστου τῆς τούτων κτήσεως. Μήποτε δὲ τὸ τοῦ ὑποδήματος παράδειγμα, ἐὰν κατὰ τὸ μέγεθος ληφθῇ, καὶ μὴ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν ὑπερβαῖνον τὸ μέτρον, *** προσκόπτοντας ἡμᾶς ἐπ' αὐτῷ πολλάκις, καὶ πίπτοντας, κατακρημνίσῃ ποτέ; Χρὴ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τῆς χρήσεως εἰρημένων, καὶ τὰ περὶ τῆς κτήσεως διαιρεῖν. Εἴη δ' ἂν καὶ ταῦτα τὰ κεφάλαια, τὸ προσῆκον μέτρον ἐν τῇ κτήσει καὶ χρήσει τῶν ἐκτὸς διδάσκοντα φυλάττειν, πρὸς δικαιοσύνην ἡμᾶς ἀπευθύνοντα.

[IN CAP. XL.] Ἑνδοὺς καὶ γαμεῖν τοῖς τὸν κατὰ φύσιν αἱρουμένοις βίον, καὶ τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς περὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν διὰ βραχέων ἐνδείκνυται· παραβάλλων αὐτῇ τὴν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων χρῆσιν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνῃ ἑπομένων κακῶν ταύτην ῥυθμίζων. Οἱ μὲν γὰρ πολλοί, φησὶν, ἄνθρωποι τὰς γυναῖκας εὐθὺς ἐκ νέας ἡλικίας κολακεύουσι, καὶ τιμῶσι, κυρίας καλοῦντες, οὐδενὸς ἄλλου ἕνεκεν ἢ τοῦ συγκοιμᾶσθαι. Διὸ εἰκότως ἐκεῖναι περὶ τοῦτο παρασκευαζόμεναι, καλλωπίζονται, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας. Καὶ οὐκ ἔστιν αὐτὰς αἰτιᾶσθαι τοσοῦτον, ὅσον τοὺς ἄνδρας, τοὺς διὰ τοῦτο τιμῶντας. Διὸ χρὴ συναίσθησιν αὐταῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρασχεῖν, ὅτι οὐδενὸς ἄλλου ἕνεκα παρ' ἡμῶν τιμηθεῖεν ἂν, εἰ μὴ τοῦ τά τε ἤθη κεκοσμῆσθαι, καὶ δι' αἰδοῦς ὑποκατακεκλίσθαι τῷ ἀνδρί. Ταῦτα γὰρ ἔχουσα, καὶ πρὸς οἰκονομίαν λοιπὸν, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμέλειαν, καὶ τὸν λιτὸν βίον ῥαδίως συνεθισθήσεται· ἅπερ ταῖς παλαιᾶς ἐσομέναις γυναιξὶ προσήκει.

[IN CAP. XLI.] Ὥσπερ οἱ εὐφυεῖς περὶ τὰ τῆς φύσεως τῆς οἰκείας ἄκρα καὶ τέλεια καὶ ἀκριβῆ σπουδάζουσι καὶ τούτοις ἐνδιατρίβουσιν· οὕτως οἱ ἀφυεῖς περὶ τὰ εὐτελῆ, καὶ ἔσχατα, καὶ ὁλοσχερῆ, καὶ τοῖς πολλοῖς κοινὰ, ἐνδιατρίβουσιν. Ἀνθρώπῳ οὖν κατὰ ψυχὴν λογικὴν οὐσιωμένῳ, χρωμένην τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ, τὰ ἐκποστῆναι μὲν τῶν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν, ἐνδιατρίβειν δὲ τῷ σώματι, σημεῖον ἀφυΐας ἐστὶν, ὅπερ αἴτιον τούτου, ἡ ἀφυΐα. Τίς γὰρ τεχνίτης λόγου ἄξιος περὶ τὴν τῶν ὀργάνων θεραπείαν δαπανᾷ τὸν καιρὸν, τῆς τέχνης τῆς χρωμένης αὐτοῖς ἀμελῶν; Οὐ μόνον δὲ ἀφυΐας ἐστὶ σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ συμπαθείας περιττῆς. Οἷς γὰρ χαίρομεν, καὶ οἷς συμπάσχομεν, τούτοις ἐνδιατρίβομεν. Χρὴ οὖν, φησὶ, τὴν μὲν περὶ το σῶμα ἀσχολίαν, πάρεργον ἡγεῖσθαι· τὴν δὲ προηγουμένην σπουδὴν περὶ τὸ χρώμενον τῷ σώματι ποιεῖσθαι· αὕτη γὰρ δικαία τῶν περὶ αὐτὸ καθηκόντων ἡμῖν διανομή.

[IN CAP. XLII.] Καὶ τοῦτο τὸ παράγγελμα εἰς μακροθυμίαν προκαλεῖται καὶ πραότητα, διχόθεν ἐπιχειρῶν καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ὅτι ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ καὶ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκολουθεῖ, εἰ μὴ καὶ αὐτῷ ὁμοίως φαίνοιτο. Οὐ χρὴ οὖν

scopi et usus obliviscatur ad quem pertinet, qui corporis est curatio. Quare nonnumquam etiam ipsius corporis curam abjicimus, dum ista sine modo cumulamus. Fortasse vero calcei exemplum, si is magnitudini pedis responderit, nec ornatu modum excesserit, *** sæpe nos idcirco offendentes et prolapsos, denique in præcipitium aget. Ex iis porro quæ de usu dicta sunt, ea quoque dijudicari debent, quæ ad adquisitionem pertinent. Pertinent autem et hæc capita, convenientem modum in adquirendis et utendis rebus externis docentia, ad justitiæ rationem.

[IN XL.] Etiam matrimonio iis qui vitam naturæ consentaneam sequuntur concesso; qua ratione his curandæ sint uxores, paucis ostendit: cum eaque id confert, quod vulgus hominum facere solet, eorumque delicta corrigit, et ad normam hanc revocat. Plerique mortales, inquit, *mulieribus* a prima ætate *adulantur*, et honorem habent, easque *dominas* vocant, solius concubitus caussa. Quare non immerito illæ ad hoc sese parantes, comuntur, et in ornatu spem suam omnem collocant. Nec tam illæ reprehendendæ sunt, quam viri, qui eas propterea colunt. Quare ab initio statim sic informandæ consuefaciendæque sunt, ut intelligant, se non alia ulla de caussa a nobis honoratum iri, nisi quod sint ornatis modestisque moribus, et marito verecunde pareant et obsecundent. Quibus dotibus si prædita fuerit mulier, jam et ad tuendam rem familiarem, et ad educationem liberorum, et ad mariti curationem, et ad vitæ frugalitatem facile adsuefiet: quæ officia honestas matronas decent.

[IN XLI.] Quemadmodum ingeniosi homines in summis, perfectis et exquisitis naturæ suæ rebus elaborant et immorantur: ita stupidi et hebetes in imperfectis, extremis, generalibus, et vulgo tritis versantur. Itaque, si homo, cujus ab animo rationis compote natura pendet, qui corpore ut instrumento utitur, omissis naturalibus animi actionibus corpori immoretur; *abjectioris* id *ingenii signum* est, quemadmodum et caussa hujus rei est abjectius ingenium. Quis enim artifex alicujus pretii, in curandis instrumentis terit tempus, arte, quæ his usura est, neglecta? Neque vero obtusi tantum et abjectioris ingenii signum est *occupari circa corpus;* sed immodici etiam ejus amoris. Quibus enim rebus gaudemus atque adficimur, iis immoramur. Est igitur, inquit, occupatio corporis, *accessio* quædam judicanda: præcipua vero cura ei impendenda, quod corpore utitur. Hæc enim justa est nostri adversus illud officii distributio.

[IN XLII.] Et hoc præceptum ad patientiam et mansuetudinem adhortatur, duplici argumento utens: primo, quod quilibet, suam opinionem et *judicium, quod rectum ipsi videtur, sequitur,* etsi non ipsi quoque similiter videatur. Non igitur ægre ferendum, id eum sequi, quod ipsi rectum

ἀγανακτεῖν, εἰ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκολουθεῖ. Καὶ γὰρ καὶ σὺ τούτῳ ἀκολουθεῖς, καὶ πάντες ἄνθρωποι. Τίς οὖν ἂν πρὸς τὴν κοινὴν φύσιν ἀγανακτοίη, νοῦν ἔχων; Εἰ δ', ὅτι τὸ μὴ καλῶς μηδὲ δικαίως ἔχον, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν αὐτῷ, διὰ τοῦτο ἀγανακτεῖς, καὶ αὕτη ἄτοπος ἡ ἀγανάκτησις. Ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ βεβλαμμένος, καὶ οὐχὶ σύ. Ὁ γὰρ τὸ μὴ καλῶς ἔχον, καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνων, ἠπάτηται· ὁ δὲ ἠπατημένος, βλάπτεται. Ὁ γοῦν κακῶς σέ τι ποιῶν ἢ κακῶς λέγων, αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος· κἂν οὐδὲ σύ, οὐδὲ τῶν μέγα δυναμένων τις αὐτὸν ἰσχύσειε βλάψαι· εἴπερ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐπιβλαβῆ δοκοῦντα, εἰς σῶμα γίνεται, καὶ τὰ ἐκτός· ὥστε μηδὲ αὐτοῦ κυρίως εἶναι βλάβην· ἡ δὲ ἀπάτη, τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν αὐτὸς ὑφέστηκεν. Ὅτι δὲ αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος ὁ ἀπατηθείς, καὶ οὐκ ἐκεῖνος περὶ ὃν ἠπατήθη, ἔδειξεν ἐναργῶς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ συμπεπλεγμένον. Οἷον, εἰ τὸ, Εἰ ἡμέρα ἐστὶν, ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἐστιν, ψεῦδός τις ὑπολάβοι, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται· αὐτὸ γὰρ ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ἀλήθειαν· ἀλλ' ὁ ἀπατηθεὶς περὶ αὐτοῦ. Οὕτω καὶ ὁ παρὰ τὸ καλῶς ἔχον λοιδορῶν σε ἢ κακοποιῶν, αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος· σὺ δὲ οὐδὲ βέβλαψαι, οὐδὲ πέπονθάς τι κακόν· μάλιστα, ἐὰν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ᾖ ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐννοῶν οὖν, καὶ ὅτι ἀνάγκη ἕκαστον τῷ φαινομένῳ αὐτῷ ἀκολουθεῖν, καὶ ὅτι ἐκεῖνός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος, καὶ οὐχὶ σύ, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα, καὶ μεγαλοφρόνως· ἐὰν καὶ συνεθίσῃς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τοιούτων ἐπιφθέγγεσθαι, ὅτι, Ἔδοξεν αὐτῷ· ἀνάγκη δὲ, τῷ δοκοῦντι ἀκολουθεῖν.

[IN CAP. XLIII.] Πάντα τὰ ἐν γενέσει πράγματα, ἐξ ἐναντίων συγκείμενα, κατὰ τὶ μὲν συμφωνεῖ καὶ συναρμόττει πρὸς ἄλληλα, καὶ φορητά ἐστιν ἀλλήλοις· κατὰ τὶ δὲ ἀσυμφωνεῖ καὶ ἀφόρητά ἐστιν. Οἷον, τὸ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχον, κατὰ μὲν τὸ θερμὸν συμφωνεῖ τῷ ἀέρι, καὶ φορητόν ἐστιν αὐτῷ· κατὰ δὲ τὸ ξηρὸν, ἀντίκειται καὶ μάχεται. Οὕτω καὶ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, καὶ οὗτος δύο ἔχει λαβάς· τὴν μὲν, φορητὴν, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ· τὴν δὲ, ἀφόρητον, τὴν τοῦ ἀδικεῖν. Δῆλον δὲ, ὅτι πρὸς μὲν τὰ φορητὰ εὐκόλως διακείμεθα, καὶ πράως, καὶ εὐαρέστως· πρὸς δὲ τὰ ἀφόρητα δυσχεραίνομεν, καὶ τραχυνόμεθα, καὶ δυσαρεστοῦμεν. Εἰ τοίνυν εὐθυμεῖν δεῖ, καὶ εὐαρεστεῖν, καὶ πράως ἔχειν πρὸς ἅπαντα· ἐπειδὴ πάντα τὰς δύο λαβὰς ἔχει, τήν τε φορητὴν, καὶ τὴν ἀφόρητον, ἀπὸ τῆς φορητῆς αὐτῶν δράττεσθαι χρή. Πάντα γὰρ ὄντως ἐστὶ τοιαῦτα· πλοῦτος, πενία, ὑγεία, νόσος, γάμος, ἀγαμία, τέκνα, ἀτεκνία, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐν τῷ βίῳ. Καὶ γὰρ πλούτου, φορητὸν μὲν, ἡ εὐπορία· ἀφόρητον δὲ, ἡ ἀσχολία καὶ περιολκή. Καὶ πενίας, φορητὸν μὲν, ἡ ἡσυχία καὶ ἀπραγμοσύνη· ἀφόρητον δὲ, ἡ ἀπορία. Καὶ ὑγείας μὲν φορητὸν, ἡ ῥαστώνη καὶ ἡ εὐχρηστία· ἀφόρητον δὲ, ἡ αὐθάδεια καὶ ἐμπάθεια. Τῆς δὲ νόσου, φορητὸν μὲν, ἡ μετριότης τῶν ψυχικῶν παθῶν· ἀφόρητον δὲ,

videatur. Nam et tu et omnes homines idem fa
ergo sanus naturæ communi succenseat? Si ve
quod neque honestum neque rectum est, recte
putavit, eo illi succenses; ea quoque indignatio
nam ille, non tu, damnum facit. Qui enim ho
quod est inhonestum, deceptus est: decept
mnum facit. *Qui ergo tibi male dicit aut fa*
cui nocetur; quamvis neque tu, neque potenti
quam, ei nocere posset. Externa enim inco
habentur, corpori aut rebus externis incommo
nec ipsi proprie damnum adferunt. Opinionis
animi damnum est, in quo animo inest natur
autem damnum ei datum, qui deceptus sit,
quo sit deceptus; evidenter exemplo *connexi*
Veluti, hoc, Si dies est, sol supra terram v
igitur si quis falsum putet; non ipsum connex
facit, cui sua constat veritas; sed is, qui falsu
tit. Sic etiam qui secus ac decet, tibi co
malefacit, ipse est cui noceatur: tibi vero ne
dem est, neque mali quidquam datum; præ
rebus, quarum potestas in nobis sita est, vis e
atque mali collocata est. Quare cogitans,
quemque id sequi quod ipsi videatur et ipsum
damnum, non te; *lenem te* et magnanimum *p*
versus conviciatorem; si te adsuefeceris, u
horum statim tibi ipse dicas: *Ita visum es*
vero est, ut quisque id, quod ipsi visum fuer

[IN XLIII.] *Omnes res* in hoc mundo, qu
contrariis, *aliqua ex parte* inter sese consenti
niunt, ac *tolerabiles sunt; aliqua ex parte*
et sunt *intolerabiles*. Velut, ignis, qui est
dus, ratione caloris cum aere consentit, estque
quatenus vero siccus, eidem opponitur et repug
frater, si læserit injuria, et hic *duas habe*
ram tolerabilem, qua est frater; alteram intol
est injurius. Perspicuum est autem, nos ea
lia sunt, leniter, facile, placideque ferre: into
aversari, graviterque et iniquis animis pati.
si semper bono et mansueto esse animo, si ad
lumus; *quoniam res omnes duas* illas *haben*
rabilem unam, alteram intolerabilem, *ea*
eas, qua sunt tolerabiles. Nam omnia pla
divitiæ, paupertas, sanitas, morbus, conjugium
liberi, orbitas: cætera denique universa, quæ
tur. Nam divitiarum tolerabilis est abundantia
vero occupatio et solicitudines. Paupertatis
tranquillitas et otium, sed intolerabilis egest
tolerabilis est vacuitas doloris et expeditus
usus; intolerabilis contumacia et adfectu
Morbi tolerabilis est moderatio animorum, se

λαιπωρία. Καὶ γάμου, φορητὸν μὲν, ἡ παιδο-
ι, καὶ θεραπεία· ἀφόρητα δὲ, τό τε πολυδεὲς, καὶ
ογος συμπάθεια. Καὶ ἡ ἀτεκνία δὲ, τὸ εὔλυτον
, καὶ τοῖς καλλίοσι σχολαστικὸν, καὶ τὸ μὴ φρον-
ν καὶ τῆς μετὰ θάνατον εὐπορίας, καὶ τὸ μέγιστον,
ἶμαι, τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι καὶ κακοῖς οὖσιν ἐνίοτε
τέκνοις συμπάσχειν· συμβαίνει γὰρ τῇ κακίᾳ συμ-
χειν. Καὶ ὕβρις δὲ καὶ λοιδορία, φορητὰ ἔχουσιν,
μὲν ὅτε, καὶ τὸ γινώσκειν ἃ πρότερον ἠγνοοῦμεν
ἡμετέρων· ἀεὶ δὲ, τὸ προκαλεῖσθαι τὸ ἐν ἡμῖν ἀνε-
κον. Καὶ ἡ πάντων φευκτοτάτη ἡμῖν, ἡ τοῦ σώ-
ος κόλασις, φορητὴν ἔχει τὴν γυμνασίαν τῆς ψυχῆς,
τὴν κάθαρσιν. Πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα μέγα ἀγαθὸν
, τὸ ἀνδρικῶς ὑπομεῖναι. Καὶ γὰρ τοῦ μὴ περιπε-
, τὸ περιπεσόντα καλῶς διαγενέσθαι, ὠφελιμώτερόν
τῷ ἀνθρώπῳ· εἴπερ τὸ μὲν μὴ περιπεσεῖν, τοῦ σώ-
ος καὶ τῶν ἐκτός ἐστιν ἀγαθὸν, τὸ δὲ καλῶς διαγενέ-
, τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροὶ δύο λαβὰς ἔχουσι·
ἔστιν ἀπ' ἐκείνων ὠφεληθῆναι, πικρότερον ἡμῶν
αζόντων τὰ πάθη, καὶ ἀσφαλεστέρους γίνεσθαι ποι-
ων. Καὶ ὅ γε Χαιρωνεὺς Πλούταρχος βιβλίον
[περὶ] τῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελείας συνέγραψεν.

IN CAP. XLIV.] Οἱ περὶ λόγους ἐσπουδακότες, ὡς
ταν καὶ εἰς τὴν περὶ λέξιν καὶ σύνταξιν σπουδὴν
ίρονται· ὅπερ οὐ προσήκει τῷ φιλοσοφοῦντι, εἰ μὴ
ἐπιμελῶς ἀχθεὶς ἐκ παιδὸς διὰ τῶν ἐγκυκλίων λό-
, αὐτοφυῆ καὶ οὐκ ἐπιτετηδευμένην ἔχει τὴν τοιαύ-
εὐφράδειαν. Κἂν τοῦτο δὲ τύχῃ, οὐ βούλεται ἐπ'
ῷ μέγα φρονεῖν τὸν φιλοσοφοῦντα, ὡς μὴ τοῦτο
τα τέλος, μηδὲ κατὰ τοῦτο οὐσιωμένων. Λέξις
γὰρ ὅταν ᾖ καλὴ, ἔχει τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν· καὶ ὁ
καλλιλεξίαν τέλος πεποιημένος, ποιητής ἐστιν, ἢ
γραφεύς. Ὁ δὲ κατὰ ζωὴν λογικὴν οὐσιωμένος,
τέλος ἔχων τὸ κατὰ φύσιν αὐτῆς, οὐκ ἂν, εὐφρα-
τερος ὤν τινος, κρείττονα ἑαυτὸν λέγοι δικαίως ἐκεί-
Οὐ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ λέξις, οὐδὲ τέλος τίθεται
λέξιν, ὥστε κατ' ἐκείνην εἰδοποιεῖσθαι, ὡς πᾶς
νίτης κατὰ τὴν τέχνην. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον εἰπεῖν·
ἐμὴ λέξις τῆς σῆς καλλίων. Καὶ ἔστι τὸ μὲν
ηγούμενον πρὸς τὸν φιλοσοφοῦντα, τὸ τὴν περὶ λέ-
αὐτοῦ πτοίαν ἀναστεῖλαι· παραδείγματι δὲ, τῷ
υσιωτέρῳ, χρῆται, καὶ μετριάζων ἅμα τὴν ἐπί-
ξιν.

IN CAP. XLV.] Τὴν περὶ τῶν πραγμάτων κρίσιν
κβεστέραν ἡμᾶς ἔχειν βούλεται, ὥστε μήτε ψέγειν
ἷς τινα, μήτε ἐπαινεῖν ἐφ' οἷς ποιεῖ, εἰ μὴ τὸν σκο-
μάθωμεν, εἰς ὃν ἀποβλέπων ποιεῖ. Οὗτος γάρ
ιν ὁ εἰδοποιῶν τὸ γινόμενον. Διὸ καὶ τύπτων τις,
ιλεῖ· καὶ τρέφων, βλάπτει· καὶ κλέπτων, ἐνίοτε δι-
οποιεῖ· καὶ παρέχων, ἀδικεῖ. Χρὴ οὖν, φησὶ, τὰ
γινόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ κρίνειν, καὶ, εἰ λούεταί
ταχέως, ὅτι ταχέως λούεται, λέγειν· μὴ μέντοι
ότητα προστιθέναι, ἢ ὅτι καλῶς, ἢ ὅτι κακῶς,
ἂν τὸν σκοπὸν μάθωμεν. Τί γὰρ, εἰ καμὼν, καὶ

ærumna. In conjugio tolerabilis est procreatio liberorum, et observantia: intolerabilis vero multarum rerum indigentia et rationis expers dilectio. Orbitas hoc habet, ut expedita sit, et vacare nos sinat rebus pulchrioribus, nec de copiis post obitum relinquendis curare cogat; et, quod meo judicio maximum est, ut non necesse habeat liberos interdum malos amare: tunc enim fit, ut improbitas ametur. Jam contumelia et convicium tolerabilia ista habent, interdum quidem, quod ea de rebus nostris cognoscimus quæ prius ignorabamus; semper vero, quod nostra patientia provocatur. Et, quam omnium maxime fugimus, adflictio corporis, tolerabilem habet animi exercitationem et purgationem. Sed in his omnibus magnum inest bonum, ut fortiter toleremus. Nam in ea incidisse, animique constantiam retinuisse, præclarius est, quam non incidisse: quoniam in ea non incidere, corporis bonum est et rerum externarum; sed ea pulchre tulisse, animi bonum est. Quin et inimici duas habent ansas: et fructum ex eis capere licet, in adfectus et perturbationes nostras acrius inquirentibus, atque efficientibus ut simus cautiores. Qua de re Plutarchus Chæronensis integrum volumen scripsit, de Utilitate ex hostibus capienda.

[IN XLIV.] Homines literarum studiosi plerique etiam poliendæ *orationis* et scriptionis studio feruntur: quod philosopho indignum est, nisi forte aliquis a puero in liberalibus artibus adcurate institutus, eam dicendi facultatem, quasi naturalem et non studio quæsitam, sibi compararit. Quod si cui etiam contigit, non idcirco magnos sibi spiritus sumet homo philosophus; ut qui hunc finem sibi propositum non habeat, nec inde pendeat. Nam *dictio* quidem elegans si fuerit, suum habet bonum; et is cui proposita est dictionis elegantia, poeta est, aut historicus. Is vero cujus virtus sita est in vita rationi consentanea, quique finem illi convenientem propositum habet; quamvis alio disertior, eo se tamen esse meliorem, nullo jure dicet. Neque enim ipse dictio est, neque finis ejus est dictio, ut ex ea formam suam consequatur, sicut ex arte sua quivis artifex. Sed dicendum id, quod verum est: *Mea dictio est elegantior tua.* Spectat igitur præcipue quidem hominem philosophiæ studiosum, quem ab admiratione dictionis et styli vult revocare: exemplo autem utitur hominis *opulentioris* altero, quo simul temperet increpationem.

[IN XLV.] Judicio nos de rebus solidiore esse vult, ut nec vituperemus, nec laudemus facta cujusquam, nisi scopo ejus cognito, ad quem illa referuntur. Ex eo enim vel bonum vel malum fit factum. Itaque et qui verberat, prodest; et qui alit, nocet: et, qui furatur, interdum recte facit; et qui præbet, injuste. Sunt igitur, inquit, facta ipsa per se judicanda: et, si quis mature lavat, dicendum, *mature eum lavare:* nec vero adjicienda qualitas, quasi recte aut *male* faciat, donec ejus consilium cognoverimus. Quid enim, si ob morbum, aut ob lucubrationem, aut aliam ob

ἀγρυπνήσας νύκτωρ, καὶ δεόμενος τῆς τοῦ λουτροῦ θεραπείας; Ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἐπιφέρει τὴν ποιότητα τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς. Καὶ τοῦτον δεῖ περιμένειν πρὸ τοῦ τῷ ταχέως λούεσθαι τὸ κακῶς ἢ καλῶς προσφέρειν. Καὶ γὰρ πολὺν οἶνον πίνειν ἔστι, καὶ διὰ κρᾶσιν σώματος, καὶ διὰ κατάστασιν ἀέρος, ὥσπερ πρὸ κυνὸς, καὶ ὑπὸ κύνα, καὶ διὰ λοιμῶδες χωρίον. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ποιοῦμεν, ὥστε τὰς μὲν πράξεις αὐτὰς, ὡς ἔχουσι, κρίνειν, καὶ λέγειν, ὅτι ταχὺ, ὅτι πολὺ, τὴν δὲ ποιότητα μὴ προσφέρομεν, ἕως ἂν τὸν σκοπὸν μάθωμεν· συμβαίνει, ἄλλων μὲν αἰσθάνεσθαι, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, τοῦτ' ἔστιν, ἐπ' ἄλλων μὲν καταλαμβάνειν τὸ φαινόμενον,) ὡς τὸ ταχὺ, καὶ πολὺ· ἐπ' ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι, τοῦτ' ἔστι, τὴν κρίσιν ἐπάγειν, τὸ φανὲν ἢ κακῶς ἢ καλῶς λέγοντας. Ἄτοπον δὲ τοῦτο, τὸ, ἄλλο τι θεασάμενον, ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ λέγειν. Καὶ βούλεται μὲν, οἶμαι, μήτε ἐπαινεῖν, ὡς ἔτυχε, μήτε ψέγειν· μᾶλλον δὲ παραιτεῖσθαι τὸ ψέγειν ἀδίκως· δι' ὃ ἐπὶ τούτου ποιεῖται τὸν λόγον, καὶ τοῦτο ἂν εἴη πρὸς δικαιοσύνην συντεῖνον.

[IN CAP. XLVI.] Πρὸς τὸν ἔτι προκόπτοντα τοὺς λόγους ποιούμενος· (οὐ γὰρ πρὸς τέλειον φιλόσοφον· ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἐδεῖτο τούτων τῶν παραινέσεων· οὐδ' ἂν εἴποι πρὸς αὐτὸν, ὅτι κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέσαι ἃ οὐκ ἔπεψας·) ἐπειδὴ τοῖς ἔτι προκόπτουσι τὸ φιλόδοξον καὶ ἐπιδεικτικὸν ἐνοχλεῖ πάθος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων αὐτὸ καθαίρειν προέθετο· ὥσπερ διὰ τούτου· [ὡς γὰρ] καὶ ψεῦδος ἦν τὸν χωνευόμενον χαλκὸν ἀνδριάντα λέγειν, καὶ τὸ ἔμβρυον, ἄνθρωπον· οὕτω δὲ καὶ τὸν ἔτι προκόπτοντα, φιλόσοφον λέγειν, ψεῦδος. Εἰ δέ τις καὶ πρὸς τὸ μέγεθος ἀπίδοι τῆς ζωῆς τοῦ ὄντως φιλοσόφου, καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οὐ μόνον ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβὲς λέγειν δόξει. Ὁ δὲ μὴ λέγων ἑαυτὸν φιλόσοφον, οὐκ ἂν, οὐδ' ἐν τῇ τάξει τοῦ φιλοσόφου τάττων ἑαυτὸν τῇ διδασκαλικῇ, διδάσκειν ἐπιχειροίη. Πῶς οὖν ἂν γυμνάσαιτο, φαίη τις, προκόπτων; Εἰ τὸ πρὸς ἰδιώτας λαλεῖν ἀπηγόρευσεν, ἐν οἷς οὐ γυμνασίας ἕνεκεν, ἀλλ' ἐπιδεικτικῶς οἱ λόγοι λέγονται. Πῶς οὖν πρὸς τούτους ἁρμόσεται; Εἰ τὰ ἔργα ἐπιτελοίη τὰ ὑπὸ τῶν λόγων διδασκόμενα, καὶ μὴ τοὺς λόγους ἐκφυσᾷ κενούς. Καὶ γὰρ οὐ τὸ λέγειν ἐστὶ τὸ τέλος, ἀλλὰ τὸ πράττειν τὰ λεγόμενα.

Ἐν συμποσίῳ οὖν εὑρεθεὶς, μὴ λέγε, πῶς δεῖ ἐσθίειν· ἀλλ' ἔσθιε ὡς δεῖ· οὕτω γὰρ καὶ, ὅταν τοῦ διδάσκειν γένηται καιρὸς, οἱ λόγοι προϊόντες, δραστήριοι φανήσονται. Οἷον γάρ ἐστι, διδάσκειν μὲν, ὅπως δεῖ ἐσθίειν, ἢ ὅπως δεῖ φέρειν τὰς περιστάσεις, αὐτὸν δὲ τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ ταττομένοις νόμοις μὴ ἐμμένειν; Μὴ μόνον δὲ, φησὶν, ἀπέχου τοῦ κατάρχειν τῶν τοιούτων λόγων· ἀλλὰ κἂν ἄλλοι τινὲς ἰδιῶται περὶ τούτων διαλέγωνται, μὴ θελήσῃς ὡς ἐν ἰδιώταις φανῆναι διδάσκαλος· Ἐπεὶ κινδυνεύσεις ἐξεμέσαι, ἃ οὐκ ἔπεψας. Ὥσπερ γὰρ τὰ πεφθέντα σιτία τὴν ἕξιν τρέφει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ οἱ πεφθέντες λόγοι τὴν ἕξιν τρέφουσι τῆς ψυχῆς· ἀφ' ἧς

caussam, curatione lavationis eguit? Consilium finis in caussa est, ut recte secusve sit factum exspectandus est, priusquam maturior lavatio, bo dicatur. Nam et *multum vini bibere* licet, siv poris temperiem, sive ob qualitatem aeris, ut culam, aut ipsa caniculæ hora, sive ob locum pe Nisi autem ita fecerimus, ut ipsa facta, uti sunt, ju et dicamus *mature*, aut *multum;* qualitatem ve jiciamus, ante consilium cognitum : fit, ut alia s (hoc enim significat φαντασίας καταληπτικὰς λαμ est, alia sensibus nostris percipiamus,) nempe illa et multum; aliis vero adsentiamur, hoc est, jud nostrum interponamus, id quod visum est laudan tuperando. Absurdum est autem, cum aliud vi eo aliud dicere. Ac vult quidem, ni fallor, ne te demus aut vituperemus; maxime vero, ut injust rare recusemus : eaque caussa de hoc loquitur. autem et hoc ad justitiam.

[IN XLVI.] Cum eo qui adhuc proficit loquen enim cum perfecto philosopho, qui his admonitio egebat : cui non diceret, *periculum esse ne stati ret, quod non concoxisset,*) quod iis qui adh ciunt, gloriæ cupiditas et ostentatio adhæret, eos multis argumentis repurgare studet; ut et hoc ipso admodum] falsum est, æs quod confletur adhuc, dicere; et fœtum in utero conceptum, hominem etiam qui adhuc proficit, dicere philosophum, est Quod si quis vero etiam consideret, quanta res sit philosophi, et quantum is cæteris mortalibus a non modo falso id, sed et impie dici videatur. Qu philosophum esse negat, is nec docendi munus, philosophorum, sibi sumet, docereque alios instit quo pacto, inquies, se is exercebit, qui proficit idiotas loqui non sustinet, apud quos non exerci sed ostentationis ergo verba fiunt. Quomodo erg adcommodabit? Si re ipsa ea præstiterit, quæ v centur, nec inania verba efflarit. Finis est enim, no sed actio eorum quæ dicuntur.

Cum igitur *in convivio fueris, noli dicere q sit edendum, sed ede uti decet.* Sic enim etian cendi se dederit occasio, vires et nervos tua habeb Cujusmodi est enim, docere quomodo sit edend quomodo ferendæ sint res adversæ, si legibus a te l non parueris? Non solum autem, inquit, ipse cavet sermones ordiaris : sed et, si qui alii indocti de h ruerint, ne velis inter ineruditos haberi doctor. Pe enim *erit, ne ea evomas, quæ non concoxeris.* cibi concocti habitudinem corporis alunt; sic et sermones, animi habitum nutriunt : e quo postea,

λοιπὸν, ὡς ἀπὸ μονίμου ῥίζης, οἱ καρποφόροι λόγοι προέρχονται. Εἰ δέ τις πρὸ τοῦ τὴν ἕξιν τελειωθῆναι, οὓς ἤκουσε λόγους, προάγει, κινδυνεύει τῷ ὄντι ἐξεμεῖν ἃ οὔπω ἔπεψεν. Ἐμέτῳ γὰρ σιτίων ἔοικε τὸ αὐτοὺς ἐκείνους, οὓς ἤκουσέ τις, προάγειν, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῆς ἐν ἑαυτῷ ἕξεως. Ἐπειδὴ δὲ ἔξω νεύσασα ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραδειγμάτων ὠφελεῖται, τὸν Σωκράτην παράγει, καίτοι τελέως ὄντα φιλόσοφον, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντων ἀνδρῶν σοφώτατος ἀποφανθῆναι, τοσοῦτον ἀφελόντα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὸ ἐπιδεικτικὸν, ὥστε, τινῶν ἀνοήτων αὐτοῦ μὲν καταφρονούντων, δι' αὐτοῦ δὲ βουλομένων ἄλλοις συστῆναι πρὸς παίδευσιν, ἀπάγειν αὐτοὺς, καὶ συνιστάνειν σοφισταῖς· ὥσπερ Ἱπποκράτη τὸν Ἀπολλοδώρου, δεηθέντα αὐτοῦ, τῷ Πρωταγόρᾳ συνέστησε. Καὶ ἐν Θεαιτήτῳ δὲ αὐτὸς λέγει, ὅτι, Πολλοὺς μὲν ἤδη ἐξέδωκα Προδίκῳ, πολλοὺς δὲ ἄλλοις σοφοῖς τε καὶ θείοις ἀνδράσι.

Μὴ μόνον δὲ, φησὶ, κατὰ τοῦτο ἀφέλῃς τὸ ἐπιδεικτικὸν καὶ δοξοκόπον, κατὰ τὸ μὴ λέγειν τὰ θεωρήματα ἐν ἰδιώταις, ἢ ἐκείνων λεγόντων σιωπᾷν· ἀλλὰ καὶ, ἐὰν εἴπῃ σοί τις, ὅτι οὐδὲν οἶσθα, μὴ δηχθῇς. Τοῦτο γὰρ ἀγαθὸν τεκμήριον τοῦ καταφρονεῖν τῆς ἔξω δόξης, πλέον τοῦ μὴ λαλεῖν τὰ θεωρήματα. Οὔπω γὰρ ἐξ ἐκείνου δῆλον ἦν, ὅτι νομίζεται παρὰ τοῖς ἐκτὸς μηδὲν εἰδέναι. Ἂν δὲ καὶ ἀκούσας τοῦτο μὴ δηχθῇς, καίτοι πρότερον ἐνίοτε δακνόμενος ἐπ' αὐτῷ, τότε ἴσθι, ὅτι ἤρξω τοῦ ἔργου, δι' ὃ καὶ ὑπό σου οἱ πολλοὶ λόγοι παρελήφθησαν, καὶ ἡ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σπουδὴ, ἵνα ἐργάσῃ τὰ κατὰ φύσιν, οὐχ ἵνα λέγῃς καὶ ἀκούῃς αὐτά. Τὸ γὰρ, ἀκούσαντά σε ὡς οὐδὲν οἶσθα, μὴ δηχθῆναι, ἔργον ἤδη ἐστί· καταφρόνησις γάρ ἐστι τῆς ἔξωθεν εὐδοξίας καὶ ἀδοξίας. Καὶ, κἂν δεικνύναι χρή ποτε τὴν ἑαυτοῦ προκοπὴν διδασκάλῳ ἐπιζητοῦντι, τὰ ἔργα δεικνύναι, τὰ ἀπὸ τῶν πεφθέντων λόγων καὶ τὴν ἕξιν θρεφέντων ἐκδιδόμενα, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς λόγους. Καὶ γὰρ αἱ πρόβατα, οὐ τὸν χόρτον ἐξεμέσαντα, δείκνυσι τοῖς ποιμέσι πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ, τὴν νομὴν πέψαντα, ἔρια φέρει καὶ γάλα.

[IN CAP. XLVII.] Πολλαὶ προφάσεις εἰσὶν, ἐφ αἷς εὐδοξεῖν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις βουλόμεθα. Οἱ μὲν γὰρ, τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν διηγούμενοι, τὰς εὐδοξίας θηρῶνται· οἱ δὲ, ἐπὶ εὐφραδίᾳ· οἱ δὲ, ὡς διδάσκαλοι τῶν πολλῶν· ἄλλος δ' ἐπὶ λιτότητι καὶ καρτερίᾳ. Τοὺς οὖν προτέρους ἤδη ἰατρεύσας, πρὸς τοῦτον νῦν ποιεῖται τὸν λόγον· παραινῶν, μήτε αὐτὸν καλλωπίζεσθαι ἐπὶ λιτότητι καὶ ἀσκήσει, (κοινὸς γὰρ ὁ λόγος·) τοῦτ' ἔστι, μὴ χαυνοῦσθαι, μηδὲ μέγα τι νομίζειν ἔχειν· ἀλλ' ἐνθυμεῖν πρῶτον, πόσῳ λιτότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ πόσῳ καρτερικώτεροι· ἔπειτα, κἂν τοῦτο λόγου ἄξιον ἡγώμεθα, πόσα ἄλλα ἀγαθὰ οὐκ ἔχομεν, ἅπερ ἄλλοι ἔχουσι. Βλάπτει δὲ τὸ ἐπί τινι πλεονεκτήματι χαυνοῦσθαι καὶ πρὸς τὸ μήτε αὐτὸ ἐκεῖνο ἀποκαθαίρειν, ἤδη μέγα αὐτὸ νομίζοντα εἶναι, μήτε ἄλλων ἐφίεσθαι, ἀρκούμενον ἐκείνῳ. Ἀλλὰ μηδὲ ἐπιδεικτικῶς, φησὶν,

bili radice, frugiferi sermones efflorescunt. Si quis verò, habitu nondum confirmato, sermones quos audivit, protulerit; revera periculum est, ne evomat ea quæ nondum concoxerit. Est enim vomitui ciborum simile, ea ipsa verba proferre, quæ audieris; sed ea non ex proprio animi habitu proferre. Quia vero foras prominens animus bonis exemplis juvatur; *Socratem* producit, quamvis perfectum philosophum, adeo ut ab Apolline omnium sapientissimus pronunciaretur, *qui ostentationem a vita sua* usque adeo *removit*, ut, cum a vecordibus quibusdam contemneretur, qui ab eo se aliis præceptoribus commendari volebant, eos abduceret, ac sophistis commendaret : sicut Hippocratem Apollodori filium rogatus Protagoræ commendavit. Et in Theæteto ipse ait, se multos jam Prodico tradidisse, multos aliis sapientibus et divinis viris.

Neque vero in eo solum, inquit, ostentationem removebis, ne apud imperitos præcepta recites, illisve loquentibus taceas : sed etiam, *si quis te nihil scire dixerit, ne mordearis*. Hoc enim certius argumentum est externæ gloriæ contemtionis, quam si præcepta non recitaris. Nam ex hoc nondum constat, te aliis videri nihil scire. Sin, quamvis id audieris, non moleste tuleris, ante moleste ferre solitus; tum vero te auspicatum esse opus scito, propter quod et multi illi sermones a te auditi fuerunt, et ipsum philosophiæ studium susceptum; scilicet, ut præstares ea, quæ natura postulat, non ut diceres et audires. Nam si tu, cum audis *nihil te scire*, non morderis; non jam verba hæc sunt, sed est *res*, quam tu præstas : nempe contemtus popularis famæ et infamiæ. Quod si quando magistro, quantum profeceris requirenti, ostendendum fuerit; *facta* illi ostendenda sunt, *a concoctis præceptis* et habitu confirmato *profecta*, non autem verba. *Neque enim oves gramen revomentes* pastori *ostendunt*, quantum comederint : *sed* pascuis concoctis *lanam ferunt et lac*.

[IN XLVII.] Multæ sunt caussæ, cur ab hominibus laudari nos cupiamus. Nam alii factis suis commemorandis gloriam venantur; alii ob eloquentiam; alii, ut doctores officiorum; alius propter frugalitatem et tolerantiam celebrari cupit. Prioribus igitur illis medicina jam adhibita, cum hoc nunc sermonem habet; monens, ne *ipse sibi placeat* ob frugalitatem suam, et exercitationem : (nam in utrumque valet hoc præceptum :) id est, ne quis infletur, neve magnum quiddam se consecutum arbitretur : sed cogitet primum, quanto sint mendici nobis frugaliores, quantoque tolerantiores; deinde, etiamsi habeamus hoc aliqua laude dignum, cogitemus, quot alia bona non habeamus, quibus alii sint præditi. Superbire autem ob prærogativam aliquam, cum ob hoc ipsum nocet, quod id, quod jam magnum putes, non repurgos; tum quod alia non desideres, illo contentus. At vero etiam cave, inquit, per ostentationem illa facias; ut, si aquam

αὐτὰ ποίει· ὥστε, ἐὰν ὑδροποτῇς, ἐκ παντὸς τρόπου πρὸς τοὺς διαλεγομένους περιάγειν εἰς τοῦτο τοὺς λόγους, εἰς τὸ εὐκαίρως δόξαι λέγειν, ὅτι ὕδωρ πίνεις. Κἂν ἀσκῆσαι θέλῃς, καὶ πρὸς πόνον καὶ πρὸς ἐγκράτειαν καὶ πρὸς καρτερίαν γυμνάσαι, κατὰ σαυτὸν ποίει τοῦτο, καὶ μὴ φαίνου τοῖς ἔξω, μηδὲ θέλε ὁρᾶσθαι ὑπὸ πολλῶν· ὥσπερ οἱ ὑπὸ πολλῶν βιαζόμενοι δυνατωτέρων, καὶ βουλόμενοι τὸ πλῆθος εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι, εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἀναβαίνοντες ἀποκράζουσι τὴν βίαν, καὶ συνάγουσι περὶ ἑαυτοὺς τὸ πλῆθος. Μὴ ἐπιδεικτικῶς οὖν, ἀλλ' ἐπὶ σαυτοῦ γυμνάζου· ὥστε, σφοδρῶς διψήσας, ἐπισπᾶσαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἀποπτύσαι, καὶ μηδὲ μετὰ τοῦτο εἰπεῖν τινι ὅτι ἐποίησας. Ὁ γὰρ ἐπιδεικτικῶς ταῦτα ποιῶν, πρῶτον μὲν ἔξω κέχηνεν ὅλος, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐξεχύθη· ἔπειτα τὰ ἀγαθὰ τῆς λιτότητος καὶ καρτερίας ἀπώλεσε, τέλος αὐτῶν τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ποιούμενος. Αἱ δὲ ἀσκήσεις αὗται καὶ καρτερίαι ὠφελοῦσι, συνεθίζουσαι τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄλογα πάθη, μὴ κατεξανίστασθαι τοῦ λόγου, ἀλλ' ὑπακούειν καὶ σκληρότερον ἐπιτάττοντι. Καὶ μέντοι καιροῦ καλοῦντος, ὁ τληπαθὴς οὐκ ἀναγκάζεται διὰ φερεπονίαν τὴν ἐλευθερίαν προΐεσθαι.

[IN CAP. XLVIII.] Πρὸς πέρας ἤδη τῶν παραινέσεων ἐλθὼν καὶ μέλλων ἐπάγειν τὸ συμπέρασμα, ὅτι χρὴ μὴ ἐπὶ τῶν εἰρημένων λόγων μένειν, ἀλλ' ἔργα αὐτῶν ἐπιτηδεύειν, μηδὲ τέλος τίθεσθαι τὸ λέγειν καὶ ἀκούειν, ἀλλὰ τὸ ἐργάζεσθαι, πρῶτον ἡμῖν τὰς τρεῖς ἕξεις παραδίδωσιν, τὰς πάντας ἀνθρώπους περιλαμβανούσας. Τῶν γὰρ ἀνθρώπων, οἱ μὲν, ἰδιῶται· οἱ δὲ ἐκ διαμέτρου τούτων, φιλόσοφοι· οἱ δὲ, ἀφιστάμενοι μὲν τῶν ἰδιωτῶν, προσχωροῦντες δὲ τοῖς φιλοσόφοις· οὓς Προκόπτοντας καλεῖ, πρὸς οὓς καὶ τὰ πρότερον εἴρηται. Καὶ τούτους δὲ διεῖλεν ἐν τοῖς λόγοις, εἴς τε τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ εἰς τοὺς ποσῶς ἤδη προκεκοφότας.

Ἑκάστην οὖν τῶν εἰρημένων τριῶν ἕξεων ὑπογράφει· ἰδιώτου λέγων στάσιν καὶ χαρακτῆρα, τὸ μηδέποτε ἐξ αὐτοῦ προσδοκᾷν ὠφέλειαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Ὄντων γὰρ ἐφ' ἡμῖν τοῦ τε λόγου, καθ' ὃν οὐσιώμεθα, καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καθ' ἃ τοῖς ἀλόγοις ζώοις κοινωνοῦμεν· ὁ μὲν λόγος, κοινὸς Ἑρμῆς ἐστιν πᾶσι, κατὰ τὴν παροιμίαν. Κἂν γὰρ ἀριθμῷ διαφέρωσιν οἱ ἐν ἡμῖν λόγοι, ἀλλὰ τὸ εἶδος ἕν· οὕτως, ὡς πρὸς τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἀνατείνεσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ κακὰ ἐκκλίνειν, καὶ ἀληθῆ τὰ αὐτὰ ἡγεῖσθαι πάντας κατὰ τὸν λόγον, καὶ πάλιν ψευδῆ τὰ αὐτά· ὥστε τὸν ἐν ἑκάστῳ λόγον κανόνα εἶναι διακριτικὸν τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους. Εἰδῶν δὲ ἀσωμάτων, καὶ ἀμερίστων, καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων, ἐφίενται οἱ λόγοι· οἷον σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, καὶ φρονήσεως· ὧν ὅλου ἕκαστος ἑκάστου μετέχει, οὐ μειουμένου τῇ μεταλήψει. [Ἃ] διὰ τὸ κατὰ λόγον ὀρθὸν κρίνεσθαι οὐ μάχεται, ἀλλὰ συμφωνεῖ, ἐν πᾶσι τὰ αὐτὰ ὄντα. Τὰ δὲ ἄλογα πάθη, οἷον θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, καὶ τὰ τούτων εἴδη, κἂν τῷ εἴδει τὰ αὐτὰ ᾖ

bibas, quovis modo in colloquiis sermonem eo per eam occasionem *te* dicas *aquam bibere*. Et *laborem*, ad continentiam, ad tolerantiam *vis* solus id facito, *nec spectari velis* ab aliis, au multis, ut ii quibus multi potentiores vim faci opem populi implorent, statuis conscensis qui multitudinem circa se congregant. Non igitu tationem, sed solus exercere; ut vehementer gidam haustam exspuas, ac ne post quidem cu quid feceris. Nam qui ostentationis ergo ista mum totus foras prominet, et a se ipso ad exte sus : deinde bona frugalitatis et tolerantiæ opinionem popularem illas referendo. Exercit istæ et tolerantiæ prosunt, quod consuefaciun brutas ejus adfectiones, ne contra rationem ins et duriora imperanti pareant. Itaque, tempore vir tolerans, ob laborum adsuetudinem, non c tere libertatem.

[IN XLVIII.] Posteaquam tandem ad finem ad pervenit, conclusionem additurus, non esse dicta sunt, consistendum, sed vita et moribus exprimendam; neque dicere solum atque au statuendum, sed actionem et opus : primum n bitus tradit, quibus omnes homines comprehendi hominum alii sunt *indocti;* alii, his oppositi, alii, qui et ab indoctis recedunt, et ad philosoph quos *Proficientes* vocat, et quibus superiora fuerunt. Et hos quidem in his sermonibus ru in eos, *qui incipiunt erudiri*, et in eos *qui ja profecerunt.*

Unumquemque igitur horum trium habituum cum dicit : *Indocti statum et notam esse*, bonum aut malum a semet ipso exspectare, s externis. Nam cum in nostra potestate sit ra essentia hominis inest, et brutæ adfectiones, qu tis animantibus communes habemus; ratio quid verbio dicitur, communis omnibus est Mercuriu licet numero differant rationes, quæ in diversis sunt; at specie sunt unum quiddam; ita quiden eadem bona contendant, eademque mala decline que vera ducant omnes homines ratione duce, falsa eadem. Itaque ratio, quæ in quolibet bon instrumentum est et regula dijudicandi boni et m falsi. Adpetens autem est ratio, quæ in unoq formarum incorporearum et indivisibilium, et sem modo consimiliterque sese habentium; veluti justitiæ, sapientiæ : quarum totarum ratio cujus nis est particeps, ita ut illæ non imminuantur i patione. Eædemque, quatenus recta ratione j non pugnant, sed in omnibus consentiunt, et h sunt eædem. Bruti autem adfectus, velut ira, eorumque species, quamquam specie iidem et i

ἐν ἐμοὶ καὶ σοί, ἀλλ' ἄλλων μὲν ὁ ἐν ἐμοὶ θυμὸς ὀρέγεται, ἄλλων δὲ ὁ ἐν σοί· καὶ αἱ ἐπιθυμίαι διάφοροι, καὶ τὰ τούτων ὀρεκτά· καὶ αἱ ἐκκλίσεις διάφοροι, καὶ ἴδιαι ἑκάστων. Κἂν τῶν αὐτῶν δὲ τῷ ἀριθμῷ ὀρέγονται, ἀλλὰ σωματικὰ ταῦτα, καὶ ἄτομα, καὶ μεριστὰ, καὶ τῇ τοῦ ἑνὸς μεταλήψει μειούμενα· οἷον χρήματα, ἢ σώματα, ἢ χωρία. Κἂν τιμὴν εἴπῃς, ἢ ἀρχὴν, ἢ δυναστείαν, διὰ τὸ ἄτομα εἶναι καὶ ταῦτα, οὐ δύναται ὅλων ἕκαστος μετέχειν· μειοῦται γὰρ τῇ μεταλήψει. Διὸ περὶ ταῦτα αἱ διάφοροι κρίσεις ἴδιαι ἑκάστων, καὶ αἱ μάχαι, καὶ αἱ στάσεις, καὶ οἱ πόλεμοι.

Ἰδιώτης οὖν ἐστιν, ὁ καταλιπὼν μὲν τὸν κοινὸν κανόνα, καὶ τὸ κοινὸν ἐφετὸν, εἰς κρίσιν δὲ ἰδίαν καὶ ὀρεκτὸν ἴδιόν τι ἄτομον, καὶ σωματικὸν, ἑαυτὸν περιγράψας· ἐν τοῖς ἐκτὸς δὲ τὰ τοιαῦτα. Ὅπου δὲ ὄρεξις τέταται καὶ ἔκκλισις, εἴτε κατὰ φύσιν, εἴτε παρὰ φύσιν, ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν δοκεῖ καὶ τὸ κακὸν. Ἀγαθὸν γὰρ τὸ ὀρεκτὸν, κακὸν δὲ τὸ φευκτὸν νομίζεται. Ὁ δὲ φιλόσοφος, ἀποστὰς τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἀπὸ * * σεως, καὶ ἀλλότρια ἐκεῖνα τελέως ἡγούμενος, ἅτε κεκαθαρμένος ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἤδη καὶ τῆς σκιᾶς τῶν ὄντων, εἰς ἑαυτὸν, καὶ τὸ ὄντως ὄν, καὶ τὰ κοινὰ εἴδη τοῦ λόγου τὰ ἐν αὐτῷ, ἐπιστρέφεται, καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀγαθὸν περίσκει. Κακὸν γὰρ ἐν αυτῷ χώραν οὐκ ἔχει. Οὕτως οὖν τὰ κατὰ διάμετρον ἀλλήλων χαρακτηρίσας, ἐφεξῆς ἐπάγει τὰ τοῦ προκόπτοντος σημεῖα, πρὸς ὃν καὶ ὁ προρρηθεὶς πᾶς ἀπετείνετο λόγος· οὔτε γὰρ πρὸς τὸν φιλόσοφον· οὐ γὰρ παιδαγωγεῖσθαι καὶ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ παιδαγωγεῖν ἤδη καὶ διδάσκειν ἐκεῖνος ἠξίωται. Ἀλλ' οὐδὲ φιλοσόφου ἴδιον, τὸ μηδένα ψέγειν, μηδένα ἐπαινεῖν· [καὶ γὰρ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν] κατὰ καιρὸν τῷ διδασκάλῳ καὶ διορθωτῇ πρέπει. Οὐ μέντοι οὐδὲ πρὸς ἰδιώτην ἁρμόζουσιν οἱ ῥηθέντες λόγοι, εἰ μὴ, ἀποταξάμενος τῷ ἰδιωτισμῷ, ἑαυτὸν ἐγχειρίσει τῷ παιδαγωγοῦντι πρὸς φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς προκοπῆς καταδέξεται.

Τῶν γοῦν συντόμως τὸ πρότερον ῥηθέντων τὰ νῦν λεγόμενα, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα, ὑπομνήσκοντά τε ἡμᾶς ἐκείνων, καὶ μνημονεύειν αὐτῶν διὰ τῆς συντομίας παρέχοντα. Τὸ δὲ, ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παρεφυλάττειν, εἴρηται διὰ τὸ ὑποπτεύειν ἑαυτοῦ τὴν μήπω πεπηγυῖαν ἕξιν, καὶ διὰ τὸ σπουδάζειν πρότερον τὰ ἑαυτοῦ κινήματα κρίνειν· ὥσπερ τὰ τῶν ἐχθρῶν κρίνομεν, οὐδὲν διὰ συμπάθειαν ἐνδιδόντες, ὅπερ εἰώθαμεν οἱ πολλοὶ ἐφ' ἑαυτῶν τε πάσχειν, καὶ ἐπὶ τῶν φίλων. Μάσθλης δὲ, ὁ ἔκλυτός ἐστιν, τοῖς μεμαλαγμένοις δέρμασιν ὅμοιος ὤν.

[IN CAP. XLIX.] Διαστήσας τὰς τρεῖς ἕξεις, τὰς τοῖς ἀνθρώποις φυομένας, ἰδιώτου, καὶ φιλοσόφου, καὶ προκόπτοντος, καὶ τῶν πρὸς τὸν προκόπτοντα ῥηθέντων συντόμως ὑπομνήσας, τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ἐπάγει καί τε τούτου καὶ τῶν ἐφεξῆς· ὅτι χρὴ τὰ ἔργα τὰ ὑπὸ τῶν λόγων παραδοθέντα ἐργάσασθαι. Τέλος γὰρ τῶν λόγων, τὰ ἔργα, ὧν ἕνεκα καὶ οἱ λόγοι ἐῤῥήθησαν.

et in te; at meus adfectus alia desiderat, alia tuus: et sunt cupiditates diversæ, earumque objecta; diversæ quoque declinationes, et propriæ cujusque. Quod si etiam eadem numero adpetant; sunt tamen illa corporea, et singularia, et divisibilia, denique talia, quæ alterius participatione minuantur; veluti pecuniæ, corpora, aut prædia. Et ut honorem dicas, aut magistratum, aut dominatum; eo quod et hæc singularia sunt, non potest quilibet ea tota possidere: minuuntur enim participatione. Quare diversa de his judicia sunt, et propria cujusque; pugnæ item, seditiones et bella.

Indoctus est igitur, qui relicta communi regula, et optabili communi, ipse sibi peculiare judicium, et optabile proprium et individuum et corporeum circumscripsit: quod genus in rebus externis est. Ubi autem adpetitio et declinatio versatur, sive secundum naturam ea sit, sive contra naturam; ibi bonum quisque ponit, et malum. Bonum enim habetur quod adpetitur, malum vero quod fugitur. *Philosophus* autem, relictis externarum rerum * * * cupiditatibus, easque prorsus alienas judicans; ut jam a simulacris repurgatus, et ab umbra rerum ad semet ipsum, et ad id quod vere est, conversus, communes rationis formas, quæ in ipso insunt, amplectitur, et bonum in sese deprehendit. Malum enim in ipso locum non habet. Sic igitur iis, quæ e diametro pugnant, definitis; deinceps ea subjungit, quæ sunt ejus *qui proficit*, ad quem omnis disputatio superior pertinebat. Neque enim ad philosophum. Ejus enim ea dignitas est, ut jam non instituatur et erudiatur, sed ipse instituat atque erudiat. Ac ne philosophi quidem proprium est *vituperare neminem, laudare neminem:* sed id, pro tempore, magistrum et correctorem decet. Neque vero etiam inerudito conveniunt ii sermones; nisi, relicta inscitia, se instituendum philosophiæ tradiderit, et principium profectus faciendi admiserit.

Compendio nos igitur supra dictorum commonefaciunt ea quæ nunc dicuntur, iisdemque pleraque verbis; ut illa nobis in memoriam revocata, ob ipsam brevitatem numquam excidant. Esse autem cuique *se ipsum ut hostem observandum*, propterea dictum est, ut suspectum habeat suum *nondum confirmatum habitum*, et ut motus suos acerbius inquirere studeat; sicut in inimicorum delicta inquirimus, nihil illis ex amore concedentes: id quod plerique erga nos ipsos facere solemus, et erga amicos. Μάσθλης vero est homo *enervatus*, maceratis et humiditate emollitis loris similis.

[IN XLIX.] Tribus habitibus, qui exsistere in homine solent, distinctis, indocti, philosophi, et proficientis; et iis quæ proficienti dicta fuere, compendio repetitis: jam conclusionem addit, et hoc et iis quæ sequuntur capitibus: nempe, actiones eas, quæ verbis expositæ sint, esse suscipiendas. Finis enim orationis est actio, cujus etiam caussa usurpata fuit oratio. In his enim verissima est

Μάλιστα γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀληθὲς εἰπεῖν τὸ τοῦ ῥήτορος· ὡς ἅπας λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ ἔργα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν. Χρὴ οὖν, φησὶν, ἐξ ἀρχῆς ἐννοεῖν, τί ἂν βούλοιτο ἄνθρωπος ὁ τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν ζητῶν· ὅτι βούλεται εὑρεῖν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τίς ἐστιν, καὶ τί ταύτῃ ποιεῖν ἢ πάσχειν προσήκει· οἷον, ὅτι ζωὴ λογικὴ, χρωμένη τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ· καὶ, χρὴ τῇ ταύτης τελειότητι τὴν ἑαυτοῦ ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν συναρμόσαι. Ζητῶν οὖν τοῦτο, ἀκούω ὅτι Χρύσιππος ἔγραψε περὶ τούτων. Λαβὼν τὸ βιβλίον, οὐκ ἴσχυσα ἐπ' ἐμαυτοῦ νοῆσαι τὰ γεγραμμένα· καὶ ζητῶν τὸν ἐξηγούμενον, ἐνόησα τί λέγει ὁ Χρύσιππος. Καὶ οὕτω σεμνὸν οὐδὲν, οὐδὲ τῷ ἐξηγουμένῳ, οὐδὲ τῷ νοήσαντι. Οὐδὲ γὰρ Χρύσιππος περὶ τούτου ἔγραψεν ἐπὶ τῷ ἐξηγήσασθαι καὶ νοῆσαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ χρήσασθαι τοῖς γεγραμμένοις. Ἐὰν οὖν χρήσωμαι τοῖς γεγραμμένοις τούτοις, τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῶν μετέσχον. Ἐὰν δὲ θαυμάσω τὸν ἐξηγούμενον, ὅτι καλῶς ἐξηγεῖται, καὶ νοῆσαι δύνωμαι, καὶ αὐτὸς ἐξηγεῖσθαι, καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ ἄλλα μοι παραγίνεται, πλὴν τοῦ χρήσασθαι τοῖς γεγραμμένοις· τί ἄλλο ἢ γραμματικὸς ἐξετελέσθην, ἀντὶ φιλοσόφου; μέρος γὰρ ἓν τῆς γραμματικῆς τὸ ἐξηγητικόν ἐστι. Διαφέρω δὲ τοῦ γραμματικοῦ, ὅτι Χρύσιππον ἀντὶ Ὁμήρου ἐξηγοῦμαι. Ἀλλὰ καὶ τὸ [ψιλῶς ἀναγινώσκοντα τὰ Χρυσίππου, ἢ ἄλλῳ αἰτήσαντι παραναγινώσκοντα, μὴ χρῆσθαι αὐτοῖς, οὐκ ἔστιν ἀνεπίληπτον. Αἰσχύνοιτο γὰρ ἄν τις δικαίως, εἰ νοσῶν, καὶ βοηθήματα τῆς νόσου εὑρίσκων γεγραμμένα, ἀναγινώσκοι μὲν ἂν αὐτὰ σαφῶς τε καὶ διηρθρωμένως, καὶ ἄλλοις ἐξηγοῖτο, εἰ δέοι, μὴ χρῷτο δὲ τῆς ἑαυτοῦ νόσου τοῖς βοηθήμασιν.

[IN CAP. L.] Μία χελιδὼν, ὥς φησιν ἡ παροιμία, ἔαρ οὐ ποιεῖ. Οὕτω, καὶ μία χρῆσις, ἢ δύο τῶν ὑπὸ Χρυσίππου ῥηθέντων, ἕξιν οὐκ ἐμποιεῖ· ἀλλὰ δεῖ, φησὶ, τῷ προτεθέντι ὡς ἀγαθῷ καὶ ὠφελίμῳ ἐμμένειν βεβαίως· ὡς ἀσεβὲς νομίζειν τὸ παραβῆναι. Εἰ γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ὁμολογίας παραβαίνειν, ἄτοπον καὶ ἀσεβὲς δοκεῖ, ὡς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πίστεως, δι' ὧν τὰ πάντα ὑφίσταται καὶ μένει, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἀκυρουμένων· πῶς οὐκ ἀσεβὲς, τὸ τὴν πρὸς φιλοσοφίαν καὶ εὐζωΐαν ὁμολογίαν παραβαίνειν; παραβαίνει δὲ ὁ συντιθέμενος μὲν τοῖς λεγομένοις καὶ γεγραμμένοις, ὡς καλῶς καὶ ἀληθῶς ἔχουσιν, εἶτα καὶ ἀρξάμενος τῆς χρήσεως αὐτῶν, μὴ ἐμμένων δὲ αὐτοῖς. Ἔμμενε οὖν, φησί· τί δὲ ἐρεῖ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου· τὰ πρότερον ῥηθέντα ἐνδεικνύμενος, ὅτι πολλοὶ ἔσονται οἱ λέγοντες, ὅτι, Ἄφνω σοφὸς ἡμῖν ἐπανελήλυθε· καὶ, Πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὸ εἰπεῖν τι ἢ μὴ εἰπεῖν ἐκείνους. Ἔοικε δὲ ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων συμβολικῶς εἰρημένον ἐνδείκνυσθαι· ἔλεγον δὲ ἐκεῖνοι· Εἰς τὸ ἱερὸν ἀπερχόμενος, μὴ ἐπιστρέφου· ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸν εἰς θεὸν ὁρμηθέντα, οὐ χρὴ δίγνωμόν τι ἔχειν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀντεχόμενον.

summi oratoris sententia: Omnem orationem, sint, vanum atque inane aliquid videri. Est igit initio considerandum, quidnam velit homo, su quærens? Vult autem *reperire*, *quæ sua nat* quid sibi sit faciendum aut patiendum: scilicet esse animam ratione præditam, corpore uten strumento; ac, debere illius animæ perfectioni su tionem et declinationem adcommodare. Cum quæro, audio *Chrysippum de his scripsisse*. manus sumtum per me intelligere non potui. *Q terprete*, intellexi quid dicat Chrysippus. Nec quam præclarum est vel interpretis factum vel Neque enim Chrysippus ea de re scripsit, ut esse pretaretur, quique intelligeret; sed ut in vita scri queremur. Si ergo scriptis illis usus fuero; eorum particeps factus sum. Sin admiror inter egregiam interpretationem, si intelligere, atque interpretari possum; denique si cætera omnia fu cutus, eo excepto quod scriptis non utor: quid *grammaticus sum factus*, *pro philosopho?* grammaticæ pars, scriptorum enarratio. Illud me et grammaticum interest, quod ego pro Home pum enarro. Atqui simpliciter legentem Ch aut alteri petenti enarrantem, non parere præce reprehendendum sane est. *Ægrotans* enim, morbi scripta inveniens, merito profecto eruhe perspicue distincteque legat, atque aliis etiam, fert, declaret, ipse autem morbi sui remediis r

[IN L.] Una hirundo, ut proverbio dicitur, no Ita, si semel atque iterum Chrysippi præceptis pa bitum non confirmabis. Sed *est*, inquit, *in eo positum fuerit* tamquam bonum et utile, *const manendum*: *et religioni habendum*, *id violar* vilium rerum pactionibus non stare, indecorum e betur; quippe quo veritas et fides, quibus om guntur rataque permanent, quantum quidem in abrogatur: annon multo magis erit impium, pacta ta, quæ cum philosophia et honesta vita inita sun *Violat* autem ea, qui, cum dictis et scriptis a ut honestis et veris, iisque uti cœperit, non tamen severet. *Persevera* igitur, inquit: *quid vero ali quantur, curare noli*, Quibus verbis innuit id, dictum est, fore multos qui dicant, subito te sap diisse; quique rogent, Unde istud supercilium? nus alia. Non enim, quid illi dicant, aut non d stri est arbitrii. Videtur autem adludere ad id, thagorei per ambages dicunt, Si ædem sis ingr debere te converti. Quo significant, qui ad Deu tulerit, non esse debere ancipiti animo, neque nas curare.

[IN CAP. LI.] Καὶ τοῦτο προσῆκον ἦν ἀκοῦσαι τὸν τυχόντα τέως τῶν παραινέσεων, τὸ μὴ μέλλειν λοιπὸν, μηδὲ ἀναβάλλεσθαι. Ἀεὶ γὰρ

— — ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ἀργίας πρόφασις, ἡ ἀναβολή. Εἰς ποῖον οὖν ἔτι χρόνον, φησὶν, ἀναβάλλῃ τὸ ἀξιοῦν σεαυτὸν τῆς καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων χρήσεως; ταῦτα γάρ ἐστι τὰ βέλτιστα, ὡς τελειότατα, καὶ σκοπὸς ὄντως καὶ τέλος τῶν λόγων· καὶ τοῦ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν πάντα ἐνεργεῖν, καὶ ὀρεγόμενον, καὶ ἐκκλίνοντα; Καὶ ἄλλος μὲν ἂν εἴπεν· ** μένω ἀκοῦσαι τῶν τε λογικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν θεωρημάτων. Σὺ δὲ ἤδη πως προκεκοφὼς περὶ φιλοσοφίαν, προειληφὼς τὰ θεωρήματα, οἷς πρότερον χρὴ συνθέσθαι ὡς καλῶς εἰρημένοις, καὶ τότε ἐργάσασθαι αὐτὰ, συνέθου αὐτοῖς· ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθήσῃ τὴν ἐπανόρθωσιν τὴν ἑαυτοῦ; Ἄλλοις ἡ ἡλικία ἐστὶ νεάζουσα· σὺ δὲ οὐκ ἔτι μειράκιον εἶ, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τῇ γνώμῃ τέλειος, ὥστε οὐδὲ ἕξωρος γέρων. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇ, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις ἑαυτῷ, ἐλπίδα μὲν κενὴν ἐν σεαυτῷ τρέφεις, τὸ σήμερον καὶ αὔριον ἐννοῶν· λήσεις δὲ σεαυτὸν, οὐ προκόψας, ἀλλ' ὑποκόψας τῷ κατ' ὀλίγον συνεθισμῷ τῆς ῥαθυμίας, καὶ ἰδιώτης διατελῶν, καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα τούτων ἄρχει, καὶ μέγα ὄφελος ἡ τῆς φύσεως προπαρασκευὴ, ἣν ἐκεῖθεν ἔχομεν· οὕτω καὶ τὰ ἐνταῦθα τῶν ἐκεῖ ἀρχὴ καὶ προευτρεπισμός. Μία γὰρ ἡ ὅλη ζωὴ, καὶ εἷς βίος, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενος.

Ἤδη οὖν ἀξίωσον, φησὶν, ἑαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον· οὐχ ὡς τέλος ἀπειληφότα· ἐκεῖνος γὰρ οὐ δεῖται τούτων τῶν λόγων· ἀλλ' ὡς κατὰ τὸ προκόπτειν τέλειον, τῷ ἀεὶ προκόπτειν, καὶ μηδαμοῦ διακόπτειν τὴν προκοπήν. Ἀλλὰ πᾶν τὸ φαινόμενόν σοι καλῶς ἔχειν, νόμον ἡγοῦ, τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ προστάττοντα. Πᾶσι δὲ τοῖς προσπίπτουσιν ἔξεστι χρῆσθαι καλῶς, καὶ τοῖς ἐναντίοις, ἐὰν [γε] κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Κἂν ἐπίπονον [μὲν] οὖν τι κἂν ἡδὺ προσαχθῇ, κἂν ἔνδοξον, κἂν ἄδοξον, ἀγέττου τοῦ προσαγομένου, κἂν μικρὸν ᾖ, μὴ καταφρονῶν αὐτοῦ, κἂν μέγα, μὴ ἀποδειλιῶν· μηδὲ συγχώρει παρατρέχειν αὐτῷ, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστου νόμιζε τὸν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα ἤδη προκεῖσθαι, ὥστε ἀνάγκην εἶναι, ἢ στεφανοῦσθαι ἢ ἀποκηρύττεσθαι· οὐ γὰρ ἐστι λοιπὸν, ἐνεστηκότος τοῦ ἀγῶνος. Οὐ χρὴ δὲ παροράν οὐδεμίαν ἡμέραν, οὐδὲ ἓν πρᾶγμα, νομίζοντα, μηδὲν ἐκ τῆς τούτων καταφρονήσεως βλάπτεσθαι.

Παρὰ μίαν γὰρ ἡμέραν, καὶ ἓν πρᾶγμα, ἡ σὴ προκοπὴ καὶ σώζεται, φησὶ, καὶ ἀπόλλυται. Πῶς τοῦτο; ἢ ὅτι μίαν ἡμέραν καὶ ἐφ' ἑνὶ πράγματι ῥαθυμήσας τις, ἀργότερος καὶ ῥαθυμότερος γίνεται, ὥστε ἄλλου προσπίπτοντος, ἀτονώτερον μᾶλλον ὄντα ἢ πρό-

[IN LI.] Illud quoque decebat audire eum, qui hactenus præcepta accepit, non esse cunctandum et differendum diutius. Recte enim Hesiodus :

Differ opus, nunquam non conflictabere damnis.

Ignaviæ prætextus mora est. *In quod igitur,* inquit, *tempus prorogas, quominus dignum ipse te judices,* qui singulis iis quæ dicta sunt utaris, (hoc est enim *optimum* et perfectissimum, et finis ac meta præceptorum,) *et nusquam a recta ratione recedas,* sed, ut ea jubet, administres omnia, tam adpetendo, quam declinando? Ac alius quidem dixerit : Exspecto, dum artis disserendi et doctrinæ moralis præcepta audiero. Tu vero, qui jam nonnullos in doctrina morum progressus habeas, præceptaque perceperis, quibus primum adsentiendum est, ut veris et bonis, ac tum parendum est; tu, inquam, eis adsensus es : quem igitur adhuc magistrum exspectas, in cujus adventum correctionem tui ipsius differas? Alii sunt adolescentuli : *tu vero non amplius es adolescentulus, sed vir* perfecta prudentia, atque adeo nec decrepitus senex. Quod si *cessas,* aut per incuriam aliud atque aliud tempus, *aliam atque aliam diem tibi præfinis, qua te ipsum sis curaturus;* spe inani lactaris, diem hodiernum et crastinum cogitando : sed *imprudens* paulatim *regrediere magis, quam progredieris,* adsuetudine socordiæ, *et rudis atque indoctus permanebis et vivens et moriens.* Sicut enim ea, quæ in superiori animorum nostrorum sede gerebantur, sunt initium eorum quæ hic geruntur, et magnum adjumentum est præparatio naturæ, quam inde huc attulimus : sic et, quæ hic geruntur, sunt initium et præparatio eorum, quæ in futura vita sequentur. Una enim et continua est vita, quæ et inde huc, et hinc istuc transfertur.

Jam igitur, inquit, *vivendum tibi esse statue tamquam perfecto :* non quod perfectionem sis consecutus; (talis enim præcepta hujusmodi non desiderat;) sed quasi ratione progressuum perfectus, qui numquam progredi desistas, numquam cesses aut remollescas. Sed quidquid tibi rectum videbitur, id legem putato, quæ idem exsequi jubeat. Omnibus autem iis quæ inciderint, recte uti licebit, atque etiam rebus inter sese contrariis, si eas recta ratione moderere. *Sive* igitur *res laboriosæ, sive suaves objiciantur, sive gloria, sive ignominia;* cape id quod offertur : sive parvum illud fuerit, non contemne; sive magnum, non reformida : neque illud præterfluere sine, sed in unoquolibet tibi *certamen* esse propositum statuito, in quo aut coronari sit necesse, aut repudiari; nec enim aliud est reliquum, instante certamine. Nec vero ullus dies est negligendus, nec ulla res, ex ejus contemtu nihil ad te damni rediturum existimando.

Per unum enim diem, et unam rem, tua, inquit, *progressio et conservatur, et perit.* Quomodo istud? nisi quod is, qui uno die et in una re cessarit, segnior fit atque remissior, ut alia re incidente minus habeat virium quam prius, et magis in ea succumbat quam in priori;

τερον, ἡττᾶσθαι αὐτῷ μᾶλλον ἤπερ τῷ πρότερον· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἄλλου· καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον αὐξανομένην τὴν ἀτονίαν, ἀπολλύναι τὴν προκοπὴν τελέως τοῦ ὀρθοῦ λόγου; σώζεται δὲ καὶ αὔξεται ἡ προκοπὴ κατὰ τὸν ἐναντίον τρόπον. Ἀπὸ γὰρ τῆς μιᾶς ἡμέρας καὶ τοῦ ἑνὸς πράγματος ἐγγίνεταί τι σημεῖον, ὁπόση οὖν προκοπή· ὥστε τῷ ἑξῆς προσπίπτοντι ἀπροκοπώτερον ὑπαντᾷν, καὶ ἔτι μᾶλλον τῷ ἑξῆς. Οὕτω δὲ, φησὶ, καὶ ὁ Σωκράτης ἀπετελέσθη ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτερος, ἐθίσας αὐτὸν ἐν μηδενὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν αὐτοῦ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος πείθεσθαι μηδενὶ ἄλλῳ ἢ τῷ λόγῳ, ὃς αὐτῷ λογιζομένῳ βέλτιστος καταφαίνοιτο. Σὺ δὲ, εἰ μήπω εἶ Σωκράτης, ἀλλ' οὖν, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος, ὀφείλεις βιοῦν. Ὁ δὲ πρὸς παράδειγμά τι βλέπων, καὶ ἐξομοιωθῆναι βουλόμενος ἐκείνῳ, οὐκ ἐνδίδωσιν, ἀεὶ πρὸς τὴν μίμησιν αὐτοῦ παραβαλλόμενος.

[IN CAP. LII.] Ἐπειδὴ τῷ φιλοσοφοῦντι καὶ βουλομένῳ τὴν ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν τελειότητα ἀπολαβεῖν, τήν τε ζωτικὴν, καὶ τὴν γνωστικὴν, ἀναγκαῖόν ἐστι ἐπιστημονικῶς γινώσκειν, [τί μὲν τὸ ἀγαθὸν,] τί δὲ τὸ ἀληθές· ἵνα μὴ, δοξαστικῶς αὐτοῖς προσβάλλων, καὶ ἀλόγως τοῖς λέγουσι πιστεύων ἄνευ μαθήσεως, ἅμα μὲν διαμαρτάνῃ, ἅμα δὲ ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο μεταβαίνειν ἀναγκάζηται· ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ γνῶσις, δι' ἀποδείξεως γίνεται· τίς δέ ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, (ὅτι ὁ συλλογισμὸς, δι' ἐναργῶν προτάσεων τεχνικῶς συντιθεμένων συναγόμενος·) καὶ τίνες αἱ ἐναργεῖς προτάσεις, καὶ πόσοι τῆς συνθέσεως αὐτῶν τρόποι, τῆς λογικῆς ἐστι πραγματείας διδάξαι· ἐπειδὴ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, τρεῖς εἰσιν ἐν φιλοσοφίᾳ τόποι ἀναγκαιότατοι· πρῶτος μὲν, ὁ τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων, τὸ σωφρονεῖν ἐν ἔργῳ, τὸ μὴ ψεύδεσθαι· δεύτερος δὲ, ὁ τῆς ἀποδείξεως, ὁ μετὰ αἰτίας ἀποδεικνὺς, ὅτι δεῖ ταῦτα πράττειν· τρίτος δὲ, ὁ διὰ τῶν λογικῶν μεθόδων βεβαιωτικὸς, καὶ διαρθρωτικὸς, τοῦ, ταύτην ἀπόδειξιν εἶναι, καὶ μὴ ἠπατῆσθαι ἡμᾶς· καὶ διδάσκων, τί ἀπόδειξις, τί ἀκολουθία, τί μάχη· ὅτι ἀκολουθεῖ μὲν τὰ ὁλικώτερα τοῖς μερικωτέροις· εἰ γὰρ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ζῶόν ἐστι· μάχεται δὲ τὰ ἀντικείμενα, τὸ τὶς καὶ τὸ οὐδεὶς, καὶ τὸ πᾶς καὶ οὐ πᾶς· καὶ ἀδύνατον ἀλλήλοις συναληθεύειν ταῦτα, ἢ [συμ]ψεύδεσθαι. Δείκνυσι δὲ καὶ, ὁποῖος μέν ἐστιν ἀληθὴς συλλογισμὸς, ὁ ἐκ ποίων προτάσεων, καὶ κατὰ ποίαν σύνθεσιν· ποῖος δὲ ψευδής.

Καὶ δῆλον, ὅτι οὗτος μὲν ὁ τρίτος τόπος, ὁ τὴν λογικὴν διδάσκων μέθοδον, ἀναγκαῖός ἐστι διὰ τὸν δεύτερον, ἵνα ἐπιστημονικῶς γινώσκωμεν, τίνα τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν ἐστι, καὶ ὅπως αὐτὰ χρὴ περιποιεῖσθαι· [ἵνα] δι' αὐτῶν αὐτὰ τῶν ἔργων περιποιώμεθα· Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἀναγκαιότατος, καὶ τὸ τέλος ὅπου παύεσθαι δεῖ. Διὰ γὰρ τοῦτον, καὶ τούτου ἕνεκα, οἱ ἄλλοι παραλαμβάνονται. Ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν ποιοῦμεν. Ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν καὶ μάλιστα· καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ δευτέρῳ· τοῦ δὲ πρώτου ἀμελοῦμεν, δι' ὃν

rursusque magis, incidente alia, donec, aucta socordia, funditus perierit rectæ rationis progres ratione contraria conservatur atque augetur. Na die et una re exsistit unum punctum, (unus gr qualiscumque fit accessio, ut, quidquid postridie eo minus offendaris, et minus etiam die tertio. *et Socrates*, inquit, *omnium virorum sapientissi sit;* cum se consuefecisset, ne ulla in re sui con procrastinaret, sed in casu quolibet alii nemini pa et rationi quæ ipsi cogitanti optima videretur. *si nondum es Socrates, at sic, ut qui Socrate lis, vivere debes.* Qui vero exemplum aliquod in ad ejus similitudinem contendit, non remittit, q per in eo imitando elaboret.

[IN LII.] Philosophanti, ut qui perfectionem na convenientem, cum in vivendo, tum in cognosce sequi cupiat, necesse est, quidnam sit bonum, qui certa scientia comprehendere; ne, si opinione tantu magistris absque ratione ac rebus inexploratis cred mul et a scopo aberret, simul etiam alias ad aliu cogatur. Scientifica autem cognitio demonstration ratur. Quidnam vero sit *demonstratio*, (nempe ra quæ ex evidentibus propositionibus rite collocatis tur,) et quænam propositiones firmamenta rationu siderent, quotque modis inter sese componantur: i artis disserendi munus est. Quæ cum ita sint, *tre philosophia loci* maxime necessarii. *Primus, in* tus *præceptorum:* verbi caussa, tenendam modest ctis; veritatem in dictis esse colendam. *Alter, de tionis:* qui rationibus convincit, hæc esse faciend *tius, qui* logicæ artis præceptis *confirmat, di declarat, esse eam demonstrationem*, et non dece nos: ac docet, *quid sit demonstratio, quid co quid pugna:* consequentia esse angustioribus ea, tius pateant: ut, si homo sit, esse animal: contra sese pugnare; verbi gratia, aliquis, nemo; om omnis: neque posse fieri ut hæc simul vera sint Ostendit etiam, quænam vera sit ratiocinatio, e qu stans propositionibus, qua compositione; quæna falsa.

Perspicuum est autem hunc quidem *tertium lo* logica præcepta docet, necessarium esse propter se ut certa scientia comprehendamus, quæ nostra b et quomodo paranda; quo factis nostris ea para mus. Et hic quidem *maxime* est *necessarius*, institutionis finis, *in quo quiescere oportet.* enim, et hujus gratia, cæteri adhibentur. *Nos tra facimus. Nam in tertio loco immoram* simum; alterum leviter attinginus: *primum* serviunt cæteri, *negligimus. Proinde mentimur*

οἱ ἄλλοι. Τοιγαροῦν ψευδόμεθα μέν· ὅπως δὲ ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, καὶ διὰ τίνων λογικῶν μεθόδων, πρόχειρον ἔχομεν. Καίτοι ἔδει, μαθόντας πῶς χρὴ ἀποδεῖξαι ὅτι οὐ χρὴ ψεύδεσθαι, ἐφεξῆς ἀποδεικτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς γνῶναι, ὅτι οὐ χρὴ ψεύδεσθαι· ἐγνωκότας δὲ αὐτὸ, διατελεῖν τὸ λοιπὸν ἐργαζομένους, ὡς τούτου ἕνεκα καὶ τὰ πρότερον παραδοθέντα. Πάνυ οὖν καὶ εὐμεθόδως καὶ ἐντρεπτικῶς ἡμᾶς καὶ διὰ τούτου τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τὴν ἐργασίαν τῶν προτρεπτικῶν λόγων ἐχειραγώγησεν.

[IN. CAP. LIII.] Ἐπειδὴ τοὺς κατὰ διέξοδον ἡμῖν παραδοθέντας παιδευτικοὺς λόγους συνῃρημένως τινὲς τῶν παλαιοτέρων παραδεδώκασι, συμβουλεύει πρόχειρα ἔχειν ἐκεῖνα πανταχοῦ· ὡς ἅμα μὲν εὐμνημόνευτα, ἅμα δὲ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν κλεινῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν εὐστόχως ἀποφανθέντων, βεβαιοῦντα ἡμῶν τὴν ἐπὶ τοῖς παρῃνημένοις πεποίθησιν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, Κλεάνθους ἐστὶ τοῦ Στωϊκοῦ, τοῦ ἀπὸ τῆς Ἀσσοῦ· ὃς μαθητὴς μὲν ἐγένετο Ζήνωνος, διδάσκαλος δὲ Χρυσίππου. Τούτου καὶ ἀνδριάντα θαυμαστὸν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσσῷ ἐθεασάμην, δόγματι τῆς Ῥωμαίων συγκλήτου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνατεθέντα. Εὔχεται δὲ οὗτος ἐν τοῖς ἰαμβείοις τούτοις, ἄγεσθαι ὑπὸ θεοῦ, καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ διὰ πάντων ἐν τάξει φοιτώσης αἰτίας ποιητικῆς τε καὶ κινητικῆς· ἣν Πεπρωμένην καὶ Εἱμαρμένην ἐκάλει· ἐπαγγελλόμενος, ἄοκνος καὶ ἑκὼν ἕψεσθαι. Ἂν γὰρ ἀντιτείνω, φησὶ, μόνον ὅτι κακὸς ἔσομαι, καὶ οἰμώζων καὶ στένων ἀκολουθήσω. Ἀνάγκη γὰρ ἀκολουθεῖν τὸ ἀσθενέστερον τῷ ἰσχυροτέρῳ, καὶ τὸ αἰτιατὸν τῷ αἰτίῳ. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκτητος ἐνεδείξατο διὰ τοῦ κεφαλαίου, ἐν ᾧ ἔλεγε, Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις. Συνεκτικὸν δέ ἐστι τοῦτο πάσης εὐαρεστίας, τὸ συντάττειν ἑαυτὸν τοῖς ὅλοις, καὶ θέλειν ὅλον εἶναι μετ' ἐκείνων, ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀποσπῶντα, καὶ εἰς μικρὸν καὶ οὐδὲν περιγράφοντα, ἀντιτείνειν τοῖς ὅλοις, καὶ βούλεσθαι καὶ τὰ ὅλα τῷ οὕτως εὐτελεῖ μέρει ἀκολουθεῖν.

Καὶ τὸ δεύτερον δὲ, ἔστι μὲν Εὐριπίδου τοῦ τραγικοῦ· τὴν δὲ αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ τοῦτο. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ τὴν θείαν αἰτίαν πάντα ἄγουσα, ἑκόντα τε καὶ ἄκοντα. Καὶ ὁ ταύτῃ συμφωνῶν, καὶ ἀκολουθῶν, καὶ μὴ ἀντιτείνων, ἀλλ' ἄοκνος ἑπόμενος, σοφὸς ὄντως ἐστί· τήν τε τῶν ὄντων φύσιν, καὶ τὴν τῶν ὅλων καὶ τῶν μερῶν διαφορὰν καλῶς ἐπιστάμενος, καὶ τίνα τι * * τῆς θείας δυνάμεως κατὰ τὸ προσῆκον τιμῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον, τὸ, « Ὦ Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω, » ἔστι μὲν οὖν ἐκ τοῦ Πλατωνικοῦ Κρίτωνος, Σωκράτης δὲ ὁ λέγων· καὶ αὐτὸ δὲ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἔχεται συντομώτερον. Ὁ γὰρ τοῦτο μὴ λέγων μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶν οὕτως, τὸν ἀπὸ τῶν ὅλων ἑαυτοῦ μερισμὸν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ φυγὴν ἰᾶται, καὶ τῶν χειρόνων πάντων ἀφίσταται, τοῖς ὅλοις

quomodo autem demonstretur, non esse mentiendum, et quibus dialecticis viis, *id in promtu habemus.* Enimvero decebat, cum didicissemus, quomodo esset demonstrandum Mentiri non oportere, deinde demonstratione certaque scientia cognoscere, non esse mentiendum : idque ubi cognossemus, in agendo perpetuo occupari, ut cujus rei gratia superiora quoque tradita essent. Optimo igitur ordine, et acerrime, in hoc etiam capite nos ad præstanda ea, quæ præcipiuntur, veluti manu duxit.

[IN LIII.] Quia præceptiones ad instituendum hominem pertinentes, quas fuse adhuc exposuit, veterum nonnulli compendiose tradiderunt; illorum dicta in promtu semper habenda esse monet, ut et memoratu facilia, et quæ ob testimonium præstantium virorum, ipsorumque dictorum concinnitatem, fiduciam nostram de hisce admonitionibus confirment. Primum est Cleanthis dictum, Stoici philosophi, Asso oriundi, qui fuit Zenonis discipulus, Chrysippi magister : cujus etiam statuam admirabilem in ipsa urbe Asso vidi, in viri ejus honorem ex Romani senatus decreto dedicatam. Precatur autem in iis iambis, ut *a Deo ducatur,* et, quæ ab eo per omnia ordine transit, caussa effectrice et motrice, quam *Fatum* adpellabat : pollicens *se strenue* atque ultro *secuturum. Nam si repugnaro,* inquit, *nil aliud consequens erit, nisi ut ego pravus,* plorans et gemens *sim secuturus.* Necesse est enim, imbecilliora sequi ea quæ fortiora sunt, et, quæ orta sunt, sequi caussas, e quibus pendent. Quod ipse etiam Epictetus innuit in eo capite, quo ait : « Noli velle, ut ea quæ fiunt, ita fiant ut tu vis; sed ita velis ea fieri quæ fiunt, ut fiunt : sic facillime agitabis. » Hoc enim disciplinam morum omnem continet, conjungere se cum universo, et totum cum eo esse velle : non autem ab universo sese avellentem, et in augustias, ac potius ad nihilum redactum, universo repugnare, et velle ut universum partem tam vilem sequatur.

Alterum dictum Euripidis est Tragici, eamdemque sententiam continet. *Necessitas* est enim, quæ ad superna divinamque caussam reducat omnia, tam invita quam voluntaria. Cui qui adsentitur, et comitatur, nec renititur, sed strenue sequitur, vere *sapiens* est : rerumque naturam, et partium ac totius discrimen satis intelligit, et honorem habet eum qui decet divinæ potentiæ.

Sed et tertium illud, *O Crito, si diis ita visum fuerit, ita fiat;* est quidem ex Platonis Critone, Socrates autem illud effatur : cæterum eamdem sententiam majore compendio complectitur. Qui enim non tantum ita loquitur, sed ita etiam vivit; is separationi sui ab universo, et fugæ a Deo medetur, et a deterioribus omnibus recedit,

ἑαυτὸν ἐνδιδοὺς καὶ τῷ θεῷ. Καί μοι δοκεῖ διὰ τούτων ὁ ἀνὴρ οὗτος τῶν μαρτύρων ἐπὶ τέλει προστεθέντων ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πᾶσα ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τελειότης, εἰς τὴν πρὸς θεὸν ἐπιστροφὴν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν σύνταξιν ἀποκορυφοῦται.

Τὸ δὲ ἐπὶ τέλει προστεθὲν, τὸ, « Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ, » ἔστι μὲν ἀπὸ τῆς Πλατωνικῆς τοῦ Σωκράτους ἀπολογίας, περὶ Ἀνύτου καὶ Μελίτου, τῶν Σωκράτους κατηγόρων, εἰρημένον· τέλος δὲ ἀρχῇ συνάπτει, ὑπομιμνήσκον ἡμᾶς τῶν ἐν ἀρχῇ ῥηθέντων, ὅτι ὁ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθέμενος, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐκτὸς, οὔτε ἀναγκασθήσεται ὑπό τινος, οὔτε βλαβήσεταί ποτε.

Ταῦτα εἶχον τοῖς τὰ Ἐπικτήτου μεταχειριζομένοις πρὸς σαφήνειαν τῶν εἰρημένων συμβαλέσθαι κατὰ δύναμιν· εὐχαριστῶν καὶ αὐτὸς τῇ προφάσει τῆς περὶ τοὺς τοιούτους λόγους διατριβῆς, ἐν προσήκοντι καιρῷ μοι γινομένῃ τυραννικῆς περιστάσεως. Εὐχὴν δὲ ἐπὶ τέλει τοῖς παροῦσιν οἰκείαν προσθεὶς, ἐπ' αὐτῇ καταπαύσω τὸν λόγον.

Ἱκετεύω σε, Δέσποτα, ὁ πατὴρ καὶ ἡγεμὼν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, ὑπομνησθῆναι μὲν ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν εὐγενείας, ἧς ἠξιώθημεν παρά σου· συμπράξαι δὲ ὡς αὐτοκινήτοις ἡμῖν, πρός τε κάθαρσιν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ ὑπερέχειν καὶ ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ὡς ὀργάνοις κεχρῆσθαι κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον· συμπράττειν τε καὶ πρὸς διόρθωσιν ἀκριβῆ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, καὶ ἕνωσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὄντως ὄντα, διὰ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτός. Καὶ τὸ τρίτον καὶ σωτήριον· ἱκετεύω, ἀφελεῖν τελέως τὴν ἀχλὺν τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ὀμμάτων, Ὄφρ' εὖ γινώσκωμεν (κατὰ τὸν Ὅμηρον) ἠ μὲν Θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

universo et Deo mancipatus. Ac videtur mihi hi hosce testes in fine citatos innuere, omnem hum perfectionem conversione ad Deum, ejusque con absolvi et consummari.

Quod autem extremum adjectum est, *Me ver et Melitus occidere sane possunt, lædere a possunt:* sumtum illud est ex Apologia Platoni tis, et in accusatores Socratis Anytum et Melitun finem autem principio connectit, dum initio dicta riam revocat, eum qui bonum et malum in rebus potestate sitis collocet, non autem in rebus ext que coactum iri umquam, neque læsum iri ab ul

---

Hæc habui, quæ Epicteti studiosis, ad dicta il randa, pro mea virili conferrem: gaudens et ip mihi occasionem de hujusmodi præceptis com quæ quidem occasio peropportune in hoc tempu rannide premimur, incidit. Consentaneo auter adjecto, concludam hunc Commentarium.

Supplico tibi, Domine, pater et dux rationis nostræ nobilitatis recordemur, qua tu nos orn nobis præsto sis, ut iis qui per sese moventur corporis contagio, brutorumque adfectuum, re eosque superemus et regamus, et, sicut decet, mentis iis utamur: deinde ut nobis adjumento curatam rationis nostræ correctionem, et conj ejus cum iis, quæ vere sunt, per lucem veritatis tium, quo salus maxime continetur, supplex oro animorum nostrorum caliginem prorsus abst (quod apud Homerum est) et Deum et homine scamus.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

neri indicant paginas editionis Heinsianæ Lugd. Bat. MDCXL, dextræ oræ nostrarum paginarum ascriptas.)

A.

ipsum. 276. 277
, natio ἄθεος.. 222. 223
omnium finis. 173
is uti fiamus participes. 139
s tolerantem fortiorem reddunt. 91. *Adde* Mala.
iti profliganda? 157
u divino sanati. 220
131. 132
. 294
temporis expers. 242
uti. 3. 4. 296. 316
αίρεσις. 14
Magnus cum Diogene. 123
æ non *In potestate nostra;* triplicia. 58. cur
landa? 107. 118. relinquenda 137. *Adde* Externa.
icant, nil ad nos. 322
erturbationum extrema tunica. 106. 277
er ipse. 204. dimidium animæ, et altera corporis
. tot animos habet, totidemque corpora, quot
205
omnia communia, proprium nihil. 204. 205
t thesaurus. 206
49. 150. 198. vinculum omnium virtutum, sed e
ligata. 208. plus quam fraternitas et cognatio.

electus. 201. 202. tractatio. 203. summus apex,
205. 207. vires. 206. vinculum, bona voluntas.

t reddere, quorum illud ineruditorum; hoc eru-

. 125
nana; liberæ, sed ancipitis naturæ, et velut
, 180 sqq. immortalis. 257. principium per se
228. quomodo mobilis et immobilis. 230. *Anima-*
ersi ordines. 179 sq. 229 sq.
n quarumque duæ. 304
rex, cum Zenone congressurus, angitur. 283
1.
esponsum memorabile. 258 sq.
16 sq. 22 sq. 36. 48 sq. 99. 148
Epicteti enchiridii concinnator. 1
ura. 177
Vide Vates.
laborum. 314. lenire potest. 161
um conjecturæ, ex instrumentis. 25 sqq.

aussæ. 223. 237
58. fugienda. 294
infelicitas. 245
nil ad bonum virum. 129
292

B.

Beatitudo vera. 3
Beatus. *Vide* Fortunatus.
Bene faciendi facultas, expetenda principibus res. 283
Bonitas bonitatum. 235. 236. 242
Bonitatis divinæ excellentia. 96. abusus. 246
Boni mali-ve simus, in nobis situm esse. 97. 98
Boni, nunquam calamitosi. 243 seq.
Boni adeptio, omnium actionum finis. 173
Boni veri, et boni jucundi studium. 14
Bonum et malum. 317
Bonum, rerum omnium fons et principium. 9
Bonum majus, minus. 174
Bonum secundarium. 178 sq.
Bonum imaginarium. 184
Bonum, expetendum. 174. ob se ipsum. 291
Bonum animi corporis, externarum rerum. 305
Bonum in omnibus rebus. 304
Bonum animi, ubi situm? 48. 95. 99. 101
Bonum et malum, in nostra potestate. 16. 17. 31. 137. 215. 223. 243. 303
Bonorum triplex ordo. 96. 175 seq.

C.

Calamitosus, et infortunatus. 46
Calcei purpurei et interpuncti a Romanis prælati auratis. 298
Canis noster internus. 135
Casus et fortuna. 165. 224
Castigationis finis. 251
Castitas ante nuptias. 274
Cato Major. 57
Causarum ordo. 225
Causa caussarum. 236
Choragus scenæ, deus. 127. 128
Chrysippus. 320. 321. 329
Ciborum varietas. 269
Circulum orientium et mutantium nunquam cessare. 177.
Civitas, mater paterque civium. 208
Cives, fratres. 208 sq.
Clavi animi, voluptates. 188. et affectus bruti. 296
Cleanthes. 329
Coactum omne, a culpa immune. 169. 183
Cochleam obiter tollere. 77
Cogitationes, actiones philosophi. 74
Cogitationes fœdæ. 277
Cognatio, et alienum. 196
Communitas conviviorum, necessitudinis, latronum. 294
Confessio propriorum malorum. 278
Congemiscere potest bonus vir; non etiam dolore afflici. 125
Congressuum officia. 282 sqq.

Conscientia contentum esse. 276
Conscientiæ cruciatus. 251
Consilium cognoscendum, priusquam de actione alterius judices. 307 sq.
Continentiæ et temperantiæ differitas. 103 sq.
Continentia voluptatis. 273. 289
Contraria, quæ? 163
Contrariis constant omnia. 304
Contumelia, non ab alienis rebus, sed nobis ipsis. 134
Conversio ad deum. 249 sqq. 322. 331
Conviciorum patientia. 105. 303
Convivator, deus. 122
Convivium hujus vitæ, uti administrandum? 122 sq.
Convivia. 266
Conviviorum communitas. 293
Corpus, principium esse non posse. 228. animi instrumentum. 120. non pars. 6. 85. 86. Corporis functionibus nimis immorari. 301 Corporis rerum usus. 268 sq. acquisitio, et possessio. 297 sq. Corporis resolutio in sua elementa nil habet mali. 177 sq.
Cothurnus. Post cothurnum clavam sumere; proverb. 139
Crates. 50. 64. 102. 112. 123. 270
Cruciatus, et mors. 64
Cruciatus conscientiæ. 251
Culpam in alios conferre, ineruditorum est. 69
Cultus divinus. 219 sqq.

D.

Damnum, et damnum qui dat, pari odio habentur. 216
Damnum quisque facit sibi; non aliis; nec alius. 303
Declinatio et adpetitio. 16 sq. 36. 48. 99. 148
Delectus voluntatis. 183. nostrum opus. 184
Depravatio. 96. 249
Deus deorum. 236. convivator. 122. 126. mali causa non est. 184. 185. 187. muneribus non corrumpitur. 246. omnipræsens. 242. omniscius. 276. rerum omnium principium. 175. simul et ubique præsto est semper, cum omnibus suis divinis copiis et virtutibus. 219. 220. temporis, vel initii, expers. 242. veritas. 275
Deus, unum, bonum, fons, principium, finis. 9
Dei nomen, et etymologia. 223. 236
Deum esse, et providere hominibus, demonstratur. 222 sqq.
Deo quæcunque attribuimus, seu nomina, seu res, nihil eorum dei dignitatem exæquat. 232. 235 sq.
Diogenes. 50. 102. 112. 123. 124. 273
Discentium officia erga doctores. 201
Disputationes, quales esse debeant? 263
Dissentienti a te cur non debeas irasci? 302
Dissimilitudo. 196
Dissolvi, non malum. 177
Divinatio. 254. 257. nil ad eruditum. 129
Divini, id est, parentum fratres. 199
Divinus, et Divinum, quid? 124
Divitiæ improbis in pœnam datæ. 245
Divitias aspernari, penes nos. 127
Divitibus corporalis sanitas infirmior quam pauperibus. 269
Docere, cujus munus. 310
Dolore vir bonus non afficitur. 125
Dolorum tolerantia. 64. 90
Domiciliorum luxus. 270
Dominæ, a quibus appellentur mulierculæ, et cur? 300
Dominus, quis? 120. et quarum rerum? 150. 157

E.

Elatio, ἔπαρσις. 71
Eloquentia, recitationes. 281. 320
Eloquentia non plus quam pecunia meliores reddit possessores. 306. 307.
Enchiridion, quid? et quis usus ejus? 2
Enchiridii præsentis dictio et oratio qualis? 3. id quibusnam scriptum? 4
Epicteti claudicatio, paupertas, domuncula. 102. vita. 272.
Epilepsia, officiis erga deum curata. 219
Epulæ. 269
Erubescere. 193
Eruditus, quis? 67. 69. *Adde* Philosophus, Bonus, Sapiens.
Eruditi in perversa rep. quæ conditio? 153
Evomere sermones nondum concoctos. 311
Euripides. 330
Exercitationis animi duo capita. 66
Exercitatio confirmat. 89. 91
Exercitatio laborum, continentiæ, tolerantiæ. 313 sq.
Exilii remedium. 135. sq
Exprobrationes. 275. 286
Externa, (quæ non *In potestate nostra*. *Vide* Aliena). 71. Externorum rectus usus. 75. 78 sq. criminatio. 120

F.

Facundiæ ostentatio. 281
Familiari rei studere; et bulbum tollere obiter. 77.
Famulitium immodicum. 271
Fatalis cœli conversio. 18. 26
Fatum. 127. 329 sq.
Felicitas vera. 3. in qua re posita. 47
Festa divina. 220
Finis, quid? 173. actio. 315. 329. scopi adeptio. 188
Formarum, quæ in mundo sunt, discrimen. 233 sq.
Fortitudo, et tolerantia, uti differant? 104
Fortuna, et casus. 165. 224
Fortunatus, et calamitosus. 45 sq.
Fratres parentum, divini appellati. 199
Fratrum officia. 200
Fuga. *Vide* Appetitio.

G.

Gemere uti vir bonus possit? 125
Gloria externa, contemnenda. 311 sq.
Gloriæ cupiditas, extrema cæterorum vitiorum tunica. 188. 277. sq.
Gradatim proficiendum. 50. 54 sq. 60. 111
Grammaticus. 320
Gravibus in rebus nil, præter opinionem, grave. 134

H.

Habitus, affectio, σχέσις, relatio. 195
Hebetis ingenii signa. 301
Heraclitus. 123
Hippocrates, Apollodori fil. 311
Homo, est animus rationis particeps. 5. 101. in universum præcipuum quid. 239
Hominum tria genera. 315
Honestum, et turpe. 147
Honos, 145 sq.
Hospitalis deus. 210
Hospitibus officia debita. 210

I. J.

Jactantia propriæ virtutis. 274 sq. 286
Idiota. 315
Ignavia, a viro sapiente aliena. 39. 42. labefactit. 89
Ignominia. 145 sq.
Illustratio divina. 219. 221

le, rerum præstantissimum. 231
tatis medicina, pœna. 249
ri. 193
:us, quis? 67 sq. 315 sqq.
m. Progessio in infinitum absurda. 225
ıati uti fiamus? 45 sq.
bebetis signa. 301
amentes. 149 sq.
s nullus bono viro. 37
non puniri, malis maximo malo foret; et deo indi-
. 247
tate nostra quæ? 7 sq. 15 sqq. 30 sq. 125. 130. 146.
ecus. 32. 71. *Adde* Aliena, Externa. Cujusmodi utra-
34. ut administranda? 35. 39. sq. 53. 117
ıs. 149. 158
s unius, ortus alterius. 94
s corporis, non est malum. 100
ı esse, penes nos est. 130
131 sq.
nil facit sapiens. 37
ia reprimenda. 276
is caussæ, ratio, tractatio. 137 sqq.
e caute debemus actiones alienas. 307 sq.
. 194
: divinæ pars ultrix. 186
ndum. 266

L.

moniorum flagellatio. 64. 90
ıe ipso, lædi animum, deterius quam, ab alio, quam
ıs. 192. Lædi a nemine potest vir bonus. 331
vera 157
n ire. 56. Lavari maturius. 307
: se ipsum. 274 sq. 286.
: velle. 313
um erga parentes officia, qualia sint? 198 sqq.
quis? 120
bomini voluntas. 137
natura, mali caussa et principium. 183. 187
s, cœna præstantior. 158
s, delectum secum infert. 183
s voluntatis, et naturæ, quantum bonum? 16. 23.
4. 185. 187
tis studium, quale, et quantum? 39. 49. una ad li-
tem via. 133
um continentia. 273. 289
dum paucis et quænam? 262
t theatra, nil erudiunt. 280
t solis defectus. 167
ıs. 269 sq.
ısi, mendicis egentiores. 245

M.

atum esse nolle, penes nos. 127
atum adipisci. 149
imitas, et supercilium. 138
es adire. 282. 284
nquam fortunati, vel beati. 243 sq.
animi caussa et origo. 94 sqq.
Conf. Bonum.
, et bonum, a nonnullis conficta principia. 159. 164
accedit; natura non extat. 175
, accidens esse, non essentiam. 171. 172. 175. In
quis? 130
, ut malum, nullus animus amplectitur. 97. 174 sq.
75. 184
Mali natura et ortus. 162 sqq. Mali principium, an sit? 170 sq.
Mali caussa, animus, et natura libera. 183. 187. non deus. 184 sq.
Mali natura mirabilis; quæ est, et non est. 188
Mali quinque conficta conclavia. 186
Mala quæ dicuntur, sunt medicinæ dei multiformes, 92 sq. 245
Mala, boni caussa fieri. 186
Mansuetudo. 302
Mare, generationis symbolum. 76
Matronarum officia, 300
Medicina corporum et animorum duplex, 89 seqq. Medicina improbitatis, pœna. 249
Melitus. 331
Menœceus diis manibus se devovit pro patria. 60
Mensa absque sermonibus, præsepe. 267
Mercatores. 217
Mercurius communis. 316
Messalinus. 1
Militis officium. 211
Minima. A minimis incipienda est exercitatio. 55
Miracula, cum divino cultu conjuncta, 219 sq.
Mobile primum, 226 sqq.
Moderatio animi. 276 sqq.
Modestia boni viri. 38
Mœstitia. 265
Molestarum, et jucundarum rerum, perturbationes. 113
Molestia. *Adde* Dolor, Mala. Molestia, et suavitas, conjuncta. 14
Mora et dilatio in exsequendis præceptis. 323. 325
Morbos, et de iis pravas opiniones evitare. 48. Morbum vitare, non penes nos; sed ejus rectus usus. 127. Morbi corporis, non malum. 92. 94. 100
Morbi animi caussa et origo. 94 sqq.
Mors, et opinio de illa. 62 sqq. Mortis remedium. 135. 136
Mortis tui filii, et alieni, exemplum et usus. 160
Motus. *Vide* Mobile.
Multitudo unitatem præsupponit. 163
Mundi columnæ, et fenestræ duodecim, figmenta nonnullorum. 167
Munera, sacrificia, piorum. 148. (*Primitiæ.*)
Mutari in aliud, nullum malum est. 177

N.

Natura, et ars. 177
Natura; quod secundum naturam. 189
Navigium, fati, sortis, providentiæ symbolum. 76 sq. Navis gubernator, deus. *ibid.*
Nautæ, quum adversus ventus. 216
Necessaria, bona, utcunque expetenda. 178 sq.
Necessariis acquiescendum. 268
Necessitas. (*Cf.* Fatum.) Necessitas duplex. 23. Necessitas cum delectu pugnat. 184. Necessitas peccandi, quæ ne a deo quidem vinci possit, quibus dicatur? 169
Negligentia. *Vide* Mora, Socordia.
Nicolaus Damascenus. 194
Nihil scire. 116. 311. Nihil scire velle videri. 141 sq.
Nocere. Nemo alii nocet, sed sibi, 302 sq.
Notiones communes. 159

O.

Oblivio, malorum omnium caussa. 42
Obscœna verba cavenda. 287
Oculos claudi, in attentione animi. 262
Officia. 194. Variorum officiorum ratio ex variis relationum generibus deducitur. 198 sqq.

Officia erga se ipsum. 254. 266
Omina, nil ad eruditum. 129
Opera nostra, quæ *In potestate nostra*, quod vide.
Opes parare. 149
Opinari, nostrum opus, seu in potestate nostra. 31
Opinio popularis. 272. 291
Opinio; quæ nostra est, et nostrum bonum. 72. 125. in qua sola bonum et malum nostrum. 146
Opinionis malum. 22 sq. 48. 62. 65 sq. 293. 303
Optimo per se, non ideo statim studendum. 294
Oratio absque factis, vana. 319
Ostentatio. 313. *Conf.* Gloria.
Otium. 272

P.

Pædagogus in nobis, quis? 70
Pædagogi boni. 186
Parentes, dii appellati. 199
Parentum fratres, divini appellati. 199
Parentum, apud Romanos in liberos potestas. 199
Patientia. 105. 302
Pauperibus sanitas corporis firmior quam divitibus. 269
Paupertas, an malum? 64. opinio de ea. 65
Paupertatem vitare, non penes nos, sed ejus rectus usus. 127
Paxamon. 269
Peccare. Uti peccemus? 40. 68
Peccatorum ortus. 14. Peccata, quæ? 57. *Conf.* Pœnitentia.
Pedis distortio, et opinatio perversa, comparata. 296
Penes nos, quænam? *Vide* In potestate nostra.
Perdere. *Vide* Amittere.
Peregrinorum cura, et officia in eos. 210
Perfectio, quid? 324. 331. Perfectionis proprium. 176. Perfectionis gradus omnes habere non possunt creaturæ. 237
Periculum; ignavum virum non admittit. 42
Periculorum præmeditatio. 59
Periodus boni et mali in animis. 252
Permissio mali. 184. *Adde* Malum.
Perseverantia in præceptorum executione. 321
Personæ suscipiendæ, vel supra, vel intra vires nostras. 294 sq. Personam scenæ hanc, aliamve, accipere et habere, non penes nos; sed eam belle repræsentare. 127
Phantasia quomodo utendum? 43. 73
Philosophia nil majus est datum. 139
Philosophiæ principium et finis. 138. loci communes tres. 326
Philosophus, quis? 309. 310. 315. 317. 318. *Adde* Eruditus, Sapiens, Bonus. Quem locum philosophus teneat in republ., 151 sq. cuinam debeas velle videri? 141
Pietas, et utilitas, conjuncta. 80
Pietatis studium. 217. Pietate nostra Deus non eget. 219.
Plato. 63. *Conf.* Socrates.
Plebeius. 286. *Conf.* Idiota, Ineruditus.
Poculi confracti exemplum, et applicatio. 160
Pœnarum infernalium finis. 251. *Conf.* Improbitas.
Pœnitentia. 249 sq. *Adde* Conversio.
Prædictiones, cum cultu divino conjunctæ. 220
Præmeditatio. 113
Præsepe. *Vide* Mensa.
Primitiæ cur deo dandæ? 219
Principatus et fastigia rerum multa habent nequaquam expetenda. 283. *Vide* Magnates.
Principium, fons, finis deus, unum, bonum. 9. Principium omnium rerum deus, 175. Principium primum demonstratur. 225. ejus dignitas. 232. 234. Principium principiorum. 236
Principia incorporea. 228
Principia rerum duo nonnulli statuunt, unum bonum, alterum malum. 162 sqq.
Principum officia. 212
Προαίρεσις. 13 sq.
Prodicus. 311
Proficiens, nondum philosophus. 309 sq.
Progredi semper, vera perfectio. 324
Propria, quæ *In potestate nostra*, quod vide. *Conf.* Aliena.
Proprietates multas ex unitate aliqua ortas oportet esse. 163
Prospera omnia significantur erudito et bono viro. 129
Protagoras. 311
Providentia dei. 237 sq. non humanorum curatorum similis, ut molestiis fatigetur. 240 sq.
Pudere. 193
Puer in nobis, quis? 70
Pulchritudo corporum et animi. 229
Purgatio perfecta, quæ? 250
Purum impuro mistum polluitur. 268
Pythagoreorum ὑποθῆκαι. 3. silentium. 261

Q.

Quid res sit, ignorans, rei caussam nosse nequit. 170
Quinqueforme malum. 166. 168

R.

Ratio, communis Mercurius. 316
Recitationes, eloquentia, poetica, et scriptorum enarratio. 28. 320
Reddere, eruditi est; perdere, ineruditi. 107
Relatio, affectio, σχέσις. 193 sqq.
Religio. 221
Resipiscentia. *Vide* Pœnitentia.
Resolutio in simplicia, non est mala. 92
Respectus, affectio, σχέσις. *Vide* Relatio.
Respondendum paucis. 262
Respublicæ, bonæ, malæ. 153
Risus. 265. Risum movere. 287. *Adde* Irrisio.
Rudis, et sciens. 18. *Adde* Idiota, Ineruditus.

S.

Sanitas, naturæ principalis finis. 173
Sapiens. 330. *Vide* Philosophus, Eruditus, Bonus.
Scena est hæc vita. 127
Σχέσις, affectio, respectus, relatio. 195 sqq.
Sciens, et rudis. 18
Scopus in hoc mundo. 188
Sequi quod rectum videtur, nemo ægre ferre debet in alio 302
Sermo noster, qualis esse debeat? 262. Sermones concocti et frugiferi. 311 sq.
Servire, vel non, penes nos non est; sed in eo rectus usus. 127
Servorum numerus nimius. 271
Servus, quis? 120
Silentium. 261. 265. 287. 311 sq.
Similitudo cum deo. 156. 250
Simulatio bonum virum non decet. 125
Socordia. *Vide* Mora.
Socrates. 5. 62. 63. 85. 91. 135. 153. 258. 261. 270. 282. 283. 285. 311. 325. 330. 331
Solis et lunæ defectus. 167
Spectacula, nil erudiunt. 279
Spei conditio. 59

, et contemptus, quarum rerum? 117 sq.
libertatis quantum esse oporteat? 39. 49
119
, et molestia, conjuncta. 14
um in magistratus officia. 212
re. 193
e. 313
i elatio. 138
aneorum genera. 272
ni. 292

T.

consuetudo. 135
ς quid? 233
antiæ et continentiæ differitas. 103 sq.
tas, officiis erga deum sedata. 219.
um discrimen. 220
cum iis, quæ moventur, productum. 232
, initium habet. 242
is consideratio, quam proficua? 289.
nil erudiunt. 279.
n [Thearion? *de quo* v. *Athenæum*. F. D.] 269
nde nomen? 223. 236
s. 61
; qui erudiri incipiunt. 67 sq. 89. 315 sqq.
itia, et fortitudo, uti differant? 104
, cognoscendum ex partibus. 235
quid? 146 sq.
is non tollit libertatem. 29. Tyrannide grassante commarium hunc scripsit Simplicius. 331

V.

as a perturbationibus, quanti ematur? 113 sq.
iti consulendi? 254. viro bono mali nil vaticinari pos-
. 255
do corporis, improbis noxia. 245. firmior pauperibus,
n divitibus. 269
, deus. 275
et mendacium, non in populari opinione. 291
entorum luxus. 270
rum officia. 209 sq.
ia continentiæ, qualis? 289 sq.
Victus tenuitas, naturæ consentanea, et virtutis magnitudini. 91
Videri sibi, sufficit; non alii. 141
Videri. Quod nobis videtur, id sequimur. Id considerare, quantum sit bonum? 302 sq.
Vincere oportet, aut vinci: et utrumque in nobis situm. 187
Vindicta divina. 186. *Adde* Improbitas, Pœna.
Vindictam sibi ipsi fieri. 251
Virtus, unde ἀρετὴ dicta. 14
Visis quomodo utendum? 43. 73
Vita hæc, convivium. 122 sq. scena. 127
Vita sancte institui qui possit. 215.
Vita molesta, ærumnosa, irreligiosa, impia. 218
Unitas, ante multitudinem. 163
Universi ordo, jus, distributio. 81 sq. 84. 98. 103
Unum, deus, bonum, fons, principium, finis. 9
Voluntarii, et ejus quod in nostra potestate, differitas. 30
Voluntas, mali, bonique caussa. 98. In ea sola bonum et malum nostrum. 146. 157
Voluntas libera. *Vide* Libertas.
Voluntas vera et perfecta. 156
Voluptas cum molestia conjuncta. 14
Voluptas, ejusque illecebræ, animi ægri clavus. 86. 288. non magni æstimanda. 290. Voluptates earumque umbræ. 47.
Voluptatis continentia, et victoria. 189 sq. Voluptatum abstinentia, timore doloris, non est vera liberatio. 87
Vomitui simile, erudita verba proferre ex animo nondum confirmato. 311 sq.
Utile, et inutile. 147
Utilitas, cum pietate conjuncta. 80. *Adde* Bonum.
Vultus constantia. 280
Uxorum officium erga maritos. 300

X.

Xenophon. 153

Y.

Ὑποθῆκαι Pythagoreorum. 3

Z.

Zeno. 50. 102. 112. 282. 283. 285. 329.

ΚΕΒΗΤΟΣ

ΘΗΒΑΙΟΥ

ΠΙΝΑΞ.

Πρόσωπα, Ξένος καὶ Πρεσβύτης.

ἀνομεν περιπατοῦντες ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ἱε-
λλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐθεωροῦμεν·
καὶ πίναξ τις ἔμπροσθεν τοῦ νεὼ, ἐν ᾧ ἦν
νη, καὶ μύθους ἔχουσα ἰδίους· οὓς οὐκ ἠδυ-
βαλεῖν, τίνες καί ποτ' ἦσαν. Οὔτε γὰρ
ἡμῖν εἶναι τὸ γεγραμμένον, οὔτε στρατό-
περίβολος ἦν, ἐν αὐτῷ ἔχων ἑτέρους περι-
τὸν μὲν μείζω, τὸν δὲ ἐλάττω. Ἦν δὲ καὶ
ὁ πρώτου περιβόλου· πρὸς δὲ τῇ πύλῃ ὄχλος
πολὺς ἐφεστάναι. Καὶ ἔνδον δὲ, ἐν τῷ περι-
ς τι γυναικῶν ἑωρᾶτο. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰσόδου
πυλῶνος καὶ περιβόλου γέρων τις ἐστὼς,
ίει, ὡς προστάττων τι τῷ εἰσιόντι ὄχλῳ.
ούντων οὖν ἡμῶν περὶ τῆς μυθολογίας πρὸς
λὺν χρόνον, Πρεσβύτης τις παρεστὼς, Οὐ-
άσχετε, ὦ ξένοι, ἔφη, ἀποροῦντες περὶ τῆς
ης· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐπιχωρίων πολλοὶ οἴδασι,
ἡ μυθολογία δύναιτο. Οὐδὲ γάρ ἐστι πο-
άθημα· ἀλλὰ ξένος τις πάλαι ποτὲ ἀφίκετο
ἡμῶν καὶ δεινὸς περὶ σοφίαν, λόγῳ τε καὶ
ρεῖόν τινα καὶ Παρμενίδειον ἐζηλωκὼς βίον,
τοῦτο καὶ τὴν γραφὴν ἀνέθηκε τῷ Κρόνῳ.
Πότερον οὖν, ἔφην ἐγὼ, καὶ αὐτὸν τὸν
πκεις ἑωρακώς;
ΓΣ. Καὶ ἐθαύμασά γε, ἔφη, αὐτὸν πολὺν
ερος ὤν. Πολλὰ γὰρ καὶ σπουδαῖα διελέ-
ρὶ ταύτης δὲ τῆς μυθολογίας πολλάκις αὐ-
διεξιόντος.
ΙΟΣ. Πρὸς Διὸς τοίνυν, ἔφην ἐγὼ, εἰ μή
ιν ἀσχολία τυγχάνει οὖσα, διήγησαι ἡμῖν·
ιθυμοῦμεν ἀκοῦσαι, τί ποτ' ἐστὶν ὁ μῦθος.
ΓΣ. Οὐδεὶς φθόνος, ὦ ξένοι, ἔφη. Ἀλλὰ
δεῖ ὑμᾶς ἀκοῦσαι, ὅτι ἐπικίνδυνόν τι ἔχει

Οἷον τί; ἔφην ἐγώ.
ΓΣ. Ὅτι, εἰ μὲν προσέξετε, ἔφη, καὶ
λεγόμενα, φρόνιμοι καὶ εὐδαίμονες ἔσεσθε·
φρονες καὶ κακοδαίμονες καὶ πικροὶ καὶ
ίμενοι, κακῶς βιώσεσθε. Ἔστι γὰρ ἡ
υῖα τῷ τῆς Σφιγγὸς αἰνίγματι, ὃ ἐκείνη
τοῖς ἀνθρώποις. Εἰ μὲν οὖν αὐτὸ συνίη
εἰ δὲ μὴ συνίη, ἀπώλλυτο ὑπὸ τῆς Σφιγ-
τως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως ἔχει ταύτης·
σύνη τοῖς ἀνθρώποις Σφίγξ ἐστιν. Αἰ-
ίδε, τί ἀγαθὸν, τί κακὸν, τί οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε
ν τῷ βίῳ. Ταῦτ' οὖν ἐὰν μέν τις μὴ συνῇ,

CEBETIS

THEBANI

TABULA.

Colloquuntur hospes et senex.

(P. 88, 60 Corais.)

1. Casu evenerat, ut in Saturni sacello deambularemus: ubi cum pleraque alia consecrata, tum tabulam quandam pro templo positam intuebamur, in qua pictura quædam erat peregrina, et quæ peculiares fabulas contineret, quas conjicere non poteramus, quænam tandem essent. Neque enim civitas, neque vallum pictura illa nobis esse videbatur. Ceterum muri ambitus erat qui duos alios ambitus amplectebatur; alterum majorem, minorem alterum. Porta etiam erat in primo ambitu, ubi nobis turba ingens insistere videbatur. Intra vero ambitum multitudo quædam mulierum visebatur. Primi autem vestibuli et ambitus ingressum senex quidam occupabat, qui turbæ ingredienti quasi imperare aliquid videbatur.

2. Cujus fabulæ rationem nobis invicem addubitantibus, quidam natu grandior assistens, Nequaquam, inquit, hospites, absurde facitis, qui de pictura hac addubitetis. Non multi enim vel indigenæ, quid hujus fabulæ ratio valeat, intelligunt. Quippe quam non civis, sed peregrinus quidam dedicarit, qui huc jampridem advenerat; vir et magna prudentia et sapientia præditus: qui cum sermone, tum opere quandam Pythagoræ aut Parmenidis vitam fuerat æmulatus. Is utique sacellum et picturam hoc Saturno consecravit.

HOSPES. Utrum igitur, inquam ego, nosti etiam virum ipsum, vidistique?

SENEX. Immo, inquit, eum multo tempore etiam sum admiratus, adolescens adhuc: multa quippe studiose disputabat: et ego hujusce præsertim fabulæ rationem ex eo disserente sæpius audieram.

3. HOSPES. Per Jovem, inquam ego, nisi quæpiam magna occupatio te detinet, expone nobis. Audire enim magnopere concupiscimus, quidnam hoc fabulæ sit.

SENEX. Perlibenter, o hospites, inquit. Atqui hoc prius admonendi estis: periculi quippiam inesse huic expositioni.

HOSPES. Quodnam? inquam ego.

SENEX. Quoniam, inquit, si, quæ dicuntur, attendetis, intelligetisque, prudentes atque felices evadetis: si minus; insipientiam, infortunium, calamitatem, atque ignorantiam consecuti male vitam degetis. Hæc enim expositio Sphingis ænigmati, quod illa hominibus proponebat, persimilis est. Nam quicumque ipsum intellexerat, salutem; qui non intellexerat, exitium consequebatur. Eadem est hujus enarrationis conditio. Sphinx est enim hominibus ipsa Insipientia. Hæc autem proponit, quid bonum, quid malum, quid neque bonum, neque malum in vita sit. Quæ si quis minus intellexerit, ab ea interimitur; neque id semel, sicut

ἀπόλλυται ὑπ' αὐτῆς· οὐκ εἰσάπαξ ὥσπερ ὁ ὑπὸ τῆς Σφιγγὸς καταβρωθεὶς ἀπέθνησκεν· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ καταφθείρεται, καθάπερ τῇ τιμωρίᾳ παραδιδόμενος. Ἐὰν δέ τις γνῷ, ἀνάπαλιν ἡ μὲν Ἀφροσύνη ἀπόλλυται, αὐτὸς δὲ σώζεται, καὶ μακάριος καὶ εὐδαίμων γίγνεται ἐν παντὶ τῷ βίῳ. Ὑμεῖς οὖν προσέχετε, καὶ μὴ παρακούετε.

IV. ΞΕΝΟΣ. Ὦ Ἡράκλεις, ὡς εἰς μεγάλην τινὰ ἐπιθυμίαν ἐμβέβληκας ἡμᾶς, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη, οὕτως ἔχοντα.

ΞΕΝΟΣ. Οὐκ ἂν φθάνοις τοίνυν διηγούμενος· ὡς ἡμῶν προσεξόντων οὐ παρέργως, ἐπείπερ καὶ τὸ ἐπιτίμιον τοιοῦτόν ἐστιν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀναλαβὼν οὖν ῥάβδον τινὰ, καὶ ἐκτείνας πρὸς τὴν γραφὴν· Ὁρᾶτε, ἔφη, τὸν περίβολον τοῦτον;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶμεν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Τοῦτο πρῶτον δεῖ εἰδέναι ὑμᾶς, ὅτι καλεῖται ὁ τόπος οὗτος, Βίος. Καὶ ὁ ὄχλος ὁ πολὺς, ὁ παρὰ τὴν πύλην ἐφεστὼς, οἱ μέλλοντες εἰσπορεύεσθαι εἰς τὸν βίον οὗτοί εἰσιν. Ὁ δὲ γέρων ὁ ἄνω ἑστηκὼς, ἔχων χάρτην τινὰ ἐν τῇ χειρὶ, καὶ τῇ ἑτέρᾳ ὥσπερ δεικνύων τι, οὗτος Δαίμων καλεῖται· προστάττει δὲ τοῖς εἰσπορευομένοις, τί δεῖ αὐτοὺς ποιεῖν, ὡς ἂν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν βίον· καὶ δεικνύει, ποίαν ὁδὸν αὐτοὺς δεῖ βαδίζειν, εἰ σώζεσθαι μέλλουσιν ἐν τῷ βίῳ.

V. ΞΕΝΟΣ. Ποίαν οὖν ὁδὸν κελεύει βαδίζειν, ἢ πῶς; ἔφην ἐγώ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς, εἶπε, παρὰ τὴν πύλην θρόνον τινὰ κείμενον κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν εἰσπορεύεται ὁ ὄχλος, ἐφ' οὗ κάθηται γυνὴ πεπλασμένη τῷ ἤθει, καὶ πιθανὴ φαινομένη, καὶ ἐν τῇ χειρὶ ἔχουσα ποτήριόν τι;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ. Ἀλλὰ τίς ἐστιν αὕτη; ἔφην ἐγώ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀπάτη καλεῖται, φησὶν, ἡ πάντας τοὺς ἀνθρώπους πλανῶσα.

ΞΕΝΟΣ. Εἶτα τί πράττει αὕτη;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Τοὺς εἰσπορευομένους εἰς τὸν βίον ποτίζει τῇ ἑαυτῆς δυνάμει.

ΞΕΝΟΣ. Τοῦτο δὲ τί ἐστι τὸ ποτόν;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πλάνος, ἔφη, καὶ Ἄγνοια.

ΞΕΝΟΣ. Εἶτα τί;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πιόντες τοῦτο, πορεύονται εἰς τὸν βίον.

ΞΕΝΟΣ. Πότερον οὖν πάντες πίνουσι τὸν πλάνον, ἢ οὔ;

VI. ΠΡΕΣΒΥΣ. Πάντες πίνουσιν, ἔφη· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δὲ ἧττον. Ἔτι δὲ οὐχ ὁρᾷς ἔνδον τῆς πύλης πλῆθός τι γυναικῶν, ἑταιρῶν παντοδαπὰς μορφὰς ἐχουσῶν;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὗται τοίνυν, Δόξαι, καὶ Ἐπιθυμίαι, καὶ Ἡδοναὶ καλοῦνται. Ὅταν οὖν εἰσπορεύηται ὁ ὄχλος, ἀναπηδῶσιν αὗται, καὶ περιπλέκονται πρὸς ἕκαστον, εἶτα ἀπάγουσι.

is qui depastus a Sphinge moriebatur : sed
tam paullatim absumitur, tanquam perpetui
dictus. Contra vero, si quis agnoverit, occi
atque salutem ipse consequitur, et beatus
omnem vitam evadit. Quamobrem vos att
genter audite.

4. HOSPES. O Hercules, quam magnum
rium conjecisti! si hæc ita se habent.

SENEX. Atqui ita se habent, inquit

HOSPES. Nequaquam igitur nos oratio
attente audituros, quum præsertim hujusmo
et pœna proponatur.

SENEX. Sumpta itaque virga quadam e
intenta, Videtisne, inquit, ambitum hunc?

HOSPES. Videmus.

SENEX. Hoc imprimis animadvertere vos
scilicet istum Vitam vocari. Turba porro ill
portæ insistit, hi sunt omnes in vitam aliquar
Senex autem ille superiore loco stans, qu
chartam quandam tenet, altera quiddam qua
is Genius appellatur. Hic imperat introeunt
agere oporteat, ut ad vitam ingrediantur; e
perrecturi sint, ostendit, ut salutem in vita

5. HOSPES. Qualem igitur eos jubet v
aut quo pacto? inquam ego.

SENEX. Videsne, inquit, juxta portam sol
eo loco constitutum, ubi turba ingreditur?
suavibus moribus et fidem facile inveniens
poculum manu tenet?

HOSPES. Video : sed quænam hæc est? i

SENEX. Fallacia, inquit, vocatur, quæ m
seducit.

HOSPES. Quid tum postea hæc agit?

SENEX. Ingredientes ad vitam de suo me
bere compellit.

HOSPES. Quænam vero hæc est potio?

SENEX. Error, inquit, atque Ignorantia.

HOSPES. Quid tum postea?

SENEX. Ubi hanc ebiberunt, vitam ingre

HOSPES. Nunquid omnes eum errorem bi

6. SENEX. Omnes, inquit, bibunt : sed
minus. Non vides præterea intra portam m
titudinem quandam, aspectus meretricum
ferentium?

HOSPES. Video.

SENEX. Istæ igitur Opiniones et Concupisc
ptates vocantur; quæ turba ingrediente statim
unumquemque amplectuntur, ac deinde abdu

Ξ. Ποῦ δὲ ἀπάγουσιν αὐτούς;

ΗΓΣ. Αἱ μὲν εἰς τὸ σώζεσθαι, ἔφη· αἱ δὲ εἰς θαι διὰ τὴν ἀπάτην.

Ξ. Ὦ δαιμόνιε, ὡς χαλεπὸν τὸ πόμα λέγεις.

ΗΓΣ. Καὶ πᾶσαί γε, ἔφη, ἐπαγγέλλονται βέλτιστα ἄξουσαι, καὶ εἰς βίον εὐδαίμονα ῆ. Οἱ δὲ διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ τὸν πλάνον, τι παρὰ τῆς Ἀπάτης, οὐχ εὑρίσκουσι ποία ηθινὴ ὁδὸς ἡ ἐν τῷ βίῳ· ἀλλὰ πλανῶνται ρ ὁρᾷς καὶ τοὺς πρότερον εἰσπορευομένους, ντας ὅπη ἂν τύχοι.

ΕΝΟΣ. Ὁρῶ τούτους, ἔφην. Ἡ δὲ γυνὴ στιν, ἡ ὥσπερ τυφλὴ καὶ μαινομένη τις εἶ-, καὶ ἑστηκυῖα ἐπὶ λίθου τινὸς στρογγύλου;

ΗΓΣ. Καλεῖται μέν, ἔφη, Τύχη· ἐστὶ δὲ οὐ ἡ, ἀλλὰ καὶ μαινομένη καὶ κωφή.

Ξ. Αὕτη οὖν τί ἔργον ἔχει;

ΗΓΣ. Περιπορεύεται πανταχοῦ, ἔφη, καὶ ἁρπάζει τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἑτέροις δίδωσι· ὧν αὐτῶν πάλιν ἀφαιρεῖται παραχρῆμα ἃ ἄλλοις δίδωσιν εἰκῇ καὶ ἀβεβαίως. Διὸ καὶ καλῶς μηνύει τὴν φύσιν αὐτῆς.

Ξ. Ποῖον τοῦτο; ἔφην ἐγώ.

ΗΓΣ. Ὅτι ἐπὶ στρογγύλου λίθου ἕστηκεν.

Ξ. Εἶτα τί τοῦτο σημαίνει;

ΗΓΣ. Ὅτι οὐκ ἀσφαλὴς οὐδὲ βεβαία ἐστὶν ἡ δόσις. Ἐκπτώσεις γὰρ μεγάλαι καὶ σκληαι, ὅταν τις αὐτῇ πιστεύσῃ.

ΕΝΟΣ. Ὁ δὲ ὄχλος τῶν ἀνθρώπων, ὁ πολὺς αὐτὴν ἑστηκὼς, τί βούλεται; καὶ τίνες κα-

ΗΓΣ. Καλοῦνται μὲν οὗτοι Ἀπροβούλευτοι· ἕκαστος αὐτῶν ἃ ῥιπτεῖ.

Ξ. Πῶς οὖν οὐχ ὁμοίαν ἔχουσι τὴν μορφὴν, αὐτῶν δοκοῦσι χαίρειν, οἱ δὲ ἀθυμοῦσιν, ἐκτὰς χεῖρας;

ΗΓΣ. Οἱ μὲν δοκοῦντες, ἔφη, χαίρειν καὶ ιν, οἱ εἰληφότες τι παρὰ τῆς Τύχης εἰσίν· ι Ἀγαθὴν Τύχην αὐτὴν καλοῦσιν. Οἱ δὲ κλαίειν καὶ τὰς χεῖρας ἐκτετακότες, εἰσὶ ειλετο ἃ ἔδωκε πρότερον αὐτοῖς· οὗτοι δὲ ὴν Τύχην αὐτὴν καλοῦσι.

Ξ. Τίνα οὖν ἐστιν ἃ δίδωσιν αὐτοῖς, ὅτι ν λαμβάνοντες χαίρουσιν, οἱ δὲ ἀποβάλλοντι;

ΗΓΣ. Ταῦτα, ἔφη, ἃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνεῖ εἶναι ἀγαθά.

Ξ. Ταῦτ' οὖν τίνα ἐστί;

ΗΓΣ. Πλοῦτος δηλαδὴ, καὶ δόξα, καὶ εὐγένεια, καὶ τυραννίδες, καὶ βασιλεῖαι, καὶ τούτοις παραπλήσια.

Ξ. Ταῦτ' οὖν πῶς οὐκ ἔστιν ἀγαθά;

HOSPES. Et quonam eos abducunt?

SENEX. Aliæ, inquit, ut salvent; aliæ, ut per deceptionem interimant.

HOSPES. O vir mirande, quam acerbam potionem dicis!

SENEX. Atqui omnes, inquit, pollicentur, se eos ad optima quæque, ad felicem atque conducibilem vitam esse perducturas. Illi vero per ignorantiam et errorem, quem ab ipsa Fallacia combiberunt, quænam vera via sit in vita, non inveniunt: sed inconsulto errant, quemadmodum etiam eos, qui prius ingressi sunt, vides veluti vagantes fortuito.

7. HOSPES. Video, inquam, hos: sed mulier illa quænam est, quæ veluti cæca atque insana super lapide quodam rotundo consistere videtur?

SENEX. Fortuna, inquit, vocatur. Ea vero non solum cæca; sed insana etiam et surda est.

HOSPES. Quænam hujus sunt partes?

SENEX. Obambulat, inquit, quocumque gentium, et aliis quidem facultates eripit, aliis tradit; ab eisdemque rursus aufert illico, quæ tradiderat, atque aliis temere instabiliterque concedit. Quapropter ex eo argumento ipsius ingenium facile indicatur.

HOSPES. Qualenam hoc est? inquam ego.

SENEX. Quoniam in rotundo lapide consistit.

HOSPES. Quid tunc ex re significatur?

SENEX. Quod parum certa atque instabilia sunt illius munera. Calamitates enim magnæ et duræ oriuntur, ubi quis in ea fidem collocarit.

8. HOSPES. Turba vero hæc ingens, quæ eam circumstat, quid sibi vult, et quinam vocantur?

SENEX. Vocantur hi quidem Inconsulti, quorum nemo non petit, quæ projicit illa.

HOSPES. Cur vero aspectu haudquaquam simili sunt, sed eorum alii gaudere, alii sublatis manibus tristari videntur?

SENEX. Quicumque, inquit, eorum gaudere ac ridere videntur, hi sunt qui a Fortuna quippiam acceperunt, a quibus etiam Bona Fortuna nuncupatur. Qui vero flere ac manus protendere videntur, hi sunt a quibus abstulit, quæ tradiderat antea, a quibus Fortuna Mala nominatur.

HOSPES. Et quænam sunt quæ illis elargitur, propter quæ tantopere, quum accipiunt, lætantur; quum amittunt, lugent?

SENEX. Hæc, inquit, ea sunt, quæ a plerisque hominibus bona existimantur.

HOSPES. Et quænam sunt ea?

SENEX. Divitiæ scilicet, et gloria, et nobilitas, et liberi, et tyrannides, et regna, et alia quæcunque id genus.

HOSPES. Hæc autem numquid bona non sunt?

ΠΡΕΣΒΥΣ. Περὶ μὲν τούτων, ἔφη, καὶ αὖθις ἐκποιήσει διαλέγεσθαι· νῦν δὲ περὶ τὴν μυθολογίαν γενώμεθα.

ΞΕΝΟΣ. Ἔστω οὕτως.

IX. ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς οὖν, ὡς ἂν παρέλθῃς τὴν πύλην ταύτην, ἀνώτερον ἄλλον περίβολον, καὶ γυναῖκας ἔξω τοῦ περιβόλου ἑστηκυίας, κεκοσμημένας ὥσπερ ἑταῖραι εἰώθασι;

ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὗται τοίνυν, ἡ μὲν Ἀκρασία καλεῖται, ἡ δὲ Ἀσωτία, ἡ δὲ Ἀπληστία, ἡ δὲ Κολακεία.

ΞΕΝΟΣ. Τί οὖν ὧδε ἑστήκασιν αὗται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Παρατηροῦσιν, ἔφη, τοὺς εἰληφότας τι παρὰ τῆς Τύχης.

ΞΕΝΟΣ. Εἶτα τί;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀναπηδῶσι, καὶ συμπλέκονται αὐτοῖς, καὶ κολακεύουσι, καὶ ἀξιοῦσι παρ' αὐταῖς μένειν, λέγουσαι ὅτι βίον ἕξουσιν ἡδὺν καὶ ἄπονον, καὶ κακοπάθειαν ἔχοντα οὐδεμίαν. Ἐὰν οὖν τις πεισθῇ ὑπ' αὐτῶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἡδυπάθειαν, μέχρι μέν τινος ἡδεῖα δοκεῖ εἶναι ἡ διατριβή, ἕως ἂν γαργαλίζῃ τὸν ἄνθρωπον· εἶτ' οὐκ ἔτι. Ὅταν γὰρ ἀνανήψῃ, αἰσθάνεται ὅτι οὐκ ἤσθιεν, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς κατησθίετο καὶ ὑβρίζετο. Διὸ καὶ, ὅταν ἀναλώσῃ πάντα ὅσα ἔλαβε παρὰ τῆς Τύχης, ἀναγκάζεται ταύταις ταῖς γυναιξὶ δουλεύειν, καὶ πάνθ' ὑπομένειν, καὶ ἀσχημονεῖν, καὶ ποιεῖν ἕνεκεν τούτων, ὅσα ἐστὶ βλαβερά· οἷον, ἀποστερεῖν, ἱεροσυλεῖν, ἐπιορκεῖν, προδιδόναι, ληΐζεσθαι, καὶ πάνθ' ὅσα τούτοις παραπλήσια. Ὅταν οὖν πάντα αὐτοῖς ἐπιλίπῃ, παραδίδονται τῇ Τιμωρίᾳ.

X. ΞΕΝΟΣ. Ποία δέ ἐστιν αὕτη;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς ὀπίσω τι αὐτῶν, ἔφη, ὥσπερ θυρίον μικρὸν, καὶ τόπον στενόν τινα καὶ σκοτεινόν;

[ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα.

ΠΡΕΣΒΥΣ.] Οὐκοῦν καὶ γυναῖκες αἰσχραὶ, καὶ ῥυπαραὶ, καὶ ῥάκη ἠμφιεσμέναι δοκοῦσι συνεῖναι;

ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὗται τοίνυν, ἔφη, ἡ μὲν τὴν μάστιγα ἔχουσα, καλεῖται Τιμωρία· ἡ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐν τοῖς γόνασιν ἔχουσα, Λύπη· ἡ δὲ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς, Ὀδύνη.

ΞΕΝΟΣ. Ὁ δ' ἄλλος οὗτος, ὁ παρεστηκὼς αὐταῖς, δυσειδής τις καὶ λεπτὸς καὶ γυμνός· καὶ μετ' αὐτοῦ τις ὁμοία αὐτῷ, αἰσχρὰ καὶ λεπτή· τίνες εἰσίν;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁ μὲν, Ὀδυρμὸς καλεῖται, ἔφη· ἡ δὲ, ἀδελφὴ αὐτοῦ, Ἀθυμία. Τούτοις οὖν παραδίδοται, καὶ μετὰ τούτων συμβιοῖ τιμωρούμενος. Εἶτα ἐνταῦθα πάλιν εἰς τὸν ἕτερον οἶκον ῥίπτεται, εἰς τὴν Κακοδαιμονίαν, καὶ ὧδε τὸν λοιπὸν βίον καταστρέφει ἐν πάσῃ κακοπραγίᾳ, ἂν μὴ ἡ Μετάνοια αὐτῷ ἐπιτύχῃ ἐκ προαιρέσεως συναντήσασα.

XI. ΞΕΝΟΣ. Εἶτα τί γίγνεται, ἐὰν ἡ Μετάνοια αὐτῷ συναντήσῃ;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἐξαίρει αὐτὸν ἐκ τῶν κακῶν, καὶ

SENEX. De his quidem, inquit, deinceps di bit: nunc circa fabulæ narrationem versemur.

HOSPES. Ita, inquit, sit.

9. SENEX. Vides igitur, ubi portam hanc ambitum alterum superiorem; mulieresque ext collocatas, meretricio ornatu insignes?

HOSPES. Sane quidem.

SENEX. Ex his hæc Incontinentia, hæc Lu Avaritia, hæc Assentatio nuncupatur.

HOSPES. Quid hic potissimum astant?

SENEX. Eos, inquit, observant, qui a fortu acceperunt.

HOSPES. Quid tum deinde?

SENEX. Exsiliunt atque amplexantur eos, e et ut penes se maneant, obtestantur; vitam atque labore omni et incommodo vacuam illis mittentes. Si quis itaque persuasus earum bla contulerit; tantisper illi suavis videtur ea c quoad hominem titillaverit deliniveritque; p Ubi enim resipiscere cœperit, tum demum al tam oblectatum, quam absumptum et contumel intelligit. Quo fit ut, quum omnia dilapidarit tuna fuerat consecutus, tunc illis mulieribus i que inhonesta omnia sustinere, et turpia quæ niciosa illarum gratia cogatur admittere, velu sacrilegium, perjurium, proditionem, deprædi quæcunque his similia. Ubi vero eos omnia Punitioni addicuntur.

10. HOSPES. Et quænam hæc est?

SENEX. Videsne retro eas quoddam veluti locumque pariter angustum et tenebrosum?

HOSPES. Sane quidem.

SENEX. Ergo etiam mulieres turpes ac s pannis indutæ, tibi conspiciuntur cum illis vers

HOSPES. Sane.

SENEX. Ex his igitur, inquit, quæ flagellum nitio nuncupatur: quæ caput intra genua habet quæ vero capillos suos evellit, Dolor.

HOSPES. Hic alius vero, qui deformitatem tiam, et nuditatem præferens, juxta eas accub eo quædam similis illi, turpis et macilenta, quir

SENEX. Hunc sane, inquit, Luctum appel vero ipsius sororem, Mœstitiam. His itaque t eorum contubernio cruciatur. Post denuo in a citatis domicilium traditur, atque ita reliquan omni miseria traducit; nisi Pœnitentia eum ad sulto occurrens.

11. HOSPES. Quid tum postea contingit, si illi obviam fuerit?

SENEX. Eripit eum ex infortuniis, et alteram

αὐτῷ ἑτέραν Δόξαν καὶ Ἐπιθυμίαν, τὴν εἰς
ἡν Παιδείαν ἄγουσαν, ἅμα δὲ καὶ τὴν εἰς
παιδείαν καλουμένην.
Σ. Εἶτα τί γίγνεται;
ΘΥΣ. Ἐὰν μέν, φησὶ, τὴν Δόξαν ταύτην
ει, τὴν ἄξουσαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀληθινὴν Παι-
ιρθεὶς ὑπ' αὐτῆς σώζεται, καὶ μακάριος καὶ
γίγνεται ἐν παντὶ τῷ βίῳ· εἰ δὲ μὴ, πάλιν
ιπὸ τῆς Ψευδοδοξίας.
ΕΝΟΣ. Ὦ Ἡράκλεις, ὡς μέγας ὁ κίνδυνος
ς. Ἡ δὲ Ψευδοπαιδεία, ποία ἐστίν; ἔφην

ΘΥΣ. Οὐχ ὁρᾷς τὸν ἕτερον περίβολον ἐκεῖ-

Σ. Καὶ μάλα, ἔφην ἐγώ.
ΘΥΣ. Οὐκοῦν ἔξω τοῦ περιβόλου παρὰ τὴν
ή τις ἕστηκεν, ἣ δοκεῖ πάνυ καθάριος καὶ
ναι;
Σ. Καὶ μάλα.
ΘΥΣ. Ταύτην τοίνυν οἱ πολλοὶ καὶ εἰκαῖοι
πων Παιδείαν καλοῦσιν· οὐκ ἔστι δὲ, ἀλλὰ
εία, ἔφη. Οἱ μέν τοι σωζόμενοι, ὁπόταν
εἰς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν ἐλθεῖν, ὧδε πρῶ-
γνονται.
Σ. Πότερον οὖν ἄλλη ὁδὸς οὐκ ἔστιν, ἐπὶ
ἡν Παιδείαν ἄγουσα;
ΘΥΣ. Ἔστιν, ἔφη.
ΕΝΟΣ. Οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἔσω τοῦ
ἐναχάμπτοντες, τίνες εἰσίν;
ΘΥΣ. Οἱ τῆς Ψευδοπαιδείας, ἔφη, ἐρασταὶ,
ι καὶ οἰόμενοι μετὰ τῆς ἀληθινῆς Παιδείας

Σ. Τίνες οὖν καλοῦνται οὗτοι;
ΘΥΣ. Οἱ μέν, Ποιηταὶ, ἔφη· οἱ δὲ, Ῥήτο-
Διαλεκτικοί· οἱ δὲ, Μουσικοί· οἱ δὲ, Ἀρι-
ί δὲ, Γεωμέτραι· οἱ δὲ, Ἀστρολόγοι· οἱ δὲ,
ί δὲ, Περιπατικοί· οἱ δὲ, Κριτικοί· καὶ ὅσοι
ις εἰσὶ παραπλήσιοι.
ΕΝΟΣ. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐκεῖναι, αἱ δοκοῦ-
χειν, ὅμοιαι ταῖς πρώταις, ἐν αἷς ἔφης εἶναι
ίαν, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ μετ' αὐτῶν, τίνες εἰ-

ΘΥΣ. Αὗται ἐκεῖναί εἰσιν, ἔφη.
Σ. Πότερον οὖν καὶ ὧδε εἰσπορεύονται;
ΘΥΣ. Νὴ Δια, καὶ ὧδε· σπανίως δὲ, καὶ
ν ἐν τῷ πρώτῳ περιβόλῳ.
Σ. Πότερον οὖν καὶ αἱ Δόξαι;
ΘΥΣ. Ναὶ, ἔφη. Μένει γὰρ καὶ ἐν τούτοις τὸ
τιον παρὰ τῆς Ἀπάτης, καὶ ἡ Ἄγνοια μένει
οις, νὴ Δία, καὶ μετ' αὐτῆς γε ἡ Ἀφροσύνη·
ἐπέλθῃ ἀπ' αὐτῶν οὔθ' ἡ Δόξα, οὔθ' ἡ λοι-
μέχρις ἂν ἀπογνόντες τῆς Ψευδοπαιδείας
εἰς τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν, καὶ πίωσι τὰς τούτων
δυνάμεις. Εἶτα, ὅταν καθαρθῶσι καὶ

nem alterumque Desiderium addit comites, quæ ipsum ad Veram Disciplinam perducunt, sed simul etiam ad illam, quæ Falsa Disciplina nuncupatur.

HOSPES. Quid fit deinde?

SENEX. Si, inquit, eam Opinionem susceperit, quæ ad Veram Disciplinam pervehat, ab ea mundatus expiatusque salutem, beatitudinem, felicitatem in universa vita lucratur : si secus, denuo a Falsa illa Opinione seducitur.

12. HOSPES. O Hercules! quam magnum est hoc aliud discrimen! Hæc autem, inquam ego, Falsa Disciplina quænam est?

SENEX. Nonne vides alterum illum ambitum?

HOSPES. Video, inquam ego.

SENEX. Atque extra ambitum in vestibulo mulier quædam assistit, quæ munditiem decentiamque non mediocrem prætendit?

HOSPES. Sane, inquam.

SENEX. Hanc igitur, inquit, plerique homines et vulgus vocant Disciplinam : non est autem, sed Falsa potius Disciplina. Huc sane se prius applicant qui salvi fiunt, ubi ad Veram Disciplinam pervenire voluerint.

HOSPES. Nunquid alius ad Veram Disciplinam aditus non patet?

SENEX. Patet, inquit.

13. HOSPES. Hi vero intra ambitum obambulantes; quinam sunt homines?

SENEX. Falsæ, inquit, Disciplinæ sunt amatores decepti, seque opinantes Veræ Disciplinæ contubernio frui.

HOSPES. Et quinam vocantur hi?

SENEX. Alii, inquit, Poetæ, alii Oratores, alii Dialectici, alii Musici, alii Arithmetici, alii Geometræ, alii Astrologi, alii Voluptuarii, alii Doctores in xystis, alii Critici, et quicunque ejusmodi sunt.

14. HOSPES. Illæ autem mulieres, quæ videntur circumcurrere, prioribus illis similes, in quibus Incontinentiam affirmabas, et reliquæ una cum illis, quænam sunt?

SENEX. Illæ ipsæ sunt, inquit.

HOSPES. Nunquid etiam huc ingrediuntur?

SENEX. Ita per Jovem, etiam huc : sed raro, et non quemadmodum in primum ambitum.

HOSPES. Nunquid etiam Opiniones?

SENEX. Ita, inquit. Manet enim et in his adhuc potio, quam a Fallacia biberunt; et Ignorantia manet quoque, per Jovem, in his, insimulque etiam Insipientia : neque ab Opinione ac reliquis Malis evadent, priusquam repudiata Falsa Disciplina, veracem viam ingressi fuerint, et purgatoriam eorum medicamenta biberint. Deinde, quando

ἐκβάλωσι τὰ κακὰ πάνθ' ὅσ' ἂν ἔχωσι, καὶ τὰς Δόξας, καὶ τὴν Ἄγνοιαν, καὶ τὴν λοιπὴν Κακίαν πᾶσαν, τότε ἂν οὕτως σωθήσονται. Ὧδε δὲ μένοντες παρὰ τῇ Ψευδοπαιδείᾳ, οὐδέποτε ἀπολυθήσονται, οὐδὲ ἐλλείψει αὐτοὺς κακὸν οὐδὲν ἕνεκα τούτων τῶν μαθημάτων.

XV. ΞΕΝΟΣ. Ποία οὖν ἔστιν αὕτη ἡ ὁδὸς, ἡ φέρουσα ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν; ἔφην.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς ἄνω, ἔφη, τόπον τινὰ ἐκεῖνον, ὅπου οὐδεὶς ἐπικατοικεῖ, ἀλλ' ἔρημος δοκεῖ εἶναι;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν καὶ θύραν τινὰ μικρὰν, καὶ ὁδόν τινα πρὸ τῆς θύρας, ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται, ἀλλ' ὀλίγοι πάνυ πορεύονται, ὥσπερ ἀνοδίας τινὸς καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης;

ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα, ἔφην.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν καὶ βουνός τις ὑψηλὸς δοκεῖ εἶναι, καὶ ἀνάβασις στενὴ πάνυ, καὶ κρημνοὺς ἔχουσα ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαθεῖς;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἔφη, ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν.

ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα γε χαλεπὴ προσιδεῖν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν καὶ ἄνω ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ὁρᾷς πέτραν τινὰ μεγάλην καὶ ὑψηλὴν, καὶ κύκλῳ ἀπόκρημνον;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ, ἔφην.

XVI. ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς οὖν καὶ γυναῖκας δύο ἑστηκυίας ἐπὶ τῇ πέτρᾳ, λιπαρὰς καὶ εὐεκτούσας τῷ σώματι, ὡς ἐκτετάκασι τὰς χεῖρας προθύμως;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ· ἀλλὰ τίνες καλοῦνται, ἔφην, αὗται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἡ μὲν, Ἐγκράτεια καλεῖται, ἔφη· ἡ δὲ, Καρτερία· εἰσὶ δὲ ἀδελφαί.

ΞΕΝΟΣ. Τί οὖν τὰς χεῖρας ἐκτετάκασιν οὕτω προθύμως;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Παρακαλοῦσιν, ἔφη, τοὺς παραγιγνομένους ἐπὶ τὸν τόπον, θαρρεῖν καὶ μὴ ἀποδειλιᾷν, λέγουσαι ὅτι βραχὺ ἔτι δεῖ καρτερῆσαι αὐτοὺς, εἶτα ἥξουσιν εἰς ὁδὸν καλήν.

ΞΕΝΟΣ. Ὅταν οὖν παραγένωνται ἐπὶ τὴν πέτραν, πῶς ἀναβαίνουσιν; ὁρῶ γὰρ ὁδὸν φέρουσαν οὐδεμίαν ἐπ' αὐτήν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὗται ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ προσκαταβαίνουσι, καὶ ἕλκουσιν αὐτοὺς ἄνω πρὸς αὐτάς· εἶτα κελεύουσιν αὐτοὺς διαναπαύσασθαι· καὶ μετὰ μικρὸν διδόασιν Ἰσχὺν καὶ Θάρσος, καὶ ἐπαγγέλλονται αὐτοὺς καταστήσειν πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν· καὶ δεικνύουσιν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, ὡς ἔστι καλή τε, καὶ ὁμαλὴ, καὶ εὐπόρευτος, καὶ καθαρὰ παντὸς κακοῦ, ὥσπερ ὁρᾷς.

ΞΕΝΟΣ. Ἐμφαίνει, νὴ Δία.

XVII. ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς οὖν, ἔφη, ἔμπροσθεν τοῦ ἄλσους ἐκείνου καὶ τόπον τινὰ, ὃς δοκεῖ καλός τε εἶναι καὶ λειμωνοειδὴς, καὶ φωτὶ πολλῷ καταλαμπόμενος;

ΞΕΝΟΣ. Καὶ μάλα.

purgati, mala omnia, quibus involvuntur, et opini Ignorantiam, et reliquam omnem Pravitatem abj tum demum ita salvi et incolumes erunt. Verum manent in Falsæ Disciplinæ commercio, non unq berari poterunt; neque horum studiorum gratia u ipsis malum recedet.

15. HOSPES. Et quænam hæc est via, quæ ad Disciplinam fert? inquam ego.

SENEX. Vides, inquit, locum illum superior nullus inhabitat; sed solitudo ingens esse videtur?

HOSPES. Video.

SENEX. Præterea januam quandam pusillam, an via quædam est, quæ non multum admodum frequ quippe quam pauci admodum terunt, quod invia et saxosa videatur?

HOSPES. Sane, inquam.

SENEX. Collis præterea quidam excelsus app eumque angustus admodum adscensus, et qui m funda hinc inde præcipitia offerat?

HOSPES. Video.

SENEX. Hæc igitur, inquit, via est, quæ ad Ve sciplinam ducit.

HOSPES. Aspectu quidem inprimis formidolosa

SENEX. Porro circa collis superiorem partem ingens et præaltum, usquequaque præruptum vide

HOSPES. Video, inquam.

16. SENEX. Vides præterea mulieres duas supe constitutas, pulchritudine atque habitudine cor cellentes; ac manus perquam alacriter protendente

HOSPES. Video : sed quænam, inquam, vocan

SENEX. Altera, inquit, Continentia, altera C nuncupatur : sunt autem germanæ.

HOSPES. Cur nam igitur manus tam alacriter dunt?

SENEX. Hortantur, inquit, eos qui ad eum l niunt, ut bono animo atque intrepido sint, adm ut paululum quippiam adhuc sustineant : ventu paullo post ad pulcherrimam viam.

HOSPES. Ubi vero ad saxum pervenerint, ascendunt? nullam enim eo ferentem viam anima

SENEX. Hæ mulieres a præcipitio illo descendu sursum ad se trahunt. Deinde recreari et quiesce ac paullo post Fortitudinem Audaciamque addun ad Veram Disciplinam deducere se profitentur, ostendunt quam sit pulchra, quam plana, quam per nullis malis obnoxia, ut vides.

HOSPES. Ita, per Jovem, videtur.

17. SENEX. Videsne, inquit, ante illud nem quendam, qui pulchritudinem amœnitatemque præfert, multoque lumine collustratur?

HOSPES. Sane video.

ΥΣ. Κατανοεῖς οὖν καὶ ἐν μέσῳ τῷ λειμῶνι
τερον, καὶ πύλην ἑτέραν;
. Ἔστιν οὕτως. Ἀλλὰ τίς καλεῖται ὁ τό-

ΥΣ. Εὐδαιμόνων οἰκητήριον, ἔφη· ὧδε γὰρ
ν αἱ Ἀρεταὶ πᾶσαι, καὶ ἡ Εὐδαιμονία.
. Εἶεν, ἔφην ἐγώ, ὡς καλὸν λέγεις τὸν τό-

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν παρὰ τὴν πύλην ὁρᾷς,
νή τις ἐστὶ καλὴ καὶ καθεστηκυῖα τὸ πρόσ-
δὲ καὶ κεκριμένη ἤδη τῇ ἡλικίᾳ, στολὴν
πλῆν τε καὶ ἀκαλλώπιστον; ἕστηκε δὲ οὐκ
λου λίθου, ἀλλ' ἐπὶ τετραγώνου, ἀσφαλῶς
Καί μετ' αὐτῆς ἄλλαι δύο εἰσὶ, θυγατέρες
ται εἶναι.
. Ἐμφαίνει οὕτως ἔχειν.
ΒΥΣ. Τούτων τοίνυν ἡ μὲν ἐν τῷ μέσῳ,
τίν· ἡ δὲ, Ἀλήθεια· ἡ δὲ, Πειθώ.
Σ. Τί δὲ ἕστηκεν ἐπὶ λίθου τετραγώνου αὕτη;
ΒΥΣ. Σημεῖον, ἔφη, ὅτι ἀσφαλής τε καὶ
ρὸς αὐτὴν ὁδός ἐστι τοῖς ἀφικνουμένοις, καὶ
νων ἀσφαλὴς ἡ δόσις τοῖς λαμβάνουσι.
Σ. Καὶ τίνα ἐστὶν, ἃ δίδωσιν αὕτη;
ΒΥΣ. Θάρσος, καὶ Ἀφοβία, ἔφη ἐκεῖνος.
Σ. Ταῦτα δὲ τίνα ἐστίν;
ΒΥΣ. Ἐπιστήμη, ἔφη, τοῦ μηδὲν ἄν ποτε
εῖν ἐν τῷ βίῳ.
ΞΕΝΟΣ. Ὦ Ἡράκλεις, ὡς καλὰ, ἔφην, τὰ
λὰ τίνος ἕνεκεν οὕτως ἔξω τοῦ περιβόλου

ΒΥΣ. Ὅπως τοὺς παραγενομένους, ἔφη,
καὶ ποτίζῃ τὴν καθαρτικὴν δύναμιν· εἶθ',
ρθῶσιν, οὕτως αὐτοὺς εἰσάγει πρὸς τὰς Ἀρε-

Σ. Πῶς τοῦτο; ἔφην ἐγώ· οὐ γὰρ συνίημι.
ΒΥΣ. Ἀλλὰ συνήσεις, ἔφη. Ὡς ἄν, εἴ τις
κάμνων ἐτύγχανε, πρὸς ἰατρὸν ἂν δήπου γε-
ρότερον καθαρτικοῖς ἐξέβαλε τὰ νοσοποιοῦντα·
ἂν αὐτὸν ὁ ἰατρὸς εἰς ἀνάληψιν καὶ ὑγίειαν
ν. Εἰ δὲ μὴ ἐπείθετο οἷς ἐπέταττεν, εὐλό-
που ἀπωσθεὶς ἐξώλετο ὑπὸ τῆς νόσου.
Σ. Ταῦτα μὲν συνίημι, ἔφην ἐγώ.
ΒΥΣ. Τὸν αὐτὸν τοίνυν τρόπον, ἔφη, καὶ
Παιδείαν ὅταν τις παραγίγνηται, θεραπεύει
ποτίζει τῇ ἑαυτῆς δυνάμει, ὅπως ἐκκαθάρῃ
ὶ ἐκβάλῃ τὰ κακὰ, ὅσα ἔχων ἦλθε.
Σ. Ποῖα ταῦτα;
ΒΥΣ. Τὴν Ἄγνοιαν καὶ τὸν Πλάνον, ἃ παρὰ
ης ἐπεπώκει, καὶ τὴν Ἀλαζονείαν, καὶ τὴν
ν, καὶ τὴν Ἀκρασίαν, καὶ τὸν Θυμὸν, καὶ
ργυρίαν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὧν ἀνεπλήσθη
ὐτῷ περιβόλῳ.
ΞΕΝΟΣ. Ὅταν οὖν καθαρθῇ, ποῦ αὐτὸν
ι;

SENEX. Animadvertis igitur in prati meditullio ambitum alium et portam aliam?

HOSPES. Ita sane : sed quonam pacto locus hic nuncupatur?

SENEX. Fortunatorum, inquit, domicilium : hic enim Virtutes omnes et Felicitas versantur.

HOSPES. Esto, inquam ego, eam esse loci quam dicis pulchritudinem.

18. SENEX. Quin, inquit, aspicis prope portam, quam formosa et constanti facie mulier adstet, media et stata jam ætate, stolam simplicem gestans et ornatus expertem? eaque non in rotundo, sed in quadrato lapide secura et munita constitit. Duæ præterea sunt aliæ, quæ tanquam filiæ ejus esse videntur.

HOSPES. Ita prorsus apparet.

SENEX. Harum igitur quæ medium locum tenet, Disciplina est; eam Veritas, et Persuasio comitatur.

HOSPES. Cur autem hæc quadrato lapidi potissimum insistit?

SENEX. Ex eo, inquit, arguitur, quod ad eam pervenientes secura et certa via proficiscuntur, et ab ea quæ donantur, munus esse certum accipientibus.

HOSPES. Et quænam illis ab ea dono dantur?

SENEX. Confidentia, inquit, atque Animus imperterritus.

HOSPES. Hæc vero quænam sunt?

SENEX. Scientia, inquit, per quam grave nihil in vita perpeti unquam posse se intelligunt.

19. HOSPES. Quam præclara, inquam, Hercule, munera! Sed quamobrem illa sic extra ambitum moratur?

SENEX. Ut, inquit, advenientes excipiat accurate, ac medicamentum illud purgatorium instillet : atque ita purgatos et emendatos ad Virtutes introducit.

HOSPES. Quonam pacto? inquam ego: non enim intelligo.

SENEX. At intelliges, inquit. Quemadmodum, si quis luxuriosus ægrotans medicum accersiverit, purgatoriis statim medicamentis ægritudinis causas eximit : atque ita demum a medico reparatus in sanitatem restituitur. Qui si medici præceptis minus obtemperaverit, merito repudiatus ab ea ægritudine conficitur.

HOSPES. Hæc intelligo, inquam ego.

SENEX. Eodem itaque pacto, ubi quis ad Disciplinam pervenerit, hæc eum probe curat, et medicina sua irrorat, ut quamprimum mala omnia expurget ejiciatque, quibus adveniens implicabatur.

HOSPES. Quænam hæc?

SENEX. Ignorantiam, Errorem, quem apud Fallaciam biberat; Arrogantiam, Concupiscentiam, Intemperantiam, Furorem, Avaritiam, et reliqua omnia, quibus in primo ambitu fuerat repletus.

20. HOSPES. Ubi vero satis emundatus fuerit, quonam eum mittit?

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἔνδον, ἔφη, πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Ἀρετάς.

ΞΕΝΟΣ. Ποίας ταύτας;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ἔσω τῆς πύλης χορὸν γυναικῶν; ὡς εὐειδεῖς δοκοῦσιν εἶναι, καὶ εὔτακτοι, καὶ στολὴν ἀτρύφερον καὶ ἁπλῆν ἔχουσιν· ἔτι τε ὡς ἄπλαστοί εἰσι, καὶ οὐδαμῶς κεκαλλωπισμέναι καθάπερ αἱ ἄλλαι;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ, ἔφην. Ἀλλὰ τίνες αὗται καλοῦνται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἡ μὲν πρώτη, Ἐπιστήμη, ἔφη, καλεῖται· αἱ δὲ ἄλλαι, ταύτης ἀδελφαί, Ἀνδρεία, Δικαιοσύνη, Καλοκἀγαθία, Σωφροσύνη, Εὐταξία, Ἐλευθερία, Ἐγκράτεια, Πρᾳότης.

ΞΕΝΟΣ. Ὦ κάλλιστε, ἔφην ἔγωγε, ὡς ἐν μεγάλῃ ἐλπίδι ἐσμέν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἐὰν συνῆτε, ἔφη, καὶ ἕξιν περιποιήσησθ' ὧν ἀκούετε.

ΞΕΝΟΣ. Ἀλλὰ προσέξομεν ὡς μάλιστα, ἔφην ἔγωγε.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Τοιγαροῦν, ἔφη, σωθήσεσθε.

XXI. ΞΕΝΟΣ. Ὅταν οὖν παραλάβωσιν αὐτὸν αὗται, ποῦ ἀπάγουσι;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πρὸς τὴν μητέρα, ἔφη.

ΞΕΝΟΣ. Αὕτη δὲ τίς ἐστιν;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Εὐδαιμονία, ἔφη.

ΞΕΝΟΣ. Ποία δ' ἐστὶν αὕτη;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὁρᾷς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο, ὅ ἐστιν ἀκρόπολις τῶν περιβόλων πάντων;

ΞΕΝΟΣ. Ὁρῶ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν ἐπὶ τοῦ προπυλαίου γυνὴ καθεστηκυῖα εὐειδής τις κάθηται ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, κεκοσμημένη ἐλευθέρως καὶ ἀπεριέργως, καὶ ἐστεφανωμένη στεφάνῳ εὐανθεῖ πάνυ καὶ ποικίλῳ;

ΞΕΝΟΣ. Ἐμφαίνει οὕτως.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ Εὐδαιμονία, ἔφη.

XXII. ΞΕΝΟΣ. Ὅταν οὖν ὧδέ τις παραγένηται, τί ποιεῖ;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Στεφανοῖ αὐτὸν, ἔφη, τῇ ἑαυτῆς δυνάμει ἥ τε Εὐδαιμονία, καὶ αἱ ἄλλαι Ἀρεταὶ πᾶσαι, ὥσπερ νενικηκότα τοὺς μεγίστους ἀγῶνας.

ΞΕΝΟΣ. Καὶ ποίους ἀγῶνας νενίκηκεν αὐτός; ἔφην ἐγώ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Τοὺς μεγίστους, ἔφη, καὶ τὰ μέγιστα θηρία, ἃ πρότερον αὐτὸν κατήσθιε καὶ ἐκόλαζε καὶ ἐποίει δοῦλον. Ταῦτα πάντα νενίκηκε, καὶ ἀπέῤῥιψεν ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ κεκράτηκεν ἑαυτοῦ, ὥστε ἐκεῖνα νῦν τούτῳ δουλεύουσι, καθάπερ οὗτος ἐκείνοις πρότερον.

XXIII. ΞΕΝΟΣ. Ποῖα ταῦτα λέγεις θηρία; πάνυ γὰρ ἐπιποθῶ ἀκοῦσαι.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὴν Ἄγνοιαν, καὶ τὸν Πλάνον. Ἢ οὐ δοκεῖ σοι θηρία ταῦτα εἶναι;

ΞΕΝΟΣ. Καὶ πονηρά γε, ἔφην ἐγώ.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Εἶτα τὴν Λύπην, καὶ τὸν Ὀδυρμὸν,

SENEX. Intro, inquit, ad Scientiam, ceterasq tutes.

HOSPES. Quasnam eas?

SENEX. Videsne intra portam cœtum mulierum ormosæ atque modestæ videntur, nec nimis co simplici habitu præditæ, nihil in se aut fictum a ratius ornatum more aliarum prætendentes?

HOSPES Video, inquam. Sed quænam hæ vo

SENEX. Prima inquit, Scientia nuncupatur: cet hujus germanæ, sunt, Fortitudo, Justitia, Probita perantia, Modestia, Libertas, Continentia, Mans

HOSPES. Heus, inquam, optime, quam magn sumus!

SENEX. Modo, inquit, intelligatis, et quæ audi diose percipiatis teneatisque.

HOSPES. Atqui, inquam ego, accurate ac dilig tendemus.

SENEX. Salvi igitur, inquit, eritis.

21. HOSPES. Ubi ergo eum ipsæ acceperint, abducunt?

SENEX. Ad matrem, inquit.

HOSPES. Ea vero quænam est?

SENEX. Felicitas, inquit.

HOSPES. Cujusmodi autem hæc est?

SENEX. Videsne viam istam ad sublimem illum ferentem, quem omnes ambitus veluti arcem suam ctuntur?

HOSPES. Video.

SENEX. Ibi igitur mulier forma præcellens in v constituta solium excelsum insidet, cultu non tam quam liberali, corona florentissima et varia capit sita.

HOSPES. Ita prorsus videtur.

SENEX. Hæc igitur, inquit, est Felicitas.

22. HOSPES. Ubi igitur ad eam quispiam acc quid rerum gerit?

SENEX. Ipsa, inquit, Felicitas eum potentiæ sua circumdat, et reliquæ omnes Virtutes; perinde ac rum certaminum victores coronari solent.

HOSPES. Et quænam, inquam ego, certami vicit?

SENEX. Maxima, inquit, et maxima etiam m quæ prius ipsum absumebant, affligebant atque i tutem redigebant. Omnia hæc devicit, ac longe a pressit, adeoque ipsum se superavit, ita ut huic i serviant, quibus ipse antea in servitutem redactus

23. HOSPES. Quænam hæc monstra dicis? audi admodum cupio.

SENEX. Inprimis, inquit, Ignorantiam et Erro tibi monstra hæc esse non videntur?

HOSPES. Imo teterrima, inquam ego.

SENEX. Deinde Tristitiam, Luctum, et Insol

περηφάνειαν, καὶ τὴν Φιλαργυρίαν, καὶ τὴν
καὶ τὴν λοιπὴν ἅπασαν Κακίαν. Πάντων
κτεῖ, καὶ οὐ κρατεῖται, ὥσπερ τὸ πρότερον.
Σ. Ὦ καλῶν ἔργων, ἔφην ἐγώ, καὶ καλλίστης
ι' ἐκεῖνο ἔτι μοι εἰπέ· τίς ἡ δύναμις τοῦ στε-
φης στεφανοῦσθαι αὐτόν;
ΒΥΣ. Εὐδαιμονικὴ, ὦ νεανίσκε. Ὁ γὰρ
ις ταύτῃ τῇ δυνάμει, εὐδαίμων γίγνεται καὶ
καὶ ἔχει οὐκ ἐν ἑτέροις τὰς ἐλπίδας τῆς εὐ-
ἀλλ' ἐν αὐτῷ.
ΞΕΝΟΣ. Ὡς καλὸν τὸ νίκημα λέγεις.
τεφανωθῇ, τί ποιεῖ, ἢ ποῖ βαδίζει;
ΒΥΣ. Ἄγουσιν αὐτὸν ὑπολαβοῦσαι αἱ Ἀρεταὶ
ίπον ἐκεῖνον, ὅθεν ἦλθε πρῶτον, καὶ δεικνύου-
οὺς ἐκεῖ διατρίβοντας, ὡς κακῶς καὶ ἀθλίως
ὡς ναυαγοῦσιν ἐν τῷ βίῳ, καὶ πλανῶνται, καὶ
κτακεκρατημένοι, ὥσπερ ὑπὸ πολεμίων, οἱ
κρασίας, οἱ δὲ ὑπ' Ἀλαζονείας, οἱ δὲ ὑπὸ
ας, ἕτεροι δὲ ὑπὸ Κενοδοξίας, ἕτεροι δὲ ὑφ'
ῶν. Ἐξ ὧν οὐ δύνανται ἐκλῦσαι ἑαυτοὺς
, οἷς δέδενται, ὥστε σωθῆναι καὶ ἀφικέσθαι
ταράττονται διὰ παντὸς τοῦ βίου. Τοῦτο
ι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἐνθάδε ὁδὸν εὑρεῖν·
γὰρ τὸ παρὰ τοῦ Δαιμονίου πρόσταγμα.
ΞΕΝΟΣ. Ὀρθῶς μοι δοκεῖς λέγειν. Ἀλλὰ
πάλιν ἀπορῶ, διὰ τί δεικνύουσιν αὐτῷ τὸν
νον αἱ Ἀρεταὶ, ὅθεν ἥκει τὸ πρότερον.
ΒΥΣ. Οὐκ ἀκριβῶς ᾔδει, οὐδὲ ἠπίστατο,
τῶν ἐκεῖ· ἀλλ' ἐνεδοίαζε, καὶ διὰ τὴν Ἄγνοιαν,
λάνον, ὃν δὴ ἐπεπώκει, τὰ μὴ ὄντα ἀγαθὰ
γαθὰ εἶναι, καὶ τὰ μὴ ὄντα κακὰ, κακά.
η κακῶς, ὥσπερ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκεῖ διατρίβον-
δὲ ἀνειληφὼς τὴν ἐπιστήμην τῶν συμφερόν-
; τε καλῶς ζῇ, καὶ τούτους θεωρεῖ ὡς κακῶς
ν.
ΞΕΝΟΣ. Ἐπειδὰν οὖν θεωρήσῃ πάντα, τί
οῦ ἔτι βαδίζει;
ΒΥΣ. Ὅποι ἂν βούληται, ἔφη· πανταχοῦ
αὐτῷ ἀσφάλεια, ὥσπερ τῷ τὸ Κωρύκιον ἄν-
ι. Καὶ πανταχοῦ, οὗ ἂν ἀφίκηται, πάντα
σεται μετὰ πάσης ἀσφαλείας. Ὑποδέξονται
ἀσμένως πάντες, καθάπερ τὸν ἰατρὸν οἱ πά-

Σ. Πότερον οὖν κἀκείνας τὰς γυναῖκας, ἃς
εἶναι, οὐκ ἔτι φοβεῖται, μή τι πάθῃ ὑπ' αὐ-

ΒΥΣ. Νὴ Δία, οὐδέν. Οὐ μὴ διοχληθήσε-
ὑπὸ Ὀδύνης, οὔτε ὑπὸ Λύπης, οὔτε ὑπ'
οὔτε ὑπὸ Φιλαργυρίας, οὔτε ὑπὸ Πενίας,
λου κακοῦ οὐθενός. Ἁπάντων γὰρ κυριεύει,
πάντων ἐστὶ τῶν πρότερον αὐτὸν λυπούντων,
ἱ ἐχιοδεῖκται. Τὰ γὰρ θηρία δήπου, τὰ
ς ἄλλους κακοποιοῦντα μέχρι θανάτου, ἐκεί-
πεῖ, διὰ τὸ ἔχειν ἀντιφάρμακον αὐτούς.

et Avaritiam, et Incontinentiam, et reliquam omnem Improbitatem. His omnibus non, ut antea, paret; sed jam imperat.

HOSPES. O præclara, inquam ego, facinora, et pulcherrimam victoriam! Illud autem mihi etiam expone, cujusmodi sit ejus coronæ potentia, qua eum coronari dixisti?

SENEX. Beatifica, inquit, o adolescens. Qui enim fuerit ea potentia coronatus, et felix et beatus evadit; neque alibi quam in se ipso spem felicitatis reponit.

24. HOSPES. Quam præclaram victoriam dicis! Ceterum coronatus quid agit, aut quo vadit?

SENEX. Suscipientes eum Virtutes ad illum locum ducunt, unde primum advenerat, eique commonstrant studia improborum; quam male degant, et misere vivant; quanta in vita naufragia patiantur; quantum aberrent; quam veluti hostium captivitatem perferant, alii Incontinentiæ, alii Arrogantiæ, alii Avaritiæ, alii Inani Gloriæ, alii aliis Malis inservientes; per quæ a calamitatibus, quibus irretiti sunt, exsolvere se nequeunt, ut salventur et illo perveniant; sed in omni vita perturbantur. Atque hoc perpetiuntur, quod hanc viam invenire non possunt: mandatum enim a Genio traditum oblivioni mandaverunt.

25. HOSPES. Recte, inquam, dicere mihi videris; tametsi hoc rursus ambigo, curnam ei Virtutes locum illum commonstrent, unde prius advenerat.

SENEX. Nihil certi noverat, neque ullam eorum, quæ ibi agerentur, scientiam tenebat; sed propter Ignorantiam atque Errorem, quem biberat, ambiguus hærebat et quæ bona non erant, bona; quæ mala non erant, mala existimabat. Quocirca male etiam vivebat, sicut alii plerique ibi deversantes. Nunc vero, percepta utilium et conducibilium rerum scientia, et ipse optimam vitam traducit, et illos, quam male agant, contemplatur.

26. HOSPES. Ubi igitur omnia fuerit contemplatus, quid agit, aut quo deinde tendit?

SENEX. Quo, inquit, ei collibitum fuerit. Ubique enim ei est securitas, perinde atque illi qui antrum Corycium tenet: et quocunque pervenerit, ibi tutissimus rectam vivendi rationem sequetur: omnes enim eum, tanquam ægroti medicum, libenter excipient.

HOSPES. Numquid igitur illas mulieres, quæ monstra abs te dicebantur, amplius non veretur, ne quid ab eis detrimenti capiat?

SENEX. Nihil penitus: qui neque Dolore, neque Tristitia, neque Intemperantia, neque Avaritia, neque Paupertate, neque ullo alio incommodo vexetur. Omnibus enim imperat, et constitutus est supra omnes, a quibus antea premebatur, eorum instar qui viperas spectandas præbent: quæ feræ, ceteris omnibus perniciem ac mortem afferentes, illis duntaxat innocuæ sunt, quod vim veneno istarum

Οὕτω καὶ τοῦτον οὐκέτι οὐθὲν λυπεῖ, διὰ τὸ ἔχειν τὸ ἀντιφάρμακον.

XXVII. ΞΕΝΟΣ. Καλῶς ἐμοὶ δοκεῖς λέγειν. Ἀλλ' ἔτι τοῦτό μοι εἰπέ· τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ δοκοῦντες ἐκεῖθεν ἀπὸ τοῦ βουνοῦ παραγίγνεσθαι; καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, ἐστεφανωμένοι, ἔμφασιν ποιοῦσιν εὐφροσύνης τινός· οἱ δὲ, ἀστεφάνωτοι, λύπης καὶ ταραχῆς· καὶ τὰς κνήμας καὶ τὰς κεφαλὰς δοκοῦσι τετρῖφθαι, κατέχονται δὲ ὑπὸ γυναικῶν τινων.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οἱ μὲν ἐστεφανωμένοι, οἱ σεσωσμένοι εἰσὶ πρὸς τὴν Παιδείαν, καὶ εὐφραίνονται, τετυχηκότες αὐτῆς. Οἱ δὲ ἀστεφάνωτοι, οἱ μὲν, ἀπεγνωσμένοι ὑπὸ τῆς Παιδείας, ἀνακάμπτουσι, κακῶς καὶ ἀθλίως διακείμενοι· οἱ δὲ, ἀποδεδειλιακότες, καὶ ἀναβεβηκότες πρὸς τὴν Καρτερίαν, πάλιν ἀνακάμπτουσι, καὶ πλανῶνται ἀνοδίᾳ.

ΞΕΝΟΣ. Αἱ δὲ γυναῖκες αἱ μετ' αὐτῶν ἀκολουθοῦσαι, τίνες εἰσὶν αὗται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Λῦπαι, ἔφη, καὶ Ὀδύναι, καὶ Ἀθυμίαι, καὶ Ἀδοξίαι, καὶ Ἄγνοιαι.

XXVIII. ΞΕΝΟΣ. Πάντα κακὰ λέγεις αὐτοῖς ἀκολουθεῖν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Νὴ Δία, πάντα, ἔφη, καὶ ἐπακολουθοῦσιν. Οὗτοι δὲ, ὅταν παραγένωνται εἰς τὸν πρῶτον περίβολον πρὸς τὴν Ἡδυπάθειαν καὶ τὴν Ἀκρασίαν, οὐχ ἑαυτοὺς αἰτιῶνται, ἀλλ' εὐθὺς κακῶς λέγουσι καὶ τὴν Παιδείαν, καὶ τοὺς ἐκεῖσε βαδίζοντας, ὡς ταλαίπωροι καὶ ἄθλιοί εἰσι καὶ κακοδαίμονες, οἳ τὸν βίον τὸν παρ' αὐτοῖς καταλιπόντες κακῶς ζῶσι, καὶ οὐκ ἀπολαύουσι τῶν παρ' αὐτοῖς ἀγαθῶν.

ΞΕΝΟΣ. Ποῖα δὲ [καὶ] λέγουσιν Ἀγαθὰ εἶναι;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Τὴν Ἀσωτίαν, καὶ τὴν Ἀκρασίαν, ὡς εἴποι ἄν τις ἐπὶ κεφαλαίου. Τὸ γὰρ εὐωχεῖσθαι βοσκημάτων τρόπῳ, καὶ ἀπολαύειν, μέγιστα ἀγαθὰ ἡγοῦνται εἶναι.

XXIX. ΞΕΝΟΣ. Αἱ δὲ ἐκεῖθεν παραγενόμεναι ἕτεραι γυναῖκες, ἱλαραί τε καὶ γελῶσαι, τίνες καλοῦνται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Δόξαι, ἔφη· καὶ ἀγαγοῦσαι πρὸς τὴν Παιδείαν τοὺς εἰσελθόντας πρὸς τὰς Ἀρετὰς, ἀνακάμπτουσιν, ὅπως ἑτέρους ἀγάγωσι, καὶ ἀναγγελῶσιν, ὅτι εὐδαίμονες ἤδη γεγόνασιν οὓς τότε ἀπήγαγον.

ΞΕΝΟΣ. Πότερον οὖν, ἔφην ἐγὼ, αὗται εἴσω πρὸς τὰς Ἀρετὰς εἰσπορεύονται;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἔφη, Οὔκ. Οὐ γὰρ θέμις Δόξαν εἰσπορεύεσθαι πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῇ Παιδείᾳ παραδιδόασιν αὐτούς. Εἶτα, ὅταν ἡ Παιδεία παραλάβῃ, ἀνακάμπτουσιν αὗται πάλιν, ἄλλους ἄξουσαι· ὥσπερ αἱ νῆες, τὰ φορτία ἐξελόμεναι, πάλιν ἀνακάμπτουσιν, καὶ ἄλλων τινῶν γεμίζονται.

XXX. ΞΕΝΟΣ. Ταῦτα μὲν δὴ καλῶς μοι δοκεῖς, ἔφην, ἐξηγῆσθαι. Ἀλλ' ἐκεῖνο οὐδέπω ἡμῖν δεδήλωκας, τί προστάττει τὸ Δαιμόνιον τοῖς εἰσπορευομένοις εἰς τὸν βίον ποιεῖν.

contrariam possident. Ita ne huic quidem quip
cet, quia antipharmacum possidet.

27. HOSPES. Recte dicere mihi videris. Sed h
insuper expone : quinam sunt illi, qui istinc a co
nire videntur; quorum alii coronati lætitiam quan
se ferunt, alii non coronati, dolorem et tumultum :
tibias et capita contusa habere videntur, quum a
quibusdam mulieribus detineantur?

SENEX. Coronati sunt, inquit, qui sospites ad
nam pervenerunt, eamque consecuti summopere
Incoronati vero, alii a Disciplina, quæ de iis desp
revertuntur, male ac misere degentes : alii metu
ac perterriti, postquam ad Constantiam usque esc
vestigia relegentes rursus errant in viis inviis.

HOSPES. Quæ vero mulieres eos sequuntur,
sunt?

SENEX. Tristitiæ, inquit, et Molestiæ, et Anxi
Ignominiæ, et Ignorantiæ.

28. HOSPES. Omnia igitur eos mala, ut dicis
tur.

SENEX. Omnia, inquit, per Jovem, eos comita
vero in primum ambitum ad Voluptatem et Incon
pervenerint; nequaquam se ipsos accusant, se
Disciplinam et sectatores illius maledictis incessu
ipsi miseri et calamitosi et infelices sint, quoniam
contubernio defecerunt, et jam male vivunt, et
rum bonis perfruuntur.

HOSPES. Qualia autem illa bona dicunt esse?

SENEX. Luxuriam, et Intemperantiam, ut ali
brevi complexus. Gulæ enim indulgere pecudu
et voluptatibus frui, maximorum bonorum fruitio
arbitrantur.

29. HOSPES. Aliæ vero mulieres, quæ illinc
et hilaritate adveniunt, quænam vocantur?

SENEX. Opiniones, inquit, eos ad Disciplinam
qui ad Virtutes ingressi sunt. Jam autem revert
alios adducant, admoneantque illos, esse felicita
consecutos, quos ante adduxerant.

HOSPES. Utrum igitur, inquam ego, ipsæ intu
tutes ingrediuntur?

SENEX. Nequaquam, inquit. Opinioni enim
tiam introire non licet : sed Disciplinæ duntaxat eos
Quibus a Disciplina susceptis, ipsæ posthac de
adducturæ revertuntur, earum instar navium, qu
tis oneribus denuo revertuntur, ut aliis mercibus
tur.

30. HOSPES. Hæc sane, inquam, mihi recte vi
seruisse. Illud autem nobis nondum patefecisti,
Genius vitam ingredientibus imperet faciendum.

ΒΥΣ. Θαῤῥεῖν, ἔφη. Διὸ καὶ ὑμεῖς θαῤῥεῖτε· ὑμῖν ἐξηγήσομαι, καὶ οὐδὲν ἀποκρύψω.

Σ. Καλῶς λέγεις, ἔφην ἐγώ.

ΒΥΣ, ἐκτείνας οὖν τὴν χεῖρα πάλιν, Ὁρᾶτε, γυναῖκα ἐκείνην, ἣ δοκεῖ τυφλή τις εἶναι, καὶ τρογγύλου ἑστάναι, ἣν καὶ ἄρτι ὑμῖν εἶπον καλεῖται;

Σ. Ὁρῶμεν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ταύτῃ κελεύει, ἔφη, μὴ καὶ βέβαιον μηδὲν πιστεύειν, μηδὲ ἀσφαλὲς ἂν παρ' αὐτῆς λάβῃ τις, μηδὲ ὡς ἴδια ἡγεῖσθαι· οὐδὲν γὰρ κωλύει, ταῦτα πάλιν ἀφελέσθαι, καὶ δοῦναι· πολλάκις γὰρ τοῦτο εἰωθε ποιεῖν. Καὶ οὖν τὴν αἰτίαν κελεύει πρὸς τὰς παρ' αὐτῆς δόσεις μήτε χαίρειν ὅταν διδῷ, μήτε λυπεῖν ὅταν ἀφέληται, καὶ μήτε ψέγειν αὐτὴν, ἀλλὰ μηδὲν ποιεῖ μετὰ λογισμοῦ, ἀλλ' ὡς ἔτυχε, πάντα, ὥσπερ πρότερον ὑμῖν ἔλεξα. οὖν τὸ Δαιμόνιον κελεύει μὴ θαυμάζειν, ὅ τι ἂν αὕτη, μηδὲ γίγνεσθαι ὁμοίους τοῖς κακοῖς ἀνθρώποις. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, ὅταν μὲν λάβωσι τὸ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, χαίρουσι, καὶ ἴδιον νομίζουσιν εἶναι· ὅταν δὲ ἀπαιτῶνται, ἀγανακτοῦσι, οἰόμενοι πεπονθέναι· οὐ μνημονεύοντες, ὅτι ἐλαβον τὰ θέματα, ἐφ' ᾧ οὐδὲν κωλύει τὸν πάλιν κομίσασθαι. Ὡσαύτως τοίνυν κελεύει τὸ Δαιμόνιον καὶ πρὸς τὴν παρ' αὐτῆς δόσιν· καὶ γὰρ ἴσμεν, ὅτι τοιαύτην ἔχει φύσιν ἡ Τύχη, ὥστε, ἃ ἀφελέσθαι, καὶ ταχέως πάλιν δοῦναι πολλαχοῦθις δὲ ἀφελέσθαι ἃ δέδωκεν· οὐ μόνον δὲ, τὰ προϋπάρχοντα. Ἃ γοῦν διδῷ, κελεύει παρ' αὐτῆς, καὶ συντόμως ἀπελθεῖν ἔχοντας βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ δόσιν.

Σ. ΞΕΝΟΣ. Ποίαν ταύτην; ἔφην ἐγώ.

ΒΥΣ. Ἣν λήψονται παρὰ τῆς Παιδείας, ἣν ἐκεῖ.

Σ. Αὕτη οὖν τίς ἐστιν;

ΒΥΣ. Ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη, ἔφη, τῶν ὄντων, καὶ ἀσφαλὴς δόσις, καὶ βεβαία, καὶ ἀμετάβολος. Φεύγειν οὖν κελεύει συντόμως πρὸς αὐτὴν καὶ ὅταν ἔλθωσι πρὸς τὰς γυναῖκας ἐκείνας, ἃς ἄρτι εἶπον ὅτι Ἀκρασία καὶ Ἡδυπάθεια καλοῦνται, ἐντεῦθεν κελεύει συντόμως ἀπαλλάττεσθαι, μηδὲν πιστεύειν μηδὲ ταύταις μηδέν· ἕως ἂν πρὸς τὴν Ἀληθῆ Παιδείαν ἀφίκωνται, κελεύει οὖν αὐτοῖς χρόνον ἐπιτρῖψαι, καὶ λαβεῖν ὅ τι ἂν βούλωνται παρ' ἐκείνου ὥσπερ ἐφόδιον· εἶτα ἐντεῦθεν ἀπιέναι πρὸς τὴν Παιδείαν συντόμως. Ταῦτ' ἐστὶν, ἃ προσέταξε τὸ Δαιμόνιον. Ὅστις τοίνυν παρ' αὐτά τι παρακούει, ἀπόλλυται κακὸς κακῶς.

Π. Ὁ μὲν δὴ μῦθος, ὦ ξένοι, ὁ ἐν τῷ πίνακι ἡμῖν ἐστιν. Εἰ δὲ δεῖ τι προσπυθέσθαι τοῦ τούτων, οὐδεὶς φθόνος. Ἐγὼ γὰρ ὑμῖν

SENEX. Bono, inquit, et constanti animo esse. Quapropter vos etiam confidite : omnia enim edissertabo, nihilque prætermittam.

HOSPES. Recte, inquam ego, loqueris.

SENEX, itaque protensa iterum manu, Videtisne, inquit, mulierem illam, quæ cæca esse et rotundo lapidi insistere videtur; quam paullo ante nuncupari Fortunam asserui?

HOSPES. Aspicimus.

31. SENEX. Huic, inquit, imperat non esse credendum, nec quicquam aut stabile aut securum aut proprium existimandum, quod ab ea acceperit. Nihil enim prohibet quin omnia hæc auferat, atque alteri tribuat : quippe quæ sæpius id agere consueverit. Quapropter illius etiam muneribus ne vinci patiatur admonet; neque gaudendum, ubi dederit; neque dolendum, ubi abstulerit : eamque postremo neque vituperandam, neque laudandam. Nihil enim cum ratione, sed temere omnia facit ac fortuito, ut antea vobis exposui. Quocirca Genius ille imperat, ut nulla ejus facinora demiremur, neve malos nummularios imitemur. Illi enim, ubi argentum ab hominibus acceperint, gaudent, et suum esse arbitrantur : ubi vero repetitur, moleste ferunt, et pessime secum actum putant; non meminerunt enim, ea se conditione depositum accepisse, ut plane liceret ei, qui deposuerat, iterum recipere. Eandem itaque in illius muneribus habendam esse rationem Genius imperat; recordandumque, ejusmodi ingenium esse Fortunæ, ut quæ dedit, auferat, statimque multiplicia rursus accumulet; deinde vero non his modo, quæ dederat, sed his etiam, quæ prius exstabant, facultatibus spoliet. Quæcumque igitur dederit, nos accipere ab ea jubet; et his acceptis, sine mora ad stabile securumque donum quærendum abire.

32. HOSPES. Quale hoc? inquam ego.

SENEX. Quod a Disciplina accipient, si usque ad eam salvi pervenerint.

HOSPES. Hoc ergo donum quodnam est?

SENEX. Vera, inquit, scientia utilium rerum, securumque donum, et stabile, et immutabile. Quocirca statim ad hanc confugere jubet. Quum vero ad illas mulieres accesserint, quas antea dixi Voluptatem et Incontinentiam nuncupari, illinc quoque actutum esse discedendum imperat, ac ne his quidem fidem esse adhibendam. At quando ad Falsam Disciplinam pervenerint, tum igitur aliquantisper immorari eos, et quicquid libuerit, ab ea tanquam viaticum accipere jubet; ac demum postea illinc abscedere, rectaque ad Veram Disciplinam pervenire. Hoc illud est quod a Genio præcipitur. Cui si quis aut contrarius aut minus obediens fuerit, miser miserrime moritur.

33. Istiusmodi sane fabula est, hospites, quæ in tabula continetur. Vobis autem nihil invideo, si quid ulterius interrogare ac perscrutari vultis : ego vobis exponam.

ΞΕΝΟΣ. Καλῶς λέγεις, ἔφην ἐγώ. Ἀλλὰ τί κελεύει αὐτοὺς τὸ Δαιμόνιον λαβεῖν παρὰ τῆς Ψευδοπαιδείας;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ταῦθ' ἃ δοκεῖ εὔχρηστα εἶναι.

ΞΕΝΟΣ. Ταῦτ' οὖν τίνα ἐστί;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Γράμματα, ἔφη, καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἃ καὶ Πλάτων φησὶν ὡσανεὶ χαλινοῦ τινος δύναμιν ἔχειν τοῖς νέοις, ἵνα μὴ εἰς ἕτερα περισπῶνται.

ΞΕΝΟΣ. Πότερον δὲ ἀνάγκη ταῦτα λαβεῖν, εἰ μέλλει τις ἥξειν πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν, ἢ οὔ;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀνάγκη μὲν οὐδεμία, ἔφη· χρήσιμα μέντοι ἐστί. Πρὸς δὲ τὸ βελτίους γενέσθαι οὐδὲν συμβάλλεται ταῦτα.

ΞΕΝΟΣ. Οὐδὲν ἄρα λέγεις ταῦτα χρήσιμα εἶναι πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι ἄνδρας;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐδέν. Ἔστι γὰρ καὶ ἄνευ τούτων βελτίους γενέσθαι· ὅμως δὲ οὐκ ἄχρηστα κἀκεῖνά ἐστιν. Ὡς γὰρ δι' ἑρμηνέως συμβάλλομεν τὰ λεγόμενά ποτε, ὅμως μέντοι γε οὐκ ἄχρηστον ἦν, ἡμᾶς καὶ αὐτοὺς τὴν φωνὴν ἀκριβεστέραν ἔχειν, ἄν τι συνήκαμεν· οὕτω καὶ ἄνευ τούτων τῶν μαθημάτων οὐδὲν κωλύσει γενέσθαι.

XXXIV. ΞΕΝΟΣ. Πότερον οὐδὲν προέχουσιν οὗτοι οἱ μαθηματικοὶ, πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πῶς μέλλουσι προέχειν, ἐπειδὰν φαίνωνται ἠπατημένοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ἔτι κατεχόμενοι ὑπὸ πάσης κακίας; Οὐδὲν γὰρ κωλύει, εἰδέναι μὲν γράμματα, καὶ κατέχειν τὰ μαθήματα πάντα, ὁμοίως δὲ μέθυσον καὶ ἀκρατῆ εἶναι, καὶ φιλάργυρον, καὶ ἄδικον, καὶ προδότην, καὶ τὸ πέρας ἄφρονα.

ΞΕΝΟΣ. Ἀμέλει πολλοὺς τοιούτους ἐστὶν ἰδεῖν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πῶς οὖν οὗτοι προέχουσιν, ἔφη, εἰς τὸ βελτίους ἄνδρας γενέσθαι, ἕνεκα τούτων τῶν μαθημάτων;

XXXV. ΞΕΝΟΣ. Οὐδαμῶς φαίνεται, ἐκ τούτου τοῦ λόγου. Ἀλλὰ τί ἐστιν, ἔφην ἐγὼ, τὸ αἴτιον, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ περιβόλῳ διατρίβουσιν, ὥσπερ ἐγγίζοντες πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Καὶ τί τοῦτο ὠφελεῖ αὐτούς; ἔφη· ὅτε πολλάκις ἐστὶν ἰδεῖν παραγιγνομένους ἐκ τοῦ πρώτου περιβόλου ἀπὸ τῆς Ἀκρασίας, καὶ τῆς ἄλλης Κακίας, εἰς τὸν τρίτον περιβόλον, πρὸς τὴν Παιδείαν τὴν ἀληθινὴν, οἳ τούτους τοὺς μαθηματικοὺς παραλλάττουσιν. Ὥστε πῶς ἔτι προέχουσιν; ἄρα ἢ ἀκινητότεροι, ἢ δυσμαθέστεροί εἰσι.

ΞΕΝΟΣ. Πῶς, ἔφην ἐγὼ, τοῦτο;

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ περιβόλῳ, εἰ μηδὲν ἄλλο, προσποιοῦνταί γε ἐπίστασθαι, ἃ οὐκ οἴδασιν** Ἕως δ' ἂν ἔχωσι ταύτην τὴν δόξαν, ἀκινήτους αὐτοὺς ἀνάγκη εἶναι πρὸς τὸ ὁρμᾷν πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν. Εἶτα, τὸ ἕτερον οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ αἱ Δό-

HOSPES. Benigne dicis, inquam ego. Ceteri capere a Falsa Disciplina Genius imperat?

SENEX. Quæ bona et conducibilia esse vide

HOSPES. Hæc igitur quænam sunt?

SENEX. Litteræ, inquit, et ex reliquis art Platone traduntur veluti vim freni cujuspiam in adolescentibus obtinere, ut ne ad aliena distral

HOSPES. Utrum vero ea capere omnino ne quis ad Veram Disciplinam sit perventurus, n

SENEX. Nihil, inquit, necesse est; sed alic sunt, tametsi ad reddendos homines meliores runt.

HOSPES. Nihil ergo affirmas hæc esse utilia viros efficiendos?

SENEX. Nihil: licet enim profecto sine his e res fieri: illa tamen etiam non inutilia sunt. (dum enim, quæ aliquando pronunciantur, per i conjicimus, quum alioquin non inutile fuerit ipsos, si quid percepimus, voce ac lingua diseri qui. Ita sine his etiam artibus fieri meliores nihil

34. HOSPES. Nunquid hi, qui litteris im ad meliores quam alii sint homines efficiendos lunt?

SENEX. Et quonam pacto excellere poterunt minus quam alii in bonorum et malorum cog cepti, etiam omnibus vitiis implicati videantur? prohibet eum qui litteris eruditus ac disciplinis o rit institutus, itidem ebrium et intemperantem, et injustum, et proditorem, ac postremo insipie

HOSPES. Multos profecto ejusmodi videre li

SENEX. Quare igitur fieri potest, inquit, disciplinas illi viri meliores evadant?

35. HOSPES. Nequaquam apparet, ex hac rat quænam est causa, inquam ego, cur in secun versentur, tanquam Veræ Disciplinæ appropinqu

SENEX. Et quid hoc, inquit, illis emolume quum sæpe liceat animadvertere de primo amb tium, ab Incontinentia et reliquis Vitiis ad Vera plinam pervenientes, qui hos eruditos præterg Quare quonam modo præstant ceteris? nisi f indociles aut durioris ingenii sunt.

HOSPES. Cur hoc? inquam ego.

SENEX. Quoniam in secundo ambitu sunt aliud, aliud certe peccant, quod ea se scire p quæ nesciunt. Cujus sententiæ quoad fuerint Veracem Disciplinam nihil omnino promoveri

ι πρώτοι περιβόλου εἰσπορεύονται πρὸς αὐ-
ς; Ὥστε οὐθὲν οὗτοι ἐκείνων βελτίους εἰσὶν,
ὶ τούτοις συνῇ Μεταμέλεια, καὶ πεισθῶσιν,
ιδείαν ἔχουσιν, ἀλλὰ Ψευδοπαιδείαν, δι' ἣν
. Οὕτω δὲ διακείμενοι, οὐκ ἄν ποτε σω-
αὶ ὑμεῖς τοίνυν, ὦ ξένοι· ἔφη, ἐὰν μὴ οὕτω
ὶ ἐνδιατρίβητε τοῖς λεγομένοις μέχρις ἂν ἕξιν
Ἀλλὰ περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις δεῖ ἐπισκο-
ιὴ διαλείπειν· τὰ δὲ ἄλλα πάρεργα ἡγήσα-
δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος ἔσται ὑμῖν ὧν νῦν

Illud præterea nonne vides, quod Opiniones etiam de primo ambitu ad eos similiter ingrediuntur? Quo fit, ut illis hi nihilo meliores exsistant; nisi ad hos itidem Pœnitentia accedat, sibique persuadeant, se non Disciplinam, sed Falsam Disciplinam attigisse, per quam decipiantur. Qui ita affecti sunt, salvi esse non unquam poterunt. Neque vos poteritis, hospites, nisi hoc agatis et perseveretis in iis quæ diximus usque dum habitum eorum ceperitis. Quin immo de his ipsis sæpenumero considerandum est, et nihil intermittendum: sed reliqua præter rem existimanda. Alioquin nulla eorum, quæ nunc auditis, utilitas erit.

Ι. ΞΕΝΟΣ. Ποιήσομεν. Τοῦτο δὲ ἐξήγη-
οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, ὅσα λαμβάνουσιν οἱ ἄνθρω-
τῆς Τύχης· οἷον τὸ ζῆν, τὸ ὑγιαίνειν, τὸ
τὸ εὐδοξεῖν, τὸ τέκνα ἔχειν, τὸ νικᾶν, καὶ τὰ
τούτοις παραπλήσια· ἢ πάλιν, καὶ ἐναντία
ιτι κακά· πάνυ γὰρ ἡμῖν παράδοξον καὶ ἄπι-
τὸ λεγόμενον.

36. HOSPES. Ita faciemus. Illud autem explica, cur bona non sint ea, quæ homines a Fortuna percipiunt, sicuti vita, sanitas, divitiæ, gloria, liberi, victoriæ, et reliqua his similia: rursusque his opposita cur mala non sint: valde enim præter rationem et incredibile hoc nobis videtur.

ΒΥΣ. Ἄγε τοίνυν, πειρῶ, ἔφη, ἀποκρίνα-
ινόμενον περὶ ὧν ἄν σε ἐρωτῶ.

SENEX. Age itaque, inquit, enitere, ut, quod sentias de quibus a me interrogaberis, respondeas.

Σ. Ἀλλὰ ποιήσω τοῦτο, ἔφην ἐγώ.

HOSPES. Atque hoc, inquam, ego faciam facile.

ΒΥΣ. Πότερον οὖν, κἂν κακῶς τις ζῇ, ἀγα-
τὸ ζῆν;

SENEX. Utrum igitur, si male quispiam vivat, vivere illi bonum censes?

Σ. Οὔ μοι δοκεῖ, ἀλλὰ κακόν· ἔφην ἐγώ.

HOSPES. Non bonum; sed malum, inquam ego, mihi videtur.

ΒΥΣ. Πῶς οὖν ἀγαθόν ἐστι τὸ ζῆν, ἔφη, εἰ
ἐστὶ κακόν;

SENEX. Quonam igitur pacto vivere per se bonum est, inquit, siquidem huic homini malum est?

Σ. Ὅτι τοῖς μὲν κακῶς ζῶσι, κακόν μοι
· τοῖς δὲ καλῶς, ἀγαθόν.

HOSPES. Quia male viventibus, malum; bene autem, bonum esse mihi videtur.

ΒΥΣ. Καὶ κακὸν ἄρα λέγεις τὸ ζῆν, καὶ
ιαι;

SENEX. Ipsum igitur vivere et malum et bonum esse contendis?

Σ. Ἔγωγε.

HOSPES. Ego, inquam.

ΙΙ. ΠΡΕΣΒΥΣ. Μὴ ουν ἀπιθάνως λέγε.
γὰρ, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν
ὕτω γὰρ καὶ ὠφέλιμον καὶ βλαβερὸν ἂν εἴη,
ν καὶ φευκτὸν ἅμα ἀεί.

37. SENEX. Absit itaque ut tam absurde loquaris. Neque enim fieri potest ut eadem res malum pariter, ac bonum sit. Ita enim et utile et perniciosum, et eligendum et fugiendum simul idem semper foret.

Σ. Ἀπίθανον μέν· ἀλλὰ πῶς οὐκ, εἰ τὸ
, ᾧ ἂν ὑπάρχοι, κακόν τι ὑπάρχει αὐτῷ,
ᾧ τὸ ζῆν ἐστιν;

HOSPES. Incredibile quidem est: sed quonam pacto, si, cui male vivere contingat, eidem quoque malum contingat, ipsum vivere malum non est?

ΒΥΣ. Ἀλλ' οὐ τὸ αὐτὸ, ἔφη, ὑπάρχει τὸ
κῶς ζῆν. Ἢ οὔ σοι φαίνεται;

SENEX. Atqui vivere, et male vivere, sub eodem non censetur. Nunquid non ita tibi videtur?

Σ. Ἀμέλει οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ αὐτὸ εἶναι.

HOSPES. Profecto, idem esse, ne mihi quidem videtur.

ΒΥΣ. Τὸ κακῶς τοίνυν ζῆν, κακόν ἐστι· τὸ
κακόν ἐστιν. Ἐπεὶ, εἰ ἦν κακὸν, τοῖς ζῶσι
ὼν δὴ ὑπῆρχεν, ἐπεὶ τὸ ζῆν αὐτοῖς ὑπῆρχεν,
κακόν.

SENEX. Itaque male vivere, malum est; vivere autem per se, non malum est: nam si malum esset, malum utique etiam bene viventibus esset; quia, quod per se malum est, ipsum vivere illis adesset.

Σ. Ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν.

HOSPES. Vera mihi dicere videris.

ΙΙΙ. ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἐπεὶ τοίνυν ἀμφοτέροις
τὸ ζῆν, καὶ τοῖς κακῶς ζῶσι, καὶ τοῖς κα-
ὰν εἴη οὔτε ἀγαθὸν εἶναι τὸ ζῆν, οὔτε κακόν·
δὲ τὸ τέμνειν καὶ καίειν ἐν τοῖς ἀῤῥωστοῦσίν
ὸν καὶ ὑγιεινόν· οὐκοῦν οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ζῆν.

38. SENEX. Quoniam igitur et male et bene viventibus vivere ipsum contingit; neque bonum neque malum esse ipsum vivere confirmatur: sicuti nec secare atque urere in ægrotantibus per se morbosum aut salubre est: sic res se habet in ipso etiam vivere.

Σ. Ἔστι ταῦτα.

HOSPES. Ita res est.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Σὺ τοίνυν οὕτω θεώρησον. Πότερον ἂν βούλοιο ζῆν κακῶς, ἢ ἀποθανεῖν καλῶς καὶ ἀνδρείως;

ΞΕΝΟΣ. Ἀποθανεῖν ἔγωγε καλῶς.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κακόν ἐστιν, εἴπερ αἱρετώτερόν ἐστι πολλάκις τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν.

ΞΕΝΟΣ. Ἔστι ταῦτα.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ὑγιαίνειν, καὶ νοσεῖν. Πολλάκις γὰρ οὐ συμφέρει ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὅταν ἡ περίστασις τοιαύτη.

ΞΕΝΟΣ. Ἀληθῆ λέγεις.

XXXIX. ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἄγε δὴ, σκεψώμεθα καὶ περὶ τοῦ πλουτεῖν οὕτως· εἴγε θεωρεῖν ἐστιν, ὡς πολλάκις ἐστὶν ἰδεῖν, ὑπάρχοντά τινι πλοῦτον, κακῶς δὲ ζῶντα τοῦτον καὶ ἀθλίως.

ΞΕΝΟΣ. Νὴ Δία, πολλούς γε.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν οὐδὲν τούτοις ὁ πλοῦτος βοηθεῖ εἰς τὸ ζῆν καλῶς;

ΞΕΝΟΣ. Φαίνεται· αὐτοὶ γὰρ φαῦλοί εἰσιν.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν τὸ σπουδαίους εἶναι, οὐχ ὁ πλοῦτος ποιεῖ, ἀλλὰ ἡ Παιδεία.

ΞΕΝΟΣ. Εἰκός γε, ἐκ τούτου ἄρα τοῦ λόγου.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ποῦ δὲ ὁ πλοῦτος ἀγαθόν ἐστιν, εἴπερ οὐ βοηθεῖ τοῖς ἔχουσιν αὐτὸν εἰς τὸ βελτίους εἶναι;

ΞΕΝΟΣ. Φαίνεται.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὕτως οὐδὲ συμφέρει ἄρα ἐνίοις πλουτεῖν, ὅταν μὴ ἐπίστωνται τῷ πλούτῳ χρῆσθαι.

ΞΕΝΟΣ. Δοκεῖ μοι.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Πῶς οὖν τοῦτο ἄν τις κρινεῖ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ πολλάκις οὐ συμφέρει ὑπάρχειν;

ΞΕΝΟΣ. Οὐδαμῶς.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Οὐκοῦν εἰ μέν τις ἐπίσταται πλούτῳ χρῆσθαι καλῶς καὶ ἐμπείρως, εὖ βιώσεται· εἰ δὲ μὴ, κακῶς.

ΞΕΝΟΣ. Ἀληθέστατά μοι δοκεῖς τοῦτο λέγειν.

XL. ΠΡΕΣΒΥΣ. Καὶ τὸ σύνολον δὲ, τὸ τιμᾷν ταῦτα ὡς ἀγαθὰ ὄντα, ἢ ἀτιμάζειν ὡς κακὰ, τοῦτο δ' ἔστι τὸ ταράττον τοὺς ἀνθρώπους καὶ βλάπτον· ὅταν τιμῶνταί τε, καὶ οἴωνται διὰ τούτων μόνων εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν, καὶ πάνθ' ἑπομένως πράττωσιν ἕνεκα τούτων, καὶ τὰ ἀσεβέστατα δοκοῦντα εἶναι. Ταῦτα δὲ πάσχουσι διὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἄγνοιαν. Ἀγνοοῦσι γὰρ, ὅτι οὐ γίνεται ἐκ κακῶν ἀγαθόν. Πλοῦτον δέ ἐστι πολλοὺς κτησαμένους ἰδεῖν ἐκ κακῶν καὶ αἰσχρῶν ἔργων, οἷον λέγω ἐκ τοῦ προδιδόναι, καὶ ληΐζεσθαι, καὶ ἀνδροφονεῖν, καὶ συκοφαντεῖν, καὶ ἀποστερεῖν, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν καὶ μοχθηρῶν.

ΞΕΝΟΣ. Ἔστι ταῦτα.

XLI. ΠΡΕΣΒΥΣ. Εἰ τοίνυν γίνεται ἐκ κακοῦ ἀγαθὸν μηθὲν, ὥσπερ εἰκὸς, πλοῦτος δὲ γίνεται ἐκ κακῶν ἔργων· ἀνάγκη μὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸν πλοῦτον.

ΞΕΝΟΣ. Συμβαίνει οὕτως ἐκ τούτου τοῦ λόγου.

SENEX. Tu itaque sic considera. Utrum male an potius honeste ac generose mori cupias?

HOSPES. Honeste, inquam ego, potius mori.

SENEX. Quocirca ne mori quidem est malum, si emori quam vivere sæpe est eligibilius.

HOSPES. Ita se res habet.

SENEX. Eadem est ratio de sanitate et infirmit pius enim, sanum esse non confert, verum contr ita res tulerit.

HOSPES. Vera dicis.

39. SENEX. Age vero, de divitiis ita considere quidem multos intueri sæpenumero licet divitiis af pessime tamen ac miserrime viventes.

HOSPES. Multos, per Jovem.

SENEX. Quapropter ad bene vivendum nihil illi prosunt?

HOSPES. Non videtur: ipsi enim improbi sunt

SENEX. Non divitiæ igitur, sed Disciplina, prob dinem efficit.

HOSPES. Ita sane hac argumentatione comp est.

SENEX. Ubi autem bonæ sunt ipsæ divitiæ, si liores efficiendos possessores suos nihil adjuvant?

HOSPES. Ita prorsus apparet.

SENEX. Quibusdam ergo divitias habere non ubi divitiis uti nesciunt.

HOSPES. Mihi ita videtur.

SENEX. Quomodo igitur bonum esse id aliquis j quod sæpe non possidere satius est?

HOSPES. Nullatenus.

SENEX. Si quis igitur recte ac prudenter divitii verit, bene ac feliciter vivet; si secus, male atque ter.

HOSPES. Verissime dicere hoc mihi videris.

40 SENEX. Summa vero totius est rei, dum tamquam bona expetuntur, aut tamquam mala d tur: neque aliud est, quod æque hominibus aut p tionem aut detrimentum afferat, quam quum honor ciuntur, et in solis divitiis consistere felicitatem arb consequenterque nullum earum rerum gratia, qua pium et flagitiosum, facinus esse recusandum. E propter ipsam veri boni ignorantiam patiuntur. Il ignorant, bonum ex malo fieri nequaquam. Mult videre licet in divitiarum possessionem ex pessimi pissimis facinoribus devenisse, veluti proditionil prædationibus, homicidiis, calumniis rapinis, compluribus et pravis operibus.

HOSPES. Ita res est.

41. SENEX. Si igitur, ut par est, ex malo bon lum provenit, divitiæ vero ex malis facinoribus pro divitias nequaquam bonum esse necesse est.

HOSPES. Sic ex isto sermone colligitur.

ΠΡΕΣΒΥΣ. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ φρονεῖν γε οὐδὲ δικαιο-
πραγεῖν οὐκ ἔστι κτήσασθαι ἐκ κακῶν ἔργων· ὡσαύτως
οὐδὲ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀφρονεῖν, ἐκ καλῶν ἔργων· οὐδὲ
ὑπάρχειν ἅμα τῷ αὐτῷ δύνανται. Πλοῦτον δὲ, καὶ
δόξαν, καὶ τὸ νικᾶν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα τούτοις παρα-
πήσια, οὐδὲν κωλύει ὑπάρχειν τινὶ ἅμα μετὰ κακίας
πολλῆς. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἀγαθὰ, οὐδὲ κακά·
ἀλλὰ τὸ φρονεῖν μόνον ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀφρονεῖν κακόν.

ΞΕΝΟΣ. Ἱκανῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ἔφην.

SENEX. Ceterum, ne sapientia quidem et justitia ex malis operibus acquiri potest; neque itidem injustitia et insipientia ex bonis: siquidem ipsa eadem simul in eodem consistere non possunt. Divitias vero et gloriam et victorias, et reliqua id genus, simul cum multa pravitate cuiquam contingere nihil prohibet. Quapropter hæc neque bona neque mala censeantur. Ceterum sapientia duntaxat bonum, insipientia vero malum.

HOSPES. Sufficienter mihi dicere videris.

ΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ

ΩΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΡΩΜΗ
ΞΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ Α.

ηδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. Α'.

ιεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, κατὰ παλαιὸν ᾆσμα.
ὲ ἵππῳ χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι τὴν ἵππου
ιὶ κυνὶ τὴν κυνός; ἢ ἵππῳ μὲν καὶ κυνὶ οὐ
ὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν, ἀλλὰ ῥᾳστώνη τούτων ἑκά-
ιβέσθαι τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς, εἰ ὁ μὲν ἵππος ὑπὸ
ολευθείη καλῶς, ὁ δὲ κύων ἐν θήρᾳ σκυλα-
εξιῶς· τῷ δὲ ἀνθρώπῳ μόνῳ δυσθήρατον τὸ
ὶ δύσληπτον καὶ ἀμφισβητήσιμον, καὶ οὐδε-
ξεύρηται τέχνη, ὑφ' ἧς παιδευθείη τουτὶ τὸ
γὰρ ἀεὶ παρέξει τοῖς σοφισταῖς προφάσεις λό-
διαγωνίας καὶ ἔριδος, οὐδὲ ἀφαιρήσει αὐτοῦ
κ τοῦ τέλους, οὐδὲ προήσεται τὴν σωτηρίαν,
άθμητον τῶν λόγων ὑποτετμημένος τὰς προσ-
ὐδὲ ἀμελήσει τοῦ μανθάνειν, οὐδὲ πείσεται
πλεόντων οἱ δυσέλπιδες καὶ θαλάττῃ πρῶτον
ότες· οὓς ἐὰν καὶ σμικρὸς ὑπολάβῃ κλύδων,
τες τῇ ἀηθείᾳ, καὶ καταλιπόντες τὴν ναῦν, καὶ
τες τῆς σωζούσης τέχνης, παρέδωκαν αὐτοὺς
ι, καὶ προαναλώθησαν τῆς νεώς· τοιοῦτόν τι
οκοῦσι ὁρᾶν καὶ ὅσοι φιλοσοφίας ἐπιλαμβανό-
πεσόντες αὐτῆς ταῖς πολυφωνίαις, οὐχ ὑπο-
ὸν τῆς ψυχῆς σάλον, ἀλλ' ἀπεγνώκασι τοῦ λό-
ησομένου ποτὲ καὶ καθορμιοῦντος αὐτοὺς εἰς
ιμένας.

ἀγνοεῖς ὅτι ἀνθρώπων δόξαι καὶ παθήματα,
ύτων αἰτίαι καὶ γενέσεις, καὶ ἐπανορθώσεις,
ίαι, ὑπὲρ ὧν οἱ φιλόσοφοι ὁσημέραι πραγμα-
καὶ λέγουσι, χρῆμα οὐ στενὸν, οὐδὲ ἁπλοῦν,
ς τοῖς εὐθυπόροις τῶν ποταμῶν, οἷς ἐστὶ παρα-
ναῦν ἀφεῖναι τῷ ῥεύματι κατάγειν αὐτὴν
ιένας ὁδούς; Ἀλλ' ἔστι γὰρ κἀνταῦθα πέλαγος
ὶ μέγα, παντὸς Σικελικοῦ καὶ Αἰγυπτίου πο-
τερον· ἡ δὲ τέχνη οἶδε τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸν
φορᾷ, καὶ τοὺς λιμένας γνωρίζει. Πέπονθε
κεῖνο, ὅπερ καὶ τῶν κυβερνητῶν οἱ πολλοί·
ὲν γὰρ ἕκαστος τοῦ εἰδέναι, ἀπολείπονται δὲ
τοῦ ὀρθῶς εἰδέναι· καὶ τῶν μὲν λιμένων ἀστο-
φέρονται δ' οἱ μὲν ἐπὶ ῥαχίας ὀυσχερεῖς, οἱ δὲ
; μαλθακὰς, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς Σειρῆνας, οἱ δὲ ἐπὶ
οφάγους καὶ ἄλλους ἄνδρας ἢ διὰ μοχθηρίαν
ἢ δι' ἀμαθίαν ἀθέους, ἢ ὑφ' ἡδονῆς διεφθαρμέ-
ί που τίς ἐστιν ἀγαθὸς καὶ εὔστοχος κυβερνή-
τῶν λιμένων χωρεῖ τῶν ἀσφαλεστάτων,

Ἐνθ' οὐ γρεὼ πείσματός ἐστιν,
ὐνὰς βαλέειν, οὔτε πρυμνήσι' ἀνάψαι.

ἐστιν ὁ κυβερνήτης οὗτος; καὶ τίνι φέροντες

MAXIMI TYRII

PHILOSOPHI PLATONICI DISSERTATIONUM ROMÆ IN PRIMA COMMORATIONE HABITARUM I. (I. p. 1—6.)

Voluptatem etsi bonum, non tamen esse stabile. I.

1. *Difficile est bonam esse*, ut in veteri carmine est. Scire velim, utrum equo difficile sit virtute equi, et cani virtute sua excellere; an vero proprium illi bonum sine difficultate consequantur, singulisque virtutis suæ facilis sit possessio, si quidem ab arte equus tener adhuc, ut oportet, dometur, et a teneris venationi assuescat canis; solus vero homo ad investigationem boni sui non nisi ægre perveniat, nec facile assequatur, nec facile discernat; nullaque adhuc inventa ars sit, qua commode et perfecte instituatur hoc genus. Non enim omni tempore sophistis præbebit disserendi, aut disputandi, aut rixandi occasionem, nec sibi spem consequendi finis præcidet sui, neque disputationum ambiguitate deterritus salutem abjiciet suam, de profectu desperans, neque discendi studium unquam omittet; denique non experietur quod vectores meticulosi et qui primum ingrediuntur mare : quos si minima excipiat tempestas, inusitatæ rei specie deterriti navem relinquunt, artis præsidium negligunt, fluctibus (in cymba) se committunt, priusque, quam navis ipsa, pereunt. Non aliud enim mihi agere videntur philosophiæ studiosi, qui simul ac diversitatem, quæ in ea est plurima, opinionum inspexerunt, non ferunt hanc animæ vertiginem, nec futurum unquam confidunt, ut in portum eos quietum deducat ipsa ratio.

2. An ignoras mortalium opiniones et affectiones, causasque earum et initia, remedia et salutem, de quibus quotidie inter se velitantur disserunt que philosophi, rem esse non parvam neque simplicem, non directam aut expeditam, quales nonnulli sunt fluvii, quibus si navem committas, ipso cum fluxu per cognitas vias tuto devehetur? Sed et hic mare latum vastumque est, omni Siculo Ægyptioque intricatius : ars vero viam tenet, cœlum intuetur, portus agnoscit. Verumtamen accidit ei idem quoque, quod gubernatoribus plerisque, ut scire velint omnes, recte autem sciant pauci. Ergo a portubus aberrant, alii in cautes asperas, alii in cœnosa litora, alii in Sirenum scopulos, alii in Lotophagorum terram, similesque deferuntur homines, quos vel inhospitales improbitas, vel deorum ignaros fecit imperitia, vel corrupit voluptas. Si quis vero bonus peritusque est gubernator, recta portum subit tranquillum,

ubi vincula naves
nulla tenent, unco non alligat ancora morsu.

Quis vero hic gubernator est? et cui nos committemus ultro?

ἑαυτοὺς ἐπιτρέψομεν; Μήπω με τοῦτο, ὦ τὰν, ἔρῃ, πρὶν ἂν τοὺς ἄλλους ἴδῃς καὶ ἐξετάσῃς· καὶ πρῶτόν γε αὐτῶν τὸν ἁβρὸν τοῦτον καὶ ἥδιστον κυβερνήτην ἡδίστης τῆς νεὼς οὔσης ἐκ γῆς ἰδεῖν, ἐν δὲ τῷ πλῷ ἀχρειοτάτης καὶ πονηρᾶς ἀεὶ καὶ δυσέργου ταῖς ὑπηρεσίαις, καὶ ἐκτετμημένης τὰ ὄργανα, καὶ πρὸς τὰς τοῦ χειμῶνος ἐμβολὰς ἀσθενεστάτης καὶ ἐνδοσίμου.

3. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος οὐκ οἶδ' ὅπως εἰκόνος θαλαττίας ἐπελάβετο, μὴ ἀφῶμεν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἡμῖν, πρὶν ἐξεργάσηται σαφῶς τὴν γραφὴν, εἰκάζων τὴν Ἐπικούρου φιλοσοφίαν βασιλικῇ ὁλκάδι Αἰήτου βασιλέως. Λέγω δὲ οὐ μῦθον πλάττων, ἀλλὰ οὐ πολὺς χρόνος ὅτε ἐξ Αἰγύπτου ἐς Τροίαν ἔπλει βασιλεὺς τῶν ὑπὲρ Φοινίκης βαρβάρων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἳ « οὐκ ἴσασι θάλατταν, οὐδὲ ἀλέγουσι τοῦ Αἰγιόχου Διὸς οὐδὲ θεῶν μακάρων. » Παρεσκευάσατο δὴ μέλλων πλεῖν ὁ ἄθεος οὗτος καὶ ἀθάλαττος βασιλεὺς μεγάλην καὶ εὐρύχωρον ναῦν, ἵνα αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ συμπλέωσι· τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς βασίλεια ἦν οἷα κάλλιστα, παστάδες, καὶ εὐναὶ, καὶ δρόμοι·

Ἔκτοσθεν δ' αὐλῆς μέγας ὄρχατος ἄγχι θυράων
τετράγυος,

καὶ δένδρα ἐμπεφύκεσαν, ῥοιαὶ, καὶ ὄγχναι, καὶ μηλέαι, καὶ ἄμπελοι· τὸ δὲ αὐτῆς λουτρὸν ἦν, καὶ γυμνάσιον· τὸ δὲ, ὀψοποιοῖς χώρα· τὸ δὲ, θάλαμοι παλλακίσιν· τὸ δὲ, συμπόσιον· τὸ δὲ, ἄλλο τι μέρος τρυφώσης πόλεως. Περιεβέβλητο δὲ ἡ ναῦς πολλὰς μὲν χρόας ἡδίστας ἰδεῖν, πολὺν δὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον· καὶ διέφερεν οὐδὲν ἀνδρὸς δειλοῦ κεκοσμημένου ὅπλοις χρυσοῖς. Ἐθαύμαζον, οἷον εἰκὸς, τὸ θέαμα οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ τὸν ἐπιβάτην ἐμακάριζον, καί που τις εὔξατο ναύτης γενέσθαι ἡδίστης νεώς· ἐπεὶ δὲ ὥρα ἀνάγεσθαι ἦν, ἐξέπλει μὲν ἡ μεγάλη αὕτη ναῦς καὶ πολυτελὴς, καὶ ἀπεσάλευε τῶν λιμένων, καθάπερ νῆσος πλωτή. Ἐξέπλεον δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ὁλκάδες αἱ δημοτικαὶ, εὔζωνοι καὶ πρὸς τὴν χρείαν παρεσκευασμέναι. Μέχρι μὲν ἦν τὸ πνεῦμα πρᾷον, ἐκράτει ταῖς ἡδοναῖς ἡ βασιλικὴ ναῦς, καὶ κνίσης ἦν πάντα μεστὰ,

Αὐλῶν, συρίγγων τ' ἐνοπῆς, ὁμάδου τ' ἀνθρώπων·

ἐπεὶ δὲ ἐξ αἰθρίας ἄφνω χειμὼν ἐπετάραξε τὸν αἰθέρα, καὶ πνεῦμα κάτεισι λάβρον σὺν πολλῷ πατάγῳ, ἔγνωσαν τότε τίς μὲν ἡδονῆς χρεία, τίς δὲ τέχνης. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι ὁλκάδες ξυνενεικάμεναι τὰ ἱστία πρὸς τὸν κλύδωνα ἠμιλλῶντο, καὶ τὸ πνεῦμα ἔφερον, καὶ τὴν ἐμβολὴν τοῦ κακοῦ ἀπεμάχοντο· ἡ δὲ κακοδαίμων ἐκείνη ναῦς περιεφέρετο, καθάπερ ἀνδρὸς σῶμα μέγα καρηβαροῦν καὶ ὑπὸ μέθης σφαλλόμενον· καὶ οὔτε ὁ κυβερνήτης ὅ,τι χρήσαιτο τῇ τέχνῃ εἶχεν, ὅ, τε ἁβρὸς ἐκεῖνος ὄχλος ἔκειτο ἐκπλαγεὶς καὶ στένων· κατήριπε δὲ ὁ χειμὼν τὰ θαυμαστὰ ἐκεῖνα πάντα,

Πολλὰ δ' ὅγε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δούρατα μακρά·

Noli id ex me quærere, priusquam diversos illos i
examinaverisque, mi homo. Ante omnia autem f
prodeat deliciosus ille voluptatique deditus gube
vis quæ e terra intuentibus appareat jucundissima
vero inutilissima et ad omnia tarda sit ministeria
armamentis præterea privata omnibus, ut irruen
stati cedat facile, nudumque undæ præbeat latus.

3. Quandoquidem autem similitudinem a ma
ptam nescio quomodo nobis suppeditavit oratio, n
mus hanc, priusquam totum, quod volumus, no
xerit, Epicuri philosophiam cum prætoria Æetæ
conferens. Nec fabulam referre volo: sed non it
quum rex quidam ex Ægypto Trojam versus
homo barbarus, e numero eorum, qui supra Ph
lunt, *nec norunt mare, nec reverentur Jove*
tenentem, nec divos alios. Hic impius marisqu
tus rex maximam sibi spatiosissimamque strui n
serat, in qua quascunque vellet, secum voluptate
Nam pars ejus erat velut regia splendidissima,
cubicula, curricula:

Extra aulam magnus fuit hortus, limina juxta,
quattuor extensus per jugera:

in eo arbores crescebant diversæ, punicæ, pyri,
tesque. Aliam partem lavacrum tenebat, et gy
aliam, locus cocis destinatus; aliam, pellicum
aliam, triclinium; aliam aliud, in quo, non secus
urbe voluptatibus fracta, oblectaret genium. Picta
undique coloribus variis, visu jucundissimis; n
deerat, aut argenti copia. Denique similis erat h
belli, qui arma gestaret aurea. Mirabantur, ut
hoc spectaculum Ægyptii, felicemque uno omnes
cabant vectorem; neque deerat qui vehi in suavis
vehementer optaret. Quum autem jam solvend
esset, exire cœpit magna hæc atque opulenta na
tumque jactata vix egressa est portum; non aliter
sula, quæ in aqua natat. Egressæ sunt et naves rel
gares, succinctæ ad navigationem atque ad usum
Tantisper ergo dum a ventis esset in mari tran
longe voluptatibus suis superior erat navis regia,
omnia nidore erant; tum

Tibiaque, fremitusque hominum, et stridebat a

Simulatque autem e malacia illa subita aerem turb
pestas, multoque ventus vehemens in mare fremit
dit; tum demum quis voluptatis esset usus, quis a
intelligi. Ceteræ namque vela contrahere naves,
fluctibus facere, venti sustinere impetum, mali v
gnare: sola vero misera illa navis, non secus qu
corpus hominis, quod gravedine aut ebrietate ver
illuc impelli; adeo ut neque gubernator artis explo
posset, et effeminata illa turba hic illic metu atton
rans jaceret. Interim præclara illa omnia tempes
pavit,

Plurimaque evertit radicitus ardua ligna.

δὲ καὶ τὰ βασίλεια, καὶ οἱ θάλαμοι, καὶ τὰ καὶ ἐξέπιπτεν εἰς γῆν πόλεως ναυάγια·

ἐ κορώνησιν ἕκελοι περὶ νῆα μέλαιναν
κσιν ἐμφορέοντο.

ἑλος ἀνοήτου ἐπιβάτου, καὶ ἀχρήστου νεὼς, ίρου τρυφῆς.

πανάγωμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τὸν λόγον, ᾧ τὴν εἰ-ότην παρεβάλομεν· Ἔοικε γὰρ ἀμέλει καὶ οὗτος ἴν βραχὺν, οὐδὲ ἡμερῶν ὀλίγων ἡμῖν δρόμον ουμένοις, ἀλλὰ τὸν τοῦ ζῆν ξύμπαντα χρόνον εἶν ἡδονὰς οὐδὲν τῶν θαλαττίων ἐκείνων ἀσφα-ς· μήπω γάρ τις ἡμᾶς πειθέτω λόγος ὡς οὐκ ἡδονὴ, ἀλλὰ ἀγωνιζέσθω ἐὰν πεῖσαι δυνηθῇ ἐταβάλλειν. Ἂν δὲ δυνηθῇ, ἀνέξομαι ἡδόμενος τα χρόνον, καὶ ἀμελήσω τῆς ἀρετῆς, ἐάν μοι δονὴν ἀσφαλῆ καὶ λύπης ἀμιγῆ, ἡδονὴν ἀμε-τον, ἡδονὴν ἐπαινουμένην. Δείξεις δὲ πῶς; οὐ ἡ λύπην· οὐδὲν γὰρ ὑγιὲς οὐδὲ εἰλικρινὲς τούτων ίσατο τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις, ἀλλὰ ἀναμέμι-ντα χοῦ τὰ λυπηρὰ τοῖς ἡδέσιν, ἑκάτερον ἐν ἑκα-ρόμενον· ἀνάγκη δὲ αἱρούμενον θάτερον καὶ τοῦ ετέχειν εὐθύς· ἅτε γὰρ ἀλλήλοις συμπεφυκότα ν τῷ ἑτέρῳ ἐπιρρεῖ, καὶ ἀντικαταλλάττεται τὰς ;, καὶ ἀμείβει τὰς συνουσίας. Ὑπὸ δὲ τῆς πα-ς ταύτης ψυχὴ κυκωμένη, πῶς ἄν ποτε ἐπιλά-λυπίας, συνοῦσα ἀγαθοῖς ἐστερημένοις; Ἐγὼ ιάττῃ διὰ τοῦτο ἀπιστῶ, κἂν νήνεμος ᾖ, κἂν ν ἔχῃ· ὑποπτεύω γὰρ αὐτῆς τὴν ἡσυχίαν· εἰ δέ λει πιστεῦσαι γαλήνῃ, ἄγε λαβὼν εἰς πέλαγος ς,

θ' οὐκ ἔστ' οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
ται· ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
ταται ἀννέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

λήρωται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοιούτῳ πάθει· καὶ ἂν αὐτῇ ἀπῇ μὲν ὁ κυβερνήτης, ἀπῇ δὲ καὶ ἡ κἂν γαλήνην ἴδῃ, χειμῶνα δέδιεν· κἂν χειμῶνι , γαλήνην ποθεῖ. Ἀνδρὸς γὰρ βίος πρὸς ἡδονὴν τος, καὶ λύπην ἐπτοημένου, κοῦφος καὶ ψοφο-ὶ ἄπιστος καὶ θαλάττης πάσης ἀδηλότερος.

Οὐχ ὁρᾷς τοὺς μνηστῆρας νεανικαῖς ἡδοναῖς συγ-νους, πίονας αἶγας κατέδοντας, καὶ ἁπαλῶν ἐμπιπλαμένους, καὶ αὐλῶν ἀκούοντας, καὶ οἶνον γομένους, καὶ δίσκοις τερπομένους, καὶ αἰγανέας Τίς οὐκ ἂν αὐτοὺς τῆς ἡδονῆς ταύτης ἐμακάρι-ιλὰ ὁ μαντικὸς καὶ γνωριστικὸς τοῦ μέλλοντος

ἕκειλοι, τί κακὸν τόδε πάσχετε, νυκτὶ μὲν ὑμῶν
κται κεφαλαί·

ὁδας τὸ κακὸν καὶ ἐγγύς. Παρὰ πόδας τὸ κακὸν Ἀλεξάνδρῳ τῷ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἡδονὴν σπονήσου ἐκκλέψαντι· ταχὺ γὰρ ἐπ' αὐτῇ στό-ρτύθη Ἑλληνικὸς, μυρίας μὲν ὀδύνας αὐτῷ τῷ

Ibi ergo dissipari regia, thalami, lavacra : alluebanturque terræ non navis, sed urbis naufragia :

Ast olli, fulicum similes, hinc inde carinam

in fluctibus agitabant. Hunc finem stolidissimus navis inutilis vector et importuna luxuria habuit.

4. Jam ad eum sermonem, quocum hanc similitudinem instituimus, denuo redeamus. Videtur enim et ille (Epicurus) non ad brevem aut dierum aliquot navigationem cum periculis subeundam, sed in totius vitæ tempus præcipere nobis voluptates velle, quæ nihilo sunt marinis illis certiores. Necdum tamen rationem, quæ voluptatem nobis e bonorum tollendam numero esse persuadeat, admittimus : verum contendat qui volet, si modo persuadere possit, non mutari voluptatem. Hoc si potest, jam concedam et voluptati per omne tempus studebo; atque adeo valedicam virtuti, hac lege, ut voluptatem mihi solidam ostendas, nullis vitiatam doloribus, voluptatem quam nulla excipit pœnitentia, voluptatem laude dignam. Quomodo autem ostendas? non magis certe, quam dolorem : nihil enim horum omni ex parte solidum penitusque sanum natura hominibus concessit : sed ubique voluptati mœror adhæret, alterumque imbutum est altero; ut necesse sit, alterum si eligas, alterum quoque extemplo contingat tibi. Hæc enim quasi natura sunt congenita, ita alterum alteri supervenit, reciprocosque mutant ortus, ut nunc hoc adsit, nunc illud. His quum fluxibus refluxibusque turbetur animus, quænam spes, ut doloris aliquando expers agat, relinquitur; præsertim quum iis fruatur bonis, quibus subito carendum erit? Quare ego nec mari credo, quamvis venti sileant, quamvis sit tranquillum : suspectum est enim mihi hoc silentium. Quippe si serenitati me velis confidere, in aliquod, quod mutationem non recipit mare me deducas;

Quod neque tempestas insana, nec humidus unquam
imber agit; semperque innubilis æther
cingit, et hinc illinc lux circum candida currit.

Eadem est animi nostri ratio, eodem jactatur modo. Si enim gubernator absit, absitque ars, licet serenitatem videat, tempestatem metuit; rursus in tempestate si versetur, serenitatem expetit. Vita enim hominis voluptati dediti et dolorem expavescentis, mobilis est, meticulosa, infida, omni salo denique incertior.

5. Nonne procos vides, quam superbe se oblectent voluptatibus, pingues capras ut comedant, molliculis hœdis se ut expleant, tibias audiant, vinum misceant, disco sese oblectent, tragulas emittant? Quis non hanc illis voluptatem invidisset? At vates optimus et futuri non ignarus illis dicit,

O miseri, quæ vos cingunt mala! vestra tenebræ
involvunt capita :

instat vobis miseria, adest malum. Sicut et Alexandro instabat malum, quum magnam illam e Peloponneso furtim avexisset voluptatem. Statim enim ob eum raptum Græcorum instructa classis est, sexcenta magno illi voluptatis ama-

τῆς ἡδονῆς ἐραστῇ ἄγων, μυρίας δὲ τῇ ξυμπάσῃ πόλει. Τὰς δὲ Ἀσσυρίους ἡδονὰς οὐ λέγω, ἃς κατέλαβεν εὐθὺς πῦρ αὐτῷ χρυσῷ καὶ αὐταῖς παλλακίσιν· οὐδὲ τὰς Πολυκράτους τὰς Ἰωνικὰς οὐ λέγω, ἃς κατέλαβεν οὐδὲ εὐσχήμων θάνατος. Πλήρης ἦν Σύβαρις ἡδονῶν, ἀλλὰ ἀπώλοντο μετὰ τῶν χρησαμένων αἱ ἡδοναί. Εὐδοκίμουν καὶ παρὰ Συρακοσίοις ἡδοναί, ἀλλ' ἐσωφρόνισαν αὐτοὺς μετ' ἐκείνας αἱ συμφοραί. Ἀλλ' οὐδὲ Κορινθίοις**

tori, sexcenta toti urbi advehens mala. Or ptates Assyrias, quas statim cum ipso auro, cum tricibus ignis invasit. Nec Ionicas Polycratis di honesta quidem mors secuta est. Plena voluptu ris erat, sed cum cultoribus suis interierunt Etiam apud Syracusanos in deliciis erant volu calamitates insecutæ illos ad frugem redegerun apud Corinthios *diu permanserunt* **

ΛΟΓΟΣ Β'.

Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. Β'.

1. Ἐπεχείρει ἐχθρὸς λόγος τις παρελθὼν πείθειν ἡμᾶς ὡς αἱρετέον ἡδονὴν, ἐὰν προσγένηται αὐτῇ τὸ ἀσφαλές. Σοφιστὴς λόγος καὶ ἀπατεὼν δεινῶς, ὃς, ἐξὸν σκοπεῖν τὴν ἡδονῆς φύσιν, καθόσον ἡδονή που τάττεται ἐν ἀγαθοῖς ἢ κακοῖς, ἐν ποτέρῳ χορῷ παρεὶς τὸ σκέμμα, ὡς ἀγαθοῦ τῆς ἡδονῆς οὔσης, ἐσκοπεῖτο εἰ βέβαιον τὸ ἀγαθὸν τοῦτο. Καὶ ποῖον ἄν τις ἐπινοήσαι ἀγαθὸν σαλεῦον καὶ κραδαινόμενον; Ὥσπερ γὰρ, οἶμαι, καὶ τῆς ὅλης γῆς εἰ ἀφέλοι τις τῷ λόγῳ τὴν ἕδραν καὶ τὴν μονὴν, συναφεῖλεν αὐτῆς καὶ τὸ εἶναι· καὶ τοῦ ἡλίου εἰ ἀφέλοι τις τὴν κίνησιν καὶ τὸν δρόμον, συναφεῖλεν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν· οὕτως καὶ τοῦ ἀγαθοῦ εἴ τις ἀφέλοι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν στάσιν, συναφεῖλεν αὐτοῦ καὶ τὴν φύσιν· οὐ γὰρ χρόνῳ τὸ ἀγαθὸν ἀνθεῖ, ὡς ὥρα σώματος. Πῶς ἂν οὖν τις περὶ ἡδονῆς σκοποῖ, τὸ μὲν ἀγαθὸν αὐτῇ προσθεὶς, ἀφελὼν δὲ τὸ βέβαιον; Εἰ γὰρ ἀνάγκη ἀγαθὸν ὂν βέβαιον εἶναι, τῇ τοῦ βεβαίου ἀπουσίᾳ καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἡδονῆς συναπέρχεται. Καὶ πότερος τούτων τῷ πιθανῷ πλησιαίτερος; ὁ λέγων τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, κἂν μὴ βέβαιον ᾖ· ἢ ὁ ἀγαθὸν λέγων μὴ εἶναι, ἂν μὴ καὶ βέβαιον ᾖ; Ἐγὼ μὲν οἶμαι θάτερον· κρεῖττον γὰρ ἀφελεῖν ἡδονὴν ἀγαθοῦ, προσθέντας τὸ βέβαιον αὐτῷ, ἢ προσθεῖναι ἡδονῇ τἀγαθὸν, ἀφελόντας αὐτῆς τὸ ἀσφαλές.

2. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ μὲν ἀγαθὸν οὐχ ἡδὺ πάντως, βέβαιον δὲ πάντως· τὸ δὲ ἡδὺ οὐ πάντως ἀγαθὸν, ἀβέβαιον δὲ πάντως· λείπεται δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν ἡδονὴν διώκοντας ἀμελεῖν τἀγαθοῦ, ἢ τὸ ἀγαθὸν αἱρουμένους μὴ διώκειν ἡδονήν. Οὐθὲν δὲ οἶμαι διωκτὸν ὅ,τι μὴ ἀγαθόν· ἀλλ', ἀγαθοῦ φαντασίᾳ, τὸ μὴ ἀγαθὸν διώκεται ἐν χώρᾳ ἀγαθοῦ· καθάπερ ὑπὸ τῶν χρηματιστῶν τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων, οὐ διότι κίβδηλα, αἱρετὰ ὄντα, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ἀληθὲς ὁμοιότητι τὴν τοῦ κιβδήλου φύσιν ἐπικρυπτόμενα. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν οἱ ἀργυρογνώμονες τῇ τέχνῃ διεκρίναντο τἀληθοῦς τὸ μὴ δόκιμον· ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγαθῶν νομῇ διακρίνει ὁ λόγος ἀπὸ τῶν ὄντων ἀγαθῶν τὰ φαινόμενα μὲν, οὐκ ὄντα δέ· ἀλλὰ λησόμεθα, ὥσπερ οἱ μοχθηροὶ χρηματισταὶ, θησαυροὺς ταμιευόμενοι κιβδήλων ἀγαθῶν.

3. Τίς ἂν οὖν καὶ γένοιτο ἡ σκέψις ἡμῖν, καὶ τίς ὁ τῆς δοκιμασίας οὗτος τρόπος; Φέρε, εἴ τις ἐπεχείρει, τὸν βοῦν ὑπολύσας τῶν ἀρότρων, καὶ τὸν ἵππον τῶν

DISSERTATIO II.

Voluptatem etsi bonum, non tamen esse st

1. Quædam nobis conabantur persuadere festæ, voluptatem, si quidem diuturna dari stat sit, eligendam esse. Sophisticæ vere, et ad deci mines mirifice instructæ; quæ, quum de natur (quatenus in bonis ea malisve alicubi numeratu oportuerit utri cœtui assignari debeat, quasi esset in bonis voluptatem esse, an stabile hoc bo quæsiverunt. Quomodo autem mobile semper dari bonum poterit? Sicut enim toti terræ stabi mobilitatemque suam si demas in ratiocinando, motum cursumque si tollas suum, essentiam utriusque; eodem modo, bono illud si demas, i et perseverantiam dico, naturam ejus una sus enim pro tempore, sicut forma corporis, florere num. Quomodo ergo de voluptate agat aliquis, esse concedat, stabile esse neget? Si enim illud num est, simul et stabile esse sit necesse; una litate, qua caret, etiam bonum voluptatis abit. magis veri similia dicit? qui voluptatem bonum quamvis instabile; an qui bonum esse negat, bile? Ego certe alterum puto. Præstat enim e ptatem tollere, stabilitatemque illis suam relinqu inter bona voluptatem ponere, nec stabilitatem

2. Quoniam autem non semper jucundum est num, semper vero est stabile; illud autem, q dum est, non semper est bonum, instabile aute per: restat e duobus alterum, ut vel, neglecto luptatem sequamur; vel, relicta voluptate, eligan Puto autem nihil expeti, nisi quod sit bonum; opinione boni, ut pro bono sequamur non bonu nummulariis fieri vides, qui adulterinos sequu mos, non qua sunt adulterini, sed qua sua cum litudine vitium abscondunt. Et ut ibi a vero ac per artem suam distinguit argentarius; ita in bo tributione a veris bonis, quæ videntur bona, n men, distinguit ratio: nisi nos malemus, quod in nummularii, adulterini nobis boni congerere the

3. Quo autem hæc modo investigamus? aut q probandi nobis relinquitur ratio? Agedum, si mum induceret ab aratro bovem solvere, a cur

ὑπαλλάξας ἑκατέρου τὴν ἐργασίαν, ὑπαγα-
ιὲν βοῦν τῷ ἅρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ·
· ἦν πρὸς μὲν τὴν φύσιν παράνομος, πρὸς δὲ
ὶτὰ ὑβριστὴς, πρὸς δὲ τὰς τέχνας ἀμαθὴς,
ἣν χρείαν ἀκερδὴς, πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν
ιτος; Τί δὲ τὰ τούτων ἔτι ἀτοπώτερα; εἰ τῶν
ον ἀφελῶν τὰ πτερὰ, βαδιστικὰ ἐκ πτηνῶν
θέλῃς, τὸν δὲ ἄνθρωπον πτερώσας παραδῷς
φέρεσθαι δι' αὐτοῦ, ὄρνιθος δίκην, οὐκ ἔσῃ
ιτος τῆς ἀλλαγῆς; ὁπότε μηδὲ ὁ μῦθος τὸν
ἠνέσχετο ἀτόπους οὕτω τέχνας πραγματευό-
.' ἀπέῤῥιψεν αὐτῷ τὸν παῖδα τοῦ αἰθέρος εἰς
αὐτοῖς πτεροῖς· Φασὶ δὲ καὶ Καρχηδόνιον
γρεῦσαι λέοντα ἄρτι ἐκ γάλακτος, καὶ ἡμε-
τον παρανόμῳ τροφῇ, καὶ τὸν θυμὸν αὐτοῦ
εἴτῃ νόθῳ· ὥστε ἐπιθεὶς αὐτῷ φορτίον ἤλαυνε
, ὄνου δίκην· ἀλλὰ ἀπέκτεινάν γε αὐτὸν Καρ-
ιισήσαντες τῆς παρανομίας, ὡς τύραννον μὲν
ἰδιώτην δὲ τῇ δυστυχίᾳ.

περ οὖν τῷ ἵππων γένει συγκεκλήρωται πρὸς
δρόμος, καὶ τῷ βοῶν πόνοι, καὶ ὄρνισι πτερὰ,
ιν ἀλκὴ, καὶ ἄλλοις ἄλλο τι· οὕτως ἀμέλει
ὑπῳ ὑπάρχει δύναμις ξυμφυὴς διασωστικὴ
; ταύτην δὲ ἑτέραν εἶναι δεῖ παρ' ἕκαστον
, εἰ μέλλει ἄνθρωπος ὢν μὴ ὑπὸ ἀλκῆς σω-
ὥσπερ οἱ λέοντες, μηδὲ ὑπὸ δρόμου, ὥσπερ
μηδὲ ἀχθοφορεῖν ὄνου δίκην, μηδὲ ἀροῦν βοὸς
δὲ πέτασθαι κατὰ ὄρνιθας, μηδὲ νήχεσθαι
ας. Ἀλλ' ἔστι τι καὶ τούτῳ ἔργον ἴδιον, δια-
τοῦ βίου, εἴ γε νενέμηται τὰ ζῷα τὰς δυνά-
ιτην ἕκαστον κατὰ τὴν χρείαν τοῦ βίου, καὶ
ατὰ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰ ὄργανα κατὰ τὰ
τὰ ἀγαθά· καὶ, ξυνελόντι εἰπεῖν, τὸ ἑκάστου
τῷ ἐπιχωρίῳ τῶν ἔργων μένει, τὰ δὲ ἔργα
χρείας ἀναγκαίῳ, ἡ δὲ χρεία ἐν τῷ τῆς δυ-
ὑπόρῳ, ἡ δὲ δύναμις ἐν τῷ τῶν ὀργάνων εὐ-
τὰ δὲ ὄργανα ἐν τῷ φύσεως ποικίλῳ. Παν-
ἀρ ἡ φύσις, καὶ διὰ τοῦτο περιέβαλε καὶ
ε τὰ ζῷα ἕκαστα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ βίου,
ις ὅπλοις· τὰ μὲν ὀνύχων ἀκμαῖς, τὰ δὲ ὀδόν-
, τὰ δὲ κεράτων ὀξύτητι, τὰ δὲ ποδῶν τά-
θυμῷ, τὰ δὲ ἰῷ· τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀποδύ-
ωνὶ τῶν προβλημάτων, ἀπέφηνε γυμνὸν καὶ
ἀτριχον, καὶ ῥώμην ἀσθενῆ, καὶ θεῖν βρά-
ἀνίπτασθαι ἀμήχανον, καὶ νήχειν ἀμβλύ-
φυσε δέ τι αὐτῷ ζώπυρον ἀφανὲς πρὸς σωτη-
, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι νοῦν, ᾧ διατελεῖ
καὶ τὰς ἀπορίας ἐξιώμενον τοῦ βίου, καὶ
τὴν ἔνδειαν τῶν σωμάτων, καὶ ἀντιτεχνώ-
τῶν ἄλλων ζῴων πλεονεξίαις, καὶ πάντων
εἰ ὑπάγον τῷ τοῦδε νόμῳ καὶ λόγῳ.

ιυ δή με καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· σκεπτέον τὸ
ιθὸν ποῦ καὶ τίνα τρόπον; Ἀπακρινοῦμαί σοι
ῦ λέοντος, ὡς περὶ τοῦ ὄρνιθος, ὡς περὶ τῶν

mutatoque utriusque munere, bovem currui, aratro submittere equum; nonne is naturam violare, animalibus illudere, artem ignorare, laborem sine fructu suscipere, in ipso ridiculus esse videbitur opere? Quid si etiam absurdiora ponamus? si alas suas demas avibus, tantumque incedere eas postules, non volare; homini alas addas, velisque in altum cum avibus ferri; nonne appareas ob hanc mutationem deridiculus? quandoquidem ne Dædalum quidem suum rem tam ineptam moliri ipsa passa est fabula, sed deorsum in terras filium ejus ex alto cum alis suis dejecit. Aiunt et Pœnum aliquando juvenem leonem ab ipso lacte cepisse, quem inusitata educatione mansuetum reddidit degenerique quadam victus ratione animos enervavit belluæ, adeo ut, sarcinis tandem impositis, per mediam urbem non aliter quam asinum vectaret. Verum paullo post, tanquam legum violator, morte mulctatus est a civibus; quod conditionis quidem humilitate privatus esset, natura vero tyrannus et indole.

4. Sicut ergo ad conservationem sui cursus equis, bobus labor, alæ avibus, robur leonibus, aliisque aliud assignatum est a deo; sic et homini quædam annata est facultas, quæ hoc genus conservet. Hanc autem aliam ac discretam a reliquorum animalium facultatibus oportet esse; siquidem ille utpote homo nec robore se conservat, ut leo; nec cursu, ut equus; nec onus subire cum asino, nec arare cum bove, nec volare cum avibus, nec natare possit cum piscibus. Sed et huic peculiare necesse est opus esse, unde vita ejus a ceterorum vitis dignoscatur, siquidem sua singulis divisa animalibus est facultas, eaque prout usus flagitat singulorum, functionesque propriæ singulorum potentiæ, instrumenta vero functionibus respondent, ac proinde bonis cujusque. Nam, ut complectar quod res est, bonum singulorum in operibus propriis, opera in usus necessitate, usus in facilitate potentiæ, potentia in aptitudine instrumentorum, instrumenta in varietate naturæ consistunt. Varia est enim natura: atque hæc causa est, cur singula animalia diversum in modum instruxerit ad conservationem sui, aliaque aliis concesserit arma: his unguium aciem, illis vim dentium, aliis cornuum acumen, aliis velocitatem pedum, animos aliis, aliis venenum. Verum homini horum quidem propugnaculorum concessit nihil: nam et nudum edidit, neque tectum, ac depilem; robur exiguum, velocitatem prope nullam dedit; volandi facultatem omnino negavit, natandi vix parvam indulsit. Quid ergo? occultam, qua vitam suam tueri possit, quasi scintillam concessit ei; quam *mentem* dicunt homines. Hoc uno se tuetur usque, atque evolvit se ex vitæ difficultatibus, et explet ea omnia, quæ corpori desunt; hoc uno singula, quibus reliqua antistant animalia, scite compensat; hoc uno imperat cunctis, quæ rationi hujus et legi subjicit.

5. Quære ex me jam de homine: Ubinam et quomodo bonum hujus investigabimus? Eodem modo, quo respondi de leone, de avibus, de reliquis animalibus, etiam hic re-

ἁλλων ἁπάντων ἀπεκρινάμην· ἐνταῦθα ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθὸν, ὅπου τὸ ἀνθρώπου ἔργον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ἔργον; ὅπου τὸ ὄργανον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ὄργανον; ὅπου τὸ διασῶζον. Ἐντεῦθεν ἄρξαι. Τί ἀνθρώπου διασωστικόν; ἡδονή. Πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προτιμίαν οὐκ ἀνέχομαι· ἥδεται καὶ βοῦς, ἥδεται καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος. Ὅρα ποῦ τάττεις τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, τίνας αὐτῷ κοινωνοὺς τῶν ἀγαθῶν δίδως. Εἰ δὲ ἡδονὴ τὸ σῶζον, ζήτει μετὰ τοῦτο, τί ἡδονῆς ὄργανον· ἐντεύξῃ δὲ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς· καὶ μέχρι μὲν ὀφθαλμῶν καὶ ὤτων τίμα τὰ ὄργανα· ἐὰν δὲ προέλθῃς περαιτέρω ἐπὶ τὰς ἡδονῆς ὁδοὺς, ὅρα τίσιν ὀργάνοις ἀνατίθῃς τὴν σωτηρίαν. Εὕρες τὰ ὄργανα, ζήτει τὰ ἔργα. Λιχνευέτω ἡ γλῶττα, τηκέσθωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ἐκλυέσθω ἡ ἀκοὴ, πληρούσθω ἡ γαστὴρ, ὑβριζέτω τὰ ὑβρίζειν πεφυκότα. Εὕρες τὰ ἔργα, ἐντετύχηκας τῷ ἀγαθῷ. Τοῦτο ἡ σωτηρία; τοῦτο ἡ εὐδαιμονία; * *

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. Γ'.

1. Αἰσώπῳ τῷ Φρυγὶ πεποίηνται λόγοι διά τε θηρίων καὶ ** ξυνουσίας· διαλέγεται δὲ αὐτῷ καὶ τὰ δένδρα, καὶ οἱ ἰχθύες, ἄλλο ἄλλῳ καὶ ἀνθρώποις ἀναμίξ· καταμέμικται δὲ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις νοῦς βραχὺς, αἰνιττόμενός τι τῶν ἀληθῶν. Ἄδεται δή τις αὐτῷ καὶ τοιοῦτος μῦθος. Ἔλαφον διώκει λέων· ἡ δὲ φεύγουσα ὑπεξάγει, καὶ καταδύεται εἰς δρυμὸν βαθύν· ὁ δὲ λέων (ὅσα γὰρ ἀλκῇ προὔχει, τάχει λείπεται) ἐπιστὰς τῷ δρυμῷ ἐρωτᾷ ποιμένα, εἴ που εἶδε πτήξασαν τὴν ἔλαφον. Ὁ δὲ ποιμὴν οὐκ ἔφη εἰδέναι· καὶ ὁμοῦ λέγων, τὴν χεῖρα ἀποτείνας, ἔδειξε τὸ χωρίον. Ὤχετο ὁ λέων ἐπὶ τὴν δειλαίαν ἔλαφον· ἡ δὲ ἀλώπηξ (σοφὴ γάρ τις αὕτη τῷ Αἰσώπῳ ἐστί) πρὸς τὸν ποιμένα λέγει, Ὡς δειλὸς ἅμα καὶ πονηρὸς ἦσθα· δειλὸς μὲν πρὸς λέοντας, πονηρὸς δὲ ἐς ἐλάφους.

2. Δοκεῖ μοι δὴ χρήσασθαι ἂν καὶ ὁ Ἐπίκουρος τῷ Φρυγίῳ τούτῳ αἰνίγματι πρὸς τὸν τῆς ἡδονῆς κατήγορον, τῇ μὲν φωνῇ ἀνδριζόμενον, τῇ δὲ γνώμῃ, καθάπερ τῇ χειρὶ, ἐκτεινόμενον ἐφ' ἡδονῇ. Τίς γὰρ οὕτω πολεμήσαιτο ἑαυτῷ, ὥστε τὸ μόνον δὴ πραγμάτων τῇ αὐτοῦ φύσει ἐπαγωγότατον ἀποσείσασθαι ἑκών; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ἃ ὑπ' ἀνθρώπων διώκεται, ἢ πείρᾳ γνωρισθέντα παρεδέχθη, ἢ τέχνῃ δοκιμασθέντα ἐτιμήθη, ἢ λόγῳ ἐξετασθέντα ἐπιστεύθη, ἢ χρόνῳ βασανισθέντα ἠγαπήθη· ἡδονὴ δὲ καὶ λόγου ἀδεὴς, καὶ τέχνης πρεσβυτέρα, καὶ τὴν πεῖραν φθάνει, καὶ οὐκ ἀναμένει χρόνον, ἀλλὰ ὑπερφυὴς ἡ πρὸς αὐτὴν φιλία καὶ ἡλικιῶτις τῶν σωμάτων, ὥσπερ κρηπὶς, τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ζῴου ὑποβέβληται· ἢν εἴ τις ἀφέλοι, τὸ γενόμενον εὐθὺς οἴχεσθαι δεῖ. Ἐπιστήμην μὲν γὰρ, καὶ λόγον, καὶ τοῦτο δὴ τὸ θρυλούμενον τὸν νοῦν αὐτὸν, προϊὼν

spondebo tibi : ibi quære bonum hominis, ubi ej functio. Functionem vero ubi inveniam? ubi instr Instrumentum ubi? ubi id, quod conservat hom jam incipiamus. Hominem quid conservat? volu communem dicis, qua nulla pars naturæ care ceteris illam præponi non possum sinere. V bos, voluptate et asinus, et sus afficitur, et sim jam quo loco ponas humanum genus, quos illi s rum adjungas. Quodsi id est voluptas, quod hominem; quære quod sit instrumentum volu multa invenies diversaque; et ad oculos quidem aures instrumenta laudabis : quodsi porro perga que voluptatis ingrediaris semitas, vide quibus tis conservationem ascribas hominis. Instrun nisti, quære functiones. Helluetur lingua, libidi oculi, voluptate liquescant aures, impleatur ve serviant partes illi destinatæ. Invenisti functio hendisti bonum. Hæccine est conservatio? ha tas? * *

DISSERTATIO III.

Voluptatem etsi bonum, non tamen esse st

1. Æsopus Phryx ille fabulas conscripsit, in tua inter se consuetudine bruta utuntur anim dum etiam colloquentes introducit arbores, et p promiscue cum alio vel cum homine. Brevem ralem sensum admixtum continent hæ fabulæ, quasi innuunt veritatem. Celebratur igitur in etiam talis. Cervam prosequitur leo : illa f densoque quodam abdit se in nemore. Leo quantum robore cervam vincit, tantum veloc vincitur, nemus adit, quæritque ex pastore, si tem vidisset cervam. Negat pastor, simulque tensa locum ostendit. Atque ita cervam miser dit leo. Vulpecula autem (hanc enim callid Æsopus facit), Nae tu, inquit pastori, imbelli probusque es; coram leonibus quidem imbellis vero in cervos.

2. Videtur mihi hoc hominis Phrygii apolo eos, qui voluptatem accusant, uti posse Epicur tenus fortes videntur, animum vero, ut ille digi luptatem intendunt. Quis enim tam sibi inim ut rem, quæ una omnium natura sua maxime sponte sua aspernetur? Reliqua enim, quæ se mines, aut experientia intelligenda nobis dedi approbavit industria, aut de iis fidem nobis fec longi indicium temporis ea conciliavit nobis. V ratione eget, et arte est antiquior, et experient nit, nec tempus exspectat : sed ineffabilis ejus amor est, una cum corporibus nobis innatus, q damentum aliquod, animalium subjicitur salu quis tollat, statim id, quod natum est, evanes cesse. Scientiam enim, rationemque, atque id ab omnibus *mens* vel *intellectus* dicitur, progr

ὁ χρόνῳ ὁ ἄνθρωπος, τῇ κατὰ βραχὺ ἐντεύξει τῶν πράξεων διὰ τῆς πείρας ξυνενεγκάμενος, ἤθροισεν ἐφ' ἑαυτῷ· ἡδονὴν δὲ αὐτοδίδακτος παρὰ τῆς φύσεως λαβὼν ἔχει ἐξ ἀρχῆς εὐθύς· καὶ ταύτην μὲν ἀγαπᾷ, ποιεῖ δὲ τῷ ἀλγεινῷ· καὶ ὑπὸ μὲν τῆς ἡδονῆς σώζεται, ὑπὸ δὲ τοῦ ἀλγεῖν φθείρεται.

2. Φαῦλόν τι χρῆμα ἡδονή; οὐκ ἂν ἦν ξύμφυτον, εἰ τῶν σωζόντων ἡμᾶς τὸ πρεσβύτατον. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν σοφιστῶν θρυλούμενα ἐς αὐτὴν, ἡ Σαρδαναπάλου τρυφή, καὶ ἡ Μηδικὴ χλιδή, καὶ ἡ Ἰωνικὴ ἁβρότης, καὶ τράπεζαι Σικελικαὶ, καὶ ὀρχήσεις Συβαριτικαὶ, καὶ ἑταῖραι Κορίνθιαι, ταῦτα ἀθρόα, καὶ ὅσα τούτων ποικιλώτερα, οὐχ ἡδονῆς ἔργα, ἀλλὰ τέχνης καὶ πόνου, παρανομησάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἡδονὰς δι' εὐπορίαν τῶν τεχνῶν ὀψὲ τοῦ χρόνου. Ὥσπερ οὖν οὐδεὶς λοιδορεῖται τῷ λόγῳ, ὡς οὐκ ἔστι καλὸν τῇ φύσει, κἂν ἀπάγῃ τις αὐτοῦ τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ μὴ φύσει καλόν· οὕτως οὐδὲ τῇ ἡδονῇ λοιδορητέον, ἀλλὰ τοῖς χρωμένοις ἡδονῇ κακῶς. Δύο δὲ ὄντων τούτων ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ, ἡδονῆς καὶ λόγου, λόγῳ μὲν ἡδονὴ κραθεῖσα, μὴ δὲν ἀφελοῦσα τοῦ ἀναγκαίου, προσέθηκεν αὐτῷ τὸ ἡδύτερον· λόγος δὲ ἡδοναῖς προσγενόμενος, αὐξήσας τῶν δι' εὐπορίας τὸ μέτριον, ἀφεῖλε τοῦ φύσει τερποῦ τὸ ἀναγκαῖον.

4. Ἀλλ' οὐκ ἴδιον ἀνθρώπου ἡδονὴ, κοινὸν δὲ τῶν ἄλλων ζῴων. Τοῦτο λέγεις τὸ ἐλεγχωτάτον ἡδονῆς ὡς σωτηρίαν, τὸ παντὸς τοῦ πεφυκότος ζῆν διασωστικόν· ἢ διὰ τὴν κοινότητά σε ἐνοχλεῖ; Ὦ τῆς πλεονεξίας. Σύ μοι δοκεῖς οὐδὲ τοῦ ἡλίου ἀγαπᾶν τὸ φῶς, ὃ ἐστι κοινὸν ὀφθαλμῶν πάντων· ἀλλὰ ἔδει γὰρ τὸν θρεπτὸν μόνον ὁρᾶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ τὸ φῶς· οὐδέ γε ὁ ἀὴρ, εἰσπνεόμενός τε καὶ οἰκονομῶν τὰ σώματα ταῖς αὐτοῦ ὁδοῖς· οὐ ποταμῶν ῥεύματα, οὐ γῆς καρποί· πέρα γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐὰν μὴ προέλθῃς, πάντα κοινὰ, ἴδιον δὲ οὐδὲν οὐδενός. Ἐνταῦθά μοι τάττε καὶ τὴν ἡδονὴν, ἐν κοινότητι ἀγαθοῦ σώζοντος πᾶσαν αἰσθητικὴν φύσιν.

5. Ἐπεὶ δὲ ἀρετῆς πρὸς ἡδονὴν ἡ ἐξέτασις γίγνεται, λοιδορήσομαι μὲν τῇ ἀρετῇ (οὐ γὰρ πικρὸς, οὐδὲ ἄσημος ὁ καθ' ἡδονὴν λόγος), τοσοῦτον δὲ λέγω, ὡς τῆς ἀρετῆς ἀφαιρήσει τις τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς προσαφῄρηκεν· οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν αἱρετὸν, ἐγγενομένης ἡδονῆς· καὶ γὰρ ὁ κατ' ἀρετὴν πονῶν ὢν, φιλίᾳ ἡδονῆς πονεῖ, παρούσης ἢ προσδοκωμένης. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς χρηματισμοῖς οὐθεὶς ἑκὼν ἀντικαταλλάττεται δραχμὴν ταλάντου, οὐδὲ χρυσοῦ χαλκὸν,

ᾧ μὴ φρένας ἐξέλετο Ζεύς·

ἀλλὰ δεῖ τὰς ἀμοιβὰς, κἂν ἰσοστάσιοι ὦσιν, λυσιτελεῖν ἀλλαττομένῳ κατὰ τὴν χρείαν τοῦ λαβόντος· οὕτως ἔλει κἂν ταῖς τῶν πόνων ὁμιλίαις οὐδεὶς πονεῖ πόνου ὤν (ἢ γὰρ ἂν εἴη ὁ δυσεραστότερος;) ἀλλάττεται δὲ ἐκ παρόντας πόνους, ὡς μὲν εἴποι ἄν τις τῶν ἀγροικοτέρων, τοῦ καλοῦ· ὡς δέ τις τῶν ἀληθεστέρων, ἡδο-

ris, paullatim congredientibus cum rebus ipsis sensibus, longa experientia colligit homo, conservatque : voluptatem autem sponte statim a natura ipsa traditam haurit atque accipit; hanc amplectitur, oditque quicquid dolorem affert; ab hac servatur, ab illo corrumpitur.

3. Vituperanda res est voluptas? imo tum nobiscum ea non nasceretur, neque omnium, quibus conservationem debemus nostram, esset antiquissima. Quæ autem vulgo a sophistis objiciuntur voluptati, Sardanapalli luxus, Medicæ deliciæ, mollities Ionica, mensæ Siculæ, Sybaritica saltationes, Corinthiæ meretriculæ, hæc omnia confertim, et si plura etiam his afferre velis, non voluptatis, sed artis rationisque sunt effectus; longo namque post tempore, quum artes facilia omnia reddidissent, voluptatem violarunt homines. Sicut autem rationem rem natura sua honestam nemo negat esse, quamvis ea in negotio minime natura sua honesto quis abutatur; ita neque de voluptate secus loquendum est, sed de iis, qui voluptate utuntur male. Duo autem hæc quum in animo sint hominis, ratio et voluptas; rationi si admisceatur voluptas, necessarium ejus usum non tollit, sed emollit et reddit suaviorem : voluptati contra si accedat ratio, modum ejus sua inveniendi facilitate intendit, eique, quod natura delectat, usum demit necessarium.

4. Atqui non propria, inquies, hominis voluptas est, sed et reliquis communis animalibus. Hoc quum dicis, dicis id quod in voluptate est evidentissimum argumentum conservatricis generis humani, quod nimirum omnia quæ vivunt, naturâ suâ conservat: an forte eo tibi displicet nomine, quod multis est communis? O circumscriptor avare! Tu, ut video, ne solis quidem lumen amabis, quia omnibus oculis commune est. Solum enim, te judice, id intueri oportebat hominem : ideoque in hac communitate non conducet homini hoc lumen; neque magis aer, qui hauritur et corpora permeat ac disponit; non fluviorum latices; non terræ fructus : nam ultra ea, quæ maxime necessaria sunt, si non processeris, communia videbis esse omnia, proprium autem nihil cujuspiam. Eodem loco etiam voluptatem pone, in societate dico boni illius, quod naturam omnem sensu præditam conservat.

5. Quandoquidem autem cum voluptate confertur virtus, virtuti quidem obtrectare haud decretum est mihi (nec enim virulenta aut maledica potest esse quæ de voluptate instituitur oratio) : hoc tantum dico, si quis virtuti voluptatem demat, eum vim ejus præcidere, auferre autem potentiam. Nullum enim, si voluptas absit, petitur honestum. Quippe qui laborem sponte ex virtutis subit præscripto, amore voluptatis aut præsentis id facit, aut futuræ. Sicut enim in re quæstuaria nemo sciens talentum cum drachma permutat, nec cum argento aurum,

nisi cui mentem deus eripit omnem;

sed in permutatione, quamvis æqualis sit, permutantis spectatur commodum, prout usus flagitat accipientis : sic omnino in subeundis laboribus nemo laborum amore laborem subit (infelicior enim amor num possit inveniri?) præsentes vero labores cum pulchro, ut quidem ex agrestioribus diceret aliquis, ut vero illi, qui verius judicant, cum voluptate

[illegible] ἡδονὴν λέγεις· σχολῇ γὰρ [illegible] ἡδιστον εἴη.

[illegible] τοὐναντίον, διὰ τούτων [illegible] πάντων χρημάτων αἱρετωτέ- [illegible] θανατον ἀλλάξαιτο, καὶ τραύ- [illegible] ἄλλα μυρία δυσχερῆ. Κἂν [illegible] ἐπιτιθῇς ὄνομα τῆς τούτων αἰτίας, [illegible] ἀπωνησαμένοντι ἑκόντι, καὶ τιμωροῦντι [illegible] Πατρόκλῳ, φιλίαν· Ἀγαμέμνονι δὲ [illegible] τρυσοβουλευομένῳ καὶ προπολεμοῦντι, [illegible] Ἕκτορι ἐξηγουμένῳ καὶ προμαχομένῳ [illegible] σωτηρίαν πατρίδος· πάντα ταῦτα ἐρεῖς [illegible] Ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν σωμάτων [illegible] καμνόντων τεμνόμενος καὶ ἐμπιμπράμενος, [illegible] λιμώττων, καὶ τὰ δυσχερῆ τῇ φύσει [illegible] ἀντικαταλλαττόμενος ταῦτα τῆς [illegible] τοῦ ὕπνου· εἰ δὲ ἀφέλοις τὴν ἐλπίδα τοῦ [illegible] ἀγαθοῦ, ἀφαιρήσεις τὴν αἵρεσιν τῶν παρόν- [illegible] αὐτῶν· οὕτω κἂν ταῖς πράξεσιν ἀντίδοσις γίγνεται [illegible] ἡδονῆς πόνων, ἣν σὺ μὲν ἀρετὴν καλεῖς, ἐγὼ δὲ [illegible] ἀρετὴν δίδωμι, ἐρήσομαι δέ σε· εἰ ἄνευ τῆς [illegible] αὐτὴν φιλίας τὴν ἀρετὴν ἡ ψυχὴ εἵλετο; ἐὰν γὰρ [illegible] φιλίαν δῷς, ἡδονὴν δίδως.

[illegible] Κἂν ὑπαλλάξῃς τὸ ὄνομα, καὶ χαρὰν τὴν ἡδονὴν [illegible] καλῇς, οὐ νεμεσῶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὀνομάτων, τὸ δὲ πρᾶγμα ὁρῶ, καὶ τὴν ἡδονὴν γνωρίζω· ἢ οἴει τὸν Ἡρακλέα ἐκεῖνον τὸν τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν πόνων ἀμιλητὴν καὶ ἀγωνιστὴν καὶ ἐθάδα, τὸν πρὸς τὰ θηρία παραβαλλόμενον, τὸν τοῖς πανταχοῦ δυνάσταις προσφερόμενον, τὸν πρὸς τοὺς ἀγρίους φιλονεικοῦντα, τὸν ἡμερωτὴν τῆς γῆς, τὸν καθάρτην, τὸν ἐπὶ τὴν Οἴτην ἰόντα, τὸν ἐπὶ πῦρ παραγιγνόμενον, ἄλλο τι ἢ μεγάλαις καὶ θαυμασταῖς καὶ ἀκράτοις ἡδοναῖς χειραγωγούμενον, ταῖς μὲν παρούσαις ὁμοῦ τοῖς πόνοις, ταῖς δὲ μελλούσαις μετὰ τοὺς πόνους, ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἑκόντα; Ἀλλὰ σὺ μὲν τοὺς τότε πόνους ὁρᾷς, τὰς δὲ Ἡρακλέους ἡδονὰς οὐχ ὁρᾷς, αἷς ἔχαιρεν. Ἔχαιρε καὶ ὁ Ἡρακλῆς ταῦτα ὁρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔδρα· καὶ οὐκ ἂν ἔδρα, εἰ μὴ ὁρῶν ἔχαιρεν. Αἱ μὲν γὰρ Διονύσου ἡδοναὶ καὶ τελετῆς χώραν ἔχουσιν, κῶμοι ἐκεῖνοι καὶ θίασοι καὶ χοροὶ καὶ αὐλοὶ καὶ ᾄσματα· πάντα ταῦτα Διονύσου ἡδονῶν σχήματα ἐν μυστηρίοις ὀργιαζόμενα.

[illegible] Τί λέγω Διόνυσον καὶ Ἡρακλέα; μῦθοι ταῦτα, ἡρωϊκὰ ταῦτα. Τὸν Σωκράτην λέγω. Ἐρᾷς, ὦ Σώκρατες, Ἀλκιβιάδου, καὶ μετὰ τοῦτον Φαίδρου, καὶ μετ' ἐκεῖνον Χαρμίδου· ἐρᾷς, ὦ Σώκρατες, καί σε οὐ λανθάνει κάλλος Ἀττικόν. Ἀλλ' ὁμολόγησον αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ μὴ φοβηθῇς τὴν ἀδοξίαν· ἔξεστι καὶ μεθ' ἡδονῆς σωφρόνως ἐρᾶν, ὡς ἔξεστι καὶ μετὰ λύπης ἀκολάστως ἐρᾶν. Εἰ δὲ καὶ χωρὶς ἡδονῆς ἐρᾷς, καὶ ψυχῆς μόνης, καὶ σώματος οὐκ ἐρᾷς, ἐράσθητι Θεαιτήτου· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς, σιμὸς γὰρ ἦν. Ἐράσθητι Χαιρεφῶντος· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς, ὠχρὸς γὰρ ἦν. Ἐράσθητι Ἀριστοδήμου· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς· αἰσχρὸς γὰρ ἦν. Ἀλλὰ

commutat : pulchrum enim quamvis dicas, v nominas; nam minime pulchrum fuerit pulchr cui non adsit summa voluptas.

6. Ego vero contrarium plane sequi ex his omnibus nimirum voluptatem præferendam e cujus causa mortem aliquis et vulnera, et labor centa subierit alia ærumnosa. Quamvis enim nomen imponas causæ illorum malorum, ut Ach vindicandi ergo Patrocli lubens moritur, in caus amicitiam; Agamemnoni vigilanti et ante reliq ranti ac pugnanti, curam regni; Hectori exercitu primaque in acie pugnanti, strenueque rem gere salutem : nihil adhuc aliud quam voluptatis attuli Quippe quemadmodum in corporum morbis seca sat æger aut uri, sitim etiam perferre famemque, natura ingratum est admittere, ut pro his postea frui possit; quodsi spem futuri tollas boni, etia tium tolles malorum electionem : ita in rebus ag rum cum voluptatibus vicissitudo intercedit et p quam tu quidem virtutem dicis, ego vero ut vi gior, ita unum hoc ex te quæram : utrum sine a tis virtutem persequatur animus? Ergo hunc rem, voluptatem dedisti.

7. Licet enim nomen permutes, nec voluptat sed gaudium; non invideo huic nominum multit tamen ipsam specto, voluptatem agnosco : an culem illum, qui tot tamque admirabilibus sese o ribus, qui tot quotidie mala sustinuit, qui cum certavit, cum violentis totius terræ congressus toribus, feros homines aggressus est, terramq vacuamque monstris reddidit et quasi purgavit, petiit, ignem accessit, alio manuductore quam vinisque quibusdam et egregiis usum voluptatib aliæ comitabantur labores, sequebantur aliæ, subiisse hæc omnia? Atqui solos, quos tum sub intueris; voluptates vero, quibus pascebatur, His ipsis, dum ageret, delectabatur Hercules, a agebat; neque egisset, nisi agendo delectaretur Bacchi quid opus est dicere voluptatibus, qu vice sunt, nocturni illi discursus, thiasi, choreæ ac cantus? quæ omnia nihil aliud sunt, quam d luptates Bacchicæ, quæ repræsentantur in mys

8. Quid de Baccho loquor aut Hercule? Fa hæc, heroica sunt. Adducamus Socratem. A ster Socrates, Alcibiadem, post hunc Phædrum drum Charmiden : amas, o Socrates, nec te l pulchritudo Attica. Age, fatere causam, neu ti niam : castus enim cum voluptate potest esse cum dolore potest impudicus. Quodsi absequ ulla solum animum, non etiam corpus amas, ama : atqui hunc non amas, simus quippe erat. Chærephontem : sed ne hunc quidem amas, pa Aristodemum ergo ama : atqui nec Aristode deformis enim erat. Sed quosnam amas? si q

ἔνων ἐρᾷς; εἴ που τις εὐκόμης, εἴ που τις ὡραῖος, εἴ
ου ἁβρὸς, εἴ που καλός. Καὶ πιστεύω μὲν τῇ ἀρετῇ,
α δικαίως ἐρᾷς, οὐκ ἀπιστῶ δὲ τῇ ψυχῇ, ὅτι δι' ἡδο-
ὴν ἐρᾷς· οὐδὲ γὰρ σώματι ἀπιστῶ ὑπὸ πυρὸς θερμαι-
μένῳ, οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ὑπὸ ἡλίου φωτιζομένοις, οὐδὲ
ωσαῖς ὑπὸ αὐλῶν γανυμέναις, οὐδὲ Ἡσιόδῳ ὑπὸ Μου-
ῶν διδασκομένῳ, οὐδὲ Ὁμήρῳ ὑπὸ Καλλιόπης λιγαι-
μένῳ, οὐ Πλάτωνι ὑπὸ Ὁμήρου μεγαλυνομένῳ·
ὄντα ταῦτα ὑφ' ἡδονῆς ἕλκεται, καὶ ὀφθαλμοὶ, καὶ
ωσαὶ, καὶ ᾄσματα, καὶ λόγοι.

9. Ἀλλὰ καὶ τὸν Διογένην ἐκεῖνον εἰς τὸν πίθον
ονὴ εἰσάγει· εἰ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῷ συνεισέβαλλε,
τὴν ἡδονὴν ἐξοικίζεις τῷ λόγῳ; Ἥδετο ὁ Διογένης
ῷ πίθῳ, ὡς Βαβυλῶνι Ξέρξης· ἥδετο τῇ μάζῃ ὁ Διο-
νης, ὡς ὁ Σμινδυρίδης τῇ καρύκκῃ· ἥδετο ταῖς κρή-
ας ταῖς πανταχοῦ, ὡς ὁ Καμβύσης Χοάσπῃ μόνῳ·
ετο τῷ ἡλίῳ, ὡς Σαρδανάπαλλος ταῖς πορφυρίσιν·
ετο τῇ βακτηρίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος τῷ δόρατι· ἥδετο
ῇ θυλάκῳ, ὡς ὁ Κροῖσος τοῖς θησαυροῖς. Κἂν πα-
βάλῃς ἡδονὰς ἡδοναῖς, τὰ Διογένους κρατεῖ· τὰ γὰρ
είνων μεστὰ μὲν ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀναμέμικται λύπη
ανταχοῦ· δδύρεται Ξέρξης ἡττώμενος, στένει Καμ-
ύσης τιτρωσκόμενος, οἰμώζει Σαρδανάπαλλος ἐμπιμ-
ράμενος, ἀνιᾶται Σμινδυρίδης ἀπελαυνόμενος, δα-
ρεῖ Κροῖσος λαμβανόμενος, λυπεῖται Ἀλέξανδρος μὴ
αχόμενος· αἱ δὲ Διογένους ἡδοναὶ οἰμωγῆς ἄπειροι,
ενοι, ἀδάκρυτοι, ἄλυποι. Σὺ δὲ τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ
ους καλεῖς· μετρεῖς γὰρ τὰ Διογένους τῇ σαυτοῦ
ύσει, πονηρῷ μέτρῳ· σὺ μὲν γὰρ ἀλγήσεις ταῦτα
ῶν, Διογένης δὲ ἥδητο. Ἐπιτολμήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε
ῶν, ὡς οὐδεὶς ἡδονῆς Διογένους ἦν ἐραστὴς ἀκρι-
ατερος. Οὐχ ἑστίαν ἔνεμεν, ἐπίλυπον γὰρ οἰκονο-
α· οὐ πολιτείας ἐφήψατο, ἀνιαρὸν γὰρ τὸ χρῆμα·
ν ἐκπειράθη γάμου, ἤκουε γὰρ τὴν Ξανθίππην· οὐκ
πειράθη παιδοτροφίας, ἑώρα γὰρ τὰ δεινά· ἀλλὰ ἄφε-
ς παντὸς τοῦ δεινοῦ, ἐλεύθερος, ἄφροντις, ἀδεὴς,
μος ἐνέμετο τὴν πᾶσαν γῆν, ὡς οἶκον ἕνα, μόνος
ρώπων ἡδοναῖς συνὼν ἀφρουρήτοις καὶ ἀταμιεύτοις
ὶ ἀφθόνοις.

10. Τὸν Διογένην ἐῶμεν, καὶ μετίωμεν τοὺς νομο-
ας, καὶ πολιτείας σκεψώμεθα. Μή με οἰηθῇς ἐπὶ
βαριν ἥξειν, μηδὲ Συρακοσίων μνησθήσεσθαι τῶν
ρυφοτάτων, μηδὲ Κορινθίων τῶν φιληδόνων, μηδὲ Χίων
ν πλουσίων, μηδὲ Λεσβίων τῶν εὐοινοτάτων, μηδὲ
λησίων τῶν εὐειμονωτάτων· ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας
ρομαι, ἐπὶ Ἀθηναίους ἔρχομαι, καὶ τὰ Λακεδαιμο-
ν ἐξετάζω. Μάστιγες αὗται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ,
θῆραι, καὶ δρόμοι, καὶ δεῖπνα λιτὰ, καὶ στιβάδες
λεῖς· ἀλλ' ὁρῶ καὶ τούτων τὰ τερπνά. Εὖγε, ὦ
ῦργε, σμικρῶν πόνων μεγάλας ἡδονὰς ἀντεισάγεις·
ρὰ δοὺς, μεγάλα ἔλαβες· ἐφημέρους δοὺς πόνους,
νὰς διηνεκεῖς ἀντέλαβες. Τίνες, λέξεις, αἱ Σπαρ-
τιακαὶ ἡδοναί; Πόλις ἀτείχιστος, ἄφοβος, ἄπειρος
ῶς, ἀθέατος πολεμίων, ἀθέατος ξενικῶν ἀσπίδων,

comam alit, si quis formosus, aut venustus, aut pulcher est. Et de virtute quidem tua dubitare non possum, quin impudice non ames; nec diffido tamen animo, quin voluptatis causa id facias: non enim corpori diffido quin ab igne calere, nec oculis quin a sole illustrari, nec auribus quin tibiæ modis suaviter affici possint; sicut nec Hesiodo diffido qui a Musis docetur, nec Homero qui musicæ suæ suavitatem Calliopæ, nec Platoni qui orationis suæ sublimitatem Homero debet: omnia enim hæc, oculi, aures, cantus, oratio, a voluptate trahuntur.

9. Verum etiam Diogenem illum in dolium suum voluptas deduxit. Quodsi virtus quoque simul ingressa est, cur exclusum propterea is voluptatem? Delectabatur dolio suo Diogenes, ut Babylone sua Xerxes; delectabatur Diogenes sicco pane, sicut condimento suo Smindyrides; delectabatur omnibus fontibus, ut Choaspe solo Cambyses; delectabatur sole, sicut purpuris suis Sardanapallus; delectabatur baculo suo, sicut hasta sua Alexander; delectabatur pera sua, sicut omnibus thesauris Crœsus. Quodsi voluptates has confers cum aliis, vincit Diogenes. Plena quidem voluptatum sunt illorum omnia, sed quæ molestiam secum ubique trahant. Prœlio devictus lamentatur Xerxes, vulneratus gemit Cambyses, exustus ejulat Sardanapallus, rejectus dolet Smindyrides, captivus lacrimatur Crœsus, pugna prohibitus luget Alexander; at voluptates Diogenis sine ulla lamentatione aut gemitu, sine lacrimis sunt aut mœrore. Tu interim hujus voluptates vocas labores; quia ex natura tua illius hercule metiris ingenium, mensura iniqua: tibi namque dolor erit, eadem si agas; Diogeni erat voluptas. Ausim ego amplius dicere, nullum unquam veriorem fuisse voluptatis amatorem Diogene. Domum quam administraret non habuit, molesta est enim domesticæ rei administratio: rempublicam non attigit, res enim est gravissima: uxorem non duxit, nam de Xanthippe audiverat: liberos non eduxit, nam pericula ante oculos habebat. Sic omnis immunis mali, liber securusque, sine metu aut mœrore ullo, tanquam domum unam, totam colebat terram; solus mortalium voluptatibus apertis fruebatur, incustoditis, affluentibus.

10. Diogenem mittamus, et transeamus ad legislatores, ipsasque inspiciamus respublicas. Noli me arbitrari de Sybari verba facturum esse; aut Syracusiorum mentionem injecturum, quorum deliciæ, aut Corinthiorum quorum voluptates, aut Chiorum quorum opulentia, aut Lesbiorum quorum vina, aut Milesiorum quorum vestimenta celebrantur: ad principes ipsos accedo, ad Athenienses venio, Lacedæmonios lubet intueri. Hic flagella sunt plagæque Laconicæ, venationes cursusque, cœnæ parcissimæ, stragulaque vilissima: etiam in his tamen voluptates video. Macte Lycurge, qui pro minimis laboribus voluptates introducis magnas; parva dedisti, accepisti magna; labores dedisti brevissimos, voluptates pro iis accepisti perpetuas. Quæ sunt hæ voluptates, inquies, Spartanæ? Urbs sine muris, sine metu, intacta ab igne; quæ nec hostem unquam ac peregrinum vidit

ἀνήκοος στόνων, ἀνήκοος ἀπειλῆς. Τί δ' ἂν εἴη φόβου λυπηρότερον; τί δὲ δουλείας ἀνιαρότερον; τί δὲ ἀνάγκης ἐπιπονώτερον; ὅταν δὲ ταῦτα ἀπαλλάξῃς πόλεως, πολλὰς αὐτῇ ἡδονὰς ἀντεισάγεις. Ἐκείνης τῆς ἡδονῆς θρέμμα ἦν ὁ Λεωνίδας, ἐκείνης ὁ Ὀθρυάδας, ἐκείνης ὁ Καλλικρατίδας. Ἀλλ' ἀπέθνησκον οὗτοι. Ἀπέθνησκον καλῶς. Ὑπὲρ ποίων; Ἡδονῶν· καὶ γὰρ τῶν σωμάτων ἐκκόπτεται μέρη ὑπὲρ ῥαστώνης τοῦ ὅλου. Μέρος ἦν καὶ ὁ Λεωνίδας τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ ἀπέθνησκεν ὑπὲρ τῆς Σπάρτης· μέρος ὁ Ὀθρυάδας, Καλλικρατίδας μέρος· τοιγαροῦν ἀφαιρουμένων σμικρῶν μερῶν, ἐσῴζοντο αἱ οἴκοι ἡδοναί. Τὰ δὲ Ἀθηναίων τί χρὴ λέγειν; πάντα μεστὰ ἑορτῆς τὰ Ἀττικά, πάντα θυμηδίας· καὶ διέλαχον αὐτοῖς αἱ ὧραι τὰς ἡδονάς, ἦρος Διονύσια, μετοπώρου μυστήρια· καὶ ἄλλην ὥραν ἔχει ἄλλος θεός, Παναθήναια, Σκιροφόρια, Ἅλωα, Ἀπατούρια. Ναυμαχοῦσιν ἐν θαλάττῃ, οἱ δὲ οἴκοι ἑορτάζουσι· πολεμοῦσιν ἐν γῇ, οἱ δὲ ἐν Διονύσου γελῶσιν. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ πόλεμοι, τὸ σκυθρωπότατον, ἡδονῶν ἔρημοι· ἀλλὰ συντάττεται τούτοις ἡ Τυρρηνὴ σάλπιγξ ἢ αὐλὸς τριηρικὸς, ἢ ᾠδὴ ἐμβατήριος. Ὁρᾷς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἡδονῶν.

clypeum, quæ luctum nullum, nullas unquam i vit. Quid autem metu tristius? quid servitute d necessitate est molestius? quibus si semel urbe multas pro illis reddis voluptates. Illius vol mnus erat Leonidas, illius Othryadas, illius C Atqui hi fuere cæsi. Ita, sed honeste. Qua causa? Voluptatum : non aliter quam in corpor in quo partes amputantur, ut servetur et con totum. Pars reipublicæ Spartanæ erat Leonid tota Spartanorum occidit republica; pars erat et pars et Callicratidas : ergo parvis hisce in bell partibus, domi vigebant cives, voluptate fruel gra. De Atheniensium vero rebus quid necess omnia ibi festorum plena, hilaritatis omnia, tempora divisisse inter se voluptates videa Dionysia celebrantur, autumno mysteria; et singulas anni partes aliquis sibi vindicat deus, F Scirophoria, Haloa, Apaturia. Dum alii n certant, alii domi festa agunt, alii terrestrem gnam, alii Dionysia cum risu celebrant. S bella, quæ res omnium est severissima, carent v sed et his vel tuba Tyrrhenica, vel tibia tri cantus militaris interjungitur. Vides voluptat

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Τί τέλος φιλοσοφίας.

1. Χαλεπὸν εὑρεῖν λόγον ἀληθῆ· κινδυνεύει γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, δι' εὐπορίαν τοῦ φρονεῖν, τοῦ κρίνειν ἀπορεῖν. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι τέχναι, πρόσω ἰοῦσαι, κατὰ τὴν εὕρεσιν εὐστοχώτεραι γίγνονται, ἑκάστη περὶ τὰ αὐτῆς ἔργα· φιλοσοφία δὲ, ἐπειδὰν αὐτῆς εὐπορώτατα ἔχῃ, τότε μάλιστα ἐμπίμπλαται λόγων ἀντιστασίων καὶ ἰσορρόπων· καὶ ἔοικε γεωργῷ, ἐπειδὰν ἐν περιουσίᾳ γένηται ὀργάνων πολλῶν, ἀκαρποτέρᾳ τῇ γῇ χρωμένῳ. Τὰς μὲν οὖν πολιτικὰς διαδικασίας εὐθύνει ψῆφος καὶ ἀριθμὸς δικαστῶν, καὶ γνώμη ῥήτορος, καὶ δήμου χεῖρες· ἐνταῦθα δὲ τίς ἡμῖν παρέσται δικαστὴς, καὶ τίνι ψήφῳ ταληθὲς κρινοῦμεν; Λόγῳ; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν λόγον, ὅτῳ οὐκ ἂν ἐξεύροις τὸν ἐναντίον. Πάθει; ἀλλ' ἄπιστος ὁ δικαστής. Πλήθει; ἀλλὰ πλείους οἱ ἀμαθέστεροι. Δόξῃ; ἀλλὰ τὰ χείρω ἐνδοξότερα.

2. Αὐτίκα ἐν τῷ παρόντι τούτῳ σκέμματι, ἡδονῆς ἀρετῇ ἁμιλλωμένης καὶ ἀντεξεταζομένης, οὐ παρωσαμένη τὴν ἀρετὴν ἡδονὴ, καὶ δόξῃ κρατεῖ, καὶ πλήθει μαρτύρων ὑπερβάλλεται, καὶ κατὰ πάθος δυναστεύει; Ὁ δὲ μόνον ὑπόλοιπον ἦν τῇ ἀρετῇ συμμαχικὸν, ὁ λόγος, καὶ τοῦτο σχίζεται καὶ διαιρεῖται· καὶ ἐξεύρηταί τις καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπικουρία ἡδοναῖς. Καὶ λέγει τις καλῶς, ὑπὲρ ἡδονῆς λέγων, καὶ τὴν ἀρετὴν φαυλίζει, καὶ μετατίθησι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐπὶ τὴν γυναικωνῖτιν· καὶ τὸ μὲν σχῆμα τοῦ φιλοσόφου μετεν-

DISSERTATIO IV.

Quis sit philosophiæ finis.

1. Veram invenire rationem est difficile : ple id evenit homini, ut quo fœcundiore sit ingen valeat judicio. Et reliquæ quidem artes, in i versantur singulæ, cum ipso progressu majo inveniendo sollertiam adipiscuntur : philosopl proficit, eo contrariis magis ambiguisque abun tis; agricolæ instar, qui, instrumenta quum hab minus fœcundo tamen agro utitur. Et civilia cia calculus judicum ac numerus, sententia o lique dirigunt suffragia : hic vero quis nobis ju tandem verum a falso distinguemus sententia? nullam invenies, cui non dari possit contraria. parum fidum narras judicem. Multitudine? p dooti sunt. Opinione? deterioribus favet illa.

2. Ecce tibi, vel in hoc ipso de quo hic quæ voluptas inter se virtusque contendant atque i ponantur, nonne et vi sua virtutem ejicit volu nione vulgi superior evadit, et numero vinci vehementius afficit? Illud vero quod unum res omne virtuti erat præsidium, ipsa ratio, ea n catur, non minus dividitur, nec raro suum vo patrocinium. Invenies aliquem, qui ornate p bus dicat, virtutem vituperet, et, quod dici ad feminas transferat imperium; simulque et h

ν δόκει, τοῦ δὲ ὀνόματος ἀξιοῖ κρατεῖν. Ἄφες, ἄνθρωπε, καὶ τοὔνομα μετὰ τοῦ λόγου. Παρανομεῖς περὶ τοὺς θεμένους· οὐδὲν φιλοσοφίᾳ καὶ ἡδονῇ κοινόν· ἄλλος μὲν ὁ φιλήδονος, ἄλλος δὲ ὁ φιλόσοφος· διακέκριται τὰ ὀνόματα, διακέκριται τὰ ἔργα, διῄρηται τὰ γένη, ὡς τὰ Λακωνικὰ τῶν Ἀττικῶν, ὡς τὰ βαρβαρικὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ Σπαρτιάτης εἶναι λέγων καὶ Ἕλλην καὶ Δωριεὺς καὶ Ἡρακλείδης, θαυμάζῃς τιάραν Μηδικὴν καὶ τράπεζαν βαρβαρικὴν καὶ ἁρμάμαξαν Περσικήν· περσίζεις, βαρβαρίζεις, ἀπολώλεκας τὸν Παυσανίαν, Μῆδος εἶ, Μαρδόνιος εἶ. Ἀπόθου τοὔνομα μετὰ τοῦ γένους.

3. Τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς ἡδονὴν ὑμνοῦντας φέρω· ἀναυσχὴς γὰρ ψυχὴ καὶ ἀπεληλαμένη λόγου, ἐλεεινὴ μὲν τοῦ πάθους, σύγγνωστος δὲ τῆς ἀγνοίας· Ἐπίκουρον δὲ διὰ τοὔνομα οὐ φέρω, οὐδὲ ἀνέχομαι φιλοσοφίας βριζούσης. Οὐδὲ γὰρ στρατηγοῦ ἀνέχομαι τὴν τάξιν ἀπολείποντος καὶ ἐξηγουμένου τῆς φυγῆς, οὐδὲ γεωργοῦ ἀνέχομαι ἐμπιμπράντος τὰ λήϊα, οὐδὲ κυβερνήτου ἀνέχομαι ἀποδειλιῶντος πρὸς τὴν θάλατταν· πλεῖν σε δεῖ, στρατηγεῖν σε δεῖ, γεωργεῖν σε δεῖ, πόνων ταῦτα πατρά· ἀλλ' οὐδὲν καλὸν ὑπὸ ῥᾳστώνης γίγνεται. Εἰ ἕπεται ἡδονὴ τοῖς καλοῖς, δίδωμι τοῦτο· ἑπέσθω, ἀλλ' ἡγείσθω τὸ καλὸν πανταχοῦ·

Εἷς κοίρανος ἔστω,

εἷς βασιλεὺς,

ὃν δοῦκεν ἄρχειν ὁ Ζεύς. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὴν τάξιν, ἡ ἀρχὴ μὲν ἡδονή, ἕπηται δὲ λόγος· δίδως τῇ ψυχῇ τύραννον πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, ᾧ δουλεύειν ἀνάγκη, ἡ ὑπηρετεῖν ὑπηρεσίας ἀνεπιτιμήτους καὶ παντοδαπὰς, κἂν αἰσχρὰ προστάττῃ, κἂν ἄδικα προστάττῃ. Τί γὰρ ἂν εἴη μέτρον ἡδονῆς ἐπιλαβομένης ἐξουσίας ἐπιθυμημάτων; Ἀκόρεστος γὰρ ὁ τύραννος οὗτος, καὶ τὸν παρόντων ὑπεροπτικὸς, καὶ τῶν μὴ παρόντων ἐπιθυμητικὸς, καὶ διὰ περιουσίαν ἐξαπτόμενος, καὶ ὑπὸ πλήθους κουφιζόμενος, καὶ δι' εὐπορίαν ἐξυβρίζων. Οὗτος ὁ τύραννος ἐπανίστησε τὰ αἰσχρὰ τοῖς καλοῖς, οὗτος ἐκβαλεῖν ἀδικίαν δικαιοσύνῃ, οὗτος μέτρῳ ἀμετρίαν· ἡ γε χρεία τῶν σωμάτων τὰς αὐτῆς ὀρέξεις οὐ χαλεπὰς ἀναπίμπλησιν. Διψῇ τις; χρῆναι πανταχοῦ· πεινῇ τις; φηγοὶ πανταχοῦ. Ἥλιος οὗτος, χλανίδων ἀλεεινότερος· λειμῶνες οὗτοι, θεαμάτων τὰ ποικιλώτατα· ἡδὺ ταῦτα, εὐωδίαι φυσικαί. Καὶ μέχρι μὲν τούτων ἐὰν λαβεῖν ὅρους ἡδονῶν, τὴν χρείαν αὐτήν· ἐὰν δὲ ὅτα ὑπερβῇς καὶ προέλθῃς περαιτέρω, δίδως ταῖς ἡδοναῖς δρόμον ἄπαυστον, καὶ τὰς ἀρετὰς ἀποτειχίζεις.

4. Τοῦτο γεννᾷ τὰς πλεονεξίας, τοῦτο ποιεῖ τὰς τυραννίδας· οὐ γὰρ ἱκανὸν βασιλεῖ τῷ Περσῶν χωρίον Παργάδαι, καὶ τὸ Κύρου κάρδαμον, ἀλλ' ἡ Ἀσία ἅπασα ἐκεῖνον χορηγεῖν ἡδοναῖς ἀνδρὸς ἑνός. Τρέφει μὲν ἵππους Μηδία Νισαῖον ἵππον, πέμπει δὲ Ἰωνία παλλακὰς Ἑλληνικὰς, τρέφει δὲ Βαβυλὼν εὐνούχους βαρ-

philosophi, et nomen postulet retinere. Relinque, mi homo, una cum oratione tua et nomen. Injurius es in eos qui hæc nomina posuerunt : nihil philosophiæ cum voluptate est commune : alius est voluptatis, alius sapientiæ studiosus : distincta sunt nomina, distincta sunt opera, distinctum est genus, sicut aliud est Laconicum quam Atticum, aliud barbaricum quam Græcum. Si enim Spartiatam te esse dicas, Græcum, Doriensem, Heracliden; et tiaram tamen admireris Medicam, et mensam barbaricam, et essedum Persicum : jam ad Persas deficis, transis ad barbaros, Pausaniam exuisti, Medus es, es Mardonius. Depone et nomen cum genere.

3. Et vulgus quidem quum voluptatem laudant, facile ferre possum; animus enim illis illiberalis est, rectæque rationis penitus ignarus, cujus miseriam deplorare, cujus ignorantiæ possis ignoscere : Epicurum vero ob nomen quod profitetur, ferre non possum, neque philosophiam admitto, quæ lasciviat : sicut nec imperatorem fero, stationem qui deserat, tantumque in fuga dux sit; nec fero agricolam, qui segetes suas incendat; nec gubernatorem, qui marinos metuat fluctus : navigare oportet te, imperare oportet, terram colere oportet; laborum quidem plena hæc omnia, verum nihil quod pulchrum, quod honestum sit, ab ignavia producitur. Quodsi ea, quæ honesta sunt, voluptates dicas sequi, concedam : sequantur, dummodo ubique præcedat honestas;

Rex unicus esto

et dominus,

cui imperium dedit Juppiter. Nam si ordinem confundas, ut imperet voluptas, morem gerat ratio; durum animo tyrannum et inexorabilem præficis, cui ubique et sine excusatione ulla serviendum est, etiam quum fœda, quum injusta imperat. Quem enim voluptati terminum præscribes, quæ a cupiditatum vires sibi assumit licentia? Insatiabilis hic tyrannus est, qui et quæ adsunt despicit, et quæ non adsunt desiderat; qui et abundantia accenditur, et spe erigitur, nimiaque lascivit copia. Hic tyrannus contra honestatem irritat turpitudinem, contra justitiam armat injustitiam, modo opponit immodestiam. Nihil enim est, quod facilius sibi satisfieri patiatur, quam corporis necessitas. Sitit aliquis? ubique fontes sunt : esurit aliquis? ubique fagi sunt. Sol ille, quem vides, quavis penula calidior est : hæc prata quovis spectaculo amœniora sunt : hi flores genuinum odoris oblectamentum sunt. Et hactenus quidem voluptatibus præfigi potest terminus, ipse nimirum usus. Quem si semel transcenderis longiusque processeris, liberum voluptatibus cursum nullisque definitum spatiis concedis, virtutemque penitus intercludis.

4. Hoc est quod plus habendi semper sitim excitat, hoc est quod tyrannides creat : sicut nec regio angusta Pasargadæ Persarum regi, neque Cyri sufficit nasturtium; verum universa hominis unius voluptatibus vectigalis est Asia. Nisæos illi equos alit Media, meretriculas Græculas mittit Ionia, barbaros eunuchos educat Babylon, artes cujuscunque generis

βάρους, πέμπει δὲ Αἴγυπτος παντοδαπὰς τέχνας, ἐλέφαντα Ἰνδοί, Ἄραβες εὐωδίαν· χορηγοῦσι δὲ καὶ οἱ ποταμοὶ ταῖς βασιλέως ἡδοναῖς, Πακτωλὸς χρυσὸν, Νεῖλος πυρὸν, Χοάσπης ὕδωρ· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἱκανὰ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ ξένης ἡδονῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἔρχεται, διώκει Σκύθας, ἀνίστησι Παίονας, Ἐρέτριαν λαμβάνει, Μαραθῶνι ἐπιπλεῖ, καὶ πλανᾶται πανταχοῦ. Ὦ τῆς πενίας δυστυχέστατος. Τί γὰρ ἂν εἴη πενέστερον ἀνδρὸς ἐπιθυμοῦντος διηνεκῶς; Ἐπειδὰν γὰρ ἅπαξ ψυχὴ γεύσηται ἡδονῶν ὑπὲρ τὴν αὐτῆς χρείαν, κόρος αὐτὴν τῶν πρότερον ἔχει, καὶ ἑτέρων ἐρᾷ. Καὶ τὸ τοῦ Ταντάλου αἴνιγμα τοῦτο ἦν ἄρα, δίψα διηνεκὴς ἀνδρὸς φιληδόνου, καὶ ἡδονῆς νάματα προσιόντα καὶ ἀπιόντα αὖθις, καὶ παλίβροια ἐπιθυμιῶν, καὶ λῦπαι πικραὶ ταύταις ἀνακεκραμέναι, καὶ ταραχαὶ, καὶ φόβοι. Φοβερὸν μὲν γὰρ παροῦσα ἡδονὴ μὴ ἀπέλθῃ, ἀνιαρὸν δὲ μὴ παροῦσα μὴ οὐκ ἔλθῃ· ὥστε ἀνάγκη τὸν διώκοντα ἡδονὴν λυπούμενον μὲν μὴ παύσασθαι, ἡδόμενον δὲ μὴ αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ συγκεχυμένον ζῆν ἐν ἀσαφείᾳ πολλῇ.

5. Ὅρα τίνα καὶ ποῖον τύραννον τῇ ψυχῇ δίδως· ὡς Ἀθηναίοις Κριτίαν, παρωσάμενος τὸν Σόλωνα· ὡς Λακεδαιμονίοις Παυσανίαν, παρωσάμενος τὸν Λυκοῦργον. Ἐγὼ δὲ ἐλευθερίαν ποθῶ, νόμου δέομαι, λόγου δέομαι. Οὗτός μοι φυλάξει τὴν εὐδαιμονίαν ὀρθὴν καὶ ἄσειστον καὶ ἀδεῆ καὶ αὐτάρκη, οὐ ταπεινὴν δὲ, οὐδὲ ὑποβεβλημένην ἀνδραπόδων τέχναις· ὑφ' ὧν ἐρανιζόμενος ἀθροίσω τὸ μέγα τοῦτο ὄφελος, ἡδονὴν, αἰτίζων οὐκ ἀκόλους, μὰ Δία, κατὰ τὸν Ὁμήρου πτωχεύοντα, οὐδὲ ἄορας καὶ λέβητας μόνον, ἀλλὰ τὰ τούτων ἔτι ἀτοπώτερα· παρὰ μὲν Μιθαίκου ὄψον, παρὰ δὲ Σαράμβου οἶνον, παρὰ δὲ Κόννου ἑταίραν, παρὰ δὲ Μελησίου ᾠδήν. Καὶ τί τούτων ἔσται μέτρον; τίς τῆς ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίας ὅρος; ποῖ στησόμεθα; τίνι δῶμεν τὰ νικητήρια φέροντες; Τίς ὁ μακάριος ἀνήρ; οὗτος καὶ ἄγρυπνος καὶ ἐπίπονος, ὃν οὐκ ἔλαθεν οὐδὲ ἐξέφυγεν οὐδεμία ἡδονὴ, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν· ἀλλὰ ἀποτείνασα αὐτῷ ἡ ψυχὴ τὰς αἰσθήσεις πάσας, καθάπερ ὁ θαλάττιος πολύπους τὰς πολλὰς κόμας, διὰ τούτων πάντοθεν τὰς ἡδονὰς ἐπάξεται πάσας ὁμοῦ.

6. Πλάττωμεν, εἰ δυνατὸν, τοιαύτην εἰκόνα, ἄνδρα εὐδαίμονα τὴν ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίαν· ὁρῶντα μὲν τὰ ἥδιστα τῶν χρωμάτων, ἀκούοντα δὲ ἡδίστων ψόφων, ὀσφραινόμενον ὀδμῶν τερπνοτάτων, γευόμενον χυμῶν ποικιλωτάτων, χλιαινόμενον, ἀφροδισιάζοντα ὁμοῦ· ἐὰν γὰρ δῷς χρόνον, καὶ διαστήσῃς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰς αἰσθήσεις διέλῃς, κολούσεις τὴν εὐδαιμονίαν· πᾶν γὰρ, ὃ παρὸν εὐφραίνει, ἀφαιρεθὲν λυπεῖ. Καὶ τίς ἀνάσχοιτο ψυχὴ ἡδονῶν τοσούτων ὄχλον ἐπιῤῥέοντα αὐτῇ καὶ ἐπιφερόμενον, καὶ μηδεμίαν ἀνακωχὴν μηδὲ ἀναψυχὴν παρεχόμενον; ἀλλ' οὐκ ἀθλιώτατα εἰκὸς διάγειν, καὶ ἐπιθυμεῖν ἀναβολῆς, καὶ ἀναπαύλης ἐρᾶν; χρονίζουσα γὰρ ἡδονὴ λύπην γεννᾷ. Τί ἂν οὖν γένοιτο ἀπιστότερον εὐδαιμονίας ἐλεουμένης; Ὦ Ζεῦ

subministrat Ægyptus, ebur suum Indi, odores ipsi quidem nihil voluptatibus illius suppeditant! lus aurum, triticum Nilus, aquam præbet Cho quod ne hæc quidem illi sufficiunt, quin pere incipiat voluptates? atque eo fine Europam pe persequitur, Pæones evertit, Eretriam capit, rathonem invadit, ubique oberrat denique. O in homine paupertatem! Quis enim pauperior test, qui nunquam concupiscere desinit? Anim manus quum semel ultra, quam flagitat nece ptates gustaverit, priorum satietas in eum ir nova. Et hoc revera inest Tantaleæ fabulæ in petua sitis ejus qui voluptatem sectatur, volu accedentes et abeuntes rursum, cupiditatum fluxus, quæ tristissimis semper imbuuntur cu ac metu. Si præsens adsit voluptas, times ne sit, illud te macerat, ne non veniat: ut eum, q tur, nec dolore vacare unquam, nec ullas senti sit necesse, sed perpetua in confusione rerum tate versari.

5. Jam cogita quem qualemque animo pra num: ut si Critiam rejecti loco Solonis Atben si Pausaniam loco Lycurgi præficias Lacedæm vero libertatem amo, lege opus, opus ratione b erectam immobilemque felicitatem servabit mil ullo, nullius indigam auxilii, non dejectam quæ illiberalibus se submittat artibus; quart donatus, præclarum illud emolumentum per frusta panis tantum, ut mendicus ille Homericu mehercules, non cultros et lebetes solum, se his sunt absurdiora; obsonium a Mithæco videli Sarambo, a Conno meretriculam, cantum a! quis erit horum modus, quis felicitatis ejus, q ptate oritur, terminus? ubi tandem consistemu remus præmium? Quis est beatus ille? hic ta industrius, quem nec noctu, nec interdiu u præterit voluptas; qui omnem animum, om non aliter quam flagella sua marinus polypus, ut omnes simul, quæ ubique sunt, attrahat vol

6. Fingamus, si possumus, hujusmodi imagi nem, quem voluptatum beat felicitas: unum eodem tempore colores videat jucundissimos, suavissimos, naribus odores percipiat gratissim gustet diversissimos, simul tepore foveatur juc venereæ rei sit intentus: si enim spatium con medium, separesque voluptates ac disjungas se vabis voluptatem; cujus enim juvat præsentia, sario nocet absentia. Quis ergo tam firmus est tantum tot voluptatum ferre possit impetum, nullam, respirationem admittat nec minimam? miserrime cum hoc agi consentaneum est, futu otiari aliquando et vacare ipse desideret? qui e perseverat voluptas, fit molestia. Quid ergo m ea esse voluptate potest, quæ commiseratione

ι, πατέρες καὶ ποιηταὶ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ
; καὶ θαλάττης θρέμματα, οἷον τοῦτο ζῷον τῷ
ὁπῳ καὶ βίῳ ἐγκατεστήσατε; ὡς θρασὺ καὶ ἰτα-
ι λάλον, ἀγαθοῦ ἄπορον, ἔργου ἔρημον, ἡδοναῖς
ενον καὶ δημαγωγούμενον;

' ὄφελεν ἄγονόν τ' ἔμεναι, ἀγαμόν τ' ἀπολέσθαι
ς τοῦτο πᾶν, εἰ μηδὲν ἕξει παρ' ὑμῶν ἡδονῆς
ν.

ἰαὶ πῶς οὐκ ἔχει; ἀποκρινώμεθα γὰρ καθ'
ν ὑπὲρ τοῦ Διός. Ἔχει μὲν γάρ, ἔχει νοῦν καὶ
συγκέκραται δὲ αὐτῷ ὁ βίος ἐξ ἀθανάτων καὶ
πραγμάτων, ὡς ζῴῳ τινὶ ἐν μεθορίῳ τεταγμένῳ,
ὰ μὲν θνητῆς πλημμελείας τὸ σῶμα ἔχοντι, ἐκ
ἀθανάτου ἀπορροῆς τὸν νοῦν λαμβάνοντι. Ἴδιον
ῶν μὲν ἡδοναί, νοῦ δὲ λόγος· καὶ κοινὸν μὲν
σάρκες πρὸς τὰ θηρία, ἴδιον δὲ νοῦς. Ἐν-
οίνυν ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθὸν, ὅπου τὸ ἔρ-
ταῦθα τὸ ἔργον, ὅπου τὸ ὄργανον· ἐνταῦθα τὸ
, ὅπου τὸ σῶζον. Ἀπὸ τοῦ σώζοντος ἄρξαι.
ν ποτέρου διασωστικὸν, σῶμα ψυχῆς, ἢ ψυχὴ
ς; εὕρες τὸ σῶζον. Τί ψυχῆς ὄργανον; νοῦς.
ὸ ἔργον. Τί νοῦ ἔργον; φρόνησις· εὕρες τὸ ἀγαθόν.
ς τοῦ ἀνθρώπου τὴν μοῖραν ταύτην τὴν φρονοῦσαν
φιλῆ ἀτιμάσας, τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο μόνον θρέμμα,
κας λέγω, τὸ ἀκόλαστον, τὸ ἀδηφάγον, τὸ ἡδο-
λον εὐωχεῖν ἐθέλοι· τίνι ἂν εἰκάσαιμι τὴν
ν τροφὴν, ἢ τῷ μύθῳ, νὴ Δία;

ενέσθαι φασὶν οἱ ποιηταὶ ἄνδρας ἐν Πηλίῳ, Θετ-
γένος, ἀτόπους τὰ σώματα, ἐξ ὀμφαλοῦ ἐπι-
ους ἵππου φυσιν. Ἐν δὲ τῇ τῆς τοιαύτης ξυν-
ἀμουσίᾳ πᾶσά που ἀνάγκη βόσκειν ὁμοῦ τὴν
ι φύσιν· φθέγγεσθαι μὲν ὡς ἄνθρωπον, σιτεῖσθαι
ηρίον· ἐρᾶν ὡς ἄνθρωπον, ὀχεύειν δὲ ὡς θηρίον.
ὦ ποιηταὶ καὶ ποιητῶν παῖδες, πατέρες παι-
αὶ γενναίας μούσης, ὡς ἐναργῶς ἄρα ἡμῖν τὸν
ς ἡδονὰς δεσμὸν ἠνίξασθε. Ἐπειδὰν ψυχῆς
ις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσαι τὴν
ίνην ἐπιφάνειαν, τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ ἀπέ-
ὸν χρώμενον ἐξ ἀνθρώπου θηρίον. Τοῦτο οἱ
ροι, τοῦτο αἱ Γοργόνες, τοῦτο αἱ Χίμαιραι, ὁ
ης, ὁ Κέκροψ. Ἄφελε τὴν γαστρὸς ἐπιθυμίαν,
λες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον· ἄφελε τὴν αἰδοίων
ον, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον. Μέχρι δὲ ταῦτά
ῃ καὶ συντρέφεται, καὶ πρὸς αὐτὰ τῇ θεραπείᾳ
ι, ἀνάγκη τὰς ἐκείνων ὀρέξεις κρατεῖν, καὶ βοᾶν
ῃν τὰς ἐκείνων φωνάς.

tur? O Juppiter, diique reliqui, patres artificesque terræ et maris quæque vigent in illis, quale tandem animal in hoc mundo, in hac vita constituistis? quam audax, quam temerarium, quam loquax? bonum non invenit, quod agendum est prætermittit, voluptatibus pascitur: sicut ducem suum populus, ita has sequitur:

Debuerat nasci nunquam, vel conjugis expers
interire totum hoc genus, si nihil voluptate a vobis majus poterit consequi.

7. Quomodo autem non posset? respondeamus enim cum Homero pro Jove. Habet, inquam, habet mentem, habet rationem: vita præterea ejus ex mortalibus constat immortalibusque principiis; estque tanquam animal in medio utriusque positum, quod ab humana quidem contagione corpus deducat, e divino autem fonte mentem. Jam corpori proprium est voluptas, menti ratio; et corpus quidem cum brutis commune habet, peculiarem autem sibi mentem. Quare ibi quære bonum hominis, ubi ejus est operatio; ibi operationem, ubi instrumentum; ibi instrumentum, ubi ejus conservatrix pars est. Ab hac jam incipe. Utrum alterum conservat, corpus anima, an animam corpus? conservatricem invenisti partem. Quod animi instrumentum est? mens. Operationem quære. Quæ mentis operatio est? prudentia: invenisti id, quod bonum dicimus. Si quis vero hanc in homine partem, quæ prudentiæ capax est, quæ deum respicit, contemnat; fœdam illam alteram, corpus nimirum, libidinosam, voracem, voluptatibus amicam, solam velit pascere: cui hoc dicemus esse simile, nisi mehercules huic fabulæ?

8. Fingunt poetæ homines fuisse in Pelio, Thessalicum genus, monstroso corpore, qui ab umbilico equi pone trahebant formam. In ejusmodi contaminatione monstrosa necesse fuit belluinam una cum humana saginare partem; loqui quidem ut hominem, saginari autem ut belluam; amare ut homines, coire ut belluas. Euge, poetæ poetarumque filii, antiquæ generosæque musæ primi parentes; quam manifeste nobis illud, quod voluptatibus nos conjungit, ostendistis vinculum! Simulatque nime belluinæ imperant animo libidines, formam quidem integram relinquunt, sui vero obsequio eum, qui utitur, hominem in belluam convertunt. Hoc sibi Centauri volunt, hoc Gorgones, hoc Chimæræ, hoc Geryones, hoc Cecrops. Deme ventris libidinem, belluam dempsisti homini: deme penis libidinem, belluam amputasti. Dum vero vivunt una cum aliquo ac nutriuntur illa, quem in obsequium traxere sui, in eo necesse est cupiditates eorum dominari, animumque voces eorum personare.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι.

ινόν γε, εἰ οἱ μὲν θεοὶ διέκριναν τοῖς ἀνθρώποις
ἐκ τῆς τῶν κακῶν ὁμιλίας, ἀνεπίμικτον ἑκάτε-
τέρῳ εἶναι θέμενοι, καὶ διαστήσαντες αὐτῶν τὰς

DISSERTATIO V.

Etiam ex adversa fortuna utilitatem percipi.

1. Miserum est profecto, si dii quidem immortales bona in gratiam hominum a malis distinxere, ita ut diversas definitasque habeant naturas, nec cum altero confundi possit

φύσεις, καθάπερ ἡμέρας πρὸς νύκτα, καὶ φωτὸς πρὸς ζόφον, καὶ πρὸς ὕδωρ πυρός· ὧν ἕκαστον εἰ ἐθελήσαις πρὸς τοὐναντίον ἀγαγεῖν, καὶ ἀνακεράσαι αὐτῶν τὴν διαφορὰν εἰς κοινὴν φύσιν, διαφθερεῖς τὸ ἑκατέρου ἴδιον· οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἑκόντες, εὐδαίμονα διώκοντες βίον, καταμιγνύουσιν αὐτῷ δυστυχίας· κἄν τις θεῶν αὐτοῖς συγχωρήσῃ ζῆν δι' ἡμέρας ἐν φωτὶ λαμπρῷ καὶ διηνεκεῖ, ἀΰπνῳ καὶ ἀδεεῖ τῆς ἐν νυκτὶ ἀναπαύλης, ἄχθοιντο τῷ ἡλίῳ μηδέποτε ἐξισταμένῳ μηδὲ εἰς τὸ παλίσκιον παραχωροῦντι. Ἔχε δὴ αὐτόθι, μὴ ἀποκρινούμεθά σοι ποικίλον. Ὡς εἰ μέν που τίς ἐστιν ἀνθρώπου ὄψις ἀνέχεσθαι φωτὸς διηνεκοῦς, καὶ εἴπερ τις μηχανὴ στῆσαι τὸν ἥλιον τοῦ κύκλῳ δρόμου, ὥστε ἀνέχειν ὑπὲρ γῆς αἰεὶ, καθάπερ πυρσὸν ἐκ κορυφῆς ὑψηλῆς ἐκπέμποντα ἐφ' ἡμᾶς τὸ παρ' ἑαυτοῦ φῶς· εἰ ταῦτα ὑπάρχοι, καὶ σταίη μὲν ὁ ἥλιος, ἀνέχοιντο δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς αὐτὸν διηνεκῶς δεδορκότες· τίς οὕτως ἀνόητος καὶ ἐπιμανὴς καὶ κακοδαίμων τοῦ ἔρωτος, ὥστε ποθῆσαι νύκτα καὶ σκότος, καὶ ὀφθαλμῶν ἀργίαν, καὶ σώματος ῥίψιν ἐγγύτατα νεκροῦ; Εἰ δὲ θᾶττον μὲν ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας, ἢ σταίη ὁ ἥλιος, θᾶττον δ' αὖ σταίη ὁ ἥλιος, ἢ ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας· οὐκ εὐχῆς ἔργον ἡ πρὸς τὸ φῶς φιλία, ἀλλὰ ἀνάγκης ἡ πρὸς νύκτα συνουσία.

2. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔρως ἔχει. Ἐφίεται μὲν γὰρ αὐτοῦ ἡ ψυχή· τί δὲ οὐ μέλλει; καὶ πολεμεῖ τῷ κακῷ· τί δὲ οὐ μέλλει; ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐτῇ οὔτε ὧν ἐφίεται καθαρῶς τυχεῖν, οὔθ' οἷς πολεμεῖ μὴ περιπεσεῖν ἐξ ἀνάγκης· οὔπω λέγω τὴν μοχθηρὰν ψυχήν (αὕτη μὲν γὰρ πάγκακός τις, καὶ ἀγαθῶν ἄμοιρος, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἄπιστος, καὶ ἐν εὐτυχίᾳ ἀκροσφαλής), ἀλλὰ τὴν ἐπιεικῆ καὶ φρονήσεως ἐπήβολον. Φέρε ἴδω πότερα καὶ ταύτην φῶμεν ἐπιλαθομένην τῆς ἀρετῆς εὐροίᾳ τινὶ βίου καὶ εὐτυχημάτων ἀκμῇ συγγίγνεσθαι ἀεὶ, ἢ τοῦτο μὲν ἀμήχανον ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει· πολλὰ γὰρ τὰ ἐν ποσὶ, καθάπερ ἀνδρὶ κούφως θέοντι ὀρύγματα καὶ κρημνοὶ καὶ βάραθρα καὶ τειχία, ἐν οἷς ὁ μὲν ἀμαθὴς τῆς ὁδοῦ, καὶ μαλθακὸς θεῖν, καὶ διαπηδᾶν ἀσθενὴς, καὶ παραθεῖν ἀκροσφαλὴς, πταίει καὶ σφάλλεται καὶ ἀποδειλιᾷ· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ δρομικὸς ἀνὴρ καὶ ἐπιστήμων τῆς ὁδοῦ, κατὰ μὲν τὴν ῥώμην ὀξέως θεῖ, κατὰ δὲ τὴν ἐμπειρίαν ἀπλανῶς, κατὰ δὲ τὴν τέχνην ἀσφαλῶς· οἶδε μὴν τίς μὲν τῆς ὁδοῦ ἡ λεία καὶ ἄπταιστος, τίς δὲ ἡ διεσκαμμένη, καὶ ἀναγκαία μὲν διελθεῖν, ἀπροαίρετος δὲ τῷ θέοντι.

3. Τοῦτό μοι καὶ περὶ τὸν βίον Ὅμηρος ᾐνίξατο·

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει,

φησίν· ὁ μὲν πλήρης κακῶν, ἀγαθῶν ἀνεπίμικτος· ὁ δὲ ἐξ ἀμφοῖν κεκραμένος· τρίτον γὰρ πίθον οὐδαμοῦ ἐν Διὸς εἶναι λέγει, ἀγαθῶν ἀκράτων. Νέμει δὲ Ζεὺς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, κατὰ τὴν Ὁμήρου ᾠδὴν, ἐκ τοῖν πίθοιν τούτοιν ἀρυτόμενος, ἐκ μὲν τοῦ, κακῶν ἀενάων βεῦμα ἰσχυρὸν καὶ βίαιον, μεστὸν ἐρίδων καὶ

alterum, non magis quam dies cum nocte, aut h nebris, aut ignis cum aqua; quorum singula si trariis velis conjungere, aut pugnantiam utriusq dem naturam confundere, quod utriusque pro penitus tollis: homines tamen, qui beatam sequun ultro ipsi illis mala admisceant. Ac si quis illis deorum, ut perpetuo in luce clara nec unquam vivant, quæ somno nocturnaque quiete possit c dignaturi sint solem nunquam recedere, nec te cissim locum dare. Siste, quæso, te hic, ne p mul respondere cogamur. Si quidem invenir possint oculi, qui lucem ferant perpetuam, et da qua, quæ solis circularem queat sistere ambitum terram suspensus, lampadis instar clarissimæ, q celso defigitur loco, lumen nobiscum semper co suum; hoc si posset fieri, staretque sol ipse, ne ejus perpetuo nostri defatigarentur oculi: quis il furiosusque esset, quem tam sinistra animi afflar ut noctem tenebrasque amare, oculos quiescere, c nique, adinstar defuncti hominis, malit abjicere sive oculi perpetuo vigilare sustineant facilius locum unum usque tueatur, sive sol in station facilius quam oculi perpetes agant vigilias: vide nostri rem esse, ut lucem semper videamus; se tatis, ut noctem admittamus.

2. Eodem modo amor qui bonum prosequitur, bet. Amat enim hoc animus: quidni amaret enim malum: quidni odisset enim? nec fieri tamen p vel quod amat consequatur penitus; aut quod penitus. Nec jam de improbo loquor animo, qui abundat undique, et bona ignorat; qui in spe ips in felicitate summa facile labitur: sed quem probu prudentem dicimus. Videamus ergo an hunc ce mus, si ad felicitatem semel pervenerit, posse vitæ cursu pergere, summaque illa fortunæ be semper uti; an potius humanæ id naturæ contin posse arbitrandum sit; quia multa sunt, quæ obs ut viro celeriter currenti evenire solet, multæ rant foveæ, viarumque prærupta, tum abyssi ag in quibus qui est viæ ignarus, in currendo mollis, transiliendo, in prætercurrendo facile labens, offe dit, denique animum despondet: vir contra forti strenuus, viæ peritus, a viribus suis hoc habet, ce pergat; a peritia, ut non aberret; ab arte, ut non i novit vero, quæ plana sit via minimeque salebr contra celet foveam, transiri tamen necessario del cursor eam repudiaverit.

3. Hoc est quod obscure de humana vita protulit I

Dolia bina jacent Jovis alto inclusa cubili,

inquit: quorum in altero mala sunt plurima, bon alterum utroque mixtum est; tertium vero, in pura sint, nusquam in Jovis ponit domo. Jan doliis hauriuntur illis, ita hominibus distribuit, s Homeri carmina, Juppiter, ut ex altero puri puti laticem validum et vehementem, contentionibus p

ῶν, καὶ πτοίας καὶ φόβου, καὶ ἄλλων μυρίων τῶν τῶν τε καὶ ἀκράτων κακῶν· ἐκ δὲ τοῦ νέμει, μὲν ἂν Ὅμηρος εἴποι, ῥεῦμα μικτὸν ἀγαθῶν καὶ ῶν. Ἐγὼ δὲ ὁρῶ μὲν τὴν μῖξιν, καὶ πείθομαι τῷ ῳ, εὐφημότερον δὲ ὀνομάζειν θέλω τὴν βελτίω ὰ Διὸς νομήν· ἔχει γὰρ δὴ ὧδε.

. Ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, αὗται πηγαὶ τῶν ; πίθων· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία λάβρον καὶ ἔμπληκτον τὸν ἐξιεῖσα συγχεῖ τὸν βίον καὶ ταράττει, καθάπερ ὀλὴ χειμερίου νάματος ἐπὶ λήϊα καὶ φυτουργίας ῥθεῖσα, ἐχθρὰ μὲν γεωργοῖς, ἐχθρὰ δὲ καὶ ποιμέ- , ἐχθρὰ καὶ ὁδοιπόροις, ἄκαρπος, ἄγονος, ἀνόνητος, ῥαλής· αἱ δὲ ἀρετῆς πηγαί, ὅτῳ ἂν ἐν ψυχῇ διαῶσι, πάντα τούτῳ ποιοῦσι τὸν βίον ἔγκαρπον καὶ ιμον καὶ τελεσφόρον. Ἀλλὰ ἱδρῶτος δεῖ τῷ γε- ῷ, καὶ πόνου δεῖ, καὶ ταλαιπωρίας δεῖ. Οὐδὲ ὁ Αἰγύπτιος τῷ Νείλῳ θαρρεῖ μόνῳ, οὐδὲ παρα- σιν αὐτῷ τὰ σπέρματα, πρὶν ἢ τἀρότρῳ ζεύξῃ , πρὶν τέμῃ αὔλακα, πρὶν πονήσῃ μακρά· καὶ ὰ τοῦτο ἤδη καλεῖ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὰ αὐτοῦ ἔργα. ῃ μῖξις ποταμοῦ πρὸς γεωργίαν, καὶ ἐλπίδων πρὸς ς, καὶ καρπῶν πρὸς ταλαιπωρίαν· οὕτως ἀγαθοῖς ὰ κεραννυτέον· ἢ εἰ βούλει, ἄφελε μὲν τὴν δυσφη- , ἴσθι δὲ αὐτῶν τὴν οὐσίαν οὐκ αὐθαίρετον οὖσαν πονοῦσιν. Κἂν ἐπὶ τοὺς λιμένας ἔλθῃς, κυβερνή- λήψῃ, οὐ τὸν ἄπειρον χειμῶνος, οὐδὲ ὅστις ἀθέατος ονος, ἀλλ' ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἀθροίσαντα τὴν ην, ἐκ πείρας κακῶν. Ἐγὼ καὶ στρατηγῷ δια- ῶ πάντα εὐτυχήσαντι. Οἷος ἂν ἦν Ἀθηναίοις ιτηγὸς Νικίας, σωθεὶς ἐκ Σικελίας· ἢ οἷος ἂν ἦν ρανέστερος δημαγωγὸς Κλέων, ἐπανελθὼν ἐξ Ἀμ- ίπολεως. Ὅταν δὲ ἴδω πάντα εὐτυχοῦντα καὶ κυ- ήτην καὶ στρατηγὸν, καὶ ἰδιώτην καὶ ἄρχοντα, ήνδρα καὶ πόλιν, διαπιστῶ ταῖς εὐτυχίαις· ὡς Σό- Κροίσῳ, ὡς Ἄμασις Πολυκράτει.

Κροῖσος μὲν γὰρ εἶχεν εὔιππον γῆν, Πολυκράτης ῶν θάλατταν· ἀλλ' οὐδὲν τούτων βέβαιον, οὐχ ἡ Κροίσῳ, οὐχ ἡ θάλαττα Πολυκράτει· ἀλλ' ἐλάμ- ν Ὀροίτης μὲν Πολυκράτην, Κροῖσον δὲ Κῦρος· ὑποδοχὴ μετ' εὐτυχίαν μακρὰν ἀθρόων κακῶν. Διὰ ὁ Σόλων οὐκ εὐδαιμόνισε Κροῖσον, σοφὸς γὰρ ἦν· τοῦτο Ἄμασις ἀπείπατο Πολυκράτην, ἀσφαλὴς γὰρ ὰ τοῦτ' ἐγὼ ἐπαινῶ βίον γευόμενον κακῶν, ἀλλὰ μενον μόνον,

λεα μέν τ' ἐδίην', ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνεν·

α μὲν τὴν ἀρετὴν, χρώμενον δὲ αὐτῇ καὶ πρὸς ίους τύχας. Καὶ γὰρ ὀφθαλμοῖς φίλον μὲν χρω- ν τὸ λαμπρότατον, ἀλλ' ἐὰν μὴ παραθῇς τὸ φαιὸν, σας αὐτοῦ τὴν ἡδονήν· ἐὰν δὲ μίξῃς ταῖς εὐτυ- τὰ δυσχερῆ, μᾶλλον αἰσθήσῃ τῆς ἀρετῆς καὶ ειέ τῆς εὐτυχίας.

Ἡ δίψα μὲν σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν ποτοῦ, λιμὸς σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν βρωτοῦ, καὶ

furiis, pavore ac metu, sexcentis denique aliis inexpugnabilibus merisque malis; ex altero vero, ut Homerus diceret, laticem bono mixtum maloque. Ego temperamentum hoc quidem intelligo, nec fidem detraho; libet tamen verbis paullo lenioribus alteram distributionem Jovis, quæ melior videtur, exprimere, hoc nimirum modo habentem.

4. Virtus animi improbitasque, hi sunt doliorum Jovis fontes : quarum hæc rapidam præcipitemque evomens undarum vim vitam confundit atque inundat; haud secus quam fluminis hiberni impetus in segetes plantasque diffunditur, invisus agricolis, invisus pastoribus, nec viatoribus gratus, infructuosus, sterilis, inutilis, noxiusque : virtutis contra cujuscunque animum irrigarint fontes, totam huic vitam fœcundam, cultamque ac maturis educandis frugibus reddunt idoneam. Interim sudor requiritur agricolæ, requiritur labor, requiritur molestia. Nec enim Ægyptius colonus solo Nili fretus flumine semen suum spargit, nisi prius aratro bovem junxerit, sulcum duxerit, diu multumque laborarit : tum demum flumen vocat, opus suum illi commendat. Ita fluvius miscetur cum labore agricolæ, cum labore spes, cum molestia fructus; ita bonis miscenda sunt mala : aut deme, si vis, verbum male sonans, sed scias rem ipsam minime sitam esse in potestate laborantium. Ad portum si navigaturus aliquo iveris, gubernatorem tibi, credo, eliges, non qui tempestatem nullam sit expertus, aut nullos unquam viderit fluctus; sed qui multis ex periculis longaque malorum experientia paullatim sibi compararit artem. Ego imperatori quoque diffido, qui nunquam male rem gessit. Quantus vero Atheniensibus futurus fuisset imperator Nicias, si e Sicilia redire potuisset; aut quanto modestior et sanior Cleon in populari imperio, si Amphipoli rediisset! Quem contra, quocumque in vitæ genere, seu gubernator fuerit, seu imperator, sive private vivat, sive præsit aliis, sive unus sit, sive urbs tota, nimis felicem videro, benignitati fortunæ diffidam; ut Cræso Solon, ut Polycrati Amasis.

5. Terram equis abundantem Crœsus, navibus instructum mare possidebat Polycrates : quorum nihil diuturnum fuit, non terra Cræso, non Polycrati mare; Polycratem enim Orœtes, Crœsum cepit Cyrus. Ita felicitatem longam magna malorum excepit series. Ideoque Crœsum non judicabat felicem esse Solon, sapiens enim erat; Polycratem Amasis relinquebat, periculum enim vitabat : sic et ego vitam approbo, quæ adversam gustavit fortunam, sed gustavit tantum,

Ipsa modo tinxit labia, arescente palato;

quæ virtutem habeat, eaque utatur, quoties fortuna invitum petit. Sic inter omnes colores, qui maxime clarus est, maxime delectat oculos; nisi tamen fuscum conjungas, magnam illi voluptatis detrahis partem : ita si secundis rebus misceas adversa, magis virtutem advertes, magis felicitatem senties.

6. Sic sitis voluptatem bibendi parat homini, fames voluptatem edendi parat homini, nox oculis voluptatem parat

ἁλλων ἁπάντων ἀπεκρινάμην· ἐνταῦθα ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθόν, ὅπου τὸ ἀνθρώπου ἔργον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ἔργον; ὅπου τὸ ὄργανον. Ποῦ δὲ εὕρω τὸ ὄργανον; ὅπου τὸ διασῶζον. Ἐντεῦθεν ἄρξαι. Τί ἀνθρώπου διασωστικόν; ἡδονή. Πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προτιμίαν οὐκ ἀνέχομαι· ἥδεται καὶ βοῦς, ἥδεται καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος. Ὅρα ποῦ τάττεις τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, τίνας αὐτῷ κοινωνοὺς τῶν ἀγαθῶν δίδως. Εἰ δὲ ἡδονὴ τὸ σῶζον, ζήτει μετὰ τοῦτο, τί ἡδονῆς ὄργανον· ἐντεύξῃ δὲ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς· καὶ μέχρι μὲν ὀφθαλμῶν καὶ ὤτων τίμα τὰ ὄργανα· ἐὰν δὲ προέλθῃς περαιτέρω ἐπὶ τὰς ἡδονῆς ὁδοὺς, ὅρα τίσιν ὀργάνοις ἀνατίθης τὴν σωτηρίαν. Εὕρες τὰ ὄργανα, ζήτει τὰ ἔργα. Λιχνευέτω ἡ γλῶττα, τηκέσθωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ἐκλυέσθω ἡ ἀκοὴ, πληρούσθω ἡ γαστὴρ, ὑβριζέτω τὰ ὑβρίζειν πεφυκότα. Εὕρες τὰ ἔργα, ἐντετύχηκας τῷ ἀγαθῷ. Τοῦτο ἡ σωτηρία; τοῦτο ἡ εὐδαιμονία; * *

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. Γ'.

1. Αἰσώπῳ τῷ Φρυγὶ πεποίηνται λόγοι διά τε θηρίων καὶ ** ξυνουσίας· διαλέγεται δὲ αὐτῷ καὶ τὰ δένδρα, καὶ οἱ ἰχθύες, ἄλλο ἄλλῳ καὶ ἀνθρώποις ἀναμίξ· καταμέμικται δὲ ἐν τοῖς λόγοις τούτοις νοῦς βραχὺς, αἰνιττόμενός τι τῶν ἀληθῶν. Ἄδεται δή τις αὐτῷ καὶ τοιοῦτος μῦθος. Ἔλαφον διώκει λέων· ἡ δὲ φεύγουσα ὑπεξάγει, καὶ καταδύεται εἰς δρυμὸν βαθύν· ὁ δὲ λέων (ὅσα γὰρ ἀλκῇ προὔχει, τάχει λείπεται) ἐπιστὰς τῷ δρυμῷ ἐρωτᾷ ποιμένα, εἴ που εἶδε πτήξασαν τὴν ἔλαφον. Ὁ δὲ ποιμὴν οὐκ ἔφη εἰδέναι· καὶ ὁμοῦ λέγων, τὴν χεῖρα ἀποτείνας, ἔδειξε τὸ χωρίον. Ὤχετο ὁ λέων ἐπὶ τὴν δειλαίαν ἔλαφον· ἡ δὲ ἀλώπηξ (σοφὴ γάρ τις αὕτη τῷ Αἰσώπῳ ἐστί) πρὸς τὸν ποιμένα λέγει, Ὡς δειλὸς ἅμα καὶ πονηρὸς ἦσθα· δειλὸς μὲν πρὸς λέοντας, πονηρὸς δὲ ἐς ἐλάφους.

2. Δοκεῖ μοι δὴ χρήσασθαι ἂν καὶ ὁ Ἐπίκουρος τῷ Φρυγίῳ τούτῳ αἰνίγματι πρὸς τὸν τῆς ἡδονῆς κατήγορον, τῇ μὲν φωνῇ ἀνδριζόμενον, τῇ δὲ γνώμῃ, καθάπερ τῇ χειρὶ, ἐκτεινόμενον ἐφ' ἡδονῇ. Τίς γὰρ οὕτω πολεμήσαιτο ἑαυτῷ, ὥστε τὸ μόνον δὴ πραγμάτων τῇ αὐτοῦ φύσει ἐπαγωγότατον ἀποσείσασθαι ἑκών; Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ἃ ὑπ' ἀνθρώπων διώκεται, ἢ πείρᾳ γνωρισθέντα παρεδέχθη, ἢ τέχνῃ δοκιμασθέντα ἐτιμήθη, ἢ λόγῳ ἐξετασθέντα ἐπιστεύθη, ἢ χρόνῳ βασανισθέντα ἠγαπήθη· ἡδονὴ δὲ καὶ λόγου ἀδεὴς, καὶ τέχνης πρεσβυτέρα, καὶ τὴν πεῖραν φθάνει, καὶ οὐκ ἀναμένει χρόνον, ἀλλὰ ὑπερφυὴς ἡ πρὸς αὐτὴν φιλία καὶ ἡλικιῶτις τῶν σωμάτων, ὥσπερ κρηπὶς, τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ζῴου ὑποβέβληται· ἣν εἴ τις ἀφέλοι, τὸ γενόμενον εὐθὺς οἴχεσθαι δεῖ. Ἐπιστήμην μὲν γὰρ, καὶ λόγον, καὶ τοῦτο δὴ τὸ θρυλούμενον τὸν νοῦν αὐτὸν, προϊὼν

spondebo tibi : Ibi quære bonum hominis, ubi e functio. Functionem vero ubi inveniam? ubi inst Instrumentum ubi? ubi id, quod conservat hom jam incipiamus. Hominem quid conservat? vol communem dicis, qua nulla pars naturæ care ceteris illam præponi non possum sinere. V bos, voluptate et asinus, et sus afficitur, et sin jam quo loco ponas humanum genus, quos illi s rum adjungas. Quodsi id est voluptas, quod hominem; quære quod sit instrumentum volu multa invenies diversaque; et ad oculos quidem aures instrumenta laudabis : quodsi porro perga que voluptatis ingrediaris semitas, vide quibus tis conservationem ascribas hominis. Instrum nisti, quære functiones. Helluetur lingua, libidi oculi, voluptate liquescant aures, impleatur ve serviant partes illi destinatæ. Invenisti functio hendisti bonum. Hæccine est conservatio? ha tas? * *

DISSERTATIO III.

Voluptatem etsi bonum, non tamen esse st

1. Æsopus Phryx ille fabulas conscripsit, in tua inter se consuetudine bruta utuntur anim dum etiam colloquentes introducit arbores, et p promiscue cum alio vel cum homine. Brevem ralem sensum admixtum continent hæ fabulæ, quasi innuunt veritatem. Celebratur igitur in etiam talis. Cervam prosequitur leo : illa fi densoque quodam abdit se in nemore. Leo quantum robore cervam vincit, tantum veloc vincitur, nemus adit, quæritque ex pastore, si tem vidisset cervam. Negat pastor, simulque tensa locum ostendit. Atque ita cervam miser dit leo. Vulpecula autem (hanc enim calli Æsopus facit), Næ tu, inquit pastori, imbell probusque es; coram leonibus quidem imbellis vero in cervos.

2. Videtur mihi hoc hominis Phrygii apolo eos, qui voluptatem accusant, uti posse Epicur tenus fortes videntur, animum vero, ut ille digi luptatem intendunt. Quis enim tam sibi inin ut rem, quæ una omnium natura sua maxime sponte sua aspernetur? Reliqua enim, quæ se mines, aut experientia intelligenda nobis ded approbavit industria, aut de iis fidem nobis fe longi indicium temporis ea conciliavit nobis. V ratione eget, et arte est antiquior, et experient nit, nec tempus exspectat : sed ineffabilis ejus amor est, una cum corporibus nobis innatus, q damentum aliquod, animalium subjicitur salu quis tollat, statim id, quod natum est, evanes cesse. Scientiam enim, rationemque, atque id ab omnibus *mens* vel *intellectus* dicitur, progr

τῷ χρόνῳ ὁ ἄνθρωπος, τῇ κατὰ βραχὺ ἐντεύξει τῶν αἰσθήσεων διὰ τῆς πείρας ξυνενεγκάμενος, ἤθροισεν ἐφ' αὐτῷ· ἡδονὴν δὲ αὐτοδίδακτος παρὰ τῆς φύσεως λαβὼν ἔχει ἐξ ἀρχῆς εὐθύς· καὶ ταύτην μὲν ἀγαπᾷ, ποιμεῖ δὲ τῷ ἀλγεινῷ· καὶ ὑπὸ μὲν τῆς ἡδονῆς σώζεται, τὸ δὲ τοῦ ἀλγεῖν φθείρεται.

2. Φαῦλόν τι χρῆμα ἡδονή; οὐκ ἂν ἦν ξύμφυτον, οὐδὲ τῶν σωζόντων ἡμᾶς τὸ πρεσβύτατον. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν σοφιστῶν θρυλούμενα ἐς αὐτήν, ἡ Σαρδαναπάλου τρυφή, καὶ ἡ Μηδικὴ χλιδή, καὶ ἡ Ἰωνικὴ ἁβρός, καὶ τράπεζαι Σικελικαί, καὶ ὀρχήσεις Συβαριτικαί, καὶ ἑταῖραι Κορίνθιαι, ταῦτα ἀθρόα, καὶ ὅσα τούτων ποικιλώτερα, οὐχ ἡδονῆς ἔργα, ἀλλὰ τέχνης καὶ ἔργου, παρανομησάντων τῶν ἀνθρώπων εἰς ἡδονὰς δι' ἀπορίαν τῶν τεχνῶν ὀψὲ τοῦ χρόνου. Ὥσπερ οὖν οὐδεὶς λοιδορεῖται τῷ λόγῳ, ὡς οὐκ ἔστι καλὸν τῇ φύσει, κἂν ἀπάγῃ τις αὐτοῦ τὴν χρείαν ἐπὶ τὸ μὴ φύσει καλόν· οὕτως οὐδὲ τῇ ἡδονῇ λοιδορητέον, ἀλλὰ τοῖς χρωμένοις ἡδονῇ κακῶς. Δύο δὲ ὄντων τούτων ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ, ἡδονῆς καὶ λόγου, λόγῳ μὲν ἡδονὴ κραθεῖσα, οὐδὲν ἀφελοῦσα τοῦ ἀναγκαίου, προσέθηκεν αὐτῷ τὸ γωγότερον· λόγος δὲ ἡδοναῖς προσγενόμενος, αὐξήσας αὐτῶν δι' εὐπορίας τὸ μέτριον, ἀφεῖλε τοῦ φύσει τερποῦ τὸ ἀναγκαῖον.

4. Ἀλλ' οὐκ ἴδιον ἀνθρώπου ἡδονή, κοινὸν δὲ τῶν ἄλλων ζῴων. Τοῦτο λέγεις τὸ ἐγγυώτατον ἡδονῆς πρὸς σωτηρίαν, τὸ παντὸς τοῦ πεφυκότος ζῆν διασωστικόν· ἢ διὰ τὴν κοινότητά σε ἐνοχλεῖ; Ὦ τῆς πλεονεξίας. Σύ μοι δοκεῖς οὐδὲ τοῦ ἡλίου ἀγαπᾶν τὸ φῶς, τι ἐστὶ κοινὸν ὀφθαλμῶν πάντων· ἀλλὰ ἔδει γὰρ τὸν ἄνθρωπον μόνον ὁρᾶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ τὸ φῶς· οὐδέ γε ὁ ἀήρ, εἰσπνεόμενός τε καὶ οἰνομῶν τὰ σώματα ταῖς αὐτοῦ ὁδοῖς· οὐ ποταμῶν ἄμετα, οὐ γῆς καρποί· πέρα γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐὰν ἴῃ προέλθῃς, πάντα κοινά, ἴδιον δὲ οὐδὲν οὐδενός. Ἐνταῦθά μοι τάττε καὶ τὴν ἡδονήν, ἐν κοινότητι ἀγαθοῦ σώζοντος πᾶσαν αἰσθητικὴν φύσιν.

5. Ἐπεὶ δὲ ἀρετῆς πρὸς ἡδονὴν ἡ ἐξέτασις γίγνεται, οὐ λοιδορήσομαι μὲν τῇ ἀρετῇ (οὐ γὰρ πικρὸς, οὐδὲ λάσφημος ὁ καθ' ἡδονὴν λόγος), τοσοῦτον δὲ λέγω, ὡς εἰ τῆς ἀρετῆς ἀφαιρήσει τις τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ δυνατὸν αὐτῆς προσαφῄρηκεν· οὐδὲν γὰρ τῶν καλῶν αἱρετὸν, ποιγενομένης ἡδονῆς· καὶ γὰρ ὁ κατ' ἀρετὴν πονῶν κἂν, φιλίᾳ ἡδονῆς πονεῖ, παρούσης ἢ προσδοκωμένης. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς χρηματισμοῖς οὐθεὶς ἑκὼν ἀντικαταλλάττεται δραχμὴν ταλάντου, οὐδὲ χρυσοῦ χαλκὸν,

ᾧ μὴ φρένας ἐξέλετο Ζεύς·

ἀλλὰ δεῖ τὰς ἀμοιβὰς, κἂν ἰσοστάσιοι ὦσιν, λυσιτελεῖν τῷ ἀλλαττομένῳ κατὰ τὴν χρείαν τοῦ λαβόντος· οὕτως μέλει κἂν ταῖς τῶν πόνων ὁμιλίαις οὐδεὶς πονεῖ πόνου χάριν (ἢ γὰρ ἂν εἴη ὁ δυσεραστότερος;) ἀλλάττεται δὲ οὐς παρόντας πόνους, ὡς μὲν εἴποι ἄν τις τῶν ἀγροικοτέρων, τοῦ καλοῦ· ὡς δέ τις τῶν ἀληθεστέρων, ἡδο-

ris, paullatim congredientibus cum rebus ipsis sensibus, longa experientia colligit homo, conservatque: voluptatem autem sponte statim a natura ipsa traditam haurit atque accipit; hanc amplectitur, oditque quicquid dolorem affert; ab hac servatur, ab illo corrumpitur.

3. Vituperanda res est voluptas? imo tum nobiscum ea non nasceretur, neque omnium, quibus conservationem debemus nostram, esset antiquissima. Quæ autem vulgo a sophistis objiciuntur voluptati, Sardanapalli luxus, Medicæ deliciæ, mollities Ionica, mensæ Siculæ, Sybariticæ saltationes, Corinthiæ meretriculæ, hæc omnia confertim, et si plura etiam his afferre velis, non voluptatis, sed artis rationisque sunt effectus; longo namque post tempore, quum artes facilia omnia reddidissent, voluptatem violarunt homines. Sicut autem rationem rem natura sua honestam nemo negat esse, quamvis ea in negotio minime natura sua honesto quis abutatur; ita neque de voluptate secus loquendum est, sed de iis, qui voluptate utuntur male. Duo autem hæc quum in animo sint hominis, ratio et voluptas; rationi si admisceatur voluptas, necessarium ejus usum non tollit, sed emollit et reddit suaviorem: voluptati contra si accedat ratio, modum ejus sua inveniendi facilitate intendit, eique, quod natura delectat, usum demit necessarium.

4. Atqui non propria, inquies, hominis voluptas est, sed et reliquis communis animalibus. Hoc quum dicis, dicis id quod in voluptate est evidentissimum argumentum conservatricis generis humani, quod nimirum omnia quæ vivunt, naturâ suâ conservat: an forte eo tibi displicet nomine, quod multis est communis? O circumscriptor avare! Tu, ut video, ne solis quidem lumen amabis, quia omnibus oculis commune est. Solum enim, te judice, id intueri oportebat hominem: ideoque in hac communitate non conducet homini hoc lumen; neque magis aer, qui hauritur et corpora permeat ac disponit; non fluviorum latices; non terræ fructus: nam ultra ea, quæ maxime necessaria sunt, si non processeris, communia videbis esse omnia, proprium autem nihil cujuspiam. Eodem loco etiam voluptatem pone, in societate dico boni illius, quod naturam omnem sensu præditam conservat.

5. Quandoquidem autem cum voluptate confertur virtus, virtuti quidem obtrectare haud decretum est mihi (nec enim virulenta aut maledica potest esse quæ de voluptate instituitur oratio): hoc tantum dico, si quis virtuti voluptatem demat, eum vim ejus præcidere, auferre autem potentiam. Nullum enim, si voluptas absit, petitur honestum. Quippe qui laborem sponte ex virtutis subit præscripto, amore voluptatis aut præsentis id facit, aut futuræ. Sicut enim in re quæstuaria nemo sciens talentum cum drachma permutat, nec cum argento aurum,

nisi cui mentem deus eripit omnem;

sed in permutatione, quamvis æqualis sit, permutantis spectatur commodum, prout usus flagitat accipientis: sic omnino in subeundis laboribus nemo laborum amore laborem subit (infelicior enim amor num possit inveniri?) præsentes vero labores cum pulchro, ut quidem ex agrestioribus diceret aliquis, ut vero illi, qui verius judicant, cum voluptate

νῆς· κἂν γὰρ τὸ καλὸν εἴπῃς, ἡδονὴν λέγεις· σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τὸ κάλλος κάλλος, εἰ μὴ ἥδιστον εἴη.

6. Ἐγὼ δὲ οἶμαι καὶ αὐτὸ τοὐναντίον, διὰ τούτων ἀποφαίνεσθαι τὴν ἡδονὴν πάντων χρημάτων αἱρετωτέραν, ἧς εἵνεκα ἄν τις καὶ θάνατον ἀλλάξαιτο, καὶ τραύματα, καὶ πόνους, καὶ ἄλλα μυρία δυσχερῆ. Κἂν γὰρ ἄλλο ἄλλῳ ἐπιτιθῇς ὄνομα τῆς τούτων αἰτίας, Ἀχιλλεῖ μὲν ἀποθνήσκοντι ἑκόντι, καὶ τιμωροῦντι ἀποθανόντι τῷ Πατρόκλῳ, φιλίαν· Ἀγαμέμνονι δὲ ἀγρυπνοῦντι καὶ προβουλευομένῳ καὶ προπολεμοῦντι, βασιλείαν· τῷ δὲ Ἕκτορι ἐξηγουμένῳ καὶ προμαχομένῳ καὶ ἀριστεύοντι, σωτηρίαν πατρίδος· πάντα ταῦτα ἐρεῖς ἡδονῶν ὀνόματα. Ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν σωμάτων νόσοις ἀγαπᾷ ὁ κάμνων τεμνόμενος καὶ ἐμπιμπράμενος, καὶ διψῶν καὶ λιμώττων, καὶ τὰ δυσχερῆ τῇ φύσει προσιέμενος ἑκών, ἀντιχαταλλαττόμενος ταῦτα τῆς προσδοκίας τοῦ ὕπνου· εἰ δὲ ἀφέλοις τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ, ἀφαιρήσεις τὴν αἵρεσιν τῶν παρόντων κακῶν· οὕτω κἂν ταῖς πράξεσιν ἀντίδοσις γίγνεται πρὸς ἡδονὰς πόνων, ἣν σὺ μὲν ἀρετὴν καλεῖς, ἐγὼ δὲ τὴν μὲν ἀρετὴν δίδωμι, ἐρήσομαι δέ σε· εἰ ἄνευ τῆς πρὸς αὐτὴν φιλίας τὴν ἀρετὴν ἡ ψυχὴ εἵλετο; ἐὰν γὰρ τὴν φιλίαν δῷς, ἡδονὴν δίδως.

7. Κἂν ὑπαλλάξῃς τὸ ὄνομα, καὶ χαρὰν τὴν ἡδονὴν καλῇς, οὐ νεμεσῶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὀνομάτων, τὸ δὲ πρᾶγμα ὁρῶ, καὶ τὴν ἡδονὴν γνωρίζω· ἢ οἴει τὸν Ἡρακλέα ἐκεῖνον τὸν τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν πόνων ὁμιλητὴν καὶ ἀγωνιστὴν καὶ ἐθάδα, τὸν πρὸς τὰ θηρία παραβαλλόμενον, τὸν τοῖς πανταχοῦ δυνάσταις προσφερόμενον, τὸν πρὸς τοὺς ἀγρίους φιλονεικοῦντα, τὸν ἡμερωτὴν τῆς γῆς, τὸν καθάρτην, τὸν ἐπὶ τὴν Οἴτην ἰόντα, τὸν ἐπὶ πῦρ παραγιγνόμενον, ἄλλο τι ἢ μεγάλαις καὶ θαυμασταῖς καὶ ἀκράτοις ἡδοναῖς χειραγωγούμενον, ταῖς μὲν παρούσαις ὁμοῦ τοῖς πόνοις, ταῖς δὲ μελλούσαις μετὰ τοὺς πόνους, ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἑκόντα; Ἀλλὰ σὺ μὲν τοὺς τότε πόνους ὁρᾷς, τὰς δὲ Ἡρακλέους ἡδονὰς οὐχ ὁρᾷς, αἷς ἔχαιρεν. Ἔχαιρε καὶ ὁ Ἡρακλῆς ταῦτα δρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔδρα· καὶ οὐκ ἂν ἔδρα, εἰ μὴ δρῶν ἔχαιρεν. Αἱ μὲν γὰρ Διονύσου ἡδοναὶ καὶ τελετῆς χώραν ἔχουσιν, κῶμοι ἐκεῖνοι καὶ θίασοι καὶ χορὸς καὶ αὐλοὶ καὶ ᾄσματα· πάντα ταῦτα Διονύσου ἡδονῶν σχήματα ἐν μυστηρίοις ὀργιαζόμενα.

8. Τί λέγω Διόνυσον καὶ Ἡρακλέα; μῦθοι ταῦτα, ἡρωϊκὰ ταῦτα. Τὸν Σωκράτην λέγω. Ἐρᾷς, ὦ Σώκρατες, Ἀλκιβιάδου, καὶ μετὰ τοῦτον Φαίδρου, καὶ μετ' ἐκεῖνον Χαρμίδου· ἐρᾷς, ὦ Σώκρατες, καί σε οὐ λανθάνει κάλλος Ἀττικόν. Ἀλλ' ὁμολόγησον αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ μὴ φοβηθῇς τὴν ἀδοξίαν· ἔξεστι καὶ μεθ' ἡδονῆς σωφρόνως ἐρᾶν, ὡς ἔξεστι καὶ μετὰ λύπης ἀκολάστως ἐρᾶν. Εἰ δὲ καὶ χωρὶς ἡδονῆς ἐρᾷς, καὶ ψυχῆς μόνης, καὶ σώματος οὐκ ἐρᾷς, ἐράσθητι Θεαιτήτου· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς, σιμὸς γὰρ ἦν. Ἐράσθητι Χαιρεφῶντος· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς, ὠχρὸς γὰρ ἦν. Ἐράσθητι Ἀριστοδήμου· ἀλλ' οὐκ ἐρᾷς· αἰσχρὸς γὰρ ἦν. Ἀλλὰ

commutat : pulchrum enim quamvis dicas, v
nominas; nam minime pulchrum fuerit pulchr
cui non adsit summa voluptas.

6. Ego vero contrarium plane sequi ex his
omnibus nimirum voluptatem præferendam e
cujus causa mortem aliquis et vulnera, et labor
centa subierit alia ærumnosa. Quamvis enim
nomen imponas causæ illorum malorum, ut Ach
vindicandi ergo Patrocli lubens moritur, in caus
amicitiam; Agamemnoni vigilanti et ante reliq
ranti ac pugnanti, curam regni; Hectori exercitu
primaque in acie pugnanti, strenueque rem gere
salutem : nihil adhuc aliud quam voluptatis attuli
Quippe quemadmodum in corporum morbis seca
sat æger aut uri, sitim etiam perferre famemque,
natura ingratum est admittere, ut pro his postea
frui possit; quodsi spem futuri tollas boni, etia
tium tolles malorum electionem : ita in rebus ag
rum cum voluptatibus vicissitudo intercedit et p
quam tu quidem virtutem dicis, ego vero ut vi
gior, ita unum hoc ex te quæram : utrum sine a
tis virtutem persequatur animus? Ergo hunc
rem, voluptatem dedisti.

7. Licet enim nomen permutes, nec voluptat
sed gaudium; non invideo huic nominum multit
tamen ipsam specto, voluptatem agnosco : an
culem illum, qui tot tamque admirabilibus sese o
ribus, qui tot quotidie mala sustinuit, qui cum
certavit, cum violentis totius terræ congressus
toribus, feros homines aggressus est, terramqu
vacuamque monstris reddidit et quasi purgavit,
petiit, ignem accessit, alio manuductore quam
vinisque quibusdam et egregiis usum voluptatib
aliæ comitabantur labores, sequebantur aliæ,
subiisse hæc omnia? Atqui solos, quos tum sub
intueris; voluptates vero, quibus pascebatur,
His ipsis, dum ageret, delectabatur Hercules, a
agebat; neque egisset, nisi agendo delectaretu
Bacchi quid opus est dicere voluptatibus, qu
vice sunt, nocturni illi discursus, thiasi, choreæ
ac cantus? quæ omnia nihil aliud sunt, quam
luptates Bacchicæ, quæ repræsentantur in mys
8. Quid de Baccho loquor aut Hercule? Fa
hæc, heroica sunt. Adducamus Socratem.
ster Socrates, Alcibiadem, post hunc Phædrum
drum Charmiden : amas, o Socrates, nec te l
pulchritudo Attica. Age, fatere causam, neu ti
niam : castus enim cum voluptate potest esse
cum dolore potest impudicus. Quodsi absqu
ulla solum animum, non etiam corpus amas,
ama : atqui hunc non amas, simus quippe erat.
Chærephontem : sed ne hunc quidem amas, pa
Aristodemum ergo ama : atqui nec Aristoden
deformis enim erat. Sed quosuam amas? si q

ἐρᾷς; εἴ που τις εὐκόμης, εἴ που τις ὡραῖος, εἴ
βρὸς, εἴ που καλός. Καὶ πιστεύω μὲν τῇ ἀρετῇ,
ταίως ἐρᾷς, οὐκ ἀπιστῶ δὲ τῇ ψυχῇ, ὅτι δι' ἡδο-
ᾷς· οὐδὲ γὰρ σώματι ἀπιστῶ ὑπὸ πυρὸς θερμαι-
ῳ, οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ὑπὸ ἡλίου φωτιζομένοις, οὐδὲ
ὑπὸ αὐλῶν γανυμέναις, οὐδὲ Ἡσιόδῳ ὑπὸ Μου-
δασκομένῳ, οὐδὲ Ὁμήρῳ ὑπὸ Καλλιόπης λιγαι-
ῳ, οὐ Πλάτωνι ὑπὸ Ὁμήρου μεγαλυνομένῳ·
ταῦτα ὑφ' ἡδονῆς ἕλκεται, καὶ ὀφθαλμοὶ, καὶ
, καὶ ᾄσματα, καὶ λόγοι.

Ἀλλὰ καὶ τὸν Διογένην ἐκεῖνον εἰς τὸν πίθον
εἰσάγει· εἰ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῷ συνεισέβαλλε,
ἡδονὴν ἐξοικίζεις τῷ λόγῳ; Ἥδετο ὁ Διογένης
θῳ, ὡς Βαβυλῶνι Ξέρξης· ἥδετο τῇ μάζῃ ὁ Διο-
, ὡς ὁ Σμινδυρίδης τῇ καρύκῃ· ἥδετο ταῖς κρή-
αῖς πανταχοῦ, ὡς ὁ Καμβύσης Χοάσπῃ μόνῳ·
τῷ ἡλίῳ, ὡς Σαρδανάπαλλος ταῖς πορφυρίσιν·
τῇ βακτηρίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος τῷ δόρατι· ἥδετο
ιάκῳ, ὡς ὁ Κροῖσος τοῖς θησαυροῖς. Κἂν πα-
ῃς ἡδονὰς ἡδοναῖς, τὰ Διογένους κρατεῖ· τὰ γὰρ
ν μεστὰ μὲν ἡδονῆς, ἀλλὰ ἀναμέμικται λύπη
χοῦ· δδύρεται Ξέρξης ἡττώμενος, στένει Καμ-
τιτρωσκόμενος, οἰμώζει Σαρδανάπαλλος ἐμπιμ-
νος, ἀνιᾶται Σμινδυρίδης ἀπελαυνόμενος, δα-
Κροῖσος λαμβανόμενος, λυπεῖται Ἀλέξανδρος μὴ
ιενος· αἱ δὲ Διογένους ἡδοναὶ οἰμωγῆς ἄπειροι,
κ, ἀδάκρυτοι, ἄλυποι. Σὺ δὲ τὰς ἡδονὰς αὐτοῦ
καλεῖς· μετρεῖς γὰρ τὰ Διογένους τῇ σαυτοῦ
πονηρῷ μέτρῳ· σὺ μὲν γὰρ ἀλγήσεις ταῦτα
Διογένης δὲ ἥδητο. Ἐπιτολμήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε
ὡς οὐδεὶς ἡδονῆς Διογένους ἦν ἐραστὴς ἀκρι-
ος. Οὐχ ἑστίαν ἔνεμεν, ἐπλυπον γὰρ οἰκονο-
ῦ πολιτείας ἐφήψατο, ἀνιαρὸν γὰρ τὸ χρῆμα·
ειράθη γάμου, ἤκουε γὰρ τὴν Ξανθίππην· οὐκ
θη παιδοτροφίας, ἑώρα γὰρ τὰ δεινά· ἀλλὰ ἄφε-
ντὸς τοῦ δεινοῦ, ἐλεύθερος, ἄφροντις, ἀδεὴς,
; ἐνέμετο τὴν πᾶσαν γῆν, ὡς οἶκον ἕνα, μόνος
των ἡδοναῖς συνὼν ἀφρουρήτοις καὶ ἀταμιεύτοις
θόνοις.

Τὸν Διογένην ἐῶμεν, καὶ μετίωμεν τοὺς νομο-
καὶ πολιτείας σκεψώμεθα. Μή με οἰηθῇς ἐπὶ
ιν ἥξειν, μηδὲ Συρακοσίων μνησθήσεσθαι τῶν
ίτων, μηδὲ Κορινθίων τῶν φιληδόνων, μηδὲ Χίων
ουσίων, μηδὲ Λεσβίων τῶν εὐοινοτάτων, μηδὲ
ίων τῶν εὐειμονωτάτων· ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἡγεμόνας
ι, ἐπὶ Ἀθηναίους ἔρχομαι, καὶ τὰ Λακεδαιμο-
ετάζω. Μάστιγες αὗται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ,
ραι, καὶ δρόμοι, καὶ δεῖπνα λιτὰ, καὶ στιβάδες
ς· ἀλλ' ὁρῶ καὶ τούτων τὰ τερπνά. Εὖγε, ὦ
ργε, σμικρῶν πόνων μεγάλας ἡδονὰς ἀντεισάγεις·
δοὺς, μεγάλα ἔλαβες· ἐφημέρους δοὺς πόνους,
διηνεκεῖς ἀντέλαβες. Τίνες, λέξεις, αἱ Σπαρ-
τεὶ ἡδοναί; Πόλις ἀτείχιστος, ἄφοβος, ἄπειρος
, ἀθέατος πολεμίων, ἀθέατος ξενικῶν ἀσπίδων,

comam alit, si quis formosus, aut venustus, aut pulcher est. Et de virtute quidem tua dubitare non possum, quin impudice non ames; nec diffido tamen animo, quin voluptatis causa id facias: non enim corpori diffido quin ab igne calere, nec oculis quin a sole illustrari, nec auribus quin tibiæ modis suaviter afflici possint; sicut nec Hesiodo diffido qui a Musis docetur, nec Homero qui musicæ suæ suavitatem Calliopæ, nec Platoni qui orationis suæ sublimitatem Homero debet: omnia enim hæc, oculi, aures, cantus, oratio, a voluptate trahuntur.

9. Verum etiam Diogenem illum in dolium suum voluptas deduxit. Quodsi virtus quoque simul ingressa est, cur exclusum propterea is voluptatem? Delectabatur dolio suo Diogenes, ut Babylone sua Xerxes; delectabatur Diogenes sicco pane, sicut condimento suo Smindyrides; delectabatur omnibus fontibus, ut Choaspe solo Cambyses; delectabatur sole, sicut purpuris suis Sardanapallus; delectabatur baculo suo, sicut hasta sua Alexander; delectabatur pera sua, sicut omnibus thesauris Crœsus. Quodsi voluptates has confers cum aliis, vincit Diogenes. Plena quidem voluptatum sunt illorum omnia, sed quæ molestiam secum ubique trahant. Prœlio devictus lamentatur Xerxes, vulneratus gemit Cambyses, exustus ejulat Sardanapallus, rejectus dolet Smindyrides, captivus lacrimatur Crœsus, pugna prohibitus luget Alexander; at voluptates Diogenis sine ulla lamentatione aut gemitu, sine lacrimis sunt aut mœrore. Tu interim hujus voluptates vocas labores; quia ex natura tua illius hercule metiris ingenium, mensura iniqua: tibi namque dolor erit, eadem si agas; Diogeni erat voluptas. Ausim ego amplius dicere, nullum unquam veriorem fuisse voluptatis amatorem Diogene. Domum quam administraret non habuit, molesta est enim domesticæ rei administratio: rempublicam non attigit, res enim est gravissima: uxorem non duxit, nam de Xanthippe audiverat: liberos non eduxit, nam pericula ante oculos habebat. Sic omnis immunis mali, liber securusque, sine metu aut mœrore ullo, tanquam domum unam, totam colebat terram; solus mortalium voluptatibus apertis fruebatur, incustoditis, affluentibus.

10. Diogenem mittamus, et transeamus ad legislatores, ipsasque inspiciamus respublicas. Noli me arbitrari de Sybari verba facturum esse; aut Syracusiorum mentionem injecturum, quorum deliciæ, aut Corinthiorum quorum voluptates, aut Chiorum quorum opulentia, aut Lesbiorum quorum vina, aut Milesiorum quorum vestimenta celebrantur: ad principes ipsos accedo, ad Athenienses venio, Lacedæmonios lubet intueri. Hic flagella sunt plagæque Laconicæ, venationes cursusque, cœnæ parcissimæ, stragulaque vilissima: etiam in his tamen voluptates video. Macte Lycurge, qui pro minimis laboribus voluptates introducis magnas; parva dedisti, accepisti magna; labores dedisti brevissimos, voluptates pro iis accepisti perpetuas. Quæ sunt hæ voluptates, inquies, Spartanæ? Urbs sine muris, sine metu, intacta ab igne; quæ nec hostem unquam ac peregrinum vidit

ἀνήκοος στόνων, ἀνήκοος ἀπειλῆς. Τί δ' ἂν εἴη φόβου λυπηρότερον; τί δὲ δουλείας ἀνιαρότερον; τί δὲ ἀνάγκης ἐπιπονώτερον; ὅταν δὲ ταῦτα ἀπαλλάξῃς πόλεως, πολλὰς αὐτῇ ἡδονὰς ἀντεισάγεις. Ἐκείνης τῆς ἡδονῆς θρέμμα ἦν ὁ Λεωνίδας, ἐκείνης ὁ Ὀθρυάδας, ἐκείνης ὁ Καλλικρατίδας. Ἀλλ' ἀπέθνησκον οὗτοι. Ἀπέθνησκον καλῶς. Ὑπὲρ ποίων; Ἡδονῶν· καὶ γὰρ τῶν σωμάτων ἐκκόπτεται μέρη ὑπὲρ ῥαστώνης τοῦ ὅλου. Μέρος ἦν καὶ ὁ Λεωνίδας τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ ἀπέθνησκεν ὑπὲρ τῆς Σπάρτης· μέρος ὁ Ὀθρυάδας, Καλλικρατίδας μέρος· τοιγαροῦν ἀφαιρουμένων σμικρῶν μερῶν, ἐσώζοντο αἱ οἶκοι ἡδοναί. Τὰ δὲ Ἀθηναίων τί χρὴ λέγειν; πάντα μεστὰ ἑορτῆς τὰ Ἀττικά, πάντα θυμηδίας· καὶ διέλαχον αὐτοῖς αἱ ὧραι τὰς ἡδονάς, ἦρος Διονύσια, μετοπώρου μυστήρια· καὶ ἄλλην ὥραν ἔχει ἄλλος θεός, Παναθήναια, Σκιροφόρια, Ἅλωα, Ἀπατούρια. Ναυμαχοῦσιν ἐν θαλάττῃ, οἱ δὲ οἶκοι ἑορτάζουσι· πολεμοῦσιν ἐν γῇ, οἱ δὲ ἐν Διονύσου γελῶσιν. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ πόλεμοι, τὸ σκυθρωπότατον, ἡδονῶν ἔρημοι· ἀλλὰ συντάττεται τούτοις ἡ Τυρρηνὴ σάλπιγξ ἢ αὐλὸς τριηρικὸς, ἢ ᾠδὴ ἐμβατήριος. Ὁρᾷς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἡδονῶν.

clypeum, quæ luctum nullum, nullas unquam i vit. Quid autem metu tristius? quid servitute d necessitate est molestius? quibus si semel urbe multas pro illis reddis voluptates. Illius vol mnus erat Leonidas, illius Othryadas, illius C Atqui hi fuere cæsi. Ita, sed honeste. Qua causa? Voluptatum : non aliter quam in corpor in quo partes amputantur, ut servetur et con totum. Pars reipublicæ Spartanæ erat Leonid tota Spartanorum occidit republica; pars erat et pars et Callicratidas : ergo parvis hisce in bell partibus, domi vigebant cives, voluptate fruel gra. De Atheniensium vero rebus quid necess omnia ibi festorum plena, hilaritatis omnia, tempora divisisse inter se voluptates videa Dionysia celebrantur, autumno mysteria; et singulas anni partes aliquis sibi vindicat deus, F Scirophoria, Haloa, Apaturia. Dum alii n certant, alii domi festa agunt, alii terrestrem gnam, alii Dionysia cum risu celebrant. S bella, quæ res omnium est severissima, carent v sed et his vel tuba Tyrrhenica, vel tibia tri cantus militaris interjungitur. Vides voluptat

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Τί τέλος φιλοσοφίας.

1. Χαλεπὸν εὑρεῖν λόγον ἀληθῆ· κινδυνεύει γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, δι' εὐπορίαν τοῦ φρονεῖν, τοῦ κρίνειν ἀπορεῖν. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι τέχναι, πρόσω ἰοῦσαι, κατὰ τὴν εὕρεσιν εὐστοχώτεραι γίγνονται, ἑκάστη περὶ τὰ αὑτῆς ἔργα· φιλοσοφία δὲ, ἐπειδὰν αὐτῆς εὐπορώτατα ἔχῃ, τότε μάλιστα ἐμπίμπλαται λόγων ἀντιστασίων καὶ ἰσορρόπων· καὶ ἔοικε γεωργῷ, ἐπειδὰν ἐν περιουσίᾳ γένηται ὀργάνων πολλῶν, ἀκαρποτέρᾳ τῇ γῇ χρωμένῳ. Τὰς μὲν οὖν πολιτικὰς διαδικασίας εὐθύνει ψῆφος καὶ ἀριθμὸς δικαστῶν, καὶ γνώμη ῥήτορος, καὶ δήμου χεῖρες· ἐνταῦθα δὲ τίς ἡμῖν παρέσται δικαστὴς, καὶ τίνι ψήφῳ τἀληθὲς κρινοῦμεν; Λόγῳ; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν λόγον, ὅτῳ οὐκ ἂν ἐξεύροις τὸν ἐναντίον. Πάθει; ἀλλ' ἄπιστος ὁ δικαστής. Πλήθει; ἀλλὰ πλείους οἱ ἀμαθέστεροι. Δόξῃ; ἀλλὰ τὰ χείρω ἐνδοξότερα.

2. Αὐτίκα ἐν τῷ παρόντι τούτῳ σκέμματι, ἡδονῆς ἀρετῇ ἁμιλλωμένης καὶ ἀντεξεταζομένης, οὐ παρωσαμένη τὴν ἀρετὴν ἡδονὴ, καὶ δόξῃ κρατεῖ, καὶ πλήθει μαρτύρων ὑπερβάλλεται, καὶ κατὰ πάθος δυναστεύει; Ὁ δὲ μόνον ὑπόλοιπον ἦν τῇ ἀρετῇ συμμαχικὸν, ὁ λόγος, καὶ τοῦτο σχίζεται καὶ διαιρεῖται· καὶ ἐξεύρηταί τις καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπικουρία ἡδοναῖς. Καὶ λέγει τις καλῶς, ὑπὲρ ἡδονῆς λέγων, καὶ τὴν ἀρετὴν φαυλίζει, καὶ μετατίθησι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐπὶ τὴν γυναικωνῖτιν· καὶ τὸ μὲν σχῆμα τοῦ φιλοσόφου μετεν-

DISSERTATIO IV.

Quis sit philosophiæ finis.

1. Veram invenire rationem est difficile : pler id evenit homini, ut quo fœcundiore sit ingeni valeat judicio. Et reliquæ quidem artes, in i versantur singulæ, cum ipso progressu majo inveniendo sollertiam adipiscuntur : philosopl proficit, eo contrariis magis ambiguisque abun tis; agricolæ instar, qui, instrumenta quum hab minus fœcundo tamen agro utitur. Et civilia cia calculus judicum ac numerus, sententia o lique dirigunt suffragia : hic vero quis nobis ju tandem verum a falso distinguemus sententia? nullam invenies, cui non dari possit contraria. parum fidum narras judicem. Multitudine? p dooti sunt. Opinione? deterioribus favet illa.

2. Ecce tibi, vel in hoc ipso de quo hic quæ voluptas inter se virtusque contendant atque i ponantur, nonne et vi sua virtutem ejicit volu nione vulgi superior evadit, et numero vinci vehementius afficit? Illud vero quod unum rest omne virtuti erat præsidium, ipsa ratio, ea n catur, non minus dividitur, nec raro suum vol patrocinium. Invenies aliquem, qui ornate p bus dicat, virtutem vituperet, et, quod dici ad feminas transferat imperium; simulque et ha

ὑσεται, τοῦ δὲ ὀνόματος ἀξιοῖ κρατεῖν. Ἄφες, ἄνθρωπε, καὶ τοὔνομα μετὰ τοῦ λόγου. Παρανομεῖς περὶ τοὺς θεμένους· οὐδὲν φιλοσοφίᾳ καὶ ἡδονῇ κοινόν· ἄλλος μὲν ὁ φιλήδονος, ἄλλος δὲ ὁ φιλόσοφος· διακέκριται τὰ ὀνόματα, διακέκριται τὰ ἔργα, διῄρηται τὰ γένη, ὡς τὰ Λακωνικὰ τῶν Ἀττικῶν, ὡς τὰ βαρβαρικὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν δὲ Σπαρτιάτης εἶναι λέγων καὶ Ἕλλην καὶ Δωριεὺς καὶ Ἡρακλείδης, θαυμάζῃς τιάραν Μηδικὴν καὶ τράπεζαν βαρβαρικὴν καὶ ἁρμάμαξαν Περσικήν· περσίζεις, βαρβαρίζεις, ἀπολώλεκας τὸν Παυσανίαν, Μῆδος εἶ, Μαρδόνιος εἶ. Ἀπόθου τοὔνομα μετὰ τοῦ γένους.

3. Τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς ἡδονὴν ὑμνοῦντας φέρω· ἀνάνδρος γὰρ ψυχὴ καὶ ἀπεληλαμένη λόγου, ἐλεεινὴ ἐν τοῦ πάθους, σύγγνωστος δὲ τῆς ἀγνοίας· Ἐπίκουρον δὲ διὰ τοὔνομα οὐ φέρω, οὐδὲ ἀνέχομαι φιλοσοφίας ἐριζούσης. Οὐδὲ γὰρ στρατηγοῦ ἀνέχομαι τὴν τάξιν ἀπολείποντος καὶ ἐξηγουμένου τῆς φυγῆς, οὐδὲ ἀρότου ἀνέχομαι ἐμπιμπράντος τὰ λήϊα, οὐδὲ κυβερνήτου ἀνέχομαι ἀποδειλιῶντος πρὸς τὴν θάλατταν· πλεῖν σε δεῖ, στρατηγεῖν σε δεῖ, γεωργεῖν σε δεῖ, πόνων ταῦτα πάντα· ἀλλ' οὐδὲν καλὸν ὑπὸ ῥᾳστώνης γίγνεται. Εἰ ἕπεται ἡδονὴ τοῖς καλοῖς, δίδωμι τοῦτο· ἑπέσθω, ἀλλ' ἑπέσθω τὸ καλὸν πανταχοῦ·

Εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεὺς,

ὃν ἔδωκεν ἄρχειν ὁ Ζεύς. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὴν τάξιν, ἡ ἀρχὴ μὲν ἡδονή, ἕπηται δὲ λόγος· δίδως τῇ ψυχῇ τύραννον πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, ᾧ δουλεύειν ἀνάγκη, ἡ ὑπηρετεῖν ὑπηρεσίας ἀνεπιτιμήτους καὶ παντοδαπάς, κἂν αἰσχρὰ προστάττῃ, κἂν ἄδικα προστάττῃ. Τί γὰρ ἂν εἴη μέτρον ἡδονῆς ἐπιλαβομένης ἐξουσίας ἐπιθυμημάτων; Ἀκόρεστος γὰρ ὁ τύραννος οὗτος, καὶ τῶν παρόντων ὑπεροπτικὸς, καὶ τῶν μὴ παρόντων ἐπιθυμητικὸς, καὶ διὰ περιουσίαν ἐξαπτόμενος, καὶ ὑπὸ κόρου κουφιζόμενος, καὶ δι' εὐπορίαν ἐξυβρίζων. Οὗτος ὁ τύραννος ἐπανέστησε τὰ αἰσχρὰ τοῖς καλοῖς, οὗτος ἐκίνησεν ἀδικίαν δικαιοσύνῃ, οὗτος μέτρῳ ἀμετρίαν· ἡ γὰρ χρεία τῶν σωμάτων τὰς αὐτῆς ὀρέξεις οὐ χαλεπὰς ἀναπίμπλησιν. Διψῇ τις; κρῆναι πανταχοῦ· πεινῇ τις; φηγοὶ πανταχοῦ. Ἥλιος οὗτος, χλανίδων ἀλεεινότερος· λειμῶνες οὗτοι, θεαμάτων τὰ ποικιλώτατα· ἡ ταῦτα, εὐωδίαι φυσικαί. Καὶ μέχρι μὲν τούτων ἐὰν λαβεῖν ὅρους ἡδονῶν, τὴν χρείαν αὐτήν· ἐὰν δὲ ἔτι ὑπερβῇς καὶ προέλθῃς περαιτέρω, δίδως ταῖς ἡδοναῖς δρόμον ἄπαυστον, καὶ τὰς ἀρετὰς ἀποτειχίζεις.

4. Τοῦτο γεννᾷ τὰς πλεονεξίας, τοῦτο ποιεῖ τὰς τυραννίδας· οὐ γὰρ ἱκανὸν βασιλεῖ τῷ Περσῶν χωρίον Παρασγάδαι, καὶ τὸ Κύρου κάρδαμον, ἀλλ' ἡ Ἀσία ἅπασα ἐκέχρηκε χορηγεῖν ἡδοναῖς ἀνδρὸς ἑνός. Τρέφει μὲν ἵππους Μηδία Νισαῖον ἵππον, πέμπει δὲ Ἰωνία παλλακίδας Ἑλληνικὰς, τρέφει δὲ Βαβυλὼν εὐνούχους βαρ-

philosophi, et nomen postulet retinere. Relinque, mi homo, una cum oratione tua et nomen. Injurius es in eos qui hæc nomina posuerunt : nihil philosophiæ cum voluptate est commune : alius est voluptatis, alius sapientiæ studiosus : distincta sunt nomina, distincta sunt opera, distinctum est genus, sicut aliud est Laconicum quam Atticum, aliud barbaricum quam Græcum. Si enim Spartiatam te esse dicas, Græcum, Doriensem, Heracliden; et tiaram tamen admireris Medicam, et mensam barbaricam, et essedum Persicum : jam ad Persas deficis, transis ad barbaros, Pausaniam exuisti, Medus es, es Mardonius. Depone et nomen cum genere.

3. Et vulgus quidem quum voluptatem laudant, facile ferre possum; animus enim illis illiberalis est, rectæque rationis penitus ignarus, cujus miseriam deplorare, cujus ignorantiæ possis ignoscere : Epicurum vero ob nomen quod profitetur, ferre non possum, neque philosophiam admitto, quæ lasciviat : sicut nec imperatorem fero, stationem qui deserat, tantumque in fuga dux sit; nec fero agricolam, qui segetes suas incendat; nec gubernatorem, qui marinos metuat fluctus : navigare oportet te, imperare oportet, terram colere oportet; laborum quidem plena hæc omnia, verum nihil quod pulchrum, quod honestum sit, ab ignavia producitur. Quodsi ea, quæ honesta sunt, voluptates dicas sequi, concedam : sequantur, dummodo ubique præcedat honestas;

Rex unicus esto
et dominus,

cui imperium dedit Juppiter. Nam si ordinem confundas, ut imperet voluptas, morem gerat ratio; durum animo tyrannum et inexorabilem præficis, cui ubique et sine excusatione ulla serviendum est, etiam quum fœda, quum injusta imperat. Quem enim voluptati terminum præscribes, quæ a cupiditatum vires sibi assumit licentia? Insatiabilis hic tyrannus est, qui et quæ adsunt despicit, et quæ non adsunt desiderat; qui et abundantia accenditur, et spe erigitur, nimiaque lascivit copia. Hic tyrannus contra honestatem irritat turpitudinem, contra justitiam armat injustitiam, modo opponit immodestiam. Nihil enim est, quod facilius sibi satisfieri patiatur, quam corporis necessitas. Sitit aliquis? ubique fontes sunt : esurit aliquis? ubique fagi sunt. Sol ille, quem vides, quavis penula calidior est : hæc prata quovis spectaculo amœniora sunt : hi flores genuinum odoris oblectamentum sunt. Et hactenus quidem voluptatibus præfigi potest terminus, ipse nimirum usus. Quem si semel transcenderis longiusque processeris, liberum voluptatibus cursum nullisque definitum spatiis concedis, virtutemque penitus intercludis.

4. Hoc est quod plus habendi semper sitim excitat, hoc est quod tyrannides creat : sicut nec regio angusta Pasargadæ Persarum regi, neque Cyri sufficit nasturtium; verum universa hominis unius voluptatibus vectigalis est Asia. Nisæos illi equos alit Media, meretriculas Græculas mittit Ionia, barbaros eunuchos educat Babylon, artes cujuscunque generis

βάρους, πέμπει δὲ Αἴγυπτος παντοδαπὰς τέχνας, ἐλέφαντα Ἰνδοὶ, Ἄραβες εὐωδίαν· χορηγοῦσι δὲ καὶ οἱ ποταμοὶ ταῖς βασιλέως ἡδοναῖς, Πακτωλὸς χρυσὸν, Νεῖλος πυρὸν, Χοάσπης ὕδωρ· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἱκανὰ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ ξένης ἡδονῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἔρχεται, διώκει Σκύθας, ἀνίστησι Παίονας, Ἐρέτριαν λαμβάνει, Μαραθῶνι ἐπιπλεῖ, καὶ πλανᾶται πανταχοῦ. Ὦ τῆς πενίας δυστυχέστατος. Τί γὰρ ἂν εἴη πενέστερον ἀνδρὸς ἐπιθυμοῦντος διηνεκῶς; Ἐπειδὰν γὰρ ἅπαξ ψυχὴ γεύσηται ἡδονῶν ὑπὲρ τὴν αὐτῆς χρείαν, κόρος αὐτὴν τῶν πρότερον ἔχει, καὶ ἑτέρων ἐρᾷ. Καὶ τὸ τοῦ Ταντάλου αἴνιγμα τοῦτο ἦν ἄρα, δίψα διηνεκὴς ἀνδρὸς φιληδόνου, καὶ ἡδονῆς νάματα προσιόντα καὶ ἀπιόντα αὖθις, καὶ παλίρροια ἐπιθυμιῶν, καὶ λῦπαι πικραὶ ταύταις ἀνακεκραμέναι, καὶ ταραχαὶ, καὶ φόβοι. Φοβερὸν μὲν γὰρ παροῦσα ἡδονὴ μὴ ἀπέλθῃ, ἀνιαρὸν δὲ μὴ παροῦσα μὴ οὐκ ἔλθῃ· ὥστε ἀνάγκη τὸν διώκοντα ἡδονὴν λυπούμενον μὲν μὴ παύσασθαι, ἡδόμενον δὲ μὴ αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ συγκεχυμένον ζῆν ἐν ἀσαφείᾳ πολλῇ.

5. Ὅρα τίνα καὶ ποῖον τύραννον τῇ ψυχῇ δίδως· ὡς Ἀθηναίοις Κριτίαν, παρωσάμενος τὸν Σόλωνα· ὡς Λακεδαιμονίοις Παυσανίαν, παρωσάμενος τὸν Λυκοῦργον. Ἐγὼ δὲ ἐλευθερίαν ποθῶ, νόμου δέομαι, λόγου δέομαι. Οὗτός μοι φυλάξει τὴν εὐδαιμονίαν ὀρθὴν καὶ ἄσειστον καὶ ἀδεῆ καὶ αὐτάρκη, οὐ ταπεινὴν δὲ, οὐδὲ ὑποβεβλημένην ἀνδραπόδων τέχναις· ὑφ' ὧν ἐρανιζόμενος ἀθροίσω τὸ μέγα τοῦτο ὄφελος, ἡδονὴν, αἰτίζων οὐκ ἀκόλους, μὰ Δία, κατὰ τὸν Ὁμήρου πτωχεύοντα, οὐδὲ ἄορας καὶ λέβητας μόνον, ἀλλὰ τὰ τούτων ἔτι ἀτοπώτερα· παρὰ μὲν Μιθαίκου ὄψον, παρὰ δὲ Σαράμβου οἶνον, παρὰ δὲ Κόννου ἑταίραν, παρὰ δὲ Μελησίου ᾠδήν. Καὶ τί τούτων ἔσται μέτρον; τίς τῆς ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίας ὅρος; ποῖ στησόμεθα; τίνι δῶμεν τὰ νικητήρια φέροντες; Τίς ὁ μακάριος ἀνήρ; οὗτος καὶ ἄγρυπνος καὶ ἐπίπονος, ὃν οὐκ ἔλαθεν οὐδὲ ἐξέφυγεν οὐδεμία ἡδονὴ, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν· ἀλλὰ ἀποτείνασα αὐτῷ ἡ ψυχὴ τὰς αἰσθήσεις πάσας, καθάπερ ὁ θαλάττιος πολύπους τὰς πολλὰς κόμας, διὰ τούτων πάντοθεν τὰς ἡδονὰς ἐπάξεται πάσας ὁμοῦ.

6. Πλάττωμεν, εἰ δυνατὸν, τοιαύτην εἰκόνα, ἄνδρα εὐδαίμονα τὴν ἐξ ἡδονῶν εὐδαιμονίαν· ὁρῶντα μὲν τὰ ἥδιστα τῶν χρωμάτων, ἀκούοντα δὲ ἡδίστων ψόφων, ὀσφραινόμενον ὀδμῶν τερπνοτάτων, γευόμενον χυμῶν ποικιλωτάτων, χλιαινόμενον, ἀφροδισιάζοντα ὁμοῦ· ἐὰν γὰρ δῷς χρόνον, καὶ διαστήσῃς τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰς αἰσθήσεις διέλῃς, κολούσεις τὴν εὐδαιμονίαν· πᾶν γὰρ, ὃ παρὸν εὐφραίνει, ἀφαιρεθὲν λυπεῖ. Καὶ τίς ἀνάσχοιτο ψυχὴ ἡδονῶν τοσούτων ὄχλον ἐπιῤῥέοντα αὐτῇ καὶ ἐπιφερόμενον, καὶ μηδεμίαν ἀνακωχὴν μηδὲ ἀναψυχὴν παρεχόμενον; ἀλλ' οὐκ ἀθλιώτατα εἰκὸς διάγειν, καὶ ἐπιθυμεῖν ἀναβολῆς, καὶ ἀναπαύλης ἐρᾶν; χρονίζουσα γὰρ ἡδονὴ λύπην γεννᾷ. Τί ἂν οὖν γένοιτο ἀπιστότερον εὐδαιμονίας ἐλεουμένης; Ὦ Ζεῦ

subministrat Ægyptus, ebur suum Indi, odores Arabes; ipsi quidem nihil voluptatibus illius suppeditant fluvii, Pactolus aurum, triticum Nilus, aquam præbet Choaspes. Quod ne hæc quidem illi sufficiunt, quin peregrinas incipiat voluptates? atque eo fine Europam petit, Scythas persequitur, Pæones evertit, Eretriam capit, navibus Marathonem invadit, ubique oberrat denique. O deplorandam in homine paupertatem! Quis enim pauperior illo esset, qui nunquam concupiscere desinit? Animus enim manus quum semel ultra, quam flagitat necessitas, voluptates gustaverit, priorum satietas in eum ingruit, et nova. Et hoc revera inest Tantaleæ fabulæ involucro, petua sitis ejus qui voluptatem sectatur, voluptatis accedentes et abeuntes rursum, cupiditatum fluxus fluxus, quæ tristissimis semper imbuuntur curis, tu ac metu. Si præsens adsit voluptas, times ne abeat; sit, illud te macerat, ne non veniat: ut eum, qui hæc tur, nec dolore vacare unquam, nec ullas sentire volu sit necesse, sed perpetua in confusione rerum et tate versari.

5. Jam cogita quem qualemque animo præficias num: ut si Critiam rejecti loco Solonis Atheniensibus si Pausaniam loco Lycurgi præficias Lacedæmoniis. vero libertatem amo, lege opus, opus ratione habeo. erectam immobilemque felicitatem servabit mihi, sine ullo, nullius indigam auxilii, non dejectam animo, quæ illiberalibus se submittat artibus; quarum sy donatus, præclarum illud emolumentum percipiam, frusta panis tantum, ut mendicus ille Homericus, pe mehercules, non cultros et lebetes solum, sed quæ his sunt absurdiora; obsonium a Mithaeco videlicet, vi Sarambo, a Conno meretriculam, cantum a Melesi quis erit horum modus, quis felicitatis ejus, quæ ex ptate oritur, terminus? ubi tandem consistemus? cu remus præmium? Quis est beatus ille? hic tam vigi industrius, quem nec noctu, nec interdiu ulla hi præterit voluptas; qui omnem animum, omnes se non aliter quam flagella sua marinus polypus, eo in ut omnes simul, quæ ubique sunt, attrahat voluptat

6. Fingamus, si possumus, hujusmodi imaginem, nem, quem voluptatum beat felicitas: unum eum eodem tempore colores videat jucundissimos, sonos suavissimos, naribus odores percipiat gratissimos, gustet diversissimos, simul tepore foveatur jucundi venereæ rei sit intentus: si enim spatium concedas medium, separesque voluptates ac disjungas sensus, vabis voluptatem; cujus enim juvat præsentia, ejus sario nocet absentia. Quis ergo tam firmus est anim tantum tot voluptatum ferre posit impetum, qui qu nullam, respirationem admittat nec minimam? nonne miserrime cum hoc agi consentaneum est, futurum otiari aliquando et vacare ipse desideret? qui enim perseverat voluptas, fit molestia. Quid ergo magis ea esse voluptate potest, quæ commiseratione dig

τατέρες καὶ ποιηταὶ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ
ἡ θαλάττης θρέμματα, οἷον τοῦτο ζῷον τῷ
ο καὶ βίῳ ἐγκατεστήσατε; ὡς θρασὺ καὶ ἰτα-
λον, ἀγαθοῦ ἄπορον, ἔργου ἔρημον, ἡδοναῖς
ι καὶ δημαγωγούμενον;

ελεν ἀγονόν τ' ἔμεναι, ἀγαμόν τ' ἀπολέσθαι
οὗτο πᾶν, εἰ μηδὲν ἕξει παρ' ὑμῶν ἡδονῆς

πῶς οὐκ ἔχει; ἀποκρινώμεθα γὰρ καθ'
περ τοῦ Διός. Ἔχει μὲν γάρ, ἔχει νοῦν καὶ
κέκραται δὲ αὐτῷ ὁ βίος ἐξ ἀθανάτων καὶ
τγμάτων, ὡς ζῴῳ τινὶ ἐν μεθορίῳ τεταγμένῳ,
ἐν θνητῆς πλημμελείας τὸ σῶμα ἔχοντι, ἐκ
νάτου ἀπορροῆς τὸν νοῦν λαμβάνοντι. Ἴδιον
μὲν ἡδοναὶ, νοῦ δὲ λόγος· καὶ κοινὸν μὲν
ρκες πρὸς τὰ θηρία, ἴδιον δὲ νοῦς. Ἐν-
ν ζήτει τὸ ἀνθρώπου ἀγαθὸν, ὅπου τὸ ἔρ-
α τὸ ἔργον, ὅπου τὸ ὄργανον· ἐνταῦθα τὸ
που τὸ σῶζον. Ἀπὸ τοῦ σώζοντος ἄρξαι.
οτέρου διασωστικὸν, σῶμα ψυχῆς, ἢ ψυχὴ
εὗρες τὸ σῶζον. Τί ψυχῆς ὄργανον; νοῦς.
γον. Τί νοῦ ἔργον; φρόνησις· εὗρες τὸ ἀγαθόν.
ῦ ἀνθρώπου τὴν μοῖραν ταύτην τὴν φρονοῦσαν
ἢ ἀτιμάσας, τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο μόνον θρέμμα,
; λέγω, τὸ ἀκόλαστον, τὸ ἀδηφάγον, τὸ ἡδο-
εὐωχεῖν ἐθέλοι· τίνι ἂν εἰκάσαιμι τὴν
ροφὴν, ἢ τῷ μύθῳ, νὴ Δία;

θαι φασὶν οἱ ποιηταὶ ἄνδρας ἐν Πηλίῳ, Θετ-
ος, ἀτόπους τὰ σώματα, ἐξ ὀμφαλοῦ ἐπι-
ἵππου φυσιν. Ἐν δὲ τῇ τῆς τοιαύτης ξυν-
ουσίᾳ πᾶσά που ἀνάγκη βόσκειν ὁμοῦ τὴν
ύσιν· φθέγγεσθαι μὲν ὡς ἄνθρωπον, σιτεῖσθαι
ν· ἐρᾶν ὡς ἄνθρωπον, ὀχεύειν δὲ ὡς θηρίον.
τοιηταὶ καὶ ποιητῶν παῖδες, πατέρες παγενναίας μούσης, ὡς ἐναργῶς ἄρα ἡμῖν τὸν
ἡδονὰς δεσμὸν ἠνίξασθε. Ἐπειδὰν ψυχῆς
κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσαι τὴν
ν ἐπιφάνειαν, τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ ἀπέ-
χρώμενον ἐξ ἀνθρώπου θηρίον. Τοῦτο οἱ
, τοῦτο αἱ Γοργόνες, τοῦτο αἱ Χίμαιραι, ὁ
ὁ Κέκροψ. Ἄφελε τὴν γαστρὸς ἐπιθυμίαν,
; τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον· ἄφελε τὴν αἰδοίων
καὶ διέκοψας τὸ θηρίον. Μέχρι δὲ ταῦτά
κὶ συντρέφεται, καὶ πρὸς αὐτὰ τῇ θεραπείᾳ
ἀνάγκη τὰς ἐκείνων ὀρέξεις κρατεῖν, καὶ βοᾶν
τὰς ἐκείνων φωνάς.

tur? O Juppiter, dlique reliqui, patres artificesque terræ et maris quæque vigent in illis, quale tandem animal in hoc mundo, in hac vita constituistis? quam audax, quam temerarium, quam loquax? bonum non invenit, quod agendum est prætermittit, voluptatibus pascitur: sicut ducem suum populus, ita has sequitur:

Debuerat nasci nunquam, vel conjugis expers
interire totum hoc genus, si nihil voluptate a vobis majus poterit consequi.

7. Quomodo autem non posset? respondeamus enim cum Homero pro Jove. Habet, inquam, habet mentem, habet rationem: vita præterea ejus ex mortalibus constat immortalibusque principiis; estque tanquam animal in medio utriusque positum, quod ab humana quidem contagione corpus deducat, e divino autem fonte mentem. Jam corpori proprium est voluptas, menti ratio; et corpus quidem cum brutis commune habet, peculiarem autem sibi mentem. Quare ibi quære bonum hominis, ubi ejus est operatio; ibi operationem, ubi instrumentum; ibi instrumentum, ubi ejus conservatrix pars est. Ab hac jam incipe. Utrum alterum conservat, corpus anima, an animam corpus? conservatricem invenisti partem. Quod animi instrumentum est? mens. Operationem quære. Quæ mentis operatio est? prudentia: invenisti id, quod bonum dicimus. Si quis vero hanc in homine partem, quæ prudentiæ capax est, quæ deum respicit, contemnat; fœdam illam alteram, corpus nimirum, libidinosam, voracem, voluptatibus amicam, solam velit pascere: cui hoc dicemus esse simile, nisi mehercules huic fabulæ?

8. Fingunt poetæ homines fuisse in Pelio, Thessalicum genus, monstroso corpore, qui ab umbilico equi pone trahebant formam. In ejusmodi contaminatione monstrosa necesse fuit belluinam una cum humana saginare partem; loqui quidem ut hominem, saginari autem ut belluam; amare ut homines, coire ut belluas. Euge, poetæ poetarumque filii, antiquæ generosæque musæ primi parentes; quam manifeste nobis illud, quod voluptatibus nos conjungit, ostendistis vinculum! Simulatque nime belluinæ imperant animo libidines, formam quidem integram relinquunt, sui vero obsequio eum, qui utitur, hominem in belluam convertunt. Hoc sibi Centauri volunt, hoc Gorgones, hoc Chimæræ, hoc Geryones, hoc Cecrops. Deme ventris libidinem, belluam dempsisti homini: deme penis libidinem, belluam amputasti. Dum vero vivunt una cum aliquo ac nutriuntur illa, quem in obsequium traxere sui, in eo necesse est cupiditates eorum dominari, animumque voces eorum personare.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

ι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι.

ν γε, εἰ οἱ μὲν θεοὶ διέκριναν τοῖς ἀνθρώποις τῆς τῶν κακῶν ὁμιλίας, ἀνεπίμικτον ἑκάτερῳ εἶναι θέμενοι, καὶ διαστήσαντες αὐτῶν τὰς

DISSERTATIO V.

Etiam ex adversa fortuna utilitatem percipi.

1. Miserum est profecto, si dii quidem immortales bona in gratiam hominum a malis distinxere, ita ut diversas definitasque habeant naturas, nec cum altero confundi possit

φύσεις, καθάπερ ἡμέρας πρὸς νύκτα, καὶ φωτὸς πρὸς ζόφον, καὶ πρὸς ὕδωρ πυρός· ὧν ἕκαστον εἰ ἐθελήσαις πρὸς τοὐναντίον ἀγαγεῖν, καὶ ἀνακεράσαι αὐτῶν τὴν διαφορὰν εἰς κοινὴν φύσιν, διαφθερεῖς τὸ ἑκατέρου ἴδιον· οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἑκόντες, εὐδαίμονα διώκοντες βίον, καταμιγνύουσιν αὐτῷ δυστυχίας· κἄν τις θεῶν αὐτοῖς συγχωρήσῃ ζῆν δι' ἡμέρας ἐν φωτὶ λαμπρῷ καὶ διηνεκεῖ, ἀΰπνῳ καὶ ἀδεεῖ τῆς ἐν νυκτὶ ἀναπαύλης, ἄχθοιντο τῷ ἡλίῳ μηδέποτε ἐξισταμένῳ μηδὲ εἰς τὸ παλίσκιον παραχωροῦντι. Ἔχε δὴ αὐτόθι, μὴ ἀποκρινούμεθά σοι ποικίλον. Ὡς εἰ μέν που τίς ἐστιν ἀνθρώπου ὄψις ἀνέχεσθαι φωτὸς διηνεκοῦς, καὶ εἴπερ τις μηχανὴ στῆσαι τὸν ἥλιον τοῦ κύκλῳ δρόμου, ὥστε ἀνέχειν ὑπὲρ γῆς αἰεὶ, καθάπερ πυρσὸν ἐκ κορυφῆς ὑψηλῆς ἐκπέμποντα ἐφ' ἡμᾶς τὸ παρ' ἑαυτοῦ φῶς· εἰ ταῦτα ὑπάρχοι, καὶ σταίη μὲν ὁ ἥλιος, ἀνέχοιντο δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς αὐτὸν διηνεκῶς δεδορκότες· τίς οὕτως ἀνόητος καὶ ἐπιμανὴς καὶ κακοδαίμων τοῦ ἔρωτος, ὥστε ποθῆσαι νύκτα καὶ σκότος, καὶ ὀφθαλμῶν ἀργίαν, καὶ σώματος ῥίψιν ἐγγύτατα νεκροῦ; Εἰ δὲ θᾶττον μὲν ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας, ἢ σταίη ὁ ἥλιος, θᾶττον δ' αὖ σταίη ὁ ἥλιος, ἢ ἀνάσχοιντο οἱ ὀφθαλμοὶ ἀϋπνίας· οὐκ εὐχῆς ἔργον ἡ πρὸς τὸ φῶς φιλία, ἀλλὰ ἀνάγκης ἡ πρὸς νύκτα συνουσία.

2. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἔρως ἔχει. Ἐφίεται μὲν γὰρ αὐτοῦ ἡ ψυχή· τί δὲ οὐ μέλλει; καὶ πολεμεῖ τῷ κακῷ· τί δὲ οὐ μέλλει; ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐτῇ οὔτε ὧν ἐφίεται καθαρῶς τυχεῖν, οὔθ' οἷς πολεμεῖ μὴ περιπεσεῖν ἐξ ἀνάγκης· οὔπω λέγω τὴν μοχθηρὰν ψυχήν (αὕτη μὲν γὰρ πάγκακός τις, καὶ ἀγαθῶν ἄμοιρος, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἄπιστος, καὶ ἐν εὐτυχίᾳ ἀκροσφαλής), ἀλλὰ τὴν ἐπιεικῆ καὶ φρονήσεως ἐπήβολον. Φέρε ἴδω πότερα καὶ ταύτην φῶμεν ἐπιλαθομένην τῆς ἀρετῆς εὐροίᾳ τινὶ βίου καὶ εὐτυχημάτων ἀκμῇ συγγίγνεσθαι ἀεὶ, ἢ τοῦτο μὲν ἀμήχανον ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει· πολλὰ γὰρ τὰ ἐν ποσὶ, καθάπερ ἀνδρὶ κούφως θέοντι ὀρύγματα καὶ κρημνοὶ καὶ βάραθρα καὶ τειχία, ἐν οἷς ὁ μὲν ἀμαθὴς τῆς ὁδοῦ, καὶ μαλθακὸς θεῖν, καὶ διαπηδᾶν ἀσθενὴς, καὶ παραθεῖν ἀκροσφαλὴς, πταίει καὶ σφάλλεται καὶ ἀποδειλιᾷ· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ δρομικὸς ἀνὴρ καὶ ἐπιστήμων τῆς ὁδοῦ, κατὰ μὲν τὴν ῥώμην ὀξέως θεῖ, κατὰ δὲ τὴν ἐμπειρίαν ἀπλανῶς, κατὰ δὲ τὴν τέχνην ἀσφαλῶς· οἶδε μὴν τίς μὲν τῆς ὁδοῦ ἡ λεία καὶ ἄπταιστος, τίς δὲ ἡ διεσκαμμένη, καὶ ἀναγκαία μὲν διελθεῖν, ἀπροαίρετος δὲ τῷ θέοντι.

3. Τοῦτό μοι καὶ περὶ τὸν βίον Ὅμηρος ᾐνίξατο·

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει,

φησίν· ὁ μὲν πλήρης κακῶν, ἀγαθῶν ἀνεπίμικτος· ὁ δὲ ἐξ ἀμφοῖν κεκραμένος· τρίτον γὰρ πίθον οὐδαμοῦ ἐν Διὸς εἶναι λέγει, ἀγαθῶν ἀκράτων. Νέμει δὲ Ζεὺς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, κατὰ τὴν Ὁμήρου ᾠδὴν, ἐκ τοῖν πίθοιν τούτοιν ἀρυτόμενος, ἐκ μὲν τοῦ, κακῶν ἀενάων βεῦμα ἰσχυρὸν καὶ βίαιον, μεστὸν ἐρίδων καὶ

alterum, non magis quam dies cum nocte, a
nebris, aut ignis cum aqua; quorum singula
trariis velis conjungere, aut pugnantiam utri
dem naturam confundere, quod utriusque
penitus tollis: homines tamen, qui beatam seq
ultro ipsi illis mala admisceant. Ac si quis
deorum, ut perpetuo in luce clara nec unqu
vivant, quæ somno nocturnaque quiete poss
dignaturi sint solem nunquam recedere, ne
cissim locum dare. Siste, quæso, te hic, n
mul respondere cogamur. Si quidem inv
possint oculi, qui lucem ferant perpetuam, et
qua, quæ solis circularem queat sistere ambit
terram suspensus, lampadis instar clarissimæ
celso defigitur loco, lumen nobiscum sempe
suum; hoc si posset fieri, staretque sol ipse,
ejus perpetuo nostri defatigarentur oculi: qui
furiosusque esset, quem tam sinistra animi af
ut noctem tenebrasque amare, oculos quiescer
nique, adinstar defuncti hominis, malit abji
sive oculi perpetuo vigilare sustineant facili
locum unum usque tueatur, sive sol in stat
facilius quam oculi perpetes agant vigilias: v
nostri rem esse, ut lucem semper videamus;
tatis, ut noctem admittamus.

2. Eodem modo amor qui bonum prosequi
bet. Amat enim hoc animus: quidni amaret
malum: quidni odisset enim? nec fieri tam
vel quod amat consequatur penitus; aut qu
penitus. Nec jam de improbo loquor animo,
abundat undique, et bona ignorat; qui in spe
in felicitate summa facile labitur: sed quem pr
prudentem dicimus. Videamus ergo an hun
mus, si ad felicitatem semel pervenerit, po
vitæ cursu pergere, summaque illa fortuna
semper uti; an potius humanæ id naturæ co
posse arbitrandum sit; quia multa sunt, quæ
ut viro celeriter currenti evenire solet, mul
rant foveæ, viarumque prærupta, tum abyssi
in quibus qui est viæ ignarus, in currendo mol
transiliendo, in prætercurrendo facile labens,
dit, denique animum despondet: vir contra
strenuus, viæ peritus, a viribus suis hoc habet
pergat; a peritia, ut non aberret; ab arte, ut n
novit vero, quæ plana sit via minimeque sal
contra celet foveam, transiri tamen necessario
cursor eam repudiaverit.

3. Hoc est quod obscure de humana vita protu

Dolia bina jacent Jovis alto inclusa cubili,

inquit: quorum in altero mala sunt plurima, l
alterum utroque mixtum est; tertium vero,
pura sint, nusquam in Jovis ponit domo.
doliis hauriuntur illis, ita hominibus distribuit
Homeri carmina, Juppiter, ut ex altero puri
laticem validum et vehementem, contentionib

καὶ πτοίας καὶ φόβου, καὶ ἄλλων μυρίων
ων τε καὶ ἀκράτων κακῶν· ἐκ δὲ τοῦ νέμει,
ι Ὅμηρος εἴποι, ῥεῦμα μικτὸν ἀγαθῶν καὶ
Ἐγὼ δὲ ὁρῶ μὲν τὴν μῖξιν, καὶ πείθομαι τῷ
ρφημότερον δὲ ὀνομάζειν θέλω τὴν βελτίω
ς νομήν· ἔχει γὰρ δὴ ὧδε.

ετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, αὗται πηγαὶ τῶν
ν· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία λάβρον καὶ ἔμπληκτον
ιεῖσα συγχεῖ τὸν βίον καὶ ταράττει, καθάπερ
ειμερίου νάματος ἐπὶ λήϊα καὶ φυτουργίας
ι, ἐχθρὰ μὲν γεωργοῖς, ἐχθρὰ δὲ καὶ ποιμέ-
ι καὶ ὁδοιπόροις, ἄκαρπος, ἄγονος, ἀνόνητος,
ς· αἱ δὲ ἀρετῆς πηγαί, ὅτῳ ἂν ἐν ψυχῇ δια-
πάντα τούτῳ ποιοῦσι τὸν βίον ἔγκαρπον καὶ
καὶ τελεσφόρον. Ἀλλὰ ἱδρῶτος δεῖ τῷ γε-
ὶ πόνου δεῖ, καὶ ταλαιπωρίας δεῖ. Οὐδὲ
γύπτιος τῷ Νείλῳ θαρρεῖ μόνῳ, οὐδὲ παρα-
ὐτῷ τὰ σπέρματα, πρὶν ἢ τἀρότρῳ ζεύξῃ
ν τέμῃ αὔλακα, πρὶν πονήσῃ μακρά· καὶ
ο ἤδη καλεῖ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὰ αὐτοῦ ἔργα.
ις ποταμοῦ πρὸς γεωργίαν, καὶ ἐλπίδων πρὸς
αὶ καρπῶν πρὸς ταλαιπωρίαν· οὕτως ἀγαθοῖς
ννυτέον· ἢ εἰ βούλει, ἄφελε μὲν τὴν δυσφη-
ι δὲ αὐτῶν τὴν οὐσίαν οὐκ αὐθαίρετον οὖσαν
ίσιν. Κἂν ἐπὶ τοὺς λιμένας ἔλθῃς, κυβερνή-
, οὐ τὸν ἄπειρον χειμῶνος, οὐδὲ ὅστις ἀθέατος
, ἀλλ' ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἀθροίσαντά τὴν
ε πείρας κακῶν. Ἐγὼ καὶ στρατηγῷ δια-
ίντα εὐτυχήσαντι. Οἷος ἂν ἦν Ἀθηναίοις
ς Νικίας, σωθεὶς ἐκ Σικελίας· ἢ οἷος ἂν ἦν
τερος δημαγωγὸς Κλέων, ἐπανελθὼν ἐξ Ἀμ-

Ὅταν δὲ ἴδω πάντα εὐτυχοῦντα καὶ κυ-
καὶ στρατηγὸν, καὶ ἰδιώτην καὶ ἄρχοντα,
καὶ πόλιν, διαπιστῶ ταῖς εὐτυχίαις· ὡς Σό-
τῳ, ὡς Ἄμασις Πολυκράτει.

ῶσος μὲν γὰρ εἶχεν εὔιππον γῆν, Πολυκράτης
θάλατταν· ἀλλ' οὐδὲν τούτων βέβαιον, οὐχ ἡ
ρ, οὐχ ἡ θάλαττα Πολυκράτει· ἀλλ' ἐλάμ-
ροίτης μὲν Πολυκράτην, Κροῖσον δὲ Κῦρος·
ῃ μετ' εὐτυχίαν μακρὰν ἀθρόων κακῶν. Διὰ
ων οὐκ εὐδαιμόνισε Κροῖσον, σοφὸς γὰρ ἦν·
Ἄμασις ἀπείπατο Πολυκράτην, ἀσφαλὴς γὰρ
ῦτ' ἐγὼ ἐπαινῶ βίον γευόμενον κακῶν, ἀλλὰ
μόνον,

ἑν τ' ἐδίην', ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνεν·

ν τὴν ἀρετὴν, χρώμενον δὲ αὐτῇ καὶ πρὸς
τύχας. Καὶ γὰρ ὀφθαλμοῖς φίλον μὲν χρω-
λαμπρότατον, ἀλλ' ἐὰν μὴ παραθῇς τὸ φαιὸν,
αὐτοῦ τὴν ἡδονήν· ἐὰν δὲ μίξῃς ταῖς εὐτυ-
δυσχερῆ, μᾶλλον αἰσθήσῃ τῆς ἀρετῆς καὶ
ῆς εὐτυχίας.

ίψα μὲν σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν ποτοῦ,
σώματι παρασκευάζει ἡδονὴν βρωτοῦ, καὶ

furiis, pavore ac metu, sexcentis denique aliis inexpugnabilibus merisque malis; ex altero vero, ut Homerus diceret, laticem bono mixtum maloque. Ego temperamentum hoc quidem intelligo, nec fidem detraho; libet tamen verbis paullo lenioribus alteram distributionem Jovis, quæ melior videtur, exprimere, hoc nimirum modo habentem.

4. Virtus animi improbitasque, hi sunt doliorum Jovis fontes : quarum hæc rapidam præcipitemque evomens undarum vim vitam confundit atque inundat; haud secus quam fluminis hiberni impetus in segetes plantasque diffunditur, invisus agricolis, invisus pastoribus, nec viatoribus gratus, infructuosus, sterilis, inutilis, noxiusque : virtutis contra cujuscunque animum irrigarint fontes, totam huic vitam fœcundam, cultamque ac maturis educandis frugibus reddunt idoneam. Interim sudor requiritur agricolæ, requiritur labor, requiritur molestia. Nec enim Ægyptius colonus solo Nili fretus flumine semen suum spargit, nisi prius aratro bovem junxerit, sulcum duxerit, diu multumque laborarit : tum demum flumen vocat, opus suum illi commendat. Ita fluvius miscetur cum labore agricolæ, cum labore spes, cum molestia fructus; ita bonis miscenda sunt mala : aut deme, si vis, verbum male sonans, sed scias rem ipsam minime sitam esse in potestate laborantium. Ad portum si navigaturus aliquo iveris, gubernatorem tibi, credo, eliges, non qui tempestatem nullam sit expertus, aut nullos unquam viderit fluctus; sed qui multis ex periculis longaque malorum experientia paullatim sibi compararit artem. Ego imperatori quoque diffido, qui nunquam male rem gessit. Quantus vero Atheniensibus futurus fuisset imperator Nicias, si e Sicilia redire potuisset; aut quanto modestior et sanior Cleon in populari imperio, si Amphipoli rediisset! Quem contra, quocumque in vitæ genere, seu gubernator fuerit, seu imperator, sive private vivat, sive præsit aliis, sive unus sit, sive urbs tota, nimis felicem videro, benignitati fortunæ diffidam; ut Cræso Solon, ut Polycrati Amasis.

5. Terram equis abundantem Crœsus, navibus instructum mare possidebat Polycrates : quorum nihil diuturnum fuit, non terra Crœso, non Polycrati mare; Polycratem enim Orœtes, Crœsum cepit Cyrus. Ita felicitatem longam magna malorum excepit series. Ideoque Crœsum non judicabat felicem esse Solon, sapiens enim erat; Polycratem Amasis relinquebat, periculum enim vitabat : sic et ego vitam approbo, quæ adversam gustavit fortunam, sed gustavit tantum,

Ipsa modo tinxit labia, arescente palato;

quæ virtutem habeat, eaque utatur, quoties fortuna invitum petit. Sic inter omnes colores, qui maxime clarus est, maxime delectat oculos; nisi tamen fuscum conjungas, magnam illi voluptatis detrahis partem : ita si secundis rebus misceas adversa, magis virtutem advertes, magis felicitatem senties.

6. Sic sitis voluptatem bibendi parat homini, fames voluptatem edendi parat homini, nox oculis voluptatem parat

νὺξ ὀφθαλμοῖς παρασκευάζει ἡδονὴν ἡλίου· ποθεῖ ἄνθρωπος καὶ νύκτα μεθ' ἥλιον, καὶ λιμὸν μετὰ κόρον, καὶ δίψαν μετὰ μέθην· κἂν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὴν μεταβολὴν, λύπην τὴν ἡδονὴν ποιεῖς. Οὕτω λέγεται καὶ Ἀρτοξέρξης, ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τέως μὲν ὑπ' εἰρήνης μακρᾶς καὶ ἡδονῆς διηνεκοῦς μὴ συνιέναι τῆς εὐτυχίας· ᾧ παρεσκεύαζε μὲν ἡ Ἀσία τὸ δεῖπνον, ἔπεμπον δὲ πῶμα ποταμῶν οἱ κάλλιστοι, ἐμηχανῶντο δὲ αὐτῷ τὴν δίαιταν τέχναι μυρίαι· ἀλλ' ἐπεὶ πόλεμος αὐτῷ ἐκ θαλάττης ἦλθε, καὶ Ἕλληνες μύριοι, καὶ στρατηγοὶ δεινοὶ, ἡττηθεὶς ἔφευγεν ἐπὶ ψιλὸν λόφον, ὅπου τῆς νυκτὸς ἀναπαυσάμενος ἐδίψησεν ὁ δύστηνος πρῶτον τότε, ἔνθα ἦν οὐ Χοάσπης, οὐ Τίγρις, οὐ Νεῖλος, οὐκ ἐκπώματα, οὐκ οἰνοχόοι· καὶ ἠγάπησε παρὰ ἀνδρὸς Μάρδου λαβὼν ἐν ἀσκῷ ὀδωδὸς ὕδωρ· καὶ τότε ἄρα ὁ δείλαιος ἔγνω, τίς μὲν δίψης χρεία, τίς δὲ ἡδονὴ ποτοῦ.

7. Εἶτα ἡδονῆς μὲν ἔσται κόρος, εὐτυχημάτων δὲ οὐκ ἔσται κόρος; Ἔστιν, οἶμαι, καὶ σιτίων καὶ μέθης ἀνιαρότερος. Οὐ γὰρ ἀνασχετὸν εἶναι οὔτε τῷ Ἀχιλλεῖ τὴν σχολὴν, οὔτε τῷ Νέστορι τὴν σιωπὴν, οὔτε τῷ Ὀδυσσεῖ τὴν ἀσφάλειαν. Ἐξῆν γάρ τοι καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ ζῆν καὶ βασιλεύειν Μυρμιδόνων, καὶ γεωργεῖν τὴν Θετταλῶν γῆν, καὶ γηροκομεῖν τὸν Πηλέα· καὶ τῷ Νέστορι ἐν Πύλῳ ἐν εἰρήνῃ ἄρχειν, καὶ γηράσκειν καθ' ἡσυχίαν· καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ οἴκοι μένειν περὶ τὸ Νήριτον τὸ εὔφυλλον ἐν τῇ γῇ τῇ κουροτρόφῳ, ἢ τὸ τελευταῖον παρὰ Καλυψοῖ ἐν ἄντρῳ καταρρύτῳ καὶ κατασκίῳ, ὑπὸ Νυμφῶν θεραπευομένῳ, ἀγήρῳ ὄντι καὶ ἀθανάτῳ. Ἀλλ' οὐχ εἵλετο ἀθάνατος εἶναι ἀργὸς ὢν καὶ μηδὲν χρώμενος τῇ ἀρετῇ. Ἀνάγκη δὲ τὸν ταύτην μεταχειριζόμενον, ἀνθρωπίνοις συμπτώμασι παραβαλλόμενον, πολλάκις βοᾶν,

Τέτλαθι δὴ, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

8. Τίς δ' ἂν ἦν μνήμη τοῦ Ὀδυσσέως, ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὰ δυσχερῆ; τίς δὲ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὸν Ἕκτορα καὶ τὸν Σκάμανδρον, καὶ τὰς

Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις,

ἕνδεκα δὲ ἠπειρώτιδας; Τὸν μὲν γὰρ Ἡρακλέα οὐδὲ ἄλλοθεν οἱ ἄνθρωποι προσέθεσαν φέροντες τῷ Διὶ, ἢ ἐκ τῆς πρὸς τὰ κακὰ ὁμιλίας, ἀνταγωνισαμένης ἀρετῆς. Ἐὰν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὰ θηρία, καὶ τοὺς δυνάστας, καὶ τὰς ἄνω καὶ κάτω ὁδοὺς, καὶ τὰ δεινὰ ἐκεῖνα πάντα, ἠκρωτηρίασας τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἡρακλέους. Ἡ Ὀλυμπιάσι μὲν καὶ Πυθοῖ οὐκ ἔνεστι κότινον λαβεῖν, οὐδὲ μήλων τυχεῖν, αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ κονισάμενον, ἀλλὰ ἀνταγωνιστῶν δεῖ τῷ κηρύγματι· ἐν δὲ τῷ τοῦ βίου σταδίῳ καὶ τῇ δεῦρο ἀγωνίᾳ τίς ἂν γένοιτο ἀνταγωνιστὴς ἀνδρὶ ἀγαθῷ, πλὴν τῆς πείρας τῶν δυσχερῶν;

9. Φέρε, τοὺς ἀγωνιστὰς παρακαλῶμεν ἐπὶ τὸ στάδιον. Ἔχε· τίνες μὲν Ἀθηνῶν; Σωκράτης ἀγωνιούμενος πρὸς Μέλητον καὶ πρὸς τὰ δεσμὰ καὶ τὸ

ex solis lumine capiendam : optat homo etia solem, famem etiam quum satur est, etiam ebrius. Quodsi demas hanc vicissitudinem, fuerat, fit dolor. Sic et Artoxerxes rex Persa voluptate nimia continuaque, in qua versatus citatem aliquamdiu ne vidisse quidem sua parabat tota Asia, potum præbebant fluvior cherrimi, vitæ inserviebant artes plurimæ. Ve e mari bellum illi est exortum, cum dec millibus fortissimisque congressus imperator colliculum sterilem profugit; in quo noctu set, tum primum sitire cœpit homo miser Choaspen suum habebat, non Tigrin, non N cula aut pincernas. Hic illi satis fuit, quod ne aquæ corruptæ utrem acciperet; ac tun infelicissimus potuit mortalium, quis sit si sit suaviter bibere.

7. Ergone voluptatis aliqua erit satietas, næ non erit? Est, ut arbitror, quam aut cibi gravior. Nec enim otiari potuisse Achille silere Nestorem, nec periculis carere Ulysse licebat Achilli vivere Myrmidonibusque imp lam terram colere, Pelei fovere senectutem sus in Pylo præesse suis sine bello, sen transigere : domi Ulyssi circa *frondosum* N *juvenum nutrice* manere; aut in umbroso t que Calypsûs antro, famulantibus undique tis seniique ignaro vitam ducere. Sed nec ea lege voluit, ut otiosus esset ac virtutem exhiberet. Necesse est enim, hac qui ut sæpe in mediis, quibus humana obnoxia es exclamet,

Hoc quoque sustineas, cor; nam graviora

8. Quam autem Ulyssi famam relinquis demis? quam Achilli, si Hectorem, si Scama

Mœnia bis sex capta mari,

undecimque urbes quas in terra cepit? Hercu aliunde quam ex media cum malis lucta, q opponebat, sustulerunt Jovique ascripserun feras si demas, et tyrannos, si plurima illa su que itinera, et adversa ista omnia; Herculis tilasti. Olympicis quidem Pythiisque ludis ol nemo malum consequitur, qui solus secum certarit; sed adversario prius opus est, ut victor declareris : in hoc vero vitæ stadio, ne, quem alium bono viro adversarium dabi adversæ fortunæ gustum?

9. Agedum athletas nostros in stadium vo quinam Athenis? Socrates, qui cum Melito, cum veneno luctaturus est; ex academia Pla

ρμακον· ἐκ δὲ Ἀκαδημείας, Πλάτων ἀγωνιούμενος πρὸς τυράννου ὀργὴν, καὶ θάλατταν πολλὴν, καὶ κινδύνους μεγάλους. Ἡκέτω καὶ ἄλλος ἀγωνιστὴς Ἀττικὸς, ἀγωνιούμενος πρὸς Τισσαφέρνην ἐπιορκοῦντα, καὶ Ἀριαῖον ἐπιβουλεύοντα, καὶ Μένωνα προδιδόντα, καὶ βασιλέα ἐπιτιθέμενον. Καὶ δεῖ μοι καὶ τὸν ἐκ τοῦ Ποντου ἀθλητὴν ἀγωνίζεσθαι· καὶ οὗτος ἀγῶνα ἰσχυρὸν πρὸς ἀνταγωνιστὰς πικροὺς, πενίαν καὶ ἀδοξίαν καὶ λιμὸν καὶ κρύος· ἐγὼ δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ γυμνάσια ἐπαινῶ·

Αὐτόν μιν πληγῆσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας,
σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλὼν,

χαλεπῶς διὰ τοῦτο ἐκράτει. Τοιγαροῦν στεφανῶ τοὺς ἄνδρας, καὶ ἀνακηρύττω νικηφόρους τῆς ἀρετῆς· ἐν δὲ ἀφέλῃς αὐτῶν τὴν πρὸς τὰ κακὰ ἀγωνίαν, ἀποστεφανοῖς τοὺς ἄνδρας καὶ ἀποκηρύττεις. Ἄφελε Ἀθηναίων τὸν ἐπὶ Μαραθῶνα δρόμον, καὶ τὸν ἐκεῖ θανατον, καὶ τὴν Κυναιγείρου χεῖρα, καὶ τὴν Πολυζήλου συμφορὰν, καὶ τὰ Καλλιμάχου τραύματα· καὶ οὐδὲν Ἀθηναίοις καταλείπεις σεμνὸν, πλὴν τοῦ Ἐριχθονίου καὶ τοῦ Κέκροπος, μύθων ἀπιστουμένων. Διὰ τοῦτο Σπάρτη ἐπὶ πλεῖστον ἐλευθέρα, ὅτι οὐδὲ ἐν εἰρήνῃ πολλὴν ἄγει· μάστιγες αὗται καὶ πληγαὶ Λακωνικαὶ, αἱ δὴ κακῶν ταῖς ἀρεταῖς ἀναμιγνύμενα.

ΛΟΓΟΣ ς'.

Πῶς ἄν τις πρὸς φίλον παρασκευάσειτο.

1. Ἔχεις εἰπεῖν, τίνας ποτὲ Ὅμηρος ὀνομάζων χαίροντας θεοῖς εἰκέλους, καὶ δίους, καὶ μῆτιν ἀταλάντους Διί; ἆρα γὰρ ἄλλ' ἢ τοὺς ἀρίστους, Ἀγαμέμνονά τε καὶ Ἀχιλλέα καὶ Ὀδυσσέα, καὶ ὅστις ἄλλος συνετέλει αὐτῷ ἐπαίνου μοῖραν; Τί δὲ, εἰ μὴ τῷ Διὶ εἴκαζεν αὐτοὺς, ἢ Μαχάονι τῷ ἰατρῷ, ἢ Κάλχαντι τῷ μαντικῷ, ἢ Νέστορι τῷ ἱππικῷ, ἢ Μενεσθεῖ τῷ τακτικῷ, ἢ Ἐπείῳ τῷ τέκτονι, ἢ Νιρεῖ τῷ καλῷ; ἆρ' οὐκ ἂν ἦν ἀποκρίνασθαί μοι τῆς εἰκόνος τὴν αἰτίαν; ἢ ἐκεῖ μὲν γνωρίζεις τὴν ὁμοιότητα· ἐνταῦθα δὲ ὅτι μὲν ὅμοιοι Διὶ οἶσθα, καὶ ἐπαινεῖς τὸν εἰκάσαντα τῆς γνωρίσεως, τὸ δὲ γνώρισμα αὐτὸ ἀγνοεῖς; Φέρε οὖν, ἐγώ σοι ὑπὲρ Ὁμήρου διηγήσομαι, οὕτωσὶ ἠρέμα πω λέγων· οὐ γὰρ εἰμι ποιητικός. Πατέρα γάρ που θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἶναι λέγει τὸν Δία, οὔτι που διότι ὑπεκδὺς τοῦ οὐρανοῦ, νῦν μὲν ὄρνιθι εἰκασθεὶς, νῦν δὲ χρυσῷ, ἢ ἄλλοτε ἄλλῳ, γυναιξὶ θνηταῖς ἐπλησίαζε,

Σπερμαίνων τὰ πρῶτα γένος κυδρῶν βασιλήων·

ἆρα γὰρ ἂν εἴη ὁ Ζεὺς ὀλιγοτεκνότατος· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν ἀναθεὶς αὐτῷ τοῦ εἶναι τὰ γένη ταῦτα, καὶ σώζεσθαι, προσεῖπεν πατέρα, τῶν ἐν φιλίᾳ ὀνομάτων τὸ κυριώτατον.

2. Εἶεν· οὕτω σοι τὰ τοῦ Διὸς ἔχει. Τὰ δὲ τῶν ὁμοίων Διὶ ἆρ' ἡγεῖ ἄλλῃ πῃ ἔχειν; ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς οὐδὲ

ranni ira, cum mari multo, cum maximis periculis. Veniat et alius athleta Atticus, qui cum Tissaphernis perjuriis, cum Ariæi insidiis, cum proditione Menonis, et occultis regis decertet consiliis. Opus est e Ponto quoque mihi adveniat athleta, et quidem ad certamen maximum maximosque adversarios; paupertatem dico, infamiam, famem, frigusque. Ego vero etiam exercitia ejus laudo :

Corpus sponte sibi laniavit verbere multo,
injiciens pannos humeris ;

nec difficulter propterea vicit. Quapropter coronam viris illis defero, victoresque eos in virtutis certamine præconio meo proclamo. Quodsi mala illis, cum quibus luctantur, dempseris; coronam illis demis, demis præconium. Deme Atheniensibus velocem illum ad Marathonem cursum, mortemque quam oppetiere ibi, et Cynægiri manum, et Polyzeli cladem, et Callimachi vulnera; nihil præclarum Atheniensibus relinquis, nisi forte Erichthoninm et Cecropem, fabulas meras, quibus jam fides nulla. Hanc ob causam quam diutissime salva libertas sua Spartanis constitit, quod ne pace quidem otiantur : hæc gignunt illa flagra, illæ plagæ Laconicæ, et malorum perpetiendi consuetudo virtuti immista.

DISSERTATIO VI.

Quomodo quis ad amicum se præparare debeat.

1. Possisne dicere, qui sint illi, quos Homerus modo *diis similes*, modo *dios*, modo *prudentia Jovi æquales*, vocare amat? Quos vero alios, quam summos illos viros, Agamemnonem, Achillem, Ulyssem, et si quis alius virtute sua aliquam illi laudis subministravit materiam? Quid si vero non cum Jove eos contulisset, sed aut cum Machaone medico, aut vate Calchante, aut Nestore qui equitandi, aut Menestheo qui instruendæ aciei, aut Epeo qui fabrili arte, aut Nireo qui forma antecessit omnibus? quid, an non statim in promptu tibi causa comparationis hujus videretur? num ergo in altero similitudinis continuo tibi constat ratio; in altero Jovi quidem similes dici vides, et poetæ comparationem laudas, ipsum tamen ejus momentum non assequeris? Agedum, Homeri nomine causam tibi exponam, idque oratione sedata et humi repente; nec enim ad poesin sum factus. *Patrem* ille *deûm hominumque* Jovem dicit, non ideo quod, relicto cœlo suo, modo in avem, modo in aurum, aut quodcunque aliud postularet usus, conversus, mortales complexus sit feminas,

Sic primum generans magnorum semina regum;

quod si verum esset, næ paucorum liberorum pater esset Juppiter : sed quia ad ipsum retulit causam quæ produxit illa genera et conservat, *patrem* eum dixit poeta; quod nomen est omnium quæ in amicitia obtinent antiquissimum.

2. Esto : et hoc quidem de ipso Jove. At eorum, qui similes Jovi dicuntur, num putas aliam esse rationem? an

τὸν Σαλμωνέα εἴκασαν οἱ ποιηταὶ αὐτῷ, καίτοι κεραυνοὺς ἀφιέντα, ὡς ᾤετο, καὶ μιμούμενον τὸν βροντῶν κτύπον καὶ τὸ ἀστραπῆς φῶς; ἀλλὰ ταῦτά γε ὁ Σαλμωνεὺς δρῶν, ὅμοιος ἦν Θερσίτῃ μιμουμένῳ τὸν Νέστορα. Πῶς οὖν γένοιντ' ἂν ὅμοιοι ἄνθρωποι Διί; Μιμούμενοι αὐτοῦ τὸ σωστικὸν καὶ φιλητικὸν καὶ πατρικὸν δὴ τοῦτο. Αὕτη θνητῇ πρὸς θείαν ἀρετὴν ὁμοιότης, ἣ παρὰ μὲν θεοῖς καλεῖται θέμις καὶ δίκη, καὶ ἄλλ' ἄττα μυστικὰ καὶ θεοπρεπῆ ὀνόματα· παρὰ δὲ ἀνθρώποις, φιλία καὶ χάρις, καὶ ἄλλ' ἄττα προσηνῆ καὶ ἀνθρωπικὰ ὀνόματα. Ἐνδεέστερον δὲ δὴ τὸ ἀνθρώπειον τῆς θείας ἀρετῆς, τά τε ἄλλα, καὶ κατὰ φιλίας ἔκτασιν· οὐ γὰρ ἐξικνεῖται ἡ θνητὴ φύσις ἐπὶ τὸ ὅμοιον πᾶν, ἀλλ' ὥσπερ αἱ τῶν βοσκημάτων ἀγέλαι, οἰκειοῦται τῷ ξυννόμῳ μόνον· ἀγαπητὸν δὲ εἰ καὶ τούτῳ παντί. Νῦν δὲ ἴδοις ἂν ἐν ἀγέλῃ μιᾷ, ὑπὸ ποιμένι ἑνὶ, στάσεις πολλὰς καὶ διαφωνίας κυριττόντων ἀλλήλους καὶ διαδακνόντων, μόγις ὄντα που ζώπυρα εἰς βραχὺν ἀριθμὸν φιλίας σαφοῦς ξυνεληλαμένα. Σιτία μὲν καὶ ποτὰ καὶ ἀμπεχόνας, καὶ ὅση ἄλλη χρεία σωμάτων, πορίζονται οἱ ἄνθρωποι ἀμοιβῇ καὶ ἀντιδόσει ἐκ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καὶ τὰ σεμνὰ δὴ ταῦτα, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ἐξὸν χαίρειν τῇ τῶν μεταλλέων φράσαντας τέχνῃ, λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων ταῦτα ἀπονητὶ, μετρουμένους μέτρῳ τῷ πάντων ἰσαιτάτῳ, τὸν μὲν ἐνδεᾶ τὴν χρείαν λαβόντα παρὰ τοῦ ἔχοντος, τὸν δὲ ἐν περιουσίᾳ ἀφεῖναι, κτησάμενον παρὰ τοῦ λαβόντος, ὧν ἡ ἀντίδοσις οὐχ ἕξει αἰτίαν.

3. Τῷ μὲν Λυκίῳ Γλαύκῳ χρυσὸν δόντι καὶ λαβόντι χαλκὸν, καὶ « ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων » ἀλλαξαμένῳ, ὀνειδίζει Ὅμηρος· εἰ δὲ παρωσάμενοι τὴν τούτων ἀξίαν, τῇ γνώμῃ τὰς ἀντιδόσεις διεμετροῦντο, ἦν ἂν δήπου τὸ χρῆμα ἰσόρροπον. Νῦν δὲ καπηλείας πάντα μεστὰ καὶ ἐμπορίας, καὶ συμβολαίων πικρῶν, ἀγοραίων τε καὶ θαλαττίων καὶ ἠπειρωτικῶν, ξενικῶν τε καὶ ἀστικῶν, καὶ ἐπιχωρίων καὶ διαποντίων, ἄνω καὶ κάτω στρεφομένης τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης, τὰ ἀθήρατα ἐκθηρωμένων, καὶ τὰ ἀφανῆ μεταλλευόντων, καὶ τὰ πόρρω διωκόντων, καὶ τὰ σπάνια ποριζομένων, καὶ θησαυροὺς κατορυττόντων, καὶ κατώρυχας ἐμπιμπλάντων, καὶ ταμεῖα σωρευόντων. Τὸ δὲ τούτων αἴτιον, ἀπιστία φιλίας, καὶ πλεονεξίας ἔρως, καὶ ἀπορίας δέος, καὶ μοχθηρίας ἔθος, καὶ ἡδονῆς πόθος· ὑφ' ὧν τὸ φιλεῖν ἐλαυνόμενον, καὶ κατορυττόμενον, καὶ βαπτιζόμενον, μόγις που σώζει ἀμαυρὰ ἴχνη καὶ ἀσθενῆ· καὶ τὸ κοινότατον καὶ ἀταμίευτον καὶ ἀφθονώτατον, διὰ τὴν τῶν χρωμένων σπάνιν, εἴ που καὶ γένοιτο τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς βαρβάρου γῆς, ᾄδεται τοῦτο, καὶ μύθου σχῆμα ἔχει, καὶ ἀπιστεῖται αὐτοῦ ἡ ἀκρίβεια. Καὶ μάλα εἰκότως.

4. Ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικὸς στόλος νεῶν χιλίων, πλῆθος ἀνδρῶν τὸ καλλιστεῦον τῆς Ἑλλάδος, ὁμόσκηνον καὶ ὁμοδίαιτον, δεκαετεῖ χρόνῳ ἀντικαθημένων αὐτοῖς ἐχθρῶν βαρβάρων. Ἡ δὲ φήμη τῶν ἔργων τούτων ἐμπεσοῦσα εἰς τὴν Ὁμήρου ᾠδὴν, οὐκ ἔσχεν

non Salmoneum vides, qui fulmina se mitte tonitruumque strepitum ac flammæ cœlestis conatus est, Jovi tamen a poetis minime conf quum faceret Salmoneus, Thersitæ erat sim tur Nestorem. Quoniam igitur modo Jovis e sunt homines? Si illud nimirum in Jove imi salus, dilectio, paternaque ejus in homines Hæc mortalium virtuti cum divina est cogna quidem Fas, et Justitia, et aliis quibusda divina decentibus nominibus appellatur; Amicitia, et Benevolentia et si qua sunt miti que nomina, vocatur. Divinæ autem virtut tum in hoc potissimum humana cedit, quod pateat amicitia; quæ quidem per mortalem totum se diffundit genus, sed, ut in pecudib tantum in ejusdem gregis consortibus locu adeo felicissimum est, si vel in hisce omnibus. eodem in grege, sub eodem pastore, crebra crebra dissidia, quorum alii cornibus, alii de velitantur; ut vix amicitiæ veræ et evidenti tillæ aliquot, eæque numero paucissimæ. Ac potumque, et amictum, reliquaque corpori mines æris inter se ferrique commutatione illis, quæ quidem augusta habentur, auro arg tamen sine ullo metallicorum artis usu posse inter se communicare, mensura metientes o sima; ut quidem is, qui re aliqua egeat, quo consulat, rem a possidente mutuetur; is, q det, ea lege dimittat, ut ab eo vicissim acci reddi debeant.

3. Et Glauco quidem Lycio objicit Home auro quod dederit sumpserit æs, et *centu novem bubus* permutaverit: verum si, p seposito, ex mente potius tam hujus, quam tionem hanc metirentur, æqualis visa erat re nunc cauponationis et mercaturæ plena sun ctissimorum commerciorum: sunt forensia, sunt terrestria, sunt peregrina, sunt urbana, lia, sunt transmarina: sursum deorsum terra tur mare, dum quæ abdita sunt venantur, qu tantur, quæ dissita sequuntur, quæ rara co conquisita sunt rursus defodiunt, humum implent, arcas stipant. Horum omnium caus fidem nullam invenit amicitia, quod divitiar cumulandarum cupiditas obtinet, egestati probitatis consuetudo, voluptatis studium: bus fugatur, in terram defoditur, penitusque citiæ nomen, vix ut minima tenuissimaque queant vestigia. Atque illud natura sua co sine custodia et invidia largiter affluens, ob r qui eo utuntur, si forte usquam vel in Græci baros apparet, celebratur a poetis, interque habet, neque fidem invenire potest rei exact que hoc valde consentaneum est.

4. Græcorum olim classis navium mille, flo totius Græciæ, in Asiam venit; eodem co demque cibo per integrum, quo in conspectu h sunt, decennium usi. Cujus quum rei me rico locum invenerit carmine, in tanto tame

κν εἰπεῖν ἀκριβῆ ἐν τοσούτῳ στόλῳ καὶ
μιᾶς, Θετταλικοῦ μειρακίου πρὸς Λοκρὸν
ιδὲν Ὅμηρος διηγήσατο οὔτε πρὸς ἡδονὴν
οὔτε πρὸς ἀρετὴν ἀγωγότερον, οὔτε πρὸς
ευδέστερον. Τὰ δὲ ἄλλα τοῦ Ὁμήρου εἰ
λεμοι πάντα, καὶ θυμοὶ, καὶ ἀπειλαὶ καὶ
ἀ τούτων τέλη, οἰμωγαὶ, καὶ στόνοι, καὶ
ὶ φθοραὶ, καὶ ὄλεθροι. Ἄδεταί που καὶ
τικὸν ὑπὸ φιλίας σεμνυνόμενον· ἐν πολλοῖς
ν λόγοις ἓν τοῦτο ἄξιον τῆς Ἀθηνᾶς, ἄξιον
φιλία καλὴ καὶ δικαία ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἡ
μφοτέροις ἐπὶ τυράννῳ κοινὸν ξίφος, καὶ
νὸν, καὶ κοινὸν θάνατον· μεθ' ἣν οὐκέτι
ς Ἀττικῆς ἦν, ἀλλὰ πάντα ὕπουλα, καὶ
ἔπιστα, καὶ διαβεβρωμένα, μεστὰ φθόνου,
καὶ ἀπειροκαλίας, καὶ φιλοχρηματίας, καὶ

ὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἐπίῃς, ἀφθονίαν ὄψει
διηγημάτων, ἄνδρα ἀνδρὶ συμπεπτωκότα,
ὄλει, καὶ γένος γένει· οὐ τὸ Δωρικὸν τῷ
ν, οὐδὲ τὸ Βοιώτιον τῷ Ἀττικῷ, ἀλλὰ καὶ
ν, καὶ Δωριέας Δωριεῦσιν, καὶ Βοιωτοὺς
πίπτοντας, καὶ Ἀθηναίους Ἀθηναίοις, καὶ
βαίοις, καὶ Κορινθίους Κορινθίοις, συγγε-
στίους πολεμίους, πάντας πᾶσιν ἐπιτιθε-
ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἥλιον καὶ τὸν αὐτὸν αἰθέρα
ν νόμον, καὶ τὴν αὐτὴν φωνὴν ἱέντας, καὶ
ῆν νεμομένους, καὶ καρποὺς τοὺς αὐτοὺς
, καὶ μυστήρια τὰ αὐτὰ τελουμένους· οὓς
εῖχος ἓν καὶ πόλις μία, πολεμοῦντας σπεν-
νύντας ἐπιορκοῦντας, συντιθεμένους μετα-
καὶ προφάσεις μικρὰς μεγίστων κακῶν.
τὸ φιλεῖν τῆς γνώμης ἐκπέσῃ, πάντα ἤδη
εῖν ὀργὴν καὶ ταράττειν· καθάπερ κοίλην
θεῖσαν τοῦ ἕρματος βραχεῖαι ῥοπαὶ σα-
ει περιτρέπουσιν.
οὖν παρασκευὴ γένοιτο ἀνδρὶ φιλίας ἐραστῇ
μα τοῦτο; Χαλεπὸν μὲν εἰπεῖν, ῥητέον δὲ

: ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ,
κοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν·

δὲ ἀνδρὶ πρὸς ἄνδρα φιλίας ὁλκὴ, μέχρις
ῥθαλμοὶ φαντάζωνται χρυσὸν καὶ ἄργυρον.
ἀπαγάγῃς τὴν ὄψιν, οὐκ ἀπόχρη πρὸς φι-
ερία, ἀλλ' ἐνοχλεῖ αὖθις ἡ παιδικῶν ὥρα,
ἄλλος· κἂν καταμύσῃς πρὸς ταῦτα, « εὐ-
τοῦ μεγαλήτορος Ἐρεχθέως δῆμος, » καὶ
πίαις κηρύγματα, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν δόξα,
α, καὶ πᾶσαν γῆν δόξης ὑπεριπτάμενον.
ς ταύτης, οὐχ ὑπερόψει δικαστηρίου· κἂν
του, οὐχ ὑπερόψει δεσμωτηρίου· κἂν ἐνέγ-
οὐχ ὑπερόψει προσιόντος τοῦ θανάτου.
δεῖ ἡδονὰς παραδραμεῖν, καὶ πολλοῖς πό-

vel tempore, unicam modo, quam describeret, societatem invenire veram potuit, Thessalici, dico, juvenis cum viro Locrensi : quo nihil in tota poesi Homerus narravit quod aut voluptatem afferat majorem, aut ad virtutem magis invitet, aut ab omnibus magis celebretur. Reliqua Homeri si diligenter inspexeris, quid aliud sunt quam pugnæ et furores, minæ et iræ, et, qui eorum exitus est, luctus, gemitus, neces, pernicies, ac cædes. Circumfertur etiam Attica historia, quæ ab amicitia suum mutuatur splendorem : in plurimis Atticorum scriptis solum hoc Minerva dignum, solum Theseo, honesta nimirum bonorum virorum ac justa amicitia : quæ utrique gladium communem in tyranni necem tradidit, tesseram communem, communem mortem. Post hanc nihil usquam erat quod in Atheniensium amicitia laudare posses ; sed exulcerata omnia, putida omnia, infida, corrupta ; plena invidia, et ira, et illiberalitate, et avaritia, et ambitione.

5. Eodem modo reliquam quoque si percurras Græciam, invenies funestas passim historias, viri cum viro, urbis cum urbe, gentis unius pugnam cum altera ; non Doricam tantum cum Ionica, nec cum Attica Bœotam, sed cum Ionibus Ionas, Dores cum Doribus, cum Bœotis Bœotos, cum Atheniensibus Athenienses, cum Thebanis Thebanos, cum Corinthiis inter se decertantes Corinthios ; cognatos inter se hostili esse animo contubernalesque, omnes inter se mutuo insurgere, qui sub eodem sole vivunt et eodem aere, qui iisdem legibus utuntur, eandem linguam loquuntur, eandem colunt terram, frugibus iisdem vescuntur, eadem celebrant initia, quos murus idem, eadem complectitur civitas ; hos omnes, inquam, videas pugnare modo, modo fœdus pangere, jurare et pejerare, pacisci pactumque rumpere, atque ita minima interdum de causa mala movere maxima. Quibus enim semel vis amicitiæ effluxerit animo, nihil est quod non facile ad iram impellere eos et turbare possit ; sicut navi concavæ saburram si demas suam, paullo momento movetur quovis, impellitur et evertitur.

6. Quam ergo rationem ineat homo, cui cordi est amicitia, ut hoc sibi vindicare possit munus ? Difficile quidem est dictu, sed tamen dicendum :

Ut nullum est homini fœdus sævoque leoni,
vivere nec pariter possunt agnique lupique ;

ita ad conciliandum homini hominem nihil est quod magnopere valeat, donec auro argentoque intentos habet oculos. Quodsi abs te impetraris ne hæc respicias, nondum tamen ad amicitiam sufficit ea continentia ; sed aliud rursus mentem perturbat, pueri puta alicujus flos, aut uxoris forma. Hæc quoque irretorto si spectes oculo, *speciosus est magnanimi populus Erechthei*, et concionum præconia, et parta in illis gloria, res levis, quæque universam velocissime terram pervagatur. Hanc si contemnas, nondum judicium contempsisti : quod si possis, nondum potes carcerem : si carcerem feras, mortis adventum metues. Necesse est te multas præterire voluptates, multis resistere laboribus ; ut id, quod

νοις ἀντιβλέψαι, ἵνα κτήσῃ κτῆμα ἡδοναῖς πάσαις ἰσοστάσιον, καὶ πόνοις πᾶσιν ἀντίρροπον, κτῆμα χρυσοῦ τιμιώτερον, κτῆμα ὥρας βεβαιότερον, κτῆμα δόξης ἀσφαλέστερον, κτῆμα τιμῆς ἀληθέστερον, κτῆμα αὐθαίρετον, αὐτεπάγγελτον, κτῆμα ἀδεκάστως ἐπαινούμενον, κτῆμα, κἂν λύπην κἂν πρᾶξιν φέρῃ, εὐφραῖνον τὸν δρῶντα κατὰ τὴν μνήμην τῆς αἰτίας.

7. Σπάνιον δὲ τὸ κτῆμα τοῦτο· τὸ δὲ εἴδωλον αὐτοῦ πρόχειρον καὶ παντοδαπὸν, κολάκων ἐσμοὶ καὶ θίασοι, σεσηρότων καὶ σαινόντων, καὶ ἐπ' ἄκρᾳ τῇ γλώττῃ τὸ φιλεῖν ἐχόντων· οὐχ ὑπ' εὐνοίας ἀγομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χρείας ἠναγκασμένων· καὶ μισθοφόρων, ἀλλὰ οὐ φίλων· καὶ οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγὴ τοῦ κακοῦ, μέχρις ἂν οὗ τὸ φιλεῖν τὸ ὠφελεῖν νομίζωσιν· τὸ δὲ ἔστι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁρῶσιν οἱ πολλοὶ τὴν ἀντίδοσιν οὔτε ἰδίᾳ, οὔτε κατὰ πόλιν· ἢ γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐξοπλίσαντες, καὶ χαίρειν φράσαντες στρατηγῶν τέχναις, καὶ ὁπλοποιῶν δημιουργίαις, καὶ μισθοφόρων ἀθροισμῷ, καὶ συνθημάτων παραδόσει, καὶ φρουρίων ἐπιτειχίσει καὶ στρατοπέδων, πάλαι ἐδέξαντο ἂν τὰς σπονδὰς ἑκόντες παρ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς, οὐκ ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὐδὲ ἀπὸ Ἰσθμοῦ τὴν ἐκεχειρίαν κηρύττοντος, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ μέγα βοῶντος,

Σχέσθε, φίλοι, καί μ' οἷον ἐάσατε, κηδόμενόν περ,

σώζειν ὑμᾶς, καὶ μὴ περιορᾶν ὑπ' ἀλλήλων κακουμένους. Νῦν δὲ ἐφημέρους σπονδὰς σπενδόμενοι, τριακοντούτιδας, ἀνάπαυλαν κακῶν ἐπορίζοντο ἀμυδρὰν καὶ οὐ πάντῃ ἀσφαλῆ, μέχρις ἂν ἄλλη πρόφασις ἐπιπεσοῦσα πάντα ἄνω καὶ κάτω ἐπιταράξῃ αὖθις. Ἀλλὰ κἂν τὰ ὅπλα ἀποδύσωνται, κἂν εἰρήνην ἄγωσιν, ἄλλος αὖ πόλεμος ἐμπεσὼν τῇ ψυχῇ, οὐ δημόσιος, ἀλλ' ἰδιωτικὸς, οὐ σιδηροφόρων, οὐδὲ πυρφόρων, οὐδὲ νηΐτην ἄγων στρατὸν, οὐδὲ ἱππικὸν, ἀλλὰ γυμνὸς ὅπλων, ἀσίδηρος, ἄπυρος, λυμανεῖται τῇ ψυχῇ, καὶ πολιορκεῖ αὐτὴν, ἐμπιμπλὰς φθόνου, καὶ ὀργῆς, καὶ θυμοῦ, καὶ προπηλακισμοῦ, καὶ ἄλλων μυρίων κακῶν.

8. Ποῖ τις τράπηται; τίνα εὕρῃ ἐκεχειρίαν; ποίαν Ὀλυμπίαν, τίνα Νεμέαν; Καλὰ μὲν τὰ Ἀθήνησι Διονύσια καὶ Παναθήναια· ἀλλὰ ἑορτάζουσι μισοῦντες καὶ μισούμενοι· πόλεμόν μοι λέγεις, οὐχ ἑορτήν. Καλαὶ καὶ ἐν Λακεδαίμονι αἱ Γυμνοπαιδίαι, καὶ τὰ Ὑακίνθια, καὶ οἱ χοροί· ἀλλὰ Ἀγησίλαος Λυσάνδρῳ φθονεῖ, καὶ Ἀγησίπολις Ἄγιν μισεῖ, καὶ Κινάδων τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιβουλεύει, καὶ Φάλανθος τοῖς ἐφόροις, καὶ Παρθενίαι Σπαρτιάταις· οὐ πιστεύω τῇ ἑορτῇ, πρὶν τοὺς ἑορταστὰς ἴδω φίλους. Οὗτος ἀληθινῆς ἐκεχειρίας νόμος καὶ τρόπος, ὑπὸ νομοθέτῃ τῷ θεῷ τεταγμένος, ὃν οὐκ ἔστι μὴ κτησάμενον φιλίαν ἰδεῖν, οὐδ' ἂν πολλάκις ἀναγράψηται τὰ Ὀλυμπιάσι, καὶ Ἰσθμοῖ, καὶ Νεμέᾳ. Εἴσω δεῖ ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὸ κήρυγμα ἐλθεῖν, εἴσω τὴν ἐκεχειρίαν· ἕως δὲ ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος ὁ ἐν ψυχῇ πόλεμος, ἄφιλος ἡ ψυχὴ μένει, ἐχθρὰ, σκυθρωπή. Ταῦτα αἱ Ποιναὶ, ταῦτα αἱ Ἐρινύες, τὰ δράματα, αἱ τραγῳδίαι. Διώκωμεν τὴν ἐκεχειρίαν, παρακαλῶμεν φιλοσοφίαν· ἡκέτω, σπενδέσθω, κηρυττέτω.

omnibus par sit virtutibus, omnibus æquipoll
consequaris : bonum auri pretio majus, bon
turnius, bonum omni certius gloria, bonum omn
honoribus; bonum quod et per se petitur, et s
et merito laudatur; bonum quod licet dolo
tium afferat, recordatione tamen sui se suste

7. Est autem bonum illud rarissimum, cuj
ctrum ubique invenies; adulatorum, dico, qui ri
semper palpo feriant, plurima examina, cœtus
quorum in summa lingua amicitia habitat, q
lentia ducuntur; sed necessitate moventur; m
non amici. Et hujus quidem mali immunis fu
quam, quam diu homines amicitiam putave
præter commodum. Et ea quidem est con
unde istud provenit commodum, id non perci
nec privatim nec publice : cito enim arma e
militaribus artibus, armorumque officinis, et
cenariorum renunciarent congregationi; nec
sollicitus esset, nemo arces muniret amplio
sed sub Jove, tanquam feciali, ultro jam oli
sent commune, qui non ex Olympia Isthm
indicit, sed ex ipso cœlo voce maxima pr

State, viri, mihique hoc permittite mult
ut vos conservem, priusquam mutuis omnes
internecionem redigamini. Nunc vero fœdera i
tanea, triginta fortasse annorum, quibus ne
satis tuto a malis respirant, donec novus ori
aliquis, qui sursum deorsumque omnia moves
plerumque evenit, ut quamvis ab armis dece
pacem agant, bellum tamen aliud in ipsum an
non publicum bellum, sed privatum; quod
igne, non classe geritur, non equitatu, sed si
animum corrumpet, animum oppugnans, in
ira, bile, contumeliæ studio, aliisque malis

8. Quonam quis se convertat? quas rep
quam Olympiam, quam Nemeam? Pulchra
Athenienses celebrantur festa, Dionysia
athenæa; sed ab iis, qui odia exercent m
mihi narras, non festum. Pulchra sunt etia
dæmonios Gymnopædiæ, et Hyacinthia, choi
sed Agesilaus Lysandro invidet, et Agin odit
regibus Cinadon, et ephoris Phalanthus, et
diantur Partheniæ : festo diffido, antequam
se videam iis, a quibus celebratur. Hæc
induciarum lex, una ratio, a legislatore p
sine qua amicitiam nemo videbit unquam, li
inierit, licet sæpe scripserit quæ Olympiæ
et Nemeæ ponuntur. In animum penetret
nium, in animum induciæ. Dum enim bell
internum sine libamine, sine præcone adhu
citiæ expers manet animus, inimicus, acer
Pœnæ, hæ Erinyes; hinc theatrica spectac
gœdiæ. Sequamur hac inducias, advocemus
veniat, fœdus feriat, vocem suam præcon
ponat.

ΙΞΙΜΟΥ ΤΥΡΙΟΥ

ΣΟΦΟΥΜΕΝΑ· ΛΟΓΟΙ Μ.

ΛΟΓΟΣ Ζ'.

ι ὑπόθεσιν ἁρμόσεται ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος.

τε οἱ ἐν Διονύσου τὰ δράματα ὑποκρινό-
τὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἱέντες φωνὰς, νῦν
ιλλέως, καὶ αὖθις Τήλεφόν τινα ὑποδυό-
κμήδην, ἢ ἄλλ' ὅ,τι περ ἂν τὸ δρᾶμα
πλημμελὲς οὐδὲ ἔξω τρόπου νομίζονται
ἄλλοι φαινόμενοι οἱ αὐτοί· εἰ δέ τις τὰ
ισου φυλάττει τῇ παιδιᾷ καὶ τῷ θεάτρῳ,
ἶναι αὐτῷ δρᾶμα πολιτικὸν, οὐκ ἰαμβείων
α, πρὸς ἕνα ἑορτῆς καιρὸν ὑπὸ ποιητοῦ
ἱντων, οὐδὲ ᾀσμάτων χορῷ ἐς ἁρμονίαν
, ἀλλὰ τῆς περὶ τὸν βίον πραγματείας,
ῷ φιλοσόφῳ δρᾶμα, ἀληθέστερον μὲν τῇ
ιεκὲς δὲ τῷ χρόνῳ, διδασκόμενον δὲ ὑπὸ
ῷ, κἀτά τις τὸ δρᾶμα τοῦτο ὑποδυόμενος,
τὸν πρωταγωνιστὴν τοῦ χοροῦ, φυλάττοι
τοιημάτων ἀξίωμα, σχηματίζοιτο δὲ τῷ
ιυ πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὧν
ὁ θεός· ἆρ' ἄν τις ἡγήσαιτο τοῦτον πλημ-
ύφωνον, καὶ οἷον τὸν Πρωτέα διηγεῖται
ι θαλάττιον, πολύμορφόν τινα καὶ παντο-
σιν; ἢ καθάπερ εἰ μουσικῆς τέχνης καὶ
ἀνθρώποις ἔδει πρὸς εὐδαιμονίαν, οὐθεὶς
ος ἦν ἀνδρὸς πρὸς μὲν τὸν Δώριον τρόπον
αλῶς, εἰ δέ που ἐδέησεν Ἰάστιον ἁρμό-
ὰ τὸ Αἰόλιον ἦθος, ἀφώνου γιγνομένου ἐν
τῆς τέχνης;

εἰ ᾠδῆς μὲν καὶ τῆς ἐκ μελῶν ψυχαγω-
ῖς ἀνθρώποις χρεία, δεῖ δέ τινος ἄλλης
ιωτέρας, ἣν Ὅμηρος μὲν Καλλιόπην ὀνο-
, ὁ Πυθαγόρας δὲ φιλοσοφίαν, ἄλλος δὲ
τὸν τῇ μούσῃ ταύτῃ κάτοχον ἄνδρα καὶ
τον ἐκείνων τῶν ᾠδικῶν ἡρμόσθαι δεῖ πο-
καὶ πολυτρόπως, σώζοντα μὲν ἀεὶ τὸ τῶν
ἄλλος, μηδέποτε δὲ ὑπ' ἀφωνίας ἐκπλητ-
ἐν γάρ ἐστί τις χρόνος βίου ἐν τῷ μακρῷ
νεκεῖ αἰῶνι ἀδεὴς φιλοσόφου λόγου, οὐθὲν
ιεροῦς ταύτης καὶ πολυτρόπου μούσης τε
ἢ εἴπερ τὰ ἀνθρώπινα εἰς ἓν σχῆμα συν-
ίως πρόεισιν, οὔτε εἰς λύπας ἐξ ἡδονῆς,
ἡν ἐκ λύπης μεθιστάμενα, οὔτε πάθος
πάθους, οὔτε ἄνω καὶ κάτω στρέφοντα
οντα τὴν ἑκάστου γνώμην.

νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
ιαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·

ἀρ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων βουλεύεται τὸ
ἔστιν αὐτῶν ἐφήμερος ἡ φύσις. Ὥσπερ
ιῶν, οὓς ἀφιᾶσιν αἱ ἀέναοι πηγαὶ, τὸ μὲν

MAXIMI TYRII

PHILOSOPHICÆ DISSERTATIONES XL.

DISSERTATIO VII.

Omni subjecto philosophiam convenire.

1. Quid causæ est, cur nihil delinquere aut absurdi committere histriones putentur, qui in Bacchi theatro poetarum repræsentant fabulas, quod nunc Agamemnonis, nunc Achillis vocem exprimant, Telephi subinde, aut Palamedis personam induant, aut aliud quodcumque drama postulat; semperque iidem quum sint, alii tamen videantur: verum si quis res Bacchicas ludis malit relinquere et theatro, aliam autem sibi esse existimet in vita agendam fabulam, quæ non iambis, medius fidius, aliquot, quos festi unius causa poeta aliquis consarcinarit ex arte; aut cantiunculis, quas chorus moduletur, ad harmoniam compositis, sed ipsa vita ejusque constet actionibus, quæ philosopho digna esset fabula, utpote argumento verior, tempore perpetua, et quam deus poeta præeat et doceat; si quis ad actionem, dico, hujus fabulæ veniat histrio, primasque in choro sibi sumat, et dignitatem carminis tueatur, diversisque orationis modis et gestibus res omnes, quæ a deo in hoc conscriptæ sunt dramate, commode exprimat: num quis hunc male se gerere statuerit, quod varias voces emittat, sitque, qualem Protea describit suum Homerus, heroem marinum, talis qui in formas omnes transeat, omnes in naturas? an vero ita hic igitur, ut, exempli gratia, si nemo sine arte musica ejusque ad felicitatem pervenire posset scientia, adesset autem aliquis, qui Doricos quidem modos recte teneret omnes, in Iastiis autem vel Æoliis, si quando eos ars, quæ varia est, requireret, obmutesceret; nullus jam ejus hominis usus in arte ea esset, quæ diversitatem vocum ac varietatem requirit?

2. Quum vero musices et ejus quæ ex modulationibus hauritur voluptatis usus sit exiguus hominibus, sed alia quadam ac robustiore Musa sit opus, quam Calliopen Homerus, philosophiam Pythagoras, alio fortasse alius appellat nomine; talem ergo virum et animum, quem afflaverit hæc Musa, num minus, quam in cantibus istis, ad omnia vocum modorumque genera accommodatum et paratum esse necesse est, nec servare semper carminum ipsi mandatorum pulchritudinem, ita ut nunquam silentium facere cogatur et excidat? Si enim res ita fert, ut in tam longo perpetuoque ævo pars sit vitæ quæ philosophia opus non habeat, nihil opus est diversa hac multimodaque modulatione musica; neque magis opus esset, si res humanæ vultum servarent suum atque eodem modo procederent, non ut voluptatem mœror, mœrorem voluptas, casum casus exciperet, atque hæc ipsa sursum secum deorsumque mentem singulorum traherent. Nam

Talis mens hominum, terræ quos sustinet uber,
qualem cottidie genitor velit esse deorum:

conversionem enim rebus quotidie humanis inducit deus, nec alia quam in diem earum est conditio. Quippe sicut fluviis, quos perpetui emittunt fontes, nomen unum

νομα ἓν, Σπερχειός. ἢ Ἀλφειός, ἢ ἄλλο τι. ἀεείουσα δὲ ἡ γένεσις τὸ ἐπὶν πρὸς τὸ ἀχράντον ἐξαπατᾷ τὴν ὄψιν τῇ συνεχείᾳ τῆς ῥοῆς. ὡς ἑνὸς ὄντος ποταμοῦ καινοῦ καὶ ἠναμένου· οὕτω καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀνοίγει δὲ ἡ γένεσις καὶ ἡ χορηγία. ὄψεσι μὲν καὶ μετὰ ἀκριβείας τάχους, ἀνεπαίσθητος δὲ ἡ ῥοιὰ. καὶ ἐξαπατᾶται ὁ λογισμός, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἡ ὄψις. καὶ καλεῖ βίον ἕνα καὶ τὸν αὐτόν. Τὸ δὲ ἔστι χρῆμα πολύμορφον καὶ παντοδαπόν, πολλοῖς μὲν τύχαις, πολλοῖς δὲ πράγμασι, πολλοῖς δὲ καιροῖς ἀλλοιούμενον. Ἐπιτάττεται δὲ αὐτῷ ὁ λόγος, σχηματιζόμενος κατὰ τοὺς καιροῦσι, ὥσπερ ἰατροῦ τέχνη ἐπὶ νοσήμασι οὐχ ἑστῶσι, ἀλλὰ φερομένοις ἄνω καὶ κάτω, καὶ ὑπὸ λιμοῦ καὶ κλησμονῆς κινουμένοις, οἰκονομοῦσα αὐτοῦ τὸν ἔνδειαν καὶ τὸν κόρον. Τούτῳ καὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπηρετεῖ λόγος, συναρμοζόμενος τοῖς πάθεσι. καὶ ἐπαινεῖν μὲν τὰ σκληρότερα, συνευφημεῖν δὲ τοῖς φαιδροτέροις.

3. Εἰ δὲ διὰ βίου τάξις μία καὶ εἶδος ἕν, ἑνὸς ἔδει λόγου καὶ ἤθους ἑνός· νῦν δὲ ἀοιδοῦ μὲν πρὸς κιθάραν μινυρίζοντος καιρὸς εἷς, ἐπειδὰν πλήθωσιν αἱ τράπεζαι

σίτου καὶ κρεῶν, μέθυ δὲ κρατῆρας ἀρίστους
οἰνοχόος προχέῃσιν,

καὶ ῥήτορος καιρὸς εἷς, ἐπειδὰν ἀθροισθῇ τὰ δικαστήρια· καὶ ποιητοῦ καιρὸς ἐν Διονυσίοις, ἐπειδὰν χορεῖα δέῃ· τῷ δὲ φιλοσόφου λόγῳ οὐδεὶς ἀποτέτμηται καιρὸς ἴδιος, ἀλλὰ συμπαίζων ἀτεχνῶς τῷ βίῳ, καὶ ἀνακέκραται, καθάπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ φῶς. Τίς γὰρ ἂν ἐπινοήσαι ὀφθαλμοῦ ἔργον, ἀφελὼν τὸ φῶς; Ἀλλ' ὄψις μὲν ἤδη καὶ ἐν νυκτὶ θορυβεῖ, ἀμβλὺ μὲν ὁρῶσα, εἰκαίουσα δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ τὴν χειραγωγίαν· τοῦ δὲ τῶν ἀνθρώπων βίου ἂν ἀφέλῃς λόγον, οἰχήσεται κατὰ κρημνῶν τινῶν πονηρὰς καὶ ἀπαρεῖς ὁδοὺς καὶ τραχείας· οἵας ὁδοὺς καὶ τὸ βαρβαρικὸν ἔρχεται, ὅσον αὐτοῦ μὴ μετέσχε λόγου, τὸ μὲν ληϊζόμενον, τὸ δὲ μένον, τὸ δὲ μισθοφοροῦν, τὸ δὲ πλανώμενον. Ἀλλ' αἰπολίου μὲν ἂν ἀποστήσας τὸν ποιμένα, καὶ ἀφελὼν τὴν σύριγγα, διέλυσας τὸ αἰπόλιον· τῆς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλης ἐὰν ἀποστήσῃς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον καὶ συναγωγέα λόγον, τί ἄλλο ὁρᾷς ἢ λυμαίνῃ καὶ διαλύεις ἀγέλην, ἥμερον μὲν τὴν φύσιν, δυσπαθῆ δὲ ὑπὸ πονηρᾶς τροφῆς, καὶ δεομένην ποιμένος μουσικοῦ, μὴ μάστιγι μηδὲ κέντρῳ κολάζοντος αὐτῶν τὴν ἀπείθειαν. Παραπλήσιόν μοι γὰρ δοκεῖ ὁρᾶν, ὅστις οὐκ ἀξιοῖ τὸν φιλόσοφον μηδένα παριέναι καιρὸν λόγου, οἷον εἴ τις καὶ ἀνδρὶ δεινῷ τὰ πολέμια, ἀγαθῷ μὲν ὁπλιτεύειν, ἀγαθῷ δὲ ἐκηβολεῖν καὶ ἐφ' ἵππου καὶ ξὺν ἅρματι, ἀποκρίναι καιρὸν ἕνα, ἐξελόμενος τῆς ὅλης τοῦ πολέμου χρείας καὶ τύχης, πράγματος οὐχ ἑστῶτος οὐδ' ὡμολογημένου.

4. Ἀθλητῇ μὲν γάρ ἐστιν, Ὀλυμπίασιν ἀγωνισαμένῳ, ἀμελῆσαι τοῦ Ἰσθμοῦ· καίτοι κἀνταῦθα ἐπονείδιστος ἡ ῥαθυμία, καὶ οὐκ ἀνέχεται ἡ φιλότιμος ψυχὴ ῥαστώνης πόθῳ τὸ μὴ διὰ πάντων ἐλθεῖν, καὶ μετασχεῖν μὴ κοτίνου μόνον Ὀλυμπίασιν, ἀλλὰ καὶ πίτυος

est, Sperchius videlicet, Alpheus, aut aliud nova autem semper aquarum accessio, quan
ĭit, pars accedit, imponit oculis per fluenti
ut unum idemque et perpetuum esse videat
dem modo e perenni res humanæ fonte mir
petuaque velocitate fluunt, nascuntur, prove
vero eorum nemo sentit, nec aliter humana i
ratio, quam in fluvio aspectus, ut unam ea
tretur et appellet vitam. Ea autem res diver
ac varia, quæ a casibus negotiisque multis m
tionibus. Huic præest ratio, quæ præsenti
accommodat; non aliter quam medicina in co
quodque nunc in hanc nunc in illam varie mo
et aut fame aut nimio infestatur cibo, utrum
temperat, ut nec egeat cibo, nec repleatur ni
in vita humana sermo præstat philosophicus
accommodet affectionibus, et si quæ duriores
si quæ hilariores sunt, approbatione sua conf

3. Quodsi vivendi unus esset modus, ea
una opus disciplina esset, una vivendi consu
vero certum vides citharœdo tempus esse,
molliter canit, quando redundant mensæ

frugibus atque epulis, meraque e crateril
effundit pincerna;

certum tempus oratori, quando frequens est j
tum poetæ, Dionysiis, quando chorum postu
losophiæ tempus non definitur certum, sed ea
arctissime adhæret, neque magis ab ea separa
potest ab oculis. Quis enim comminisci pos
proprium, lucem si ei dempserit? At visus n
nocte non desperat, obscurum quidem cernen
ctans in tenebris quasi manoductionem: sed e
rationem si tollas, de semita continuo sua p
certasque aberrabit salebras, donec in pra
Per quales salebras vadunt barbari, si qui e
destituuntur; alii prædæ causa semper palant
manent alii, alii mercede locant operam, al
ducit, sequuntur. Nam ut e pecudum greg
tollas, fistulam demas, gregem dissolvisti; i
minum grege, rationem si demas, quæ vitæ
unum errantes quæ cogit, quid aliud agis ac di
jungis hunc gregem, natura quidem cicurem e
quem pabulorum facile corrumpit incuria,
rem requirit commodum et suavem, non qui
aut stimulis in eorum rigide advertat contum
aliud enim mihi facere videtur, qui non vult
ullum prætermitti munium suorum funge
quam si viro quis militari, qui et inter cataphr
cum laude, et eminus tela tam ex equo quan
sit dirigere, certum aliquod tempus præfigat
universo exercitio et tot fortuitis belli, rei ta
et ambiguæ.

4. Forte enim athletæ, ut Olympicis ce
vero negligat, aliquis permittat: quamquam
hensione caret ignavia, nec facile ab se gene
potest anima, ut non omnia experiri malit, q
oleastrum tantum Olympicis, sed et pinum

θμικῆς, καὶ σελίνου Ἀργολικοῦ, καὶ μήλων Πυθικῶν· καὶ ταῦτα, οὐκ αὐτὴ ἔχουσα ἡ ψυχὴ τὴν αἰτίαν τῆς νίας, ἀλλὰ διὰ τὴν συνοίκησίν τε καὶ πρὸς τὸ σῶμα λίαν συναπολαύουσα τῆς νίκης αὐτῷ καὶ τῶν κη-ρυγμάτων· ὅπου δὲ καὶ ὁ πόνος τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τὸ ἀγώνισμα τῆς ψυχῆς μόνης, καὶ νίκη μόνης, ταῦθα παρόψεταί τινα ἀγῶνος καιρὸν, καὶ ῥαθυμήσει οῦσα, ὅπου μήτε μῆλα μήτε κότινος τὸ ἆθλον, ἀλλ' καὶ τούτων ὡραιότερον μὲν πρὸς φιλοτιμίαν, ἀνυσι-ότερον δὲ τοῖς θεαταῖς πρὸς ὠφέλειαν, εὐδρομώτερον τῷ λέγοντι πρὸς πίστιν βίου; Οἱ δὲ καιροὶ τῆς ἀγω-ος καὶ οἱ τόποι ἄλλοτε ἄλλοι ἄφνω κηρυττόμενοι, καὶ ιζοντες πᾶν Ἑλληνικὸν αὐτόκλητον καὶ αὐτεπάγ-τον, καὶ ξυνιὸν οὐκ ἐφ' ἡδονῇ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ ἀρε-ς ἐλπίδι· ὅπερ οἶμαι τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἡδονῆς γενέστερον. Ἰδεῖν γοῦν ἐστιν ἐπὶ μὲν τὰς ἄλλας ς, ὁπόσαι ῥώμης ἢ τέχνης σωμάτων, ἀφικνούμενον ὐδὲ οὐδένα τῶν θεατῶν, ὡς τὸ θέαμα ζηλώσοντα μησόμενον· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἐξ ἀλλοτρίων πόνων τὰς ς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐρανιζόμεθα, καὶ ἐκ μυρίων τῶν οὐδεὶς ἂν εὔξαιτο εἷς εἶναι τῶν ἐν μέσῳ τῷ στα-ῳ κονιομένων, ἢ θεόντων, ἢ ἀγχόντων, ἢ ἀγχομένων, τυπτόντων, ἢ τυπτομένων, πλὴν εἴ που τις ἀνδραπο-δῶν ψυχή· ἐνταῦθα δὲ τοσοῦτον οἶμαι καὶ τὴν ἀγω-ν τήνδε ἐκείνης τῆς ἀγωνίας φιλοτιμοτέραν εἶναι, τοὺς πόνους τῶν πόνων ἀνυσιμωτέρους, καὶ τὸ τρον τοῦ θεάτρου συμπαθέστερον, ὥστε οὐδεὶς τῶν ντων, νοῦν ἔχων, οὐκ ἂν εὔξαιτο ἀποθέμενος τὸν τὴν ἀγωνιστὴς γενέσθαι.

5. Τί δήποτ' οὖν τὸ τούτου αἴτιον; Ὅτι τὰς μὲν τῶν τέχνας καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις ταλαιπωρίας πᾶσα ἀνέχεται σαρκῶν φύσις, οὐδέ ἐστι τὸ χρῆμα ῆ ἑκούσιον, ἀλλὰ αὐτοφυὲς καὶ αὐτόματον, καὶ εἰς ους ἐκ πολλῶν ἧκον· ἢ γὰρ κατὰ μεγέθος φῦναι δεῖ ρμῳ ὅμοιον, ἢ κατὰ καρτερίαν Μίλωνι, ἢ κατὰ ν Πουλυδάμαντι, ἢ κατὰ τάχος Λασθένει· εἰ δέ σθενέστερος μὲν ὢν τοῦ Ἐπειοῦ, αἰσχίων δὲ τοῦ τοῦ, μικρότερος δὲ τοῦ Τυδέως, βραδύτερος δὲ Αἴαντος, καὶ πάσας τὰς τοῦ σώματος ἐλαττώσεις σμένας ἔχων, ζηλώσαι τὴν ἀγωνίαν, ἢ ἔρωτα ῶθη κενὸν καὶ ἀτελεύτητον. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ἀγω-ματα ἔμπαλιν ἔχει τοῖς ἐκεῖ· ὀλίγον γὰρ καὶ σπάνιον τῶν ἀνθρώπων γένει τὸ μὴ πεφυκός· οὐ γὰρ αὐ-ταῖς αἱ τῆς ψυχῆς ἀρεταί, οὐ γὰρ αὐτόματοι, ἀλλὰ ξεργάζεται μέν τι καὶ ἡ φύσις, ὅσον ὑποβάλλειν πίδα ὀλίγην μεγάλῳ τειχίῳ, ἢ τρόπιν μικρὰν ὑψηλῇ ιδι· συγκατῴκισε δὲ ὁ θεὸς τοῖς λογισμοῖς ἔρωτα ἐλπίδα, τὸν μὲν ὥσπερεὶ πτέρωμά τι κοῦφον καὶ πέρσιον, ἐπαῖρόν τε καὶ ἀνακουφίζον τὴν ψυχὴν, καὶ ρέχον αὐτῇ δρόμον ἐπὶ τὰς αὐτῆς ὀρέξεις (καλοῦσι οἱ φιλοσόφοι τὸ πτέρωμα τοῦτο ὁρμὴν ἀνθρωπίνην)· ἐλπίδες συγκατῳκισμέναι τῇ ψυχῇ παραμύθιον ἑκάστου ὁρμαῖς, οὐ κατὰ τὸν Ἀττικὸν ποιητὴν ναι, ἀλλὰ ὀξυωπεῖς πάνυ, οὐκ ἐῶσιν αὐτὴν ἀπα-

apium Argolicum, et mala consequatur Pythica; quum præcipue non causa sua hæc certamina subeat anima, sed ob eam, qua cohæret cum corpore suo et versatur, consuetudinem una cum ipso delectetur victoria et præconio. Ubi vero totus animæ solius labor poscitur, solius animæ certamen cernitur, solius est victoria, hic occasionem illius negliget anima, hic volens sciensque torpebit? ubi nec mala, nec oleaster proponitur præmium, sed illorum loco aliud, quod, si pulchritudinem intueare, magis expetendum; si spectatorum commodum, magis sit utile; in quo denique expeditior sit dicenti cursus ad adipiscendam existimationem vitæ probabilis? Tempus vero certaminis hujus et locus non est unus, neque raro indicitur ex improviso; in quibus tota sua sponte convenit Græcia, non ut oculos pascat, nec voluptatis spe tantum, sed virtutis: quod meo quidem judicio bonum animæ magis est proprium, quam voluptas illa. Illud præterea videbis, ad reliqua, quæ robore aut arte corporis constant certamina, nullum inter tot spectatores eo venire animo, ut imitari id, quod agitur, aut sequi velit: siquidem ex alienis ibi voluptatem oculorum aucupamur laboribus; nec in mille unum invenias spectatoribus, qui eorum optet esse e numero, qui medio in stadio pulvere fœdantur, aut currunt, aut angunt aut anguntur, aut feriunt aut vapulant, nisi anima quædam forte sit servilibus nata ministeriis: hic vero tanto hoc certamen illo liberalius esse, hos labores illis utiliores esse reor, tanto magis hoc quam illo spectatorem affici; ut non facile aliquem ex illis, qui quidem sanæ sit mentis, reperiri posse putem, qui non certator malit esse quam spectator.

5. Quænam vero hujus rei causa est? Quia corporis mirum artes, laboresque earum, corpus non facile sustinet quodvis; estque ea res non in voluntate prorsus cujusvis posita, sed naturalis, sed spontanea, et quæ ex infinito hominum numero paucis sit concessa; nam aut corporis mole Titormo, aut viribus Miloni, aut robore Polydamanti, aut velocitate similem prius nasci oportet Lastheni: at si quis infirmior sit Epeo, deformior Thersite, minor Tydeo, Ajace tardior, omniaque, quæ vituperari possint, simul in corpore conjunxerit, et certare tamen velit, frustra hoc optat, frustra sperat. At vero animæ contra certamina se habent, atque illa; pauci quippe sunt mortalium, qui non ad hæc satis a natura sint instructi: non quod per se arbitrer aut sponte sua nasci animæ virtutes, ut qui sciam et naturam aliquid præstruere, non secus quam qui muro maximo fundamentum subjicit parvum, aut navi altissimæ parvam carinam: deus autem cogitationibus humanis contubernales duos adjunxit, amorem ac spem; alterum quidem tanquam alarum remigium leve, quod in altum per se feratur, animamque secum sursum ferat et extollat, viamque, qua quod petit consequatur, ostendat (quod quidem *appetitionem humanam* vocant philosophi); spes vero animam comitantes, ut illam, quam diximus, appetitionem in quoque sustineant ac solentur; non illæ quidem cæcæ, ut ab Attico dicuntur poeta, sed longe perspicacissimæ, animam non si-

γορεῦσαι πονοῦσαν, ὡς τευξομένην πάντως ὧν ἐρᾷ. Πάλαι γὰρ ἂν, οὐκ οὔσης ἐλπίδος, καὶ ὁ χρηματιστὴς ἐπαύσατο χρηματιζόμενος, καὶ ὁ μισθοφόρος στρατευόμενος, καὶ ὁ ἔμπορος πλέων, καὶ ὁ λῃστὴς ληϊζόμενος, καὶ ὁ ἀκόλαστος μοιχεύων· ἀλλ' οὐκ ἐῶσιν αἱ ἐλπίδες, προστάττουσαι τούτους ἀνήνυτα πονεῖν καὶ ἀτελεύτητα, τὸν μὲν χρηματιστὴν ὡς πλουτήσοντα, τὸν δὲ πολεμοῦντα ὡς νικήσοντα, τὸν δὲ πλέοντα ὡς σωθησόμενον, τὸν δὲ ληϊζόμενον ὡς κερδανοῦντα, τὸν δὲ μοιχεύοντα ὡς λησόμενον· κᾆτά τις ἕκαστον ὑπολαβοῦσα αἰφνίδιος συμφορὰ, ἐσύλησε μὲν τὸν χρηματιστὴν, ἀπέκτεινε δὲ τὸν μισθοφόρον, κατέδυσε δὲ τὸν ἔμπορον, ἔλαβε δὲ τὸν λῃστὴν, ἐφώρασε δὲ καὶ τὸν μοιχὸν, καὶ ἀπολώλασιν αὐτοῖς αἱ ὀρέξεις αὐταῖς ἐλπίσιν. Οὐδὲν γὰρ τούτων περιέλαβε μέτρῳ οὐδὲ ὥρισεν ὁ θεὸς, οὔτε πλοῦτον, οὔτε ἡδονὰς, οὔτε ἄλλο τι τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμημάτων· ἀλλ' ἔστιν αὐτῶν ἄπειρος ἡ οὐσία, ἔνθεν που καὶ οἱ διώκοντες ταῦτα, ἐμπλησθέντες αὐτῶν, διψῶσι μᾶλλον· ἔλαττον γὰρ τὸ ληφθὲν τοῦ προσδοκωμένου. Ὁπόταν δὲ ᾖξῃ ψυχὴ ἐπὶ πρᾶγμα ἑστὸς καὶ ὡμολογημένον καὶ πεπερασμένον καὶ ὡρισμένον, καὶ καλὸν μὲν τῇ φύσει, ἀνυστὸν δὲ τῷ πόνῳ, ληπτὸν δὲ τῷ λογισμῷ, διωκτὸν δὲ τῷ ἔρωτι, καταληπτὸν δὲ τῇ ἐλπίδι· τότε γίγνεται ἡ τῆς ψυχῆς ἀγωνία ἐπιτυχὴς καὶ τελεσιουργὸς καὶ νικηφόρος. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐκ ἄλλο τι, ἢ οὗπερ εἵνεκα ταυτὶ τὰ θέατρα οἱ φιλοσοφοῦντες ἀθροίζουσιν.

6. Πάλιν αὖ μοι δεῖ τῆς τῶν ἀθλητῶν εἰκόνος. Ἐκείνων μέν γε εὔξαιτ' ἂν ἕκαστος μηδένα ἀγωνιστὴν ἄλλον παρελθεῖν ἐπὶ τὸ στάδιον, ἀλλ' ἀκονιτὶ νικᾶν αὐτός· δεῖ γὰρ νικᾶν ἐκ πολλῶν ἕνα· ἐνταῦθα δὲ οὗτος μάλιστα τῶν ἀγωνιστῶν νικηφόρος, ὃς ἂν πολλοὺς ἐπὶ τὴν ἀγωνίαν παρακαλέσῃ. Εἰ γὰρ, ὦ θεοὶ, ἐμῶν θεατῶν γένοιτό τις συναγωνιστὴς ἐμοὶ, ἐπὶ ταυτησὶ τῆς ἕδρας συγκονιόμενος καὶ συμπονῶν, ἐγὼ τότε εὐδοκιμῶ, στεφανοῦμαι τότε, κηρύττομαι τότ' ἐν τοῖς Πανέλλησιν· ἕως δὲ νῦν ἀστεφάνωτος εἶναι ὁμολογῶ καὶ ἀκήρυκτος, κἂν ὑμεῖς βοᾶτε. Τί γὰρ ἐμοὶ ὄφελος τῶν πολλῶν λόγων, καὶ τῆς συνεχοῦς ταύτης ἀγωνίας; ἔπαινοι; ἅλις τούτων ἔχω· δόξα; διακορής εἰμι τοῦ χρήματος. Τὸ δὲ ὅλον, ἐπαινεῖ τις λόγους· καὶ οὐ λέγει, φωνὴν ἔχων, ἀκοὴν ἔχων; ἐπαινεῖ τις φιλοσοφίαν· καὶ οὐ λαμβάνει, ψυχὴν ἔχων, διδάσκαλον ἔχων; Γέγονε τοίνυν τὸ χρῆμα, οἷον αὐλήματα, ἢ κιθαρίσματα, ἢ εἴ τις ἄλλη ἐν Διονύσου μοῦσα τραγική τις καὶ κωμῳδική· ἐπαινοῦσι μὲν πάντες, μιμεῖται δὲ οὐδείς.

7. Ἢ κἀνταῦθα πάμμηκες διαφέρει ἔπαινος ἡδονῆς· ἥδονται μὲν γὰρ πάντες ἀκροώμενοι, ὃς δ' ἂν τῷ ὄντι ἐπαινέσῃ, καὶ μιμήσεται· μέχρι δέ τις μὴ ζηλοῖ, οὐκ ἐπήνεσεν. Ἤδη τις καὶ ὑπὸ αὐλημάτων ἀνὴρ ἄμουσος διετέθη μουσικῶς, καὶ τὰ ὦτα ἔναυλος ὢν διαμέμνηται τοῦ μέλους, καὶ μινυρίζει πρὸς αὐτόν. Κἂν τοῦτό τις ὑμῶν τὸ πάθος ζηλωσάτω· τάχα γάρ που ἐρασθήσεται καὶ τῶν αὐλῶν αὐτῶν. Ἀνὴρ φιλοθρέμμων ὄρνιθας εἶχε τῶν ἡδὺ μὲν φθεγγομένων τὸ ὄρθριον δὴ τοῦτο,

nunt deficere, ut quæ plane se ea, quæ maxime secuturam confidat. Quæ quidem spes ex exularet rebus, jam diu commercia sua negoti pendia miles, et navigationem mercator, et r prædo, et nocturna intermisisset furta mœchu neutiquam permittit, sed illarum studio accen quæ nec fieri possunt, nec ad finem perv suum, negotiatorem, tanquam divitias certo adep litem, ut haud dubie victurum; nautam, ut per superaturum; prædonem, ut lucra facturum; latendi fiducia : interim subita quædam singuli calamitas, quæ negotiatorem spoliat, militem mercatorem mergit, in vincula conjicit prædo hendit mœchum : quorum omnium appetitus u occidunt sua. Nihil enim horum est, cui fine gnarit deus aut limites, non divitiæ, non vo aliud quodcunque sibi proponere homo possit : est eorum natura; quare etiam, qui ea sequunt voti si fiunt compotes, sitiunt maxime; minu quicquid consecuti sunt eo quod exspectant. aliquid anima persequitur, quod stabile, quod ce non ambiguum est, sed definitum, quod decor minem trahit, quod et labore comparari, et r prehendi, et voto ambiri, et exambiri spe possit; animæ certamen succedit, ibi finem consequitu victrix declaratur. Est vero hoc nihil aliud causa hos auditorum cœtus congregant philosop

6. Atque rursus mihi opus est illo athletarum inter quos nullus est, qui non optet alium certa in stadium descendere neminem, ut solus ipse si vere consequatur victoriam; siquidem uni e contingere est necesse : hic vero, qui ad certam pellexerit, victor putatur. Faxit enim deus, aliquis spectatorum in hac mecum certet cathed mecum pulveris, ejusdem laboris fiat particeps vincam, tum coronam auferam, tum victor, sp Græcia, a præcone designer : hactenus enim, li metis, nec coronam me consecutum fateor, nec conis audivisse. Quo enim disciplinarum mihi t tio, et frequens illa decertatio ? ut laudem cons ficit quam habeo; ut gloriam? satietas ejus me ut brevius dicam : sermonem aliquis laudat; n sermone, quum nec voce careat, nec auditu? p laudat aliquis; neque eam amplectitur, qui et discendum habeat, et magistrum? Verum eni quemadmodum in tibiis aut citharis, aut si qu Bacchi theatro musa tragica et comica : omne nemo imitatur.

7. Nisi forte et hic plurimum a voluptate laus est enim qui non delectetur; qui autem vere lau imitabitur; priusquam enim æmuletur, ne laud Fit etiam sæpe ut musicæ imperitus aliquis, ti diat, amore capiatur artis, sæpe etiam absens nem tamen auribus retinet, carmen ruminat, s niter cantillat. Etiam hoc vestrûm imitetur al enim et ipsas incipiet amare tibias. Homo anim diosus aves habebat, quæ suaviter matutinum illu

, καὶ οἷον ὄρνιθας εἰκός. Ἦν αὐτῷ γείτων
, ἀκροώμενοι δὲ οἱ ὄρνιθες διαμελετωμένου
οῦ, καὶ ἀντᾴδοντες αὐτῷ ὁσημέραι, ἐτυπώ-
ἀκοῇ πρὸς τὰ αὐλήματα, καὶ τελευτῶντες
αὐλεῖν συνεπήχουν πρὸς τὸ ἐνδόσιμον, δί-
ἄνθρωποι δὲ ὄντες οὐδὲ κατὰ ὄρνιθας ξυνᾴ-
ν, ἀκούοντες θαμὰ οὐκ ἀσήμων αὐλημάτων,
ὧν λόγων καὶ διηρθρωμένων καὶ γονίμων καὶ
σιν εὖ πεφυκότων; Ὥστε ἔγωγε τέως καὶ
τας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων σιγὴν ἔχων, καὶ μη-
μηδὲ ὑπέραυχον μήτε ἰδίᾳ μήτε εἰς κοινὸν
μοι δοκῶ ὑμῶν εἵνεκεν γαυρότατα ἂν καὶ
ίτατα εἰπεῖν. Παρελήλυθεν εἰς ὑμᾶς, ὦ νέοι,
ι λόγων αὕτη πολύχους, καὶ πολυμερής, καὶ
, καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνουμένη ἀκοὰς, καὶ πά-
, καὶ πάσας ζηλώσεις λόγων, καὶ πάσας παι-
ἰδέας, ἀταμίευτος, καὶ ἄμισθος, καὶ ἀπρο-
καὶ ἄφθονος, ἐν μέσῳ κειμένη τοῖς δυναμένοις
Εἴτε τις ῥητορείας ἐρᾷ, οὗτος αὐτῷ ὁρόμος
χειρος, καὶ πολυαρκὴς, καὶ εὔπορος, καὶ
κὶ ἐκπληκτικὸς, καὶ ἄρρηκτος, καὶ ἰσχυρὸς,
ος· εἴτε τις ποιητικῆς ἐρᾷ, ἡκέτω, πορι-
ιλοθεν τὰ μέτρα μόνον, τὴν δὲ ἄλλην χορη-
ανέτω ἐντεῦθεν, τὸ σοβαρὸν, τὸ ἐπιφανὲς, τὸ
τὸ γόνιμον, τὸ ἔνθεον, τὴν οἰκονομίαν, τὴν
γίαν, τὸ κατὰ τὰς φωνὰς ἀταμίευτον, τὸ
ἁρμονίαν ἄπταιστον. Ἀλλὰ πολιτικῆς καὶ
δήμους καὶ βουλευτήρια παρασκευῆς ἥκεις
; σὺ μὲν καὶ πεφώρακας τὸ ἔργον, ὁρᾷς τὸν
ξς τὸ βουλευτήριον, τὸν λέγοντα, τὴν πειθὼ,
Ἀλλὰ τούτων μέν τις ὑπερορᾷ, φιλοσοφίαν
ται καὶ ἀλήθειαν τιμᾷ; ἐνταῦθα ὑφαιρῶ τῆς
ας, ὑφίεμαι, οὐχ ὁ αὐτός εἰμι· μέγα τὸ χρῆμα
ον προστάτου, οὐ δημοτικοῦ, μὰ Δία, οὐδὲ
ένου τῷ τῶν πολλῶν τρόπῳ.
ἐν οὖν τις τοῦτ' εἶναι φιλοσοφίαν λέγει, ῥή-
ὀνόματα, ἢ τέχνας λόγων, ἢ ἐλέγχους καὶ
σοφίσματα, καὶ τὰς ἐν τούτοις διατριβὰς,
εὑρεῖν τὸν διδάσκαλον. Πάντα ὑμῖν μεστὰ
οφιστῶν, εὔπορον τὸ χρῆμα, καὶ ταχὺ ἀνα-
θαρρήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν, ὅτι τῆς
ιλοσοφίας πλείους οἱ διδάσκαλοι τῶν μαθητῶν.
α μὲν ὀλίγη τοῦ φιλοσοφεῖν μοῖρα, καὶ το-
ην αἰσχρὸν μὲν μὴ εἰδέναι, οὐ σεμνὸν δὲ
αφεύγωμεν τὸ αἰσχρὸν καὶ ταῦτα εἰδότες,
πιζώμεθα δὲ ἐπ' αὐτοῖς· ἢ γὰρ ἂν πολλοῦ
ἑ γραμματισταὶ εἶεν, πραγματευόμενοι περὶ
βας, καὶ συμψελλίζοντες ἔθνει παίδων ἀνοη-
Τὸ δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐπ' αὐτὸ
διδασκάλου τὰς τῶν νέων ψυχὰς ξυνεπαί-
ὶ διαπαιδαγωγοῦντος αὐτῶν τὰς φιλοτιμίας,
ἀλλ' ἢ λύπαις καὶ ἡδοναῖς τὰς ὀρέξεις αὐτῶν
μένου· οἷόν που καὶ οἱ πωλευταὶ ὁρῶσι, μήτε
ντες τὸν θυμὸν τῶν πωλευμάτων, μήτε ἐφιέν-

incondite tamen, et ut aves solent. Eidem erat vicinus tibicen : atque aves quum quotidie audirent tibicinem, qui artis suæ faceret periculum, respondere voce cœperunt, auresque ita ad tibiam paullatim earum formatæ sunt, ut tandem, quoties inflare cœpisset, tibiam voce præeuntem, ut in choro fieri consuevit, sequerentur omnes. Qui ergo fit, ut ipsi homines, frequenter si audiant non inconditos tibiæ modos, verum voces sapientis, articulatas, fœcundas, ad imitationem excitandam compositas, saltem ritu avium nobiscum canere recusent? Nam mihi, qui de rationibus nostris et studio inter omnes hactenus tacuerim, nihil grande, nihil magnificum publice aut privatim dixerim, vestra libet causa libere confidenterque loqui. Offertur vobis, o juvenes, magnus disciplinarum apparatus, nec simplex ille, sed diffusissimus, amplissimus, uberrimusque, qui ab omnibus audiri potest, ad omnes cujuscunque generis pertinet homines, omnia artium studia, omnium disciplinarum sub se complectitur genera; hic large, hic gratuito citra tergiversationem ullam maxima vobis præbetur copia, omnibus, qui modo capaces ejus futuri sunt, in medio proponitur. Oratoriæ aliquis studiosus est? ecce via expedita, sufficiens, facilis, sublimis, admirabilis, nusquam interrupta, firma, non laboriosa. Poeticen aliquis amplectitur? accedat, metra solummodo aliunde sibi comparet, reliquum choragium hinc petat, sublime illud in oratione dico, illustre, splendidum, fœcundum, divinumque; etiam dispositio argumenti, fabulæ constructio, vocum ubertas, minimeque vitiosa hinc proveniet harmoniæ ratio. At civilem scientiam, viamque, qua commodissime tractes populum et senatum, invenire hic te postulas? en tibi rem ipsam; curiam ante oculos habes, habes populum, habes senatum, oratorem, suadam dicendi, vim verborum. Estne autem aliquis qui hæc quidem negligit omnia, philosophiam autem amplectitur, veritati honorem defert? hic vero magniloquentiæ meæ vela contraho, remitto, aliam personam induo : rem magnam dicis, quæque manuductore opus habeat minime vulgari, qui non humi repat, aut iisdem, quibus populus, utatur moribus.

8. Jam si quis in verbis ac nominibus, aut in artificiosis orationibus, aut refutatione argumentorum, contentione mutua, et fallaciis, similiumque versari rerum studio philosophiam velit; non magno magistrum negotio invenire posse videtur. Ejusmodi sophistarum plena sunt omnia; res hæc ubique obvia, ac in oculos passim incurrit : quin etiam dicere non vereor, plures esse, qui doceant hanc philosophiam, quam qui discant. Quodsi minima hæc philosophiæ pars est, et tantilla quidem, quantam nescire quidem sit dedecus, scire autem non ita magnæ sit rei; effugiamus dedecus etiam hæc percipiendo, neque vero insolescamus propterea : eo enim modo et illi, qui prima literarum elementa docent, qui circa syllabas versantur, et cum puerorum balbutiunt grege, admiratione digni essent. Præcipua autem philosophiæ pars, et quæ eo ducit semita, præceptorem requirit qui animos juniorum erigat, studia eorum et desideria, non aliter quam pædagogus aliquis, gubernet, eorum appetitiones voluptatibus et doloribus usque attemperet : sicut illi, qui equos domant, non penitus

[illegible] (Χρεωμεῖ
[illegible] καὶ ἱππέως
[illegible] οὐκ ἀργὸς,
[illegible] κεκεκραμένος
[illegible] τῆς ἀκροωμέ-
[illegible] ἡδονὰς, ἀλλ'
[illegible] ἐνθουσιᾶν ὥσπερ
[illegible] ἐξεγγομένῃ, νῦν

[illegible] φιλοσοφίας ἐφιεμένοις,
[illegible] καὶ αἱρετέον, ἐάν
[illegible] ἐάν τε πένης, ἐάν τε
[illegible] ἔνδοξος. Ἀσθενέστερον
[illegible] καὶ πλούτου πενία, καὶ
[illegible] πάθματα ταῦτα προστῇ,
[illegible] παραγίγνονται, καὶ γεγό-
[illegible] φοραὶ πρὸς φιλοσοφίαν
[illegible] ἦν ὁ Σωκράτης, ὁ πένης
[illegible] Σωκράτην· ὡς ὠνάμεθα, ὅτι μὴ
[illegible] ἀμφισβητοῦσι φιλοσο-
[illegible] οὐκ ἐπὶ τοὺς πένητας ὠθεῖτο
[illegible] πλουσίους, καὶ τοὺς ἐνδόξους,
[illegible] διαμέμνηται οὐδείς. Ἡγεῖτο
[illegible] Αἰσχίνου μὲν φιλοσοφήσαντος
[illegible] ἂν ὀλίγα τὴν Ἀθηναίων πόλιν·
[illegible] τῶν τότε, πλὴν ἡμῶν τῶν ἔπειτα
[illegible] τῶν λόγων·] εἰ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐφιλο-
[illegible] ἢ Κριτόβουλος ἢ Καλλίας, οὐδὲν ἂν
[illegible] τότε Ἀθηναίοις ξυνέπεσεν. Οὐδὲ γὰρ
[illegible] ἐνδύσεις, θυλάκιον καὶ βακτηρία, ἀλλ'
[illegible] καὶ ταῦτα περιβεβλημένον Σαρδαναπάλλου
[illegible] πορφυρωτέρου. Ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορ-
[illegible] χρισάμενος, καὶ μύροις χριόμενος, οὐχ ἧττον
[illegible] σωφρόνει. Ὥσπερ γὰρ, εἴ τις δύναμιν
[illegible] κατεσκευάσατο οὐδὲν ὑπὸ πυρὸς λυμαινομέ-
[illegible] ἂν, οἶμαι, καὶ τῇ Αἴτνῃ αὐτοῦ παραδοὺς
[illegible] οὕτω καὶ ὅστις πρὸς ἡδονὴν παρεσκεύασται
[illegible] ἐν αὐταῖς ὧν θάλπεται, οὐδὲ ἐμπίμπραται,
[illegible] καίεται.

[illegible] Ἐξετάστέον δὴ τὸν φιλόσοφον οὐ σχήματι, οὐχ
[illegible] τύχῃ, ἀλλὰ γνώμῃ, καὶ λόγῳ, καὶ παρα-
[illegible] ψυχῇ, ὑφ' ὧν μόνων χειροτονεῖται φιλόσοφος·
[illegible] ἀλλὰ ταυτὶ παρὰ τῆς τύχης σχήματα ἔοικε τοῖς
[illegible] περιβλήμασι. Τὸ μὲν γὰρ τῶν ποιημά-
[illegible] ἄλλος ἐν καὶ ταυτὸν, ἐάν τε δυνάστης ὁ λέγων ᾖ,
[illegible] οἰκέτης· αἱ δὲ χρεῖαι τῶν δραμάτων μεταποιοῦσι
[illegible] σχήματα. Ὁ Ἀγαμέμνων τὸ σκῆπτρον φέρει, ὁ
[illegible] βουκόλος διφθέραν, ὁ Ἀχιλλεὺς ὅπλα, Τήλεφος ῥάκια
[illegible] βουλόμενος· ἀκροῶνται δὲ οἱ θεώμενοι οὐδὲν μᾶλλον τοῦ
[illegible] ἢ τοῦ Ἀγαμέμνονος· ἀποτείνεται γὰρ ἡ ψυχὴ ἐπὶ
[illegible] αὐτά, οὐ τὰς τύχας τῶν λεγόντων. Νόμιζε
[illegible] ἐν τοῖς τῶν φιλοσόφων λόγοις τὸ μὲν καλὸν οὐκ
[illegible] παντοδαπὸν, οὐδὲ διαπεφορημένον, ἀλλ' ἓν καὶ
[illegible] αὐτῷ παραπλήσιον· τοὺς δὲ ἀγωνιστὰς αὐτοῦ ἄλ-

eorum spiritus infringunt, nec tamen uti u
mittunt. Quippe sicut equi animos habenæ
tisque ac magistri ars moderatur, ita animum
non ignava, aut sordida, non supina; sed qu
hementibusque temperata affectibus ne tan
otii auditoribus relinquat, ut in verba inqui
adhærere possint voluptati; sed ut vi secum t
lime rapiat, quasi tubæ sono, quæ nunc
nit, nunc receptui sonat.

9. Ejusmodi oratione ei si opus est, qui
sequitur, quærendus est omni studio, explor
dus, qui docere eam possit; nec refert is sen
nis, dives an pauper, magni nominis an ignot
senectus, ut videtur, juventute infirmior, divi
celebritate ignobilitas. Fit tamen ut, quibu
commoda, facilius ad eos magistros accedant
fortunæ calamitates istæ evadunt philosophi
meatus: ergo, quia pauper erat Socrates, con
per est imitabitur, si diis placet, Socratem: l
agitur, quod non et simi de philosophia c
ventricosi. Quod vero non ad pauperes tant
tissimos quoque et celeberrimos juxta ac no
diose se conferebat Socrates, ejus jam nen
Scivit enim Socrates, ut arbitror, dum philos
nes profitetur, aut Antisthenes, parum ad
rempublicam boni inde perventurum esse [aut
ad illius temporis neminem, quantum ad p
rum memoria dissertationum]; at si philoso
cibiades professus esset, aut Critias, aut C
Callias, gravissimas ætatis illius Atheniens
sent. Nec enim Diogenem imitatur, qui cu
et baculo; quia potest cum his esse aliquis
infelicior. Aristippus ille olim purpura indut
delibutus, non minus temperans erat Diogen
admodum, si quis vim quandam consecutus
quæ ignem omnem ferret neque eo læderetur
metueret ipsi Ætnæ corpus suum immitter
probe adversus voluptates sit munitus, ne in
si versetur, uri potest, aut ardere, aut liques

10. Philosophum igitur non habitus probat
non fortuna, sed judicium, sed sermo, sed ani
a quibus solis dignitatis suæ suffragia capit
reliqua, quæ fortuna solet addere, histrionicor
amictuum. Eadem et una est poematu
sive princeps ea recitet, sive famulus; drama
ut habitus mutentur. Agamemno sceptrum
bubulcus, arma Achilles, pannos laceros cum p
neque magis tamen Telephum quam Agamem
tor audit: animus quippe magis ipsa poet
dicuntur, quam fortunam ejus respicit, qui
existima de oratione philosophi, virtutem eju
non distractam esse, sed unam eandemqu
omnia similem: actores vero ejus alium alio h

ῳ σχήματι ὑπὸ τῆς τύχης περιβεβλημένον εἰσθαι ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ βίου, Πυθαγόραν μὲν α ἀμπισχόμενον, τρίβωνι δὲ Σωκράτην, Ξενο- δὲ θώρακι καὶ ἀσπίδι, τὸν δὲ ἐκ τῆς Σινώπης τὴν, κατὰ τὸν Τήλεφον ἐκεῖνον, βακτηρίᾳ καὶ ». Συνετέλει δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ σχήματα αὐτὰ ἡν δραματουργίαν· καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Πυθαγό- πληττεν, ὁ δὲ Σωκράτης ἤλεγχεν, ὁ δὲ Ξενοφῶν », ὁ δὲ Διογένης ὠνείδιζεν. Ὦ μακάριοι μὲν τῶν των οἱ ὑποκριταὶ, μακάριοι δὲ τῶν ἀκουσμάτων ταί. Τίς ἂν ἡμῖν καὶ νῦν ποιητὴς καὶ ἀγωνι- γένοιτο, οὐκ ἀσχήμων, οὐδὲ ἄφωνος, ἀλλ' ὁμι- ξιόχρεως θεάτροις Ἑλληνικοῖς; Ζητῶμεν τὸν τάχα που φανήσεται, καὶ φανεὶς οὐκ ἀτιμα- ται.

a Fortuna in vitæ scenam produci, Pythagoram in purpura, in lacerna Socratem, cum thorace Xenophontem et clypeo, cum pera, ad instar Telephi, et baculo Sinopensem illum athletam. Aliquid tamen et ipse ad repræsentationem sui dramatis singulis addebat habitus; itaque homines in stuporem dabat Pythagoras, arguebat Socrates, persuadebat Xenophon, exprobrabat Diogenes. O vos beatos histriones illorum dramatum; beatos spectatores qui vos audierunt! Quem vero nos hodie poetam, quem inveniemus histrionem, qui ornatu certo instructus, nec ut muta interim persona, sed pro dignitate possit in theatris Græcorum versari? Quæramus hominem: fortasse invenietur alicubi, nec, si id eveniat, contemptus abibit.

ΛΟΓΟΣ Η'.

Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον.

Ἄρωγοὶ ἀνθρώποις θεοὶ, πάντες μὲν πᾶσιν, ἄλλοι ιοις ἐνομίσθησαν, κατὰ τὴν φήμην τῶν ὀνομάτων, ίνειμαν αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι τιμὰς καὶ ἀγάλματα, τὰ ἴδια ἕκαστοι ὠφεληθέντες. Οὕτω μὲν ναῦται ιλύστου πέτρας ἀνέθηκαν οἴακας θαλαττίοις· οὕτω ποιμένων τὸν Πᾶνα τιμᾷ ἐλάτην αὐτῷ ὑψηλὴν ιενος, ἢ ἄντρον βαθύ· καὶ γεωργοὶ Διόνυσον τιμῶσι, τες ἐν ὀρχάτῳ αὐτοφυὲς πρέμνον, ἀγροικικὸν ια· ἱερὰ δὲ Ἀρτέμιδος πηγαὶ ναμάτων, καὶ κοῖλαι », καὶ εὔθηροι λειμῶνες· ἐπεφήμισαν δὲ καὶ Διὶ ματα οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, κορυφὰς ὀρῶν, Ὄλυμ- καὶ Ἴδην, καὶ εἴ τι ἄλλο ὄρος πλησιάζει τῷ οὐ- ἔστι που καὶ ποταμῶν τιμὴ, ἢ κατ' ὠφέλειαν ρ Αἰγυπτίοις πρὸς τὸν Νεῖλον, ἢ κατὰ κάλλος ὡς λοῖς πρὸς τὸν Πηνειὸν, ἢ κατὰ μέγεθος ὡς Σκύθαις τὸν Ἴστρον, ἢ κατὰ μῦθον ὡς Αἰτωλοῖς πρὸς Ἀχε- ἢ κατὰ νόμον ὡς Σπαρτιάταις πρὸς τὸν Εὐρώταν, τὰ τελετὴν ὡς Ἀθηναίοις πρὸς Ἰλισσόν. Εἶτα μοὶ μὲν διέλαχον τὰς τιμὰς κατὰ τὴν χρείαν τῶν ουμένων, καὶ αἱ τέχναι τιμῶσι θεὸν ἑκάστης ἔφορον, ἄλλη προστησαμένη ἄγαλμα· εἰ δέ που τι γένος ώπων ἐστὶν οὐ θαλάττιον οὐδὲ γεωργικὸν, ἀλλ' ἀστι- ὂν καὶ ἀνακεκραμένον κοινωνίᾳ πολιτικῇ νόμου λόγου, ἆρα τούτοις ἀγέραστον ἔσται τὸ θεῖον καὶ ητον, ἢ τιμήσουσι μὲν, τῇ δὲ φήμῃ μόνῃ, ἀγαλμά- δὲ καὶ ἱδρυμάτων οὐκ οἰήσονται δεῖν τοῖς θεοῖς; γὰρ δεῖ τοῖς θεοῖς ἀγαλμάτων οὐδὲ ἱδρυμάτων ον ἢ εἰκόνων ἀγαθοῖς ἀνδράσιν.

Ὥσπερ δέ, οἶμαι, τῷ κατὰ τὰς φωνὰς λόγῳ οὐ- δεῖ πρὸς σύστασιν χαρακτήρων Φοινικίων τινῶν, ωνικῶν, ἢ Ἀττικῶν, ἢ Ἀσσυρίων, ἢ Αἰγυπτίων, ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια ἐξεῦρε σημεῖα ταῦτα, ἐν οἷς τιθεμένη τὴν αὐτῆς ἀμβλύτητα ἐξ αὐτῶν ἀναμάτ- ι τὴν αὖθις μνήμην· οὕτως ἀμέλει καὶ τῇ τοῦ

DISSERTATIO VIII.

An diis sint dicanda signa.

1. Opitulari deos mortalibus, omnes quidem omnibus, alios tamen aliis, pro diversitate nominum, omnes confitentur; hac ratione honores illis divisere homines, signaque prout opem eorum in rebus suis experti erant singuli. Ita nautæ in eminenti scopulo, in quem undæ non assurgunt, diis maris gubernacula posuerunt: ita Pana suum pastorum colit aliquis, qui aut excelsam ei abietem, aut antrum dedicat profundum: agricolæ in horto suo stipitem figunt ingenuum, vere agrestem statuam, atque eo modo Bacchum colunt: jam fontes laticum, saltusque cavi, et beata feris prata, Dianæ sacra sunt: etiam Jovi tribuerunt ejusmodi honores primi mortalium, culmina montium ei dedicantes, Olympum, et Idam, aut si quis præterea montium cœlo proximus est: est suus et fluviis honos, sed diversus; aut enim utilitatis ergo colunt eos homines, ut Nilum Ægyptii; aut pulchritudinis causa, ut Pencum Thessali; aut magnitudinis, ut Istrum Scythæ; aut ex tradita per manum fabula, ut Acheloum Ætoli; aut ex antiqua lege, ut Spartiatæ Eurotam; aut ex sacro instituto, ut Ilissum Athenienses. Itane ergo et fluvii honores utilitatis causa, quam hominibus præstant, nacti sunt, et artes suum quæque præsidem honorant deum, aliud alia signum illi erigens; si quod vero genus sit mortalium non nauticum, nec rusticum, sed urbanum, quodque civili rationis pariter legumque inter se cohæret vinculo, solumne hoc nec cultum deo ullum exhibebit, nec honorem? an potius sola verbo tenus commemoratione id præstabit, imaginibus autem et statuis non magnopere opus esse diis putabit? hi enim non magis egent imaginibus aut statuis, quam vultus imitatione viri boni.

2. Sicut autem, opinor, sermo noster, ore quum profertur, nihil opus habet, ut constet, Phœniciis ullis, aut Ionicis, aut Atticis, aut Assyriis, aut Ægyptiis denique literis, quæ signa humanæ propterea mentis excogitavit imbecillitas, ut sic ingenii sui occurrentes tenuitati, earum opera notarum rursus in memoriam rerum redirent: ita

θείου φύσει δεῖ μὲν οὐδὲν ἀγαλμάτων οὐδὲ ἱδρυμάτων, ἀλλὰ ἀσθενὲς ὂν κομιδῇ τὸ ἀνθρώπειον, καὶ διεστὸς τοῦ θείου ὅσον οὐρανοῦ γῆ, σημεῖα ταῦτα ἐμηχανήσατο, ἐν οἷς ἀποθήσεται τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα καὶ τὰς φήμας αὐτῶν. Οἷς μὲν οὖν ἡ μνήμη ἔρρωται, καὶ δύνανται εὐθὺ τοῦ οὐρανοῦ ἀνατεινόμενοι τῇ ψυχῇ τῷ θείῳ ἐντυγχάνειν, οὐδὲν ἴσως δεῖ τούτοις ἀγαλμάτων. Σπάνιον δὲ ἐν ἀνθρώποις τὸ τοιοῦτο γένος, καὶ οὐκ ἂν ἐντύχοις δήμῳ ἀθρόῳ τοῦ θείου μνήμονι καὶ μὴ δεομένῳ τοιαύτης ἐπικουρίας· οἷον καὶ τοῖς παισὶν οἱ γραμματισταὶ μηχανῶνται, ὑποχαράττοντες αὐτοῖς σημεῖα ἀμυδρὰ, οἷς ἐπάγοντες τὴν χειρουργίαν, ἐθίζονται τῇ μνήμῃ πρὸς τὴν τέχνην. Δοκοῦσι δή μοι καὶ οἱ νομοθέται, καθάπερ τινὶ παίδων ἀγέλῃ, ἐξευρεῖν τοῖς ἀνθρώποις ταυτὶ τὰ ἀγάλματα, σημεῖα τῆς πρὸς τὸ θεῖον τιμῆς, καὶ ὥσπερ χειραγωγίαν τινὰ καὶ ὁδὸν πρὸς ἀνάμνησιν.

3. Ἀγαλμάτων δὲ οὐχ εἷς νόμος, οὐδὲ εἷς τρόπος, οὐδὲ τέχνη μία, οὐδὲ ὕλη μία· ἀλλὰ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν τιμᾶν τοὺς θεοὺς ἐνόμισε τῶν ἐν γῇ τοῖς καλλίστοις, ὕλῃ μὲν καθαρᾷ, μορφῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ, τέχνῃ δὲ ἀκριβεῖ· καὶ οὐκ ἄλογος ἡ ἀξίωσις τῶν τὰ ἀγάλματα εἰς ἀνθρωπίνην ὁμοιότητα καταστησαμένων. Εἰ γὰρ ἀνθρώπου ψυχὴ ἐγγύτατον θεῷ καὶ ἐμφερέστατον, οὐδήπου εἰκὸς τὸ ὁμοιότατον αὐτῷ περιβαλεῖν τὸν θεὸν σκήνει ἀτοπωτάτῳ, ἀλλ' ὅπερ ἔμελλε ψυχαῖς ἀθανάτοις εὔφορόν τε ἔσεσθαι καὶ κοῦφον καὶ εὐκίνητον. Μόνον τοῦτο τῶν ἐν γῇ σωμάτων ἀνατεῖνον τὴν κορυφὴν ὑψοῦ, σοβαρὸν, καὶ γαῦρον, καὶ σύμμετρον, οὔτε διὰ μέγεθος ἐκπληκτικὸν, οὔτε διὰ χαίτην φοβερὸν, οὔτε διὰ βάρος δυσκίνητον, οὔτε διὰ λειότητα ὀλισθηρὸν, οὔτε διὰ τραχύτητα ἀντίτυπον, οὔτε διὰ ψυχρότητα ἑρπηστικὸν, οὔτε ἰταμὸν διὰ θερμότητα, οὔτε νηκτὸν διὰ μανότητα, οὐκ ὠμοφάγον δι' ἀγριότητα, οὐ ποιηφάγον δι' ἀσθένειαν· ἀλλὰ κεκραμένον μουσικῶς πρὸς τὰ αὐτοῦ ἔργα, φοβερὸν μὲν δειλοῖς, ἥμερον δὲ ἀγαθοῖς, βαδιστικὸν μὲν τῇ φύσει, πτηνὸν δὲ τῷ λόγῳ, νηκτὸν δὲ τῇ τέχνῃ, σιτοφάγον, καὶ γεωπόνον, καὶ καρποφάγον, καὶ εὔχρουν, καὶ εὐσταθὲς, καὶ εὔωπον, καὶ εὐγένειον. Διὰ τοιούτου σώματος τύπων τοὺς θεοὺς τιμᾶν ἐνόμισαν οἱ Ἕλληνες.

4. Τὸ δὲ βαρβαρικὸν, ὁμοίως μὲν ἅπαντες ξυνετοὶ τοῦ θεοῦ, κατεστήσαντο δὲ αὐτοῖς σημεῖα ἄλλοι ἄλλα· Πέρσαι μὲν πῦρ, ἄγαλμα ἐφήμερον, ἀκόρεστον καὶ ἀδηφάγον· καὶ θύουσι Πέρσαι πυρὶ, ἐπιφοροῦντες αὐτῷ τὴν πυρὸς τροφὴν, ἐπιλέγοντες, Πῦρ δέσποτα, ἔσθιε. Ἄξιον δὲ πρὸς τοὺς Πέρσας εἰπεῖν, Ὦ πάντων γενῶν ἀνοητότατον, οἱ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαλμάτων ἀμελήσαντες, γῆς ἡμέρου, καὶ ἡλίου λαμπροῦ, καὶ θαλάττης πλοΐμου, καὶ ποταμῶν γονίμων, καὶ ἀέρος τροφίμου, καὶ αὐτοῦ οὐρανοῦ, περὶ ἓν μάλιστα ἀσχολεῖσθε τὸ ἀγριώτατον καὶ ὀξύτατον, οὐ ξύλων αὐτῷ τροφὴν χορηγοῦντες μόνον, οὐδὲ ἱερείων, οὐδὲ θυμιαμάτων· ἀλλὰ τούτῳ τῷ ἀγάλματι καὶ τούτῳ τῷ θεῷ καὶ τὴν Ἐρέτριαν ἀναλῶσαι δεδώκατε, καὶ τὰς Ἀθή-

deorum naturæ haud dubie nec statuis per se, i
bus est opus; sed quum infirma sit oppido mo
ditio, tantumque a divina quantum a cœlo te
signa ejusmodi excogitavit sibi, quibus et nomin
pationes deorum velut depositas traderet. Si q
tam firma sit memoria, ut erecto statim animo
que ipsum possint pertingere, numenque recta
iis fortasse opus sit statuis. Verum rarissimi in
sunt hujusmodi; nec facile totum aliquem popul
venias divinæ memorem naturæ, et qui ejusmo
subsidio : quale pueris, qui elementa addiscunt
rare student magistri, tenues quasdam notas
bunt, ad quas manu deducant eos, donec paull
riæ beneficio arti insuescant. Videntur certe et
mihi non aliter, quam puerorum gregi, has gener
invenisse imagines, honoris divini quasi signa q
notas, queis ad recordationem ejus, tanquai
ctione quadam et via, homines deducerent.

3. Harum porro imaginum nec lex una, ne
ars una est, nec materies. Græci quippe iis, q
rima in terra habentur, materia pura, forma h
exquisitissima, colere consuevere deos : nequ
dum eorum videtur consilium, qui humanam d
gimbus affinxere formam. Quoniam enim deo
simillima est anima hominum; minime est pr
sui simillimam deformi includere corpori volu
sed eo potius, quod animam facillime circumla
immortalem, quod leve futurum et motui aptu
lum omnium, quæ in terra sunt, corporum cap
attollit, agile, elatum, apte compositum, non t
ut terrere quenquam, nec tam hirsutum ut
cuiquam esse posset, nec tam grave ut non
tam læve ut stare nequeat, non tam durum u
pellat, nec tam frigidum ut humi serpere, nec t
ut in altum se efferre, nec tam laxum ut nat
non tam postremo immane ut crudas carnes, n
mum ut solas e terra herbas voret; sed ea co
compositione, quæ vere est concinna, singulisq
ribus quam maxime respondet, quæ et metum
amorem conciliet probis, natura quidem ince
tamen volet, arte natet, fruges edat, terram co
mandat, colore nitido, membris firmissimis, vu
barba quæ deceat. Tali corporis forma repræse
eosque colere æquum censuerunt Græci.

4. Barbari vero, qui similiter omnes noveru
numen, alia tamen diis atque alia signa inscrip
Persæ, diale signum dicas, rem voracem atque i
sacrum faciunt Persæ igni, alimentum suppedi
niens igni, acclamantque, *Comede*, *Ignis do*
bus merito dicat aliquis, O gens omnium de
qui tot tantaque negligitis signa, terram miti
lem clarissimum, mare navigationibus oppor
vios fœcunditatis dominos, almum aerem, ip
stremo cœlum; vos uni præ ceteris elemento i
omnium violentissimoque adhæretis, quod quid
signum, quem vestrum deum non lignis tantu
aut victimis, aut suffitu sacro, sed Eretriam

[illegible] αὐτὰς, καὶ τὰ Ἰώνων ἱερὰ, καὶ τὰ Ἑλλήνων [illegible]ήματα.

5. Μέμφομαι καὶ τὸν Αἰγυπτίων νόμον. Βοῦν ἐκεῖ[illegible] τιμῶσι καὶ ὄρνιν καὶ τράγον καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ [illegible]λου τὰ θρέμματα, ὧν θνητὰ μὲν τὰ σώματα, δει[illegible] δὲ οἱ βίοι, ταπεινὴ δὲ ἡ ὄψις, ἀγεννὴς δὲ ἡ θερα[illegible], αἰσχρὰ δὲ ἡ τιμή. Ἀποθνήσκει θεὸς Αἰγυπτίοις, [illegible] πενθεῖται θεὸς, καὶ δείκνυται παρ' αὐτοῖς ἱερὸν [illegible]ου, καὶ τάφος θεοῦ. Καὶ Ἕλληνες μὲν θύουσι καὶ [illegible]ρώποις ἀγαθοῖς, καὶ τιμῶνται μὲν αὐτῶν αἱ ἀρεταὶ, [illegible]νημονοῦνται δὲ αἱ συμφοραί· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις, [illegible]τιμίαν ἔχει τὸ θεῖον τιμῆς καὶ δακρύων. Γυναικὶ [illegible]ηματίᾳ θρέμμα ἦν κροκοδείλου σκύλαξ· ἐμακάριζον [illegible] Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα, ὡς τιθηνουμένην θεόν· τινὲς [illegible] αὐτῶν καὶ προσετρέποντο καὶ αὐτὴν καὶ τὸν τρό[illegible]ον. Ἦν αὐτῇ παῖς ἄρτι ἡβάσκων, ἡλικιώτης τοῦ [illegible]ου, συναθύρων αὐτῷ καὶ συντρεφόμενος· ὁ δὲ τέως [illegible] ὑπὸ ἀσθενείας ἦν τιθασὸς, προελθὼν δὲ εἰς μέγεθος [illegible]ηξε τὴν φύσιν, καὶ διέφθειρε τὸν παῖδα· ἡ δὲ [illegible]τηνος Αἰγυπτία ἐμακάριζε τὸν υἱὸν τοῦ θανάτου, [illegible] γενόμενον δῶρον ἐφεστίῳ θεῷ. Τὰ μὲν Αἰγυπτίων [illegible]αῦτα.

6. Ἀλέξανδρος δὲ ἐκεῖνος, Πέρσας ἑλὼν, καὶ Βαβυ[illegible]ος κρατήσας, καὶ Δαρεῖον χειρωσάμενος, ἦλθεν εἰς [illegible] Ἰνδῶν γῆν, ἄβατον οὖσαν τέως στρατιᾷ ξένῃ, ὡς [illegible]οὶ ἔλεγον, πλὴν γε Διονύσου καὶ Ἀλεξάνδρου. [illegible]τασίαζον Ἰνδοὶ βασιλεῖς Πῶρος καὶ Ταξίλης. Πῶ[illegible] μὲν λαμβάνει ὁ Ἀλέξανδρος, Ταξίλην δὲ κατὰ [illegible]ίαν παρεστήσατο. Ἐπεδείκνυεν Ἀλεξάνδρῳ Τα[illegible]ς τὰ θαυμαστὰ τῆς Ἰνδῶν γῆς, ποταμοὺς με[illegible]γους, καὶ ὄρνιθας ποικίλους, καὶ εὐώδη φυτὰ, καὶ [illegible] ἄλλο ξένον ὀφθαλμοῖς Ἑλληνικοῖς. Ἐν δὲ τοῖς [illegible] καὶ ζῷον ὑπερφυὲς, Διονύσου ἄγαλμα, ᾧ Ἰνδοὶ [illegible] δράκων ἦν μῆκος πεντάπλεθρον, ἐτρέφετο δὲ ἐν [illegible] κοίλῳ, ἐν κρημνῷ βαθεῖ, τείχει ὑψηλῷ ὑπὲρ [illegible] ἄκρων περιβεβλημένος· καὶ ἀνήλισκε τὰς Ἰνδῶν [illegible]ας, χορηγούντων αὐτῷ τροφὴν, βοῦς καὶ ὄϊς, κα[illegible]ερ τυράννῳ μᾶλλον ἢ θεῷ.

7. Οἱ ἑσπέριοι Λίβυες οἰκοῦσι γῆς αὐχένα στενὸν [illegible] ἐπιμήκη καὶ ἀμφιθάλασσον· σχιζομένη γὰρ κατὰ [illegible]φὴν τοῦ αὐχένος ἡ ἔξω θάλασσα περιλαμβάνει τὴν [illegible] κύματι πολλῷ καὶ πελαγίῳ· τοῖς ἀνθρώποις τού[illegible]ς ἱερόν ἐστι καὶ ἄγαλμα ὁ Ἄτλας. Ἔστιν δὲ ὁ [illegible]ας ὄρος κοῖλον, ἐπειικῶς ὑψηλὸν, ἀνεῳγὸς πρὸς τὸ [illegible]αγος, ὥσπερ τὰ θέατρα πρὸς τὸν ἀέρα· τὸ δὲ ἐν [illegible] τοῦ ὄρους χωρίον, αὐλὼν βραχὺς, εὔγεως καὶ [illegible]ένδρος· καὶ ἴδοις ἂν καὶ καρπούς ἐπὶ τῶν δένδρων, [illegible] ὀπτεύσειας ἐκ τῆς κορυφῆς, ὥσπερ εἰς φρεατείας [illegible]ρος· κατελθεῖν δὲ οὔτε δυνατὸν, κρημνῶδες γὰρ, [illegible] ἄλλως θέμις. Τὸ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ θαῦμα, ὁ ὠκεα[illegible]κλημμύρων ἐμπίπτει τῇ ἠϊόνι, καὶ τῇ μὲν ἄλλῃ [illegible]εται ἐπὶ τὰ πεδία, κατὰ δὲ τὸν Ἄτλαντα αὐτὸν [illegible]ρεῖται τὸ κῦμα· καὶ ἴδοις ἂν τὸ ὕδωρ ἀνεστηκὸς [illegible]αυτοῦ, ὥσπερ τειχίον, οὔτε εἰσρέον ἐπὶ τὰ κοῖλα,

tam, ipsasque Athenas, et Ionum sacra, Græcorumque statuas huic devorandas objecistis.

5. Reprehendo etiam Ægyptiorum consuetudinem. Bovem illi colunt, avem, et hircum, et Nili fluminis monstra; quorum omnium mortale corpus, vita abjecta, vultus in terram conversus, cultus degener, honor pudendus est. Moritur Ægyptiis deus, et lugetur deus, ejusdemque et templum monstratur et sepulchrum. Et Græci quidem viris etiam bonis sacra faciunt defunctis, quorum virtutum memoriam celebrant, verum calamitates oblivione obruunt: at apud Ægyptios ex æquo lacrimæ deo et honores offeruntur. Mulier olim Ægyptia crocodili catulum alebat: felicissimam eam Ægyptii judicabant, utpote nutricem dei; erant etiam qui adorarent et ipsam et alumnum. Mulieri huic erat filius puer, æqualis dei, quicum adolescere unaque lusitare consueverat; interim deus præ corporis imbecillitate cicur videbatur; postquam vero adolevit, ingenium prodidit, puerum voravit. Ibi miserrima mulier filii sui morte gaudere, tanquam beatissimi, quod domestici dei factus esset victima. Atque ita quidem Ægyptiorum fert ratio.

6. Magnus autem ille Alexander, devictis jam Persis, Babylone expugnata, capto Dario, terram Indorum petiit, quæ nunquam, ut dicebant ipsi, exercitum externum admiserat, præterquam Bacchi et ipsius Alexandri. Gravi eo tempore inter se contentione dissidebant duo reges, Porus et Taxiles; et Porum quidem vi pugnantem capit Alexander, in fidem societatemque amice recipit Taxilem. Qui quidem quicquid admiratione dignum in India videri poterat, regi ostendit, fluvios maximos, aves varias, plantas odoratas, et si quid aliud oculis Græcis novum. In his animal monstravit maximum, Baccho sacrum, cui victimas Indi mactabant. Erat hoc animal draco, qui jugera terræ quinque corpore æquaret: alebatur devexo in loco, anfractuoso, profundo, altissimis desuper muris circumseptus. Hic Indorum armenta ac pecudes vorabat, quippe illis novum illi cibum quotidie præbentibus, boves puta et oves, tanquam tyranno potius quam deo.

7. Hesperii Libyes incolunt faucem angustam, in longum diffusam, mari cinctam undique; hujus faucis summum circa verticem exterius dividitur mare, multaque aquarum vi et vorticibus marinis terram amplectitur: his hominibus sacer est Atlas, hunc vice signi habent. Est autem Atlas mons cavus, satis altus, qui mari patet, sicut theatra aeri: quod in medio montis (et maris) patet spatium, vallis exigua est, terra amœna, arboribus consita; itaque et fructus ex arboribus pendentes videas, neque aliter e summo culmine contemplanti apparet, quam si in putei despicias solum: descendere autem nec possis, locus enim præceps est, nec per religionem fas sit. Nihil in illo loco magis mirandum videtur, quam pontus ipse, qui undarum vi maxima littori incumbit, et quum ceteris in locis per patentes campos diffundatur, circa Atlantem ipsum assurgunt fluctus, suoque pondere muri ad instar stare videas aquam, ut nec in prærupta terræ descendat, nec ab ipsa humo fulciatur; sed

οὔτε ὑπὸ γῆς ἐρειδόμενον, ἀλλ' ἐκ μέσου τοῦ ὄρους καὶ τοῦ ὕδατος ἀὴρ πολύς, κοῖλον ἄλσος. Τοῦτο Λιβύων καὶ ἱερὸν, καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα.

8. Κελτοὶ σέβουσι μὲν Δία, ἄγαλμα δὲ Διὸς Κελτικὸν ὑψηλὴ δρῦς. Παίονες σέβουσι μὲν Ἥλιον, ἄγαλμα δὲ Ἡλίου Παιονικὸν δίσκος βραχὺς ὑπὲρ μακροῦ ξύλου. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν, ὅντινα δὲ οὐκ οἶδα· τὸ δὲ ἄγαλμα εἶδον, λίθος ἦν τετράγωνος. Παφίοις ἡ μὲν Ἀφροδίτη τὰς τιμὰς ἔχει· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἂν εἰκάσαις ἄλλῳ τῷ ἢ πυραμίδι λευκῇ, ἡ δὲ ὕλη ἀγνοεῖται. Λυκίοις ὁ Ὄλυμπος πῦρ ἐκδιδοῖ, οὐχ ὅμοιον τῷ Αἰτναίῳ, ἀλλ' εἰρηνικὸν καὶ σύμμετρον· καὶ ἐστὶν αὐτοῖς τὸ πῦρ τοῦτο καὶ ἱερὸν καὶ ἄγαλμα. Φρύγες οἱ περὶ Κελαινὰς νεμόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο, Μαρσύαν καὶ Μαίανδρον· εἶδον τοὺς ποταμούς· ἀφίησιν αὐτοὺς πηγὴ μία, ἡ προσελθοῦσα ἐπὶ τὸ ὄρος ἀφανίζεται κατὰ νώτου τῆς πόλεως, καὶ ἐκδιδοῖ ἐκ τοῦ ἄστεος, διελοῦσα τοῖς ποταμοῖς καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὀνόματα· ὁ μὲν ἐπὶ Λυδίας ῥεῖ ὁ Μαίανδρος, ὁ δὲ αὐτοῦ περὶ τὰ πεδία ἀναλίσκεται. Θύουσι Φρύγες τοῖς ποταμοῖς, οἱ μὲν ἀμφοτέροις, οἱ δὲ τῷ Μαιάνδρῳ, οἱ δὲ τῷ Μαρσύᾳ· καὶ ἐμβάλλουσι τὰ μηρία εἰς τὰς πηγὰς, ἐπιφημίσαντες τοὔνομα τοῦ ποταμοῦ ὁποτέρῳ ἔθυσαν· ἀπενεχθέντα δὲ ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ ὑποδύντα σὺν τῷ ὕδατι, οὔτ' ἂν ἐπὶ τὸν Μαρσύαν ἐκδοθείη τὰ τοῦ Μαιάνδρου, οὔτ' ἐπὶ τὸν Μαίανδρον τὰ τοῦ Μαρσύου· εἰ δὲ ἀμφοῖν εἴη, διαιροῦνται τὸ δῶρον. Ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς καὶ ὅρκος καὶ ἄγαλμα, Μαιώταις λίμνη, Τάναϊς Μασσαγέταις.

9. Ὦ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἀγαλμάτων, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ τέχνης ἐγένετο, τὰ δὲ διὰ χρείαν ἠγαπήθη, τὰ δὲ δι' ὠφέλειαν ἐτιμήθη, τὰ δὲ δι' ἔκπληξιν ἐθαυμάσθη, τὰ δὲ διὰ μέγεθος ἐθειάσθη, τὰ δὲ διὰ κάλλος ἐπηνέθη. Πλὴν οὐδὲν γένος, οὐ βάρβαρον, οὐχ Ἑλληνικὸν, οὐ θαλάττιον, οὐκ ἠπειρωτικὸν, οὐ νομαδικὸν, οὐκ ἀστυπολοῦν, ἀνέχεται τὸ μὴ καταστήσασθαι σύμβολα ἄττα τῆς τῶν θεῶν τιμῆς. Πῶς ἂν οὖν τις διαιτήσαι τὸν λόγον, εἴτε χρὴ ποιεῖσθαι ἀγάλματα θεῶν, εἴτε μή; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλοις τισὶν ἐνομοθετοῦμεν ὑπερορίοις ἀνθρώποις, ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰθέρος ἄρτι ἐκ γῆς ἀναφυομένοις, ἢ ὑπό τινος Προμηθέως πλαττομένοις, ἀπείροις βίου καὶ νόμου καὶ λόγου, δέοι ἂν ἴσως τοῦ σκέμματος· Πότερα ἐατέον τουτὶ τὸ γένος ἐπὶ τῶν αὐτοφυῶν τούτων ἀγαλμάτων, προσκυνοῦντας οὐκ ἐλέφαντα, οὐδὲ χρυσὸν, οὐδὲ δρῦν, οὐδὲ κέδρον, οὐδὲ ποταμὸν, οὐδὲ ὄρνιθα, ἀλλὰ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα, καὶ τὴν σελήνην λάμπουσαν, καὶ τὸν οὐρανὸν πεποικιλμένον, καὶ γῆν αὐτὴν, καὶ ἀέρα αὐτὸν, καὶ πῦρ πᾶν, καὶ ὕδωρ πᾶν· ἢ καὶ τούτους καθείρξομεν εἰς ἀνάγκην τιμῆς ξύλων, ἢ λίθων, ἢ τύπων; Εἰ δέ ἐστιν οὗτος κοινὸς ἁπάντων νόμος, τὰ κείμενα ἐῶμεν, τὰς φήμας τῶν θεῶν ἀποδεχόμενοι, καὶ φυλάττοντες αὐτῶν τὰ σύμβολα, ὥσπερ καὶ τὰ ὀνόματα.

10. Ὁ μὲν γὰρ θεὸς, ὁ τῶν ὄντων πατὴρ καὶ δη-

medium inter montem ac mare locum multum a
nemusque in convalle. Libyum hoc templum, h
hunc jurejurando testem invocant, hoc habent

8. Celtæ Jovem colunt, simulacrum autem ap
est alta quercus. Pæones Solem colunt, Solisq
simulacrum brevis discus est, perticæ supra
affixus. Colunt et Arabes, nescio autem quem
apud eos simulacrum, lapis erat quadrangularis.
Paphii colunt, cujus statuam non alii rei atque
midi similem esse dixeris; materies ejus
Apud Lycios mons Olympus ignem eructat,
instar, sed placidum compositumque; estque h
et templum et signum. Qui Celænas accolu
fluvios duos, Marsyam colunt Mæandrumque;
spectator fui: duo hi fluvii e fonte oriuntur uno
ad montem processit usque, ad posteriorem u
se subducit, rursusque ex urbe oritur, simu
distinguit fluviis et nomen; atque ex iis qui
Mæander petit, alter ibidem in campis finitur
tur. His fluviis rem divinam Phryges faciunt
simul, seorsum vero alii Mæandro, Marsyæve
victimæ, quæ mactatur, in fontes, addito alte
ctatur fluvii nomine, projiciuntur; quæ a fluvi
deferuntur usque, ubi cum aqua terram subeun
quam fit, ut, quæ Mæandro mactata sunt, in h
gant, aut quæ Marsyæ, in Mæandro; quando s
dividunt victimam. Mons Cappadocibus et d
randum est et signum, palus Mæotis, Massag

9. O multa variaque signa, quorum alia ars
alia commendavit usus, alia utilitas colere, a
venerari præcepit, alia deorum in numerum f
tudo retulit, alia pulchritudo sua evexit! quum
lum sit genus hominum, vel barbarum, vel G
ad mare, sive in continente vivat, sive sine sede
urbes incolat; quod non aliqua divinitatis sign
rit. Quis ergo litem hanc de simulacris deo d
dere audeat? Si enim lex nobis præscribenda e
busdam hominibus, qui longe extra fines, quo
nostrumque aerem recens e terra emergerent
metheo aliquo effingerentur, vitæ, legum, ra
moveri fortasse posset hæc quæstio: iisne l
relinquenda essent simulacra, quæ natura pra
ebur ut adorarent, non aurum, non quercum,
non fluvium, non avem; sed solis orientis ima
que splendorem, sed pictam cœli domum, ipsa
et aerem ipsum, ignem omnem, omnemque
contra et hi redigendi essent in ordinem, ut l
des, ut imagines colerent quascunque? Quo
munis omnium lex est, nihil antiquemus, nih
deorum detrahamus, eorumque insignia una c
servemus.

10. Deus enim, omnium, quæ exstant, pate

ὁ πρεσβύτερος μὲν ἡλίου, πρεσβύτερος δὲ
χρείττων δὲ χρόνου καὶ αἰῶνος καὶ πάσης
ύσεως, ἀνώνυμος νομοθέταις, καὶ ἄρρητος
ἢ ἀόρατος ὀφθαλμοῖς· οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ
ν οὐσίαν, ἐπερειδόμεθα φωναῖς, καὶ ὀνόμασι,
καὶ τύποις χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ ἀργύρου,
ς καὶ ποταμοῖς, καὶ κορυφαῖς καὶ νάμασιν·
τες μὲν αὐτοῦ τῆς νοήσεως, ὑπὸ δὲ ἀσθενείας
μῶν καλὰ τῇ ἐκείνου φύσει ἐπονομάζοντες·
ο τὸ τῶν ἐρώντων πάθος, οἷς ἥδιστον εἰς μὲν
τῶν παιδικῶν τύποι, ἡδὺ δὲ εἰς ἀνάμνησιν καὶ
ἀκόντιον, καὶ θῶκός που, καὶ δρόμος, καὶ πᾶν
ἐπεγεῖρον τὴν μνήμην τοῦ ἐρωμένου. Τί μοι
ἐξετάζειν καὶ νομοθετεῖν ὑπὲρ ἀγαλμάτων;
ωσαν γένος, ἱστωσαν μόνον. Εἰ δὲ Ἕλληνας
εἴρει πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θεοῦ ἡ Φειδίου
Αἰγυπτίους δὲ ἡ πρὸς τὰ ζῷα τιμὴ, καὶ ποτα-
ς, καὶ πῦρ ἄλλους, οὐ νεμεσῶ τῆς διαφω-
ωσαν μόνον, ἐράτωσαν μόνον, μνημονευέτω-
ν.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

αλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος.

νόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάχθαι
τοῦ τῶν πολλῶν δικαστηρίου, καὶ μήτε τὸν
ην ἐπιλαβόμενον τῆς νεὼς, καὶ χρώμενον τῇ
τὰ τοὺς αὐτοῦ λόγους, εὐθύνεσθαι πρὸς τῶν
μήτε τὸν ἰατρὸν ἀνέχεσθαι τοὺς κάμνοντας
ἄγματα αὐτοῦ καὶ τὰ ἰάματα καὶ τὰ διαιτή-
ισκοποῦντας καὶ βασανίζοντας, ἀλλ' οὐδὲ κε-
οὐδὲ σκυτοτόμους, οὐδὲ τοὺς τὰ ἔτι τούτων
α μεταχειριζομένους, ἄλλον τινὰ ἔχειν δικα-
ἔργων, πλὴν τῆς τέχνης· Σωκράτην δὲ τὸν
Ἀπόλλωνι παρασχόντα ἀμαθίας αἰτίαν, τῷ
ους εἰδότι καὶ καταμαντευσαμένῳ τῆς θαλάτ-
ω καὶ νῦν πεπαῦσθαι συκοφαντούμενον καὶ
νον, ἀλλὰ πικροτέρους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἐπιγι-
ς αἰεὶ καὶ τοὺς συκοφάντας Ἀνύτου καὶ Με-
καὶ τοὺς δικαστὰς Ἀθηναίων τῶν τότε· καὶ
αφεὺς ἦν ἡ δημιουργὸς ἀγαλμάτων, οἷον Ζεῦ-
λύκλειτος ἢ Φειδίας, παρέπεμπεν ἂν τὰ ἔργα
τ' εὐφημίας ἡ τῆς τέχνης δόξα· ὁρῶντες γοῦν
ἄνθρωποι, μὴ ὅτι αἰτιᾶσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐξετά-
μῶσιν, ἀλλ' εἰσὶν αὐτεπάγγελτοι ἐπαινέται
ν ἐνδόξων· εἰ δέ τις μὴ κατὰ γραφέας, μηδὲ κατ'
των δημιουργοὺς ἀγαθὸς ἦν τὴν χειρῶν τέχνην,
αὐτοῦ βίον συμμέτρως, καὶ πρὸς τὸ ἀκριβέ-
λόγῳ καὶ πόνῳ καὶ ἐθισμῷ καὶ εὐτελείᾳ καὶ
καὶ σωφροσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἡρ-
τοῦτον μὴ τυγχάνειν βεβαίας δόξης, μηδὲ
ὡμολογημένων, μηδὲ ὁμοφώνων δικαστῶν,
λον ἄλλο τι διατελεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας.

sole antiquior, antiquior cœlo, major tempore omnique ævo et quicquid in natura mutatur, cui legislatores nomen dare non potuerunt, quem vox nulla exprimit, nulla oculorum intuetur acies; cujus quum sensus nostros excedat essentia, auxilium a verbis, a nominibus, animalibusque, ab auri, eboris argentique figuris, a plantis, fluviisque, a montium jugis, aquarumque scatebris aliquod petimus, ad ejus intellectum hoc modo pervenire cupientes, quum tenuitatis nostræ ita poscat ratio, ut quicquid apud nos est pulcherrimum, illius inscribamus naturæ : plane ut amantes solent, qui eorum, quos amant, libentissime simulacra intuentur; sic cum voluptate aspiciunt aut lyram quam reliquere, aut jaculum, aut sellam in qua sedere, aut circum in quo currere solent, aut quicquid memoriam amati iis reducit. Quid ego ultra mihi inquirendum est et lex ferenda de simulacris? Notum modo habeant divinum genus, noscant modo. Ceterum sive Græcis memoriam ejus maxime suscitat ars Phidiæ, sive Ægyptiis animalium cultus, aliis fluvius, ignis aliis; varietatem non damno : noscant modo numen, ament modo, illius modo memoriam conservent.

DISSERTATIO IX.

An recte fecerit Socrates, quod accusatus non responderit.

1. Indignum sane reliquas artes omnes esse a plurimorum tribunali remotas, ut verbi causa nec gubernator, quum in suo versatur munere, navemque ex propria dirigit sententia, imperitorum cuiquam cogatur rationem reddere; nec æquo ferat animo medicus, si ea, quæ præscribit, quæque aut obviam ire morbo, aut ad victus conferre salubritatem existimat, scrutetur atque curiose exploret æger; nec figuli denique, vel coriarii, aut si quis hisce etiam ignobiliore in arte versatur, alium judicem agnoverit, quam ipsam artem : Socratem vero, qui ne ab ipso quidem Apolline ignorantiæ accusari potuit, deo qui et arenæ numerum perspectum habet, et maris magnitudinem conjicere potuit, tamen hodieque calumniis peti, et quasi in judicium de integro vocari; adeo quidem ut infestior ei in dies sit posteritas, nec magis illi parcant hi sycophantæ, quam Anytus fecit et Melitus, neque magis hi judices quam illius ævi Athenienses. Idem tamen si pictor esset aut statuarius, qualis vel Zeuxis vel Polycletus aut Phidias, opera ipsi transmitteret cum admiratione concepta de arte ejus opinio : ea enim tantum abest ut accusent, ut ne examinare quidem ausint, quum intuentur homines; sed ultro, tanquam de operibus quæ communi probentur judicio, laudem illi deferunt. Si quis vero sit, qui non, ut pictor aliquis, aut statuarius, arte manuaria excellat, verum enimvero suam sibi vitam ratione, labore, assuetudine, frugalitate, temperantia, continentiaque, reliquis denique omnibus virtutibus, ad exactissimam vivendi normam direxerit; hunc nec gloriam consequi certam, nec indubitatum præconium, nec consensum inter se judicum, sed alium de eo aliter censere semper, id mihi indignissimum videtur.

2. Ὁποῖόν τι καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν νυνὶ σκέμμα. Σωκράτην τοῦτον Μέλητος μὲν ἐγράψατο, Ἄνυτος δὲ εἰσήγαγε, Λύκων δὲ ἐδίωκε, κατεδίκασαν δὲ Ἀθηναῖοι, ἔδησαν δὲ οἱ ἕνδεκα, ἀπέκτεινε δὲ ὁ ὑπηρέτης. Καὶ Μελήτου γραφομένου ὑπερεώρα, καὶ Ἀνύτου εἰσάγοντος κατεφρόνει, καὶ Λύκωνος λέγοντος κατεγέλα, καὶ ψηφιζομένων Ἀθηναίων ἀντεψηφίζετο, καὶ τιμωμένων ἀντετιμᾶτο· καὶ δεόντων αὐτὸν τῶν ἕνδεκα, τὸ μὲν σῶμα παρεῖχεν (ἀσθενέστερον γὰρ ἦν πολλῶν σωμάτων), τὴν δὲ ψυχὴν οὐ παρεῖχε (κρείττων γὰρ ἦν Ἀθηναίων ἁπάντων), οὐδὲ τῷ ὑπηρέτῃ ἐχαλέπαινεν, οὐδὲ πρὸς τὸ φάρμακον ἐδυσχέραινεν, ἀλλ' Ἀθηναῖοι μὲν αὐτὸν οὐχ ἑκόντες κατεδίκασαν, ὁ δὲ ἀπέθνησκεν ἑκών. Ἐλέγχει δὲ τοῦ μὲν τὸ ἑκούσιον, ὅτι ἐξὸν αὐτῷ καὶ χρημάτων τιμήσασθαι, καὶ φεύγειν ἐκκλαπέντι, προείλετο ἀποθανεῖν· τῶν δὲ τὸ ἀκούσιον, μετέγνωσαν γὰρ εὐθύς· οὗ τί ἂν εἴη πάθος δικασταῖς καταγελαστότερον;

3. Ἔτ' οὖν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους, εἰ ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα, ἢ μή; Τί οὖν εἴ τίς σοι παρελθὼν διηγεῖτο, ὅτι ἀνὴρ Ἀθηναῖος, γέρων τὴν ἡλικίαν, φιλόσοφος τὴν ἐπιτήδευσιν, πένης τὴν τύχην, δεινὸς τὴν φύσιν, ἀγαθὸς εἰπεῖν, συνετὸς νοῆσαι, ἄγρυπνος καὶ νηφάλιος, καὶ οἷος μηδὲν εἰχῇ μήτε ἔργον πρᾶξαι, μήτε εἰπεῖν λόγον, βεβιωκὼς μὲν πόρρω ἡλικίας, ἐπαινέτας δὲ σχὼν τοῦ τρόπου Ἑλλήνων μὲν οὐ τοὺς φαυλοτάτους τὴν φύσιν, θεῶν δὲ τὸν Ἀπόλλωνα· οὗτος, ἐπαναστάντων αὐτῷ, φθόνῳ καὶ ἀπεχθείᾳ καὶ τῇ πρὸς τὰ καλὰ ὀργῇ, ἐκ μὲν τοῦ θεάτρου Ἀριστοφάνους, ἐκ δὲ τῶν σοφιστῶν Ἀνύτου, ἐκ δὲ τῶν συκοφαντῶν Μελήτου, ἐκ δὲ τῶν ῥητόρων Λύκωνος * *, καὶ τοῦ μὲν κωμῳδοῦντος, τοῦ δὲ γραφομένου, τοῦ δὲ εἰσάγοντος, τοῦ δὲ λέγοντος, τῶν δὲ δικαζόντων, ἐχαλέπαινε πρῶτα μὲν τῷ Ἀριστοφάνει, καὶ καταστὰς ἐν Ἀθηναίοις ἀντεκωμῴδει τὸν ἄνδρα ἐν Διονυσίοις, ἐπὶ μεθυόντων δικαστῶν· ἔπειτα εἰς τὸ δικαστήριον παρελθὼν ἀντερρητόρευε τοῖς λέγουσι, καὶ λόγους διεξῄει μακροὺς, ἀπολογίαν εὖ μάλα εἰς ἐπαγωγὴν δικαστῶν συγκειμένην, ἐξευμενιζόμενος μὲν τὸ δικαστήριον τοῖς προοιμίοις, πείθων δὲ τοῖς διηγήμασιν, ἀποδεικνὺς δὲ τεκμηρίοις καὶ πίστεσι καὶ εἰκάσμασιν, ἀναβιβαζόμενος δὲ καὶ μάρτυρας τῶν πλουσίων τινὰς καὶ ἀξιόχρεων ἐν Ἀθηναίοις δικασταῖς, κἂν τοῖς ἐπιλόγοις ἱκετεύων καὶ ἀντιβολῶν καὶ δεόμενος καί που καὶ δάκρυα ἐν καιρῷ ἀφιείς· καὶ μετὰ τοῦτο τελευτῶν τὴν Ξανθίππην ἀναβιβασάμενος κωκύουσαν, καὶ τὰ παιδία κλαυθμυριζόμενα, διὰ τούτων ἁπάντων μετεχειρίσατο τοὺς δικαστὰς, καὶ ἀπεψηφίσαντο αὐτοῦ, καὶ ᾤκτειραν, καὶ ἀφῆκαν;

4. Ὦ καλοῦ τοῦ νικηφόρου· ἦ που εἰς Λύκειον ὥσατο ἂν ἐκεῖθεν, καὶ εἰς Ἀκαδημίαν αὖθις, καὶ τὰς ἄλλας διατριβὰς φαιδρὸς, ὥσπερ οἱ ἐκ χειμερίου θαλάττης σεσωσμένοι. Καὶ πῶς ἂν ἠνέσχετο φιλοσοφία ἐπανιόντα πρὸς ἑαυτὴν τοῦτον τὸν ἄνδρα; Οὐ μᾶλλον ἢ παιδοτρίβης ἐκ σταδίου ἀγωνιστὴν μύρῳ κεχρισμένον,

2. Talis est quam nunc nos tractaturi sum nem. Hunc Socratem nostrum reum fecit Mel stitit Anytus, in eum dixit Lyco, damnarunt A vinxerunt undecimviri, interfecit minister Ille tamen et Melitum contemnebat qui liten et Anytum despiciebat qui detulit libellum, e explodebat qui causam contra eum dixit, et Atheniensium decreto suo, et mulctam sua mu bat; ille et undecimviris, quum vinciretur, cor enim unius quam plurimorum potuit) præbeba vero neutiquam (quæ sola omnibus erat Atheni perior); neque ille ministro indignabatur, nec ve culter admittebat; quumque ab invito damnare ipse non invitus decessit. Sua sponte autem de eo patet, quod, quum pecunia redimere litem p clam effugere, mortem prætulit; populo vero i ctum esse, vel ex eo, quod factum damnarun quo quid evenire judicibus potest ineptius?

3. Vin' igitur ulterius videamus, rectene id factum sit, an secus? Quid si igitur ad te veni qui narraret, Athenis fuisse hominem, ætate professione philosophum, fortuna pauperem, mium, eloquentia valentem, mentis acumine vigilem, sobrium, qui nec quicquam temere a set, nec verbum protulisset: idem postquam d mines vixisset, et laudatores instituti sui habu rum ingenio præstantissimos, e diis Apollinem, invidia paullatim et acerbitate et honestatis o eum insurgerent, ex theatro Aristophanes, e so tus, e sycophantis Melitus, ex oratoribus Lyco, Athenienses,] quorum hic in comœdia tangeba ille litem intendebat, tertius nomen deferebat eum verba faciebat, reliqui judicabant; hic ita primo in Aristophanem inveheretur, mediaque sium urbe, ipsis Dionysiis, coram ebriis judicil contra conviciis hominem proscinderet; illinc se contulit, ubi verbis cum adversariis velitat lixaque oratione causam suam ea egit arte, qu culter judicum deliniret animos; nam et ad ca riæ benevolentiam exordia direxit, et ad fide narrationes, signis vero argumentisque et sim nibus, quod vellet, demonstravit, testes etian simos, quorum res fidesque spectata esse Atheniensibus, in medium adduxit, tum suppl bus obsecrationibusque orationem conclusit, lacrimas, sicubi esset opus, effudit; Xanthipp ejulantem adduxit: et infantes flebiliter vagien omnibus quum animos judicantium tractaret, solverunt hominem ac dimiserunt?

4. Præclarum, Hercules, victorem! recta vi in Lyceum, aut Academiam, reliquasque phi scholas æto hilarique se contulisset vultu, non qui ex hiberna tempestate redeunt sospites. Q tem ferre eum ad se hujus viri reditum philosoph Non magis quam luctatorem sine sudore, sine p

καὶ ἀχονιτὶ στεφανωθέντα, ἄπληκτον, καὶ
ιαὶ μηδὲν ἴχνος ἀρετῆς ἔχοντα. Τίνος δ' ἂν
ε ἀπελογήσατο Σωκράτης ἐπ' ἐκείνων τῶν
; ὡς ἐπὶ δικαστῶν; ἀλλὰ ἄδικοι· ὡς ἐπὶ
ἀλλὰ ἀνόητοι· ὡς ἐπὶ ἀγαθῶν; ἀλλὰ μο-
ἐπὶ εὐμενῶν; ἀλλὰ ὠργίζοντο· ὡς ἐπὶ ὁμοίων;
οιότατοι· ὡς ἐπὶ κρειττόνων; ἀλλὰ χείρους
πὶ χειρόνων; καὶ τίς κρείττων χείρονι ἀπε-
Τί δ' ἂν καὶ εἶπεν ἀπολογούμενος; ἆρα ὡς
όφει; ἀλλὰ ἐψεύδετο ἄν· ἢ ὅτι ἐφιλοσόφει;
ούτῳ ἐχαλέπαινον.

ὰ νὴ Δία τούτων μὲν οὐδὲν, ἀπολύεσθαι δ'
αἰτίαν, ὡς μήτε διέφθειρε τοὺς νέους, μήτε
ιόνια ἐπεισέφερεν. Καὶ τίς τεχνίτης τὸν
εἴθη ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν τέχνην; Ποῦ γὰρ
συνιέναι, τί μὲν διαφθορὰ νέων, τί δὲ ἀρετή;
τὸ δαιμόνιον, πῶς δὲ τιμητέον; Οὐ γὰρ τῷ
χόντες δικασταὶ χίλιοι ταῦτα ἐξετάζουσιν,
ν τι ὑπὲρ αὐτῶν γέγραφεν, οὐδὲ οἱ Δράκον-
νόμοι· ἀλλὰ κλήσεις μὲν, καὶ φάσεις, καὶ
αὶ εὐθῦναι, καὶ ἀντωμοσίαι, καὶ πάντα τὰ
Ἡλιαίᾳ εὐθύνεται, ὥσπερ ἐν ταῖς τῶν παί-
ις αἱ περὶ τῶν ἀστραγάλων διαμάχαι καὶ
ἀφαιρουμένων ἀλλήλους, καὶ ἀδικούντων
μένων· ἀλήθεια δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ βίος ὀρθὸς
αστῶν δεῖται, καὶ νόμων ἑτέρων, καὶ ῥητό-
ν, ἐν οἷς Σωκράτης ἐκράτει, καὶ ἐστεφα-
εὐδοκίμει.

οὖν οὐκ ἂν ἦν καταγέλαστος γέρων ἀνὴρ καὶ
συναστραγαλίζων τοῖς παισίν; ἢ τίς πώποτε
ισε τοὺς πυρέττοντας, ὅτι ἀγαθὸν τὸ διψῆν
ειν; ἢ τίς τὸν ἀκόλαστον, ὅτι πονηρὸν ἡδονή;
χρηματιστὴν, ὅτι οὐδενὸς ἀγαθοῦ ἐφίεται;
καὶ τοῦτο Σωκράτης οὐ χαλεπῶς ἔπεισε
αίους, ὡς οὐκ ἔστι διαφθορὰ νέων ἀρετῆς
;, οὐδὲ ἡ τοῦ θείου γνῶσις περὶ δαίμονας
. Καὶ γὰρ ἤτοι συνηπίσταντο ταῦτα τῷ
ἢ ὁ μὲν ἠπίστατο, οἱ δὲ ἠγνόουν. Καὶ εἰ
ιντο, τί ἔδει λόγων πρὸς τοὺς εἰδότας; εἰ δὲ
ὐκ ἀπολογίας αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπιστήμης ἔδει.
ιρ ἄλλας ἀπολογίας μάρτυρες ἀποφαίνουσι,
ς, καὶ ἔλεγχοι, καὶ τεκμήρια, καὶ βάσα-
λα τοιαῦτα, ἵνα τὸ ἀφανὲς τέως ἐπὶ δικα-
αθῇ· ἀρετῆς δὲ καὶ καλοκἀγαθίας ὁ ἔλεγχος
ταῦτα αἰδὼς, ἧς ἐξεληλαμένης τότε Ἀθή-
ῖδει τῷ Σωκράτει λόγου;

Δία, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. Ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐξ
λαβητέον τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ, ὥρα ἦν Σωκρά-
: Ἀθηναίων δικασταῖς ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ
ῖτῳ ἀπεχθάνεσθαι, μήτε ἐλέγχειν Ἄνυτον,
ειν πράγματα τοῖς ἁμαρτάνουσιν Ἀθηναίων,
ναι τὴν πόλιν, ἐντυγχάνοντα πάσαις ἀνδρῶν
καὶ τέχναις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐπιθυ-

ictibus, aut vulnere e stadio cum corona redeuntem, nec ullum pulchræ virtutis præ se vestigium ferentem, unguento tantum delibutum, palæstræ præfectus. Quare istis autem Atheniensibus causam probare suam conatus esset Socrates? tanquam judicibus scilicet? at injusti erant : tanquam prudentibus? at dementes erant : tanquam viris bonis? at improbi erant : tanquam benevolis? at succensebant Socrati : tanquam similibus? at dissimillimi erant : tanquam melioribus? at deteriores erant : tanquam deterioribus? at quando unquam deteriori causam suam probare conatus est melior? Quid autem pro se in causæ dictione attulisset? philosophum se negasset? mentitus esset : philosophum se confessus esset? hoc ipsum erat cur succenserent.

5. At nihil hercle horum ab eo dicendum fuit, sed diluendum erat crimen; falsum esse nempe, quod aut juventutem corrumperet, aut deos novos induceret. At quis unquam imperito artis ea persuadeat, quæ sine arte ea cognosci non possunt? Unde enim ea Atheniensibus peritia, ut quæ sit corruptela juventutis, quæ virtus, quid sit deus, quo pacto colendus, possent assequi? Neque enim hæc curant mille illi judices, quos faba creavit; nihil de his Solon scripsit; nihil de his venerandæ illæ Draconis præcepere leges; sed in jus vocare, deferre, accusare, rationem facti exposcere, juramentum calumniæ exigere aut præstare, ceteraque ejusmodi, hæc sunt de quibus curia, quam ibi Heliæam dicunt, pronunciat, ut puerorum corona, quando ludentes de talis suis inter se velitantur, quos invicem raptant, alii injuste auferentes, alii injuste amittentes : veritas autem et virtus vitæque probitas alios judices, alias leges, alios postulat patronos; quorum judicio vicit Socrates, coronam accepit, laudem meruit.

6. Quis vero non rideret et senem et philosophum, qui talis cum pueris luderet? aut quis unquam medicus febricitanti persuasit, famem sitimque conducere? aut intemperanti, malum esse voluptatem? aut quæstui intento, non in bonis esse quod petit? Id si posse fieri demus, etiam Socrates facile Atheniensibus persuadere potuit, virtutis cultum corruptelam non esse juvenum, nec qui vere deum noverit, circa deos peccare. Nam aut hæc juxta sciverunt cum Socrate; aut Socrates scivit, illi ignorarunt. Quodsi sciverunt, quid oratione opus fuit ad scientes? sin ignorarunt, non defensione illis opus fuit, sed scientia. Alias enim defensiones, testes, probationes, argumenta, certæ conjecturæ, quæstiones, pluraque ejusmodi, ut de quo dubitabatur in judicio manifesto appareat, evincere solent : virtus vero probitasque unum habet quo se tueatur, sui reverentiam, quæ quum eo tempore Athenis ejecta esset, quid oratione opus fuit Socrati?

7. Imo hercle, ut morti se subduceret. Atqui si omni modo vitanda bono viro mors est, aliud spectandum fuit Socrati; non ut Atheniensium judicibus causam oratione probaret suam, verum ut nec Melitum offenderet, nec Anytum redargueret, nec Atheniensium vitiis bellum indiceret, nec ut tanquam communis vitiorum censor durus et inexorabilis qui nihil humile, nihil blandum, nihil servile

μίαις, σωφρονιστὴν κοινὸν πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, μηδὲν ταπεινὸν, μηδὲ θωπικὸν, μηδὲ ἀνδραποδῶδες, μηδὲ ὑφειμένον πρὸς μηδένα λέγοντα. Εἰ δὲ θανάτου μὲν ἤδη τις καὶ ἐν πολέμῳ κατεφρόνησε, καὶ κυβερνήτης ἐν θαλάττῃ, ὀρέγονται δὲ ἕκαστοι τῶν ἐν ταῖς τέχναις ἀποθνήσκειν καλῶς σὺν τῇ τέχνῃ· ἦπου τὸν φιλόσοφον ἔδει λιποτάκτην γενέσθαι, καὶ λιπόνεων, καὶ φιλόψυχον, ῥίψαντα τὴν ἀρετὴν, ὡς ἐν πολέμῳ ἀσπίδα; Καὶ ταῦτα δρῶντα τίς ἂν αὐτὸν δικαστὴς ἐπήνεσεν; ἢ τίς ἂν ἠνέσχετο τὸν Σωκράτην ἑστῶτα ἐν δικαστηρίῳ ταπεινὸν καὶ ἐπτηχότα, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ζῆν ἐρανιζόμενον παρ' ἄλλων; τοῦτο γάρ που τῆς ἀπολογίας τὸ σχῆμα ἦν. Ἢ λέγειν μὲν ἐχρῆν, ταπεινὸν δὲ οὐδὲν, οὔτε ἐπτηχὸς, οὔτε ὑφειμένον, ἀλλ' ἐλεύθερόν τι καὶ ἄξιον φιλοσοφίας; οὐκ ἀπολογίαν μοι λέγεις, ἀλλ' ὀργῆς ζωπύρωσιν καὶ φλεγμονήν. Πῶς γὰρ ἂν ἤνεγκε τοιαύτην ἀπολογίαν δικαστήριον πονηρὸν καὶ δημοκρατικὸν, καὶ ἐκδεδιητημένον ὑπ' ἐξουσίας, καὶ ἀνήκοον παρρησίας, καὶ κολακείᾳ διηνεκεῖ κεχρημένον; οὐ μᾶλλον ἢ ἀκόλαστον συμπόσιον νήφοντα ἄνδρα ἀφαιρούμενον μὲν τὸν κρατῆρα, ἀπάγοντα δὲ τὴν αὐλητρίδα, καθαιροῦντα δὲ τοὺς στεφάνους, παύοντα δὲ τὴν μέθην. Τοιγαροῦν ἐσιώπησεν ὁ Σωκράτης ἀσφαλῶς, ὅπου λέγειν οὐκ ἐξῆν καλῶς, φυλάξας μὲν τὴν ἀρετὴν, φυλαξάμενος δὲ τὴν ὀργὴν, καὶ παρασχὼν τοὔνειδος αὐτοῖς πικρὸν, ὅτι καὶ σιωπῶντος αὐτοῦ κατεδίκασαν.

8. Πάνυ γοῦν ἔδει τοῖς τότε Ἀθηναίων δικασταῖς λόγων. Σωκράτει γὰρ ἑβδομήκοντα μὲν ἐτῶν χρόνος, καὶ ἐν τούτῳ φιλοσοφία καὶ ἀρετὴ διηνεκὴς, καὶ ἄπταιστος βίος καὶ ὑγιὴς, καὶ δίαιτα εἰλικρινὴς, καὶ ὁμιλίαι χρηστὰι, καὶ ἐντεύξεις ὠφέλιμοι, καὶ συνουσίαι ἀγαθαί· ταῦτα μὲν αὐτὸν οὐκ ἐξείλετο ἐκ τοῦ δικαστηρίου, καὶ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ τοῦ θανάτου, ἀμφορεὺς δὲ ἔμελλε διαμετρηθεὶς πρὸς ῥητορείας καιρὸν βραχὺν ῥύσεσθαι τὸν Σωκράτην; Ἀλλ' οὔτε ἠδύνατο, οὔτε δυναμένου ἐδέξατο ἂν ὁ Σωκράτης. Ἄπαγε, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, ὅμοιον ὡς εἰ καὶ Λεωνίδην τὸν Σπαρτιάτην ἐκεῖνον ἠξίωσεν ἄν τις παραστὰς τοιοῦτος σύμβουλος ὑποχωρῆσαι βραχὺ, καὶ ἐνδοῦναι τῇ Ξέρξου ἐμβολῇ ὡς σφενδονήτης ὡπλισμένῳ· ὁ δὲ οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' αὐτοῦ κεῖσθαι σὺν τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ὅπλοις μᾶλλον, ἢ ζῶν δεῖξαι τὰ νῶτα βασιλεῖ βαρβάρῳ. Τί τοίνυν ἦν ἄλλο ἡ Σωκράτους ἀπολογία, ἢ νώτων ἀποστροφὴ, καὶ φυγὴ βλημάτων, καὶ εὐπρεπὴς δειλία; Τοιγαροῦν ἔμεινε, καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐδέξατο, καὶ ἠρίστευσεν· Ἀθηναῖοι δὲ ᾤοντο αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι. Καὶ γὰρ Ξέρξης ᾤετο νικᾶν Λεωνίδην, ἀλλὰ Λεωνίδης μὲν ἀπέθνησκε, Ξέρξης δὲ ἡττᾶτο· καὶ Σωκράτης μὲν ἀπέθνησκεν, Ἀθηναῖοι δὲ κατεδικάζοντο, δικαστὴς δὲ ἦν αὐτοῖς θεὸς καὶ ἀλήθεια. Ἡ δὲ Σωκράτους κατὰ Ἀθηναίων γραφή· Ἀδικεῖ ὁ Ἀθηναίων δῆμος, οὓς μὲν Σωκράτης νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια ἐπεισφέρων· Σωκράτης μὲν γὰρ νομίζει Ὀλύμπιον τὸν Δία, Ἀθη-

aut demissum insusurraret cuiquam, totam cir bem, hominumque cujuscunque generis fortu instituta ac libidines examinaret libere. Q saepe aliquis mortem in bello contempsit, gu mari, nec quisquam, qui in munere versatur optat, quam ut mortem ei muneri convenientem oppetat : soline pulchrum erit philosopho ordin classem in mari deserere, vitaeque conservand tutem non aliter, quam in bello clypeum ab factum ejus quis laudasset judex? quis autem f set stantem in senatu Socratem humilem, deje que suae spem ab aliis emendicantem? neque e fensionis fuisset habitus. Nisi quis putet dic dem fuisse, sed humile nihil, nihil submissum, a sed liberum aliquid, sed philosophia dignum. sionem mihi narras, sed iræ irritationem, et fla modo enim defensionem ejusmodi sustinuisset probum, populare, nimia corruptum licentia, men libertatis norat amplius, et diuturnæ adula insuerat? non magis quam ebrii homines viru convivio sobrium pocula auferre sibi, tibicina coronas eripere, ebrietatis denique causas præ cuit igitur tuto Socrates, ubi loqui non pote hac ratione virtutem servavit sibi integram, in sit, fœdamque illis labem inussit, etiam tace damnare ausis.

8. Profecto vehementer necessaria apud illo Athenienses erat oratio. Annos septuaginta ha tes, per quos in ipso conspiciebantur philoso perpetua, vita sana et sine labe, victus purus proba, compellationes omnibus utiles, et amici mæ : hæc omnia nec a judicum sententia, nec a a morte eum vindicarunt; aquæ vero hydria, b spatium datura, absolvisset Socratem? Sed p hoc; nec si potuisset, admisisset Socrates. Aver et omnes dii! hoc enim tale est, ut si quis con modi Leonidam illum Spartiatam adiisset, su paullum recederet, et primum Xerxis impetum gravis armaturæ militem, vitaret : at ille nih credo, sed ibidem cum virtute sua et armis terr quam superstes regi barbaro monstrare tergu Quid ergo aliud futura erat Socratis defensio, obvertere, quam fugere jacula, quam timor spec igitur, impetum excepit, strenue rem gessit. interim existimarunt damnatum a se Socrate ctum a se Xerxes Leonidam. Atqui, Hercule, nidas, victus autem est Xerxes; mortuus e damnati autem fuerunt Athenienses; judex eo et veritas. Accusatio vero, quam Atheniensi Socrates, hæc est : Peccant Athenienses, qu putat Socrates deos, ipsi negant, aliosque no cunt : Socrates enim Jovem Olympium existim

ρικλέα· καὶ Σωκράτης μὲν πιστεύει τῷ Ἀθηναῖοι δὲ αὐτῷ ἀντιψηφίζονται. Ἀδι-ιος καὶ τοὺς νέους διαφθείρων· οὗτος καὶ διέφθειρε, καὶ Ἱππόνικον, καὶ Κριτίαν, ιυρίους. Ὦ γραφῆς ἀληθοῦς, καὶ δικαίου , καὶ καταδίκης πικρᾶς. Ὑπὲρ μὲν Διὸς λοιμὸς ἦλθε καὶ ἐκ Πελοποννήσου πόλε-ἐ νέων διαφθειρομένων Δεκέλεια, καὶ ἡ ἐν η, καὶ αἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφοραί. Οὕτω , οὕτω καταψηφίζεται.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

ινον περὶ θεῶν διέλαβον, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι.

; γε οἱ ἄνθρωποι στασιωτικοὶ οὐ μέχρι πο-ον, οὐδὲ ἀρχῆς, οὐδὲ τῶν ἐν μέσῳ κακῶν, τὰ εἰρηνικώτατα τῶν ὄντων προεληλύ-ικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Χρῆμα διττὸν μὲν μα, ἁπλοῦν δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ δια-ἑαυτοῦ· οἷον εἴ τις ἢ τὴν ἡμέραν ἄλλο τι ιὴν ἡλίου φῶς πῖπτον εἰς γῆν, ἢ τὸν ἥλιον ὄντα ἄλλο τι ἢ ἡμέραν· οὕτω τοι καὶ τὰ ρὸς φιλοσοφίαν ἔχει. Καὶ γὰρ ποιητικὴ ιλοσοφία, τῷ μὲν χρόνῳ παλαιὰ, τῇ δὲ ιετρος, τῇ δὲ γνώμῃ μυθολογική; καὶ φι-ίλλο ἢ ποιητικὴ, τῷ μὲν χρόνῳ νεωτέρα, ίᾳ εὐζωνοτέρα, τῇ δὲ γνώμῃ σαφεστέρα; τραγμάτων χρόνῳ μόνον καὶ σχήματι ἀλ-ερομένων πῶς ἄν τις διαιτήσαι τὴν διαφο-τι περὶ τοῦ θείου ἑκάτεροι λέγουσι καὶ οἱ οἱ φιλόσοφοι;

ὁ σκέμμα τουτὶ ἐοικέναι φῶμεν τοιῷδε, αὶ ἰατρικὴν ἐνθυμηθεὶς τὴν πρώτην ἐκείνην ιν δὴ καὶ τοῖς νῦν σώμασιν ἐπιτεταγμένην, ν ἑκατέρᾳ βέλτιον καὶ χεῖρον; Ἀποκρίναιτο ῷ ὁ Ἀσκληπιὸς, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ῦσιν οἱ χρόνοι (ὧν γὰρ ἡ αὐτὴ χρεία, ἀεὶ απλήσια καὶ τὰ ἔργα), ἰατρικὴν δὲ, ἣν χρὴ ῇ κράσει τῶν σωμάτων, πράγματι οὐχ ὡμολογημένῳ, ἀλλὰ ταῖς κατὰ τὴν δίαιταν λοιουμένῳ καὶ μεταπίπτοντι, ἰάματα καὶ ῶν ἐξευρίσκειν ἄλλοτε ἄλλας, προσφόρους ; τροφῆ. Μηδὲν οὖν ἡγοῦ τοὺς υἱέας τοὺς Μαχάονα ἐκεῖνον καὶ τὸν Ποδαλείριον, ἢτ-δεξιωτέρους ἶᾶσθαι τῶν αὖθις ἐπιτιθεμένων καὶ τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ παντοδαπὰ ἰάματα ν· ἀλλὰ τότε μὲν ἡ τέχνη σώμασιν ὁμιλοῦσα κῆς, οὐδὲ ποικίλοις, οὐδὲ ἐκλελυμένοις πάν-δίως αὐτὰ μετεχειρίζετο, καὶ ἦν αὐτῆς ἔρ-κῶν

κτάμενειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν·

ses Periclem; Socrates credit Apollini, Athenienses contra judicium ejus calculum ferunt. Peccat et populus, quum juventutem corrumpit; hic est qui Alcibiadem pervertit, qui Hipponicum, qui Critiam, aliosque infinitos. O accusationem veram! o judicium æquum! o sententiam acerbam! Impietatem populi in Jovem optimum maximum pestis et illatum a Peloponnesiis bellum persecuta sunt; corruptelam juventutis Decelia et illa in Sicilia Hellespontoque calamitas. Ita judicat deus, ita condemnat.

DISSERTATIO X.

Utri melius de diis senserint, poetæ an philosophi.

1. Libentissime inter se contendunt homines, non de republica tantum, aut imperio, reliquisque quæ in medio versantur malorum; verum ita, ut nec a rebus omnium tranquillissimis abstinendum putaverint, poetice, dico, et philosophia. Quæ duo quidem sunt, nomen si species; unum, si essentiam et rem ipsam, adeo ut per se nihil differat: ut si quis aut diem aliud esse existimet quam solis lucem defluentem in terras, aut solis cursum supra terram aliud quam diem; eodem modo ad philosophiam se habet poetice. Quid enim aliud poetice est quam philosophia, tempore vetustior, harmonia metrica, argumento fabulosa? aut quid aliud philosophia quam poetice, tempore recentior, harmonia expeditior, argumento apertior? Inter hæc duo ergo, quæ tempore tantum inter se ac forma externa differunt, quisnam differentiam in iis, quæ de rebus divinis tradunt et poetæ et philosophi, dijudicet?

2. An similem hanc quæstionem esse dicemus, ac si quis medicinam illam primam cum hodierna, qua in curandis hujus ætatis corporibus medici utuntur, collatam consideret vitiaque utriusque inter se et virtutes contendat? Ad hanc quæstionem responderet Æsculapius, reliquas artes non mutari temporibus (quorum enim idem usus est, eadem aut similia semper sunt opera), sed medicinam mutari, quam temperamenta sequi corporum oporteat, rem nec diuturnam nec definitam, sed quæ alimentis quotidianis eorumque variatione semper mutetur, et remedia victusque rationem, prout præsentia requirunt alimenta, aliam atque aliam semper excogitare. Quare existimare noli meos illos filios, Machaonem Podaliriumque, minus quam ætatis posterioris et nostræ medicos, a quibus tam multa ac præclara remedia inventa sunt, in arte sua excelluisse: sed illo tempore quæ tractabant, minus delicata, minus varia, minus dissoluta erant corpora; quare et facilior eorum cura erat, neque aliud artis medicæ opus, quam

tollere corporibus jaculum, vulnusque fovere:

τες αὐτοῖς ἀνέδην χρῆσθαι τῇ γενναιότητι. Οἰκονομεῖ δὲ πώλου μὲν θυμὸν χαλινὸς, καὶ ῥυτῆρες, καὶ ἱππέως καὶ ἡνιόχου τέχνη· ψυχὴν δὲ ἀνδρὸς λόγος, οὐκ ἀργὸς, οὐδὲ ῥυπῶν, οὐδὲ ἠμελημένος, ἀλλὰ ἀνακεκραμένος ἤθει καὶ πάθει, καὶ μὴ παρέχων σχολὴν τοῖς ἀκροωμένοις τὰς φωνὰς ἐξετάζειν καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἡδονὰς, ἀλλ' ἀνίστασθαι προσαναγκάζει καὶ συνενθουσιᾶν ὥσπερ ὑπὸ σάλπιγγι, νῦν μὲν τὸ ἐφορμητικὸν φθεγγομένῃ, νῦν δὲ τὸ ἀνακλητικόν.

9. Εἰ τοιούτου δεῖ λόγου τοῖς φιλοσοφίας ἐφιεμένοις, τὸν ἔχοντα ἀθρητέον καὶ δοκιμαστέον καὶ αἱρετέον, ἐάν τε πρεσβύτης οὗτος ᾖ, ἐάν τε νέος, ἐάν τε πένης, ἐάν τε πλούσιος, ἐάν τε ἄδοξος, ἐάν τε ἔνδοξος. Ἀσθενέστερον δὲ, οἶμαι, καὶ νεότητος γῆρας, καὶ πλούτου πενία, καὶ δόξης ἀδοξία. Οἷς δ' ἂν τὰ ἐλαττώματα ταῦτα προσῇ, ῥᾷον ἐπ' αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι παραγίγνονται, καὶ γεγόνασιν αἱ παρὰ τῆς τύχης συμφοραὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἐφόδια· καὶ ὅτι μὲν πένης ἦν ὁ Σωκράτης, ὁ πένης εὐθὺς μιμήσεται τὸν Σωκράτην· ὡς ὠνάμεθα, ὅτι μὴ καὶ οἱ σιμοὶ καὶ οἱ προγάστορες ἀμφισβητοῦσι φιλοσοφίας. Ὅτι δὲ Σωκράτης οὐκ ἐπὶ τοὺς πένητας ὠθεῖτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς ἐνδόξους, καὶ τοὺς εὐγενεστάτους, διαμέμνηται οὐδείς. Ἡγεῖτο γὰρ, οἶμαι, ὁ Σωκράτης Αἰσχίνου μὲν φιλοσοφήσαντος καὶ Ἀντισθένους ὄνασθαι ἂν ὀλίγα τὴν Ἀθηναίων πόλιν· [μᾶλλον δὲ μηδένα τῶν τότε, πλὴν ἡμῶν τῶν ἔπειτα κατὰ τὴν μνήμην τῶν λόγων·] εἰ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐφιλοσόφει ἢ Κριτίας ἢ Κριτόβουλος ἢ Καλλίας, οὐδὲν ἂν τῶν δεινῶν τοῖς τότε Ἀθηναίοις ξυνέπεσεν. Οὐδὲ γὰρ ἡ Διογένους ζήλωσις, θυλάκιον καὶ βακτηρία, ἀλλ' ἔξεστί που καὶ ταῦτα περιβεβλημένον Σαρδαναπάλλου εἶναι κακοδαιμονέστερον. Ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορφυρίδι ἀμπισχόμενος, καὶ μύροις χριόμενος, οὐχ ἧττον τοῦ Διογένους ἐσωφρόνει. Ὥσπερ γὰρ, εἴ τις δύναμιν σώματος παρεσκευάσατο οὐδὲν ὑπὸ πυρὸς λυμαινομένην, ἐθάρρει ἂν, οἶμαι, καὶ τῇ Αἴτνῃ αὐτοῦ παραδοὺς τὸ σῶμα· οὕτω καὶ ὅστις πρὸς ἡδονὴν παρεσκεύασται καλῶς, οὐδὲ ἐν αὐταῖς ὧν θάλπεται, οὐδὲ ἐμπίμπραται, οὐδὲ ἐκτήκεται.

10. Ἐξεταστέον δὴ τὸν φιλόσοφον οὐ σχήματι, οὐχ ἡλικίᾳ, οὐ τύχῃ, ἀλλὰ γνώμῃ, καὶ λόγῳ, καὶ παρασκευῇ ψυχῆς, ὑφ' ὧν μόνων χειροτονεῖται φιλόσοφος· τὰ δὲ ἄλλα ταυτὶ παρὰ τῆς τύχης σχήματα ἔοικε τοῖς ἐν Διονύσου περιβλήμασι. Τὸ μὲν γὰρ τῶν ποιημάτων κάλλος ἓν καὶ ταυτὸν, ἐάν τε δυνάστης ὁ λέγων ᾖ, ἐάν τε οἰκέτης· αἱ δὲ χρεῖαι τῶν δραμάτων μεταποιοῦσι τὰ σχήματα. Ὁ Ἀγαμέμνων τὸ σκῆπτρον φέρει, ὁ βουκόλος διφθέραν, ὁ Ἀχιλλεὺς ὅπλα, Τήλεφος ῥάκια καὶ θύλακον· ἀκροῶνται δὲ οἱ θεώμενοι οὐδὲν μᾶλλον τοῦ Τηλέφου ἢ τοῦ Ἀγαμέμνονος· ἀποτείνεται γὰρ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τὰ ποιήματα αὐτὰ, οὐ τὰς τύχας τῶν λεγόντων. Νόμιζε δὴ κἀν τοῖς τῶν φιλοσόφων λόγοις τὸ μὲν καλὸν οὐκ εἶναι παντοδαπὸν, οὐδὲ διαπεφορημένον, ἀλλ' ἓν καὶ αὐτὸ αὑτῷ παραπλήσιον· τοὺς δὲ ἀγωνιστὰς αὐτοῦ ἄλ-

eorum spiritus infringunt, nec tamen uti u mittunt. Quippe sicut equi animos habenæ tisque ac magistri ars moderatur, ita animum h non ignava, aut sordida, non supina; sed qu hementibusque temperata affectibus ne tant otii auditoribus relinquat, ut in verba inquir adhærere possint voluptati; sed ut vi secum t lime rapiat, quasi tubæ sono, quæ nunc nit, nunc receptui sonat.

9. Ejusmodi oratione ei si opus est, qui sequitur, quærendus est omni studio, explora dus, qui docere eam possit; nec refert is sene nis, dives an pauper, magni nominis an ignot senectus, ut videtur, juventute infirmior, divit celebritate ignobilitas. Fit tamen ut, quibus commoda, facilius ad eos magistros accedant h fortunæ calamitates istæ evadunt philosophi meatus: ergo, quia pauper erat Socrates, con per est imitabitur, si diis placet, Socratem: h agitur, quod non et simi de philosophia c ventricosi. Quod vero non ad pauperes tantu tissimos quoque et celeberrimos juxta ac no diose se conferebat Socrates, ejus jam nem Scivit enim Socrates, ut arbitror, dum philos nes profitetur, aut Antisthenes, parum ad rempublicam boni inde perventurum esse [aut ad illius temporis neminem, quantum ad p rum memoria dissertationum]; at si philoso cibiades professus esset, aut Critias, aut C Callias, gravissimas ætatis illius Atheniens sent. Nec enim Diogenem imitatur, qui cu et baculo; quia potest cum his esse aliquis infelicior. Aristippus ille olim purpura indu delibutus, non minus temperans erat Diogen admodum, si quis vim quandam consecutus quæ ignem omnem ferret neque eo læderetur metueret ipsi Ætnæ corpus suum immitter probe adversus voluptates sit munitus, ne in si versetur, uri potest, aut ardere, aut liques

10. Philosophum igitur non habitus proba non fortuna, sed judicium, sed sermo, sed ani a quibus solis dignitatis suæ suffragia capit reliqua, quæ fortuna solet addere, histrionicor amictuum. Eadem enim et una est poematu sive princeps ea recitet, sive famulus; drama ut habitus mutentur. Agamemno sceptrum bubulcus, arma Achilles, pannos laceros cum p neque magis tamen Telephum quam Agamem tor audit: animus quippe magis ipsa poet dicuntur, quam fortunam ejus respicit, qui existima de oratione philosophi, virtutem eju non distractam esse, sed unam eandemqu omnia similem: actores vero ejus alium alio h

ρ σχήματι ὑπὸ τῆς τύχης περιβεβλημένον εἰσ-
ται ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ βίου, Πυθαγόραν μὲν
ι ἀμπισχόμενον, τρίβωνι δὲ Σωκράτην, Ξενο-
δὲ θώρακι καὶ ἀσπίδι, τὸν δὲ ἐκ τῆς Σινώπης
ἠν, κατὰ τὸν Τήλεφον ἐκεῖνον, βακτηρίᾳ καὶ
Συνετέλει δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ σχήματα αὐτὰ
ν δραματουργίαν· καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Πυθαγό-
ληττεν, ὁ δὲ Σωκράτης ἤλεγχεν, ὁ δὲ Ξενοφῶν
, ὁ δὲ Διογένης ὠνείδιζεν. Ὦ μακάριοι μὲν τῶν
ων οἱ ὑποκριταὶ, μακάριοι δὲ τῶν ἀκουσμάτων
εί. Τίς ἂν ἡμῖν καὶ νῦν ποιητὴς καὶ ἀγωνι-
ίνοιτο, οὐκ ἀσχήμων, οὐδὲ ἄφωνος, ἀλλ' ὁμι-
ίχρεως θεάτροις Ἑλληνικοῖς; Ζητῶμεν τὸν
τάχα που φανήσεται, καὶ φανεὶς οὐκ ἀτιμα-
ει.

ΛΟΓΟΣ Η'.

Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον.

ιρωγοὶ ἀνθρώποις θεοὶ, πάντες μὲν πᾶσιν, ἄλλοι
ις ἐνομίσθησαν, κατὰ τὴν φήμην τῶν ὀνομάτων,
ειμαν αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι τιμὰς καὶ ἀγάλματα,
ἐ ἴδια ἕκαστοι ὠφεληθέντες. Οὕτω μὲν ναῦται
ιύστου πέτρας ἀνέθηκαν οἴακας θαλαττίους· οὕτω
ποιμένων τὸν Πᾶνα τιμᾷ ἐλάτην αὐτῷ ὑψηλὴν
ενος, ἢ ἄντρον βαθύ· καὶ γεωργοὶ Διόνυσον τιμῶσι,
ες ἐν ὀρχάτῳ αὐτοφυὲς πρέμνον, ἀγροικικὸν
α· ἱερὰ δὲ Ἀρτέμιδος πηγαὶ ναμάτων, καὶ κοῖλαι
καὶ εὔθηροι λειμῶνες· ἐπεφήμισαν δὲ καὶ Διὶ
ατα οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, κορυφὰς ὀρῶν, Ὄλυμ-
κὶ Ἴδην, καὶ εἴ τι ἄλλο ὄρος πλησιάζει τῷ οὐ-
ἔστι που καὶ ποταμῶν τιμὴ, ἢ κατ' ὠφέλειαν
Αἰγυπτίοις πρὸς τὸν Νεῖλον, ἢ κατὰ κάλλος ὡς
λοῖς πρὸς τὸν Πηνειὸν, ἢ κατὰ μέγεθος ὡς Σκύθαις
ὸν Ἴστρον, ἢ κατὰ μῦθον ὡς Αἰτωλοῖς πρὸς Ἀχε-
ἢ κατὰ νόμον ὡς Σπαρτιάταις πρὸς τὸν Εὐρώταν,
ὰ τελετὴν ὡς Ἀθηναίοις πρὸς Ἰλισσόν. Εἶτα
οὶ μὲν διέλαχον τὰς τιμὰς κατὰ τὴν χρείαν τῶν
υμένων, καὶ αἱ τέχναι τιμῶσι θεὸν ἑκάστης ἔφορον,
ἄλλη προστησαμένη ἄγαλμα· εἰ δέ που τὶ γένος
πων ἐστὶν οὐ θαλάττιον οὐδὲ γεωργικὸν, ἀλλ' ἀστυ-
ν καὶ ἀνακεκραμένον κοινωνίᾳ πολιτικῇ νόμου
ίγου, ἆρα τούτοις ἀγέραστον ἔσται τὸ θεῖον καὶ
τον, ἢ τιμήσουσι μὲν, τῇ δὲ φήμῃ μόνῃ, ἀγαλμά-
ὲ καὶ ἱδρυμάτων οὐκ οἰήσονται δεῖν τοῖς θεοῖς;
γὰρ δεῖ τοῖς θεοῖς ἀγαλμάτων οὐδὲ ἱδρυμάτων
ν ἢ εἰκόνων ἀγαθοῖς ἀνδράσιν.

Ὥσπερ δέ, οἶμαι, τῷ κατὰ τὰς φωνὰς λόγῳ οὐ-
εῖ πρὸς σύστασιν χαρακτήρων Φοινικίων τινῶν,
νικῶν, ἢ Ἀττικῶν, ἢ Ἀσσυρίων, ἢ Αἰγυπτίων,
ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια ἐξεῦρε σημεῖα ταῦτα, ἐν οἷς
θεμένη τὴν αὐτῆς ἀμβλύτητα ἐξ αὐτῶν ἀναμάτ-
τὴν αὖθις μνήμην· οὕτως ἀμέλει καὶ τῇ τοῦ

a Fortuna in vitæ scenam produci, Pythagoram in purpura, in lacerna Socratem, cum thorace Xenophontem et clypeo, cum pera, ad instar Telephi, et baculo Sinopensem illum athletam. Aliquid tamen et ipse ad repræsentationem sui dramatis singulis addebat habitus; itaque homines in stuporem dabat Pythagoras, arguebat Socrates, persuadebat Xenophon, exprobrabat Diogenes. O vos beatos histriones illorum dramatum; beatos spectatores qui vos audierunt! Quem vero nos hodie poetam, quem inveniemus histrionem, qui ornatu certo instructus, nec ut muta interim persona, sed pro dignitate possit in theatris Græcorum versari? Quæramus hominem: fortasse invenietur alicubi, nec, si id eveniat, contemptus abibit.

DISSERTATIO VIII.

An diis sint dicanda signa.

1. Opitulari deos mortalibus, omnes quidem omnibus, alios tamen aliis, pro diversitate nominum, omnes confitentur; hac ratione honores illis divisere homines, signaque prout opem eorum in rebus suis experti erant singuli. Ita nautæ in eminenti scopulo, in quem undæ non assurgunt, diis maris gubernacula posuerunt: ita Pana suum pastorum colit aliquis, qui aut excelsam ei abietem, aut antrum dedicat profundum: agricolæ in horto suo stipitem figunt ingenuum, vere agrestem statuam, atque eo modo Bacchum colunt: jam fontes laticum, saltusque cavi, et beata feris prata, Dianæ sacra sunt: etiam Jovi tribuerunt ejusmodi honores primi mortalium, culmina montium ei dedicantes, Olympum, et Idam, aut si quis præterea montium cœlo proximus est: est suus et fluviis honos, sed diversus; aut enim utilitatis ergo colunt eos homines, ut Nilum Ægyptii; aut pulchritudinis causa, ut Peneum Thessali; aut magnitudinis, ut Istrum Scythæ; aut ex tradita per manum fabula, ut Acheloum Ætoli; aut ex antiqua lege, ut Spartiatæ Eurotam; aut ex sacro instituto, ut Ilissum Athenienses. Itane ergo et fluvii honores utilitatis causa, quam hominibus præstant, nacti sunt, et artes suum quæque præsidem honorant deum, aliud alia signum illi erigens; si quod vero genus sit mortalium non nauticum, nec rusticum, sed urbanum, quodque civili rationis pariter legumque inter se cohæret vinculo, solumne hoc nec cultum deo ullum exhibebit, nec honorem? an potius sola verbo tenus commemoratione id præstabit, imaginibus autem et statuis non magnopere opus esse diis putabit? hi enim non magis egent imaginibus aut statuis, quam vultus imitatione viri boni.

2. Sicut autem, opinor, sermo noster, ore quum profertur, nihil opus habet, ut constet, Phœniciis ullis, aut Ionicis, aut Atticis, aut Assyriis, aut Ægyptiis denique literis, quæ signa humanæ propterea mentis excogitavit imbecillitas, ut sic ingenii sui occurrentes tenuitati, earum opera notarum rursus in memoriam rerum redirent: ita

[illegible]
[illegible] ἐν-
[illegible] Σπά-
[illegible] ἀν ἐν-
[illegible] δεομένῳ
[illegible] γραμ-
[illegible] σημεῖα
[illegible] ἐλίζονται τῇ
[illegible] καὶ οἱ νομο-
[illegible] τοῖς ἀν-
[illegible] πρὸς τὸ θεῖον
[illegible] καὶ ὁδὸν πρὸς

[illegible] οὐδὲ εἷς τρόπος,
[illegible] τὸ μὲν Ἑλλη-
[illegible] ἐν γῇ τοῖς καλλί-
[illegible] ἀνθρωπίνῃ, τέχνῃ
[illegible] τῶν τὰ ἀγάλματα
[illegible] πεπραγμένων. Εἰ γὰρ
[illegible] καὶ ἐμφερέστατον, οὐ
[illegible] περιβάλειν τὸν θεὸν
[illegible] ἄλλε ψυχαῖς ἀθανάτοις
[illegible] καὶ εὐκίνητον. Μόνον
[illegible] τὴν κορυφὴν ὑψοῦ,
[illegible] μετρον, οὔτε διὰ μέγεθος
[illegible] φορερὸν, οὔτε διὰ βάρος
[illegible] ὀλισθηρὸν, οὔτε διὰ
[illegible] διὰ ψυχρότητα ἑρπηστικὸν,
[illegible] οὔτε νηκτὸν διὰ μανότητα,
[illegible] τα, οὐ ποιηφάγον δι' ἀσθέ-
[illegible] σικῶς πρὸς τὰ αὐτοῦ ἔργα,
[illegible] δὲ ἀγαθοῖς, βαδιστικὸν
[illegible] λύγῳ, νηκτὸν δὲ τῇ τέχνῃ,
[illegible] καὶ καρποφάγον, καὶ εὔχρουν,
[illegible] καὶ εὐγένειον. Διὰ τοιούτου
[illegible] τιμᾶν ἐνόμισαν οἱ Ἕλληνες.
[illegible] μὲν ἅπαντες ξυνετοὶ
[illegible] δὲ αὐτοῖς σημεῖα ἄλλοι ἄλλα·
[illegible] ἐφήμερον, ἀκόρεστον καὶ
[illegible] Περσαι πυρὶ, ἐπιφορροῦντες αὐτῷ
[illegible] λέγοντες, Πῦρ δέσποτα, ἔσθιε.
[illegible] Περσῶν εἰπεῖν, Ὦ πάντων γενῶν
[illegible] καὶ τηλικούτων ἀγαλμάτων
[illegible] ου, καὶ ἡλίου λαμπροῦ, καὶ
[illegible] καὶ ποταμῶν γονίμων, καὶ ἀέρος
[illegible] ανοῦ, περὶ ἓν μάλιστα ἀσχο-
[illegible] καὶ ὑψίστατον, οὐ ξύλων αὐτῷ
[illegible] μόνον, οὐδὲ ἱερείων, οὐδὲ θυμια-
[illegible] τῷ ἀγάλματι καὶ τούτῳ τῷ θεῷ
[illegible] ἀναλῶσαι δεδώκατε, καὶ τὰς Ἀθή-

deorum naturæ haud dubie nec statuis per se, n
bus est opus; sed quum infirma sit oppido mor
ditio, tantumque a divina quantum a cœlo ter
signa ejusmodi excogitavit sibi, quibus et nomin
pationes deorum velut depositas traderet. Si qu
tam firma sit memoria, ut erecto statim animo
que ipsum possint pertingere, numenque recta
iis fortasse opus sit statuis. Verum rarissimi int
sunt hujusmodi; nec facile totum aliquem populi
venias divinæ memorem naturæ, et qui ejusmod
subsidio : quale pueris, qui elementa addiscunt
rare student magistri, tenues quasdam notas q
bunt, ad quas manu deducant eos, donec paulla
riæ beneficio arti insuescant. Videntur certe et
mihi non aliter, quam puerorum gregi, has generi
invenisse imagines, honoris divini quasi signa qu
notas, queis ad recordationem ejus, tanquam
ctione quadam et via, homines deducerent.

3. Harum porro imaginum nec lex una, nec
ars una est, nec materies. Græci quippe iis, qu
rima in terra habentur, materia pura, forma hu
exquisitissima, colere consuevere deos : neque
dum eorum videtur consilium, qui humanam de
gineibus affinxere formam. Quoniam enim deo
simillima est anima hominum; minime est pr
sui simillimam deformi includere corpori volu
sed eo potius, quod animam facillime circumla
immortalem, quod leve futurum et motui aptun
lum omnium, quæ in terra sunt, corporum capa
attollit, agile, elatum, apte compositum, non ta
ut terrere quenquam, nec tam hirsutum ut
cuiquam esse posset, nec tam grave ut non n
tam læve ut stare nequeat, non tam durum ut
pellat, nec tam frigidum ut humi serpere, nec t
ut in altum se efferre, nec tam laxum ut nata
non tam postremo immane ut crudas carnes, ne
mum ut solas e terra herbas voret; sed ea cor
compositione, quæ vere est concinna, singulisq
ribus quam maxime respondet, quæ et n etum
amorem conciliet probis, natura quidem ince
tamen volet, arte natet, fruges edat, terram co
mandat, colore nitido, membris firmissimis, vul
barba quæ deceat. Tali corporis forma repræse
cosque colere æquum censuerunt Græci.

4. Barbari vero, qui similiter omnes noveru
numen, alia tamen diis atque alia signa inscrips
Persæ, diale signum dicas, rem voracem atque m
sacrum faciunt Persæ igni, alimentum suppedi
niens igni, acclamantque, *Comede*, *Ignis don*
bus merito dicat aliquis, O gens omnium den
qui tot tantaque negligitis signa, terram mitis
lem clarissimum, mare navigationibus opport
vios fœcunditatis dominos, almum aerem, ip
stremo cœlum; vos uni præ cæteris elemento in
omnium violentissimoque adhæretis, quod quid
signum, quem vestrum deum non lignis tantu
aut victimis, aut suffitu sacro, sed Eretriam

[illegible] αὐτὰς, καὶ τὰ Ἰώνων ἱερὰ, καὶ τὰ Ἑλλήνων [illegible]ήλματα.

5. Μέμφομαι καὶ τὸν Αἰγυπτίων νόμον. Βοῦν ἐκεῖ[illegible] τιμῶσι καὶ ὄρνιν καὶ τράγον καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ [illegible]ίου τὰ θρέμματα, ὧν θνητὰ μὲν τὰ σώματα, δει[illegible] δὲ οἱ βίοι, ταπεινὴ δὲ ἡ ὄψις, ἀγεννὴς δὲ ἡ θερα[illegible]ία, αἰσχρὰ δὲ ἡ τιμή. Ἀποθνήσκει θεὸς Αἰγυπτίοις, [illegible] πενθεῖται θεὸς, καὶ δείκνυται παρ' αὐτοῖς ἱερὸν [illegible]ῦ, καὶ τάφος θεοῦ. Καὶ Ἕλληνες μὲν θύουσι καὶ [illegible]θρώποις ἀγαθοῖς, καὶ τιμῶνται μὲν αὐτῶν αἱ ἀρεταὶ, [illegible]νημονοῦνται δὲ αἱ συμφοραί· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις, [illegible]τιμίαν ἔχει τὸ θεῖον τιμῆς καὶ δακρύων. Γυναικὶ [illegible]γυπτίᾳ θρέμμα ἦν κροκοδείλου σκύλαξ· ἐμακάριζον [illegible] Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκα, ὡς τιθηνουμένην θεόν· τινὲς [illegible] αὐτῶν καὶ προσετρέποντο καὶ αὐτὴν καὶ τὸν τρό[illegible]ον. Ἦν αὐτῇ παῖς ἄρτι ἡβάσκων, ἡλικιώτης τοῦ [illegible]ῦ, συναθύρων αὐτῷ καὶ συντρεφόμενος· ὁ δὲ τέως [illegible]ν ὑπὸ ἀσθενείας ἦν τιθασὸς, προελθὼν δὲ εἰς μέγεθος [illegible]ξε τὴν φύσιν, καὶ διέφθειρε τὸν παῖδα· ἡ δὲ [illegible]τηνος Αἰγυπτία ἐμακάριζε τὸν υἱὸν τοῦ θανάτου, [illegible] γενόμενον δῶρον ἐφεστίῳ θεῷ. Τὰ μὲν Αἰγυπτίων [illegible]αῦτα.

6. Ἀλέξανδρος δὲ ἐκεῖνος, Πέρσας ἑλὼν, καὶ Βαβυ[illegible]ῶνος κρατήσας, καὶ Δαρεῖον χειρωσάμενος, ἦλθεν εἰς [illegible] Ἰνδῶν γῆν, ἄβατον οὖσαν τέως στρατιᾷ ξένῃ, ὡς [illegible]οὶ ἔλεγον, πλήν γε Διονύσου καὶ Ἀλεξάνδρου. [illegible]τασίαζον Ἰνδοὶ βασιλεῖς Πῶρος καὶ Ταξίλης. Πῶ[illegible] μὲν λαμβάνει ὁ Ἀλέξανδρος, Ταξίλην δὲ κατὰ [illegible]ίαν παρεστήσατο. Ἐπεδείκνυεν Ἀλεξάνδρῳ Τα[illegible]ς τὰ θαυμαστὰ τῆς Ἰνδῶν γῆς, ποταμοὺς με[illegible]γους, καὶ ὄρνιθας ποικίλους, καὶ εὐώδη φυτὰ, καὶ [illegible] ἄλλο ξένον ὀφθαλμοῖς Ἑλληνικοῖς. Ἐν δὲ τοῖς [illegible] καὶ ζῷον ὑπερφυὲς, Διονύσου ἄγαλμα, ᾧ Ἰνδοὶ [illegible] δράκων ἦν μῆκος πεντάπλεθρον, ἐτρέφετο δὲ ἐν [illegible]ῳ κοίλῳ, ἐν κρημνῷ βαθεῖ, τείχει ὑψηλῷ ὑπὲρ [illegible] ἄκρων περιβεβλημένος· καὶ ἀνήλισκε τὰς Ἰνδῶν [illegible]ας, χορηγούντων αὐτῷ τροφὴν, βοῦς καὶ ὄϊς, κα[illegible]ρ τυράννῳ μᾶλλον ἢ θεῷ.

7. Οἱ ἑσπέριοι Λίβυες οἰκοῦσι γῆς αὐχένα στενὸν [illegible] ἐπιμήκη καὶ ἀμφιθάλασσον· σχιζομένη γὰρ κατὰ [illegible]φὴν τοῦ αὐχένος ἡ ἔξω θάλασσα περιλαμβάνει τὴν [illegible] κύματι πολλῷ καὶ πελαγίῳ· τοῖς ἀνθρώποις τού[illegible] ἱερόν ἐστι καὶ ἄγαλμα ὁ Ἄτλας. Ἔστιν δὲ ὁ [illegible]ας ὄρος κοῖλον, ἐπιεικῶς ὑψηλὸν, ἀνεῳγὸς πρὸς τὸ [illegible]αγος, ὥσπερ τὰ θέατρα πρὸς τὸν ἀέρα· τὸ δὲ ἐν [illegible]ῳ τοῦ ὄρους χωρίον, αὐλὼν βραχὺς, εὔγεως καὶ [illegible]ένδρος· καὶ ἴδοις ἂν καὶ καρποὺς ἐπὶ τῶν δένδρων, [illegible] ὀπτεύσειας ἐκ τῆς κορυφῆς, ὥσπερ εἰς φρεατείας [illegible]ρος· κατελθεῖν δὲ οὔτε δυνατὸν, κρημνῶδες γὰρ, [illegible] ἄλσος θέμις. Τὸ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ θαῦμα, ὁ ὠκεα[illegible]πλημμύρων ἐμπίπτει τῇ ἠϊόνι, καὶ τῇ μὲν ἄλλῃ [illegible]ῖται ἐπὶ τὰ πεδία, κατὰ δὲ τὸν Ἄτλαντα αὐτὸν [illegible]ρεῖται τὸ κῦμα· καὶ ἴδοις ἂν τὸ ὕδωρ ἀνεστηκὸς [illegible]αυτοῦ, ὥσπερ τειχίον, οὔτε εἰσρέον ἐπὶ τὰ κοῖλα,

tam, ipsasque Athenas, et Ionum sacra, Græcorumque statuas huic devorandas objecistis.

5. Reprehendo etiam Ægyptiorum consuetudinem. Bovem illi colunt, avem, et hircum, et Nili fluminis monstra; quorum omnium mortale corpus, vita abjecta, vultus in terram conversus, cultus degener, honor pudendus est. Moritur Ægyptiis deus, et lugetur deus, ejusdemque et templum monstratur et sepulchrum. Et Græci quidem viris etiam bonis sacra faciunt defunctis, quorum virtutum memoriam celebrant, verum calamitates oblivione obruunt: at apud Ægyptios ex æque lacrimæ deo et honores offeruntur. Mulier olim Ægyptia crocodili catulum alebat: feliciss[illegible]mam eam Ægyptii judicabant, utpote nutricem dei; erant etiam qui adorarent et ipsam et alumnum. Mulieri huic erat filius puer, æqualis dei, quicum adolescere unaque lusitare consueverat; interim deus præ corporis imbecillitate cicur videbatur; postquam vero adolevit, ingenium prodidit, puerum voravit. Ibi miserrima mulier filii sui morte gaudere, tanquam beatissimi, quod domestici dei factus esset victima. Atque ita quidem Ægyptiorum fert ratio.

6. Magnus autem ille Alexander, devictis jam Persis, Babylone expugnata, capto Dario, terram Indorum petiit, quæ nunquam, ut dicebant ipsi, exercitum externum admiserat, præterquam Bacchi et ipsius Alexandri. Gravi eo tempore inter se contentione dissidebant duo reges, Porus et Taxiles; et Porum quidem vi pugnantem capit Alexander, in fidem societatemque amice recipit Taxilem. Qui quidem quicquid admiratione dignum in India videri poterat, regi ostendit, fluvios maximos, aves varias, plantas odoratas, et si quid aliud oculis Græcis novum. In his animal monstravit maximum, Baccho sacrum, cui victimas Indi mactabant. Erat hoc animal draco, qui jugera terræ quinque corpore æquaret: alebatur devexo in loco, anfractuoso, profundo, altissimis desuper muris circumseptus. Hic Indorum armenta ac pecudes vorabat, quippe illis novum illi cibum quotidie præbentibus, boves puta et oves, tanquam tyranno potius quam deo.

7. Hesperii Libyes incolunt faucem angustam, in longum diffusam, mari cinctam undique; hujus faucis summum circa verticem exterius dividitur mare, multaque aquarum vi et vorticibus marinis terram amplectitur: his hominibus sacer est Atlas, hunc vice signi habent. Est autem Atlas mons cavus, satis altus, qui mari patet, sicut theatra aeri: quod in medio montis (et maris) patet spatium, vallis exigua est, terra amœna, arboribus consita; itaque et fructus ex arboribus pendentes videas, neque aliter e summo culmine contemplanti apparet, quam si in putei despicias solum: descendere autem nec possis, locus enim præceps est, nec per religionem fas sit. Nihil in illo loco magis mirandum videtur, quam pontus ipse, qui undarum vi maxima littori incumbit, et quum ceteris in locis per patentes campos diffundatur, circa Atlantem ipsum assurgunt fluctus, suoque pondere muri ad instar stare videas aquam, ut nec in prærupta terræ descendat, nec ab ipsa humo fulciatur; sed

[illegible] γῆς ἐρειδόμενον, ἀλλ' ἐκ μέσου τοῦ ὄρους καὶ τοῦ ὕδατος ἀὴρ πολύς, κοῖλον ἄλσος. Τοῦτο Λιβύων καὶ ἱερὸν, καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα.

8. Κελτοὶ σέβουσι μὲν Δία, ἄγαλμα δὲ Διὸς Κελτικὸν ὑψηλὴ δρῦς. Παίονες σέβουσι μὲν Ἥλιον, ἄγαλμα δὲ Ἡλίου Παιονικὸν δίσκος βραχὺς ὑπὲρ μακροῦ ξύλου. Ἀράβιοι σέβουσι μὲν, ὅντινα δὲ οὐκ οἶδα· τὸ δὲ ἄγαλμα εἶδον, λίθος ἦν τετράγωνος. Παφίοις ἡ μὲν Ἀφροδίτη τὰς τιμὰς ἔχει· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἂν εἰκάσαις ἄλλῳ τῷ ἢ πυραμίδι λευκῇ, ἡ δὲ ὕλη ἀγνοεῖται. Λυκίοις ὁ Ὄλυμπος πῦρ ἐκδιδοῖ, οὐχ ὅμοιον τῷ Αἰτναίῳ, ἀλλ' εἰρηνικὸν καὶ σύμμετρον· καὶ ἐστὶν αὐτοῖς τὸ πῦρ τοῦτο καὶ ἱερὸν καὶ ἄγαλμα. Φρύγες οἱ περὶ Κελαινὰς νεμόμενοι τιμῶσι ποταμοὺς δύο, Μαρσύαν καὶ Μαίανδρον· εἶδον τοὺς ποταμοὺς· ἀφίησιν αὐτοὺς πηγὴ μία, ἡ προσελθοῦσα ἐπὶ τὸ ὄρος ἀφανίζεται κατὰ νώτου τῆς πόλεως, καὶθις ἐκδιδοῖ ἐκ τοῦ ἄστεος, διελοῦσα τοῖς ποταμοῖς καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὀνόματα· ὁ μὲν ἐπὶ Λυδίας ῥεῖ ὁ Μαίανδρος, ὁ δὲ αὐτοῦ περὶ τὰ πεδία ἀναλίσκεται. Θύουσι Φρύγες τοῖς ποταμοῖς, οἱ μὲν ἀμφοτέροις, οἱ δὲ τῷ Μαιάνδρῳ, οἱ δὲ τῷ Μαρσύᾳ· καὶ ἐμβάλλουσι τὰ μηρία εἰς τὰς πηγὰς, ἐπιφημίσαντες τοὔνομα τοῦ ποταμοῦ ὁποτέρῳ ἔθυσαν· ἀπενεχθέντα δὲ ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ ὑποδύντα σὺν τῷ ὕδατι, οὔτ' ἂν ἐπὶ τὸν Μαρσύαν ἐκδοθείη τὰ τοῦ Μαιάνδρου, οὔτ' ἐπὶ τὸν Μαίανδρον τὰ τοῦ Μαρσύου· εἰ δὲ ἀμφοῖν εἴη, διαιροῦνται τὸ δῶρον. Ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς καὶ ὅρκος καὶ ἄγαλμα, Μαιώταις λίμνη, Τάναϊς Μασσαγέταις.

9. Ὦ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἀγαλμάτων, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ τέχνης ἐγένετο, τὰ δὲ διὰ χρείαν ἠγαπήθη, τὰ δὲ δι' ὠφέλειαν ἐτιμήθη, τὰ δὲ δι' ἔκπληξιν ἐθαυμάσθη, τὰ δὲ διὰ μέγεθος ἐθειάσθη, τὰ δὲ διὰ κάλλος ἐπηνέθη. Πλὴν οὐδὲν γένος, οὐ βάρβαρον, οὐχ Ἑλληνικὸν, οὐ θαλάττιον, οὐκ ἠπειρωτικὸν, οὐ νομαδικὸν, οὐκ ἀστυπολοῦν, ἀνέχεται τὸ μὴ καταστήσασθαι σύμβολα ἄττα τῆς τῶν θεῶν τιμῆς. Πῶς ἂν οὖν τις διαιτήσαι τὸν λόγον, εἴτε χρὴ ποιεῖσθαι ἀγάλματα θεῶν, εἴτε μή; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλοις τισὶν ἐνομοθετοῦμεν ὑπερορίοις ἀνθρώποις, ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰθέρος ἄρτι ἐκ γῆς ἀναφυομένοις, ἢ ὑπό τινος Προμηθέως πλαττομένοις, ἀπείροις βίου καὶ νόμου καὶ λόγου, δέοι ἂν ἴσως τοῦ σκέμματος· Πότερα ἐατέον τουτὶ τὸ γένος ἐπὶ τῶν αὐτοφυῶν τούτων ἀγαλμάτων, προσκυνοῦντας οὐκ ἐλέφαντα, οὐδὲ χρυσὸν, οὐδὲ δρῦν, οὐδὲ κέδρον, οὐδὲ ποταμὸν, οὐδὲ ὄρνιθα, ἀλλὰ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα, καὶ τὴν σελήνην λάμπουσαν, καὶ τὸν οὐρανὸν πεποικιλμένον, καὶ γῆν αὐτὴν, καὶ ἀέρα αὐτὸν, καὶ πῦρ πᾶν, καὶ ὕδωρ πᾶν· ἢ καὶ τούτους καθείρξομεν εἰς ἀνάγκην τιμῆς ξύλων, ἢ λίθων, ἢ τύπων; Εἰ δέ ἐστιν οὗτος κοινὸς ἁπάντων νόμος, τὰ κείμενα ἐῶμεν, τὰς φήμας τῶν θεῶν ἀποδεχόμενοι, καὶ φυλάττοντες αὐτῶν τὰ σύμβολα, ὥσπερ καὶ τὰ ὀνόματα.

10. Ὁ μὲν γὰρ θεὸς, ὁ τῶν ὄντων πατὴρ καὶ δη-

medium inter montem ac mare locum multum a
nemusque in convalle. Libyum hoc templum, l
hunc jurejurando testem invocant, hoc habent

8. Celtæ Jovem colunt, simulacrum autem ap
est alta quercus. Pæones Solem colunt, Solisq
simulacrum brevis discus est, perticæ supra
affixus. Colunt et Arabes, nescio autem quen
apud eos simulacrum, lapis erat quadrangularis
Paphii colunt, cujus statuam non alii rei atqu
midi similem esse dixeris; materies ejus
Apud Lycios mons Olympus ignem eructat,
instar, sed placidum compositumque; estque l
et templum et signum. Qui Celænas accolu
fluvios duos, Marsyam colunt Mæandrumque
spectator fui: duo hi fluvii e fonte oriuntur un
ad montem processit usque, ad posteriorem
se subducit, rursusque ex urbe oritur, sim
distinguit fluviis et nomen; atque ex iis qui
Mæander petit, alter ibidem in campis finitur
tur. His fluviis rem divinam Phryges faciunt
simul, seorsum vero alii Mæandro, Marsyæv
victimæ, quæ mactatur, in fontes, addito alt
ctatur fluvii nomine, projiciuntur; quæ a fluvi
deferuntur usque, ubi cum aqua terram subeun
quam fit, ut, quæ Mæandro mactata sunt, in l
gant, aut quæ Marsyæ, in Mæandro; quando a
dividunt victimam. Mons Cappadocibus et d
randum est et signum, palus Mæotis, Massag

9. O multa variaque signa, quorum alia ars
alia commendavit usus, alia utilitas colere, a
venerari præcepit, alia deorum in numerum
tudo retulit, alia pulchritudo sua evexit! quur
lum sit genus hominum, vel barbarum, vel G
ad mare, sive in continente vivat, sive sine sede
urbes incolat; quod non aliqua divinitatis sign
rit. Quis ergo litem hanc de simulacris deo
dere audeat? Si enim lex nobis præscribenda e
busdam hominibus, qui longe extra fines, qu
nostrumque aerem recens e terra emergerent
metheo aliquo effingerentur, vitæ, legum, r
moveri fortasse posset hæc quæstio: iisne l
relinquenda essent simulacra, quæ natura pra
ebur ut adorarent, non aurum, non quercum,
non fluvium, non avem; sed solis orientis ima
que splendorem, sed pictam cœli domum, ipsa
et aerem ipsum, ignem omnem, omnemque
contra et hi redigendi essent in ordinem, ut l
des, ut imagines colerent quascunque? Quo
munis omnium lex est, nihil antiquemus, nil
deorum detrahamus, eorumque insignia una c
servemus.

10. Deus enim, omnium, quæ exstant, pat

, ὁ πρεσβύτερος μὲν ἡλίου, πρεσβύτερος δὲ
κρείττων δὲ χρόνου καὶ αἰῶνος καὶ πάσης
ρύσεως, ἀνώνυμος νομοθέταις, καὶ ἄρρητος
καὶ ἀόρατος ὀφθαλμοῖς· οὐκ ἔχοντες δὲ αὐτοῦ
ν οὐσίαν, ἐπερειδόμεθα φωναῖς, καὶ ὀνόμασι,
, καὶ τύποις χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ ἀργύρου,
ῖς καὶ ποταμοῖς, καὶ κορυφαῖς καὶ νάμασιν·
ντες μὲν αὐτοῦ τῆς νοήσεως, ὑπὸ δὲ ἀσθενείας
ἡμῶν καλὰ τῇ ἐκείνου φύσει ἐπονομάζοντες·
νο τὸ τῶν ἐρώντων πάθος, οἷς ἥδιστον εἰς μὲν
τῶν παιδικῶν τύποι, ἡδὺ δὲ εἰς ἀνάμνησιν καὶ
ὶ ἀκόντιον, καὶ θῶκός που, καὶ δρόμος, καὶ πᾶν
ὁ ἐπεγεῖρον τὴν μνήμην τοῦ ἐρωμένου. Τί μοι
ἐξετάζειν καὶ νομοθετεῖν ὑπὲρ ἀγαλμάτων;
τωσαν γένος, ἴστωσαν μόνον. Εἰ δὲ Ἕλληνας
ρείρει πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θεοῦ ἡ Φειδίου
Αἰγυπτίους δὲ ἡ πρὸς τὰ ζῷα τιμὴ, καὶ ποτα-
ους, καὶ πῦρ ἄλλους, οὐ νεμεσῶ τῆς διαφω-
ωσαν μόνον, ἐράτωσαν μόνον, μνημονευέτω-
ν.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος.

ινόν γε τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ἀπηλλάχθαι
τοῦ τῶν πολλῶν δικαστηρίου, καὶ μήτε τὸν
τὴν ἐπιλαβόμενον τῆς νεὼς, καὶ χρώμενον τῇ
κατὰ τοὺς αὐτοῦ λόγους, εὐθύνεσθαι πρὸς τῶν
, μήτε τὸν ἰατρὸν ἀνέχεσθαι τοὺς κάμνοντας
τάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ ἰάματα καὶ τὰ διαιτή-
πισκοποῦντας καὶ βασανίζοντας, ἀλλ' οὐδὲ κε-
οὐδὲ σκυτοτόμους, οὐδὲ τοὺς τὰ ἔτι τούτων
α μεταχειριζομένους, ἄλλον τινὰ ἔχειν δικα-
ν ἔργων, πλὴν τῆς τέχνης· Σωκράτην δὲ τὸν
ὁ Ἀπόλλωνι παρασχόντα ἀμαθίας αἰτίαν, τῷ
μους εἰδότι καὶ καταμαντευσαμένῳ τῆς θαλάτ-
σαν καὶ νῦν πεπαῦσθαι συκοφαντούμενον καὶ
ενον, ἀλλὰ πικροτέρους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἐπιγι-
ας αἰεὶ καὶ τοὺς συκοφάντας Ἀνύτου καὶ Με-
καὶ τοὺς δικαστὰς Ἀθηναίων τῶν τότε· καὶ
ραφεὺς ἦν ἢ δημιουργὸς ἀγαλμάτων, οἷον Ζεῦ-
λύκλειτος ἢ Φειδίας, παρέπεμπεν ἂν τὰ ἔργα
τ' εὐφημίας ἡ τῆς τέχνης δόξα· ὁρῶντες γοῦν
ἄνθρωποι, μὴ ὅτι αἰτιᾶσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐξετά-
λμῶσιν, ἀλλ' εἰσὶν αὐτεπάγγελτοι ἐπαινέται
ον ἐνδόξων· εἰ δέ τις μὴ κατὰ γραφέας, μηδὲ κατ'
των δημιουργοὺς ἀγαθὸς ἦν τὴν χειρῶν τέχνην,
ν αὐτοῦ βίον συμμέτρως, καὶ πρὸς τὸ ἀκριβέ-
λόγῳ καὶ πόνῳ καὶ ἐθισμῷ καὶ εὐτελείᾳ καὶ
ᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἡρ-
τοῦτον μὴ τυγχάνειν βεβαίας δόξης, μηδὲ
ὁμολογημένων, μηδὲ ὁμοφώνων δικαστῶν,
λον ἄλλο τι διατελεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ λέγοντας.

sole antiquior, antiquior cœlo, major tempore omnique ævo et quicquid in natura mutatur, cui legislatores nomen dare non potuerunt, quem vox nulla exprimit, nulla oculorum intuetur acies; cujus quum sensus nostros excedat essentia, auxilium a verbis, a nominibus, animalibusque, ab auri, eboris argentique figuris, a plantis, fluviisque, a montium jugis, aquarumque scatebris aliquod petimus, ad ejus intellectum hoc modo pervenire cupientes, quum tenuitatis nostræ ita poscat ratio, ut quicquid apud nos est pulcherrimum, illius inscribamus naturæ : plane ut amantes solent, qui eorum, quos amant, libentissime simulacra intuentur; sic cum voluptate aspiciunt aut lyram quam reliquere, aut jaculum, aut sellam in qua sedere, aut circum in quo currere solent, aut quicquid memoriam amati iis reducit. Quid ego ultra mihi inquirendum est et lex ferenda de simulacris? Notum modo habeant divinum genus, noscant modo. Ceterum sive Græcis memoriam ejus maxime suscitat ars Phidiæ, sive Ægyptiis animalium cultus, aliis fluvius, ignis aliis; varietatem non damno : noscant modo numen, ament modo, illius modo memoriam conservent.

DISSERTATIO IX.

An recte fecerit Socrates, quod accusatus non responderit.

1. Indignum sane reliquas artes omnes esse a plurimorum tribunali remotas, ut verbi causa nec gubernator, quum in suo versatur munere, navemque ex propria dirigit sententia, imperitorum cuiquam cogatur rationem reddere; nec æquo ferat animo medicus, si ea, quæ præscribit, quæque aut obviam ire morbo, aut ad victus conferre salubritatem existimat, scrutetur atque curiose exploret æger; nec figuli denique, vel coriarii, aut si quis hisce etiam ignobiliore in arte versatur, alium judicem agnoverit, quam ipsam artem : Socratem vero, qui ne ab ipso quidem Apolline ignorantiæ accusari potuit, deo qui et arenæ numerum perspectum habet, et maris magnitudinem conjicere potuit, tamen hodieque calumniis peti, et quasi in judicium de integro vocari; adeo quidem ut infestior ei in dies sit posteritas, nec magis illi parcant hi sycophantæ, quam Anytus fecit et Melitus, neque magis hi judices quam illius ævi Athenienses. Idem tamen si pictor esset aut statuarius, qualis vel Zeuxis vel Polycletus aut Phidias, opera ipsi transmitteret cum admiratione concepta de arte ejus opinio : ea enim tantum abest ut accusent, ut ne examinare quidem ausint, quum intuentur homines; sed ultro, tanquam de operibus quæ communi probentur judicio, laudem illi deferunt. Si quis vero sit, qui non, ut pictor aliquis, aut statuarius, arte manuaria excellat, verum enimvero suam sibi vitam ratione, labore, assuetudine, frugalitate, temperantia, continentiaque, reliquis denique omnibus virtutibus, ad exactissimam vivendi normam direxerit; hunc nec gloriam consequi certam, nec indubitatum præconium, nec consensum inter se judicum, sed alium de eo aliter censere semper, id mihi indignissimum videtur.

2. Ὁποῖόν τι καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν νυνὶ σκέμμα. Σωκράτην τοῦτον Μέλητος μὲν ἐγράψατο, Ἄνυτος δὲ εἰσήγαγε, Λύκων δὲ ἐδίωκε, κατεδίκασαν δὲ Ἀθηναῖοι, ἔδησαν δὲ οἱ ἕνδεκα, ἀπέκτεινε δὲ ὁ ὑπηρέτης. Καὶ Μελήτου γραφομένου ὑπερεώρα, καὶ Ἀνύτου εἰσάγοντος κατεφρόνει, καὶ Λύκωνος λέγοντος κατεγέλα, καὶ ψηφιζομένων Ἀθηναίων ἀντεψηφίζετο, καὶ τιμωμένων ἀντετιμᾶτο· καὶ δεόντων αὐτὸν τῶν ἕνδεκα, τὸ μὲν σῶμα παρεῖχεν (ἀσθενέστερον γὰρ ἦν πολλῶν σωμάτων), τὴν δὲ ψυχὴν οὐ παρεῖχε (κρείττων γὰρ ἦν Ἀθηναίων ἁπάντων), οὐδὲ τῷ ὑπηρέτῃ ἐχαλέπαινεν, οὐδὲ πρὸς τὸ φάρμακον ἐδυσχέραινεν, ἀλλ' Ἀθηναῖοι μὲν αὐτὸν οὐχ ἑκόντες κατεδίκασαν, ὁ δὲ ἀπέθνησκεν ἑκών. Ἐλέγχει δὲ τοῦ μὲν τὸ ἑκούσιον, ὅτι ἑξὸν αὐτῷ καὶ χρημάτων τιμήσασθαι, καὶ φεύγειν ἐκκλαπέντι, προείλετο ἀποθανεῖν· τῶν δὲ τὸ ἀκούσιον, μετέγνωσαν γὰρ εὐθύς· οὗ τί ἂν εἴη πάθος δικασταῖς καταγελαστότερον;

3. Ἔτ' οὖν ποθεῖς σκέψασθαι περὶ Σωκράτους, εἰ ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα, ἢ μή; Τί οὖν εἴ τίς σοι παρελθὼν διηγεῖτο, ὅτι ἀνὴρ Ἀθηναῖος, γέρων τὴν ἡλικίαν, φιλόσοφος τὴν ἐπιτήδευσιν, πένης τὴν τύχην, δεινὸς τὴν φύσιν, ἀγαθὸς εἰπεῖν, συνετὸς νοῆσαι, ἄγρυπνος καὶ νηφάλιος, καὶ οἷος μηδὲν εἰκῇ μήτε ἔργον πρᾶξαι, μήτε εἰπεῖν λόγον, βεβιωκὼς μὲν πόρρω ἡλικίας, ἐπαινέτας δὲ σχὼν τοῦ τρόπου Ἑλλήνων μὲν οὐ τοὺς φαυλοτάτους τὴν φύσιν, θεῶν δὲ τὸν Ἀπόλλωνα· οὗτος, ἐπαναστάντων αὐτῷ, φθόνῳ καὶ ἀπεχθείᾳ καὶ τῇ πρὸς τὰ καλὰ ὀργῇ, ἐκ μὲν τοῦ θεάτρου Ἀριστοφάνους, ἐκ δὲ τῶν σοφιστῶν Ἀνύτου, ἐκ δὲ τῶν συκοφαντῶν Μελήτου, ἐκ δὲ τῶν ῥητόρων Λύκωνος * *, καὶ τοῦ μὲν κωμῳδοῦντος, τοῦ δὲ γραφομένου, τοῦ δὲ εἰσάγοντος, τοῦ δὲ λέγοντος, τῶν δὲ δικαζόντων, ἐχαλέπαινε πρῶτα μὲν τῷ Ἀριστοφάνει, καὶ καταστὰς ἐν Ἀθηναίοις ἀντεκωμῴδει τὸν ἄνδρα ἐν Διονυσίοις, ἐπὶ μεθυόντων δικαστῶν· ἔπειτα εἰς τὸ δικαστήριον παρελθὼν ἀντερρητόρευε τοῖς λέγουσι, καὶ λόγους διεξῄει μακροὺς, ἀπολογίαν εὖ μάλα εἰς ἐπαγωγὴν δικαστῶν συγκειμένην, ἐξευμενιζόμενος μὲν τὸ δικαστήριον τοῖς προοιμίοις, πείθων δὲ τοῖς διηγήμασιν, ἀποδεικνὺς δὲ τεκμηρίοις καὶ πίστεσι καὶ εἰκάσμασιν, ἀναβιβαζόμενος δὲ καὶ μάρτυρας τῶν πλουσίων τινὰς καὶ ἀξιόχρεων ἐν Ἀθηναίοις δικασταῖς, κἀν τοῖς ἐπιλόγοις ἱκετεύων καὶ ἀντιβολῶν καὶ δεόμενος καί που καὶ δάκρυα ἐν καιρῷ ἀφιείς· καὶ μετὰ τοῦτο τελευτῶν τὴν Ξανθίππην ἀναβιβασάμενος κωκύουσαν, καὶ τὰ παιδία κλαυθμυριζόμενα, διὰ τούτων ἁπάντων μετεχειρίσατο τοὺς δικαστὰς, καὶ ἀπεψηφίσαντο αὐτοῦ, καὶ ᾤκτειραν, καὶ ἀφῆκαν;

4. Ὦ καλοῦ τοῦ νικηφόρου· ἦ που εἰς Λύκειον ὥσατο ἂν ἐκεῖθεν, καὶ εἰς Ἀκαδημίαν αὖθις, καὶ τὰς ἄλλας διατριβὰς φαιδρὸς, ὥσπερ οἱ ἐκ χειμερίου θαλάττης σεσωσμένοι. Καὶ πῶς ἂν ἠνέσχετο φιλοσοφία ἐπανιόντα πρὸς ἑαυτὴν τοῦτον τὸν ἄνδρα; Οὐ μᾶλλον ἢ παιδοτρίβης ἐκ σταδίου ἀγωνιστὴν μύρῳ κεχρισμένον,

2. Talis est quam nunc nos tractaturi sumu
nem. Hunc Socratem nostrum reum fecit Meli
stitit Anytus, in eum dixit Lyco, damnarunt A
vinxerunt undecimviri, interfecit minister
Ille tamen et Melitum contemnebat qui liten
et Anytum despiciebat qui detulit libellum, e
explodebat qui causam contra eum dixit, et
Atheniensium decreto suo, et mulctam sua mu
bat; ille et undecimviris, quum vinciretur, cor
enim unius quam plurimorum potuit) præbeba
vero neutiquam (quæ sola omnibus erat Atheni
perior); neque ille ministro indignabatur, nec ve
culter admittebat; quumque ab invito damnare
ipse non invitus decessit. Sua sponte autem de
eo patet, quod, quum pecunia redimere litem p
clam effugere, mortem prætulit; populo vero i
ctum esse, vel ex eo, quod factum damnarun
quo quid evenire judicibus potest ineptius?

3. Vin' igitur ulterius videamus, rectene id
factum sit, an secus? Quid si igitur ad te veni
qui narraret, Athenis fuisse hominem, ætate
professione philosophum, fortuna pauperem,
mium, eloquentia valentem, mentis acumine
vigilem, sobrium, qui nec quicquam temere a
set, nec verbum protulisset: idem postquam d
mines vixisset, et laudatores instituti sui habu
rum ingenio præstantissimos, e diis Apollinem,
invidia paullatim et acerbitate et honestatis o
eum insurgerent, ex theatro Aristophanes, e so
tus, e sycophantis Melitus, ex oratoribus Lyco,
Athenienses,] quorum hic in comœdia tangeba
ille litem intendebat, tertius nomen deferebat
eum verba faciebat, reliqui judicabant; hic ita
primo in Aristophanem inveheretur, mediaque
sium urbe, ipsis Dionysiis, coram ebriis judici
contra conviciis hominem proscinderet; illinc
se contulit, ubi verbis cum adversariis velitat
lixaque oratione causam suam ea egit arte, qu
culter judicum deliniret animos; nam et ad ca
riæ benevolentiam exordia direxit, et ad fide
narrationes, signis vero argumentisque et sim
nibus, quod vellet, demonstravit, testes etian
simos, quorum res fidesque spectata esse
Atheniensibus, in medium adduxit, tum supp
bus obsecrationibusque orationem conclusit,
lacrimas, sicubi esset opus, effudit; Xanthipp
ejulantem adduxit: et infantes flebiliter vagie
omnibus quum animos judicantium tractaret,
solverunt hominem ac dimiserunt?

4. Præclarum, Hercules, victorem! recta vi
in Lyceum, aut Academiam, reliquasque phi
scholas læto hilarique se contulisset vultu, non
qui ex hiberna tempestate redeunt sospites. Q
tem ferre eum ad se hujus viri reditum philosoph
Non magis quam luctatorem sine sudore, sine

ἢ καὶ ἀχονιτὶ στεφανωθέντα, ἄπληκτον, καὶ
ν, καὶ μηδὲν ἴχνος ἀρετῆς ἔχοντα. Τίνος δ' ἂν
εκα ἀπελογήσατο Σωκράτης ἐπ' ἐκείνων τῶν
ων; ὡς ἐπὶ δικαστῶν; ἀλλὰ ἄδικοι· ὡς ἐπὶ
ν; ἀλλὰ ἀνόητοι· ὡς ἐπὶ ἀγαθῶν; ἀλλὰ μο-
ὡς ἐπὶ εὐμενῶν; ἀλλὰ ὠργίζοντο· ὡς ἐπὶ ὁμοίων;
ομοιότατοι· ὡς ἐπὶ κρειττόνων; ἀλλὰ χείρους
ς ἐπὶ χειρόνων; καὶ τίς κρείττων χείρονι ἀπε-
ο; Τί δ' ἂν καὶ εἶπεν ἀπολογούμενος; ἆρα ὡς
λοσόφει; ἀλλὰ ἐψεύδετο ἄν· ἢ ὅτι ἐφιλοσόφει;
ἢ τούτῳ ἐχαλέπαινον.

λλὰ νὴ Δία τούτων μὲν οὐδὲν, ἀπολύεσθαι δ'
ὴν αἰτίαν, ὡς μήτε διέφθειρε τοὺς νέους, μήτε
αιμόνια ἐπεισέφερεν. Καὶ τίς τεχνίτης τὸν
πείθῃ ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν τέχνην; Ποῦ γὰρ
ις συνιέναι, τί μὲν διαφθορὰ νέων, τί δὲ ἀρετή;
ἐν τὸ δαιμόνιον, πῶς δὲ τιμητέον; Οὐ γὰρ τῷ
λαχόντες δικασταὶ χίλιοι ταῦτα ἐξετάζουσιν,
λων τι ὑπὲρ αὐτῶν γέγραφεν, οὐδὲ οἱ Δράκον-
οἱ νόμοι· ἀλλὰ κλήσεις μὲν, καὶ φάσεις, καὶ
καὶ εὐθῦναι, καὶ ἀντωμοσίαι, καὶ πάντα τὰ
ἐν Ἡλιαίᾳ εὐθύνεται, ὥσπερ ἐν ταῖς τῶν παί-
λαις αἱ περὶ τῶν ἀστραγάλων διαμάχαι καὶ
ιὶ, ἀφαιρουμένων ἀλλήλους, καὶ ἀδικούντων
ουμένων· ἀλήθεια δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ βίος ὀρθὸς
δικαστῶν δεῖται, καὶ νόμων ἑτέρων, καὶ ῥητό-
ρων, ἐν οἷς Σωκράτης ἐκράτει, καὶ ἐστεφα-
αὶ εὐδοκίμει.

ὡς οὖν οὐκ ἂν ἦν καταγέλαστος γέρων ἀνὴρ καὶ
κ συναστραγαλίζων τοῖς παισίν; ἢ τίς πώποτε
πεισε τοὺς πυρέττοντας, ὅτι ἀγαθὸν τὸ διψῆν
ττειν; ἢ τίς τὸν ἀκόλαστον, ὅτι πονηρὸν ἡδονή;
ὸν χρηματιστὴν, ὅτι οὐδενὸς ἀγαθοῦ ἐφίεται;
ἂν καὶ τοῦτο Σωκράτης οὐ χαλεπῶς ἔπεισε
ηναίους, ὡς οὐκ ἔστι διαφθορὰ νέων ἀρετῆς
σις, οὐδὲ ἡ τοῦ θείου γνῶσις περὶ δαίμονας
ία. Καὶ γὰρ ἤτοι συνηπίσταντο ταῦτα τῷ
ει, ἢ ὁ μὲν ἠπίστατο, οἱ δὲ ἠγνόουν. Καὶ εἰ
ταντο, τί ἔδει λόγων πρὸς τοὺς εἰδότας; εἰ δὲ
, οὐκ ἀπολογίας αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπιστήμης ἔδει.
γὰρ ἄλλας ἀπολογίας μάρτυρες ἀποφαίνουσι,
τεις, καὶ ἔλεγχοι, καὶ τεκμήρια, καὶ βάσα-
ἄλλα τοιαῦτα, ἵνα τὸ ἀφανὲς τέως ἐπὶ δικα-
φωραθῇ· ἀρετῆς δὲ καὶ καλοκἀγαθίας ὁ ἔλεγχος
κ ταῦτα αἰδὼς, ἧς ἐξεληλαμένης τότε Ἀθή-
ί ἔδει τῷ Σωκράτει λόγου;

ὶ Δία, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. Ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐξ
εὐλαβητέον τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ, ὥρα ἦν Σωκρά-
τοῖς Ἀθηναίων δικασταῖς ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ
ελήτῳ ἀπεχθάνεσθαι, μήτε ἐλέγχειν Ἄνυτον,
ρέχειν πράγματα τοῖς ἁμαρτάνουσιν Ἀθηναίων,
ιιέναι τὴν πόλιν, ἐντυγχάνοντα ..ασαις ἀνδρῶν
αις καὶ τέχναις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐπιθυ-

ictibus, aut vulnere e stadio cum corona redeuntem, nec ullum pulchræ virtutis præ se vestigium ferentem, unguento tantum delibutum, palæstræ præfectus. Quare istis autem Atheniensibus causam probare suam conatus esset Socrates? tanquam judicibus scilicet? at injusti erant: tanquam prudentibus? at dementes erant: tanquam viris bonis? at improbi erant: tanquam benevolis? at succensebant Socrati: tanquam similibus? at dissimillimi erant: tanquam melioribus? at deteriores erant: tanquam deterioribus? at quando unquam deteriori causam suam probare conatus est melior? Quid autem pro se in causæ dictione attulisset? philosophum se negasset? mentitus esset: philosophum se confessus esset? hoc ipsum erat cur succenserent.

5. At nihil hercle horum ab eo dicendum fuit, sed diluendum erat crimen; falsum esse nempe, quod aut juventutem corrumperet, aut deos novos induceret. At quis unquam imperito artis ea persuadeat, quæ sine arte ea cognosci non possunt? Unde enim ea Atheniensibus peritia, ut quæ sit corruptela juventutis, quæ virtus, quid sit deus, quo pacto colendus, possent assequi? Neque enim hæc curant mille illi judices, quos faba creavit; nihil de his Solon scripsit; nihil de his venerandæ illæ Draconis præcepere leges; sed in jus vocare, deferre, accusare, rationem facti exposcere, juramentum calumniæ exigere aut præstare, ceteraque ejusmodi, hæc sunt de quibus curia, quam ibi Heliæam dicunt, pronunciat, ut puerorum corona, quando ludentes de talis suis inter se velitantur, quos invicem raptant, alii injuste auferentes, alii injuste amittentes: veritas autem et virtus vitæque probitas alios judices, alias leges, alios postulat patronos; quorum judicio vicit Socrates, coronam accepit, laudem meruit.

6. Quis vero non rideret et senem et philosophum, qui talis cum pueris luderet? aut quis unquam medicus febricitanti persuasit, famem sitimque conducere? aut intemperanti, malum esse voluptatem? aut quæstui intento, non in bonis esse quod petit? Id si posse fieri demus, etiam Socrates facile Atheniensibus persuadere potuit, virtutis cultum corruptelam non esse juvenum, nec qui vere deum noverit, circa deos peccare. Nam aut hæc juxta sciverunt cum Socrate; aut Socrates scivit, illi ignorarunt. Quodsi sciverunt, quid oratione opus fuit ad scientes? sin ignorarunt, non defensione illis opus fuit, sed scientia. Alias enim defensiones, testes, probationes, argumenta, certæ conjecturæ, quæstiones, pluraque ejusmodi, ut de quo dubitabatur in judicio manifesto appareat, evincere solent: virtus vero probitasque unum habet quo se tueatur, sui reverentiam, quæ quum eo tempore Athenis ejecta esset, quid oratione opus fuit Socrati?

7. Imo hercle, ut morti se subduceret. Atqui si omni modo vitanda bono viro mors est, aliud spectandum fuit Socrati; non ut Atheniensium judicibus causam oratione probaret suam, verum ut nec Melitum offenderet, nec Anytum redargueret, nec Atheniensium vitiis bellum indiceret, nec ut tanquam communis vitiorum censor durus et inexorabilis qui nihil humile, nihil blandum, nihil servile

μίαις, σωφρονιστὴν κοινὸν πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον, μηδὲν ταπεινὸν, μηδὲ θωπικὸν, μηδὲ ἀνδραποδῶδες, μηδὲ ὑφειμένον πρὸς μηδένα λέγοντα. Εἰ δὲ θανάτου μὲν ἤδη τις καὶ ἐν πολέμῳ κατεφρόνησε, καὶ κυβερνήτης ἐν θαλάττῃ, ὀρέγονται δὲ ἕκαστοι τῶν ἐν ταῖς τέχναις ἀποθνήσκειν καλῶς σὺν τῇ τέχνῃ· ἧπου τὸν φιλόσοφον ἔδει λιποτάκτην γενέσθαι, καὶ λιπόνεων, καὶ φιλόψυχον, ῥίψαντα τὴν ἀρετὴν, ὡς ἐν πολέμῳ ἀσπίδα; Καὶ ταῦτα δρῶντα τίς ἂν αὐτὸν δικαστὴς ἐπῄνεσεν; ἢ τίς ἂν ἠνέσχετο τὸν Σωκράτην ἑστῶτα ἐν δικαστηρίῳ ταπεινὸν καὶ ἐπτηχότα, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ζῆν ἐρανιζόμενον παρ' ἄλλων; τοῦτο γάρ που τῆς ἀπολογίας τὸ σχῆμα ἦν. Ἢ λέγειν μὲν ἐχρῆν, ταπεινὸν δὲ οὐδὲν, οὔτε ἐπτηχὸς, οὔτε ὑφειμένον, ἀλλ' ἐλεύθερόν τι καὶ ἄξιον φιλοσοφίας; οὐκ ἀπολογίαν μοι λέγεις, ἀλλ' ὀργῆς ζωπύρωσιν καὶ φλεγμονήν. Πῶς γὰρ ἂν ἤνεγκε τοιαύτην ἀπολογίαν δικαστήριον πονηρὸν καὶ δημοκρατικὸν, καὶ ἐκδεδιητημένον ὑπ' ἐξουσίας, καὶ ἀνήκοον παρρησίας, καὶ κολακείᾳ διηνεκεῖ κεχρημένον; οὐ μᾶλλον ἢ ἀκόλαστον συμπόσιον νήφοντα ἄνδρα ἀφαιρούμενον μὲν τὸν κρατῆρα, ἀπάγοντα δὲ τὴν αὐλητρίδα, καθαιροῦντα δὲ τοὺς στεφάνους, παύοντα δὲ τὴν μέθην. Τοιγαροῦν ἐσιώπησεν ὁ Σωκράτης ἀσφαλῶς, ὅπου λέγειν οὐκ ἐξῆν καλῶς, φυλάξας μὲν τὴν ἀρετὴν, φυλαξάμενος δὲ τὴν ὀργὴν, καὶ παρασχὼν τοὔνειδος αὐτοῖς πικρὸν, ὅτι καὶ σιωπῶντος αὐτοῦ κατεδίκασαν.

8. Πάνυ γοῦν ἔδει τοῖς τότε Ἀθηναίων δικασταῖς λόγων. Σωκράτει γὰρ ἑβδομήκοντα μὲν ἐτῶν χρόνος, καὶ ἐν τούτῳ φιλοσοφία καὶ ἀρετὴ διηνεκὴς, καὶ ἄπταιστος βίος καὶ ὑγιὴς, καὶ δίαιτα εἰλικρινὴς, καὶ ὁμιλίαι χρησταὶ, καὶ ἐντεύξεις ὠφέλιμοι, καὶ συνουσίαι ἀγαθαί· ταῦτα μὲν αὐτὸν οὐκ ἐξείλετο ἐκ τοῦ δικαστηρίου, καὶ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ τοῦ θανάτου, ἀμφορεὺς δὲ ἔμελλε διαμετρηθεὶς πρὸς ῥητορείας καιρὸν βραχὺν ῥύσεσθαι τὸν Σωκράτην; Ἀλλ' οὔτε ἠδύνατο, οὔτε δυναμένου ἐδέξατο ἂν ὁ Σωκράτης. Ἄπαγε, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, ὅμοιον ὡς εἰ καὶ Λεωνίδην τὸν Σπαρτιάτην ἐκεῖνον ἠξίωσεν ἄν τις παραστὰς τοιοῦτος σύμβουλος ὑποχωρῆσαι βραχὺ, καὶ ἐνδοῦναι τῇ Ξέρξου ἐμβολῇ ὡς σφενδονήτης ὡπλισμένῳ· ὁ δὲ οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' αὐτοῦ κεῖσθαι σὺν τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ὅπλοις μᾶλλον, ἢ ζῶν δεῖξαι τὰ νῶτα βασιλεῖ βαρβάρῳ. Τί τοίνυν ἦν ἄλλο ἡ Σωκράτους ἀπολογία, ἢ νώτων ἀποστροφὴ, καὶ φυγὴ βλημάτων, καὶ εὐπρεπὴς δειλία; Τοιγαροῦν ἔμεινε, καὶ τὴν ἐμβολὴν ἐδέξατο, καὶ ἠρίστευσεν· Ἀθηναῖοι δὲ ᾤοντο αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι. Καὶ γὰρ Ξέρξης ᾤετο νικᾶν Λεωνίδην, ἀλλὰ Λεωνίδης μὲν ἀπέθνησκε, Ξέρξης δὲ ἡττᾶτο· καὶ Σωκράτης μὲν ἀπέθνησκεν, Ἀθηναῖοι δὲ κατεδικάζοντο, δικαστὴς δὲ ἦν αὐτοῖς θεὸς καὶ ἀλήθεια. Ἡ δὲ Σωκράτους κατὰ Ἀθηναίων γραφή· Ἀδικεῖ ὁ Ἀθηναίων δῆμος, οὓς μὲν Σωκράτης νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια ἐπεισφέρων· Σωκράτης μὲν γὰρ νομίζει Ὀλύμπιον τὸν Δία, Ἀθη-

aut demissum insusurraret cuiquam, totam cir bem, hominumque cujuscunque generis fortu instituta ac libidines examinaret libere. Qu saepe aliquis mortem in bello contempsit, gu mari, nec quisquam, qui in munere versatur optat, quam ut mortem ei muneri convenientem oppetat : soline pulchrum erit philosopho ordin classem in mari deserere, vitæque conservand tutem non aliter, quam in bello clypeum ab factum ejus quis laudasset judex? quis autem f set stantem in senatu Socratem humilem, deje que suæ spem ab aliis emendicantem? neque en fensionis fuisset habitus. Nisi quis putet dic dem fuisse, sed humile nihil, nihil submissum, au sed liberum aliquid, sed philosophia dignum. sionem mihi narras, sed iræ irritationem, et flat modo enim defensionem ejusmodi sustinuisset probum, populare, nimia corruptum licentia, men libertatis norat amplius, et diuturnæ adula insuerat? non magis quam ebrii homines viru convivio sobrium pocula auferre sibi, tibicinar coronas eripere, ebrietatis denique causas prae cuit igitur tuto Socrates, ubi loqui non pote hac ratione virtutem servavit sibi integram, in sit, fœdamque illis labem inussit, etiam tace damnare ausis.

8. Profecto vehementer necessaria apud illo Athenienses erat oratio. Annos septuaginta ha tes, per quos in ipso conspiciebantur philoso perpetua, vita sana et sine labe, victus purus proba, compellationes omnibus utiles, et amici mæ : hæc omnia nec a judicum sententia, nec a a morte eum vindicarunt; aquæ vero hydria, br spatium datura, absolvisset Socratem? Sed pe hoc; nec si potuisset, admisisset Socrates. Aver et omnes dii! hoc enim tale est, ut si quis com modi Leonidam illum Spartiatam adiisset, su paullum recederet, et primum Xerxis impetum gravis armaturæ militem, vitaret : at ille nihi credo, sed ibidem cum virtute sua et armis terr quam superstes regi barbaro monstrare tergu Quid ergo aliud futura erat Socratis defensio, obvertere, quam fugere jacula, quam timor spec igitur, impetum excepit, strenue rem gessit. interim existimarunt damnatum a se Socrate ctum a se Xerxes Leonidam. Atqui, Hercule nidas, victus autem est Xerxes; mortuus e damnati autem fuerunt Athenienses; judex eo et veritas. Accusatio vero, quam Atheniensi Socrates, hæc est : Peccant Athenienses, qu putat Socrates deos, ipsi negant, aliosque no cunt : Socrates enim Jovem Olympium existim

ἐρικλέα· καὶ Σωκράτης μὲν πιστεύει τῷ Ἀθηναῖοι δὲ αὐτῷ ἀντιψηφίζονται. Ἀδι-ῆμος καὶ τοὺς νέους διαφθείρων· οὗτος καὶ διέφθειρε, καὶ Ἱππόνικον, καὶ Κριτίαν, μυρίους. Ὦ γραφῆς ἀληθοῦς, καὶ δικαίου , καὶ καταδίκης πικρᾶς. Ὑπὲρ μὲν Διὸς υ λοιμὸς ἦλθε καὶ ἐκ Πελοποννήσου πόλε-δὲ νέων διαφθειρομένων Δεκέλεια, καὶ ἡ ἐν ῃ, καὶ αἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφοραί. Οὕτω ;, οὕτω καταψηφίζεται.

ΛΟΓΟΣ Ι'.

ειινον περὶ θεῶν διέλαβον, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι.

ς γε οἱ ἄνθρωποι στασιωτικοὶ οὐ μέχρι πο-νον, οὐδὲ ἀρχῆς, οὐδὲ τῶν ἐν μέσῳ κακῶν, πὶ τὰ εἰρηνικώτατα τῶν ὄντων προεληλύ-τικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Χρῆμα διττὸν μὲν ομα, ἁπλοῦν δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ δια-ἑαυτοῦ· οἷον εἴ τις ἢ τὴν ἡμέραν ἄλλο τι λὴν ἡλίου φῶς πῖπτον εἰς γῆν, ἢ τὸν ἥλιον έοντα ἄλλο τι ἢ ἡμέραν· οὕτω τοι καὶ τὰ τρὸς φιλοσοφίαν ἔχει. Καὶ γὰρ ποιητικὴ φιλοσοφία, τῷ μὲν χρόνῳ παλαιά, τῇ δὲ μετρος, τῇ δὲ γνώμῃ μυθολογική; καὶ φι-ἄλλο ἢ ποιητική, τῷ μὲν χρόνῳ νεωτέρα, νίᾳ εὐζωνοτέρα, τῇ δὲ γνώμῃ σαφεστέρα; πραγμάτων χρόνῳ μόνον καὶ σχήματι ἀλ-ερομένων πῶς ἄν τις διαιτήσαι τὴν διαφο-τι περὶ τοῦ θείου ἑκάτεροι λέγουσι καὶ οἱ ὶ οἱ φιλόσοφοι;

τὸ σκέμμα τουτὶ ἐοικέναι φῶμεν τοιῷδε, καὶ ἰατρικὴν ἐνθυμηθεὶς τὴν πρώτην ἐκείνην έαν δὴ καὶ τοῖς νῦν σώμασιν ἐπιτεταγμένην, ἐν ἑκατέρᾳ βέλτιον καὶ χεῖρον; Ἀποκρίναιτο τῷ ὁ Ἀσκληπιὸς, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας τέχνας ιοῦσιν οἱ χρόνοι (ὧν γὰρ ἡ αὐτὴ χρεία, ἀεὶ ραπλήσια καὶ τὰ ἔργα), ἰατρικὴν δὲ, ἣν χρὴ τῇ κράσει τῶν σωμάτων, πράγματι οὐχ ὲ ὡμολογημένῳ, ἀλλὰ ταῖς κατὰ τὴν δίαιταν λοιουμένῳ καὶ μεταπίπτοντι, ἰάματα καὶ τῶν ἐξευρίσκειν ἄλλοτε ἄλλας, προσφόρους ῃ τροφῇ. Μηδὲν οὖν ἡγοῦ τοὺς υἱέας τοὺς Μαχάονα ἐκεῖνον καὶ τὸν Ποδαλείριον, ἤτ-ι δεξιωτέρους ἰᾶσθαι τῶν αὖθις ἐπιτιθεμένων καὶ τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ παντοδαπὰ ἰάματα ων· ἀλλὰ τότε μὲν ἡ τέχνη σώμασιν ὁμιλοῦσα ιοῖς, οὐδὲ ποικίλοις, οὐδὲ ἐκλελυμένοις πάν-ῃδίως αὐτὰ μετεχειρίζετο, καὶ ἦν αὐτῆς ἔρ-ιοῦν

ἐκτάμνειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν·

ses Periclem; Socrates credit Apollini, Athenienses contra judicium ejus calculum ferunt. Peccat et populus, quum juventutem corrumpit; hic est qui Alcibiadem pervertit, qui Hipponicum, qui Critiam, aliosque infinitos. O accusationem veram! o judicium æquum! o sententiam acerbam! Impietatem populi in Jovem optimum maximum pestis et illatum a Peloponnesiis bellum persecuta sunt; corruptelam juventutis Decelia et illa in Sicilia Hellespontoque calamitas. Ita judicat deus, ita condemnat.

DISSERTATIO X.

Utri melius de diis senserint, poetæ an philosophi.

1. Libentissime inter se contendunt homines, non de republica tantum, aut imperio, reliquisque quæ in medio versantur malorum; verum ita, ut nec a rebus omnium tranquillissimis abstinendum putaverint, poetice, dico, et philosophia. Quæ duo quidem sunt, nomen si spectes; unum, si essentiam et rem ipsam, adeo ut per se nihil differat: ut si quis aut diem aliud esse existimet quam solis lucem defluentem in terras, aut solis cursum supra terram aliud quam diem; eodem modo ad philosophiam se habet poetice. Quid enim aliud poetice est quam philosophia, tempore vetustior, harmonia metrica, argumento fabulosa? aut quid aliud philosophia quam poetice, tempore recentior, harmonia expeditior, argumento apertior? Inter hæc duo ergo, quæ tempore tantum inter se ac forma externa differunt, quisnam differentiam in iis, quæ de rebus divinis tradunt et poetæ et philosophi, dijudicet?

2. An similem hanc quæstionem esse dicemus, ac si quis medicinam illam primam cum hodierna, qua in curandis hujus ætatis corporibus medici utuntur, collatam consideret vitiaque utriusque inter se et virtutes contendat? Ad hanc quæstionem responderet Æsculapius, reliquas artes non mutari temporibus (quorum enim idem usus est, eadem aut similia semper sunt opera), sed medicinam mutari, quam temperamenta sequi corporum oporteat, rem nec diuturnam nec definitam, sed quæ alimentis quotidianis eorumque variatione semper mutetur, et remedia victusque rationem, prout præsentia requirunt alimenta, aliam atque aliam semper excogitare. Quare existimare noli meos illos filios, Machaonem Podaliriumque, minus quam ætatis posterioris et nostræ medicos, a quibus tam multa ac præclara remedia inventa sunt, in arte sua excelluisse: sed illo tempore quæ tractabant, minus delicata, minus varia, minus dissoluta erant corpora; quare et facilior eorum cura erat, neque aliud artis medicæ opus, quam

tollere corporibus jaculum, vulnusque fovere:

τελευτῶσα δὲ νῦν, ὑπολισθαινόντων αὐτῇ τῶν σωμάτων εἰς δίαιταν ποικιλωτέραν καὶ χρᾶσιν πονηρὰν, ἐξεποικίλθη τε καὶ αὐτὴ, καὶ μετέβαλεν ἐκ τῆς πρόσθεν ἁπλότητος εἰς παντοδαπὸν σχῆμα.

3. Φέρε καὶ ὁ ποιητικὸς ὁμοῦ καὶ ὁ φιλόσοφος ἀποκρινάσθω κατὰ τὸν Ἀσκληπιὸν ὑπὲρ τῶν ἐπιτηδευμάτων· οὗτος μὲν καὶ ἄγαν δεινοπαθῶν, εἴ τις ἡγήσαιτο Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, ἢ, νὴ Δία, Ὀρφέα, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν τότε ἀνδρῶν, ἧττόν τι εἶναι σοφώτερον Ἀριστοτέλους τοῦ Σταγειρίτου, ἢ Χρυσίππου τοῦ Κίλικος, ἢ Κλειτομάχου τοῦ Λίβυος, ἢ τῶν τὰ πολλὰ καὶ σοφὰ ταῦτα ἡμῖν ἐξευρηκότων· ἀλλὰ οὐχὶ καὶ τούτους ὁμοίως μὲν καὶ τὰ αὐτὰ δεινοὺς, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον. Καθάπερ δὲ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τὰ μὲν ἀρχαῖα ὑπὸ διαίτης χρηστῆς εὐμεταχείριστα ἦν τῇ τέχνῃ, τὰ δὲ αὖθις ἐδεήθη ἰατρικῆς ἀλλοιοτέρας· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρότερον μὲν δι' ἁπλότητα καὶ τὴν καλουμένην ταύτην εὐήθειαν ἐδεῖτο φιλοσοφίας μουσικῆς τινος καὶ πραοτέρας, ἢ διὰ μύθων δημαγωγήσει αὐτὴν καὶ μεταχειριεῖται, καθάπερ αἱ τιτθαὶ τοὺς παῖδας διὰ μυθολογίας βαυκαλῶσι· προϊοῦσα δὲ εἰς δεινότητα, καὶ ἀνδριζομένη καὶ ὑποπιμπλαμένη ἀπιστίας καὶ πανουργίας, καὶ τοὺς μύθους διερευνωμένη, καὶ οὐκ ἀνεχομένη τῶν αἰνιγμάτων, ἐξεκάλυψέ τε καὶ ἀπέδυσε φιλοσοφίαν τοῦ αὐτῆς κόσμου, καὶ ἐχρήσατο γυμνοῖς τοῖς λόγοις· οἱ δ' εἰσὶν οὐδὲν ἀλλοιότεροι τῶν προτέρων οἱ ἔπειτα, πλὴν τῷ σχήματι τῆς ἁρμονίας, ἀλλ' αἱ περὶ θεῶν δόξαι ἀρξάμεναι ἄνωθεν διὰ πάσης φιλοσοφίας ἦλθον.

4. Ἐπίκουρον δὲ ἐξελῶ λόγου καὶ ποιητικοῦ καὶ φιλοσόφου, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡ πραγματεία ἴση καὶ ἡ αὐτή· πλὴν εἰ μὴ νομίζεις Ὅμηρον ἐντετυχηκέναι τοῖς θεοῖς τοξεύουσιν, ἢ διαλεγομένοις, ἢ θύουσιν, ἤ τι ἄλλο δρῶσιν, οἷα περὶ αὐτῶν ἐκεῖνος ᾄδει. Οὐδὲ γὰρ Πλάτωνα ἡγητέον ἐντετυχηκέναι τῷ Διὶ ἡνιοχοῦντι καὶ φερομένῳ ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, οὐδὲ στρατιᾷ θεῶν κατὰ ἕνδεκα λόχους κεκοσμημένῃ, οὐδέ γε δαινυμένοις τοῖς θεοῖς ἐν Διὸς τοὺς Ἀφροδίτης γάμους, ὅτε Πόρος καὶ Πενία λαθόντε ξυνηλθέτην τε καὶ Ἔρωτα ἐξ αὐτῶν ἐγεννησάτην· οὐδέ γε θεατὴν γενέσθαι Πυριφλεγέθοντός τε, καὶ Ἀχέροντος, καὶ Κωκυτοῦ, καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω ποταμῶν ῥεόντων ὕδατι καὶ πυρί· οὐδὲ τὴν Κλωθὼ ἰδεῖν καὶ τὴν Ἄτροπον, οὔτε ἐντετυχηκέναι ἑλιττομένῳ τῷ ἀτράκτῳ ἑπτὰ καὶ διαφόρους ἑλιγμούς. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Συρίου τὴν ποίησιν σκόπει, τὸν Ζῆνα, καὶ τὴν Χθονίην, καὶ τὸν ἐν τούτοις Ἔρωτα, καὶ τὴν Ὀφιονέως γένεσιν, καὶ τὴν θεῶν μάχην, καὶ τὸ δένδρον, καὶ τὸν πέπλον· σκόπει καὶ τὸν Ἡράκλειτον, θεοὶ θνητοὶ, ἄνθρωποι ἀθάνατοι.

5. Πάντα μεστὰ αἰνιγμάτων, καὶ παρὰ ποιηταῖς, καὶ παρὰ φιλοσόφοις· ὧν ἐγὼ τὴν πρὸς τὸ ἀληθὲς αἰδὼ ἀγαπῶ μᾶλλον, ἢ τὴν παρρησίαν τῶν νεωτέρων· πραγμάτων γὰρ ὑπ' ἀνθρωπίνης ἀσθενείας οὐ καθορωμένων σαφῶς, εὐσχημονέστερος ἑρμηνεὺς ὁ μῦθος. Ἐγὼ δὲ

tandem vero, vario victui quum indulgerent co
nusque jam ob id bene temperata essent, ipsa
varias ars formas induit, et pro simplicitate illa
libet assumpsit modos.

3. Agedum ergo instituti sui eodem cum Æscu
rationem et poeta reddat, et philosophus : et i
gravissimam fieri sibi dicat injuriam, si quis aut
aut Hesiodum, aut Orpheum, medius fidius, a
quem ævi illius hominem, minus, quam aut
Aristotelem, aut Cilicem Chrysippum, aut Liby
machum, aliosque, qui tam multa postea ac p
philosophia nobis inventa tradiderunt, sapientes
tendat; sed et illos non minus, nisi forte magi
iisdem illis excelluisse. Sicut autem antiqua ill
solido et simplici facilius arti locum relinquebant
ea secuta sunt, varietate medicinæ opus habu
pora : ita et animæ olim simplicitas, aut ut hi l
cerent, ruditas, philosophiam requirebat musica
que lenem, quæ fabularum eos jucunditate duc
ctaret, ut alumnos suos nutriculæ fabulis sop
processu temporis, una cum ætate facta acutior,
tem assecuta, missa simplicitate, diffidens penitu
in fabulas inquirere cœpit, nec amplius obscuri
ferre, sed velum philosophiæ detraxit, philosoph
suo exuit, nudisque agebat verbis : ita ut a pr
steriora, nisi solo harmoniæ modo, non differant
de diis traduntur antiquitus inventa, per totam
losophiam transierunt.

4. Præter Epicurum, quem unum excipio nec
rito nec philosophis annumerandum, una eaden
bus agendi est ratio : nisi forte Homerum deos
tes, aut disserentes, [aut compotantes,] aut simile
tes invenisse existimes, qualia infinita de iis canit
Platonem quidem existima invenisse Jovem a
volucrique vehentem curru, aut exercitum deo
cim in acies distributum, aut deorum in Jovis
vivia, quum Veneris nuptias celebrarent, et
niaque furtim congressi Amorem genuerunt;
phlegethontem spectasse, et Acherontem, et
aliosque qui sursum deorsumque ignem volvunt
fluvios; non Clotho vidisse et Atropon, nec in e
dum vertitur, septem illas diversas invenisse re
Sed et totam Syrii illius (Pherecydis) inspice poes
et Chthoniam, atque Amorem in illis; tum ge
Ophionei, pugnamque deorum, et arborem illam,
Inspice et Heraclitum; deos mortales, homines i
invenies.

5. Ænigmatum denique tam apud poetas, q
philosophos, plena sunt omnia; quorum ego o
tradenda veritate reverentiam pluris, quam re
facio liberam audaciam; eorum enim, quæ ob imb
suam humana intueri perspicue nequit natura, de

μέν τι πλέον ἐθεάσαντο τῶν προτέρων οἱ ἔπειτα, χαρίζω τοὺς ἄνδρας τῆς θέας· εἰ δὲ μηδενὶ πλεονεκτοῦντες κατὰ τὴν γνῶσιν, μετέβαλον αὐτῶν τὰ αἰνίγματα εἰς μύθους σαφεῖς, δέδια μή τις αὐτῶν ἐπιλάβηται ὡς ἐξαγορευόντων ἀπορρήτους λόγους. Τί γὰρ ἄλλο εἴη μύθου χρεία, ἢ λόγος περισκεπὴς ἑτέρῳ κόσμῳ; καθάπερ τὰ ἱδρύματα, οἷς περιέβαλλον οἱ τεκτονικοὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πέπλους, ταύτῃ ἀποκρυπτόντες αὐτῶν τὴν προσδοκίαν. Θρασεῖα γὰρ οὖσα ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, τὰ μὲν ἐν πρᾴν ἧσσον τιμᾷ, ὃ δὲ ἀπόντος θαυμαστικῶς ἔχει· καταμαντευομένη τῶν οὐχ ὁρωμένων καὶ θηρεύουσα ταῦτα τοῖς λογισμοῖς, μὴ τυχοῦσα μὲν σπεύδει ἀνευρεῖν, τυχοῦσα δὲ ἀγαπᾷ ὡς ἑαυτῆς ἔργον.

6. Τοῦτο τοίνυν οἱ ποιηταὶ κατανοήσαντες, ἐξεῦρον ἐν αὐτῇ μηχανὴν ἐν τοῖς θείοις λόγοις, μύθους λόγου μὲν ἀφανεστέρους, αἰνίγματος δὲ σαφεστέρους, διὰ μέσου ὄντας ἐπιστήμης πρὸς ἄγνοιαν· κατὰ μὲν τὸ ἡδὺ πιστευομένους, κατὰ δὲ τὸ παράδοξον ἀπιστουμένους, καὶ χειραγωγοῦντας τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὸ ζητεῖν τὰ ὄντα, καὶ διερευνᾶσθαι περαιτέρω. Ἔλαθον μέχρι πλείστου οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἐπιβουλεύσαντες ἡμῶν ταῖς ἀκοαῖς, φιλόσοφοι μὲν ὄντες, ποιηταὶ δὲ καλούμενοι, ἀλλαξάμενοι χρήματος ἐπιφθόνου δημοτερπῆ τέχνην. Ὁ γὰρ φιλόσοφος βαρὺ καὶ πρόσαντες τοῖς πολλοῖς ἀκούσμα, ὡς ἐν πένησιν ὁ πλούσιος θέαμα βαρὺ, καὶ ἀκολάστοις ὁ σώφρων, καὶ ἐν δειλοῖς ἀριστεύς· οὐ γὰρ ἀνέχονται αἱ πονηρίαι τὰς ἀρετὰς ἐν αὐταῖς καλλωπιζομένας· ὁ δὲ ποιητὴς ἄκουσμα ἁβρὸν καὶ δήμῳ ἥδιστον, ἀγαπώμενον μὲν καθ' ἡδονὴν, ἀγνοούμενον δὲ κατὰ τὴν ἀρετήν· καθάπερ δὲ οἱ ἰατροὶ τοῖς κακοσίτοις τῶν καμνόντων τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων ἀναδεύοντες προσηνεῖ τροφῇ, ἀπέκρυψαν τὴν τοῦ ὠφελοῦντος ἀηδίαν· οὕτω καὶ ἡ παλαιὰ φιλοσοφία καταθεμένη ἐν αὐτῆς γνώμην εἰς μύθους καὶ μέτρα καὶ σχῆμα μέτρων, ἔλαθε τῇ περιβολῇ τῆς ψυχαγωγίας κεράσασα τὴν ἀηδίαν τῶν διδαγμάτων.

7. Μὴ τοίνυν ἔρῃ, πότεροι κρεῖττον περὶ θεῶν διειλήφασι, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι· ἀλλὰ σπονδὰς καὶ ἐκεχειρίαν τοῖς ἐπιτηδεύμασι ποιησάμενος, ὡς περὶ μιᾶς ὁμοφώνου τέχνης σκόπει· κἂν γὰρ ποιητὴν καλῇς, φιλόσοφον λέγεις· κἂν φιλόσοφον καλῇς, ποιητὴν λέγεις. Καὶ γὰρ ἀριστεῖς καλεῖς ὁμοίως μὲν τὸν Ἀχιλλέα τὸν χρυσῇ καὶ ποιητικῇ ἀσπίδος στρατευόμενον, Αἴαντα δὲ καὶ τὸν Αἴαντα, κἂν ἐκ βύρσης φέρῃ σάκος· κρείττονα δὲ ἀριστευτικὰ καὶ ἐκπληκτικὰ ὁμοίως ἡ ἀρετὴ ποιεῖ, καὶ οὐδὲν ἐνταῦθα ὁ χρυσὸς πρὸς τὴν βύρσαν. Εἴκαζε δὴ κἀνταῦθα τὰ μὲν μέτρα καὶ τὴν ἁρμονίαν χρυσῷ, τὸν δὲ ψιλὸν λόγον ὕλῃ δημοτικῇ· σκόπει μήτε τὸν χρυσὸν, μήτε τὴν βύρσαν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ χρωμένου. Ἀληθῆ λεγέτω, κἂν ποιητὴς λέγῃ, μῦθον λέγῃ, κἂν ᾄδων λέγῃ, ἕψομαι τοῖς αἰνίγμασι, διερευνήσομαι τὸν μῦθον, καὶ οὐκ ἐκστήσει με ἡ

terpres est fabula. Quodsi plus prioribus illis posteriores hi viderunt, gratulor hanc illis scientiam : sin nihilo plus quum sciverint, ænigmata tamen illorum in manifestius dicendi converterint genus ; vereor ne quis reprehendere eos possit, quod occultas sacrasque evulgaverint scientias. Quid enim aliud sibi vult fabula, quam ut alio orationem circumtegat ornatu? non aliter quam mystæ solent auro argentoque ac vestibus suas induere imagines, quo majorem de iis exspectationem concitent. Ea enim humanæ mentis imprudentia est, ut, quæ omnibus exposita sunt, minoris faciat; quæ abstrusa, vehementer admiretur : res enim occultas conjectura solet aggredi, rationisque investigare beneficio, quas, priusquam invenit, studiose quærit; postquam invenit, tanquam suum opus amat.

6. Quod quum non fugeret poetas, ad tractandas res divinas invenerunt modum humanæ menti aptum, ipsam nimirum fabulam, quæ directa oratione minus perspicua, ænigmate dilucidior, in medio scientiæ esset atque ignorantiæ; ut partim crederetur, quod jucunda esset, partim non crederetur, quod miraculosa narraret, animumque semper ad rem ipsam ulterioremque investigationem tanquam manu deduceret. Atque illi ad tempus quidem non exiguum his quasi insidiis aures clam detinuerunt nostras, philosophi re, poetæ autem nomine, qui rem invidiosam suavissima temperabant arte, quæ simul esset popularis. Gravis enim molestaque est vulgo auditio sermonis philosophi, sicut inter pauperes dives ægre spectatur, inter intemperantes temperans, inter timidos vir fortis; nec enim in regno suo virtutem se efferre æquis fert animis improbitas : poetam vero audire jucundum vulgoque gratum est; in quo ut voluptatem amamus, ita virtutem, quæ latet, non satis intelligimus. Sicut autem ægris fastidientibus amara medicamina dulcedine aliqua imbuunt medici, quo salubris remedii acerbitatem occultent; ita et antiqua sapientia dum fabulis ac metris carminumque modulis sensus condit suos, jucunditate inducta illam præceptorum clam temperat acerbitatem.

7. Noli igitur quærere, utrum de diis melius poetæ an philosophi statuerint; quin potius inducias fac, fœdusque inter hasce duas feri facultates, neve aliter quam unam eandemque artem considera : sive enim poetam vocas, philosophum dicis; sive philosophum vocas, dicis poetam. Sicut utrumque virum fortem vocas, Achillem, qui aureo illo et poetice exornato militat clypeo, et Ajacem, quamvis e corio gestet scutum; quia et hunc et illum æque rei fortiter gerendæ aptum, æque metuendum virtus facit, nec aurum ibi plus valet corio. Compara hic etiam mensuram et modulationem cum auro, cum vulgari materia sermonem pedestrem : sed oculos neque in aurum neque in corium defigas; virtutem illius qui ea gerit, spectato unice. Vera dicat poeta, quamvis poetice dicat, quamvis fabulam dicat, quamvis carmine dicat, persequar obscuritatem ænigmatum, investigabo fabulam, neque me de veritatis via indaganda

ᾠδή· ἀληθῆ λεγέτω, κἂν ψιλῶς λέγῃ, δέξομαι καὶ ἀγαπήσω τὴν ῥαστώνην τῶν ἀκουσμάτων· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς ἑκατέρου τὸ ἀληθὲς, καὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου, ἄμουσον μὲν τὴν ᾠδὴν ποιεῖς, μῦθον δὲ τὸν λόγον· ἄνευ δὲ τοῦ ἀληθοῦς μήτε μύθῳ ποιητοῦ διαπιστεύσῃς τὸ πάμπαν, μήτε φιλοσόφου λόγῳ.

8. Καὶ γὰρ Ἐπίκουρος λέγει μὲν λόγους, ἀλλὰ μύθων ἀτοπωτέρους· ὥστε ἔγωγε πιστεύω μᾶλλον Ὁμήρῳ περὶ Διὸς λέγοντι, ὅτι ψυχὰς δυοῖν ἀριστέοιν ἐπὶ πλάστιγγος χρυσῆς ἐταλάντευε,

Τὴν μὲν Ἀχιλλῆος, τὴν δ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο,

ἀνατείνας τὰ ζυγὰ τῇ δεξιᾷ· ὁρῶ γὰρ τὴν εἱμαρμένην τῶν ἀνδρῶν συναπονεύουσαν τῇ Διὸς δεξιᾷ·

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὔδ' ἀπατηλὸν,
οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ, τί κεν κεφαλῇ κατανεύσω.

Αἰσθάνομαι τῶν Διὸς νευμάτων· διὰ τούτων γῆ μένει, καὶ ἀναχεῖται θάλαττα, καὶ ἀὴρ διαρρεῖ, καὶ πῦρ ἄνω θεῖ, καὶ οὐρανὸς περιφέρεται, καὶ ζῷα γίνεται, καὶ δένδρα φύεται· τῶν Διὸς νευμάτων ἔργα καὶ ἀνθρώπου ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία. Συνίημι δὲ καὶ Ἀθηνᾶς, νῦν μὲν τῷ Ἀχιλλεῖ ξυνισταμένης καὶ ἀπαγούσης τοῦ θυμοῦ τὸν ἄνδρα καὶ σπώσης ὀπίσω, νῦν δὲ τῷ Ὀδυσσεῖ παρισταμένης

ἐν πάντεσσι πόνοισι.

Ξυνίημι καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, τοξότης ὁ θεὸς καὶ μουσικός· καὶ φιλῶ μὲν αὐτοῦ τὴν ἁρμονίαν, φοβοῦμαι δὲ τὴν τοξείαν. Σείει δὲ καὶ Ποσειδῶν γῆν τριστόμῳ δόρατι, ξυνάγει καὶ Ἄρης στρατοπέδων τάξεις, καὶ ὁ Ἥφαιστος χαλκεύει· ἀλλ' οὐκ Ἀχιλλεῖ μόνῳ, πάσῃ διαπύρῳ χρεία συντάττεται καὶ συνεργάζεται. Ταῦτα μὲν οἱ ποιηταὶ λέγουσι, ταῦτα δὲ καὶ οἱ φιλόσοφοι λέγουσιν· ὧν ἂν μεταβάλῃς τὰ ὀνόματα, εὑρήσεις τὴν ὁμοιότητα, καὶ γνωριεῖς τὸ διήγημα. Κάλει τὸν μὲν Δία νοῦν πρεσβύτατον καὶ ἀρχικώτατον, ᾧ πάντα ἕπεται καὶ πειθαρχεῖ· τὴν δὲ Ἀθηνᾶν, φρόνησιν· τὸν δὲ Ἀπόλλω, ἥλιον· τὸν δὲ Ποσειδῶ, πνεῦμα διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἰὸν, οἰκονομοῦν αὐτῶν τὴν στάσιν καὶ τὴν ἁρμονίαν.

9. Κἂν ἐπὶ τὰ ἄλλα ἴῃς, εὑρήσεις πάντα μεστὰ, παρὰ μὲν τοῖς ποιηταῖς ὀνομάτων, παρὰ δὲ τοῖς φιλοσόφοις λόγων. Τὰ δὲ Ἐπικούρου τίνι μύθων εἰκάσω; τίς οὕτω ποιητὴς ἀργὸς καὶ ἐκλελυμένος καὶ θεῶν ἄπειρος; Τὸ ἀθάνατον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. Τίς μοι γένηται τοιοῦτος μῦθος; πῶς ἀναπλάσω τὸν Δία; τί δρῶντα, καὶ τί βουλευόμενον, καὶ ποίαις ἡδοναῖς συνόντα; Πίνει μὲν καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὁ Ζεὺς, ἀλλὰ καὶ δημηγορεῖ, καὶ βουλεύεται, ὡς ἡ τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν πραγμάτων χορηγία ἐκ βασιλέως ῥεῖ, καὶ ἡ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων χορηγία ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἐκκλησίας ῥεῖ· βουλεύεται γὰρ ὑπὲρ μὲν

abducet carmen; vera dicat et philosophus, qu
tione nuda dicat, amabo amplectarque parabile
genus: si vero utrique veritatem et poetæ dem
sopho, carmen removes a Musis; orationem f
sam: sine veritate autem nec fabulæ prorsus poe
orationi credas philosophicæ.

8. Oratione etiam Epicurus utitur, sed quæ
bulæ absurditatem superet: quo fit ut magis e
credam, quum Jovem duorum ait fortissimor
heroum lance aurea librasse,

Hectoris, atque tuam pariter, fortissime Ach

dextraque jugum sustulisse: video enim fat
pariter cum Jovis dextra nutare;

Nec enim mutabitur unquam,
quod capite annuero, nec falsum fine carebit.

Nutum Jovis intelligo, cujus beneficio terra s
mare diffunditur, aer per omnia fluit, ignis
cœlum in orbem versatur, creantur animalia
arbores; nutus ejusdem opus etiam humana
felicitas. Sic et Minervam agnosco, quæ modo
stit, iramque illius temperat, virum a tergo
cum Ulysse versatur

in quocumque labore.

Etiam Apollinem agnosco, qui deus simul mus
tator est; harmoniam ejus amo, sagittas time
ptunus tridente terram movet, agmina Mars co
Vulcanus exercet; non soli Achilli tamen, se
ignis usum tractat, omnia ejus subsidio fab
poetæ dicunt, hæc dicunt philosophi; quorur
mutes, similitudinem invenies, argumenta eoru
Jovem antiquissimam vocato principemque me
sequuntur, cui parent omnia; Minervam prude
linem solem; Neptunum spiritum qui terram si
penetrat, eorumque simul harmoniam guberna
tionem.

9. Sic ad reliqua si eas, omnia sub nominibus
tis exprimi, simpliciter a philosophis narrari
quæ ab Epicuro dicuntur, cum qua tandem fabul
quis tam socors ignavusque poeta, aut tam divi
naturæ est? *Deus*, inquit, *nec habet ipse, n*
exhibet negotium. Quam huic sententiæ simi
tabo fabulam? quomodo depingam Jovem? qui
de re deliberabit? quibus se oblectabit volupta
apud Homerum Juppiter, sed et concionatur, et d
ut rerum Asiaticarum moderatio ex Persarum
Græcarum rerum ab Atheniensium populi con

ίας ὁ μέγας βασιλεὺς, περὶ δὲ τῆς Ἑλλάδος ὁ
ων δῆμος· βουλεύεται καὶ περὶ νεὼς κυβερνή-
. περὶ στρατοπέδου στρατηγὸς, καὶ περὶ πόλεως
ης· καὶ ἵνα σωθῇ ναῦς, καὶ στρατόπεδον, καὶ
οἶκος, πράγματα μὲν ὁ κυβερνήτης ἔχει, πρά-
ὲ ἔχει ὁ στρατηγὸς, πράγματα δὲ ὁ νομοθέτης·
οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τῶν ἄλλων
ίς, ὦ Ἐπίκουρε, βουλεύεται; τίς κυβερνήτης;
ιτηγός; τίς νομοθέτης; τίς γεωργός; τίς οἰκονό-
λλ' οὐδὲ ὁ Σαρδανάπαλλος ἀπράγμων ἦν, ἀλλ'
ρῶν κατακεκλεισμένος, ἐπὶ σφυρηλάτου κλίνης
; ἐν γυναικῶν χορῷ, ἐβουλεύετο ὅμως, πῶς σωθῇ
καὶ πῶς Ἀσσύριοι εὐδαιμονῶσι· σοὶ δὲ ἡ Διὸς
αὶ τῆς Σαρδαναπάλλου ἐκείνου ἀργοτέρα. Ὦ
ἐπίστων, καὶ μηδεμιᾷ ποιητικῇ ἁρμονίᾳ πρε-

de Asia deliberat rex magnus, de Græcia populus Atheniensium : deliberat de nave gubernator, de exercitu imperator, de urbe legislator. Ita, ut navis et exercitus et regio et familia servetur, negotium habet gubernator, negotium habet imperator, negotium habet legislator; de cœlo vero, de terra, ac mari, aliisque universi partibus, quis, Epicure, deliberat? quis gubernator? quis imperator? quis legislator? quis agricola? quis dispensator? Atqui ne Sardanapallus quidem sine negotiis erat, qui quamvis clausis intus foribus maneret, quamvis malleo ducto in lectulo inter mulierum recubaret greges, de Nino nihilominus conservando, de Assyriorum prospero deliberabat statu; tibi vero Jovis voluptas etiam illa Sardanapalli est ignavior. O indignas fide et ab omni poetica alienas harmonia fabulas!

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'.

Εἰ δεῖ εὔχεσθαι.

νὴρ Φρὺξ, ἀργὸς τὸν βίον, ἐραστὴς χρημάτων,
ει τὸν Σάτυρον, ὡς φησὶν ὁ μῦθος, δαίμονα
, κεράσας οἴνῳ κρήνην, εἰς ἣν φοιτῶν διψήσας
Εὔχεται ὁ ἀνόητος Φρὺξ δαίμονι αἰχμαλώτῳ,
δὲ εὐχὴν, οἵαν εἰκὸς ἦν καὶ τοῦτον αἰτεῖν, καὶ
τελεσιουργεῖν, γενέσθαι αὐτῷ τὴν γῆν χρυσῆν,
δένδρα χρυσᾶ, καὶ τὰ λήϊα, καὶ τοὺς λειμῶνας,
ἐν αὐτοῖς ἄνθη. Δίδωσι ταῦτα ὁ Σάτυρος.
ὲ αὐτῷ ἐκεχρύσωτο ἡ γῆ, λιμὸς εἶχε Φρύγας·
ίδας ὀδύρεται τὸν πλοῦτον, καὶ ποιεῖται παλιν-
τῆς εὐχῆς, καὶ εὔχεται Σατύρῳ μὲν οὐκέτι,
καὶ θεαῖς, ἐλθεῖν αὐτῷ τὴν ἀρχαίαν πενίαν,
ορον ἐκείνην καὶ πάμφορον καὶ καρποτρόφον,
ρυσὸν ἀπελθεῖν εἰς ἐχθρῶν κεφαλάς. Ὁ μὲν
ύχετο ποτνιώμενος, ἐτελεῖτο δὲ οὐδὲν μᾶλλον.
ὃ τὸν μῦθον τῆς χάριτος καὶ τῆς πρὸς τἀληθὲς
Τί γὰρ δὴ ἄλλο αἰνίττεται, ἢ ἀνοήτου ἀνδρὸς
π' οὐδενὶ χρηστῷ, εὐχομένου μὲν ἵνα τύχῃ, με-
ύσκοντος δὲ ἐπειδὰν τύχῃ; Τὴν δὲ θήραν τοῦ
υ, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ τὸν οἶνον ἠνίξατο ὁ μῦθος·
ἐν ἀπατήσαντες, οἱ δὲ καὶ βιασάμενοι, τυχόντες
ύμουν, οὐχ ὧν εὔξαντο, ἀνατιθέασι θεοῖς τὴν
, οὗ παρ' ἐκείνων λαβόντες. Οὐδὲν γὰρ τῶν μὴ
δίδωσι θεός· ἀλλ' ἐστὶ ταῦτα δωρεὰ τύχης,
ἀλόγου, οἷαι καὶ αἱ παρὰ τῶν μεθυόντων φιλο-
αι.

Τί δὲ Λυδὸς, ὁ τοῦ Φρυγὸς ἀνοητότερος; οὐκ
μὲν τῷ Ἀπόλλωνι ἑλεῖν τὴν Περσῶν ἀρχὴν, καὶ
ευε χρυσῷ πολλῷ τὸν θεὸν, ὥσπερ δωροδόκον
ην; ἀκούων δὲ αὐτοῦ θαμὰ ἐκ Δελφῶν ἐπιστέλ-

DISSERTATIO XI.

An sit precandum.

1. Homo quidam Phryx, ut est in fabula, vitæ desidis, pecuniæque amator, fontem vino inficit, ad quem levandæ sitis causa itabat Satyrus, vinosus dæmon : is bibit, atque ita capitur. Petit dementissimus Phryx ille a captivo deo votum, quod maxime et petere hunc, et perficere illum decebat, auream videlicet omnem sibi terram fieri, aureas arbores, segetes, prata, pratorumque flores. Annuit hæc Satyrus. Quumque jam terram haberet auream, annonæ penuria Phygas invadit. Ibi Midas divitias deplorare suas, preces aversari priores, nec vero jam Satyrum, ut prius, verum deos deasque precari omnes, ut priorem sibi fertilem illam fœcundamque ac fructuosam restituant paupertatem; aurum vero in hostium transferant capita. Ille quidem cum lacrimis hæc petebat, nihilominus tamen non assequebatur. Utrumque, tum leporem, tum veritatem, ad quam nos deducit, laudo in hac fabula. Quid enim aliud, quam dementissimi votum hominis, qui adversa sibi precatur, proponit; qui ut consequatur petit, damnat quum consecutus est? Jam captura vinculaque et vinum Satyri occulte hoc innuunt : multos esse qui petant, multos etiam qui violenter aliquid impetrent; qui si voti potiantur, imo potius cupiditatis suæ, a diis se hoc donum consecutos volunt, a quibus minime acceperunt. Nihil enim, quod bonum non sit, largitur deus; sed ut beneficia quæ ab ebriis accipimus, ta hæc insana insanæ fortunæ dona sunt.

2. Quid vero Lydus ille, ipso Phryge dementior? nonne ab Apolline Persarum regnum petit, magnaque deum vi auri demereri studet, nec secus cum illo agit, quam cum satrapa qui muneribus corrumpitur? et quum sæpius Delphis accepisset hoc oraculum,

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,

ἐκδεχόμενος πρὸς ἡδονὴν τὸν χρησμὸν, διέβη Ἅλυν, καὶ κατέλυσε τὴν Λυδῶν μεγάλην ἀρχήν. Ἀκούω δὲ καὶ παρ' Ὁμήρῳ εὐχομένου Ἕλληνος ἀνδρὸς,

Ζεῦ πάτερ, ἢ Αἴαντα λαχεῖν, ἢ Τυδέος υἱόν,
ἢ αὐτὸν βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης·

καὶ δηλαδὴ ὁ Ζεὺς ἐπιτελεῖ τὴν εὐχὴν,

Ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος κυνέης, ὃν ἄρ' ἤθελον αὐτοὶ
Αἴαντος.

Καὶ τῷ μὲν Πριάμῳ εὐχομένῳ ὑπὲρ τῆς οἰκείας γῆς, βοῦς καὶ ὄϊς ὁσήμεραι τῷ Διὶ καταθύοντι, ἀτελῆ τὴν εὐχὴν τίθησι· τῷ δὲ Ἀγαμέμνονι « ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν » ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἐλθόντι,

Ἴλιον ἐκπέρσαντ' εὐτείχεον ἀπονέεσθαι.

Καὶ ὁ Ἀπόλλων πρότερον μὲν οὐκ ἐπαμύνει τῷ Χρύσῃ ἀδικουμένῳ, ἐπεὶ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπαρρησιάσατο καὶ ἀνέμνησε τῆς κνίσης τῶν μηρίων, τότε τοὺς ἰοὺς ἀφίησιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν, ἐννῆμαρ ἐποιχόμενος αὐτοὺς καὶ ὀρεῖς καὶ κύνας.

3. Τί ταῦτα, ὦ ποιητῶν ἄριστε; λίχνον καὶ δωροδόκον τὸ θεῖον, καὶ μηδὲν διαφέρον τῶν πολλῶν ἀνθρώπων; καί σου τὸ ἔπος τοῦτο ἀποδεξόμεθα,

Στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ;

ἢ τοὐναντίον, ἄστρεπτον τὸ θεῖον καὶ ἀτενὲς καὶ ἀπαραίτητον; Μετατίθεσθαι γὰρ καὶ μεταγινώσκειν προσήκει μὴ ὅτι θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ· ὁ γὰρ στρεπτὸς ἀνὴρ καὶ μετανοητικὸς, εἰ μὲν εἰς τὸ βέλτιον ἐκ τοῦ φαυλοτέρου μετατίθεται, πονηρῶς ἐβουλεύσατο· εἰ δὲ εἰς τὸ χεῖρον ἐκ τοῦ βελτίστου, πονηρῶς μετέθετο· τὸ δὲ θεῖον ἔξω πονηρίας. Καὶ γὰρ ἤτοι ὁ εὐχόμενος ἄξιος τυχεῖν ὧν ηὔξατο, ἢ οὐκ ἄξιος· εἰ μὲν οὖν ἄξιος, τεύξεται καὶ μὴ εὐξάμενος· εἰ δὲ οὐκ ἄξιος, οὐ τεύξεται οὐδὲ εὐξάμενος. Οὔτε γὰρ ὁ ἄξιος μὲν, παραλείπων δὲ τὴν εὐχὴν, διὰ τοῦτο οὐκ ἄξιος, ὅτι οὐκ ηὔξατο· οὔτε ὁ μὴ ἄξιος μὲν τυχεῖν, λαβεῖν δὲ εὐχόμενος, διὰ τοῦτο ἄξιος, ὅτι ηὔξατο· ἀλλὰ αὐτὸ τοὐναντίον, ὁ μὲν ἄξιος λαβεῖν, μὴ ἐνοχλῶν, τυχεῖν ἀξιώτερος· ὁ δὲ οὐκ ἄξιος, ἐνοχλῶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἄξιος· καὶ τῷ μὲν ἀναθήσομεν αἰδὼ καὶ θάρσος, διὰ μὲν τὸ θαρρεῖν πιστεύοντι ὡς τευξομένῳ, διὰ δὲ τὴν αἰδὼ ἡσυχάζοντι, κἂν μὴ τύχῃ· τῷ δὲ ἀμαθίαν καὶ μοχθηρίαν, διὰ μὲν ἀμαθίαν εὐχομένῳ, διὰ δὲ μοχθηρίαν οὐκ ἀξιουμένῳ. Τί δὲ, εἰ στρατηγὸς ἦν ὁ θεὸς, κᾆτα ὁ μὲν σκευοφορεῖν ἄξιος ᾔτει τὸν στρατηγὸν ὁπλίτου χώραν, ὁ δὲ ὁπλιτεύειν ἐπιτήδειος τὴν ἡσυχίαν ἦγεν· ἆρα οὐ κατὰ τὴν χρείαν τῆς τάξεως τὸν μὲν ἀχθοφορεῖν εἴα, τὸν δὲ εἰς τοὺς ὁπλίτας ἔταττεν; Ἀλλὰ στρατηγὸς μὲν κἂν ἀγνοήσαι, κἂν δωροδοκήσαι, κἂν ἐξαπατηθείη· τὸ δὲ θεῖον οὐ τοιοῦτον· οὔτε οὖν εὐχομένοις δώσει παρὰ τὴν ἀξίαν, οὔτε οὐκ εὐχομένοις οὐ δώσει κατὰ τὴν ἀξίαν.

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opu

ex voto suo interpretatus est; quare et Halyn magnum Lydorum regnum evertit. Audio et merum Græcum quendam qui precatur,

Juppiter, Ajacis da, vel magni Diomedis,
divitis aut sortem regis prodire Mycenæ :

perficit votum Juppiter, et

Exsiliit galea sors, quam prodire petebant,
Ajacis.

Et Priamo quidem, qui pro terra sua precatur, tidie ovesque Jovi mactat, votum irritum relinq Agamemnoni, qui alienam invadit terram,

promisitque, deditque,
mœnibus eversis Trojæ, ut remearet ad Argos

Atque Apollo, qui antea Chrysæ injuriam non postquam hic libere eum increpuit, jussitque nidoris coxarum, quas obtulerat, tum demum s in exercitum Græcorum emittit, ipsos et mulos novem dies continuos invadens.

3. Quid hæc sibi volunt, poetarum optime? a esse deum, et muneribus corrumpi, denique se habere? visne etiam, ut hoc tuum verum cre

Flectuntur numina sæpe?

an contra non flecti deum, sed propositi tenace precibus moveri? Mutari enim, aut pœnitenti deo tantum, sed ne bono quidem viro dignum enim, qui facile a proposito deducitur, mutatque si a malo ad bonum abit, male consilium ini malum a bono, male consilium mutavit : in d non cadit quod fit male. Jam qui petit, aut id consequi, aut indignus : si dignus est, etiamsi non petat; si indignus, non conseque petat. Neque enim qui dignus est et non pre indignus est, quod non precetur; neque qui i consequi, et consequi precatur, propterea dignus precatus : sed plane contra, qui consequi dig deo molestiam exhibet, eo dignior est ut c qui vero indignus est et insuper molestus, et ipsum indignus est. Et alteri quidem verecu ciamque tribuemus, ut qui propter fiduciam co se credat, propter verecundiam autem quiescat, q consequatur : alteri imperitiam cum improbitat ritiam deos precanti, per improbitatem nihil Quid enim? si imperator exercitus esset deus, p eo, qui impedimentis tantum gestandis esset id phracti locum, contra, qui armis gravibus id quiesceret; an non e re exercitus hunc cum i relinqueret, illum ad cataphractos referret? E ignoratione labi potest imperator, aut muneribu aut fraude decipi; quæ in deum non cadunt precantibus dabit, si indigni sunt; neque non negabit, si sunt digni.

4. Καὶ μὴν τῶν ὅσα οἱ ἄνθρωποι εὔχονται γενέσθαι, φησὶ, τὰ μὲν ἡ πρόνοια ἐφορᾷ, τὰ δὲ ἡ εἱμαρμένη καταναγκάζει, τὰ δὲ μεταβάλλει ἡ τύχη, τὰ δὲ οἰκονομεῖ ἡ τέχνη. Καὶ ἡ μὲν πρόνοια θεοῦ ἔργον, ἡ δὲ εἱμαρμένη ἀνάγκης, ἡ δὲ τέχνη ἀνθρώπου, ἡ δὲ τύχη τοῦ αὐτομάτου· διακεκλήρωνται δὲ τούτων ἕκαστον αἱ ὕλαι τοῦ βίου· ἃ τοίνυν εὐχόμεθα, ἢ εἰς πρόνοιαν συντελεῖ θεοῦ, ἢ εἰς εἱμαρμένης ἀνάγκην, ἢ εἰς ἀνθρώπου τέχνην, ἢ εἰς τύχης φοράν. Καὶ εἰ μὲν εἰς πρόνοιαν συντελεῖ, τί δεῖ εὐχῆς; Εἰ γάρ τοι προνοεῖ ὁ θεὸς, ἤτοι προνοεῖ τοῦ ὅλου, τῶν δὲ κατὰ μέρος οὐ φροντίζει (ὥσπερ οἱ βασιλεῖς σώζουσι τὰς πόλεις νόμῳ καὶ δίκῃ, οὐ διατείνοντες ἐφ' ἕκαστον τῇ φρονήσει), ἢ κἂν τοῖς ἐπὶ μέρους ἡ πρόνοια ἐξετάζεται. Τί δὴ φῶμεν; βούλει τοῦ ὅλου προνοεῖν τὸν θεόν; Οὐκ ἀναγκαστέον ἄρα τῷ θεῷ· οὐ γὰρ πείσεται, ἤν τι παρὰ τὴν σωτηρίαν αἰτῇς τοῦ ὅλου. Τί γὰρ εἰ καὶ τὰ μόρια τοῦ σώματος φωνὴν λαβόντα, ἐπειδὰν κάμνῃ τι τῶν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τεμνόμενον ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ὅλου, ἀξιοῖ τῇ τέχνῃ μὴ φθαρῆναι; οὐκ ἀποκρινεῖται ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς, ὡς Οὐχ ὑμῶν ἕνεκα, ὦ δειλαία, χρὴ σῴζεσθαι τὸ πᾶν σῶμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο σωζέσθω, ὑμῶν ἀπολλυμένων; Τοῦτο καὶ τῷ σύμπαντι τούτῳ γίγνεσθαι δοκεῖ· Ἀθηναῖοι λοιμώττουσι, σείονται Λακεδαιμόνιοι, Θετταλία ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγεται· ὧν σὺ μὲν τὴν διάλυσιν φθορὰν καλεῖς· ὁ δὲ ἰατρὸς οἶδε τὴν αἰτίαν, καὶ ἀμελεῖ εὐχομένων τῶν μερῶν, σώζει δὲ τὸ πᾶν· φροντίζει γὰρ τοῦ ὅλου. Ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ μέρος προνοεῖ ὁ θεός. Οὐδὲ ἐνταῦθα τοίνυν εὐκτέον. Ὅμοιον εἰ καὶ ἰατρὸν ἤτει ὁ κάμνων φάρμακον ἢ σιτίον· ἐκεῖνος γὰρ, εἰ μὲν ἄνυσιμον, καὶ μὴ αἰτοῦντι δώσει· εἰ δὲ ἀπεσφαλές, οὐδὲ αἰτοῦντι δώσει. Τῶν μὲν δὴ κατὰ τὴν πρόνοιαν οὐδὲν οὔτε αἰτητέον, οὔτε εὐκτέον.

5. Τί δὲ τῶν κατὰ τὴν εἱμαρμένην; Ἦ κἀνταῦθα μὴ ἡ γελοιότατον· θᾶττον γὰρ ἄν τις βασιλέα ἔπειθε, ἢ τύραννον· τυραννικὸν δὲ ἡ εἱμαρμένη, καὶ ἀδέκτον, καὶ ἀμετάστρεπτον· ἥ, καθάπερ ψάλιον ἐμβαλοῦσα ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγέλαις, βίᾳ σπᾷ, καὶ καταναγκάζει συναπονεύειν ταῖς αὐτῆς ἀγωγαῖς· ὡς Συρακουσίους Διονύσιος, ὡς Πεισίστρατος Ἀθηναίους, καὶ Περίανδρος Κορινθίους, καὶ Θρασύβουλος Μιλησίους. Δημοκρατίᾳ μὲν γὰρ δημοκρατίᾳ δύναταί τι καὶ πειθὼ, καὶ δέησις, καὶ θεραπεία, καὶ λιταί· ἐν δὲ τυραννίδι ἡ βία κρατεῖ, ὡς ἐν πολέμῳ.

Σῴζει, Ἀτρέος υἱέ· σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.

Ἃ τοίνυν ἄποινα δόντες τῇ εἱμαρμένῃ ἐκλυσόμεθα τοῦ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ δεσμοῦ; τίνα χρυσόν; τίνα ἀξίωμα; τίνα θυσίαν; τίνα εὐχήν; ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ζεὺς εἶδε εὕρατο παρ' ἐκείνης ἀποτροπὴν, ἀλλ' ὀδύρεται·

Ὤμοι ἐγὼν, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν
Μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι.

Θεῶν εὔχεται ὁ Ζεὺς ὑπὲρ τοῦ παιδός; Καὶ ἡ Θέτις·

Ὤμοι ἐγὼ δειλή· ὤμοι δυσαριστοτόκεια.

4. Et enimvero, quæcunque sibi evenire precantur homines, aut providentia regit, aut fatum cogit, aut fors mutat, aut postremo ars dispensat. Jam providentia dei, fatum necessitatis, ars hominis, fors fortuiti opus est; et horum quidem singula sibi sortitæ sunt variæ illæ, quibus vita humana agitur, formæ et species : proinde quæ precamur, aut ad providentiam dei, aut ad fati necessitatem, aut ad artem humanam, aut ad cursum fortunæ referenda sunt. Ac primo, ad providentiam si referantur, quid prece opus est? Si enim est dei providentia, ea aut universalia providet, singula vero negligit (sicut reges legibus ac jure urbes servant universas, ad singulorum mortalium curam non descendentes), aut etiam inter ea, quæ singula respiciunt, censetur. Quid igitur dicamus? vin' circa universa versetur providentia dei? Non ergo obtundendus erit; si enim quid petas quod cum salute pugnet universi, non impetrabis. Quid enim si singulæ corporis partes loqui incipiant, quotiesque aliqua illarum morbo infecta amputanda sit medico in salutem universi, postulet ab arte ne se corrumpat? an non responsurus illis est Æsculapius, Non æquum est vestra causa, miserrimæ, corpus interire totum; sed pereundum est vobis, ut illud conservetur? Idem in universo hoc fieri solet : pestis Athenienses, terræ motus Lacedæmonios exercet, Thessalos inundatio, ardet Ætna : horum tu interitum vocas corruptionem; novit vero causam medicus, nec respicit preces membrorum, sed conservat totum; totum enim illi curæ est. Verum deus etiam singula curat. Igitur ne sic quidem orandum est. Id tale esset, ac si medicamentum aliquis, aut cibum, a medico posceret æger : hoc enim si prodest, vel non petenti dabit; si nocet, ne petenti quidem concedet. Eorum ergo, quæ a providentia fiunt, nec petendum, neque orandum quicquam est.

5. Quid autem quæ a fato? Nempe et hic perridiculæ sunt preces : facilius enim regem flexeris, quam tyrannum; tyranno autem simile est fatum, nec superiorem agnoscit, nec mutari potest. Hoc quasi frenum humano gregi iniicit, quo violenter eos trahit, cogitque parere trahenti; sicut Syracusios Dionysius, Athenienses Pisistratus, Corinthios Periander, Thrasybulus Milesios. In populari enim statu aliquid suada potest, aliquid preces, obsequium aliquid, et supplicatio; in tyrannide vero vis regnum obtinet, ut in bello.

Me, precor, Atride, conserva, et præmia posce.

Quæ igitur fato persolvemus præmia, ut necessitate ejus nos expediamus et vinculo? quod aurum? quod obsequium? quam victimam? quas preces? quum nec Juppiter ipse invenerit quo eam averteret, sed hoc modo lamentetur :

Hei mihi, quod carum nobis Sarpedona natum
Fata Menœtiadæ manibus voluere necari.

Ad quem, quæso, deorum preces pro filio fundit Juppiter? Etiam Thetis exclamat :

Hei mihi, cui natus pariter præstansque miserque!

Τοιοῦτο χρῆμα ἡ εἱμαρμένη, ἡ Ἄτροπος, καὶ ἡ Κλωθὼ, καὶ ἡ Λάχεσις, ἄτρεπτον, καὶ ἐπικεκλωσμένον, καὶ διειληχὸς τοὺς ἀνθρωπίνους βίους. Πῶς ἂν οὖν τις εὔξαιτο ἀπαραιτήτῳ εἱμαρμένῃ;

6. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς κατὰ τύχην εὐκτέον, καὶ πολὺ μᾶλλον ἐνταῦθα οὐκ εὐκτέον· οὐδὲ γὰρ ἀνοήτῳ δυνάστῃ διαλεκτέον, ἔνθα οὐ βούλευμα οὐδὲ κρίσις οὐδὲ ὁρμὴ σώφρων οἰκονομεῖ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὀργὴ, καὶ φορὰ, καὶ ἄλογοι ἕξεις, καὶ ἔμπληκτοι ὁρμαὶ, καὶ ἐπιθυμιῶν διαδοχαί. Τοιοῦτον ἡ τύχη, ἄλογον, ἔμπληκτον, ἀπροόρατον, ἀνήκοον, ἀμάντευτον, Εὐρίπου δίκην μεταρρέον, περιφερόμενον, καὶ οὐδεμιᾶς ἀνεχόμενον κυβερνήτου τέχνης. Τί ἂν οὖν τις εὔξαιτο ἀστάτῳ χρήματι, καὶ ἀνοήτῳ, καὶ ἀσταθμήτῳ, καὶ ἀμίκτῳ; Λοιπὸν δὴ μετὰ τὴν τύχην ἡ τέχνη. Καὶ τίς τέκτων εὔξεται περὶ κάλλους ἀρότρου, τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς ὑφάντης περὶ κάλλους χλανίδος, τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς χαλκεὺς περὶ κάλλους ἀσπίδος, τὴν τέχνην ἔχων; ἢ τίς ἀριστεὺς περὶ εὐτολμίας, τὴν ἀνδρείαν ἔχων; ἢ τίς ἀγαθὸς περὶ εὐδαιμονίας, τὴν ἀρετὴν ἔχων;

7. Τί τοίνυν ἐστὶν, ὑπὲρ ὅτου κἂν εὔξαιτο ἄν τις τοῖς θεοῖς, ὃ μὴ προνοίας ἔχεται, ἢ εἱμαρμένης, ἢ τέχνης, ἢ τύχης; Χρήματα αἰτεῖς; μὴ ἐνόχλει θεοῖς, οὐδὲν αἰτεῖς τῶν καλῶν· μὴ ἐνόχλει τῇ εἱμαρμένῃ, οὐδὲν αἰτεῖς τῶν ἀναγκαίων· μὴ ἐνόχλει τῇ τύχῃ, οὐ γὰρ τοῖς δεομένοις δίδωσι· μὴ ἐνόχλει τῇ τέχνῃ, ἀκούεις γὰρ Μενάνδρου λέγοντος,

Οὐ πάνυ τι γηράσκουσιν αἱ τέχναι καλῶς,
ἂν μὴ λάβωσι προστάτην φιλάργυρον.

Οὐκ ἔχει δὲ ὧδε; Χρηστὸς εἶ; μετάθου τὸν τρόπον, εὔξαιο μοχθηρίαις, ἐπιτήδευσον τὸ πρᾶγμα, καὶ πλοῦτον λάμβανε, πορνοβοσκῶν, ἢ καπηλεύων, ἢ ληϊζόμενος, ἢ πανουργῶν, ἢ ψευδομαρτυρῶν, ἢ συκοφαντῶν, ἢ δωροδοκῶν. Νίκην αἰτεῖς; ἢν δύνασαι λαβεῖν, ἐν πολέμῳ μὲν παρὰ μισθοφόρου, ἐν δικαστηρίῳ δὲ παρὰ συκοφάντου. Ἐμπορίαν αἰτεῖς; ἢν δίδωσι ναῦς, καὶ θάλαττα, καὶ πνευμάτων φορά· ἀγορὰ πρόκειται, ὤνιον τὸ χρῆμα. Τί τοῖς θεοῖς ἐνοχλεῖς; μηδὲν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν φοβηθῇς, καὶ πλουτήσεις, κἂν Ἱππόνικος ᾖς· νικήσεις, κἂν Κλέων ᾖς· αἱρήσεις, κἂν Μέλητος ᾖς. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς παρέλθῃς εὐχὰς, εἰς δικαστήριον παρελήλυθας ἀκριβὲς καὶ ἀπαραίτητον· οὐδεὶς ἀνέξεταί σου θεὸς εὐχομένου τὰ μὴ εὐκτὰ, οὐδὲ δώσει τὰ μή σοι δοτά. Ἐξεταστὴς καὶ λογιστὴς ἐφέστηκε ταῖς ἑκάστου εὐχαῖς πικρὸς, εὐθύνων τῷ τοῦ συμφέροντος μέτρῳ τὰ σά· οὐδὲ αὐτὸν μεταχειριῇ ἀναβιβασάμενος ὥσπερ εἰς δικαστήριον τὰς ὀρέξεις τὰς σὰς ἐλεεινὰ φθεγγομένας, οἰκτειρον βοώσας, πολλὴν τὴν κόνιν καταχεομένας τῆς κεφαλῆς, εἰ δὲ οὕτω τύχοι, καὶ ὀνειδιζούσας τῷ θεῷ,

Εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα.

Ἀλλ' ὁ θεὸς λέγει, Ἐπὶ ἀγαθῷ αἰτεῖς; λάμβανε, εἰ ἄξιος ὢν αἰτεῖς· ταῦτα ἔχοντί σοι οὐδὲν εὐχῆς δεῖ, λήψῃ καὶ [illegible]πῶν.

Tale est fatum, Atropos, Clotho ac Lachesis, in semel definitum, cui credita est omnis humana modo ergo, quum inexorabile sit fatum, quisqu plicet?

6. At neque, quæ a fortuna deveniunt, precib sunt, et multo quidem minus quam reliqua: nec principe insano agendum est, ubi nec consilium cium, nec temperatus affectus; sed furor, sed in rationis expers habitus, sed insani motus animi, libidinum vicissitudo summæ præsunt rei. T tuna, sine ratione, insana, improvida, surda, nationibus obnoxia; sed quæ, Euripi instar, refl que impellitur, nec ullam gubernatoris artem pa igitur aliquis instabili, insanæ, inæquali, procu gressu hominum remotæ rei, preces commendet fortunam sola ars restat. Quis autem faber pa trum a diis petat, artem quum habeat? quis te lum pulchrum, artem quum habeat? quis fab pulchrum clypeum, artem quum habeat? quis audaciam, virilem animum quum habeat? quis tatem, virtutem quum habeat?

7. Quid ergo, quod nec ad providentiam, ne nec ad artem spectat, nec ad fortunam, pete relinquitur? Opes petis? noli deos obtundere, petis: noli fatum obtundere, nihil necessarii fortunam obtundere, nec enim subvenit egen artem obtundere, Menandrum namque dicente

Misera senectus excipit
artes, ni dominum valde avarum invene

An non ita res se habet? Vir bonus es? mores improbitatem cole, ea res curæ sit tibi, lucri esto aut caupo, prædo aut veterator, perfidus aut pretio æquum bonumque perverte. Victoriam in bello a stipendiario milite, in judicio impetr pliantia. In mercatura petis lucrum? hoc navi ventorumque tibi perficient flamina; fori fortun nale est quod petis. De his quid deos obtundi renuncia, ditesces, vel si Hipponicus sis; in pra evades, vel si Cleo sis; aut si Melitus, causa st ad orandum accesseris deos, judicium intrasti inexorabile: nec enim peti quæ petenda non ferat deus; nec quæ danda non sunt, daturus rit atque examinat singulorum preces austere, tis normam dirigit tua; neque illum flectes, si ut vulgo fit in judiciis, cupiditates tuas flebilite tes, misericordiam implorantes, multum pul inspergentes, atque adeo, quod interdum fieri exprobrantes,

Si quando tua templa refeci.

Verum dicit deus; Bono fine petis? accipe, dignus. Si eo es animo, nihil precibus opus tacens accipies.

λλὰ Σωκράτης εἰς Πειραιᾶ κατῄει προσευξόμε-
θεῷ, καὶ τοὺς ἄλλους προετρέπετο, καὶ ἦν ὁ
κράτει μεστὸς εὐχῆς· καὶ γὰρ Πυθαγόρας ἠύ-
καὶ Πλάτων, καὶ ὅστις ἄλλος θεοῖς προσήγορος.
ὁ μὲν ἡγεῖ τὴν τοῦ φιλοσόφου εὐχὴν αἴτησιν
ν οὐ παρόντων· ἐγὼ δὲ ὁμιλίαν καὶ διάλεκτον
ς θεοὺς περὶ τῶν παρόντων, καὶ ἐπίδειξιν τῆς
ἢ, οἴει, τοῦτο εὔχετο ὁ Σωκράτης, ὅπως αὐτῷ
ι γένηται, ἢ ὅπως ἄρξει Ἀθηναίων; πολλοῦ
εῖ. Ἀλλ' εὔχετο μὲν τοῖς θεοῖς, ἐλάμβανε δὲ
τοῦ, συνεπινευόντων ἐκείνων, ἀρετὴν ψυχῆς,
χίαν βίου, καὶ ζωὴν ἄμεμπτον, καὶ εὔελπιν
τὰ θαυμαστὰ δῶρα, τὰ θεοῖς δοτά. Ἐὰν δέ
μὲν τῆς γῆς εὔπλοιαν αἰτῇ, παρὰ δὲ τῆς θα-
ὐκαρπίαν, καὶ παρὰ μὲν ὑφάντου ἄροτρον, παρὰ
νος χλανίδα, ἄπεισιν ἀτελὴς καὶ ἄδωρος καὶ
. Ὦ Ζεῦ, καὶ Ἀθῆνα, καὶ Ἄπολλον, ἐθῶν
ων ἐπίσκοποι, φιλοσόφων ὑμῖν μαθητῶν δεῖ,
ιετέραν τέχνην ἐρρωμέναις ψυχαῖς ὑποδεξάμε-
ον βίου καλὸν καὶ εὐδαίμονα ἐκκαρπώσονται·
σπάνιον μὲν τὸ τῆς γεωργίας ταύτης χρῆμα,
καὶ ὄψὲ παραγινόμενον. Ἀεῖ γε μὴν τοῦ
τούτου καὶ ὀλίγου ἐναύσματος τῷ βίῳ ἄλλοτε
ς σώμασι φανταζομένου, ὡς ἐν νυκτὶ πολλῇ
ς ὀλίγου· τὸ γὰρ καλὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐ
λεῖ γε μὴν πρὸς τοῦ ὀλίγου τούτου σώζεσθαι
. Ἂν δ' ἐξέλῃς τοῦ βίου φιλοσοφίαν, ἐξεῖλες
ζώπυρον, τὸ ἔμπνουν, τὸ ζωτικὸν, τὸ μόνον
ἐπιστάμενον· ὡς ψυχὴν σώματος ἐὰν ἀφέλῃς,
ὁ σῶμα· ὡς καρποὺς γῆς ἐὰν ἀφέλῃς, τὴν γῆν
ὡς ἥλιον ἡμέρας, τὴν ἡμέραν ἔσβεσας.

8. Atqui dices, In Piræeum ibat Socrates, ut preces suas deæ offerret, aliosque idem ut facerent, adhortabatur; nec aliud est Socratis vita, quam preces perpetuæ: etiam Pythagoras precatus est, ac Plato, et quisquis alius erat diis amicus. At tu, Hercules, preces philosophi petitionem eorum, quæ non habet, esse existimas; ego nihil aliud quam orationem esse puto, quam colloquium cum diis de bonis præsentibus, testimoniumque virtutis. Nisi forte divitias, aut Atheniensium magistratum, petiisse existimas Socratem. Ne dî sirint. Ille virtutem animi, tranquillitatem vitæ, mores inculpatos, plenam fiducia mortem, bona præclara, digna quæ donentur a diis, hæc ab illis petebat, quæ deinde a semet, illis concedentibus, sumebat ipse. Verum si quis a terra navigationem petat prosperam, a mari fructus uberes, a textore aratrum, penulam a fabro, inanis indonatusque abibit, repulsam feret. O Juppiter, Minerva, et Apollo, morum inspectores humanorum, non alios profecto quam philosophos habere vos discipulos decebat, qui artem vestram magno exciperent animo, ac vitæ messem colligerent pulchram ac felicem: at rara est hæc agriculturæ ratio; vix unquam, nec nisi sero, fructus ejus proveniunt. Raro tamen hoc et exiguo fomite, corporibus aliis aliter illucente, in vita humana opus est, sicut in multa nocte tenui luce; exiguum est enim in natura humana quod pulchrum est, et tamen ab exiguo hoc conservantur omnia. Quodsi e vita tollis philosophiam, fomitem ejus tollis, tollis id quod spirat et vivit; tollis id quod solum precari scit: sicut corpori animam si dempseris, rigidum et immobile reddidisti; terræ si ademeris fruges, eam excidisti; diei si solem, diem exstinxisti.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Τί ἐπιστήμη.

ποτ' ἐστὶ τοῦτο, ᾧ διαφέρει ἄνθρωπος θηρίου;
τέ ἐστιν, ᾧ διαφέρει ἀνθρώπου θεός; Ἐγὼ μὲν
ίων μὲν ἀνθρώπους ἐπιστήμῃ κρατεῖν, θεῶν
ῶσθαι μοχθηρίᾳ· θεὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπου σο-
ἄνθρωπος δὲ θηρίου ἐπιστημονέστερον. Ἄλλο
στήμην σοφίας ἡγεῖ; Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ μᾶλ-
ἣν ζωῆς· ἀλλὰ κοινὸν ὑπάρχον τὸ τῆς ζωῆς
τει πρὸς τὸ ἀθάνατον, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα
, κατὰ δὲ τὴν βραχύτητα τοῦ βίου σχίζεται·
γὰρ ζωὴ αἰώνιος, ἀνθρώπου δὲ ἐφήμερος.
ν εἴ τις ἦν δύναμις ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν ἀεὶ, καὶ
διηνεκῶς τὴν ὄψιν καὶ δέχεσθαι τὴν προσβο-
ρωτὸς, καὶ μηδὲν αὐτοῖς δεῖν καλυπτόντων
, μηδὲ ὕπνου πρὸς ἀνάπαυλαν, μηδὲ νυκτὸς
ίαν· κοινὸν μὲν ἦν τὸ ὁρᾶν ἐκείνοις τοῖς ὀφθαλ-
; ταύτην τὴν τῶν πολλῶν ὄψιν, διέφερε δὲ
εῖ· οὕτως ἀμέλει καὶ ἡ ἐπιστήμη, κοινόν τι

DISSERTATIO XII.

Quid sit scientia.

1. Quid est quod a bruto hominem distinguit? quid est quod ab homine distinguit deum? Ego reliquis animalibus antecellere scientia hominem judico, imbecillitatis causa esse infra deos; nam et homine sapientior deus est, et reliquis plus animalibus scit homo. Quid ergo, dicet aliquis, aliud scientiam vis esse quam sapientiam? Non magis quam vitam aliud quam vitam; quæ quum hominibus mortalibus cum deo communis sit immortali, qualitate eadem est, temporis vero brevitate distinguitur; deus enim semper vivit, homo in diem. Ut si, exempli gratia, dari aliquo in oculo facultas posset, quæ perpetuo aciem intenderet, lucem usque admitteret, nec palpebrarum involucro, nec relaxatione somni egeret, nec noctis quiete; huic oculo cum his nostris visus quidem communis esset, perpetuitate vero differret: ita deo hominique quum communis sit scientia,

ὅλου. διαφερόντως δμως ἔχει ἡ θεία πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην. Καὶ τὴν μὲν θείαν τάχα καὶ αὖθις εἰσόμεθα· νῦν δὲ δὴ ἔτι τὰ γνωρίσματα ἴωμεν, τί ποτ' ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἐπίστασθαι, καὶ εἰδέναι, καὶ μανθάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγοντες ἕξιν τινὰ θεωρίας τῇ ψυχῇ προστίθεμεν.

2. Ἆρα πᾶν ὅπερ ἡ αἴσθησις ἀθροίσασα τῇ κατὰ βραχὺ θεωρίᾳ, ἐμπειρίαν τοῦτο ὀνομάζουσα, προσαγάγῃ τῇ ψυχῇ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπισφραγίσηται ὁ λογισμὸς τῇ ἐμπειρίᾳ, τοῦτο φῶμεν ἐπιστήμην εἶναι; οἷον τὸ τοιονδὲ λέγω· οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι οὔπω ναῦν εἰδότες, ἐρῶντες ἐπωφελείας, ἀγόμενοι μὲν ὑπὸ τῆς χρείας, εἰργόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς θαλάττης, εἶδον ὄρνιν ἐξ ἀέρος καταπτάντα νηχόμενον, εἶδον δὲ καὶ φορυτὸν φερόμενον κούφως ὑπὲρ τοῦ κύματος, ἤδη δέ που καὶ δένδρον ἀπενεχθὲν ἐκ ποταμοῦ εἰς κλύδωνα· καὶ τάχα μέν τις καὶ ἄκων κατενεχθεὶς, κινῶν τὰ ἄρθρα, ἐξενήξατο, τάχα δὲ καὶ ἑκὼν ἐν παιδιᾶς μέρει· ἀθροίσασα δὲ ἡ πεῖρα τὴν ἔννοιαν τοῦ πλοῦ σχεδίαν τινὰ φαύλην τὸ πρῶτον ἐξειργάσατο, ὕλην κούφην ξυνδεόντων, αὐτοσχέδιον ναῦν· κατὰ βραχὺ δὲ προϊοῦσα ἡ αἴσθησις ὁμοῦ τῷ λογισμῷ ἐσοφίσατο καὶ ἐξεῦρεν ὄχημα κοῖλον, ἐρεσσόμενόν τε, καὶ ἐξ ἱστίων πλέον, καὶ ὑπὸ ἀνέμων φερόμενον καὶ ὑπὸ οἰάκων εὐθυνόμενον, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ἐπιστήμῃ μιᾷ τῇ κυβερνητικῇ. Φασὶ δὲ καὶ ἰατρικὴν εὑρῆσθαι τὸ ἀρχαῖον ὧδέ· κομίζοντες οἱ οἰκεῖοι τὸν κάμνοντα εἰς τῶν ἀγυιῶν τὴν ἐν τριβῇ, κατετίθεντο· ἐφιστάμενοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀνερωτῶντες τὸ ἄλγος ὅτῳ τὸ αὐτὸ ξυμπεσὸν, ἔπειτα ὤνατο ἢ ἐδωδῇ τινι, ἢ καύσει, ἢ τεμὼν, ἢ διαψήσας, παρετίθεντο ἕκαστοι ἰαῦτα τῷ κάμνοντι οἱ πεπονθότες πρότερον καὶ ὠφεληθέντες· ἡ δὲ ὁμοιότης τοῦ πάθους συναθροίσασα τὴν τοῦ ὠφελήσαντος μνήμην τῇ κατ' ὀλίγον ἐντεύξει ἐπιστήμην ἐποίησε τὸ πᾶν. Οὕτω καὶ τεκτονικὴ συνέστη, καὶ χαλκευτικὴ, καὶ ὑφαντικὴ, καὶ γραφικὴ, ὑπὸ τῆς πείρας ἑκάστη χειραγωγουμένη.

3. Εἶεν· τοῦτο ἐπιστήμην φῶμεν, ἐθισμὸν ψυχῆς πρὸς ὁτιοῦν τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ ἐπιτηδευμάτων· ἢ τοῦτο μὲν διατείνει καὶ ἐπὶ τὰ θηρία; καὶ αἴσθησις γὰρ καὶ πεῖρα οὐκ ἀνθρώπου ἴδιον· ἀλλὰ καὶ τὰ θηρία αἰσθάνεται, καὶ ἐκμανθάνει τι ὑπὸ τῆς πείρας, ὥστε καὶ τούτοις ὥρα μεταποιεῖσθαι σοφίας. Αἱ γέρανοι ἐξ Αἰγύπτου ὥρᾳ θέρους ἀνιστάμεναι, οὐκ ἀνεχόμεναι τὸ θάλπος, τείνασαι τὰς πτέρυγας ὥσπερ ἱστία, φέρονται διὰ τοῦ ἀέρος εὐθὺ τῆς Σκυθῶν γῆς· ἅτε δὲ οὐκ ἐν ῥυθμῷ ὂν τὸ ζῷον, ἀλλὰ ἐμβριθὲς μὲν τὰ μέσα, μακρὸν δὲ κατὰ τὸν αὐχένα, κοῦφον δὲ κατὰ τὸ οὐραῖον, ἀραιὸν δὲ κατὰ τὰς πτέρυγας, ἐσχισμένον δὲ κατὰ τὰ κῶλα, κλυδάζεται τὴν πτῆσιν, ὥσπερ ναῦς χειμαζομένη. Γοῦτο γνοῦσα ἡ γέρανος, ἢ αἰσθανομένη ἢ πειραθεῖσα, οὐ πρότερον ἀνίπταται, πρὶν ξυλλάβῃ λίθον τῷ στόματι ἕρμα εἶναι αὐτῇ πρὸς τὴν πτῆσιν. Ἔλαφοι ἐκ Σικελίας ἐπὶ Ῥηγίου περαιοῦνται, νηχόμεναι ὥρᾳ θέρους ἐπιθυμίᾳ καρπῶν· ἅτε δὲ ἐν μακρῷ πλῷ, ἐξασθε-

differt tamen in utroque. Et divinam quide tasse disseremus : nunc insistamus signis appareat quid in homine sit scire aliquid, c discere, et quibus denique nominibus aliis templandi tribuamus animæ.

2. Num ergo quodcunque longa singulari tione paullatim a sensibus collectum (vulgo dicunt) quisque ad animum transfert, si ipsoque usu confirmetur, scientiam dicamus? primi mortalium, quum inventæ nondum es commerciorum tamen amore ducerentur, qu exigebat, et prohibebat mare, avem forte delapsam viderunt, quæ aquis innataret; aut lias, quæ summis fluctibus facile veberen arborem quoque, quæ e fluvio in profundum quis etiam forte invitus in aquam decidit, u membra cœpit et evasit; fortasse etiam volens hoc tentavit : ita paullatim experientia notion collegit, cœpitque primum ratem quandam gata materia levi contexere, quasi navem ext hoc modo paullatim dum sensus et magistra pr excogitavit atque invenit vehiculum cavum, pellerent simul et vela ferrent, venti promov dirigeret; denique hujus conservationem gubernandi commisit. Ferunt medicinam q tus hoc modo esse inventam : ægrum sui pro deferebant quæ potissimum frequentabatur : stabant homines, de morbo quærebant, an i quis aliquando inciderit, et an fuerit aut cil igne, aut ferro, aut frictione sanatus : ita c communicabant singuli qui ex similibus malis atque similitudo morborum, remediorum si memoriam, paullatim in artem redegit id totu etiam ars fabrilis, ferraria, textura, pictura unaquæque ab experientia quasi manu ducta.

3. Sit ita : alicujus in homine operis aut ins tudinem, animæ conciliatam, scientiam dica cum brutis commune est homini? nec sensum perientiam recte aliquis propriam dixerit ho sentire bestiæ, et sæpius tentando aliquid poss atque adeo eo modo sibi vindicabunt sapientian vo tempore, quum calorem illius terræ ampli ex Ægypto sublimes discedunt, passisque ve leniter alis, recta Scythiam versus per aerem fer vero non ita concinna sit et æquilibris corpori stitutio (in medio enim corpore gravior, collo e rursus, quæ caudam pars tangit, levior; quæ est; pedes denique dispasti sunt illis et divisi ut non secus, quam navis quæ a ventis jact in aere. Id quum vel sensu, vel ipsa comp experientia, non prius in altum se attollit grus dem assumpserit ore, qui illi saburræ instar tum. Cervæ æstivo tempore pascendi caus circa Rhegium transmittunt; qui quum non e

ς ἀνέχουσα τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος· δὴ τὸν κάματον ὧδέ πως· νήχονται ἐπὶ ιέναι, ἀλλήλαις ἑπόμεναι, ὥσπερ στρατό- έρως βαδίζον· νήχονται δὲ, ἐπιθεῖσα ἑκάστη ;ν τῇ τῆς ἡγουμένης ἰξύϊ· ἡ δὲ στρατη- άξεως, ἐπειδὰν κάμῃ, ἐπὶ οὐραῖον μεθίστα- ·εῖται ἄλλη, καὶ οὐραγεῖ ἄλλη· ὡς ἐν τοῖς ις Ξενοφῶν μὲν οὐραγεῖ, ἡγεῖται δὲ Χειρί- ε καὶ στρατηγίας τακτικῆς μεταποιεῖται ρία.

ντε οὖν αἴσθησις μὲν καὶ πεῖρα οὐκ ἀνθρώ- ς δὲ ἀνθρώπου ἴδιον· καὶ οὐδὲν ἂν εἴη ἄλλο ιλὴν βεβαιότης λόγου ὁδεύοντος κατὰ τὰ ρωμένου τὰ συγγενῆ τῶν πραγμάτων, καὶ ς τὰ ἀνόμοια, καὶ τὰ ὅμοια συγκρίνοντος, ῖα συντιθέντος, καὶ τὰ συγκεχυμένα διαι- ιὶ τὰ ἀλλότρια χωρίζοντος, καὶ τὰ ἄτακτα ος, καὶ τὰ ἀνάρμοστα ἁρμοζομένου. Τοιοῦ- έλει καὶ ἀριθμητικὴ, καὶ γεωμετρία, καὶ αὶ ὅσαι ἄλλαι χειρουργίας ἀδεεῖς τῇ τοῦ λό- ἐπεξῆλθον τοῖς αὐτῶν νοήμασι καὶ ἐξειργά- αὶ μὴν Ὅμηρος οὐ ταύτας πρεσβυτάτας λέγει, παλαιὸς ἀνὴρ, καὶ ἀξιόχρεως δήπου ι, ἀλλὰ θαυμάζει τούτους μόνους, ὡς σο-

ἰητῆρα κακῶν, ἢ τέκτονα δούρων
τιν ἀοιδόν.

τιμίας. Ὁ μάντις σοφὸς, καὶ ὁ τέκτων σο- Ἀπόλλων δηπου, καὶ ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ Ἀσκλη- ιυ ὁμοίως τίμιος, καὶ ὁ Φήμιος. Μήποτ' ος μὲν ταῖς ἐπιστήμαις τὰς τιμὰς νέμει κατὰ ν μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν; Ἡμῖν ῃ θηρατέον, ἀλλὰ ὧδὶ λέγωμεν· ὅτι ἡ τοῦ ψυχὴ τὸ εὐκινητότατον οὖσα τῶν ὄντων καὶ κεκραμένη ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, τὸ θνητὸν αὐτῆς ξυντάττεται τῇ θηριώδει γὰρ τρέφει, καὶ αὔξει, καὶ κινεῖ, καὶ αἰ- κατὰ δὲ τὸ ἀθάνατον τῷ θείῳ ξυνάπτει, καὶ καὶ λογίζεται, καὶ μανθάνει, καὶ ἐπίσταται· μεβάλλουσιν αὐτῆς αἱ θνηταὶ φύσεις τῷ ἀθα- το πᾶν καλεῖται φρόνησις, διὰ μέσου οὖσα πρὸς αἴσθησιν. Καὶ ἐστὶν ἔργον ψυχῆς, ὡς ι, αἴσθησις· ὡς δὲ θείας, νοῦς· ὡς δὲ ἀνθρω- όνησις· ἀθροίζει δὲ αἴσθησις μὲν ἐμπειρίαν, δὲ λόγον, νοῦς δὲ βεβαιότητα· τὴν δὲ ἐξ ἁπάν- ίαν, ἐπιστήμην καλῶ· εἰ δέ τι δεῖ καὶ εἰκό- ρῳ, ἔστω ἡ μὲν αἴσθησις κατὰ τὴν ἐν τεκτο- υργίαν, ὁ δὲ νοῦς κατὰ γεωμετρίαν, ἡ δὲ ία καὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων ἡ τέχνη, διὰ μέσου ετρίας καὶ τεκτονικῆς, πρὸς μὲν τὴν χειρουρ- ήμη τις οὖσα, πρὸς δὲ γεωμετρίαν ἐλαττου- τὴν βεβαιότητα.

ληχε δὴ καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις ἐπι-

jectus, fit tandem ut deficiant, ægreque supra aquam sustollant verticem : ergo hoc modo laborem illum allevant : sigillatim omnes natant ordine, ut alteram sequatur altera, non aliter quam in longam seriem instructus procedit exercitus; sequentis cujusque caput anterioris incumbit lateri, atque ita natant, dum defatigetur prima, quæ agmen ducit; quod quum fit, illa in tergo locatur; aliaque semper agmen ducit, alia a tergo est : sicut in castris tergo Xenophon, fronti præest Chirisophus: ut etiam in aciei instruendæ peritia aliquid sibi vindicent hæc animalia.

4. Unde sequi videtur, nec sensum nec experientiam, sed rationem proprium esse hominis : neque aliud quid scientia fuerit, quam firma ratio, quæ constanti norma procedit; cujus proprium est in res cognatas inquirere, res dissimiles separare, similes componere, proprias conjungere, confusas discernere, alienas distinguere, quæ denique sine ordine sunt, in ordinem redigere; quæ parum congruunt, quadrare. Ejusmodi revera sunt et arithmetice, et geometrice, et musice, aut si quæ aliæ non manuum opera, sed vi rationis suas notiones aggressæ sunt et perfecerunt. Quas Homerus tamen, et antiquus homo, et, ni fallor, fide dignissimus, neutiquam primo statuit loco; sed potius hos, tanquam solos sapientes, miratur,

Aut vatem, medicumve, aut fabrum ligna secantem,
divinumve poetam

O æqualitatem admirabilem! Et vates ergo sapiens est, et faber sapiens, et medicus sapiens : æqualis videlicet honor Apollini et Æsculapio et Phemio. Quare vide ne ex inventione magis, quam utilitate, artes æstimet Homerus. Nobis vero non eo modo est investiganda veritas, sed sic potius : Anima hominum res est, quæ et facillime movetur, et omnium est velocissima; constatque ex humana partim, partim ex divina natura : pars ejus quæ mortalis est, belluinam quam proxime attingit; nam et augmentum cum iis habet commune et nutrimentum, tum id quod movetur in ea et sentit : pars quæ immortalis est, ad divinam accedit; nam et intelligit, et ratione utitur, et discit, et scientiæ fit compos : jam qua natura ejus, quæ mortalis est, maxime ad immortalitatem accedit, id omne prudentiam vocamus; cui medium inter scientiam ac sentiendi facultatem locum tribuimus. Itaque opus animæ, qua ratione caret, est sensus; qua divina est, intellectus; qua humana est, prudentia : sensus autem experientiam colligit, prudentia rationem, certitudinem intellectus : hæc si apte inter se concinneque concurrant omnia, jam scientiam esse dico. Quodsi a simili confirmandum est quod dicimus, confer sensum cum fabrili opera, cum geometria intellectum, prudentiam cum architectonice, quæ ars, in medio sita geometriæ et fabrilis operæ, ad hanc collata scientia erit, ad illam vincetur certitudine.

5. Jam hæc tria, scientia, prudentia, et experientia, na-

στήμη, καὶ φρόνησις, καὶ ἔμπειρία. Καὶ ἡ μὲν ἐμπειρία, περὶ πῦρ καὶ σίδηρον καὶ ἄλλας ὕλας πραγματευομένη, παντοδαπὰς ἐρανίζει τὰς χρείας τοῦ βίου ταῖς εὐπορίαις τῶν τεχνῶν. Ἡ δὲ φρόνησις ἐπιτεταγμένη τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι, καὶ οἰκονομοῦσα ταῦτα τῷ λογισμῷ, πρὸς μὲν ἐμπειρίαν ἐπιστήμης ἔχει λόγον, ἀπολείπεται δὲ ἐπιστήμης, καθόσον περὶ πρᾶγμα οὐχ ἑστὸς οὐδὲ ὡμολογημένον πραγματευομένη σχηματίζεται τῇ τούτου φύσει. Ὁ δὲ νοῦς τὸ τιμιώτατον ἐν ψυχῇ καὶ ἀρχικώτατον, καθάπερ ἐν πόλει νόμος, οὐκ ἐπ' ἀξόνων γεγραμμένος, οὐδὲ ἐπὶ στήλης ἐγκεχαραγμένος, οὐδὲ ὑπὸ ψηφισμάτων κεκυρωμένος, οὐδ' ὑπ' ἐκκλησίας κεχειροτονημένος, οὐδ' ὑπὸ δήμου ἐπηνημένος, οὐδ' ὑπὸ δικαστηρίου δεδοκιμασμένος, οὐδ' ὑπὸ Σόλωνος ἢ Λυκούργου τεθείς· ἀλλὰ θεὸς μὲν ὁ νομοθέτης, ἄγραφος δὲ ὁ νόμος, ἀχειροτόνητος δὲ ἡ τιμή, ἀνυπεύθυνος δὲ ἡ ἐξουσία. Καὶ μόνος ἂν εἴη οὗτος νόμος· οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ καλούμενοι, δόξαι ψευδεῖς καὶ διημαρτημέναι καὶ σφαλλόμεναι. Κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους καὶ Ἀριστείδης ἔφευγε, καὶ Περικλῆς ἐζημιοῦτο, καὶ Σωκράτης ἀπέθνησκεν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον τοῦτον νόμον καὶ Ἀριστείδης δίκαιος ἦν, καὶ Περικλῆς ἀγαθὸς ἦν, καὶ Σωκράτης φιλόσοφος. Ἐκείνων τῶν νόμων ἔργον δημοκρατία, καὶ δικαστήρια, καὶ ἐκκλησίαι, καὶ δήμου ὁρμαί, καὶ δημαγωγῶν δωροδοκίαι, καὶ τύχαι παντοδαπαί, καὶ συμφοραὶ ποικίλαι· τούτου τοῦ νόμου ἔργον ἐλευθερία, καὶ ἀρετή, καὶ βίος ἄλυπος, καὶ ἀσφαλὴς εὐδαιμονία. Ὑπ' ἐκείνων τῶν νόμων ἀθροίζεται μὲν τὰ δικαστήρια, πληροῦνται δὲ αἱ τριήρεις, ἐκπέμπονται δὲ οἱ στόλοι, τέμνεται γῆ, πολεμεῖται θάλαττα, Αἴγινα ἀνίσταται, Δεκέλεια τειχίζεται, Μῆλος ἀπόλλυται, Πλαταιαὶ ἁλίσκονται, Σκιώνη ἀνδραποδίζεται, Δῆλος καθαίρεται· ὑπὸ τούτων τῶν νόμων ἀρετὴ ἀθροίζεται, πληροῦται ψυχὴ μαθημάτων, οἰκεῖται οἶκος καλῶς, εὐνομεῖται πόλις, εἰρήνην ἄγει γῆ καὶ θάλαττα, οὐδὲν σκαιὸν, οὐδὲ ἀπάνθρωπον, οὐδὲ βαρβαρικὸν, πάντα εἰρήνης μεστὰ, καὶ ἐκεχειρίας, καὶ ἐπιστήμης, καὶ φιλοσοφίας, καὶ λόγων μουσικῶν.

6. Ὦ νόμοι νόμων πρεσβύτεροι, καὶ νομοθέται νομοθετῶν ἡμερώτεροι· οἷς ὁ μὲν ἑκὼν ὑπορρίψας ἑαυτὸν, ἐλεύθερος, καὶ εὔπορος, καὶ ἀδεὴς ἐφημέρων νόμων καὶ ἀνοήτων δικαστῶν· εἰ δέ τινες παράνομοι ἐν τούτοις καὶ ὕβρισταὶ ἄνδρες, ἔχουσι τὴν δίκην, οὐκ Ἀθηναίων καταψηφιζομένων, οὐδὲ τῶν ἕνδεκα ἀπαγόντων, οὐδὲ τοῦ δημίου προσφέροντος τὸ φάρμακον, ἀλλ' αὐτόθεν ἐξ αὐτοφυοῦς καὶ ἑκουσίου μοχθηρίας·

Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο.

Τοῦτον παραβὰς τὸν νόμον Ἀλκιβιάδης ἐδυστύχει, οὐχ ὁπότε αὐτὸν Ἀθηναῖοι ἐκ Σικελίας ἐκάλουν, οὐδ' ὁπότε ἐπηράσαντο αὐτῷ Κήρυκες καὶ Εὐμολπίδαι, οὐδ' ὁπότε ἔφευγεν ἔξω τῆς Ἀττικῆς· μικρὰ ταῦτα, καὶ καταδίκη εὐκαταφρόνητος (κρείττων γὰρ ἦν καὶ φεύγων Ἀλκιβιάδης τῶν οἴκοι μενόντων, οὗτος παρὰ Λακεδαιμονίοις

turalem in homine singulæ pro se promover
tatem. Et experientia quidem circa ignem e
quasque versatur materias, multarumque be
quælibet humanæ vitæ colligit commoda. P
in animi affectionibus munus exercet suum, q
quam materfamilias ex rationis dirigit præsc
experientia conferatur, scientiæ vicem gerit;
tia, eo superatur, quod nec certam circa rem
versetur, ejusque semper se accommodet nat
mens, summum animæ bonum, magnaque i
in ea est, quod lex in urbe; non quæ in tal
aut columnis inciditur, aut decretis sancitur,
suffragiis sciscitur, aut a populo approbatur,
recepta, aut a Solone lata est aut Lycurgo: eju
lator deus est, ipsa lex non scripta, et quæ
giis auctoritatem debet suam, neque eorun
cuiquam rationem reddit. Hæc sola lex est;
quas usus ita vocat, inanes merito opinion
male natas, falsas. Illis legibus Aristides d
sulat; quod mulctatur, Pericles; Socrates, q
at si alteram hanc spectes, quæ divina est,
des erat, vir bonus Pericles, vir sapiens Socr
opus est nimia populi potentia, judicia, co
plebis impetus, principumque ejus corruptel
incommoda plurima; hujus vero legis opus est l
tranquilla vita, stabilisque felicitas. Ex illar
frequenter in judicium curritur, triremes in
cuntur classes, terra vastatur, bello ardet m
ficit, muro Decelia cingitur, perditur Melu
Plataeæ, Scione diripitur, Delos lustratur;
virtus colligitur, præclaris impletur disciplin
privata honeste, publica præclaris regitur le
nusquam est, ubique terra marique parta s
usquam sinistrum, nihil inhumanum, nihil ba
plena sunt omnia, omnia fœderum, ubique
ubique sapientiæ studium, et liberales discip

6. O legibus antiquiores leges! o legislato
tiores legislatores! quibus si quis volens se s
ber pariter divesque aget, nec quotidianis
stultisque egebit judicibus: quicunque vero a
serint præscripto injusteque vixerint, pœnas
non quod Atheniensium damnentur suffragiis
cimviris abducantur, aut denique e ministri
venenum hauriant, minime; sed propria, se
voluntaria improbitate sua;

Crimine nam periere suo pœnasque dedere.

Hanc legem ut transgressus est Alcibiades, in
erat, non quum e Sicilia ab Atheniensibus ad
sam vocaretur, non quum a sacris præconibu
pidis devoveretur, non quum Atticam relinqu
garia hæc sunt, levissimæ hæ pœnæ sunt (
in exilio iis, qui manebant, erat Alcibiades;

δοκίμει, οὗτος Δεκέλειαν ἐπετείχισεν, οὗτος
ῃ φίλος, καὶ Πελοποννησίων ἡγεῖτο)· ἀλλ'
ιλκιβιάδου δίκη πρεσβυτέρα μακρῷ, πρεσβυ-
ρ καὶ πρεσβυτέρων δικαστῶν. Ἡνίκα ἐξῆλθε
καὶ ὑπὸ Σωκράτους κατεγινώσκετο, καὶ ὑπὸ
ἐξεκηρύττετο· τότε φεύγει Ἀλκιβιάδης, τότε
Ὦ καταδίκης πικρᾶς, καὶ ἀμειλίκτου ἀρᾶς,
ς πλάνης. Τοιγαροῦν Ἀθηναῖοι μὲν αὐτὸν
ες κατεδέξαντο· φιλοσοφία δὲ, καὶ ἐπιστήμη,
τοῖς ἅπαξ φεύγουσιν ἄβατος μένει καὶ ἀδιάλ-
Τοιοῦτον ἡ ἐπιστήμη, τοιοῦτον ἡ ἀμαθία.
δὲ καὶ τοὺς Μίνω νόμους ἐπιστήμην καλῶ,
ε μὲν ὁ Ζεὺς ἐν ἐνναετεῖ χρόνῳ, ἐμάνθανε
, εὐδαιμόνει δὲ τὸ Κρητῶν γένος. Καὶ τὴν
τὴν ἐπιστήμην καλῶ βασιλικὴν, ἣν ἐδίδασκε
Καμβύσης δὲ οὐκ ἐμάνθανεν, οὐδὲ Ξέρξης
Κῦρος μὲν γὰρ ἡγεῖτο Περσῶν, ὡς ποιμὴν
, σώζων τὸ αἰπόλιον καὶ τρέφων, καὶ Μή-
ῶν, καὶ Βαβυλωνίους λαμβάνων, καὶ μηδενὶ
βαρβάρῳ καὶ ἅρπαγι ἀναμιχθῆναι τῇ ἀγέλῃ·
δ' ἦν καὶ αὖθις Ξέρξης ἐκ ποιμένων ἀγαθῶν
εοι, κείροντες τὴν ἀγέλην, καὶ τῆς ἐπιστή-
αμένοι. Ἐγὼ καὶ τοὺς Λυκούργου νόμους
καλῶ μουσικήν. * *

Lacedæmonios exul vixit cum gloria, postea et Deceliam munivit, et amicus Tissaphernis, et dux fuit Peloponnesiis), sed vera illa, de qua loquor, Alcibiadis pœna multo antiquior, ab antiquiore irrogata lege antiquioribusque judicibus. Quum Lyceum relinqueret, quum a Socrate damnaretur, quum a philosophia proscriberetur, tum exulare cœpit Alcibiades, tum capi. O proscriptionem gravem! o diras implacabiles! o miserrimum errorem! Igitur postea etiam cum precibus receperunt eum Athenienses; philosophia vero, et scientia, et virtus, quem semel proscripserunt, nunquam admittunt, nunquam in gratiam recipiunt. Talis est scientia, talis ignorantia.

7. Ego vero et Minois leges scientiam vocare non dubitem, quam novem annis Juppiter docuit, Minos didicit, cum bono suo Cretensium gens sequebatur. Ego et virtutem Cyri regiam dico scientiam, quam docebat quidem Cyrus, non discebat tamen Cambyses, non discebat Xerxes. Cyrus enim Persis haud secus imperabat, quam pecoribus pastor: ille saluti gregis prospicit et pabulo, ille in Medos bellum movet, ille Babylonios invadit; lupis vero barbaris et rapacibus ne aditum quidem ad gregem permittit. Cambyses vero, et postea Xerxes, erant pro bonis pastoribus lupi improbi, gregem deglubentes vel absumentes, longissime remoti a scientia. Ego et Lycurgi leges voco scientiam musicam. * *

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος, ἢ τὰ τῆς ψυχῆς.

κί τι ἐξ ἀρχαίου ᾆσμα ἐν εὐχῆς μέρει,

: πρεσβίστα μακάρων,
τοῦ ναίοιμι
πόμενον βιοτᾶς.

τὸν ποιητὴν τοῦ ᾄσματος, τίνα καὶ οὖσαν
ταύτην ξύνοικον αὐτῷ ἐλθεῖν παρακαλεῖ κατὰ
Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑποπτεύω δαιμόνιόν τι εἶναι
εὐχῆς ἄξιον· οὐ γὰρ ἂν εἰκῇ οὐδὲ ἐκ τοῦ
τος κατηξιώθη ᾠδῆς, καὶ ἔμεινεν ᾀδόμενον.
τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον αὐτὸ ὑποπτεύω εἶναι,
κω ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ ὁ λόγος αὐτός· δύο
ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἁρμονίᾳ, ψυχῆς καὶ
εἰ μὲν οὐ πέφυκε ψυχὴ νοσεῖν, ἦν ἂν δήπου
ῦτο εὐχὴ σώματος, τοῦ καὶ πεφυκότος νοσεῖν
ἐρῶντος· εἰ δὲ ἀμφοῖν ὁμοίως συγκεκραμένων
ὁ κάλλιστον ὑπὸ τῆς φύσεως, ταραττομένων
παροινίας τῶν μερῶν, ἐπειδὰν πλεονεκτήσῃ
, ὡς ἐν πόλει δῆμος ἢ τύραννος, κωλύει τὰ
ιυμαίνεται αὐτῶν τῇ συμμετρίᾳ, καλοῦμεν
ν πλεονεξίαν, τὴν μὲν ψυχῆς, τὴν δὲ σώμα-
ὸς μὲν αὐτὸ ἑκάτερον ὁμοίως ὑγείας ἐνδεὲς,
πλησίον οὐ κατ' ἰσηγορίαν τάττεται· τὴν πο-
ῖν συμμετρίαν καὶ σωτηρίαν πρεσβίσταν

DISSERTATIO XIII.

Corporisne, an animi, graviores sint morbi.

1. Jam inde antiquitus carmen quoddam canitur, quod votum continet hujusmodi,

Divarum dea Sanitas,
tecum sit mihi vivere,
vitæ quod superest meæ!

Velim equidem ex poeta carminis audire, quænam sit illa sanitas, cujus sibi optat voto suo contubernium. Ego quidem et divinam esse rem arbitror, et quæ merito precibus expetatur; nec enim verisimile est, aut frustra in cantico celebratam esse, aut sine ratione hoc ab omnibus hodieque cani. Quod nisi me augurium fallit, vereque de ea judico, respondeat nobis pro poeta ipsa ratio: nam duo quum sint quæ constituunt hominem, anima et corpus, si quidem probari posset nullum esse morbum animæ, necessario sequeretur corporis hoc votum esse, quod et potest natura sua in morbum incidere, et cupit bene valere. Sin vero ita se res habet, ut utrumque simul naturæ quidem beneficio quam aptissime sit mixtum, sed facillime singulorum insolentiâ concitari soleat membrorum, quum aliquod plus æquo sibi vindicat eorum, ut in urbe populus aut tyrannus, non sibi modo sed et aliis officit, totumque, quo inter se cohærent amicissime, vinculum dissolvit (non minus autem hæc quam illa injusta dicitur cupiditas, quamvis animæ altera, altera sit corporis, et respectu quidem sui utrique æque sanitate opus est, respectu vero alterius non eadem definiri potest æqualitas): quæro utrius congruentia salus-

μακάρων ὀνομάζωμεν; Ἵνα δὴ καὶ τὴν ἑκατέρου νόσον ἐκ τοῦ ἐναντίου θεασώμεθα, ποτέρα τῷ ἀνθρώπῳ μεῖζον κακὸν, φέρε δὴ οὕτωσι τὸ πᾶν διαιτήσωμαι.

2. Ψυχὴ καὶ σῶμα ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν αὐτοῦ ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον, ὡς ἐν πόλει ἄρχων καὶ ἀρχόμενος· καὶ ἐστὶ καὶ ὁ ἄρχων πόλεως μέρος, καὶ οἱ ἀρχόμενοι παραπλησίως· πότερον δὴ τῶν μερῶν τούτων πρᾶττον κακῶς λυμαίνεται τῇ πόλει; Νοσείτω δῆμος ἐν δημοκρατίᾳ, ἀλλὰ Περικλῆς ὑγιαίνων, ἄρχων ἀγαθὸς, ἐπανορθοῖ τὴν τοῦ δήμου νόσον· νοσείτω Συρακοσίοις Διονύσιος τυραννικὴν νόσον, ἀλλ' ὁ δῆμος ὑγιαίνων ἐξασθενεῖ πρὸς τὴν σωτηρίαν. Βούλει δὴ τὸ μὲν σῶμα εἶναί σοι οἷον δῆμον, τὴν δὲ ψυχὴν ὥσπερ δυνάστην; θέασαι τοίνυν, καὶ παράβαλε τὴν εἰκόνα. Ὁ δῆμος πλέον ἢ ὁ ἄρχων, καὶ τὸ σῶμα πλέον ἢ ἡ ψυχή· δῆμος ἔμπληκτον, καὶ τὸ σῶμα ὅμοιον· δῆμος πολυμερὲς καὶ πολύφωνον καὶ πολυπαθὲς, * * δῆμος ἐξ ἀνομοίων πολλῶν καὶ παντοδαπῶν συγκεκραμένον, καὶ τὸ σῶμα ἐξ ἀνομοίων πολλῶν καὶ παντοδαπῶν συγκεκραμένον· δῆμος χρῆμα ὀξὺ ἐν ὀργαῖς, ἰσχυρὸν ἐν ἐπιθυμίαις, ὑγρὸν ἐν ἡδοναῖς, δύσθυμον ἐν λύπαις, χαλεπὸν ἐν θυμοῖς· ταὐτὰ καὶ σώματος πάθη, καὶ γὰρ ἐπιθυμητικὸν, καὶ αἰτητικὸν, καὶ φιλήδονον, καὶ ὁρμητικόν. Φέρε, καὶ τὸν ἄρχοντα τῷ ἄρχοντι εἰκάζωμεν. Ἄρχων ἐν πόλει προστακτικώτατον, καὶ τιμιώτατον, καὶ ἰσχυρότατον, ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ προστακτικώτατον, καὶ τιμιώτατον, καὶ ἰσχυρότατον· ἄρχων τῇ φύσει φροντιστικώτατον, καὶ λογιστικώτατον, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἡ ψυχή· ὁ ἄρχων αὐτεξούσιον, καὶ ἡ ψυχή. Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, τὴν ποτέρου νόσον χαλεπωτέραν φήσομεν, καὶ ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ ἐν πόλει; οὐ τὸ κρεῖττον νοσοῦν ἀνιαρότερον τῷ ὅλῳ; δῆμος μὲν γὰρ κάμνων, ὑγιαίνοντος ἄρχοντος, ἐν ἐλευθέρᾳ τῇ πόλει νοσεῖ· ἄρχοντος δὲ νοσοῦντος, δουλεία πόλεως. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, ψυχὴ σώματος τιμιώτερον· τὸ δὲ τοῦ τιμιωτέρου ἀγαθὸν, μεῖζον· τὸ δὲ τῷ μείζονι ἀγαθῷ ἐναντίον, μεῖζον κακόν· ἀγαθὸν δὲ μεῖζον ὑγεία ψυχῆς ὑγείας σώματος· μεῖζον οὖν κακὸν νόσος ψυχῆς νόσου σώματος. Ὑγεία μὲν σώματος τέχνης ἔργον, ὑγεία δὲ ψυχῆς, ἀρετῆς ἔργον· νόσος ψυχῆς μοχθηρία, νόσος σώματος δυστυχία· ἑκούσιον ἡ μοχθηρία, ἀκούσιον ἡ δυστυχία· ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια, μισεῖται τὰ ἑκούσια· τὰ ἐλεούμενα βοηθεῖται, τὰ μισούμενα κολάζεται· τὰ βοηθούμενα μέτρια, τὰ κολαζόμενα χείρω.

3. Πάλιν αὖ τὴν ὑγείαν ἐφ' ἑκατέρου σκόπει. Ἡ μὲν πάντων ἀδεής, ἡ δὲ πάντων ἐνδεής· ἡ μὲν εὐδαιμονίαν χορηγεῖ, ἡ δὲ κακοδαιμονίαν πορίζεται· ἡ μὲν ἄμοιρος κακοῦ, ἡ δὲ ἐπισφαλὴς εἰς μοχθηρίαν· τῇ μὲν ἀένεος ὑγεία, τῷ δὲ ἐφήμερος· τῇ μὲν βέβαιος, τῷ δὲ ἄστατος· τῇ μὲν ἀθάνατος, τῷ δὲ θνητή. Σκόπει καὶ τὰς νόσους. Νόσος σώματος εὐαπάλλακτος τῇ τέχνῃ, νόσος ψυχῆς δυσμετάβλητος τῷ νόμῳ· ἡ μὲν τὸν ἔχοντα ἀνιῶσα ποιεῖ πρὸς τὴν ἴασιν εἰκτικώτερον, ἡ δὲ ἐξαναλοῦσα τὸν ἔχοντα, ὑπερορᾶν τῶν νόμων παρασκευάζει· τῇ μὲν βοηθοῦσι θεοὶ, τὴν δὲ μισοῦσιν· πόλεμον οὐ κινεῖ

que *divarum dea* sit appellanda? Quare, ut utriusque morbi constet de utroque, uter sit malum, hoc modo rem totam decidamus.

2. Homo totus anima et corpus est; illa imperet; quemadmodum in urbe est magistratus, non minus autem urbis pars est qui paret, quam perat: utrius vero morbus plus nocet urbi? L populari populus; at recte valet Pericles, ir mus, et facile hunc populi morbum curabit: cusanis morbo tyrannico Dionysius; populus va servandæ par non est futurus. Vin' igitur p corpore, cum anima conferamus principem? utraque imagine contemplare et compone si est populus, quam imperator; et molis ma quam anima: stolidus est populus, tale est lus est multiplex, nec diversa tantum loquitur, [eodem modo corpus;] ex dissimilibus multis pulus et variis; eodem modo corpus; populi i libido violenta, voluptas est dissoluta, mœre flammatur sine modo: invenies eadem in cor libidine facile accenditur, et quidvis petit, v quitur, impetuosum est. Age, cum princip principem. Princeps in civitate lubenter sib perium, honorem, potestatem; anima in h appetit: princeps natura cogitabundus est, et ducta colligit; eodem modo et anima: prin est; ita et anima. Quæ quum ita sint, utri censebimus esse morbum et in urbe et in ho pars melior male affecta, plus nocet toti? sa gistratu, æger populus in libera civitate ægrot princeps male sanus est, servitutem servit breviter dicam, anima corpori præfertur ab o quod præfertur bonum, majus est; quod aute contrarium est, majus est malum: sanitas corporis sanitate majus bonum est; morbu morbo corporis majus est malum. Et corporis opus est; animæ vero, virtutis: animæ morb bitas; corporis, externa calamitas: voluntaria e invito evenit calamitas: quæ invito eveniunt, quæ a volente fiunt, odio persequimur: n auxilium, odium vero sequitur supplicium: j lio digna judicamus, meliora; quæ supplicio,

3. Rursus sanitatem utriusque in utroque sp quidem omnibus eget, altera nullo: altera largitur, altera infelicitatem confert: altera mali propendet fere ad improbitatem altera: alter sanitas, alterius in diem est: alterius solida, al est: immortalis alterius, mortalis alterius. Vide cissim. Morbus corporis arte curatur facillime, n lege difficulter restituitur: alter dolore suo effi æger desideret; alter absumtum eo redigit, ut temnat: alteri subsidium a diis paratum est, nullius unquam belli causa morbus exstitit e

ίσος σώματος, διὰ δὲ ψυχῆς νόσον οἱ πολλοὶ πόλεμοι· οὐδεὶς νοσῶν τὸ σῶμα συκοφαντεῖ, ἢ τυμβωρυχεῖ, ἢ ἀδικεῖται, ἤ τι ἄλλο δρᾷ κακὸν μέγα· * * νόσος σώματος ἀνιαρὸν τῷ ἔχοντι, νόσος ψυχῆς ἀνιαρὸν καὶ τῷ πλησίον.

4. Θέασαι τὸ λεγόμενον ὡδὶ σαφέστερον ἐπὶ πολιτικῆς εἰκόνος. Ἀθήνησιν ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει, καὶ ἀκμαζούσῃ πλήθει ἀνδρῶν καὶ μεγέθει ἀρχῆς καὶ δυνάμει χρημάτων καὶ εὐπορίᾳ στρατηγῶν, ὑπὸ Περικλεῖ δυναστεύοντι, λοιμὸς ἐμπεσών, ἐξ Αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ καταβὰς διὰ τῆς βασιλέως γῆς, καὶ τελευτήσας ἐκεῖ, καὶ ἱδρυθεὶς αὐτόθι, ἔφθειρε τὴν πόλιν· συνεπελάμβανε δὲ τῇ τοῦ κακοῦ ἐπιδημίᾳ καὶ ἐκ Πελοποννήσου πόλεμος. Δῃουμένης δὲ τῆς γῆς, καὶ φθειρομένης τῆς πόλεως, καὶ ἀναλισκομένων τῶν σωμάτων, καὶ μαραινομένης τῆς δυνάμεως, καὶ ἀπαγορεύοντος τῇ πόλει τοῦ σώματος, εἷς ἀνὴρ, οἷον ψυχὴ πόλεως, ὁ παραλῆς ἐκεῖνος, ἄνοσος καὶ ὑγιὴς μένων, ἐξώρθου τὴν πόλιν καὶ ἀνίστη, καὶ ἀνεζωπύρει, καὶ ἀντετάττετο τῷ νόσῳ καὶ τῷ πολέμῳ. Θέασαι δὴ καὶ τὴν δευτέραν εἰκόνα. Ὅτε μὲν ὁ λοιμὸς ἐπέπαυτο, καὶ τὸ πλῆθος ἔρρωτο, καὶ ἡ δύναμις ἤκμαζε· τότε δὴ τὸ ἀρχικὸν νόσημα τῆς πόλεως ἐνόσει νόσον δεινὴν καὶ ἐγγύτατα μανίας, καὶ κατελάμβανε τὸ πλῆθος, καὶ τὸν δῆμον συνοικεῖν προσηνάγκαζε. Ἦ γὰρ οὐχ οὗτος ὁ δῆμος καὶ Κλέωνι συνεμαίνετο, καὶ Ὑπερβόλῳ συνενόσει, καὶ Ἀλκιβιάδῃ συνεφλέγετο, καὶ τελευτῶν τοῖς δημαγωγοῖς συνετήκετο, καὶ συνεσφάλλετο, καὶ συναπώλλυτο, μόλις ἄλλοσε τὴν δειλαίαν καλοῦντος,

Δεῦρ' ἴθι, νύμφα φίλη, ἵνα θέσκελα ἔργα ἴδηαι;

καὶ δείκνυσι μὲν Ἀλκιβιάδης Σικελίαν, δείκνυσι δὲ Κλέων Σφακτηρίαν, καὶ ἄλλος ἄλλην γῆν ἢ θάλατταν, ἢ πυρέττοντι πηγὰς καὶ φρέατα. Ταῦτά ἐστιν ὑμῶν, πονηροὶ, τὰ θέσκελα ἔργα, φθορὰ καὶ ἀνάστασις, καὶ κακῶν ἀκμὴ, καὶ φλεγμονὴ νόσου. Τοῦτο δύναται καὶ ψυχῆς νόσος πρὸς σώματος νόσον παραβαλλομένη. ἀκεῖ σῶμα, καὶ ταράττεται, καὶ φθείρεται· ἀλλ' ἐὰν ἀνιστήσῃς αὐτῷ ψυχὴν ἐρρωμένην, ἀμελεῖ τῆς νόσου, καὶ ὑπερφρονεῖ τοῦ κακοῦ· ὡς Φερεκύδης ὑπερεφρόνει ἐν Σύρῳ κείμενος, τῶν μὲν σαρκῶν αὐτῷ φθειρομένων, ἡ δὲ ψυχῆς ἑστώσης ὀρθῆς, καὶ καραδοκούσης τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ δυσχρήστου τούτου περιβλήματος.

5. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε, οὐδὲ ἀκούσῃ εἶναι τῇ γενναίᾳ ψυχῇ φθορὰν σώματος· οἷον εἰ καὶ δεσμώτην ἐννοήσαις ὄντα σηπόμενον καὶ διαρρέον τὸ τειχίον τοῦ δεσμωτηρίου, ἀναμένοντα τὴν ἔκδυσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ σώματος, ἵνα ἐκ πολλοῦ καὶ ἀφεγγοῦς ζόφου, οὗ τέως ἐπορώρυκτο, ἀναβλέψῃ πρὸς τὸν αἰθέρα, καὶ ἐμπλησθῇ λαμπροῦ φωτός· ἢ οἶει ἄνδρα ἠσκημένον καλῶς καὶ διεκπεπονημένον τῷ σώματι ταραχθῆναι ἂν τῶν ἐνιδίων αὐτῷ διαρρηγνυμένων· ἀλλ' οὐκ ἂν ἀπορρίψαι αὐτὰ ἄσμενον, καὶ παραδοῦναι τὸ σῶμα τῷ ἀέρι, τὸν γυμνῷ, φίλον φίλῳ, ἐλεύθερον ἐλευθέρῳ; Τί ἄλλο ἡγεῖ τῇ ψυχῇ εἶναι τὸ δέρμα τοῦτο καὶ τὰ

rimorum animæ : nemo corporis vitio sycophantias struit, aut tumulis mortuorum, aut viventium insidiatur bonis, aut atrox aliquod committit facinus, [sed animæ vitio;] denique morbus corporis illi tantum molestus est, qui eo afficitur; animæ morbus etiam viciniæ omni.

4. Quod ut magis intelligas, e republica aliqua spectato exemplum. Magistratu Athenis Pericle, quo tempore et populi potestas ea in urbe fuit summa, neque minor hominum frequentia, et tam imperii magnitudine, opumque vi, quam ducum copia militarium floreret respublica, urbem pestis invasit. Hæc pestis ex Æthiopia ortum sumpsit, per Persiam descendit, Athenis vero quasi statione fixa desedit, totamque gravissime urbem afflixit. Huic malo Peloponnesiacum accessit bellum. Ergo et ager ab hostibus diripi, et urbs interire, nec homines tantum, sed et imperii paullatim deflorescere potentia, totum denique malo suo civitatis corpus succumbere. Restabat unus vir, velut urbis anima, Pericles ille, qui, quum morbi immunis esset ipse, rempublicam afflictam consilio erexit ac sustinuit, exstinctam propemodum excitavit, solus denique cum peste congressus est et bello. Jam comparato alterum exemplum. Quum jam pestis desiisset, prorsus populus valeret, reipublicæ de integro floreret potentia; tunc magistratus morbo conflictari cœpit gravissimo et qui parum ab insania abesset : hic morbus et plebem invasit, et populum contagione sua infecit. Quid enim? nonne et insania Cleonis, et morbus Hyperboli, et ardor Alcibiadis infecere populum, donec cum ducibus postremo suis defecit paullatim, cecidit, interiit, dum alius alio afflictam civitatem vocaret,

Huc age, Nympha, veni, divinaque conspice gesta?

et ut febricitanti fontes qui monstrat et puteos; ita Siciliam Alcibiades, Sphacteriam Cleo, alius denique terram aliam ostendit aut mare. Hæc, scelesti, gesta vestra sunt, quæ divina dicitis; pernicies manifesta et eversio, mali vis maxima ac fomes morbi. Idem valet morbus animi, si cum morbo conferatur corporis. Fac laborare corpus, torqueri, corrumpi; præsit illi vegeta anima et robusta, facile morbum contemnit, facile contemnit malum. Sic Pherecydes quum in Syro insula decumberet, supra morbum tamen erat; et quum paullatim carnes ejus liquescerent, erecta tamen stabat anima, nec aliud quam tempus exspectabat, quo inutiles has deponeret exuvias.

5. Ausim ego dicere, ne invita quidem, quæ generosa sit, anima corpus corrumpi : ut si vinctum tibi proponas hominem, qui dum carceris sui putrescere ac defluere paullatim muros videt, et ruinam minari, stat tantisper, exitumque e vinculis exspectat et libertatem; ut e multa illa densaque, in qua adhuc sepultus jacuerat, caligine cœlum suum videat, puraque luce penitus fruatur. Nisi forte hominem, qui multis se validisque corporis ad robur exercuit laboribus, laceras quum vestes suas intuetur, commoveri posse animo arbitreris; ac non abjecturum eas potius libenter, ut corpus suum aeri, nudum nudo, amicum amico, liberum libero permittat. Quid autem aliud animæ respectu

ὀστᾶ καὶ τὰς σάρκας, ἢ χλανίδια ἐφήμερα, καὶ ῥακία ἀσθενῆ καὶ τρύχινα; Ταῦτα καὶ σίδηρος διαρρήγνυσι, καὶ πῦρ τήκει, καὶ ἕλκη ἐπινέμεται. Ἡ μὲν οὖν ἀγαθὴ ψυχὴ καὶ διαπεπονημένη καὶ ἠσκημένη ἀμελεῖ, καὶ ὡς τάχιστα ἐφίεται γυμνωθῆναι· ὥστε κἂν ἐπιφθέγξαιτό τις τῷ γενναίῳ ἀνδρὶ, νοσοῦντα τῷ σώματι θεασάμενος, τὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἐκεῖνο,

Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει

Ἡ δὲ δειλὴ ψυχὴ κατορωρυγμένη ἐν σώματι, ὡς ἐρπετὸν νωθὲς εἰς φωλεὸν, φιλεῖ τὸν φωλεὸν, καὶ οὐδεπώποτε θέλει ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, οὐδὲ ἐξερπύσαι, ἀλλὰ καιομένῳ συγκάεται, καὶ σπαραττομένῳ συσπαράττεται, καὶ ἀλγοῦντι τῷ σώματι συναλγεῖ, καὶ βοῶντι συμβοᾷ.

Ὦ ποῦς, ἀφήσω σε;

ὁ Φιλοκτήτης λέγει. Ἄνθρωπε, ἄφες, καὶ μὴ βόα, μηδὲ λοιδοροῦ τοῖς φιλτάτοις, μηδὲ ἐνόχλει τὴν Λημνίων γῆν.

Ὦ θάνατε παιάν·

εἰ μὲν ταῦτα λέγεις ἀλλαττόμενος κακὸν κακοῦ, οὐκ ἀποδέχομαι τῆς εὐχῆς· εἰ δὲ ἡγεῖ τῷ ὄντι τὸν θάνατον παιᾶνα εἶναι καὶ ἀπαλλακτὴν κακοῦ καὶ ἀπλήστου καὶ νοσεροῦ θρέμματος, ἡγεῖ καλῶς· εὔχου, καὶ κάλει τὸν παιᾶνα.

6. Καὶ δὴ φέρων με ὁ λόγος εἰς παράδειγμα ἐμβέβληκε σαφέστερον οὗ πάλαι ποθῶ ἐνδείξασθαι ὑμῖν. Ἐν γὰρ τοῖς Ἀχαιοῖς τότε ἦν που σώματα μυρία,

Ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ,

ὑγιῆ πάντα, ἄνοσα, καὶ ἰσχυρὰ, καὶ ἄρτια, τῷ τῶν πολεμίων τείχει περιχεόμενα ἐν δεκαέτει χρόνῳ ἐπέραινεν οὐδὲν, οὐχ ὁ Ἀχιλλεὺς διώκων, οὐχ ὁ Αἴας μένων, οὐχ ὁ Διομήδης ἀναιρῶν, οὐχ ὁ Τεῦκρος τοξεύων, οὐχ ὁ Ἀγαμέμνων βουλευόμενος, οὐχ ὁ Νέστωρ λέγων, οὐχ ὁ Κάλχας μαντευόμενος, οὐχ ὁ Ὀδυσσεὺς σοφιζόμενος. Ἀλλ' ὁ θεὸς λέγει· Ὦ καλὰ καὶ γενναῖα γῆς Ἑλλάδος θρέμματα, μάτην πονεῖτε, μάτην διώκετε, κενὰ τοξεύετε, κενὰ βουλεύεσθε· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἕλοιτε τουτὶ τὸ τεῖχος, πρὶν ὑμῖν ἐπίκουρος ἔλθῃ ψυχὴ μὲν ἐρρωμένη, σῶμα δὲ νοσοῦν, ὀδωδὸς καὶ χωλεῦον, καὶ διαβεβρωμένον ὑπὸ τῆς νόσου. Οἱ δὲ ἐπείσθησαν τῷ θεῷ, καὶ ἤγαγον ἐκ Λήμνου σύμμαχον, ψυχὴν μὲν ὑγιᾶ, σῶμα δὲ νοσοῦν.

7. Εἰ δὲ βούλει, σκέψαι μεταβαλὼν τῆς ψυχῆς νόσον ἐν σώματι ὑγιεινῷ. Νοσεῖ ψυχὴ τὴν ἡδονῆς νόσον, τήκεται, καὶ μαραίνεται· τί χρήσῃ τῷ νοσοῦντι; τίς ὄνησις σώματος τοιαύτῃ ψυχῇ; Σαρδανάπαλλος νοσεῖ· οὐχ ὁρᾷς ὡς καὶ ἐπὶ τὸ σῶμα αὐτῷ τὸ κακὸν ἔρχεται; ἐντρίβεται ὁ δύστηνος, καὶ λεαίνεται, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ συντήκεται, καὶ οὐκ ἀνεχόμενος τὴν νόσον, ἐπὶ πῦρ ἦλθεν. Νοσεῖ Ἀλκιβιάδης· πῦρ αὐτὸν ἐπινέμεται

esse hanc pellem, hæc ossa, has carnes, quai penulam, aut pannos tenues, vel scruta, arbi et ferrum scindit, et ignis consumit, et depascur Præclara igitur, multisque ac validis subacta la gligit ea anima, neque aliud petit, quam ut act tur : ut merito aliquis, qui fortem corporis in n hendit virum, illud quod de Ulysse dicitur, de possit,

E pannis quantos genuum pater exhibet orb

Degener vero sepulta in corpore latet anima, amat suum, non secus quam, quæ humi se sua belluæ; nec mutat illud unquam, neque comburitur, discerpitur, dolet, ejulatur una suo.

Ten', pes, relinquam?

inquit Philoctetes ille. Tu vero relinque eun ne clama, neve amicis propterea tuis maledi mniorum terræ infestus esto.

O mors, malorum medice!

hæc si quasi commutaturus cum malo malum tuum non accipio : sin revera existimas mort quam medicum vindicemque improbi hujus e quod nec expleri unquam potest nec conval sentis; perge supplicare, medicum implora.

6. Verum enimvero ejus, quod dudum p studeo, disertius mihi exemplum ipsa sua spo vit oratio. Vigebant enim inter Græcos infir poris corpora, quot

Vere novo frondes aut flores parturit annus;

quæ quum valerent optime, et sine morbo robore præterea membrisque essent integris, circumfusi per decennium, laborem irritum h quicquam effecit Achilles, dum hostes persequ dum sustinet, nec Diomedes dum mactat, non non consilio Agamemno, nec oratione Nestor tione Calchas, nec dolis Ulysses. Verum d dite, præstantissimi, inquit, Græciæ alumni, ratis, frustra fugatis hostem, frustra sagitt frustra consilium initis : nec enim spes est expugnetis mœnia, nisi auxilium impetretis cujus recte valet anima, corpus vero gravi male putet, claudicat, morbo exesum est. audientes sunt deo, sociumque belli e Lemn hominem cui sana anima, ægrum esset corpu

7. Jam vice versa, si placet, animæ mor considera corpore. Voluptatis morbo anima quitur, tabescit : quid facias hoc ægro? quid co animæ ejusmodi? Hoc morbo Sardanapallus lal vides gliscere malum et ad corpus quoque fricat se miserrimus mortalium, et depilat, tabescunt, donec de morbo desperat suo, et in jacit. Laborat et Alcibiades : magna vehemen

ν καὶ ἄγριον, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐπιταράττει ἐγ-
ετα μανίας, καὶ περιφέρει πανταχοῦ, ἀπὸ μὲν Λυ-
ου ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν
ητταν, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάττης ἐπὶ Σικελίαν, κἀκεῖθεν
Λακεδαίμονα, εἶτα παρὰ τοὺς Πέρσας, καὶ ἀπὸ
σῶν ἐπὶ Σάμον, καὶ ἀπὸ Σάμου ἐπὶ τὰς Ἀθήνας,
ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον αὖθις, καὶ πανταχοῦ. Νο-
Κριτίας νόσον πικρὰν καὶ παντοδαπὴν, καὶ οὐκ
μον, οὐδὲ ἀνασχετὴν τῇ πάσῃ πόλει. Καίτοι τού-
τὰ σώματα ὑγιῆ καὶ ἄρτια· ἁδρὸς μὲν γὰρ ὁ Σαρ-
ίπαλλος, καλὸς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης, ἰσχυρὸς δὲ ὁ
τίας· ἀλλὰ τὴν ὑγείαν ἐπὶ τούτων μισῶ. Νοσείτω
τίας, ἵνα μὴ τυραννῇ· νοσείτω Ἀλκιβιάδης, ἵνα μὴ
Σικελίαν Ἀθηναίους ἄγῃ· νοσείτω Σαρδανάπαλλος
ιτιον γὰρ αὐτῷ διὰ νόσον κεῖσθαι μᾶλλον ἢ διὰ
ήν), μᾶλλον δὲ φθειρέσθω πᾶς, ὅτῳ ἐπιρρεῖ ἀέναος
ηρία. Ὥσπερ γὰρ τὰ ἑρπητικὰ τῶν ἑλκῶν τοῖς
σιν ἐμπεσόντα πρόσω νέμεται, καὶ τοῦ ὑγιαίνον-
ι ἀεὶ προσαπόλλυσι, καὶ πρὸς τὰς ἰάσεις ἀγριαίνει,
ἂν ἡ τέχνη τὴν κρηπῖδα καὶ τὴν ἕδραν τοῦ νοσή-
ς ἐκτέμῃ· ὡς δὲ καὶ ὅτῳ ὕπουλος καὶ διαβεβρωμένη
σαθρὰ οὖσα ἡ ψυχὴ ἐπινέμεται πρόσω τε καὶ τὰ
πίον ἀεὶ καταλαμβάνει, ἐκτιμητέον δὴ αὐτῆς καὶ
ρετέον τὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων, ὡς λῃστοῦ
ς, ὡς ἀκολάστου ὀφθαλμοὺς, ὡς λίχνου γαστέρα.
γὰρ ἐπιστήσῃς τῇ νόσῳ δικαστὰς καὶ δεσμωτήρια
ἡμίους, τὸ κακὸν φθάνει, καὶ ἕρπει, καὶ προλαμ-
ι· ἀμήχανος γὰρ ἡ πονηρίας ὀξύτης, ἐπειδὰν ἅπαξ
ψυχῆς ἐμπεσοῦσα ἐπιλάβηται ὕλης πονηρᾶς, καὶ
ίας ἀδεοῦς, καὶ ἀνεπιτιμήτου τόλμης.

matio hominem depascitur, mentem turbat et ad furorem proxime adducit, huc illuc impellit, e Lyceo ad concionem, e concione ad mare, a mari in Siciliam, e Sicilia Lacedæmonem, e Lacedæmone ad Persas, a Persis Samum, Samo Athenas, Athenis iterum ad Hellespontum, et quo non tandem? Laborat et Critias gravi morbo varioque, quem nec sanare medicus, nec ferre potest urbs tota. His tamen nihilominus sana concedes esse corpora, membra integra; validus enim Sardanapallus, fortis Alcibiades, robustus est Critias : quorum tamen mihi non probatur sanitas. Æger sit Critias, quo ne tyrannidem exerceat; æger sit Alcibiades, quo ne in Siciliam Athenienses vehat; æger sit Sardanapallus (melius enim morbo decumbet, quam voluptate) : imo funditus potius intereat cui nova semper ac perpetua suppullulat improbitas. Nam ut vulnera ea, quæ serpunt, corpus si semel invaserint, pergunt semper, partesque sanas sensim progrediendo corrumpunt, et sanationi refragantur, donec fundamentum mali sedemque ars exciderit : eodem modo quum partem aliquam purulenta morboque infecta suo ac corrupta invasit anima, latiusque serpere et corripere vicina cœpit, excidendæ et procul ab ea removendæ sunt vires corporis vitiis idoneæ; ut in latrone manus, in libidinoso oculi, in belluone venter. Si judicem enim solummodo carceremque adhibere huic morbo paras et tortorem, frustra es; occupabit malum, serpetque semper, et gliscet : inexpugnabilis est enim improbitatis velocitas, postquam semel animam occupavit, in eaque dignam se materiam, licentiam nimirum impudentem atque effrenem invenit audaciam.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Τί τὸ δαιμόνιον Σωκράτους. Α.

Θαυμάζεις εἰ Σωκράτει συνῆν δαιμόνιον, φίλον, ιὸν, ἀεὶ παρεπόμενον, καὶ μόνον οὐ τῇ γνώμῃ ὃ ἀνακεκραμένον, ἀνδρὶ καθαρῷ μὲν τὸ σῶμα, ῷ δὲ τὴν ψυχὴν, ἀκριβεῖ δὲ τὴν δίαιταν, δεινῷ ονεῖν, μουσικῷ δὲ εἰπεῖν, εἰς δὲ τὸ θεῖον εὐσεβεῖ, δὲ τὰ ἀνθρώπινα; Τί δήποτε οὖν τοῦτο μὲν θαυ-ς, γύναιον δὲ τὸ τυχὸν Δελφικὸν Πυθοῖ, ἢ Θεσ-ὸν ἄνδρα ἐν Δωδώνῃ, ἢ Λίβυν ἐν Ἄμμωνος, ἢ ε ἐν Κλάρῳ, ἢ Λύκιον ἐν Ξάνθῳ, ἢ Βοιωτὸν ἐν ηνίου, τούτους ἅπαντας οὐ θαυμάζεις τῷ δαιμονίῳ ἡμέραι συγγιγνομένους, καὶ οὐ τὰ σφίσι μόνον ιτέα ἢ μὴ γιγνώσκοντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις χρη-βοῦντας καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ; ἢ διότι ἡ μὲν ιαντις καθίζουσα ἐπὶ τρίποδος, ἐμπιμπλαμένη ονίου πνεύματος, χρησμῳδεῖ· ὁ δὲ ἐν Ἰωνίᾳ ὑπο-ς, ὕδωρ ἐκ πηγῶν ἀρυσάμενος καὶ πιὼν, μαντικῶς· οἱ δὲ χαμεῦναι, καὶ ἀνιπτόποδες, ἐν Δωδώνῃ πεύσοντες δρῦν, παρ' ἐκείνης, ὡς ὁ Θεσπρωτῶν ;, μαθόντες χρησμῳδοῦσιν;

DISSERTATIO XIV.

Quid sit Socratis deus. I.

1. Miraris deum quendam adfuisse Socrati, amicum, et futuri præscium, comitem vitæ individuum, mentique illius tantum non infusum; homini, qui et corpore purissimus, et animo optimus, et vivendi ratione perfectissimus, et in dicendo esset suavissimus, qui pie cum deo, sancte cum hominibus versabatur? Cur hoc, inquam, miraris, nec miraris tamen vulgarem mulierculam Delphicam Pythone, aut virum Thesprotum Dodonæ, aut in Ammonis templo Libycum, aut Ionicum Clari, aut Lycium Xanthi, aut in Apollinis Ismenii æde Bœotum, aliosque multos quotidie cum deo agere; nec in rebus tantum suis, quid aut fugiendum sit aut sequendum, novisse, sed et aliis, qua publice, qua privatim, reddere oracula? an quia fatidica illa antistes tripodi insidet, divinoque afflata spiritu responsa edit? aut quia vates ille Ionicus, aqua e fontibus hausta et potata, futura discit? aut quia humicubæ illi et siccipedes Dodonæ quercum colunt, ejusque instinctu, ut Thesproti tradunt, et discunt futura, et aliis dicunt?

2. Ἐν Τροφωνίου γε μὴν (καὶ γὰρ τοῦτο μαντεῖόν ἐστιν ἐν Βοιωτίᾳ ἥρως Τροφωνίου περὶ Λεβαδίαν πόλιν) ὁ δεόμενος συγγενέσθαι τῷ δαιμονίῳ, ἐνσκευασάμενος ὀθόνῃ ποδήρει καὶ φοινικίδι, μάζας τε ἐν χεροῖν ἔχων, εἰσδύεται ὕπτιος κατὰ στομίου στενοῦ· καὶ τὰ μὲν ἰδὼν, τὰ δὲ ἀκούσας, ἄνεισιν αὖθις ὑποφήτης αὐτάγγελος. Ἦν δέ που τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα περὶ λίμνην Ἄορνον οὕτω καλουμένην μαντεῖον ἄντρον, καὶ θεραπευτῆρες τοῦ ἄντρου ἄνδρες ψυχαγωγοί, οὕτως ὀνομαζόμενοι ἐκ τοῦ ἔργου. Ἐνταῦθα ὁ δεόμενος ἀφικόμενος, εὐξάμενος, ἐντεμὼν σφάγια, χεάμενος χοὰς, ἀνεκαλεῖτο ψυχὴν ὅτου δὴ τῶν πατέρων ἢ φίλων· καὶ αὐτῷ ἀπήντα εἴδωλον, ἀμυδρὸν μὲν ἰδεῖν καὶ ἀμφισβητήσιμον, φθεγκτικὸν δὲ καὶ μαντικόν· καὶ συγγενόμενον ὑπὲρ ὧν ἐδεῖτο, ἀπηλλάττετο. Τοῦτό μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον καὶ Ὅμηρος γνοὺς, προσθεὶς τῷ Ὀδυσσεῖ τὴν ἐπ' αὐτῷ ὁδὸν, ἐκτοπίσαι τὸ χωρίον ποιητικῶς μάλα τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάττης.

3. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ὥσπερ ἐστὶ (καὶ σώζεται καὶ νῦν, τὰ μὲν αὐτὰ ἐκεῖνα οἷα ἦν, τῶν δὲ ἴχνη σαφῆ ἔτι λέλειπται τῆς περὶ αὐτὰ θεραπείας τε καὶ κομιδῆς), θαυμαστὸν εἰ ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἡγεῖται ἄτοπά τε εἶναι καὶ ἔξω τρόπου, οὐδὲ ἀμφισβητεῖ περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν πίστιν παραδοὺς τῷ χρόνῳ εἴσεισιν ἕκαστος μαντευσόμενος, καὶ ἀκούσας διαπιστεύει, καὶ πιστεύσας χρῆται, καὶ χρησάμενος τιμᾷ· εἰ δὲ ἀνὴρ φύσει τε κεχρημένος γενναιοτάτῃ, καὶ παιδείᾳ σωφρονεστάτῃ, καὶ φιλοσοφίᾳ ἀληθεστάτῃ, καὶ τύχῃ δεξιωτάτῃ, συγγίγνεσθαι τῷ δαιμονίῳ ἠξιώθη πρὸς τοῦ θεοῦ, θαυμαστὸν δοκεῖ καὶ ἄπιστον, καὶ τοῦτον, ὅσον αὐτῷ ἱκανὸν εἶναι, χρησμῳδεῖν, οὐκ Ἀθηναίοις, μὰ Δία, περὶ τῶν Ἑλληνικῶν κακῶν βουλευομένοις, οὐδὲ Λακεδαιμονίοις περὶ στρατείας μαντευομένοις, οὐδὲ εἴ τις Ὀλυμπίαζε ἀγωνιούμενος περὶ νίκης ἠρώτα, οὐδ' εἴ τις εἰς δικαστήριον καθιστάμενος, εἰ αἱρήσει, διεπυνθάνετο, οὐδ' εἴ τις ἤρα χρημάτων, εἰ πλουτήσει, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐπὶ μηδεμιᾷ προφάσει ἀξιόχρεῳ πραγματευομένων, ὑπὲρ ὧν ὁσήμεραι ἐνοχλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοὺς θεούς (τάχα μὲν γὰρ καὶ ταῦτα ἦν ἱκανὸν καὶ τὸ Σωκράτους δαιμόνιον διειδέναι, εἴπερ ἦν μαντικόν· καὶ γὰρ ἰατρῶν ὅστις αὐτῷ ἱκανὸς καὶ ἄλλῳ, ὁ ἄριστος, καὶ τεκτόνων καὶ σκυτοτόμων καὶ τῶν ἄλλων ἑξῆς καὶ ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων)· ἀλλὰ ταύτῃ γε ὁ Σωκράτης ἐπλεονέκτει, τῷ νῷ ταῖς τῶν θεῶν φωναῖς συγγιγνόμενος, ὅτι τὰ αὐτοῦ ἐν καλῷ διατιθέμενος τῇ πρὸς τὸ δαιμόνιον συνουσίᾳ, τοῖς ἄλλοις ἀνεπιφθόνως τε καὶ ὅσα ἀνάγκη προσεφέρετο.

4. Εἶεν· τοῦτο μὲν, φήσει τις, πείθομαι, ὅτι κατ' ἀρετὴν τρόπου καὶ φύσεως γενναιότητα ἠξιώθη ὁ Σωκράτης δαιμονίου συνουσίας· τί δὲ καὶ ἦν τὸ δαιμόνιον, ποθῶ μαθεῖν. Ἐὰν πρῶτον, ὦ τὰν, ἀποκρίνῃ μοι, πότερον ἡγεῖ τι εἶναι δαιμονίων γένος ἐν τῇ φύσει, ὡς θεῶν, ὡς ἀνθρώπων, ὡς θηρίων, ἢ μή· γελοῖον γὰρ

2. Sed et in Trophonii antro (nam et hic Lebadiam locus vaticiniis est destinatus, ab Trophonio) qui consulere deum vult, puniceo amictu, libaque in manibus gestans, per angu ingreditur ostiolum, ubi nonnulla postquam partim audivit, erepit iterum, suus sibi effi pres. Dicitur et in Italia circa magnam G procul a lacu', quem Aornon vocant, antru cum, cui homines præsunt, qui ab animarur quæ ibi fit, nomen habent. Huc qui oracul set, precibus conceptis, cæsa victima, libam effusis, cujuscumque vellet, sive majorum, s suorum, umbram ciebat : quo facto prodibat nec visu facilis, nec cognitu, quæ tamen et esset et divinandi peritia; quumque de iis, q tur, respondisset, evanuit. Hoc oraculum Homerus quoque videtur, suumque eo dedu quamvis poetica licentia locum illi longe extra assignarit.

3. Quodsi hæc vera sunt, sicut sunt rever sertim quædam illorum, sicut tum fuerant, tur, in reliquis autem manifesta cultus illiu supersint vestigia; illud tamen admiration neminem hæc quidem ut inepta aut absurd in dubium vocare eorum potentiam; sola præscriptione persuasus quivis oraculum p quæ audivit, credit; postquam credidit, quam consuluit, veneratur : si vero homo, generosissima, et institutione apte tempe semper addictus sapientiæ, nec fortunæ desti hoc a deo immortali sit consecutus, ut di quo agimus, dei consortio haberetur; mir fide indignum, hunc etiam, quantum sibi satis potuisse; non ut Atheniensibus de malis Gra tibus oracula redderet, aut Lacedæmoniis consulentibus, aut si quis in Olympicis ludi certaturus de victoria quæreret, aut avarus alii de aliis ejusmodi parvæ rei negotiis, pr die deos obtundunt homines (non quod hæ raverit deus Socratis, siquidem futurarur esset rerum; nam et medicus, et faber, e in reliquis eodem modo facultatibus scientiis habetur, qui et sibi sufficit et aliis) : sed ho Socrates, deorum voces contemplans men cutus, ut primo vitam suam honeste, tanti institueret; aliis deinde, quoties necessit invidia sese exhiberet.

4. Esto! dicet aliquis, hæc ita se habere temque, qua virtute erat indolisque præsta ad consortium dei admissum fuisse non ne fuerit hic deus, scire velim. Si quidem respondeas, utrum esse in natura credas h quos dæmonas dicimus, sicut deos esse cre nes, sicut belluas, an vero contra; ridic

, τί ἦν τὸ δαιμόνιον Σωκράτους, τὸ πᾶν · οἷον εἰ καὶ νησιώτης ἀνὴρ, ἀθέατος τοῦ ἵπ- ; καὶ ἀμαθέστατος, ἀκούων ὅτι ἦν Μακεδόνι ῆμα ὁ Βουκεφάλας, ὄχημα ἐκείνῳ μὲν τιθα- δὲ ἄλλοις ἄβατον, ἔπειτα ἀνερωτῴη, τί ἦν Βουκεφάλας· ἠπόρησε γὰρ ἂν ὁ διηγούμενος, : ἀθέατον τῆς ἵππων φύσεως, εἰκόνος σαφοῦς. :, οἱ νῦν ἀποροῦντες περὶ τοῦ δαιμονίου τοῦ :, Ὁμήρῳ οὐ συνεγένοντο διηγουμένῳ ταὐτὰ ιηγεῖτο; περὶ μὲν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτι ἐν ἐκ- ρατιωτικῇ δημηγορῶν, διενεχθεὶς πρὸς τὸν ια, σπώμενος τὸ ξίφος, ὡς παίσων, κωλύεται ίου· Ἀθηνᾶν καλεῖ τὸ δαιμόνιον. Αὕτη , ὀργιζομένῳ αὐτῷ παρεγένετο,

ὄπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἕλε Πηλείωνα.

ὴν ταύτην Ἀθηνᾶν λέγει ἐπὶ τοῦ Διομήδους·

· αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἢ πρὶν ἐπῆεν, γινώσκοις ἠμὲν θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

ῷ Τηλεμάχῳ, μέλλοντι συγγίγνεσθαι βασι- έρῳ, αἰδουμένῳ καὶ ἀπορουμένῳ ὁ ἑταῖρος

·', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, καὶ δαίμων ὑποθήσεται·

ησι τὴν αἰτίαν τῆς παρὰ τοῦ δαιμονίου ἐλ-

Οὐ γὰρ ὄίω
ἰεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

ου αὖθις,

ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

ου,

υδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη ος καὶ θάρσος.

ου,

θηκεν ἐλαφρὰ, πόδας καὶ χεῖρας ὕπερθεν.

ῆθος τῶν συγγιγνομένων τῷ δαιμονίῳ.

τοίνυν, τὸν Σωκράτην ἐάσας, Ὁμήρου ί σοι ταυτὶ ἐθέλει, ὦ ποιητῶν γενναιότατε; Σωκράτους δαιμόνιον ἓν καὶ ἁπλοῦν, καὶ ι δημοτικὸν, ἢ ποταμὸν διαβαίνοντα ἀναχα- Ἀλκιβιάδου ἔρωτα ἀναβαλλόμενον, ἢ ἀπο- υλόμενον κωλύον, ἢ ἀποθνήσκειν προαιροῦ- λύον. Ὁμήρῳ δὲ τὸ δαιμόνιον συνίσταται ε ἐφ' ἑνὶ, οὔτε ἓν, οὔτε ἐπὶ σμικροῖς· ἀλλὰ πὸν, καὶ πολλάκις, καὶ ἐν πολλοῖς ὀνόμασι, κῖς φαντάσμασι, καὶ ἐν παντοδαπαῖς φω- ῆν καὶ ἀποδέχῃ τι τούτων, καὶ ἡγεῖ τι εἶναι , καὶ τὴν Ἥραν, καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ

quod Socratis fuerit dæmonium scire velle, quum generis totius adhuc sis inscius. Id enim tale est, ac si aliquis, qui semper in insula vixisset, nec unquam equum vidisset ullum, et hujus animalis esset ignarissimus, regem Macedonum inter reliqua sua habere jumentum quoddam audiret, cui Bucephalo nomen esset, idque regem tantum sessorem pati, ab aliis conscendi non posse; atque is ibi, quid rei esset Bucephalus, scire vellet continuo. Quid enim? an non hic protinus hærere alterum cogeret, quia exemplum non inveniret idoneum, quo huic, qui in universum equum vidisset nullum, quid Bucephalus esset, respondere posset?

5. Quid ergo? qui nunc de Socratis dubitant dæmonio, nunquamne Homerum legerunt, ubi eadem cum illo ait? ac primum de Achille, qui in militari concione eo simultatis procedit cum Agamemnone, ut stricto ei gladio ictum intentet, donec a dæmonio cohibetur, quod Homerus ibi Minervam appellavit. Illa enim, inquit, irato huic astitit, et

A tergo flavos [illegible]lidæ diva capillos
arripuit.

Eandem hanc rursus Minervam vocat, ubi de Diomede agit: dicit enim illa:

Eripui densam circum tibi lumina nubem,
ut pura in luce aspicias hominesque deosque.

Rursus Telemacho, quum regem seniorem aditurus verecundaretur, et quid dicturus acturusve esset subdubitaret, socius respondet:

Telemache, ipsa tibi tua mens nonnulla loquenti,
quædam etiam dæmon tibi dicet·

posteaque causam, cur hoc speret de dæmone, adjungit:

Non ego namque
te reor invitis natum aut adolescere divis.

Et de alio:

Indidit hanc illi mentem pulcherrima Juno.

Et de alio:

Tydidæ Diomedi flava Minerva
virtutem atque animos afflaverat.

Et de alio:

Atque agiles artus olli dat, crura manusque.

Vides quam multi fuerint qui dæmonii alicujus usi sint consortio.

6. Vis igitur, relicto Socrate, ex Homero quæramus, Quid hæc tandem sibi volunt, poetarum præstantissime? Siquidem ille, de quo loquimur, dæmon Socratis unus et simplex erat, privatus, non popularis; qui quum aut fluvium transire cogitat Socrates, revocare eum solet; aut quum Alcibiadem amare instituit, differre suadet; aut quum defensionem parat, non permittit; aut quum mori statuit, non repugnat. At vero Homericus non uni adest, neque uno in negotio, neque unus, neque in parvi momenti rebus; sed varius, sed sæpe; diversa nomina, diversam formam, diversas etiam assumit voces. Velim jam scire, an aliquid admittas horum, putesque Minervam esse ali-

Ἔριν, καὶ ὅστις ἄλλος δαίμων Ὁμηρικός; Μή με οἷου πυνθάνεσθαι εἰ τοιαύτην ἡγεῖ τὴν Ἀθηνᾶν, οἵαν Φειδίας ἐδημιούργησεν, οὐδὲν τῶν Ὁμήρου ἐπῶν φαυλοτέραν, παρθένον καλὴν, γλαυκῶπιν, ὑψηλὴν, αἰγίδα ἀνεζωσμέ-
5 νην, κόρυν φέρουσαν, δόρυ ἔχουσαν, ἀσπίδα ἔχουσαν· μηδὲ αὖ τὴν Ἥραν, οἵαν Πολύκλειτος Ἀργείοις ἔδειξε, λευκώλενον, ἐλεφαντόπηχυν, εὐῶπιν, εὐείμονα, βασιλικὴν, ἱδρυμένην ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου· μηδέ γε αὖ τὸν Ἀπόλλωνα, οἷον γραφεῖς καὶ δημιουργοὶ εἰκάζουσι,
10 μειράκιον γυμνὸν ἐκ χλαμυδίου, τοξότην, διαβεβηκότα τοῖς ποσὶν ὥσπερ θέοντα. Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, οὐδὲ ἡγοῦμαί σε φαῦλον εἶναι τἀληθῆ εἰκάζειν, ὥστε μὴ μεταβάλλειν τὸ αἴνιγμα εἰς λόγον· ἀλλ' εἰ τῷ ὄντι ἡγεῖ ταυτὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ σώματα αἰνίττεσθαί τινας δαιμο-
15 νίους δυνάμεις, καὶ συνισταμένας [illegible]ν ἀνθρώπων τοῖς εὐμοιροτάτοις καὶ ὕπαρ καὶ ὄναρ. Εἰ μὲν γὰρ μηδεμίαν ἡγεῖ, ὥρα σοι καὶ Ὁμήρῳ πολεμεῖν, καὶ τὰ μαντεῖα ἀναιρεῖν, καὶ ταῖς φήμαις ἀπιστεῖν, καὶ τὰ ὀνείρατα ψέγειν, καὶ Σωκράτην δὲ ἐᾶν. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν
20 οὔτε ἄπιστα ἡγεῖ οὔτε ἀδύνατα, ἀπορεῖς δὲ περὶ Σωκράτους· μεταλαβὼν ἐρήσομαί σε, πότερα οὐκ ἄξιον ἡγεῖ τὸν Σωκράτην μοίρας δαιμονίου, ἢ τὸ δυνατὸν ἄλλοθι, ἐνταῦθα ἐξασθενεῖ. Ἀλλὰ τὸ μὲν δυνατὸν διδοὺς, κἀνταῦθα δώσεις, τὸ δὲ ἄξιον οὐκ ἀφαιρήσεις τοῦ
25 Σωκράτους. Εἰ τοίνυν καὶ δυνατὸν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄξιος Σωκράτης, λείπεταί σοι μὴ περὶ Σωκράτους ἀμφισβητεῖν, ἀλλὰ καθόλου σκοπεῖν, τίς ἡ τοῦ δαιμονίου φύσις.

7. Καὶ τοῦτο μέν σοι παρ' ἐμοῦ καὶ αὖθις λελέξεται· νῦν δε ἴθι αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἐκκαθηράμενος ταυτηνὶ
30 τὴν δόξαν, ἵνα σοι καὶ προτέλεια γένηται ταῦτα τοῦ μέλλοντος λόγου, ὅτι θεοὶ ἀνθρώποις ἀρετὴν καὶ κακίαν ἔνειμαν, ὥσπερ ἐν σταδίῳ ἀγωνισταῖς, τὴν μὲν ἆθλον μοχθηρίας φύσεως καὶ γνώμης πονηρᾶς, τὴν δὲ ἐπινί-
35 κιον γνώμης ἀγαθῆς καὶ φύσεως ἐρρωμένης, ὅταν κρατῶσι καλοκαγαθίᾳ. Τούτοις καὶ τὸ θεῖον ἐθέλει ξυνίστασθαί τε καὶ συνεπιλαμβάνειν τοῦ βίου, ὑπερέχον χεῖρα καὶ κηδόμενον· τὸν μὲν φήμαις σώζει, τὸν δὲ οἰωνοῖς, τὸν δὲ ὀνείρασι, τὸν δὲ φωναῖς, τὸν δὲ θυσίαις.
40 Ἀσθενὴς γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ πρὸς πάντα ἐξικνεῖσθαι τοῖς λογισμοῖς, ἅτε περιβεβλημένη ἐν τῷ δεῦρο βίῳ πολλὴν καὶ σκοτεινὴν ἀχλὺν, καὶ ἐν πολλῷ ψόφῳ καὶ θορύβῳ τῶν δεῦρο κακῶν διατρίβουσα, καὶ ταραττομένη ὑπ' αὐτῶν. Τίς γὰρ οὕτω ταχὺς καὶ ἀσφαλὴς ὁδοιπόρων,
45 ὡς μὴ ἐντυχεῖν βαδίζων χαράδρᾳ ἀφανεῖ, ἢ χάρακι ἀδήλῳ, ἢ κρημνῷ, ἢ τάφρῳ; τίς δὲ οὕτω κυβερνήτης ἀγαθὸς καὶ εὔστοχος, ὡς ἀπείρατος διελθεῖν κλύδωνος, καὶ ζάλης, καὶ πνευμάτων ἐμβολῆς, καὶ ἀέρος τεταραγμένου; τίς δὲ οὕτως ἰατρὸς τεχνικὸς, ὡς μὴ ἐπι-
50 ταραχθῆναι ἀφανεῖ καὶ ἀνελπίστῳ νοσήματι, ἄλλου ἄλλοθεν ὑποφυομένου καὶ ὑποτεμνομένου τοὺς τῆς τέχνης λόγους; τίς δὲ ἀνὴρ οὕτως ἀγαθὸς, ὡς διελθεῖν βίον ἀπταίστως καὶ ἀσφαλῶς, ὡς σῶμα νοσερὸν, ὡς πλοῦν ἄδηλον, ὡς ὁδὸν διεσκαμμένων, καὶ μὴ δεηθῆναι ἐν τού-

quid, Junonem, Apollinem, Erin (Contention quis præterea sit dæmon Homericus. Nec hoc nunc existimes, utrum talem esse arbitreris qualis a Phidia expressa est, nulla parte Home virginem dico pulchram, cæsiis oculis, proc præcinctam, cum galea, et hasta, et clypeo; a qualem eam Polycletus Argivis exhibuit, albis tis eburneis, pulchris oculis, varia veste, form reoque innixam throno; aut rursus Apolline pictoribus statuariisque fingitur, adolescentu chlamyde nudum latus ostendit, cum arcu et dibusque paululum currentis in modum did hoc quæro; neque enim tam humiliter de te se tem te veritatem ipsam eruere, et quod occul dicitur, in perspicuum mutare sensum non p revera hæc nomina arbitreris et hæc corpora dam designare potestates, quæ beatis anima somnis, sive vigilantibus assistant. Quodsi credas, erit tibi continuo et cum Homero pug oracula tollenda, et deorum responsis fides de rejicienda somnia, et relinquendus Socrates. fidem demis, neque fieri posse negas, tantumqu dubitas: vicissim ex te quæram, utrum ex d concedere, aut Socratem divino indignum fui aut, quod in aliis fieri potest, hic non posse. posse concedes, etiam hic concedes; neque S gnum fuisse unquam probabis. Si igitur et f possit, neque indignus sit Socrates, reliquum amplius peculiariter de Socrate quæras, sed in lis sit dæmonum natura, dispicias.

7. Quod paullo post etiam fiet a nobis: num conceptamque illam penitus opinionem excute sint velut sacra quædam sequentis dissertatio dia, deos nimirum virtutem vitiumque hominib ter quam in stadio athletis, tribuisse; hoc qui tiosæ mentis indolisque malæ mercedem, illam bæ mentis erectæque indolis præmium, victor bitatis et honestatis stadio. Hi sunt quibus div assistit natura, quorum vitam promovet, quo protegit et defendit; alios namque ominibus riis, hos insomniis, hos monitis, hos sacrifici Fieri enim non potest, ut humana mens, quæ becillitas, præsertim quum in altera hac vita d caligine multoque et assiduo præsentium ma multu versetur ac strepitu, a quibus perturbari est, rationis vi omnia assequatur. Quis enim peditus aut providus viator, ut non inter eu cæcam foveam, aut occultum palum, aut præc dat aliquod, aut scrobem? aut quis tam vidusque gubernator, ut mare sine fluctibus a sine ventorum impetu, sine ulla perturbatione transmittere? quis tam in arte sua versatus n non interdum occulto aliquo insperatoque pert morbo, si præsertim plures, aliusque aliunde omnes ejus disciplinæ evertat regulas? aut bonus, qui inoffenso pede nulloque lapsu vita currere, et evitare corporis morbos, navigat pericula, fossas in itineribus, ut non in his gub

ινήτου καὶ χειραγωγοῦ θεοῦ; Καλὸν μὲν γὰρ ἡ
ὶ εὐπορώτατον, καὶ δραστικώτατον· ἀλλ' ἀνα-
ῦλῃ πονηρᾷ καὶ ἀσαφεῖ, καὶ μεστῇ πολλοῦ τοῦ
ν δὴ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τύχην, χρῆμα τυ-
ἑστάθμητον. Ἀντιφιλοτιμεῖται τῇ ἀρετῇ, καὶ
ῖ, καὶ ἀνταγωνίζεται, καὶ πολλάκις αὐτὴν
τει. Ὡς νέφη αἰθέρια ὑποδραμόντα τὴν
τῖνα ἀπέκρυψεν αὐτοῦ τὸ φῶς, καὶ ἔστι
τότε ἥλιος καλὸς, ἀλλὰ ἡμῖν ἄδηλος· οὕτω
ν ὑποτέμνεται τύχης ἐμβολὴ, καὶ καλὴ μὲν
ά γε ἄλλα, ἐμπεσοῦσα δὲ εἰς νεφέλην ἀδη-
ιιάζεται καὶ διατειχίζεται. Ἔνθα δὴ αὐτῇ
υλλήπτορος, καὶ συναγωνιστοῦ, καὶ παρα-

; μὲν οὖν αὐτὸς κατὰ χώραν ἱδρυμένος οἰκονο-
κανὸν καὶ τὴν ἐν οὐρανῷ τάξιν. Εἰσὶ δ' αὐτῷ
άνατοι δεύτεραι, θεοὶ καλούμενοι δεύτεροι,
γῆς καὶ οὐρανοῦ τεταγμένοι· θεοῦ μὲν ἀσθε-
ἀνθρώπου δὲ ἰσχυρότεροι· θεῶν μὲν ὑπη-
ρώπων δὲ ἐπιστάται· θεῶν μὲν πλησιαίτα-
ύπων δὲ ἐπιμελέστατοι. Ἢ γὰρ ἂν τῷ
πολλῷ τὸ θνητὸν πρὸς τὸ ἀθάνατον διε-
τῆς οὐρανίου ἐπόψεώς τε καὶ ὁμιλίας, ὅτι
ιμονίου ταύτης φύσεως, οἷον ἁρμονίας, κα-
ς ἑκάτερον συγγένειαν καταλαβούσης δεσμῷ
πίνην ἀσθένειαν πρὸς τὸ θεῖον κάλλος. Κα-
, οἶμαι, τὸ βαρβαρικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ διή-
ῆς συνέσει, ἀλλὰ τὸ τῶν ἑρμηνέων γένος τὰς
ρων φωνὰς ὑποδεχόμενον καὶ διαπορθμεῦον
έρους, συνῆψεν αὐτῶν καὶ συνεκέρασε τὰς
ὅτω δ' ἂν καὶ τὸ δαιμόνων γένος ἐπίμικτον
ῖς τε καὶ ἀνθρώποις. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ
φανταζόμενον, καὶ προσφθεγγόμενον, καὶ εἰ-
ν μέσῃ τῇ θνητῇ φύσει, καὶ ἐπωφελοῦν ὅσα
ῖσθαι θεῶν τὸ θνητῶν γένος. Πολλὴ δὲ ἡ
ἐγέλη·

ρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
κ, Ζηνὸς πρόπολοι·

οὶ νοσημάτων, οἱ δὲ τῶν ἀπόρων σύμβουλοι,
φανῶν ἄγγελοι, οἱ δὲ τέχνης συνεργάται, οἱ
ἐμποροι· οἱ μὲν ἀστικοὶ, οἱ δὲ ἀγροικικοὶ,
ττιοι, οἱ δὲ ἠπειρωτικοί· εἴληχε δὲ ἄλλος
ιν σώματος, ὁ μὲν Σωκράτην, ὁ δὲ Πλάτωνα,
ρόραν, ὁ δὲ Ζήνωνα, ὁ δὲ Διογένην· ὁ μὲν
δὲ φιλάνθρωπος, ὁ δὲ πολιτικὸς, ὁ δὲ τακτι-
ίσεις ἀνδρῶν, τοσαῦται καὶ δαιμόνων·

ιεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι,
: τελέθοντες, ἐπιστρωφῶσι πόληας.

μοχθηρὰν δείξῃς ψυχὴν, ἀνέστιος αὕτη καὶ
τος.

medico, et manuductore opus habeat deo? Præclara res est, fateor, per se virtus, paratuque facillima, et in actionibus humanis efficacissima, verum in materie improba, incerta, plurimæ ambiguitatis plena versatur, quam *fortunam* dicunt homines, re cæca minimeque sibi æquali. Hæc cum virtute congreditur, virtuti resistit, cum virtute pugnat, sæpiusque illam ex adverso interveniens perturbat. Non aliter quam quum nebulæ sublimes occupant radios solares, ejusque nobis lumen eripiunt, manet quidem sol non minus, quam ante fuit, pulcher, nobis tamen non apparet; eodem modo virtutem intercipit fortunæ interventus; nec enim propterea minus per se pulchra est virtus, sed, tanquam cæcâ nebulâ, caligine obducitur obstruiturque. At tum potissimum adjutorem deum, sociumque certaminis ac defensorem requirit.

8. Jam certum est, deum ipsum eodem manere in loco dum cœlum regit, omniaque in eo ordinat ac disponit. Habet autem immortales potentias quasdam ab se secundas, quos vocant *deos medioxumos;* dii in medio terræ cœlique constituti: hi minus potentes sunt quam est deus, magis quam homines; deorum ministri, hominum præsides; diis proximi, hominum curatores diligentissimi. Maximo namque intervallo mortale ab immortali, et ab aspectu rerum cœlestium et consuetudine discluderetur, nisi eorum, quos dæmonas dicimus, interveniret natura, quæ, vinculi instar, ea, quam utraque habet, cognatione, non aliter quam in harmonia quadam, imbecillitatem humanam cum excellentia conjungeret divina. Non aliter arbitror, quam barbaros videmus a Græcis separatos esse ob linguæ intelligentiam mutuam, qua indigent: sed eam præbent interpretes, qui utrimque verba accepta utrisque deferunt, atque eo modo consuetudine eos conjungunt, miscentque inter se commerciis: ita fere ii, quos dixere dæmonas, communes esse intelliguntur inter deos hominesque. Hi sunt enim qui mortalibus sese offerunt, mortales affantur; qui media in natura hominum versantur, abundeque quicquid humanum ab diis desideret genus, solent præstare. Magnus eorum est numerus:

Mille etenim tricies per terræ uberrima regna,
gens immortalis, famuli Jovis.

Horum alii morbis medentur, alii in rebus ambiguis consilium dant, alii occulta nunciant, alii in exercendis auxilio sunt artibus, alii itinerum sunt comites; rursus alii urbani, alii sunt rustici, alii sunt marini, alii sunt terrestres; alius rursus aliud corpus quasi focum domesticum sortitus est, hic Socratem, ille Platonem, ille Pythagoram, Zenonem ille, ille Diogenem; hic terribilis est, ille hominum amantissimus; hic civilis, ille militaris; quot denique hominum sunt ingenia, tot et dæmonum sunt genera:

Namque dei similes peregrinis sæpe colonis,
quolibet induti percurrunt corpore terras.

At vero si animam mihi ostenderis impiam, scias illam neque incolam deum neque vitæ suæ habere præsidem.

ῳ μὲν ψυχρὸν, ξηρῷ δὲ
λλειν πῦρ εἰς ὕδωρ, καὶ
ρὸν εἰς θερμότητα, οὔτε
οι ἄν. Οὕτω δὴ τὸν τού-
ἡ φύσις· ἔδωκεν αὐτοῖς
ίρα, ὃς λαβὼν παρὰ μὲν
παρὰ δὲ τοῦ ὕδατος τὴν
καὶ συνῆψε τὰς ὁμιλίας,
πρόσβασις, ἀπὸ μὲν τοῦ
τα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀέρος εἰς
ιν αὖ ἀὴρ θερμόν τε καὶ
ξηρόν· ἐναντίον δὲ ξηρό-
δὲ θερμότητι· οὐκ ἂν οὖν
, ὅτι μὴ τῆς φύσεως καὶ
τος οὐσίαν διαιτῶσάν τε
μὲν ἀέρος λαβοῦσαν τὴν
ψυχρότητα. Σκόπει δὴ
μενος βραχεῖ λόγῳ· ἐπειδὴ
έστηκε φύσεων ἐναντίων,
μοῖραν, προστιθεὶς τῶν
υ μὲν χωρίζεις ἑκατέρου
άττεις ἑκατέρῳ ἑκάτερον,
α ἀλλήλοις ἄμικτα ὄντα
ενται καὶ πῦρ ἀέρι κατὰ
κατὰ ὑγρότητα, καὶ ὕδωρ
ῇ πυρὶ κατὰ ξηρότητα·
ς μὲν δαίμονι κατὰ τὸ
ῳ κατὰ τὸ ἐμπαθὲς, ἄν-
τικὸν, θηρίον φυτῷ κατὰ

ι οἰκονομίαν τοῦ σώματος
φύσις μεταπηδᾷ ἀθρόως,
ινῶν δεῖ πρὸς τὴν χειρα-
κάτων· θρὶξ γάρ που καὶ
ὶ νεύρου ἀραιότερον, καὶ
ὸς τραχύτερον· συνελόντι
ῷ τὸ ἡρμοσμένον καὶ τε-
φωναῖς, ἐν χρόαις, ἐν
οῖς, ἐν σχήμασιν, ἐν πά-
ω τούτων ἐχόντων, εἰ δ
ς, ὁ δὲ ἄνθρωπος θνητός
ιὰ μέσου τούτων, ἢ ἀπα-
ἐμπαθές· ὧν τὸ μὲν ἀδύ-
οτὲ οὐδὲ ὁμολογήσαι τῷ
δὴ, τὴν δαιμόνων φύσιν
ον, ἵνα τοῦ μὲν ἀθανάτου
ιθοῦς τῷ ἀνθρώπῳ.
καὶ ἀθάνατον τὸ δαιμό-
τρῶτόν γε περὶ τοῦ ἀθα-
ἢ διαλύεται, ἢ ῥήγνυται,
ταβάλλει καὶ τρέπεται· ἢ
ετος· ἢ ῥήγνυται, ὡς ὑπὸ
πὸ ἡλίου κηρός· ἢ κόπτε-
ἢ μεταβάλλει καὶ τρέπε-

cum esse : pugnat calidum cum frigido, humidum cum sicco : fieri ergo non potest, ut in aquam convertatur ignis, et in ignem aqua; neque enim frigidum in calidum, nec siccum convertetur in humidum. Hanc pugnam ita conciliavit natura, ut pro sequestro illis daret aerem, qui accepto ab igne calido, ab aqua humido, conjunxit ea inter se et sociavit; fitque mutatio et transitus ab igne in aerem ipso calido, ab aere in aquam ipso humido. Rursus calidum quid humidumque aer, frigidum et siccum est terra; pugnat cum humiditate siccitas, cum caliditate frigiditas : nunquam ergo nec in terram aer converteretur, nisi et illis natura humidum dedisset, quod utriusque litem dirimit, utrumque conjungit, dum humiditatem ab aere, frigiditatem accipit a terra. Jam contemplare hoc totum, ut summatim tibi breviter propono : quum singula horum ex contrariis constent facultatibus binis, quarum semper alteram si demas partem, addasque reliquorum alteri, partim alterum separas ab altero, partim alterum cum altero conjungis; hoc modo quæ pugnabant inter se nec conjungi poterant, communicant tamen et miscentur, ignis aeri caliditate sua, aer aquæ humiditate sua, aqua terræ frigiditate sua, terra igni siccitate sua : sic in eo, de quo agimus, deus cum dæmone commune habet quod sit immortalis; dæmon cum homine, quod patibilis; homo cum bellua, quod sensibilis; bestia cum planta, quod sit animata.

4. Si vis, et corporis nostri dispositionem intuere : videbis hic etiam non statim transilire naturam, verum medio quodam esse opus, quo temperiem absolvat corporum : capillus namque et unguis osse mollior, nervo tenuior, sanguine siccior, carne est asperior; et, ut breviter dicam, quicquid apte compositum ordinatumque est, illud omne medium requirit, voces, colores, succi, corpora, rhythmi, figuræ, affectiones, sermones. Esto : his ita se habentibus, constat et immortalem esse deum et impatibilem, hominem et mortalem et patibilem; sequitur, quod inter duo hæc interjectum est, aut impatibile et mortale, aut immortale esse et patibile; quorum alterum fieri non potest; nec enim convenire queat aut congruere mortale et impatibile : restat ergo dæmonum naturam et patibilem esse et immortalem, ut alterum cum homine, alterum cum deo habeat commune; cum hoc quod est immortalis, cum illis autem quod sit passionibus obnoxia.

5. Jam res postulat ut, quo pacto sit patibile genus dæmonum, et tamen immortale, ostendamus : ac primum de immortalitate ejus. Quodcunque corrumpitur, id aut dissolvitur, aut frangitur, aut liquescit, aut scinditur, aut mutatur atque convertitur : nam aut dissolvitur, ut lutum ab aqua; aut frangitur, ut ab aratro terra; aut liquescit, ut a sole cera; aut scinditur, ut planta a [illegible];

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Ἔτι περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου.

1. Φέρε, ἐρώμεθα τὸ δαιμόνιον· φιλάνθρωπον γὰρ καὶ εἰωθὸς ἀποκρίνεσθαι διὰ σωμάτων ἀνθρωπίνων, ὡς ἡ Ἰσμενίου τέχνη διὰ τῶν αὐλῶν· ἐρώμεθα δὲ ὧδέ πως, κατὰ τὸν Ὁμήρου Ὀδυσσέα.

Θεὸς νύ τοι, ἢ βροτός ἐσσι;
Εἰ μέν τις θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
οὐδὲν δεῖ λόγων, ἴσμεν γὰρ τὰ σά·
Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν,

ἄρα τοιοῦτον χρῆμα, οἷον ὁμοπαθές τε εἶναι ἡμῖν καὶ ὁμόφωνον, καὶ ὁμογενὲς καὶ σύγχρονον· ἢ κατὰ μὲν τὴν δίαιταν ἐφέστιον τῇ γῇ, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν κρεῖττον αὐτῆς; Οὐ γὰρ σάρκες αἱ δαιμόνων φύσεις (ἀποκριτέον γάρ τοι ὑπὲρ αὐτῶν, κελεύουσι γάρ), οὐδὲ ὀστᾶ, οὐδὲ αἷμα, οὐδὲ ἄλλο τι σκεδαστὸν, ἢ λυόμενον, ἢ τηκόμενον, ἢ διαρρέον. Ἀλλὰ [τίς] μὴν οὕτωσὶ πρῶτον θεασώμεθα τὸ ἀναγκαῖον τῆς δαιμόνων οὐσίας. Τὸ ἀπαθὲς τῷ ἐμπαθεῖ ἐναντίον, καὶ τὸ θνητὸν τῷ ἀθανάτῳ, καὶ τὸ ἄλογον τῷ ἀλόγῳ, καὶ τὸ ἀναίσθητον τῷ αἰσθητικῷ, καὶ τὸ ἔμψυχον τῷ ἀψύχῳ. Πᾶν τοίνυν ψυχὴν ἔχον ἑκατέροιν συγκεκροτημένον· ἢ γὰρ ἀπαθὲς τὸ ἀθάνατον ἢ ἀθάνατον ἐμπαθὲς, ἢ ἐμπαθὲς θνητὸν, ἢ ἄλογον αἰσθητικὸν, ἢ ἔμψυχον ἀπαθές· καὶ διὰ τούτων ὁδεύει ἡ φύσις κατὰ βραχὺ ἀπὸ τῶν τιμιωτάτων ἐπὶ τὰ ἀτιμότατα καταβαίνουσα ἑξῆς. Ἐὰν δέ τι τούτων ἐξέλῃς, διέκοψας τὴν φύσιν· ὥσπερ ἐν ἁρμονίᾳ φθόγγων τὴν πρὸς τὰ ἄκρα ὁμολογίαν ἡ μέση ποιεῖ· ἀπὸ γὰρ τοῦ ὀξυτάτου φθόγγου ἐπὶ τὸν βαρύτατον ταῖς διὰ μέσου φωναῖς ἐπερειδομένην τὴν μεταβολὴν ἐμμελῆ ποιεῖ καὶ τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ χειρουργίᾳ.

2. Τοῦτό τοι νόμιζε γίγνεσθαι καὶ ἐν τῇ φύσει, ὥσπερ ἐν ἁρμονίᾳ τελεωτάτῃ· καὶ τίθεσο θεὸν μὲν κατὰ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον, δαίμονα δὲ κατὰ τὸ ἀθάνατον καὶ ἐμπαθὲς, ἄνθρωπον δὲ κατὰ τὸ ἐμπαθὲς καὶ θνητὸν, θηρίον δὲ κατὰ τὸ ἄλογον καὶ αἰσθητικὸν, φυτὸν δὲ κατὰ τὸ ἔμψυχον καὶ ἀπαθές. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἡμῖν, τὸ νῦν ἔχον, κατὰ χώραν ἔστω· ἐπεὶ δὲ τῆς δαιμονίων φύσεως περισκοπούμεθα, ἣν φαμὲν μεσότητα εἶναι πρὸς ἄνθρωπον καὶ θεὸν, ἴδωμεν εἴ πῃ δυνατὸν ἐξελέσθαι αὐτὴν, καὶ διασῶσαι τὰ ἄκρα. Ἆρ' οὖν ὁ θεὸς ἀθάνατον μὲν, ἐμπαθὲς δέ; οὐδαμῶς· ἀλλὰ ἀθάνατον μὲν, ἀπαθὲς δέ. Τί δὲ ἄνθρωπος, θνητὸν μὲν, ἀπαθὲς δέ; οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ θνητὸν μὲν, οὐ μὴν ἀπαθές. Ποῦ τοίνυν ἡμῖν οἰχήσεται τὸ ἀθάνατον ὁμοῦ καὶ ἐμπαθές; δεῖ γὰρ συστῆναι ἐξ ἀμφοῖν οὐσίαν κοινὴν, κρείττονα μὲν ἀνθρώπου, θεοῦ δὲ ἐλάττονα, εἰ μέλλει ἔσεσθαι τῶν ἄκρων πρὸς ἄλληλα ἀναλογία· δύο γὰρ πραγμάτων κεχωρισμένων τῇ φύσει, χωρισθήσεται καὶ ἡ ἐπιμιξία παντάπασιν, ἐὰν μή τις κοινὸς ὅρος ἀμφότερα ὑποδέξηται.

3. Οἷον τὸ τοιόνδε λέγω· καλοῦμέν τι πῦρ ξηρόν τε

DISSERTATIO XV.

Iterum quid sit deus Socratis.

1. Agedum, quæramus ex hoc deo (mire enim mines, soletque per eorum respondere corpora, tibias ars Ismeniæ); quæramus autem cum Home hoc modo:

An deus es, mortali an semine natus?
Nam si forte deus, magno qui vivit Olympo,
nihil responso opus est, naturam tuam novimus
Sin mage mortalis, quem terra amplectitur alm

utrum talis es, ut eisdem, quibus nos, affect obnoxius, voce eadem utaris, sicut nos nascari eas, an vero, terrena omni major substantia, terr modo incolas? Nam neque ex carne constat dæm tura (jubent enim pro se ut respondeam), aut ex o sanguine, aut alio quovis, quod distrahi, disso scere possit, aut diffluere. At enim ante omnia tem naturæ eorum hoc pacto videamus. Pugna impatibile et patibile, immortale et mortale, nali irrationale, cum insensibile sensibile, cu animatum. Jam omne quod est animatum, illis est conflatum; aut enim impatibile est et i aut patibile et immortale, aut patibile et morta rationale et sensibile, aut impatibile et animat his quidem gradibus a præstantissimis ad infima pervenit natura, ordineque descendit. Quod his omnibus tollis, naturam mutilasti: sicut harmonia fieri videmus, ubi, ut extremæ inter niant, efficit media; quum enim ea, quæ inter ac est gravissimumque tonum, differentia medii vocibus, fit ut apte idoneeque et ut ars postula ad auditum, quam quod ad motum, qui a mar ficis, procedat illa mutatio.

2. Hoc igitur in natura quoque fieri existim harmonia perfectissima. Quare singula constit do: deum immortalem esse et impatibilem, immortalem esse sed patibilem, hominem, mo et patibilem, bestiam irrationalem sed sensu plantam animatam esse et patibilem. Et reliq inpræsentiarum omittamus: verum quoniam consideramus naturam, quam medium quid i hominesque esse diximus; videamus an auferri simul utrimque consistere extrema. An igitur mortalem dicemus esse, sed patibilem? minin immortale quid, et quod a passione sit remot quid de homine? mortale quid, nec passioni c ne hoc quidem, sed mortale, et vehementer pati nam igitur abibit illud, quod immortale simul esse diximus? necesse est enim ex utroque con stantiam communem, quæ ut homine superior rior sit deo, si extremis convenire inter se velis; enim, quæ natura separata sunt, omnis, quæ in que est, separabitur communio, nisi commun utrumque jungat terminus.

3. Exempli gratia: ignem dicimus calidum alic

θερμόν· ἐναντίον δὲ θερμῷ μὲν ψυχρόν, ξηρῷ δὲ
ν· ἀδύνατον δὴ μεταβάλλειν πῦρ εἰς ὕδωρ, καὶ
ρ εἰς πῦρ· οὔτε γὰρ ψυχρὸν εἰς θερμότητα, οὔτε
ν εἰς ξηρότητα μεταβάλλοι ἄν. Οὕτω δὴ τὸν τού-
πόλεμον μετεχειρίσατο ἡ φύσις· ἔδωκεν αὐτοῖς
ρ ἐκεχειροφόρον τὸν ἀέρα, ὃς λαβὼν παρὰ μὲν
πυρὸς τὴν θερμότητα, παρὰ δὲ τοῦ ὕδατος τὴν
ότητα, συνεκέρασεν αὐτῶν καὶ συνῆψε τὰς ὁμιλίας,
γίνεται μεταβολὴ καὶ πρόσβασις, ἀπὸ μὲν τοῦ
ὸς εἰς ἀέρα κατὰ θερμότητα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀέρος εἰς
ρ κατὰ ὑγρότητα. Πάλιν αὖ ἀὴρ θερμόν τε καὶ
ν, γῆ δὲ ψυχρόν τε καὶ ξηρόν· ἐναντίον δὲ ξηρό-
μὲν ὑγρότητι, ψυχρότης δὲ θερμότητι· οὐκ ἂν οὖν
βαλλέ ποτε ἀὴρ εἰς γῆν, ὅτι μὴ τῆς φύσεως καὶ
ας δούσης τὴν τοῦ ὕδατος οὐσίαν διαιτῶσάν τε
καὶ ξυνάγουσαν, παρὰ μὲν ἀέρος λαβοῦσαν τὴν
ότητα, παρὰ δὲ γῆς τὴν ψυχρότητα. Σκόπει δὴ
ν οὕτως συγκεφαλαιωσάμενος βραχεῖ λόγῳ· ἐπειδὴ
ρων τούτων ἀνὰ δύο συνέστηκε φύσεων ἐναντίων,
καὶ τὴν ἑτέραν ἀφαιρῶν μοῖραν, προστιθεὶς τῶν
τῇ ἑτέρᾳ, καθ' ἥμισυ μὲν χωρίζεις ἑκατέρου
ρον, καθ' ἥμισυ δὲ συντάττεις ἑκατέρῳ ἑκάτερον,
ν τὸν τρόπον τὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἄμικτα ὄντα
νεῖ ὅμως, καὶ ἀναχίρνανται καὶ πῦρ ἀέρι κατὰ
ότητα, καὶ ἀὴρ ὕδατι κατὰ ὑργότητα, καὶ ὕδωρ
κατὰ ψυχρότητα, καὶ γῆ πυρὶ κατὰ ξηρότητα·
ἐνταῦθα κοινωνεῖ θεὸς μὲν δαίμονι κατὰ τὸ
τον, δαίμων δὲ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ ἐμπαθές, ἄν-
ος θηρίῳ κατὰ τὸ αἰσθητικόν, θηρίον φυτῷ κατὰ
ψυχον.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ σώματος
ε, ὡς οὐδὲ ἐνταῦθα ἡ φύσις μεταπηδᾷ ἀθρόως,
καὶ ταύτῃ μεσοτήτων τινῶν δεῖ πρὸς τὴν χειρα-
ν τῆς κράσεως τῶν σωμάτων· θρὶξ γάρ που καὶ
ὀστοῦ μαλακώτερον, καὶ νεύρου ἀραιότερον, καὶ
ος ξηρότερον, καὶ σαρκὸς τραχύτερον· συνελόντι
εῖν, παντὶ χρήματι, ἐν ᾧ τὸ ἡρμοσμένον καὶ τε-
ίνον, μεσότητος δεῖ, ἐν φωναῖς, ἐν χρόαις, ἐν
ς, ἐν σώμασιν, ἐν ῥυθμοῖς, ἐν σχήμασιν, ἐν πά-
, ἐν λόγοις. Εἶεν· οὕτω τούτων ἐχόντων, εἰ ὁ
ὸς ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, ὁ δὲ ἄνθρωπος θνητός
ἐμπαθής, ἀνάγκη τὸ διὰ μέσου τούτων, ἢ ἀπα-
ητὸν εἶναι, ἢ ἀθάνατον ἐμπαθές· ὧν τὸ μὲν ἀδύ-
, οὐ γὰρ ἂν ξυνέλθοι ποτὲ οὐδὲ ὁμολογήσαι τῷ
ῷ τὸ ἀπαθές· λείπεται δή, τὴν δαιμόνων φύσιν
θῆ τε εἶναι καὶ ἀθάνατον, ἵνα τοῦ μὲν ἀθανάτου
νῇ τῷ θεῷ, τοῦ δὲ ἐμπαθοῦς τῷ ἀνθρώπῳ.

Πῶς οὖν καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἀθάνατον τὸ δαιμό-
νιον, ὥρα λέγειν· καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ἀθα-
. Τὸ φθειρόμενον πᾶν ἢ διαλύεται, ἢ ῥήγνυται,
ται, ἢ κόπτεται, ἢ μεταβάλλει καὶ τρέπεται· ἢ
ται, ὡς πηλὸς ὑπὸ ὕδατος· ἢ ῥήγνυται, ὡς ὑπὸ
ου γῆ· ἢ τήκεται, ὡς ὑπὸ ἡλίου κηρός· ἢ κόπτε-
ς ὑπὸ σιδήρου φυτόν· ἢ μεταβάλλει καὶ τρέπε-

cum esse : pugnat calidum cum frigido, humidum cum sicco : fieri ergo non potest, ut in aquam convertatur ignis, et in ignem aqua ; neque enim frigidum in calidum, nec siccum convertetur in humidum. Hanc pugnam ita conciliavit natura, ut pro sequestro illis daret aerem, qui accepto ab igne calido, ab aqua humido, conjunxit ea inter se et sociavit; fitque mutatio et transitus ab igne in aerem ipso calido, ab aere in aquam ipso humido. Rursus calidum quid humidumque aer, frigidum et siccum est terra; pugnat cum humiditate siccitas, cum caliditate frigiditas : nunquam ergo nec in terram aer converteretur, nisi et illis natura humidum dedisset, quod utriusque litem dirimit, utrumque conjungit, dum humiditatem ab aere, frigiditatem accipit a terra. Jam contemplare hoc totum, ut summatim tibi breviter propono : quum singula horum ex contrariis constent facultatibus binis, quarum semper alteram si demas partem, addasque reliquorum alteri, partim alterum separas ab altero, partim alterum cum altero conjungis; hoc modo quæ pugnabant inter se nec conjungi poterant, communicant tamen et miscentur, ignis aeri caliditate sua, aer aquæ humiditate sua, aqua terræ frigiditate sua, terra igni siccitate sua : sic in eo, de quo agimus, deus cum dæmone commune habet quod sit immortalis; dæmon cum homine, quod patibilis; homo cum bellua, quod sensibilis; bestia cum planta, quod sit animata.

4. Si vis, et corporis nostri dispositionem intuere : videbis hic etiam non statim transilire naturam, verum medio quodam esse opus, quo temperiem absolvat corporum : capillus namque et unguis osse mollior, nervo tenuior, sanguine siccior, carne est asperior; et, ut breviter dicam, quicquid apte compositum ordinatumque est, illud omne medium requirit, voces, colores, succi, corpora, rhythmi, figuræ, affectiones, sermones. Esto : his ita se habentibus, constat et immortalem esse deum et impatibilem, hominem et mortalem et patibilem; sequitur, quod inter duo hæc interjectum est, aut impatibile et mortale, aut immortale esse et patibile; quorum alterum fieri non potest; nec enim convenire queat aut congruere mortale et impatibile : restat ergo dæmonum naturam et patibilem esse et immortalem, ut alterum cum homine, alterum cum deo habeat commune; cum hoc quod est immortalis, cum illis autem quod sit passionibus obnoxia.

5. Jam res postulat ut, quo pacto sit patibile genus dæmonum, et tamen immortale, ostendamus : ac primum de immortalitate ejus. Quodcunque corrumpitur, id aut dissolvitur, aut frangitur, aut liquescit, aut scinditur, aut mutatur atque convertitur : nam aut dissolvitur, ut lutum ab aqua; aut frangitur, ut ab aratro terra; aut liquescit, ut a sole cera; aut scinditur, ut planta a [illegible];

ται, ὡς ὕδωρ εἰς ἀέρα, καὶ ἀὴρ ἐς πῦρ. Δεῖ δὴ τὴν οὐσίαν τοῦ δαιμονίου, εἰ μέλλει ἔσεσθαι ἀθάνατος, μὴ διαλύεσθαι, μὴ σκεδάννυσθαι, μὴ ῥήγνυσθαι, μὴ τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλειν, μὴ κόπτεσθαι· εἰ γὰρ πείσεταί τι τούτων, ἀπολεῖ τὸ ἀθάνατον. Πῶς δ' ἂν καὶ πάθοι, εἴπερ ἐστὶ τὸ δαιμόνιον αὐτὸ, ψυχὴ ἀποδυσαμένη τὸ σῶμα; ἡ γὰρ καὶ τῷ σώματι τῷ φύσει φθειρομένῳ παρέχει τὸ μὴ φθείρεσθαι, ἡνίκ' ἂν αὐτῷ συνῇ, πολλοῦ γε δεῖ φθαρῆναι αὐτήν. Ἐν γοῦν τῇ συστάσει τὸ μὲν σῶμα συνέχεται, ἡ δὲ ψυχὴ συνέχει. Εἰ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἕτερόν τι συνέχει, ἀλλὰ μὴ αὐτὴ αὐτήν· τί τοῦτο ἔσται, καὶ τίς ἂν ἐπινοήσαι ψυχὴν ψυχῆς; Ὅταν γὰρ ἕτερον ὑφ' ἑτέρου σώζηται συνεχόμενον, ἀνάγκη που παύσασθαι τὴν συνοχὴν ἐπὶ πρᾶγμα προελθοῦσαν συνέχον μὲν ἄλλο, συνεχόμενον δ' ὑφ' ἑαυτοῦ· εἰ δὲ μὴ, ποῖ στήσεται ὁ λογισμὸς προϊὼν εἰς ἄπειρον; οἷον εἰ ξυνείη τις ὁλκάδα ἐν κλύδωνι ἐκ πέτρας ποθὲν καθωρμισμένην διὰ πολλῶν κάλων, ὧν ἕτερον ἐξ ἑτέρου συνεχόμενον τῇ ξυνδέσει τελευτᾷ ἐπὶ τὴν πέτραν, χρῆμα ἑστὸς καὶ ἑδραῖον.

6. Τοιοῦτον ἡ ψυχή· σῶμα ἐν σάλῳ ἀεὶ καὶ κλύδωνι νηχόμενον καὶ κραδαινόμενον καὶ σειόμενον συνέχει αὐτὴ, καὶ καθορμίζει, καὶ ἵστησιν· ἐπειδὰν δὲ ἀποκάμῃ τὰ νεῦρα ταυτὶ, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὥσπερ καλώδια, ἐξ ὧν τέως προσώρμιστο τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, τὸ μὲν ἐφθάρη καὶ κατὰ βυθοῦ ᾤχετο, αὐτὴ δὲ ἐφ' ἑαυτῆς ἐκνηξαμένη συνέχει τε αὐτὴν καὶ ἵδρυται. Καὶ καλεῖται ἡ τοιαύτη ψυχὴ δαίμων ἤδη, θρέμμα αἰθέριον, μετοικισθὲν ἐκ γῆς ἐκεῖ· ὥσπερ ἐκ βαρβάρων εἰς Ἕλληνας, καὶ ἐξ ἀνόμου καὶ τυραννουμένης καὶ στασιωτικῆς πόλεως εἰς εὐνομουμένην καὶ βασιλευομένην καὶ εἰρηνικὴν πολιν. Ἐγγύτατα γάρ μοι δοκεῖ ἔχειν τὸ γιγνόμενον Ὁμηρικῇ εἰκόνι· οἷον φησὶν ἐκεῖνος χαλκεῦσαι τὸν Ἥφαιστον ἐπὶ χρυσῆς ἀσπίδος πόλεις δύο·

Ἐν τῇ μέν ῥα γάμοι τ' ἔσαν, εἰλαπίναι τε,

καὶ χοροὶ, καὶ παιᾶνες, καὶ δᾳδουχίαι· ἐν δὲ τῇ πόλεμοι, καὶ στάσεις, καὶ ἁρπαγαὶ, καὶ μάχαι, καὶ ὀλολυγαὶ, καὶ οἰμωγαὶ, καὶ στόνοι. Τοῦτο δύναται καὶ γῇ πρὸς αἰθέρα· ὁ μὲν γὰρ, εἰρηναῖόν τι χρῆμα, καὶ παιάνων μεστὸν καὶ θείων χορῶν, ἡ δὲ πολυφωνίας καὶ πολυεργίας καὶ διαφωνίας. Ἐπειδὰν γὰρ ἀπαλλαγῇ ψυχὴ ἐνδένθε ἐκεῖσε, ἀποδυσαμένη τὸ σῶμα, καὶ καταλιποῦσα αὐτὸ τῇ γῇ φθαρησόμενον, τῷ αὐτοῦ χρόνῳ καὶ νόμῳ δαίμων ἀντ' ἀνθρώπου, ἐποπτεύει μὲν αὕτη τὰ οἰκεῖα θεάματα καθαροῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς, μήτε ὑπὸ σαρκῶν ἐπιπροσθουμένη, μήτε ὑπὸ χρωμάτων ἐπιταραττομένη, μήτε ὑπὸ σχημάτων παντοδαπῶν συγχεομένη, μήτε ὑπὸ ἀέρος θολεροῦ διατειχιζομένη, ἀλλὰ αὐτὸ κάλλος αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσα, καὶ γανυμένη· οἰκτείρουσα μὲν αὐτὴν τοῦ πρόσθεν βίου, μακαρίζουσα δὲ τοῦ παρόντος· οἰκτείρουσα δὲ καὶ τὰς συγγενεῖς ψυχὰς, αἳ περὶ γῆν στρέφονται ἔτι, καὶ ὑπὸ

aut mutatur convertiturque, ut aqua in aerem. Requitur ergo ad naturam dæmonis, si immort dissolvi, nec dissipari, nec converti aut muta possit aut scindi; si enim horum aliquid subeat, quominus immortalis esse desinat? Quomodo conditione positus esse possit dæmon, quum s corpus exuit? nam si anima corpus adeo, qu corrumpitur, a corruptione tutum præstat, qu vivunt; absit ut corrumpi possit ipsa. In utri societate continetur corpus, continet anima. quid animam continet, non se ipsa; quid hoc animam excogitabit animæ? Quoties enim alt tinetur ab altero, ut simul conservetur; necesse hanc, ut ita dicam, desinere continentiam, q perventum est, quod aliud continet, a se ve netur: quod nisi fiat, ubi ratiocinatio tandem in infinitum procedet? Propone tibi, exempli g quæ mediis quidem in fluctibus versetur; plurimis rudentibus petræ cuidam sit adstr alter alteri annexus, in petra ipsa, quæ firma bilis, affixus desinit.

6. Talis r es est anima: corpus, quod medio fluctibusque natans jactatur assidue impellitu illa, in tutum recipit, sistitque: simul vero ac tusque, et reliqua quæ tanquam retinacula tam diu animæ adhæsit corpus, deficere in illud et in profundum mergitur; illa contra s tat, se ipsa continet, firmaque manet. Tali jam dæmon vocari incipit, res videlicet cœl coloniam e terra transcripta; ut si quis e bar cos, aut ex urbe, quæ sine legibus suis ex præ ni vivit, assiduisque agitatur factionibus, i æquis legibus, justo rege, tranquilla pace fr ratur. Haud longe mihi abire ab Homerica res videtur. Vulcanum fingit ille aureo in sculpsisse urbes; in quarum altera

sunt convivia, festus et Hymen,

et tripudia, et cantus, tædarumque gestatio vero bella, contentiones, rapinæ, pugnæ, ul que et gemitus. Hoc ipsum inter terram i lum: ibi enim longa ac profunda pax est, can nis choreis plena sunt omnia; hic vario disson infinitis negotiis dissensionibusque omnia mis ergo ex his locis eo se contulerit anima, corpusq rit, ac terræ corrumpendum reliquerit, suo tem jam dæmon ex homine, puris oculis spectacul nulla corporis obducta caligine, nulla colorun cie, nulla figurarum diversitate confusa, nu sitate interclusa; sed ita, ut ipsum pulchr tueatur suis, plenoque perfruatur gaudio: præterita quum cogitat, vicem dolet suam; senti, gaudet et gratulatur sibi: deplorat et mas, quæ adhuc in terris volvuntur; velle

ιλανθρωπίας ἐθέλουσα αὐταῖς συναγελάζεσθαι, καὶ συνορθοῦν σφαλλομένας. Προστέτακται δὲ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐπιφοιτᾶν τὴν γῆν, καὶ ἀναμίγνυσθαι πάσῃ ἐν ἀνδρῶν φύσει, πάσῃ δὲ ἀνθρώπων τύχῃ καὶ νόμῳ καὶ τέχνῃ· καὶ τοῖς μὲν χρηστοῖς συνεπιλαμβάνειν, τοῖς δὲ ἀδικουμένοις τιμωρεῖν, τοῖς δὲ ἀδικοῦσι προστιθέναι τὴν δίκην.

7. Ἀλλ' οὐχὶ δαιμόνων πᾶς πάντα δρᾷ, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκκέκριται κἀκεῖ τὰ ἔργα, ἄλλο ἄλλῳ. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἀμέλει τὸ ἐμπαθὲς, ᾧ ἐλαττοῦται δαίμων θεοῦ. Ἐκ γὰρ εἶχον φύσεως, ὅτε περὶ γῆν ἦσαν, οὐκ ἐθέλουσι ταύτης παντάπασιν ἀπαλλάττεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἰατρικὸς ἴᾶται νῦν, καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἰσχυρίζεται, καὶ Διόνυσος βακχεύει, καὶ Ἀμφίλοχος μαντεύεται, καὶ οἱ Διόσκουροι ναυτίλλονται, καὶ Μίνως δικάζει, καὶ Ἀχιλλεὺς ὁπλίζεται. Ἀχιλλεὺς νῆσον οἰκεῖ εὐθὺ Ἴστρου κατὰ τὴν Ποντικὴν θάλατταν, Ἀχιλλέως ναὸς, καὶ βωμοὶ Ἀχιλλέως· καὶ ἑκὼν μὲν οὐκ ἄν τις προσέλθοι, ὅτι μὴ θύσων· θύσας δὲ ἐπιβαίνει τῆς νεώς. Εἶδον ἤδη πολλάκις ἄνδρα ἡΐθεον, ξανθὸν τὴν κόμην, πηδῶντα ἐν ὅπλοις· τὰ ὅπλα χρυσᾶ· οἱ δὲ εἶδον μὲν οὐκ, ἤκουσαν δὲ παιανίζοντος· οἱ δὲ καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσαν. Ἤδη δέ τις καὶ κατέδαρθεν ἄκων ἐν τῇ νήσῳ, καὶ αὐτὸν Ἀχιλλεὺς ἀνίστησι, καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἄγει, καὶ εὐωχεῖ· ὁ Πάτροκλος ᾠνοχόει, Ἀχιλλεὺς ἐκιθάριζεν, παρεῖναι δὲ ἔφη καὶ τὴν Θέτιν, καὶ ἄλλων δαιμόνων χορόν. Ὁ δὲ Ἕκτωρ κατὰ χώραν μένει, ὡς ὁ Ἰλιέων λόγος, καὶ φαντάζεται πηδῶν ἀνὰ τὸ πεδίον καὶ ἀστράπτων. Ἐγὼ δὲ τὸν μὲν Ἀχιλλέα οὐκ εἶδον, οὐδὲ τὸν Ἕκτορα· εἶδον δὲ καὶ Διοσκούρους ἐπὶ νεὼς, ἀστέρας λαμπροὺς, ἰθύνοντας τὴν ναῦν χειμαζομένην· εἶδον καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν, ἀλλ' οὐχὶ ὄναρ εἶδον, νὴ τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ὕπαρ.

erga homines amore, versari cum illis, labantesque fulcire. Munus hoc illis interea a deo impositum est, ut terram visant, cuicunque hominum generi, cuicunque fortunæ, animo atque arti assistant : hac lege, ut bonis auxilium ferant; qui injuria afficiuntur, ab ea vindicent; qui inferunt, puniant.

7. Verum non omnis dæmon agit omnia, sed et ibi singulis singula distincta sunt ministeria, aliud alii. Et hoc illud est, cur dæmonum genus patibile dicamus esse, quo quidem uni deo concedit. Id enim, cui singuli, quum adhuc in terris versarentur, maxime addicti fuerunt, ne hic quidem plane volunt omittere : etiam nunc medicinam exercet Æsculapius, robur Hercules, bacchatur Bacchus, divinat Amphilochus, navigant Castores, judicat Minos, Achilles armatur. Et Achilles quidem insulam circa mare Ponticum contra Istrum incolit : Achillis templum est, sunt Achillis aræ : nec facile quisquam eo, nisi rem divinam facturus, accesserit; ea autem rite peracta, in templum ascendit. Viderunt sæpenumero nautæ juvenem flava insignem coma, aureisque armis tripudium saltantem militare : alii ipsum quidem non viderunt, sed audiverunt cantantem ad arma; alii rursus et viderunt et audiverunt simul. Factum est etiam ut inscius aliquis in insula obdormierit, quem Achilles excitavit, in tentorium deduxit, epulo excepit : vinum Patroclus fundebat, citharam pulsabat Achilles; etiam Thetin adfuisse aiebat aliorumque chorum numinum. Hector vero, prout Ilienses tradunt, terram incolit suam; qui sæpenumero per campum saltare armisque fulgurare visus est. Equidem nec Achillem vidi, nec Hectorem : vidi autem in summa navis parte Castores, stellas lucidas, quæ navem in tempestate dirigebant; vidi et Æsculapium, non in somnis, per Herculem, sed vigilans.

ΛΟΓΟΣ ις'.

Εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις.

1. Ἀφίκετό ποτε Ἀθήναζε Κρὴς ἀνὴρ, ὄνομα Ἐπιμενίδης, κομίζων λόγον, οὕτωσὶ ῥηθέντα, πιστεύεσθαι δυσκόλως· ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Δικταίου τῷ ἄντρῳ κείμενος πολὺν βαθεῖ ἔτη συχνὰ, ὄναρ ἔφη ἐντυχεῖν αὐτὸς θεοῖς καὶ θεῶν λόγοις, καὶ ἀληθείᾳ, καὶ δίκῃ. Τοιαῦτα τὰ διαμυθολογῶν ἠνίττετο, οἶμαι, ὁ Ἐπιμενίδης, ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. Πιθανώτερος δ' ἦν ἂν καὶ τὰ Ὁμήρου ἔπη προστιθεὶς τῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἃ περὶ ὀνείρων ἐκεῖνος. Λέγει γάρ που Ὅμηρος δύο εἶναι πύλας ἀμενηνῶν ὀνείρων, τὴν μὲν ἐξ ἐλέφαντος, τὴν δὲ ἐκ κεράτων· τοὺς μὲν οὖν διὰ κεράτων ἰόντας ἀτρεκεῖς τε εἶναι καὶ πιθανοὺς πιστεύεσθαι· τοὺς ἑτέρους σφαλερούς, καὶ ἀπατεῶνας, καὶ μηδὲν ὕπαρ ἐν τῇ ψυχῇ φέροντας. Ταύτῃ τοι ἔτεινε καὶ ὁ Ἐπι-

DISSERTATIO XVI.

Utrum disciplinæ sint reminiscentiæ.

1. Cretensis quidam Athenas olim venit, Epimenides nomine, narrationem afferens, si simpliciter et nude referatur, difficilem ad credendum : Se, quum aliquando in Dictæi Jovis antrum secessisset, multos ibi annos alto sopore oppressum fuisse, et in somnis versatum cum diis et fruitum eorum manifestatione, veritate et justitia. Quali fabula nihil aliud videtur mihi indicare Epimenides, quam vitam hanc terrestrem animæ humanæ respectu nihil aliud quam longum multorumque annorum esse somnium : quod tamen persuasisset facilius, si Homeri versus, ubi de somniis poeta agit, suæ narrationi adjunxisset. Dicit enim ille alicubi, duas esse somniorum *caducorum* portas, alteram eburneam, corneam alteram : jam somnia illa, quæ per corneam transeunt, credi vera esse et fide digna; altera contra inania, et fallacia, nihilque, quod vigilanti in mentem venire possit, animo offerre. Eodem pertinebat etiam Epi-

μενίδου εἴτε μῦθος εἴτε καὶ ἀληθὴς λόγος. Ἐνύπνιον γάρ τι ἐστὶν ἀτεχνῶς οὗτοσὶ ὁ δεῦρο βίος, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ κατορωρυγμένη ἐν σώματι ὑπὸ κάρου καὶ πλησμονῆς μόλις πως ὀνειρώττει τὰ ὄντα. Ἔρχονται δὲ ταῖς μὲν τῶν πολλῶν ψυχαῖς ὄνειροι δι' ἐλεφαντίνων πυλῶν· εἰ δέ που τίς ἐστι καθαρὰ ψυχὴ καὶ νηφάλιος, καὶ ὀλίγα ὑπὸ τοῦ δεῦρο κάρου καὶ τῆς πλησμονῆς ἐπιταραττομένη, εἰκός που ταύτῃ δι' ἑτέρων ἰόντα ἀπαντᾶν ὀνείρατα σαφῆ καὶ διακεκριμένα καὶ ἐγγύτατα τῷ ἀληθεῖ. Οὗτος ἦν ὁ Ἐπιμενίδου ὕπνος.

2. Πυθαγόρας δὲ ὁ Σάμιος πρῶτος ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι αὐτῷ τὸ μὲν σῶμα τεθνήξεται, ἡ δὲ ψυχὴ ἀναπτᾶσα οἰχήσεται ἀθανὴς καὶ ἀγήρως· καὶ γὰρ εἶναι αὐτὴν, πρὶν ἥκειν δεῦρο. Ἐπίστευον δὲ αὐτῷ οἱ ἄνθρωποι ταῦτα λέγοντι, καὶ ὅτι ἤδη πρότερον γένοιτο ἐν γῇ ἐν ἄλλῳ σώματι, Εὔφορβος δὲ εἶναι ὁ Τρῶς τότε. Ἐπίστευον δὲ ὧδε· ἀφίκετο εἰς Ἀθηνᾶς νεὼν, οὗ πολλὰ ἦν καὶ παντοδαπὰ ἀναθήματα, ἐν δὲ τοῖς καὶ ἀσπὶς, τὸ μὲν σχῆμα Φρυγία, ὑπὸ δὲ χρόνου ἐξίτηλος· εἶπεν οὖν ὅτι Γνωρίζω τὴν ἀσπίδα, ἀφείλετο δέ με ὅσπερ ἀπέκτεινε τότε ἐν Ἰλίῳ ἐν τῇ μάχῃ. Θαυμάσαντες οἱ ἐπιχώριοι τὸν λόγον, καθεῖλον τὸ ἀνάθημα, καὶ ἦν ἐπίγραμμα· « Παλλάδι Ἀθηνᾷ Μενέλεως ἀπὸ Εὐφόρβου. » Εἰ δὲ βούλει, καὶ ἄλλον αὖ λόγον διέξειμί σοι. Προκοννησίῳ ἀνδρὶ τὸ μὲν σῶμα ἔκειτο ἔμπνουν μέν, ἀλλ' ἀμυδρῶς καὶ ἐγγύτατα θανάτου· ἡ δὲ ψυχὴ ἐκδῦσα τοῦ σώματος, ἐπλανᾶτο ἐν τῷ αἰθέρι, ὄρνιθος δίκην, πάντα ὕποπτα θεωμένη, γῆν, καὶ θάλατταν, καὶ ποταμοὺς, καὶ πόλεις, καὶ ἔθη ἀνδρῶν καὶ παθήματα, καὶ φύσεις παντοίας· καὶ αὖθις εἰσδυομένη τὸ σῶμα καὶ ἀναστήσασα, ὥσπερ ὀργάνῳ χρωμένη, διηγεῖτο ἅττα εἶδέ τε καὶ ἤκουσε, παρ' ἄλλοις ἄλλα.

3. Τί δήποτ' οὖν Ἐπιμενίδης καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀριστέας ἐθέλουσιν αἰνίττεσθαι; ἄλλο τι ἢ τὴν σχολὴν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ παθημάτων, ὅταν ἀπαλλαγεῖσα τοῦ περὶ ἐκεῖνο ταράχου, καὶ ἐπιστρέψασα εἰς ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἔμπαλιν ἐντυγχάνῃ τῷ ἀληθεῖ αὐτῷ, ἀφεμένη τῶν εἰδώλων; Τοῦτο ἔοικε μὲν ὕπνῳ καλῷ καὶ μεστῷ ἐναργῶν ὀνειράτων· ἔοικε δὲ ψυχῆς πτήσει μεταρσίῳ, οὐχ ὑπερ ἄκρων φερομένης τῶν ὀρῶν ἐν ἀχλυώδει καὶ ταραττομένῳ τῷ ἀέρι, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦτον ὑψοῦ ἐν σταθερῷ αἰθέρι, γαλήνης καὶ ἠρεμίας αὐτὴν παραπεμπούσης ἀλύπως ἐπὶ τὸ ἀληθὲς, ἐπὶ τὴν ὄψιν. Τίς δὲ ὁ τῆς παραπομπῆς τρόπος, καὶ τί ἂν αὐτὴν ἐμμελῶς ὀνομάζοιμεν; ἆρά γε μάθησιν, ἢ Πλάτωνι ὁμοφώνως ἀνάμνησιν; ἢ δύο θησόμεθα ὀνόματα πράγματι ἑνὶ, μάθησιν καὶ ἀνάμνησιν; Τὸ δέ ἐστι τοιοῦτον, οἷον τὸ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν πάθος· σύνεστι μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ ὄψις ἀεὶ, ἤδη δέ που ὑπὸ συμφορᾶς ἐπιχυθεῖσα ἀχλὺς, καὶ ἀμφιέσασα τὸ ὄργανον, διετείχισεν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὰ ὁρώμενα ὁμιλίαν· ἡ δὲ τέχνη παρελθοῦσα ὄψιν μὲν οὐκ ἐνεποίησε τῷ ὀφθαλμῷ, τὸ δὲ ἐνοχλοῦν παραναγαγοῦσα ἀπεκάλυψεν

menidis sive fabula sive vera historia. Somnium enim [illegible] vera hæc vita nostra est, per quam animus in corpore hac[illegible] fossus præ sopore nimio et crapula vix unquam de ver[illegible] rerum somniat. Adveniunt autem animis plerisque som[illegible] per eburneam portam : at si forte pura alicubi ac sobria [illegible] anima, et quæ modice hac præsenti crapula, hoc sq[illegible] conturbatur, huic verisimile est alteram per portam adve[illegible] somnia, eaque ipsa manifesta ac distincta, veroque q[illegible] proxima. Hoc Epimenidis fuit somnium.

2. Primus vero Pythagoras Samius inter Græcos di[illegible] ausus est, interiturum esse corpus suum, animam v[illegible] mortis immunem seniique, evolaturam esse; prius[illegible] enim huc veniret, exstitisse olim. Ac fidem habebat [illegible] homines hæc narranti, et quod olim corpore alio in [illegible] vixisset, nimirum Euphorbus Trojanus. Quippe hoc [illegible] persuadebat : forte fortuna Minervæ templum intrabat [illegible] quo multa variaque dona quum videret, inter alia clyp[illegible] forma Phrygium, vetustate jam detritum, invenit : hu[illegible] novisse dixit; ad Ilium enim in prælio ab eo ereptum [illegible] fuisse, a quo et interfectus esset. Quæ verba quum v[illegible] menter admirarentur cives, detraxerunt clypeum, in [illegible] inscriptionem hanc invenerunt : PALLADI MINERVÆ AB [illegible] PHORBO MENELAUS. Si vis, et aliud tibi referam. Il[illegible] fuit Proconnesius, cujus corpus aliquamdiu humi jac[illegible] non plane quidem sine spiritu, ita tamen, ut vix quic[illegible] superesset vitæ, mortique esset quam proximum : ist[illegible] anima, relicto corpore, in cœlo adinstar avis er[illegible] omniaque infra se posita videbat, terram, mare, flu[illegible] urbes, mores hominum et affectiones, et naturas quas[illegible] mox reversa, corpus intrabat denuo atque erigebat, [illegible] velut instrumento usa, quæcunque usquam viderat, [illegible] apud alios narrabat.

3. Quid ergo hæc Epimenidis, Pythagoræ et Ari[illegible] volunt sibi? aliudne existimas quam otium, quod vir b[illegible] a voluptatibus reliquisque corporis affectionibus agit, q[illegible] a tumultu illius vindicata anima, penitus in se mentem [illegible] vertit suam, atque ita denuo, relictis rerum simul[illegible] ipsam contemplatur veritatem? Nihil certe aliud hoc, q[illegible] suavis quidam somnus est, in quo somnia quamplur[illegible] verissima tamen omnia, se nobis offerunt : non aliud, q[illegible] si alis quibusdam in altum noster erigeretur animus, [illegible] non supra summa montium juga in caliginoso hoc et co[illegible] aere, sed longe sublimius raperetur, ubi immutabil[illegible] æther, a serenitate simul et quiete ad contemplationem [illegible] ritatis leniter deductus. Quæ autem est tandem ea d[illegible] cendi ratio, aut quo potissimum convenienter eam de[illegible] bimus nomine? an disciplinam, an eodem cum Pl[illegible] nomine *reminiscentiam* dicemus? an utrumque simul, [illegible] et illud, ut duo videlicet rei uni tribuamus nomina? I[illegible] ea est ergo reminiscentia, quale illud, quod interdum e[illegible] accidit; cui quum semper videndi adsit potentia, no[illegible] quam tamen caligo forte affusa aut tenebræ viam ipsam [illegible] sident, quæ ad res conspiciendas ducit et quasi con[illegible] dinem earum oculo conciliat : accedit ergo ars, quæ [illegible] videndi illi non tribuat potentiam, impedimentum tu[illegible] tollit, liberumque radiis egressum concedit. Puta an[illegible]

αὐτοῦ τὸν ἔξω δρόμον. Νόμιζε δὴ καὶ τὴν ψυχὴν ὄψιν τινὰ εἶναι διορατικὴν τῶν ὄντων φύσει καὶ ἐπιστήμονα· ὑπὸ δὲ τῆς τῶν σωμάτων συμφορᾶς ὑποχεχύσθαι αὐτῇ πολλὴν ἀχλύν, ἣν καὶ συγχεῖν τὴν θέαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἀποσβεννύναι τὸ οἰκεῖον φῶς· προσιόντα δὲ αὐτῇ τεχνίτην λόγον, ὥσπερ ἰατρὸν, οὐ προστιθέναι αὐτῇ φέροντα ἐπιστήμην, πρᾶγμα ὃ μήπω ἔχει, ἀλλ' ἐπεγείρειν ἣν ἔχει μὲν, ἀμυδρὰν δὲ καὶ ξυνδεδεμένην καὶ καρηβαροῦσαν.

4. Ὅνπερ οὖν τρόπον καὶ ταῖς κυούσαις προσάγουσα ἡ μαιευτικὴ τὰς χεῖρας σὺν τῇ τέχνῃ ὑποδέχεται τὸ κυούμενον, καὶ θεραπεύει τὰς ὠδῖνας, καὶ ἐξάγει τὸ τελεσφορηθὲν εἰς φῶς, καὶ ἀπαλλάττει τῆς ὀδύνης τὴν φέρουσαν· τοῦτον τὸν τρόπον καὶ λόγος μαιεύεται ψυχὴν κύουσαν καὶ ὠδίνων μεστήν· ἀλλὰ πολλαὶ ἀμβλισκάνουσιν, ἢ δι' ἀτεχνίαν τῶν μαιουμένων, ἢ διὰ σφοδρότητα τῶν ὠδίνων, ἢ διὰ ἀμβλύτητα τῶν σπερμάτων· ὀλίγαι δέ που καὶ σπάνιοι ψυχαὶ τελεσφόροι, ὧν τὰ ἔκγονα σαφῆ καὶ διηρθρωμένα καὶ γνήσια τῶν πρώτων πατέρων. Ὄνομα δὲ τῇ μὲν ψυχῆς κυήσει νοῦς, τῇ δὲ ὠδῖνι αἴσθησις, τῇ δὲ ἀποτέξει ἀνάμνησις· κύουσι δὲ πᾶσαι μὲν ψυχαὶ φύσει, ὠδίνουσι δὲ ἔθει, τίκτουσι δὲ λόγῳ. Ὥσπερ οὖν ἀδύνατον φῦναί τι ἄνευ σπέρματος, καὶ ἀλλοῖον ἢ οἷα τὰ σπέρματα, ἀλλ' ἄνθρωπον μὲν ἐξ ἀνθρώπου, βοῦν δὲ ἐκ βοὸς, καὶ ἐξ ἐλαίας ἐλαίαν, καὶ ἐξ ἀμπέλου ἄμπελον· οὕτω καὶ εἴ τι ἀληθὲς ἡ ψυχὴ ξυνίησι, ἀνάγκη ἀληθῆ εἶναι ταυτὶ τὰ σπέρματα ἐμπεφυτευμένα τῇ ψυχῇ· εἰ δὲ ἦν, καὶ ἀεὶ ἦν· ἀεὶ δὲ ὄντα, καὶ ἀθάνατα ἦν. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἀμέλει τὸ περὶ τὰς ἐπιστήμας γιγνόμενον σπερμάτων ψυχῆς ἄνθος καὶ τελεσφόρησις· ὃ δὲ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἄγνοιαν, τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ ἀργία τῶν σπερμάτων;

5. Εἰ μὲν οὖν τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ψυχὴ, οἷον καὶ τὸ σῶμα, θνητὸν καὶ φθειρόμενον, καὶ λυόμενον, καὶ σηπόμενον, οὐδὲν ἔχω περὶ αὐτῆς σεμνὸν εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ περὶ σώματος σεμνὸν οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω· ἐφήμερον γὰρ τὸ θρέμμα καὶ ἀκροσφαλὲς, φερόμενον, ἄπιστον, ἀσαφὲς, καὶ ἔμπληκτον. Εἰ τοιοῦτον ἡ ψυχὴ, οὔτε τι οἶδεν, οὔτε ἀναμιμνήσκεται, οὔτε μανθάνει. Θᾶττον γὰρ ἂν φυλάξαι σφραγῖδος τύπους κηρὸς ὑπὸ ἡλίου τηκόμενος, ἢ ψυχὴ μάθημα, εἴπερ ἐστὶ σῶμα· πᾶν γὰρ σῶμα ῥεῖ, καὶ φέρεται ὀξέως, Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω, νῦν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐκ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοστοῦν καὶ ὑποφερόμενον. Ἀλλ' οὐ τοιοῦτον χρῆμα εἶναι τὴν ψυχὴν μαντεύεται οὔτε Πυθαγόρας, οὔτε Πλάτων· ἀλλ' οὐδὲ ὁ πρὸ τούτων Ὅμηρος, ᾧ καὶ ἐν Ἅιδου διαλέγονται αἱ ψυχαὶ, καὶ εἰσὶ μαντικαὶ τότε. Λέγει δέ που αὐτῷ καὶ ἀοιδὸς ἀνὴρ,

Αὐτοδίδακτος δ' εἰμὶ, θεοὶ δέ μοι ὤπασαν ὀμφήν.

καὶ ἀληθῆ λέγει· αὐτοδίδακτον γάρ τι χρῆμα ἀτεχνῶς ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ εἰδέναι παρὰ θεῶν τῇ φύσει εὖ ἔχον. Ἢ τὰ μὲν ἄλλα ζῷα αὐτοδίδακτα πρὸς τὰ αὐτῶν ἔργα, καὶ οὐδεὶς εἰπεῖν ἔχει διδασκάλους, οὐ λεόντων πρὸς

nostram talem esse videndi potentiam, quæ ea, quæ sunt natura, perspicit et cognoscit; huic propter corporum adjunctionem evenire ut caligo offusa eripiat aspectum, aciem obtundat, propriumque lumen exstinguat; accedere postea rationis artem, quæ tanquam medicus scientiam illi quidem non statim confert, rem quam nondum habet, sed eam quam habet, licet tenuem admodum et quasi colligatam aut vacillantem, erigit.

4. Sicut ergo gravidis artem simul manumque obstetricia admovet, fœtum excipit, parturitionis dolores mitigat, simulque fœtum jam maturum in lucem educit, puerperamque dolore liberat : eodem modo animæ gravidæ, jam partui propinquæ et doloribus plenæ obstetricatur ratio; at quamplurimæ vel obstetricum imperitia, vel dolorum vehementia, vel seminum ignavia abortiuntur; paucæ contra raraque ad finem suum perveniunt animæ, et edunt sobolem perfectam, membris probe distinctam, genuinam et primorum patrum similem. Ipsa autem animi conceptio *mens* dicitur, partitudo *sensus*, partus ipse *reminiscentia;* parturiunt vero animæ omnes natura, partitudines sensu sustinent, pariunt ratione. Sicut igitur nihil sine semine, nec aliud a semine, sed homo ex homine, bos e bove, olea ex olea, vitis e vite nascitur; sic etiam, si veritatem intelligat animus, necesse est vera illa esse, quæ animo insita sunt semina : quod si sunt, etiam semper fuerunt; si semper fuerunt, immortalia sunt. Ut nihil sit aliud scientiæ in animo ortus, quam quædam, ut ita dicam, eorum, quæ in animo sunt, efflorescentia seminum et ad maturitatem perfectio; quam contra ignorantiam dicunt, quid fuerit aliud, quam quidam quasi torpor seminum?

5. Quodsi corpori similis sit anima, morti videlicet obnoxia et corruptioni, si dissolvatur et putrescat, nihil habeo quod magnifice de ea loquar : sicut nec magnifice de corpore loqui possum : caduca namque illud, periculis proxima, fluxa, dubia, incerta, trepida res est. Si talis sit animus, nec scire quicquam, nec reminisci poterit, nec discere. Facilius enim cera sole liquefacta impressam sigilli imaginem servaret, quam disciplinam animus, si quidem sit corpus; mutatur enim corpus omne ac movetur, celeriterque, Euripi instar, sursum deorsum fertur, nunc ex infantia in pubertatem excrescens, nunc ex juventa in senectutem paullatim delabens. At enim talem esse animum, neque Pythagoræ, neque Platonis concedunt oracula : sed nec id judicavit, qui præcessit eos, Homerus, cui etiam apud inferos colloquuntur animæ, ac ne ibi quidem divinare desinunt. Idem fere dicit citharœdus ille apud eum alicubi :

Sponte mea didici, tribuerunt numina musam.

Nec fallitur : sponte enim discit animus, scientiamque a diis natura sua copiose consequitur. Nisi forte reliqua, quotquot sunt, animalia sponte opera sua cognoscere, nec præceptorem illis ullum inveniri dicamus, non ad fortitudinem leonibus, non ad fugam cervis, non ad cursum equis; ut aves

ἀλκὴν, οὐκ ἐλάφων πρὸς φυγὴν, οὐχ ἵππων πρὸς δρόμον. ἀλλὰ καὶ ὀρνίθων γένος αὐτοδίδακτον ἐπ' ἄκρων φυτῶν ἐμηχανήσαντο καλιάδας αὐτουργῷ τέχνῃ, καὶ ἀράχναι αὐτοφυεῖ μίτῳ θήρατρα ἐν ἀέρι, καὶ ἑρπετὰ φωλεοὺς, καὶ ἰχθύες χηραμοὺς, καὶ ὅσαι ἄλλων ζώων τέχναι πρὸς σωτηρίαν ἑκάστῳ γένει ξύμφυτοι· ἀνθρώπῳ δὲ ἆρα τῷ νοερωτάτῳ τῶν ὄντων ἐπίκτητον ἥξει τὸ εἰδέναι; Οὐκοῦν ἥξει πόθεν; ἀνάγκη γὰρ ἢ εὑρόντα εἰδέναι, ἢ μαθόντα· ὧν ἑκάτερον ἀσθενὲς, οὐχ ὑπούσης ἐπιστήμης φύσει· ὅτε γὰρ εὑρὼν, πῶς ἂν χρήσαιτο τῷ εὑρεθέντι, μὴ γνωρίσας τὴν χρείαν αὐτοῦ; κἂν γὰρ ἠπειρώτης ἀνὴρ καθ' Ὅμηρον οἴακι ἐντύχῃ,

Φήσει ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ φαιδίμῳ ὤμῳ·

ὅ τε μαθὼν, παρὰ μὲν τοῦ οὐκ εἰδότος οὐκ ἂν μάθοι, παρὰ δὲ τοῦ εἰδότος κἂν μάθοι· ἐρήσομαι τὸν διδάξαντα, πῶς καὶ οὗτος ἔγνω; Οὐκοῦν καὶ οὗτος ἢ εὗρεν, ἢ ἔμαθεν· καὶ εἰ μὲν εὗρε, τὰ αὐτὰ ἐρήσομαι, πῶς ἐχρήσατο τῷ εὑρεθέντι, μὴ γνωρίσας; εἰ δὲ ἔμαθε παρ' ἄλλου, πάλιν ἠδὺ ἐκεῖνον διέρεσθαι. Καὶ ποῖ στησόμεθα, ἄλλον ἄλλου διδάσκαλον ἀνερωτῶντες; ἀφίξεται γάρ ποτε λογισμὸς προϊὼν ἐπὶ τὸν οὐ μαθόντα, ἀλλ' εὑρόντα· πρὸς ὃν τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ῥητέον.

6. Ἧκει τοίνυν ἡμᾶς ὁ λόγος φέρων ἐπὶ τὸ ζητούμενον. Ἡ δὴ γὰρ ψυχῆς εὕρεσις, αὐτογενής τις οὖσα, καὶ αὐτοφυὴς, καὶ ξύμφυτος, τί ἄλλο ἐστὶν ἢ δόξαι ἀληθεῖς ἐπεγειρόμεναι, ὧν τῇ ἐπεγέρσει τε καὶ συντάξει ἐπιστήμη ὄνομα; Εἰ δὲ βούλει, καὶ ταύτῃ εἴκαζέ μοι τὸ λεγόμενον, στρατιώτῃ πλανωμένῳ καὶ διακεχυμένῳ· ἢ καθ' Ὅμηρον μᾶλλον, νὺξ μὲν ἔστω καὶ ἡσυχία πολλὴ κατὰ τὸ στρατόπεδον, καὶ ὕπνος βαθὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων κειμένων ἑξῆς·

Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδην Ἀγαμέμνονα, ποιμένα λαῶν,
ὕπνος ἔχεν·

ἀλλ' ἐπιὼν καὶ ἐξανιστὰς ἕκαστον καὶ συντάττων,

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὀχεσφιν,
πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς,
ἕρκος ἔμεν πολέμοιο, κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν.

Τοιοῦτον ἡγοῦ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν γίγνεσθαι, νύκτα πολλὴν καὶ ὕπνον βαθὺν τῶν τῆς ψυχῆς νοημάτων· τὸν δὲ λόγον αὐτὸν, τὸν στρατηγὸν ὄντα, ἢ βασιλέα, ἢ ὅ,τι περ ὀνομάζων χαίρεις, ἐπιόντα τούτων ἕκαστον καὶ ἐπεγείροντα καὶ συντάττοντα. Κάλει δὲ τὸν μὲν ὕπνον λήθην, τὴν δὲ ἀνάστασιν αὐτῶν ἀνάμνησιν, μνήμην δὲ τὴν φυλακὴν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν συνταχθέντων. Γίγνεται δὲ ἡ ἀνάμνησις κατὰ βραχὺ, ἕτερον ἐξ ἑτέρου θηρευούσης τῆς ψυχῆς, καὶ χειραγωγουμένης ὑπὸ τοῦ παρόντος ἐπὶ τὸ μέλλον· ὁποῖον ἀμέλει περὶ τὰς τῶν δεῦρο πραγμάτων ἀναμνήσεις γίγνεται.

7. ἌΙδει ὁ Δημόδοκος ἐν τῇ Φαιάκων δαιτὶ

Νεῖκος Ὀδυσσῆος καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος.

Ὀδυσσεὺς παρὼν, ἀκούων τῆς ᾠδῆς, γνωρίσας δακρύει.

taceam, quæ in arborum culminibus spontanea suos contexunt, araneasque, quæ spontaneo fil in aere suspendunt, sicut et lustra serpentes, et a sponte faciunt; quotquot denique animalium gulæ generi suo, ad salutem tuendam a natura do homini autem cunctorum animalium, quod ad i attinet, facile principi, foris inductam tribuamus Unde igitur inductam? alterum enim necesse invenerit quod scit, aut didicerit; quorum utrum infirmum est, nisi naturâ adsit scientia. Qui in quomodo utetur invento, si usum ignoret illiu mediterraneus aliquis, ut est apud Homerum, currat, qui temonem navis gestat, dicet,

Vannum hominem gestare humeris ingentibus

Ille autem qui didicit, ex eo qui nescit, didicisse potest ex eo qui scit; quæram igitur de præceptor hic didicerit. Necesse est enim et hunc vel in didicisse: quodsi invenit, eadem rursus quæram uti potuit invento, si non intellexerit? sin ex ali bebit et hunc interrogare. Quando autem desi dem quærere, quove loco consistet discendi ex necesse est enim tandem ad eum nos deducat, dicit, sed invenit: cui eadem illa dicemus.

6. Atque ita sponte ad id quod quæritur nos d Nam animæ inventio, quæ spontanea, genuinaq est nobis, quid est aliud quam opinionum in ani veritas, quarum excitatio atque ordinatio scie Aut, si lubet, quod dico contemplare hac ima qui extra ordinem passim oberrat et vagatur: Homero auctore, fingamus noctem esse qui castris profundam, aliosque omnes ordine son altissimo jacere;

At non Atriden pastorem Agamemnona genti
detineat somnus:

sed ille ordine omnes excitet, aciemque instru

primos constituens equites cum curribu', for
a tergo pedites, belli pro sepe futuros:
in medio jubeat timidas procedere turmas.

Tale quid existima et in animo fieri nostro, noc somnumque in ea, qui cogitationes ejus oppri profundum; rationem autem aut imperatorem gem, vel quodcunque eam appellare velis, qui si sopitos excitet, excitatos ordine disponat. So oblivionem, excitationem e somno reminisce curam vero conservationemque eorum, quos j ratio, memoriam. Excitatur autem paullatim tia, dum aliud ex alio inquirit anima, et a pr quod futurum est, quasi manu deducitur; cuju etiam in actionum humanarum reminiscentiis

7. A Demodoco in Phæacum convivio caniti

Lis Laertiaden Pelidenque inter Achillem.

Adest Ulysses, cantilenam audit, auditam a

ἰκὸς, ἐπιλαβομένης αὐτῷ τῆς ψυχῆς τοιαύ-
δεύειν ἐπὶ τὰ ἐκεῖ ἔργα, καὶ τὸ μὲν σῶμα
ειν τοῖς Φαίαξιν, αὐτοῦ μένον· τὴν δὲ ψυ-
ι τῆς μνήμης ἐκεῖ ἐν Ἰλίῳ ἀναπεμπαζομέ-
ὧν εἶδε τέως, καὶ ἰοῦσαν ἐπὶ πολλὰ τῶν
άτων, ἀπὸ μικρᾶς ἀρχῆς; Ἤδη τις καὶ
ἐμνήσθη τῶν παιδικῶν τῶν χρησαμένων
ίφον γάρ τι χρήμα ἀνάμνησις καὶ εὔκολον.
τὰ εὐκίνητα τῶν σωμάτων τοῦ χειρὶ προά-
ι, καὶ παραλαβόντα τὴν ἐξ ἐκείνου ἀρχὴν
πολὺ τὴν κίνησιν· οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἐπιλαβό-
νήμην βραχείας ἀρχῆς, ἣν ἡ αἴσθησις αὐτῷ·
λλὰ χωρεῖ προϊὼν κατὰ ἀνάμνησιν. Ἕκα-
μαι τῶν ὄντων ἢ γεγονότων, οἷς ἡ ψυχὴ
λουθίαν ἔχει, ἢ κατὰ χρόνον, ὡς ἐπὶ ἡμέρᾳ
νεότητι γῆρας, καὶ ἐπὶ χειμῶνι ἔαρ· ἢ κατὰ
άλλει ἔρως ἐπιγίνεται, καὶ προπηλακισμῷ
ήδονὴ εὐτυχίαις, καὶ λύπη συμφοραῖς· ἢ

, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Θίσβην·

ν,

μὲν Πηνέλεως καὶ Λήϊτος ἦρχον,
κός τε, Προθοήνωρ τε, Κλόνιός τε·

ιμιν,

ρ, ἢ Αἴαντα λαχεῖν, ἢ Τυδέος υἱόν,
βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης.

ν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυ-
δάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι
αβόμενος ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ, καὶ διεξ-
τὰ ἀκόλουθα, ἢ χρόνῳ, ἢ φυσει, ἢ νόμῳ,
τιμῇ, ἢ δυνάμει. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν
λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν στύρακα κλονήσας
τὴν κίνησιν διὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι
καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων
σείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν
κδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας· οὕτω καὶ τῷ νῷ
χῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων.
εὖ πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρο-
ὐτὸς παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύ-
δεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται
ὰ τοῦ νοῦ θεάματα· ὁ δὲ ἧττον δεινὸς, δεῖται
τους, αὐτοῦ μὲν διδάσκοντος οὐδὲν, διερω-
καὶ διαπυνθανομένου, ὁ δὲ ἀποκρίνεται τά-
. Τίς ἂν οὖν ἀποκρίνηται ἃ μήπω οἶδε;
καὶ τὸν βαδίζοντα, χειραγωγοῦντος ἑτέρου,
ἢ βαδίζειν αὐτόν. Τί τοίνυν διαφέρει ὁ χει-
οῦ ἀνερωτῶντος, καὶ τί διαφέρει ὁ βαδίζων
ομένου; ὁ μὲν γὰρ ἑαυτῷ παρέχει τὴν ἐνέρ-
ἐκείνῳ τὴν ἀσφάλειαν. Ἀλλ' οὔτε ὁ χειρα-
μανθάνει βαδίζειν, οὔτε ὁ ἀνερωτώμενος
κι μανθάνει· ἀλλ' ἑκάτερος, ὁ μὲν βαδίζει,
ο· ὁ δὲ ἀποκρίνεται, οἶδε γὰρ· ξυνεπιλαμβά-
ὸς ἀσφάλειαν ἑκατέρῳ ἑκάτερος.

masque effundit. Quis igitur dubitet quin ab hoc tanquam principio ad reliqua, quæ ibi gesserat, ejus abierit animus, corpusque una cum Phæacibus ibidem loci potaverit, animus autem penitus abripiatur memoria, singula, quæ ibi ad Ilium viderat, ruminante, et infinita, quæ illo tempore conspexerat, tantula re admonitus, tanquam præsentia cernat iterum? Quid, quod sæpe aliquis lyram quum videt, de amasio suo cogitat, qui tractavit eam: agilis namque et expedita res est reminiscentia. Sicut enim ea quæ facile moventur corpora, motum tamen impulsumque manus requirunt, a quo initium quum semel acceperunt, diutissime eum conservant; sic mens nostra, ut in memoriam redeat, exiguum nacta principium, quod a sensibus accipit, longe lateque plurima reminiscitur. Res enim singulæ, sive præsentes eæ, sive ante actæ sint, quas semel contemplatus est animus, aliquo inter se cohærent modo; aut tempore, sicut noctem dies, juventutem senectus, ver æstas excipit; aut affectione, ut pulchritudinem amor, contumeliam ira, secundam fortunam gaudium, adversam mœror sequitur; aut loco, ut,

Pharinque, Spartamque, columbiferam quoque Thisben;

aut distributione,

Bœotis dux Peneleos et Leitus heros,
Arcesilausque, Prothoenorque, Cloniusque;

aut potentia,

Juppiter, Ajacis da vel magni Diomedis,
divitis aut sortem regis prodire Mycenæ.

8. Sensus igitur, qui tanquam in vestibulo constituti sunt animæ, simulac rei alicujus arripuerint initium, mentique tradid int, mens vicissim hæc arripit, reliquaque hujus intuetur beneficio, donec ea quæ vel temporis, vel naturæ, vel distributionis, vel loci, vel honoris, vel potentiæ ratione inter se cohærent, omnia simul percurrit. Sicut enim in longa aliqua tenuique hasta fieri videmus, ut extremam qui partem concutit, motum illum ad alterum usque finem per totam diffundat; aut in longo protensoque fune, primam qui partem quatit, totum necessario, eunte ad finem usque motu illo, movet: ita etiam menti exiguo tantum ad recordationem rei totius opus est initio. Jam præclaræ indolis homo et ad virtutem natus, illud ab se sumit initium, viam ingreditur, mentisque contemplationes tanquam itinere instituto petit, quas et assequitur, et recordatione volvit, ac memoria: at qui minus a natura valet, Socrate opus habet, non qui doceat quicquam, sed tantum interroget atque examinet; ipse enim, quæ vera sunt, respondet. Quis autem respondebit quæ nunquam scivit? nisi quis hominem existimet, qui manu deducitur dum incedit, non incedere. Quid autem inter eum interest, qui manu ducit, et qui interrogat? aut eum, qui incedit, et qui respondet? alter enim a se actionem habet, alter confirmat illam et regit. Sed neque ille qui manu ducitur, discit incedere; neque qui interrogatur, discit respondere: verum uterque, alter quidem incedit, potest enim; alter respondet, novit enim; uterque autem utrumque confirmat et juvat.

9. Σῶμα μὲν βαδιστικὸν τῇ φύσει, ψυχὴ δὲ λογιστικὴ τῇ φύσει· εἰ δ' ἐστὶν ἀθάνατος, ὥσπερ ἐστὶν, ἀνάγκη που αὐτῇ τοῦτο ἐξ ἀϊδίου ἐνεῖναι, τὰς νοήσεις τε καὶ ἐπιστήμας τῶν πραγμάτων. Ἅτε δὲ, οἶμαι, διττῷ βίῳ ἡ ψυχὴ συνεχομένη, τῷ μὲν καθαρῷ καὶ διαυγεῖ καὶ ὑπὸ μηδεμιᾶς συμφορᾶς ἐνοχλουμένῳ, τῷ δὲ θολερῷ καὶ τεταραγμένῳ καὶ ἐν παντοίαις τύχαις φυρομένῳ· ἐνταῦθα μὲν ἀσαφείας ἐμπέπλησται, καὶ καρηβαρεῖ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν μεθυόντων πάθος· τούτοις γάρ που φλεγμαίνουσα ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ ἀνέδην πότου, ἐγγύτατα μὲν τείνει μανίας· ἤδη δέ που ἀνακαλεῖται αὐτὴν, καὶ οὔτε ἀκριβῶς σφάλλεται, ο·τε σαφῶς λογίζεται, ἀλλ' ἐν μεθορίῳ μένει ἀγνοίας καὶ λογισμοῦ. Ἐπειδὰν δὲ ἀπαλλαγῇ ἡ ψυχὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε, ὥσπερ ἐκ τῆς Κιμμερίων γῆς ἐπὶ λαμπρὸν αἰθέρα ἐξελθοῦσα, ἐλευθέρα μὲν γενομένη σαρκῶν, ἐλευθέρα δὲ ἐπιθυμιῶν, ἐλευθέρα νόσων, ἐλευθέρα συμφορῶν· τότε διορᾷ καὶ λογίζεται τἀληθῆ αὐτὰ, θεοῖς καὶ θεῶν παισὶ συγγιγνομένη ὑπὲρ ἄκραν τὴν οὐρανοῦ ἀψῖδα, συμπεριπολοῦσα καὶ συντεταγμένη στρατιᾷ θεῶν ὑφ' ἡγεμόνι καὶ στρατηγῷ τῷ Διί· καὶ μέμνηται μὲν ἀληθῶς τότε, ἀναμιμνήσκεται δὲ νῦν ἐκείνων· καὶ θαρσεῖ μὲν τότε, σφάλλεται δὲ νῦν. Ἡ δὲ ἐρρωμένη ψυχὴ καὶ χρηστῷ δαίμονι συγκεκληρωμένη, κἀνταῦθα ἀντέχει τῷ κυκηθμῷ, καὶ κατὰ δύναμιν ἀπαλλάττουσα αὐτὴν τῆς πρὸς τὸ σῶμα ὁμιλίας, τὴν μνήμην ἐγείρει ἐκείνων τῶν θεαμάτων, καὶ ἐκείνων τῶν ἀκουσμάτων. Τοῦτο ἄρα καὶ οἱ ποιηταὶ τὴν Μνημοσύνην αἰνίττονται Μουσῶν μητέρα, Μούσας μὲν τὰς ἐπιστήμας ὀνομάζοντες, ἡγάθεον χορὸν καὶ ἔργον Διὸς, ὑπὸ Μνημοσύνης δὲ γεννωμένας καὶ συνταττομένας. Θεραπεύωμεν τὰς Μούσας, θεραπεύωμεν τὴν Μνημοσύνην.

9. Corpus igitur a natura habet quod inced habet, quod ratiocinatur, animus; qui si æternu revera, necesse est ab æterno intellectus illi rer scientias. Quoniam vero duplici, ut opinor, tur anima, altera pura, clarissima, nullis exe mitatibus; altera turbida, concitata, diversis intricata casibus: hic dum versatur, obscurit perfusa est et caligine, et, quod temulenti sol vertigine laborat. Inter hæc quippe non secus dica vini ingurgitatione exæstuans, non long insania; nisi quod interdum se colligit, ut neq cillet, neque omnino sincera utatur ratione, se tiæ rationisque sedeat confinio. Postquam ve se subduxerit, tanquam e Cimmeriorum terr splendorem translata, nec amplius cum corpo scentiis, morbis, aut ullis luctatur calamitatib mum veritatem ipsam perspicit, puraque rati tur; tum in deorum deorumque filiorum recept supra summos cœli cum iis vagatur fornices aciei adscribitur, cui imperator præest ac du tunc integra utitur memoria, nunc tantum illorum; tunc confidit sibi, nunc errat tantum. etiam hic animus qui firmus est et bonum gen a turbis et tumultu se vindicat; relictoque qu est corporis consortio, quæ vel vidit ibi vel au nat memoria. Nec alia causa est cur Mnemosyn matrem esse tradant poetarum fabulæ; nihil Musæ sunt illis, quam scientia, chorus videli opusque Jovis, quas producit ordinatque Mne lamus Musas, colamus Mnemosynen.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ'.

Τί ὁ θεὸς κατὰ Πλάτωνα.

1. Περὶ μὲν δαιμόνων ἀμφισβητεῖν λόγον λόγῳ φέρω, καὶ ἀνέχομαι τὴν στάσιν, καὶ οὐδὲν δεινὸν οὐδὲ πλημμελὲς οὐδὲ ἔξω τρόπου ἡγοῦμαι δρᾶν τὸν ἀμφισβητοῦντα πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλον, εἰ ἔστι τὸ δαιμόνιον, καὶ τί, καὶ ὁπόσον· καὶ γὰρ ἦν ἐνταῦθα τὸ μὲν ὄνομα ἄδηλον, ἡ δὲ οὐσία ἀφανὴς, ἡ δὲ δύναμις ἀμφισβητήσιμον. Νῦν δὲ δὴ τίς γένωμαι, περὶ θεοῦ λέγων; ποῖον κάλλος ῥημάτων περιβαλόμενος, ἢ ποῖον φῶς ἐξ ὀνομάτων σαφεστάτων πορισάμενος, ἢ τίνα ἁρμονίαν ᾠδῆς ἐκλόγου ἁρμοσάμενος, δείξαιμι ἂν ἐμαυτῷ καὶ ἄλλῳ τὸ νῦν ζητούμενον; Ὁπότε γὰρ οὐδὲ ὁ εὐφωνότατος τῶν ὄντων Πλάτων, εἰ καὶ πρὸς Ὅμηρον παραβάλλειν ἐθέλοις, οὔπω καὶ νῦν ἀξιόχρεως πιστεύεσθαι περὶ θεοῦ λέγων, ἀλλ' ἑτέρωθέν τις πυθέσθαι ποθεῖ τὴν Πλάτωνος δόξαν, σχολῇ γ' ἄν τις ἐπιτολμήσαι τῷ λόγῳ, νοῦν καὶ βραχὺν ἔχων· πλὴν εἰ μὴ καὶ ἀνδρὶ διψῶντι ποταμοῦ παρόντος

DISSERTATIO XVII.

Quid sit deus secundum Platonem.

1. De natura dæmonum rationem rationi dis patior, nec contentionem hanc reprehendo; tan indignum quid, aut absonum absurdumve ab existimem, qui vel secum ipse, vel cum aliis an sit, quid, et quantus, inquirat: nam in hac stione et nomen ipsum, de quo agitur, incertum de quo quæritur, essentia abstrusa, et potestas Nunc autem, quum de deo dicere institui, qu tissimum? quo verborum assumto ornatu, qu evidentissimorum luce comparata, qua carmi harmonia mihi et aliis id, de quo nunc quæritur Si enim Plato, quo homine, etiam si cum Home velis, rerum natura nihil unquam vidit facund quidem omnibus, quando de deo agit, ad fide tisfecit; sed nonnemo reperitur, qui ex alio sen tonis audire se postulet; ægerrime aliquis, cu mica mentis insit, huic se disputationi parem

ὶ πολλοῦ, ἰδεῖν ἡδίστου, καὶ πιεῖν προσηκαὶ θρέψαι γονιμωτάτου, ἄλλοθέν ποθεν ἐκ νοῦς καὶ ἧττον τὰ αὐτὰ ἀγαθῆς ἀρυσάμενοι τῷ διψῶντι ἀναγκαῖον ποτόν. Ὁποῖόν ἀῦκα πάσχειν, πρὸς μὲν τὸν ἥλιον ἀμαυρεύουσαν δὲ ἐν νυκτὶ ἔκπυρον φῶς. Εἰ ὰς Πλάτωνος φωνὰς ἐμπεσὼν ἑτέρων δεῖται εἴ τῳ τὸ ἐκεῖθεν φῶς ἀμαυρὸν δοκεῖ καὶ ἔχον αὐγῆς σαφοῦς, οὗτος οὐδ' ἂν τὸν ἥλιον ντα, οὐδὲ τὴν σελήνην λαμπρυνομένην, οὐδὲ ερον καταδυόμενον, οὐδὲ τὸν Ἑωσφόρον

ἀτρέμας· νῦν γάρ τοι ἠρέμα ἐννοῶ, οἷον ἂν ς τοῦ τοιοῦδε λόγου. Αὐτὸ ἐκεῖνο, οἷον τὸ λέων· οὗτοι γάρ που κόπτοντες τὴν γῆν, τὸν χρυσὸν, οὐχ ἱκανοὶ διαγιγνώσκειν τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἐστὶν ἔργον βασανίζον τὸν χρυ-. Εἰκάζω δὴ τὴν μὲν πρώτην ὁμιλίαν τῶν λόγων μετάλλῳ τινὶ ἀτεχνῶς χρυσοῦ· τὸ δὲ ἑτέρας δεῖται τέχνης, ἣ τὸ ληφθὲν δοκιμάἐκκαθαίρουσα λόγῳ, οὐ πυρὶ, χρῆσθαι ἤδη ηράτῳ καὶ βεβασανισμένῳ τῷ χρυσῷ. Εἰ μὲν ἡ μέταλλεία τοῦ ἀληθοῦς καὶ μεγαλόφθονος, δεῖ δὲ ἡμῖν τέχνης ἑτέρας πρὸς βάληφθέντος· φέρε, παρακαλῶμεν τὴν τέχνην ἐπιλαβέσθαι ἡμῖν τοῦ παρόντος λόγου, τί ὁ θεῖον κατὰ Πλάτωνα σκοπουμένοις.

ν ἔροιτο ἡμᾶς ἡ τέχνη φωνὴν λαβοῦσα, πόοὐχ ἡγούμενοι αὐτοί τι εἶναι θεῖον ἐν τῇ ἐ ἔχοντες καθάπαξ ἔννοιαν θεοῦ, ἀμφισβηὶ Πλάτωνος· ἢ αὐτοί τινας ἔχοντες οἰκείας ἄττα ἡγούμεθα παρὰ ταύτας δοξάζειν ἐκεῖἡμῶν φασκόντων ἔχειν, ἀξιώσειεν ἀποκρίίόν τινα ἡγούμεθα εἶναι τὸν θεόν; τί τοίνυν, κρινοίμεθα; ὅτι ἐστὶν ὁ θεὸς

ν ὤμοιιν, μελανόχροος, οὐλοκάρηνος;

τος ἡ ἀπόκρισις, κἂν εἰ μειζόνως χαρακτηλία, κυανᾶς μὲν ὀφρύας, χρυσᾶς δὲ χαίτας, ν δὲ ὑπ' αὐτῶν τὸν οὐρανόν. Πάντα γάρ ῦτα ἀπορίᾳ ὄψεως, καὶ ἀσθενείᾳ δηλώσεως, ς ἀμβλύτητι, ἐφ' ὅσον δύνανται ἕκαστοι τῇ φαντασίᾳ πρὸς τὸ κάλλιστον δοκοῦν, ** ροι καταμαντεύονται.

συναγαγὼν ἐκκλησίαν τῶν τεχνῶν τούτων, ταντας ἀθρόους διὰ ψηφίσματος ἑνὸς ἀποκρίὶ τοῦ θεοῦ· οἴει ἄλλο μὲν ἂν τὸν γραφέα ὁ δὲ καὶ τὸν ἀγαλματοποιὸν, καὶ τὸν ποιητὴν τὸν φιλόσοφον ἄλλο; Ἀλλ' οὐδὲ μὰ Δία τὸν ὐδὲ τὸν Ἕλληνα, οὐδὲ τὸν Πέρσην, ἢ τὸν ον. Ἀλλὰ ἴδοις ἂν ἐν μὲν τοῖς ἄλλα, ἐν δὲ καὶ οὐ ταὐτὰ ψηφιζομένους τοὺς ἀνθρώπους, πᾶσι διαφερομένους· οὐ τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτὸ τὸ κακὸν ὅμοιον, οὐ τὸ αἰσχρὸν, οὐ τὸ καλόν·

nisi forte idem agere velimus, quod ille, qui sitienti hominicui fluvius adest limpidus plenusque, qui et visu jucundissimus, et gustu sit suavissimus, optimeque nutriat, aliunde ex tenui aliquo fonticulo, quique nulla ex parte cum superiori conferendus sit, potum necessarium afferat. Hoc plane est illud quod de noctua dicitur, quæ quum interdiu ad solem caliget, noctu lumen ab igne quærit. Si quis enim aliud dicendi genus requirit, quum in Platonica oratione versatur, aut si quis lucem ex illo prodeuntem obscuram minimeque illustrem arbitratur; idem ille nec solem quum oritur, nec lunam quum fulget, nec Hesperum quum occidit, nec Luciferum quum surgit, unquam videbit.

2. Subsiste paululum : nunc enim propemodum, qui sit ejusmodi dissertationis usus et quæ ratio, intelligo. Illud ipsum hic fit, quod in iis, qui metalla effodiunt : qui, quum terram ipsi cædant, aurum educant, ejus tamen naturam dignoscere non possunt; sed peculiaris res est admoto igne aurum explorare. Ego igitur primam Platonis lectionem similem facio meri auri fodinæ : quod deinde sequitur, aliam artem requirit, quæ examinare id, quod habet, et rationis, non ignis, subsidio purgare possit, atque ita aurum purum exploratumque satis ad usum suum convertere. Si nobis ergo veritatis ipsius, non minus quam auri, vena manifesta est, et quidem copiosa atque opulenta, nec minus tamen alia arte opus est, quæ quod haustum est exploret; age ejus artis in hac quæstione, in qua agitur, quid secundum Platonem sit deus, subsidium imploremus.

3. Fingamus ergo loqui posse hanc ipsam artem, atque ex nobis scire velle, quo animo ad hanc disputationem accedamus : utrum divinam omnino in rebus naturam esse ipsi non putantes, ac ne prima quidem dei cognitione imbuti, de Platone ejusque super numine decretis quæramus; an peculiaribus de deo opinionibus instructi, alia quædam illum statuere credamus? atque hoc fatentibus nobis, artem instare rursus, et scire a nobis velle, qualem nos esse deum judicemus : quid respondebimus, o bone? anne deum esse

Incurvis humeris, atrum, crispoque capillo?

Risu dignum merito ejusmodi responsum videbitur, quamvis augustiorem etiam formam des Jovi, *nigra supercilia* tribuens, *comam auream, quibus cœlum tremefaciat.* Hæc enim omnia ob imbecillitatem oculorum, sermonis penuriam, animi caliginem, [pictores, statuarii, poetæ] et philosophi deo assignant, quam quisque pulchritudinis concipere speciem poterat maximam, in eam quasi mentis imaginatione sublati.

4. Quodsi concionem cogas harum artium et uno decreto jubeas omnes de deo ex sua sententia decernere; putasne aliud pictorem, aliud statuarium, aliud poetam, aliud dicturum esse philosophum? Imo ne Scytha quidem, vel Græcus, vel Persa, vel Hyperboreus. Verum enimvero in aliis videbis alia, nec unquam eadem statuere homines, sed omnes dissentire ab omnibus : ita ut nec bonum idem sit omnibus, nec idem omnibus malum, nec idem turpe aut honestum. Vel leges atque jus in omnes ita partes trahun-

νόμος μὲν γὰρ δὴ καὶ δίκη ἄνω καὶ κάτω φύρεται διασπώμενα καὶ σπαρασσόμενα· μὴ γὰρ ὅτι γένος γένει ὁμολογεῖ ἐν τούτοις, ἀλλ' οὐδὲ πόλις πόλει, ἀλλ' οὐδὲ οἶκος οἴκῳ, οὐδὲ ἀνὴρ ἀνδρὶ, οὐδὲ αὐτὸς αὑτῷ·

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

5. Ἐν τοσούτῳ δὴ πολέμῳ καὶ στάσει καὶ διαφωνίᾳ ἕνα ἴδοις ἂν ἐν πάσῃ γῇ ὁμόφωνον νόμον καὶ λόγον, ὅτι θεὸς εἷς πάντων βασιλεὺς, καὶ πατὴρ, καὶ θεοὶ πολλοὶ, θεοῦ παῖδες, συνάρχοντες θεοῦ. Ταῦτα καὶ ὁ Ἕλλην λέγει, καὶ ὁ βάρβαρος λέγει, καὶ ὁ ἠπειρώτης, καὶ ὁ θαλάττιος, καὶ ὁ σοφὸς, καὶ ὁ ἄσοφος· κἂν ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ ἔλθῃς τὰς ἠϊόνας, κἀκεῖ θεοὶ, τοῖς μὲν ἀνίσχοντες ἀγχοῦ μάλα, τοῖς δὲ καταδυόμενοι. Οἴει δὴ τούτοις Πλάτωνα ἀντιχειροτονεῖν καὶ ἀντινομοθετεῖν, ἀλλ' οὐχ ὁμόφωνον εἶναι καὶ ὁμοπαθῆ καλλίστης φωνῆς καὶ ἀληθεστάτου πάθους; Τί τοῦτο; ἥλιος ὀφθαλμὸς λέγει· τί τοῦτο; βρονταὶ ἀκοὴ λέγει· τί ταῦτα, ὡραῖα, καὶ καλὰ, καὶ περίοδοι, καὶ μεταβολαὶ, καὶ κράσεις ἀέρων, καὶ ζῴων γενέσεις, καὶ καρπῶν φύσεις; θεοῦ πάντα ἔργα ἡ ψυχὴ λέγει, καὶ τὸν τεχνίτην ποθεῖ, καὶ καταμαντεύεται τῆς τέχνης. Εἰ δὲ ἐξεγένοντο ἐν τῷ ξύμπαντι αἰῶνι δύο που καὶ τρεῖς, ἄθεον καὶ ταπεινὸν καὶ ἀναισθὲς γένος, καὶ πεπλανημένον μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐξηπατημένον δὲ ταῖς ἀκοαῖς, ἐκτετμημένον δὲ τὴν ψυχὴν, ἄλογον καὶ ἄγονον καὶ ἄκαρπον, ὡς ἄθυμος λέων, ὡς βοῦς ἄκερως, ὡς ὄρνις ἄπτερος, καὶ παρὰ τούτου ὅμως τοῦ γένους πεύσει τὸ θεῖον· ἴσασι γὰρ οὐχ ἑκόντες, καὶ λέγουσιν ἄκοντες· κἂν ἀφέλῃς αὐτοῦ τὸ ἀγαθὸν, ὡς Λεύκιππος· κἂν προσθῇς τὸ ὁμοπαθὲς, ὡς Δημόκριτος· κἂν ὑπαλλάξῃς τὴν φύσιν, ὡς Στράτων· κἂν δῷς τὴν ἡδονὴν, ὡς Ἐπίκουρος· κἂν μὴ εἶναι φῇς, ὡς Διαγόρας· κἂν ἀγνοεῖν τί φῇς, ὡς Πρωταγόρας.

6. Τούτους μὲν οὖν ἐῶμεν χαίρειν, οὐ δυναμένους ἐπαύρασθαι τοῦ ἀληθοῦς ὅλου καὶ ἀρτίου, ἰόντας δὲ ἐπ' αὐτὸ ἀσαφεῖς ὁδοὺς καὶ πεπλανημένας· αὐτοὶ δὲ δὴ τί δράσωμεν; ἀπείπωμεν, ἐκ τοῦ λοξοῦ οὐδὲ ἴχνη αὐτοῦ σκεψάμενοι, οὐδὲ ὅσον εἰδώλοις ἐντυχόντες; Ἀλλ' ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς προσχὼν τῇ ξένῃ, εἰς περιωπὴν ἀνελθὼν, ἐσκέπτετο τὰ ἴχνη τῶν ἐχόντων,

Ἦ ῥ' οἵγ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι, οὐδὲ δίκαιοι,
ἠὲ φιλόξεινοι, καί σφιν νόος ἐστὶ θεοῦδής·

ἡμεῖς δὲ ἆρα οὐ τολμήσομεν ἀναβιβασάμενοι τὸν λογισμὸν εἴς τινα περιωπὴν ἄνω τῆς ψυχῆς περισκέψασθαι τὰ τοῦ θεοῦ ἴχνη, τίνα χώραν ἔχει, τίνα φύσιν· ἀγαπήσομεν δὲ ἀμυδρῶς ἰδόντες; Εἴθε μοι μαντεῖον ἦν ἐν Διὸς, ἢ Ἀπόλλωνος, οὐ λοξὰ χρησμῳδοῦν οὐδὲ ἀμφίβολα. Ἠρόμην ἂν τὸν θεὸν, οὐ τὸν Κροίσου λέβητα, τοῦ βασιλέων ἀνοητοτάτου καὶ μαγείρων δυστυχεστάτου, ἀλλ' οὐδὲ θαλάττης μέτρα, οὐδὲ ἀριθμὸν ψάμμου· ἠμέλησα δ' ἂν καὶ τῶν σεμνῶν τούτων ἐρωτημάτων, Ἐπίασι Μῆδοι, πῶς φυλάξομαι; κἂν ὁ θεὸς

tur, rapiuntur, vellicantur; ut non modo gens ull gente, sed nec urbs cum urbe, nec familia cum famil homo cum homine, nec unus aliquis interdum secu consentiat in talibus:

Talis namque animi mens est mortalibus ægris,
qualem quoque die genitor jubet esse deorum.

5. In hac tanta pugna, contentione atque opinion rietate, in eo tamen leges ubique terrarum atque opi convenire videbis, deum esse unum, regem omnium trem; huic multos additos esse deos, qui supremi illi sint et quasi in imperio collegæ. In eo Græcus cum b mediterraneus cum insulano, sapiens consentit cum ut si usque ad extrema Oceani littora processeris, hi que deos inventurus sis, qui non procul ab aliis ori ab aliis occidunt. Solum ergo Platonem existimas d ab his decernere, aut contrarias leges ferre? unum l pulcherrima omnium voce abire, aut ad præsentis naturæ vim obbrutescere arbitraris? Quære ex oculi quid videant? respondebunt esse solem: quære ex au quid audiant? respondebunt esse tonitru. Quære qu sint hæc decora, et pulchra, et circuitus, et mutatio temperies aeris, et animalium generationes, et frugum ræ? Dei universa sunt opera, dicet anima: et art amabit, et ipsam confitebitur artem. Quodsi ab omn duo aut tres exstiterunt tam abjecti homines, ut sine sine ullo sensu oberrarent, quorum neque lucem o oculi, neque certum sonitum aures admitterent, anim ac præstantiore sui parte mutili essent; irrationale, atque inutile hominum genus, ut si leonem sine stom bovem sine cornibus, avem sine alis dicas; ex his nihi nus hominibus aliquid de divina natura intelliges; a inviti hoc sciunt, et inviti dicunt: in confesso est, qu cum Leucippo sentias, et bonum illi demas; quamvis Democrito, et affectibus humanis subjicias; quamvis ram in locum ejus substituas cum Stratone; quamvis ptatem addas cum Epicuro; quamvis esse omnino cum Diagora; quamvis, quid sit, dubitare te dicas Protagora.

6. Hos tamen mittamus potius, qui totam et int veritatem assequi non possunt, sed incerta quadam f que via ad eam tendunt. Nos vero quid agemus? a spondebimus, postquam ex illis ambagibus ne vestig dem ejus quæsiverimus, nec vel simulacris occurrim umbris? Verum Ulysses, quum ignotam terram appul speculam ascendit, ex qua incolarum vestigia observ

Agrestesne homines teneant, sine legibus ullis,
hospitiive fidem metuant, ac numina divum:

nos vero an non exemplo illius in sublimem aliquam speculam rationis nostræ vim erigere conabimur, ut stigia dei observemus, ut sciamus ubi sit et quali natu contra sufficiet, si quasi per umbram ea viderimus? U ad manum oraculum aliquod esset mihi, sive Jovis, Apollinis, quod aperte et manifeste, non oblique re ret. Quærerem ex deo illo non de Crœsi, regis d tissimi, aut potius infelicissimi coci, lebete, neque de maris spatio, aut arenarum numero; illa etiam se haberem quæ majoris momenti deputantur, *Medi* *tant, quo pacto evadam?* quid enim dei consilio ex

μὴ συμβουλεύῃ, τὰς τριήρεις ἔχω· Ἐπιθυμῶ Σικελίας, τίνος λάβω; κἂν γὰρ ὁ θεὸς μὴ κωλύῃ, ἡ Σικελία πολλή· ἐμοὶ δὲ σαφῶς ὁ Ἀπόλλων ἐκ Δελφῶν περὶ τοῦ Διὸς ἀποκρινάσθω, ἢ ὁ Ζεὺς αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἤ τις ἐξ Ἀκαδημίας ὑποφήτης τοῦ θεοῦ, ἀνὴρ Ἀττικὸς, μαντικός· ἀποκρίνεται δὲ ὧδε.

7. Τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ δύο ὀργάνων ὄντων πρὸς γνῶσιν, τοῦ μὲν ἁπλοῦ, ὃν καλοῦμεν νοῦν, τοῦ δὲ ποικίλου καὶ πολυμεροῦς καὶ πολυτρόπου, ἃς αἰσθήσεις καλοῦμεν, συνῆπται μὲν αὐτῶν ἡ ἐργασία, κεχώρισται δὲ ἡ οὐσία· ὡς δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἔχει, οὕτω κἀκεῖνα ὧν ἐστι ταῦτα ὄργανα· καὶ διαφέρει νοητὸν αἰσθητοῦ, ὅσον νοῦς αἰσθήσεως. Ἔστι δὲ τούτων κατὰ μὲν τὴν ὁμιλίαν θάτερον γνωριμώτερον, τὸ αἰσθητόν· τὰ δὲ νοητὰ ἄγνωστα μὲν ταῖς ὁμιλίαις, γνωριμώτερα δὲ τῇ φύσει· ζῷα γάρ που, καὶ φυτὰ, καὶ λίθοι, καὶ φωναὶ, καὶ χυμοὶ, καὶ ὀσμαὶ, καὶ σχήματα, καὶ χροιαὶ ὑπὸ τοῦ ἔθους ξυναγειρόμενα, καὶ τῇ καθ' ἡμέραν διαίτῃ ἐπικιρνάμενα, παρεσκεύακε τὴν ψυχὴν καὶ ἀναπέπεικε μηδὲν ἄλλο ἡγεῖσθαι εἶναι ὅτι μὴ ταῦτα· τὸ δὲ νοητὸν ἐπηλλαγμένον τῆς τούτων ἐπαφῆς καὶ ἐπερείσεως αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὁρᾶσθαι πέφυκεν ὑπὸ τοῦ νοῦ, ὁ δὲ τῇ πάσῃ ψυχῇ ἐμπεφυτευμένος διασπᾶται ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων, καὶ ταράττεται, καὶ ἀσχολίαν ἄγει, ὥστε μὴ διορᾶν τὰ αὐτοῦ θεάματα, ἤδη δὲ καὶ δημαγωγηθεὶς ἀναπείθεται, ὥστε συμφθέγγεσθαι ταῖς τῶν αἰσθήσεων φωναῖς, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄλλο εἶναι παρὰ τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκουστὰ καὶ ὀσφραντὰ καὶ γευστὰ καὶ ἁπτά. Ὥσπερ οὖν ἐν συμποσίῳ μεστῷ κνίσης πολλῆς, καὶ οἴνου χεομένου, καὶ αὐλῶν ἤχου, καὶ συρίγγων, καὶ ψαλμάτων, καὶ θυμιαμάτων, ἀνδρὸς ἂν εἴη καρτερεῖν, συναγείραντος καὶ συστέλλαντος καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀποστρέφοντος πρὸς τὸ νηφάλιον καὶ κόσμιον· οὕτως ἀμέλει καὶ ἐν τῇ τῶν αἰσθήσεων πολυφωνίᾳ χαλεπὸν εὑρεῖν νήφοντα νοῦν, καὶ δυνάμενον προσβλέπειν τοῖς αὐτοῦ θεάμασι. Καὶ μὴν δὴ καὶ ἡ τῶν αἰσθητῶν φύσις, πολυειδής τε οὖσα, καὶ συμπεφορημένη, καὶ ῥέουσα, ἐν μεταβολῇ παντάπασι συνδιατίθησιν αὐτῇ τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ μεταβιβάζουσαν αὐτὴν ἐπὶ τὴν τοῦ νοητοῦ φύσιν, στάσιμόν τε ἔχειν καὶ ἑδραίαν, μὴ δύνασθαι διορᾶν ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ τοῦ ταράχου κραδαινομένην· οἷόν που συμβαίνειν φιλεῖ καὶ τοῖς ἐκ νεὼς εἰς ἤπειρον ἀποβᾶσιν· ὀγκῶ γάρ που καὶ τούτοις ἵσταται τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ ἐν ᾧ κλύδωνι ἔθους κινούμενόν τε, καὶ περιφερόμενον, καὶ σειόμενον

8. Ἐν ποτέρᾳ δὴ τῶν φύσεων τούτων τὸν θεὸν τακτέον; ἆρα οὐκ ἐν τῇ στασιμωτέρᾳ καὶ ἑδραιοτέρᾳ, καὶ ἀπηλλαγμένῃ τοῦ ῥεύματος τούτου καὶ τῆς μεταβολῆς; ἢ γὰρ ἂν καὶ τῶν ὄντων σταίη, ὅτι μὴ τοῦ θεοῦ ἐπαναβαμένου τῆς ἐκείνου φύσεως; Εἰ δέ σοι πρὸς τὸ πᾶν ὅπερ τινὸς χειραγωγίας δεῖ, ἕπου τῷ λόγῳ. Ὁ δὲ λόγος διαιρούμενος τὰς γνωριμωτάτας φύσεις δίχα, καὶ τὴν ἑτέραν τὴν τιμιωτέραν τέμνων ἀεὶ, ἕστ' ἂν ἥκῃ τοῦ νῦν ζητουμένου. Τῶν ὄντων τοίνυν τὰ

quum triremes habeam? *Siciliam possidere cupio, quo pacto potiar?* nam etiamsi deus non obstet, magna tamen est Sicilia: mihi vero Delphicus Apollo sine ullis ambagibus de Jove, aut ipse de se Juppiter respondeat, aut saltem aliquis ex Academia interpres dei, homo Atticus, divinandi non ignarus. Is autem respondet hoc modo.

7. Animæ humanæ quum duo ad percipiendum instrumenta concessa sint, quorum alterum est simplex, quem *intellectum*, alterum varium, multiplex, mutabile, quos *sensus* vocamus; duo hæc officio inter se conjuncta sunt, essentia et natura differunt: jam sicut hæc ipsa inter se habent, ita et illa quorum ea instrumenta sunt: quo fit ut et intellectus objecta tantum a sensuum objectis differant, quantum hic ab illis. Porro rursus, quemadmodum objecta sensuum in communi vita notiora sunt, objecta intellectus ignota; sic objecta intellectus rursus natura notiora sunt: ita ut animalia, plantæ, lapides, voces, sapores, odores, figuræ, colores, similia sensuum objecta, quæ longa consuetudine colliguntur et in quotidianam hanc vitam incurrunt, tantum apud animum nostrum effecerint, ita in partes suas eum traxerint, ut nihil aliud præter hæc usquam exstare existimet: contra intellectus objecta, longe a contactu et accessione sensuum remota, ipsa per se seorsum intellectui occurrunt, qui ipse quum toti animæ infusus sit, a sensibus distrahitur, turbatur, impeditur, quominus suis vacare possit objectis et visis internis; sed blanda quadam ac quasi populari vi eo adducitur, ut, quæcunque a sensibus dictantur, approbet, nec quicquam esse arbitretur, nisi quod aut videri, aut audiri, aut odorari, aut gustari, aut tangi possit. Sicut ergo in convivio nidoris plenissimo, et in quo vinum ubique funditur, tibiæ fistulæque cum assa voce concurrunt, magna odorum vis spargitur, viri sane fuerit se continere, viri qui in se collegerit et contraxerit animum, sensus ad sobrietatis temperantiæque normam revocet; ita revera in hac contentione sensuum difficillimum est sobriam invenire mentem, et quæ suis jugiter intenta sit objectis. Ut taceam sensuum quoque ita comparatam esse naturam, ut quum varia sit et e diversis conflata rebus, mutationique perpetuæ obnoxia; ita sui similem animam nostram efficiat, ut quoties ad intellectus objecta eorumque naturam, quæ solida est et stabilis, se accingat, toties ab hoc tumultu et his fluctibus ita agitetur, ut intueri ea firmiter non possit: vere quod illis accidere solet, qui e navi egressi primulum, terram tangunt; nam et illis corpus a diuturno isto fluctuum motu, cursu atque impulsu, ægre ad se redit et consistit.

8. Jam in utro horum deum ponemus? nonne in illo, quod stabile fixumque manet, quod remotum est ab hoc fluxu, his mutationibus? quum potissimum in rerum natura nihil sit usquam, quod consistere possit, nisi a deo fulciatur? Quodsi, ut ad summum pervenias, manuductione tibi opus est, sequere ea quæ dicentur. Perveniemus enim eo hac ratione, ut semper id, quod magis notum est natura, bifariam dividamus; atque ex his rursus id, quod præstantius est, secabimus, donec ad ejus perventum sit, de quo quæritur, essentiam. Sunt ergo eorum quæ exstant

μὲν ἄψυχα, τὰ δὲ ἔμψυχα· καὶ τὰ μὲν ἄψυχα, λίθοι καὶ ξύλα καὶ ὅσα τοιαῦτα· τὰ δὲ ἔμψυχα, φυτὰ καὶ ζῷα· κρεῖττον δ' ἔμψυχον ἀψύχου· τοῦ δ' ἐμψύχου τὸ μὲν φυτικὸν, τὸ δὲ αἰσθητικόν· τὸ αἰσθητικὸν τοῦ φυτικοῦ κρεῖττον· τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ, τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δὲ ἄλογον· κρεῖττον δὲ τὸ λογικὸν τοῦ ἀλόγου. Ἀλλὰ καὶ ἐν λογικῇ ψυχῇ, ἐπειδήπερ ἐστὶν ἡ πᾶσα ὥσπερ ἄθροισμά τι, θρεπτικὸν, αἰσθητικὸν, κινητικὸν, παθητικὸν, νοητικόν. Ὃν οὖν ἔχει λόγον τὸ ἔμψυχον πρὸς τὸ ἄψυχον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ἔχει καὶ ἡ ἔννους ψυχὴ πρὸς τὴν ὅλην ψυχήν· καὶ δηλαδὴ ὡς κρεῖττον ἡ ἔννους ψυχὴ τῆς ἐξ ἁπάντων τούτων ἠθροισμένης. Ποῦ τοίνυν τούτων τὸν θεὸν τάττωμεν; πότερα ἐν τῷ ἀθροίσματι; ἀλλὰ εὐφημεῖν ἄξιον. Λείπεται δὴ ὥσπερ εἰς ἀκρόπολιν ἀναβιβασαμένους τῷ λόγῳ τὸν θεὸν ἱδρῦσαι κατὰ τὸν νοῦν αὐτὸν τὸν ἀρχηγικώτατον. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διφυῆ δρῶ· τοῦ γὰρ νοῦ ὁ μὲν νοεῖν πέφυκεν, καὶ μὴ νοῶν· ὁ δὲ καὶ πέφυκε, καὶ νοεῖ· ἀλλὰ καὶ οὗτος οὔπω τέλεως, ἂν μὴ προσθῇς αὐτῷ τὸ καὶ νοεῖν ἀεὶ, καὶ πάντα νοεῖν, καὶ μὴ ἄλλοτε ἄλλα· ὥστε εἴη ἂν ἐντελέστατος, ὁ νοῶν ἀεὶ, καὶ πάντα, καὶ ἅμα.

9. Εἰ δὲ βούλει, τῇδε εἰκαζέ μοι τὸ λεγόμενον· τὸν μὲν θεῖον νοῦν τῷ ὁρᾶν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον τῷ λέγειν· ὀφθαλμοῦ μὲν γὰρ βολὴ ὀξύτατον, ἀθρόως σπῶσα τὴν αἴσθησιν τοῦ ὁρωμένου· λόγου δὲ ἐνέργεια ἔοικε σχολαίῳ βαδίσματι. Μᾶλλον δὲ ταύτῃ εἰκαζέσθω· ὁ μὲν θεῖος νοῦς κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὸν ἐν γῇ τόπον ἀθρόως, ὁ δὲ ἀνθρώπινος κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ἄλλοτε ἄλλα μέρη τοῦ ὅλου ἐπιπορευομένου. Τοῦτον μὲν δὴ ὁ ἐξ Ἀκαδημίας ἡμῖν ἄγγελος δίδωσι πατέρα καὶ γεννητὴν τοῦ ξύμπαντος· τούτου ὄνομα μὲν οὐ λέγει, οὐ γὰρ οἶδεν· οὐδὲ χρόαν λέγει, οὐ γὰρ εἶδεν· οὐδὲ μέγεθος λέγει, οὐ γὰρ ἥψατο. Φύσεις αὗται, σαρκῶν καὶ ὀφθαλμῶν συνέσεις· τὸ δὲ θεῖον αὐτὸ ἀόρατον ὀφθαλμοῖς, ἄρρητον φωνῇ, ἀναφὲς σαρκὶ, ἀπευθὲς ἀκοῇ, μόνῳ δὲ τῷ τῆς ψυχῆς καλλίστῳ καὶ καθαρωτάτῳ καὶ νοερωτάτῳ καὶ κουφοτάτῳ καὶ πρεσβυτάτῳ ὁρατὸν δι' ὁμοιότητα, καὶ ἀκουστὸν διὰ συγγένειαν, ὅλον ἀθρόον ἀθρόᾳ συνέσει παραγινόμενον. Ὥσπερ οὖν εἴ τις ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν τὸν ἥλιον, οὐχὶ ταῖς ἀκοαῖς θηρᾶται αὐτοῦ τὴν σύνεσιν· οὐδὲ εἴ τις τῆς ἐν φωναῖς ἁρμονίας ἐρᾷ, τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὴν μεταδιώκει· ἀλλ' ὄψις μὲν ἐρᾷ χρωμάτων, ἀκοὴ δὲ ἀκουστῶν· οὕτω καὶ νοῦς νοητὰ ὁρᾷ, καὶ νοητῶν ἀκούει.

10. Τοῦτ' ἔστιν ἀμέλει τὸ τοῦ Συρακοσίου αἴνιγμα· « Νοῦς ὁρῇ, καὶ νοῦς ἀκούει. » Πῶς οὖν ὁρᾷ νοῦς, καὶ πῶς ἀκούει; Ὀρθῇ τῇ ψυχῇ καὶ ἐρρωμένῃ πρὸς τὸ ἀκήρατον ἐκεῖνο φῶς ἀντιβλέπων, καὶ μὴ σκοτοδινιῶν, μηδὲ εἰς γῆν καταφερόμενος, ἀλλὰ ἀποφράττων μὲν καὶ τὰ ὦτα, ἀποστρέφων δὲ τὰς ὄψεις καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις ἔμπαλιν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἐκλαθόμενος μὲν τῶν κάτω οἰμωγῶν καὶ στόνων καὶ ἡδονῶν καὶ δοξῶν καὶ τιμῆς καὶ ἀτιμίας, ἐπιτρέψας δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ λόγῳ ἀληθεῖ καὶ ἔρωτι ἐρρωμένῳ· τῷ μὲν λόγῳ

alia animata, alia sine anima; sine anima, ut lapi et id genus alia; animata, ut plantæ et animalia : matum præstat ei quod sine anima est; in anim vegetativum, aliud sensitivum est; rursus sensi getativo est præstantius : in sensitivo aliud ration rationis expers est; rursus rationale, id quod ra pers est, antecedit. Sed et in anima rationali, tota quasi quædam est congeries, habetur nutriti sitivum, motivum, passivum, intellectivum. Sicu matum ad illud, quod animæ expers est, se hab tellectiva anima ad totam animam : ac sequitur, int esse præstantiorem ea, quæ ex illis quæ dixi om flata est. In utro igitur horum ponemus deu multiplici illa congerie? Sed faveamus linguis. est ergo, ut tanquam in arce aliqua sublimi, i intellectu, deum constituamus. Sed etiam hic tem video : est enim intellectus a natura ad inte institutus, sed qui non agit; est recte comparatu agens : sed ne hic quidem perfectus est, nisi adjeceris, ut et semper intelligat et omnia, n alia : sic ille demum fuerit absolutissimus qui et omnia, et simul quæque intelligit.

9. Si placet, hac similitudine utaris ad illud mus : divinum intellectum cum visu confer, cum sermone : nihil enim emissione oculi velociu statim eodemque momento objectum suum sen se attrahit; at sermonis operatio lento similis e Potior est autem hæc comparatio : divinus intell lis obtutui solis qui simul totum terræ spatium humanus vero motui ejus, quo alium aut aliun locum totius occupat. Talem Academicus ille va et auctorem universi nobis dat : illius tamen edit, non enim audivit; nec colorem prodit, no dit; neque magnitudinem describit, non enim at enim similesque, quibus hæc conveniunt, natu sentiuntur, oculis lustrantur : at divina nec vid nec efferri voce, nec tangi corpore, nec auditu cipi; quippe quæ sola illa parte animi, quæ pul quæ purissima, quæ perspicacissima, quæ ve quæ antiquissima est, pro ea quæ inter utrumqu dine intercedit et cognatione quum audiri possit tota mente simul tota perspicitur. Nam ut ille, cupit solem, auribus non venatur ejus cognitione qui harmoniam vocis audire cupit, oculis eam sed colores visus, auditus ea quæ audiri possunt, tur : ita intellectus, quæ intelligi debent, videt; qu debent, audit.

10. Hoc est quod Syracusius poeta occulte quum diceret : *Mens videt, mens audit.* Qu tur mens videt? quomodo audit? Si firmo erecto intemeratam illam lucem intueatur, neque halluc quam, aut in terram suam defluat : hoc fiet, si dat, oculos reliquosque sensus in se convertat; omnes terrenos et gemitus, si voluptatem et g decus et infamiam ex animo deleat; atque, his neris rationem veram amoremque solidum assu iis se committat : quorum altera, ratio nimir

φράζοντι ᾗ χρὴ ἰέναι, τῷ δὲ ἔρωτι ἐπισπωμένῳ, καὶ τοὺς πόνους τῆς πορείας πειθοῖ καὶ χάρισιν ἐπελαφρύνοντι· ἰόντι δὲ ἐκεῖσε, καὶ ἀφισταμένῳ τῶν κάτω, ἀεὶ τὰ πρόσθεν σαφῆ καὶ εὐλαμπέστατα καὶ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν προοιμιαζόμενα· καὶ πορευομενος μὲν ἀκούει τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ, ἀνελθὼν δὲ ὁρᾷ. Τέλος δὲ τῆς ὁδοῦ οὐχ ὁ οὐρανὸς, οὐδὲ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ σώματα (καλὰ μὲν γὰρ ταῦτα καὶ θεσπέσια, ἅτε ἐκείνου ἔγγονα ἀκριβῆ καὶ γνήσια, καὶ πρὸς τὸ κάλλιστον ἡρμοσμένα), ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπέκεινα ἐλθεῖν δεῖ, καὶ ὑπερκύψαι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὸν ἀληθῆ τόπον καὶ τὴν ἐκεῖ γαλήνην,

Ἔνθ' οὔκ ἔστ' οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὐδέ ποτ' ὄμβρῳ δεύεται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη πέπταται ἀννέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη,

μηδενὸς ἐνοχλοῦντος τὴν θέαν πάθους σαρκίνου, οἷα δεῦρο ἐνοχλεῖ τὴν δειλαίαν ψυχὴν, ὅσον αὐτῇ τοῦ φρονεῖν ἔνεστιν, ὑπὸ τοῦ κυκηθμοῦ καὶ τοῦ θορύβου καταβάλλοντα. Πῶς γὰρ ἄν τις συνείη θεὸν ὑπὸ πλήθους ἐπιθυμιῶν καὶ λογισμῶν ἀλλοκότων ταραττόμενος; οὐ μᾶλλον, ἢ ἐν δημοκρατίᾳ πολυφώνῳ καὶ συντεταραγμένῃ συνείη ἄν τις νόμου καὶ ἄρχοντος·

Ἀνδρῶν δ' ἐν πολλῷ ὁμάδῳ πῶς κέν τις ἀκούσῃ;

Καταπεσοῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τουτονὶ τὸν θόρυβον, καὶ δοῦσα ἑαυτὴν ἐπ' ἀμηχάνου φορεῖσθαι κύματος, νήχεται δυσέκνευστον πέλαγος· ἔστ' ἂν αὐτὴν φιλοσοφία ἀποδέξηται, ὑποβαλοῦσα τοὺς ἑαυτῆς λογισμοὺς, ὥσπερ τὸ κρήδεμνον τῷ Ὀδυσσεῖ ἡ Λευκοθέα.

11. Πῶς ἂν οὖν τις ἐκνήξαιτ' ἂν καὶ ἴδοι τὸν θεόν; Τὸ μὲν ὅλον, ὄψει τότε, ἐπειδὰν πρὸς αὐτὸν καλῇ. Καλέσει δὲ οὐκ εἰς μακρὰν, ἀνάμεινον τὴν κλῆσιν· ἥξει σοι γῆρας, ὁδηγοῦν ἐκεῖ· καὶ θάνατος, ὃν ὁ μὲν δειλὸς φοβεῖται καὶ προσιόντα δέδιεν, ὁ δὲ ἐραστὴς τοῦ θεοῦ ἀσπάζεται ἄσμενος, καὶ προσιόντος θαρσεῖ. Εἰ δὲ καὶ νῦν ἤδη μαθεῖν ἐρᾷς τὴν ἐκείνου φύσιν, πῶς τις αὐτὴν ἐπιγνήσεται; Καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸν θεὸν, καὶ τῶν καλῶν τὸ φανότατον· ἀλλ' οὐ σῶμα καλὸν, ἀλλ' ὅθεν καὶ τῷ σώματι ἐπιρρεῖ τὸ κάλλος· οὐδὲ λειμῶνα καλὸν, ἀλλ' ὁπόθεν καὶ ὁ λειμὼν καλός· καὶ ποταμοῦ κάλλος, καὶ θαλάττης, καὶ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν, ὧν τὸ κάλλος τοῦτο ἐκεῖθεν ῥεῖ, ὃν ἐκ πηγῆς ἀενάου καὶ ἀκηράτου. Καθόσον δὲ αὐτοῦ μετέσχεν ἕκαστα, καλὰ, καὶ ἑδραῖα, καὶ σωζόμενα· καὶ καθόσον αὐτοῦ ἀπολείπεται, αἰσχρὰ καὶ διαλυόμενα καὶ φθειρόμενα. Εἰ μὲν ταῦτα ἱκανὰ, ἑώρακας τὸν θεόν· εἰ δὲ μὴ, πῶς ἂν αὐτὸν αἰνίξῃταί; Ἐννόει γάρ μοι μήτε μέγεθος, μήτε χρῶμα, μήτε σχῆμα, μήτε ἄλλο τι ὕλης πάθος, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ καὶ σῶμα καλὸν ἀπεκρύπτετο πρὸς τὴν θέαν ὑπὸ ἐσθήτων πολλῶν καὶ ποικίλων, ἀπέδυσεν αὐτὸ ἐραστὴς, ἵνα εἰδῇ σαφῶς· οὕτω καὶ νῦν ἀπόδυσον καὶ ἄφελε τῷ λόγῳ τὴν περιβολὴν ταύτην, καὶ τὴν ἀμαλίαν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ καταλειπόμενον ὄψει, ὃ ἐκεῖνο οἷον ποθεῖς.

12. Εἰ δὲ ἐξασθενεῖς πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς καὶ δη-

ostendet; alter ducem se præbebit
nustate omnes itineris molestias
accedendo propius, quo a terra re
quod sequitur, magis magisque
nobis offeret, ac divinæ quasi n
inter ascendendum audiet; postqua
Porro meta ipsa itineris non cœl
sunt corpora (quamvis hæc quoq
tatis plena, utpote vera ejus l
quam potest fieri pulcherrime co
et hæc sunt transcendenda, ipsu
proferendum, donec ad illum locun
que serenitatem perveniamus,

Quam non fuscat hiems, nec mul
tingitur : sed candi
dispellit nebulas, et lux purissim

ubi nullus corporis hujus affectu
dum in his terris versatur, anima
quod in eo vacare contemplationi
multu in præceps agit, contempla
Quem enim, quæso, tot cupiditat
deum ejusque naturam intelligere
tumultu suo interturbent? non m
lari, quum diversa plebs fremit
intelligere potest aliquis aut princ

Namque virùm magno in fremitu
audiat?

Idcirco animus, quum in hunc tu
immensis hisce fluctuum vorticib
tranabile navigat; donec eum pl
nemque illi suam, sicuti vittam U
nat.

11. Ex hoc ergo mari quomodo
poteris? Ut verbo absolvam, cons
vocaverit; vocabit autem paullo
exspecta, dum vocet; jam senect
ducet : jam mors aderit, quam
adventum tremunt; quisquis con
gaudio præstolatur, forti animo
dum hic es, naturam ejus vis di
satis? Dicet nimirum, pulchrum
omnium pulcherrimum : non tan
sed id, unde corpori sua pulch
pulchrum; sed id, unde et prato
nique quicquid in fluvio, aut in
cœlestibusque diis pulchrum voca
utpote ex perpetuo limpidissimo
Tantum autem singula aut pulc
aut diuturnitatis in se habent
trahunt : tantumque a pulchritud
lutionem et interitum suum tendu
Si hæc sufficiunt, deum vidisti;
imagine commode exprimi poteri
tudinem, vel colorem, vel figura
in materiam cadat, cogites : ver
ret, qui, si pulchrum aliquod cor
multæ variæque vestes eriperent
ut plene cognoscere posset; ide
hunc, et quicquid oculos morat
sic in eo quod restabit, id ipsum j

12. Si vero imbecillior es, qu

μιουργοῦ θέαν, ἀρκεῖ σοι τὰ ἔργα ἐν τῷ παρόντι ὁρᾶν, καὶ προσκυνεῖν τὰ ἔγγονα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ὄντα, οὐχ ὅσα Βοιώτιος ποιητὴς λέγει· οὐ γὰρ τρισμύριοι μόνον θεοὶ θεοῦ παῖδες καὶ φίλοι, ἀλλ' ἄληπτοι ἀριθμῷ· τοῦτο μὲν κατ' οὐρανὸν αἱ ἀστέρων φύσεις, τοῦτο δ' αὖ κατ' αἰθέρα αἱ δαιμόνων οὐσίαι. Βούλομαι δέ σοι δεῖξαι τὸ λεγόμενον σαφεστέρᾳ εἰκόνι. Ἐννόει μεγάλην ἀρχὴν, καὶ βασίλειαν ἐρρωμένην, πρὸς μίαν ψυχὴν βασιλέως τοῦ ἀρίστου καὶ πρεσβυτάτου συμπάντων νενευκότων ἑκόντων· ὅρον δὲ τῆς ἀρχῆς οὐχ Ἅλυν ποταμὸν, οὐδὲ Ἑλλήσποντον, οὐδὲ τὴν Μαιῶτιν, οὐδὲ τὰς ἐπὶ τῷ ὠκεανῷ ἠϊόνας· ἀλλὰ οὐρανὸν, καὶ γῆν, τὸν μὲν ὑψοῦ, τὴν δ' ἔνερθεν· οὐρανὸν μὲν οἷον τεῖχός τι ἐληλαμένον ἐν κύκλῳ, ἄρρηκτον, πάντα χρήματα ἐν ἑαυτῷ στέγον, γῆν δὲ οἷον φρουρὰν καὶ δεσμοὺς ἀλιτρῶν σωμάτων· βασιλέα δὲ αὐτὸν δὴ τὸν μέγαν ἀτρεμοῦν[illegible], ὥσπερ νόμον, παρέχοντα τοῖς πειθομένοις σωτηρίαν ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῷ· καὶ κοινωνοὺς τῆς ἀρχῆς πολλοὺς μὲν δρατοὺς θεοὺς, πολλοὺς δὲ ἀφανεῖς, τοὺς μὲν περὶ τὰ πρόθυρα αὐτὰ εἱλουμένους, οἷον εἰσαγγελέας τινὰς καὶ βασιλεῖ συγγενεστάτους, ὁμοτραπέζους αὐτοῦ καὶ συνεστίους, τοὺς δὲ τούτων ὑπηρέτας, τοὺς δὲ ἔτι τούτων καταδεεστέρους. Διαδοχὴν ὁρᾷς καὶ τάξιν ἀρχῆς καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ θεοῦ μέχρι γῆς. **

rentem artificemque lustrare possis; sufficiat in quod opera ejus videas, quod filios ejus veneri autem hi plurimi, et omnis fere generis, non t Bœotius poeta esse voluit: nec enim triginta tant millia, supremi illius filii et amici sunt, sed inn tim cœlo stellarum corpora, partim in æthere essentiæ. Sed ostendam tibi quod dico in claric Finge animo magnum aliquod regnum, aut pot cipatum, in quo reliqui omnes actiones suas ad nutum, qui dignitate et majestate antecedat cet dirigant: limes hujus imperii sit non Halys Hellespontus, non Mæotis, aut Oceani littora; supra, terra infra: et cœlum quidem validis muri ad instar circumcirca ductum esto, ut omn suo continere possit; terra quasi custodia et carce corporum ponatur: in alto magnus rex ille imm tanquam lex et norma, populisque suis vitam tribuat in ipso positam; regni autem consor multi, quorum alii videntur, alii oculis conspi sunt; horum nonnulli tanquam statores quida genere proximi, circa vestibula versentur, men focique consortes; alii rursus, qui his subservi sus alii, qui infra hos sint. Vides catenam per gnique seriem, quæ a deo ad terram usque de

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

Εἰ τὸν ἀδικήσαντα ἀνταδικητέον.

1. Πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον
ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβαίνει
ἐπιχθόνιον γένος ἀνθρώπων,
δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν.

Σὺ μὲν, ὦ Πίνδαρε, ἀμφισβητεῖς πρὸς ἑαυτὸν περὶ ἀπάτης καὶ δίκης, παραβάλλων χρυσὸν χαλκῷ· ποιητὴς γὰρ ἦσθα, καὶ δεινὸς ᾠδὴν συντιθέναι χορῷ, καὶ τυράννοις ποιεῖν ἐπινίκια ᾄσματα, καί σοι ἐμέλησεν ὀνομάτων μέτρου, καὶ ἁρμονίας μελῶν, καὶ ῥυθμοῦ σχημάτων· ἀνδρὶ δὲ ὅτῳ χορὸς μὲν καὶ ᾠδὴ καὶ ἡ ἐκ μελῶν ἡδονὴ χώραν ἔχει ὅσηνπερ καὶ τοῖς παισὶ τὰ ἀθύρματα, μέλει δὲ αὐτῷ μέτρου ψυχῆς καὶ ῥυθμοῦ καὶ μέλους καὶ σχήματος τοῦ περὶ τὰς πράξεις καὶ τὸν ἄλλον βίον, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ἐς νοῦν ἔλθοι τουτὶ τὸ ἀπόρημα, « Πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον » ἢ μή· ἀλλ' οὕτωσὶ φαίη ἂν, μεταβαλὼν τὸ ᾆσμα τὸ σὸν, ὅτι « ναὶ δίκᾳ τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις, ἀναβαίνει ἐπιχθόνιον γένος ἀνθρώπων. » Ἀλλ' ἀπρόσβατόν τι χρῆμα τῇ ἀπάτῃ ἡ δίκη, ὥσπερ τοῖς Ἀλωΐδαις ὁ οὐρανός· καὶ ὤνησεν αὐτοὺς οὐδὲν ἡ Ὄσσα ἐπιτεθεῖσα τῷ Ὀλύμπῳ, καὶ ὁ Ὄλυμπος τῷ Πηλίῳ, ἀλλὰ ἀπεῖχον τοῦ οὐρανοῦ ὅσον ἀπέχει ἀπάτη δίκης. Οὐκοῦν τῶν μὲν ἀγαθῶν ἡ δίκη, τῶν δὲ μοχθηρῶν ἡ ἀπάτη· καὶ δόκιμον μὲν ἡ δίκη, κίβδηλον δέ τι ἡ ἀπάτη· καὶ ἰσχυρὸν μὲν ἡ δίκη, ἀσθενὲς δὲ ἡ ἀπάτη· καὶ τὸ μὲν ὠφέλιμ

DISSERTATIO XVIII.

Utrum referenda sit injuria.

1. Murum altiorem justitiâ genus
mortale scandat, vafritiâve fraudis,
incerta fluctuat mihi mens,
nescia utri referat salutem.

Tu quidem, Pindare, tecum de justitia et fran nec metuis cum auro æs componere: nec mi enim eras, cujus in eo omnis posita fuit indust men aliquod choro componeres, regumque vi tua celebrares; itaque de vocabulorum mens concinnata versuum harmonia, et numerosa orat sollicitus eras. Homini vero, qui chorum, carm que eam, quæ e canticis petitur, voluptatem eo quo crepundia sua pueri; potiusque de animi s numerisque et modulatione cogitat, nec aliud cu ut concinne et decore actiones suas totamque tuat; huic ne in mentem quidem unquam venie stio, *Murumne altiorem justitiâ* paret, necne carmen mutabit tuum, et hoc modo dicet: *Profe murum altiorem, non vafritiâ fraudis, mor dit genus.* Imo vero plane inaccessa fraudi justi secus quam Aloidis cœlum; quos nihil juvit Os imposita, et Pelio Olympus, quominus a co abessent, quantum a justitia fraus abest. Ergo tiam sibi vindicant, improbi fraudem, sicut p mana res est justitia, adulterina fraus; illa valid bilis; illa utilis, hæc contra.

ντῳ δὴ μέλει δίκης, καὶ περιβέβληται τουτὶ τὸ
ου τειχίον, οὗτος ἔλοιτο ἄν ποτε ἀδικηθεὶς ἀμύ-
κ τῆς ἴσης; Φέρ' ἴδω τί καὶ λέγω; μὴ γὰρ οὖν
ιεῖσθαι αὐτῷ θέμις ᾖ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀδικεῖν
δικεῖσθαι τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον τὸ τύπτειν καὶ
αι, καὶ τέμνειν καὶ τέμνεσθαι, οὐδὲν δεινὸν
ν καὶ δραστικὸν ὁμοῦ εἶναι ἀδικίας καὶ παθητι-
δ' ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς μὲν τῇ κοινότητι τῆς φύ-
έργειαν καὶ πάθος, ἑκάτερον αὐτῶν, καταδέ-
ίοικε δὲ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι πολὺ μᾶλλον
καὶ δρᾶσθαι (δρᾶται μὲν γὰρ τὸ μετέχον
τὸ δὲ δρώμενον οὐ πάντως καὶ δρᾷ), μᾶλλον
λέγωμεν, ὅτι ἔοικε τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι
χειν καὶ ἐλέγχεσθαι. Ἐλέγχει μὲν γὰρ ὁ τὸ
εἰδὼς, ἐλέγχεται δὲ ὁ ἀγνοῶν· καὶ ὡς οὐκ ἂν
τοῦ τἀληθὲς εἰδότος τὸ ἐλέγχεσθαι, οὕτε τοῦ
τος τὸ ἐλέγχειν, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀδικεῖν εἴη ἂν
δικεῖσθαι τοῦ αὐτοῦ.

πεὶ τοίνυν οὐ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἑτέρου, ὁ δὲ
τῷ πονηρῷ οὐχ ὁ αὐτός· ποτέρῳ πότερον
ομεν; ἆρα τὸ μὲν ἀδικεῖν τῷ πονηρῷ, τὸ δὲ
αι τῷ χρηστῷ; ἢ τὸ μὲν ἀδικεῖν τοῦ μοχθηροῦ,
δικεῖσθαι οὔπω δῆλον ὁποτέρου αὐτοῖν; Οὐ-
θεασώμεθα. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ·
γα ὂν τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ
ετον. Οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν
οὐκ ἔστιν ἀδικία ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ· οὐδὲν γὰρ
ἀφαιρετὸν, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἐλετὸν, οὐδὲ
Εἶεν· οὐκ ἀδικεῖται ὁ χρηστὸς οὔτε ** ὑπὸ
θηροῦ, ἀναφαίρετος γάρ. Λείπεται τοίνυν ἢ
ἀδικεῖσθαι καθάπαξ, ἢ τὸν μοχθηρὸν ὑπὸ τοῦ
ἀλλὰ τῷ μοχθηρῷ οὐδενὸς μέτεστιν ἀγαθοῦ, ἡ
α ἦν ἀγαθοῦ ἀφαίρεσις· ὁ δὲ μὴ ἔχων ὅ, τι καὶ
ῇ, οὐδὲ εἰς ὅ, τι ἀδικηθῇ ἔχει.

ήποτε οὖν οὐ κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ πάσχον-
δικία τέτακται, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ
ος· καὶ ὁ μοχθηρὸς ὑπὸ τοῦ μοχθηροῦ ἀδικεῖ-
μὴ ἔχῃ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ χρηστὸς ὑπὸ τοῦ
ῦ, κἂν ἔχῃ μὴ ἀφαιρετὸν τὸ ἀγαθόν. Ἀπο-
τοῦ λόγου τῆς γνώμης τῷ ἡμαρτημένῳ προστι-
ἣν ἀδικίαν, μᾶλλον ἢ τῷ ἐπιτυχεῖ τοῦ ἔργου·
μοιχὸν κολάζει ὁ νόμος, οὐ τὸν δράσαντα
λλὰ καὶ τὸν βουληθέντα· καὶ τοιχωρύχον τὸν
σαντα, κἂν μὴ φθάσῃ· καὶ προδότην τὸν μέλ-
, κἂν μὴ πράξῃ. Ἥξει τοίνυν ὁ σύμπας λό-
τὸ δέον. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαθὸς οὔτε ἀδικεῖ,
εῖται· οὐκ ἀδικεῖ μὲν διὰ τὴν βούλησιν, οὐκ
ι δὲ διὰ τὴν ἀρετήν. Ὁ δὲ μοχθηρὸς ἀδικεῖ
ἀδικεῖται δέ· ἀδικεῖ μὲν διὰ μοχθηρίαν, οὐκ
ι δὲ διὰ τὴν ἀπορίαν ἀγαθοῦ. Ἔτι τοίνυν,
γαθὸν ἡ ἀρετὴ μόνον καὶ οὐκ ἄλλο τι, ὁ μο-
ἣν ἀρετὴν οὐκ ἔχων οὐδ' εἰς ὅ, τι ἀδικηθῇ ἔχει·
ὸς τῇ ἀρετῇ καὶ ταυτὶ ἀγαθὰ τὰ περὶ σῶμα,
κτὸς τύχην καὶ περιβολὴν, ἀρετῆς μὴ παρού-

2. Quicunque ergo justitiam colet, et illo Pindari muro munitus stabit, num is optabit unquam injuria affectus par pari referre? Sed quid jam dico, quum fortasse ne possit quidem injuria affici justus? Si enim afficere injuria et affici est ejusmodi, quale ferire et feriri, scindere et scindi; nihil obstat quominus idem et faciat injuriam, et patiatur: sin contra in illis naturæ quadam communione idem actionem simul passionemque recipit quidem, sed injuria afficere et affici ita dicitur, ut videre et videri (quicquid enim videt, simul etiam videtur; non contra, quicquid videtur, etiam videt), ita potius decernamus: tale esse inferre injuriam et pati, quale arguere et argui. Arguit enim qui veritatem novit; arguitur qui ignorat: jam sicut neque ejus est argui, qui veritatem novit; neque arguere ejus, qui ignorat; ita neque injuria afficere et affici est ejusdem.

3. Si ergo non ejusdem est, sed alterius, probus autem alter est ab improbo; utrum utri tribuemus? anne improbo, ut injuria afficiat; probo, ut afficiatur? an vero alterum quidem dabimus, improbi nimirum esse injuriam inferre; de altero adhuc dubitabimus, utrius sit pati? Quod ita videamus. Injuria est boni ereptio: bonum autem quid sit aliud, quam virtus? atqui virtus eripi non potest. Sequitur ergo, aut illum, qui virtutem habet, affici injuria non posse; aut injuriam non esse boni ereptionem: nam nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut spoliari potest. Ponamus ergo hoc: non afficitur injuria probus * * neque ab improbo, quia eo quod habet spoliari non potest. Restat ergo, aut neminem injuria affici, aut improbum ab improbo tantum: atqui nullius boni particeps est improbus; diximus autem boni ereptionem esse injuriam: qui vero non habet, quo privari possit, ne habet quidem quo injuriam patiatur.

4. Nisi forte non ex privatione ejus qui afficitur, sed ex animo illius, qui intulit injuriam, ipsa metienda sit injuria: atque ita improbus injuria afficitur ab improbo, quamvis bonum non habeat; et probus item ab improbo, quamvis bonum ipsius eripi non possit. Accipio equidem solutionem hanc, quæ improbo instituto injuriam ascribit potius, quam actionis successui: sicut mœchum lex punit, non qui mœchatus est tantum, sed et qui voluit; et furem, qui tentavit furtum, licet non consummaverit; et proditorem, qui animum habuit, licet non perpetraverit. Sic disputatio omnis eo perveniet quo debebat. Neque afficit, neque afficitur injuria vir bonus: non afficit, quia ne vult quidem; non afficitur, quia virtute est præditus. Improbus contra afficit injuria, non afficitur: afficit, quia improbus est; non afficitur, quia bono caret. Etiam hoc accedit: si virtus solummodo bonum est, nec præter virtutem aliud; improbus, quia virtute caret, non habet quo injuriam patiatur: sin præter virtutem etiam alia, illa inquam quæ corporis bona dicuntur, et externa, quæ fortuna suppeditat, bona sunt; tamen si virtus absit, etiam hæc abesse

σης, βέλτιον ἀπεῖναι ταῦτα, ἢ μή· ὥστε οὐδ' ὡς ἀδικηθείη ἂν ὁ μοχθηρὸς, ἀφαιρούμενός τι τούτων, οἷς χρῆται κακῶς. Οὐκοῦν ἀδικεῖ μὲν, οὐκ ἀδικεῖται δὲ, προστιθέντων ἡμῶν τῇ βουλήσει τὸ ἄδικον.

5 5. Οὕτως ἐγὼ ἐπιχειρῶ νῦν· βούλεται μὲν ὁ μοχθηρὸς ἀδικεῖν, οὐ μὴν δυνατός· βουλόμενος δὲ, ἢ πρὸς τὸν ὅμοιον ἀποτείνεται, ἢ πρὸς τὸν κρείττονα. Τί δὲ τῷ κρείττονι δραστέον; ἢ ἀνταδικητέον τὸν μοχθηρὸν; καὶ μὴν εἰς ὅ, τι ἀδικῆται οὐκ ἔχει· ἀπουσίᾳ γὰρ ἀγα-
10 θοῦ μοχθηρός ἐστιν. Οὔτ' οὖν κατὰ τὸ ἔργον ἀνταδικήσει ὁ νοῦν ἔχων τὸν μοχθηρὸν, οὐ γὰρ ἔχει εἰς ὅ, τι ἀδικηθήσεται· οὔτε κατὰ τὴν βούλησιν, οὐ γὰρ ἐθέλει ἀδικεῖν χρηστὸς ὢν, οὐ μᾶλλον ἢ αὐλητικὸς παρὰ μέλος αὐλεῖν. Καθόλου δὲ, εἰ τὸ ἀδικεῖν πονηρὸν, καὶ
15 τὸ ἀνταδικεῖν ὅμοιον· οὐ γὰρ τῷ ὑπάρξαι πλεονεκτεῖ κατὰ πονηρίαν ὁ ἀδικῶν, ἀλλὰ τῷ ἀμύνασθαι ἐξισοῦται κατὰ μοχθηρίαν ὁ ἀνταδικῶν. Καὶ μὴν, εἰ ὁ ἀδικῶν κακῶς ποιεῖ, ὁ ἀντιποιῶν κακῶς οὐδὲν ἧττον ποιεῖ κακῶς, κἂν ἀμύνηται. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἀποδιδοὺς χάριν
20 τῷ προὐπάρξαντι οὐδὲν ἧττον εὖ ποιεῖ, κἂν προπεπονθὼς ᾖ· οὕτως ὁ μετατιθεὶς τὴν ἀμοιβὴν εἰς κάκωσιν οὐδὲν ἧττον κακῶς δρᾷ, κἂν προπεπονθὼς ᾖ.

6. Τί δὲ τοίνυν ἔσται καὶ πέρας τοῦ κακοῦ; Εἰ γὰρ ὁ ἀδικηθεὶς ἀμύνεται, ἀεὶ μεταβαίνει τὸ κακὸν ἀπ'
25 ἄλλου πρὸς ἄλλον καὶ μεταπηδᾷ, καὶ διαδέξεται ἀδικία ἀδικίαν. Ὃ γὰρ δικαίῳ συγχωρεῖς τῷ παθόντι ἐπεξιέναι, τῷ αὐτῷ τούτῳ δικαίῳ ἐπαναχωρεῖ αὖθις ἀπ' ἐκείνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἡ τιμωρία· τὸ γὰρ δίκαιον ἐπ' ἀμφοῖν ἴσον. Ὅσον, ὦ Ζεῦ, καὶ οἷον πεποίηκας, δι-
30 καιοσύνην ἐξ ἀδικημάτων; καὶ ποῖ βαδιεῖται τὸ κακὸν, καὶ ποῦ στήσεται; Οὐκ οἶσθα ὅτι πηγὴν ταύτην ἀέναον κινεῖς πονηρίας, καὶ γράφεις νόμον ἀρχέκακον τῇ πάσῃ γῇ; Τοῦτο γὰρ ἀμέλει ἐστὶ τὸ τῶν πάλαι κακῶν τοῖς ἀνθρώποις ἡγησάμενον, στόλων βαρβαρικῶν καὶ
35 Ἑλληνικῶν ἐπ' ἀλλήλους περαιουμένων, ἁρπαζόντων, καὶ πολεμούντων, καὶ ληϊζομένων, προκάλυμμα ποιουμένων τῆς παρούσης ἀδικίας τὴν φθάσασαν. Φοίνικες ἐξ Ἄργους βασιλικὴν κόρην ἄγουσιν, Ἕλληνες ἐκ Κόλχων βαρβαρικὴν παρθένον ἄγουσι, καὶ αὖθις Φρύ-
40 γες ἐκ Πελοποννήσου Λακωνικὴν γυναῖκα. Ὁρᾷς τὴν διαδοχὴν τῶν κακῶν, καὶ τὰς προφάσεις τῶν πολέμων, καὶ τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν ἀδικημάτων. Τοῦτο καὶ τὴν Ἑλλάδα συνέτριψεν αὐτὴν, ἡ περὶ ἑαυτὴν δόξα ἀδικίας διαβαίνουσα ἐπὶ τοὺς πλησίον, καὶ ἄπαυστοι
45 θυμοὶ, καὶ ὀργαὶ ἀθάνατοι, καὶ τιμωρίας ἔρως, καὶ ἀμαθία δίκης.

7. Ἀλλ' εἴπερ οἱ ἀδικούμενοι ἠπίσταντο, ὅτι τοῖς ἀδικοῦσι μέγιστον κακὸν ἡ ἀδικία αὐτὴ, τοῦτ' εἶναι πολέμου μεῖζον, καὶ τειχῶν ἀφαιρέσεως, καὶ γῆς δηώ-
50 σεως, καὶ τυραννίδος καταστάσεως· οὐκ ἂν ἐμπέπλητο ἡ Ἑλλὰς τοσούτων κακῶν. Ποτίδαιαν Ἀθηναῖοι πολιορκοῦσιν. Ἔασον, ὦ Λακεδαιμόνιε, μεταγνώσονταί ποτε· μὴ μιμήσῃ τὸ κακὸν, μὴ μεταλάβῃς τοῦ ψόγου· ἐὰν δὲ ἀγαπᾷς μὲν τὴν πρόφασιν

præstabit quam adesse : itaque ne sic quidem inj tur improbus, si iis privetur, quibus non recte afficiet injuria, non afficietur, si ex animo m riam.

5. Jam sic equidem concludo : Inferre vult i probus, nec potest tamen : porro quum velit, aut similem sui petat, aut se meliorem. Qui melior? an injuria vicissim afficiet improbum? in quo locum habet injuria, non habet; quatem num non habet, malus est. Ergo nec re ipsa injuriam referet improbo, quia, quod injuria non habet; neque voluntate, quia non magis im vult, quum sit probus, quam imperite inflare cen peritus. Omnino autem, si simpliciter inju improbum est, etiam referre injuriam huic sim enim improbior est ille qui infert injuriam, eo q sed is qui hanc illi ad se defendendum reddit, improbitate. Atqui si is, qui injuriam facit, mal malum malo compensat, non minus male faci malum ulciscatur. Nam, ut qui beneficium redd accepit prius, nihilo minus bene facit, quam rit prius; ita, qui remuneratur malum, non facit, quamvis prius male acceptus sit.

6. Et quis erit, obsecro, finis mali? si enim qui injuria affectus est, malum malo compensat; ab uno ab alium transire et quasi transilire ma ita usque injuriam excipiet injuria. Quoniam qu mittis ei, qui injuria affectus est, ut injuriam inju reddat; eodem jure redit iterum ad eundem vindi enim juris in utroque ratio est. Quantum, proh J quale facinus admisisti! jus constituisti ex inju que, quæso, se diffundet hoc malum? ubi de vides perennem te hunc improbitatis fontem e gemque ferre, quam primam malorum caus universum agnoscat? Non est aliud profecto, qu mala omnia hominibus invexit : hinc primum Græcæ classes ad conflictum transmiserunt raptus, bella, deprædationes, dum semper pra riæ priorem obtendunt. Phœnices Argivis regia ereptum eunt, Græci Colchis barbaram, rursum Peloponneso Laconicam mulierem rapiunt. Vi malorum, vides belli causas, et per ordinem sc mulatum scelus. Non alia sunt quæ ipsam Græc derunt, quam injuriæ propriæ existimatio, qu mos quoque erupit; quam furor implacabilis, ira i vindictæ cupido, juris ignorantia.

7. Etenim si omnes, quos ex aliis injuria in persuadere sibi potuissent, injuriam ipsam iis, qu malum esse maximum, eamque vel bello, vel a murorum, vel populationibus terrarum atque vel cujuslibet tyrannidis institutione, pœnam esse, nunquam tot tantisque calamitatibus Græcia. Potidæam Athenienses obsident. Pe illis, Spartane, brevi post eos cœpti pœnitebit : hoc imitari, noli eandem incurrere infamiam; si

ὶ Πλαταιὰς ἔλθῃς, ἀπόλωλέ σοι Μῆλος νῆσο; ἀπόλωλεν Αἴγινα νῆσο. φλη, ἀπόλωλε Σκιώνη ύμμαχος· μίαν πόλιν λαβὼν πολλὰς πορθήσεις. ι γὰρ τῶν ἐπὶ χρηματισμῷ παραβαλλομένων ἐν ῃ οἱ τόκοι μεγάλοι τῶν δανεισμάτων, οὕτω καὶ εξιόντων τοῖς θυμοῖς οἱ τόκοι μεγάλοι τῶν συμ-

Καὶ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον λέγω, Σφακτηρίαν ἀπόδος τῇ Σπάρτῃ τοὺς ἄνδρας· ἕως εὐτυχεῖς, ησον· εἰ δὲ μή, τοὺς μὲν ἄνδρας ἕξεις, τὰς δὲ ς οὐχ ἕξεις. Λύσανδρος περὶ Ἑλλήσποντον , καὶ ἡ Σπάρτη μεγάλη, ἀλλὰ ἀπέχου Θηβῶν· ἢ, δακρύσεις τὴν ἐν Λεύκτροις τύχην, καὶ τὴν τινείᾳ συμφοράν.

Ω δίκης ἀφανοῦς καὶ πλανωμένης. Διὰ τοῦτο κάτης οὐκ Ἀριστοφάνει ὠργίζετο, οὐ Μελήτῳ κινεν, οὐκ Ἄνυτον ἐτιμωρεῖτο· ἀλλὰ ἐβόα μέγα, δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται ψαι δὲ οὐ δύνανται· » οὐ γὰρ θέμις ἀγαθῷ πὸ πονηροῦ βλαβῆναι. Αὕτη φωνὴ δίκης, ἣν παντες ταύτην ἐφθέγγοντο, οὐκ ἂν ἦσαν αἱ τρα-, οὐδὲ τὰ ἐπὶ τῇ σκηνῇ δράματα, οὐδ' αἱ πολ- παντοδαπαὶ συμφοραί. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ματος νοσημάτων χαλεπὰ τὰ ἑρπηστικὰ, καὶ τοις ἐπικουρίας στασίμου, ἵνα τὸ περιλειφθὲν οὕτως ἐπειδὰν ἐμπέσῃ οἴκῳ ἢ πόλει ἀδικίας στῆναι δεῖ τὸ κακὸν, εἰ μέλλει τὸ περιλειφθὲν σθαι. Τοῦτο Πελοπίδας ἐξέτριψε, τοῦτο εἴδας ἠφάνισε, τοῦτο τὴν Κάδμου οἰκίαν, τοῦτο ἀπώλεσε, τοῦτο Μακεδόνας, τοῦτο Ἕλληνας. ήματος διηνεκοῦς, καὶ ἐπὶ πολλὰς περιόδους καταλαβόντος τὴν γῆν.

Ἐπιτολμήσαιμι δ' ἂν ἔγωγε εἰπεῖν ὅτι, εἴπερ δικίας πρὸς ἀδικίαν ὑπερβολὴ, ὁ τιμωρῶν τοῦ ρξαντος ἀδικώτερος. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ ἀμαθίας ἠδικεῖν ἐλθὼν ἔχει τὴν δίκην ἐκ τοῦ ψόγου· ὁ δὲ , προσλαβὼν ἐκ τοῦ ὁμοίου τὸ ἄδικον, ἀφῄρηκεν τὸ ἐπίψογον. Ὥσπερ γὰρ τῷ μαρίλης ἐμπε- νῳ τὸν συμπλακέντα ἀνάγκη καὶ αὐτὸν συναι- τὸ σῶμα· οὕτω καὶ ὅστις ἀδίκῳ ἀνδρὶ κεσθαι καὶ συγκυλινδεῖσθαι ἀξιοῖ, ἀνάγκη τοῦ- ἀπολαύειν τοῦ κακοῦ, καὶ συναναπίμπλασθαι ίλης. Ἀθλητῇ μὲν οὖν ἀνδρὸς προσφερομένου ἐκ τῆς ἴσης ἀγωνίας καὶ φιλοτιμίας ἀποδέχο- ῶ γὰρ αὐτοῖς ὁμοίαν μὲν τὴν φύσιν, παραπλη- τὴν μελέτην, ἰσότιμον δὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ίταν δὲ ἀγαθὸς ἀνὴρ πονηρῷ συμπέσῃ, οὐκ ἐκ τῆς παλαίστρας προσεληλυθὼς ἑκάτερος, οὐδὲ αὐτῷ παιδοτρίβῃ ἀσκηθεὶς, οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἐκμαθὼν, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς παλαίσμασιν ἐντε- νος, οὐδὲ τοῦ αὐτοῦ στεφάνου ἐρῶν, οὐδὲ τοῦ κηρύγματος· οἰκτείρω τὴν μάχην, ἄνισος ἡ . Ἀνάγκη τὸν πονηρὸν κρατεῖν ἀγωνιζόμενον ίτῳ σταδίῳ, οὗ πονηροὶ μὲν θεαταὶ, ἄδικοι δὲ ήται. Ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐν τούτοις ἄτεχνος καὶ

hunc amplecteris et Platæas petis, periit tibi Melus vicina insula, periit amœnissima insularum Ægina, periit Scione urbs socia; pro una, quam cepisti, urbe multas evertes. Nam, ut illi, qui lucri causa maris periculo se committunt, magno fœnore se obstringunt; ita, qui in vindicando iræ indulgent, maximo se calamitatum fœnore involvunt. Rursus tibi, Atheniensis, dico, Sphacteriam expugnasti, captivos Spartanis redde; dum sors favet, modestiam in consilium adhibe : sin minus, homines servabis, triremes amittes. Lysander ad Hellespontum feliciter rem gerit, Sparta potens est, vide ne Thebas tangas : sin minus, adversam circa Leuctra fortunam lacrimabis, apud Mantineam calamitatem plorabis.

8. O justitiam conspectui se subtrahentem et vagam! Hoc est quod Aristophani non succensebat Socrates, nec indignabatur Melito, nec Anytum vindicabat; sed alta voce exclamabat, *Vitam eripere Anytus et Melitus mihi possunt, lædere non possunt :* non enim ab improbo detrimentum potest accipere vir bonus. Hæc ipsa justitiæ vox est; quæ si ab omnibus usurparetur, nulla tragœdia exstaret, nullam scenæ calamitatem ostenderent, vasta illa ac multiplex malorum seges ab humanis exularet rebus. Nam ut in corporum morbis ii maxime nocere constantemque medici opem requirere solent, qui ulterius serpunt, ut quod adhuc est immune, servetur; ita quum in familiam incidit aut rempublicam injustitiæ principium, cohiberi continuo debet, ut id, quod superest, vindicetur. Hoc est quod Pelopidas evertit, quod Heraclidas sustulit, quod totam Cadmi familiam, quod Persas, quod Macedonas, quod Græcos delevit. O morbum continuum, et qui per tot jam sæculorum circuitus terrarum orbem fatigat!

9. Non dubitabo equidem dicere, si quidem injuriarum altera sit altera major, magis improbum esse eum qui illatam ulciscitur, quam qui infert. Qui enim ex ignorantia juris injurius est, delicti sui præmium in infamia habet; at qui injuriam reddit, quum non minus injurius sit, infamiam illam in se derivat. Nam ut, qui fuligine imbutum tractat aut cum eo luctatur, necesse est suum quoque corpus inficiat; ita, qui cum improbo congreditur et quasi volutatur, necessario mali fit particeps, eadem imbuitur fuligine. Ego athletam, qui cum athleta ex æquo concurrit, ferre possum, neque studium utriusque reprehendo; video enim parem indolem, parem curam, parem in utroque victoriæ ardorem. At vero quoties cum improbo probus concurrit, non ex eadem uterque palæstra profectus, neque sub eodem magistro edoctus, nec eadem arte instructus, nec iisdem luctationibus innutritus, nec ejusdem coronæ competitor aut præconii; infelix hæc meo judicio pugna est, et congressus impar. Necessario enim superior evadit improbus in ejusmodi stadio, ubi et scelesti spectatores, et iniqui sunt judices. Hic enim vir bonus et ab arte destituitur, et a scien-

ἀμαθὴς, καὶ ἄπορος ἀπιστίας, καὶ πανουργίας, καὶ ἀπάτης, καὶ τῶν ἄλλων παλαισμάτων, ὑφ' ὧν μοχθηρία κρατύνεται καὶ ἰσχυρίζεται· ὥστε καὶ καταγέλαστος ἂν γίγνοιτο ἀντεπιχειρῶν ἀδικεῖν ὁ μὴ πεφυκὼς τὸν ἄδικον καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ τέχνῃ, καὶ τῷ ἔθει.

10. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο, φαίη ἄν τις, ὁ δίκαιος ἀνὴρ προπηλακίζεται, καὶ συκοφαντεῖται, καὶ δώκεται, καὶ χρήματα ἀφαιρεῖται, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβάλλεται, καὶ φεύγει, καὶ ἀτιμοῦται, καὶ ἀποθνήσκει. Τί οὖν; εἰ καὶ οἱ παῖδες νόμους πρὸς ἀλλήλους θέμενοι, καθίσαντες δικαστήριον ἑαυτῶν, ὑπάγοιεν ἄνδρα κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους, κἄτα, εἰ δόξαι ἀδικεῖν, ψηφίζοιντο αὐτὸν ἄτιμον εἶναι ἐν τῷ τῶν παίδων δήμῳ, δημεύοιεν δὲ αὐτοῦ τὰ παιδικὰ χρήματα, τοὺς ἀστραγάλους καὶ τὰ παίγνια· τί εἰκὸς πρᾶξαι τὸν ἄνδρα; ἢ οὐ καταγελάσεσθαι τοῦ τοιούτου δικαστηρίου αὐταῖς ψήφοις καὶ καταδίκαις αὐταῖς; Οὕτω καὶ ὁ Σωκράτης Ἀθηναίων κατεγέλα, ὡς παιδαρίων ψηφιζομένων καὶ κελευόντων ἀποθνήσκειν ἄνδρα θνητόν. Καὶ ἄλλος ὅστις ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ δίκαιος, καταγελάσεται γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τοὺς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὡρμημένους σπουδῇ, οἰομένους τι δρᾶν, δρῶντας δὲ οὐδέν· ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως,

Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ·

καὶ ἀφαιρουμένων τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀστραγάλους τοῖς ἀφαιρουμένοις, καὶ ἀποθανεῖται ὡς ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου, οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκτιννύντας.

tia; neque diffidentia, aut sutelis, aut dolis, aliis ctus accedit artibus, quibus confirmatur ac robu improbitas: ut nihil aliud quam risum excitatur cum improbo manum conferat, nec ingenio, nec exercitatione ad hoc comparatus.

10. Sed hac ipsa de causa supplantatur vir bo aliquis, calumniis sycophantiisque differtur, fa exuitur, in vincula conjicitur, relegatur, infami morti addicitur. Quid tum postea? si pueri, le se latis, pro tribunali sederent, atque ex earum l scripto virum aliquem in judicium vocarent, que dicerent; et mox inter puerorum gentem infame berent, ejusque crepundia aliquot, talos puta et a hastæ subjicerent: quid facturum esse virum h anne aliud quam ut rideat, ipsosque judices co suis et suffragiis explodat? Ita Athenienses rideba non aliter quam pueros, qui suffragio suo hom juberent, quem natura jam ante jusserat mor aliud facturus est quilibet bonus probusque vi risum rideat plenissimum, quoties improbos ser videbit, quasi rem gesturos maximam, quum t possint; sed et in media eorum contumelia ill exclamabit,

Regi superûm, puto, non contemptus abibo:

quodsi facultates quoque ejus auferre parent, secus, quam si crepundia eripiant aut talos, dimi nec aliter morietur, quam si morbo aliquo, feb calculo, moriendum esset, neque mortis auct censebit.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

Εἰ μαντικῆς οὔσης, ἔστι τι ἐφ' ἡμῖν.

1. Ὅτε οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστρατεύοντο, ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι τῷ θεῷ, τί χρὴ δρᾶν, ἐπιόντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου, ἵππου Μηδικῆς, ἁρμάτων Περσικῶν, ἀσπίδων Αἰγυπτίων· εἵποντο δὲ καὶ σφενδονῆται Κᾶρες, καὶ ἀκοντισταὶ Παφλαγόνες, καὶ πελτασταὶ Θρᾷκες, καὶ ὁπλῖται Μακεδόνες, καὶ Θετταλικὸν ἱππικόν· ἐχρῶντο οὖν τῷ θεῷ οἱ Ἀθηναῖοι, τί χρὴ δρᾶν, ἐπιόντος ταῖς Ἀθήναις τοσούτου κακοῦ. Ὁ δὲ αὐτοῖς χρᾷ φράττεσθαι τὸ ἄστυ ξυλίνῳ τείχει· Θεμιστοκλῆς λέγει ὅτι οἱ δοκεῖ τὸ ξύλινον τεῖχος αἱ τριήρεις εἶναι. Συνεδόκει ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ἀναστάντες ἐκ τοῦ ἄστεος ἐς τὸ τεῖχος τοῦ θεοῦ μετῳκίσθησαν. Εἰ οὖν οἱ Ἀθηναῖοι τότε τῷ μὲν θεῷ συμβουλεύεσθαι περὶ τούτων οὐκ ἤθελον, νοῦν δὲ ἔχοντι ἀνδρὶ καὶ δυναμένῳ ἐκλογίζεσθαι καὶ τὴν παροῦσαν δύναμιν, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν παρασκευὴν, καὶ τὸν μέλλοντα κίνδυνον, καὶ τὴν ὑποφαινομένην ἀσφάλειαν· τί εἰκὸς συμβουλεῦσαι ἂν τὸν ἄνδρα τοῦτον καταδεέστερον τῆς χρησμῳδίας τοῦ θεοῦ; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, οὐδὲ αἰνίγματος ἂν ἐδεήθη πρὸς αὐτοὺς, οὐδὲ τείχους ἀμφισβητησίμου· ἀλλ' εἶπεν

DISSERTATIO XIX.

Utrum, manente divinatione, aliquid sit in nostr

1. Quum Medorum exercitus Graeciam invad consulebant Athenienses, quid sibi faciendum e dente ipsos classe barbarica, equitatu Medic Persicis, clypeis Ægyptiacis; sequebantur et f Caria, et sagittarii e Paphlagonia, et velites e cataphracti e Macedonia, et equites e Thessalia: co ergo deum illi, quidnam potissimum tanto inva sibi faciendum esset. Deus oraculum dat illis, ligneo muro cingerent. Videri sibi Themistocles muro triremes designari. Res Atheniensibus pl ctaque urbe sua, in muros, quos oraculum jusse tulerunt. Si ergo hoc in discrimine nihil oracul opus esse Athenienses putassent; sed prudentis qui e re nata tum proprias vires, tum hostiles recte perpendere, nec minus de periculo, quam si quam in virtute sua repositam habebant, rec potuisset: minusne sapienter eum hominem re fuisse putamus, quam oraculum? Meo judicio n loqui opus fuisset, nec de ambiguo muro ager

ὧδέ πως· Ὦ Ἀθηναῖοι, τῶν μὲν λίθων καὶ τῶν δομημάτων ἐξίστασθε τῷ βαρβάρῳ, αὐτοὶ δὲ παν-οικίᾳ, αὐτοῖς παισὶν, καὶ ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις, ἴτε ἐπὶ τὴν θάλατταν· ὑποδέξονται δὲ ὑμᾶς τριήρεις, ἱκα-νὰ καὶ σώζειν φέρουσαι, καὶ νικᾶν μαχόμεναι.

2. Τί δήποτ' οὖν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τὰ μαντεῖα παρα-γίνονται, ἀμελήσαντες τῆς παρὰ τοῦ ὁμοίου συμβου-λίας; ἢ διότι γνώμη μὲν ἀνθρώπου ἐπισφαλὲς καὶ ἄπιστον καὶ ἐπίφθονον καὶ κίβδηλον καὶ οὐκ ἀεὶ ὅμοιον, καὶ οὐκ ἐπὶ παντὶ εὔστοχον· τὸ δὲ θεῖον κατὰ μὲν τὴν ὑπεροχὴν σεμνὸν, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν δόκιμον, κατὰ δὲ τὴν πίστιν εὔστοχον, κατὰ δὲ τὴν τιμὴν ἀνεπίφθονον; Θεοῦ μαντεία καὶ ἀνθρώπου νοῦς (τολμηρὸν μὲν εἰπεῖν, φανὲν δὲ ὅμως) χρῆμα συγγενὲς, καὶ εἴπερ τι ἄλλο ἐστὶ ὅμοιον, οὐδὲν ἂν εἴη ἐμφερέστερον ἀρετῆς ἀνθρω-πίνης γνώμη θεοῦ. Μὴ τοίνυν ἀπόρει, μήθ' ὅντινα τρόπον τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης χρῆται πρὸς ἑαυτῆ, μήθ' ὅπως, ἀληθευούσης τῆς μαντικῆς, δύναί τι καὶ ἀνθρώπου γνώμη· περὶ γὰρ ὁμοίου πρά-γματος σκοπεῖς· τὸ γὰρ αὐτὸ ἐρωτᾷς, καὶ ἀπορεῖς, καὶ στρέφεις, ἐξὸν τὸ πᾶν διελέσθαι ὡς δεῖ· Οὔτε τὸ πάντων εὔστοχον, οὔτε τὸ ἀνθρώπινον πάντων ἔχον.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἀνθρωπίνου νόμου καὶ αὖθις ἐρῶ· τὸ δὲ θεῖον δοκεῖ σοι γινώσκειν πάντα ἑξῆς, τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ τὰ τίμια καὶ τὰ ἄτιμα; δέομαι τῶν ῥημάτων, καὶ αἰδώς με τοῦ θεοῦ ἔχει· ἐὰν γάρ τι τὸ πάντα εἰδέναι, καὶ ἀριθμὸν ψάμμων, θαλάττης μέτρα, καὶ ξυνιέναι ἀτόπου λέβητος ἑψο-μένου ἐν Λυδοῖς. Καὶ δηλαδὴ πᾶσι τοῖς δεομένοις θε-ὸς ὁ θεὸς τὸ ἀληθές. ** μαθεῖν καὶ συμφέρει, κἂν ἀδικῇ ὁ μαθὼν, ἄδικος ὢν, πλεονεκτήσειν. Δεινῶς πολυπράγμονα ἡγεῖ τὸν θεὸν, καὶ περίεργον, καὶ ἀδικῇ, καὶ μηδὲν τῶν ἐν τοῖς κύκλοις ἀγειρόντων διανο-ούμενα, οἳ δυοῖν ὀβολοῖν τῷ προστυχόντι ἀποθεσπί-ζουσιν. Ἐγὼ δὲ μὴ ὅτι θεὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἄνδρα ἀγαθὸν οἰόμενος ἐπιτρεπῆ τῷ ἀληθεῖ· οὐδὲν γὰρ σεμνὸν τὸ ἀληθῆ λέγειν, εἰ μὴ γίγνοιτο ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ μαθόντος. Οὕτω ἰατρὸς νοσοῦντα ἐξαπατᾷ, καὶ στρατηγὸς στρατό-πεδον, καὶ κυβερνήτης ναύτας, καὶ δεινὸν οὐδέν· ἀλλὰ καὶ ψεῦδος ὤνησεν ἀνθρώπους, καὶ ἀληθὲς ἔβλα-βεν.

Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τι ἡγεῖ εἶναι τὴν μαντικὴν, ἢ τὸ θεῖον, διαφέροντα τοῦ ἀνθρωπίνου ἀκριβείᾳ καὶ πιστότητι, νόμιζε πολεμεῖν λόγον λόγῳ· εἰ δὲ ἐστιν ἐν ἀλλοιότερον ἢ ὅσον τὸ ἐξ ἡλίου φῶς τοῦ ἐκ πυρὸς, τὸ δὲ ἑκάτερον· ἀγάπα μὲν τὸ λαμπρότερον, μὴ ἀτί-μαζε δὲ τῇ διαιρέσει τὸ ἀμαυρότερον. Ἀλλ' ἡγοῦ τὸ τοῦτο ἁρμονίαν τινὰ εἶναι ὀργάνου μουσικοῦ, καὶ ἀρχὴν μὲν τὸν θεὸν, τὴν δὲ ἁρμονίαν αὐτὴν ἀρξαμένην παρ' αὐτοῦ, δι' ἀέρος ἰοῦσαν, καὶ γῆς καὶ θαλάτ-τας καὶ ζῴων, καὶ φυτῶν, ἐμπεσοῦσαν μετὰ τοῦτο πολλὰς καὶ ἀνομοίους φύσεις, συντάττειν τὸν ἐν αὐταῖς πόλεμον· ὡς κορυφαία ἁρμονία, ἐμπεσοῦσα εἰς συμφωνίαν χοροῦ, συντάττει τὸν ἐν αὐτῇ θόρυβον.

potius modo ille sententiam suam proposuisset : Me auctore, hos lapides, Athenienses, quos videtis, et hos muros barbaro relinquatis; ipsi vero, cum tota familia vestra, vestrisque liberis, libertate item ac legibus, transite ad mare : hic vos triremes excipient, quæ tam capere vos et servare, quam pugnare et victoriam vobis parere poterunt.

2. Cur ergo ad oracula confugiunt homines, neglecto quod ab hominibus dari potest consilio? An quia consilium humanum, ut tutum minus, minusque certum, ita invidiæ obnoxium est, nec probum usquequaque, aut sui simile esse, et ad finem suum pervenire solet; divinum contra, et præstantia sua fidem sibi, et veritate auctoritatem conciliat, nec unquam a scopo suo aberrat qui eo utitur, et invidiam humanam majestate sua excedit? Imo præscientia divina et mens humana (quamvis enim audacia sit in verbo, dicetur tamen) res cognatæ sunt; ut si quid aliud usquam, nihil sit similius, quam virtus hominis et mens dei. Noli ergo dubitare posthac, aut quomodo indoles humana, quum sit liberi arbitrii, divinatione utatur; aut quomodo, salva divinationis veritate, aliquid humana quoque mens servet quod in potestate sua sit positum; simillima enim sunt de quibus agis : idem est quod quæris, quod in dubium vocas, quod volvis et revolvis toties, quum sine ulla molestia totum, ut oportet, possis distinguere : Nec omnia ad finem suum divina dirigit potentia, nec ubique a fine suo aberrat homo.

3. Ac de humanæ quidem indolis lege alias : nunc illud audire ex te velim, utrumne scire omnia divinam mentem existimes, turpia et honesta, digna atque indigna. Sed parco verbis, quum reverentia me dei retrahat : res enim videlicet præclara est scire omnia, arenarum numerum, mensuram maris, tum si qui forte absurdus in Lydia lebes coquitur. Sine dubio omnibus, quicumque quærunt, verum respondet deus. [Ac verum] discere expedit omnibus, etiam si quis, natura injustus, ea doctrina ad aliena invadenda abutatur. Equidem ardelionem potius mihi narras, quam deum, mireque curiosum et quibusvis obsequentem : prorsus similem mendicis illis, qui in triviis stipem colligunt, et duobus obolis obvio cuique ventura prædicunt. Ego vero non deo tantum, sed et viro bono indignum esse puto, ut occasione qualibet verum dicere occupet; nec enim res per se præclara est verum dicere, nisi id cum utilitate fiat ejus qui audit. Ita sæpe medicus ægros, dux exercitum, gubernator fallit nautas; nec hoc in iis reprehenditur : imo mendacia sæpe profuerunt hominibus, nocuit contra veritas. Quare si aliud divinationem esse existimas, quam mentem divinam, quæ accurata stabilique scientia differt ab humana, eadem opera existimare potes rationem cum ratione pugnare. Sin contra fateris non aliter differre hæc duo, quam solis lumen a lumine ignis nostri, quum utrumque sit lumen; per me licet ut id, quod magis lucet, præferas, dummodo ne id, quod minus lucet, in divisione tua excludas. Quin potius sic statue : universum hoc harmoniam esse quandam instrumenti musici, cujus artifex sit deus; eam autem harmoniam incipere a deo, a deo per aerem, per terram, per mare, per animalia omnia transire et plantas : quia autem, simul ac digressa est a deo, diversas dissimilesque naturas invenit, iis se miscet, diversitatemque, quæ in illis est, conciliat ac componit; non aliter quam suprema harmonia diversitatem, quæ in toto choro est, moderatur ac temperat.

4 Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς θείας τέχνης, ὀνόματι μὲν εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἴση δὲ αὐτῆς τὴν δύναμιν ἐξ εἰκόνος τοιᾶσδε. Ἤδη ποτὲ ἐθεάσω νεῶν ἐρύσεις ἐκ θαλάττης ἄνω, καὶ λίθων ἀγωγὰς ὑπερφυῶν κατὰ μέγεθος, πανταδαποῖς ἑλιγμοῖς καὶ ἀναστροφαῖς ὀργάνων, ὧν ἕκαστον πρὸς τὸ πλησίον τὴν ῥώμην νειμάμενον, ἕτερον ἐξ ἑτέρου διαδεχόμενον τὴν ἀγωγὴν, κινεῖ τὸ πᾶν· καὶ τὸ μὲν ὅλον ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ ἔργου, συνεπιλαμβάνει δέ τι αὐτῷ καὶ τὰ μερικά. Κάλει τοίνυν τεχνίτην μὲν τὸν θεὸν, ὄργανα δὲ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἀνθρωπίνους, τέχνην δὲ τὴν μαντικὴν, σπῶσαν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν τῆς εἱμαρμένης. Εἰ δέ σοι καὶ σαφεστέρας εἰκόνος δεῖ, νόει μοι στρατηγὸν μὲν τὸν θεὸν, στρατείαν δὲ τὴν ζωὴν, ὁπλίτην δὲ τὸν ἄνθρωπον, σύνθημα δὲ τὴν εἱμαρμένην, ὅπλα δὲ τὰς εὐπορίας, πολεμίους δὲ τὰς συμφορὰς, σύμμαχον δὲ τὸν λογισμὸν, ἀριστείαν δὲ τὴν ἀρετὴν, ἧττα δὲ τὴν μοχθηρίαν, μαντικὴν δὲ τὴν τέχνην αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς παρασκευῆς ἐπισταμένην τὸ μέλλον. Καὶ γὰρ κυβερνήτης ναῦν ἔχων, καὶ εἰδὼς τὰ ὄργανα, καὶ τὴν θάλατταν ὁρῶν, καὶ αἰσθανόμενος τῶν πνευμάτων, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον· καὶ στρατηγὸς στρατόπεδον ἔχων, καὶ τὰ ὅπλα εἰδὼς, καὶ τῆς παρασκευῆς μεμνημένος, καὶ τῶν πολεμίων αἰσθανόμενος, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον· καὶ ἰατρὸς τὸν κάμνοντα ἰδὼν, καὶ τῆς νόσου ξυνεὶς, καὶ τῆς τέχνης αἰσθανόμενος, οἶδε τὸ ἀποβησόμενον. Ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν μάντεων, ὡς σαφὲς, ὡς τεχνικὸν, ὡς εὔστοχον. Εἰ μὲν οὖν τὸ ἐφ' ἡμῖν αὐτὸ ἦν καθ' αὑτὸ, ἀπήλλακτο δὲ εἱμαρμένης, οὐδὲν ἔδει μαντικῆς· εἰ δὲ ἀνακέκραται τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ὅλοις, μέρος ὅσον καὶ τοῦτο τῆς εἱμαρμένης, κατὰ μὲν τὸ ἀναγκαῖον ἡ μαντικὴ στήσεται, κατὰ δὲ τὸ δῆλον ἢ μὴ, ἡ γνώμη βουλεύσεται.

5. Ἤδη δὲ καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἡ γνώμη καὶ ἡ μαντικὴ δηλωτική. Πῶς καὶ τίνα τρόπον ἑκατέρα; Αὐχμοὺς μὲν, καὶ ἐπομβρίας, καὶ σεισμοὺς γῆς, καὶ πυρὸς ἐκβολὰς, καὶ πνευμάτων ἐμβολὰς, καὶ ἀέρων μεταβολὰς οὐ θεὸς οἶδε μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὅσοι δαιμόνιοι. Οὕτω καὶ Φερεκύδης σεισμὸν Σαμίοις προεμήνυσε, καὶ Ἱπποκράτης Θετταλοῖς προσιόντα λοιμὸν, καὶ Τιμήσιος Κλαζομενίοις ἐκλείποντα ἥλιον, καὶ ἄλλος ἄλλο τι. Πῶς δὲ δὴ καὶ θεὸς τῶν ὅσα ἐφ' ἡμῖν καταμαντεύεται;

Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων ἄτερ,

ὁ θεὸς λέγει·

Ἢν γὰρ φυτεύσῃς παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.

Ταῦτα λέγει μὲν, ἀλλὰ οἶδεν ἀνδρὶ συμβουλεύων ἀχολάστῳ καὶ ἀκρατεῖ μέθης, καὶ διὰ τοῦτο προλέγει τὴν συμφοράν· ἧς παρέσχε μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ Λάϊος, ἐγνώρισε δὲ τὴν αἰτίαν ὁ θεός.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει·

ὅτι μὲν διαβήσεται οὐ λέγει, τί δὲ πείσεται διαβὰς, λέγει. Εἰ δὲ ἀπαλλάξεις τῆς συμπλοκῆς καὶ διοικίσεις

4. Et modum quidem, quo divina hæc ars ope bis exprimere non possum, delineatam tamen t dine vim ejus poteris cognoscere. Vidistine unq in terram subduci, aut ingentes saxorum mol quod variis instrumentorum motibus convers fieri solet, quorum singula vicinis vim addunt, alio motum excipit, ut universum pondus p Hic enim quum tota instrumentorum compag dicatur, aliquid tamen partes quoque conferun tuas ipsum artificem esse deum, machinas ra manas, artem vero divinationem, quæ nos ad f tum trahit. Quodsi magis etiam perspicuam sir requiris, finge deum esse ducem, militiam vitar militem hominem, tesseram fatum, arma facult concessas, inimicos calamitates, sociam belli victoriam virtutem, cladem improbitatem, d vero esse eam artem, quæ ex apparatu præ conjiciat. Gubernator enim, si navem habeat menta norit quæ requiruntur, si mare inspic observet, quid futurum sit novit: et dux, si ex beat, et arma sua sciverit, et de necessario app verit, et hostium adventum præviderit, quid novit; et medicus, si ægrum videat, et morbu et artis suæ sibi sit conscius, quid futurum sit n quanta sit hariolorum copia, quam certa, quan quam prudens. Si igitur, quod in potestate no se ipso tantum penderet, non opus esset divin rum si id ipsum cum toto cohæreat, tanquam p et ipsa fati, id quod necessitati subjicitur, d statuet; quod vel certitudinem vel incertitudin ræ respicit, consultationi subjicietur.

5. Quid quod fati etiam necessitatem human divinatione aperit? Quomodo, dices, utraque? tates, pluviarum copiam, et terræ motus, e ignium, et ventorum impetus, et mutationes aer prævidet tantum, sed et divini ingenii viri. It tum Pherecydes Samiis, et imminentem peste Hippocrates, et defectum solis Clazomeniis aliusque aliud prædixit. Quomodo contra, q state nostra sunt, prædicit deus?

Ne liberis incumbito, invito deo,

ait deus:

Natus parentem namque mactabit suum.

Hæc dicit quidem, non ignorat tamen intempe noso homini consilium se dare, ideoque futura tem prædicit: cujus causam quidem præbuit deus unde eventura sit præviderat.

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet transiturum eum esse non dicit; sed quid po eventurum ei sit, dicit. Quodsi oraculum di

[illegible]ντικὴν θεοῦ καὶ ἀνθρώπου νοῦν, καὶ διέλυσας ἁρ[illegible]ῶν τὴν μουσικωτάτην.

6. Οἶκος οὗτος εἷς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, οὐρανὸς καὶ [illegible], δυοῖν ἑστίαι καὶ ὀχήματα ἀθάνατα· ὧν τὸν μὲν [illegible]ονται θεοὶ καὶ θεῶν παῖδες, τὴν δὲ ὑποφῆται θεῶν [illegible]ρωποι, οὐ χαμαιεῦναι, καθ' Ὅμηρον, οὐδὲ ἀνιπτό[illegible]ες, ἀλλὰ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντες ὀρθῇ τῇ ψυχῇ [illegible] ἠνῃρτημένοι τῇ γνώμῃ πρὸς τὸν Δία. Διέλαχον δὲ [illegible]ῶν τοὺς βίους ἐπιστάται θεοί· γῆν τε γὰρ θεοὶ ἐπι[illegible]ονται, σώζοντες τὰ τῆς γῆς ἔγγονα, οὐχ ὁρώμενοι, [illegible] ταξεύοντες, ἢ τιτρωσκόμενοι·

Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον·

[illegible]ρωποι δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορῶντες, ᾗ θέμις ὁρᾶν [illegible] τοῦ Διὸς πυριλαμπῆ οἶκον, οὐ χρυσοῖς, καθ' Ὅμη[illegible], κόσμοις καὶ κόροις δᾷδας μετὰ χεῖρας φέρουσι λαμ[illegible]μενον, ἀλλὰ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῶν τούτοις συντε[illegible]ρημένων ἀκμαίῳ πυρὶ καταφεγγόμενον. Στρατὸν ὁρᾷς [illegible]μόνων ἀγαθῶν καὶ θεραπόντων ἀναγκαίων· τοῦτό [illegible] φύλαττε τὸ σύνθημα, καὶ ὄψει μὲν τὴν μαντικήν, [illegible]ρόσεις δὲ τὴν ἀρετήν, γνωρίεῖς δὲ τὴν ἑκατέρου ἐπι[illegible]δειαν καὶ κοινωνίαν καὶ πολιτείαν.

7. Ὁρᾷς τὸν ἀνθρώπινον βίον, οὐχ ἑδραῖον, οὐδὲ [illegible]ερωτικόν, ἀλλὰ νεὼς ὁλκάδος δίκην ἐν πελάγει πλα[illegible] παραιούμενον· σώζει δὲ αὐτὴν οὐ μόνον κυβερνήτου [illegible]χνη, ἀλλὰ καὶ πνευμάτων καιροὶ, καὶ ὑπηρεσία ναυ[illegible]ῶν, καὶ εὐκολία ὀργάνων, καὶ θαλάττης φύσις. Τάττε [illegible] μοι κατὰ μὲν τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοὺς λο[illegible]μοὺς τῆς ψυχῆς, κατὰ δὲ θάλατταν καὶ τὰ πνεύματα [illegible] ἔδηλον τῶν ἀνθρωπίνων, κατὰ δὲ τὸ προορατικὸν [illegible]ῆς κυβερνητικῆς τέχνης τὸ εὔστοχον τῆς μαντικῆς. Εἰ [illegible] σου ἀντερείδει τῷ λογισμῷ τῆς πολιτείας ἡ κρᾶσις, [illegible]ούσῃ Πλάτωνος ὡδὶ λέγοντος, ὡς « Θεὸς μὲν πάντα, [illegible] μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα κυβερ[illegible]ῶσι τὰ ξύμπαντα· ἡμερώτερόν γε μὴν τρίτον ἐπὶ τού[illegible]ις προσθεῖναι δεῖν ἕπεσθαι, τὴν τέχνην. Καιρῷ γὰρ [illegible]μῶνος συλλαβέσθαι κυβερνητικὴν, ἢ μὴ, μέγα πλεο[illegible]κτημα ἔγωγ' ἂν θείην. »

8. Ταῦτά μου τὰ μαντεύματα τὴν ψυχὴν ταράττει, [illegible] οὔτε καθαρῶς εἰς ὑπεροψίαν ἄγει τῆς μαντικῆς, [illegible]ῶτε καθαρῶς τοῖς λογισμοῖς διαπιστεύει· ἀλλ' ὥσπερ [illegible]ῶν ἀμφιβίων ζῴων οἱ ὄρνιθες κοινωνοῦσι τοῦ ἐν ἀέρι [illegible]δρόμου τοῖς μεταρσίοις **, τοιαύτην ὁρῶ καὶ τῷ ἀν[illegible]θρώπῳ τὴν διαγωγὴν τοῦ βίου, ἀμφίβιον καὶ κεκραμέ[illegible]ην ὁμοῦ ἐξουσίᾳ καὶ ἀνάγκῃ· οἵα γένοιτ' ἂν καὶ δε[illegible]σμώτῃ ἀνδρὶ ἐξουσία ἑπομένῳ αὐθαιρέτως τοῖς ἄγουσιν· [illegible]ῶστε ἐγὼ ὑποπτεύω μὲν τὴν ἀνάγκην, ὀνομάσαι δὲ αὐ[illegible]τὴν εὐπόρως οὐκ ἔχω. Κἂν γὰρ πεπρωμένην φῶ, [illegible]ὄνομα λέγω πλανώμενον ἐν ἀνθρώπων δόξαις· τίς γὰρ [illegible] πεπρωμένη; ποίας φύσεως; τίνος οὐσίας;

Εἰ μέν τοι θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,

οὐδὲν τῶν δεινῶν σὸν ἔργον, οὐδὲ καθ' εἱμαρμένην αἱ ἀνθρώπιναι συμφοραί· οὐ γὰρ θέμις ἀνάπτειν θεῷ αἰτίαν κακοῦ.

temque humanam inter se distrahis et velut diversa dist[illegible]guis, plane dissolvisti harmoniam conjunctissimam.

6. Non aliam domum habent, præter hanc, quam vid[illegible] dii hominesque, cœlum dico et terram : quæ sunt duor[illegible] generum lares, duorum sedes immortalis : alterum dii d[illegible]rumque liberi, alterum deorum incolunt interpretes, [illegible] illi quidem *humicubæ*, ut ab Homero vocantur, aut *il[illegible]tipodes*, sed qui sursum oculos in cœlum erigant re[illegible]mente et ab Jove toto animo dependeant. Horum vitæ [illegible] præsident : hi terram pervadunt, ejusque progeniem c[illegible]servant; ceterum nec videntur, nec in bello (ut Poeta v[illegible] jaculantur, aut vulnerantur,

Nec Cererem tractant, nec rubri munera Bacchi.

Homines vero tollunt in cœlum oculos, et qua licet, spl[illegible]didam Jovis domum intuentur; quæ non, ut illa apud I[illegible]merum, auro adornata est, *nec pueris qui ardentes ma[illegible]tædas ferunt;* sed sole lunaque et reliquorum, qui hos [illegible]mitantur, illustri fulgentem igne. Exercitum ex opti[illegible] ducibus necessariisque militibus vides : hanc mente se[illegible]tesseram, et videbis quid sit divinatio, intelliges virtut[illegible] humanam, utriusque officium mutuum et quid commu[illegible] habeant, denique eorum velut civitatem cognosces.

7. Vides humanam vitam, non stabilem illam nec in co[illegible]nenti constitutam, sed quæ tanquam navis oneraria imm[illegible]sum mare trajicit : hanc non gubernatoris tantum ars c[illegible]servat, sed et ventorum commoditas, et ministeri[illegible] nautarum, et instrumentorum agilitas, et natura ma[illegible] Cum instrumentis ergo et ministerio confer rationem ani[illegible]cum mari et ventis rerum humanarum incertitudinem, c[illegible] prudentia gubernatoris divinationis certitudinem. Quo[illegible] reipublicæ hujus temperamentum refragatur ratiocinati[illegible]tuæ, Platonem audies, qui ita scribit : *Deus, et cum c[illegible]fortuna, opportunitasque, humana gubernant omni[illegible] ut autem mitius agamus, præstabit tertiam his duc[illegible] adjicere, artem. Quoties namque tempestas oriti[illegible] multo meliore loco navem esse existimo, si artis pe[illegible]tum gubernatorem habeat, quam si non habeat.*

8. Hæc oracula animum perturbant meum, neque p[illegible]mittunt, ut vel plane divinationem contemnam, aut fir[illegible]ter ratiocinationibus adhæream : sed sicut aves cum reliqu[illegible] quæ ancipitis naturæ sunt, hoc commune habent, quod [illegible] aere volent, ** talem video vitam esse nostram, quam du[illegible]mus, ancipitem, mixtamque necessitate simul et liberta[illegible] Ea autem libertas talis est, qualis in homine vincto, c[illegible]sponte sequitur lictores; itaque necessitatem illam vid[illegible] mihi videor, apte tamen exprimere non possum. Si en[illegible] Parcam dicam, voce utar, in qua hominum opiniones [illegible]dunt. Quid enim est Parca? cujus naturæ? quæ est ej[illegible] essentia?

Si dea sis, cœlique habitas sublimia templa;

minime reprehendi debet quod a te fit, neque Parcæ h[illegible]manæ miseriæ causa, quia nulli deo ascribi illa debet, t[illegible]buenda est.

Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσι,

ψεύδεται μὲν ὁ Ἐλπήνωρ λέγων,

Ἀσέ με δαίμονος αἶσα κακή·

ψεύδεται δὲ ὁ Ἀγαμέμνων λέγων,

Ἐγὼ δ' οὐκ αἰτιός εἰμι,
ἀλλὰ Ζεὺς, καὶ Μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις Ἐρινύς.

9. Ἔοικε δὲ καὶ ταυτὶ τὰ ὀνόματα εἶναι μοχθηρίας ἀνθρωπίνης εὔφημοι ἀποστροφαὶ, ἀναθέντων αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῷ δαιμονίῳ, καὶ ταῖς Μοίραις, καὶ ταῖς Ἐρινύσιν· αἱ δὲ ἐν μὲν ταῖς τραγῳδίαις ἐχέτωσαν χώραν (οὐ νεμεσῶ τοῖς ποιηταῖς τῶν ὀνομάτων), ἐν δὲ τῷ βίου δράματι μήποτε. Ταῦτα τὰ κενὰ, ἥ τε Ἐρινὺς, καὶ ἡ Αἶσα, καὶ οἱ δαίμονες, καὶ ὅσα ἄλλα δι' ἀνοίας εἱμαρμένης ὀνόματα, ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ καθειργμένα, καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἐνοχλεῖ,

Ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισε·

ταῦτα καὶ τὸν Ἐλπήνορα εἰς μέθην ἄγει, ταῦτα καὶ τὸν Θυέστην ὠθεῖ ἐπὶ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ γάμον, ταῦτα καὶ τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ τὸν τοῦ πατρὸς φόνον· ταῦτα καὶ τὸν συκοφάντην ἐπὶ τὰ δικαστήρια, καὶ τὸν λῃστὴν ἐπὶ τὴν θάλατταν, καὶ τὸν ἀνδροφόνον ἐπὶ τὸ ξίφος, καὶ τὸν ἀκόλαστον ἐφ' ἡδονάς. Αὗται πηγαὶ συμφορῶν ἀνθρωπίνων· ἐντεῦθεν ῥεῖ τὸ τῶν κακῶν πλῆθος, ὡς ἀπὸ τῆς Αἴτνης τὸ πῦρ ῥεῖ, ὡς ἐξ Αἰθιοπίας ὁ λοιμὸς ῥεῖ· καὶ τὸ μὲν πῦρ ἐπὶ γῆν ῥεῖ, καὶ ὁ λοιμὸς μέχρι τῶν Ἀθηνῶν προελθὼν ἔστη· οἱ δὲ ὀχετοὶ τῆς μοχθηρίας πολλοὶ καὶ ἀέναοι, καὶ δεόμενοι μαντείων πολλῶν καὶ χρησμῶν μυρίων. Τίς ἂν οὖν ἁμάρτοι μαντευόμενος τί τέλος μοχθηρίας, τί τέλος ἀπιστίας, τί τέλος ἀκολασίας; Ταῦτα καὶ Σωκράτης προὔλεγεν, οὐχ ὁ Ἀπόλλων μόνον· διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόλλων ἐπῄνει Σωκράτην, ὅτι ἦν ὁμότεχνος αὐτῷ.

Sin hominum quisquam, tellurisque incola no

mentitur Elpenor, quum dicit,

Læsit me mala sæva dei :

mentitur et Agamemno, quum dicit,

Mei nil criminis est hic,
sed Jovis, et Parcæ, quæque aera lustrat Erin

9. Hæc quoque nomina aperte nihil aliud humanæ improbitatis speciosus prætextus, qu suam in deos, in Parcas, in Erinnyas conferre in tragœdiis ut locum habeant, per me licet; nec poetis de nominibus contendo; in vitæ autem sc ne fiat. Inania hæc, Erinnys, et mala Scæva, et et si qua alia vocabula fato per dementiam dant animo inclusa, non exstantia in rebus, ea sunt memnonem turbant,

Quum nihili fecit, Græcùm qui maximus arm

ea sunt quæ in ebrietatem Elpenora, in fratris nu sten, Œdipum in patris cædem impellunt; ea su cophantam in judicium, piratam in mare, hor ferrum, intemperantem in voluptates trahunt. lamitatum humanarum fontes; hinc non aliter Ætna ignis, ex Æthiopia pestis, mala illa defl interest tamen, quod ignis ille in terram defl quum Athenas usque pervenit, substitit : at sc rentes et innumeri sunt, et perennes, ideoque sponsis, plurimis opus est oraculis. Nemo erg cio errabit, qui ex oraculo quærat aliquo, quis tis, quis perfidiæ, quis intemperantiæ finis futu his vero Socrates non minus olim respondel Apollo; et propterea Socratem, tanquam colle laudabat Apollo.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Τίσι χωριστέον τὸν κόλακα τοῦ φίλου.

1. Πρόδικος μὲν Ἡρακλέα ἄγει ἐν τῷ μύθῳ ἄρτι ἡβάσκοντα καὶ ἀνδριζόμενον ἐπὶ διττὰς ὁδοὺς, Ἀρετὴν καὶ Ἡδονὴν ἐπιστήσας ἡγεμόνας ἑκατέρᾳ τῇ ὁδῷ· ἡ μὲν αὐτῷ σοβαρὰ τῶν ἡγεμόνων, [ἡ δὲ] εὐσχήμων ἰδεῖν, βαδίζουσα ἠρέμα, φθεγγομένη μουσικῶς, βλέμμα πρᾶον, ἀμπεχόνη ἁπλῆ· ἡ δὲ δευτέρα, θρυπτικὴ, ἐπίχριστος, χλανιδίοις ἐξηνθισμένη, βλέμμα ἰταμὸν, βάδισμα ἄτακτον, φωνὴ ἄμουσος. Ταῦτα ὁρᾷ καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἅτε Διὸς παῖς, καὶ ἀγαθὸς τὴν φύσιν, καὶ χαίρειν τῇ Ἡδονῇ φράσας, ἐπιτρέπει ἑαυτὸν τῇ Ἀρετῇ ἄγειν. Φέρε καὶ ἡμεῖς πλάττωμεν μῦθον, διττὰς ὁδοὺς, καὶ ἄνδρα ἀγαθὸν, καὶ ἡγεμόνας ταῖν ὁδοῖν, ἀντὶ μὲν τῆς Ἀρετῆς τὸν φίλον, ἀντὶ δὲ τῆς Ἡδονῆς τὸν κόλακα. Οὐκοῦν

DISSERTATIO XX.

Quomodo ab adulatore amicus debeat dis

1. Prodicus in fabula quam finxit Herculem rilesque gerentem animos in bivio statuit, utriq quam duces Virtutem et Voluptatem præfici ducum altera venerabili gravitate, formoso desto incessu, modulata voce, aspectu mans simplici ab eo inducitur; altera vero lasci veste florida, vultu impudentissimo, incomp voce inconcinna. Hæc animadvertit etiam H qui et Jovis esset filius, et indolis præclaræ; q ptati res suas sibi habere jubet, ducemque seq tem. Hoc exemplo et nos fabulam fingamus, dem statuamus duplicem, et virum bonum; duces pro Virtute amicum, pro Voluptate adu

καὶ τούτῳ διαφέρεσθον σχήματι καὶ βλέμματι καὶ ἀναστροφῇ, καὶ φωνῇ καὶ βαδίσματι· ὁ μὲν ὡς ἥδιστος ἰδεῖν ὤν, ὁ δὲ ὡς ἀηδέστατος· καὶ ὁ μὲν σεσυρμένος, δεσμῶν δεξιάν, παρακαλῶν τὸν ἄνδρα ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτόν, ἐπαινῶν, καὶ κολακεύων, καὶ ἀντιδίδωσι, καὶ δεόμενος, καὶ διηγούμενος ἕκαστος τινας ἡδονάς, εἰ λάβοιεν αὐτὸν ἕξει. Λειμῶνας ἀνθοῦντας, καὶ πότιμον δεόντας, καὶ δρόσους ἀδούσας, καὶ αὔρας πνεούσας, καὶ δένδρα ἀμφιλαφῆ, καὶ λειμῶνας ὁδοὺς, καὶ δρόμους εὐπετεῖς, καὶ πάντα εὐθαλῆ. ἄγχυρα ἐπ' ἄγχυρα, καὶ αὖθις ἐπ' αὖθις, καὶ σταθμὸν σταθμὸν ἐπιφαίνοντα· ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡγεμόνων λέγει μὲν ὅτι, τὰ δὲ αὐτῷ αὐτὰ, καὶ πολὺ μὲν τῆς ὁδοῦ ἡ τραχεῖα, ὀλίγον δὲ εὐπετές, καὶ χρὴ τὸν ἄνδρα ὁλόπτοιον ἥκειν παρεσκευασμένον, καὶ δεῖ πόνου, μοχθήσοντα, τὸν δὲ ἐφεστῶτα ἐκ περιουσίας ἀπήλαυνον.

2. Ταῦτα τοῦ λεγόντων πότερον πείσεται, καὶ ποίαν ἕξιν; Ἀποκρινώμεθα τῷ ποιητῇ τοῦ μύθου, ὅτι εἰ μὲν Ἀσσύριός τις οὗτος εἴη κακοδαίμων ἀνὴρ, ἢ Φοῖνιξ Στράτων, ἢ Νικοκλῆς ὁ Κύπριος, ἢ ὁ Συβαρίτης ἐκεῖνος, τὸν μὲν καὶ μισήσει τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἡγήσεται τινα εἶναι ἄξινον καὶ ἀηδῆ καὶ ἄμουσον, τὸν δὲ ἕτερον χαρίεντα καὶ πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον δεινῶς. Ἡγήσεται δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ καλὸς ἡγεμὼν οἴκαδε ἕξει τελευτῶν ἢ ἐπὶ πῦρ, ὡς τὸν Ἀσσύριον· ἢ ἐπὶ πενίαν, ὡς τὸν Φοίνικα· ἢ ἐπὶ δεσμὰ, ὡς τὸν Κύπριον, καὶ ἐπί τι ἄλλο διὰ ψευδοῦς ἡδονῆς ἀληθὲς κακόν. Εἰ δὲ εἴη ἀνὴρ κατὰ τὸν Ἡρακλέα, αἱρήσεται τὸν ἀληθῆ τῶν ἡγεμόνων, τὸν φίλον, ὥσπερ ἐκεῖνος τὴν ἀρετήν.

3. Καὶ ὁ μὲν μῦθος οὗτος τελευτᾷ· μεταβαλὼν δὲ ὁ λόγος πρὸς αὐτὸν σκοπείτω τῷ ἀνθρώπῳ τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Τὸν μὲν γὰρ χρυσὸν βασανίζει λίθος προσπιπτόμενος αὐτῷ, φιλίας δὲ δὴ καὶ κολακείας τίς ἔσται βάσανος; Ἆρα τὸ ἐξ ἑκατέρου τέλος; Ἀλλ' εἰ ἐκμενοῦμεν τὸ τέλος, βλάβη βλάβη φήσεται τὴν γνώμην δεῖ δὲ κρῖναι, πρὶν ἄρξασθαι χρῆσθαι· ἐὰν δὲ ὑστερήσῃ τῆς χρήσεως ἡ κρίσις, ὁ χρήσασθαι φθάσας καὶ ἀπαγωγὸς εἰς οὐδὲν δέον τὴν κρίσιν καταπίπτει. Πόθεν τοίνυν ἡδονῇ καὶ λύπῃ κρινοῦμεν τὸν φίλον καὶ τὸν κόλακα; Καὶ μὴν καὶ ὁ κόλαξ ὑπερβολὴν λαβὼν ἐπιφορτίστατον καὶ ἐπιχρήστατον, καὶ ὁ φίλος ἥδιστον ἡγεμόνα παρέλαβεν. Μήποτε οὖν βλάβῃ καὶ ὠφελείᾳ τὸν ἄνδρα κρίνει. Ἀμφισβητήσιμον καὶ τοῦτο λέγω· ὁ μὲν γὰρ κόλαξ, κἂν βλάβῃ, ἢ εἰς χρήματα ἔζημιωμένον, ἢ εἰς ἡδονὴν ἐξέχρεν· ὧν τὸ μὲν εἰς χρήματα ἐπιφορώτατον, τὸ δὲ εἰς ἡδονὴν τερπνότατον· διὰ δὲ φιλίας πολλοὶ ἤδη καὶ φωνῆς ἐκοινώνησαν, καὶ ἀτιμίας συνεβάστασαν, καὶ θανάτου περιέπεσον.

4. Τῷ οὖν διακρινοῦμεν τὸν κόλακα τοῦ φίλου, εἰ μήτε τῷ τέλει, μήτε ἡδονῇ, μήτε βλάβῃ; Φέρε χωρὶς ἑκάτερον θεασώμεθα. Ἆρά γε ὁ πρὸς ἡδονὴν ὁμιλῶν,

ς; Καὶ πάνυ εἰκὸς καὶ μὴν εἰ ἐχθρὸς ὁ λύπης παρεσκευασμένος, φίλος ἂν εἴη, ὁ ἡδονῆς παρασκευαστικός.

namus. Et tu inter se differant habitu, vultu, veste, voce, incessu, ita ut alter aspectu quam jucundissimus appareat: alter autem praeter id quod est prae se ferat: alter rendens, dextera prehensa, cohortans, laudibus, blandiatur, precibus, obsecrationibusque ad se invitet hominem, narraque, si se ducem sequatur, voluptates describat, herbam videlicet ubi prata floribus rident, labantur fluvii, volucres canant, aura spirent lenitur, arbores plurimas amicta foliis terram vestiant, plana semita, latissima sint curricula, sed et horti floridissimi, ubi *pyra pyris*, *mala malis*, *uva subnascantur uvis*: alter contra dux pauca dicat, sed vera, maximam nimirum via partem esse salebrosam, minimam facilem, necesse esse itaque, ut vir bonus, qui committere se illi postulet, ita se comparet, ut quum opus sit, laborem ferre possit, si quid planum expeditumque occurrat, id in lucro reponat.

2. Haec uterque si dicat, utri credet? utram viam inibit? Responderamus fabulae auctori: Si quidem homo ille aliquis ex corrupto Assyriorum grege futurus est, aut Phoenicius Strato, aut Cyprius Nicocles, aut qualis fuit Sybarita ille, alterum e ductoribus pessime etiam oderit, nec aliud, quam agrestem, austerum atque invenustum putabit esse; alterum contra elegantem, suavem, mireque humanum judicabit. Domum ergo a praeclaro illo, si diis placet, ductare deduci hunc hominem: dubium non est quin in ignem cum Assyrio, aut in paupertatem cum Phoenice, aut in vincula cum Cypro, eum deluctaturus sit; in aliud denique verum malum, ad quod falsa perducere voluptas solet. Sin aliquis similis Herculi futurus est, verum certe ductorem, id est amicum, praeferet: sicut Hercules Virtutem.

3. Et hic quidem finis sit fabulae: qua sepposita, sermo noster ad se reflectat, et videat quomodo ab amico discerni adulator possit. Et aurum quidem admodum sibi index lapis explorat, amicitiam vero et adulationem quid tandem explorabit? An finis utriusque? Atqui si finem exspectabimus, malum praeveniet, priusquam verum dignoscamus: oportet vero judicare, priusquam utamur, nam si judicium praecedat usus, quum usum praematurum praecidit in cadit, nihil prodest adhibisse judicium. Vis ergo autem potius ac voluptate eos discernamus? Ut vero et adulatio, si modum excedat, molestissimus esse solet et gravissimus; amicus contra, si blandiatur [illegible] incommodissimus. Verum igitur ut di[illegible] sine discrimine. Sed et hic scrupulus [illegible] nocet, ejus aut opes consumit, [illegible] praecipitat, quorum alterum, [illegible] pessimum, alterum etiam cum voluptate [illegible] amicitia vero gratia multi saepe [illegible] et infamiam cum [illegible] pertulerunt.

4. Quid igitur [illegible] contraria? Ag[illegible] qui id agit, [illegible] Omnino sic [illegible] ris nobis causa est [illegible] voluptate [illegible]

κώτατος. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· καὶ γὰρ ἰατρῶν ὁ φιλανθρωπότατος, λυπηρότατος, καὶ στρατηγῶν ὁ ἀκριβέστατος, καὶ κυβερνητῶν ὁ ἀσφαλέστατος. Φιλοῦσι δέ που καὶ παῖδας πατέρες, καὶ διδάσκαλοι μαθητάς· καὶ τί ἂν εἴη ἀνιαρότερον, ἢ παιδὶ πατὴρ, καὶ μαθητῇ διδάσκαλος; ἐπεὶ καὶ Ὀδυσσεὺς ἐφίλει δήπου τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους, ὃς πολλὰ καὶ δεινὰ ἀνέτλη,

Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων·

ἀλλ' ἐντυχὼν ἀνδρῶν γένει ἀχολάστῳ καὶ φιληδόνῳ, οἳ διῆγον, καθάπερ τὰ θρέμματα,

Λωτὸν ἐρεπτόμενοι μελιηδέα

(οὕτω γάρ που τὴν ἡδονὴν ὀνομάζει Ὅμηρος), ἀναμιχθέντας αὐτοῦ τοὺς ἑταίρους τῇ τούτων τρυφῇ, καὶ γευσαμένους τῆς ἀτοπίας τοῦ λωτοῦ, ἄκοντας καὶ δακρύοντας λαβὼν ἐπὶ ναῦν ἄγει. Ἀλλ' οὐχ ὁ Εὐρύμαχος τοῖς μνηστῆρσι τοιοῦτος, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου γένους τοῦ κολακευτικοῦ, οἷου σιάλους σῦς, ἢ αἶγας εὐτραφεῖς συγκατακόπτειν αὐτοῖς, καὶ τοῦ οἴνου ἅδην συνεκροφεῖν, καὶ συγκυλινδεῖσθαι ἐᾶν τῆς νυκτὸς θεραπαινιδίοις, καὶ κείρειν οἶκον ἀνδρὸς βασιλέως, καὶ δὴ ἐπιβουλεύειν τῷ γάμῳ.

5. Βούλει δὴ συνελὼν τὸν μὲν κόλακα κατὰ τὴν μοχθηρίαν τάξαι, τὸν δὲ φίλον κατὰ τὴν ἀρετὴν, λύπην δὲ καὶ ἡδονὴν χαίρειν ἐᾶν; οὔτε γὰρ τὸ φιλεῖν ἡδονῆς ἀτυχὲς, οὔτε τὸ κολακεύειν λύπης ἄμοιρον, ἀλλ' ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ φύρεται, καὶ ἡδονὴ ἐν φιλίᾳ, καὶ λύπη ἐν κολακείαις· ἐπεὶ καὶ αἱ μητέρες καὶ αἱ τιτθαὶ φιλοῦσι τὰ βρέφη, καὶ πρὸς ἡδονὴν αὐτὰ θεραπεύουσι, καὶ οὐκ ἀφαιρήσεις αὐτῶν τὸ φιλεῖν διὰ τὴν ἡδονήν. Ὁ Ἀγαμέμνων τῷ Μενελάῳ παραινεῖ,

Πάντας κυδαίνειν, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ·

ἦ, οἴει, κολακείαν αὐτῷ ὑποτίθεται; Ὁ Ὀδυσσεὺς, ἐκνηξάμενος τῆς θαλάττης εἰς τὴν Φαιάκων γῆν, γυμνὸς διαναστὰς ἐκ τῆς εὐνῆς, ἐντυχὼν παιζούσαις κόραις, τὴν βασιλίδα γνωρίσας, Ἀρτέμιδι εἰκάζει αὐτὴν, καὶ αὖθις φυτῷ καλῷ, καὶ οὐδεὶς ἂν διὰ ταῦτα κόλακα εἴποι τὸν Ὀδυσσέα· προθέσει γὰρ καὶ χρείᾳ καὶ διαθέσει ψυχῆς ὁ κόλαξ διακρίνεται τοῦ φίλου. Καὶ γὰρ ὁ ἀριστεὺς ὅπλοις χρῆται καὶ ὁ μισθοφόρος, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν εἰκάζει τὰ ἔργα κατὰ τὴν χειρουργίαν, ἀλλὰ χωρίζει τὴν ἑκατέρου χρείαν κατὰ τὴν πρόθεσιν· ὁ μὲν γὰρ διασωστικὸς διὰ τὴν φιλίαν, ὁ δὲ μισθαρνικὸς τῶν βουλομένων· καὶ ὁ μὲν αὐθαίρετος, ὁ δὲ ὤνιος· καὶ ὁ μὲν τοῖς ἐνσπόνδοις πιστὸς, ὁ δὲ καὶ τοῖς φίλοις ἄπιστος.

6. Ταύτῃ νόμιζε καὶ τὸν κόλακα διαφέρειν τοῦ φίλου, καὶ συμπίπτειν μὲν ἑκάτερον ἑκατέρῳ πολλάκις εἰς τὰς αὐτὰς πράξεις καὶ τὰς ὁμιλίας, διαφέρειν δὲ ἑκάτερον ἑκατέρου τῇ χρείᾳ καὶ τῷ τέλει, καὶ τῇ διαθέσει τῆς ψυχῆς. Ὁ μὲν γὰρ φίλος τὸ φαινόμενον αὐτῷ ἀγαθὸν εἰς κοινὸν καταθέμενος τῷ φίλῳ, ἐάν τε λυπηρὸν τοῦτο ᾖ, ἐάν τε ἡδὺ, συναπολαύει αὐτῷ ἐκ τῆς ἴσης· ὁ δὲ κό-

est, amicus erit. Et tamen aliter se res habet quippe, qui consultum maxime vult homini, n inde doloris illi causa est; eodem modo et imp tissimus, et gubernator tutissimus. Amant et tres, et discipulos præceptores: quid tamen mo est, quam filio pater, et discipulo præceptor? dem Ulysses quoque haud dubie socios amab tam multa dictu aspera, perpessu gravia pertul

Dum sibi, dum sociis, reditum pariterque s apparat:

ubi tamen cum populo libidini voluptatique pecudum instar vivebant,

Lotum gustantes mellitam

(ita namque voluptatem Homerus vocat), rem det; non dubitat socios suos, quos jam illor afflaverat, quos jam loti illius portentosa ceper invitos flentesque ad navem trahere. Talis non e cos Eurymachus, sed alterius illius generis, quo dicimus, qui non dubitat cum sociis pinguissimas que bene pastas mactare, vinum assidue exhauri tere illis ut noctu cum ancillulis volutentur, regis t evacuare, ejus denique connubio insidias struer

5. Vis ergo, ut paucis rem absolvamus, dolo ptate relicta, cum improbitate adulator, cum vir tur amicus? Nam nec voluptate amicitia caret, adulatio; sed utrumque utrique, et amicitiæ v adulationibus dolor est admixtus: nam et matr culæ liberos suos diligunt, et in eorum educatio tem sibi parant, nec propterea eas amare negabi Menelao Agamemno,

Ut, fastu posito, cuivis persolvat honorem:

censen' hoc velle eum, ut aduletur? Ulysses p mari in Phæacum terram pernatando emerserat, e strato suo, ubi delituerat, consurgebat, puellas ludentes, inter quas ut reginam agnoscit, cum l et rursus cum pulchra planta confert; nec quisq propterea adulari dicet Ulyssem: ex proposit usu, et instituto animi ab amico adulator distin mirum uterque, et qui virtutis studio, et qui mer militat, armis utitur; nec tamen de operibus externa quisquam actione judicat, quum pro i tione usum utriusque potius distinguat: alter e amicum solet, quia est amicus; alter se merc addicit; alter in eo quod agit suæ spontis est, al alter iis fidem servat, cum quibus fœdus contra iis quidem cum quibus amicitiam.

6. Ita adulatorem ab amico differre puta: aml sæpius accidit ut eodem modo agant, eodem amicis vivant; quum tamen alter ab altero, tam ex ex fine, et ex animi proposito sit discernendu enim id, quod bonum existimat, sive id dolorem sive voluptatem afferat, cum amico communica quo fruitur; adulator ex præscripto suæ libidini

λαξ ἐπακολουθῶν τῇ αὐτοῦ ὀρέξει οἰκονομεῖ τὴν ὁμιλίαν πρὸς τὸ ἴδιον πλεονέκτημα· καὶ ὁ μὲν φίλος ὀρέγεται τοῦ ἴσου, ὁ δὲ κόλαξ τοῦ ἰδίου· καὶ ὁ μὲν ἰσοτιμίας κατὰ τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ πλεονεξίας κατὰ τὴν ἡδονήν· καὶ ὁ μὲν ἰσηγορίας κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ὁ δὲ ταπεινότητος κατὰ τὴν θεραπείαν· ὁ μὲν ἀληθείας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὁ δὲ ἀπάτης· καὶ ὁ μὲν ὠφελείας τῆς εἰς τὸ μέλλον, ὁ δὲ χάριτος τῆς ἐν τῷ παρόντι· ὁ μὲν δεῖται μνήμης ὧν ἔπραξεν, ὁ δὲ λήθης ὧν ἐπανούργησεν· ὁ μὲν ὡς κοινῶν κήδεται, ὁ δὲ ὡς ἀλλότρια λυμαίνεται· ὁ μὲν φίλος καὶ εὐτυχίας κοινωνὸς κουφότατος, καὶ συμφορῶν κοινωνὸς ἰσότατος· ὁ δὲ κόλαξ εὐτυχίας μὲν κοινωνὸς ἀπληστότατος, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς ἀμικτότατος. Φιλία μὲν ἐπαινετὸν, κολακεία δὲ ἐπονείδιστον· φιλία γὰρ ἑκατέρου πρὸς ἑκάτερον ἴσην ἔχει τὴν ἀντίδοσιν, ἡ δὲ κολακεία χωλεύει· ὁ γάρ του ἐνδεὴς θεραπεύων τὸν ἔχοντα κατὰ τὴν χρείαν, καθόσον οὐκ ἀντιθεραπεύεται, ἔλεγχει τὸ ἄνισον. Ὁ φίλος λανθάνων δυστυχεῖ, ὁ κόλαξ μὴ λανθάνων. Φιλία βασανιζομένη κρατύνεται, κολακεία ἐλεγχομένη θραύεται· φιλία χρόνῳ αὔξεται, κολακεία χρόνῳ ἐλαττοῦται· φιλία χρείας ἀδεὴς, κολακεία χρείας ἐνδεής. Εἰ δέ ἐστι καὶ ἀνθρώποις πρὸς θεοὺς ἐπιμιξία, ὁ μὲν εὐσεβὴς φίλος θεῷ, ὁ δὲ δεισιδαίμων κόλαξ θεοῦ· καὶ μακάριος ὁ εὐσεβὴς, φίλος θεοῦ, δυστυχὴς δὲ ὁ δεισιδαίμων, κόλαξ θεοῦ.

7. Ὅνπερ οὖν τρόπον ὁ μὲν θαρσῶν τῇ ἀρετῇ πρόσεισι τοῖς θεοῖς ἄνευ δέους, ὁ δὲ ταπεινὸς διὰ μοχθηρίαν μετὰ πολλοῦ δέους, δύσελπις, καὶ δεδιὼς τοὺς θεοὺς, ὥσπερ τοὺς τυράννους· τοῦτον, οἶμαι, τὸν τρόπον καὶ πρὸς ἀνθρώπους εὔελπι μὲν καὶ θαρσαλέον ἡ φιλία, δύσελπι δὲ καὶ ἐπτηχὸς ἡ κολακεία. Τυράννῳ οὐδεὶς φίλος, βασιλεῖ δὲ οὐδεὶς κόλαξ· βασιλεία δὲ τυραννίδος θειότερον. Εἰ δέ ἐστιν ἡ φιλία ἰσότης τρόπου, τὸ δὲ μοχθηρὸν οὔτε αὐτὸ αὑτῷ οὔτε τῷ χρηστῷ ἴσον, ὁ μὲν ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ φίλος, ἴσος γάρ· ὁ δὲ κόλαξ τοῦ μὲν ἀγαθοῦ πῶς ἂν εἴη κόλαξ; οὐ γὰρ ἂν λάθοι· τοῦ δὲ μοχθηροῦ κόλαξ ὤν, εἰ μὲν εἴη ἴσος ἐκείνῳ, οὐκ ἂν εἴη κόλαξ, οὐ γὰρ ἐντέχεται κολακεία ἰσηγορίας· εἰ δὲ οὐκ εἴη ἴσος, οὐκ ἂν εἴη φίλος. Ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτειῶν ἡ μὲν ἀριστοκρατία φιλίας μεστὴ, δημοκρατία δὲ κολακείας ἀνάπλεως· κρείττων δὲ ἀριστοκρατία δημοκρατίας. Οὐδεὶς ἐν Λακεδαίμονι Κλέων ἦν, οὐδὲ Ὑπέρβολος, κόλακες πονηροὶ τρυφῶντος δήμου. Ἀλλὰ Καλλίαν μὲν ἐν Διονυσίοις ἐκωμῴδει Εὔπολις, ἰδιώτην ἄνδρα ἐν συμποσίοις κολακευόμενον, ὅπου τῆς κολακείας τὸ ἆθλον ἦν κύλικες καὶ ἑταῖραι καὶ ἄλλαι ταπειναὶ καὶ ἀνδραποδώδεις ἡδοναί· τὸν δὲ δῆμον αὐτὸν τὸν τῆς Εὐπόλιδος στωμυλίας θεατὴν ποῦ τις ἐλθὼν κωμῳδήσει, ἐν ποίῳ θεάτρῳ, ποίοις Διονυσίοις; καὶ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόλακας, οἷς τὰ ἆθλα ἦν οὐ ταπεινὰ, οὐδὲ μέχρι γαστρὸς καὶ ἀφροδισίων ἥκοντα, ἀλλὰ αἱ τῆς Ἑλλάδος συμφοραί; Εἰ δὲ ἤθελον Ἀθηναῖοι, παρωσάμενοι τοὺς κόλακας, πείθεσθαι Περικλεῖ καὶ Νικίᾳ, εἶχον ἂν δημαγωγοὺς ἀντὶ κολάκων φίλους.

cum amico agit, ad lucrum suum dirigit: amicus æqualitatem, proprium bonum spectat adulator; alter æqualitatem in virtute, alter lucrum in voluptate; alter paritatem in congressu, alter humilitatem in cultu; alter veritatem in familiaritate, alter fraudem; alter utilitatem in posterum, alter in præsens delectationem; alterius beneficia in memoriam ei revocanda sunt, alterius fraus oblivione sepelienda; alter quæ amici sunt ut communia curat, alter ut aliena consumit; amici et in secundis rebus familiaritas gratissima est, et in adversis sortem ex æquo fert; adulator neque secundis rebus expleri potest, neque in adversis usquam apparet. Amicitia laude, vituperio digna est adulatio; amicitia par pari rependit utrimque, adulatio claudicat: qui enim egestate adductus, ut id consequatur quod deesse sibi videt, alterum colit, inæqualem se fateatur necesse est, quatenus non vicissim ab illo colitur. Amicus, si ignoratur; adulator, nisi ignoratur, miser est. Amicitia, si exploratur, confirmatur; adulatio, si exploratur, perit: amicitia tempore crescit, adulatio tempore minuitur; amicitia nullius unquam eget, alicujus semper adulatio. Quodsi qua hominibus cum diis consuetudo est, homo pius amicus dei est, superstitiosus adulator dei: et beatus quidem vir pius, qui amicus dei est; miser, superstitiosus, qui adulator dei.

7. Quemadmodum autem alter virtute sua fretus sine metu accedit ad deos, alter improbitatis suæ conscientia dejectus, multo cum timore, sine ulla fiducia venit, nec aliter deos, quam tyrannos timet: eodem, ut arbitror, modo coram hominibus spei plena, plena fiduciæ est amicitia; sine spe et fiducia est adulatio. Amicum nullum tyrannus, adulatorem nullum rex habet; regnum autem propius ad deum, quam tyrannis, accedit. Quodsi amicitia morum est æqualitas, improbitas vero nec sibi ipsi nec bono æqua est, vir bonus viro bono amicus est, quia est æqualis; adulator contra viri boni quomodo adulator esse possit, quum latere virum bonum non possit adulator? improbi vero ut sit adulator, si æqualis illi fuerit, non amplius adulator erit, nec enim pares affectat adulatio; quodsi æqualis non erit, minime erit amicus. Sic et, inter reipublicæ formas ea quæ optimatum dicitur, plena est amicitiæ, popularis contra status plenus adulationis est; melior autem optimatum, quam popularis status est. Nullus apud Lacedæmonios Cleon erat aut Hyperbolus, luxuriantis populi adulatores improbi. Dionysiis quidem Eupolis perstringebat Calliam, privatum hominem, qui in conviviis adulatores habebat, ubi adulationis præmia erant calices et scorta, et aliæ voluptates sordidæ ac serviles; ipsum populum, qui dicacitatis Eupolidis spectator erat, in qua comœdia, in quo theatro, quibus Dionysiis perstringemus? ubi adulatores illos plurimos, quibus non vulgaria præmia et quæ ventris venerisque voluptates non excederent, proposita fuerunt; verum ipsa Græciæ calamitas? Quos si rejicere, Niciæque ac Pericli morem gerere Atheniensium voluisset populus, non adulatores, sed amicos habuisset magistratus suos.

8. Ἂν δὲ ἐπὶ τὰς μοναρχίας ἔλθῃς, κολακεύει καὶ Ξέρξην Μαρδόνιος, βάρβαρος βάρβαρον, ἀνόητος ἀνόητον, δειλὸς οἰκέτης δεσπότην τρυφῶντα. Τὰ δὲ τῆς κολακείας τέλη, ἀνίσταται ἡ Ἀσία, μαστιγοῦται ἡ θάλαττα, Ἑλλήσποντος ζεύγνυται, Ἄθως ὀρύττεται· τέλος δὲ τῆς σπουδῆς ἧττα, καὶ φυγή, καὶ θάνατος αὐτοῦ τοῦ κόλακος. Κολακεύουσι καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδόνες· τῆς δὲ κολακείας τὰ ἔργα ἀναξυρίδες Περσικαὶ, καὶ προσκυνήσεις βαρβαρικαὶ, καὶ λήθη τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ἀργεαδῶν ἑστίας. Τὰς δὲ τυραννίδας τί χρὴ λέγειν; ὅπου γὰρ δέος καὶ ἐξουσία δεσποτικὴ τὸ ἀρχόμενον ἄγχει, ἀνάγκη δεῦρο κολακείαν μὲν ἀνθεῖν, φιλίαν δὲ κατορωρύχθαι. Ἔστι καὶ ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ τέχναις κολακείας ἰδεῖν, ὁμοίους μὲν ταῖς τέχναις κατὰ τὸ σχῆμα, ἀνομοίους δὲ κατὰ τὰ ἔργα. Ἐκολάκευσεν ἀνθρώπους καὶ μουσικὴ νόθος, ὅτε Δωριεῖς τὴν πάτριον ἐκείνην καὶ ὄρειον μουσικὴν καταλιπόντες, ᾗ συνῆσαν ἐπ' ἀγέλαις καὶ ποίμναις, Ἰακῶν αὐλημάτων καὶ ὀρχημάτων ἐρασταὶ γενόμενοι, ἐνόθευσαν ὁμοῦ τῇ μουσικῇ καὶ τὴν ἀρετήν. Ἐκολάκευσεν ἀνθρώπους καὶ ἰατρικὴ νόθος, ὅτε τὴν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν ἴασιν καταλιπόντες οὐδὲν διαφέρουσαν ἀπέφηναν τὴν τέχνην ὀψοποιικῆς, πονηρὰν κόλακα πονηρῶν σωμάτων. Κολακεύει καὶ συκοφάντης ῥήτορα, λόγον λόγῳ ἐπανιστὰς, καὶ ἐπιτειχίζων τὸ ἄδικον τῷ δικαίῳ, καὶ τὸ αἰσχρὸν τῷ καλῷ. Κολακεύει καὶ σοφιστὴς φιλόσοφον· οὗτος μὲν κολάκων ἀκριβέστατος. * *

8. Jam ad monarchias si eas, Xerxen Mardoni rus barbarum, demens dementem, luxuriosum adulatur servus imbellis. Cujus adulationis vi finis : evertitur Asia, mare flagellatur, Hellespo tur, Athos perfoditur; et postremo, ne quid de hos labores consequitur debellatio, fuga, et adula mors. Adulantur et Alexandrum Macedones; lationis effectus sunt braccæ Persicæ, adoratio Herculis ac Philippi totiusque Argeadarum la Nam tyrannides quid recensere opus est? ubi atque herilis potentia subditos premit, necesse tionem florere, amicitiam sepultam esse. Atq tantum, sed in studiis quoque et artibus adulati sari videas, quæ in speciem eodem modo artes ipsa tamen longe abest. Ita musica spuria adu homines infecit, quum Dores relicta patria illa agresti, quam inter greges suos pecudesque trac num modos tibiarum et tripudia amare cœperun una cum musica etiam adulterarunt virtutem. dem quoque modo medicina spuria adulatione mortales, quum, relicta Æsculapii Asclepiadar dendi disciplina, homines novam ex ea artem culinariæ simillimam, corporum pessimorum a pessimam. Etiam sycophanta adulatione sua or cit, quum rationem rationi opponit, justoque in honesto id quod turpe est superstruit. Inficit plum adulatione sua sophista : et hic quidem superat omnes. * *

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

Τίς ἀμείνων βίος, ὁ πρακτικὸς ἢ ὁ θεωρητικός.
Ὅτι ὁ πρακτικός.

1. Χαλεπὸν εὑρεῖν ἀκριβῆ βίον, ὥσπερ καὶ ἄνδρα· ἀλλὰ παντὶ ἀνακέκραται ἔνδειά τις πρὸς τὸ ἄκρως καλὸν, καὶ πλεονεκτεῖ ἕτερος ἑτέρου, ὅτῳ ἂν ἐλάττω τὰ ἐνδέοντα ᾖ. Καὶ ἴδοις ἂν τὸν μὲν γεωργικὸν μακαρίζοντα τοὺς ἀστικοὺς, ὡς συνόντας βίῳ χαρίεντι καὶ ἀνθηρῷ· τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν δικαστηρίων, καὶ τοὺς πάνυ ἐν αὐτοῖς εὐδοκίμους, ὀδυρομένους τὰ αὐτῶν, καὶ εὐχομένους ἐπὶ σκαπάνῃ βιῶναι καὶ γηδίῳ σμικρῷ. Ἀκούσῃ δὲ τοῦ μὲν στρατιωτικοῦ τὸν εἰρηνικὸν εὐδαιμονίζοντος, τοῦ δὲ ἐν εἰρήνῃ τὸν στρατιωτικὸν τεθηπότος. Καὶ εἴ τις θεῶν, ὥσπερ ἐν δράματι ὑποκριτὰς, ἀποδύσας ἕκαστον τοῦ παρόντος βίου καὶ σχήματος μεταμφιέσει τὰ τοῦ πλησίον, αὖθις αὖ οἱ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ποθήσουσι μὲν τὰ πρότερα, ὀδυροῦνται δὲ τὰ παρόντα. Οὕτω δυσάρεστόν τι ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος κομιδῇ, καὶ φιλαίτιον, καὶ δεινῶς δύσκολον, καὶ οὐδὲν τὰ αὑτοῦ ἀσπάζεται.

2. Καὶ τὰς μὲν τῶν πολλῶν ὀρέξεις τε καὶ δυσαρεστήσεις τί χρὴ σκοπεῖν; οὐ μᾶλλον ἢ τὰς τῶν θρεμμάτων· τοὺς δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ πάνυ ἄν τις ἢ μέμψαιτο, ἢ οἰκτείραι, οἳ κομῶντες ἐπὶ φρονήσει καὶ τέχνῃ βίου καὶ ἐπι-

DISSERTATIO XXI.

Vita activa, an contemplativa sit melior.

1. Difficile est invenire vitam undequaque perf ut et hominem : nullam enim facile dixeris, cu aliquid ad perfectionem summam; semperque e cenda est reliquis, cui quam minimum deest. S rum felicitatem prædicat agricola, quod jucunda que vitam agant; contra qui in concionibus versantur, maximaque in iis auctoritate pollent, plorant suam, neque aliud quam cum rastris par habere rusculo optant. Militem audies vitam laudibus in cœlum efferre; eum contra, qui non tus bellum, militarem admirari. Quodsi deus gulis vitam, quam agunt, præsentisque conditioni ut in scena fieri solet, exuat, quæque nunc alio pro iis induat; rursus ipsi illi optabunt priora, contra deplorabunt. Ita nihil est quod facile p mines; quin contra queruli semper et morosi vi gunt, nec, quæ propria illis sors esse voluit, amp

2. Et vulgi quidem vota ac fastidia nihil nec ferre; non magis hercle quam pecudum aut brut philosophos merito accuses, aut infelices judices; nihil aliud jactent, quam prudentiam, recte vive

στήμῃ λόγου, οὔπω γε νῦν παύονται στασιάζοντες πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἄλλους, καὶ ἀμφισβητοῦντες ποίῳ σχήματι βίου φέροντες αὐτοὺς ἐγχειριοῦσιν, ἀλλὰ ἀτεχνῶς ἐοίκασι κυβερνήταις παρεσκευασμένοις μὲν πρὸς πλοῦν καλῶς μεγέθει ὁλκάδος καὶ κατασκευῇ ὑγιεῖ, καὶ πλήθει ὀργάνων, καὶ ὑπηρεσίας ἀκριβείᾳ, καὶ τέχνης ἀσφαλείᾳ, καὶ ἕρματος συμμετρίᾳ· ἐν δὲ τῇ τοῦ πλοῦ χρείᾳ πλανωμένοις, καὶ ἀποροῦσι πῇ τράπωνται, πολλῶν μὲν ὑποφαινομένων λιμένων, πάντων δὲ ἀπιστουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ἐῶμεν χαίρειν αὐτοῖς βίοις, τὸν μὲν ἐν ἡδονῇ τηκόμενον, τὸν δ' ἐν γῇ πονούμενον, τὸν δὲ ἐν θαλάττῃ πλανώμενον, τὸν δὲ ἐν ὅπλοις μισθοφοροῦντα, τὸν δὲ ἐν ἐκκλησίαις βοῶντα, τὸν δὲ ἐν δικαστηρίοις φυρόμενον· ὥσπερ δὲ ἐν ἀγῶνι σωμάτων οἱ μὲν ἀσθενεῖς καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐπιτολμήσαντες τῇ τοῦ νικᾶν ἐλπίδι ταχὺ ἀπεῖπον, οἱ δὲ ἐφάμιλλοι ἀρετῇ μένουσι καὶ καρτεροῦσι, καὶ διαγωνίζονται περὶ τῆς νίκης· οὕτω κἀν τῇ τῶν βίων ἀγωνίᾳ οἱ μὲν ἄλλοι ἡμῖν ἐκκηρυχθέντες τε καὶ ἀπαγορεύσαντες οἰχέσθωσαν· ὁ δὲ θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς, ἐφαμίλλω ὄντε καὶ ἀμφισβητησίμω, δεῦρο ἰόντων ἀγωνιουμένω τὰ νῦν τῷ λόγῳ. Πότερος τοίνυν πρότερος ἡμῖν τοῖς δικασταῖς τὰ αὐτοῦ δίεισιν; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὅτι ὁ πρακτικὸς· θαρσαλέος γὰρ, καὶ ἰτητικώτερος, καὶ ἐθὰς ὁμιλεῖν τοῖς πολλοῖς.

3. Λέγοι δὲ ὧδε. Εἴ τις ἡμᾶς παριόντας εἰς τὸν βίον, ὥσπερ ἄρχων πόλεως ἢ οἰκιστὴς, οὐκ εἴα βαδίζειν εἴσω πυλῶν, πρὶν πυθέσθαι τί ἑκάστῳ ἔργον, καὶ τίνα ἕκαστος ἥκει χρείαν εἰς κοινὸν φέρων τῇ πόλει, οἶμαι ἂν εἰπεῖν τὸν μὲν οἰκοδόμον, ὅτι λίθους ἐν τάξει διὰ τέχνης ἁρμόσας, πρός τε χειμῶνα καὶ θάλπος ἀποχρῶντα μηχανήσεται τοῖς οἰκοῦσιν ἐρύματα· τὸν δὲ ὑφαντὴν, ὅτι μίτοις καὶ στημονίοις σὺν ὕφει ἐσθήματα ἐργασάμενος, σκέπην ὁμοῦ ποριεῖ καὶ εὐσχημοσύνην τοῖς σώμασι· τέκτων δὲ ἄροτρον φήσει, ἢ σκίμποδα, ἤ τι ἄλλο τῶν ὅσα ἡ τέχνη παρέχει, ξυνεισφέρειν· καὶ ὁ χαλκεὺς, ὅσα χαλκοῦ ἢ σιδήρου δεῖται πολεμιστήριά τε καὶ εἰρηναῖα τῆς τέχνης ἔργα. Καὶ ὅσα πρὸς ἡδονὴν δημιουργεῖται, καὶ ταῦτα ὡς τὸ εἰκὸς εἰσδέξεται· γραφέας μὲν καὶ δημιουργοὺς ἀγαλμάτων, ἐπὶ εὐφροσύνῃ ὀφθαλμῶν· μυροπώλας δὲ καὶ ὀψοποιοὺς, χυμῶν καὶ ὀδμῶν δημιουργοὺς γενναίους· καὶ ὅσαι δι' αὐλημάτων, ἢ δι' ᾠδῆς, ἢ ψαλμάτων, ἢ χορῶν τὸ τερπνὸν μηχανῶνται τῇ ἀκοῇ. Ἤδη δέ τις καὶ ἐπὶ γελοίου χρείᾳ παρελεύσεται, καὶ ἄλλος ἐπὶ θαυμάτων, καὶ ἄλλος λόγων· Ὁμήρῳ δὲ καὶ τὸ τοῦ Νιρέως κάλλος χώραν ἔσχε καὶ ταῦτα ἐν στρατοπέδῳ. Ἀσύμβολος δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, παρέρχεται οὐδεὶς εἰς τὸν βίον· ἀλλ' ὁ μὲν χρείαν τινὰ παρεχόμενος, ὁ δὲ τέχνην, ὁ δὲ ἡδονήν.

4. Εἶεν. Εἰς τί τούτων τὸ τοῦ φιλοσόφου ἔργον καταστησόμεθα; ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀχρεῖος ἡμῖν οὐδὲ κηφὴν παρέρχεται, ἄνθρωπος δὲ ὢν ξύννομος καὶ συνεργάτης κοινοῦ νόμου, παντὶ δῆλον. Τί δέ ἐστί ποτ' αὐτῷ τὸ τῆς κοινωνίας συμβόλαιον, καὶ ποῦ τάττωμεν τὸν

usumque rationis, nondum tamen sibi temperare possunt, quin tam inter se quam cum aliis rixentur, ac de vitæ genere, quam ingressuri sint, contendant: sed idem mihi agere videntur, quod gubernatores solent, qui quum omnia quæ ad navigationem pertinent, præclare comparaverint, navem justæ magnitudinis et apparatu firmissimam, instrumentorum copiam, remigum exactum obsequium, accuratam artis peritiam, aptumque saburræ onus; in ipsa tamen navigatione errant, nec satis quo eundum sit inveniunt; quum multos quidem portus videant, nullum tamen certum. Reliquos igitur cum sua vivendi ratione prætermittamus; quales sunt, qui in voluptatibus liquescunt, qui terram exercent, qui in mari errant, qui stipendia merentur, qui in concionibus clamant, qui in judiciis volutantur: quemadmodum in corporum certaminibus homines infirmi, et qui sola victoriæ spe plus audent quam per vires ipsis licet, cito deficiunt; at qui virtute pares in certamen descendunt, constanter perdurant ac de victoria contendunt: ita in hoc vitæ certamine reliquos omnes ejectos esse a nobis et succubuisse putemus; solaque interea contemplativa inter se vita et activa, tanquam æmuli duo, et qui de victoria contendere debeant, in præsentia concurrere ab nobis finguntor. Utra ergo prior in hoc judicio nostro causam suam aget? Activa, opinor equidem, quod præsentis est animi, et confidentior, et quod versari cum populo consuevit.

3. Quam ita causam suam agere fingamus: Si quis, ubi primum vitam hanc ingredimur singuli mortalium, quasi imperator urbis aut conditor, nascentes exciperet, qui pedem inferre portis non permitteret, priusquam vel opus uniuscujusque, vel quam in commune reipublicæ bonum utilitatem conferre possint singuli, audisset e nobis: responsuros arbitror eos, qui domos ædificant, suum esse lapides affabre componere, atque ex iis munimenta, quibus ab injuria æstus frigorisque tuti esse possint homines, exstruere; textores, licio se et subtemine contextis vestes conficere, quæ simul et tegant et exornent corpora; faber lignarius aratrum se afferre dicet, aut grabatum, et si quid præterea ab arte illius exspectatur; ferrarius, quæcunque ex ære aut ferro tam belli quam pacis fieri solent instrumenta. Etiam illa, quæ voluptatis tantum causa fiunt, ut verisimile est, admittentur: pictores et statuarii, quorum ars oculos oblectat; unguentarii et coqui, qui in succis et odoribus parandis strenue elaborant; tum quotquot vel tibiis, vel cantu, vel cithara, vel choreis, aurium student voluptati. Sed et aliquis ut morionem, aliquis ut mirionem agat, intrabit, alius ut verbis delectet et sermonibus; Homerus adeo Nirei formæ locum dedit, idque mediis in castris; ut recte dici possit: nemo sine aliqua symbola in vitam hanc intrat, quin aut usum aliquem, aut artem præbeat, aut voluptatem.

4. Esto. Jam in quo horum ponemus opus philosophi? neque enim solum hunc sine utilitate ulla tanquam fucum intrasse, sed ut sociale animal, et qui ad communem legem vitæ aliquid conferre possit, non minus, quam reliqui, omnibus manifestum est. Quam ergo rem dicemus philosophum cum societate esse depactum, et quo in ordine hunc

ἄνδρα; εἰς τοὺς δημιουργοὺς ὡς τὸν Τυχίον, εἰς τοὺς ὀψοποιοὺς ὡς Μίθαικον, εἰς τοὺς εὐφραίνοντας ὡς Φρυνίωνα, εἰς τοὺς γελωτοποιοὺς ὡς Φίλιππον, εἰς τοὺς δημαγωγοὺς ὡς Κλέωνα; ἢ ἄφυλος καὶ ἀνέστιος ἡμῖν ἀνὴρ πλανήσεται; Ἀλλ' ἔστι μέν τι αὐτοῦ ἔργον· ὅ, τι δέ ἐστι τοῦτο, οὐκ ἴσμεν. Ἡσυχίαν ἄγω, φησὶ, καὶ ἀνασκοπῶ πρὸς ἐμαυτὸν τὰ ὄντα, καὶ ἀληθείας ἐμπίμπλαμαι. Μακάριος τῆς πολλῆς σχολῆς. Σύ μοι δοκεῖς καὶ νεὼς ἐπιβὰς μὴ ὅτι κυβερνήτης γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐρέτης, οὐδέ τις τῶν διαθεόντων καὶ ξυνεπιλαμβανόντων τῇ σωτηρίᾳ τῆς νεὼς, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιβάτης εὐκίνητος, οἷος ἢ καλωδίου ἐπιλαβέσθαι, ἢ προσάψασθαι κώπης ἐν γαλήνῃ· ἀλλά τις τῶν εἰκῇ κειμένων καὶ φερομένων, αὐτὸ τοῦτο, ἄχθος νεώς. Ἢ οἴει ἧττόν τι δεῖσθαι πόλιν τῶν ξυλληψομένων αὐτῇ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἢ ναῦν ἐν θαλάττῃ; καὶ πολύ γε, οἶμαι, μᾶλλον· ἐν νηῒ μὲν γὰρ ὀλίγον τὸ ἐνεργὸν, ὁ δὲ φόρτος πολύς· πόλις δέ ἐστι πρᾶγμα ἀνακεκραμένον ἐκ πάντων ξυνεργατῶν· καθάπερ καὶ ἡ τοῦ σώματος χρεία, πολυμερής τε οὖσα καὶ πολυδεὴς, σώζεται τῇ συντελείᾳ τῶν μερῶν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὅλου· φέρουσι πόδες, ἐργάζονται χεῖρες, ὁρῶσιν ὀφθαλμοὶ, ἀκούουσιν ἀκοαὶ, καὶ τἆλλα, ἵνα μὴ διατρίβω λέγων.

5. Εἰ δὲ θελήσαι λογοποιὸς Φρὺξ μῦθον πλάττειν, ὅτι ἄρα δυσχεράνας ὁ ποῦς τῷ ἄλλῳ σώματι, καὶ ἀπαγορεύσας πρὸς τὸν κάματον, φέρων καὶ αἰωρῶν μετέωρον τοσοῦτον ἄχθος, σχολὴν ἄγειν καὶ ἡσυχίαν ἐπανείλετο· ἢ αὖ τὼ γομφίω ὡς ἀλοῦντε καὶ ἐργαζομένω τροφὴν τοσούτῳ ὄχλῳ σαρκῶν κᾶτα ἔροιντο ἀπειπαμένω τὸ ἔργον τὸ αὐτῶν σκοπεῖν· εἰ ταῦτα ἅμα γίγνοιτο, ἄλλο τι ἢ φθαρήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ μύθῳ; Τοιοῦτο ἀμέλει ἐστὶ τὸ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πολιτικὴν γιγνόμενον· εἰ γὰρ ἐθελήσαι ἕκαστος ὄκνῳ τοῦ πωλεῖν ἀφέμενος τοῦ παράγειν, ἐπαναχωρεῖν ἐκ τῆς κοινωνίας πρὸς τὴν αὐτοῦ σχολὴν, τί κωλύει διαλυθῆναι τὸ πᾶν καὶ φθαρῆναι; ἢ τὰ μὲν ἰσχυρὰ τῶν οἰκοδομημάτων τῇ πρὸς ἄλληλα ξυννεύσει τῶν ἐν αὐτοῖς λίθων ξυνδέδεται καὶ ἕστηκε καὶ μένει, εἰ δὲ ἐξέλοις ὁτιοῦν τῆς ἁρμονίας, διαλύσεις τὸ πᾶν· τὸν δὲ ξύμπαντα βίον οὐχ ἡγεῖ τὴν σωτηρίαν ἔχειν ἐκ τῆς πρὸς ἑαυτὰ ξυννεύσεως τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν; Καὶ τῶν μὲν ἄλλων τοῦ πράττειν ἐξισταμένων οὐδεὶς λόγος· οὐδὲ γὰρ ὁ Θερσίτης λιποτακτῶν ἐλύπησεν ἂν τὸ Ἑλληνικόν· ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ὁ μηνίσας καὶ ἐπὶ σκηνῆς ἀναπαυόμενος, καὶ δοὺς αὐτὸν σχολῇ καὶ κιθάρᾳ καὶ τῇ ᾠδῇ, ἀνέπλησε τὸ στρατόπεδον πολλῶν κακῶν· οὗ γὰρ παρόντος ὠφελεῖσθαι ὑπάρχει, ἀπόντος τούτου βλάπτεσθαι ἀνάγκη. Καὶ τὸ νῦν ὁ θεωρίαν καὶ ἀλήθειαν καὶ σχολὴν ἀσπαζόμενος, τίς ἂν εἴη ἄλλος, ἢ ὁ φρόνιμος καὶ νοῦν ἔχων; Ἀλλὰ τί οὖν; μὴ ὁ κυβερνητικώτατος ἐξίσταται τῆς αὐτοῦ ἕδρας τοῖς ἀτεχνοτάτοις; καὶ ὁ στρατηγικὸς ἐξίσταται τῆς ἀρχῆς τοῖς ἀναρχοτάτοις; Τί δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν σεμνὸν τὸ τἀληθῆ εἰδέναι, καὶ τεταμιεῦσθαι ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρὸν ἄγονον καὶ ἀργὸν καὶ ἄκαρπον, μηδὲν αὐτῆς ὀνίνασθαι

virum ponemus? inter operariosne cum Tychio, quos cum Mithæco, inter mirionès[?] cum Phrynic diculos cum Philippo, aut populi principes cum vero solus hic sine tribu lareque, quod dici solet, Habet certe et ille opus suum; quanquam, quoc ignoramus. Si ex ipso quæras, Otium, dicet, que mecum rerum naturam contemplor, multa me pasco. Næ tu beatus es cum hoc otio tuo siquidem si navem conscendisses, quantum int tantum gubernatoris, sed ne remigis quidem munere; imo nec juvare eos qui discurrunt, e salutem navis conferunt; nec saltem agiles vecto qui quamvis nautæ non sint, interdum tamen a tangunt, aut, si magna sit tranquillitas, remu sumunt: verum ex eorum numero, qui sine ull et vehuntur, plane nihil aliud, quam pondus, q let, navis. Nisi forte existimes, minus auxilio e tem ut tueri se possit, quam navem in mari: i multo magis, ut arbitror: in navi enim pauci sunt agunt, sarcina autem plurimum spatii explet: a hil aliud est quam res ex meris operis mutuis c conflata: sicut corporis ratio multas habet pa paucis eget, quæ dum singulæ aliquid ad obseq conferunt, totum servatur; sustinent pedes, ope nus, vident oculi, audiunt aures, atque ita de sim prolixior.

5. Jam ponamus, a Phrygio illo fabulatore fin in qua pes introducatur, qui reliquis corporis pa censeat, negetque se labori amplius suppeditare toque oneri ferendo esse diutius, ideoque otiari e in posterum velle; vel etiam dentes molares, se ci moli carnium molere et præparare non posse, atq suo intenti esse omittant: quod si ab omnibus si bris fieret, quem alium fabulæ finem exspectas homo moriatur? Eodem modo in communi hoc corpore agitur; in quo, si singuli tædio commerc liquis suppeditent, sed abrupta societate in otia q cedere incipiat, quid obstabit quominus totum dissolvatur corpus? An arbitraris, firma ædificia, inter se cohærent lapides, vincta manere et cons minimum e tota compage tollas, tota dissolvi: univ vitæ salutem non ex apta inter se partium co pendere? Præterea, si alii cessare incipiant, ne sentit, sicut Thersites discessu suo e castris Gr turbasset; Achilles contra, dum irascitur, dum i suo quiescit, dum otio, dum cithara et cantu anim ctat suum, plurimis exercitum implevit malis; c juvare potest præsentia, illius nocere necessario entia. Jam in eo quod nunc agimus, qui contemp tati operam dare, otiari amat, quis est nisi vir p sapiens? Quid ergo? num in navi qui optime scit locum suum aliis cedit minime ejus rei perit peratorius vir imperium suum tradit iis, qui im sciunt? Præterea non possum videre, quid omni cum gloria ac dignitate sit conjunctum, quam ut cognoscat, sterilemque in animo suo thesaurum, atque infœcundum colligat, qui neque ipse utilit

μέλλοντα μηδὲ ὠφελήσειν ἑτέρους; πλὴν εἰ μὴ καὶ ἀκοὴ καλὸν, ἵνα ἔχωμεν, οὐχ ἵνα ἁρμονίας καὶ φωνῆς τυνῶμεν· καὶ ὄψις καλὸν, ἵνα ἔχωμεν, οὐχ ἵνα ἴδωμεν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς· καὶ ὁ πλοῦτος καλὸν, κἂν ἔχῃ τις αὐτὸν κατορύξας ἐν γῇ, θησαυρὸν ἀργόν.

6. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, τίς ὄνησις τοῦ εἰδέναι εἰς ἅπερ συντελεῖ τὸ εἰδέναι; τίς χρεία ἰατρῷ τῆς τέχνης, μὴ ὑγιάζοντι κατὰ τὴν τέχνην; τίς χρεία Φειδίᾳ τῆς τέχνης, μὴ προστιθέντι αὐτὴν τῷ ἐλέφαντι καὶ τῷ χρυσῷ; Σοφὸς ἦν δήπου καὶ ὁ Νέστωρ· ἀλλὰ ὁρῶ τὰ τῆς σοφίας ἔργα, σωτηρίαν στρατοπέδου, εἰρήνην πόλεως, παίδων πειθὼ, δήμου ἀρετήν. Σοφὸς ἦν ὁ Ὀδυσσεύς· ἀλλ' ὁρῶ τὰ ἔργα, τοῦτο μὲν ἐν γῇ, τοῦτο δὲ ἐν θαλάττῃ·

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,
ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων.

καὶ πρὸς τούτῳ ἔτι ἦν σοφὸς ὁ Ἡρακλῆς· ἀλλὰ οὐχ ἑαυτῷ σοφὸς, ἀλλὰ ἐπὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν ἡ σοφία ἔτεινεν. Οὗτος ὁ θηρίων καθάρτης, οὗτος ὁ τυράννων σωφρονιστὴς, ὁ δουλείας ἐλευθερωτὴς, ὁ ἐλευθερίας ὁμοδέτης, ὁ δικαιοσύνης βεβαιωτὴς, εὑρετὴς νόμων, ἀληθευτὴς λόγων, κατορθωτὴς ἔργων. Εἰ δὲ ἤθελεν ὁ Ἡρακλῆς ἐπαναχωρήσας καθ' ἡσυχίαν βιοῦν, καὶ σχολὴν ἄγειν, καὶ διώκειν σοφίαν ἀπράγμονα, ἦν ἂν ἤπου ἀνθ' Ἡρακλέους σοφιστὴς, καὶ οὐδεὶς ἂν αὐτὸν τόλμησεν εἰπεῖν παῖδα Διός. Οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς σχολὴν ἄγει· ἦ γὰρ ἂν ἐπαύσατο καὶ οὐρανὸς περιφερόμενος, καὶ γῆ τρέφουσα, καὶ ποταμοὶ ῥέοντες, καὶ δεχομένη θάλαττα, καὶ ὧραι ἀμείβουσαι, καὶ Μοῖραι διαλαγχάνουσαι, καὶ Μοῦσαι ᾄδουσαι· ἐπαύσαντο δ' ἂν καὶ αἱ ἀνθρώπων ἀρεταὶ, καὶ ζῴων σωτηρίαι, καὶ καρπῶν γενέσεις, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο αὖθις ἂν περὶ αὐτῷ σφαλλόμενον συνεχύθη καὶ συνεταράχθη. Ἀλλ' ἡ Διὸς πραγματεία ἄτρυτος οὖσα καὶ διηνεκὴς καὶ ἀκοίμητος, καὶ μηδέποτε ἀπαγορεύουσα, μηδὲ ἐπαναχωροῦσα τοῦ ἑαυτῆς ἔργου, ἀέναον χορηγεῖ τὴν σωτηρίαν τοῖς οὖσιν. Οὕτω που καὶ βασιλέων τοῖς ἀγαθοῖς καὶ Διὶ ὁμοίοις παραινεῖ δι' ὀνειράτων ὁ Ζεύς·

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν.

7. Πρὸς ταῦτα ἀπιδὼν ὁ φιλόσοφος, μὴ τὸν Δία μιμείσθω, μὴ τὸν Ἡρακλέα, μὴ τοὺς ἀγαθοὺς βασιλεῖς, μὴ τοὺς ἄρχοντας· ἀλλὰ βιούτω βίον ἀνδρὸς ἐν ἐρημίᾳ γεννηθέντος, μονωτὴν βίον, οὐκ ἀγελαστικὸν, Κυκλώπειον βίον, οὐκ ἀνθρώπινον. Ἀλλὰ καὶ τούτοις φέρει μὲν ἡ γῆ πυροὺς καὶ κριθὰς,

Οὔτε φυτεύουσιν χερσὶν φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·

ἀλλὰ θεμιστεύει ἕκαστος ὅμως καὶ παίδων καὶ γυναικῶν, καὶ οὐ παντάπασιν ἀπράγμων ἦν. Τὸ δὲ ὅλον, ἀπραγμοσύνη τίνος ἄλλου εἴη πλὴν νεκροῦ; Εἰ μὲν οὖν τὸ πράττειν ἔρημον ἦν ἀρετῆς, καλῶς εἶχε, διώκοντας τὴν

sit hausturus, neque profuturus aliis : nisi forte auditus quoque pulcher videtur tibi, ut eo præditus sis tantum, non ut concentum aliquem percipias aut vocem; aut visus, ut eo præditus sis tantum, non ut solis lumen aspicias; aut divitiæ, licet apud aliquem sine ullo usu in terra jaceant defossæ.

6. Eodem modo scientiæ, ne singula commemorem, quis usus esse potest, si sciamus modo in quibus prosit scientia? quid enim medicum juvat scientia, nisi ex præscripto ejus ægrotum sanet? quid Phidiam ars sua, nisi ebori eam admoveat et auro? Sapiens erat etiam Nestor; video tamen effectum illius sapientiæ, conservationem exercitus, pacem civitatis, liberorum obsequium, populi virtutem. Sapiens erat Ulysses; sed opera ejus video, terra marique gesta :

Multorum mores populorum vidit, et urbes,
ipse suam servans animam, reditumque suorum.

Sapiens etiam Hercules erat; non sibi tamen soli, sed ut per terras omnes, omnia et maria ipsius sapientia diffunderetur. Hic enim ille est qui tot feras sustulit, tyrannos in officio continuit, servientibus libertatem peperit, liberis leges tulit, justitiam confirmavit, statuta sanciit, qui denique veritatem in verbis, in agendo regiam secutus est viam. Quodsi procul a societate hominum vitam ducere in quiete et otio, si sapientiam sine rebus gestis sequi maluisset Hercules; pro Hercule revera sophista fuisset, nec quisquam eum Jovis filium dicere esset ausus. Quia nec ipse Juppiter otiatur : nam cum eo et moveri cœlum, et nutrire terra, et fluere fluvii, et mare recipere aquas, et vices suas mutare anni tempestates desinerent; nec Parcæ denique munus sortiri suum, nec Musæ canere pergerent; cessaret etiam virtus hominum, et vita reliquorum animalium, et fructuum fœcunditas; totum denique universum hoc in se abire denuo et confundi inciperet. Nunc vero administratio Jovis indefessa, perpetua ac vigilantissima quum sit, nec unquam deficiat, aut ab opere suo recedat, perpetuæ quoque conservationis rebus creatis causa est. Hoc est cur bonos reges Jovique quam simillimos moneat in somnis Juppiter :

Turpe viro totam prudenti stertere noctem,
cui populi commissa salus et munera tanta.

7. Hæc quum animadverterit philosophus, jam nec Jovem, nec Herculem, nec reges bonos imitetur; sed vitam potius hominis in solitudine nati, desertam, a societate alienam ducat, vitam Cyclopum, non hominum. At his etiam ipsis quum terra (ut poeta ait) triticum ferret, hordeumque,

quum nemo sereret, curvoque instaret aratro,

nihilominus *singuli uxoribus suis et liberis leges dictabant*, nec nihil erat quod agerent. Nihil enim omnino agere, cui, quaso, conveniat, nisi mortuo? Quodsi actio virtutem in se non reciperet, præstaret sane virtutem sequi,

ἀρετὴν, ἀπολείπεσθαι αὐτοῦ· εἰ δ' ἐστὶν ἀνθρώπου ἀρετὴ οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον, καὶ πρᾶξις ἐν κοινωνίᾳ, καὶ χρῆσις βίου πολιτικὴ, διωκτέον ταῦτα, μεθ' ὧν ἄν τις καὶ τὴν ἀρετὴν λάβοι.

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἱλαδόν ἐστιν ἑλέσθαι,

ὁ Βοιώτιος ποιητὴς λέγει·

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Καλός γε ὁ ἀγωνιστὴς ἡμῖν ἀνιδρωτὶ στεφανοῦσθαι ἐθέλων.

8. Ἀλλὰ τῷ προσαπτομένῳ πραγμάτων κίνδυνος ἕπεται, καὶ ζημία, καὶ ἐπιβουλαὶ, καὶ φθόνοι, καὶ φυγαὶ, καὶ θάνατοι, καὶ ἀτιμίαι. Φέρε οὖν, εἰ καὶ τῷ κυβερνήτῃ ὁ λογισμὸς οὗτος ἦν, ὅτι τὸ πλεῖν ἐπισφαλὲς, κινδύνων μεστὸν καὶ πόνων, καὶ πολλοῦ τοῦ ἀδήλου, καὶ χειμώνων, καὶ πνευμάτων· φέρε, εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ τοιοῦτος λογισμὸς ἦν, ὅτι ἄδηλοι μὲν αἱ τοῦ πολέμου τύχαι, τὸ δὲ σφαλερὸν ἐπ' ἀμφοῖν ἴσον, ἐν ποσὶ δὲ ὁ κίνδυνος, καὶ ὁ θάνατος πλησίον· τί τοίνυν ἐκώλυεν ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν ἄπλουν μὲν εἶναι τὴν θάλατταν, ἐλευθερίας δὲ μηδὲ ὄναρ μετέχειν τοὺς πολλοὺς ἀπορίᾳ στρατηγῶν, τὸν δὲ ξύμπαντα βίον εἶναι μηδὲν σκωλήκων διαφέροντα, δειλὸν καὶ ἀργὸν καὶ ἐπτηχότα; Σαρδαναπάλλου μοι βίον λέγεις, Ἐπικούρου μοι βίον λέγεις. Ἀντιθῶμεν αὐτοῖς, Κῦρον μὲν Σαρδαναπάλλῳ, τὸν Πέρσην τῷ Ἀσσυρίῳ, ὃς, ἐξὸν αὐτῷ σχολὴν ἄγειν καὶ καθ' ἡσυχίαν βιοῦν, εἵλετο ἐλευθεροῦν τὸ Περσῶν γένος, πονῶν καὶ στρατευόμενος καὶ διψῶν καὶ λιμώττων, καὶ μὴ ἀνεὶς τὸν κάματον, μήτε νύκτωρ, μήτε μεθ' ἡμέραν. Ἀντίθες καὶ Ἐπικούρῳ πολλοὺς, Ἕλληνι Ἕλληνας· ἐκ μὲν Ἀκαδημίας Πλάτωνα, ἐκ δὲ στρατοπέδου Ξενοφῶντα, ἐκ δὲ τοῦ Πόντου Διογένην.

9. Οὐκοῦν ὁ μὲν ὑπὲρ ἀνδρὸς φίλου, φυγάδος καὶ πένητος, μεγάλῃ καὶ ἰσχυρᾷ τυραννίδι ἀντετάξατο, γῆν πολλὴν βαδίζων, καὶ πελάγη περαιούμενος, καὶ ἀπεχθανόμενος τῷ τυράννῳ, καὶ ἐκπίπτων, καὶ κινδυνεύων, ἵνα μὴ προδῷ τὸ φιλοσοφίας ἦθος· ἐξῆν δέ που αὐτῷ ἐν Ἀκαδημίᾳ θεωρεῖν, καὶ ἀληθείας ἐμπίμπλασθαι. Ξενοφῶντα δὲ καλεῖ μὲν Πρόξενος, παραπέμπει δὲ ὁ Ἀπόλλων, συνεκπέμπει δὲ ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς πολλῆς σχολῆς καὶ θεωρίας, ἐπὶ στρατείαν, καὶ στρατηγίαν, καὶ σωτηρίαν Ἑλλήνων μυρίων. Τὰ δὲ Διογένους τί χρὴ λέγειν; ὃς ἀφέμενος τῆς αὑτοῦ σχολῆς περιῄει ἐπισκοπῶν τὰ τῶν πλησίον, οὐκ ἀργὸς οὐδὲ ἠμελημένος ἐπιστάτης· ἀλλὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσέα ἐκεῖνον,

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
τόν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν·

ἀλλ' οὐδ' ἑαυτοῦ ἀπείχετο, ἀλλ' ἐκόλαζε καὶ παρεῖχεν ἑαυτῷ πράγματα,

Αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας,
σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλών.

actionem omittere; at si contra virtus non in verbis, sed in opere atque in actione, quæ societatem respicit humanam, et in civilis usu vitæ consistit, hæc potissimum sequenda sunt, cum quibus ipsa quoque virtus haberi possit.

Nam cuivis homini vitium sese oggeret ultro,

ut Bœotius poeta ait; at

Virtutem posuere dei sudore parandam.

Bellum hercle nobis athletam, qui sine sudore coronam postulet!

8. Atqui, dices, eum qui in reipublicæ administratione versatur, periculum sequitur, damna, insidiæ, invidia, exilium, mors, et infamia. Quid si cogitare eodem modo gubernator incipiat, infidam esse plenamque periculorum navigationem et laborum; multa esse incerta in ea, tempestatem undique imminere, et ventos? quid si cogitare idem imperator incipiat ambiguos esse belli exitus, periculum æquum utrique, discrimina maxima esse in proximo, vicinam mortem? hæc si illi cogitent, quicquamne obstabit quominus nemo in mari naviget, libertatem suam ne per somnium quidem, imperatorum penuria, vulgus tueatur; omnes denique vitam lumbricis similem, timidam inertemque inter metus transigant? Sardanapalli vitam dicis, Epicuri vitam narras. Opponamus his alios, Sardanapallo quidem Cyrum, Persam Assyrio, qui quum otiose posset tranquilleque vivere, laborare tamen maluit, expeditiones suscipere, sitire sæpe, sæpe esurire, nec ullis aut noctu, aut interdiu, abstinere molestiis, quo Persarum gentem in libertatem vindicaret. Oppone et Epicuro alios multos, Græco Græcos; ex Academia Platonem, e castris Xenophontem, e Ponto Diogenem.

9. Plato unius amici pauperis causa, qui in exilium conjectus erat, cum tanta tyranni congressus est potentia, terram multam peragrans, maria pervectus, iram tyranni subiit, ab eo explosus est, pericula adiit, ne vel tantillum præter philosophi officium faceret: quum tamen in Academia sua contemplari et veritatis studio sese explere posset. Xenophontem ex longo otio rerumque contemplatione ad militiam munusque imperatorium, et ad conservanda tot Græcorum millia, vocat Proxenus, emittit Apollo, et cum Apolline Socrates. Nam de instituto Diogenis quid necesse est dicere? qui relicto otio suo vicinas gentes adiit, non segnis, mehercules, aut ignavus morum inspector: verum qualis Ulysses ille,

Qualemcunque virum regum de stirpe videret
lenibus hunc verbis adstans retinebat euntem
quem vero e populo clamantem et vana moventem,
hunc sceptro percussit:

adeo ut nec ipse sibi parceret; verum a se ipse pœnas exigebat, multasque ipse sibi exhibebat molestias;

Sese etiam crebro percussit verbere multo,
injecitque humeris pannosum fortis amictum.

10. Ἐῶ λέγειν, ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ πράττων καὶ μὴ ἐπαναχωρῶν, μηδὲ ἐξιστάμενος τοῖς μοχθηροῖς, ἑαυτὸν ἂν σώζοι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ βέλτιστον τρέποι· ἐπαναχωρῶν δὲ καὶ δεικνὺς τὰ νῶτα, θρασύτητος μὲν καὶ ἀπειροκαλίας καὶ τόλμης τὸ μοχθηρὸν πᾶν ἂν ἀπέπλησε, τὸ δὲ ἑαυτοῦ προΐεται.

Ποῖ φεύγεις μετὰ νῶτα βαλών, κακὸς ὡς, ἐν ὁμίλῳ;

Μένε, καὶ ἵστασο, καὶ ἀνέχου τῶν βλημάτων, καὶ μηδὲν ἐκπλαγῆς· δειλὸν τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, κενὰ τὰ βλήματα, ἐπιόντα σε οὐδεὶς δέξεται, φεύγοντα πάντες βαλοῦσιν, ὡς τὸν Αἴαντα οἱ Τρῶες, ὡς τὸν Σωκράτην Ἀθηναῖοι ἔβαλον, καὶ οὐκ ἀπέσχοντο αὐτοῦ, πρὶν κατέβαλον. Πῶς ἂν οὖν τις βιώῃ ἀσφαλῶς ἐν μέσοις ὢν τοῖς πολεμίοις; οὐδὲν γὰρ πολεμιώτερον ἀνδρὸς ἀρετῇ μοχθηρίας ἀμφιλαφοῦς. Συνυποσταλεὶς, φησὶν ὁ Σωκράτης, ὑπὸ τειχίον, τοὺς ἄλλους ὁρῶν ζάλῃ καὶ ἀμηχανίᾳ κυκωμένους. Δεῖξον, ὦ Σώκρατες, ἀσφαλὲς τειχίον, ἔνθα στὰς ὑπερόψομαι τῶν βλημάτων· ἐὰν δέ μοι τοιοῦτον τειχίον λέγῃς, ᾧ καὶ σὺ ὑπεστάλης, ὁρῶ τὰ βλήματα, Ἀνύτους πολλοὺς, Μελήτους πολλούς· ἐλώσιμον τὸ τειχίον.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ'.

Ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος ἀμείνων τοῦ πρακτικοῦ.

1. Ἀλλ' εἰ μὲν δίκην ἐφεύγομεν, ἠχθόμεθα ἂν τῷ δικαστῇ μὴ παρέχοντι ἑκατέρῳ ἐκ τῆς ἴσης τὴν ἀπολογίαν, ἀλλ' ἐοικότι τυράννῳ μᾶλλον ἢ δικαστῇ· ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ἐν δικαστηρίοις ψῆφος καὶ τύχη ἔξω τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν ἤθους καὶ τρόπου, κατήγορος δὲ λόγος λόγου, φίλος φίλου, ἐπὶ θήρᾳ τοῦ ἀληθοῦς γίγνεται γοῦν, καὶ δικαστηρίῳ τινὶ ἔοικεν ἡ τοιαύτη βάσανος· φέρε, δῶμεν τήμερον τὴν ἀπολογίαν τῷ ἑτέρῳ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῷ θεωρητικῷ, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐπὶ δικαστῶν καθισταμένῳ καὶ ἀποτεινομένῳ πρὸς τὴν γραφήν. Καὶ ἡ μὲν γραφὴ τοιάδε τις ἔστω, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω· Ἀδικεῖ Ἀναξαγόρας, γεγονὼς μὲν ἐν τῇ Κλαζομενίων γῇ καὶ πόλει, καὶ μετασχὼν ἱερῶν καὶ ὁσίων, καὶ νόμων, καὶ τροφῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν καὶ οἱ λοιποὶ Κλαζομένιοι, ἐπαναχωρῶν δὲ ὥσπερ ἐκ θηρίων, καὶ μήτε ταῖς ἐκκλησίαις ἀναμιγνύμενος, μήτε εἰς Διονύσια ἁπαντῶν, μήτε εἰς δικαστήρια, μήτε ἄλλοθι Κλαζομενίοις, ἀλλὰ αὐτῷ ἡ μὲν γῆ μηλόβοτος, ἡ δὲ ἑστία ἔοικος, διατελεῖ δὲ καθ' αὑτὸν τὴν θαυμαστὴν σοφίαν, ἄνω καὶ κάτω στρέφων καὶ διερευνώμενος.

2. Ἡ μὲν δὴ γραφὴ ταύτῃ ἐχέτω. Ἀπολογείσθω δὲ Ἀναξαγόρας ὧδέ πως· Ὅτι μὲν πολλοῦ δέω ἀδικεῖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζομένιοι, εὖ τοῦτο οἶδα· οὔτε γὰρ εἰς χρημάτων λόγον ἐπλημμελήσθέ τι ὑπ' ἐμοῦ, οὔτε τὸ ἐμαυτοῦ μέρος ἀδοξοτέραν ὑμῖν τὴν πόλιν ἐν τοῖς Ἕλλησι παρασκευάζω· ἐν τ' αὖ τοῖς πρὸς ἕκαστον

20. Ut illud prætermittam, posse virum bonum, si in agendo perseveret, nec retro eat, aut improbis cedat, et salutis sibi auctorem esse, et alios quoque in optima vita constituere; contra si cedat tergaque ostendat, haud dubie temeritatem insolentiamque atque audaciam improbis addere, propriam vero salutem prodere.

Quo fugis, ut timidus, verso inter prœlia tergo?

Mane, consiste, perfer ictus, timere cave: imbellis est hostium exercitus, ictus irriti: ultro si hostem petas, nemo impetum sustinebit tuum; si fugias, omnes unum hoc petent caput, sicut Ajacem Trojani, sicut Socratem Athenienses petebant, qui non prius desierunt, quam solo virum allisissent. Quomodo ergo secure aliquis in mediis vivet hostibus; quum præsertim nihil sit infestius virtuti hominum, quam improbitatis undique circumfusæ copia? In arcem te recipito, ait Socrates, unde reliquos jactari et palantes ire videas. Ostende nobis arcem aliquam tutam, o Socrates, in qua ictus possimus adversariorum contemnere: nam si qualis ea est, in quam temet ipse recepisti, talem mihi quoque ostendas, video unde peti possim; video Anytos multos, multos Melitos: expugnari potest hoc munimentum.

DISSERTATIO XXII.

Vitam contemplativam activæ præferendam esse.

1. Quid si coram judice nos accusaret aliquis, nonne graviter ferremus, si non ex æquo utrique nostrûm agendi potestatem judex faceret, sed tyrannum imitaretur potius? Quum autem calculi judiciorum et fortunæ longe a philosophica ratione et consuetudine absint, hoc tamen conveniat, quod et hic ratio rationi, amicus amico, veritatis inquirendæ studio adversetur; quum illud igitur cum judiciorum ratione hæc inquirendæ veritatis ratio commune habeat: age concedamus hodie defensionem alteri partium, alterique illorum hominum, quem contemplativa delectat vita, qui non aliter, ac si coram judicibus agendum esset, magna vi animi accusationem a se demoliatur. Sit autem hæc, aut simillima huic accusatio: Improbissime agit Anaxagoras, qui quum in Clazomeniorum urbe terraque vivat, iisdem sacris, cærimoniis, legibus, nutrimento, ceterisque omnibus, quibus reliqui Clazomenii, utatur; tamen ab iis, sicut a feris, se subducit, nec in concionibus inter illos apparet, neque in festis Liberi, neque in judiciis, aut ullo in loco cum civibus suis conspicitur; sed et agros suos ovibus depascendos domumque desertam relinquit, solusque secum præclaram illam, si diis placet, philosophiam sursum deorsumque ventilat et scrutatur.

2. Atque hæc quidem sit accusatio. Cui in hunc fere modum respondeat Anaxagoras: Equidem nihil minus objici mihi posse, o Clazomenii, quam ut ulla in re injuriam vobis faciam, id vero certo scio: nec enim fortunas unquam vestras præter jus et æquum imminui; tum autem ne obscurior per me inter Græcos vestra esset respublica, id vero

ἀρετὴ
οὐ λε
σις
τὴν

[illegible]
[illegible] τοῖς
[illegible] βίου
[illegible] κίπαν,
ὁ [illegible] τυχεῖν δὲ
[illegible] κατηγόρων.
[illegible] ἐστιν, οὐ-
[illegible] ὀφλισκάνειν
[illegible] ὅτι μέν ἐστι
[illegible] κοινωνία βίου, καὶ
[illegible] σαφῶς οἶδα· εὖ
[illegible] ἄξια, μετὰ μὲν τρό-
[illegible] πάνυ συντελοῦν-
[illegible] κατασμικ ύνον-
[illegible] τὸ λαθεῖν τοῖς ἔχουσι,
[illegible] Ἐκλαμπρύνουσι γὰρ
[illegible] ὅσον δ' ἄν τις ἁμάρτῃ
[illegible] ἐξήλεγξαν. Εἰ μὲν
[illegible] τὴν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ἀ-
[illegible] δυνάμεως ὤνατο· εἰ δὲ ταύτῃ
[illegible] χρῆται, ἀνάγκη πολλὴ ἀμα-
[illegible] ὀργάνων σφαλῆναι τὸν χρώμε-
[illegible] ἡγούμην φροντιστέον εἶναί
[illegible] μὴ λάθω, προσιὼν παρὰ δύναμιν
[illegible] περὶ αὐτὰ καὶ σφαλλόμενος. Οὐ-
[illegible] ξυνιδεῖν ὑφ' ὑμῶν ἐταττόμην, ἠδίκουν
[illegible] ἐμμελῶς, οὐκ ἐθέλων ἐγκατα-
[illegible] Διά τοι ταῦτα τῆς μὲν γῆς, ὅπως
[illegible] ὀλίγα ἐφρόντιζον· κατεθέμην δὲ ἐμαυ-
[illegible] τοῦτον τὸν βίον, ἐξ οὗ τὸ εἰδέναι τῇ ψυ-
[illegible] ὡσπερ φῶς ὀφθαλμοῖς, τὴν ἀσφά-
[illegible] πορεία παρασκευάσει. Τοῦτό γε μὴν
[illegible] ἐστιν, οὐχ οἷς τε λέγομεν Παναθηναίοις
[illegible] αἱ ἐπ' αὐτὴν τετιμημέναι, οὐ λῆροι, οὐδὲ
[illegible] ἐπιμέλειαι γεωργικαί, οὐδὲ ἀγοραῖοι
[illegible] δημώδεις κοινωνίαι· ἀλλ' ἀληθείας ἔρως,
[illegible] θέα, καὶ ἡ περὶ ταῦτα φιλοτιμία. Ταύ-
[illegible] εἶναι δεῖν, εἰπόμην τοῖς ἄγουσι λόγοις, καὶ
[illegible] τῆς ὁδοῦ διεσκόπουν.

3. Καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ταύτῃ ἔχει· ὅτι δὲ καὶ περὶ ὑμᾶς τὰ ἄριστα καὶ τὰ δικαιότατα βουλεύομαι ταύτῃ ἰὼν, νῦν ἐρῶ. Τὰ γὰρ κοινὰ σώζεσθαι φιλεῖ, οὐκ ἐὰν τὰ τείχη ὑμῖν ἀραρότα ᾖ, οὐδὲ νεώσοικοι σωζόμενοι, οὐδὲ νῆες αὐταὶ πλέουσαι, οὐδέ γε στοαὶ, καὶ ἄλση, καὶ γυμνάσια, καὶ τεμένη, καὶ πομπεῖα (ταῦτα γὰρ δὴ εἰ καὶ μὴ οἱ πολέμιοι, μηδὲ πῦρ, μηδὲ ἄλλη τις συμφορὰ, ἀλλ' ὁ γε χρόνος λαθὼν οἰχήσεται)· τὸ δὲ σῶζον τὰς πόλεις ἡ ἁρμονία, καὶ ὁ τῆς πολιτείας κόσμος. Φημὶ κἀγώ. Ταῦτα δὴ ὑπὸ τῆς εὐνομίας γίγνεται, τὴν δὲ εὐνομίαν ἡ τῶν χρωμένων ἀρετὴ φυλάττει, τὴν δὲ ἀρετὴν διδόασιν οἱ λόγοι, τοὺς δὲ λόγους ἡ ἄσκησις, τὴν δὲ ἄσκησιν ἡ ἀλήθεια, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἡ περὶ αὐτὴν σχολή. Οὐ

serio operam dedi : in negotiis porro et ea quæ cum
lis intercedit societate neque molestum ullo modo me
vobis exhibeo, neque alium quam decet : nec le
que, cujus ex præscripto vivimus, reipublicæ foru
ex parte a me contemnuntur. Superest ergo, si nec
tidiana hac mea consuetudine, neque vitæ institutæ
vos lædo, et tamen judicio falli videor; ut ab ho
crimine, quo publice in urbem vestram injurius es
absolvar, nec accusatores, sed præceptores poti
privatim vitæ meæ consulant, a vobis impetrem.
statui nihil in tota causa mea vos celare, quamvis
bitem vix sine risu argumentum meum vos auditu
Ego certe, quanta res sit præesse civitati, cum
versari, luci hominum actiones suas consecrare.
usum subire, probe perspectum habeo : sed nec illud
quod hæc ipsa, quæ tam præclara sunt, si virtus
et probitas, sicut multum ei prosunt, qui præditu
ita, si secus, deprimunt contra et dejiciunt, ne
hoc, ut improbitatem suam velare possit, perm
In aperto namque hominem constituunt munera p
simul autem quantum a boni viri officio aliquis rec
tantum ejus crimina omnium oculis exponunt. Q
quis consilii dexteritate actionum suarum splend
tuto ponere scivit, huic multum prodest civilis potes
vero mentis consiliique inops, quæ in ea requirun
greditur, eum necesse est præ ignorantia artis et inst
torum inopia decipi, nec recte ea potestate uti. Hæ
cogitarem, mihi id præcipue curandum esse putavi
imparatus ad rempublicam accederem, imprudens
ministratione ejus lapsarem atque impingerem.
enim, si in choro a vobis constitutus essem, ut cu
quis canerem, injuriam cuiquam facerem, si, pri
vocem exercuissem satis, ab eo abstinerem. Prop
agris meis, quo pacto eos recte colerem, non ad
sollicitus fui; sed hanc amplexus sum vitam, ex qu
tia animo, sicut lux oculis, accederet, et quicquid r
est itineris, tutum præstaret. Quæ certe lux non
ratur illis, quæ vulgo vocamus, Panathenaicis : neq
quæ ad eam ducunt, nugæ sunt et ineptiæ, neque
tura est, aut forenses curæ, aut popularia commer
veritatis amor, naturæ contemplatio, et intenta ci
studia. Quum hac igitur via mihi eundum putar
lam rationem, quæ eo duceret, secutus sum, quaqu
adhuc vestigia prisca restabant, diligenter observav

3. Et hæc quidem, quod ad institutum meum.
ut ostendam me hac via vobis quoque egregie pr
consulere. Scitis salutem in eo verti reipublicæ,
muri vobis firmiter ædificati sint, nec ut navalia ste
nec ut naves ipsæ mare peragrent, nec ut sint port
luci, ut gymnasia, ut fana, ut vasa sacra (hæc e
ab hostibus, ut ab igne aliaque simili calamitate tu
tamen tempus consumet) : sed ut ipsa apte temper
ne sit constituta : in hoc vertitur salus urbis. Fa
hoc bonæ leges efficiunt, bonas leges virtus civium
vat, virtutem parit eruditio, eruditionem exercitati
citationem veritas, veritatem otium in ejus invest
collocatum. Nec enim est profecto aliud, quo vi

ιν, οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄργανον, ᾧ κτητὸν ἀρετὴ, ηθὴς λόγος, ὑφ' οὗ παροξύνεται ἡ ψυχὴ καὶ ται, καὶ οὐκ εἰδυῖα μὲν μανθάνει, μαθοῦσα δὲ ι ἃ ἔμαθεν, φυλάττουσα δὲ χρῆται, χρωμένη ράλλεται. Τοῦτο ἡ διατριβὴ, τοῦτο ἡ σχολὴ, ; μελέτη, καὶ τέχνη βίου, καὶ ῥώμη λόγου, καὶ υὴ ψυχῆς, καὶ ἄσκησις καλοκαγαθίας. Εἰ ταῦτα ἐπ' οὐδὲν συντελεῖ τῶν καλῶν, ἢ συν- ί γε οὐ δεδίδακται οὐδὲ ἤσκηται, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ε παραγιγνόμενα, σκηνὴ τὸ χρῆμα, εἰσαγγε- ον ὄντα φῇς. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐδεὶς φήσει, ο μέμηνεν, ἀλήθειαν δὲ καὶ ὑγιῆ λόγον, καὶ καὶ γνῶσιν νόμου καὶ δίκης, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἢ περὶ αὐτὰ πραγματευόμενον, οὐ μᾶλλον ἢ ατομικὰ μὴ περὶ αὐτὰ ἄγοντας σχολὴν, ἢ τὰ ικὰ μὴ πρὸς τῷ βαύνῳ καὶ τῷ πυρὶ διημερεύον- ὰ κυβερνητικὰ μὴ θαλαττουργοῦντας καὶ ναυ- ους· πράττοντες μὲν ταῦτα ἀδικοῦμεν οὐδὲν, ύμενοι δὲ αὐτῶν, καὶ μηλόβοτον ἐῶντες τὴν αὶ ἄγονον, ἥμεν ἂν γραφῆς ἄξιοι καὶ εἰσαγγε- Ἐγὼ μὲν, ἃ νομίζω καὶ δίκαια ἅμα καὶ ἀλη- , ἀπελογισάμην πρὸς ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζο- ξιῶ δὲ ὑμᾶς μὴ αὐτόθεν διενέγκαι τὴν ψῆφον, ηγεῖν τὸ νῦν ἔχον, αὐτόπτας δὲ καὶ θεατὰς γε- τῶν αὐτῶν ἐμοὶ, εἰ μέν τι χρηστὸν περιγί- δόξετε διδαχθέντες ἔργῳ, ἀφεῖναι τῆς γραφῆς· εἰ τότε ὑμεῖς μὲν ψηφιεῖσθε τὰ ὑμῖν δοκοῦντα, καὶ ὡς περὶ αὐτῶν καλῶς βουλευσόμεθα.

ῦτα λέγοντος καὶ ἀπολογιζομένου τοῦ Ἀναξα- ελάσονται, ὡς τὸ εἰκὸς, οἱ Κλαζομένιοι· οὐ τιθανώτερός γε δόξει εἶναι τῆς γραφῆς, ἀληθῆ ἧττον αὐτῷ λελέξεται, κἂν ἐκεῖνοι καταψη- . Εἰ δέ που τις οἷος δικαστοῦ χώραν ἔχειν ιῳ λαχὼν, ἀλλ', ἥπερ δὴ χειροτονία δικα- η, αὐτῷ τῷ εἰδέναι· πρὸς τοῦτον οὐχ ὡς ἀδι- δ' ὡς φεύγων γραφὴν, ἀπολογιεῖται, εἴτε Ἀνα- ἐν Κλαζομεναῖς, εἴτε ἐν Ἐφέσῳ Ἡράκλειτος, Σάμῳ Πυθαγόρας, εἴτε ἐν Ἀβδήροις Δημό- ίτε ἐν Κολοφῶνι Ξενοφάνης, εἴτε ἐν Ἐλέᾳ δης, εἴτε ἐν Ἀπολλωνίᾳ Διογένης, εἴτε τις ἄλ- δαιμονίων ἐκείνων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐξ ἰσοτιμίας τείθων καὶ διαλεγόμενος, συνετὰ συνετοῖς λέ- ι πιστὰ πιστοῖς, καὶ ἔνθεα ἐνθέοις· ὅτι τῇ ώπου ψυχῇ ἔνειμε θεὸς δυνάμεις τρεῖς καὶ χω- ρούσεις, ὥσπερ τινα ἀθροίζων ξυνοίκησιν πό- τὸ μὲν ἄρχον καὶ προβουλευόμενον εἰς ἀκρό- ναγαγὼν, ἱδρύσας αὐτοῦ, πλέον οὐδὲν αὐτῷ ;ε λογισμοῦ· τὸ δ' ἀκμάζον, καὶ πράττειν δει- τελεσιουργεῖν ἱκανὸν τὰ βουλευθέντα, συν- καὶ ξυνεκέρασε δι' ὑπηρεσίας προσταγμάτων ευτικῷ· τρίτον δ' αὖ, τὸ ἀργὸν τοῦτο πλῆ- ἀκόλαστον, καὶ βάναυσον, καὶ μεστὸν μὲν ιν, μεστὸν δὲ ἐρώτων, μεστὸν δὲ ὕβρεως, δὲ ἡδονῶν παντοδαπῶν, τρίτην ἔχειν μοῖ-

retur, instrumentum, quam vera ratio, a qua exacuitur animus et accenditur; ita, quæ ignorat discit, quæ didicit conservat, quæ conservat ad usum confert, in usu non fallitur. Hæc est illa meditatio, hoc illud quod accusatis otium, veritatis studium, ars vitæ, rationis robur, animæ præparatio, probitatis exercitatio. Hæc si cuncta nihil ad virtutem honestamque conferunt vitam, aut si conferunt, non tamen institutione ad ea consequenda aut exercitatione opus est, si quidem temere et fortuito nobis contingunt; quod facimus res scenica est et inanis species, atque adeo delatione digna, ut vis. Quodsi nemo tam insanus est, ut hoc dicat; nemo, qui non fateatur veritatem rectamque rationem et virtutem, legum præterea justitiæque scientiam, non aliter quam multo circa ea studio comparari posse (sicut nullus sutor esse potest, qui non prius huic arti vacavit; nec ferrarius faber, qui non diu prius circa caminum et ignem hæsit; nec gubernator, qui nunquam navigavit, nunquam tractavit mare), nos quoque in neminem injurii sumus, dum hæc agimus: contra, si hæc negligerentur a nobis, nostrumque animum pro deserto jacere ac sterili pateremur, merito accusandi, merito deferendi in jus essemus. Et ego quidem, quæ vera simul et æqua esse existimo, vobis respondi, viri Clazomenii: a vobis autem peto, ne in præsenti quicquam statuatis; sed tantisper judicium differatis, dum eadem hæc studia mecum ipsi inspexeritis: e quibus si quam ad vos utilitatem redundare ipsa re experiemini, me ut absolvatis; sin minus, vos quidem, quod videbitur, judicabitis, ego vero ne sic quidem bono consilio ea in re destituar.

4. Orationem hanc defensionemque Anaxagoræ, ut verisimile est, ridebunt Clazomenii; nec enim magis credendus esse videbitur, quam accusatores: nihilominus tamen, vel damnatus ab illis, vera dixisse censendus est. Si quis vero judex sedere possit, quem non faba creaverit, sed scientia, quæ sola est legitima judicis creatio; apud hunc vel idem ille Anaxagoras Clazomenis, vel Ephesi Heraclitus, vel in Samo Pythagoras, vel Abderis Democritus, vel Colophone Xenophanes, vel Eleæ Parmenides, vel Apolloniæ Diogenes, aliusve aliquis ex divinis illis viris, non sicut noxii solent, aut rei, causam suam aget; sed ex æquo, ut res fert, orabit; sapientibus rationibus apud sapientem, veris apud verum, divinis apud divinum judicem utetur; his nimirum: Triplicem animæ humanæ facultatem deus immortalis tribuit, triplicemque sedem et naturam; non aliter quam si una in urbe diversos congregasset homines: quarum primam, cui imperium, cui prudentiam tribuit, in ipsa arce locavit ac constituit, neque illi aliud præter munus assignavit rationis: alteram, cui vigorem quendam externum concessit et efficaciam, quæ in actione eorum, quæ jam deliberata sunt, versatur, ut promptius priori illi, quæ deliberat, morem gereret, cum ea conjunxit et quasi connexuit; tertiam vero, quæ nihil aliud est, quam iners quædam, intemperans, illiberalis multitudo, quæ cupiditatibus, amoribus, petulantia, voluptate non una diffluit, tertio loco constituit; quam vere possis segnem,

ραν, οἷον δῆμόν τινα ἀργὸν, καὶ πολύφωνον, καὶ πολυπαθῆ, καὶ ἔμπληκτον. Ταύτῃ δὴ νενεμημένης τῆς ψυχῆς, τῇ οἰκονομίᾳ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συντάξεως στάσις ἐγγίγνεσθαι φιλεῖ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐν πόλεσι πάθος. Ὧν ἡ μὲν εὐδαίμων πόλις βασιλεύεται, τῶν ἄλλων μερῶν εἰκόντων, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον, τῷ δυναμένῳ καὶ πεφυκότι ἐξηγεῖσθαι. Ἡ δὲ ταύτης ἐλλιπεστέρα κατ' εὐδαιμονίαν πόλις, ἀριστοκρατίαν ὀνομάζουσα τὴν τῶν ἐν δυνάμει ξυνεληλυθότων ἀρχὴν, ἐλάττων μέν ἐστι βασιλευομένης, κρείττων δὲ δημοκρατουμένης, ἰσχυρὰ μέν τις καὶ πρακτικὴ, κατὰ τὴν Λακωνικὴν, ἢ Κρητικὴν, ἢ Μαντινικὴν, ἢ Πελληνικὴν, ἢ Θετταλικὴν πολιτείαν ἱσταμένη, φιλότιμος δὲ ἄγαν καὶ φιλόνεικος, καὶ δύσερις, καὶ πολυπράγμων, καὶ ἱππικὴ, καὶ θαρσαλέα. Τρίτον δ' αὖ πολιτείας γένος, ᾗ ὄνομα μὲν εὔφημον δημοκρατία, τὸ δὲ ἀληθὲς ὀχλοκρατία, κατὰ τὴν Ἀττικὴν, ἢ Συρακοσίαν, ἢ Μιλησίαν, ἤ τινα ἄλλην πλήθους ἰσχὺν, πολύφωνόν τε καὶ ἀκόλαστον καὶ παντοδαπόν.

5. Τριῶν δὴ πολιτειῶν τρία ταῦτα μιμήματα βίων ἴδοις ἂν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ· κατὰ μὲν τὸ βουλευτικὸν καὶ ἀρχικὸν καὶ ἐκποδὼν τῇ πράξει τε καὶ χειρουργίᾳ, τὸ θεωρητικὸν ψυχῆς γένος· τὸ δὲ πρακτικὸν, δεύτερον δευτέρως τιμώμενόν τε καὶ δοκιμαζόμενον· τήν τε ἐν ἀνδρὶ δημοκρατίαν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· πολὺ γὰρ τὸ τῆς πολιτείας τοῦτο γένος ἐπινέμεται πᾶσαν ψυχήν. Καὶ τοῦτο μὲν ἑατέον καὶ ἀποχειροτονητέον τοῦ ἀρίστου· θεωρίαν δὲ πράξει παραβαλλομένην, ἑκατέραν τυγχάνουσαν τοῦ καλοῦ, τὴν μὲν θεωρίαν κατὰ τὴν γνῶσιν, τὴν δὲ πρᾶξιν κατὰ τὴν ἀρετὴν, ποτέραν προτιμητέον; Ἀποκρίνεται ὁ λόγος, ὅτι εἰ μὲν κατὰ τὴν χρείαν αὐτὴν ἱστάμεθα, προτιμητέον τὴν πρᾶξιν· εἰ δὲ κατὰ τὴν αἰτίαν τοῦ γενομένου καλῶς, προτιμητέον τὴν θεωρίαν. Ὥστε καὶ σπονδὰς ἑκατέρῳ σπεισάμενοι, νείμωμεν τὰς δυνάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν ἢ κατὰ φύσιν, ἢ καθ' ἡλικίαν, ἢ κατὰ τύχην. Καὶ γὰρ φύσει διαφέρει ἕτερος ἑτέρου· ὁ μὲν ἐν πράξει ἐξασθενῶν, εὐχερὴς δέ τις ὢν κατὰ τὴν ψυχὴν πρὸς θεωρίαν· ὁ δὲ ἐν μὲν θεωρίᾳ καματηρὸς ὢν, πράττειν δὲ ἐρρωμένος. Διίστησι δὲ καὶ ἡλικία τοὺς ἄνδρας· νεότητος μὲν γὰρ ἡ πρᾶξις· Ὅμηρος λέγει, κἀγὼ πείθομαι,

Νέῳ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν.

Νέος μὲν γὰρ ὢν ὁ φιλόσοφος πραττέτω, λεγέτω, πολιτευέσθω, στρατευέσθω, ἀρχέτω. Καὶ γὰρ οἱ Πλάτωνος ἐπὶ Σικελίαν δρόμοι καὶ πόνοι, καὶ περὶ Δίωνα σπουδὴ, κατὰ τὴν ἀκμὴν ἐγίγνοντο τῆς ἡλικίας· γηράσαντα δ' αὐτὸν ὑπεδέξατο Ἀκαδημία, καὶ βαθεῖα σχολὴ, καὶ λόγοι καλοὶ, καὶ θεωρία ἄπταιστος, ἐν πολλῇ καὶ ἀμφιλαφεῖ ἀληθείᾳ κατατιθέμενον τὸ τοῦ βίου τέλος. Καὶ Ξενοφῶντα νεανιευόμενον μὲν ἐν τοῖς ἔργοις φιλῶ, γηράσκοντα δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἐπαινῶ. Διίστησι δὲ ἤδη καὶ τύχη· τὸν μὲν γὰρ δυνάμει καὶ πράξει ἀναγ-

multivocam, mutabilem, insanamque plebecul
Ad hunc modum quum sit anima dispertita, in
nis totius coagmentatione recte disponenda, non
in urbibus, oriri solet seditio. Jam ex urbibu
beatissima est, regio paret imperio, reliquaque
num ex præscripto divino ei cedit, qui et imper
et in hoc natus est. Quæ paullo minus beata es
rium summatum aliquot, penes quos præcipu
stas, aristocratiam vocat; quæ, ut regno cedit,
statu melius est constituta, potens, rebusque g
nea; qualis aut Laconicæ, aut Creticæ, aut
aut Pellenicæ, aut Thessalicæ est constitutio rei
terum ambitiosa nimis, turbida, seditiosa, quæ
satagat, et temerarie multa agat et audacter. T
est, cui speciosum fecere nomen democratian
vera nihil sit, quam summa plebis infimæ pot
vel Attica, vel Syracusia, vel Milesia, aut si
multitudinis imperium, in se divisa est, in
inconstansque.

5. Tribus his reipublicæ formis tria in anim
spondent velut ex illis expressa vivendi genera:
illi, unde consilia proficisci diximus, et qua i
quæ ab actione externa et operatione est remo
plativum: secundum genus tam hic, quam ibi
dus honos tribuitur, activum est: at vero dem
venire in homine nullo negotio possumus; pl
hujus reipublicæ formæ vestigia per totam ani
sunt. Quod postremum in præsentia præt
quandoquidem de primo loco in certamen venir
Sed si activam cum contemplativa confera
utraque bonum consequatur, altera per scien
per virtutem; utram præferemus? Respondet i
usum spectemus ex eoque solo dignitatem
actionem præferendam esse; si causam rei be
contemplativam. Quare melius alteram alter
mus, si tam ipsius animæ potentias, quam vi
hominibus vel pro natura singulorum, vel pr
pro fortuna distinguemus. Primo enim non un
omnium hominum natura est: alius enim, int
nique impar, ad contemplandum promptam e
habet animam; alius contemplando cito defatig
contra sufficit. Secundo ætas quoque non un
homines distinguit: juventuti enim convenit
Homerus voluit, cui assentior, quum dixit,

Decet quodcumque juven

Philosophus ergo, dum est juvenis, agat, dica
cam administret, militet, imperet. Nam et cr
tonis in Siciliam discursus, crebrique labores,
Dionis causa egit, in ipso ætatis flore acciderun
tem contra ejus Academia, profundum otium,
disciplinæ, atque inoffensa excepit contemplati
denique atque amplo veritatis studio extremum
posuit. Ita Xenophontem amo, qui in actione
laudo, qui in sapientiæ contemplatione senec
Postremo nec fortuna una eademque: alii enim

ίβαλε, τὸν δὲ σχολῇ καὶ ἡσυχίᾳ προσηνεῖ·
ι ἐπαινῶ ἐν τῷ ἀναγκαίῳ ἀνδριζόμενον, τὸν
ιαρίζω καὶ ἐπαινῶ, μακαρίζω μὲν τῆς σχο-
ῶ δὲ τῆς ἱστορίας.

ὰ τὸν μὲν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν
ἵνα ἴδῃ τὴν Αἰγυπτίων γῆν, καὶ τοῦ Νείλου
ις, ἢ πυραμίδας ὑψηλὰς, ἢ ὄρνεις ξένους, ἢ
ράγον, μακαρίζομεν τῆς θέας· κἂν ἐπὶ τὸν
ἔλθῃ, κἂν τὸν Γάγγην ἴδῃ, κἄν τις αὐτό-
ται Βαβυλῶνος κειμένης, ἢ τῶν ἐν Σάρδεσι
ἢ τῶν ἐν Ἰλίῳ τάφων, ἢ τῶν ἐν Ἑλλησπόν-
καὶ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα περαιοῦνται
ἐπὶ τὰς Ἀθήνησι τέχνας, ἢ ἐπὶ τοὺς Θήβησι
ἐπὶ τοὺς ἐν Ἄργει τόπους. Ὁμήρῳ δὲ καὶ
σοφὸς διὰ πολλὴν πλάνην·

ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

ωσσέως θεάματα ἢ Θρᾷκες ἦσαν, ἢ Κίκονες
ἢ Κιμμέριοι οἱ ἀνήλιοι, ἢ Κύκλωπες οἱ ξε-
ι γυνὴ φαρμακὶς, ἢ τὰ ἐν Ἅιδου θεάματα,
ἢ Χάρυβδις, ἢ Ἀλκινόου κῆπος, ἢ ἡ Εὐ-
ή· πάντα θνητὰ, πάντα ἐφήμερα, πάντα
ὰ δὲ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρὸς θεάματα τῷ εἰ-
εἴρῳ νὴ Δί' ἐναργεῖ, καὶ πανταχοῦ περιφε-
τὸ μὲν σῶμα οὐδαμοῦ στέλλεται, ἡ δὲ ψυχὴ
πὶ πᾶσαν γῆν, ἐκ γῆς ἐπ' οὐρανὸν, πᾶσαν
υμένη θάλατταν, πᾶσαν δὲ διερχομένη γῆν,
ἱέρα διιπταμένη, συνθέουσα ἡλίῳ, συμπε-
σελήνῃ, συνδεδεμένη τῷ τῶν ἄλλων ἄστρων
μονονουχὶ τῷ Διὶ συνοικονομοῦσα τὰ ὄντα
τουσα. Ὦ στόλου μακαρίου, καὶ θεαμάτων
ι ὀνείρων ἀληθινῶν.

actionumque necessariarum præbuit materiem; afii quietem otiumque lene indulsit: quorum alterum laudo, quod, ubi necesse est, virum se exhibeat; alterum et laudo et beatum judico: beatum otii causa judico, laudo scientiæ.

6. Etenim si quis modo ex Europa in Asiam trajicit, ut Ægypti situm, et Nili ostia, aut altissimam pyramidum molem, aut aves peregrinas, aut bovem videat, aut hircum; beatum propterea eum judicamus: item, si qui Istrum, aut Gangem spectatum abeunt; si qui Babylonis eversæ ruinas, aut Sardianos amnes, aut sepulchra Trojana, aut oram Hellesponti propriis usurpare oculis gestiunt; quam multæ ex Asia classes in Græciam, vel ad artes Atticas, vel ad iras Thebanas, vel ad Argivorum loca celebrata perlustranda trajiciunt! Homero Ulysses longi erroris causa sapiens vocatur, quod

Multorumque hominum mores lustrarat et urbes.

Et tamen quid Ulysses præter Thracas, barbarosque Ciconas, aut tenebricosos Cimmerios, aut mactatores advenarum Cyclopas, aut mulierem veneficam, infernasque imagines, aut Scyllam, Charybdinque, aut hortos Alcinoi, aut Eumæi stabulum lustrarat; quæ momentanea, caduca, fabulosa sunt omnia? Hominis vero philosophi spectacula cui comparabo? Somnio, mehercules, evidentissimo, in quo ubique circumferri nobis videmur: in quo quidem corpus eundem servat locum, animus vero exit per totam terram, e terra in cœlum fertur, mare universum circuit, universam humum pervagatur, universum aerem pervolitat; ubi cum sole currit una, cum luna circumfertur, cum cetero astrorum choro circumagitur, et propemodum cum Jove universa regit et ordinat. O peregrinationem beatam! o spectacula pulchra! o somnia verissima!

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο.

εν εἰς Σπάρτην Συρακόσιος σοφιστὴς, οὐ
Προδίκου καλλιλογίαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Ἱππίου
ν, οὐδὲ κατὰ τὴν Γοργίου ῥητορείαν, οὐδὲ
Θρασυμάχου ἀδικίαν, οὐδὲ κατ' ἄλλην πρα-
λόγου παρεσκευασμένος· ἀλλ' ἦν τῷ Συρα-
ιστῇ ἡ τέχνη αὐτὸ ἔργον, κεκραμένον ὁμοῦ
ἡδονῇ. Τὰ γὰρ ὄψα καὶ τὰ σιτία ἡδυσμάτων
ις καὶ κράσεσι καὶ ποικιλίαις, καὶ τῇ διὰ
ίᾳ, αὐτὰ ἑαυτῶν προσφορώτατα εἶναι πα-
καὶ ἦν πολὺ τὸ Μιθαίκου κλέος ἐν τοῖς
ατὰ ὀψοποιίαν, ὥσπερ τὸ Φειδίου κατὰ
ργίαν. Ἧκε δὴ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην οὗτος
στεύουσαν τότε, ἐν ἀρχούσῃ τῇ πόλει καὶ
νναίαν περιβεβλημένῃ εὐέλπις ὢν εὐδόκιμον
ίσθαι τὴν τέχνην. Τὸ δὲ ἦν ἄρα οὐ τοιοῦτον·
Λακεδαιμονίων τὰ τέλη ἀνακαλεσάμενοι τὸν

DISSERTATIO XXIII.

An recte Homerum e republica sua dimiserit Plato.

1. Spartam olim veniebat Syracusanus quidam sophista, qui neque elegantiam dicendi cum Prodico, neque inanem garrulitatem cum Hippia, neque artificium orationis cum Gorgia, neque injustitiæ patrocinium profitebatur cum Thrasymacho, nec in ulla denique liberalium disciplinarum parte versabatur; contra vero tota Syracusii hujus sophistæ ars in ipsa actione, et quidem tali, quæ cum usu pariter quotidiano ac voluptate esset conjuncta, ponebatur. Obsonia quippe et cibos variis condimentis apte concinneque compositis, igni admotos gratiores, quam per se erant, efficiebat; ut propemodum non minor jam esset apud Græcos in hac arte gloria Mithæci, quam in statuaria Phidiæ. Spartam ergo se contulit bonus ille vir, quo tempore illa reliquis adhuc imperabat urbibus nobilemque illam suam integram servabat potentiam; huic urbi artem quam profitebatur gratissimam futuram sperans. Quæ spes eum vehementer frustrata est: magistratus namque Lacedæmonii statim ad

ἄνδρα, ἐκέλευον αὐτῷ ἐξιέναι τῆς Σπάρτης αὐτίκα μάλ' εἰς ἄλλην γῆν καὶ ἀνθρώπους ἄλλους (ἐφίεμεν γὰρ ὑπὸ τοῦ πονεῖν δεῖσθαι τροφῆς ἀναγκαίας μᾶλλον ἢ τεχνικῆς, καὶ τὰ σώματα ἔχειν ἀκολάκευτα καὶ ἁπλᾶ, καὶ μηδὲν ὀψοποιοῦ δεόμενα, οὐ μᾶλλον ἢ τὰ τῶν λεόντων), ἀπιέναι δὲ ἐκεῖσε, ἔνθα καὶ εἰκὸς τιμηθήσεσθαι αὐτῷ τὴν τέχνην, δι' ἡδονῆς καὶ χρείας τοὺς δημιουργοὺς αὐτῆς ἀσπαζομένων. Οὕτω Μίθαικος ἐξῆλθε Σπάρτης αὐτῇ τέχνῃ· παρεδέξαντο δὲ αὐτὸν οὐχ ἧττον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἡδονὴν ἀσπαζόμενοι, οὐ κατὰ τὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις ἀτιμίαν ὑπεριδόντες.

2. Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἄλλας παρακαλέσαι εἰκόνας τῷ παρόντι λόγῳ σεμνοτέρας τῆς Μιθαίκου τέχνης· Θηβαῖοι αὐλητικὴν ἐπιτηδεύουσι, καὶ ἔστιν ἡ δι' αὐλῶν μοῦσα ἐπιχώριος τοῖς Βοιωτοῖς· Ἀθηναῖοι λέγειν, καὶ ἔστιν ἡ περὶ τοὺς λόγους σπουδὴ τέχνη Ἀττική· παιδεύματα Κρητικὰ θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι, δρόμοι· τὰ Θετταλικὰ ἱππική, τὰ Κυρηναϊκὰ διφρεῖαι, τὰ Αἰτωλικὰ λῃστεῖαι· ἀκοντίζουσιν Ἀκαρνᾶνες, πελτάζουσι Θρᾷκες, νησιῶται πλέουσι. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ἐπιτηδεύματα ἄλλων πρὸς ἄλλους, νοθεύσεις τὰς τέχνας. Τί γὰρ δεῖ ἠπειρώταις νεῶν, ἢ ἀμούσοις αὐλῶν, ἢ ὀρείοις ἵππων, ἢ πεδιάδα οἰκοῦσι δρόμων, ἢ ὁπλίταις τόξων, ἢ τοξόταις ἀσπίδων; Ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα διεκληρώσαντο τὰς τέχνας οἱ τόποι, ἢ αἱ φύσεις τῶν χρωμένων, ἢ αἱ φιλίαι τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντων, καὶ οὐ ταὐτὰ ἑκάστοις, οὔτε πᾶσι τίμιον διότι ἐνίοις, οὔτε ἄτιμον τισὶν ὅτι μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ εὐδοκιμεῖ ἕκαστον κατὰ τὴν χρείαν τῶν λαβόντων· τί κωλύει τοὺς τῆς καλῆς ταύτης πόλεως πολίτας, οὓς Πλάτων θρεψάμενος τῷ λόγῳ ὑπὸ νόμοις ξένοις καὶ οὐ καθωμιλημένοις τῷ τῶν πολλῶν ἔθει κατῴκισεν, αὖθις αὖ λόγῳ ἔχειν καὶ τούτους ἐπιχώρια ἅττα αὐτῶν νόμιμά τε καὶ ἐπιτηδεύματα, ξυμπεφυκότα τῇ ἐκ παίδων τροφῇ, τιμώμενα μὲν αὐτοῖς κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν ἐκείνων, οὐκ ἀτιμαζόμενα δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπεὶ μὴ κἀκείνοις ἥρμοσεν; Εἰ μὲν γὰρ πόλιν πόλει παραβάλλοιμεν, καὶ πολιτείαν πολιτείᾳ, καὶ νόμους νόμοις, καὶ νομοθέτην νομοθέτῃ, καὶ τροφὴν τροφῇ· ἔχοι ἄν τινα ἡμῖν λόγον ἡ ἐξέτασις τοιάδε, διερευνωμένοις τὸ παρ' ἑκάστοις ἐνδέον· εἰ δέ τις μέρος τοῦ ὅλου ἀποτεμόμενος, καθ' αὑτὸ σκοποῖ διὰ μαρτύρων τῶν χρωμένων τούτῳ, ἢ μή· οὕτω γ' ἂν καὶ τὰ ἄλλα πάντα, οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, κατ' ἴσον ἂν τύχοι τιμῆς καὶ ἀτιμίας, καὶ διατελοῖ ἐν ἀμφισβητησίμῳ κρίσει πλανώμενα. Καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ, καὶ τὰ φάρμακα, καὶ τὰ διαιτήματα, καὶ τἆλλα ὅσα τῇ τῶν ἀνθρώπων χρείᾳ ἀνακέκραται, οὐ πᾶσιν ἑξῆς ὅμοια πάντα, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἤδη τὸν μὲν ἔβλαψε, τὸν δὲ ὤνησε, καὶ τὸν μὲν εὔφρανε, τὸν δὲ ἠνίασεν· ἕκαστον γὰρ τούτων ἡ χρεία, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ βίου ἕτερα ἑτέρῳ φαίνεσθαι ποιεῖ.

3. Οὕτω τοίνυν ἐχόντων τούτων, μεταβάντες αὖ περὶ Ὁμήρου σκοπῶμεν ἀδεκάστως μάλα, οὔθ' ὅστις Πλά-

se vocaverunt hominem, jusseruntque finibus su
aliamque in terram, populumque eum se conf
probabile esset artem ejus honore prosecutur
voluptatem et usum antistites ejus amplexuru
statuisse, si quo condimento cives egerent, non
quam e labore esse mutuandum, ideoque necess
cibo, non artificioso sibi opus esse; quippe q
triendis corporibus nullis illecebris, sed potius
quadam victus uterentur, quæ non magis, qu
corpora, egere condimentis existimabant. Ita
cum arte sua Sparta excessit; nec tamen minu
reliquis acceptus fuit Græcis, quorum pro vol
studio singuli amplexi sunt eum, non pro conte
dæmoniorum rejecerunt.

2. Quodsi et ab aliis videntur artibus non p
hæc Mithæci fuit, honestioribus exempla esse
scimus Thebanos tibiarum cantu delectari, et l
quasi vernaculam esse Bœotis : Athenienses
operam dant, ut vere oratorium studium dic
Attica : disciplina Cretensium est venari, mont
sagittare, currere; Thessalorum studia equitan
sium aurigari, Ætolorum prædari; jaculo Acarn
valent Thraces, insulani navigant. Quodsi alic
ad alios transferas, perit natura atque usus
Quid enim navibus mediterraneo opus est; aut
inflare eas nescit; aut equo, qui in montibus,
lis, qui in campestri terra habitat; aut arcu
aut sagittario clypeo? Sicut igitur in illis di
diversa loci populique ingenia, aut diversa
amo suetudinis sortita sunt, nec eade
conveniunt; neque quicquam aut omnibus g
quibusdam est; aut quia non omnibus gratum, i
busdam; sed pro usu hominum laudatur unumqu
vetat eos, qui tam præclaræ reipublicæ cives
quos in libris suis Plato sub novis legibus,
cum vulgaribus commune habent, eduxit et i
coegit, vicissim habere, per eandem fictionem,
consuetudines quasdam, leges et instituta, quil
innutriti sint ipsi, quæ ab ipsis in honore h
usum proprium, neque apud alios, quibus ea
niant, contemnantur? Si enim urbem unam
aut cum republica rempublicam, aut leges c
aut cum legislatore legislatorem, aut cum edu
cationem conferre nobis esset propositum; non
institui posset talis quæstio, ut exploremus q
singulis. At vero si quis partem totius segregr
eamque seorsum intueatur, deque ea ex hom
vel usi ea, vel non usi sunt, inquirat : ita f
possit, ut omnia, quibus utuntur homines, æqu
et infamia distent, nec decerni queat utrum al
ferendum. Quippe et educationes, et remedia
rationes, aliaque, quæ in quotidiano hominu
usu, non omnibus eadem sunt prorsus; sed
idemque huic conducit, illi nocet; huic juc
molestum est : facile enim aut usus, aut occas
institutum efficit, ut unumquodque horum al
videatur.

3. Quæ quum ita sint, ad Homerum transe
eo disquiramus quam justissime, non qui Plato

[illegible] χαίρει ἀτιμάζων Ὅμηρον, οὔθ' ὅστις Ὅμηρον θαυμάζει μεμφόμενος Πλάτωνι· οὐ γὰρ διακεκλήρωται οὐδὲ ἀπέσχισται ἑκάτερον θατέρου· ἀλλ' ἔξεστί που καὶ τὰ Πλάτωνος τιμᾶν, καὶ θαυμάζειν Ὅμηρον. Ἔξεστι δὲ ὧδε· πόλιν οἰκίζει Πλάτων τῷ λόγῳ, οὐ Κρητικὴν, οὐδὲ Δωρικὴν, οὐδὲ Πελοποννησίαν, οὐδὲ Σικελικὴν, οὐδὲ μὰ Δί' Ἀττικήν· ἦ γὰρ ἂν τοιαύτην οἰκίζων πόλιν, μὴ ὅτι Ὁμήρου ἂν ἐδεήθη μόνου, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ὁμήρῳ Ἡσιόδου καὶ Ὀρφέως, καὶ εἴ τις ἄλλη παλαιὰ μοῦσα ποιητικὴ κατεπᾴδειν ἱκανὴ τὰς τῶν νέων ψυχὰς καὶ δημαγωγεῖν, καὶ ἡδονῇ συνήθει ἐπικιρνάναι πρᾴως ἀληθεῖς λόγους· ἀλλ' ἔστιν αὐτῷ συνοίκησις καὶ ἡ πολιτεία γιγνομένη λόγῳ, κατὰ τὸ ἀκριβέστατον μᾶλλον ἢ χρειωδέστατον· ὅνπερ τρόπον καὶ τοῖς τὰ ἀγάλματα τούτοις διαπλάττουσιν, οἳ πᾶν ὃ παρ' ἑκάστου καλὸν συναγαγόντες, κατὰ τὴν τέχνην ἐκ διαφόρων σωμάτων ἀθροίσαντες εἰς μίμησιν μίαν, κάλλος ἓν ὑγιὲς καὶ ἄρτιον καὶ ἡρμοσμένον αὐτὸ αὑτῷ ἐξειργάσαντο· καὶ οὐκ ἂν εὕρες σῶμα ἀκριβὲς κατὰ ἀλήθειαν ἀγάλματι ὅμοιον. Ὀρέγονται μὲν γὰρ αἱ τέχναι τοῦ καλλίστου, αἱ δὲ ἐν ποσὶν ὁμιλίαι καὶ χρεῖαι ἐπολείπονται τῶν τεχνῶν. Οἶμαι δὲ, εἰ καί τις ἦν ἐν ἀνθρώποις δύναμις πλαστικὴ σωμάτων σαρκίνων, ξυμμορήσαντες ἂν οἱ δημιουργοὶ τὰς δυνάμεις ξυμμέτρως ἔτι καὶ πυρὸς, καὶ τῶν ὅσα τούτοις ἁρμοσθέντα τε καὶ ὁμολογήσαντα συνίστησι τὴν σωμάτων φύσιν, ἀπέφηναν ἂν, ὥς γε εἰκὸς, σῶμα ἀδὲς φαρμάκου καὶ ἐπιθεμάτων καὶ διαιτημάτων ἰατρικῶν. Εἰ οὖν τις ἀκούσειεν τινὸς τῶν δημιουργῶν ἀκούσας νομοθετοῦντος οἷς ὑπ' αὐτοῦ πλασθεῖσι τῷ λόγῳ· ὅτι ἄρα δεήσονται οὐδὲ Ἱπποκράτους ἰωμένου σφᾶς, ἀλλὰ χρὴ στέψαντας ἔριον τὸν ἄνδρα καὶ χρίσαντας μύρῳ ἀποπέμπειν παρ' ἄλλους, εὐδοκιμήσοντα ἐκεῖ ὅπου τὴν τέχνην παρακαλεῖ ἡ νόσος· κἄτα ἀγανακτοίη πρὸς αὐτὸν, ὡς ἀτιμάσαντα τὴν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν τέχνην· ἆρα οὐ καταγέλαστος ἂν γίγνοιτο, αἰτίαν προσφέρων ὅτι μὴ κατὰ ἀτιμίαν παραιτουμένῳ ἰατρικὴν, ἀλλὰ ἔτι κατὰ χρείαν δεομένῳ αὐτῆς, μήτε καθ' ἡδονὴν ἀσπαζομένῳ;

4. Δύο γὰρ ὄντων τούτων, ὑφ' ὧν Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος καὶ ὅστις ἄλλος ἐν ἁρμονίᾳ ποιητικῇ εὐδόκιμοι ἦσαν, χρείας καὶ ἡδονῆς, κατ' οὐδέτερον αὐτοῖν ἐπιτήδεια τὰ ἔπη τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ, οὔτε κατὰ τὴν χρείαν, οὔτε κατὰ τὴν ἡδονήν. Ἡ τε γὰρ χρεία ἐπεμελήθη αὐτοῖς εἰς τροφὴν ἀκριβῆ καὶ ἀκούσματα ἐγκαῖα, οὐδὲν αὐθαίρετον, οὐδὲ αὐτεξούσιον, οὐδὲ ὃν ἂν δέξαιντο παρὰ μητέρων παῖδες ὑπὸ φήμης λόγου πλασθέντα μῦθον. Οὐδὲν γὰρ εἰκῇ, οὐδὲ ἐκ τοῦ ἐπιτυχόντος, οὔτε ἄκουσμα, οὔτε παίδευμα, οὔτε ὁρμὴ παρέλθοι ἂν εἰς τοιαύτην πόλιν, ὥστε καὶ δεήσεται Ὁμήρου, τὰς οὔσας περὶ θεῶν δόξας ἐμμελῶς ἐπιγαλύνοντος, καὶ τρέποντος τὰς τῶν πολλῶν ψυχὰς ἐπὶ τὴν ἐκείνης φαντασίας εἰς ἔκπληξιν. Τοῦτο γάρ τοι ἴδιον ποιητοῦ λόγος ἐμπεσὼν ἀκοαῖς τεθραμμέναις

rejiciant Homerum; nec qui Homerum mirentur, Platonem non ferant : non enim alterum ab altero divisum est et quasi separatum; quum simul et Platonis scripta colere, et mirari Homerum liceat. Id autem fiet hoc modo : civitatem contemplatione instituit Plato, non Creticam, neque quam aut Dores, aut Peloponnesii, aut Siculi, aut denique Athenienses incolerent : ita quippe si instituisset, non Homero tantum opus habuisset, sed cum hoc et Hesiodo et Orpheo et si qua præterea antiqua musa est, quæ juventutis animos suaviter mulcere ac delinire, et cum voluptate, quam quærunt juvenes, molliter miscere veritatem posset : sed, ut dixi, exemplum tantum civitatis, exemplum tantum rerum ejus publicarum ostendit; magis accuratum quam usui accommodatum. Idem quod statuarii nostri faciunt, qui quum e singulis corporibus, quæ in iis pulchra sunt, cogant et ex tam diversis in unam imaginem artis lege colligant, unam pulchritudinem, sanam, concinnam, partibus undique conspirantibus et congruis exprimunt : nam in rerum natura invenire non poteras corpus adeo exactum, ut imagini æquipararetur. Artes quippe absolute pulchrum quærunt, quum quotidianus usus longe minus accuratus sit. Quodsi quis hoc concederet hominibus, ut humanum corpus fabricare possent; dubium non est, ut equidem arbitror, quin terræ ignisque qualitates, cum aliis, quæ apte conjunctæ inter se et temperatæ humanum corpus constituunt, ita absolute miscerent novi illi artifices, ut nec remediis ullis, nec lenociniis, nec præscriptionibus medicis in victu illis opus esset. Jam si aliquis ex his artificibus unum audiret, qui leges præscriberet hominibus quos fecisse eum fingimus, et inter cetera hoc quoque : nihil illis ne Hippocratis quidem medicina opus fore, quare hominem lana coronatum (quod de Homero Plato dicit) unguentoque delibutum, ad alios mitterent; ibi enim locum et honorem habituram illius artem, ubi vocet morbus : si hæc, dico, audiret aliquis, nec æquo ferret animo, quod Æsculapii, quod Asclepiadarum artem contemneret; nonne oppido ridicule eum accusare videretur, qui artem medicam rejiceret, non quam contemneret, sed quam neque usui sibi nec voluptati esse posse sciret?

4. Quum enim sint duo, a quibus Homerus Hesiodusque et si qui alii a poetica celebrari solent harmonia, utilitas nimirum et voluptas; neutro horum ad reipublicam Platonis conferre eorum quicquam possunt carmina, nec utilitate, dico, nec voluptate. Nam utilitatem si spectes, tota ea in educatione accurata et salubribus ibi monitis consistit; quare neque ullam dicendi audiendique quæ velis libertatem aut licentiam admittit; nec ullam ibi fabulam ex matribus suis pueri hauriunt, quam ipsæ prius a rumore vano hauserunt. Nullum enim dictum, nulla disciplina, nulla delectatio temere et sine certa ratione eam intrat reipublicam; ne ergo ibi Homerum requiri putes, qui conceptas de diis opiniones cum quadam numerorum elegantia in majus tollit, humilesque et demissas vulgi cogitationes ad summam admirationem rapit. Hæc enim propria poetici sermonis vis est, ut male institutorum

κακῶς, περιβομβεῖν αὐτὰς, καὶ μὴ παρέχειν σχολὴν διαπιστεύειν τοῖς εἰκῇ θρυλουμένοις λόγοις· ἀλλ' εἰδέναι μὲν ὅτι ποιητικὴ πᾶσα αἰνίττεται, καταμαντεύεσθαι δὲ τῶν αἰνιγμάτων μεγαλοπρεπῶς, κατὰ τὴν θεῶν δίκην. Ὁπόθεν δὲ ἐξελήλαται τὸ ταπεινὸν πᾶν καὶ τὸ ἠμελημένον, τί δεῖ ἐνταῦθα τοιούτου φαρμάκου; Τὸν Ἀνάχαρσιν ἐκεῖνον ἤρετο Ἕλλην ἀνὴρ, εἰ ἔστιν αὐλητικὴ ἐν Σκύθαις· ὁ δὲ, Οὐδὲ ἄμπελοι, ἔφη. Ἄλλη γὰρ ἄλλην παρακαλεῖ ἡδονὴν, καὶ ἐστὶ ξυμφυὲς τὸ χρῆμα, καὶ ἄπαυστον, καὶ ἀέναον, ἐπειδὰν ἄρξηται ῥεῖν· καὶ μία μηχανὴ πρὸς σωτηρίαν, στῆσαι τὰς πηγὰς, καὶ ἀποφραξαι τὴν ἡδονῶν γένεσιν. Ἡ δὴ τοιαύτη πόλις, ἣν συνεστήσατο ὁ Πλάτων, ἄβατος ἡδονῇ καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων· ὥστε οὔτε εἰ ποιητικὴ παρασκευαστικὸν ἡδονῆς, εἰσδέξαιτο ἂν αὐτὴν, καὶ πολὺ μᾶλλον κατὰ τὴν χρείαν.

5. Ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις γενῶν οὐ λόγῳ μόνον πλαττόμεναι πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ γενόμεναι πολλαὶ καὶ πολιτευθεῖσαι ὑγιῶς, καὶ ξυνοικισθεῖσαι νομίμως, ἀγνοοῦσι τὸν Ὅμηρον. Ὀψὲ μὲν γὰρ ἡ Σπάρτη ῥαψῳδεῖ, ὀψὲ δὲ καὶ ἡ Κρήτη, ὀψὲ δὲ καὶ τὸ Δωρικὸν ἐν Λιβύῃ γένος· ἐπαινοῦνται δὲ οὐκ ὀψὲ, ἀλλ' ἐκ παλαιᾶς ἀρετῆς. Τὰ δὲ τῶν βαρβάρων τί χρὴ λέγειν; σχολῇ γὰρ ἂν ἐκεῖνοι τὰ Ὁμήρου μάθοιεν, ἀλλ' εὕροις ἂν ὅμως καὶ ἐν βαρβάροις ἀρετὴν ἀπεσχισμένην τῶν Ὁμήρου ἐπῶν· ἢ γὰρ ἂν καὶ τὸ τῶν ῥαψῳδῶν γένος τὸ ἀνοητότατον εὐδαιμόνει κατὰ τὴν συνουσίαν τῆς τέχνης· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. Καλὰ μὲν γὰρ τὰ Ὁμήρου ἔπη, καὶ ἐπῶν τὰ κάλλιστα, καὶ φανότατα, καὶ ἄδεσθαι Μούσαις πρέποντα· ἀλλ' οὐ πᾶσι καλὰ, οὐδὲ ἀεὶ καλά· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν μουσικῇ μελῶν εἷς νόμος, οὐδὲ εἷς χρόνος. Καλὸν μὲν ἐν πολέμῳ τὸ Ὄρθιον, καλὸν δὲ ἐν συμποσίῳ τὸ Παροίνιον, καὶ καλὸν μὲν Λακεδαιμονίοις τὸ Ἐμβατήριον, καλὸν δ' Ἀθηναίοις τὸ Κύκλιον, καὶ καλὸν μὲν ἐν διώξει τὸ Ἐγκελευστικὸν, καλὸν δὲ ἐν φυγῇ τὸν Ἀνακλητικόν· ἡδεῖα μὲν πᾶσα μοῦσα, ἀλλὰ τὸ τῆς χρείας οὐχ ὅμοιον πᾶσιν. Ἂν τοίνυν καθ' ἡδονὴν κρίνῃς Ὅμηρον, δεινὰ δρᾷς· εἰσκυκλεῖς ποιητῶν χορὸν ἀκόλαστον καὶ βακχεύοντα, κρατοῦντα ἡδονῇ τῆς Ὁμήρου ᾠδῆς. Ἀποχειροτονεῖς τῆς ἡδονῆς τὸν ἄνδρα; Ἡδὺς μὲν γὰρ, ἡδὺς, ἀλλὰ τὸ κάλλος ἀκμαιότερον τῆς ἡδονῆς, καὶ μὴ παρέχον σχολὴν εὐφραίνεσθαι, ἀλλὰ ἐπαινεῖν· ἀλλ' ἔπαινος σὺν ἡδονῇ μὲν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἡδονή. Εἰ δὲ καθ' ἡδονὴν τὰ Ὁμήρου ἀσπαζόμεθα, ὡς αὐλήματα, ὡς κιθαρίσματα, ἐξελαύνεις Ὅμηρον οὐκ ἐκ τῶν Πλάτωνος τροφίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Λυκούργου, καὶ ἐκ τῶν Κρητικῶν, καὶ παντὸς χωρίου καὶ πάσης πόλεως, ὅπου μετὰ ἀρετῆς εὐδοκιμοῦσιν οἱ πόνοι.

hominum aures ita suo strepitu detineat occupetq temere fusis fabulis dubitandi otium non detur : omnia id quod res est cogitent, poetam omnem scribere, atque ea ipsa ænigmata magnificentius bere, secundum dignitatem deorum. At vero in in qua nihil plebeium, nulli negligentiæ locus est, remedio est opus? Græcus quidam ex Anacha celeberrimo quæsisse dicitur, essentne tibiæ in ille, Nec vites, inquiebat. Voluptas enim alia alia alia cum alia cohæret; quæ res quum semel flue nunquam desinit, nunquam inhiberi potest : nec al lutem restat remedium, quam fontem ipsum siste voluptatis impedire. Talis igitur quum sit Plato blica, nullam oculorum auriumve delectationem ex quo sequitur, nec poeticen, si voluptatem pari rempublicam admissum iri; multo autem minu tatem admitteretur.

5. Ut omittam multas exstitisse inter homines ginarias, sed veras respublicas, quæ et optime es stitutæ optimisque uterentur legibus, quæ tamen ignorarent. Nuper enim Sparta recitare versus e nuper Cretes, nuper qui in Libya sunt Dores; q omnes non nuper, sed antiquitus a virtute co fuerunt. Nec enim de barbaris necesse est dic non vereor ne versus Homeri didicisse putes; et tutem apud barbaros invenies, quam Homericæ nime debent : quod nisi ita se haberet, beatissimi tuum artis usum rhapsodi essent, quos omnium constat esse dementissimos; atqui longe aliter se Pulchra sunt, fateor, Homeri poemata, longequ pulcherrima, maximeque illustria, et revera di Musis canantur; non tamen omnibus pulchra, n semper; nec enim in musicis modulationibus u est, nec unum tempus idoneum omnibus. Pu bello id quod *Orthion* vocant; pulchrum in convi *Paræmion* dicitur; pulchrum apud Lacedæmon *Embaterion;* pulchrum apud Athenienses, quo appellant; pulchrum ei, qui hostem insequitur, *celeusticon;* pulchrum illi, qui fugit, quod *A* vocant : jucunda est omnis ars musica, sed non ide usus. Quodsi Homerum ex voluptate æstimas cem facis : examen ingens lascivorum nobis f que immittis poetarum, qui in hac quidem par sunt præferendi. Tun' suffragio tuo jucunditate non concedis? Jucundus, fateor, jucundus est; major ejus pulchritudo, quæ lectori non perm lectetur, sed ut laudet tantum : laus autem ut cun conjuncta est, ita non est ipsa voluptas. At s in Homeri scriptis quam voluptatem amplectim biæ, ut in citharæ cantibus; jam non ex Plato alumnis, sed et ex Lycurgi, et Cretensium, o gione et civitate Homerum exigis, ubi cum vi laudatur.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ'.

Τίς ἡ Σωκράτους ἐρωτική. Α.

1. Κορινθίῳ ἀνδρὶ, ὄνομα Αἰσχύλῳ, παῖς ἦν Ἀκταίων, μειράκιον Δωρικὸν, ὥρᾳ διαφέρον. Ἐρᾷ Ἀκταίωνος νεανίας Κορίνθιος, γένους τῶν Βακχιαδῶν· Βακχιάδαι δὲ Κορίνθου ἐδυνάστευον. Ὡς δὲ ἐσωφρόνει τὸ μειράκιον καὶ ὑπερεφρόνει ὑβριστοῦ ἐραστοῦ, ἐκώμασεν εἰς Ἀκταίωνος ὁ ἐραστὴς ὁμοῦ τοῖς Βακχιάδαις νεανίσκοις· οἱ θαρσοῦντες μέθῃ καὶ τυραννίδι καὶ ἔρωτι, εἰσπεσόντες εἰς τὸ δωμάτιον, οἱ μὲν ἐπειρῶντο ἀπάγειν, οἱ δὲ ἐκεῖοι κατέχειν· σπώμενον τὸ μειράκιον ὑπ' ἀμφοῖν, μίᾳ διαφθείρεται ἐν χερσὶν αὐτῶν. Καὶ εἰκάσθη τὸ ἐν Κορίνθῳ τοῦτο πάθος τῷ Βοιωτίῳ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τῶν μειρακίων, ἀπολομένου ἑκατέρου, τοῦ μὲν ὑπὸ κυνῶν ἐν θήρᾳ, τοῦ δὲ ὑπὸ ἐραστῶν ἐν μέθῃ. Περιάνδρῳ τῷ Ἀμβρακιώτῃ τυράννῳ παιδικὰ ἦν μειράκιον πολιτικὸν, ἅτε δὲ οὐ σὺν δίκῃ τὴν ὁμιλίαν συστησαμένῳ, ὕβρις ἦν τὸ χρῆμα, οὐκ ἔρως· θαρσῶν δὲ ὁ Περίανδρος τῇ ἐξουσίᾳ, παροινεῖ εἰς τὸ μειράκιον. Ἡ δὲ παροινία αὕτη Περίανδρον μὲν ἔπαυσεν ὑβρίζοντα, τὸ δὲ μειράκιον ἐποίησεν ἐξ ἐρωμένου τυραννοκτόνον. Αὕτη δίκη ἀδίκων ἐρώτων.

2. Βούλει σοι λέγω καὶ τοῦ ἑτέρου τρόπου τῶν ἐρώτων τοῦ δικαίου μίαν γέ τινα ἢ δευτέραν εἰκόνα; Μειρακίῳ Ἀττικῷ δύο ἦσαν ἐρασταὶ, ἰδιώτης καὶ τύραννος· ὁ μὲν δίκαιος ἦν διὰ ἰσοτιμίαν, ὁ δὲ ἄδικος δι' ἐξουσίαν· ἀλλὰ τό γε μειράκιον ὄντως ἦν καλὸν καὶ ἐρᾶσθαι ἄξιον, ὥστε ὑπεριδὼν τοῦ τυράννου τὸν ἰδιώτην ἠσπάζετο. Ὁ δὲ ὑπ' ὀργῆς ἄλλα τε ἀμφοτέρους προὐπηλάκισε, καὶ ἀδελφὴν Ἁρμοδίου Παναθηναίοις ἤκουσαν ἐπὶ τὴν κομπὴν κανηφοροῦσαν ἐξήλασεν ἐπ' ἀτιμίᾳ. Διδόασι δίκην ἐκ τούτου Πεισιστρατίδαι, καὶ ἦρξεν ἐλευθερίας Ἀθηναίοις ὕβρις τυράννου, καὶ μειρακίου θάρσος, καὶ ἔρως δίκαιος, καὶ ἐραστοῦ ἀρετή. Ἐλευθεροῖ τὰς Θήβας Ἐπαμεινώνδας ἀπὸ Λακεδαιμονίων στρατηγήματι ἐρωτικῷ. Μειρακίων πολλῶν καλῶν ἐρασταὶ ἦσαν Θήβησι πολλοὶ νεανίαι· ὅπλα δοὺς Ἐπαμεινώνδας τοῖς ἐρασταῖς καὶ τοῖς ἐρωμένοις, συνέταξε λόχον ἱερὸν τοῦ ἔρωτος, δεινὸν καὶ ἄμαχον, καὶ συνασπίζοντα ἀκριβῶς, καὶ ἄῤῥηκτον· οἷον οὔτε ὁ Νέστωρ περὶ τὸ Ἴλιον συνεστήσατο, ὁ δεινότατος τῶν στρατηγῶν, οὔτε Ἡρακλεῖδαι περὶ Πελοπόννησον, οὔτε Πελοποννήσιοι περὶ τὴν Ἀττικήν. Ἔδει γὰρ ἕκαστον τῶν ἐραστῶν ἀριστεύειν, καὶ διὰ φιλοτιμίαν ἐν ὄψει τῶν παιδικῶν μαχόμενον, καὶ δι' ἀνάγκην ὑπερμαχοῦντα τῶν φιλτάτων. Ἦν δὲ καὶ τὰ μειράκια ἐφάμιλλα ταῖς ἀρεταῖς τοῖς ἐρασταῖς, ὥσπερ ἐν θήρᾳ σκύλακες συμπαραθέοντες τοῖς πρεσβυτέροις τῶν κυνῶν.

3. Τί δή μοι βούλεται ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Ἁρμόδιος, καὶ οἱ περὶ τοῦ ἀδίκου ἔρωτος λόγοι; Ὅτι τρᾶγμα διττὸν, τὸ μὲν ἀρετῆς ἐπήβολον, τὸ δὲ μοχθηρίᾳ συμπεφυκὸς, φωνῇ μιᾷ οἱ ἄνθρωποι ἐπονομάζοντες ἔρωτα, οὕτωσὶ καλοῦντες καὶ τὸν θεὸν καὶ τὴν νόσον,

DISSERTATIO XXIV.

De amatoria Socratis. I

1. Homini cuidam Corinthio, nomine Æschylo, delicatus erat Actæon, Doricus adolescens, admodum formosus. Hunc Actæonem deperire forte juvenis Corinthius cœpit, e Bacchiadarum genere, qui tum temporis Corinthi imperabant. Quum autem castus adolescens esset, amanteque libidinosum negligeret, nocte quadam cum aliquot ejusdem familiæ juvenibus in domum Actæonis comessatum venit; ubi ebrietatis suæ et regiæ potestatis et amoris fiducia, in conclave irruunt et abducere adolescentem conantur, propinquis eum retinentibus, donec utrinque in diversa distractus miser adolescentulus in manibus eorum exspiravit. Quod Corinthiorum facinus cum altero illo cœpit conferri, quod in Bœotia, accidit, non alia de causa, quam quod idem utrique adolescenti nomen esset, quum alter in venatione a canibus, alter in vino discerptus esset ab amantibus. Periander, Ambraciotarum tyrannus, civis cujusdam filium in deliciis habebat, quo quum præter jus fasque abuteretur, fœda potius libido, quam amor dici debebat. Ergo Periander fretus potestate sua, contumeliose admodum adolescentem tractat; at ea res libidini ejus finem attulit, simulque adolescentem ex catamito tyrannicidam fecit. Talis plerumque pœna improbum amorem excipit.

2. Visne vicissim alterius amoris, qui legitimus est, unum et alterum tibi afferam exemplum? Adolescens quidam Atticus amatores habebat duos, privatum hominem et tyrannum; quorum alter vir probus erat, conditionis suæ memor; alter improbus, potentiæ fiducia; sed adolescens ille vere pulcher erat et amore dignus; quare tyrannum contempsit, privatum hominem amplexus est. Quare succensus ille, præter alias injurias queis utrumque affecit, sororem Harmodii, quæ Panathenæorum festo ad gerendum canistrum veniebat, cum ignominia ejecit. Hujus facinoris pœnam statim Pisistratidæ dedere, causaque Atheniensibus libertatis fuit contumeliosa tyranni libido, adolescentis audacia, probusque amor, et amatoris virtus. Epaminondas amatorio stratagemate Thebas in libertatem a Lacedæmoniis vindicavit. Erant Thebis multi pulchri adolescentuli, qui amabantur; multi pulchri juvenes, qui amabant: utrisque arma in manus Epaminondas dat, ex utrisque sacram cohortem instruit amatoriam, miræ virtutis planeque inexpugnabilem, accurate juncto et conferto agmine, perrumpi nesciam: qualem neque imperatorum sollertissimus Nestor in Trojano agro, neque in Peloponnesiaco Heraclidæ, neque in Attico instruxere Peloponnesii. Necesse enim fuit amatores singulos vel existimationis suæ causa, quod in oculis adolescentulorum pugnarent; vel necessitatis, quod singuli amicissimum defenderent, strenue rem gerere. Vehemens rursus æmulatio fortium gestorum adolescentulos pungebat, ut cum amatoribus sibi suis paria facerent, sicut in venatione catuli, qui cum majoribus canibus una currunt.

3. Quæ ergo causa est, cur Epaminondam adducam et Harmodium? cur de contrario amore agam? Ut intelligas rem duplicem, quarum altera virtutis particeps, altera cum improbitate conjuncta est, uno nomine amorem ab hominibus dici, eadem voce et deum significantibus, et morbum:

ἀρετὴν, ἀπολείπεσθαι αὐτοῦ· εἰ δ' ἐστὶν ἀνθρώπου ἀρετὴ οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον, καὶ πρᾶξις ἐν κοινωνίᾳ, καὶ χρῆσις βίου πολιτικὴ, διωκτέον ταῦτα, μεθ' ὧν ἄν τις καὶ τὴν ἀρετὴν λάβοι.

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἱλαδόν ἐστιν ἑλέσθαι,

ὁ Βοιώτιος ποιητὴς λέγει·

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Καλός γε ὁ ἀγωνιστὴς ἡμῖν ἀνιδρωτὶ στεφανοῦσθαι ἐθέλων.

8. Ἀλλὰ τῷ προσαπτομένῳ πραγμάτων κίνδυνος ἕπεται, καὶ ζημία, καὶ ἐπιβουλαὶ, καὶ φθόνοι, καὶ φυγαὶ, καὶ θάνατοι, καὶ ἀτιμίαι. Φέρε οὖν, εἰ καὶ τῷ κυβερνήτῃ ὁ λογισμὸς οὗτος ἦν, ὅτι τὸ πλεῖν ἐπισφαλὲς, κινδύνων μεστὸν καὶ πόνων, καὶ πολλοῦ τοῦ ἀδήλου, καὶ χειμώνων, καὶ πνευμάτων· φέρε, εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ τοιοῦτος λογισμὸς ἦν, ὅτι ἄδηλοι μὲν αἱ τοῦ πολέμου τύχαι, τὸ δὲ σφαλερὸν ἐπ' ἀμφοῖν ἴσον, ἐν ποσὶ δὲ ὁ κίνδυνος, καὶ ὁ θάνατος πλησίον· τί τοίνυν ἐκώλυεν ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν ἄπλουν μὲν εἶναι τὴν θάλατταν, ἐλευθερίας δὲ μηδὲ ὄναρ μετέχειν τοὺς πολλοὺς ἀπορίᾳ στρατηγῶν, τὸν δὲ ξύμπαντα βίον εἶναι μηδὲν σκωλήκων διαφέροντα, δειλὸν καὶ ἀργὸν καὶ ἐπτηχότα; Σαρδαναπάλλου μοι βίον λέγεις, Ἐπικούρου μοι βίον λέγεις. Ἀντιθῶμεν αὐτοῖς, Κῦρον μὲν Σαρδαναπάλλῳ, τὸν Πέρσην τῷ Ἀσσυρίῳ, ὃς, ἐξὸν αὐτῷ σχολὴν ἄγειν καὶ καθ' ἡσυχίαν βιοῦν, εἵλετο ἐλευθεροῦν τὸ Περσῶν γένος, πονῶν καὶ στρατευόμενος καὶ διψῶν καὶ λιμώττων, καὶ μὴ ἀνεὶς τὸν κάματον, μήτε νύκτωρ, μήτε μεθ' ἡμέραν. Ἀντίθες καὶ Ἐπικούρῳ πολλοὺς, Ἕλληνι Ἕλληνας· ἐκ μὲν Ἀκαδημίας Πλάτωνα, ἐκ δὲ στρατοπέδου Ξενοφῶντα, ἐκ δὲ τοῦ Πόντου Διογένην.

9. Οὐκοῦν ὁ μὲν ὑπὲρ ἀνδρὸς φίλου, φυγάδος καὶ πένητος, μεγάλῃ καὶ ἰσχυρᾷ τυραννίδι ἀντετάξατο, γῆν πολλὴν βαδίζων, καὶ πελάγη περαιούμενος, καὶ ἀπεχθανόμενος τῷ τυράννῳ, καὶ ἐκπίπτων, καὶ κινδυνεύων, ἵνα μὴ προδῷ τὸ φιλοσοφίας ἦθος· ἐξῆν δέ που αὐτῷ ἐν Ἀκαδημίᾳ θεωρεῖν, καὶ ἀληθείας ἐμπίμπλασθαι. Ξενοφῶντα δὲ καλεῖ μὲν Πρόξενος, παραπέμπει δὲ ὁ Ἀπόλλων, συνεκπέμπει δὲ ὁ Σωκράτης ἐκ τῆς πολλῆς σχολῆς καὶ θεωρίας, ἐπὶ στρατείαν, καὶ στρατηγίαν, καὶ σωτηρίαν Ἑλλήνων μυρίων. Τὰ δὲ Διογένους τί χρὴ λέγειν; ὃς ἀφέμενος τῆς αὐτοῦ σχολῆς περιῄει ἐπισκοπῶν τὰ τῶν πλησίον, οὐκ ἀργὸς οὐδὲ ἠμελημένος ἐπιστάτης· ἀλλὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσέα ἐκεῖνον,

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
τόν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν·

ἀλλ' οὐδ' ἑαυτοῦ ἀπείχετο, ἀλλ' ἐκόλαζε καὶ παρεῖχεν ἑαυτῷ πράγματα,

Αὐτόν μιν πληγῇσιν ἀεικελίῃσι δαμάσσας,
σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι βαλών.

actionem omittere; at si contra virtus non in verbis, sed in opere atque in actione, quæ societatem respicit humanam, et in civilis usu vitæ consistit, hæc potissimum sequenda sunt, cum quibus ipsa quoque virtus haberi possit.

Nam cuivis homini vitium sese oggeret ultro,

ut Bœotius poeta ait; at

Virtutem posuere dei sudore parandam.

Bellum hercle nobis athletam, qui sine sudore coronam postulet!

8. Atqui, dices, eum qui in reipublicæ administratione versatur, periculum sequitur, damna, insidiæ, invidia, exilium, mors, et infamia. Quid si cogitare eodem modo gubernator incipiat, infidam esse plenamque periculorum navigationem et laborum; multa esse incerta in ea, tempestatem undique imminere, et ventos? quid si cogitare idem imperator incipiat ambiguos esse belli exitus, periculum æquum utrique, discrimina maxima esse in proximo, vicinam mortem? hæc si illi cogitent, quicquamne obstabit quominus nemo in mari naviget, libertatem suam ne per somnium quidem, imperatorum penuria, vulgus tueatur; omnes denique vitam lumbricis similem, timidam inertemque inter metus transigant? Sardanapalli vitam dicis, Epicuri vitam narras. Opponamus his alios, Sardanapallo quidem Cyrum, Persam Assyrio, qui quum otiose posset tranquilleque vivere, laborare tamen maluit, expeditiones suscipere, sitire sæpe, sæpe esurire, nec ullis aut noctu, aut interdiu, abstinere molestiis, quo Persarum gentem in libertatem vindicaret. Oppone et Epicuro alios multos, Græco Græcos; ex Academia Platonem, e castris Xenophontem, e Ponto Diogenem.

9. Plato unius amici pauperis causa, qui in exilium conjectus erat, cum tanta tyranni congressus est potentia, terram multam peragrans, maria pervectus, iram tyranni subiit, ab eo explosus est, pericula adiit, ne vel tantillum præter philosophi officium faceret: quum tamen in Academia sua contemplari et veritatis studio sese explere posset. Xenophontem ex longo otio rerumque contemplatione ad militiam munusque imperatorium, et ad conservanda tot Græcorum millia, vocat Proxenus, emittit Apollo, et cum Apolline Socrates. Nam de instituto Diogenis quid necesse est dicere? qui relicto otio suo vicinas gentes adiit, non segnis, mehercules, aut ignavus morum inspector: verum qualis Ulysses ille,

Qualemcunque virum regum de stirpe videret
lenibus hunc verbis adstans retinebat euntem
quem vero e populo clamantem et vana moventem,
hunc sceptro percussit:

adeo ut nec ipse sibi parceret; verum a se ipse pœnas exigebat, multasque ipse sibi exhibebat molestias;

Sese etiam crebro percussit verbere multo,
injecitque humeris pannosum fortis amictum.

10. Ἐῶ λέγειν, ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ πράττων καὶ μὴ ἐπαναχωρῶν, μηδὲ ἐξιστάμενος τοῖς μοχθηροῖς, ἑαυτὸν ἂν σώζοι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὸ βέλτιστον τρέποι· ἐπαναχωρῶν δὲ καὶ δεικνὺς τὰ νῶτα, θρασύτητος μὲν καὶ ἀπειροκαλίας καὶ τόλμης τὸ μοχθηρὸν πᾶν ἂν ἀπέπλησε, τὸ δὲ ἑαυτοῦ προΐεται.

Ποῖ φεύγεις μετὰ νῶτα βαλὼν, κακὸς ὡς, ἐν ὁμίλῳ;

Μένε, καὶ ἵστασο, καὶ ἀνέχου τῶν βλημάτων, καὶ μηδὲν ἐκπλαγῇς· δειλὸν τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, κενὰ τὰ βλήματα, ἐπιόντα σε οὐδεὶς δέξεται, φεύγοντα πάντες βαλοῦσιν, ὡς τὸν Αἴαντα οἱ Τρῶες, ὡς τὸν Σωκράτην Ἀθηναῖοι ἔβαλον, καὶ οὐκ ἀπέσχοντο αὐτοῦ, πρὶν κατέβαλον. Πῶς ἂν οὖν τις βιώῃ ἀσφαλῶς ἐν μέσοις ὢν τοῖς πολεμίοις; οὐδὲν γὰρ πολεμιώτερον ἀνδρὸς ἀρετῇ μοχθηρίας ἀμφιλαφοῦς. Συνυποσταλεὶς, φησὶν ὁ Σωκράτης, ὑπὸ τειχίον, τοὺς ἄλλους δρῶν ζάλῃ καὶ ἀμηχανίᾳ κυκωμένους. Δεῖξον, ὦ Σώκρατες, ἀσφαλὲς τειχίον, ἔνθα στὰς ὑπερόψομαι τῶν βλημάτων· ἐὰν δέ μοι τοιοῦτον τειχίον λέγῃς, ᾧ καὶ σὺ ὑπεστάλης, δρῶ τὰ βλήματα, Ἀνύτους πολλοὺς, Μελήτους πολλούς· ἀλώσιμον τὸ τειχίον.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ'.

Ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος ἀμείνων τοῦ πρακτικοῦ.

1. Ἀλλ' εἰ μὲν δίκην ἐφεύγομεν, ἠχθόμεθα ἂν τῷ δικαστῇ μὴ παρέχοντι ἑκατέρῳ ἐκ τῆς ἴσης τὴν ἀπολογίαν, ἀλλ' ἐοικότι τυράννῳ μᾶλλον ἢ δικαστῇ· ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν ἐν δικαστηρίοις ψῆφος καὶ τύχη ἔξω τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν ἤθους καὶ τρόπου, κατήγορος δὲ λόγος λόγου, φίλος φίλου, ἐπὶ θήρᾳ τοῦ ἀληθοῦς γίγνεται γοῦν, καὶ δικαστηρίῳ τινὶ ἔοικεν ἡ τοιαύτη βάσανος· φέρε, δῶμεν τήμερον τὴν ἀπολογίαν τῷ ἑτέρῳ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῷ θεωρητικῷ, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐπὶ δικαστῶν καθισταμένῳ καὶ ἀποτεινομένῳ πρὸς τὴν γραφήν. Καὶ ἡ μὲν γραφὴ τοιάδε τις ἔστω, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω· Ἀδικεῖ Ἀναξαγόρας, γεγονὼς μὲν ἐν τῇ Κλαζομενίων γῇ καὶ πόλει, καὶ μετασχὼν ἱερῶν καὶ ὁσίων, καὶ νόμων, καὶ τροφῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν καὶ οἱ λοιποὶ Κλαζομένιοι, ἐπαναχωρῶν δὲ ὥσπερ ἐκ θηρίων, καὶ μήτε ταῖς ἐκκλησίαις ἀναμιγνύμενος, μήτε εἰς Διονύσια ἀπαντῶν, μήτε εἰς δικαστήρια, μήτε ἄλλοθι Κλαζομενίοις, ἀλλὰ αὐτῷ ἡ μὲν γῆ μηλόβοτος, ἡ δὲ ἑστία ἄοικος, διατελεῖ δὲ καθ' αὑτὸν τὴν θαυμαστὴν σοφίαν, ἄνω καὶ κάτω στρέφων καὶ διερευνώμενος.

2. Ἡ μὲν δὴ γραφὴ ταύτῃ ἐχέτω. Ἀπολογείσθω δὲ Ἀναξαγόρας ὧδέ πως· Ὅτι μὲν πολλοῦ δέω ἀδικεῖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζομένιοι, εὖ τοῦτο οἶδα· οὔτε γὰρ εἰς χρημάτων λόγον ἐπλημμελήσθέ τι ὑπ' ἐμοῦ, οὔτε τὸ ἐμαυτοῦ μέρος ἀδοξοτέραν ὑμῖν τὴν πόλιν ἐν τοῖς Ἕλλησι παρασκευάζω· ἔν τ' αὖ τοῖς πρὸς ἕκαστον

20. Ut illud prætermittam, posse virum bonum, si in agendo perseveret, nec retro eat, aut improbis cedat, et salutis sibi auctorem esse, et alios quoque in optima vita constituere; contra si cedat tergaque ostendat, haud dubie temeritatem insolentiamque atque audaciam improbis addere, propriam vero salutem prodere.

Quo fugis, ut timidus, verso inter prœlia tergo?

Mane, consiste, perfer ictus, timere cave: imbellis est hostium exercitus, ictus irriti: ultro si hostem petas, nemo impetum sustinebit tuum; si fugias, omnes unum hoc petent caput, sicut Ajacem Trojani, sicut Socratem Athenienses petebant, qui non prius desierunt, quam solo virum allisissent. Quomodo ergo secure aliquis in mediis vivet hostibus; quum præsertim nihil sit infestius virtuti hominum, quam improbitatis undique circumfusæ copia? In arcem te recipito, ait Socrates, unde reliquos jactari et palantes ire videas. Ostende nobis arcem aliquam tutam, o Socrates, in qua ictus possimus adversariorum contemnere: nam si qualis ea est, in quam temet ipse recepisti, talem mihi quoque ostendas, video unde peti possim; video Anytos multos, multos Melitos: expugnari potest hoc munimentum.

DISSERTATIO XXII.

Vitam contemplativam activæ præferendam esse.

1. Quid si coram judice nos accusaret aliquis, nonne graviter ferremus, si non ex æquo utrique nostrûm agendi potestatem judex faceret, sed tyrannum imitaretur potius? Quum autem calculi judiciorum et fortunæ longe a philosophica ratione et consuetudine absint, hoc tamen conveniat, quod et hic ratio rationi, amicus amico, veritatis inquirendæ studio adversetur; quum illud igitur cum judiciorum ratione hæc inquirendæ veritatis ratio commune habeat: age concedamus hodie defensionem alteri partium, alterique illorum hominum, quem contemplativa delectat vita, qui non aliter, ac si coram judicibus agendum esset, magna vi animi accusationem a se demoliatur. Sit autem hæc, aut simillima huic accusatio: Improbissime agit Anaxagoras, qui quum in Clazomeniorum urbe terraque vivat, iisdem sacris, cærimoniis, legibus, nutrimento, ceterisque omnibus, quibus reliqui Clazomenii, utatur; tamen ab iis, sicut a feris, se subducit, nec in concionibus inter illos apparet, neque in festis Liberi, neque in judiciis, aut ullo in loco cum civibus suis conspicitur; sed et agros suos ovibus depascendos domumque desertam relinquit, solusque secum præclaram illam, si diis placet, philosophiam sursum deorsumque ventilat et scrutatur.

2. Atque hæc quidem sit accusatio. Cui in hunc fere modum respondeat Anaxagoras: Equidem nihil minus objici mihi posse, o Clazomenii, quam ut ulla in re injuriam vobis faciam, id vero certo scio: nec enim fortunas unquam vestras præter jus et æquum imminui; tum autem ne obscurior per me inter Græcos vestra esset respublica, id vero

ὑμῶν συμβολαίοις ἀλυπότατον ἐμαυτὸν παρέχειν οἶμαι καὶ μέτριον· τῶν τε νόμων τῶν κειμένων, καὶ τῆς πολιτείας, ὑφ' ἧς κοσμούμεθα, οὐκ ἔστιν ὅτου ἐλάττω ἔχω λόγον. Λείπεται δὴ, εἰ μηδὲν ἀδικῶν ὑμᾶς ἐγὼ ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν ἐμαυτοῦ διαιτήμασι καὶ τῷ τοῦ βίου σχήματι, γνώμῃ ἔτι ἁμαρτάνω, τοῦ μὲν ἔχειν αἰτίαν, ὡς ἀδικῶ δημοσίᾳ τὴν πόλιν, ἀφεῖσθαί με, τυχεῖν δὲ εἰς τὰ ἐμαυτοῦ ἴδια διδασκάλων, ἀλλ' οὐ κατηγόρων. Φράσω δὴ πρὸς ὑμᾶς, οἷον τοὐμὸν πρᾶγμα ἐστὶν, οὐδὲν ὑποστειλάμενος, εἰ καὶ μέλλει γέλωτα ὀφλισκάνειν τὸ ἐνθύμημα τοὐμὸν ῥηθέν. Ἐγὼ γὰρ, ὅτι μέν ἐστι πολλοῦ ἄξιον δύναμις ἐν πόλει, καὶ κοινωνία βίου, καὶ ἔργων ἐπιφάνεια, καὶ χρῆσις πραγμάτων, σαφῶς οἶδα· εὖ γε μὴν ἐπίσταμαι ταυτὶ τὰ πολλοῦ ἄξια, μετὰ μὲν τρόπου ἀρετῆς καὶ καλοκαγαθίας, εἰς μέγα πάνυ συντελοῦντα τῷ σχόντι· εἰ δὲ μὴ, εἰς τοὐναντίον κατασμικύνοντα καὶ καταβάλλοντα, καὶ μηδὲ τὸ λαθεῖν τοῖς ἔχουσι, μοχθηροῖς οὖσι, παρεχόμενα. Ἐκλαμπρύνουσι γὰρ αἱ δυνάμεις τοὺς ἄνδρας· καθ' ὅσον δ' ἄν τις ἁμάρτῃ τοῦ καλοῦ, κατὰ τοσοῦτον αὐτοὺς ἐξήλεγξαν. Εἰ μὲν δή τις γνώμης ἔχοι καλῶς, τὴν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κτησάμενος, τῆς δυνάμεως ὤνατο· εἰ δὲ ταύτῃ ἐνδέων ἐπιθοῖτο οἷς αὕτη χρῆται, ἀνάγκη πολλὴ ἀμαθίᾳ τέχνης καὶ ἀπορίᾳ ὀργάνων σφαλῆναι τὸν χρώμενον. Ταῦτά τοι ἐννοῶν, ἡγούμην φροντιστέον εἶναί μοι μᾶλλον ἄλλου, μὴ λάθω, προσιὼν παρὰ δύναμιν τοῖς κοινοῖς, πταίων περὶ αὐτὰ καὶ σφαλλόμενος. Οὐδὲ γὰρ εἰ ἐν χορῷ ξυνᾴδειν ὑφ' ὑμῶν ἐταττόμην, ἠδίκουν ἄν, πρὶν ἔχειν φωνῆς ἐμμελῶς, οὐκ ἐθέλων ἐγκαταμίγνυσθαι τῷ χορῷ. Διά τοι ταῦτα τῆς μὲν γῆς, ὅπως μοι ἕξει καλῶς, ὀλίγα ἐφρόντιζον· κατεθέμην δὲ ἐμαυτὸν φέρων εἰς τοῦτον τὸν βίον, ἐξ οὗ τὸ εἰδέναι τῇ ψυχῇ παραγενόμενον, ὥσπερ φῶς ὀφθαλμοῖς, τὴν ἀσφάλειαν τῇ λοιπῇ πορείᾳ παρασκευάσει. Τοῦτό γε μὴν τὸ φῶς κτητόν ἐστιν, οὐχ οἷς τε λέγομεν Παναθηναίοις καὶ αἱ ὁδοὶ αἱ ἐπ' αὐτὴν τετμημέναι, οὐ λῆροι, οὐδὲ φλυαρίαι, οὐδ' ἐπιμέλειαι γεωργικαὶ, οὐδὲ ἀγοραῖοι σπουδαὶ, οὐδὲ δημώδεις κοινωνίαι· ἀλλ' ἀληθείας ἔρως, καὶ ἡ τῶν ὄντων θέα, καὶ ἡ περὶ ταῦτα φιλοτιμία. Ταύτῃ νομίσας ἰέναι δεῖν, εἱπόμην τοῖς ἄγουσι λόγοις, καὶ τὰ ἴχνη τῆς ὁδοῦ διεσκόπουν.

3. Καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ταύτῃ ἔχει· ὅτι δὲ καὶ περὶ ὑμᾶς τὰ ἄριστα καὶ τὰ δικαιότατα βουλεύομαι ταύτῃ ἰὼν, νῦν ἐρῶ. Τὰ γὰρ κοινὰ σώζεσθαι φιλεῖ, οὐκ ἐὰν τὰ τείχη ὑμῖν ἀραρότα ᾖ, οὐδὲ νεώσοικοι σωζόμενοι, οὐδὲ νῆες αὐταὶ πλέουσαι, οὐδέ γε στοαὶ, καὶ ἄλση, καὶ γυμνάσια, καὶ τεμένη, καὶ πομπεῖα (ταῦτα γὰρ δὴ εἰ καὶ μὴ οἱ πολέμιοι, μηδὲ πῦρ, μηδὲ ἄλλη τις συμφορὰ, ἀλλ' ὅ γε χρόνος λαβὼν οἰχήσεται)· τὸ δὲ σῶζον τὰς πόλεις ἡ ἁρμονία, καὶ ὁ τῆς πολιτείας κόσμος. Φημὶ κἀγώ. Ταῦτα δὲ ὑπὸ τῆς εὐνομίας γίγνεται, τὴν δὲ εὐνομίαν ἡ τῶν χρωμένων ἀρετὴ φυλάττει, τὴν δὲ ἀρετὴν διδάσκουσιν οἱ λόγοι, τοὺς δὲ λόγους ἡ ἄσκησις, τὴν δὲ ἄσκησιν ἡ ἀλήθεια, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἡ περὶ αὐτὴν σχολή. Οὐ

serio operam dedi : in negotiis porro et ea quæ cum singulis intercedit societate neque molestum ullo modo me opinor, vobis exhibeo, neque alium quam decet : nec leges, eaque, cujus ex præscripto vivimus, reipublicæ forma nulla ex parte a me contemnuntur. Superest ergo, si neque quotidiana hac mea consuetudine, neque vitæ institutæ ratione vos lædo, et tamen judicio falli videor; ut ab hoc saltem crimine, quo publice in urbem vestram injurius esse dicor, absolvar, nec accusatores, sed præceptores potius, qui privatim vitæ meæ consulant, a vobis impetrem. Quare statui nihil in tota causa mea vos celare, quamvis non dubitem vix sine risu argumentum meum vos audituros esse. Ego certe, quanta res sit præesse civitati, cum omnibus versari, luci hominum actiones suas consecrare, rerum usum subire, probe perspectum habeo : sed nec illud ignoro, quod hæc ipsa, quæ tam præclara sunt, si virtus accedat et probitas, sicut multum ei prosunt, qui præditus sit iis; ita, si secus, deprimunt contra et dejiciunt, neque vel hoc, ut improbitatem suam velare possit, permittunt. In aperto namque hominem constituunt munera publica : simul autem quantum a boni viri officio aliquis recedit, ita tantum ejus crimina omnium oculis exponunt. Quare si quis consilii dexteritate actionum suarum splendorem in tuto ponere scivit, huic multum prodest civilis potestas; qui vero mentis consiliique inops, quæ in ea requiruntur, aggreditur, eum necesse est præ ignorantia artis et instrumentorum inopia decipi, nec recte ea potestate uti. Hæc quum cogitarem, mihi id præcipue curandum esse putavi, ne ad imparatus ad rempublicam accederem, imprudens in administratione ejus lapsarem atque impingerem. Neque enim, si in choro a vobis constitutus essem, ut cum reliquis canerem, injuriam cuiquam facerem, si, priusquam vocem exercuissem satis, ab eo abstinerem. Propterea de agris meis, quo pacto eos recte colerem, non admodum sollicitus fui; sed hanc amplexus sum vitam, ex qua scientia animo, sicut lux oculis, accederet, et quicquid reliquum est itineris, tutum præstaret. Quæ certe lux non comparatur illis, quæ vulgo vocamus, Panathenaicis : neque viæ, quæ ad eam ducunt, nugæ sunt et ineptiæ, neque agricultura est, aut forenses curæ, aut popularia commercia; sed veritatis amor, naturæ contemplatio, et intenta circa eam studia. Quum hac igitur via mihi eundum putarem, eam rationem, quæ eo duceret, secutus sum, quæque in ea adhuc vestigia prisca restabant, diligenter observavi.

3. Et hæc quidem, quod ad institutum meum. Restat ut ostendam me hac via vobis quoque egregie pro officio consulere. Scitis salutem in eo verti reipublicæ, non si muri vobis firmiter ædificati sint, nec ut navalia stent tuta, nec ut naves ipsæ mare peragrent, nec ut sint porticus, luci, ut gymnasia, ut fana, ut vasa sacra (hæc enim, ut ab hostibus, ut ab igne aliaque simili calamitate tuta sint, tamen tempus consumet) : sed ut ipsa apte temperata, bene sit constituta : in hoc vertitur salus urbis. Fateor : et hoc bonæ leges efficiunt, bonas leges virtus civium conservat, virtutem parit eruditio, eruditionem exercitatio, exercitationem veritas, veritatem otium in ejus investigatione collocatum. Nec enim est profecto aliud, quo virtus

ίρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄργανον, ᾧ κτητὸν ἀρετὴ, λὴν ἀληθὴς λόγος, ὑφ' οὗ παροξύνεται ἡ ψυχὴ καὶ πυρεῖται, καὶ οὐκ εἰδυῖα μὲν μανθάνει, μαθοῦσα δὲ λάττει ἃ ἔμαθεν, φυλάττουσα δὲ χρῆται, χρωμένη οὐ σφάλλεται. Τοῦτο ἡ διατριβὴ, τοῦτο ἡ σχολὴ, θείας μελέτη, καὶ τέχνη βίου, καὶ ῥώμη λόγου, καὶ ρασκευὴ ψυχῆς, καὶ ἄσκησις καλοκαγαθίας. Εἰ ν οὖν ταῦτα ἐπ' οὐδὲν συντελεῖ τῶν καλῶν, ἢ συν- λοῦντά γε οὐ δεδίδακται οὐδὲ ἤσκηται, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ἔτυχε παραγιγνόμενα, σκηνὴ τὸ χρῆμα, εἰσαγγε- ις ἄξιον ὄντα φῆς. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐδεὶς φήσει, χ οὕτω μέμηνεν, ἀλήθειαν δὲ καὶ ὑγιῆ λόγον, καὶ ετὴν, καὶ γνῶσιν νόμου καὶ δίκης, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ιβεῖν, ἢ περὶ αὐτὰ πραγματευόμενον, οὐ μᾶλλον ἢ σκυτοτομικὰ μὴ περὶ αὐτὰ ἄγοντας σχολὴν, ἢ τὰ λκευτικὰ μὴ πρὸς τῷ βαύνῳ καὶ τῷ πυρὶ διημερεύον- ις, ἢ τὰ κυβερνητικὰ μὴ θαλαττουργοῦντας καὶ ναυ- λλομένους· πράττοντες μὲν ταῦτα ἀδικοῦμεν οὐδὲν, πολειπόμενοι δὲ αὐτῶν, καὶ μηλόβοτον ἐῶντες τὴν ψυχὴν καὶ ἄγονον, ἥμεν ἂν γραφῆς ἄξιοι καὶ εἰσαγγε- ίας. Ἐγὼ μὲν, ἃ νομίζω καὶ δίκαια ἅμα καὶ ἀλη- ῆ εἶναι, ἀπελογισάμην πρὸς ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Κλαζο- ένιοι· ἀξιῶ δὲ ὑμᾶς μὴ αὐτόθεν διενέγκαι τὴν ψῆφον, λλ' ἐπισχεῖν τὸ νῦν ἔχον, αὐτόπτας δὲ καὶ θεατὰς γε- μένους τῶν αὐτῶν ἐμοὶ, εἰ μέν τι χρηστὸν περιγί- νεσθαι δόξετε διδαχθέντες ἔργῳ, ἀφεῖναι τῆς γραφῆς· εἰ ὲ μὴ, τότε ὑμεῖς μὲν ψηφιεῖσθε τὰ ὑμῖν δοκοῦντα, μεῖς δὲ καὶ ὡς περὶ αὐτῶν καλῶς βουλευσόμεθα.

4. Ταῦτα λέγοντος καὶ ἀπολογιζομένου τοῦ Ἀναξα- όρου, γελάσονται, ὡς τὸ εἰκὸς, οἱ Κλαζομένιοι· οὐ ὰρ δὴ πιθανώτερός γε δόξει εἶναι τῆς γραφῆς, ἀληθῆ ὲ οὐδὲν ἧττον αὐτῷ λελέξεται, κἂν ἐκεῖνοι καταψη- ίσωνται. Εἰ δέ που τις οἷος δικαστοῦ χώραν ἔχειν ἢ κυάμῳ λαχὼν, ἀλλ', ἥπερ δὴ χειροτονία δικα- ῶν μόνη, αὐτῷ τῷ εἰδέναι· πρὸς τοῦτον οὐχ ὡς ἀδι- κῶν, οὐδ' ὡς φεύγων γραφὴν, ἀπολογεῖται, εἴτε Ἀνα- ξαγόρας ἐν Κλαζομεναῖς, εἴτε ἐν Ἐφέσῳ Ἡράκλειτος, ἴτε ἐν Σάμῳ Πυθαγόρας, εἴτε ἐν Ἀβδήροις Δημό- κριτος, εἴτε ἐν Κολοφῶνι Ξενοφάνης, εἴτε ἐν Ἐλέᾳ Παρμενίδης, εἴτε ἐν Ἀπολλωνίᾳ Διογένης, εἴτε τις ἄλ- λος τῶν δαιμονίων ἐκείνων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐξ ἰσοτιμίας ὑπωσὶ πείθων καὶ διαλεγόμενος, συνετὰ συνετοῖς λέ- γων, καὶ πιστὰ πιστοῖς, καὶ ἔνθεα ἐνθέοις· ὅτι τῇ ῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἔνειμε θεὸς δυνάμεις τρεῖς καὶ χώ- ας καὶ φύσεις, ὥσπερ τινα ἀθροίζων ξυνοίκησιν πό- λεως· ἧς τὸ μὲν ἄρχον καὶ προβουλευόμενον εἰς ἀκρό- πολιν ἀναγαγὼν, ἱδρύσας αὐτοῦ, πλέον οὐδὲν αὐτῷ ροσέταξε λογισμοῦ· τὸ δ' ἀκμάζον, καὶ πράττειν δει- ν, καὶ τελεσιουργεῖν ἱκανὸν τὰ βουλευθέντα, συν- μέ τε καὶ ξυνεκέρασε δι' ὑπηρεσίας προσταγμάτων ῇ βουλευτικῷ· τρίτον δ' αὖ, τὸ ἀργὸν τοῦτο πλῆ- ος, καὶ ἀκόλαστον, καὶ βάναυσον, καὶ μεστὸν μὲν θυμιῶν, μεστὸν δὲ ἐρώτων, μεστὸν δὲ ὕβρεως, στὸν δὲ ἡδονῶν παντοδαπῶν, τρίτην ἔχειν μοῖ-

retur, instrumentum, quam vera ratio, a qua exacuitur animus et accenditur; ita, quæ ignorat discit, quæ didicit conservat, quæ conservat ad usum confert, in usu non fallitur. Hæc est illa meditatio, hoc illud quod accusatis otium, veritatis studium, ars vitæ, rationis robur, animæ præparatio, probitatis exercitatio. Hæc si cuncta nihil ad virtutem honestamque conferunt vitam, aut si conferunt, non tamen institutione ad ea consequenda aut exercitatione opus est, si quidem temere et fortuito nobis contingunt; quod facimus res scenica est et inanis species, atque adeo delatione digna, ut vis. Quodsi nemo tam insanus est, ut hoc dicat; nemo, qui non fateatur veritatem rectamque rationem et virtutem, legum præterea justitiæque scientiam, non aliter quam multo circa ea studio comparari posse (sicut nullus sutor esse potest, qui non prius huic arti vacavit; nec ferrarius faber, qui non diu prius circa caminum et ignem hæsit; nec gubernator, qui nunquam navigavit, nunquam tractavit mare), nos quoque in neminem injurii sumus, dum hæc agimus: contra, si hæc negligerentur a nobis, nostrumque animum pro deserto jacere ac sterili pateremur, merito accusandi, merito deferendi in jus essemus. Et ego quidem, quæ vera simul et æqua esse existimo, vobis respondi, viri Clazomenii: a vobis autem peto, ne in præsenti quicquam statuatis; sed tantisper judicium differatis, dum eadem hæc studia mecum ipsi inspexeritis: e quibus si quam ad vos utilitatem redundare ipsa re experiemini, me ut absolvatis; sin minus, vos quidem, quod videbitur, judicabitis, ego vero ne sic quidem bono consilio ea in re destituar.

4. Orationem hanc defensionemque Anaxagoræ, ut verisimile est, ridebunt Clazomenii; nec enim magis credendus esse videbitur, quam accusatores: nihilominus tamen, vel damnatus ab illis, vera dixisse censendus est. Si quis vero judex sedere possit, quem non faba creaverit, sed scientia, quæ sola est legitima judicis creatio; apud hunc vel idem ille Anaxagoras Clazomenis, vel Ephesi Heraclitus, vel in Samo Pythagoras, vel Abderis Democritus, vel Colophone Xenophanes, vel Eleæ Parmenides, vel Apolloniæ Diogenes, aliusve aliquis ex divinis illis viris, non sicut noxii solent, aut rei, causam suam aget; sed ex æquo, ut res fert, orabit; sapientibus rationibus apud sapientem, veris apud verum, divinis apud divinum judicem utetur; his nimirum: Triplicem animæ humanæ facultatem deus immortalis tribuit, triplicemque sedem et naturam; non aliter quam si una in urbe diversos congregasset homines: quarum primam, cui imperium, cui prudentiam tribuit, in ipsa arce locavit ac constituit, neque illi aliud præter munus assignavit rationis: alteram, cui vigorem quendam externum concessit et efficaciam, quæ in actione eorum, quæ jam deliberata sunt, versatur, ut promptius priori illi, quæ deliberat, morem gereret, cum ea conjunxit et quasi connexuit; tertiam vero, quæ nihil aliud est, quam iners quædam, intemperans, illiberalis multitudo, quæ cupiditatibus, amoribus, petulantia, voluptate non una diffluit, tertio loco constituit; quam vere possis segnem,

ραν, οἷον δῆμόν τινα ἀργὸν, καὶ πολύφωνον, καὶ πολυπαθῆ, καὶ ἔμπληκτον. Ταύτῃ δὴ νενεμημένης τῆς ψυχῆς, τῇ οἰκονομίᾳ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συντάξεως στάσις ἐγγίγνεσθαι φιλεῖ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐν πόλεσι πάθος. Ὧν ἡ μὲν εὐδαίμων πόλις βασιλεύεται, τῶν ἄλλων μερῶν εἰκόντων, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον, τῷ δυναμένῳ καὶ πεφυκότι ἐξηγεῖσθαι. Ἡ δὲ ταύτης ἐλλιπεστέρα κατ' εὐδαιμονίαν πόλις, ἀριστοκρατίαν ὀνομάζουσα τὴν τῶν ἐν δυνάμει ξυνεληλυθότων ἀρχὴν, ἐλάττων μέν ἐστι βασιλευομένης, κρείττων δὲ δημοκρατουμένης, ἰσχυρὰ μέν τις καὶ πρακτικὴ, κατὰ τὴν Λακωνικὴν, ἢ Κρητικὴν, ἢ Μαντινικὴν, ἢ Πελληνικὴν, ἢ Θετταλικὴν πολιτείαν ἱσταμένη, φιλότιμος δὲ ἄγαν καὶ φιλόνεικος, καὶ δύσερις, καὶ πολυπράγμων, καὶ ἱππικὴ, καὶ θαρσαλέα. Τρίτον δ' αὖ πολιτείας γένος, ᾗ ὄνομα μὲν εὔφημον δημοκρατία, τὸ δὲ ἀληθὲς ὀχλοκρατία, κατὰ τὴν Ἀττικὴν, ἢ Συρακοσίαν, ἢ Μιλησίαν, ἤ τινα ἄλλην πλήθους ἰσχὺν, πολύφωνόν τε καὶ ἀκόλαστον καὶ παντοδαπόν.

5. Τριῶν δὴ πολιτειῶν τρία ταῦτα μιμήματα βίων ἴδοις ἂν ἐν ἀνθρώπου ψυχῇ· κατὰ μὲν τὸ βουλευτικὸν καὶ ἀρχικὸν καὶ ἐκποδὼν τῇ πράξει τε καὶ χειρουργίᾳ, τὸ θεωρητικὸν ψυχῆς γένος· τὸ δὲ πρακτικὸν, δεύτερον δευτέρως τιμώμενόν τε καὶ δοκιμαζόμενον· τήν τε ἐν ἀνδρὶ δημοκρατίαν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· πολὺ γὰρ τὸ τῆς πολιτείας τοῦτο γένος ἐπινέμεται πᾶσαν ψυχήν. Καὶ τοῦτο μὲν ἐατέον καὶ ἀποχειροτονητέον τοῦ ἀρίστου· θεωρίαν δὲ πράξει παραβαλλομένην, ἑκατέραν τυγχάνουσαν τοῦ καλοῦ, τὴν μὲν θεωρίαν κατὰ τὴν γνῶσιν, τὴν δὲ πρᾶξιν κατὰ τὴν ἀρετὴν, ποτέραν προτιμητέον; Ἀποκρίνεται ὁ λόγος, ὅτι εἰ μὲν κατὰ τὴν χρείαν αὐτὴν ἱστάμεθα, προτιμητέον τὴν πρᾶξιν· εἰ δὲ κατὰ τὴν αἰτίαν τοῦ γενομένου καλῶς, προτιμητέον τὴν θεωρίαν. Ὥστε καὶ σπονδὰς ἑκατέρῳ σπεισάμενοι, νείμωμεν τὰς δυνάμεις καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βίου τοῖς ἀνδράσιν ἢ κατὰ φύσιν, ἢ καθ' ἡλικίαν, ἢ κατὰ τύχην. Καὶ γὰρ φύσει διαφέρει ἕτερος ἑτέρου· ὁ μὲν ἐν πράξει ἐξασθενῶν, εὐχερὴς δέ τις ὢν κατὰ τὴν ψυχὴν πρὸς θεωρίαν· ὁ δὲ ἐν μὲν θεωρίᾳ καματηρὸς ὤν, πράττειν δὲ ἐρρωμένος. Διίστησι δὲ καὶ ἡλικία τοὺς ἄνδρας· νεότητος μὲν γὰρ ἡ πρᾶξις· Ὅμηρος λέγει, κἀγὼ πείθομαι,

Νέῳ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν.

Νέος μὲν γὰρ ὢν ὁ φιλόσοφος πραττέτω, λεγέτω, πολιτευέσθω, στρατευέσθω, ἀρχέτω. Καὶ γὰρ οἱ Πλάτωνος ἐπὶ Σικελίαν δρόμοι καὶ πόνοι, καὶ περὶ Διώνα σπουδὴ, κατὰ τὴν ἀκμὴν ἐγίγνοντο τῆς ἡλικίας· γηράσαντα δ' αὐτὸν ὑπεδέξατο Ἀκαδημία, καὶ βαθεῖα σχολὴ, καὶ λόγοι καλοὶ, καὶ θεωρία ἄπταιστος, ἐν πολλῇ καὶ ἀμφιλαφεῖ ἀληθείᾳ κατατιθέμενον τὸ τοῦ βίου τέλος. Καὶ Ξενοφῶντα νεανιευόμενον μὲν ἐν τοῖς ἔργοις φιλῶ, γηράσκοντα δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἐπαινῶ. Διίστησι δὲ ἤδη καὶ τύχη· τὸν μὲν γὰρ δυνάμει καὶ πράξει ἀναγ-

multivocam, mutabilem, insanamque plebeculi
Ad hunc modum quum sit anima dispertita, in
nis totius coagmentatione recte disponenda, non a
in urbibus, oriri solet seditio. Jam ex urbibus
beatissima est, regio paret imperio, reliquaque
num ex præscripto divino ei cedit, qui et impera
et in hoc natus est. Quæ paullo minus beata est
rium summatum aliquot, penes quos præcipue
stas, aristocratiam vocat; quæ, ut regno cedit, it
statu melius est constituta, potens, rebusque ge
nea; qualis aut Laconicæ, aut Creticæ, aut M
aut Pellenicæ, aut Thessalicæ est constitutio reip
terum ambitiosa nimis, turbida, seditiosa, quæ et
satagat, et temerarie multa agat et audacter. Te
est, cui speciosum fecere nomen democratiam,
vera nihil sit, quam summa plebis infimæ potes
vel Attica, vel Syracusia, vel Milesia, aut si
multitudinis imperium, in se divisa est, int
inconstansque.

5. Tribus his reipublicæ formis tria in animo
spondent velut ex illis expressa vivendi genera: p
illi, unde consilia proficisci diximus, et qua in
quæ ab actione externa et operatione est remot
plativum: secundum genus tam hic, quam ibi,
dus honos tribuitur, activum est: at vero demo
venire in homine nullo negotio possumus; plu
hujus reipublicæ formæ vestigia per totam anim
sunt. Quod postremum in præsentia prete
quandoquidem de primo loco in certamen venire
Sed si activam cum contemplativa conferam
utraque bonum consequatur, altera per scienti
per virtutem; utram præferemus? Respondet ip
usum spectemus ex eoque solo dignitatem a
actionem præferendam esse; si causam rei ben
contemplativam. Quare melius alteram alteri
mus, si tam ipsius animæ potentias, quam vive
hominibus vel pro natura singulorum, vel pro
pro fortuna distinguemus. Primo enim non una
omnium hominum natura est: alius enim, infi
nique impar, ad contemplandum promptam ex
habet animam; alius contemplando cito defatiga
contra sufficit. Secundo ætas quoque non una
homines distinguit: juventuti enim convenit a
Homerus voluit, cui assentior, quum dixit,

Decet quodcumque juventu

Philosophus ergo, dum est juvenis, agat, dicat,
cam administret, militet, imperet. Nam et cre
tonis in Siciliam discursus, crebrique labores,
Dionis causa egit, in ipso ætatis flore acciderun
tem contra ejus Academia, profundum otium, pr
disciplinæ, atque inoffensa excepit contemplatio
denique atque amplo veritatis studio extremum
posuit. Ita Xenophontem amo, qui in actione ju
laudo, qui in sapientiæ contemplatione senecta
Postremo nec fortuna una eademque: alii enim

περιέβαλε, τὸν δὲ σχολῇ καὶ ἡσυχίᾳ προσηνεῖ· μὲν ἐπαινῶ ἐν τῷ ἀναγκαίῳ ἀνδριζόμενον, τὸν μακαρίζω καὶ ἐπαινῶ, μακαρίζω μὲν τῆς σχο- παινῶ δὲ τῆς ἱστορίας.

Ἀλλὰ τὸν μὲν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν α, ἵνα ἴδῃ τὴν Αἰγυπτίων γῆν, καὶ τοῦ Νείλου βολὰς, ἢ πυραμίδας ὑψηλὰς, ἢ ὄρνεις ξένους, ἢ ἢ τράγον, μακαρίζομεν τῆς θέας· κἂν ἐπὶ τὸν ν τις ἔλθῃ, κἂν τὸν Γάγγην ἴδῃ, κἄν τις αὐτό- ένηται Βαβυλῶνος κειμένης, ἢ τῶν ἐν Σάρδεσι ῶν, ἢ τῶν ἐν Ἰλίῳ τάφων, ἢ τῶν ἐν Ἑλλησπόν- ων· καὶ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα περαιοῦνται , ἢ ἐπὶ τὰς Ἀθήνησι τέχνας, ἢ ἐπὶ τοὺς Θήβησι , ἢ ἐπὶ τοὺς ἐν Ἄργει τόπους. Ὁμήρῳ δὲ καὶ εὺς σοφὸς διὰ πολλὴν πλάνην·

ῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Ὀδυσσέως θεάματα ἢ Θρᾷκες ἦσαν, ἢ Κίκονες οι, ἢ Κιμμέριοι οἱ ἀνήλιοι, ἢ Κύκλωπες οἱ ξε- ι, ἢ γυνὴ φαρμακὶς, ἢ τὰ ἐν Ἅιδου θεάματα, ίλα, ἢ Χάρυβδις, ἢ Ἀλκινόου κῆπος, ἢ ἡ Εὐ- αὐλή· πάντα θνητὰ, πάντα ἐφήμερα, πάντα :. Τὰ δὲ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρὸς θεάματα τῷ εἰ- Ὀνείρῳ νὴ Δί' ἐναργεῖ, καὶ πανταχοῦ περιφε- ι· οὗ τὸ μὲν σῶμα οὐδαμοῦ στέλλεται, ἡ δὲ ψυχὴ ιν ἐπὶ πᾶσαν γῆν, ἐκ γῆς ἐπ' οὐρανὸν, πᾶσαν ραιουμένη θάλατταν, πᾶσαν δὲ διερχομένη γῆν, δὲ ἀέρα διιπταμένη, συνθέουσα ἡλίῳ, συμπε- μένη σελήνῃ, συνδεδεμένη τῷ τῶν ἄλλων ἄστρων καὶ μονονουχὶ τῷ Διὶ συνοικονομοῦσα τὰ ὄντα στάττουσα. Ὦ στόλου μακαρίου, καὶ θεαμάτων καὶ ὀνείρων ἀληθινῶν.

actionumque necessariarum præbuit materiem; alii quietem otiumque lene indulsit: quorum alterum laudo, quod, ubi necesse est, virum se exhibeat; alterum et laudo et beatum judico: beatum otii causa judico, laudo scientiæ.

6. Etenim si quis modo ex Europa in Asiam trajicit, ut Ægypti situm, et Nili ostia, aut altissimam pyramidum molem, aut aves peregrinas, aut bovem videat, aut hircum; beatum propterea eum judicamus: item, si qui Istrum, aut Gangem spectatum abeunt; si qui Babylonis eversæ ruinas, aut Sardianos amnes, aut sepulchra Trojana, aut oram Hellesponti propriis usurpare oculis gestiunt; quam multæ ex Asia classes in Græciam, vel ad artes Atticas, vel ad iras Thebanas, vel ad Argivorum loca celebrata perlustranda trajiciunt! Homero Ulysses longi erroris causa sapiens vocatur, quod

Multorumque hominum mores lustrarat et urbes.

Et tamen quid Ulysses præter Thracas, barbarosque Ciconas, aut tenebricosos Cimmerios, aut mactatores advenarum Cyclopas, aut mulierem veneficam, infernasque imagines, aut Scyllam, Charybdinque, aut hortos Alcinoi, aut Eumæi stabulum lustrarat; quæ momentanea, caduca, fabulosa sunt omnia? Hominis vero philosophi spectacula cui comparabo? Somnio, mehercule, evidentissimo, in quo ubique circumferri nobis videmur: in quo quidem corpus eundem servat locum, animus vero exit per totam terram, e terra in cœlum fertur, mare universum circuit, universam humum pervagatur, universum aerem pervolitat; ubi cum sole currit una, cum luna circumfertur, cum cetero astrorum choro circumagitur, et propemodum cum Jove universa regit et ordinat. O peregrinationem beatam! o spectacula pulchra! o somnia verissima!

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

λῶς Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο.

Ἦλθεν εἰς Σπάρτην Συρακόσιος σοφιστὴς, οὐ ἦν Προδίκου καλλιλογίαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Ἱππίου γίαν, οὐδὲ κατὰ τὴν Γοργίου ῥητορείαν, οὐδὲ ἦν Θρασυμάχου ἀδικίαν, οὐδὲ κατ' ἄλλην πρα- αν λόγου παρεσκευασμένος· ἀλλ' ἦν τῷ Συρα- σοφιστῇ ἡ τέχνη αὐτὸ ἔργον, κεκραμένον ὁμοῦ ται ἡδονῇ. Τὰ γὰρ ὄψα καὶ τὰ σιτία ἡδυσμάτων ρίαις καὶ κράσεσι καὶ ποικιλίαις, καὶ τῇ διὰ ὁμιλίᾳ, αὐτὰ ἑαυτῶν προσφορώτατα εἶναι πα- κζε· καὶ ἦν πολὺ τὸ Μιθαίκου κλέος ἐν τοῖς ι κατὰ ὀψοποιίαν, ὥσπερ τὸ Φειδίου κατὰ κτουργίαν. Ἧκε δὴ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην οὗτος ὑναστεύουσαν τότε, ἐν ἀρχούσῃ τῇ πόλει καὶ ν γενναίαν περιβεβλημένη εὐελπις ὢν εὐδόκιμον κανεῖσθαι τὴν τέχνην. Τὸ δὲ ἦν ἄρα οὐ τοιοῦτον· ῶν Λακεδαιμονίων τὰ τέλη ἀνακαλεσάμενοι τὸν

DISSERTATIO XXIII.

An recte Homerum e republica sua dimiserit Plato.

1. Spartam olim veniebat Syracusanus quidam sophista, qui neque elegantiam dicendi cum Prodico, neque inanem garrulitatem cum Hippia, neque artificium orationis cum Gorgia, neque injustitiæ patrocinium profitebatur cum Thrasymacho, nec in ulla denique liberalium disciplinarum parte versabatur; contra vero tota Syracusii hujus sophistæ ars in ipsa actione, et quidem tali, quæ cum usu pariter quotidiano ac voluptate esset conjuncta, ponebatur. Obsonia quippe et cibos variis condimentis apte concinneque compositis, igni admotos gratiores, quam per se erant, efficiebat; ut propemodum non minor jam esset apud Græcos in hac arte gloria Mithæci, quam in statuaria Phidiæ. Spartam ergo se contulit bonus ille vir, quo tempore illa reliquis adhuc imperabat urbibus nobilemque illam suam integram servabat potentiam; huic urbi artem quam profitebatur gratissimam futuram sperans. Quæ spes eum vehementer frustrata est: magistratus namque Lacedæmonii statim ad

ἄνδρα, ἐκέλευον αὐτῷ ἐξιέναι τῆς Σπάρτης αὐτίκα μάλ' εἰς ἄλλην γῆν καὶ ἀνθρώπους ἄλλους (ἐφίεμεν γὰρ ὑπὸ τοῦ πονεῖν δεῖσθαι τροφῆς ἀναγκαίας μᾶλλον ἢ τεχνικῆς, καὶ τὰ σώματα ἔχειν ἀκολάκευτα καὶ ἁπλᾶ, καὶ μηδὲν ὀψοποιοῦ δεόμενα, οὐ μᾶλλον ἢ τὰ τῶν λεόντων), ἀπιέναι δὲ ἐκεῖσε, ἔνθα καὶ εἰκὸς τιμηθήσεσθαι αὐτῷ τὴν τέχνην, δι' ἡδονῆς καὶ χρείας τοὺς δημιουργοὺς αὐτῆς ἀσπαζομένων. Οὕτω Μίθαικος ἐξῆλθε Σπάρτης αὐτῇ τέχνῃ· παρεδέξαντο δὲ αὐτὸν οὐχ ἧττον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἡδονὴν ἀσπαζόμενοι, οὐ κατὰ τὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις ἀτιμίαν ὑπεριδόντες.

2. Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἄλλας παρακαλέσαι εἰκόνας τῷ παρόντι λόγῳ σεμνοτέρας τῆς Μιθαίκου τέχνης· Θηβαῖοι αὐλητικὴν ἐπιτηδεύουσι, καὶ ἔστιν ἡ δι' αὐλῶν μοῦσα ἐπιχώριος τοῖς Βοιωτοῖς· Ἀθηναῖοι λέγειν, καὶ ἐστὶν ἡ περὶ τοὺς λόγους σπουδὴ τέχνη Ἀττική· παιδεύματα Κρητικὰ θῆραι, ὀρειβασίαι, τοξεῖαι, δρόμοι· τὰ Θετταλικὰ ἱππικὴ, τὰ Κυρηναϊκὰ διφρεῖαι, τὰ Αἰτωλικὰ λῃστεῖαι· ἀκοντίζουσιν Ἀκαρνᾶνες, πελτάζουσι Θρᾶκες, νησιῶται πλέουσι. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ἐπιτηδεύματα ἄλλων πρὸς ἄλλους, νοθεύσεις τὰς τέχνας. Τί γὰρ δεῖ ἠπειρώταις νεῶν, ἢ ἀμούσοις αὐλῶν, ἢ ὀρείοις ἵππων, ἢ πεδιάδα οἰκοῦσι δρόμων, ἢ ὁπλίταις τόξων, ἢ τοξόταις ἀσπίδων; Ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα διεκληρώσαντο τὰς τέχνας οἱ τόποι, ἢ αἱ φύσεις τῶν χρωμένων, ἢ αἱ φιλίαι τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντων, καὶ οὐ ταὐτὰ ἑκάστοις, οὔτε πᾶσι τίμιον διότι ἐνίοις, οὔτε ἄτιμον τισὶν ὅτι μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ εὐδοκιμεῖ ἕκαστον κατὰ τὴν χρείαν τῶν λαβόντων· τί κωλύει τοὺς τῆς καλῆς ταύτης πόλεως πολίτας, οὓς Πλάτων θρεψάμενος τῷ λόγῳ ὑπὸ νόμοις ξένοις καὶ οὐ καθωμιλημένοις τῷ τῶν πολλῶν ἔθει κατῴκισεν, αὖθις αὖ λόγῳ ἔχειν καὶ τούτους ἐπιχώρια ἄττα αὐτῶν νόμιμά τε καὶ ἐπιτηδεύματα, ξυμπεφυκότα τῇ ἐκ παίδων τροφῇ, τιμώμενα μὲν αὐτοῖς κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν ἐκείνων, οὐκ ἀτιμαζόμενα δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπεὶ μὴ κἀκείνοις ἥρμοσεν; Εἰ μὲν γὰρ πόλιν πόλει παραβάλλοιμεν, καὶ πολιτείαν πολιτείᾳ, καὶ νόμους νόμοις, καὶ νομοθέτην νομοθέτῃ, καὶ τροφὴν τροφῇ· ἔχοι ἄν τινα ἡμῖν λόγον ἡ ἐξέτασις τοιάδε, διερευνωμένοις τὸ παρ' ἑκάστοις ἐνδέον· εἰ δέ τις μέρος τοῦ ὅλου ἀποτεμόμενος, καθ' αὑτὸ σκοποῖ διὰ μαρτύρων τῶν χρωμένων τούτῳ, ἢ μή· οὕτω γ' ἂν καὶ τὰ ἄλλα πάντα, οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, κατ' ἴσον ἂν τύχοι τιμῆς καὶ ἀτιμίας, καὶ διατελοῖ ἐν ἀμφισβητησίμῳ κρίσει πλανώμενα. Καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ, καὶ τὰ φάρμακα, καὶ τὰ διαιτήματα, καὶ τἄλλα ὅσα τῇ τῶν ἀνθρώπων χρείᾳ ἀνακέκραται, οὐ πᾶσιν ἑξῆς ὅμοια πάντα, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἤδη τὸν μὲν ἔβλαψε, τὸν δὲ ὤνησε, καὶ τὸν μὲν εὔφρανε, τὸν δὲ ἠνίασεν· ἕκαστον γὰρ τούτων ἡ χρεία, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ βίου ἕτερα ἑτέρῳ φαίνεσθαι ποιεῖ.

3. Οὕτω τοίνυν ἐχόντων τούτων, μεταβάντες αὖ περὶ Ὁμήρου σκοπῶμεν ἀδεκάστως μάλα, οὔθ' ὅστις Πλά-

se vocaverunt hominem, jusseruntque finibus suis eum aliamque in terram, populumque eum se conferre, quum probabile esset artem ejus honore prosecuturum, et voluptatem et usum antistites ejus amplexurum: se eum statuisse, si quo condimento cives egerent, non aliunde quam e labore esse mutuandum, ideoque necessario tantum cibo, non artificioso sibi opus esse; quippe quum in triendis corporibus nullis illecebris, sed potius simplicibus quadam victus uterentur, quæ non magis, quam leones corpora, egere condimentis existimabant. Ita Mithæcus cum arte sua Sparta excessit; nec tamen minus propter reliquis acceptus fuit Græcis, quorum pro voluptate et studio singuli amplexi sunt eum, non pro contemptu Lacædæmoniorum rejecerunt.

2. Quodsi et ab aliis videntur artibus non paullo, quam hæc Mithæci fuit, honestioribus exempla esse desumenda, scimus Thebanos tibiarum cantu delectari, et hanc eam quasi vernaculam esse Bœotis: Athenienses eloquentiæ operam dant, ut vere oratorium studium dici possit Attica: disciplina Cretensium est venari, montes sagittare, currere; Thessalorum studia equitare, Cyrenæorum sium aurigari, Ætolorum prædari; jaculo Acarnanes, pelta valent Thraces, insulani navigant. Quodsi aliorum ad alios transferas, perit natura atque usus singulorum. Quid enim navibus mediterraneo opus est; aut tibiis inflare eas nescit; aut equo, qui in montibus, aut cursu lis, qui in campestri terra habitat; aut arcu catapultis, aut sagittario clypeo? Sicut igitur in illis diversas diversa loci populique ingenia, aut diversa consuetudo amo suetudinis sortita sunt, nec eadem omnibus conveniunt; neque quicquam aut omnibus gratum, quibusdam est; aut quia non omnibus gratum, invisum busdam; sed pro usu hominum laudatur unumquodque vetat eos, qui tam præclaræ reipublicæ cives fuerint, quos in libris suis Plato sub novis legibus, et quæ cum vulgaribus commune habent, eduxit et in civitatem coegit, vicissim habere, per eandem fictionem, hos quoque consuetudines quasdam, leges et instituta, quibus a quibus innutriti sint ipsi, quæ ab ipsis in honore habeantur, usum proprium, neque apud alios, quibus ea non contemniant, contemnantur? Si enim urbem unam cum aut cum republica rempublicam, aut leges cum legibus, aut cum legislatore legislatorem, aut cum educationem educationem conferre nobis esset propositum; non sine re institui posset talis quæstio, ut exploremus quid in singulis. At vero si quis partem totius segregatam eamque seorsum intueatur, deque ea ex hominibus vel usi ea, vel non usi sunt, inquirat: ita fortasse possit, ut omnia, quibus utuntur homines, æque ab et infamia distent, nec decerni queat utrum alteri ferendum. Quippe et educationes, et remedia, et rationes, aliaque, quæ in quotidiano hominum usu, non omnibus eadem sunt prorsus; sed unum idemque huic conducit, illi nocet; huic jucundum molestum est: facile enim aut usus, aut occasio, institutum efficit, ut unumquodque horum aliud videatur.

3. Quæ quum ita sint, ad Homerum transeamus eo disquiramus quam justissime, non qui Platonem

αίρει ἀτιμάζων Ὅμηρον, οὔθ' ὅστις Ὅμηρον
ει μεμφόμενος Πλάτωνι· οὐ γὰρ διακεκλήρωται
πέσχισται ἑκάτερον θάτέρου· ἀλλ' ἔξεστί που
Πλάτωνος τιμᾶν, καὶ θαυμάζειν Ὅμηρον.
ι δὲ ὧδε· πόλιν οἰκίζει Πλάτων τῷ λόγῳ, οὐ
ἦν, οὐδὲ Δωρικὴν, οὐδὲ Πελοποννησίαν, οὐδὲ
ἦν, οὐδὲ μὰ Δί' Ἀττικήν· ἢ γὰρ ἂν τοιαύτην οἰ-
τόλιν, μὴ ὅτι Ὁμήρου ἂν ἐδεήθη μόνου, ἀλλὰ
ὸς Ὁμήρῳ Ἡσιόδου καὶ Ὀρφέως, καὶ εἴ τις
ταλαιὰ μοῦσα ποιητικὴ κατεπᾴδειν ἱκανὴ τὰς
ων ψυχὰς καὶ δημαγωγεῖν, καὶ ἡδονῇ συνήθει
ιάναι πράως ἀληθεῖς λόγους· ἀλλ' ἔστιν αὐτῷ
σις καὶ ἡ πολιτεία γιγνομένη λόγῳ, κατὰ τὸ
ατον μᾶλλον ἢ χρεωδέστατον· ὅνπερ τρόπον
ς τὰ ἀγάλματα τούτοις διαπλάττουσιν, οἳ πᾶν
ἑκάστου καλὸν συναγαγόντες, κατὰ τὴν τέχνην
ῶρων σωμάτων ἀθροίσαντες εἰς μίμησιν μίαν,
ἓν ὑγιὲς καὶ ἄρτιον καὶ ἡρμοσμένον αὐτὸ αὑτῷ
ταντο· καὶ οὐκ ἂν εὕρες σῶμα ἀκριβὲς κατὰ
ν ἀγάλματι ὅμοιον. Ὀρέγονται μὲν γὰρ αἱ τέ-
ῦ καλλίστου, αἱ δὲ ἐν ποσὶν ὁμιλίαι καὶ χρεῖαι
τονται τῶν τεχνῶν. Οἶμαι δὲ, εἰ καί τις ἦν ἐν
οις δύναμις πλαστικὴ σωμάτων σαρκίνων, ξυμ-
ντες ἂν οἱ δημιουργοὶ τὰς δυνάμεις ξυμμέτρως
ι πυρὸς, καὶ τῶν ὅσα τούτοις ἁρμοσθέντα τε
ολογήσαντα συνίστησι τὴν σωμάτων φύσιν,
αν ἄν, ὥς γε εἰκὸς, σῶμα ἀδεὲς φαρμάκου καὶ
ευμάτων καὶ διαιτημάτων ἰατρικῶν. Εἰ οὖν τις
τινὸς τῶν δημιουργῶν ἀκούσας νομοθετοῦντος
αὐτοῦ πλασθεῖσι τῷ λόγῳ· ὅτι ἄρα δεήσονται
ποκράτους ἰωμένου σφᾶς, ἀλλὰ χρὴ στέψαντας
ἄνδρα καὶ χρίσαντας μύρῳ ἀποπέμπειν παρ'
εὐδοκιμήσοντα ἐκεῖ ὅπου τὴν τέχνην παρακα-
σος· κᾶτα ἀγανακτοίη πρὸς αὐτὸν, ὡς ἀτιμά-
ἡν Ἀσκληπιοῦ καὶ τὴν Ἀσκληπιαδῶν τέχνην·
καταγέλαστος ἂν γίγνοιτο, αἰτίαν προσφέρων
κατὰ ἀτιμίαν παραιτουμένῳ ἰατρικὴν, ἀλλὰ
ιτὰ χρείαν δεομένῳ αὐτῆς, μήτε καθ' ἡδονὴν
μένῳ;

ύο γὰρ ὄντων τούτων, ὑφ' ὧν Ὅμηρος καὶ
ς καὶ ὅστις ἄλλος ἐν ἁρμονίᾳ ποιητικῇ εὐδόκι-
ιν, χρείας καὶ ἡδονῆς, κατ' οὐδέτερον αὐτοῖν
ια τὰ ἔπη τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ, οὔτε κατὰ
ίαν, οὔτε κατὰ τὴν ἡδονήν. Ἥ τε γὰρ χρεία
αται αὐτοῖς εἰς τροφὴν ἀκριβῆ καὶ ἀκούσματα
α, οὐδὲν αὐθαίρετον, οὐδὲ αὐτεξούσιον, οὐδὲ
δέξαιντο παρὰ μητέρων παῖδες ὑπὸ φήμης
πλασθέντα μῦθον. Οὐδὲν γὰρ εἰκῇ, οὐδὲ ἐκ τοῦ
ὄντος, οὔτε ἄκουσμα, οὔτε παίδευμα, οὔτε
παρέλθοι ἂν εἰς τοιαύτην πόλιν, ὥστε καὶ δεη-
Ὁμήρου, τὰς οὔσας περὶ θεῶν δόξας ἐμμελῶς
ὄντος, καὶ τρέποντος τὰς τῶν πολλῶν ψυχὰς
εινῆς φαντασίας εἰς ἔκπληξιν. Τοῦτο γάρ τοι
ποιητοῦ λόγος ἐμπεσὼν ἀκοαῖς τεθραμμέναις

rejiciant Homerum; nec qui Homerum mirentur, Platonem non ferant : non enim alterum ab altero divisum est et quasi separatum; quum simul et Platonis scripta colere, et mirari Homerum liceat. Id autem fiet hoc modo : civitatem contemplatione instituit Plato, non Creticam, neque quam aut Dores, aut Peloponnesii, aut Siculi, aut denique Athenienses incolerent : ita quippe si instituisset, non Homero tantum opus habuisset, sed cum hoc et Hesiodo et Orpheo et si qua præterea antiqua musa est, quæ juventutis animos suaviter mulcere ac delinire, et cum voluptate, quam quærunt juvenes, molliter miscere veritatem posset : sed, ut dixi, exemplum tantum civitatis, exemplum tantum rerum ejus publicarum ostendit; magis accuratum quam usui accommodatum. Idem quod statuarii nostri faciunt, qui quum e singulis corporibus, quæ in iis pulchra sunt, cogant et ex tam diversis in unam imaginem artis lege colligant, unam pulchritudinem, sanam, concinnam, partibus undique conspirantibus et congruis exprimunt : nam in rerum natura invenire non poteras corpus adeo exactum, ut imagini æquipararetur. Artes quippe absolute pulchrum quærunt, quum quotidianus usus longe minus accuratus sit. Quodsi quis hoc concederet hominibus, ut humanum corpus fabricare possent; dubium non est, ut equidem arbitror, quin terræ ignisque qualitates, cum aliis, quæ apte conjunctæ inter se et temperatæ humanum corpus constituunt, ita absolute miscerent novi illi artifices, ut nec remediis ullis, nec lenociniis, nec præscriptionibus medicis in victu illis opus esset. Jam si aliquis ex his artificibus unum audiret, qui leges præscriberet hominibus quos fecisse eum fingimus, et inter cetera hoc quoque : nihil illis ne Hippocratis quidem medicina opus fore, quare hominem lana coronatum (quod de Homero Plato dicit) unguentoque delibutum, ad alios mitterent; ibi enim locum et honorem habituram illius artem, ubi vocet morbus : si hæc, dico, audiret aliquis, nec æquo ferret animo, quod Æsculapii, quod Asclepiadarum artem contemneret; nonne oppido ridicule eum accusare videretur, qui artem medicam rejiceret, non quam contemneret, sed quam neque usui sibi nec voluptati esse posse sciret?

4. Quum enim sint duo, a quibus Homerus Hesiodusque et si qui alii a poetica celebrari solent harmonia, utilitas nimirum et voluptas; neutro horum ad rempublicam Platonis conferre eorum quicquam possunt carmina, nec utilitate, dico, nec voluptate. Nam utilitatem si spectes, tota ea in educatione accurata et salubribus ibi monitis consistit; quare neque ullam dicendi audiendique quæ velis libertatem aut licentiam admittit; nec ullam ibi fabulam ex matribus suis pueri hauriunt, quam ipsæ prius a rumore vano hauserunt. Nullum enim dictum, nulla disciplina, nulla delectatio temere et sine certa ratione eam intrat reipublicam; ne ergo ibi Homerum requiri putes, qui conceptas de diis opiniones cum quadam numerorum elegantia in majus tollit, humilesque et demissas vulgi cogitationes ad summam admirationem rapit. Hæc enim propria poetici sermonis vis est, ut male institutorum

κακῶς, περιβομβεῖν αὐτὰς, καὶ μὴ παρέχειν σχολὴν διαπιστεύειν τοῖς εἰκῇ θρυλουμένοις λόγοις· ἀλλ' εἰδέναι μὲν ὅτι ποιητικὴ πᾶσα αἰνίττεται, καταμαντεύεσθαι δὲ τῶν αἰνιγμάτων μεγαλοπρεπῶς, κατὰ τὴν θεῶν
5 δίκην. Ὁπόθεν δὲ ἐξελήλαται τὸ ταπεινὸν πᾶν καὶ τὸ ἠμελημένον, τί δεῖ ἐνταῦθα τοιούτου φαρμάκου; Τὸν Ἀνάχαρσιν ἐκεῖνον ἤρετο Ἕλλην ἀνὴρ, εἰ ἔστιν αὐλητικὴ ἐν Σκύθαις· ὁ δὲ, Οὐδὲ ἄμπελοι, ἔφη. Ἄλλη γὰρ ἄλλην παρακαλεῖ ἡδονὴν, καὶ ἐστὶ ξυμφυὲς τὸ χρῆμα,
10 καὶ ἄπαυστον, καὶ ἀέναον, ἐπειδὰν ἄρξηται ῥεῖν· καὶ μία μηχανὴ πρὸς σωτηρίαν, στῆσαι τὰς πηγὰς, καὶ ἀποφραξαι τὴν ἡδονῶν γένεσιν. Ἡ δὴ τοιαύτη πόλις, ἣν συνεστήσατο ὁ Πλάτων, ἄβατος ἡδονῇ καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων· ὥστε οὔτε εἰ ποιητικὴ παρασκευα-
15 στικὸν ἡδονῆς, εἰσδέξαιτο ἂν αὐτὴν, καὶ πολὺ μᾶλλον κατὰ τὴν χρείαν.

5. Ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις γενῶν οὐ λόγῳ μόνον πλαττόμεναι πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ γενόμεναι πολλαὶ καὶ πολιτευθεῖσαι ὑγιῶς, καὶ ξυνοικισθεῖ-
20 σαι νομίμως, ἀγνοοῦσι τὸν Ὅμηρον. Ὀψὲ μὲν γὰρ ἡ Σπάρτη ῥαψῳδεῖ, ὀψὲ δὲ καὶ ἡ Κρήτη, ὀψὲ δὲ καὶ τὸ Δωρικὸν ἐν Λιβύῃ γένος· ἐπαινοῦνται δὲ οὐκ ὀψὲ, ἀλλ' ἐκ παλαιᾶς ἀρετῆς. Τὰ δὲ τῶν βαρβάρων τί χρὴ λέγειν; σχολῇ γὰρ ἂν ἐκεῖνοι τὰ Ὁμήρου μάθοιεν, ἀλλ'
25 εὕροις ἂν ὅμως καὶ ἐν βαρβάροις ἀρετὴν ἀπεσχισμένην τῶν Ὁμήρου ἐπῶν· ἦ γὰρ ἂν καὶ τὸ τῶν ῥαψῳδῶν γένος τὸ ἀνοητότατον εὐδαιμόνει κατὰ τὴν συνουσίαν τῆς τέχνης· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. Καλὰ μὲν γὰρ τὰ Ὁμήρου ἔπη, καὶ ἐπῶν τὰ κάλλιστα, καὶ φανότατα, καὶ
30 ᾄδεσθαι Μούσαις πρέποντα· ἀλλ' οὐ πᾶσι καλὰ, οὐδὲ ἀεὶ καλά· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν μουσικῇ μελῶν εἷς νόμος, οὐδὲ εἷς χρόνος. Καλὸν μὲν ἐν πολέμῳ τὸ Ὄρθιον, καλὸν δὲ ἐν συμποσίῳ τὸ Παροίνιον, καὶ καλὸν μὲν Λακεδαιμονίοις τὸ Ἐμβατήριον, καλὸν δ' Ἀθηναίοις τὸ
35 Κύκλιον, καὶ καλὸν μὲν ἐν διώξει τὸ Ἐγκελευστικὸν, καλὸν δὲ ἐν φυγῇ τὸν Ἀνακλητικόν· ἡδεῖα μὲν πᾶσα μοῦσα, ἀλλὰ τὸ τῆς χρείας οὐχ ὅμοιον πᾶσιν. Ἂν τοίνυν καθ' ἡδονὴν κρίνῃς Ὅμηρον, δεινὰ δρᾷς· εἰσκυκλεῖς ποιητῶν χορὸν ἀκόλαστον καὶ βακχεύοντα, κρατοῦντα
40 ἡδονῇ τῆς Ὁμήρου ᾠδῆς. Ἀποχειροτονεῖς τῆς ἡδονῆς τὸν ἄνδρα; Ἡδὺς μὲν γὰρ, ἡδὺς, ἀλλὰ τὸ κάλλος ἀκμαιότερον τῆς ἡδονῆς, καὶ μὴ παρέχον σχολὴν εὐφραίνεσθαι, ἀλλὰ ἐπαινεῖν· ἀλλ' ἔπαινος σὺν ἡδονῇ μὲν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἡδονή. Εἰ δὲ καθ' ἡδονὴν τὰ Ὁμήρου
45 ἀσπαζόμεθα, ὡς αὐλήματα, ὡς κιθαρίσματα, ἐξελαύνεις Ὅμηρον οὐκ ἐκ τῶν Πλάτωνος τροφίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Λυκούργου, καὶ ἐκ τῶν Κρητικῶν, καὶ παντὸς χωρίου καὶ πάσης πόλεως, ὅπου μετὰ ἀρετῆς εὐδοκιμοῦσιν οἱ πόνοι.

hominum aures ita suo strepitu detineat occupet temere fusis fabulis dubitandi otium non detur omnia id quod res est cogitent, poetam omne scribere, atque ea ipsa ænigmata magnificentius bere, secundum dignitatem deorum. At vero i in qua nihil plebeium, nulli negligentiæ locus est remedio est opus? Græcus quidam ex Anach celeberrimo quæsisse dicitur, essentne tibiæ i ille, Nec vites, inquiebat. Voluptas enim alia al alia cum alia cohæret; quæ res quum semel fl nunquam desinit, nunquam inhiberi potest : nec lutem restat remedium, quam fontem ipsum sist voluptatis impedire. Talis igitur quum sit Pla blica, nullam oculorum auriumve delectationes ex quo sequitur, nec poeticen, si voluptatem pa rempublicam admissum iri; multo autem min tatem admitteretur.

5. Ut omittam multas exstitisse inter homin ginarias, sed veras respublicas, quæ et optime stitutæ optimisque uterentur legibus, quæ tame ignorarent. Nuper enim Sparta recitare versus nuper Cretes, nuper qui in Libya sunt Dores; omnes non nuper, sed antiquitus a virtute fuerunt. Nec enim de barbaris necesse est d non vereor ne versus Homeri didicisse putes; e tutem apud barbaros invenies, quam Homeri nime debent : quod nisi ita se haberet, beatissi tuum artis usum rhapsodi essent, quos omniu constat esse dementissimos; atqui longe aliter Pulchra sunt, fateor, Homeri poemata, longe pulcherrima, maximeque illustria, et revera Musis canantur; non tamen omnibus pulchra, semper; nec enim in musicis modulationibus est, nec unum tempus idoneum omnibus. bello id quod *Orthion* vocant; pulchrum in co *Paræmion* dicitur; pulchrum apud Lacedæm *Embaterion;* pulchrum apud Athenienses, q appellant; pulchrum ei, qui hostem insequitu *celeusticon;* pulchrum illi, qui fugit, quod vocant : jucunda est omnis ars musica, sed non i usus. Quodsi Homerum ex voluptate æstim cem facis : examen ingens lascivorum nobis que immittis poetarum, qui in hac quidem p sunt præferendi. Tun' suffragio tuo jucundita non concedis? Jucundus, fateor, jucundus es major ejus pulchritudo, quæ lectori non per lectetur, sed ut laudet tantum : laus autem ut c conjuncta est, ita non est ipsa voluptas. A in Homeri scriptis quam voluptatem amplecti biæ, ut in citharæ cantibus; jam non ex Pla alumnis, sed et ex Lycurgi, et Cretensium, gione et civitate Homerum exigis, ubi cum laudatur.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ'.

Τίς ἡ Σωκράτους ἐρωτική. Α.

1. Κορινθίῳ ἀνδρὶ, ὄνομα Αἰσχύλῳ, παῖς ἦν Ἀκταίων, μειράκιον Δωρικὸν, ὥρᾳ διαφέρον. Ἐρᾷ Ἀκταίωνος νεανίας Κορίνθιος, γένους τῶν Βακχιαδῶν· Βακχιάδαι δὲ Κορίνθου ἐδυνάστευον. Ὡς δὲ ἐσωφρόνει τὸ μειράκιον καὶ ὑπερεφρόνει ὑβριστοῦ ἐραστοῦ, ἐκώμασεν εἰς Ἀκταίωνος ὁ ἐραστὴς ὁμοῦ τοῖς Βακχιάδαις νεανίσκοις· οἱ θαρσοῦντες μέθῃ καὶ τυραννίδι καὶ ἔρωτι, εἰσπεσόντες εἰς τὸ δωμάτιον, οἱ μὲν ἐπειρῶντο ἀπάγειν, οἱ δὲ ἑκάτοι κατέχειν· σπώμενον τὸ μειράκιον ὑπ' ἀμφοῖν, μὴ διαφθείρεται ἐν χερσὶν αὐτῶν. Καὶ εἰκάσθη τὸ ἐν Κορίνθῳ τοῦτο πάθος τῷ Βοιωτίῳ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν τῶν μειρακίων, ἀπολομένου ἑκατέρου, τοῦ μὲν ὑπὸ κυνῶν ἐν θήρᾳ, τοῦ δὲ ὑπὸ ἐραστῶν ἐν μέθῃ. Περιάνδρῳ τῷ Ἀμβρακιώτῃ τυράννῳ παιδικὰ ἦν μειράκιον πολιτικὸν, ἅτε δὲ οὐ σὺν δίκῃ τὴν ὁμιλίαν συστησαμένῳ, ὕβρις ἦν τὸ χρῆμα, οὐκ ἔρως· θαρσῶν δὲ ὁ Περίανδρος ᾗ ἐξουσίᾳ, παροινεῖ εἰς τὸ μειράκιον. Ἡ δὲ παροινία αὕτη Περίανδρον μὲν ἔπαυσεν ὑβρίζοντα, τὸ δὲ μειράκιον ἐποίησεν ἐξ ἐρωμένου τυραννοκτόνον. Αὕτη δίκη ἀδίκων ἐρώτων.

2. Βούλει σοι λέγω καὶ τοῦ ἑτέρου τρόπου τῶν ἐρώντων τοῦ δικαίου μίαν γέ τινα ἢ δευτέραν εἰκόνα; Μειρακίῳ Ἀττικῷ δύο ἦσαν ἐρασταὶ, ἰδιώτης καὶ τύραννος· ὁ μὲν δίκαιος ἦν διὰ ἰσοτιμίαν, ὁ δὲ ἄδικος δι' ἐξουσίαν· ἀλλὰ τό γε μειράκιον ὄντως ἦν καλὸν καὶ ἐρᾶσθαι ἄξιον, ὥστε ὑπεριδὼν τοῦ τυράννου τὸν ἰδιώτην ἠσπάζετο. Ὁ δὲ ὑπ' ὀργῆς ἄλλα τε ἀμφοτέρους προὐπηλάκισε, καὶ ἀδελφὴν Ἁρμοδίου Παναθηναίοις ἤκουσαν ἐπὶ τὴν κομπὴν κανηφοροῦσαν ἐξήλασεν ἐπ' ἀτιμίᾳ. Διδόασι δίκην ἐκ τούτου Πεισιστρατίδαι, καὶ ἦρξεν ἐλευθερίας Ἀθηναίοις ὕβρις τυράννου, καὶ μειρακίου θάρσος, καὶ ἔρως δίκαιος, καὶ ἐραστοῦ ἀρετή. Ἐλευθεροῖ τὰς Θήβας Ἐπαμεινώνδας ἀπὸ Λακεδαιμονίων στρατηγήματι ἐρωτικῷ. Μειρακίων πολλῶν καλῶν ἐρασταὶ ἦσαν Θήβησι πολλοὶ νεανίαι· ὅπλα δοὺς Ἐπαμεινώνδας τοῖς ἐρασταῖς καὶ τοῖς ἐρωμένοις, συνέταξε λόχον ἱερὸν τοῦ ἔρωτος, δεινὸν καὶ ἄμαχον, καὶ συνασπίζοντα ἀκριβῶς, καὶ ἄῤῥηκτον· οἷον οὔτε ὁ Νέστωρ περὶ τὸ Ἴλιον συνεστήσατο, ὁ δεινότατος τῶν στρατηγῶν, οὔτε Ἡρακλεῖδαι περὶ Πελοπόννησον, οὔτε Πελοποννήσιοι περὶ τὴν Ἀττικήν. Ἔδει γὰρ ἕκαστον τῶν ἐραστῶν ἀριστεύειν, καὶ διὰ φιλοτιμίαν ἐν ὄψει τῶν παιδικῶν μαχόμενον, καὶ δι' ἀνάγκην ὑπερμαχοῦντα τῶν φιλτάτων. Ἦν δὲ καὶ τὰ μειράκια ἐφάμιλλα ταῖς ἀρεταῖς τοῖς ἐρασταῖς, ὥσπερ ἐν θήρᾳ σκύλακες συμπαραθέοντες τοῖς πρεσβυτέροις τῶν κυνῶν.

3. Τί δή μοι βούλεται ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Ἁρμόδιος, καὶ οἱ περὶ τοῦ ἀδίκου ἔρωτος λόγοι; Ὅτι πρᾶγμα διττὸν, τὸ μὲν ἀρετῆς ἐπίβολον, τὸ δὲ μοχθηρίᾳ συμπεφυκὸς, φωνῇ μιᾷ οἱ ἄνθρωποι ἐπονομάζοντες ἔρωτα, οὕτωσὶ καλοῦντες καὶ τὸν θεὸν καὶ τὴν νόσον,

DISSERTATIO XXIV.

De amatoria Socratis. I

1. Homini cuidam Corinthio, nomine Æschylo, delicatus erat Actæon, Doricus adolescens, admodum formosus. Hunc Actæonem deperire forte juvenis Corinthius cœpit, e Bacchiadarum genere, qui tum temporis Corinthi imperabant. Quum autem castus adolescens esset, amanteinque libidinosum negligeret, nocte quadam cum aliquot ejusdem familiæ juvenibus in domum Actæonis comessatum venit; ubi ebrietatis suæ et regiæ potestatis et amoris fiducia, in conclave irruunt et abducere adolescentem conantur, propinquis eum retinentibus, donec utrinque in diversa distractus miser adolescentulus in manibus eorum exspiravit. Quod Corinthiorum facinus cum altero illo cœpit conferri, quod in Bœotia, accidit, non alia de causa, quam quod idem utrique adolescenti nomen esset, quum alter in venatione a canibus, alter in vino discerptus esset ab amantibus. Periander, Ambraciotarum tyrannus, civis cujusdam filium in deliciis habebat, quo quum præter jus fasque abuteretur, fœda potius libido, quam amor dici debebat. Ergo Periander fretus potestate sua, contumeliose admodum adolescentem tractat; at ea res libidini ejus finem attulit, simulque adolescentem ex catamito tyrannicidam fecit. Talis plerumque pœna improbum amorem excipit.

2. Visne vicissim alterius amoris, qui legitimus est, unum et alterum tibi afferam exemplum? Adolescens quidam Atticus amatores habebat duos, privatum hominem et tyrannum; quorum alter vir probus erat, conditionis suæ memor; alter improbus, potentiæ fiducia; sed adolescens ille vere pulcher erat et amore dignus; quare tyrannum contempsit, privatum hominem amplexus est. Quare succensus ille, præter alias injurias queis utrumque affecit, sororem Harmodii, quæ Panathenæorum festo ad gerendum canistrum veniebat, cum ignominia ejecit. Hujus facinoris pœnam statim Pisistratidæ dedere, causaque Atheniensibus libertatis fuit contumeliosa tyranni libido, adolescentis audacia, probusque amor, et amatoris virtus. Epaminondas amatorio stratagemate Thebas in libertatem a Lacedæmoniis vindicavit. Erant Thebis multi pulchri adolescentuli, qui amabantur; multi pulchri juvenes, qui amabant: utrisque arma in manus Epaminondas dat, ex utrisque sacram cohortem instruit amatoriam, miræ virtutis planeque inexpugnabilem, accurate juncto et conferto agmine, perrumpi nesciam: qualem neque imperatorum sollertissimus Nestor in Trojano agro, neque in Peloponnesiaco Heraclidæ, neque in Attico instruxere Peloponnesii. Necesse enim fuit amatores singulos vel existimationis suæ causa, quod in oculis adolescentulorum pugnarent; vel necessitatis, quod singuli amicissimum defenderent, strenue rem gerere. Vehemens rursus æmulatio fortium gestorum adolescentulos pungebat, ut cum amatoribus sibi suis paria facerent, sicut in venatione catuli, qui cum majoribus canibus una currunt.

3. Quæ ergo causa est, cur Epaminondam adducam et Harmodium? cur de contrario amore agam? Ut intelligas rem duplicem, quarum altera virtutis particeps, altera cum improbitate conjuncta est, uno nomine amorem ab hominibus dici, eadem voce et deum significantibus, et morbum:

καλλωπίζονται μὲν οἱ μοχθηροὶ ἐρασταὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμωνυμίαν, ἀπιστοῦνται δὲ οἱ χρηστοὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον τοῦ πάθους. Ἀλλ' ὥσπερ εἰ τοὺς ἀργυρογνώμονας ἐξετάζειν ἔδει, ὁπότερος αὐτῶν γνωριστικὸς τοῦ δοκίμου καὶ μὴ, τὸν μὲν πρὸ τοῦ δοκίμου τὸ φαινόμενον ἀσπαζόμενον πόρρω πάνυ ἐτίθεμεν τῆς τέχνης, τὸν δὲ τἀληθῆ αὐτὰ γνωρίζοντα, τοῦτον καὶ συνιέναι αὐτῆς· ταύτῃ καὶ τὴν ἐρωτικὴν προσθῶμεν φέροντες, ὥσπερ τινὶ νομίσματι, τῇ τοῦ καλοῦ φύσει. Ἐὰν γὰρ τούτου τὸ μὲν ᾖ φαινόμενον καλὸν, οὐχ οὕτως ἔχον, τὸ δὲ καλὸν καὶ ὂν καὶ φαινόμενον· ἀνάγκη τοὺς μὲν τοῦ φαινομένου κάλλους καὶ μὴ ὄντος γλιχομένους νόθους τινὰς εἶναι καὶ κιβδήλους ἐραστὰς, τοὺς δὲ τοῦ καὶ ὄντος καὶ φαινομένου γνησίους ἐραστὰς κάλλους ἀληθινοῦ.

4. Εἶεν. Ἐπεὶ ταύτῃ βασανιστέον τε καὶ ἀθρητέον τὸν ἐρωτικὸν καὶ λόγον καὶ ἄνδρα, ἐπιτολμητέον τοι καὶ περὶ Σωκράτους ἐκλογίσασθαι, τί ἦν αὐτῷ ταυτὶ τὰ θρυλούμενα ἐν τοῖς λόγοις, ὁποῖα ἄττα φησὶ περὶ αὐτοῦ ἐκεῖνος· ὅτι ἐστὶ θεράπων τοῦ ἔρωτος, καὶ λευκὴ στάθμη πρὸς τοὺς καλοὺς, καὶ τὴν τέχνην δεινός. Ἀλλὰ καὶ διδασκάλους ἐπιγέγραπται τῆς τέχνης, Ἀσπασίαν τὴν Μιλησίαν, καὶ Διοτίμαν τὴν Μαντινικήν· καὶ μαθητὰς λαμβάνει τῆς τέχνης, Ἀλκιβιάδην τὸν γαυρότατον, καὶ Κριτόβουλον τὸν ὡραιότατον, καὶ Ἀγάθωνα τὸν ἁβρότατον, καὶ Φαῖδρον τὴν θείαν κεφαλὴν, καὶ Λύσιν τὸ μειράκιον, καὶ Χαρμίδην τὸν καλόν. Ἀποκρύπτεται δὲ οὐδὲν τῶν τοῦ ἔρωτος, οὔτε ἔργον, οὔτε πάθος, ἀλλὰ ἔοικε πάντα ἑξῆς παρρησιαζομένῳ· πηδᾶν μὲν αὐτῷ τὴν καρδίαν ἐπὶ Χαρμίδῃ καὶ ἰδίειν τὸ σῶμα, ἐπτοῆσθαι δὲ καὶ ἐνθουσιᾶν, καθάπερ τὰς Βάκχας, ἐπὶ Ἀλκιβιάδῃ· ἐπεστρέφθαι δὲ ἐπ' Αὐτόλυκον τὰ ὄμματα, ὥσπερ ἐν νυκτὶ ἐπὶ φέγγος. Πόλιν δὲ οἰκίζων ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τιθεὶς νόμους τοῖς ἀριστεῦσιν οὐ στέφανον οὐδὲ εἰκόνας, τὰς Ἑλληνικὰς φλυαρίας, δωρεῖται· ἀλλ' ἐξεῖναι φιλεῖν τῷ ἀρίστῳ, εἰ δή τινα ἂν θέλῃ, τῶν καλῶν. Ὦ τοῦ θαυμαστοῦ γέρως. Αὐτὸς δὲ δὴ τὸν ἔρωτα, ἀναπλάττων ἐπ' αὐτῷ μῦθον, οἷον καὶ εἶναι λέγει; αἰσχρὸν ἰδεῖν, καὶ πένητα, ἐγγυτάτω τῆς ἑαυτοῦ τύχης, ἀνυπόδητον, χαμαιεύνην, ἐπίβουλον, θηρευτικὸν, φαρμακέα, σοφιστὴν, γόητα, ἀτεχνῶς οἷα εἰς αὐτὸν Σωκράτην ἔσκωπτον ἐν Διονυσίοις οἱ κωμῳδοί. Ἔλεγε δὲ ταῦτα μόνον οὐκ ἐν μέσοις τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ οἴκοι καὶ δημοσίᾳ, ἐν συμποσίοις, ἐν Ἀκαδημίᾳ, ἐν Πειραιεῖ, ἐν ὁδῷ, ὑπὸ πλατάνῳ, ἐν Λυκείῳ. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἅπαντα ἀποποιεῖται εἰδέναι, καὶ τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους, καὶ τὰς περὶ θεῶν δόξας, καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα, ἐφ' οἷς οἱ σοφισταὶ ἐκόμων· τὴν δὲ ἐρωτικὴν τέχνην ὑποδὺς, ταύτης καὶ ἐπιστήμων εἶναι, καὶ πραγματεύεσθαι περὶ αὐτὴν ἔλεγε.

5. Τί βούλεται τῷ Σωκράτει ταυτὶ τὰ κομψὰ, εἴτε αἰνίγματα, εἴτε εἰρωνεύματα; Ἀποκρινάσθω ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους Πλάτων, ἢ Ξενοφῶν, ἢ Αἰσχίνης, ἤ τις ἄλλος τῶν ὁμοφώνων αὐτῷ. Ἐγὼ μὲν γὰρ θαυμάζω καὶ ἐκπλήττομαι, ὅπως τὰ μὲν Ὁμήρου ἔπη τῆς θαυ-

quo fit ut improbi amatores se efferant, quasi deo commune habeant, nomen videlicet; n contra boni, quia ambiguitas affectus illius imp quod faceremus, si duo nobis explorandi esse uter eorum probum numum calleat aut non cal namque, qui probo numo præferret eum, c tantum, nec esset, procul a scientia abesse alterum contra, qui ipsum verum intelligeret, concederemus : eodem modo scientiam ama pulchri natura, tanquam in numo quodam versari dicamus. Si enim pulchrum duplex alterum videtur esse nec est, alterum et vi necesse est eos, qui pulchrum illud ambiunt, nec est, spurios et adulterinos amatores esse illud quod et videtur et est, veros amatores e pulchrum amare.

4. Esto. Quando igitur una hæc sit exploran et de homine et de sermone amatorio sit judican mus et de Socrate rationes serere; ut sciamus, velint, quæ toties in disputationibus suis de s quum *amoris famulum se* vocat, quum *alba judicanda puerorum pulchritudine*, quum *a* vindicat *scientiam*. Immo etiam magistras huj suas agnoscit, Aspasiam Milesiam, et Diotim cen; ac discipulos ejusdem assumit, elatissimum et venustissimum Critobulum, et delicatissin nem, et *divinum* illud, ut vocat, *caput* Phæ lescentulum Lysin, et formosum illum Charmi ullam amatoriam aut actionem, aut affectum sed libere omnia ordine effundit : *Charmidis pitare sibi cor* dicit, *et sudare corpus; pe rere non secus, quam Bacchæ solent, am dis; ad Autolycum non aliter, quam noct aliquod, sibi conversos oculos.* Rursus in s optimis civibus constituit, republica quum præmia virtutis non coronas aut statuas, Græcorum, largitur; sed ut præstantissimo lic osculari adolescentulum, quem ipse voluerit. admirabile! Jam in fabula, quam de amore fin modo descripsit eum? turpem videlicet aspectu ejusdem fere fortunæ cujus ipse esset, discalce cubum, insidiatorem, qui semper venaretur a ficum, sophistam, præstigiatorem denique : ipsi Socrati Dionysiis objicere solebant poetæ hæc quidem propemodum in medio Græcorum et privatim et publice, in conviviis, in Acad ræeo, in via, sub platano dicebat sua, et in L quod reliquarum rerum negat se scire quicqua de virtute, nec quæ de diis traduntur, neque nique eorum, quæ cum fastu profitebantur sop tamen amatoriæ scientiæ nomen artemque sibi ea quotidie occupari se fatetur.

5. Quid sibi volunt istæ Socratis elegantiæ, si sive delusiones? Respondeat nobis pro Socrate Xenophon, vel Æschines, ejusve familiarium Ego certe miror et obstupesco, quum cogito, admirabili illa sua republica procul ab educatio

μαστῆς πολιτείας καὶ τροφῆς τῶν νέων ἀπεπέμψατο αὐτῷ Ὁμήρῳ, ἐρίῳ στεφανώσας τὸν ποιητὴν καὶ χρίσας μύρῳ, αἰτιασαμένος τὴν παρρησίαν τῶν ἐπῶν· ὅτι ὁ Ζεὺς πεποίηται αὐτῷ τῇ Ἥρᾳ μισγόμενος ἐν τῇ Ἰδῃ, νεφέλης αὐτοὺς καλυπτούσης ἀθανάτου, καὶ Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης συνουσία, καὶ Ἡφαίστου δεσμὰ, καὶ θεοὶ πίνοντες, καὶ γελῶντες θεοὶ ἄσβεστον γέλωτα, καὶ Ἀπόλλων φεύγων, καὶ Ἀχιλλεὺς διώκων,

Αὐτὸς θνητὸς ἐών, θεὸν ἄμβροτον,

καὶ ὀδυρόμενοι θεοί·

Ὤμοι ἐγὼν, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν,

ὁ Ζεὺς λέγει· καὶ αὖθις αὖ,

Ὤμοι ἐγὼ δειλὴ, ὤμοι δυσαριστοτόκεια,

ἡ Θέτις λέγει· καὶ ὅσα ἄλλα ἐπὶ τούτοις Ὅμηρος μὲν ᾖνιξατο, Σωκράτης δὲ ἐμέμψατο· αὐτὸς δὲ ὁ Σωκράτης ὁ ἐραστὴς μὲν σοφίας, πενίας δὲ κρείττων, ἡδονῆς δὲ ἐχθρὸς, ἀληθείας δὲ φίλος, οὕτω σφαλεροὺς καὶ κινδυνώδεις λόγους ταῖς αὐτοῦ ὁμιλίαις ἀνεκέρασεν, ὥστε τὰ Ὁμήρου αἰνίγματα πόρρω πάνυ εἶναι τῆς αἰτίας, τοῖς ἐκείνου παραβαλλόμενα. Αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν περὶ τοῦ Διὸς τοιαῦτα ἀκούσας, καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τῆς Θέτιδος, καὶ τοῦ Ἡφαίστου, καταμαντεύεται τοῦ λόγου, ἃς φησὶ μὲν ταῦτα, ἕτερα δὲ αἰνίττεται· καὶ παρεὶς τῇ ἀκοῇ τὸ τερπνὸν, συναγωνίζεται τῷ ποιητῇ, καὶ συνεξαίρεται τῇ φαντασίᾳ, καὶ συναναπλάττει τὸν λόγον, ἀπιστῶν ὁμοῦ καὶ χαίρων τῇ τῆς μυθολογίας ἐξουσίᾳ. Ὁ δὲ Σωκράτης ἡμῖν ἐπ' ἀληθείᾳ διατεθρυλημένος, ἀσφαλέστερος ἐν οἷς αἰνίττεται, διὰ τὸ ἀξιόπιστον μὲν ἐν τοῖς λόγοις, δυνατὸν δὲ τῇ μιμήσει, ἀνόμοιον δ' ἐν τοῖς ἔργοις. Οὐδὲν γὰρ αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος ὁ Σωκράτης ὁρῶν τῷ σωφρονοῦντι, καὶ ὁ ἐκπληττόμενος τοὺς καλοὺς τῷ ἐλέγχοντι τοὺς ἄφρονας· ὁ Λυσίου τῶν ἐρωτικῶν ἀντίτεχνος, ὁ Κριτοβούλου ἁπτόμενος, ὁ ἀπὸ κυνηγεσίου τῆς Ἀλκιβιάδου ὥρας παραγινόμενος, ὁ Χαρμίδην τερπόμενος. Πῶς γὰρ ὅμοια ταῦτα φιλοσόφῳ βίῳ; οὐ τῇ πρὸς τὸν δῆμον παρρησίᾳ, οὐδὲ τῇ πρὸς τοὺς τυράννους ἐλευθερίᾳ, οὐδὲ τῇ ἐπὶ Δηλίῳ ἀριστείᾳ, οὐδὲ τῇ πρὸς τοὺς δικαστὰς ὑπεροψίᾳ, οὐδὲ τῇ ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ὁδῷ, οὐδὲ τῇ πρὸς τὸν θάνατον παρασκευῇ· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Εἰ μὲν γὰρ ἀληθῆ ταῦτα, εὐφημεῖν ἄξιον· εἰ δὲ αἰνίττεται δι' αἰσχρῶν ῥημάτων πράξεις καλὰς, δεινὸν καὶ σφαλερὸν τὸ χρῆμα. Τὸ γὰρ ὑποβαλεῖν αἰσχρῷ καλὸν, καὶ τὰ ὠφελοῦντα διὰ τῶν βλαπτόντων ἐπιδείκνυσθαι, οὐκ ὠφελεῖν βουλομένου ἔργον (τὸ γὰρ ὠφελοῦν φανές) ἀλλὰ βλάπτειν· πρόχειρον γὰρ τοῦτο. Ταῦτα οἶμαι Θρασύμαχον ἂν εἰπεῖν, ἢ Καλλίαν, ἢ Πῶλον, ἢ ὅστις ἄλλος τῇ Σωκράτους φιλοσοφίᾳ ἐπολέμει.

6. Φέρ' ἐπαμύνωμεν τῷ λόγῳ, μὴ κενὰ φλυαρῶμεν. εἰ δή μοι δοκῶ βούλεσθαι μὲν ταῦτα, δύνασθαι δὲ οὐ· χρὴ δὲ ὁμοῦ τῷ βούλεσθαι καὶ δύνασθαι. Ὧδε οὖν δράσωμεν περὶ ῥαστώνην τοιαύτην τῶν λόγων,

lana coronatum et unguento delibutum ablegasse Homerum cum suis carminibus, non aliam ob causam, quam licentiam illam, qua in poesi sua usus est: ut quum Jovem inducit, qui sub immortali nebula Junonem suam amplectitur in Ida monte; ut quum Martis Veneris que congressum, et Vulcani describit vincula; quum deorum compotationes, et effusos risus, quod Apollo fugiat, Achilles persequatur,

Mortali de stirpe, deum:

quod dii lamententur;

Hei mihi, Sarpedon, animi lux unica nostri,
occidit,

ait Juppiter; et rursus,

Hei mihi, cui natus pariter præstansque miserque,

Thetis dicit; et cetera, quæ ab Homero alia mente dicuntur, reprehenduntur a Socrate. Ipse tamen Socrates, ille philosophiæ amator, paupertatis contemptor, voluptatis inimicus, amicus veritatis, lubricos adeo periculososque disputationibus suis miscuit sermones, ut a crimine longissime absint fabulæ Homericæ, si cum illis conferantur. Statim enim quicumque ejusmodi vel de Jove, vel de Apolline, vel de Thetide, vel de Vulcano dicta audit, auguratur in his aliud verba dicere, aliud significari: itaque auribus voluptatem indulget, animo vero cum poeta certat, et imaginationem suam altius attollit, et ipse quoque quasi adjuvat figmentum, mythici conmenti licentiâ gaudens simul eidemque (ad verbum intellecto) diffidens. At vero Socrates, qui ubique a veritatis commendatur studio, magis periculosas fingit fabulas, quia persuadent ejus argumentationes, vim habet ipsius morata rerum expressio et pictura, vita autem ejus plane sibi dispar videtur. Quid enim dissimilius Socrate, quum de amore, et de temperantia loquitur? quum ad pulchrorum aspectum quasi percussus deficit, et libidinosos reprehendit? quum amatoriam Lysiæ orationem refutat, quum Critobulum tangit, quum Alcibiadis florem venatus redit, quum Charmidem obstupescit? Qui enim hæc sapientis vitam referant? non referunt ipsius præsentiam animi, qua populum; libertatem, qua reges tangit; neque virtutem, qua ad Delium hostes; magnitudinem animi, qua judices suos contemnit, neque supremum illud iter, quum carcerem intrat; aut denique illum animum quo se ad mortem parat: plurimum vero abest. Nam si hæc simpliciter dicit ut cogitat, taceo, ne quid gravius dicam; sin oratione turpi res honestas designat, mirum et periculosum hoc est. Neque enim honestum turpi velare, et ea quæ prosunt, sub iis quæ nocere possunt, abscondere, videtur ejus esse, qui prodesse vult (quippe quod prodesse potest, non apparet), sed qui nocere mavult, quod factu est facillimum. Hæc opinor Thrasymachum fuisse dicturum, aut Calliam [*Calliclem*], aut Polum, aut si quis præterea Socraticæ philosophiæ fuit adversarius.

6. Age ergo illis, ne nugemur quæ ad rem non conducunt, sic respondeamus: quamvis longe supra vires nostras sit hæc voluntas; quum voluntati adesse debeat facultas. Sic itaque agamus circa hanc Socratis negligentiam et secu-

οἷον καὶ οἱ εἰς τὰ δικαστήρια εἰσαγγελλόμενοι· οἱ κινδυνεύοντες οὐ περὶ τοῦ πράγματος ἀπολογοῦνται μόνον, ὑπὲρ ὅτου ἡ εἰσαγγελία ἐγένετο, ἀλλ' ἠρέμα εἰς ἄλλους ἀξιοχρεωτέρους τρέπουσι τὴν αἰτίαν, τῇ πρὸς ἐκείνους κοινωνίᾳ κατασμικρύνοντες τὰ αὐτῶν. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς περὶ Σωκράτους, εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ἔδρα ἢ μὴ, σκοπεῖν ἀναθησόμεθα σμικρὸν ὅσον, τὸ νῦν ἔχον, λέγωμεν δὲ ὡδὶ πρὸς τουτουσὶ τοὺς δεινοὺς κατηγόρους· ὅτι Ἡμῖν δοκεῖτε, ὦ ἄνδρες, ἀτοπώτεροι εἶναι συκοφάνται Ἀνύτου καὶ Μελήτου· ἐκεῖνοι μέν γε ἀδικεῖν γραψάμενοι Σωκράτην, καὶ τοὺς νέους διαφθείρειν, καὶ ὅτι μὲν Κριτίας ἐτυράννησε, τοῦτο ἀδικεῖν ἔλεγον τὸν Σωκράτην, καὶ ὅτι Ἀλκιβιάδης ἐξύβριζε, καὶ ὅτι τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖ, καὶ ὀμνύει τὴν πλάτανον καὶ τὸν κύνα· τῶν δὲ ἐρωτικῶν τῶν Σωκράτους ἀπέσχοντο καὶ οἱ δεινοὶ οὗτοι συκοφάνται. Ἀλλ' οὐδὲ Ἀριστοφάνης τὰ Σωκράτους ἐν Διονυσίοις κωμῳδῶν, ὁ δεινότατος τῶν κατηγόρων, ἐλοιδορήσατο τῷ ἔρωτι τοῦ Σωκράτους· καίτοι πένητα εἰπὼν, καὶ ἀδολέσχην, καὶ σοφιστὴν, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ κακῶς ἐρῶντα. Οὐ γὰρ ἦν, ὡς ἔοικε, τὸ πρᾶγμα οὔτε τοῖς συκοφάνταις, οὔτε τοῖς κωμῳδοῖς ἐπιλήψιμον.

7. Διὸ δὴ τὸ μὲν Ἀθηναίων θέατρον καὶ τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο διαπέφευγε, πρὸς τουτουσὶ δὲ τοὺς νυνὶ κατηγόρους (οὐ γάρ εἰσιν ἐκείνων ἀμαχώτεροι) διαγωνισώμεθα τὸ πρῶτον τῇδε· ὡς οὐκ ἴδιον Σωκράτους τὸ ἐρωτικὸν ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ μακρῷ πρεσβύτερον. Μάρτυρα δὲ αὐτὸν Σωκράτην παραστησώμεθα, ἐπαινοῦντα μὲν τὸ ἔργον καὶ θαυμάζοντα, ἐξομνύμενον δὲ αὐτοῦ τὴν εὕρεσιν. Ἐπιδειξαμένου γὰρ αὐτῷ τοῦ Μυρρινουσίου Φαίδρου λόγον ὑπὸ Λυσίου τοῦ Κεφάλου συγγεγραμμένον ἐρωτικὸν, οὐκ ἔφη θαυμάζειν, πλῆρες τὸ στῆθος ἔχων, ὥσπερ ἀγγεῖον, ἀλλοτρίων ναμάτων, ἧπου Σαπφοῦς τῆς καλῆς (οὕτω γὰρ αὐτὴν ὀνομάζων χαίρει διὰ τὴν ὥραν τῶν μελῶν, καίτοι μικρὰν οὖσαν καὶ μέλαιναν) ἢ Ἀνακρέοντος, φησὶ, τοῦ σοφοῦ. Τὸν δὲ ἐν τῷ Συμποσίῳ λόγον, εἰς ἔρωτα ἔπαινον, Μαντινικῇ γυναικὶ ἀνατίθησιν· ἀλλὰ εἴτε Μαντινικὴ, εἴτε καὶ Λεσβία τις ἦν ἡ τοῦ λόγου μήτηρ, πάντως γε οὐκ ἴδιοι τοῦ Σωκράτους ἐρωτικοὶ λόγοι, οὐδὲ πρώτου· θεασώμεθα γὰρ οὕτως ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξάμενοι.

8. Οὗτος γάρ μοι δοκεῖ πολυφωνότατος ὢν καὶ δεινὸς ὁμοῦ τοῖς καλοῖς τὰ αἰσχρὰ ἱστορεῖν, τὰ μὲν ὅπως ἔχωμεν, τὰ δὲ ὅπως φεύγωμεν, τὰ μὲν ἄλλα εὐήθως πάνυ καὶ ἀρχαίως ἐκδιδάσκειν, ἰᾶσθαι καὶ ἡνιοχεῖν καὶ τάττειν στράτευμα· ἐν νύσσῃ μὲν παραινῶν ἐγχριμφθῆναι τὸν ἐπὶ λαιᾷ ἵππον, κυκεῶ δὲ Πραμνίου διδοὺς τοῖς κάμνουσι, τοὺς δὲ κακοὺς ἐν μέσῳ τάττων τῶν ἀγαθῶν, καὶ τοὺς ἱππεῖς διακρίνων τῶν πεζῶν· ἢ γὰρ ἂν γέλωτα ὄφλοι τὰ σοφὰ ταῦτα τοῖς νῦν τακτικοῖς, καὶ ἰατροῖς, καὶ ἡνιόχοις· τὰ δὲ τοῦ ἔρωτος πάντα ἑξῆς δίεισι, καὶ ἔργα, καὶ ἡλικίας, καὶ εἴδη, καὶ πάθη, τὰ καλὰ, τὰ αἰσχρὰ, τὸν σώφρονα ἔρωτα, τὸν ἀκόλαστον, τὸν δίκαιον, τὸν ὑβριστὴν, τὸν ἐπιμανῆ, τὸν

ritatem in sermonibus de amore, quemadmodum sol judiciis rei; qui in periculo constituti, non de sola re qua in judicium vocantur, respondent; sed sensim in quorum major est auctoritas, culpam derivant, ut f a se commissum ita elevent, si tales in societatem ej nire ostendant. Ita nos quoque, rectene an contra hæ rit Socrates, inquirere aliquantum in præsenti differ ac hoc potius modo violentis illis accusatoribus resp mus: Videmini mihi, viri optimi, ineptius calumni cratem, quam aut Anytus aut Melitus: illi quippe c nonnulla quum Socrati objicerent, et quod juve corrumperet, et quod Critias tyrannum egerit, Alci contumeliose ageret, quod ex inferiore et improba r superiorem et probam faceret, quod postremo p tanum juraret, et canem: verum amatoriam Socrati tam graves fuerint calumniatores, accusare non sun Sed nec Aristophanes, asperrimus accusatorum ejus, Dionysiis omnia Socratis traduceret, in amorem tam ullum vibravit dicterium; quanquam pauperem eu cabat, et inepte garrulum, et sophistam, quidvis d potius, quam ut male amare eum diceret. Videtu hoc in eo supra calumniatorum omnium et comicorum reprehensionem.

7. Quare et theatrum Atheniensium et judicium temporis hæc accusatio prorsus effugit; in præsen men cum ævi hujus calumniatoribus, qui antiquis ill sunt validiores, nobis ita agendum erit, ut primo os mus iis, non fuisse amatoriam Socratis inventum, sed antiquius. Hujus rei testem age ipsum excitemus tem, qui quum admiretur artem et commendet, in nem tamen ejus ejuret. Quum enim Phædrus Myrrhi amatoriam Lysiæ Cephali filii orationem illi recitasset; se mirari talia, quum ipse, non secus ac dolium ali aliorum liquoribus plenum habeat pectus, ut puta *pu* illius Sapphus (sic enim a carminum pulchritudine amat, quum exigua alias fuerit et fusca) aut *sapientis* inquit, Anacreontis. Rursus illustrem in Convivio o nem, encomium amoris, Mantinicæ cuidam femin ptum fert; verum sive Mantinica fuerit, sive Lesbia orationis mater, certum est non proprios esse Socrati ab eo primo profectos sermones de amore. Quod ut reat, demonstrationis ab Homero initium faciamus.

8. Quo quum nemo majore copia et arte honesta, tenenda, turpia, quæ vitanda sunt, proposuisse videat venies tamen admodum simpliciter et antiqua rudit discipliuis versari reliquis; sicut quum de medicin aurigandi arte, de instruenda acie agit; equum sini metæ proxime admovendum esse monens, potionem mi e vino Pramnio ægris propinans, imbelles in medio tium locans, equitesque distinguens a peditibus: hæc præclara, si diis placet, nostri temporis tactici, me aurigæ, risu exciperent: at quando de amore agit, est quod non ordine describat, effectus, ætatem idoc species, affectiones, ejus honesta, turpia ejus, amore stum, amorem impudicum, amorem probum, amore bidinosum, amorem furiosum, amorem sedatum; u

πρᾶον· καὶ ἔστιν ἐν τοιούτοις οὐκέτι ἀρχαῖος, ἀλλὰ τεχνίτης δεινὸς,

Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν.

Αὐτίκα ἐν πρώτῳ λόγῳ ἐπὶ αἰχμαλώτῳ ἐρασταὶ δύο, ὁ μὲν θρασὺς καὶ ἐπιμανὴς, ὁ δὲ ἥμερος καὶ ἐμπαθής· ὁ μὲν ἀποφλογοῦται τὰ ὄμματα, καὶ λοιδορεῖται πᾶσι καὶ ἀπειλεῖ· ὁ δὲ ἀναχωρεῖ ἐφ' ἡσυχίας, καὶ δακρύει κείμενος, καὶ ἀλύει, καὶ ἀπελεύσεσθαι φησὶ, καὶ οὐκ ἀπεισιν. Ἄλλη εἰκὼν ἀκολάστου ἔρωτος· τοιοῦτος αὐτῷ ὁ Ἀλέξανδρος, οἷος ἐκ μάχης ἐπανιέναι εἰς τὸν θάλαμον καὶ ἀεὶ μοιχῷ ἐοικέναι. Ἔστιν αὐτῷ καὶ δίκαιος ἔρως παρ' ἀμφοῖν ἴσος, οἷον ὁ τῆς Ἀνδρομάχης καὶ τοῦ Ἕκτορος· ἡ μὲν πατέρα καὶ ἀδελφὸν καλεῖ τὸν ἄνδρα καὶ ἐραστὴν, καὶ πάντα δὴ τὰ φίλτατα ὀνόματα· ὁ δὲ οὔτε μητρὸς τοσουτονὶ αὐτῷ μέλειν, ὅσον ἐκείνης, λέγει. Ἔδειξε καὶ τὸν χαμαιεύνην ἔρωτα ἐπὶ τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διός· καὶ τὸν ὑβριστὴν ἐπὶ τῶν μνηστήρων· καὶ τὸν γόητα ἐπὶ τῆς Καλυψοῦς· καὶ τὸν φαρμακέα ἐπὶ τῆς Κίρκης· καὶ τὸν ἀνδρεῖον ἐπὶ τῷ Πατρόκλῳ, τὸν πόνῳ κτητὸν καὶ χρόνῳ, καὶ μέχρι θανάτου προερχόμενον, νέων καὶ καλῶν ἀμφοτέρων, καὶ σωφρόνων, τοῦ μὲν παιδεύοντος, τοῦ δὲ παιδευομένου· ὁ μὲν ἄχθεται, ὁ δὲ παραμυθεῖται· ὁ μὲν ᾄδει, ὁ δὲ ἀκροᾶται· ἐρωτικὸν δὲ καὶ τὸ τυχεῖν ἐθέλοντα ἐξουσίας πρὸς μάχην, δακρῦσαι ὡς οὐκ ἀνεξομένου τοῦ ἐραστοῦ· ὁ δὲ ἐφίησι, καὶ τοῖς αὐτοῦ ὅπλοις κοσμεῖ, καὶ βραδύνοντος περιδεῶς ἔχει, καὶ ἀποθανόντος ἀποθανεῖν ἐρᾷ, καὶ τὴν ὀργὴν κατατίθεται· ἐρωτικὰ δὲ καὶ τὰ ἐνύπνια, καὶ τὰ ὀνείρατα, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ τελευταῖον δῶρον ἤδη θαπτομένῳ ἡ κόμη. Ταῦτα μὲν τὰ Ὁμήρου ἐρωτικά.

9. Ἡσιόδῳ δὲ ἀείδουσιν αἱ Μοῦσαι τί ἄλλο ἢ γυναικῶν ἔρωτας καὶ ἀνδρῶν, καὶ ποταμῶν ἔρωτας καὶ * βασιλέων * καὶ φυτῶν; Τὸν δὲ Ἀρχιλόχου ἔρωτα (ὑβριστὴς γάρ) χαίρειν ἐῶ. Ὁ δὲ τῆς Λεσβίας (εἴ τοι χρὴ πρεσβύτερα τοῖς νέοις εἰκάσαι) τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ αὐτὸ, ἡ Σωκράτους τέχνη ἐρωτική; Δοκοῦσι γάρ μοι τὴν καθ' αὑτὸν ἑκάτερος φιλίαν, ἡ μὲν γυναικῶν, ὁ δὲ ἀρρένων, ἐπιτηδεῦσαι. Καὶ γὰρ πολλῶν ἐρᾶν ἔλεγον, καὶ ὑπὸ πάντων ἁλίσκεσθαι τῶν καλῶν· ὅ, τι γὰρ ἐκείνῳ Ἀλκιβιάδης καὶ Χαρμίδης καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Γυριννὼ καὶ Ἀτθὶς καὶ Ἀνακτορία· καὶ ὅ, τι περ Σωκράτει οἱ ἀντίτεχνοι, Πρόδικος καὶ Γοργίας καὶ Θρασύμαχος καὶ Πρωταγόρας, τοῦτο τῇ Σαπφοῖ Γοργὼ καὶ Ἀνδρομέδα· νῦν μὲν ἐπιτιμᾷ ταύταις, νῦν δὲ ἐλέγχει, καὶ εἰρωνεύεται αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ Σωκράτους. « Τὸν Ἴωνα χαίρειν, » φησὶν ὁ Σωκράτης· « Πολλά σοι τὰν Πολυανακτίδα παῖδα χαίρειν, » Σαπφὼ λέγει. Οὐ προσιέναι φησὶν ὁ Σωκράτης Ἀλκιβιάδῃ, ἐκ πολλοῦ ἐρῶν, πρὶν ἡγήσατο ἱκανὸν εἶναι πρὸς λόγους· « Σμικρά μοι παῖς ἔτι φαίνεο κοὐ χαρίεσσα, » Σαπφὼ λέγει. Κωμῳδεῖ σχῆμά που καὶ κατάκλισιν σοφιστοῦ· καὶ αὐτὴ, « Τίς δὲ ἀγροιῶτιν ἐπεμμένα στολήν. » Τὸν

ejusmodi rebus non amplius antiquitatem redoleat, sed artifex sit singularis, si compares

Quales nunc homines.

Ecce statim in principio operis amatores introducit duos, captivæ mulieris, quorum alter audax est et furiosus; alter lenior quidem, hujus tamen perturbationis haud immunis: alter ex oculis flammam jacit, omnibusque maledicit et minatur ordine; alter tacite recedit, humi lacrimans procumbit, et temere oberrat, discessurum denique se ait, quum tamen maneat. Alia est impudici amoris imago; quam in Paride Homerico habes, qui prælio se subducit, thalamum intrat, et ubique mœcho est similis. Invenies apud illum et castum amorem, qui utrimque mutuo respondet, quem in Hectore habes et Andromache; quæ viro suo et amatori Hectori patris fratrisque, et si qua præterea amicissima sunt, tribuit nomina; hic vicissim ne de matre quidem sua se tam sollicitum esse ait, quam de illa. Idem poeta ostendit etiam venereum amorem in concubitu Junonis et Jovis; et libidinosum in procis; illecebrosum in Calypsone; veneficum in Circe: virilem in Patroclo, labore et tempore partum, et ad mortem usque perdurantem, quorum uterque juvenis, uterque pulcher, uterque castus est; alter instruit, alter instruitur; alter dolet, solatur alter; alter canit, auscultat alter: in quibus affectum amatorium hoc quoque exprimit, quod quum pugnæ potestatem sibi optet Patroclus, lacrimet tanquam non impetraturus hoc ab amante, qui tamen et concedit illi et suis armis illum ornat; sed et cunctante eo metuit, et mortuo mori ipse quoque optat, iramque suam deponit: amatoriæ sunt et nocturnæ visiones ejus, et somnia, et lacrimæ illæ, donum postremo ultimum, quod sepulcro impendit, capillus. Hæc sunt amatoria Homeri.

9. Jam apud Hesiodum quid aliud Musæ canunt, quam virorum mulierumque amores, amores fluviorum [et animalium] et plantarum? Nam Archilochi amorem, qui sit impudicus et petulans, facile prætereo. Sapphus vero (si quidem antiquiora cum recentioribus conferre fas est) amor quid est aliud, quam hoc ipsum, amatoria ars Socratis? Videntur enim mihi uterque propriam sibi et convenientem sexui suo propensionem animi sequi, hic quum viros, illa quum mulieres amat. Uterque plurimos se amare fatetur, et ab omnibus formosis facillime capi: quod enim Alcibiades illi, et Charmides, et Phædrus; hoc Lesbiæ erat Gyrinno, Atthis, et Anactoria: et quod Socrati æmuli illi Prodicus, Gorgias, Thrasymachus et Protagoras; hoc Sapphoni Gorgo et Andromeda; interdum namque increpat illas, interdum arguit, et ubique urbana illa Socratis ipsa quoque utitur dissimulatione. *Ionem salvere jubeo,* ait Socrates; *Plurimum salvere Polyanactidæ filiam jubeo*, ait Sappho. Negat se Alcibiadem, quem diu ante amarat, priusquam e colloquiis suis fructum haurire posset, accedere velle Socrates; *Parva mihi adhuc puella videre, nec matura gratiæ,* ait Sappho. Ille habitum alicubi et discubitum sophistæ perstringit; hæc alicubi canit; *Quænam rustica tu-*

Ἔρωτα φησὶν ἡ Διοτίμα τῷ Σωκράτει, οὐ παῖδα, ἀλλὰ ἀκόλουθον τῆς Ἀφροδίτης καὶ θεράποντα εἶναι· λέγει που καὶ Σαπφοῖ ἡ Ἀφροδίτη ἐν ἄσματι, « Σύ τε καλὸς θεράπων Ἔρως. » Ἡ Διοτίμα λέγει, ὅτι θάλλει μὲν ἔρως εὐπορῶν, ἀποθνήσκει δὲ ἀπορῶν· τοῦτο ἐκείνη ξυλλαβοῦσα εἶπε, « γλυκύπικρον καὶ ἀλγεσίδωρον. » Τὸν ἔρωτα Σωκράτης σοφιστὴν λέγει· Σαπφὼ, « μυθοπλόκον. » Ἐκβακχεύεται ἐπὶ Φαίδρῳ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος· τῇ δὲ ὁ ἔρως « ἐτίναξε τὰς φρένας, ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρυσὶν ἐμπεσών. » Μέμφεται τῇ Ξανθίππῃ ὀδυρομένῃ, ὅτι ἀπέθνησκεν· ἡ δὲ τῇ θυγατρὶ, « Οὐ γὰρ θέμις ἐν μουσοπόλων οἰκίᾳ θρῆνον εἶναι, οὐκ ἄμμι πρέποι τάδε. » Ἡ δὲ τοῦ Τηΐου σοφιστοῦ τέχνη τοῦ αὐτοῦ ἤθους καὶ τρόπου· καὶ γὰρ πάντων ἐρᾷ τῶν καλῶν, καὶ ἐπαινεῖ πάντας· μεστὰ δὲ αὐτοῦ τὰ ἄσματα τῆς Σμέρδιος κόμης, καὶ τῶν Κλεοβούλου ὀφθαλμῶν, καὶ τῆς Βαθύλλου ὥρας. Ἀλλὰ κἀν τούτοις τὴν σωφροσύνην ὅρα· » Ἐραμαί τοι συνηβᾶν, φησὶ, χαρίεν γὰρ ἔχεις ἦθος· » καὶ αὖθις, « καλὸν εἶναι τῷ ἔρωτι τὰ δίκαια, » φησίν. Ἤδη δέ που καὶ τὴν τέχνην ἀπεκαλύψατο· « Ἐμὲ γὰρ λόγων εἵνεκα παῖδες ἂν φιλοῖεν· χαρίεντα μὲν γὰρ ᾄδω, χαρίεντα δ' οἶδα λέξαι. » Τοῦτο καὶ περὶ Σωκράτους Ἀλκιβιάδης ἔλεγεν, εἰκάζων αὐτοῦ τὴν χάριν τοῖς Ὀλύμπου καὶ Μαρσύου αὐλήμασι· Τίς ἂν, ὦ θεοὶ, μέμψαιτο ἐραστὴν τοιοῦτον πλὴν Τιμάρχου;

ΛΟΓΟΣ ΚΕ'.

Ἔτι περὶ ἔρωτος. Β.

1. Ἀναλαβόντες αὖθις αὖ τοὺς περὶ ἔρωτος λόγους, ὥσπερ ἀρχὴν μακρᾶς ὁδοῦ, μετ' ἀνάπαυλαν βαδίζωμεν ἐπὶ τὸ τέλος, ἡγεμόνας παρακαλέσαντες τοῦ ὁδοῦ Ἑρμῆν τὸν λόγιον, καὶ Πειθὼ, καὶ Χάριτας, καὶ τὸν Ἔρωτα αὐτόν. Οὐ γάρ τι σμικρὸν οὐδ' ὑπὲρ τῶν τυχόντων τὸ κινδύνευμα· παραθεῖ μὲν γὰρ τῇ λεωφόρῳ τοῦ περὶ ἔρωτος λόγου κρημνὸς βαθὺς, καὶ χρὴ δυοῖν θάτερον, ἢ καλῶς ἐρῶντας ἰέναι ἀσφαλῶς, ἢ ἐκτραπομένους τῆς ὁδοῦ κακῶς ἐρᾶν καὶ ἐνεχθῆναι κατὰ τοῦ κρημνοῦ. Τοῦτό τοι δείσας καὶ Σωκράτης ἐκεῖνος, εὑρὼν τὸ πάθος ἐνακμάζον τῇ τε ἄλλῃ Ἑλλάδι, καὶ πολὺ μάλιστα ταῖς Ἀθήναις, καὶ μεστὰ πάντα ἀδίκων ἐραστῶν καὶ μειρακίων ἐξηπατημένων, οἰκτείρας τοῦ πάθους ἑκατέραν τὴν ἀγέλην, καὶ μήτε παῦσαι δυνάμενος τὴν ὕβριν νόμῳ (οὐ γὰρ ἦν Λυκοῦργος, οὐδὲ Σόλων, οὐδὲ Κλεισθένης, οὐδέ τις ἄλλος τῶν [διὰ] δύναμιν ἀρχικὴν πιστευομένων ἐν τοῖς Ἕλλησι) μήτε δι' ἐξουσίας βιάσασθαι πρὸς τὰ κρείττω (Ἡρακλέους γὰρ αὐτοῖς πρὸς τοῦτο ἔδει, ἢ Θησέως, ἤ τινος ἄλλου σωφρονιστοῦ ἰσχυροῦ), μήτε πεῖσαι λόγῳ (ἀπειθὲς γὰρ χρῆμα ἐπιθυμία προσλαβοῦσα οἶστρον, καὶ προελθοῦσα ἐγγύτατα μανίᾳ)· οὕτω δὴ ὁ Σωκράτης τὸ μὲν ὑπεριδεῖν παντάπασι τῶν νεανίσκων καὶ τῶν μειρακίων οὐκ ἠνέσχετο οὐδὲ πρὸς τὴν σωτηρίαν

nica induta [deliniat]? Amorem memorat Di non filium, sed pedissequum esse Veneris apud Sapphonem alicubi Venus in carmine ait *cherrime famule, Amor.* Rursus Diotim amorem, quum abundat; mori, quum eget; conjungit, quum *amorem dulceamarum* ait *dare, sed molesta.* Socrates amorem s cat; Sappho *verborum architectum.* Ph *tanquam bacchico furore, concitari se* ait vero, *Amor mihi mentem,* inquit, *impulit, qui montanis incidit quercubus.* Socrate perstringit, lamentantem quod jamjam morit filiæ suæ scribit, *Nefas in Musæ cultoru ctum esse, neque id nobis sit dignum.* Sed stæ ars ejusdem indolis ejusdemque modi est mosos omnes amat, et laudat omnes : plenæ Smerdis comarum, et Cleobuli luminum, et Sed in his etiam vide mihi castitatem poeta *deliciari tecum,* inquit, *mire enim venustis* et rursus, *Pulchrum est in amore, quod* Sed et alicubi artem suam detexit : *Me, verborum meorum causa dilexerint; v iis cano, venusta possum dicere.* Idem cibiades dicebat, quum venustatem ejus cum syæque tibiis et cantu confert. Quis talem, o reprehendere possit præter Timarchum?

DISSERTATIO XXV.

Iterum de amore. II.

1. Resumamus iterum eandem de amore d tanquam magni itineris principium, et inte ad finem contendamus; quod ut fieri possit, bis advocabimus facundiæ præsidem Mercuri Gratias, ipsumque Amorem. Nec enim pa tamen, aut de re levi institutum : quandoqui viam rationum quæ de amore concipiuntur comitatur profundissimum; ut alterum neces recte ames, tutoque viam hanc absolvas; aut flectens secus ames, et in præceps feraris. timeret noster Socrates, videretque morbum aliis Græciæ partibus, tum præcipue Athe plenaque esse omnia amatoribus qui decipere tibus qui deciperentur, miseratus est in miserum hunc affectum; quumque rem ta lege vindicare non posset (neque enim Lycu Solon, aut Clisthenes, aut alius aliquis eor quibus Græci imperium in se permittunt), n meliorem frugem cogere posset (hoc enim vel set, vel Thesei, aut si quis alius robustu castigator), neque rationibus persuadere (qui difficilius persuaderi possit, quam libido, pr riis quibusdam agitata quam proxime ad furo Socrates igitur neque amatores negligendos sibi putavit, aut de salute eorum desperandum e

ἐξέκαμεν, ἐξεῦρε δὲ μηχανὴν ἑκουσίου ἀγωγῆς τινά.

Φράσω δὲ αὐτὴν κατὰ τοὺς τοῦ Φρυγὸς λόγους ὑπὸ πλάττων. Ποιμὴν ἀνὴρ καὶ μάγειρος ἐβάδιζον ὁμοῦ κοινὴν ὁδόν· ἰδόντες δὲ ἐκ ποίμνης ἄρνα εὐτραπελανώμενον, ἀπολειφθέντα τῶν συννόμων, ὤσαντο αὐτὸν ἅμφω. Ἦν ἄρα τότε ὁμόφωνα καὶ τὰ θηρία τοῖς ἀνθρώποις. Ἐρωτᾷ ὁ ἀμνὸς, τίς ὧν ἑκάτερος θέλει αὐτὸν μεταχειρίσασθαι καὶ ἄγειν. Ὡς δὲ ἐπύθετο τἀληθῆ αὐτὰ, τὴν ἀμφοῖν τέχνην, φέρων ἑαυτὸν ἐπιτρέπει τῷ ποιμένι· [λέγων πρὸς τὸν μάγειρον,] Σὺ μὲν γὰρ δήμιός τις εἶ καὶ μιαιφόνος τῆς ἀρνῶν ποίμνης, τούτῳ δὲ ἐξαρκέσει ἂν καλῶς τὰ ἡμέτερα ᾖ. Εἴκαζε, εἰ βούλει, κατὰ τὸν μῦθον, τοὺς μὲν ἐραστὰς ἐκείνους μαγείροις πολλοῖς, τὸν δὲ Σωκράτην ποιμένι ἑνὶ, τὰ δὲ μειράκια τὰ Ἀττικὰ θρέμμασι πλανωμένοις, ὁμοφώνοις ἀληθῶς, οὐ κατὰ τὴν ἐν τοῖς μύθοις ἐξουσίαν. Τί ἂν οὖν δράσαι ὁ ποιμὴν οὗτος ὁρῶν τοὺς δημίους τῆς τῶν μειρακίων ὥρας ἐφιεμένους καὶ δρόμῳ ἐπ' αὐτὴν ὠθουμένους; ἆρα ἀνέξεται καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγων στήσεται; οὕτω μὲν εἴη ἂν μιαιφονώτερος αὐτῶν τῶν δημίων. Οὐκοῦν θεύσεται, καὶ κοινωνήσει τοῦ δρόμου, καὶ διώξεται σὺν αὐτοῖς, οὐκ ἐπὶ τῇ ἴσῃ. Καί τις ἰδὼν τῶν ἀπείρων τῆς τέχνης καὶ τῆς αἰτίας τοῦ δρόμου, αὐτὸ ἐκεῖνο οἰήσεται, ἐπ' ὀλέθρῳ καὶ τοῦτον θεῖν· ἐὰν δὲ ἀναμείνῃ τὸ τέλος, ἐπαινέσεται τὸν δρόμον, καὶ μιμήσεται τὴν σπουδὴν, καὶ θαυμάσει τὸν θηρευτὴν, μακαρίσει τὴν ἄγραν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης ἐρᾶν ἔλεγε, καὶ πάντων ἐρᾶν· καὶ ἐκοινώνει τοῦ δρόμου, καὶ ἐδίωκε τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς συνεραστὰς ἔφθανε, καὶ τοὺς δημίους ὑπετέμνετο. Καὶ γὰρ ἦν αὐτῶν καὶ πονεῖν ἱκανώτερος, καὶ ἐρᾶν δεινότερος, καὶ λαμβάνειν εὐστοχώτερος· καὶ πάνυ εἰκότως. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ὁ ἔρως ἦν ὄνομα ἐπιθυμίας ἐν ἡδοναῖς πλανώμενον, ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ ἄνθος σώματος ἐρχόμενον εἰς ὀφθαλμοὺς, καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ῥέον· ὁδοὶ γὰρ πάλλους οἱ ὀφθαλμοί· τῷ δὲ Σωκράτει ὁ ἔρως ἦν κατὰ μὲν τὴν σπουδὴν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος, κατὰ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν διαφέρων, κατὰ δὲ τὴν ἡδονὴν σωφρονέστερος, κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν εὐστοχώτερος, ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ ψυχῆς ἄνθος ἐν σώματι διαφαινόμενον. Οἷον εἰ ξυνείης καὶ ποταμοῦ κάλλος λειμῶνι ἐπιρρέον, καλὰ μὲν τὰ ἐν αὐτῷ ἄνθη, λαμπρυνόμενα δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν ὄψιν· τοῦτο δύναται καὶ ψυχῆς ἄνθος ἐμπεφυτευμένον σώματι καλῷ, ἐκλαμπρύνεται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐκλάμπει, καὶ διαφαίνεται. Καὶ ἔστι σωμάτων ὥρα οὐδὲν, ἄλλο, ἢ μελλούσης ἀρετῆς ἄνθος, καὶ οἱονεὶ προοίμιον πάλλους ὡραιοτέρου. Ὥσπερ γὰρ τοῦ ἡλίου προανίσχει τις αὐγὴ ὑπὲρ ἄκρων ὀρῶν, ἀγαπητὸν ὀφθαλμοῖς θέαμα διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος· οὕτω καὶ τῆς λαμπρᾶς ψυχῆς προανίσχει τις ὥρα ὑπὲρ ἄκρων τῶν σωμάτων, ἀγαπητὸν φιλοσόφοις θέαμα διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος.

2. Ἀλλὰ Θετταλὸς μὲν ἀγαπήσει πωλίον, καὶ Αἰ-

vit ergo artem hujusmodi, quæ eorum animos sponte et lubentes duceret.

2. Eam autem ego exponam per apologum in morem Phrygii senis confictum. Pastor quidam et lanio simul carpebant eandem viam : inter eundum evenit ut agnum pinguissimum seorsum a grege suo viderent aberrantem : accurrit uterque. Agnus ergo (nam tum temporis humano more bruta etiam loquebantur) interrogat quis uterque eorum esset, et uter vellet ipsum prehendere ac ducere. Ubi, quod res erat, cognovit, artem utriusque, pastori se tradit : lanioni contra, Tu vero, inquit, carnifex es, gregisque nostri crudelis mactator; huic vero egregie sufficiet nostra vita. Confer, si placet, ex præscripto hujus fabulæ amatores illos cum multis lanionibus; Socratem cum pastore uno; adolescentulos Atticos cum pecoribus, quæ a grege suo aberrant; nam et hi eodem more inter se loquuntur, revera tamen, neque pro fabularum licentia. Quid ergo facturus est hic pastor, quum carnifices illos formæ insidiari adolescentulorum videbit magnoque impetu accurrere? an permittet hoc tacitusque astabit? ita ipsis crudelior tortoribus esset. Imo curret, ut illi; insequetur eodem modo, sed alio fine. Et tamen imperitus aliquis, qui artem, quam uterque profitetur, ignorat, aut qui causam currendi nescit, currere utrumque in perniciem putabit agni, donec finem videbit; tum enim hujus cursum laudabit, imitari conabitur diligentiam, admirabitur hunc venatorem, beatam judicabit ipsam prædam. Quare amare se profitebatur Socrates, et amare quidem omnes; currebat etiam cum ceteris, sectabatur formosos, rivales suos prævertebat, omnesque carnificum præcidebat conatus. Nam ipsis et laboris erat patientior, et amoris peritior, et ad capiendum dexterior : jure quidem meritoque. Alteris enim amor libidinis nomen erat, quod in mediis sine certa sede errat voluptatibus, cujus fons et origo est flos corporis, qui oculos intrat, ex oculis in animam dilabitur; prima enim via, qua pulchritudo sese insinuat, sunt oculi : at vero Socratis amor diligentia studioque consequendi similis erat reliquis, cupidine differebat; si voluptatem spectes, temperantior : si principium, vero scopo propinquior : principium enim et origo ei erat pulchritudo animæ, quæ in corpore perlucet. Ut si pulchrum cogites fluvium, qui pratum irrigat; sub quo flores, quamquam per se pulchri, splendidiores tamen per aquæ pelluciditatem oculis accidunt : idem potest flos animæ pulchro innatus corpori; illustratur ab eo, elucet, splendorem suum transfundit. Est autem nihil aliud pulchritudo corporis, quam futuræ flos virtutis, et majoris quasi pulchritudinis præludium. Sicut enim solis exortum fulgor quidam in summitate montium præcedit, quo vehementer delectantur oculi, quia aliud venturum exspectant; ita animæ splendorem splendor aliquis in extremis corporis partibus præcedit, quo plurimum delectantur philosophi, quia aliud mox venturum in eo cernunt.

3. Sed Thessalus equi pullum amabit, Ægyptius vitu-

γύπτιος πόρτιν, καὶ Σπαρτιάτης σκύλακα· φιλάνθρωπος δ' ἀνὴρ καὶ φιλοθρέμμων τοῦ ζῴου τούτου, οὐ κατὰ γεωργὸν Αἰγύπτιον, οὐδὲ κατὰ ἱππικὸν Θετταλὸν, οὐδὲ κατὰ κυνηγέτην Λακωνικόν; Τούτοις μὲν γὰρ ἡ θεραπεία προμνᾶται τοῖς ζῴοις πόνους· ὁ δὲ ἐραστὴς ὁ φιλάνθρωπος θεραπεύει τὰ παιδικὰ ἐπὶ κοινωνίᾳ τῆς ἀρετῆς, θεραπεύει δὲ ἐπιλεξάμενος τὰ ἐπιτηδειότατα, ἐπιτήδεια δὲ εἰς προσδοκίαν ἀρετῆς τὰ κάλλιστα. Τὸ δὲ κάλλος, τὸ αὐτὸ ὂν, ἀλλοιότερον μὲν φαίνεται μοχθηροῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλοιότερον δὲ ἐρασταῖς νομίμοις· καὶ γὰρ τὸ ξίφος, τὸ αὐτὸ ὂν, ἀλλοιότερον μὲν φαίνεται τῷ ἀριστεῖ, ἀλλοιότερον δὲ τῷ δημίῳ· καὶ τὴν Πηνελόπην ἀλλοίως μὲν Ὀδυσσεὺς ὁρᾷ, ἀλλοίως δὲ ὁ Εὐρύμαχος· καὶ τὸν ἥλιον ἄλλως μὲν ὁρᾷ Πυθαγόρας, ἄλλως δὲ Ἀναξαγόρας, Πυθαγόρας μὲν ὡς θεὸν, Ἀναξαγόρας δὲ ὡς λίθον· καὶ τὴν ἀρετὴν ἄλλως μὲν διώκει Σωκράτης, ἄλλως δὲ Ἐπίκουρος, Σωκράτης μὲν ὡς εὐδαιμονίας ἐραστὴς, Ἐπίκουρος δὲ ἡδονῆς. Οὕτω καὶ καλὸν σῶμα ἄλλως μὲν διώκει Σωκράτης, ἄλλως δὲ Κλεισθένης· Σωκράτης μὲν ὡς ἀρετῆς ἐραστὴς, Κλεισθένης δὲ ὡς ἡδονῆς.

4. Ὁπόταν τοίνυν ἀκούσῃς ἐρῶντα μὲν τὸν φιλόσοφον, ἐρῶντα δὲ καὶ τὸν μοχθηρὸν ἄνδρα, μὴ προσείπῃς τὸ γιγνόμενον ὀνόματι ἑνί. Ὁ μὲν ἐφ' ἡδονὴν οἰστρεῖ, ὁ δὲ κάλλους ἐρᾷ· ὁ μὲν ἄκων νοσεῖ, ὁ δὲ ἑκὼν ἐρᾷ· ὁ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐρᾷ τοῦ ἐρωμένου, ὁ δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ ἀμφοῖν· ἐκείνου τοῦ ἔρωτος ἀρετὴ ἔργον, τοῦδε τοῦ ἔρωτος ἔργον ὕβρις· ἐκείνου τοῦ ἔρωτος φιλία τέλος, τούτου τοῦ ἔρωτος ἔχθρα τέλος· ἄμισθος ὁ ἔρως ἐκεῖνος, μισθοφόρος ὁ ἔρως οὗτος· ἐκεῖνος ὁ ἔρως ἐπαινετὸς, ἐπονείδιστος οὗτος· ἐκεῖνος Ἑλληνικὸς, βαρβαρικὸς οὗτος· ἐκεῖνος ἄρρην, ἁπαλὸς οὗτος· ἐκεῖνος ἑστὼς, πτηνὸς οὗτος, ἀβέβαιος. Ἐκεῖνον τὸν ἔρωτα ἐρῶν ἀνὴρ, φίλος θεῷ, φίλος νόμῳ, μεστὸς αἰδοῦς, μεστὸς παρρησίας· ἐκεῖνος καὶ μεθ' ἡμέραν τὸν ἐρώμενον περιέπει καὶ ἀγάλλεται τῷ ἔρωτι, καὶ ἐν γυμνασίῳ συμπλέκεται, καὶ ἐν δρόμῳ συνθεῖ, καὶ ἐν θήρᾳ συγκυνηγετεῖ, καὶ ἐν πολέμῳ συναριστεύει, καὶ ἐν ἀτυχίαις συνατυχεῖ, καὶ ἀποθανόντι συναποθνήσκει· καὶ οὐδὲν αὐτῷ δεῖ πρὸς τὴν συνουσίαν οὐ νυκτὸς, οὐκ ἐρημίας. Ὁ δὲ ἕτερος ἐραστὴς θεοῖς μὲν ἐχθρὸς, πλημμελὴς γάρ· ἐχθρὸς δὲ καὶ νόμῳ, παράνομος γάρ· ἀθαρσὴς, δύσελπις, αἰδοῦς ἄπορος, ἐρημίᾳ φίλος καὶ νυκτὶ καὶ φωλεοῖς· μηδαμοῦ ἂν ἐθέλων ὀφθῆναι συνδιημερεύων τοῖς παιδικοῖς, φεύγων ἥλιον, διώκων νύκτα καὶ ὁμίχλην,

Ποιμέσιν οὔ τι φίλην,

κλέπτῃ δὲ ἀγαθήν. Ὁ μὲν ποιμένι ἔοικεν, ὁ δὲ κλέπτῃ ἔοικεν, καὶ λανθάνειν εὔχεται· οἶδε γὰρ τὸ κακὸν ὃ ὁρᾷ, ἀλλὰ εἰδὼς ὑφ' ἡδονῆς ἕλκεται. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς εὐκάρποις φυτοῖς ὁ μὲν γεωργὸς τημελῶς πρόσεισιν, ὁ δὲ κλέπτης ἐμπεσὼν δρέπει καὶ λυμαίνεται καὶ σπαράττει.

5. Καλὸν σῶμα ὁρᾷς ἀνθοῦν καὶ ἔγκαρπον· μὴ

lum, Spartiata catulum; at qui hominem amat, qui hac animal deperit, num ab Ægyptio agricola, aut equite Thessalo, aut venatore Laconico superabitur? His enim animalibus illa cultura laborem in posterum præparat: quum amator hominis, qui adolescentem colit, nihil aliud quam communionem virtutis habeat propositam; quod ut fieri possit, ad colendum eligit ex omnibus maxime idoneos; idonei autem ad virtutem consequendam sunt qui maxime sunt pulchri. Jam pulchritudo quum sit eadem, alia tamen videtur oculis improbis, alia legitimis amatoribus: sicut ensis quum idem sit, alius tamen videtur viro forti, alius carnifici: sicut Penelopen aliter Ulysses videt, aliter Eurymachus: sicut solem aliter videt Pythagoras, aliter Anaxagoras; Pythagoras ut deum, Anaxagoras ut lapidem: sicut virtutem aliter sequitur Socrates, aliter Epicurus; Socrates enim ut beatitudinis amator, Epicurus ut voluptatis. Eodem modo pulchrum corpus aliter sequitur Socrates, aliter Clisthenes; Socrates enim ut virtutis, ut voluptatis amator Clisthenes.

4. Quum ergo audies amare philosophum, audies amare hominem improbum; cave utramque rem eodem dicas nomine. Alter namque in libidinem fertur, alter pulchritudinem amat; alter invitus æger est, alter sponte amat; alter bona illius spectat quem amat, alter cum pernicie amat utriusque; illius amoris virtus, hujus opus est insolentia; illius amoris finis est amicitia, hujus odium hostile: ille amor gratuitus, hic mercenarius est; ille encomio, hic vituperio dignus est; ille Græcus, hic barbaricus est; ille virilis, hic effeminatus est; ille stat, hic volat nec unquam diuturnus est. Qui illo amore captus est, deo carus, carus legi, plenus pudoris, plenus libertatis est; ille etiam interdiu amasium complectitur, et amore se oblectat, cum eo in gymnasio luctatur, in stadio currit, in venatione laboris comitem, in bello virtutis socium se præbet, in infortunio est consors infortunii; si moriendum est, una moritur; denique ad congressum nec nocte opus habet, nec solitudine. Alter contra amator diis inimicus, libenter enim peccat; inimicus legis, legem enim transgreditur; diffidens, conspes, impudens, solitudinem, noctem, loca tenebrosa captat; nunquam luce palam cum amasio versari audet, solem fugit, noctem sequitur et caliginem,

Quam non pastor amat,

sed fur diligit. Alter enim pastori, alter furi similis est; optat enim latebras: malum namque, quod agit, non nescit; et quum non nesciat, tamen a voluptate trahitur. Ille ad fructiferas arbores caute accedit agricola; fur violenter carpit læditque plantas ac frangit.

5. Pulchri corporis florem fructumque vides; cave pe-

ιὴ μιάνῃς, μὴ προσάψῃ τοῦ ἄνθους· ἐπαίνε-
ὁιπόρος φυτόν ποτε·

Τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ.
ος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα.

ῦ φυτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διὸς, ἀνά-
ς καρποὺς, καὶ ἐρασθήσῃ δικαιότερον. Οὐ
ὸ ἔργον· οὐ γὰρ Σωκράτους μόνον· οὐδὲ φιλο-
ον. Ἤδη καὶ Σπαρτιάτης ἀνὴρ οὐκ ἐν Λυ-
ίεῖς, οὐδὲ ἐν Ἀκαδημίᾳ γυμνασάμενος, οὐδὲ
ρίᾳ πεπαιδευμένος, ἐντυχὼν μειρακίῳ βαρ-
ἐν, ἀλλ' ἄκρως καλῷ καὶ ἀνθοῦντι ἄρτι, ἠρά-
ὐτοῦ· πῶς δ' οὐκ ἔμελλεν; ἀλλ' οὐ περαιτέρω
μῶν. Ἐπαινῶ τῆς ἀριστείας τὸν Ἀγησίλαον
ἢ τὸν Λεωνίδην μαχίμων· ἀμαχώτερος γὰρ
τοῦ βαρβάρου, καὶ τὰ τοῦ ἔρωτος βλήματα
μᾶλλον ἢ τὰ Καδούσια ἢ τὰ Μηδικά.
ὁ Ξέρξης μὲν ἐπέβη Λεωνίδου κειμένου, καὶ
ἔσω Πυλῶν· Ἀγησιλάῳ δὲ μέχρι τῶν ὀφθαλ-
λθὼν ὁ ἔρως, ἐνταῦθα ἔστη ἐπὶ θύραις τῆς
ῖζον τὸ ἔργον· δίδωμι τὰ ἀριστεῖα. Ταῦτα
ταινῶ τὸν Ἀγησίλαον μᾶλλον, ἢ Τισσαφέρνην
, ἢ Θηβαίων κρατοῦντα, ἢ τὰς μάστιγας
ντα· ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἦν τῆς τῶν σωμάτων τρο-
αιδαγωγίας, ταῦτα δὲ ἔργα ψυχῆς τῷ ὄντι
ς καὶ μεμαστιγωμένης.

ΛΟΓΟΣ Κς'.

Ἔτι περὶ τῆς Σωκράτους ἐρωτικῆς. Γ.

ερδίης Θρᾷξ ὑπὸ Ἑλλήνων ἁλοὺς, μειράκιον
, ὀφθῆναι γαῦρον, ἐκομίσθη δῶρον τυράννῳ
ολυκράτει τῷ Σαμίῳ. Ὁ δὲ ἥσθη τῷ δώρῳ,
ολυκράτης Σμερδίου, καὶ αὐτῷ συνερᾷ ὁ Τήϊος
Ἀνακρέων. Καὶ Σμερδίης παρὰ μὲν Πολυ-
λαβε χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν
καλὸν παρὰ τυράννου ἐρῶντος· παρὰ δὲ Ἀνα-
ῳδὰς καὶ ἐπαίνους, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν παρὰ
ἐραστοῦ. Εἰ δή τις παραβάλλοι ἔρωτα ἔρωτι,
ὸν ποιητικῷ· πότερος ἂν αὐτοῖν φανείη ἐνθεώ-
αὶ οὐράνιος, καὶ ἄξιος Ἀφροδίτης ἐπονομάζε-
ι ἔργον εἶναι θεοῦ; Ἐγὼ μὲν οἶμαι κρατεῖν ἂν
σαις καὶ Χάρισιν ἀνακεκραμένον μᾶλλον, ἢ
κη καὶ δέει. Ὁ μὲν γὰρ αἰχμαλώτῳ ἔοικεν, ἢ
ῳ οὐ πάνυ τι εὐτυχεῖ· ὁ δὲ ἐλευθέρῳ καὶ

ὅπερ μοι δοκεῖ οὐδὲ ἐν τοῖς βαρβάροις πάνυ
ριάσαι τὰ τοῦ ἔρωτος. Ὅπου γὰρ τὸ μὲν πλῆ-
ύει, τὸ δὲ ἄρχον δεσπόζει, τὸ διὰ μέσου ἐν-
ίρηται, τὸ ἰσήγορόν τε καὶ ἰσότιμον καὶ ξύν-
ὁ δὲ ἔρως οὐδενὶ οὕτως πολεμεῖ ὡς ἀνάγκῃ καὶ
ἔστι χρῆμα γαῦρον, καὶ δεινῶς ἐλεύθερον, καὶ
ίρτης αὐτῆς ἐλευθερώτερον. Μόνον γάρ τοι τῶν

luas, cave temeres, cave florem tangas : lauda potius, ut viator plantam olim :

Sic propter Apollinis aram
germen adhuc teneræ conspexi surgere palmæ.

Parce Apollinis Jovisque plantæ, exspecta fructus, ac tum rectius amabis. Non difficile hoc est; nec enim Socrates tantum hoc potuit, nec solius est philosophi. Scimus Spartiatam quendam, qui nec in Lyceo enutritus, nec in Academia institutus, nec in philosophia eruditus esset, occurrisse adolescentulo, quamvis barbaro, tamen formoso admodum, et qui in ipso ætatis flore esset; quem amavit quidem : quidni enim amaret? nunquam tamen ultra oculos et aspectum. Ego pluris Agesilaum ob hanc fortitudinem facio, quam Leonidam ob pugnas : magis namque inexpugnabilis amor erat quam rex barbarus; et amoris tela altius penetrant, quam Cadusia aut Medica. Quare Xerxes mortuum calcavit Leonidam, Pylasque ingressus est : at Agesilao quum ad oculos tantum usque processisset amor, in ipsis foribus animi hæsit ac remansit, quod majoris virtutis est. Ego illi præmium trado. Hoc ego in rebus Agesilai magis laudo, quam quum Tissaphernem insequitur, quum Thebanos superat, quum flagra perfert : illa namque ad corporis educationem institutionemque pertinebant; hæc contra vere exercitati animi multisque flagris subacti signa fuerunt.

DISSERTATIO XXVI.

De eadem Socratis amatoria. III.

1. Smerdies, natione Thrax, et prosapiæ et formæ regiæ puer, a Græcis captus, dono mittitur tyranno Ionico, Polycrati nimirum Samio. Quo munere in tantum hic delectatus est ut puerum vehementer amaret, in quo rivalem habuit poetam Teium, Anacreontem. Et a Polycrate quidem aurum argentumque dono accepit Smerdies, aliaque ejusmodi, quæ puerum formosum a rege amatore accipere æquum est; ab Anacreonte contra carmina ac laudes, et quæcunque ab amatore poeta æquum est. Si quis jam utrumque amorem, regium dico poeticumque, inter se componere velit; utrum eorum divinum magis cœlestemque, utrum Venere dignum, sanctum et dei opus visum iri existimas? Ego illum præferendum arbitror, quem Musæ Gratiæque temperant, ei quem necessitas et metus. Alter enim homini captivo, aut infelici similis est mercenario; alter libero et Græco.

2. Quam esse causam arbitror, cur vix inveniri apud barbaros amor soleat. Ubi enim multitudo servit, rex aut optimates imperant, ibi totum illud medium, quod auctoritate, quod dignitate ac societatis lege inter se par est, penitus sublatum est. Nihil autem amori magis inimicum est, quam metus et necessitas; est enim generosum aliquid amor et ingenuum, ipsaque Sparta magis liberum. Solus enim

ἐν ἀνθρώποις ἔρως, ἐπειδάν τῳ καθαρῶς ξυγγένηται, οὐ πλοῦτον τέθηπεν, οὐ τύραννον δέδιεν, οὐ βασίλεια ἐκπλήττεται, οὐ δικαστήριον φυλάττεται, οὐ φεύγει θάνατον· οὐ θηρίον αὐτῷ δεινόν, οὐ πῦρ, οὐ κρημνός, οὐ θάλαττα, οὐ ξίφος, οὐ βρόχος· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄπορα αὐτῷ εὐπορώτατα, καὶ τὰ δεινὰ εὐμαχώτατα, καὶ τὰ φοβερὰ εὐπετέστατα, καὶ τὰ χαλεπὰ εὐκολώτατα. Ποταμοὶ πάντες περάσιμοι, χειμῶνες πλοϊμώτατοι, ὄρη εὐδρομώτατα· πανταχοῦ θαρσεῖ, πάντων ὑπερορᾷ, πάντων κρατεῖ. Πολλοῦ γε ἄξιον τὸ ἐρᾶν, τοιοῦτον ὄν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι καὶ εὔξασθαί τινα νοῦν ἔχοντα μηδαμοῦ ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, εἰ μέλλοι ὁμοῦ ἐρῶν ἐλεύθερός τ' εἶναι καὶ ἀδεὴς καὶ ἄπταιστος.

3. Δέδια δὲ μὴ οὐ τοιοῦτον ᾖ πᾶσιν ἑξῆς, ἀλλά τις ὁμοιότης ἐπιτηδεύματος αἰσχροῦ ὑποδῦσα ἔργον καλὸν, τῇ πρὸς αὐτὸ εἰκασίᾳ καλλωπιζομένη τυγχάνῃ μὲν τῆς φαντασίας ὁμοίας, τοῦ δὲ τέλους ἀστοχῇ. Μιμεῖταί που καὶ φαρμακοπώλης ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σοφιστὴς φιλόσοφον. Καὶ πανταχοῦ εὕροις ἂν ξυμφυὲς ἀγαθῷ κακὸν, πολλῷ τῷ ὁμοίῳ ἀνακεκραμένον, ἢ προαιρέσει χωριζόμενον, ὡς ὁ ῥήτωρ τοῦ συκοφάντου· ἢ τέλει, ὡς ὁ ἰατρὸς τοῦ φαρμακέως· ἢ ἀρετῇ, ὡς ὁ φιλόσοφος τοῦ σοφιστοῦ· προαίρεσις δὲ καὶ ἀρετὴ καὶ τέλος ὀλίγοις γνώριμα. Ὅταν οὖν ἐν ἐπιτηδεύμασι διπλοῖς καὶ ἀμφιβόλοις τὰ μὲν ὅμοια οὐκ ἀπῇ, τὰ δ' ἀνόμοια προσῇ, ἀνάγκη κατὰ τὸ ἀγνοούμενον οὐ δυναμένοις χωρίζειν τὰς τέχνας, κατὰ τὸ εἰκαζόμενον αὐτὰς συνάπτειν.

4. Μήποτ' οὖν καὶ περὶ ἔρωτος ταύτῃ κριτέον, καὶ ἡγητέον αὐτὸν εἶναι ὄνομα κοινὸν ἐν μεταιχμίῳ ἀρετῆς καὶ κακίας τεταγμένον, ὑπ' ἀμφοῖν μὲν δημαγωγούμενον, σχηματιζόμενον δὲ πρὸς ἑκατέραν, ὁποτέρᾳ ξυγγένοιτο, τῷ τῆς ἐπαγομένης πάθει προσονομάζεσθαι. Καὶ μὴν τῆς ψυχῆς δίχα νενεμημένης, ὡς ὁ Πλάτωνος φησὶ λόγος, ἧς τῷ μὲν τῶν μερῶν ὄνομα λόγος, τῷ δὲ πάθος· ἀνάγκη τὸν ἔρωτα, εἰ μὲν κακία εἴη, πάθος τι εἶναι ἔρημον λόγου· εἰ δέ τι τῶν καλῶν, δυοῖν θάτερον, ἢ κατὰ τὸν λόγον τετάχθαι πάθους ἀπηλλαγμένον, ἢ κατὰ τὸ πάθος λόγῳ συμπεπλεγμένον. Καὶ εἰ μὲν ὁ ἔρως φιλίας ἐστὶν ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸ ὅμοιον ἄττοντος φύσει, καὶ ἀνακραθῆναι αὐτῷ ὀρεγομένου (πάθος ἂν εἴη τοῦτο, οὐ λόγος), δεῖ προστεθῆναι τῷ πάθει τούτῳ ἐπιστάτην λόγον, ἵνα ἀρετὴ γένηται, καὶ μὴ νόσος. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν σωμάτων κράσεως, καὶ ἡ ὑγεία πάθος τί ἐστιν ὑγρῶν καὶ ξηρῶν, καὶ ψυχρῶν καὶ θερμῶν δυνάμεων, ἢ ὑπὸ τέχνης συγκραθεισῶν καλῶς, ἢ ὑπὸ φύσεως ἁρμοσθεισῶν τεχνικῶς· ἂν δὲ ἀφέλῃς τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης, τὸ μὲν πάθος συνετάραξας, τὴν δὲ ὑγείαν ἐξήλασας· οὕτως ἀμέλει καὶ ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, πάθος μὲν ὁμοίως ἐστὶ, κἂν ἔχῃ λόγον· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸν λόγον, ἐπετάραξας αὐτοῦ τὴν συμμετρίαν, καὶ νόσον ἐποίησας τὸ πᾶν.

5. Ἔστω δὴ ὁ ἔρως ὄρεξίς τις ψυχῆς, ἀλλὰ τῇ ὀρέξει ταύτῃ χαλινοῦ δεῖ, καθάπερ ἵππου θυμῷ. Ἐὰν δὲ

omnium, quæ hominibus adesse solent, amor, si cui pu ac sine labe ulla hæserit, nec opes admiratur, nec reges n tuit, nec regiam stupet, nec judicium horret, aut mortu vitat; non bellua ulla, non ignis, non præceps locus, n mare, non ensis, non laqueus, illi metum incutit: sed et im penetrat, et periculosa superat; et quæ alii metuunt, fac contemnit; et quæ aliis difficilia videntur, facile effic Fluvios facile tranat, tempestate facile navigat, in mon bus facile currit; ubique præsenti est animo, omnia des cit, omnia in potestate habet. Res quantivis pretii amor, quando talis est. Equidem arbitror, optaturum es sapientem virum, ne unquam ab eo amor recedat, si qu dem una cum illo libertatem, securitatem, animique firm tatem consecuturus sit.

3. Vereor tamen ne omnibus omnino talis sit, sed p tius res fœda quæ pulcherrimæ habitum induat, externaq similitudine sola se efferat; ut ipsam quidem consequat imaginem, multum tamen absit a fine. Imitatur etiam agyrt medicum, sycophanta oratorem, sophista philosophum. I ubique invenies malum bono adhærere, et ob similitudin speciem, quam habet sæpe multam, cum eo coalescere quum tamen vel proposito distinctum sit, ut orator a syco phanta; vel fine, ut medicus ab agyrta; vel virtute, ut phi losophus a sophista: verum pauci propositum, finem, virtu tem perspecte intelligunt. Quando ergo duæ artes ambigu concurrunt, quibus et similitudo quædam et dissimilitud est, necesse est eos, qui secundum dissimilitudinem, igno ratam quippe, separare artes non possunt, ex eo, quod si mile est, conjungant.

4. Videamus ergo an non eodem modo de amore sit ju dicandum, nomen nimirum esse medium, quod virtutem inter improbitatemque quasi in limite consistat, ut tam ab hac, quam ab illa suaviter alliciatur; utriusque formam, utriusque nomen, prout alteri earum adhæreat, sibi assumat. Quum autem duæ sint, ut Plato docet, partes animæ, quarum altera ratio, altera affectus dicitur: necesse est amorem, si quidem sit vitium, affectum esse sine rationes; sin virtus, e duobus alterum; ut vel ad rationem referatur et ab affectu plane separetur; aut ad affectum referatur, qu rationi sit conjunctus. Quodsi amor nihil est aliud, quam amicitiæ quidam impetus atque appetitus, quo simile natura sua ad simile pertrahitur et cum eo permisceri cupit (si autem affectus erit, non ratio), necesse erit ut huic affectui præficiatur ratio, quo virtus fiat, non morbus. Sicut in corporum nostrorum temperamentis fieri videmus, ubi sanitas nihil est quam affectio quædam ex humido et sicco, frigido et calido vel artis beneficio apte composita, vel na turæ artificio temperata; quodsi quid naturæ demas vel arti, affectionem illam turbas, ipsam sanitatem evertis: eodem modo amor, quamvis accedat ratio, affectio esse non desinit; sin rationem tollas, temperamentum illud aptum confundis, nihilque aliud, quam morbum, efficis.

5. Sit igitur amor quidam appetitus animæ: at is frenum indiget, non minus quam equus generosus. Nam si quocum

ης τῇ ψυχῇ φερεσθαι, αὐτὸ ἐκεῖνο, κατὰ τὴν
:ὴν εἰκόνα, ἵππον ἀνῆκας ἀδηφάγον διὰ πεδίου
.ν καὶ ὑβρίζειν, οὐκ ἐπὶ λουτρὰ νόμιμα, οὐδὲ ἐπὶ
τεχνικοὺς θέοντα, ἀχάλινον, ἀδέσποτον. Ἀλλὰ
μὲν θέαμα ἵππος ἄφετος, αἰσχρὸν δὲ ἄκουσμα
ς ἔρως. Οὗτός ἐστιν ὁ ἔρως ὁ τοὺς κρημνοὺς
οὗτος ὁ ποταμοὺς περῶν, ὁ ξίφος λαμβάνων, ὁ
βρόχον, ὁ μητρυιᾷ ἐπιτιθέμενος, ὁ προγόνοις ἐπι-
ιν, ὁ παράνομος, ὁ ἔμπληκτος, ὁ ἄδωρος· οὗτος
ναῖς τραγῳδούμενος, ὁ ἐν μύθοις μισούμενος, με-
ινύων, μεστὸς δακρύων, οἴμοι βοῶν καὶ στένων,
ἐν εὐτυχῶν, ἐπαιρόμενος δὲ παρὰ τὴν ἀξίαν, καὶ
:νος παντοδαπὰς τροπὰς καὶ αἰφνιδίους, ἐπὶ σαρ-
ινὰς συντεταμένος, καὶ φλεγμαίνων σῶμα σώ-
ιαμιγνύειν, καὶ προσφυόμενος οὔτε τινὰ εὐσχή-
ὔτε νόμιμον οὔτε ἐρωτικὴν τῷ ὄντι ξυνυφήν.
ἄται δὲ αὐτὸν κάλλους φήμη οἰστρούμενον, ὑπὸ
ἀγνοίας πλανώμενον.

) δὲ τούτῳ ἐναντίος, μόνῳ τῷ τίκτοντι εἰς γένε-
ὁμοίου ἀπὸ ὀρέξεως ἐμφύτου μετὰ δικαιοσύνης
καὶ διορίζων τὸ θῆλυ· οὗτος θεῶν Γαμηλίων
Ὁμογνίων καὶ Γενεθλίων θεσμὸς, ἐπὶ πάσῃ ζῴων
εταγμένος· τῶν μὲν αὐτομάτων εἰς τὴν κοινωνίαν
είου ἔρωτος ἐν ὥρᾳ τοῦ γεννᾶν ἰόντων· τῶν δὲ
τέχνης ἐπιστάτου ποιμενικῆς τε, καὶ αἰπολικῆς,
ιφόρβου, καὶ ἱπποκόμου, ζευγνύντων ἑκάστων
ύσιν τὰ αὐτῶν θρέμματα, καὶ διακρινόντων αὖ-
ὕβρεως·

Χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μετάσσαι,
ὰς δ' αὖθ' ἕρσαι·

ν ἀνθρώπων ἀγελαιοτρόφος ἐπιστάτις, βασιλικὴ
μενικὴ τέχνη, οὐδεμίαν ἐξεύροι ἂν ἄλλην ὕβρεως
μηχανὴν, πρὶν ἄν τις ἑκὼν εἴξῃ τῷ λόγῳ, καὶ
χὴν παραδῷ ποιμαίνειν αἰδοῖ καὶ σωφροσύνῃ.
γὰρ ἄλλο ἄλλῳ ζῴῳ ἀλέξημα ἥκει παρὰ τῆς
εἰς τὸν αὐτοῦ βίον, ὑφ' οὗ σώζεται, λέουσιν
ἐλάφοις δρόμοι, θῆραι κυσὶν, καὶ τῷ μὲν διερῷ
ἱ νήξεις, τῷ δὲ μεταρσίῳ αἱ πτήσεις, τῷ δὲ ἑλυ-
ῳ οἱ φωλεοί· ὧδε καὶ τοῖς ἀνθρώποις, τὰ ἄλλα
μένοις τῶν ἁπάντων (καὶ γὰρ ἀλκὴν ἀσθενέστα-
ὶ θεῖν βράδιστοι, καὶ ἀνίπτασθαι ἀδύνατοι, καὶ
ἀσθενεῖς, καὶ φωλεύειν ἀμήχανοι), λόγον δὲ αὐ-
ς ἔδωκε πρὸς τὰς ἁπάντων εὐπορίας ἀντίρροπον,
λων αὐτῷ τὴν ἐρωτικὴν ὄρεξιν, ὡς χαλινῷ ἵππον,
ίτῃ τόξον, ὡς οἴακι ναῦν, καὶ τεχνίτῃ ὄργανον.
οὖν λόγος αὐτὸς αὐτοῦ ἀμβλύτατος, ἀνέραστος
: ἔρως αὐτὸς αὐτοῦ ἐμπληκτότατος, ἀπειθέστατος
λόγῳ. Ἔστι δὲ ἡ πειθὼ συζυγία ἔρωτος καὶ
:ρὸς τὸ καλὸν ὁρμωμένων, καὶ λαμπρυνομένων
ὸ πολλῷ δρόμῳ. Ὁ δὲ οἰόμενος ἐν τῇ σαρκῶν
ατορωρύχθαι τὸ καλὸν, ἡδονὴν κάλλους ἀλλάτ-
καὶ ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτῆς· πιθανὸν γὰρ κακὸν
καὶ κολακείας ἀνάπλεων.

que volet, animum abire permittes, non aliud agis, ut Homerica imagine utar, quam si *equum* bene nutritum *per campum exsultare* ac ferocire sinas; ut nec lavacra petat quæ debet, non cursus a domitore præscriptos exerceat; sed sine habenis, sine ullo passim feratur rectore. Atqui ut ingratum est spectare equum solutum, ita fœdum audire libidinosum amorem. Hic ille amor est, qui rupes transilit, fluvios tranat, gladios arripit, laqueos nectit, novercam invadit, insidiatur privignis, exlex, furiosus, donum exitiosum; hic est quem tragœdiæ in scenis depingunt, qui in fabulis accusatur, Furiarum plenissimus, plenissimus lacrimarum; hic est qui lamentatur, qui gemit, qui raro felix est, qui præter æquum bonumque effertur, mutationibus omnimodis et repentinis obnoxius, corporis voluptatibus unice intentus, qui corpus corpori miscere ardet, qui neque honestum, neque legitimum, neque amatorium vere petit complexum. Trahit eum pulchritudinis nomen, attonitum, ignoratione veræ pulchritudinis vagantem.

6. Huic alter qui contrarius est, sola spe fœtus, juste ac legitime naturalique inflammatus cupidine, cum solo fœcundo sexu coit, ut simile producat, gentemque muliebrem a nostra separat. Hæc est lex, quam Nuptiales, quam Gentilicii, quam Natalicii constituere divi, toti animalium naturæ communiter imposita : quorum alia sponte sua, quum ad justam pervenere ætatem, proprii amoris stimulo congrediuntur; alia rectrice arte junguntur, quod a pastoribus, caprariis, bubulcis, equisonibus fieri videmus; quorum nemo est quin pro naturæ ratione pecudes suas vel committat, vel rursus segreget, ne in petulantiam res abeat :

euntque seorsum
jam natæ, mediæque, suis a matribus agnæ.

Illa vero, quæ humano generi alma præest, regia ac pastoralis ars, nullum nostræ proterviæ remedium habet, nisi prius rationi homo cedat, animumque ipse suum verecundiæ temperantiæque, tanquam pastoribus duobus, tradat pascendum. Nam ut animalia alia aliud vitæ suæ a natura præsidium habent, a quo conservantur, sicut robur leones, cursum cervi, venandi artem canes; quæ genera in aqua vivunt, natant; quæ in aere, volant; quæ repunt, lustra incolunt : ita et hominibus, qui in reliquis quidem omnibus ab aliis vincuntur (nam et viribus infirmissimi, et cursu sunt tardissimi, volare non possunt, natare vix queunt, lustra sibi non fodiunt), verum rationem, quæ pro ceteris omnibus est commoditatibus, his deus concessit; rationi autem appetitum amoris subjecit, sicut equum frenis, sagittario arcum, navem gubernaculo, artifici denique instrumentum. Nam et ratio maxime imbecilla est, nisi amor accedat; et amor insolenter furiosus, nisi rationi obsequatur. Est autem obsequium nihil aliud, quam amoris simul rationisque conjugium, quæ una simulque ad pulchrum feruntur, ingentique cursu ad hoc decore contendunt. Jam qui id in corpore sepultum esse putant, voluptatem pro pulchro sequuntur, et deluduntur ab illa : malum est enim plenum blanditiarum, ac quod quidvis facile persuadeat, voluptas.

7. Τοῦτο καὶ μειράκιον Τρωϊκὸν βουκολοῦν τέως καὶ περὶ τὴν Ἴδην πλανώμενον, οὐκ ἀνασχόμενον τὰς οἴκοι ἡδονὰς, ἐπὶ θάλατταν ἐκ τῶν ὀρῶν καταβιβασάμενον, εἰς ναῦν ἐνθέμενον, ἐπὶ Πελοποννήσου ἐπεραίωσε, λῃ-
5 στὴν ἐραστήν. Οὐ γὰρ ἦν περὶ τὴν Ἀσίαν σῶμα ἄλλο καλὸν, οὐ Τρωϊκὸν, οὐ Δαρδανικὸν, οὐχ Ἑλλησπόντιον, οὐ Λύδιον, ὁμόφωνον τῷ ἐραστῇ, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσί τε καὶ νομίμοις τεθραμμένον· ἀλλ' ἐπὶ τὴν Σπάρτην καὶ τὸν Εὐρώταν ἔρχεται κωμαστὴς διαπόντιος, ἐξ ὀνείρων
10 ἐραστὴς, καὶ ἀδικεῖ τὸν ὑποδεξάμενον, καὶ ἀνθίστησι, καὶ διαλύει γάμον Ἑλληνικόν. Ὦ λίχνου ἔρωτος, καὶ ἀδίκων ἐνυπνίων, καὶ ὀφθαλμῶν πονηρῶν, καὶ ἡδονῆς ἡγεμόνος πολλῶν κακῶν. Οὕτω καὶ Ξέρξην τὸν μέγαν ἐκεῖνον, τὸν ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς τοῖς Ἕλ-
15 λησι παραταξάμενον, τοσούτων σωμάτων θεατὴν καὶ δεσπότην γενόμενον, οὐκ ἐπηγάγετο εἰς ἔρωτα οὐκ Ἰνδικὴ κόρη ὑψηλὴ, οὐδὲ Μηδικὴ τιαραφόρος, οὐδὲ Μαρδονικὴ μιτρηφόρος, οὐδὲ Καρικὴ ὡπλισμένη, οὐδὲ Λυδία ᾄδουσα, οὐκ Ἰωνικὴ, οὐχ Ἑλλησποντία· ἀλλ' ἐπὶ
20 Ἀμηστρὶν ἦξε τὴν τοῦ παιδὸς γαμετήν. Ὦ κακίστου ἔρωτος, ὃς παραλιπὼν τὰ ἐδώδιμα, ἐπὶ τὰ πικρὰ ἦλθε καὶ ἄβρωτα, ὑπ' ἀκολάστου ἐξουσίας εἰς τὴν τοῦ φιλεῖν δύναμιν ὑβριζούσης. Ὅταν γὰρ ψυχῆς ἀφέλῃς μὲν τὸ εἰδέναι, παράσχῃς δὲ τὸ δύνασθαι, δίδως τοῖς ἁμαρ-
25 τήμασιν ἐπιρροὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δρόμον. Ἄφελε Ἀλεξάνδρου μὲν τὴν Πριάμου δύναμιν, καὶ τὸ ἐκεῖ θάρσος, καὶ μένει βουκολῶν καὶ τὴν Ἑλένην οὐκ ὀνειρώττει. Ἄφελε Χέρξου τὴν ἐξουσίαν, καὶ Ἀμηστρὶς οὐκ αἰσχρά ἐστι καὶ ἐν ἰδιώταις;

30 8. Τυραννὶς ἀκόλαστος, ὅταν ἀπῇ μὲν ὁ λόγος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ λιχνεύωσιν· ὧν ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ἐξουσίαν, οὔτε Κριτόβουλος Εὐθυδήμῳ προσκνήσασθαι ἐρᾷ, οὔτε Αὐτολύκῳ Καλλίας, οὔτε Ἀγάθωνι Παυσανίας, οὔτε ἄλλος ἄλλῳ. Διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐπαινῶ τὸν Κρητῶν νό-
35 μον, καὶ τὸν Ἠλείων μέμφομαι. Τὸν μὲν Κρητικὸν ἐπαινῶ τῆς ἀνάγκης, τὸν δὲ Ἠλείων μέμφομαι τῆς ἐξουσίας. Κρητικῷ μειρακίῳ αἰσχρὸν ἀνέραστον εἶναι, Κρητικῷ νεανίσκῳ αἰσχρὸν προσάψασθαι παιδικῶν. Ὦ νόμου κεκραμένου καλῶς σωφροσύνῃ καὶ ἔρωτι. Τὰ
40 δὲ Ἠλείων οὐ λέγω, τὰ δὲ Λακεδαιμονίων λέγω. Ἐρᾷ Σπαρτιάτης ἀνὴρ μειρακίου Λακωνικοῦ, ἀλλ' ἐρᾷ μόνον ὡς ἀγάλματος καλοῦ· καὶ ἑνὸς πολλοὶ, καὶ εἷς πολλῶν. Ἡ μὲν γὰρ ἐξ ὕβρεως ἡδονὴ ἀκοινώνητος πρὸς ἀλλήλους· ὁ δὲ ἐξ ὀφθαλμῶν ἔρως κοινωνικὸς μόνος, καὶ ἐπὶ
45 πάσας ἐξικνούμενος φύσεις ἐρωτικάς. Τί γὰρ ἂν εἴη ὡραιότερον τοῦ ἡλίου, καὶ ἐρασταῖς πολυαρκέστερον; ἀλλ' ὅμως ἐρῶσιν ἡλίου οἱ πάντων ὀφθαλμοί.

9. Ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἰταλιώταις ἔφηβος ἦν καλὸς, καὶ νόμος καλὸς, καὶ ἐρασταὶ πονηροί· ἐρᾶν μὲν ἠναγ-
50 κάζοντο ὑπὸ τοῦ κάλλους, εἴργοντο δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου κακῶς ἐρᾶν· οἰστρούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους πρὸς τὴν ὕβριν, τὸν μὲν ἔφηβον οὐκ ἔπεισαν (νόμιμος γὰρ ἦν), ἦξαν δὲ οἱ δυστυχεῖς ἐπὶ βρόχον πάντες ἐξῆς. Ἄξιοι μὲν θανάτου· τί γὰρ δεῖ ζῆν ἄνδρα μηδὲ ὀφθαλμῶν

7. Hoc est quod Trojanum adolescentulum, in Ida oberraverat bubulcus, quia voluptates domesticas non poterat, ex monte suo ad mar navique impositum in Peloponnesum transvexit verius quam amatorem. Nec enim aliud, si pulchrum corpus in tota reperiri Asia poterat cum, non Dardanicum, non Hellesponticum, a quod cum lingua amatoris, cum moribus ejus e conveniret : Spartam ergo Eurotamque petit, transmarinus, et qui ex somnis amare didicerat spitem suum lædit, hostem sibi facit, Græcum s bium. O amorem delicatum, o somnium improb stos oculos, multorumque auctorem malorum Sic etiam magnum illum Xerxen, qui ad Salamin que cum Græcis congressus est, qui tot pulcl spectabat et in potestate habebat corpora, mover aut in amorem sui pertrahere femina ulla Indica c tate sua, neque Medica cum tiara, neque Mardo nica?] cum mitra, neque Carica cum armis, nequ cantu suo, non Ionica denique ulla, aut Hellesp Amestrin filii sui conjugem petit. O improbiss rem, qui neglectis cibis legitimis, amaros adve stui requirit, idque nimiæ licentiæ vitio, quæ v tiam amoris in vim et violentiam vertit! Qu scientiam demis, potentiam tribuis animo, sin accessum licentiamque concedis, ac viam quasi mas Paridi potentiam Priami, fiduciamque ex eo : pascet, de Helena ne somniabit quidem. Dem centiam : Amestris et deformis et plebeiæ instar e

8. Effert sese regia potestas, si ratio absit, o lasciviant. Quibus licentiam si demas, neque l affricari Critobulus, neque Autolyco Callias, nequ volet Pausanias, neque alius alii. Hoc est cur tensium laudem, damnem Eleorum. Cretensem causa laudo, Elei reprehendo licentiam. Puer turpe habetur non amari, juveni Cretensi tur tangere puerum amatum. O legem castitate sim pulchre temperatam! De Eleis nihil dico, de Lac loquar. Amat Spartiata puerum Laconicum, s cus quam pulchram imaginem; amant unum m multos. Voluptas libidinosa quippe societatem tit; amor qui ex aspectu venit, eximie socialis es ad omnia, quæ amari possunt, extendit. Qui utar, sole pulchrius? quid pluribus sufficit amat tamen solem diligunt omnium oculi.

8. Locris, Italiæ urbe, pulcher erat puer, pu amatores improbi : quos forma pueri in amorem bat, inhoneste contra amare lex vetabat; quumqu amoris ad explendam stimularentur libidinem, volebant a puero impetrare possent (honestus enim seri illi suspendio vitam ordine omnes finierunt. morte mehercule : cur enim vivat homo, cui male

ν; Ἄγαλμα μέν τις ἰδὼν καὶ ἐπαινέσας τὸ
ὐκ ἐδεήθη βρόχου· ἀλλὰ κἂν ἵππον ἴδῃ ἱππι-
καὶ τοῦ κάλλους ἐπαινέσῃ, καὶ κτήσασθαι μὴ
ὁ δεῖται βρόχου· ἐξαρκεῖ δὲ καὶ τῷ γεωργῷ,
τόνων ἴδῃ φυτὸν καλὸν, ἡ ὄψις αὐτή· ἐξαρκεῖ
ρευτῇ, κἂν παρ' ἄλλῳ ἴδῃ σκύλακα ὡραῖον,
ή· καὶ οὐδεὶς τούτων θανατᾷ δι' ἀπορίαν τῶν
. Ἐρῶσι καὶ οἱ φιλοχρήματοι χρυσοῦ μᾶλ-
ρασταὶ σωμάτων, καὶ συγκατορύττεσθαι ἐθέ-
χρυσῷ μᾶλλον, ἢ τοῖς σώμασιν οἱ ἐρασταί·
ς θανατᾷ τούτων, ἐὰν μὴ τύχῃ χρυσοῦ. Οὐδὲ
ωσης βασιλεὺς ἦψε βρόχον ἀτυχήσας χρυσίου,
χρηματιστῶν ἀκορεστότατος καὶ ἐπιμανέστα-
χων τοσαύτης γῆς, καὶ ἐν τοσαύταις ἡδοναῖς
, ὅσαι πληροῦσι βασιλέως ἀκολάστου ὀρέξεις,
σε νεκροῦ τάφῳ. Φήμη δὲ αὐτὸν ἐπεσπάσατο
τορωρυγμένου σὺν τῷ νεκρῷ, καὶ ἐτυμβωρύ-
κς βασιλεὺς, ὁ τὴν τιάραν ἔχων, καὶ τὸν μὲν
χ εὗρεν, ἐπίγραμμα δὲ ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ τάφῳ,
έγει· « Ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀπληστότατε, ὃς
οῦ θιγεῖν δι' ἔρωτα χρυσοῦ. » Τοῦτο εἴποι ἂν
ν λόγος πρὸς Ἕλληνα ἄνδρα ἐπὶ ὕβριν σαρ-
ικορέστου ἐπιθυμίας ὁρμηθέντα, ὅταν αὐτὸν
ται φήμη κάλλους κατορωρυγμένου ἐν σώματι·
ν ἀνθρώπων ἀνοητότατε, νεκρὸν ἀνορύττεις·
ἔτλης θιγεῖν σαρκὸς ἄρρενος, ἀθίκτου χρή-
ικὶ ἄρρενι. Ἄδικος ἡ μῖξις, ἄγονος ἡ συνου-
ετρῶν σπείρεις, ψάμμους ἀροῖς. Μετένεγκε
πύνας ἐπὶ τὴν φύσιν, τρέψον ἐπὶ τὴν γεωργίαν
λμοὺς, ἐγκάρποις ἥσθητι ἡδοναῖς,

: μὴ ἄσπερμος γενεὴ μετόπισθεν ὄληται.

sibi oculis convenit? Qui statuam videt, ejusque laudat pulchritudinem, non recurrit ad laqueum; et eques, qui equum videt et a forma laudat, nec tamen consequi potest, non remedium a reste petit; sufficit agricolæ, si vel in vicini agro pulchram plantam videat, aspectus ipse; sufficit venatori, si vel apud alium videt catulum pulchrum, hoc ipsum quod videt: nec quisquam horum est qui mortem optet, si consequi quod videt non possit. Amant vehementius aurum avari, quam amatores corpora, ac mallent sepeliri una cum auro avari, quam cum corporibus amantes: nec tamen quisquam avarus a morte remedium petit, si non consequatur aurum. Sicut nec ipse Persarum rex, quo nullus negotiator unquam magis inexplebilis fuit, aut furiose avarus, quum auri consequendi spe excidisset, laqueum nexuit sibi; qui quum tot terris imperaret, tot in voluptatibus, quot explendæ luxuriosissimi cujusque regis cupidini sufficere debebant, volutaret sese, mortui hominis tumulo insidiatus est. Auri enim cum mortuo sepulti fama eum induxerat, atque ita magnus rex cum sua sibi tiara sepulcrorum perfossor factus est; et aurum quidem non invenit, sed inscriptionem in sepulcro hujusmodi ex persona mortui: *O mortalium omnium avarissime, qui propter auri amorem mortuum tangere ausus es.* Idem merito dicat Græca philosophia Græco homini, qui pulchritudine, quam in corpore sepultam esse audivit, inductus ad explendam insatiabilem animi libidinem feratur: O hominum omnium dementissime, mortuum effodis: neque enim aliter corpus viri tangere auderes, quod a viro tangi nefas est. Scelestus est iste coitus, infœcundus complexus; in saxis seris, arenam aras. Ad ea quæ natura præscribit voluptatem converte tuam; ad veram agriculturam oculos converte; gaudia te delectent haud sterilia:

Ne stirps intereat posthac sine semine nobis.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ'.

Ἔτι περὶ ἔρωτος. Δ.

ὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος, » λέγει που τῶν αὐτοῦ
ὁ Ἱμεραῖος ποιητὴς, ἐξομνύμενος τὴν ἔμπρο-
ν, ἐν ᾗ περὶ τῆς Ἑλένης εἰπεῖν φησιν οὐκ
ήγους· ἀναμάχεται οὖν ἐπαίνῳ τὸν ἔμπροσθεν
λοκῶ δή μοι, κατὰ τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον, δεή-
ὶ αὐτὸς παλινῳδίας ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἔρωτος
ς γὰρ καὶ οὗτος, καὶ οὐχ ἧττον τῆς Ἑλένης
δίκην τοῖς πλημμελοῦσιν εἰς αὐτὸν ἐρρωμε-
Τί δὴ οὖν ἐστι τὸ πλημμέλημα, ὅπερ καὶ
ασθαι δεῖν φημὶ ἡμᾶς; Δεινὸν καὶ μέγα καὶ
γενναίου ποιητοῦ καὶ τελεστοῦ, εἰ μέλλοι τις
ευμενεῖσθαι ἀδέκαστον δαίμονα, οὐ τρίποδας
, οὐδὲ χρυσοῦ τάλαντα δέκα, οὐδὲ γυναῖκας
ς, οὐδὲ ἵππους Τρωϊκοὺς, ἀλλὰ λόγον λόγῳ,
ρηστῷ καὶ ψευδῆ ἀληθεῖ, ἐξαλείψας.
αύτην φασὶ καὶ τὸν Ἀνακρέοντα ἐκεῖνον τὸν
ιητὴν δοῦναι δίκην τῷ ἔρωτι. Ἐν τῇ τῶν

DISSERTATIO XXVII.

De eodem amore. IV.

1. *Non est verus sermo ille*, alicubi in carminibus suis poeta Himeræus ait; ubi priorem odam, in qua falsa de Helena scripsisse se fatetur, revocat: quare novo præconio prius illud vituperium evertit. Ego quoque, exemplo illius poetæ, in his de amore disputationibus retractanda mihi quædam video; nam hic quoque deus est, nec minus quam Helena nominis sui contemptum ulciscendi potentissimus. Quod ergo est delictum illud, quod a nobis esse retractandum dixi? Grave, mehercule, nec vulgare, et in quo eximio vel poeta sit opus, vel sacerdote, si velit integerrimo deorum satisfacere penitus; non (ut apud Homerum) tripodibus datis septem, aut talentis auri decem, aut Lesbicis mulieribus, aut Trojanis equis; sed sermonem sermone, improbum probo, falsum vero, delens et evertens.

2. Tales Teium quoque Anacreontem illum pœnas dedisse amori aiunt. Nutrix quædam in Panionio, quod Ionum

Ἰώνων ἀγορᾷ, ἐν Πανιωνίῳ ἐκόμιζε τιτθὴ βρέφος· ὁ δὲ Ἀνακρέων βαδίζων, μεθύων, ᾄδων, ἐστεφανωμένος, σφαλλόμενος, ὠθεῖ τὴν τιτθὴν σὺν τῷ βρέφει, καί τι καὶ εἰς τὸ παιδίον ἀπέρριψε βλάσφημον ἔπος· ἡ δὲ γυνὴ
5 ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐχαλέπηνε τῷ Ἀνακρέοντι, ἐπεύξατο δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον ὑβριστὴν ἄνθρωπον τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω ἐπαινέσαι ποτὲ τὸ παιδίον, ὅσα νῦν ἐπηράσατο. Τελεῖ ταῦτα ὁ θεός· τό γὰρ παιδίον ἐκεῖνο δὴ αὐξηθὲν γίγνεται Κλεόβουλος ὁ ὡραιότατος, καὶ ἀντὶ μικρᾶς
10 ἀρᾶς ἔδωκεν ὁ Ἀνακρέων Κλεοβούλῳ δίκην δι' ἐπαίνων πολλῶν.

3. Τί κωλύει δὴ καὶ ἡμᾶς ἀναμαχέσασθαι τήμερον, καὶ κατὰ τὸν Ἀνακρέοντα ἐκεῖνον δοῦναι δίκην τῷ ἔρωτι αὐτοὺς ἑκόντας γλώττης ἀδίκου; Τὸ γὰρ φάναι ὅτι ὁ
15 ἔρως ἐπὶ μοιχείαν ἀνάπτει, ὥσπερ τὸν Ἀλέξανδρον, ἢ ἐπὶ παρανομίαν, ὡς τὸν Ξέρξην, ἢ ἐπὶ ὕβριν, ὡς Κριτόβουλον, καὶ ἀνατιθέναι θεῷ πρᾶγμα ἄθεον, πῶς οὐ πλημμελές; Οὕτωσὶ δὲ αὐτὸ θεασώμεθα. Ὁ ἔρως, ἄλλου του ἔρως, ἢ κάλλους ἐστίν; Οὐδαμῶς· σχολῇ γὰρ
20 ἂν εἴη ἔρως, εἰ μὴ κάλλους εἴη. Ὁπότ' οὖν λέγομεν ἐρᾶν χρημάτων Δαρεῖον, ἢ Ξέρξην τῆς Ἑλλήνων γῆς, ἢ Κλέαρχον πολέμου, ἢ Ἀγησίλαον τιμῆς, ἢ Κριτίαν τυραννίδος, ἢ Ἀλκιβιάδην Σικελίας, καὶ Γύλιππον χρυσίου· ἆρα κάλλος τι δρῶντες ἐμφαινόμενον, τὴν πρὸς
25 αὐτὸ ἐπαγωγὴν ἔρωτα ἐπονομάζοντες, ἕκαστον τούτων ἐρᾶν φαμέν, τὸν μὲν τοῦδε, τὸν δὲ τοῦδε, ἄλλον ἄλλου; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἦ γὰρ ἂν τὰ αἴσχιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων τῷ μὴ προσήκοντι ὀνόματι ἐπικοσμοῦντες πλημμελοῖμεν ἂν εἰς τὸ ἀληθὲς αὐτό. Πῶς
30 γὰρ ἢ ἐν χρήμασι κάλλος τῷ πάντων πραγμάτων κακίστῳ, ἢ ἐν πολέμῳ τῷ πάντων ἀβεβαιοτάτῳ, ἢ ἐν τυραννίδι τῷ πάντων ἀγριωτάτῳ, ἢ ἐν χρυσῷ τῷ πάντων γαυροτάτῳ; Σικελίαν δὲ εἴ μοι λέγοις, ἢ τὴν Ἑλλήνων γῆν, ἐλπίδας λέγεις ἡδονῶν, κάλλος δὲ
35 οὐδαμοῦ· οὐδ' εἴ μοι νὴ Δία τὴν Αἰγυπτίων γῆν λέγοις τὴν τὰς πυραμίδας ἔχουσαν τὰς μεγάλας, καὶ τὸν πολὺν ποταμὸν, οὐδὲ Βαβυλῶνα αὐτὴν εὐτειχοτάτην, οὐδὲ Μηδίαν τὴν εὐιπποτάτην, οὐδὲ τὴν Φρυγῶν γῆν τὴν εὐδοτωτάτην, οὐδὲ Σάρδεις τὰς εὐχρυσοτάτας. Ἕκα-
40 στον γὰρ τούτων τοσούτου δεῖ εἶναι καλὸν, ὅσουπερ καὶ ἡδύ· μᾶλλον μὲν ἡδὺ τῷ δυναμένῳ πορίσασθαι ἐξ αὐτοῦ ἡδονὴν, ἢ καλὸν τῷ μὴ δυναμένῳ ἐξ αὐτοῦ ὄνασθαι· οὐδὲν γὰρ καλὸν ἐπιβλαβὲς, οὐδὲ σφαλερὸν, οὐδὲ εἰς μοχθηρίαν συντελοῦν, οὐδὲ εἰς δυστυχίαν ἄγον, οὐδὲ εἰς
45 συμφορὰν χειραγωγοῦν, οὐδὲ εἰς μετάγνωσιν τελευτῶν.

4. Εἶεν. Ὁ ἔρως ἡμῖν κάλλους ἦν ἔρως· ὁ δὲ ἐρῶν ἄλλου του, καὶ μὴ κάλλους, ἡδονῆς ἐρᾷ. Ἀφαιρῶμεν δὲ, εἰ βούλει, τοὔνομα, καὶ ἐπιθυμεῖν λέγωμεν τοῦτον, ἀλλ' οὐκ ἐρᾶν, ἵνα μὴ τῇ περὶ τὴν φωνὴν παρανομίᾳ
50 καὶ τὸ πρᾶγμα ὑπαλλάξαντες λάθωμεν, ἀλλ' οὐ τοὔνομα μόνον. Ἔστω τοίνυν ἔρως μὲν κάλλους, ἐπιθυμία δὲ ἡδονῆς. Ὁ τοίνυν κάλλους ἐρῶν, ἆρα οὐκ ἐπιθυμεῖ αὐτοῦ; καὶ μάλα· σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τι ἄλλο ὁ ἔρως, εἰ μὴ ὄρεξίς τις. Παραιτοῦμαι δὲ τοὺς σοφοὺς τῆς

forum est, infantem gestabat : occurrit illi el
cum corona Anacreon qui inter vacillandum u
nutricem protrudit; et, quasi hoc satis nor
rum quoque ipsum convicium aliquod torqu
alia offensionis nota precatur, ut homo tam i
et pluribus aliquando verbis puerum lauda
vituperasset. Votum perfecit deus; idem
adolescit, fitque pulcherrimus ille Cleobulu
quam plurimis laudibus pro exiguo convicio

3. Quid vetat etiam nos nostra retractare
creontis illius exemplo non invitos improl
pœnas dare amori? Probare enim velle, an
esse adulterii, ut in Paride; vel flagitii, ut
libidinis, ut in Critobulo; atque ita quicq
deo illi ascribere, quis neget summæ imp
Quod ut appareat, hoc modo agamus. Put
amorem, quam pulchritudinis amorem esse:
nihil minus enim quam amor esset, nisi ci
chrum versaretur. Scire ergo velim, quum
pecunias dicimus, aut Xerxem Græcorum ter
chum bellum', aut honorem Agesilaum, aut
nidem, aut Alcibiadem Siciliam, aut Gyl
manifestamne aliquam pulchritudinem videa
atque illecebris, qui amor a nobis dicitur, si
tur, ut alium hoc, alium aliud amare dicam
eo enim modo, quæcunque apud homines t
alieno exornaremus nomine, atque ipsi
veritati. Quis enim pulchrum aut honestum
omnium pessima re, vel in bello, omnium i
in tyrannide, omnium crudelissima, vel in
superbissima, ponet? Quodsi mihi Siciliæ
aut Græciæ, spem quidem voluptatum dicis
ipsum pulchrum exprimis; neque magis her
mihi commemores cum ingentibus illis pyra
que suo flumine, aut ipsam Babylonem, qu
stantissimis; aut Mediam, quæ ab equis;
quæ a pascuis; aut Sardes, quæ ab auro
Hæc omnia enim tantum absunt a vera
quantum remota sunt ab jucunditate : magi
voluptatem ex illis haurit, quam pulchra il
non possunt : nihil enim pulchrum dici pot
damno aut periculo conjunctum est, quod
quod in miseriam, quod in calamitatem hor
quod in pœnitentiam desinit.

4. Esto. Diximus amorem ipsius pulchri a
qui aliud amet, quam pulchrum, necessari
tem. Mutemus, si placet, verbum, eosqu
tem sequuntur, non *amare*, sed *concupisce*
vocis illegitimo usu rem adeo ipsam, non
mutemus. Amor igitur nobis pulchrum sp
tem spectet concupiscentia. Quid ergo? qui
est amat, an non concupiscit quoque idem? s
dem nihil aliud amor est, quam rei alicujus

μάτων θήρας, εἰ τὸ αὐτὸ νῦν μὴν ὄρεξιν, νῦν
μίαν καλῶ· ἐγὼ γάρ τοι τά τε ἄλλα, καὶ ἐν τῇ
μάτων ἐλευθερίᾳ, πείθομαι Πλάτωνι. Ἔστω
βούλονται, ὄρεξις, καὶ μὴ ἐπιθυμία, ὁ ἔρως.
θω δὲ τῇδε· ἐὰν μὲν ἐπὶ τὸ καλὸν φαινόμενον ἡ
ξῃ, ἔρως καλείσθω τοῦτο, οὐκ ἐπιθυμία· ἐὰν δὲ
θυμία καλείσθω τοῦτο, οὐκ ἔρως. Τί οὖν; εἰ
τος ὁ σοφιστὴς τῇ τοῦ φαινομένου προσθήκῃ
ος, τὸ ἡδὺ τοῦτο φῇ φαντάζεσθαι αὐτῷ καλὸν,
ὶ τούτῳ συγχωρήσομεν; καὶ πάλιν αὖ, εἴ τις
ῳας εἰς τοὺς τῷ ὄντι ἐραστὰς τοὺς πρὸς τὸ κα-
ιημένους, καὶ θεασάμενος τὸ ἐν τῇ ὀρέξει τοῦ
ἡδὺ, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῆς ἡδονῆς ἐπιθυμεῖν καὶ
φῇ, ἀλλ' οὐκ ἐρᾶν· πῇ ἂν ταῦτα ἡμῖν διακρι-
γὰρ τά τε ἡδέα φαντάζεται καλὰ, τά τε καλὰ
ται ἡδοναῖς, κίνδυνος οὕτω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν
ι ἐπιμιχθῆναι. Βούλει τοίνυν τοῦ μὲν καλοῦ
εν τὸ φαινόμενον, ἵνα μήποτε λάθῃ σχηματι-
πρὸς αὐτὸ ἡ ἡδονή· τῆς δὲ ἡδονῆς οὐκ ἔτι; Τὸ
καλὸν, τίμιον ὄν, κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν εἶναι
ν, ἵνα καὶ ἐράσμιον ᾖ· τῇ δὲ ἡδονῇ ἀπόχρη
ι, καὶ μὴ οὔσῃ· τῇ γὰρ τοῦ πεπονθότος εὐφρο-
μβάνουσα τὴν σύστασιν, οὐ τῇ αὐτῆς φύσει,
ει, ἐὰν τὸ δοκεῖν ὑπάρχῃ, αὐτῇ καὶ μὴ οὔσῃ.
ν τὸ τοιόνδε λέγω (αἰσθάνομαι γάρ τοι ἐμαυ-
χρως τὸ πρᾶγμα διελομένου, καὶ δεομένου
σῶμά που τραφῆναι ἀδύνατον, ὅτι μὴ σιτίων
ξ, καὶ ἐργασίᾳ ὀδόντων, καὶ σπλάγχνων ὑπο-
ὶ τῇ ἔνδον οἰκονομίᾳ, προσγινομένης αὐτῷ τῆς
ῆς. Ἦσαν δέ που κατὰ τὸν ἐπὶ Κρόνου, φα-
αί τροφαὶ τοῖς ἀνθρώποις φηγοὶ καὶ ὄγχναι·
τοῦτο ἐπεφημίσθη φέρειν ἡ γῆ τοὺς καρποὺς
ους, ὅτι αὐτοῖς οὐδὲν ἔδει γεωπονίας, ἐξ αὐτο-
οφῆς βιοτεύουσιν. Ἐὰν τοίνυν προσθῇς ὀψο-
ἡδύσματα, καὶ τροφὴν ποικίλην, ἄλλῳ ἄλλην,
ν Σικελικὴν, καὶ Συβαριτικὴν χλιδὴν, καὶ
ν τρυφὴν, πάντα ταῦτα ἐρεῖς ἡδονῆς ὀνόματα·
ν μὲν πᾶσι τὴν τροφὴν ἐρεῖς, ἴδιον δὲ ἑκάστῳ
ὴν, καὶ κατὰ φύσιν μὲν τὴν τροφὴν, κατὰ τέ-
τὴν ἡδονήν. Κἂν μεταθῇς τραπέζας, τὴν
ν τοῖς Πέρσαις καὶ τὴν Περσικὴν Σικελιώταις,
ν ὁμοίως ἑκατέροις ἑκατέρα, τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς
θὲν, δι' ἀήθειαν εἰς λύπην μετέβαλε. Γίγνεται
μὲν τροφὴ κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ τρέφειν δυνα-
δὲ ἡδονὴ κατὰ τὸ πάθος τοῦ ἥδεσθαι εἰθισμένου.
δὲ ἔθος ἄλλο ἄλλῳ. Αὐτίκα Ἕλληνες μὲν,
σαι, καὶ Λυδοὶ, καὶ Φοίνικες, καὶ εἴ τι δὴ
ος, φυτευσάμενοι ἀμπέλους, πονηθέντες περὶ
ελόμενοι τὸν βότρυν, εὐτρεπίσαντες τὸν οἶνον,
ράσαντο ποτὸν, κατὰ μὲν τὴν χρείαν οὐκ ἀναγ-
κτὰ δὲ τὴν ἡδονὴν ἀκμαιότατον. Σκυθῶν
πολλοὶ γάλακτι βιοτεύουσιν, ὅσα οἱ ἄλλοι ἐπὶ
ς δὲ αἱ μέλιτται καθηδύνουσι τὸ πόμα, ἐπὶ
αὶ δρυῶν διαπλάττουσαι τοὺς σίμβλους· εἰσὶ

niam ab iis peto qui verba anxie rimari solent, si rem eandem nunc appetitum, nunc concupiscentiam dico; nam cum in aliis, tum in libertate verborum, assentior Platoni. Sit autem, hoc si volent, appetitus, non concupiscentia, amor. Distinguatur interim hoc modo : quoties ad id, quod bonum et honestum esse apparet, nos impellit animus, amor id dicatur, non concupiscentia : sin contra, concupiscentia dicatur, non amor. Quid ergo? si intemperans ille sophista speciem voluptati addat, sibique suave illud pulchrum videri dicat, an et hunc amare concedemus? aut contra, si quis ad illos respiciens, quos vere amare dicimus, qui nihil præter ipsum pulchrum habeant propositum, et videns illam voluptatem, quæ in appetitu pulchri consistit, ob mutuum hujus voluptatis fructum hos quoque concupiscere dicet, non amare : quo tandem modo hæc duo distinguemus? Nam si et ea, quæ jucunda sunt, pulchra videntur, et quæ pulchra sunt, cum voluptate cohærent; metuo ne sic cum amore confundere concupiscentiam cogamur. Vis igitur pulchro demamus speciem, ne sub habitu ipsius nos decipiat voluptas; voluptati vero suam relinquamus? Quod enim pulchrum est, quum honore dignum censeatur, suapte natura pulchrum esse oportet, quo et amabile sit : voluptati satis est videri, licet non sit; illa enim, quum in lætitia hominis, qui ea fruitur, non ipsa per se subsistat, sufficit si videatur esse, nec sit tamen.

5. Quod dico, tale est (satis enim jejune hanc mihi rem dividere videor, et exemplo egere) : corpus nostrum nutriri non potest, nisi admoveatur cibus, cibum conficiant dentes, confectum recipiant intestina, receptus digeratur, alimento corpori usque suppetente. Jam tempore, ut aiunt, Saturni homines fagi pirique alebant : unde manavit, ut terra fruges sua sponte proferre diceretur; quod nihil opus agricultura esset, sed quicquid per se produceret, eo vitam suam sustinerent homines. His appone coquos, appone condimenta, appone diversas ciborum delicias, aliis alias, jus Siculorum, et quicquid Sybaritarum luxuries, quicquid Persarum excogitavit mollities : hæc omnia uno nomine voluptatem dices; et cibos quidem omnibus communiter, peculiarem singulis voluptatem dabis, et naturæ cibum, artem ascribes voluptati. Quodsi apparatum mutaveris, ut Persis Siculum, Siculis apponas Persicum, nutrimentum utrisque utrumque relinques; voluptatem vero, quia cum eorum id pugnat consuetudine, in molestiam verteris. Quippe cum respectu substantiæ ejus, quod nutrire potest, fit nutrimentum; voluptas vero, prout afficitur ille, qui hoc aut illo delectari consuevit.

6. Consuetudo autem alia est alii. Exempli gratia, Græci, Persæ, Lydi, Phœnices, et si quæ gentes aliæ, vites serere, easque sedulo colere, e vitibus uvam carpere, ex uva vinum exprimere, parare potum, si usum respicias, non necessarium; si voluptatem, præstantissimum. Scytharum plerique lacte utuntur, similiter atque illi alii vino : quibusdam apiculæ, quæ e rupibus aut arboribus alveolos suos suspendunt, potum condiunt : sunt qui Nympharum

δὲ, οἱ τῇ παρὰ τῶν Νυμφῶν ὀχετείᾳ καὶ ἐπιρροῇ οὐδὲν λυμαίνονται, ἀλλ' αὐτοφυεῖ προσχρῶνται ποτῷ ὕδατι· ἓν δέ τι, οἶμαι, Σκυθῶν γένος πίνουσι μὲν ὕδωρ, ἐπειδὰν δὲ αὐτοῖς δέῃ τῆς κατὰ μέθην ἡδονῆς, νήσαντες πυρὰν, θυμιῶντες εὐώδεις βοτάνας, περικαθίσαντες ἐν κύκλῳ τῇ πυρᾷ, ὥσπερ κρατῆρι, εὐωχοῦνται τῆς ὀδμῆς, καθάπερ οἱ ἄλλοι τοῦ ποτοῦ, καὶ μεθύσκονταί γε ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἀναπηδῶσι, καὶ ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται.

7. Τί δή μοι βούλεται ἡ περίοδος τοῦ λόγου; ἐνδείξασθαι ὑμῖν διάκρισιν καλοῦ καὶ ἡδονῆς. Τίθει γάρ μοι κατὰ μὲν τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ αὐτοφυὲς τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ τὸ καλὸν αὐτὸ, ὅπερ εἶναι δεῖ, καὶ μὴ δοκεῖν μόνον· κατὰ δὲ τὸ ποικίλον καὶ ἐπίκτητον τῶν ἄλλων ἄλλους ἄλλως εὐφραινόντων, τὴν ἡδονὴν δοκεῖν γὰρ εἶναι δεῖ ταύτην μόνον. Οὕτω δὴ τούτων ἐχόντων, γίγνεται ὁ μὲν ἔρως, λόγος, καὶ ἀρετὴ, καὶ τέχνη· λόγος μὲν κατὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀρετὴ δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν, τέχνη δὲ κατὰ τὴν εὐστοχίαν τοῦ καλοῦ· ἐπιθυμίαι δὲ ἡδονῶν, ἄλογοι, ἀλόγων. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ καλὸν εἶναι δεῖ καλὸν, ἵν' ἔρωτα ποιῇ· ποῖόν τι εἶναι αὐτὸ φῶμεν, καὶ πῶς ποιοῦν; Βούλει σοι λέγω κατὰ τὴν Σωκράτους μαντείαν; ὡς τὸ καλὸν αὐτὸ ἄρρητον ὂν καὶ ὀφθαλμῶν κρεῖττον ἡ ψυχὴ τεθεαμένη πάλαι, καὶ ὀνειρώττουσα αὐτοῦ τὴν μνήμην, ἐν τῇ δεῦρο συνουσίᾳ οὐ πάντῃ ἐναργῶς ὁρᾷ, ἅτε ἀπολελειμμένη αὐτοῦ καὶ τῷ χωρίῳ καὶ τῇ τύχῃ, καὶ ἀπεξενωμένη ἐκείνων τῶν θεαμάτων εἰς τὸν ἐν γῇ τόπον, καὶ περιβεβλημένη πολλὴν καὶ παντοδαπὴν ὕλην, ὑφ' ἧς ταράττεται, συνδεδεμένη ἀσαφεῖ βίῳ καὶ συγκεχυμένῳ, καὶ μεστῷ ταράχου καὶ πλημμελείας πολλῆς· ἡ δέ γε τοῦ καλοῦ φύσις ἀρξαμένη ἐκεῖθεν κάτεισι δεῦρο πρόσω ἰοῦσα ἠρέμα, καὶ ἀμβλυνομένη μᾶλλον, καὶ ἀπολείπουσα τὴν ἀρχαίαν ἀκμήν.

8. Καθάπερ τῶν ποταμῶν οἱ γενναιότατοι ἐξιόντες ἐπὶ τὴν θάλατταν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκβολὴν σώζουσι τὸ ῥεῦμα ἀμιγὲς ἄλλῃ φύσει πικροτέρᾳ, καὶ τοῖς ναύταις θαλαττίοις προσπλεύσασιν ἀκραιφνὲς ποτόν· προελθόντες δὲ οἱ ποταμοὶ πόρρω καὶ εἰσπεσόντες εἰς πέλαγος πλατὺ, καὶ παραδόντες τὸ ῥεῦμα ἀνέμοις καὶ κύμασι καὶ ζάλῃ καὶ κλύδωνι, ἠφάνισαν δι' ἐπιμιξίαν τὴν ἀρχαίαν φύσιν· οὕτω καὶ τὸ κάλλος τὸ ἄρρητον καὶ ἀθάνατον ἔρχεται μὲν πρῶτον δι' οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων, καὶ εἰσπεσὸν ἐκεῖ, ἀκραιφνὲς μένει καὶ ἀμιγὲς καὶ ὁλόκληρον· ἐπειδὰν δὲ ὑπεκκύψῃ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν δεῦρο τόπον, ἀμβλύνεται καὶ ἀμαυροῦται· καὶ μόλις ἂν αὐτοῦ γνωρίσαι τὴν ἐπιρροὴν ναύτης θαλάττιος, ὁρῶν αὐτὴν ἀμυδρὰν ἐν γῇ πλανωμένην καὶ ἀνακεκραμένην ἀλλοτρίᾳ φύσει· ὁ δὲ συνήθης τῷ ποταμῷ, διὰ μνήμης ἔχων τὴν ἐκείνου φύσιν, ἐπειδὰν ἐντύχῃ καὶ γνωρίσῃ καὶ ἴχνος αὐτοῦ φανῇ, ὥσπερ ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸς ἀποθρώσκοντα καπνὸν, σκιρτᾷ, καὶ φλογοῦται, καὶ φαιδρύνεται, καὶ ἐρᾷ. Τοῦ δὲ κάλλους τούτου ἔλθοι μὲν ἄν τις μοῖρα καὶ ἐπὶ ποταμὸν εὐρώτατον, καὶ ἐπὶ φυτὸν εὐβλαστότατον, καὶ ἐπὶ ἵππον

rivos laticesque aquarum non inficiunt, sed ut n peditavit eas, ita adhibent: est et unum quoddan lor, peculiare Scytharum genus, qui aquam quid quotiescumque tamen voluptatis causa inebria pyram struunt maximam, in qua herbas urunt c hanc pyram in orbem circumsident tanquam cra que odore non secus, quam alii vini cyathis se donec probe ebrii exsilire, canere, tripudiare inc

7. Sed quid mihi vult tam longa oratio? Discri dere volebam quod intercedit inter pulchrum et j Refer ergo cibos illos, de quibus diximus, et pot rios sponteque natos ad id quod honestum dici esse debet, non videri tantum: varietatem con rum, quæ sunt ascititia, quæ aliâ suavitate affic ad voluptatem; quæ satis est si videatur tantu revera. Quæ quum ita se habeant, videbis am esse, quod est ratio, quod virtus, quod ars; rati veritatem ejus; virtus, quod ad naturam; ars, honestum et spectat et consequitur: cupiditates ptatum, cum ipsæ, tum qui eas alunt, procul a r sunt. Quum ergo pulchrum oporteat esse pulc amorem excitet; quale illud dicemus esse, aut excitare amorem? Visne ex oraculis Socraticis ti deam? Ipsum pulchrum, quod nec humana voce nec oculis conspici potest, vidisse olim animam atque inde in hac vita, non secus, quam in somn exiguam ejus conservare memoriam, quum vix rimam illud nunc intueatur; quod tam loco quam longe ab eo remota sit, et a pulcherrimo illo procu speculo, depressa in terram, multis variisque inqu dibus, a quibus turbatur, in hac colluvie vitæque devincta, in qua nihil præter tumultus assiduos i tesque intuetur. At vero ipsius pulchri natura il cipium ducit, illinc huc defertur, paullatimque de minus semper minusque apparet, veramque illam amittit.

8. Non aliter quam fluvii nobilissimi, quum i exonerant, primo gustum aquæ suæ sine ulla am retinent, nautisque per mare advenientibus purum potum; postquam vero ulterius promoti in altum rint mare, aquamque suam ventis, fluctibus n æstui ferendam dederint, antiquum gustum suu fusione ea amittunt: eodem modo pulchrum illud i illud immortale pulchrum, primum per cœlum co corpora descendit, in quibus adhuc integrum man putumque, et nulla sui parte minus; quando au relicto, hæc loca versus incipit descendere, min latim et obscuratur. Itaque sicut fluvium vix am scit in mari nauta marinus; ita neque pulchri infl mo crassior, tenuissima ejus in terra sparsa vesti aliis immista rebus: at vero, qui fluvium diu p vit, totamque ejus naturam animo impressit, si in eum inciderit eumque agnoverit, atque adeo si gium apparuerit ejus, non aliter quam Ulysses *a de patria surgentem*, exsultat, gaudio accend laratur, amatque. Hujus pulchridinis partem al guam fluvius valde purus, planta splendide flor

:ατον, ἀλλ' ὅ, τι περ κάλλους ἀργότατον καὶ
ιτον· εἰ δέ τίς ἐστιν αὐτοῦ ἀμιγὴς ἐπιφοιτῶσα
, ἴδοις ἂν ταύτην οὐκ ἄλλοθι ἢ ἐν ἀνθρώπῳ,
ίστῳ καὶ νοερωτάτῳ γηΐνων σωμάτων, καὶ τῷ
ιεμοιραμένῳ συγγενοῦς αὐτῷ τῷ καλῷ. Καὶ
ο ὁ νοῦν ἔχων, ἄγαλμα μὲν ἰδὼν, ἐπαινεῖ τὴν
ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ ἀγάλματος· καὶ φυτὸν ἰδὼν,
τοῦ καρποῦ, ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ φυτοῦ· καὶ ποτα-
ινεῖ τῆς πραότητος, ἀλλ' οὐκ ἐρᾷ τοῦ ποταμοῦ·
θρώπῳ ἐπειδὰν ἴδῃ κάλλος ἔμπνουν καὶ νοερὸν
τὴν προοιμιαζόμενον, καὶ τὴν μνήμην ἐγείρει,
, πρόφασιν μὲν, τοῦ ὁρωμένου, τὸ δὲ ἀληθὲς,
λους ἀληθεστέρου. Διὰ ταῦτα καὶ Σωκράτης
: καλὰ τῶν σωμάτων, καὶ ταχέως ἔβλεπεν, καὶ
βλεπεν· οὐκ ἐλάνθανε δὲ αὐτὸν κάλλος, οὐκ ἐν
ρᾳ καταδεδυκὸς, οὐκ ἐν Ἀκαδημίᾳ πλανώμενον,
υμποσίοις εὐωχούμενον· ἀλλ' οἷα θηρευτὴς δει-
ι σωμάτων ἀνθρωπίνων διετέλει μεμνημένος
ἀληθινοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

ήσης τῆς διὰ λόγων εὐφροσύνης ἢ διὰ φιλοσόφων λόγων ἀμείνων.

ηγεῖται Ὅμηρος περὶ Ὀδυσσέως, ὅτι χήτει νεὼς
ίας πλέων, χειμῶνος ἐπιγενομένου, σκεδασθεί-
σχεδίας, νηχόμενος ὑποβαλλούσης αὐτῷ κρή-
τῆς Λευκοθέας, ἐκπεσὼν εἰς τὴν Φαιάκων γῆν,
ις βασιλικὴν παρθένον, κομισθεὶς ὑπ' αὐτῆς εἰς
, τυχὼν αἰδοῦς παρ' Ἀλκίνου, κοινωνεῖ τῆς
οῖς Φαιήκων ἀρίστοις, καὶ μετὰ τοῦτο ἐνάρχε-
πρὸς τὸν Ἀλκίνουν λόγων ὡδί πως· Ἀλκίνοε
, καλὸν μὲν ἀκούειν ἀοιδοῦ ἀγαθοῦ, οἷος οὗτος,
νην θεῖος· τί γὰρ ἂν εἴη χαριέστερον τέλος δή-
μουμένου, καὶ δαιτυμόνων οἶκοι, ᾠδῆς ἀκροω-
καθημένων ἑξῆς, καὶ τραπέζης ἀφθόνου, καὶ
ς μεστοῦ; Ἐρωτῶ δὴ τὸν Ὀδυσσέα· Τί ἡγεῖ
ν εὐφροσύνην, ὦ σοφώτατε ἀνδρῶν; τράπεζαν
κρεῶν καὶ σίτου, καὶ κρατῆρα πλήρη, καὶ οἶνον
ενον, καὶ ἐπὶ τούτοις ᾄδοντα ἀοιδὸν, οἵας ἐκεῖ-
ς ᾖδεν,

ιος Ὀδυσσῆος καὶ Πηλείδεω Ἀχιλῆος·

ίλον ἵππον, ἔνθα εἰσδύντες οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλ-
εἰς τὸ ἄστυ εἰσενεχθέντες, προχυθέντες τοῦ ἵπ-
θύουσιν ἐπιθέμενοι, εἷλον τὸ ἄστυ;

τό τί σοι κάλλιστον ἐνὶ φρεσὶν εἶδεται εἶναι;

εινός τις εἶ, ὦ σοφώτατε Ὀδυσσεῦ, ἐπαινέτης
νης δημωδεστάτης, οἷαν καὶ βάρβαρος ἀνὴρ
ι, καὶ ἄρτι ἐκ Βαβυλῶνος ἥκων, συνήθης πο-
τραπέζῃ καὶ οἴνῳ χεομένῳ πολλῷ καὶ ᾠδῇ αὐ-
ῳ· καὶ ταῦτα, ὡς φῆς, ὑπεριδὼν παρ' ἄλλοις

valde generosus, sibi vindicare possunt, sed inertissimam modo et vehementer obtusam pulchritudinis speciem. Si quæ tamen ejus ad terram usque perveniant intaminatæ reliquiæ, non facile alibi eas, quam in homine, qui forma et ratione inter omnia mortalia excellit corpora, qui anima præditus est, quam merito pulchri illius cognatam dixeris, invenias. Propterea qui sapit, statuam quum videt, laudat in ea artem, non tamen amat statuam; et plantam qui videt, laudat eam ob fructum, non tamen amat plantam; et in fluvio aquæ tranquillitatem laudat, non tamen amat fluvium: in homine vero, quum videt pulchritudinem vivam, mente præditam, virtutis futuræ prænunciam, continuo memoriam suscitat, et amat, specie quidem, rem visam; revera autem, pulchritudinem veriorem. Hæc causa est cur tam diligenter inspiceret pulchra corpora Socrates, tam cito pulchritudinem animadverteret, neque negligeret ullum; non ulla enim, sive ea in palæstra versaretur, sive in Academia oberraret, sive in conviviis comessaretur, eum pulchritudo præteribat; non secus quippe, quam venator peritus, per humana corpora in memoriam veræ illius pulchritudinis usque redibat.

DISSERTATIO XXVIII.

Omni sermonum voluptate majorem esse eam quæ ex philosophicis sermonibus percipitur.

1. Refert Homerus, Ulyssem, quum navem non haberet, in rati extemporanea navigasse; quæ quum vi subito exortæ tempestatis dissiparetur, accepisse a Leucothoe vittam, qua innixus navigare cœpit, donec tandem Phæacum terram appulit; ubi regis filiam invenit, a qua precibus suis hoc impetravit, ut ab ea in urbem deduceretur, Alcinoum regem sibi propitium haberet, contubernio ab eo juxta ac Phæacum primates exciperetur, tandemque orationem ad regem habet, cujus hoc fere est initium: Equidem res pulcherrima est, rex Alcinoe, præstantem, qualis hic est, audire citharœdum. Quid enim assequi in vita possis beatius, quam summam populi hilaritatem; longumque domi spectare convivarum ordinem, quos omnes cantus delectat; quam mensam probe instructam, plenos vini calices? Mihi ita libet interrogare Ulyssem: Velim ex te scire, vir sapientissime, quid esse arbitreris voluptatem? mensamne carnibus ciboque plenam, plenum calicem, magnam vini copiam, et, ne quid desit, citharœdum, qui eodem, quo ille, modo,

Et Laertiadæ magni et certamen Achillis,

aut equum concavum canat, quo conditi deferuntur in urbem Græcorum principes, quam, egressi ex equo, vino sepultam invadunt et capiunt?

Hoccine præ cunctis adeo tibi dulce videtur?

2. Nae tu, sapientissime Laertiade, laudibus miris voluptatem commendas nobis plane trivialem, qualem commendaret etiam barbarus aliquis, qui recens Babylone rediret, ubi sumptuosas epulas, vini largam copiam, et ex tempore fusas cantiunculas mirari didicisset: tu, inquam, qui

τοῦ μελιηδέος λωτοῦ καὶ τῆς Σειρήνων ᾠδῆς. Μήποτε οὖν ἔοικέν τι Ὅμηρος αἰνίττεσθαι ἄλλο κρεῖττον, ἢ ὁποῖον τὰ ἔπη λέγοι οὐτωσὶ ἀκούσαντι εὐθύς. Τὸ γάρ τοι κειμένων σιτίων ἀμφιλαφῶν καὶ οἴνου πολλοῦ, ταῦτα μὲν ἐπιθεῖναι ταῖς τραπέζαις, καὶ τὸν οἶνον τῷ κρατῆρι ἐγχέαι, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς δαιτυμόνας ἐν τοσαύταις ἡδοναῖς ἀκροωμένους τοῦ ἀοιδοῦ σπουδῇ, εὐσχήμονά τινα ἔοικεν εὐωχίαν διηγεῖσθαι ἡμῖν, οἷαν μιμήσεται ἄν τις νοῦν ἔχων, μεταθεὶς τὰς ἡδονὰς ἀπὸ τῶν αἰσχίστων ἐπὶ τὰ κοσμιώτατα, ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπὶ τὰς ἀκοάς· ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀπόχρη, εὐωχεῖν τὰς ἀκοὰς εἰκῇ καὶ ἀνέδην,

Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπῇ,

καὶ ἀνθρώπων ὁμάδῳ, ἀλλὰ κἀνταῦθα τέχνης δεῖ κατακοσμούσης τὴν ἀκοῆς εὐωχίαν ἁρμονίᾳ δεξιᾷ.

3. Καὶ τίς ἂν ἡμῖν ἡ τοιαύτη ἁρμονία γένοιτο; Ἀγαπῶ μὲν γὰρ ἔγωγε τὴν ἐκ μελῶν ἡδονὴν προσιοῦσαν ταῖς ἀκοαῖς, ἢ δι' αὐλῶν ἐμπνεομένων, ἢ διὰ λύρας κρουομένης, ἢ δι' ἄλλου του μουσικοῦ ὀργάνου δυναμένου χορηγεῖν καὶ ἐπιπέμπειν ἡμῖν προσηνὲς μέλος· δέδια δὲ, μὴ ταυτὶ τὰ μέλη ἡδονὴν μέν τινα ἔχῃ κεκραμένην ὑπὸ τέχνης καλῶς, ἄσημα δὲ ὄντα καὶ ἄλογα καὶ ἄφωνα μηδὲν μέγα τῇ ψυχῇ εἰς εὐφροσύνην συντελῇ. Εἰ γάρ τις ἐθέλοι παραβαλεῖν τὴν ἐκ μελῶν ἡδονὴν τῇ τῶν λόγων, ἐοίκοι ἂν ὁ μὲν λόγος σιτίοις, τὸ δὲ μέλος ὀδμαῖς· ὧν τὰ μὲν εἰς ὑποτροφὴν προσφορώτατα, ὀδμὴ δὲ, κἂν εὐοδμῇ, κιβδηλότατόν ἐστι χρῆμα, καὶ ἐν τροφῇ ἀσθενέστατον. Εὐωχητέον οὖν τὰς ἀκοὰς, τρέφοντας ὁμοῦ, τὰς μὲν ὀδμὰς ταύτας τὰς ἐκ τῶν μελῶν παραπεμπομένους, τὰ δὲ ἐκ λόγων σιτία προσάγοντας αὐταῖς. Ἐπεὶ τοίνυν λόγῳ, καὶ οὐκ ἄλλῳ τῳ, χαίρειν εἰκὸς δαιτυμόνας δεξιοὺς, τίνας καὶ λόγους αὐτοῖς παραθήσομεν φέροντες; Ἆρα οἳ μὲν μιμοῦνται τὰς ἐν δικαστηρίοις ἔριδας, καὶ φιλονεικίας ἐπιτεχνήσεις καὶ μάχας, κρατύνοντες μὲν τὰ ἄδικα, ἐπικοσμοῦντες δὲ τὰ αἰσχρὰ, κιβδηλεύοντες τἀληθῆ, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν, οὐδὲ ἄδολον, οὐδὲ ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐπιχωρίῳ μένειν ἐῶντες; ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο, οἷόν περ οἱ τῶν ἀνδραπόδων κάπηλοι, οἳ σώματα παραλαβόντες ἁπλᾶ ὑφ' ἡλίῳ καθαρῷ καὶ ἀέρι ἐλευθέρῳ τεθραμμένα, σκιατροφοῦντες ταῦτα καὶ λεαίνοντες, λυμαίνονται αὐτῶν τὴν ἀπ' ἀρχῆς δημιουργίαν, ἣν ἡ φύσις αὐτοῖς περιέβαλε κρείττονα τέχνης. Τοιοῦτον γάρ τι ἀμέλει καὶ οἱ πρὸς τὰς δίκας εἱλούμενοι δρῶσιν.

4. Ἀλλὰ τά γε τούτων μιμήματα, πρὸς τῷ κίβδηλα εἶναι καὶ σκυθρωπὰ κομιδῇ, καὶ εὐωχουμέναις ψυχαῖς οὐ πάνυ τι ἀκούειν ἐπιτήδεια· ὡς ἐγὼ οὐδὲ τὰ Αἰνιάνων θεάματα ἐπαινῶ, ὅσα ἐν πότῳ εὐφραίνονται Αἰνιᾶνες, οἱ μὲν δρῶντες, οἱ δὲ ὁρῶντες. Ἄνδρες δύο μιμοῦνται μάχην, ὑπαυλοῦντος ἄλλου· ὁ μὲν αὐτοῖν γεωργός τέ ἐστι καὶ ἀροῖ, ὁ δὲ λῃστὴς καὶ ὅπλα ἔχει, κεῖται δὲ καὶ τῷ γεωργῷ τὰ ὅπλα ἀγχοῦ· ἐπειδὰν δὲ ὁ λῃστὴς ἔλθῃ, ἀφέμενος ὁ γεωργὸς τοῦ ζεύγους, ὁρμῶν

aliis in locis, ut narrare soles, loti suavitatem, renum potuisti contemnere. Quare vide ne altio innuere Homerus velit, quam quod sic negligent prima fronte indicare ipsi versus videntur. Nimi omne ciborum genus vinumque copiosum præs mensas onerare, his implere crateres, et inter voluptates laudare convivas, qui suavissimum c diose auscultent: hoc honestiorem aliquam nob tem narrare videtur, qualem imitari debet vir voluptates a minus honestis partibus ad magis de ferat, a ventre ad aures videlicet: nisi fortasse dem sufficere arbitreris, ut temere aliquis et sin

et tibiæ atque tubæ cantu,

hominumque strepitu aures detineat; sed hic requiratur aliqua, quæ dextra quadam harmo epulas exornet.

3. Verum enimvero cujusmodi futura est talis Nec enim negare possum, quin et ipse ex modul bus se insinuante summam voluptatem capiam, inflet, sive lyram pulset aliquis, aut si quod aliu instrumentum dulces sonos modulari iisque t possit. Vereor tamen, ne hæc modulatio volup dem aliquam, ipsa arte pulchre temperatam, of tamen sine significatione ulla, sine verbis est e nihil dignum animæ delectatione conficiat. Si eam, quæ ex sola modulatione constat, volupt altera illa, quæ ex oratione verbisque hauritur, ferre; hanc cibis, illam odori similem esse videbit illi quidem validissime nutriunt; odor vero, etiam mus res est instabilissima, et ad nutriendum nil aut parum: at vero ita aures nostræ oblectanda simul pascantur; quod fiet, si odorem harmoni mus, verborum vero cibum illis largiamur. Q nulla re alia, quam sermone, præstantes conviva posse sit certum; restat ut, quo sermonum genere sint, id quoque sciamus. An talibus qui judicio artesque fori contentiosas et velitationes imitantur sta fulciunt, inhonesta adornant, vera adulterant, que sanum aut sincerum afferunt, nihil in naturæ manere sinunt? plane ut mancipiorum mangones si genuina corpora, sub puro sole liberoque n acceperint, in umbra educant ea et depilant; do tivam illis formam eripiant, quam a natura accep liorem ea quam ars præstare potest. Plane si agunt forenses illi rabulæ.

4. Hæc vero imitatione expressa, præterquam terina sunt et valde molesta, ne apta quidem sunt tium animis ad audiendum. Itaque nec Ænianu possum spectacula, quibus illi in conviviis, ali alii spectando, oblectare se solent. Duo viri ad dos pugnæ simulacra cient: alter eorum agricola et arat; alter prædonem, et armatus est: habet in promptu arma sua, qui, simul ac prædo app incipit, relicto aratro suo, arma in manum sumit

ἐπὶ τὰ ὅπλα, συμπεσόντες μάχονται, παίοντες τὰς ὄψεις, καὶ μιμούμενοι τραύματα καὶ πτώματα· θεάματα οὐ συμποτικά. Ἐπαινῶ πρὸ τούτων τὸν Περσικὸν νόμον τὸν ἀρχαῖον, δι' ὃν Πέρσαι τῆς ἐλευθερίας ἐπελάβοντο. Ἀνέκειντο τοῖς Πέρσαις αἱ βουλαὶ εἰς τὰς εὐωχίας, ὥσπερ τοῖς Ἀθηναίοις εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ σπουδαστικώτερον ἦν συμπόσιον Περσικὸν ἐκκλησίας Ἀττικῆς· ἐκεῖ μὲν γὰρ νόμος κολάζων τὴν μέθην ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰς ἀρετὰς τῇ εὐωχίᾳ, καθάπερ ἔλαιον κῦρ, ἐπιχέων τῇ ψυχῇ συμμέτρως, μὴ τελείως σβεννὺς αὐτῆς τὸ φιλότιμον, μήτε ἐξάπτων τῆς χρείας περαιτέρω· ἐνταῦθα δὲ οἱ νήφοντες οὗτοι δημαγωγοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἐφεστῶτος νόμου κολάζοντος τὴν ἐξουσίαν τῶν λόγων, ἐξωργοῦντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσης μέθης ἀκολαστότερον.

5. Τὰ μὲν οὖν τῶν Περσῶν καὶ τὰ Ἀττικὰ ἐῶμεν, ἐπανάγωμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τὰ ἡμέτερα. Λόγοις τοιγαροῦν εὐωχητέον τὰς ἀγαθὰς ψυχὰς, καὶ οὐ δικανικοῖς λόγοις, φησὶν ὁ λόγος. Τίσι μήν; ἆρα οἱ τὰς ψυχὰς ἐπὶ τὸν πρόσθεν χρόνον ἀναβιβασάμενοι, παρέχουσιν αὐταῖς τὴν θέαν τῶν γενομένων πάλαι; Προσηνὲς γὰρ ἡ ἱστορία, καὶ τὸ μηδὲν καμόντα πανταχοῦ περιπολεῖν, πάντα μὲν χωρία ἐποπτεύοντα, πᾶσι δὲ πολέμοις ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς παραγιγνόμενον, μῆκος δὲ ἀμήχανον χρόνου ἐν βραχεῖ ἀναλεγόμενον, πλῆθος δὲ ἄπειρον πραγμάτων ἐν ὀλίγῳ μανθάνοντα, τὰ Ἀσσύρια, τὰ Αἰγύπτια, τὰ Περσικὰ, τὰ Μηδικὰ, τὰ Ἑλληνικά· νῦν μὲν πολεμοῦσιν ἐν γῇ παραγινόμενον, νῦν δὲ ἐν θαλάττῃ ναυμαχοῦσιν, νῦν δὲ ἐν ἐκκλησίαις βουλευομένοις· μετὰ Θεμιστοκλέους ναυμαχοῦντα, μετὰ Λεωνίδου ταττόμενον, καὶ μετὰ Ἀγησιλάου διαβαίνοντα, καὶ μετὰ Ξενοφῶντος σωζόμενον· ξυνερῶντα Πανθείᾳ, συνθηρῶντα Κύρῳ, συμβασιλεύοντα Κυαξάρει. Εἰ δὲ καὶ Ὀδυσσεὺς σοφὸς, ὅτι πολύτροπος ἦν, καὶ

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων·

πολύ που σοφώτερος ὁ τῶν μὲν κινδύνων ἐξιστάμενος, τῆς δὲ ἱστορίας ἐμπιμπλάμενος. Χάρυβδιν ὄψεται, ἀλλ' οὐκ ἐν ναυαγίῳ· Σειρήνων ἀκούσεται, ἀλλ' οὐ δεδεμένος· Κύκλωπι ἐντεύξεται, ἀλλ' εἰρηνικῷ. Εἰ δὲ καὶ Περσεὺς εὐδαίμων, ὅτι πτηνὸς ἦν καὶ περιεφέρετο ἐν τῷ αἰθέρι πάντα ἐποπτεύων τὰ ἐν γῇ παθήματα καὶ χωρία· πολὺ τῶν Περσέως πτερῶν ἡ ἱστορία κουφότερον καὶ μετεωρότερον, ἡ λαβοῦσα τὴν ψυχὴν περιφέρει πανταχοῦ, οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ἠμελημένως δεικνύουσα, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα γενεαλογεῖ [καὶ ποταμόν]· « Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω, τύραννος δὲ ἐθνέων. »

Δάρδανον αὖ πρῶτον τέκετο νεφεληγερέτα Ζεύς·

Γενεαλογεῖ καὶ πόλιν· « Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον, προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι· »

Ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱπποβότοιο.

done concurrit; ibi faciem alterius ferit alter; hic vulnerat, ille vulneratur; hic sternit, ille cadit: minime dignum convivio spectaculum. Cui ego longe antiquum Persarum morem prætulerim, quo libertatem suam consecuti sunt. Deliberare in conviviis Persæ, sicut in concionibus Athenienses, solebant: et erant magis seria apud Persas convivia, quam apud Athenienses comitia: quum enim illorum lex ebrietatem vindicaret, virtutem eorum lautis epulis incitabat, ut oleum flammam, et moderate irrigabat animos, ut nec ardorem eorum penitus restingueret, nec ultra tamen, quam necesse esset, accenderet. Athenis vero oratores publici, quum nulla apud eos lex nimiam illam verborum reprimat licentiam, quovis temulento homine liberius in concionibus insaniebant.

5. Sed Persas jam Atheniensesque relinquamus; rursus ad nostra redeamus. Sermonibus ergo pascendi sunt honesti animi, non forensibus tamen sermonibus, sermo noster inquit. Quibus ergo? num iis qui ad superiorum cogitationem temporum eos revocent, resque jam olim gestas spectandas proponant? Jucunda sane res est historia, et sine labore ullo passim divagari, omnes locos intueri, omnibus bellis sine periculo interesse, infinitum temporis spatium in momentum contrahere, infinitas res gestas brevi cognoscere, quæ ab Assyriis, quæ ab Ægyptiis, quæ a Persis, quæ a Medis, quæ a Græcis facta sunt; bello nunc terrestri, nunc marino, nunc concionum videri interesse consiliis; cum Themistocle in mari, cum Leonide in terra pugnare, cum Agesilao (in Asiam) trajicere, cum Xenophonte incolumem redire; amare cum Panthea, venari cum Cyro, regnare cum Cyaxare. Quodsi sapiens ea de causa Ulysses dicitur, quod vafer esset, et

Multorum mores hominum lustrasset et urbes,
dum sibi, dum socis reditum pariterque salutem
apparat;

multo sapientior est, qui extra periculum historiæ lectione sese explet. Charybdin videbit, sed sine naufragio; Sirenas audiet, sed sine vinculis; cum Cyclope aget, sed miti et pacato. Et si eo nomine felix fuisse Perseus judicatur, quod passim alarum vagaretur beneficio, ex æthere totam terræ naturam, omnia intueretur loca: multo et levior et sublimior his Persei alis habenda est historia, quæ arreptum passim circumfert animum nostrum, nec nudas ei simplicesque res ostendit, sed et hominum origines recenset [et fluviorum]. Quale est illud: *Crœsus Lydus erat genere, Alyattis filius, rex vero populorum:* et,

A Jove nam primum deduxit Dardanus ortum.

Et urbium origines: *Epidamnus urbs est ad dextram sita Ionium sinum petentibus, cui finitimi sunt Taulantii, gens barbara:* et,

Urbs Ephyre posita est Argi anterioribus oris.

Γενεαλογεῖ δὲ καὶ ποταμόν· « Ὃς ῥέων ἐκ μεσημβρίης πρὸς βορέην ἄνεμον εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον καλεόμενον ἐκδιδοῖ· »

Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.

Τοῦτο τὸ ἄκουσμα ἐφήμερον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ φθειρόμενον ταχὺ καὶ ἀπολλύμενον καὶ ὑπορρέον, τῇ μνήμῃ σώζει, καὶ τὰς ἀρετὰς φυλάττει, καὶ τὰς πράξεις ταῖς δόξαις ἀθανάτους ποιεῖ. Διὰ τοῦτο ὁ Λεωνίδης ᾄδεται οὐχ ὑπὸ Λακεδαιμονίων μόνον τῶν τότε, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπαινεῖται οὐχ ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκείνων· μένει δὲ καὶ ἡ Περικλέους στρατηγία καὶ νῦν ἔτι, καὶ ἡ Ἀριστείδου δικαιοσύνη· δίδωσι Κριτίας καὶ νῦν δίκην, φεύγει καὶ νῦν Ἀλκιβιάδης. Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, οἱ καθ' ἱστορίαν λόγοι τῷ μὲν ἀνηκόῳ τερπνότατον καθ' ἡδονήν, τῷ δὲ εἰδότι ἐπαγωγότατον κατὰ ἀνάμνησιν.

6. Τίς ἂν οὖν γένοιτο ψυχαῖς εὐωχία λόγων ταύτης προσηνεστέρα; Χαλεπὸν μὲν εἰπεῖν καὶ ἀντιτάξασθαι πολλῷ καὶ γενναίῳ λογοποιῷ, ῥητέον δὲ ὅμως, ὅτι καλὴ μὲν ὑμῶν ἡ ἁρμονία καὶ ᾄδεσθαι προσηνής, ἄλλο δὲ ποθεῖ ἡ ἐπιεικὴς ψυχή, καὶ οὐχ οἷόν παρέχεσθαι ὑμῖν. Τί γὰρ σεμνὸν ἡ μνήμη τῶν πάλαι κακῶν, τῷ μήπω μαθόντι, ὅπως ταῦτα φυλακτέον; ἢ τί πλέον Ἀθηναίοις ἐγένετο διὰ τὴν ἱστορίαν τὴν Ἀττικήν; ἢ τί πλέον Ἁλικαρνασεῦσι διὰ τὴν ἱστορίαν τὴν Ἰωνικήν; ἢ τί Χῖοι διὰ ταύτην εὐδαιμονέστεροι; Εἰ μὲν γὰρ ἀποκρίναντες τὰ καλὰ τῶν αἰσχρῶν, τὰ μὲν ἀπέκρυπτον, τὰ δὲ ἱστόρουν, ἦν ἄν που τῇ ψυχῇ ὄνησις κατὰ μίμησιν τῶν ἱστορημένων, καθάπερ ὀφθαλμοῖς κατὰ μίμησιν γραφῆς· νῦν δὲ ἀναμὶξ εἰσφύρεται πάντα ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πλεονάζει τὰ χείρω, καὶ κρατεῖ τὰ αἰσχρά· καὶ τὸ πολὺ τῆς ἱστορίας πλεονέκται τύραννοι, καὶ πόλεμοι ἄδικοι, καὶ εὐτυχίαι ἄλογοι, καὶ πράξεις πονηραί, καὶ συμφοραὶ ἀγνώμονες, καὶ περιστάσεις τραγικαί· ὧν σφαλερὰ μὲν ἡ μίμησις, βλαβερὰ δὲ ἡ μνήμη, ἀθάνατος δὲ ἡ δυστυχία. Ἐγὼ δὲ ποθῶ πρὸς τὴν εὐωχίαν τροφὴν λόγων ὑγιεινῶν, καὶ ἀνόσου τοιούτου δέομαι σιτίου, ἀφ' οὗ καὶ Σωκράτης ὑγίανε, καὶ Πλάτων, καὶ Ξενοφῶν, καὶ Αἰσχίνης.

7. Ἐπιθυμεῖ ἡ ἀνθρώπου ψυχή, καὶ δέδιε, καὶ λυπεῖται, καὶ φθονεῖ, καὶ ἄλλοις συνέχεται παντοδαποῖς καὶ ἀλλοκότοις παθήμασι· στάσιν δρᾷς πικρὰν καὶ ἀκήρυκτον· τοιοῦτόν μοι διηγοῦ τὸν πόλεμον, τὸν δὲ Μηδικὸν ἔα· ταύτην μοι διηγοῦ τὴν νόσον, τὸν δὲ λοιμὸν ἔα. Εἰπέ, τίνι ἐπιτρέψω τὴν στρατηγίαν καὶ τὴν ἴασιν; Ἱπποκράτην δὲ ἔα τοῖς σώμασιν καὶ Θεμιστοκλέα τῇ θαλάττῃ· λέγε τὸν ψυχῆς ἰατρὸν, λέγε τὸν στρατηγόν. Κἂν ἀπορῇς ἀνδρῶν, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἴθι. Ἔρου μὴ περὶ γῆς δῃουμένης, μηδὲ περὶ θαλάττης λῃστευομένης, μηδὲ περὶ τειχῶν πολιορκουμένων, μηδὲ περὶ σωμάτων φθειρομένων· σμικρὰ ταῦτα, ἐφήμερα ταῦτα. Τμηθήσεται λήϊον, κἂν Πελοποννήσιοι ἀπόσχωνται· λῃστευθήσεται θάλαττα, κἂν Ἀθηναῖοι μὴ ναυμαχῶσιν·

Sed et fluviorum origines : (*Halys*) *qui a meridianis partibus septentrionem versus fluens, in pontum se exonerat, quem Euxinum vocant* : et,

Quem Xanthum divi dicunt, hominesque Scamandrum.

Sola harum rerum narratio est, quæ genus mortale, quod tam caducum est, tam perit, deficit, defluit cito, memoriæ beneficio sospitat, virtutes ejus conservat, immortali gloria actiones ejus compensat. Hoc est cur Leonides non a Lacedæmoniis illius ævi tantum celebretur; non tantum ab Atheniensibus, quos ætas illa tulit, Themistocles laudetur : manet etiam nunc Periclis imperium, manet justitia Aristidis; Critias adhuc pœnas luit, Alcibiades adhuc in exilium abit. Et, ut verbo absolvam, narratio historica eos, qui primo legunt, mirifica voluptate oblectat; et eos, qui jam legerunt, jucundissima cogitatione reficit.

6. Quæ igitur e sermone ullo peti voluptas possit magis grata animo? Sane difficile est copioso adeo et præclaro historiarum scriptori se opponere : dicendum tamen est: pulcherrima quidem est et cum suavitate celebratur, o historici, vestra compositio; alia est tamen, quam quæ a vobis præberi possit, animi honesti voluptas. Quid enim præteritorum malorum juvat recordatio, nisi prius, quo pacto vitanda ea sint, cognoveris? aut quid commodi Athenienses ex Attica, aut ex Ionica Halicarnassenses hauserunt historia? quæ felicitas ex historia Chiis accessit? Si enim honesta possent ab improbis distinguere, et prætermittere hæc, illa describere; non minus fortasse rerum gestarum animum juvaret imitatio, quam oculos juvat imitatio pictoris : nunc promiscue in historiam infarciuntur omnia, major pars in deterioribus moratur, vincunt turpia : ubique fere in historia rapaces tyrannos, injusta bella, absurdas felicitates, facinora scelesta, calamitates indignas, tragicos casus invenies; quorum imitatio periculosa, memoria damnosa, æterna est miseria. Ego, ut plenam voluptatem consequar, sanis pasci volo sermonibus, sanum requiro cibum, talem quali Socrates, aut Plato, aut Xenophon, aut Æschines illi consecuti sunt ut usque sani essent.

7. Libidine, metu, mœrore, invidia, aliisque multiplicibus et miris anima humana torquetur affectibus. Videt contentionem duram, contentionem implacabilem; tale bellum mihi describe, Medicum vero relinque; talem mihi morbum narra, pestem vero prætermitte. Dic mihi, quem hujus belli ducem quæram, quem morbi hujus invenias medicum; Hippocratem vero corporibus relinque, maribus præliis Themistoclem : dic aliquem animi medicum, dic aliquem ducem. Si inter homines non invenias, inter deos quære. Ne verba facias vel de terra, quod vastetur; vel de mari, quod a piratis infestetur; aut quod obsideatur urbs ab hostibus, aut plurimi morbo intereant : pusilla hæc sunt, caduca hæc sunt. Vastari enim seges tua poterit, quamvis Peloponnesii abstineant; a piratis infestabitur mare,

ιλεῖ τὰ τείχη, καὶ εἰ μὴ Φίλιππος, ἀλλ' ὁ φθαρήσεται τὰ σώματα, κἂν ἀπέλθῃ ὁ λοιμός· δὲ ἀρετὴ,

πάλιν ἐλθεῖν οὔτε ληϊστὴ,

λετή.

αύτης ἔρου δὴ, ὅτε ψυχὴ τέμνεται, λῃστεύεται, ιεῖται, νοσεῖ. Χρησμοῦ σοι δεῖ, μαντείας σοι ξαι τῷ θεῷ·

λῦθί μευ, ἀργυρότοξ', ὃς Χρύσην ἀμφιβέβηκας,
ὦ Ἄπολλον, καὶ Ζεῦ, καὶ εἴ τις ἄλλος θεὸς ψυχῆς νοσούσης,

ἦ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
ἢ δήποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί' ἔκηα.

ται ὁ Ἀπόλλων τοιαῦτα εὐχομένου θᾶττον, ἢ ύσου. Οὐ γὰρ ἐπὶ λοιμὸν παρακαλεῖς τὸν θεὸν, ἢ τοξείαν οἰστῶν θανατηφόρων, οὐδὲ ἐπὶ φθορὰν καὶ ἀνδρῶν καὶ ὀρέων· οὐ γὰρ ταῦτα ἔργα μουσοῦ, καὶ σοφοῦ καὶ μαντικοῦ. Ὅμηρος δὲ αὐτῷ ηκε τὴν φήμην, αἰνιττόμενος τὴν ἡλίου ἀκτῖνα ς χωροῦσαν οἰστοῦ θᾶττον, ἀκρατοτέραν τῆς τῶν ων συμμετρίας. Ἐμοὶ δὲ ᾀδέτω εἴτε καὶ Ὅμηρε Ἡσίοδος, εἴτε τις ἄλλος ποιητὴς δαιμόνιος, αιᾶνα ψυχῆς παθημάτων. Ἄξια ταῦτα τοῦ ωνος, ἄξια τοῦ Διός.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'.

ωστελεστεροι πόλει, οἱ προπολεμοῦντες, ἢ οἱ γεωργοῦντες. Ὅτι οἱ προπολεμοῦντες.

ἔχεις εἰπεῖν, τίνας ὀνομάζει Ὅμηρος ἐν τοῖς ιογενεῖς, καὶ θεοῖς εἰκέλους, καὶ λαῶν ποιμένας, λα ὅσα ποιητὴν εἰκὸς ἀποσεμνύνοντα τοῖς ὀνόίρετὴν ἀνδρός; ἆρα τοὺς ἐπὶ σκαπάνῃ καὶ αὔὸς τῇ γῇ διαπονουμένους, δεινοὺς ἀροῦν, ἀγατεύειν, ἐν ἀμήτῳ δεξιοὺς, ἐν ὀρχάτῳ φιλοπόνους; ον μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἠξίωσεν καταμῖξαι τὰ ι αὐτοῦ ᾠδῇ, ὅτι μὴ νησιώτῃ γέροντι ἀναθεὶς κπεπτωκότι τῆς ἀρχῆς ὑπὸ ὑβριστῶν νέων, ἐν ἀνοπέδου ἀλωῆς ἐπὶ φύλλων χαμαὶ βεβλημένων ους ἀναπαυομένῳ; Οἱ δὲ μακάριοι αὐτῷ ἄνδρες, νος ἐπαινῶν χαίρει, ἕτεροί εἰσιν ἐξ ἑτέρων ἐπιάτων καὶ ἔργων· ἢ Ἀχιλλεὺς διώκων, ἢ Αἴας χῶν, ἢ Τεῦκρος τοξεύων, ἢ Διομήδης ἀριστεύων, λλος τῶν δεινῶν τὰ ἀριστευτικά. Μεστὰ δὲ ἐπη ἀσπίδων μεγάλων, καὶ κορύθων φαεινῶν, άτων μακρῶν, καὶ ἁρμάτων καλῶν, καὶ ἵππων , καὶ ἀγαθῶν κτεινόντων, καὶ δειλῶν κτεινομέΓὸν μὲν γὰρ Ἀγαμέμνονα αὐτὸν τὸν τῶν Παν- βασιλέα οὐκ ἔσχεν ἑτέρως ἐπαινέσαι, ἢ τὸν ἣν προσθεὶς τῷ βασιλεῖ, ὡς μόνον δὴ τοῦτο ἔργων ατον· καὶ φησὶν, ὅτι ἦν ὁ Ἀγαμέμνων ἀμφότε-

quamvis in mari classem non habeant Athenienses; mœnia tua si Philippus non evertet, certe tempus; interibunt homines, quamvis pestis remittat:

At virtus hominis nunquam reparabilis ulli est.

De hac deos consule, quotics invadi, spoliari, oppugnari animam videbis, aut a morbo tentari. Hic oraculo deorum, hic responso opus habes, hic deum precare:

Exaudi, arcitenens, qui Chrysen, sancte, tueris;
audias, precor, Apollo, et Juppiter, aut si quis præterea deus es, qui morbos animi curare soles,

Si quando haud uno templum tibi munere cinxi,
pingulaque in mediis adolevi viscera flammis.

Citius has preces, quam Chrysæ, Apollo audiet. Nec enim petes ut pestem immittat, ut sagittas letales emittat, ut canes, ut homines, ut mulos exstinguat; quæ minime illo deo, quem musicæ, quem sapientiæ, quem divinationi præesse voluerunt, digna sunt. Homerus autem, qui hoc illi tribuit, nihil aliud in animo habuit, quam solares radios, qui quavis sagitta velocius per aerem feruntur, quavis purissima corporis constitutione simpliciores sunt. Mihi vero vel Homerus, vel Hesiodus, vel si quis alius poeta divinus est, deum canat qui mederi possit morbis animi. Hæc Apolline digna sunt, hæc digna sunt Jove.

DISSERTATIO XXIX.

Utri in republica utiliores sint, milites, an agricolæ. Milites esse utiliores.

1. Possisne dicere, qui sint illi quos Homerus in poesi sua *Jove genitos, diis similes, pastoresque populorum* vocat, ut alia omittam nomina, quibus in extollenda alicujus virtute uti solent poetæ? eosne qui terram stiva et ligone exercent, qui arare, qui plantare, qui messem colligere, vitem ordinare eleganter possunt? an potius has similesque curas ne leviter quidem in poematis suis attingere dignatus est; nisi quatenus insulano seni qui a contumeliosis juvenibus regno suo ejectus erat, ea tribuit, quem

in vitiferæ procul ubere terræ

in frondibus humi defusis æstivo tempore quiescere fecit? At vero quos beatos dicit, quos commendare solet Homerus, alii sunt, quorum alia sunt opera, alia studia: au Achilles est, quum hostem insequitur; aut Ajax, quum singulari certamine congreditur; aut Teucer, quum sagittis, aut Diomedes, quum animi virtute excellit; aut si quis alius, qui strenue rem bellicam solet gerere. Nihil enim in toto ejus opere audis, nisi magnos clypeos, splendidas galeas, longas hastas, pulchros currus, equos currentes, et, ut verbo absolvam, viros fortes qui mactant, timidos qui mactantur. Quid quod ipsum Agamemnonem, communem omnium Græcorum principem, laudare non potuit aliter quam ut bellatorem simul eum regemque dicat, quasi hoc unum opus sit maxime dignum imperio? utrumque enim

ρον, βασιλεὺς καὶ αἰχμητὴς ἀγαθός. Ἐπεὶ καὶ ὁ Μενέλαος βασιλεὺς μὲν ἦν, οὐχ ἧττον ἢ ὁ Ἀγαμέμνων, μαλθακὸς δὲ αἰχμὴν, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον αὐτῷ μετέδωκε ποιητικῆς εὐφημίας Ὅμηρος. Ὅ γε μὴν Ἀγαμέμνων οὗτος, τί ἦν ἂν ἐπικλεέστερος τῶν ἄλλων, εἰ κατὰ τὸ Ἄργος μένων, γῆν ἀγαθὴν ἔχων, γεωργῶν τὴν γῆν, ἀπέφηνεν αὐτὴν εὐκαρποτέραν τῆς Αἰγυπτίας; Τοῦ μὲν γὰρ Ὀδυσσέως ἀκούεις αὐτοῦ σεμνολογουμένου περὶ τῆς Ἰθάκης·

Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος,

φησίν. Οἶδε γάρ που, ἅτε σοφὸς ὤν, ὅσον διαφέρει ὁ τῆς ἀνδρείας καρπὸς οὗτος, πυρῶν καὶ κριθῶν, καὶ εἴ τις ἄλλη ὑποτροφὴ γῆς.

2. Ὅμηρον ἐῶ· τάχα γὰρ καὶ δυσχεράναις ἂν τῷ λόγῳ προφερομένῳ σοι μάρτυρα φιλοπόλεμον. Βούλει σοι τὰ δεύτερα ἐπ' ἐκείνῳ λέγω τὰ Λακωνικὰ, ἢ τὰ Ἀττικὰ, ἢ τὰ Κρητικὰ, ἢ τὰ Περσικά; Τὴν Σπάρτην ἐπαινεῖς, ὡς εὐνομωτάτην. Ὁ δὲ Λυκοῦργος οὐ σοῦ δήπου ἐπαινέτου δεήσεται· ὁ γὰρ Ἀπόλλων φθάνει λέγων πρὸς αὐτόν·

Δίζω, ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

Ὁ τοίνυν Λυκοῦργος οὗτος, ὃν ὁ θεὸς εἰκάζει θεῷ, τιθεὶς τῇ Σπάρτῃ νόμους, συμβουλευσάμενος τῷ Ἀπόλλωνι, ποῖόν τι πολιτείας ἦθος καταστήσαιτο τοῖς αὐτοῦ θρέμμασιν, ἆρα γεωργικὸν, καὶ ταμιευτικὸν, ταπεινὸν καὶ γλίσχρον, καὶ ἐργαστικὸν, τὰ σμικρὰ ταῦτα· ἢ ταῦτα μὲν οἱ Εἵλωτες αὐτῷ ἔχουσι καὶ ὁ ἀνδραποδώδης ὅμιλος καὶ οἱ περίοικοι Λακεδαιμονίων, τὸ δὲ καθαρῶς Σπαρτιατικὸν, ἄφετον ἐκ γῆς ὂν καὶ ὄρθιον, καὶ πρὸς ἐλευθερίαν τεθραμμένον, μαστιγούμενον καὶ τυπτόμενον, καὶ ἐν θήραις καὶ ὀρειβασίαις καὶ ἄλλοις παντοδαποῖς πόνοις παιδευόμενον, ἐπειδὰν ἱκανῶς τοῦ καρτερεῖν ἔχῃ, ἐπὶ αἰχμῇ καὶ ἀσπίδι τεταγμένον, ὑπὸ στρατηγῷ τῷ νόμῳ προμαχεῖν τῆς ἐλευθερίας, καὶ τὴν Σπάρτην σώζειν, καὶ τῷ Λυκούργῳ συναγωνίζεται καὶ πείθεται τῷ θεῷ; Εἰ δὲ ἐγεώργουν Λακεδαιμόνιοι, τίς ἂν ὑπὲρ αὐτῶν Λεωνίδας ἐν Θερμοπύλαις παρετάξατο; τίς ἂν Ὀθρυάδας ἐν Θυρέᾳ ἠρίστευσεν; Ἀλλ' οὐδὲ Βρασίδας γεωργὸς ἦν, οὐδ' ὁ Γύλιππος ἐκ ληΐου ὁρμηθεὶς Συρακοσίους ἔσωζεν, οὐδὲ Ἀγησίλαος ἐξ ἀμπέλων ὁρμηθεὶς Τισσαφέρνους ἐκράτει, καὶ τὴν βασιλέως γῆν ἔτεμνεν, καὶ Ἴωνας καὶ Ἑλλήσποντον ἠλευθέρου· οὐκ ἀπὸ σμινύης ὁ Καλλικρατίδας, οὐκ ἀπὸ σκαπάνης ὁ Λύσανδρος, οὐκ ἀπὸ ἀρότρου ὁ Δερκυλλίδας. Θητικὰ ταῦτα, Εἱλωτικὰ ταῦτα ὑπὸ ἀσπίδων σώζεται, τούτων δόρατα ὑπερμαχεῖ, ταῦτα δουλεύει τοῖς κρατοῦσιν. Αὕτη ἡ ἐν ὅπλοις ἀρετὴ καὶ τὴν Ἀθηναίων γῆν ἔτεμνεν, καὶ τὴν Ἀργείων ἐδῄου, καὶ Μεσσηνίους ἐλάμβανεν· ἐπεὶ δ' ἐξέκαμεν αὕτη τοῖς Σπαρτιάταις, τὰ μὲν ὅπλα ἀπέθεντο, ἐγένοντο δὲ ἐξ ἐλευθέρων γεωργοί.

3. Ἐλεύθεροι Κρῆτες πότε; ὅτε ὅπλα εἶχον, ὅτε ἐτόξευον, ὅτε ἐθήρων. Δοῦλοι πότε; ὅτε καὶ γεωργοί.

facit Agamemnonem, *fortem et regem et be*
Nam et Menelaus rex non minus erat, quam Ag
verum remissior in bello; quæ causa est, cur tam
exornandis poetarum more ejus laudibus fuerit
Illum vero, de quo loquimur, Agamemnonem
gloria et existimatione nominis reliquis antestare
si Argis manere, ubi optimam habebat terram, e
et Ægyptiis, quam habent, fœcunditatis laudem
maluisset? Audis ipsum Ulyssem, qui his verb
suam prædicat:

Aspera, sed nutrix hominum bona.

Minime enim fugit eum, utpote sapientem, long
esse fortitudinis fructus, quam aut triticum, aut
aut si qui alius terræ cibus est.

2. Homerum relinquam; metuo enim ne paru
sit tibi, si testimonio utar hominis, qui plus, qua
fortasse bello delectetur. Vin' jam post Home
conum, Atticorum, Cretensium, aut Persarum
mus rempublicam? Præclaras videlicet Spartæ le
Atqui ne eget quidem præconio tuo Lycurgus; q
his verbis Apollo allocutus fuerat:

Quæro, tene deum compellem, hominemve, i

Ille ergo Lycurgus, quem deo similem deus ip
ciat, quum leges civibus suis ferret, postquam
Apollinis adierat, ut cognosceret ex eo, quam
potissimum formam populo suo constitueret, i
constituit, quæ magnam partem ex agricolis
quæ parcam, humilem, restrictamque amplectit
quæ in minutis et abjectis illis actionibus versat
tius hæc et similia Helotis servilique hominum
Lacedæmoniorum finitimis reliquit, vera autem
Spartani conditio, erecti animi, educatio ad li
flagra et verbera, exercitatio in venationibus, m
neribus aliisque infinitis laboribus, et, postquam
tolerantiæ assuefacti essent, cum hasta clypeoqu
sub lege duce, pro libertate pugnare et pro Spar
an non hæc potius pro Lycurgo faciunt, deo n
runt? Quodsi agricolæ fuissent Spartani omnes,
quam ad Thermopylas Leonidas pro iis in acie
quis unquam Othryadas ad Thyream virtutis suæ
dedisset? Sed nec Brasidas erat agricola; nec, q
sas servavit, recens ex arvorum cultu Gylippus
nec a vitibus suis Agesilaus Tissaphernem domuit
que regiam populatus est, Ionas ipsumque Hell
in libertatem vindicabat; non a bidente Callicrat
a ligone Lysander, non ab aratro Dercyllidas. Se
Helotis digna sunt opera, quæ clypei tuentur, p
arma pugnant, quæ serviunt victoribus. Sed hæc
virtus agrum Atticum toties vastavit, Argivoru
diripuit, Messenios subegit; qua virtute simul a
cœperunt Spartani, armis suis depositis, ex liberi
bus agricolæ facti sunt.

3. Cretenses quando liberi fuerunt? quum arma
quum sagittare gauderent, quum venari. Servi

Ἐλεύθεροι Ἀθηναῖοι πότε; ὅτε Καδμείοις ἐπολέμουν, ὅτε καὶ Ἴωνας ἐξέπεμπον, ὅτε καὶ Ἡρακλείδας ὑπεδέχοντο, ὅτε Πελασγοὺς ἐξέβαλλον. Δοῦλοι πότε; ὅτε Πεισιστρατίδαι τὸν δῆμον ἐξοπλίσαντες γεωργεῖν ἠνάγκαζον. Αὖθις δὲ ἐπελθόντος αὐτοῖς στόλου Μηδικοῦ, τῆς μὲν γῆς ἐπελάθοντο, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα ἔδραμον, καὶ μετ' αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν ἀνελάμβανον. Οὐ γεωργῶν Κυναίγειρος τὰς Ἀθήνας ἠλευθέρου, οὐκ ἐν ἀμήτῳ Καλλίμαχος τοὺς Μήδους ἐξέβαλλεν, οὐκ ἐν γεωργοῖς ἐστρατήγει Μιλτιάδης. Ὁπλιτῶν τὰ ἔργα, μαχομένων τὸ κράτος, νικώντων ἡ ἐλευθερία. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς θαλάττης ἔδει, χαίρειν τῇ γῇ φράσαντες, καὶ παραδόντες πυρὶ τὴν ἐκεῖ ἑστίαν, καὶ μόνα ὑπολιπόμενοι τὰ ὅπλα, εἰς τὰς τριήρεις μετῳκίσθησαν. Ἔπλεεν πόλις Ἀττικὴ καὶ ἠπειρώτης δῆμος, καὶ πλέων δμοῦ ἐναυμάχει, καὶ ναυμαχῶν ἐκράτει, καὶ κρατῶν εἶχε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν. Ἐπαινῶ καὶ Περικλέα τῆς στρατηγίας, ὃς ἀμελήσας τῶν γεωργῶν, καὶ ὁρῶν τεμνομένας τὰς Ἀχάρνας, ἐφύλαττε τὰς Ἀθήνας ἐλευθέρας· μενούσης γὰρ τῆς ἐλευθερίας, ἡ γῆ μένει, τὰ φυτὰ μένει, τὰ λήϊα.

4. Ἔα μοι τὰ Ἑλληνικά, ἴθι ἐπὶ τοὺς βαρβάρους. Γεωργοῦσιν Αἰγύπτιοι, πολεμοῦσι Σκύθαι· ἀνδρεῖον τὸ Σκυθικόν, δειλὸν τὸ Αἰγύπτιον· ἐλεύθερον τὸ Σκυθικόν, δοῦλον τὸ Αἰγύπτιον. Γεωργοῦσιν Ἀσσύριοι, πολεμοῦσι Πέρσαι· δουλεύουσιν Ἀσσύριοι, βασιλεύουσι Πέρσαι. Ἐπολέμουν Λυδοὶ πρότερον, ἐγεώργουν αὖθις Λυδοί· ἐλεύθεροι μὲν ὄντες ἐπολέμουν, δουλεύσαντες δὲ ἐπὶ γεωργίαν ἐτράποντο. Μέτιθι ἐπὶ τὰ ζῷα· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὄψει ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν, καὶ βίον ἐξ ἀρετῆς, καὶ ἐκ γῆς βίον. Βοῦς ἀροῖ, ἵππος ἀθλεύει· ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ἔργα, παρανομεῖς περὶ τὴν φύσιν. Τὰ δειλὰ ποιηφάγα, τὰ ἰσχυρὰ ἀγρευτικά. Ἔλαφος ποιηφαγεῖ, λέων ἀγρεύει· σπερμολογεῖ κολοιός, ἀγρεύουσιν ἀετοί· δοῦλα μὲν τὰ σπερμολόγα καὶ ποιηφάγα, ἐλεύθερα δὲ τὰ ἀγρευτικά.

5. Εἰ δὲ καὶ τοὺς περὶ θεῶν μύθους παραδεκτέον, οὐ γεωργὸς ὁ Ζεὺς, οὐδὲ Ἀθηνᾶ, οὐδὲ ὁ Ἀπόλλων, οὐδὲ ὁ Ἐνυάλιος, οἵπερ βασιλεύτατοι τῶν θεῶν. Ἀλλ' ὀψὲ μὲν Δημήτηρ γεωργεῖ μετὰ πολλὴν πλάνην, ὀψὲ δὲ Διόνυσος μετὰ τὸν Κάδμον καὶ τὸν Πενθέα, ὀψὲ ὁ Τριπτόλεμος μετὰ τὸν Ἐριχθόνιον καὶ τὸν Κέκροπα. Εἰ δὲ καὶ τῆς Κρόνου ἀρχῆς ἐπελαβόμεθα, τίς ἂν ἡμῖν γεωργίας λόγος; Ἀλλ' οὐδὲ νῦν δεῖ γεωργίας· οὐ γὰρ ἐξέκαμεν ἡ γῆ τοὺς καρποὺς αὐτομάτους φέρουσα· φέρει μὲν τροφὴν, φηγοὺς καὶ ὄγχνας· φέρει δὲ ποτὸν αὐτομελές, Νεῖλον καὶ Ἴστρον καὶ Ἀχελῶον καὶ Μαίανδρον, καὶ ἄλλους κρατῆρας ἀενάους ναμάτων καθαρῶν καὶ νηφαλίων. Γεωργοῦσι ταῦτα οὐ πρεσβύτης Ἰκάριος, οὐδὲ Βοιώτιος ἀνὴρ, ἢ Θετταλικός· ἀλλ' ἥλιος αὐτὸς, καὶ σελήνη θάλπουσα, καὶ ὄμβροι τρέφοντες, καὶ ἄνεμοι διαπνέοντες, καὶ ὧραι ἀμείβουσαι, καὶ γῆ βλαστάνουσα. Οὗτοι γεωργοὶ ἀθάνατοι ἐγκάρπων, σιτίων καὶ δένδρων, καὶ μηδὲν ἀνθρωπίνης τέχνης προσδεο-

quum agriculturæ operam darent. Quando liberi fuerunt Athenienses? quum Cadmeos oppugnarunt, Ionas in colonias miserunt, Heraclidas exceperunt, ejecerunt Pelasgos. Servi quando? quum, ereptis armis, Pisistratidæ populum in agriculturam incumbere coegerunt. Qui rursus, quum Medorum ipsos aggrederetur classis, neglecta terra sua, arma in manum sumpserunt, armis libertatem suam vindicarunt. Agricola non fuit Cynægirus, qui Athenas liberavit; neque rusticus Callimachus, qui Medos ejecit; neque agricolis præfuit Miltiades. Ab armatis præclara facinora eduntur, pugna victoriam, victoria parit libertatem. Postea ubi mare vocabat, terræ valedixerunt, domos igni remisere, servatisque solum armis, in triremes migrarunt. Totæ Athenæ navigabant, gens mediterranea in mari erat, ubi et navigando pugnavit, et navali pugna vicit, et vincendo terram suam, suum rursus vindicavit mare. Laudo et Periclem de principatu, qui, agricolis neglectis, quum vastari cerneret Acharnas, libertatem conservabat Atheniensibus : salva enim libertate, salva terra, salvæ plantæ, salvæ sunt segetes.

4. Relinque Græcos, et ad barbaros transi. Agricolæ sunt Ægyptii, milites Scythæ : fortes Scythæ, meticulosi Ægyptii. Agricolæ sunt Assyrii, milites Persæ : serviunt Assyrii, imperant Persæ. Lydi olim milites erant, postea agricolæ fuerunt : quam diu liberi fuerunt, militarunt; quum servire didicissent, ad agriculturæ studium iverunt. Perge ad animalia : nam et in his libertatem invenies, et servitutem; vitam ex fortitudine, vitam de terra. Bos arat, equus certat; quodsi eorum opera permutas, naturæ injuriam facis. Quæ timidissima sunt, vitam herbis sustentant; quæ fortissima, venantur. Herbis cervus vivit, venatur leo; fruges legunt graculi, aquilæ venantur : quæ fruges legunt, serviunt; serviunt quæ herbis pascuntur; libera sunt quæ venantur.

5. Quodsi et fabulis deorum credendum est, neque Juppiter, neque Minerva, aut Apollo, aut Mars, qui inter omnes deos maxime regales sunt, agricolarum more vivunt. Sed sero multosque post errores terram colere Ceres incepit; sero Bacchus exstitit post Cadmum et Pentheum; sero Triptolemus post Erichthonium, post Cecropem. Quodsi Saturni etiam regnum videamus, quis usus ibi artis illius? Quanquam ne nunc quidem eo opus esse video; nec enim plane terra spontaneos ferre fructus desiit : quin et hodie cibum profert, fagos pirosque; quin et hodie potum genuinum præbet, Nilum, Istrumque, Acheloum, et Mæandrum, aliosque crateras perennes, qui purum nobis sobriumque suppeditant humorem. Colit hæc non senex Icarius, nec Bœotius vir aut Thessalus; sed sol ipse, sed lunæ tepor, sed imbres almi, venti perspirantes, tempestatum vicissitudines, terræ fœcunditas. Hi sunt immortales agricolæ frugiferarum vel segetum vel arborum, quæ nulla hominum

μένων· ταύτην τὴν γεωργίαν οὐδεὶς παύει, οὐ λοιμὸς, οὐ λιμὸς, οὐ πόλεμος,

Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς Λιβυκοῦ λωτοῦ, καὶ Αἰγυπτίων πυρῶν, καὶ ἐλαίας Ἀττικῆς, ἢ ἀμπέλου Λεσβίας, μετατίθης τὴν τέχνην εἰς διακονίαν ἡδονῆς.

6. Τὸ δ' ὅλον παραβάλλεις πόνους ἐλευθέρους ἀναγκαίοις πόνοις, καὶ ἐλευθέραν ἀρετὴν ἀναγκαίᾳ γεωργίᾳ· οὐ γὰρ εἰρήνην παραβάλλεις πολέμῳ· εἰ γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν ἡ γεωργία, ἄφελε τοὺς πολέμους, γεωργῶμεν πάντες· πᾶς τις ῥίψας δόρυ, ἐπὶ σμινύην ἴτω, ἀριστευέτω ἐν γῇ, κρατείτω ἐν γεωργοῖς, κηρύττωμεν τὸν ἄνδρα τῆς εὐκαρπίας·

Οὗτος ἐν ἀνθρώποις νικηφόρος, οὗτος ἄριστος.

Νῦν δὲ μεστὰ πάντα πολέμου καὶ ἀδικίας· αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι πλανῶνται πανταχοῦ, περὶ πᾶσαν γῆν τὰς πλεονεξίας ἐπεγείρουσαι, καὶ πάντα μεστὰ στρατοπέδων ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἰόντων. Κάλλος ᾄδεται γυναικὸς Πελοποννησίας· πλέει βάρβαρος ἀνὴρ ἐπ' αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἴδης, οὐ γεωργὸς, ἀλλὰ γεωργοῦ ἡμερώτερος καὶ σχολαίτερος καὶ εἰρηνικώτερος, ποιμὴν καὶ βουκόλος. Ἐπιθυμεῖ Καμβύσης τῆς Αἰγυπτίων γῆς· πόλεμον ἡ ἐπιθυμία διανέστησεν. Ἐπιθυμεῖ Δαρεῖος τῆς Σκυθῶν γῆς· πολεμοῦνται Σκύθαι. Μεταβαίνει ἡ ἐπιθυμία ἐπ' Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας· καὶ μετὰ τῆς ἐπιθυμίας οἱ στόλοι, Ἐρέτρια σαγηνεύεται, ἐπιπλεῖται Μαραθών. Ἐπιθυμεῖ ἡ Ξέρξου γυνὴ θεραπαινίδων Λακωνίδων καὶ Ἀτθίδων καὶ Ἀργειάδων· καὶ δι' ἐπιθυμίαν γυναικὸς ἐξαρτύονται στόλοι διαπόντιοι, ἡ Ἀσία ἐξοικίζεται, ἡ Εὐρώπη ἀνίσταται. Ἐπιθυμοῦσιν Ἀθηναῖοι Σικελίας, ἐπιθυμοῦσι Λακεδαιμόνιοι Ἰωνίας, ἐπιθυμοῦσι Θηβαῖοι ἡγεμονίας.

7. Ὦ ἐρώτων πικροτάτων τῇ Ἑλλάδι, ποῦ τις ἐλθὼν μετὰ ἀσφαλείας γεωργῇ; ποῦ δὲ εὕρῃ τὸ χρύσεον εἰρήνης πρόσωπον; ποῖον γῆς μέρος ἐραστὰς οὐκ ἔχει;

Ἄσκρη χεῖμα κακὴ, θέρει ἀργαλέη·

ἴωμεν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην. Ἀλλ' αἰγειροφόρος ἡ Βοιωτία. Λιβύη πόρρω μὲν, ἀλλὰ εὔβοτος. Ὑπερόριος ἡ Ἰνδῶν γῆ, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐξεῦρε Μακεδόνα ἐραστὴν, διὰ πολλῶν γενῶν καὶ πολέμων βαδίζοντα ἐπ' αὐτήν. Ποῖ τις τράπηται, ποῦ τις εὕρῃ γεωργίαν ἀσφαλῆ; Πάντα μεστὰ πολέμων, πάντα ὅπλων. Τοιγαροῦν

Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω,
εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Καλὸν ἡ γεωργία, καλὸν, ἐὰν μεῖναι δυνηθῇ, ἐὰν σχολῆς τύχῃ, ἐὰν φυλακὴν ἔχῃ· δέδια δέ τοι μὴ τοῦτο ᾖ τὸ καλὸν, τὸ τοὺς πολέμους κινοῦν καὶ τὰς στάσεις. Λέγει τις παλαιὸς ἀνὴρ, « Μάλιστα γὰρ τῆς γῆς, » φησὶν, « ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων « ἔλαμβανε· τὴν γοῦν Ἀττικὴν, διὰ τὸ λεπτόγεω εἶναι,

arte indigent : hanc agriculturam nec fames, nec nec bellum ipsum inhibet;

Sed sine sementi curvoque hæc crescit aratro.

Verum si Libycam lotum, aut triticum Ægyptium, ticam olivam, aut vitem Lesbicam desideras; arte ducis ad voluptatis studium.

6. Ut verbo dicam, labores ingenuos cum servili genuam fortitudinem cum servili confers agricultu enim pacem confers cum bello; nam si talis est agr et idem sonat cum pace, tollatur bellum, terram omnes : hastam quivis abjiciat, et ligonem sumat, in terram convertat, excellat inter agricolas, pra illi fœcunditatis tribuamus :

Hic homines inter victor, dux maximus his est.

At nunc bello omnia, omnia injustitiæ plena sunt; enim cupiditates oberrant, ubique immoderatum hab petitum excitant, ubique exercitus qui alienam te vadunt. Celebratur mulieris cujusdam ex Pelo forma : continuo barbarus homo ab Ida usque a petitum eam, non agricola, sed qui mitiores agric solent, magisque otio et quieti addicti, magis pacis pastor et bubulcus. Terram Ægyptiorum Cambys cupiscit : bellum excitat illa cupiditas. Terram Sc Darius petit : oppugnantur Scythæ. Transit Eret piditas et Athenas : et una cum cupiditate classis, obsidetur, classe invaditur Marathon. Lacænas, A Argivas ancillas uxor Xerxis desiderat : muliebris b piditatis causa transmarina classis instruitur, d Asia, turbatur Europa. Siciliam Athenienses ap Ioniam Lacedæmonii, imperium Thebani.

7. O noxias vehementer Græciæ cupiditates! q bis locum ubi secure agricultura exerceri possit? aureum tandem pacis vultum invenies? quæ pars te abs aliquo petitur?

Ascra æstate gravis, hieme est infesta :

eatur ergo Ascram. Imo vero populis abundat Libya remota est, sed pasturæ pecudum idonea. R sima est Indorum regio, nec minus amatorem suu nit Macedonem illum, qui post multas alias gente multa bella eo tandem pervenit. Quo abire vis, ubi s tutamque agriculturam invenias? Omnia bellis, omni sunt armis. Quamobrem,

Hastam quisque sibi, clypeumque in bella parato,
cornipedisque tui pastu præsepia comple.

Res præclara est agricultura; præclara, fateor, si possit, si otium impetret, si ab alio custodiatur : n tuo, ne hæc ipsa res tam præclara sit, quæ ubique quæ seditiones excitat. Ait quippe antiquus quid ptor : *Terra uberrima quæque maxime incolarum tudini est obnoxia; Atticam contra, quod sterilis e*

« ἀστασίαστον οὖσαν, ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί » Ἀκήκοας πῶς πόλεμος γίνεται. Μὴ γεώργει, ἄνθρωπε, ἔα τὴν γῆν ἀκαλλώπιστον, αὐχμῶσαν· στάσιν κινεῖς, πόλεμον κινεῖς.

ΛΟΓΟΣ Λ'.

Ὅτι γεωργοὶ τῶν προπολεμούντων λυσιτελέστεροι.

1. Ἐπαμύνωμεν τῷ δήμῳ τῶν γεωργῶν, ἐπείπερ λόγῳ τὰ νῦν γίγνεται ἡ δίαιτα, καὶ οὐχ ὅπλοις· εἰ δὲ καὶ ὅπλων δέοι, τάχα που φανεῖται καὶ ὁ γεωργὸς οὐδὲν τοῦ ὁπλίτου ἀσθενέστερος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ αὖθις σκεψόμεθα· λόγῳ δὲ δὴ τὰ νῦν, καὶ οὐχ ὅπλοις, κριτέον τοὺς ἄνδρας· καὶ οὐκ εὐλαβητέον οὔτε Ὅμηρον μαρτυροῦντα, οὔτε ὅστις Ὁμήρου εὐφωνότερος. Εἰ δέ τοι καὶ τοῦτο δέοι, καὶ αὐτοὶ ἀναβιβασόμεθα ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος ποιητὴν ἄλλον οὐδὲν ἀδοξότερον τοῦ Ὁμήρου, μεμφόμενον τῷ νῦν γένει,

Οἱ πρῶτοι κακοεργὸν ἐτεκτήναντο μάχαιραν,
εἰνοδίην, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων.

Τὸ γάρ τοι τὰ τοιαῦτα ἐπαινεῖν, ἀνδρὸς ἂν εἴη δυσχερεστέρου τῷ βίῳ τῆς τοῦ πολεμεῖν χρείας· ἧς κἂν ἀφέλῃς τὸ ἄδικον, ἐλεεινὸν αὐτῆς τὸ ἀναγκαῖον.

2. Οὕτωσὶ δὲ θεασώμεθα. Τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἄδικοί εἰσιν. Πολεμοῦσι δὲ ἄρα οἱ δίκαιοι τοῖς δικαίοις οὐδαμῶς· ἴσοι γὰρ ταῖς γνώμαις ὄντες, τί ἂν τοῦ πολεμεῖν δέοιντο; Πολεμοῦσιν οὖν οἱ ἄδικοι ἢ τοῖς δικαίοις, ἢ τοῖς ὁμοίοις· ἄνισοι γὰρ καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τοὺς δικαίους. Πολεμοῦσι δὲ καὶ ἀσθενεῖς, ὀρεγόμενοι τοῦ ἴσου· οἱ δὲ ἰσχυροὶ, τοῦ πλέονος. Εἶεν. Τρία ταυτὶ συστήματα ἡμῖν πεφώρακεν ὁ λόγος· ὧν τὸ μὲν ἐκεχειρίαν ἀεὶ πρὸς ἑαυτὸ καὶ σπονδὰς ἄγει, τὸ δίκαιον· τοῖν δὲ ἄλλοιν πολεμεῖ ἑκάτερον, τὸ μὲν αὐτὸ αὐτῷ, τὸ δὲ τῷ δικαίῳ. Φαίνεται τοίνυν ὁ πόλεμος τοῖς μὲν δικαίοις ἀναγκαῖος ὤν, τοῖς δὲ ἀδίκοις ἑκούσιος. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀδίκων τί χρὴ σκοπεῖν; οὐ γὰρ δέος, μή τις αὐτοῖς προσθῇ ἐπαίνου μοῖραν. Ἐπεὶ δὲ οἱ δίκαιοι οὐ βουλήσει πολεμοῦσιν, ἀλλὰ ἀνάγκῃ, ἢ σωφρονίζοντες τὸ ἄδικον πᾶν, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς· ἢ ἐπιόντας ἀμυνόμενοι, ὡς τοὺς Μήδους οἱ Ἕλληνες· πότερα δέξαιντο ἂν οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἀπηλλαγμένοι τῆς τοῦ πολεμεῖν ἀνάγκης ἀφῃρῆσθαι καὶ τὴν ἐν ὅπλοις ἀρετὴν, ἢ σὺν τῷ ἀβουλήτῳ τῆς χρείας τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἀρετῆς ἔχειν; Ἐγὼ μὲν οἶμαι θάτερον, τὸ πρότερον. Καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ, εἴπερ δίκαιοι εἶεν καὶ φιλάνθρωποι, εὔξαιντο ἂν ἀπολωλέναι τὴν τέχνην σὺν ταῖς νόσοις.

3. Φέρε καὶ ἐπὶ γεωργίας θεασώμεθα, εἰ τοῦτον αὐτοῖς ἔχει τὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ ἡ ἐν τῷ πολεμεῖν χειρουργία. Ἅπτονται ἄνθρωποι γῆς, οἱ μὲν σὺν δίκῃ, οἱ δὲ ἄνευ δίκης· σὺν δίκῃ μὲν κατὰ χρείαν καρποῦ, δίκης δὲ ἄνευ ἐπὶ χρηματισμῷ. Εἴη ἂν οὖν κἀν-

ullo motu ab iisdem perpetuo hominibus habitata est. Audisti quo pacto bella oriri soleant. Cave agrum colas, quisquis es, mi homo; desertam incultamque terram relinque tuam : aliter contentioni das ansam, excitas bellum.

DISSERTATIO XXX.

Agricolas utiliores esse militibus in republica.

1. Agedum agricolis auxilium feramus, quandoquidem non armis, sed verbis tantum hæc res cernitur; quamvis nec agricolam dubitemus, si ad arma veniendum sit, minus quam militem tueri partes suas posse. De quo alias videbimus : nunc verbis, dico, non armis litem hanc inter illos homines dijudicemus : nec enim Homeri testimonium, aut si quis illo etiam facundior sit, nimis reverendum putamus. Quo si etiam opus sit, possumus nos e medio Helicone adducere poetam alium, non minoris, quam Homerus sit, auctoritatis, hoc seculum accusantem,

Qui primi manibus gladios fecere, viarum
insidias, ab aratro edere juvencos.

Nam ejusmodi res qui laude dignas judicet, homo sit oportet vitæ humanæ, quam ipsum bellum est, infestior; cui si demas omne quod injustum est, necessitatem tamen relinquis miserandam.

2. Quod hoc modo apparebit. Hominum alii probi, alii improbi sunt. Probi autem cum probis nequaquam pugnant; quomodo enim qui idem sentiunt, inter se potuerint pugnare? Restat ergo ut vel cum probis, vel cum sui similibus pugnent improbi; quia neque secum illis, nec cum justis convenit. Rursus pugnant illi qui inferiores sunt, ut iis, qui plus habent, adæquentur; et qui plus possunt, ut plus consequantur. Esto. Deprehendit ratiocinatio nostra hæc tria hominum genera : quorum prius inducias ac pacem semper agit secum, neque bellum novit, quos probos dicimus; duo reliqua pugnant semper, alterum secum, alterum cum probis. Unde apparet, bellum probis necessitate imponi, sponte suscipi ab improbis. Jam de improbis quid opus est agere? quum non sit verendum, ne quis eos laudet. Probi vero, quum non ex instituto bellum gerant, sed coacti (aut enim ut in officio quicquid usquam improborum est contineant, quod ab Hercule est factum bellum suscipiunt; aut ut impetum hostilem propulsent, quod in Medos factum est a Græcis), utrum malle eos existimas : ut una cum belli necessitate virtute quoque bellica careant, an ut cum invito ejus usu necessitatem retineant virtutis? Ego prius illud arbitror. Quis enim dubitat quin medicus, qui quidem sit probus, sit etiam misericors, artem suam velit periisse una cum morbis?

3. Jam videamus an eodem modo et agricolæ se habeat labor, quo belli administratio. Terræ colendæ homines se dedunt, vel cum justitia, vel sine ea : cum ea, qui fructuum utilitatem spectant; sine ea, qui lucrum habent propositum. Hoc tantum observetur, non hic de omni agriculturæ studio

ταῦτα ἢ, ἅπαντα ὁ ξυλλήβδην παρὰ πάσης γεωργίας. Ἀλλὰ ἐπεὶ καὶ τοῦτο κοινὸν ἑκατέρου καὶ μή, κοινὸν δ' ἢν καὶ τὸ πολεμεῖν ἑκατέρῳ τῷ γένει δίκῃ καὶ ἀδίκῳ ξυναπτόντας ἡμᾶς ὁ λόγος οὗτος, οὐ γεωργεῖν τὸ πολεμεῖν, ἀλλὰ τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον παραβαλεῖν ἐθέλομεν. Δικαίους οὖν ἄμφω ὑποθέμενοι, καὶ τὸν πολεμικὸν καὶ τὸν γεωργικόν, τὸν μὲν ὑπ' ἀνάγκης ἐπὶ τὸ πολεμεῖν ἰόντα, τὸν δὲ ὑπὸ χρείας γεωργεῖν ἠναγκασμένον, οὕτως ἐπιτρέψομεν πρὸς ἑκάτερον. Καίτοι τί ταῦτα λέγω; εἰ γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ κρεῖττον ἴσον, καὶ ὁ ἐπικρατῶν ἴσος, καὶ ἀπίστου ἡμῖν ἄμφω νικήσαντα. Βούλει τοίνυν, ἀφέλωμεν τὸ δίκαιον ἑκατέρου, τὸ ἄδικον προσθῶμεν ἀλλήλοις; Ἀλλὰ κἀντεῦθεν ἐπ' ἀμφοῖν ἡ, κακία ἐπανισταμένη, τὸν ἐπαινον ἐξ ἀμφοῖν ἀφαιρεῖ. Τῷ ἂν οὖν τις κρίναι τὸ λεγόμενον, βούλει σοι φράσω; Καὶ δὴ λέγω. Μαντεύεταί μοι ἡ ψυχή, κατὰ τοὺς Πλάτωνος λόγους, εἶναί τι ἀνθρώπων γένος, μήτε ἀρετῆς κομιδῇ ἐπίδοξον, μήτ' εἰς κακίαν ἐστράτευται παντάπασιν ἐκκεκυλισμένον, ῥυπτόν δὲ ἐν δόξαις ὀρθαῖς, τροφῇ καὶ παιδεύσει ὑπὸ νόμῳ σώφρονι πολιτευόμενον. Τοῦτο τοίνυν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος διελόντες δίχα, τὸ μὲν παραλύσωμεν τῇ γῇ, τὸ δὲ εἰς τὰ ὅπλα ἀποπέμψωμεν, ἅτε ἀμφίβολον ὂν καὶ ἐν μεταιγμίῳ ἀρετῆς καὶ κακίας κεκωμισμένον, θεασώμεθα ἀπὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἑκάτερον, ὑπὸ ἑκατέρου πότερον ἐφ' ὁπότερον ἄγεται θᾶττον. Θεασώμεθα δὲ οὕτωσί.

4. Μέγιστον ἀνθρώπῳ κακὸν ἐπιθυμία. Πότερον ἐπιθυμίας ἐργαστικώτερον, πόλεμος, ἢ γεωργία; Καὶ μὴν τὸ μὲν ἀκόρεστον, τὸ δὲ φειδωλόν· ἀκόρεστον μὲν ὁ πόλεμος, φειδωλὸν δὲ ἡ γεωργία. Καὶ τὸ μὲν παντοδαπὸν ὁ πόλεμος, ἁπλοῦν ἡ γεωργία· καὶ τὸ μὲν ἄδηλον, τὸ δὲ ὁμολογημένον. Τί γὰρ ἂν εἴη ἀδηλότερον τῆς ἐν πολέμῳ τύχης; βέβαιος δὲ ὁ ἐν γῇ πόνος. Πόλεμος ὑπ' εὐτυχίας μάλιστα θρασύνεται, ἡ δὲ γεωργία ὑπ' εὐκαρπίας σωφρονίζεται. Εἰ δὲ καὶ ὁ θυμὸς ἀνθρώπῳ σύνοικος, χαλεπὸς καὶ δεόμενος πολλῆς παιδαγωγίας, τί ἂν ᾖ θυμοῦ παρασκευαστικώτερον πολέμου καὶ ὅπλων; τί δὲ γεωργίας ἠπιώτερον; Πρός γε μὴν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς οὕτως ἔχει ἑκάτερον. Καὶ πρῶτόν γε πρὸς σωφροσύνην· ὅπλα ἔχων ἀνήρ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἰταμώτερος, ὁ δὲ δειλὸς σφαλερώτερος· καὶ ὁ μὲν θρασὺς ἰταμώτερος, ὁ δὲ ἀσθενὴς θρασύτερος, ὁ δὲ φιλήδονος ἀκολαστότερος. Γεωργῶν ἀνήρ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς εὐκαρπότερος, ὁ δὲ ἀσθενὴς ὑγιεινότερος, ὁ δὲ δειλὸς ἀσφαλέστερος, ὁ δὲ φιλήδονος σωφρονέστερος. Εἰ δὲ καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἐξετάζοις, πόλεμος μὲν διδάσκαλος ἀδικίας, γεωργία δὲ δικαιοσύνης. Ὁ μὲν γὰρ πλεονέκτης τέ ἐστι καὶ ἐπὶ τὰ ἀλλότρια ἄγει, καὶ αὐτὸς αὑτοῦ κράτιστα ἔχει, ἐπειδὰν τὰ μέγιστα ἀδικῇ καὶ ἀδικῶν εὐστοχῇ. Παρὰ δὲ γεωργίας ἴση μὲν ἡ ἀντίδοσις, δικαία δὲ ἡ ὁμιλία. Θεραπεύεις φυτὸν, τὸ δὲ ἀντιδίδωσι καρπούς· θεραπεύεις λήϊον, τὸ δὲ εὐτροφεῖ· τημελεῖς ἄμπελον, ἡ δὲ εὐοινεῖ· τημελεῖς ἐλαίαν,

agi. Verum quando agricultura non minus, quam bellum, utrique generi, probis dico improbisque, sit commune; videndum est ne disputando decipiamur, neque cum agricultura bellum, sed cum injustitia justitiam conferamus. Primo igitur hæc ponimus, justum utrumque esse, et qui bellum gerit, et qui terram colit; quorum alter coactus bellum gerit, alter utilitate adductus terram colit: atque ita utrumque conferamus. Verum quid hæc dico? nam si utrumque æque justum, æque honestum est, æquam uterque laudem merebitur, atque ita victor erit uterque. Vis ergo, ut pro justitia utrique injustitiam reponamus, atque ita disputemus? Sed et hoc modo, si improbitatem utrique parem tribuamus, laudem quoque adimemus utrique. Quomodo ergo hæc controversia recte dijudicabitur? Visne ut ostendam tibi? Fiet. Dictat mihi animus, ut apud Platonem est, quoddam esse genus hominum, quod nec virtute excellit, nec improbitati penitus se astrinxit, quatenus a rectis opinionibus non aversum est penitus, sed sub bona lege bene institutum educatumque est. Hoc hominum genus, tanquam ambiguum, tanquam in medio virtutis vitiique constitutum, bifariam dividamus; ut alios terræ relinquamus, alios in castra mittamus; in hoc genere utriusque studium spectemus, utrum magis ad virtutem, utrum magis ad improbitatem, vel hunc vel illum impellat. Videamus autem hoc modo.

4. Maximum homini malum est cupiditas. Utrum cupiditatem facilius generat, bellum, an agricultura? Atqui alterum insatiabile esse constat, frugale alterum; insatiabile est bellum, frugalis est agricultura. Maxima belli est varietas, simplex est terræ studium; alterius ambigua, alterius certissima est ratio. Quid enim belli fortuna minus certum est? terræ vero cultus semper est sui similis. Fausto belli successu efferuntur animi; fructuum ubertas moderatiorem efficit agricolam. Quodsi bilis et iracundia, res molestæ difficilesque, et quæ ægre in officio contineri possunt, semper comitantur hominem; quis major iracundiæ fomes est quam bellum et arma? quid contra agricultura mitius? Jam ad virtutes ipsas utrumque ita se habet. Ac primo ad temperantiam: qui arma tractat, si vir fortis est, fit temerarius; si imbellis, periculo se exponit: non enim minus, qui jam audax est, fit temerarius, quam qui imbellis est, fit audacior; qui voluptates ante amavit, fit dissolutior. In agricultura contra, qui fortis est, frugibus magis abundat; qui infirmus, valetudine magis prospera utitur; qui meticulosus est, prudentius agit; qui voluptati addictus fuit, fit continentior. Si justitiam quoque spectes, bellum injustitiæ magister est, agricultura magistra justitiæ. Bellum cum alterius injuria plura semper quærit, alterius bonis semper imminet, ac tum demum finem suum plenissime consequi putatur, quum maximam intulit injuriam, quum per nefas voti sui potuit potiri. In agricultura tantundem datur et accipitur, justissimeque in ea agitur. Si plantam colis, planta fructum reddit: segetem colis; seges fœcunditate sua par pari rependit: vitem curas; vitis magnam vini copiam persolvit: oleam educas,

θεῖ. Φοβερὸς γεωργὸς οὐδενὶ, πολέμιος οὐ-
; πᾶσιν, ἄπειρος αἵματος, ἄπειρος σφαγῆς,
ταναγὴς θεῶν ἐπικαρπίων καὶ ἐπιληναίων καὶ
. προηροσίων· ἴσος μὲν ἐν δημοκρατίᾳ, ὀλιγαρ-
ὶ τυραννίδα πάντων μάλιστα μισεῖ γεωργία.
ιύτης θρέμματα ὁ Διονύσιος, οὐδὲ ὁ Φάλαρις,
ρος ἀπὸ τῶν ὅπλων.

ταῖς γε μὴν καὶ μυστηρίοις καὶ πανηγύρεσι
ῆθος ἐπιτηδειότερον; οὐχ ὁ μὲν ὁπλίτης ἑορ-
ιουσος, ὁ δὲ γεωργὸς ἐμμελέστατος; καὶ ὁ
ηρίοις ἀλλότριος, ὁ δὲ οἰκειότατος; καὶ ὁ μὲν
ίρει φοβερώτατος, ὁ δὲ εἰρηναιότατος; Δο-
ιοι μηδὲ τὴν ἀρχὴν συστήσασθαι ἑορτὰς καὶ
εῶν ἄλλοι τινὲς, ἢ γεωργοί· πρῶτοι μὲν ἐπὶ
τάμενοι Διονύσῳ χοροὺς, πρῶτοι δὲ ἐπὶ ἅλῳ
ὄργια, πρῶτοι δὲ τὴν ἐλαίας γένεσιν τῇ Ἀθη-
ίσαντες, πρῶτοι δὲ τῶν ἐκ γῆς καρπῶν τοῖς
θεοῖς ἀπαρξάμενοι· οἷς εἰκὸς χαίρειν τοὺς
ιλον, ἢ Παυσανίᾳ τὴν δεκάτην ἀποθύοντι,
ρῳ τὴν δεκάτην ἀνατιθέντι· ἐκ πολέμων αἱ
ἐκ συμφορῶν αἱ εὐσέβειαι. Γεωργῶν δὲ
τοι μὲν αἱ εὐχαὶ, εὔφημοι δὲ αἱ θυσίαι, ἀπ'
ίνων, ἄμοιροι συμφορῶν, ἄμοιροι κακῶν.

δὲ δὴ καὶ πρὸς σοφίαν ἀντεξεταστέον τοὺς
ρώμεθα ἑκάτερον. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐν πολέμῳ
τμῆσαι δεινὸς

ἵππους καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας,

ότατον τῶν ἐν ἀνθρώποις πραγμάτων καὶ
τατον· ὁ δὲ ἐν γεωργίᾳ σοφὸς,

δων Ἀτλαγενέων περιτελλομενάων

ρχεται,

ἀροτοῖο δὲ, δυσομενάων·

ιύτῷ καὶ ἐνιαυτοῦ ὡρῶν, καὶ σελήνης δρόμου,
ν ἐπιτολῆς, καὶ ὄμβρου μέτρων, καὶ πνευμά-
ῦ. Εἰ δὲ σωμάτων ἀρετῇ τοὺς ἄνδρας κρι-
ἐνδρείᾳ πόνων, ὀλίγοι μὲν τῷ στρατιώτῃ οἱ
ι πονεῖν, τῷ δὲ γεωργῷ διηνεκεῖς· ὑπαίθριος
φίλος, συνήθης νιφετῶν, πεπηγώς, νηλίπους,
, εὔπνους, ὀξὺς δραμεῖν, ἰσχυρὸς φέρειν· εἰ
ὶ δεήσαι μάχης, ὄψει στρατιώτην ἠσκημένον
ηθινοῖς, οἷων ἐπειράθη Δαρεῖος ἐπὶ Μαραθῶνα
Ἦν γὰρ τότε Ἀθηναίοις στρατιωτικὸν, οὐχ
, οὐ τοξικὸν, οὐ ναυτικὸν, οὐχ ἱππικὸν,
ὰ δήμους νενεμημένον· οἳ καὶ γεωργοῦντες,
ντος αὐτοῖς βαρβαρικοῦ στόλου ἐπὶ Μαρα-
τῶν ἀγρῶν ἔδραμον, στρατιῶται ἐργαζόμε-
σμινύην ἔχων, ὁ δὲ ὑννιμάχος, ὁ δὲ θερι-
μυνόμενος. Ὦ στρατιωτικοῦ καλοῦ, καὶ αὐ-
καὶ μεστοῦ ἐλευθερίας· ὦ γῆς καὶ γεωργίας
γενναῖα θρέμματα, ὡς ὑμῶν ἐπαινῶ μὲν τὰς
ιπαινῶ δὲ καὶ τὰ ὅπλα, οἷς ὑπὲρ τῆς οἰκείας

floret olea feliciter. Nemini metum incutit agricola, null hostis est, amicus omnibus, sanguinis expers, expers cædis; sacer devotusque diis frugum, diis vindemiarum, diis areæ, arationis inspectoribus diis; in populari reipublicæ statu omnibus æqualis est agricola; nihil æque ac paucorum imperium tyrannidemque odit agricultura : cujus minime sunt alumni Dionysius, aut Phalaris, sed utrumque arma produxerunt.

5. Jam vero in festis, in sacris, in solemni conventu, utri tibi præstare videntur? an non miles est inelegans plane festi celebrator, aptissimus autem agricola? nonne miles a sacris alienissimus, natus ad ea agricola? nonne miles in conventu solemni maxime metuendus, summam pacem præ se fert agricola? Ut existimem, primos omnium et solos festa deorum et mysteria instituisse agricolas. Hi primi tripudia ad torcularia instituerunt Baccho, primi in areis sacra Cereri, primi de oleæ inventione gratias Minervæ egerunt, primi diis terræ frugum suarum primitias, a quibus acceperunt, consecrarunt. Quæ gratiora fuisse diis certum est, quam decimæ quas aut Pausanias aut Lysander obtulit; quorum e bello primitiæ, quorum pietas ex aliorum miseriis processit. Contra agricolarum mitissima sunt vota, religiosissimæ victimæ e proprio labore depromptæ, sine calamitate ullius, sine ullius malo.

6. Quodsi etiam sapientia utrorumque contra comparanda est, exploremus et hic utrosque. Ergo alterius sapientia est in bello, ut equitatum instruat,

ut clypeis armatorum agmina jungat,

quo in humanis rebus nihil est aut tetrius aut acerbius; alterius circa terræ studium occupatur,

Pleiades quoties Atlantis pignora surgunt,

messem incipit,

quum cedunt, sumit aratrum;

spectat et anni tempestates, et lunæ cursum, et astrorum ortum, et imbrium modos, et ventorum tempora. Sin et corporis virtus et in subeundis laboribus utrorumque inspicienda est patentia, minimum, quo opus exerceat, militi relictum est tempus; nullum non sibi vindicat agricola : semper sub dio versatur, soli amicus, nivibus assuetus, bene compacto corpore, pedibus nudis, operis sui administrator ipse, facile respirans, velox quum currendum, robustus quum aliquid ferendum est. Quodsi bellum forte vocet, videbis militem veris, non umbraticis exercitum laboribus, qualem ad Marathonem expertus est Darius. Milites enim tum temporis Athenienses habebant, non qui cum cataphractis in acie stetissent, aut sagittam emittere didicissent, nec qui in mari, aut ex equis pugnassent : verum ipsi populi tributim divisi, meri agricolæ, appellente Marathonem classe barbarorum, passim accurrerunt, milites agricolæ, quorum hic ligone armatus erat, alter vomere pugnabat, tertius cum falce in hostem ferebatur. O pulchrum nativumque exercitum! o ingenuos viros! o pulchri præstantesque terræ atque agriculturæ alumni! quam virtutes vestras admiror! quam arma vestra laudo, quibus pro terra

γῆς ἐμαχέσασθε, ὑπὲρ ἀμπέλων ἃς ἐκάμετε, ὑπὲρ ἐλαιῶν ἃς ἐφυτεύσασθε. Ἀπὸ τοιούτων πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν ἤλθετε, ἐκ πολέμων γεωργοί, ἐκ γεωργῶν ἀριστεῖς. Ὦ τῆς καλῆς ἀντιδόσεως.

7. Ἀλλὰ Πέρσαις μὲν αἱ παλλακίδες ἕπονται, ἵνα μάχωνται καλῶς ὑπὲρ τῶν φιλτάτων· γεωργὸς δὲ ἀνὴρ οὐκ ἀμυνεῖται καλῶς ὑπὲρ τῶν φιλτάτων, ὑπὲρ ἀμπέλου τεμνομένης, ὑπὲρ ἐλαίας κοπτομένης, ὑπὲρ ληΐου δηουμένου; Ἐὰν δὲ παραβάλῃς τῷ στρατιωτικῷ τούτῳ τὰ ὕστερα, εὑρήσεις μὲν πλείστους, ἀλλ' οὐ νικηφόρους· ὁπλίτας, ἀλλὰ μισθοφόρους, ὁπλίτας ἐσκιατροφημένους, ὁπλίτας ὑβριστὰς, ἐν Σικελίᾳ ἡττωμένους, ἐν Ἑλλησπόντῳ λαμβανομένους. Τὰ δὲ Περσικὰ εἰ λέγοις, στρατιωτικόν μοι καὶ τοῦτο λέγεις ἐκ γεωργίας. Πότε γὰρ, πότε Μῆδοι μὲν ἡττῶνται, κρατοῦσι δὲ Πέρσαι; Ὅτε Πέρσαι μὲν ἐγεώργουν ἔτι, Μῆδοι δ' ἐπολέμουν, τότε ἦλθεν αὐτοῖς ἄγων Κῦρος στρατιωτικὸν ἐν Πασαργάδαις ἐνησκημένον γῇ τραχείᾳ, ὑπ' αὐτουργίᾳ στρατιώτας διαπεπονημένους· ἀλλ' ἐπεὶ γεωργοῦντες ἐπαύσαντο οἱ Πέρσαι, καὶ τῆς γῆς ἐπελάθοντο καὶ τῶν ἀρότρων καὶ τῶν ἀμητηρίων, τότε ἀπέβαλον καὶ τὰς ἀρετὰς ὁμοῦ τοῖς ὀργάνοις.

vestra pugnastis, pro vinetis quæ coluistis, pro oliv plantastis! Talibus rebus gestis rursus ad terram rediistis, ex militibus agricolæ, ex agricolis milite mi. O mutationem pulchram!

7. Persas si in exercitu sequuntur suæ pellices carissimis corporibus fortiter pugnent, an minus agricola a carissimis suis, a vite scilicet, si abs olea, si eruatur, segete, si incendatur, calamitate stitiem avertet? Si cum hoc exercitu Marathonico res conferas, invenies numero maximos, at non rite armatos, sed mercede conductos, milites umb milites petulantes, qui vincuntur in Sicilia, capi Hellesponto. Quodsi ad Persas venias, etiam ho agricultura dedit. Quando enim vincuntur Medi, Persæ? Quum adhuc agros suos colebant Pers militabant, venit Cyrus, qui Pasargadis exercitum ibidem in aspera exercuerat terra, adducit, milites q propria laborem quemlibet didicerant perferre : rusticari desierunt Persæ, quum terram neglexerun aratra sua, quum falces; tum cum instrumentis sui ipsam quoque abjecerunt virtutem.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ'.

Ὅτι οἱ σύμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι ἄριστοι.

1. Ἦλθεν εἰς Ἕλληνας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς τῶν ἐκεῖ βαρβάρων ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ πολυρρήμονα οὐδὲ λάλον· ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, εὔστοχος, ἐοικὼς οὐ πελταστῇ μισθοφόρῳ ἀπροσράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἰόντι καὶ κινουμένῳ ἀσφαλῶς. Ἐλθὼν δὲ Ἀθήναζε, ἐντυγχάνει αὐτόθι ὁπλίτῃ μὲν οὐδενὶ, πελτασταῖς δὲ πολλοῖς· καὶ τὸν μὲν τούτων δρόμον καὶ τὴν πτοίαν τοῦ παντὸς ἐδέησεν ὁ Ἀνάχαρσις ἐπαινέσαι. Περιῄει δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐν κύκλῳ, ποθῶν ἰδεῖν σοφίαν στάσιμον καὶ ἑδραίαν. Καὶ εἰ μέν που καὶ ἄλλοθι ἐξεῦρεν, εἰπεῖν οὐκ ἔχω· εὗρε δ' οὖν ἐν Χηναῖς, σμικρῷ καὶ ἀσθενεῖ πολίσματι, ἄνδρα ἀγαθόν· ὄνομα ἦν αὐτῷ Μύσων. Ἀγαθὸς δὲ ἦν ἄρα ὁ Μύσων οἶκον οἰκῆσαι καλῶς, καὶ γῆν τεμεῖν δεξιῶς, καὶ γάμου προστῆναι σωφρόνως, καὶ παῖδα ἐκθρέψαι γεννικῶς. Καὶ ἐξήρκεσε τῷ Σκύθῃ ξένῳ μηκέτι σοφίαν ζητεῖν λαλιστέραν, παρόντων ἔργων, ἃ τότε ἀκριβῶς ἅπαντα διεσκόπει. Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς εἶχε τῆς θέας, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Χηνεὺς Μύσων· Διὰ ταῦτά τοι, ὦ Ἀνάχαρσι, καὶ σοφοὶ δοκοῦμεν, οὐκ οἶδα ὅπως, τοῖς ἀνθρώποις εἶναι· εἰ δὲ ἐγὼ σοφὸς ταῦτα ἐπιτηδεύων, ποῖ ποτε οἰχήσεται φερόμενον τὸ μὴ σοφόν; Ἠγάσθη μάλα τοῦ Ἕλληνος ξένου ὁ Ἀνάχαρσις τὴν ἀφθονίαν τῶν ἔργων καὶ τὴν φειδὼ τῶν λόγων.

2. Ἦσαν δέ που καὶ οἱ Πυθαγόρου λόγοι ἐοικότες τοῖς νόμοις, βραχεῖς καὶ ἐπίτομοι· τὰ δὲ ἔργα μακρὰ

DISSERTATIO XXXI.

Sermones, qui operibus respondent, esse opti

1. Venit in Græciam olim e Scythia barbarus q quales terra illa habet, qui sapientiam profiteretu sam minime aut loquacem, sed cujus non ali esset, quam accurata vitæ ratio, mens sana, serm sed acutus; planeque similis non peltastis illis, ordine in exercitu discurrunt, sed cataphractæ, qu et provide incedit. Athenas ille quum venisset, tal phractam invenit neminem, sed multos peltastas, discursus tumultusque nullo modo probare Anachar rat. Quare, relicta urbe, totam statuit lustrare G ut videret sicubi stabilem fixamque inveniret sap Quod an alibi potuerit nescio; in ignobili certe p oppidulo Chenis, virum bonum invenit, cui no Myson. Hic Myson nihil aliud noverat, quam recte administrare, terram perite colere, conjugiu tueri, educare liberos ingenue. Suffecit hoc Sc spiti, neque porro sapientiam sibi verbosam quæren tavit, quum invenisset ipsa opera, in quorum conten tum defixus hæsit. Quumque jam satis perspexi gula, dixit illi Chenensis iste Myson : Hæc sunt, charsi, quorum causa, nescio sane quomodo, s nos vocant homines; quodsi his rebus agendis no pientis mereor, non video quid non sapiens dici Utrumque vehementer admiratus est Anacharsis i hospite, et operum abundantiam, et paucitatem ve

2. Sic et Pythagoræ verba plane legibus simili brevia nimirum et concisa; actiones contra prolixæ

νεχῆ, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μηδαμοῦ τὴν ἀνιέντα, μηδὲ εἰς ῥαθυμίαν χαλῶντα. Ὥσπερ ταῖς τῶν μελῶν ἁρμονίαις τὸ παραλειφθὲν, κἂν ν ᾖ, διαλύει τὸν κόσμον τοῦ μέλους· οὕτω κἂν τῇ ου ἁρμονίᾳ, εἴπερ μὴ ἐκμελὴς ἡμῖν ἔσται μηδὲ ἀπεραινόμενος, ὁμολογίαν εἶναι δεῖ ἔργου καὶ καὶ μήτε τὰ ἔργα εἰς ἀφάνειαν κομιδῇ ξυνελη-, μήτε τοὺς λόγους ὑπὲρ τὰ ἔργα χωρεῖν, ὥσπερ ίου ** στενὸν ἀποχεομένους, ἀλλ' ἑκάτερα ἑκατέ-ντεταγμένα ἰσομέτρητά τε καὶ ἰσοχειλῆ εἶναι. οὖν τῆς ἁρμονίας ταύτης ἐρᾷ, καὶ ἐθέλει ἠχεῖν ν ἔργων φθόγγον, οὗτος ἄν ποτε ἐπ' εὐγλωττίᾳ οιτο; Πολλοῦ μοι δοκεῖ δεῖν. Οὐδὲ γὰρ τοὺς ὀίστους ὄντας ὀρνίθων ἰδεῖν, μακαρίσαι ἄν τις τοῦ ς, οὐδὲν αὐτοῖς εἰς εὐπτησίαν συντελοῦντος, ἤπερ ρνίθων ῥώμη. Καὶ τῶν ἀηδόνων τῆς ᾠδῆς, ὅσα ἡδονὴν ἀκοῆς, ἀποδεχόμεθα· τὸ δὲ ἡμῖν τερ-σύμβολον ἐκείναις εἰς σωτηρίαν.

petuæ, ut quæ nec noctu neque interdiu remitterent animum aut otiosum esse sinerent. Sicut autem in concentu musico, si vel minimum prætermittis, tota solvitur cantus ratio; sic in hoc vitæ concentu, nisi plane inconcinnum esse velis et inutilem, necesse est verbis actiones respondere, neque vel has penitus latere, vel illa actiones plane obruere, velut ex capâci vase in angustum defusa : sed utraque utrisque comparata ejusdem mensuræ et æque plena esse debent. Putasne ergo eum qui hoc delectetur concentu, qui ipsa vult audiri opera, verborum ornatu se jactaturum? Minime mehercules. Nemo enim quum pavones videt, qui ex omnibus tamen avibus intuentium maxime oblectant oculos, præcipue in iis pulchritudinem miratur, quippe quæ nihil ad volandum illis conferat, in quo sola avium vis est et robur. Rursus luscinias cantum singulari cum voluptate audimus; et tamen, quod nos delectat, nihil illis ad conservationem sui confert.

ιέτοῦ κλάγξαντος, ἢ λέοντος βρυχησαμένου, κι ἄν τις τῷ λυπηρῷ τῆς ἀκοῆς τὴν ῥώμην τοῦ μένου. Εἰ δὲ μὴ φαυλότερον ἦχος ἀνδρὸς μηδὲ ττερον ἐλέγξαι τὸ τοῦ λέγοντος ἦθος βρυχηθμοῦ καὶ αἰετῶν κλαγγῆς· ἆρα οὐκ ἄξιον ἐκθηρᾶσθαι ῇ, πότερον ἀηδὼν τὸ φθεγγόμενον, γλῶττα δειλὴ ἡ ἐφίμερος, ἢ αἰετὸς, ἤ τι ἄλλο ζῷον ἄρρεν καὶ μεστόν; Ἀλλ' ὁ μὲν Ζώπυρος ἐκεῖνος δεινὸς ἦν βολῇ τῶν ὀφθαλμῶν, τοῖς τοῦ σώματος τύποις ένων, γνωρίζειν τὸ ἦθος, καὶ καταμαντεύεσθαι ῆς διὰ τῶν δρωμένων, μαντείαν ἀσαφῆ· τίς γὰρ α πρὸς ὁμοιότητα ψυχῆς καὶ σώματος; Εἰ δ' ἔστι ν ἐπὶ ψυχῇ θέσθαι οὐ διὰ ἀμυδρῶν οὐδὲ ἀσθε-μβόλων, τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς παραχωρητέον τὴν των τε καὶ σχημάτων καὶ τῆς ἐν τούτοις ἡδονῆς ίας ὁμιλίαν, τῇ δὲ ἀκοῇ ἐξιχνευτέον τὸ τῆς ψυ-ς, οὐ κατὰ τοὺς τῶν πολλῶν λογισμοὺς, οἷς ἀπό-ὸς ἔπαινον λόγου γλῶττα εὔτροχος, ἢ ὀνομάτων , ἢ ῥήματα Ἀττικὰ, ἢ περίοδοι εὐκαμπεῖς, ἢ κ ὑγρά· τὰ δ' ἐστὶ πάντα, κατὰ τὸν ἐν Διονύσου ν, « Ἐπιφυλλίδες, καὶ στωμύλματα, χελιδόνων ι, λωβηταὶ τέχνης. »

3. Contra clangore aquilæ ac leonis rugitu quamvis offendantur aures nostræ, ex hoc ipso tamen de robore eorum judicamus. Quod si non minus efficax oratio hominis, nec minus comparata ad mores dicentis prodendos quam rugitus leonis aut aquilarum clangor, nonne operæ pretium videtur diligenter in consilium adhibere aures, ut sciamus an luscinia sit quæ loquitur, lingua nimirum imbellis et quæ amorem sonet et excitet; an vero aquila, aliudve animal masculum spiritusque plenum? Aiunt Zopyrum illum, intuitu solo de exterioribus corporis notis, mores singulorum valuisse judicare, et ex eo, quod oculi vident, totam animæ constitutionem esse auguratum : fallaci augurio; quid enim cum anima similitudinis intercedit corpori? Quodsi signa possunt constitui neque obscura, neque incerta, quæ explorent animam; relinquendum est oculis, ut de coloribus, de figuris, prout vel delectantur iis, vel offenduntur, judicent, solis vero auribus de indole animæ concedendum est judicium; non secundum opinionem plurimorum, quibus sufficit ad dilaudandam orationem sive lingua prompta, sive dictio volubilis, seu voces Atticæ, sive periodi rotundæ, sive compositio mollis; quæ omnia nihil aliud sunt secundum poetam comicum, quam *inutiles racemuli, et loquacitas, hirundinum musea, dedecus styli.*

Ἰσῖον οὖν ἐστι τὸ ἐν λόγοις καλόν; φαίη ἄν τις. με, ὦ τὰν, ἐρῇ· ὄψει γὰρ αὐτὸς, ἐπειδὰν ἰδεῖν ς. Οὐδὲ γὰρ τῷ Κιμμερίῳ διηγήσασθαι δύνα-τὸ τοῦ ἡλίου κάλλος, οὐδὲ τῷ ἠπειρώτῃ τὴν αν, οὐδ' Ἐπικούρῳ τὸν θεόν· οὐ γὰρ δι' ἀγγέλων ία ἔρχεται, ἀλλ' ἐπιστήμης πρὸς ταῦτα δεῖ· μέχρι ττι τὸ εἰδέναι, ἀνάγκη πλανᾶσθαι καὶ τὰς κρί-Καὶ γὰρ τῶν ἐκ γῆς φυομένων παντοδαπὸς μὲν ὁδοιπόρος, ὁ δὲ γεωργὸς, ὑγιής· ὁ μὲν ἄνθος φυτῶν, ὁ δὲ μέγεθος, ἢ σκιὰν, ὁ δὲ χρόαν, τῷ γῷ ὁ καρπὸς τὸν ἔπαινον μετὰ τῆς χρείας ἔχει. δή τις καθ' ὁδοιπόρον πλησιάζει τῷ λόγῳ, οὐ τῆς ἡδονῆς παρατρέχοντι ἐπαινεῖν· εἰ δὲ κατὰ

4. Quid ergo est quod in oratione censeri debeat pulchrum? dicat aliquis. Nondum, mi homo, id ex me quære; ipse enim videbis, quando videre poteris. Nec enim solis pulchritudinem Cimmeriis, aut maris naturam mediterraneis, aut Epicuro dei essentiam facile est describere : quia nunquam nuda narratione harum rerum intellectus infunditur, sed scientiam afferre secum aliquam oportet; quamdiu autem abest scientia, falli quoque et errare judicium tuum est necesse. Ita eorum quæ e terra nascuntur, vagus spectator est viator; sanus autem et verus, agricola : illorum enim alius florem plantæ, alius magnitudinem, alius umbram laudat, aut colorem; solus agricola ab usu et fructu eam commendat. Si quis ergo viatoris more degustare obiter sermonem velit, voluptatem hanc illi libenter concedo, ut prætervolans aliqua ejus laudet; si paria facere vult agricolis, laudem non

τοὺς γεωργοὺς τάττεται, οὐκ ἀνέχομαι τῶν ἐπαίνων, πρὶν ἄν μοι καὶ τὴν χρείαν τῶν ἐπαινουμένων φράσῃ.

5. Λέγε, τίνας εἶδες καρποὺς ἐν τῷ λόγῳ, τίνας ἔλαβες, πῶς ἔχοντας; ἐπειράθης, ἐξήτασας, εἰ τελεσιουργοὶ καὶ γόνιμοι ἑτέρων καρπῶν; ἐξέφυσέ τί σοι ἡ ψυχὴ ἀπ' αὐτῶν χρηστὸν καὶ ἔγκαρπον; ἡ ὄγχνη μὲν ἐπὶ ὄγχνῃ γηράσκει, καὶ ἐπὶ μήλῳ μῆλον, καὶ σταφυλὴ σταφυλῇ ἐπιφύεται, καὶ σῦκον σύκῳ· λόγου δὲ ἄρα ἐφήμερος μὲν ἡ γένεσις, ἄσπερμος δὲ ὁ καρπὸς, καὶ οὐ τρόφιμος, οὐδὲ ἀναχιρνάμενος τῇ ψυχῇ,

Ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιρρέει, ἠύτ' ἔλαιον;

Ταύτην μοι διήγησαι τὴν γεωργίαν, τοὺς δὲ ἐπαίνους ἔα. Ἐὰν γὰρ ἀφέλῃς αὐτῶν τὴν χρείαν, ὑποπτεύω τὴν αἰτίαν, καὶ τὸν ἐπαινέτην ἐλεῶ, καὶ τὸν ἔπαινον μέμφομαι. Τοῦτον τὸν ἔπαινον φθέγγεται τὰ μέρη τῆς ψυχῆς τὰ ἀκόλαστα, τὰ κρίνειν ἀσθενῆ, τὰ ἀπατᾶσθαι πεφυκότα·

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.

Ὁρᾷς τοῦ ἐπαίνου τὴν μοχθηρίαν, ἀντικαταλλασσομένου γύναιον ἕν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἡδονὴν, Ἑλληνικῶν καὶ Τρωϊκῶν κακῶν. Ἔστι κἀνταῦθα ἐπαινέτης τοιοῦτος, ἐπειδάν τις ἐντυχὼν ἀκολάστῳ λόγῳ, τὸ μὲν ἀπατηλὸν αὐτοῦ μὴ γνωρίσῃ, τὸ δὲ ἡδὺ στέρξῃ, κατὰ βραχὺ ὑποφερόμενος ταῖς καθ' ἡμέραν ἡδοναῖς ἀψοφητὶ, ὥσπερ τῶν πλεόντων οἱ πνευμάτων μὲν ἐξ οὐρίας πρὸς τὸν ἀληθῆ δρόμον οὐ τυχόντες, ῥεύματι δὲ γαληνῷ δι' ἀκυμάντου τῆς θαλάττης εἰς ἠϊόνας ἐρήμους ἢ ῥαχίας δυσχερεῖς ἐκπεπτωκότες· μετὰ τοῦτο προσηνέχθη λαθὼν ἀμαθίᾳ, καὶ μετὰ τοῦτο ὑπὸ φιληδονίας, πάσης ἠϊόνος ἐρημοτέροις χωρίοις καὶ πάσης ῥαχίας δυσχερεστέροις, ἀγαπῶν τὴν πλάνην καὶ χαίρων τῇ ψυχαγωγίᾳ· ὥσπερ οἱ πυρέττοντες, ἐμπιπλάμενοι ποτοῦ καὶ σιτίων παρὰ τοὺς τῆς τέχνης νόμους· παρατιθέντες γὰρ κακὸν κακῷ, νόσῳ πόνους, αἱροῦνται ἡδόμενοι νοσεῖν μᾶλλον, ἢ πονοῦντες ὑγιασθῆναι. Καί τις ἤδη ἰατρὸς εὐμήχανος ἀνεκέρασε βραχεῖαν ἡδονὴν τῷ ἀλγεινῷ τῆς ἰάσεως· πωριστὴς δὲ ἡδονῆς, καὶ παντοίας ἡδονῆς, οὔτε ὁ Ἀσκληπιὸς, οὔτε οἱ Ἀσκληπιάδαι, ἀλλ' ὀψοποιῶν τὸ ἔργον. Οὐδὲν δὲ σεμνότερον ἀκόλαστος λόγος τῶν τῆς γαστρὸς κολακευμάτων· ἐὰν γὰρ τούτου ἀφέλῃς μὲν τὸ ὠφελοῦν, τὸ τερπνὸν δὲ προσθῇς, ἰταμὸν καὶ ἄκρατον ἰσοτιμίαν καὶ ἰσηγορίαν χειροτονεῖς λόγου πρὸς τὰ αἰσχρὰ πάντα, ὅσα δι' αἰσθήσεων ἐπὶ ψυχὴν ἔρχεται, ὑφ' ἡδονῆς παραπεμπόμενα.

6. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ὀψοποιοὺς τούτους τοῖς συμποσίοις ἐῶμεν, καὶ γαστρὸς καὶ ἀκοῆς ὑπηρέτας πονηρούς· ἡμῖν δὲ δεῖ λόγου ὀρθοῦ καὶ διανεστηκότος, μέγα βοῶντος, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῷ συνεπαίροντος ὑπὲρ τὴν γῆν ἄνω, καὶ ὅσα περὶ γῆν παθήματα ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμημάτων, καὶ φιλοτιμιῶν καὶ ἐρώτων, καὶ ὀργῆς καὶ λύπης καὶ μέθης ἐχόμενα· ὧν συμπάντων κρείττονα χρὴ γενέσθαι

admittam, nisi usum eorum, quæ commendat, etiam exponat.

5. Responde, quos fructus aut videris in orati perceperis, qui sint qualesque? satisne eos tentas rasti si sint maturi et fœcundi, ut alios ex iis exspe sis? num animus tibi bonum quid fructuosumque perit? Nisi forte pirum quidem (ut Homerus senescit, nisi novum adveniat; nec malum, nisi cedat; et uva uvæ succrescit, ficus ficui : sem solus simul nascitur et perit, fructusque oration men ullum habet, nec vim nutriendi, neque inte mæ penetrat;

Sed tantum leviter supra natat, instar olivi?

Hanc mihi agriculturam expone, laudes vero tuas t Si enim de utilitate eorum nihil dicas, vitium su cipio, laudatoris me miseret, laudem non agn generis enim laudes proferre intemperantes anim solent, quæ nec recte judicare possunt, et facill piuntur :

Haud equidem indignum est Phrygios fortesque
conjuge pro tali diuturnos ferre labores.

Vides hujus laudis improbitatem, quæ muliercul et perceptam ex ea voluptatem omnibus Græcorum rumque opponit molestiis. Ejusmodi laudatores vita nostra invenies, si orationem audiamus lasci jus nec perspicere fraudem, nec jucunditatem n possumus, quum ab ipsis paullatim voluptatibus abripiamur, neque sentiamus tamen, sicut illi, secundo in navigatione recta non utuntur, sed tanquillitate freti in placido serenoque æquore, t desertum littus aliquod aut scopulum impingunt post in imperitiam impingimus, ac deinde a volupt dio in loca omni littore desertiora, omni caute delabimur, errorem nostrum amantes et jucundi ctati : plane ut ii qui febricitant, cibis et potu co scriptum medicorum sæpe se distendunt; quam malo malum, morbo addunt morbum, ægrotare t voluptate malunt, quam cum labore convalescer men peritus medicus aliquid interdum voluptati mediorum miscet molestiis; solam vero illius et habere rationem, nec Æsculapii, nec Asclepiadarum coquorum est. Neque enim altius quiddam ill lenociniis est suavis, sed vitiosa oratio; cui si utili mas, jucunditatem addas, improbam plane atque tem concedes potestatem, et æqualitatem cum i omnibus, quæ per exteriores sensus ad animam duce voluptate.

6. Quare comessationibus potius ejusmodi coq quamus, pessimos et ventri et auribus ministros; tionem altam erectamque quæramus, quæ mascu vocem, animosque secum nostros longe supra terra que in terra repentes voluptates cupidinesque, libidines, qualia sunt ira, luctus, ebrietas, extol omnibus superiorem esse oportet verum et phi

ὑν τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ συνανιστάμενον ῥήτορα ἀληθῆ, οὐκ ἀργὸν, οὐδὲ ἐκλελυμένον, οὐδ' ἐπίχριστον κατὰ τὴν τέχνην, οὐδὲ ἐν δικαστηρίῳ μόνον ἐν ἀμφιβόλῳ ἐπικουρίᾳ τεταγμένον· ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ ἐν ἅπαντι ἐξεταζόμενον, ἐν μὲν ἐκκλησίαις σύμβουλον φρόνιμον, ἐν δὲ καστηρίοις ἀγωνιστὴν δίκαιον, ἐν δὲ πανηγύρεσιν ἀγωνιστὴν σώφρονα, ἐν δὲ παιδείᾳ διδάσκαλον ἐπιστήμονα· ὁ περὶ Θεμιστοκλέους μόνον τοῦ μηκέτι ὄντος, οὐδ' ἐν Ἀθηναίοις τοῖς τότε, οὐδ' ὑπὲρ ἀριστέως τοῦ μηδαμοῦ, οὐδὲ κατὰ μοιχοῦ λέγοντα μοιχὸν ὄντα, οὐδὲ κατὰ ὑβριστοῦ ὑβριστὴν ὄντα· ἀλλ' ἀπηλλαγμένον τῶν παθῶν τούτων, ἵνα γένηται κατήγορος ἀδικημάτων ἀληθής. Τοιοῦτος ἐξ ἀγαθῆς παλαίστρας ἀγωνιστὴς γίγνεται, ὀργῶν μεστὸς ἀκολακευτῶν καὶ ἠσκημένων ὑγιῶς, καὶ συναμένων ἄγειν πειθοῖ καὶ βίᾳ ἐκπληκτικῇ τὸ πλησιάζον ἔθν.

7. Εἰ δὲ καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν ἀγωγὴν ταύτην δεηθήσομεθα, καὶ Τυρταίου δότω μοί τις ἡδονὴν, οἵαν καὶ ἐπὶ σάλπιγγος, ἁρμονίαν ἐν μέσοις τοῖς ὁπλίταις τεταγμένην καὶ ἐξορμῶσαν τὰς ψυχὰς τῷ μέλει· τοιαύτης δέομαι ἡδονῆς λόγου, ἣ φυλάξει μὲν αὐτοῦ τὸ μέγεθος, οὐ προσθήσει δὲ τὴν αἰσχύνην· τοιαύτης δέομαι ἡδονῆς, ἣν οὐκ ἀπαξιώσει ἡ ἀρετὴ ὀπαδὸν αὐτῇ γίνεσθαι. Ἀνάγκη γὰρ παντὶ τῷ φύσει καλῷ συντετάχθαι χάριτας, καὶ ὥραν, καὶ πόθον, καὶ εὐφροσύνην, καὶ πάντα δὴ τὰ τερπνὰ ὀνόματα. Οὕτω καὶ ὁ οὐρανὸς οὐ καλὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἥδιστον θεαμάτων, καὶ θάλαττα πλεομένη, καὶ λήϊα καρποτρόφα, καὶ ὄρη δενδροτρόφα, καὶ λειμῶνες ἀνθοῦντες, καὶ νάματα ῥέοντα. Ἥδιστον ἦν θέαμα ὁ Ἀχιλλεύς (πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν;) οὐ διὰ τὴν ξανθὴν κόμην· καὶ γὰρ ὁ Εὔφορβος εὐκόμης ἦν, τῷ δὲ Ἀχιλλεῖ τὸ καλὸν ἥδιστον ἦν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς ἐξαπτόμενον. Ἥδιστον ἐν ποταμοῖς θέαμα ὁ Νεῖλος, ἀλλ' οὐ διὰ φθονίαν ὕδατος, καὶ γὰρ ὁ Ἴστρος εὔνεως· ἀλλὰ ὁ Ἴστρος οὐ γόνιμος, ὁ δὲ Νεῖλος γόνιμος. Ἥδιστον θέαμα ὁ Νεῖλος, ἀλλ' οὐ τολμῶ παραπεμψάμενος τὴν ἀρετὴν τοῦ θεοῦ ἡδονὴν αὐτῷ ἐπιφημίσαι. Ἐγὼ καὶ τῶν Φειδίου ἀγαλμάτων αἰσθάνομαι μὲν τῆς ἡδονῆς, ἐπαινῶ δὲ τὴν τέχνην· καὶ τῆς Ὁμήρου ᾠδῆς συνίημι μὲν τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν σεμνοτέρων αὐτὴν ἐπαινῶ. Ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἡρακλέα ἔγωγε ἡγοῦμαι ἄγευστον καὶ ἀμέτοχον ἡδονῆς διαβιῶναι· οὐ πείθομαι παντάπασι τῷ Προδίκῳ· ἀλλ' εἰσὶ γὰρ καὶ ἀνδρὸς ἡδοναὶ παραμυθούμεναι τοὺς δι' ἀρετῆς πόνους, οὐ διὰ σαρκῶν, οὐδέ γε δι' αἰσθήσεων ἐπίρρυτοι· ἀλλ' αὐτοφυεῖς τινες, καὶ ἔνδοθεν διανιστάμεναι, ἐθιζομένης τῆς ψυχῆς χαίρειν τοῖς καλοῖς καὶ ἔργοις καὶ ἐπιτηδεύμασι καὶ λόγοις. Οὕτω καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἔχαιρεν ἐπὶ τὸ πῦρ ἰών· καὶ Σωκράτης ἔχαιρεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ μένων καὶ πειθόμενος τῷ νόμῳ. Παραβάλλωμεν τὴν Σωκράτους κύλικα ἐκείνην τῇ Ἀλκιβιάδου· πότερος αὐτῶν ἔπινεν ἀλυπότερον, Ἀλκιβιάδης τὸν οἶνον, ἢ τὸ φάρμακον Σωκράτης;

sermone assurgentem rhetorem, non ignavum, dissolutum, vel artificiose fucatum, neque qui controversiunculis tantum in judicio et ambiguis causis operam suam addicere possit; sed ubique et quovis loco probatum, prudentem in concionibus consiliarium, justum in judiciis patronum, in publicis hominum conventibus oratorem modestum, in aliis instituendis doctum præceptorem : non ut quædam de Themistocle, qui jam diu abiit, disserere possit, aut apud sæculi illius Athenienses loqui, aut ducem aliquem, qui nusquam reperitur, commendare, multo minus in scortatores scortator ipse, aut de contumelioso contumeliosus ipse declamet; sed ut prius his vitiis ipse sit immunis, quo verus vitiorum accusator esse possit. Talis luctator ex proba sapientiæ palæstra prodit, cujus sermo adulatione omni caret, sano modo exercitatus, violenta quadam suada proximum quemque in sententiam suam pertrahere valens.

7. Quodsi in ejusmodi suada voluptatem aliquis requiri putet aliquam, is mihi det illam quam Tyrtæus excitabat, qualis est in tubæ clangore, harmoniam quæ in armatorum instructa acie auditur et animos concentu suo erigit : talem in oratione requiro voluptatem, quæ magnitudinem ejus conservet, nec opprobrium addat; talem requiro voluptatem, quam pedissequam suam esse non dedignetur virtus. Necesse est enim, ut omnia, quæ natura pulchra sunt, suas gratias, suam venustatem habeant, leporem suum, et delectationem, et si qua præterea sunt jucunda nomina. Ita cœlum non modo pulchrum, sed omnium spectaculorum est jucundissimum, sicut mare navigationi idoneum, segetes fructiferæ, montes arboribus vestiti, prata florida, liquidi aquarum cursus. Jucundissimus visu Achilles erat (quidni enim esset?) non tamen ob flavam cæsariem; nam et Euphorbum commendabat coma, verum pulchritudinem Achillis virtutis illustrabat splendor et suavissimam reddebat. Jucundissimus visu inter fluvios Nilus est; non ob aquæ copiam tamen, nam et Ister magnas naves fert; verum minus fœcundus Ister est, fœcundissimus Nilus. Sane jucundissimus visu est Nilus : tamen voluptatem potius quam virtutem tam divino ascribere non ausim fluvio. Ego et in Phidiæ statuis spectandis voluptatem sentio, artem tamen potius laudo : et in Homeri carmine voluptatem percipio; majora tamen sunt quæ in eo admiror. Ego ne ipsum quidem Herculem sine voluptatibus vixisse puto; nec enim omnino assentiri possum Prodico. Nam et masculæ sunt voluptates, quæ virtutis molestias solari solent; non quæ in corpore sentiuntur, nec quæ per sensus influunt externos; sed quæ nobiscum nascuntur, quæ in interioribus animæ partibus exsultant, quoties illa honestis sive actionibus, sive studiis, sive sermonibus insuevit. Ita tum quoque gaudebat Hercules quum ignem adiret : ita Socrates gaudebat, quum in carcere esset et legibus morem gereret patriis. Conferamus illum Socratis calicem cum Alcibiadis cratere; uter eorum bibit securius, Alcibiadesne vinum, an venenum Socrates?

ΛΟΓΟΣ ΛΒ'.

Εἰ ἔστι καθ' Ὅμηρον αἵρεσις.

1. Βούλομαι καθ' Ὅμηρον αὐτὸν παρακαλέσαι ἐπὶ τὸν λόγον, τίνα μέντοι θεῶν ἢ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ, τὴν Καλλιόπην;

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη·

οὐ γῆν ἄξενον ἐπιπορευόμενος, οὐδὲ θάλατταν χαλεπὴν περαιούμενος, οὐδὲ ἀνθρώποις ἀγρίοις συμφερόμενος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ οἱ μῦθοι ἔχουσιν· αὐτὸς δὲ τῇ ψυχῇ, κούφῳ χρήματι καὶ πολυπλανεστέρῳ τῶν σωμάτων, πανταχοῦ περιεφέρετο, πάντα ἐπεσκόπει, ὅσα οὐρανοῦ κινήματα, ὅσα γῆς παθήματα, θεῶν βουλάς, ἀνθρώπων φύσεις, ἡλίου φῶς, ἄστρων χορὸν, γενέσεις ζῴων, ἀναχύσεις θαλάττης, ποταμῶν ἐκβολὰς, ἀέρων μεταβολὰς, τὰ πολιτικὰ, τὰ οἰκονομικὰ, τὰ πολεμικὰ, τὰ εἰρηνικὰ, τὰ γαμήλια, τὰ γεωργικὰ, τὰ ἱππικὰ, τὰ ναυτικὰ, τέχνας παντοίας, φωνὰς ποικίλας, εἴδη παντοδαπὰ, ὀλοφυρομένους, ἡδομένους, πενθοῦντας, γελῶντας, πολεμοῦντας, ὀργιζομένους, εὐωχουμένους, πλέοντας· ὥστε ἔγωγε εἰς τὰς Ὁμήρου φωνὰς ἐμπεσὼν οὐκ ἔχω παρ' ἐμαυτοῦ τὸν ἄνδρα ἐπαινέσαι, ἀλλὰ κἀνταῦθα δεήσομαι αὐτοῦ ἐπιδοῦναί μοι τῶν ἐπῶν, ἵνα μὴ διαφθείρω τὸν ἔπαινον ψιλῷ λόγῳ·

Ἔξοχα δή σε βροτῶν, ὦ Ὅμηρ', αἰνίζομ' ἁπάντων,
ἤ σέ γε Μοῦσα δίδαξε Διὸς παῖς, ἤ σέ γ' Ἀπόλλων.

Τὰ δὲ Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος διδάγματα οὐδὲ τὴν ἀρχὴν θέμις ἄλλο τι ὑπολαβεῖν, ἢ ἀφ' ὧν ψυχὴ εἰς κόσμον καθίσταται. Τοῦτο δὲ τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ φιλοσοφία; ταύτην δὲ τί ἄλλο ὑποληψόμεθα ἢ ἐπιστήμην ἀκριβῆ θείων τε πέρι καὶ ἀνθρωπίνων, χορηγὸν ἀρετῆς καὶ λογισμῶν καλῶν καὶ ἁρμονίας βίου καὶ ἐπιτηδευμάτων δεξιῶν;

2. Τῆς δὲ ἐπιστήμης ταύτης τὸ κεφάλαιον, τέως μὲν παντοδαποῖς περιβεβλημένον σχήμασι, μετεχειρίζετο τὰς τῶν ἐντυγχανόντων ψυχὰς διδασκαλίοις ἀλύποις, τῶν μὲν τελετὰς καὶ ὀργιασμούς τινας ἐπιφημισάντων τοῖς αὐτῶν λόγοις, τῶν δὲ μύθους, τῶν δὲ μουσικὴν, τῶν δὲ καὶ μαντικήν. Καὶ κοινὸν μὲν ἦν ἅπασι τὸ ὠφελοῦν, ἴδιον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ὑπὸ σοφίας οἱ ἄνθρωποι νεανιευόμενοι, ἀποκαλύψαντες ταυτὶ τὰ τοῦ λόγου προκαλύμματα, ἀπέφηναν φιλοσοφίαν γυμνὴν καὶ ἐξωνειδισμένην καὶ πάγκοινον, καὶ πρόχειρον εἰς συνουσίαν παντί τῳ, ὄνομα μόνον ἔργου καλοῦ πλανώμενον ἐν δυστήνοις σοφίσμασι. Τοιγαροῦν τὰ μὲν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ἔπη, καὶ πᾶσα ἡ παλαιὰ μοῦσα ἐκείνη καὶ ἔνθεος, μύθου χώραν ἔχει, καὶ ἀγαπᾶται αὐτῶν ἡ ἱστορία μόνον καὶ τὸ προσηνὲς τῶν ἐπῶν καὶ τὸ εὐανθὲς τῆς ἁρμονίας, ὡς αὐλήματα, ὡς κιθαρίσματα· παρορᾶται δὲ τὸ ἐν αὐτοῖς καλὸν, καὶ ἀποχειροτονεῖται τῆς ἀρετῆς.

DISSERTATIO XXXII.

An sit secundum Homerum definita in ph opinio.

1. Libet Homeri ipsius exemplo ad hanc di advocare, at quodnam numen præter eandem ipse solet, Calliopen?

Dic mihi, Musa, virum sapientem, quique vag plurima conspexit:

non quod inhospitalem terram peragraverit, mare transmiserit, aut cum feris agrestibusqu minibus: hæc enim in fabulis tantum suis refe de quo loquor; ipse vero animo, qui levissin liusque quam corpus locum loco commutat, ut est, perlustravit omnia, quæ in cœlo moventur, mutantur, deorum consilia, hominum naturas, siderum choros, generationem animalium, r gremium, fluviorum ostia, aeris diversitate gubernationem, administrationem domuum, qu quæ ad pacem pertinent; nuptialia, rustica nautica, artes quascunque, diversissimas ling rerum species; lamentantes, gaudentes, lugent bellantes, irascentes, epulantes, navigantes. quum in Homericam inciderim eloquentiam, tio imparem ejus laudibus; quare tutius videtu ab ipso versus mutuari aliquot, ne soluta hac des ejus videar deterere:

Certe præ quovis hominum mihi magnus,
seu te Calliope docuit, seu flavus Apollo.

Musarum vero et Apollinis disciplinam absit ut mus esse quam qua in ordinem suum animus autem quid possit esse aliud quam philosophia? vero quid aliud quam accuratam divinarum hu rerum scientiam putemus esse; quæ virtutem claras rationes, quæ aptam vitæ concinnitate inducit temperatos?

2. Hujus scientiæ professio et scopus variis guris latebat, quibus sine ulla austeritate anim missos tractabat simul docebatque; quum al alii occulta sacra disciplinam suam appellar bularum, alii musices, alii postremo divinati eam induerent. Ita quum utilitatem omnes unam, non una tamen dicendi utebantur figura. nimia sapientiæ copia quum lascivire incip nes, cœperunt et velum hoc sapientiæ detraher sophiam amictu suo spoliarunt, philosophiam in adduxerunt, cuivis eam objecerunt, cuivis ta tum prostituerunt; neque aliud, quam solum re liquerunt, quod ipsum ineptæ quædam cavilla parunt. Eo igitur deventum est, ut Homeri carmina, totaque antiqua illa et divina musa, habeantur; nec aliud in iis, quam narrationes n numerorum suavitatem, quam harmoniæ elega in tibia aliqua aut cithara, nunc vulgo mira vero solum in iis admiratione est dignum, ne

ζαὶ Ὅμηρος μὲν ἀποκηρύττεται φιλοσοφίας, ὁ ἡγεμὼν τοῦ γένους. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ἐκ Θράκης καὶ Κιλικίας σοφίσματα εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέδυ, καὶ ἡ Ἐπικούρου ἄτομος, καὶ τὸ Ἡρακλείτου πῦρ, καὶ τὸ Θαλοῦ ὕδωρ, καὶ τὸ Ἀναξιμένους πνεῦμα, καὶ τὸ Ἐμπεδοκλέους εἶκος, καὶ ὁ Διογένους πίθος, καὶ τὰ πολλὰ τῶν φιλοσόφων στρατόπεδα ἀντιτεταγμένα ἀλλήλοις καὶ ἀντιαιωνίζοντα· λόγων μὲν πάντα μεστὰ καὶ ψιθυρισμάτων, σοφιστῶν σοφισταῖς συμπιπτόντων· ἔργου δὲ ἐρημία δεινή, καὶ τὸ θρυλούμενον τοῦτο, τὸ ἀγαθὸν, περὶ οὗ διέστηκε καὶ διεστασίασται τὸ Ἑλληνικὸν, οὐδεὶς ὁρᾷ.

3. Καὶ μὴν τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἔτι ἡ Ὁμήρου ἰδὴ δυναστεύει, γενναῖα καὶ ἀληθῆ καὶ γνήσια φιλοσοφίας θρέμματα ἐπαίδευέν τε καὶ ἐξέτρεφεν. Ἐκείνης τῆς ᾠδῆς θρέμμα ἦν Πλάτων· κἂν γὰρ ἐξομόσηται τόνδε διδάσκαλον, ὁρῶ τὰ γνωρίσματα, καὶ συνίημι τῶν σπερμάτων·

Κείνου τοι τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
ὀφθαλμῶν τε βολαὶ, κεφαλή τ' ἐφύπερθέ τε χαῖται,

ὥστε καὶ ἐπιτολμήσαιμι ἂν εἰπεῖν ἔγωγε, ἐμφερέστερον εἶναι Πλάτωνα Ὁμήρῳ μᾶλλον, ἢ Σωκράτει, κἂν τὸν Ὅμηρον φεύγῃ, κἂν διώκῃ τὸν Σωκράτην. Μή με οἰηθῇς τὰς Πλάτωνος φωνὰς εἰκάζειν Ὁμήρῳ, καὶ τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ῥήματα (ἔστι μὲν γὰρ καὶ ταῦτα κεῖθεν, ἐκείνης τῆς ἁρμονίας ἀπορροὴ, ὡς ἐξ ὠκεανοῦ ἡ Μαιῶτις, ὡς ἐκ τῆς Μαιώτιδος ὁ Πόντος, ὡς ἐκ τοῦ Πόντου ὁ Ἑλλήσποντος, ὡς ἐξ Ἑλλησπόντου ἡ θάλασσα), ἀλλὰ τὴν γνώμην τῇ γνώμῃ προσάγω, καὶ τὴν συγγένειαν ὁρῶ. Καὶ τοῦτο μέν σοι καὶ αὖθις παρ' ἐμοῦ ἀκούσεται· ἐπανάγωμεν δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Ὁμήρου γνώμην, διεξιόντες περὶ αὐτῆς τὰ εἰκότα.

4. Δοκεῖ μοι Ὅμηρος, φύσει τε κεχρημένος ἐνθεωτάτῃ καὶ φρονήσει δεινοτάτῃ καὶ ἐμπειρίᾳ πολυτροπωτάτῃ, φιλοσοφίᾳ ἐπιθέμενος δημοσιεῦσαι ταύτην τοῖς Ἕλλησιν ἐν ἁρμονίᾳ τῇ τότε εὐδοκίμῳ· αὕτη δ' ἦν ἡ ποιητική· οὔτε δὲ Ἰωνικὴν ταύτην ἐθελῆσαι εἶναι αὐτῷ, οὔτε ἀκριβῶς Δώριον, οὔτε Ἀττικήν· ἀλλὰ κοινὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἅτε οὖν ξύμπασι διαλεγόμενος, ἀθροίσας ἀναμὶξ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν καὶ ἀνακερασάμενος εἰς σχῆμα ᾠδῆς, τὰ ἔπη εἰργάσατο προσηνῆ τε ἅμα εἶναι καὶ ξυνετὰ πᾶσι, καὶ κεχαρισμένα ἑκάστοις. Ἐνθυμηθεὶς δὲ, ὅτι ὀλίγον μὲν τὸ ξυνετὸν ἐν ἅπαντι, τὸ δὲ πολὺ δημαγωγεῖσθαι φιλεῖ, οὐδετέρῳ τῷ γένει ἐπεκεκριμένην τὴν ποίησιν ἐξειργάσατο· καθάπερ ὁ Ἡσίοδος, χωρὶς μὲν τῶν ἡρώων, ἀπὸ γυναικῶν ἀρχόμενος, καταλέγων τὰ γένη, ὅστις ἐξ ἧς ἔφυ· χωρὶς δὲ αὐτῷ πεποίηνται οἱ θεῖοι λόγοι, ἅμα τοῖς λόγοις θεογονία· χωρὶς δ' αὖ ὠφελεῖ τὰ εἰς τὸν βίον, ἔργα τε ἃ δραστέον, καὶ ἡμέραι ἐν αἷς δραστέον. Οὐχ οὕτω τὰ Ὁμήρου ἔχει, οὐδὲ ἀποκέκριται ἕκαστα χωρὶς, οὐδ' αὖ εὕρεται ἀκρίτως πάντα ἐν πᾶσιν· ἀλλά γε ἦν τὸ σχῆμα αὐτῷ τοῦ λόγου, οἱ μῦθοι, οὓς ἔχουσιν οἱ Τρωϊκοὶ λόγοι

virtutis nomine dignum censetur. Ita Homerus e philosophorum ejicitur numero, philosophorum princeps. Ex quo enim sophisticæ illæ ex Thracia Ciliciaque invasere Græciam ineptiæ, Epicuri atomi, ignis Heracliti, aqua Thaletis, Anaximenis spiritus, discordia Empedoclis, Diogenis dolium, aliaque infinita philosophorum, quæ inter se pugnant semper et concurrunt, agmina; omnia verborum plena cœperunt esse, nihil præter sibilos sophistarum inter se contendentium ubique audis; actio vero ipsa virtutis pro deserta jacet, et nusquam illud, quod omnes in ore habent, de quo tota concertat Græcia, ipsum dico bonum, invenies.

3. Verumtamen antiqua illa, quæ plane adhuc redolet Homerum, sapientiæ ratio generosos verosque ac genuinos philosophiæ protulit eduxitque alumnos. Illius musæ alumnus erat Plato: licet enim præceptorem hunc ejeret, vestigia ejus conspicio tamen, semen illius disciplinæ cognosco:

Sic gressum, sic ille manus, sic ora ferebat,
talis cæsaries, et pulchri luminis ardor,

ut dicere non dubitem', Homero magis similem Platonem esse, quam ipsi Socrati, quamvis Homerum fugere, Socratem sequi videatur velle. Noli existimare, me dictionem Platonicam cum Homerica, verba cum verbis, nomina cum nominibus conferre (tametsi et hæc ex eodem illo fonte musico, sicut ex oceano Mæotis, ex Mæotide Pontus, ex Ponto Hellespontus, ex Hellesponto mare nostrum defluxerunt), sed mentem utriusque cum alterius mente comparo et sententiarum affinitatem noto. Qua de re postea commodius a me dicetur; nunc orationem ad Homeri institutum reflectamus, de eo quæ par est disserentes.

4. Videtur mihi Homerus, quum et divina naturæ indole et judicio exquisitissimo et singulari rerum omnium esset præditus experientia, philosophiæ se dedisse et sub illa, quæ tum temporis placebat, modulatione cum Græcis eam communicasse. Illa autem erat poetice: hanc ita proposuit, ut nec Ionicam, nec Doricam esse vellet meram aut Atticam; sed quæ toti esset communis Græciæ. Quippe quum omnibus loqueretur, omnes quoque Græciæ totius linguas in unam aliquam poeseos formam simul et contulit et miscuit: quo quidem illud est consecutus, ut et accepta essent omnibus quæ scriberet, et perspicua, singulis vero jucunda. Rursus quum in toto genere humano paucissimos esse sciret qui bene judicarent, maximam vero partem populariter duci malle; nec in horum, nec in illorum peculiariter gratiam poesin divisit suam: quod ab Hesiodo est factum, qui primum in opere peculiari heroum familias et genera recensuit, initioque a mulieribus facto, quo e genere, quibus e matribus, oriundi essent singuli, demonstrat; rursus separatim conscripsit theologiam, cum qua deorum generationem conjungit; separatim item quæ ad vitam moresque formandos faciunt conscripsit, et opera quæ agenda sunt, et dies quibus agi debent. Non eo modo Homerus scripsit; nec enim singula in eo aut distincta seorsum, aut omnia inter se confusa sunt: verum est operis totius forma, sub qua latent reliqua, fabulosa narratio, quam tractat car-

καὶ τὰ τοῦ Ὀδυσσέως παθήματα· μέμικται δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ θεολογία σαφὴς, καὶ πολιτείας ἦθος, καὶ ἀρεταὶ ἀνθρώπων, καὶ μοχθηρίαι, καὶ παθήματα, καὶ συμφοραὶ, καὶ εὐτυχίαι· καὶ τούτων ἕκαστον ὑποθέσεις οἰκείας ἔχει, οἷον εἰ ξυνίης παναρμόνιόν τι ὄργανον, παντοδαπὰς ἱὲν φωνὰς, πάσας δὲ ἀλλήλαις ὡμολογημένας. Μᾶλλον δὲ οὕτως· ἤδη που ἐθεάσω ἄθροισμα ὀργάνων, αὐλὸν ἠχοῦντα, καὶ λύραν ψαλλομένην, καὶ ᾠδὴν χοροῦ, καὶ σάλπιγγα ἀναμὶξ, καὶ σύριγγα, καὶ ἀλλ' ἄττα ὀργάνων εἴδη καὶ ὀνόματα· ὧν ἕκαστον πεποίηται μὲν κατὰ οἰκείαν τέχνην, συντέτακται δὲ πρὸς τὸ πλησίον κατὰ κοινὴν μοῦσαν.

5. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἡ Ὁμήρου ποίησις τοιάδε τίς ἐστιν, οἷον εἰ καὶ ζωγράφον ἐννοήσαις φιλόσοφον, Πολύγνωτον, ἢ Ζεῦξιν, μὴ γράφοντα εἰκῇ· καὶ γὰρ τούτῳ ἔσται τὸ χρῆμα διπλοῦν, τὸ μὲν ἐκ τῆς τέχνης, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀρετῆς· κατὰ μὲν τὴν τέχνην, τὰ σχήματα καὶ τὰ σώματα εἰς ὁμοιότητα τοῦ ἀληθοῦς διασώζοντι· κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν, εἰς μίμησιν τοῦ κάλλους τὴν εὐσχημοσύνην τῶν γραμμάτων διατιθέντι. Ταύτῃ μοι καὶ τὰ Ὁμήρου σκόπει, ὡς ἔστι χρῆμα διπλοῦν, κατὰ μὲν τὴν ποιητικὴν ἐντεταγμένον εἰς μύθου σχῆμα, κατὰ δὲ φιλοσοφίαν εἰς ζῆλον ἀρετῆς καὶ ἀληθείας γνῶσιν συντεταγμένον. Αὐτίκα πεποίηται αὐτῷ ἐν τοῖς λόγοις μειράκιον Θετταλικὸν καὶ ἀνὴρ βασιλικὸς, Ἀχιλλεὺς καὶ Ἀγαμέμνων· ὁ μὲν ὑπ' ὀργῆς εἰς ὕβριν προφερόμενος ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς προπηλακισθεὶς μηνιῶν· εἰκόνες παθῶν, νεότητος καὶ ἐξουσίας. Ἀντίθες τοι ἑκατέρῳ τὸν Νέστορα, παλαιὸν τῷ χρόνῳ, ἀγαθὸν φρονεῖν, δεινὸν εἰπεῖν. Πάλιν αὖ Θερσίτης πεποίηται αὐτῷ αἰσχρὸς ἰδεῖν, φωνὴν ἐπεσβόλος, γνώμην ἄτακτος· οἷος εἶναι εἰκὼν ἀκολάστου δήμου. Ἀλλ' ἀντίθες καὶ τούτῳ ἄνδρα ἀγαθὸν, ἡγεμόνα ἀκριβῆ, ἐπιπορευόμενον·

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα ἐφεύροι,
τόν β' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν.

Ἆρά σοι οὐ δοκεῖ αὐτὸ τοῦτο εἶναι ὁ Σωκράτης, τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἔξοχους ἄνδρας ἀγανοῖς λόγοις γεραίρων καὶ ἀποδεχόμενος, Τίμαιόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον·

Ὃν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,

τοῦτον ἐλαύνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Πῶλον, ἢ Καλλικλέα, ἤ τινα ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπεσβόλον;

6. Πάλιν αὖ ἐπανίωμεν ἐπὶ τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ βαρβάρους· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὄψει ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀντιτεταγμένας ἀλλήλαις· ἀκόλαστον μὲν τὸν Ἀλέξανδρον, σώφρονα δὲ τὸν Ἕκτορα· δειλὸν τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνδρεῖον τὸν Ἕκτορα· κἂν τοὺς γάμους αὐτῶν ἐξετάζῃς, ὁ μὲν ζηλωτὸς, ὁ δὲ ἐλεεινός· ὁ μὲν ἐπάρατος, ὁ δὲ ἐπαινετός· ὁ μὲν μοιχικὸς, ὁ δὲ νόμιμος.

men de rebus Trojanis et alterum de Ulyssis laboribus: in tamen, ut divinæ res manifeste et politica ratio immisceatur, tum virtutes hominum et vitia, affectiones, fortunæ tum adversæ quam secundæ: quæ omnia tamen in proprio et apto argumento tractantur; non aliter quam si instrumentum excogitasses musicum, quod omnigenas simul harmonias ederet, quæ omnes inter se convenirent. Aut ita potius: haud dubie jam audivisti multa simul instrumenta, tibiæ sonum, lyræ vocem, chori cantum, cumque his tubam fistulamque, et si qua alia instrumentorum aut nomina, aut genera sunt, cum humanæ vocis concentu, una inter se misceri; quorum singula quum peculiari fiant arte, tamen ita temperata sunt cum singulis, communem ut efficiant musam.

5. Et, ut brevius dicam, talis est Homeri poesis, qualis pictura futura erit, Polygnoti puta aut Zeuxidis, si simul pictores illi fiant philosophi, et nihil pingant temere: duplicem enim sibi scopum proponent, quorum alter artem, alter spectabit virtutem; quod ad artem, ut figuræ ac corpora veritatem naturæ referant; quod ad virtutem, ut congrui linearum ductus ipsam diligenter repræsentent pulchritudinem. Ita et de Homeri judica libris, duo in iis esse spectanda; quorum alterum ad poesin pertinet, et fabulæ speciem refert; alterum ad philosophiam, ad virtutem commendandam et cognoscendam veritatem compositum. Verbi causa introducuntur ab eo duo homines, alter Thessalicus adolescens, alter rex, ætate major, Achilles et Agamemnon; quorum hic præ nimia ira in contumeliam erumpit, Achilles contumelia affectus incipit irasci: habes diversorum effigies affectuum, juventutis alterum, alterum potentiæ. Oppone utrique Nestorem, ætate provectum, prudentiæ singularis, admirabilis facundiæ. Rursus inducitur ab eo Thersites, visu deformis, lingua maledicus, mente incomposita; ut plane populi effrenis agnoscas imaginem. Oppone et huic virum bonum, ducem perfectum, qui ordines obit:

Hic quemcunque virum regum de stirpe videret,
lenibus hunc verbis astans retinebat euntem;
quem vero e populo clamantem et vana moventem,
hunc sceptro percussit.

An non videtur tibi hic esse Socrates planissime, qui regales principesque viros lenibus verbis demulcet et excipit, utputa Timæum, aut Parmenidem, aliumve regium hospitem:

Quem vero e populo clamantem et vana moventem
aspicit,

hunc oratione aspera increpat, puta Thrasymachum aliquem, aut Polum aut Calliclem, aut si quis alius conviciator et maledicus?

6. Rursus ad Homerum redeamus ad ejusque barbaros: nam hic virtutes et vitia inter se opposita videbis; intemperantiam Paridis, temperantiam Hectoris; timiditatem Paridis, fortitudinem Hectoris: quin et conjugium eorum si consideres, alter hac in parte felix, alter miseratione dignus est; alter detestandus, laudandus alter; alter adulter, alter legitimus maritus est. Considera et reliquas virtutes virium

Θέασαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς νενεμημένας κατ' ἄνδρα, τὴν μὲν ἀνδρείαν κατὰ τὸν Αἴαντα, τὴν δὲ ἀγχίνοιαν κατὰ τὸν Ὀδυσσέα, τὸ δὲ θάρσος κατὰ τὸν Διομήδην, τὴν δὲ εὐβουλίαν κατὰ τὸν Νέστορα· Ὀδυσσέα αὐτὸν οὗτος ἄρα εἰκόνα ἡμῖν ὑποτίθεται χρηστοῦ βίου καὶ ἀρετῆς ἀκριβοῦς, ὥστε καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ ἡμισυ μέρος τῶν αὐτοῦ ἔργων. Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς συλλήβδην εἰπεῖν, ἴχνη βραχέα μακρῶν λόγων.

7. Εἰ δ' ἔτι χρὴ καὶ περὶ θεῶν ὀλίγα ἄττα δείγματα τῆς Ὁμήρου γνώμης ἐνέγκασθαι, ἑνὶ τῷ παρὰ Πλάτωνος, ὥσπερ εἰκόνι, τὰ λοιπὰ εἰκάζωμεν, κατὰ τὸ ἦθος τοῦ λόγου, τὰ πρεσβύτερα τοῖς νεωτέροις· ἐπείπερ ταύτῃ κριτέον. « Ὁ γὰρ δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, » λέγει που καὶ ὁ Πλάτων· καὶ ὀχεῖται αὐτῷ ὁ Ζεὺς ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, καὶ ἡγεῖται θεῶν. Ὁμήρῳ δὲ ὁ στρατηγὸς, ὁ Ζεὺς, λέγει·

Μήτε τις οὖν θήλεια θεὸς τόδε, μήτε τις ἄρσην
πειράτω διακέρσαι ἐμὸν ἔπος· ἀλλ' ἅμα πάντες
αἰνεῖτ', ὄφρα τάχιστα τελευτήσω τάδε ἔργα.

Καὶ μετὰ τοῦτο αὐτῷ καὶ τὸ ἅρμα ζεύγνυται, καὶ οἱ ἵπποι θέουσιν

Ὠκυπέτα, χρυσέῃσιν ἐθείρῃσιν κομόωντε.

Ζεύγνυται δὲ καὶ Ποσειδῶνι ἅρμα ἐν θαλάττῃ·

Βῆ δ' ἐλάαν ἐπὶ κύματ', ἄταλλε δὲ κῆτε' ὑπ' αὐτῷ.

Ἔχει δὲ καὶ ὁ Ἅδης αὐτῷ τρίτην ἀρχήν. Τριχθὰ δὲ Ὁμήρῳ δέδασται τὰ πάντα· Ποσειδῶν μὲν ἔλαχε

Πολιὴν ἅλα ναίεμεν αἰεὶ,

Ἅδης δὲ ἔλαχε « ζόφον ἠερόεντα », Ζεὺς δὲ οὐρανόν. Ὦ τῆς δικαίας καὶ φιλοσόφου νομῆς.

8. Εὕροις δ' ἂν καὶ ἄλλας παρ' Ὁμήρῳ ἀρχὰς καὶ γενέσεις παντοδαπῶν ὀνομάτων, ὧν ὁ μὲν ἀνόητος ὡς μύθων ἀκούει, ὁ δὲ φιλόσοφος ὡς πραγμάτων. Ἔστιν αὐτῷ καὶ ἀρετῆς ἀρχή· ἀλλὰ Ἀθηνᾶ λέγεται, καὶ τῷ ἔχοντι παρίσταται « ἐν πάντεσσι πόνοισιν. » Ἔστι καὶ ἔρωτος· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν ἡ Ἀφροδίτη ἔχει, καὶ τοῦ κεστοῦ κρατεῖ, καὶ μεταδίδωσι τοῦ πόθου. Ἔστι καὶ τέχνης· ἀλλ' ὁ Ἥφαιστος τὴν αἰτίαν ἔχει, καὶ τοῦ πυρὸς κρατεῖ, καὶ μεταδίδωσι τῆς τέχνης. Ἄρχει δὲ αὐτῷ καὶ Ἀπόλλων χοροῦ, καὶ Μοῦσαι ᾠδῆς, καὶ Ἄρης πολέμου, καὶ Αἴολος πνευμάτων, καὶ Ὠκεανὸς ποταμῶν, καὶ Δημήτηρ καρπῶν· καὶ οὐδὲν μέρος Ὁμήρῳ ἄθεον, οὐδὲ δυνάστου ἄπορον, οὐδὲ ἀρχῆς ἔρημον, ἀλλὰ πάντα μεστὰ θείων λόγων, καὶ θείων ὀνομάτων, καὶ θείας τέχνης. Κἂν ἐπὶ τὰ στοιχεῖα ἔλθῃς καὶ τὸν τούτων πόλεμον, ὄψει μάχην ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ, οὐ Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, καὶ ὀλλύντων καὶ ὀλλυμένων, αἵματι βρεούσης τῆς γῆς· ἀλλὰ πυρὸς καὶ ποταμοῦ μάχην, τοῦ μὲν οἰδαίνοντος καὶ ἀνισταμένου λαμπρῷ καὶ συνεχεῖ τῷ κύματι, τοῦ δὲ ταῖς δίναις ἐμπίπτοντος ἀκμαίᾳ ῥιπῇ, φλέγοντος μὲν τὰς κόμας καὶ τὸ κάλλος τοῦ ποταμοῦ, ἰτέας καὶ μυρίκας καὶ λωτὸν καὶ θρύον, φλέγοντος δὲ αὐτοῦ τὰ φορήματα καὶ τὰ θρέμματα,

divisas; fortitudinem Ajaci, sollertiam Ulyssi, audaciam Diomedi, consilii prudentiam Nestori tribuit; ipsum Ulyssem hic nobis probæ vitæ absolutæque virtutis imaginem proposuit, quare alteram illi operum suorum partem inscripsit. Et hæc quidem, ut paucis absolvam, nihil aliud, quam quædam eorum, quæ ab eo multis proponuntur, sunt vestigia.

7. Quodsi et de diis nonnulla, e quibus Homeri institutum appareat, afferenda sunt, cum unico Platonis exemplo, tanquam imagine quadam, conferemus reliqua, ex orationis nostræ more, antiqua cum recentioribus, siquidem hoc potissimum modo debet judicium fieri. *Magnus namque in cælo Juppiter,* ait Plato alicubi; Jovemque introducit, qui alato invehitur curru, deosque ducit reliquos. Apud Homerum imperator reliquorum ita loquitur Juppiter:

Ne quis, sive deus, seu sit dea, gaudeat illos
sermones nobis evertere; sed mea quisque
consilia probet, ut confestim facta sequantur.

Et cum dicto currus illi jungitur, et equi currunt

Veloces, pulchreque aurato crine comantes.

Etiam Neptuno in mari currus jungitur:

Sic fluctus petit, hic exsultant maxima cete.

Pluto illi tertium regnum obtinet. Trifariam enim Homero divisa sunt omnia: Neptuno tribuitur,
canis ut vivat semper in undis;
Pluto incolit
tristes caliginis umbras;
Juppiter vero cœlum. O accuratam divisionem vereque philosophicam!

8. Sunt et alia apud Homerum diversarum rerum principia et ortus, quæ dementes pro fabulis habent, philosophi pro rebus gravissimis. Invenies apud eum virtutis principium; sed sub Minervæ nomine, quæ præstantibus viris *in quocunque labore* fert subsidium. Est et amoris; sed Veneri ascribitur, quam cesto præficit, quæ amorem immittit. Est et artium; sed hoc Vulcani est, qui igni præficitur, qui artes hominibus tradit. Sic Apollo choreas orditur, Musæ cantum, bellum Mars, ventos producit Æolus, fluvios Oceanus, fruges Ceres: ut nulla pars naturæ totius sit Homero sine diis, sine præfecto, sine imperio; sed omnia divinis rationibus, omnia divinis nominibus, omnia divinis abundent artibus. Quod si elementa eorumque spectes discordiam, videbis pugnam in Trojano campo, non Trojanos inter et Achivos, non cædentes inter cadentesque, sanguine inundata terra: sed ignis et fluvii, quorum alterum intumescere videbis magnisque ac crebris assurgere undarum fluctibus; alterum violento impetu ipsis fluvii incumbere vorticibus, comasque ejus ac totum ornatum amburere, salices videlicet et myricas, lotumque et juncos; tum et quæ fert ille urentem, et alumnos ejus;

Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες, οἱ κατὰ δίνας,
οἱ κατὰ καλὰ ῥέεθρα κυδίστων ἔνθα καὶ ἔνθα.

Ἄπαυστος δ' ἂν ἦν ὁ πόλεμος οὗτος, ἀλλὰ ἡ Ἥρα σπένδεται καὶ διαλύει τὸν πόλεμον, καὶ τὰ στοιχεῖα συνάγει. Ἔα μοι ταυτὶ τὰ αἰνίγματα· σκόπει τὰ σά, τὰ ἀνθρώπινα.

9. Οὗτός σοι πολιτείας τρόπος οὐκ ἐν Πειραιεῖ πλαττόμενος, οὐδὲ ἐν Κρήτῃ νομοθετούμενος, ἀλλ' ἐπὶ προφάσει ἡρωϊκῇ ὑπὸ φιλοσόφου δεικνύμενος, δι' οἰκονομίας ἡρωϊκῆς· ἄρχοντες αὐτουργοὶ, προβουλευόμενοι· ἀριστεῖς ἀγαθοὶ, προπολεμοῦντες· γυνὴ σώφρων, ἀντιτατταμένη ὕβρισταῖς νεανίαις· βασιλεὺς δίκαιος, ξενοδοχῶν ἀλήτην ξένον· ἀνὴρ σώφρων, παντοίαις συμφοραῖς ἀντιτεχνώμενος. Δείξω δέ σοι καὶ πολιτείας, ἀλλήλαις ἀντιτεταγμένας, δημιουργίας διττὰς, Ὁμήρου μὲν λόγῳ, Ἡφαίστου δὲ χρυσῷ· « ἐν τῇ μέν ῥα γάμοι τε, » καὶ ᾠδὴ, καὶ χοροὶ, καὶ δικάζοντες βασιλεῖς, καὶ ἑπόμενοι λαοί·

Τὴν δ' ἑτέρην πόλιν ἀμφὶ δύο στρατοὶ εἵατο λαῶν.

Κἂν ἀπιστῇς τῷ πλάσματι, οὐκ ἀπορήσεις λόγων ἀληθεστέρων. Αὗταί σοι νησιωτικαὶ πόλεις, ἡ μὲν Φαιάκων, ἡ δὲ Ἰθακησίων· τῶν μὲν ἄρχει αἰδὼς, τῶν δὲ ὕβρις· τῶν μὲν βασιλεῖς ἔννομοι, τῶν δὲ ἄδικοι μνηστῆρες· οἱ μὲν τὸν βασιλέα « ἐρχόμενον θεὸν ὡς εἰσορώσιν », οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλεύουσι τῷ γάμῳ· τέλος δὲ ἑκατέροις, τοῖς μὲν εὐφροσύνη διηνεκὴς, καὶ βίος ἄλυπος, καὶ ὑποδοχὴ ξένων, καὶ θαλάττης στόλοι, καὶ γῆς καρποί· τοῖς δὲ ἑτέροις ὄλεθρος ἀθρόος ἐν αὐταῖς ταῖς ἡδοναῖς. Τοῦτο τέλος μοχθηρίας ὑβριζούσης, τοῦτο τέλος ἀνεπιτιμήτου ἐξουσίας. Αὐτόν γε μὴν τὸν Ὀδυσσέα οὐχ ὁρᾷς, ὡς παντοίαις συμφοραῖς ἀντιτεχνώμενον ἀρετὴ σώζει, καὶ τὸ δι' ἐκείνην θάρσος; Τοῦτο αὐτῷ τὸ ἐν Κίρκης μῶλυ, τοῦτο τὸ ἐν θαλάττῃ κρήδεμνον, τοῦτο τῶν Πολυφήμου χειρῶν τὸν ἄνδρα ἐξάγει, τοῦτο ἐξ ᾅδου ἀνάγει, τοῦτο πήγνυσι σχεδίαν, τοῦτο πείθει Ἀλκίνουν, τοῦτο ἀνέχεται βαλλόντων μνηστήρων, Ἴρου παλαίοντος, Μελανθίου ὑβρίζοντος, τοῦτο ἐλευθεροῖ τὴν ἑστίαν, τοῦτο τιμωρεῖ τῷ γάμῳ, τοῦτο ἄνδρα ποιεῖ διογενῆ καὶ θεοῖς εἴκελον, οἷον ἀξιοῖ Πλάτων εἶναι τὸν εὐδαίμονα.

Anguillæ, piscesque alii, qui flumine pulchro
hinc atque hinc duxere choros, torrentur ubique.

Nec componi pugna nisi Junonis interventu potuisset, quæ contentionem dirimit, bellum componit, elementa conjungit. Sed prætermitte mihi hanc allegoriam; ea potius quæ tua sunt, quæ ad hominem spectant, contemplare.

9. Hæc tibi reipublicæ forma non in Piræeo fingitur, neque in Creta sancitur; sed a philosopho poeta heroicorum exemplorum specie, heroica operis forma, delineatur: hic principes qui ipsi res gerunt, consultantes videbis; hic belli duces præstantissimos, qui in acie præcedunt; hic castam mulierem, oppositam libidinosissimis juvenibus; hic regem probum, qui erronem excipit hospitio; virum sapientem, qui omnimodis calamitatibus suas opponit artes. Ostendam tibi et respublicas duas, plane inter se oppositas, opera duo ab Homero verbis, auro expressa a Vulcano: in altera nuptiæ et cantus vigent, et tripudia, reges judicant, populus circumstat;

Ast aliam cingunt urbem duo castra virorum.

Hoc si non satis manifestum videtur tibi commentum, aliud apud eum habebis manifestius exemplum. Sunt duæ insulanæ urbes, altera Phæacum, Ithacensium altera: in illa verecundia, in hac obtinet contumelia; in illa reges justi, in hac injusti proci; illi regem venientem dei instar venerantur, hi regis insidiantur uxori: sed et finis illis est diversus; his hilaritas perpetua, vita secura, hospitalitas, in mari classes, in terra fructus; illi in ipsis suis voluptatibus radicitus pereunt. Hic exitus contumeliosam excipit nequitiam, hic immoderatæ licentiæ finis est. Ipsum vero Ulyssem nonne vides quo pacto omnimodis molestiis conflictantem servet virtus et concepta ob eam fiducia? Hoc est enim illud apud Circen moly, hæc est vitta illa qua in mari sustentatur, hoc Polyphemi manibus eripit virum, hoc ab inferis reducit, hoc ratem illi fabricat, hoc Alcinoo persuadet, hoc procorum ictus patienter perfert, hoc Iro parum in lucta reddit, hoc Melanthii contumeliis, hoc domum illi liberat, matrimonium vindicat, hoc virum efficit *Jove genitum, diis similem*, qualem Plato vult esse felicem.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ.

Εἰ τέχνη ἡ ἀρετή.

1. Καὶ πῶς ἄν τις τοῦ φιλοσόφου ἀποδέξαιτο, ἄλλο τι τὴν ἀρετὴν λέγοντος εἶναι, καὶ μὴ τέχνην; Σχολῇ γὰρ ἂν εἴη τέχνη τι ἄλλο, εἴπερ μὴ ἡ ἀρετή· πλὴν εἰ μὴ ἄροτρον μὲν τέχνης ἔργον, καὶ ἀσπὶς τέχνης, καὶ ναῦς, καὶ τεῖχος· τὸ δὲ τούτοις χρώμενον καὶ ἐπιστατοῦν καὶ παρέχον τὴν ἑκάστου χρείαν ἅπαντι τῷ ἔχοντι εἰς δέον, καὶ τὴν ἐξ ἁπάντων ὠφέλειαν συντάτ-

DISSERTATIO XXXIII.

An virtus sit ars.

1. Quis vero philosophum audiat, qui aliud virtutem esse dicat, quam artem? Equidem non video, quomodo aliud quidquam ars dici possit, si non possit virtus: nisi forte aratrum artis opus esse existimes, aut clypeum, aut navem, aut murum; id autem, quod his utitur, præest his, quod horum usum singulorum eos, qui possideant, ex arte præscripto docet, et utilitatem, quam ex his omnibus per-

τον εἰς κοινὸν τέλος, τοῦτο δή που τὴν ἀτεχνίαν φήσομεν. Δεινόν γε, ὦ θεοί, καὶ δεινοῦ πέρα, εἰ ὁ μὲν κεραμεὺς ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει, καὶ ὁ σκυτοτόμος, καὶ ὁ τέκτων· ὁ δὲ φιλόσοφος μανθάνει μὲν, καὶ τὸ τέλος αὐτῷ ἡ ἀρετὴ ἔχει, ἔστι δὲ τοῦτο οὐ τέχνη, ἀλλά τι μάθημα ὑπὸ ἀτεχνίας διδασκόμενον.

2. Καλῶς· ἔχε ἀτρέμας· οὐ γὰρ ἀτόπως ὑφηγῇ, οὐδὲ ἀτέχνως, μὰ Δία. Ἐγὼ δέ σου τὴν μὲν τέχνην ἐπαινῶ, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῆς φέρε ἴδω τί καὶ λέγεις. Κεραμεὺς, φῆς, κεραμεύειν μανθάνει τέχνῃ, καὶ σκυτοτόμος σκυτοτομεῖν, καὶ τεκταίνειν τέκτων. Ἐγὼ δέ σοι ταυτὶ μὲν δίδωμι, μανθάνειν ἕκαστον τῶν δημιουργῶν, ἃ μανθάνει δρᾶν, τέχνῃ· τῆς δὲ τέχνης ἑκάστης οὐκ εἶναι τέλος τὸ μαθεῖν τὴν τέχνην παρ' ἄλλου ἄλλον. Τὴν μὲν γὰρ διαδοχὴν τοῦ εἰδέναι μάθησις ποιεῖ· ἡ δὲ χρεία τῶν τεχνῶν, οὐχ ὑπὸ τέχνης γενέσθαι τέχνην, ἀλλ' ὑπὸ μὲν κεραμέως ἀμφορέα, ὑπὸ δὲ αὐλητοῦ αὔλημα, ὑπὸ δὲ στρατηγοῦ νίκην. Τούτων δὲ ἑκάστῳ ἄλλο τι παρὰ τὴν τέχνην, τέχνης τέλος, καὶ οὐ τέχνη· οὐ γὰρ ὅ, τι μὴ τέχνη, καὶ ἀτεχνία εὐθύς. Ἀτεχνία μὲν γὰρ ἀφαίρεσις τέχνης, ἔνθα δεῖ τέχνης· οὐ τέχνη δὲ, τὸ ὑπὸ τέχνης μὲν γεγονὸς, ἕτερον δὲ ὂν παρὰ τὴν τέχνην.

3. Ἆρ' ἡγεῖ με σαφῶς λέγειν, ἢ φραστέον σοι οὕτωσὶ ἐνδηλότερον; Καλεῖς τινα τέχνην ἰατρικὴν, καὶ ἄλλην αὖ ἀγαλματουργικήν· τέλος δὲ ἑκατέρας, οὔτε ἰατρικῆς ἰατρικὴ, οὔτε ἀγαλματουργικῆς ἀγαλματουργία· ἀλλὰ ἄγαλμα μὲν ἀγαλματουργίας, ὑγίεια δὲ ἰατρικῆς. Τί οὖν; ἄλλο τι εἶναι ἡγεῖ τὴν ἀρετὴν, ἢ ψυχῆς ὑγίειάν τε καὶ εὐσχημοσύνην; Οὕτωσὶ δὲ αὐτὸ σκέψαι· ψυχῇ καὶ σώματι καὶ λίθῳ, τρισὶ τούτοις ἐπινείμας τέχνας τρεῖς, ὧν αἱ μὲν ὕλαι κόσμου ἐνδεεῖς, ἡ δὲ τέχνη προσαγαγοῦσα ἑκάστῃ ἑκάστῳ τὸ οἰκεῖον σχῆμα, περιέβαλε τὸν μὲν λίθον ῥυθμοῖς καὶ σχήμασιν, εἰς μορφῆς εἶδος· τὸ δὲ σῶμα ἁρμονίαις καὶ κράσεσιν, εἰς ὑγιείας μέτρον· τὴν δὲ ψυχὴν συμμετρίαις καὶ εὐκινησίαις, εἰς ἀρετῆς κόσμον. Κἂν καλῇς τι τούτων τέχνην, τὸ τοῦ δράσαντος ὄνομα τῷ ποιηθέντι ὑπ' ἀφελείας προστιθεὶς, οὕτω μοι δοκεῖς καλεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ἥλιον καλοῖς τὴν ἐξ ἡλίου αὐγὴν, ἑτέραν οὖσαν τοῦ ἡλίου, ποίημα ἡλίου, οὐκ αὐτὸ ἥλιον.

4. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἀμφοτέρωθεν σκόπει τὸ λεγόμενον. Ἐξετάζωμεν, τί μὲν τέχνη, τί δὲ ἀρετή. Τέχνην τοίνυν ἄλλο τι ἡγεῖ, ἢ λόγον ἐπὶ τέλος ἰόντα; τὸν μὲν διὰ χειρουργίας σώματι ἀπεργαζόμενον ὃ καλοῦμεν ποίημα, [ἢ] οἷον οἰκίαν οἰκοδόμου, καὶ ναυπηγοῦ ναῦν, καὶ γραφέως εἰκόνα· τὸν δὲ αὖ πράξεώς τινος ἐργαστικὸν, οὐκ ἄνευ σώματος ἀπεργαζόμενον, ἀλλ' οἷον ἐν μὲν στρατηγίᾳ νίκην, ἐν δὲ ἰατρικῇ ὑγίειαν, ἐν δὲ πολιτικῇ δικαιοσύνην· τρίτον δ' αὖ τεχνῶν εἶδος, αὐτὸν λόγον ἄνευ σωμάτων ἐφ' ἑαυτοῦ κρατυνόμενον, καὶ περὶ αὐτὸν τὴν πραγματείαν ἔχοντα, ὁποῖαι τέχναι γεωμετρικαὶ καὶ ἀριθμητικαὶ, καὶ ὅσαις τὸ τέλος διανοητικὸν, αὐτὸ τοῦτο, οὔτε δὴ πρακτικὸν, οὐδὲ ποιητι-

cipere debeant, communem eundemque ad finem referre ostendit, hoc vero artis expers esse dicamus. Mirum, dii boni, et plus quam mirum, si figulus, si cerdo ac faber certam ad artem opus suum referre discant; philosophus vero discat quidem, nec alium sibi finem, quam virtutem, proponat; id ipsum tamen non ars, sed diversa quædam ab arte sit dicenda institutio.

2. Pulchre, mehercules: quiescas. Non enim absurdum mihi exordium videtur tuum, per Jovem, neque imperitum. Laudo artem tuam; summam tamen ejus, age videamus, qualem esse tu dicas. Figulus, inquis, opus suum efficere discit arte, et cerdo suum, et suum faber. Ego vero minime hoc tibi negaverim, singulos opifices discere ea, quæ efficere discunt, per artem: artium autem singularum non eum esse finem statuo, ut ab alio discat eas alius. Scientiæ namque successionem disciplina efficit; ipse vero artis usus non est, ut ab arte ars fiat, sed ut amphora a figulo, tibiæ cantus a tibicine, ab imperatore efficiatur victoria. His enim omnibus præter artem finis propositus est alius ab arte; non enim continuo quod ars non est, artis est privatio. Quodsi ars auferatur, ubi arte opus est, id erit artis privatio; non est autem ars, quod ab arte fit quidem, aliud tamen est ab arte.

3. Utrum satis manifeste tibi loqui videor, an planius hoc modo dicendum erit? Est ars aliqua, quam medicam dicis; est alia, quam statuariam: harum utriusque finis est, non medica ars medicæ, nec statuaria statuariæ; verum hujus quidem statua, illius vero sanitas. Quid ergo? aliudne virtutem esse putas quam sanitatem rectamque animi habitudinem? Hoc modo autem quod dico collige: tribus his, animæ, corpori, et lapidi, tres diversas tribue artes; eas autem nudam fac materiem esse, quæ adhuc forma careat, itaque ars peculiarem addat singulis formam; ac primo lapidi concinnitatem figuramque, ut esse facies incipiat; corpori aptam dispositionem humorumque mixtionem, ut ad sanitatem temperatum sit; animæ postremo congruentiam aptam habilitatemque, ut virtute sit ornata. Quodsi aliquid ex his tribus artem voces, ipsique operi nomen, quod auctoris est, præ simplicitate nimia tribuas; non aliud mihi facere videris, quam si splendorem solis solem voces, qui alius ab ipso sole est, effectus solis, non sol ipse.

4. Sed potius utrimque id, de quo agimus, consideratio. Inquiramus, quid sit ars, quid sit virtus. Aliudne artem esse arbitraris, quam rationem quæ ad finem suum tendit? quæ modo per corpus et manuum operationem efficit quod opus dicimus, sicut domum architectus, navem naupegus, imaginem pictor: modo illa actionem quandam peragit, quæ et ipsa sine corpore non efficitur, sicut imperator victoriam, sanitatem medicus, justitiam vir civilis. Tertia species artium est, quæ ipsam per se rationem et sine corporibus in opere suo occupatam sibi vindicant; quales geometricæ arithmeticæque sunt, et si quæ alia est, cujus finis est mera intelligentia, quæ neque ad actionem spe-

κόν. Εἶεν. Τριῶν ὄντων τέχνης γενῶν, κατὰ ποῖον αὐτῶν τὴν ἀρετὴν τάξομεν, εἴπερ τέχνη; κατὰ τὸ ποιητικόν; οὐδὲ αὐτὸς φήσεις. Ἀλλὰ ἀμφισβητήσιμον ἔσται σοι τὸ τῆς πράξεως πρὸς τὴν θεωρίαν; Ἐγὼ δὲ οὐδέτερον μὲν ἀφαιρῶ τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἑκάτερον ἑκατέρῳ ἀνακεράσας, ἐπιμετρήσας τι ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλο, τὸ ἐξ ἁπάντων ξυστὰν ἕτερον εἶναι φημὶ ἑκάστου, ἀφ' ὧν συνέστη· οἷον εἴ τις τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα πῦρ εἶναι λέγοι, ἢ γῆν, ἢ ἀέρα, ἢ νὴ Δία ὕδωρ· εἰποιμι ἂν ὁήπου, ὡς οὔτε πῦρ ἐστι τὸ σῶμα, οὔτε γῆ, οὔτε ἀὴρ, οὔτε ὕδωρ· τὸ γὰρ ἐξ ἁπάντων μιχθὲν οὐκ ἔστιν ἕκαστον ἐκείνων, ἀφ' ὧν ἐμίχθη.

5. Πῶς οὖν ἀρετὴ μετέχουσα θεωρίας καὶ πράξεως οὐκ ἔστι τέχνη; Ταύτῃ μοι λέγοντι ἐφέπου. Λέξω δὲ οὐκ ἐμαυτοῦ λόγον, ἀλλ' ἐξ Ἀκαδημίας ὁρμηθέντα, καὶ ἐπιχώριον τῆς Πλάτωνος μούσης τε καὶ ἑστίας· ἀπεδέξατο δὲ αὐτὸν καὶ Ἀριστοτέλης αὐτός. Ἐγὼ δὲ καὶ πορρωτέρω ἐπανάγω· ὑποπτεύω γὰρ ἐξ Ἰταλίας Ἀθήναζε ἐλθεῖν τὸν λόγον, Πυθαγορείων τινῶν ἐμπορίαν ταύτην καλὴν στειλαμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ὁ δ' οὖν λόγος ταύτῃ ἔχει. Ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ νενέμηται δίχα κατὰ πρώτην νομήν· καὶ τὸ μὲν αὐτῆς ἐστι λόγος, τὸ δὲ πάθος· τούτων δὲ ἑκάτερον πονηρῶς ἔχον, καὶ κινούμενον ἀτάκτως, συλλήβδην καλεῖται ὀνόματι ἑνὶ τῷ αἰσχίστῳ, κακία προσαγορευόμενον. Γίγνονται δὲ αἱ πηγαὶ καὶ αἱ γενέσεις τοῦ αἰσχροῦ τούτου ἐκ τῆς θατέρου τῶν μορίων πλημμύρας τε καὶ ἐπιρροῆς, ἐπειδὰν τὰ πάθη ζέσαντα ἐπικλύσῃ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς τοῦ λόγου βλαστήσεις τε καὶ ἐκφύσεις ἐπιταράξῃ. Καθάπερ τῶν ποταμῶν οἱ χειμέριοι, ὑπὲρ τὰς νομίμους ὁδοὺς ἀναχεόμενοι ἐπὶ γεωργίαν ἀροτοῦ καὶ φυτουργίας, ἐπεθόλωσαν τὴν σωτηρίαν τῶν ἔργων καὶ τὸν κόσμον· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὑπὸ ἀμετρίας παθῶν ἐξίσταται τῶν λογισμῶν, καὶ δόξαι τότε αὐτῇ ψευδεῖς καὶ πονηραὶ παρὰ τὴν αὐτῆς φύσιν διανίστανται, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν μεθυόντων πάθος, οἷς ἡ πλησμονὴ ἐπεγείρασα τὰ ἔνδον νοσήματα, ὥσπερ ἐκ φωλεοῦ ἑρπετὰ, συγχεῖ τὸν νοῦν, καὶ φθέγγεσθαι προσαναγκάζει τὰς τῶν ἑρπετῶν τούτων φωνάς.

6. Εἰ δέ σοι καὶ σαφεστέρας εἰκόνος δεῖ, ὀχλοκρασίᾳ τινὶ εἰκαστέον τὴν τῆς ψυχῆς πονηρίαν· ἐπειδὰν πόλεως τὸ μὲν ἐπιεικὲς πᾶν βιασθὲν δουλεύῃ, τὸ δὲ ἀνόητον καὶ παντοδαπὸν ἐπιχειρῇ ἄρχειν, ὑπὸ ἐξουσίας ἀδεοῦς θρασυνόμενον· ἀνάγκη γάρ που τὴν τοιαύτην πόλιν πολύφωνόν τε εἶναι καὶ πολυμερῆ καὶ πολυπαθῆ, καὶ μεστὴν παντοδαπῶν ἐπιθυμημάτων, ἀκόλαστον μὲν ἐν ἡδοναῖς, ἀκατάσχετον δὲ ἐν ὀργαῖς, ἄμετρον δὲ ἐν τιμαῖς, ἀστάθμητον δὲ ἐν εὐτυχίαις, δυσανάκλητον δὲ ἐν συμφοραῖς. Ὅταν Περικλῆς μὲν οἴχηται, φεύγῃ δὲ Ἀριστείδης, ἀποθνήσκῃ δὲ Σωκράτης, ἀνίστηται δὲ Νικίας, ἐπιθυμῇ δὲ Κλέων μὲν Σφακτηρίας, Θρασύλλος δὲ Ἰωνίας, Ἀλκιβιάδης δὲ Σικελίας, καὶ ἄλλος ἄλλης γῆς ἢ θαλάττης, συνεπιθυμῇ δὲ αὐτῷ πλῆθος ἀργὸν καὶ ἄτακτον καὶ μισθοφόρον, πανταχοῦ

ctat, neque ad opus. Esto. Quum ergo tria si genera, virtutem ad quodnam referemus, siquid est? an ad eas quæ opus efficiunt? Ne ipse qui At inter actionem et contemplationem incertus Ego neutrum quidem demo virtuti; sed ita utru que misceo, ut et aliquid aliunde admetiar : q feci, aliud id, quod ex omnibus constat, a singu bus constat, esse dico. Ut si quis, exempli cau num corpus ignem esse dicat, aut terram, aut ae si diis placet, aquam; ego ignem negarem esse terram, negarem aerem, negarem aquam : quo omnibus est mixtum, aliud est a singulis, ex quib est.

5. Cur ergo virtutem dico, quamvis et action templationis sit particeps, non esse artem? Se in hanc rem sum dicturus. Non autem meum afferam, sed jam olim ex Academia deducta sente in familia Platonis, ejusque musico lepore non quam et ipse admisit Aristoteles. Quanquam etiam originem extendam illius; ut qui suspicer Athenas venisse, nec alios, quam Pythagoricorum fuisse qui primi præclaram hanc mercem in antiq xerint Græciam. Ea autem est talis. Bifari hominis primo omnium dividitur : hujus altera altera affectus est; quarum utraque si male habe dinate moveatur, uno simul nomine fœdissimo dicitur. Fontes autem primaque turpitudinis h ex illuvie quasi et exundatione partis alterius quotiescunque ille affectuum fervor animum i pullulantem quasi et efflorescentem rationis vim Non aliter quam hiberni torrentes solent, qui si suum semel excesserint alveum, sataque ac plan larum invadunt, et operum vitam et cultum o ruunt : eodem modo immodicis turbata affectil rationis præscriptum excedit, falsæque in ea im opiniones, et quæ cum natura ejus pugnant, eff cipiunt; plane hoc ipsum, quod ebriis evenire so enim illis crapula morbos, qui intus latent, ed secus quam e latibulis suis proserpentes bestias; mentem confundit, eamque voces non suas, sed belluarum, cogit proferre.

6. Quodsi manifestiore etiam res illustranda est lubet cum populari imperio improbitatem confe quando nimirum eo urbis res rediit, ut optimi servitutem redacti parere cogantur, demens ve rumque capitum populus, cui nimios addidit spir tia, habenas sibi vindicet; necesse est enim tal varias in voces, plurimas in partes, in affectus mos, in cupiditates innumerabiles divisam esse rantem in voluptatibus, in iracundia præci ambiendis honoribus immodicam, in secunda fo modestam esse, in adversa mentem prorsus abjic Pericles abiit, exulat Aristides, moritur Socrates ditionem cogitur ire Nicias; ab altera parte Sp ambire Cleo incipit, Ioniam Thrasyllus, Siciliam A aliamque alius terram aut mare; eorumque cu plebs otiosa, incomposita, mercenaria, et quæ fa

περιφερόμενον· ἀνάγκη τὰς ἐπιθυμίας ταύτας δουλείας γεννᾶν, καὶ συμφορὰς, καὶ τυραννίδα, καὶ πάντα δὴ τὰ ἔκτοπα ὀνόματα. Εἰσὶ καὶ ἐν ψυχῇ δημαγωγοὶ πονηροὶ, καὶ δῆμος ἀκόλαστος, Ἀλκιβιάδαι πολλοὶ καὶ Κλέωνες, τὴν δειλαίαν οὐκ ἐῶντες ψυχὴν ἀτρεμεῖν καὶ παραχωρεῖν τῷ ἐν αὐτῇ λόγῳ καὶ νόμῳ. Αὕτη τῆς ἐν ἀνθρώπῳ πολιτείας μοχθηρία.

7. Ἀρετὴ δὲ, ἧσπερ εἵνεκεν τοὺς πολλοὺς λόγους κατεστησάμεθα, ἔμπαλιν ἔχει αὐτὸ ἐκεῖνο κατὰ τὴν Λακωνικὴν πολιτείαν, ἧς τὸ τοιοῦτο μὲν πλῆθος ἄρχεται, τὸ δὲ ὀλίγον καὶ ἐπιεικὲς ἄρχει· καὶ τὸ μὲν σώζει, τὸ δὲ σώζεται· καὶ τὸ μὲν προστάττει, τὸ δὲ πείθεται· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔργον, ἐλευθερία· ἑκάτερον δὲ ἑκατέρου ἐνδεὲς, καὶ τὸ ἄρχον τῶν ἀρχομένων, καὶ τὸ ἀρχόμενον τῶν σωζόντων. Καὶ περὶ ψυχὴν τὴν ἔχουσαν καλῶς, τὸν αὐτὸν τρόπον, σώζει μὲν ὁ λόγος, σώζεται δὲ τὰ πάθη· καὶ μετρεῖ μὲν ὁ λόγος, μετρεῖται δὲ τὰ πάθη, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔργον, ἐλευθερία. Τάττε δή μοι πᾶν, ὅσον θεωρητικὸν τέχνης εἶδος, κατὰ τὸν λόγον· τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κοσμούμενον, κατὰ τὰ πάθη· καὶ τὸ μὲν σοφίαν κάλει, ἐπιστήμην οὖσαν· τὸ δὲ ἀρετὴν, ὑπὸ ἐπιστήμης γινόμενον. Ἐὰν δὲ μεταθῇς τὰ ὀνόματα, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀρετὴν καλῇς, ἐρήσομαί σε, ὑπὸ τίνος αὕτη γέγονεν· ἐκεῖνο γὰρ ἔσται ἡ ἐπιστήμη, οὐ τὸ ὑπ' αὐτῆς γενόμενον. Τέχνην τεχνῶν τὴν ἐπιστήμην καλεῖς; ἀκήκοα. Ἐπιστήμην ἐπιστημῶν; μανθάνω, καὶ ἀποδέξομαι τοῦ λόγου, ἐὰν ἕν τί μοι δῷς μικρὸν πάνυ. Τέχνην τεχνῶν τὴν τέχνην λέγε, ἐπιστήμην ἐπιστημῶν τὴν ἐπιστήμην λέγε· ἀπαλλάγηθι τοῦ ἑτέρου μέρους, καὶ σπένδομαι τῷ λόγῳ. Εἰ δὲ τὴν ἐπιστήμην φυλάττων καὶ ἐξαίρων τὰ πάθη, τὸ τούτων σχῆμα τῇ ἐπιστήμῃ δίδως· ὅμοιον δρᾷς ὡς εἴ τις τὴν Φειδίου φυλάξας τέχνην, τὴν ὕλην ἀφελὼν προσθείη τῇ τέχνῃ τὸ τῆς ὕλης ὄνομα. Ἐπιστήμην ἄρχειν βούλει βίου καλοῦ; Οὔ. Ἀρχέτω λόγος· ἄρχειν βούλει; Ἔστω κοίρανος οὗτος εἷς,

Ὦ ἔδωκε Κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω.

Ἀλλ' ἄρχει τίνων; τίνας αὐτῷ δίδως ὑπηρέτας; τίνας χειρουργοὺς τῶν πράξεων; Τὸ σῶμα. Εὐθὺς ὅρα τί δρᾷς· διαπηδᾷς τὴν τάξιν τῶν ἀρχομένων, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ τοὺς σκευοφόρους. Οὐχ ὁρᾷς τὸν κόσμον; ὁ στρατηγὸς, εἶτα οἱ λοχαγοὶ, καὶ μετὰ τούτους οἱ ἐνωμοτάρχαι, εἶτα οἱ ὁπλῖται, οἱ πελτασταὶ, οἱ τοξόται· καταβαίνει ἠρέμα ἡ ὑπηρεσία ἀπὸ τοῦ ὅλου * *, ἀπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τὰ φαυλότατα.

8. Ἀλλ' ὁρῶ τὸ πρόχειρον δὴ τοῦτο· ὁ θεὸς οἰκονομεῖ τὸ πᾶν τοῦτο καλῶς καὶ τεχνικῶς καὶ ἐπιστημόνως. Τί δὲ οὐ μέλλει; τί οὖν, μᾶλλον ἢ ἐπιστήμη ἡ ἀρετή; Εἰ μὲν γὰρ τὴν ἐπιστήμην τοῦ θεοῦ ἀρετὴν καλεῖς, οὐ νεμεσῶ τῶν ὀνομάτων· οὐ γάρ ἐστι θεῷ, καθάπερ ἀνθρώπῳ, τῆς ψυχῆς τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον· ἀλλ' ἁπλοῦν τὸ θεῖον, αὐτὸ ὅ, τι περ νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ λόγος. Εἰ δὲ ἐν τῇ κράσει τοῦ κρείττονος πρὸς τὸ χεῖ-

impellitur, subscribit : his eas cupiditates necesse est servitutem, calamitates inducere, et tyrannidem, et si qua sunt alia nomina quæ horrorem incutiunt. Eodem modo et in animo multi sunt rerum agendarum auctores pessimi, populusque intemperans, multi Alcibiadæ, multi Cleones, qui nec quiescere, nec rationi suæ et legi parere miserrimam sinunt animam. En rerum in animo humano constitutionem pravam et vitiosam.

7. At vero virtus, cujus causa tam multa verba fecimus, contra se habet, plane ut Lacedæmoniorum respublica, in qua tali sub imperio vivit populus, minima pars eaque optima imperat; altera conservat, conservatur altera; altera jubet, paret altera; quodque utraque efficit et consequitur, libertas est; eget vero altera pars alterâ, tam quæ imperat eâ quæ paret, quam quæ paret conservatione ejus et tutela quæ imperat. In anima bene constituta eodem agitur modo : ratio est quæ conservat et tuetur; qui conservantur et præsidio egent, sunt affectus : moderatur ratio, moderatione egent affectus; ex utroque animi libertas procedit. Jam mihi tu quodlibet artis genus, quod in contemplatione versatur, ad rationem refer; quod ab ea tanquam materia adornatur, ad affectus : et alterum quidem *sapientiam* voca, quæ est scientia; alterum vero *virtutem*, quæ a scientia producitur. Quodsi nomina transponas, ipsamque scientiam virtutem voces; quæram ex te, unde virtus procedat : illud enim (sapientia) scientia dici debet, non quod ex ipsa procedit. Artem artium scientiam vocas? audio. Scientiam scientiarum? intelligo, neque adversabor, modo unum, idque exiguum, concedas mihi. Artem artium dic artem, scientiam scientiarum dic scientiam; partem alteram dimitte, nec futura est inter nos contentio. Si enim scientiam servas, affectiones vero tollis, et quod iis convenit, scientiæ tribuis; perinde facis, ac si quis Phidiæ servet artem, tollat materiam, nomenque, quod materiæ debetur, tribuat arti. Visne scientiam vitæ bene degendæ præesse? Non hoc volo. Imperet ratio. Visne ut imperet? Sit hæc unica regina,

Saturni dedit hoc cui filius uni.

Sed quibus imperabit? quos illi trades satellites? quorum utetur opera? Corporis. Statim vide quid committas : interrumpis eorum qui parere debent ordinem : a duce recta transis ad calones. Nescis quo ordine instruantur exercitus? præcedit dux exercitus, sequuntur manipuli ductores, post hos enomotarchæ, post hos cataphracti, deinde peltati, mox sagittarii; ministerium enim paullatim descendit ab...., ab optimis ad deterrimos.

8. Sed video in promptu esse quid sis dicturus. Deus hoc totum pulchre summaque cum arte gubernat et scientia. Quidni faceret? quid ergo? an ideo scientia magis est virtus? Equidem si scientiam dei dixeris virtutem, nihil de nominibus contendam; neque enim in deo, sicut in homine, altera pars est quæ paret, altera quæ imperat; sed est simplicissimum divinitas, illud ipsum quod mens, scientia ac ratio. Si vero in societate ejus quod præstantius est, cum dete-

ρον, τὸ τοῦ ἀρχομένου ὄνομα μετατίθης πρὸς τὸ κρεῖττον, μέχρι μὲν τῆς φωνῆς ἀνέχομαι, τὸ δὲ πρᾶγμα οὐ δίδωμι. Ἀρετὴν τὴν ἐπιστήμην, εἰ βούλει, κάλει, ἀλλ' ἐπιστήμην τὴν ἀρετὴν μὴ κάλει. Καὶ γὰρ ψευδὴς ὁ λόγος καὶ ἐπισφαλής, νὴ Δία, εἴ τις ἔσται τοῖς ἀνθρώποις πίστις, ὅτι θεωρημάτων ἀριθμοὶ καὶ μαθήματα ἄττα ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐλθόντα τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς συνεισάγει. Πολλοῦ μέντἂν ἦν ἄξιον τὸ τῶν σοφιστῶν γένος, τὸ πολυμαθὲς τοῦτο καὶ πολυλόγον καὶ πολλῶν μεστὸν μαθημάτων, καπηλεῦον ταῦτα, καὶ ἀπεμπολοῦν τοῖς δεομένοις. Ἀγορὰ πρόκειται ἀρετῆς, ὤνιον τὸ χρῆμα.

9. Εἰ δ' οἱ μὲν λόγοι σαφεῖς καὶ πρόχειροι, καὶ μεστὰ πάντα διδασκάλων καὶ μαθημάτων, ἀντιτυπεῖ δὲ ἔνδοθεν ταῖς τῶν λόγων ὁδοῖς παθήματα χαλεπὰ καὶ ἄγρια, καὶ ἐθισμοὶ φαῦλοι, καὶ ἀσκήσεις ἄδικοι, καὶ ἐπιθυμίαι ἀλλόκοτοι, καὶ τροφαὶ πονηραί· ἐνθυμητέον ὅτι φύσεως δεῖ πρῶτον χρηστῆς, ὥσπερ κρηπῖδος ἀνισταμένῳ τειχίῳ· καὶ μετὰ τοῦτο τροφῆς καὶ ἔθους πρὸς σωτηρίαν τῆς φύσεως· ὑφ' ὧν φιλία τῇ ψυχῇ ἐγγίγνεται πρὸς τὰ καλὰ πάντα, συντρεφομένη τοῖς χρόνοις, καὶ συνθέουσα ταῖς ἡλικίαις· ἐπὶ δὲ τούτοις προσελθεῖν δεῖ τέχνην, ἐπισφραγιζομένην βεβαιότητι τὰ τῶν παθῶν μέτρα. Οὕτω γίγνεται εὐδαίμων ψυχή, καὶ βίος ὑγιής, καὶ δόξαι ὀρθαί, ὑπὸ ἁρμονίας καὶ κράσεως συνταττόμεναι. Ταῦτα νομοθετεῖ θεός, ταῦτα ἀποφαίνει ἄνδρα ἀγαθόν· ἀγωγὴ παθῶν ὑπὸ τοῦ λόγου, καὶ πειθαρχία πρὸς ἐπιστήμην ἑκούσιος· μοχθηρία δὲ χρῆμα ἀκούσιον, ὑφ' ἡδονῆς ἑλκόμενον.

riore, ejus quod paret, ad id quod præstantius est ras nomen; verbo quidem tenus hoc admittam, i nihil mutabo. Concedam ut scientiam voces vir ita videatur; at virtutem cave dicas scientiam. enim vehementer et periculose errant homines, deant sibi, aut eam quæ in theorematis versatur cam, aut similes alias virtutem secum ad anima scientias. Nec quantivis pretii, si hoc esset, sophi essent, multiscii hi, dico, et multiloqui, qui abundant, disciplinas cauponantur, mercede eas cuilibet. Nundinationem illi virtutis instituunt prostat apud eos virtus.

9. Quodsi ubique sese offert, ubique ad manum tia, disciplinarumque ac præceptorum plena sun intus vero in animo asperi ferinique resultant affe suetudines pravæ, exercitationes improbæ, c monstrosæ, educationes scelestæ, quæ resistunt disciplinis non permittunt liberam; vides quid s naturam videlicet requiri primo commodam, n quam in surgente muro requiritur fundamentum turam educatio assuefactioque veniat, quæ cons ac confirmet; unde in animo idem excitatur ad omnia amor et animi propensio, una cum annis ætatum vitæ comes: postremo his et artem acced tet, quæ certum affectibus statuat figatque modu modo felicitatem animus, sanitatem consequitur opiniones proficiscuntur rectæ, quæ ex harmonia aptoque inter se consistunt temperamento. Hæc lege deus sancit, hæc virum perficiunt bonum: quantur affectus rationi, nec invitæ agnoscant duc tiam: improbitas vero invitis nobis ingruit et v ductui debetur.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ'.

Πῶς ἄν τις ἄλυπος εἴη.

1. Πῶς ἄν τις ἀλυπίαν τῇ ψυχῇ περιποιήσαιτο; ἢ δεῖ κἀνταῦθα ἰατροῦ, καθάπερ ἐν ταῖς τοῦ σώματος ὀδύναις, καὶ πρὸς τῷ ἰατρῷ φαρμάκων τινῶν, καὶ διαίτης κεκραμένης πρὸς ὑγίειαν καλῶς; Τίς ἂν οὖν ἡμῖν γένοιτο ψυχῆς ἰατρὸς, καὶ ποῖα τὰ φάρμακα, καὶ ποῖος τῆς διαίτης αὐτῆς τρόπος; Ἐγὼ μὲν ὑπὸ φιλίας πρὸς τὰ ἀρχαῖα πάντα οὐ διαιρῶ τὰς τέχνας, πείθομαι δὲ τοῖς ποιηταῖς, ὅτι ἦν ἐν Πηλίῳ ἀνὴρ ἰατρικός· Χείρωνα αὐτὸν καλοῦσιν, ἡ δὲ τέχνη τῷ Χείρωνι ἦν τείνουσα ἐφ' ἑκάτερα· καὶ γὰρ τὸ σῶμα ἐξεπόνει τῶν προσιόντων αὐτῷ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ὑγιεινοῦ θήραις καὶ ὀρειβασίαις καὶ δρόμοις καὶ εὐναῖς ἐπὶ στιβάδων καὶ σιτίοις ἐξ ἄγρας καὶ πώμασιν ἐκ ναμάτων· καὶ τὴν ψυχὴν ἐπεμελεῖτο μηδὲν ἀπολείπεσθαι τῶν σωμάτων, εὐκινησίᾳ λογισμῶν καὶ τῷ ἀνδρώδει τῶν παθημάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἄρα ἰατρικώτατός τε καὶ δικαιότατος δμοῦ ἔδοξεν εἶναι ὁ αὐτὸς, δύο ὀνόματα τέχνῃ μιᾷ ἐπιφημισάντων τῶν ποιητῶν. Εἰ δὲ ἐν τῷ παρόντι διεστασίασται πρὸς ἑαυτὴν ἡ τέχνη, μήπω σοι τοῦτο θαυμαστὸν φανῇ, πρὶν ἄν μοι δείξῃς καὶ τὴν τέχνην

DISSERTATIO XXXIV.

Quomodo quis sine dolore esse possit.

1. Velim scire qua potissimum ratione a dolore possit animus: an etiam hic, quemadmodum in doloribus fieri videmus, medico est opus; neque tantum, sed et remediis, et accurate ad sanitatem victus ratione? Quis igitur erit potissimum hic an stræ medicus, quæ remedia, quæ victus ei conduc tio? Ego antiquitati tantum tribuo, ut has artes dam, sed potius credam poetis. Volunt illi, Pelio vixisse hominem medicinæ scientem, cui Chiro fuerit; Chironi huic artem fuisse quæ utrumque quoscumque enim in disciplinam suam receperat, laborum genere, venationibus, montanis itineribu bus, humi decumbendo, cibis ferinis, fluviali potu mam perducebat sanitatem: rursus hoc agebat, n parte corpori cederet anima, neque minus celerite aciem intenderet, neque minus fortiter affectibus re neque alia est causa, cur duo nomina uni arti po buerent, et quod Chiron tam medicus optimus q justissimus simul ferretur. Quodsi hoc tempore in plures partes divulsa ars est, noli id mirari, pri

μίαν τε οὖσαν καὶ ἠθροισμένην, ἀλλ' οὐ διαλαχοῦσαν τοῦ σώματος τὰ χωρία, ἄλλην ἄλλο τι, τὴν μὲν ὀφθαλμοὺς, τὴν δὲ ὦτα, τὴν δὲ ἄλλο τι μόριον, καὶ κινδυνεύουσαν, κατασμικρυνομένην ἑκάστοτε εἰς λεπτὰ καὶ ἀγεννῆ μόρια, ἀφανισθῆναι παντάπασι· καθάπερ τὴν Μακεδόνων φασὶν ἀρχὴν ἐμπεσοῦσαν εἰς ἄνδρας πολλοὺς, οὐκ ἀξιουμένους βασιλείας ὅλης, μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον.

2. Τί δὴ οὖν ὁ Χείρων ἦλθεν ἡμῖν δεῦρο ἐπὶ τὸν λόγον; Φέρε, ἴδω μετὰ σοῦ, εἰ μὴ ἐν δέοντι. Εἴπερ γάρ μοι καλεῖς τι ὀδύνην σώματος, (καλεῖς μέντοι,) αὕτη τοίνυν εἰ μὲν ἐξ ἴσου τὸ σῶμα ὑποδύσαιτ' ἂν, καὶ ἀνακραθεῖσα ἐπιεικῶς ὅλῳ διετάραξεν αὐτοῦ τὴν κατὰ φύσιν οὐσίαν, καθάπερ σίδηρον πῦρ, αὐτὸ τοῦτο ἐκαλοῦμεν πῦρ· ὑποκοριζόμενοι δ' οἱ ἰατρικοὶ μετέβαλον τοὔνομα, ὡς ἔλαττον ἡμῖν τὸ δεινὸν φανούμενον, εἰ πυρετὸς καλοῖτο, ἀλλὰ μὴ πῦρ. Ἕτερον δ' αὖ ἐστιν ὀδύνης γένος, ἐπειδὰν μόριον μὲν ᾖ τὸ τὴν αἰτίαν ἔχον καὶ τὴν πηγὴν τοῦ νοσήματος, ὁρμηθὲν δὲ ἐντεῦθεν τὸ δεινὸν συνελκύσῃ τε καὶ συνεπισπάσηται τῇ ὀδύνῃ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα πᾶν· καὶ ἔστιν οὕτω δή τις ὀξύτατος ὁ τοῦ ἀλγεῖν δρόμος ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον ἀπὸ τοῦ κάμνοντος, ὡς μάθοις ἂν τῷ προσπταίσματι ἄκρῳ τῷ ποδί· ἐκ γὰρ ὀνύχων, φασὶν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὸ ἀλγεινὸν ἐν ἀκαρεῖ θεῖ. Τοῦτο δὲ οἶει γίγνεσθαι ἂν, εἰ μὴ ἐτύγχανεν ἡ ψυχὴ διειληφυῖα τὸ σῶμα πᾶν πάντοθεν, καὶ ἀνακεκραμένη αὐτῷ, καθάπερ τὸ φῶς τῷ ἀέρι; ἢ μᾶλλον οὕτωσὶ λέγωμεν· καθάπερ αἱ τῶν θυμιαμάτων ὀδμαὶ καὶ τοῖς πόρρω οὖσι προσέβαλον, ἀνακεράσασαι τὸν διὰ μέσου ἀέρα τῇ εὐωδίᾳ· ἢ καθάπερ τὰ χρώματα ἐν ὀφθαλμοῖς πόρρωθεν ἔρχεται ὡς ἐπιγράψαντα καὶ ταῦτα τὸν ἀέρα τῇ αὐτῶν φύσει· ταύτῃ νόμιζε καὶ τὴν ψυχὴν πανταχοῦ διεληλυθέναι, καὶ μηδὲν εἶναι ἄψυχον σώματος μέρος· τρίχας δὲ καὶ ὄνυχας ἐξαιρῶ λόγου, ὡς καὶ τῶν δένδρων τὰ φύλλα· καὶ γὰρ ταῦτά ἐστιν, ὅσα ἐν φυτοῖς τὰ ἀναισθητότατα. Οὕτω δὴ πρὸς τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ ἔχουσα, ἀνακέκραται αὐτοῦ ταῖς λύπαις καὶ ταῖς ἡδοναῖς. Καὶ τὸ ἀλγεῖν ἔστιν αἰτία μὲν σώματος, ψυχῆς δὲ πάθος. Μία μὲν δὴ αὕτη χορηγία ὀδύνης τῷ ἀνθρώπῳ. Δευτέρα δὲ ἥδε, ἔμπαλιν αὖθις αὖ πρὸς τὴν προτέραν ἔχουσα· ἀπὸ γὰρ τῆς ψυχῆς αὕτη ἄρχεται, καὶ τελευτᾷ ἐπὶ τὸ σῶμα. Ψυχῆς γοῦν καμούσης λύπῃ, συγκάμνει τὸ σῶμα καὶ ὑποτήκεται· τοῦτο μὲν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπολεῖβον δάκρυα, τοῦτο δὲ πᾶν ὠχραινόμενον καὶ ἰσχναινόμενον· ὁποῖα αἱ ἐξ ἐρώτων λῦπαι ἀπεργάζονται, καὶ αἱ διὰ πενίαν τρυχώσεις, καὶ αἱ διὰ πένθη ἀκομιστίαι. Ἀποπέμπουσι δὲ τῷ σώματι ὀδύνας καὶ θυμοὶ καὶ ὀργαὶ καὶ φθόνοι, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παρὰ μέλος κινημάτων οὐδὲν ὅ, τι οὔ.

3. Τί δὴ οὖν τούτων ἐπιμέμνημαι; Ὅτι τὸ ἀλγεῖν καὶ ἀπὸ ψυχῆς σώματι ἐπιπεμπόμενον, καὶ ἀπὸ σώματος ἐπὶ ψυχὴν παραγινόμενον, εἰκότως ἄρα δέοιτο ἂν καὶ ἰατρικῆς μιᾶς πρὸς ἀλυπίαν, καθὰ ὁ Εὔριπος κυβερνητικῆς μιᾶς πρὸς εὔπλοιαν. Καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ

mihi ostenderis, hanc ipsam medicinæ artem unam esse ac conjunctam; ac non potius aliam ejus partem aliis in corporis partibus occupari, quarum hæc oculos curet, illa aures, alia vero membrum aliud; ut metuendum sit, ne in minutas toties ignobilesque divisa partes nihil omnino tandem futura sit; non aliter quam regnum Macedonicum post Alexandrum legimus ad plures devolutum esse, quorum nemo par erat toti imperio tenendo.

2. Sed qua de causa Chironis paullo ante mentionem fecimus? Age, videamus unà num præter rem. Primum haud dubie concedis esse dolorem corporis. Is igitur si totum æquabili modo corpus subiret et fere per universum diffusus naturalem ejus constitutionem perturbaret, tanquam per ferrum diffusus ignis, hoc ipso nomine *ignem* vocaremus eam febrem: sed Græcorum medici, quasi minus esse nobis malum videatur nomine diminutivo appellatum, *igniculum* pro igne dixerunt. Rursus alia doloris hujus species est, quoties una pars corporis fons totius morbi est et causa; ita ut malum ex hac parte se diffundat, totumque corpus reliquum in consensum trahat simul et abripiat, ita ut doloris ejus fiat particeps: id quoties accidit, celerrime ab ægra parte ad sanam solet transitus fieri; quod apparet, si extremam pedis partem offendas: momento enim temporis, ab unguibus, ut vulgo dicitur, ad caput usque dolor diffunditur. Putasne hoc futurum, nisi corpus undique complexa esset anima; nisi toti corpori, non aliter quam lux aeri, permixta esset anima? an potius ita hoc dicamus: Sicut in suffitibus fieri solet, ut eorum odor fragrantiæ suæ suavitate medio interfusus aeri etiam ad eos, qui longissime absunt, diffundatur; aut ut colores ad oculorum eminus perveniunt aciem, quasi pingentes prius aerem interjectum tinctu proprio: ita existima animam quoque passim penetrare, neque ullam immunem illius esse corporis partem. Capillos tantum excipio et ungues, quorum alia est ratio; quæ non aliter se habent, quam in arboribus frondes; nam hæ minimo in plantis sensu sunt præditæ. Eo modo quum ad corpus se habeat anima, doloribus quoque ejus imbuitur et voluptatibus. Sic dolor causam quidem habet in corpore, sed est affectio animæ. Hæc igitur prima est origo doloris in homine. Secunda, quæ directe cum superiore pugnat, ab anima incipit, desinit in corpus. Quoties igitur tristatur anima, afficitur cum ea corpus et tabescit. Hoc est quod lacrimas ex oculis dimittit, hoc est quod pallere solet, quod attenuari: sicut in iis fieri videmus, quos amor excruciat, quos paupertas conficit, quos mœror squalore inficit. Quid quod et excandescentia, et ira, et invidia dolores suos ex anima transferunt ad corpus, nullusque non animi perturbati motus?

3. Sed quorsum hæc pertinent? Ut appareat, dolorem, sive ab anima ad corpus, sive a corpore ad animam transeat, una eademque medicina tollendum esse; sicut una gubernandi arte Euripus feliciter navigatur. Et hæc qui-

μοι ἔστω ἀποπεφασμένον. Τὴν δὲ ἰατρικὴν αὐτὴν, ἥτις ἀμυνεῖται τὰ δεινὰ ἀμφοτέρωθεν ἐπιόντα, τίς ἡμῖν λέξει; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἀπορῶ, εἴ τινα ἐξευρήσω δεινὸν τὴν τέχνην, κατὰ τὸν Χείρωνα ἐκεῖνον, ἵνα μοι διπλᾶ τἀγαθὰ ἔλθῃ· καὶ οὔτε πιστεύω τῷ τεχνιτεύματι (τὸ γὰρ ἔργον μέγα, τῆς Ὄσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου ὑψηλότερον), οὔτε ἀπιστῶ κομιδῇ. Τί γὰρ οὐκ ἂν ἐθελήσασα πάντολμος ψυχὴ ἐπιτεχνήσαιτο;

4. Διὰ μέσου δὴ ἥκων πίστεως καὶ ἀπιστίας, [καὶ] πρὸς ἄγνοιαν τοῦ εἰδέναι τῇδέ μοι δοκῶ διαιτήσειν τὴν στάσιν. Ὑποπτεύω τοι μίαν μὲν εἶναι τὴν τέχνην, μὴ μέντοι δυοῖν, ψυχῆς καὶ σώματος· ἀλλὰ τῇ πραγματείᾳ τοῦ κρείττονος τὴν τοῦ ἑτέρου ἐλάττωσιν ἐξιωμένην. Ὑπῆλθε γάρ με λέγοντα ὁμοῦ τὸ τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Χαρμίδην, οὐκ αὐτὸ ἐκεῖνο, ἡ Θρᾴκιος ἐπῳδὴ, ἀλλὰ ἀντιστρόφως. Ὁ μὲν γὰρ φησὶ σὺν τῷ ὅλῳ ἰᾶσθαι καὶ τὸ μέρος, καὶ ἀδύνατον εἶναι σωτηρίαν παραγίνεσθαι τῷ μορίῳ, πρὶν καὶ τῷ παντὶ ἔλθῃ· ὀρθῶς λέγων, κἀγὼ πείθομαι, ὅσα γε ἐπὶ σώματος· ἐν δὲ τῇ ψυχῆς καὶ σώματος συζυγίᾳ ἀντιστρόφως φημὶ ἔχειν. ὯΙ γὰρ ἂν τὸ μέρος καλῶς ἔχῃ, ἀνάγκη τὸ πᾶν τούτῳ ἔχειν καλῶς, οὐχ ὁποτερονοῦν τοῖν μεροῖν, θἄτερον δέ· ἡ γὰρ τοῦ χείρονος πρὸς τὸ κρεῖττον ὁμιλία ἐκ τῆς τοῦ κρείττονος σωτηρίας ἀνάπτει τὸ χεῖρον· ἢ σοὶ δοκεῖ ἄνθρωπος ὑγιαίνων τῇ ψυχῇ λόγον τινὰ ποιεῖσθαι προσπεσούσης ὀδύνης ἐκ τραυμάτων ἤ τινος ἄλλης κακουχίας σωμάτων; οὐδαμῶς μὰ Δία. Ἐκείνην δὴ τὴν ἰατρικὴν μαστευτέον καὶ βασανιστέον, καὶ ἐκείνην τὴν ὑγίειαν ποριστέον καὶ ἐκθηρατέον· ἢ τάχα μὲν καὶ περὶ τουτὶ τὸ σῶμα ῥᾳστώνη ἕψεται, εἰ δὲ μὴ, πάντως γε ἡ ὑπεροψία τῶν ἐν αὐτῷ δεινῶν.

eo modo a nobis probata habentur. Ipsam vero medicinam, quæ utraque curet, tam quæ hinc, quam quæ illinc oriuntur mala, quis ostendet nobis? Ego certe an peritum usquam et similem Chironi invenire possim vehementer dubito, cujus arte utrumque simul bonum consequar; et quamvis non omnino confidam (opus enim magnum et ipsa Ossa Olympoque majus est), non tamen penitus de arte despero. Quid enim non assequi possit, modo velit, ausa quidvis experiri anima?

4. Interim dum anceps et credo et diffido, hoc modo mihi videor litem, quæ est scientiæ cum inscitia, esse disceptaturus. Unam eademque esse artem puto, non tamen quæ utrique conveniat, et animæ et corpori, sed præstantioris partis cura curari et deteriorem. Inter dicendum enim in mentem mihi venit illud, quod Charmidi dicebat Socrates; quamvis non ipsum illud, quod in Thracia illa, ut vocat, incantatione erat, sed in contrarium versum. Ille enim una cum toto ait sanari partem, nec fieri posse, ut conservatio parti contingat, nisi prius contingat toti: quod verum esse non nego, et assentior ipsi, quantum ad corpus; at vero ubi anima conjuncta cum corpore consideratur, hæc contra se habere dico. Bene enim se habere totum necesse est, cujus pars bene habet; non utralibet, sed præstantior: in societate enim deterioris cum meliori ex conservatione melioris dependet deterius. Nisi forte putes, hominem cui bene constituta sit anima, dolorem aliquem ex vulneribus aut alia quapiam ægritudine corporea respicere posse. Minime, per Jovem. Hæc igitur quærenda medicina est, hæc exploranda; ea comparanda, ea venanda est sanitas: quam statim corporis sequetur sanitas; si non, certe malorum, quibus corpus affligitur, solidus contemptus.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ'.

Τί τέλος φιλοσοφίας.

1. Ὁ μὲν Κροτωνιάτης ἐρᾷ κοτίνου Ὀλυμπικῆς, ὁ δὲ Ἀθηναῖος νίκης τριηρικῆς, ὁ δὲ Σπαρτιάτης ὁπλιτικῆς, ὁ Κρητικὸς θήρας, ὁ Συβαρίτης χλιδῆς, ὁ Θηβαῖος αὐλῶν, ὁ Ἴων χορῶν· καὶ ἔτι δ' αὖ ὁ μὲν χρηματιστὴς χρυσοῦ, ὁ δὲ φίλοινος μέθης, ὁ δὲ μουσικὸς ἔρωτος, ὁ δὲ φιλῳδὸς μελῶν, ὁ δὲ ῥήτωρ λόγων· τουτὶ δὲ τὸ θρέμμα, ὃν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φιλόσοφον, πότερον ἀνέραστος ἡμῖν ἐστι πάντων χρημάτων; Ἢ λίθου ἂν εἴη ὁ βίος, μή τι γε ζῴου ὁρῶντος καὶ ἐμπνεομένου καὶ κινουμένου καὶ φρονοῦντος, ἔχοντος ὁρμὰς καὶ αἰσθήσεις καὶ ὀρέξεις. Ἀλλὰ ἐφίεται μέν τινος, εἰπεῖν δὲ οὐκ ἔχει ξυλλήβδην ὀνόματι ἑνὶ, ὅτου ἐρᾷ. Εὐδαιμονίας, φησί. Μακάριος τῆς εὐηθείας, εἰ οἴει τῶν παιδικῶν ἐκστήσεσθαί σοι ἕνα γέ τινα τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου ἀνδρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀποκρίνεσθαι ἕκαστον, ὡς εὐδαιμονίας εἵνεκα ὁ μὲν ἀθλεῖ, ὁ δὲ πίνει, ὁ δὲ χρηματίζεται, ὁ δὲ κυνηγετεῖ, ὁ δὲ γεωργεῖ, ὁ δὲ πολε-

DISSERTATIO XXXV.

Quis philosophiæ sit finis.

1. Crotoniata oleastrum amat Olympicum, navali victoria Atheniensis delectatur, Spartiata pedestri, venatione Cres, Sybarita luxu, Thebanus tibiis, Ionicus choris; mercator aurum, vinosus vinum, elegantiores homines amores, qui cantu delectatur, cantum, dicendi studium orator sequitur. Scire igitur velim, an hoc animal, quod philosophum dicunt homines, nulla prorsus re delectetur. Quæ lapidis profecto vita fuerit; nedum ut animal, cui videre, cui spirare, cui moveri, cui sapere contingit, quod appetitu, sensu, cupiditatibus impellitur, hoc deceat. Sed est fortasse quod appetat, uno tamen nomine exprimere non potest suum studium. Beatitudo est, inquit. Felicem vero simplicitatem tuam, si ex omnibus, quos jam commemoravimus, vel unum in suis, quas persequitur, voluptatibus, cessurum tibi esse existimes, ac non responsuros esse pro se singulos, hunc quod certet, hunc quod compotetur, hunc quod negotietur, hunc quod venetur, hunc quod agriculturæ,

ῖ, ὁ δὲ ἐρᾷ, ὁ δὲ ᾄδει, ὁ δὲ λέγει. Ἦ, οἴει, ὁ
ερδανάπαλλος ἐκεῖνος ὁ τὸ σῶμα ἐντετριμμένος, καὶ
ὀφθαλμὼ ἐκτετηκώς, καὶ τὴν χαίτην διαπεπλεγμέ-
ς, καὶ ἐν πορφυρίσι κατορωρυγμένος, καὶ ἐν βασι-
ίοις κατακεκλεισμένος, καὶ παλλακίσιν ἀναμεμιγμέ-
ς, ἄλλο τι ἐδίωκεν, οὐκ εὐδαιμονίαν; οὐ γὰρ δὴ
κοδαίμων ἑκὼν ἦν. Τί δὲ; ὁ Πέρσης ὁ τὰ Αἰγυ-
ίων ἱερὰ ἀφανίζων πυρὶ, καὶ λοιδορούμενος τῷ πο-
μῷ, καὶ καταθύων τὸν βοῦν τὸν Ἆπιν, ἄλλο τι ἢ καὶ
τος ἐπὶ ταὐτὸ σπεύδων ταῦτα ἔδρα; ὁ μὲν γὰρ Ξέρ-
ς καὶ ἀμφισβητῆσαι ἄν μοι δοκεῖ πρὸς τὸν Δία περὶ
δαιμονίας, τοσοῦτον αὐτὸν οἶμαι ἐπειλῆφθαι αὐτῆς·
ὶ ὅτι αὐτῷ ἡ Ἀσία πρὸς τὴν Εὐρώπην ξυνεδεῖτο
λαττίαις ὁλκάσιν εἰς γεφύρας σχῆμα ἐφημέρῳ δεσμῷ·
ὶ μὴν Ὁμήρῳ ὁ Ποσειδῶν τῷ Διὶ ἰσοτιμίαν ἄγει·
ιρὰ δὲ τούτου, ὡς ᾤετο, καὶ πληγὰς λαμβάνει, εἰς
σμωτήριον ἐμβάλλεται.

2. Τί λέγω βασιλεῖς βαρβάρους; οὐχ ὁρᾷς τὸν Πει-
στρατον τὸν Ἕλληνα, τὸν Ἀθηναῖον, ἐπὶ τὴν ἀκρό-
λιν ἀεὶ θέοντα, ὥσπερ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῷ κατο-
ρυγμένης ἐκεῖ σὺν τῇ ἐλαίᾳ τῇ παλαιᾷ, κἂν
πέσῃ, μὴ ἀνεχόμενον καθ' ἡσυχίαν ζῆν; Πολυκράτην
ν γὰρ οὐδὲ τὸ ἐξ Αἰγύπτου νουθέτημα ἔπεισε μὴ
ονεῖν μέγα ἐπὶ εὐδαιμονίᾳ, ὅτι ἐκέκτητο θάλατταν
ωνικὴν, καὶ τριήρεις πολλὰς, καὶ σφενδόνην καλὴν,
ὶ Ἀνακρέοντα ἑταῖρον, καὶ παιδικὰ Σμερδίην. Ἀλλ'
δὲ μὲν ἐοίκασιν οἱ δυνάσται ἐξηπατημένοις ὑπὸ ἁβρό-
τητος καὶ ἡδονῆς, εὐπροσώπων κακῶν· Ὁμήρου δὲ
κ ἀκούεις ἐγκωμιάζοντος τοὺς Αἰακίδας, ὅτι ἦσαν
ῶρες

Πολέμῳ κεχαρηότες, ἠύτε δαιτί;

αὶ τί ἂν εἴη πολέμου ἀχαριστότερον; ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ
χαρι δήπου πρᾶγμα ἔτυχε καὶ τοῦτο οὐ φαύλων
ιστῶν. Οἷος ἦν καὶ ὁ Φίλιππος αὖθις ποτὲ, ᾧ κατὰ
ακεδονίαν ἐξὸν μένειν, καὶ ζῆν ἐπὶ τοῖς Ἀμύντου
γαθοῖς, καὶ τῇ Περδίκκου εὐδαιμονίᾳ, ἐζήτει ταύτην
ριῶν ἄλλοθι, ὥσπερ ἐκπεπτωκυῖαν τῆς Μακεδόνων
ῆς· καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, Τριβαλλοῖς ἐπολέμει,
λλυριοῖς ἐπῄει, ἐπολιόρκει Βυζάντιον, κατέσκαπτεν
λυνθον, Ἀθηναίους ἐξηπάτα, Θετταλοῖς συνετίθετο,
ηβαίοις ἐσπένδετο, Ἐλάτειαν ἐλάμβανε, Φωκέας
ίστη, ἐπώρκει, ἐψεύδετο, ἐπηρεῖτο· οὐδὲν ἦν Φι-
ππῳ ἀπώμοτον, οὐ ῥῆμα, οὐκ ἔργον, οὐκ αἰσχύνη,
κ ἀδοξία. Ἐρώμεθα τὸν Φίλιππον, Τίνος ἀντικα-
λλάττῃ πόνους τοσούτους, καὶ κινδύνους πραγμά-
ων, καὶ πηρώσεις ὀμμάτων; κακοδαιμονίας ἐρᾷς;
ελοῖον τὸ ἐρώτημα. Ἀλλ' οὐχ εὗρε δήπου τὸ ζητού-
μενον ὁ Φίλιππος. Ἀλλ' ἐξανέστησεν αὐτὸν ἡ εὐδαι-
μονία. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος χαίρειν τῇ Εὐ-
ρώπῃ φράσας, ὡς ἐρήμῳ ἀγαθῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν
περαιοῦται, ὑποπτεύων τὴν εὐδαιμονίαν ἢ ἐν Σάρδε-
ν ἐν τῷ χρυσῷ ψήγματι κατορωρύχθαι, ἢ ἐν Καρίᾳ
τοῖς Μαυσωλοῦ θησαυροῖς, ἢ ἐν τοῖς Βαβυλωνίων

hunc quod militiæ nomen dederit, alium quod amet, alium quod canat, alium quod dicat, solius hæc agere causa beatitudinis. Nisi forte illum ipsum Sardanapallum existimes, cum infucato isto corpore, cum oculis palantibus, cum implexa cæsarie, qui in purpura defossus, in regia sua conclusus, in media pellicum turba versatur, aliud quid proposuisse sibi, præter beatitudinem; nec enim volens infelix fuit. Quid, ille rex Persarum, qui templa Ægyptiorum igne consumit, qui sacro fluvio conviciatur, qui Apin mactat, aliud, quum hæc faceret, quam beatitudinem et ipse sectatus est? Ego quidem Xerxem vel cum ipso Jove de beatitudine audacter certare potuisse non dubito : tanta videlicet ejus copia potitus erat, quod Europam Asiamque marinis navibus tanquam ponte jungebat, brevi quidem et mox perituro vinculo : atque adeo, quum apud Homerum dignitatis sit Neptunus cum Jove ejusdem, ab hoc, ut tum sibi persuadebat, vapulat, in vincula conjicitur.

2. Quid reges commemoro barbaros? nonne Pisistratum vides, qui et Græcus et Atheniensis est, quo studio in arcem quotidie currat, non aliter ac si beatitudinem ibi suam cum antiqua Minervæ olea defossam putaret; et licet voto frustretur, non tamen propterea quiescit? Quid, quod Polycratem ne Ægyptium quidem illud monitum continere potuit quo minus se efferret magnificeque de felicitate sentiret sua, quod Ionicum mare possideret et in eo plurimas triremes, quod palam annuli pretiosam, quod in amicis Anacreontem, in deliciis haberet Smerdien? Sed fortasse venia danda est illis principibus, quod a luxu et voluptate speciosis decepti videantur malis. At vero non audis, quibus laudibus Æacidas Homerus [*Hesiodus*] prosequatur, quos dicit

Non secus atque epulis, gaudere horrentibus armis?

Jam quid bello minus est amabile? et tamen res tam odiosa, tam invisa, non postremæ sortis amatores habuit. Qualis postea Philippus fuit, qui quum in Macedonia manere, in Amyntæ bonis, in Perdiccæ felicitate vitam potuisset agere; alibi eam per ambages plurimas, tanquam ex Macedonia extorrem, quærere maluit : hujus videlicet causa cum Triballis pugnavit, Illyrios invasit, Byzantium obsedit, Olynthum evertit, Athenienses fefellit, cum Thessalis se conjunxit, cum Thebanis fœdus iniit, Elateam occupat, Phocenses perdit, pejerat, mentitur, mutilatur : nullum tam scelestum aut dictum aut factum erat, a quo abstinendum sibi Philippus putaret, ne dedecus quidem, aut infamia. Quæramus ex Philippo, Cujus rei gratia tantum subis molestiarum, tot in rebus gerendis pericula, mutilationem oculorum? infelicitatem tibi proponis? Ridiculum est hoc quærere. At enim quod quærebat non inveniebat. Nihilominus tamen eum impulit non aliud quam felicitas. Hujus causa et Alexander Europam, tanquam bonorum omnium sterilem, relinquendam sibi putavit, in Asiamque transivit; quasi vero Sardibus inter auri ramenta, aut in Caria inter Mausoli thesauros, aut in Babyloniorum muris, aut in Phœni-

τείχεσιν, ἢ ἐν τοῖς Φοινίκων λιμέσιν, ἢ ἐν ταῖς Αἰγυπτίων ἠϊόσιν, ἢ ἐν ταῖς Ἀμμωνίων ψάμμοις. Οὐκ ἐξήρκεσε δ' αὐτῷ οὐ Δαρεῖος φεύγων, οὐκ Αἴγυπτος ληφθεῖσα, οὐκ Ἄμμων πατὴρ, οὐ Βαβυλὼν ἁλοῦσα· ἀλλ' ἐπὶ τὴν Ἰνδῶν γῆν ἔδραμεν αὐτοῖς ὅπλοις. Ἐρώμεθα τὸν Ἀλέξανδρον τὴν αἰτίαν τοῦ δρόμου. Τί ποθεῖς; τίνος ἐρᾷς; ἐπὶ τί σπεύδεις; Ἄλλο τι φησὶν, ἢ εὐδαιμονίαν;

3. Ἔα μοι τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς δυνάστας. Τὰ δημοτικὰ οὐχ ὁρᾷς; ὡς πᾶς ἀνὴρ πανταχόθεν ἐπὶ ταὐτὸ θεῖ; ὁ μὲν γῆς ἁπτόμενος, ὁ δὲ περὶ θάλατταν πραγματευόμενος, ὁ δὲ περὶ πολέμους ἀσχολούμενος, ὁ δὲ περὶ λόγους σχολὴν ἄγων, ὁ δὲ γάμον λαμβάνων, ὁ δὲ παῖδας τρέφων, ὁ δὲ λῃστεύων, ὁ δὲ ὑβρίζων, ὁ δὲ δωροδοκῶν, ὁ δὲ μοιχεύων, ὁ δὲ μισθοφορῶν; κινδυνώδεις ὁδοὺς καὶ σφαλερὰς οἱ πολλοὶ ἰόντες, ἐπ' αὐτῶν τῶν κρημνῶν καὶ τῶν βαράθρων· οὓς οἰκτείραι ἄν τις· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν λάθωσι. Καὶ οὗτοι μὲν σπουδαστικοί τινες τοῖς βίοις· τὸ δὲ ἀργὸν καὶ ἀλύον τοῦτο πλῆθος, ἆρα καὶ τοῦτο προήκατο τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐλπίδα; οὐδαμῶς μὰ Δία. Οὐ γὰρ ἂν οὔτε οἱ κόλακες πράγματα εἶχον, τὰς τῶν πλουσίων ἐπιθυμίας θεραπεύοντες, οὔτε οἱ βωμολόχοι τῶν θαμβῶν καὶ γελώτων ἐκθηρώμενοι γενέσεις τε καὶ ἀγωγὰς, οὔτε οἱ τὰ θαύματα ἐπιδεικνύμενοι, ἐκκλώμενοί τε καὶ στρεβλούμενοι τὰ σώματα, οὔτε ἄλλος ἄλλο τι ἐπιμηχανώμενος σπουδῇ, κἂν μάταιον ᾖ.

4. Ἦλθεν εἰς Βαβυλῶνα ἀνὴρ Ἴων παρὰ τὸν μέγαν βασιλέα, τέχνην τινὰ ἐπιδεικνύμενος διαφέρουσαν εὐμηχανίᾳ· μάζας στέατι ποιούμενος μικρὰς στρογγύλας, κατὰ βελόνης ὀρθίου πόρρωθεν ἀφιεὶς, τῆς βελόνης ἄκρας ἐτύγχανε· καὶ ᾤετο δήπου μέγα εἶναι αὐτῷ ἀγαθὸν τὴν εὐστοχίαν τῆς βελόνης, οὐχ ἧττον ἢ ὁ Ἀχιλλεὺς τὴν τῆς μελίας τῆς ἐκ τοῦ Πηλίου. Καὶ ἐν Λιβύῃ ἀνὴρ Λίβυς, Ψάφων ὄνομα, ἐραστὴς εὐδαιμονίας οὐ ταπεινῆς μὰ Δία, οὐδὲ τῆς περιθεούσης ταύτης, ἀλλὰ ἤθελε γὰρ θεὸς εἶναι δοκεῖν· ξυλλαβὼν οὖν τῶν ᾠδικῶν ὀρνίθων πολλοὺς, ἐδίδασκεν ᾄδειν τοὺς ὄρνιθας ΜΕΓΑΣ ΘΕΟΣ ΨΑΦΩΝ· καὶ ἠφίει αὖθις ἐπὶ τὰ ὄρη. Οἱ δὲ αὐτοί τε ᾖδον, καὶ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες ἐθιζόμενοι τῇ φωνῇ. Λίβυες δὲ θείαν νομίσαντες εἶναι τὴν φήμην, ἔθυον Ψάφωνι, καὶ ἦν αὐτοῖς θεὸς ὑπὸ ὀρνίθων κεχειροτονημένος· οὐδὲν οἶμαι τοῦ Περσικοῦ φαυλότερος, ὃν οὐ πρότερον προσεκύνησαν Πέρσαι, πρὶν αὐτὸν ἐχειροτόνησεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὑβριστὴς ἵππος.

5. Οὕτως ἄρα οὐδὲν ἕτερον ἑτέρῳ ὁμολογεῖ τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ πάντες ἔρωτος κοινωνοῦντες ἑνὸς τοῦ πρὸς τὸ ἀγαθὸν, ἵενται πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ὁδοὺς, ἄλλος ἄλλης πράξεως νενεμημένος καὶ μοῖραν καὶ τύχην. Καὶ κοινὸς μὲν πᾶσιν ὁ τοῦ ἀγαθοῦ πόθος, τυγχάνει δὲ τοῦ ζητουμένου οὐδὲν μᾶλλον ἄλλος ἄλλου· ἀλλὰ ὥσπερ οἱ ἐν σκότῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον μαστεύοντες, ἄποροι ὄντες τοῦ τὸ θηρώμενον ἐλέγξοντος, φθόγγῳ, βρίθει καὶ ἐπαφῇ ἄπιστον εἰκασίαν λαβόντες, περιπίπτοντες ἀλλήλοις καὶ διαδάκνοντες, οὔτε ἀφιέναι τολμῶσι, μὴ

cum portubus, aut Ægyptiorum littoribus, aut in Ammoniorum arenis defossa jaceret felicitas. Quid quod nihil illi satis esse potuit, non Darii fuga, non Ægypti expugnatio, non Ammon pater, non Babylonis deditio, quominus cum exercitu in Indiam excurreret? Quæramus causam ex Alexandro, cur tantopere discurrerit. Quid petis? quid proponis tibi? quid tam studiose sequeris? Aliud dicit præter beatitudinem?

3. Reges relinquamus et principes. Nonne eadem plebe vides? nonne eodem omnes festinant undique? alio fine hunc terra, illum mare occupatum tenet? alius militare, alius literis vacare mavult? hic uxorem ducit, ille liberos nutrit? alius ex rapto vivit, alius contumeliis gaudet, munera captat alius, alium stupra delectant, alius mercede addicit operam? Quorum plerique difficilem per namque periculorum ingrediuntur viam, et, ut verius dicam, per præcipitia et manifestas abyssos incedunt; quos licet infelices judicentur ab aliis, sponte hoc et non ignorantes faciunt. Et tamen omnes, quos hactenus diximus, aliquid in vita agere videntur : quid jam de otiosis illis, qui sine certo vitæ scopo oberrant passim, dicendum putas? hos sine spe aliqua boni consequendi vivere arbitraris? Non, ita me deus amet. Nam neque adulatores tanto negotio divitum inservirent libidini; nec scurræ admirationes et risus tam diligenter excitare et movere tentarent; nec membra sua inflecterent ac distorquerent circulatores, nec artes suas venditarent et miracula; neque alius denique quivis, qui magno labore nugas agit.

4. Babylonem venit ad magnum regem homo quidam natione Ionicus, qui mirificam quandam vellet ostentare artem : pilulas ex farina conficiebat parvas, rotundas; et tam certo ictu in mucronem acus ex distanti loco dirigebat ut nunquam ab acie ejus aberraret, neque minus magnifiebat de hac acu sua ejusque arte sentiebat, quam Achilles de hasta sua, ex Pelio monte desecta. Rursus in Libya quidam ejus regionis fuit, Psaphon nomine, qui felicitatem ambiret, non parvam quandam, mehercules, aut quam vulgus hoc affectat; sed ut videri deus posset : plurimas itaque aves canoras collegit, easque canere hæc verba docuit : MAGNUS DEUS PSAPHON; atque ita edoctas rursus in montes dimittebat. Itaque tum ipsæ hæ, tum reliquæ aves, vocem earum sæpe auditam imitatæ, hoc canebant. Ibi Libyes, qui divinum hoc augurium esse judicabant, Psaphoni continuo rem sacram facere; atque ita ab avium Libycus deus designatus est Psaphon; hac parte nihil, puto, regi Persarum inferior, quem non prius adorare Persæ voluerunt, quam ab libidinoso equo in regia sede constitutus esset.

5. Sic quum nihil in rebus sit humanis, in quo non diversum aliquid ab alio invenias; in eo tamen convenit omnibus quod communi amore bonum prosequuntur omnes, varia autem eo diversaque via tendunt; nec ullus est propemodum qui vel idem agat, vel fortunam eandem sequatur. Sic quum omnibus unus sit idemque boni ipsius amor insitus, non tamen hic magis quod quærit, quam ille, consequitur; sed ut qui noctu aurum aut argentum quærunt, neque habent, quo quod quæritur accurate dignoscant, sed sonitu, pondere et tactu conjecturam faciunt incertam; pugnis sæpe et dentibus inter se velitantur; dum non

σιν, οὔτε παυσασθαι πονούμενοι, μὴ ἄρα οὐκ
ἔνθα δὴ θόρυβος, καὶ στάσεις, καὶ παρακε-
καὶ φωναὶ ζητούντων, στενόντων, διωκόντων,
ων, ἁρπαζόντων, ἀφαιρουμένων· καὶ βοῶσι
τες καὶ παιωνίζουσιν, ὡς δῆτα ἐντετυχηκότες
ῶ, ἔχει δὲ οὐδεὶς, ὑπὸ δὲ ἀπιστίας τὰ τοῦ
ἕκαστος ῥήματα διερευνᾶται.
ῦτο τὸ πάθος ταράττει τὴν γῆν καὶ τὴν θά-
τοῦτο ἀθροίζει τὰς ἐκκλησίας, τοῦτο συνάγει
στήρια, τοῦτο πληροῖ τὰ δεσμωτήρια, τοῦτο
ναῦς, τοῦτο τριήρεις καθέλκει, τοῦτο πολέμους
ι, τοῦτο ἀνεβίβασεν ἐπὶ ἵππους ἱππέας, ἐπὶ
ἡνιόχους, ἐπὶ ἀκρόπολιν τυράννους. Διὰ
ναγοὶ, διὰ τοῦτο μισθοφόροι,

μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
ἑ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας.

ων μυρίων κακῶν ἀνέχονται οἱ ἄνθρωποι δι'
λλο, ἢ δι' ἐλπίδα ἀγαθοῦ καὶ ἄγνοιαν. Ἐνέ-
ρ τι ὁ θεὸς ζώπυρον τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει
ωδοκίας τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπέκρυψε δὲ αὐτοῦ τὴν

ἐν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·

ἐξαπατήσει με Ὅμηρος τῷ ὀνόματι. Ὁρῶ
, καὶ συνίημι τοῦ αἰνίγματος, καὶ σαφῶς οἶδα,
πὸν εὑρεῖν τὸ χρῆμα τοῦτο

τι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα ἴσασιν.

ὖν δὲ τοῖς ἀνθρώποις περὶ μὲν ἀτόπου λέβητος
λων λέγει ἑψομένου ἐν Λυδοῖς, καὶ τὸ ξύλινον
λέγει, καὶ τὸν στένυγρον ἰσθμὸν, καὶ σεισμὸν
α, καὶ ἐπιόντα πόλεμον, καὶ κατιόντα λοιμόν·
τούτων πρεσβύτερον χρησμὸν οὐ λέγει, ὅπως
μὴ γένηται, πῶς τείχους μὴ δεηθῶ, πῶς λοι-
φοβηθῶ. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀπόλλων ταῦτα ἐκ
οὐ λέγει, οὐδὲ ὁ Ζεὺς ἐκ Δωδώνης λέγει, οὐδὲ
ς γῆς ἄλλος θεός· φιλοσοφία δὲ λέγει. Ὦ
ὶ καλοῦ, καὶ μαντικῆς πολυωφελεστάτης· πεί-
ῇ χρησμῳδίᾳ, ἐὰν ὡμολογημένην ταύτην ἴδω.
αστόν μοι χρησμὸν λέγε· τοιαύτης δέομαι μαν-
ῇ πεισθεὶς βιώσομαι ἀσφαλῶς. Ποῖ πέμπεις
ἀνθρώπων γένος; τίνας ὁδούς; ἐπὶ ποῖον τέλος;
ο ἔστω, κοινὸν ἔστω. Νῦν δὲ καὶ φιλοσοφίας
λλὰς ἀποικίας, ἄλλον ἀλλαχοῦ στελλόμενον·
Βοιωτίαν Κάδμον, ὡς Ἀρχίαν ἐπὶ Συρακούσας,
ανθον ἐπὶ Τάραντα, ὡς Νηλέα ἐπὶ Μίλητον,
πόλεμον ἐπὶ Ῥόδον. Ἡ τὴν μὲν γῆν ἀνάγκη
θαι τοῖς τόποις, καὶ οἰκεῖν ταύτης ἄλλους ἄλλην
τὸ δὲ ἀγαθὸν ἓν, ἀνέμητον, ἄφθονον, ἀνενδεὲς,
ιὲς πάσῃ φύσει λογικῇ καὶ διανοητικῇ· ὡς ἥλιος
ὸν ἓν φύσεως ὁρατικῆς, καὶ μουσικὴ μία ἀγα-
φύσεως ἀκουστικῆς, καὶ ὑγίεια μία φύσεως
ις. Ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις κατ' ἀγέλην

quod in manu habet, vult dimittere, ne forte habeat, neque a quærendo abstinere, ne forte non habeat : hinc tumultus oritur et contentio, hinc clamores diversi, dum alii adhortantur, alii quærunt, alii gemunt, alii insequuntur alios, alii lamentantur, alii rapiunt, aliis eripitur : sæpe omnes clamant præ gaudio, et victoriam canunt, tanquam bonum omnes repererint, quum tamen habeat nemo, sed increduli singuli in verba inquirant singulorum.

6. Hoc est illud quod terram turbat et mare; hoc est quod conciones convocat, judicia cogit, implet carceres, naves fabricat, triremes deducit, bellorum conflictus parit; hoc est quod equis suis equites, aurigas curribus, arcibus imponit tyrannos. Hinc mercede conducti duces, hinc milites,

Qui mactent homines; urbem depascitur ignis,
abducunt pueros alii, comptasque maritas.

Infinita denique alia mala sunt, quæ propterea sustinent homines, quod sperent bonum, et ignorent. Exspectationem namque boni, tanquam scintillam aliquam, mortalium animis insevit deus; inventionem vero abscondidit :

Nigra illi radix, par flos albedine lactis :

non enim me decipiet Homerus, quamvis alio utatur nomine. Scio quid sibi velit illud Moly; intelligo quod obscurius ab eo dicitur; nec me latet, quam difficilis inventu hæc res sit

Mortali generi; superi namque omnia norunt.

7. Nunc hominibus de frivolo nescio quo lebete, qui apud Lydos coquitur, oracula reddit Apollo, de muro ligneo, de isthmi angustiis, de futuro terræ motu, de imminente bello, de pestilentiæ adventu : quæ vero his omnibus antiquiora sunt oracula, quo pacto vitari bellum possit, quo pacto muro ne opus quidem habeamus, quo pacto pestem ne timeamus quidem, sola hæc reticet : de his neque ex Delphis Apollo, neque ex Dodona Juppiter, neque alia ex terra oracula mittit alius deorum aliquis : quæ de his respondeat, sola philosophia est. O pulchra oracula! o divinationem multo utilissimam! cui hac conditione credam, ut nullam in ea ambiguitatem deprehendam. Peto certum, peto sine repugnantia ulla oraculum : ego, quod vitæ securæ transigendæ rationem doceat, oraculum requiro. Quo mittis mortale genus? per quas vias? quem ad finem? sit modo unum, sit modo omnibus commune. Nunc vero multas video philosophiæ colonias, aliumque mitti alio, sicut in Bœotiam Cadmus, Syracusas Archias, Tarentum Phalanthus, Miletum Neleus, Rhodum versus Tlepolemus. Nisi forte terram diversis locis distingui, aliosque aliam ejus occupare partem, necesse est; bonum vero est unum, inseparabile, copiosum, nullius rei egenum, tale denique, ut omnibus, qui ratione menteque sunt præditi, sufficiat abunde : sicut sol unus unum est bonum omnibus qui vident; musica una bonum unum omnibus, qui audiunt; una sanitas omnibus, qui carne sunt vestiti. Verum reliquis

ἑκάστην ἀποκέκριται πρὸς σωτηρίαν ἀγαθὸν ἕν, καὶ κοινωνεῖ ἴσου βίου καὶ τέλους ἑνὸς τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, ἕκαστα ἑκάστοις, τὰ πετόμενα, τὰ βαδίζοντα, τὰ ἕρποντα, τὰ τὴν ὑγρὰν δίαιταν ἀσπαζόμενα, τὰ σαρκοφάγα, τὰ ποιηφάγα, τὰ καρποφάγα, τὰ ἀγελαστικά, τὰ ἥμερα, τὰ ἄγρια, τὰ εὔκερω, τὰ ἄκερω· κἂν μεταθῇς τοὺς βίους, παρανομεῖς περὶ τὴν φύσιν. Τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλην, τὴν σύννομον, τὴν ἡμερωτάτην, τὴν κοινωνικωτάτην, τὴν λογικωτάτην, κινδυνεύει διαλύειν καὶ διασπᾶν οὐκ ἐπιθυμία δημώδης μόνον, οὐδὲ ὀρέξεις ἄλογοι, οὐδὲ ἔρωτες κενοί· ἀλλὰ καὶ τὸ βεβαιότατον τῶν ὄντων φιλοσοφία, πολλοὺς καὶ αὕτη δήμους ποιεῖ καὶ νομοθέτας μυρίους, διασπᾷ καὶ διασκίδνησι τὴν ἀγέλην, καὶ πέμπει ἄλλον ἀλλαχοῦ, Πυθαγόραν μὲν ἐπὶ μουσικὴν, Θαλῆν δὲ ἐπὶ ἀστρονομίαν, Ἡράκλειτον δὲ ἐπὶ ἐρημίαν, Σωκράτην δὲ ἐπὶ ἔρωτας, Καρνεάδην δὲ ἐπὶ ἄγνοιαν, Διογένην ἐπὶ πόνους, Ἐπίκουρον ἐφ' ἡδονήν. Ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν ἡγεμόνων; ὁρᾷς τὸ πλῆθος τῶν συνθημάτων; ποῖ τις τράπηται; ποῖον αὐτῶν καταδέξωμαι; τίνι πεισθῶ τῶν παραγγελμάτων;

animalibus, prout in greges suos divisa sunt gene cuique ad conservationem sui seorsum concessu num, eaque genera æqualem vitam ducunt, eund sequuntur omnia quæ inter se sunt similia, cu singula; ea quæ volant, ea quæ incedunt, qu quæ in aquis degunt, quæ carnibus, quæ herbis p quæ gregatim vivunt; quæ mansueta, quæ agr quæ cornuta, quæ cornuum expertia: quorun mutas, vim infers naturæ. At vero humanu qui maxime societate conservatur, omnium ma suetus est, communitate gaudet maxime, ratio teris est præditus, non solum vulgares cupidine les appetitus, vanique amores disjungere p divellere; sed et illa, quæ omnium rerum stabi betur, philosophia in plures populos studiosos innumeris eos legislatoribus tradit, totum grege alium ablegat alio, Pythagoram ad musicam, miam Thalen, in solitudinem Heraclitum, ad cratem, ad ignorationem Carneadem, ad labores ad voluptatem Epicurum. Videsne magnam piam? videsne tesserarum diversitatem? quo r cui me tradam? cujus imperiis me dicto audie

ΛΟΓΟΣ ΛϛΑ.

Εἰ προηγούμενος ὁ τοῦ Κυνικοῦ βίος.

1. Βούλομαί σοι κατὰ τὴν τοῦ Λυδοῦ σοφίαν ποιῆσαι μῦθον· διαλέξονται δέ μοι ἐν τῷ μύθῳ οὐχ ὁ λέων, οὐδὲ ὁ ἀετὸς, οὐδὲ τὰ τούτων ἔτι ἀφωνότερα, αἱ δρύες, ἀλλ' ὡδί μοι λελέξεται· Ζεὺς ἦν καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ· οὐρανῷ μὲν πολῖται θεοὶ, τὰ δὲ γῆς θρέμματα οἱ ἄνθρωποι οὔπω ποτὲ ἐν φωτὶ ἦσαν. Καλεῖ δὴ Ζεὺς Προμηθέα, καὶ αὐτῷ προστάττει κατανεῖμαι τῇ γῇ ἀποικίαν, ζῷον ἁπλοῦν, κατὰ μὲν τὴν γνώμην ἐγγύτατα ἡμῖν τοῖς θεοῖς, τὸ δὲ σῶμα αὐτῶν ἔστω λεπτὸν, καὶ ὄρθιον, καὶ σύμμετρον, καὶ ἰδεῖν ἥμερον, καὶ χειρουργεῖν εὔκολον, καὶ βαδίζειν ἀσφαλές. Πείθεται ὁ Προμηθεὺς Διὶ, καὶ ποιεῖ ἀνθρώπους, καὶ οἰκίζει τὴν γῆν. Οἱ δὲ ἐπεὶ γενέσεως ἐπελάβοντο, οὐ χαλεπῶς διέζων· καὶ γὰρ τροφὴν αὐτοῖς ἀποχρῶσαν γῆ παρείχετο, καὶ λειμῶνας δασεῖς, καὶ ὄρη κομῶντα, καὶ καρπῶν χορηγίαν, ὅσα γῆ φέρειν φιλεῖ μηδὲν ὑπὸ γεωργῶν ἐνοχλουμένη· παρείχοντο δὲ καὶ αἱ Νύμφαι κρήνας καθαρὰς καὶ ποταμοὺς διειδεῖς, καὶ ἄλλων ναμάτων εὐπόρους τε καὶ δαψιλεῖς πηγάς· πρὸς δὲ καὶ θάλπος μὲν ἐξ ἡλίου τοῖς σώμασι περιχεόμενον συμμέτρως αὐτὰ παρεμυθεῖτο, αὖραι δὲ ἐκ ποταμῶν ὥρᾳ θέρους ἐπιπνέουσαι ἀνέψυχον αὐτοῖς τὰ σώματα· περιμάχητον δ' ἦν τούτων οὐδὲν ἐν ἀφθόνῳ τῇ τῶν αὐτομάτων χορηγίᾳ διαιτωμένοις. Δοκοῦσι δέ μοι καὶ οἱ ποιηταὶ ἐγγύτατα εἶναι τῷ ἡμετέρῳ τούτῳ μύθῳ, ὑπὸ Κρόνῳ θεῶν βασιλεῖ τοιοῦτόν τινα αἰνιττόμενοι βίον, ἀπόλεμον, ἀσίδηρον, ἀφύλακτον, εἰρηνικὸν, ἀπεριμάχητον, ὑγιεινὸν, ἀνενδεᾶ· καὶ τὸ χρυσοῦν γένος τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ὁ Ἡσίοδος καλεῖ, νεανιευόμενος πρὸς ἡμᾶς.

DISSERTATIO XXXVI.

An præferenda sit cynici vita.

1. Statui tibi Lydi illius sapientis exemplo co bulam; cujus interlocutores erunt, non leo, nec, a qua etiam minus vocem exspectes, quer verum hoc modo procedet: Olim erat Juppiter, cœlum et terra, et cœlo quidem cives dii er vero terræ nondum lucem viderant homines. Promethea Juppiter, jubetque, novam in terr deducat, animal simplex, cui ingenium diis corpus tenue, erectum, aptaque proportione vultum mitem, manus ad agendum prompta firmum tribueret. Morem gerit Jovi Prometh nes fabricat, eosque in terra locat. Qui ubi facillime vivebant, quum cibum illis abunde te taret; adessent prata pulchre vestita, montes fructuum copia, et quæcunque nondum infesta lis ferre solet tellus: præbebant etiam purissim fontes, et illimes fluvios, aliarumque scaturigi rum plenas et uberes: accedebat tepor solis, circumvolitans restaurabat corpora; tum e fl tempore suspirantes membra illis refrigerabant a omnia accessus erat liberrimus, in uberrima sp citatis viventibus copia. Videntur mihi ad hanc stram quam proxime accessisse etiam poetæ; qui deorum rege vitam fuisse talem occulte innuunt sine ferro, sine ulla custodia, paci deditam, s multate, salubrem, nullius rei immunem; neq detur esse, quod aureum ab Hesiodo vocatur sa ad nostrum hoc alludit.

μοὶ δὲ ὁ μῦθος ἀπελθὼν ἐκποδὼν, καὶ γενόμε-
.ύθου αὐτὸ τοῦτο λόγος, προϊὼν παραβαλλέτω
ι, τῷ προτέρῳ τὸν δεύτερον, εἴτε σιδηροῦν τις
ἴτε καὶ ἄλλῃ πῃ ὀνομάζων χαίρει, ἡνίκα ἤδη
ήσαντες οἱ ἄνθρωποι τὴν γῆν, ἐπενέμοντο αὐτῆς
λλην μοῖραν, περιβάλλοντες αὐτοῖς ἕρκη καὶ
καὶ τὰ σώματα σπαργάνοις μαλθακοῖς καθει-
, καὶ τὼ πόδε σκύτεσι χαρακώσαντες, καὶ
ὁ μὲν τοῖς αὐχέσιν, οἱ δὲ ταῖς κεφαλαῖς, οἱ δὲ
τύλοις περιαρτήσαντες, εὔφημόν τινα καὶ εὐ-
ον δεσμὸν, καὶ στέγας οἰκοδομησάμενοι, καὶ
καὶ αὐλείους καὶ προπύλαια ἅττα ἐπιστήσαν-
παρέχοντες τῇ γῇ πράγματα, μεταλλεύοντες
καὶ σκάπτοντες καὶ ὀρύττοντες· καὶ μηδὲ τὴν
ν κατὰ χώραν ἐῶντες, ἀλλὰ ἐπιτειχίσαν-
ταύτῃ σκάφη πολεμιστήρια καὶ πορευτικὰ
πορευτικά· καὶ μηδὲ τοῦ ἀέρος ἀπεχόμε-
λὰ καὶ τοῦτον ληϊζόμενοι, τὰς ὀρνίθων ἀγέ-
καὶ ἕρκεσι καὶ παντοδαπαῖς μηχαναῖς σαγη-
· ἀποσχόμενοι δὲ μήτε τῶν ἡμέρων ζῴων δι'
ν, μήτε τῶν ἀγρίων διὰ δέος, ἀλλὰ αἵματι καὶ
ὶ λύθρῳ παντοδαπῷ γαστριζόμενοι· καὶ ἀεί τι
ναῖς εὑρίσκοντες νέον, καὶ τῶν ἑώλων ὑπερο-
καὶ διώκοντες μὲν τὰ τερπνὰ, περιπίπτοντες
λυπηροῖς· πλούτου μὲν ὀρεγόμενοι, ἀεὶ δὲ τὸ
δεέστερον ἡγούμενοι τοῦ ἀπόντος, καὶ τὸ κτη-
τον τοῦ προσδοκωμένου· δεδιότες μὲν ἔνδειαν,
ῆναι δὲ μὴ δυνάμενοι· φοβούμενοι μὲν θάνατον,
τίζοντες δὲ τοῦ ζῆν· εὐλαβούμενοι μὲν νόσους,
οσερῶν οὐκ ἀπεχόμενοι· ὑποπτεύοντες μὲν ἀλ-
ιβουλεύοντες δὲ τοῖς πλείστοις· δεινοὶ μὲν πρὸς
ὁπλους, δειλοὶ δὲ πρὸς τοὺς ὡπλισμένους· μι-
μὲν τυραννίδα, τυραννεῖν δὲ αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν-
ντες μὲν τὰ αἰσχρὰ, τῶν δὲ αἰσχρῶν οὐκ ἀπεχόμε-
εὐτυχίας θαυμάζοντες, τὰς ἀρετὰς μὴ θαυμάζον-
δυστυχίας ἐλεοῦντες, οὐκ ἀπεχόμενοι τῶν μοχθη-
μὲν ταῖς εὐπραγίαις τολμηταὶ, ἐν δὲ ταῖς δυσ-
; ἀνάκλητοι· μακαρίζοντες μὲν τοὺς τεθνηκότας,
νοι δὲ τοῦ ζῆν· μισοῦντες μὲν τὸ ζῆν, φοβούμε-
ποθανεῖν· προβεβλημένοι μὲν τοὺς πολέμους,
δὲ ἄγειν μὴ δυνάμενοι· ἐν μὲν δουλείᾳ ταπει-
δὲ ἐλευθερίᾳ θρασεῖς· ἐν μὲν δημοκρατίᾳ ἀκα-
ι, ἐν δὲ τυραννίδι ἐπτηχότες· παίδων μὲν ἐπι-
ες, γενομένων δὲ ὀλιγωροῦντες· εὐχόμενοι μὲν
ῖς ὡς δυναμένοις ἐπαρκεῖν, καταφρονοῦντες δὲ
υναμένων τιμωρεῖν· καὶ δεδιότες μὲν ὡς κολά-
ἐπιορκοῦντες δὲ ὡς οὐδὲν ὄντας.

ιαύτης τοίνυν στάσεως καὶ διαφωνίας τὸν δεύ-
ῦτον κατεχούσης βίον, τίνι δῶμεν τὰ νικητή-
ντες; τίνα, ποῖον αὐτῶν φῶμεν ἁπλοῦν εἶναι
ὶ ἀπερίστατον, καὶ ἐλευθερίας ἐπήβολον; καὶ
ὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ ἀναγκαῖον, καὶ ἐλεεινὸν, καὶ
σεων γέμοντα; Φέρε ἐξ ἑκατέρων ἡκέτω τις ἡμῖν
ὶ διαιτητὴν τὸν λόγον· ὁ δὲ αὐτῶν ἐρέσθω ἑκά-

2. Porro ut fabula facessat, et in serium sermonem transeat oratio; cum vita conferamus vitam, cum priori posteriorem (sive ea ferrea, sive quocunque alio sit dicenda nomine), quum jam dividere inter se terram cœpere homines: ibi alius aliam sibi sumere partem, quam limitibus ac muris distinguebant; corpora mollibus involvere fasciis, pedes pellibus munire; aurum alii collo, alii capiti, alii digitis aptare, honestas speciosasque compedes; ædes struere, claves excogitare, fores et vestibula quædam attollere: porro terræ negotium facessunt, dum eam auri argentique studio rimantur, ligonibus invertunt ac fodiunt; neque a mare quiescere sinunt, sed in illud naves modo bellicas, modo vectorias struunt et mercenarias; neque ab aere se abstinent, sed et hunc spoliant, dum visco linoque greges avium, et qua non arte? præveniunt; nec a cicuribus animalibus virium defectu, nec a feris metu abstinent, sed cæde, sed sanguine, sed cruore quolibet ventrem farciunt; et novam semper voluptatem excogitant, veterem contemnunt, et, dum jucunditatem sectantur, in miseriam incidunt; divitias semper appetunt, ita tamen ut semper minora judicent quæ habent, quam queis carent, et quod possident, eo quod exspectant; egestatem semper timent, expleri nunquam possunt; mortem metuunt, vitam negligunt; morbos vitant, nec a morbidis abstinent; quosdam suspectos habent, plerisque ipsi insidias struunt; feroces cum inermibus, cum armatis timidi; tyrannidem odio habent, eandem tamen affectant ipsi; turpia vituperant, nec tamen iis se abstinent; felicitatem mirantur, non mirantur virtutes; miserantur infortunia, nec tamen fugiunt improba; in secundis audaculi, in adversis plane projecti; beatos prædicant mortuos, vitam tamen expetunt; oderunt vivere, mori reformidant, bella aversantur, pacem agere non possunt; in servitute abjecti, in libertate confidentes; in populari republica dissoluti, in tyrannide timidi; liberos cupiunt, natos vero negligunt; deos invocant, tanquam dare possint quibus egeant, eosdem contemnunt, quasi punire nescirent; deos timent, ut qui perjuria vindicent, pejerant autem, quasi nihil essent.

3. Tantus igitur quum tumultus, tanta discordia secundam hanc vitam invaserit, utri palmam dabimus? utram simplicem, successusque et libertatis compotem dicemus esse? utram contra minime talem, sed coactam, miserandam, infortuniorum plenam? Agedum ex utraque hominem advocemus, ad disputationem nostram, tanquam ad arbitrum, veniat; et illa quidem utrumque examinet, ac prius quidem

τερον, καὶ πρῶτόν γε τὸν πρῶτον, τὸν γυμνὸν ἐκεῖνον καὶ ἄοικον καὶ ἄτεχνον, τὸν πάσης τῆς γῆς πολίτην καὶ ἐφέστιον· ἐρέσθω δὲ ἀντιτιθεὶς αὐτῷ τὸν τοῦ δευτέρου βίον καὶ τρόπον, πότερα αἱρεῖται μένειν ἐν τῇ πρόσθεν τροφῇ καὶ ἐλευθερίᾳ, ἢ τὰς τοῦ δευτέρου ἡδονὰς λαβὼν σὺν ταύταις καὶ τὰ λυπηρὰ ἔχειν; Ἴτω δὴ μετὰ τοῦτον ὁ ἕτερος, ἀντιτιθέτω δὲ αὐτῷ ὁ δικαστὴς τὴν τοῦ προτέρου δίαιταν καὶ ἐλευθερίαν· καὶ ἐρέσθω, πότερα αἱρεῖται τὰ αὐτοῦ ἔχειν, ἢ μετατίθεται καὶ μετοικίζεται ἐπὶ τὸν εἰρηναῖον ἐκεῖνον βίον καὶ ἄφετον καὶ ἀδεῆ καὶ ἄλυπον; Τίς τῶν ἀνδρῶν αὐτομολεῖ; τίς μετοικεῖ; τίς ἑκὼν ἀλλάττεται βίον βίου;

4. Τίς οὕτως ἀνόητος καὶ δύσερως καὶ κακοδαίμων ἀνὴρ, ὥστε διὰ φιλίαν μικρῶν καὶ ἐφημέρων ἡδονῶν, καὶ ἀγαθῶν ἀμφισβητησίμων, καὶ ἀδήλων ἐλπίδων, καὶ ἀμφιβόλων εὐτυχημάτων, μὴ ἀνασκευάσασθαι, μηδὲ ἀνοικίσαι αὐτὸν εἰς ὡμολογημένην εὐδαιμονίαν; καὶ ταῦτα, εἰδὼς ὅτι ἀπαλλάξεται πολλαπλασίων κακῶν, ἃ τῷ δευτέρῳ τρόπῳ καὶ βίῳ ἀναπεφυρμένα, πῶς οὐ περιστατικὴν ποιεῖ κακοδαίμονά τε τὴν διαγωγὴν τοῦ βίου καὶ σφόδρα ἀτυχῆ; Ὥστε εἰκάσαιμ' ἂν ἔγωγε ἑκάτερον τῶν βίων, τὸν μὲν γενναῖον τοῦτον καὶ παντοδαπὸν, δεσμωτηρίῳ χαλεπῷ κακοδαιμόνων ἀνδρῶν καθειργμένων ἐν ἀφεγγεῖ μυχῷ, πολὺν μὲν τοῖς ποσὶ σίδηρον περιβεβλημένων, βαρὺν δὲ κλοιὸν περὶ τῷ αὐχένι, κἀκ ταῖν χεροῖν ἐξηρτημένων δεσμὰ δυσχερῆ, ῥυπώντων καὶ ἀγχομένων καὶ ῥυττομένων καὶ στενόντων· ὑπὸ δὲ χρόνου καὶ ἔθους εὐημερίας τινὰς ἑαυτοῖς ἔνδον καὶ εὐθυμίας μηχανωμένων, μεθυσκομένων ἐνίοτε ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ ᾀδόντων ἀναμὶξ, καὶ γαστριζομένων, καὶ ἀφροδισιαζόντων, καὶ μηδὲ ἠρέμα ἑκάστου ἐμπιμπλαμένων διὰ δέος καὶ ἀπιστίαν καὶ μνήμην τῶν παρόντων κακῶν· ὥστε ἀκούσαι ἄν τις παρ' ἑκάστῳ δεσμωτηρίῳ οἰμωγῆς ὁμοῦ καὶ ᾠδῆς, καὶ στόνου καὶ παιᾶνος. Τὸν δὲ ἕτερον αὖ βίον εἰκάζω ἀνδρὶ ἐν καθαρῷ φωτὶ διαιτωμένῳ, λελυμένῳ τὼ πόδε καὶ τὼ χεῖρε, καὶ τὸν αὐχένα πανταχοῦ περιστρέφοντι, καὶ τὰς ὄψεις πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνοντι, καὶ τοὺς ἀστέρας ὁρῶντι, καὶ διακρίνοντι νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἀναμένοντι, καὶ τῶν ἀνέμων αἰσθανομένῳ, καὶ ἀέρα σπῶντι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον· ἀπεστερημένῳ δὲ τῶν ἔνδον ἐκείνων ἡδονῶν ὁμοῦ τοῖς δεσμοῖς, μὴ μεθυσκομένῳ, μηδὲ ἀφροδισιάζοντι, μὴ γαστριζομένῳ, μὴ στένοντι, μὴ παιωνίζοντι, μὴ ᾄδοντι, μὴ οἰμώζοντι, μὴ ἐμπιμπλαμένῳ, ἀλλ' ὅσον ἀποζῆν λεπτῷ καὶ διερρινημένῳ τὴν γαστέρα. Τίνα τῶν εἰκόνων μακαρίσωμεν, τίνα οἰκτείρωμεν τῶν βίων, τίνα ἑλώμεθα; τὸν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τὸν μικτὸν ἐκεῖνον, τὸν ἀσαφῆ, πικραῖς καὶ ἐλεεινᾶς ἡδοναῖς δελεασθέντες,

Ἔνθα δ' ἅμ' οἰμωγή τε καὶ εὐχωλὴ πέλεν ἀνδρῶν,

ἡδομένων ὁμοῦ καὶ στενόντων; Μὴ σύ γε, ὦ δειλαία ψυχή.

priorem illum, qui nudus, sine lare, sine arte, q totius civis et colonus obambulat: examinet au nens ei vitam secundi illius et agendi modum, quærat utrum malit, in priorine persistere victu te, an vero voluptates alterius una cum incomo dem sequi. Accedat deinde et alter, cui judex p illius rationem opponat et libertatem, quærat malit, suane servare, an mutet locum sedemque quillam illam liberamque, metus simul dolorisc nem se transferat; Uter transfuga vult fieri? ute mutare? uter lubenti animo vitam commutare?

4. Quis ita demens, malique cupidus, quis natus diis, qui minimarum caducarumque volup biorum bonorum, speique incertæ, et ambigu causa castra mutare, et transferre se in certissi tatem nolit? quum præsertim non ignoret, qu carere malis possit, quæ quum secundæ huic reant, omnibus modis incertam miseramque calamitosam efficiunt conditionem? Ita ut ego vi que conferre soleam, primo, hanc scilicet pra riamque cum miserorum hominum molestissi qui quum in obscuro aliquo detineantur angulo ferro crura, collum gravibus numellis, onerosis culis premantur, atque ita in sordibus, in c gemitibus vitam exigant; processu tamen temp tim et consuetudinis, securitatem sibi quand carcere hilaritatemque machinantur animi; n briantur interdum in carcere, et canunt pro ventrem cibo distendunt, aut veneri indulgent men secure his omnibus explere se possunt, qu quin felicitati suæ diffidant, quin de præsentib gitent; ita ut in singulis carceribus ululatum cantu, gemitum cum pæane audias. Alteram c confero cum homine, qui in luce versatur pur manus pedesque vinculis immunes habet, collum vult inflectit, oculos recta in solem intendit, s tur, noctem a die distinguit, singulas anni temp spectat, ventos sentit, liberumque ac purum tra ita quidem ut voluptatibus simul illorum qui in carcere, et vinculis sit immunis, non inebrietur tetur, non helluetur, non gemat, sed nec modi canat, sed nec lamentetur, neque cibis se ingu quantum naturæ lex patitur, ventre sit sobrio e Utram igitur de illis exemplis vitam beatam, utr tione dignam judicabimus, utram censebimus illamne, quæ in carcere agitur, mixtam ambiguar ris miserandisque decepti voluptatibus,

Hic ubi mille homines simul exsultantque gem

qui voluptate pariter afficiuntur et gemunt? A te, miserrima anima.

5. Ἀπολείπουσά μοι ταυτασὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῖς μύθοις, ἴθι ἐπ' ἄνδρα, οὐ κατὰ τὴν Κρόνου ἀρχὴν βιοτεύσαντα, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῷ σιδηρῷ γένει, ἐλευθερωθέντα ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἦν δὲ οὔτε οὐκ Ἀττικὸς, οὐδὲ Δωριεὺς, οὐκ ἐκ τῆς Σόλωνος παιδείας, οὐδ' ἐκ τῆς Λυκούργου παιδαγωγίας (οὐ γὰρ ἀρετονοῦσι τὰς ἀρετὰς οἱ τόποι οὐδὲ οἱ νόμοι), ἀλλὰ ὁ μὲν Σινωπεὺς ἐκ τοῦ Πόντου· συμβουλευσάμενος καὶ τῷ Ἀπόλλωνι τὰς περιστάσεις πάσας ἀπεδύσατο, καὶ τῶν δεσμῶν ἐξέλυσεν αὐτὸν, καὶ περιῄει τὴν γῆν ἄφετος, ὄρνιθος δίκην νοῦν ἔχοντος, οὐ τύραννον δεδιὼς, οὐχ ὑπὸ νόμου κατηναγκασμένος, οὐχ ὑπὸ πολιτείας ἐνχολούμενος, οὐχ ὑπὸ παιδοτροφίας ἀγχόμενος, οὐχ ὑπὸ γάμου καθειργμένος, οὐχ ὑπὸ γεωργίας κατεχόμενος, οὐχ ὑπὸ στρατείας ἐνοχλούμενος, οὐχ ὑπὸ ἐμπορίας περιφερόμενος· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κατεγέλα, ὥσπερ ἡμεῖς τῶν μειρακίων παίδων, ἐπειδὰν ὁρῶμεν αὐτοὺς περὶ ἀστραγάλους σπουδάζοντας, τύπτοντας καὶ τυπτομένους, φαιροῦντας καὶ ἀφαιρουμένους· αὐτὸς δὲ βασιλέως φόβου καὶ ἐλευθέρου δίαιταν διαιτώμενος, οὐκ ἐπιβάλων ἐν χειμῶνι Βαβυλωνίους, οὐδὲ Μήδοις ἐνοχλῶν ἐν θέρει, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν, καὶ πάλιν τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν αὖθις ὁμοῦ ταῖς ὥραις ἀνανιστάμενος. Βασίλεια δ' ἦν αὐτῷ τά τε ἱερὰ καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ ἄλση· πλοῦτος δὲ ἀφθονώτατος καὶ ἀσφαλέστατος καὶ ἀνεπιβούλευτος, γῆ τε πᾶσα, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ καρποὶ, καὶ κρῆναι γῆς ἔγγονοι, παντὸς Λεσβίου καὶ Χίου πώματος δαψιλέστεραι· καὶ φίλος ἦν καὶ συνήθης τῷ ἀέρι, ὥσπερ οἱ λέοντες, καὶ οὐκ ἀπεδίδασκε τὰς ὥρας τοῦ Διὸς, οὐδὲ ἀντεμηχανᾶτο αὐτῷ, ἵνα μὲν χειμῶνος τεχνιτεύων θάλπος, τοῦ δὲ θέρους καταψύχεσθαι ποθῶν· ἀλλ' οὕτως ἄρα ἐθὰς ἦν τῇ τοῦ παντὸς φύσει, ὥστε ἐκ τοιαύτης διαίτης ὑγιεινός τε ἦν καὶ ἰσχυρὸς, καὶ κατεγήρα εἰς τὸ ἀκρότατον, μηδὲν φαρμάκων δεηθεὶς, μὴ σιδήρου, μὴ πυρὸς, μὴ Χείρωνος, μὴ Ἀσκληπιοῦ, μὴ Ἀσκληπιαδῶν, μὴ μάντεων ἐντευομένων, μὴ ἱερέων καθαιρόντων, μὴ γοήτων ἐπῳδόντων. Πολεμουμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πάντων πᾶσιν ἐπιτιθεμένων,

Οἱ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι φέρον πολύδακρυν Ἄρηα,

μονοχειρίαν ἦγε μόνος, ἐν ὡπλισμένοις ἄοπλος, ἐν μαχομένοις ἔνσπονδος πᾶσιν· ἀπείχοντο δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ βιοτοι, καὶ οἱ τύραννοι, καὶ οἱ συκοφάνται. Ἤλεγχε γὰρ τοὺς πονηροὺς, ἀλλ' οὐ λόγων σοφίσμασιν, ὥσπερ ἐλέγχων ἀνιαρότατος· ἀλλὰ ἔργα ἔργοις παρατιθεὶς ἑκάστοτε, ὅσπερ ἐλέγχων ἀνυσιμώτατος καὶ εἰρηκώτατος· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε Μέλητός τις ἐπὶ Διογένην ἀνέστη, οὔτε Ἀριστοφάνης, οὐκ Ἄνυτος, οὐ Λύκων.

6. Πῶς οὖν οὐ προηγούμενος τῷ Διογένει ὁ βίος οὗτος, ὃν ἑκὼν εἵλετο, ὃν Ἀπόλλων ἔδωκεν, ὃν ὁ Ζεὺς ἐπῄνεσεν, ὃν οἱ νοῦν ἔχοντες θαυμάζουσιν; ἢ ἄλλο τι ἡγού-

5. Quin potius similitudines has cum fabulis relinque, rectaque virum adi, qui non Saturni regis tempore, sed in medio hoc sæculo ferreo vixit, quem dii duo, Juppiter et Apollo, liberali causa asseruerunt manu. Erat hic nec Atticus, nec Doricus, neque Solonis alumnus, neque ex Lycurgi disciplina (non enim virtutem suffragio suo aut locus ullus creat, aut lex), sed erat Sinopensis Ponticus: qui adhibito in consilium Apolline, omnibus se vitæ exuit necessitatibus, omnibus se expedivit vinculis, totamque terram liber et suus, non secus quam avis ratione prædita, circumiit; ita ut nec tyrannum ullum metueret, nec ab ulla cogeretur lege, neque ulli reipublicæ otium transcriberet suum, non liberorum educatione oppressus, non nuptialibus astrictus vinculis, non agriculturæ intentus, non militaribus turbatus curis, nec rei augendæ studio discurrens; sed hos omnes cum curis suis non aliter ridebat, quam nos solemus puerulos, quos talis suis serio intentos ferire ac feriri, spoliare et spoliari ab aliis videmus: ipse vero regis securi liberique vitam agebat, non ut hieme Babylonios premeret, æstatis tempore Medos fatigaret; sed ex Attica Isthmum, rursus, relicto Isthmo, Atticam una cum anni tempestate petebat. Regiæ illius templa erant, gymnasia, et luci sacri; divitiæ maximæ certissimæque, neque ullis obnoxiæ insidiis, universa cum fructibus suis terra, tum fontes terræ filii, omni Lesbio Chioque largiores nectare: amicus præterea et familiaris erat aeri, sicut leonum corpora, neque Jovis se subducere tempestatibus volebat, nec cum eo luctabatur, ut calorem hieme moliretur, frigus æstate desideraret: sed ita naturæ universi assueverat, ut hoc vivendi genere et sanitatem sibi pararet et robur, vitamque quam longissime extenderet, neque interim aut medicorum egeret remediis, aut ferro, aut igne, aut Chirone, aut Æsculapio, aut Asclepiadis haberet opus, non oraculis vatum, non lustratione sacerdotum, non præstigiatorum incantamentis. Jam quum gravissimo bello arderet Græcia, sibique omnes insultarent mutuo,

Consueti inter se miserando cernere Marte,

solus inducias agebat, inter armatos inermis, inter bellantes fœderatus omnium: manum ab eo abstinebant improbi omnes, et tyranni, et sycophantæ. Arguebat enim scelestos, non tamen verborum captiunculis, quod reprehendendi genus esse solet molestissimum; sed ut plurimum re ipsa ipsaque vita vitam eorum arguebat, quod reprehendendi genus est efficacissimum minimeque asperum: propterea nec Melitus ullus, nec ullus Aristophanes, aut Anytus, nullus Diogenem invasit Lyco.

6. Quid ergo obstaret quominus reliquis omnibus præferenda hæc vita esset Diogeni, quam sponte sua elegerat, quam Apollo dederat, commendarat Juppiter, quam omnes

μαθα εἶναι τὴν περίστασιν, ἢ χρῆσιν πράξεως οὐκ αὐθαίρετον τῷ ἔχοντι; Ἔρου δὴ τὸν γεγαμηκότα, τίνος εἵνεκα γαμεῖ· παίδων φησί· τὸν παιδοτροφοῦντα, τίνος εἵνεκα ἐτεκνώσατο· διαδοχῆς ἐρᾷ· τὸν στρατευόμενον, πλεονεξίας ἐρᾷ· τὸν γεωργοῦντα, καρπῶν ἐρᾷ· τὸν χρηματιζόμενον, εὐπορίας ἐρᾷ· τὸν πολιτευόμενον, τιμῆς ἐρᾷ. Τῶν δὲ ἐρώντων τούτων οἱ πολλοὶ ἀμβλισκάνουσι, καὶ εἰς τοὐναντίον περίστανται, καὶ εὐχῆς ἔργον ἡ ἐπιτυχία, οὐ γνώμης οὐδὲ τέχνης. Ἕκαστος δὴ τῶν ταῦτα αἱρουμένων περίστασίν τινα διαπεραίνεται τοῦ βίου, καὶ ταλαιπωρίας ἀνέχεται οὐκ ἀκουσίου, οὐδὲ δι' ἄγνοιαν τῶν αὐθαιρέτων ἀγαθῶν. Τίνα γὰρ ἄν τις καὶ φαίη τούτων ἐλεύθερον; τὸν δημαγωγόν; δοῦλον λέγεις πολλῶν δεσποτῶν· τὸν ῥήτορα; δοῦλον λέγεις πικρῶν δικαστῶν· τὸν τύραννον; δοῦλον λέγεις ἀκολάστων ἡδονῶν· τὸν στρατηγόν; δοῦλον λέγεις ἀδήλου τύχης· τὸν πλέοντα; δοῦλον ἀσταθμήτου τέχνης· τὸν φιλόσοφον; ποῖον λέγεις; ἐπαινῶ μὲν γὰρ καὶ Σωκράτην, ἀλλ' ἀκούω λέγοντος· Πείθομαι τῷ νόμῳ, καὶ ἑκὼν ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ἄπειμι, καὶ λαμβάνω τὸ φάρμακον ἑκών. Ὦ Σώκρατες, ὁρᾷς τί φῆς; ἑκὼν, ἢ πρὸς ἀκουσίους τύχας εὐπρεπῶς ἵστασαι; Πειθόμενος νόμῳ. Τίνι; εἰ μὲν γὰρ τῷ τοῦ Διὸς, ἐπαινῶ τὸν νομοθέτην· εἰ δὲ τῷ Σόλωνος, τί βελτίων ἦν Σόλων Σωκράτους; Ἀποκρινάσθω μοι καὶ Πλάτων ὑπὲρ φιλοσοφίας, εἰ μηδεὶς αὐτὸν ἐπετάραξε, μὴ Δίων φεύγων, μὴ Διονύσιος ἀπειλῶν, μὴ τὰ Σικελικὰ καὶ τὰ Ἰώνια πελάγη, ἄνω καὶ κάτω πρὸς ἀνάγκην διαπλεόμενα. Κἂν ἐπὶ Ξενοφῶντα ἔλθω, βίον καὶ τοῦτον ὁρῶ μεστὸν πλάνης, καὶ τύχης ἀμφιβόλου, καὶ στρατείας κατηναγκασμένης, καὶ στρατηγίας ἀκουσίου, καὶ φυγῆς εὐπρεποῦς. Ταύτας τοίνυν φημὶ τὰς περιστάσεις διαφεύγειν ἐκεῖνον τὸν βίον, δι' ὃν καὶ Διογένης ὑψηλότερος ἦν καὶ Λυκούργου καὶ Σόλωνος καὶ Ἀρταξέρξου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐλευθερώτερος αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους, οὐ δικαστηρίῳ ὑπαχθεὶς, οὐδὲ ἐν δεσμωτηρίῳ κείμενος, οὐδὲ ἐκ τῶν συμφορῶν ἐπαινούμενος.

sapientes admirantur? an aliud esse putamus fo commodum, præter usum actionis eventumque e auctoris non pendentem? Quære ex eo qui uxore cur id fecerit; respondebit', Liberorum causa : ex beros educat, cur eos genuerit; successioni studet : militat; ampliori fortunæ studet : ex rustico; fruc det : ex negotiatore; facultatibus augendis studet; rempublicam tractat; studet honori. Omnes hi fin scunt utplurimum, et in contrarium abeunt; neq aut sapientiæ, sed voti est felicitas. Quare sim hæc proponunt sibi, difficultatem quandam exp vitæ, miseriamque sustinent non involuntariam, ignoratione eorum quæ per se petenda sunt Quem enim ex hoc numero dixerit aliquis esse præfectumne reipublicæ? servum dicis non unius patronumne? servum dicis asperorum judicum; tyra servum dicis effrenissimarum voluptatum; imperat servum dicis incertæ fortunæ; nautamne? servu nitæ artis; philosophumne? qualem dicis? Socrate laudo, sed dicentem audio : Legi morem gero, vo cerem peto, volens cicutam bibo. Videsne quid noster Socrates? volensne, an vero invitus occu næ fortiter? Legi pareo. At cui legi? si Jovis, leg laudo; sin Solonis, qua in re Socrati præferendus lon? Respondeat mihi pro philosophia etiam Plat mo eum turbaverit, non exilium Dionis, non min sii, nec Sicula aut Ionica maria, quæ toties coactu que deorsumque cursitans transmisit. Quodsi phontem abeo, hanc quoque vitam erroris plen ambiguæ fortunæ, expeditionis coactæ, imperii ha te suscepti, et exilii speciosi video. Horum ergo omnium immunem istam dico esse vitam : ob supra Lycurgum, et Solonem, et Artaxerxen, et drum constitutus fuit Diogenes; libertate vero etia tem antecessit, non delatus in judicio, nec in carce tus, neque laudem consecutus ex miseria.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ'.

Εἰ συμβάλλεται πρὸς ἀρετὴν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα.

1. Σωκράτης ἐν Πειραιεῖ διαλεγόμενος πολιτικοῖς ἀνδράσιν ἀναπλάττει τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐν δράματι, πολεώς τε καὶ πολιτείας ἀγαθῆς εἰκόνα, καὶ τίθεται νόμους, καὶ παῖδας τρέφει καὶ φρουροὺς τῇ πόλει **, μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παραδοὺς τὰ τῶν πολιτῶν σώματα καὶ τὰς ψυχάς· παραστήσας ἀμφοῖν τοῖν μαθημάτοιν διδασκάλους ἀγαθοὺς, ἐκκρίτους, ὥσπερ ἀγέλης ἡγεμόνας, φύλακας ὀνομάζων τοὺς ἡγεμόνας· ὄναρ, οὐχ ὕπαρ, ὡς δόξαι ἄν τινι τῶν ἀγροικοτέρων, ξυνιστὰς πόλεις. Ἀλλὰ γὰρ τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας ὁ τρόπος οὗτος ἦν, ἐοικὼς τοῖς χρησμοῖς. Εἰ δὲ βούλει, τὸν μὲν Σωκράτην ἐῶ· τὸν δὲ Ἀθηναῖον παρακαλῶμεν ξένον ἀποκρίνεσθαι ἡμῖν· καὶ γὰρ αὖ καὶ τούτου ἀκούω ἐν

DISSERTATIO XXXVII.

An ad virtutem aliquid artes liberales conf

1. Socrates in disputatione illa, quam in Piræeo vilibus viris habuit, optimæ reipublicæ imaginem, cus quam in dramate aliquo, oratione effingit; nam condit, et liberos educat, et custodes civitati ponit gymnasticaque arte corpora simul animosque civit mans : quod ut melius fiat, magistros utriusque di præstantissimos, egregios, tanquam totius gregis præficit, quos custodes nominat : eum autem ve aliquis paullo agrestior magis in somniis, quam constituere urbes dicat. Verum non alia fuit philosophiæ ratio, quæ non multum differebat ab Sed si placet, relinquam Socratem, ac potius ab a Atheniensi cive petamus, ut nobis respondeat; n

Κρήτῃ διαλεγομένου, ἐν Διὸς τοῦ Δικταίου τῷ ἄντρῳ, Μεγίλλῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ, καὶ Κλεινίᾳ τῷ Κνωσίῳ, πόλει Δωρικῇ οἰκιζομένῃ τιθέντος νόμους, ἵνα πείθωνται τὸ Κρητῶν γένος μουσικὴν εἰς τὰ τῆς ἀνδρείας ἐπιτηδεύματα εἰσοικίσαι, καὶ ἡμερῶσαι τὸν θυμὸν τῷ μέλει· ἵνα μὴ κολοβὸς αὐτοῖς ἡ ἀρετὴ μηδὲ ἀτελὴς γίγνηται, πρὸς τὸν μὲν ἔξω πόλεμον παρασκευάζουσα καρτερεῖν καλῶς καὶ ἀνέχεσθαι πονουμένους, καὶ ἀποθνήσκειν μένοντας, πρὸς δὲ τὸν ἐν τῇ ψυχῇ τὸν στασιωτικὸν μηδεμίαν παρασκευὴν πορισαμένη τοῖς αὐτῆς θρέμμασιν·

2. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ ξένε Ἀττικέ; οὕτω τὸ ἀγαθὸν ἡμῖν στενὸν καὶ γλίσχρον καὶ δύσληπτον, καὶ ἄδηλον καὶ πραγματείας πολλῆς ἐμπεπλησμένον, ὥστε οἷα ἂν αὐτοῦ τύχοιμεν, ὅτι μὴ τερετίζοντες καὶ ψάλλοντες, καὶ τὰς ἐν γεωμετρίᾳ γραμμὰς ἄνω καὶ κάτω καταγράφοντες, καὶ τριβόμενοι ἐν τούτοις, ὥσπερ ἄλλο τι ἐθέλοντες, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωποι ἀγαθοὶ εἶναι; πρᾶγμα κατὰ μὲν τὴν χρείαν ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ ἐγγύς που τινὸς θείας ἀρετῆς, κατὰ δὲ τὴν κτῆσιν οὐ χαλεπὸν τῷ ἅπαξ ἐθελήσαντι εἶξαι τῷ καλῷ, καὶ πρὸς τὰ αἰσχρὰ ἀντιβλέψαι. Ἀποκρίνεται ὁ Ἀθηναῖος ξένος, ὅτι καὶ πόλεως τὸ καλούμενον δὴ τοῦτο νόμος ἄνευ πειθοῦς τῶν χρωμένων σύγγραμμά ἐστιν ἄλλως κενόν· δεῖ δὴ αὐτῷ τοῦ δήμου πειθομένου ἑκόντος· ὁ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ δῆμος πολὺς καὶ ἔμπληκτος· ἀλλ' ἐπειδὰν ἅπαξ εἴξας ὁμολογήσῃ τῷ νόμῳ, καὶ ἕπηται ᾗ αὐτὸς ἐπικελεύῃ, τοῦτο ἂν εἴη τὸ χρῆμα πολιτεία ψυχῆς ἡ ἀρίστη, ἣν καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι φιλοσοφίαν.

3. Φέρε δὴ, νομοθέτου δίκην παρίτω φιλοσοφία, ψυχὴν ἄτακτον καὶ πλανωμένην κοσμήσουσα, καθάπερ δῆμον· παρακαλείτω δὲ ξυλλήπτορας ἑσομένας αὐτῇ καὶ ἄλλας τέχνας, οὐ βαναύσους, μὰ Δία, οὐδὲ χειρουργικὰς, οὐδὲ οἷας συντελεῖν τὰ φαῦλα ἡμῖν· ἀλλὰ τὴν μὲν τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ παρασκευάζουσαν ὄχημα εὐπειθὲς καὶ ἐρρωμένον τοῖς προστάγμασιν ὑπηρετεῖν, γυμναστικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ ἄγγελον τῶν τῆς ψυχῆς διανοημάτων, ῥητορικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ,

ἀγαθὴν τιθήνην καὶ τροφὸν γνώμης νέας,

ποιητικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ ἡγεμόνα τῆς ἀριθμῶν φύσεως, ἀριθμητικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· τὴν δὲ καὶ λογισμῶν διδάσκαλον, λογιστικὴν ταύτην ὀνομάζουσα· γεωμετρίαν δὲ καὶ μουσικὴν, ξυνερίθω τε καὶ ξυνίστορε φιλοσοφίας, τῶν αὐτῆς νείμασα ἑκάστῃ μέρος τοῦ πόνου.

4. Καὶ περὶ μὲν τῶν πόνων τάχα δὴ ἑξῆς διέξειμι· νῦν δὲ δὴ μουσικῆς πέρι, τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἐν ψυχῇ ἐπιτηδευμάτων, προχειρισάμενοι λέγωμεν τὰ εἰκότα· ὃς ἔστι καλὸν μὲν καὶ ἀνδρὶ ἑνὶ μουσικὴ, καλὸν δὲ αὖ καὶ πόλει καὶ γένει ξύμπαντι, ᾧ τῶν θεῶν μοῖρα μουσικὴν συνέβη ἐπιτηδευθῆναι. Οὔ τι τοι λέγω τὴν δι' αὐλῶν καὶ ᾠδῆς καὶ χορῶν καὶ ψαλμάτων, ἄνευ λόγου

quoque in Creta, in Dictæo Jovis antro, cum Lacedæmonio Megillo et Cnossio illo Clinia disserentem audio, quum Doricæ civitati, de cujus tum fundatione agebatur, leges condit, suadetque Cretensibus, ut inter reliqua, quibus ad virtutem excitantur cives, musicam quoque admittant, ejusque modulatione vehementes animi componerent motus, ne mutila eorum ulla ex parte aut imperfecta esset virtus : quod fieret si, quo modo externum quidem bellum tolerare fortiter ac sustinere possent, et morerentur in ipso pugnæ loco, doceret eos, seditioni vero internæ, qua fluctuare solet animus, nullum civibus suis præscriberet remedium :

2. Quid ais vero, hospes Attice? tamne tibi angusta, tam lubrica ac difficilis videtur ea, quæ ad bonum deducit, via, tam incerta multisque obsessa molestiis, ut nisi quis cantillet, et minuriat, totosque dies in geometrico pulvere lineas sursum deorsum deducat, in talibusque rebus se exerceat, pervenire ad bonum nequeat; quasi aliud quid nobis esset propositum, quam ut viri boni fiamus? quum profecto bonum et honestum, si usum spectes, res magna sit et sublimis et divinæ prope affinis virtuti; si, quo comparatur, modum, facillima ei, qui semel honesto locum dederit, turpi vero bellum indixerit. Respondebit Atheniensis hospes: Id quod legem vocant in republica, nisi accedat civium obsequium, frustra ferri ac rogari; oportere igitur ut sponte parere velit populus : eum vero, qui in animo nostro est, populum varium esse et insanum; qui si semel legi consenserit, locumque ei dederit, et quo jusserit cœperit sequi, tum demum præstantissimam obtinere in animo reipublicæ formam, quam philosophiam vocant homines.

3. Quare censeo ut philosophiam hanc advocemus, quæ legislatoris instar tumultum erroremque animi, tanquam populi alicujus, componat : assumito autem artium aliarum subsidium, non e numero illarum, hercule, quas sedentarias aut mechanicas dicimus, quibusque ad vilia illa quotidiana utimur; sed illam primo, quæ corpus ita præparet, ut promptum animæ vehiculum validumque ad obeunda ejus imperia esse possit, quam gymnasticam dicat; alteram rursus, quæ animi conceptiones efferat, quam rhetoricen vocet; tertiam, quæ

juveniles animos educet, nutrix bona,

quam poeticen appellet; quartam, quæ numerorum rationem præeat, quam arithmeticen nominet; quintam, quæ supputandi, quam calculatoriam nuncupet; hanc aliæ duæ, geometria ac musica, sequantur, sociæ philosophiæ atque arcanorum ejus consciæ, quarum singulis illa suorum operum partem convenientem tribuit.

4. De quibus posterius forte dicturi sumus : nunc de musica, ut instituimus, quæ omnium animi disciplinarum antiquissima est, ea quæ par videtur dicamus; eam nimirum et singulis hominibus et totis conducere urbibus et gentibus, quibus deorum munere exercitium ejus est concessum. Non de ea nunc ago, quæ tibiis, aut cantiunculis, aut pedum motibus, aut sola vocis inflexione sine verbis animum

ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἰοῦσαν, τῷ τερπνῷ τῆς ἀκοῆς τιμηθεῖσαν. Ταύτην μὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἀνθρωπίνη ἀγαπήσασα πλημμέλεια, ἑπομένη τῷ ἡδεῖ φαινομένῳ, νοθεῦσαι διὰ τοῦ ἔρωτος τούτου τὴν ἀκρίβειαν τῆν μουσικῆς. Τὸ γὰρ νῦν ἔχον ἐξίτηλος ἡμῖν γενομένη οἴχεται, ἀποδυσαμένη τὸ αὐτῆς κάλλος, τὸ ὑγιὲς ἐκεῖνο καὶ ἀρχαῖον, ἐξαπατῶσα ἡμᾶς καθάπερ ἑταίρας ἐπίχριστον, οὐκ αὐτοφυὲς ἄνθος, καὶ εἰδώλῳ τινὶ μουσικῆς ξυνόντες λανθάνομεν, αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἀληθῆ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος μοῦσαν, τὴν Ὁμήρῳ φίλην, τὴν Ἡσιόδου διδάσκαλον, τὴν Ὀρφέως μητέρα, οὔτε ἔχοντες οὔτε εἰδότες· ἡ δὲ παρανομία, κατὰ σμικρὸν συμφορηθεῖσα ἡμῖν, τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ὅλισθοντοῦ τον κατέσπασε καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· ὅτε Δωριεῖς μὲν οἱ ἐν Σικελίᾳ, τὴν ὄρειον ἐκείνην καὶ ἀφελῆ μουσικὴν οἶκοι καταλιπόντες, ἣν ἐπὶ ἀγέλαις καὶ ποίμναις εἶχον, Συβαριτικῶν αὐλημάτων ἐρασταὶ γενόμενοι, καὶ ὄρχησιν ἐπιτηδεύσαντες, οἷαν ὁ αὐλὸς ἠνάγκαζεν Ἰώνων, ἀφρονέστεροι μὲν τὸ εὐφημότατον, ἀκολαστότεροι δὲ τὸ ἀληθέστατον, ἐγένοντο. Ἀθηναίοις δὲ ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους ἱστάμενοι, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ἀρότου κεκονιμένοι, ᾄσματα ᾄδοντες αὐτοσχέδια· μεταπεσοῦσα δὲ ἡσυχῇ ἐπὶ τέχνην ἀκορέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν αὐτοῖς πλημμελείας ἐγένετο. Ἡ δὲ ἀληθὴς ἁρμονία, ἣν ᾄδει μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης, σώζει μὲν ψυχὴν μίαν, σώζει δὲ οἶκον, σώζει πόλιν, σώζει ναῦν, σώζει στρατόπεδον.

5. Εἰ δὲ Πυθαγόρᾳ πειθόμεθα, ὥσπερ καὶ ἄξιον, καὶ μελῳδεῖ ὁ οὐρανὸς, οὐ κρουόμενος, ὥσπερ λύρα, οὐδὲ ἐμπνεόμενος, ὥσπερ αὐλὸς, ἀλλ' ἡ περιφορὰ τῶν ἐν αὐτῷ δαιμονίων καὶ μουσικῶν σωμάτων, σύμμετρός τε οὖσα καὶ ἀντίρροπος, ἦχόν τινα ἀποτελεῖ δαιμόνιον. Τῆς ᾠδῆς ταύτης τὸ κάλλος θεοῖς μὲν γνώριμον, ἡμῖν δὲ ἀναισθὲς, δι' ὑπερβολὴν μὲν αὐτοῦ, ἔνδειαν δὲ ἡμετέραν. Τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ Ἡσίοδος αἰνίττεται, Ἑλικῶνά τινα ὀνομάζων ζάθεον καὶ χοροὺς ἠγαθέους ἐν αὐτῷ, κορυφαῖον δὲ εἴτε Ἥλιον, εἴτε Ἀπόλλωνα, εἴτε τι ἄλλο ὄνομα φανοτάτῳ καὶ μουσικῷ πυρί. Ἡ δέ γε ἀνθρωπίνη, καὶ περὶ τὴν ψυχὴν ἰοῦσα, τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ παιδαγώγημα τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων, τὸ μὲν ἐξαττον αὐτῆς καὶ φερόμενον κατεπᾴδουσα, τὸ δὲ παρειμένον καὶ ἐκλελυμένον ἐμπαλιν ἐπαίρουσα καὶ παροξύνουσα; Δεινὴ μὲν γὰρ ἐπελαφρῦναι οἶκτον, δεινὴ δὲ ἀμβλῦναι ὀργὴν, δεινὴ δὲ ἐπισχεῖν θυμὸν, ἀγαθὴ ἐπιθυμίαν σωφρονίσαι, καὶ λύπην ἰάσασθαι, καὶ ἔρωτα παραμυθήσασθαι, καὶ συμφορὰν κουφίσαι· ἀγαθὴ καὶ ἐν θυσίαις παραστάτις, καὶ ἐν δαιτὶ σύσσιτος, καὶ ἐν πολέμῳ συστράτηγος· δεινὴ δὲ καὶ ἐν ἑορταῖς εὐφρᾶναι, καὶ ἐν Διονυσίοις κωμάσαι, καὶ ἐν τελεταῖς ἐπιθειάσαι· δεινὴ καὶ πολιτείας ἦθος κεράσαι τῷ μέτρῳ. Οὕτω Βοιωτοὺς τοὺς ἀγροίκους αὐλὸς ἐπιτηδευόμενος ἡμέρωσε, καὶ ποιητὴς Πίνδαρος συνῳδὸς τῷ αὐλῷ· καὶ Σπαρτιάτας ἤγειρε τὰ Τυρταίου ἔπη, καὶ Ἀργείους τὰ Τελε-

penetrat, nec aliud quam aurium voluptatem hal lebretur. Hanc enim amplexa esse videtur ani corruptio, dum jucunditatis sequitur speciem, et ficetur huic libidini, veram illam in spuriam illegi mutasse musicen. Hodie certe ex nostris sublata positaque antiqua illa sinceraque sua pulchritudi nit nobis, sicut fucatus, haud verus, meretricis ni mus enim nos spectrum quoddam retinere music autem illam Heliconiam Musam, quæ amica Ho gistra Hesiodi, Orphei mater fuit, nos neque hab novisse : verum illegitima usurpatio, paullatim s ans, nostrum quum publice, tum privatim in erro pertraxit animum : ex quo Dores qui Siciliam simplicem illam agrestemque musicen, qua inter g pecudesque utebantur, domi reliquerunt, ac pr Sybariticas amare, ad Ionicas saltare cœperunt mentiores, ut lenissime dicam, sed ut vere, in tiores facti sunt. Antiqua Atheniensium musa quam chori puerorum virorumque erant, agricol los divisi, qui adhuc a semente sua et messe obs incomposita quædam et extemporanea canebant ab his quum paullatim ad artem, quæ volupta prorsus insatiabilem, scenicam et theatralem c hoc corrumpendæ fuit reipublicæ principium. harmonia, quam musarum canit chorus, dux earu Apollo, singulorum animos conservat, totas d servat, conservat urbem, conservat navem, cons citum.

5. Quodsi Pythagoræ, ut par est, credimus, c que modulationem edit; non quod ut lyra pulsel flatur ut tibia, sed quod circuitu suo divina illa r quæ in eo sunt, corpora congruo aptoque co les dam excitent harmoniam : cujus quidem cantus dinem noverunt dii, nos non sentimus, tam quod est excellentia, quam quod tanta est nostra in Neque aliud mea sententia occulte innuere Hesio quum Heliconem quendam (ab ἑλιγμῷ i. e. dictum) statuit divinum, divinosque in ipso chor præsidem sive Solem facit, sive Apollinem, sive nomine clarissimum illum ignem, qui in hac har principem, appellare libuerit. At vero humana i quæ circa animum versatur, quid aliud est quam et magistra; quæ affectibus præest illius, ut si q se efferant et exsultent, eos demulceat; si qui mium et dissoluti sint, eos exacuat denuo excite est quæ facillime luctum levat, facillime iram col me cupiditates temperat, dolores mitigat, amor adversam sublevat fortunam; optima hæc in sacrifi in epulis convictrix, imperatrix in bello; hæc est me in festis reficit, in Bacchanalibus saltat, in afflat homines: hujus præcipuum quoque opus latione sua apte rempublicam temperare. It Bœotorum mores tibiæ studium et tibiæ aptatu carmen mitigavit; sic Tyrtæi numeri Spartanos

ωλλης μέλη, καὶ Λεσβίους ἡ Ἀλκαίου ᾠδὴ· οὕτω καὶ Ἀνακρέων Σαμίοις Πολυκράτην ἡμέρωσε, κεράσας τῇ τυραννίδι ἔρωτα, Σμερδίου καὶ Κλεοβούλου κόμην, καὶ αὐλοὺς Βαθύλλου, καὶ ᾠδὴν Ἰωνικήν.

6. Τὰ δὲ τούτων ἀρχαιότερα εἰς τί χρὴ λέγειν; Ὀρφεὺς ἐκεῖνος ἦν μὲν Οἰάγρου παῖς καὶ Καλλιόπης αὐτῆς, ἐτέκετο δὲ ἐν Θρᾴκῃ ἐν τῷ Παγγαίῳ ὄρει· νέμονται δὲ τοῦτο Θρᾳκῶν οἱ Ὀδρύσαι, ὄρειον γένος, λῃσταὶ καὶ ξένοι· ἀλλ' εἵποντό γε Ὀδρύσαι ἑκόντες ἡγεμόνι Ὀρφεῖ, καλῇ κηλούμενοι τῇ ᾠδῇ. Τοῦτο ἄρα δρῦς καὶ μελίας ἐγένετο ἄγειν, εἰκαζόντων τὸ ἀγεννὲς τοῦ τῶν κηλουμένων τρόπου ἀψύχοις σώμασιν. Ἄλλος ἦν περὶ Βοιωτίαν κιθαριστὴς γενναῖος, οὐ λίθους, οὐδὲ οἷον ὁ μῦθός φησι, προσαγόμενος τῇ τέχνῃ (πῶς γὰρ ἂν γένοιτο ἐξ ᾠδῆς τεῖχος;) ἀλλ' ὑπὸ μέλει ἐμβατηρίῳ καὶ τακτικῷ συναγαγὼν εἰς φάλαγγα τοὺς Βοιωτῶν νέους τεῖχος ἄμαχον ταῖς Θήβαις περιέβαλεν· οἷον τεῖχος καὶ Σπαρτιάταις ἐμηχανήσατο Λυκοῦργος, ἐπιτάξας τοῖς νέοις αὐλὸν ἡγεμόνα ἐν ταῖς μάχαις· οἱ δὲ ἐπείθοντο, καὶ ἐπολέμουν ἐν χοροῦ νόμῳ. Τοῦτον ἔχων καὶ Θεμιστοκλῆς τὸν αὐλὸν εἰς τὰς ναῦς ἐνεβίβασε τὰς Ἀθήνας, οἱ δὲ ὑπ' αὐλῷ οἱ μὲν ἤρεσσον, οἱ δὲ ἐμάχοντο, ἐνίκων δὲ ἄμφω, ξυνεπήχουν δὲ καὶ αἱ θεαὶ τῷ χορῷ Ἐλευσινόθεν. Ἐκεῖθεν ἐπινίκια ἕστηκεν, ἐκεῖθεν τρόπαια Λακωνικὰ καὶ Ἀττικά, θαλάττια καὶ ἠπειρωτικά, μετ' ἐπιγραμμάτων καλῶν· τοῦτον τὸν χορὸν ἐνίκων μὲν Λακεδαιμόνιοι, ἐδίδασκε δὲ Λεωνίδης.

7. Καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν, ἢ μουσικῆς πέρι ἀπομνημονεύειν; ἀγαθὴ μὲν γὰρ εἰρήνης ξυνεργός, ἀγαθὴ δὲ ἐν πολέμῳ παραστάτις, ἀγαθὴ δὲ ἐν πολιτείᾳ ξύνοικος, ἀγαθὴ δὲ καὶ παίδων τροφός. Ταχεῖα γὰρ τῶν αἰσθήσεων ἡ ἀκοή, καὶ ὀξέως ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὰ γνωσθέντα ἀνακέμπουσα, καὶ προσαναγκάζουσα συμφθέγγεσθαι καὶ συνορμᾶν τοῖς αὐτῆς πάθεσιν. Ὅθεν ἄμουσοι ψυχαὶ καὶ ἀμελεῖς, παντὶ τῷ ἡδεῖ φαινομένῳ ἐνδιδοῦσαι, οὐδαμῶς ἄν ποτε γένοιντο μέτοχοι ὀρθοῦ νόμου, μουσικὴν δὲ ὀνομάζουσι τὴν αὐτῶν ἡδονὴν δι' ὁμοιότητα οὐ τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῆς περὶ τὰ μέλη πραγματείας· οἷον εἴ τις καὶ ἰατρικὴν καλοῖ τέχνην, ἀπεληλαμένην μὲν τοῦ ὑγιεινοῦ, περὶ δὲ τὰ αὐτὰ φάρμακα ἐξεταζομένην. Οὕτως ἀμέλει καὶ γεωμετρίαν, τὸ γενναιότατον φιλοσοφίας μέρος, οἱ μὲν πολλοὶ τὸ φαῦλον, καὶ ἐπὶ τῷ φαύλῳ τέλει, μέχρι τοῦ περὶ τὴν χρείαν ἀναγκαίου δοκοῦντος προσίενται, διαμετρῆσαι γῆν, καὶ ἀναστῆσαι τεῖχον, καὶ πᾶν ὅσον εἰς χειρουργίαν αὐτῇ συντελεῖ, δοκιμάζοντες, πρόσω δὲ οὐχ ὁρῶντες· ἡ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· οὐ γὰρ ἂν ᾠκεῖτο χεῖρον ἡ γῆ, μὴ διαμετρουμένων αὐτὴν ἀκριβῶς πενήτων γεωργῶν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἴη ἄν τι τῶν ἐν γεωμετρίᾳ τὸ φαυλότατον· τὸ δ' ἔργον αὐτό, ὥσπερ τι ὀξυωπὲς τῆς διανοίας φάρμακον, ῥώμην αὐτῇ οὐκ ἀγεννῆ παρασκευάζει πρὸς τὴν θέαν τῶν ὅλων· ἀθέατοι δὲ οἱ πολλοὶ τῆς χρείας ταύτης, καθάπερ εἴ τις ἠπειρώτης ἀνὴρ ναῦν ἰδὼν ἐν λιμένι, ἀγασθεὶς τοῦ σχήματος ἔνδον τῇ νηῒ

Telesillæ modi, Lesbios Alcæi cantus excitarunt; sic et Polycratem Samiis mitiorem reddidit Anacreon, ejus tyrannidi amorem, Smerdiæ et Cleobuli comam, tibias Bathylli, et Ionicos immiscens cantus.

6. Jam antiquiora his quid attinet dicere? Celeberrimus ille Orpheus Œagri et Calliopes ipsius erat filius, natus in Thraciæ monte Pangæo : hunc Thracum populi incolunt, quos Odrysas dicunt, homines agrestes, latrociniis addicti, inhospitales : tamen cantus voluptate deliniti Orpheum, tanquam ducem, lubenter secuti sunt Odrysæ. Hoc erat videlicet quercus et fraxinos ducere; feritatem enim ignobilem eorum, quos hac capi voluptate videbant, inanimi contulerunt corpori poetæ. Alius in Bœotia citharœdus erat præstantissimus, non saxa, neque illa quæ fabula vult, arte ad se adducens (quomodo enim cantu strui posset murus?) sed bellica militarique modulatione in acie Bœoticam juventutem ordinabat, atque ita inexpugnabili muro Thebas cingebat : qualem apud Spartiatas quoque suos excogitavit Lycurgus, qui tibiam pro duce militari juventuti in prœliis præire voluit; cui illi obsequebantur et in chori modum saltantes pugnabant. Talis fuit et Themistoclis tibia, qua ipsas Athenas in naves deduxit; Athenienses autem ad tibiæ modos remigabant alii, alii pugnabant. Utrique igitur populi vincebant; et huic choro ex Eleusine applaudebant deæ. Hinc tot illa victoriarum monumenta; hinc Laconica Atticaque tropæa, mari terraque parta, cum inscriptionibus pulcherrimis erecta fuerunt : in hoc choro Lacedæmonii vincebant, hunc Leonides docebat.

7. Quid autem pluribus opus est dictis, aut de musica ulterius agendum? quum sit optima pacis administra, optima belli comes, optima reipublicæ socia, optima puerorum nutrix. Velocissimus namque inter sensus auditus est, et celerrime, quæ percepit, cum anima communicat, suisque eam convenire ac consentire cogit affectionibus. Quo fit ut animi a vera musica alieni, quique quamvis voluptatis pro ea amplectuntur speciem, nunquam rectæ legis fiant participes; et tamen musicam dicunt voluptatem suam, non finis respectu, sed quod circa modulorum rationem utraque similiter versetur : non aliter ac si quis medicinam, quæ minime curet sanitatem, sed in iisdem remediis quibus vera occupetur, artem vocare velit. Sic et geometriam, nobilissimam tamen philosophiæ partem, plerique hominum non nisi ex vilissima ejus parte vilissimoque fine, quatenus necessarius ejus usus videtur, admittunt, eatenus probantes, ut terram metiatur, murum attollat, in eo denique quicquid mechanicis artibus confert, ceterorum ratione habita nulla : quum tamen non iste ejus sit usus : absit vero; nec enim minus terra habitabitur, nisi eam accurate pauperes aliquot distinguant agricolæ; sed hæc vilissima tantum ejus pars est. At vero, sicut remedia quædam visum oculorum acuunt, ita proprium illius opus est vim quandam eximiam ad totius Universi contemplationem intellectui nostro suppeditare : quem quidem usum ejus pauci oppido viderunt unquam; non aliter ac si mediterraneus homo, nave forte aliqua in porta conspecta, miratus hæc inventum, ibi

χρῶτο, πάνταχινῶν τὰ ὄργανα, τοῦτο οἰόμενος εἶναι τέλος τῆς νεώς.

8. Φαίη δ' ἂν, οἶμαι, πρὸς αὐτὸν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ εὑρέτις τοῦ ἔργου τούτου· Ὁρᾷς πέλαγος πλατὺ καὶ ἄπειρον, κεχυμένον ὑπὲρ τῆς γῆς, συνάπτον αὐτῆς τὰ τέρματα, ὧν πρόσθεν οὐδὲ ἀκοὴν εἶχές τε οὐδὲ ἐλπίδα τῆς θέας; ἑκάστῳ δὲ εἷς ἦν τόπος γνώριμος, ὥσπερ οἱ φωλεοὶ τοῖς ἑρπετοῖς· φιλία δὲ, καὶ ἐπιμιξία, καὶ κοινωνία, καὶ ἀμοιβὴ τῆς παρ' ἑκάστοις εὐπορίας, ἐκποδὼν ἦν, ἕως ὑμῖν τὸ σόφισμα τοῦτο ἐμηχανησάμην τὴν ναῦν. Τοῦτό σε τὸ ὄχημα ἀράμενον, ὄρνιθος δίκην, διαπτήσεται πανταχοῦ· εἰ δὲ ἀπιστεῖς, πείρᾳ μάθε τοῦτο. Καὶ περὶ γεωμετρίας λέγει τις θεῶν, ἢ ἐκείνη ἡ θεὸς ἡ Ἀθηνᾶ λέγει· Ἐκεῖσε βλέψον· ὁρᾷς τουτὶ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς θέαμα, τὸ καλὸν, τὸ ποικίλον, ἐληλαμένον περὶ γῆν ἐν κύκλῳ, καὶ περὶ αὐτὴν ἑλιττόμενον, μεστὸν ἄστρων, ἥλιον φέρον, σελήνην ἔχον; Τοῦτο ὅ, τι μέν ἐστιν οὐκ οἶσθα, δοκεῖς δὲ ὁρᾶν καὶ εἰδέναι. Ἀλλὰ ἐγώ σε, ὦ οὗτος, ἀνάξω κεῖσε ἠπειρώτην ὄντα, ὄχημά σοι πηξαμένη κοῦφον, παραδοῦσα γεωμετρίᾳ, ἥ σε τὰ μὲν πρῶτα ἔνδον ἐν τῷ λιμένι ὀχήσει, ἐθίζουσα ἀνέχεσθαι τῆς πορείας, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν πρὸς τὸ πέλαγος, μηδὲ ἀποδειλιᾶν πρὸς τὸ πέλαγος· ἔπειτα ἀγαγοῦσα ἔξω τοῦ λιμένος, εἰς καθαρὸν καὶ εὔδρομον τὸ τῶν ὄντων πέλαγος ἀνάξει, κεῖσε

Ὅθι τ' ἠοῦς ἠριγενείης
οἰκία καὶ χοροί εἰσι, καὶ ἀντολαὶ ἠελίοιο,

καὶ σελήνης αὐγαὶ καὶ τῶν ἄλλων ἀκηράτων σωμάτων. Ἕως δὲ ἀθέατος τούτων εἶ, μένεις εὐδαιμονίας ἀμέτοχος, ἄμοιρος.

navis armamenta versare incipiat, hunc ejus usu finem arbitratus.

8. Huic, credo, homini ipsa operis inventrix responderet : Videsne mare illud latum, immensu sumque supra terram, cujus fines conjungit, de tehac ne fando quidem audisti, quos ne visurum sperabas? hactenus enim unum tantum singuli habuistis locum, sicut lustrum suum reptilia : ami commercia, rerumque, quibus singuli abundant se commutatio, nusquam erant, donec hoc inven gitavi vobis, quod vocamus navem. Hoc te suscepto, avis instar, velociter quocunque volabit tas, re ipsa experire. Eodem modo et de geome Minerva, sive alia aliqua dea, hunc in modum di dum, sursum specta : videsne illud, quod cap imminet, spectaculum; illud tam pulchrum, tam quod terram circuit, terram circumvolvitur; qu undique cinctum, quod solem et lunam gerit? I sit ignoras, etsi te videre ac scire existimas. Ego homo, quum in terra continenti vixeris hactenus, ducam : vehiculum enim tibi fabricabo levissimum geometriæ trado; quæ primum in ipso portu te het, ut paullatim vectioni assuescas, nec ad subit conspectum nausees, aut [tempestatem] metua postea, relicto portu, in purum illud perviumq universi te deductura est mare, donec perveneris

Matutæ ubi limina pulchra,
et choreæ, et domus, et surgentis lumina Phœ

et lunæ splendor reliquorumque purissimorum corporum. Quam diu vero hæc nondum vidisti, titudinis es immunis, expers.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ'.

Εἰ γένοιτό τις θείᾳ μοίρᾳ ἀγαθός.

1. Ὅμηρος μὲν πρὸς τὸν Τηλέμαχον διαλεγόμενος ἐν προσώπῳ Νέστορος, οὕτωσὶ περὶ αὐτοῦ λέγει·

Οὐ γὰρ οἴω
οὔ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε·

ὁ δὲ αὐτὸς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἅπαντας δίους καλεῖ, διότι ἦσαν, οἶμαι, οὐ κατὰ τέχνην ἀγαθοὶ, ἀλλὰ ἔργον Διός. Ὑποπτεύω δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἔπη, ἃ περὶ τοῦ Δημοδόκου λέγει, ὅτι ἦν αὐτῷ πεποιημένα μὲν εἰς τὴν αὐτοῦ τύχην, ἀνακείμενα δὲ τῷ Δημοδόκῳ. Ἔχει δὲ τὰ ἔπη ὧδέ πως·

Τὸν πέρι Μοῦσα φίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε·
ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Ἐγὼ δὲ αὐτῷ περὶ μὲν τῆς ᾠδῆς συντίθεμαι, περὶ δὲ τῆς συμφορᾶς οὐ συντίθεμαι· οὐ γὰρ μουσικὸν τὸ δῶρον. Ἀπίθανος δὲ καὶ ὁ Δημόδοκος, οὕτωσὶ περὶ αὐτοῦ λέγων·

Αὐτοδίδακτος δ' εἰμὶ, θεοὶ δέ μοι ὤπασαν ὀμφήν.

DISSERTATIO XXXVIII.

An aliquis divinitus bonus fiat.

1. Homerus sub persona Nestoris cum Telema rens hæc de eo dicit :

Non ego namque
te reor invitis natum aut adolescere divis.

Idem ille bonos viros omnes *dios* vocat; quia, bonum illud non arti debebant, sed ab Jove er cuti. Quin et suspicor, eum versus illos, quos Demodoco scripsit, de sua ipsius fortuna scripsi doco vero applicuisse tantum. Habent auter modo :

Dilexit quem Musa, deditque malumque bonu
namque dedit dulces, erepto lumine, cantus.

In his ego illi de carmine quidem concedo, de cal ter sentio : quæ indignum Musis donum est. Ne credo Demodoco, qui hæc de se dicit :

Sponte mea didici, tribuerunt numina vocem.

ὶ πῶς ἐσσὶ, ὦ βέλτιστε ἀοιδῶν, αὐτοδίδακτος, παρὰ
ὧν τὴν ὀμφὴν ἔχων, οἵπερ διδασκάλων ἀπταιστότα-
; Ἀποκρίνεται ὁ Δημόδοκος ὅπερ ἂν τῶν πλουσίων
πατρῷον λαβόντες κλῆρον πρὸς τοὺς χρηματιστὰς
οκρίναιντο· ὡς ἔστιν αὐτοῖς αὐτογενὴς ὁ πλοῦτος, οὐ
ρ' ἄλλων τέχνῃ καὶ πόνῳ συνενηνεγμένος.

2. Ἐπεὶ καὶ τὸν Ἡσίοδον τί οἰόμεθα ποιμαίνοντα
ρὶ τὸν Ἑλικῶνα ἐν Βοιωτίᾳ, ᾀδούσαις ταῖς Μούσαις
υχόντα, ὀνειδισθέντα τῆς τέχνης τῆς ποιμενικῆς, παρ'
τῶν λαβόντα δάφνης κλάδους, εὐθὺς ᾄδειν, γενόμενον
ιητὴν ἐκ ποιμένος, ὥσπερ φασὶ τοὺς κορυβαντιῶν-
ς, ἐπειδὰν ἀκούσωσιν αὐλοῦ, ἐνθουσιᾶν, τῶν προτέ-
ιν λογισμῶν ἐξισταμένους; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλὰ
ξατο, οἶμαι, ὁ Ἡσίοδος τὸ αὐτοφυὲς τῆς αὐτοῦ
χνης, ἀναθέμενος αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῷ Μουσῶν χορῷ·
περ ἂν εἰ καὶ χαλκευτικὸς γενόμενός τις τέχνης ἄνευ
ετίθετο Ἡφαίστῳ φέρων τὸ αὐτόματον τῆς δημιουρ-
ας. Τί δὲ οἱ Κρῆτες; ἢ σοι οὐ δοκοῦσιν ὑπὸ βασιλεῖ
ῷ Μίνωϊ κοσμηθέντες καλῶς, ἀγασθέντες τῆς ἀρετῆς,
ιδάσκαλον αὐτῷ ἐπιφημίσαι τὸν Δία; εἶναι μὲν αὐτόθι
ι τῇ Ἴδῃ ἄντρον Διὸς, φοιτῶντα δὲ τὸν Μίνω δι' ἐνά-
ου ἔτους, συγγιγνόμενον τῷ Διὶ, μανθάνειν παρ' αὐτοῦ
ὰ πολιτικά. Οὗτοι Κρητῶν λόγοι.

3. Ἐγένετο καὶ Ἀθήνησιν ἀνὴρ Ἐλευσίνιος, ὄνομα
Μελησαγόρας· οὗτος οὐ τέχνην μαθὼν, ἀλλ' ἐκ Νυμφῶν
ἄτοχος, θείᾳ μοίρᾳ σοφὸς ἦν καὶ μαντικὸς, ὡς ὁ Ἀθη-
αίων λόγος. Ἦλθεν Ἀθήναζε καὶ ἄλλος, Κρὴς ἀνὴρ,
νομα Ἐπιμενίδης, οὐδὲ οὗτος ἔσχεν εἰπεῖν αὐτῷ δι-
ιάσκαλον· ἀλλ' ἦν μὲν δεινὸς τὰ θεῖα, ὥστε τὴν Ἀθη-
αίων πόλιν κακουμένην λοιμῷ καὶ στάσει διεσώσατο
κθυσάμενος· δεινὸς δὲ ἦν ταῦτα, οὐ μαθὼν, ἀλλ' ὕπνον
ὐτῷ διηγεῖτο μακρὸν καὶ ὄνειρον διδάσκαλον. Ἐγέ-
ετο καὶ ἐν Προκοννήσῳ ἀνὴρ φιλόσοφος, ὄνομα Ἀρι-
τέας· ἠπιστεῖτο δὲ αὐτῷ ἡ σοφία τὰ πρῶτα, διότι μη-
ένα αὐτῆς διδάσκαλον προὔφερεν. Πρὸς οὖν δὴ τὴν
ῶν ἀνθρώπων ἀπιστίαν ἐξεῦρε λόγον· ἔφασκε τὴν ψυχὴν
ὐτῷ καταλιποῦσαν τὸ σῶμα, ἀναπτᾶσαν εὐθὺ τοῦ
ἰθέρος, περιπολῆσαι τὴν γῆν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν
άρβαρον, καὶ νήσους πάσας, καὶ ποταμοὺς, καὶ ὄρη,
ενέσθαι δὲ τῆς περιπολήσεως αὐτῇ τέρμα τὴν Ὑπερ-
ορέων γῆν· ἐποπτεῦσαι δὲ πάντα ἑξῆς νόμαια καὶ ἤθη
ολιτικὰ, καὶ φύσεις χωρίων, καὶ ἀέρων μεταβολὰς,
αὶ ἀναχύσεις θαλάττης, καὶ ποταμῶν ἐκβολὰς, γενέ-
θαι δ' αὐτῇ καὶ τὴν τοῦ οὐρανοῦ θέαν πολὺ τῆς νέρθεν
αφεστέραν. Καὶ ἦν πιθανώτερος λέγων ταῦτα ὁ Ἀρι-
τέας μᾶλλον, ἢ Ἀναξαγόρας, ἢ Ξενοφάνης ἐκεῖνος, ἤ
ις ἄλλος τῶν ἐξηγησαμένων τὰ ὄντα ὡς ἔχει· οὐ γάρ
ου σαφῶς ἠπίσταντο οἱ ἄνθρωποι τὴν ψυχῆς περιπό-
ησιν, οὐδὲ οἷστισιν ὀφθαλμοῖς ἕκαστα ὁρᾷ, ἀλλὰ ἀτε-
νῶς ἀποδημίας τινὸς ᾤοντο τῇ ψυχῇ δεῖν, εἰ μέλλοι
περ ἑκάστου φράσειν τὰ ἀληθέστατα.

4. Βούλει τοίνυν Ἀριστέαν μὲν καὶ Μελησαγόραν
αὶ Ἐπιμενίδην καὶ τὰ τῶν ποιητῶν αἰνίγματα τοῖς
ύθοις ἐῶμεν, ἐπὶ δὲ τοὺς φιλοσόφους τὴν γνώμην τρέ-

Quomodo, quæso, vates optime, sponte tua didicisti, qui ab diis hanc canendi artem accepisse te fateris; qui soli præceptores errare non possunt? Responderit hisce Demodocus, quod divites, qui ex hæreditate opes suas consecuti sunt, respondeant homini, quem rei quærendæ intentum viderent: spontaneas se opes possidere, nulla aut arte congestas aut labore.

2. Quid vero? an et Hesiodum putabimus, quum in Bœotia circa Heliconem pasceret, canentibusque occurreret Musis, quæ pastoritiam artem illi exprobrabant, accepto ab iis lauri ramo statim cecinisse, statim ex pastore poetam evasisse? sicut vulgo eos aiunt, quos corybantiare dicimus, si tibiam audiant, e priore mentis statu devolvi, divinoque subito furore corripi? Multum vero abest. Nihil aliud, ut arbitror, indicare Hesiodus voluit, quam naturæ beneficio eam se artem consecutum esse, cujus beneficii fontem originemque ad Musas referre voluit; plane ut si quis ferrariam sine præceptore consecutus, Vulcano statim ascriberet artem quam suamet opera didicisset. Quid autem Cretes? nonne videntur tibi, quum pulchris a Minoe instructi essent legibus, virtutemque admirarentur viri, præceptorem ei assignasse Jovem, fabulantes, antrum in Ida sua fuisse Jovi sacrum, quod novem annis continuis Minos accederet, ubi opera usus Jovis civilem hauserit prudentiam? Hoc aiunt Cretenses.

3. Fuit etiam Athenis vir quidam patria Eleusinius, cui Melesagoræ nomen: hic, ut Athenienses referunt, sine arte ulla, a Nymphis inspiratus, divinitus sapiens erat et vates. Alius Athenas venit, Cretensis, nomine Epimenides, qui et ipse nullum artis suæ præceptorem afferre poterat: et tamen tanta illi divinarum rerum erat scientia, ut Atheniensium civitatem a peste simul seditionibusque, quibus conflictabatur, sacrorum expiatione vindicaverit; hanc tamen scientiam tantam didicisse se negabat, neque aliunde, quam a somno somnioque longissimo, hausisse se illam dicebat. Fuit et in Proconneso philosophus quidam, cui Aristeæ nomen erat; cujus quidem sapientiæ primo omnes derogabant, quod nullum ejus præceptorem proferret. Hic incredulitati hominum tale adhibuit remedium: animam dixit suam, relicto corpore, recta cœlum petiisse, unde totam Græcorum barbarorumque terram, omnes circumiisset insulas, fluvios et montes, finem autem hujus circuitionis suæ in Hyperboreis finibus fuisse; hinc se ritus omnes, omnium rerumpublicarum observasse mores, terrarum omnium naturam, mutationes aeris, alluviones maris, fluviorum ostia, quin et cœlum ipsum multo quam inferiora evidentius spectasse. Et tamen plus fidei hoc ipso Aristeas consecutus est, quam Anaxagoras, aut Xenophanes ille, aut si quis alius res ipsas, ut habebant, proposuit; nec enim satis peregrinationem illam internam animæ aut oculos ipsi proprios, quibus lustrat omnia, intelligebant homines; sed revera peregrinandum ei existimabant, qui de singulis rebus, prout se habent, loqui vellet.

4. Vin' igitur, relicto Aristea cum Melesagora et Epimenide, relictis poetarum fabulis et ænigmatis, ad philosophos, qui a Lyceo et Academiæ amœnitate nomen habent,

ψωμεν, τουτουσὶ τοὺς ἐκ Λυκείου καὶ Ἀκαδημίας τῆς καλῆς; οὐ γὰρ μυθολόγοι, οὐδ' αἰνιγματώδεις, οὐδὲ τερατείαν ἀσπαζόμενοι, ἀλλ' ἐν δημοτικῇ λέξει τε καὶ διανοίᾳ εἰθισμένῃ ** αὐτῶν τόν γε ἡγεμόνα πρῶτον ὧδέ πως· Ὅτι μὲν ἐπιστήμην τιμᾷς παντὸς μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, ἀκούω μέν σου πολλάκις διατεινομένου, προξενοῦντος τοὺς νέους ἄλλον ἄλλῳ διδασκάλῳ· ὅς γε καὶ εἰς Ἀσπασίας τῆς Μιλησίας παρακελεύῃ Καλλίᾳ τὸν υἱὸν πέμπειν, εἰς γυναικὸς ἄνδρα· καὶ αὐτὸς τηλικοῦτος ὢν παρ' ἐκείνην φοιτᾷς, καὶ οὐδὲ αὕτη σοι ἀρκεῖ διδάσκαλος, ἀλλ' ἐρανίζῃ παρὰ μὲν Διοτίμας τὰ ἐρωτικά, παρὰ δὲ Κόννου τὰ μουσικά, παρὰ δὲ Εὐήνου τὰ ποιητικά, παρὰ δὲ Ἰσχομάχου τὰ γεωργικά, παρὰ δὲ Θεοδώρου τὰ γεωμετρικά. Καὶ ταῦτα μέν σου τὰ εἴτε οὖν εἰρωνεύματα, εἴτε καὶ ἀνδρίσματα, ἐπαινῶ, ὅπως ἄν τις αὐτῶν ἀποδέχηται. Ἀλλ' ἐπειδὰν ἀκούω σου πρὸς Φαῖδρον διαλεγομένου, ἢ Χαρμίδην, ἢ Θεαίτητον, ἢ Ἀλκιβιάδην, ὑποπτεύω σε μὴ πάντα ἐπιστήμῃ νέμειν, ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις πρεσβύτερον εἶναι διδάσκαλον τὴν φύσιν· καὶ τοῦτο εἶναι, ὅπερ οὕτωσὶ φαύλως ὑπεῖπάς που ἐν τοῖς λόγοις, θείᾳ μοίρᾳ δεδόσθαι μοι πρὸς Ἀλκιβιάδην ὁμιλίαν, καὶ πάλιν αὖ Φαῖδρον καλεῖς τὴν θείαν κεφαλήν, καὶ περὶ Ἰσοκράτους που κατεμαντεύσω ἐν τοῖς λόγοις νέου ὄντος κομιδῇ. Τί ταῦτά σοι ἐθέλει, ὦ Σώκρατες; Εἰ βούλει, σὲ μὲν ἐῶ, τὸν δὲ ποιητὴν τῶν λόγων τουτωνὶ τὸν ἐξ Ἀκαδημίας φίλον μέτειμι· ὁ δὲ ἡμῖν δεομένοις μάλα ἀποκρινέσθω, εἴ καὶ θείᾳ μοίρᾳ γένοιντ' ἂν ἀγαθοὶ ἄνδρες. Αὐτὸ τοῦτο, ἄνδρες ἀγαθοί, οὐ ποιηταί, λέγω, ἵνα μή μοι προφέρῃς τὸν Ἡσίοδον· οὐδὲ μάντεις, ἵνα μὴ τὸν Μελησαγόραν λέγῃς· οὐδὲ καθάρται, ἵνα μὴ διηγήσῃ Ἐπιμενίδην· ἀλλὰ ἀφελὼν ἑκάστου τὸ τῆς τέχνης ὄνομα, τὴν ἀρετὴν προσθεὶς, ᾗ ἄνθρωποι ἀγαθοὶ τὰ ἀνθρώπων ἔργα, οἶκόν τε οἰκονομεῖν δεξιῶς, καὶ ἐν πόλει πολιτεύεσθαι καλῶς· περὶ ταύτης φαθὶ, εἰ γένοιτ' ἄν τινι ἄνευ τέχνης θεόσδοτος. Ἦ καὶ σὲ κατὰ χώραν ἐάσω· ἀποκρινεῖται δὲ ὁ λόγος αὐτὸς αὐτῷ, ὡς ἀνὴρ ἀνδρὶ, ἀπαυθαδιζόμενος ὧδέ πως;

5. Ὦ σχέτλιε, τί ταῦτα ληρεῖς, ὃς ἡγεῖ τὸ καλλιστεῦον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν παρὰ μὲν ἀνθρώπου τέχνης τάχιστα ἥξειν, ἐκ δὲ θείας ἀρετῆς ἀπορώτατα; Καίτοι μαντικὴν, καὶ τελεστικὴν, καὶ ποιητικὴν, καὶ καθάρσεις, καὶ χρησμῳδίας, ξυλλήβδην ἅπαντα, οὐκ ἂν εἴποις ἀντάξια εἶναι τῆς ἀρετῆς· εἶτα ἐκεῖνα μὲν ἡγεῖ θείᾳ τινὶ ἐπιπνοίᾳ ψυχαῖς ἀνθρωπίναις ἀνακίρνασθαι, τὸ δὲ τούτων σπανιώτερον, τὴν ἀρετὴν, ἔργον εἶναι τέχνης θνητῆς; Ἦ πολλοῦ ἄξιον νομίζεις τὸ θεῖον, πρὸς μὲν τὰ φαῦλα καλῶς καὶ ἀφθόνως παρεσκευασμένον, πρὸς δὲ τὰ κρείττω ἄπορον. Οὔπω λέγω, ὡς εἴπερ ἐκείνῳ ἕκαστον τελεσιουργεῖται, πᾶσα ἀνάγκη καὶ τὸ κρεῖττον. Οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ χαλκευτικὸς οὐκ ἂν τέκτονα ἐκδιδάξαι, οὐδὲ ὥσπερ ὁ γεωργὸς κυβερνητικῆς ἄπειρος, καὶ ὁ κυβερνήτης ἰατρικῆς, ἄλλος ἄλλης, ὁ μὲν ἔμπειρος τέχνης, ὁ δὲ ἄπειρος τῆς αὐτῆς, οὕτω καὶ

animum convertamus? siquidem hi nec fabulas, nec rerum verborumque obscuritatem, neque vanitatem amant; sed in sermone populari, sensu aperto et consueto [se continent. Compellabimus autem] primo principem eorum ita fere: Equidem scientiam, o Socrates, rebus a te omnibus praefert sæpe asseverantem audio, quum præsertim alios ex juvenum tute aliis deleges præceptoribus; atque adeo, ut Milesiæ Aspasiæ filium suum tradat erudiendum, suadeas Callia, marem feminæ. Quin et tu, tantus natu, disciplinam ejus frequentas; nec magistra ea tibi sufficit, sed a Diotima amatoriam, a Conno musicen, ab Eveno poeticen, ab Isocho macho agriculturam, a Theodoro discis geometriam. Et hæc quidem, sive serio et ingenue abs te, sive discimus landæ, ut soles, scientiæ dicantur, prout quis accipere eas velit, sane laudo. Contra ubi tua cum Phædro, aut Charmide, aut Theæteto, aut Alcibiade colloquia audio, non omnia judicare possum te institutioni tribuere, sed aliquiorem esse hominibus magistram ipsam naturam arbitratum esse: et hoc nimirum esse, quod alicubi in sermonibus tuis satis obiter innuere videris, qui *divinitus mihi datum tibi* ais, *ut cum Alcibiade verseris;* et alibi Phædrum vocas *divinum caput,* et alibi in colloquiis de Isocrate quamvis adolescente admodum vaticinaris. Quid sibi vult ista, o noster Socrates? Quodsi vis, a te quidem abeo atque ad ipsum, qui hæc tibi tribuit, auctorem illum e Academia amicum transibo tuum; hunc, ut nobis de hac quæstione, an nimirum divinitus fiant viri boni, sententiam suam exponat, vehementer rogabo. Boni, inquam, viri non aliud; nec enim poetæ dico, ne Hesiodum proferas; nec vates, ne Melesagoram dicas; neque expiatores, ne Epimenidem mihi narres: sed sublato artis, qua singuli excellere possunt, nomine, eam virtutem illis adde, qua homines in opere suo præstantissimi evadunt, ut recte in miliæ præsint, honeste in republica versentur: de hac interroga, utrum sine arte cuiquam divinitus contingat. Ab te quoque relinquam; meliusque ipsa sibi respondebit ratio, tanquam vir viro, libere et audacter? hoc nimirum modo:

5. Quid hæc nugaris, hominum miserrime, qui sentire videris, id quod in humanis præcipuum est bonis, ab humana quidem arte facillime provenire, divino vero munere difficillime? Et tamen artem divinandi, mysticam scientiam, poeticen, expiationes, oracula, omnia hæc simul non tanti esse, quanti sit sola virtus, ipse fateberis; ac nihilominus illa divino afflatu insinuare sese humanis putes animis, quod vero his rarius est, virtutem dico, artis esse humanæ? Praeclare, si diis placet, de deo judicas, quem in parvi momenti rebus splendide munificum, in præstantissimis facis parcissimum. Ut omittam, si illa singula perficiantur a deo necesse esse ut ea quoque quæ sunt meliora. Nec enim quemadmodum ferrariæ magister artis lignarium non efficiat, aut quemadmodum gubernandi agricola, gubernator medicinæ ignarus est, aliusque aliam artem aut tenet, aut ignorat; ita una arte circumscribitur deus: sed si quis

ὁ θεὸς ἐν περιγραφῇ μένει τέχνης μιᾶς· ἀλλ' εἴπερ τι παρ' ἐκείνου ἔλθῃ, πρὸς μὲν ἀνθρωπίνης ψυχῆς δύναμιν τέχνης ἂν εἴη μέτρον, πρὸς δὲ θείας ἐπιστήμης παρασκευὴν μόριον τοῦ ὅλου. Ὅρα δή, μή σοι θεὸς, ᾗ τὰ τοιαῦτα δύναται κληρουχεῖν καὶ νέμειν, πολὺ τούτων πρότερον ἀρετὴν νέμειν καὶ δύναιτο καὶ ἐθέλοι.

6. Οὕτωσὶ δὲ αὐτὸ σκέψαι· Τὸ θεῖον πάντως πῃ τίθεσαι τελεώτατον καὶ αὐταρκέστατον καὶ ἰσχυρότατον· ὡς, εἴ τι ἀφέλοις, λυμανεῖ τῷ ὅλῳ. Εἰ γὰρ μὴ τέλεον, οὐκ αὔταρκες· εἰ δὲ οὐκ αὔταρκες, οὔπω τέλεον· εἰ δὲ μὴ αὔταρκες, μήτε τέλεον, πῶς ἰσχυρόν; Αὔταρκες δὲ ὂν καὶ τέλεον καὶ ἰσχυρὸν, κατὰ μὲν τὴν τελεότητα τὰ ἀγαθὰ βούλεται, κατὰ δὲ τὴν αὐτάρκειαν ἔχει, κατὰ δὲ τὴν ἰσχὺν δύναται· βουλόμενος δὲ δὴ καὶ ἔχων καὶ δυνάμενος, κατὰ τί μὴ δῷ; Ὁ μὲν γὰρ ἔχων, οὐ διδοὺς, οὐ βούλεται· ὁ δὲ βουλόμενος, οὐκ ἔχων, οὐ δύναται· ὁ δὲ ἔχων καὶ βουλόμενος, πῶς οὐ δύναται; Οὐκοῦν εἴπερ ἔχει τἀγαθὰ, τὰ τελεώτατα ἔχει· τελεώτατον δὲ ἡ ἀρετή· δίδωσι τοίνυν, ὃ ἔχει. Ὥστε οὐ δέος, μὴ ἄλλο τι ἀγαθὸν εἰς ἀνθρώπους ἔλθῃ, μὴ παρὰ θεοῦ ὁρμηθέν· ἀλλὰ μὴν εἰ οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἀνθρώποις ἀγαθὸν, ὃ μὴ παρὰ θεῶν ἔρχεται, τίν' οὖν τρόπον ἀρετὴ παρὰ θεοῦ ἔρχεται; Πέφυκε τὸ ἀνθρώπινον πᾶν ἐξ ἀρχῆς δίχα, τὸ μὲν εἰς ἀρετῆς ἐπιτηδειότητα, τὸ δὲ εἰς μοχθηρίας· ὧν ἡ μὲν μοχθηρία ἐνδεὴς τοῦ κολάζοντος, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ σώζοντος. Μοχθηρὰ μὲν γὰρ φύσις τυχοῦσα ἐπιστάτου χρηστοῦ, νόμου καὶ ἔθους, τὸ ἄλυπον τῷ πλησίον περιεβάλετο, καὶ πλεονεκτεῖ οὐκ ἐν μοίρᾳ ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν ἐλαττώσει βλάβης· αἱ δὲ ἄριστα ψυχῆς φύσεις ἀμφισβητήσιμοι, ἐν μεθορίᾳ τῆς ἄκρας ἀρετῆς πρὸς τὴν ἐσχάτην μοχθηρίαν καθωρμισμέναι, δέονται ξυναγωνιστοῦ θεοῦ καὶ ξυλλήπτορος τῆς ἐπὶ θάτερα τὰ κρείττω ῥοπῆς καὶ χειραγωγίας. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ ὄλισθος αὐτοφυοῦς ἀσθενείας ἔργον, ᾗ καὶ τὰς ἐπιεικεῖς ψυχὰς κολακεύουσα διὰ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμημάτων εἰς τὰς αὐτὰς ὁδοὺς ταῖς μοχθηραῖς συγκαθέλκει.

7. Ἀκούσῃ γοῦν τοῦ Διὸς αὐτοῦ λέγοντος,

Ὦ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται·
ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.

Περὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων οὐκ ἀκούσῃ τοιοῦτον οὐδὲν λέγοντος, οὐδὲ ἀπωθουμένου τὴν αἰτίαν, οὐδὲ ἀποτιθεμένου τὴν φροντίδα, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον·

Πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην,
οὗ πέρι μὲν πρόφρων κραδίη, καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
ἐν πάντεσσι πόνοισι, φιλεῖ δέ ἑ Παλλὰς Ἀθήνη;

Τίς οὖν οὐκ ἂν εἴποι τὸν Ὀδυσσέα ἀγαθὸν εἶναι θείᾳ μοίρᾳ, οὗ μέμνηται μὲν ὁ Ζεὺς, κήδεται δὲ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡγεῖται δὲ ὁ Ἑρμῆς, ἔραται δὲ Καλυψὼ, σώζει δὲ ἡ Λευκοθέα; Εἰ δὲ ἀγαθὸς ἦν, ὥσπερ ἦν, διότι

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,

καὶ

Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν·

ab illo veniat, animi nostri respectu ars est suo modo perfecta; si cum divinæ conferatur scientiæ copia, pars est totius. Vide igitur ne deus tibi, quandoquidem hæc ita in potestate habet et distribuit, multo prius quam illa virtutem dare et possit et velit.

6. Id autem vide hoc modo : Numen divinum non dubito quin perfectissimum, sibi plene sufficiens, potentissimum statuas; ut, si unum demas aliquid, necesse sit ut corruat totum. Si enim perfectum non est, nec sibi sufficiens erit; si non sufficiens sibi, nec perfectum : quodsi nec sufficiens sibi nec perfectum, quomodo potens? Si autem et sufficiens sibi, et perfectum est, et potens; qua perfectum est, vult bonum; qua sufficiens sibi, habet bonum; qua potens, præstare potest bonum : si autem et vult, et habet, et potest; quidni det? Qui enim habet nec dat, non vult; qui vult nec habet, non potest; qui vero et habet et vult, cur non possit? Siquidem ergo bona habet, perfecta habet; perfectissimum autem est virtus; dat ergo, quod habet. Ut non sit existimandum, aliud ullum, quam quod ab eo proficiscitur, bonum hominibus contingere; ergo, si revera nullum sit bonum, quod non a diis ad homines descendat, quomodo tandem virtus sola a deo proficisci dicitur? Humanum omne genus duplicem ab initio sortitum est naturam; aut enim virtuti, aut improbitati magis idoneum nascitur; harum altera reprimi, altera debet conservari. Naturæ enim improbæ probus si contingat rector, qualis lex aut consuetudo est, hoc acquiret ut vicinam partem non lædat; ita proficit eatenus, non ut boni aliquid faciat, sed ut minus mali : at vero, quæ naturam optimam sortitæ sunt animæ, in medio virtutis summæ summæque improbitatis constitutæ, auxilio subsidioque dei opus habent, qui arreptas ad alteram illam meliorem partem ducat et impellat. Nam ut facile in deteriorem labantur semitam, ab innata sibi infirmitate habent, quæ probis quoque animabus voluptatum cupidinumque adblanditur illecebris, secumque in easdem cum improbis vias abripit.

7. Et hoc est cur illud ex Jove audias :

Eheu, quam falsis accusant numina dictis!
ascribunt superis homines mala, quum tamen ipsi
criminibus propriis sibi talia damna crearint.

De bonis vero nihil tale ex ipso audies hominibus; nunquam probitatis illorum causam esse se negat, nunquam illorum curam deponit; sed omnino contra :

Ast ego divini non obliviscar Ulyssis :
namque olli præsens animus victorque periculi,
qua sors dura vocat; quem Pallas diligit ipsa.

Quis ergo Ulyssem divinitus bonum virum esse neget, cujus Juppiter meminit, quem Minerva diligit, Mercurius ducit, amat Calypso, servat Leucothea? Quodsi bonus fuit, sicut revera fuit, quia

Multorum mores hominum lustravit et urbes,
inque mari multos tulit alta mente dolores;

πῶς οὐ θείᾳ μοίρᾳ αὐτῷ συνηνέχθη τὰ γυμνάσια, ἀφ' ὧν ἀγαθὸς καὶ ἦν καὶ ἐδόξεν; περιστήσαντος αὐτῷ τοῦ δαιμονίου ἀνταγωνιστὰς πολλοὺς, τῶν μὲν βαρβάρων τὸ Τρωϊκὸν, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ τοὺς ἀρίστους Παλαμήδην καὶ Αἴαντα, τῶν δὲ οἴκοι τοὺς ἰσχυροτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους, Κυκλώπων τὸν ἀγριώτατον, Θρᾳκῶν τοὺς ἀξενωτάτους, φαρμακίδων τὴν δεινοτάτην, θηρίων τὴν πολυκεφαλωτάτην, θάλατταν πολλὴν, χειμῶνα χαλεπὸν, συνεχῆ ναυάγια· προσαναγκάσας ἁλᾶσθαι καὶ πτωχεύειν, ῥάκη ἀμπισχόμενον, καὶ μετὰ ταῦτα αἰτοῦντα ἀκόλους, παλαίοντα, λακτιζόμενον, παροινούμενον. Ὧν ἕκαστον αὐτῷ διὰ φιλίαν θεὸς προὔβαλεν· οὐχ ὁ Ποσειδῶν, ὀργιζόμενος,

ὅτι οἱ υἱὸν φίλον ἐξαλάωσεν·

οὐδὲ ὁ Ἥλιος μηνιῶν τῶν βοῶν. Μὴ τοσαύτη μήτε Ποσειδῶνα ἔχοι φιλία πρὸς ἄνθρωπον ἄγριον καὶ παῖδα ἄξενον, μήτε τὸν Ἥλιον πτωχεία καὶ φειδὼ βοῶν· ἀλλὰ γὰρ τοῦ Διὸς ταῦτα ἦν τὰ προστάγματα. Ἢ γὰρ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν αὐτοῦ παῖδα μὴ ἐάσας ἀργὸν καὶ τρυφῶντα, ἀλλὰ ἐξελκύσας τῶν ἡδονῶν· καὶ εἰς μὲν ἐκείνας τὸν Εὐρυσθέα ἐμβαλὼν, τῷ δὲ Ἡρακλεῖ ἐπιστήσας κάπρους καὶ λέοντας, καὶ δυνάστας, καὶ τυράννους, καὶ λῃστὰς, καὶ ὁδοὺς μακρὰς, καὶ γῆν ἔρημον, καὶ ποταμοὺς ἀπόρους; ἢ νύκτα μὲν ἠδύνατο ποιῆσαι ὁ Ζεὺς τριπλῆν ἐκ μιᾶς, ὃν δὲ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐποιήσατο, τῶνδε τοῦ βίου πόνων οὐκ ἠδύνατο ἐξελέσθαι; Ἀλλ' οὐκ ἤθελεν· οὐ γὰρ θέμις Διὶ βούλεσθαι ἄλλο τι ἢ τὸ κάλλιστον. Οὕτως ἦν καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀγαθὸς, καὶ Διόνυσος, καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Καὶ ἵνα μὴ πόρρω σε ἀπάγω τῶν ἐν ποσὶ, τὸν Σωκράτην αὐτὸν οἴει γένεσθαι τέχνῃ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ θείᾳ μοίρᾳ; ἢ κατὰ μὲν τὴν τέχνην ἐγένετο ἂν λιθοξόος, παῖς παρὰ πατρὸς λαβὼν τὸν κλῆρον· κατὰ δὲ τὴν τοῦ θεοῦ χειροτονίαν, τὴν μὲν τέχνην δώσατο, τὴν δὲ ἀρετὴν ἐλάμβανεν.

quis deum neget hæc ipsa ei objecisse exercitia, bonus et dici meruit, et re ipsa fuit? quum illi numen objecerit tam multos, inter barbaros inter Græcos, duces primarios, Palamedem et Aja petulantissimos robustissimosque juvenes; foris ferissimum, Thracum inhospitales maxime, callidissimam, belluam plurimis capitibus m mare perpetuum, tempestates asperas, crebra quod errare, quod mendicare, pannis cingi, panis tere coegerit; luctari denique, calcibus cædi, in melias mille pati. Quæ omnia benevolentiæ er illi deus; nonNeptunus, iratus

abstulerat cari quod lumina nati;

non Sol boum suorum causa offensus. Absit u ptunus ferum hominem inhospitalemque tanti fece aut Soli tanta fuerit penuria et boum cura tam nimirum hæc mandata erant Jovis. Nonne eni est, qui filium suum Herculem, ne in otio luxuq sceret, e mediis eduxit voluptatibus, in quas Eu mittere maluit; Herculi contra apros, leones, tyrannos, latrones, vias longissimas, desertas ter denique objecit fluvios? nisi forte arbitreris, Jov nocte tres potuisse efficere; quem vero ea nocte tantis vitæ laboribus præstare immunem haud Atqui noluit; nec enim fas est aliud velle Jo quod est honestissimum. Hac via et Hercules eva et Bacchus, et Ulysses. Sed ne longius te a p abducam, ipsumne Socratem arte potius bonu putas, quam divinitus? nonne potius ita dicendu sua futurus fuisset lapicida, filius patris hæredi nens: at divino electus suffragio, arti renunciavi amplexus est.

ΛΟΓΟΣ ΛΘ.

Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι οὐκ ἔστιν.

1. Οὐδὲ τοῦ Ὁμήρου ἔγωγε ἀποδέχομαι, τῷ Λυκίῳ Γλαύκῳ μεμφομένου ἀμείβοντι ὅπλα χρυσᾶ πρὸς τὰ τοῦ Διομήδους χαλκᾶ ὄντα καὶ ἐννεάβοια, ἑκατομβοίων ἐλαττουμένῳ. Χρηματιστὴς γὰρ ἂν τοῦτό γε αἰτιάσαιτο ἐν δίκῃ,

Ἀρχὸς ναυτάων, οἵ τε πρηκτῆρες ἔασιν,

« φόρτου τε μνήμων, κερδέων τε ἁρπαλέων· » μή τι γε ἀνὴρ ποιητικὸς καὶ ἀξιῶν μαθητὴς εἶναι τῆς Καλλιόπης, ᾗ μηδὲν θέμις μήτε ἐπαινεῖν τῶν αἰσχρῶν, μήτε ψέγειν τῶν καλῶν. Εἰκὸς δήπου τὸν Γλαῦκον, εἴπερ ἦν Ἱπολόχου τοῦ Βελλεροφόντου τοῦ Σισύφου τοῦ Αἰόλου, ἀγαθῶν ἁπάντων, ἐντυχόντα ἀνδρὶ, ἐχθρῷ δο-

DISSERTATIO XXXIX.

An sit bonum bono majus. Non esse.

1. Ego ne Homerum quidem audio, quum Gla Lycium accusat, quod aurea arma cum Diomed taverit æneis et quæ novem boum pretio essen bubus dignorum faciens detrimentum. Merc querelam relinquamus, qui hoc non immerito fa

Scilicet intentus lucro, navisque magister,

mercibus attentus et quæstui avaro: quæ lo a poeta debent, qui magistram sibi Calliopen f quam neque turpia laudare fas est, nec pulchra Imo probabile erat Glaucum, si quidem patren chum, avum Bellerophontem, proavum Sisyp vum Æolum, viros omnes præstantissimos, hab

:οῦ πολέμου τύχην, φίλῳ δὲ κατὰ τὴν
ίαν, ξυμβαλλόμενον φιλίαν αὖθις καὶ
ιν προγενῆ οἰκειότητα, συμμετρήσα-
ὶ μὴ τῇ ἀξίᾳ τῶν ὅπλων τὴν ἀνταλ-
λοὺς συντιθέντα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ,
ήμνου οἰνιζόμενοι,

κῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσι.

ῆς χρείας τῆς ἐν ποσὶν ἔχει λογισμοὺς
τὸ πλέον πρὸς τοὔλαττον τῷ ἀντιστα-
ίοις κατὰ τὴν τιμὴν ἐξετάζεται. Κἂν
γοῦν τις γνοίη, ὅτι τὸ τάλαντον τῶν
πλάσιον, καὶ ἡ δραχμὴ τοῦ ὀβολοῦ
ὶ ἐν κτήσει γῆς καὶ κατὰ τὸν Ἡρό-
ργοὶ ὀργυιαῖς διαμετροῦνται τὴν γῆν,
φιλαφέστεροι σταδίοις, οἱ δὲ τούτων
ροι, σχοινίοις, καθάπερ οἱ Αἰγύπτιοι·
μμάτων πολυκτεανώτερος τοῦ Πολυ-
ανος,

ἵπποι ἕλος καταβουκολέοντο.

; τὰς χρείας παρωσάμενος ἀντεξετάζῃ
, εὕροι ἂν, οἶμαι, ταύτας μὲν καιρῷ,
ήδοναῖς, καὶ ἔθεσι, καὶ τύχαις, ἄνω
μὴν καὶ ἀτιμίαν μεταβαλλομένας· τὸ
ον. βέβαιον, ἀκλινές, ἰσόρροπον, κοι-
θονον, ἀνενδεὲς, μήτε αὔξησιν χωροῦν,
ρόμενον· τό, τε γὰρ αὐξόμενον προσ-
ἀλλ' εἰ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθῷ προσελήλυ-
ν τῇ προσθήκῃ νόει ἀγαθὸν τὸ ἀγαθὸν,
καὶ πρότερον· εἰ δὲ οὐκ ἀγαθὸν ἦν τὸ
ξησιν, δεινὸν λέγεις, εἰ ἔσται τι ἀγα-
θήκῃ κακοῦ·) τό, τε ἐνδεὲς ἐλλείψει
ἐν τοῦ ἀγαθοῦ ἀπουσίᾳ ἐνδεῖ τὸ ἀγα-
ὸν, ὁπότε ἐνέδει· εἰ δὲ ἑτέρῳ ἐνδεῖ, καὶ
λυπεῖ τὸ ἀγαθὸν ἡ ἔλλειψις.
ὶ καὶ ταύτῃ σκοπεῖς τὸ λεγόμενον;
σώματος; τί δὲ οὐ μέλλεις; καλεῖς δὲ
οὖν διαλαβὼν ἑκάτερον φαθί. Οὐχ
ον τι ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων εὐαρμο-
μολογήσῃ τῇ πρὸς τὸ ἄριστον κράσει
ὕδωρ πῦρ, καὶ γῆ πρὸς ἀέρα, καὶ ἑκά-
ρὸς ἑκάτερον, καὶ πάντα πᾶσιν; Ἔστιν
ν τι σοὶ ἡ ὑγεία ἔσται, καὶ παντοδα-
οῦν καὶ ὡμολογημένον; Ἐπειδὰν γὰρ
ᾶσιν λέγεις· οὐδὲν γὰρ τῶν συμμέτρων
ῖ ἐφ' ἑκάτερα, ἀλλ' εἰσὶν αὐτῶν ἀκρι-
Ι δ' αὖ νόσος τί ἄλλο ἐστὶν, ἢ διάλυσις
ἐν σώματι ἐκχειρίας, ἐπειδὰν αὖθις
ήλοις τὰ τέως περ ἡρμοσμένα πολεμῇ
ὶ λυμαίνηται ὑπ' αὐτῶν τὸ σῶμα κλω-
σπαραττόμενον καὶ σειόμενον; Ἔστιν
λεμον τοῦτον ἡγήσῃ ἁπλοῦν καὶ ἕνα;

homini occurreret, qui in bello quidem hostis, amicus autem antiquo hospitalitatis jure esset, cumque eo de integro fœdus inire, veteremque illam majorum suorum revocare familiaritatem vellet, occasione, non pretio, permutationem æstimare armorum, neque aurum et æs anxie inter se componere, ut illi qui ex Lemno vinum sibi comparant,

Quorum pars illud ferro mercatur, et ære,
tergoribus pars taurinis, ipsisque juvencis.

Intra usum enim quotidianum consistit compensatio, majusque minori in iis, quæ pretio differunt, oppositum æqua lance expenditur. Nemo est enim qui non vel obductis oculis scire possit, talentum multo plus valere quam minas decem, sicut pretio suo obolum excedit drachma; et qui [pauperes] sunt agricolæ, secundum Herodotum, terram passibus metiuntur; qui vero his laxius incolunt, stadiis; qui his etiam ampliores agros colunt, sexaginta stadiorum mensuris, *funibus*, agunt, quemadmodum Ægyptii; et in possessione pecudum opulentior Polyphemo erat Dardanus,

Cujus equi ter mille paludem pascere circum.

Si quis vero, usus ratione habita nulla, ipsa bona contendat, inveniet, ni fallor, illum et tempore et lege, et diversa voluptate, et consuetudine, et fortuna, perpetuo sursum deorsum fluctuare et mutare pretium; bonum vero stabile esse, firmum, inmotum, æquilibre, commune, individuum, copiosum, nullius egenum, ut nec augeri possit, nec defectum admittat: quicquid enim augetur, accessione augetur; (at si bonum bono accedat, cave accessione hoc bonum magis bonum esse existimes; nam et prius erat bonum: quodsi non est bonum quod accedit, mirari lubet si bonum aliquid majus futurum putas accessione mali:) et quod deficit, qua deficit, deficere dicitur: at si boni defectu bonum deficit, non est bonum, quum deficit; sin alterius defectu, non ipsius boni, non nocet bono hic defectus.

2. Quid? anne sic etiam intelligas quod dico? Estne aliquid quod sanitatem vocas corporis? et quidni esset? estne aliquid quod morbum? De utroque igitur separatim responde. Nonne corporis apte dispositi constitutionem certam, quum optima temperie contraria inter se consentiunt, sanitatem dicis: ut si aqua et ignis, terra et aer, rursus utrumque cum utroque, omniaque cum omnibus conveniant? an idcirco varia res aut diversimoda ac non simplex potius et definita, videtur tibi sanitas? Nam simulac compositionem ei aptam tribuis, stabilitatem ejus fateris; nihil enim bene compositum ab altero transire amat ad alterum, imo contra certos in se atque accuratos habet terminos. Contra morbus, quid aliud est quam dissolutio perturbatioque fœderis illius in corpore, quoties rursus inter se contendunt singula, et, quæ prius apte composita erant, bellum gerunt ac tumultuantur, ab iisque jactatur, discerpitur, concutitur, donec pessumdetur, corpus? Tune ergo uniforme simplex-

Ὀλίγου μέντἂν ἦν ἡ ἰατρικὴ ἀξία. Νῦν δὲ τὸ πολυμερὲς καὶ πολύφωνον τοῦ τῶν σωμάτων πολέμου, ἃς καλοῦμεν νόσους, ἐγέννησε τέχνην παντοδαπὴν, καὶ μεστὴν ὀργάνων ποικίλων, καὶ πολλῶν φαρμάκων, καὶ σιτίων, καὶ διαιτημάτων. Κἂν ἐπὶ μουσικὴν ἔλθῃς, τὸ μὲν ἡρμοσμένον κἀνταῦθα ἓν, οὔτε κρεῖττον αὐτὸ αὑτοῦ γιγνόμενον, οὔτε ἔλαττον· τὸ δὲ ἀνάρμοστον πολὺ, καὶ παντοδαπὸν, καὶ διῃρημένον. Οὕτω καὶ χορὸς ὁμολογήσας μὲν, εἷς ὁμοφωνίᾳ· μὴ ὁμολογῶν δὲ, σχίζεται καὶ διαχεῖται καὶ σκεδάννυται, καὶ πλῆθος γίγνεται. Οὕτω καὶ τριήρης, ἐρεσσομένη ὑπ' αὐλῷ, τὴν πολυχειρίαν συνάπτει τῇ ὁμοιότητι τῆς εἰρεσίας· ἐὰν δὲ ἀπαλλάξῃς τὸν αὐλὸν, διέλυσας αὐτῆς τὴν χειρουργίαν. Οὕτω καὶ ὑφ' ἡνιόχῳ ἅρμα εὐθύνεται κοινῷ δρόμῳ καὶ θυμῷ ἑνί· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸν ἡνίοχον, ἐσκέδασας τὸ ἅρμα. Οὕτω καὶ στρατόπεδον συντάττεται ὑπὸ συνθήματι ἑνί· ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὸ σύνθημα, διέλυσας τὴν φάλαγγα εἰς πλήθους φύσιν.

3. Τί τοίνυν ἀγαθὸν σωμάτων; ὑγίεια. Κακόν; νόσος. Ἓν μὲν ἡ ὑγίεια, πολλαὶ δὲ αἱ νόσοι. Τί ἐν μουσικῇ τὸ ἀγαθόν; ἁρμονία. Ἓν μὲν τὸ ἡρμοσμένον, πολλὴ δὲ ἡ ἀναρμοστία· καὶ ἐν χορῷ ἓν μὲν ἡ ὁμολογία, παντοδαπὸν δὲ ἡ διαφωνία· καὶ ἐν τριήρει ὁ μὲν αὐλὸς ἓν, πολλὴ δὲ ἡ ἀπείθεια· καὶ ἐν ἅρματι, ἡνιόχου τέχνη, ἓν μὲν τοῦτο, παντοδαπὸν δὲ ἡ ἀτεχνία. Τί δὲ ἐν φάλαγγι; φυλακὴ συνθήματος· ἓν μὲν τοῦτο, παντοδαπὴ δὲ ἡ ἀναρχία. Ἐν μὲν οὖν τῇ τοῦ ἑνὸς φύσει ὑπερβολὰς καὶ ἐνδείας οὐχ ὁρῶ· στάσιμος γὰρ αὕτη, καὶ μηδένα ἀνεχομένη δρόμον μήτε εἰς φυγὴν μήτε εἰς διωξιν· ὅταν δὲ εἰς πλήθους ἀριθμὸν ἐμπέσω, δύναμαι τότε διαμετρεῖσθαι τὰς φύσεις· καὶ γὰρ ὁδοῦ μακρᾶς τὸ μὲν τέρμα ἓν, πολλαὶ δὲ αἱ ἀποστάσεις. Ἐὰν ἐπὶ Βαβυλῶνα ἴῃς, πλησιαίτερος μὲν τοῦ Ἀρμενίου ὁ Ἀσσύριος, καὶ τοῦ Λυδοῦ ὁ Ἀρμένιος, καὶ τοῦ Ἴωνος ὁ Λυδὸς, καὶ τοῦ νησιώτου ὁ Ἴων· ἀλλ' οὐδεὶς ἐν Βαβυλῶνι οὔπω, οὐχ ὁ Ἀσσύριος, οὐχ ὁ Ἀρμένιος, οὐχ ὁ Λυδὸς, οὐχ ὁ Ἴων, οὐχ ὁ νησιώτης. Κἂν ἐπὶ Ἐλευσῖνα ἴῃς, Πελοπόννησος αὕτη, εἶτα Ἰσθμὸς, εἶτα Μέγαρα· ἀλλὰ ἀμύητος εἶ, κἂν ἐν Μεγάροις ᾖς, ὁμοίως τῷ Πελοποννησίῳ· μέχρι μήπω τῷ ἀνακτόρῳ προσελήλυθας, ἀμύητος εἶ. Νόμιζε δὴ καὶ τὸν βίον ὁδόν τινα εἶναι μακρὰν, ἐπ' Ἐλευσῖνα ἢ Βαβυλῶνα ἄγουσαν, τέρμα δὲ δὴ τῆς ὁδοῦ τὰ βασίλεια αὐτὰ καὶ ἀνάκτορα, καὶ τὴν τελετήν· ὑπὸ δὲ πλήθους ὁδοιπόρων μεστὴν τὴν ὁδὸν θεόντων, ὠθιζομένων, καμνόντων, ἀναπαυομένων, κειμένων, ἐκτρεπομένων, πλανωμένων· πολλαὶ γὰρ αἱ παρατριβαὶ καὶ ἀπατηλαὶ, ὧν αἱ μὲν ἄλλαι ἐπὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἄγουσιν, αἱ δὲ ἐπὶ τὴν Σειρήνων, αἱ δὲ ἐπὶ τοὺς Λωτοφάγους, αἱ δὲ ἐπὶ τὸν Κιμμερίων δῆμον· μία δέ που τις στενὴ καὶ ὄρθιος καὶ τραχεῖα, καὶ οὐ πολλοῖς πάνυ ὁδεύσιμος, ἐπ' αὐτὸ ἄγει τὸ τῆς ὁδοῦ τέρμα, ἣν μόγις καὶ μετὰ πραγμάτων σὺν πολλῷ πόνῳ καὶ ἱδρῶτι ἀνύουσι καματηραὶ καὶ ἐπίπονοι ψυχαὶ, καὶ ἐπιθυμοῦσαι τοῦ χωρίου, καὶ ἐρῶσαι τῆς τελετῆς, καταμαντευό-

que existimas haberi posse hoc bellum? Hæ res par esset medicina. Nunc diversitas illa varietasque be in corpore, quem morbum dicimus, artem prod riam, quæ instrumentis abundat variis, et remedii sis, diversamque cibi ac victus rationem contin musicam si venias, apta compositio et hic unica e nunquam aut melior est, aut deterior se ipsa; c vero, multiplex est aut potius omnigena ac divisa. modo chorus qui consentit voce, per hunc co unus est; si dissentit, scinditur, diffunditur, sepa multitudo denique. Eodem modo et triremis, quæ modos a remigibus impellitur, diversas manus pa conjungit remigandi; quodsi tibiam tollis, opus dissolvis. Ita et currus ab auriga communi curs impetu equorum impellitur; tolle aurigam, dissipa rus. Nec aliter una sub tessera disponitur exerci tesseram, solves exercitum et turbam efficies.

3. Quod ergo bonum est corporum? sanitas. C lum? morbus. Una est sanitas, multi sunt morb in musica bonum est? harmonia. Unum aliquid monia, multiplex vocum dissidium. Ita in cho aliquid est concentus, multiplex vocum discordia; i unum aliquid est vox tibiæ, multiplex inobedientia; unum aliquid est aurigæ ars, multiplex imperitia. Q in acie est bonum? tesseræ observatio; quæ simp sicut multiplex confusio. In hoc igitur uno simplic excessum, nec defectum video; stabilis natura il nunquam e loco suo vel in hanc, vel in illam abit pa vel fugiat aliquid vel sectetur: contra si in multitud merum incidero, jam dividere naturas possum sing sicut in magna via terminus unus est, multa sunt in Si Babylonem petas, propinquior Armenio est Assyr sus Armenius quam Lydus, Lydus quam Ion, Ion c sulanus; nemo tamen jam in Babylone est, non A non Armenius, non Lydus, non Ion denique, aut insu Eleusina proficisceris, proxima est hæc Peloponnesu Isthmus, deinde Megara; sed adhucdum non ini quamvis Megara usque perveneris, æque atque ille loponneso manet: donec ad ipsum templum non a es non initiatus. Cogita eodem modo vitam ha quandam viam esse, quæ Babylonem, aut Eleusin terminum hujus esse regiam ipsam, et templum, nem; plenam viatorum esse hanc viam, quorum al alii se mutuo impellunt, alii laborant, quiescunt cent, alii e via deflectunt, oberrant alii: deviæ cesque viæ occurrunt plurimæ, quarum aliæ in r simosque hiatus, aliæ ad Sirenas, aliæ ad Lotoph ad Cimmerios deducunt. Una tamen est angust atque aspera, eaque paucissimis trita, quæ ad ips deducit metam; quam ægre nec sine maximis mo toque sudore diligentes quædam et labori assueta conantur animæ, quod et loci flagrent cupidi initiari gestiant sacris, quorum jam ante animo

ται αὐτῆς τὸ κάλλος· ἐπειδὰν δὲ ἀφίκωνται ἐκεῖ, παύσαμεναι τοῦ πονεῖν, παύονται τοῦ πάθους. Τίς γὰρ ἄλλη τελετὴ μυστικωτέρα, καὶ τίς ἄλλος τόπος σπουδῆς ἄξιος; Ταύτην ἔχει τοῖς ἀνθρώποις τὴν χώραν τὸ ἀγαθόν, ἣν τοῖς ἀμυήτοις Ἐλευσὶν ἔχει. Μυήθητι, ἐλθέ, ἐνοικήθι τοῦ χωρίου, λάμβανε τὰ ἀγαθά, καὶ οὐ ποθήσεις ἄλλο μεῖζον.

4. Ἐὰν δὲ τὸ ἀγαθὸν ἐπονομάζῃς τῇ τῶν μὴ ἀγαθῶν ἔστι, ὑγιείας σωμάτων καὶ εὐμορφίας, καὶ περιβολὴν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ δόξαν προγόνων, καὶ τιμὴν πολιτικὴν, πράγματα ἡδοναῖς μᾶλλον ἢ ἀγαθοῖς μετρεῖται πεφυκότα· ἐξαγορεύεις τὰ μυστήρια, πλημμελεῖς περὶ τὸ θεῖον. Τοιούτων ἀγαθῶν μεταλαβεῖν ποθεῖς, ὧν καὶ Ἀλκιβιάδης μυστηρίων, μεθύων δᾳδοῦχος, καὶ ἐν συμποσίου ἱεροφάντης, καὶ ἐν παιδιᾷ τελεστής. Ἀγαθὸν δὲ ἀγαθοῦ ἀπορρητότερον οὐκ ἂν εὕροις μᾶλλον, καλὸν καλλίους ὡραιότερον· ἐὰν γάρ τι τούτων ἀφέλῃς, οὐκ ἔτι καλὸν οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ μήπω ἀγαθόν. Οὐχ ὁρᾷς τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦτον οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστρα, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῷ αἰθέρα, καὶ τὸν ὑπὸ τούτῳ ἀέρα, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῷ θάλατταν; διαμέτρησον αὐτῶν τὰς φύσεις. Τοῦτο γῆ, μέρος τοῦ ὅλου, πλατὺ, καὶ πολυτρόφον, καὶ δενδροφόρον, καὶ ζωοτρόφον· ἀλλ' ἐὰν πρὸς τὴν θάλατταν ἐξετάζῃς, ἔλαττον θαλάττης, καὶ θάλαττα ἀέρος ἔλαττον, καὶ ἀὴρ αἰθέρος, καὶ αἰθὴρ οὐρανοῦ. Μέχρι τούτου τὰ μέρη πρόεισιν, ὑπερβάλλοντα καὶ ὑπερβαλλόμενα· ἐὰν δὲ ἔλθῃς ἐκεῖ, στήσεται μετὰ τοῦ μεγέθους καὶ τὸ κάλλος. Τί γὰρ ἂν εἴη οὐρανοῦ ὡραιότερον; τί ἄστρων περιλαμπέστερον; τί ἡλίου ἐρρωμενέστερον; τί σελήνης εὐτροφώτερον; τί τῶν ἄλλων χορῶν εὐτακτότερον; τί τῶν θεῶν αὐτῶν τιμιώτερον;

5. Κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τοῖς ἀγαθοῖς, οὕτω καὶ τοῖς θεοῖς, ζυγοστατεῖν τὰς τιμάς. Τίς οὗτος; Ζεύς. Ἀρχέτω. Τίς οὗτος; Κρόνος. Δεδέσθω. Ἥφαιστος; χαλκευέτω. Ἑρμῆς; Ἀγγελλέτω. Ἀθηνᾶ; Ὑφαινέτω. [ὡς Πελοποννησίοις ἐπέσθω.] Ἀγνοοῦσι γὰρ, οἶμαι, ὡς θεοῖς πᾶσιν εἷς νόμος καὶ βίος καὶ τρόπος, οὐ διῃρημένος, οὐδὲ στασιωτικός· ἄρχοντες πάντες, ἡλικιῶται πάντες, σωτῆρες πάντες, ἰσοτιμίᾳ καὶ ἰσηγορίᾳ συνόντες τὸν πάντα χρόνον· ὧν μία μὲν ἡ φύσις, πολλὰ δὲ τὰ ὀνόματα. Ὑπὸ γὰρ ἀγνοίας αὐτῶν, τὰς ὠφελείας τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι ἐπονομάζομεν ἄλλος ἄλλῃ κλήσει θεοῦ· καθάπερ καὶ τὰ μέρη τῆς θαλάττης, Αἰγαῖον τοῦτο, Ἰόνιον ἐκεῖνο, Μυρτῷον ἄλλο, Κρισαῖον ἄλλο, ἡ δ' ἐστὶ μία, ὁμογενὴς, καὶ ὁμοπαθὴς, καὶ συγκεκραμένη. Οὕτω καὶ τἀγαθὸν, ἓν ὂν καὶ ὅμοιον αὐτῷ καὶ ἴσον πάντοθεν, ὑπὸ ἀσθενείας τῆς πρὸς αὐτὸ καὶ ἀγνωσίας, ταῖς δόξαις διαιρούμεθα. Πλουτεῖ Καλλίας, μακάριος τῶν ἀγαθῶν· ἀλλὰ Ἀλκιβιάδης Καλλίου ὡραιότερος. Ἀντιθῶμεν τἀγαθὰ, πλοῦτον κάλλει· ποῖον αὐτῶν ἑκατόμβοιον; ἐννεάβοιον ποῖον; πότερον ἑλώμεθα; πότερον ἑλόμεθα; Οὐκοῦν ὁ μὲν Φοῖνιξ καὶ ὁ Αἰγύπτιος τὸ Καλλίου ἀγαθὸν εὔξεται· ὁ δὲ Ἠλεῖος καὶ ὁ Βοιώτιος,

nant præstantiam; ad quæ simul ac pervenerint, labore suo defunctæ quiescunt, eo quod desiderarunt potitæ. Quænam alia initiatio potest esse sanctior; quis præ illo locus visu dignus? Quod autem iis, qui nondum initiati sunt, est Eleusin, id hominibus est ipsum bonum. Initiare, agedum, locum conscende, bona ejus amplectere; neque majus unquam aliud optabis.

4. Quodsi boni nomen illis, quæ bona non sunt, tribuas; qualia et corporis sanitas, et forma, et auri argentique ornamenta sunt, et decus majorum, et honor civilis, et ejusmodi, quæ voluptatis potius quam boni norma exigenda sunt: eliminas mysteria, deum ipsum offendis. Talia sunt, quorum particeps vis esse, bona, qualia Alcibiadis mysteria, quum ebrius facem gestat, post compotationem sacerdotem agit, per ludum jocumque res sacras exprimit. Bonum vero bono non magis est mysticum, quam pulchrum pulchro pulchrius; nam si demas aliquid, non jam erit bonum, aut pulchrum, quod nondum plene bonum est. Nonne vides cœlum hoc, quod capiti nostro imminet, et quæ in eo sunt sidera? nonne et hunc, qui sub cœlo est, ætherem, et qui sub æthere est, aerem, et quod sub aere est, mare? divide hæc omnia. Hæc est terra, pars universi, lata, alma, arbores producens, nutriens animalia. Eam si cum mari conferas, mari minor est, sicut mare minus aere, aer æthere, æther cœlo. Eatenus procedit partium ordo, semperque est quod vincit, et quod vincitur; illo ubi perveneris, nec magnitudo amplius, nec pulchritudo procedit. Quid enim aut cœlo dari potest pulchrius, aut sideribus illustrius, aut sole magis vegetum, aut luna magis almum, aut choro illo reliquo magis eleganter dispositum? quid denique magis, quam dii, venerabile?

5. Et tamen homines, sicut bona distinguunt, ita diis quoque ipsis honores dividunt et quasi lance expendunt. Quis hic? Juppiter. Imperet. Quis hic? Saturnus. Vinciatur. Vulcanus? Ferrariam exerceat. Mercurius? Nuncia perferat. Minerva? Texat. Nimirum ignorant, ut arbitror, diis omnibus legem unam, unam vitam, mores eosdem esse, non diversos, neque pugnantes; imperant omnes, ejusdem ætatis sunt omnes, saluti nostræ student omnes, eadem omnes dignitate, eadem auctoritate in æternum vivunt: quorum una est natura, multa sunt nomina. Nam per nostram de iis ignorantiam fit ut ea, quæ singulis nobis præstare solent, subsidia exprimamus, alius alia appellatione dei: non secus ac maris partes singulæ, alia Ægæum, Ionicum alia, alia Myrtoum, alia sinus Crissæus dicitur; quum tamen unicum sit mare, ejusdem generis, naturæ ejusdem, partibus suis commistum. Eodem modo bonum quoque, quod unum sibique simile et æquale est undique, pro ingenii imbecillitate nostri atque ipsius boni ignorantia, in opiniones varias distraximus. Dives est Callias, felix his bonis; sed pulchrior est Callia Alcibiades. Age conferamus inter se hæc bona, divitias cum pulchritudine: utrum eorum centum pretio boum, utrum novem æstimabis? utrum eligemus? utrum optabimus? Phœnicius Ægyptiusque Calliæ, Eleus contra et Bœotius Alcibiadis optabit bo-

τὸ Ἀλκιβιάδου. Εὐγενὴς Παυσανίας, ἀλλ' ἐνδοξότερος Εὐρυβιάδης. Ἀντιθῶμεν εὐδοξίᾳ γένος· τίς κρατεῖ; τίνι δῶμεν τὰ νικητήρια φέροντες; Σωκράτης πένης, Σωκράτης αἰσχρὸς, Σωκράτης ἄδοξος, Σωκράτης δυσγενὴς, Σωκράτης ἄτιμος. Πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸς καὶ ἄτιμος καὶ δυσγενὴς καὶ ἄδοξος καὶ πένης ὁ τοῦ λιθοξόου, ὁ σιμὸς, ὁ προγάστωρ, ὁ κωμῳδούμενος, ὁ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλλόμενος, ἀποθνήσκων ἐκεῖ, ἔνθα καὶ Τιμαγόρας ἀπέθανεν; Ὦ τῆς ἐρημίας τῶν ἀγαθῶν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν πλῆθος κακῶν. Τί τούτοις ἀντιθῶμεν; τί φῶμεν; Παράβαλλε τοῖς ἀνταγωνισταῖς τὸν Σωκράτην ἐν κτήσει ἀγαθῶν· οὐχ ὁρᾷς ἡττώμενον ἐν πλούτῳ Καλλίου, ἐν σώματι Ἀλκιβιάδου, ἐν τιμῇ Περικλέους, ἐν δόξῃ Νικίου, ἐν θεάτρῳ Ἀριστοφάνους, ἐν δικαστηρίῳ Μελήτου; Μάτην ἄρα αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων τὰ νικητήρια ἔδωκε, μάτην ἐπεψηφίσατο.

ΛΟΓΟΣ Μ'.

Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι ἐστίν.

1. Ἀλλ' ἐπεὶ τὸν Ὅμηρον αἰτιᾷ μεμφόμενον τῷ Γλαύκῳ τῆς ἀμοιβῆς· πότερα καὶ σοὶ ὑπὲρ τοῦ Ὁμήρου ἀπολογητέον, ἢ Ὁμήρῳ ὑπὲρ τοῦ Γλαύκου; Τούτῳ νὴ Δία· τιμητέος γάρ μοι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Ὅμηρος, μή τι γε πρὸ δικαστοῦ σου. Ὧδε τοίνυν ὁ Γλαῦκος λέγει· Εἰ μέν τι, ὦ Ὅμηρε, ἔλαττον ἦν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ, ἦν ἔλαττον μεῖζονος· εἰκότως ἄρα σοι εἶχεν αἰτίαν ὁ Ζεὺς, ὡς τὰς φρένας μοι λυμαινόμενος· ἐν δὲ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ ἀλλαγῇ μήπω πάνυ αἰτιάσῃ μήτε τὸν Δία, μήτε ἐμέ· οὐδὲν γὰρ οὔτε τῷ λαβόντι χρυσὸς πλέον, οὔτε τῷ ἀλλαξαμένῳ ὁ χαλκὸς ἔλαττον· ἀλλὰ ἀμφοτέροις καλῶς ἔχει ἑκάτερα, ἐν τῷ ἀνίσῳ τῆς ὕλης ἰσοστάσια τῇ γνώμῃ δοθέντα. Καὶ ὁ μὲν Γλαῦκος ἡμῖν ἀπίτω ἐκποδών· ἡκέτω δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁ τούτου σοφώτερος, ἀποδειξόμενος ἡμῖν τὴν αὑτοῦ γνώμην, ἣν περὶ ἀγαθῶν κτήσεως ἔχει. Ἦ γὰρ οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ μακαρίζων μὲν τὸν Ἀλκίνου οἶκον τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς ᾠδῆς, συνευχόμενος δὲ τῇ Ναυσικάᾳ ὁμόφρονα αὐτῇ ξυστῆναι γάμον, εὐδαιμονίζων δ' αὖ τῆς ἀθανασίας τὴν Καλυψώ; Οἶμαι δὲ αὐτὸν, εἰ καὶ παρ' ἄλλον τινὰ ἀφίκετο τῶν οὐ κατ' ᾠδὴν καὶ κατὰ δαῖτα εὐδαιμόνων, οὐδὲ τῶν μακαρίων κατὰ ἁρμονίαν γάμου, ἀλλὰ τὰ ἔτι τούτων μείζονα ἀγαθὰ κεκτημένων, εἰπεῖν ἂν καὶ περὶ ἐκείνων τὰ εἰκότα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ κάλλος μοι προφέρεις, ὡς ἐν μέτρῳ ἑνὶ τὴν χώραν ἔχον, φέρε καὶ περὶ τούτου σοι βραχέα ἄττα ἀποκρίνωμαι. Δοκεῖς γάρ μοι, γενόμενος ἐν χώρᾳ τοῦ Τρωϊκοῦ ποιμένος, ἀφικομένου παρὰ σὲ Ἑρμοῦ πομπῇ Διὸς, ἄγοντος θεὰς τρεῖς πρὸς δικαστήν σε, προστάττοντος βραβεῦσαι περὶ κάλλους αὐταῖς, ἡσθεὶς τῇ Ἀφροδίτῃ, καθάπερ ἐκεῖνος, καταδικάσαι ἂν αἶσχος τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰ γὰρ ἓν μὲν τὸ ἐν κάλλει καλὸν, κρατεῖ δὲ ἐκ τῶν τριῶν μία, ἀνάγκη τὰς ἡττωμένας αἰσχρῶς ἔχειν.

num. Nobilis Pausanias, at plus gloriæ conseq Eurybiades. Conferamus nobilitatem cum gloria vincet? utri palmam dabimus? Socrates pauper, deformis, Socrates inglorius vixit, Socrates nullis bus, honoribus nullis. Quomodo enim non d sine honore, nobilitate, gloria, opibusque viveret lapicidæ fuit filius, et simus, et ventricosus; qui in comœdiis, in carcerem conjectus est; qui eod Timagoras, exstinctus est loco? O magnam bonoru riam! nec enim dicere audeo, malorum copiam. opponemus? quid dicemus? Certet cum illis po bonorum Socrates: nonne vides eum divitiis a Ca pore ab Alcibiade, honore a Pericle, gloria superar in theatro Aristophani, in judicio cedere Melito: ergo Apollo illi palmam, frustra ei assensum su lit.

DISSERTATIO XL.

An bonum bono sit majus. Esse.

1. At enimvero quandoquidem Homerum acc Glauci permutationem vituperaverat; utrum tib Homero, an Homero potius pro Glauco responden Huic potius mehercules: vel reliquis enim judicibu mihi præferendus Homerus est, nedum tibi. Glaucus dicat: Si quidem, Homere, bonum bo esset, minus esset majore: ac tum merito abs te a Juppiter, qui mentem alienasset meam; at in auri argentique permutatione cave aut Jovem nimiur accuses; quia neque plus habuit qui aurum acce minus cui æs traditum est: verum cum utroqu actum est; siquidem materiæ illa inæqualitas propositi, quo alter dedit alteri, compensata est. cus quidem abeat nobis; veniatque illo sapientic ut suum de bonorum possessione judicium expo An non hic ille est qui hilaritatem cantumque domo miratur, qui cum Nausicaa optat ut nuptia hantur unanimes, qui immortalitatem Calypsus Eum ego existimo, si præterea ad alium venisse cujus non in cantu et epulis, nec in conjugali c majoribus longe bonis, posita fuisset felicitas, et quæ dicenda erant, dicturum fuisse. Quoniam ter reliqua pulchritudinem quoque adducis n existimas uno tantum eodemque gradu id ipsum requiri ut de hoc etiam breviter respondeam tib enim mihi, si eodem cum Trojano illo pastore lo missusque a Jove ad te venisset Mercurius, qui tres illas divas stitisset, ut pro formæ excellen uni præmium, Venerem admiratus, sicut ille Minervamque, tanquam deformes, damnatu Quippe si unum in pulchritudine sit pulchrum una ex tribus reliquas; necesse est eas, quæ esse turpes.

2. Μὴ σύ γε, ὦ δικαστῶν εὐδαιμονέστατε, ἀλλὰ φειδὼ ἔχε ὀνομάτων αἰσχρῶν, καὶ ἠρέμα κάτιθι ἐκ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ ἔσχατα· ἵνα μὴ τὸν Ὅμηρον αὖθίς σοι προφέρω, λευκώλενον τὴν Ἥραν λέγοντα, καὶ ῥοδόπηχυν τὴν Ἠὼ, καὶ τὴν Ἀθηνᾶν γλαυκῶπιν, καὶ ἀργυρόπεζαν τὴν Θέτιν, καὶ Ἥβην καλλίσφυρον· ὧν οὐδεμιᾶς ἀφαιρήσει τὸ κάλλος, κἂν ἐν μέρει ᾖ, εὔφημός γε ἐθέλων εἶναι τὰ θεῖα, καὶ ἥκιστα πλημμελής. Ἀκούεις δ' αὐτοῦ διηγουμένου χορὸν ἀγρευτικὸν, παιζούσας ἐν ὄρει τὰς Νύμφας, ἐξηγουμένης τῆς Ἀρτέμιδος·

Πασάων δ' ὕπερ ἦγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,

φησί· καὶ,

Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Ἦ που καταγελᾷς τοῦ Ὁμήρου, προτιμῶντος μὲν Νυμφῶν κατὰ κάλλος Ἄρτεμιν; Ἀκούεις δὲ αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ Μενελάου κάλλους τοιαυτὶ λέγοντος· ὅτε ἔφη τρωθέντος ῥυῆναι τὸ αἷμα κατὰ τοῦ μηροῦ, ἔπειτα εἰκάζει τὸ τοῦ μηροῦ κάλλος γυναικὸς τέχνῃ ἐλέφαντα χραινούσης φοίνικι, « Ἵπποις εἶναι παρήϊον· »

Τοῖοί τοι, Μενέλαε, μιάνθην αἵματι μηροὶ

« εὐφυεῖς, » φησὶ, « καὶ κνῆμαι καὶ σφυρά. » Τοῦ δὲ Ἀγαμέμνονος αὖθις αὖ ἐπαινῶν τὸ κάλλος, οὐκ ἐδεήθη εἰκόνος Λυδίας, ἢ Καρικῆς, οὐδὲ ἐλέφαντος ὑπὸ γυναικὸς βαρβάρου φοίνικι ἐξηνθισμένου· ἀλλὰ εἰκάζει αὐτοῦ τῷ Διὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, ᾧ καὶ δῆλον, ὡς καλλίων ὁ Ἀγαμέμνων ἦν· τῷ μὲν γὰρ ἦν τὸ κάλλος περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὄμματα, τῷ δὲ ἀμφὶ τοὺς μηροὺς καὶ τὰ σφυρά· ὁ δὲ τὰ κρείττω καλὸς, καλλίων· ὁ δὲ τὰ ἥττω καλὸς, οὔπω μὲν αἰσχρὸς, καλὸς δὲ ἧττον. Τί δὲ, ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Ἑλληνικῷ οὐ διέφερε μὲν ὥρᾳ ὁ Ἀχιλλεὺς, εἶχε δὲ τὰ δεύτερα ὁ Νιρεύς; δικαστῇ δέ σοι, ἀπολειπόμενος ὁ Νιρεὺς τοῦ Ἀχιλλέως, οὐδὲν ἦν διαφέρων τοῦ Θερσίτου; Καὶ ἵνα μὴ περὶ κάλλους σοι μόνον διαλέγωμαι, οὐκ ἀμφισβητεῖ τῷ Ἀχιλλεῖ περὶ ἀνδρείας ὁ Αἴας, οὐδὲ τῷ Αἴαντι ὁ Διομήδης, οὐδὲ τῷ Διομήδει ὁ Σθένελος, οὐδὲ τῷ Σθενέλῳ ὁ Μενεσθεύς· ἀλλ' οὐδεὶς διὰ τοῦτο τὴν ἀρετὴν ἀφαιρεῖ τοῦ Μενεσθέως διὰ τὸν Σθένελον, οὐδὲ τοῦ Σθενέλου διὰ τὸν Διομήδην, οὐδὲ τοῦ Διομήδους διὰ τὸν Αἴαντα, οὔτε τοῦ Αἴαντος διὰ τὸν Ἀχιλλέα· ἀλλ' ἔστι κἀνταῦθα ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς οὐ διαπηδῶσα τὰς διὰ μέσου φύσεις, ἀλλὰ κατιοῦσα ἠρέμα ἀπὸ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τοὺς καταδεεστέρους.

3. Καὶ ἵνα ποτὲ ἀπαλλαγῶμεν τῶν σωμάτων, οἷς ἀναμέμικται ἡ ῥώμη καὶ τὸ κάλλος· εἰ τὴν Ἀνδρομάχην τῇ Πηνελόπῃ ἀντεξετάζοις, οὐχὶ σώφρων μὲν ἑκατέρα καὶ φίλανδρος; προτιμήσεις δὲ τὴν Πηνελόπην, οὐχ ὅσα γυναικὸς βαρβαρικῆς Ἑλληνίδα, ἀλλὰ τῷ περιόντι κατὰ τὴν ἀρετὴν τὸ πλεῖον νέμων. Συμβουλεύει δὲ καὶ ὁ Νέστωρ τῷ Ἀγαμέμνονι· ἆρ' ἀνοήτῳ φρόνιμος; ἢ οὐκ ἂν ἐθελήσαις τὸν τῶν Πανελλήνων

2. Cave hoc modo agas, beatissime judicum : quin potius abstine a calumniis, sensimque potius a summis descende ad infima : ne Homerum denuo impingam tibi, qui nimirum *albas* Junoni *ulnas*, *roseos* Auroræ *cubitos*, *cæsios* Minervæ *oculos*, *pedes* Thetidi *argenteos*, Hebæ *pulchra* tribuit *calcanea;* quibus omnibus, nisi parum reverenter de diis loqui velis atque in eas peccare, pulchritudinem suam relinques, licet in parte sit tantum. Audis eundem describere agrestem Nympharum chorum, quæ in montibus, Diana duce, ludunt :

Illa caput frontemque ipsam supereminet omnes;

et mox addit :

Pulchræ omnes, quamvis facile internoscere divam.

An Homerum ridebis, qui Dianæ formam præferat Nympharum? Audis vero eundem de Menelai quoque forma similiter loquentem : ubi videlicet ex vulnere ejus sanguis per femur destillat, pulchritudinem femoris cum arte confert mulieris, quæ purpureo colore in habenas equi ebur inficit :

Sic, Menelae, tibi femora erubuere cruore

pulchra, inquit, *et suræ et malleoli*. Contra quum Agamemnonis commendat formam, minime opus habet a Lydia Caricaque imagine, aut muliere barbara, quæ purpura imbuit ebur, comparationem desumere; sed cum Jove caput ejus oculosque confert, ex quo sequitur, pulchriorem Menelao fuisse Agamemnonem; alterius enim in capite oculisque, alterius in femoribus malleolisque pulchritudo consistebat : cujus autem in potioribus partibus pulchritudo est, is pulchrior; cujus contra in minus præcipuis, pulcher minus, nondum tamen est deformis. Quid, in exercitu Græcorum an non primas pulchritudinis sibi partes Achilles, secundas Nireus vindicabat? Atqui, te judice, Nireus, quod Achille minus pulcher erat, ideo nihil differebat ab Thersite. Et ne de sola pulchritudine nunc tecum agam, ad Achillis fortitudinem non accedit Ajax, neque Diomedes ad Ajacis, nec ad Diomedis Sthenelus, nec ad Stheneli Menestheus; et tamen nemo Stheneli causa fortem negat esse Menestheum, aut Diomedis causa Sthenelum, aut Ajacis Diomedem, aut Achillis Ajacem : est enim hic quoque certus virtutis progressus, qui in medio positas non transilit qualitates, sed pedetentim a præcipuis descendit ad inferiores.

3. Verum enimvero, ut a corporibus jam abeamus, in quibus robur ac pulchritudo considerantur; si Andromachen contendas cum Penelope, nonne casta utraque, utraque viri amantissima videbitur? et tamen præpones Penelopen; non ut barbaræ Græcam, sed quod excellentiæ virtutis id quod plus est existimes deberi. Agamemno consilio Nestoris utitur, num ut prudentis imprudens? an nolis communi Græcorum omnium regi, quem *Jove genitum*,

βασιλέα, τὸν διογενῆ καὶ λαῶν ποιμένα, καθυβρίσαι δυσφήμῳ αἰτίᾳ; ἀλλὰ καὶ ὡς ἐδέησεν αὐτῷ φρονίμῳ ὄντι φρονιμωτέρου συμβούλου, τοῦ Νέστορος. Πείθω δέ σε οὐδέν τι μᾶλλον περὶ τῶν ἀρετῶν διαλεγόμενος, τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, τῷ ἀνίσῳ κατὰ τὴν μετουσίαν, εἰς ὑπεροχῆς καὶ ἐλαττώσεως μοῖραν παραβαλεῖν ἐθέλων· ὅς γε καὶ τὴν ὑγίειαν ἡγεῖ ἁπλοῦν τι εἶναι. Τί δέ ἐστιν ἁπλοῦν παντὸς ἧττον; αἱ γὰρ τῶν σωμάτων φύσεις πολὺ τῶν τῆς ψυχῆς ἀμφιλαφέστεραι εἰς ὑγείας μέτρον· καὶ αὐτὸ τοὐναντίον, ὁ μὲν διώκων ἀκρότητα ἐν ὑγιεινῷ διώκει πράγμα φεῦγον, καὶ οὔτε Ἀσκληπιῷ οὔτε Χείρωνι ἐξ ἐπιδρομῆς ἁλώσιμον· ὁ δὲ ἐν τῷ ἀνίσῳ τοῦ ἐφικτοῦ τὸ ληφθὲν ἀγαπῶν, εὐγνωμονέστερος μὲν πρὸς τὴν τέχνην, οὐκ ἀνέλπιστος δὲ πρὸς τὴν ἀκρότητα. Οὕτω τοι κἀν τοῖς ἀγαθοῖς ἔχει. Τριῶν γὰρ ὄντων οἷς ἄν τις διαιτήσαι τὸ παρὸν τουτὶ τὸ σκέμμα, ἑνὸς μὲν τείνοντος ἐπὶ τὸ ἀληθὲς αὐτό, δευτέρου δὲ ἐπὶ τὸ δυνατόν, τρίτου δὲ ἐπὶ τὸ ὠφέλιμον, καθ' ἕκαστον τούτων σκεψώμεθα, ἀνατρέψαντες αὐτῶν τὴν ἀκολουθίαν, ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου ἀρξάμενοι· μήπω γὰρ δυνατὸν ἔστω μηδὲ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὡς ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον· ἀλλὰ ἴδωμεν αὐτοῦ τὸ ὠφέλιμον· πολλὰ γάρ που καὶ τῶν οὔτε ἀληθῶν οὔτε δυνατῶν ὠφέλησε πιστευθέντα.

4. Οὐχ ὁ μὲν Σωκράτης παράγων τὸ ἀγαθὸν καὶ περιγράφων αὐτοῦ τὴν οὐσίαν ἐν τῷ ἀρίστῳ μόνῳ, διέσκαψε καὶ διετείχισε τὴν ἐλπίδα τῶν πολλῶν τῆς ἐπ' αὐτὸ ὁδοῦ; Ὁ δὲ ὑποβάθρας διδοὺς, καὶ ἀναπαύλας διὰ μέσου καὶ ἀναγωγὰς πολλὰς, προὔπεμψε πόρρω πάνυ ὡς τευξόμενον τοῦ μετρίου, παρεμυθήσατο δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ τὸν προελθόντα ὡς ἤδη προσεληλυθότα τῷ ἀρίστῳ· ἀνεκήρυξε δὲ τὸν ἀφικόμενον εἰς τὸ ἄκρον, ὡς ἐν ἀγαθοῖς ἄριστον. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν λόγων οὐχὶ τὸν μὲν ἀριστέα ἐν δειλοῖς στεφανοῖ, τὸν δὲ ἰσχυρὸν ἐν ἀσθενεστάτοις; καὶ τὸ ὅλον ἀνταγωνιστὰς τοῖς ἀρίστοις οὐ δίδωσιν, οὐδὲ ἐλέγχει τὰς ἀρετὰς ἐν τοῖς ὁμοίοις. Καὶ τοῦ μὲν ὠφελίμου παύομαι, τὸ δὲ δυνατὸν ἤδη σκοπῶ. Χρυσὸν μὲν τὸν διαφέροντα ἐλέγχει χρυσὸς ἥττων, οὐ μόλιβδος· καὶ ἄργυρον ἄργυρος, καὶ χαλκὸν χαλκός. Καὶ πάντων ἁπλῶς γίγνονται αἱ ἐξετάσεις ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ὁμοίου μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀνομοίου δὲ κατὰ τὴν ὑπεροχήν. Τὸ δὲ ἀγαθὸν εἰς τὰ κακὰ αὐτὰ ἐμβαλὼν οὕτως ἐξετάζεις· καὶ πῶς οὐ φανεῖταί σοι τὸ σμικρότατον τῶν ἀγαθῶν ἐν χώρᾳ τοῦ ἀρίστου; Ὡς γὰρ ἐν νυκτὶ φῶς ἐκ πυρὸς τοῦ δι' ἡμέρας φανέντος ἀκμαιότερον ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περιχεχυμένου σκότους ἐλεγχόμενον, ἐν δὲ ἡλίῳ τὸ αὐτὸ ἀμυδρὸν καὶ ἀσθενὲς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἰσχυρότερον· οὕτως ἀμέλει καὶ τὸ ἀγαθὸν, τοῖς μὲν κακοῖς συνεξεταζόμενον, καὶ τὸ τυχὸν, ἄριστον καὶ μέγιστον καὶ ἐξοχώτατον, ὡς ἐν πολλῷ ζόφῳ μικρὸν ζώπυρον, ἐν πολλῇ νυκτὶ ὀλίγον φῶς· ἐὰν δὲ παράσχῃς αὐτῷ πρὸς τὰ ὅμοια δρόμον καὶ ἅμιλλαν, τότε ὄψει τὸ ἄριστον ὄντως· νῦν δὲ συγχεῖς τὴν κρίσιν καὶ ταράττεις. Οὐχ

quem *pastorem populorum* poeta vocat, ignominiosam adeo causam reddendo insultare? et tamen prudens quum esset ipse, prudentioris consilio Nestoris opus habuit. Videor autem nihilo magis quod volo tibi esse persuasurus de virtutibus, dum disputatione mea id efficere studeo, ut bona similia cum similibus, prout quæque majore vel minore mensura adsint alicui, secundum abundantiam aut defectum compares: tibi inquam, qui vel sanitatem arbitreris esse rem in se unam et simplicem. Qua quid minus simplex possit dici, non video; quum ad sanitatis constitutionem multo plures corporis ratio differentias admittat, quam animæ; itaque plane contra, ac tu dicis, qui supremum in sanitate corporis sibi proponit terminum, res sequitur fugitivam, et quam nec Æsculapius nec Chiron sine negotio consecuturi sunt: qui vero, inæqualitatem in arte considerans, eo est contentus quod attingi potest; et æquius de arte sentit, nec de summo desperat termino. Eodem modo res se habet in bonis. Quum enim tria sint quæ ad eam, de qua nunc agitur, quæstionem solvendam faciunt, quorum primum ad ipsam veritatem, secundum ad potentiam, tertium ad utilitatem rei, intuendam spectet, singula eorum videamus, ita tamen ut inverso ordine primum de utilitate agamus. Interea respectu ejus quod fieri potest, id quod quæritur, et veritatis, in dubio maneat: id autem est, bonumne bono sit majus: sed utilitatem ejus primo videamus. Multa enim, quæ neque vera sunt, neque fieri possunt, si credantur tantum, utilitatem afferunt.

4. Nonne Socrates, dum bonum quasi amovet et essentiam ejus eo solo, quod optimum est, circumscribit, vulgi spem omnem a petenda virtute excludit et tanquam fossa aut muro intercipit? Contra qui gradus quosdam statuit, qui in media via deverticula relinquit et recessus molles, modica sperantem viatorem pertrahit longissime, successu autem consolatur eum qui jam egressus est, tanquam jam accesserit ad optimum: ad quod cui postea pervenire contigit, eum vero, tanquam inter bonos optimum, pronuncial victorem: quum vice versa altera opinio illa athletam primarium inter timidos coronet, robustissimum inter imbelles; et, ut verbo absolvam, nec adversarios in certamine dat fortissimis, nec virtutes in similibus explorat. Et hoc quidem de utilitate: jam considerabo potentiam. Aurum præstantissimum deterius aurum distinguit, non plumbum; et ab argento argentum, æs ab ære probatur. Breviter, quicquid confertur, ejusdem substantiæ sit necesse est, dignitatis alterius. Tu vero bona primum cum malis permisces ac deinde inter se comparas et exploras: sic quomodo fieri poterit ut non bonum minimum eo loco tibi esse videatur, quo est maximum? Nam ut noctu lumen, quod ab igne accenditur, magnæ illius, quæ circumcirca est, caliginis causa majus videtur esse, quam quod interdiu ardet; idemque si cum sole tanquam majore adversario velis contendere, obscurum propemodum est et nullum: ita si cum malo bonum conferatur, quamvis sit minimum, optimum nihilominus præstantissimumque videbitur; ut in densa caligine scintilla parva, ut in nocte multa lumen parvum: verum si cum simili illud currere et certare permittas, tunc revera, quod præstantissimum est, discernes; ut autem nunc

ι τὴν σελήνην, ἄστρον ἀμφίβιον πρὸς νύκτα
έραν, ἐν μὲν νυκτὶ λαμπρὰν, μετὰ δὲ ἡλίου
ν; Οὐκοῦν ἐν ἡμέρᾳ ἥλιος κρατεῖ, τὸ ἄριστον
μαιότατον τῶν ἐν οὐρανῷ σωμάτων· ἐν δὲ
ελήνη κρατεῖ, τὸ ἀσθενέστατον. Καὶ τοίνυν
ἰγαθὸν, ἐὰν μὲν εἰς νύκτα καὶ ζόφον καὶ ἀφέγ-
ιχῶν ἐμβάλῃς, κρατεῖ τὸ ἀμαυρότατον· ἐὰν δὲ
ς ἀγαθὰ ἀγαθοῖς, ἀνάγκη κρατεῖν τὰ περιλαμ-
:.

αύομαι τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ ἀληθὲς μέτει-
ὸν γὰρ τοῦ ἀνθρώπου βίον ἆρα ἄλλο τι ἡγητέον
γὴν ζωῆς συγκεκραμένην ἐκ ψυχῆς καὶ σώμα-
τύχης; Ἐκ δὲ τῆς τούτων ἁρμονίας κραθέντων
ἑκάστου εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς ἑαυτοῦ ῥώμης
ου, τὸ ἄθροισμα τοῦτο εὐδαιμονίαν κλητέον·
ης μὲν τῆς ψυχῆς στρατηγοῦ δίκην, ὑπηρετοῦν-
οῦ σώματος στρατιώτου δίκην, συνεργούσης δὲ
ης ὅπλων δίκην· ἐξ ὧν ἁπάντων τὸ νικᾶν ἔρχε-
Ἐὰν δὲ ἀφέλῃς τὴν τύχην, τὸν στρατιώτην
ις· κἂν τὸν στρατιώτην ἀφέλῃς, ἀποχειροτο-
στρατηγόν· τιμιώτερον δὲ καὶ στρατιώτης
καὶ στρατιώτου στρατηγός. Ἐὰν δὲ δυοῖν
, ἢ τὸν στρατηγὸν τιμῶν τὰ λοιπὰ ἀτιμάσῃς,
εται ὁ στρατηγὸς τῇ τύχῃ; ἢ κἂν ταῦτα εἰσά-
τιμίαν νέμῃς, τί χρήσεται τύχη τῷ στρατηγῷ;
ἡ ψυχὴ, στρατευέτω τὸ σῶμα, συναγωνιζέσθω
πάντα ἐπαινῶ, πάντα δέχομαι· ἀλλὰ τὴν ἰσο-
αὐτῶν ἀφαιρῶ. Οὐχ ὁρᾷς καὶ τὸν ἐν θαλάττῃ
ἔνθα ὁ μὲν κυβερνήτης ἄρχει, ὡς ψυχὴ σώμα-
δὲ ναῦς ἄρχεται, ὡς ὑπὸ ψυχῆς σῶμα· τὰ δὲ
τα ἐπιρρεῖ, ὡς ταῖς ἀρεταῖς ἡ τύχη; Ἐὰν δὲ
ἐπιγένηται, καὶ μένῃ μὲν ἡ ναῦς, μένῃ δὲ ὁ
ίτης, ἐλπὶς σωτηρίας, κἂν οἴχηται ἡ ναῦς ὀρθὰ,
δύσηται, διὰ τῆς τέχνης· ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ κυ-
υ ἄρξῃ, καὶ ἐκεῖνον ἀφέλῃς, ἀχρεῖος μὲν ἡ ναῦς,
ῃ· ἀχρεῖος δὲ ἡ ἐπιρροὴ τῶν πνευμάτων, κἂν
Καὶ διὰ τοῦτο ἐν μὲν θαλάττῃ καὶ νηῒ καὶ
μιώτατον ὁ κυβερνήτης, καὶ μετὰ τοῦτον ἡ
αὶ μετὰ ταύτην ἡ ἔξωθεν ἐπικουρία· ἐν δὲ τῷ
ι τούτου δρόμῳ τιμιώτατον μὲν ἡ ψυχὴ, μετὰ
ην τὸ σῶμα, καὶ τρίτον ἡ τύχη· τὰ δὲ τοῦ τι-
ου ἀγαθὰ τῶν ἧττον τιμίων τιμιώτερα.

ἰγὼ καὶ τῶν αἰσθήσεων τὴν ἰσοτιμίαν ἀφαιρῶ.
ἦν Ὅμηρος, ἀλλ' ἤκουε τῆς Καλλιόπης·
ἦν Ἄτυς, ἀλλ' ἑώρα τὸν ἥλιον. Μετάθες
ιφοράς· ἀκουέτω Ἄτυς μὴ ὁρῶν, βλεπέτω Ὅμη-
ἀκούων· Ἀτυϊ μὲν οὐκ ᾄσεται ἡ Καλλιόπη,
υ δὲ οὐκ ἀφαιρήσεις τὴν διδάσκαλον. Ἐγὼ
ν θεῶν τὴν ἰσοτιμίαν ἀφαιρῶ· πείθομαι γὰρ
ι λέγοντι·

χθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς·

οὐκ ἴσης, οὐδὲ γὰρ ἀρχῆς ἴσης· οὐ γὰρ ἴση ἡ
ὐρανοῦ πρὸς θάλατταν, καὶ θαλάττης πρὸς

agis, judicium confundis et perturbas. Nonne et lunam vides, quæ noctis et diei sidus commune est, nocte satis splendidam, si sol accedat, hebescere? Sic interdiu sol vincit splendore suo, qui inter cœlestia corpora præstantissimus est potentissimusque; noctu vero luna, omnium obscurissima. Ita et bonum, si in nocte, in tenebris, in caligine malorum collocaveris, eminebit, quamvis obscurum; si bonis bona compares, necesse est eminere illud quod est splendidissimum.

5. Hactenus de potentia : ad veritatem transeo. Aliudne hanc vitam esse putas quam transitum quendam vitalem ex anima, corpore, fortunaque simul temperatum? Quæ omnia si apte inter se jungantur, singulaque ad summum suarum virium gradum perveniant, totum id simul felicitas nuncupandum; ita ut anima imperet pro duce, pareat corpus pro milite, adjuvet fortuna tanquam arma; ex quibus omnibus victoria consequitur. Quodsi fortunam hinc tollas, arma demes militi; sin militem, exauctorabis ducem : et tamen pluris est miles quam arma, pluris dux quam miles. Si vero alterutrum facis, ut vel reliquis neglectis, solum ducem colas, quomodo fortuna dux utetur? aut si omnia hæc admittis eodemque loco habes, quomodo duce utetur fortuna? Imperet animus, militet corpus, auxilium ferat fortuna : cuncta probo, cuncta admitto, dum ne eodem loco habeas omnia. Quid, nonne navigationem vides marinam, in qua gubernator, sicut anima in corpore, imperat; navis, ut corpus animæ, paret; venti in navem, ut in virtutes fortuna, impetum faciunt? Quodsi tempestas oriatur, dum gubernator adhuc superstes est, et superstes navis, sive ea recte feratur, sive exitium minitetur, spes adhuc salutis est in arte : at si a gubernatore incipias, eumque tollas, nihil prodest navis, quamvis sit superstes; nihil ventus, quamvis sit secundus. Propterea in mari, in navi et navigatione præcipuum est gubernator, post hunc navis, post navem subsidium externum : in hoc vitæ cursu præcipuum est anima, post animam corpus, post corpus fortuna; bona autem præcipuarum partium pluris sunt quam bona reliquarum.

6. Ego nec in sensibus fero æqualitatem. Cæcus Homerus erat, et tamen Calliopen audiebat; surdus erat Atys, et tamen solem videbat. Permuta calamitates utriusque; audiat Atys, et ne videat; videat Homerus, et ne audiat; Atyi non canet Calliope, magistram illam suam non eripies Homero. Ego nec in diis æqualitatem fero : Homero enim assentior, quum ait :

Cuncta
in tria divisit, nec quisquam immunis honore est :

honor non æqualis est, nec enim æquale est imperium : sicut nec æqualis est divisio cœli cum mari, aut maris cum inferis;

ᾅδην· θεὸς δὲ ὁμοίως καὶ Κρόνου παῖς, καὶ Ἅδης, καὶ Ποσειδῶν, καὶ Ζεύς· καὶ γὰρ Λύσανδρος Σπαρτιάτης, ἀλλὰ Ἀγησίλαος Ἡρακλείδης. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ γένη προτιμῶ· οὐ γὰρ ὁ μὲν πωλο-
5 δάμνης εὐγενείας ἱππικῆς ἐρᾷ,

Ἧς Τρωΐ περ εὐρύοπα Ζεὺς
δῶχ' υἷος ποινὴν Γανυμήδεος, οὕνεκ' ἄριστοι
ἵπποι ἔσαν,

ὁ δὲ θηρευτὴς εὐγενείας σκυλάκων ἐρᾷ, φιλάνθρωπος
10 δὲ καὶ φιλοθρέμμων τοῦ ζῴου τούτου, οὐκ ἐξετάσει τὰ γένη· λέγων οὐκ Ἀρτοξέρξην τὸν Ξέρξου (δειλόν μοι γένος λέγεις), οὐδὲ Ἱππίαν τὸν Πεισιστράτου (πονηρόν μοι γένος λέγεις), οὐδὲ Κροῖσον τὸν Ἀλυάττου (ἀσθενὲς λέγεις)· ἐὰν δὲ Λεωνίδαν λέγῃς καὶ Ἀγησίλαον, γνωρί-
15 ζω τὴν ἀρετὴν, καὶ μέμνημαι τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἐπαινῶ τὴν εὐγένειαν. Εἴθε μοι καὶ τὸ Ἀριστείδου γένος ἦν Ἀθήνησιν, εἴθε τὸ Σωκράτους· ἐτίμησα ἂν τούτους ὡς Ἡρακλείδας, ὡς Περσείδας, ὡς εὐπατρίδας. Ἢ ποταμῶν μὲν ῥεύματα, ἐὰν καθαρὰ ἐκ
20 πηγῶν ἔλθῃ, καὶ φυτὰ ἐπαινεῖς, κἂν γηράσκῃ μὲν αὐτῶν τὰ σώματα, μένῃ δὲ τὰ σπέρματα· εὐγένειαν δὲ ἀνθρωπίνην οὐκ ἐπαινέσεις, ἐὰν ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἐκ πηγῆς καθαρᾶς, γνήσιος μένῃ, ἀνεπίμικτος μένῃ; Καὶ μέχρι μὲν ταύτης ἀνδρίζῃ, καὶ
25 ἀξιόπιστος εἶ λέγων· ἐὰν δέ σου καὶ περὶ πλούτου πυνθάνωμαι, τί φῄς; ποῖ τὸ πρᾶγμα τάττεις; ἐν ποίῳ χορῷ; Λέγε γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὰς τῆς ψυχῆς φωνάς· λέγε, τί φῄς τὸν πλοῦτον; Κακόν; τί οὖν ἐρᾷς; Ἀγαθόν; τί οὖν φεύγεις;

30 Ἡ γλῶττ' ἐπώμοσ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Ἀλλ' οὐδέτερον ἡγεῖ, οὐκ ἀγαθὸν, οὐ κακόν· ἀλλ' ἐν μεθορίᾳ καὶ χώρᾳ μέσῃ. Τήρησον αὐτὸ ἀδιάφορον, μὴ προέλθῃς περαιτέρω, μὴ ὑπερβῇς τοὺς ὅρους. Ἂν δ' ὑπαλλάξας τὸ ὄνομα ἀγαθὸν μὲν μὴ καλῇς, προη-
35 γούμενον δὲ καλῇς· τὴν μὲν φωνὴν μετέβαλες, τὴν δὲ τιμὴν δίδως.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

Τοῦ θεοῦ τὰ ἀγαθὰ ποιοῦντος, πόθεν τὰ κακά.

1. Φασὶ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἀφικόμενον εἰς
40 Ἄμμωνος, προσειπόντος αὐτὸν τοῦ Ἄμμωνος παῖδα, πιστεῦσαι τῷ θεῷ, κατὰ τὴν Ὁμήρου φήμην, πατέρα αὐτὸν θεῶν καὶ ἀνθρώπων ὀνομάζοντος· ἀποδεξάμενος δὲ τοῦ μαντείου, ἄλλο μὲν ἠξίωσεν οὐθὲν τὸν πατέρα μετὰ τοῦτο ἔρεσθαι, οὐ περὶ τῆς Δαρείου φυγῆς,
45 οὐ περὶ τῆς μελλούσης μάχης, οὐ περὶ τῆς Ἑλλάδος κακουμένης, οὐ περὶ τῆς Ἀσίας κυκωμένης· ἀλλ', ὥσπερ αὐτῷ τῶν ἄλλων καλῶς ἐχόντων, ἠρώτα τὸν θεὸν περὶ τοῦ Νείλου, ὁπόθεν ὁρμηθεὶς ἐπὶ Αἰγύπτου κάτεισι. Πάνυ γοῦν αὐτῷ τούτου ἐνέδει πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ
50 μαθόντι εἶχεν ἂν καλῶς. Οὐδ' εἰ μὰ Δία πρὸς τῷ

et tamen eodem modo et Pluto, et Neptunus, et dii sunt et Saturni filii : sicut quidem Lysander est, at Agesilaus Heraclida. Ego et respect genus generi præfero. Nam si equorum domito tem in equis amat,

Troi quos Juppite
præstantes dederat, pretium Ganymedis aden

et venator nobilitatem amat in catulis : nonne q amat, hominum educationi intentus est, tant eorum genus inquiret? non dico ut ille, *Artaxe Xerxis;* ignavum mihi genus narras; nec, *Hip strati*, improbum mihi narras genus; nec, *Cræ tei;* imbelle narras : at si Leonidam, si Agesil virtutem agnosco, Herculem cogito, nobilitate Utinam Athenis Aristidis, utinam Socratis genu non minus hos quam Heraclidas, non minus q das honorarem, non minus quam patricios. vios laudas, qui ex fontibus suis labuntur pu tas, quarum postquam corpora exaruerunt, m semina : nobilitatem in hominibus non laud ex virtute, tanquam puro fonte, orta generosita intemeratam? Et hactenus quidem virum hactenus fide digna loqueris : verum si de o quæram, quid de iis sentias, quo loco ponas, dine? Loquere audacter, quod animo judicas; existimes. Malum? cur ergo sequeris? Bonun eas fugis:

Juravit lingua, mentem injuratam gero.

At neutrum esse existimas, nec bonum, nec inter utrumque, medio in loco ponis. Hoc ip indifferens; vide ne transgrediaris ultra, ne lin lias. Nam si, mutato nomine, bonum quidem sed *productum* (aut præcipuum); nomen quide honorem tamen etiam tum concedes.

DISSERTATIO XLI.

Quum deus bona faciat, unde sint m

1. Alexandrum aiunt Macedonem, quum Jovi accessisset templum, atque ab eo filii appellatu mine, credidisse deo, idque ex Homeri sen Jovem *deum hominumque patrem* dicit; acc eo oraculo, nihil amplius e patre suo voluiss non de Darii fuga, non de imminente pugna, non calamitatibus, nec de Asia conturbata; sed, t liqua ipsi omnia bene haberent, de Nilo rogasse videlicet ortus fontibus in Ægyptum deferatur. unum, si diis placet, ad felicitatem illi deerat gnito, sat beatus futurus erat Alexander! quum non si cum Nilo ipsum quoque Istrum, aut o

Νείλῳ τὸν Ἴστρον ἔγνω, ἢ τὸν ὠκεανὸν αὐτὸν, εἴτε τις ἐστὶ ποταμοῦ φύσις περὶ πᾶσαν γῆν εἰλουμένου, εἴτε ἀρχαὶ τῆς δεῦρο καὶ πηγαὶ θαλάττης, εἴτε λίμνη ὑποδεχομένη τὰς ἡλίου καταδύσεις καὶ σελήνης, εἴτε ἄλλο τι, οἷον οἱ ποιηταὶ καταμαντεύονται· ἐξὸν τοὺς μὲν ποταμοὺς ἐᾶν ῥεῖν, ὁπόθεν αὐτοὺς ἀφῆκεν, αὐτὸν δὲ ἐπὶ Ἄμμωνα ἀφικόμενον, ἢ ἐπὶ τὴν Θεσπρωτῶν γῆν καὶ τὴν ἐκεῖ δρῦν, ἢ ἐπὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὴν Πυθοῖ χρησμῳδίαν, ἢ ἐπὶ τὸν Ἰσμηνὸν καὶ τὴν ἐκεῖ φωνὴν, ἢ ἐπὶ Δῆλον καὶ τοὺς ἐκεῖ χοροὺς, ἢ εἴ που ἄλλο τι μαντεῖον ἦν φθεγματικὸν τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς βαρβάρου γῆς, δεῖσθαι τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπιδοῦναι χρησμὸν ἕνα κοινὸν καὶ δημόσιον τῷ πάντων ἀνθρώπων γένει. Ἢ γὰρ ἂν κοινωφελεστέραν θεωρίαν ἐστείλαντο οἱ ἄνθρωποι τήνδε, μᾶλλον ἢ Δωριεῖς περὶ Πελοποννήσου μαντευόμενοι, ἢ Ἀθηναῖοι περὶ Ἰωνίας πυνθανόμενοι, ἢ Κορίνθιοι περὶ Σικελίας ἀνερωτῶντες.

2. Φέρε μιμησάμενοι τοὺς θεωροὺς ἐκείνους τοὺς κοινοὺς, τοὺς ὑπὲρ τοῦ γένους ἐπὶ τὰ μαντεῖα σταλέντας, ἐρώμεθα τὸν Δία, τίς τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν πατὴρ καὶ χορηγὸς, τίνες ἀρχαὶ, τίνες πηγαὶ, πόθεν ὁρμηθέντα ῥεῖ. Ἢ τούτων μὲν πέρι οὐθὲν δεῖ τὸν θεὸν ἐνοχλεῖν, αἰσθανομένους τῆς χορηγίας, καὶ ὁρῶντας τὴν αἰτίαν, καὶ συνιέντας τὴν πηγὴν, καὶ τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν εἰδότας, τὸν οὐρανοῦ ἁρμοστὴν, τὸν ἡλίου καὶ σελήνης ἀγωγέα, τὸν κορυφαῖον τῆς τῶν ἄστρων περιφορᾶς καὶ δινήσεως καὶ χορείας καὶ δρόμου, τὸν ὡρῶν ταμίαν, τὸν πνευμάτων οἰκονόμον, τὸν ποιητὴν θαλάττης, τὸν δημιουργὸν γῆς, τὸν ποταμῶν χορηγὸν, τὸν καρπῶν τροφέα, τὸν ζῴων γεννητὴν, τὸν γενέθλιον, τὸν ὑέτιον, τὸν ἐπικάρπιον, τὸν πατρῷον, τὸν φυτάλμιον, οὗ ὁ νοῦς ἀρραγὴς ὢν καὶ ἄτρυτος καὶ ἐπὶ πάσας ἐξικνούμενος φύσεις ἀμηχάνῳ τάχει, ὡς προσβολὴ ὄψεως, πᾶν κοσμεῖ ὅτου ἂν ἐπαφήσηται· καθάπερ καὶ αἱ παρ' ἡλίου ἀκτῖνες προσπεσοῦσαι τῇ γῇ λαμπρύνουσιν αὐτῆς τὸ καταληφθὲν πᾶν. Τίς δέ ἐστιν ὁ τῆς ἐπαφῆς ταύτης τρόπος, ἐγὼ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἔχω· ἠνίξατο δὲ αὐτὴν ῥήμα Ὅμηρος,

Ἢ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Ὁμοῦ δὲ τῷ Διὸς νεύματι γῆ ξυνέστη, καὶ ὅσα γῆς θρέμματα, καὶ θάλασσα ξυνέστη, καὶ ὅσα θαλάττης γεννήματα, καὶ ἀὴρ ξυνέστη, καὶ ὅσα ἀέρος φορήματα, καὶ οὐρανὸς ξυνέστη, καὶ ὅσα ἐν οὐρανῷ κινήματα. Ταῦτα ἔργα τῶν Διὸς νευμάτων. Μέχρι τούτων ἀδεής εἰμι χρησμῳδίας· καὶ Ὁμήρῳ πείθομαι, καὶ πιστεύω Πλάτωνι, καὶ οἰκτείρω τὸν Ἐπίκουρον.

3. Ἐὰν δὲ εἰς τὰς τῶν κακῶν ἐννοίας παρέλθω, πόθεν ταῦτα παρέδυ δεῦρο; τίνες αἱ τῶν κακῶν πηγαὶ ἢ γενέσεις; πόθεν ἀρξάμενα ἔρχεται; ἐξ Αἰθιόπων, ὡς ὁ λοιμός; ἐκ Βαβυλῶνος, ὡς ὁ Ξέρξης; ἐκ Μακεδονίας, ὡς ὁ Φίλιππος; οὐ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ μὰ Δία, οὐκ ἐξ οὐρανοῦ· φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. Ἐνταῦθα

quæcunque de illo dicuntur, cognita habuisset, quicquam hoc illi conferre potuisset: an nimirum fluvius ille sit qui universam ambit terram, an mediterranei maris fons et principium, an palus potius, in quam sol et luna occidere soleant, et id genus alia, quæ poetæ vaticinantur. Imo poterat fluvios eorumque aquas in eam abire partem sinere, in quam deus eos abire voluit; ipse vero, quum Ammonem adiisset, aut Thesprotos eorumque quercum, aut Parnassum ejusque oraculum Pythicum, aut Ismenium Apollinem ejusque responsum, aut Delum ejusque choros, aut si quod aliud in tota Græcia, aut in barbarorum terra, fatidicum erat delubrum, ibi aut a Jove, aut ab Apolline, universum ac commune toti humano generi precibus suis impetrasse oraculum. Plus mehercle cunctis contulisset hæc legatio hominibus, quam quum de Peloponneso Dores consuluerunt, aut de Ionia Athenienses interrogarunt, aut de Sicilia quæsiverunt Corinthii.

2. Quid si nos ergo legatos illos imitemur, quos communi gentis humanæ nomine ad oraculum mitti finximus, atque ex Jove hoc quæramus: Quis hominibus bonorum pater est et auctor, quæ principia, qui fontes, unde huc deferuntur? Nisi de his forte similibusque rebus non obtundendus est deus, quum præsertim ipse appareat earum moderandarum apparatus, quum oculis occurrat origo earum, et ipse se nobis fons offerat, quum patrem horum omnium opificemque noverimus; illum dico, qui cœli disposuit ordinem, qui solem lunamque aurigatur, siderum circuitus certosque lapsus et choreas cursusque voce sua motuque, tanquam præcentor aliquis in choro, moderatur; qui anni distinguit tempora, ventos gubernat, mare formavit, fabricavit terram, fluvios emisit, fructus educat, animalia gignit; qui Natalicius, Pluvius, Fructifer, Patrius, Progenitor a nobis dicitur; cujus mens solida, individua et nunquam fatigata, incredibili velocitate, tanquam oculi intuitus, quodcunque tangit, ornat atque illustrat; non secus ac radii solares in terram ubi inciderunt, quamcunque ejus invasere partem, eam collustrant. Qualis autem sit potens illa tangendi ratio, mihi non datum est dicere; Homerus tamen occulte eam innuit, inquiens:

Dixerat hæc, nigrisque oculis Saturnia proles
annuit.

Una cum nutu Jovis terra constitit, et quicquid terra educat; mare constitit, et quicquid mare producit; aer constitit, et quicquid aer fert; cœlum constitit, et quicquid in cœlo movetur. Omnia hæc Jovis nutus perfecit. Hactenus nullum oraculum requiro: Homero fidem habeo, Platoni credo, Epicuri me miseret.

3. Quodsi vicissim ad mala me converto et de iis cogito: unde ea tandem huc pervenerunt? qui fontes eorum, quæ origo? unde principia ceperunt? an ex Æthiopia cum peste? aut Babylone cum Xerxe? aut ex Macedonia cum Philippo? non enim e cœlo, mehercules, non e cœlo: exulat enim illinc invidia. Hic certe, hic oraculo opus habeo; consulamus

τοίνυν, ἐνταῦθά μοι δεῖ χρησμῳδίας, ἐρώμεθα τοὺς θεούς· Ζεῦ καὶ Ἄπολλον, καὶ ὅστις ἄλλος θεὸς μαντικὸς καὶ κηδεμὼν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀγέλης, δεομένοις εἴπατε, τίς κακῶν ἀρχή, τίς αἰτία, πῶς φυλαξόμεθα, πῶς λάθωμεν;

Οὐ γάρ τις νέμεσις φυγέειν κακὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι.

Ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅσα τὰ δεινὰ εἰς τὰς ἀνθρωπίνας κῆρας ἐμπεπτωκότα περὶ γῆν στρέφεται, παντοίων στόνων καὶ ὀδυρμῶν ἐμπιμπλάντα τὴν γῆν; Στένει μὲν τὸ ἀνθρώπου σῶμα τὰς ἐπιτετειχισμένας αὐτῷ νόσους ὀδυρόμενον, καὶ τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς σωτηρίας, καὶ τὸ ἄδηλον τοῦ βίου. Τίς γὰρ ἡλικίας καιρὸς ἀνυπεύθυνος ἀνθρωπίνῳ σώματι; οὐ γενόμενον μὲν εὐθὺς καὶ ἀποσπασθὲν ἐκ μητέρων, ὑγρὸν καὶ ἰλυῶδες καὶ διαρρέον, ὀδυρμῶν καὶ κνυζημάτων ἀνάπλεων; προϊὸν δὲ καὶ εἰς ὥραν ἀναφυόμενον, ἔμπληκτον καὶ ἀκρατές· κἂν εἰς ἥβην προέλθῃ, ὑπὸ φλεγμονῆς ἀκατάσχετον· κἂν εἰς γῆρας ἔλθῃ, κατὰ βραχὺ νεκρούμενον καὶ ἀποσβεννύμενον, ἐνδιαίτημα τῇ ψυχῇ ἀχρειότατον, δυσάρεστον, δύστηνον, δύσεργον, οὐκ ὄμβρων ἀνεχόμενον, οὐ πνευμάτων, οὐχ ἡλίου, μεμφόμενον ταῖς ὥραις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀντιστρατηγοῦν τῷ Διί. Χειμὼν οὗτος· ἀμπέχεται· θέρος τοῦτο· ἀναψύχει· πληρωθὲν μὲν κενώσεως, κενωθὲν δὲ πλησμονῆς ὀρεγόμενον· Εὐρίπου καὶ ἀμπώτεως δίκην, μηδέποτε ἑστὸς, μηδέποτε ἀτρεμοῦν, ἀκόρεστον, ἀκατάσχετον, ἀδηφάγον, ἐνδεὲς ἀμπεχόνης, δεόμενον ὑποδημάτων, ἀλειμμάτων, φαρμάκων, λουτρῶν. Ἓν σῶμα θεραπεύουσι χεῖρες πολλαὶ καὶ τέχναι πολλαί· χιλίας δὲ ἵππους ἱπποφορβὸς εἷς, καὶ τοσαῦτα μῆλα ποιμὴν εἷς, καὶ τοσούτους βοῦς βουφορβὸς εἷς. Καὶ οὐδὲ τὰ τοσαῦτα ἱκανά· τίς γὰρ ἀνθρωπίνη μηχανὴ λοιμοῦ προσβολὰς ἀλέξασθαι, ἢ ἀνασχεῖν ὄμβρους ἐξ οὐρανοῦ καταφερομένους, ἢ στῆσαι γῆν σειομένην, ἢ σβέσαι πῦρ ἐκ γῆς ἀνιστάμενον; Ὁρᾷς τὸν δρόμον καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν κακῶν, καὶ τὴν συνέχειαν τῶν κινδύνων·

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

Κἂν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἔλθῃς, κἀκεῖ ὄψει ὄχλον νοσημάτων τῇ ψυχῇ ἐπιχεόμενον· ἐὰν λύπην ἀπώσῃ, φόβος ὑπορρεῖ· ἂν ἀπέλθῃ φόβος, ὀργὴ ἀνίσταται· ἂν παύσηται ὀργὴ, φθόνος ἔπεισιν· παρὰ πόδας τὰ δυσχερῆ, ἐν γειτόνων τὰ κακά· ἀνοχὴ δὲ ἀκριβὴς οὐδεμία.

4. Τί ἂν οὖν πρὸς ταῦτα ἀποκρίναιτο ὁ Ζεὺς, ἢ ὁ Ἄπολλων, ἤ τις ἄλλος μαντικὸς θεός; Ἀκούσωμεν τοῦ ὑποφήτου λέγοντος·

Ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κάκ' ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσι.

Τίς οὖν ἡ τῆς ἀτασθαλίης αἰτία; Οὐρανοῦ καὶ γῆς δυοῖν ἑστίαιν τὴν μὲν ἄμοιρον ἡγητέον κακῶν, τὴν δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἐπιμεμιγμένην· ἧ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐπίρρυτα ἐκ τῆς ἑτέρας, τὰ δὲ κακὰ ἐξ αὐτοφυοῦς μοχθηρίας ἀνίσταται. Διττὴ καὶ αὕτη, ἡ μὲν ὕλης πάθος, ἡ δὲ ψυχῆς ἐξου-

ergo deos: Juppiter, et Apollo, aut si quis præterea deus fatidicus es, qui humani generis curam geris, hanc nobis quæstionem explicate; unde malorum est initium, quæ causa, quo pacto vitare ea aut effugere possimus?

Nulla etenim invidia est longe mala cuncta fugare.

Aut non videtis quantonumero illa passim circa terram versentur, quam multis et variis luctibus suspiriisque terram impleant; quæ omnia tanquam fato quodam vitam humanam comitantur? Deplorat morbos suos, a quibus obsidetur, hoc corpus humanum; deplorat incertam valetudinis conditionem, ambiguitatem vitæ. Quæ namque ætas, quod tempus est, quo non a malo oppugnetur aliquo corpus nostrum? nonne simulac natum est et a matribus recens evulsum, adhuc humidum, luto sordibusque diffluens vagitu omnia complet ac lacrimis? Postea si ad ætatis florem adolescat, fervore et intemperie agitur; si perveniat ad pubertatem, præ libidine nullis consiliis in officio contineri potest, nullis monitis; si ad senectutem, paullatim moritur et exstinguitur; nihil denique aliud, quam inutile morosumque fit ac difficile animæ hospitium, quod nec imbres fert amplius, nec ventos, nec solem; de omnibus cœli temperatibus conqueritur, et cum ipso Jove in certamen venit. Hiems advenit; veste multa tegitur: æstas est; refrigerari petit: cibis si se repleverit, evacuare se optat; si evacuaverit, rursus se replet: denique, ut Euripus aliquis aut maris refluxus, nunquam consistit, nunquam quiescit; insatiabile est, contumax est, vorax est; vestibus eget, eget calceis, unctionibus eget, eget medicamentis, eget lavacris: et quum mille equos equiso unus, infinitas oves pastor unus, infinitos boves unus regat bubulcus; uni corpori manus plurimæ, plurimæ inserviunt artes. Quin ne hæc quidem sufficiunt omnia. Quam enim hactenus artem invenire potuerunt homines, qua aut pestem avertere, aut cœlo cadentem vim pluviæ cohibere, aut terræ motum sistere, aut ignem e terra surgentem possent exstinguere? Vides malorum seriem successionemque mutuam, vides continuationem periculorum:

Nil homine est quod alat tellus infirmius uno.

Quodsi ad animam venias, videbis et hic morborum agmen, quibus obsidetur ea: si mœrorem absterseris, metus succedit; si metus recesserit, ira excitatur; si ira desinit, invidia accedit: ante pedes est calamitas, in vicinia mala sunt, nec ulla unquam certa quies contingit.

4. Quid, quæso, ad ista aut Juppiter, aut Apollo respondebit, aut alius fatidicus deus? Audiamus quid eorum interpres dicat:

Ascribunt superis homines mala, quum tamen ipsi
criminibus propriis sibi talia damna crearint.

Quæ est ergo improbitatis hujus causa? Quum cœlum et terra duæ sint sedes diversæ, alteram omnis mali immunem, alteram ex utroque mixtam esse existimandum est; ita ut bona quidem terræ e cœlo veniant, mala vero ex innata illi improbitate oriantur. Improbitas quoque duplex est; ut

σία. Ῥητέον δὲ δὴ τὰ πρῶτα ὑπὲρ τῆς προτέρας. Ὕλην ὁρᾷς ὑποβεβλημένην δημιουργῷ ἀγαθῷ· ἧς τὸ μὲν κοσμηθὲν ἥκει παρὰ τῆς τέχνης· εἰ δέ τι ἀκρατῶς ἑαυτῶν τὰ ἐν γῇ ἔχοντα πάσχει πλημμελὲς, ἀναίτιόν μοι τὴν τέχνην τίθει· βούλησις γὰρ οὐδεμία τεχνίτου ἄτεχνος, οὐδὲ γὰρ νομοθέτου ἄδικος· ὁ δὲ θεῖος νοῦς ἀνθρωπίνης τέχνης εὐστοχώτερος. Καθάπερ οὖν ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως ὁρᾷ στοχαζομένη τοῦ τέλους, τὰ δὲ ἕπεται τῇ χειρουργίᾳ, οὐ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύνου αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, οὐ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ· οὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλοῦμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἡγητέον ἀναίτιον [καὶ] τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα τῆς τοῦ ὅλου δημιουργίας ὥσπερ τινὰς ἀναγκαίας καὶ ἑπομένας φύσεις· ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου· μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου, τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. Λοιμώττουσιν Ἀθηναῖοι, σείονται Λακεδαιμόνιοι, ἡ Θετταλία ἐπικλύζεται, ἡ Αἴτνη φλέγεται. Καὶ πότε Ἀθηναίοις ἀθανασίαν ὁ Ζεὺς ὑπέσχετο; ἐὰν γὰρ ἀπέλθῃ ὁ λοιμὸς, Ἀλκιβιάδης ἐπὶ Σικελίαν οὐκ ἄγει; Πότε Λακεδαιμονίοις ὑπέσχετο γῆν ἄσειστον; πότε Θετταλοῖς γῆν ἄκλυστον; πότε Σικελιώταις γῆν ἄπυρον; Μόρια ταῦτα σωμάτων. Ὁρᾷς οὖν τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθορὰν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν ἀπιόντων ὁδῷ· ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τεκμαιρόμενος τῇ διαδοχῇ τῶν μελλόντων. Μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεως, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· καὶ εὐθὺς αὖ ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων θάνατον, ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. Ζῇ πῦρ τὸν γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον· ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. Διαδοχὴν ὁρᾷς βίου καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τοῦ ὅλου.

5. Ἴθι δὴ καὶ ἐπὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀρχὴν, τὴν αὐτοφυῆ, ἣν ἡ ψυχῆς ἐξουσία κυίσκει τε καὶ τελεσφορεῖ, ᾗ ὄνομα μοχθηρία. Αὐτοῦ τοῦ ἑλομένου αἰτία, θεὸς ἀναίτιος· ἐπεὶ γὰρ ἔδει γῆν γενέσθαι μὲν ἔγκαρπον, καὶ ζωοτρόφον, καὶ πολυθρέμμονα, ἔχειν δὲ ἐν ἑαυτῇ κακὰ ἔνδον καθειργμένα, ἐξεληλαμένα τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν δεῦρο τόπον ἐμίγη. Θεὸς δὲ πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ζῴων κληρουχίας **, δίχα αὐτῶν τὴν πρώτην φύσιν διελόμενος, τὴν μὲν εἶναι παντοδαπὴν ἐν τοῖς βίοις καὶ ποικίλην τοῖς σώμασιν, ἄλογον, ἄφρονα, ἀλληλοφθόρον, ἀνόητον θεοῦ, ἀρετῆς ἄμοιρον, ὑπ' αἰσθήσεως ἐφημέρου βοσκομένην καὶ δημαγωγουμένην, ἰσχυρὰν μὲν τῷ σώματι, ἀμήχανον δὲ τῷ λογισμῷ· τὴν δὲ ἑτέραν αὖ τὴν ἀνθρωπίνην ἔμπαλιν ὁμογενῆ καὶ ξύννομον καὶ μίαν, ἀσθενῆ μὲν τῷ σώματι, ἄρρηκτον δὲ τῷ λόγῳ, συνετὴν θεοῦ, πολιτείας μέτοχον, κοινωνίας ἐρῶσαν, δίκης καὶ νόμου καὶ φιλίας γεγευμένην. Ἔδει δὲ ἄρα τὸ γένος τοῦτο κρεῖττον μὲν εἶναι τῆς ἐν γῇ πάσης ἀγέλης,

enim corrupta materiæ affectio est, aut animæ licentia. Ac de priori quidem prius dicendum est. Vides materiam, circa quam versatur artifex optimus : quæ si quod ornamentum accipit, id totum arti acceptum est ferendum; sin vero quædam in terris, quum ea non sint sui juris, aliquid ab arte alienum admittunt, cave in causa esse dicas artem : nunquam enim magis artificis ab arte, quam legislatoris a justitia, consilium discedit : ut omittam, divinam mentem multo certius quam humanam artem, scopum suum attingere. Sicut autem in mechanicis artibus quædam consulto ipsa ars agit, dum finem suum respicit; quædam sua sponte sequuntur opus, quæ non artis opera, sed affectiones sunt materiæ, ut quum scintillæ ab incude, e fornace favillæ, et ex alia materie aliud accidit, quod operis respectu necessarium est, opifici tamen non est propositum : eodem modo in terrenis illis malis, quæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars est, et existimandum, nihil aliud ea, quam necessarias quasdam esse et consentaneas in universi totius fabrica vires : ea vero, quæ nos mala, quas corruptiones dicimus, quæ lugemus, ea conservationem totius vocat opifex; quia totum respicit, cujus conservandi causa necesse est corrumpi partem. Peste Athenienses affliguntur, motu terræ Lacedæmonii, inundantur Thessali, Ætna accenditur. At vero quando Atheniensibus immortalitatem promisit Juppiter? nam si pestis desinat, nonne in Siciliam Alcibiades vehere potest populum? Quando Lacedæmoniis pollicitus est terram a motu immunem? aut ab inundatione Thessalis? aut Siculis ab igne? Sunt hæc quasi partes corporum et membra. Eorum vides affectiones, quas tu vocas corruptionem, quia ea quæ intereunt respicis; ego conservationem, qui ea, quæ succedent iis et sequentur. Vides mutationem corporum et generationis continuæ : quæ nihil sunt aliud quam quædam, ut Heraclitus dicebat, modo sursum modo deorsum currens semita, ut alius alterius vivat mortem, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terræ ignis oritur, ex ignis interitu oritur aer; ex aeris interitu aqua oritur, ex aquæ interitu oritur terra. Vides successionem vitæ universalis, vides commutationem corporum, quæ universum constituunt perpetuo novum.

5. Jam ad alterum malorum principium transi, ad illud quod nobis innatum est, quod animæ licentia tanquam mater concipit et consummat, cui improbitati nomen est. Hanc qui assumit, ejus est culpa : deum extra noxiam relinquat. Quum enim terram creari necesse esset, quæ et fruges daret et animantes, multaque educaret alia, eamque oporteret ipsa intra se continere mala; factum est ut illa cœlo ejecta hunc sibi vindicarent locum. Ceterum diversa et omnigena deus [constituit] animalia, quorum primam bifariam divisit naturam; ut altera omni et vivendi ratione et corporum forma dissimilis inter se esset et diversa, sine ratione aut prudentia, ita ut alterum in perniciem alterius natum, divinæ naturæ nescium, virtutis exsors, soloque sensu in diem gauderet et duceretur; corporis viribus emineret, intellectu autem nihil posset : altera vero, quæ est hominum, ejusdem esset generis, socialis, atque una; corpore quidem imbecillis, ratione vero inexpugnabilis, dei capax, civilis administrationis compos, consortii amans, justitiæ, legum et amicitiæ habens gustum. Quod quidem genus omnibus, quæ terram quidem colerent, præstare ani-

ἔλαττον δὲ, οἶμαι, θεοῦ. Τὴν δὲ ἐλάττωσιν αὐτοῦ οὐδὲ θάνατος ἄρα παρέξεσθαι ἔμελλεν· ὃν γὰρ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ θάνατον, αὐτὸ τοῦτο ἦν ἀθανασίας ἀρχὴ, καὶ γένεσις μέλλοντος βίου, τῶν μὲν σωμάτων τῷ αὐτῶν νόμῳ καὶ χρόνῳ φθειρομένων, τῆς δὲ ψυχῆς ἐπὶ τὸν αὐτῆς τόπον καὶ βίον ἀνακαλουμένης. Τοῦτον δὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνδείας πρὸς τὸ θεῖον ἐξεῦρε θεὸς τρόπον· ἐπιθεὶς τὴν ψυχὴν γηΐνῳ σώματι, ὡς ἡνίοχον ἅρματι, παραδοὺς τὰς ἡνίας τῷ ἡνιόχῳ, ἀφῆκε θεῖν, ἔχουσαν μὲν παρ' αὐτοῦ ῥώμην τέχνης, ἔχουσαν δὲ καὶ ἀτεχνίας ἐξουσίαν. Ἡ δὲ ἐπειδὰν ἐπιβῇ ἁρμάτων καὶ λάβηται τῶν ἡνιῶν, ἡ μὲν εὐδαίμων καὶ μακαρία ψυχὴ καὶ μεμνημένη τοῦ ἐπὶ τὸ ὄχημα ἑαυτὴν ἐμβιβασαμένου θεοῦ καὶ ἡνιοχεῖν προστάξαντος, ἔχεται τῶν ἡνιῶν, καὶ ἄρχει τοῦ ἅρματος, καὶ κολάζει τὰς τῶν ἵππων ὁρμάς· οἱ δέ εἰσιν ἀτεχνῶς παντοδαποὶ, ἄλλος ἀλλαχοῦ θεῖν δωρμημένοι, ὁ μὲν αὐτῶν ἀκόλαστος καὶ ἀδηφάγος καὶ ὑβριστὴς, ὁ δὲ θυμώδης καὶ ἱππικὸς καὶ ἔμπληκτος, ὁ δὲ νωθὴς καὶ ἐκλελυμένος, ὁ δὲ ἀνελεύθερος καὶ σμικρόφρων καὶ ταπεινός. Οὕτως ἅρμα ἐστασιασμένον ταράττει τὸν ἡνίοχον. Κᾶτα ἢν μὲν κρατήσῃ αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ δυναστεύοντος ἵππου ῥύμην ἄξων φέρεται· νῦν μὲν τῷ ἀκολάστῳ ἵππῳ πᾶν τὸ ἅρμα ξυμφερόμενον αὐτῷ ἡνιόχῳ ἐπὶ ὕβρεις καὶ παροινίας καὶ λαγνείας, καὶ ἄλλας οὔτε εὐσχήμονας οὔτε εἰλικρινεῖς ἡδονάς· νῦν δὲ τῷ θυμικῷ ἐπὶ κακώσεις παντοδαπάς· **

malibus, deo autem minus oportebat esse, ut arbitror. Et quamvis mortale creatum esset, nihil tamen propterea de ejus praestantia decessurum erat, quum id, quod vulgus mortem vocat, nihil aliud sit quam immortalitatis exordium, futuræ vitæ natalis : quandoquidem sua lege suoque tempore corpora quidem intereunt, animæ vero ad locum suum suamque vitam revocantur. Id vero, quo humana a divina vinceretur natura, tale excogitavit deus : animam quum mortali corpori imposuit, tanquam aurigam plaustro, traditis aurigæ in manum habenis, cursu suo ferri permisit : vim illi praeterea roburque addidit, ut arte sua vel uti posset, si vellet, vel abuti, si mallet. Ibi felix, et quam vere beatam dicas, anima, memor illius a quo currui imposita est frenosque accepit, nimirum dei, habenas manu arripit, currum regit, impetumque castigat equorum : at illi in diversa prorsus ruunt, aliusque alio contendit; alius enim in intemperantiam, ingluviem et insolentiam; alius in bilem, temeritatemque et insaniam propendet; alius tardus ac mollis, alius illiberalis ac dejecti humilisque est animi. Ita currus in diversa distractus aurigam turbat. Inde si aurigam auferant equi, ibi potentioris equi impetum axis sequitur : qui si intemperantiæ addictus est, una cum auriga ipso in libidinem, vinolentiam, ac venerem, aliasque nec honestas nec sinceras voluptates abripitur : sin ferox, in aerumnas quaslibet et calamitates; **

Μαξίμου Τυρίου πλατωνικοῦ φιλοσόφου πίναξ τῶν λόγων τῶν περιεχομένων ἐν τῇ βίβλῳ.

		Editionis Davisii paginæ.	Pristinus ordo. Editio prior Davisii.
	α'. Περὶ ἡδονῆς, ὅτι εἰ καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ βέβαιον. Α'.	3-11.	XXXI. p. 325-333.
	. . . . . Β'.	13-19.	XXXII. p. 333-339.
	. . . . . Γ'.	19-29.	XXXIII. p. 339-349.
	β'. Τί τέλος φιλοσοφίας.	31-39.	XXXIV. p. 349-357.
	γ'. Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι.	41-49.	XXXV. p. 357-367.
	δ'. Πῶς ἄν τις πρὸς φίλον παρασκευάσαιτο.	51-61.	XXXVI. p. 367-377.
	ε'. Ὅτι πρὸς πᾶσαν ὑπόθεσιν ἁρμόσεται ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος. (ΜΑΞΙΜΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΜΕΝΑ. α'.)	61-79.	XXXVII. p. 377-393.
I.	ϛ'. Εἰ θεοῖς ἀγάλματα ἱδρυτέον. (β'.)	79-91.	XXXVIII. p. 393-405.
	ζ'. Εἰ καλῶς ἐποίησε Σωκράτης μὴ ἀπολογησάμενος. (γ'.)	91-101.	XXXIX. p. 405-415.
	η'. Τίνες ἀμείνων περὶ θεῶν διέλαβον, ποιηταὶ ἢ φιλόσοφοι. (δ'.)	103-113.	XXIX. p. 301-313.
	θ'. Εἰ δεῖ εὔχεσθαι. (ε'.)	115-127.	XXX. p. 313-325.
	ι'. Τί ἐπιστήμη. (ϛ'.)	127-137.	XL. p. 415-425.
I.	ια'. Πότερα χαλεπώτερα νοσήματα, τὰ τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυχῆς. (ζ'.)	139-149.	XLI. p. 425-435.
7.	ιβ'. Τί τὸ δαιμόνιον Σωκράτους. Α'. (η').	151-163.	XXVI. p. 265-277.
.	. . . . . Β'. (θ'.)	163-173.	XXVII. p. 277-287.
I.	ιγ'. Εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις. (ι'.)	175-189.	XXVIII. p. 287-301.
II.	ιδ'. Τίς ὁ θεὸς κατὰ Πλάτωνα. (ια'.)	189-207.	I. p. 3-19.
III.	ιε'. Εἰ τὸν ἀδικήσαντα ἀνταδικητέον. (ιβ'.)	209-219.	II. p. 19-29.
ζ.	ιϛ'. Εἰ μαντικῆς οὔσης ἔστι τι ἐφ' ἡμῖν. (ιγ'.)	221-233.	III. p. 29-39.
.	ιζ'. Τίσιν χωριστέον τὸν κόλακα τοῦ φίλου. (ιδ'.)	233-243.	IV. p. 39-49.
1	ιη'. Τίς ἀμείνων βίος, ὁ πρακτικὸς ἢ ὁ θεωρητικός. Ὅτι ὁ πρακτικός. (ιε'.)	245-259.	V. p. 49-61.
XXII.	ιθ'. Ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος ἀμείνων τοῦ πρακτικοῦ. (ιϛ'.)	259-271.	VI. p. 61-73.
XXIII.	κ'. Εἰ καλῶς Πλάτων Ὅμηρον τῆς πολιτείας παρῃτήσατο. (ιζ'.)	273-283.	VII. p. 73-81.
XXIV.	κα'. Τίς ἡ Σωκράτους ἐρωτική. Α'. (ιη'.)	283-299.	VIII. p. 81-97.
XXV.	. . . . Β'. (ιθ'.)	299-307.	IX. p. 97-105.
XXVI.	. . . . Γ'. (κ'.)	309-321.	X. p. 105-117.
XXVII.	. . . . Δ'. (κα'.)	321-331.	XI. p. 117-125.
XXVIII.	κβ'. Ὅτι πάσης τῆς διὰ λόγων εὐφροσύνης ἡ διὰ φιλοσόφων λόγων ἀμείνων. (κδ'.)	333-343.	XII. p. 125-137.
XXIX.	κγ'. Τίνες λυσιτελέστεροι πόλει, οἱ προπολεμοῦντες, ἢ οἱ γεωργοῦντες. Ὅτι οἱ προπολεμοῦντες. (κγ')	345-355.	XIII. p. 137-145.
XXX.	κδ'. Ὅτι γεωργοὶ τῶν προπολεμούντων λυσιτελέστεροι. (κδ'.)	355-365.	XIV. p. 145-155.
XX\'.	κε'. Ὅτι οἱ σύμφωνοι τοῖς ἔργοις λόγοι ἄριστοι. (κε'.)	365-375.	XV. p. 155-165.
XXXII.	κϛ'. Εἰ ἔστι καθ' Ὅμηρον αἵρεσις. (κϛ'.)	377-391.	XVI. p. 165-177.
XXXIII.	κζ'. Εἰ τέχνη ἡ ἀρετή. (κζ'.)	391-401.	XXII. p. 177-187.
XXXIV.	κη'. Πῶς ἄν τις ἄλυπος εἴη. (κη'.)	403-407.	XVIII. p. 187-191.
XXXV.	κθ'. Τί τέλος φιλοσοφίας. (κθ'.)	409-419.	XIX. p. 191-203.
XXXVI.	λ'. Εἰ προηγούμενος ὁ τοῦ κυνικοῦ βίος. (λϛ'. sic.)	421-433.	XX. p. 203-213.
XXXVII.	λα'. Εἰ συμβάλλεται πρὸς ἀρετὴν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα· (λζ'.)	433-445.	XXI. p. 213-223.
XXXVIII.	λβ'. Εἰ γένοιτό τις θείᾳ μοίρᾳ ἀγαθός. (λη'.)	445-457.	XXII. p. 223-233
XXXIX.	λγ'. Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι οὐκ ἔστιν. (λθ'.)	457-467.	XXIII. p. 233-243.
XL.	λδ'. Εἰ ἔστιν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ μεῖζον. Ἐν ᾧ ὅτι ἐστίν. (μ'.)	469-481.	XXIV. p. 243-253.
XLI.	λε'. Τοῦ θεοῦ τὰ ἀγαθὰ ποιοῦντος, πόθεν τὰ κακά. (μα'.)	481-493.	XXV. p. 253-263.

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

LIBRARY
CANCELLED
JUL 11 1981
MAY 20 1981

WINTER
BOOK DUE
JUL 10 1982
1727312

CHARGE
CANCELLED

WI
CANCELLED
SEP 25 1986
OCT 20 1986
203300

Gt 44.187
Theophrasti Characteres :
Widener Library 006728718
3 2044 085 172 138